Semi-
narium
Histo-
ricum
615/2 III.

394172
Mag. St. Dr. III
BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVIENSIS

SEMINARIUM HISTORICUM
C. R. UNIVERSITATIS IAGELLONICAE
CRACOVIENSIS.

Coll. A. b. 10

Inv. vet. N.

Inv. N. 615

(1890)

394172 III
Mag. St. Dr.

RERVM

GERMANICARVM SCRIPTORES

aliquot insignes,

Qui gesta sub Regibus & Imperatoribus Teutonicis, jam inde à CAROLO M. vsque ad FRIDERICUM III. Imp. perpetua ferè serie, suis quique seculis, litteris mandata posteritati reliquerunt.

TOMVS PRIMVS.

EX BIBLIOTHECA

MARQVARDI FREHERI,

Consiliarii Palatini,

Olim Editus,

NUNC DENVO RECOGNITVS,

additis

SCRIPTORIBVS ALIIS ANTEA INEDITIS.

Cum Glossario, Locis aliorum Auctorum parallelis, Notis ac Indice rerum & verborum copiosissimo.

EDITIO TERTIA,

Reliquis locupletior & emendatior.

Curante

BURCARDO GOTTHELFFIO STRUVIO,

CONSILIARIO ET HISTORICO SAXONICO.

ARGENTORATI,

Sumptibus JOHANNIS REINHOLDI DULSSECKERI,

ANNO MDCCXVII.

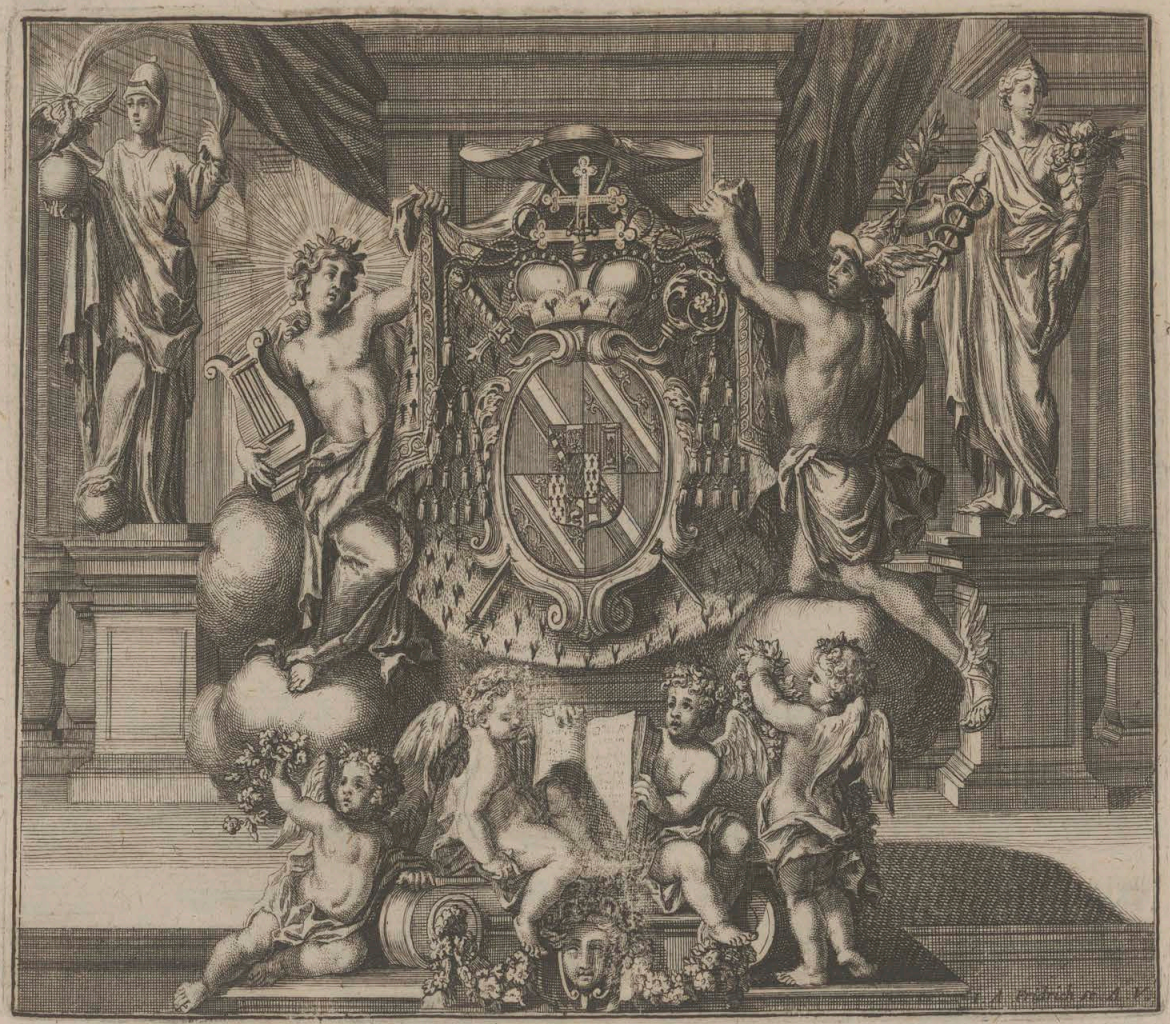
Biblioteka Uniw. Jagiellońskiego

sygn. 615
z III
T. 1
inw. 615

BIBLIOTHECA VNIVERSITATIS IAGELL. CRACOVIENSIS
394172111/1

BIBLIOTHECA VNIVERSITATIS IAGELL. CRACOVIENSIS

St.Dr. 2006.D. 246/192 (275)

EMINENTISSIMO

AC

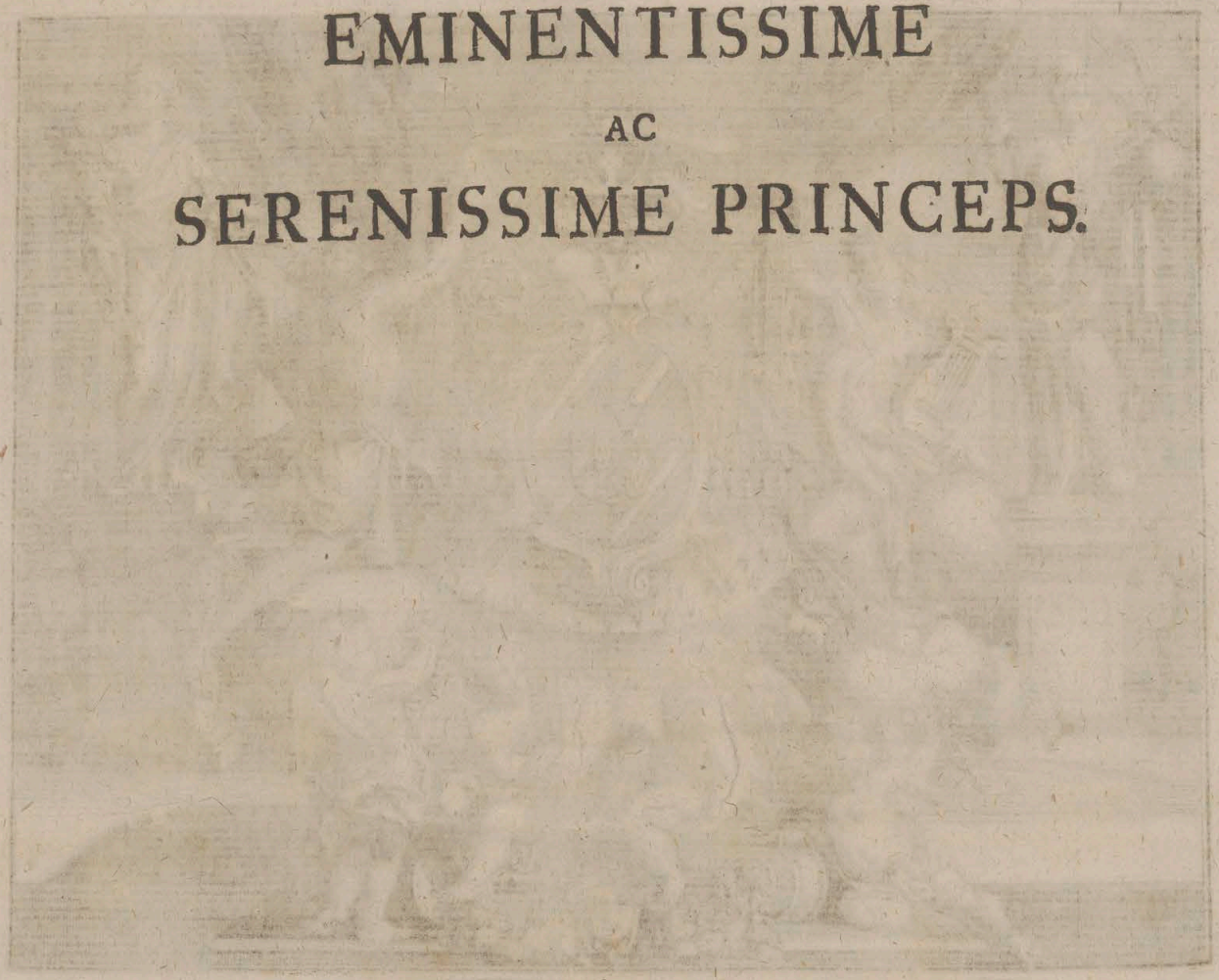
SERENISSIMO PRINCIPI,

ARMANDO GASTONI CARDINALI DE ROHAN,

PRINCIPI ET EPISCOPO
ARGENTINENSI,
ALSATIAE LANDGRAVIO,
S. R. I. PRINCIPI,
MAGNO FRANCIAE ELEEMOSYNARIO.

EMI-

EMINENTISSIME
AC
SERENISSIME PRINCEPS.

DVbitarem fortaſſis in maximo clientum Tuorum numero jam comparere, nomineque Tuo Freherianum hoc opus inſcribere, ſi è longinquo mihi petendae eſſent ſuſcepti hujus conſilii rationes. Cui quidem excuſando ſufficeret allegaſſe ſingularis Tuae gratiæ magnitudinem, qua neminem rejicis, qui cultus & obſequii ſignificatione probari Tibi cupit, & humillimos quosque ad propiorem nominis Tui venerationem admittis. Eſt tamen hic de quo praeſertim gloriari mihi gratularique liceat. Ea enim ab aliquo jam tempore peculiaris Tuae in me totamque familiam gratiae teſtimonia mihi relinquere voluiſti, EMINENTISSIME AC SERENISSIME PRINCEPS, ut ad hoc profecto, quicquid eſt propoſiti, exequendum factus ſim audacior. Sed commemoranda inprimis

hic

hic ſunt illuſtria Tua & excelſa in literatorum Rempublicam merita ; quibus famam Tuam coelo adſcriptam aeternitati conſecrare & ad omnium temporum memoriam transire voluiſti. Jam pridem Sereniſſimae ROHANEAE Genti prae aliis hanc debere gratiam eruditus orbis aſſuevit. Praefulget ea inter Illuſtriſſimas Galliae familias, & tum antiquitate ſua, tum ortu caeterisque maximis ornamentis ſplendorem ſuum late diffudit per orbem. Gloriatur illa propiori cum ſummis populorum Principibus ſplendidiſſimisque Europae gentibus conjunctione ; gloriatur de illuſtri cum pervetuſta Navarræorum Regum familia ſanguinis propinquitate : ampliſſimis denique per florentiſſimum Galliae regnum acceptis dignitatibus, maximisque rebus per orbem terrarum praeclare geſtis jam pridem alias domos longe poſt ſe reliquit. Sed praeter haec illud praecipue Gens illuſtriſſima ſibi gloriae vindicat, quod inſigni in literas fauore & patrocinio, ſingularique earum ſtudio magnum in literato quoque orbe nomen ſibi acquiſivit, & aeterna hujus rei monumenta, ſumma cum omnium admiratione, erexit. Sed has Tu quidem Majorum Tuorum virtutes magna cum gloria Tua & ſeculi hujus felicitate non tam aemularis, quam vincis ; & accepta ab illis glorioſe geſtorum decora conſervas atque ita auges, ut quicquid magnarum rerum, quicquid virtutis excelſae ab ipſis patratum, id omne ambitu ſuo excellentiſſima quadam ratione vita Tua complectatur. Itaque Tuo patrocinio literae inſignem ubique ſplendorem & in Gallia praeſertim obtinuerunt. Parnaſſum aliquem refert palatium Tuum ; ad quod undique Eruditorum agmina & Literatorum principes certatim confluunt : qui tanto Patrono glorioſi, admirandam Tuam ubique gratiam, notam omnibus humanitatem & clementiam, ſummis laudibus, cum maxima caeterarum virtutum Tuarum celebratione, extollunt. Hac tam illuſtri rerum Tuarum fama jam pridem factum eſt, ut omnium oculos in Te converteres;

omnium ſtudia & voluntates ſingulari quodam ardore & veneratione in Te raperentur; & in Te ornando celebrandoque Roma, Gallia ac univerſus orbis eruditus, ſumma cum laude Tua, inter ſe certarent. Et Gallia praeſertim in Te extollendo gaviſa, ſuum de illuſtriſſimis meritis Tuis judicium jam ſatis & Tibi & toti orbi approbavit: cujus AVGVSTISSIMVS MONARCHA Te, ſingulare regni ſui decus, inter praecipua ſeculi hujus ornamenta reputat. Quos quidem honorum cumulos non magis ſanguini Tuo, quam propriis virtutibus deberi omnes agnoſcunt & miro inter ſe conſenſu fatentur. Quid ſupereſt, quam ut diu pergas, EMINENTISSIME AC SERENISSIME PRINCEPS, Tuae gloriae noſtroque emolumento vivere, famamque Tuam inter ſidera fulgentem ad ſeram transmittere poſteritatem. Ita fiet, ut porro de glorioſis pro Regno Regiaque domo ſuſceptis laboribus Tuis Gallia; univerſa vero Literatorum Respublica, tantis Tibi beneficiis obſtricta & in contemplatione meritorum Tuorum defixa, de illuſtri Tuo patrocinio; ac tandem de clementiſſima Tua protectione in poſterum quoque gratulari ſibi poſſit

EMINENTISSIMI AC SERENISSIMI
NOMINIS TVI

Devotiſſimus Cliens
JOHANNES REINHOLDVS DVLSSECKERVS.

BENE-

BENEVOLO LECTORI

S. D.

BVRCARD GOTTHELF STRUVE.

SIstimus in praesenti Rerum Germanicarum Scriptores aliquot insignes, à Marquardo Frehero primum euulgatos. Hic enim, prout in Germaniae nostrae Antiquitatibus inuestigandis plurimum erat sollicitus, atque monumenta antiqua sollers excuteret, insigne attulit, Germanicae potissimum Historiæ, adiumentum, vt haec ipsa multum ipsi deberet. Hic praeter alia quam plura, exeunte Seculo decimo sexto, inter primos fuit, qui Germanicarum Rerum Scriptores antea fere incognitos Vno Tomo in lucem produceret. Depromserat istos, potiorem partem ineditos adhuc, ex Archiuo tum Palatino, tum aliis, qui, quod Scriptores isti ad illustrandam Historiam plurimum conducerent, magno statim adplausu fuit receptus. Mouit hoc Freherum, vt anno secundo post millesimum sexcentesimum, alterum Tomum euulgaret, recentiores Germanicae Historiae Scriptores complexum, cui Anno undecimo eiusdem seculi Tertium subiecit. Ast, dum edendo hosce Scriptores, nec sibi nec

aliis adhuc plane ſatisfaceret, Quartum etiam in animo habebat, in Elencho Scriptorum ſecundo tertioque Tomo praefixo, ſubinde adlegans iſtos Scriptores, quos eidem deſtinauerat.

Dum autem iſti Scriptores rariores fierent, à Waechelianis haeredibus noua Editio Tomi primi anno vigeſimo quarto ſuperioris ſeculi fuit adornata, quam anno trigeſimo ſeptimo ſecundus etiam Tomus fuit inſecutus. Licet iterata haec Editio cum priori plane conueniat. Tertium Tomum iterato fuiſſe editum equidem non noui. Primus iſte Scriptores continet ab aetate Carolingica, ad tempora Friderici III. vsque qui praecipuam ſane partem facit, cum in eodem Scriptores reperiantur antea parum cogniti, è quibus ad Hiſtoriam Imperatorum Carolingicorum, Saxonicorum, & potiſſimum Francicorum atque Sueuicorum, partim etiam primorum Auſtriacorum multum ſumamus argumenti. Alter Tomus Scriptores ad Hiſtoriam Friderici III. Imp. & Maximiliani I. facientes complectitur. Quem continuat quaſi Tomus Tertius, tales, aliosque qui Caroli V. hiſtoriam illuſtrant, comprehendens. Selectiores plerumque ſunt ſcriptores niſi quod Orationes quasdam intermiſcuiſſet Freherus, quae parum conducunt. Cum igitur altera etiam Collectionis Freherianae Editio inter reliquas fere eſſet rariſſima, publico conuenire ratus, hanc adornaui Editionem. Illud autem in primis mihi curae fuit, vt ſingulorum Scriptorum quantum equidem fieri poſſet, textum partim ex MSCtis, partim Editionibus collatis, quotquot haberi poterant anterioribus, emendatiorem euulgarem accuratioremque. Hinc etiam alios Scriptores, coaeuos maxime,

atque

atque ex recentioribus illos, qui ſingulas Hiſtorias plenius examinarunt, in auxilium vocaui, additis in margine locis parallelis. Vbi loca occurrerent obſcuriora ea ſubiectis notis ex reliquis Scriptoribus illuſtraui, hos etiam ſibi inuicem ſubinde contrarios conciliavi. Singulis ſcriptis praemiſi Praefationem, Hiſtoriam in eadem atque ſtatum cuiuslibet & quid in eodem fuerit pertractatum exponens, Scriptores etiam recenſendo, qui ad eiusdem illuſtrationem fuerunt perutiles. Inſerui ſcripta quaedam, quae ob materiam connexam Freherianis conuenire videbantur, atque inter haec aliquot à Frehero Quarto Tomo deſtinata. Primo equidem Tomo ex Rerum Francicarum Scriptoribus inſerta eſt Formula Foederis inter Ludouicum Germaniae & Carolum Galliae Regem, quae ad Annales Fuldenſes illuſtrandos facit. Ex Tolnero atque Helwichio plura Diplomata Laurishamenſis Monaſterii Hiſtoriam illuſtrantia fuerunt adiecta. Ex MSCto vero acceſſit Georgii Vogelii Relatio de Fundatione & fatis Monaſterii Laurishamenſis. Ea quoque ſcripta, quae Freherus in Appendicem reiecerat, ſuis locis fuere illata. Alteri Tomo ex MSCto primum acceſſit Nicolai Lanckmanni de Falckenſtein Hiſtoria Deſponſationis inter Fridericum III. Imp. & Eleonoram Luſitanicam, latino ſermone quo conſcripta, nunquam antea edita, quam ipſe Freherus olim deſiderauerat. Inde Hiſtoriam & Acta Appellationis Sigismundi Auſtriae Ducis à Papa ad Concilium, ex Goldaſti Monarchia S. R. Imperii plurimum adauxi. Sic & Joannis Trithemii Hiſtoria Belli Bauarici ex Annalibus Hirſaugienſibus cum Notis ſeparatim olim edita, fuit adiecta. Tertio

vero Tomo nihil fuit additum, cum ad Caroli Quinti hiſtoriam facientes Scriptores reliquos Schardianis Tomis videamus inſertos. Primo potiſſimum Tomo acceſſit Vocum obſcuriorum Gloſſarium cum earundem explicatione, collatis quoque aliorum locis. In fine Operis acceſſit Index Rerum uniuerſalis. Nec laudes debitae denegandae ſunt iis, qui in hoc Opere nobis manus praebuerunt obſtetricantes. Inter hos primo loco nominandus erit illuſtris Leibnitius ὁ πάνυ qui Chronicon Auſtrale Antiquum & Chronicon Auguſtenſe ex Codice Neoſtadtienſi deſcriptum, nobiſcum beneuole communicauit. Annales Nazarianos ex Bibliotheca Guelferbytana deſcriptos debemus clariſſimo Eccardo, Hiſtorico Brunſuicenſi. In Chronico Laurishamenſi locupletius euulgando auxilio nobis fuerunt Celeberrimus noſtrae aetatis Hiſtoricus, Joannes Petrus Ludouicus, & Vir maxime reuerendus Joannes Philippus Storrius. Sacrorum apud Heilbrunnenſes Inſpector. Ad Brunonis Hiſtoriam Belli Saxonici emendandam plurimum nobis profuit Codex chartaceus quem ex Bibliotheca Lipſienſium Paulina nobiſcum beneuole communicauit, Vir Summe Reuerendus Chriſtianus Fridericus Boernerus, Theologus Lipſienſis. Fruere hiſce Lector Beneuole & ſi cura haec mea Tibi non fuerit ingrata, ſtudia mea atque induſtriam magis hoc ipſo promovebis.

MAR-

MARQVARDI FREHERI DEDICATIO.

ILLVSTRIBVS, GENEROSIS, NOBILIBVS, SPECTABILIBVS

OCTAVIANO SECVNDO FVGGERO, QVIRINO RECHLINGERO,

DVVMVIRIS PRÆF. SEPTEMVIRVMQVE COLLEGIO,
ET AMPLISS. DECVRIONVM ORDINI
AVG. VIND.

IAm dudum illa animum meum cura coquit, Viri antiquitate nobiles, nobilitate illuſtres, poſteaquam ſummo Cæſari, magnis Principibus, illuſtribus patronis, optimo parenti, meritiſſimis amicis, velut per ſuos officii gradus, litteraria quædam deuotionis, obſeruantiæ, amoris pignora dedi: quo tandem in venerabile Patriæ nomen pietatem monumento probarem. Patriæ autem, non Ithacæ alicuius: ſed quæ & ſub veteri Imperio ſplendidiſſima cultæ prouinciæ Colonia, & ſub iſto vrbium ocellus dici citra inuidiam meruerit. Cuius quidem ſplendore vt dignum quidquam nec promittere vnquam habui, nec habere ſpero: ita pietatis naturali debito defuncturum aliquatenus putaui, ſi quod ſaltem haberem in omni peculio cariſſimum, etſi non in ſolo meo natum, modo bona fide poſſeſſum, animo lubenti depromerem. Quid illud ergo? Hiſtoriæ Annaliumque ſcriptores literarum genus ad poſteritatem conſeruari vnum omnium maximè dignum. Hiſtoriæ autem patriæ: non magnæ tantum matris Germaniæ, cuius quidem quales quales reliquias omnes ſtudiosè conquirere, repertas Reipublicæ communicare, boni ciuis fuerit: ſed in ea etiam nominatim Vrbis veſtræ. Quæ cum in omni Romana hiſtoria paſſim impreſſa decoris ſui ſigna cernit, tum heic etiam Annalium

lium vernaculorum partem (quanta quidem ad nos peruenit) non illibenter recognoſcet. Et hos veteres, id eſt, ſuo quoſque æuo annexos. Quod ego quidem ad Hiſtoriæ fidem, lucem, auctoritatem plurimùm facere iudico. Quomodo enim illa Teſtis Temporum fidem melius faciet, quàm ſi de proprio ſenſu (vt in foro loquuntur) cauſam ſcientiæ reddat? Addo denique quod huicce præ ſuperioribus aliorum collectionibus aliquid lenocinari poſſe amicis videtur, hactenus incognitos. Fato ſuo, non merito, ſiquidem luce publica non indignos intelligentes, & in his clariſſimum non Reipublicæ modò veſtræ, ſed Germaniæ vniuerſæ decus, Marcus ille Velſerus, æſtimauerint. Ego quidem bona fortuna inuentos, fide optima repræſentare operæ præcium non dubitaui: quoſdam adeò manu mea ex odioſis membranis deſcribere, omnes cum cura recenſere, & (quantum quidem in illa exemplarium ſingularium raritate licuit) reſtituere non pigratus: vt è tenebris inſontes erepti, non tantum ſquallore illuuieque deterſa, ſed honeſtiore etiam habitu in publicum prodeuntes, mutatum multimodis ſæculum aſpicere & mirari diſcerent. Hos igitur inſperatos velutique ab Orco reduces hoſpites ad vos primò omnium, Ampliſſ. Patres, adduco. Quos vt comiter exceptos, benigneque habitos, aliquo Bibliothecæ publicæ nido dignemini, ipſorum nomine pluribus rogarem; ſi non inſignem illam & Genio loci propriam, velutique cum cœli clementia regioniſque amœnitate congenitam humanitatem veſtram, exteris ipſis paſſim compertam & dilaudatam, eo facto quaſi eleuare videri vererer. Permittetis tamen, vt Freherum veterem municipem

(*ſi quid id eſt, vſque à proavis vetus ordinis heres*)

licet huic prouinciæ Principum beneficio inſertum, dulciſſimæ nihilominus Patriæ vſque memorem, veſtrique nominis & honoris ſtudioſiſſimum cultorem, & ad omne obſequii genus paratiſſimum profitear. Valete bono publico, & fauete. E Pliniaſis, Kal. Septemb. Anno Chriſti M D C.

AVCTO-

AVCTORES HISTORIARVM, QVI HOC TOMO PRIMO CONTINENTVR.

I.

ANNALES FRANCORVM, rerum sub Pipino, Carolo M. ejusque posteris vsque ad excessum Arnulphi Imp. gestarum, ab anno DCCXIV. vsque ad annum DCCCC. *Horum partem prius P. Pithœus V. C. ediderat, ad annum vsque* 883. *quam nos iam multis modis auctiorem & correctiorem, cum reliquorum annorum accessione, beneficio N. V. Marci Velseri damus:* & FVLDENSES *indigitamus, quod rerum Fuldensium & Moguntinarum præ aliis diligens annotatio, in eo cœnobio scriptos & pertextos arguat.* fol. 1. Accessit nouiter Supplementum anni DCCCCI, atque ex Andreæ du Chesne Scriptoribus Rerum Francicarum *Formula Fœderis inter Ludouicum Germaniæ, & Carolum, Galliæ Regem.* fol. 71.

II.

ANNALES NAZARIANI ab A. DCCXL ad A. DCCCXXVI *ex Codice Bibliothecæ Guelferbytanæ.* nunc acedunt. fol. 77.

III.

CHRONICVM LAVRISHAMENSE, à prima vetustissimi eius cœnobii fundatione per Cancorem Comitem Rhenensem sub Pipino rege, vsque ad annum MCLXXIX. sub Friderico Imp. deductum. fol. 83.

Ex manuscripto membranaceo & pervetusto Codice ipsius monasterii, quo etiam donationum & priuilegiorum eius farrago immensa continetur (vnde LIBER TRADITIONVM *monasterii Lorsʃ vulgo vocatur) nunc in Archiuis Palatinis asseruatus.*

Accedit pro continuatione, *De Laurishamensis cœnobii in alium statum conuersione*, insignis locus ex Iohan. Trithemii Abbatis Chronico Spanheimensi. Nouiter GEORGII VOGELII *Brevis & compendiosa Relatio de fundatione, consecratione, incremento & decremento Cœnobii Lauriſſensis.* fol. 163.

IV.

BRVNO *de bello Saxonico*, ad Werinherum Episcopum Merseburgensem: in quo describitur vita HEINRICI IV. Imp. eiusque præcipue bellum cum Saxonibus rebellibus, ab anno circiter MLXXIII. vsque ad annum MLXXXII. fol. 171.

Cum hoc cupidus rerum cognoscendarum lector iungere poterit Lambertum Schaffnaburgensem, qui non alibi magis quam in isto Henrico IV. se diffundit, nec non vitam Henrici huius & Epistolas: præsertim vero bellum eius contra Saxones carmine ab Anonymo descriptum. Nos quia Brunonem hunc suæ patriæ & parti nimis addictum, optimo Principi ad calumniam vsque iniquum deprehendimus, antidoti loco adiecimus Apologiam, nimirum DE VNITATE *Ecclesiæ conseruanda, & schismate inter Henricum IV. Imp. & Gregorium VII. Papam, cuiusdam eius temporis Theologi (siue Venerico Vercellensi, siue Waltramo Naumburgensi, siue denique Conrado Traiectensi Episcopo tribuamus) librum Apologeticum, olim ab Vlr. Hutteno in Fuldensi bibliotheca inuentum.*

V.

WALTRAMI *de Unitate Ecclesiæ conservanda, liber.* fol. 233.

VI.

BVRCHARDI notarii Imperatorii ad Nicolaum Abbatem Sigebergensem de victoria & triumpho Friderici Imp. Barbarossæ & clade Mediolanensium, epistola. *Ex ms. primum edita, qua Frisingensis & Guntherus non modicum illustrantur.* fol. 327.

VII.

GODEFRIDI monachi ad S. Pantaleonem intra muros Coloniæ Agrippinæ, annales diligentissimi ab ano Domini MCLXII. vsque ad annum MCCXXXVII. sub Friderico, Henrico, Philippo, Ottone, Friderico II. Impp. *Hunc cum superiori epi-*

 stola,

ſtola, mea manu deſcripſi ex ms. membranaceo V. C. *Stephani Broelmani* I. C. *Agrippinenſis. Qui codex nomen quidem Godefridi non præferebat: ſed talem cum inter alios, quibus vſus ſit, nominet Trithemius in præfatione Chronici ſui Hirſaugienſis, idemque ex hoc ipſo plurima verbotenus deſumpſerit (vt vel illa ſub anno* 1162. *&* 1164. *cum ſeqq. ſe offerunt) & vero hic ſcriptor inter res Principum & Epiſcoporum, ſignanter Abbatum S. Pantaleonis geſta annotauerit, & monaſterii ſui ſæpe meminerit (vt ſub annis* 1196. 1208. 1220. 1225.*) coniectura de auctore horum annalium iam non difficilis eſſe poteſt.* fol. 333.

VIII.

TAGENONIS *deſcriptio expeditionis Aſiaticæ Friderici I.* fol. 405.

IX.

FRIDERICI I. Imp. Epiſtolæ quædam, tempore ſchiſmatis inter Papas Victorem Paſchalemque & Rolandum ſcriptæ; quæ alibi (quod ſciamus) editæ non ſunt. *Has ex collectione varii generis Epiſtolarum, codice ms.* V. C. *Pauli Petauii in Pariſienſi parlamento Conſiliarii, excerptas nobis communicauit* V. N. *Iacobus Bongarſius, Conſiliarius & legatus Regius.* fol. 417.

X.

CHRONICÆ AVSTRALIS antiquæ excerptum, per D. Matthæum Mareſchalcum de Bappenheim, I. V. D. & Canonicum Auguſtenſem, ab anno Domini DCCCLII. vſque ad annum MCCCXXVII. Cui accedit eiuſdem Auſtralis hiſtoriæ pars plenior de Rudolpho Imp. & ſequentibus ab anno MCCLXXVI. uſque ad annum MCCCII. Acceſſit nouiter ex Chronico Neoſtadienſi Continuatio vſque ad A. MCCCXLIV. fol. 429.

XI.

CHRONICÆ AVGVSTENSIS antiquæ excerptum, per eundem D. Matthæum Mareſchalcum, Eccleſiæ Cathedralis ibidem Canonicum ab anno Domini DCCCLXXIII. vſque ad annum MCIV.

Cui accedit pars Chronicæ monaſterii SS. Vdalrici & Afræ apud Auguſtam Vindel. ab anno Domini MCLII. vſque ad annum MCCLXV. *Aquo anno ſequentia hiſtoriam continuant. Inſertæ autem huic Chronicæ alicubi apparent res Bauaricæ, & inter alia cœnobii Altahæ inferioris, manu (vt veriſimile mihi eſt) Henrici Steronis, ſequentium compilatoris: quæ etiam cum hiſce Auguſtenſibus iunctim in eodem Codice inuenta, iunctim repræſentamus.* Acceſſerunt nouiter obſeruationes & variantes lectiones in dictum Chronicon. fol. 491.

XII.

HAINRICI STERONIS Monachi in Altaich inferiore, ibique ſub Hermanno Abbate Capellani tranſcripta & excerpta ex Chronica cœnobii ſui, rerum ſub Imperatoribus Rudolpho, Adolpho, Alberto, Henrico VII. ab anno MCCLXVI. vſque ad annum MCCC. geſtarum. fol. 551.

Cui Appendicem addiderunt VLRICVS & CONRADVS WELLINGI fratres, Monachi S. Vdalrici apud Auguſtam, vſque ad annum MCCCXXV. Acceſſit nouiter Continuatio ex Eberhardi Annalibus. fol. 581.

XIII.

HAINRICI Monachi in Rebdorff Annales rerum ab anno MCCXCV. ſub Adolpho, Alberto, Heinrico, Friderico, Ludouico Bauaro, (in quo potiſſimum ſe diffundit) Carolo IV. Impp. vſque ad annum MCCCLXIII. geſtarum. fol. 597.

XIV.

HISTORIA MORTIS HENRICI VII. IMP. fol. 645.

XV.

LVDOVICI BAVARI IMP. *Scripta Publica.* fol. 651.

XVI.

CHRONICON ELWANGENSIS Monaſterii, excerptum per prædictum D. Matthæum Mareſchalcum ab anno Domini MXCV. vſque ad annum MCCCCLXXVII. ſub imperio Friderici III. Auſtriaci Imp. *A quo ſequens Tomus (iuuante Domino) incipiet.* fol. 673.

Si quis vero ſcire deſiderat, qui & quantus vir Matthæus ille Mareſchalcus fuerit conſulat Wolffg. Lazii hiſtoriæ Cæſareæ librum VIII. *de migrat. Gent. fol.* 574. *edit. Baſil.*

PAVLI

(o)

PAVLI MELISSI FRANCI,
COMITIS PAL. ET EQ. AUR.
CIVIS ROMANI.

CARMEN ALCAICVM.

AD NOB. ET CL. VIRVM

MARQVARDVM FREHERVM,
Consiliarium Palatinum.

ANTIQVA tignorum & veteres domos,
Rimæ ruinam sicubi præcipem
Minentur, instaurare docti
Cura sagax amat architecti,
Hac parte & illâ parietibus probè
Statuminandis fulcra trabalia
Rite oggerentis, nec periclum
Non capiti graue submouentis.
Resarciendis fragminibus librûm,
FREHERE, *vester non aliter labos*
Desudat, integrare sollers,
Si qua lacuna dehiscat intus,
Opemve quærat historiis recens
Textura priscis, gloria Cæsarum
Regumque Francorum, perinde vt
Saxoniæ quoque Sueuiæque.
Ducum potentum. Colligis vndique
Scrutator vrgens, Vindelici ratâ
Adiute VELSERI *Minervâ*
Naufragii tabulas relictas
Æuo priori, pluribus & retro
Abhinc peractis ordine sæculis,
Easque adunatim coassas.
Quo studio, generose, quantum
Inis desertorum à grege gratiam!
Quantum fauorem concilias tuis
Vindex dolabris asciisque!
Præmia quanta faber mereris
Argutus ille, & præ reliquis catus!
Heroicorum non modo Manium.
Manûs inaurari FREHERO
Cuncta manus cupit & peroptat,
Sed Teutonorum & dædala Principum
Corona, viuos quos sua patria
Adhuc adorat, susspicitque
Præcipuè, diadema dignum
Fronte eruditâ destinat, incliti
Pignus laboris. Nos tibi nobiles
Per hasce Musas, perque Phœbum,
Nobile calcar & incitamen
Ad clariorum post operum addimus
Inuenta vulganda, inuidiam citra
Momique fastum, Zoilive
Liuida puncta, Canisve tætrum
Latratum hiantis. Perge age pergere
Calle irremisso gnauus & impiger,
Vt plura committas apertæ
Ingenii monumenta luci,
Seu Marte fusim condita proprio,
Seu pigriori puluere vel situ
Neglecta, & abs te diligenter
Eruta, peniculoque tersa;
PITHOEUS *alter ceu solitus, mihi*
Conuictor olim ad Socraticas dapes.
Et contubernalis quietus
Allobrogum vrbe in amœniori.
Nunc te minor, non inferior dehinc
Laus consequetur; quanquam hodie tuum
Fama antè chartis parta nomen
Præpete vexit in astra pennâ.

Anno M. DC. Mense Augusto,
Myrtilleti.

IN SCRIPTORES HISTORIÆ GERMANICÆ
VETERES, EDITOS A MARQVARDO FREHERO
viro nobiliss. & clariss.

QVos tineæ blattæque diu rosere nocentes,
Quos situs immundo puluere pressit iners,
Quos niger æternis liuor damnauerat umbris,
Historiæ auctores Teutona terra tuæ;
Illos dat luci patriæ Lux magna FREHERVS,
Non passus genti hoc lumen abesse suæ.
Quem potius laudem? an qui primus scripsit, an illum
Per quem quæ fuerant pœnè sepulta, patent?
Magnus vterque labor! sua laus & gloria vtrisq;
Dum studia & pietas salva manebit, erit.
Viue diu, vt viuant per te, quos viuere fas est,
Communis patriæ nate FREHERE *bono.*

HENR. MEIBOMIUS, in Iulia Academia
Professor Poet. & historicus.

MARQVARDI FREHERI *DIRECTORIVM*

IN OMNES FERE, QVOS SVPERSTITES HABEMVS, CHRONOLOGOS, ANNALIVM SCRIPTORES, ET HISTORICOS POTISSIMVM ROMANI GERMANICIQVE IMPERII.

VIVS hic vsus est, vt cui quidem animus fert, eos scriptores vno tractu & tenore euoluere, atque etiam inter se conferre & coniungere, ordine eo insistat & procedat, qui sinistro latere exhibetur, vbi INCIPIT *scriptum. Cui vero circa vnum vel alterum annum aliquo inquisito opus est, ideoque scire desiderat, quis scriptor illum habeat, quique ibidem concurrant: is dextrum laterculum teneat: in quo* DESINIT. *Annoque reperto (quandoquidem qui eum præcedunt, iam expirauerunt) norit in sequenti adeoque omnibus sequentibus, donec & ipsi nos destituent, se quod indagat inuenturum.*

INCIPIT, *ab Orbe condito.*

Eusebii Chronologia: *cum suis continuatoribus.*
Pauli Orosii historiarum libri.
Iohannes Zonaras.
Georgius Cedrenus.
Georgius Monachus, & Anastasius Bibliothecarius.
Glycas, & Manasses.
Gregorius Turonensis Episcopus.
Ado Viennensis Episcopus.
Freculphus Lexouiensis Episcopus: quem tamen integrum non habemus.
Hermannus Contractus Comes Veringensis.
Lambertus de Schaffenburg, Monachus Hirsfeldensis.
Marianus Scotus Monachus Fuldensis.
Chronicon *Suarzachense*, *m. s. apud nos.*
Florentius Wigornensis monachus.
Matheus Westmonasteriensis, Florilegus vulgo dictus.
Godefridus Viterbiensis.
Otto Frisingensis Episcopus.
Richardus Pictauiensis, Cluniacensis Monachus. *m. s.*
Conradus de Liechtenaw, Abbas Vrspergensis.
Vincentii Beluacensis Speculum historiale.
Albertus Abbas Stadensis.
D. Gobelini Personæ Cosmodromium.
Antoninus Archiepiscopus Florentinus.
Compilatio Chronologica ex diuersis, *editione* Wecheliana fol. 705.
Wernerus Rolwinclk Carthusianus.
Henricus Mutius historiographus Germaniæ.
Iohannes Nauclerus Præpositus Tubingensis.
Iacobus Philippus Bergomensis Augustinianus.
M. Antonius Coccius Sabellicus.
Bibliotheque Historiale de Nic. Vignier Barrois.

Ab Italia & vrbe condita.

Paulus Diaconus, *cum continuatore suo.*
Cassiodori Chronicon.
Martinus Polonus, Archiepiscopus Consentinus.
Cuspiniani Consules.
Ioh. Auentini annales Boiorum.
Antiquités Gauloises de Claude Fauchet.

A Christo

MARQVARDI FREHERI DIRECTORIVM HISTORICORVM.

A Christo Seruatore nato.

INCIPIT.		DESINIT.
	100	
	200	
	300	
D. Hieronymi Chronologia.	329	Eusebii Chronologia : *quam continuat Hieronymus.*
Marcellini Comitis V. C. Chronicon.	380	
Sigeberti Gemblacensis Annales.	381	
	382	Hieronymi Chronologia : *quam excipit Prosper & Marcellinus Comes.*
	400	
Burgundicarum rerum Chronicon, Nicolai Vignierii.	408	
	420	Pauli Orosii historiæ.
Francorum Chronica, ex Hunibaldo epitomata per Trithemium.	431	
Victoris Episcopi Tunnunensis Chronicon.	448	Prosperi Chronologia : *quam continuat victor Episcopus Tunnunensis.*
Siffridus presbyter Misnensis.	465	
	500	
	519	Aurelii Cassiodori Chronicon.
	565	Marcellini Comitis Chronicon.
Iohannis Episcopi Gerundensis Chronicon.	566	Victoris Tunnunensis chronicon : *quem continuat Iohannes Biclarensis episcopus Gerundensis.*
	591	Iohannis Biclaren. episcopi Gerundensis Chronicon.
Saracenicum Chronicon per Wolffgang. Drechslerum.	596	
	600	Gregorii Turonensis Episcopi historia Francorum : *quem continuat Scholasticus quidam.*
	608	Freulphi Lexoviensis Episcopi Chronicorum Tomus II. *Reliqua desiderantur.*
Incerti scriptoris fragmentum historicum Alberto Argentinensi præfixum.	631	
	666	Chronica Gothorum, Vandalorum, Sueuorum. *per P. Pith.*
Annales Francorum Fuldenses : *in hocce Tomo.*	714	
	735	Scholasticus continuator Gregorii Turonensis. *edidit Flaccius.*
Adelmi Benedictini annales Carolorum : *hactenus sine nomine editi, post Eginhartum.*	741	
	751	Antiquités Gauloises de Claude Fauchet.
M. Adami Bremensis historia Ecclesiastica.	755	
Chronicon Laurishamense.	764	
Annales Caroli M. à poeta incerto scripti. *edidit Reineccius.*	771	
Thegani Chorepiscopi Treueren. opus de vita Ludouici Pii Imp.	778	
Alberti Crantzii Metropolis, de Ecclesiis sub Carolo M. instauratis.	788	
	800	
	806	Pauli Diaconi, eiusque continuatoris Ludolphi Sagacis historia miscella. Item Anastasii Bibliothecarii historia Ecclesiastica.
	814	Poeta vetus de Carolo M.
	828	Adelmi annales Francorum : *post Einhardum editi à Hermanno Com. Neuenario.*
Hirsaugiense Chronicon Iohannis Trithemii Abbatis Spanheim.	830	
	842	Adelmi annalium plenior editio Wecheliana, *inter Einhardum & Turpinum.* fol. 66.

INCIPIT.		DESINIT.
	843	Nithardi chronicorũ libri III. *per P. Pithœum.*
Auſtralis chronicæ antiquæ excerptum per M. Mareſchalcum, *in Tomo noſtro.*	852	
	883	Annales Francorum incérti, *per P. Pithœum.*
	900	Annales Francorum Fuldenſes, *Tomo noſtro.*
Chronicon Frodoardi presbyteri Remenſis. *per P. Pithœum.*	919	
	967	Reginonis Abbatis Prumienſis Annales locupletiſſimi.
Pauli Langii Cygnei monachi Bozauienſis chronicon Citizenſe.	968	
Auguſtenſis Chronica, excerpta per D. Matthæum Mareſchalcum. *Tomo noſtro.*	973	
	970	Frodoardi Remenſis chronicon.
	988	Adonis Viennenſis chronicon.
Glabri Rodulphi Cluniacenſis monachi Francorum hiſtoria. *per P. Pithœum.*	1000	
Chronicon Montis-Sereni, cœnobii in diœceſi Magdeburg. m. ſ. *edendum damus Meibomio.*	1024	
Monachi Pegauienſis hiſtoria de Viperto Marchione. *per Reineccium.*	1040	
Spanheimenſis cœnobii Chronicon, ab Abbate eius Trithemio ſcriptum : *brevi ξὺν θεῷ edendum.*	1044	Glabri Rodulphi Cluniacenſ. monachi Francorum hiſtoria. *Quem continuant aliæ diuerſorum hiſtoriæ in eodem volumine per P. Pithœum.*
Bertholdi presbyteri Conſtantien. continuatio ad Hermannum Contractum. *in edit. Wechel.*	1057	Iohannis Cedreni hiſtoriarum compendium. Item Iohannis Curopalatæ Scyllitzæ.
	1065	Hermanni Contracti Chronicon : *quod continuat Bertoldus presbyter Conſtantienſis.*
Matthæi Paris Monachi Albanenſis hiſtoria Anglica.	1066	
Brunonis hiſtoria de bello Saxonico Henrici IV. Imperatoris. *In hocce Tomo primum edita.*	1073	
	1077	Lamberti Schafnaburg monachi Hirſfeldenſis Annales : *quem in editione Wecheliana continuat Monachus quidam Erphordienſis.*
	1082	Brunonis hiſtoria de bello Saxonico Henrici IV. Imp.
	1083	Mariani Scoti Chronicon : *quem continuat Dodechinus Abbas, in editione Wecheliana.*
Elwangenſis chronici excerpta per Matthæum Mareſchalcum. *Tomo noſtro.*	1095	
	1100	
	1104	Chronicon Auguſtenſe excerptum per Matth. Marſchalcum.
	1112	Sigeberti Gemblacenſis Chronicon: *quem continuat Robertus de Monte, in edit. Wechel.*
Nicetæ Acominati Choniatæ. Byzantina hiſtoria annorum 86. Græcolatine.	1118	Iohannis Zonaræ Monachi Hiſtoriarum compendium, Græcolatinum, *quem excepit Nicetas Choniates, vſque ad annum* 1203. *interprete Hier. Wolffio.*
	1124	Mõnachus Pegauienſis de Viperto.
	1126	Chronicon Swartzachenſe. m. ſ.
	1139	Florentii Wigornienſis Monachi ãnales: *quem quidam inde continuat uſq; ad annum* 1141.
Moguntinenſe Chronicon Conradi epiſcopi.	1140	
	1146	Godefridi Viterbienſis Pantheon.
Auguſtenſe Chronicon diffuſius S. Vdalrici & Afræ : *interpolatum nonnihil ab Henrico Sterone. Tomo noſtro.*	1152	Otthonis Epiſcopi Friſingenſis Chronica. *Quem continuat Otto de S. Blaſio editione Wecheliana.*

Richar-

INCIPIT.		DESINIT.
	1158	Richardi Pistauiensis chronicon. m. s.
Godefridi monachi S. Pantaleonis apud Agrippinam, annales diligentissimi. *Tomo nostro.*	1162	
	1170	Radeuicus Frisingensis canonicus, continuator Otthonis Episcopi de vita Friderici Imp. *continuatus & ipse huc vsq; ab incerto quodã.*
	1179	Laurishamensis cœnobii Chronicon, *Tomo nostro: cuius continuatio nonnulla in Appendice.*
	1200	Dodechinꝰ Abbas, continuator Mariani Scoti.
Nicephori Gregoræ Byzantina historia annorum 145.	1204	Nicetas Acominatus Choniates: *quem continuo excipit Nicephorus Gregoras & ipse interprete Wolffio.*
Monachi Paduani, de rebus Insubrium libri III. *editio Wecheliana.*	1207	
	1210	Robertus de Monte, continuator Sigeberti. *editione Wechel.*
		Ottho de S. Blasio, continuator Othonis Frisingensis.
Chronicon Colmariense: *edente Vrstisio apud (Wechel.*	1211	
Aliud eiusdem loci, paulo diffusius, *per eund.*	1218	
	1215	Montis-Sereni Chronicon. m. s.
	1228	Vrspergensis Abbas: *qui ab inde continuatores suos habet.*
		Tholosanum Chronicon. m. s.
	1237	Godefridi Colonienſis Monachi annales, *Tomo nostro.*
	1250	Moguntiacum Chronicon Conradi episcopi.
		Vincentii Beluacensis speculum historiale.
	1253	Landgrauiorum Thuringiæ Chronicon. *edit. Wechel.* (*Reineccio.*
	1256	Alberti Abbatis Stadensis Chronicon. *edente*
	1258	Fragmentum incerti M. Alberto Argentinensi præfixum.
Hainrici Steronis Capellani Chronicon Altahense. *Tomo nostro.*	1265	Chronicon SS. Vdalrici & Afræ apud Augustam. *Tomo nostro.*
M. Alberti Argentinensis, Annales accurati.	1270	Monachi Paduani historia Insubrium.
Guilermi de Nangis, gesta Philippi regis Franciæ. *per P. Pithœum.* (*stro.*	1273	Matthæi Paris Monachi historia Anglica.
Australis chronica paullo diffusior. *Tomo no-*	1276	
	1278	Martini Poloni chronicon. *cui addita est continuatio vsque ad annum* 1320.
	1285	Guilermi de Nangis gesta Philippi Franciæ Regis.
		Iacobi Meieri Chronicon de rebus Flandriæ.
Annales Turcici Sultanorum Osmanidarum, *de ipsorum lingua in Latinum translati, & commentario illustrati per Ioh. Leunclavium.*	1289	
Heinrici de Rebdorff monachi Chronica. *Tomo nostro.*	1295	
Laonici Chalcocondylis Athenienſis historia de origine & gestis Turcorum: interprete Clauſero.	1300	Chronicon Altahense H. Steronis, *quod ibi continuat Vdalricus & Conradus Wellingi fratres.*
	1302	Australis chronica, *Tomo nostro.*
	1303	Colmariense chronicon. *editione Wechel.*
	1307	Siffridus presbyter Misnensis Matthæi Westmonasterienſis, Florilegi vulgo dicti Flores historiarum. Quorum continuationem vsque ad annum 1377. vide in historia Ranulphi monachi Cestrensis.
Historiæ Iohannis Regis Bohemiæ, chronica Aulæ Regiæ inscripta. m. s.	1317	
	1320	Continuator Martini Poloni.
Chroniques & histoires de Iean Froissard.	1326	Chronicæ Australis excerptum. *Tomo nostro.*
	1333	Historia Iohannis Regis Bohemiæ.

Nice-

MARQVARDI FREHERI DIRECTORIVM HISTORICORVM.

INCIPIT.	DESINIT.
	1341 Nicephori Gregoræ historia Byzantini : *cuius continuatio ad excidium vsque vrbis Cp. peti poterit è Laonico Chalcocondyla.*
	1352 Lamberti Schaffnaburgensis continuator, Monachus Erfordiensis. (*nostro.*
	1362 Chronica Henrici Rebdorf. Monachi, *Tomo*
	1370 Hirsaugiense chronicon Trithemii, *editum Basileæ. Nam in m. s. aliter est.*
	1377 Continuator Matthæi Westmonasterienſis.
	1378 M. Alberti Argentinensis annales.
	1400 Chronique de Iean Froissard.
	1418 D. Gobelini Personæ Cosmodromium.
	1426 Historia de Landgrauiis Thuringiæ, Laonici Chalcocondylæ historia Turcica *græcolatine interprete Clauſero.*
	1460 Antonini archiepiscopi Florentini chronica.
	Ioh. Auentini annales Boiorum.
Chroniques de Philippe de Commines.	1464
	1472 Platina de vitis Pontificum. (bus.
	1473 Chronologica compilatio ex diuersis auctori-
	1477 Elwangense chronicon, *Tomo nostro.*
	1482 Matthæi Palmerii Chronologia Eusebianæ adiuncta. (gnierii.
	Burgundicarum rerum chronicon, Nicolai Vi-
	1484 Werneri Rolewinck, fasciculus temporum: *quem inde continuat Iohannes Linturius edit. Wechel.*
	1486 Iacobi Bergomensis historicum opus.
Pauli Iouii Comensis, episcopi Nucerini, historiarum sui temporis Tomi duo.	1494 Ioh. Cuspiniani Imperatores : *quem excipit Paulus Iouius.*
	1498 Chronique de Philippe de Commines.
	1500
	1501 Iohannes Nauclerus Præpos. Tubingensis: *quem continuat Nicolaus Basilius, & alii.*
	1503 Iacobi Philippi Bergomatis Chronicon.
	1504 Antonii Sabellici Enneades: *quem continuat Caspar Hedio eccleſiaſtes Argentinenſis.*
	Alberti Crantzii historia gentis Saxonicæ, Vandalicæ, & Borealium.
	1514 Continuator Rotecoiuellii, Ioannes Linturius. *edit. Wechel.* (m. s.
	1515 Chronicon Hirsaugiense Trithemii integrum
	1515 Pauli Langii Chronicon Citizense.
Iohannis Sleidani rerum sub Carolo V. Imp. in Ecclesia & Rep. gestarum commentarii. Item Lamberti Hortensii Montfortii de bello Germanico commentarii.	1517
	1519 Bibliotheque historiale de N. Vignier Barrois. *Paris. fol.*
	1526 Chronicon Spanheimense Trithemii, ab eius successore huc vsque continuatum.
	1537 Continuator Abbatis Vrspergensis.
	1539 Henricus Mutius historiographus Germaniæ.
	Continuator Sabellici Enneadum, Caspar He-
	1544 Continuatores Naucleri. (dio.
	1550 Chronicon Sarracenium Dechsleri: *quod inde continuat Ioh. Rosinus vsq; ad annum* 1594.
	Annales Turcici, latine editi per Leunclaium: *cum vlteriori eius supplemento, vsq; ad annum* 1587. (*Petri Basil.*
	1556 Iohannes Sleidanus: *quem continuat D. Adam*
	Lambertus Hortensius Montfortius.
	1573 Chronologia incerti Eusebianæ & Palmerianæ adiuncta. (*ius loci.*
	Recentiores apponere & dirigere, non fuit hu-

ANNA-

ANNALES FRANCORVM FVL-DENSES.

PENSÉES

FRANÇOISES

LECTORI SALVTEM

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

PRimum in hac Collectione locum occupant Annales Francorum, rerum ſub Carolo Martello, Pipino, Carolo M. & ſucceſſoribus geſtarum, a morte Pipini, qui filius Anſegiſi erat, vsque ad Arnolphi Imp. obitum, ſiue ab anno DCCXIV. ad DCCCC. Hos primum edidit Petrus Pithoeus, ita, vt cum iisdem Annales ſuos incoaret, hoc titulo: *Annales, ſiue geſta Francorum ab anno incarnationis Domini DCCXIV. ad annum DCCC LXXXIII. incerti, ſed vetuſti ſcriptoris.* Sed, cum manci iſti eſſent atque hinc inde corrupti, ex Codice Bibliothecae Caeſareae quasdam emendationes & ſupplementa excerpſit Lambecius, * integros vero ex Codice Marci Velſeri auctiores aeque atque correctiores cum ſeptendecim ** annorum appendice euulgauit

* *Bibl. Caeſ. l. II. cap. V. n. 23. pag. 345. ſeqq.* ** Voſſius *Lib. II. de Hiſtoricis latinis c. XXXVII.* dicit, tredecim annorum appendice hos Annales adauxiſſe Freherum, ſed ab anno

Marquardus Freherus, eosdemque Fuldenſes ideo appellauit, quod de rebus Fuldenſibus atque Moguntinis multam vbique praeferant notitiam. Quid de Pithoeana & Freheriana ſentiat Lambecius, ipſius verba docent: * *Edidit eosdem Annales ſecundum Marquardus Freherus Tomo primo ſcriptorum rerum Germanicarum, vbi eos appellat Annales Francorum Fuldenſes, eo quod in Fuldenſi coenobio coepti & continuati ſunt. Quamvis autem Freheriana illa editio pasſim auctior ſit quam Pithoeana, & pertingat incluſiue vsque ad annum* DCCCC. *multis tamen locis mendoſa & corrupta eſt, & aeque ac Pithoeana beneficio Codicis MSti Caeſarei inter Hiſtoricos latinos centeſimi ſexageſimi tertii, de quo ſupra pag.* 345. *& deinceps egi, emendari poteſt & corrigi. Illud quoque moneo, narrationem rerum geſtarum ab anno* DCCC LXXXII. *vsque ad annum* DCCCLXXXVII. *in Freheriana editione aeque ac in Pithoeana diſcrepare a narratione, quae extat in iam memorato Codice Caeſareo, vti ſupra videre eſt ap.* 351. *vsque ad p.* 358. Vtramq; editionem inuicē contulit Andreas du Chesne, atque Tomo ſecundo Scriptorum Rerum Francicarum ** inſeruit, adiectis in margine variantibus lectionibus. Auctorem incertum, ſed vetuſtum vocat Pithoeus, du Chesne vero ab incertis, ſed illius aeui auctoribus hos Annales fuiſſe compoſitos teſtatur. Auctoris nomen definire non audeo, haut vane tamen demonſtrauit Vosſius, *** Germanum fuiſſe, & quidem Monachum Fuldenſem. Prius vel ex eo patet, quod a partibus Ludouici Germanici faciens, nimio atque improbo ſaepius zelo ducatur in Carolum Caluum, Imperium Ludouico praeripientem. Hunc enim

anno DCCCLXXXIII, in quo deſinit Pithoeus, facilis eſt computatio ad an. DCCCC in quo finit editio Freheriana. Sic etiam ab anno DCCCLXXV. hos Annales Pithoeum edidiſſe ſcribit Vosſius, cum tamen ab anno DCCXIV. vtraeque incoent editiones. * *Bibl. Caeſ. Lib. II. c. V. p. 365. in margine.* ** *p. 531.* *** *l. c.*

enim ad annum DCCCLXXV. *Galliae* vocat *tyrannum* atque dicit, quod *lepore* fuerit *timidior*. Anno DCCCLXXVI. *Caroli* improbat *ſtultitiam*, ipſius tyrannidem, auaritiam atque fraudulenta conſilia increpat, additque: *Haec in VIII. Id. Octobr. contra nouellum Sennacherib geſta ſunt, vt qui prius propter mentis elationem Deum cognoſcere noluit, modo victus & confuſus intelligat, quod non in multitudine exercitus victoria belli ſed de coelo fortitudo eſt, & aliquando auaritiae & ſuperbiae ſuae modum imponat.* Maxime vero hoc patet ex Annalibus ad annum DCCC LXXXI, vbi Ludouicum minorem, cui in diuiſione Orientalis Francia, Thuringia, Saxonia, Friſia & pars regni Lotharii obuenit, *Regem noſtrum* vocat. Fuldenſem autem Monachum frequens inſerta narratio de rebus Fuldenſium arguit. Confirmatur hoc vel ex eo, quod Io. Trithemius * ſcribit: *Mos erat in praefato Fuldenſi coenobio his temporibus monachos non ſolum in ſcripturis ſanctis inſtituere, ſed etiam in omni ſecularis ſcientiae litteratura ad plenum erudire. Probe enim iudicabant ſapientiſſimi viri, diuinas ſcripturas neminem poſſe perfecte intelligere, quem literas ſecularis doctrinae contigiſſet ignorare. Extant multa Monachorum iſtius temporis praeclara volumina, in quorum computatione ea, quae hodie cuduntur, a plerisque tanquam paleae vileſcunt.* Solennem inter haec Fuldenſibus hiſtoriarum fuiſſe tractationem, exempla commonſtrant. Refert enim Chriſtophorus Browerus, ** fuiſſe circa Ludouici Germanici tempora Fuldenſes domeſticos inter Rudolphum, praeſtantiſſimi nominis ab hiſtoria & interpretatione litterarum ſacrarum. Sic etiam Ruthardus, Fuldenſis coenobii alumnus in omni arte ex Rhabani do-

* *Chron. Hirsaug. ad an. 854.* ed. Freherianae, licet in recentiori editione S. Galli facta, haec verba haut reperiantur. ** *Antiquitatum Fuldenſium lib. I. c. XIV.*

ctrina dicitur peritissimus, magni ac multiplicis vir ingenii. Circa initia seculi vndecimi memoratur Meginfridus Fuldensis Chronographus: Nec vana est coniectura, vixisse eum circa finem seculi noni, siue vt Vossius coniectatur, post annum DCCCLXXV. Testimonium nobis praebet annus Annalium DCCCLXXV. vbi ait: *Stella cometes VIII. id. Iunii in Aquilonali parte, prima hora noctis apparuit plus solito scintillans comasque spargens, rem stupendam imo lugendam, quae cito secuta est sua apparitione praemonstrans, quamuis adhuc peccatis nostris exigentibus grauiora significare timeatur.* Et paulo post: *Ecclesia quoque eiusdem villae cum suo altari ita deleta est, vt modo cernentibus nullum suae constructionis praebeat indicium.* Et dum sub finem de Carolo Caluo loquitur, ait: *Qualiter autem regnum illud postea cum suis disposuerit, qualiterue cum thesauris, quos tulerat in regnum suum redierit, quantasque caedes & incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, scribere nolui.* Sed de eo adhuc dubitatur, an vnus saltim Annalium fuerit auctor. Vossius priorem Annalium partem, prout in Editione Pithoeana continetur, ab vno auctore fuisse profectam, coniectatur, quae vero in Freheri editione accesserint, adiecta esse ab eo, qui Annalium scriptori in hoc munere fuerat surrogatus, cum vero valde sit simile, in coenobio Fuldensi curam hanc semper penes vnum quempiam fuisse, vt res memorabiles cuiusque anni consignaret. Vossium sequitur Quercetanus, qui post annum DCCCLXXXII. haec adiecit: *Hactenus vetus Exemplar P. Pithoei. Quae sequuntur alterius sunt scriptoris, & hic adduntur ex editione quam in Germania procurauit Marq. Freherus.* Comprobat illud Petrus Lambecius, qui, postquam Commentariis suis alios Annales inseruisset, qui cum nostris

in

in plerisque conueniunt, his finitis, ita scribit: * *Huc vsque vetustissimi illi Annales Francorum Laureshamenses & Fuldenses ab* A. C. DCCXIV. *vsque ad* DCCCXVII. *pertingentes, qui postea diuersis temporibus & locis a diuersis aucti & continuati sunt.* Singulis in hoc facile adsentior, plures vno fuisse auctores, cum hoc olim frequens, vt Chronica & Annales semel coepti ab aliis continuarentur, quod vero cum anno DCCCLXXXIII. noua coeperit continuatio, nondum mihi persuadeo. Initia enim eiusdem anni adhuc adparent in editione Pithoeana, quae in Freheriana vno nexu continuantur, vt nullum plane adpareat interstitium; ex quo coniectamur, mancum fuisse Codicem, quo vsus fuit Pithoeus. Potius tenor verborum atque interiecti hinc inde versus anni DCCCLXXXII. & quorundam sequentium, vnum auctorem arguunt. Hoc igitur pro certo adfirmo, plures vno Annalium Fuldensium fuisse auctores, singulorum vero pericopas definire non ausim. Primorum quidem annorum Historiae vsque ad finem seculi octavi breuissimis, & singuli anni vna vel altera saltim linea absoluuntur: posteriores autem Annales prolixiores omnino sunt, plura quoque gesta continent. Licet negandum non sit, in Annalibus Metensibus & Bertinianis plura adhuc memorari, quae in hisce Annalibus non continentur, vix vna vel altera occurrit historia, quae non aeque apud reliquos reperiatur. In Chronologia satis auctor videtur esse accuratus, cum praestantiores Chronographi in temporis supputatione cum eodem conueniant. Quid autem in hac quarta editione fuerit praestitum, nunc dicendum. Textum, collatis Pithoei & Quercetani editionibus, emendauimus.

Prae

* *Lib. II. c. V. p. 377.*

Prae caeteris vero adhibuimus emendationes atque ſupplementa, quae ex Codice Bibliothecae Caeſareae manuſcripto ſuis Commentariis inſeruit Lambecius,* quorum prior quidem pars cum Freheriana editione convenit, quae vero ab anno DCCC LXXXII. ſequuntur, quandoque diſcrepant, vt ideo eadem coniunctim cum Textu Freheriano conferre proficuum duxerim. Vſui nobis quoque fuerunt alii Francorum Annales. Contulimus autem pro inſtituto noſtro hoſce Annales cum ſcriptis coaeuorum & proxime ſequentium. Circa priores annos ex primo Tomo Scriptorum Rerum Francicarum ab Andrea du Chesne collectorum, contulimus cum iisdem vltima ex *Geſtis Regum Francorum epitomatis* & FREDEGARII *Chronico* vna cum Continuatione, quae, hac excepta, aeque in corpore Hiſtoriae Francicae Freheriano reperiuntur. Ex Tomo ſecundo contulimus *Annales*, a Monaſterio S. Nazarii iuxta Rhenum, in quo conſcripti, *Nazarinianos* dictos, ab anno DCCVII. ad DCCXC. qui in plerisque ſunt perbreues, in vltimis vero annis ab DCCLXXXVI. diuerſa docent, quae aliis non memorata. Subſequuntur in eodem Tomo ſecundo *Annales* alii *Francorum* ex Bibliotheca Io. Tilii & Alexandri Petauii, quorum tamen, eo quod cum *Loiſelianis* fere ad verbum conueniunt, rationem parum habuimus. His vero aeque vſi fuimus, eosdem ita denominantes, quod ex vetuſto Exemplari MSto Antonii Loiſelii fuerint deſumti, licet verus auctor ignoretur. Hos autem ab anno DCCXLI. vsque ad DCCCXIII. auctiores aeque ac recentiores edidit Quercetanus, ac fecerat Tomo tertio Lectionum antiquarum Henricus Caniſius. Et quidem dum ſatis ſint prolixi, multam facem noſtris Annalibus praeferre poſſunt, cum quibus etiam

* *L. II. c. V. n. 23. p. 346. ſeqq.*

etiam in Chronologia plerumque conueniunt. Sequitur *Vita Caroli M.* ex Annalibus prioribus & vetuſto quodam ſcriptore compoſita ab anno DCCLXVI. ad DCCC XIV. quam ex Codice Bibliothecae Thuaneae primus protulit Quercetanus, eademque cum noſtris Annalibus in plerisque conuenit. Ex hac, atque Annalibus conſcripta videtur *Vita Caroli M.* per *Monachum Egolismenſem* S. Eparchii, quam Annalibus ſuis inſeruerat Petrus Pithoeus, ex antiquo vero Codice emendatiorem dedit atque auctiorem Quercetanus. Subiunxit idem EGINHARDI *Vitam Caroli*, qua etiam vſi ſuimus, ſed ex nupera editione Schminckiana. Sequuntur quaedam fragmenta ex Anaſtaſio, Paulo Diacono, aliisque Chronicis, e quibus pauca ſaltem nobis vſui fuerunt. Qui ſubiunguntur *Annales Regum Francorum*, prolixius ſingula declarant, ita vt ex iisdem decerpti eſſe videantur Fuldenſes. Marquardus Freherus quidem eosdem Adelmo cuidam Benedictino tribuit, Iuſtus Reuberus vero, qui eosdem Tomo ſcriptorum rerum Germanicarum inſeruit, Aſtronomo cuidam, Ludouici Regis domeſtico: potiori tamen ratione EGINHARDO eosdem vindicat Quercetanus, id quod latius adhuc demonſtrauit Lambecius * Ab anno DCCXLI. ad DCCC XXIX. iſti continuantur. Et licet Reuberus eosdem ad annum DCCCXLII. vsque perducat, poſteriora tamen ex *vita Ludouici* fuerunt adiecta, quam eius domeſticus compoſuit, qua iſti Annales fuerunt continuati. Hanc etiam & THEGANI *vitam Ludouici* ad eiusdem geſta retulimus. Ex Tomo tertio noſtris Annalibus conuenit AIMOINI *Hiſtoria de geſtis Francorum* in Hiſtoria Pipini, Caroli M. & Ludouici Pii, potisſimum liber quartus & quintus, licet Freherus, Vosſius, aliique con-

* *In Bibl. Caeſ. l. II. cap. V. pag. 401.*

iectentur, ea quae a capite XLI. libri quarti occurrunt, ab aliis fuisse adiecta, cum stylus plane discrepet. Ex eodem Tomo tertio nobis vsui fuerunt *Chronicon Moissiacense* ab initio regni Francorum vsque ad annum DCCCXIX. productum. *Annales Francorum Bertiniani* ideo dicti, quia ex Codice Monasterii S. Bertini descripti ab anno DCCXLI. ad DCCCLXXXII. *Annales Francorum Metenses*, siue in Monasterio S. Arnolphi Metensis scripti ab anno D CLXXXVII. ad DCCCCIV. *Chronicon auctoris incerti* ab A. C. DCCLXXXVIII. ad MXV. quod ex Bibliotheca Alexandri Petauii descripsit du Chesne, ideoque *Annales Petauianos* adpellamus. Demum *Chronicon Hildesheimense* ab an. DCCXIV. ad an. MXXXVIII. quod inter scriptores rerum Brunsuicensium denuo edidit illustris Leibnitius. Hoc tamen non secundum communem supputationem, sed secundum decennia fuit distinctum. Hoc illud ipsum est, quod Lambecius * *Annales* vocat *Fuldenses* & *Laurishamenses*, atque ex Codice Bibliothecae Caesareae suis Commentariis inseruit, dicens: *operae pretium igitur me facturum arbitror, si illos quoque Francorum Annales, qui respectu autoris sui non solum Fuldenses, verum etiam Laureshamenses cognominandi sunt, integros hic publicauero, quoniam nec nimium prolixi sunt, nec quod sciam antehac editi.* Ast, edidit illos ex Codice Bibliothecae membranaceo Quercetanus, qui priorem eiusdem partem in monasterio Laurishamensi fuisse conscriptam ipse testatur. Quod autem Chronicon Hildesheimense hos Annales inscripserit, hanc addit rationem, quod maxima eius pars ab anno VI. Ludouici vsque ad an. 1137. ab Hildesiensi quodam fuerit addita, quae ideo de rebus Germanicis potissimum agit. Alios Annales & Chronica ob nimiam, quam prae se ferunt

* *L. II. c. V. p. 365.*

runt breuitatem, omiſimus. Epiſtolarum vero Imperatorum atque Pontificum, quae Tomo ſecundo atque tertio fuerunt adiectae, cum multum faciant ad hiſtoriae illuſtrationem, nonnullas contulimus. Ex illuſtris Leibnitii Collectione, & quidem Tomo primo nobis vſui fuerunt *Poetae Saxonis Annales Caroli M.* quos olim ediderunt Reinerus Reineccius, Quercetanus & Kulpiſius, qui hiſtoriam eiusdem Imperatoris egregie illuſtrant. Addi potuiſſent ex ſecundo Tomo *Compilatio Chronologica de temporibus Caroli Magni*, & *Chronicon Saxonum Quedlinburgenſe*, verum, cum iſta parum ſit accurata, hoc vero cum Chronographo Saxone in plerisque conueniat, ſtudio haec omiſimus. Adhibuimus quoque ex STEPHANI BALUZII libro primo *Miſcellaneorum*, Chronicon breuiſſimum *S. Galli*, *Wirtzburgenſe* & *Kemperlegienſe*, & *Chronicon Monaſterii Reichersbergenſis* a Chriſtophoro Gewoldo euulgatum. Ex PHILIPPI LABBEI *noua Bibliotheca MStorum* contulimus HUGONIS FLAUINIACENSIS *Chronicon Virdunenſe* a nato Chriſto ad annum 1102. *Chronicon Andegauenſe* ab an. 678. ad 1251. & ex Tomo ſecundo *Annales Francorum Maſciacenſes* ab an. 726. ad 796. Plura huic collectioni inſerta ſunt Chronica minora, quae tamen ob nimiam breuitatem conferri haut meruerunt. Hos excipiunt inter Chronographos RHEGINO, qui multa ex his Annalibus ad verbum ſaepe deſumit, licet poſteriores anni non adeo conueniant, HERMANNUS CONTRACTUS, LAMBERTUS SCHAFNABURGENSIS, qui admodum breuis eſt, SIGEBERTUS GEMBLACENSIS, MARIANUS SCOTUS, ALBERTUS STADENSIS, CHRONOGRAPHUS SAXO, ALBERICUS, qui omnes in Chronologia non conueniunt. Nec inutilis fuit OTTONIS FRISINGENSIS liber quintus & ſextus Chronicorum. Ad parallela quoque hiſtoriae Pipini & Caroli M. facit ſubin-

de CONRADUS VRSPERGENSIS,& AVENTINUS in Annalibus Boiorum. Sic etiam ex MELCHIORIS GOLDASTI *Conſtitutionibus Imperatoriis*, STEPHANI BALUZII *Capitularibus* aliqua depromſimus, quae ad illuſtrationem faciunt. Addi potuiſſent GERVASII TILBERIENSIS *Otia Imperialia*, atque HENRICI TURCKII *Faſti Carolini*, quos ſcriptoribus rerum Germanicarum Ioh. Mich. Heineccii & Io. Georgii Leuckfeldi inſertos videmus, verum, cum iſta pauca referant, hi ſint recentiores, ſtudio haec cum noſtris Annalibus non contulimus. Ex recentioribus potisſimum contulimus CAROLI LE COINTE *Annales Eccleſiaſticos Francorum*, in quibus multa videmus vel emendata vel illuſtrata. Alios ex recentioribus haut facile adhibuimus, niſi forſan hiſtoria aliqua prolixius fuerit pertractata. Hinc etiam ad IO. PHILIPPI VORBURGII Tomum nonum *Hiſtoriae Germanicae* quandoque remiſimus. Diſcrepant quidem ſcriptores paralleli ſubinde a textu Annalium, inutile tamen fuiſſet, ſingula annotare cum in plerisque conueniant. Prolixius autem locos parallelos adnotauimus, quo eo facilius ad ſingulos Annalium Francicorum ſcriptores conducant. Notas, ſi locus obſcurior, hinc inde ſubiecimus, vt hiſtoriam reddamus illuſtriorem. Facile quoque fuiſſet, lectiones variantes, quae in editione Pithoeana, Freheriana & Chesniana frequentius deprehenduntur, adnotare, verum, cumiſtae plerumque in nominibus propriis conſiſtant, quorum ſcriptio varia, vtpote ad annum DCCXIV. pro *Ansgiſi*, *Hlodauuico*, *Hildibertho*, *Dagabertho*, *Altheida*, Pithoeus legit *Anchiſi*, *Ludouico*, *Hildeberto*, *Dagoberto*, *Alheyde*, & ſic porro, quod non niſi muſcas in litteris eſſet captare.

ANNALES

ANNALES FRANCORVM FVLDENSES

RERVM SVB PIPINO, CAROLO MAGNO,

Eiusque posteris, vsque ad excessum ARNVLFI Imp. gestarum, ab anno Domini DCCXIV. vsque ad annum DCCCC. consignatio accurata, in Fuldensi cœnobio cæpta & continuata.

ANNO DCCXIV. *

CAROLVS MARTELLVS

PIPINVS filius Ansgisi dux Francorum, post mortem Wolfaldi ducis partem Austriae ** regebat, obtinuitque regnum Francorum per annos XXVII. cum regibus Hlodauuico, Hildibertho & Dagabertho. Moritur anno secundo Anastasii Imperatoris, qui est ab Incarnatione Domini annus DCCXIV. in mense Decembri. Huius filius KARLVS, *** ex Altheida; **** quam posthabita priore coniuge Waltrude duxit vxorem, sub honore Maiordomatus tenuit regnum Francorum annis XXVII. Hoc eodem anno DCCXIV. Grimoaldus similiter mortuus est.

Vita Pipini apud du Chesne T. I. p. 599, G. Franc. epit. c. 51, Fredeg. c. 103. 104, A. Pet. Naz. Met. Chr. Moissac. Hildesh. VVürtzb. Andeg. Lamb. Schafn. Sig. Gembl. H. Contr. 714, Chr. Reichersp. Chron. Saxo 715, Aim. 4. c. 50, Otto Fris. 5. c. 16, Pithœi Fragm. de Maior. domus p. 227, A Presbyteri Chr. Bau. p. 7, Vorburg. Tom. 9. p. 180, le Cointe An. 714. n. 1. seqq.

* Lambecius *Comment. de Bibl. Caes. Vindob. Lib. II. c. V. n. 23.* in marg. *In Pithœana editione perperam legitur Anchisi.*

** Siue Austrasiae. Optime hoc explicauit Hadr. Valesius notitia Galliarum, *voce Austria:* late regnantibus Chlodouei filiis in Gallia atque Germania, quicquid Galliarum Rheno & Ligeri fluminibus continetur & clauditur, communi nomine *Francia* appellari coepit. Pars Franciae Rhenum inter & Mosam iacens *Austria* item *Auster*, nonnunquam & *Austrasia*; pars a Mosa ad Ligerim *Neustria* vel *Neptricum* dicta. *Burgundiae* & *Aquitaniae* sua nomina relicta sunt. Austriam Hermannus in Chronico *regnum Orientale* & *Austrifranciam*, id est Ortiuam Franciam, Neustriam *regnum occidentale* seu Occiduam Franciam nuncupat. *Austriæ* vel *Auster* incolæ *Austrasii* dicebantur, Neustriæ habitatores *Neustrasii*. Recentiores pro Austria *Austrasiam*, pro Austrasiis *Austrasianos* dixere, Gregorius Turonicus Episcopus cum alibi, tum in libro V. Historiae *Austrasiorum* meminit non semel, *Neustrasiorum* (quod mireris) nusquam meminit. Austriæ nomen Franci Germanica gens imposuere, quod ad Ortum spectaret, *Ost* enim vt & *Est* priscis Germanis Orientem significabat. Lambecius in notis ad Ann. Fuld. & Laureshamenses *Lib. II. c. V. p. 366.* in marg. Austria pro Francia orientali. *Eodem sensu vsurpatur illud nomen in antiquis Longobardorum legibus nempe Lib. I. Tit. 75. leg. 73. nec non lib. 2. Tit. 21. leg. 24. & Tit. 55. leg. 14.*

*** Karlus hic est Martellus. Hoc nomen a fortitudine ortum. Vita S. Rigoberti Archiepisc. Remensis n. 10. de hoc Carolo: *Et quia ab ineunte ætate fuerit vir bellicosus & robore fortissimus postmodum Martellus est cognominatus.* Martellus enim instrumentum erat, quo fabri vtebantur in ferramentis tundendis, Hinc vt ipsi ferrum, ita hostes in proeliis ille ense contunderet. Goldastus *Tom. I. Rerum Alamann. not. in Conradi Fabarii casus cap. XIV. p. 137.* du Cange Glossario *voce Martellus.* Sigebertus Gemblac. *ad an. 714.* vocat Tutidem siue Martellum cognomento, quod idem est. Explicat hoc nomen Hugo Flauiniacensis Chronico apud Labbeum. Tom. I. p. 107. *qui ideo Tudites appellatus est, quod est malleus fabri, quia sicut malleo vniuersa tunduntur ferramenta, ita ipse contriuit omnia regna sibi vicina.* Tudites enim ait Festus, *mallei sunt a tundendo dicti* Hinc etiam Alberto Stadensi *ad an. 715.* vocatur fortis. vid. Besselii notæ ad Eginhardi vitam Caroli *c. II.*

**** Lambecius *lib. II. c. V. p. 366. apud Pithœum legitur Alheide, apud Freherum autem Altheida. Fuit ea Pipini Crassi concubina.*

DCCXV.

G. Franc.c.61, Fred. c. 104. 105, A. Naz. 715. 716, A.Pet. Met. 714, Chr. Moiſſ. Hildesh. VVürtzb. 715, Aim. lib. 4. c. 51, Lamb. Sebaſn. Albricus 715, Auentinus A. Boi. l. 3. c. 8.

Poſt mortem Pipini Plecthrudis eius relicta vidua incomparabili odio contra Carlum ſuccenſa, cuſtodia eum publica obſeruari iubet: Vnde ille diuino auxilio liberatus primo certamine contra Ratbodum regem Freſonum qui Coloniam vsque venerat, menſe Martio pugnans, dum fortiter dimicat, magnum exercitus ſui damnum conſequitur. Dagobertus Rex mortuus eſt, & Saxones deuaſtauerunt terram Hazzoariorum. *

DCCXVI.

G. Franc. c. 53, Fredeg c. 106, A. Pet. Met. Chr. Moiſſ. Hildesh. 716, Sig. Gembl. 718, Albericus 716. 718, le Cointe 716. n. 6.

Raginfridus Maiordomus & Hilpricus Rex cum exercitu fines Colonienſium & regiones Rheno contiguas vaſtant, acceptisque à Plecthrude muneribus reuertuntur.

DCCXVII.

A. Naz. Met. Chr. Hildesh. Mar. Scotus 717, Alb. Stad. 715, Anaſtaſius Gregorio II. p. 95. *le Cointe 717. n. 4. 718. n. 14.*

Raginfridus & Hilpricus rex in Vinciaco, die Dominica ante Paſcha cum Carlo pugnantes terga verterunt, quos Carlus fugientes cædendo perſequitur vsque Parisios. His temporibus Winfridus, qui poſtea cum Epiſcopus ordinaretur, Bonifacii nomen accepit, doctor Catholicus natione Anglus, primum Romam, deinde cum auctoritate Gregorii Papæ in Franciam ad prædicandum verbum diuertit. **

DCCXVIII.

G. Franc. c. 53, Fredeg. c. 107, A. Met. 719, Chr. Hildesh. 718, Aim. 4. p. 52, *Sig. Gembl. 720, Mar. Scotus 718, le Cointe 719. n. 12.*

Carlus victor regrediens Coloniam venit, receptisque à Plecthrude theſauris patris ſui, regem ibi conſtituit Hlodarium, nomine, non poteſtate. Hilpricus vero & Raginfridus auxilio Eudonis ducis Aquitaniorum inſtaurata rurſus acie, ſuperati fugantur à Carlo. p. 2.

DCCXIX.

---

* Pithœus quidem, Freherus & du Chesne legunt Bazzoarionum, hi etiam de Boiis intelligunt, addita in margine variante lectione *Baiuuariorum.* Aſt, licet variae Boiorum, horumque terræ ſint adpellationes, dum dicantur *Bagoarii*, Chron. Moiſſac. *ad an. 796. Beiuueri Ann. Naz. 788.* frequentius *Baioarii*, *Boiarii*, *Baiobari*, *Bauocarii.* Terra illorum dicitur *Beuueria* Ann. Naz. *ad a. 744 regnum Bauoarium* Ann. Franc. apud du Chesne *Tom. II. p. 9. ad a. 788. Baugaria* Ann. Loiſel. *ad a. 748. Fines Baiorenſes* Fredegario *c. 108.* Nec tamen Auentino *Ann. Boi. l. I. cap I.* nec Brunnero *Ann. Boi. lib. IV. p. 521.* nec Werlhofio *not. Imp. enucl. lib. I. c. II. §. XCV.* nec Hertio *not. Vet. Germ. Pop. c. II.* nec aliis, qui nomen Boiorum examinant, nomen Bazzoarionum memoratur. Tacent quoque Scriptores reliqui de hac vaſtatione terræ Boiorum per Saxones facta. Sed alii Francorum Annales ad eundem annum dicunt, Saxones terras Attuariorum, Francorum populi deuaſtaſſe. Sic Ann. Franc. ap. du Chesne *Tom. II. p. 6. ad a. 715.* dicunt: *Saxones deuaſtauerunt terram* HATTVARIORUM, vbi du Chesne in margine addit *Hazzoariorum.* Annales Metenſes *ad* a. 716. *Saxones terram Hattariorum vaſtauerunt.* Eosdem igitur ſecuti, pro *Bazzoariorum* ſubſtituimus *Hazzoariorum.* Latius enim demonſtrauit Hadr. Valeſius *not. Galliarum voce Attuarii*, Attuarios gentem Francorum Rheno vicinam, etiam Hattuarios vel Hazzoarios fuiſſe dictos. Sic etiam Carolo Martello bellum fuiſſe cum Saxonibus teſtatur Kranzius Saxonia *lib. I. cap. XXXIII.*

** Hæc verba: *his temporibus* vsque ad finem, in Pithœana non extant, imo nec alia quæ in ſubſequentibus annis ad Bonifacii hiſtoriam memorantur. Recte autem iſta adiici patet ex Lambecio *lib. II. c. V. n. 23* qui iſta in Codice Bibliothecæ Cæſareæ addita eſſe teſtatur. Faciunt huc etiam Epiſtolæ Bonifacii, quæ reperiuntur apud du Chesne *Tom. II. p 661.* Ad ipſam vero Bonifacii hiſtoriam facit Wilibaldi & Othloni Vita Bonifacii, in Caniſii lectionibus antiquis Tomo quarto, Othloni quoque vitam Moguntiacarum rerum libro tertio cum diuerſis notationibus inſeruit Nicolaus Serarius. Legendi quoque de eodem Chriſt. Brovverus Antiquit. Fuldenſium *lib. I. c. III.* Io de Becka *Chronico Vltraiectino p. 14.* Carolus le Cointe Annalibus Francorum. Iac. Gretser de Epiſcopis Aichſtedtenſibus, Cyriacus Spangenberg & Io. Letzner de Boniſacio. Caſp. Sagittarius *de ant. Chriſtianiſmi & Gentilismi Thuringici lib. II. c, IV.*

DCCXIX.

Carlus ad Eudonem mittit, & Hilpricum, qui ad eum confugerat, per legatos recipit. Quo tempore rex Lotharius mortuus est. Bonifacius * vir sanctissimus a præsule sedis Apostolicæ Gregorio Mogontiacæ ciuitati metropoli Germaniæ Archiepiscopus ordinatur, & legatus Germanicus Romanæ Ecclesiæ in Franciam mittitur: qui prædicatione sua multos populos, Thuringorum videlicet, Hessiorum & Austrasiorum ad fidem rectam, a qua diu aberrauerant, conuertit: monasteria quoque monachorum & virginum primus in partibus Germaniæ instituit. *Fragm. hist.* ap. du Chesne T. I. p. 748, *Chr. Hildesh.* 719, *H. Contr.* 717. 719, *Mar. Scotus* 719, *Gob. Persona* Cosm. æt. 6. c. 37, *le Cointe* 719. n. 6. 7. 15. 16. sqq. 723. n. 11.

DCCXX.

Mortuo Hilprico Carlus Teotricum ** in sedem regni constituit. *G. Franc.* c. 53, *Fredeg.* c. 107, *Chr. Hildesh. Mar. Scotus* 720, *Albericus* 726, *le Cointe* 721. n. 1. seqq.

DCCXXI.

Carlus Raginfridum persequens, Andegauis ciuitatem capit. Postea Saxones vastando, victor regreditur. *Fredeg.* c. 107, *A. Naz. Pet.* 720, *A. Met.* 725. *Chr. Hildesh. Sig. Gembl.* 722, *Mar. Scotus* 721, *Albericus* 721.

DCCXXII.

Carlus Alamannos & Baioarios armis subegit. *Fredeg.* c. 108, *Chr. Hildesh.* 722, *Hepidanus* 715, *Sig. Gembl.* 724. 725, *H. Contr.* 722, *Chron. Saxo* 726. 727.

DCCXXIII.

Iterum Alemanni & Baioarii pacis iura temerare nituntur. *Chr. Hildesh.* 723, *Mar. Scotus* 723, *Albericus* 724. 725.

DCCXXIV.

Carlus transito Ligere, Eudonem fugat, vastata & incensa regione eius. *Fredeg.* c. 108, *A. Met.* 731, *Chr. Hildesh.* 724, *Sig. Gembl.* 728, *Mar. Scotus* 725, *Albericus* 728, *H. Contr.* 724, *Chron. Sax.* 728.

DCCXXV.

Sarraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalemque perueniunt, cunctis locis vastatis & Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque sancti Hilarii Pictauis incendunt. *Fragm. de reb. Eudonis* ap. du Chesne T. I. p. 785, *Fredeg.* c. 108, *A. Met.* 732, *Chr. Hildesh.* 725, *Mar. Scotus* 725, *Sig. Gembl.* 728, *Albericus* 728, *H. Contr.* 724, *Chron. Saxo* 728, *Gobelinus Persona* Cosm. æt. 6. c. 37, *le Cointe* 725. n. 23.

DCCXXVI.

Carlus Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, regem eorum cum infinita multitudine prostrauit, deuictisque hostibus cum triumpho regreditur. *Fredeg.* c. 'll, *Chron. Saxo* 729.

DCCXXVII.

Carlus Burgundiam petens, Lugdunum & ciuitates reliquas suæ ditioni subegit. *Fredeg.* c. 109, *A. Met.* 733, *Aim* 4. c. 53, *Albericus* 732, *Chr. Hildesh. H. Contr.* 727.

DCCXXVIII.

Eudo dux moritur, & Carlus Aquitaniæ prouinciam absque bello recepit. *Fredeg.* c. 109, *A. Met.* 735, *Chr. Hildesh.* 730, *H. Contr.* 727, *Albericus* 733, *Chron. Saxo* 736.

DCCXXIX.

Carlus nauali euectione regnum Fresorum ingreditur, interfectisque quamplurimis, Popponem ducem eorum interemit, subuersisque lucis, fanis, victor cum præda magna reuertitur. *Fredeg.* c. 109, *A. Met.* 736, *Sig Gembl.* 734, *Chr. Hildesh.* *Mar. Scotus* 729, *Chron. Saxo* 733, *Vbbo Emmius* lib. 4. Fris. p. 57.

DCCXXX.

---

* Quæ hic de Bonifacio narrantur, Pithœus non habet, reperiuntur vero in editione du Chesne & Codice Vindobonensi, & iisdem fere verbis refert Marianus Scotus *ad a. 719.* Ex verbis autem, *a qua diu aberrauerant*, concludimus, Bonifacium dictos populos non primum ad fidem Christianam duxisse, vid. Sagittarius *ant. Gentil. & Christ. Thur. l. II. c. XV.*

** Dagoberti hic III. siue Iunioris filius, a monasterio Cala (*Chesle*) in quo educatus, Calensis dictus. Hoc autem cœnobium sacrarum virginum, in honorem S. Georgii a Chrotilde Clodouæi vxore extructum, adhuc supereſt. Mabillonius *de re diplom. lib. IV. p. 255.* Gotfried Henschenius quidem *de Dagobertis lib. III. c. IV.* hunc Theodoricum fratrem dicit Chilperici, quem ideo notat Schurtzfleisch *de regno Austrasiæ cap. I. §. 20.*

DCCXXX.

Fredeg. c. 109, *Chr. Hildesh.* *H. Contr.* 730, *Aim.* 4 c. 57, *Mar. Scotus*, *le Cointe* 732. n. 21. seqq. Sarraceni, collecto exercitu, Auennionem vrbem capiunt, & circumquaque regiones deuastant.

DCCXXXI.

Fredeg. c. 1, *Chr. Hildesh.* *H. Contr.* 731, *Aim.* 4. c. 57, *Sig. Gembl.* 735, Carlus assumptis armis vrbem Auennionem obsidione vallat, instructisque machinis, capiens, magnam Sarracenorum stragem efficit.

DCCXXXII.

Eginh. c. 2, *Fredeg.* c. 109, *A. Met.* 737, *A. Pet.* 732, *Chr. Hildesh. Mar. Scotus* 733, *Sig. Gembl.* 736, *H. Contr.* 732, *Albericus* 735, *le Cointe* 737. n. 28. Carlus Gothorum fines penetrans, Narbonam obsidet, rege Sarracenorum Achima * intus incluso.

DCCXXXIII.

cc. 11, *le Cointe* 733. n. 1. Sarraceni de Hispania audientes vrbem obsessam, armati superueniunt: contra quos Carlus dimicans, regem cum populo vsque ad internecionem deleuit.

DCCXXXIV.

cc. 11, *A. Naz. Pet.* 732. Sarraceni a Carlo in bello superati: qui gladium effugere poterant, ascensis nauibus, dimersi sunt in mari.

DCCXXXV.

cc. 11. Franci Carlo duce Sarracenos proterunt, prædam magnam ducentes, & captiuorum multitudinem.

DCCXXXVI.

P. 3. *Fredeg.* c. 109, *Mar. Scotus* 735, *Sig. Gembl.* 737, *H. Contr.* 736, *H. Valesii not. Gall.* p. 620. Regionem Gothicam Carlus cum Francis ingrediens, vrbes famosissimas, Nemausum, Agaten & reliqua castella capit, destructis muris & mœniis earum vsque ad fundamenta.

DCCXXXVII.

A. Naz. Pet. Met. 738, *Chr. Hildesh. Mar. Scotus*, *H. Contr.* 737, *Lamb. Schafn.* 739, *Sig. Gembl.* 740, *le Cointe* 738, n. 17. 18. 19. Carlus Saxones tributarios facit.

DCCXXXVIII.

Fredeg. c. 109, *A. Naz. Pet. Met.* 739, *Chr. Hildesh. Mar. Scotus* 738, *Sig. Gembl. Albericus* 739. Carlus regionem Prouinciam ingressus, Maurontum ** ducem qui dudum Sarracenos per dolum inuitauerat, fugere compulit.

DCCXXXIX.

Mar. Scotus, *H. Contr. Albericus* 739, *Lamb. Schafn.* 740. Carlus Prouinciam totam, & cuncta eius maritima loca suæ ditioni subegit.

DCCXL.

Egin. c. 2, *A. Naz. Pet. Met. Chr. Hildesh.* 740, *le Cointe* 740. Pax & quies regno Francorum per Carlum redditur ad tempus, Gothis superatis, Saxonibus & Fressonibus subactis, expulsis Sarracenis, Prouincialibus receptis.

DCCXLI.

---

* Variant scriptores in nomine Saracenorum Regis. Pithœus & Quercetanus legunt *Athirua*, Marianus Scotus *Achima*, Albericus *Achinia*, Fredegarius vero, Chronicon Hildesheimense, Annales Francorum Fuldenses & Laurishamenses apud Lambecium *lib. II. c. V. p. 367.* & Sigebertus Gemblacensis vocant *Athima* cum quibus fere conueniunt Annales Metenses, ipsum nominantes *Adthima*. Anastasius quidem Gregorio II. *p. 97.* hanc victoriam perperam Eudoni tribuit.

** Pithœus quidem habet *Maurorum ducem*, cum quo tamen reliqui plane non conueniuut, qui plerumque *Maurontium* vocant, Annales Metenses *Morontum*, Marianus Scobus *Maurontem*, Albericus *Maruncium*, Sigebertus *Mauritium*. Lambecius hunc pro Duce Arausionensi habet, dum *lib. II. c. V. p. 368.* ita commentatur: Aurontum siue Auruntum *eadem est vrbs, quæ alias* Arausio siue Orange *dicitur*. *Apud Pith. & Freher.* pro fugato Duce Prouinciæ Auronto, *hoc est* Aurasione *mendose legitur*, fugato Duce Maurorum, *Falsitatem*

DCCXLI.

Carlus anno Ducatus sui XXVII * moritur Parisiis, ** & apud sanctum Dionysium sepelitur. Cuius filii Carlmannus & Pipinus, sub obtentu Maiordomatus, totius Franciæ regnum suscipiunt, & inter se diuidunt. *Fredeg.* c. 110, *A. Eginh. Naz. Pet. Lois. Bertin. Met. Mast.*

Mar. Scotus. H. Contr. Rhegino. Lamb. Schafnab. Albericus. Hugo Flauin. Chr. Hildesh. Andeg. 741, Aim. 4. c. 57, Conr. Vrsp. 743, Alb. Stad. 742. 743, Odoranni Chron, Chron. Saxo 742, le Cointe 741.

DCCXLII.

Carlmannus & Pipinus Hunaldum Aquitaniæ ducem imperio suo resistentem, bello superatum ad Wascones fugere compellunt: simul & Alamannos duce Theotbaldo rebellare temptantes, mira celeritate comprimunt. *A. Eginh. Lois. Naz. Pet. Bertin. Met. Mar. Scotus. Sig.*

Gembl. H. Contr. Rhegino 742, Chr. Hildesh. Contin. Fredeg. p. 160. Aim. 4. c. 59. Otto Fris. 5. c. 20, Albericus. Chron. Saxo 743, le Cointe 742, n. 19. seqq.

---

tatem enim huius lectionis etiam sine adminiculo Codicis MSti Cæsarei satis manifeste indicant sequentia verba: Qui dudum Saracenos per dolum inuitauerat. *Recte videlicet hinc colligitur, præcedentibus verbis non de Duce aliquo Maurorum, qui sine dubio ipse Saracenus fuisset, sed de perfido quodam* Christiano duce Arausionensi *actum esse.* Sed, licet Pithœus legat Maurorum ducem, iniuriam tamen Frehero facit Lambecius, qui in vtraque editione habet *Maurontum ducem.* Immo, dum Maurontus dicatur dux Prouinciæ, Arausio vero vrbs saltim Prouinciæ, potius proprium nomen huic Duci fuisse putamus. Id quod etiam Carolus le Cointe *Ann. Eccl. Francorum* autumat, qui *ad annum 749. n. 10.* eundem duarum saltim Ciuitatum, Massiliæ scilicet & Auenionis Comitem seu Gubernatorem fuisse dicit.

* Pithœus & du Chesne legunt XXVIII. ast melius XXVII. Maiordomatum enim post mortem Pipini an. 714. mense Decembri insecutam, suscepit Carolus Martellus, mortuus mense Octobri DCCXLI. nondum absolutis XXVII. annis: Quare Annales Metenses dicunt: *rexit populum Francorum annis XXVI. mensibus VI.* supputationem sine dubio incoantes, postquam custodia sua liberatus Martellus. Rectius itaque ipse Pithœus & du Chesne *ad a. 714.* legunt: *sub honore Maiordomatus tenuit regnum Francorum annis XXVII.* Hinc etiam bene Marianus Scotus: *Carolus senior filius Pipini senioris, anno regni sui vigesimo septimo moritur Parisiis.* Hugo Flauin. Chron. apud Labbeum noua collectione MStorum T. I. p. 116. *anno XXVII. quibus Carolus obtinuit principatum post patrem.* Sine dubio igitur corruptus est locus Fredegarii, qui *c. 110.* ait: *rexit autem vtraque regna* annos XXV.

** Discrepant scriptores, dum alii Parisiis defunctum dicant, alii Carisiaci. Fredegarius: *Carolus nempe Princeps Parisiis Basilicam S. Dionysii martyris multis muneribus ditauit: veniensque Carisiacum villam Palatii super Issaram fluuium valida febre correptus obiit in pace, cunctis in gyro regnis acquisitis* & p. p. *sepultusque est Parisiis in Basilica S. Dyonisii mariyris.* Marianus Scotus, qui Annales hosce potissimum sequitur, habet *Parisiis*, Hermannus Contractus *Parisiaci.* Vtrosque conciliant Annales Metenses: *Karolus præterea Princeps ad Parisiacum ciuitatem properans ad sepulcrum beatissimi martyris Dionysii orationis causa peruenit. Cui multa munera post actam orationem deuoto animo contulit. Inde vero veniens ad Carisiacam villam super fluuium Issera sitam perrexit, in qua valida febre corruptus in pace obiit, cunctis in gyro gentibus positis Francorum ditioni subactis. Rexitque populum Francorum annis XXVI. mensibus VI. Transiit itaque XI. Kal. Nouembris, sepultusque haud longe a Parisiaca Ciuitate in Basilica Sancti Dionysii Martyris.* Hinc Carolus le Cointe *Ann. Eccles. Franc. ad a. 741. n. 35.* hunc locum ita explicat: *Ut autem conueniat cum Appendice, quam examinamus & cum ceteris Auctoribus qui Carolum Carisiaci mortuum vnanimi consensu testantur, ita corrigi debet vnius voculæ facta transpositione.* DCCXLI. Carlus moritur & Parisiis apud Sanctum Dionysium sepelitur. *Porro cum legis Carolum vel* Parisiis apud sanctum Dionysium, *vel* Parisiis in Basilica Sancti Dionysii Martyris sepultum fuisse, *caue ne sepultum credas in Basilica Sancti Dionysii Martyris, quam Dagobertus Magnus ad quintum a ciuitate Parisiensi milliarium anno Christi sexcentesimo tricesimo construxit.* Erat autem Carisiacum villa regia Belgicæ secundæ de quo Io. Mabillonus *de re diplom. lib. IV. n. 30. p. 258.* Hadr. Valesius *not. Galliarum, voce Carisiacum.* Hodie dicitur *Quiersi* siue Chiersi, Picardiæ vicus. Chronicon Hildesheimense quidem tradit mortuum fuisse *in villa publica Wrembria*, quod ideo notat Mabillonus *de re diplom. lib. IV. n. 151.* Error autem exinde exortus fuisse videtur, quod in Fredegarii appendice legamus, Carolum Maiorem domus anno DCCXXXIX. reuersum in regionem Francorum ægrotare cœpisse in villa Verimbrea super Issara fluuio.

DCCXLIII.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Carlmannus & Pipinus Odilonem ducem Baioariorum rebellare conantem
743, Mar Scotus. Sig Gembl. prælio ſuperant.
H. *Contr. Rhegino 743, Cont. Fredeg. Aim. 4. c. 59, Albericus. Chron. Saxo 744, le Cointe 743. n. 60. ſeqq.*

DCCXLIV.

A. Bertin. 743, A. Maſc. Mar Scotus. H. Contr. Lamb. Carlmannus cum Odilone duce Baioariorum pacem facit. His temporibus fundari cœptum eſt Fuldenſe cœnobium a S. Bonifacio, in ſolitudine Boconia.
Schafn. Conr Vrſp. 744, Otto Friſ. 5. c. 20, Gob. Perſona æt. VI, c. 37, Brobber ant. Fuld. I, c. 1, le Cointe 745, n. 74, ſeqq.

DCCXLV.

A Eginh. Bertin. Met. Rhegino Sig. Gembl. Aim. 4. Carlmannus & Pipinus ſimul Saxonum perfidiam, vaſtata eorum regione, vlciſcuntur, & caſtrum Ohſeburg * capiunt.
c. 59, Albericus. Chron. Saxo 744, Mar. Scotus. A. Naz. Pet. Maſc. Alb. Stad. 745. Conr. Vrſp.

DCCXLVI.

A. Met. Maſc. Mar. Scotus. H. Contr. Lamb. Schafn. 746, Gob. Perſonæ Cosmodr. æt. 6, c. 37, Bruſchius Cat. Carlmannus Alamannos iterum res nouas molientes, nonnullis eorum interfectis, compeſcuit. Bonifacius archiepiſcopus, cum autoritate ſedis Apoſtolicæ, annuente Carlmanno, duas ſedes Epiſcopales conſtituit; vnam in caſtro Wirziburg, vbi Burghartum collegam ſuum ordinauit Epiſcopum, alteram in loco qui vocatur Eihſtat, cui Willibaldus epiſcopus ordinatus eſt.
Epiſc. Mogunt. n. 17, *le Cointe 742. n. 6. 12. 18.*

DCCXLVII.

A. Eginh. 745. 746, Eginh. c. 2, Vita Pipini ap. du Chesne Tom. I, p. 599, Carlmannus relicta, quam tenebat, poteſtate Romam vadit, ibique mutato habitu religioſe victurus, in Caſſinum ad ſanctum Benedictum ſecedit, & monachus efficitur.
A. Naz. Pet. 747. *Chr. Hildesh. Anaſtaſius vitæ Zachariæ p. 113, A. Lois. Bertin. Maſc. 746, Hugo Flauin. Fredeg. append. 747, Aim. 4. c. 60, Mar. Scotus. Alb Stad. Chron. Saxo, Conr. Vrſp. 747, Rhegino, Sig. Gembl. 746, Otto Friſ. 5. c. 20, Chron. Belg. f. 35, le Cointe 747. n. 1. 5. 8. 748. n. 97.*

DCC XLVIII.

A. Eginh. 747, A. Lois. 747. 748, A. Bertin. 747, A. Met. Maſc. 748, Aim. 4. c. 60, Rhegino 747. Grypho frater Carlmanni & Pipini poteſtatem quandam affectans, ad Saxones ſe contulit. Pipino vero per Thuringiam ingreſſo Saxoniam ſuper fluuium Obacra,** in loco qui dicitur Horoheim Saxones occurrunt, Gryphonem cum eo pacificare cupientes. Grypho autem nec Saxonibus, nec Francis ſe credens, in Baioariam fugit.
748, Mar. Scotus 748, Albericus 749, Chron. Saxo, 748, Fabricius Origg. Sax. p. 76, *le Cointe 748. n. 85, Sagittarius ant. Thur. I. c. 19.*

DCC XLIX.

A. Eginh Met. 749, A. Bertin. 748, Aim. 4. c. 61, Chr. Hildesh. Rhegino 748, Alb. Stad. 749. Pipinus in Baioariam pergens Taſſilonem nepotem ſuum natum ex Hilthrude ſorore ſua, ducem ibi conſtituit, Gryphone & Lantfrido inde eductis.

DCCL.

---

* Mire in hac vrbe variant ſcriptores. Annales Bertiniani legunt *Obſerburg*. Annales Metenſes *Ocſioburg*, Chronicon Hildesheimenſe *Onſeburg*, Eginhardus Annalibus, & Sigebertus Gemblacenſis *Hoscoburg*, Aimoinus *Hoſeoburg*, Marianus Scotus *Obſenburg* Rhegino *Ochſenburg*. Fabricius Origg. *Saxon. lib. I. pag. 76.* putat Bobenburgum, Saxonum arcem fuiſſe, quaſi altam arcem dixeris in diœceſi Mindenſi ad Viſurgim. Sed potius mihi videtur Oſnabrugum hic intelligi, quam vrbem Gobelinus Perſona Cosmodr. æt. VI. c. XXXVIII. vocat *Oſenbrugge*. Levvoldus à Northof Origg. Marcanis p. 387. apud Meibomium *Oſſenbruge*.

** Ann. Bertiniani: *Grifo ſcilicet fugit in Saxoniam, & Pipinus iter faciens per Thuringiam, Saxoniam intrauit vsque ad fluuium* Miſſaha, *in loco qui dicitur* Schahaningi. *Et Grifo collectam fecit cum Saxonibus ſupra fluuium Abarro, in loco qui dicitur Ordum.* Eundem ſequitur Rhegino, qui fluuium dicit *Obacrum*, vrbem *Orchemum*. De vtrisque bene Meibomius Hiſt. Bardeuici Tom. III. p. 58. *Bardeuici degentem Karolum ſalutarunt quotquot ante quinquennium in viculo præfecturæ Slademenſis in Ducatu Brunſvicenſi* Orheim, Orhem *ſiue* Horm *dicto in ripa fluminis* Obacri, *qui nobis eſt* Ocris *ſiue* Oucer, *baptiſmum acceperant.* Schahaningi vero idem videtur locus, qui hodie vocatur *Schoningen*, vrbs Ducatus Brunſvicenſis, gymnaſio clara. Sagittarius *ant. Duc. Thur. lib. I, c. XIX.*

DCCL.

Pipinus Gryphoni in partibus Niuſtriæ, XII. comitatus * dedit. Sed ille nec ibi ſecurum ſe eſſe ratus, ad Waifarium ducem Aquitaniæ ſeceſſit. *A. Eginh. Bertin. 748, A. Met. Chron. Fris. 5. c. 20,*

Hildesh. 749, A. Naz. 750, Alb. Stad. Albericus. H. Contr. Chron. Saxo 749, Sig. Gembl. 748, Otto Car. le Cointe 749. n. 57.

DCCLI.

Pipinus miſſa Romam legatione ** Zachariam Papam interrogat de regibus Francorum ex antiqua Merouingorum ſtirpe deſcendentium, qui Reges quidem di-
p. 4. cebantur, ſed poteſtas regni tota apud Maiorem domus habebatur; excepto quod cartæ & priuilegia Regis nomine ſcribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plauſtro bubus trahentibus vectus, atque in loco eminenti ſedens, ſemel in anno a populis viſus, publica dona ſolenniter ſibi oblata accipiebat, ſtante coram Maiore domus, & quæ deinceps eo anno agenda eſſent, populis adnuntiante: ſicque Rege domum redeunte, cætera regni negotia Maior domus adminiſtrabat. Orat ergo ſibi decerni, quis eorum iuſte Rex debeat dici & eſſe; is qui ſecurus domi ſedeat, an ille qui curam totius regni, & omnium negotiorum moleſtias ſufferat. *A. Eginh. Lois. Bertin. Chr. Reichersp. 749. Chr. Hildesh. 750, A. Naz. Pet. 751, Fragm. de Maior. Dom. ap. du Chesne Tom. 2. p. 2, Aim. 4. c. 61, Rhegino 749, Mar. Scotus. Chron. Saxo 750, Hugo Flauin. 752, Alb. Stad. H. Contr. Albericus. 751, Otto Fris. 5. c. 21, Gob. Perſona æt. 6. c. 37, le Cointe 752. n. 9. ſeqq.*

DCCLII.

Zacharias *** Papa ex auctoritate ſancti Petri Apoſtoli, mandat populo Francorum, vt Pipinus, qui poteſtate regia vtebatur, regni totius & nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hyldricus Rex, qui vltimus Merouingorum Francis imperauit, depoſitus & in monaſterium miſſus eſt. Pipinus vero in ciuitate Sueſſionum a ſancto Bonifacio Archiepiſcopo in regem vnctus, regni honore ſublimatus eſt. *PIPINVS A. Eginh. Bert. Met. Maſc. Lois. Chr. Hildesh. Odoranni. Reichersp. S. Galli. Rhegino. Mar. Scotus. Lamb. Schafn. 750, Chron. Saxo 751, H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrſp. 752, Otto Fris. 5. c. 22, le Cointe 752. n. 6. 7. 67.*

---

* Communis eſt opinio, ſub Duce fuiſſe duodecim Comitatus, id quod confirmare videntur verba Eginhardi, dum dicit, Pipinum Grifonem *more ducum* duodecim Comitatibus donaſſe, quem ſequitur Albertus Stadenſis. Hinc etiam Goldaſtus *notis ad Eginhardi c. VI. Aimoinum lib. V. c. II.* emendare conatur. *Itidem Baldrico Duci Foroiulienſi, dum obiiceretur, & probatum eſſet, eius ignauia & incuria vaſtatam a Bulgaris regionem noſtram, pulſus eſt Ducatu, & inter quatuor Comitatus eſt eiusdem poteſtas diſſecta*, vbi Goldaſtus pro *inter quatuor Comitatus* legit *in ter quatuor Comitatus.* Verum, hæc lectio contra morem eſt antiquitatis. Potius reliqui Francorum Annales hoc *more Ducum* omittunt. Immo conſuetum non fuiſſe, vt ſub vno Ducatu ſemper duodecim eſſent Comitatus, teſtatur Sagittarius *Antiquit. Duc. Thur. lib. IV. c. XIX.*

** Eginhardus, Annales Bertiniani, Rhegino, Albericus, memorant Burchardum Wurtzburgenſem & Folradum Capellanum. Vid. de hac Pipini electione Somnium Viridarii *c. LXXIII. apud Goldaſtum Tom. I. Mon. S. Rom. Imp. p. 83.* Vorburg *T. IX. p. 499. Dupin Diſſ. VII. de antiqua eccl. diſcipl. p. 513.* & late Carolus le Cointe.

*** Diſputatur adhuc, cuius Papæ auctoritate Pipinus in regem fuerit vnctus, dum alii Zachariæ, alii vero Stephano hoc tribuant, vt Eginhardus, Fragmentum de Maioribus domus, Theganus vita Ludouici Pii *c. I.* Anonymus de Geſtis Ludouici Pii *c. I.* Hincmarus epiſtola ad Hadrianum Papam XLI. Op. Tom. II. p. 694. *Qualiter proauus ſuus Pipinus a Stephano ipſius auxilium petente, & pro liberatione Romanæ Eccleſiæ in Galliam veniente, in regem ſit vnctus.* Adſentitur Notkerus Balbulus, qui Monachus Sangallenſis vulgo dicitur. Hic enim de Vita Caroli M. lib. I. c. X. ita ſcribit: *Stephanus Papa depoſito ac decaluato ignauiſſimo Francorum Rege Hilderico Carolum ad regni gubernacula antiquorum Patrum more perunxit.* Verum, facile hæc poterunt conciliari ex Hermanno Contracto, qui ad a. 752. ait: *Auctoritate Zachariæ Papæ & non multo poſt Stephani (qui eidem in Pontificatu ſex annis ſucceſſit,) depoſito ac detonſo Rege Hilderico Pipinus Rex Francorum electus, & Sueſſionis a S. Bonifacio Archiepiſcopo vnctus.* Plenius hæc declarat ſubſcriptio Codicis antiquiſſimi apud Mabillonium de re diplomatica *l. II. c. XXVI. n. 11.* & *lib. V. ad Tab. XXII.* Adſentitur Magnum Chron. Belg. p. 35. *Optimates regni conſilio & auctoritate Zachariæ Papæ eundem Pipinum ad regiam dignitatem euexerunt, fuitque de autoritate & mandato ipſius Papæ per beatum Bonifacium Moguntinenſem in Regem Francorum vnctus & poſtea*

DCCLIII.

A. Eginh. 753. 754, *A. Naz. Lois. Chr. Andeg.* 752, *A. Bertin. Met. Pet. Chr. VVurtzb.* 753, *Chr. Hildesh.* 751, *Anastasius* vita

Pipinus iterum Saxonum perfidia prouocatus, regiones eorum deuastat: in qua expeditione Hildigarius Colonienſis Archi-Epiſcopus a Saxonibus interimitur. Grypho frater Pipini cum Italiam petere conaretur, in valle Maurienna, a comitibus fratris ſui occiſus eſt. Stephanus Papa Romanus auxilium contra Haiſtulphum regem Langobardorum petens, ad Pipinum in Franciam venit: a quo honorifice ſuſceptus, apud Pariſios duos filios eius Carlmannum & Carlum vnxit in reges.

Stephani III. *Aim.* 4. c. 62, *Chr. Reichersp. Rhegino* 751. 752, *Sig. Gembl.* 752, *Mar. Scotus. Albericus* 753, *H. Contr. Lamb. Schafn.* 753. 754, *Hugo Flauin. Alb. Stad. Chron. Saxo* 754, *le Cointe* 753. n. 37. 38. 44. 45. 754. n. 35.

DCCLIV.

Cont. Fredeg. ap. du Chesne Tom. I. p. 774, *A. Eginh. Met. Chr. Hildesh. VVürtzb. S. Galli. Lamb. Schafn. Gottfr. Viterb. Chron. Saxo* 755, *A. Lois. Pet. Masc. Mar. Scotus. H.*

Bonifacius Archiepiſcopus Maguntiacenſis Eccleſiæ, euangelizans genti Freſonum verbum Dei, martyrio coronatur, anno Epiſcopatus ſui xxxvi. die quarto menſis Iunii. Poſt quem Lullus in cathedra eius ſedit annos xxxii. Carlmannus frater Pipini cum conſilio Haiſtulfi regis Langobardorum in Franciam veniens ad perſuadendum fratri ne exercitum in Italiam duceret, non poſt multos dies Lugduni vita deceſſit. Pipinus vero Italiam ingreſſus Haiſtulfum ſuperatum & Papiæ incluſum obſides dare, & res ſancti Petri reddere ſacramento conſtringit. Stephanus Papa duce Hieronymo fratre Pipini Romam reuertitur.

Contr. Hugo Flauin. Albericus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 754, *Sig. Gembl.* 753. 754, *Rhegino* 753, *Chr. Reichersp.* 752, *Aim.* 4. c. 63, *Otto Friſ.* 5. c. 25, *le Cointe* 754. n. 28. 75. 755. n. 120. 128. ſqq. *Io. de Beka* Chron. Trai. p. 16, *Vbbo Emmius* rer. Friſ. lib. 4. *Brobber* ant. Fuld. I. c. 3, *VVilibaldus & Othlo* vita Bonifacii, *Seraſii*, res Mogunt. 3. c. 26. *Baronius* Ann. T. 9. ad a. 719. 755. *Sagittarius* ant. gent. & Chriſt. Thur. 3. c. 25.

DCCLV.

A. Eginh. Chr. Hildesh. Albericus 756, *A. Lois. Met. Sig. Gembl. Rhegino, H. Contractus. Conr. Vrſperg. Alb. Stad.* 755, *Otto Friſ.* 5. c. 25, *Aim.* 4. 63, *Chr. Magn. Belg.* p. 36, *le Cointe* 755. n. 14.

Haiſtulphus ſacramenta mentitus, collecto exercitu, Romam impugnando circundat, omnia extra vrbem ferro & igne deuaſtans, cuius rei nuntium pontifex marino itinere miſſis legatis, Pipino inſinuat, deprecans & obteſtans ne inceptum opus, quod ſancto Petro promiſerat, imperfectum relinqueret.

DCCLVI.

A. Eginh. Bertin. Loiſ. Maſc. Pet. Chr. Hildesh. H. Contr. Alb. Stad.

Iterum Pipinus Italiam ingreſſus Haiſtulfum Papiæ incluſum obſidet, Rauennam cum Pentapoli * reddere compellit, & per Folradum miſſum ſuum, ſancto Petro Apoſtolo & Stephano Papæ vicario eius tradit.

Albericus. Chron. Saxo. Conr. Vrſp. 756, *Mar. Scotus. Chron. Reichersp. S. Galli* 754, *Sig. Gembl.* 755, *Otto Friſ.* 5. c. 25. *Chr. Magn. Belg.* p. 36, *Sigonius* de regno Ital. 3. p. 75, *Bernh. Saccus* Hiſt. Ticin. 10. c. 8. 9. 10, *Blondus dec.* 2, *le Cointe* 755. n. 12. ſqq.

DCCLVII.

ſtea per Stephanum Papam ſecundum vnctionem regalem conſecratus, detruſo in Monaſterium Hilderico. Scilicet, vt Mabillonius ſupputat, renunciatio facta anno 751. a Zachariâ Papa, cui, poſtquam Idibus Martiis ſecundum Marianum Scotum, eſſet defunctus, ſucceſſit Stephanus, qui idem non ſolum confirmauit, ſed etiam ipſe an. 754. regem in Francia vnxit. Epiſtola vero Zachariæ Papæ apud Auentinum *lib. III. c. IX. n. 34.* ea de re ſcripta, videtur eſſe ſuppoſititia. Latius etiam de hac controuerſia egit Carolus le Cointe, Schmincke ad caput primum Eginhardi, & peculiari diſſertatione Natalis Alexander, *vtrum a Zacharia Papa vel Stephano III. Romanis Pontificibus Francorum regnum ablatum fuerit Childerico & Pipino collatum.*

* Illuſtrat hunc locum Hier. Rubeus *Hiſt. Rauenn. lib. IV. p. 194.* dum ait: *Fulcadus (legatus Pipini) cum legatis Aiſtulphi Rauennam peruenientes, acceptis ex ea obſidibus poſſeſſioneque recuperata primarios eius ciues ſecum deducens, claues vrbis Romæ detulit & B. Petri Eccleſiæ Chriſtique Vicariis, Petri ſucceſſoribus vrbem perpetuo poſſidendam tradidit, quod & in ceteris tam Pentapolis quam Æmiliæ vrbibus ab Fulcado & Aiſtulpho Legatis factum eſt. Quam regionem græca voce Pentapolim appellant, ea Rauennam, Cæſenam, Claſſem, Forum Liuii & Pompilii continebat, earumque Ciuitatum agros atque hac Pentapolis altera erat Exarchatus pars, alteram Æmiliam vocant, quæ ab foro Cornelii incipiens ea continet, quæ proficiſcentibus Bononiâ, Mutinâ, Regio Lepidi, Parma, Placentiæ per viam Æmiliam vsque ad Padum ab Apennino conſpiciuntur. Ager pariter Rauennas, qua meridiem & occidentem reſpicit ab Apennini iugis per Fauentini agri partem ad Padum a meridie vero & occidente per Cæſenatem & Cerueienſem ad mare Hadriaticum pertinebat. A ſeptentrionibus quicquid intra Min-*

cium,

DCCLVII.

Haiſtulphus in venatione quadam equo lapſus, regnum cum vita perdidit. Conſtantinus Imperator Pipino regi inter cætera munera, etiam organum mittit. *Contin. Fredeg.* ap. du Chesne T. I. p. 775, A.

Eginh. Chron. Reicherſp. Sig. Gembl. Alb. Stad. Rhegino. Chron. Saxo 756, A. Bert. Met. Maſc. Conr. Vrſp. 756. 757, A. Lols. Mar. Scotus. H. Contr. Albericus 757, Aim. 4. c. 64, Sigonius de Regno Italiæ l. 3. p. 80, le Cointe 756. n. 2. 757. n. 10.

DCCLVIII.

Pipinus Saxonibus ſuperatis tributum impoſuit, vt trecentos equos ſingulis annis ſibi ſoluerent. *A. Eginh. Lolſel. Bertin. Met. Pet. Til.*

Chr. Hildesh. Mar. Scotus. Lamb. Schafn. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrſp. Chron. Saxo 758, Sig. Gembl. Rhegino. Chron. Reicherſp. 757, Aim. 4. c. 64, Otto Friſ. 5. c. 25, Schaten Hiſt. VVeſtphal. *6. p. 411, le Cointe 758. n. 1.*

DCCLIX.

Waipharius dux in Aquitania tyrannidem exercens, preſſuras Eccleſiarum Dei mouit, deprædationes & iniuſtitias multas fecit. *Chr. Hildesh. H. Contr. Albericus 759,*

Sig. Gembl. 758, Aim. 4. c. 65, Otto Friſ. 5. c. 25, le Cointe 759. n. 3.

DCCLX.

Pipinus Waipharii ducis ſtultitia permotus, ducto in Aquitaniam exercitu, iuſtitias Eccleſiarum Dei facere renuentem, rerum iniuſte ablatarum reſtitutionem promittere ſacramento coegit. *Contin. Fredeg.* ap. du Chesne T. I. p. 776, *A. Eginh. Naz. Bertin. Met. Pet. Til. Maſc. Chron. S. Galli. Mar. Scotus. H. Contr. HugoFlauin. Rhegino. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo 760, le Cointe 760. n. 2. 3.*

DCCLXI.

Waipharius iuramenta mentitus Pipino moleſtus efficitur, & ferro & igne cuncta vaſtando Cauillonem vsque peruenit, Pipinumque ſibi cum ſuis occurrere compulit. *Contin. Fredeg.* ap. du Chesne T. I. p. 776, *A. Eginh. Lois.*

p. 5.

Bertin. Met. Til. Chron. S. Galli. Mar. Scotus. Rhegino. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 761, Sig. Gembl. 759, Aim. 4. c. 65, Otto Friſ. 5. c 25, le Cointe 761. n. 1. &

DCCLXII.

Pipinus cum Carlo filio Burbonem, Cantelam, Clarmontem, aliasque ciuitates & caſtella pugnando capit, aliisque quam plurimis eius dominatui ſubiectis, etiam Bituricam expugnat. *Contin. Fredeg.* ap. du Chesne T. I. p. 776, *A. Eginh. Lois. Naz. Bertin. Met. Chr, Hildesh. Pet. Til. Rhegino. Chron. Saxo. Conr. Vrſp. 762, H. Contr. 761, A. Maſc. 761. 762, Sig. Gembl. 760, Aim. 4. c. 66, le Cointe 762. n. 2. 3.*

DCCLXIII.

Taſſilo nepos Pipini de exercitu regis ſe ſubducens, ad Baioarios ſecesſit. *A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Til. Chr. Reicherſp. Rhegino. Albericus. Conr. Vrſp. Chron. Saxo 763, Sig. Gembl. 762, Aim. 4. c. 66, Otto Friſ. 5. c. 25, le Cointe 763. n. 1.*

cium, Padumque, & ab eo Veronenſium, Vicetinorum, Patauinorumque finibus ad Veneta littora extenditur. Vt non minus Cæſena, Fauentia Cymaclium (ſine dubio Comacium) *ac Ferraria, quam quæ ſub Pentapoli contineri dictum eſt, in Rauennati eſſent, Rauennæque ſubiicerentur. In Exarchatu concluditur quicquid a Placentino inter Padum, Apenninum paludes ſtagnaque Venetorum, & mare Hadriaticum vsque Ariminum continetur. Quæ ſimiliter vrbs vna cum eo tractu, quod inter Iſaurum Apenninumque & Hadriaticum mare includitur ad Exarchatum eſt adiuncta; vt ex ea, quæ vsque ad ætatem Blondi, in Iurisdictione Exarchi ſeruabatur, conſuetudine intelligi difficillimum non eſt. Vniuerſum igitur Exarchatum Pipinus Eccleſiæ Romanæ dono dedit.* Concordat Sigonius de regno Italiæ lib. III. p. 80. Hinc Agnellus *Vitis Pontif. Rauenn. lib. IV. p. 430.* in vita Sergii, de Stephano Papa: *Igitur iudicauit iſte a finibus Perticæ totam Pentapolim, & vsque ad Tusciam, & vsque ad menſam Vualani, veluti Exarchus, ſic omnia diſponebat, vt ſoliti ſunt modo Romani facere.* In diſſertatione hiſtorica de ſummo Apoſtolicæ ſedis Imperio in vrbem Comitatumque Comacli *p. 2. Pentapolis hodiernum Vrbini Ducatum cum Anconitana Marchia, vsque ad Muſonis fluuium complectebatur. Hanc prouinciam Gregorius III. ep. I. ad Leonem Imp. Decapolim appellauit, & Adrianus I. ep. LI. duas Pentapoles agnoſcit quarum initium in Ariminenſi, finem in Eugubina vrbibus collocat, adſtipulantibus ſubſcriptionibus Synodicæ Agathonis Papæ ad Eccleſiam Græcam in vulgatis Conciliorum Tomis. Quidquid autem terrarum ab Arimino Adriam vsque Orientem verſus reliquum erat, propria Rauennatis Metropoleos prouincia cenſebatur.*

DCCLXIV.

A.Eginh.Masc. Chr. S. Galli. Hoc anno contigit hyems valida & præter ſolitum prolixa.

Sig. Gembl. 763, A. Naz. Lamb. Schafn. Albericus 764, Aim. 4. c. 66.

DCCLXV.

A. Masc. Chr. Laurisham. Hildesh. Mar. Scotus. Hugo Flauin. Lamb. Hruodgangus Metenſis vrbis Epiſcopus poſtulauit a Paulo Romanæ ſedis Apoſtolico corpora ſanctorum martyrum Gorgonii, Naboris, & Nazarii, & impetrauit; adduxitque cum honore ab vrbe Roma & in Franciam tranſtulit.

Schafn. H. Contr. Albericus. Conr. Vrſp. 765, Sig. Gembl. 764, VVarnefridi Chron. de Epiſc. Met. Eccl. p. 177, *le Cointe 765. n. 54. 59.*

DCCLXVI.

ll. cc. Corpus S. Gorgonii condidit in monaſterio ſuo quod ipſe a nouo ædificauerat, cui vocabulum eſt Gorzia: S. Naborem in monaſterio alio quod dicitur Noua cella. S. vero Nazarium * in monaſterio Laureshaim, quod eſt in Germaniâ: in quibus locis miraculis viuunt & gloria.

DCCLXVII.

Sig. Gembl. 763. 765, A. Eginh. Albericus 766, A. Masc. Alb. Stad. 767, le Cointe 767. n. 5. 14. Lemouica Aquitaniæ, ** Pipino expugnante, capta eſt.

DCCLXVIII.

A. Eginh. Naz. Bertin. Met. Petav. Masc. Til. Chr. Hildesh. Reichersp. Pipinus interfecto Waiphario & omni Aquitania ſubacta rediens, apud Pariſios VIII. Kalendas Octobris *** diem obiit, anno ætatis LIV. filiique eius Carlus & Carlmannus infulas regni ſuſcipiunt.

S. Galli, Andeg. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. Mar. Scotus. Rhegino. Hugo Flauin. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 768, Chr. VVurtzb. 767. 768, Eginh. Vita Caroli M. c. 3, Mon. Egolism. Vita Caroli M. c. 1, Aim. 4. c. 67, Contin. Fredeg. ap. du Chesne T. I. p. 779, *Fragm. de reb. Pipini* ap. du Chesne T. II. p. 185, *Otto Friſ. 5. c. 25, Albericus 769, le Cointe 768. n. 7. 8. 9. 27.*

DCCLXIX.

A. Eginh. Loiſel. Bertin. Met. Pet. Til. Chr. VVurtzb. Sig. Gembl. Rhegino. Chron. Saxo. Conr. Vrſp. 769, Alb. Stad. 768, Albericus 770, Eginh. Vita Caroli M. c. 5, Mon. Egolism. c. 1, Aim. 4. c. 68, Otto Friſ. 5. c. 26, le Cointe 769. n. 12. Carlus cum fratre Carlmanno Hunaldum in Aquitania rebellare & imperio ſuo reſiſtere conantem, bello ſuperatum capit.

DCCLXX.

A. Eginh. Lois. Masc. H. Contr. Albericus 770, le Cointe 770. n. 10. ſeqq. Bertha regina filiam Deſiderii regis Longobardorum Carlmanno **** filio ſuo coniugio ſociandam de Italia adduxit.

DCCLXXI.

---

* In Codice Bibliothecæ Vindobonenſis legitur: *Sanctum vero Nazarium in monaſterio noſtro Lauresham, vbi in præfatis locis in multis miraculis clareſcunt.* Vbi Lambecius: *hinc colligi poſſe videtur, autorem horum Annalium pertinuiſſe ad monaſterium Laurishamenſe, ideoque eosdem Annales iure & merito appellandos eſſe Annales Francorum Laureshamenſes. In Freherianis autem Annalibus, quorum autor non pertinuit ad illud monaſterium legitur iſte locus hoc modo: Sanctum vero Nazarium in monaſterio Lauresham, quod eſt in Germania condidit.*

** Lambecius ex Codice Vindobonenſi legit *Æquitaniæ*, atque in margine addit: *ita hic ſcriptum eſt, nempe Æquitaniæ in prima Syllaba per Æ. pro Aquitaniæ, eademque ſcribendi ratio etiam in aliis nonnullis reperitur antiquis Codicibus MStis Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ.*

*** In termino vitæ Pipini non conueniunt Scriptores. Rhegino enim *VIII. Iduum Aug.* Chr. S. Galli T. I. Miſcell. Baluzii *VIII. Id. Octobr.* Marianus Scotus *IX. Kal. Octobr.* Verum, plurimi, iique antiquiſſimi Hiſtorici, vt Eginhardi, Nazarii, Metenſes Annales &c. *in VIII. Kal. Octobr.* conſpirant, cum ſecundum Annal. Fuldenſ. & Hildeshaim vixiſſet LIV. annos. Schmincke *ad Eginhard. c. 3.*

**** Haud ſine ratione du Chesne in margine poſuit *leg. vid. Carlo*, dum Carolomannus, prout ex Stephani Papæ ep. XLV. ap. du Chesne *Tom. III.* p. 761. patet, ante obitum patris coniugio legitimo iam tum copulatus fuerit vxori Francicæ: *quæ* vero *defuncto marito & nullis exiſtentibus cauſis ſpreto mariti fratre ſub Deſiderii Regis Longobardorum patrocinium ſe cum liberis ſuis contulit*, prout ait Eginhardus *de vita Caroli M. c. III.* De Carolo vero idem teſtatur Eginhardus *c. XVIII.* quod *matris hortatu filiam Deſiderii Regis Longobardorum duxerit vxorem.* Sic etiam Freherus Adelmo ſuo Benedictino, ſiue potius Egin-

DCCLXXI.

Carlmannus Rex decesit II. Nonas Decembris in villa Salmuntiaco, sepelitur Remis, vxor eius & filii in Italiam pergunt. Carlus habita synodo in Valentianas, Corbanacum venit, vbi omnes Episcopi, Abbates, Comites & Duces qui fuerunt fratris sui, ad se venientes suscepit, exceptis paucis qui cum vxore Carlmanni perrexerant.

A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Masc. Til. Chr. Hildesh. Reicherſp. VVurtzb. S. Galli. P. Saxo.

Rhegino, Lamb. Schafn. H. Contr. Hugo Flauin. Chron. Saxo 771, Odorannus Chron. 767, Mar. Scotus 770, Albericus 772, Eginhard. c. 3, Mon. Egolism. c. 2, Aim. 4. c. 68, Otto Frisi. 5. c. 26, Gob. Persona æt. 6. c. 38, le Cointe 770. n. 1. 2. 62. 64.

DCCLXXII.

Carlus Saxoniam bello aggressus, Eresburgum castrum capit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminsul, * destruit. Vbi cum exercitus præ siccitate siti deficeret, subito in quodam torrente, media die diuinitus aquæ effusæ sunt largissimæ. Saxones iuxta Visurgim fluuium ad Regem venientes, datis obsidibus XII. cum eo pacificantur. Adrianus Romæ pontificatum suscepit.

A. Eginh Naz. Lois. Bertin. Met. Masc. Til. P. Saxo Sig. Gembl. Rheginono. Lamb. Schafn. H. vita Hadriani Cosmodr. æt. 6.

Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Chron. Saxo. Turckii Fasti Carol. 772, Albericus 773, Anastasius 772, Eginh. vita c. 7. 8, Mon. Egolism. c. 2, Aim. 4. c. 69, Iuo. Chron. p. 53, Gob. Persona c. 38, Fürstenberg Monum. Paderborn. p. 103, le Cointe 772. n. 5. seqq.

DCCLXXIII.

Carlus ab Adriano pontifice pro defensione rerum sancti Petri inuitatus, cum exercitu ad Italiam vadit: cui Desiderius obsistere nitens, clusis Alpium obseratis, occurrit. Franci clusis potiti, Desiderium fugientem & Papiæ inclusum obsident. Carlus orandi gratia Romam vadit, & ab Adriano honorifice susceptus sanctum diem Paschæ cum lætitia celebrat.

A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Masc. Met. Til. Chr. Hildesh. Reichersp. P. Saxo. Rhegino. Lamb. Eginh. vita c. 6, gest. Longob.

Schafn. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsperg. Chron. Saxo 773, Hugo Flauin. 772, Albericus 774, Mon. Egolism. c. 2, Mon. Sangall. 2, c. 26, Aim. 4. c. 63, Otto Frisi. 5. c. 26. Iuo. Chron. p. 53, P. Diaconus de 6, c. 61, Sigonius de R. Italiæ l. 3, ad a. 772. 773, Goldasti rationale p. 1, le Cointe 773. n. 1. 2. 16. 17. 18. 774. n. 1.

DCCLXXIV.

Langobardi obsidione pertæsi pariter cum rege Desiderio egrediuntur ad Regem. Ille vero altera die cum hymnis & laudibus vrbem ingrediens thesauros regum repertos exercitui distribuit, & cunctum Italiæ regnum adeptus, in Franciam regreditur, ducens secum Desiderium cum coniuge eius. Adalgisus filius eius Constantinopolim fugit. Interea Saxones in Hesis terminos Francorum vastant. ** Erat autem ibi in loco qui vocatur Friteslar basilica, quam S. Bonifacius martyr olim dedicans, prophetico spiritu nunquam igne cremandam esse prædixit. Cui cum pagani toto nisu ignem supponere conarentur, diuino pauore perterriti fugæ præsidium su-

p. 6.

A. Eginh. Naz. Loisel. Bertin. Met. Masc. Til. Chr. Hildesh. Reicherſp. S. Galli. P. Saxo Rhegino. Mar. Scotus. Hugo Flav. Sig. Gembl. H. Contr. Conr.

Eginhardo ad a. 770. hæc verba tribuit: *peractoque propter quod illuc profecta erat negotio (nam propter filiam Desiderii regis Langobardorum expetendam in matrimonium filio suo regi Carolo erat) adoratis etiam Romæ sanctorum Apostolorum liminibus ad filios in Galliam reuertitur.* Licet autem hæc verba in parentesi posita, nec Reuberus, nec du Chesne habeant, vt non sine ratione concludamus, ista cum fide Codicum non conuenire, sed ab alio fuisse in margine adiecta, a librariis vero textui inserta, patet tamen ex iisdem, testimonium non infirmum pro matrimonio Caroli. Hinc etiam Hermannus Contractus ad a 770. *Carolus filiam Desiderii Regis Longobardorum vxorem duxit sed postea repudiauit*, quem sequitur Albericus, Et licet non desint, qui aliam filiam, & quidem Hirmengardim Carolo matrimonio copulatam fuisse contendant. aliam Carolomanno, horum tamen errorem confutat epistola Stephani, in qua: *Didicimus, quod Desiderius Longobardorum Rex vestræ persuadere dignoscitur Excellentiæ suam filiam vni ex vestra fraternitate in connubio copulare.* Plenius hæc declarauit Eccardus *in stemmate Desideriano. n. 7. 8.*

* De hac variorum sententias collegit Henricus Meibomius *de Irmensula Saxonica.* Ernestus Casimirus VVasserbach *de statua Arminii* in honorem Arminii, Germanorum herois, erectam fuisse variis argumentis confirmat. Adsignat etiam locum in monte Hermiensburg ad flumen Ambram, non procul a Schiederenburgo & pago Hagen in Comitatu Pyrmontano, vbi Saxonum Eresburgum olim. Videri possunt Henrici Turckii *Fasti Carolini ad an. 772.*

** Hæc verba ad finem vsque, desunt in editione Pithœana, supplet ex Codice Vindobonensi Lambecius.

Vrſp.774, Aim. 4. c. 70, Mon. Egolism. c. 3, Leo Oſt. I. c. 7, Albericus 775, Chron. Andegav. 777, Gotfried. Viterb. p. 17, le Cointe 774. n. 21, 25. 124. 144.

ſumunt: dumque iuuenes in veſtibus albis baſilicam ab igne defendebant, quos & Chriſtianis & barbaris quibusdam diuinitus videre conceſſum eſt, vnus tamen ex hoſtibus iuxta baſilicam flexis genibus additis lignis & igni incumbens, ſpecie flantis repertus eſt mortuus. His temporibus dedicata eſt baſilica S. Nazarii martyris in Laureshaim, & translata ſunt oſſa eius.

DCCLXXV.

A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Maſc. Chr. Hildesh. S. Galli. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. 775, Albericus 776, Mon. Egolism. c. 3, Aim. 4. c. 70, le Cointe 775. n. 7. 8. 12.

Carlus Saxonum perfidiam vltus, omnes eorum regiones ferro & igni depopulatur. Sigisburgum caſtrum capit, Æresburgum reædificat, duobus præliis eos ſuperat, vno iuxta Brunesberge, ripas Viſurgis fluminis defendere conantes; & altero in Lidbeki, maxima eorum multitudine interfecta. Hruodgaudus Longobardus Italia regnum affectat.

DCCLXXVI.

A. Eginh Naz. Lois. Bertin. Met. Maſc Til. Chr. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Mar. Scotus. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſperg. Sigonius. 776, Albericus 777, Eginh. vit. Car. c. 6, Mon. Egolism. c. 3. 4, le Cointe 776. n. 2. 11. 12.

Carlus contra Hruodgaudum in Italiam profectus, eundem interficit. In Saxonia Æresburgum caſtrum Saxonibus redditum eſt: Sigisburgumab eis obſeſſum, ſed non expugnatum.

DCCLXXVII.

A. Eginh. Naz. Loiſel. Bertin. Met. Maſc. Chr. Hildesh. Reicherſp. S. Galli. P. Saxo. Rhegino. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſperg. Chron. Saxo 777, Mon. Egolism. c. 5, Aim. 4. c. 71, A. Til. 777. 778, Albericus 778, Gob. Perſona Cosmodr. æt. 6. c. 38, le Cointe 777, n. 2.

Saxones poſt multas cædes & varia bella afflicti, tandem Chriſtiani effecti Francorum ditioni ſubduntur, & conuentus in Saxonia habitus, in loco qui vocatur Padrabrunno, vbi Ainalarabi * Saracenus præfectus Cæſar-Auguſtæ venit ad regem. Ibi Saxones baptizati ingenuitatem & omnem proprietatem ſuam ſecundum morem gentis abdicantes, Regi tradiderunt, ſi a die illa & deinceps Chriſtianitatem, & regi ac filiis eius fidelitatem abnegaſſent.

DCCLXXVIII.

A. Eginh. Naz. Loiſel. Bertin. Maſc. Met. Til. Chr. Hildesh. S. Galli. P. Saxo. Rhegino. Mar. Scotus. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron. Saxo 778, Chr. Moiſſ. 780, Eginh. vita c. 9, Mon. Egolism. c. 5, Aim. 4. c. 72, Auent. A. Boi. 4. c. 3. n. 10, P. de Marca Marca Hiſp. 3. c. 15, le Cointe 778. n. 1. 2. 11. 12.

Carlus cum exercitu in Hiſpaniam vsque Cæſar-Auguſtam venit. Pampilonem vrbem deſtruit. De Ainalarabi & de Habitauro præfectis Sarracenorum obſides accepit, Waſconibus & Nauarris ſubactis, reuertitur in Franciam. Inter ea Saxones, Widichindo tyranno annitente, Francorum terminos vsque ad Rhenum ferro & igne deuaſtant, ſed non inulti reuertuntur. Nam ab exercitu Regis, quem contra eos miſerat, in loco qui dicitur Lieſi ſuper fluuium Adarna ** pars maxima eorum interfecta eſt. Eo tempore monachi Fuldenſis cœnobii propter timorem Saxonum aſſumptis ſecum S. Bonifacii martyris oſſibus, fugerunt de monaſterio per millia paſſuum fere XIV.

DCCLXXIX.

A. Eginh Naz. Lois. Bertin. Met. Maſc. Chr. Moiſſ. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Lamb. Schafn. Mar. Scotus. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 779, A. Pet. 780, Aim. 4. c. 73, Mon. Egolism. c. 5, Brower. ant. Fuld. 3. c. 5, le Cointe 779. n. 29. 30.

Carlus more ſuo Saxonum perfidiam in loco qui dicitur Hocholtz, per ſe vlciſcitur, & omnes acceptis firmat obſidibus in loco qui vocatur Medofulli. Hildibrandus dux Spoletanus ad Carlum venit. Sturmi abbas Fuldenſis cœnobii moritur, cui ſucceſſit Baugolf eiusdem monaſterii monachus.

DCCLXXX.

---

* Lambecius: vbi in Pithœana Editione perperam legitur *Ainalarabi Saracenus*, rectius in Codice noſtro ſcriptum eſt *Ibanalarabi* vt & *Abitauro* pro *Habitauro*.

** Eginhardus Ann. 778. *Sed illi iam re peracta reuertebantur ad ſua. Quorum veſtigia ſecuti, qui a Rege miſſi fuerunt in pago Hasſiorum ſuper fluuium Adarnam iter agentes repererunt: eosque ſtatim in ipſo fluminis vado adorti tanta ſtrage cæciderunt, vt ex ingenti multitudine ipſorum vix pauci domum fugiendo peruenisſe dicantur.* De hac regione ita Meibomius de pagis Saxonicis p. 102. *Pagus Hasſiorum ſuper fluuium Edernam. Annales Francorum ad a. 778. hoc nomine appellant. Poeta, auctor vitæ Karoli M. pagum Heſſi nominat. Hodie* das Land zu Heſſen an der Eder.

*** Quæ de monaſterio Fuldenſi dicuntur, in Pithœana editione ſunt omiſſa, extant vero in Codice Vindobonenſi.

DCCLXXX.

Carlus habito conuentu in Saxonia iterum eam subigit; dispositisque tam Saxonum quam Sclauorum rebus, orationis causa Romam vadit. *A. Eginh. Naz. Lois. Masc. Bertin. Poc.*

Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. Hugo Flauin. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 780, *Chr. Moiss. A. Met. Pet.* 781, *Mon. Egolm.* c. 5, *le Cointe* 780. n. 9. 10. 16.

DCCLXXXI.

Pipinus filius Carli Romæ baptizatur ab Adriano Papa, a quo & ipse & frater eius Hludouicus vncti sunt in Reges. Tassilo dux Baioariæ apud Wormatiam sacramento & obsidibus suæ subiectionis fidem facit, honorifice remissus ad sua. Eo tempore multa signa apparuerunt, inter quæ signum Crucis in vestimentis hominum frequentissime visum est. Sanguis etiam e terra ac de cœlo perhibetur fluxisse. *A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Masc. Chr. Moiss. Hildesh. S. Galli. Vita Ludouici. P. Saxo. Rhegino.*

Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. Mar. Scotus, Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo 781, *A. Petav. Conr. Vrsp.* 782, *Aim.* 4. c. 73, *Otto Frisi.* 5. c. 28, *Sigonius de* R. Ital. lib. 4. ad a. 781, *le Cointe* 781. n. 1. 2. 4. 122. 123.

DCCLXXXII.

Carlus habuit conuentum in loco vbi Lippia oritur, cum omnibus primatibus Saxonum, excepto Widichindo rebelle & eis qui cum eo erant. Vbi ad eum venerunt missi Godofridi * regis Danorum: Halpdani scilicet cum sociis suis. Missi quoque Hunorum Cagani & Iugurri, quibus auditis atque remissis, Rex quidem in Franciam reuersus est. Saxones vero, suadente Widikindo, iterum rebelles effecti, legatos regis Adalgisum & Gailonem in sclauos cum exercitu missos, conserto cum eis prelio in loco qui dicitur Sundtal, non sine grandi clade suorum occiderunt: quorum mors quatuor millium & quingentorum hominum decollatione vindicata est. *A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Masc. Chr. Moiss. Hildesh. S. Galli P. Saxo Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. Alb. Stad.* 782, *A. Petav. Alberi-*

tus 783, *Mon. Egish.* c. 6, *Aim.* 4. c. 73. 74, *Auent. A. Boi.* 4. c. III, n. 16. *le Cointe.* 782. n. 9.

DCCLXXXIII.

p. 7. Hildigarda Regina diem obiit II. Kal. Maj. Decessit & Bethta Regis mater IV. Id. Iul. Carlus Saxones duobus prælis magnis vicit, vno in Thiotmelli,** altero iuxta fluuium Basa, immensa eorum multitudine interfecta. Eodem anno rex Vastradam duxit vxorem. *A. Eginh. Næ. Lois Bertin. Masc. Met. Chr. VVurtzb. S. Galli P. Saxo. Rhegino.*

Mar. Scotus. Alb. Stad. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 783, *A. Petav.* 784, *Eginh. Vita Caroli* c. 8, *Mon. Egolism.* c. 6, *Aim.* 4. c. 75, *Auent. A. Boi.* 4. c. III, n. 21. *le Cointe* 783. n. 2. sqq.

DCCLXXXIV.

Carlus iunior a patre cum exercitu in Saxoniam missus, Westfalaos in prælio superauit & domuit. *A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Masc.*

P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. Chron. Saxo. 784, *A. Pet.* 785, *Mon. Egolm.* c. 7. *Aim.* 4. c. 76, *le Cointe* 784. n. 2.

DCCLXXXV.

Witukind Saxo Attiniaci ad fidem Carli venit, & baptizatus est, & Saxonia to- *P. Saxo. A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Masc. Met.*

* Legit quoque Codex Vindobonensis *Sigifridi*, ex quo hanc lectionem emendare conatur. Lambecius & Quercetanus, qui in margine posuit *Sigifridi*. Sic etiam Annales Bertiniani legunt *Sigefridi Regis*. Verum, cum circa Caroli M. tempora nullus Danorum Rex memoretur Sigefridus, verum Gotricus vel Godofredus, prout ex Saxone Grammattico libro octauo exeunte patet, cuius etiam mentionem facit Eginhardus *in vita Caroli M. c. XIV*, potius lectionem priorem retinuimus, cum etiam Annales Metenses nominent Godofridum, Danorum Regem.

** Ferdinandus Fürstenberg monum. Paderborn. p. 43 *Thietmalle hodie Dethmoldia vocatur primarium Comitum Lippiensium domicilium, qui Episcoporum & Principum Paderbornensium beneficio seu Feudi nomine hunc locum aliaque oppida arces & pagos obtinent. Vnde hallucinari colligo Bollandum ad XXVIII. Ianuarii in notis ad Vitam Caroli M. Thietmallum in diœcesi Osnabrugensi collocantem.* Vid. Cluuerius *l. III. Germ. ant. c. XIX.* & Cellarius *Not. Orb. ant. lib. II. cap. V. p. 472.* Eginhardus *c. VIII.* dicit: *semel iuxta montem, qui Osneggi dicitur in loco Tiethmelle nominato.* Hic *Osneggi* mons idem esse videtur, qui Gobelino Personæ *Cosmodr. æt. 17. c. LII.* vocatur *sylua Osingen* & auctori vitæ Meinvverci c. IX. *Osnebie.* Hodie iudicio illust. monum. Paderborn. Auctoris vicinia illa *Ossenthal* quasi *Osninthal* seu *Ossenkempe* i. e. *Osnenkempe* vocatur. *vid. Besselius & Schmincke ad Eginhardum.*

Chr. Hildesh. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Chron. Saxo 785, *Chr. Andeg.* 784, *Chr. Moiss.* 785. 786, *Mar. Scotus* 786, *Mon. Egol.* c. 7, *Aim.* 4. c. 77, *Theganus vita Ludouici* c. 22, *Gob. Personæ* Cosmodr. æt. 6. c. 38, *Auentinus A. Boi.* 4. c. 4. n. 3. t. *Iac. Andr. Crusius* Hist. VVittek. c. 12. *le Cointe* 785. n. 8. 12.

ta subacta. Coniuratio Orientalium Francorum (quæ vocatur Hartrati) * contra regem exorta, & cito compressa est.

DCCLXXXVI.

A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Masc. Chr. Moiss. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo 786, *A. Pet.* 787, *Mon. Egolism.* c. 7, *Aim.* 4. c. 78, *Sigonius* de R. Ital. lib. 4. ad a. 786, *le Cointe* 786. n. 2. 4. 36.

Carlus per Autulfum Senscalcum misso exercitu Britones domuit. Et ipse per Italiam rebus ordinatis, orationis causa Romam vadit. Lullo Mogontiacensi Episcopo defuncto Richolf succesit. Auctores conspirationis contra Regem partim morte, partim cæcitate & exilio damnantur.

DCCLXXXVII.

A. Lois. Bertin. Met. Chr. Moiss. Pet. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. Albericus. Chron. Saxo, 787, *Eginh.* c. 10, *Mon. Egolism.* c. 8, *Auent. A. Boi.* 4. c. 4. n. 2. 3. *le Cointe* 787. n. 2. 27.

Eclipsis solis facta est xv. Kal. Octob. Carlus cum exercitu Beneuentum ingressus, Capuam venit; Grimaldum filium Aragisi ducis Beneuentanorum in obsidatum accepit. Hruodtrudis filia regis a Constantino Imperatore desponsatur.

DCCLXXXVIII.

A. Eginh. Naz. Lois. Bertin. Met. Masc. Chr. Moiss. Reichersp. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrsperg. 788, *A. Petav. Mar. Scotus* 789, *Eginh.* c. 11, *Aim.* 4. c. 79. 80. *Mon. Egolism.* c. 9, *Otto Fris.* 5. c. 29, *Andr. Presbyter.* Chron. Bauar. p. 12, *le Cointe.* 788. n. 12. 16.

Tasilo dux Baioariorum ad Carlum in palatio Ingilenhein veniens, multis periuriis & infidelitatibus conuictus deponitur. Græcorum exercitus a Francis, & Langobardis, & Beneuentanis prælio superatur. Similiter & Auares in Marcha Baioariæ atque Italiæ a regis exercitibus victi & fugati sunt.

DCCLXXXIX.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Masc. Chr. Moiss. P. Saxo.

Carlus per Saxones iter faciens, venit ad Albim fluuium, habens in exercitu suo Francos, Saxones, Sorabos & Abodritos, quorum princeps erat Witzan, Fresones quoque per Habola fluuium nauigio venientes, constructis duobus pontibus, quorum

---

* Hæc verba vncis inclusa, neque in Pithœana neque in Quercetani editione reperiuntur Hinc Lambecius: verba hæc *Coniuratio Orientalium Francorum contra Regem exorta & cito compressa est*, ita supplenda sunt: *Coniuratio Orientalium Francorum, quæ vocatur Hartrati, contra Regem exorta & cito compressa est. Hartrati* purum putum est vocabulum antiquæ linquæ Theotiscæ siue Germanicæ pro quo nunc dicitur *ein harter Rath* hoc est *durum Consilium.* Verum, Hartrati nomen erat auctoris, qui auctor fuit coniurationis. Ita enim Eginhardus in Annalibus ad a. 785. *facta est eodem anno trans Rhenum apud Orientales Francos aduersus Regem immodica coniuratio cuius auctorem Hartradum Comitem fuisse constabat.* Idem vbi de conspiratione Reginharti contra Ludouicum Pium *ad a. 817.* agit, dicit: *cuius maternus auus Hardradus olim in Germania cum multis ex ea prouincia nobilibus contra Karolum Imperatorem coniurans.* Licet idem in historia vitæ Caroli M. *c. XX.* nullum indicet auctorem. Theganus vero de gestis Ludouici *c. XXII.* eundem vocat *Hardiatum, ducem Austriæ infidelissimum.* Sigebertus Gemblacensis ad a. 789. *coniuratio valida facta est ab Austrasiis contra Carolum Regem auctore Harderico.* Poeta Anonymus *de vita Caroli M. l. II. v. 196.*

Interea quidam coniurauere maligni
Vt dirum facinus scelerato corde patrarent,
Vel ferro Regem vel qualibet arte necando.
Criminis incentor Hardradus tunc comes huius Extiterat.

Chronicon Quedlinburgense in Tomo secundo Leibnitii p. 272. ad a. 785. *Coniuratio Hardadri Comitis & Orientalium Francorum sapienter oppressa est.* Latius hanc coniurationem describunt Gesta Francorum epitomata *ad a. 786.* sine nomine tamen auctoris, atque ex iisdem fagittarius *Hist Duc. Thur. lib. II. c. II.* Breuem eiusdem descriptionem tradit Auentinus Ann. Boi. lib. IV. c. III. n. 24. *eadem tempestate Hartorhadus in Franconia cum sociis aduersus regem conspirauit quod Carolus nimium deditus vxori imperissæ sæpius cum Francis ageret Crudelitatique muliebri indulgens a sui ingenii benignitate innataque clementis exorbitaret. Sed coniuratio detecta est, indicioque regi delata, authores partim in exilium acti sunt. Nemo vita mulctatus, tres duntaxat, qui se strictis gladiis ne comprehenderentur defenderunt, interfecti sunt.*

tum alterum ex vtraque parte caſtellis muniuit, tranſito flumine, Sclauorum qui vocantur Wilzzi, terram ingreſſus, magnis eos præliis domuit, ac ditioni ſuæ ſubiugauit. *Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. Mar. Scotus. Alb.*

Stad. Conr. Vrſp. Albericus. Chron. Saxo. 789, A. Petav. 790, Eginh. c. 12, Mon. Egolism. c. 10, Aim. 4. c. 81, le Cointe 789. n. 155. ſeqq.

DCCXC.

Hic annus a bellorum motibus quietus fuit, quem Rex apud Wormaciam tranſegit. *A Eginh. Loiſ. Bertin. Maſc. Chron. Moiſſ. P. Saxo.*

Rhegino, H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrſp. Chron. Saxo. 790, A. Petav. 791, Mon. Egolism. c. 10, le Cointe 790. n. 1.

DCCXCI.

Palatium Wormacenſe incendio conſumptum eſt. Carlus propter multa mala & prædationes ac cædes, quas Huni exercuerant in populo Dei, prouocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Aniſam fluuium, cum omni populo ſuo ieiuniis & obſecrationibus triduo celebratis, exercitum diuidit. Ipſe cum Francis, Alamannis, & Baioariis ex Auſtrali parte Danubii per Cummiberg, Saxonibus & Thuringis cum parte Francorum per littus Septentrionale pergentibus; Friſonibus vero, & qui cum ipſis deputati ſunt, nauali euectione per alueum euntibus, Pannoniam ingreſſi ſunt: Hunis perterritis & fugientibus, omnes eorum regiones vsque ad Raba fluuium ferro & igne deuaſtat. *A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Chron. Moiſſ. Reicherſp. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Albericus. Chron. Saxo 791, A. Petav, Mar. Scotus. 792, Eginh. c. 13, Aim. 4. c. 81. 82, Epiſtola Caroli ad Faſtradam ap. du Chesne T. II. p. 187, Auent. A. Boi. 4. c. 4. n. 18, le Cointe 791. n. 1.*

DCCXCII.

Hæreſis Feliciana, ipſo auctore eam abnegante, apud Reganeſpurg primum damnata eſt, qui etiam per Engilberthum abbatem in præſentia Adriani Apoſtolici adductus denuo eam confeſsione facta damnauit. Coniuratio Pipini contra patrem facta in Baioaria, cito detecta & compreſſa eſt, auctoribus factionis partim morte, partim exilio & cæcitate damnatis. Pons naualis in Danubio factus eſt. *A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Maſc. Chron. Moiſſ. VVirtzb. P. Saxo. Adon. Vienn. Rhegino. H. Contr. Mar. Scotus. Chron. Saxo. 792, A. Petav. Conr. Vrſp. Albericus 793, Mon. Egolism. c. 10, Mon. Sangall. 2. c. 18, Aim. 4. c. 83, Agobardus* adu. Felicem, *le Cointe 792. n. 2. ſqq. 793. n. 3. Nat. Alexander ſec. 8. art. 3.*

DCCXCIII.

p. 8. Foſſa a rege facta eſt inter Ardantiam & Alcmonam fluuios. Prælium factum eſt inter Sarracenos & Francos in Gothia, in quo Sarraceni ſuperiores extiterunt. Saxones more ſolito defecerunt. *A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Chron. Moiſſ. P. Saxo. Rhegino 793, A. Petav. 794, Mon. Egolism. c. 11, Aim. 4. c. 84, le Cointe. 793. n. 5. 6. 8. ſqq.*

DCCXCIV.

Synodus habita eſt in Franconofurt, in qua hæreſis Feliciana coram Epiſcopis Germaniarum & Galliarum Italorumque, præſente magno principe Carlo, & miſſis Adriani Apoſtolici Theophylacto & Stephano Epiſcopis aſtipulantibus, tertio damnata eſt, & rata ſtipulatione damnatio roborata. Faſtrada regina moritur, & Mogontiæ apud S. Albanum honorifice ſepulta eſt. Pſeudoſynodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita, & falſo ſeptima vocata, ab Epiſcopis damnatur. Saxones in Sinitfeldt congregati a Carlo ſubacti ſunt, & tertius ex eis homo translatus. His temporibus Alcuinus cognomento Albinus, ſanctitate & doctrina clarus habetur. *A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Maſc. Chr. Moiſſ. Hildesh. Reicherſp. P. Saxo. Lamb. Schafn. Mar. Scotus. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Albericus 794, Chron. Saxo 793. 794, Aim. 4. c. 85, Mon. Egolism. c. 11, Auent. A. Boi. 4. c. 5. n. 3, Goldaſti Conſt. Imp. t. 1. p. 2, Rationale p. 2. Tom. 2. p. 1. Baluz. Capit. c. I, t. 262. Dorſchæus Coll. ad Concil. Francof, Nat. Alexander Sec. 8. art. 9. le Cointe, 794. n. 1. ſqq.*

DCCXCV.

Carlus cum exercitu Saxoniam ingenti populatione vaſtando, peruenit vsque ad locum, quem vocant Liuni, vbi Witzan dux Abodritorum ad regem pergere volens, a Saxonibus occiſus eſt. In eo loco Tudun, qui in gente Hunorum magnæ poteſtatis erat, per legatos ſuos ſe & terram cum populo cui præerat, Regi daturum & Chriſtianum futurum eſſe promiſit. Rex vero afflictis Saxonibus & obſidibus firmatis in Franciam rediit. *A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Maſc. Chron. Moiſſ. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. Anaſtaſius* vita Leonis III *795, A. Petav. 796, Mon. Egolism. c. 11, le Cointe 795. n. 1.*

DCCXCVI.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Moiſſ. Andeg. Hildesh. Reicherſp. P. Saxo. Rhegino. H. Contr. Mar. Scotus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron.

Adriano Pontifice defuncto, Leo Papa ſucceſsit. Cagam & Iugurro principibus Hunorum ciuili bello & inteſtina clade a ſuis occiſis, campus eorum, quem vocant Hringum, primo per Ehericum ducem Foroiulienſem, deinde per Pipinum filium Regis addictus & captus eſt; & omnes Hunorum opes ac theſauri ſublati, & Carlo in Aquisgrani palatio allati ſunt. Tudun ſecundum pollicitationem ſuam cum populo ſuo ad Regem veniens baptizatus, & honorifice remiſſus eſt. Saxonia iterum a Rege vaſtatur.

Saxo. 796, A. Petav. Sig. Gembl. 797, Eginh. c. 13, Mon. Egolism. c. 12, Anaſtaſius vita Leonis, *Auent. A. Boi. 4 c. 5. n. 8. le Cointe 795. n. 5. 6. 796. n. 1. p. 119. ſqq.*

DCCXCVII.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Moiſſ. P. Saxo. Rhegino. Alb. Stad. Chronogr. Saxo. 797, Vita Ludouici Pii 796, Mon. Egolism. c. 12, Aim. 4. c. 87, Auent. A Boi.

Barcinona Hiſpaniæ ciuitas, quæ iam pridem a Francis defecerat, per Zatum Sarracenum præfectum eius Carlo reddita eſt. Conſtantinus Imperator a Græcis excæcatus eſt. Carlus expeditione facta totam Saxoniam vsque ad Oloha, quæ ſita eſt in littore Oceani, peragrauit, atque in deditionem per obſides acceptam Aquisgrani reuertitur. Vbi Adbellam Saracenum filium Ibin Mauge Regis, qui a fratre regno pulſus in Mauritania exulabat, ipſo ſe commendante ſuſcepit. Illuc quoque legatus Nicetæ præfecti Siciliæ nomine Teoctiſe venit cum epiſtola Imperatoris, quem Rex magnifice ſuſcipiens poſt paucos dies abſoluit, & abire permiſit.

4. c. 5. n. 12, Petrus de Marca Marca Hiſp. 3, c. 15, n. 6, lib. 4, p. 345, *le Cointe 797. n. 1. ſqq.*

DCCXCVIII.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Reicherſp. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. H. Contr. Alberi-cus. Conr. Vrſp. 798, A. Petav. 799, Eginh. c. 16, Mon. Egolism. c. 13, Aim. 4. c. 87. 88, Petrus de Marca Marca Hiſp. 3, *c. 6, le Cointe, 798. n. 1. ſqq.*

Carlus cum exercitu hyemauit in Hariſtallio Saxonico. Hadofuns Rex Galletiæ & Haſturiæ per Floram legatum ſuum papilionem miræ pulchritudinis Regi transmiſit. Tranſalbiani Saxones ſeditione commota legatos regios, qui ad iuſtitias faciendas apud eos verſabantur, comprehendunt, quibusdam ex eis ſtatim trucidatis, quibusdam ad redimendum reſeruatis; ex quibus aliqui effugerunt, cæteri redempti ſunt. Quo audito Rex in deſertores arma corripiens, totam Saxoniam inter Albim & Viſurgim populando peragrauit. Tranſalbianos per Eburiſum legatum ſuum & Traſugonem ducem Obodritorum in prælio vicit, cæſis in loco certaminis IV. millibus, cæteris pacem poſtulantibus. A quibus Rex acceptis obſidibus Aquisgrani reuerſus, epiſtolam Herenæ Imperatricis (cuius filius Conſtantinus anno priore excæcatus eſt) a Conſtantinopoli per Michael patricium Frigiæ & Theophilum presbyterum pro pace miſſam ſuſcepit. Quos cum remiſiſſet, remiſit etiam cum eis & Siſinnium fratrem Taraſii Conſtantinopolitani Epiſcopi, iam dudum in Italia prælio captum. Hadofuns quoque ſupradictus Rex prædata Oliſippona Hiſpaniæ ciuitate, inſignia victoriæ ſuæ, loricas, mulos, captiuosque Mauros per Froium & Baſiliſcum legatos ſuos miſit. Mauri piraticam exercere incipiunt.

DCCXCIX.

Hugo Flau. 798, A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Moiſſ. Andeg. Hildesh. Reicherſp. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. Conr. Vrſp. Alb Stad. Albericus, Chron. Saxo. 799, A. Pet. Chron. VVurtzb. Petav. 800, Eginh.

Leo Papa a Romanis in letania maiore lingua detruncata excæcatus, & per Wirundum Abbatem & Winigiſum ducem Spolitanum ereptus, ad Carlum in Saxonia ad Padaprunno deductus * eſt. Ehericus dux Foroiulienſis iuxta Tharſaticam Liburniæ ciuitatem maritimam inſidiis oppidanorum occiſus eſt: & Geroldus Baioariæ præfectus cum Hunis dimicans interfectus eſt. Baleares inſulæ poſtulato & accepto Carli auxilio, Mauris & Sarracenis, a quibus priore anno prædabantur, ereptæ ſunt. Signa quoque Maurorum in pugna ſublata, Regi ſunt præſentata. Britannia ciſmarina per Wittonem ducem tota ſubacta, & arma ducum, qui ſe dediderant, inſcriptis ſingulorum nominibus, Regi præſentata ſunt. Nam hi ſe & terram & populum vnusquisque tradidit. Patriarcha Hieroſolymitanus reliquias de ſepulchro Domini per monachum quendam regi transmiſit. Eazan præfectus ciuitatis, quæ dicitur Oſca, claues vrbis per legatum ſuum cum aliis muneribus miſit. **

P. 9.

c. 28, Mon. Egolism. c. 14, Otto Friſ. 5. c. 30, Aim. 4. c. 88, Sigonius. 4. ad a. 799, le Cointe. 799. n. 21. 50. ſqq.

DCCC.

* Extat poema de Carolo M. Rege & Leonis Papæ ad eundem aduentu apud du Chesne *Tom. II. p. 188.*

** Hæc vltima verba in Pithœana editione non extant, ſupplentur vero ex Codice Vindobonenſi, a Lambecio.

DCCC.

Rex absolutum Hierosolymitanum monachum reuerti fecit, misso cum eo Zacharia presbytero de palatio suo, qui eius donaria per illa loca sancta deferret. Ipse peragratis Oceani Gallici littoribus (quod piratis infestum erat) dispositisque præsidiis reuertens, Turonis ad sanctum Martinum orationis causa peruenit. Vbi Hyldegardis coniux eius defuncta est, & humata. Inde reuersus propter Leonis Papæ causam Romam proficiscitur, ibique hyemauit, & exercitum cum Pipino filio suo in Beneuentanorum terras prædatum ire iussit. Leo Papa postquam facta de eo quæstione, nullus probator criminum ei obiectorum esse voluit, in basilica sancti Petri ambonem ascendit, posito super caput suum Euangelio, & coram omni populo inuocato sanctæ Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis se criminibus purgauit.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chr. Moiss. Hildesh. Reichersp. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Mar. Scotus. H. Contr. Conr. Vrsp. Albericus. Chron. Saxo. 800, A. Petav. 801, Eginh. c. 13, Aim. 4, c. 90, Otto Frisi. 5. c. 30, le Cointe. 800. n. 6. 10. 20.

DCCCI. *

In die natalis Domini, ante confessionem beati Petri Apostoli, cum Rex ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & a cuncto Romanorum populo acclamatum est: *Carlo Augusto a Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Et post laudes more antiquorum principum adoratus est, atque ablato Patricii nomine Imperator, & Augustus est appellatus. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiori deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione, secundum legem Romanam, vt maiestatis rei capitis damnati sunt: pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membrorum integritas eis concessa est: cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Terræmotus factus est II. Kalend. Maii per totam Italiam, tam vehemens, vt in quibusdam locis vrbes ruerent, & montes, & tectum basilicæ beati Pauli Apostoli Romæ cum trabibus suis magna ex parte decideret. Circa Rhenum quoque, & in Gallia, & in Germania quædam loca tremuerunt. Barcinona ciuitas in Hispania, & in Italia Teate, captæ sunt, præfectis earum Zatun videlicet Barcinonæ & Roselmo Teate comprehensis, Regi pariter præsentatis, & exilio damnatis.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chr. Andeg. Moiss. Hildesh. Reicherſp. VVurtzb. S. Galli. Iuo. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 801, Mar. Scotus. 800, A. Petav. 802, Eginh. c. 28, Mon. Egolism. c. 14, Aim. 4. c. 90, Otto Frisi. 5. c. 31, Geruas. Til. Ot. Imp. p. 941. Gob. Persona Cosmodr. æt. 6. c. 40, Auent. A. Boi. 4. c. 5, n. 36, le Cointe 800. 31. 801. n. 2. 26. 30.

DCCCII.

Herena Imperatrix de Constantinopoli misit legatum nomine Leonem Spatarium de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator vicissim absoluto illo, misit Iesse Episcopum Ambianensem, & Hemgaudum comitem Constantinopolim, vt pacem cum ea statuerent. Isaac Iudæus Elephantum & alia munera, quæ Aaron Rex Persarum miserat, Aquisgrani Carlo detulit. Transalbiani Saxones a Francis vastantur. Ortona ciuitas in Italia in deditionem accepta, & Luceria similiter, positumque in ea præsidium Francorum. Et Winigisus dux Spolitanus, qui præsidio præerat, a Grimaldo obsessus & captus est. Eo anno Baugulfus Abbas Fuldensis cœnobii, relicta quam habuit potestate, Ratgarium successorem accepit. Paulinus patriarcha Foroiulienſis obiit.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chr. Moiss. Hildesh. Reicherſp. P. Saxo. Rhegino. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Albericus. Chron. Saxo. 802, A. Petav. Sig. Gembl. 803, Eginh. c. 16, Mon. Egolism. c. 15, Aim. 4. c. 91, Otto Frisi. 5. c. 31, Const. Manasses. c. 173, Auent. A. Boi. 4. c. 6. n. 6, le Cointe. 802. n. 1. 2. 3. 4. 5. 67. 82.

DCCCIII.

Winigisus a Grimaldo redditus, & missi Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt, & venerunt cum eis legati Nicifori Imperatoris tunc rempublicam regentis. Nam post aduentum legationis Franciæ, Herenam deposuerunt. Quos Imperator

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Hildesh. Reicherſp. P.

* Discrepant Scriptores de anno inaugurationis Carolinæ, facile tamen poterunt conciliari. Incipiebant enim Romani illa ætate annum a vesperis vigiliæ natiuitatis Christi. Testatur illud Paulus Petauius in dissertatione de Epocha annorum incarnationis Christi. Inde vetera Kalendaria Romana natalem Domini primum diem habent. Idem confirmat Io. Fronto *in notis ad vetus Kalendarium Romanum. p. 2.* Quod si igitur annum a die natiuitatis Christi incipimus, annus inaugurationis Carolinæ erit 801. quod si vero epocham incoamus Kalendis Ianuariis, annus adhuc erit 800.

Saxo Rhegino. Alb. Stad. Conr. Vrsp. ad se venientes in loco, qui vocatur Salz super fluuium Sala susceptit, & auditos cum epistola pactum faciendæ pacis continente remisit ad propria.

Chron. Saxo. 803, *A. Pet.* 804, *Mon. Egolism.* c. 15, *le Cointe* 803, n. 46. 47.

DCCC IV.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Moiss. Andeg. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Alb. Stad. Conr. Vrsperg. Chron. Saxo. 804, *A. Petav.* 805, *Mon. Egolism.* c. 16, *Aim.* 4. c. 92, *Auent. A. Boi.* 4, c. 6. n. 21, *le Cointe.* 804. n. 12. 13.

Carlus Saxones Transalbianos cum mulieribus & natis transtulit in Franciam, & pagos Transalbianos Obodritis dedit. Leo Papa ad Imperatorem Carisiaci venit, p. 10. vbi natale Domini cum eo celebrauit, donatusque magnis muneribus, per Baioariam reuersus est Romam. Causa aduentus eius hæc erat: perlatum est ad Imperatorem æstate præterita, Christi sanguinem in Mantua ciuitate fuisse repertum: propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qua accepta occasione exeundi primo in Longobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est, inde arrepto itinere ad Imperatorem vsque peruenit, vnde absolutus Romam repedauit. Rihboto Archiepiscopus Treuirensis moritur.

DCCC V.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Shafnab. H. Contr. Alb. Conr. Stad. Vrsp. Alberi-cus. Chron. Saxo. 805, *Mar. Scotus.* 804, *Eginh.* c. 14, *Mon. Egolism.* c. 17, *Aim.* 4, c. 93, *le Cointe* 804. n. 1. sqq.

Carlus iunior in Boemanos Sclauos cum exercitu a patre missus, depopulata prouincia, regem eorum nomine Lechonem occidit. Caganus princeps Hunorum Auaris ad regem venit, & vt postulauit, inter Sabariam & Carnontum * habitandi locum accepit, eo quod Sclauis infestantibus pristinas sedes habitare non potuit. Erat enim Christianus nomine Theodorus, quo ad suos reuerso, & non multo post morte præuento, Cagano per legatos suos petenti ab Imperatore concessus est honor antiquus, quem Caganus apud Hunos iuxta priscum eorum ritum habere solebat.

DCCC VI.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chron. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Chron. Saxo. 806, *A. Petav.* 807, *Mon. Egolism.* c. 17, *Auent. A. Boi.* 4, c. 7, *Goldasti* Constit. T. IV, p. 10, *Rationale* p. 16, *Baluzii capit.* T. I, p. 439, *le Cointe* 806. n. 4. 40. 62. 63.

Partitio regni Francorum ab Imperatore facta in villa Theodonis inter filios suos, vt sciret vnusquisque eorum, quam partem tueri & regere debuisset, si pater eum superstitem relinqueret. De hac partitione testamentum conscriptum, & ab optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apostolici subscriptione roboratum est. Carlus iunior cum exercitu a patre missus in Sorabos super Albim fluuium habitantes, depopulata Sclauorum terra, ducem eorum Miliduoch interfecit. Missa est & manus de Baioaria & Alamannia atque Burgundia in Boemanos, vastataque prouincia non minima portione, absque vllo graui incommodo regressa est. In Corsicam quoque classis a Pipino contra Mauros missa est, cuius aduentum Mauri non expectantes abscesserant. Hadumar tamen ciuitatis Genuæ præfectus contra eos imprudenter dimicans occisus est.

DCCC VII.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. Iuo. H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrsp. Chron. Saxo. 807, *A. Petav.* 808. *Eginh.* c. 16, *Mon. Egolism.* c. 18, *Aim.* 4, c. 95, *le Cointe.* 807. n. 42.

Aaron Rex Persarum papilionem & tentoria atrii vario colore facta miræ pulchritudinis Imperatori misit. Erant enim bisina omnia, tam tentoria, quam funes eorum, diuersis tincta coloribus. Pallia quoque serica multa & pretiosa, & odores atque vnguenta, & balsamum; nec non & Horologium ex auricalco arte mechanica mirifice compositum, in quo XII. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per XII. fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Eodem anno Rex Burghardum comitem stabuli cum classe misit in Corsicam, vt eam a Mauris, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant defenderet. A quo, cum venirent, & cum eo decertarent, victi ac fugati sunt, amissis XII. nauibus, & plurimis suorum interfectis.

DCCC VIII.

---

* Lambecius l. II. c. V. p. 384. *Sarabia* sine dubio eadem est vrbs, quæ nunc *Zagrabia* vocatur, & ad sinistram *Saui* fluminis ripam e regione *Segestica* insulæ sita est. *Carontum* autem siue *Carnuntum* est oppidum *Haimburg* ad *Danubium*.

DCCC VIII.

Godofridus Rex Danorum Abodritos bello aggreſſus, quamuis multis afficeret malis, cum magno tamen copiarum ſuarum detrimento rediit, Reginoldo filio fratris ſui, & optimis militum ſuorum, & manu promptiſsimorum amiſsis. Carlus vero filius Imperatoris, qui ad reſiſtendum ei, ſi Saxonum terminos aggredi tentaret, directus fuerat, Albiam ponte iunxit, & cum exercitu, cui præerat, in Linones & Smeldingos (qui & ipſi ad Godofridum defecerant) quanta potuit celeritate transpoſuit, populatisque circumquaque eorum agris, & tranſito iterum flumine, cum incolumi exercitu ſe in Saxoniam recepit, Eardulfus rex Nordanumbrorum regno & patria pulſus, ad Imperatorem venit, & patefacto aduentus ſui negotio Romam proficiſcitur.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chr. Moiſſ. Hildesh. P. Saxo. Rhegino. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron. Saxo. 808, Mon. Egolism. c. 19, Aim. 4, c. 96, Auent.

A. Boi. 4, c. 7, n. 21, le Cointe. 808. n. 2.

DCCC IX.

Dertoſa ciuitas Hiſpaniæ a Hludouuico filio Imperatoris obſeſſa, ſed non expu-
p. II. gnata eſt. Eardulfus Rex Nordanumbrorum in regnum ſuum reductus eſt per legatos Imperatoris, & Leonis Papæ. His temporibus concilium habitum eſt de proceſſione Spiritus ſancti. Quam quæſtionem Ioannes quidam monachus Hieroſolymis primo commouit, cuius definiendæ cauſa Bernhardus Epiſcopus Wangionum, & Adalhardus Abbas Corbeiæ monaſterii, Romam ad Leonem Papam miſſi ſunt. Imperator autem cum ei multa de iactantia & ſuperbia regis Danorum nunciarentur, iuſsit caſtrum Hesfeld * trans Albiam ædificari. Interea Thraſco dux Obodritorum, poſtquam cum auxilio Saxonum Wilzos & Smeldingos perdomuit, & omnes, qui a ſe defecerant, reuerti coegit, in emporio Reric ab hominibus Godafridi per dolum interfectus eſt.

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Rhegino. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron. Saxo. 808, Mon. Egolism. c 20, Aim. 4, c. 97, le Cointe. 809. n. 1, 3. 7. ſqq.

DCCC X.

Hruodrud Imperatoris filia, quæ natu maior erat, VIII. Id. Iul. diem obiit. Imperator vero Aquisgrani adhuc agens, & contra Godofridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit claſſem ducentarum nauium de Nordmannia Friſiam appuliſſe, totasque Friſiaco littori adiacentes inſulas eſſe vaſtatas, iamque exetcitum illum in continenti eſſe, ternaque prælia cum Freſonibus commiſiſſe, Danosque victores tributum victis impoſuiſſe, & vectigalis nomine centum libras argenti a Freſonibus iam eſſe ſolutas, Regem vero Godafridum domi eſſe: & reuera ita erat. Qui nuncius adeo Imperatorem concitauit, vt misſis in omnes ciscumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipſe ſine mora palatio exiens, primo quidem claſſi occurreret, deinde vero transmiſſo Rheno flumine, in loco, qui dicitur Lippeham, copias quæ nondum conuenerant, ſtatuit operiri, vbi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Aaron rex Perſarum miſerat, ſubita morte periit. Congregatis tandem copiis, quanta potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, caſtrisque iuxta confluentem eius (quo Wiſuræ flumine coniungitur) poſitis, minarum Godofridi regis præſtolatur euentum. Nam rex ille vaniſima ſpe victoriæ inflatus, acie ſe cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cum Imperator memorato loco ſtatiua haberet, diuerſa rerum nuncia ad eum deferuntur. Nam & claſſem, quæ Friſiam vaſtabat, domum regreſſam, & Godofridum regem a quodam ſuo ſatellite interfectum; caſtellum vocabulo Hohbuochi ** Albiæ flumini adpoſitum, in quo Odo legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præſidium, a Wilzis captum; & Pipinum filium eius regem Italiæ VIII. Id. Iul. de corpore migraſſe; duas-

A. Eginh. Lois. Bertin. Met. Chr. Moiſſ. Rhegino. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſ. Albericus. 810, Eginh. c. 14, Aim. 4, c. 98, Saxo. Grammaticus. Hiſt. Dan. l. 8. c. fin. Auent. A. Boi. 4, c. 6, n. 1, Pontan. Hiſt. Dan. lib. 4, p. 93, le Cointe. 810, n. 45, 50, ſqq. Ferinacii Florus Danicus. p. 150.

* Annales Bertiniani: *eſt autem locus ſuper ripam Sturiæ fluminis vocabulo Eſſesfelt,* quos ſequuntur Metenſes.

** Hoc vnum ex duobus caſtellis erat, de quibus Eginhardus in Annalibus ad 808. *Imperator vero ædificatis per Legatos ſuos ſuper Albim flumen duobus caſtellis præſidioque in eis contra Sclauorum incurſiones diſpoſito, Aquisgrani hyemauit.* Hoc autem poſtea Hamburgum dictum fuit, vt Albertus Stadenſis *ad a. 810. & 811.* docet: *Caſtellum Hochburc quod nunc Hamburg dicitur.* Conring. *de Vrb. Germ* §. *XXVIII.* Lambecius *Origg. Hamburg. lib. I. p. 2. 3.* & in Chronologia libri Primi *n. 1.*

duasque legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ causa aduentasse narratur. Quibus ille acceptis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum pestilentia, vt pene nullus tanto exercitui supereſſet, quin omnes vsque ad vnum interirent: & non solum ibi, sed etiam per omnes Imperatori subiectas prouincias, illius generis animalium mortalitas immanissime grassata est. Imperator Aquisgrani veniens mense Octobri memoratas supra legationes audiuit, pacemque cum Nicephoro Imperatore, & cum Ambulaz rege Hispaniæ fecit. Nam Niciphoro Venetiam reddidit, & Hainricum comitem olim a Sarracenis captum, Ambulaz remittente recepit. Godofrido Danorum rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in regnum succesit, ac pacem cum Imperatore fecit.

DCCCXI.

A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. P Saxo. Rheginо. Alb. Stad. Chron. Saxo. 89, *Mon. Saxo. Vita Caroli.* 2, c. 9, *Aim.* 4, c. 99, *Ep. Caroli ad Nicephorum.* ap. du Chesne T. 2, p. 689, *Auent.* 4, c. 7, n. 41, Basil. 2, c. 9, *le Cointe.* 811. n. 42. sqq. 82.

Imperator legatos suos Constantinopolim misit, Haydonem Basilienſem Episcopum, & Hug comitem Turonicum, & Aio Longobardum de Aquileia, ad confirmandam cum Niciphoro pacem. Condita vero inter Imperatorem & Hemmingum Danorem regem pax, a duodecim primoribus vtriusque gentis, Francorum videlicet & Danorum, iuxta fluuium Egidoram vicisim secundum ritum ac morem suum datis sacramentis confirmatur. Tres quoque exercitus in totidem partes regni Francorum misi; vnus in Linones, qui eorum terra vastata, Hohbuochi castellum priore anno destructum reparauit: alter in Pannonias ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas: tertius in Britones ad eorum perfidiam puniendam. p. 12. Qui omnes rebus prospere gestis reuersi sunt incolumes. Interea Carlus, qui Imperatoris filius maior natu erat, II. Non. Decemb. obiit.

DCCCXII.

A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Chron. Reicherſp. Rheginо. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo. 802, *Eginh.* c. 16, *Mon. Egolism.* c 23, *Aim.* 4, c. 100, *Otto Friſing.* 5, c. 32, *Pontnerus* hiſt. Dan. lib. 4, c. 95, *le Cointe.* 812. n. 6. 23.

Hemmingo Danorum rege defuncto, Sigifridus nepos Godofridi regis, & Anulo nepos Herioldi succedere volentes, cum inter eos de primatu conuenire non posset, commisso prælio ambo moriuntur: pars tamen Anulonis adepta victoriam, Herioldum & Reginfridum fratres eius reges ibi constituit, quod necessario pars victa concesit. In eo prælio x. millia DCCCC XL. viri cecidisse referuntur. Niciphorus Imperator Græcorum post multas victorias & res prospere gestas, a Bulgaris occisus, Michaelem successorem accepit. Qui legatos Carli ad Niciphorum missos Constantinopolin audiuit & absoluit, cum quibus & suos legatos direxit, & pacem a Niciphoro inceptam confirmauit: qui etiam, vbi ad Imperatorem Aquisgrani venerunt, scriptum pacti ab eo in Eccleſia suscipientes, more suo, id est, Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem eum & Basileum appellantes. Cum Grimaldo duce Beneuentanorum pax facta, & tributi nomine XXV. millia solidorum auri a Beneuentanis accepta. Clasis Danorum Hiberniam aggressa, a Scotis prælio superatur. Hoc anno post meridiem solis eclipsis fuit.

DCCCXIII.

A. Eginh. Loiſ. Bertin. Met. Chron. Moiſ. Hildesh. Reicherſp. P. Saxo. Rheginо. Stg. Gembl. Hugo. Flauins. H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. 813, *Eginh.* c. 17. 30, *Theganus* de gest. Ludov. c. 6, *Auent.* 4, c. 7, n. 45, *le Cointe.* 813. n. 1. sqq. 335.

Imperator Amalharium Treuirensem Episcopum, & Petrum Abbatem monasterii Nonantulas, propter pacem cum Imperatore Michaele confirmandam Constantinopolim misit. Hludouuicum filium coronauit, & sibi consortem Imperii fecit. Bernhardum quoque nepotem suum, filium Pipini filii sui, Italiæ præfecit, & Regem appellari iussit. Concilia quinque super statu Eccleſiarum corrigendo ab Episcopis celebrari iussit, quorum vnum Mogontiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillione, quintum Arelati congregatum est. Quorum gesta, qui nosse voluerit, in prædictis quinque ciuitatibus innenire poterit. Pons apud Mogontiacum incendio conflagrauit.

DCCCXIV.

A. Eginh. Bertin. Chron. Moiſſ. Hildesh.

Carlus imperator dum Aquisgrani hyemaret, anno ætatis suæ circiter LXXI. regni autem XLVII. subactæque Italiæ XLIII. ex quo vero Imperator & Augustus appellatus est anno XIV. v. Kal. Feb. rebus humanis excesit. Cui Hludouuicus filius eius suc-

ſucceſsit, & ad ſuſcepti regni adminiſtrationem cura conuerſa, primo legationes gentium, quæ ad patrem venerant, auditas abſoluit; deinde ſimili modo ad patrem quidem miſſas ad ſe vero venientes ſuſcepit, & abſolutas remiſit; habitoque Aquisgrani generali conuentu populi ſui, ad iuſtitias faciendas, & oppreſsiones populorum releuandas, legatos in omnes regni ſui partes miſit, & erepta per vim patrimonia multis reſtituit. *Annal. VVürtzb. S. Galli. Vita Ludouici. P. Saxo. Odoranus. Rhegino. Sig. Gembl. Lamb. Schafn.*

H. Contr. Mar. Scotus. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. 814, *Eginh.* c. 30, *Mon. Egolism.* c. 24, *Aim.* 4, c. 102, *Otto Friſ.* 5 c. 32, *Theganus.* c. 7. 8. 9, *Vita Ludouici Pii* 814, *Auent.* 4 c. 9 n. 3. 4, *le Cointe* 814 n. 1. 58.

DCCCXV.

Exercitus Francorum à Hludouuico Imperatore ad auxilium Herialdo Danorum regi ferendum contra filios Godofridi in Nordmanniam miſſus, cum aduerſarii eis congredi non auderent, circumquaque ex vicinis pagis acceptis popularium obſidibus XL. reuerſus eſt. Romæ quidam primores in necem Leonis Papæ conſpirantes interficiuntur. *Hugo Flauin.* 813, *A. Eginh. Bertin. Chr. Hildesh. Vita Ludouici. Sig. Gembl. Albericus* 815, *Aim.* 4, c. 102. 103, *Saxo Gramm.* lib. 9. p. 175, *Auent.* 4 c. 9 n. 8, *Pontanus.* lib. 4, p. 95, *le Cointe* 815 n. 8. 14.

DCCCXVI.

Saxones & Orientales Franci in Sorabos dicto non obedientes miſi, contumaciam audacium non magno labore compreſſerunt. Waſcones gentilitia leuitate vſi defecerunt; ſed duabus expeditionibus ita ſunt edomati, vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Leo Papa deceſsit VIII. Kalend. Iun. Et Stephanus Diaconus Pontifex factus, paucis poſt ordinationem diebus, ad Imperatorem venit, a quo apud Remorum ciuitatem honorifice ſuſceptus eſt. Qui ſtatim aduentus ſui cauſas principi inſinuans, celebratis ex more miſſarum ſolenniis; eum diadematis impoſitione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis, & acceptis, & amicitia vicisſim firmiter roborata, Pontifex Romam, Imperator Compendium palatium petit. *A. Eginh. Bertin. Chron. Moiſſ. Hildesh. Vita Ludouici. Sig. Gembl. Hugo Flauin. H. Contr. Albericus* 816, *Mar. Scotus* 817, *Aim.* 4 c. 104, *Theganus* c. 16, 17, *Vita Ludouici Pii.* 816, *Otto Friſing.* 5, c. 33, *Auent.* 4 c. 9 n. 13, 14, *le Cointe* 816. n. 2. 4. 5.

DCCCXVII.

Eclipſis ſolis facta eſt Nonas Febr. eadem nocte ſtella cometes gladio ſimilis viſa eſt. Stephanus Papa IX. Kalen. Feb. diem obiit, cui Paſchalis presbyter ſucceſsit. Hludouuicus Imperator filium ſuum primogenitum Hlodharium coronauit, & nominis atque imperii ſui ſocium ſibi conſtituit, cæteros Reges appellatos, vnum Aquitaniæ, alterum Baioariæ præfecit. Sclaomir dux Obodritorum, propterea quod regiam poteſtatem, quam poſt mortem Thraſconis ſolus ſuper Obodritos tenebat, cum Ceadrogo filio Thraſconis partiri videbatur, iratus cum populo ſuo ſibi ſubiecto defecit, & miſſa trans mare legatione cum filiis Godofridi amicitias iunxit. Bernardus Rex Langobardorum conſilio prauorum hominum tyrannidem meditatus, cum ſe a ſuis deſeri vidiſſet, rebus propriis diffidens, apud Cauillionem armis depoſitis Imperatori ſe tradidit. Leonis Imperatoris legati de Conſtantinopoli pro pace ad Imperatorem Hludouuicum miſi venerunt, quos ille apud Ingilenheim ſuſceptos audiuit ac dimiſit. Ratgarius Abbas Fuldenſis cœnobii accuſatus a fratribus, & conuictus deponitur. *A. Eginh. Bertin. Chron. Moiſſ. Hildesh. Reicherſp. Vita Ludouici. Sig. Gembl. H. Contr. Mar. Scotus. Albericus. Chron. Saxo* 817, *Aim.* 4 c. 105, *Otto Friſ.* 5 c. 33, *Vita Ludouici Pii.* p. 373, *Baluzii.* Capit. t. 1. p. 573, *Brogger* 1 c. 21, *Auent.* 4 c. 9, n. 19, *le Cointe* p. 13.

817. n. 2. 4. 5. 334. 363. ſqq.

DCCCXVIII.

Bernhardus Francorum iudicio excæcatus moritur: ſimiliter & auctores coniurationis capitali ſententia damnati, luminibus tantum orbantur; Epiſcopi ſynodali decreto depoſiti monaſteriis mancipantur; cæteri prout quisque nocentior vel innocentior apparuit, vel exilio deportatus, vel tonſus & in monaſterium miſſus eſt. Imperator vero Britanniam ciſmarinam bello petens, captisque rebellionum munitionibus, breui totam in ſuam poteſtatem redegit. Nam Mormano, qui in ea tyrannidem exercuit, occiſo, nullus Bretto inueniebatur, qui reſiſteret, aut imperata facere renueret. Eclipſis ſolis contigit VIII. Id. Iul. Irmingardis regina V. Non. Octob. deceſsit. Monaſterio Fuldenſi Eigil Abbas electus & ordinatus eſt. *A. Eginh. Bertin. Chron. Moiſſ. Hildesh. Vita Ludouici. Rhegino. Lamb. Schafn. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. Conr. Vrſp.* 818, *Aim.* 4 c. 106, p. 324, *Auent.*

Otto Friſing. 5. c. 33, *Theganus* c. 22. 23. 24. 25, *le Cointe* 818 n. 1 ſqq. *Charta antiqua ap. du Chesne* T. 2 4. c. 9. n. 30. 31.

DCCCXIX.

A. Eginh. Bertin. Chr. Hildesh. Vita Ludouici. Lamb. Schafn. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 819, *Mar. Scotus* 821, *Vita Ludouici* p. 375, *Theganus* c. 26. 27, *Aim.* 4 c. 107, *Goldasti Conſtit.* Tom. 3 p. 232, *Brobber* 2 c. 3, *Auent.* 4 c. 9 n. 23. 29, *le Cointe* 819. n. 1. ſqq.

Sclaomir rex Obodritorum a primoribus ſui populi multis criminibus accuſatus, cum obiecta ſibi rationabiliter refellere non poſſet, exilio condemnatus eſt, & regnum Ceadrogo filio Thraſconis datum. Similiter & Lupus Waſco de perfidia conuictus, exilio deportatus eſt. Conuentus Aquisgrani habitus eſt, in quo multa de ſtatu Eccleſiarum & monaſteriorum tractata, atque ordinata ſunt, legibus etiam capitula quædam perneceſſaria, quia deerant, addita ſunt. Imperator inſpectis plerisque nobilium filiabus, Iudith filiam Huelpi Comitis duxit vxorem. Contra Liudeuuitcum quoque Sclauum in Pannonia rebellantem exercitus de Italia miſſus, rebus patrum proſpere geſtis, infecto pene negotio regreſſus eſt. Pipinus filius Imperatoris Waſcones vicit & ſubegit. Hoc anno baſilica ſancti Bonifacii martyris in cœnobio Fuldenſi ab Heſtulfo Archiepiſcopo dedicata eſt in honorem Domini Saluatoris, & omnium Sanctorum eius, translataque ſunt oſſa ſancti martyris, Kal. Nouemb.

DCCCXX.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. Albericus. Chron. Saxo. Conr. Vrſp. 820, *P. de Marca* Marca Hiſp. 3 c. 21, *le Cointe* 820. n. 2.

Tres exercitus contra Liudeuuicum in Pannoniam mittuntur, quorum vnus de Italia per Alpes Noricas; alter de Saxonia per Carantanorum prouinciam; tertius Francorum, per Baioariam & Pannoniam ſuperiorem ingreſſi, cum in vnum conuenerunt, totam pene regionem ferro & igni deuaſtantes, nullo graui damno accepto reuerſi ſunt. Is tamen, qui per Pannoniam ſuperiorem iter fecerat, in tranſitu Draui fluminis ex locorum & aquarum inſalubritate ſoluti ventris incommodo grauiter affectus eſt, & pars eius non modica hoc morbo conſumpta. Bera comes Barcenonæ, infidelitatis a vicinis ſuis inſimulatus, cum accuſatore ſuo equeſtri pugna confligere conatus, vincitur; & vt reus maieſtatis capitali ſententia damnatus, parcente ei Imperatore, exilio deportatur. Propter nimietatem pluuiarum ære corrupto, hominum & boum peſtilentia longe lateque ita graſſata eſt, vt vix vlla pars regni Francorum ab hac peſte immunis poſſet inueniri: fruges quoque vel colligi non poterant, vel collectæ putruerunt. Vinum etiam propter caloris inopiam acerbum & inſuaue fiebat.

DCCCXXI.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. H. Contr. Alberic. Chron. Saxo 821, *Goldaſti Conſtit. T.* 3 p. 243, *Baluzius Capit* T. 1. p. 621, *le Cointe* 821. n. 62. 84.

Hludouuicus Imperator Nouiomagi * diuiſionem regni fecit inter filios ſuos. Deinde in villa Theodonis omnes, qui ſuo tempore in exilium miſi fuerunt, reuocauit, & ſingulos in ſtatum priſtinum reſtituit, poſſeſſiones quoque iudicio legis in fiſcum redactas magna liberalitate reſtituit. Hludharius filius eius vxorem duxit, & apud Wormaticam hyemauit. Ceadrogo princeps Obodritorum, quia perfidiæ cuiusdam cum filiis Godofridi factæ ſocietatis notabatur, Sclaomir æmulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam veniſſet, ægritudine decubuit, & percepto Baptiſmi ſacramento defunctus eſt. p. 14.

DCCCXXII.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 822, *Albericus* 821, *Theganus* c. 29, *Aim.* 4 c. 110 *Auent.* 4 c. 10 n. 2. 3, *le Cointe* 822, n. 6.

In regione Thuringorum quodam in loco iuxta fluuium nomine Ceſpis, ceſpes longitudine pedum quinquagenum, latitudine quatuor denum, altitudine ſexquipedali, de terra ſine manibus & præciſus & ſublatus eſt; & ab eo loco, in quo ſumptus eſt, xxv. pedum ſpatio diſtans inuentus eſt. Item in parte Orientalis Saxoniæ, quæ Soraborum finibus contigua eſt, in quodam deſerto loco, iuxta lacum, qui dicitur Arnſeo, terra in modum aggeris intumuit, & limitem vnius leugæ ſpatio porrectum, ſub vna nocte absque humani operis molimine ad inſtar valli ſubrexit. Hludouuicus Imperator ſacerdotum vſus conſilio, de omnibus quæ publice perperam geſſit, publicam pœnitentiam egit: & poſt hæc cuncta, quæ in regno ſuo corrigenda inuenire po-

* Freherus & du Chesne in margine poſuerunt *al. Wormatiæ.* Verum, dum reliqui Annales æque Nouiomagum habeant, potius hanc lectionem retinuimus. Ratio vero exinde ſine dubio petenda, quod Lotharius poſt illam diuiſionem, Wormaciam venerit cum vxore, vti narrat Theganus *c. XXVIII.*

potuit, corrigere atque emendare curauit. Hlodharius in Italiam, Pipinus frater eius, & ipse vxore ducta in Aquitaniam missus est. Eigil Abbas Fuldensis cœnobii defunctus, Hrabanum successorem accepit. Ebo Remorum Episcopus genti Nordmannorum euangelizauit verbum Dei. *Ior. 112. Caudidus vita Egilis, le Cointe n. 141.*

DCCCXXIII.

Hlodharius iuuenis rogante Paschale Papa Romam veniens, ab eodem coronatur, & a populo Romano Imperator Augustus appellatur. Liudeuuicus qui superiore anno propter exercitum contra se missum, relicta Siscia ciuitate, ad Sorabos, qui magnam Dalmatiæ partem obtinere dicuntur, fugiendo se contulit, & iterum cum in Dalmatas ad Emuhslum auunculum Borne ducis peruenisset, dolo ipsius interfectus est. Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquensi palatio terræmotus, & in territorio Tullense iuxta villam Commarceium puella quædam annorum fere XII. ab omni cibo per X. menses abstinens; & in Saxonia in pago, qui vocatur Frihsazi, villæ XXIII. igne cœlesti concrematæ; & fulgura sereno atque interdiu de cœlo cadentia; & in territorio Cometense Italicæ ciuitatis, in vico Gradabona, in Ecclesia S. Iohannis Baptistæ imago sanctæ Mariæ puerum Iesum gremio continentis, ac Magorum munera offerentium, in absida eiusdem Ecclesiæ depicta, & ob nimiam vetustatem obscurata, & pene abolita, tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit, vt omnem splendorem nouæ picturæ, suæ venustatis pulchritudine, cernentibus penitus vincere videretur. Magorum tamen imagines, præter munera quæ offerebant, minime claritas illa inradiauit. Et in multis regionibus segetes grandinis vastatione deletæ, atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides, atque ingentis ponderis decidere visi. Domus quoque de cœlo tactæ, hominesque ac cætera animalia passim fulminum ictu præter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia, atque hominum mortalitas magna. *A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. Alb. Stad. Hugo Flauin. H. Contr. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 823, Albericus 822, Otto Friſing. 5. c. 34, Auent. 4, c. 10. n. 8, le Cointe 823. n. 9. 18.*

DCCCXXIV.

Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratia ad Imperatorem legatos & literas misit: quos rex auditos remisit, & cum eis Maghelmum de Baioaria ad memoratum regem direxit. Paschalis Papa defunctus, & Eugenius pro eo Pontifex constitutus est. Imperator Hlodharium filium suum ad iustitias faciendas Romam misit. Ipse cum exercitu Britanniam petit, diuisisque in tres partes copiis, totam ferro & igni deuastat, acceptisque a perfido Britonum populo, quos imperauerat obsidibus, reuersus est. Hoc anno hyems aspera, & valde prolixa facta est, quæ non solum animalia, verum etiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Ante solstitium quoque paucis diebus, in territorio Augustodunense, aere in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse perhibetur, cuius longitudo quindenum, latitudo septenum, crassitudo duorum pedum fuisse dicitur. *A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. Hugo Flau. Alb. Stad. Conr. Vrsp. 824, Theganus c. 30. 31, Aim. 4 c. 112, le Cointe 824. n. 4. 10. 24. 32.*

DCCCXXV.

Iterum Rex Bulgarorum alios legatos ad Imperatorem misit, de terminis videlicet ac finibus inter Francos & Bulgaros constituendis, quibus Rex auditis, per eosdem, qui ad se missi fuerant legatos regi eorum missis literis respondit prout videbatur. Wihomarcus Britto perfidus terminos Francorum incendiis & direptionibus infestare non cessauit, donec ab hominibus Lantberti comitis in domo propria circumuentus & occisus est. Imperator cum filiis Godofridi pacem, quam ipsi petebant, cum eis in marca eorum confirmare iussit. In territorio Tullense iuxta Commerciacum villam puella duodennis, post sacram communionem, quam in Pascha a sacerdote susceperat, primo pane, deinde aliis communibus cibis & potibus ita abstinuit, vt nulla penitus corporis alimenta percipiens, plenum triennium sine omni victus desiderio compleuit. Cœpit autem ieiunare anno incarnationis Dominicæ DCCCXXIII sicut in ipsius anni descriptione superius adnotatum est, & in hoc anno, id est, DCCCXXV. circa Nouembris mensis initium, escam sumere, ac more cæterorum mortalium manducando viuere cœpit. *A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Lamb. Schafn. Mar. Scotus. Conr. Vrsp. 825, Theganus c. 32, Aim. 4 c. 112, le Cointe 825 n. 4. 5. 39.*

p. 15.

DCCCXXVI.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. Lamb. Schafnab. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. 826, Mar. Scotus. 828, Albericus 825, Theganus c. 33, Aim. 4 c. 114, Auent. 4, c. 10. n. 19, le Cointe 826. n. 21. 37. 60.

Cum regi Bulgarorum legati sui quod egerant renunciassent, iterum eum, quem primum miserat, ad Imperatorem cum literis remisit, rogans vt sine mora in dispositione terminorum diffinitio fieret; vel si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis fœdere tueretur, quem Imperator susceptum & auditum, sine literis remeare fecit. Mense autem Maio apud Ingelenheim habito conuentu, diuersarum gentium legationes auditas absoluit. Quo tempore Herialdus cum vxore, & magna Danorum multitudine, apud Magontiam baptizatus est. Georgius quidam presbyter de Venetia, cum Baldrico comite Foroiuliense veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. Postea vero cum Imperator in Salz villa regia conuentum haberet, perlatumque esset ad eius notitiam, quomodo Aizo Gothus de palatio fugiens, ad Sarracenos se contulisset, & inde auxilia contra nostros accepisset, grauiter accepit: tamen ne quid inconsulte ageret, aduentum consiliariorum suorum iudicauit opperiri.

Chronogr. Saxo.

Dum hæc aguntur, Hildiuuinus Abbas monasterii sancti Dionysii Romam mittens, annuente precibus Eugenio Apostolicæ sedis tunc præsule, ossa beati martyris Christi Sebastiani accepit, & ea apud Suessonam ciuitatem in basilica S. Medardi collocauit, vbi dum adhuc in loculo, sicut allata erant, inhumata iacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitatum per diuinam gratiam enituit, vt a nullo mortalium eorundem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas valeat enarrari.

DCCCXXVII.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. 827, Mar. Scotus 828, Albericus 826. 827, Theganus c. 34, Aim. 4 c. 115, le Cointe 827, n. 70, sqq. P. de Marca Marca Hisp. 3. c. 22.

Exercitus a rege Sarracenorum Abdiraman ad auxilium Aizoni ferendum, duce Abumaruan regis propinquo, Gerundam venit: cui Pipinus filius Imperatoris cum exercitu missus resisteret, nisi desidia ducum, quos copiis præfecerat, tardius quam rerum necessitas postulabat, is quem ducebant ad marcam venisset exercitus, quæ tarditas in tantum noxia fuit, vt Abumaruan, vastatis Barcenonensium ac Gerundensium agris, villisque incensis, cum incolumi exercitu Cæsar-Augustam se prius reciperet, quam a Francorum exercitu potuisset vel videri. Huius cladis præsagia credita sunt visæ multoties in cœlo acies, & ille terribilis nocturnæ coruscationis in aere discursus. Interea Bulgari Sclauos in Pannonia sedentes, misso per Drauum nauali exercitu, ferro & igni vastauere, & expulsis eorum ducibus, Bulgaricos super eos rectores constituerunt. Corpora beatorum Christi martyrum Marcellini & Petri mense Nouembri in Franciam allata sunt. Eugenio Papa post paucos dies mortuo Gregorius presbyter tituli S. Marcellini pontificatum suscepit.

DCCCXXVIII.

A. Eginh. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. Mar. Scotus 828, Aim. 4 c. 116, le Cointe 828. n. sqq.

Reliquiæ sancti Marcelli martyris post Pascha ad Aquis palatium delatæ, & per eas ibi multa signa facta sunt. Hludharius cum exercitu ad marcam Hispanicam missus est: similiter & Hludauuicus iuuenis contra Bulgaros. Fœdus cum Nordmannis factum, per negligentiam ruptum, & castra nostrorum a Nordmannis direpta sunt.

DCCCXXIX.

A. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 829, Theganus c. 35.

Ante Pascha in sabbato sancto terræmotus noctu Aquisgrani factus. Imperator generalem conuentum mense Augusto Wormaciæ habuit. Bulgari nauibus per Drauum fluuium venientes, quasdam villas nostrorum flumini vicinas incenderunt.

P. de Marca Marca Hisp. 3, c. 23, le Cointe 829. n. 133.

Bernhardus Comes Barcinonensis in palatio camerarius constitutus, & Hludharius in Italiam profectus est.

DCCCXXX.

A. Bertin. 830, Vita Ludouici. Sig. Gembl. 829, Hugo Flau. 828, Aim. 5 c. 12, Auent. 4. c. 10. n. 31, Theganus c. 36. Exauctor. Ludouici ap. Pith. p. 322, le Cointe 830. n. 12. sqq.

Commotio contra Imperatorem a primoribus Francorum in Compendio exorta, propter Bernardum, quem in palatio esse noluerunt, quo inde depulso atque fugato in gratiam cum eo redierunt, sed ad breue temporis spatium.

DCCCXXXI.

DCCCXXXI.

Conuentu apud Nouiomagum habito, Imperator omnes, qui sibi contrarii fuerant, velut iuste exauctorauit, quosdam publicis, quosdam priuatis rebus exspolians, quosdam in exilium mittens. Qua re multum contra se & Iudith vxorem suam non solum populi, sed etiam filiorum suorum animos concitauit. *A. Bertin. Sig. Gembl. H. Contr. Alberi-cus 821, Vita Ludouici 830,*

Theganus c. 37, Aim. 5 c. 12, le Cointe 830. n. 16. 67.

DCCCXXXII.

Imperator mense Maio contra Hludouuicum filium ad Augustam Vindelicam cum exercitu venit. Inde reuersus in Aquitaniam, Pipinum filium regno priuauit, Sed inde postquam vxorem abdicauit, cum magna difficultate ad Aquense palatium regressus est. Sol defecit quinto Nonarum Maii, & Luna decimotertio Cal. Iunii. *A. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. 832, Aim. 5 c. 13, le Cointe 832. n. 4. 7.*

DCCCXXXIII.

Imperator initio Quadragesimæ Wormatiam venit, & ibi vxore reuocata, atque exercitu congregato, contra filios suos ad se venire volentes, in Alisatiam profectus, atque ibi a suis desertus ac proditus, & in filiorum potestatem redactus est. Erat ibi cum filiis Gregorius Papa Romanus. *A. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. H. Contr. Mar. Scotus. Alberi-cus 833, Aim. 5 c. 14, Acta impiæ ac nefandæ exauctorationis Ludouici ap. du Chesne T. 2 p. 331, Theganus c. 41. 42, Io. Molanus de B. sacro, de Translat. Mirac. S. Medardi c. 43, Auent. 4 c. 11. n. 8, le Cointe 833. n. 4. sqq.*

DCCCXXXIV.

Post hæc iudicio Episcoporum arma deposuit, & ad agendam pœnitentiam inclusus est: vxor in Italiam ducta. Proximaque æstate ipse relaxatus arma resumpsit, vxorem recepit. Hludharium ad Italiam cum his, qui eum sequi volebant, redire coegit. *A. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. Mar. Scotus. Alberi-cus. Chron. Andeg. 834, Theganus c. 43, Aim. 5 c. 14, Auent. 4 c. 12*

Pugnatum est eodem anno cum Matfrido & Lamberto: in quo prælio perierunt Vodo comes Aurilianensium, & Theodo Abbas sancti Martini Turonensis, & alii multi. *n. 2, le Cointe 834. n. 1. sqq.*

DCCCXXXV.

Imperator cum filiis Pipino & Hludouuico conuentum generalem habuit apud Lugdunum, dispositisque ibi illarum partium causis ad Aquense palatium reuersus est. Normanni Doreſtadum vastauerunt. *A. Bertin. Vita Ludouici. H. Contr. 835, le Cointe 835. n. 80. sqq.*

DCCCXXXVI.

Imperator in palatio Theodenhoue conuentum habuit, ad quem Hludharius venire non potuit, quia grauiter & vsque ad desperationem ægrotauit. Quo perac-
p. 17. to, Imperator Francofurdum venit, inde ad sanctum Marcellinum & Petrum, & inde ad Ingilenheim, & inde Aquense palatium rediit. Normanni Anduuerpam ciuitatem incendunt, similiter & Witlam emporium iuxta ostium Mosæ fluminis, & a Frisionibus tributum acceperunt. *A. Bertin. Vita Ludouici 836, Sig. Gembl. Albericus 837, Theganus c. 56, le Cointe 836. n. 44.*

DCCCXXXVII.

Ticenum in Italia III. Cal. Ian. octies noctu tremuisse perhibetur. Plures ex primoribus Italiæ defuncti sunt: inter quos præcipui fuerunt Lantbertus & Hugus. Stella cometes in signo libræ apparuit III. Id. April. & per tres noctes visa est. Nordmanni tributum exactantes in Walchram insulam venerunt, ibique Eggihardum eiusdem loci Comitem, & Hemmingum Halpdani filium, cum aliis multis, xv. Calend. Iul. occiderunt, & Doreſtadum vastauerunt, acceptoque a Frisionibus tributo reuersi sunt. Imperator omisso itinere Italico Aquisgrani hyemauit. *A. Bertin. Sig. Gembl. H. Contr. Alberi-cus 837, le Cointe 836. n. 54. 837. n. 14. 23.*

DCCCXXXVIII.

xv. Cal. Febr. vesperi terræmotus apud sanctum Nazarium, & in Wormacense, & Spirense, & Lobadunense factus est. Naues contra Nordmannos ædificantur. Optima pars regni Francorum Carlo iuueni data est. Hludharius & Hludauuicus in valle Tridentina colloquium habuerunt, ante mediam Quadragesimam. Imperator vero mense Iunio Nouiomagi conuentu generali habito, consiliis quorundam ex primoribus Francorum acquiescens, pacti conscriptione Hludouuico filio suo regnum Orientalium Francorum, quod prius cum fauore eius tenuit, interdixit. Ille autem intelligens ex inuidia consiliantium talem prodisse sententiam, edicto prius habito, *A. Bertin. Vita Ludouici. Chron. Hildesh. H. Contr. 838, Hugo Flauin. 837, Auent. 4 c. 17 n. 12, Freheri Origg. Palat. 1 c. 7, le Cointe 838. n. 1. sqq.*

bito III. Cal. Decemb. ad Franconfurt cum ſuis venit. Contra quem Imperator quaſi ſibi aduerſantem cum exercitu veniens, Mogontiaci natalem Domini celebrauit. Pipinus quoque filius eius Rex Aquitaniorum menſe Nouembr. eiusdem anni defunctus eſt.

DCCCXXXIX.

A. Bertin. Vita Ludouici. Sig. Gembl. Albericus 839, A. Met. 835, Aim. 5 c. 17, le Cointe 839. n. 1. ſqq. Charta diuiſionis ap. du Chesne T. 2. p. 327.

Imperator vero poſt peractam feſtiuitatem natalis Domini & Theophaniæ, vii. Id. Ianuar. cum exercitu nauigio Rhenum tranſiit, obuios habens Saxones, partim minis, partim ſuaſionibus Adalberthi Comitis abductos. Quo cognito Hludouuicus nefas eſſe ſciens filium patri repugnare, cedendumque tempori iudicans, in Baioariam ſe recepit. Imperator autem in Franconofurt veniens, ibique manens, ieiunium quadrageſimale inchoauit: inde pergens in Alamanniam, iuxta lacum Briganticum Paſcha celebrauit. Poſt Paſcha vero menſe Maio Wormatiam veniens, Hludhario filio ſuo de Italia in fidem eius venienti reconciliatur, regnumque Francorum inter eum & Carlum filium ſuum minimum diuidit: Hluthario quidem, qui maior natu erat, nominis ſui dignitatem & ſedem regni tribuens, Hludouuico vero filio ſuo minori pro eo, quod eum offenderat, Baioariorum prouincia tantum conceſſa. Poſt Cal. autem Iul. Hluthario ad Italiam redeunte, Imperator aſſumpto ſecum Carlo, ad diſponendas Aquitaniorum res, Occidentem proficiſcitur.

Eodem quoque anno ſtella cometes in ſigno arietis apparuit, & prodigia alia in cœlo viſa ſunt. Nam & cœlum noctu ſerenum rubuit, & per aliquot noctes igniculi plurimi inſtar ſtellarum per aerem diſcurrere videbantur.

DCCCXL.

A. Bertin. Vita Ludouici. Chr. Hildesh. Reichersp. Andeg. Rhegino. Sig Gembl. Lamb. Schafn. Hugo Flauin. Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. Trithem. Chr. Hirs. 840, A. Met. 839. 840, Nithardus lib. 1. Auent. 4 c. 12 n. 28, c. 13 n. 1, Aim. 5 c. 18. 19, Otto Friſing. 5 c. 34, le Cointe 840. n. 4. 17. 18. 39.

Hludouuicus filius Imperatoris partem regni trans Rhenum, quaſi iure ſibi debitam affectans, per Alamanniam facto itinere venit ad Franconofurt, multorum ad ſe Orientalium Francorum animis prudenti conſilio conuerſis. Quo comperto, Imperator de Aquitania infecto negotio redire compulſus, Druogonem Archicapellanum & Adalbertum comitem cum aliis multis præmiſit ad tuendum littus Occidentale Rheni fluminis, ipſe vero ſecutus in Aquisgrani Paſcha celebrauit. Hisdem temporibus per aliquot noctes rubor aeris nimius apparuit, ita vt vnus trames ardens ab Euro, alter a Circio exoriens, in conum coirent, & quaſi coagulati ſanguinis ſpeciem in ſummitate cœli monſtrarent. Poſt Paſcha autem Imperator collecto exercitu filium per Turingiam vsque ad terminos Barbarorum perſequitur, exçluſumque a finibus regni per Sclauorum terram cum magno labore Baioariam redire compellit. Ipſe vero rebus in partibus illis ordinatis, ad Salz villam regiam reuerſus, dies Letaniarum & Aſcenſionis Domini ſollemnia celebrauit. In ipſa autem vigilia Aſcenſionis Domini, hoc eſt IV. Id. Maii, Eclipſis Solis circa ſeptimam & octauam horam diei facta eſt tam valida, vt etiam ſtellæ propter obſcuritatem ſolis viſæ ſint, rebusque color in terris mutaretur. Imperator vero illis diebus morbo correptus ægrotare cœpit, & per Mœnum fluuium nauigio ad Franconofurt, inde poſt dies paucos in inſulam quandam Rheni fluminis prope Ingilenheim delatus, morbo inualeſcente XII. Cal. Iul. diem vltimum clauſit, corpusque eius Mettis ciuitatem perlatum in baſilica S. Arnulfi confeſſoris honorifice ſepultum eſt. p. 18.

HLVTHARIVS.

Hlutharium vero de Italia ſero venientem Franci loco patris eius ſuper ſe regnaturum ſuſcipiunt. Hunc enim ferunt Imperatorem morientem deſignaſſe, vt poſt ſe regni gubernacula ſuſciperet, miſſis ei inſigniis regalibus, hoc eſt, ſceptro imperii, & corona. Quod fratres eius non conſentientes, contra eum inſurgere parant, ac primum ei in ſuburbanis Mogontiacis cum exercitu venienti, frater ſuus Hludouuicus cum manu valida Orientalium Francorum partem regni ab Oriente Rheni defenſurus occurrit; initoque pacto, & dilato in aliud tempus placito, Hlutharius contra Carlum Occidentem proficiſcitur, Hludouuicus vero Orientales Francos, Alamannos, Saxones & Turingios ſibi fidelitatis iure confirmat.

DCCCXLI.

A. Bertin. Met.

Interea cum circa contigua Rheni loca præſidia poneret, & littus Orientale contra

tra Occidentalium irruptionem defendere pararet, Hlutharius nuntii rumore permotus, omissa Carli insecutione, reuersus inchoante mense Aprili iuxta Wormatiam cum exercitu clam transiit Rhenum, & Hludouuicum a quibusdam suis proditum, ac pene circumuentum Baioariam redire coegit, positisque custodibus partium illarum, quos sibi fideles esse arbitratus est, denuo ad resistendum Carlo, qui iam tunc vltra Mosam castra ponere moliebatur, studia conuertit & vires. Igitur dum hæc agerentur, Hludouuico per nuntios Carli ad auxilium vocato, & per Alamanniam iter facienti, Comites quos Hlutharius tutores partium suarum dimiserat, in Renense occurrunt cum exercitu, ortoque prælio, Adalbertus Comes & incentor discordiarum occiditur, & cum eo innumerabilis multitudo hominum prosternitur, III. Id. Maii. Itaque Hludouuicus hac congressione victor Rhenum transiens, Carlo fratri suo auxilium laturus, in Gallias pergit. Vbi cum conueniissent tres fratres in regione Alcedronense iuxta villam Fontianatam, & de partitione regni concordare non possent, renuente Hluthario, qui sibi monarchiam vindicabat; ferro decernendum, & Dei iudicio causam examinandam decreuerunt. Factumque est inter eos VII. Cal. Iul. prælium ingens & tanta cædes ex vtraque parte, vt nunquam ætas præsens tantam stragem in gente Francorum antea factam meminerit. Et Hlutharius quidem ipsa die ad Aquense palatium reuertitur: Hludouuicus vero & Carlus castris potiti, collectis ac sepultis eorum cadaueribus, qui ex sua parte ceciderant, ab inuicem discedunt; & Carlo in Occidentalibus remanente, Hludouuicus quasi mediante mense Augusto, venit ad villam regiam, quæ vocatur Salz. Hlutharius vero iterum suis vndique collectis, Mogontiacum veniens, Saxones cum Hluthario filio suo paruulo obuiam sibi Nemeti venire præcepit. Ipse autem Rhenum transiens, quasi Hludouuicum fratrem suum vsque ad exteras nationes fugaturus, infecto negotio redit Wormatiam, vbi celebratis filiæ suæ nuptiis, rursus contra Carlum in Gallias pergit: vbi toto hyberno tempore inani labore consumpto, Aquisgrani reuertitur. Cometes stella VIII. Cal. Ian. sub signo Aquarii apparuit.

Chr. Hildesh. Andeg. Rhegino. Lamb. Schafnab. Hugo Flau. Odorannus. H. Contr. Mar. Scotus. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Chron. Saxo. Trithem. Chr. Hirsaug. 841, Sig. Gembl. 842, Nithardus de divis. fil. Ludouici lib. 2, *Aim.* 5 c. 19, *Auent.* Ann. Boi. 4 c. 13, *Otto Frising.* 5. 35, *le Cointe* 841. n. 15. sqq.

D CCC XLII.

Hludouuicus vero videns Hlutharium in pristina pertinacia perdurantem nec adhuc velle desistere victum, collecta Orientalium non modica manu, Rhenum transiit, ciuitates in Occidentali Rheni littore positas, quæ partibus Hlutharii fauebant, in deditionem accipit, occurritque ei Carlus apud vrbem Argentoratum, quæ nunc Strazburgus vocatur: vnde pari intentione pergentes, Hlutharium in villa Sentiaca morantem, & a suis desertum, in quibus non parum confidebat, fugere compellunt XVII. Cal. April. Putantes autem eum (vt fama vulgabat) rebus desperatis Italiam petere, partem regni, quam eatenus habuit, inter se dispertiunt. Hlutharius vero collecto fido satis exercitu, apud Madasconam Galliæ vrbem consedit. Quem consecu-
p. 19. ti fratres sui cum iam vidissent proniorem ad faciendam cum eis pacem, fœdus * inire maluerunt, quam diutius contentionibus deseruire; ea tamen conditione, vt e partibus singulorum XL. ex primoribus electi in vnum conuenientes regnum æqualiter describerent, quo facilius postmodum inter eos pari sorte diuiderentur. Quibus gestis, Hludouuicus inde reuersus mense Augusto in villa quæ vocatur Salz, habito generali conuentu, in Saxoniam pergens, validissimam conspirationem libertorum legitimos dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali sententia damnatis, fortiter compescuit. Circa autumnum vero apud Wormatiam Carolo fratri occurrit, Hluthario in villa Thiotonis morante, cum missi eorum in Confluente castello conuenientes de partitione regni concordare non possent, dilato in aliud tempus placito, singuli ad sua reuertuntur. Eodem anno Eclipsis Lunæ facta est in Cal. April. V. feria ante Pascha, decima hora noctis.

A Bertin. Met. Rhegino. Mar. Scotus. H. Contr. Sig Gembl. Alberic. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 842, Nithardus lib. 3, *le Cointe* 842 n. 10. 13. 14. sqq.

D CCC XLIII.

Descripto regno a primoribus, & in tres partes diuiso, apud Virdunum Galliæ ciuitatem, tres Reges mense Augusto conuenientes, regnum inter se dispertiunt: & Hlu-

A. Bertin. Met. Chron. Hildesh. Lamb. Schafn.

* Formulam fœderis singulari schediasmate Freherus exposuit, quam, cum ad illustrandam historiam faciat, hisce Annalibus subiecimus.

H. Contr. 843, *Chron. Reicherſp.* 842, *Sig. Gembl.* 844 *Nithardus* lib. 4, *Otto Friſ.* 5 c. 35, *le Cointe* 843, n. 12 ſqq. 844. n. 1. 2.

Hludouuicus quidem Orientalem partem accepit, Karlus vero Occidentalem tenuit, Hlutarius qui maior natu erat, mediam inter eos ſortitus eſt portionem factaque inter ſe pace & iuramento firmata, ſinguli ad diſponendas tuendasque regni ſui partes reuertuntur. Karlus Aquitaniam, quaſi ad partem regni ſui iure pertinentem, affectans, Pipino nepoti ſuo moleſtus efficitur, eumque crebris incurſionibus infeſtans, grande detrimentum proprii ſæpe pertulit exercitus.

Gregorius IV. Papa obiit, in cuius locum ſubrogatus eſt Sergius: & Mauri Beneuentum occupaueruut.

DCCCXLIV.

A. Bertin. Met. Lamb. Schafn. Albericus H. Contr. 844, *P. de Marca* Marca Hiſp. lib. 4 ad a. 844, *le Cointe* 844 n. 38.

Karlus Bernhardum Barcenonenſem ducem incautum, & nihil ab eo mali ſuſpicantem occidit. Pipini duces Karli exercitum ſuperant VII. Id. Iunii. in quo prælio ceciderunt Hugo Abbas patruus Karli, & Rihboto Abbas, Raban quoque ſignifer, cum aliis multis ex nobilibus. Hludouuicus Abodritos defectionem molientes bello perdomuit, occiſo rege eorum Gozzomuil, terramque illorum & populum ſibi diuinitus ſubiugatum per Duces ordinauit. Hrabanus quoque ſophiſta, & ſui temporis poetarum nulli ſecundus, librum quem *de laude ſanctæ crucis Chriſti* figurarum varietate diſtinctum difficili & mirando poemate compoſuit, per Aſcrihum & Hruodbertum monachos monaſterii Fuldenſis, Sergio Papæ ſancto Petro offerendum transmiſit.

Auent. A. Boi. 4 c. 13 n. 15.

DCCCXLV.

A. Bertin. Met. Sig. Gembl. 845, *Albericus* 845. 846, *Auent.* A. Boi. 4 c. 13. n. 16 *le Cointe* 845. n. 4.

Nordmanni regnum Karli vaſtantes per Sequanam vsque Pariſios nauigio venerunt, & tam ab ipſo, quam incolis terræ accepta pecunia copioſa, cum pace diſceſſerunt. In Freſia quoque tribus præliis conflixerunt, in primo quidem victi, in ſecundis vero duobus ſuperiores effecti magnam hominum multitudinem proſtrauerunt. Caſtellum etiam in Saxonia quod vocatur Hammaburg, populati, nec inulti reuerſi ſunt. Carlus cum Brittonibus conflixit, & cum grandi damno exercitus ſui, ipſe cum paucis vix euaſit. Hludouuicus XIV. ex ducibus Boemanorum cum hominibus ſuis Chriſtianam religionem deſiderantes ſuſcepit, & in octauis Theophaniæ baptizari iuſſit. Tempore vero autumni, in Saxonia apud Padaprunno generale placitum habuit, vbi fratrum ſuorum & Nordmannorum; Sclauorum quoque & Bulgarorum legationes ſuſcepit, audiuit & abſoluit. Hlutharius Folcratum ducem Arelatenſem, & reliquos comites illarum partium rebellare molientes in deditionem accepit, & prout voluit, Prouinciam ordinauit.

DCCCXLVI.

A. Met. 846.

Giſalbertus vaſſallus Carli filiam Hlutharii Imperatoris rapuit, & in Aquitaniam profectus, in coniugem accepit. Hludouuicus Occidentem profectus menſe Martio cum Carlo placitum habuit, in quo vterque eorum publice conteſtatus eſt, ſuæ non fuiſſe voluntatis quo Giſalbertus filiæ Hlutharii iungeretur, vt his auditis, Hlutharius placari facilius potuiſſet. Inde reuerſus iuxta lacum Briganticum II. Non. April. Paſcha celebrauit, poſtea cum Hluthario locutus, volens eum cum Carlo pacificare, cum res non haberet effectum, circa medium menſem Auguſti cum ex- p. 20. ercitu ad Sclauos Margenſes defectionem molientes profectus eſt. Vbi ordinatis, & iuxta libitum ſuum compoſitis rebus, ducem eis conſtituit Raſticem nepotem Moi-

Chr. Hildesh. 846. mari. Inde per Boemanos cum magna difficultate & grandi damno exercitus ſui reuerſus eſt.

A. Bertin. 846. His temporibus Mauri Romam cum exercitu venientes, cum non poſſent vrbem inrumpere, Eccleſiam ſancti Petri vaſtauerunt.

DCCCXLVII.

A. Met. 847, *Albericus. Sig. Gembl.* 848, *Aimoinus de*

Hic annus a bellis quieuit, quem Hlutharius & Hludouuicus mutua familiaritate tranſegerunt. * Nam vterque eorum ad domum alterius inuitatus, conuiuiis & muneribus Regiis honoratus eſt. Hludouuicus tamen Hlutharium & Carlum, ita vt

VO-

* Omnes fratres conuenerunt hoc anno ſecus municipium Treiectum, in loco, qui dicitur Marſa, quæ villa fuit regia, in finibus Tungrorum. Acta Conuentus exhibet Baluzius *Capitularium Tomo II. p. 42.* & du Chesne *Tom. II. p. 408.*

voluit pacificare non potuit, renuente Hlutharío propter iniuriam ſibi a Giſalberto vaſallo Carli in raptu filiæ ſuæ factam. Nordmanni Doreſtatum incendentes vaſtauerunt. Otgarius Mogontiacenſis Epiſcopus XI. Cal. Maii obiit, in cuius locum Hrabanus ordinatus eſt, VI. Cal. Iul. Qui in eodem anno, iubente Hludouuico Rege, apud Mogontiacum ſynodum habuit circa Cal. Octob. *Miraculis S. Germani* lib. 1 c. 1 *Trithem. Chr.* 848, *Auentini* A. Boi. 4 c. 13 n. 21, *Serarii res Moguntin.* 1 c. 33.

Per idem tempus mulier quædam de Alamanniæ partibus, nomine Thiota, Pſeudo-prophetiſſa Mogontiacum venit, quæ Salomonis Epiſcopi parochiam ſuis vaticiniis non minime turbauerat. Nam certum conſummationis ſeculi diem, aliaque perplura Dei ſolius noticiæ cognita, quaſi diuinitus ſibi reuelata, ſcire ſe fatebatur, & eodem anno vltimum diem mundo imminere prædicabat. Vnde multi plebei vtriusque ſexus timore perculſi ad eam venientes munera illi ferebant, ſeque orationibus illius commendabant, & (quod grauius eſt) ſacri ordinis viri doctrinas Eccleſiaſticas poſtponentes, illam quaſi magiſtram cœlitus deſtinatam ſequebantur. Hæc in præſentiam Epiſcoporum apud ſanctum Albanum deducta, & diligenter de ſuis aſſertionibus requiſita, presbyterum quendam ſibi ea ſuggesſiſſe, & ſe talia quæſtus cauſa narraſſe profeſſa eſt. Quapropter ſynodali iudicio publicis cæſa flagellis miniſterium prædicationis quod inrationabiliter arripuit, & ſibi contra morem Eccleſiaſticum vindicare præſumpſit, cum dedecore amiſit, ſuisque vaticiniis tandem confuſa finem impoſuit.

DCCCXLVIII.

Hlutharius & Hludouuicus menſe Februario colloquium habuerunt in Confluente caſtello, vbi pars Hlutharii illud quidem (ſicut fama vulgabat) maxime moliebatur, vt Hludouuicus poſthabita Karli amicitia, ſibi germanitatis iure ſociaretur. Hludouuicus vero memor pacti quod cum Carlo dudum cum adteſtatione diuini nominis inierat, ſuaſoria machinamenta ingenioſe declinans, finito colloquio, ad ſuos reuerſus quaſi mediante menſe Auguſto Boemanos eruptionem molientes per Hludouuicum filium ſuum miſſa aduerſus eos expeditione contriuit, legatosque pacis gratia mittere, & obſides dare coegit. Circa Cal. autem Octob. generale placitum habuit apud Mogontiacum, in quo legatos fratrum ſuorum & Nordmannorum Sclauorumque ſuſcepit, audiuit & abſoluit. Homines etiam Hrabani Epiſcopi aduerſus dominum ſuum conſpirantes, publice conuictos cum eo pacificauit. Legatos ſuos ad fratrem ſuum Hlutharium in Theotonis villa placitum habentem pro Giſalberhto qui eodem anno ad fidem eius venerat, reconciliationis gratia direxit. Goteſcalcus quoque quidam presbyter de prædeſtinatione Dei praue ſentiens, & tam bonos ad vitam quam malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter a Deo prædeſtinatos eſſe affirmans, in conuentu Epiſcoporum rationabiliter (vt plurimis viſum eſt) conuictus & ad proprium Epiſcopum Ingumarum * Remis transmiſſus eſt; prius tamen iuramento confirmans, ne in regnum Hludouuici vltra rediret. *Lamb. Schafn. H. Contr. Trithem. Chr.* 848, *A. Bertin. Sig. Gembl. Alberic.* 849, *Auent.* 4 c. 13 n. 26.

DCCCXLIX.

Boemani more ſolito fidem mentientes contra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos Hernuſtus dux partium illarum, & inter amicos Regis primus, Comitesque non pauci atque Abbates cum exercitu copioſo mittuntur. Barbari vero pro pace & ſecuritate ſua obſides ſe daturos & imperata facturos per legatos ad Thachulfum directos promittunt, cui præ cæteris credebant, *A. Met.* 849, *Sig. Gembl. Alberic.* 850, *Auent.* 4 c. 13 n. 28.

* Intelligitur Hincmarus, Rhemenſis archiepiſcopus. Ad hunc enim Godeſchalcum fuiſſe remiſſum teſtatur ipſe Hincmarus de prædeſtinatione, *Tomo I. Operum cap. II. p. 20.* & Guil. Marlot *Metrop. Rhem. lib. III. c. XXVI. XXVII.* Vid. Flodoardi hiſtoria Rhemenſis, Bertramus Monachus, Hrabanus Moguntinus, Io. Scotus, Florus Magiſter, Seruatus Lupus. Iacobus Sirmondus etiam librum edidit, ſub titulo *Prædeſtinati*, quem Seculo V. ſcriptum ait, contra quem tamen quæſtionem Hiſtorico Theologicam ſcripſit Seraphinus Picinardus, *Patauii 1686. 4.* Egit de hac controuerſia Gilbertus Mauguinus in *hiſtoria Prædeſtinatiana*, Henricus Noriſius in *Hiſtoria Pelagiana*, & Iacobus Vſſerius in *hiſtoria* Godeſchalci.

quasi scienti leges & consuetudines Sclauicæ gentis. Erat quippe dux Sorabici limi- p. 21.
tis, sed in illa expeditione iam tunc grauiter vulneratus. Nam pridie cum exercitus vallum hostium vi magna inrumperet, & resistentibus aduersariis ex vtraque parte multi sine discretione sauciarentur, ipse in sinistro genu sagitta percussus est. Cum legatis vero qui missi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo sedens simulata sanitate locutus est: cumque quibusdam ex primatibus per missos suos legatorum verba nuntiasset, indignati sunt aliqui eorum aduersus eum, quasi cæteris præferri cupiens, summam rerum gerendarum in se vellet inclinare; & citato impetu, inconsultis cæteris, bellum hostibus paci studentibus intulerunt, statimque experti sunt, quid sine timore Dei propria discordium possit virtus & audacia. Hostes enim effecti superiores, cædendo persecuti sunt eos vsque in castra, occisorumque spolia in conspectu eorum securi detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, vt euadendi spe penitus priuarentur. Vnde coacti obsides dabant eis a quibus susciperе dedignati sunt, vt inlæsi ab hostibus, & via tantum publica pergentes in patriam reuerti potuissent. Et vt maior confusio superbientibus, & de sua virtute præsumentibus fieret, contigit eodem anno post non multi temporis spatium in villa Hohstedi, quæ in territorio Mogontiaco, spiritum nequam per os cuiusdam arreptitii protestari, bello se Boemanico præfuisse, sociosque suos spiritum Superbiæ atque Discordiæ fuisse, quorum dolosis machinationibus Franci Boemanis terga vertissent.

DCCCL.

A. Met. H. Contr. 850, *Sig. Gembl.* 851, *Auent.* 4 c. 13. n. 31.

Roruc natione Nordmannus, qui temporibus Hludouuici Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Dorestadum iure beneficii tenuit, post obitum Imperatoris defuncto fratre apud Hlutharium qui patri succesit in regno, proditionis crimine falso (vt fama est) insimulatus, tentus & in custodiam missus est: vnde fuga lapsus in fidem Hludouuici regis Orientalium Francorum veniens, cum per annos aliquot ibi moraretur, & inter Saxones qui confines Nordmannis sunt, mansitaret; collecta Danigenarum non modica manu, cœpit piraticam exercere, & loca regni Hlutharii Septentrionalis Oceani littoribus contigua vastare: venitque per ostia Rheni fluminis Dorestadum, & occupauit eam atque possedit. Et cum a Hluthario principe sine periculo suorum non posset expelli, cum consilio senatus legatis mediantibus in fidem receptus est, ea conditione vt tributis cæterisque negotiis ad Regis ærarium pertinentibus fideliter inseruiret, & piraticis Danorum incursionibns obuiando resisteret. Nordmanni Godafrido duce per Sequanam ascendentes, regnum Karli prædantur, ad quorum expulsionem Hlutharius in auxilium vocatus, cum sibi pugnandum esse cum hoste putaret, Karlus clam mutato consilio Godafridum cum suis in societatem regni susceрit, & terram eis ad inhabitandum delegauit. Hlutharius vero aduentum suum illo superuacuum videns, ad propria reuersus est.

Nic. Serarius rer. Mogunt. lib. 4 p. 646.

Eodem anno grauissima fames Germaniæ populos oppressit, maxime circa Rhenum habitantes. Nam vnus modius de frumento Mogontiaci vendebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore Rabanus Archiepiscopus in quadam villa parochiæ suæ cui vocabulum est Winzella, & pauperes de diuersis locis venientes susciрiens quotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, exceptis his qui in præsentia illius assidue vescebantur. Venit autem & mulier quædam pene consumpta inedia cum puerulo paruulo, inter cæteros refocillari desiderans: quæ prius quam limen portæ transcenderet, præ nimia imbecillitate corruens spiritum exhalauit, puer vero mamillam matris mortuæ quasi viuentis de sinu protrahens & sugere tentans multos intuentes gemere ac flere coegit. Quidam etiam in illis diebus de Grabfeldon cum vxore sua & filio tenero in Thuringiam proficiscens, vt malum inopiæ temperare posset, vxorem in itinere in quadam silua positus sic affatus est: Nonne, inquit, melius est vt puerum istum occidamus & manducemus carnes eius, quam omnes inedia consumamur? Illa vero contradicente ne tantum scelus committeret, tandem vrgente fame filium de brachiis maternis per vim rapuit, & voluntatem

opere

opere compleſſet, niſi Deus illum ſua miſeratione præueniſſet. Nam (ſicut idem poſtea in Thuringia poſitus plurimis retulit) cum euaginaſſet gladium vt mactaret filium,& in ancipiti poſitus necem diſtuliſſet, vidit eminus duos lupos ſuper vna cer-
p.22. ua ſtantes, & lacerantes carnes eius, ſtatimque parcens filio ad cadauer ceruæ cucurrit, & lupos inde abigens, tulit de carnibus præguſtatis, & cum incolume filio ad vxorem reuerſus eſt. Prius enim, quando filium tulerat de manibus matris, paululum ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret vel audiret. At illa, veniente marito, videns recentes carnes & cruore perfuſas, putabat filium occiſum, & cecidit retrorſum pene exanimis. Ille autem accedens conſolatus eſt eam, & erigens illam, oſtendit ei puerum viuentem. Tunc illa reſumpto ſpiritu Deo gratias egit, quia filium ſanum recipere meruit: nec minus ille quod eum Deus a liberi interfectione innocuum dignatus eſt conſeruare. Ambo tamen de carnibus lege prohibitis neceſsitate coacti ſe recrearunt.

DCCCLI.

Sorabi Francorum fines crebris incurſionibus atque incendiis infeſtant. Vnde Hludouicus Rex commotus cum exercitu per Thuringiam iter faciens,terram eorum ingreſſus, graui eos obſidione fatigauit, perditisque frugibus & omni ſpe victus adempta, magis eos fame quam ferro perdomuit. Pipinus Rex Aquitaniæ comprehenſus a ſuis, Carlo Regi cum regno traditur, effectusque clericus Sueſſioni in monaſterium S. Medardi retruditur. Similiter & Carlus frater eius iunior, cum de regno Hlutharii profectus, fratrem inuiſere diſpoſuiſſet, tentus eſt a comitibus Caroli Regis, & illo iubente tonſus in Corbeienſe monaſterio miſſus eſt in cuſtodiam.

A. Met. 851, Sig. Gembl. 852, Otto Friſing. 6 c. 1, Auent. 4 c. 13. n. 35.

DCCCLII.

Herioldus Nordmannus qui ſuperioribus annis iram domini ſui Horuc Danorum Regis fugiens, ad Regem Hludouuicum ſe contulit, ab eo benigne ſuſceptus, baptizatus, ac fidei Sacramentis imbutus eſt: cum per plures annos honorifice inter Francos haberetur, tandem principibus Borealium partium, & cuſtodibus Danici limitis quaſi lubricæ fidei & molimine proditionis cœpit eſſe ſuſpectus: vnde & ab eis occiſus eſt. Habita eſt autem & Synodus ex voluntate atque præcepto eiusdem ſerenisſimi principis in ciuitate Mogontia metropoli Germaniæ, præſidente Hrabano venerabili eiusdem vrbis Archiepiſcopo, cum omnibus Epiſcopis atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Baioariæ & Saxoniæ: & illi quidem de abſoluendis quæſtionibus eccleſiaſticis tractatum habebant, Rex vero cum principibus & præfectis prouinciarum publicis cauſis litibusque componendis inſiſtens, poſtquam Synodalia eorum decreta ſuo iudicio comprobauit, & legationes Bulgarorum Sclauorumque audiuit & abſoluit, Baioariam reuerſus eſt: vbi ordinatis & diſpoſitis quæ videbantur neceſſaria, ſine mora rèdiens per alueum Rheni fluminis nauigio venit Coloniam. Vbi cum quibusdam ex Hlotharii fratris ſui principibus habita locutione, profectus eſt in Saxoniam ob eorum vel maxime cauſas iudicandas, qui a prauis & ſubdolis iudicibus neglecti & multis modis (vt dicunt) legis ſuæ dilationibus decepti, graues atque diuturnas patiebantur iniurias. Suberant etiam & aliæ cauſæ ad ſe ipſum ſpecialiter aſpicientes, poſſeſſiones videlicet ab auita vel paterna proprietate iure hæreditario ſibi derelictæ, quas oportuit ab iniquis perſuaſoribus iuſta repetitione legitimo domino reſtitui. Igitur in loco qui appellatur Nimia ſuper amnem, quem Cornelius Tacitus ſcriptor rerum a Romanis in ea gente geſtarum, Viſurgim, moderni vero Wiſuracha vocant, habito generali conuentu, tam cauſas populi ad ſe perlatas iuſto abſoluit examine, quam ad ſe pertinentes poſſeſſiones iuridicorum gentis decreto recepit. Inde tranſiens per Angros, Harudos, Suabos & Holſingos, & per manſiones ſingulas,prout ſe præbuit opportunitas, cauſas populi iudicans, Thuringiam ingreditur. Vbi apud Erpfesfurt habito conuentu, decreuit inter alia, *vt nullus Præfectus in ſua præfectura, aut Quæſtionarius infra quæſturam ſuam, alicuius cauſam aduocati nomine ſuſciperet agendam: in alienis vero præfecturis vel quæſturis ſinguli pro ſua voluntate, aliorum cauſis agendis haberent facultatem.* Inde profectus diem natalis Domini in Reganesburg celebrauit.

H. Contr. 852, Serarius rer. Mogunt. 6 p. 645, Auent. 4 c. 13. n. 38.

DCCCLIII.

A. Met. Rhegino. Sig. Gembl. H. Contr. 853, *Albericus* 852, *Chron. Saxo* 851, *Otto Frising.* 6 c. 1.

Nordmanni per Ligerem fluuium venientes Turonum Galliæ ciuitatem prædantur, & inter alias ædes Ecclesiam quoque sancti Martini confessoris, nemine resistente succendunt. Aquitanorum legati Ludouicum Regem crebris supplicationibus sollicitant, vt aut ipse super eos regnum susciperet, aut filium suum mitteret, qui eos p. 23. a Karli regis tyrannide liberaret: ne forte ab extraneis & inimicis fidei, cum periculo Christianitatis, quærere cogerentur auxilia, quæ ab orthodoxis & legitimis dominis inuenire nequirent.

Chonogr. Saxo.

Hemmo Halberensis Episcopus VI. Kal. April. defunctus est, in cuius locum Hildigrim Episcopus est ordinatus. Reginhericor Episcopus VI. Cal. Septembr. de hoc mundo transiens, Folchardum successorem reliquit. Hadauuart quoque Mimidensis Episcopus XIII. Calen. Octob. diem clausit vltimum, cathedramque suam Theotrico dimisit. In Cal. autem Septemb. basilicam sancti Bonefacii martyris noctu fures ingressi, partem de thesauro Ecclesiæ abstulerunt, & ita hactenus res latet, vt neque auctores facti inuestigari; neque pecuniæ aliquod possit indicium reperiri.

DCCCLIV.

A. Bertin. Met. 854, *Albericus* 853.

Hludouuicus filius Hludouuici regis ad Aquitaniam pergit, volens experiri si vera essent, quæ patri suo per legatos gentis promittebantur. Cum ergo veniisset, & non esset susceptus nisi ab ea tantum sola cognatione, quam Carlus maxime offendit propter interfectionem Gozberti eorum propinqui, quem iussit occidi; cæteris omnibus ad susceptionem eius dissimulantibus, aduentum suum illo superuacuum fuisse ratus, cum suis se circa tempus autumni in Franciam recepit. Nordmanni, qui continuis XX. annis regni Francorum fines per loca nauibus accessibilia cædibus & incendiis atque rapinis crudeliter vastabant, congregati de regionibus, per quas prædandi cupiditate dispersi fuerant, in patriam suam reuersi sunt: Ibique inter Horuc regem Danorum & Gudurm filium fratris eius qui eatenus ab eo regno pulsus piratico more vixit, orta contentione ita se mutua cæde mactauerunt, vt vulgus quidem promiscuum innumerabile caderet, de stirpe vero regia nisi vnus puer nullus remaneret, Dominico sanctorum suorum iniurias vlciscente, & aduersariis digna factis retribuente.

DCCCLV.

A. Bertin. Met. Chr. Hildesh. Andeg. Rhegin. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. Hugo Flauin. H. Contr. Mar. Scotus. Alb. Stad. Albericus. Trithem. Chr. 855, *Chr. Saxo* 854, *Otto Frising.* 6. c. 1.

Apud Mogontiacum terra vicies tremuisse perhibetur. Aeris insolita commotio turbinibus ac tempestatibus plagisque grandinum multis damnum intulit: Fulminum ictibus ædes plurimæ crematæ sunt, inter quas basilica S. Chiliani martyris Nonis Iuniis, clero laudes vespertinas celebrante, repentino ictu percussa & succensa est: & mirum in modum sub laquearibus domus ignis pendulus inlæsa materia tamdiu oberrabat, donec ossa sancti martyris, & totius Ecclesiæ thesaurus efferretur inlæsus. Clericorum quoque nonnulli fulmine tacti, inlæsis vestibus, per diuersa membrorum loca graues combusturas habuisse reperti sunt. Fertur etiam quendam in illis regionibus hominem ita cœlesti igne combustum, vt consumpto corpore vestis ab igne remaneret inlæsa. Sequentis vero mensis die octaua instante sollemnitate natalis eiusdem sancti Martyris, muros Ecclesiæ, quos prius cœlestis non consumpsit ignis, subito terribilis exorta tempestas funditus euertit. Quam ruinam mors Episcopi Gozbaldi subsecuta est, qui tertio de hinc mense, id est, XII. Cal. Octob. præsentem vitam finiens, Harnum discipulum suum sibi successorem reliquit.

Rex quoque Hludouuicus in Sclauos Margentes contra Rastiten ducem eorum sibi rebellantem, parum prospere ducto exercitu, sine victoria rediit, malens aduersarium firmissimo (vt fertur) vallo munitum ad tempus dimittere, quam militum suorum periculose pugnando damna sustinere. Magnam tamen prouinciæ partem prædiis & incendiis vastauit exercitus, nec paruam multitudinem hostium castra Regis inuadere cupientium vsque ad internecionem deleuit, sed non impune: quia post reditum Regis, Rastices cum suis insecutus plurima transDanuuium finitimorum loca prædando vastauit.

Mense

Mense vero Octob. XVI. Cal. Nouemb. per totam noctem igniculi instar spiculorum Occidentem versus per aerem densissime ferebantur. Hlutharius Imperator renuncians omnibus quæ habuit, Prumiense monasterium ingressus, effectusque ibi monachus, VI. Cal. Octob. mortalem hominem exuit, & ad vitam perrexit æternam. Principes autem & optimates regni filium eius Hlutharium super se regnare cupientes, ad Hludouuicum Regem Orientalium Francorum patruum eius in Franconofurt eum adducentes, cum consensu & fauore illius sibi regnare consentiunt.

DCCCLVI.

Mense Februario IV. die mensis defunctus est Hrabanus Archiepiscopus Mogontiacensis Ecclesiæ, habens in Episcopatu annos IX. mensem vnum & dies quatuor; cui succesit Karlus magis ex voluntate Regis & consiliariorum eius, quam ex consensu & electione cleri & populi. Decesit autem & Hatto Abbas Fuldensis cœnobii, pridie Id. April. in cuius locum per electionem fratrum & auctoritatem regiam ordinatus est Thioto vnus ex ipsis monachis.

H. Contr. Mar. Scotus. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. 756, *Brusch* Cat. ep. Mogunt. p. 750, *Mersæi* ann. archiep. Mogunt. p. 1396, *Serarius* 4 p. 651, *Broüer* Ann. Fuld. 6 n. 6. 7, *Auent.* 4 c. 14. n. 2.

p. 24. Mense vero Augusto Hludouuicus Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibusque eorum sibi coniunctis, Dalmatas prælio superat, acceptisque obsidibus tributarios facit. Inde per Boemanos transiens, nonnullos ex eorum ducibus in deditionem accepit. In qua expeditione perierunt Comites Bardo & Erpf, cum aliis quampluribus.

DCCCLVII.

Rex Hludouuicus mense Februario colloquium habuit in Confluente castello cum Hluthario nepote suo. Tempore vero Quadragesimæ placitum habuit apud Wangionum ciuitatem. Ruoruc Nordmannus qui præerat Doreslado, cum consensu domini sui Hlutharii Regis classem duxit in fines Danorum, & consentiente Horico Danorum Rege, partem regni quæ est inter mare & Egidoram, cum sociis suis possedit. Otgarius Episcopus & Hruodoltus Comes Palatii, & Hernustus filius Hernulti Ducis, cum hominibus suis in Boemanos missi, ciuitatem Wiztrachi Ducis ab annis multis rebellem occupauerunt, expulso ab ea Scala-lugato filio Ducis Wiztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapso, & ad Rasticen se conferente, frater eius qui ab eo patria pulsus apud Cziztiborum Sorabum exulabat, ad regem fideliter veniens loco fratris Dux constituitur.

A. Bertin. Sig. Gembl. Lamb. Schafn. H. Contr. 857, *Auent.* 4 c. 14. n. 4.

Habita est autem & synodus apud Mogontiacum circa Kal. Octob. præsidente Carolo Archiepiscopo, vbi inter alia quæ ventilata sunt de iure ecclesiastico, præsentata est epistola Guntharii Colonienses Episcopi ad Altfridum Episcopum directa, in qua legebatur, contigisse Coloniæ XVII. Kal. Octob. terribilem valde tempestatem: populo cuncto præ nimio horrore in basilicam sancti Petri confugiente, & signis Ecclesiæ concrepantibus, vnanimiter Dei misericordiam implorante, subito fulmen inorme ignei draconis instar basilicam scidisse ac penetrasse, atque ex omni illa multitudine tres homines diuersis quidem locis, sed vno ictu in mortem deiecisse, presbyterum scilicet iuxta altare sancti Petri, diaconum vero ad altare sancti Dionysii, laicum autem ad altare sanctæ Mariæ; alios etiam numero sex, eodem impetu ita prostrauisse, vt elati semiuiui vix conualescerent. Feruntur & alia prodigia his temporibus Treuiri contigisse, quæ ideo scribere distuli, quia de eis certum nuncium non habui.

DCCCLVIII.

In Kalendis Ianuariis terræmotus magnus factus est per ciuitates & regiones diuersas, maximus tamen apud Mogontiacum, vbi maceriæ antiquæ sciss sunt, & Ecclesia sancti Albani martyris ita concussa est, vt murus de fastigio cadens, oratorium sancti Michaelis ad occidentem basilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina sua confringens terræ coæquaret.

Mense autem Februario Rex cum quibusdam consiliariis suis in Forcheim colloquium habuit. Inde condicto placito & designatis ad hoc specialiter Comitibus,

in villa Alamanniæ quæ vocatur Vlmá, Notingum Episcopum & Eburhardum Comitem missos Hludouuici nepotis sui suscepit & audiuit. Post mediam autem Quadragesimam venit in Franconofurt, & ibi Pascha celebrauit. Interea missi quos ad Hlutharium nepotem suum directos habuit, veniunt, eumque iuxta condictum, in Confluente castello Regi occursurum esse nunciarunt, Rege autem promissionibus eius credente, & ante dies Letaniarum ad condictum diem & locum veniente Hlutharius promissa mentitus, neque ipse venit, neque de suis aliquem mittere voluit. Fœdus enim cum Carlo contra Regem iniit, quod vterque eorum iuramento firmauit. Qui cum se vidisset inlusum esse, reuersus in Franconofurt cum multa de vtilitate regni cum suis tractaret atque disponeret, tunc etiam decreuit tres exercitus inp. 254
diuersos regni sui terminos, esse mittendos, vnum quidem per Carlmannum filium suum seniorem in Sclauos Margenses contra Rasticen, alterum vero per Ludouuicum filium suum minorem in Obodritos & Linones; tertium autem per Trachol-fum in Sorabos dicto obedire nolentes; vt sedatis extrinsecus aduersariorum tumultibus, facilius intrinsecus regni gubernacula disponeret.

Sig. Gemb. 858. Mense autem Iulio collectis & ordinatis exercitibus ireque profectis, repente die media subiit Regem curarum maxima moles. Legati enim ab Occidente venerunt Adalhartus Abbas & Oto Comes, postulantes eum, vt populo periclitanti & in angustia posito præsentia sua subueniret. Quod nisi celeriter fieret, & ex parte eius spe liberationis priuarentur, a paganis cum periculo Christianitatis quærere deberent defensionem, quam a legitimis & orthodoxis dominis inuenire non possent. Tyrannidem enim Caroli se diutius ferre non posse testati sunt, quia quod ex eis pagani extrinsecus, nemine resistente aut scutum opponente, prædando, captiuando, occidendo, atque vendendo reliquissent, ille intrinsecus subdole sæuiendo disperderet; nec quenquam esse in omni populo qui iam promissionibus aut iuramentis eius fidem adhibere præsumeret, cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. Quibus auditis Rex grauiter conturbatus est. Duplici enim premebatur angustia, quoniam si populi votis acquiesceret, contra fratrem (quod impium esset) agere deberet: si autem fratri parceret, a periclitantis populi liberatione, quod æque impium esset, cessare deberet. Ad hoc accessit etiam non modicus angustiarum cumulus, vulgi videlicet æstimatio, suspicantis totum quod actum fuerit in huiusmodi negotio, non voto fieri populi consulentis, sed sola intentione regnum dilatare cupientis. Quod longe aliter esse quam se vulgi fert opinio, cuncti consiliorum Regis conscii veraci sermone testantur. In tali igitur curarum molestia positus, tandem consilio sapientium acquiescens, simul & conscientiæ suæ puritate præditus, maluit multorum vtilitatibus consulere, quam vnius hominis pertinaciæ consentire: precibusque legatorum fauens, votis populi præsentiam eius desiderantis, cum Dei adiutorio se adfuturum promisit. Mediante autem mense Augusto Wangioni collecto comitatu per Alisatiam profectus: venit in Galliam ad villam regiam, in regno Caroli, quæ vocatur Ponticona, vbi occurrerunt ei fere omnes primates partium illarum, exceptis eis quos tunc Carolus secum in præsidio habuit, pugnans contra Normannos super Ligerem fluuium, qui vt audiuit Ludouuicum esse intra terminos regni sui, dimissa obsidione, cum exercitu occurrit ei in loco qui vocatur Briacus; visaque multitudine Orientalium simul & eorum qui e suis contra tyrannidem eius coniurauerant, cum se virtute cerneret imparem, nec posse sine grandi periculo suorum cum fratris copiis in acie congredi, disposito tamen & quasi ad pugnandum milite ordinato, ipse quidem cum paucis latenter abscesit. Exercitus vero in loco certaminis derelictus cognito ducis abscessu ad Ludouicum transiuit. Ille vero sedato impetu populi Carlum persequi cupientis, ad disponenda regni negotia, quasi libera vtens potestate, diligentiam curamque conuertit. Et primum quidem nimis incauta ductus securitate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente secum adduxerat, remisit in patriam; frustra in desertores & proprii domini proditores spei suæ fiduciam ponens, quorum etiam consilio ibi decreuit hyemare; ignarus per omnia

immi-

imminentis ſibi periculi, quod ei parabatur ex parte Karli, cuius animum ad vltionem iniuriarum ſuarum erexerant filii Chuonradi Comitis, Ludouuicum ſecurum & paucos eſſe qui cum eo ex ſuis remanſerunt, indicantes: quos ille quidem quaſi ſibi fideles ad explorandos, ſibique renuntiandos actus Karli transmiſerat. Illi vero fidem mentiti & Karlo coniuncti, quomodo Ludouuicus ex improuiſo cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nunciatum eſt ei in Oriente rempublicam Sorabici limitis eſſe turbatam, eo quod Sorabi, duce eius Cziztiboro nomine, ſibi fidelisſimo, inſidioſe perempto, defectionem meditarentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam ſeditionem exortam, in regnum ſuum quanta potuit celeritate regreſſus eſt. Karlus vero poſt diſceſſum eius ſedem regni ſui nullo aduerſante ſine difficultate recepit.

p. 26. Villa quædam haud procul ab vrbe Pinguia ſita eſt Caput montium vocata, eo quod ibi montes per alueum fluminis Rheni tendentes, initium habent, quam vulgus corrupte Cammunzi nominare ſolet, vbi malignus ſpiritus euidens nequitiæ ſuæ oſtendit indicium. Nam primum quidem lapides iaciendo, & parietes domorum quaſi malleo pulſando, hominibus loci illius infeſtus efficitur; deinde vero manifeſte loqui, & furtim ſublata quibusdam prodere, poſt hæc diſcordias inter habitatores eiusdem loci ſeminare: denique omnium animos contra vnum hominem concitauit, quaſi peccatis illius exigentibus cæteri talia paterentur. Et vt maius odium aduerſus eum excitaret, in quamcunque domum idem homo intrauit, ſtatim malignus ſpiritus illam excuſit. Igitur ex neceſsitate coactus cum vxore & filiis foris manſit in agris, omnibus propinquis ſuis ſub tectum ſuum illum ſuſcipere timentibus. Sed nec ibi tutus fuiſſe permiſſus eſt. Nam cum vniuerſas fruges ſuas congregaſſet, & in aceruos collegiſſet, ſpiritus nequam ex improuiſo veniens cunctas incendit. Vt autem animos vicinorum illum interficere cupientium placare potuiſſet, idem ipſe ferro feruente, de omnibus quæ ei obiiciebantur criminibus ſe oſtendit immunem. Miſſi ſunt igitur ab vrbe Mogontiaca presbyteri atque diaconi cum reliquiis & crucibus, qui malignum ſpiritum ab eo loco expellerent. Sed illis in quadam domo, vbi maxime ſæuiebat, letanias agentibus, & aquam benedictam ſpargentibus, antiquus hoſtis nonnullos ex eadem villa illuc conuenientes iactando lapides cruentauit: tamen modicum temporis a ſua infeſtatione quieuit. Poſtquam vero inde diſceſſerunt qui miſſi fuerant, idem hoſtis multis audientibus lugubres edidit ſermones. Nam presbyterum quendam nominatim exprimens, ſe ſub cappa illius ſtetiſſe profeſſus eſt ea hora, quando aqua benedicta aſpergebatur in domo. Quibus ſe præ timore ſignantibus, idem hoſtis de eodem presbytero, *Meus*, inquit, *proprius eſt ſeruus: a quo enim quis ſuperatur, huius & proprius eſt ſeruus. Quia nuper (me ſuadente) cum filia procuratoris iſtius villæ concubuit.* Quod factum nullus mortalium ante ſciebat, exceptis his qui hoc crimen perpetrauerant. Patet ergo quia, iuxta veritatis ſententiam, nihil opertum eſt quod non reueletur. His & huiusmodi malis apoſtata ſpiritus in loco ſupra dicto per tria annorum curricula infeſtus non ante ceſſauit, donec vniuerſa pene ædificia ſuccendio conſumeret.

A. Met. Sig. Gembl. H. Contr. 858. Alb. Aricus 857.

DCCCLIX.

Ludouuicus Rex quaſi inchoante verno tempore, de Gallis rediens Wormatiam venit. Cum frequentibus legatorum ſuorum diſcurſibus fratris ac nepotis ſui animos ſibi reconciliare ſtuderet, eorumque reſponſa per internuntios reciproca relatione ſuſciperet: tandem condicto tempore, ſinguli cum æquo numero principum ſuorum ex aduerſa parte nominatim expreſſorum, iuxta Anternacum caſtellum, in quadam inſula Rheni fluminis nauigio vecti conuenerunt, reliquo ſingulorum comitatu ſuper littus ex vtraque parte fluminis conſiſtente. Vbi cum diu varia & anceps actarum ſimul & agendarum rerum agitata eſſet diſputatio, condicto placito autumni tempore iuxta Baſalam communiter habendo, ſinguli cum ſuis ad propria reuerſi ſunt. Hludouuicus tamen eis qui priore anno a Carlo deficientes ſui effecti ſunt, honores quos prius habuerant, impetrare non potuit. Dilata enim res eſt in futu-

Brouwer anti-quit Fuld. 4 p. 279. futuro placito finienda. Interea vero cum suis habita locutione, Tiothonem Fuldensis cœnobii Abbatem ad Hludouuicum regem Italiæ nepotem suum & ad Nicolaum Apostolicum apologetica intentione Romam misit, responsa eorum, si esset possibile, ad condictum regale placitum perlaturum. A quibus honorifice susceptus, cum de gestis præteriti anni Regem per omnia rationabiliter excusaret infamiæ, * Apostolica fultus epistola rediens, iuxta lacum Briganticum ad regem venit, de loco prædicto placiti iam tunc reuersum, quia ad condictum diem vel locum placiti neuter sibi Regum occurrerat. Qui cum de legatione sua Regi per omnia satisfeciisset, accepta licentia ad proprium rediit monasterium.

H. Contr. 859, *Albericus* 858. Vrbs Mogontia cum locis sibi contiguis, per totum anni circulum immani terræ motu vexatur. Probus presbyter religiosus, cuius casta conuersatio & doctrinæ sanctæ studium Mogontinam illustrauit Ecclesiam, VII. Cal. Iunii, diem obiit. Sed quoniam per omnia longum est texere, qualiter in supra dicta Ecclesia sine fastidio die noctuque fructuoso labore desudauerit, vel quomodo omnia omnibus factus fuerit vt cunctos lucrifaceret Christo, saltim aliqua virtutum illius duobus versiculis non pigeat memoriæ commendare, vt ex his cætera diuinitus illi collata facilius valeant intelligi. p. 27.

Quam prudens, humilis, patiens, castusque fuisset,
Littera vel lingua nulla referre potest.

DCCCLX.

A. Bertin. H. Contr. 860. Hybernum tempus asperum nimis & solito prolixius erat, frugibusque & arborum prouentibus pernoxium. Nix quoque sanguinolenta in plerisque locis cecidisse reperta est. Mare etiam Ionium glaciali rigore ita constrictum est, vt mercatores qui nunquam antea nisi vecti nauigio, tunc in equis quoque & carpentis mercimonia ferentes Venetiam frequentarent. Hludouuicus Rex & Carlus frater eius, neposque eorum Hlutharius, cum primatibus suis in Confluente castello conuenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli iuramento firmauerunt, cuius sacramenti series huiusmodi fuit: *Amodo & quamdiu vixero, istum fratrem meum Karlum, & nepotes meos Ludouuicum & Lutharium atque Karlum, ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ statum & honorem atque defensionem, & ad nostram communem salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pacem, & ad legis ac iustitiæ & rectæ rationis conseruationem, quantum mihi Dominus scire & posse donauerit, & ipsi me obaudierint, & a me ipsi quæsierint, vero consilio, & secundum quod mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit, sincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris neque in regno illorum eos forconsiliabo in hoc, vt ipsi erga me similem promissionem faciant & conseruent.*

Lamb. Schafn. 859, *Goldasti* Const. Imp. Tom. 1 p. 14, Tom. 2 p. 25, *Baluzii* Capit. Tom. 2 p. 138, du Chesne T. 2 p. 440.

DCCCLXI.

Hludouuicus Rex conuentum habuit in Reganesburg tertia septimana post sanctum Pascha, in quo Ernustum summatem inter omnes optimates suos quasi infidelitatis reum publicis priuauit honoribus. Vtonem quoque & Berengarium fratrem eius atque Sigihardum Comites, Waldonemque Abbatem, cum aliis nonnullis, quasi complices infidelitatis eius, similiter exauctorauit. E quibus Vto & Berengarius cum Waldone fratre suo in Gallias ad Carlum Regem secesserunt, cæteris intra patriam in proprietate sua remanentibus. Carlmannus quoque filiorum Regis maximus, res nouas molitus est. Expulit enim duces quibus custodia commissa erat Pannonici limitis & Carantani, atque per suos marcam ordinauit: quod Regis animum rebellionem suspicantis non parum commouit.

Lamb. Schafn. Chr. Hildesh. 861.

A. Bertin. 861.

DCCCLXII.

A. Bertin. 862. Carlemannus per sacramenta pacis & securitatis suæ Reganesburgum venit, & reddita ratione conuicit aduersarios, patrique suo reconciliatur, iuramento confirmans ne contra eius iustam potestatem quicquam deinceps mente malicioſa machi-

* Lambecius: *excusare aliquem infamia*, idem hic est, atque *excusando liberare aliquem infamia.*

chinaretur. Et Carlemannus quidem ad ſua cum pace reuertitur, Rex vero Mogontiam profectus, occurrentem ſibi ad colloquium nepotem ſuum ſuſcepit Lutharium regem. Eodem quoque anno Rex ducto in Obodritos exercitu, ducem eorum Tabamuizilem rebellantem dicto obedire, & filium ſuum cum aliis obſidibus dare coegit.

DCCCLXIII.

Carlemannus filius Regis qui prælatus erat Carantanis, tam multis criminibus & tam magnis apud patrem abſens accuſatus eſt, vt merito reus maieſtatis haberi debuiſſet, ſi ea quæ in eum dicta ſunt, ab accuſatoribus probari potuiſſent. Quod Regis animum adeo commouit, vt per ſe ipſum coram frequentia populi ſui proteſtatus ſit; Karlemannum filium ſuum ab eo tempore & deinceps donec ipſe viueret & regnaret, ſua voluntate publicis honoribus nunquam eſſe potiturum. Quo audito Karlemannus ab itinere quo ad palatium ire cœperat, perterritus in Carinthiam ſe recepit, ibi tutari apud ſuos quos ſibi fideles arbitratus eſt, volens, donec patris ira quieſceret, & ipſe per internuncios veraces ſibi fallaciter obiecta purgaret. Interea Rex collecto exercitu, ſpecie quidem quaſi Rasticen Margenſium Sclauorum ducem cum auxilio Bulgarorum ab Oriente venientium (vt fama fuit) domaturus, re autem vera ad Carantanos filium expugnaturus accesſit: qui reuera ad id tempo- p.28. ris defenderet, niſi proditione Gundachari Comitis ſui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus ſecum habens, quaſi vada fluminis N. hoſtibus prohibiturus, cum omnibus copiis tranſiuit ad Regem, & prælatus eſt Carantanis, ſicut ei prius occulte promiſſum eſt, ſi dominum ſuum fraude decepiſſet. Et hic quidem præfecturæ dignitatem hoc modo promeruit. Carlemannus vero per iuramenta principum venit ad patrem, de obiectis ſibi criminibus ſecurus, quia innocens erat, & teſtimonio conſcientiæ fretus, lætum ſe per omnia exhibebat atque iucundum.

A. Bertin. 863, A. Met. 865, Mar. Scotus 864, Rhegino 864. 865. 866, Sig. Gembl. H. Conr. 862, Alberius 861, Chron. Saxo 865, Otto Friſing. 6 c. 3, Hincmarus de diuortio Lotharii Regis & Teutbergæ Reginæ *Ei.* epiſtola ad Nicolaum Papam Tom. 2. Opp. p. 26, *Acta Conciliorum, Baronius 863, Flodoardus* hiſt. Rhem. 3 c. 12.

Ea tempeſtate Carlus Archiepiſcopus Mogontiacenſis Eccleſiæ II. Non. Iunii defunctus eſt; Luitbertus eiusdem ſedis honore ſublimatus II. Cal. Decemb. In regno quoque Lutharii, pro eo quod dimiſſa vxore legitima alteram duxit, ſynodus in Mettis congregata eſt omnium Epiſcoporum eius præter Hungarium Traiectenſem, quem ægritudo detinuit. Aderant & miſſi Nicolai Romani Pontificis ob eandem cauſam diligenter inueſtigandam directi. In quo negotio ventilato, Rex factum ſuum propter quod arguebatur, conſilio & auctoritate Epiſcoporum ſuorum ſe feciſſe teſtatus eſt. Quod illi non inficiantes, quasdam aſſertiones rationum veriſimilium quibus geſtæ rei qualitatem munire niſi ſunt oppoſuerunt, easque literis comprehenſas, vt legati Apoſtolici ſuggeſſerunt, per Guntharium Agrippinæ Coloniæ, & Theotgaudum Treuerenſem Galliæ Belgicæ Archiepiſcopos, Nicolao, Apoſtolicæ ſedis Pontifici probandas tranſmiſerunt. Qui conuocato Romanæ ſedis Epiſcoporum concilio, & Mettenſem anathematizauit ſynodum, & ad ſe miſſos Epiſcopos depoſuit & communione priuauit; iuſte quidem & canonice, vt ſcriptis ſuis ipſe teſtatur, iniuſte vero, ſicut illi reſcriptis & aſſertionibus firmare conantur. Propterea partis vtriusque ſcriptorum ſeriem his annalibus inſerendam eſſe iudicaui, diſcernendæ rei veritatem lectoris arbitrio relinquens. * Et hæc quidem ſunt Apoſtolicæ ſedis decreta ſynodalia: *Nicolaus ſeruus ſeruorum Dei reuerendiſſimis & ſanctiſſimis fratribus*

* Lambecius: in actis anni DCCCLXIII. poſt verba, *iniuſte vero, ſicut illi reſcriptis & aſſertionibus firmare conantur*, ſequitur in Pithœana editione: *propterea partis vtriusque ſcriptorum ſeriem his annalibus inſerendam eſſe iudicaui, diſcernendæ rei veritatem lectoris arbitrio relinquens &c.* In antiquo autem Codice MSto, de quo in præſens agitur, omiſſa ſunt ſcripta illa vtriusque partis, eorumque loco, poſt verba, *firmare conantur*, leguntur hæc: *Scripturam autem vtriusque partis, quisquis curioſus ſcire deſiderat, in nonnullis Germaniæ locis poterit inuenire.* Sequuntur deinde in eodem Codice MSto immediate acta anni DCCC LXIV. quæ ibi incipiunt his verbis: *Hludouuicus Rex menſe Auguſto vltra Danubium cum manu valida profectus &c.* Corrigenda ergo eſt Pithœana editio, vtpote in qua verba hæc: *Giuntharius Coloniæ Ciuitatis Epiſcopus pœnitentia ductus &c.* perperam referuntur ad annum DCCCLXIV. cum reuera ad præcedentem annum DCCCLXIII. adhuc pertineant.

noſtris Archiepiſcopis in regno Ludouuici Regis Germani conſtitutis. Scelus quod Lutharius Rex, ſi tamen Rex veraciter dici poſſit, qui nullo ſalubri regimine corporis appetitus refrenat, ſed lubrica eneruatione magis ipſius illicitis motibus cedit, in duabus feminis Teutberga ſcilicet & VValdrada commiſit, omnibus manifeſtum eſt. Sed & dudum Epiſcopos Theutgaudum & Guntharium in tali facto eum habuiſſe tutores atque fautores, pene totus nobis orbis vndique ad limina ſeu ſedem Apoſtolicam confluens refereret, abſentibus quoque idipſum noſtro ſcribentibus Apoſtolatui. Quod nos tanto vrgere renuimus, quanto de Epiſcopis tale quid audire nullatenus ſperabamus, donec ipſi Romam tempore concilii venientes, coram nobis & ſancta ſynodo tales inuenti ſunt, quales fuerant a multis ſæpiſſime prædicati, ita vt ſcriptura quam ſuis ſtipulauerant manibus, quamque volebant vt noſtro roboraremus chirographo, caperentur, & dum muſcipulam innocentibus opponere ſatagerent, inſidiis ſuis illaqueati ſunt ipſi: ſicque completum eſt; Deo auctore, quod in prouerbiis legitur: Fruſtra iactatur ante oculos rete pennatorum: ſiquidem ipſi obligati ſunt & ceciderunt. Nos vero qui in hoc flagitium falſo cecidiſſe dicebamur, fauente Domino cum iuſtitiæ propugnatoribus reſurreximus & erecti ſumus. Igitur decernente nobiſcum ſancta ſynodo, in præſentia depoſiti & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque a regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtunt. Vnde veſtra fraternitas canonum normam cuſtodiens, & decretorum ſanctiones obſeruans caueat, ne hos quos nos abiecimus, recipere in ſacerdotum catalogo quis præſumat. Depoſitionis autem ſententia quam in prædictos Theutgaudum & Guntharium protulimus, cum cæteris capitulis quæ ſancto concilio nobiſcum ſanciente promulgauimus, infertus annexa monſtrabitur. DE SYNODO IN METENSIVM VRBE A THEVTGAVDO ET GVNTHARIO ARCHIEPISCOPO CONGREGATA PENITVS ABOLENDA CAPITVLVM. *Synodum quæ nuper, id eſt, ſub piiſſimo Imperatore Ludouuico per indictionem* XI. *menſe Iunio, in Metenſium vrbe ab Epiſcopis qui noſtrum præuenerant iudicium, collecta eſt, quique Apoſtolicæ ſedis inſtituta temere violauerunt, & tunc, & nunc, & in æternum iudicamus eſſe caſſatam, & cum Epheſino latrocinio * repudiatam, Apoſtolica auctoritate in perpetuum eſſe ſancimus damnandam, nec vocari ſynodum, ſed tanquam adulteris fauentem, proſtibulum appellari decernimus.* DEPOSITIO THEVTGAVDI ET GVNTHARII ARCHIEPISCOPORVM CAP. II. *Theutgaudum Treuerenſem primatem Belgicæ prouinciæ & Guntharium Agrippinæ Co-*p.29. *loniæ Epiſcopos, nunc coram nobis & ſancta ſynodo, ſub geſtorum inſinuatione qualiter cauſam Lotharii Regis & duarum mulierum eius Theutbergæ ſcilicet & VValtdrudæ ſe recognouerint & iudicauerint, ſcriptum ſuper hoc propriis roboratum manibus offerentes, nihilque ſe plus vel minus aut aliter egiſſe ore proprio multis coram poſitis affirmantes, & ſententiam quam a ſede Apoſtolica, in Ingiltrudem vxorem Boſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Tado & cæteri coepiſcopi noſtri petierant emittendam, & nos diuino ſuccenſi zelo, ſub anathematis obteſtatione canonice protuleramus, publice viua voce ſe violaſſe confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apoſtolicas atque canonicas ſanctiones in pluribus exceſſiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni iudicamus ſacerdotii officio permanere penitus alienos, Spiritus ſancti iudicio & beati Petri per nos auctoritate omni Epiſcopatus exutos regimine conſiſtere definientes. Quod ſi iuxta præcedentem conſuetudinem, tanquam Epiſcopi auſt fuerint aliquid de ſacro miniſterio contingere, nullo modo licebat eis, nec in alia ſynodo reſtitutionis ſpem aut locum habere ſatisfactionis, ſed & communicantes eis omnes abiici de Eccleſia, & maxime ſi poſtea quam didicerint aduerſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eisdem communicare tentauerint.* DE CAETERIS EPISCOPIS, CAP. III. *Cæteri autem Epiſcopi qui complices horum Theutgaudi ſcilicet & Guntharii vel ſectatores eſſe feruntur, ſi cum his coniuncti ſeditionem, coniurationes vel conſpirationes fecerint, vel ſi a capite, id eſt, a ſede beati Petri, illis hærendo diſſenſerint, pari cum eis damnatione teneantur aſtricti. Quod ſi cum ſede Apoſtolica, vnde eos principium Epiſco-*

* Intelligitur Concilium Epheſinum II. anno 449. celebratum, in quo Eutychiana hæreſis fuit confirmata, & recte ſentientes epiſcopi proſcripti. Vid. Schurtzfleiſchii *ſynodus ληϛρικὴ*.

piſcopatus ſumpſiſſe manifeſtum eſt, ſapere de cætero per ſemetipſos vel miſſos ad nos legatos cum ſcriptis ſuis profeſſi extiterint, nouerint ſibi a nobis veniam non negandam, nec amiſſionem honorum ſuorum pro retro-actis præſumptionibus, aut ſubſcriptionibus quas pro inſanis fecerunt geſtis, per nos vllo modo formidandam. DE ENGILDRVDA. CAP. IV. *Engildrudam filiam quondam Mactifredi Comitis, quæ Boſone proprio viro relicto, ecce iam per ſeptem circiter annos hac atque illac vagabunda nuper cum fautoribus ſuis regulariter anathematizauimus, ſed propter contumaciam iterato anathematis vinculis duximus innodandam. Sit igitur a Patre & Filio & Spiritu ſancto vno & vero Deo, ab omnibus ſanctis patribus, & ab vniuerſa ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia, & a nobis penitus anathema, cum omnibus complicibus communicatoribus atque auxiliatoribus ſuis, ita vt, ſicut iam decreuimus, ſi quis ei communicare vel fauere in aliquo præſumpſerit, ſiquidem clericus fuerit, in eodem vinculo conſtrictus, officium clericatus amittat, monachi vero & Laici ſi inobedientes decreto præſenti fuerint, ſimiliter anathematizentur. Sane ſi eadem mulier ad virum ſuum reuerſa fuerit, vel Apoſtolicam beati Petri ſedem Romam properans, veniam ei poſt dignam ſatisfactionem proculdubio non negabimus. Veruntamen ſub priori vinculo anathematis, quo illam prius & nunc obligauimus, interim conſtricta permaneat. Si quis autem eidem Engildrudæ Apoſtolicam beati Petri ſedem Romam ſpecialiter properanti vel occurrenti neſcius communicauerit, aut ſciens opem in veniendo præſtiterit, nullo pro hoc vinculo teneatur innexus.* DE SENTENTIIS ATQVE INTERDICTIS SEDIS APOSTOLICAE CAP. V. *Si quis dogmata, mandata, interdicta vel decreta pro catholica fide, pro Eccleſiaſtica diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum a ſedis Apoſtolicæ præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit.* Epiſcopi vero ſupradicti poſtquam damnati ſunt, hæc reſcripſerunt. CAP. I. *Nicolao Pontifici, Guntharius atque Theutgaudus. Patres noſtri & fratres coepiſcopi ad te nos direxerunt, & nos ſponte iuimus, conſulere videlicet, expleta generali legatione tuum magiſterium ſuper his ſpecialiter quæ pariter, prout nobis viſum fuit, & adiicientibus notum eſſe potuit, iudicauimus, auctoritates rationesque quas ſecuti fuimus ſcriptis oſtendentes, vt tua ſapientia, perſcrutatis omnibus, quid inde ſentires & quid velles, nobis paterno demonſtrares affectu, nosque fraterna caritate procurares, & ſi melius illud tua ſanctitas inueniret, vt nos inſtrueres & doceres, ſuppliciter obſecrauimus, parati, quicquid rectius & probabilius eſſet, libenter amplecti.* CAP. II. *Sed nos per tres hebdomadas tuum expectantes reſponſum, nihil certitudinis nihilque doctrinæ nobis expreſſiſti, tantum quodam die in publico dixiſti, nos excuſabiles apparere & innocentes iuxta aſſertiones noſtri libelli.* CAP. III. *Ad vltimum autem nos euocati ad tuam præſentiam deducti ſumus, nihil aduerſitatis ſuſpicantes, ibique obſeratis oſtiis facta more latrocinali conſpiratione, ex clericis & laicis turba collecta & permixta, nos violenter inter*
p. 30. *tantos opprimere ſtuduiſti, longa ſcilicet intercapedine a noſtris & clericis & laicis ſeparatos, atque ſine ſynodo & ſine canonico examine, nullo accuſante, nullo teſtificante, nullaque diſputationis diſcretione dirimente, vel auctoritatum probatione conuincente, abſque noſtri oris confeſſione, abſentibus aliis metropolitanis & dioceſaneis coepiſcopis & confratribus noſtris, extra omnium omnino conſenſum, tuo ſolius arbitrio & tyrannico furore nosmet damnare voluiſti, ſubito quadam tibi cartula & improuiſe porrecta lectoris officium aſſumens, aſſiſtente lateri tuo Anaſtaſio olim presbytero ambitus damnato & depoſito & anathematizato, cuius ſcelerato magiſterio tuus præcipitatur furor.* CAP. IV. *Ergo tuam prauam ſententiam a zelo rectitudinis alienam, iniuſtam & inrationabilem, canonicis legibus contrariam, nequaquam recipimus, imo cum omni cœtu fraterno, quaſi nefas atque maledictum fruſtra prolatum contemnimus atque abiicimus, tibique anathematizatorum & religionis ſacræ abiectorum & contemptorum fautori & communicatori reuera communicare nolumus, contenti totius Eccleſiæ communione & fraterna ſocietate, quam tu arroganter te ſuper exaltans deſpicis, teque ab ea elationis tumore indignum faciens ſegregas.* CAP. V. *Igitur ex tua leuitatis temeritate propria tibimet ſententia anathematis plagam inflixiſti, exclamans. Qui Apoſtolica præcepta non ſeruat, anathema ſit,*

quæ tu multipliciter violare & violasse dignosceris, diuinas leges simul & sacros canones calcans, &, quantum in te est, euacuans, prædecessorum tuorum Pontificum Romanorum vestigia sequi nolens. Nunc ergo qui fraudulentiam & calliditatem experti sumus, indignationem quoque tumidumque potentatum agnoscimus, nihil tibi tuæque superbiæ cedimus, qua nos ad vota nostrorum, quibus faues inimicorum obruere festinabas, sciesque nos non tuos esse, vt te iactas & extollis, clericos, quos vt fratres & ceopiscopos recognoscere, si elatio permitteret, debueras. Et hæc tibi nostri ordinis non inscii, nimium tua improbitate compulsi respondemus, non quasi ad illatam nobis contumeliam prouocati, sed contra tuam iniquitatem ecclesiastico zelo accensi, nec nostræ vtilitatis personam attendentes, sed omnem nostri ordinis vniuersitatem, cui vim inferre conaris, præoculis habentes.

DCCCLXIV.

A. Bertin. H. Contr. 864. Guntharius Coloniæ ciuitatis Episcopus pœnitentia ductus quod contra dominum Apostolicum iniustæ rationis contentionem inchoauerat, reconciliationis suæ & emendationis gratia Romam profectus, in præsentiam, Apostolici viri Nicolai venit: sed veniam minime consecutus est. Hludouuicus Rex in mense Augusto, vltra Danubium cum manu valida profectus, Rasticen, in quadam ciuitate quæ lingua gentis illius Douuina, id est puella dicitur obsedit. At ille, cum regiis copiis congredi non auderet, atque loca sibi effugiendi denegata cerneret, obsides quales & quantos Rex præcepit, necessitate coactus dedit; insuper cum vniuersis optimatibus suis, fidem se cunctis diebus Regi seruaturum esse iuramento firmauit, licet illud minime seruauerit.

Serarius rer. Mogunt. 4 p. 656. Hludouuicus & Carolus Reges & fratres apud Dusicam villam mense Septemb. conuenientes fœdus ineunt, & quidquid inter eos leuitate humana vel suggestione militum perperam gestum fuerat, sibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda censentes. Huius autem fœderis pactum inuiolabiliter omni tempore conseruandum, testes & admonitores idonei ex vtraque parte statuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remensem Episcopum & Engilrammum comitem: Karolus vero ex parte Hludouuici Luitbertum Archiepiscopum & Altfridum antistitem elegit, vt si forte ab aliquo eiusdem pacti iura læderentur, his admonentibus & gesta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in pristinum statum reformari possent. Guntharius Coloniæ ciuitatis Episcopus pœnitentia ductus quod ministerium sacerdotale ab Apostolico sibi interdictum contingere præsumpserat, Romam profectus est; sed restitutionis vel satisfactionis locum minime inuenit.

DCCCLXV. *

A. Bertin. Met. H. Contr. 865, *Brower ant. Fuld.* 1 ● 14. Rudolfus Fuldensis cœnobii presbyter & monachus, qui apud totius pene Germaniæ partes doctor egregius & insignis floruit Historiographus & poeta, atque omnium artium nobilissimus auctor habebatur, VIII. Id. Mar. diem vltimum feliciter clausit. Decessit autem eodem anno Ernustus comes.

Arsenius Episcopus Nicolai Papæ Romanæ vrbis legatus, ob pacem & concor- p. 31.
diam inter Hludouuicum & Carolum fratrem eius, nec non Hlutharium nepotem eorum renouandam atque constituendam missus est in Franciam, qui apud villam regiam Franconofurt a Hludouuico rege honorifice susceptus, & muneribus magnificis honoratus, condictoque inter eos placito de supradicta conuentione apud Agrippinam Coloniam habituro, ad Carolum regem in Galliam pergit. Illic quoque mirifice a Rege susceptus, regalibusque donis sublimatus, propter condictum placitum Agrippinam (vt diximus) Coloniam venit, ibique obuiam ei duo fratres Hludouuicus

---

* Lambecius: *Acta annorum DCCCLXV, DCCCLXVI. & DCCCLXVII. in Pithœana editione confusim permixta, & secundum antiquum hunc Codicem MStum distinguenda sunt hoc modo: Acta anni DCCCLXV. desinunt his verbis:* Romam profectus est. *Acta anni DCCCLXVI. incipiunt his verbis:* Hludouicus Hludovvici Regis filius grauiter ferens &c. pertingunt autem inclusiue vsque ad hæc verba: quapropter isti, accepta a Rege licentia, redierunt in sua. *Acta denique anni DCCCLXVII. incipiunt his verbis:* Hlotharius Rex promissionem suam &c.

cus videlicet atque Carolus, absente Hlutharió nepote eorum, ad condictum placitum conuenerunt, multisque ibidem causis bene dispositis, cum pace reuertitur Romam.

DCCCLXVI.

Werinharius Comes vnus ex primoribus Francorum apud Hludouuicum Regem accusatus, quasi Rastizen suis hortationibus aduersus eum incitasset, publicis priuatus est honoribus. Arsenius Episcopus Nicolai Romani Pontificis legatus ob pacem & concordiam inter Hludouuicum regem & nepotes eius Hludouuicum videlicet Italiæ Imperatorem, & Hlutharium fratrem eius, missus est in Franciam: qui mense Iunio veniens apud Franconofurt, a Hludouuico Rege honorifice susceptus est, a quo absolutus in Galliam perrexit, & Theutpergam reginam a Hlutharió dudum dimissam (sicut ei ab Apostolico iniunctum fuerat) eidem restituens, Waldradam concubinam eius in Italiam duci præcepit; & vt Hlutharius Theutpergam, quemadmodum rex legitime sibi coniunctam deinceps tractaret reginam, duodecim ex optimatibus eiusdem Regis iuramento firmare coegit. Deinde in regnum Caroli profectus, multisque ibi, quorum gratia illuc venerat, bene dispositis, Romam reuersus est. *Rhegino* 866.

Hludouuicus Hludouuici regis filius grauiter ferens, quod Rex quædam beneficia illi subtrahens, Carlmanno fratri suo reddidit, patri molestus efficitur. Nam nuntiis per vniuersam Thuringiam & Saxoniam missis, quos potuit ad se traxit, & contra Regem rebellare disposuit. Werinharium quoque, Vtonem, & Berengarium Comites a patre suo depositos, suis adhibens consiliis, pristinam eis dignitatem se restituturum esse promisit. Sed & Heinricum principem suæ militiæ ad Rastizen destinauit, obnixe postulans, vt eiusdem conspirationis fautor fieri non recusaret. Quo comperto Rex Carlmannum ad tuitionem Baioariæ derelinquens, concitus venit in Franciam, & a suis vndique confluentibus honorifice apud Franconofurt susceptus est, & conspirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium suorum cum eo tunc aderat, vt pars aduersa, nisi timor filii eius adfuisset, ligari proculdubio potuisset. Interea Guntpoldus quidam de satellitibus Carlmanni contra dominum suum volens dimicare, amisso exercitu vix viuus euasit. Hludouuicus vero mediante Luitberto Archiepiscopo aliisque pacis amatoribus, mense Nouemb. apud Wormatiam patri suo reconciliatur.

Ea tempestate apud Mogontiacum quidam de hominibus Luitberti Archiepiscopi orta seditione interfecti sunt, quorum mors grauiter in auctores seditionis vindicata est. Quidam enim in ligno suspensi, alii manuum & pedum summitatibus amputatis, etiam lumine oculorum priuantur: nonnulli omnia sua relinquentes, & mortem euadere cupientes, exules effecti sunt. Legati Bulgarum Radesponam ad Regem venerunt, dicentes regem illorum cum populo non modico ad Christum esse conuersum, simulque petentes, vt Rex idoneos prædicatores Christianæ religionis ad eos mittere non differret. *A. Bertin. H. Contr.* 865.

DCCCLXVII.

Rex Hludouuicus Bulgarum petitionibus annuens Ermenricum Episcopum cum presbyteris & diaconibus ad propagandam fidem catholicam præfatæ genti destinauit. Sed cum illuc peruenissent, Episcopi a Pontifice Romano missi totam illam terram prædicando & baptizando iam tunc repleuerant. Quapropter isti accepta a rege licentia redierunt in sua. Hlutharius rex promissionem suam, quam super Theutperga regina legato pollicitus est Apostolico, irritam ducens, atque iuramentum optimatum suorum floccipendens, iterum Waldradæ ab Italia reuocatæ, se clanculo sociauit. Vnde Nicolaus Apostolicus diuino zelo commotus, per diuersas Christianæ religionis prouincias Italiæ videlicet & Germaniæ, Neustriæ, atque Galliæ regibus & Episcopis destinauit epistolas, in quibus eam cum vniuersis complicibus & communicatoribus fautoribusque suis a consortio S. Ecclesiæ vsque ad pœnitentiæ satisfactionem sequestrauit. Misit præterea epistolam filiis Hludouuici Regis, de honore parentum seruando. p. 32.

A. Met. 867. Ruodbertus Caroli Regis Comes apud Ligerim fluuium contra Nordmannos fortiter dimicans occiditur, alter quodammodo noſtris temporibus Machabæus: cuius prælia qnæ cum Brittonibus & Nordmannis geſit, ſi per omnia ſcripta fniſſent, Machabæi geſtis æquiparari potuiſſent. Terræmotus per plurima loca factus eſt VII. Id. Octob.

DCCCLXVIII.

A. Bertin. Met. Rhegino 868, *M. Scotus* 869, *H. Contr. Albericus* 867. Nicolaus Pontifex Romanus Epiſcopis Germaniæ duas deſtinauit epiſtolas, vnam quidem de factionibus Græcorum, alteram vero de Theutgaudi & Guntharii Epiſcoporum depoſitione, in qua refert, eos ſeptem capitalia crimina commiſiſſe, & ob hoc priſtinæ dignitatis reſtitutionem nequaquam eos in ſempiternum recipere poſſe commemorat. Synodus apud Wormatiam menſe Maio habita eſt præſente Hludouuico Rege, vbi Epiſcopi nonnulla capitula de vtilitate Eccleſiaſtica conſcribentes, Græcorum ineptiis congrua ediderunt reſponſa. Hlutharius Rex Romam profectus, ſummo ſtudio niſus eſt Waldradam cum conſenſu & fauore Nicolai Pontificis ſibi matrimonio coniungere: ſed eum iam defunctum reperiens, in Beneuentum ad fratrem ſuum Hludouuicum perrexit, & huius copulæ fautorem illum fore poſtulauit apud Adrianum, qui Nicolao in pontificatu ſucceſit: ſed petitionis effectum minime conſecutus eſt.

Trithem. Chr. Hirs. 868. Eodem anno ſtella cometes per aliquot noctes apparuit, fontes quoque & flumina propter nimiam imbrium inundationem creſcendo intumuerunt, & per diuerſa loca in frugibus & ædificiis damnum fecere non modicum. Hanc plagam fames etiam magna cum ingenti pernicie hnmani generis per totam Germaniam & Galliam ſecuta eſt.

Hugo Flauin. 868.

DCCCLXIX.

Sclaui (qui vocantur Behemi) terminos Baioariorum crebris incurſionibus infeſtant, & quasdam villas incendio tradentes, mulieres inde duxere captiuas. Contra quos Hludouuicus Rex tutores partium illarum interim miſit, donec ipſe oportuno tempore ſuorum vindicaturus iniurias, in deſertores arma corriperet. Carlmannus exercitibus Raſtici bis numero congreſſus victor extitit, prædam inde capiens non modicam, ſicut ipſe literis ad patrem ſuum deſtinatis retulit. Sorabi & Siusli iunctis ſibi Beheimis & cæteris circum circa vicinis, antiquos terminos Thuringiorum transgredientes, plurima loca deuaſtant, & quosdam ſibi incaute congredientes interficiunt.

Cundachar vaſſallus Carlmanni, qui multis periuriis & doloſis machinationibus Hludouuico Regi eiusque filiis ſæpe numero extitit infidelis, & proprium dominum derelinquens ad Raſticen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare volens occiſus eſt. Hic Carlmanni ducibus ad locum certaminis appropinquantibus, dixiſſe fertur ad eos, quibus erat a Raſtizo prælatus: *Pugnate fortiter veſtram patriam tuentes, ego enim in hoc certamine vobis proficuus non ero; quoniam ſanctus Emmerammus cæterique Sancti, in quorum reliquiis Hludouuico Regi filiisque illius fidem me ſeruaturum eſſe iuraui, meum clypeum & haſtam tenentes, mea brachia & viſum deprimunt, & me vndeque conſtrictum quaſi loris ligatum retinent, ita vt nec manum quidem ad os mittere valeam.* Dum hæc infelix loqueretur, noſtris ſuperuenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis ſuæ condignam mercedem retribuente. Quod cum regi relatum fuiſſet, omnes in commune laudare Dominum, ſignis etiam cunctarum in Reganesburg Eccleſiarum concrepantibus, pro interitu hoſtis extincti præcepit. Hlutharius Rex infecto negotio, propter quod Romam venerat, in regnum ſuum redire volens, apud Placentiam Italiæ vrbem menſe Iulio diem obiit, plurimique de optimatibus illius in eodem itinere conſumpti ſunt.

Menſe vero Auguſto Rex Hludouuicus collectis copiis in tres partes dimiſit exercitum. Æquiuocum ſuum cum Thuringis & Saxonibus ad comprimendam Sorabum audaciam deſtinauit: Baioarios vero Karlmanno in adiutorium fore præcepit, contra Zuentibaldum nepotem Raſtizi dimicare volentem: Ipſe autem Francos & Alamannos ſecum retinuit aduerſus Raſtizen pugnaturus. Cumque iam proſici-

ficiſcendum eſſet, ægrotare cœpit. Vnde neceſsitate compulſus, Carolum filiorum ſuorum vltimum eidem exercitui præfecit, Domino exitum rei commendans. Qui dum cum exercitu ſibi commiſſo in illam ineffabilem Raſtici munitionem, & omnibus antiquiſsimis diſsimilem veniſſet, diuino auxilio fretus, omnia mœnia regionis illius cremauit incendio, & abſcondita quæque in ſiluis vel defoſſa in agris reperiens, cum ſuis diripuit, omnesque ſibi congredientes fugere compulit vel interfecit. Nec minus Carlmannus regnum Zuentibaldi nepotis Raſtici, igne & gladio depopulatur, vaſtataque omni regione Carlus & Carlmannus fratres conuenerunt, de victoria ſibi cœlitus data gratulantes. Interea Hludouuicus frater illorum cum Sorabis manum conſerens, primo quidem quibusdam occiſis, hoſtes terga vertere coegit: deinde vero non modica ex eis multitudine proſtrata, & Behemis (qui a Sorabis mercede conducti fuerant) partim occiſis, partim turpiter ad ſua redeuntibus, cæteros in deditionem accepit.

Dum hæc in diuerſis locis gerebantur, Hludouuicus Rex apud Radasbonam Baioariæ ciuitatem graui detinebatur infirmitate, ita vt medici illum ſanitatem recuperare poſſe deſperarent. Quapropter omne aurum & argentum, quod in theſauris illius inueniri potuit, per diuerſa monaſteriorum loca diſtribuit, & pauperibus erogauit: vnde & a cœleſti medico, cui ſe ſuaque omnia commendauit, curari promeruit. Carolus vero Rex comperta Hludouuici fratris ſui infirmitate, regnum Hlutharii inuaſit, & ſecundum libitum ſuum diſpoſuit, atque ad ſe de eodem regno venire nolentes publicis priuatisque rebus priuauit. Qui etiam prauorum vſus conſilio, in vrbe Metenſi diadema capiti ſuo ab illius ciuitatis Epiſcopo imponi, & ſe Imperatorem & Auguſtum, quaſi duo regna poſſeſſurus, appellare præcepit. Omnes autem Hludouuici Regis filii in diuerſis locis rebus proſpere geſtis, ſine damno militum ſuorum, cum triumpho regreſſi ſunt. Behemi dextras ſibi a Carlmanno dari petunt & accipiunt.

A. Bertin. Met. Rhegino. H. Contr. 869, Alberic. 870, Aim. 5 c. 21.

DCCCLXX.

Hludouuicus Rex de infirmitate ſua conualeſcens, menſe Februario in purificatione ſanctæ Mariæ ad Franconofurt villam regni ſui peruenit, ibique plurimos de optimatibus Hlutharii diu illum opperientes, in ſuum ſuſcepit dominium, & beneficium illis a Carolo ſublatum reſtituit. Nonnulli etiam, qui prius cum Carolo fuerant, eum deſerentes, ad Hludouuicum venerunt. Luitbertus Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus cum quibusdam ſuffraganeis ſuis profectus Coloniam, Willibertum presbyterum iuſſu Hludouuici Regis & totius cleri & populi electione, etiam Karlo nolente, in locum Guntharii ordinauit Epiſcopum.

Rhegino 870, Auentinus A. Boi. 4 c. 16. n. 7. Serarius rer. Mogunt. 4 p. 658.

Zuentibald nepos Raſtizi propriis vtilitatibus conſulens, ſe Carlmanno vna cum regno, quod tenebat, tradidit. Vnde Raſtiz vehementer iratus, nepoti occulte ponit inſidias, & eum in conuiuio nihil mali ſuſpicantem iugulare diſponit, ſed gratia Dei a periculo mortis liberatus eſt. Nam antequam illi, qui eum necaturi erant, domum intrarent, ſurrexit de loco conuiuii, annuente ſibi quodam eiusdem fraudis conſcio; & quaſi cum falconibus ludum exercens, præparatas deuitauit inſidias. Raſtiz autem videns denudatum conſilium ſuum, nepotem cum militibus quaſi comprehenſurus inſequitur: ſed iuſto iudicio Dei captus eſt laqueo, quem tetendit. Nam ab eodem nepote ſuo comprehenditur, ligatur, & Karlmanno præſentatur: a quo ſub militibus illum ne elaberetur obſeruantibus, in Baioariam miſſus, vsque ad præſentiam Regis ſeruandus in ergaſtulum retruditur. Carlmannus vero regnum illius nullo reſiſtente ingreſſus, cunctas ciuitates & caſtella in deditionem accepit, & ordinato regno atque per ſuos diſpoſito, ditatusque gaza regia reuertitur.

Rex autem Hludouuicus dies Letaniarum & Pentecoſtes in villa Biſeſtat prope Wormacenſe celebrauit. Inde a Karolo ad colloquium inuitatus, menſe Iunio ad Occidentem profectus eſt: ſed in itinere in quodam ſolario poſitus, ruente ædificio, & ipſe pariter corruit, grauem patiens membrorum colliſionem: tamen ſimu-

A. Bertin. Met. Rhegino 876, Aim. 5 c. 25. 26, Pithœus A. Franc. p. 488.

lata ſanitate cum Karolo colloquium habuit, & diuiſo inter ſe Hlutharii regno, A-
Chron. Saxo 871, *Goldaſtus* quisgranum reuerſus eſt, ibique per plures dies iacuit ægrotus.
Conſt. Imp. T. 3 p. 288, *Baluzii* Capit. T. 2 p. 221.

Apud Mogontiacum per aliquot noctes aer totus rubore quaſi ſanguine perfuſus enituit, alia etiam prodigia viſa ſunt in cœlo. Nam nubes quædam ab Aquilone quadam nocte aſcendit, altera ab Oriente & meridie e contra venit, ſpicula ignea inuicem ſine intermiſſione mittentes, tandemque in ſummitate cœli coeuntes, & ſe quaſi exercitus in prælio confundentes, non modicum timorem ſimul & admirationem cernentibus ingerebant: omnes tamen rogabant in bonum monſtra conuerti. Ipſa quoque ciuitas terræmotu bis numero concuſſa eſt. Nonnulli etiam in pago Wormacenſi meſſem colligentes, propter Solis calorem ſolito grauiorem extincti referuntur. Plurimi quoque in Rheno flumine ſuffocati perierunt. Sed & mulier quædam in feſtiuitate ſancti Laurentii, cæteris ad Eccleſiam properantibus, panes coxit venales; quæ a vicinis ſuis admonita, vt tantæ diei honorem tribueret, & Eccleſiam peteret, noluit omittere, quin opus cœptum quæſtus cauſa expleret: ſed cum reuerentiæ ſanctorum præpoſuiſſet lucrum terrenum, & ex eadem maſſa farinæ, de qua prius fecerat nitidos panes, poſtea formatos miſiſſet in fornacem, ſubito eosdem atramento repperit nigriores. Igitur confuſa foras cucurrit, & peccatum, quod commiſit in transgreſſione tantæ ſollemnitatis, & damnum, quod de interitu panum perpeſſa eſt, palam omnibus qui aderant indicauit. Boum quoque peſtilentia in nonnullis Franciæ locis immaniſſime graſſando, multis inrecuperabile intulit damnum.

Habita eſt autem & ſynodus in ciuitate Colonia iuſſu Hludouuici regis VI. die
Sig. Gemblac. 871, *H. Contr.* 870. Kal. Octob. præſidentibus metropolitanis Epiſcopis prouinciarum, Luitberto Mogontiacenſium, Berthulfo Treuerorum, Williberto Agrippinenſium, cum cæteris Saxoniæ Epiſcopis. Vbi cum plurima ad vtilitatem Eccleſiaſticam pertinentia ventilaſſent, etiam domum S. Petri eatenus minime conſecratam dedicauerunt. Feruntur etiam in eadem nocte, quando baſilica mane erat conſecranda, voces malignorum ſpirituum auditæ inter ſe loquentium, & valde dolentium ſe ab obſeſſis diutiſſime ſedibus expelli debere. Morante autem Hludouuico Rege in Aquenſe palatio, venerunt ad eum legati Hludouuici Imperatoris de Italia, ſimulque Adriani Papæ; quos ille ſuſcipiens abſoluit. Et poſt paululum inde tranſiens circa Kalen. Nouemb.
Otto Friſ. 6, c. 2. in Baioariam profectus eſt, ibique cum ſuis colloquium habens, Raſtizen graui catena ligatum ſibi præſentari iuſſit, eumque Francorum iudicio & Baioariorum, nec non Sclauorum, qui de diuerſis prouinciis Regi munera deferentes aderant, morte damnatum, luminibus tantum oculorum priuari præcepit.

DCCCLXXI.

Sig. Gembl. 871, *Aim.* 5 c. 27. Hludouuicus & Karolus Hludouuici Regis filii dure accipientes, quod quandam partem regni Francorum, quam Rex illis ſub teſtamento poſt obitum ſuum habendam delegauerat, ab eis auferri & Karlmanno fratri illorum tradi fama volitante audierunt, congregata multitudine non modica, Spirenſem pagum occupant, contra Regem rebellare diſponentes. Quod cum Rex comperiſſet, de Baioaria profectus venit ad Franconofurt in Kalen. Feb. miſisque nuntiis, animos filiorum ſuorum ſibi reconciliare nititur. Sed cum reciproci nuncii diu laborantes rem ad effectum perducere non potuiſſent, tandem condicto placito, atque pace ex vtraque parte iuramento firmata, Rex quidem in Baioariam ſe recepit, filii vero illius in loca ſibi delegata profecti ſunt.

Zuentibald nepos Raſtici apud Carlmannum infidelitatis crimine inſimulatus, in cuſtodiam miſſus eſt. Sclaui autem Marahenſes ducem ſuum periſſe putantes, quendam presbyterum eius ducis propinquum nomine Sclagamarum ſibi in principem conſtituunt, ei minantes interitum, niſi ducatum ſuper eos ſuſciperet. Qui eisdem neceſſitate coactus aſſenſum præbens, contra Engilſcalcum & Willihelmum duces Karlmanni prælia mouere, & eos ex obſeſſis ciuitatibus expellere nititur. Illi vero aduerſus hoſtem pari intentione dimicantes, & nonnullos de exercitu eius proſternentes, eum fugere compulerunt.

Rex

Rex Hludouuicus menſe Maio, iuxta condictum placitum, venit ad villam Tri-
p. 35 bure, ibique filiorum ſuorum animos propter obcæcationem cuiusdam Saxonis, ad iracundiam prouocauit, ita vt ad eius colloquium nollent venire. Erat enim is, qui excæcatus fuerat, Heimrichi Comitis vaſſallus. Rex autem filios inde tranſeuntes in villa Gerichesheim proſecutus, vix ad ſuum inuitauit colloquium, & blandis ſermonibus & beneficiorum pollicitationibus aliquo modo mitigauit.

Deinde menſe Iunio ad Occidentem profectus, loca ad ſe pertinentia peragrauit. Interea Zuentibald cum nullus crimina, quæ ei obiecta fuerant, probare potuiſſet, a Carolomanno dimiſſus, & muneribus regiis honoratus in regnum ſuum rediit, ducens ſecum Carlmanni exercitum, quaſi Sclagamarum expugnaturus. Sic enim per dolum Carlmanno promiſerat, ſi ei ad patriam reditus concederetur. Sed ſicut ſolet incautos & de ſe præſumentes ſequi ignominia, ſic illi contigit exercitui. Nam Zuentibald cæteris caſtrametantibus, vrbem antiquam Raſtizi ingreſſus eſt, ſtatimque Sclauiſco more fidem mentitus, & iuramenti ſui oblitus, non ad expugnandum Sclagamarum, ſed ad vlciſcendam contumeliam a Carlmanno ſibi illatam vires ſtudiumque conuertit. Denique Baioarios nihil mali ſuſpicantes, & minus ſe obſeruantes, cum magno exercitu in caſtris aggreſſus eſt, & multos ex eis viuos comprehendit, cæteris pene omnibus occiſis, exceptis his, qui prius ſe prudenter de caſtris ſubtraxerant, omnisque Noricorum lætitia de multis retro Victoriis conuerſa eſt in luctum & lamentationem. Quibus auditis Carlmannus de exercitus ſui interitu nimium conſternatus eſt, & neceſsitate compulſus omnes obſides, qui in ſuo regno erant, iuſsit colligi, & Zuentibaldo reddi; vixque vnum virum nomine Ratbodonem inde ſeminecem recepit.

Menſe Auguſto Hludouuicus Rex cum Carolo fratre ſuo colloquium habuit prope Maſa fluuium, ſed nec ibi filios ſuos ſecum pacificare potuit. Nolueruut enim ad eius colloquium venire, propter dilationem beneficiorum, quæ eis promiſſa fuerant. Cum autem falſus rumor exiſſet, Hludouuicum Italiæ Imperatorem ab Adalgiſo duce Beneuentano inſidioſe peremptum fuiſſe, & Rex triſtis de Aquenſe palatio in Orientales partes regni ſui rediret; ilico filii eius obuiam ei venientes, & quibusdam beneficiis ab eo acceptis, ſine vlla difficultate regi reconciliantur.

Rex autem menſe Octob. cum ſuis colloquium habuit in Franconofurt. Inde in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in regnum ſuum molientes, tutores partium ſuarum miſit, Arnum videlicet Epiſcopum & Ruodoldum comitem, aliosque cum eis. Aduerſarii autem quendam locum vallo firmiſsimum circundederunt, iter anguſtum in ipſo aditu facientes, ad inſidias ſcilicet illorum, qui terminos obſeruabant; vt ſi forte aliquis ex illis illuc veniret, in ipſo anguſto itinere nusquam declinare valens occideretur. Interea Sclaui Marahenſes nuptias faciunt, ducentes cuiusdam ducis filiam de Behemis. Quod cum ſupra dicti viri, id eſt, Arni & alii, qui cum eo erant, comperiſſent, ilico armati aduerſarios ſequebantur. Illi autem fugientes, ad vallum memoratum ignari venerunt, ibique propter loci anguſtiam, equis & armis derelictis, vix nudi euaſerunt. Noſtrates vero ſuperuenientes DCXLIV. equos cum frænis & ſellis, atque eiusdem numeri ſcuta, quæ fugientes dimiſerant, inuenerunt, & hæc nullo reſiſtente tollentes ad caſtra ræuerſi ſunt.

D CCC LXXII.

Menſe Ianuario circa Epiphaniam Baſilii Græcorum Imperatoris legati cum muneribus & epiſtolis ad Ludouuicum Regem Radasbonam venerunt; atque ei, inter cætera xenia, cryſtallum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretioſis ornatum cum parte non modica ſalutiferæ crucis obtulerunt. Qui honorifice ſuſcepti, & congrua reſponſione accepta, redierunt in ſua. *A. Bertin. Sig. Gembl. H. Contr. Alberic. cus 872.*

Rex vero mediante quadrageſima apud villam Foracheim generali conuentu habito, filios ſuos de regni partitione inter ſe diſſidentes pacificauit, & quam quisque partem poſt obitum ſuum tueri deberet, liquido deſignauit. Ibi etiam Hludouuicus & Carolus filii eius in conſpectu totius exercitus fidem ſe illi ſeruaturos

esse omni tempore vitæ illorum, iuramento firmauerunt. Inde Rex in Baioariam reuersus, Pascha celebrauit. p.36.

Auentinus A. Boi.4c.16 *Seruius* rer. Mogunt. 4 p. 660.

Mense autem Maio misit Thuringos & Saxones contra Sclauos Marahenses, qui quoniam regem secum non habebant, & inter se concordes esse nolebant, idcirco hostibus terga verterunt, & plurimis suorum amissis turpiter redierunt: ita vt quidam Comites in illa expeditione fugientes, a mulierculis illius regionis verberati, & de equis in terram fustibus deiecti referantur. Iterum quidam de Francia mittuntur Carlmanno in auxilium contra Sclauos supra dictos, alii destinantur contra Behemos, qui Dei adiutorio freti, duces quinque, quorum ista sunt nomina, Zuuentislan, Witislan, Heriman, Spoitiman, Moyslan, cum maxima multitudine sibi rebellare nitentes, in fugam verterunt, & alios quidem occiderunt, alios vero in fluuio Fludaha submerserunt. Qui autem euadere potuerunt, in ciuitate defecerunt. Deinde parte non modica illius prouinciæ depopulata, incolumes reuersi sunt. In hac expeditione Luitbertus Archiepiscopus primatum tenuit. Hi vero, qui Carlmanno missi sunt in auxilium, id est, Aran Episcopus, & Sigahardus Abbas Fuldensis monasterii, quamuis fortiter hostes premendo pugnassent, plurimis tamen suorum amissis cum magna difficultate regressi sunt. Sed cum Carlmannus cædes & incendia in Marahensibus exercuisset, Zuentibald misso clam exercitu copioso, Baioarios, qui ad tuendas naues in littore Histri fluminis relicti fuerant, occupauit, & alios occidit, alios necauit in flumine, alios vero duxit captiuos; nullusque inde, nisi Embrico Radasbonæ ciuitatis Episcopus, cum paucis euasit.

Omne tempus æstiuum grandinibus variisque tempestatibus pernoxium extitit. Nam grando plurimis locis fruges deuastauit, horrenda etiam tonitrua & fulmina pene quotidie mortalibus interitum minabantur, quorum ictibus prævalidis homines & iumenta in diuersis locis exanimata, & in cinerem redacta narrantur. Domus quoque sancti Petri apud Wormatiam igne cœlesti consumpta est, & muri penitus euersi. Sed & tertæmotus III. Non. Decembr. hora prima Magontinam consumpsit ciuitatem. Rex autem disposita Baioariorum regione, ad Franconofurt mense Decemb. venit, ibique natale Domini celebrauit.

DCCCLXXIII.

A. Bertin. Chron. Andeg. Sig. Gembl. 873, *Albericus* 872, *Aim.* 5 c. 30, *Auentinus* A. Boi. 4. c. 16.

Mense vero Ianuario cum suis vndique venientibus de statu regni sui & vtilitate in loco supradicto placitum habere disposuit, ibique, Domino fauente, eius bonitas magnifice demonstrata est, & quorundam malitia illi insidiantium denudata. Nam cum VII. Calen. Febr. curiam introisset, in præsentia illius & optimatum suorum, Episcoporum videlicet atque Comitum, malignus spiritus Carolum filium eius minimum inuasit, & grauiter vexauit, ita vt a sex viris fortissimis vix teneri potuisset. Et quidem satis iuste: qui enim Regem a Deo electum & ordinatum decipere voluit, ipse deceptus est, & qui patri suo insidiose laqueos tendere consiliatus est, ipse in laqueos Diaboli incidit, quatenus ex ipsa vexatione diabolica disceret, non esse consilium contra Deum. Rex autem, & omnes, qui cum illo erant, vehementer contristati lachrymas fuderunt. Cumque duceretur ad Ecclesiam, vt Episcopi pro eius sanitate Domino supplicarent, nunc exili, nunc grandi voce clamitans, morsum se tenentibus aperto ore minabatur. Conuersus igitur Rex ad æquiuocum suum, ait: *Videsne, o fili cuius dominio vos mancipatis tu & frater tuus, quando aduersum me aliquid siniſtri machinari cogitatis? Modo intelligere poteris, si antea noluisti, quod, iuxta veritatis sententiam nihil opertum est, quod non reueletur. Confitere ergo peccata tua, & age pœnitentiam, & Deum humiliter postula, vt tibi relaxentur. Ego etiam, quantum in me est, indulgentiam tibi tribuo.* Idem vero Carolus post sedatam infestationem diaboli, viua voce, multis audientibus, retulit se toties aduersæ potestati traditum, quoties contra Regem conspirationem iniisset Carolus Galliæ tyrannus, paterna miseratione deposita, Carlmannum filium suum in diaconatus officio positum excæcari præcepit.

Exactis autem diebus quadragesimæ, & hebdomada Paschali finita, Rex do Franconofurt transiens in villa Biseſtat prope Wormatiam placitum habuit, filios-

que

que ſuos Hludouuicum videlicet & Carolum, ad audiendum ſingulorum cauſas conſtituit, vt quicquid illi per ſe terminare non poſſent, patris iudicio reſeruarent. Vnde accidit, vt vndique conuenientium querimoniis legitime terminatis, vnusquisque cum gaudio rediret in ſua. Venerunt quoque illuc Sigifridi Danorum Re-
P 37. gis legati pacis faciendæ gratia in terminis inter illos & Saxones poſitis, & vt negotiatores vtriusque regni inuicem transeuntes & mercimonia deferentes emerent & venderent pacifice. Quæ omnia Rex ex ſua parte rata fore promiſit. Quidam etiam de Alamannia nomine Berthrammus, qui ſuperiori anno in Marahenſibus Sclauis fuerat comprehenſus, a Zuentibaldo dimiſſus, venit ad Regem, & legationem ſibi ab eodem duce iniunctam retulit, ſicut prius iuramento conſtrictus ſe facturum eſſe pollicitus eſt.

Inde Rex circa Calend. Maii Mogontiacum veniens, per alueum Rheni fluminis nauigio vectus Aquenſe palatium petiit, ibique cum ſuis ſecretum habuit colloquium, & Rorichum per obſides ad ſe venientem in ſuum ſuſcepit dominium.

Deinde menſe Auguſto cum apud vrbem Mediomatricorum generalem conuentum habuiſſet, Halbdeni frater Sigifridi Regis etiam ſuos ad eum nuntios miſit, eadem poſtulans quæ frater ſuus poſtulauerat, videlicet vt Rex legatos ſuos ad fluuium nomine Egidoram, qui illos & Saxones dirimit, mitteret, & illi eisdem occurrentes pacem ex vtraque parte omni tempore ſtabilem confirmarent. Obtulerunt quoque iidem nuntii gladium Regi pro munere, aureum habentem capulum, obnixe flagitantes, vt Rex dominos ſuos, ſupradictos ſcilicet Reges, in loco filiorum habere dignaretur, & illi eum quaſi patrem venerari vellent cunctis diebus vitæ ſuæ. Iurabant etiam iuxta ritum gentis ſuæ per arma ſua, quod nullus deinceps de regno dominorum ſuorum, regnum Regis inquietare, aut alicui in illo læſionem inferre deberet. Quæ omnia Rex gratanter accepit, & poſtulata ſe facturum ſpopondit. Quibus in patriam reuerſis, Rex per Alſatiam tranſiens, Argentoratum venit, ibique Rheno flumine tranſito, in Baioariam profectus eſt.

Eodem anno facta eſt fames valida per vniuerſam Italiam atque Germaniam, *Rhegino 873, Sig. Gembl. Albericus ad a 874.* & multi inedia conſumpti ſunt. Tempore vero nouarum frugum, noui generis plaga & prima in gente Francorum viſa, Germanicum populum, peccatis exigentibus, non mediocriter afflixit. Nam vermes quaſi locuſtæ, quatuor pennis volantes, & ſex pedes habentes, ab Oriente venerunt, & vniuerſam ſuperficiem terræ inſtar niuis operuerunt, cunctaque in agris & in pratis viridia deuaſtabant. Erant autem ore lato, & extenſo inteſtino, duosque habebant dentes lapide duriores, quibus tenacisſimas arborum cortices corrodere valebant. Longitudo & groſſitudo illarum quaſi pollex viri: tantæque erant multitudinis, vt vna hora diei centum iugera frugum prope vrbem Mogontiam conſumerent. Quando autem volabant, ita totum aerem per vnius milliarii ſpatium velabant, vt ſplendor Solis in terra poſitis vix appareret. Quarum nonnullæ in diuerſis locis occiſæ, ſpicas integras cum granis & ariſtis in ſe habuiſſe repertæ ſunt. Quibusdam vero ad Occidentem profectis, ſuperuenerunt aliæ, & per duorum menſium curricula pene quotidie ſuo volatu horribile cernentibus præbuere ſpectaculum. In Italia in pago Brixienſi tribus diebus & tribus noctibus ſanguis de cœlo pluiſſe narratur.

Menſe Iunio Hruodulfus quidam Nordmannus de regio genere, qui regnum *A. Met Rhegino 873.* Karoli prædis & incendiis ſæpenumero vaſtauerat, claſſem duxit in regnum Hludouuici Regis, in comitatum ſcilicet Abdagi Regis, miſisque nunciis præcepit habitatoribus loci illius tributa ſibi ſoluere. Qui cum reſpondiſſent, ſe non debere tributa pendere, niſi Hludouuico Regi eiusque filiis, & ſe nequaquam in hoc negotio ei aſſenſum eſſe præbituros; ille vehementer iratus, iurauit præ ſuperbia, ſe cunctis maribus occiſis, mulieres & paruulos cum omni ſubſtantia illorum, in captiuitatem eſſe ducturum, ignarus vindictæ, quæ eum de cœlo erat ſecutura. Statimque terram illorum ingreſſus, bellum aduerſus eos inſtaurauit. Illi autem Dominum inuocantes, qui eos ſæpius ab hoſtibus liberauit, hoſti infeſtisſimo armati occurrerunt, conſertoque prælio ipſe Hruodulphus cecidit primus, & cum eo octingenti viri. Cæ-

teri vero cum ad naues effugere non potuissent, in quodam ædificio se tutati sunt, quod Frisiones obsidentes conferebant ad inuicem se quid de eis facere debuissent. Cumque diuersi diuersa dixissent, vnus Nordmannus, qui Christianus effectus longo tempore cum eisdem Frisionibus conuersatus est, & eiusdem certaminis dux erat, cæteros hoc modo affatus est: *O boni commilitones, sufficit nobis huc vsque pugnas-* p. 38. *se, quia quod modo nos pauci contra plurimos prævaluimus hostes, non nostris deputandum est viribus, sed Dei gratiæ. Scitis etiam quod oppido lassi sumus, & plurimi nostrum grauiter vulnerati; isti autem, qui hic intus latitant, in desperatione positi sunt, si contra eos pugnare cœperimus, nos eos sine cruenta obtinebimus victoria; si autem illi fortiores extiterint (varius enim euentus est prælii) forsitan nobis expugnatis securi discedent iterum nocituri. Consultius ergo mihi videtur, vt obsides ab eis accipiamus, & quosdam ex illis inlæsos abire patiamur ad naues, & obsides interim retineamus, donec mittant vniuersam pecuniam quam in nauibus retinent: prius tamen præstito sacramento, ne vltra in regnum Hludouuici regis redeant.* Huius itaque consilio cæteri assensérunt, & obsidibus acceptis quosdam ad naues ire permiserunt. Illi autem miserunt pecuniam valde multam, & obsides quos dederant receperunt: prius tamen (vt dixi) præstito sacramento ne vltra in regnum Hludouuici Regis redirent, ac deinde cum magna confusione ac suo detrimento etiam sine duce, a finibut illis discesserunt.

Mense Nouemb. Agathon Archiepiscopus Basilii Græcorum Imperatoris legatus, ad renouandam pristinam amicitiam cum epistolis & muneribus ad Hludouuicum Regem Radasbonam venit. Quem Rex honorifice suscepit & absoluit. Trachulfus comes & dux Sorabici limitis mense Augusto defunctus est.

DCCCLXXIV.

A. Bertin. Sig. Gembl. 874, *Albericus* 875, *Sagittarius antiquit. Duc. Thuring.* 3 c. 9. s. 7.

Hyems aspera nimis & solito prolixior, nix quoque immensa a Calen. Nouembr. vsque in æquinoctium vernale sine intermissione cadens, magnum hominibus fecit impedimentum siluas petere, lignaque colligere. Vnde accidit, vt non solum animalia, verum etiam homines plurimi frigore perirent. Sed & Rhenus & Mœnus glaciali frigore constricti, longo tempore se sub vestigiis incedentium calcabiles præbuerunt. Sorabi & Siusli, eorumque vicini, Thaculfo defuncto defecerunt. Quorum audaciam Luitbertus Archiepiscopus & Ratolfus Thaculfi successor vltra Salam fluuium mense Ianuario profecti, prædis & incendiis sine bello compressérunt, & eos sub pristinum seruitium redegerunt.

Eodem mense Hludouuicus iunior apud sanctos Marcellinum & Petrum cum quibusdam patris sui consiliariis secretum habuit colloquium, quod Regem de Baioaria traxit in Franciam. Venit enim circa Calend. Februar. ad Franconofurt, ibique de concordia & statu regni cum fidelibus suis consiliatus est. Diebus autem Quadragesimæ cum negotiis sæcularium rerum depositis, orationi vacaret, vidit quadam nocte in somnis genitorem suum Hludouuicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui eum hoc modo Latino affatus est sermone: *Adiuro te per Dominum nostrum Iesum Christum, & per trium maiestatem, vt me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, vt tandem aliquando vitam possim habere æternam.* Hac ergo visione perterritus epistolas per cuncta regni sui monasteria destinauit, obnixe postulans, vt animæ in tormentis positæ suis apud Dominum precibus interuenirent. Vnde datur intelligi, quod quamuis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in regno suo fieri permisit. Si enim (vt cætera omittam) hæresi Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset, & monita Gabrielis Archangeli, quæ Einhardus Abbas duodecim capitulis comprehensa obtulit legenda & facienda, obseruare curasset, forsitan talia non pateretur. Sed quia (vt scriptum est) Deus nullum peccatum dimittit impunitum, & iuxta Apostolum: *Non solum qui id faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte;* merito pœnas luere visus est, qui dum potuit, sibi commissorum errata vel admonitus corrigere noluit.

Rex autem Hludouuicus in hebdomada Paschali Fuldense monasterium petiit causa

cauſa orationis, & inde reuerſus generalem habuit conuentum in villa Tribure. Inde in Italiam per Alpes Noricas tranſiens, cum Hludouuico nepote ſuo & Ioanne Romano Pontifice, haud procul ab vrbe Verona, colloquium habuit. Indeque rediens cum Karlmanno & Hludouuico filiis ſuis in villa Foraheim locutus eſt: Ibique legatos Zuentibaldi pacem petentes & fidelitatem promittentes ſuſcepit. Cuius legationis princeps erat Iohannes presbyter de Venetiis, qui etiam, vt ei Rex omni ambiguitate remota crederet, quicquid verbis dicebat, ſacramento firmabat,
p.39. videlicet vt Zuentibald Regi fidelis permaneret cunctis diebus vitæ ſuæ, & cenſum a Rege conſtitutum per annos ſingulos ſolueret, ſi ei tantummodo quiete & pacifice a Rege viuere concederetur. Behemorum quoque nuntia Rex audiuit & abſoluit, & poſt hæc in Baioariam ſe recepit.

Menſe autem Iulio de Baioaria venit ad Franconofurt: & inde poſt paululum tranſiens, apud villam Biburg conſcenſis nauibus ad Aquasgrani palatium perrexit, exactoque ibi tempore non modico, tandem menſe Decembri cum fratre ſuo Carolo habita collocutione apud ſanctum Lantbertum, rediit in Franciam, venitque Mogontiacum XIII. Calen. Ianuar. & inde ad Franconofurt, ibique natalem Domini celebrauit.

Hoc anno fame & peſtilentia per vniuerſam Galliam & Germaniam graſſantibus, pene tertia pars humani generis conſumpta eſt. Hemma quoque Regina morbo paralyſi correpta vſum loquendi amiſit.

DCCCLXXV.

Rex Hludouuicus hyemauit in Franconofurt, & poſt Paſcha perrexit in Baioariam inuiſere Reginam. Inde rediens circa Cal. Iunii venit ad Tribure, ibique generale placitum habuit. Tunc inter Francos & Saxones ſeditio non modica exorta eſt, & niſi Hludouuicus iunior citius cum ſuis interueniſſet, iam diſtrictis gladiis mutua ſe cæde truncaſſent. Stella cometes VIII. Id. Iunii, in Aquilonali parte, prima hora noctis apparuit, plus ſolito ſcintillans comasque ſpargens, rem ſtupendam, imo lugendam, quæ cito ſecuta eſt, ſua apparitione præmonſtrans; quamuis adhuc peccatis noſtris exigentibus, grauiora ſignificare timeatur. Nam villa quædam in pago Nitenſe Aſgabrunno, a fluminibus & torrentibus longe remota, ſubitanea imbrium inundatione pene deleta eſt, & octuaginta octo homines vtriusque ſexus in ea deleti. Dum enim homines eiusdem loci v. Non. Iul. dormitum iſſent, nihil mali ſuſpicantes, tanta pluuia vno momento cœlitus lapſa eſt, vt omnes vineas & arbores quas tangebat in eadem villa radicitus extirparet, ædificia funditus euerteret, iumenta & animalia cum omnibus quæ in domibus erant perditioni traderet. Eccleſia quoque eiusdem villæ cum ſuo altari ita deleta eſt, vt modo cernentibus nullum ſuæ conſtructionis præbeat indicium. Erat autem ibi videre miſera. Nam cum fœminæ liberis, & viri coniugibus manum porrigentes ſubuenire niterentur, impetu aquarum rapti, vna cum eis, quibus auxilio eſſe volebant, extincti ſunt. Sed & cadauera longo tempore tumulata, vi aquarum de ſepulchris ſoluta, cum vaſculis quibus inerant, in terminis alterius villæ reperta ſunt.

Chron. Andeg. 875.

Menſe Auguſto Rex Hludouuicus cum filiis & fidelibus ſuis colloquium habuit in villa Tribure. Interea Hludouuicus Italiæ Imperator obiit: cuius corpus translatum Mediolani, in baſilica ſancti Ambroſii ſepultum eſt. Quod cum Karolus Galliæ tyrannus comperiſſet, ilico regnum Italiæ inuaſit, & omnes theſauros, quos inuenire potuit, vnca manu collegit. Vnde Hludouuicus Rex iratus, Karlmannum cum exercitu per Baioariam deſtinauit in Italiam: Ipſe vero, iuncto ſibi æquiuoco ſuo, cum manu valida regnum Karoli ingreſſus eſt, vt eum de Italia exire compelleret. Exercitus autem, qui Regem ſequebatur verſus ad prædam, cuncta quæ inuenit, diripuit atque vaſtauit. Karolus vero audito Karlmanni aduentu in Italiam, primo clauſis Alpium ſe defendere nititur, ſed nihil proficit. Carlmannus enim loca acceſſu difficilia cum ſuis præoccupauit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuiſſet (eſt enim lepore timidior) ad calliditatem ſolitam conuertitur. Nam aurum & argentum gemmasque pretioſas infinitæ multitudinis Carlmanno obtulit,

A. Bertin. Met. Lamb. Schafn. Mar. Scotus H. Contr. Alb. Stad. Chron. Saxo 875, *Sig. Gembl.* 876. *Otto Friſing.* 6. c. 6.

vt eum sibi placare, & a paterna fidelitate segregare potuisset: iurauitque se de Italia cito exiturum, & Hludouuici fratris sui iudicio illud regnum disponendum seruaturum, si Carlmannus inde discederet. Quo inde discedente, & promissionibus illius credente, ille quæcunque pollicitus est, mentitur, & quanta potuit velocitate Romam profectus est, omnemque senatum populi Romani pecunia more Iugurthino corrupit, sibique sociauit, ita vt etiam Iohannes Papa votis eius annuens, corona capiti eius imposita, eum Imperatorem & Augustum appellare præcepisset. Qualiter autem regnum illud postea cum suis disposuerit, qualiterue cum thesauris, quos tulerat, in regnum suum redierit, quantasque cædes & incendia in itinere exercuerit, p. 46. quia certum non habui latorem, scribere nolui. Melius est enim tacere, quam falsa loqui.

DCCCLXXVI.

A. Bertin. Met. Hildesh. Rhegino Sig. Gembl. H. Contr. Albericus 876, Aim. 5 c. 33. 34, Otto Frising. 6 c. 6 Mar. Scotus 875, Nithardus 3 p. 374, Aquentinus A. Boi. 4 c. 17 n. 2.

Hludouuicus Rex misericordia motus, multorumque precibus exoratus, ne Galliæ regionem propter Caroli stultitiam perderet, in regnum suum mense Ianuario rediit, venitque Magontiacum post Epiphaniam, & inde ad Franconofurt, ibique cum suis sequenti mense colloquium habuit. Similiter mediante quadragesima fecit. Hemma Regina apud Radasbonam Baioariæ ciuitatem obiit, sepultaque est in Ecclesia sancti Emmerammi martyris. Frisiones qui vocantur Occidentales cum Normannis dimicantes victores extiterunt, omnesque thesauros, quos Normanni plurima loca spoliando congregauerant, abstulerunt atque inter se diuiserunt. Carolus Rex de Italia in Galliam rediens, nouos & insolitos habitus assumpsisse perhibetur. Nam talari Dalmatica indutus, & baltheo desuper accinctus pendente vsque ad pedes, nec non capite inuoluto serico velamine, ac diademate desuper imposito, dominicis & festis diebus ad Ecclesiam procedere solebat. Omnem enim consuetudinem Regum Francorum contemnens, Græcas glorias optimas arbitrabatur. Et vt maiorem suæ mentis elationem ostenderet, ablato Regis nomine, se Imperatorem & Augustum omnium Regum eis mare consistentium appellari præcepit. Plurima etiam incredibilia se contra Hludouuicum Regem & regnum illius facturum esse minatus est. Denique inter cætera iactantiæ suæ verba, dixisse fertur, se tantam multitudinem de diuersis locis congregaturum, vt Rheno flumine ab equis exhausto, ipse per aridum alueum eiusdem fluminis esset transiturus, totumque Hludouuici regnum vastaturus. Cuius minæ facillime sedatæ sunt. Nam Hludouuico suum exercitum congregante, ille timore perterritus legatos misit, pacemque petiit. Cumque nuntii ex vtraque parte sæpius directi eos pacificare studuissent, Hludouuicus ægrotare cœpit, crescente quotidie infirmitate, v. Calend. Septemb. in palatio Franconofurt diem vltimum clausit. Cuius corpus transtulit æquiuocus illius, & in monasterio S. Nazarii, quod dicitur Lauresham, honorifice sepeliuit.

Trithem. Chr. Hirs. 876.

Carolus vero Hludouuici morte comperta, regnum illius cupiditate ductus inuasit, & suæ ditioni subiugare studuit, existimans se (vt fama vulgabat) non solum partem regni Hlutharii quam Hludouuicus tenuit, & filiis suis vtendam dereliquit, per tyrannidem posse obtinere, verum etiam cunctas ciuitates regni Hludouuici in Occidentali littore Rheni fluminis positas suo regno addere, id est, Mogontiam, Wormatiam, & Nemetum, filiosque fratris per potentiam opprimere, ita vt nullus ei resistere vel contradicere auderet. Primum igitur Aquense palatium petiit, & inde cum omni exercitu suo profectus in Colonia Agrippinensi concedit. Missis etiam prius legatis ad optimates Hludouuici, vt proprium dominum deserrent, & ad se venirent, venientibus quidem plurima beneficia ac dona promittens, aliter vero facientibus, rerum sæcularium priuationem, vel exterminium minitans. Cui Hludouuicus qui patri in illis locis hæres successerat, cum paucis occurrit, & in Aquilonali ripa Rheni fluminis castra sua posuit, suorum operiens aduentum. Misitque interea nuncios ad Carolum dicens: *Cur ascendisti ad bellandum contra me? quandoquidem nec exteris gentibus bellum est antiquo populo penitus inferre præceptum, nisi pacem oblatam respuerint. Reuertere quæso pacifice in regnum tuum, & esto contentus gloria tua, & noli regnum nobis a genitore nostro iure hæreditario derelictum,*

more

more tyrannico inuadere, & iura propinquitatis, quæ inter nos naturaliter exiſtunt, huiuscemodi factionibus violare. Memento etiam ſacramentorum tuorum, quæ patri meo non ſemel neque bis præſtitiſti; ſimulque conſidera periculum Chriſtianæ plebis, ſi in hac pertinacia irreuocabiliter perſiſtere volueris. Eſto, forſitan confidis in multitudine exercitus tui, quem de diuerſis locis conduxiſti, & ideo bella mouere te delectat. Quare ergo non cogitas, quia apud Deum impoſſibile non eſt liberari in multitudine vel in paucis? Refrena igitur animum tuum ab huiusmodi appetitu, quoniam ea quæ perагere arbitraris, qualem exitum habeant, penitus ignoras.

Sed cum ille his & aliis ſimilibus rationabiliter conventus, nullo modo aſſenſum præbere voluiſſet, ſtimulante auaritia, Hludouuicus quadam nocte ſe ſubtraxit
p.41. de caſtris, & Rheno flumine tranſito, in caſtello Anternaco cum ſuis conſedit, diſperſusque eſt per diuerſa loca omnis pene exercitus illius ad colligenda equorum pabula. Ille vero iterum nuncios ad Karolum deſtinauit, pro pace inter eos componenda. At Carolus pacem ſimulans, & fraudem in corde meditans, ſe pàci conſenſurum & legatos ad Hludouuicum miſſurum pro communi vtilitate, ſubdola falſitate promiſit. In eadem enim nocte cum omni exercitu ſuo properauit, vt Hludouuicum ceteris extinctis comprehenderet, ac ſedes luminum illius euacuaret, poſtea regnum illius, quaſi nullo reſiſtente, poſſeſſurus. Willibertus autem Coloniæ Agrippinæ ciuitatis Epiſcopus, Karoli fraudulenta conſilia intelligens, cæteris trepidantibus eum conſtanter adiit, obnixe poſtulans, ne ita ferociter ac barbare faceret erga nepotem, ea quæ pacis ſunt ſectantem. Sed cum eum a praua voluntate reuocare non potuiſſet, quemdam presbyterum ſuum nomine Hartvvigum per compendiorem viam deſtinauit, & Hludouuico præparatas inſidias, & ipſius Karoli inſinuauit aduentum. Qui ſtatim lorica indutus, & totam fiduciam ſuam in Domino ponens, cum paucis qui ſecum erant (diſperſos enim congregare non poterat) Carolo viriliter occurrit, iuſſitque omnes ex ſua parte candidis vti veſtibus, pro ſigno cognoſcendæ ſocietatis. Saxones autem, quoniam prima fronte contra hoſtes poſiti erant, primum iniere certamen, ſed multitudine aduerſariorum territi, parumper terga verterunt. Franci autem Orientales ex vtraque parte fortiter repugnantes, ac ſigniferis Caroli occiſis, cæteros fugere compulerunt. Quos Hludouuicus perſecutus ſtrages non paucas dabat. Plurimos etiam ex optimatibus Karoli viuos comprehendit, quos propter ſuam humanitatem ſeruari iuſſit incolumes. Carolus vero turpiter fugiens, relictis theſauris, quos ſecum habebat, cum paucis pene nudus euaſit. Hi autem, qui cum Hludouuico erant, reuerſi ad cæſorum ſpolia detrahenda, quantas ibidem prædas in auro & argento, & veſtibus, & armis, & loricis, & equis variaque ſuppellectile tuliſſent, nullus valet edicere. In hoc certamine contra Carolum proculdubio cœlitus dimicatum eſt. Nam (ſicut captiui inde adducti narrare ſolebant) apparente Hludouuico & his, qui cum eo erant, tantus timor omnem Caroli exercitum inuaſit, vt prius ſe victos putarent, quam ad pugnam venirent; Et (quod maioris eſt admirationis) equorum latera, quibus inſidebant calcaribus tundebant & cruentabant; ſed illi, quaſi ad ſtipitem ligati immobiles permanebant. Armis quoque ſuis pugnabant, ſed paucos vulnerabant. Acies enim armorum, quaſi retuſæ eſſent, neminem penitus lædebant. Hæc in VIII. Id. Octobr. contra nouellum Sennacherib geſta ſunt, vt qui prius propter mentis elationem Deum cognoſcere noluit, modo victus & confuſus intelligat, quod non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt, & aliquando auaritiæ & ſuperbiæ ſuæ modum imponat. Hludouuicus poſt fugam Karoli ad palatium Aquisgrani perrexit, & diſpoſitis, prout voluit, his quæ ad ſe pertinere videbantur, cum triumpho ad Franconofurt rediit.

Sequenti autem menſe Carlmannus & Hludouuicus atque Karolus Ludouuici Regis filii in pago Recienſi conuenientes, paternum inter ſe regnum diuiſerunt, & ſibi inuicem fidelitatem ſeruaturos eſſe ſacramento firmauerunt. Cuius ſacramenti textus Theutonica lingua conſcriptus, in nonnullis locis habetur.

DCCCCLXXVII.

DCCCLXXVII.

Hludouuicus Rex menſe Ianuario generali conuentu habito apud Franconofurt, quos de regno Caroli tenuit captiuos remiſit in Galliam. Sclaui (qui vocantur Linones & Siusli) eorumque vicini defectionem molientes, ſolitum dare cenſum renuunt. Quos Hludouuicus Rex miſis quibusdam fidelibus ſuis circa mediam quadrageſimam ſine bello compreſſit, acceptisque obſidibus nonnullis & muneribus non paucis, eos ſub priſtinum redegit ſeruitium.

A. Bertin. Met. Chron. Andeg. Hugo Flauin. Rhegino. H. Contr. Alberic. 877, *Mar. Scotus* 876, *Aim.* 5 c. 35, *Otto Friſing.* 6 c. 6, *Geſta de electione Caroli Calui* apud du Chesne *T.* 2 p. 467, *Trithem. Chr.* 877.

Carolus Galliæ tyrannus, æſtiuo tempore cum exercitu Italiam petiit, & Ticini reſidens magnopere niſus eſt, qualiter Carlmanno illuc aduentanti aditum denegaret in illam prouinciam. Carlmannus vero cum manu valida Noricorum diuerſorumque Sclauorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quod cum Carolus comperiſſet, ilico (iuxta conſuetudinem ſuam) fugam iniit. Omnibus enim diebus vitæ ſuæ vbicunque neceſſe erat aduerſariis reſiſtere; aut palam terga verte- p. 42. re, aut clam militibus ſuis effugere ſolebat, & in eodem itinere dyſenteriæ morbo correptus, cum magna periit triſtitia. Cuius corpus cum ſui ſatellites ad ſepulturam, quam ipſe ſibi apud ſanctum Dionyſium parauerat, transferre voluiſſent, propter nimium fœtorem putidi cadaueris, quo grauabatur exercitus, in Burgundia in quodam monaſterio ſepelierunt.

Carlmannus optimates Italiæ ad ſe venientes ſuſcepit, & diſpoſita, prout voluit, regione, reuerſus eſt in Baioariam. Hludouuicus Rex partem regni Hlutharii cum fratribus Karlmanno & Carlo æqua lance diuidit. Hludouuicus Caroli Regis filius timore perterritus propter iniurias a patre ſuo Regi illatas, legatos ad eum dirigit, pacem poſtulat, & ſe de omnibus, quæ contra eum genitor ſuus geſſerat, excuſare nititur. Cuius legatos Rex audiuit & abſoluit. Poſt hæc Aquenſe palatium petiit, ibique natalem Domini celebrauit.

In hoc anno febris Italica, dolorque oculorum Germanicum populum grauiter vexauit, maxime circa Rhenum habitantes. Peſtilentia quoque ingens ſecuta eſt exercitum Carlmanni de Italia redeuntem, ita vt plurimi tuſſiendo ſpiritum exhalarent.

DCCCLXXVIII.

H. Contr. 878. Menſe Ianuario Rex Hludouuicus de Aquis tranſiens venit ad Franconofurt, & ibi ſequenti menſe cum ſuis colloquium habuit, Carlmannus partem regni Hlutharii, quam priori anno a fratribus ſibi retinendam acceperat, Hludouuico reddidit. Hludouuicus Rex a diebus quadrageſimæ vsque ad menſem Maium moratus eſt in villa regia quæ vocatur Salz, & inde tranſiens apud Franconofurt generalem habuit conuentum, miſisque nunciis ad fratrem ſuum Carolum, partem regni Hlutharii, quam a Carlmanno acceperat, cum eo diuidit.

A. Bertin. 878, *Aim.* 5 c. 37 38. Lantbertus Witonis filius, & Adalbertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt, & Iohanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Carlmanno ſacramento firmare coegerunt. Quibus inde diſcedentibus idem Pontifex domum ſancti Petri ingreſſus, omnes theſauros quos ibi repperit, ad Lateranis tranſtulit, & altare ſancti Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia eiusdem Eccleſiæ clauſit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt, & (quod dictu nefas eſt) omnibus vndique illuc cauſa orationis conuenientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confuſa. Memoratus autem Pontifex conſcenſis nauibus per mare Tyrrenum regnum Caroli intrauit, ibique per totum pene moratus eſt annum. Tandem aſſumpto Boſone Comite, qui propria vxore veneno extincta filiam Hludouuici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit, & cum eo machinari ſtuduit, quo modo regnum Italicum de poteſtate Carlmanni auferre, & ei tuendum committere potuiſſet.

A. Met. 878. Rex Hludouuicus ad Aquas in menſe Octobri perrexit, & cum æquiuoco ſuo Caroli Regis filio haud procul inde colloquium habuit. Eclipſis Lunæ facta eſt III. Id. eiusdem menſis vltima hora noctis. Sol quoque in IV. Cal. Nouemb. poſt horam no-

nonam ita obſcuratus eſt per dimidiam horam, vt ſtellæ in cælo apparerent, & omnes ſibi noctem imminere putarent. Boum peſtilentia in Germania immaniſime graſſata eſt, maxime circa Rhenum. Quam cladem non mediocris hominum mortalitas ſecuta eſt. Villa quædam in Wormacenſe haud procul a palatio Ingileheim ſita eſt, nomine Walahesheim, vbi res miranda contigit, Nam dum animalia mortua quotidie de domibus traherentur in agros, canes, qui in eadem villa erant, iuxta morem ſuum eadem cadauera laniando comederunt. Quadam vero die pene vniuerſi, in vnum locum congregati inde diſceſſerunt, ita vt nullus eorum poſtea neque viuens neque mortuus inueniri potuiſſet.

DCCCLXXIX.

Hludouuicus Rex natale Domini celebrauit in Forahheim, inde in Baioariam profectus eſt inuiſere Carlmannum, qui graui detinebatur infirmitate. Nam paralyſi morbo correptus vſum loquendi amiſit. Ibique optimates eiusdem regionis ad ſe venientes ſuſcepit, ea videl. ratione, vt poſt obitum Carlmanni nullum alium ſuper ſe regem ſuſciperent, vel regnare conſentirent. Inde tranſiens Paſcha celebrauit in Franconofurt. *A. Bertin. 879.*

p.43. Ludouuicus Caroli regis filius III. Id. April. apud Compendium obiit palatium, ibique ſepultus eſt. Quod cum Rex comperiſſet, cum magno exercitu in Galliam perrexit, venitque vsque Viridunum. Exercitus autem qui eum ſequebatur, quoniam a ciuibus illis ſibi victus neceſſaria iuſto pretio emere non potuiſſet, verſus eſt ad prædam, & pene vniuerſam depopulatus eſt ciuitatem. Rex vero miſſis quibusdam fidelibus ſuis vltra Moſam fluuium ad optimates tegionis illius, reuerſus eſt in Franciam, venitque Mogontiacum, & inde ad Franconofurt, ibique Erambertum Comitem de Baioaria aliosque nonnullos ad ſe venientes ſuſcepit, quos Arnolt propter quandam diſſenſionem inter Carlmannum patrem ſuum & eos factam, publicis priuauit honoribus, & de regno expulit. Horum cauſa Rex in Baioariam profectus, diſſidentes aliquo modo ad concordiam reuocauit, & eis priſtinam reſtituit dignitatem. Quod quorundam offendit animos, quaſi Rex iuramenti ſui prævaricator exiſteret. Quod aliter intelligunt qui eiusdem iuramenti ſunt conſcii. Nam Carlmannus qui prior natu erat, primus inter fratres ſe iuramento conſtrinxit, & omnia quæ in illo continentur ſacramento, ſe ſeruaturum eſſe promiſit. Deinde Hludouuicus eodem tenore iurauit, ea tamen videlicet ratione, vt ſi Carlmannus ea quæ promiſit, inuiolata ſeruaret, ipſe eadem ex ſua parte rata cuſtodiret. Sed quoniam Carlmannus in diuiſione regni Longobardorum, iuramentum ſuum irritum duxit, Hludouuicum procul dubio a ſuo iuramento reddidit immunem: & idcirco crimine periurii non tenetur obnoxius. Carlmannus autem tandem Hludouuicum ad ſe accerſiuit, & quoniam loqui non poterat, ei ſeipſum & vxorem & filium vniuerſumque regnum ſcripto commendauit. Cui Rex Epiſcopatus & Abbatias & Comitatus ad ſeruitium delegauit; & diſpoſita, prout voluit, regione, rediit in Franciam. *Chron. Andeg. Rhegin. Lamb. Schafnab. H. Contr. Alb. Stad. Albericus 879, M. Scotus 878, Aim. 5 c. 39, Otto Friſing. 6 c.6, Trithem. Chr. Hirſaug. 878, 879.*

Interea Hugo Hlutharii ex Waldrada filius tyrannidem in Gallia exercebat. Contra quem Rex quosdam fideles ſuos deſtinauit, vt eum inde expellerent. Qui venientes nonnullos ex hominibus illius in quodam caſtello iuxta Viridunum obſederunt, & caſtello potiti alios quidem occiderunt, alios vero in exilium miſerunt, aliosque etiam capillis & cute detracta, cum magna confuſione inde expulerunt, & caſtellum deſtruxerunt.

DCCCLXXX.

Hiems aſpera & ſolito prolixior. Nam Rhenus & Mœnus fluuii glaciali rigore conſtricti longo tempore ſe calcabiles præbuerunt. Rex Hludouuicus natale Domini celebrauit in Franconofurt, poſtea in Galliam profectus, filios Hludouuici ad ſe venientes ſuſcepit, totumque regnum Hlutharii ſuæ ditioni ſubiugauit, Inde ad expugnandos Nordmannos qui in Scalta fluuio longo tempore reſederunt, conuertit exercitum, initoque certamine, plusquam v. millia ex eis proſtrauit. In quo prælio Hugo filius regis occubuit. In Saxonia cum Nordmannis infeliciter dimicatum eſt. Nam Nordmanni ſuperiores exiſtentes duos Epiſcopos, quorum iſta *Aim. 5 c. 40.*

sunt nomina, Thiotrih & Marcuuart; & duodecim Comites his nominibus appellatos, Brun Ducem & fratrem Reginæ, Wigmannum, Bardonem, alterum Bardonem, & tertium Bardonem, Thiotherium, Gerricum, Liutolfum, Folcuuartum, Auan, Thiotricum, Liutharium, cum omnibus qui eos sequebantur, occiderunt. Præterea XVIII. satellites regios cum suis hominibus prostrauerunt, quorum ista sunt nomina; Aderam, Alfuuini, Addasta, Aida, Alcer, Aida, Dudo, Bodo, Wal, Adaluuini, Werinhart, Thiotrich, Ailuuart: exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt.

Rex vero de Gallia rediens in Franciam Pascha celebrauit in Francofurt. Sclaui (qui vocantur Dalmatii,) & Behemi, atque Sorabi, cæterique circumcirca vicini audientes stragem Saxonum a Nordmannis factam, pariter conglobati, Thuringos inuadere nituntur, & in Sclauis circa Salam fluuium Thuringis fidelibus prædas & incendia exercent. Quibus Poppo Comes & dux Sorabicilimitis occurrit, & diuino auxilio fretus eos prostrauit, vt nullus de tanta multitudine remaneret, Carlmannus frater Hludouuici & Caroli XI. Cal. April. obiit.

Hludouuicus mediante mense Augusto apud Wormatiam cum suis colloquium habuit, & quosdam ex fidelibus suis obuiam legatis nepotum suorum ad villam Gundolfi transmisit, quosdam etiam contra Hugonem tyrannidem exercentem in Galliam destinauit. Heinricus vero & Adalbertus & cæteri qui cum eis erant, cum Thiotbaldo principe militiæ Hugonis qui robur exercitus secum habebat, iniere certamen, & ceciderunt multi ex vtraque parte vulnerati: in quo conflictu Heinricus cruentam obtinuit victoriam. Cumque illi qui de villa Gundolfi, & illi qui de prælio reuersi fuerant, in vnum conuenissent, pari intentione cum filiis Hludouici contra Bosonem in Galliam pugnaturi perrexerunt, & Madasconam vrbem expugnantes, Bernardum, qui in ea principatum tenebat, in deditionem accipiunt. Buoso vero fugiens vltra Rodanum fluuium in vrbe Vienna se tutatus est. Nordmanni in Gallia prædas & incendia exercent, & inter plurima loca & monasteria quæ depopulati sunt, etiam Baiorzuna, vbi pars maxima Frisionum habitabat, incendio concremarunt; & inde reuertentes Nouiomagum vallo firmissimo, & muris circundante, hyemandi sibi locum in palatio regis parauernnt. Qnibus Rex Hludouuicus cum manu valida occurrit, & propter hyemis asperitatem, & loci firmitatem, rebus parum prospere gestis, reuersus est.

Hoc anno in Wormacense, & in Nitense, & in plurimis locis regni Hludouuici sterilitas frugum & omnium rerum penuria Germanicum populum non mediocriter afflixit.

44.

DCCCLXXXI.

Rbegino. H. Contr. Albericus 881, Aim. 5 c. 40, Otto Frising. 6 c. 8.

Hybernum tempus valde prolixum fuit, & animalibns diuersi generis pernoxium. Nam tellus verno tempore glaciali rigore constricta, animalibus solita negauit pascua, & illa fame & frigore maxima ex parte perierunt, etiam propter sterilitatem anni prioris.

Rex post Pascha in Galliam profectus, Hugonem Hlutharii ex Waldrata filium ad se venientem in suum suscepit dominium, & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem seruaret. Sed ille prauorum vsus consilio, fidem mentitus Regi molestus efficitur. Quapropter regis exercitus illum persecutus in Burgundiam fugere compulit, Rex vero cum suo nepote Hludouuico apud villam Gundolfi congruum habuit colloquium. Inde transiens omne tempus æstiuum in Baioaria moratus est. Nepos vero illius cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphauit.

A. Bertin. Met. Trithem. Chr. Hirsaug. 881.

Nam nouem millia equitum ex eis occidisse perhibetur. At illi instaurato exercitu & amplificato numero equitum, plurima loca in regione regis nostri vastauerunt, hoc est, Cameracum, Traiectum, & pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam, præcipua etiam in eis monasteria, id est, Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium & Aquense palatium, vbi in capella Regis equis suis stabulum fecerunt. Præterea Agrippinam Coloniam & Bunnam ciuitates cum Ecclesiis & ædificiis incenderunt. Qui autem inde euadere potuerunt, siue canonici siue sanctimoniales, Mo-

Mogontiacum fugerunt, theſauros Eccleſiarum & ſanctorum corpora ſecum portantes.

Rex apud Franconofurt graui infirmitate laborabat,& quia ipſe non potuit, exercitum ſuum contra Nordmannos deſtinauit. III. Kal. Ianuarii ante galli cantum Magonciæ terræ motus factus eſt magnus, ita vt ædificiis conquaſſatis, vaſa, fictilia (ſicut compoſitores luti fatebantur) inuicem ſe conlidentes frangerentur.

DCCCLXXXII. *

Stella cometes XV. Calen. Febr. prima hora noctis apparuit, comas ſuas ſupra modum ſpargens, & rem infauſtam (quæ cito ſecuta eſt) ſua apparitione præmonſtrans. Nam Hludouuicus inualeſcente morbo XIII. Cal. Decemb. diem vltimum clauſit, cuius corpus translatum,& in monaſterio ſancti Nazarii, quod dicitur Lauresham, iuxta patris ſui tumulum ſepultus eſt. Quod audiens exercitus qui contra Nordmannos fuerat miſſus, ab expugnatione hoſtium deſiſtens, infecto negotio rediit. Quorum Nordmanni inde tranſeuntium veſtigia ſecuti, cætera quæ prius dimiſerant, incendio cremauerunt vsque ad Confluentem caſtellum, vbi Moſella Rhenum ingreditur. Murus Magontiæ ciuitatis reſtaurari cœptus, & foſſa murum ambiens extra vrbem facta. Nordmanni de ſua munitione egreſſi, Treuerenſem vrbem inuaſerunt, & habi-
P. 45. tatoribus vrbis partim expulſis, partim occiſis totam in Nonis Aprilis incenderunt. Quibus VValah Mettenſis Epiſcopus incaute cum paucis occurrens occiſus eſt. Nordmanni ereptis quas poterant rebus omnibus, ac quam peſſime & viſui horribilior erat, quibusdam locis & Eccleſiis dimiſſis, quibusdam concrema-

DCCCLXXXII.

Stella cometes XV. Kal. Februarii prima hora noctis apparuit, comas ſuas ſupra modum ſpargens,& rem infauſtam, quæ cito ſecuta eſt, ſua apparatione præmonſtrans. Nam Hludouuicus inualescente morbo XIII. Kal. eiusdem menſis diem vltimum clauſit, cuius corpus translatum, & in monaſterio ſancti Nazarii, quod dicitur Lauresham iuxta patris ſui tumulum ſepultum eſt. Quod audiens exercitus, qui contra Nordmannos fuerat miſſus ab expugnatione hoſtium deſiſtens, infecto negotio rediit. Quorum Nordmanni inde tranſeuntium veſtigia ſecuti, cætera, quæ prius dimiſerant incendio cremauerunt vsque ad Confluentem caſtellum, vbi Moſella Rhenum ingreditur. Murus Ciuitatis reſtaurari cœptus & foſſa murum ambiens extra Ciuitatem facta. Nordmanni de ſua munitione egreſſi Treuirenſem vrbem inuaſerunt & habitatoribus Ciuitatis partim expulſis, partim occiſis totam in Nonis Aprilis incenderunt. Quibus Walah Metenſis Epiſcopus incaute cum paucis occurrens, occiſus eſt. Karolus Imperator audito fratris ſui obitu de Italia perrexit in Baioariam, & Optimates, qui fuerant fratris ſui aduenientes, in ſuum ſuſcepit dominium. Deinde Wormatiam veniens cum ſuis vndique venientibus conſiliatus eſt, quomodo Nordmannos de ſuo regno expelleret. Statuto itaque & condicto inter eos tempore conuenerunt de diuerſis prouinciis viri innumerabiles & omnibus hoſtibus formidandi,ſi Ducem habuiſſent idoneum ſibique conſentientem. Hoc eſt Franci, Norici, Alamanni, Thuringi atque Saxones, parique intentione profecti ſunt contra Nordmannos pugnare cupientes. Quo cum peruenisſent, munitionem illorum, quæ vocatur Ascloha, obſederunt. Cumque iam expugnanda eſſet munitio, & hi, qui intus erant, timore perculſi mortem ſe euadere poſſe deſperaſſent, quidam ex conſiliariis Auguſti nomine

A. Met. 882, *Auentinus* A. Boi. *lib.* 4 c. 18 n. 30.

* Lambecius: *In Pithœana editione ſunt hi Annales in fine mutili, & pertingunt tantum vsque ad principium anni* D CCC L XXX III. *in Codice autem hoc MSto Auguſtisſimæ Bibliothecæ Cæſareæ pertingunt illi vsque ad annum* D CCC L XXXVII *incluſiue. Ne igitur notabile illud Supplementum diutius latitet eapropter integrum hic ſubiungo, incipiens ab anno* DCCCLXXXII, *quippe cuius acta in Pithœana editione nonſolum aliquanto aliter narrantur, quam in Codice hoc Cæſareo, verum etiam nonnulla comprehendunt perperam admixta, quæ reuera ad ſequentes annos* D CCCLXXXIII. DCCCLXXXIV. *&* DCCC LXXXV. *pertinent.* Dum autem continuatio Annalium, quam Lambecius ex Codice Bibliothecæ Cæſareæ exhibuit plane diſcrepet a noſtra, vtrasque hic coniunximus, notasque Lambecii inſimul adiecimus.

matis, reuerſi ſunt in ſuam munitionem, quæ circumſepta conſtabat ſecus littus Moſæ fluminis loco qui dicitur Aſcloha, de Rheno milliar. XIV.

Sig. Gembl. H. Contr. Alb. Stad. 882, Otto Friſing. 6 c. 8.

Carolus quippe cum audiſſet obitum fratris ſui maioris, de Italia iam Imperator factus per Baioariam iter ſuum in Franciam direxit, placitum generale ad VVormatiam tenuit, receptis primoribus & regno fratris ſui menſe Maio. Poſt hæc præparatis copiis ex omni regno ſuo, Longobardis, Alamannis, Francisque ſecum aſſumptis, ille ex occidentali parte contra Nordmannos, Baioarii ex orientali Rheni fluminis vsque ad Antrinacha, tandem ſe transmiſerunt: ibi diuiſo exercitu Baioarii cum principe eorum Arnolfo, Franci cum Heimrico miſi manu cum valida ante Regem & exercitum, vt quaſi incautos & inæſtimantes quandam partem inimicorum extra munitionem inuenirent & inſidiis caperent, ſecundùm illum nobiliſſimi poetæ verſum volentes:

Quid moror vtrum armis contingat palma, dolisue?

d. Bertin. 882.

Et ita factum foret, ni noſtri muneribus corrupti (vt fama refert) de parte Francorum proditores eſſent, & impedirent. Sed tamen paucis occiſis, reuerſi ſunt ad Regem. Redeuntibus illis, alio Rex arrepto itinere cum omni exercitu fines & munitionem Nordmannorum ipſis cum eorum regibus, id eſt, Sigrifrido & Godefrido, principibus Wrm, Halſ, intus incluſis occupauit: caſtra exercitus in circuitu prope ciuitatem fieri præcepit, ſicque per dies XII. obſeſſam conſtrinxit. Mira itaque res & ſtupenda obſidentibus & obſeſſis quadam die occurrit. Nam XII. Calend. Auguſti poſt medium diem tenebroſa ſubito caligo tota caſtra operuit, fulgure & tonitru concrepante, & talis grando, vt nullus antea mortalium ſe tale quid vidiſſe profiteretur: non (vt ſolitum eſt) lapides deſcendere plana & æquali ſuperficie, ſed cornuta & inæquali & aſpera facie, omnibus cernentibus inſolitum & magnum præbuit ſpectaculum. Mirabile & incredibile dictu, vt vix groſſitudo eorum potuerit pollice & medio circumdari. Nam & ita equi ſtupefacti fuerunt, vt effractis ſudibus & habenis, partim extra caſtra, partim

Liutvvardus, Pſeudo-Epiſcopus, cæteris Conſiliariis, qui patri Imperatoris aſſiſtere ſolebant ignorantibus, iuncto ſibi VVicberto Comite fraudulentiſſimo Imperatorem adiit & ab expugnatione hoſtium pecunia corruptus deduxit, atque Gotafridum Ducem illorum Imperatori præſentauit, quem Imperator more Achabico quaſi amicum ſuſcepit & cum eo pacem fecit, datis ex vtraque parte obſidibus: quod Nordmanni acceperunt pro omine. Et vt pax ex illorum parte rata non dubitaretur, clypeum iuxta morem ſuum in ſublime ſuſpenderunt, & portas munitionis aperuerunt. Noſtrates autem calliditatis illorum expertes, eandem munitionem ingreſſi ſunt; alii quidem cauſa negotiandi; alii vero pro loci firmitate conſideranda: at Nordmanni ad conſuetam calliditatem conuerſi clypeum pacis deponunt, portas claudunt, & omnes ex noſtris intus inuentos aut occiderunt, aut catenis ferreis ligatos ad redimendum ſeruauerunt. Sed imperator tantam Contumeliam exercitui ſuo illatam floccipendens prædictum Gotafridum de fonte baptismatis leuauit, & quem maximum inimicum & deſertorem regni ſui habuerat conſortem regni conſtituit. Nam Comitatus & beneficia quæ Rorich Nordmannus Francorum regibus fidelis, in Kinnin tenuerat, eidem hoſti ſuisque hominibus ad inhabitandum delegauit. Et quod maioris eſt criminis, a quo obſides accipere & tributa exigere debuit, huic prauorum vſus conſilio, contra conſuetudinem parentum ſuorum, Regum videlicet Francorum tributa ſoluere non erubuit. Nam theſauros Eccleſiarum, qui propter metum hoſtium abſconditi fuerant, abſtulit, & auri puriſſimi atque argenti ad confuſionem ſui totiusque exercitus, qui illum ſequebatur, libras * II CCCCXII. eiusdem dedit inimicis. Præterea quisque de ſuo exercitu in defenſione ſanctæ Eccleſiæ Zelo Dei commotus aliquem de Nordmannis, qui caſtra inuadere tentabant, occidit, aut eum iugulare aut ei oculos eruere præcepit. Vnde exercitus valde contriſtatus, dolebat ſuper ſe talem veniſſe Principem qui hoſtibus fauit & eis victoriam de hoſtibus ſub-

* 2412.

partim in castris errore & stupore versarentur. Ciuitatis quoque quam obsederant, propter impetum aeris, magna pars corruit, ita vt vna cohors coaceruatim posset equitando ingredi, nisi vallo quod circumierat, suspensa constaret. Igitur per tot dies obsidens tam magnus exercitus æstiuo in tempore propter putredinem cadentium hominum ægritudine correptus ac pertæsus est. Nec minus inclusi simili molestia premebantur. Consultum est ex vtraque parte, vt datis ex nostra parte obsidibus, Sigifridus Rex qui manu validior erat, veniret extra munitionem supra VI. milliaria ad Regem. Primum iuramento contestatus est, quod ex illa hora, & vltra vsque dum Karolus Imperator viueret, nunquam in suum regnum hostili prædatione esset iturus: de hinc Christianitatem professus, ipsum Imperatorem patrem in baptismate acquisiuit. Duos ibi dies læti insimul versabantur, cum remissis nostris obsidibus de munitione, ipse e contrario cum maximis muneribus remissus est ad sua. Munera autem talia erant. In auro & argento bis mille libræ & LXXX. vel paulo plus, quam libram per XX. solidos * computamus expletam. Ita compositis rebus regrediens, etiam Rex in Confluente castello cuncto exercitui amabilem licentiam redeundi concesit. Ciuile bellum inter Saxones & Thuringos exoritur, machinantibus Poppone fratre Heimrichi & Eginone Comitibus. Magna post clade Poppo cum Thuringis inferior extitit.

In illis diebus redeuntibus Baioariis domum, magna & immanis pestilentia in tota Norica excreuit, vt sæpe duo cadauera in vnum tumulum sepelirentur. Rex autem morabatur in Germania, & ante natalem Domini placitum habuit ad Wormatiam, vbi multiformis nuntiis Marauorum aliarumqne gentium receptis, & auditis compositisque rebus, remeauit in Alemanniam. Heinricus quoque missus est contra Nordmannos, ibi prospere, prout potuit, dispositis rebus reuersus est.

DCCCLXXXIII.

p.46. Cæsar in Alamannia natalem Christi celebrauit: inde paulatim iter suum ad Baiovvariam dirigens, Pascha domini honorifice Radaspona ciuitate mansit, ibique habito conuentu, diuersis rebus ab Italia auditis, illuc reuersus est. Igitur Romæ præsul Apostolicæ sedis, Ioannes prius de propinquo suo veneno potatus, deinde quum ab illo simulque aliis suæ iniquitatis consortibus longius victurus putatus est, quam eorum satisfactum esset subtraxit, nimiumque confusi redierunt in sua. Nordmanni vero de thesauris & numero captiuorum CC. naues onustas miserunt in patriam, ipsi in loco tuto se continentes. Imperator inde transiens Mogontiacum venit & inde ad villam Tribure, ibique per plures moratus est dies. Qui etiam Wangioni placitum habuit, & parum vtilitatis decreuit. Nordmanni portum, qui Frisiacâ linguâ * Tauenteri nominatur, vbi Sanctus ** Liobomus requiescit, plurimis interfectis succenderunt. Iohannes Pontifex Romanus decesit; in cuius locum Marinus antea Episcopus, contra statuta Canonum subrogatus est. Quidam Gregorius nomine, quem Romani Superistam vocitabant diues valde in Paradiso Sancti Petri a suo Collega occisus est, & pauimentum Ecclesiæ per quam trahebatur, totum sanguine illius infectum.

DCCCLXXXIII.

Imperator Italiam petens apud vrbem Veronam cum suis fidelibus de statu regni sui consiliatus est *** Boppo & Egino Comites & Duces Thuringorum inter se confligentes non paucas hominum strages dabant, in quo conflictu Boppo superatus vix cum paucis viris effugit, cæteris omnibus occisis. Gotafrid Nordmannus qui superiore anno fuerat baptizatus cum Hugone Hlutarii filio fœdus

H. Contr. Albericus 833.

* Frequens libræ Francicæ computatio secundum solidos & quidem XX. Sic etiam Capit. lib. III. cap. XIV. *Quæ vero non habuerit amplius in suprascripto pretio valente nisi libras tres solidi triginta ab eo exigantur, id est, libra & dimidia.* Vid. etiam Hachenberg *Germ. med. diss. X. §. XI.*

* Nunc Dauentria siue Deuenter in Belgio fœderato ad Isalam fluuium.

** Singularis locus de S. Liobomo, cuius nec in Martyrologio Romano fit mentio, nec in Philippi Ferrarii Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt.

*** In Pithœana editione referuntur hæc perperam ad annum DCCCLXXXII.

esset cupiditati, qui tam thesaurum suum quam culmen Episcopatus rapere anhelabant, malleolo dum vsque in cerebro constabat, percussus, expirauit. Sedet etiam ipse constructor malæ factionis, concrepente turba, stupefactus, a nullo læsus, nec vulneratus mortuus. Non mora apparuit, in cuius vice, omni populo Romano vnanimiter confortante, Marinus qui in id tempus Romana in vrbe archidiaconus tenebatur, ordinari compactum est. Imperator obuiam Papæ pergit, & illum loco nuncupante Nonantula, pro vt merito, honorifice suscepit. Ibi inter alia Vuito comes Tuscianorum reus Maiestatis accusatur, quod ille profugus euasit. Sed tamen illa fuga totam Italicam terram timore concussit: quia statim manu cum valida gentilium de gente Mauritanorum fœdera firmiter pepigit. Perangarius vero consanguineus Imperatoris mittitur ad expoliandum regnum Vuittonis, quod ille quadam parte peregit, & quadam peregisset, ni per corruptionem morbi ac infirmitatem exercitus sui reuerteret, & iam per totam Italiam humanum genus ita inualescente morbo, vt in curtem & inter militiam & ipsum Regem hæc miseria perueniret. Iterum inter Popponem & Eginonem discordia cum crudeli bello concrepat: quorum Poppo, pro vt antea solebat, inferior extitit. Heinricus frater Popponis scilicet quum Nordmannorum manum validam Prumiam venire cognoscit, vsque eos (vt dicunt) nullo euadente cum suis, ad internecionem deleuit, & ille vero vulneratus euasit. iniit eiusque sororem duxit in coniugium. Vnde idem Hugo audacior effectus regnum patris sui suæ ditioni subiugare studuit. Imperator omne tempns æstiuum mansit in Italia, animosque Optimatum regionis illius contra se concitauit. Nam Vuitonem, aliosque nonnullos exauctorauit & beneficia, quæ illi & patres & aui & ataui illorum tenuerant, multo vilioribus dedit personis. Quod illi grauiter ferentes pari intentione contra eum rebellare disponunt, multo etiam plura quam ante habuerant sibi vindicantes. Mons quidam in Italiæ partibus de loco suo motus in Athesin fluuium cecidit, eiusque meatum intercluſit. Hi autem qui apud Veronam & in contiguis locis eiusdem fluminis habitabant, tamdiu utilitate illius carebant donec idem fluuius per eundem montem quasi cauernulas faciens ad suum alueum rediret. Nordmanni per alueum Rheni fluminis ascendentes plurima loca nuper restaurata succenderunt, prædam inde capientes non modicam, quibus Liutbertus Mogontiensis Archi Episcopus cum paucis occurrit, sed non paucos ex eis prostrauit & prædam excusit. Agrippina Colonia absque Eccleſiis & monasteriis reædificata & muri eius cum portis & vectibus & seris instaurati.

DCCCLXXXIV.

Auentinus A. Boi. lib. 4 c. 19. n. 11. *Adlzreiter* A. Boi. p. 1. lib. 12. n. 19. *Brunner* A. Boi. p. 2. lib. 2. p. 70.

Reuerso ad Alamanniam Regi habitum est in villa, quæ dicitur Cholonpurum, generale conuentum. Inde editum est Baiovvarios ad Italiam contra Vuitonem belligera manu proficisci. Quippe Pannonia magnum detrimentum patitur, cuius rei vnde exordium narratur assumpsisse, stilo enucleamus. Igitur quum duo fratres Vuillihalmus & Engilscalchus terminum regni Baiovvariorum in Oriente a Rege (id est, seniore Hludouuico) concessum contra Marauonos tenuerunt, multaque pro patria tuenda conflictando sudasse feruntur. Tandem diem vltimum huius aeris in eadem voluntate finiuere permanentes. Cum vero non esset honor illorum filiis redditus, Arbo in comitatum domno Rege

DCCCLXXXIV.

Nordmanni Saxones inuadere tentauerunt, quibus * Heimrich Comes & Arn Episcopus cum manu valida Orientalium Francorum occurrerunt, consertoque prœlio plurimi ex vtraque parte ceciderunt, sed tamen adiuuante Domino Christiani obtinuere victoriam in quo certamine tales viri de Nordmannis cecidisse teferuntur, quales nunquam antea in gente Francorum visi fuissent, in pulchritudine videlicet ac proceritate corporum. Imperator circa Purificationem sanctæ Mariæ cum suis colloquium habuit in Alsatia, in loco qui vocatur Coloburg & inde Episcopos Abbates atque Comites destinauit contra Nordmannos ad

* In Pithœana editione referuntur hæc perperam ad annum DCCCLXXXII.

ge concedente ſucceſsit, quod prædictorum virorum pueruli illorumque propinqui in contrarium accipientes & vertentes, dixerunt alterutrum fieri,&Arbonem comitem ſi non recederet de comitatu parentorum ſuorum, & ſeipſos ante faciem gladii marituros. Hoc experimento Arbo concuſſus, amicitiam iniit cum Zuentibaldo duce Marauorum gentis, firmatoque inter illos fœdere filium ſuum obſidem fieri non tardauit. Nec minus ipſi prædicti pueri conſulunt quosdam primores Baiovvaricæ gentis, collatisque propinquis, ac vndique copiis, fortior manus in id tempus illis adſtabitur. Comitem a rege conſtitutum inhonorifice expellebant, comitatumque illis in vſum vſurpauerunt. Hoc ergo factum eſt poſt obitum Hludouuici regis, natorumque eius Carlmanni & Hludouuici, quorum ſucceſſor frater illorum minimus in regno extitit, qui mox, pro vt antea tenuit, Arboni prædictum Comitatum reddidit.Sed tamen ex hac re contexta (vt prædiximus) detrimentum Pannoniam ſentire IV. verſiculis proſæ intertextis,ad ſuauitatem legentis, quonam modo hoc fieret, pandemus.

Omne, dicit Ieſus, fieri non ſtabile regnum,
In ſe diuiduum, & nil diſſociabile firmum.
Hinc dolus, anxietas, tibi formoſiſſima tellus,
Hinc labor exoritur, quondam Pannonia felix.

Igitur eodem anno, quo illi pueri prædictum comitem Arbonem a Rege commendatorum exortem fieri honorum impetrauerunt, Zvventibaldus dux
p.46. Marauorum, plenum doli & aſtutiæ cerebrum, non immemor vtriusque quanta ab anteceſſoribus iſtorum puerorum cum gente ſua, vsque dum ad illos terminum Baiovvariorum prætenderunt, paſſus ſit mala; inſuper etiam amicitiæ ac iuramenti, quæ cum Arbone iniit pepigitque ad hoc vindicare proficiſcitur, & perfecit. Nam de ſeptentrionali parte Hiſtri fluminis apprehenſo Werinhario de pueris Engilſcalchi, qui tres habuit mediocri. Vezzilloni quoque comiti, qui illorum propinquus erat, dextram manum cum lingua, & (monſtri ſimile) verenda & genitalia, vt nec ſignaculo deſiſtente, abſciderunt, homines vero illorum quosdam ſine dex-

ad tuendas regni ſui partes. Nordmanni non ſemel neque bis cum Heinricho dimicantes, ſuperantur & vbicunque prædatum ire volebant, fugabantur, interficiebantur, Domino illis reddente, quod meruerunt. Tandem Chriſtianis in vnum congregatis & munitionem illorum expugnare cupientibus, illi timore perculſi noctu fuga lapſi ſunt,quos Heimrich Rheno tranſito ſecutus & in quodam repertos loco, centum duos ex eis absque detrimento ſuorum occidit. Imperator menſe Maio mediante placitum habuit Wormatiæ, & inde tutores partium ſuarum contra Nordmannos deſtinauit. Venit etiam illuc filia Hlutharii a Gotafrido, cui tradita fuerat in matrimonium ad Imperatorem transmiſſa, quam Imperator ſecum aliquanto retinuit tempore, & ad maritum redire non permiſit. Imperator in terminis Noricorum & Sclauorum cum Zvventibaldo colloquium habuit; inde in Italiam profectus cum Witone & cæteris, quorum animos anno priore offenderat, pacificatur. Nordmanni cum Friſionibus in loco qui vocatur Norditi, dimicantes ſuperantur & plurimi ex eis occiduntur. Super quo prœlio extat Epiſtola * Rinberti Epiſcopi eiusdem loci ad Liutbertum Mogontienſem Archiepiſcopum deſtinata hunc modum continens. Karolus iuuenis Rex Galliæ in quadam venatione ictibus cuiusdam apri fertur occiſus; re autem vera a ſuo ſatellite in eadem venatione non ſponte vulneratus occubuit. Vnde Nordmanni qui regnum illius prædis & incendiis longo tempore fatigauerant, audaciores effecti XII. millia librarum auri & argenti ab illa regione tributi nomine exegerunt, & tamen fidem pollicitam nequaquam ſeruauerunt.Nam & obſides occiderunt & a prædationibus minime ceſſauerunt.

* Is eſt S. *Rimbertus* ſiue *Rembertus* ſecundus Hamburgenſis & Bremenſis Archiepiſcopus qui *S. Anſchario* ſucceſsit A. 865. & A. 888. obiit. Vide librum primum & ſecundum Hiſtoriæ meæ Hamburgenſis.

dextra leuaque reuerſi ſunt. Exercitus ſcilicet iuſſu ducis, igne deuaſtat omnia, inſuper vltra Danubium miſis ſpiculatoribus, vbicunque proprietas & ſubſtantia prædictorum ſit puerorum, igni tradita ſine mora eſt hoc ſcandalum antefacti puerulis ſpacio vnius anni ſentitur, hinc equidem non confidentibus a rege pueris aliquid boni propter delictum, quod in Arbone commiſere, receſſerunt, ſtatueruntque fieri homines Arnolfi Carlmanni regis filius qui tunc Pannoniam tenuit. Quo audito, Zvventibaldus dux miſit nuncios ad eum, & ait illi; *Inimicos meos ſuſtentas, ſi eos non dimiſeris, nec me tecum pacificatum habebis.* Alteram etiam occaſionem aduerſus eum protulit: *Tui homines in vitam meam, nec minus in regnum meum doloſe cum Bulgaris conſiliauerunt, qui priore anno ſuum regnum vaſtauere: hoc volo mihi cum iuramento, verum non eſſe, conteſtari,* quorum neutrum vnquam ſe facturum Arnolfus renunciauit. Itaque dux non diu collectis ex omni parte Sclauanorum copiis, magno cum exercitu inuadit Pannoniam immaniter, ac cruenti more lupi mactat, igne & ferro maximam partem deuaſtat, deterit, & conſcindit: ita vt non immerito iſtam ad miſeriam hic verſus componi.

Hic patriæ planctus ſimul & miſerabile funus.

Quo acto dolore per antefactum puerile conſilium, ſpacio vnius anni, dux cum exercitu ſuo non læſus remeauit in ſua.

Cæterum vero inſtanti anno, quo iſta computamus, iterum dux, coagulata multitudine, hoſtiliter Pannoniam hoſtilem exercitum infert: vt ſi quid antea remaneret, nunc quaſi ore lupi per totum deuoraſſet. Tanta enim multitudine in iſto itinere pollebat, vt in vno loco ab ortu vsque ad veſperum lucis exercitus eius præterire cerneretur. Cum tanta enim multitudine in regno Arnolfi per XII. dies exſpoliando verſabatur, demum pro vt voluit proſpere reuerſus eſt. Poſtea quoque miſſa quadam exercitus ſui parte ſupra Danubium, quod audientes filii Vuillihelmi & Engilſcalchi, qui maiores natu erant, Megingor, & Papo, quibusdam Pannoniorum ſecum aſſumptis, contra illos incaute venerunt: ſed tamen pugnam certaminis inire non vtile, nam ad illos victoria concesſit. Iſti fugæ præſidium quærentes Megingor & Papo, in flumine qui dicitur Hrapa, vitam finiuere. Frater vero Bertholdi comitis cum aliis quam plurimis a Sclauanis tentus eſt, attendant, iudicent, atque contendant detractores veri; & quibus huius ſuaſoribus rei vel conſilii primordia placuerint, placeant etiam ſubſequentia mala. Vituperauere autem pacem, qua conſeruata, Pannonia conſeruata eſt; qua vero vitiata, per ſpacium tantum iſto continuato tertio anno dimidio inſtanti Pannonia de Hraba flumine ad Orientem tota deleta eſt. Serui & ancillæ cum paruulis ſuis conſumpti ſunt, primoribus quibusdam tentis, quibusdam occiſis: Et (quod turpius erat) truncatis manu, lingua, genitalibus, remiſi ſunt, hæc enim omnia procul dubio geruntur, ſiue per miſericordiam, ſiue per iram Dei. Sed iuſtam vindictam fieri appellamus, quæ indubitanter non niſi iuſta ſit, vnquam euenire creditur. Imperator per Baiovvariam ad orientem proficiſcitur, veniensque prope flumen Tullinam, monte Comiano colloquium habuit, ibi inter alia veniens Zvventibaldus dux, cum principalibus ſuis, homo (ſicut mos eſt) per manus Imperatoris efficitur, conteſtatus illi fidelitatem iuramento, & vsque dum Carolus vixiſſet, nunquam in regnum ſuum hoſtili exercitu eſſet venturus. Poſtea veniente Brazlanuorum duce, qui in id tempus regnum inter Drauo & Sauo flumina tenuit, ſuique militiæ ſubditus adiungitur. Rex per Carentam in Italia perrexit, proſpere Papia natalem Chriſti celebrauit.

DCCCLXXXV.

Rhegino Sig. Gembl. 885, 886. Proxima die S. Epiphaniæ, habito generali conuentu, Vuito dux Spolitanorum, qui antea fuga ab Imperatore lapſus eſt, cum iuramento excuſauit, ſe non eſſe reum maieſtatis, ad fidelitatem regiam ſuſceptus eſt. Poſt obitum Caroloman-

DCCCLXXXV.

Iidem Nordmanni pagum * Hiſpannicum inuadentes cæteros in circuitu vicinos occupauerunt, atque fruges diuerſi gene-

* Per *pagum Hispannicum* ſiue *Hasbannicum* intelligitur Comitatus *Hasbaniæ*, qui in Epiſcopatu Leodienſi ſitus eſt.

lomanni regis qui tunc Galliam rexerat, Cæsar regnum ipsum aggreditur, receptisque primoribus, & dispositis ibi rebus, prout voluit, remeauit in Franciam, ad edictum placitum Wormacense obuiam Apostolico. Sed dum ipse Papa iam medio itineris spatio foret correptus celeri infirmitate expirauit. Gotafridus rex accusatur, vt in regnum Francorum cum Nordmannis consuleret, ab ipsis etiam accusatoribus occisus est. Hugo filius Hlotharii incaute in regno Imperatoris agens oculorum luce orbatus est. Pax in oriente inter Arnolfum & Zvventibaldum, præsentibus scilicet Baiovvariorum principibus, iusiurando constare firmatur.

generis congregantes, sibi ad hyemandum & inhabitandum, quasi nullo resistente dispossuerunt, viris ac mulieribus, quos inuenire potuerunt, ad suum seruitium reseruatis. Quibus Liutbertus Archiepiscopus & Heimrich Comes aliique nonnulli insperate superuenerunt & plurimis prostratis, cæteros in quandam munitiunculam fugere compulerunt, frugibus quas congregauerant, sublatis. Cumque diu obsesi & fame fatigati manum conserere non auderent, nocte quadam fuga lapsi sunt. Gotafrid Nordmannus, qui Christianus effectus fidem Imperatori & Christiano populo se seruaturum esse sacramento firmauit, fidem mentitus, exercitum non modicum de sua gente congregauit, & per alueum Rheni fluminis ascendere & plurima loca suæ ditioni subiugare dispossuit, quod dum mediante Mense Maio facere instituisset, Deo renuente perficere non potuit. Nam ab Heimricho aliisque fidelibus Imperatoris ad colloquium inuitatus & infidelitatis correptus, cum eos conuitiis variisque ludibriis exacerbaret, occisus est, & omnes qui cum illo erant, Domino illi condignam infidelitatis suæ mercedem retribuente. Nordmanni autem ab eo inuitati, nescientes quid factum erat, in Saxoniam prædatum ire pergebant, quibus cum pauci Saxones occurrissent & tantæ multitudini rebellare timuissent, terga verterunt. At illi longo spatio a suis nauibus remoti fugientes persecuti sunt, quasi eos essent comprehensuri. Interea Frisiones, qui vocantur Destarbenzon, quasi a Domino destinati * prauissimis, vt eis est consuetudo nauiculis vecti superuenerunt, & eos a tergo impugnare cœperunt, quod cum vidissent Saxones, qui prius fugerant, reuersi sunt & grauiter eis repugnando insistebant ** ingratumque est prœlium ex vtraque parte contra Nordmannos. Tanta denique in eos Christiani cæde bachati sunt, vt pauci de tanta multitudine relinquerentur. Quibus gestis iidem Frisiones eorum naues inuaserunt, tantumque thesaurum in auro & argento, variaque supellectile repererunt, vt omnes a minimo vsque ad maximum diuites efficerentur. Hugo Hlutharii regis filius, cuius sororem prædictus Gotafrid duxit vxorem insimulatus est apud Imperatorem, quod eiusdem conspirationis Gotafridi contra regnum Imperatoris fautor existeret. Quamobrem ad Imperatorem vocatus & noxæ conuictus, lumine oculorum vna cum auunculo suo priuatus est & in Monasterium Sancti Bonifacii apud Fuldam retrusus, finem suæ habuit tyrannidis. Cæteri vero qui cum eo erant, equis & armis ac vestibus spoliati vix nudi euaserunt. Imperator cum suis apud Franconofurt colloquium habuit, missisque Romam nunciis Hadrianum Pontificem inuitauit in Franciam. Voluit enim vt fama vulgabat quosdam Episcopos irrationabiliter deponere, & Bernhartum filium suum ex concubina hæredem regni post se constituere, & hoc quia per se posse fieri dubitauit per Pontificem Romanum quasi Apostolica auctoritate perficere dispossuit. Cuius fraudulenta consilia Dei nutu dissipata sunt. Nam Pontifex Romanus ab vrbe digressus & *** Heridano flumine transito, vitam præsentem finiuit, sepultusque est in monasterio Nonantulas. Quod cum Imperator comperisset, contristatus est valde, eo quod in tali negotio voti compos effici non potuit. Post paucos vero dies Mogontiacum venit, & inde Wor-

* Ita quidem ibi scriptum est, sed legendum est *paruissimis*.

** Ita quidem ibi scriptum est, sed legendum est *integratumque est*.

*** *Heridano* pro *Eridano*. Eridanus autem idem est atque *Padus* fluuius.

matiam, ibique cum Episcopis & Comitibus Galliarum habita collocutione in Baioariam profectus est ibique Natalem Domini celebrauit. Romani Pontificis sui morte comperta, Stephanum in locum eius constituerunt. Vnde Imperator iratus, quod eo inconsulto vllum ordinare præsumpserunt, misit Liutvvardum & quosdam Romanæ sedis Episcopos, qui eum deponerent; quod perficere minime potuerunt. Nam prædictus Pontifex Imperatori per legatos suos plus quam XXX. Episcoporum nomina & omnium Presbyterorum & Diaconorum Cardinalium atque inferioris gradus personarum nec non & Laicorum Principum regionis scripta destinauit, qui omnes vnanimiter eum elegerunt, & eius ordinationi subscripserunt.

Ð CCCLXXXVI.

H. Contr. 886. Natalem domini Imperator Radaspona celebrauit, inde inuitatus ab Apostolico Italiam petiit, Liutvvardum episcopum Romam misit, ibi multimodis rebus, prout complacuit, dispositis, inter alia summus præsul a Rege interrogatus decreuit, vt Episcopis, quorum parochiæ de incendiis gentilium penitus vastatæ apparent, aliæ sedes eis non occupatæ concederentur. Die S. Palmarum, seditio vrbe Papia inter satellites Regis & ciuibus infeliciter orta, nam ex vna parte multis occisis, ex alia ciuium vrbis multi vulnerati propter affinitatem Imperatoris, qui tunc ad curtem Olonnam Pascha misit: timore in fugam lapsi, in via vitam finiuere.

Post Pascha, habito generali Papiæ conuentu Imperator per Burgundiam obuiam Nordmannos in Galliam, qui tunc Parisiis erant, vsque peruenit. Occiso ibi Henrico Marchensi Francorum, qui in id tempus Niustriam tenuit. Rex parum prospere actis rebus, reuertitur in sua. Discordia inter Perangarium cognatum Regis, qui foro Iulienſe fruitur, & Luitvvardum episcopum oritur, propterea Perangarius mittens Vercellinam vrbem expoliare, ibique veniens, multis rebus Episcopi abreptis, prout voluit, reuersus est.

Tempore authumni plus solitum inundationes aquarum excreuerunt inæstimatæ. Nam in oriente erumpentibus per littus fluctibus, villæ inopinate circumdatæ subito feruntur: ita cum inhabitantibus viris, fœminis, infantulis vsque in abyssum delatæ cernuntur. Inter alpes vero talis rapacitas aquarum & collisio lapidum fuit, vt flexuras & vestigia viarum per diuexa montis latera nullo modo prospici potuerint.

DCCCLXXXVI.

Mense Februario exercitus Orientalium Francorum missus est contra Nordmannos in Galliam iuxta Parisios consistentes, qui in itinere propter imbrium inundationem & frigus imminens non modicum equorum suorum perpessi sunt damnum. Cum autem illuc peruenissent, Nordmanni rerum omnium abundantiam in munitionibus suis habentes, manum cum eis conserere nec voluerunt nec ausi sunt. Igitur diebus Quadragesimæ & vsque ad tempus Rogationis inani labore consumptis excepto quod Heimrich quosdam extra munitionem inueniens occidit, equis & bubus plurimis inde sublatis redierunt ad sua. Interea Hugo & Gozilin Abbates & Duces præcipui Galliæ regionis, in quibus omnis spes Gallorum contra Nordmannos posita erat, defuncti sunt. Vnde Nordmanni audaciores effecti & de sua munitione egressi omnique regione potiti, venationes & varios ludos nullo prohibente exercebant. Optima pars Mogontiæ Ciuitatis vbi Frisiones habitabant, post mediam quadragesimam mense Martio conflagrauit incendio. Mense vero Maio, Iunio atque Iulio tanta imbrium diu noctuque sine intermissione cœlitus lapsa est, vt nullus æui præsentis tantam aquarum abundantiam se vidisse fateatur. Vnde flumina in diuersis locis intumescentia frugibus variis extitere pernoxia. Nam Rhenus alueum suum egressus cuncta loca sibi contigua ab ortu suo vsque ad introitum maris omnibus frugibus & lino & fœno euacuauit. Padus quoque in Italia similia fecisse perhibetur. Mense Iulio Imperator cum suis colloquium habuit in vrbe Metensi & inde contra Nordmannos profectus est. Vbi dum aliquanto tempore moraretur, Heimrich Comes a suis desertus

&

& ab hostibus circumdatus occiditur. Interea Sigifrid cum magna multitudine Nordmannorum cæteris, qui ibi residebant, auxilium laturus venit, ac Christianis magnum intulit metum. Vnde imperator perterritus quibusdam per Burgundiam vagandi licentiam dedit, quibusdam plurimam promisit pecuniam, si a regno eius statuto inter eos tempore discederent. Ipse vero inde concito gradu in Alsatiam se recepit, ibique per plures dies iacuit ægrotus.

DCCCLXXXVII.

Imperator Elisacia magna infirmitate adgrauatur. Postea parum conualescens ad Alamanniam proficiscitur, vergens curtem Podonam, pro dolore capitis incisionem accepit. Transacto Die S. Paschæ habitum est placitum Weibilinga, ibi inter alia Berngarius ad fidelitatem Cæsaris peruenit, magnisque muneribus contumeliam, quam in Luitvvardo priori anno commiserat, componendo absoluit. Mortuo itaque Buosone, paruulus erat ei filius de filia Hludouuici Italici regis: quem Imperator ad Rhenum villa Chiricheim veniens obuiam: honorifice suscepit ad hominem, sibique adoptiuum filium eum iniunxit. Alamanni contra Luitvvardum Episcopum dolose conspirauere, qui tunc maximus consiliator Regis in palatio fuit, & eum a præsentia Imperatoris omni honore priuatum abire compellunt. Mox vero Cæsar grauissima infirmitate detentus est. ab illo ergo die male inito consilio Franci, & more solito Saxones & Duringi, quibusdam Baiovvvariorum primoribus, & Alamannorum ammixtis cogitauerunt deficere a fidelitate Imperatoris, nec minus perficere: Igitur veniente Carolo Imperatore Franconofurt, isti inuitauerunt Arnolfum filium Carlmanni regis, ipsumque ad seniorem elegerunt, sine mora statuerunt ad regem extolli. Carolus nitens bellum contra Arnolfum regem instaurare, sed non proficit. Concussit timore Alamannos, quibus maxime negocium sui regni habebat commissum, omnes penitus ab eo defecerunt, vt & iam ministri ab eo defecti, sub celeri festinatione ad Arnolfum regem se iunxerunt. Carolus dum se vndique a suis desertum sentit, & nescius quid sui causæ consilium possit fieri: tandem mu-
p. 49 nera ad Regem direxit, exposcens sua gratia vel pauca loca in Alamannia sibi ad vsum vsque in finem vitæ suæ largiri, quod Rex ita fieri concesit. Sed tamen nec hoc diu apud se retinuit. Nam paucos

DCCCLXXXVII.

Hyems aspera & solito prolixior, boum quoque & ouium pestilentia supra modum grassata est in Francia, ita vt pene nulla ejusdem generis animalia relinquerentur. Imperator cum suis colloquium habuit in Weibilingon qui priscis temporibus, id est, ex quo Rex in Alamannia constitutus est, quendam de suis ex infimo genere natum nomine Liutvvardum supra omnes qui erant in regno suo exaltauit, ita vt Aman, cuius mentio facta est in libro Hester, & nomine & dignitate præcelleret. Ille enim post Regem Assuerum erat secundus, iste vero prior Imperatore & plus quam Imperator ab omnibus honorabatur & timebatur. Nam Nobilissimorum filias in Alamannia & Italia nullo contradicente rapuit, suisque propinquis nuptum dedit. Qui etiam ad tantam deuolutus est stultitiam, immo vesaniam, vt monasterium puellarum in Brixia Ciuitate situm inuaderet, & per quosdam amicos suos filiam Vnruochi Comitis propinquam Imperatoris vi raperet suoque nepoti in coniugium daret. Sanctimoniales vero eiusdem loci ad preces conuersæ orabant Dominum, vt contumeliam loco sancto illatam vindicaret, quarum preces illico exauditæ sunt. Nam is qui puellam coniugii more sibi sociare disposuit, eadem nocte Dei iudicio interiit & puella mansit intacta. Quod cuidam *ARNOLPHVS* Sanctimoniali e supradicto monasterio reuelatum est, & illa cæteris indicauit. Cum autem memoratus Liutvvart talia in regno Imperatoris per plures annos actitaret, tandem cenodoxia inflatus & philargyria cœcatus fidem Catholicam peruertere & Redemptori nostro detrahere laborabat, dicens eum vnum esse & vnitate substantiæ non personæ; cum sancta Ecclesia credat & confiteatur, eum in duabus substantiis vnam habere personam, quod quicunque negauerit profecto blasphemat eum, qui venit quærere & saluare quod perierat. Nisi enim esset

Rhegino. Lamb. Schafn. Alb. Stad. H. Conr. Mar. Scotus Chron. Saxo Trithem. Chr. Hirs. 887, Albericus 889. 890, Sig. Gembl. 890, Otto Friſing. 6 c. 9, Aſſerius vita Aelfred. 887.

A. Met. Hugo Flauin. 888, *Auentin* A Boi. 4 c. 20, *Serarii* rer. Mogunt. 4 p. 665.

cos dies in locis a Rege sibi concessis religiose morabatur, post Christi natiuitatem die Idus Ianu. vltimum diem feliciter clausit, & mirum in modum vsque dum honorifice Augensi Ecclesia sepelitur, cælum apertum multis cernentibus visum est, vt aperte monstraretur, qui spretus terrenæ dignitatis ab hominibus exuitur, Deo dignus cœlestis patriæ vernula mereretur feliciter haberi.

esset verus Deus non afferret remedium, nisi esset homo verus non præberet exemplum. Sed idem Rex Regum hoc anno concitauit animos Imperatoris in blasphemum, qui habitâ cum suis collocutione in loco qui vocatur * Kirihheim eum disposuit, ne esset ** Archi Capellanus, multisque beneficiis ab eo sublatis, ut hæreticum & omnibus odiosum cum dedecore de Palatio expulit. At ille in Bajoariam ad Arnulfum se contulit, & cum eo machinari studuit, qualiter Imperatorem regno priuaret; quod & factum est. Nam cum idem Imperator in villa Tribure consedisset, suorumque vndique opperiens aduentum, Arnolfus cum manu validâ Noricorum & Sclauorum superuenit, & ei molestus efficitur. Nam omnes Optimates Francorum, qui contra Imperatorem conspirauerant, ad se venientes in suum suscepit Dominium; venire nolentes beneficiis priuauit, nihilque Imperatori nisi vilissimas ad serviendum reliquit personas. Cui imperator lignum S. Crucis, in quo prius ei fidem se seruaturum iurauerat, per Liutbertum Archi-Episcopum destinauit ut sacramentorum suorum non immemor tam ferociter & barbare contra eum non faceret. Quo viso lacrymas fudisse perhibetur. Tamen dispositio prout voluit Regno in Boioariam se recepit. Imperator vero cum paucis, qui secum erant in Alamanniam repedauit. Nordmanni audita Francorum dissensione, & Imperatoris eorum abiectione plurima loca, quæ prius minime tetigerant, vastauerunt. Ad Remensem quoque vrbem venisse referuntur, sed Deus per merita Sancti Remigii & monasterium extra Ciuitatem positum, & ipsam Ciuitatem nebulâ densissimâ per trium dierum spatia circumdedit, ita ut neutrum inuenire nec saltem videre potuissent. Vnde mente consternati pariterque confusi discesserunt.

DCCCLXXXVIII.

A. Met. Hugo Flauin. 888, *Rhegino. Mar. Scitus* 888, *Otto Frising.* 6 c. 9, *Sigonius* de regno Italiæ lib. 6 initio.

Rex Arnolfus vrbe Radaspona receptis primoribus Baiovvariorum, orientales Francos, Saxones, Duringos, Alamannos, magna parte Sclauanorum, natalem Domini & Pascha ibidem honorifice celebrauit. Illo diu morante multi reguli in Europa & regno Karoli sui patruelis excreuere. Nam Perengarius filius Eberhardi in Italia se regem facit. Rudolfus vero filius Chuonradi, superiorem Burgundiam apud se statuit regaliter retinere. Inde itaque Hludouuicus filius Buoſoni, & Vuito filius Lamberti Galliam Belgicam, nec non prouinciam, pro vt reges habere proposuerunt. Odo filius Rodberti vsque ad Ligerim fluuium & Aquitanicam prouinciam sibi in vsum vsurpauit. Deinceps Arnolfus se regem haberi statuit. His auditis rex Franciam petiit, habitoque ad Franconofurt generali conuentu, dispositio aduentare Wormaciam. Quod vero Odo comperiens, salubri vtens consilio, contestans se malle suum regnum gratia cum Regis pacifice habere, quam vlla iactantia contra eius fidelitatem superbire, veniensque humiliter ad Regem & gratanter, ibi recipitur: rebus ab vtraque parte, pro vt placuit, prospere dispositis, vnusquisque reuersus est in sua. Rex contra Rodolfum Elisaciam progreditur. Indead eum misso Alamannico exercitu, ipse per Franciam Baiovvariam reuersus est. Rudolfus enim inito consilio cum primoribus Alamannorum sponte sua ad Regem vrbem Radasponam vsque peruenit, multaque inter illos conuenienter adunata, ipse a Rege cum pace permissus, sicuti venit, ad sua remeauit. Italiam equidem cum exercitu aggredi complacuit. Sed Perangarius, qui parumper antea cum Vuitone dimi-

* Kirihheim pro Kirichheim. In antiquis enim ævi Caroli Magni Codicibus MStis sola littera H. nonnunquam idem valet atque CH. vt *Heimrih* pro *Heimrich ih* pro *ich*, *Almahtdig* pro *Almachtig*. &c.

** Hoc est, *Archi-Cancellarius*.

dimicans cruento tyranno, hoc præcauens, ne Italicum regnum cum tam valida manu ingreſſus perperam pateretur, miſſis ante ſe principibus ſuis, ipſe vero oppido Tarentino Regi ſe præſentauit, ob id ergo & a Rege, eſt clementer ſuſceptus, nilque ei antequæſti regni abſtrahitur; excipiuntur curtes nauium, & ſagum. Exercitui itaquenon mora licitum erat domum redeundi. Rex autem paucis ſecum aſſumptis, forum Iulienſe penetrans, curtemCorontanam natale Domini celebrauit. Tanta namque in iſto itinere conſternatio equinorum cadauerum fit, vt vix vnquam talis fieri memoria mortalibus traditum ſit.

DCCCLXXXIX.

Luitbertus Mogontinæ vrbis nobilis Archiepiſcopus ab hac vita migrauit, cuius viuendi ordo quali probitate maneret, per omnia longum eſt explicare. Tamen licet pauca in quibusdam verſiculis breuiter expediatur. *Rhegino. Lamb. Schafn. Mar. Scotus 889.*

Largus erat multum, patiens, humilisque, benignus,
Omnibus exemplum in bonitate manens.
Hiſter qua fluitat, currit Hrenusque bicornis,
Litterulis doctis doctior ipſe fuit.

Graue igitur tempus hoc anno incanduit. Nam Italia febris tuſiendo perplurimos vexabat, inundationes aquarum plus ſolito excreuere, ciuilia bella circumquaque regiones conquaſſantur, peſtilentia ſparſim, ac fames inopinata, vltra modum incubuit. Grandine vero contritis frugibus mortales inopiam frugum cum miſeria patiuntur. Sed inter alia execrabile prodigium in regione Thuringorum viſum eſt. Namque e cœlo aqua, non (vt ſolet pluuia) ſtillatim deſcendere, ſed coaceruatim quaſi fluens torrens irruit, per tres villas vno momenti ictu euulſis ædificiis, ter centum cadauera mortuorum, impulſione aquarum campo deiecta colligebantur.

Exeunte menſe medio Rex apud villam, quæ dicitur Forahhem, generale conuentum habuit, ibique diſputans de ſtatu regni ſui, conſultum eſt, vt eodem tenore primores Francorum, prout Baioarii iuramento confirmarent, ne ſe detraherent a principatu & dominatu filiorum eius, Zvventibulchi quidem & Ratoldi, qui ei de
p.50. concubinis erant nati, quod quidam Francorum ad tempus renuentes, tandem regiæ ſatisfacientes voluntati, dextram dare non recuſabant, eo tamen modo, vt ſi de legali ſua vxore hæres ei non produceretur. Aduenientibus etiam ibidem vndique nationum legatis, Nordmannorum, ſcilicet, ab Aquilone Sclauanorum, pacifica optantes, quos Rex audiuit, & ſine mora abſoluit. Inde itaque edictum eſt, in exercitum ire ad Obodritos, ſed antea placitum curte regia Franconofurt haberi cum Francis Regi complacuit, peruentum igitur eſt, ſicuti antea diſpoſitum erat, ad Obodritos cum maximo exercitu, Sed tamen ibi parumper rebus proſpere geſtis: Rex data exercitui licentia ad Franconofurt celeri feſtinatione reuerſus eſt. Inde per Alamanniam paulatim transgrediens Baiovvariam vrbe Regino honorifice natalem Domini celebrauit.

DCCCXC.

Mediante vero quadrageſima Rex Pannoniam proficiſcens, generale conuentum cum Zvventibaldo duce, loco qui vulgo appellatur Omuntesperch, habuit. Ibi inter alia præficitur dux a Formoſo Apoſtolico, rogatus Regem enixe interpellabat, vt vrbe Roma domum S. Petri viſitaret, & Italicum regnum a malis Chriſtianis & imminentibus paganis ereptum ad ſuum opus reſtringendo dignaretur tenere. Sed Rex multimodis cauſis in ſuo regno excreſcentibus præpeditus, quamuis non libens, poſtulata denegauit. Poſt Paſcha menſe medio, villa quæ dicitur Forahheim cum ſuis conloquium habuit. Ibi ad eum filia Hludouuici, Italici regis, vidua Boſoni tyranni, magnis cum muneribus veniens, honorifice ſuſcepta ac ad propria remiſſa eſt. Rex ibi rebus diſpoſitis, prout placuit, cauſa orationis in Alamannia Augeam Conſtantiamque peruenit. Inde regrediens vrbe Rataſpona, natalem Chriſti celebrauit. Salomon Conſtantiæ Epiſcopus vir vitæ probabilis obiit, cui æquiuocus eius Salo- *Rhegino 890. Albericus 893. Auentinus A. Boi. 4. c. 20.*

mon iunior, tertius ſiquidem tunc eiusdem nominis vocabulo, in ſedem epiſcopus conceſsit.

DCCCXCI.

A. Met. Hugo Flauin. Rhegino. H. Contr. 891, Otto Friſing. 6 c. 11.

Rex legatos ſuos pro renouanda pace ad Marauos transmiſit. Embricho Reginо vrbe Epiſcopus, vir patiens, humilis, ſobrius, fidusque manebat, grauis ætate feliciter diem vltimum clauſit. Ipſa vero ciuitas diuina vltione mirum in modum ſubito incenſa cum omnibus machinamentis, & eccleſiis. 4. Id. Aug. concremata eſt, exceptis domo S. Emmeramni martyris, & Eccleſia S. Caſiani, media vrbe conſtituta, ab igne diuinitus defenſæ ſunt. Nordmanni igitur fines occidentalium Francorum inuadentes, quidam ad defendendum exercitus a Francia dirigitur. Ibi Sundaroldus Mogunciacenſis Archiepiſcopus incaute illis occurrens interfectus eſt, in cuius locum Haddo Abbas Augenſis cœnobii homo ſubtilis ingenii antiſtes conſtituitur. Arnolfus ergo rex ob hoc vlciſcendum in Nordmannos cum Francis Alamanico exercitu inutile ſecum aſſumto, iter arripuit. Sed Alamanni quidem ægrotantes a Rege domum relapſi ſunt: ipſe cum Francis ad occidentem proſpere profectus eſt. Nordmanni deuaſtata ex maxima parte Hlotharici regni regione prope fluuium Clyla, loco qui dicitur Louonnium ſepibus (more eorum) munitione cepta, ſecuri conſederunt. Ex improuiſo enim Rex & exercitus peruenere ad eundem locum. Tranſito igitur celeriter eodem fluuio (nec mora) meditatum eſt, prælium applicari. Cunctati namque Regi, ne tam valida manus periclitaretur, quia interlatente palude, ex parte vna, ex altera circumfluente ripa, non donatur facultas equitibus aggredi: oculis, cogitatione, conſilio, huc illuc peruagabatur, quid conſilii opus ſit, quod Francis pedetentim certare inuſitatum eſt, anxie meditans, tandem heros primores Francorum aduocans ſic alloquitur patienter: *Viri Domini, recolentes, & ſemper ſub Dei gratia patriam tuendo fuiſtis inuincibiles, inſpirate animis, ſi ab inimicis, quando quidem more paganiſmo furentibus pium ſanguinem parentum veſtrorum effuſum vindicari recolitis, & ſacra ſub honore ſanctorum creatoris veſtri templa euerſa iam in patria veſtra cernitis: miniſtros etiam Dei ſummo gradu conſiſtentes proſtratos videtis: nunc milites agite, ipſos ſceleris factores ante oculos habentes, me primum equo deſcendentem, ſigna manu proferentem ſequimini, non noſtram ſed eius qui omnia poteſt, contumeliam vindicantes, inimicos noſtros in Dei nomine aggredimur.* His incitati dictis, omnibus ſenibus & iuuenibus par voluntas & audacia, pedeſtre bellum aggredere datur, prius Regem flagitantes, vt equitando eos procuraret, ne quid eis pugnantibus a tergo inſidiis inimicorum timendum ſit. Clamor Chriſtianis in cœlum attollitur, nec minus Pagani more ſuo clamantes, ſigna horribilia per caſtra mouebantur. Euaginatis gladiis ex vtraque vt lapis ferro, in inuicem ad inuicem concurſum eſt. Erat autem ibi gens fortiſsima inter Nordmannos Danorum, quæ nunquam antea in aliqua munitione & capta & ſuperata auditur. dure certatum eſt, ſed non indui (ſubueniente gratia Dei) victoria ad Chriſtianos conceſsit. Nordmanni fugæ præſidium quærentes, flumen quod antea eis a tergo pro muro habebatur, pro morte occurrebat. Nam inſtantibus ex altera parte cæde Chriſtianis, coacti ſunt in flumen præcipitari, coaceruatim ſe per manus & colla cruribusque complectentes, in profundum per centena & millia numero mergebantur, ita vt cadaueribus interceptum alueum amnis ſiccum appareret. In eo prælio cæſi ſunt duo reges eorum, Sigiffridus ſcilicet & Godafridus, regia ſigna xvi. ablata, & in Baiovvariam in teſtimonium transmiſſa ſunt. Eodem in loco, die ... Cal. Leitanias Rex celebrare præcipit: ipſe cum omni exercitu laudes Deo canendo proceſsit, qui talem victoriam ſuis tribuit, vt vno homine tantum occiſo de parte Chriſtianorum (quod compertum eſt) tanta millia hominum ex altera parte perierunt. p. 51.

DCCCXCII.

Rex de Francia cum victoria in Alamania curte regia Vlma honorifice natalem Domini celebrauit, inde Orientem proficiſcitur, ſperans ibi Zvventibaldum ducem obuium habere. Sed ille, more ſolito, ad Regem venire renuit, fidem & omnia

mnia ante promiſſa mentitus eſt. Inde rex irato animo in Hengiſtfeldono cum Brazlauone duce colloquium habuit, ibi inter alia quærens tempus & locum quomodo poſsit terram Marauorum intrare. Conſultum eſt enim, vt tribus exercitibus armatis regnum illud inuaderet. Rex equidem aſſumptis ſecum Francis, Baioariis, Alamannis, menſe Iulio Marauam venit: ibi per IV. hebdomadas cum tanta multitudine, Vngaris etiam ibidem ad ſe cum expeditione venientibus, omnem illam regionem incendio deuaſtandam verſabatur. Miſſos etiam ſuos inde ad Bulgarios & regem eorum Laudomir, ad renouandum priſtinam pacem cum muneribus, menſe Septembri, transmiſit, & ne coemtio ſalis inde Marauanis daretur, expoſcit. Miſi autem propter inſidias Zvventibaldi ducis terreſtre iter non valentes habere, de regno Brazlauonis per fluuium Odogra vsque ad Gulpam, dein per fluentes Saue fluminis nauigio in Bulgaria perducti, ibi a Rege honorifice ſuſcepti, eadem via, qua venerant, cum muneribus menſe Maio reuerſi ſunt. Poppo dux Thuringorum honoribus priuatus eſt.

A. Met. Rhegino. Chron. Saxo 892, Sagittarius Antiq. Duc. Thur. 3 c. 13.

DCCCXCIII.

Ante quadrageſimam Rex per totam occidentalium Francorum prouinciam, monaſteria, Epiſcopatus, cauſa orationis obibat. Engilſcalchus, iuuenili audacia vir, qui poſt rapta de concubina Regis filia, ad tempus ſe Marauos exul contulit. Poſt hæc ad gratiam Regis non longum veniens, Marchenſis in Oriente effectus eſt. Ibi audacter contra primores Baioariæ in rebus ſibi ſummis agens iudicio, eorum vrbe Radaſpona incaute palatium Regis prolapſus, & Regi præſentatus, obcœcatus eſt. Hinc etiam & Willihelmus filius patruelis eius miſſos ſuos ad Zvventibaldum ducem dirigens, reus maieſtatis habebatur, capite detruncatus eſt, frater quoque eius cum Marauanis exul deliteſcens, inſidioſo conſilio ducis, cum aliis quam plurimis interfectus eſt. Arrepto itaque Rex itinere, iterum regnum Zvventibaldi ducis ingreditur cum exercitu maxima parte illius regionis exſpoliata propter inſidias poſitas, magna cum difficultate itineris in Baioaria ad regiam curtem Otingam reuerſus eſt, de qua ei non multum poſt filius naſcebatur, quem Hado Mogontiacenſis Archiepiſcopus & Adalpero Auguſtæ Vindel. Epiſcopus ſacro fonte baptiſmatis Chriſmantes, nomine aui ſui Hludouuicum appellauerunt. Miſi autem Formoſi apoſtolici cum epiſtolis & primoribus Italici regni ad Regem, in Baioaria aduenerunt, enixe deprecantes, vt Italicum regnum, & res S. Petri ad ſuas manus a malis Chriſtianis eruendum aduentaret: quod tunc maxime a Widone tyranno affectatum eſt. quos Rex apud vrbem Regino honorifice recipiens, & cum muneribus poſtulata annuens, abire permiſit. Hiems aſpera & plus ſolito prolixa extenditur, ita vt menſe Martio nix in quibusdam locis per quinque dies menſura in profundo vnum pedem habere viſeretur: inde per Baioariam maxima penuria vini facta, oues & apes perditæ.

A. Met. 893.

Herm. Contr. 883.

DCCCXCIV.

p. 52.

Sonitus tonitrui magni increpuit v. Cal. Febr. ipſe mox in itinere poſitus natalem Domini curte regia Weibilinga manſit. Inde cum Alamannico exercitu Italiam intrauit. Pergamum ciuitatem primum cum comite Widonis Ambroſio ſibi rebellem ſentit, ob hoc Rex mente commotus, iuſsit caſtra exercitus, ipſe adequitans, in ambitu ſupra montem vsque ad murum ciuitatis promoueri. Conſerti ſunt enim ita veſperaſcente iam die pugnantes, vt cætera pars noctis par obſidentibus & obſeſsis vigilandum erat. Aurora inſurgente Rex miſſarum ſollennitate completa vrbem ad expugnandum exercitum per circuitum diſtribuit.

A. Met. Rhegino. Mar. Scotus 894, Otto Friſing. 6 c. 12.

Deeſt folium.

Poteſtati reconciliatos ſe ſubdidere. Iterum Rex a Formoſo Apoſtolico per Epiſtolas & miſſos enixe Romam venire inuitatus eſt. Rex vero cum conſilio Epiſcoporum ſuorum, petitionibus ſuis ſatisfacere decreuerit: menſe Septembri de Francia & Alamannia in Italia promouit exercitum. Venientes quippe vltra Padum, ibi diuiſo exercitu Alamannos per Boloniam ad Florentinam vrbem ire permiſit, ipſe

ipſe cum Francis per ſuperiores partes alpium curtem, quæ dicitur Turris, ſic vsque ciuitatem Lunam progreditur, ibi natale Domini celebrauit.

DCCCXCV.

Alb. Stad. 895, A. Met. Rhegino, M. Scotus 896, Albericus 897, Sig. Gembl. 898, Otto Fris. 6 c. 13.

Igitur propter nimiam intempeſtatem aeris, & immoderatam effuſionem imbrium, & vltra modum inundationibus aquarum, omnis exercitus per deuexa montium cacumina impedita ſunt, paſſim errando laborioſe peruagatus. Vnde etiam maxima peſtilentia equorum & plus ſolito, propter difficultatem itineris aggrauando excreuit, ita vero vt totus pene exercitus ſuppellectile ſuum inconſueto more per ſellatos more equitum boues trahebant. Adhæc interim malus rumor Regem nec non exercitum commouit. Perngarium ſcilicet nepotem eius a fidelitate ſua defeciſſe, & in Italiam iam pro hoc reuerſum eſſe. Adalpertum videlicet Marchenſem Tuſciæ mutuis colloquiis Perngarii, ne aliquo modo ad Regis fidelitatem intenderet.

His & talibus auditis Rex graui moleſtia, totusque exercitus, maxima anxietate & penuria præoccupatus, tandem vrbem Romam aduenerunt. Super hæc omnia nouum genus anxietatis exercitui occurrit. Nam aduentantibus illis Ageldrudis vidua Vuidonis portas in circuitu murorum omnes ſerrando præoccupauit, vt omnibus pariter ad domnum S. Petri introitus denegaretur. Quod Rex moleſte accipiens, in commune conſilium cum omni exercitu ad Eccleſiam beati Pancratii conuenit. Poſt, ſolemnitate miſſarum celebrata, Rex exercitum vnanimiter interrogauit: quid facto opus ſit. Conueniunt omnes cum lachrymis, fidem promittentes, confeſionem coram ſacerdotibus publice agentes, indicto vnius diei ieiunio, bello Vrbem expugnare in commune acclamatum eſt. Cunctantibus ergo cunctis redire in caſtra, Rex murum proſpiciendo circumibat, Dei nutu ſubito inter obſeſſis & obſidentibus inſperate contentio exoritur, concurſus ex omni parte plebis, omnes vociferantes Vrbem bello expugnare, omnibus in pugna par voluntas, nec mora aduenerunt murum lapidibus, defenſores murorum depellunt, multitudo virorum portis ſe conſtipat, alii ſecuribus & ſpadis portam & vectes ferratos incidunt, alii murum perfodiunt, alii per ſcalam muros aſcendunt; ſicque Dei prouidentia firmiſſima & nobiliſſima vrbs, nullo ex parte Regis de tanto exercitu ſuccumbente, iam veſperaſcente die, nobiliter cum triumpho expugnata eſt, Apoſtolico & vrbe de inimicis liberato. Omnis namque Senatus Romanorum, nec non Græcorum Schola, cum vexillis & crucibus ad pontem Miluium venientes, Regem honorifice cum hymnis & laudibus ſuſcipientes ad vrbem perduxerunt. Iam Apoſtolicus paterno amore diligendo Regem, ante paradiſum, loco qui dicitur Gradibus S. Petri ſuſcipiens, & honeſte ad baſilicam beatorum principum Apoſtolorum lætificando introduxit, & ſecundum morem anteceſſorum ſuorum, imperialem conſecrationem capiti ſibi imponens, Cæſarem Auguſtum appellauit, diſpoſitis ibi multimodis rebus, omnis Romanorum populus ad S. Paulum cum iuramento Imperatori fidem promittentes, iuramentum vero illud ne quem lateat, hic inſerere propoſuimus: *Iur* op. 53. *per hæc omnia Dei miſteria, quod ſaluo honore, & lege mea atque fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum, & ero, omnibus diebus vitæ meæ, Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo, & Lamberto filio. Agildrudæ & ipſi matri ſuæ ad ſæcularem honorem nunquam adiutorem præbebo, & hanc ciuitatem Romam ipſi Lamperto, & matri eius Agildrudæ, & eorum hominibus, per aliquod ingenium aut argumentum non tradam.* Poſthæc autem Conſtantinus & Stephanus, qui maiores inter Senatum erant, rei maieſtatis eſſe accuſati ſunt, quia cum Agildruda prius Vrbem capiendam conſpirauere. quos Rex ſine mora comprehendi & ſecum in Baioaria transferri præcepit. Vrbem vero ad ſuas manus cuſtodiendam Faroldo cuidam Vaſſallo concesſit. Ipſe xv. tandem die, poſtquam venerat, ab Vrbe digreſſus eſt. Comperta denique Agildruda in ciuitate Spoletana morare, quam ad expugnandum mox iter arripuit. Sed antequam ad locum deſtinatum peruenisſet, graui infirmitate capitis detentus, imperfectum reliquit, & cum

omni

omni festinatione paruulo filio suo, nomine Ratold, qui ei de concubina erat, ad fidem Italicæ gentis Mediolanum dimisso, per vallem Tridentinam, mense Maio in Baioariam reuersus est. Sed non multo post etiam filius eius, quem in Italia dereliquit, per lacum Cumense ad eum reuersus est. Post mortem etenim Waltfredi Foro Iulii Marchensis qui multum fideliter ad Imperatorem Veronam contendendo retinuit, illico Perngarius regnum Italicum inuasit, & vsque ad flumen Adduam quasi hæreditario iure contra Lantbertum in participationem recepit. Maginfredus comes Mediolanensis ab Lantberto filio Widonis capitali sententia interfectus est: filius eius atque gener oculorum lumine orbati sunt.

At Romæ Formosus Papa defunctus die S. Paschæ, in cuius locum consecratur Bonifacius, qui podagrico morbo correptus vix xv. dies superuixisse reperitur, in cuius sedem succesit Apostolicus nomine Stephanus vir fama infamandus, qui anteces-sorem suum Formosum inaudito more de sepulchro eiectum, & per aduocatum suæ responsionis depositum foras extra solitum sepulturæ Apostolicæ locum sepeliri præcepit. *Trithem. Chr. Hirs. 898.*

Pacem ergo Græci eodem anno cum Auaris (qui dicuntur Vngari) facientes, quod eorum conciues Pulgari in prauum vertentes, hostili expeditione contra eos insurgunt, & omnem regionem illorum vsque portam Constantinopolitanam deuastando insequuntur. Quòd ad vlciscendum Græci astutia sua naues illorum contra Auaros mittunt, ac eos in regnum Bulgarorum vltra Danuuium transponunt. Illi transpositum manu cum valida gentem Bulgarorum ingressi, maximam partem cedendo neci tradiderunt. Hoc audientes positi in expeditione Bulgari cum omni festinatione primum deliberare ab infesto hoste recurrunt, consertoque illico prælio, victi sunt, iterum pari tenore recuperare nitentes, secundo caruere victoria. Tandem miseri insci quam consolationis causam & remedii potuissent inuenire, currunt omnes ad vestigia vetuli illorum regis Michaelis, qui eos primum ad Christianæ religionis veritatem conuertit, inquirentes quid eis ab imminenti periculo euadendum consuleret, qui indicto triduano ieiunio pœnitentiam de inlata Christianis iniuria agere, dein auxilium a Deo quærendum esse præmonuit. Quo peracto durum imminere certamen. pugnantibus vero ambabus acerrime partibus, ad vltimum misericordia Dei victoria quamuis cruenta Christianis concessa est. Quis enim gentilium Auarorum strages tantis congressionibus enumerando possit exponere; quum Bulgarorum, ad quos victoria concesit, numero xx. millia equitum cæsa inueniuntur. Stipantibus denique iisdem in partibus inter se conflictibus, Imperator Pannoniam cum vrbe Paludarum tuendam Braxlauoni duci suo in id tempus commendauit. Leo vero Imperator Græcorum Lazarum quendam vocatum episcopum ad Cæsarem Augustum cum muneribus transmisit. Quem ille apud vrbem Radasbonam gratanter accipiens, paucos cum dies secum retinuit: tandem honoribus ditatum remisit in sua.

DCCCXCVII.

Cæsar vero cum curte regia Otingæ natalem Domini celebrauit, aduenientibus ibidem ad eum Marauorum misis qui pro pace custodienda, ne exules eorum profugi reciperentur ab Imperatore flagitant, quos Rex vt audiuit, absoluit, & sine mora abire iusit. Ipse vero, habito generali conuentu, vrbe Regino propter grauitatem corporis in Baioaria secretis locis hiemare dispoſuit. Fames valida per vniuersam regionem Baiovvariorum incubuit, ita vt multi inedia consumerentur. P. 54.

Exeunte autem mense medio, habitum est placitum vrbe Wormacia, ibi inter alia Zuentibaldus filius Imperatoris ad eum veniens; quem ille benigne suscipiens, quibusdam primoribus suis, qui priori anno ab eo honoribus priuati sunt, cum eo pacificatis, cæterisque negotiis, prout potuit, ibidem inter se dispositis, placabilem licentiam in sua redeundi donauit. Curte vero Triburia, habito generali conuentu Fuldense cœnobium causa orationis petiit. Quo peracto ad curtem, quæ dicitur Salz, peruenit, aduenientibus ibi ad eum cum muneribus Soraborum misis, quos vt audiuit, absoluit, & abire permisit. *A. Met. 897.*

His ita expeditis, contigit vt gentis Behemitarum duces ad Imperatorem Arnulfum, qui tunc temporis ciuitate Raduſpona moratus eſt, aduenerunt, offerentes ei munera regia, & ſua ſuorumque fidelium ſuffragia contra eorum inimicos Marahabitas ſcilicet poſtulantes, a quibus ſæpe (vt ipſi teſtificati ſunt) duriſime comprehendebantur. Quos ergo duces Rex Imperator gratuito ſuſcipiens, Verbaque conſolationis ex pectoribus abundantius inſeruit, & lætabundos donoque honoratos patriam in ſuam abire permiſit, totumque illius anni tempus autumnale finitimis in locis Aquilonaribus Danubii Ymbrisque fluminis ſeſe ſuſtentauit. Hac etiam in ratione, ſi ſupradictæ genti neceſsitas auxilii ſui immineret, paratus cum ſuis fidelibus exiſteret.

DCCCXCVIII.

Poſtea vero, Anno incarnationis Domini DCCCXCVIII inter duos fratres gentis Marahenſium, Moymirum videlicet ac Zentobolchum, eorumque populum diſſenſio atque diſcordia grauiſsima exorta eſt; ita etiam vt ſi vterque alterum ſuis viribus inſequi atque comprehendere valeret, capitalem ſubiret ſententiam. Tunc vero Rex Imperator ita ſciens, Marchiones ſuos Luitbaldum ſcilicet, & Arbonem comitem, vna cum cæteris fidelibus ſuis, parti quæ ad ſe ſpem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionemque Bavvarios ſuos primates transmiſit. At illi more gladii igneque, pro vt poterant, inimicos ſuos humiliauerunt, & deuaſtando necauerunt. Iſtius ergo diſſenſionis & diſruptæ pacis inter ſupra nominatos fratres Arbo comes, & Iharico filio ſuo inſtigante, inſtructor, delatorque atque proditor eſſe conuincitur, & ob hanc cauſam præfectura ſua ad tempus caruit, quam non multo poſt accepit. Deinceps autem quidam, qui erat quondam princeps cum cæteris primoribus gentis Bavvariorum nomine Erimbertus, qui poſtea Regi ſuisque rebellis extitit, a Priznolano quodam Sclauo duce, qui & ipſe Imperatori fidus probatur, comprehenſus dinoſcitur, & a Luitbaldo ſtrenuo comite aliisque vinculis illigatus Regi a Drantesdorf eſt præſentatus, Chriſti Domini natale anni inſtantis finiente. Iterum autem expeditione ordinata tempore hiemali, Bavvariorum principes cum ſuis fines Marahabitarum fortiter atque hoſtiliter inuaſerunt, & manu valida loca illorum deſertantes, prædamque colligentes, domumque reuertentes habentes ea. .....

Ann. Contr. 899. Tum vero multis temporibus inauditum ſcelus, & quod non oportuit facinus de regina Ota diuulgatum eſt, id eſt, vt corpus ſuum in latebroſo ac iniquo manciparet coniugio. Quod ipſum Radaſpona vrbe menſe Iunio, iuxta primorum præſentium iudicium LXXII. * iurantibus definitum comprobatur.

Ipſo quoque tempore eiusdem magni & communis placiti ciuitate Regia Rex paralyſi ſolutus infirmatus eſt. Secundum autem vt Regi nociuum quoddam a viris ac feminis daretur, vt inde paralyticus efficeretur, quorum vnus vocabatur German qui reus maieſtatis conuictus, & ideo Otingæ decollatus eſt: alter vero fuga lapſus in Italia latuit. Et alia quoqne femina nomine Rodpure, quæ eiusdem ſceleris auctrix deprehenſa, certa examinatione, inueniebatur, Epilinga in patibulo ſuspenſa interiit.

Denique non poſt multum temporis Bavvarii terminos Maraborum confiden-p. 55. ter iterato intrantes, & quæcunque poterant diripiendo populati ſunt, & Zentobolchum puerum filium antiqui ducis Zvventobolchi ſuumque populum de ergaſtulo ciuitatis in quo incluſi morabantur, eripuerunt, ipſamque ciuitatem igni ſuccenderunt, atque in fines patriæ ſuæ pro miſericordia ſecum abduxerunt.

Inte-

* Solenne alias erat, innocentiam ſuam per duodecim coniuratores demonſtrare, prout Legibus Burgundionum Tit. VIII. §. 1. habetur: *Cum XII. iuret* & Legibus Boiorum Tit. VIII. §. III. *Cum XII. Sacramentalibus iuret de lite ſua* vid etiam Hachenberg Germ. media *diſſ. III. §. XVII.* Singulare itaque eſt, quod in Otæ Reginæ innocentia demonſtranda LXXII. iurantium iudicium fuerat adhibitum, ſiue vt Hermannus Contractus habet: *Vta Regina adulterii incuſata, &c. Principum iuramento abſoluta eſt.*

Interim autem Isauricus tyrannidem suam sine cessatione contra Regem exercens: quod vehementer Rex accipiens decreuit nauigio, quia iam tunc infirmus corpore fatigaretur, ciuitatem Mutarensem, in qua ipse Isauricus erat, aggredi: quod & factum est. Illo vero resistente, Rege quoque & suis fortiter viriliterque superantibus, atque ciuitatem oppugnantibus, demum ipse Isauricus, vi compulsus cum vxore & his quæ ad se pertinebant exiuit, & Imperatori sese præsentauit. Tunc Rex custodibus illum custodiendum commendauit, quatenus Radasponam produceretur. at ille timens ne puniretur, fugam iniit, & Marchenses vsque fugit. Quorum itaque adiutorio suffultus vt prius partem regni subripuit, eandem totum secum retinendo obtinuit. Engilmarus Patauiensis Episcopus obiit, in cuius locum Wihingus quidam Alamannus contra instituta patrum prius Marahunensis ab apostolico destinatus Episcopus, Rege concedente succesit. Sed non multo post a Deotmaro Archiepiscopo, cæterisque suffraganeis suis, contra voluntatem Regis, canonicali iudicio abiectus, ac Richhardus ad eandem sedem Episcopus in idipsum tempus ordinatus est.

DCCCC.

Imperator vrbe Radispona diem vltimum clausit, & honorifice in domo Emmerammi * martyris Christi a suis sepelitur. Ludovvicus filius eius, qui vnicus tunc paruulus de legali vxore natus illi erat, in regnum succesit. Cuius frater de concubina, Zvventiboldus nomine, Gallicanum regnum secum retinens, res & Ecclesiarum crudelitate sua immoderate affectans, maximum crimen, eo quod Rotpodo Treuirensi archiepiscopo contra sacerdotalem honorem baculo suo in capite percutiens intulit, a suis tam Episcopis quam comitibus omnibus desertus est. Ipse vero recuperare nitens cum paucis contra eos incaute dimicans, vitam cum regno finiuit. *A. Met. 899, 900. Trithem. Chr. 900.*

Baiovvari per Boemanniam ipsis secum assumptis regnum Marahauorum cunctis per tres hebdomadas deuastantes inruperunt. Tandem cum omni prosperitate domum reuersi sunt, interim vero Auari, (qui dicuntur Vngari) tota deuastata Italia, ita vt occisis Episcopis quamplurimis Italici contra eos depellere molientes, in vno prælio vno die ceciderint xx. millia. Ipsi namque eadem via, qua intrauerunt Pannoniam, & maxima parte deuastantes, regressi sunt, missos illorum sub dolo ad Baioarios pacem optando, regionem videlicet ad explorandum transmiserunt. Quod (proh dolor) primum malum, & cunctis retro transactis diebus inuisum damnum Baiovvarici regni contulit. Igitur ex improuiso cum manu valida,

---

* Annales Metenses ad annum 899. *Circa confinia memorati anni. Arnulfus Imperator migrauit a seculo III. Kal. Decembris sepultusque est honorifice in Odingis, vbi & pater eius tumulatus iacet.* Sed, ipsum Ratisbonæ sepultum fuisse in dicto Monasterio S. Emmerammi ipsius testatur epitaphium apud du Chesne *Hist. Franc. Tom. II. p. 585.* quod tale est:

Hac Arnulphus humo est Cæsar Romanus humatus,
Quem Galli Regem, Boii habuere Ducem.
Hic Aedem Emmeramme tuam defendit, & auxit,
Prædia sunt testes, splendidus atque Liber,
Ad nostram cineres Dionysi transtulit vrbem,
Finibus e Gallis quos, pia facta, tulit,
Postquam nongentos Titan compleuerat annos,
Cæsar persoluit debita iura necis,

Hoc autem Epitaphium cum monumento ipsius sepulcrali & vniuersa ecclesia anno 1642. fuit combustum. Anno vero 1671. ossa ipsius adhuc in sepulcro lapideo fuerunt reperta, quæ tabula plumbea sub ipsius capite indicauit, cui hæc verba inscripta:

✠ VI. ID9 DE€R
ΛRNOLT. I
OBIIT.

Cœlestini Mausoleum Emmerani *cap. XXXI. f. 83.*

maximo exercitu, vltra Anſeum fluuium, regnum Baiovvaricum hoſtiliter inuaſerunt, ita vt per quinquaginta milliaria in longum & in tranſuerſum igne & gladio cuncta cædendo & deuaſtando iam vna die proſtrauerint. Quod vero comperientes vlteriores Baiovvarii dolore compulſi, e contra feſtinare diſponunt. Sed hoc Vngari prægnoſcentes, cum his quæ deprædauerunt redierunt, vnde venerunt, ad ſua in Pannoniam. Interim vero quædam pars de exercitu illorum de Aquilonari parte Danubii fluminis partem illam deuaſtando procupere. Quod vt Luitpoldo comiti compertum foret, moleſte hoc patiendum ferens, contra exiſſe cum quibusdam primoribus Baiovvariorum, vno tantum Euchario Patauienſis ſedis Epiſcopo comitante, vltra Danubium eos inſequendum ſe transpoſuit. Conſertoque illico cum illis prælio, nobiliter dimicatum eſt, ſed nobilius triumphatum. Nam in prima congreſſione belli tanta Dei gratia Chriſtianis occurrit, vt mille cc. gentilium inter occiſos, & qui ſe in Danubio merſerunt, perempti inueniantur. Vix tantum vnum de Chriſtianis occiſum in apparatu belli inueniunt, in cœlo inde Deo gratias clamantes ferebant, qui non in multitudine hominum, ſed miſericordiarum ſuarum pietate, bene ſperantes in ſe ſeruaſſet. Tandem læti poſt tantam victoriam in eodem loco * poſt victoriam illis cœlitus datam congreſſi clamore magno in cœlum inde Deo grates ferebant, qui non in multitudine hominum, ſed miſericordiarum ſuarum pietate liberet ſperantes in ſe. Tandem læti poſt tantam victoriam ad ſocios vnde venerant, regreſſi ſunt, vt citiſſime in id ipſum tempus pro tuitione illorum regni validiſſimam vrbem in littore Aneſi fluminis nunc obpoſuerunt. Quo peracto vnus quisque redieunt in ſua.

DCCCCI.

Generale placitum Ratisbonæ ciuitate habitum eſt. Ibi inter alia miſſi Marauorum pacem optantes peruenerunt; Quod mox, vt petierunt, complacuit, & iuramento firmatum eſt. Inde ob hoc ipſum Richarius Epiſcopus & Waldaricus Comes Marahaa miſſi ſunt, qui eodem tenore, vt in Baioaria firmatum fuit, ipſum Ducem & omnes Primates eius eandem pacem ſe ſeruaturos iuramento conſtrinxerunt. Interdum vero Vngarii auſtralem partem regni illorum, Coruntanum deuaſtando, inuaſerunt. Rex vero per Alemanniam cauſas ibi diſponendo, Paſcha diu celebrandum Franciam petiit.

---

* Hoc ſupplementum Annalium Fuldenſium ex Codice Antvverpienſi Scriptoribus Rerum Brunſuicenſium inſeruit ill. Leibnitius *Tomo I. p. 192.* qui etiam in præfatione de eodem hæc annotauit: *quædam corrupta, nam lin. 12. pro* interdum *leg.* interim, *pro* Coruntanum *leg.* Carantanum, *id eſt, Corinthiam, pro* Paſcha diu celebrandum, *leg.* ad Paſchæ diem celebrandum.

FORMULÆ

FORMULÆ FOEDERIS LUDOUICI GERMANIÆ ET KAROLI GALLIÆ REGUM,

Pii Filiorum, Magni Nep.

Quod apud Argentoratum anno DCCCXLII. percussum est.

UTRIUSQUÆ LINGUÆ MONUMENTUM, UT UNUM omnium, quæ hodie supersunt, ætate antiquissimum, ita obscurissimum hactenus habitum, nunc vero demum ex Archetypis restitutum, & παραλλήλως Notis expositum.

Studio Marq. Freheri.

Accedit elegans Quæstio:

QUA PROPRIE LINGUA FRANCORUM REGES USI.

N. V.

Jacobo Bongarsio Regio Consiliario. S. P. D.

Diuidiæ mihi esse solet, deploratum aliquem locum offendere, in quo cum alios operam lusisse doleam, me quoque nec cura nec ingenio quidquam assequi ringar. Quod mihi dudum peracerbum accidit in isto vernaculæ vtriusque nostrum linguæ fragmento, horridæ sane vetustatis, & quo nihil retrosius ad hocce ævum peruenerit; sed vel eo magis æstimandi, & curiosiorem nostram operam efflagitantis. Complures sane pro memorabili cascæ illius simplicitatis & desiti sermonis monumento scriptis suis inseruerunt, Bodinus, Massonus, Falcetus, Pascasius, Lipsius, Vulcanius Taubmanus: Sed sincerum repræsentare nullus potuit, primum Nithardi editorem, vt ille Codicis sui fidem, sequi contenti. Et quidem nævos labesque jam dudum notare quam medicinam afferre facilius potui. Tu perplexum extricasti, quum meo rogatu archetypum ipsum penes Ampliss. V. Paulum Petauium Consil. Reg. intenta luminum acie consuluisti, omnes ordine litterulas ad vnguem exegisti, deque tota re ad me oculata fide retulisti: non magis hoc facto de me quam de Nithardo, imo ipsis Regibus, atque adeo vtriusque gente bene meritus. Cuius officii gratiam a me quidem accipe Notas hasce breues & leues, perfunctorie chartis illitas, dum altius pleraque indagare omitto, & mea mihi præripere caueo. Nosti enim, quid super vtraque lingua dudum laboratæ Mineruæ in promtu habeam; non fratribus Gallorum magis quam ipsis studia mea inseruire affectans. Ad cuius editionem quæso stimulos satagenti admouere, isto ceu præcidaneo quodam specimine delinitus, parce: & dum communibus votis satisfacio, interim hancce regii fraternique apud Argentinam antiquitus icti fœderis exegesin, tu Regio nomine inter coniunctissimas gentes fide felixque interpres, tu laudatissimæ eius vrbis grate nec noue hospes, tu antiquitatis omnis non minus peritisime quam studiosissime, sed magis antiquæ virtutis & fidei cultor perpetue, tu denique nostræ fœdus amicitiæ pro insigni humanitate hactenus non aspernare, boni rogo consule. Heidelbergæ Kalend. Ian. MDCXI.

MARQUARDUS FREHERUS.

Nithardus Hiſtoriæ lib. III. ſub An. DCCCXLII.

ERgo XVI. Kal. Martii Hloduuicus & Karolus in ciuitate, quæ olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgo dicitur, conuenerunt & ſacramento, quæ ſubter notata ſunt Hloduuicus Romana Karolus vero Teudiſca lingua iurauerunt. Ac ſic ante ſacramenta circumfuſam plebem alter Teudiſca, alter Romana allocuti ſunt. Hloduuicus autem quia maior natu, prior exorſus ſic cœpit: Quoties Lotharius me & hunc fratrem meum poſt obitum patris noſtri inſectando &c. *Cumque Karolus hæc eadem verba Romana lingua peroraſſet, Hloduuicus quoniam maior natu erat, prior hæc deinde ſe ſeruaturum teſtatus eſt:* Pro Don amur & pro Chriſtian poblo &c. *Quod cum Hloduuicus expleſſet, Karolus Teudiſca lingua ſic hæc eadem verba teſtatus eſt:* In Gotes minna, induithes Chriſtianes folches, &c. *Sacramentum autem, quod vtrorumque populus quique propria lingua teſtatus eſt, Romana lingua ſic ſe habet:* Si Lodhvvigs ſacrament, que ſon fradre Karlo iurat &c. *Teudiſca autem lingua:* Oba Karl then eid, den er ſinemo bruodher &c.

Hoc loco illud primum obſeruatu ſuaue eſt, fratres vt in ordine loquendi & teſtandi primogenituræ rationem habere, ita vtrumque eorum ſuos quidem homines ſua lingua affatum, in dando alteri iureiurando autem non ſua ſed alterius lingua vſum, quare? niſi quia in fide danda fratri potisſimum atque adeo eius exercitui circumfuſo ſatisfaciendum erat, a quo vt recte perciperetur, & omnia ſincere germaneque geſta viderentur, eius ſermone quam ſuo vernaculo exaudiri maluit. Ex quo ſimul & illud colligere licet, vtrumque ſermonem vtrique fratrum peræque notum & familiarem fuiſſe. Fraternas vere linguas, quæ Regibus fratribus inter ſe vſurpatæ. Quod ſi vnquam Gallorum fratres haberi Germani potuerunt, tunc cum fratribus Germanis vtrique paruerunt & fraterna fide coninnctisſimis.

Vt autem ad formulas ipſas exponendas accedam, quandoquidem in vtraque eadem omnino verba, diuerſo idiomate expreſſa contineri Nithardus teſtatur, commodisſimum factu videtur vtramque integram verbis fere ſingulis παραλλήλως inter ſe reſpondentibus ſic oculis exhibere, vt vna alteri apti fidique interpretis vicem eſſe poſsit. Tu Lector attende.

Fœdus Regum.

Kar. Pro Don amur, & pro Chriſtian poblo & noſtro
Lud. *In Godes minna, ind durh tes Xriſtianes folches ind vnſer*
commun ſaluament, diſt di en auant, in quant Deus
bedhero gehaltniſſi, fon theſemo dage frammordes, ſo fram ſomir Got
ſauir & potir me dunat, ſi ſaluarai eo ceſt meon fradra
gevvizei indi mahd furgibit, ſo hald ih teſan minan bruodher
Karlo, & in adiudha & in cadhuna coſa, ſi cum hom per dreit ſon
\- - - - - - - - *ſoſo man mit rehtu ſinan*
fradra ſaluar diſt, ino quid il imi altre ſi faret, & ab Ludher
bruoder ſcal, inthi vthazer mig ſoſo maduo, indi mit Lutherem
nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol ciſt neon fradre
inno theinnithing ne gegango, zhe minan vvillon imo
Karle in damno ſit
ce ſcadhen vverben

Hæc quidem fratres Reges, ſermonem inter ſe, vt dixi certo pioque conſilio alternantes, non itidem populus & militia vtriusque cui ſatis fuit propria & natiua lingua, (& quis in legionariis alienæ linguæ peritiam exigeret?) teſtari, Domino ſuo fidem frangente non ſe perfidiæ participes futuros, neque ei in fratrem opem laturos, a qua necesſitate ipſi eos vtrinque Domini liberaſſent. Id enim volunt horum in allocutione verba: *Si autem, quod abſit, ſacramentum, quod fratri meo iuraui, violare præſumpſero, a ſubditione mea, nec non & a iuramento, quod mihi iuraſtis, vnumquemque veſtrum abſoluo.*

Sacra-

Sacramentum Populi.

Si Lodhvvigs ſacrament, que ſon fradre Karlo iurat,
Oba Karl then eid, then er ſinemo bruodher Ludhuvvige geſuor
conſeruat, & Karlus meo ſendra de ſuo part non los tanit
geleiſtit, inde Ludhuvvig min herro then er imo geſuor, forbrichchit
ſi io returnar non lint pois, ne io, ne neuls cui eo
ob ih inanes arvvenden nemag, noh ih, noh thero thein hes
returnar nit pois, in nulla adiudha contra Lodhuvvig
irruvvenden mag, imo ce follusti vvidhar Karle
nun li iuer.
ne vvirdhit.

Tam enixæ fratrum & populorum coniunctioni nos & hoc dabimus, vt non ſeorſim vnius & alterius linguæ formulam excutiamus, ſed coniunctim & permixte vtramque. Atque vtinam vel ſic omnia aſſequi & nobis ipſis ſatisfacere poſſemus. Verum ſit aliquid prodire tenus. Et vt ſit a Ioue principium.

Pro DON amur) Per Domini Dei amorem, inquiunt. Quod eſt in veteri formula, *Ita me Deus amet.* Grandis & ſolemnis obteſtatio, graue votum, quo nullum ſanctius Nemeſis audit & agnoſcit. Itaque de hoc ipſo fœdere capiendus eſt locus in Fuldenſi Annali DCCCXLVIII. *Hludouuicus vero memor pacti, quod cum Karlo dudum cum ad teſtatione diuini nominis inierat.* Hæc nimirum eſt illa religioſa atteſtatio: *Per Dei amorem*, qua & in petendo aut iubendo nulla impetrabilior viſa, vt hodieque, *Pour l'amour de Dieu*, Ermoldus Nigellus lib. III. de geſtis Ludouici Pii in expeditione Britonica:

Sed pius induperans cuſtodes ponit opimos,
Omnibus & mandat hæc in amore Dei:
Eccleſias ſeruate viri, nec tecta ſacrata,
Tangite, & Eccleſiis pax ſit amore Dei.

In Godes minna) Notgerus in paraphraſi Pſal. LXXXVI. verbis *amator Dei*, interlineariter ſuper ſcriptum habet: *Cotis minare.* Et omnino Teutonibus *Minna* eſt amor, affectus, charitas, *Minnen* amare: *Vnminna* diſcordia, diſſidium: *Minnelich*, amabilis, lepidus, *Minnohaft* amans, *Minnaluſt* & *Minnaſami*, dilectio. Et quod nobis ſuperioribus Germanis iam inter verba nupta relatum, Belgis intemeratum manet *Beminte, Wolbeminte*, dilecta, præcara. Neque aliunde nata Gallica *Mignon, Mignonne, Mignard, Mignarde, Mignardiſe.* Ipſa Dea amoris olim noſtris *Minne*, & alicubi lego *Merminne, Siren*, quaſi quædam Venerilla marina. Plura quid attinet?

Ind durh) Mirare noſtrum: Et per omnes ordine vocales variatum. Saxonibus enim eſt *And* & Anglis hodiernis; Belgis *Ende:* Francis veteribus *Ind* & *Inde* & *Inthi* tot modis vel hoc vno loco ſcriptum videmus; Teutonibus & Alemannis hodie *Vnd*, quod & *Ond* quidam efferunt.

Noſtro ſaluament) Ita & in Fœdere Confluentino horum Principum cum Lothario nepote anno DCCCLX. *Ad Dei voluntatem & S. Eccleſiæ ſtatum & honorem atque defenſionem, & ad noſtram communem ſalutem & honorem, & ad populi Chriſtiani nobis commiſſi ſaluamentum & pacem, & ad legis ac iuſtitiæ & rectæ rationis conſeruationem, &c.*

Gehalt niſi) Conſeruationem, *Halten* eſt tenere, ſeruare, cuſtodire. Vnde Notgerus Chriſtum Seruatorem ſemper vertit *Haltare*, & *Haltende*, quod eſt σωτῆρα. Atque ita mox quod ſequitur in fœdere, *ſi ſaluarai eo*, redditur, *ſo haldih.*

Diſt di) de iſto die. Hodie diceretur, *De ce iour.*

En auant) In antea, pro eius ævi ſtylo: vnde natum & Italicum *Inanzi.* In Sacramento generali fidelium apud eundem Pithœum: *Promitto, quia de iſto die inantea iſti Seniori meo, quamdiu vixero, fidelis & obediens. &c.*

Frammordes) Kero Gloſis: *De catero, Frammert. Reliqua, Frammert.* Subinde

inde legas idem & apud Otfridum. Pro eo hodie dicimus, *Forthin & Hinfort.*

So fram ſo mir) Ita in veteri Confeſsione, ab eodem hoc æuo, præpoſita Otfrido: *So bin ih es Gote almahtigen bigehtig, inti thir Gotes manne: inti gerno huoz ziu framort, ſo fram ſo mir Got almahtigo mahti indi girvvizzi forgibit.*

Sauir & potir) In eisdem formulis: *Ego ille ab iſta die in ante fidelis ero ſecundum meum Sauirum*, quod in aliis eſt. *Quantum ſciero & potuero, Domino adiuuante. &c.*

Et in adiudha) Hæc in Theotiſco deſiderantur.

Cadhuna) manet vocula in Italico & Hiſpanico hodierno, Gallis *chascune*, inuerſe ex *Vnaquæque.*

Coſa) Cauſam pro Re dixerunt Franci, capitulo 208. l. II. *Si quis cauſam alterius tulerit de loco ſuo.*

Per dreit) Hodie ſcriberetur, *Par droict.* In formulis iisdem: *Sicut homo Francus per recte eſſe debet*, in aliis: *per rectum.* Legas etiam alibi *per drictum.* E directo factum adparet. Sicut eius contrarium e torto, *Tort*, iniuriam, nefas notat. Gallis frequens, *A tort & a trauers.* Apud Turonenſem bis lego: *Deſiſtite ab hac intentione, verbum enim directum non habemus:* quod hodie diceretur: *car nous n' auons point de droict.* Inde etiam *Droicture*, recti cura, & *Droicturier* iuſti rectique colonus Tertulliano.

Vta Zermig ſoſo) Hic aqua hæret, nec quidquam expedio. Et qui poſsim, in loco manifeſte corrupto?

Et ab Ludher) Bodinus, qui has formulas primus edidit l. V. de Repub. cap. VI. non animaduertens nomen Lotharii, male reddit: *Et a luy n' auray querelle, que mon vouloir ſoit, ſi mon frere Charles ne me fait tort.* Neque aliter illum ſecutus Faulchetus & alii. Notari etiam hic velim orthographiam nominis Lotharii, quem hodieque non aliter efferimus quam *Luther*, De quo infra in Ludouico.

Plaid) a Placito eſt, a quo Placitare, *plaider*: quod a πλημτίζιδθαι ſuauiter deducit Perionius. Hoc in Teutonico hic eſt *Thing:* vt in Gloſsis antiquis: *Placitum, Plait vel gedinge. Placitare, Dengen.*

Tebein) nullum, quod & *debein* ſcribitur. Vnde neſcio quomodo hodiernum *Kbein* procuſum.

Gegango) ita eſt in Manuſcript. Malim autem equidem *gefango*, vt reſpondeat Gallico *prindray.*

In damno ſit) Quo verbo omne genus incommodi & nociui excluditur, ne damnum detur in corpore, honore, bonis. Id quod in formula fidelitatis ſequentibus temporibus latius & expreſsius cautum videmus, quæ legitur apud Fulbertum Carnotenſem Epiſcopum Epiſtola Cl. vnde id poſtea in libros Feudorum relatum, & neſcio cui Philiberto adſcriptum.

Denique hanc promisſionem vere Germana fide ſeruauit poſtea Ludouicus, cum in Colloquio apud Confluentem caſtellum habito, Lotharius maxime moliretur, vt poſthabita Caroli amicitia, ſibi germanitatis iure ſociaretur. Ille autem memor huius pacti cum atteſtatione diuini Nominis initi, ſuaſoria machinamenta declinans colloquium abrumperet. Verba ſunt optimorum illorum Annalium a Pithœo primo editorum, in anno DCCCXLVIII.

Sacramentum Populi.

Lodvvighs) In Theotiſco ſcribitur Ludhuuig & rectius. Ex illo hodiernum Gallorum *Louys & Clouys* natum, hoc apud nos manſit *Ludvvig* inquam. Atque ita etiam ſcripſit Otfridus in Odario eoque Acroſtichide huic ipſi Ludovvico Orientalium Regnorum Regi inſcripto: *Ludovvic ther ſnello &c.* Neque aliter vetuſtiſsimi Francorum ipſum Chlodoueum ſcripſerunt quam Ludovvicum, vt in teſtamento B. Remigii obſeruamus. Et de recenti victoria Alamanica illi gratulans Theodericus Italiæ Rex Ludouico Regi Francorum, pro quo minus bene *Ludvvin* quædam exemplaria habent).

habent)ſcribit apudCaſiodorum.Nominis etymologias vt alii alias comminiſcuntur, ita nobis ſatis ſit hoc loco omnium antiquisſimam indicare, quam ipſi Ludouico Pio, huius noſtri patri adſcribit ac affingit Panegyriſtes eius, Hermoldus Nigellus l. I.

Prodigium fuerat ſic hunc vocitaſſe parentes,
Quod foret inſignis Marte, potensque pius.
Nam Hludouicus enim Ludi de nomine dictus,
Ludere ſubiectos pacificando monet.
Seu quis Franciſcam mauult referare loquelam,
Nominis vt posſit noſcere notitiam.
Nempe ſonat HLVTO præclarum VVICGCH quoque Mars eſt,
Vnde ſuum nomen compoſuiſſe patet.

Atque ſic Ludouicus (qui forte Litauicus apud Iulium Cæſ.) idem foret Francis,quod Stratocles vel Cleoſtratus Græcis. Neque aliunde igitur petenda etiam Lotharii originatio: qui cum vtroque loco hic *Luther* ſcribatur, quomodo hodieque pronunciatur, quid niſi clarum, inclytum, glorioſum ſonare videtur? Sed de his alibi plura.

Sagrament) Inde contractum *Serment.* Quod video & Car. Bouillo obſeruatum.

Geſuor) firmauit, ſtabiliuit, ſanciuit. Id enim antiquitus eſt *Sueren,* quod nos iam κατ' ἐξοχὴν pro ſola firmitate iurisiurandi, (quæ & compoſite *Aidſvvuor)* vſurpamus. Lege Baioaria cap. XX. Tit. XII. De Firmatione: *Si firmare promiſerit emptori, id eſt Suuiron & non potuerit.* Et cap. XXIV. §. 2. *Iniuſte territorium meum alteri firmaſti, id eſt Farſvvirotos.* Et apud veterem interpretem legis Moſaicæ *Hingeſchvvorene* eſt virgo deſponſata, fiduciata, *ein Iunfravv einem Man geſchvvoren.* Et in patria mea *ein Hinſchvveren*, ſponſalia, connubiale pactum: quod eſt *Firmata fabula* in lege Lombarda.

Geleiſtit) conſeruat *Folleiſtida cuotis Werchis*, perſeuerantia boni operis, lego apud Notgerum in Pſal. CIV.

Meo ſendra) Senior meus, quod Dominum eo æuo ſonabat. Nithardus noſter l. IV. *Quoniam neuter quod alter volebat, absque ſeniorum ſuorum auctoritate aſſentire audebat, ſtatuunt vt pax inter illos eſſet, donec ſcire poſſent, quid ſeniores ſui horum recipere vellent.*

Returnar) Diuertere, reflectere, *Ervvenden* eſt in Theotiſco. Mirare verbum infeliciter translatum a torno, & omnino male tornatum: quo tamen hodie vtitur Gallia & Italia. Neque enim Perionio aſſentior, qui a latino *reuertor* ductum eſſe non dubium putat, cum ſignificet non tantum reuerti, ſed etiam inuertere, circumagere, veluti trocho aut torno. Vnde & *Tour, Retour; Faire ſon tour. Ritorno.* Hinc *Tornatrices* ſunt ſaltatrices mimæ in cap. 35. Diſt. 5. de conſecrat. *qui ſont des tours.* Et neſcio annon & Torneamentum inde ductum Tournoy. In Mauritii Imp. Strategicis inter voces, quibus Duces ad milites in acie vterentur, etiam hæc occurrit: *Seque, cæde Torna, mena depone.*

Nemag) Indiuiſe ſcribendum vt ſupra; *Negegango*, vel *negefango* vt apud Notgerum Pſalm. I. *Qui non abiit &c. Ter in dero argon rat negegieng*, ita perpetuo ille & Willeramus, æmuli & hac parte Latini vſus. *Nequeo, neſcio.* &c.

Noh thero, noh) Neque hæc ſatis liquent.

Adiudha) Contractius hodie Gallis, *ayde.* Quod heic Theotiſce redditur, *folluſti.* Vbiis & Belgis hodie magis quam nobis in vſu: *Zu folleſt und ſteur,* id eſt ad opem, iuuamen, ſupplementum. Gloſſæ veteres a CL. V. Paulo Petauio alias nobis commodatæ: *Solamen, ſubſidia, Follazuth.* Eædem ſuffragia, *Follazuchida, Patrocinia ſiue auxilia, Helpha.* Quod vltimum Chilperico Regi (quem nos Hilffrichum aut Richulfum dixiſſemus) nomen dedit Fortunatus,

Chilperice potens, ſi interpres barbarus extet,
Adiutor fortis hoc quoque nomen habes.

Qua proprie lingua priſci Francorum Reges vſi.

Quum notatum ſit ſuperius, vtrumque ſermonem vtrique fratrum peræque notum & familiarem fuiſſe, non abs re ſubit quærere, Quis igitur Francorum Re-

gum Galliæ potientium proprius & naturalis ſermo fuerit? Nam præter Latinum, (quem & ipſos non minus quam nos hodie ærumnabili labore addiſcere conueniebat) peculiare patrium & natiuum idioma eos habuiſſe, dubitare nos non ſinit vel vnus Fortunati de Chariberto Rege locus:

Cum ſis progenitus clara de gente Sicamber,
Floret in eloquio lingua latina tuo.
Qualis es in propria docto ſermone loquela?
Qui nos Romano vincis in eloquio.

Et Theganus de Ludouico Pio ſcribens: *Lingua Græca & Latina valde eruditus. Sed Græcam magis intelligere poterat quam loqui, Latinam vero ſicut naturalem æqualiter loqui poterat.* Iam vero præter veram illam puram putamque Auſoniam linguam, tunc temporis vna cum Imperio inclinatam, ſuborta etiam erat prouincialis quædam multo inquinatior Latina, vel potius Gallo-Latina lingua, quam iam tum Sidonius *ſquamam Latini ſermonis* & alibi *rubiginem triuialium barbariſmorum* iocabundus appellat. Franci ipſi non niſi *Ruſticam Latinam* dixere: ea fere quam Nithardus hoc loco *Romanæ* nomine dignatur, quia nimirum in Romanis prouinciis vulgo vt cunque terebatur, quas Romaniam Franci vocabant, eodem Fortunato teſte ad Chilpericum: *Hinc tibi Barbaries illuc Romania plaudit*, & a prouincialibus, qui Francis victoribus intermixti Romani in veteribus legibus ſubinde dicuntur, vſurpabatur. Reges vero ipſos origine nimirum Sicambros, vt vt in ſubacta Gallia ſermonis Latini illæ relliquiæ ſupereſſent, patria & originaria ſua lingua e Sicambria ſiue Francia a maioribus allata, potius quam populari illa & ruſticana ſemilatina, denique victrice ſua (vt credibile eſt) potius quam captiua ſubditorum lingua vſos, eamque diu conſtanter retinuiſſe, dum genus Merouingorum & Carolingorum vigebat; cum infinitis argumentis poſſem, iuuat illuſtrioribus tantum quibusdam ipſorum vtriusque proſapiæ Regum effatis confirmare.

De Chlodoueo igitur qui primus per baptiſmi gratiam a B. Remigio accepit fidem ſalutarem in eius teſtamento locus extat: *cum duabus villis, quas mihi Dominus illuſtrisque memoriæ Ludouicus Rex piiſſimusque Princeps, a me ſacro baptiſmatis fonte ſuſceptus, amore nominis mei* PISCOFESHEIM *ſua lingua vocatas mihi tradidit.* Quo nomine per mediam Germaniam complures villæ occurrunt *Biſchofsheim* dictæ, eadem forma qua B. Nicetii caſtellum ſupra Moſellam extructum & Fortunati verſibus nobilitatum *Biſchofſtein* hodieque vocatur. Porro apud Turonenſem quatuor locis legimus Gundobaldum quendam e Græcia profectum Clotharii Regis ſe filium mentientem, a Gunthramno Rege per indignationem an contemtum BALLOMEREM vocatum, conuitio ſine dubio acerbo & graui, ſed heic modo fuſius non explicando. Sufficiat ſcire Pſeudo-Regem ſignificare, vt BALMOND falſum & improbum tutorem. Ad Carolos venio, de quorum primo continuator Turonenſis cap. 103. *Igitur præfatus Pippinus aliam duxit vxorem nobilem & elegantem, nomine Alpheidam ex qua genuit filium vocauitque nomen eius lingua propria* CAROLUM; quod equidem nomen nihil omnino cum Caro aut Carino commune habere, ſed merisſime Germanum eſſe, certo certius probarem in continenti, niſi Onomathotheram meum (id nomen ſingulari *de Germanis nominibus propriis* libro indidimus) vel leuiter deflorare mihi cautio eſſet. Quis etiam neſcit, quæ Menſibus Ventisque nomina ipſe Magnus impoſuerit? Filius eius & ſucceſſor Ludouicus Pius, quum in agone mortis obuerſantes malignos Spiritus virtute fidei repelleret HUZ HUZ ingeminaſſe (quod nobis ſignificet Foras Foras) Scriptor vitæ eius teſtatur. Claudam inſigni loco Frodoardi de Synodo apud Ingelheim anno DCCCCXLIX. habita: *Poſt quarum litterarum recitationem & earum propter Reges iuxta Theotiſcam linguam interpretationem &c.* Quo quis quid clarius requirat? Quapropter recte faciunt cordatiores Gallorum, qui linguam Teutonicam (quam vulgus inſulſum ceu barbaram & inconditam contumelioſe BARRAGOUIN, voce plusquam barbara vocat) quum ſuis maioribus ipſisque adeo primis & laudatiſſimis Regibus gentilem & vernaculam fuiſſe agnoſcant, ſi non ipſi addiſcunt & libenter vſurpant, certe ob antiquitatem, copiam & maieſtatem admirantur, ipſamque Germaniam in ea qua olim Romani Ilium, veneratione habent.

ANNALES NAZARIANI.

Biblioteka Inst. Historycznego UJ

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

ANNales, quos exhibemus, Nazariani adpellantur, eo quod in Monaſterio S. Nazarii iuxta Rhenum ſcripti, prout Quercetanus hoc nomen explicauit. Monaſterium hoc nullum aliud eſt, quam Laurishamenſe, cuius Chronicon poſtea exhibemus. Hos in Corpore ſuo Hiſtoriæ Francicæ primum edidit Marquardus Freherus, ex quo Andreas du Chesne eosdem deſumſit, atque Tomo ſecundo Scriptorum rerum Francicarum inſeruit. Verum, cum in Codice Bibliothecæ Guelferbytanæ pleniores extent, hos ex eodem Annalibus Fuldenſibus ſubiici voluimus. Freherus & Quercetanus hos ab anno DCCVII. ad DCCXC. exhibent. Hic vero præmittuntur quædam, quæ in iisdem non reperiuntur, omittuntur vero, quæ ab anno DCCVII. ad DCCXL. Codex habet Freherianus. Ab anno DCCXC. vero plura adiiciuntur ad annum DCCCXXVI. vsque, quæ pro more olim conſueto veterum Annales continuandi, diuerſos ſine dubio adgnoſcunt auctores. Stylus admodum eſt corruptus, ſæpe vitio vel auctoris vel librariorum peruerſus. Eosdem ex ipſo Codice nobiscum communicauit Cl. Eccardus in Iulia Academia Hiſtoriarum Profeſſor celeberrimus.

ANNALES NAZARIANI

POnamus ergo ante oculos mentis, quæ illa natura ſit, quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, ſuper excedet omnia, ſuſtinet omnia, nec alia ex parte ſuſtinetur, atque alia ſuperexcedit, nec alia ex parte impletur, atque alia circumplectitur: ſed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, ſuſtinendo ſupercedit, ſupercedendo ſuſtinet huius naturæ potentia, conſtrictus in ea cogitat animus ſuper vox firmamentum fit.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus de natiuitate ſua vsque ad pasſionem ſuam, habuit annos XXXIII. & dies LXI. Mane etenim mundi fuit ab Adam vsque ad Noe annis duo millia CCXLII. hora vero tertia Noe vsque ad Abraham annis DCCC XLII. Sexta ab Abraham vsque ad Moyſen annis D. VI. Nona autem a Moyſen vsque in aduentum domini annis mille D V. vndecima ab aduentu domini vsque ad finem mundi. A mundi principio vsque ad diluuium annis MM CCXLII. Ab initio mundi vsque ad natiuitatem Abraham Annis M M M CLXXXIV. A mundi origine vsque ad agni ſacrificium MMM DCLXI. annis. Ab inſtitutione mundi vsque aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti anni ſunt V. millia D. XLV. A mundi principio vsque ad pasſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti anni ſunt V. millia CC XX VIII. *DCCXL. anno Domini Karolus Obiit:*

DCCXLI. Teudeballus reuerſus in Alſatia rebellauit vvascones. Baiuuari in Saxones.

DCCXLII. Franci in exercitu ſuper vvascones poſt ea in Baiuuaria vsque de Lech.

DCCXLIII. Pippinus quieuit & Carlomannus in Saxonia cum exercitu:

DCCXLIV. Franci in Baiuuari, quando ille vallus fuit & romanus egreſſus eſt de Allomannia.

DCCXLV. Franci in Saxonia cum exercitu & Deotbaldus in Alſatius.

DCCXLVI. Karolomannus in Alamannia & poſtea in Wasconia.

DCCXLVII. Karolomannus Romam iuit. Eborhardus defunctus eſt.

DCCXLVIII. Otbertus interfectus eſt, & Griffo in Saxonia elapſus eſt.

DCCXLIX. Franci in Saxonia cum magno exercitu & Griffo in Baiuuaria.

DCCL. Franci in Baiuuaria & Griffo reuerſus eſt in propria.

DCCLI. Pippinus rex eleuatus. Res eccleſiæ deſcriptæ, quæ & diuiſæ. Baldebertus epiſcopus, & Zacharias papa defunctus tertia die, alter Stephani electus & conſecratus.

DCCLII. Pippinus in Saxonia cum exercitu, Griffo Franciam ingreſſus & interfectus.

DCCLIII. Papa in Francia venit, commotuque exercitu Francorum cede facta in Langobardus, receptas res Sancti Petri, reuerſus eſt ad ſedem ſuam & Carolomanni reddit & detentus eſt, & obiit. Domnus Bonefacius epiſcopus in predicatione in Friſia perrexit, vitam temporalem finiuit.

DCCLV. Franci iterum in Langobardia cum exercitu domnus Romanus tranſiuit.

DCCLVI. Papa Stephanus defunctus, Franci quieuerunt, excepto cuſtodes directos ad Arbonam.

DCCLVII.

DCCLVIII.

DCCLIX.

DCCLX.

DCCLXI. Francia in Wasconia Clarmonte conqueſierunt.

DCCLXII. Baldobertus obiit. Heribertus abbas ordinatus.

Franci in vvasconia Bituricam conqueſierunt.

DCCLXIII. Franci absque bello.

DCCLXIV. Tunc ille grandis hiems profuit.

DCCLXV.

DCCLVI.

DCCLXVII. Paulus papa obiit. Heribertus Romam transmiſſus. Pippinus Toloſa perrexit

DCCLXVIII. Rex Pippinus obiit VIII. Kalend. Octobris. Waifarius antea occiſus eſt.

DCCLXIX.

DCCLXX.

DCCLXXI. Karolomannus obiit pridie non. decembris.

DCCLXXII. Franci in Saxonia.

DCCLXXIII. Maicampus ad Genua & Franci in Longobardia.

DCCLXXIV. Paueia conqueſta eſt. Karolus reuerſus eſt in Franciam. Warinus & Heribertus abbas obierunt. Amicho abbas ordinatus eſt.

DCCLXXV. Maicampus ad Dura. Franci in Saxonia.

DCCLXXVI. Karolus in Longobardia occiſo Rotcauzo. Poſtea maicampus in Wormatia. Franci in Saxonia ſine bello.

DCCLXXVII. Maicampus in Saxonia ad Patrebrunna.

DCCLXXVIII. Karolus rex in Spania, Saxones in Francia.

DCCLXXIX. Maicampus ad Dura. Franci in Saxonia absque bello.

DCCLXXX. Franci in Saxonia, deinde Karolus ad Romam.

DCCLXXXI. Karolus reuerſus de Roma maicampus ad Wormatia.

DCCLXXXII. Rex Karolus cum Francis ad Lippia absque bello, & poſtea Saxones mentiti ſunt & quosdam de Francis occiſis & iterum rex cum exercitu Francorum ſuper Saxones.

DCCLXXXIII. Rex Carolus cum Francis ſuper Saxones cede facta terram deuaſtauit. Hiltigardis regina obiit prid Kal. mai.

*(leg. *Rhenum*) DCCLXXXIV. Ad Lippiham tranſiuit regnum, * deuaſtauit Saxones.

DCCLXXXV. Rex Karolus in Erespuruc reſedit Saxones in pace.

DCCLXXXVI. Turingi deprehenſi & detenti. Rex Karolus Wormatia reſedit poſtea Romam perrexit.

DCCLXXXVII. Karolus de Roma reuertens ad Paueia & exinde duxit Langobardos nobiliſimos & exiliauit eos in Francia & resedit Wormatia, & exinde perrexit in finis Baiuuariorum & illuc venit Dux Taſſilo & reddit ei ipſam patriam, cum baculo, in cuius capite ſimilitudo hominis erat ſcultum & dedit ei filium ſuum, Deodone obſidem & Amicho abbas VI. id. nou.

*(Forte omiſſum eſt: *comam*) DCCLXXXVIII. Taſſilo venit in Franciam ad Ingolunhaim & per illum vxor ſua ibidem illi capitis ſui * depoſuit & vterque conſiliati ſunt cum filiis eorum.

DCCLXXXIX. xx. anno regnante Carolo rege Ibit cum exercitu magno Francorum ſuper regem Sclauorum, nomine Dragouit, & ipſius Wiltiam conqueſiuit in partibus aquilonis vsque ad mare & reuerſus in pace.

DCCXC. Anno Franci quieuerunt. *

DCCXCI. Karolus rex perrexit cum tres exercitus in Huni & deuaſtauit terram illorum ex parte & reuerſus eſt absque bello, & reſedit Reganespuruc & inde transmiſit Pippinum cum exercitu in Beneuentum; qui deuaſtauerunt & incenderunt terram ex magna parte.

DCCXCII.

---

* (*Huc vsque annales noſtri conueniunt fere cum Annal. S. Nazarii, quos Freherus primus edidit.*)

DCCXCII. Karolus rex reſedit Reganespuruc & rebellabant ſe Saxones & Sclaui & Freſi ex parte & iterum miſit Pippinum & Chlodouicum cum exercitu in Beneuentum & reuelatum eſt conſilium Pipini prauisſimum, & iudicia ad mortem conſiliatores eius.

DCCXCIII. Karolus reſedit Reganespuruc, inde transmiſit ſacra ſua vbi neceſſe fuit; poſt hæc egrediens nauigio, peruenit in Sualafeld ad foſſatum magnum hieme inchoante cum illis nauibus, & per terram tractis & per flumina venit ad Franchonofurt & ibi hiemauit.

DCCXCIV. Karolus reſedit Franchonofurt & congregauit & habuit ſynodum magnam, poſtea perrexit cum exercitu in finem Saxoniæ & inde venit ad Aquas, & ibi hiemauit & obiit Faſtradana Regina IV. id. auguſti; & multi hoſtes in Slauui occiſi.

DCCXCV. Karolus rex perrexit ad Chufſtain & ibi plaidauit. Inde venit in Saxones & deuaſtauit terram illam ex magna parte & obſides plures inde adduxit & tunc tradiderunt ſe Huni & Zotan. & iterum hiemauit ad Aquas & peruenit ei theſaurus de Hunia.

DCCXCVI. Karolus iterum in Saxonia & depredauit terram illam & incendit maximam partem & Pippinum miſit in Hunia ad Hrinc & duxit inde theſaurum magnum ad Aquas & ibi hiemauit & iterum victi ſunt Huni.

DCCXCVII. Karolus rex iterum in Saxonia cum naues magnas per terram tractas & per aquas & in ipſas fecit caſtellum & conſtrinxit Saxones nimis & transmiſit Pippinum cum hoſte inter Wenedum & alium hoſtem in Hunia & Hludouuicum in Spania & ipſe peruenit ad Aquas & iterum in Saxonia & ibi hiemauit.

DCCXCVIII. Inde perrexit in antea in Saxonia vsque in Partunvvich. Inde in finem vvinidis & ibi placidauit ſicut ipſe voluit & tulit obſides multos de Saxonibus, & peruenit ad Aquas.

DCCXCIX. Karolus plaidauit ad Lippihamme, inde perrexit ad Phaderprunnin; Inde transmiſit Karolum cum hoſte in ante in Saxoniam. Erib, Kerolt occiſi; & hic venit Papa Leo ad eum & alii Romani conſiliatores eius CCIII. & miſsi imperatiſſæ ibi fuerunt, & iterum ad Aquas, inde perrexit in circatum vsque Turnes.

DCCC. Karolus plaidauit in Magontia: Inde perrexit in Italia, peruenit Romam, ibi Imperator factus, & antea miſit Pippinum cum hoſte in Beneuentum & alios hoſtes duos, & hiemauit Romam, exiliauit Romanos qui contra Leonem contrarii fuerunt.

DCCCI. Karolus Imperator de Roma perrexit in Francia vsque ad Aquas & ibi plaidauit & inde transmiſit miſſos ſuos ſuper omnia regna ſua, iuſtitias faciendas, & iurare fecerunt omnes liberi ad ſuam iuſtitiam.

DCCCII. Helena Imperatrix de Coſtinopoli miſit legatum ſuum Leonem ſpatarium de pace confirmandas inter Francos & Gregos. Celebrauit Imperator natalem domini & paſcha Aquis.

DCCCIII. Imperator autem æſtatis tempore venit ad Magontiam; Inde ad Reganespuruc & inde proficiscens ad Aquis, vbi natalem domini celebrauit.

DCCCIV. Imperator ab Aquis proficiscens venit ad Niumagum & ibi celebrauit paſcha, inde regreſſus Kal. Sept. ad Aquis Palatium; Ibi natalem domini celebrauit & Paſcha.

DCCCV. Cum eſſet Imperator in palatio Aquis Caroli auguſti & Principum eius miſit in Sclauos, in regione Pechaim ipſam regionem vadit. Imperator vero perrexit ad Rometicum montem; inde profectus eſt ad villa, quæ dicitur Teodonis; ibi celebrauit natalem domini.

DCCCVI.

DCCCVII.

DCCCVIII.

DCCCIX.

DCCCX.

DCCCX.
DCCCXI.
DCCCXII.
DCCCXIII.
DCCCXIV. Pridianon Paſcha & Gregos miſſi euenerunt. XVI. Kal. April. Paſcha.
DCCCXV.
DCCCXVI.
DCCCXVII.
DCCCXVIII. In ipſo anno obitus fuit
DCCCXIX. Domini Caroli
DCCCXX. Regis feli-
DCCCXXI. citer in per-
DCCCXXII. petuum.
DCCCXXIII. In eo anno, quando Hatto Comes & vaſſus Domini Regis Peretolt inter ſe accuſarent coram Imperatore.
DCCCXXIV.
DCCCXXV.
DCCCXXVI.

CHRONICON LAURISHAMENSE.

L. S. D.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

*ANtiquisſimum Benedictinorum Monaſterium erat Laurishamenſe, quod a magnis Principibus omniumque ordinum hominibus tam multis terris opibusque fuit ditatum, vt cum magno aliquo Epiſcopatu vel Principatu merito potuiſſet conferri. Hoc vero præter incrementa ſua, plures etiam expertum fuit vicisſitudines, quæ varios incitarunt, vt Hiſtoriam, Annalesque huius Monaſterii deſcriberent. Antiquisſimum hoc eſt Chronicon, quod ex peruetuſto Codice ipſius Monaſterii, in archiuis Palatinis reperto, primus * euulgauit Marquardus Freherus. Codicem iſtum, ipſe in notis ad annum 1179. vocat egregium, & nunquam ſatis laudatum, optimæ ſane notæ, & illo ipſo tempore, in quo Chronicon hoc deſinit, ſcriptum. Quis auctor Chronici fuerit, cum Frehero atque Voſſio ignoramus, qui de Hiſtoricis Latinis ** ita ſaltim loqui amat:* Temporibus quoque Friderici Barbaroſſæ vixit auctor Chronici Laurishamenſis. Incipit illud ab anno Chriſti DCCLXIV. Pipini vero, Francorum Regis, anno XII. quo Cancor, Comes pagi Rhenenſis cœnobium Laurishamenſe exſtruxit. Deſinit autem in anno Chriſti CIↃCLXXIX. qui fuit XXVIII. Friderici Barbaroſſæ. Hoc Chronicon ex vetuſto, ac peregregio codice cœnobii Laurishamenſis, primus edidit Marquardus Freherus, vir egregie doctus, ac, dum viueret, conſiliarius Electoris Palatini ad Rhenum. *Hinc Catalogum Abbatum antiquorum huius Monaſterii concinnauit Michael Gaſſen, vna cum aliis de ipſo Monaſterio notatis. Vtroque hoc ſcripto, collatis etiam diuerſis aliis, vſus Georgius Helvvichius, Moguntinus, Metropolitanæ Eccleſiæ Vicarius, ſedulus rerum Germanicarum ſcrutator. Hic enim compoſuit* Antiquitates Laurishamenſes, ſeu Chronologiam præilluſtris, nobilis ac famoſi quondam Monaſterii S. Nazarii Laurishamenſis in Strata montana ſiti: primum Benedictorum, poſtmodum vero Præmonſtratenſium Ordinis ac regulæ, Francofurti 1631. 4. *Anshelmo Caſimiro Electori Moguntino opus eſt dicatum, cuius etiam ſumtibus prodiit. In dedicatione vero Monaſterium ita fuiſſe dotatum dicit, vt cum magno quodam Epiſcopatu vel Principatu conferri merito potuerit. Quidquid enim in vaſallis, miniſterialibus, oppidis, caſtris, villis, iuribus, prouentibus & attinentiis vniuerſis Eccleſia Moguntina in Strata montana & vicinis locis habeat, id omne fere Monaſterii Laurishamenſis olim fuiſſe. Hoc autem ſcripto Chronologiam Monaſterii congeſſit, in qua inprimis eius originem atque fundationem, deinde continuam Abbatum ſeriem, qui ab exordio eius & anno 764. vsque ad annum 1232. quo illud a Benedictinis fuit oblatum, eidem præfuerunt, deſcripſit, ſingulisque ſui temporis res geſtas addidit, eademque hinc inde diplomatibus illuſtrauit. Addidit in fine Statum Monaſterii, qui fuit ſub Moguntinis, in altero ordine Præmonſtratenſi, nectit Catalogum Præpoſitorum, ſubiicit demum Inſcriptiones quorundam tumulorum, qui reperiuntur in Templo Laurishamenſi. Opus rariſsimum hodie, quod benevolæ communicationi celeberrimi viri, Ioannis Petri Ludouici Conſiliarii atque in Academia Halenſi Profeſſoris regii debemus. Præmiſit autem Helvvichius Proœmium, quo agit de prima origine & fundatione Monaſterii S. Nazarii Laurishamenſis, quod, cum ipſam Monaſterii hiſtoriam in compendio deſcribat, ita, vt introductionis loco eſſe poſsit in hoc noſtrum Chronicon, integrum hic inſeremus.*

Monaſte-

---

* Sic enim ipſe in notis ad Lupoldum de Bebenburg de Iuribus regni & Imperii p. 57. *priuilegium Othonis I. in Chronico Laurishamenſis Cœnobii, ex archiuis Palatinis a nobis primum edito.*

** *Lib. II. c. LIII. p. 435.*

Monaſterium hoc *Lauresham*, vt ſcriptum reperitur in veteribus diplomatis plusquam ſexcentis, iam inde a prima eius fundatione annis & ſequenti æuo Carolino datis; Et apud Luitprandum atque in Annalibus a Pithæo editis *Lauresheim*, apud Ottonem vero Friſingenſem & alios *Laureacenſe* (diſtinctum tamen ab altero Laureacenſi cœnobio in Wirtenbergia ad Remſam amnem ſito, quod vulgo Laureacum, Lorchenſe ſeu *Lorch* nuncupatur) * a Trithemio paſſim *Lauriſſenſe* & *Lauriſſa* vulgari appellatione *Lorſch* ** dictum, quatuor ab Heidelberga milliaribus diſtans, antiquisſimum & in tota olim Germania famoſisſimum, ſitum in pago Rhenenſi, in Comitatu olim Gebehardi Comitis, Burchardi aduocati, primitus in Inſula quadam Aldenmunſter nominata, ſuper fluuium Wisgotz, qui nunc *Weſchnitz* dictus, in Ottonica ſilua juxta oppidum Weinhaim, a faucibus montium erumpens in planitiem effunditur & pagum Rhenenſem pertranſiens, apud Stein villam infra Wormatiam Rheno miſcetur a ſacello quodam in D. Petri Apoſtolorum principis aliorumque cœlitum honorem ibidem ab illuſtri quondam Cancrone Rhenenſis illius pagi Comite, qui ſub Pippino primo circa Wormatiam & Heidelbergam longe lateque regnaſſe legitur, Ruperti filio, Adelhelmi nepote, eiusque matre Willisvvinda religioſa Deoque acceptabili matrona dicti Ruperti Comitis relicta, Adelhelmi Comitis filia, fundato, initium ſumſiſſe legitur, qui piisſimi fundatores cogitantes, quomodo ad maiorem Dei gloriam hunc ipſum locum celebriorem redderent, diuino Spiritu induti in monaſtetium ſeruorum Dei eundem erigere ſtatuerunt: Sed quia minus id per ſe poterant venerabili Rutgango Metenſis Eccleſiæ Antiſtiti, Conſanguineo ſuo, vita & conuerſatione ſancto & deuoto, id ipſum commendarunt, locumque ad monaſterium ibidem conſtruendum & monaſticæ profeſſionis regulam inibi inſtituendam tradiderunt ac commendarunt, nullius alterius Epiſcopii ſeu cuiuslibet iuri aut dominio eundem ſubiicientes, quod factum eſt anno ab incarnatione Domini Saluatoris noſtri Jeſu Chriſti 764. temporibus Pauli Pontificis Max. ac Pipini Francorum Regis glorioſisſimi, anno regni eius duodecimo. Verum vt piisſimi fundatores prænominati deſiderii ſui promtiorem ſortirentur effectum, famulorum Dei, qui illic congregandi & adunandi erant, prouidentes commodis, pro animarum ſuarum remedio ac ſalute, ad eundem locum bona non pauca contulerunt, quorum emolumento viuerent, qui altari aliisque diuinis officiis in eodem deſeruirent. Et inprimis quidem Eccleſiam in Scarra cum ſuis appenditiis prædium quoddam in Moguntia, Villam quoque Hagenheim ſupra fluuium Saluſiam in pago Wormatienſi cum omni integritate ſua, in agris, vineis, hortis, pratis, paſcuis, ſyluis, cultis incultis atque colendis viis atque inuiis in poſſeſſionem monaſterii fututi contulerunt. Villam item Birſtat cum ſuis attinentiis tam in terris quam ſyluis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus omnia & ex omnibus totum & ad integrum, ad dictum locum idem poſtmodum Cancor Comes cum Angila vxore ſua donauit ac tradidit, vt ex donationum literis infra in Rutgango & Gundelando Abbatibus deſcriptis euidenter patet.

His itaque conſtitutis Reuerendus Pontifex Rutgangus votum & petitionem

* Hoc Monaſterium in diœceſi Auguſtana ſitum æque eſt ordinis Benedicti, de quo videri poſſunt Documenta Würtenbergenſia *p. 713*. Aliud Laureacum occurrit in Capitularibus Regum Francorum lib. III. c. VI. quæ vero Noricі erat Metropolis, & ſuos nacta fuit Archiepiſcopos, quorum Catalogum nectit Hundius Metropoli Salisburgenſi.

** Lambecius Comment. de Bibl. Vindob. lib. II. c. VIII. p. 944. vocatur illud perperam *Lauriſſemum* & *Lorſe*, reuera autem appellandum eſt *Laurisheimum* ſiue *Laurishaimum*, vel ſecundum corruptam vulgi conſuetudinem *Lorſch*. Huius etiam rationem reddit in nota 4. ex Laurisheim *videlicet ſiue* Laurishaim *initio per mutationem* AV *in* O *factum eſt* Lorisheim, *deinde autem* Lorish *ſeu* Loriſch, *& tandem* Lorſch.

Comitis Cancronis eiusque matris venerabilis Dominæ Willisvvindæ gratanter amplexus, prout erat vir deuotus & Deum timens, opus illud fortiter aggressus est, locumque prædictum in Monasterium erigere quantocius procurauit, locosque ac mansiones pro fratribus iuxta D. Benedicti regulam conuenientes, prout loci capacitas permittebat, dispossuit, ac fratres maturæ ætatis & consilii viros, dominique timentes Reginfridum scilicet & Vluinum cum aliis quatuordecim a Gorzensi monasterio in Lotharingia, quod ipse iam pridem quoque construxerat, eo direxit, cuncta necessaria tam in alimentis quam in ceteris subsidiis eis impartiens. Vt autem hanc Laurisheimensem & alias quoque duas a se nouiter constructas monasteriorum Ecclesias, Hilariensem videlicet & Gortziensem, Deo omnipotenti iuxta morem dedicaret, missis Romam ad Apostolicam sedem legatis, pro cuius liberatione ab oppressione Haistulfi Longobardorum Regis multa instantia iamdudum laborauerat, a Paulo Pontifice sanctorum quorundam corpora, in quorum honore easdem Ecclesias consecraret, expetiit, cuius deuotionem ac meritum erga Romanam Ecclesiam Pontifex debito fauore prosequens, eidem sacratissima sanctorum Nazarii, Naboris & Gorgonii Christi martyrum pignora per Willibarium Sedunensem Episcopum ad Gortziense monasterium delata transmisit, qui venerabilis Episcopus euoluto anni circulo S. Gorgonio in Gortziensi Ecclesia relicto, in Hylariensi basilica S. Naborem collocauit, beatum vero Nazarium ad Laurishamense hoc monasterium destinauit. In cuius occursum tota simul prouincia, plebsque vtriusque sexus, iuuenes ac virgines, senes cum iunioribus vsque ad saltum, qui Vosagus dicitur, certatim irruerunt, Comitesque nobilissimi Cancor & VVarnius cæterique id locorum illustres & spectabiles viri thesaurum beatissimi corporis sibi diuinitus destinatum propriis humeris excipientes, cum hymnis & canticis prosequente monachorum ac populi infinita multitudine vsque ad monasterium detulerunt, immolatoque pretiosissimo redemptionis nostræ sacrificio, eundem summa cum veneratione ac reuerentia in locum ipsi singulari industria deputatum ac præparatum reposuerunt. Verum quia sinus insulæ illius Aldenmünster, in qua monasterium existebat, breuis admodum & constrictus, tantæ multitudinis receptui & quotidianæ frequentiæ, quæ ibidem esse inceperat, non sufficiebat, neque situs ipse loci monasterio tanti nominis & dignitatis per merita huius sacratissimi martyris Nazarii Patroni eius postmodum futuro non adeo competebat, anxia mente reuoluere cœperunt iidem piissimi fundatores cum venerabili Abbate totoque fratrum conuentu, quomodo locum illum pro maiori Dei cultu & honore fratrumque ibidem Deo famulantium commoditate amplificarent. Diuino igitur numine inuocato mutuisque consiliis initis, vnanimibus tandem votis & assensibus concluserunt, vt in editiorem locum illum, vbi nunc cerni datur tam monasterii quam Ecclesiæ totius fabrica multo amplianda transferretur, qua conuentione facta absque mora, tam lapidum quam lignorum aliarumque rerum ad id necessariarum copiam comportantes totius negotii executionem venerabili Rutgango Præsuli ac Abbati antedicto iniunxerunt. Verum cum ipse monasterii curam gubernationemque per se exequi vltra non valeret, vtpote in Ecclesiasticis ratione Episcopii sui Metensis, & regalibus negotiis, quoniam Regibus & Principibus charus & acceptus, iugiter occupatus, Gundelandum germanum suum prudentem admodum & sanctæ conuersationis virum fratrique per omnia similem eidem loco præfecit, ipsumque monasterium cum omnibus pertinentiis suis eo tenore, quo sibi a Cancrone Comite ipsius loci fundatore tradita fuerant, suæ dispensationi commendauit. Qui Gundelandus traditum hunc sibi a fratre locum non ingrato animo susceptit, & vt erat vir deuotus Deumque timens, moræ impatiens, negotiique sibi commissi non immemor, e vestigio monasterium nouum in loco prædicto in Dei nomine ædificare aggressus est, quod & quantocius consummare festinauit, timens ne si (quod sæpius contigisse constat) ipse aut Comes fundator morte præuentus decederet, opus imperfectum tunc illud aut tardius perficeretur, aut penitus intermitteretur, non enim semper tantus amoris diuini Zelus in omnibus ardet, quantum tale negotium requirit. Cancor quoque comes nullis impen-

impensis ac sumtibus parcebat, vt incepti operis promoueretur intentio, quippe qui nihil plus optabat, quam diem illum viuere atque videre, quo in nouo hoc cœnobio glorioſe a ſe fundato monachorum choros Deum collaudantes diuinumque redemptionis noſtræ myſterium peragentes tandem cernere poſſet. Interea tamen Rutgangus reuerendus antiſtes, vt tam ſancti operis ſe quoque participem faceret, cruces aureas argenteasque & calices in miniſterium diuini cultus, libros quoque & diuerſa ornamenta ad decorem domus Domini, quæ vt omnia nouerat neceſſaria, transmiſit, qui non multo poſt rebus humanis exemptus ad Dominum felici fine migrauit, vir egregius meritique incomparabilis, & omnibus præconiis efferendus.

Anno igitur Dominicæ Incarnationis 777. ab exordio ſeu fundatione prima ipſius monaſterii anno 13. regni vero Caroli Magni Regis inuictiſſimi, ex quo defuncto fratre ſuo Carolomanno monarchia ad eum tranſierat, anno 6. per indefeſſam Gundelandi Abbatis diligentiam & Cancronis Comitis impenſas maximas, monaſterium nouum conſummatum atque ad finem vsque perductum fuit; cuius ſtructura more antiquorum ſatis pulcra, atque ampla fuit, ligneo tabulatu ſuperius cooperta: diſpoſitio vero clauſtri imitatione veterum ampla quidem ſed ſimplicioris ſtructuræ, talis ſcilicet, quæ non ad faſtum ſed ad deuotionem monaſticam ſatis idonea videbatur: fratrum quoque habitacula per gyrum clauſtri diſpoſita iuxta conſuetudinem temporis illius ſatis pulcra atque ordinata erant.

Perfecta porro iam templi totius fabrica & ſicuti domum Dei decebat, omni ſpecie decoris ornata, vt omnia deſideratum conſequerentur effectum, Gundelandus Abbas Reuerendiſſimum Archiepiſcopum Lullum S. Bonifacii Epiſcopi & martyris in Moguntina ſede ſucceſſorem adiens ad conſecrandum nouum monaſterium ſuum rogauit, inuitauit & obtinuit. Vt autem ipſa conſecratio maiori cum ſolennitate atque pompa fieret, idem Abbas apud Spiram ciuitatem Regem Carolum, quem procul dubio maximum huius loci benefactorem, fautorem ac Patronum fore præſciebat, acceſſit magnopere ac humiliter deprecans, quatenus conſecrationi ſuæ Eccleſiæ nouiter fundatæ ac conſtructæ præſens intereſſe dignaretur. Cui pius Rex, qui in cultu diuino promouendo promtiſſimus, benigne aſſentiens cum Regina Hildegarde, filiisque Carolo, Pippino ac Ludouico, aliisque plurimis Regni Principibus, qui curiam Imperatoris eo tempore ſequebantur, Lauriſſam venit, vbi prædictus Lullus reuerendiſſimus Moguntinenſis Eccleſiæ Antiſtes monaſterium magnifico apparatu & ſumma veneratione ſub initio Calendarum Septembrium anni ſcilicet Chriſti 777. in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis, beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum & S. Nazarii martyris glorioſiſſimi conſecrauit, cooperantibus ſibi aliis Epiſcopis Megingoro, Wiomundo, Angitrammo & Waldrico in præſentia multorum Principum Abbatum & ipſius Comitis Cancronis fundatoris. Conſecratione autem Eccleſiæ ſolenniter iuxta morem peracta, idem Reuerendiſſimus Lullus vna cum ceteris Epiſcopis, Abbatibus & Principibus corpus ſanctiſſimi martyris Nazarii de Capella antiqui monaſterii cum magno deuotionis honore allatum in eandem transtulit, ac ſub ſummo altari arcæ plumbeæ incluſum honorifice incluſit. Vbi quanta miracula, quæ virtutum inſignia per ipſius S. martyris merita diuinitus effulſerint, quanta pro diuerſis morbis, caſibus, miſeriis, anguſtiis remedia pro ex tunc & deinceps prouenerint, integer libellus a maioribus proſaico metricoque ſtylo ſatis elucubrate de his ab Adalhero presbytero ac monacho, dum ſcholis huius loci præfuit, (cuius etiam liber animarum ad 5. Id. Ap. meminit,) compoſitus traditur, qui tamen ad manus noſtras non peruenit; Manſit autem hic tantus reliquiarum theſaurus ita reconditus per annos ferme 326. ad annum ſcilicet Chriſti 1090. quo, poſtquam XII. Kal. April. ipſa Eccleſia repentino ac miſerabili incendio cum omnibus ornamentis ac tota ſupellectile Eccleſiaſtica conflagraſſet, ab Anshelmo Abbate eodem in loco ſcilicet ſub ipſius ſancti martyris ac Patroni ara, quo repoſitus fuerat in tumba marmorea arcæ plumbeæ incluſus Nonis Iunii

ſummo omnium gaudio ac iubilo repertus ac debita reuerentia eleuatus fuit, vti in Anshelmo Abbate fuſius explicabitur.

Quanta vero fidelium erga hunc locum deuotio, quanta oblationum affluentia, quantis munificentiæ beneficiis gratiis ac priuilegiis ſummi Pontifices, Imperatores, Reges ac Principes eundem proſecuti fuerint, nec lingua proferre nec litera exprimere valet, quæ autem ex iis nobis cognita erunt, ſuis in locis demonſtrabimus. Inprimis piiſſimus fundator ipſe Cancor Comes vna cum coniuge ſua Angila villam Birſtat cum ſuis pertinentiis monaſterio tradidit, vt ſupradictum, cuius donationis litera infra in Gundelando Abbate dabitur, habuit idem Dominus fundator filium Heimericum & fratrem nomine Turincbertum. Turincbertus vero filium Rutberium, qui omnes etiam dictum locum ſummopere locupletarunt. Pippinus etiam Francorum Rex ſumtuoſis ædificiis ac donationibus liberaliſſimis hunc locum auxit & ditauit, quem filius quoque eius Carolus Magnus Rom. Imp. multis prædiis, priuilegiis & donariis exornauit, villam Heppenheim in ſtrata montenſi cum omnibus terminis & appenditiis ſuis contulit, villam item Obbenheim ſitam in pago Wormatienſi ſuper Rhenum fluuium cum omni integritatis iure tradidit, per quam Eccleſiam ipſo conſecrationis die largiſſime dotauit, quibus beneficiis adiecit etiam piſcationis conceſſionem in Rheno flumine in loco Godenouua cognominato infra finem Hoſtat, vt Abbas & fratres eius licentiam haberent ad vineam faciendum & ad piſcandum, pro opportunitate Eccleſiæ & ſtipendio ipſorum fratrum; & vt de ſilua quæ ad illam villam aſpicit (cum fructuoſa nullatenus eſſe videretur) vineam faciendi vel emendandi poteſtatem haberent, in quantum eis opus eſſet, prendere vel copulare. Item vt in alia marca, quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodenſe vsque ad fluuium Wisgotz viam integram ad carracandum ſiue itinerandum habere debeant, & ſuper ipſum fluuium contra ipſum viam faciendam tam ſuper fluuium Wisgotz quam & ſuper alios lacus. Cetera quoque multimodis monaſterii vtilitatibus oportuna conceſſit, quæ ſuis locis inſeremus. Alii etiam Reges Principes, Comites, proceres, ingenui, omniumque ordinum homines per totum Rheni tractum ad infimam vsque Germaniam habitantes, admirabili ſtudio quaſi certatim hunc locum ita locupletarunt, vt cum magno Epiſcopatu vel Principatu conferri merito potuerit. His itaque benefactoribus ac patronis tam variis ac diuerſis locus iſte indies ſummopere creuit & magnificatus eſt tam in rebus quam in poſſeſſionibus, & quod maius eſt in cultu diuino & ſanctæ obſeruationis profectu atque dominici gregis incremento, domino cooperante & ſancti martyris Nazarii patroni merita miraculis ac ſignis innumerabilibus confirmante. Laus quoque & memoria fratrum huius loci apud Imperatores, Reges ac Principes aliosque magnates ſemper in magno pretio fuit, non propter vitæ ſanctitatem ſolummodo, verum propter incomparabilem etiam ſcripturarum ſcientiam ac doctrinam, quibus præ ceteris eruditi prædicabantur. Vnde nullus in Germania locus fuiſſe prædicatur, vbi vetuſtior quam in hoc monaſterio bibliotheca fuerit, Munſtero teſtante, * qui ſe exemplar vnum manu propria Virgilii Maronis conſcriptum inibi vidiſſe ait, inuentumque ibidem fuiſſe aſſerit vltimum librum Ammiani Marcellini omnibus adhuc incognitum, poſtmodum vero publicatum: meliores autem codices inde ad Bibliothecam Ladenburgenſem Ioannem Dalburgicum Wormatienſem Antiſtitem poſtmodum transtuliſſe idem refert. Tantus olim iſtius monaſterii, quod veluti in meditullio regni Francorum poſitum erat, ſplendor ac dignitas fuit, in quo Ludouicus II. Pii filius Franciæ Orientalis & Boiariæ Germaniæque Rex eiusdemque filius Ludouicus III. Germanorum Exarchus ſepeliri voluerunt, vt de plurimis aliis Ducibus ac proceribus ibidem tumulatis taceamus. Extant ibidem in hanc vsque diem ea Regum monumenta licet anepigrapha, vnum retro altare maius; cui applicatum & contiguum eſt, habens deſcenſum in cryptam, in qua marmor ingens porphyreticum pulcherrimum minime vulgare ſepulcrum abunde comprobat, alterum in media naui (vt vocatur) templi columellis ſuis impoſitum, nec ineleganti fabrica anti-

* Cosmogr. Lib. III. p 619.

antiquitatem ſuam referens. Quæ quidem duo Ludouicorum illorum Regum eſſe videntur. Eſt ibidem tumulatus Hugo Dux Ludouici III. præfati Regis filius a Nortmannis anno 879. in prœlio cæſus, Reginone teſtante. Item & Boiariæ Dux Taſſilo, qui male a Trithemio & aliis huius cœnobii fundator prædicatur, quem Carolus Magnus Imp. iterato rebellantem & grauiora meritum anno 788. cum filio ſuo Theodone tonſum huic monaſterio intruſerat, vt ſuo loco dicemus, quod varii Annales referunt, & ipſius monumentum in hodiernam vsque lucem ibidem ante aram D. Nicolai Epiſcopi extans ſat clare teſtatur. Kunigundis quoque vxor Conradi Regis ſenioris in D. virginis ſacello ipſius cœnobii recondita perhibetur. Multæ præterea aliæ illuſtres ac nobiles perſonæ hocce in loco ſepultæ monumentis demonſtrantur, quorum quædam, quæ noſtris temporibus adhuc incorrupta cernuntur ac leguntur in fine libri apponemus. Atque hæc breuiter de exordio, fundatione ac progreſſu huius celeberrimi ac famoſiſſimi quondam monaſterii dicta ſufficiant: nunc ſeriem Abbatum eiusdem, & quæ ſub ſingulis circa illud memoria digna geſta occurrunt, perſtringamus ab exordio ſcilicet eiusdem vsque ad annum Chriſti 1232. quo ab Imperatore Friderico II. id ipſum ordini Benedictinorum ablatum, in manus aliorum, Præmonſtratenſium ſcilicet fratrum, datum fuit & principatus eius cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, oppidis, caſtris, villis, iuribus prouentibus & attinentiis omnibus, quem Abbas ejus ſemper habere conſueuerat, Sifrido Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ Moguntinæ Gregorio IX. Roman. Pontifice hoc ipſum approbante & confirmante donatus. *Sic etiam breuem huius Monaſterii deſcriptionem præbet Marquardus Freherus * his verbis:* Hoc enim eſt illud, quod tempore Pipini Regis CANCOR illuſtris Rhenenſis pagi Comes, Ruperti F. Adelhelmi N. (vt Annales eius Cœnobii teſtantur) cum matre ſua Williſvvinda Ruperti Comitis vidua, in inſula Aldenmunſter nominata, primus fundauit & magnifice dotauit: poſteaque Rutgangus Metenſis archiepiſcopus Beato Nazario, allatis Roma iſthuc eius leipſanis conſecrauit: Carolus denique Magnus, qui & præſens conſecrationi adfuit, multis prædiis, priuilegiis & donariis exornauit: aliique principes, Comites, proceres, ingenui, omniumque ordinum homines per totum Rheni tractum ad infimam usque Germaniam habitantes, admirabili ſtudio quaſi certatim locupletarunt, vt cum magno Epiſcopatu, vel Principatu conferri potuerit. Eo Taſſilonem Boiariæ Ducem iterato rebellantem, & grauiora meritum, Carolus Magnus Imp. detruſit, vt varii Annales referunt, & ipſius ibi monumentum adhuc viſitur, cum hac inſcriptione:

CONDITVR. HAC. FOVEA. QVEM. PIE. CHRISTE. BEA.
TESSILO. DVX. PRIMVM. POST. REX. MONACHVS. SED. AD IMVM.
IDIBVS. IN. TERNIS. DECESSERAT. ISTE. DECEMBRIS.

Sed & Ludouicus II. Pii F. Franciæ Orientalis & Boiariæ Germaniæque Rex, & huius filius Germaniæ Rex in eodem monaſterio tumulari voluerunt, (tantus fuit olim loci ſplendor, qui veluti in meditullio regni Francorum poſitus) vt Chronica ipſius Cœnobii fidem faciunt, & præter Aimoinum, Reginonem, etiam antiqui annales Anonymi ſub anno DCCCLXXXII. Ne de recentioribus, Trithemio, Auentino, ſubſidium quæramus. Et extant omnino ibidem in hanc diem ea Regum monumenta, licet anepigrapha: vnum retro altare maius, cui applicatum & contiguum eſt, habens deſcenſum in cryptam, in qua marmor ingens porphyreticum pulcherrimum, minime vulgare ſepulcrum abunde comprobet: alterum in media naui (quæ vocatur) templi columellis ſuis impoſitum, nec ineleganti fabrica antiquitatem ſuam referens. Quæ quidem duo Ludouicorum illorum Regum eſſe non dubito. Eſt ibidem etiam tumulatus Hugo Dux, Ludouici illius III. filius naturalis, a Nortmannis in prœlio cæſus anno DCCC LXXIX. Reginone teſte: ſed & aliæ illuſtres perſonæ ſine dubio complures: quorum memorias curioſo ſpectatori per ſe luſtrare licet. *Sedulus Hiſtoriæ Monaſteriorum indagator Aubertus Miræus in Originibus Benedictinis quidem nihil de hoc Monaſterio habet: Aſt in Chronico Ordinis Præmonſtratenſis ** hæc habet.* Libet hoc loco celebrare & Lauriſſam, celeberrimum olim Germaniæ in agro Womatienſi monaſterium. Eſt illud conſtructum a Carolo Magno Imp. ſiue, vt alii volunt a Pipino; in quo Taſſilo Bauariæ Dux ob fidem violatam vna cum filio Theodone a Carolo Magno incluſus fuit. A prima inſtitutione traditum fuit Monachis Benedi-

* *Origg. Palatinis p. I. c. VI.* ** *Ad annum 1145. p. 114.*

nedictinis, postea vero Præmonstratensibus. Testatur Münsterus, hoc in monasterio vetustissimam fuisse Germaniæ Bibliothecam; in eaque vidisse se exemplar antiquissimum, quod manu Virgilii scriptum titulus præmonebat. Hoc constat (*vt & idem Münsterus fatetur*) hic vltimum Ammiani Marcellini librum repertum esse, posteaque typis editum. Scribit item Erasmus ex hac Lauriſſensi, siue Lorsensi Bibliotheca erutos quinque posteriores Titi Liuii libros: qui hodie passim exstant. *Cæterum Ioannes Dalburgius, VVormatiensis Episcopus inde ad Bibliothecam Ladenburgensem meliores quosque Codices post transtulit, teste eodem Münstero. Huius vero locum hic adducere supersedemus, cum Helvvichius iamdum ipsius vtatur auctoritate, ipse etiam Miræus Münsteri locum plenius illustret. Quod autem ad Codicem attinet, huius pleniorem notitiam dedit Erasmus Roterodamus in præfatione quinque posteriorum librorum Liuii, quos Simon Grynæus ex ipso hoc Manuscripto Basileæ 1531. typis Frobenianis fecit excudi, his verbis:* Titus Liuius, Latinæ Historiæ Princeps, iam quidem frequenter excusus est, sed nunquam antehac vel magnificentius vel emendatius; &, si hoc parum est, quinque libris modo repertis auctus: quos bono quodam genio in Bibliotheca Monasterii Lauriſseni, aut, vt vulgo, Lorsensis, reperit Simon Grynæus, Vir, vt in omni genere literarum citra supercilium eruditus, ita prouehendis liberalibus studiis natus. Id autem Monasterium est e regione Wormaciæ siue Berbethomagi trans Rhenum a Carolo Magno septingentis abhinc annis & eo amplius extructum, ac librorum copiosissima supellectile instructum. Nam hæc olim præcipua cura Principum fuit; & hic solet esse charissimus Cœnobiorum thesaurus. Archetypum erat admirandæ vetustatis prisco more perpetua literarum serie ita depictum, vt difficillimum fuerit verbum a verbo dirimere nisi docto, attento, & in hoc ipsum exercitato. Vnde non parum negotii fuit in parando exemplari, quod typographicis operis traderetur vtendum: nec minore cura, quam fide aduigilatum est, ne vsquam in describendo ab archetypo recederetur. *Hic ipse Codex reperitur nunc in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi, teste Lambecio.* * *Gabriel Bucelinus* ** *ex vnico hoc monasterio ob diuersam adpellandi rationem quatuor facit, dum ait: Laureshem* monasterium Benedictinum, quod fundauit Cancor Comes de Rinicgovve, Ruperti filius, in diœcesi vt credimus, Moguntina. *Lauriscum* ordinis Præmonstratensis Cœnobium in diœcesi item Moguntina, cuius meminit in Archiepiscopis Galliæ Christianæ Claudius Robertus. *Lauriſſa* VVormatiensis diœceseos Ordinis olim Benedictini potens & nobile Cœnobium, Congregationis Hirsaugiensis, cuius alter restitutor fuit Sigehardus Abbas e S. Aurelii Hirsaugiæ postulatus, ex quo item prodiit Ebbo VVormatiensis Episcopus, & & multi alii viri Illustres. Postero tempore succesſere in idem Cœnobium Præmonstratenses. *Lauriſſa*, olim Tariſſa, Cœnobium Ordinis Benedictini in Franconiæ Ducatu, & Diœcesi Herbipolensi, ex arce in domum Dei conuersum, de quo Trithemius Chronico Hirsaugiensi. *Caspar Bruschius, licet Episcopatus atque monasteria Germaniæ multa cura descripserit, nihil tamen de hoc monasterio tradit, nisi quod in Cœnobii Martalensis descriptione* *** *vno saltim verbo eiusdem initiciat mentionem. In Notitia Monasteriorum antiqua, quæ imperante Ludouico Pio in conuentu Aquisgranensi anno D CCCXVII, fuit scripta,* **** *Monasterium sancti Nazarii dicitur, atque inter ea refertur, quæ dona & militiam regi facere debebant. Sed, vt ad ipsum hoc Chronicon redeamus, eiusdem primam partem, vsque ad Ottonis M. tempora Tomo tertio Scriptorum rerum Francicarum inseruit Quercetanus. In nostra vero editione Chronicon hoc contulimus cum Annalibus Fuldensibus, Rheginone, Hermanno Contracto, Mariano Scoto, Sigeberto Gemblacensi, Lamberto Schafnaburgensi, Luitprando, Ottone Frisingensi. Ex recentioribus vero nobis præter Freheri Origines Palatinas, Lehmanni Chronicon Spirense, Helvvichii Antiquitates, & Caroli Ludouici Tolneri Codex Diplomaticus Palatinus nobis vsui fuerunt, cuius notas in diuersa Diplomata Monasterium hoc concernentia, hic adiecimus, quædam eciam diplomata ex Frehero & Lindenbrogii Codice Scriptorum rerum Septentrionalium inseruimus, & textui subinde notas proprias subiecimus. Dum & Ioannes Trithemius in Chronico suo Hirsaugiensi nostræ Historiæ facem præferret eximiam, immo Chronicon hoc Laurishamense quasi continuaret, ad pleniorem historiæ notitiam, integrum locum Chronico subiecimus. Tandem, vir maxime Reuerendus, Io. Philippus Storrius, Sacrorum apud Heilbrunnenses, atque Gymnasii Inspector nobiscum beneuole communicauit Breuem & compendiosam relationem de fundatione, consecratione, incremento & decremento Cœnobii Lauriſſensis, ex peruetusto Codice membranaco extractum atque continuatum per Georgium Vogelium, Collegii Beatæ Mariæ Virginis Wormatiensis Decanum, quæ cum nunquam ante hac edita, atque supplementi instar esse possit, agmen claudit Historiæ Lauriſſensis.*

CHRO-

---

* *Comment. de Bibl. Cæsar. lib. II. c. VIII. n. 943.* ** *Germ. sacra P. II. p. 53.* *** *Chronol. Monast. Germ. p. 296.* **** Apud Baluzium *Tom. I. p. 589.*

CHRONICON LAURISHAMENSE.

A PRIMA EIVS COENOBII FVNDATIONE PER Cancronem comitem Rhenensem sub Pipino rege, vsque ad annum Domini MCLXXIX. sub Friderico Imp. deductum.

E PERVETVSTO CODICE IPSIVS

Monasterii, in archiuis Palatinis.

CHRONICON LAURISHAMENSE.

DE

FUNDATIONE LAURESHAMENSIS MONASTERII

ANno Dominicæ incarnationis DCCLXIV. Pippini vero regis Francorum (qui ex sententia Zachariæ Papæ deposito Hilderico, perbeatum Bonifacium Magontinæ sedis archiepiscopum & martyrem, ex præfecto palatii in regiam dignitatem est vnctus, ac postea per Stephanum Papam apostolica vnctione confirmatus) anno XII. Cancor illustris Rhenensis pagi comes cum matre sua religiosa & Deo acceptabili Willisvvinda, vidua Ruperti comitis, monasterium Lauresham in insula, quæ nunc appellatur Aldenmünster, initiantes venerabili Rutgango Metensis Ecclesiæ archiepiscopo ad instituendam inibi monasticæ professionis militiam tradiderunt: nullius quidem episcopii seu cuiuslibet iuri aut dominio subiicientes; sed quia minus id per se poterant, tanquam consanguineo & tum in Dei rebus viro spectatissimo perficiendum gubernandumque sub traditionis titulo commendantes. Qui vt desiderii sui promtiorem sortirentur effectum, famulorum Dei qui illic adunandi erant, prouidentes commodis, Ecclesiam in Scarra cum suis appenditiis, prædium suum in Magontia, villam quoque Hagenheim cum omni integritate in possessionem eiusdem monasterii contulerunt, ecclesiamque ibidem in honore beati Petri Apostoli præfatum Pontificem consecrare exorauerunt.

A. Fuld. 752. *Cancor. comes pagi Rhenensis.* *Rutgangus Metensis archiepiscopus.* *Albericus 765.* *Helvvich. p. 11.*

*Donatio * domnæ Willisvvindæ, & filii eius Cancronis Comitis, de Hagenheim.*

ANno duodecimo regnante domno nostro (a) Pippino rege, sub die IV. Id. Iulii, ego Willisvvinda Deo sacrata, & filius meus Cancor Comes, (b) pro Dei intuitu vel

---

* Idem diploma M. Freherus Origg. Palatinis *P. I. p. 170.* inseruit & Helvvich *Antiquit. Laurishamensibus p. 13.* Carolus Ludouicus Tolnerus inter diplomata Historiæ Palatinæ adiecta, hoc primum esse voluit, cuius etiam notas, quæ plurimum illustrant, hic subiiciemus.

(a) *Pipinus* Rex filius Caroli Martelli Maioris Domus, ex maiore Domus Rex Franciæ electus & coronatus a S. Bonifacio Archi-Episcopo Mogunt. anno 751. 1. May. Suessionibus, anno seq. Kalendis Martii Anno I. regni Vermeriæ diploma dedit, vti supra in Hist. Pal. ex Mabillone *l. de re dipl. 6. pag. 491.* ostensum. Secundo coronatus est, vna cum 2. filiis Carolomanno & Carolo à Stephano Papa in monast. S. Dion. A. 753. 28. Iul. Donatio itaque Willisvvindæ facta An. 761. & non An. 764.

(b) *Cancor Comes* Rhenensis circa Wormatiam & Heidelbergam longe lateque regnasse scribitur. Et sunt qui autumant, eum vel S. Ruperti Epis. Wormat. & Salisburg. Comitis Rhenens. A. 718. 27. Mart. defuncti Consanguineum vel eodem ex stemmate Comitum Rhenens. oriundum, eiusdem S. Ruperti vel ex fratre vel sorore nepotem fuisse, de quo tamen nihil certi statuere licet.

pro animæ noſtræ remedio ſeu & pro æterna retributione, vt non inueniat in nobis vltrix flamma quod deuoret, ſed Domini pietas quod coronet, ideoque nos in Dei nomine donamus ad ſacroſanctam eccleſiam ſancti Petri ſeu ceterorum ſanctorum, quæ eſt conſtructa in loco nuncupato Lauresham, (c) in pago Rhenenſe, ſuper fluuium Wisgoz quam

Adelmus Comes Rhen. ob. - -
Vx. N.

Rupertus Comes Rhenenſ. ob. - -
Vx. Willisvvinda f. Adelhelmi Com.
Ob. in cœnob Mogunt. A.

HeimericusCom.Rhen. Vx. Angila f. - - -

CancorComesRhen.ob.ſep.in Mon.Laurish.

Turineberto.Com.Rhen.ob. Vx. N. - -

* Heimericus Comes Rhen. ob. - - Vx. N. - - - - -

Rupertus Comes. Rhen. ob.

* Eiusdem forſan mentio in Annal. Fuld. ad A. 810. vbi Heinr. vocatur.

(c) *Lauresham in pago Rhenenſi*, hic Francis Rhinichgovve & Rinicgovve, bona ex parte in ſtrata Montana ſitus, ita vt hodie pleræque villæ iſtius pagi in Præfectura ſeu Burggrauiatu Starckenburgenſi poſitæ, ipſaque præfectura annotante Frehero noſtro, nil niſi vetus ille pagus Rhenenſis eſſe videatur, diuerſus tamen 1. ab eo Rhingovve dicto, qui eſt in Rhætia 2. ab eo Rhingovve nuncupato, qui ex aduerſo Moguntiæ & Bingii ad dextram Rheni ripam eſt, atque hunc pagum Obrincum (quaſi *Ober*-Rinckau) dictum fuiſſe veteribus B. Herold. *l. de ſtat. legion. in vet. Germ. c. 25.* Serarius *rer. Mog. l. I. c. 12.* aliique contra Ptolomæum oſtendere conantur. Prioris vero villæ hæ ſunt:

Aldænmünſter inſul. in qua monaſterium Laurisham exſtructum fuit.. *Altdolfelsbach* forſan hodie Alsbach juxta oppid Svvingenberg. *Baſinesheim* Buoſinesheim ſuper fluv. Liutra, hodie Bensheim *Betthenheim. Babeſtat. Birſtat. Birckennovva* hodie Birckenau. *Bibinfloz* ſuper fluv. Wisgotz hodie Bibles. *Bichunbach, Bikenbach* quondam Baronia, hodie iuris Landgrauii Haſſo-Darmſtad. & Comitum ab Erpach. *Camben, Dornheim, Eccandorph, Elimaresbach. Erifeldon ſ. Ebrfelden. Eberſtatt.* Heberſtat. *Franckenfeld*, forſan hodie *Franckenſtein* arx. *Frigbodesdorphe, Gaulago, Gunnenbach. Gernesheim, Kerenesheim, Gernichesheim*, hodie Gernsheim. *Geravv*, villa juxta Triburiam antiquam hodie tractus in Comitatus Cattimeliboceníis parte anteriori, *das Geravver Ländlein. Hemingesbach*, hodie Hemspach, *Hephenheim, hodie Heppenheim an der Bergſtraſs.* Cujus marchæ deſcriptio antiqua hæc eſt:

Deſcriptio Marchæ ſiue terminus Syluæ, quæ pertinet ad Hephenheim in pago Rhenenſi, ſicut ſemper ex tempore antiquo Ducibus & Regibus ad eandem villam tenebatur, vsque dum eam Carolus Imperator tradidit ad S. Nazarium pro remedio animæ ſuæ.

Inprimis incipit a loco qui dicitur *Steinvortovva*, vbi Gernesheim Marca adiungitur ad Hephenheim Marcam. Inde ad *Langvvata.* Inde *in Ginnesloch.* inde in *Woladam.* inde ad *Adolvesbach.* Inde in *Felisberck.* De Felisberck in *Reonga.* Inde in *Wintercaſten.* Inde in mediam *Arezgreſte.* Inde in *Welinebouce.* Deinde in ſummitatem *Hildegeresbrunno.* Inde in *Burgunthard.* De Burgunthard in *Eicheshart*, vbi Rado Domini Regis miſſus fecit tumulum ſeu cumulum in confinio ſilvæ, quæ ad Michlinſtat pertinet. De illo tumulo in *Vlisbrunnen.* Inde in *Moſchart*, vbi alius tumulus eſt factus. Deinde in *Lintbrunnen* vbi eſt tertius tumulus. Inde in *Albvvinesneida* vsque in *Moresberck* in fl. Necker, vbi Lutra riuulus intrat in Necker. Deinde tendit per longum Necker & peruenit ad locum vbi Vluena fluv. intrat in Necker. Deinde iuxta Vluenam vsque in *Franconodal* ſummitatem, vbi Steinhaha riuulus incipit manare. Deinde ad pendentem Rocham. Inde in Gunnesbach ſummitatem. Et ſic per totam ſiluam in longum vsque in medium *Katesberck.* Inde in ſtratam publicam, quæ ducit de pago Lobodonenſe. Et ſic peruenit in *Wisgotz*, & ſic per longum Wisgoz vsque ad *Lauresham.* Inde iterum in *Steinfortovva.* Hanc villam cum ſilua habuerunt in beneficio Wengenlenzo pater Warini & poſt eum Warinus Comes filius eius in miniſterium habuit ad opus regis & poſt eum Bongolfus Comes, quousque eam Carolus Rex S. Nazario tradidit. Iſte Warinus ex præcepto Caroli R. A. XXVII. regni eius, mediante menſe Auguſto placitum in eadem Silua ad tumulum, qui dicitur Walineboug habuit, & cum illuſtrium virorum judicio & teſtimonio terminum & diuiſionem

eius

quam nos propter nomen Domini de nouo ædificauimus, vbi præest vir venerabilis Ruodgangus archiepiscopus (d) & abbas, donatumque in perpetuum esse volumus, & promtissima voluntate confirmamus: hoc est, villam nostram in pago Wormatiense, in

eius faciens eam a silua, quæ pertinet ad Moynecgovve & ab omnibus circumpositis Marchis sub certis & designatis limitibus disterminauit, quorum limitum hæc sunt vocabula: *Steinfurt, Ginnesloch, Walodam, Adolfesbach, Felisberck, Wintercastlo, Gelicheberga, Aresgreste, Walchinboug, Burgguntbart, Eicheneshart, Heldegeresbrunno, Morahart, Lintbruno, Cravvinbergk, Albwinesneira, Mauresberck, Gamenesbach, Igilesbuch, Rennolfesst l vsque in Vluena, quæ influit in Neckar. Ab Vluena vsque in Franconodal.* Ad petram in *Kasenowa.* Ad petram ad *Hirselandem Loubwisa, Marlacha, Musa, Aganroth.* Infra hos limites, iuxta decursum fl. Wisgotz, qui ex duobus fontibus scatet, secus duos riuulos videl. *Manoldescella* & *Kirchgisesbura* sitæ sunt hæ villæ: *Furte, Rintbach, Morlenbach, Birckennovva, Winenheim, Hemmingesbach, Lutenbach, Hephenheim, Besinsheim, Vrbach, Lauresham, Bisestat;* Huic determinationi hi testes interfuerunt: De Lobodengovve, Dietprecht, Erpolt, Engilbrecht, Leitrad, Isenbrecht, Reginbrecht, Hertrinc, Hadebrecht, Bubo, Erckenbrecht, Nauthoch, Helmbrecht. De Wingarteiba: Adelbodo, Snelhart, Waldrich, Bodolof, Albrich, Dragebodo, Gebehart, Moar. De Moynicgovve & Rinecgovve: Rupertus Comes, Gerhart, Wolfhart, Rado, Lambodo, Tiedo, Rugger, Wacher, Beinung, Duodo, Hereman, Hererat, Regenher, German, Wachmunt, Rudolf, Vgo.

Terminatio Ecclesiæ in Heppenheim facta sub Carolo M. saxo incisa adhuc ibidem extat in æde parochiali.

Hæc est terminatio istius Ecclesiæ, *Gadero, Ruordhardersloch. Anzen, Hasal, Hagenbuocha.* Super montem *Emminesberc* vsque ad *Cilevvardesdorp. Sul. Keselberg, Rorensolun* à *Hurnenecga* vsque ad *Schenbach* à *Scenbach* vsque *Razenhagan,* à *Razenhagan* vsque ad paruum *Ludenvviscoz,* à *Ludenvviscoz* vsque ad *Mitdelecbrun. Richmannestcn* vsque *Albenesbach* vna *Albenesbach.* Huc. altera illuc *Fronerut, Stentenros* vsque *Scelmenedal, Megenzenrut, Sultzbach* vsque ad medium fretum, *Wagendentor Bluenesbuohel Hadellenbac Herdengesrunno Snellengiezo* vsque in medium Wisgoz & in medietate Wisgoz vsque ad Gaderen, hæc Terminatio facta est An. Dom. Incarnationis DCCCV. à Magno Carolo Romanorum Imperatore.

Herulfesheim & *Husum* villæ in Basinsheimer marca. (1) *Langundun*, hodie *Langen,* cuius terminationem veterem vid. infra. *Leheim, Lieberesbach, Locheim* super: & infer. *Liuthershusen*, hodie *Leuthershausen Langvvata* hod. *Langvvraden. Laurisham* monast. in Comitatu Gebehardi & Burcardi Aduocati vbi Nazarius, cuius natalis 12. Iunii celebratur, in corpore quiescit. *Oncular. Pisinheim* seu Pisinhano, marca. *Phungestat*, hodie *Funckstatt* Raureheim seu Rotheim Ricimago. *Scarra. Seheim* villa, hodie præfectura minor Comitum Erpacensium. *Steine* iuxta Rhenum in Comitatu Conradi Ducis. (2) *Suainheim, Sueinheim*, hodie *Schvvanheim* iuxta oppidum Bensheim. *Suarzahah* fluv. *Sulzbach. Triburia*, villa regia. *Thornheim, Virnunheim. Virnheim* de qua infra. *Wadtinheim*, Wartenheim in Comitatu Vdonis ad fluv. Wisgoz. *Wisgoz*, Wischoz fluv. hodie Weschnitz. *Zullenstein*, villa in ripa & portu Rheni fluminis.

(1) Terminatio antiqua villæ Langendun.

Incipit a loco, qui dicitur *Rodesbach* deinde super medium *Stafuleshart*, inde à *Lohhensoue* inde (a) *Ginnesheimerreine*, inde ad *Driechlaba*, inde ad *Bucheivege*, inde ad *Spiren, Dilingermarca*, inde super *Rossesbart*, inde super *Cubereshart*, inde super *Ouemda* (hod. *Offendal)* inde iterum in *Rodesbach* &c. Hæc nom. virorum, qui iurauerunt præsente Ruthardo Comite & misso Regis Ludouici iunioris, quod secundum conscriptionem istorum locorum semper eadem silua pertinet ad *Langunga*, & ita habuit eam in beneficium quidam vir nomine Folcrat, & post eum Osther, donec sub ipso Osthero seruo Regis de Triburen eandem siluam per vim intrauerunt, & sibi eam deinceps vindicare cœperunt. Isti sunt qui iurauerunt: *Rudoch, Lintumvvare, Gozolach, Ratger Liubuart, Beinber, Adelhelm, Godehelm, Berchtunc, Drasemund.* Isti sunt qui audiuerunt: Ruthardus Comes, Cilevvart, Gernant, Rambert, Herivvic, Hildebalt, Adelhung, Rutart, item Gernant, Adelhelm, Ruotvvic, Altvvin, Willefrit & alii.

(a) *Forsan Gernesheim.*

(2) Notitia de inquisitione veteris Marchæ Hurfelder, in qua villa, quæ dicitur *Suenheim* sita est.

In A. XIV. regni Domini nostri glorioss. Imperatoris Caroli Magni publico apud eundem Principem habito placito, facta est inquisitio. De Sueinheim si *per Dictum* Gallis *par droit*, deberet attingere ad villam Hurfeldo Marcam, quam ipse Dominus & semper nominandus Carolus dedit in Eleemosyna ad partem S. Nazarii. Hæc sunt nomina Testium, qui in ipso placito fuerunt. Heimericus Comes, Dominæ nostræ Willisvvindæ filius, Widrat,

loco qui dicitur Hagenheim, ſuper fluuium Saluſiam, quæ mihi de parte genitoris mei nomine Adelhemi legibus obuenit, vel vndecunque tam de alode, quam de comparato, ſeu de quolibet adtractu ad nos noſcitur peruenisſe, cum integritate ſua, terris, domibus, ædificiis, campis, pratis, vineis, ſiluis, aquis aquarumve decurſibus, farinariis, litis, libertis, conlibertis, mancipiis, mobilibus & immobilibus, peculio vtriusque ſexus tam maiore quam minore genere vel ætate, quicquid dici aut nominari poteſt, re inexquiſita cum omni ſuppellectile, ſicut a nobis moderno tempore poſſideri dinoſcitur, donamus, tra- P. 57. *dimus atque transfundimus: ita vt ab hac die iam dictus domnus Ruodgangus, vel ſui monachi qui ibidem in ipſo monaſterio habitare videntur, vel ſucceſſores eorum habeant, teneant, atque poſſideant, & quicquid exinde facere pro oportunitate loci ipſius voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem. Si quis vero quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi, vel aliquis de heredibus vel pro heredibus noſtris, ſeu quælibet vlla extranea perſona vel quicunque contra hoc teſtamentum, quod nos ſpontanea voluntate fieri decreuimus, venire temptauerit, aut id infringere voluerit: ante tribunal Chriſti in die iudicii rationem cum ipſo ſancto Petro deducat, & inſuper inferat partibus ipſorum monachorum vna cum partibus fiſci auri libras 5. argenti pondera decem, & quod repetit, hoc omnino euindicare non valeat, ſed præſens donatio teſtamenti huius omni tempore firma & inuiolata permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum Lauresham (e) publice ſub die & tempore quo ſupra. Signum † Williſvvindæ Deo ſacratæ, & ſignum † Cancronis Comitis filii eius, qui hoc teſtamentum fieri & firmari rogauerunt. Signum Heimerici filii Cancronis. Ego Automadus Treuerorum epiſcopus ſubſcripſi. Ego Albericus epiſcopus. Ego Iohannes epiſcopus. Ego in Dei nomine Helmericus notarius ex iuſſu domini Ruodgangi archiepiſcopi cartam hanc ſcripſi, diemque & tempus vt ſupra deſignaui.*

DONATIO * CANCRONIS DE BIRSTAT, ET TERMINO IPSIVS VILLÆ.

EGo in Dei nomine Cancor, (a) & Angila coniux mea, cogitantes caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata noſtra poſſimus minuere (donante domino) & ad æterna gaudia peruenire, idcirco pro animæ noſtræ remedio, vt dominus Ieſus Chriſtus veni-

---

drat, Franco, Folcrat, Erbivvart, Benno, Friderich, Erneſt, Ireminulf, Waltheri, Heitung. Ibi fuerunt etiam miſi D. Regis Guntramnus & Herirardus, Cancellar. & Scabini & teſtes hi: Guntramnus Comes, Altraat, Theodo, Zeizo, Frickio, Geslelia, Sigefrit, Adalman Herirat, Rado, Rutger, Riphvvin, Stahal filius Maſſæ, VVelafrid, Hucbert, VVillehelm. Hi omnes atteſtati ſunt, quod absque omni ambiguitate per dictum in Eleemoſyna D. Regis ad partem S. Naz. villa Sueinheim cum adiacentiis ſuis attingere deberet, eo quod infra marcam Hurfeldun ipſa villa Suenheim ſita eſt. Igitur in illo die Lunæ, (quem nos dicimus 2. feriam) proximo, qui fuit VIII. Id. Iun. venerunt miſi D. Regis Richardus & Guntramnus Comes iam dictam villam Suenheim cum præfatis Scabinis & teſtibus & ſimiliter omnes conſona voce ſicut prius in I. placito dixerunt: ac ſi præcepto Regali teſtificatio illorum confirmata eſt.

(d) *Ruodgangus Archi-Epiſcopus Metens.* Conſanguineus Cancronis Comitis Rhen. cui VVillisvvinda & Cancor monaſterium inſtituendum commendarunt, ſed hic Eccleſiaſticis & regalibus occupatus negotiis fratri ſuo Gundelando Laurishaim commiſit & ita ſecundus Abbas factus eſt, fertur & Ruodgangum Gorzienſe monaſterium fundaſſe.

(e) *Lauresham* Monaſterium in inſula Aldenmünſter extructum. A. 763. quod poſtea Fridericus 2. Imp. cum omnibus pertinentiis A. 1232. Sigefrido Archi-Epiſc. Moguntinenſi donauit, dato ſuper hoc diplomate quam donationem poſtea Gregorius 9. Pontif. Rom. ad inſtantiam Archi-Epiſcopi confirmauit vid. Trithem. Chron. Hirs.

* Reperitur hæc donatio apud Helvvichium *p. 18.* Freherum *p. 172.* Tolnerum *n. 2.* cuius etiam notas hic ſubiecimus.

(a) *Cancor* Comes pagi Rhenenſis, qui ſub Pipino R. circa VVormatiam & Heidelbergam longe lateque regnaſſe legitur apud Freher. *Orig. P. p. 2. p. 115.* ex Leodio, verum fallitur Hub. Leodius, & cum eo Auctor MSti Bipontini de Rheni Palatinis, Rittershuſius apud Imhof. *notit. Proc.* Bar. à Geiersberg de Elect. Pal. *p. 276.* Paræus *Hiſt. Pal. pag. 151.* alii, ſtatuen-

veniam de peccatis noſtris tribuere dignetur, donamus, tradimns, vel firmamus admonaſterium ſancti Petri quod appellatur Lauresham, ſeu ad ſanctum Nazarium martyrem, qui ibidem in corpore requieſcit, vel ad illam congregationem monachorum quæ ibidem conuerſari videtur, vbi vir venerabilis Gundelandus abbas præeſſe videtur, donatumque in perpetuum eſſe volumus & promtiſſima voluntate confirmamus: hoc eſt, terram & ſiluam quæ eſt in illa marcha de Birſtat, (b) ſeu in ipſo fine: de illo rubero

tuentes, Cancronem hunc primum Palatinorum Rheni Satorem extitiſſe, hi enim cum legerent, Comitem hunc Rhenenſem Monaſterium Laureshaim in Inſula Aldenmünſter dicta in eodem tractu 4. Heidelberga diſtans milliaribus fundaſſe, deque ſuo dotaſſe (quod poſt. ea Rutgangus Epiſc. Metenſ. B. Nazario allatis Roma eius reliquiis, præſente Carolo Magno, teſte Frehero noſtro, conſecrauit, qui non ſolum illud variis prædiis, bonis priuilegiisque adauxit, ſed & alii inſequentibus temporibus * Principes, Comites, aliique omnium ordinum homines per totum Rheni tractum ad infimam vsque Germaniam habitantes locum hunc velut in meditullio regni Franc. poſitum, admirabili ſtudio quaſi certatim locupletarunt, vt etiam cum magno Epiſcopatu vel Principatu etiam (integra enim ſtrata Montana ad illud antiquitus ſpectabat, (conferri potuerit in eam inducti ſunt ſententiam, vt eundem Cancronem inter primos Palatinorum Rheni auctores habendum putarint. Verum, diuerſiſima ſunt Pagus Rheni (antiquis Francis *Rinegouue* dictus) & Palatinatus Rheni ſeu ad Rhenum. Cancor enim eiusque poſteri non niſi ſimpliciter Comites erant Pagi Rhenenſis. At Palatinos noſtros illuſtriorem certe celſioremque Originem, imo & ampliorem ab omni antiquitate ditionem, Pipinorum Maiorum Domus (à quibus Rheni Palatinos deſcendiſſe ſupra diximus) hæreditatem latiſime ad vtramque Rheni ripam ſe extendentem habuiſſe & præter Comitiuæ Palatii dignitatem, quæ iura Principes continet ab ipſis etiam Rheni oſtiis in infima Germania, qua ſe in mare exonerat, ad eius fere fontes vsque longe lateque imperaſſe recte Freherus noſter *l. c. p. 2. c 3. pag. 43.* cum aliis Palatinarum rerum ſcriptoribus docet.

* *Principes.* Sic Ludouicus 2. Rex Germ. anno regni eius 6. Eccleſiam in Seckenheim ad Nicrum in pago Lobodengovv, item Langen in Pago Rhenenſi & Ludouicus 3. Rex Germ. An. 882. prædium ſeu locum in Aberinsburg, hodie Heiligenberg cum pertinentiis in pago Lobdengovv tradidit. Carolus Craſſus Imp. an. 884. prædium ſuum in Alahesheim in pago VVormat, in Comitatu VValonis, Arnulfus Imp. res proprietatis ſuæ in Roxheim in pago VVormat, & inſulam Sigenvvart in ripa Rheni & Santhouen in pago Lobodunenſi Sigolfo Præpos. Laurish. & eius filius Ludouicus 4. Imp. etiam res quasdam proprietatis ſuæ in pago Lobodun. eidem Monaſterio dedit. Sic Hatto Archiepiſc. Mogunt. qui Monaſterio Abbatis vice præerat, commutationem prædiorum cum Reginbodone fecit, teſte Chronico Lauresh. dans ei de partibus S. Nazarii in pago Glemisgouue in villa ſeu Marca Hirslanda & in Decingon & in Gerengon in Comit. Gozberti Com. & in pago Enrichgouue in villa & Marcha Audinesheim in Comitatu Walahi Com. accepit ab eo Curtem dominicatam, quam ille à Rege obtinuerat, nomine Virnunheim in pago Lobodun, in Comitatu Liutfridi Com. cum pertinentiis, Ludouico Imp. precibus Hattonis traditionem poſtea confirmante. Sic Werinherus Comes prædia ſua in Bibifloz, ſeu Bibles & VVattenheim in pago Rhen. ſita ſuper fluv. VVisgotz & villam Zuleſtein in ripa Rheni, quæ à Ludouico 2. Cog. Germanorum Rege & prædium in VVinenheim, (hodie *Weinheim*) quod ab eiusdem Ludouici Reg. filio Lud. 3. R. Germ. dono acceperat in monaſterium Laurishaimenſe, vbi etiam poſtea ſepultus fuit, transmiſit, eiusdem VVerinheri frater & ex parte ſucceſſor Conradus I. Imp. Dux Franconiæ prædia quoque ſua in iam memorata Villa VVattenheim & Virnheim in pago Rhenenſi in Comitatu Vdonis Com. eidem monaſterio tradidit, vti infra ex diplomate eius manifeſtum fiet, vxor quoque eius Cunigundis Richardis vxoris Caroli Craſſi Imp. ex fratre Erchangero Comite neptis, vt recte Blondel. in Geneal. Franc. locum proprietatis ſuæ Gingen, item prædia ſua in villis Niuuenheim iuxta Heidelbergam Stratzheim & VVeſtheim eidem monaſterio, in quo etiam ipſa anno neſcio quo 7. Id. Febr. ſepulta fuit. In hoc quoque monaſterio Conradum cog. ſapientem Lothar. & Francon. Ducem ſupradicti VVerinheri filium anno 955 in prælio contra Hungaros cæſum, iuxta patrem in Eccleſia Varia dicta, ſepultum fuiſſe autumo, & non vt VVitichindus VVormatiæ, quia ibidem ſepulcrum eius nullibi inueniri potuit, vti Münſterus in Cosmograph. docet.

(b) *Birſtat*, Villa pagi Rhenenſ. iuxta monaſterium Laureshaimenſe.

qui eſt de eccleſia ſancti Nazarii ad partem meridianam inter partem ſancti Petri, per Agilofum & ſuos conſortes pro ſigno inciſa: & inde ad partem orientalem vsque in fluuium certum Wisgoz, (c) vbi marcha de Baſinsheim (d) coniungit: & de ipſo rubero ad partem Aquilonis, ſicut ipſa inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur ſiue diuiſio: & ſic ad illam ligneam crucem, quæ eſt poſita iuxta illam viam quæ venit de Birſtat, & inde ad partem Aquilonis: ſicut illa inciſio arborum ſeu lachus in ipſa die facta fuit, vsque ad illum monticulum, qui quaſi terminus apparet: & inde per ipſam inciſionem arborum ſiue lachum vsque in fluuium certum Wisgoz, vbi marcha de Baſinsheim coniungit: quicquid infra illam inciſionem arborum ſeu lachum ſiue diuiſionem vsque ad marcham de Baſinsheim., de dote Angilæ, vel de qualibet parte noſtra ibidem videtur eſſe portio, ſiue poſſeſſio vel dominatio, tam terris, quam ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquarumue decurſibus, omnia & ex omnibus totum & ad integrum ad iam dictum monaſterium ſiue ad ſanctum Nazarium a die præſente donamus, tradimus atque transfundimus in Dei nomine perpetualiter poſſidendum: ita vt ab hac die ipſi monachi vel ſucceſſores eorum habeant, teneant atque poſſideant, & neque nos neque vllus de heredibus noſtris, neque vlla obpoſita extranea perſona de ipſa terra vel de ipſa ſilua vllo vnquam tempore ipſos monachos vel ſucceſſores eorum eiicere nec contradicere poſſit, nec vllam inquietudinem vel calumniam generare præſumat: ſed ad iam dictum monaſterium omni tempore proficiat in augmentis. Si quis vero (quod futurum eſſe minime credimus) ſi nos ipſi aut vllus de heredibus noſtris, ſeu quælibet vlla extranea obpoſita perſona contra hanc donationem à nobis factam venire tentauerit, aut eam infringere vel immutare voluerit, caueat ne iram Dei omnipotentis acquirat, & inſuper inferat vna cum ſocio fiſco auri libras 3. argenti pondo 5. multam ſuſtineat, & quod repetit, euindicare non valeat, ſed præſens donatio iſta omni tempore firma & inuiolabilis permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio Lauresham publice, ſub die Kalend. Iunii, anno ſecundo regnantibus glorioſiſſimis regibus Karolo & Karlomanno. Signum Cancronis Comitis & Angilæ coniugis eius, qui hanc donationem fieri & firmari rogauerunt. Signum Thurincberti fratris ipſius Cancronis, & Heimerici filii ſui, & aliorum. Ego Guario lector hanc donationem ſcripſi.

Reuerendus itaque Pontifex Rutgangus votum ac petitionem venerabilis Wil- p. 58.
lisvvindæ filiique eius Cancronis gratanter amplexus, cum ipſius monaſterii curam
GVNDELANDVS, abbas primus. gubernationemque per ſe exequi non poſſet, vtpote & eccleſiaſticis & regalibus negotiis iugiter occupatus, Gundelandum germanum ſuum, prudentem admodum & ſanctæ conuerſationis virum, fratrique per omnia ſimilem, eidem loco præfecit, ipſumque cum omnibus pertinentiis ſuis eo tenore, quo ſibi tradita fuerant, ſuæ diſpenſationi commendauit. Fratres quoque maturæ ætatis & conſilii Dominique timentes, Reginfridum videlicet & Vluinum cum aliis XIV. a Gorzienſi monaſterio (quod ipſe pridem conſtruxerat) cum ipſo direxit, cuncta eis neceſſaria tam in alimentis quam in cæteris ſubſidiis impartiens. Interim miſſis ad Apoſtolicam ſedem legatis, pro cuius liberatione ab oppreſſione Haiſtulfi regis Longobardorum multa inſtantia laborauerat, expetiuit a Paulo Papa corpora ſanctorum Martyrum, in quorum honore conſtructas a ſe monaſteriorum conſecraret eccleſias. Cuius deuotionem ac meritum erga Romanam Eccleſiam apoſtolicus Pontifex debitó fauore proſequens, transmiſit ei ſanctum Nazarium, Naborem, & Gorgonium, per Williharium Sedunenſem Epiſcopum delatos ad Gorzienſe monaſterium. Euoluto dehinc anni Circulo in Eccleſia Gorzienſi Sanctum Gorgonium, in eccleſia Hylariacenſi ſanctum Naborem collocauit; beatum vero Nazarium * ad Laureshamenſe

(c) *Wisgoz*, fluv. hodie VVeſehniz, qui iuxta VVeinheime montibus erumpens apud Stenum in Ducatu quondam Conradi D. Francon. infra VVormatiam Rheno miſcetur.

(d) *Baſinsheim*, Baſinesheim & Buoſinesheim, villa in ſtrata Montana ſuper fluv. Liutra in pago Rhenenſi, hodie Bensheim diœceſeos Moguntinenſis.

* De reliquiis Nazarii, quæ in Monaſterium Laurishamenſe fuerunt translata, agunt alii quoque Scriptores, Annales Fuldenſes ad a. 765. 766. idem tradunt. Lambertus Schafnaburgen-

menſe monaſterium deſtinauit. In cuius occurſum tota ſimul prouincia, plebsque vtriusque ſexus, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, vsque ad ſaltum qui Voſogus dicitur, cateruatim ruunt; Comitesque nobilisſimi Cancor & Warinus, cæterique id locorum illuſtres & ſpectabiles viri, theſaurum beati corporis ſibi diuinitus deſtinatum propriis humeris excipiunt & cum hymnis canticisque ſpiritualibus proſequente infinita populi multitudine vsque ad locum cœlitus prouiſum deferunt. *Voſogus ſaltus.* *Aldenmünſter.*

Verum quia ſinus inſulæ illius, de qua ſupra meminimus, breuis admodum & conſtrictus tantæ multitudinis receptui & cotidianæ frequentiæ non ſufficiebat; & ſitus ipſe loci monaſterio, tanti nominis & dignitatis per merita ſui martyris poſtmodum futuro non adeo competebat: eadem omnium vota, eadem ſententia fuit, vt in editiorem locum vti nunc cerni datur, tam monaſterii quam eccleſiæ fabrica multo amplianda transferretur. Cuius rei executio Gundelando abbati per venerandum Pontificem artius iniuncta eſt, & ab ipſo ſtrenue ſatis & magnifice effectui mancipata. Qui non multo poſt humanis rebus exemptus migrauit ad Dominum; vir egregius meritique incomparabilis, & omnibus efferendus præconiis. Qui inter cætera valde memorabilia Stephanum Papam ad Galliam euocans, & Pippinum cum totis Francorum viribus contra Longobardorum tyrannidem accingens, exarchatum Rauennatem, pluraque beati Petri patrimonia Romanæ ſedi reſtitui iuge ſtudium & operam impendit. Clerum quoque ſuæ dioceſis a religionis feruore iam tunc (vt & nunc) omnimodis exorbitantem, inſtar cœnobiorum adunans, regularia eis præcepta qualiter in eccleſia militare deberent, vitæque neceſſaria ſufficienter inſtituit. Monaſteria quoque Hilariacenſe, Gorzienſe, Laureshamenſe a fundamentis exſtruxit. Poſt cuius exceſſum Gundelandus traditum ſibi a fratre locum ſumma induſtria & religionis obſeruantia gubernabat, creſcebatque in dies locus ipſe, & magnificabatur ab omnibus, tam in rebus quam in poſſeſſionibus: ſed & quod maius eſt, in diuino cultu & ſanctæ obſeruationis profectu, atque dominici gregis incremento, Domino cooperante & ſancti martyris ſui Nazarii merita confirmante ſequentibus ſignis. *Rutgangi bene merita.*

Anno deinde Dominicæ incarnationis DCCLXXVI. regni vero Caroli regis & poſtea Imperatoris anno VIII. Heimericus comes filius Cancronis, mortuis patre & auia cernens præfatum locum ex paruo & modico ad tantum rerum & famæ prouectum, eminentiam, nitebatur eum ſibi proprietatis titulo vendicare. Cuius rei actione ad palatium delata, & allegatione vtriusque partis audita, iuxta legem Francorum diffinitum eſt; Gundelandum iure poſſidere, quod ſibi fuerat a fratre ſine contradictione collatum: nec Heimericum poſſe repetere, quod pater eius & mater probantur ſoſpites in ſcriptis tradidiſſe. Heimerico igitur ſe de hoc loco legaliter abdicante. Gundelandus accepit a rege chartam euindicatoriam, hunc modum continentem: *PRÆCEPTVM EVINDICATORVM MAGNI KAROLI. Karolus gratia Dei rex Francorum, vir illuſtris. Veniens ad nos Hariſtellio palatio vir venerabilis Gundelandus abba de monaſterio Lauresham, vbi ſanctus Nazarius martyr in corpore requieſcit, nobis innotuit, eo quod homo aliquis nomine Heimricus de ipſo monaſterio calumnias generare voluiſſet, dum diceret, quod ſuus pater Cancor eum de ipſo monaſterio veſtitum dimiſiſſet. Et ipſe Gundelandus præſens aſtabat, & cauſam in omnibus denegabat, dum* *KAROLVS M. Rex Francorum. Heimericus Cancoris I. Helvvich. p. 19.* *Tolner. n. 4.*

---

genſis ad a. 765 *Ruotgangus epiſcopus corpora ſanctorum Gorgonii, Naboris & Nazarii Roma aduexit.* Eadem habent Hermannus Contractus *ad a. 765. 766.* Marianus Scotus *ad a. 765.* Sigebertus Gemblacenſis vero *ad a. 764.* fundatorem addit: *Crodogandus epiſcopus corpora martyrum, Gorgonii, Naboris, Nazarii, Roma ad Gallias transtulit, & Gorgonium quidem in Gorzia, Naborem in Hilbiriaco, Nazarium autem repoſuit in cœnobio Lorisham, quod Canthur comes illuſtris a ſe fundatum Metenſi eccleſiæ priori anno tradiderunt.* Hunc iisdem fere verbis, pro more ſequitur Albericus *ad a. 765.* vbi ad nomen Canthur, additur *(Cancor aliis)* De eadem translatione egit Marquardus Freherus *Origg. Palatinis P. I. c VI. p. 64.* & ex eodem Hubertus Thomas Leodius *de vita Friderici II. p. 7.* Inde Ditmarum intelligendum eſſe putamus, qui lib. V. p. 367. *ad vrbem Larſem, vbi S. requieſcit Nazarius, venit,* vbi hoc monaſterium Laurisham ſine dubio intelligitur.

dum diceret, quod auia ipſius Heimerici nomine Williſvvinda, vel genitor ſuus Cancor germano ſuo domino Ruodgango Archiepiſcopo tradidiſſet vel confirmaſſet, & talem cartam nobis exinde protulit ad relegendum. Tunc ipſe Heimricus ante nos taliter fuit profeſſus, quod de hac cauſa, vel de ipſo monaſterio ſuperius nominato in ante nunquam tempore debeat calumniam generare, ſed per feſtucam ante nos exinde dixit exitum. Tunc nos vna cum fidelibus noſtris, id eſt, Hagino, Rothlando, Wichingo, Frodegario, comitibus: necnon & vasſis noſtris Theodorico, Bertholdo, Alburino, Frodberto, Gunthmaro, taliter viſi fuimus iudicauiſſe, vt de hac cauſa omni tempore ipſe Abbas habeat euindicatum atque elitigatum, & ſit illis in poſtmodum ex hac re ſublata cauſatio.

Gundelandus igitur abbas in iuris ſui quieta poſſeſsione, tunc dictante iuſtitia, tum regia auctoritate confirmatus, Laureshamenſe monaſterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus & mundeburdem glorioſi regis Caroli tradidit, quatenus priuilegiis inſigniretur regalibus. Cui benigniſsimus rex priuilegia libertatis & æmunitatis contulit, liberamque abbatis electionem fratribus eiusdem monaſterii in perpetuum præſtitit, quorum tenor talis eſt: *Karolus Dei gratia rex Francorum, vir illuſter, omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus, veſtrisque iunioribus, atque miſsis noſtris diſcurrentibus: Quicquid pro oportunitate eccleſiarum, vel quiete ſeruorum Dei erexerimus, hoc nobis procul dubio Domino adiuuante ad æternam beatitudinem proficere confidimus, Igitur dum veſtræ ſolertiæ notum eſt, qualiter bonæ recordationis domnus Ruotgangus archiepiſcopus in monaſterio, quod vocatur Lauresham, quod ei per traditionem Williſvvindæ & Cancrini obuenerat, monachorum turmam non modicam propter ſeruitium omnipotentis Dei coadunauit: vbi ob integram deuotionem ſanctum corpus beatiſsimi Nazarii recondidit, ſupra quod etiam Gundelandum monaſterii abbatem atque heredem in eodem ſancto loco poſt ſe viſus eſt reliquiſſe. Sed poſtea dum præfatus Gundelandus abbas cerneret ipſius ſancti loci imminere periculum, atque vereretur, ne deſolatio propter intentionem iniquorum hominum & ipſis monachis fieret, ad noſtram viſus eſt acceſsiſſe præſentiam, qui & ipſum monaſterium in manu noſtra tradidit, etiam & ſecum omnem congregationem ſuam in mundeburdem & defenſionem noſtram plenius commendauit. Quem nos gratulanti animo tam propter mercedis augmentum, quam & pro eodem grege ſaluando viſi fuimus percepiſſe. Petiit etiam memoratus abbas ſuique monachi talem à nobis auctoritatem, vt quotiescunque abbatem iam dicti monaſterii ex hoc contigerit ſeculo migrare ad Dominum, inter ſe quem dignum honoris huius inuenerint, vnanimiter ex ſemetipſis eligere deberent. Quorum petitionem ob amorem Dei & noſtræ mercedis cumulum nequiuimus denegare: ſed ita præſtitiſſe vel in omnibus confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes enim iubemus, quia cognoſcimus quod ipſa congregatio ſub recto ordine viuere, & in regula ſancti Benedicti conuerſari deſiderat, vt noſtro quidem permiſſo ſemper ſuper ſe ex ipſa congregatione, qui Deo acceptabilis ſit, eligere valeant abbatem, quatenus inter ipſum gregem quia boni ibidem congregati in vnum præſtare, ne quis ex aduerſo eum diripiendum adueniat, ſed de proprio ſemper gaudere patrono valeant: quia nolumus, vt per aliquam occaſionem ipſi monachi, quos domnus Ruodgangus etiam & Gundelandus ad opus Dei exercendum congregauerunt, vllo vnquam tempore exinde alienati aut diſperſi, nec ipſi nec ſucceſſores eorum eſſe debeant: ſed ſicut in teſtamento illius donationis, quam per Williſvvindam & Caucrinum adepti ſunt, continetur, ita in omnibus circa ipſam congregationem ſit conſeruatum, vt valeant regulam ſancti Benedicti perpetualiter, ſicut ordo edocet, & corporis fragilitas permittit, cuſtodire, & ſub noſtra (vt diximus) mundeburde vel defenſione in ipſo monaſterio quiete viuere vel reſidere. Propterea hanc præceptionem noſtram eis dedimus, per quam omnino iubemus, vt nullus quislibet de Epiſcoporum perſonis, in cuius parochia ipſum monaſterium fundatum eſſe cernitur, aut de cæteris hominibus, quis iam dictum Gundelandum abbatem vel monachos ex ipſo monaſterio & homines qui ad eos iuſte & rationabiliter ſpectare videntur, inquietare aut contingere, vel contra rationis ordinem facere præſumat, ſed ſemper valeant ſub noſtra defenſione, ſeu ſub heredibus noſtris omni tempore (vt diximus) quieti reſidere, &*

Helvvich. p. 21, Tolner. n. 3.

ea

p.60. *ea quæ illis propter nomen Domini concessimus, bene semper in omnibus perfrui: quatenus delectet abbatem vel monachos ex ipso monasterio pro nobis & nostra subsequente progenie seu gente Francorum, domini misericordiam adtentius deprecari. Et vt hæc autoritas firmior habeatur, vel per tempora melius seruetur, manu propria subter firmauimus, & de annulo nostro sigillari iussimus. Signum Caroli glorioſisſimi regis. Witigowo * recognoui.*

Item, eiusdem priuilegium immunitatis, & de libera electione abbatis.

*Karolus Dei gratia rex Francorum, vir illuster, omnibus fidelibus nostris tam præsentibus quam & futuris. Cum recta petitio sacerdotum pro oportunitatibus locorum sanctorum pertinens ad aures clementiæ nostræ processerit, talem decet esse obauditam vel effectu in Dei nomine mancipatam, vnde æterni retributoris veniam mereamur adipisci, & eos delectet pro stabilitate regni nostri iugiter exorare, vel in omni parte erga nostrum fideliter assistere. Igitur cognoscat magnitudo seu vtilitas vestra, quod nos ad monasterium, quod dicitur Lauresham, quod est constructum in honore beatorum apostolorum, Petri & Pauli, vel ceterorum sanctorum, & vbi pretiosus domnus & sanctus præclarus martyr Nazarius in corpore requiescit, & in virtute fulgescit, & venerabilis vir Gundelandus abba vna cum norma monachorum præesse videtur, infra pagum Rhenensem, super fluuium Wisgoz, integram immunitatem eius merito compellente plena & integra gratia pro mercedis nostræ augmento vel pro eius quiete aut successorum illorum visi fuimus concessisse. Quapropter hoc præceptum specialius decernimus ordinandum, quod in perpetuum volumus esse mansurum, vt neque vos neque iuniores seu successores vestri, nec quislibet de iudiciaria potestate accinctus, in curtis vel villis ipsius monasterii aut ecclesiæ suæ aspicientes, in quibuslibet pagis atque territoriis, tam quod præsenti tempore videtur possidere, vel dominicare, quam quod adhuc ex munere Regum seu reginarum, seu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet adtractu augmentare vel inmeliorare seu adtrahere potuerint, ad causas audiendum, vel freda vndique exactandum, nec fideiussores tollendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec ad homines suos tam ingenuos quam & seruientes seu accolas ipsius monasterii distringendum, nec vllas redhibitiones publicas requirendum, nec exactandum quod ad partem fisci nostri exinde redhibetur, penitus ingredi iudiciaria potestas, aut missi nostri discurrentes non præsumant. Sed omnes villas suas sub immunitatis nomine cum omnibus fredis aut coniectas seu publicas redhibitiones concessas, omnia (sicut superius comprehensum est) tam ipse Abbas quam & successores sui in Dei nomine valeant possidere vel dominari: vt nullus quislibet de fidelibus nostris tam præsentibus quam & futuris, hoc quod nos pro nostra mercede vel pro stabilitate (Deo adiuuante) regni Francorum ad ipsam casam Dei indulsimus vllo vnquam tempore vel quolibet ingenio irrumpere videatur, sed (sicut superius meminimus) nostris & futuris temporibus absque vlla contrarietate partibus prædicti monasterii volumus in omnibus esse conseruatum atque indultum. Et vt hæc auctoritas firmior habeatur & per tempora melius conseruetur, manu propria subter decreuimus roborare, & de annulo nostro sigillari præcepimus. Signum Karoli glorioſisſimi regis. Rado ** ad vicem Riudberti recognoui. Datum in mense Maio, anno quarto regni nostri. Actum Theodone villa, palatio publico feliciter.*

Helvvich. p. 22.

Tali priuilegiorum prærogatiua insignitum Laureshamense monasterium piisſimus rex Karolus, etsi nondum nomine, re tamen ipsa diuus Imperator & semper Augustus, ampliori adhuc munificentia per idem tempus sublimauit, cui villam Hephenheim cum omnibus terminis & appenditiis suis omni integritatis iure contulit.

Helvvich. p. 24.

Heppenheim villa.

P Sub-

* Hunc inter Notarios, qui sub Carolo M. fuere, non recenset Mabillonius, circa reliquos alios de Re diplomatica *lib. II. c. XII.* sollicitus. Bernhardus autem a Mallinckrot eiusdem facit mentionem *de Archi-Cancellariis p. 10.*

** Hic primum Notarius, post ad ipsam Archi Cancellarii dignitatem adscendit. In sequenti enim diplomate dicitur: *Gilbertus ad vicem Radonis recognoui.* Mallinckrot de Archi-Cancellariis *p. 8.*

Subsequente post hæc anno, id est, Dominicæ incarnationis DCCLXXVII. sed a fundatione siue exordio Laureshamensis monasterii, anno XIII. regni vero Caroli (ex quo defuncto fratre suo Carolomanno monarchia ad eum transiit) anno VI. Gundelandus abbas perfecta iam templi fabrica, & vt domum Dei decebat, omni specie decoris exornata, apud Spiream ciuitatem Regi occurrit, magnopere deprecans, vt ipsius ecclesiæ consecrationi præsens interesse dignaretur. Cui pius rex benigne assentiens cum regina Hildigarda filiisque Carolo, Pipino, Ludvvico, ac plurimis regni principibus, per Lullum Magontinæ sedis archiepiscopum, & beati Bonifacii episcopi & martyris successorem, atque per episcopos Megingozum Wiomudum, Angitrammum, Waldricum, magnifico apparatu & summa veneratione, in capite Calendarum Septembrium dedicationem eiusdem ecclesiæ celebrauit, cor- p. 61.
Ann. Fuld. 774. pusque beati martyris Nazarii * domini & patroni nostri in eam maximo deuotionis honore transtulit. Vbi quanta miracula, quæ virtutum insignia per ipsius merita diuinitus effulserint, quanta pro diuersis morbis, casibus, miseriis, angustiis remedia pro ex tunc & deinceps prouenerint; non est nostræ facultatis euoluere, præsertim
Miracula B. Nazarii. cum sit de his libellus a maioribus nostris prosaico metricoque stylo satis elucubrate compositus.

Helwich. p. 24. Præterea quoque excellentissimus Rex inter cætera liberalitatis suæ dona, quæ
Oppenheim villa. velut alter Salomon in simplicitate cordis sui Domino lætus obtulit, villam Obbenheim sitam in pago Wormaciense super fluuium Rhenum, cum omni integritate Laureshamensi monasterio tradidit, per quam eandem ecclesiam in die consecrationis largissime dotauit.

Tantis munificentiæ suæ beneficiis adiecit clementissimus rex piscationis concessionem in Rheno flumine in loco cognominato Godenouua, infra finem Hostat, vt abbas & fratres licentiam haberent ad vinnam faciendum & ad piscandum, pro oportunitate ecclesiæ & stipendio ipsorum fratrum: & vt de silua, quæ ad illam villam aspicit (cum fructuosa nullatenus esse videretur) vinnam faciendi vel emendandi haberent potestatem, in quantum eis opus esset prendere vel populare. Item vt in alia marca, quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodense, vsque ad fluuium Wisgoz viam integram ad carracandum siue itinerandum habere debeant, & super ipsum fluuium contra ipsum viam faciendum, tam super fluuium Wisgoz, quam & sub alios lacus. Cætera quoque multimodis monasterii vtilitatibus oportuna concesit.

Helwich. p. 24, 25. Breui dehinc interiectu temporis Gundelandus instante sibi diuino vocationis brauio, misit ad regem Aquisgrani, consulens & obsecrans, quatenus ei liceret extremum vitæ cursum iam peragendi aliqua de monasterii rebus impendia pro animæ remedio pauperum indigentiæ prærogare. Qui (vt erat pronæ in omnes clementiæ, & maximæ circa inopes compassionis) indulsit ei tertiam partem, rerum duntaxat mobilium, in pauperum pro arbitrio suo distributionem. Instruantur hoc exemplo nostri temporis ecclesiarum Prælati, qui rebus earum & possessionibus sibi creditis insolenter abutuntur: cum pater iste, imperialis abbas regni princeps, diues & præpotens, magnæ famæ, clari generis, nihil præsumpserit absque regis vel consilio vel præcepto, etiam in ipso mortis articulo, de rebus monasterii disponere, Tanta tunc erat religionis cura, iuris obseruantia, legum regumque reuerentia. Rexit ipsum locum annos XIII.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCLXXIX.

HELMERICUS abbas II. Gundelando igitur deposito carnis onere ad cœlestia commigrante, substituitur
Helwich. p. 25. HELMERICVS, vir religiosus & sapiens, fratrum quidem electione ex ipsius congregationis corpore, & glorioſi regis Karoli institutione. Hic ecclesiæ laquearia fecit,

---

* Chron. Moiss. ad a. 778. *Gundelandus Abba mutauit Monasterium Laurishaim in monte, vbi sanctus Nazarius requiescit.* Eginhardus vero Annalibus ad a. 774. refert, dum ait: *Karolus ab Italia regrediens, dedicationem Ecclesiæ sancti Nazarii Martyris, & translationem corporis ipsius in Monasterio nostro Laureshaym celebrauit, anno Incarnationis Domini DCCLXXIV. Cal. Sept.*

cit, pauimentum ſtrauit, tumbam ſancti Nazarii auro argentoque decorauit, altare etiam ſimili impenſa & opera mirificauit, quod poſtea ad eccleſiam S. Petri, quæ dicitur Altenmunſter, translatum eſt.

Iſte pater amiſſis ſeu caſu ſeu imprudentia quibusdam donationum chartis, quibus res monaſterii continebantur inſertæ, regiam expetiuit auctoritatem, quatinus ea, quæ bona fide & iuſto titulo absque omni interpellatione eatenus poſſidebat, iterato confirmaret priuilegio, quod tale eſt: *Karolus gratia Dei rex Francorum & Longobardorum, ac patritius Romanorum. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris tam præſentibus, quam & futuris, qualiter veniens Helmericus Abba in præſentiam noſtram nobis innotuit, eo quod cartæ per diuerſa loca eccleſiæ ſuæ ſancti Nazarii perditæ fuiſſent & naufragatæ, & res eorum per diuerſa loca habuiſſent, vnde ad præſens veſtiti eſſent in regno noſtro Deo propitio, & vbicunque ad præſens veſtiti fuiſſent. Nos pro eius petitione tale præceptum ei emiſimus, atque prædeceſſoribus ſuis, dum ipſa caſa Dei veſtita fuit ad præſens, omnia & ex omnibus ex noſtra auctoritate absque refragatione cuiuscunque quieto ordine, quicquid iuſte & rationabiliter antea tenuerunt per dationes aut commutationes, ex noſtra auctoritate habeant & defenſare valeant ſecundum legem, ſicut per apertam cartam vsque nunc auctoritas regum defenſauit & denuo confirmauit. Et vt hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conſeruetur, de annulo noſtro ſubter ſigillauimus. Signum Karoli glorioſiſſimi regis. Giltbertus ad vicem Radonis recognoui.* Helgvich. p. 25.

ANNO Dominicæ incarnat. DCCLXXXV.

RICHBODO abbas III. Helgvich. p. 26.

Decedente quoque Helmerico, expletis in regimine annis V. ſubſtituitur RICHBODO, * vir plane dilectus Deo & hominibus, ſimplex & ſapiens, atque tam in diuinis, quam in ſecularibus diſciplinis adprime eruditus. Deinde per annos decem in archiepiſcopatum Treuerenſem à piiſſimo rege Carolo prouectus, præſedit ibidem annos X. menſes VIII. Qui ſtatim in primordio deſtructis ligneis domibus, in quibus fratres eatenus commanebant, in Aquilonali videlicet parte, clauſtrum muris circumdans ad meridianam partem (vti nunc videtur) tranſtulit: dormitorium quoque cum eccleſia triplici fecit; cancellos circa requiem beati Nazarii ex auro argentoque mirifice veſtiens, pauimentum etiam coram altari vario ſtatum marmore ſublimauit. Præfuit Laureshamenſi monaſterio annis XX. menſibus VIII. Treueris defunctus, Lauriſſæ ſepultus eſt.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCV.

p. 62.

ADALVNGVS abbas IV.

LVDOVICVS pius Imperator.

Poſt exceſſum Richbodonis ſucceſſit ADALVNGVS, vir potens in opere & ſermone, & iuxta cor Domini electus. Qui ſuſcepto huius loci regimine, nobiliter cuncta extrinſecus, nobilius quoque templum intrinſecus vario venuſtauit decore. Quippe altare dominicum (vt nunc eſt) quatuor ex partibus tabulis argenteis incluſit, nec minus altare ad crucem, atque S. Iohannis Baptiſtæ, ſanctæ quoque Mariæ virginis, præterea altare S. Petri in eccleſia triplici mirifice perornauit: auream quoque crucem & opere & materia aliis pretioſiorem fabrefieri iuſſit. Multis denique virtutibus florens, decurſis in huius loci regimine annis XIII. ſapientiæ ac pietatis merito vitam conſummauit honeſtam. Iſte pater regnante iam tunc Ludovvico pio, Caroli Magni ac beati diui Imperatoris ac ſemper Auguſti filio, ac veluti poſt bellicoſum patrem Dauid Salomone pacifico, imperialem expetiuit magnificentiam, quatinus de libertate & immunitate Laureshamenſis monaſterii & abbatis electione paternam roboraret auctoritatem. Idem etiam piiſſimus Imp. paternam conceſſionem de piſcatione in Reno, cum cæteris eis confirmauit.

DE MICHLENSTAT.

QValiter vero cella Michelenſtat ſub hoc piiſſimo principe Carolo M. per venerabilem Einhardum Laureshamenſi monaſterio acceſſerit, prout a maioribus noſtris memoriæ traditum eſt, perſtringamus. Eſt enim res tum cognitu & admi- Helgvich. p. 36.

* Brovver *Ann. Treuir lib. VII. p. 384.* Richbodus, Mediolanenſis Abbas, Archiepiſcopus datur, quo de, præter nomen, memorabile apud antiquos vix reperias quicquam, ita languent in hac memoria, qui in Aſſyriorum ætate ſunt diſerti.

ratione digna, tum quanta vel qualis olim imperialis excellentiæ & erga ſubditos pietas, & erga deuotos liberalitas, & erga ſuorum exceſſus clementia fuerit, euidens exemplum. Hic igitur Einhardus Archicapellanus notariusque Imp. Caroli, cum in aula regia laudabiliter ſeruiens, diligeretur ab omnibus, a filia quoque ipſius Imperatoris Imma * nomine, regi Græcorum deſponſata, amabatur ardentius. Aliquan-

* Primus hic auctor traditionis de coniugio Eginhardi & Emmæ, atque furtiuo inter eosdem amore, ex quo reliqui ſua hauſere. Beſſelius enim in notis ſuis ad caput XIX. Eginhardi prouocat ad chartam veterem *de indulgentia Caroli M. erga Einhartum, & eius coniugem Immam*, quæ in Auguſtiſſima Bibliotheca Guelferbytana reperiatur. Eandem traditionem ex hoc Chronico repetunt Io. Wolfius *Lect. Memorab. Cent. VIII. ad a. 800.* Iuſtus Lipſius *Monit. Polit. lib. II. c. XII. n. 12.* Baluzius *notis ad Lupum p. 331.* Helvvich Antiquitatibus Laurishamenſibus *p. 36.* Hubertus Thomas Leodius de Palatinorum origine *p. 156.* aliique. Aſt, de eiusdem veritate haut immerito dubitamus. Primo enim fidem derogare videtur recentior huius Scriptoris ætas, qui cum anteriores omnes hac de re ſileant, fidem ſane nullam habet. Deinde ipſe ſibi auctor contradicit. Hic enim loci memorat cellam Michelenſtat ſub piiſſimo principe Carolo M. per venerabilem Einhardum Laurishamenſi monaſterio acceſſiſſe, inſequenti vero pagina parum ſibi conſcius, dicit, Eginhardo *piiſſimus Imperator Ludouicus poſt obitum patris, prædia ſua videlicet Michlenſtat & Mulenheim, quæ nunc appellatur Seliginſtat, tradidit.* Idem in teſtamento ſuo repetit Eginhardus, dum ait: *cellam noſtri iuris vocabulo Michlenſtat, ſitam in pago Plumgovve, in ſilua, quæ dicitur Odenevvalt. ſuper fluuium Mimilingum, quam nobis glorioſiſſimus princeps dominus Ludouicus Imperator largiſſima liberalitate conceſſit, & de iure ſuo in noſtrum ius ſolenni donatione tranſtulit, ac præcepti ſui auctoritate in proprietatem nobis confirmauit.* Accedit & hoc, quod hæc fabula in monachorum figmentis olim conſueta. Similem enim traditionem de temporibus Henrici III. Imp. habet Io. de Beka Chron. Traiectenſi p. 39. *habuit autem idem Imperator in comitatu ſuo ſororem ſanctimonialem, eximiæ venuſtatis, quam Canonicus quidam adamauit Zelo nimiæ dilectionis, quam & blanda ſuggeſtione tandem ad hoc induxerat, vt circa caliginoſam noctis vmbram ipſum in amoris amplexu ſuſciperet: illis igitur in furtiuo cubili clam obdormientibus, per maxima nix inopinate cecidit: & auroræ iubar tetram hemiſpherii caliginem iam effugauerat: quapropter idem Canonicus quamplurimum anxiatus qualiter tute tentorium ſuum accederet, ne primitiale veſtigium culpam ſuam aliquo modo proderet. Tractato denique repentino conſilio præfata ſanctimonialis eundem Canonicum in humeris baiulauit ad ſuum tentorium, vt in eundo & redeundo ſaltem vnius ſolius poſſit apparere calcaneum. Eadem autem hora ſtimulantibus curis bellicis ſolus Diuus Imperator peruigil fuit, qui peregrinum hoc ſpectaculum e feneſtra tabernaculi ſui procul intuens, pie ſubriſit. Demum exorto iam ſole Cæſar Auguſtus flagitauit eundem Canonicum, quatenus ad miſſam Diaconatus expleret officium, quod idem Canonicus remordente conſcientia modis omnibus abnuit, nec blandimentis nec minis ad hoc emolliri potuit: cernens itaque Cæſar eiusdem Canonici timoratam conſcientiam, remiſit ex bono corde conceptam pertinaciam. Accidit autem vt Decania ſimiliter & Abbatia diebus illis vacarent Imperiali Camera, & idem Cæſar aduocans ipſum Canonicum cum ſorore, cœpit loqui per ænigmata ſecretæ parabolæ, Amantiſſime frater, eſto deinceps vir maturus, & ecce tibi hanc vacantem decaniam conferimus, tuam exorando beneuolentiam, quatenus nunquam ſanctimonialem præſumas equitare fœminam: deinde ſorori ſuæ dixit: Eximia ſoror, ſis abinde matrona continens, & ecce tibi vacantem hanc Abbatiam ſiue curam ancillarum Chriſti conferimus per præſentem annulum; præcipientes, ne permittas vnquam equitare te Canonicum: quibus ita dictis, ambo ſe mutuo contuentes, erubuerunt: qui per hanc leuem correctionem informati, peccati præteriti culpam, perpetuam per continentiam emendarunt.* Eandem hiſtoriam narrat Radulfus de Diceto *Chronico p. 470.* Henricus Knyghtonus *Lib. I. c. VI.* atque Auctor M. Chronic. Belgic. *p. 107.* vbi editor in margine annotauit: *falſa illa in hunc locum: & vera de Carolo Magno: niſi fortaſſis repetita*, addo: vel plane falſa. Scilicet, ſcenica ſaltim eſt hiſtoria, in qua Theatrum videmus immutatum & perſonas. Non deſunt tamen, qui Comites Erpacenſes ex horum progenie ortos fuiſſe velint, inter quos Hubertus Thomas Leodius vita Friderici II. p. 10. dicit: *Comites de Erpach ſe ab illo originem ducere arbitrantur, & ſepulcrum illius nuper aperiri in Selgenſtat fecerunt, veramque hanc hiſtoriam tabella plumbea teſtante, paucis voculis deprehenderunt.* Eadem ratione Spenerus Operis Heraldici parte ſpeciali Lib. II. c. XXIII. prouocat ad Archiuum Selgenſtadtienſe atque archetypum huius Chronici, quod tamen ob ſilentium Scriptorum anteriorum paruæ omnino eſt auctoritatis. Anno 1706. Güttersbaci in territorio Erpacenſi ſub columna quadam cum effigie Chriſti, reperta fuit membrana cum

quantum temporis fluxerat, & amor alternus cotidie inter ambos per augmenta crescebat. Vtrosque enim timor retardauit, & offensio regia, ne tam grauia conueniendi inirent conamina. Sed amor improbus omnia vincit. Denique cum idem vir egregius inremediabiliter amando æstuaret, auresque virginis per internuncium

cum hac inscriptione: *Ego Egenhardus hanc Christi effigiem in collis quadam basi ad viam regiam Palatinatus constitui, vna cum reliquiis sancti Pauli in memoriam Emæ meæ & Ludouici, cum saltus ille omnes inter Mœnum & Nicerum mihi ex dono cesserit tempore Caroli Magni Imperatoris DCCCXX. Papa Reuerendissimo Paschali ann. Regiminis sedis IV. Ista fuit inter venandum deuotio & nota viæ Michlenstatt sub Lilio. Symbolum Caroli Magni inter venandum fortes & fideles nostrorum subditos. It. & Conuentus in siluis statutus terminus:*

Rabanus Maurus Abbas Fuldensis
dedicauit DCCCXX d. 5. Maii.

Verum, scriptum hoc stylum illorum temporum minime sapit, cum dedicationum tabulas voce *Ego* incoare haut fuerit solenne. Nec istius ætatis sunt verba: *Papa Reuerendissimo Paschali ann. Regiminis sedis IV.* Nec conueniunt cum formula dedicationis verba: *ista fuit inter venandum deuotio & nota viæ Michlenstatt &c.* quin potius posteriorem arguant ætatem. Certissimum vero νοθείας argumentum præbet, quod Rabanus Maurus Abbas Fuldensis hanc effigiem dedicasse dicitur DCCCXX. qui tamen anno DCCCXXII. demum ad hanc Abbatiam fuit prouectus. Sic enim Annales Fuldenses ad a. 822. *Eigil abbas Fuldensis Cœnobii defunctus, Hrabanum successorem accepit*, quos sequuntur Hermannus Contractus, Marianus Scotus, aliique. Sigebertus Gemblacensis vero hoc ad annum DCCCXXIV. reiicit, & qui cum eo facit Brovverus *Antiquit. Fuldensium libro IV. p. 276.* Immo, si omnia hæc recte se haberent, nec tamen exinde sequeretur, Emmam Caroli M. fuisse filiam, nec istas circumstantias veritati esse consentaneas. In diplomatibus Ludouici Imp. atque Eginhardi Imma dicitur ipsius coniux. Hanc autem Caroli M. esse filiam probare contendunt ex epitaphio antiquo, quod ex archiuo Monasterii Seligenstadtensis refert Spenerus Op. Herald. lib. II. c. XXII. §. 2. *Anno Domini DCCCXX. quarto Nonas Augusti. Obiit gloriosa Domina Imma filia Imperatoris Caroli Magni, fundatrix huius loci, & seruatur hic Anniuersarius ipsius, & Vastradæ Reginæ genitricis suæ & Germani ipsius Ludouici Imperatoris, & Eynhardi legitimi sui, & Gertrudæ Abbatissæ sororis suæ, & omnium fundatorum & benefactorum huius loci.* Hoc epitaphium, anni ratione, cum priori scheda conuenit, vt exinde concludamus, communem hanc illius loci esse traditionem. Concordat Albericus, qui in Chronico suo ad a. 826. ita loquitur: *Corpora etiam Marcellini & Petri martirum a Roma sublata & in Francia translata multis signis clarificata sunt, quæ per Einardum quondam Karoli magni Clericum sui temporis doctissimum in diœcesi Moguntina locata sunt, vbi Abbaciam in suo territorio propriis sumtibus condidit, & ibi etiam sepultus est, & filia Karoli magni Emma nomine*, qui tamen cum recentioris sit æui, fidem fere nullam habet. Clar. Schminckius quidem in dissertatione Historica, quam Eginhardo suo præmisit, ex ipsius epistola III. ad Lupum, in qua mortem coniugis suæ luget, dicitque: *quod vota scilicet nostra nihil valere permissa sunt, ac spes quam in martyrum meritis atque interuentione collocauimus expectationem nostram ex asse frustrata est*, demonstrare contendit, ipsum sub martyribus hic intelligere Marcellinum & Petrum, quorum corpora tamen primum anno 827. ex Italia Selingstadium fuerint translata. Verum, cum S. Nazarii, Naboris & Gorgonii reliquiæ iam olim in monasterio Laurishamensi fuerint repositæ, nihil obstat, quin de his intelligamus verba Eginhardi. Mihi sic videtur, Immam quidem fuisse Eginhardi vxorem, hanc autem Caroli M. filiam fuisse, dubium omnino est ex eo, quod ipse Eginhardus dum in vita Caroli M. huius filios filiasque recenset, nullam Immæ faciat mentionem. Hoc quidem studio factum fuisse putat Dauid Blondellus Genealogiæ Francicæ pleniore assertione Tomo II. p. 180. dum ait: *Emmæ quam post furtiuos concubitus, ex nescio cuius contubernio natam duxerat, volens etiam nomen prætermisit, ne (eo recitato) illati probri memoria intempestiue refricari videretur: tantum autem abfuit, vt eam sibi iunctam negaret, vt Lotharium Ludouici Pii primogenitum, nepotem appellare non dubitauerit, hæc epistola 34. ad eum scribens, admonendum censui neptitatem vestram, vt per prudentiam adeo vobis conciliatam caueatis periculum vestrum.* Verum, nec de furtiuo isto concubitu satis constat, nec facile credendum, Eginhardum Immam studio omittere voluisse: quod autem Lotharium nepotem vocet, nihil obstat, cum ista voce ecclesiastici erga Proceres frequentius vterentur. Hanc itaque traditionem pro mera fabula habent Baronius *in Annalibus ad a. 826.* & qui eum sequitur Bernhardus a Mallinckrot *de Archi Cancellariis p. 11.* Besselius ad Eginhardum, *Cap. XIX.* Schminckius in dissertatione Historica Eginhardo suo præfixa, Gryphiander *de Weichbildis Saxonicis cap. IV. §. 13. p. 11.*

appellare nec præſumeret, nouiſſime ſumpta de ſemetipſo fiducia, nocturno tempore latenter ad puellæ tendebat habitaculum. Ibidemque pulſans clanculum, & intrare permiſſus, tanquam allocuturus iuuenculam de regali mandato, ſtatim verſa vice ſolus cum ſola, ſecretis vſus alloquiis, & datis amplexibus, cupido ſatisfecit amori. Interea cum iam appropinquante luce diei, per ſilentia noctis, vnde venerat, regredi vellet, de improuiſo niuem haud modicam decidiſſe cognouit; & ne per veſtigia pedum virilium agnitus proderetur, foras exire timuit: ambosque pro conſcientia facti, anxietas ſimul & formido intus remanere compulit. Cumque nimia ſollicitudine fluctuantes, quid facto opus eſſet, deliberarent; tandem elegantiſſima iuuencula, quam audacem faciebat amor, conſilium dedit, vt ipſa quidem ſuper ſe inſidentem inclinata exciperet, eumque vsque ad locum illius hoſpitio contiguum ante lucanum deportaret, ibique eo depoſito, rurſum per eadem veſtigia cautius obſeruata rediret. Eam noctem Imperator diuino (vt creditur) nutu inſomnem duxit, diluculoque conſurgens, eminusque de aula proſpiciens, intuitus eſt filiam ſuam ſub præfato onere nutanti greſſu vix incedere, & ad condictum locum depoſita, quam geſtabat ſarcina, celeri repedare recurſu. Quibus multo intuitu perſpectis, Imp. partim admiratione, partim dolore permotus, non tamen absque diuina diſpoſitione id fieri reputans, ſeſe continuit, & viſa interim ſilentio ſuppreſſit. Interea Einhardus ſibi conſcius certusque rem nullo modo dominum ſuum Regem diu latere poſſe, tandem inter anguſtias reperto conſilio Imperatorem aggreditur, flexis genibus misſionem poſtulans, aſſerens tot & tantis ſeruitiis ſuis condigna non rependi præmia. His auditis Rex diſſimulato rei & euentu & exitu diu conticuit: dehinc eum certificans ſe poſtulationi eius quantocius reſponſurum, diem conſtituit; ſtatimque conſiliarios primosque ſui regni & cæteros quosque ſibi familiares paſſim euocatos conuenire iuſſit. Congregata itaque magnifica diuerſarum dignitatum frequentia, ita exorſus eſt: Imperatoriam inquiens maieſtatem nimis iniuriatam eſſe & deſpectatam, in indigna filiæ ſuæ notariique ſui copulatione, & exinde non mediocri ſeſe agitari perturbatione. Quibus nimio ſtupore perculſis, & de rei nouitate & magnitudine quibusdam adhuc ambigentibus, Rex innotuit eis euidentius, referens eis a primordio quid per ſemetipſum oculata fide cognouerit, conſiliumque eorum atque ſententiam expoſtulans ſuper hoc. At illi inter ſe diuerſi diuerſa ſentientes, in præſumptorem huius rei duras & varias dedere ſententias, aliis ſine exemplo puniendum, aliis exilio damnandum, aliis alio modo diſperdendum (vt cuique impetus erat) adiudicantibus. Porro quidam ex eis tanto mitiores, quanto ſapientiores, habita ſecum deliberatione, quam intime Regem exorauere, quatenus ipſe rem per ſemetipſum examinare, & ſecundum diuinitus ei collatam ſapientiam diffinire dignaretur. Verum vbi Rex ſingulorum circa ſe affectum ponderauit, & inter diuerſorum ſententias, quid potiſſimum conſilii ſequeretur expendit, ſic eos alloquutus eſt: *Non ignoratis* inquit, *humanum genus variis ſubiectum eſſe caſibus, & frequenter euenire, vt res nonnullæ quæ contrariis initiis inchoantur, meliorem aliquando ſortiantur exitum. Proinde non eſt deſperandum, ſed potius ſuper hac re, quæ & grauitate & nouitate ſui noſtrum exuperat ingenium, diuinæ prouidentiæ (quæ nunquam in ſui diſpoſitione fallitur, quæque etiam malis bene vti nouit) pietas eſt exſpectanda & expetenda. Quapropter tam triſtis facti a notario meo non exigam pœnas, per quas infamia filiæ meæ magis videbitur augeri quam minui. Vnde dignius & laudabilius imperii noſtri gloriæ arbitramur congruere, vt data adoleſcentiæ venia, legitimo eos matrimonio coniungam, & rei probroſæ honeſtatis colorem ſuperducam.* Regis igitur audita ſententia, fit incomparabile gaudium, magnitudoque animi eius ac manſuetudo ſummis effertur laudibus. Interim Einhardus iuſſus adeſſe, ingreditur: quem Rex ex opinato ſalutans, ita eum placido vultu alloquitur: *Iamdudum auribus noſtris a vobis delata eſt querimonia, quod ſeruitiis veſtris regali munificentia hactenus non reſponderimus digne. Sed (vt verum fatear) maxime ſuper hoc culpanda eſt veſtra negligentia: quandoquidem licet ſuſtineam tot & tanta negotia ſolus, tamen ſi quid voluntatis veſtræ compertum haberem, ſeruitia veſtra digno fuiſſem proſecutus hono-*

re

nore. Verum ne vos diutino ſermone protraham, querimoniis veſtris amplisſima donatione ſatisfaciam: & vt vos etiam fidelem mihi vt prius & beneuolum poſthac ſentiam, iuri veſtro nuptum tradam meam filiam, veſtram ſcil. portatricem, quæ quandoque alte ſuccincta veſtræ ſubuectioni ſatis ſe morigeram exhibuit. Protinus ad Regis edictum cum multo comitatu adducta eſt eius filia, quæ roſeo vultum perfuſa rubore, tradita eſt per manus patris in manus prædicti Einhardi, cum dote plurima, prædiorum quoque nonnullorum, cum innumeris aureis argenteisque donariis, aliisque pretioſis ſuppellectilibus. Quibus etiam piisſimus Imperator Ludouicus poſt obitum patris, prædia ſua videlicet Michlenſtat & Mulenheim, quæ nunc appellatur Seliginſtat, tradidit, huiusmodi donationis priuilegio:

In nomine Domini Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Ludovvicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Imperatoris celſitudini moris eſt, fideliter ſibi famulantes donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare atque ſublimare. Proinde nos morem parentum noſtrorum regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, libuit celſitudini noſtræ fidelem quendam noſtrum nomine Einhardum de quibusdam rebus proprietatis noſtræ honorare, atque in ſui iuris poteſtatem liberalitatis noſtræ gratia conferre. Nec immerito, quippe cum & fidelitatis obſequio & obedientiæ deuotione hoc apud ſerenitatem noſtram digne mereatur adipiſci, qui totis iuſſibus vsque quaque noſtro ſeruitio, noſtris iuſſionibus fideliter parere ſtudet. Inde nouerit experientia atque vtilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam & futurorum, p.63. *quia conceſſimus eidem fideli noſtro Einhardo, necnon & coniugi ſuæ Immæ, in partibus Germaniæ locum, qui vocatur Michlinſtat, * in ſylua quæ vocatur Odonevvald, in cuius medio eſt baſilica lignea modica conſtructa, de qua in omnem partem quaqua verſus pertinent ad eundem locum inter campum & ſyluam leugæ duæ, id eſt, raſta vna. Intra cuius menſuræ circumplexum manent præſenti tempore ſerui noſtri proprii XIV. cum vxoribus ſuis & filiis. Præter hos ſunt in eodem loco inter maſculos & fœminas mancipia XL. Hunc locum cum terminis ſuis ſub integritate & mancipiis ſuis, necnon & villam quæ dicitur Mulenheim, ** quæ eſt in pago Moynecgouue ſita ſuper ripam fluminis Moyni, quæ quondam Drogonis *** Comitis poſſeſſio fuit, & habet baſilicam paruam muro factam, in qua villa ſunt manſi XIX. & ſerui præſenti tempore manentes cum vxoribus & liberis numero XIII. ceu & in altera villa eodem vocabulo ſuper eundem fluuium, quæ vocatur inferior Mulinheim, in qua ſunt manſi IV. & ſerui manentes totidem cum vxoribus & paruulis, qui pertinent ad ſuperius dictam villam. Hanc villam, ideſt, ſuperiorem Mulinheim, cum appenditiis ſuis & mancipiis propriis ad eam pertinentibus, & hæc omnia ſupra ſcripta, cum eccleſiis, villaribus, domibus, mancipiis, ſyluis, terris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, cultis & incultis, cum omnibus adiacentiis & appenditiis, totum & ad integrum, prædicto fideli noſtro Einhardo & coniugi eius Immæ in proprium per hanc noſtræ donationis auctoritatem conceſſimus: ita videlicet, vt quicquid ab hodierna die in futurum de prædictis rebus & locis, vel de his, quæ ad eas pertinent, iure hereditario facere voluerint, in omnibus potiantur arbitrio faciendi, & nullus quislibet ex fidelibus S. Dei Eccleſiæ & noſtris, de præſcriptis rebus memorato fideli noſtro & coniugi ſuæ a nobis conceſſis aliquid abſtrahere aut minuere tentet: ſed liceat eis ipſas res quiete habere & poſſidere, & cui voluerint iure hereditario relinquere.*

Helvvich. p. 40. Tolner. n. 5.

---

* *Tolnerus: Michlinſtat* in Ottonis ſylua in Papo Plumgovve. Villa antiquisſima incertæ originis, *hodie Michelſtatt.*

** *Mulenheim* villa antiquisſima ſuperior & inferior ad Mœnum fl. e quibus prædiis Einhardus poſtea Cœnobium exſtruxit idque Saligenſtat vocauit. Freher. *Origg. Palat. c. VI. p. 20.* (de cuius loci appellatione nomineque fabula circumfertur) eodem modo, quo in poſteris temporibus Monaſterium a Ludmilla Rheni Palatina Duciſſa Bau. Landshutæ, in Bauaria exſtructum, Saligenthal nuncupatum fuit, prout rer. Bauar. Scriptores docent.

*** *Drogonis Comitis:* ſcil. Palat. Ducis poſtea Burgund. & Campan. febre A. 708. m. Iun. denati & ſepulti Metis. Filius fuit Pipini Craſſi ſ. Heriſtallii Maioris domus, vxorem habuit Adaltrudem filiam Waratonis Maioris Domus & Ansfredi, de quo Freherus *l. c. p. 159.* Pithœi Diſſ. de Palatin. Campan.

re. Et vt hæc auctoritas largitionis noſtræ per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam perpetuo obtineat firmitatem, & a fidelibus noſtris tam præſentibus, quam futuris, ſeu etiam a ſucceſſoribus noſtris a nobis facta verius certiusque credatur, eam manu propria ſubterfirmauimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Heliſachar recognoui. Data III. Iduum Ianuar. Anno Chriſto propitio primo imperii Domini Ludouici piiſſimi Imperatoris Auguſti, indictione VII. Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

Venerabilis itaque Einhardus ob honorem ſimul & amorem excellentiſſimi Karoli & piiſſimi Ludovvici Imperatorum, præfatum locum & cellam Michlenſtat cum ſuis pertinentiis Laureshamenſi monaſterio tradidit, atque per huiusmodi teſtamentum confirmauit:

Helvvich. p. 41. Tolnerus n. 6. *Dominus ac redemptor noſter corporaliter in terris conuerſatus, homines variis peccatorum ſordibus inquinatos admonere dignatus eſt, dicens: Date elemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et iterum: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiat in æterna tabernacula. Idcirco nos, in ipſius Dei omnipotentis & iſta iubentis nomine, Einhardus & Imma ſimul de ſalute animarum noſtrarum cogitantes, & de abolendis peccatis noſtris, beataque ac perpetuæ vitæ præmiis conſequendis pari deuotione tractantes, hoc teſtamentum facere decreuimus, per quod ſpontanea & integra voluntate donamus, quod ab hodierna die donatum eſſe volumus, id eſt, cellam noſtri iuris vocabulo Michlenſtat, ſitam in pago Plumgouue, in ſilua, quæ dicitur Odenevvalt, ſuper fluuium Mimilingum, quam nobis glorioſiſſimus princeps domnus Ludouuicus Imperator largiſſima liberalitate conceſſit, & de iure ſuo in noſtrum ius ſolenni donatione tranſtulit, ac præcepti ſui auctoritate in proprietatem nobis confirmauit. Hanc (vt diximus) cellam ſub integritate cum omnibus appenditiis & terminis ſuis, & cum omnibus ad ſe pertinentibus, id eſt, baſilicis, domibus, ceterisque ædificiis, terris, pratis, ſiluis, campis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, ac ſeipſas mouentibus, mancipiis diuerſi ſexus & ætatis numero centum, donamus & tradimus ad baſilicam ſiue monaſterium venerandi martyris Chriſti Nazarii, quod vocatur Lauresham, & eſt conſtructum in pago Rhenenſi in ripa fluminis, quod dicitur Wisgoz, vbi tempore præſenti vir venerabilis Adalungus abba Deo deſeruientis congregationis paſtor & rector eſſe cognoſcitur. Ea videlicet ratione memoratam donationem atque traditionem facientes, vt quamdiu in hac mortalitate diuina iuſſione vixerimus, habeamus prædictam cellam in noſtra poteſtate & ſub noſtra ordinatione, absque vllius perſonæ aut poteſtatis contradictione vel impedimento, tam ſimul quam ſingillatim per ſucceſſionem, ſi vno ſuperſtite alter è nobis ante deceſſerit. Filios quoque ſi nos habere contigerit, vnus ex eis in eadem poſſeſſione nobis iure precario ſuccedat. Poſt obitum vero noſtrum memorata cella cum omni integritate ad prænominatum venerabile monaſterium absque vllius contradictione recipiatur, & in eius poteſtate atque dominio perpetuo permaneat. Et ſi aliquis contra hoc noſtræ donationis teſtamentum reſultare voluerit, aut illud conuellere atque euacuare tentauerit, primitus Chriſtum & ſanctum martyrem eius Nazarium nefandis auſibus ſuis contrarium ſentiat, & inſuper fiſco diſtringente multam de rebus propriis parti prædicti venerabilis monaſterii coactus exſoluat, auri videlicet libram vnam, argenti pondo XII. Et hoc teſtamentum atque hæc donatio noſtra firma & inuiolata permaneat. Et ſi quocunque tempore à quolibet homine aliud inſtrumentum in noſtro nomine prolatum fuerit, quod huic noſtro teſtamento contrarium ſit, iudicium datorum anterius vel poſterius habens, etiamſi manu noſtra videatur vel dicatur eſſe firmatum, vacuum & inane remaneat, & nullum effectum obtineat, ſed (vt prædiximus) hæc donatio noſtra perenni ſtabilitate firma & inuiolabilis perſeueret, ſtipulatione ſubnixa. Et vt hoc teſtamentum iuxta legis conſuetudinem integram firmitatem accipiat, propriæ manus ſubſcriptione illud firmare decreuimus, idoneorum teſtium, qui ipſam viderunt ſignaculis roborari fecimus. Facta donatio in Laureshamo monaſterio II. Id. Septembr. anno VI. regni domni noſtri Ludovvici glorioſiſſimi Imp. in Dei nomine feliciter. Ego Einhardus peccator & donator recognoui*

gnoui & manu propria subscripsi, Ego Imma consensi & subscripsi. Signum Rabangarii. Signum Warbotonis. Signum Wolfberti & aliorum. Ego Hirmimarus diaconus & notarius Imperialis rogante Einhardo hoc testamentum scripsi & subscripsi.

Huius donationis suæ tenorem & locorum terminorumque descriptionem ipse Einhardus hoc modo designauit: *Quoniam sunt quidam qui fastu seculari turgentes, & semetipsos amantes, a Christi fidelibus sacris ecclesiis seu monasteriis contradita inuadunt, aut vt sibi hereditario iure retineant, aut mundali baltheo in beneficio diuidant: ego Einhardus ne in his quæ de regia manu Ludouuici Imperatoris in loco Michlenstat contraxi, manus iniquorum prævaleat, aduertat obsecro fidelium tam sequentium, quam præsentium memoria, qualiter in vnum sint collecta, quibusue expressa vocabulis. Postquam enim locum prænominatum Laureshamensium dominationi subiugare disposui, adscitis quibus notum fuerat, terminum & vocabula locorum diligenter inuestigaui, & recenti memoria notarium meum Lutherum exprimere literis iussi; ea videlicet circumspectione, quia multorum monasteriorum eis prædia coniunguntur, & diuersorum dominorum beneficia circumquaque terminantur. Hæc igitur terminorum loca & locorum vocabula designantur hoc modo: dum a monte Momenhart incipiunt, & totum eundem montem vsque ad plateam comprehendunt: à platea vsque ad duplicem quercum, inde inter Vlenbuoch & Rumphshusen ad quercum; de quercu in fluuium Bramaha: per huius descensum in Willinebach: per huius ascensum vsque ad lapideum riuulum: Inde ad Willineburch, * per vnam portam intro, per alteram foras: Inde in ripam Enterum. Per huius descensum ad Langenuirst, vbi Langenuirst scinditur: super Langenuirst ad Breitensol: inde per Eichendal in flumen Vrdella: per huius ascensum in Vinsterbuch: inde ad Phaphenstein Einhardi: à Phaphensteine supra Richgeressneiten: inde ad verticem Clophendales ad Clophenbeck: inde in Cuningesbrunnen: per huius descensum in Mimelingen: ** per huius ascensum ad Manegoldescellam: ab hac in fluuium Mosaha: per huius ascensum in Geroldesbrunnen: inde ad Ellenbogen in flumen Braubach: per eius descensum in Mimelingen: ex qua ad quercum inter Graschapht & Munital:*** inde iterum ad montem Mamenhart.*

Helßbich. p. 43. Tolner. n. 7. *Descriptio marchæ pertinentis ad Michlenstat.*

* Tolnerus: *Wilineburch.* Diuersum procul dubio ab illa Ciuitate *Wilinaburch* & *Wilineburch*, cuius Witeckindus & Regino mentionem fecere in Annal. quæque sedes quondam fuit Conradi Comitis Franconiæ & Hasiæ, Patris Conradi I. Imp. & Eberhardi Comitis Palatii nostri, D. Francon. vbi & ipse Conradus senior iam memoratus ab Heberto Comite Francon. Bambergensi A. 905. 27. Febr. iuxta Fritzlatiam occisus ab vxore & filiis sepultus est, teste Witichindo, Reginone, & nihil aliud est quam ipsum Weilburgum hodiernum Nassouicum, vt cum Vrspergensi recte cl. Meibomius diss. de Irmens. c. 1. obseruauit de quo in Hist. Palat. c. 2. dictum fuit. Ad Hasiam quoque spectabat illud Wilineburch s. Weileneburch, Weilenburch contracte, hodie *Weilburg* castrum ad Lanam, vbi amnis *die Weil*, se in Lanam exonerat, à quo riuulo nomen obtinuit. Falluntur autem illi, qui sub veterum Wilineburch, castrum Limburg in agro Wormat. post Carolum Mag. demum à Duce quodam Francon. (Eberhardo forsan Conradi I. Imp. patruo) exstructum, & postea à Conrado II. Imp. Cog. Salico, D. Francon. in monasterium versum subintelligendum esse putant, diploma in sua Ciuitate quondam dedit Conradus I. Imp. (qui cum fratre suo Eberhardo Palatino hic procul dubio natus & educatus fuit) A. 914. 7. id. Iul. quod vid. in Chron. Ioh. à Leiden *l. 7. c. 10.* Diuersum inquam, procul dubio est illud Wilineburch siue castrum siue Burgum, quod Einhardus modo describit, ab illo, cuius Witichindus & Regino meminere. Supra ad Willisvvindæ literas in descriptione Marchæ & Syluæ, quæ antiquitus, ad Heppenheim in Strata montana pertinuit, à Carolo Magno traditæ mentio fit alicuius *Wilinebouc*, *Walineboug* & *Walchinboug*, in sylua Ottonis. Est & aliud castrum in eadem sylua nomine *Willenburg*, hodie *Willenberg* nunc dirutum iuxta Amorbach, & vel per hoc vel per illud Einhardi Wilineburch subintelligendum esse autumo. Certum interim hoc Einhardi siue Castrum siue Burgum Wilineburch ab Henrico II. Sancto Imp. Wilonoburg (& riuulum *Wilinebach*, ab eodem Imperatore *Wilonobach*) vocatum, illudque iam suo tempore destructum fuisse, idem Imperator in priuilegio Abbati Laureshamensi de Banno & forestis in Ottonevvald A. 1012. concesso testatur, quod vid. infra.

** *Hodie Mutling. fl.* *** Id est, *inter comitatum & immunitatem, seu terminum cœnobii. Seligenstat. Vide Lup. epist. 60.*

Quomodo autem & ex qua reuelatione prædictus Einhardus monasterium Selinginstat construxerit, & prædium suum Mulinheim eidem contulerit, ex libro quem ipse *de translatione & miraculis sanctorum Marcellini & Petri martyrum* * edidit, plene poterit dinosci.

Verum piissimus Imperator LVDOVVICVS ecclesiam quoque in Siggenheim, ** super fluuium Necchar in pago Lobotengouue, per idem tempus in elemosyna Laureshamensi monasterio concesit.

Ann. Fuld. 840. Mortuo LVDOVVICO Imperatore pio, cum regnasset annis XXVII Metis ad S. Arnulfum sepulto, filii eius Ludouuicus, Lotharius & Karolus grauiter inter se de imperio disidentes per maximam suorum adtritionem imperium patris tandem inter se diuiserunt: & Karolo qui minimus natu erat, occidentalia regna, id est, Germania vsque ad Rhenum, atque trans Rhenum nonnullæ ciuitates: Lotharius qui maximus natu erat, sortitus est regnum quod ab eo traxit vocabulum, & prouinciam, & cum Italia totum Romanum imperium. Hic Lotharius Ansfrido *** tunc palatino comiti, illustri & spectabili viro ob egregia merita prædium suum in Geizefurt in pago Hatuarienst super fluuium Nerse, & in pago Laumensi in villa Sodeia super fluuium Geldiome, iure proprietatis contradidit, quod postea idem Ansfridus (vt suo in loco patebit) Laureshamensi monasterio sub abbate Dietrocho contu-

LOTHARIVS Imp. p. 65.

Freherus Origg. Palat. P. I. p. 147. Tolnerus Hist. Palat. c. 5. & Cod. dipl. n. 8. Helvvich. p. 47.

---

* Historia *de inuentione ac translatione reliquiarum SS. Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ, deque illustribus ad eorum intercessionem patratis miraculis*, vna cum adiectis rythmis *de passione horum martyrum* primus ad d. 2. Iunii publicauit Laurentius Surius. Post, eandem notis illustratam Actis Sanctorum inseruerunt S. I. Patres Antvverpienses. Fragmenta ex iisdem du Chesne Tomo II. Scriptorum Rerum Francicarum *p. 651.* inseruit.

** Helvvich p. 44. *est autem villa illa Sigenheim seu Sickkenheim (vulgo nunc Seckenheim dicta) sita prope campum latissimum non procul a Ladenburgo super flumine Neccar, in pago Lobodunensi, quem campum eundem locum esse aiunt, vbi Gratianus Imperator olim Germana agmina fudit, & vltra Nicrum fluuium repulit; vbi tum oppidum habebant Lubodunum Ausonio teste, quod hodiernum Laudenburgum esse nemo dubitat. Inde loco & villæ ab insigni victoria illa Gratiani factum nomen Sigenheim. Hic locus postmodum anno 1462. a memorabili illa Friderici I. Com. Palatini contra tres illustres suos hostes, Georgium scilicet Episcopum Metensem, eiusque fratrem Carolum Marchionem Badensem, nec non Vlricum Comitem Wirtembergensem victoria nobilior redditus est, de qua lege opusculum nostrum de Moguntia deuicta seu disidio Moguntinensi quod fuit an. 1462. inter duos Archiep. Mogun. de Præsulatu contendentes.*

*** Diploma hoc, quod ex Frehero habet Tolnerus, tale est.

In nomine Omnipotentis Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, Lotharius diuina præueniente Clementia Rex. Dignum est, vt regalis celsitudo procerum suorum petitionibus tanto libentius annuat, & annuendo ad effectum perducat, quando eos viderit ac nouerit in suis obsequiis perstare efficaces. Idcirco magnitudo nouerit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostrorum præsentium videlicet ac futurorum industria, quia Hucbertus Abbas nostram deprecatus est magnitudinem, vt cuidam fideli Comiti Palatii nostro Ansfrido nomine aliquantum ex rebus iuris nostri, quas ipse iure beneficiario detinet, ad proprium concederemus, ac per præceptum nostrum largiremur. Cuius precibus libenter ob vtrorumque sincerissimam deuotionem & famulatum adquiescentes hos eminentiæ nostræ apices fieri decreuimus, per quos memorato Ansfrido in pago (a) Hattuarienst, & in villa, quæ vocatur Geizefurt, super fluuium Nerse, mansos quatuor cum omnibus suis appendiciis terris scil. cultis & incultis, syluis, pratis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, exitibus & regressibus, nec non & mancipiis vtriusque sexus ibidem aspicientibus: seu etiam & in pago Laumensi in villa Sodeia super fluuium Geldione, mansum vnum cum omnibus ad se pertinentibus, terris scil. cultis & incultis, siluis, pratis, pascuis aquis, aquarumue decursibus exitibus & regressibus, nec non ab mancipiis vtriusque sexus ibidem pertinentibus, ei ad proprium tribuimus, & de iure nostro in ius & dominationem ipsius perenniter mansurum transfundimus: quatenus per hanc nostram authoritatem potissimam habeat ex eisdem rebus vel mancipiis faciendi licentiam quicquid elegerit vel voluerit, sicut & de reliquis proprietatis suæ rebus, remota cuiuslibet inquietudine vel contrarietate: ita tamen vt nusquam à nostra discedat fidelitate. Et vt hæc nostræ largitatis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora melius conseruetur, manu propria subter eam firmauimus & annuli nostri impressione assignari iussimus. Signum Lotharii glorioti Regis. Hrothmundus notarius recognoui. Data V. Idus Nouembris, Anno Christo propitio Imperii Domini Lotharii piissimi Regis primo, indictione IV. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) In pago Hattuarienst inter Rhenum & Mosam habitabant Hattuarii seu Attuarii. De Ansfrido Comite Palat. v. & Aimon. *l. 5. p. 495.*

contulit. Prædium etiam ſuum in Gannita villa, in prædicto pago, hic idem princeps Laureshamenſi monaſterio tradidit. *Helvvich. p. 47.*

Huius Lotharii frater Ludouuicus, quem diximus in diuiſione imperii orientalem Franciam ſortitum, iuſtus, pius, miſericors, ac circa eccleſias Dei immenſæ benignitatis extitit. Vnde & Laureshamenſi monaſterio plurima beneficia contulit, inter alia villam Langungon, ſitam in eodem pago Renenſe. Et cum regnaſſet an. xxxiv. ibidem etiam ſepeliri ſe moriens præcepit. *Helvvich. p. 46. LVDOVICVS rex Franciæ orientalis.*

Adalungo abbate defuncto SAMVEL a puero ibidem educatus ſubrogatur, nec multo poſt Wormacienſi epiſcopo inthronizatur. Vbi eccleſiam beati Cyriaci, quæ appellatur *Niuhuſen*, a fundamentis exſtruens, armarium huius loci ex parte euacuauit, & in vtriusque eccleſiæ regimine annis xvii. expletis, diem clauſit extremum. *Helvvich. p. 47. SAMVEL abbas V.*

Sub hoc tempore præfatus rex Ludouuicus illuſtri comiti Werinhero prædia ſua in villis Bibifloz & Wadtinheim ſitis in eodem pago Rhenenſe ſuper fluuium Wisgoz & villam Zulleſtein ſitam in ripa fluminis Rheni, cum portu & omni integritate ſua, regia auctoritate tradidit: quæ mox idem Werinherus Laureshamenſi monaſterio aſſignauit, & ad dies vitæ ſuæ in precariam accepit. Ipſe etiam in eccleſia, quæ dicitur Varia, ſepultus eſt. *Helvvich. p. 46.*

Tantis igitur & tam magnificis regum donationibus, atque fidelium Dei multimodis oblationibus, cum iam Laureshamenſe monaſterium quam maxime dilataretur, & per omnes fere Teutonici regni prouincias copioſis ſparſim abundaret poſſeſſionibus: Samuel epiſcopus & abba à regia impetrauit auctoritate, quatinus ſibi ſuisque ſucceſſoribus liceret pro oportunitate monaſteriii legitimam prædiorum commutationem vsque ad menſes tres quacunque facere, & poſſeſſiones paſſim diſperſas quoquo modo colligere.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLV.

Samueli ſucceſſit EIGELBERTVS ex ipſius congregationis corpore electus, qui & parentum nobilitate & vniuerſa morum honeſtate præclarus, annis nouem felici dispenſatione creditam ſibi rexit eccleſiam. Cuius rogatu præfatus rex Ludovvicus Laureshamenſi monaſterio conceſſit, vt vnam nauem per Rhenum fluuium huc illucque diſcurrere, & omni tempore transmeare, & ad portum VVormaciam ciuitatem absque vllo theloneo peruenire, ob vtilitatem & neceſſariam monaſterii liceret; & vt nullus epiſcopus vel abbas, nec abbatiſſa, neque comes, aut vicarius, ſeu centenarius, aut cluſarius, nec pontonarius, neque vllus iudex ſeu aliqua poteſtas vllam eis hoc nomine moleſtiam aut calumniam facere præſumat. *EIGELBERTVS abbas VI. Helvvich. p. 48.*

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCLXV.

Poſt Eigelbertum THIODROCH abbas ſubrogatur, qui nouit & conſeruis menſuram tritici erogare, & in augmentatione Dominici gregis gaudere. Hic eccleſiam in Obbenheim & monaſterium in monte Abrahæ fundotenus erexit, & xii. annis curſu conſummato coronam accepit iuſtitiæ. *THIODROCHVS abbas VII. Helvvich. p. 49.*

Sub hoc patre prædictus palatii comes Ansfridus prædium ſuum in Geizefurt, * aliasque res proprietatis ſuæ à Ludovvico rege ſibi traditas, & quicquid habe- *Helvvich. p. 51. Tolnerus Cod. diplom. n. 9.*

* Diploma hoc ex Frehero hauſit Tolnerus, & tale eſt.

Si aliquid ex facultatibus noſtris ad loca ſanctorum condonamus, hoc nobis procul dubio in æterna retributione profuturum eſſe confidimus. Idcirco ego in Dei nomine Ansfrid Dei gratia Comes, cogitans de timore Dei vel futura retributione pro remedio animæ meæ, ſeu Dominorum meorum, per quos ad me res peruenisse dinoſcitur, dono per hoc teſtamentum ad ſanctum Dei martyrem Nazarium, qui requieſcit in corpore in pago Renenſe, in monaſterio cognomento Lauresham, ſitum ſuper fluuium Wisgoz, vbi moderno tempore Vir venerabilis Theotrobus Abbas regulariter præeſſe videtur, & veneranda congregatio Monachorum die noctuque Domino Deo deſeruire videtur, donatumque in perpetuum eſſe volo & promptiſſima voluntate confirmo, hoc eſt, quod trado res proprietatis meæ in pago Hattuaria, in Odenheimero marca, in villa, quæ dicitur Geizefurt, quæ ſita eſt ſupra fluuium Nerſa, hoc eſt manſum indominicatum cum ædificiis atque omnibus

vten-

bat in pago Darnon, * in marcha vel villa Sodoia, quæ ſita eſt ſuper fluuium Geldiun in comitatu Giſelberti, ſancto Nazario contulit.

Ludo-

---

vtenſilibus habentem hobas tres, hobas ſeruiles XIX. & ſiluam, in quam mittere poſſumus mille porcos perfecte ſaginari, & eandem ſiluam determinat ab oriente fluuius Lusgochesbach vsque in Nerſchinam, & a Nerſchina vsque in Nerſam, & a Nerſa vsque ad ſyluam campumque, qui diuidit Odehaimero marcam, & quicquid in eadem marca villaue habeo proprietatis, exceptis tribus hobis, vnam quam habet Wolfbracht, & in candem ſyluam debet mittere porcos X. alteram habet Thadolf, tertiam Sigebinus & etiam debet mittere in ſyluam vterque porcos X. & nullam aliam vtilitatem, ſiue ad exſtirpandum, ſiue in caſura ligni, vnusquisque autem de ſeruis ipſis de ſua huba debet mittere in ſyluam porcos V. Hæc omnia ſuperius comprehenſa in ea ratione ad ſanctum Dei martyrem Nazarium trado, quatenus has easdem res ad dies vitæ meæ habeam: & quitquid ad præfatum monaſterium pertinet in loco vel villa, quæ dicitur (a) Gannida, tam de quæſitis quam de inquiſitis, ſeu in quibuscunque ibidem locis aut terris conſiſtant res præfati martyris Chriſti, quæ hactenus ſeruierunt præfato monaſterio, de vineis quoque ad carradas quatuor. Spondeo quoque meipſum in cenſum annis ſingulis infeſtiuitate Sancti Martini coria bouina ad opus fratrum quadraginta perſoluere. Hæc omnia vt diximus ſub integritate cum omnibus appenditiis & terminis ſuis & cum omnibus ad ſe pertinentibus, id eſt Baſilica, domibus cæterisque ædificiis, terris, pratis, campis, ſyluis, paſcuis, aquis aquarumue decurſibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, ac ſeipſas mouentibus vel quicquid denominari poteſt aut non poteſt, mancipiis diuerſi ſexus & ætatis numero LXIV. Hæc vero omnia ſuperius denominata a die præſente de iure meo in ius & dominium ſancti Nazarii rectorumque ipſius monaſterii dono, trado, atque transfundo in Dei nomine perpetualiter poſſidendum: ea videlicet ratione donationem memoratam atque traditionem faciens, vt quamdiu in hac mortalitate diuina iuſſione vixero, habeam prædictas res in mea poteſtate & ſub mea ordinatione, absque vllius perſonæ aut poteſtatis contradictione vel impedimento, tam ipſam hæreditatem à me traditam, quam illam, quam ab eodem monaſterio præcariam accepi. Poſt obitum vero meum vtræque memoratæ res cum omni integritate ad prænominatum venerabile monaſterium absque vllius contradictione recipiantur & in eius poteſtate atque dominio permaneant, fratribus ſpeciali'ter ad ſuſtentaculum & nulli vnquam in beneficium detur. Quod ſi factum fuerit, hæredes mei illud inde abſtrahere licentiam habeant atque inter ſe dispertiri: excepto ſi maior vtilitas eidem monaſterio per præſtariam acquiri poſſit. Et ſi aliquis contra hoc noſtræ deuotionis teſtamentum reſultare voluerit, atque illud conuellere aut euacuare tentauerit, primitus Chriſtum & ſanctum eius martyrem Nazarium nefandis auſibus ſuis contrarium ſentiat, & inſuper fiſco diſtringente multam de rebus propriis parti prædicti monaſterii coactus exſoluat, auri videlicet libram vnam, argenti pondo XII. & nec ſic quod conatus repetere, euindicare poſſit; ſed hæc donatio omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum publice in monaſterio Lauresham, anno incarnationis Dominicæ DCCCLXII. regni Ludouici Regis XXVI. ſub die III. Non. Octob. Signum Ansfridi Comitis Palatii. Signum Tridolobi' Signum Ruodleichi & aliorum. Ego Walthere indignus presbyter & monachus hoc teſtamentum ſcripſi diemque & tempus vt ſupra notaui.

(a) *Gannida.* hodie *Gent.* Latine *Gandauum.*

* Hanc donatiuum exhibet Helvvich *p, 53.* & Tolnerus *n. 10.*

Ego in nomine Ansfridus gratia Dei Comes, dono per hoc teſtamentum ad ſanctum Dei martyrem Nazarium, vt ſupra, quicquid habeo proprietatis in pago Darnau, in marca vel villa Sodoia, quæ ſita eſt ſuper fluuium Gelduin in Comitatu Giſelberti, hoc eſt hubam indominicatam vnam, ſeruiles IX. & Siluam, in qua ſaginari poſſunt porci C. quam determinat ab oriente res Liutberti, ad auſtrum fluit Sambra, ad occidentem res ſancti Lamberti ad aquilonem item res Liutberti, cum mancipiis XXXIX. Hæc omnia in ea ratione ad ſanctum Dei martyrem Nazarium trado, quatenus has easdem res ego & Hildivvardus filius meus ad dies vitæ noſtræ habeamus: inſuper quicquid ad præfatum monaſterium pertinet in villa & marca, quæ dicitur Baldanis, & in centum annis ſingulis in feſto ſancti Martini ſolidos tres fratrum vſui perſoluamus. Poſt obitum vero noſtrum vtreque memoratæ res vt ſupra Actum loco, tempore & die, quo ſupra.

Subiicimus ex Frehero, Helvvichio & Tolnero eiusdem Ansfrid. præſtariam.

Diligendo in Chriſto filio ſanctæ Dei Eccleſiæ, Ansfrido venerando Comiti Palatii, Thiotrochus gratia Dei humilis abbas. Honorabilis tua fuit petitio, & fratrum noſtrorum decreuit beneuolentia, vt res proprietatis tuæ in Geizefurt pro elemoſyna tua & dominorum regum Lotharii & Ludouici a te ſancto Nazario traditas, ſimulque res noſtras ad Gannita pertinentes, rem quoque pro-

Ludovvico rege fratre Lotharii Imp. & Karoli, qui (vt ſupra dictum eſt) in diuiſione regni orientalem Franciam ſortitus eſt, rebus humanis exemto, ſucceſſerunt filii eius, Karlomannus, videlicet pater Arnolfi Imp. & Karolus poſtea Imperator, atque Ludovvicus III. Qui vbi patrem in Laureshamenſi monaſterio tumulauit, paternæ ſtatim benignitatis & liberalitatis erga idem monaſterium induit affectum. Nam anno dominicæ incarnat. DCCCLXXV. Thiotroho abbate defuncto, ſub BABONE, qui eidem ſuccedens præfatum locum VI. annis gubernauit, præmemorato VVerinhero comiti prædium ſuum in VVinenheim tradidit, & per ipſum in ius & Dominium ſancti Nazarii transfudit.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLXXXI. *VVALTHARIVS abbas IX.*

Poſt Babonem VVALTHARIVS abbas ſubrogatus, duobus annis eidem loco præfuit. Sub quo idem rex Ludouuicus prædium ſuum nominatum Aberinesburg, * in pago Lobodengouue, quem antea coniugi ſuæ Liutgardi præſtitum habebat, cum ædificiis & pertinentiis omnibus ſancto Nazario contulit. *Freher. Origg. Palatin. P. I. cap. 7. & 8. Helvvich. p. 56. Tolner. n. 9.*

proprietatis tuæ in villa Sodoia ſimiliter traditam, cum rebus ſancti Nazarii in villa Baldanis, quæ in vtroque teſtamento tuo plenius continentur inſcripta, tibi & filio tuo Heldivvardo ad dies vitæ veſtræ beneficiaremus. Quod quia rationabile fuit, perfecimus & hanc (a) præſtariam vobis conſcribi iuſſimus: vt quamdiu vixeritis, vtrasque res absque omni inquietudine teneatis & excolatis & nihil exinde minuere aut deteriorare, ſed potius, augmentare & meliorare in omnibus ſtudeatis, & ſingulis annis ad recordationem infeſto S. Martini de primo beneficio XL. Coria bouina, de ſecundo tres ſolidos ſoluere non negligatis. Poſt obitum vero veſtrum vtræque res meliorate & auctæ ad Sanctum Nazarium reuertantur. Data præſtaria die & tempore, quo ſupra.

(a) Præſtariam, id eſt, Beneficium, feudum, *Lehen.*

* Donationis tabulas ex Frehero adducit Helvvich & Tolnerus, quas cum Tolneri notis hic exhibemus.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ludouicus diuina fauente gratia Rex. Notum eſſe volumus omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus noſtrisque, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter nos ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti & pro anima pii genitoris noſtri, & pro mercedis noſtræ augmento quasdam res proprietatis noſtræ concedimus ad monaſterium dictum Lauresham, quod eſt conſtructum, in honore ſancti Nazarii venerabilis martyris Chriſti, cui nunc venerabilis abba Waltherus praeſt; hoc eſt in pago nuncupato (b) Lobodengovve, locum quendem, qui nominatur (c) Aberinesburg, ſicut ipſum clariſſimæ coniugi noſtræ

(b) *Lobodengovve* pagus Francis, Romanis vero Lobodunenſis à Lobodunoburgo Auſonii verſibus celebrato, hic dictus, cuius villæ hæ ſunt:

(c) *Aberinesburg*, hodie *Heiligenberg* à Burgo ſ. Caſtello ibid. à Romanis exſtructo dictum, de quo infra *Aberinesburg, Abrinsberg* & *Ebrensberg* id eſt mons Abrahæ.

Aphapalaha villa in Comitatu Conradi Ducis.

Bergeheim Bergheim iuxta Heidelbergam, vbi hodie non niſi Molendinum ſupereſt.

Blanckenſtat villa.

Botersheim, Buteacsheim.

Birckenovva, hod. *Birckenau.*

Clopphenheim, Clopheim.

Chiricheim, Ciricheim, hodie *Kircheim.*

Ciloluesheim hodie *Ciluesheim.*

Ditzenbach, Dornheim, Dotrisheim.

Dochſenheim hodie *Doſſenheim.*

Divvelenheim ſuper fluv. Suartzaha.

Edingon, Eddingen, Edingen.

Eppilenheim, Ebbelenheim.

Elbelenheim hod. *Eppelenheim.*

Godenovva.

Govvinberch, in Bergeheimer marca, hodie *Gövvberg.*

Granineſheim, Granesheim, Grenesheim.

Hantſcuesheim.

Herimuntesheim.

Hei-

CAROLVS Craſſus Imper. Otto Friſing. lib. 6. c. 8

Ludouuico rege Germaniæ filio Ludouuici defuncto, & iuxta patrem apud Lauresham in eccleſia quæ dicitur Varia (quam ipſe huius rei gratia conſtruxerat) ſepulto Karolus frater eius a Iohanne Papa Imperator ordinatus, paternæ fraternæque pietatis erga ipſum ſuum locum imitator enituit, & exemplo anteceſſorum ſuorum priuilegium libertatis & de electione abbatis eidem monaſterio confirmauit.

ANNO

Heidolfesheim, hodie *Heidelsheim*.
Hege, Hillenberg ſ. *Hillenbach*.
Hiltdibrandeshuſum.
Hirtzberg. Hoſtat.
Hohemartim. hod. *Hohenart*.
Hophovva villa. *Obfovva* ſ. *Oppavv*.
Huſa, Huſen. villa.
Lobodo. Loboduna. Lubodunum.
Huſonio. Francis. *Lobædenburg*.
Lobotenburg. Lobdeburg. hodie *Ladenburg* ad Nic.
Leimheim, Leinheim. Leymen.
Lutenbach hod. *Lautenbach*.
Lieberesbach.
Marchotesheim. Mercklingen.
Mannenheim. Manninheim. Manheim.
Milhuſen.
Nivvenheim. vbi Freheri tempore antiquitatis Rom. Columellæ, aræ, Saxa Citerata & ſtatua Mercurii è vinetis effoſſa ſunt. hod. *Nevvenheim*.
Nivvenhofen in Confinio Hantſcuesheim.
Nuzcohun. Nuzlohen. Nuſsloch.
Offtersheim. Obfavva ſeu *Oppavv*.
Rorbach. incolæ aram è ruderibus veteris arcis inter Kircheim & Rorbach arando inueniebant inſcriptam: Mercurio Timonia Vittuo, quæ in arcem Heidelberg translata, muro inſerta fuit.
Rintbach.
Ruzondun.
Sabſſenheim maior minorque *groſs vnd klein Sasheim*, in Comitatu Megingaudi.
Scarra villa ad Rhenum.
Scriezesheim Scrizzesheim hodie *Schriesheim*.
Sidtenheim.
Sigenheim. Sikkenheim.
Siechenheim, Seckenheim â victoria ſic dicta.
Sigirichesheim.
Steinnaha.
Steinbach.
Strazheim.
Suaboheim, Svvabcaheim, â quo prope adiacet *Suabeck* arx ad ripam Nicri, cuius rudera adhuc conſpiciuntur. item *Schvvabenvväldlein*.
Suezzingen ſuper fluv. Suarzaha
Sunthoue villa hodie *Sandhoue*.
Thiedangesvvilte.
Trutolfesheim.
Vitenheim, Wittenheim ad Necarum.
Virnheim, Virnunheim, Virninheim, Firnheim, in Comitatu Liutgeri Comitis.
Vluenesheim hodie *Iluefsheim*.
Walahaſtat, Waleſtat villa ſuperior & infer. in Comitatu Wernharii Com.
Waltdorf. Waltdolpheshuſon.
VVeſtheim, VVibilingen.
VVeziloch. VVezzinloch, hod. *VViſsenloch*. cuius caſtrum Rheni Palatini inhabitabant.
VVinenheim, VVindoheim, VVindenheim, villa hodie *VVeinheim*, cui imminet caſtrum VVindeck.
Zodenbach.
Hanc villarum notitiam diligentia Freheri noſtri nunquam ſatis laudandi annotatam repetio in Orig. Palat. *p. 2. c. 7*.

Ali-

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLXXXIII. GERHARDVS abbas X. Freher. Origg. Pal. p. 1. c. 6. p. 64, Helvvich. p. 60, Tolner. n. 13.

VValthario GERHARDVS abbas vir nobilis & ſtrenuus ſucceſſit, & x. annis eiusdem loci regimen tenuit. Sub quo etiam idem Imperator Karolus prædium ſuum in villa Alahesheim, * in pago nuncupato VVormazfeld, in Comitatu VValonis, ſancto Nazario tradidit.

Karo-

ſtræ (d) Liutgardi huc vsque præſtitum habebamus; & quicquid ad ipſum locum iure ac legitime pertinere videtur, cum domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, campis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, cultis ac incultis, aquis, aquarumue decurſibus, viis & inuiis, acceſſibus & adiacentiis, finibus, exitibus & regreſſibus. Hæc ergo omnia iam dicto Abbati præfatum monaſterium & fratribus ibidem Domino famulantibus in proprietatem & Dominationem perpetuam condonauimus, & iuſſimus eis fieri hoc noſtræ auctoritatis præceptum, per quod volumus firmiterque præcipimus, vt de his omnibus nunc & deinceps omni tempore liberam habeant poteſtatem faciendi quicquid eis placuerit: quatenus eos pro nobis, coniuge proleque noſtra, miſericordiam Dei melius exorare delectet. Et vt hæc noſtræ conceſſionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus noſtris melius credatur & diligentius obſeruetur, manu propria noſtra ſubter eam firmauimus & annuli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus. Arnolfus Cancellarius ad vicem Liutberti Archi-Capellani recognoui & ſubſcripſi. Data XV. Kalend. Februarii anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXXII. Indictione X. Anno VI. Hludovvici Sereniſſimi Regis. Actum Franconofurt palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Aliquando eadem villarum nomina ſub diuerſis pagis reperiri vt *Scarram, Virnheim, VVattenheim* ex diplomatis patet, ratio iſtius eſſe poteſt, vel quod plures eiusdem nominis villæ fuerint in diuerſis pagis, vt *VVattenheim* eſt in pago Rhenenſi ſ. Rhinichgovve ad fluv. Weſchnitz iuxta Northeim & Wormat. aliud *VVattenheim* reperio in pago Rinckgovve (veterum Obrinco) qui ſitus eſt iuxta Moguntiam & Bingium ad dextram Rheni Ripam haud procul a monaſterio Erbach, vel quod eadem villa forte in finibus poſita pluribus pagis annumerari potuerit, vti hodieque ſæpius lites de finibus exortas deprehendemus. Sic terminationem villæ Virnheim ſ. Virnunheim ex antiquis documentis docuit Freherus noſter *in Orig. Pal. p. 2. p. 72.*

Conſcriptio Marchæ & Syluæ, quæ pertinet ad Virnunheim in pago Rinicgovve, ſicut eam Conradus Rex ad manum ſuam habuit & per Liutfridum Comitem ſuum cæterosque ſuos fideles limitibus, collibus, vallibus, lapidibus, tumulis, viis, interdiſtinguere iuſſit, ſicut infra habetur.

Ab oriente incipit a petra, quæ ſtat in Aldaha, & ſic vadit ad vallum, vbi confinium eſt Liutheresbuſen & Hetenosheim. Deinde ad furnum calcis. Deinde per medium Michilinrith. Deinde per medium Rhinecvviſon. Deinde ad ſol, quod eſt in confinio Arazheim & Virnunheim. Deinde ad agrum Regis. Deinde ad Stochvvege. Deinde ad lapidem, qui ſtat in vico, qui dicitur Geberti. Deinde ad tumulum ſ. cumulum hodieque der Kümmel. Deinde ad publicam ſtratam. Deinde ad lapidem, qui diuidit piceum nemus ab altero. Deinde ad Hohenvvarta. Deinde ad lapidem qui ſtat in via, quæ pergit ad Lorſam. Et ſic in Aldaha vt ſupra dictum eſt.

(d) *Luitgardi.* Filia fuit Ludolfi Ducis Saxoniæ ex Oda, & Henrici I. Imp. amita. Ludouicus II. Cogn. Germanicus Rex filium ſuum Ludouicum A. 869. contra Sorabos ſibi rebellantes miſit, quibus ſecunda vice prœlio victis, Rex victor in Saxonia aliquamdiu moratus eſt, atque hac occaſione deſponſata ſibi ibidem fuit Luitgardis, & paulo poſt nuptias cum eadem celebrauit in caſtro Aſchaffenburg A. 869. V. Gobelin. *Cosmodrom. æt. 6. c. 42.* & ex eod. Meibomium, adde Crantz. *Metrop. l. 2. c. 13.* & ſane errant Auentinus, Cuspinianus, Peucerus, Reusnerus, Nauclerus aliique, quando eandem Luitgardem Ludouico 4. Imperatori Arnulfi Imp. filio vxorem adſcribunt, natus eſt hic A. 893. quo tempore Luitgardis iam 24. annos in matrimonio vixerat cum Ludouico 3. Rege Germ. ex quo vnicum filium nomine Ludouicum ſuſceperat, qui Ratisbonæ de feneſtra Palatii lapſus fractis ceruicibus puer exſtinctus eſt. A. 880. Regino.

* Donationis diploma ex Frehero, Helvvichio Ad p. 67 & Tolnero, cum eiusdem notis hic exhibemus.

In nominæ ſanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus diuina fauente Clementia Imperator Auguſtus. Si locis Deo dicatis ex noſtris rebus pro Dei amore, & remedio animæ noſtræ & parentum noſtrorum aliquid conferimus & neceſſitates ſeruorum Dei aſſidue ſibi famulantium noſtro ſubleuamus iuuamine, id procul dubio & nobis ad æternam vitam feliciter obtinendam & parentum noſtrorum animabus ad veniam conſequendam profuturum liquido credimus. Qua de cauſa omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium noſtrorumque præſentium ſcilicet & futurorum, comperiat manſue-

ARNOLFVS Imper. Ann. Fuld. 887. Helwich. p. 62.

Karolus multis in Imperio emergentibus malis animo & corpore deficiens, optimatibus regni ad supradictum Arnolfum, Carlomanni fratris sui filium, Ducem Carinthiæ certatim transeuntibus, regno deiicitur; & miseranda rerum facie, Imperator post Carolum Magnum nulli postponendus, egenus efficitur, adeo vt desperatis

---

mansuetudo, qualiter nos ob amorem Dei & remissionem peccatorum nostrorum atque pro remedio animarum piæ recordationis genitoris nostri (a) Hludovvici, nec non & Karissimi fratris nostri (b) Hludovvici, gloriosissimorum Regum, ad monasterium, quod vocatur Lauresham, vbi S. Nazarius corpore requiescit, & præfati Reges humati (c) habentur, expectantes diem resurrectionis, vbi Gerhardus Abbas & rector eiusdem monasterii esse videtur, quasdam res iuris nostri, in ius & proprietatem perpetuo possidendum concessimus, videlicet in Comitatu Wormatiensi ad villam, quæ dicitur Alesheim, curtem indominicatam, sicut ad Imperatorem pertinet, cum mansis, ædificiis, vtriusque sexus mancipiis, terris, pratis, vineis, syluis, cultis & incultis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, viis & inuiis & adiacentiis, finibus & omnia ad se iure legitimo pertinentia. Eo scilicet rationis tenore, vt perpetuo monachis ibidem Deo famulantibus in vsibus deputentur, atque indeficiens luminare exinde in Ecclesia, vbi præfati viri requiescunt, habeatur, & nulli præfatæ res in beneficium tradantur, sed ita auxiliante Deo permaneant ad vsus fratrum & luminariam inextinctam velati prælibando statuimus. Vnde & hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri iussimus, per quod decernimus atque iubemus, vt nec nostris, nec successorum nostrorum temporibus vllus habeat potestatem, ex supra scriptis rebus aliquid minuere, subtrahere vel immutare: Sed ita inuiolabiliter permaneant, veluti prælibauimus. Et vt hæc nostræ concessionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, & per futura tempora verius a cunctis credatur, & diligentius obseruetur, manu propria subter eam firmauimus & annulo nostræ impressionis iussimus sigillari. Karolus Imperator Augustus. Segonius notarius ad vicem Luitvvardi Archi-Cancellarii recognoui & subscripsi. Datæ III. Id. Iunii Anno ab incarnatione Domini Karoli Augusti VIII. Imperii autem IV. Actum Wormatiæ in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Hludovvici II. Cognomento Germanici seu, vt Hincmarus Episc. Remens. in Epist. apud Masson. in Annal. Francic. p. 164. & Frodoardus in vita Fulconis, Trans Rhenensis. Rex Germaniæ, Filius erat Ludouici pii Imperatoris Francofurti A. 876. 5. Kal. Sept. febre denatus ætatis 70. maritus Emmæ Hispanicæ, A. 876. II. Kal. April. Ratisbonæ paralysi defunctæ.

(b) Hludovvici 3. filius erat Ludouici Regis Germaniæ & Emmæ. Francofurti ad Mœnum A. 882. 13. Kal. Febr. postquam 4. septimanas decubuisset, defunctus, relicta vxore Luitgarde Ludolfi Saxoniæ Ducis filia, Henrici I. Imp. amita, quam A. 969. in Castro Asclaffenburg matrimonio sibi iunxerat v. Meibom in not. ad Witichind.

(c) Præfati Reges humati habentur. Qua de re Freherus in Orig. Palat. P. II. c. 6. p. 66. *Extant*, inquit, *omnino in hanc diem ea Regum monumenta, licet anepigrapha: vnum retro altare maius, cui applicatum & contiguum est, habens descensum in cryptam, in qua marmor ingens prophyreticum pulcherrimum, minime vulgare sepulchrum abunde comprobet: alterum in media naui (quæ vocatur) templi columellis suis impositum, nec ineleganti fabrica antiquitatem suam referens. Quæ quidem duo Ludouicorum illorum Regum esse non dubito.* Est ibidem etiam tumulatus Hugo Dux Ludouici illius tertii filius naturalis, a Normannis in prælio (in Sylua Carbonaria in loco Thimnum dicto) A. 879. commisso cæsus. Reginone teste. v. & Annal. Fuldens. in idem monasterium Thasilonem Bav. Ducem aliquoties Imperatori rebellantem Vtilonis Bav. Ducis A. 765. 15. Kal. Febr. defuncti, & cum vxore in Osterhofen Bauariæ quondam regia sepulti filium ex Hiltrude Pipini Fr. Regis sorore natum anno eodem, quo Carolus Magnus id est, A. 788. rebellionis, perfidiæ, fœderis cum hostibus Ecclesiæ conuictum, Moguntiæ Principum sententia ad mortem condemnatum, cum filio Theodone tertio genito detrusit Carolus Magnus, ad quæ nefanda crimina vxor eius Luitburgis, Desiderii Longobardorum Regis filia superba, imperiosa, crudelis & auara mulier instigauerat, ita vt postea scelera iustumque Principum iudicium lacrymis deprecari necesse habuerit, (eodem modo, quo Ottocarus Boh. Rex ab vxore Cunigunda, & Fridericus Boh. Rex ab vxore Angla aliique vxorii in similem perniciem summamque ignominiam perducti vitam finiere miserabiliter) Luitburgis itidem in monasterium detrusa Thasilo maritus in dicto monasterio, nescio, quo anno, vitam finiit, cui tale fuit positum monumentum.

Conditur hac fouea, quem pie Christe bea.
Tessilo Dux primum, post Rex, monachus sed ad imum,
Idibus in ternis decesserat iste Decembris.

ratis rebus non iam de regno ſed de victu cogitans ab Arnoldo ſubſidia vitæ præſentis expoſceret. A quo aliquos in Alema- ia fiſcos veluti pro ſtipe conſecutus, non multo poſt in Augea inſula diem clauſit extremum. Poſt hunc ditionis eius regna ſoluuntur a ſua compage, dum quisque de ſuis nititur regem creare. Quod quodam præſagio videtur accidiſſe. Nam Regum genealogia cœlitus prouiſa ſecundis exuberabat ſucceſſibus, donec in Carolo Magno non ſolum regnum Francorum, ſed & imperii Romani ſummum obtineret faſtigium. Poſt cuius diſceſſum eodem quo acceſſerat modo cepit fortuna diffluere, donec ex defectu regiæ ſtirpis ſolus hic inueniretur regno Francorum gubernando idoneus, & regalis proſapia a beato Arnolfo duce & epiſcopo prodiens, in hoc Arnolfo duce & Imperatore quaſi progreſſus ſui penultimum limitem acciperet, quod in Chronicis plenius reperitur.

Hic igitur Arnolfus auitæ patruelisque pietatis exemplo erga Laureshamenſe monaſterium munificus admodum exſtitit: cui initio libertatis & immunitatis priuilegium dedit. Deinde quasdam res proprietatis ſuæ in comitatu VVormacienſi in Rocchesheimero marcha, & inſulam vnam quæ nominatur Sigenvvort, iacentem in ripa Rheni, & in comitatu Lobodenenſe in villa Sunthoue, Sigolfo tunc temporis Laureshamenſi præpoſito tradit. Idem fiſcum proprii iuris ſui nominatum Bruochmagat, in Eliſatia, ad S. Nazarium donauit. *Helvvich. p. 63.*

ANNO Dominicæ incarnat. .....

Defuncto Gerhardo abbate, fratribus eiusdem monaſterii de quibusdam inſolentiis apud Arnolfum iam tunc Imperatorem accuſatis, & ob hoc ab electione abbatis interim ſuſpenſis, Adelbero Auguſtenſis epiſcopus, vir magnæ in Chriſto grauitatis & reuerentiæ, diſpenſatorie per Imperatorem ibidem inſtituitur. Qui poſt annos quinque religionis vigore reformato, poſtpoſito omni ſeculari honore & commodo quod inde conſequi potuit, malens in cœleſtibus theſaurizare, monaſterii curam vltro reſignauit, fratribusque eligendi abbatis priſtinam libertatem imperiali auctoritate redintegrauit, quamdiu talem illic inuenire poſsint qui ſcientia & morum honeſtate talis ſit, vt tantam congregationem queat & ſciat regere, & regali dignitati iuſta obſequia præbere. *Helvvich. p. 65.* *Adelbero epiſcopus Auguſt.* *Helvvich. p. 69.*

LIVTHERVS itaque anno Domini incarnat. DCCCXCV. ſtrenuus ſanctæ religionis amator & morum vitæque probitate laudabilis in abbatem eligitur, nec multo poſt in epiſcopalem gradum apud Mindonenſem eccleſiam prouehitur: vnaque regiminis virga vtraque detinuit loca. Sub quo præfatus Adelbero epiſcopus ius ſuum, quod in loco qui dicitur Kerenesheim, in pago Renenſe, per imperialis præcepti confirmationem habebat, promtiſſima voluntate cum manu aduocati ſui Herigeri ſancto Nazario cum omni integritate tradidit: & vicisſim per precariam complacitationis & cauſa familiaritatis res quasdam, nimirum eccleſiolam infra ipſum monaſterium ſitam, in qua reliquias ſanctas Dei genitricis Mariæ & ſanctæ Afræ beatiſſimæ martyris Chriſti & ſancti Magni eximii confeſſoris Chriſti reconditas habebat, cum manſiunculis & cæteris neceſſariis hortis & pratis, cumque duabus ſeruilibus prebendis & vna monachica ſibimetipſi prebenda, inſuper villam VVinenheim & Birkenouua & Gunnenbach & Lieberesbach & Liutereshuſen, Scarram & Bibiloz cum pertinentiis ſuis, de abbate Laureshamenſi & fratribus cum manibus aduocatorum eorum Adalvvini & Bennilini, ad dies vitæ ſuæ poteſtatiue ac ſecuriter & quiete obtinendas & fruendas, per precariam ſuſcepit. *LIVTHERVS abbas XI. Helvvich. p. 69.* *Helvvich. p. 70.* p. 68

Arnolfo Imperatori ſucceſsit filius Ludouuicus, Zundeboldo fratre eius apud Moſam interfecto ab hoſtibus: Adelberone ſupradicto Auguſtenſi epiſcopo adhuc viuente, & Liuthero in abbatem nondum electo, ſed Hattone Magontinæ ſedis archiepiſcopo Laureshamenſis cœnobii curam per regiam inſtitutionem gubernante. Siquidem inter Gerhardum & Liutherum abbates Adelbero epiſcopus annis v. Hatto epiſcopus annis XIII. ordine diſpenſatorio eidem loco præfuerunt: donec ipſis fratribus ſub Cunrado rege plenaria electionis libertas reſtituta eſt, a quo etiam Liutherus ex fratrum electione abbatia inueſtitus eſt. Iſte itaque rex Ludouuicus ex petitione eiusdem Adalberonis fidelis & intentisſimi nutritoris ſui, quasdam res pro- *LVDOVICVS IV. Imper. Rhegino. M. Scotus* 900, *Sigeb. Gemblac.* 901, *Otto Friſing.* lib. 6. c. 14. *Hatto archiepiſc. Magunt.*

prietatis ſuæ in pago Lobotingouue in comitatu Liutfridi conſtitutas, quas quidam homines Helmerich videlicet faber & Engilbrecht foreſtarius in locis Sunthoue & Scara nuncupatis ad dies vitæ ſuæ fruendas poſſidebant, Sigolfo monacho tunc ipſius monaſterii præpoſito & per ipſum ſancto Nazario tradidit.

Per idem ferme tempus Hatto Magontinæ ſedis archiepiſcopus, iam tunc Laureshamenſi cœnobio vice abbatis præſidens, commutationem prædiorum cum Reginbodone ingenuo viro fecit, dans ei de partibus ſancti Nazarii in pago Glemisgovve in villa vel marcha Hirslanda, & in Dicingon, & in Geringon, quæ loca, iacent in Comitatu Gozberti comitis; & in pago Enrichgouue in villa vel marcha Audinesheim, & in Rutgeſingon, & iacent in comitatu VValahi comitis; & ab eo accipiens indominicatam curtem, quam ille propter ſuum ſeruitium & interuentum aliorum fidelium a Rege in proprietatem acquiſierat, ſitam, in pago Lobodenenſe in comitatu Liutfridi comitis, nuncupatam Virnunheim, cum mancipiis, ſiluis, & omnibus vtilitatibus ſuis. Quam traditionem & commutationem Hludouuicus rex rogatu eiusdem archiepiſcopi & abbatis ſuæ auctoritatis præcepto confirmauit.

Præterea matrona quædam illuſtris Cunigund nomine res proprietatis ſuæ in villis Nivvenheim, Strazheim atque in VVeſtheim ſancto Nazario tradidit, quas a præfato archiepiſcopo & abbate cum aliis rebus ſancti Nazarii de monaſterio ſanctimonialium cognomento Rothaha, in precariam accepit.

Idem quoque archiepiſcopus Hatto prædium Riamnas, in Rœtia Curienſe, quod Arnolfus Imp. Ratperto donauerat, per concambium ſancto Nazario adtraxit, dando illi vicisſim quicquid monaſterium in locis VVilheim, Piſtinga, & Hoſinga habuerat.

Poſt Ludouuicum Karolus occidentale regnum adeptus eſt. Nam antea Galliarum populus cum conſenſu Arnolfi Imp. incurſu crebro Northmannorum compulſus Vdonem ducem regem elegit, qui eis contra Northmannos propugnator indefeſſus extitit: atque ita deinceps ab hoc regno Galliarum facta diſcesſio eſt. Vdone mortuo ſucceſit Karolus. In horum Karolorum deceſſu in vtriusque regni faſtigio Carolorum illa celſa progenies facta eſt de medio: quæ primo anno Pippini regis Francorum vsque ad obitum iſtorum in regia dignitate claruit annis CLXXIII. Cunradus vero frater Eberhardi marchionis Orientalis, regni partem circa Rhenum tenuit. Qui etiam Laureshamenſi monaſterio libertatis & immunitatis priuilegium contulit, & libertatem eligendi abbatis fratribus cœnobii redintegrauit, ex quorum electione LIVTHERVS abbatia ab illo inueſtitus eſt. q.69.

CVNRADVS Rex Rhegin. M. Scotus. Gotfr. Viterb. Hermannus Contract. 911, Lamb. Schafn. Sig. Gembl. 912, VVittekindus lib. 1. p. 634, *Ditmarus* lib. 1. p. 325. *Luitprandus* lib. 2. c. 7, *Otto Friſ.* 6. c. 15, 16.

Helvvich. p. 72, 73.

Huius regis vxor Chunegunda locum proprietatis ſuæ Ginga appellatum, cum omni iure regalique præcepto ſancto Nazario tradidit: atque ibidem in eccleſia quæ dicitur Varia, ſe tumulari præcepit. Ipſe quoque prædia ſua in VVattenheim & Virnheim, in pago Rinicgouue, in comitatu Vtonis, quæ cappellanus eius VVerinolf in beneficium conceſſa tenebat, poſt obitum illius ad monaſterium donauit.*

Regnauit annis VI.

HEINRICVS Saxo. Regino Sig. Gembl. Al-

Poſt Cunradum regem generali principum habito conuentu Heinricus cognomento Saxo filius Ottonis ducis Saxonici in regnum ſublimatur: ex quo diua Ottonum

---

* Idem Conradus donationis diploma conceſit Monaſterio S. Michaelis in Aberinesbaro a. 912. quod ex Tolnero n. 16. cum ipſius notis exhibemus.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis (a) *Conradus diuina ordinante prouidentia Rex. Quicquid Dei ſeruorum exhortatione locis diuinis cultibus aptatis deuota mente conferimus, in extremo examinis die centuplicatum a ſummo iudice nobis repræſentari absque dubio confidimus. Idcirco omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrisque fidelibus præſentibus & futuris notum eſſe volumus, qualiter noſtræ pro mercedis augmento ac parentum in eleemoſyna meorum, atque pro quorun-*

(a) *Conradus.* Eberhardi Comitis Palatii frater & Conradi Franconiæ & Hasſiæ Comitis filius. Rex electus A. 911. m. Dec. coronatus eſt Aquisgrani 912. & A. 919. 23. Dec. febre defunctus Quedlinburgi, ſepultus eſt VVilinaburgi iuxta patrem.

tonum genealogia processit. Hic contra Rutpertum regem Gallicanæ Franciæ præliis multis terminos regni Lotharici (sicut hactenus conseruantur) obtinuit: & tam Vngariorum quam Sclauorum Burgundionumque, cum quibus sæpe conflixit & semper vicit, bellicis impeditus tumultibus Imperator non est ordinatus. Regnauit annis XVI. Reliquit autem heredem regni Ottonem primum, qui nulli post Karolum Magnum secundus, victricibus semper armis regni sui terminos dilatauit, vnde cognomen vt vocaretur Magnus promeruit iste.

bericus 919, VVittechindus lib. 1. Annal. Otto Frising. lib. 6. c. 18. OTTHO M. Imp. Rhegino. M. Scotus 936. VVittichindus lib. 2. Ann. Otto Frising. lib. 6. c. 19.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCCXXI.

EBERGISVM in Laureshamensi monasterio a puero educatum, & post Liutherum nepotem suum Midonensi ecclesiæ subrogatum, & compatrem suum, eius-

EBERGISVS abbas XII. Helwich. p. 74.

rundam fidelium nostrorum Thiedelachi episcopi nec non & (b) Erkangeri Comitis ac cæterorum, Erdolfi & Folnandi rogatu, quasdam res proprietatis nostræ concedimus ad (c) sanctum locum Aberinesburg dictum, qui est constructus in honore sancti Michaelis Archangeli omnipotentis. Hoc est quicquid Folcmar proprietatis visus fuit habere in marcha & in villa (d) Hanscuhesheim nuncupata. VI. Hubas seruiles; & hoc totum Sigolfo nostro quoque Monacho abbatis sui licentia ad dies vitæ suæ sibi in proprium habere nostra concedo potestate. Hoc est in pago Lobotungoue: in Comitatu (e) Luitfridi Comitis; & quicquid ad ipsum locum iure & legitimæ pertinere videtur; cum domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, campis, agris, pratis, pascuis, siluis, cultis & incultis, aquis aquarumue decursibus, viis & inviis, accessibus & adiacentiis, finibus, exitibus & regressibus. Hæc ergo omnia iam dicto monacho ad præfatum locum, ac post ipsius de hac vita discessum, fratribus in monasterio Lauresham Domino sanctoque Nazario famulantibus, in proprietatem & dominationem perpetuam condonamus, & iussimus eis fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum per quod volumus, firmiterque præcipimus, vt de his omnibus nunc & deinceps omni tempore liberam habeant potestatem faciendi, quicquid eis placuerit; quatenus eos pro nobis misericordiam Domini melius exorare delectet. Et vt hæc nostræ concessionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris melius credatur & diligentius obseruetur, manu propria subter eam firmauimus & annuli nostri impressione assignari iussimus. Signum Chunradi Serenissimi Regis. VVadelfridus cancellarius ad vicem Pilegrini Archicapellani recognoui. Data X. Kal. Septembris in monte Abirinesburg. Anno Dominicæ Incarnat. DCCCCXII. Indictione XIII. Anno I. regni Chunradi glorioſissimi regis. Actum ad Triburiam palatio regio feliciter, Amen.

(b) *Erkangeri Comitis.* Socer hic vel affinis fuit ipsius Regis Conradi, cuius genealogiam hic apponamus.

Frkangerus s. Erchangerus Comes - - - - - - - -
Vx. N. - - - - - - - - - -

Erkangerus Comes. ob. 864. - - - Richardis vx. Caroli Crassi Imper. D.
Vx. N. - - - - - - - ob. in Virg. Monasterio in Andlam A.

Erkangerus Comes. D. Suev. iussu Conradi I. decollatus 916. 12. Kal. Feb. in villa Aldingen. sep. - - -
Vx. N. - - - - - -

Bertholdus D. Aleman iussu Conradi Regis vna cum fratre & Luitfrido Comite decollatus 916. 12. Kal. Febr.
Vx. Bertha. f. - - -

Cunigundis vx. 1. Liutboldi Ducis Bav. Orient 2. Cunradi 1. Regis. ducta circa A. 913. ob. A. 7. id9 febr. sep. in Monast. Laurisham.

Adalbero Comes N. - - - ob. 964. - - -
Vx. N. - - - - - -

(c) *Ad sanctum locum Aberinesburg.* De quo infra ad diploma Henrici 4. Imp. de A. 1103.

(d) *Hanscuesheim* villa in pago Lobodunensi hodie *Hentscheim.* in Strata Montana iuxta Heidelbergam.

(e) *Luitfridi Comitis.* Eiusdem mentio facta est supra ad diploma Ludouici 3. Reg. Germ. Num autem hic cum Bertholdo & Erkangero Alemanniæ inuasoribus A. 916. decollatus, & Ermengardis vxoris Lotharii Imp. ex fratre Luitfrido 2. Comite in Neckergavv & Suntgavv nepos fuerit, dubio adhuc hæreo.

dem etiam abbatiæ honore XVII. annis sublimauit, ipsique loco priuilegia libertatis quater innouauit.

BRVNO abbas XIII. Vita Brunonis apud Leibnizium p. 276, Helvvich. p. 78.

Post Ebergisum Otto serenissimus rex germanum suum BRVNONEM Colonien sis sedis archiepiscopum, & omnium virtutum floribus adornatum, eidem monasterio præfecit. Hic inter cætera pietatis opera, quæ non solum in ecclesia sibi commissa, sed etiam per totum fratris regnum fideliter gesit, apud sedis suæ metropolin tria monasteria construxit: vnum apud sanctum Pantaleonem, vbi conditus requiescit, aliud ad S. Andream apostolum, tertium ad S. Martinum. Laureshamensi quoque monasterio inter plurima liberalitatis suæ dona thuribulum argenteum magnum & duos nolarum circulos argenteos contulit, & xxx. hubas in villis Brunagad & Mumenheim, & Grioz, & Walahon, & Bernesheim, & Moresheim, in pago Elisaza sitis, a fratre suo Ottone S. Nazario dari expetiuit. Præfuit eidem cœnobio annis IV.

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCXLVIII.

GERBODO abbas XIV. Helvvich. p. 81.

Dehinc GERBODO vir omni vitæ morumque integritate spectabilis eiusdem monasterii regimini succedit, & XXII. annos in commissa sibi dispensatione fideliter expleuit. Hic ecclesiam satis decoram in supradicto loco Bruomat, aliamque in Wibelingen exstruxit: pauimentum ante altare sanctæ crucis vsque in medium marmore strauit, calicem aureum sine patena, lampades argenteas quatuor fieri iussit: apparatus diuinis officiis aptos plurima ex parte ecclesiæ contulit, paradisum totum plumbo operuit: pulpita ante portas eiusdem paradisi fabricauit, refectorium augmentauit, dormitorium renouauit, ædificium necessariorum prominens aptauit, domum lapideam in castello Michlenstat ædificauit: curtem Gingen nuncupatam reacquisiuit, priuilegium quoque libertatis a rege Ottone impetrauit.

Idem rex Otto ad eius petitionem, & interuentu coniugis suæ Adelheidæ, in villa eiusdem cœnobii quæ Basinesheim dicitur, mercationes publicas fieri concessit: vt & in alia eiusdem villa Wezinloch * nominata in comitatu Cunradi comitis: &

---

* Præceptum Ottonis M. de hoc mercatu reperitur apud Freherum *Origg. Palat. p. 174*, Helvvichium p. 83. inter diplomata Ottonis M. apud Meibomium *Tom. I. p. 748.* & Tolnerum n. 17. quod cum ipsius notis hic axhibemus.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina auxiliante clementia Imperator Augustus. Nouerit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum industria, qualiter nos ob mercedem retributionis diuinæ, interuentu dilectæ coniugis nostræ Adelheidæ venerabili abbati Gerbodoni fideli nostro, qui cœnobio sancti Nazarii in Lauresham præesse videtur, in quadam eiusdem cœnobii villa (a) Wezinloch nominata, in Comitatu Cunradi Comitis, mercatum, id est forum marche, publicum fieri concessimus; & quicquid in thelonei lucris vel aliqua alia vtilitate exinde prouenturum esse videtur, ad seruitium sancti Michaelis in Abramesberg, (b) seu sancti Nazarii in Lauresham, Imperatoriæ nostræ largitatis munificentia donauimus. Et vt hoc auctoritatis nostræ donum siue præceptum stabile ac in concussum permaneat, hanc cartam conscribi & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum Domini Ottonis magni & inuictissimi

(a) *Wezinloch. VVeziloch* & *VVezzenloch* villa in pago Greichgovv in Comitatu Meginandi filii Cunonis Comitis v. Freher. Orig. *P. p. 1. p. 14. c. 4.* hodie *VViffenloch.* Locus hic conditorem Wezonem vel Wezilonem aliquem antiquitus habuisse videtur, quomodo ad monast. S. Mich. *in Heiligenberg*, vel ad monasterium Laureshaim peruenerit, non satis constat. Interim Rheni Palatinos villam hanc a Frid. 2. Imp. (eod. temp. quo etiam Sigefrido A. Mogunt. Laureshaim Monast. traditum fuit) Obtinuisse supra in Hist. Pal. *c. 2.* diximus, partem tamen castri Wezinlochensis, quæ adhuc ad Dominos de Winsperg spectabat: Ludouicus Palatinus A. 1277. venditionis titulo acquisiuit, vti infra ex diplomate manifestum fiet.

(b) *Abramesberg*, & in diplomate Henrici 2. Imp. Mons Abrahæ, Carolinorum tempore Aberinesburg, a Burgo S. castro, sic dictus, quod Romani exstruxerunt in eodem monte, qua de re infra pl. ad diploma Henrici 4. Imp. de A. 1103. atque hunc montem angularem ad Nicri dextram Pyrimontem illum apud Marcellinum (Ortelii thesaur.) non absurde coniectant aliqui, neque vox Abrinsberg, iudicante Frehero *l. c. p. 2. c. 5. p. 15.* prorsus abludit.

& quicquid in thelonei lucris vel alia qualibet vtilitate exinde prouenturum videretur, ad ſeruitium S. Michaelis Archangeli in Abramesberg vel S. Nazarii in Lauresham donauit.

Idem ipſe priuileginm libertatis eidem monaſterio tertio confirmauit, Imperator iam ordinatus, his verbis: *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei* Helfrich, p. 81.
P. 70. *gratia rex Francorum & Longobardorum, * ac patricius Romanorum. Notum ſit omnibus tam præſentibus quam & futuris fidelibus, qualiter ob amorem Dei & animæ noſtræ remedium, abbatiam cœnobio Lauresham appendentem in vnum deincaps eſſe collectam, & ipſum cœnobium regulari ordine & abbate ſolide & inconuulſe per omnia ſemper vigere decreuimus. Quapropter obſecrante venerabili abbate Gerbodone, eidem monaſterio noſtra electione inthronizato, hoc noſtræ autoritatis præceptum fieri voluimus, quæ præcedentium Auguſtorum, ſcilicet illuſtris & magni Karoli, piique Hludouuici benignitatem imitando, regularem monachis illius monaſterii de abbate electionem indulgemus, & ipſam abbatiam ex integro poteſtati abbatum ad communem vtilitatem monachorum Deo ibi famulantium ſubdimus. Statuimus etiam Epiſcopum, in cuius parrochia ſitum eſt monaſterium, ex qualibet occaſione ibi irrumpere, ſeu monachos irrationabiliter inquietare non debere; nec ex rebus monaſterii in omni Imperii noſtri ditione theolonei exactionem fieri: nec publicum iudicem, ſeu quemlibet ex iudicaria poteſtate, vel aliquam aliam perſonam quicquam poteſtatis aut negocii ſine voluntate aut permiſſu abbatis, in omnibus ſæpedicti menaſterii rebus habere vel exercere. Quicquid ius fiſci exinde exigere potuerat, ex integro in vſus monaſterii cedere præcipimus. Homines quoque ingenuos ſeu ſeruos in poſſeſſionibus monaſterii commanentes diſtringere, ſiue ipſas poſſeſſiones contra abbatis decretum intrare, ſeu ad cauſas audiendas, ſeu manſiones faciendas aut freda vel tributa exigenda, vel vllam in aliquo violentiam faciendam, omnibus omnino hominibus per hanc noſtræ immunitatis conſcriptionem prorſus interdicimus atque ab huiusmodi aut ſimili præſumptione cunctos per omnia tempora inhibemus: quatenus abbas & monachi omnia illuc aſpicientia ſub noſtra tuitione quo ordine quietiore poſſederint, eo liberius pro ſtatu imperii noſtraque ſalute Deo vacent. Et vt hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, & manu propria ſubterfirmauimus. Signum Domini Ottonis ſerenisſimi Imperatoris auguſti. Luidolfus Cancell. ad vicem Brunonis archicapellani recognoui Data VII. Cal. Febr. anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti, DCCCCLXIII. Indictione VI. Regnante pio Imperatore Ottone anno XXVIII. Actum Papiæ feliciter. Amen.*

Huius Imperatoriæ Maieſtatis præceptum Silueſter Romanæ ſedis Pontifex mediante Berbodonis abbatis induſtria Apoſtolica autoritate confirmauit, qui de libertate eiusdem monaſterii tale decretum promulgauit: SILVESTER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei vniuerſis ſanctæ Dei Eccleſiæ filius. Notum fieri volumus vniuerſis tam præſenti-*

Elisſimi Imperatoris Auguſti. Luidolfus Cancellarius ad vicem (c) Brunonis Archi-Capellani recognoui. Data II. Non. Maii Anno incarnationis Dominicæ DCCCCLXV. Indictione VIII. anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii vero III. Actum Hereſtein Palatio, in Dei nomine feliciter, Amen.

(c) *Brunonis*, Frater hic fuit Imperatoris Ottonis I, Archi-Epiſcopus Colonienſis natus A. 925. & A. 965. II. Oct. Rhemis febre defunctus, ſepultus Coloniæ ad S. Panthaleonem.

* Lupoldus de Bebenburg c. 5. p. 58. *Circa vero aſſumptionem regii nominis, ſciendum eſt, quod Reges noſtri poſt diuiſionem regni Francorum ac ſubiugationem Italiæ (de quibus dictum eſt ſupra cap. 2.) per multa tempora non ſe Reges Romanorum, ſed ſimpliciter Reges prout ex diuerſis priuilegiis per eos conceſsis colligitur, vt plurimum nominabant: interdum tamen ſe nominare Reges Francorum & Lombardorum, iuxta morem Caroli Magni conſueuerunt, vt inter alia priuilegia in Eccleſia Herbipolenſi habetur prinilegium dicti Henrici, cuius transſcriptum vidi, in quo idem Heinricus ante vnctionem & coronationem imperialem ſe regem Francorum & Lombardorum nominauit ſeu intimauit, cuius priuilegii data eſt ſub anno Domini M. IV. regni ſui III. Illo enim anno (vt refert hiſtoria Francorum) fuit ab Archiepiſcopo Mediolanenſi & ab illius regionis primatibus in ciuitate Papiæ in regno Lombardorum in regale ſolium collocatus. Eadem etiam intitulatione vtebatur interdum Ottos primus, vt in Lauricenſis monaſterii priuilegiis reperitur.*

ſentibus quam futuris, Abbatiam quæ vocatur Lauresham Dominio Regum ſiue paparum ſolummodo ſubiectam antiquitus fuiſſe. Poſt vero tam imminutione rerum, quam peccatis increſcentibus a priori ſtatu degeneraſſe. Nunc autem a dilecto filio noſtro Ottone Cæſare Auguſto moniti, per interuentum Willigiſi Magontini Archiepiſcopi, ac Franconis Wormatiẽſis Epiſcopi, ſuorumque fidelium, atque omnium eiusdem prouinciæ Epiſcoporum, ſimulque Bernehárii Verdenſis Epiſcopi prædictam Abbatiam ad priorem ſtatum noſtra auctoritate redire iubemus, atque frui liberalitate quam antea habuiſſe manifeſtum eſt, hoc eſt, vt regum atque paparum tantum dominio ſubdatur, alienæ vero poteſtatis penitus fiat extorris. Cuius loci Abbas ſiue Monachi, quamdiu religioſe atque beate vixerint, cum quiete & pace, & absque contradictione cuiuslibet perſonæ maneant. Si vero religionem reliquerint ac negotiis illicitis, ſecularibusque operam dederint, a Papa Romano monendos decernimus & corrigendos. A quo moniti ſi non emendantur, Regiæ poteſtati deputamus. Hoc ergo noſtræ conſtitutionis priuilegium ratum & inuiolabile eſſe per omnia tempora volumus. Quod ſi quis irritum facere præſumſerit, inprimis iram Dei incurrat, ſitque anathema maranatha. Scriptum per manus Petri notarii ac ſcriniarii S. Romanæ Eccleſiæ, in menſe Octobri, Indictione XIII. Bene valete.

Helbich. p. 83, 84. Addidit quoque idem Imperator præfato monaſterio mercatum & teloneum in Wezenloch, vt ad ſeruitium S. Michaelis in Abramesberch ſeu S. Nazarii in Lauresham applicaretur. His & huiusmodi Imperialis munificentiæ priuilegiis reuerendus abbas Gerbodo per interuentum venerabilis ac Deo amabilis Adelheidæ Imperatricis Auguſtæ Laureshamenſe monaſterium priſtinæ libertati reformauit, & res eiusdem tam inteſtinis quam extraneis cladibus quacumque diſperſas & profligatas recolligens redintegrauit. Vnde & in pago Dehſendron in præſidatu Ansfridi comitis in villa vocabulo Empele Eccleſiam quondam fundatam, ſed alluuione aquarum collapſam reædificauit. Super quæ Eberkarus Leodienſis Eccleſiæ Epiſcopus facta ſinodali inquiſitione, quo loco fundata, qualiter dotata, quando diruta fuiſſet, ſi veſtitura eius Laureshamenſi monaſterio cum decimis ſuis iuſte ac legitime attineret, Canonico iudicio, ac ſeptem illuſtrium ex eodem comitatu virorum iuramento diligenter inueſtigauit: eamque reædificatam in honore S. Nazarii & S. Lamberti nimirum Cal. Octob. conſecrans dedicauit, & decimas Epiſcopali iuſtitiæ tum adiudicatas ſub teſtimonio totius ſynodalis conuentus Laureshamenſis cœnobii iuri & Domino ad eiusdem Eccleſiæ titulum perpetuo impendendas reſignauit. Teſtes Adelbertus corepiſcopus, Bubo Leodicenſis præpoſitus, Irimbolt, Wodibalt Laureshamenſis præpoſitus, & alii multi. Actum Leodii anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCCLXVIII. Indictione XII. Anno vero regni Ottonis ſereniſſimi regis XXXIV. Imperii autem ipſius VIII.

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCLXX.

SALEMANNVS abbas XV. Helbich. p. 87. GERBODONE palmam ſupernæ vocationis adepto SALEMANNVS vir Deo dignus, diuina humanaque ſapientia plenus ac omni bonitate conſpicuus, ex aſſenſu ſereniſſimorum Imperatorum Ottonis & filii eius, omniumque fratrum ac familiæ conniuentia paſtor & rector eidem loco præficitur. Qui inter multa ac magnifica pietatis opera, quæ per ſingula longum eſt enarrare, iuſſit tabulam ad altare principale auro gemmisque pretioſiſſimis adornari, & crucem magnam ſimili operis ſchemate parari: frontem ciborii ſuper requiem Martyris verſus altare reſpicientem auro puriſſimo veſtiri, & tres libros ex ebore & argento mirifice venuſtari. Moralia in tribus voluminibus compleuit, duos nolarum circulos argenteos eccleſiaſtico ornatu adiecit: ſtrata pauimenti fine tenus perfecit. Poſtremo iam ſenio confectus iuuenilem tertii Ottonis Imperatoris offenſam, qua cum fruſtra impetebat, non ſuſtinens monaſterii cutam reſignauit, & quod reliquum in carne vixit temporis, habitauit ſecum. Rexit hunc locum annis XXVII.

Hic

Hic in principio introitus sui quartum cœnobii eiusdem libertatis & immunitatis priuilegium a Diuo Imperatore Ottone impetrauit. * *OTTHO II. Imper.*

Ottoni magno Imperatori augusto succesit filius eius Otto secundus, viuente adhuc patre Romæ Cæsar appellatus,& ob insignia quæ cum Sarracenis gesit, prælia, *pallida mors Sarracenorum* cognominatus. *Rhegin. H. Contractus. Lamb. Schafnab. Sig. Gembl. 961, Otto Frising. l. 6. c. 21. Auentinus Ann. Boi. lib. 5.*

Hic etiam patris exemplo ptiuilegium libertatis Laureshamensi monasterio, rogatu prælati Salemanni abbatis tradidit. Quod etiam Benedictus Papa Apostolica auctoritate commendauit & roborauit.

Hic Otto secundus huius nominis Imperator Romæ mortuus, in Paradiso S. Petri condigno honore sepelitur. *OTTHO III. Imper.*

Huius filio patris æquiuoco admodum paruulo & necdum regni gubernaculis apto, Respublica per venerabilem Adelheidem auiam suam & Imperatricem Theophaniam matrem suam nobiliter administrata est. Quousque puer ipse literis diuinis & humanis adprime instructus, ad tantæ virtutis insigne emicuit, *vt Mirabilia Mundi* appellaretur. *Helvvich. p. 89. Sig. Gembl. 983, Lamb. Schafn. 984. Otto Frising. l. 6. c. 26.*

Hic patris auique persequens vestigia libertatem Laureshamensis monasterii, interuentu Salemanni abbatis, sua quoque auctoritate roborauit. Rogatu quoque memorati abbatis Salemanni, idem Rex publicum mercatum in villa Wezzenloch & in Steine, cum omni reditu ex thelonei lucris & aliis vtensilibus ad S. Nazarium donauit. *Helvvich. p. 89.*

Anno Dominicæ incarnat. DCCCCLXXXXVII.

Salemannus igitur Abbas vir eximii meriti soli Deo placere desiderans, relicta monasterii cura, in qua & pro qua iugiter sollicitus turbabatur erga plurima, theoricam quietem amplexus, optimam partem elegit; nec multo post carne solutus migrauit ad Dominum. Cui Werinherus cognomine pius ex ipsa congregatione substituitur, omnibus quidem meritorum præconiis dignus, sed nulli pietate secundus, expletisque duorum annorum curriculis diem clausit extremum. *VVERINHERVS pius abbas XVI. Helvvich. p. 90.*

Hic a prædicto tertio Ottone Imperatore præcepta de mercato in Winenheim, & moneta in Brumogad, & in pago Helisaze sito, impetrauit.

Anno Dominicæ incarnat. DCCCCXCIX.

Werinhero pio succesit alter Wernhervs, eiusdem quidem nominis, sed *VVERNERVS II. abbas XVII.*

---

* Hoc loco historiam de Ottone Imper. & comite quodam Abbatiæ Lauriscensi inhiante, inferre operæ pretium videtur, quam Liutprandus Ticinensis Leuita literis mandauit, libro IV. cap. XV. in hæc verba: *Comes quidam tunc prædiues cum eo erat, cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque videns quamplurimos ex Regis acie desertores ac transfugas fieri: non interiorem sed exteriorem considerans hominem, tacitus hæc secum voluere cœpit: Quicquid a Rege in hac turbatione constituto petiero, sine dubio impetrabo, præsertim cum & acre nobis bellum immineat, ac se ne deseram timeat. Nunciis itaque directis Regi supplicat, vt Abbatiam quandam Lauresheim dictam, prædiis ditissimam, sibi concedat: cuius possessionibus quod sibi deerat, militibus suis ministrare præualeat. Rex autem columbina non solum simplicitate, sed (vt erat) viperina calliditate suffarcinatus, non hoc quid portenderet, minime aduertere potuit, vnde & huius modi nunciis apologeticum dedit: Illi quid super hac re sentiam, verbis ipse potius explicabo, quam nunciis. Quod qui hos direxerat audiens, immensa est affectus animi lætitia, sperans se quod popposcerat impetrasse. Vnde & moræ impatiens Regem adiit, eumque sententiam super hac re promere postulauit. Cui Rex populo circumstante, Obeaire, inquit, magis oportet Deo quam hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis auctoritate dixisse? Scriptum est enim: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis a Doctoribus spiritualiter intelligendum esse prædicetur, ego tamen satis me dare canibus sanctum censeo, si Monasteriorum prædia, quæ a religiosis viris Deo sunt militantibus tradita tulero, & seculo militantibus dedero. Tibi vero tam procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc nec aliud vnquam te a me accepturum esse testificor. Si cordi tibi est cum cæteris infidelibus auolare: quanto citius, tanto melius. His auditis, quia facies speculum est mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit, concitusque Regis ad pedes corruens, se peccasse, se grauiter deliquisse confessus est.* Ex hoc habent Baronius *Tomo X. p. 731.* & Helvvichius *p. 87.*

Helvvich. p. 90. sed non eiusdem meriti, neque natalium suorum professionisue dignitati religione respondens aut moribus. Qui & dictante iustitia, & regia præscribente censura infra annum dimidium, sicut in considerate inuectus, ita præcipitanter deiectus est.

ANNO Dominicæ incarnat. M.

GEROLDVS abbas XVIII. Helvvich. p. 91. Post quem subrogatur GEROLDVS, vir pietatis præcipuæ, & magnæ in Christo reuerentiæ, quique antecessorum suorum insequutus vestigia, familiam, sibi creditam fideliter ac prudenter tribus annis & sex mensibus gubernauit.

Vnde & ab HENRICO secundo priuilegium libertatis Ecclesiæ suæ impetrauit.

HENRICVS Imp. Otto Frising. l. 6. c. 27. Gottfr. Viterb. 1001. Sig. Gemb. H. Contr. 1003. OTTONE tertio Imperatore Romæ defuncto, & per Heribertum Colonienſem Archiepiscopum atque Godefridum ducem Aquisgrani sepulto, HENRICVS Dux Bavvariorum Imperii fascibus arreptis Rex eligitur, & Maguntiæ solenniter ordinatur. Cuius quanta fuerint iustitiæ & pietatis insignia, testatur illa nobilis, quam condidit, & in qua conditus est, Babenbergensis Ecclesia. Siquidem tanto religionis amore ducebatur, vt *Monachorum pater* appellaretur.

Hic (vt prædictum est) rogatu GEROLDI Abbatis libertatem Laureshamensis monasterii suo quoque præcepto roborauit.

ANNO Dominicæ incarnat....

BOBBO abbas XIX. Helvvich. p. 92. Post GEROLDVM BOBBO illustri natalium exortus prosapia, relicto secularis militiæ baltheo, ad ipsius loci regimen prouectus est. Qui quo magis fugiebat gloriam, eo magis assequebatur, affluentibus sibi cum Ecclesiasticæ dignitatis incrementis, terrenarum facultatum amplisimis successibus. Hic inter cætera memorabilia calicem aureum magni ponderis & pretii, cum patina simul aurea stolam quoque egregii operis auro contextam ad ornatum Ecclesiæ contulit. Ac præcepta complura de statu & honore Laurishamensis cœnobii ab HENRICO Secundo rege (de quo supra diximus) accipere elaborauit: inter alia mercatum in Oppenheim, & bannum forastis in Otenevvalt. * Præfuit eidem loco annis XIII. Ibidem quoque sepultus.

ANNO

---

* Donationem hancce ex Helvvichio p. 93. hic inferemus.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Rex. Si nostræ pietatis aurem maxime in Ecclesiasticis rebus augendis præbemus petitionibus nostrorum fidelium diuinæ pietatis super nos respectum magis inde credimus affuturum, eosque circa nos fagaciores seruiendo efficimus ac deuotiores. Quapropter omnium tam præsentium quam futurorum nosscat industria, quod Bobbo sancti Laureshamensis cœnobii venerabilis Abbas nostræ celsitudinis adiit culmen, sibi suæque Ecclesiæ in honore sanctorum martyrum consecratæ, Naboris & Nazarii, exorans forestem bannumque syluarum concedi. Cui pium præbentes assensum, forestem cum banno concessimus, ab Aquilone in Cunthichun tendentem, & inde sursum in longitudine in Orientalem scilicet plagam per medium saltum Nobbenbuson dictum, & inde se habentem ad riuum qui dicitur Branbach, vsque ad arborem Lachbuocha dictam, inde vero in meridianam plagam ad Lutram, atque inde deorsum vsque in fluuium Nekar dictum, inde autem vsque ad villam Nivvenheim, hinc vero deorsum ad villam Bikinbach dictam, isthinc autem ad aliam villam Richinhach vocatam, & sic quidem per deorsum vsque ad locum Cunthichun primitus dictum: eo rationis tenore, vt sibi prædictus Abbas sibique succedentes in perpetuum habeant atque possideant, nullusque in ea sine ipsius licentia venandi aut capiendi aliquid potestatem habeat. Hæc ergo, quo firmius atque inconuulsius per futura tempora possint persistere, propria manu firmanter insigniri iussimus sigilli nostri impressione. Signum Domini secundi Heinrici Regis inuictissimi. Guntherius Cancellarius vice Erchambaldi Archicapellani recognoui. Datæ IV. Id. Maii Indict. X. anno Dominicæ Incarnationis, MXII. anno vero Domini secundi Henrici regnantis X. Actum Bauenberg feliciter, Amen.

Item de terminis eiusdem forastis habentur hæc:

Si quis vero scire desiderat euidentius, quorsum tendat forestis bannus in sylua Otenuualt, Laureshamensi Ecclesiæ regia auctoritate concessus, sub determinata loca vallium, montium, saltuum, riuulorum, fluminum, arborum diligenter consideret. Tenet namque bannum in loco, qui dicitur Gelvvine inde ad montem Malsium, inde extenditur ad Velisberg, deinde ad Betenkircha, postea

ANNO Dominicæ incarnat,....

BOBBONE palmam ſupernæ vocationis aſſequuto, REGINBALDVS, vir iuxta cor Domini, electus ſubrogatur, in ſpiritualis militiæ ſtudiis a puero educatus, & anteceſſorum exempla facile exæquans, poſterorum forma ſpeculumque futurus. *REGINBALDVS Abbas XX.*

Qui adepto dignitatis gradu, inter cætera pietatis opera, miſericordiæ compaſſionisque viſceribus totus affluebat: adeo vt inter beatos pauperes regnum cœlorum poſſidens iuſtitia eius maneat in ſeculum ſeculi, & elemoſinas eius enarret omnis eccleſia ſanctorum. Ad hoc etiam templi faciem coronis decorauit: corum altius exſtructum deſuper arcubus fabrefactis augmentauit; altare ad crucem auro argentoque cinxit, inſuper theſaurum Eccleſiæ in pluribus ampliauit.

p. 73. Monaſterium Abrinsberg * in honore S. Michaelis archangeli a fundamentis inceptum ædificauit, & monaſticis manſionibus congrue circum aptatis, Fratribus ibidem Deo militantibus neceſſaria affatim procurauit; ipſamque Eccleſiam Crucibus & tabulis fabrefactis alioque quamplurimo ornatu magnifice venuſtauit. *Freherus Orig. Pal. p. 1. c. 13. Helvvich. p. 17.*

S Poſtea

---

poſtea ad Luddera. deinde ad Wintercaſto. dehinc in Lutenhaha. inde in Eberbach. poſt in Gaſpenſa. inde in Abbatisbach. deinde vltra Cuningesbach. poſt in Birkunhart. tunc in Kircicha. deinde vltra fluuium Mininingaha: poſt in VVedelabach deinde in Branbach, tunc in Aranbach, inde in VVallendenbrunno. deinde ad magnam quercum, deinde per deſcenſum Bremaha, per Vullonobach aſcenſum, & per deſtructam Vullonoburg. Inde in fluuium Enteraha, tunc per eius deſcenſum in flumen Nekar inde per deſcenſum Nekar vsque Nuinheim. Inde in plateam montium, & per hanc vsque ad ſupradictum locum Getvvine. Quisquis igitur in his locis, vel infra hos terminos quippiam venationis ſeu piſcationis abs que licentia Laureshamenſis Abbatis exercere præſumſerit, ſciat ſe ipſi Abbati compoſiturum Imperialem bannum.

* Diploma Henrici II. Cogn. Sancti Imp. quo 1023. poſſeſſiones Monaſterii S. Michaelis in monte S. Abrahæ ſ. Heiligenberg confirmat, ex Tolnero *n. 18.* cum ipſius notis.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus ſecundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Si venerabilia Eccleſiarum Dei loca alicuius commodi vtilitate ad laudem Dei ſtabilire confirmare ac ſublimare ſtuduerimus; nobis id ad animæ remedium regnique noſtri ſtatum profuturum eſſe minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Chriſti fidelium noſtrorumque vniuerſitas, qualiter Reginbaldus Laureshamenſis Eccleſiæ venerabilis abbas noſtram adiens ſerenitatem omni a nobis ſtudio poſtulauit, quatenus ſub noſtræ confirmationis atque immunitatis auctoritate liceret ſibi ſub ſancti Michaelis archangeli, & omnium ſupernorum ciuium honore, monaſterium ordinare in monte ſancti Abrahæ pretitulato nomine, ſito in pago Lobotengovve, in Comitatu vero Heinrici Comitis. Rogauit etiam nos eidem monaſterio confirmare, ad vſum fratrum ibidem ſub regula ſancti Benedicti ſeruientium, loca cum pertinentiis ſuis his nominibus deſignata: (d) Furde (e) Ereſſam, VVezzenloch, in (f) VVibelinga, IV. manſos, (g) Scrizesheim, in Paphenhouen, vnam eccleſiam cum IV. manſis, in (a) Pergeheim VIII.

(d) *Furde. Farte* villa in Ottonis ſylua, haud procul ab oppido Lindenfels.

(e) *Ereſſam.* forſan hodiernum *Reuſſem.* iuxta villam Furte, vel alia villula hodie *Ertzam* dicta ad præfecturam Lindenfels ſpectans.

(f) *Wibelinga.* hodie *Wibelingen* ad Nicrum iuxta Heidelbergam in pago Lobodunenſi ſita villa, in qua ſupra memoratus (in diplom. Ottonis I,) Gerbodo Abbas Laureshamenſis (qui electus A. 948. & A. 970. defunctus eſt) Eccleſiam exſtruxit, & domum lapideam in Michlenſtatt ædificauit v. *Chron. Laureshaim.*

(g) *Scrizesheim* & *Scrizzesheim* villa hodie *Schrieſsheim*, in pago Lobodunenſi, quam vna cum adiacente caſtro Stralenburg Rheni Palatini A. 1347. emtionis titulo a Sigefrido Domino in Stralenberg acquiſiuerunt, de quo ſupra in Hiſt. Palat. *c. 2.* dictum fuit.

(a) *Pergeheim* ſ. *Bergheim.* Villam hanc Heidelbergæ vicinam & Carolinis iam temporibus exſtantem vna cum vicinis villis Nevvenheim, Henſchucesheim *Schreisheim* aliisque ad antiquam Cometiam Stalbuhel (de q. v. Freher. *c. 10. p. 200. p. 2.*) ſpectaſſe atque feudi titulo ad Palatinos Rheni peruenisſe credibile eſt. Certum interim Rupertum Electorem eam A. 1392. Heidelbergenſi Ciuitati ſ. Burgo anguſtis tum finibus incluſo & ſuburbio eius (quod hodie Spirenſe vocatur) adiunxiſſe, & iuſſis immigrare Colonis Bergheimenſibus caſasque ſuas in noua illa pomœria, non tamen ſine priuilegiis & materiarum ſuppeditatione transferentibus, Nouam ciuitatem (*Neuſtatt*) eam appellaſſe, prout ex Archi-

Isengrein Episc. Spir. 22. Casp. Brusch. Cat. Episc. Spir. n. 57, Lehmann. Chr. Spir. lib. 5. c. 20, Helvvich. p. 97.

Postea diuina dispensante gratia; quæ glorificantes se glorificat, ob insignem famæ meritorumque prærogatiuam, a Cunrado rege secundo (de quo post dicturi sumus) in cathedram Spirensis Ecclesiæ profectus est, dignus fungi sacerdotio Domini, & habere laudem in nomine ipsius. Præsedit Laureshamensi monasterio annis. .....

CVNRADVS II. Imp. Sig. Gembl. Gotfr. Viterb. Conr. Vrsp. M. Scot. 1024, Otto Frisc. l. 6. c. 27, VVippo vita Conradi Salici. Helvvich. p. 102.

Henrico diuæ memoriæ Imperatore Secundo de medio facto, deficiente regia prole, quæ regno succederet, orta est inter principes non modica contentio. Qua diuinitus sedata in Cvnradvm Regem, quem dicunt de Weibelingen, conuenit regni vniuersalis electio. A quo (vt aiunt) processit adhuc permanens Imperialis prosapia. Nam Cunradus genuit Henricum III. Henricus item Henricum IV. Henricus quoque Henricum V. Imperatores Spiræ sepultos. Fridericus dux ex sorore Henrici V. Cunradum regem, & Fridericum II. ducem, Fridericusque II. dux Fridericum Imperatorem. Inter hos omnes tantum medius erat Lotharius Imperator, non huius, sed Saxonici generis.

Hic itaque Cvnradvs secundus rex, rogatu præfati Reginbaldi abbatis, tradidit S. Nazario omne suum regale ius in mancipiis in Gannita ea scilicet ratione, vt nullus Comes, Vicecomes, aut alia quælibet iudiciaria persona, in eisdem mancipiis aliquam deinceps habeat sui iuris exercendi potestatem, siue ad placitum suum constringendi, seu bannum persoluendi, nisi prædictus Abbas suique successores, & quem ipsi Aduocatum elegerint, &c.

Anno Dominicæ incarnat.

Reuerendo patre Reginbaldo Spirensis Ecclesiæ (vt diximus) infulis decorato,

---

VIII. mansos, in (b) Nivvenheim VIII. mansos, in (c) Hansciuesheim VII. mansos, in (d) Ciluluesheim III. mansos. Cuius petitioni, quia rationabilis atque religioni dedita videbatur, aurem libentissime accommodauimus, atque eidem Ecclesiæ ab ipso concessa per hanc nostram Imgerialem paginam concedimus atque confirmauimus. Interdicendo itaque interdicimus, vt nullus abhinc abbas eidem monasterio de prænominatis locis aliquid aufferre, & ad suos vsus conferre siue alicui militi in beneficium dare præsumat. Si autem hoc (quod absit) fecerit, Dei omnipotentis offensam, & sancti Michaelis archangeli omniumque superiorum ciuium inprimis incurrat, & vt banni nostri transgressor auri optimi libras centum ad Cameram nostram persoluat. Et vt hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis & inconuulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Signum Domini Heinrici Romanorum inuictissimi Imperatoris Augusti. Guatterus Cancellarius vice Aribonis Archicancellarii recognoui. Data Idus Decembris. Indictione VI. Anno Dominicæ incarnationis MXXIII. anno vero Domini Heinrici secundi regnantis XXIII. Imperii autem X. Actum in Triburia regia villa.

Archiuis Palatinis docet Freher. *in Orig. Pal. c. 20 p. 104. p. 2.* sicque veteri limite sublato marcaque in vnam contracta, omnia in vnum corpus coaluisse, nomenque veteris villæ Bergheim in obliuionem abiisse (nisi quod molendinum, *die alte Bergheimer Mühl*, illud adhuc retineat) Ecclesiam etiam Parochialem Bergheimensem decimis aliisque prouentibus dotatam ad Heidelbergensem ciuitatem translatam fuisse Hermannus ab Eppingen in *Obs. Pract. l. 11. tit. vlt. §. 13.* memorat.

(b) *Nivvenheim.* villa e regione Heidelbergæ, in pago Lobodunensi hodie *Neuenheim*, vbi Freheri tempore complures antiquitates Romanæ, columnellæ, saxa literata, sed non amplius legenda, aræ, & inter hæc Mercurii statua effossa sunt, teste Frehero *lib. cit. p. 2. c. 7. p. 77.*

(c) *Hanscuesheim.* Villa in pago Lobodunensi, hodie *Handschuchsheim* & *Hendesheim.* 1. Leuca distans ab Heidelberga, locum hunc antiquissimum & iam ante 900. annos Historicis notum antiquissimæ etiam familiæ, Nobiles ab Handschuchsheim inhabitabant, quorum vltimus nomine Fridericus Heidelbergæ in foro An. 1600. 11. Dec. ab aliquo gladio dolose percussus obiit. Ecclesiam quoque istius loci Abbas quidam Laureshaimensis Ao. 1053. exstruxit.

(d) *Cilulfesheim. S. Ciloluesheim*, hodie *Ciluesheim* & *Iluesheim* ad Nicrum in pago Lobodunensi villa, quo anno quaue occasione ad Rheni Palatinos peruenerit, non satis constat, dubiusque hæreo, num ad antiquam Cometiam Stalbühel ad Palatinos feudi titulo delapsam spectauerit?

to, HVMBERTVS violenter intruditur, nulla quidem fratrum aut militum electione, aut Canonica inſtitutione, ſed aulicorum (quorum fauorem ſibi multa pecunia, vtpote præpoſitus, & Eccleſiæ pſeudoœconomus, diu conciliauerat) ſtudiis & patrociniis fultus; nec per oſtium intrans, ſed aliunde aſcendens. Qui ſtatim in ipſo introitu nefariæ cupiditatis totas laxauit habenas, notamque ambitionis velut ſub honeſtatis prætextu colorabat, mirum in modum diſcordantibus vitiis: idem & auarus, & prodigus. *HVMBERTVS abaas XXI. Helßvich. p. 102, 103.*

Primus ſiquidem (& vtinam ſolus) alter poſt Ezechiam Manaſſes, Laureshamenſem Eccleſiam, illam (inquam) filiam Sion inclitam, & amictam auro primo, profanauit, expilauit, profligauit, atque illo nobili & auguſto ornatu & theſauro, Regum, Imperatorum Dei fidelium, & anteceſſorum ſuorum feruentibus ſtudiis amplisſime conlato, ſubrepto per hunc, immo prorſus direpto, manum quoque ſuam miſit foris ad omnia deſiderabilia eius. Nam cognatis ſuis, quos ſibi potius ſecularis faſtus, quam naturæ germanitas deuinxerat, & quorum ambitu ad hanc dignitatem aſpirauerat, expoſuit res Eccleſiæ diſtrahendas, atque proſtituit; & quæ ipſi monaſterio, fratrumque vſui, ſtipendiisque ſeruiebant, ſub beneficii nomine diſtribuit, videlicet Hagenheim, Cruftillam, Gruonouua, Luodenbach, Sachſenheim, Burifelden, Heidebach. Vineas quoque in Dochſenheim vberes, & perquam optimas, ſacroſancto altaris miniſterio antiquitus dedicatas. Ad extremum purpuram pretioſisſimam, auro per totum contextam, capacitate longitudinis totius ſanctuarii ambitum cingentem, profanis ignibus iniecit, & aurum quod plurimum inerat, eliquari fecit: aurum ſcilicet ſitiens, & aurum bibere geſtiens. Cuius non modica particula a quodam fratre, qui zelo Phinees ductus præceps irruit, ex incendiis erepta, vsque ad tempora noſtra hic durauit: Poſtremo & ipſa cum reliquiis vaſorum domus Dei per Nabuzardan in Babylonem abducta. Verum qualiter diuina vltione in auctorem tantæ præſumptionis animaduerſum ſit, prout a maioribus noſtris accepimus, non ab re viſum eſt hic inſerere: vt diſcant Eccleſiarum prælati, quorum exempla imitantur, eorum exitum pertimeſcere. Nam protinus inter ipſius
p. 74. purpuræ incendia, cœpit acerrimo vitalium ac totius corporis dolore æſtuque diſcruciari, nocteque inſequuta, cubiculariis non tam ſomno, quam diuino nutu profundisſimo conſopitis, grauisſimis morbi & ſitis ardoribus exæſtuans vsque ad mortem anguſtari. Quum etiam ſubita luce coruſcante cubiculo, aſpicit perſonam reuerendi admodum vultus, vultu flammeo, oculis ardentibus, corrugata paulum fronte, chlamide purpurea, auro intermicante, ſed plurimum ſciſſa, corona gemmis ſtellantibus, inſignem barba aurea, ſed ſemiuſta, pateram vino plenam manu præferentem. Interrogatus an ſiti afficeretur, *Grauisſime ait.*

Quæſitus an ſe recognoſceret, metu conſcientiæ deiectis in terram oculis obmutuit. *Ego ſum*, inquit, *Nazarius huius familiæ dominus & patronus, quam pretio ſanguinis ſui redemptam Chriſtus Ieſus, in pretium ſanguinis pro ipſo fuſi mihi contulit, reſtituens, & hic centuplum, & in cœlis vitam æternam. Hanc domum, hanc familiam mei iuris, meæ prouidentiæ, deterior crucifixoribus Chriſti inuaſiſti, ſcidiſti, diuiſiſti, militibus tuis tunicam inconſutilem deſuper contextam ſorte diſtribuiſti, ad extremum in ipſam faciem & os meum impias faces ingerens, huic barbæ turpes notas inuſſiſti. Quapropter dabis pœnas dignas meritis, Chriſto iudice, Chriſto vindice, neque bibes a modo de hoc genimine vitis terrenæ, ſed accipies hac die hora nona calicem iræ de manu Domini, de quo bibent omnes peccatores terræ.* Quo dicto & viſio finem, & mors ſubſequuta viſioni fecit fidem.

Hæc ex ſeniorum noſtrorum relatu (ſalua penes ipſos rerum fide) non otioſe perſtrinximus: quatenus noſtri temporis Eccleſiarum non tam prælatos quam elatos, dominos non patres, exactores non paſtores, quos non terret Balthaſar, Antiochus, aut Heliodorus, terreat ſaltem vel noſter Humbertus.

ANNO Dominicæ incarnat.....

Poſt Humbertum BRVNINGVS ex Fuldenſi cœnobio ſubrogatur, morum laudabili- *BRVNINGVS abbas XXII. Helßvich. p. 105.*

bilium & bonorum actuum sectator. Qui quamuis crebris viscerum doloribus cruciaretur, tamen instantia eius cottidiana fuit, iugis sollicitudo, & prouida dispensatio rerum Ecclesiasticarum. Tandem velut aurum in fornace probatum, longa excoctus molestia septimo ministerii sui anno transiuit ad Dominum. Hic ornatum Ecclesiæ ab Humberto direptum in cappis reparans, augmentauit. Beddenkircha villam acquisiuit; familiæ suæ veteres insolentias dictante iustitia compescuit, & in præuaricatores huiusmodi sententiam promulgauit:

Notum sit omnibus Ecclesiæ Dei fidelibus. qualiter ego Bruningus Dei gratia Laureshamensis Abbas ob reprimendam familiæ nostræ temeritatem, per quam serui in conseruos vsque ad mea tempora mutua cæde consurgebant, cum consilio Aduocatorum meorum & militum, istud decretum fieri statui, & vt ad posteros perueniret, scribere iussi. Si quis ex familia S. Nazarii curtem conserui sui ausu temerario, & armata manu ad occidendum eum infregerit, vel in via obuium eum habens impugnauerit, seu ille qui impugnatur occumbat, seu euadat; auctor facti cute & capillis priuetur, & insuper candenti ferro in vtraque maxilla comburatur. Sequacibus eius idem fiat: Si vero Aduocatus aut pretio conductus, aut misericordia motus constitutum hoc adnullare cupiat gratia mea & aduocatione careat, donec mihi vel meo successori prædio, pecunia, reliquisquo rebus quæ ad reconciliationem spectant, digne satisfaciat.

Helvvich. p. 99. In eandem rem edictum etiam promulgatum fuit Henrici Imper. inter Wormacienſem & Laureshamenſem familiam, tali tenore: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus, notum facio omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus tam præsentibus quam & futuris, qualiter assidua proclamatio nostras aures inquietabat ob inueteratas & frequentes contentiones, & ob inmarcidas inimicitias, quæ semper erant inter Wormacienſem Episcopum & Laurishamenſem abbatem, & inter familias vtrarumque ecclesiarum, quæ iam in tantum conualuerunt, vt etiam innumerabilia inter se fierent homicidia, & in hoc maximum detrimentum vtraque pateretur ecclesia. Quapropter cum consilio meorum fidelium id ordinare disposui, quomodo tantæ discordiæ temerariam præsumptionem inter vtramque ecclesiam & earum familias nunc & in posterum aut omnino dissoluerem, aut impunitatem non relinquerem. Imprimis præcepi, & ad hoc peragendum meos nuncios misi, vt omnis iniustitia quæ iam per multa tempora ex vtraque parte incorrecta remanserat, ab Aduocatis illorum vtrimque pleniter corrigeretur, & dehinc præuideant, ne talia apud illos sic inuetereſcant. Et si aliqua noua contentio inter illos exorta fuerit, volo vt conueniant, & quam citissime possint, corrigant. Et ne talis ac tantæ seditionis audacia sine digna vltione inter vtrasque familias post remaneret, per huius cartulæ præceptum istud constitui decretum.* p. 75. *Si quis ex familia S. Petri Wormatiensis aliquem ex familia S. Nazarii, vel e contrario aliquis ex familia S. Nazarii quemquam seruorum S. Petri insequitur, & ausu temerario & armata manu aliquem ad occidendum, vel ad deprædandum, eius curtem siue eius domum infregerit, & eum oppugnauerit: & si ille aut aufugerit, vel quoquo modo ab eius potestate siue impugnatione se liberauerit, aut si forte domi non fuerit; illi, qui huius audaciæ & inuasionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium, & insuper in vtraque maxilla ferro ad hoc facto etiam candenti bene caraxetur & comburatur, reliqui eius sequaces cute & capillis priuentur. Si autem ibi occiditur, omnes qui huius homicidii vel inuasionis participes sunt, cute & capillis perditis supradictæ combustione signentur, ac Werigeldum occisi domino suo auctor homicidii persoluat, & cum proximis eiusdem interfecti reconciliationem faciat. Et in quocunque loco aliquis ex vtraque familia ab vtrisque innocens occiditur, homicida supradictæ sententiæ subiaceat. Hanc vindictam & illud meum constitutum Aduocatus, in cuius aduocatione hoc euenerit, cum scientia Episcopi & Abbatis in præsentia nunciorum vtrorumque fideliter adimpleat. Si vero aduocatus aut mercede conductus, aut gratia commotus, aliqua calliditate hæc decreta auertere voluerit, gratia nostra & aduocatione carebit, nisi super sacras reliquias hoc iurare audebit. Quod eum qui homicidii seu inuasionis illius*

reus

reus eſt, nusquam acquirere poſsit, tamen quam citisſime poterit, acquirat. Etſi homicida ex familia Epiſcopi eſt, & Aduocatus eum acquirere non potuerit, vel noluerit; fideles Abbatis, ſi poſsint, illum acquirant, & ad prædictam pœnam præſentibus nunciis vtrorumque repræſentent. Similiter fiat ex parte Epiſcopi.

Et de ſeruientibus Epiſcopi & Abbatis illud conſtituimus, vt ſi quis illorum tale aliquid fecerit, prædictæ pœnæ ſubiaceat, vel 10. libris denariorum redimatur. Vnum autem eſt quod volo, iubeo, & firmiter præcipio, vt rem ſemel bene ac recte definitam nullus reuouare vel iterare audeat.

Si autem prædictus Epiſcopus aut Abbas hoc decretum annullare cupiat, mihi vel meo ſucceſſori duas libras auri perſoluat; conatum tamen ſuum nequaquam perficiat. Et vt hæc conſtitutio ſtabilis inconuulſaque permaneat, ſigilli noſtri impreſsione hanc cartam inſigniri iuſsimus. Signum Domini Heinrici Romanorum inuictiſsimi Imperatoris Auguſti. Guntherius Cancellarius vice Arribonis archicapellani recognoui.

Datum IV. Non. Decembr. Indict. VI. anno Dominicæ incarnat. M. XXIII. anno Domini Heinrici ſecundi regnantis XXIII. Imperii autem anno X. Actum in Triburia, regia villa, Amen.

ANNO Dominicæ incarnat.....

HVGO abbas XXIII. Helvvich. p. 106.

Gruningo venerabilis pater HVGO ſucceſsit: in quo diuina pietas, quicquid vel natura vel gratia homini confert, ad vnguem expoliuit. Nam vt cætera in eo prædicanda taceamus, ob eminentem iuſtitiæ & eloquentiæ gratiam, miræ venerationis ab omnibus habebatur, & lingua eius inter principes loquebatur ſapientiam. Qua de re licet monaſterio ſæpius abeſſe cogeretur, animus tamen eius, & indefeſſa ſollicitudo circa religionis vigorem, & fratrum prouidentiam verſabatur, ſubditosque ſuos quaſi nutrix filios ſuos fouens, verus Pater Monachorum * & dici & eſſe curauit. Hic in Regali palatio acceptiſsimus, ab HENRICO tertio rege (qui patri ſuo, videlicet Cunrado II. Imperatori Spiræ ſepulto, iam tum ſucceſſerat) patriæ donationis de mancipiis in Gannita confirmatiuum accepit præceptum.

HENRICVS III. Imp. Otto Friſ. l. 6. c. 32, H. Contr. Lamb. Schafn. M. Scotus 1039.

Priuilegium quoque libertatis a venerabili Papa Leone nono (qui & Bruno, primo Tullenſis pontifex) Laureshamenſi monaſterio expetiuit.

ANNO Dominicæ incarnat.....

ARNOLDVS XXIV. abbas Helvvich. p. 107.

Poſt exceſſum venerandi & Deo digni patris Hugonis ARNOLDVS ſubrogatur. Qui a primis (vt ita dicam) infantiæ cunabulis in ipſo monaſterio ſpiritualibus rudimentis educatus, bonæ ſpei iuuenis in virilis animi robur euaſit: ac per omnes dignitatum gradus ſenſim aſcendens, plantatus in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri floruit. Nam primum a præpoſituræ miniſterio Wizenburgenſis Eccleſiæ regimini prælatus, poſtea Limburgenſis monaſterii curam ac ſubinde nouæ Corbeiæ dignitatem loco pariter & officio Abbatis ſortitus eſt.

p.76. Nec multo poſt in Laureshamenſi monaſterio filius a matre in dominum & patrem ſublimatur, & ad extremum in Spirenſi Eccleſia pontificale culmen aſcendens ſicut cedrus libani multiplicatur: nimirum a tot dignitatum titulis non tantum accipiens honorem præmii, quantum illis decoris addens ſui. Hic Eccleſiam quæ dicitur Varia, per Leonem Papam ſupradictum (qui per id temporis Magontiæ ſynodo habita, multa ibidem de Eccleſiaſticis ſanctionibus diſpoſuit) in honore S.

Helvvich. p. 107.

* Idem Vgo, Abbas Laureshamenſis, præfatum quoque monaſterium ſua donatione ſublimauit & hoc modo confirmauit, prout diploma habeat Freherus *lib. 1. p. 176*, Helvvich. *p. 107.* Tolnerus *n. 19.*

Vgo Dei gratia abbas Laureshamenſis, Sanctæ Dei Eccleſiæ profectui tanto diligentius procurare debemus, quanto in cœleſti curia exceſſius ſublimari cupimus. Ecce in Hanſcuesheim ob æternæ retributionis mercedem iura conſtitutionum, quæ ad noſtrum ſeruitium pertinent, ſine vlla interdictione, fratrum noſtrorum petitione, in præſentia primatum noſtrorum ad ſeruitium ſancti Michaelis Archangeli conſtituimus, quatenus inibi regularem diſciplinam iuxta fratrum ſancti Nazarii conſuetudinem eiusdemque loci conſtitutiones ad plenum firmaremus. Et ne hanc conſtitutionem ſucceſſorum noſtrorum iniuſtitia vel inclementia ſubuertat, hanc cartam fecimus ſcribi & legaliter confirmari. Anno autem incarnationis Dominicæ MXXVI. Indict. VII. Regnante Imp. Henrico II. acta ſunt hæc feliciter, Amen.

Dei genitricis Mariæ, omniumque Apoſtolorum atque omnium ſimul ſanctorum conſecrari impetrauit. VIII. Kal. Nouemb. An. Dominicæ incarnat. MLIII. Caſulam quoque candidam, cum cappa, & vno dorſali Eccleſiæ contulit, & Eccleſiam in Hantſcuhesheim conſtruxit. Præfuit annis quatuor.

ANNO Dominicæ incarnat. ....

VDALRICVS abbas XXV. Helßrich p. 110.

Poſt hunc quoque VDALRICVS vna omnium voce pari voto eligitur, ipſo videlicet anno quo Henricus III. Imperator Saxoniæ, decedens Spiræ appoſitus eſt ad patres ſuos. Qui poſitus ſuper candelabrum, vt luceret omnibus in domo Dei, exemplo anteceſſoris ſui piæ memoriæ Reginbaldi ſtudio diuinæ religionis animum intendens, Eccleſiam monaſterii in Abrinsberck libris, tabulis, crucibus, auro, argento, atque ebore redimitis venuſtiſſime decorauit. Inſulam quoque proximam, quæ dicitur Aldenmunſter ex diutino ſitu vaſtitatis erutam, ædificiisque oportunis quaqua verſum exſtructis innouatam, diuinis obſequiis mancipauit, atque fratribus ibidem Deo famulantibus, neceſſaria tam animæ quam corpori accuratiſſime prouidit. Diuino (vt credimus) inſtinctu: vt iam dominicis equis in luto aquarum multarum faciens feras harundinis increparet, & iuſti fulgentes tanquam ſcintillæ in harundineto diſcurrerent.

Helßrich. p. 118.

Qui licet ex paluſtri exhalatione quatuor Ægypti plagas, ranas, ſcinifes, muſcas, & nebulas crebri patiantur: pluribus tamen contra hæc diuinæ gratiæ remediis muniuntur; procurante eius patre Vdalrico buititrum de armento, lac de ouibus, cum adipe pinguium, medullam quoque tritici, & ſanguinem vuæ meracisſimum. Vbi etiamſi eis in mentem veniunt cucumeres, pepones, porri, cæpe, & alia abunde ſuppetunt, & pro ollis carnium gratuita copia piſcium. Cellam nihilominus in Michlinſtat CCLIII. annis deſolatam reſtaurauit, & neceſſariis vitæ ſubſidiis impenſe collatis, religioſos inibi fratres adunauit.

Hic pater quum per continuos nouem annos in ſumma pace & quiete creditam ſibi gubernaſſet familiam, decimo iam inſtante, nauicula Laureshamenſis Eccleſiæ ſubito magnis cœpit iactari fluctibus, Domino Ieſu peccatis exigentibus dormiente. Qui tamen ſolita clementia precibus dicipulorum ſuſcitatus, ſtatim ſurgens imperauit ventis & mari: & facta eſt tranquillitas magna.

Nam per quosdam, magis quæ ſua quam quæ Ieſu Chriſti quærentes, libertas eiusdem Eccleſiæ aliquantum impacta quidem eſt, ſed Deo propitio nec labefactata, nec ſubacta eſt. Quæ res quibus auctoribus emerſerit, quemue exitum acceperit, prout a maioribus memoriæ traditum eſt, ſtrictim attingamus.

HENRICVS III. Imp. Anno Archiep. Col. Otto Friſ. l. 6. c. 34. Lamb. Schafn. Sig. Gembl. 1062. Lehmann. Chr. Spir. l. 5. c. 26.

HENRICVS III. Imperator (vt ſupra diximus) vita excedens reliquit filium paruulum cognominem ſui, Imperatrice Agnete loco filii cum cæteris optimatibus regni curam adminiſtrante. Quem Anno Colonienſis Archiepiſcopus, vir in Dei rebus ſpectatiſſimus, & inter Eccleſiæ Regnique principes incomparabilis & nominis & meriti, dolens a matre materno quidem affectu, ſed non regaliter enutriri, habito quorundam principum conſilio, eum a matris imperio rapuit; & licet quandam ſibi ex hoc conflauerit inuidiam, literis diuinis & humanis cæterisque diſciplinis regali indole dignis, quantum in ipſo erat, inſtituit.

Lamb. Schafn. Sig. Gembl. H. Contr. Coxr. Vrſp. 1063, Otto Friſ. 6. c. 34. Helßrich. p. 117.

Interim orto in Romana Eccleſia ſchismate ſequutoque ex ſtudiis partium vsque ad ſanguinem certamine, pro electione duorum Pontificum, ad reformandam Eccleſiæ pacem & vnitatem, Anno Archiepiſcopus, & Godefridus dux a latere Regis rogatu Eccleſiæ diriguntur, atque edicto Mantuæ conuentu, auditis vtriusque partis allegationibus, vtrisque etiam electis præſentibus canonica ſententia Alexander in ſede Apoſtolica confirmatur. Cuius abſentiam Adelbertus Bremenſis Archiepiſcopus aucupatus (vt erat effrenis auaritiæ) omni arte circa aulicos molitur, vt Regis pueri eruditio & pedagogium ſibi committeretur, aſſerens Annomen ſeueræ frontis, ſe vero ingenii mitioris eſſe: Regem iam maturæ ætatis ſuæ poteſtatis eſſe debere, nec tam alieno quam proprio arbitrio regni gubernacula diſponere. His delenificis perſuaſionibus inflexo Rege, auaritiæ ſuæ pandit hiatum, & duas mox

P. 77.

Lamb. Schafn. 1063, Adam. Brem. 4. c. 7.

rega-

regales abbatias Laureshamenſem atque Corbeienſem, quaſi fidei deuotionisque præmium, erga Regem ambiuit. Veritus autem id apud cæteros regni Principes inuiſum fore, donari fecit Annoni Archiepiſcopo abbatias Indam, Malmundarium, & Filike: Sigefrido Archiepiſcopo Moguntino Seligensſtat, Ottoni Bavvariorum Duci Altaha, Rudolfo Sueuorum Duci Kembeten. Sicque pacatis illis, cœptis incubuit molitionibus. Et vt Corbeienſem Eccleſiam ex abrupto vacantem inuaderet, ſingit quendam Epiſcopum Italicæ ciuitatis (cui Polæ nomen eſt) humanis rebus excesſiſſe, cui ſucceſſorem Abbatem Corbeienſem veluti ſub prætextu honoris ſubrogat. Qua detecta verſutia omnium in ſe concitauit odia. Verum Ottonis Ducis fide & inſtantia, cunctisque Epiſcopi conatibus exploſis, tam abbati quam monaſterio Corbeienſi ſua libertas, ſua dignitas, incolumis conſeruata eſt. De Laureshamenſium vero Eccleſia dubius inter ſpem & metum conceptum animi diu occulit, non ignarus omnium Principum odiis ſe ſuper hoc expoſitum; donec arrepta occaſione Regem Wormatiæ Paſcha celebraturum, velut in tranſitu Lauresham adduxit. Vbi Rege ſolenni fratrum & Abbatis occurſu (vt par erat) in palmis glorioſe ſuſcepto, Epiſcopus Abbatem familiari colloquio adorſus eſt, & ſermonibus multis vltro citroque habitis, fidelem ſe patronum & indubitatum amicum Abbati in negotiis Eccleſiæ ſuæ apud aures regias, data quoque fide pollicitus eſt. Cui Abbas, par pari rependens, obſequio officium ſe compenſaturum reſpondit. Epiſcopus autem ne nihil intentatum omitteret, Iudæum quendam, immo Iudam, qui Epiſcopi loculos habebat, callide ſubornat, eumque velut ex mandato Regis Abbati ſummo ſtudio commendat. At Iudæus Iudaica vtens perfidia, nihil quod ſui erat reliquum facere, ſingulos fratrum & maxime iuniores ſollicitare; dein ab his qui ad Abbatis auriculam erant, ſingula quæque ſcitari, quæ fratrum cum Abbate concordia, quæ prouidentia, quæ ordinis obſeruantia, quis denique rerum & perſonarum ſtatus per Abbatis vel induſtriam eſſet, vel ignauiam, attentius indagare. At vbi nihil niſi laude dignum expiſcari potuit, tandem animos ſub vulpe latentes detexit, ipſumque locum cum omni integritate Domino ſuo, regali munificentia contraditum eſſe propalauit. Quo audito Abbas homo librati conſilii.

Hiſt. Archiep. Brem. 1066.

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Inter hæc a Rege Baſileam euocatus, frequenti (vt decebat) comitatu & curiali apparatu profectus eſt. Vbi miles quidam in ipſa ciuitatis porta de aduentu intrantium curioſius exquirens; Hæc, ait, omnia iuſſu regis Adelberto Epiſcopo tradita in Saxoniam transferenda ſunt. Quo rumore per ora hominum volitante, difficile viſum eſt Rege & Epiſcoporum cœpta perſequi; præſertim quum nuncii ad Apoſtolicam ſedem ſuper hoc directi, infecto negotio redierint. Nam diſſidentibus inter ſe de Apoſtolatu tum etiam nouis partibus, nihil promouere poterant. Ea ſpe fruſtratus rurſum Epiſcopus Abbatem alia via aggreditur: perſuaſo Rege, expoſci fecit ab Abbate quoddam beneficium regio militi, ex quo fratrum plurima pendebat vtilitas, ſperans Abbatem ſi iuſſis morem non gereret, regalem offenſam incurſurum. Abbas vero diu multumque reniſus, vt Epiſcopi laqueos euaderet, tandem fecit imperata, accepta Regis fide, *Nunquam ſe vel Eccleſiam ſuam ſimili vel prece vel præcepto de cætero grauari.* Poſthæc Epiſcopus cum Rege Saxoniam reuerſus, abſentia Principum copiam nactus, voti compos efficitur; Lauriſhamenſis Eccleſia per ſolum ſoli traditur. * Abbas iterato ad Regem Goslariæ euocatur,

* Teſtatur de eo æque Adamus Bremenſis Hiſt. eccleſ. lib. IV. c. IV. dum ait: *tunc etiam Corbeia atque Laureſſa Cœnobia, pro quibus diu multumque Archiepiſcopus laborauerat, Eccleſiæ Hammaburgenſis præceptis tradita ſunt.* Et lib. IV. c. XXVI. *aiunt quidam regia ſponſione laudatum eſſe, vt in proxima ſolennitate Paſchali conuenientibus apud Traiectum Rheni Principibus, ibi confirmarentur ei omnia, quæ de Laureſſa vel Corbeia, & cæteris deſiderauit anima eius. Alii autem aſſerunt Epiſcopum callidis a Rege dilationibus protractum eſſe, quo ſcilicet Laureſſam dimittens vbicunque mallet in regno bis tantum ſuæ reciperet Eccleſiæ donandum: verum*

catur, idque per Babenbergenſem Epiſcopum velut ſub teſtimonio arctius demandatur. Sed Abbas nutu Dei graui tum valetudine corporis decumbens, reſponſales pro ſe Regi direxit, vixque paucorum dierum inducias obtinuit. Quumque die indicta adhuc infirmitate depreſſus legatum excuſandi gratia miſiſſet: non ſolum P. 78. non eſt admiſſus, ſed etiam ignominioſe repulſus. Quem eueſtigio regalis epiſtola per Epiſcopum fabricata inſequitur, ita continens. *Heinricus Dei gratia Rex; Vdalrico abbati gratiam interim. Miramur, quod te, cui obedientia præ omnibus conuenit, inobedientem ſentimus, non cogitantem quid ſis, & quod impune facere nonpotes. Seditionem quidem a te velle moueri audiuimus, cuius ſeditionis qualis ſit finis, haud ſapienter tractas. Vnde volumus, firmiterque ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipimus, vt ſi quid in Regno noſtro habere volueris, in feſtiuitate omnium ſanctorum ad nos Goslariæ venire non dubites.* His abbas minis deterritus, omiſſo fratrum ac militum conſilio, iuſſa exequi diſpoſuit, aſcenſoque vltra vires equo non procul a monaſterio, diuino impulſu prolapſus grauiſſime corruit, atque ſemianimis præcluſa diu voce in ſella geſtatoria reportatus eſt. At vero milites Eccleſiæ, tam miniſteriales, quam nobiles viri, prælati, zelo iuſtitiæ ſuccenſi, Barbaris ſeruire (quod nec ſerui ære parati ferrent) indigne ferentes, imminens periculum, ſi non valeant conſilio, ferro, capitisque periculo propellere ſtatuunt. Montem igitur haud procul a monaſterio, *Burcheldon* dictum occupant, caſtellum ædificant, turres conſtruunt, vallo ambiunt, propugnaculis muniunt, præſidia imponunt. Hæc vbi per fautores Epiſcopi Regi inſonuere, literis directis iubet Abbatem tanquam noua molientem loco excedere, ita interminans.

Heinricus Dei gratia Rex, Vdalrico monacho: Miramur quo auſu, cuiusue ſolatio abbatiam noſtram contra nos retinere volueris, nec nobis inde ſeruiens, nec patrono noſtro

---

rum ille pertinax inſtitit, dum nil aliud velle reſpondit, tandem fruſtrato niſu decidens, vna & vitam & Laureſſam cum cæteris Eccleſiæ bonis perdidit. Diploma concesſionis de Abbatia Laureshamenſi ab Henrico IV. Imp. Adalberto factæ ex MStis Conringianis primum edidit Maderus *notis ad Adam. Brem. p. 112.* id quod Fabricius Auctario ſuo ad Lindenbrogii Scriptores Rerum Septentrionalium *n. LXXVII. p. 179.* inſeruit: *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Heinricus diuina fauente Clementia Rex. Cum regiæ dignitatis ſit, ius cuiquam ſeruare ſuum, præcipue tamen Eccleſiaſtica iura nobis obſeruanda videntur, quia ſi peccandum, tolerabilius in hominem quam in Deum, ſi non peccandum, reuerentius tamen Deo quam hominibus obſequendum. Nos quidem patrum præcedentium veſtigia imitari optantes, augere bona Eccleſiaſtica, aucta retinere, noſtraque in quantum poſſumus, patrocinio tueri debemus, quatenus noſtra tenera ætas ad virile robur anhelans, promoueri ſi promouerit ſperans, & dandi in Deo gloriam aſſequatur, & data inter homines confirmandi gratiam non amittat. Vnde omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuris quam præſentibus notum eſſe volumus, qualiter bene erga nos promerentem, Adalbertum Hammaburgenſem Archipiſcopum, digne remunerantes, ad Archiepiſcopalem Eccleſiam ſcilicet Hammaburch, in honore Domini & Saluatoris noſtri eiusque intemeratæ genetricis Mariæ & beati Iacobi Apoſtoli, ſancti quoque Viti martyris conſtructam abbatiam, Loriſſa dictam, in pago Lobetengovve, in Comitatu Popponis Comitis ſitam, cum omnibus appendiciis hoc eſt, vtriusque ſexus mancipiis, præpoſituris, eccleſiis, decimis, villis, vineis, agris, pratis, campis, paſcuis, ſyluis, foreſtis, venationibus, terris cultis, & incultis, aquis, aquarumue decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, viis & inuiis, quæſitis & inquirendis, omnique vtilitate, quæ vel ſcribi, vel dici, vel vllo modo inde poteſt adquiri, in proprium dedimus atque tradidimus, nec non omni iure ac libertate qua nos eam habuimus, ſibi habendam conceſſimus, perpetualiter tenendam confirmauimus. Ea videlicet ratione, vt prædictus Adalbertus eiusdem ſedis Archiepiſcopus, ſuique ſucceſſores, eandem, quam de cæteris Eccleſiæ ſuæ bonis legaliter adquiſitis liberam, & de hac Abbatia poteſtatem habeant tenendi, conſtituendi, vel quicquid ad communem vtriusque Eccleſiæ vtilitatem voluerint, faciendi. Et vt hæc noſtra regalis traditio ſtabilis & inconuulſa omni permaneat tempore, hanc chartam inde conſcribi, manuque propria corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.*

SIGNVM DOMINI HEINRICI QVARTI REGIS

Sigebardus Cancellarius vice Sigefridi Archi Cancellarii recognoui.

Data VIII. Id. Sept. Anno Domini Incarnationis MLXV. Indictione III. Anno autem ordinationis Domini Heinrici quarti Regis XI. regni vero IX. Actum Orkersleuo, in Dei nomine feliciter. Amen.

ſtro Adelberto cui hanc dedimus quicquam ſubiectionis impertiens. Quapropter volumus, firmiterque tibi ſub interminatione propriæ ſalutis præcipimus, vt absque mora noſtra relinquere non differas, nec vlterius aliquid de hisce intromittere præſumas: Virgam quoque nuncio noſtro nobis portandam tradas. Aliæ quoque literæ fratribus miſſæ, ab obedientia abbati vllatenus vel vlterius exhibenda eos deterrebant, in hunc modum: *Heinricus Dei gratia Rex fratribus Laureshamenſibus gratiam ſuam. Sicut de veſtra ſemper obedientia accepimus, ſic & modo probare volumus. Præcipimus quidem Vdalricum quondam dictum abbatem veſtrum, quem nos propter inobedientiam & malum exemplum temerum iudicauimus, nihil vobis debere iubere, nec vos vltra ei obedire debere. Ergo ſi noſtræ voluntati obſecundatis, in nullo ſibi amplius obediatis.*

Abbas igitur habito conſilio, dans locum iræ ptæcepto paruit, & Maguntiam ſe ad S. Albanum contulit, Verum milites & fideles Eccleſiæ eius abſentiam non ferentes veriti ne qua hoſtibus daretur occaſio, ſtatim eum reuocauerunt, & Adelberto comiti de Kalevva, tum inter eos & natu, & fide, amicorumque ac militaris rei copia præminenti commendauerunt. Epiſcopus autem Rege Triburim reducto, caſtri nitebatur obſidionem, æſtimans ſi eo potirentur, omnia ſibi ex ſententia cedere. Quod dum opinato tardius procederet, conſpirantibus in eum Principum odiis, quæ ſibi & faſtu ſuperbiæ & rapaci ingluuie conſciuerat, inſidiis vndique concluſus, regio vix ſeptus munimine nocturna fuga turpiter elapſus eſt; atque ita conſilium Achitophel infatuatum eſt. Mediante igitur Sigefrido Magontinenſi, & Annone Colonienſi Archiepiſcopis, Rudolfo quoque & Godefrido Ducibus, cæterisque regni primatibus, fugato communi omnium hoſte, plurima quæ in regno erant ſub Rege puero perperam geſta, correxerunt; atque Abbatem Laureshamenſem non tam ad Regis quam ad Regni præſentiam aſciuerunt, promittentes ei per legatos pro iuſtitia & libertate Eccleſiæ ſuæ, ſe daturos & ſalubre conſilium, & fidele patrocinium. Qui communicato XII. illuſtrium fidelium ſuorum conſilio (quo numero etiam beneficialis ſumma militaris clipei, qui vulgo dicitur *Hereſchildt*, Laureshamenſis Eccleſiæ adtinens includitur) ſingulis pro quantitate beneficiis centenos milites armatos (vt traditur) aſſignauit, eosque diſtinctis ordinibus incedentes maxima frequentia inſequens tam tutus quam ornatus Regis & Regni conſpectui ſe obtulit; vbi fauore omnium principum in gratiam Regis reducitur, benigne ſuſpicitur, & caſſatis vniuerſali ſententia cunctis Epiſcopi molitionibus, cum ſummo honore & gloria reuertitur, gaudentibus ſuis Dominumque laudantibus IV. Non. Febr. qui dedit eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Cui Rex priuilegium quoque libertatis & immunitatis more anteceſſorum ſuorum tradidit, & confirmauit, hanc habens continentiam. In nomine ſanctæ, &c.

Lamb. Schafn. Hiſt. Archiep. Brem. 1066, Adam Brem. 4. c. 7.

p. 79. Præterea venerabilis pater Vdalricus ad apoſtolicam ſedem profectus, vt omnes Premenſis epiſcopi conatus & actus, quibus eccleſiam ſuam impugnauerat, in irritum reuocaret, & perpetuo damnaret, priuilegium libertatis ab Adriano Papa accepit, qui anteceſſorum ſuorum decreta ſua quoque auctoritate roborauit: *Adrianus Epiſcopus ſeruorum, &c.*

Hi ſunt viri miſericordiæ, quorum iuſtitiæ obliuionem non accipient, viri illuſtres, viri ſpectabiles, & vere fideles huius eccleſiæ: qui in diebus peccatorum corroborauerunt pietatem, & erigentes ſe contra filios ſuperbiæ, noui Machabæi duces, viriliter eius defenderunt libertatem, videlicet Adalbertus comes, Buobo cœcus, Ezzo, Wolfgangus, Burchardus aduocatus, Gerardus, Adalbertus, Landoldus, Wolframmus, Egino. Quorum magnificam fidei deuotionem pius pater Vdalricus digne remunerans, conſtituit eis, ſicuti Karolo M. & duobus Ludovvicis, ſingulos pauperes in cœna Domini ad mandatum fratrum perpetuo aſſignari. Nec immerito: Nam libertatem eccleſiæ, quam illi imperialibus donis & priuilegiis ſublimauerunt, hanc iſti periculo capitis ſui nobiliter defenderunt. Sapientiam ergo & fidem eo-

rum narrant omnes populi, & laudem eorum pronunciat omnis ecclesia sanctorum. His adiunguntur principes clarissimi, vere beati, pacifici, & filii Dei, stellæ matutinæ, in medio nebulæ, & columnæ lucis, scilicet Sigefridus Mogontinensis, & Anno Colonienſis Archiepiscopi; nec non Rudolfus & Godefridus Duces illustrissimi, qui zelo iustitiæ regali se insolentiæ, vel potius inclementiæ, pro Laureshamensi ecclesia opponentes in tempore iracundiæ facti sunt reconciliatio, rectos decet collaudatio.

Postquam diuina pietas procellam hanc in auram statuit, & siluerunt fluctus eius: Henricus IV. rex clementiæ erga ipsam ecclesiam animum induit, cui etiam mercatum, itemque monetam iu villa Lauresham, mercatum quoque cum moneta in villa Winenheim, & in Wezzenloch, per regalia præcepta tradidit.

Dehinc venerandus pater Vdalricus (vt supra meminimus) Anno dominicæ incarnat. M. LXXI. monasterium in insula Aldenmunster restaurauit, & inter multa eidem collata beneficia, hanc specialem de minori Sachsenheim donationem fecit, & donando tali modo confirmauit: *In Christi nomine Vdalricus Dei gratia Laureshamensis ecclesiæ abbas omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam præsentibus. Scientes nos in hoc vocatos in hoc positos esse, vt decorem domus Dei diligamus, diuina fauente clementia animum induximus, non solum ecclesiæ nostræ dispersa congregare, verum etiam in his maxime, quæ sunt ad Deum, diruta reformare, & reformata propagare. Ea propter notum sit omnibus Christi fidelibus, qualiter nos ob honorem Dei & B. Petri principis apostolorum, cellam Aldenmunster primitiuam ecclesiæ nostræ matrem, monitu & rogatu sereniss. Henrici domini nostri IV. regis nec non fratrum ministerialium ac fidelium nostrorum consultu & anniſu, diu desolatam renouauimus, & ad diuinæ religionis augmentum fratres nostræ professionis ibidem adunauimus. Quorum vsibus & sustentationi nos per omnia prospicere satagentes, præter cetera præfato monasterio a nobis collata, curiam nostram in Sachsenheim minori, ad nos solummodo spectantem, cum omnibus pertinentiis suis intus & foris, omni iure & integritate (prout a nobis habita est) plene & absolute rogatu, consilio & consensu, quorum supra, eidem cellæ tradimus, & tradendo confirmamus. Et vt familiam eiusdem curiæ ab omni grauedine & molestia immunem redderemus, a tribus principalibus mallis, qui vulgo* Vngebodending *vocantur, quibus ad curtim Luitereshusen annuatim manniebatur, vtrorumque consensu eam omnimodis absoluimus, soli præposito in Aldenmunster, suisque fratribus omni possessione, omni subiectione, omni functione perpetuo seruituram. Verum vt huius nostræ donationis tenor per futura temporum curricula stabilis & inconuulsus permaneat, paginam hanc exinde conscriptam, sigilli nostri impressione roborauimus, eamque tam in nostra, quam in prædicta ecclesia in perenne monimentum reponi iussimus. Quisquis igitur hoc nostræ constitutionis priuilegium quoquo modo infringere, in deterius permutare, siue adnullare sciens præsumpserit, a gratia iusti iudicis Dei semper extorris efficiatur, & ab introitu regni cœlorum (cuius claues beato Petro commissæ sunt) excludatur, & pœnam Iudæ proditoris cum omnium reproborum capite & corpore, æternaliter (nisi resipiscat) sortiatur. Actum in ipsa ecclesia Aldenmunster, coram fratrum, ministerialium, ac plurimorum Laureshamensis ecclesiæ fidelium frequentia, in festo beati* p. 80. *Petri, Anno Dominicæ incarnationis M. LXXI. Regni vero Henrici quarti Romanorum Regis, anno XV. Introitus autem domini Vdalrici abbatis anno XVI. Indictione.. feliciter in Christo, Amen. Ab eo quo primum per Rudgangum Archiepiscopum eadem consecrata est ecclesia, anno CCCIV.*

Helffrich. p. 118.

Præterea super eiusdem monasterii statu & possessionibus præcepti regalis auctoritatem expetiuit, & in hunc modum accepit:

Helffrich. p. 120. *In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Heinricus IV. diuina fauente clementia Rex. Si venerabilia ecclesiarum Dei loca alicuius commodi vtilitate ad laudem Dei stabilire, confirmare ac sublimare studuerimus, nobis id ad animæ remedium regnique nostri statum profuturum esse minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Christi fidelium nostrorumque vniuersitas, qualiter Vdalricus Laurishamensis abbas nostram adiens serenitatem omni a nobis studio postulauit, quatenus sub nostræ confirmationis*

atque

atque immunitatis auctoritate liceret sibi sub S. Petri apostolorum principis, & omnium apostolorum honore monasterium restaurare in insula, quæ proxima Laureshamensi monasterio imminet, prætitulato nomine Aldenmunster. Rogauit etiam nos eidem monasterio confirmare ad vsum fratrum Deo ibidem sub regula S. Benedicti seruientium loca cum pertinentiis suis his nominibus designata, &c. Cuius petitioni, quia rationabilis atque religioni dedita videbatur, aurem libentissime accommodauimus, atque eidem ecclesiæ ab ipso concessæ per hanc nostram regalem paginam concedimus atque confirmamus. Interdicendo itaque interdicimus, vt nullus posthinc abbas eidem monasterio de prænominatis locis aliquid posthinc auferre, & ad suos vsus conferre, siue alicui militi in beneficium dare præsumat. Si autem (quod absit) fecerit, Dei omnipotentis offensam, & S. Petri apostoli inprimis incurrat, & vt banni nostri transgressor, auri optimi libras centum ad cameram nostram persoluat. Et vt hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis & inconuulsa permaneat, hoc præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes sigilli nostri iussimus impressione insigniri. Sigehardus cancellarius, vice Sigefridi archicancellarii recognoui. Data anno dominicæ incarnationis MLXXI. *Indictione...anno domini Heinrici* IV. *Regis* XV. *Actum Lauresham feliciter, Amen.*

His & huiuscemodi meritorum præconiis venerabilis pater Vdalricus longe lateque celebris effectus, ex diuinæ largitatis gratia abbatia quoque Murbach regiæ nobilitatis & eminentiæ sublimatus est. Nec multo post carne solutus migrauit ad Dominum, dignus laude, dignus memoria, qui lupo veniente non fugit, non oues dimisit, sed ascendit ex aduerso, & opposuit murum pro domo Israel. Præfuit Laureshamensi monasterio annis xx. *Helgvich.p.* 121.

Post cuius decessum ADALBERTVS in eodem regimine substituitur. Quo vix biennio functus, incertum quibus de causis deponitur, & alter ei non meliori auspicio supponitur. *ADALBERTVS abbas XXVI.* *Helgvich.p.*122.

WINTHERVS siquidem, non pastor, sed lupus, siue electione, siue intrusione ipsi succedens. Sigehardi videlicet comitis frater, & opinati illius Adelberti Mogontinæ sedis archiepiscopi patruus, nobilitatis suæ fastu insolenter abuti cœpit, & initio dolorum villam, immo regalis munificentiæ curiam Bruomat, medullam scilicet Laureshamensis ecclesiæ, & terram agri pleni, quem benedixit Dominus, prædicto fratri suo inbeneficiauit. Et quoniam auaritia neque copia, neque inopia minuitur, malo imbutus principio, ad maiora animum intendit, & Wormacienſem episcopatum simoniaco ambitu, & maximo Laureshamensis ecclesiæ detrimento inuasit. Quem videlicet episcopatum non propter bonum opus desiderans, vt quod virtute non poterat vel quomodocumque assequeretur, omnem eiusdem monasterii ecclesiasticum thesaurum, etiam ab Humberto relictum, corrasit, exhausit, euiscerauit: nec his contentus, Gingen, Rumpenheim, Langena, Luithereshusen inbeneficians, Palatinos sibi canes reconciliauit. Præterea vt fratrum disturbaret concordiam, nouæ cuiusdam sectæ nescio quas insolentias subinducere conatus est: sed cunctis vnanimiter obnitentibus, proposito frustratus est. Exactis igitur in episcopatu tribus annis, tam episcopio, quam abbatiæ vltro renunciauit, & de cætero priuatum viuere pollicitus, sub vmbra conuersionis Hirsaugiense monasterium expetiuit. Vnde non multo post ab amicis reuocatus, vt vir duplex, animo inconstans, in omnibus viis suis retro respiciens, versus est in statuam salis. Nam Gingen, quod imperiali auctoritate fratrum industria recuperauerat, denuo in beneficium exposuit, & Slirburg proprietatis præscriptione iniuste ab ecclesia alienari sustinuit. Rursumque abdicata sponte vtraque dignitate, Hirsaugiam reuersus rebus humanis excesit, miserabili sane exitu, qui tanta rapuit, & nihil exoluit; nec cum Zacheo quadruplum, sed nec simplum restituit, res pauperum distribuens non pauperibus. Tenuit episcopatum annis tribus, abbatiam annis xi. Quo recedente (vt diximus) Hirsaugiam, ANSHELMVS concordi fratrum electione subrogatur, vir consilii & magnæ circumspectionis. Qui induens pro thorace iustitiam, & accipiens pro galea iudicium certum, primum oppressores ecclesiæ, videlicet Bertholdum aduocatum, *VVINTHERVS abbas XXVII.* *Helgvich.p.*122. *p.* 81. *ANSHELMVS abbas XXVIII.*

eiusque exactores, ac cæteras huiusmodi peſtes, qui iam deuorauerunt Israel toto ore, viriliter expugnauit ac proſtrauit, atque familiam cum rebus eccleſiæ ex ipſis hiantium faucibus eripuit. Theſaurum quoque eccleſiaſticum, quem anteceſſorum ſuorum damnabilis ambitio in diuerſa diſtraxerat, maxima induſtria, ſummoque labore plurima ex parte recollegit: fiſcos quoque regales, quos Wintherus & alii laicorum ditioni & vſui ſubiecerant, eccleſiæ fratrumque ſeruitio reſtituit; ſcilicet Bruomat, Gingen, Langena, Rumpenheim, Liutereshuſen, Sachſenheim, Impetatoriæ maieſtatis patrocinante clementia. Verum cum iam tempus immineret, vt inciperet iudicium de domo Domini, propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius; compleuit dominus furorem ſuum, effudit iram indignationis ſuæ, & ſuccendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius. Anno etenim dominicæ incarnat. M. XC. euolutis, ab exortu monaſterii ipſius plus minus CCCXXVI. annis, XII. Kalen. April. repentino ac miſerabili incendio tota Laureshamenſis eccleſia conflagrauit, illasque regum ac principum nobiles & veteres operas, & impenſas, parietes auro argentoque prætextos, fornices marmore, ebore, gemmisque interſtinctos, pretioſam purpuræ copioſamque ſupellectilem, omne denique, quod pulchrum erat viſu, cum circum poſitis ædificiis edax flamma fauillatenus abſorbuit. Quæ calamitas, qualiter aut vnde proceſſerit, comperta a maioribus rerum fide caſtigata breuitate ſuccingamus. Ipſa, quam prædiximus, die vergente iam in veſperum, poſtquam exemplo carnalis Israel ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere, forte inter cætera ludorum exercitia diſcus in extrema marginis ora (vt ſolet) accenſus, militari manu per aera vibrabatur; qui acriori impulſu circumactus, orbicularem flammæ ſpeciem reddens, tam oſtentui virium, quam oculis mirantium, ſpectaculi gratiam exhibet. Is a quodam non tam pertinaciter, quam infeliciter intortus, ad ſummum eccleſiæ faſtigium imprudenti iactu euolauit, vbi inter tegulas & carioſos aſſeres arctius inſidens, animante vento fomitem incendio præbuit. Quid multa? Primo caſtellum mirabili dolatura fabrefactum, in quo inſignia eccleſiæ dependebant, funibus exuſtis, ne quis ſonitu excitari poſſet arripuit, dehinc totam ſuperiorem fabricam, turres quoque cum porticibus flamma victrix obtinuit: ad extremum bulliente plumbi deliquio, cujus materiæ omne tectum fuerat, ſubueniendi, ingrediendi, vel quippiam exinde eruendi omnimodam abſtulit facultatem. Erat tunc miſeranda rerum facies, tot præclara tam eccleſiæ, quam totius monaſterii ædificia, tot inſignia ornamenta, repentina flammarum vaſtitate deuorari, & plurimis abſumptis, pauca admodum vel manu collecta, vel ſecuri & aſcia deiecta, ſummo ſudore & periculo ex ipſis incendii globis vix liberari. Qualis tum calamitas, quæ miſeria, qui clamor, qui luctus, qui gemitus, quæ ſuſpiria, lamentaque omnium fuerint, facilius eſt tacendo coniicere, quam multa dicendo parum dicere. Sic egreſſus eſt a filia Sion omnis decor eius: ſic conſumta ſunt omnia deſiderabilia eius, diſſipauitque Dominus quaſi hortum tentorium ſuum, demolitus eſt tabernaculum ſuum. Sed non obliuiſcetur miſereri Dominus, nec continebit in ira ſua miſericordias ſuas. Viſitauit enim in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem ſuam non diſperſit ab eis, & paracletum ſuum miſit eis. Poſtquam igitur tam inclita, & tam illuſtris eccleſia tam graui conflagrauit incendio; primum vt ſe habent humana, maximus dolor, dehinc ex dolore querula cauſatio, non ſolum eccleſiæ familiam, ſed & omnem accendit prouinciam: ignorantes, quia Dei iudicia ſunt abyſſus multa, ideoque aſſerentes Laureshamenſe cœnobium tanti nominis, tanti meriti martyrem, beatum videlicet Nazarium non habere, vel potius nunquam habuiſſe patronum, cuius in tanto periculo declinando non ſenſiſſet patrocinium. Qui doloris p. 82.
gladius priore grauior ad vsque abbatis pertranſiuit animam, veritus ex tali deſperatione non ſolum eandem eccleſiam reſtaurari non poſſe, ſed & perpetuo excidio perditum iri. Totus igitur conuerſus ad Dominum, communicato fratrum conſilio, indictoque triduum ieiunio, excluſis omnibus, ſub armata quoque cuſtodia, ne quis extra-

extraneus arbiter interueniret, paucis adhibitis, post altare beati martyris infodi, & humum altius egeri præcepit. Vbi diutino labore expenso, duo demum sarcofaga miræ magnitudinis, sed alterum altero aliquanto depressius repererunt: quibus introspectis, cum vacua deprehendissent, spem omnem fidemque perdiderunt. Verum abbas obstinato in Deum animo, & in spem contra spem credens, dum impensius insistere, & cœptum persequi iubet; Otto quidam, nobilis tum architectus, repentino velut concaui sonitu diuinum quid animo concipiens, enixius institit, nec multo post tumbam marmoream magnifici decoris, sigillis ac nodis ferreis arctius obsignatam, remoto circumposito lapidum aggestu, explicuit. Qua reserata, inuenta est arca plumbea fideliter ibidem inserta, continens inæstimabilem & semper optabilem thesaurum, corpus videlicet beatissimi martyris, patris ac patroni nostri Nazarii, pretiosissimo inuolutum serico, membris niueo candore conspicuis, iam beatæ resurrectionis gloriam quodammodo præferentibus, vulnerumque locis, quæ in passione, in capitis abscisi vertice, humeroque acceperat triumphales martyrii titulos protestantibus, exhalantibus insuper velut ex paradisi deliciis omnium aromatum incomparabilem fragrantiam. Ac ne quid in cordibus intuentium resideret ambigui, lamina plumbea pectori martyris apposita, tale continebat inscriptum: *S. Nazarius Mediolani passus.* Cuius passionis siue reuelationis locum, tempus & ordinem, si quis plenius nosse desiderat, ex armario Laureshamensi ab apostolica sede antiquitus illuc directa mutuari potest.

Inuento itaque tam optato, votisque omnibus ac suspiriis efflagitato sacratissimi corporis thesauro, vniuersorum lachrymæ vertuntur in gaudia, immo gaudia resoluuntur in lachrymas, communis omnium lætitia, tripudium & exultatio, Deo laudes, Deo gratias concinentium, ac de patroni sui corporali quoque præsentia, de qua olim pene ambigebant, oculata fide gloriantium. Protinus audita voce tantæ iocunditatis, euangelizante diuina gratia gaudium magnum omni populo, innumerabilis vtriusque sexus confluxit multitudo, sacrosanctas reliquias venerari, salutare, & spectare gestiens, & honori B. martyris vota, preces & hostias perquam vberrimas offerens. Quorum desideriis Abbas satisfacere cupiens, ipsam arcam, in qua sacrum corpus depositum erat, per baiulos sacerdotes in turbas efferri, & palam omnibus conspici dedit. Quumque ne sic exsatiarentur, & geruli sancti corporis disruptis ex nimia compressione sacris vestibus, calore simul & labore periclitarentur; venerabilis Ebbo Wormaciensis Episcopus in hoc ipsum euocatus, in editiori loco ante Ecclesiam S. Martini consistens, caputque beati Martyris reuerenter omnibus ostendens, *Ecce*, ait *corpus, ecce caput domini vestri, patroni vestri, Deo digni ac dilecti martyris Nazarii, de cuius præsentia ambigebatis, de cuius patrocinio desperabatis. Ecce* (inquam) *ecce ipse, qui vos propter peccata vestra cibauit pane lachrymarum: qui vobis propter merita sua dedit hodie vocem exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Hunc vos dominum formidate, patrem amate, patronum iugiter implorate, scientes procul dubio vobis a Deo collatum, deuote sibi seruientibus pium protectorem, sua diripientibus seuerum vltorem, respicientibus promptum intercessorem.* His dictis omnium æqua gratulatio, æqua iubilatio, vnus clamor, vna vox erat omnium: *O sacer, ó clemens pater & patrone Nazari supplicibus famulis auxiliare tuis, familiam quæso tuam propitius respice, vt te protegente, ab omni aduersitate sit libera, & in bonis actibus tuo honori sit deuota.* Accessit huic sanctæ lætitiæ, euidens Dei gratia. Nam cum ex confertissima multitudine, & ex nimia æstiui caloris intemperie (iam tum erant Nonæ Iunii) multi adeo decoquerentur, vt extremum traherent spiritum, subito in ipso feruore diei, ille qui producit ventos de thesauris suis, emisit ventum roris flantem, & post ignem & commotionem flauit sibilus auræ tenuis, & vere ibi Dominus. Cuius refrigerio ita omnes refecti, ita refocillati sunt, vt hanc gratiam meritis beati martyris ascriberent, seque cœlesti rore inebriatos plena fide assererent. Tanta vero fidelium deuotio, tanta oblationum affluentia piaque concertatio fuit, vt matronæ inaures, armillas, monilia, annulos, gemmas, & quæque pretiosa super sa-

Ebbo episc. VVormac.

cras reliquias raptim iactarent, cæterique tam diuites, quam mediocres, pro virili parte in tabernaculum Domini ea, quæ habebant, offerrent. Vnde in breui, tum ex oblatis impendiis, tum ex incendii reliquiis, eadem reſtaurata eſt eccleſia, & ſi non ea, qua olim miræ venuſtatis elegantia, tamen prout facultas ſuppetebat, & temporis indulſit feſtinantia. Præterea Dominus ob coronam & gloriam ſui martyris benedixit coronæ anni benignitatis ſuæ, ita vt campi replerentur vbertate, & exultatione colles accingerentur. p. 83.

Primo ſiquidem anno, infra omnes duntaxat eiusdem eccleſiæ terminos, ſingularis extitit prouentus glandium, atque inſequenti tanta fertilitas meſſium, vt obliuioni daretur retroacta iugis trium annorum ſterilitas.

Inter miracula vero vel tunc vel deinceps facta illud tanto admirabilius, quanto terribilius habetur, quod oppreſſores familiæ ſuæ B. martyra translatione ſua vsque ad hoc temporis, nunquam paſſus eſt impune & absque graui animaduerſione vita excedere. Alii namque bello turpiter victi, dolore tædioque probroſe perierunt: alii inteſtati & exhæredati prædia ac beneficia ſua extraneis poſſidenda reliquerunt: alii ſubitanea morte præuenti, præcluſa voce, impœnitentes inter rapinas pauperum exſpirauerunt; alii putrefactis vitalibus inflati, & turgidi, ſcatente ſanie cum fœtore putidiſſimo extabuerunt; alii inter epulas ex inopum rebus apparatas, ſubitam totius corporis paralyſin inciderunt, atque plus biennio elingues, & muti rebus & honore priuati vitam finierunt. Reliquiæ quoque impiorum cotidie deficientes, quemadmodum fumus deficiunt, & ad nihilum deueniunt, tanquam aqua decurrens. Martyr quippe noſter patiens, ſed fortis eſt redditor. Intendit enim arcum ſuum, donec infirmentur; vt tum ſicut cera, quæ fluit a facie ignis, auferantur. Vnde metuendum eſt, ne juxta Danielem rurſum ex ſententia vigilum decretum ſit, ſanctorumque ſermo ac petitio ſit, vt arbor illa fortis & magna proceritate cœlum adtingens, in cuius ramis volucres, ſub cuius vmbra beſtiæ conuerſabantur, præciſis iam ramis eius, & decuſſis foliis ipſa quoque ſuccidatur, & vinculis inſolubilis vinciatur. Sed hæc hactenus: nunc ad ordinem redeamus.

Reſuſcitata igitur ex cineribus, in quibus conſederat, Laureshamenſi eccleſia, dilectus & Deo & hominibus pater Anshelmus, non ſolum ibidem ſacræ religionis vigorem roborare, ſed etiam alibi propagare ſtuduit. Eaque gratia nouam cellam in monte Abrinsberg in honorem ſanctorum martyrum Stephani & Laurentii conſtruxit. In quo præcipuum habuit cooperatorem, quendam venerabilem virum nomine Dietpertum. Is quum tempore anterioris Hieroſolymitanæ expeditionis, quæ per Godofridum ducem maxime promota eſt, quorundam fidelium pecunias, qui in eodem procinctu erant, apud ſe repoſitas haberet, eisque defunctis nullus eſſet, qui eas vel teſtamentario, vel hæreditario iure repeteret; hæredem earum Chriſtum facere, non rapinam arbitratus eſt. Quas eccleſiæ oblatas abbas in fabricam eiusdem monaſterii expendit, eoque venuſtiſſime (vt cerni datur) exſtructo, aliorum quoque fidelium Dei accedente beneficentia decem fratribus inibi neceſſaria ſufficienter adtraxit.

Freher. p. 176, *Helßich.* p. 131. Quomodo vero ipſe abbas terminos montis ac ſiluæ, quos eidem cellæ adtribuit, a terminis S. Michaelis certis limitibus diſcreuerit, teſtimonium ipſius in medium adducamus: *Notum eſſe volumus omnibus in Chriſto fidelibus tam præſentibus quam futuris, qualiter ego, Anshelmus Dei gratia Laureshamenſis Eccleſiæ Abbas, cum communi fratrum & miniſterialium, cæterorumque amicorum noſtrorum conſilio & auxilio cellam nouam in monte Abrinsberg, ſcilicet in Eccleſia S. Stephani protomartyris ab Arnoldo præpoſito prius fundata conſtruximus, & quomodo fratribus ibidem Deo famulantibus, ſtipendia circumquaque accumulauimus, & quam partem montis & eius ſyluæ eidem monaſterio deputauimus. In præſentia etenim Bertolfi aduocati ſenioris, & totius familiæ in Hantſcuhesheim nos conſedebamus, & confirmatione banni & inceſſione populi terminum eiusdem loci hoc modo prætitulauimus. Ab origine fontis quæ dicitur Heiminisbach, per callem ad vtriusque montis medietatem*

pene

pene dirigentem ſummum: a ſummo vsque deorſum in amnem qui vocatur Dagrisbach, & exinde qua via publica circumflectitur vsque ad collem, qui dicitur Hohenbuel, & ſic in aſcenſum eiusdem collis per illum locum qui cognominatur Lar, per latera montis vsque ad vineam quæ vocatur Buſendal, & ita in aſcenſum per ſummitatem eiusdem vineæ vsque ad originem prioris fontis, id eſt Heiminisbach tendit. In hac vero determinatione diſpoſuimus cum Tietperto monacho, & Gerlacho conuerſo, cæterisque fratribus, tunc tempore ibidem degentibus, vt in radice montis vinearum iugera metiremur, ea videlicet ratione, vt quot iugera tot ſolidi prælato Eccleſiæ in feſto S. Remigii perſoluerentur. Sed quoniam ad Cameram noſtram mons totus & ſylua pertinuit, decimationem vinearum ſiue frugum aliarum, absque omni contradictione clericorum vel laicorum, ad eandem Eccleſiam præſentari conſtituimus. Interdiximus etiam quod nullus hominum, ſiue maioris ſit natu, ſive minoris, audeat in determinatione illa quicquam ſibi vſurpare, neque in terra, neque in vinetis, neque in arboribus, neque in lapidibus, neque in vlla vtilitatis cauſſa, præter hoc quod a magiſtro loci vel a fratribus hæreditario iure poſſit appetere. Ad confirmandam autem hanc inſtitutionem & Eccleſiæ noſtræ honorem fecimus hanc cartam conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri. Et vt poſteris noſtris fidelibus firmius & ſtabilius videatur, Domni noſtri Henrici Imperatoris clementiam implorauimus, vt in defenſionem potentiæ ſuæ eandem cellam ſuſciperet, & omnia quæ vel a nobis conceſſa vel adepta, ſiue ab aliis fidelibus adquirenda, ſingulas donationes in ſuis locis prænotatas, propria manu, regnique banno & ſigilli eius munitione coram principibus confirmaret. Si quis autem hæc annihilare, vel ſibimet quicquam vſurpare, vel minuere ſtuduerit, iram Dei & omnium Sanctorum ſe habere ſciat: pro præſumptione autem imperando diiudicamus, vt ſi liber eſt 10. talenta; ſi miniſterialis, 5. talenta; ſi ex familia, totam ſubſtantiam ad cameram noſtram perſoluat. Nomina teſtium hæc ſunt: de monachis, Geroldus, Berengerus, Hartmannus, Godebertus, Libelinus, Zundeboldus, Trutvvinus, Tietbertus. De militibus Bertholfus comes, Gerhardus, Rifridus, Gerlacus, Ernoſt. De ſeruientibus, Heribertus, Salemannus, Tietericus, Hildebertus, Arnoldus. De familia, Willo, Haimo, Razecho, & alii quamplurimi. Anno dominicæ incarnationis M. XC. IV. Indictione II. regnante Henrico III. Imp. ſunt hæc acta, & in monte Abrinsberg conſcripta feliciter. Amen.

Longum eſt euoluere qualiter hic venerabilis pater ante & poſt reædificatam ex incendiis Laureshamenſem eccleſiam, ornatum quoque eccleſiaſticum, quem Wintherus ambitu ſimoniaco expilauerat, & in vadia expoſuerat, plurima ex parte recuperauerit, & curias ſupradictas ſuæ diſpoſitioni reſtituerit. Nec his contentus familiam quoque eccleſiæ contra oppreſſores ſuos cœpit viriliter manutenere & defendere, maximeque aduerſum Bertholdi aduocati tyrannidem, qui fuit radix peccatrix huiusmodi, quæ adhuc vigent, exactionum. Quem idem Bertholdus, cum militia, tum iuſtitia & induſtria ſuperiorem ſentiens, quia vi non poterat, dolo circumuenire intendit. Auſpicato igitur quo poſſet imprudentem & imparatum adoriri, in eccleſia B. Mariæ ſemper virginis apud Cellam Michlenſtat fraudulenter oppreſſum captiuauit, & in caſtro Vehingen fauente cognato ſuo Eggenone comite cuſtodiæ mancipauit. Vbi tamen (prout res tulit) honorifice receptus & retentus, extemplo per imperialem auctoritatem abſolutus, & ſuæ dignitati teſtitutus eſt, auctoribus ſceleris debita confuſione multatis. Nec multo poſt velut optata miſſione poſt laborem emeritus miles migrauit ad Dominum VII. Calen. Iulii, ſepultusque eſt in Abrinsberg in oratorio S. Stephani, quod ipſe (vt cerni datur) exſtruxerat. Qui vt memoriam in benedictione relinqueret, fratrum Laureshamenſium ſeruitio talentum in Sachſenheim de reditu cuiusdam poſſeſſionis, in anniuerſario depoſitionis ſuæ die conſtituit. Carratam quoque vini in feſto B. Nazarii, ac x. ſolidos in Huſen, & malter caſeorum, cum c. ouis in vigilia Pentecoſtes ipſis perpetuo tradidit. Rexit eandem eccleſiam annis XIII.

Helvvich. p.135.

p.84.

Cui ſubrogatus eſt GEROLDVS, incertum ex ipſa congregatione, an aliunde aſſumptus. Iſte curtim dominicalem *Stehelinmeſela* dictam iuri cuſtodis Laureshamenſis

GEROLDVS abbas XXIX.

Helvvich. p.137.

mensis assignauit; sicut & alia eiusdem nominis, in qua abbas Anshelmus ob tuitionem ecclesiæ castrum constructerat, in dispositionem portarii accesit. Quo post annos sex vita excedente HVGO quidam Gingenbacensis abbas, non quidem fratrum electione, sed imperiali permissione mox sicut instituitur, ita & destitutus eadem est ecclesia.

HVGO abbas XXX.
Helgv. p. 140.

Per id temporis domestica discordia, & inexorabile odium inter Henricum IV. Imperatorem patrem, filiumque eius Henricum V. coniuratione principum efferbuit, facileque cum quiuis studia partium fouens, ad quamlibet ecclesiasticam dignitatem aspirabat. Præfuit tunc Hirsaugiensi monasterio post illum beatum, & opinatum eiusdem loci patrem Willehelmum GEBEHARDVS tum natalium splendore conspicuus, tum etiam consilii viuacitate in palatio satis acceptus; cui se non tam fidelitatis, quam ambitionis gratia familiarem exhibebat. Hoc obtentu primo Laureshamensem abbatiam, deinde episcopatum Spirensem, velut ex imperiali concessione vendicauit. Nec mora, rebus abbatiæ plurimum profligatis, fratres ipsius ecclesiæ filios, quorum odia sibi merito conscіuerat, propulsare statuit, arreptaque occasione, quasi sub religionis prætextu Hirsaugiensium consuetudinum noуitates, quæ nuper emerserant, per aduentitios monachos ac barbaros, ac huiusmodi laruas potius, quam personas subintroduxit. Quibus ipsius ecclesiæ nutritii fratres pro defensione Gorziensis, seu Cluniacensis ordinis, quem ab antiquo traditum seruauerant, acrius obnitentes, Hirsaugiensium factione pene omnes domo propulsi, ac aliquandiu dispersi sunt. Eoque factum est, vt exinde commissura rudis panni in vestimentum vetus missa peiorem scissuram fecerit, & vtræque consuetudines insimul permixtæ, immo confusæ, neutram apud nos plenarie habeant obseruantiam. Qualiter vero præfati Hirsaugienses post mortem Gebehardi ex eodem loco præfugati, ac fratres honorifice sint reducti, consequenter explicabimus. Nam tenuit ipsam abbatiam annis duobus, Spiræque sepultus est.

GEBHARDVS abbas XXXI.
Trithem. Chr. Hirsaug. a. 1105.
Isengrin Episc. Spir. 35,
Lehmann. 5. c. 44.
Helgv. p. 140.

Henrico IV. Imperatore, postquam ab eo filius, regnique principes desciuerunt, non diu superstite, ac Spiræ tumulato, quum filius eius Henricus, regni quod prius inuaserat, gubernacula suscepisset; fratres Laureshamenses grauem iustamque in præsentia eius querimoniam deposuerunt, tum pro sua dispersione, tum pro Hirsaugiensium inuasione. Dato igitur ad Bertholdum aduocatum ecclesiæ huius exequutionis præcepto, debito cum honore reuocati, ac Hirsaugienses dedecorose vel fuga elapsi, vel electi sunt, illati tamen clam ab eis sacrario, & armario reliquiarum, & labrorum non mediocri expilatione. Quod ne cui in dubium veniat, testimonio est epistola * plena lacrymarum, ab eisdem fratribus ad hunc ipsum regem, nec dum Imperatorem, metrico stylo directa, hunc continens modum:

HENRICVS V. Imp.
Helgv. p. 147.

Summo post Dominum Regi pleno meritorum,
Cuius ius late protenditur imperiale,
Grex expulsorum de sede sua monachorum,
Quicquid reuera poterunt oramina crebra.
Plaudentes manibus in laude Dei iubilamus.
Prosper & incolumis quia redditus es modo nobis,* * ab expeditione Romana.
Spretis & profugis spes vnica rebus in arctis.
Vt pullus volucris residens nido sine plumis.
Cum dapibus matrem vix expectat redeuntem;
Sic & nostra tuum sitientia corda recursum.
Vix expectabant, & semper ad hunc inhiabant,
De mœrore graui sperantia se reuelari,

Vnde

* Hanc epistolam Goldastus inseruit Apologiæ suæ pro Henrico IV. hoc titulo: *Reuerendorum, illustrium, Generosorum ac Nobilissimorum Decani & Conuentualium Principalis Abbatiæ Laurishamensis Libellus Supplex ad Henricum V. Imp. contra Hildebrandinos Monachos, Ecclesiæ & Imperii perturbatores & pacis publicæ hostes.* Cuius notas marginales hic adiecimus.

Vnde moleſtamur, lacrymisque per ora rigamur.
Et quia veniſti, ſaluet te gratia Chriſti:
Hos & conqueſtus noſtros adtende miſertus.
Sunt igitur tecti ſpecie quidam monachali,
*Dicti de milio Milienſes * nomine digno,*
Factis ſylueſtres, ſylueſtria corda gerentes:
Qui quaſi Doctores diſcurrunt per regiones,
Simplicium mentes verſute decipientes:
Hoc autem temere præſumunt ſchisma docere,
Quod neque vir nuptus, caſta quoque coniuge functus,
Et nec legitimo mulier ſociata marito,
*Vnquam ſaluentur, niſi primum diſſocientur; **
Et quæ poſſideant, disiuncti cuncta relinquant.

* Hirſaugienſes nam milium Germanis notat *Hirs.*

* Coniugium condemnarunt Hildebrandini.

Hoc quia ſit falſum, legale probat documentum:
Nam quum fecit Adam Deus, vxorem dedit Euam,
Inſtituitque duos velut vno corpore iunctos
Lege maritali, mentisque fide ſociali,
Ad genus humanum procedere multiplicandum:
Ne fierent in eis defectus poſteritatis,
Dicit & humanæ ſtirpis factor Deus ipſe;
A ſe coniunctum ſolui non poſſe per vllum.
Præceptoque pari mandat ſententia Pauli,
Vt vir ad vxorem ſeruans quem debet amorem,
Chriſtus vt Eccleſiam, ſincere diligit illam;
Ac velut vna caro, maneant in fœdere caro.
*Multæ ſunt aliæ nouitates, dogmata, ſectæ,**
Dando fel in melle, quas grex docet & colit ille.
Quas quia ſunt vanæ, piget & pudet enumerare:
Quæ rogo de monachis Milienſibus haud ſtupet auris?
Illorumque loqui cui non ſint facta pudori?
Aut ea quis referens non ſit frontoſus & amens?
Attamen hi tales ſimulant ſe ſpiri tuales,
Quum tantum viſi mox inclamentur iniqui,
In quem doctorum non eſt deſpectus eorum,
Se præponentes in dogmatibus meliores.
Hi Domini Papæ teſtantur nomen inane,
*Sceptrigeroque tui faciunt opprobria iuri,**
Ac vos iudiciis vſos profitentur iniquis:
*Ambos * damnandos, & ab Eceleſia remouendos.*

* Hildebrandinorum hæreſes.

* Inueſtituras damnant.

* Papam Paſchalem & Imperatorem propter pactum inueſtituræ.

Atque (quod eſt grauius, & quod timide recitamus)
Affirmant cunctos ſibi per famulamina iunctos,
Aut quibus alloquium ſit vel communio tecum,
Torquendos flammis æternæ perditionis,
Ni cito pœniteant (Cæſar) tua teque relinquant.
Spernunt in tantum rectores Eccleſiarum,
Vt per eos aliqui penitus renuant benedici,
Et quæcunque gerant, ſtatuant, doceant, ea ſpernant
Quodque nefas factu, quod & eſt miſerabile dictu,
Tam grauis in clerum turget contemptus eorum,
Vt nolint Miſſas audire per hunc celebratas,
Nil diuinorum quærentes officiorum,
His ſacris illum dicentes haud fore dignum.
p.86. *Dedecus heu magnum rectoribus Eccleſiarum,*
Talia de terra qui non curant abolenda,

Hi quoque ſemiuiri, turpes, molles, vice plumbi
Diſsimiles auro fornacis in igne probato,
Quod libet, id faciunt, hoc & licitum fore dicunt.
Quæ nolunt per ſe, ſtatuunt non illa licere,
Ex toto ſpretis legalibus atque veternis
Conſuetudinibus, quas Abba docet Benedictus. *
Hi quoque manſueſcunt in vultibus ac hilareſcunt,
Sed ſub mente dolum retinent, rabiemque luporum,
Fraus facit hos vulpes, lepores metus, ira leones,
Hi per tonſuras grandes, grandesque cucullos
Audent mentiri Chriſto, plane Phariſæi,
Alba ſepulchra foris, ſed abintus plena pudoris.
Nam quoniam laudis ſunt percupidi populares,
Dilatant tunicas ſibi, magnificantque cucullos,
Triſtes, pannoſi, pallore ſuperſtitioſi,
Demiſſa fronte. Quid multa? noui ſycophantæ.
Per caput abraſi, terratonus & manicati,
Tanquam non virtus monachum faciat, ſed amictus,
Aut quaſi relligio pietasque notetur in illo,
Quum non induuias hominis damnet Deus vllas,
Veſte ſub agnina ſi mens etiam ſit ouina,
Nam nihil agnina prodeſt toga mente lupina.

Iam, Rex inſignis, tibi ſeductoribus illis
Strictim detectis, & olentibus vndique ſectis,
*Nunc quoque Barbati * qui ſint, attentius audi.*
Sunt ergo Laici Milienſibus aſſociati,
Quos riſus populi dedit hoc agnomine fungi,
Sunt quia prolixis barbis ad pectora pexis
Deformes, hirti, reuera moribus hirci,
Barbis hircorum ſimiles, laruis tragicorum.
Quos quia vulgaris circumfert aura fauoris,
Auſtera facie ſunt, & tonſi caput alte,
Cautius anciſis certoque tenore capillis,
Et ſunt immenſis induti calceamentis,
Amphibalis longis vtentes, & ſpatioſis,
Quos quid habere putant, ſubmiſſa fronte ſalutant,
Gratia, Pax vobis, Benedicite, Credite nobis,
Mille Pater noſter, demandat grex tibi noſter.
Per venias centum verrunt barbis pauimentum,
Vt Domini ſeruos plebs mobilis æſtimet ipſos,
Verum fallaces fore ſe produnt, & inanes
Dum nihil eſt intra, quod in hisdem cernitur extra,
Fœdera namque thori iungentes more priori,
Sollicitant tædas, immo violant alienas,
De ſe tam natis quam natabus generatis.
Intuitu duri, verum factis Epicuri.

Magna ſed vt paruis claudamus plurima paucis,
Hoc etiam certis dignoſcitur experimentis,
Horum conſiliis & cartis vndique miſsis,
Plurima perfidiæ mala ſæpe parata fuiſſe,
Schismatis errorem totum ſpargendo per orbem,
Vnde ſuper Regnum nunc conſtat ſurgere regnum,
Et contra gentem bellis confligere gentem.

* de his Waltramus *lib. 2. inſt. de Vnit. Eccleſiæ.*

* Fratres Laici Milienſes vulgo Barbati dicti.

p. 87.

Vnde

Vnde modo crebris dolet omnis terra querelis.
Nos quoque iam canos, ætate laboreque tardos,
p.87. *In claustris alitos per viginti quater annos,*
Antiquas leges patrum ritusque sequentes,
Fecerunt profugos, natiuo limini pulsos;
*Dum dedignati sumus illis * associari,* * al. asſimilari.
Præfatas hæreses sectasque sequi renuentes.
Nunc o Romani, Rex inclyte, gloria regni,
Cuius honor sceptri pertingit ad vltima secli,
Talia cur pateris, cur hæc finire moraris?
Cur non Domne doles, nostros miserando dolores?
Oris Teutonicis cur pullulat hæc hypocrisis?
Cur inuicte tuis tardas finem dare curis?
Noueris in Christo, nisi tempore protinus isto
Concidat hæc hæresis, res aduersas patieris.
Cura, labor crescent, & nunquam bella quiescent.
Quare iudicium fac Christo iudice dignum,
Confer opem miseris, inopumque mouere querelis,
Vnica tu nobis spes, portus, & aura salutis.
Ad loca nos propere natiua iubeto redire,
Quo valeamus ibi Domino seruire quieti:
Vt mos Teutonicus iubet, atque pater Benedictus.
Et si sit voti compos oratio nostri,
Oramus pro te tam nunc, quam tempus in omne.

Astipulatur his nihilominus epistola ad Papam Paschalem à prædictis fratri- *Helgich.p.145.*
bus directa: *Sanctissimo Apostolicæ sedis Pontifici Paschali, & glorioſissimo Romanorum Regi Henrico, ac cunctis primatibus regni, pusillus grex sancti Nazarii. Quia semper cura est sponso cœlesti de sponsa sua sancta Ecclesia, quam sanguine suo redemit; longe multum salutis eidem contulit, quando vos vicarios sibi præfecit. Peccatis enim nostris exigentibus membra ipsius scilicet matris nostræ Sion hæreticorum & schismaticorum liuor iam permultos annos plurimum infecit, sed gratia diuina magis ac magis ex melliſluo ore vestro destillante, speramus caput nostrum de cœlo respexisse, vt videat dolorem membrorum suorum ad se de variis tribulationibus cottidie clamantium. Huius rei gratia pastor alme flebiles preces prosternimus ante faciem vestram, & totius regni, orrantes & deprecantes, quatinus proclamationem nostram audiatis, & audita iustum iudicium ex ea faciatis. Igitur innotescat auribus vestris, & cunctis optimatibus regni, quod Karolus Magnus tempore sui imperii locum nostrum regia dignitate sublimauit, & multis ornamentis amplificauit, & in honore Apostolorum Petri & Pauli consecratum, ad decus totius regni liberum fore permisit: & ad confirmandam hanc constitutionem, subscriptionem sui nominis inibi fecit. Atqui vero post eum non fuit Rex, neque imperator, neque aliquis Romanus Pontifex, vsque ad hæc tempora, quorum auctoritate priuilegia libertatis non acceperimus. Sed heu hæc omnia tempore instanti sunt contempta, & annihilata, a quibus minime licuit, si vllius pretii nostra auctoritas & omnium bonorum dignitas apud eos foret. Sed sane vos cum omni regno in nostra iniuria despecti estis. Ex improuiso namque quidam monastici nominis de Hirsaugia ad nos quasi ad auxilium nostri collegii venerunt: non sicut in Christo fratres, non vt humiles, sed sicut depredatores & vastatores. Hi etenim non solum nos nostraque consortia spernebant, verum etiam vnus ex eis Ermonaldus nomine, prius incipiens gerere magistratum, quam sciret, non prius furorem suum mitigauit, quousque sine præcepto Abbatis omnes nos exhæredes nostri claustralis consortii effecit, & sua violentia vnum post alium de claustro detrusit. Et vt singula vestræ paternitati pendamus, quæ ex aduentu eorum perpessi sumus: Bruomad, Langunga, Gingen, Luitershusen, teloneo & banno aquarum in Winenheim despoliati sumus, & tyrannis potius, quam militibus in bene-*

beneficia tradita ſunt, quæ religioſiſſimi viri, ſeruientibus vera militia Deo & ſancto Nazario, pro remedio animarum ſuarum tradiderunt. Super hæc omnia quoque frumentum & vinum fratrum victualibus adtinentia, ab eis hoc anno diſperſum eſt, & ex eorum conſpirationibus omnis familia ſancti Nazarii, videlicet miniſteriales & huobarii omnes deprædati ſunt, & ſolum hac occaſione autumant noſtram conuerſationem reprehenſibi- p. 88. *lem eſſe, vt tali diffamatione nobis expulſis poſſint noſtram hæreditatem retinere. Quo exurgat precamur vos in Domino, ſanctiſſime Papa Paſchali, veſtra apoſtolica auctoritas, cum virtute omnium bonorum, & decernat ac præcipiat eos ad priſtinum locum conuerſationis ſuæ redire, & nos quoque noſtra recipere, ſcilicet vt per vos, qui Paſchale nomen ab hominibus meruiſtis accipere, veſtra auctoritate mereamur in noſtro cœnobio nouum Paſcha celebrare. Valete in Chriſto.*

Sopita igitur ſecunda perſequutione, quarum prima ſub Winthero, altera ſub Gebehardo, velut poſt Neronem Domitiano graſſante, per Hirſaugienſes Laureshamenſibus illata eſt, BENNO ex Wizenburgenſi monaſterio, mediante (vt fertur) ſimonia, imperiali fauore, eidem loco ſubintroductus eſt. Qui poſt aliquot annos pro morum leuitate & inſolentia fratrum ac miniſterialium, ac præcipue Bertolfi iunioris aduocati conſpirantibus odiis, diruto caſtro Winenheim de Abbatia proturbatus, corraſo in Lauresham & Abrinsberg, atque alibi (prout poterat) Eccleſiaſtico theſauro, ad Imperatorem Henricum Quartum tunc in Italia ferme decennio turbata Republica demorantem contendit, ac per Godefridum Palatinum Rheni Comitem * (cuius ſententia momentum curiæ per id temporis fuit) reſtitutionem obtinuit, promiſſa eidem omnium beneficiorum, quæ ſuis diebus Eccleſiæ vacarent, conceſsione. Quam conuentionem mirabilis ac miſerabilis excepit euentus. Nam ſeptem principalia beneficia, quæ vulgo appellantur *Vollehen*, morte ſeptem nobiliſsimorum Eccleſiæ fidelium in vnam perſonam Godefridi in breui deuoluta ſunt, & poſt ipſum ad generum eius ducem Welephonem tranſierunt, maximo videlicet Eccleſiæ detrimento. Exinde ſiquidem militaris clipeaturæ, ſcilicet *Hereſchilt*, integritas confuſa, atque in diuerſa diſtracta eſt, & Eccleſiæ ſtatus tam in militari frequentia, quam in re ſtipendiaria, in ſuis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus eſt, multorum ſeruitiis in vnam perſonam collatis, ſolumque remanſit inane nomen Domini & Hominii. Benno itaque reſtitutus, dum expulſis quibusdam fratribus æmulos ſuos acrius inſequitur, præter cæteras enormitates Brumad ab Eccleſia ſub nomine beneficii alienauit; vicum Bertholuelsheim ad cellam, quæ dicitur Capella, pertinentem, partem quoque vineæ Selevvingart in Winenheim Cunrado Sporilino conceſsit, cellamque Michlenſtat profligare diſpoſuit, odio venerabilis Libelini præpoſiti, qui deſtructionem caſtri Winenheim, eo quod cacumen ipſius montis quondam vinetis conſitum ad eandem Eccleſiam aſpiceret, ab imperatore impetrauerat. Sed antequam ad ipſum locum accederet, diuina vltione grauiſsima infirmitate in via correptus eſt, eoque delatus, poſt paucos dies diem clauſit extremum. Sepultus ibidem eſt, expletis in abbatia XIII. annis. Poſt quem quidam HEIDOLFVS ex monaſterio S. Pantaleonis Coloniæ obtentu pecuniæ ab Imperatore intruditur, & ſtatim extruditur. Deinde velut quodam interregno habito, Laureshamenſis eccleſia VI. annis in diſpoſitione imperiali fuit, videlicet vsque ad mortem ipſius Imperatoris, paſtore deſtituta.

BENNO abbas XXXII. *Helvvich. p. 154.*

HEIDOLFVS abbas XXXII. *Helvvich. p. 156.*

Henrico IV. igitur poſt XXI. imperii ac regni annum, apud Traiectum mortuo, & Spiræ iuxta patrem tumulato, HEREMANNVS ex præpoſito S. Petri in Aldenmunſter fauore Adelberti ſenioris Maguntini Archiepiſcopi & Godefridi Palatini Comitis Abbas conſtituitur, & anno necdum exacto Lauriſſæ moritur & ſepelitur.

HERMANNVS abbas XXXIV. *Helvvich. p. 156.*

LOTHARIVS II. Imp.

Eodem anno Lotharius Dux Saxonicus, cuius præcepto curiam Gannitam & decem talenta in Bruomat recipimus, in regnum vngitur, & DIEMO ex Laureshamenſi camerario in abbatem eligitur. Sub hoc eadem eccleſia plurimum ſudauit, tum

DIEMO abbas XXXV.

* Hic non Comes Palatinus, ſed Adminiſtrator Palatinatus Rhenani, prout demonſtrauit Tolnerus Hiſt. Palatina *cap. XII. p. 284.*

tum variis in seruitio regali occupationibus, tum ad solennes curias crebris euoca- *Helbvich. p.157.*
tionibus, tum in Spirensi obsidione, tum contra ducem Fridericum sumtuosa expeditione. Qui eleganti quidem & venusta facie, sed mansueti & simplicis ingenii
p.89. fuit, ac per hoc facile ei subrepti poterat. Nam mortuo Godefrido comite Palatino, cum eius beneficia ecclesiæ absolute vacarent, & Lotharius Imperator ex his duo tantum (nam septem erant) Welephoni Duci concedi rogaret, ipse vno verbo prolapsus est vsque ad inremediabile detrimentum ecclesiæ: *Quidquid feodi*, inquiens, *Godefridus Palatinus comes in supremo vitæ articulo de manu nostra tenuit, eo vos vestimus.* Vnde multa vi multaque instantia tres curias vix retinuit, ex quibus Ruot fratrum infirmitorio, VVibilingen & Ottinkeim vsui præbendario assignauit. Sed Ottinkeim mutuata pecunia loco pignoris exposuit, profectus Romam ad generale concilium Innocentii Papæ, quæ postea creditori in beneficium cesit. VVibilingen quomodo alienata sit, post liquebit. Ruot in dispositione fratrum permansit. Principalem ecclesiam XLI. post incendium eius anno, per quinque episcopos consecrari fecit, videlicet Adelbertum Maguntinæ sedis archiepiscopum, Buggonem VVormacienſem, Brunonem Argentinensem, Vdalricum Constantiensem, Cunradum Curiensem, anno dominicæ incarnat. M. CXXX. Indictione VIII. fratribusque in anniuersatia ipsius dedicationis die talentum de reditibus hubarum in ipsa villa constituit. Castrum quoque VVinenheim ob tuitionem ecclesiæ reædificauit, fundumque (quia fratrum in Michlenstat erat) tradito vico Munnenbach cum omni iure, huoba quoque in Kirsehusen redemit. Quarundam etiam rerum commutationem inter fratres Lauriſſenses, & fratres S. Stephani de capella dispensorie ordinauit.

Sub eodem tempore quidam Dei famulus nomine Anshelmus, religiosus admodum & locuples, cellam Nivvenburg initiauit, eccclesiaque constructa in honorem S. Bartholomæi apostoli consecrata, habitaculis etiam Deo inibi seruientibus apparatis, res & possesiones, quas poterat, eidem loco contulit; quæ postea prouidentia Domini Henrici abbatis (vt in suo loco dicetur) aucta & meliorata sunt.

Inter hæc idem ipse abbas mansueti & simplicis (vt prædictum est) ingenii, & qui ecclesiæ suæ forsitan consultius prospexisset, si peruersorum hominum, quæ sua, non quæ Dei sunt quærentium, tabe infectus non fuisset, consilio familiarum & amicorum gratia corruptus, vicos Cellam & Husen, itemque alium Cellen, teloneum cum plurima parte decimæ in Michlenstat & Morlebach beneficiauit, teloneum in VVinenheim & partem agri dominicalis in castrense beneficium; itemque Mulnen, aliaque alibi sparsim ac dispersim distribuit. Præterea Bertolfo aduocato, orta inter ipsum & episcopum Sigefridum inexorabili guerra, (per quam etiam Laureshamensis ecclesia miserabiliter rapinis & incendiis profligata est) tres libros auro & argento gemmisque pretiosis exornatos, crucem quoque auream in vadio exponenda concesit, quæ tamen neuter eorum redemit. Ex beneficio eiusdem Bertolfi, quod ei vacauerat, curiam Luitershusen solam in manu ecclesiæ retinuit. Habito subinde generali concilio sub Innocentio Papa, Roma digrediens Veronæ languore correptus, apud Brixiam (quæ ciuitas est Tridentinæ vallis) decesit, anno regiminis sui XIV. sepultusque ibidem in latere matricis ecclesiæ, ad limen meridiani introitus.

Lothario Imperatore in Italia defuncto, & in Bruonsvvich tumulato, XIV. ex quo regnare cœpit, anno, CVNRADVS Henrici IV. Imperatoris ex sorore nepos ha- *CVNRADVS Salicus Imp.*
benas regni sortitus est. Per quem, interiecto post obitum Diemonis abbatis inte- *BALDEMARVS abbas XXXVI. Bobbo aduocatus.*
gro & semis anno, BALDEMARVS Blidenstadensis abbas Magontinensis, tam moribus, quam genere simoniaco (vt aiunt) obtentu Laureshamensium inuasit ecclesiam. Qui prima fronte fratrum ac ministerialium, Bobbonis quoque comitis & *Helbvich. p.193.*
aduocati obliquis exceptus odiis, regali insuper offensione (quem promisis ex parte frustrauerat) incendio præbente fomitem, in præsentia Theotvvini Cardinalis Apostolicæ sedis legati criminaliter accusatus, & necdum anno vertente canonico iudicio depositus est. Cuius sententiæ tenor talis fuit:

THEOTVVINVS *Dei gratia S. Ruffinæ Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, Baldemaro abbati de Blidenſtat ſpiritum humilitatis & obedientiæ. Quoniam contra ſanctorum patrum inſtituta Lorſenſem abbatiam occupaſti, & de pluribus enormitatum capitulis apud nos accuſatus, ſtatuto die & loco vocatus, nec veniſti, nec canonicam excuſationem miſiſti: conſilio & iudicio religioſorum virorum, te præfata dignitate priuauimus, & ipſius abbatiæ monachos, clericos & laicos a tua ſubiectione, fidelitate & obedientia liberauimus & abſoluimus. Mandamus itaque tibi, & ex parte Domini Papæ præcipimus, vt de prædicti loci adminiſtratione, & prælatione de cætero te non intromittas, eiusque res & perſonas inquietare, inuadere, vel moleſtare nullatenus præſumas. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare, &c.* P 90.

Hic caſtrum VVinenheim, in quo tunc regale præſidium fuerat, data pecunia, videlicet LXX. libris, eccleſiæ reſtituit, pro qua poſtea deiectus curiam S. Nazarii Magontiæ ſitam cum ſuis pertinentiis falſo pignoris nomine locauit. Quam Diedericus filius eius cum quibusdam portæ decimis adhuc violenter detinet.

FOLCNANDVS abbas XXXVII. Helvvich. p. 163.

Interiectu deinde circiter vnius anni FOLCNANDVS ex præpoſito S. Petri in Aldenmunſter fratrum votiua concordia abbatia induitur. Quem Baldemarus apud ſedem apoſtolicam adeo inſectatus eſt, vt vtriusque partis allegatio, & totius cauſæ retractatio Maguntino Archipræſuli Henrico Apoſtolica auctoritate delegata, in tumultuariæ appellationis remedio, ex conſilio regis Cunradi, in præſentia quoque ipſius apud Kelſterbach præuenta fuiſſet, & interrupta, Baldemaro rurſus increuiſſent cornua. Appellationis hæc fuit forma: *Ego Folcnandus Laureshamenſis Abbas, appello præſentiam Domini Papæ, & inuito ad audientiam eius Baldemarum Blidinſtadenſem abbatem, reſponſurum ibidem in feſto S. Andreæ, de dilapidatione rerum Laureshamenſis monaſterii, de falſa calumniatione ſuæ depoſitionis, & meæ ordinationis, de ſubreptitiis literis, quas a Domino Papa per mundatitium mendatium obtinuit, & aliis, de quibus a me interpellabitur.*

Multis igitur hinc inde conflictationibus in Romana curia habitis, tandem dictante iuſtitia, Baldemarus a Laureshamenſi abbatia peremptorie deciſus, & a Blidinſtadenſi pro tempore ſuſpenſus eſt, Folcnando canonice confirmato a Celeſtino Papa ſucceſſore Lucii. A quo Lucio priuilegium Apoſtolicæ ſedis de cella Nivvenburg in hunc modum acceperat eodem anno: *LVCIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Marquardo præpoſito eccleſiæ S. Bartholomæi de noua ciuitate, eiusque fratribus tam præſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum. Ad hoc, &c.*

Verum vt ad ſuperiora reuertamur, quoniam Folcnandus a Baldemaro coram Celeſtino Papa de ſimonia inſimulatus erat, expurgationis eius ſententia religioſis perſonis decreta eſt hoc ordine:

Helvvich. p. 164. CELESTINVS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filiis, Folmaro Hirſaugienſi, & Adam in Ebera Abbatibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Veniens ad ſedem Apoſtolicam Baldemarus abbas Laurishamenſis abbatiæ, ad quam ſe regulariter electum fuiſſe aſſerebat, & exinde abſentem & ſine iudicio ſpoliatum eſſe conquerebatur, reſtitutionem poſtulauit. Verum quum venerabilis fratris noſtri Theodevvini S. Rufinæ Epiſcopi atteſtatione, & multorum diſcretorum virorum literis cognouimus, quod Baldemarus ad diſcuſſionem cauſæ ſuæ, & obiectis reſpondere noluit intereſſe, & a regimine abbatiæ Laureshamenſis ad ipſam absque Romanæ Eccleſiæ auctoritate translatus fuerat abſtinere & illam, ad quam illicite tranſierat, ei abſtulimus, & ab altera, quam primum habuerat, eum ſuſpendimus. Cæterum quoniam frater ille, qui in regimine Laureshamenſis abbatiæ ſubſtitutus eſt, de crimine ſimoniæ apud nos eſt diffamatus, & nos tantum crimen indiſcuſſum præterire non poſſumus, nec debemus: per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatinus ſi perſonæ apparuerint, quæ de ſimonia ipſum canonice impetant, congruo loco & tempore, vtraque parte ante veſtram euocata præſentiam, cauſam diligenter audiatis, & iure canonico terminetis. Alioquin idem frater quinta manu religioſarum perſonarum de tanto crimine ſe expurget. Quod autem a*

vobis

vobis exinde factum fuerit de electione quoque & modo electionis, & vtilitate perſonæ, veritatem nobis ſignificare minime differatis, vt tunc veritate plenius cognita, quod ad honorem Dei faciendum fuerit, auctore Domino faciamus. Data Lateranis 4. Non. Ianuar.

Defuncto interim Celeſtino, literæ Hirſaugienſis abbatis ad Eugenium Papam de expurgatione Folcnandi hoc modo ſunt directæ: *Domino Papæ Eugenio vere Apoſtolico Folmarus qualiscunque miniſter Hirſaugienſis, cum ſubditis ſibi fratribut ex affectu debitam obedientiam, & deuotiſsimam ſeruitii & orationis inſtantiam. Sicut ex literis beatæ memoriæ Celeſtini Papæ percepimus, Dominus Folcnandus Laureshamenſis abbas de crimine ſimoniæ apud ſedem Apoſtolicam erat infamatus. Pro qua cauſa canonice diſcutienda tam nos, quam & Abbatem Eberacenſem Adam, mediatores & iudices conſtituit, ipſe Dominus Apoſtolicus. Ad quod præceptum exequendum dies & locus deſignatus eſt fratribus ipſius Eccleſiæ contra abbatem ſuum quicquid poſſent in* p. 91. *præſentia noſtra deferendi, & ipſi abbati ad huiusmodi obiecta reſpondendi. Aderat in hoc conuentu prædictus Abbas Eberacenſis cum alio abbate eiusdem ordinis, aderant nobiscum duo fratres noſtri, abbas de Ottenheim & abbas de Goteſaugia, cum aliis fratribus, aderant etiam legati Spirenſis Epiſcopi. In quorum omnium conſpectu & auditu, quum nullus aliquid ſibi obiiceret, ipſe abbas cum quinta manu fratrum ſuorum probatiſsimorum ſe expurgauit, neque pecunia neque beneficio introitum ſuum in aliquo commaculaſſe. Superuenit etiam ipſa die legatio Domini Regis cum literis ipſius in eadem verba, nihil vnquam præmii ſe accepiſſe quam firmiter atteſtantibus. Huius rei teſtimonium dignum duximus ad aures ſancti Apoſtolatus veſtri deferre: quem & hoc cupimus reſcire, quia de poſſeſſionibus vel theſauris Eccleſiæ quos inuenit, nihil vnquam diſtraxit aut minuit, ſed ſemper ampliare & augmentare ſtuduit. Vnde & homines ſeculares infeſtos cernitur habere, qui ſemper ſolebant in ſuos vſus res Eccleſiæ diſtrahere. In hoc ergo teſtimonio cupimus eum S. paternitati veſtræ eſſe commendatum, vt quia etiam iuxta ammonitionem noſtram conuerſationem ſuam melioraverit, & fratrum ſuorum, ſentiat ſe ab Apoſtolica auctoritate confirmatum, & contra omnes aduerſantes ſibi ſub tuitione B. Petri defenſum.*

Folcnandus igitur compoſitis in pace rebus, ad diſpoſitionem Eccleſiæ vigilem intendit oculum, vnde & inter cætera curias Frideſtorf, & Ramenshouen diu ablatas multo labore, & induſtria, regali auxilio recuperauit. Quæ tamen poſt mortem Regis Cunradi a ſuis poſſeſſoribus reinuaſæ ſunt. Neque deinceps, licet ab Henrico abbate inſtantiſsimis id ſtudiis eniſum ſit, recolligi potuerunt, apud Imperatorem Fridericum, præponderante magis ſecularium gratia quam iuſtitia. Exſtant ſuper hoc præceptoriæ literæ regis. E quibus Laureshamenſem Eccleſiam præfatis curiis reueſtiri præcepit, in hunc videl. modum: *Cunradus Dei gratia Romanorum Rex A. Comiti de Saphenberch gratiam ſuam & omne bonum. Frequentes ad nos fidelis noſtri Folcnandi venerabilis abbatis & monachorum Laureshamenſium querimonia perlata eſt, quod prædia quædam ad cottidianam ipſorum præbendam pertinentia, videl. Rameshouen & Fridestorf, in quibus tu aduocatus exiſtis, per violentiam quorundam ipſis monachis auferantur. Super quo experientiæ tuæ per præſentia ſcripta mandamus, & ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipimus, quatenus præpoſita totius excuſationis vel moræ materia, prænominatas poſſeſſiones ad manum & poteſtatem prædicti Abbatis, & monachorum recolligas, nec aliquam de cætero violentiam, de cunctis reditibus eis inferri permittas. Quod ſi idem inuaſores dixerint, quod easdem villas a nobis, & a regno habeant, tu nihilominus in diſpoſitione monachorum, eas eſſe facias, quemadmodum in præſentia prædeceſſoris noſtri Lotharii, ac poſtmodum in noſtra manifeſte probatum eſt, easdem poſſeſſiones, ad proprietatem & beneficium regni nullatenus pertinere, &c.* Sed quum Laureshamenſis Eccleſia innumeris ac diuturnis calamitatibus vsque ad id temporis attrita prorſus fuiſſet, & exhauſta, vt ſeruitio centum marcarum, quod Regiæ Cameræ ſingulis annis ex eadem (ſicut & aliis quibusdam Eccleſiis) iure antiquo inferebatur, absque maxima ſui deſtructione minime ſufficeret, Folcnandus communicato fratrum, miniſterialium, ac fidelium ſuo-

Helvvich. p. 165.

rum

rum consilio, tres Abbatiæ curias, videlicet Obbenheim, Wibelinpen, Gingen, Regiæ potestati in concambium tradidit, atque Ecclesiam suam ab eiusdem seruitio immunem perpetuo reddidit, modicum id, quod adhuc exinde soluitur, mensæ abbatis assignans. Exceptis his quæ de prædictis villis homines seu ministeriales Laureshamensis Ecclesiæ iure beneficiali ab antiquo possident. Quæ idcirco Rex remiserat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militari clypeo, qui vulgo dicitur *Herschildt*, sub tracto deminueretur. Actum III. Kal. Feb. MCXLVII. Nec multo post Cunrado rege Hierosolymitanam expeditionem aggresso, Folcnandus abbas ad Remense concilium ab Eugenio Papa euocatus, hoc ab eo priuilegium obtinuit; tum de Ecclesiæ suæ libertate, tum de regalis concambii stabilitate: *Eugenius episc. &c.* Religiosus deinde abbas Folcnandus fratrum per omnia consulens vtilitati, ne quem ex huiusmodi concambio præbendæ defectum contraherent, has eis donationes supplemento fecit, & scripto confirmauit: *In nomine Dei, &c.* Idem quoque fidelis dispensator, & prudens sustentationi fratrum in Aldenmunster decimas in Rorheim contulit, & libros moralium in Abrinsberg priuatus adhæc conscribi fecit, homo miræ continentiæ, & plane vir consilii, si meliora inuenisset tempora. Qui delato Apostolicæ sedis priuilegio, in sequenti depressus infirmitate viam iniit vniuersæ carnis, anno regiminis sui septimo. Sepultus est in Ecclesia principali, in ipso occidentali introitu, in latere exeuntium dextro. Anima eius requiescat in pace, Amen.

Sub huius patris tempore quidam Dei famulus Adelbertus nomine, ex Laico p. 92. Monachum induens, templum Laureshamense tum paruitate tum vetustate dignitati suæ minime respondens, Deo cooperante renouauit, & augmentauit, & (vt in præsentia cernitur) fornicibus, absidibus, fenestris, laquearibus, tecto plumbeo venustauit. Præter hæc etiam fratrum vtilitati consulens, duas huobas cum area in Winenheim sitas, multa pecunia ab hæredibus comparatas, itemque curiam cum vineis in Hephenheim ipsorum victualibus adiecit. Decimas etiam in Winenheim cum molendino dominicali, & decimas in Hentscuhesheim, ne beneficiarentur, ab ipsis hiantium faucibus dato pretio redemptionis extraxit, aliisque compluribus circa eandem Ecclesiam bene meritis memoriam in benedictione promeruit.

Helvvich. p. 168. Per idem tempus Billingus vir nobilis de Lindenfels, ecclesiam in vico Cella cum vinea proprietatis suæ & parte montis Hemmingesbergk, quæ contra eundem vicum respicit, quamque abbas Folcnandus ad nouellandum concesserat, fratrum vsui tradidit, & vt eorum prouidentia tribus in hebdomade diebus in eadem Ecclesia diuina celebrarentur, instituit. Qui videlicet Billingus, quum in oppressione Laurensis familiæ modum excesserit, eo tamen vel solo cum villico iniquitatis laudandus est, quod de rebus Domino fraudulenter subtractis in aliquo pro se prudenter fecit. Eius donatio talis est:

Notum sit caritati omnium fidelium ad præsens & in posterum, quod quidam Dei famulus nomine Billingus, & vxor eius pro se suisque parentibus ac posteris tradiderunt Deo & S. Nazario de suis possessionibus in vico Cella Ecclesiam in proprio domate fabricatam, tribus iugeribus vineti, & vna curte dotatam; ea nimirum ratione, vt eis superstitibus vnciam in natiuitate Domini annuatim inde persoluant, & post obitum eorum ipsa Ecclesia cum suis appendiciis ad locum istum omni iure pertineat, ita tamen, vt Prior aut aliquis fratrum cui ipsi iniunxerit, in eadem Ecclesia diuina ministeria tribus diebus in hebdomade peragat. Idem ipsi Deo deuoti dederunt nobis in Pesinsheim in proximo monte quoddam uouale X. argenteos quotannis quoad ipsi vixerint persoluens, & post eorum excessum omni integritate ad nos pertinens, ea conditione, vt annualis census, qui de vtrisque donationibus eis viuentibus soluitur, ad confectionem cerei singulis annis determinetur. Hæc traditio facta est regnante Cunrado Rege secundo tempore Henrici Magontini Archiepiscopi, sub domino Folcnando abbate, ipso præsente, & cæteris fratribus coram probatis, & subnotatis testibus, videlicet ipse Folcnandus abbas, & decanus Hunfridus, Adelradus, Marquardus, Vdalricus, & item Vdalricus Mona-

Monachi. De nobilibus, Bobbo comes, Bertholfus frater eius, Magenes, Cunradus. De ſeruitoribus, Cunradus, Bertholfus, Craft, Dragebodo, Giſelherus, Diedericus, & de plebe quam plurimi.

Cum hoc Billingo, ob meritum & vindictam S. martyris ſui Nazarii Deus vltionem libere egit, itemque in cæteros ſui ſimiles, qui populum Dei humiliauerunt, & hæreditatem eius vexauerunt, extendit manum ſuam in retribuendo. Nam ferme biennio mutus, & elinguis, ac dira omnium membrorum paralyſi contractus, carne iam præmortua ſolo ſpiritu palpitans dedecoroſe tandem, & inteſtatus expirauit. Eberardus de Ertbach, ſubito præcluſa voce impœnitens obiit. Burckardus de Scarra totus turgidus ac fœtidus, ſcaturientibus quoque vermibus, ignominioſo fine contabuit, omnesque tam officiales quam Domini, qui comederunt Iacob & locum eius deſolauerunt, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem. Bertholdus ſiquidem comes & aduocatus, bello turpiter victus, ac caſtris exutus, triſtitia periit. Bobbo liberis & rebus omnibus exheredatus, impleuit extraneos viribus ſuis, & labores ſui ſunt in domo aliena. Ipſe quoque Palatinus Rheni comes, frater Imperatoris Cunradus præſens eiusdem Eccleſiæ aduocatus, diuinam animadueꝛſionem ſenſit, & expertus eſt. *Trithem. Chr. Hirſaug. 1148, Tolner. Hiſt. Palat. c. 15.*

Fraternas acies, cognataque bella, profanis,
Decertata odiis.

Senſit quam alte ſedeant *plusquam ciuilis vulnera dextræ.* Et in his omnibus nondum auerſus eſt furor Domini. ſed adhuc manus eius extenta. Terreatur ergo exemplo eius, cui Propheta teſte inſultatum eſt: *Et tu vulneratus es ſicut & nos, & noſtri ſimilis effectus es, & reliqua.* Terreatur exemplo aliorum, terreat alios ſuo, noueritque profecto, quia reddit Dominus vltionem hoſtibus ſuis, & propitius erit terræ populi ſui.

p.93. Defuncto igitur Folcnando HILDEBERTVS ex Fuldenſi monaſterio, tum S. Mariæ virginis in Michlenſtat Præpoſitus, primo quidem ſub intentione, ſed poſtea reductis in concordiam partibus Abbas eligitur, & ab Henrico Rege (quem pater Hieroſolymam tendens in regnum vnxerat) veſtitus nec dum conſecratus, ſexto menſe moritur, & ad introitum Eccleſiæ in latere meridiano tumulatur. Cui e ueſtigio MARQVARDVS præpoſitus S. Petri in Aldenmunſter ſubſtitutus, & ab eodem Rege inueſtitus, vndecimo poſt electionem menſe mortuus eſt, & inter duos anteceſſores ſuos medium ſepulturæ locum ſortitus. Hic omne ius ac ſeruitium, quod ex duabus Huobis & area ab præfato Adelberto in Winenheim conquiſitis exigebatur, diſpoſitioni & vſui fratrum adtribuit. Quo defuncto rurſum Laurishamenſis Abbatiæ procuratio ad Regalem manum deuoluitur. Vnde fere per triennium fratres ad extremam redacti inopiam, tum ex annorum diutina ſterilitate, tum ex procuratorum ſua quærentium ingluuie, clamauerunt tandem ad dominum & de neceſsitatibus eorum liberauit eos. Ex conſilio itaque Regis Cunradi HENRICVM ex monaſterio Sunnensheim concordi voto ac ſtudio elegerunt, virum omni virtutum genere conquadratum & in quo natura cum gratia, quicquid hominis eſt, ad vnguem expoliuit. Cuius vt animi dotes breuiter perſtringamus, nemo illo vultu geſtuque gratia moribus ornatior, grauitate modeſtior, ſeueritate temperantior, in eloquio torrentior, in conſiliis acutior, in negotiis expeditior, in diſpenſatione prouidentior, erga ſuperbos erectior, erga ſubiectos ſubiectior, in omni denique vitæ modo & ordine circumſpectior fuerit. Qui primo introitus ſui initio in his quæ religionis, quæ fraternæ vtilitatis erant, interiora compoſuit. Deinde vt etiam manus hominis ſub pennis haberet, circa exteriora tam vigilis fuit efficaciæ, vt ædificiis exſtruendis, reſtaurandis, ampliandis, exornandis, multam & impenſam impertiretur & operam. In agricultura vero frugibus reditibusque contrahendis & obſeruandis, nullus operatior, nullus extitit diligentior, adeo vt in ſumma famis inopia, quæ totam profligauit Teutoniam, bonis omnibus exuberaret, omnibusque (ſed præcipue religioſis & pauperibus) pleno copiæ miniſtraret cornu. In re familiari

HILDEBERTVS abbas XXXVIII. Helwich. p. 171.

MARQVARDVS abbas XXXIX. Helwich. p. 171.

HEINRICVS abbas XL. Helwich. p. 172.

ac domeſtica frugalis & moderatus, circa ſolennes apparatus, & ſpectabilium perſonarum celebres introitus & frequentias, lautum ſe, liberalem ac magnificum exhibebat. Eoque ſummos Principum miro ſibi deuinxit affectu, Imperatoris etiam & aulicorum fauorem concilians & gratiam, ipſæque Palatinæ canes, quibus ab omnibus defertur, ei plurimum deferebant. Præterea quum Mediolani rebellionem, & Longobardiæ inſolentias imperialis gladius perterreret, Italicæ expeditionis cingulo Eccleſiam ſuam multa ſumma bis abſoluit, tertio viriliter accinctus, ſub Cremenſi obſidione (vbi multo labore ac ſanguine Teutonicæ virtutis deſudatum eſt) Imperialibus militauit Aquilis; nihil tam inter tot ſumtuoſas neceſsitates, vel in Eccleſiaſtico theſauro, vel in reditibus monaſterio detrimenti importans. Ea quoque tempeſtate, quæ inter imperialem domum & fratrem eius Palatinum Rheni comitem Cunradum inteſtina mouit odia, * fortuna tunc ſuperba vices vertente dextera, ita ſe caduceatorem & ſequeſtrum interpoſuit; vt altero tanquam domino, altero tanquam amico vtens, inter arma togatus ac feriatus fortuitos ſpectaret euentus, & quum ſtudia partium non foueret, ſtudiis partium foueretur. In explicandis vero negotiis ſecularibus tam perſpicax, tam conſilioſus, tantæ fuit experientiæ, vt aut nullos infra ditionem ſuam emergere motus pateretur, aut emergentes in ipſo ſtatim initio reprimeret, ſemper rogans ea quæ pacis ſunt. Cæterum vt ad interiora redeamus, erga obedientias monaſterii, & præpoſituras multa illi inſtantia, multa ſollicitudo fuit, vt & religionis (quantum mollicies hominum, malicia temporum ſinebat) aliquid veſtigium ſeruaretur, & rerum ac poſſeſsionum nulla fieret dilapidatio. Vnde quod ei a quibusdam vitio datur, & hanc ſolam ei notam inurunt, quod quasdam earum diſpenſatorie remotis perſonis per ſe adminiſtrauerit, nouerint (ſi voluat) non hoc eum ambitionis, aut turpis lucri feciſſe gratia, ſed potius conſeruandæ religionis intuitu, & ne a ſe quocumque modo recollecta, alicuius imprudentia diſpergerentur, quia ſubtractis neceſſariis religionis vigor ſubtrahitur. Proinde, ſi quis hoc eius exemplo nititur, vtatur eius & induſtria, quia ibi iuſta vſurpatur diſpenſatio, vbi bona fit recompenſatio; & ſi quis inter diſpenſatores familiæ Dei ad hoc intendit, vt fidelis inueniatur, pro minimo ducit, ſi iudicetur ab humano die. Illud etiam, quod præſcribunt eum per introductum Comitem Palatinum iugum Eccleſiæ aggrauaſſe; ſi recolerent, quas minas, quas clades, quæ exterminia Imperator toti Eccleſiæ intentauerit, quamque id ei fratrum ac miniſterialium precibus vix extortum fuerit; ac demum arcuato vulneri cauterium opponens, periculo periculum lenierit, veritati non inferrent præiudicium, canonico in idem conſentiente decreto, duobus malis vrgentibus, quorum alterum ſine altero declinari non poteſt, minus eligendum eſſe. Inde eſt, quod etiam caſtrum Winenheim, beneficio Curtis Vluensheim ab imperiali poſſeſsione & præſidio liberauit, ſatius arbitratus; vnius villæ reditibus & penſionibus deſtitui, quam Caſtrenſium rapinis & incurſionibus totam Eccleſiam perditum iri. Hic a Victore Papa (qui & Octauianus) per manum Criſtani Cancellarii infulam transmiſſam perſonæ duntaxat ſuæ recepit, ſed eam Eccleſiæ ſuæ priuilegio confirmari minus integrum arbitratus eſt, ignarus quis finis ſchiſma, quod inter ipſum & Rolandum (qui & Alexander) nuper exortum in omnem Eccleſiam iam tum proſerpebat, exceptu-rus eſſet, incertis caſibus ſe & Eccleſiam ſuam committere detrectans. Nam idem Victor, quum Teutonicorum & maxime Eccleſiaſticorum principum fauorem, & affectum expeteret, ſcriptis eis deleníficis & promiſsionibus ambiens, etiam ipſi inter cæteros cremæ ſua ſcripta direxit. Cuius confirmationi licet Papienſe concilium ſubſcripſerit, quum ſe ab eodem explicare non poſſet, in neutram ſe tamen partem pronior inclinauit. Scripta Victoris fuerunt huiusmodi:

Otto de S. Blaſio c. 17, *Radeuicus* 2, c. 57.

Otto de S. Blaſio c. 13, *Radeuicus* 2, c. 53, *Triſt. Calchus Hiſt. Mediol.* 9, p. 342.

p. 94.

Victor

* Appendix ad Radeuicum ad a. 1168. *Conradus frater Imperatoris pro recuperanda gratia, quam dudum inepte amiſerat, Italiam intrat, ſed ſine effectu reuertitur.* Tolnerus *cap. XV. p. 321.*

Victor Episcopus, Seruus seruorum Dei, Henrico dilecto filio, Abbati Laurisha- Helvvich.p.175.
mensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Super deuotione & constantia, quam B. Petro, & nobis exhibuisti, & super S. consilio quod Karißimus filius noster Fridericus Romanorum Imperator Augustus, ad restaurandam Ecclesiæ vnitatem, & hæresin schismaticam resecandam tuo, aliorumque sapientum consilio dispensauit, fraternitati tuæ grates referimus, orantes vt tam beata intentio gratum domino sortiatur euentum. Nos autem quantum ad Apostolicam attinet dignitatem, personam & Ecclesiam tuam diligere & honorare intendimus, & tantis beneficiis tuam deuotionem remunerare, quod alii ad diligendum nos promptiores efficientur, & tua nobilitas de nostra beneuolentia honoris & vtilitatis accipiet incrementum. De statu & proposito nostro venerabiles fratres nostri H. Verdensis, & D. Pragensis Episcopi, te plenius certificata. Data Vetratt. Non. Decembris.

Infulationis vero concessio talis fuit: *Victor Episcopus Seruus seruorum Dei, dilecto filio Heinrico Abbati Laurishamensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana Ecclesia deuotos sibi filios consueuit honorare, & Christianorum Principum, in quibus plurimum honoratur, petitionibus clementer annuere: Inde est dilecte in domino fili, quod ad petitionem Karisimi filii nostri Friderici Romanorum Imperatoris, & ad venerabilis fratris nostri Regenoldi Colonienses electi preces, tibi de capite nostro mitram per dilectum filium Christianum Mersiburgensem præpositum transmittimus, & vt ea in solennibus diebus, & processionibus ad honorem Dei & tuæ personæ vtaris, auctoritate Apostolica concedimus, monentes quatenus hoc honore, ab Apostolica sede tibi concesso taliter vtaris, vt Deus honoretur, & nos ad maiora tam tuam personam quam Ecclesiam tibi commissam libentius promouere velimus. Cætera quæ petisti, tibi non duximus largienda, nisi tu in persona tua venias, aut honestum nuncium Ecclesiæ tuæ filium ad nostram transmittas præsentiam. Datum Papiæ III. Calend. Martii.*

Cellam Nivvenburg post obitum fundatoris sui Anshelmi prouisorum incu- Helvvich.p.176.
ria pene desolatam, diuino instinctu, denuo resuscitauit, & aliquantis Deo seruientibus ibidem collectis; ædificiis, & possessionibus, & quibus poterat modis, non minimum ampliauit, donationes suas hoc testamento confirmans: *In Christi nomine, Heinricus diuina clementia Laur. abbas, &c.*

Vt autem huius præmemorati patris, & memoriæ digni abbatis Heinrici quædam probe facta, & iugis instantia circa Ecclesiam sibi commissam posteris clarius liquescant, ad imitationis exemplum pauca e plurimis perstringamus, maxime his quæ circa finem vitæ gesit ad medium deductis. Quum enim prius Cellam Niuuenburg ædificiis, prædiis ampliasset, item Abrinsberg, Capellæ Michlinstat, Aldenmunster, possessiones quæ a superioribus præpositis, vel neglectæ vel incultæ, vel
P 95. graui ære alieno oppressæ fuerant, absolute restituisset, quumque in Sigenheim & Winenheim castro & villa non inuenusta ædificia fabricasset; ad extremum, pauimentum principalis Ecclesiæ (in quantum moderna fabrica complectitur) eleganter strauit, conuentum fratrum & refectorium, suum quoque solarium picturis decorauit: ambitum murorum ab extremis ruinis instrauit, pontem lapideum super fluuium Wisgoz multa impensa tam sua quam Christi fidelium fabricauit. Demum ad Imperialem Curiam Spiræ euocatus, cum pro reformanda pace & concordia inter Imperatorem & fratrem eius Cunradum Palatinum Comitem de Rheno, multo labore multaque instantia, sed frustra desudasset; præponderantibus domesticis odiis sanitati consiliorum, in natiuitate B. V. Mariæ, vergente iam vespere lentis febribus correptus est, a quibus per totam hyemem excoctus, incandescente æstatis feruore, viribus corporis cœpit destitui, & tum languor nullo remedio curabilis ad viuum persedit. Quumque per singulos dies Morbus ingraueſceret, pecuniam quam multa parsimonia & prouidentia contraxerat, idcirco ne Ecclesia sua propter crebras Italicas expeditiones, quæ ab eo exigebantur, in possessionibus suis aliquid detrimenti pateretur, beatius arbitratus dispergere & dare pauperibus, quam post obitum suum dispergi per non pauperes, & dari non pauperibus; vasa sacro-

ſancta, videlicet calices honeſtæ & formæ & ponderis fabrefieri iuſſit, & monaſteriis ſeruorum Dei diſtribuit. Aldenmunſter ſcil. & Michlenſtat, Hirſaugiæ, Sunnensheim, Ottenheim, Sconaugiæ, Bronnesbach, Ebersbach, Otterburg, Franckendal duos, Hagen, & aliis quæ animo non occurrunt locis. Laureshamenſi vero monaſterio, calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, colem & ampullas argenteas, duas, ac præterea auri quinque & ſemis libras, æſtimatione videlicet LV. marcarum argenti, ad coemptionem ſacrarum veſtium tradidit, quibus comparata, caſula pretioſa Dalmatica, ſtola auro texta, item caſula, cappæ tres cum aurifrigiis, palla altaris cum aurifrigio, & aliæ cappæ minores ſatis copioſæ, ſtolæ VI. ſericæ: Anulum quoque aureum cum lapide pretioſo & inſuper VI. carratas vini veteris, & vineam in Hemmingesbach in anniuerſario ſuo, fratrum vſui contulit. Reliquam pecuniam Eccleſiis Dei in hunc modum expendit: At Sunnensheim XLV. marcas argenti in emptionem prædii. Ad Sconaugiam. XX. in fabricam oratorii. Ad Hirſaugiam V. Ad Ottenheim. V. Ad Mulenbrunnen. V. Ad S. Candidam. II. Ad Kircheim. II. Ad Godeſaugiam. II. Ad Hagen. X. Ad Franckendal. VIII. Ad Gomersheim. III. Ad Otterburg. III. Ad Eberbach. V. Ad Eberaha. V. Ad Bronnenbach. V. Ad Lobenfelt. II. Ad Mulnen. II. Ad Bonlanden. II. Ad Sebach. II. Ad Hegenhee. II. Ad Kuningesbrucgen. III. Sanctimonialibus & viduis Laureshamenſibus V. talenta: pauperibus in exequiis ſuis III. Ad Hoſpitale Hieroſolymitanum vnum. Sororibus in Bingen. XXX. ſolidos. Ad tectum Eccleſiæ S. Stephani in Capelen, L. ſolidos. Cuſtodi XX. ſolidos ad luminaria. Seruitio fratrum in exequiis ſuis XXX. ſolidos. Ad tectum ſepulturæ ſuæ XX. ſolidos. Ad Eccleſiam in Vraha XL. ſolidos. Extrinſecus autem fratribus carnis ſuæ, Sigevvardo, Alberto, & Svviggero dedit XXX. marcas. Seruientibus ſuis XX. Ottoni auunculo ſuo ſcyphum argenteum pondo V. marcarum. Item duobus militibus, qui ei ſeruierant, duas ſcrutellas argenteas. Summa igitur marcarum quas Dei famulis erogauit ſunt, CXCIII. Talenta XVIII. & dimidium. Porro calices omnes erant pondo XXX. marcarum: baccina, thuribulum, cola, & ampullæ pondo, VIII. marcarum, & annulus aureus pretio duarum. Quas autem extrinſecus diſtribuit cum ſcypho & ſcutellis LVII. Omnes ergo CCXCI.

Talenta autem XVIII. & dimidium ſurgunt in marcas XV. Et erit omnium vniuerſalis ſumma, Marcæ CCCVI. Frumentum & vinum quod eo anno abundatiſime prouenerat, cum his quæ ab anno præterito more ſuo copioſe conſeruarat, partim ab ipſo diſtributum, partim temere diſtractum: partim Imperiali munificentia ſucceſſori ſuo donatum eſt.

Deceſſit IV. Kalen. Octobr. hora quaſi decima, anno dominicæ incarnationis MCLXVII. vir per omnia conſummatæ felicitatis, & qui nihil vnquam vel fortuitis euentibus deliquerit, in quo actus eius obfuſcarentur, ſi ſolummodo iugum, quodp.96. Imperialis manus ceruicibus Eccleſiæ impoſuerat, excutere potuiſſet. Quod tamen ſub ipſo pene computruerat a facie olei, ſed poſt eum a Deo ingrauatum eſt, vt flagella mutata ſint ſcorpionibus. Sepultus eſt exequiarum (ſi recte dici poteſt) magnifico apparatu, præſente Palatino Rheni comite, & aduocato Eccleſiæ Cunrado, fideliumque ac miniſterialium plurima frequentia. Sepultus eſt (inquam in Aquilonali introitu, ad limen Eccleſiæ, loco videlicet, quem ipſe longe ante deſignauerat; tumulo ibidem contra ſpem omnium diuinitus oblato, reperto in eodem (vt pollinctores aſſerebant) pontificali corpore, ex indumentorum & ſandaliorum ac virgæ paſtoralis indicio, incertum ſane cuius nominis aut temporis. Tantum reuerentiæ nimirum, & gratiæ delatum eſt ab Eccleſia ſua mortuo, quantum deferri ſolebat viuo, & ſemper deferetur, quoadusque memoria ipſius apud ſuperſtites durabit. Epitaphium huiusmodi tumulo eius inſcriptum eſt, breuiter continens nomen ipſius, meritum & memoriam.

Hoc iacet in tumulo dolor & decus omne ſuorum,
Abbas Heinricus, iugi prece dignus eorum.

Dic rogo qui tranſis, memor eius & hic poſitorum:
Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum requieſcant in pace,
Amen.

Præfuit annis xv. menſibus x.

Ex eo tempore Laurishamenſis Eccleſia funditus concidit, eamque ſubinde iuxta vaticinium Ioel, locuſta, bruchus, eruca, & ærugo indeſinenter comedunt, adeo vt tam ſpiritualibus quam temporalibus ipſius propemodum annihilatis a planta pedis vsque ad verticem non ſit in ea ſanitas.

SIGEHARDVS abbas XLI. Helvvich. p. 181.

Heinricho ſucceſſit SIGEHARDVS ex monaſterio Hirſaugienſi, nobilis quidem parentelæ, ſed vtinam eisdem quibus anteceſſor, ſuus, auſpiciis. Qui per cognatos ſuos Cunradum videlicet Maguntinum Archiepiſcopum, ſed tum Sabinienſem Epiſcopum Cardinalem, & Saltzburgenſis Eccleſiæ procuratorem, atque Ottonem fratrem eius ex Palatino Comite ducem Bauaricum priuilegium Apoſtolicæ ſedis ab Alexandro Papa tertio collatum obtinuit: miſſum ab vniuerſali concilio, quod Romæ ſub ipſo habitum eſt.

Otto Palatinus dux Bauar.

Vſum quoque mitræ, & annuli, ceterorumque inſignium præfatus Papa, eidem Abbati ſuisque ſucceſſoribus in perpetuum tradidit, & ſcripto confirmauit, vt infra videtur.

PRIVILEGIVM ALEXANDRI PAPÆ III.

Helvvich. p. 184.

ALEXANDER epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Sigehardo abbati monaſterii ſancti Nazarii Laurishamenſi, eiusque fratribus tam præſentibus quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Quotiens illud à nobis petitur, quod religioni & honeſtati conuenire dinoſcitur, animo nos decet libenti concedere & petentium deſideriis congruum ſuffragium impertiri, Ea propter dilecti in Domino filii noſtri iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum monaſterium, in quo diuino eſtis obſequio mancipati, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Inprimis ſiquidem ſtatuentes, vt ordo monaſticus qui ſecundum domini & beati Benedicti regulam in veſtro monaſterio inſtitutus eſſe dinoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obſeruetur. Præterea quascunque poſſeſſiones, quæcunque bona idem monaſterium inpræſentiarum iuſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis veſtrisque ſucceſſoribus & illibata permaneant, In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipſum in quo præſcriptum monaſterium conſtructum eſt cum omnibus pertinentiis ſuis, vetus monaſterium cum pertinentiis ſuis, Abrinesberg cum pertinentiis ſuis, Michelſtat cum pertinentiis ſuis, Capellam cum pertinentiis ſuis, Nubenburg cum pertinentiis ſuis. Sane noualium veſtrorum, quæ propriis manibus aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium, nullus omnino a vobis decimas vel primitias exigere præſumat. Liceat quoque vobis clericos & laicos e ſeculo fugientes, liberos & abſolutos recipere ad conuerſionem, & in veſtro monaſterio abſque contradictione qualibet retinere. Prohibemus inſuper, vt nulli fratrum veſtrorum poſt factam in loco veſtro profeſſionem fas ſit de eodem loco absque licentia abbatis
p. 97. *ſui, niſi obtentu arctioris religionis diſcedere: diſcedentem vero ſine communium literarum veſtrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis ianuis, non pulſatis campanis, excluſis interdictis & excommunicatis, ſubpreſſa voce diuina officia celebrare. Sepulturam quoque ipſius loci liberam eſſe concedimus, vt eorum deuotioni & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberauerint, niſi forte excommunicati, vel interdicti ſunt, nullus obſiſtat: ſalua tamen iuſtitia illarum eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumunt. Adhæc vobis ex benignitate ſedis Apoſtolicæ indulgemus, vt ſine damno vicinarum eccleſiarum cellas in locis veſtris, vel oratoria conſtruendi cum aſſenſu diœceſani epiſcopi licentiam habeatis. Prohibemus inſuper, ne tu fili Abbas, vel alius, poſſeßiones, decimas, oblationes, ſeu alia bona ipſius monaſterii ad menſam abbatis ſiue ad victualia fratrum,*

iustitias obedientiarum, aut ad præposituras pertinentia inbeneficiare, vendere, locare, vel alio modo quolibet siue communi fratrum consensu vel maioris & sanioris partis alienare præsumat: quod si factum fuerit, iuribus carere sancimus. Præposituras cellarum vestrarum & obedientias monasterii tantum monachis capituli vestri sapientibus viris, saluis earum rebus, statuimus committendas. Aduocatis etiam ipsius monasterii sub interminatione anathematis prohibemus, ne cuiquam liceat in possessionibus ipsius monasterii castella vel munitiones alias construere, familiamque siue colonos ecclesiæ nouis & indebitis exactionibus fatigare, vel Abbati in iustitiis ecclesiæ requirendis seu obtinendis ausu temerario contraire. Obeunte vero te nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem & beati Benedicti regulam prouiderint eligendum. Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat supradictum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones aufferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra & illibata seruentur eorum quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt vsibus omnimodis profutura salua sedis Apostolicæ auctoritate, subcuius iure & patrocinio consistunt. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptauerit, secundo tertiove commonita nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetratæ iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inueniant, Amen. Ego Alexander Catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi. Ego Cunradus Salzburgensis ecclesiæ humilis minister & Sabinensis episcopus, &c. Data Lateranis per manum Alberti S. Romanæ ecclesiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarii VII. Idus April. Indictione XII. incarnationis Dominicæ anno MCLXXIX. Pontificatus vero domini Alexandri Papæ III. anno eius XX.

Helbvich. p. 184. *ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Sigelhardo Laureshamensi abbati salutem & Apostolicam benedictionem. Speciali gratia & largitione muneris decorari meretur, qui erga B. Petrum, & sacrosanctam Romanam Ecclesiam deuotior inueniatur. Quocirca & testimonio quod de te accepimus, & dilectorum filiorum nostrorum Petri tituli, S. Susannæ presbyteri Cardinalis, & Ottonis Palatini comitis precibus inclinati tibi & successoribus tuis vsum mitræ de consueta clementia sedis Apostolicæ indulgemus in perpetuum. Dat. Lat. XVII. Kalend. Maii.*

Helbvich. p. 185. *ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Sigehardo Laurishamensi Abbati salutem & Apostolicam benedictionem. Eos qui in Ecclesia Dei maiorem locum pro meritis suis obtinere noscuntur, & Romanæ Ecclesiæ deuotiores existunt, decet nos in suis petitionibus facilius exaudire. Inde est quod venerabilis fratris nostri Cunradi Salzeburgensis Archiepiscopi Apostolicæ sedis Legati consanguinei tui precibus inclinati, de Apostolicæ sedis benignitate vsum annuli tibi tuisque successoribus duximus indulgendum. Datum Viterbii. Idus Iul.*

In extremo codicis extabant hi versus:

Rebus, honestate, successu, nobilitate,
Compta per Heinricos, Ottones, & Lodovvicos,
A Karolo cœpta: quo Principe culmen adepta,
Stemmatis est clari, reuera digna vocari,
Regia, regalis, locus & thronus Imperalis,
Filia Romanæ sedis liberrima plane.

HACTENVS egregius ille & nunquam satis laudatus Codex cœnobii Laurissensis optimæ sane notæ, & illo ipso tempore, in quo Chronicon hoc desinit, scriptus. Chronicon sequuntur in illo donationum & precariarum per plerosque Germaniæ pagos B. Nazario factarum formulæ innumerabiles eaque tantum sub Pipino, Carolo, & Ludovvico regibus & Imperatoribus: quarum nos nonnullas alibi repræsentauimus. Et vero illas qui viderit. Si quis autem est quem iuuet post hæc in Laurishamensi cœnobio gesta cognoscere, è Trithemii abbatis vtroque Chronico Hirsaugiensi & Spanheimensi ea ad satietatem petere poterit. Nos vnum tantum eius locum hue transferemus, de insigni illa sub Friderico II. Imp. facta cœnobii in alium statum conuersione.

DE LAU-

DE

LAVRISHAMENSIS COENOBII IN ALIVM STATVM CONVERSIONE, SVB FRIDERICO II. IMP.

EX IOANNIS TRITHEMII ABBATIS CHRONICO HIRSAVGIENSI.

M CC XXX II.

ANNO Ernesti Abbatis I. Fridericus Imperator II. apud Rauennam consistens exercitum germanicum magnum vocauit in Italiam volens humiliare superbiam Longobardorum: qui ad suggestionem Romani Pontificis, vt supra dictum est, contra imperium vnanimem fecerant conspirationem, quam ipsi confœderationis nomine velabant. Ad imperium itaque Principis Rex Henricus de Francia orientali, Sueuia, Saxonia, Bauaria & cæteris nationibus imperii magnum bellatorum adunauit exercitum, cui se ducem præbens, versus Lombardiam profectus est. Sed Lombardi futurorum cauti exploratores, præoccupauerunt omnes itinerum portus, quos nominauere clusas, in tantum quod nullus exercitui Germanorum in Lombardiam patebat introitus. Vnde Henricus cum procedere non posset, retrocedere coactus est. Eodem anno Saladinus Ægyptiorum Friderico Imperatori dono misit per suos oratores tentorium pretiosum, mirabili arte compositum, cuius pretii æstimatio, quinque ducatorum millium procul valorem excesit. Nam ad similitudinem Sphærarum cœlestium intrinsecus videbatur constructum, in quo imagines solis, Lunæ ac reliquorum Planetarum artificiosissime compositæ mouebantur ponderibus & rotis incitatæ, ita videlicet quod cursum suum, certis ac debitis spatiis peragentes horas tam noctis quam diei infallibili demonstratione designabant, imagines quoque XII. Signorum Zodiaci certis distinctionibus suis motæ cum firmamento cursum in se planetarum continebant. Anno prænotato magnæ inter Sifridum Archiepiscopum Moguntinum, & Conradum S. Elisabeth filium Thuringiæ & Hasiæ Landgrauium discordiæ fuerunt subortæ, propter fines & terminos quosdam terrarum, quos vterque voluit suo dominio esse subiectos. Conradus etiam memoratus comes, contracto suorum exercitu, terras archiepiscopi hostili prior incursione vastauit: Oppidum Fridislarienſe cum multis in circuitu Villis, incendio & ferro inuadens euertit ac funditus pene desolauit, & tam per se, quam per suos fautores damna Ecclesiæ plurima intulit. His contumeliis & iniuriis tandem prouocatus Archiepiscopus, magnum suorum congregauit exercitum, & contra prædictum Lantgrauium processit ad bellum. Congredientes itaque & atrociter dimicantes multi ex vtraque parte ceciderunt vulnerati, sed postremo exercitus victoriam obtinuit ipsius Lantgrauii. In quo bello Henricus Ecclesiæ Wormatiensis Episcopus, qui fuit in parte Archiepiscopi, cum multis Ecclesiæ Canonicis a Lantgrauio captus est. Tandem inter eos concordia facta est, hanc formam continens. „ *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, super destructione Fridislariæ, & Wizenhausen oppidorum, & aliis damnis quæ Dominus Sifridus Archiepiscopus Moguntinus, & Dominus Conradus iunior Lantgrauius hinc inde senserunt, cum guerram haberent ad inuicem, talis compositio interuenit. Antiqua compositio sicut ordinata est a Domino Sifrido quondam Archiepiscopo: & Domino Ludouico piæ memoriæ quondam Lantgrauio, modis omnibus in perpetuum inconuulsa seruetur. Item oppidum in Wolfhan concesit Archiepiscopus in feudum Conrado Lantgrauio memorato, & concedet hæredibus suis legitimis etiam filiabus, non existentibus filiis, post mortem sibi iure hæreditario successuris, & si idem Conradus rogauerit in uita sua, vt concedat fratri suo, aut filio fratris, idem oppidum, hoc ei nullatenus denegabit.* Huic memoratæ compositioni, cum aliis multis interfuit, Frater Conradus de Marpurg, Ordinis Fratrum Prædicatorum S. Dominici, Vir in scripturis sacris magnæ eruditionis & authoritatis, qui, vt supra dictum est, generalis inquisitor

hæreticæ prauitatis a Sede Apoſtolica deputatus, hoc ipſo anno III. Nonarum die Menſis Maii quatuor hæreticos in Erphurdienſi oppido condemnauit ad ignem, qui & fuerunt combuſti. Multos denique & pene innumerabiles per totum Regnum Teutonum qui olim latuerant, hæreticos in lucem inquirendo produxit, examinauit, & per ſententiam damnauit conuictos, quos manibus ſecularium Iudicum tradidit ignibus voracibus comburendos. His temporibus monaſterium Lauriſſenſe noſtri tunc ordinis, vnum ex quatuor imperii Cœnobiis principalibus Mogunt. Diœc. quod olim fuerat opulentisſimum, miſerandæ deſolationis ſuæ experiebatur initia. Suborta namque diſſenſione grauisſima, inter Conradum eius loci Abbatem, ex vna parte, & conuentum ſuum ex alia: malis mala ſuperaddita ſunt, quæ monaſterium illud ab ordine tandem violenter transtulerunt. Cuius pernicioſæ translationem hiſtoriæ, etſi diuerſis annis facta ſit: ſub prænotato tamen quo principaliora geſta cognouimus, enarrandam deſumſimus, quatenus monachi omnes dicant, ſimul & Abbates pacem cuſtodire mutuam: & Principum abſtinere conſultationibus.

Verum vt cauſam huius deſtructionis inſignis monaſterii altius repetamus, notandum lectori proponimus, quod Comes quidam Rheni Kanker dictus, monaſterium prædictum Lauriſſenſe olim circa tempora Pippini Regis Francorum, ſeu paulo ante conſtruxit, & multis poſſeſſionibus magnifice dotauit, in quo & Monachus poſtea factus, vsque ad mortem ſecundum Regulam ſanctisſimi P. N. Benedicti conuerſando ſub directione & obedientia Abbatis, cum Deo famulantibus Monachis permanſit. In eodem monaſterio deinceps per ſucceſſum temporis multi viri nobiles, potentes, diuites atque doctisſimi Monachi facti ſunt: qui locum ipſum diuitiis atque potentia in immenſum auxerunt. Inter quos Thaſilo Bauarorum Dux fuit non vltimus: qui cum apud imperialem vicum Ingelenhaim, in conſilio Principum propter læſæ maieſtatis culpam, damnaretur ad exilium, in memorato cœnobio, vna cum Theodone filio ſuo monaſticum Schema voluntarie induit, & vsque ad mortem in eo perdurauit. Creuit autem præfatus locus largitione Regum & Principum ſucceſſu temporis diuitiis & honore vltra modum, & vna de Abbatiis quatuor imperii Principalioribus eſſe meruit: quemadmodum longe ſupradiximus, anno Brunonis Abbatis IX. Abbas enim de Lauriſſa, ſicut & Fuldenſis, Hersfeldenſis, & Wiſſenburgenſis pro tempore exiſtens, Princeps erat imperii, habebatque ſub ſua ditione totam Regionem, inter Dietpurg oppidum, & Heidelberg, quæ ſtrata montana, vulgariter die Bergſtras nuncupatur, oppida plura, caſtella, Villas, nemora & dominia multa, pro quorum inſtitutione ac vicisſitudine Curiam Imperatoris, vt alii Principes, ſequebatur, & referendarii implebat officium. Maxima viguit in hoc ipſo Monaſterio per annos plures diſciplina regularis, & multi in eo viri doctrina & ſanctitate inſignes claruerunt. Feruore tandem ſanctæ religionis nimium tepeſcente in hoc ipſo cœnobio quemadmodum & in cæteris, primo per Monachos hujus cœnobii Hirſaugienſis, iubente S. patre Wilhelmo, reformatum, miſsis illic decem & octo Monachis cum Abbate ad inſtantiam Henrici imperatoris IV. fuit, Monachis loci reclamantibus & inuitis. Qui regularis diſciplinæ tramitem habentes odio, de cœnobio receſſerunt, & diſcurrentes ſine iugo per Regnum, verbis & ſcriptis Monachos Hirſaugienſes, propter vitæ integritatem, quaſi nimium auſteros & inhumanos præſumptuoſa loquacitate infamabant. Vidimus de his plura & metro conſcripta, & proſa quæ Henrico Imperatori IV. ab Italia in Germaniam reuerſo, Monachi Lauriſſenſes, propter improbitatem ſuam expulſi, contra mores & inſtituta Hirſaugienſium legenda obtulerunt. Quæ cum friuole, & doloſe mendaciterque conſtet eſſe conficta, indignum ſane duximus nebulonum mendaciis obfuscare hiſtoriæ veritatem, præualuerunt tamen poſtremo filii perditionis, Monachi vita & moribus deformati & per amicos ſuos obtinuerunt ab imperatore vt reſtituerentur ad monaſterium, promittentes ſe colla regulari obſeruantiæ cum Hirſaugienſibus ſubmiſſuros. Quod factum in dolo, rei probauit euentus, nam mox vt recepti ad monaſterium fuiſſent, priſtinis moribus improbis, Regulæ

gulæ Monachorum contrariis,vivere cœperunt,quorum impuritates cum fratres optimi deteſtarentur, & ſuas lædi conſcientias conuictu impiorum metuerent, ad Hirſaugium redirent.

Poſthæc S. Ermenoldus reformauit Lauriſſam Hirſaugienſis cœnobii Monachus, & poſtea I. Abbas in Brunfeningen, de quo plura diximus anno Brunonis Abbatis IX. munificentia imperiali,memoratam Abbatiam Lauriſſenſem inuitus gubernandam ſuſcepit & reformare pro viribus ſtuduit, ſed cum audiuiſſet, quæ Germanus cum imperatore contulerat, quemadmodum in geſtis eius longe ſupra diximus, Abbatiam dimiſit, & cum Monachis quadraginta, quos Domino ibidem acquiſierat,anno ferme vno ad Hirſaugiam reuerſus eſt: & ſic remanentibus in Lauriſſa Monachis deformatis, caſſata eſt etiam ſecunda reformatio. Poſtremo temporibus Volmari Abbatis Lotharius Rex Romanorum compatiens tam inſigni loco & improbam conuerſationem Monachorum habens exoſam, ab eodem Volmaro precibus ſuis obtinuit: quod Lauriſſam per Hirſaugienſes ſuos iam tertio reformauit. Miſit enim de ſua congregatione Monachos XII. optime inſtitutos, quorum induſtria diſciplina regularis paulatim apud Lauriſſenſes refloruit, & per annos plurimos laudabiliter, *refloruit*, durauit: donec poſtremo iterum defecit. Deinde circa tempora præſcripta grauis inter Abbatem & conuentum fuit ſuborta diſcordia, regularisque diſciplinæ penitus annihilata cuſtodia; & conditio tam inſignis cœnobii miſerabiliter in vtroque ſtatu deturbata, Conradus etenim vltimus Monaſterii Lauriſſenſis Abbas, vt dilapidator ſubſtantiæ temporalis & criminoſus in multis accuſatur à ſubditis, cauſa inter eos per iudices in Prouincia plures diſcutitur, & tandem ad examen ſedis apoſtolicæ defertur. Papa viſitationem monaſterii certis mandauit commiſſariis, Abbati videlicet de Winvviler Ciſtertienſis ordinis, cum aliis ſibi condeputatis, qui venientes ad locum poſt maturam inquiſitionem, Abbatem per ſententiam deponunt: per quod initium deſolationis Monaſterii tradiderunt.

Interea Sifridus Archiepiſcopus Moguntinus, in cuius Dioeceſi Lauriſſenſe conſtabat coenobium, ſummis laborabat viribus,vt imperialis monaſterii Oppida, Caſtra, Villas & totum Abbatiæ Principatum Eccleſiæ ſuæ coniungeret, & ordinem D. P. N. Benedicti a loco penitus elongaret. In quo quidem deſolationis negotio, per annos ferme ſedecim fuit laboratum, Enimvero cum Abbas propter inopiam rerum temporalium Imperio conſueta non poſſet exhibere obſequia, memoratus Archiepiſcopus ſumta occaſione, pro dicto Principatu, qui centum ducatorum millium excesſit valorem, ſicut diximus, apud Imperatorem Fridericum II. inſtantius laborauit. Anno itaque prænotato Dominicæ Natiuitatis MCCXXXIII. Erneſti vero Abbatis I. Indict. Roman. V. Fridericus Imperator ſæpe dictus ad inſtantiam prænominati Archiepiſcopi Principatum memorati cœnobii Lauriſſenſis cum omni honore, Vaſallis,miniſterialibus, caſtris, oppidis, nemoribus, teloneis, prouentibus, dominiis, iuribus & pertinentiis ſuis, quem Abbas eiusdem monaſterii, a multis retro annis huc vsque tenuerat, abſtulit,atque Moguntinæ, ſicut diximus, Eccleſiæ perpetuo annexum vniuit & incorporauit, iuxta tenorem litterarum qui ſequitur, & eſt talis.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis,Fridericus ſecundus, diuina fauente clementia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Ieruſalem & Siciliæ Rex. Romani Principis decus extollitur, & auguſta ſedes Imperii decoratur, cum principatus (in quibus conſiſtit & viget Imperium in ſua dignitate) congrua prouiſione reparat & conſeruat, & illos ad eorum reparationem & conſeruationem perſonas eligit & præponit, quæ cum prærogatiua commiſſarum ſibi animarum, cum ſua merito dignitatis, ſufficientes ad id & acceptæ fore cenſentur. Vniuerſis igitur Imperii fidelibus tam modernis quam poſteris volumus eſſe notum, quod nos conſiderantes tenuem ſtatum Eccleſiæ Lauriſſenſis, ab honore & nomine Principatus proceſſu temporis collabentem, vt non minus Imperio quam ſibi deficere videatur: attendentes inſuper,quod per dilectum Principem noſtrum Sifridum venerabilem Archiepiſcopum Moguntinum, cuius grata ſeruitia quotidie Imperio præſtita noſtro conſpectui multa gratitudine ſe præſentat, & non per eandem Helfrich.p.187.

ædem ſedem Moguntinam, velut obſequioſam ſemper Imperio & noſtris honoribus efficacem, ſeruitium eiusdem principatus Imperio debitum, quod propter eiusdem Eccleſiæ impotentiam nobis hactenus eſt ſubtractum, integre potuerit exhiberi. Aſſiſtente nobis & appropinquante dilecto filio noſtro, Henrico illuſtri Rege Romanorum ſemper Auguſto, ſuper his prouidere volentes, vna cum deliberatione & conſilio Principum, de innata prouidentia & noſtræ gratia maieſtatis, eundem principatum Eccleſiæ Lauriſſenſis cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis ſuis, ſicut ad nos & Imperium noſcitur pertinere, eidem Moguntinæ Eccleſiæ, dicto Moguntino Archiepiſcopo & ſuis ſucceſſoribus, imperiali authoritate in perpetuum donauimus & conceſsimus, & nominatum Principem noſtrum venerabilem Archiepiſcopum Moguntinum præſentibus Principibus ſolenniter inueſtiuimus, vt eadem Eccleſia Moguntina, idem Archiepiſcopus Moguntinus, & ſucceſſores eius amodo principatum ipſum teneant & poſsideant, & ad honorem noſtrum & Imperii illum foueant & conſeruent, ſaluo iure quod inde debetur Imperio : Præſentis priuilegii autoritate mandantes, quatenus nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, ſcultetus, aduocatus, miniſterialis, nulla perſona ſublimis vel humilis, Eccleſiaſtica ſeu mundana, contra præſentis donationis & conceſsionis noſtræ paginam auſu temerario venire præſumat. Quod qui præſumpſerit, ſciat ſe præter indignationem noſtram (cui ſe nouerit ſubiacere) in ſuæ temeritatis vindictam, centum libras auri puri compoſiturum, quarum medietas curiæ noſtræ, & reliqua parti paſſæ iniuriam perſoluetur. Ad huius itaque donationis & concesſionis noſtræ, memoriam & ſtabilem firmitatem præſens priuilegium fieri fecimus, aureo typario noſtræ maieſtatis impreſſo iuſsimus communiri. Cuius rei teſtes ſunt, B. patriarcha Aquilegienſis, & cæteri. Signum Domini Friderici II. Dei gratia inuictiſsimi Romani Imperatoris ſemper Auguſti Ieruſalem & Siciliæ regis, &c. Ego Sifridus Ratispon. Epiſcopus Imperialis aulæ Cancellarius, vice prædicti Sifridi Archiepiſc. Mogunt. in Germania Archi-Cancellarii, recognoui. Acta hæc ſunt anno Dominicæ incarnationis MCCXXXII. menſe Aprili, Indictione quinta imperante Domino noſtro Friderico II. Dei gratia inuictiſsimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto Ieruſalem & Siciliæ rege glorioſisſimo, Anno Imperii eius XII. regni Ieruſalem VII. regni vero Siciliæ XXXIV. feliciter. Amen. Datum Aquilegiæ. Per manum N.

Huius memoratæ donationis priuilegio Sifridus Moguntinus Archiepiſcopus de mandato Imperatoris Friderici ſuſcepto, quoniam Regem Henricum Patri non dubitabat in Imperio ſucceſſurum: quo ſibi donatum Eccleſiæ Lauriſſenſis Principatum firmius perueniret, etiam ab ipſo Rege proprium deſuper confirmationis priuilegium huius tenoris impetrauit.

Helvicb. p. 189. *Henricus Romanorum rex, Dei gratia, ſemper Auguſtus, vniuerſis Imperii fidelibus, paginam hanc viſuris, gratiam ſuam & omne bonum. Regali munificentiæ cedit ad gloriam, ſi dignis extollit honoribus, ſi que rerum amplificat incrementis ſui cultores lateris, & ſuorum conſcios ſecretorum. Hinc enim deuotio pullulat in ſubiectis, & augetur numerus in deuotis, multiplicante munificentia per exemplum, quicquid potuit per gratiam contuliſſe. Inde eſt, quod notum eſſe volumus vniuerſis noſtris fidelibus, tam præſentibus quam futuris, quod conſtitutus in præſentia noſtra dilectus Princeps noſter Sifridus Archiepiſcopus Moguntinus, Celſitudini noſtræ ſupplicauit attente, donationem & conceſsionem principatus Lauriſſenſis Eccleſiæ cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis ſuis à Domino & patre noſtro Friderico, inuictiſsimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, Ieruſalem & Siciliæ Rege, nobis præſentibus & conſentientibus laudabiliter ſibi factam, & Eccleſiæ Moguntinæ, denuo ratum habere & conſeruare inuiolabiliter deberemus. Nos igitur attendentes grata exſequia, quæ dicta Eccleſia Moguntina nobis & progenitoribus noſtris noſcitur impendiſſe, conſiderantes etiam ſeruitia debita Imperio, quæ per impotentiam Monaſterii memorati ei hactenus ſunt ſubtracta, per dictum Archiepiſcopum & ſucceſſores eius poſſe congruè exhiberi, conceſsionem & donationem prædictam, tanquam de aſſenſu noſtro factam, ratam habentes, præſentis regalis paginæ ſenſimus edicto, quatenus*

nulla

nulla perſona, alta vel humilis, Eccleſiaſtica vel mundana ei auſu temerario contraire præſumat. Quod ſi quis attentauerit, præter indignationem, quam ex hoc incidet, quinquaginta libras auri ſe nouerit compoſiturum, quarum medietatem curiæ noſtræ, alteram vero parti paſſæ iniuriam volumus applicari. Teſtes huius confirmationis noſtræ ſunt B. patriarcha Aquilegienſis. Datum apud Chindacum, Anno Domini MCCXXXII. quinto Calendas Maii, Indictione V.

Donatione igitur tam regali quam imperiali memorati Principatus ad votum impetrata, ſæpe dictus Archiepiſcopus, vt eum & ſibi & ſucceſſoribus ſuis perpetuo redderet ſtabilem, Monachos ipſius cœnobii Lauriſſenſis callida perſuaſione induxit, multa eis promittens & magna, quatenus Romano Pontifici ſuper negotio transactionis Principatus ſcriberent, & eius confirmationem inſtantius ab eo poſtularent, Monachi autem de ſua expulſione ſuſpicionem non habentes, exiſtimantesque ſe magnos illico futuros ſi Eccleſiæ Mogunt: forent confœderati ſimul & vniti, Archiepiſcopo, ſuper ablatione principatus, per omnia conſenſerunt, & Papæ litteras huius tenoris direxerunt.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri ac Domino, D. Gregorio, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici, Decanus cum deuoto fratrum collegio quamuis paruo, & miniſterialium Eccleſiæ Lauriſſenſis, continuas orationes ad Chriſtum cum ſubiectione filiali. Ad Apoſtolatus veſtri gratiam referendum duximus, quod cum ad mandatum examen iudicum à ſede Apoſtolica delegatorum, Dominus Conradus, quondam Abbas noſter ſententialiter fuiſſet depoſitus, pro dilapidatione & aliis enormitatibus ſuis quas commiſerat: Nos ſentientes, iam dictæ Eccleſiæ noſtræ reformationem, in alio non poſſe conſiſtere, ſicut nec reuera potuit nec poteſt, memoratos iudices noſtros, de benignitate veſtra confiſi, de conſilio & conſenſu Principum, qui tunc Imperium gubernabant, petiuimus, Eccleſiæ Moguntinæ eandem Eccleſiam noſtram vniri, præſertim cum Eccleſia noſtra ſine adiutorio Eccleſiæ Moguntinæ (quæ hactenus nos fouit) non poſſet aliquatenus reſurgere, cum etiam iam dictam Eccleſiam noſtram in multis reformauerit, redimendo caſtrum ipſius Eccleſiæ prouide de manu fortiorum, in quo caſtro multa pars Eccleſiæ noſtræ conſiſtit, præterea multas alias poſſeſſiones eiusdem Eccleſiæ noſtræ per potentiam ſuam recuperauit, & adhuc per Dei gratiam & veſtram pater Sancte recuperabit. Cum igitur pater pie & clemens, hoc deliberatione & prouidentia prudentium virorum factum eſſe ſit manifeſtum, ſanctitatis veſtræ pedibus prouoluti, humiliter & attente ſupplicamus, quatenus noſtram neceſſitatem vtiliter reſpicientes, factum noſtrum & vnionem noſtram circa ſæpe dictam Eccleſiam Moguntinam ratam habentes, autoritate & miſericordia ſedis Apoſtolicæ dignemini confirmare, &c. Helvvich. p. 190.

Romanus autem Pontifex Gregorius IX. Monachorum de Lauriſſa epiſtolis receptis atque relectis, eorum mox precibus annuit, & Sifrido Archiepiſcopo Moguntino tali forma reſcripſit.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Inſinuantibus nobis dilectis filiis Decano & conuentu Lauriſſenſis Eccleſiæ & Monaſterii, innotuit, quod cum Abbas de Wernvveiler, ac eius collega, eidem monaſterio de mandato Apoſtolico viſitationis officium impendentes, Abbatem ipſius ab eius regimine amouiſſent, procurationem & defenſionem & reformatiouem ipſius, cum adeo in ſpiritualibus & temporalibus lapſum eſſet, quod vix poſſe reſurgere, niſi per tuum auxilium crederetur, tibi, in cuius conſiſtit diœceſi commiſerunt: Tu vero eam circa reformationem ipſius ſolicitudinem impendiſti, quod præter alia grata commoda, quæ tua diligentia iam ſuſcepit, caſtrum quoddam non modica ſumma pecuniæ reuocaſti. Nos ergo prudentiam tuam ſuper hoc in Domino recommendantes, firmitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus circa commiſſam tibi procurationem, defenſionem & reformationem ipſius, ſicut laudabiliter incepiſti, inuigilans, ſic illud foueas, manu teneas, & defendas, quod per tuum ſtudium ad ſtatum debitum reducatur, & exinde recipere à Domino retributionem, & à nobis debeas commendari. Datum Peruſii IV. Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno ſexto. Helvvich. p. 193.

His literis Apoſtolicis Sifridus ſæpe fatus Archiepiſcopus Moguntinus ſuſceptis, non ſolum de Laurisſenſis principatu Eccleſiæ, tanquam verus Dominus, ſe per omnia intromiſit: ſed etiam quomodo Monachorum ordinis noſtri locum ipſum incolentium reformaret vitam ſedulo excogitauit. Verum, poſteaquam reformationis negotium inchoauit, legem illis dans in obſeruantia viuendi, ſecundum regulam Sanctiſſimi P. Benedicti, & Monachi cernerent, omnem ſibi libertatem, quam prius habuerant, penitus ablatam, ipſumque iam monaſterium, non ſibi ſed Eccleſiæ Moguntinæ cum omni honore & dominio eſſe relictum: Serò myſterium intelligentes, eſſe non parum circumuentos, ne dixerim ſeductos, nimium doluerunt: Seque, licet tarde, machinamentis Archiepiſcopi doloſis Nobilibus terræ quibusdam auxilium ferentibus cœperunt opponere.

Quod vbi ad notitiam Archiepiſcopi delatum fuerat, mox Rom. Pontificem per litteras præmonendo rogauit, quatenus viſitationis officium ſæpe dicti Monaſterii Hildesheimenſis Eccleſiæ Pontifici de nouo committeret: per quem de Monachorum conuerſatione improba plenam poſſet habere informationem. Cuius precibus Papa conſentiens Hildesheimenſi Epiſcopo per Apoſtolica ſcripta mandauit: quatenus monaſterium Lauriſſenſe perſonaliter accederet, inquiſitionis & viſitationis officium quantocius exerceret, ac de ſingulis relationem faceret.

Qui viſitatione tandem peracta, relationem per litteras ad Sedem Apoſtolicam miſit: In quibus Romanum Pontificem, de ſingulis plenius informauit, aſſerens Monaſterium ipſum in utroque ſtatu miſerabiliter deformatum, & Monachos in eo degentes, nimium a tramite regularis obſeruantiæ deuiaſſe, nullamque in ipſis ſpem emendationis eſſe ponendam, nec poſſe reformari locum, niſi omnes expellantur. Conſuluit denique idem Hildesheimenſis Epiſcopus vt noſtris propter vitæ deformitatem eliminatis, Monaſterium daretur Ciſtertienſibus, quod cuius inſtinctu fecerit, nihil mea intereſt. Fuerunt tamen, qui dicerent, ipſum Epiſcopum Moguntinum Sifridum, noſtri ordinis Monachos de Lauriſſa plurimum habuiſſe ſuſpectos, ne quando in futurum per eos, vel eorum ſucceſſores, ſuper ablationem principatus, caſtrorum, oppidorum & prouentuum illius aliqua ſuſcitaretur contentio: pro eo, quod hæc omnia ſine ordinis conſenſu ſibi vſurpauerat, & ob id totis laboraſſe conatibus, vt Monachis noſtris, qualibet occaſione, quaſi ſub reformationis typo expulſis, alterius ordinis viri introducerentur, qui ſimplicitate prouentuum neceſſariorum contenti, principatum & dominia miniſterialium tanquam ſuæ profeſſioni contraria non curarent. Egit, manifeſtum eſt, igitur apud S. ſedem Apoſtolicam omnibus modis & ſtudiis quibus potuit, quatenus Monachi ord. S. Benedicti ſub reformationis prætextu de ſuo cœnobio Lauriſſenſi pellerentur, veluti penitus incorrigibiles, & Ciſtertienſes, quibus Principatum & dominia temporalia habere primæua eorum inſtitutio non permitteret, in locum quantocius reponerentur: de quibus omnino fieret ſecurus, quod Cæſaris donatione ablata, nunquam repeterent. Vnde poſt biennium tales a Papa Gregorio IX. literas impetrauit:

Helfrich. p. 193. *Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiſcopo Moguntino. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Lauriſenſis Monaſterii vineam diutius expectata, vt vuas faceret: ecce in medium produxiſſe dicitur labruſcas: dum Monaſterium ipſum, in quo Mariæ officium per contemplationis ſpeculum florere conſueuerat, & in rerum affluentia temporalium Marthæ officioſa ſollicitudo vigebat, malitia inhabitantium faciente, adeo in vtroque (venerabili Fratri noſtro Hildesheimenſi Epiſcopo, cuius prouidentiæ ſuper hoc inquiſitionem commiſimus referente) didicimus eſſe collapſum, quod loco Mariæ Iezabel, ac loco Marthæ prodigalitate ſuccedentibus, nulla ſpes eſt vlterius, vt in ſuo poſſit ordine reformari. Monachi enim eiusdem Monaſterii exteriori & interiori nigredine denigrati, adeo ſe mundi deliciis inuoluerunt, ſubſtantiam Monaſterii cum filio prodigo diſſipantes, quod eorum ficulneæ immiſſis ſtercoribus diutius expectata, non ſolum fructibus, ſed etiam foliis dicitur aruiſſe: Quod nihil aliud expetit & expectat, niſi*

niſi vt radices ficus fatuæ, quæ terram inutiliter occupant, abſcindantur. Sane ſicut mediciperiti ſolertia vulnera, quæ fomentorum non ſentiunt medicinam, abſcindenda cenſentur, vt excluſa putredine, vinum & oleum infundatur vulneribus & tandem ſanetur ægrotus. Ne uero fideles, qui bona ſua eidem Monaſterio contulerunt, orationum ſperantes ſuffragiis inibi habitantium releuari, ſpe præconcepta fruſtrentur, iuxta Epiſcopi præfati conſilium, quod ſuis nobis litteris innotuit, te, qui loci Diœceſanus exiſtis, decet & expedit, maxime cum tempus meſſis aduenerit, Zizania Monachorum exiſtentium in eo ſarculo correptionis & purgationis euellere, ac triticum in horrea congregare. Compatiatur igitur fraternitas tua, quia & nos compatimur Monaſterio ſic collapſo, & ad ipſum perſonaliter accedens omnino virtutibus deſtitutum, Ciſtertienſem ordinem plantes in ipſo, vt ordo de nigro conuerſus in album, purgetur vitiis & virtutibus augeatur, & ſic in Architriclinii nuptiis, aqua in vinum ſummi artificis operatione conuerſa florem honoris & honeſtatis educet & fructum boni operis non relinquet, ex quo ſpes fidelium reuiuiſcet, irrigando tanti nominis & religionis de nouo plantatæ, plantulam ſui roris, dulcedine deuotius & libentius confouebunt. Si quos autem de Monachis inuenies quos amor Ciſtertienſis religionis accendat, illos ibidem retinere poteris, dum tamen de ipſis ſiniſtra opinio nulla apud bonos & graues facile oriatur. Alios vero per diuerſa loca ſui ordinis in tua Diœceſi adeo caute diſponas, ne vna ouis morbida gregem commaculet totum, ſed deperdita potius reducatur ad caulas, prouiſurus attentius, ne poſſeſſiones & bona, quæ idem Monaſterium quondam habuiſſe noſcitur, aplantatione nouella aliquatenus excludantur.

His ergo literis apoſtolicis acceptis, Archiepiſcopus pluries memoratus, & voti per omnia compos factus, omnes Monachos ordinis D. P. Benedicti, quotquot in præfato cœnobio erant, contra voluntatem eorum eiecit, & Abbatem cum conuentu Ciſtertienſis ordinis iuxta indultum Apoſtolicum introduxit, quibus certos reditus & prouentus annuos, vnde viuerent, de bonis ipſius monaſterii & non de ſuis aſſignauit. Caſtra vero cum oppidis, villis, Miniſterialibus, Vaſallis & Monaſterii Principatu, ſibi & Eccleſiæ Mogunt. retinuit, quorum æſtimatio valoris, vt ſupra diximus, centum florenorum millia exceſſit: & emolumentum quotannis, non paruum rependit. Quod factum nobilibus & vaſallis Monaſterii valde quidem diſplicuit, quamuis contradicere tantæ poteſtati non auderent. Introducti autem Ciſtertienſes, Monaſterium Lauriſſenſe inhabitare ſuo more cœperunt, prouiſionem redituum ab Archiepiſcopo, quam illis pro ſuo placito, ad vitæ ſuſtentationem contulit, accipientes. Nec diu in accepta poſſeſſione aliena quieti permanſerunt. Monachi namque priores grauiter dolentes, ſe de ſuo Monaſterio expulſos, & in ſuo cœnobio alterius profeſſionis homines locatos, in vnum conuenientes, vnanimi conſenſu ſtatuerunt, iniuriam ſibi ab Archiepiſcopo & Ciſtertienſibus factam, nullatenus diſſimulandam. Conuocato igitur fautorum auxilio, nocte quadam Monaſterium ſilenter ingreſſi ſunt, & Monachos Ciſtertienſes inuaſores loci non ſine contumelia & verberibus omnes expulerunt, quosdam vero capientes abiurare locum in perpetuum compulerunt. Quibus violenter expulſis, Monaſterium ſuum ſe recuperaſſe putantes, priſco more ſuo habitare cœperunt, quamuis Archiepiſcopi furorem ſibi de proximo imminentem haud parum metuerent. Expulſi autem Ciſtertienſes querelam ad Archiepiſcopum deferunt, vindictam in præſumtores non ſine magna inſtantia poſtulantes. Interea Monachi priores non ſatis in tuto poſitos eſſe conſiderantes, quid pro ſua conducat utilitate inter amicos conſultabant, cum ecce ſubito nunciatur, aduenire Archiepiſcopus, copioſa ſtipatus militum multitudine. Quod cum audiſſent Lauriſſenſes pauore concuſſi, Monaſterium deſerunt: & ablatis, quæ ſibi placebant, ad loca ſeſe tutiora receperunt, ordinationem Epiſcopi circa Monaſterium expectare denuo ſub ſilentio decernentes. Igitur Sifridus Archiepiſcopus manu fuorum auxiliante veniens ad Monaſterium Lauriſſenſe habitatoribus iam vacuum, ſuos Ciſtertienſes in eo repoſuit, & quosdam è ſuis militibus pro illorum cuſtodia contra inſidias noſtrorum deputauit. Interea noſtri latuerunt cum amicis tem-

pus oportunum facile præstolantes, quo rursus inuasores alieni iuris exturbarent. Et ecce post non multum temporis, cum se Monachi Cistertienses in Lauriſſa positi securos existimantes, præsidia nimis sumptuosa laxassent: denuo Monachi nostri cum suis amicis quadam nocte veniunt, Monasterium per occultos aditus, quos nouerant, ingressi sunt,& Cistertienses in matutinis laudibus constitutos hostili impetu aggressi cædunt, percutiunt, & rursus de monasterio, maximo cum tumultu expellunt, protestantes se omnes peremturos, si ad Monasterium Lauriſſense denuo fuerint reuersi. Vnus autem e Monachis Cistertiensibus cum lumine stabat ad analogium legens matutinalem lectionem, in ipso tumultu fuit occisus ab his, qui cum nostris irruperant: quod factum vsque adeo terruit cæteros, quod ex Cistertiensibus nullus deinceps redire ad memoratum cœnobium audebat præsumere. Cæde peracta, nostri ad munitiones amicorum denuo se recipiunt: in quibus nullas Archiepiscopi comminationes timuerunt. Fuerunt enim complures in ordine Nobilium & Comitum, quibus valde displicuit, quod Archiepiscopatus sibi Principatum Monasterii vsurparit. Vacabat ergo aliquandiu sine Monachis Lauriſſanum Cœnobium, dum & nostri metu Archiepiscopi redire non possent, & Cistertienses furorem nostrorum formidantes nulla ratione possent persuaderi, vt illuc amplius reuerti consentirent. Archiepiscopus autem, qui bonis Monasterii cum Principatu inhiabat, factum Innocentio Papæ IV. qui Gregorio IX. succesſerat, per literas & nuntios intimauit, petens ab eo, quid fieri deinceps iuberet: Cui Papa memoratus ad interrogata ita scribens respondebat:

Helvvich p.195. *Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri Sifrido Archiepiscopo Moguntino salutem & Apostolicam benedictionem. Cum (sicut nobis exponere curauisti) felicis recordationis Gregorius Papa, prædecessor noster, intellecto, quod monasterium Lauriſſense, ordinis S. Benedicti, Moguntinæ diœcesis, erat in spiritualibus & temporalibus non modicum diminutum propter malitiam inhabitantium, in eodem tibi dediſſet suis litteris in mandatis, vt Monachis prorsus ab eo amotis, illud de Cistertiensi ordine reformares; tu mandatorum ipsius diligens exequutor, in eo conuentum Cistertiensem introduxisti. Sed nonnulli perditionis filii, qui in reprobum sensum dati Dei filios eo ferociores persequuntur, quo magis habentur dissimiles actibus eorundem, prædictos Cistertienses à præfato monasterio semel & secundo per violentiam eiecerunt: ex quo monasterio ipso (non sine iniuria IESV Christi) dato pene in vastitatem, penitus in eo laudis non resonat vox diuinæ. Quia vero nostræ solicitudinis dignoscitur intereſſe in Eccleſiis, quarum vastitatem peruersorum immanitas procurauit, festino remedio, ne pereant totaliter, succurramus, instituendi in eodem monasterio conuentum regularium, seu etiam Canonicos seculares, prout tua prouidentia magis loco & patriæ noluerit expedire, eis prioris conuentus reditibus assignatis, liberam tibi, authoritate præsentium, concedimus facultatem. Contradictores per censuram Eccleſiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum Lugduni, tertio Nonas Maii, Pontificatus nostri Anno XI.*

Anno videlicet Domini nostri IESV Christi M. CC XLIV. nam sicut diximus annis sedecim per Sifridum Archiepiscopum Moguntinum in hoc negotio Lauriſſensis Eccleſiae fuit laboratum.

Posthaec saepe dictus Archiepiscopus Mogunt: Apostolica suffultus autoritate, praefatum Lauriſſense Monasterium Præmonstratensibus perpetuo possidendum obtulit, & ex eorum ordine conuentum illuc sub Magisterio Præpositi militantes Domino, tandem collocauit. Et hanc introductionem Præmonstratensium ad sæpe dictum Monasterium Lauriſſense, idem Sifridus Archiepiscopus Mogunt: suis literis tanquam loci ordinarius confirmauit, dans Præposito & Conuentui

tui nouo literas desuper conscriptas, & suo roboratas sigillo, quarum datum est, Anno Domini M CC LVIII.VI. idus Ianuarii Pontificatus sui anno XVIII. quæ cum nimis sint prolixæ ac nostro parum conducant proposito, earum exemplar pertransiuimus. Verum Archiepiscopus sæpe memoratus, vt Ecclesiæ Moguntinæ Principatum præfati Monasterii Lauriſſensis, pro cuius adeptione toto studio laborabat, perpetua firmitate stabiliret, literas renunciatorias a Præposito & Conuentu Præmonstratensi, quos nouiter introduxerat, non sine magna iniuria ordinis S. Benedicti, exegit & impetrauit, quas dare Præmonstratenses non erant difficiles: utpote qui non suis renuntiabant sed alienis. Sequitur ergo literarum exemplar, quas Archiepiscopo renunciantes tradiderunt.

Vniuersis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris: Præpositus & Conuentus monasterii Lauriſſensis, Præmonstratensis ordinis, Moguntinensis diœcesis, deuotas orationes in Christo. Quoniam venerabilis Pater Dominus Sifridus Moguntinæ sedis Archiepiscopus, de consilio & consensu Capituli Moguntini, authoritate Apostolica nos instituit in monasterio Lauriſſensi assignatis nobis prouentibus competentibus & honestis, quibus & contenti sumus; videlicet prioris conuentus reditibus vniuersis & officiorum eiusdem. Ratione institutionis huiusmodi, ac ideo, quia locus noster in diœcesi Moguntina consistit, nos, & locum nostrum subiicimus, & subiectos recognoscimus Ecclesiæ Moguntinæ, dicto Domino Archiepiscopo & suis successoribus vniuersis, iuxta quod institutionis nostræ priuilegio continetur. Porro cum Imperialis authoritas, pariter & Regalis de consilio & assensu Principum, Lauriſſensis Ecclesiæ principatum omni honore, vasallis, ministerialibus, castris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis suis, Ecclesiæ Moguntinæ ex certis & legitimis caussis duxerit vniendum, secundum quod in Imperiali & Regali priuilegiis prospexerimus contineri: Nos in principatu ipso & cunctis pertinentiis recognoscimus Ecclesiam Moguntinam, Dominum Sifridum Archiepiscopum & successores eiusdem, ius firmum & stabile obtinere, & super his nunquam mouebimus, vel alii successores nostri mouebunt aliquatenus quæstionem. Sin autem ex institutione nostra, ratione monasterii Lauriſſensis, nobis vel successoribus nostris in principatu lapso vel præscriptis bonis & iuribus attinentibus Abbatiæ esset iuris aliquid acquisitum, illi renunciamus, & damus & concedimus id eidem Ecclesiæ Moguntinæ Archiepiscopis, qui cum tempore fuerint, obtinendum, cum ad reformandum & manutenendum principatum eundem in suis iuribus & honore simus penitus impotentes, nosque talia possidere ordinis nostri prohibeant instituta. In cuius facti memoriam & perpetuam firmitatem præsentes literas conscribi fecimus, & Ecclesiarum S. Petri & S. Stephani Moguntinensium, nostroque & de omnibus sanctis Argentinensis diœcesis sigillorum munimine roborari. Actum Moguntiæ, anno Domini MCCXLVIII. *Indict. Rom. VI. in Mense Ianario.* Helfrich. p. 297

Ex præscriptis literis facile possumus colligere, quæ fuerit causa mouens sæpe fatum Archiepiscopum, quod Monasterium Lauriſſense, non per Monachos nostri ordinis, sed per alienos voluit reformare. Verebatur enim si prioris ordinis Monachos de quolibet cœnobio reformatos introduceret: quod eorum iustis quæstionibus, & instantia Principatum Monasterii, quem sibi contra Iustitiam vsurpauerat, compelleretur amittere. Propterea tales Monachos curauit introducere, de quibus posset esse securus, quod iniuste ablata nunquam repeterent. Manifestum est enim, quod Monachos priores cupidine Principatus de cœnobio expulit magis, quam intuitu reformationis. Nam si voluisset pura intentione reformasse monasterium, Monachos introduxisset eiusdem ordinis bonæ conuersationis, non alienos, neque sibi vsurpasset Principatum. Dubium etenim non est, plures eo tempore Monachos extitisse ordinis S. P. Benedicti, quorum conuersatio Præmonstratensibus non esset inferior. Aut si omnes

Mona-

Monachi noſtri ordinis vitam agebant moribus deformatam, vt inuenire potuerit nullos, qui eſſent ad reformationem idonei, quare non fecit eodem Zelo feruoris in aliis Monaſteriis deformatis, quod præſumpſit in iſto. Forſitan nullum erat in Diœceſi Moguntina, caſtris, oppidis & Principatu notabile, ſed transeant in errore neceſſe eſt, quæ reuocare ad ſemitam rectitudinis non poſſumus.

BRE-

BREVIS ET COMPENDIOSA RELATIO DE FVNDATIONE, CONSECRATIONE, INCREMENTO, ET DECREMENTO COENOBII LAVRISSENSIS EX PERVETVSTO CODICE MEMBRANACEO EXTRACTA;

Et quomodo monasterium ipsum tam celebre & Abbatiali dignitate tam magnificum tandem cum omni honore, vasallis, castris, oppidis, pertinentibus iuribus, & pertinentiis suis Imperiali & Regali munificentia, summorumque Pontificum consensu, Archiepiscopatui, & Ecclesiæ Moguntinæ in perpetuum sit donatum, concessum, & incorporatum, adiunctis desuper illorum priuilegiis ac decretis. Item de mutatione Ordinum, quæ post donationem subsequuta fuit. Hæc vltima aliunde desumpta sunt, & collecta

per me
GEORGIVM VOGELIVM
C. B. M. V. W. &c.

EX multis historiis, variisque Scriptoribus satis notum est, fundationem monasterii Lauriſſensis ab illustri quodam Comite *Cancrone*, qui sub Pipino Rege circa Wormatiam & Heidelbergam longe lateque regnasse legitur, sumpsisse initium circa annum videlicet Saluatoris nostri 764. temporibus Pauli Pontificis Maximi ac præfati Francorum Regis glorioſiſſimi Anno regni eius duodecimo. Post tredecim vero annos ab exordio fundationis per maximas impensas prænominati Cancronis monasterium nouum consummatum atque ad finem vsque perductum fuit. Ne autem locus & Ecclesia sacris reliquiis careret, sed illis honorarentur, missis legatis ad sedem Apostolicam à Præfato Pontifice Paulo primo corpus S. Nazarii Martyris obtinuit. Perfecta porro iam templi totius fabrica & sicuti domum Dei decebat, omni specie decoris ornata, vt omnia desideratum consequerentur effectum: Gundelandus (frater Archipræsulis Metensis & Cancronis consanguineus) tunc temporis Abbas constitutus, Reuerendissimum Archiepiscopum Lullum, S. Bonifacii in sede Moguntina successorem adiit, & ad consecrandum nouum Monasterium rogauit, inuitauit & obtinuit. Vt autem ipsa consecratio maiori cum solennitate fieret, idem Abbas apud Spiram ciuitatem Regem Carolum accessit, magnopere & humiliter deprecans, quatenus consecrationi suæ Ecclesiæ nouiter fundatæ & constructæ præsens interesse dignaretur. Cui pius Rex, qui in diuino cultu promouendo promptissimus, benigne assentiens cum Regina Hildegarde, filiisque Carolo, Pipino & Ludouico, aliisque plurimis regni principibus, qui Curiam Imperatoris eo tempore sequebantur, Lauriſſam venit, vbi prædictus Lullus Moguntinæ Ecclesiæ Antistes, monasterium magnifico apparatu & summa veneratione sub initio Calendarum Septembrium anni scilicet Christi 777. in honorem SS. Trinitatis, Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & S. Nazarii consecrauit, in præsentia multorum Principum, Abbatum & ipsius Cancronis fundatoris. Aderant quoque ex Gortzensi Monasterio Ordinis S. Benedicti Septendecim fratres maturæ ætatis & consilii viri,

quos Rutgangus Metenſis Antiſtes eo direxerat, quibus ipſe fundator cuncta neceſſaria tam in alimentis quam in cæteris ſubſidiis abunde prouidit, ipſisque pro initio ſtatim Villam Bürſtatt cum omnibus pertinentiis contradidit. Pipinus etiam Francorum Rex ſumptuoſis ædificiis ac donationibus liberaliſſimis iſtum locum auxit & ditauit. Quem filius quoque eius Carolus Magnus Rom. Imp. multis prædiis, priuilegiis & donariis ipſo conſecrationis die largiſſime dotauit, quibus beneficiis adiecit etiam piſcationis conceſſionem in Rheno flumine, in *Gode nouua* cognominato infra finem Bopſtat, vt Abbas & fratres eius licentiam haberent ad vinnam faciendam & ad piſcandum pro opportunitate Eccleſiæ & ſtipendio ipſorum fratrum, & vt de ſilua, quæ ad illam villam aſpicit, cum fructuoſa nullatenus videretur, vinnam faciendi vel emendandi poteſtatem haberent, in quantum eis opus eſſet, prendere vel copulare. Item & in alia marca quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodonenſe vsque ad fluuium Wisgotz, id eſt, Weschnitz, viam integram ad carracandum ſiue itinerandum habere debeant, & ſuper ipſum fluuium contra ipſum, viam faciendam, tam ſuper fluuium Wisgotz, quam ſuper alios lacus.

Alii etiam Reges, Principes, Comites, Proceres, ingenui, omniumque ordinum homines per totum Rheni tractum ad infimam vsque Germaniam habitantes, admirabili ſtudio, quaſi certatim illum locum egregie ac opulenter dotarunt, quin & infimæ plebis homines non modo curas & operas ſed & omnes fortunas ſuas maximo labore partas ad eundem ampliandum religioſe contulerunt. Vnde temporis ſucceſſu ipſe in tantum creuit & in poſſeſſionibus ampliatus fuit, vt cum magno Epiſcopatu vel Principatu conferri merito potuerit. Laus quoque & memoria Fratrum illius loci apud Imperatores, Reges ac Principes aliosque Magnates ſemper magno in pretio fuit, non propter Vitæ Sanctitatem ſolummodo, verum propter incomparabilem etiam ſcripturarum ſcientiam ac doctrinam, quibus præ cæteris eruditi prædicabantur. Teſtatur etiam Munſterus, quod nulla vetuſtior Bibliotheca in Germania fuerit, quam in illo cœnobio. Manſit igitur locus iſte & auctoritas Monachorum in bono ſtatu & reſpectu vsque annum 1103. circiter. Contigit tunc & poſtea quoq; ſubſecutum eſt, quod dici ſolet, bona fortuna & diuitiæ oſore & inſidiatore non carent, & quod Vates cecinit:

Luxuriant animi rebus plerumque ſecundis.

PLurimi enim cernentes, iſtum locum ex paruo & modico ad ſanctam rerum & famæ eminentiam peruenisſe, auaritia inſtigati prælaturam ambierunt. Aliqui Aulicorum fauore, quam multa pecunia ſibi conciliarunt, Abbatialem dignitatem obtinuerunt & bona Monaſterii diſtraxerunt. Alii per Simoniam intruſi, alii pro præſtitis ſeruitiis adminiſtrationem cœnobii ſibi concedi ab Imperatoribus petierunt & obtinuerunt. Quidam quoque Abbates non canonica electione aut votiua fratrum concordia, ſed falſitate, fraude & dolo regimen apprehendentes, ne ab illo ſubmouerentur, Palatino Comiti adhæſerunt, ipſiusque auxilium contra aduerſantes implorarunt. Vti Bunno illius monaſterii Abbas (alias Bruno dictus) hoc intentauit, qui pro manutenentia Godefrido Palatino Rheni, omnia beneficia, quæ tempore ſuæ adminiſtrationis vacarent, promiſit & conceſſit, & ſic in breui ſeptem principalia beneficia quæ vulgo appellantur, Vollehen/Morte ſeptem nobiliſſimorum Eccleſiæ fidelium in præfectum Palatinum deuoluta ſunt; & poſt ipſum ad generum eius Welphonem tranſierunt, maximo Eccleſiæ detrimento. Exinde ſiquidem militaris clipeaturæ ſcilicet Herenſchilt integritas confuſa atque in diuerſa diſtracta eſt. Demum alii prælati non melioris notæ aut farinæ ſunt ſubſecuti, qui conſanguineis cognatis ſuis curias, cenſus, & reditus hæreditario iure expoſuerunt, & ſic per malam adminiſtrationem Superiorum bona Monaſterii, in Monachis quoque Zelus diuini amoris & obſeruantia regularis incœperunt deficere, & a priori ſtatu deflectere. Vti in vltimo Abbate illius cœnobii hoc clare videre licet, cuius vitam pro exemplo & teſtimonio placuit hic apponere, ſic enim verbis ſequentibus de illo ſcriptum reperitur.

tur. Conradus ex nobili familia procreatus, actione industrius, eruditioneque præclarus,per electionem fratrum Abbas fuit constitutus. Cuius licet in initio regiminis sui mirabiles virtutes summa cum laude spectarentur, quæ non parum fauoris illi apud fratres conciliarant, ita vt ad regimen monasterii tam in spiritualibus quam temporalibus satis idoneus & aptus fore æstimaretur, tamen postmodum omnibus in ipso in contrarium mutatis, exitus longe aliter probauit. Post aliquot enim annos voluptuarius & bonorum Ecclesiæ dissipator factus, monasterium maximo ære alieno obstrinxit, vnde res cœnobii temporales mirum in modum diminutæ sunt, vendita prædia, possessiones deperditæ, censusque & reditus annui numero & pretio sumpserunt decrementa. Quin & cultus diuinus, monastica disciplina ac pietatis feruor deferbuit. Quo circa tandem aliquibus adhuc ex fratribus bene sentientibus, de villicatione mala eiusdem conquerentibus, ad examen Iudicum a sede Apostolica desuper delegatorum, pro dilapidatione monasterii, aliisque enormitatibus suis, quas commisisse inuentus est, sententialiter per Abbatem de Wernvveiler eiusque collegam depositus ac Abbatiali dignitate cum dedecore priuatus fuit: quod circa annum 1224. vel 25. contigisse videtur. Cernentes autem aliqui magnates, quibus religio & diuini cultus amor cordi erat, tam famosam & regalem Abbatiam Superiorum incuria ac negligentia seu potius petulantia ipsorum monachorum ad interitum declinare, valde super hoc doluerunt, idque ad aures Imperatorum & Regum tum per se,tum per alios deferri curarunt. Vnde anno Christi 1232. commotus Fridericus Imperator secundus, principatum monasterii Laurishamensis, cum omni honore, vasallis, ministerialibus,castris, oppidis, prouentibus, iuribus, & pertinentiis suis, quem Abbas eiusdem loci hucusque semper habuerat, ab eodem monasterio transtulit, eumque Sigefrido Archiepiscopo Moguntino & Ecclesiæ Moguntinæ in perpetuum donauit, vt ex sequentibus litteris patet.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS.

FRIDERICVS secundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Ierusalem & Siciliæ Rex, Vniuersis Imperii fidelibus tam modernis quam futuris volumus esse notum, quod nos considerantes tenuem statum Ecclesiæ Laurissensis, ab honore & nomine principatus processu temporis collabentem, vt non minus Imperio, quam sibi deficere videatur. Attendentes insuper,quod per dilectum principem nostrum Sifridum,venerabilem Archiepiscopum Moguntinum, cuius grata seruitia quotidie Imperio præstita,nostro conspectui multa gratitudine se præsentant, & non per eandem sedem Moguntinam, velut obsequiosam semper Imperio & nostris honoribus efficacem,seruitium eiusdem Principatus Imperio debitum, quod propter eiusdem Ecclesiæ impotentiam nobis hactenus est subtractum, integre potuerit exhiberi. Assistente nobis & appropinquante dilecto filio nostro Henrico,illustri rege Romanorum semper Augusto, super his prouidere volentes, vna cum deliberatione principum, de innata prouidentia & nostræ gratia Maiestatis, eundem principatum Ecclesiæ Laurissensis, cum omni honore, vasallis, ministerialibus, castris, oppidis, prouentibus, iuribus, & pertinentiis suis, sicut ad nos & Imperium noscitur pertinere, eidem Ecclesiæ Moguntinæ, dicto Moguntino Archiepiscopo & suis successoribus, Imperiali auctoritate in perpetuum donauimus & concessimus, & nominatum Principem nostrum venerabilem Archiepiscopum Moguntinum præsentibus Principibus solenniter inuestimus, vt eadem Ecclesia Moguntina, idem Archiepiscopus Moguntinus, & successores eius a modo Principatum ipsum teneant & possideant & ad honorem nostrum & Imperii illum foueant & conseruent præsentis Priuilegii authoritate mandantes, quatenus nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, Scultetus, Aduocatus, ministerialis, nulla persona sublimis vel humilis Ecclesiastica seu secularis, contra præsentis donationis & concessionis nostræ paginam ausu temerario venire præsumat. Quod qui præsumpserit, sciat se præter indignationem nostram (cui se nouerit subiacere) in suæ temeritatis vindictam centum libras auri puri compositurum, quarum medietas curiæ nostræ, & reliqua parti passæ iniuriam persoluatur. Ad huius itaque donatio-

nis & concessionis nostræ memoriam & stabilem firmitatem præsens priuilegium fieri fecimus, aureo typario nostræ Maiestatis impresso iussimus communiri. Cuius rei testes sunt B. Patriarcha Aquilegiensis & cæteri. Signum Domini Friderici II. Dei gratia inuictissimi Romani Imperatoris semper Augusti, Ierusalem & Siciliæ Regis &c. Ego Sifridus Ratisponensis Episcopus Imperialis aulæ Cancellarius, vice prædicti Sifridi Archiepiscopi Mogunt: in Germania Archicancellarii recognoui. Acta hæc sunt anno Dominicæ incarnationis. M. CC. XXXII. Mense Aprili, indictione quinta. Imperante Domino nostro Friderico II. Dei gratia inuictissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Ierusalem & Siciliæ Rege gloriosissimo, anno Imperii eius XII. regni Ierusalem VII. regni verò Siciliæ XXXIV. feliciter. Amen. Datum Aquilegiæ.

Hanc donationem Rex Henricus filius ipsius Friderici Imperatoris, pari modo postea confirmauit. Sigifridus igitur huiusmodi donatione Imperiali, simul & Regali confirmatione suscepta, fratribus Monasterii, qui tunc aderant, istam munificentiam Imperialem exposuit, indicauitque, cum iam suæ ditioni essent subiecti, possent nunc litteras ad summum Pontificem Gregorium Nonum dirigere, vt ipsius consensu monasterium, quod etiam hactenus ante donationem Imperialem in multis conseruasset & defendisset, cum Ecclesia Moguntina vniretur. Fratres igitur præstitum beneficium agnoscentes Pontifici tales transmiserunt:

Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Gregorio Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, decanus cum deuoto fratrum collegio quamuis paruo, & ministerialium Ecclesiæ Laurissensis, continuas orationes, ad Christum cum subiectione filiali. Ad Apostolatus nostri gratiam referendum duximus, quod cum ad mandatum examen Iudicum à sede Apostolica delegatorum Dominus Conradus quondam Abbas noster sententialiter fuisset depositus, pro dilapidatione & aliis enormitatibus suis, quas commiserat: Nos sentientes, iam dictæ Ecclesiæ nostræ reformationem in alio non posse consistere, sicut nec reuera potuit, nec potest, memoratos Iudices nostros, de benignitate vestra confisi, de consilio & consensu Principum, qui tunc imperium gubernabant, petiuimus, Ecclesiæ Moguntinæ eandem nostram vniri, præsertim cum Ecclesia nostra sine adiutorio Ecclesiæ Moguntinæ (quæ hactenus nos fouit) non posset aliquatenus resurgere, cum etiam iam dictam Ecclesiam nostram in multis reformauerit redimendo castrum ipsius Ecclesiæ prouide de manu fortiorum, in quo castro multa pars Ecclesiæ nostræ consistit, præterea multas alias possessiones eiusdem Ecclesiæ nostræ per potentiam suam recuperauit. Cum igitur Pater pie & clemens hoc deliberatione & prouidentia Prudentium virorum factum esse sit manifestum, sanctitatis vestræ pedibus prouoluti, humiliter & attente supplicamus, quatenus nostram necessitatem vtiliter aspicientes, factum nostrum & vnionem nostram circa sæpe dictam Ecclesiam Moguntinam ratam habentes, authoritate & misericordia sedis Apostolicæ dignemini confirmare &c.

His literis Gregorius Papa susceptis Sifrido Archiepiscopo Moguntino pro hac causa taliter rescripsit.

Gregorius seruus seruorum Dei, Venerabili fratri Archiepiscopo Moguntino salutem & Apostolicam benedictionem. Insinuantibus nobis dilectis filiis Decano & Conuentu Laurissensis Ecclesiæ & monasterii, innotuit, quod cum Abbas de Wernvveiler ac eius collega, eidem monasterio de mandato Apostolico visitationis officium impendentes, Abbatem ipsius ab eius regimine amouissent, procurationem & defensionem & reformationem ipsius, cum adeo in spiritualibus & temporalibus lapsum esset, quod vix posse resurgere nisi per tuum auxilium crederetur, tibi, in cuius diœcesi consistit, commiserunt: Tu vero circa eam reformationem ipsius sollicitudinem impendisti, quod præter alia grata commoda, quæ tua diligentia iam suscepit, castrum quoddam non modica summa pecuniæ reuocasti. Nos ergo prudentiam tuam super hoc in Domino recommendantes, firmitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus circa commissam tibi procurationem, defensionem & reformationem ipsius, sicut laudabiliter incepisti inuigilans, sic illud foueas, manuteneas & defendas, quod per tuum studium ad statum debitum reducatur, & exinde

reci-

recipere à Domino retributionem, & à nobis debeas commendari. Datum Paruſii IV. Nonas Maii Pontificatus noſtri anno ſexto.

His litteris Apoſtolicis receptis, noluit poſtea Archiepiſcopus vitam monachorum aliquo modo diſſolutam reformare & Monachos ad obſeruantiam regularis diſciplinæ aſtringere, illisque S. Bernhardi regulam præſcribere, ſicut tunc temporis multa monaſteria ordinis Benedicti hinc inde in ordinem Ciſtertienſem ſint mutata. Illi autem Monachi talem reformationem & tale iugum non ferentes, ſe auxilio quorundam Nobilium mandatis Archiepiſcopo apponere cœperunt Quod cernens Sigifridus, impetrauit à Sum. Pont. fieri viſitationis & inquiſitionis officium, quod Epiſcopo Hildesheimenſi à ſede Apoſtolica impoſitum fuit; qui viſitatione peracta, Pontificem Romanum informauit, quod in Monachis ipſius monaſterii non eſſet aliqua ſpes emendationis, eo quod loci ſtatus nunquam poſſet reſurgere, niſi alterius ordinis viri religioſi introducerentur. Sic poſt biennium Papa Gregorius ad eundem Archiepiſcopum Sigefridum ſcripſit mandans ei, vt Benedictinis amotis Ciſtertienſes introducat. Copia bullæ talis fuit.

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei Venerabili fratri Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Lauriſſenſis monaſterii vinea, diutius expectata, vt vuas faceret, ecce in medium dicitur produxiſſe labruſcas, dum monaſterium ipſum, in quo Mariæ officium per contemplationis ſpeciem florere conſueuerat, & in rerum affluentia temporalium Marthæ officioſa ſolicitudo vigebat, malitia inhabitantium faciente, adeo in vtroque (Venerabili fratre noſtro Hildesheimenſi Epiſcopo, cuius prouidentiæ ſuper hoc commiſimus inquiſitionem, referente) didicimus eſſe collapſum, quod loco Mariæ Iezabela, ac loco Marthæ prodigalitate ſuccedentibus, nulla ſpes eſt vlterius, vt in ſuo poſſit ordine reformari. Monachi enim eiusdem monaſterii exteriori & interiori nigredine denigrati, adeo ſe mundi deliciis inuoluerunt, ſubſtantiam monaſterii cum filio prodigo diſſipantes, quod eorum ficulnea immiſſis ſtercoribus diutius expectata, non ſolum fructibus ſed etiam foliis dicitur aruiſſe: quod nihil aliud expetit & expectat niſi radices ficus fatuæ, quæ terram inutiliter occupant, abſcindatur. Ne vero fideles, qui bona eidem monaſterio contulerunt, orationem ſperantes ſuffragiis inibi habitantium releuari, ſpe præconcepta fruſtrentur: iuxta Epiſcopi præfati conſilium, quod ſuis nobis literis innotuit, te, qui loci diœceſanus exiſtis, decet & expedit, maxime cum tempus meſſis aduenerit, zizania Monachorum exiſtentium in eodem ſarculis correptionis euellere, ac triticum in horrea congregares. Compatiatur igitur tua fraternitas, quia & nos compatimur, monaſterio ſic collapſo, & ad ipſum perſonaliter accedens, omnino virtutibus deſtitutum, Ciſtertienſium ordinem plantes in ipſo: Vt ordo de nigro conuerſus in album, purgetur vitiis, & virtutibus augeatur, & ſic in Architriclini nuptiis aqua in vinum ſummi Artificis operatione conuerſa, florem honoris & honeſtatis educet, & fructum boni operis non relinquet: ex quo ſpes fidelium reuiuiſcet, & irrigando tanti nominis & religionis de nouo plantatæ plantulam ſui roris dulcedine deuotius & libentius confouebunt. Si quos autem de Monachis inuenias, quos amor Ciſtertienſis ordinis accendit, illos ibidem retinere poteris, dum tamen de illis nulla opinio ſiniſtra apud bonos & graues facile oriatur. Alios vero per diuerſa loca ſui ordinis in tua diœceſi adeo caute diſponas, ne ouis morbida gregem commaculet, ſed deperdita potius reducatur ad caulas &c.

His litteris Summi Pontificis acceptis, Sigefridus omnes Monachos Benedictinos amouit & conuentum cum Abbate Ciſtertienſis ordinis introducit. Interea Monachi priores grauiter dolentes ſe expulſos, ſtatuunt tantam iniuriam nullatenus ſine vltione ferendam. Conuenientes igitur quadam nocte cum auxilio quorundam amicorum ſuorum monaſterium violenter cum potentia intrant. Abbatem cum Monachis conuerſis & tota familia inuadentes eiiciunt, omnesque ſimul de monaſterio fugant, & monaſterium denuo occupant. Cum autem Benedictini au-

audiſſent, Archiepiſcopum cum exercitu aduentare, relicto monaſterio cum ſpoliis ad tutiora loca ſeſe recipiunt, & quid agere velit Sigefridus, latentes exſpectant. Itaque Ciſtertienſes perſuaſione Archiepiſcopi animati monaſterium Lauriſſenſe, denuo ſunt ingreſſi, & inceptum viuendi modum continuarunt. Cum autem crederent, ſe nunc eſſe ſecuros, antiqui monachi denuo cum potentia ingreſſi, Ciſtertienſes aggrediuntur, cædunt, percutiunt, & exturbant, proteſtantes, ſe omnes interempturos, ſi reuertantur. Vnde ab illo die Ciſtertienſes ita à Benedictinis fuſtibus excepti & plagati, non amplius poterant induci, vt ad Lauriſſam redirent. Vacauit ergo aliquamdiu Cœnobium, dum nec iſti nec illi tuto ſe in illo poſſe conſiſtere cernerent. Tandem Sifridus negotium ad examen ſedis Apoſtolicæ cui tunc Innocentius Quartus præerat, renunciat, à quo ſequens reſponſum recepit.

Innocentius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili fratri Sifrido Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum, ſicut nobis exponere curaſti, felicis recordationis Gregorius Papa, prædeceſſor noſter, intellecto, quod monaſterium Lauriſſenſe Ordinis S. Benedicti Mogunt. diœceſis, erat in ſpiritualibus & temporalibus non modicum diminutum, propter malitiam inhabitantium in eodem tibi dediſſet ſuis litteris in mandatis, vt monachis prorſus ab eo amotis, illud de Ciſtertienſi ordine reformares: tu mandatorum ipſius diligens executor, in eo conuentum Ciſtertienſem introduxiſti. Sed nonnulli perditionis filii, qui in reprobum ſenſum dati Dei filios eo ferociores perſequuntur, quo magis habentur diſſimiles actibus eorundem prædictos Ciſtertienſes à præfato monaſterio ſemel & ſecundo per violentiam eiecerunt: ex quo monaſterio ipſo dato pæne in vaſtitatem, penitus in eo laudis non inſonet vox diuina. Quia vero noſtræ ſolicitudinis dignoſcitur intereſſe in Eccleſiis, quarum vaſtitatem peruerſorum immanitas procurauit, feſtino remedio, ne pereant totaliter, ſuccurramus, inſtituendi in eodem monaſterio conuentum regularium, ſeu etiam canonicos ſeculares, prout tua prouidentia magis loco & patriæ nouerit expedire, liberam tibi authoritate præſentium, concedimus facultatem. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Datum Lugduni, tertio Nonas Maii, pontificatus noſtri anno XI.

Harum authoritate literarum præmunitus Archiepiſcopus Mogunt. præmonſtratenſes de monaſterio omnium Sanctorum Argentinenſis diœceſis, aſſumpſit, & conuentum in cœnobio Lauriſſenſi inſtituit, præficiens eis non Abbatem, ſed præpoſitum, fecitque poſt eum Priorem, ſecundum illius ordinis conſuetudinem. Hanc autem inſtitutionem præmonſtratenſis ordinis in monaſterio Lauriſſenſi literis ſuis confirmauit, quarum datum eſt anno Domini M. CC. XLVIII. Sexto Idus Ianuarii pontificatus ſui anno XVIII. Introducti itaque præmonſtratenſes in Lauriſſam, Præpoſitus & Conuentus Lauriſſenſis recognoſcunt ſe ſubiectos Eccleſiæ Moguntinæ & principatui renunciant, ut ex ſequentibus literis cognoſcitur.

Vniuerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus, quam futuris, præpoſitus & Conuentus Monaſterii Lauriſſenſis, præmonſtratenſis ordinis, Moguntinenſis diœceſis, deuotas orationes in Chriſto. Quoniam venerabilis Pater Sifridus Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus, de conſilio & conſenſu capituli Moguntini, authoritate Apoſtolica nos inſtituit in Monaſterio Lauriſſenſi, aſſignatis nobis prouentibus competentibus & honeſtis, quibus & contenti ſumus. Ratione inſtitutionis huiusmodi, ac ideo, quia locus in diœceſi Moguntina conſiſtit, nos & locum illum ſubiicimus, & ſubiectos reconoſcimus Eccleſiæ Moguntinæ, dicto Domino Archiepiſcopo, & ſuis ſucceſſoribus uniuerſis, iuxta quod inſtitutionis noſtræ priuilegio continetur. Porro cum Imperialis authoritas pariter & regalis de conſilio & aſſenſu Principum, Lauriſſenſis Eccleſiæ principatum cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus

bus, iuribus & pertinentiis ſuis Eccleſiæ Moguntinæ ex certis & legitimis cauſis, duxerit vniendum, ſicuti in Imperiali & regali priuilegiis proſpeximus contineri: Nos in principatu ipſo & cunctis pertinentiis recognoſcimus Eccleſiam Moguntinam. Dominum Sifridum Archiepiſcopum & ſucceſſores eiusdem, ius firmum & ſtabile obtinere, & ſuper his nunquam mouebimus, vel alii ſucceſſores noſtri mouebunt aliquatenus quæſtionem. Sin autem ex inſtitutione noſtra, ratione monaſterii Lauriſſenſis nobis vel ſucceſſoribus noſtris in principatu ipſo vel præſcriptis bonis & iuribus attinentibus Abbatiæ eſſet iuris aliquid acquiſitum, illi renunciamus, & damus & concedimus id eidem Eccleſiæ Moguntinæ Archiepiſcopis, qui pro tempore fuerint, obtinendum, eum ad reformandum, & manutenendum principatum eundem in ſuis iuribus & honore ſimus penitus impotentes, nosque talia poſſidere, ordinis noſtri prohibeant inſtituta. In cuius facti memoriam & perpetuam firmitatem præſentes literas conſcribi fecimus, & Eccleſiarum S. Petri & S. Stephani Moguntinenſium, noſtroque & de omnibus Sanctis Argentinenſis, diœceſis ſigillorum munimine roborari. Actum Moguntiæ. Anno Domini M. CC. XLVIII.

Sic igitur nobilis illa & potentiſſima Abbatia Lauriſſenſis cœnobii ab ordine Benedictino ad Præmonſtratenſes tranſiit, & Sigefridus Baro de Ebſtain primus poſſeſſor totius principatus ſtratæ montanæ factus præfuit & profuit Archiepiſcopatui annis 24. Illi Sigefrido ſucceſſerunt poſtmodum in ſede Moguntina quindecim Archiepiſcopi, qui ſtratam montanam inconuulſe ac integraliter poſſiderunt, nec non Archidiœceſin ſuam ampliarunt; Vti Gerlacus Comes de Naſſau, qui circa annum 1366. Eichsfeldiam à Comitibus de Glichenſtain, & Conradus tertius Ringauius ad lapidem anno 1424. Oppidum Stainhaim cum 14. pagis à Baronibus de Ebſtain coemit; A Diethero autem de Iſenburg comite in Büdingen incepit confuſio, ſub anno enim 1459. per compromiſſum Simoniace in Archiepiſcopum electus, anno autem 1461. à Pontifice Pio ſecundo ob contumaciam & inobedientiam erga Apoſtolicam ſedem depoſitus, & Adolphus Comes de Naſſau eſt conſtitutus; cum autem neuter cedere vellet, quilibet pro ſua parte ſibi ab amicis, externis principibus & comitibus quæſiuit defenſores. Adolphus igitur Comitem Palatinum Fridericum primum in auxilium aſſumpſit, ſed poſtea munerum amplitudine & promiſſorum magnitudine à Diethero pellectus, deſerens Adolphum Diethero adhærere cœpit, qui cum labores & impenſas pecunia recompenſare non valeret, ſtratam montanam cum vniuerſis ſuis prouentibus & caſtellis ſtipendii loco pro centum florenorum millibus, iure tamen receptionis, Palatino in poſſeſſionem tradidit. Ex tunc multiplicata fuerunt mala in terris his duobus Archiepiſcopis ſubiectis, atque in tantam miſeriam deuenit Moguntina Eccleſia, ita, vt ſub illa in hodiernam lucem adhuc oppreſſa iaceat. Cum autem particularis tractatus ante aliquot annos de hoc diſſidio ſit editus, plura inde legi & erui poſſunt. Quamuis vero Palatinus contra reuerſalia multa in Principatu Stratæ montanæ mutauit, Præmonſtratenſes tamen ab illo tempore, quo à Sigefrido anno 1248. fuerant introducti, manſerunt in monaſterio Lauriſſenſi ſtabiles, & in regulari diſciplina conſtantes vsque ad annum 1555. Obiit enim tunc duodecimo Maii vltimus illius cœnobii præpoſitus de ordine Præmonſtratenſi venerabilis Pater Iacobus Zentner de Heidelberga, relicto poſt ſe Ioanne Carpentario Wormatienſi in præpoſitum. Diu prætactus Zentner monaſterio præfuit, anno enim 1542. cum colonis Villæ in Boxheim nouum fecit contractum, qui etiam eſt præ manibus. Eodem autem anno, quo ille Pater obiit, Palatinus Comes Fridericus, qui relicta religione Lutherana Caluini doctrinam amplexus, relegatis ſeu fugatis monachis monaſterium ipſum ac eius poſſeſſiones contra pacta iniuſte occupauit, & ſic illud ab omni pietate, cultuque diuino, aris profanatis ac deſtructis vsque ad noſtra tempora vacuum permanſit. Vltimo tandem anno 1621. cum hoc ipſum ab Hiſpano mi-

lite

lite occuparetur, neſcitur, quo caſu aut iniuria illud totum concrematum ac ignibus conſumptum fuit.

Et hic tandem celebris illius monaſterii, miſerabilis finis & exitus; quodque plurimorum regum & Principum antea reconditorium fuit, nunc vepribus ac virgultis coopertum cernitur. Sperandum tamen, ſi Deus illos deſtruat qui bella volunt, concludatque ora eorum qui apertis faucibus adhuc bonis Eccleſiaſticis inhiant, &conſilia etiam illorum contra filiam Sion & Domum Iacob conſpirantium diſſipet, non defuturos poſtea, qui diuino inſtinctu locum illum in Dei ſeruitio deinceps aliquo modo vigere faciant. Quod vt fiat, Deus optimus maximus, ipſis ſanctis quorum reliquiæ ibi fuerunt, interuenientibus, ſummopere precandus eſt & inuocandus &c.

BRVNONIS HISTORIA BELLI SAXONICI.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

Historia, quam exhibemus, statum seculi vndecimi plurimum illustrat. Auctor eiusdem est Bruno, quem, vt distinguant ab aliis, eiusdem nominis, monachum solent adpellare. Coæuus erat, vti ex integra historia satis patet, nec tamen vbi vixerit, constat. Vossius * de eodem sic habet: *tum quoque Bruno monachus historiam belli Saxonici, suo tempore gesti, perscripsit ad Werinherum, Episcopum Merseburgensem. Tractat hoc opere de adolescentia Henrici IV. Imp. ac bellis, quæ gessit cum Saxonibus: item de Rudolpho, & Hermanno regibus in schismate electis. Orditur ab anno* CIↃ. LXXIII. *ac desinit in anno* CIↃ.LXXXIII. *Quod si talis erat Henricus IV. qualem eum Bruno depingit; sane nihil eo fuit sceleratius. Sed multo aliter de eo tradidere veterum non pauci. Atque hoc in caussa est, cur Marquardus Freherus, cum Brunonis huius historiam primus ederet in lucem: velut antidoti loco subiecerit apologeticum, quem de vnitate ecclesiæ conseruanda, & schismate inter Henricum ac Gregorium, animi atque affectus sui monumentum apud omnes esse voluit.* Vossium sequitur Martinus Zeillerus ** & Christophorus Hendreich, qui tamen verba a Vossio adiecta, male intellexit, addens: *Librum eum e Fuldensi Bibliotheca primum in publicum dederat, ac Ferdinando Archi Duci Austriæ dicarat Vlricus Huttenus*, cum tamen Vossius, qui idem dicit, hæc verba non de Brunonis libro, sed de Venerici Vercellensis apologia, quæ Brunoni fuit opposita, intelligi velit. Bibliotheca Lipsiensium Paulina codicem seruat chartaceum manu exaratum, in quo hæc historia continetur, quem nobiscum beneuole communicauit summe Reuerendus Börnerus, qui eidem cum industria præest Bibliothecæ, ex quo nonnulla, quæ in Freheri editione erant corrupta, emendauimus. Cæterum, hanc historiam paucis immutatis, reperimus in Chronico Magdeburgensi, quod Meibomius Tomo Secundo Scriptorum Rerum Germanicarum inseruit a p. 288. ad 319, si modo diplomata excipias, quæ idem expilator omisit. Contulimus autorem cum Lamberto Schafnaburgensi, Ottone Frisingensi, Continuatore Hermanni Contracti, Sigeberto Gemblacensi, Alberto Stadensi, Alberico, Chronographo Saxone, Helmoldo, Adamo Bremensi, Bertholdo Constantiensi, Mariano Scoto, Conrado Vrspergensi, Monacho Herueldensi apud Schardium, Spangenbergii Chronico Mansfeldico, Lehmanni Chronico Spirensi, Auentini & Aldzreiteri Annalibus Boiicis atque Crusii Annalibus Sueuicis. Præter hos autem nobis vsui fuerunt Scriptores Vitæ Henrici IV. Goldastus quidem in Apologia sua pro Henrico IV. Brunoni & Bertholdo Constantiensi opponit auctorem Anonymum de Henrici IV. Rom. Imperatoris bello contra Saxones. Dum enim isti omnem culpam in Imperatorem reiiciunt, hic Imp. postquam adultior factus iustitiam commendat & legum obseruantiam in Imperio: Saxonum vero reprobat iniquitatem & defectionem. Imperatoris quoque partes tenet Auctor Vitæ Henrici IV. quem Otbertum Leodiensem Episcopum esse coniectatur Goldastus; quem & Vrstisius & Reuberus collectioni suæ inseruerunt. Contra Brunonem quoque facit Veneciri Vercellensis Liber Apologeticus, qui huic historiæ est subiectus. Iacobus Gretserus Pauli Bernritensis Historiam Hildebrandi & Gerhohi Reicherspergensis in Bauaria Præpositi de Henrico IV. & V. Impp. & Gregorio VII. nonnullisque consequentibus Romanis Pontificibus edidit Syntagma, quo iniurius satis fuit in Henricos. De vtroque Auentinus *** sic loquitur: *Legi multos, præsertim Paulum Bernritensem, Gerochum Reicherspergensem antistitem, Augustinianos mystas in Bauaria ortos. Vterque de huiuscemodi discordia pernicioſos libros edidit, vterque pars huius tumultus fuit. Ille Reginoburgi, hic Augustæ primariæ ædis sacerdos, ambo rebus Hildebrandi studuere. Quamobrem sedibus pulsi in exilium acti sunt.* Ipsis Melchior Goldastus opposuit Replicationem pro imperio, vna cum Apologia pro Henrico IV. Addi potest Henricus IV. Imperator, exemplum turbatæ Reipublicæ, dissertatione politica descriptus a Venerando olim Præceptore Georgio Schubarto.

PRV-

* *De Historicis latinis lib. II. c. LXVII. p. 388.* ** *Histor. celebr. Histor. p. II. p. 24.* *** *Ann. Boi. Lib. V. c. XIII.*

p. 99.

BRVNONIS

DE

BELLO SAXONICO HISTORIA,

Ad Werinherum Episcopum Merseburgensem: in qua describitur adolescentia HENRICI IV. Imper. eiusque bella cum Saxonibus, itemque electio Rudolphi & Hermanni Regum in schismate: ab anno Domini circiter MLXXIII. vsque ad annum MLXXXII.

PROLOGVS SAXONICI BELLI.

DOMINO *suo dilectissimo, nunquam sine pia veneratione nominando, Werinhero sanctæ Merseburgensis Ecclesiæ Præsuli venerando, Bruno, licet perexigua, suæ tamen familiæ portio, quicquid valet hominis vtriusque deuotio.*

Inter eum, qui munus aliquod donat, & eum cui donatur, hæc est obseruanda ratio, vt cum iste suis in thesauris nihil pretiosius, quod donet inuenire valeat, tum ille munere tali nihil iocundius accipiat. Quod ego considerans, cum paternitati vestræ, cui pro viribus meis, immo vltra vires meas semper seruire desidero, munus aliquod offerre voluissem, quo feruorem mentis etiam foris alicuius operis attestatione monstrarem, omnibus scriniis mearum facultatum perquisitis, solum literarum genus inueni, quod & vestræ conuenire dignitati, & meæ non impar esse putarem deuotioni. Hoc enim munus cæteris omnibus, quæ sibi inuicem possit benignitas humana largiri, pretiosius æstimo: quia eius & origo nobilior, & vsus excellentior, & ætas probatur esse diuturnior. Aurum namque vel cætera, quæ homines præcipua ducunt, de terræ visceribus nata nullum tribuunt animæ profectum, sed fragilitati corporeæ breue subsidium, vel etiam luxuriæ præbent turpe seruitium, & dum corpora sustentant hominum, effugere proprium non possunt interitum, quamuis etiamsi quieta iaceant, non sint tuta, dum tinearum morsibus, vel scabræ rubigine corrosa diu manere non valeant. Studium vero literarum à lateris animæ secretioribus ligone rationis effossum, nullum debet corporis imbecillitati seruitium, sed eum, cuius industria processit, format & instruit animum, adeo senectutis vel interitus ignarum, vt etiam ea quæ torrente violentia temporis rapiuntur ad interitum, ab ipso temporis impetu literarum virtus conetur eripere, & semper noua quasi stationaria legentibus ostendere. Igitur bellum quod Henricus Rex cum Saxonibus egit, volo breuiter & veraciter scribere, sicut ab his, qui rebus intererant, potui cognoscere. Quod cum

p. 100. *sui magnitudine, tum magis misericordia Dei, quam in ipso bello sumus experti, est memorabile, sicut in sequentibus, si quis legere dignabitur, poterit agnoscere. Sic enim in flagello vino seueritatis oleum pietatis admiscuit, vt & Prophetam vera loquutum esse gaudentes agnosceremus,* cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis, *& Apostolum,* fidelis Deus, qui non permittet vos tentari super id, quod potestis. *Sed*

priusquam incipiam ipſius belli ſeriem explicare, oportet me pauca de pueritia & adoleſcentia eiusdem Heinrici præmittere, vt dum, qualem vitam puer vel adoleſcens agebat, lector agnouerit, minus miretur, quod inteſtinum bellum vir factus inceperit. Verum ne hoc opus quilibet in manus accipiens ſtatim velit conſpuere, placuit mihi illud veſtri nominis prænotatione munire, quatenus dum veſtrum nomen pagina prima demonſtrat, ſequens opus à ſputis defendat. Ergo veſtra dignitas dignetur illud tanta alacritate ſuſcipere, quanta à me offertur deuotione.

INCIPIT
SAXONICVM BELLVM
HENRICI IV. IMPER.

Lamb. Schafn. 1056, *Otto Friſ.* 6. c. 34, *Cont. H. Contr.* p. 337, *Vita Henric. IV.* p. 381, *Lang* Chron. Citic. p. 774.

POſtquam Heinricus Imperator ab hoc ſæculo felici morte migrauit, filius eius Heinricus quartus infeliciter in hoc ſeculo relictus vitæ, regnum patris electione communi ſuſcepit. Quod quum adhuc decenter, vtpote puerulus quinquennis, gubernare non potuit, ipſum cum regni cauſa curandum cunctorum iuſſu Principum mater ipſius Agnes venerabilis Imperatrix accepit. Sed quum procedente temporis curſu puer ætate quidem, ſed non ſapientia, vel apud Deum vel apud homines proficeret, matrisque monita regio faſtu tumidus iam minus audiret, Anno Colonienſis Præſul venerandus, eum violenter matri eripuit, eumque cum omni diligentia, ſicut decebat Imperatoriam prolem, non tam regi quam regno proſpiciens, nutrire curauit. Non enim ignorabat, quod Rex inſipiens perdet populum ſuum, & ciuitates inhabitabuntur per ſenſus prudentum, nec neſciebat etiam, quod ſicut aliquos humili ſtirpe procreatos virtutes declarant, ſic a magnis natos parentibus, ſi doctrina bonique defecere mores, culpæ dedecorant.

Lamb. Schafn. 1062, *Otto Friſ.* 6. c. 34, *Cont. H. Contr.* p. 338, *Sig. Gembl.* *Albericus* 1062, *Ad. Brem.* 3, c. 135,. *Alb. Stad.* 1057, *Adlzreiter.* A. Boi. p. 1. lib. 17, n. 19.

Verum, priusquam ille puerili ſimplicitate transcurſa, adoleſcentiam (quæ communis eſt omnium campus flagitiorum) ingreſſus, ad biuium Samiæ literæ peruenit, derelicta ſublimi ſemitæ dexterioris anguſtia, decliuem plateæ ſiniſtræ latitudinem qua incederet, elegit, calleque virtutum penitus abdicato, totis viribus poſt concupiſcentias ſuas ire diſpoſuit. * Quod vt liberius facere potuiſſet (non enim ſub illo magiſtro ſibi licebat, quicquid libuit) prius magiſterii illius auctoritatem à ſe penitus excuſſit, & qui ad regnum gubernandum fuiſſet electus, iam ſe ab aliquo gubernari eſt dedignatus.

Igi-

* Contrarium plane tradit auctor Anonymus de Henrici IV. bello contra Saxones apud Goldaſtum *p. 21.* dum canit;

Sed Rex vt teneros ſuperat virtutibus annos,
Ante nimis laxas huic genti ſtrinxit habenas,
Iura dedit, leges ſtatuit cohibenda coërcet,
Eccleſiis, viduis, miſeris, vi rapta requirit:
Nec fecit quisquam poſt hæc impune rapinam
Talia quod populus tolerabat froena ſuperbus,
Perdoluit, multumque timens ne pœna ſequatur
Tot malefacta ſui, ſtuduit contraria Regi
Viribus atque dolis, furor hinc euenerat omnis.
Hinc belli cauſæ veniunt, ſub imagine recti.

Igitur Rex ab Episcopo manumissus, quum sui iuris esse cœpisset, tunc patefecit quam viam vitæ sectari decreuisset. Vepres enim libidinum, quæ in hac ætate etiam eos fatigant, qui eas in se frequentibus ieiuniis arefaciunt, & assiduis orationibus eradicant, eo fructuosius in eo geminabant, quo eas nec ipse, vtpote igne primæ iuuentutis ardescens, & regni luxus deliciis affluens, ab agro sui cordis euellebat, nec eas aliquis ab eo, Rege videlicet monitores aspernante, exstirpare ferro correptionis audebat.

p. 101. Erat eodem tempore Bremensis Præsul Adelbertus, sic typho superbiæ turgidus, vt nec in seculari nobilitate, nec in sancta conuersatione quenquam putaret sibi æqualem. Ipse quum in aliqua summa festiuitate publicam missam Rege præsente celebraret, & populo verbum Dei dicturus, ex more locum altiorem ascenderet, inter cætera quasi bonos & nobiles in hac terra conquerens defecisse, se solum & Regem (se scilicet anteponens Regi) dixit de nobilitate remansisse, cum duo fratres ipsius iisdem parentibus nati starent præsentes. Et quamuis Apostolorum principis fratris sui Petri nomen non haberet, se tamen eandem quam Petrus habere potestatem, vel etiam maiorem, quam dominum suum, non vt Petrus vnquam negasset.

Lamb. Schafn. 1063, *Ad. Brem.* 3 c. 35, *Chron. Magdeb.* ap. Meibom. tom. 2. p. 288, *Adlzreiter* Ann. Boi. p. 1. lib. 17. n. 26.

Ipse cuidam in suo Episcopatu Abbatissæ, quæ nescio quid in eum peccauerat, præcepit per obedientiam, vt intra dies xv. hanc præsentem relinqueret vitam. Et quod ipsa tum ægrotabat, ille vanus suum in ea præceptum impleri posse sperabat, & si casu moreretur, mortuam suo iussu volebat vt crederetur. Die vero xv. illa iam sanitate recuperata, misit Episcopo legatum, nescio pro qua causa. Quem vt ille de longe aduentantem vidit, sibi assidentibus lætabundus dixit: *Nunquid mea potestas minor in ista, quam fratris mei Petri fuit in Saphira? ecce ista misera est mortua, auctoritate iubente mea.* Sed postquam nuncio propius accedente, viuere eam, & ab infirmitate conualuisse cognouit, a superbia sua valde confusus obticuit.

Aliquando, quum (sicut solebat) in curia Regis esset, & mensam Regis cottidie delicatioribus quam ipse Rex, epulis oneraret, quadam die cunctis ad cibum pertinentibus præ nimio luxu consumptis, dapifer eius nihil habebat, quod cum ex consuetudine sua venustum, ipsique Regi comedendum mensæ Regis imponeret: sed nec erat pretium quo cibum emeret pretiosum, quod in similem vsum totum consumpserat argentum.

Quod quum Episcopus non ignoraret, die illa latitabat, ne eum dapifer inuenire potuisset, volens vt ille per suam industriam quolibet modo perquireret, quod ad mensam sibi decenter apponeret: sed ille postquam dominum suum diu quæsitum tandem in capella quadam, quo confugerat, esse cognouit, ad ostium capellæ confidentius pulsans se intromitti postulauit. Cuius vocem vt Episcopus agnouit, subito in terram quasi in orationem prostrauit. Ille ingressus, vt eum iacentem conspexit, & eum nec tussi nec screatu erigere potuit, tandem sese iuxta Episcopum velut simul oraturus extendit, & ei in auriculam loquens; *Orate*, dixit, *vt vobis hodie sit, quod manducetis, quod nondum quicquam, quod honeste super mensam vestram ponatur, habetis.*

Episcopus velut ab exstasi repente expergefactus, *Quid*, ait, *stultissime fecisti, qui me a colloquio Dei temerarius abstuliste? si quid frater Transmandus videre meruit, tu vidisses, nunquam mihi posito in orationibus appropinquasses.* Ille autem ibi præsens aderat, & quod talia videbat Episcopo placere, Angelos cum eo loquentes in oratione se iam dudum dixerat vidisse. Erat autem ipse pictor ab Italia.

Hic igitur Episcopus vbi Regem infrenem velut equum per abrupta flagitiorum ruere vidit, eius se lateri familiariter adiungere quæsiuit; non vt vitiorum spinas, quæ fuerant ortæ, manu seueræ auctoritatis radicitus erueret, & virtutum semina Episcopali prædicatione plantaret, sed vt germina viciorum adulationis aqua rigaret, & si quæ virtutum fruges emergerent, amaritudine peruersi dogmatis enecaret. Neque enim vt ante Deum perpetratis facinoribus caueret, cum Tobia dicebat; *Attende tibi ab omni fornicatione, & omni tempore benedic Deo, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat*, nec vt

perpetrata lacrymis pœnitentiæ lauaret, cum Nathan ſub velamento parabolæ ferrum increpationis portauit, quo vlcere mentis repente percuſſo conſcientiæ virus efflueret, ſed velut Apoſtolicum dabat ei præceptum; *Fac omnia quæ placent animæ tuæ, hoc ſolum obſeruans, vt in die tuæ mortis, in recta fide inueniaris.* Quum ſcriptura dicat: *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Et rurſum; *Non ſemines mala in ſulcis iniuſtitiæ, & non metes eam in ſeptuplum.*

Ille vero ita docebat, quaſi ſit in hominis poteſtate, in vna hora mutare vitam ſuam. Quum prouerbium ſit; *Adoleſcens iuxta viam ſuam etiam quum ſenuerit, non recedet ab ea, & odorem quem ſemel imbiberit recens teſta, diu ſeruabit.* Hac igi- p.102
tur Epiſcopi non Epicopali doctrina Rex in nequitia confortatus, iuit per libidinum præcipitia, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus; & qui multorum Rex erat populorum, thronum poſuit in ſe libidini cunctorum reginæ vitiorum.

Lamb. Schafn. 1065. 1069. 1073, *Chron. Magd.* p. 289, *Bert. Conſtant.* 1086, *Adlzreiter* A. Boi. p. 1. lib. 18. n. 1, *Gerhobi* Synt. Reicherspergenſe c. 11.

Binas vel ternas ſimul concubinas habebat, nec his contentus cuiuscunque filiam vel vxorem iuuenem & formoſam audierat, ſi ſeduci non poterat, ſibi violenter adduci præcipiebat. Aliquando etiam ipſe vno ſiue duobus comitatus, vbi tales eſſe cognouerat, in nocte pergebat, & aliquando voti ſui mali compos efficitur, aliquando vero vix effugiebat, ne a parentibus amatæ ſiue marito occideretur. Vxorem ſuam, quam nobilem & pulchram ſuaſionibus Principum inuitus duxerat, ſic exoſam habebat, vt poſt nuptias celebratas eam ſponte ſua numquam videret, quod & ipſas nuptias non ſponte ſua celebrauerat. Ergo multis modis eam a ſe ſeparare quærebat, vt tunc quaſi licenter illicita faceret, quum hoc quod licebat, coniugium non haberet.

Denique cuidam de ſuis familiaribus, vt peteret Reginæ concubitum præcepit, magnumque ei præmium, ſi potiretur eo promiſit, quod inde illam non negaturam ſperabat, quod iuuencula virum experta iam quaſi deſerta viuebat. Regina vero ſub fœmineo corpore cor habens virile, ſtatim de quo fonte conſilium hoc emanaret intellexit, & primo quidem velut indignata negatur, ſed ſicut ille pertinaciter (ſicut prædoctus erat) inſtaret, quod rogabatur, ore tantum promiſit. Ille gratulabundus rem Regi nunciat, & horam qua perficienda eſſet indicat. Rex vero lætus ad cubiculum Reginæ ſimul cum adultero pergit, vt dum eos pariter commiſceri ipſe videret, eam a ſuo coniugio legaliter abiiceret, vel etiam (quod magis volebat) occideret.

Sed quum adulter ad oſtium Reginæ pulſaret, & hoc illa velociter aperiret, Rex timens ne illo prius intromiſſo ipſe excluderetur, oſtium concitus irrupit, Quem Regina agnoſcens, adultero foris relicto ianuam citiſſime clauſit, & ſuis virginibus conuocatis, eum ſcamnis & baculis, quæ arma ad hoc collegerat, in tantum verberauit, vt eum ſemianimem relinqueret: *Fili meretricis*, inquiens, *vnde tibi hæc audacia?* Ille clamat, ſe eſſe Heinricum, ſe eſſe ipſius maritum, ſe voluiſſe legitimum eius concubitum: Illa reclamat, Hunc non eſſe maritum, qui furtiuum quæſiſſet adulterium, ſi maritus eſſet, cur non aperte ad ſuum thorum accederet? Itaque pene vsque ad mortem percuſſum de cubiculo eiecit, oſtioquoque clauſo lectum ſuum petiuit.

Ille quid ſibi accidiſſet, nulli auſus eſt confiteri: ſed ægritudinem aliam ſimulans, integrum fere menſem iacuit in ſuo cubili. Illa enim non capiti, non ventri pepercerat, ſed totum corpus integra cute contuderat. Qui poſtquam conualuit, quamuis acriter correptus, antiqua flagitia ſua non deſeruit.

Si qua coram eo querelam de qualibet iniuria feciſſet, & ab eius regia poteſtate ſibi iuſtitiam fieri poſtulaſſet, ſi illius inſaniæ ætas eius & forma placebat, pro iuſtitia quam petebat, iniuſtitiam multiplicem reportabat. Nam poſtquam ipſe in ea quamdiu placuit libidinem ſuam impleuit, alicui de famulis ſuis eam velut vxorem dedit.

Bert. Conſtant. Chron. Saxo 1068.

Ita nobiles in hac terra mulieres, ipſe prius eis turpiter abuſus, ſeruili coniugio turpius dehoneſtauit.

Hæc

Hæc omnia vidit ille falsus & fallens sanctus Episcopus Adelbertus, vidit, neque prohibuit, immo sua doctrina eum, quo sine timore vel pudore talia faceret, velut adhortando confortauit. Stultum namque dixit esse, si non in omnibus satisfaceret suæ desideriis adolescentiæ.

Multa & magna in hoc genere eius flagitia sponte prætereo, quod ad alia alterius generis ipsius scelera festino: Hoc tantum hic vltimum locum teneat, quod in eo iustus iudex inultum non relinquat, ignominia videlicet quam sorori suæ fecit, quod
p. 103. eam manibus suis depressam tenuit, donec alius ex ipsius iussu coactus fratre præsente cum ea concubuit, cui non profuit, quod Imperatoris filia, quod ipsius vtroque parente soror vnica, quod sacro capitis velamine Christo fuerat desponsata.

Sed quia nefanda stupra, nefandiora generare solent homicidia, sicut ille non vnam Bersabe libidinosus stuprauit, ita non vnum Vriam crudelis interfecit. Tot enim in homicidiis immania perpetrauit facinora, vt dubium sit, quæ maior sit eius infamiæ, libidinis incestæ, an crudelitatis immensæ. Omnibus erat horribiliter crudelis, sed nullis ita, vt familiarissimis suis. Qui omnium particeps erat secretorum eius, & conscius vel adiutor flagitiorum siue facinorum, dum securus sui de aliorum morte tractanti fauebat, coactus est mortem pati, quam non timebat. Et hoc pro qua culpa? quod vnum contra eius voluntatem dixit verbum, vel tacens aliquod eius consilium sibi non placere gestu quolibet ostendit. Multos namque consiliarios habebat, sed nullus ei dare consilium audebat, nisi quod ipsi placeret. Si quis vel inscius aliquid, quod nollet, ei consulebat, delictum quod ignoranter egerat, sui sanguinis effusione luebat. Nec alicui suam demonstrabat iram, donec incauto faceret auferri vitam.

Quidam de secretariis suis nomine Conradus, iuuenis nobilitate & moribus insignis, si hoc solum Deus ei dedisset, vt consiliarius regis nunquam fuisset. Hic erat quadam die Goslariæ, certus se tam bene gratiam Regis habere, sicut tunc, quum eam habebat optime. Rex autem erat in Hertesburg castello, quo propter eos, qui facinorum ipsius erant conscii & fautores, nullus nisi nomine vocatus ascendebat. Mittit igitur Rex Goslariam, iubens vt Conradus ad se citissime veniat, & nullum præter armigerum suum, qui se comitetur, assumat. Ille se putans ad aliquod consilium, cui nulli præter se liceret adesse, vocari, vt fidem suam maiorem ostenderet; etiam plus, quam iussus fuisset, fecit, & ipse suus armiger factus cunctis incomitatus equitauit. Ergo veniens in siluam vidit insidias, nec credidit eas sibi paratas, tamen quod (vtpote solus) tantam multitudinem timuit; Ecclesiam quæ prope erat, celeriter petiuit; Burchardus Misnensis præfectus, huius latrocinii ductor nequissimus, ad Ecclesiam sequitur, eique, si velit egredi, quod nihil mali patiatur, in sua fide pollicetur. Ille quamuis ei nullam fidem haberet, tamen sciens, quod si sponte non exiret, Ecclesiæ non parcerent, exiuit, eiusque se fidei commendauit. Quem ducentes in solitudinem, sicut erant iussi, crudeliter interfecerunt; & nec in ipsa morte ei, quare moreretur, indicauerunt. Nec vnquam vere cognouit aliquis, quare fuisset occisus, nisi quidam mussitabant, quod illi Rex imponeret, quod cum quadam concubina sua iacuisset. Sed Rex, vt suspicionem mortis eius a se tolleret, auctores eiusdem mortis, quos latitare ad horam iusserat, persequi ab omnibus amicis suis imperat; & illum sepeliri in loco fecit honorabili, ipseque eius sepulturæ tristis interfuit, & (vt ad omnia simulanda doctus erat) non parum lachrymarum fudit. Sed tamen nulli, quin esset (sicut erat) præcepto Regis occisus, credibile fuit.

Fama fuit, quod quendam de familiaribus adolescentem nobilissimum sua manu, dum quasi iocaretur, interfecerit; & eo furtim sepulto; in crastino quasi pœnitens ad suum magistrum Adelbertum Episcopum venerit, & ab eo sine vlla satisfactione indulgentiam percepit. Sed quia huius veritatem mihi non contigit agnoscere, placuit mihi eam inter ambigua relinquere, quamuis omnibus pene versaretur in ore.

Noui autem quendam de familiaribus Regis, qui aliquando de curia venit ad fra-

fratrem ſuum, (frater autem ille Epiſcopus erat) & quaſi iactando fratri ſuo narrabat, quod nullus eſſet in curia, qui magis, quam ipſe, eſſet in Regis gratia. Quod quum frater eius Epiſcopus libenter audiret,& eum diligenter admoneret,vt gratiam Regis omnibus modis tentare quæreret, quia & ipſi honeſtum, & omnibus ſuis vtile eſſet. *Facerem*, dixit ille, *ſi ſimul cum gratia terreni Regis poſſem tenere gratiam cœleſtis. Sed veraciter*, inquit, *agnoui, quod ſi quis huius Regis familiariter habet gratiam, habere non poterit æternam vitam.* Igitur paulatim ſe ſicut prudens à curia ſub trahebat, & iam minus & minus ad ſecreta Regis accedebat, & nec omnino aberat, p.104. nec ſicut erat ſolitus frequens aderat. Quem vbi Rex minus aſſiduum vidit in ſuo ſeruitio, cauſam quare faceret, non inquirit; nec ei quicquam malæ voluntatis oſtendit: ſed ſuo iam volens parcere ferro, quærebat eum perdere enſe alieno. Itaque pro qua cauſa ficta vel vera neſcio, miſit eum ad Regem Ruſſiæ. Quam legationem ille libenter accepit, primum quod per hoc quaſi probauit, ſe a gratia Regis non abeſſe, cui ſecreta non dubitaret, vt antea credere; deinde quod ſperauit, ſe legationis huius labore meriturum,vt legatione proſpere facta reuerſus, non paruum a Rege deberet accipere beneficium; nec hæc etiam minima fuit cauſa, quod libenter aberat a curia. Igitur perrexit, nec adhuc, quid de ſe diſpoſitum fuiſſet,intellexit.Poſt aliquot vero dies,cum veſpere declinaſſet in diuerſorium,iubet ſibi bonum parari conuiuium: quumque iam comites eius aliquantulum bibiſſent, exiliuit Sclauus quidam, vilis perſona, &, neſcio,dixit,quid eſt, quod ego porto, quod Epiſcopus Eppo mihi dedit, & vt Regi, ad quem miſſus vadis darem præcepit. Quod quum ſibi ille monſtrari rogaret, protulit Sclauus epiſtolam Regis imagine ſigillatam. Ille nil moratus ſigillum fregit, clericum ſuum, quid illæ literæ vellent, exponere ſibi præcepit. Clericus legit, & expoſuit; Hic autem ſenſus erat in literis: *Scias in hoc te maxime qualis amicus mihi ſis, poſſe monſtrare, ſi hoc effeceris, vt iſte meus nuncius nunquam in meum regnum poſſit remeare, quod vtrum æterno carcere, vel potius efficias morte, nihil puta differre.* Literis itaque conſumptis igni, ipſe lætus iter ſuum peregit, legationem prudenter impleuit, non paruo munere donatus rediit, domino ſuo Regi regalia dona portauit.

De quodam intimo ipſius conſiliario, cuius vocabulum ſicut aliorum multorum ſponte prætereo, rem comperi, quam idcirco hic placuit inſeri, quod duo non minima continet in ſe Regis vitia, quæ ſunt videlicet crudelitas & luxuria. Hic cum non eſſet ortus a Saxonia, duxit vxorem natam a Saxonia, virginem tam formoſam corpore, quam & nobilem genere. Rex ipſe eam illi a parentibus eius impetrauit, Rex ipſe nuptiis interfuit, ſed dubium, vtrum magis pro ſponſi honore, an pro amore ſponſæ. Nondum illa deſponſæ virginalis pudicitiæ pudorem depoſuit, quum Rex omni pudore depoſito, vt eam ſibi ad lectum ſuum mitteret,ipſum ſponſum petiuit. Quum nec vllam rem, dixit ille, nec ipſam vitam vobis vnquam velim negare; hæc ſola res eſt, quam nec vos decet a me petere, nec ego vobis poſſum concedere. Rex magnus diſſimulator, dolorem quem in corde magnum habuit, nec vultu, nec verbis oſtendit. Poſt non multos autem dies, quum ille iam ſecurus nihil ſibi timeret, Rex media fere nocte miſit ad eum, præcipiens, vt ſolus ad ſe veniret. Ille quamuis more Regis cognito certus eſſet, quod in ipſa nocte mori debuiſſet, tamen, quo iubebatur, iuit, ſed prius loricam triplicem ſubter tunicam induit. Quumque ad veſtibulum cubilis regii veniſſet, ecce duo gladii ad duo latera eius affixi,in mediis eius viſceribus ſibi obuiarent, niſi eos thoracis fortitudo repuliſſet. Ille tamen ad Regem peruenit, & ei qualiter ante cubile eius ſuſceptus eſſet indicauit. Cui Rex præcepit, vt ſi deinceps viuere vellet, hoc ab eo nullus vnquam ſciret.

Omnibus his malis hoc malum ſuperaddidit, quod cæteris omnibus malis & antiquis firmamentum quo vigerent, & nouis quo ſurgerent, initium dedit. Epiſcopos enim non pro qualitate meritorum ſecundum Canonum decreta conſtituit,ſed ſi quis maiorem pecuniam dedit, vel ipſe maior eius flagitiorum adulator exſtitit, hic dignior quolibet epiſcopatu fuit. Quumque alicui ſic epiſcopatum dediſſet, ſi ei alius

plus

Biol. Jag. plus daret, vel eius magis facinora laudaret, illum priorem quasi simoniacum fecit deponi, & istum secundum quasi sanctum in eodem loco consecrari. Vnde contigit, vt multæ ciuitates in illis temporibus duos episcopos simul haberent, quorum neuter episcopi vocabulo dignus esset. Bauenbergensem episcopatum tam rebus exterius diuitem, quam sapientibus personis intus venerabilem, cuidam mangoni dedit, immo pro inæstimabili pecunia vendidit; qui melius sciebat nummos monetæ cuiuslibet æstimare, quam textum cuiuslibet libri, ne dicam intelligere, vel exponere, saltem regulariter pronunciare. Qui quum in sacro officio vigiliæ Paschalis, primam ex more lectionem coram sapientibus clericis pronunciauit; *Terra autem erat inanis* p.105. *& vacca.* Ipse nimirum, licet bipes, vacca bruta & omni probitate vacua. Ipse tamen, quamuis nec suo, nec Ecclesiæ, quam ipsi quasi regendam acceperat, auro parceret, vt gratiam Regis obtineret, ipso Rege consiliante deponitur, & Episcopatus alii datur, non qui vita & sapientia sit episcopatu dignior, sed qui Regis flagitiorum maior in omnibus fuisset assentator.

Inter hæc omnia iam abeunte adolescentia, mox vt Adelbertum Bremensem Episcopum nactus est consiliarium, ipsius suasionibus cœpit in diuersis locis altos & natura munitos montes quærere, & in his huiusmodi castella fabricare, quæ si in locis competentibus starent, ingens regno firmamentum simul & ornamentum forent. Quorum primum & maximum Hartesburg appellatum, quod ita forti muro & turribus, & portis exterius munitum, ita regalibus ædificiis intus adornauit, tale monasterium in ipso construxit, tales ornatus in ipso monasterio collocauit; tales & tot clericos illuc vndique congregauit, vti aliquot episcopales locos omni suo apparatu æquipararet, aliquot etiam transcenderet. Quidquid ornatus ecclesiastici quemlibet Episcopum magis decorum videbat habere, siue præcepto, siue precibus acceptum suo monasterio studebat conferre. Cætera vero castella non tam pulchra, quam fortia esse laborabat. Beatus & valde beatus esset, si munitiones easdem contra paganos erexisset. Nam ipsi iam dudum aut omnes fuissent Christiani, aut Christianis Principibus in perpetuum tributarii. Sed hæc castellorum diuersis in locis constructio primo nostratibus puerilis ludus videbatur, quod nondum eius intentio mala cognoscebatur. Et non solum ea fieri, nihil adhuc periculi timentes, cum iam possent, non prohibebant, verum etiam ex hoc eum fore contra nationes exteras bellicosum quasi diuinantes, ad ipsas ædificationes eum vel opibus vel operibus adiuuabant. Postquam vero præsidia in ipsis castellis collocata, cœperunt in circuitu suo prædationes agere, non suos labores in suos vsus comportare, liberos homines ad opus seruile compellere, filias vel vxores alienas ludibrio habere, tunc primum, quid illa castella portenderent, intellexerunt, nec tamen adhuc resistere vel se defendere præsumpserunt. Tantum illi, qui lædebantur, querelas occulte faciebant apud illos, qui longius a castellis semoti, nihil adhuc mali patiebantur. Illæsi vero, dum læsis auxilium ferre negligebant, tyranni vires in seipsos tribuebant. Nam ab agricolis ad militares, a terræ fructibus ad libertatem adimendam ascendit; & Fridericum de Monte, qui inter liberos homines vel nobiles eximius habebatur, famulum suum esse Rex asseruit. Wilhelmum quoque, qui propter nimium cultum sui Rex de Lothes Louo appellabatur, tanta crudelitate prosequitur, quod multa ei erant prædia, sed non multa sapientia: vt propter hos duos ab omni Saxonia præcipue facta sit aduersus Regem coniuratio, quamuis ab ipsis duobus pessima reddita sit retributio. Nam priusquam Saxones omnes manifestum iam contra Regem bellum cœperunt, illi duo fidei iuratæ obliti, primi relicta patria transfugæ viles ad hostes defecerunt. Hoc vero postea patebit.

Lamb. Schafn. 1073, Bert. Const. Mon. Hereueld 1072, Spangenberg Mans. Chronic. c. 184. Aut. vita Henrici lib. 1 p. 21.

Gens vero Sueuorum audita Saxonum calamitate, clam legatos suos ad illos misit, & fœdus cum eis fecit, vt neuter populus ad alterius oppressionem Regi ferret auxilium. Volebat enim Rex etiam Sueuos violenter opprimere, & vt sibi de prædiis suis redderent tributa, compellere. Quod fœdus Saxones si fideliter seruassent, & ab infamia perfidiæ, & a magna parte calamitatis liberi fuissent.

Sigifridus Moguntinæ ſedis Archipræſul, Wernero Magdeburgenſi, & Burchardo Halberſtadenſi Epiſcopis literas querimonia plenas miſit, quod Rex in Epiſcopatu ſuo loca prædationibus faciendis apta elegiſſet, poſitisque inibi caſtellis & præſidiis, multa mala rebus ſuæ Eccleſiæ faceret. Rogauit etiam in iisdem literis, quatenus ſe cum Annone Colonienſi Archiepiſcopo fideliſſimo fœdere coniungerent: non quod qualibet inimicitia diſſilirent, ſed quod non talis amicitia eos fideliter adunaret, vt vterque alteri ſecreta ſua credere, ſicut vellet, auderet. Hoc autem omni regno fore neceſſarium: quod ſi illi duo, qui maiores erant in regno, fideliter in vnum conuenirent, in multa ſecuritate totum regnum conſtituere potuiſſent. Hoc autem illos duos Epiſcopos eo facile efficere poſſe, quo alter eorum, ſcilicet Magdeburgenſis eſſet frater, alter vero conſobrinus ſuperius nominati Colonienſis Archiepiſcopi. p.106. Eandem querimoniam fecerunt ad inuicem omnes pene regni Teutonici Principes; ſed tamen palam nullus audebat fateri, tanto Rex erat omnibus terrori. Sic quamuis ſoli Saxones hoc aperte viderentur incipere bellum, tamen non ipſorum ſolummodo conſilio fuit inceptum. Qui quum tot & tantas calamitates & contumelias ſinguli paterentur, dum quisque ſuum tantummodo vulnus dolebat, & intactus adhuc vulnerato non condolebat, communi malo non reſiſtebant communi conſilio. Rex vniuerſale damnum diſponebat, & ad hoc quælibet impedimenta repellebat, & auxilia, quibus ſua mala voluntas impleretur, vndecunque quærebat; illi vero putantes ſpeciale malum, contra communem perniciem nulla defenſionis inſtrumenta parabant Ille, quo facilius cunctos, vt volebat, opprimeret, prius illos, in quibus eorum virtus maxime ſtabat, ſingulos labefactare tentabat.

Lamb. Schaſn. 1070, Chron. Magd. p. 293, Mon. Hereuld. Bert. Conſt. 1070, Alb. Stad. Chron. Saxo 1071, Helmoldus l. c. 27, Adlzreiter. Ann. Boi. p. 1. lib. 18. n. 5.

Ottonem denique virum prudentem & fortem, qui natus e Saxonia Dux erat in Bauaria, omni calliditate deponere quærebat, quod illum cum omnibus Bauaris Saxones adiuturum non dubitabat. Ergo quendam nomine Einnonem prætер audaciam nihil virtutis habentem pretio conduxit, & promiſſionibus ſollicitauit, vt Ducem de Regis morte ſecum tractaſſe diceret, & hoc ſe, ſi negaret, ſingulari bello probaturum promitteret. Itaque certaminis illius conſtituto die Otto ab amicis ſuis Epiſcopis & aliis Principibus præmonetur, quod ſi Goslariam veniret, vbi duellum fieri debebat, etiamſi aduerſarium ſuum vinceret, tamen inde cum vita non rediret. Elegit ergo honore ſuo potius iniuſte priuari, quam tale iudicium ſubire, vbi ſciebat ipſi iuſtitiæ violentiam fieri. Igitur ad ſua receſſit, & aſſociato ſibi Magno Duce Saxoniæ, per duos fere annos cum Rege bellum crudele geſſit. Verum conſiliis amicorum coacti, quum ſe regiæ traderent poteſtati, Rex Magnum Ducem in carcere ſuo per integrum biennium tenuit, ita vt nullus in hoc tempore ſciret, vtrum viueret, vel vbi eſſet.

Lamb. Schaſn. 1073, Spangenberg. Mansf. Chronic. c. 185.

Poſtea legatos ad Regem Danorum miſit vltra mare, eumque ſibi ad Bardanvvick rogauit occurrere, quo & ipſe cum paucis perrexit, quum nulla fama teſtetur, quod ante eum vllus Rex in illas partes peruenerit. Regem illum ibi obuium habuit, cum eo ſecretum colloquium fecit, cui colloquio præter Epiſcopum Adelbertum, & vnum de Regis conſiliatoribus nullus interfuit. Ipſum tamen colloquium diu non latuit, quia ille, qui cum Epiſcopo ſolus aderat, cum conſilium, quod ibi fecerunt, prohibere non poſſet; illud quod poterat effecit, quod Principes Saxoniæ, quorum intererat, ipſum conſilium non lateret. Rex enim Danorum Regi Henrico iurauit, vt ei contra omnes hoſtes ſuos, & nominatim contra Saxones, quantum poſſet, terra marique auxilium ferret: & Rex etiam illi promiſit, vt ei cunctas regiones ſuo regno contiguas in proprium daret.

Lamb. Schaſn. 1073.

Igitur illo colloquio finito, & Danorum Rege reuerſo, Rex etiam caſtellum Luniburgum, quod ibi prope erat, conſiderauit; cuius munitione perſpecta, in eius cupiditatem ſuo more vehementer exarſit, quaſi ſi illud in poteſtate ſua teneret, nullus in illis partibus ſibi reſiſtere potuiſſet. Illud autem caſtellum Magni Ducis parentum ſemper fuerat, & ad ipſum ſuumque patruum Hermannum, tunc hæreditario iure peruenerat. Ex paucis ergo, quos habebat ſecum fideliſſimos LXX. fere dimiſit in illo

illo castello, qui etiam ipsum totamque regionem circa compellerent regio parere seruiliter imperio. Sed his temere ingressis, Hermannus dum Rex e finibus suis fuisset egressus, expectat, & mox ipsum castellum, cum multa virtute circumdat. Illi quid facerent? castellum quidem forte, & cunctis (nisi soli fami) insuperabile, sed præter paucos panes, quos discedentes monachi reliquerant, nihil quod manducari posset, habebat, fames eos castellum relinquere iubebat, sed obuia ferri virtus eos exire non sinebat. Paucis autem non erat tutum cum exercitu venire in prælium. Deditionem ergo Comiti Hermanno offerebant, sed ille, nisi Magnus Dux filius fratris sui rediret, nullum istorum abiturum dicebat. Quo aperto, Rex multas angustias habuit, nec quid sibi fuisset vtile, facile excogitare potuit. Illos obsessos per vim liberare non potuit, quod de Saxonibus (quos offensos habebat) exercitum congregare
p.107. non credidit; de gentibus vero aliis suæ ditioni subiectis eam multitudinem, cui illuc ire tutum esset, non habuit. Ducem reddere noluit, quod dum illum in vinculis tenebat, securus a bello Saxoniæ fuit. Solus enim timor, ne ille occideretur, fecit, vt tot iniuriis acceptis bellum non inciperent. Tot autem fidelissimos suos, inter quos etiam erant, qui nobiles cognatos habebant & fortes, si perire dimitteret, nullum vltra fidelem sibi inueniret, & tutum tempus ab eorum propinquis nullum haberet. Reddidit ergo Magnum Ducem, & suorum fidelium recepit multitudinem. Inde natum prouerbium per totam Saxoniam diuulgatur; *Quod vnus Saxo LXX. Sueuis ematur, & LXX. Sueui vno Saxone redimantur.*

De reditu Ducis Magni quanta fuissent omni Saxoniæ gaudia, Tulliana non posset explicare facundia, non magis de illo gauderent, si eum a morte rediuiuum accepissent. Quoniam eum se nunquam viuum visuros desperauerant, tanto eum videntes viuum maiore lætitia trepudiabant: nec solum sui vel cognati, vel clientes eius de salute plaudebant, sed omnis omnino populus omnipotenti Deo, qui eum mirabiliter liberauerat, laudes vnanimiter reddebat. Quem enim patruus suus inæstimabili prædiorum siue pecuniarum pretio redimere non valuit, hunc diuina pietas eo modo, quem humana prudentia nunquam posset excogitare, liberauit. Itaque nihil fere iam sonabat ex ore totius Saxoniæ, nisi Deo gratias de Magni Ducis admirabili liberatione; Illi qui nunquam eum viderant, per eius ereptionem non minores, * quam si de eius genere vel familia fuissent, Deo gratias agebant.

Deinde quum Principum festiuitas Apostolorum, Petri videlicet & Pauli propinquaret, præcepit Rex, vt vniuersa Principum Saxoniæ multitudo Goslariam conueniret, vt si quid de communibus regni negotiis agi dignum emergeret, hoc ipse communi Principum consilio tractaret, omnes illuc alacres festinabant, quod calamitatum, quas Saxonia iamdiu tolerabat, aliquem terminum fore sperabant. Igitur festiuitate celebriter celebrata, cum dies ad causas agendas statuta venisset, Episcopi, Duces, Comites, cæterique ad palatium primo diluculo congregantur, ibique sedentes donec ad se Rex egrediatur, vel ad se iubeat eos intrare, nequicquam operiuntur. Nam ille cubilis sui foribus clausis, intus cum suis parasitis, aleis vel cæteris rebus nugatoriis operam dabat, & tot magnos homines ad suam ianuam excubare, quasi mancipia vilissima nihili pendebat. Tota dies illa transiit, nec ipse, nec aliquis vera portans, nuncius ad eos exiuit. Quum iam nox facta fuisset, quidam de parasitis eius egressus, Principibus irrisorie dixit: *Quandiu ibi vellent expectare*, quum Rex per aliam ianuam egressus ad vrbem suam veloci cursu properaret. Ibi sunt omnes adeo turbati, qui tanto fuerant habiti a Regis superbia contemptui, vt nisi Dedi Marchio eorum furorem sua prudentia compescet, eadem hora Regi pariter omnes omni proiecto timore manifeste renuntiarent. ** Illa dies principium omnium, quæ sequuntur, malorum fuit. Eadem namque nocte Principes omnes parum pransi, cum singulis, quibus optime credebant in vnam Ecclesiam, quum omnes cæteri iam dormirent,

* MS. *non immemores.* ** MS. hic inserit: *Illa dies & hac causa bellum primus incepit*, quod tamen ex margine per librarium videtur fuisse insertum.

mirent, ex condicto conuenerunt; ibique non paucis prius lachrymis effusis melius sibi fore mortem quamlibet pati, quam talem vitam in tantis calamitatibus & contumeliis viuere dixerunt. Constituto itaque die & loco, quo omnes cum Saxonibus conuenirent, & de libertate communi, quam sibi videbant ereptum iri, communiter agerent, ita sunt singuli ad sua reuersi, quasi nunquam amplius ad Regis seruitium venturi.

Adlzreiter A. Boi. p. 1. lib. 18. n. 11.

Igitur non longo tempore transacto, magni paruique, sicut constitutum fuerat, ad villam, quæ Nockmeslouo vocatur, omnes conuenerunt: cur autem tam magnus conuentus in paruo loco factus fuisset, non omnes agnouerunt. Tunc Otto, qui Dux olim fuerat, sed adhuc Ducis nomen habebat, omni congregata multitudine, collem a quo loquens, ab omnibus audiri posset, ascendens, fieri silentium postulauit, quo facto, cum omnes arrectis starent auribus, huiusmodi sermonem incipit: *Quare vos, ô milites optimi, Principes vestri tam frequentes in hunc locum conuenire rogassent, licet omnes fere singuli agnouistis, tamen vt nullus vestrum sit, qui se nescium possit asserere, visum est nobis, vti vniuersi causam pariter agnoscatis. Calamitates & contumeliæ, quas sigillatim vobis omnibus Rex noster iam per multa tempora fecit, magnæ sunt & intolerabiles; sed quas adhuc (si Deus omnes permittet) facere disponit, multo maiores sunt & grauiores. Castella fortia (sicut vos scitis) in locis natura munitis plu-* p.108. *rima construxit, ibique suorum fidelium multitudinem non modicam vniuersis armorum generibus instructam collocauit. Quæ castella, cum non contra paganos (qui nostram terram, quæ sibi confinis est, totam vastauerunt) sint fabricata, sed in medio terræ nostræ, vbi nemo ei vnquam bella cogitabat inferre, tanto molimine sint munita, quid portendant, & ex parte iam plurimi estis experti, & nisi misericordia Dei vestraque virtus prohibuerit, cito omnes experiemini. Bona vestra, qui iuxta manetis, vobis inuitis in ipsa castella deportantur: filiabus vestris & vxoribus pro sua libidine, quam diu volunt, abutuntur: vestros seruos & iumenta quicquid volunt, sibi seruire præcipiunt; immo & vos ipsos in liberis humeris vestris quælibet onera, licet fœda, portare compellunt. Sed quando ea, quæ futura sunt, mente concipio: ista quæ nunc toleratis, tolerabilia puto. Postquam enim suæ castella per totam terram nostram pro sua voluntate construxerit, & ea militibus armatis & rebus cæteris ad hoc negotium pertinentibus impleuerit: tunc non amplius iam bona vestra particulatim diripiet: sed vniuersa, quæ possidetis, vobis simul eripiet: & hominibus aduenis vestra bona largiens vos ipsos liberos & ingenuos ignotorum hominum seruos præcipiet esse. Quæ omnia nunquid in vos fieri patiemini, fortissimi viri? nonne emori per virtutem præstat, quam vitam miseram & inhonestam, vbi illorum superbiæ ludibrio fueritis, per dedecus amittere? Serui ære parati iniusta imperia dominorum non perferunt, & vos in libertate nati æquo animo seruitutem tolerabitis? Fortasse quod Christiani estis, sacramenta Regi facta violare timetis. Optime, sed Regi. Dum mihi Rex erat, & ea, quæ sunt Regis, faciebat, fidelitatem, quam ei iuraui, integram & impollutam seruaui: Postquam vero Rex esse desiit, cui fidem deberem seruare, non fuit. Itaque non contra Regem, sed contra iniustum meæ libertatis ereptorem: non contra patriam, sed pro patria, & pro libertate mea (quam nemo bonus nisi cum anima simul amittit) arma capio, & vt vos ea mecum capiatis, expostulo. Igitur expergiscimini, & hæreditatem vobis a vestris parentibus relictam, liberis vestris relinquite: nec vestra socordia vel desidia vos & liberos vestros exulum hominum seruos fieri permittite. Sed ne cuiquam vestrum causa non satis vehemens videatur, qua aduersus Regem arma capiamus, præcipue nos, qui ab infantia eum in terra nostra maxime nutriuimus, & ei præ cæteris gentibus suæ ditioni subiectis fideles magis extitimus: vnusquisque suas, quas ab eo passus est iniurias, coram nobis omnibus exponat; & tunc, vtrum satis magna necessitas nos ad iniurias repellendas cogat, iudicium commune decernat.*

Ergo Werenherus Magdeburgensis Archiepiscopus ciuitatem suam bis a Rege cædibus & prædationibus inuasam dicebat; & præterea communes iniurias se non minus dolere, quam suas, asserebat, & eis, quasi solus omnes fuisset passus, obuiaturum se

se promittebat. Burchardus Præsul Halberstadensis querebatur, quod prædia cuiusdam nobilis viri, cui nomen Bodo, quæ iure suæ deberent esse Ecclesiæ, Rex sibi abstulisset iniuste. Otto Dux querimoniam fecit, quod Ducatum Bauariæ, quem diu iuste possederat, Rex sibi in nullo crimine conuicto fraude quadam excogitata iniuste rapuerit. Dedi Marchio de prædiis ad se iure pertinentibus, sibi per iniuriam ablatis fecit querelam. Hermannus Comes, quod nuper erat factum narrauit, quod vrbem suam Luniburg hæreditate relictam callide Rex occupauit; & si eam retinere potuisset, totam illam regionem, quam sibi parentes iure dimiserant, non regia potestate, sed iniusta possidere voluit. Fridericus Comes Palatii conquestus est, quod beneficium, quod de Abbatia Heradesfelde magnum habuerit, iniusta sibi iussione Regis ablatum, centum mansis agrorum a Rege redimere volebat, nec valebat. Fridericus de Monte, & Wilhelmus Rex agnomine, quorum priori libertatem, alteri Rex eripere voluit hæreditatem, vterque pro se querelam faciebat, quæ cunctos plus aliis querimoniis ad misericordiam commouebat; quod in illis duobus quid vniuersis facere cogitabat, æstimabant: quod scilicet omnibus, si posset, libertatem simul & possessiones auferre disponebat. Deinde cæteri suas quisque proferebant, quas erat passus iniurias: ad quas commemorandas nec pagina sufficit, nec memoria. Omnes ergo, qui ibi conuenerant (conuenerat autem maximus exercitus) sigillatim iurauerunt, Episcopi quidem, vt quantum suo ordine suo possent, totis viribus, Ecclesiarum suarum, nec non & totius Saxoniæ libertatem contra omnes homines defenderent.
p.109. Laici vero, vt quam diu viuerent, libertatem suam non amitterent, terramque suam nullum deinceps violenter prædari permitterent.

Nec multo post recta via ad Hertesburg, vbi Rex erat, cum magno exercitu perrexerunt, & contra vrbem ita, vt non possent videri, castra posuerunt. Quod quum Rex vidisset, subito quidem stupore perculsus expauit: sed vt erat dissimulator, quasi nihil timens, nuntios misit, qui dicerent. *Se non parum mirari, quid vellet tanta congregatio populi, se non putare, quod quicquam contra eos tantum meruisset, quare merito ciuile bellum incipere debuissent, discedere eos ab armis. Si quid quærendum habeant, se paratum animo pacato cognoscere, & si quid sit corrigendum, consilio Principum & amicorum suorum corrigere.* Nuntii autem erant Frithericus Episcopus, Bertholdus Dux, Sigifridus Regis Capellanus; Nam mortuus iam nuper erat Adelbertus Bremensis Episcopus. Quibus omnium Saxonum dedit Dux Otto responsum; *Se non hostili animo, nec vt ciuile bellum vellent incipere, ibi esse congregatos: se Regi, si Rex esse vellet, omni fidelitate seruituros: se petere, vt castella, quæ non ad munitionem regni, sed ad destructionem fabricauerat, vellet destruere: si vero nollet, tunc se intelligere, quare constructa fuissent: se libertatem suam siue bona sua contra omnium hominum violentiam cum diuinæ pietatis auxilio velle defendere.* Quumque nuncii reuersi Regi talia retulissent, ipsique quamuis multum tentarent, ei quo rogata faceret, persuadere non potuissent; ipse iam nec amicis familiaribus, quod non vt volebat, sibi consilium dederant, fidem habuit, sed omnibus semotis, solus secum, quid ageret deliberans, quum nec honestum putaret, vt quasi vi coactus subito castella sua per multos annos constructa destrueret, nec tutum crederet, vt cum paucis, quibus etiam iam minus credere cœperat, cum tanto exercitu ad omnia parato placitum aliquod adiret; paucis, quibus ipsum castellum commendabat, scientibus, noctu Saxoniam deseruit, & per confraga siluarum (quæ sæpe, dum locos castellis quæreret, peragrauerat) fugiens, ad Franciam Orientalem paucis comitantibus venit. Cuius fugam vt Principes, qui cum eo fuerant, agnouerunt, male se desertos dicentes, ad sua quisque simili fuga festinauerunt. Hæc autem fuga facta est anno ab incarnatione Domini MLXXIII.

Lamb. Schafn. 1073, *Spangenberg Mansf. Chronic.* c. 185, 186, *Adlzreiter. A. Boi.* p. 1 lib. 18. n. 13, *An.* vita Henrici lib. 1. p. 24.

Postquam vero Regis fugam, quæ diu celari non poterat, Saxones agnouerunt, 1073.
nil morantes, eos qui hoc castellum, quod facile destrui non poterat, obsiderent, ibi reliquerunt; cæteri vero ad cætera destruenda, quæ non adeo erant fortia, perrexerunt: quidam autem ex ipsis ad Thuringos transierunt, & eis totam rei seriem innotescentes, ipsos in suam societatem sacramentis datis & acceptis adiunxerunt. Quicunque

cunque etiam prius, dum Rex erat in prouincia, ſecum iurare non auſi fuerant, eos iam Rege fugato, aut e terra ſua fugiendo Regem ſequi, aut ſecum pro terra contra Regem iurare compellebant.

His omnibus rite peractis breui tempore, quum Hartesburg caſtellum capere fuiſſet difficilimum, (nam ſi in loco competenti ſtaret, regali palatio locus idoneus eſſet) & illud dimittere fuiſſet omni Saxoniæ periculoſum, quod ſi illic eſcæ tantum comportatæ eſſent, quamlibet ingenti exercitu inſuperabile maneret; aliud caſtellum æque firmum conſtruxerunt, in quo poſitis per vices præſidiis, hoſtibus auxilia vel alimenta venire prohibuerunt. Sed illi nonnunquam, dum Saxonibus ad nouum caſtellum deferrentur alimenta, ſubito eripuerunt, & intra ſuos muros ea deportari fecerunt. Verum hæc faciendo, damnum quidem aliquod ſiue contumeliam ſuis hoſtibus intulerunt, ſed exinde magis cautos eos & induſtrios eſſe docuerunt. Ergo ex vtraque patre pene ſingulis diebus fortiter pugnatur, ſed Saxones inde fortiores erant, quod & caſtellum ſuum in altiori monte poſitum erat, ita vt in illo inferius conſtituto nullus niſi ſub tectis tutus eſſet a iactibus lapidum, & fatigatis noui milites ſuccedebant, & eis alimenta copioſe veniebant, quæ omnia hoſtibus erant e contra. Nam neque facile lapides in altiora mittebant, neque feſſos ipſos alii ſubleuabant, & fames acerrimus hoſtis eos non parum affligebat; quæ eos dudum deuictos ad deditionem coegiſſet, niſi eis cibos quidam ex Saxonibus furtim miniſtrarent, qui prius eis familiares fuerant. Interea Rex ſingulos Teutonici regni Principes ſupplex adiuit, ſe de regno Saxoniæ, quod cum patria hæreditate, cum eorum omnium electione ſuſcepiſſet, iniuſte depulſum, flebiliter indicauit, in qua re non tam ſibi dedecus factum, quam illis omnibus qui in ſe fuiſſent deſpecti, narrauit; ab omnibus auxilium, quo & ſuam & illorum vindicaret iniuriam, ſuppliciter poſtulauit. Sed non multos ipſorum ſermones eius mouebant, quod quantas calamitates Saxonibus intuliſſet, pene omnes nouerant: præſertim quod eadem mala etiam Sueuis & orientalibus Francis inferre voluerat. Tamen ſuo magis, quam illius honori proſpiciunt, eique ſe venturos in auxilium hac ratione promittunt, vt Saxonibus ad placitum conuocatis, vtriusque partis cauſas diligenter agnoſcerent; & ſi quando eum ſine culpa violenter eieciſſent, totis eum viribus in regnum ſuum reſtituere laborarent; ſi vero ſua culpa terram omnibus opulentiis plenam ſtultorum conſiliis credulus amiſiſſet, ei (ſi vellet audire) ſuaderent, quatenus furore depoſito ſubiectis ſibi nationibus iuſtus & pius, quod eſſet proprium Regis, exiſteret, nec eos, quorū male conſilio deceptus erat, amplius audiret. Se contra homines Chriſtianos, innocentes ſibique cognatione propinquos, gratis omnino pugnare denegant. Quos ſermones ideo Rex quaſi gratos accepit, quia quod intendebat, fieri non poſſe cognouit, ſcilicet vt ſine placito Saxoniam cum exercitu violenter intraret, & eos inuitos ſuæ ditioni ſubiectos ex liberis omnes ſeruos faceret. Miſit itaque nuntios ad Principes Saxoniæ, omnia bona promittens, ſi ſe permitterent in regnum ſuum cum bona pace redire. Ottoni Duci, de quo ſciebat omnium conſilia pendere, honorem iniuſte ablatum pollicetur cum augmento reſtituere, ſi vellet in honorem priſtinum reducere.

Lamb. Schafn. 1074 Alb. Stad. 1073, Spangenberg. c. 191. Adlzreitcr A. Boi. p. 1. lib. 18. n. 19.

Igitur exercitu quidem magno, ſed non ad præliandum parato (niſi magna neceſſitas cogeret) congregato, Kal. Feb. cum Dominicæ incarnationis annus MLXXIV. nuper inceptus ageretur, Saxoniam ingredi diſpoſuit. At Saxones aduentu præcognito, terram ſuam defenſuri, cum maximo exercitu ad oppidum quod Nachan appellatur, occurrunt, & a Rege non longius, quam vt vterque exercitus alterum videre potuiſſet, caſtra conſtituunt. Iam inuicem miſſi ſpeculatores exercitus vtriusque virtutem diligenter explorant, & vtrique ſuis, quod viderant, certiſſime renuntiant. Erat autem Saxonum tam magnus exercitus, vt duplo crederetur eſſe maior, quam Regis exercitus. Ergo qui erant ex parte Regis, audita Saxonum multitudine, ſimul & armorum inſtructione, (nam Rex ſuis dixerat, illos nec equos habere, nec vſum militiæ, ſed ruſticanos homines bellicarum rerum imperitos) cum prius ad præliandum fuiſſent incerti, quod dignam non videbant cauſam pugnandi, nunc ad non pugnandum

p. 110.

facti

facti sunt certi; quod cum causa deerant eis copiæ, quibus tantæ multitudini tuto possent obuiare. Missis itaque Rex (vt Principes sui iubebant) ad Saxones legationibus, promisit se facturum omnia, quæ vellent ipsi proscribere, dum modo paternam dignitatem, quam pueritiæ suæ, malorumque consiliorum culpa se fatebatur amisisse, nollent sibi denegare. Tunc Otto Dux & cæteri, quibus magna fuerant promissa, persuadent aliis, quatenus hac eum conditione reciperent; *castella sua destrueret, nec vlterius ea restauraret: depredationes amplius in sua terra nullas exerceret in Saxonia, Saxonum consilio cuncta disponenda disponeret, nullumque extraneæ gentis hominem suis rebus agendis consiliatorem admitteret, & hanc sui expulsionem nunquam in aliquo vindicaret.* Cumque Rex hæc omnia & his maiora se facturum fidelissime promitteret, exercitu suo dimisso cum paucis ad Saxones transiuit, & cum laudibus & gaudio triumphali deductus Goslariam vsque peruenit. Huius fœderis inconsulta compositio Saxonibus maximorum malorum fuit origo. Nam Sueuorum, qui fœderis iam pridem cum Saxonibus facti memores, cum Rege contra Saxones venire noluerant, ipsi Saxones, dum fœdus cum Rege facerent, fuerunt obliti; & ob hoc illis Sueui facti sunt ex amicis fidelibus hostes atrociissimi. Quod si aut illud non feciissent, aut in illo faciendo Sueuos sibi associassent, & perfidiæ nota carerent, & non tam multos hostes sæuissimos haberent.

Eodem tamen tempore maximam circa nos clementiam Dei cognouimus, quam nunquam obliuioni tradere debemus. Nam cum tanta esset hyemis asperitas, vt omnes fluuii vel paludes transire volentibus iter terrestre præberent, & cum viris omnibus contra Regem congregatis solæ mulieres cum paruulis domi relictæ fuissent, pagani nobis semper infesti, totam Saxoniam mulieribus & paruulis abductis poterant in cinerem conuertere, nisi Deus eos mirabili sua pietate, velut genuinæ crudelitatis oblitos, inter proprios fines quasi clausos iuberet quiescere.

Igitur cum Rex exercitu Saxonum comitante Goslariam veniisset, sui non oblitus cœpit occasiones quærere, ne (sicut promiserat) deberet in præsenti castella destruere. Quem quum moras nectere quidam Principes nostri viderent, volentes ei placere, suaserunt, vt illud castellum maius, quod manere volebat, alicui de Principibus Saxoniæ quasi in deditionem traderet, donec populi furor, qui tunc vehementer ardebat, aliquantum tepesceret, & tunc * castellum sicut volebat, integrum permaneret. Nam populus, vt dirueretur, vehementer instabat; quod nisi fieret, se statim ab integro rebellem fore clamabat. Rex vero in multis angustiis positus, quid faceret nesciebat; quod nec castellum illud destruere volebat; nec alicui Principum, qui illud, si sibi quasi traderetur, staturum promittebant, fidem habebat; & populum, ne recidiua bella resumeret, valde metuebat. Qua enim virtute pene solus in medio exercitu deprehensus se defenderet? vel qua fuga se, septus vndique sæuis hostibus, absconderet? Igitur ad ingenium suum reuersus, excogitauit dolum; qui tamen non eum, quem sperabat tenuit effectum. Nam quibusdam de suis antiquis familiaribus occulte præcepit, vt eius tantum propugnaculum summatim deponerent, & cum populus hoc viso totum sperans casurum discederet, illi a diruendo cessarent, & sic illud paucis ruinis restauratis integrum sicut volebat permaneret. Sed illi suo labori parcentes vicinos adduxere rusticos, quos (sicut erant iussi) iusserunt summos tantum muros demoliri. Rustici vero, quum eius loci potestatem nunc accepissent, quo multa iam pridem mala passi fuissent, non quid iuberentur, sed quid iam diu desiderassent intendebant, a diruendo non quiescentes, donec lapidem super lapidem non remanere videbant. Ergo regalia ædificia regali sumptu per multos annos constructa, breui tempore destruunt, & in tantis mœnibus nec fundamenta non eruta relinquunt. Legati Regis non audent verbum facere, quod & ipsos, si quid contradicerent, minantur interficere. Itaque monasterium laborioso opere perfectum deiiciunt vsque ad fundamentum, totum thesaurum ibi congestum, siue Regis esset, siue Ecclesiæ, diripiunt, cam-

p. 111.

Lamb. Schafn. 1074, *Marian. Scotus* 1075, *Vitæ Henrici IV.* ap. Vrstisium p. 388.

* Hæc verba ex MS. sunt inserta.

campanas dulciſonas confringunt, filium Regis & fratrem, quos ibi poſuerat, effodiunt, oſſaque eorum velut quaslibet immunditias diſpergunt, & nihil penitus eius loci permanere permittunt.

Sed Rex cum caſtellum ſuum ſic agnouiſſet adnihilatum, magno quidem dolore cordis intrinſecus conturbatus, ſed eum nullo forinſecus ſigno proteſtatur, quod ſuperfluum putabat his, quos habebat odio, dolorem ſuum monſtrare, cum non poſſet in eorum ſuppliciis ad præſens odium ſuum pro velle ſuo ſaturare. Primates autem Saxoniæ, cum Regis animum ſcirent non immerito, (quamuis ipſe velaret) valde turbatum, omnibus modis eum mitigare quærebant, ſeipſos a conſilii ſiue voluntatis crimine, quocunque modo iuberet ipſe, purgando; & eos, qui crimine erant inuoluti, quacunque vellet pœna cruciando; ſed nil proficiebant. Nam Rex non tantum illis, qui ſcelus confeſſe fecerant, quantum iſtis, qui ſe a ſe perpetrato ſcelere purgabant, iraſcitur; & dedignans iraſci in ruſticos, in maximos huius regionis homines, furorem ſuum, ſi quando tempus haberet, accendere meditatur. Interea tamen non quantum volebat, ſed quantum in præſentia valebat, ſuum caſtellum vindicabat, & omnia caſtella, vel quaslibet huius terræ munitiones, præter antiquas vrbes ad honorem regni conſtructas, dirui imperat. Quod imperium non ex tranquillo rigore iuſtitiæ, ſed ex iracundi pectoris commotione turbida proceſſiſſe, hinc præcipue cognoſci potuit, quod caſtella quædam de nullo malo infamata deſtrui, plurima vero de prædis & latrociniis conuicta, ſi pecunia data fuiſſet, intacta manere præcepit. His ita patratis non quaſi vllo dolore commotus, vel quicquam mali Saxoniæ cogitans, Martio menſe nondum peracto, Saxoniam reliquit, & ad habitatores Rheni, cæterarumque Franciæ partium male læta mente tranſiuit. Fertur vero, a finibus noſtris diſcedens, cum iuramento dixiſſe; *Quod nunquam vellet in Saxoniam amplius redire, niſi prius eam virtutem contraxiſſet, quo poſſet in Saxonia facere, quicquid ſibi libuiſſet.*

Congregatis itaque illarum partium Principibus, nunc ſingulis, nunc vniuerſis humiliter ſe proſternens, querimoniam fecit, dicens. Quod priores ſuæ expulſionis iniuriæ ſibi nunc leues eſſent, iſtas ſibi magnas & inſanabiles videri, in prioribus ſe cum ſuis Principibus fuiſſe deſpectum, in iſtis vero ſuo ſuorumque deſpectui coniunctum eſſe cœleſtis militiæ, & (quod his maius eſſet) maieſtatis diuinæ contemptum. Nam narrauit eis lacrymans, quod dum ipſorum conſiliis contra ſuam voluntatem cedens, Saxonibus ſuum caſtellum regali ſumtu conſtructum traderet demoliendum, illi non p. 112. ſolum quod eis permiſſum erat, illud inhumano more deſtruerent, ſed inſuper monaſterium Deo ſanctisque conſecratum, paganis omnibus crudeliores funditus diruerent; campanas, calices, & cætera ad honorem Dei collecta, velut profana confringerent, vel hoſtili prædatione diriperent; fratrem filiumque ſuum, vtrumque prolem regiam, miſerabiliter e ſepulcris eiectos in ventum membratim diſpergerent, & (quod his omnibus magis eſſet nefandum) Sanctorum reliquias ab altaribus ſacris execrandis manibus erutas, velut immunditias quasdam per profana loca diſſiparent. His omnibus non ſine largo fletu peroratis, ſingulorum pedes oſculans orauit, vt ſi non ſuam vindicare curarent iniuriam, ſaltem contumeliam Deo Deique ſanctis illatam remanere non paterentur inultam. Ait Saxones non dicendos eſſe Chriſtianos, qui cum ſupra dicta ſcelera in domo Chriſti facerent, ſe Chriſtum nec amare, nec timere monſtrarent. Illos vero debere per hoc eſſe ſe Chriſti fideles oſtendere, ſi zelo Chriſti feruentes, eius iniurias non dubitarent ipſo adiuuante vindicare. Has querimonias & ſupplicationes, dum quoties fieret Principum conuentus repeteret, annus integer euoluitur, ante quam ſua voluntas, vt in Saxoniam ducere poſſet exercitum, compleretur. Namque omnes, qui miſerias miſerabiles, quas intulerat Saxoniæ, ſciebant. Quum omne bellum res ſit aſpera, nec huius belli pateret ſatis idonea cauſa, ad differendum hoc bellum quaslibet occaſiones quærebant; Quod niſi Rodolfum Ducem Sueuorum, quando cum Rege fœdus inibant (vt ſupra dictum eſt) Saxones offendiſſent, adhuc forſitan Rex copias contra Saxoniam non haberet. Ille enim a Saxonibus, quorum confidebat anxilio, deceptus, Regi quomodo poterat reconciliatur, & ei pri-

primus se cum suis omnibus Saxones hostiliter inuasurum pollicetur. Sed hoc (vt dixi) post annum fiet integrum.

Interea missis vero in omnes circumquaque gentes legatis, donando, maiora promittendo, cunctos (si posset) homines Saxonibus voluit hostes efficere, quod non tam eos suæ potestati (quæ leuiter fieret sine bello) subiicere, quam funditus ab hominum numero quærebat adimere. Duci Boemorum Wrotizlao Misnam ciuitatem cum omnibus ad eam pertinentibus, promisit, & sic eum, vt suis partibus adiutor esset, asciuit. Luiticensibus paganis crudelitatis, quam semper in Saxones habuerant, frena laxauit, & quantum Saxoniæ suis finibus possent adiungere, concessit. Illi vero dixerunt, se Saxones multis bellorum tempestatibus expertos agnouisse, & se raro vel nunquam de bellis eorum gauisos fuisse: sibi suam terram sufficere, seque, si suos terminos defendere valeant, contentos esse. Regem Danorum promissionis iuramento confirmatæ commemorat, seque illi daturum cuncta, quæ sit pollicitus, affirmat. Philippum Latinæ Franciæ * rectorem multis pollicitationibus sollicitat, vt antiquæ memor amicitiæ sibi, quandocunque vocatus fuerit, in auxilium veniat. Sed ille similiter a suis accusatus, & pene paterno solio depositus, vix suum honorem, cui adhuc hærebat, se dixit retinere: nedum isti suum, a quo penitus ceciderat, tentaret reponere. Willehalmum gentis Anglicæ Regem hac conditione suum vocauit in auxilium, vt ei vicem redderet æquam, si se vnquam haberet necessarium. Ille vero respondit, se terram illam bellorum violentia peruasisse, & ideo si reliquerit eam, ne posthac recipiatur in ea formidare. Willehalmum Ducem Pictauorum, matris suæ germanum, sororis suæ filio rogauit misereri, sibique ferre auxilium, quo posset in regnum patris sui, quo careret, iniuste restitui. At ille tantas Francigenarum Normannorum, vel Aquitanorum virtutes inter se & illum esse respondit, vt nullo ingenio per tantam fortitudinem cum exercitu transire potuisset.

His omnibus præter Boemos fraudatus, cum de gentibus exteris vires satis magnas contra Saxones non haberet, pessimum (quod optime sciebat) consilium inuenit, vt Saxoniam diuideret, & Saxonibus contra Saxones pugnaret, vt quælibet pars victa iaceret, ipse victor exultans triumpharet. Principes igitur Saxoniæ sigillatim iubet ad se venire, causam fingens aliquam grandem, quam dicebat eorum consilio se velle terminare. Illi nil dubitantes quo sunt vocati venerunt, quo nec venire cessarent, si nullius causæ interpositione simplici præcepto Regem adire iussi essent. Sed venientes singulos primum blandus accipiebat, quumque iam secum aliquandiu starent, animum suum eis aperuit, & eos, vt se ad opprimendam Saxoniam pro viribus suis adiuuarent, & hoc ipsum nulli proderent, iurare cogebat, quod nisi statim facerent, ab eo recedere non volebant. Inde factum est, vt in nostra parte pater, in aduersa filius esset; hinc frater vnus, illinc staret alius. Multi etiam de maioribus, qui bona in vtrisque regionibus habebant, vt vtraque seruarent, sponte sua hic relicto filio seu fratre ad Regem transibant, vel ipsi hic remanentes fratres vel filios ad Regem transmittebant. Plerosque militaris ordinis ad se eodem modo vocabat, & prout cuiusque animum cognoscebat, minis siue promissionibus ad bellum ciuile sollicitabat. Etiam famulos ad se vocatos non dedignatur orare, vt vel interficiendo vel deserendo dominos, mererentur libertate donari, vel etiam domini dominorum suorum fieri. Sed hæc omnia occulta erant adhuc. Quod si quis ei suum iurabat adiutorium, iurare cogebatur eiusdem fidele sientium.

p. 113.

Quid dicam, quod episcopis, quos in suas partes trahere non poterat, huiusmodi dona mittebat, quibus illis episcopatum pariter & vitam adimeret, quatenus his per-

* intelligitur Gallia. Impp. enim Germanici se æque Reges Francorum vocabant, scilicet Orientalium. Sic Otto M. in priuilegio Monasterio Laurishamensi a. 963. concesso, dicitur: Otto Dei gratia, Rex Francorum & Longobardorum ac Patritius Romanorum. Reliqui etiam Impp. eodem titulo fuerunt vsi. Vid. Lupoldus de Babenburg *de Iur. regni & Imperii Romani t. V. p. 58.*

ſonis daret epiſcopatum, quæ ſuæ voluntati præberent ad omnia conſenſum. Per quendam fallacem monachum Wernero Magdeburgenſi Archiepiſcopo puluerem pigmentarium munus egregium miſit, quem contra multas ægritudines ſalubrem ſibi ab Italia a matre ſua transmiſſum eſſe mandauit. Cuius partem cruſtæ panis inſertam catulo dari præcepit, eumque ſine mora mori vidimus; & quod epiſcopus talem medicinam non guſtauerat, lætati ſumus.

Sed poſtquam hæc omnia famæ loquacitas per Saxoniam cœpit prædicare, & mala futura eodem, quo poſtea veniebant, ordine prædicere, plebs quidem (quæ cauſas neſcit penſare) lætatur, & omnes, qui ſuas terras inuaſerint, impetu primo proſternere minatur; at nobilitas magnis anguſtiis afficitur, dum robur Regis prævalidum, ſuumque perexiguum ſubtili rationis examine metitur. Illinc namque venturos ad pugnam Francos, vtrumque littus Rheni tenentes, Sueuos, Bauaros, Lotharingos, & Boemos aſpiciunt; Hinc vero non niſi Saxoniæ vix tertiam partem inueniunt, quod omnes Weſtphali, & omnes circa Miſnam habitantes Regis auro corrupti a nobis defeceruut. Ipſa quoque pars tertia vix ſecum fida manebat, quod ſingulos in ea regia promiſſa aſſidue ſollicitabant. Omnes etiam epiſcopi præter quatuor, Halberſtadenſem, Magdeburgenſem, Merſeburgenſem, Pathabrunenſem, aut aperte ad Regem tranſierunt, aut animo nutanti nobiſcum ſteterunt, vt in quamcunque partem res proſpere cederent, illic ſecuri declinare potuiſſent.

Eodem tempore multa per Saxoniam ſigna fieri vidimus, ex quibus mala, quæ poſt venerunt, præſcire potuimus. Quod enim in Magdeburgenſi prato vidimus ceruos * tam acriter inter ſe pugnantes, vt alii alios iacere dimitterent exanimes, narrare ſuperſedeo, quod ſacratiora non minus futurorum præſagia narranda habeo. Epiſcoporum noſtrorum virgæ paſtorales aëre ſereno in capellis ita madeſcebant, vt aqua ſua manum ſuam implerent, ſi quis eas accipiebat. In Stidaraburg erat lignea Chriſti in cruce pendentis imago, quæ eodem tempore tanto ſudoris in æſtiuis diebus manabat fluuio, vt nec mappulis terſa ſudare quieſceret, & vaſcula nonnulla ſuſcepto ſudore impleret. Werinherus Merſeburgenſis Epiſcopus, dum ſacra Miſſarum ſolennia celebraret, & more ſolito ſanguini dominico partem corporis Chriſti imponeret, fundum calicis pars illa petebat, ac ſi caro Chriſti in plumbum verſa fuiſſet. Quidam presbyter in epiſcopatu Magdeburgenſi in villa Weddinge, in neutra parte conuerſationis egregius, qui nec vitiorum labe, nec virtutum laude clareret, eximius, dum in ſacramentorum confectione veniſſet ad communionem, calice leuato, vidit vinum non ſolum ſpiritualiter, ſed viſibiliter in ſanguinem conuerſum; cuius rubore pariter & denſitate perterritus, nihil inde ſumere præſumpſit, ſed in Magdeburg ciuitatem, vbi adhuc venerabiliter ſeruatur, cum magno timore portauit. Quæ omnia, quid ſignificaſſe putemus, niſi laborem, quem poſt experti ſumus.

Ergo quum Regis ira longitudine temporis in nos nimis accenſa diutius latere non poſſet, certisque ſignis, quæ mala nobis cogitabat facere, pateret; tunc Principes noſtri ſinguli & vniuerſi pariter legationes aſſiduas nunc cum literis, nunc ſine literis ipſi Regi fecerunt, quibus hoc ſolum ab eo multa ſupplicatione petierunt, vt cœtu Principum ſuorum collecto ſe coram eis aut culpabiles oſtenderet, & conuictos eorum iudicio puniret, aut ipſi ſuam innocentiam iudicio quolibet oſtenderent, & in eius gratia, ſicut hactenus erant, permanerent. Verum quum ab eo nullum pietatis p. 114. reſponſum accepiſſent, & eum de ſua tantum perditione modis omnibus tractare cognouiſſent, ad eos, qui cum eo Principes erant, legationes dirigunt, & eos, vt animum Regis ſibi placare velint, humiliter petunt. Ex quibus vnam, quam Magdeburgenſis Archiepiſcopus Moguntino miſit Archiepiſcopo, placuit epiſtolam ſupponere, vt ex hac omnes alias, quod omnes vnius modi erant, quilibet poſſit agnoſcere.

Domino Sigefrido Chriſti ſanctiſſimo ſacerdoti, Werinherus licet indignus ſanctæ Magdeburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, & cum eo omnes Saxoniæ Præſules, Duces & Comites, & vniuerſi ſimul clerici & laici, magni vel parui, orationem deuotam pariter, & ſeruitutem ſubiectam. Multiplices & magnæ tribulationes, quæ nos noſtris peccatis exigentibus

* In priori editione legebatur *coruos*, ſed ex MS. reſtituimus *ceruos*.

gentibus, inremediabiliter (niſi pietas diuina ſubuenerit) affligunt, omnium qui vel Deum timent, vel ſe homines eſſe cognoſcunt, miſericordiam ſuppliciter quærere nos compellunt. Vnde quod veſtram excellentiam Deum timere pariter & amare cognoſcimus, ſpecialiter ad almitatis veſtræ miſericordiam confugimus, humiliter orantes, vt pro ipſo Dei timore cauſam noſtram iuſte penſetis, & ſi iuſta fuerit inuenta, miſericordiæ veſtræ nobis auxilium ipſius amore iuſtitiæ (quæ Chriſtus eſt) tribuatis. Dominus noſter Rex, poſtquam factus adoleſcens, abiecto Principum ſuorum conſilio ſui iuris eſſe cœpit, & eorum, qui nec æquum nec bonum conſiderant, magiſterio ſe ſubdidit, ſemper nos inſolito more quærebat opprimere, bona noſtra nobis eripere, ſuisque familiaribus ea concedere, non ob aliam culpam, niſi quod illi domi parum vel nihil habebant, & terram noſtram fructuoſam videbant: Itaque munitiora noſtræ regionis loca fortiſſimis caſtellis occupauit, in quibus armatos nou paucos conſtituit, qui nos aut ſeruiliter ſibi ſeruire compellerent, aut libertatem defendere volentes occiderent. Vbi quanta pericula, quantas contumelias, quanta damna in noſtris corporibus, in noſtris vxoribus, in noſtris poſſeſſionibus paſſi ſumus, & qualiter inde nos ad tempus miſericordia Dei liberauit, quod vobis notum eſſe credimus, prætermimus. Poſtquam vero tempeſtate tanta miſericordia Dei ſedata pacem & gratiam ſuam nobis reddidit, nihil nos ſcimus contra eum feciſſe, vnde merito debeat in nos recidiua bella mouere. Prædia quæ quærebantur ablata, legatis ipſius reddimus, donec ipſi legati dixerunt: nihil eſſe reliquum, quod reddere deberemus. Caſtella vel cæteras munitiones, quas in noſtris partibus deſtrui præcepit, omnes confregimus, niſi quas ipſe nobis nolentibus ſtare permiſit. De monaſterio ſuo deſtructo, vel de ſepulcris filii vel fratris ſui violatis, & oſſibus eorum diſiectis, cum qualiter factum ſit audieritis, quod nos ſumus innocentes agnoſcetis. Ipſius caſtelli, vbi hæc acta ſunt, deſtructionem nulli noſtrum credere voluit, ſed hanc operam ſuis famulis & familiaribus iniunxit: qui negligentes & pigri, quo citius quod erant iuſſi peragerent, omnes ruſticos, qui in illa vicinia erant, conuenire fecerunt, & eis demoliendi caſtelli poteſtatem dederunt. Ruſtici vero, ſicut ruſtici imperiti, & ab eodem caſtello multa mala perpeſſi, cum nullus adeſſet qui caſtigaret, nihil in ipſo voluere relinqui, quo iterum deberet reuocari. Poſtea ſæpius domino noſtro Regi legationem ſicut humiles ſerui cum multa ſupplicatione miſimus, vt ſi quid in illa vel qualibet cauſa contra eum feciſſe videremur, Principum ſuorum iudicio vel negando vel emendando ſatisfaceremus. Quam legationem quod adhuc vt accipere vellet, nullius auxilio obtinere potuimus; veſtræ ſanctitati ſimul omnes pedibus veſtris aduoluti ſupplicamus, vt nobis iram domini noſtri Regis mitigare velitis, eique ſuadere, vt quod vnifaceret homini, facere dignetur vniuerſæ genti: ſcil. ne prius nos furore bellico deuaſtare quærat, quam nos coram Principibus ſuis criminoſos, & crimen emendare nolentes oſtendat. Securitatem quam vos & alii Principes eius uſſeritis, a nobis accipiat, vt ad nos ſine bello veniat, & veſtro nos iudicio vel puniat, ſi meruimus, vel in pace cum gratia ſua dimittat. Si innocentes inuenti fuerimus. Sin hoc voluerit, in qualibet regni ſui parte Principes ſuos conuenire iubeat, at quotcunque ex nobis adeſſe voluerit, eis eundi redeundi ſecuritatem tribuat, & quicquid vos iudicaueritis de nobis faciendum, faciat. Hoc igitur domino noſtro ſuggerite, & ei pro Dei amore ſuadete, vt nos homines eſſe cogitet, ne ad periculum animæ ſuæ nos innocentes perdere deſideret. Si veſtra ſublimitas pigra, vel minus pia in his agendis fuerit, diſtrictum Dei iudicium noſtras animas a vobis exigere habebit. Quod ſi veſtrum pium conſilium Rex forſitan audire noluerit, rogamus vos & obſecramus, vt ſaltem vos & veſtros inſtrumentum ſui furoris habere non poſſit: ne dum furori eius miniſtratis, vita veſtra & animæ periculum incurratis. Vale.

Eundem ſenſum contenentes vel literis vel verbis legationes cunctis ex illa parte Principibus ſinguli Principes noſtri miſerunt, & tandem a Rege vix, magis importunitate deuicto, quam pietate mollito reſponſum hoc acceperunt: *Quod hoc ſolo modo ſuam gratiam habere poſſent, ſi ſe ſuamque libertatem, & omnia quæ poſſidebant,*
p. 115. *poteſtati regiæ ſine omni conditione tradere voluiſſent.* Quod facere renuebant, quod nullius eum pietatis eſſe ſæpe experti fuerant.

Anno igitur & amplius, poſtquam de Saxonia Rex abiit, euoluto, quum Rex eſ-

set Moguntiæ, in Dominicæ Resurrectionis festo Saxonum nuntius illuc cum literis venit, quas Vdoni Treuirensi Archiepiscopo, qui missas eo die celebrabat, quum stans in pulpito faceret populo sermonem, porrexit, & vt eas omni populo recitaret, & exponeret ex omnium persona Saxonum, pro Dei amore rogauit. Quod quum Rex fieri prohiberet, nuntius ipse literarum sensum cuncto populo breui sermone fidenter exposuit, & omnes qui Deum timerent, ne Saxoniam, priusquam de aliquo crimine conuicta fuisset, armis inuadere vellent, verbis omnium Saxonum postulauit. Sed Dux Sueuorum Rudolfus, fœderis a Saxonibus cum Rege subito compositi non oblitus, Regem quatenus iniuriam cum Deo, tum sibi suisque Principibus vniuersis contumelioſe factam non sine vindicta dimitteret, instigauit, & ei se cum tota virtute quam posset habere, promisit. Idem cæteri Principes vniuersi fecerunt, aliqui quidem multis promissionibus allecti, plures autem vicinæ mortis necessitate, quam vitare non poterant, adducti.

Lamb. Schafn. 1075.

Quod vbi Saxonibus est auditum, tunc frequentes Regi cunctisque primatibus legationes miserunt, obsecrantes, vt se cum ferro nollent innocentes inuadere: quod si in aliquo rei maiestatis regiæ ostenderentur, ad ipsorum arbitrium parati essent pœnas dare. Tunc Rex Archiepiscopo Magdeburgensi cum quibusdam aliis suam gratiam mandauit, sibique a suis amicis esse consultum, ne totam gentem sine culpa deleret, innotuit, quorum consilium se velle dixit audire, si isti vellent a suis inimicis discedere, sibique Burchardum Halberstadensem Episcopum, Ottonem Ducem, Fridericum præfectum Palatii, cum cæteris quos adhuc quæreret, traderet. Cui legationi, cum consensu ipsorum qui poscebantur, est responsum, vt ipsi ei hac conditione præsentarentur, quatenus sub vtrorumque Principum iudicio starent, vt eos illorum sententia vel conuictos damnaret, vel innoxios Regis gratiæ cum tota Saxonum gente conciliaret. Sed Wilhelmus Rex agnomine, & Frithericus de monte, quum viderent aperte iam bellum cœpisse, Sacramenti quod cum cæteris Saxonibus fecerant obliti, multarumque calamitatum quas ipsi fuerant passi, nec non quod ipsi causa principalis erant incipiendi belli patriam infideles deseruerunt, & infideliores ad hostem patriæ Regem noctu transfugerunt. Nam postea nec ciues nec hostes eis fidem habebant, & apud vtrosque viles & infideles, despecti & miseri erant.

Lamb. Schafn. Mar. Scotus. Chron. Saxo 1075, *Aut* vitæ Henrici lib. 3, *Auent.* A. Boi. lib. 5. c. 13. n. 22.

Ergo Rex cum toto quem poterat habere exercitu, iuxta Beringa venit, ibique positis castris consedit, at ex alia parte Saxones circa Nechilstedi sua castra locant, & dum Rex eos ad concilium vocet, expectant. Quumque verba quibus suos accusatos volebant expurgare disponerent, aderat nuntius Regis, qui Regem cum Saxonibus non verbis, sed ferro disputare velle dicebat, & huic disceptationi diem crastinum determinabat. Nondum bene nuntius ille verba finierat, quum veniens alter, Regem cum toto exercitu aduentare dicebat. Quod primo non credentes, vbi nimis verum esse cognoscunt, quod nec consilii locus erat ineundi, nec exercitus ad prælium ordinandi, quod ex improuiso deprensi solent facere, pauci quibus vel animus, vel arma fuerant in promptu fortiter ibant ad pugnam, plures vero, quibus longe vel animus vel arma erant, vertuntur in fugam. Verum ipsi pauçi, qui ad prælium perstiterunt, bene quantum poterant vel suam, vel illorum qui fugerant vicem peregerunt. Nam nisi Deus ibi superbiam nostram humiliare decreuisset, pauciſſimi nostri totum exercitum illum in fugam vertissent: Postremi enim illorum nescientes, quod nostrorum pars maior fugæ se dedisset, cœperunt etiam ipsi fugæ præsidia quærere, & nisi illi nostrorum fugam prius agnouissent, fugiendo nobis victoriam reliquissent. Quem cui belli casus daret occidere, nec ipsis qui occidebant dabatut agnoscere, quod tanta pulueris facta commotio, vt cuiquam vix inter ciuem & hostem posset esse discretio. Hoc tamen comperimus, quod Vdo noster Marchio consobrinum suum Rodolfum Ducem gladio fortiter percussit in faciem, & nisi nasus galeæ dependens fideliter defenderet partem capitis eius superiorem penitus abscidisset, fratres in illo prælio fuere diuersi, patres contra filios; nec non & alii affectus erant contra se diuisi. Sed si quis scelus in suo propinquo faceret, a nemine poterat sciri,

fæuis-

p.116. sæuissimum quidem fuit illud prælium, sed breuissimo tempore peractum. Nam nostri numero quam pauci, sed virtute multi (ipsi enim hostes nunquam tantos ictus gladiorum se fatebantur audisse) postquam se a suis desertos esse viderunt, & ipsi multos occidendo fatigati fuerunt, ex paucis pauciores, paulatim se a periculo subtraxerunt, Regique victoriæ quidem gloriam, sed cum multa suorum ruina reliquerunt. Nam cum nostris ex partibus, ex summis Principibus Geuehardus Comes, ex mediis vero Folcmarus, & Suidgerus cecidissent, ex illa parte iacuerunt octo primates, non minus ipso Rege nobiles. Hoc prælium primum factum est anno Domini MLXXV. Idus 1075.
Iunii. fer. III.

Ergo Rex adepta cum multo suorum cruore victoria, aliquot dies intra sua castra manebat, donec eos quos de suis metus dispersérat, recollegit, & mortuos suos vel sepeliri vel in patriam sepeliendos fecit deportari. Deinde Saxoniam nimis lætus intrauit, quam sic prostratam vt vlterius non resurgeret, æstimauit. Obuia quoque prædando diripuit, aut incendio consumpsit. Si pagani nos ita vicissent, non maiorem in victos crudelitatem exercerent, fœminis nil profuit in ecclesias fugisse, vel illuc suas res comportasse. Nam viri per siluas diffugerant, vel vbicunque spem salutis inuenire latendo potuerant, fœminas in ipsis Ecclesiis, etiam si fugissent, ad altare, corrumpebant, suaque libidine barbaro more completa fœminas cum Ecclesiis comburebant. Principes vero nostri diuersas munitiones intrauerunr, & inde legationes Regis Principibus obuiam miserunt, obsecrantes vt vel nunc Deo de sua gloria gratias agerent, & fratribus suis in Christo, pro Christi nomine, vel victis parcerent. Quarum legationum quasdam supponere complacuit, vt ex his lector cæteras, quod omnes eundem sensum habeant, agnoscere possit.

Sigifrido Moguntino & Albero Wirceburgensi præsulibus Sanctissimis Werinherus solo nomine Magdeburgensis Episcopus, quicquid humilius potest & deuotius. Quia vos duos duorum præceptorum Dei flamma plus aliis feruere non dubito, specialiter ad vos dum os supplex confugio, rogans & obsecrans, vt in hoc perfectam Dei caritatem, sicut confido vos habere, probetis, vt in miseros fratres misericordiæ viscera misericorditer habeatis. Cogitate quod, sicut vos melius quam ego nouistis, quicquid alicui gratia diuina largitur, hoc ei vice talenti, de quo rationem venturo iudici reddat, imputatur.

Itaque quod vobis familiaritatem coram Domino nostro Rege, Regis cœlestis misericordia voluit concedere, sic ipsam familiaritatem facite cunctis, qui vestro indigent auxilio, prodesse, vt & omnis qui vestro subleuatus fuerit auxilio, de vestra felicitate gaudeat, & ipse Deus æternam mercedem vobis pro lucro talenti tribuat. Inprimis igitur meam causam cum Domino nostro dignetur misericordia vestra misericorditer tractare, scilicet quod semper volui & volo pro viribus meis & vltra vires eius honori seruire. Quod si me forte maiestas eius accusat, quod nuper quasi pugnaturus cum eo venerim: Hoc quod ipsa veritas (quæ Christus est) nouit verum esse, respondete, me nulla pugnandi causa venisse, sed ob hoc solum, sicut coram legatis eius fuerat constitutum, vt eos quos in nostris partibus suos vocauerat inimicos, volentes siue nolentes ei præsentarem, quatenus vestro aliorumque Principum iudicio vel in crimine deprehensi iusto supplicio subiacerent, vel innocentes inuenti, vobis intercedentibus gratiam eius reciperent, Quorum causam quod non dignatus est accipere, quid me nisi (sicut feci) decebat abscedere? si alias mihi quaslibet culpas imponet, ne longum faciam, vestram aliorumque eiusdem ordinis virorum patiar sententiam. Deinde domino nostro Regi dignetur almitas vestra suggerere, vt recordetur, se cœlestis Regis vicem simul & nomen habere, qui dicit se misericordiam magis velle, quam sacrificium: & qui venit non vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Quatenus Deum sic recogitans eum cuius nomen habet, actibus studet imitari, mereatur in regno cœlesti beatitudinis gloria æternæ coronari. Per totum fere annum literis aliisque legationibus nostris, omnes fere Principes regni suppliciter adiuimus, & vt nobis copiam coram veniendi acquirerent orauimus, quatenus eorum iudicio vel noxii damnaremur vel innoxii solueremur. Quod quia nunquam impetrare potuimus, iterum vos & omnes Dei fideles suppliciter oramus, vt saltem nunc postquam iram suam nostro cruore

ſatiauit, poſtquam Deus illi (ſicut oportebat) honorem donauit, furorem deponat, Deo gloriam reddat, & quod ante ſanguinem effuſum feciſſe poterat, nunc tanto ſanguine fuſo faciat. Det nobis locum, vbi vobiſcum, & cum Rodolfo, Berchtaldo, Godefrido Ducibus conuenire poſſimus, & in quacunque re vobis culpabiles eſſe videbimur, omni voluntate no- p. 117. *ſtra depoſita veſtræ prudentiæ iudicium volentes patiemur. Nulla fuit vnquam in quolibet pagano tanta crudelitas, vt quos ſine omni labore vel periculo, ſine damnatione ſubdere potuiſſet, non ſine ſuo ſuorumque periculo ſibi ſubiicere vellet. Quod ſi noſtrum ſanguinem, dum nihil eius ſuperſit, laborat effundere, cogitet hoc non facile fieri poſſe, ſine ſuorum aliqua commixtione.*

Itaque ſi nobis nullam miſericordiam facere diſponit, ſaltem ſuorum manibus & gladiis parcere velit. Hæc igitur & ſi qua potueritis aptiora, Domino noſtro ſuggerite, eique vt Deum timeat, populumque (cui rector eſt datus) non perdat, ſed cuſtodiat, ſuadete, vt & ille ſi vos audierit, & vos ſi bene ſuaſeritis, æternam mercedem recipiatis.

Dominis & ſacerdotibus ſanctis, cæterisque viris eiusdem virtutis & ordinis W. plenus omni miſeria, æterna participari miſericordia. Quamuis omnes ſupplicationes, quas veſtræ paternitati verbis vel literis feci, nihil adhuc mihi videam profuiſſe, tamen iterum veſtræ paternitati verbis vel literis feci, nihil adhuc mihi videam profuiſſe, tamen iterum veſtræ pietati non ceſſo ſupplicare, vt ſi vos nec mea innocentis calamitas, nec quæ vel nocentibus ſolet miſereri, flectit vlla pietas, ſaltem vos tædio ſuo mea vincat importunitas. Per omnipotentis igitur Dei clementiam vos rogo pariter & moneo, Præſules ſanctiſſimi, vt in me vos ipſos conſiderare dignemini, & me non ſolum in nullo crimine tonuictum, ſed nec de vllo crimine compellatum condemnari ne patiamini.

Culpa mihi prius imponatur, defenſionis mihi locus donetur, vbi vel nocens veſtro iudicio dignum cogar ſubire ſupplicium, vel innocens veſtrum ſub gratia Domini noſtri merear habere conſortium. Quis enim fuit vnquam iuſte prius damnatus, quam de aliquo crimine fuiſſet accuſatus? Nondum mihi cognoui culpam quamlibet imponi, & iam quaſi criminum plurimorum conuictus pœnas ſæuiſſimas dedi.

Quod ſi me quisquam Domino meo fuiſſe vel eſſe perfidum criminatur, non minus quam qui dixit Domino, Dæmonium habes, mentitur. Hæc igitur cum Domino noſtro clementer tractate, & vt ſe Regem eſſe cogitet ſuadete, & vnde Rex ſit appellatus edocete. Veſtra quoque ſapientia dignetur ſecum penſare, cuius vel quanti criminis ſit Eccleſiarum bona vaſtare, ipſas Eccleſias polluere, vel incendere, & ſi vllum vel magnum crimen eſſe videatur, in hoc vos Domino noſtro fideles eſſe probate, vt dum eum ab iniuſto reuocatis, eius animam ab incendio gehennæ liberetis, ne dum ille externa ſanctorum bona iniuſte deuaſtat, internis bonis ſanctorum gratia priuatus, iuſte careat. Recordetur etiam prouidentia veſtra, quod mortem minatur Apoſtolus, non ſolum morte digna facientibus, ſed etiam conſentientibus.

Fridericus vero Monaſterii præſul venerandus, quod de noſtris partibus erat oriundus, & Magdaburgenſis Eccleſiæ fuerat olim Canonicus, Archiepiſcopo Magdeburgenſi literas miſit, quibus eum commouit, vt quocunque modo poſſet, pacem facere cum Rege ſatageret. Quibus literis has literas Magdaburgenſis Archipræſul remiſit:

Sacerdoti Dei F. ſanctiſſimo, W. eo quod vocatur indignus, deuotos fraternæ ſeruitutis affectus. Quamuis eo mœrore quem noua tribulatio genuit, ita ſim plenus, vt in penetrabilibus cordis mei nullus vlli gaudio poſſit inueniri locus, conſolationis tamen veſtræ literæ vt accepi, non parum lacrymas mœroris repreſſi, quod nonnullum lenimen dolorum habeo, quum vel vnum fratrem fraterno dolore dolere video.

Tunc autem ſolido gaudio gauderem, ſi vos ſicut tribulationem quam ſumus experti, ſic innocentiam noſtram conſiderare viderem, vel ſi conſilium quod mihi de facienda pace datis, vt ipſa re fieret, adiuuare poſſetis. Vt enim a Rege noſtro, cunctisque regni Principibus, maximeque ab Epiſcopis noſtris confratribus igni ferroque terra noſtra vaſtaretur,

quod

quod crimen noſtrum tale præceſſit? vel ſi vllum fuit, in quo concilio ſacerdotum, in quo palatio Principum declaratum patuit? quando vocati ad ſatisfactionem venire contempſimus? a quibus accuſati & conuicti ſumus? Immo poſtquam Domini noſtri Regis iram, licet ſine cauſa, in nos exarſiſſe cognouimus, ſingulos Principes, ſacerdotes & Laicos ſcriptis & dictis ſuppliciter orauimus, vt coram veniendi copiam nobis impetrarent, quatenus aut criminoſi ipſorum iudicio damnaremur, aut ſine crimine cum pace & gratia Domini noſtri dimitteremur. Quod quum nobis nihil prodeſſe videremus, ipſi Domino noſtro legationem ſicut humiles ſerui ſæpe fecimus, ſupplicantes vt nos vel in crimin d-
p. 118. *prehenſos iudicio Principum palam damnaret, vel ſine crimine repertos gratiæ ſuæ ſerenitate donaret. Hac igitur de culpa terram noſtram ſæuus vaſtator inuaſit, & igni ferroque pene deſertam reddidit. Quod ſi ſoli Laici in illo exercitu fuiſſent, forſitan Eccleſiis & Eccleſiaſticis rebus peperciſſent. Nunc vero quod quamplurimi ſacerdotes aderant, nulli ſacræ rei parcebant, ſed Eccleſias, quas vel ipſi vel fratres eorum conſecrauerant, igne nefario ſuccendi videbant, nec contradicebant. Quid igitur tunc laici facerent, quum Epiſcopos vt talia fierent, conſentire vel etiam inſtigare viderent. Sed vt hæc geſta ſint, quamuis ante ſimus vltra modum puniti, quam aliquo modo in culpa qualibet inuenti, quamuis ab illis ſimus cæde & incendio ſine culpa vaſtati, a quibus nos oporteret vel in aperto crimine defendi: tamen de facienda pace conſilio veſtræ pietatis acquieſcimus, ſi eam fieri poſſe ſine maiori damno noſtro viderimus. Illarum partium Principes in aliquem locum, quo nos tuti poſſimus occurrere, veniant, nosque ſua ſapientia quid nunc acturi ſimus edoceant, quod quicquid eis placuerit, dum modo nobis vel poſteris noſtris non noceat, noſter conſenſus concorditer implebit. Quod ſi paternitas veſtra ſuſcipiens hanc operam opere complebit, cum cœleſti præmio nos omnes fideles ſemper amicos habebit.*

Ipſo tempore Deus omnipotens vrbi Magdeburgenſi per ſanctorum merita, qui ibi plures habentur, magnam miſericordiam oſtendit, & ipſam vrbem, totumque illud Epiſcopium a crudeli Regis inuaſione ita mirabiliter defendit, vt nulli, qui hoc cognouit, liceat dubitare, ipſorum meritis Sanctorum, tunc illam ciuitatem incolumem permanſiſſe. Nam cuidam ancillæ Dei ante prælium per viſionem fuerat reuelatum, ſi caput S. Sebaſtiani, quod in eadem ciuitate cum multa veneratione habetur, circa terminos Epiſcopii fuiſſet portatum, eosdem terminos nullus poſſit intrare hoſtium. Quod quum ipſa Meinfrido eiusdem vrbis Præfecto, & Præfectus, antequam exirent ad bellum, nobis audientibus archipræſuli noſtro retuliſſet, peracto iam prælio, caput ipſum omnes terminos noſtros, antequam Rex veniret, circuire fecimus, & ita eſſe, ſicut ancilla Dei prædixerat, ex ipſo rerum euentu comperimus. Nam vbicunque Rex ad ipſos terminos venit, diuino nutu perterritus, rediens nusquam illud Epiſcopium intrauit.

Sed quum Rex exercitu comitante veniſſet Goslariam, ibique a quibusdam noſtris Epiſcopis triumphali ſuſceptus eſſet gloria, ab amicis ſuis, quid ſibi foret agendum quæſiuit, & vix quod ſibi vtile eſſet inuenire potuit. Nam conſilium, quod ei dederunt pene omnes, vt Deo de victoria ſua gratiam ageret, & Saxones in pacem & gratiam ſuam ſicut Rex Chriſtianus reciperet, non accepit: Quod vero ipſe ſolus volebat, vt ſtatim cunctos ſuæ ſeruituti ſubiiceret, ad præſens implere non potuit. Nam nec Principes omnes capere valebat, quod per diuerſa diſperſi fuerant, nec diu cum exercitu in hac terra manere potuit, quod fames in illo anno nobis tunc vtilis fuerat, & Iulius menſis fruges adhuc maturas non exhibebat, nec vero tutum putabat ſine exercitu tunc in Saxonia remanere. Abiit ergo cum toto exercitu, & Saxoniam (ſicut prius) habuit in incerto. Nam poſtquam receſſit, Saxones iterum congregantur, Deumque quod eos miſericorditer caſtigans non penitus opprimi permiſerit, humili deuotione collaudant, & ſe inuicem quatenus vnanimiter pro ſua libertate tota virtute pugnent, adhortantur: Deique miſericordiam non ex toto ſibi ſublatam inde coniectant, quod quaſi paterna pietate flagellati, ad recipiendam virtutem diſceſſu Regis opportunum tempus acceperant.

Interea

Interea Rex totum exercitum iterum congregabat, vt Octobri menſe Saxoniam ingreſſus, fruges, quas Iulio menſe multas in agris viderat, aut vtendo aut comburendo conſumeret, populumque totum vel rebellem gladio deuorandum daret, vel humilem perpetuo ſeruituti ſubiiceret. E contra Saxones magno iam periculo facti prudentes, cum non minore venerunt exercitu, iam non, ſicut antea fugaces terga daturi, ſed fortiter pro libertate pugnaturi ſua, ita vt eam vel Dei auxilio firmiter retinerent, vel cum vita ſimul amitterent. Ergo ambo exercitus in loco qui dicitur Euerha, conuenerunt, & a ſe non loco ſed animo longe fuerunt, tamen exercitus Regis ad prælium non vt antea promptus erat, quod non (ſicut audierat) imbelles eſſe Saxones expertus fuerat, & magna ſibi pars de priori multitudine deerat. Nam Bertoldus & Rudolphus Duces, poſtquam a priori ſunt prælio reuerſi, diuina pietate compuncti quadrageſimas publice ieiunarunt, & amplius ſe pro Rege contra Saxonum innocentiam p. 119, non eſſe pugnaturos fideliter Deo vouerunt. Tunc illi ad Saxones miſerunt, & accepta dataque fide ad ſecretum conſilium Principes ex vtraque parte conuenerunt. Ibi illi noſtris in ſua fide promiſerunt, quod ſi ſe ſponte tradendo Regi vellent honorem facere, & tota Saxonia quieta ſtaret in pace, & ipſi nec in dura, nec in longa forent captiuitate. Fama quoque teſtante comperimus, quod Rex ſuis iuraſſet Principibus, vt ſi hoc ad honorem ſuum perficerent, in principio Nouemb. proximi, omnes ad ſua cum pace & gratia dimitteret. Igitur omnes Epiſcopi noſtri, Duces, Comites, cæteque maiores, manu fidei ab illis accepta Regiæ poteſtati ſe ſponte tradiderunt, totumque populum ſuum valde triſtem in patriam redire iuſſerunt.

Lamb. Schafn. Sig. Gembl. Albericus 1075.

Diſtributis ergo per cuſtodias Principibus noſtris, Rex omiſſo exercitu Saxoniam cum magna gloria ingreditur, & ab his qui domi erant cum maiore gloria ſuſcipitur. Nam ſperabant eum (ſicut promiſerat) cum pace & pietate venire, omnesque ſuas iniurias obliuioni perpetuæ tradere. At ille ſuæ promiſſionis oblitus, nec Deo pro victoria quam ſic leuiter acceperat, dignas laudes humiliter reddidit, nec illam quam tunc habebat gloriam, vnquam ſe diſpoſiturum credidit. Quod ſi Regi Regum ſe tunc humiliter ſubſterneret, & in victos miſericordiam Dei oſtenderet, non ſolum quos vicerat, Saxones, ſed omnes quibus imperabat gentes, timere ſe pariter & amare faceret, & ad illas etiam nationes, quæ ſibi non ſubiacebant, gloriæ ſuæ famam cunctis laudandam transmitteret. Quia vero crudelitatis antiquæ non immemor, timeri tantum nec amari curabat, nec Saxones ſibi fideles, nec alias ſui regni nationes deuotas habebat, & ingentem apud exteras gentes laudem, quam poſſet, habere, perdebat. Amicis enim non minus quam hoſtibus crudelis fuit, niſi quod in amicos crudelitatem prius exercebat, vt hoſtes ex hoc cognoſcerent, quid ſibi futurum ſperarent.

Erriberti denique Marchionis, qui Saxonibus nullum fecerat auxilium, ſed Regi (vtpote valde propinquo genere) toto animo fauebat, poſſeſſiones prius inuadit, easque Otherico cuidam de ſuis conſiliariis donauit. Hic Othericus de Godesheim oriundus fuit, & quod Dei timorem penitus abiecerat, Godeshetz agnomen habebat, quod vere ex odio Dei venerat, quod illi Regi familiariter adhærebat, Regisque mentem pro ſuo velle diſponebat. Deinde noſtrorum bona captiuorum, quæ ipſis manere debebant integra, ſi fides fuiſſet ei integra, ſuis paraſitis largitur, & quæ ſuis Principibus in nos bona promiſit cuncta mentitur. Tunc vrbes & caſtella, vel quascunque munitiones adhuc habebat Saxonia, ſuis ſequacibus commendauit, & vt per totam regionem tyrannidem exercerent imperauit.

1076. *Lamb. Schafn* 1076.

Natalis Dominici feſtiuitatem, vbi MLXXVI. annus ab incarnatione Domini inchoatur, conuocatis ad ſe ſuarum partium Epiſcopis, animo non feſtiuo Goslariæ celebrauit, quod feſtum ſalutis humanæ principium, Ottonis occiſione nefanda contaminare diſpoſuit, quem Chriſtus ad honorem ſuæ natiuitatis eadem gratia mirabiliter eripuit, qua ad liberandum genus humanum ipſo tempore Deus homo fieri voluit. Nam ipſum Ducem Roperto Bauenbergenſi Epiſcopo ſeruandum commiſerat, & Epiſcopus eum in caſtello quodam dum ipſe pergeret ad curtem regiam, militibus ſuis cuſtodi-

ſtodiendum tradiderat. At Rex illuc Epiſcopo neſciente miſit, Ducemque ad ſe duci præcepit, ita vt temporum vicibus mutatis per noctes irent, & per dies noctium vice quieſcerent. Quumque in media nocte a quatuor armatis ipſe inermis ductus Goslariam veniſſet, & illi per curtem ad ſyluam tendere voluiſſent, tunc primum intellexit, quod in ſylua ſe occidere iuſſi fuiſſent. Igitur eos rogat, vt ſibi ad monaſterium orare liceat, quod ei quum fuiſſet negatum, ſubito vnius ipſorum gladium comprehendit per capulum, & cum enſe nudo inuitis illis ad Epiſcopi ſui cuſtodis cubiculum peruenit, & cum magno ſtrepitu Epiſcopo expergefacto, rem quæ ſecum agebatur innotuit, eumque vt ſe a furtiuæ caſu mortis eriperet orauit. Quod quum per oppidum diuulgatum fuiſſet, Rex eum ſicut voluerat, non præſumpſit perdere, ſed eum libere per curiam quo vellet ire permiſit. Sed ille (ſicut erat vir in omnibus prudens) ad conſilia Regis frequenter acceſſit, & ſapientia ſua breui tempore promeruit,
p.120 vt quicquid ad honorem Regis pertineret, eius conſilio maxime Rex ipſe diſponeret. Denique quem nuper habebat hoſtem ſæuiſſimum, eum nunc cœpit habere conſiliatorem fideliſſimum.

Nos autem vbi Principes illos, qui noſtros habebant in cuſtodia, Goslariæ eſſe comperimus, literas eis ſupplicationum, pro Principum noſtrorum liberatione tranſmiſimus, quæque ciuitas ſiue prouincia, pro ſui Epiſcopi ſiue primatis ereptione. Ex quibus vnam tantum placuit epiſtolam ſubnectere:

Domino Vdoni ouium Chriſti ſanctarum ſanctiſſimo paſtori, Clerus & populus Magdaburgenſis Eccleſiæ deuotionem fideliſſimam vtriusque hominis. Quod tanti viri notitiam familiariter & gratiam nulla nobis adhuc noſtræ ſeruitutis exhibitione quæſiuimus, noſmet ipſos inter nos vehementer accuſamus, & nulla nos ſeruitute noſtra vobis vel notos eſſe factos eo magis erubeſcimus, quod non promeriti tanta pietatis veſtræ ſolatia in multis noſtris tribulationibus accepimus.

Ex omnibus enim tribulationibus, quas vel longus iam nos vſus ferre patienter edocuit, vel quas ipſa nouitas quo inſolitas, eo nobis grauiores reddit, nulla nobis vnquam grauior incubuit, quam quod noſtro Domino Archipræſule immo patre piiſſimo per tam longæ captiuitatis ærumnam carere contigit, His præcipue tempeſtuoſis temporibus, in quibus nobis eſſet maxime neceſſarius. Sed quod ſicut ex ipſius legatione cognouimus, multa veſtræ pietatis humanitate fruitur, ita vt ſe non dolore captiuitatis affici, ſed a labore, quo plurimo fatigatus erat, multa dulcedine veſtra refici fateatur, omnium quas nos patimur afflictionum libenter obliti, dum caput noſtrum gaudere cognoſcimus, dolorem membrorum, vel ſi magnus ſit, nullum putamus. Paternitatis igitur veſtræ pedibus omnes vnanimiter deuoto corde proſtrati, plurimas plurime referimus gratias veſtræ pietati, quod dum hanc quæ maxime nos affligebat, curam miſericordia veſtra mitigaſtis, omnes alias ſolicitudines nos ventis in Ercium mare portandas tradere feciſtis.

Quod ſi diuina fauente clementia ſolidum nobis hoc gaudium veſtra paternitas effecerit, & ad ſua citius redire Dominum noſtrum ſuis ſuorumque ſupplicationibus adiuuerit, nunquam vos priora nobis beneficia præſtitiſſe pœnitebit, dum & ipſum Dominum noſtrum vobis amicum ſemper ad omnia paratiſſimum, nosque omnes non minus deuotos habebitis & ſubiectos, quam clerum ſiue populum proprium. Ad quod perficiendum ſi veſtra ſublimitas eo quo ſperamus ſtudio voluerit eniti, ſine multo labore credimus id poſſe fieri, quod hoc certum tenemus, quod ipſe tenetur innocens captiuus, & ſola ſuæ ſalus Eccleſiæ fuit ei cauſa traditionis ſuæ. Omnipotens igitur Deus diu vos in hac vita conſeruet, Eccleſiæ ſuæ ſolatium, & poſt hanc vitam tribuat vobis ſempiternum beatæ vitæ præmium, Vale.

Quum ergo Rex vrbes & omnes in Saxonia munitiones ſuorum fidelium præſidiis occupaſſet, & nihil ſibi quo minus in Saxonia faceret cuncta quæ vellet putaret obſtare, tranſiuit a nobis in medio Quadrageſimæ, obſides multos ſecum ducens, & apud nos qui tributa de regionibus noſtris exigerent, relinquens. Quumque ſuos fines intraſſet, & Duces eius cæterique qui fortiter in prælio pugnauerunt, dona triumphalia expectarent, ille munus quod fere cunctis ſuis fidelibus largiri ſolitus erat, etiam

nunc in præmio virtutis dare parabat, dolensque quod ex Principibus in prælio non ad votum ſuum cecidiſſent, vitam quam per ignauiam eos ſeruaſſe credebat, eis per ſæuitiam auferre cupiebat. Nam vt ſolus omnium Dominus eſſet, nullum in regno ſuo Dominum viuere vellet. Itaque cum tribus fortiſſimis viris armatis quandam domum deſertam medio noctis intrauit, & illuc vnum ex militibus Rodolphi Ducis ſecreto introduxit. Qui viſis gladiis ſibi timuit, quod quo effugeret non habuit. Sed quum Rex multis eum promiſſionibus oneraret, ſi Rodolphum Ducem vbi primum ſibi daretur opportunitas, occideret, non amore promiſſorum, ſed timore gladiorum præſentium hoc ſe facturum quaſi lætus promiſit, ſuamque promiſſionem iuramento confirmauit.

Mane autem facto, quum Dux de virtute & fide multum laudatus a Rege cum multa ſuauitate dimiſſus abiret, ille correptis armis velociter inſequitur, & lancea protenſa per mediam turbam feſtinans alto clamore ſe Ducem occidere minitatur. A militibus vero circundatus, & cauſam terroris interrogatus, totam ſeriem negotii, quod in nocte geſtum fuerat, exponit armisque proiectis ipſi Duci, quid & qua vi coactus iurauiſſet, innoteſcit.

Alio tempore, quum idem Dux Reginam in manu ſua a monaſterio duceret. Rex p. 121.
ſagittario cuidam præcepit, vt eum iuxta Reginam ſagitta transfigeret. Sed ab eodem ſagittario præmonitus Dux, Reginam non perduxit, ſed inuenta qualibet cauſa feſtinus ab ea receſſit.

Tertia vice quum cauſæ quædam intra cubiculum Regis agerentur, & actionibus illis Dux cum paucis ſuis intereſſet, nunciatum eſt ei, quod duo Regis famuli ianuam cum nudis gladiis obſiderent, qui Ducem egredientem ex vtroque latere perfoderent. Itaque ſuos cum gladiis occultis occulte fecit aduenire, & aliquot ex ipſis cubiculum fecit intrare, plurimos vero præ foribus ſtare. Quumque omnia ſicut iuſſerat eſſent diſpoſita, cum ſuis accedens ad ianuam, *Tales*, inquit, *ianitores, Domine Rex, in veſtro cubiculo nollem modo vidiſſe, nec vnquam poſthac amplius volo videre.* Hæc loquutus abiit cum magno furore, & dixit (quod & impleuit) quod nunquam vellet vlterius ad Regis curiam venire.

Eodem vel ſimili dolo etiam Berchtoldum Ducem quærebat perdere, quod hi duo magis eius malitiæ videbantur obſiſtere. Et quare de duobus tantum eius ſæuitiam commemoro, qui nullum de Principibus poſſum aſſerere ſecurum tali periculo? Quadam namque die dum ipſe cum ſuis ſcurris moraretur in cubiculo, & Epiſcopi cæterique Primates excubarent in veſtibulo, fertur illis dixiſſe, qui conſcii & fautores erant ſuæ nequitiæ: *Ecce iſti ſunt, qui regni mei diuitias habent, & me meosque omnes in paupertate reliquerunt. Quod ſi illi de medio fuiſſent ablati, ego cunctique mei familiares cito poſſemus diuites fieri. Qua propter ſi viri eſtis, & diuitias habere cupitis, iſtos nunc inermes armati fortiter inuadite, & omnia quæ illi poſſident, accipite.*

Habebat autem in cubili ſuo ſemper multas ſecures lato ferro ſplendentes, quibus nec clypeus nec galea reſiſtere poterat virtute aliqua. Quod niſi Anno Colonienſis Præſul, ab vno qui cum cæteris facinus erat acturus, paulo ante fuiſſet ſubmonitus, ea die fuiſſet perpetratum miſerabile facinus.

Verum vt ad priora pauliſper reuertar, vbi primum primates noſtri deditionem fecerunt, omnes ſemitas quæ per montes ducunt in Italiam, Rex claudi præcepit, nec vlli homini viam patere permiſit, ne rei veritas ad Apoſtolicum prius veniret, quam ipſe per legatos in ſuum fauorem ipſum Apoſtolicum traduceret. Deinde miſit Romano Pontifici legatos, qui ei intimarent, quod Epiſcopi Saxoniæ ſui ordinis obliti contra ſe in prælio congreſſi fuiſſent, eumque rogarent, vt eos ſicut infideles, periuros & belli ciuilis auctores gradu ſacerdotali deponeret, quatenus tales per quos Eccleſia pacata regeretur, ipſe in eorum locum poneret. Sed Regis legatos ad Apoſtolicum fama præceſſerat, eique ſeriem rerum geſtarum totam veraciter indicauerat.

Miſit ergo Regi literas, quibus eum de multis aliis criminibus arguebat, & vt Epiſcopos a captiuitate dimiſſos, Eccleſiis bonisque ſuis integre reſtitutis remitteret, ora-

orabat, & post hæc concilium in eo loco quo venire posset Apostolicus, congregaret, vbi Episcopi vel si digni essent Episcopalem perderent dignitatem, vel iniuriarum, quas erant passi, Canonicam reciperent satisfactionem. Quod si in his sacris canonibus noluisset Rex obediens existere, & excommunicatos a societate sua repellere, se eum velut putre membrum Anathematis gladio ab vnitate S. matris Ecclesiæ minabatur abscindere. Qua legatione suscepta, & venientibus suis quos miserat Apostolico, confirmata, tristis valde fuit, quod in Apostolica dignitate malitiæ suæ, sicut sperabat, auxilium non inuenit.

Rex igitur cum suis deceptoribus vna Wormatiam venit, & cum singulis illis binis consilium iniuit, qualiter dignam vicem penderet illi contumeliæ, quam omnes audierant, Romanum Pontificem sibi fecisse, quod eum se minatus sit excommunicaturum, quum tale quid cunctis temporibus fuisset inauditum. * Quumque multa multis modis diu volutarent, tandem quibusdam eorum placuit, vt Episcoporum concilio facto Papam quasi simoniacum communi consensu damnaret, eoque deposito Rex in loco eius vnum de suis amicis constitueret, qui omnia quæ Regi fuissent placita, tota voluntate perficeret. Hoc igitur inito confirmatoque consilio fecit omnes suos Episcopos conuenire, & coegit eos Hildebrando, qui Romanus Pontifex p. 122. vocaretur, & non esset, subiectionem & obedientiam interdicere, & hoc vt postea nullus eorum posset negare, fecit vnumquemque eorum nomine suo prænotato manu propria abnegationem Hildebrando cartis singulis inscribere hoc modo.

Lamb. Schafn. Alb Stad. Conr. Vrsp. Chron. Saxo 1076, *Bertoldus Const.* 1075. 1076, *Mar. Scotus. Sig. Gembl.* 1076. 1077, *Albericus* 1077, *Vita Henrici IV.* ap. Vrstis. p. 382.

Ego N. ciuitatis N. Episcopus, Hildebrando subiectionem & obedientiam ex hac hora, & deinceps interdico, & eum posthac Apostolicum nec habebo nec vocabo. Quod quidem pauci fecerunt ex animo, qui & auctores ipsi fuere consilii: plures vero literas quidem abrenunciationis mortis timore scripserunt, sed inuitos se fecisse per hoc ostenderunt, quod quum primum data eis opportunitas, Apostolico supplices confessionis literas dirigunt, & se reos ei agnoscunt, sed expurgationem necessitatis obtendunt. Deinde per totam Italiam misit epistolas magnis donis, & maioribus promissis, illius terræ Principes in fauorem suæ partis inclinans.

Itaque nostrates Episcopi solummodo scripto illi renuntiabant, non iuramento, Romanos etiam quamplurimos pecunia corrupit, & vt Hildebrandum ab Apostolicæ sedis honore deiicerent, talibus literis orauit. Ipsi quoque Apostolico plenas con-

Auent. A. Boi. lib. 5. c. 23. n. 31.

* Benno in vita Hildebrandi lib. I. p. 2. *præter voluntatem & consilium Cardinalium extra ordinem iudicandi, sacris canonibus determinatum, Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicauit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit. Vt primum ad excommunicandum Cæsarem de sede surrexit, sedes ipsa nouiter lignis fortissimis composita, subito Dei nutu terribiliter scissa est in plures partes: vt manifeste daretur intelligi, quanta sessor ille tum periculosa excommunicatione, & præsumptione, quamque terribilia schismata seminare contra Ecclesiam Christi, contra sedem beati Petri, quam crudeliter dissipa et cathedram Christi, conculcando leges Ecclesiæ, imperando cum potentia & austeritate. In descriptione eiusdem excommunicationis ea interseruit, in quibus manifeste a fide Catholica errauit, cum iniuste excommunicatum Imperatorem, & Episcopos communicantes ei, excepit ab excommunicatione tertio gradu communicantes eis, & vnitatem Ecclesiæ scindens, quantum in ipso fuit, duas Ecclesias fecit.* Auctor Vitæ S. Gebehardi Salisburgensis apud Canisium Tom. VI. Lect. Antiqu. p. 1234. *hoc nouum siue rarum in Regem anathema, vtrum ex venäitione Episcopiorum & Abbatiarum, an ex alia infamia, causas sumpserit, penes earum conscios sit & iudices, nobis sententia pastoris timenda est, siue iusta siue iniusta.* Quare etiam Otto Frisingensis *lib. VI. Chron. c. XXXV.* ait *lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquam inuenio, quemquam eorum, ante hanc, a Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum.* Id quod etiam *Lib. I. de Gestis Friderici cap. I.* repetit. Addi potest Cleri & Ordinis Ecclesiastici in S. Romano Imperio Apologetica pro Henrico IV. Imperatore aduersus Hildebrandi Papæ excommunicationem, & Conradi Traiectensis Oratio pro Henrico IV. contra Hildebrandum Papam habita ad Principes Imperii in Conuentu Gerstungensi anno Domini MLXXXV, quæ reperiuntur in Goldasti Apologia pro Henrico IV.

tumeliis literas direxit, in quibus vt Apoſtolicum nomen & ſedem cito relinqueret, minaciter præcepit. Hoc autem exemplum eſt literarum: *

HENRICVS *Dei gratia Rex, vniuerſæ S. Romanæ Eccleſiæ, Clero & populo gratiam, ſalutem & omne bonum. Hæc fides firma & inconcuſſa creditur, quæ ſemper & eadem & præſenti ſeruatur & abſenti, nec diuturna eius cui debetur abſentia, nec longi temporis tædio immutatur: Quam talem vos nobis ſeruare ſcimus, & gratias agimus, & vt eadem perſeueret petimus, videlicet (ſicut facitis) amicis noſtris amici, inimicis noſtris inimici iugiter exiſtatis. Inter quos ſcilicet Hildebrandum monachum notantes, vos in eius inimicitiam excitamus, quod hunc & Eccleſiæ inuaſorem & oppreſſorem, & Romanæ Reipubl. vel regni noſtri inſidiatorem comprehendimus, vt in ſubſequenti epiſtola ſibi a nobis directa pernoſcere in promptu eſt.*

HENRICVS *Dei gratia Rex, Hildebrando. Quum hactenus ex te ea quæ patris ſunt expectarem, tibique in omnibus magna fidelium noſtrorum indignatione obedirem, percepi a te viciſſitudinem, qualem oportebat ab eo, qui vitæ regnique noſtri pernitioſiſſimus hoſtis eſſet. Nam quum in primis omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa ſede debebatur, ſuperbo auſu rapuiſſes, longius inde progrediens regnum Italiæ peſſimis artibus alienare tentaſti. Nec hac contentus in reuerendiſſimos Epiſcopos, qui nobis velut dulciſſima membra vniti ſunt, manum mittere non timuiſti, eosque ſuperbiſſimis iniuriis, acerbiſſimisque contumeliis contra diuina & humana iura (vt ipſi aiunt) exagitaſti.*

Quæ omnia quum ego quadam patientia diſſimularem, tu hanc non patientiam ſed ignauiam æſtimans, in ipſum caput inſurgere auſus es, mandans quæ noſti, ſcilicet (vt tuis verbis vtar) Quod aut tu morereris, aut mihi animam regnumque tolleres. Hanc inauditam contumaciam ego non verbis ſed re confutandam diiudicans, generalem conuentum omnium Regni primatum ipſis ſupplicantibus habui. Vbi quum ea quæ hactenus metu & reuerentia tacebantur, in medium deducta fuiſſent, veris aſſertionibus illorum, quas ex ipſorum literis audies palam factum eſt, te nullatenus in Apoſtolica ſede poſſe perſiſtere. Quorum ſententiæ quod iuſta & probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque aſſentiens, omne tibi Papatus ius, quod habere viſus es, abrenuntio, atque vt a ſede Vrbis, cuius mihi patriciatus Deo tribuente, & iurato Romanorum aſſenſu debetur, deſcendas edico.

Hæc ſeries noſtræ epiſtolæ ad Hildebrandum monachum. Quam idcirco & vobis ſcripſimus, vt & vobis noſtra voluntas, & nobis, immo Deo & nobis veſtra ſatisfaciat caritas. Exurgite igitur in eum fidelisſimi, & ſit primus in fide primus in eius damnatione. Non autem vt ſanguinem eius fundatis dicimus (quippe quum maior ſibi ſit poſt depoſitionem pœna vita, quam mors) ſed vt eum, ſi nolit deſcendere cogatis, & alium communi omnium Epiſcoporum & veſtro conſilio a nobis electum in Apoſtolicam ſedem recipiatis, qui quid iſte in Eccleſia vulnerauit, curare & velit & poſſit.

HENRICVS ** *non vſurpatione, ſed pia Dei ordinatione Rex, Hildebrando iam non Apoſtolico ſed falſo monacho. Hanc talem pro confuſione tua ſalutationem promeruiſti, qui nullum in Eccleſia ordinem præteriſti, quem confuſionis, non honoris, maledictionis, non benedictionis participem non feceris. Vt enim de multis pauca & egregia loquamur, Rectores S. Eccleſiæ, videlicet Archiepiſcopos, Epiſcopos, presbyteros, non modo non tangere ſicut Chriſtos Domini timuiſti, quin ſicut ſeruos neſcientes quid faciat Dominus eorum, ſub pedibus tuis calcaſti, in quorum conculcatione tibi fauorem ab ore vulgi comparaſti: quos omnes nihil ſcire, te autem ſolum omnia noſſe iudicaſti, qua vtique ſcientia non ad ædificationem, ſed ad deſtructionem vti ſtuduiſti. Vt iure B. Gregorium (cuius nomen tibi vendicaſti) de te prophetaſſe credamus ſic dicentem:* Ex affluentia ſubiecto- p. 123.

* Excerpta quædam ex his binis Epiſtolis extant inter epiſtolas Henrici IV. ab Vrſtiſio editas *p. 394.*

** Hæc epiſtola æque inter easdem extat *c. l.* Reperitur eadem quoque apud Lehmannum *Chron. Spir. lib. V. c. XXXI.*

iectorum plerumque animus Prælati extollitur, & æstimat se plus omnibus nosse, quum se videt plus omnibus posse.

Et nos quidem hæc omnia sustinuimus, dum Apostolicæ sedis honorem seruare studuimus. Sed tu humilitatem nostram timorem fore intellexisti, ideoque & in ipsam regiam potestatem nobis a Deo concessam exurgere non timuisti, quam te nobis auferre ausus es minari. Quasi nos a te regnum acceperimus, quasi in tua & non in Dei manu sit Regnum vel Imperium: qui Dominus noster Iesus Christus nos ad regnum, te autem non vocauit ad sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, scilicet astutia (quod monachica professio abominatur) pecuniam, pecunia fauorem, fauore ferrum, ferro sedem pacis adisti, & de sede pacis pacem turbasti, dum subditos in prælatos armasti, dum Episcopos nostros a Deo vocatos, tu non vocatus spernendos docuisti, dum laicis ministerium eorum super sacerdotes vsurpasti, vt ipsi deponant vel condemnent, qui ipsos a manu Domini per impositionem manuum Episcoporum docendos acceperant. Me quoque, licet indignus inter Christianos ad regnum sum vocatus, tetigisti, quod sanctorum patrum traditio soli Deo iudicandum docuit, nec pro aliquo crimine nisi a fide (quod absit) exorbitauerimus, deponendum asseruit. Quum etiam Iulianum apostatam prudentia sanctorum Episcoporum non sibi, sed soli Deo iudicandum deponendumque commiserit. Ipse verus Papa B. Petrus clamat: Deum timete, Regem honorificate. *Tu autem quod Deum non times, me constitutum eius inhonoras. Vnde B. Paulus, vbi Angelo de cœlo si prædicauerit alia, non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim:* si quis, vel ego, vel etiam Angelus e cœlo, præter id quod euangelizauimus vobis, euangelizauerit, anathema sit. *Tu ergo hoc anathemate & omnium Episcoporum nostrorum iudicio & nostro damnatus descende, vindicatam sedem Apostolicam relinque, alius in solium B. Petri ascendat, qui nulla violentia religionem palliet, sed B. Petri sanam doctrinam doceat. Ego Henricus Rex Dei gratia, cum omnibus Episcopis nostris tibi dicimus: Descende, descende.* Subscriptio* Episcoporum singulorum. *Ego N. ciuitatis N. Episcopus. Hildebrandi sectationem & obedientiam ex hac hora & deinceps interdico & eum posthac Apostolicum nec habebo nec vocabo.*

Quæ literæ quum Domino Papæ in Basilica Lateranensi, sanctæ Synodo præsidenti fuissent allatæ, & coram Synodo palam recitatæ, tanta in Ecclesia commotio, vt idem legatus nisi inter Apostolici pedes defensionem inuenisset, membratim laniatus interiisset miserabiliter. Sequenti vero die Dominus Papa coram ipsa synodo declarauit, quotiens & quanta mansuetudine Regem de magnis criminibus corripuisset, vt Episcopos a captiuitate solueret: quanta suauitate rogasset Apostolica auctoritate iussisset: & pro paterna dulcedine quantam superbiæ amaritudinem recepisset. Deinde cunctis acclamantibus ne talis contumelia remaneret inulta, omnium consilio & consensu Henricum synodali iudicio damnatum, Regisque nomine & honore priuatum anathematis gladio percussit, literasque in regnum Teutonicorum misit, quarum hoc exemplar supponere placuit. *Lamb. Schaffn. 1076.*

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus qui se cupiunt annumerari inter oues quas Christus B. Petro commisit, salutem & Apostolicam benedictionem. Audistis fratres, nouam & inauditam præsumptionem, audistis schismaticorum sceleratam, & nomen Domini in B. Petro blasphemantium garrulitatem & audaciam, audistis superbiam ad iniuriam & contumeliam sanctæ & Apostolicæ sedis elatam, qualem vestri patres nec viderunt nec audierunt, quam nec scripturarum series aliquando a paganis vel hæreticis docet emersam. Cuius mali etiamsi quod vnquam post fundatam Ecclesiam, & propagatam fidem Christi processit exemplum, omnibus tamen fidelibus pro tanto contemptu & conculcatione Apostolicæ, immo diuinæ auctoritatis, dolendum foret & gemendum. Quapropter si B. Petro claues regni cœlorum a Domino nostro Iesu Christo traditas creditis, & vobis per manus ipsius ad æternæ vitæ gaudia introitum parare cupitis, cogitandum vobis est, quantum nunc de irrogata sibi contumelia dolere debeatis. Nisi enim hic, vbi per di-

* Hæc verba addit Lehmannus *lib. V. c. XXXI.*

ſcrimina tentationum veſtra fides & corda probantur, ſocii paſſionum efficiamini, procul dubio non eſtis digni, vt participes futuræ conſolationis, & filii regni cœleſtem coronam & gloriam ſortiamini. Rogamus igitur caritatem veſtram, vt inſtanter diuinam miſericordiam implorare ſtudeatis, quatenus aut corda impiorum ad pœnitentiam vertat, aut reprimendo eorum nefanda conſilia, quam inſipientes & ſtulti ſint, qui petram fundatam in Chriſto euertere, & diuina priuilegia violare conantur, oſtendat.

** B. Petre Apoſtolorum princeps, inclina quæſo pias aures tuas nobis, & audi me* p. 124. *ſeruum tuum, quem ab infantia nutriſti, & vsque ad hanc diem de manu iniquorum liberaſti, qui me pro tua fidelitate oderunt & odiunt. Tu mihi teſtis es, & domina mea mater Dei, & B. Paulus frater tuus inter omnes ſanctos, quod tua S. Romana Eccleſia me inuitum ad ſua gubernacula traxit, & ego non rapinam arbitratus ſum ad ſedem tuam aſcendere, potiusque volui vitam meam finire in peregrinatione, quam locum tuum pro gloria mundi, pro ſeculari ingenio arripere.*

Et ideo ex tua gratia, non ex meis operibus credo, quod placuit tibi & placet, vt populus Chriſtianus tibi ſpecialiter commiſſus, mihi obediat ſpecialiter pro vice tua mihi commiſſa, & mihi tua gratia eſt poteſtas a Deo data ligandi & ſoluendi in cœlo & in terra. Hac itaque fiducia fretus, pro Eccleſiæ tuæ honore & defenſione, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus S. per tuam poteſtatem & auctoritatem Heinrico Regi filio Heinrici Imperatoris, qui contra tuam Eccleſiam inaudita ſuperbia inſurrexit, totius regni Teutonicorum & Italiæ gubernacula contradico, & omnes Chriſtianos a vinculo iuramenti, quod ſibi fecerunt vel facient, abſoluo, & vt nullus ei ſicut Regi ſeruiat interdico. Dignum eſt enim vt qui ſtudeat honorem Eccleſiæ tuæ imminuere, ipſe honorem amittat, quem videtur habere. Et quod ſicut Chriſtianus contempſit obedire, nec ad Deum rediit quem dimiſit, participando excommunicatis, & multas iniquitates faciendo, meaque monita quæ pro ſua ſalute ſibi miſi, te teſte ſpernendo, ſeque ab Eccleſia tua tentans eam ſcindere, ſeparando, vinculo eum anathematis vice tua alligo, & ſic eum ex fiducia tua alligo, vt ſciant gentes & comprobent, quod tu es Petrus, & ſuper tuam petram filius Dei viui ædificauit Eccleſiam ſuam & portæ inferni non præualebunt aduerſus eam.

Deinde non longo tempore transacto Dominus Apoſtolicus, ne Regem magis iniuriæ ſuæ dolore, quam zelo iuſtitiæ excommunicaſſe putaretur, has literas ad regiones Teutonicas miſit, quibus ſe iuſte eum excommunicaſſe teſtatur.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei omnibus Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, cæterisque fidelibus in regno Teutonicorum Chriſtianam fidem defendentibus, ſalutem & benedictionem. Audiuimus quosdam inter vos de excommunicatione, quam in Regem fecimus, dubitare ac quærere, vtrum iuſte excommunicatus ſit, & ſi noſtra ſententia auctoritate legalis cenſuræ ea qua debuit deliberatione progreſſa eſt. Quapropter qualiter ad excommunicandum illum adducti ſimus, prout verius potuimus (teſte conſcientia noſtra) oculis & intellectibus omnium patefacere curauimus, non tam vt ſingulas cauſas (quæ heu nimium notæ ſunt) quaſi noſtro clamore in publicum proïiciamus, quam vt eorum opinioni ſatisfaciamus, qui putant nos ſpiritualem gladium temere, & magis motu animi noſtri, quam diuino metu & iuſtitiæ zelo arripuiſſe. Quum adhuc in Diaconatus officio poſiti eſſemus, perlata ad nos de Regis ſiniſtra actionibus, & multum inhoneſta fama, propter ſpem ac deſiderium correctionis ſuæ ſæpe eum per literas & nuntios ſuos admonuimus, vt a prauitate ſua deſiſteret, & memor clariſſimi generis ac dignitatis ſuæ, vitam moribus quibus Regem & futurum (Deo donante) deceret imperatorem, inſtitueret. Poſtquam vero ad Pontificatus apicem licet indigni venimus, quum illius ætas pariter creſceret & iniquitas, intelligentes Deum omnipotentem diſtrictius de manu noſtra animam illius requiſiturum, quanto nobis ad increpandum illum præ cæteris libertas data fuiſſet & auctoritas, multo ſollicitius eum modis omnibus, arguendo, obſecrando, increpando, emendationem vitæ

* Extat hæc formula excommunicationis etiam in libro III epiſtolarum Gregorii *ep. VI.* apud Baronium *Ann. Tom. XI. ad a. 1076. n. 25* Cherubinum *Magno Bullario Romano Tom. I. p. 52.* & Lehmannum *Chron. Spir. lib. V. c. XXXI.*

vitæ suæ hortati sumus. Qui quum sæpe nobis deuotas salutationes & literas mitteret, excusans se, cum ex ætate quod fluxa esset & fragilis, tum quod ab his in quorum manibus Curia erat, multoties male sibi suasum atque consultum sit, monita nostra de die in diem se promptissime susceperum verbis quidem promisit, cæterum re & exaggeratione culparum penitus conculcauit. Inter hæc quosdam familiares suos, quorum consiliis & machinationibus Episcopatus & multa Monasteria, inductus, per pretium, lupis pro pastoribus simoniaca hæresi fadauerat, ad pœnitentiam vocauimus, quatenus & bona Ecclesiarum quæ per interuentum tam scelerati commercii sacrilega manu susceperant, venerabilibus locis ad quæ pertinerent, dum adhuc locus esset emendandi, redderent, & ipsi pro perpetrata iniquitate per lamenta pœnitudinis Deo satisfacerent. Quos dum ad hæc exequenda datas inducias spernere, & in consueta nequitia pertinaciter stare cognouimus, sicut dignum erat sacrilegos & ministros ac membra Diaboli a communione & corpore totius ecclesiæ separauimus, & Regem vt eos a domo sua, a consiliis, & omni communione sua sicut excommunicatos expelleret, admouimus. Interim vero aggraueſcente contra regem Saxonum causa, quum vires & præsidia regni ex maxima parte a se deficere velle videret, iterum nobis direxit epistolam supplicem & omni humilitate plenam, in qua omnipotenti Deo & B. Petro ab nobis valde se culpabilem reddens, preces etiam obtulit, vt quod ex sua culpa in ecclesia causis contra canonicam iustitiam
p. 115. & decreta sanctorum Patrum factum esset, nostra Apostolica prouidentia & auctoritate corrigere studeremus: atque in ea suam nobis per omnia obedientiam, consensum, & fidele promisit adiutorium. Hoc idem etiam postea a confratribus & legatis nostris, Humberto, Prænestino Episcopo, & Geroaldo Ostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam susceptus in illorum manus per sanctas stolas quas in collo tenebant, repromittendo confirmauit. Deinde post aliquod tempus commisso cum Saxonibus prælio Rex pro victoria, quam adeptus est, tales Deo grates & victimas obtulit, vt vota quæ de emendatione sua fecerat continuo frangeret, & nihil eorum quæ promiserat attendens, excommunicatos in suam familiaritatem & communionem reciperet, & ecclesias in eam quam consueuerat confusionem traheret. Qua de re graui dolore percussi, quanquam post contempta cœlestis Regis beneficia pene omnis spes correctionis eius nobis ablata sit, adhuc tamen animum eius tentandum fore decreuimus, magis cupientes eum Apostolica mansuetudine audire, quam experiri seueritatem. Itaque misimus ei epistolas commonitorias, vt meminerit quid & cui promiserit, ne credat se posse fallere Deum, cuius quanto prolixior est patientia, tanto seuerior est, quum iudicare cœperit, ira: neu inhonoret Deum honorantem se, nec potentiam suam ad Dei contemptum, & Apostolicam tentet extendere contumeliam, sciens quod superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Præterea misimus ad eum tres religiosos viros suos vtique fideles, per quos eum secreto monuimus, vt pœnitentiam ageret de sceleribus suis: quæ quidem horrenda dictu sunt, pluribus autem nota, & in multis partibus diuulgata, propter quæ eum excommunicari non solum vsque ad condignam satisfactionem, sed ab omni honore regni absque spe recuperationis debere destitui, diuinarum & humanarum legum testatur auctoritas. Postremo nisi excommunicatos a sua participatione diuideret, nos nihil aliud de eo iudicare aut discernere posse, nisi vt separatus ab Ecclesia in excommunicatorum consortio foret, cum quibus potius quam cum Christo partem habere elegit. Sane si nostra monita susciperet, & vitam suam corrigere vellet, Deum testem inuocauimus & inuocamus, quantum nos de eius salute & honore gauderemus, & cum quanta caritate eum in gremium S. Ecclesiæ amplecteremur, vtpote eum qui Princeps populi constitutus, & amplissimi regni gubernacula tenens, catholicæ pacis & iustitiæ defensor esse deberet. Verum quanti ipse aut per legatos missa nostra verba fecerit, eius facta declarant. Qui indigne ferens se a quoquam reprehendi aut corripi, non solum perpetratis ad emendationem reuocari non potuit, sed ampliori conscientiæ suæ furore arreptus, non prius cessauit, donec Episcopos pene in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Christi naufragare fecit: dum eos debitam B. Petro & Apostolicæ sedi obedientiam, & honorem in Domino nostro Iesu Christo concessum, abnegare subegit.

Quum

Quum igitur iniquitatem eius ad ſummum prodiſſe vidimus, pro his cauſis, videlicet primumquod ab eorum communione qui pro ſacrilegio & reatu ſimoniacæ hæreſis excommunicati ſunt ſe abſtinere noluit. Deinde quod pro criminoſis actibus vitæ ſuæ, pœnitentiam non dico ſuſcipere, ſed nec promittere quaſi voluit, mentita ea fide quam in manus legatorum noſtrorum promiſerat, nec non quod corpus Chriſti, id eſt vnitatem ſanctæ Eccleſiæ ſcindere non expauit: Pro his (inquam) culpis ſynodali iudicio eum excommunicauimus, vt quem mites non potuimus, vel ſeueri ad viam ſalutis (Deo adiuuante) reuocare valeamus: aut ſi (quod abſit) nec diſtrictionis quaſi cenſuram pertimuerit, noſtra ſaltem anima negligentiæ aut timoris diſcrimini non ſuccumbat. Si quis igitur hanc ſententiam iniuſte vel irrationabiliter prolatam eſſe putauerit, ſi talis eſt vt ſacris regulis intelligentiæ ſenſum præbere non velit, nobiscum inde agat, & non quid nos ſed diuina auctoritas doceat, quid decernat, quid conſona vox ſanctorum Patrum iudicet, patienter audiens acquieſcat. Nos tamen non æſtimamus quenquam fidelium, qui eccleſiaſtica ſtatuta nouerit, hoc errore teneri, vt non hoc, & ſi publice affirmare non audeat, vel in corde ſuo recte factum eſſe perhibeat, Quanquam etſi nos (quod Deus auertat) non ſatis graui de cauſa, aut minus ordinate eum huiusmodi vinculo ligauerimus, ſicut ſancti Patres aſſerunt, non idcirco ſpernenda eſſet ſententia, ſed abſolutio cum omni humilitate quærenda. Vos autem dilectiſſimi, qui iuſtitiam Dei non pro regia indignatione, non pro aliquo periculo deſerere voluiſtis, fatuitatem eorum qui de execratione & mendacio in conſummatione paruipendentes, viriliter ſtate & confortamini in Domino, ſcientes, quod illius partem defenditis, qui inſuperabiles Rex & magnificus triumphator iudicaturus eſt viuos & mortuos, reddens vnicuique ſecundum opus ſuum.

De cuius multimoda retributione & vos certi eſſe poteritis, ſi vsque in finem fideles & inconcuſſi in eius veritate perſtiteritis. Propter quod & nos inceſſanter pro vobis rogamus Dominum, vt det vobis virtutem corroborari per Spiritum ſanctum in nomine eius, p. 126. *& conuertat cor Regis ad pœnitentiam: vt & ipſe aliquando cognoſcat, nos & vos multo verius amare eum, quam qui nunc ſuis iniquitatibus obſequuntur & fauent. Qui ſi Deo inſpirante voluerit reſipiſcere, quicquid contra nos moliatur, ſemper tamen nos ad recipiendum eum in ſanctam communionem pro vt veſtra caritas nobis conſuluerit, paratos inueniet.*

Poſtea vero, vt excommunicationem quam fecerat, amplius confirmaret, has literas miſit in Teutonicas regiones: *

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilecto in Chriſto fratri Hermanno Epiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quod ad perferendos labores ac pericula pro defenſione veritatis te paratum intelligimus, diuini muneris eſſe non dubitamus. Cuius hæc eſt ineffabilis gratia & mira clementia, quod nunquam electos ſuos penitus aberrare permittit, nunquam funditus labefactari aut deiici ſinit, dum eos perſecutionis tempore quadam vti probatione diſcuſſos, etiam poſt trepidationem aliquam ſemetipſis fortiores faciat. Quoniam autem ſicut inter ignauos alium quo turpius alio fugiat, timor exanimat, ita etiam inter ſtrenuos, alium quo fortius alio agat, quo ardentius corrumpat, virile pectus inflammat. Hoc caritati tuæ exhortationis voce curauimus commendare, vt eo magis in acie Chriſtianæ religionis ſtare te delectet inter primos, quo eos non dubitas victori Deo proximos atque digniſſimos.

Quod autem poſtulaſti te quaſi ſcriptis iuuari, ac præmuniri contra illorum inſaniam, qui nefando ore garriunt, auctoritatem S. Apoſtolicæ ſedis non potuiſſe Regem HENRICVM, *hominem Chriſtianæ legis contemptorem, Eccleſiarum videlicet & Imperii deſtructorem, atque hæreticorum auctorem & conſentaneum excommunicare, nec quenquam a Sacramen-*

* Hanc etiam epiſtolam inter alia Hildebrandina Apologiæ ſuæ pro Henrico IV. adiecit Goldaſtus *p. 244.* Reſpondet ad eandem quidam eius temporis Theologus, quem Venericum Vercellenſem quidam putarunt, aſt certius demonſtrauit Goldaſtus, Waltramum eſſe Numburgenſem, in Apologia ſua pro Henrico IV. ſiue de vnitate Eccleſiæ & Imperii ſeruanda, quam etiam Freherus Brunoni ſubiecit. Hic autem Hermannus, ad quem hæc epiſtola ſcripta, fuit Epiſcopus Metenſis.

cramento fidelitatis eius absoluere, non ideo necessarium nobis videtur, quum huius rei tam multa ac certissima documenta in sacrarum scripturarum paginis reperiantur.

Neque enim credimus, eos qui ad tumulum suæ damnationis veritati imprudenter detrahunt & contradicunt, hoc ad suæ defensionis audaciam tam ignorantia, quam miserè desperationis vecordia cooptasse. Nec mirum: mos est enim reproborum ob suæ nequitiæ protectionem consimiles sibi defendere, quod pro nihilo habent mendacii perditionem incurrere. Nam vt de multis pauca dicamus, quis ignorat vocem Domini ac saluatoris nostri Iesu Christi dicentis in Euangelio: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis?

Nunquid hic sunt Reges excepti, aut non sunt de ouibus, quas filius Dei B. Petro commisit? quis rogo in hac vniuersa concessione ligandi atque soluendi, a potestate Petri se exclusum esse existimat? nisi forte infelix ille, qui iugum Domini portare nolens, Diaboli se subiicit oneri, & in numero ouium Christi esse recusat. Cui tamen hoc ad miseram libertatem minime proficit, quod potestatem Petri diuinitus sibi concessam a superba ceruice excutit, quoniam quanto eam quisque per elationem ferre abnegat, tanto durius ad damnationem suam in iudicio portat. Hanc itaque diuinæ voluntatis institutionem, hoc firmamentum dispensationis Ecclesiæ, hoc priuilegium Petro Apostolorum principi cœlesti decreto principaliter traditum atque firmatum, sancti Patres cum magna veneratione suscipientes atque seruantes, S. Romanam Ecclesiam tam in generalibus conciliis, quam etiam in cæteris scriptis & gestis suis Vniuersalem Matrem appellauerunt; & sicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione sacræ religionis ita etiam iudicia susceperunt, in hoc consentientes, & quasi vno spiritu & vna voce concordantes, omnes maiores res & præcipuas negotia, nec non omnium Ecclesiarum iudicia, ad eam quasi ad matrem & caput debere referri, ab ea nusquam appellari, iudicia eius a nemine retractari aut refelli debere aut posse.

Vnde B. Gelasius Papa Anastasio Imperatori scribens, diuina fultus auctoritate, quid & qualiter de principatu sanctæ & Apostolicæ sedis sentire deberet, hoc modo eum instruxit: Etsi, *inquit,* cunctis generaliter sacerdotibus recte diuina tractantibus fidelium conuenit colla submitti, quanto potius sedis illius præsuli consensus est adhibendus, quem cunctis sacerdotibus & diuinitas summa voluit præminere, & subsequens Ecclesiæ generalis iugiter pietas celebrauit? *Vbi prudentia tua euidenter aduertit, nunquam quolibet penitus humano consilio & quare se quenquam posse illius priuilegio vel confessioni, quem Christi vox prætulit vniuersis, quem Ecclesia veneranda confessa semper est*
p. 127. *& habet deuota primatem. Item Iulius Papa orientalibus Episcopis scribens de potestate eiusdem sanctæ & Apostolicæ sedis ait:* Decuerat vos, Fratres, aduersus sanctam Romanam & Apostolicam Ecclesiam limate & non ironice loqui, quoniam & ipse Dominus noster Iesus Christus eam decenter alloquutus ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferni non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Habet enim potestatem singulari priuilegio sibi concessam, aperire & claudere ianuam regni cœlestis, quibus voluerit. Cui ergo aperiendi & claudendi cœli data est potestas, de terra iudicare non licet? Absit. Num retinetis, quod ait B. Paulus Apostolus: Nescitis quod angelos iudicabimus, quanto magis secularia: *Beatus quoque Gregorius Papa a sua dignitate cadere statuit, qui Apostolicæ sedis decreta violare præsumpserint, scribens ad quendam senatorem his verbis:* Si quis regum, sacerdotum, iudicum, atque secularium personarum hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentauerit, potestatis honorisque sui careat, reumque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & nisi ea, quæ ab illo sunt male ablata restituerit, vel digna pœnitentia illicite acta defleuerit, a sanctissimo corpore ac sanguine Domini redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in æterno examine districtæ vltioni subiaceat. *Quod si B. Gregorius doctor vtique mitissimus, Reges, qui statuta sua super vnum xenodochium violarent, non*

modo deponi, ſed etiam excommunicari atque in æterno examine damnari decreuit: quis Henricum non ſolum apoſtolicorum iudiciorum contemptorem, verum etiam ipſius matris Eccleſiæ (quantum in ipſo eſt) conculcatorem, totiusque Regni & Eccleſiarum improbiſſimum prædonem & atrociſſimum deſtructorem depoſuiſſe & excommunicaſſe reprehendat? niſi forte ſimilis eius, ſicut B. Petro docente cognouimus in epiſtola de ordinatione Clementis, in qua ſic ait: Si quis amicus fuerit his, quibus ipſe *(de eodem Clemente dicens)* non loquitur, vnus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare Dei Eccleſiam volunt, & cum corpore nobiſcum eſſe videtur, mente & animo contra nos eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, quam illi, qui foris ſunt, & euidenter inimici. *Hic Henricus per amicitiarum ſpeciem, quæ inimica ſunt gerit, & Eccleſiam diſpergit ac vaſtat. Nota ergo chariſſime, ſi eum, qui amicitia vel alloquio his, quibus Papa pro actibus ſuis auerſus eſt, aſſociatur, tam grauiter iudicat: quanta illum ipſum, cui pro actibus ſuis auerſus eſt, animaduerſione damnat. Sed vt ad rem redeamus, itane dignitas a ſecularibus & Deum ignorantibus inuenta, non ſubiicietur ei dignitati, quam omnipotenti Dei prouidentia ad honorem ſuum inuenit, mundoque miſericorditer tribuit? Cuius filius ſicut Deus & homo indubitanter creditur, ita ſummus ſacerdos, caput omnium ſacerdotum, ad dexteram Patris ſedens, & pro nobis ſemper interpellans habetur, qui ſeculare regnum, vnde filii ſeculi tument, deſpexit, & ad ſacerdotium crucis ſponte venit. Quis neſciat Reges & Duces habuiſſe principium? qui Deum ignorantes ſuperbia, rapinis, perfidia, homicidiis, poſtremo vniuerſis pene ſceleribus, mundi principe videlicet Diabolo agitante, ſuper pares ſcilicet homines dominari cæca cupidine & intolerabili præſumptione affectauerunt, Qui videlicet, dum ſacerdotes Domini ad veſtigia ſua inclinare contendunt, cui rectius comparantur, quam qui eſt caput ſuper omnes filios ſuperbiæ, qui ipſum ſummum Pontificem, ſacerdotum caput, altiſſimi filium tentans, & omnia illi mundi regna promittens ait:* Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me? *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniumque fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, a quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolui? Hæc (ſicut B. Gregorius in epiſtola ad Mauritium Imperatorem directa commemorat) Conſtantinus Magnus Imperator, omnium Regum & Principum fere totius orbis dominus, euidenter intelligens, in S. ſynodo Nicena poſt omnes Epiſcopos vltimus reſidens, nullam iudicii ſententiam ſupra eos dare præſumpſit, ſed illos etiam Deos vocans, non ſuo debere ſubeſſe iudicio, verum ſe ab illorum pendere arbitrio iudicauit. Supradicto quoque Anaſtaſio Imperatori prælibatus Papa Gelaſius perſuadens, ne ille intimatam ſuis ſenſibus veritatem arbitraretur iniuriam, ſubintulit, dicens:* Duo ſunt quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur: auctoritas ſancta Pontificum, & Regalis poteſtas, in quibus tanto grauius eſt pondus ſacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus, hominum in diuino reddituri ſunt examine rationem. *Et paucis interpoſitis inquit:* Noſti itaque inter hæc illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. *Talibus ergo inſtitutis, talibusque fulti auctoritatibus, plerique Pontificum alii Reges, alii Imperatores excommunicauerunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis Principum requiratur exemplum, B. Innocentius Papa Arcadium Imperatorem quod conſenſit, vt S. Iohannes Chryſoſtomus a ſede ſua pelleretur, excommunicauit. Alius item Romanus Pontifex Regem Francorum, non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ poteſtati non erat vtilis, a regno depoſuit: & Pipinum Caroli Magni Imperatoris patrem in eius loco ſubſtituit, omnesque Francigenas a iuramento fidelitatis, quod illi fecerant, abſoluit. Quod etiam ex frequenti auctoritate ſæpe agit Eccleſia ſancta, quum milites abſoluit a vinculo iuramenti, quod factum eſt his epiſcopis, qui Apoſtolica auctoritate apontificali gradu deponuntur. Et B. Ambroſius licet ſanctus, non tamen vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, pro culpa, quæ aliis ſacerdotibus non adeo grauis videbatur, Theodoſium Magnum Imperatorem excommunicans ab Eccleſia excluſit. Quod etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quod aurum non ita pretioſius ſit plumbo, quam regia poteſtate altior ſit dignitas ſacerdotalis. Hoc modo circa principium ſui Paſtorali ſcribens:* Honor, Fratres, & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit compa- p. 128.

ratio-

rationibus adæquari: si Regum fulgori compares & Principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe quum videas Regum colla & Principum, summitti genibus sacerdotum, & exosculata eorum dextera, eorum se credant orationibus communiri. *Et post pauca:* Hæc cuncta, Fratres, ideo nos præmisisse debetis agnoscere, vt ostenderemus, nihil esse in hoc seculo sacerdotibus excellentius, nihil sublimius Episcopis reperi. *Meminisse etiam debet fraternitas tua, quod maior potestas Exorcistæ conceditur, quam spiritualis Imperator ad abigendos Dæmones constituitur, quam alicui Laicorum causa secularis dominationis tribui possit. Omnibus Regibus nempe & Principibus terræ, qui religiose non viuunt, & actibus suis Deum (vt oportet) non metuunt, Dæmones heu proh dolor! dominantur, & misera seruitute confundunt. Tales enim non diuino ducti amore sicut religiosi sacerdotes, ad honorem DEI & vtilitatem animarum præesse cupiunt: sed vt intolerabilem superbiam ostentent, animique libidinem expleant, cæteris dominari affectant.* De quibus S. Augustinus in libro 1. de doctrina Christiana dicit: Quum vero etiam eis, qui sibi naturaliter pares sunt, hoc est, hominibus, quilibet dominari affectant, intolerabilis omnino superbia est. *Porro autem si Exorcistæ (vt diximus) supra Dæmones a Deo imperium habent: quanto igitur magis supra eos, qui Dæmonibus subiecti, & membra sunt Dæmonum. Si ergo his tantum præeminent Exorcistæ quanto amplius sacerdotes? Præterea omnis Rex Christianus ad exitum veniens, vt carcerem euadat inferni, vt de tenebris in lucem tendat, vt de peccatorum vinculis in Dei iudicio absolutus appareat, sacerdotis opem supplex ac miserandus requirit. Quis autem non modo sacerdotum, verum etiam laicorum in extremis positus pro suæ animæ salute terreni Regis implorauit auxilium? Qui vero Regum aut Imperatorum aliquem Christianum ex impositio sibi officio valet sacro baptismatis ex Diaboli potestate eripere, & inter filios Dei connumerare, sanctoque chrismate præmunire? Et (quod maximum est in Christiana religione) quis eorum valet proprio ore corpus & sanguinem Domini conficere? Vel cui eorum data est potestas ligandi soluendique in cœlo & in terra? Ex quibus aperte colligitur, quanta potestate præcellat dignitas sacerdotum. Aut quis eorum potest aliquem clericum in S. Ecclesia ordinare? quanto minus pro aliqua culpa eum deponere? Namque in ecclesiasticis ordinibus, maioris potestatis est deponere, quam ordinare. Episcopi enim possunt alios Episcopos ordinare, sed nullo modo sine auctoritate Apostolicæ sedis deponere. Quis igitur vel tenuiter sciolus dubitet sacerdotes Regibus anteferre? Quod si Reges pro peccatis suis a sacerdotibus sunt iudicandi, a quo rectius, quam a Romano Pontifice sunt iudicandi? Ad summam quoslibet bonos Christianos multo conuenientius, quam malos Principes Reges intelligi decet. Isti enim gloriam Dei quærendo semet ipsos strenue regunt: at illi non quæ Dei sunt, sed sua quærentes sibimet hostes, alios tyrannice opprimunt. Hi veri Reges Christi, illi vero Diaboli corpus sunt. Isti adhuc sibi imperant, vt cum suo Imperatore æternaliter regnent. Illorum vero id potestas agit, vt cum tenebrarum principe, qui rex est super omnes filios superbiæ, æterna damnatione dispereant. Nec valde sane mirandum est, quod mali pontifices iniquo Regi, quem adeptis male per eum honoribus diligunt & metuunt, consentiunt, qui simoniace quoslibet ordinando, Deum pro vili etiam pretio vendunt. Nam sicut electi insolubiliter suo capiti vniuntur, ita & reprobi maxime contra bonos, ei qui malitiæ caput est, pertinaciter fœderantur. Contra quos profecto non tam differendum, quam pro eis est lacrymosis planctibus ingemendum, vt omnipotens Deus illos a laqueis Satanæ, quibus captiui tenentur,* p. 129. *eripiat, & tandem aliquando, vel post pericula ad agnitionem veritatis perducat. Hæc de Regibus & Imperatoribus, quod singulari gloria nimium tumidi, non Deo, sed sibi regnant. Sed quod nostri est officii, vnicuique secundum ordinem vel dignitatem, qua videtur vigere, exhortationem distribuere: Imperatoribus & Regibus, cæterisque Principibus, vt elationes maris & superbiæ fluctus comprimere valeant, arma humilitatis Deo auctore prouidere curamus. Scimus enim quod mundana gloria & secularis cura, eos permaxime, qui præsunt, ad elationem trahere solet, qua semper neglecta humilitate propriam quærendo gloriam, fratribus cupiant præminere. Proinde videtur vtile maxime Imperatoribus & Regibus, vt cum mens illorum se ad alta erigere, & pro singulari vult glo-*

ria oblectare, inueniat quibus se modis humiliet, atque vnde gaudebat, sentiat plus timendum. Perspiciant ergo diligenter, quam periculosa, quamue timenda sit Imperatoria vel Regia dignitas, in qua pauciſſimi saluantur, & illi, qui Deo miserante ad salutem veniunt, non æque, vt multi pauperum, iudicio S. Spiritus in sancta ecclesia glorificantur. A mundi enim principio vsque ad hæc nostra tempora in tota authentica scriptura non inuenimus septem Imperatores vel Reges, quorum vita fuerit adeo præcipua religione & virtute signorum decorata, sicut vniuersalis multitudinis seculi contemtorum: licet eorum plures credamus apud omnipotentem Deum misericordiæ salutem inueniſſe. Namque vt de Apostolis & martyribus taceamus, quis Imperatorum vel Regum æque vt B. Martinus, Antonius, & Benedictus miraculis claruit? Quis Imperator aut rex mortuos suscitauit, leprosos mundauit, cœcos illuminauit? Ecce Constantinum piæ memoriæ Imperatorem, Theodosium, & Honorium, Carolum, & Ludovvicum, iustitiæ amatores, Christianæ religionis propagatores, Ecclesiarum defensores, sancta quidem ecclesia laudat & veneratur, non tamen eos fulsisse tanta miraculorum gloria iudicat. Præterea ad quot nomina Regum vel Imperatorum basilicas seu altaria dedicari, vel ad eorum honorem S. Ecclesia missas statuit celebrari? Timeant Reges aliique Principes, ne quanto se cæteris hominibus in hac vita præferri gaudent, tanto amplius æternis incendiis subiiciantur. Vnde scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur. *De tot enim hominibus Deo reddituri sunt rationem, quot suæ dominationi subditos habuerunt. Quod si alicui religioso priuato non paruus labor est, vnam suam animam custodire: quantus labor imminet Principibus super multis millibus animarum? Præterea si iudicium S. Ecclesiæ valde constringit peccatorem pro vnius hominis interfectione: quid erit de his, qui multa millia morti tradunt, pro huius mundi honore, qui licet ore aliquando dicant, Mea culpa: pro multorum occisione tamen in corde gaudent, in sui quasi honoris extensione, noluntque non feciſſe, quod egerunt, neque dolent, quod fratres suos in tartarum compulerunt. Quumque ex toto corde eos non pœnitet, neque volunt humano sanguine acquisita vel detenta omittere, illorum pœnitentia apud Deum sine digno pœnitentiæ fructu manet. Vnde profecto valde est timendum, atque ad memoriam eorum crebro reuocandum, quod (sicut præfati sumus a mundi principio, pauciſſimi per diuersa terrarum regna Reges sancti, ex innumerabili eorum multitudine reperiuntur: quum in vna tantum Pontificum seriatim sede, videlicet Romana, a tempore B. Petri Apostoli fere centum inter sanctiſſimos computentur. Cur autem hoc? nisi quod Reges terræ & Principes vana gloria delectati (sicut prælibatum est) quæ sua sunt, spiritualibus præferunt: religiosi autem Pontifices vanam gloriam despicientes, quæ Dei sunt carnalibus rebus præponunt. Illi in se peccantibus cito cognoscunt, Deum offendentibus non leuiter parcunt. Illi terrenis actibus nimium dediti spiritualia parui pendunt, isti cœlestia sedulo meditantes, quæ sunt terrena contemnunt. Admonendi sunt ergo omnes Christiani, qui cum Christo regnare cupiunt, ne ambitione secularis potestatis regnare affectent, sed potius præ oculis habeant, quod B. Gregorius Papa sanctiſſimus in lib. pastorali admonet, dicens:* Inter hæc itaque quid sequendum, quidue tenendum, nisi vt virtutibus pollens coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus ne coactus accedat. Quod si ad Apostolicam sedem, in qua rite ordinati meritis B. Petri Apostoli meliores efficiuntur, quod timent coacti veniunt cum magno timore; ad regni solium cum quanto timore accedendum, in quo etiam boni & humiles (sicut in Saul & Dauid cognoscitur) deteriores fiunt? Nam quod de Apostolica sede prælibauimus, in decretis beati Papæ licet experimento sciamus, sic continetur: Ille scil. B. Petrus perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros. *Et post pauca:* Quis enim sanctum dubitet esse, quem apex tantæ dignitatis attollit, in qua si desint bona acquisita, per meritum, sufficiunt quæ a loci decessore præstantur: Aut enim claros ad hæc vestigia erigit, aut eos, qui eriguntur illustrat. *Quapropter quos S. Ecclesia sua sponte ad imperium vel re-* pi. 30. *gimen deliberato consilio aduocat, non pro transitoria gloria, sed pro multorum salute humiliter obediant, & semper caueant, quod B. Gregorius in eodem libro pastorali testatur:* Apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul post humilitatis meritum in tumorem superbiæ culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestan-

teſtante, qui ait: Nonne quum eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael. *Et paulo inferius:* Miro autem modo quum apud te paruulus, apud Dominum magnus: quum vero apud te magnus apparuit, apud Dominum paruulus fuit. *Vigilanter quoque retinendum, quod Dominus in Euangelio dicit:* Ego gloriam meam non quæro; & qui vult inter vos eſſe primus, ſit omnium ſeruus. *Honorem Dei ſemper ſuo præponant, iuſtitiam vnicuique ſuum ſeruando ius amplectantur, atque cuſtodiant, non eant in conſilio impiorum, ſed religioſis ſemper acquieſcendo corde adhæreant. Sanctam Eccleſiam non quærant ſicut ancillam ſibi ſubiicere, ſubiugare: ſed permaxime oculos illius, videlicet Domini, ſacerdotes, magiſtros & patres recognoſcendo, decenter ſtudeant honorare. Nam ſi carnales matres & patres honorare iubemur, quanto magis ſpirituales? Si ille, qui carnali patri vel matri maledixerit, morte mulctandus eſt: quid ille, qui maledicit patri ſpirituali vel matri meretur? Non carnali amore illecti ſtudeant filium ſuum gregi, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudit, præponere, ſi meliorem illo & vtiliorem poſſunt inuenire: ne plus Deo diligendo filium, maximum ſanctæ Eccleſiæ inferant detrimentum. Patenter enim Deum & proximum, ſicut Chriſtianum oportet, non amare conuincitur, qui tantæ vtilitati tamque neceſſariæ ſanctæ matris Eccleſiæ, prout melius poteſt, negligit prouidere. Hac namque virtute, (id eſt charitate) neglecta, quicquid boni aliquis fecerit, omni fructu ſalutis carebit. Hæc itaque humiliter agendo, & amorem Dei & proximi, (ſicut oportet) ſeruando, præſumant de illius miſericordia, qui dixit:* Diſcite a me, quod mitis ſum, & humilis corde. *Quem ſi humiliter imitati fuerint, de regno ſeruili & tranſitorio, ad regnum veræ libertatis & æternitatis tranſibunt, Amen. Admonemus vos fratres & coepiſcopos noſtros, ne faciem Principum trepidantes, veritatem eis dicere timeatis, incurrentes illud Gregorii:* Quum in terra hominem contra veritatem quilibet pauet, eiusdem veritatis iram cœlitus ſuſtinet.

Legatus Regis reuerſus, quum Regi, qui tunc erat Traiecti, quod erat excommunicatus indicaret, Willehelmi ipſius vrbis Epiſcopi conſilio, Rex excommunicationem illam nihili pendit. Epiſcopus quoque idem timens, ne ſi populus hoc audiſſet, a Rege ſicut ab excommunicato diſcederet, intra miſſas ſermonem faciens ad populum, deriſorie quod Rex eſſet excommunicatus indicauit, ſed hanc excommunicationem nihil valere, quibus poterat verbis (vtpote facundus homo) confirmauit. Sed quantum valeret, in ſeipſo coactus eſt agnoſcere, ſi liceret ei pœnitendo a ſuperbia reſipiſcere. Nam in ipſo loco, in quo Romano pontifici derogabat, eiusque poteſtatem verboſus adnihilare laborabat, ipſe mala valetudine corripitur, in qua vsque ad miſerandum miſeræ vitæ finem detinetur. itaque morbo magis & magis ingraueſcente, dum eſſet cum eo quidam homo Regis, eumque rogaret, vt ſe cum ſuo mandato remitteret ad Regem; *Hoc,* inquit, *ei mitto mandatum, quod ipſe & ego, & omnes eius iniquitati fauentes, damnati ſumus in perpetuum.* Quumque a ſuis, qui aderant, clericis, ne talia loqueretur, eſſet admonitus; *Quid aliud,* inquit, *loquar, niſi quod verum eſſe, viſibiliter intueor. Ecce enim Dæmones lectum meum circumſtant, quatenus me mox, vt expirauero, rapiant. Itaque quum fuero de corpore eductus, rogo vos & omnes fideles, ne ſe fatigent pro me faciendo ſupplicationes.* Hac igitur in deſperatione defunctus, nullis orationibus Deo reconciliatus, diu iacebat inſepultus, donec Romam mittitur, & inde quæſito conſilio, ne populus fœtore corrumpatur, Apoſtolico iuſſu ſine commendationibus ſepelitur. Non longe autem poſt mortem ſuam Abbati Cluniacenſi apparuit, priusquam eum fuiſſe mortuum cognouiſſet, & *non ſum,* inquit, *viuus, ſed vere defunctus, & in inferno ſepultus.* Sic ille ſapiens, & per omnia vir honeſtus, ſi non eſſet auaritiæ venenis infectus, ſtultum & miſerabilem finem habuit; quod hunc, dum poterat, præcauere noluit. Et cur eum ſolum dico miſerabiliter obiiſſe? quum manifeſtum ſit, omnes fere Henrici familiares & fideles æque miſeras mortes incurriſſe, & eos miſeriores, qui fuerant illi fideliores: quod fides illa vere erat perfidia.

Langius Chron. Cit. p. 777, Lamb. Schaſn. Bertold. Conſt. 1076.

Vt enim per exceſſum quædam vel repetam, vel percurram, Patriarcha qui le- p. 131.

gatus Apoſtolici maximus auctor abiurationis extiterat Heinrici, & non noui Regis inſtituendi, poſtquam Exregi quaſi regi ſociatus retrogradus efficitur; repentina morte præuentus, quod communicabat excommunicatis, incommunicatus & inconfeſſus huic vitæ ſubtrahitur. Verum quod tantæ dignitatis virum non decebat, ire ſolum ad infernum, quinquaginta (ſicut audiuimus) de ſuis habuit ſocios, eadem morte repentina correptos, ne quos habebat in iniquitate conſortes, in retributione non haberet participes.

Lang. c. l. Vdo Treuerenſis Archiepiſcopus, omni pietate plenus, dum nimis manſuetus Tyrannidi non reſiſtens, Heinrico plus quam decebat obſequitur, eius flammeo furori ſuæ conſenſionis oleum miniſtrat, & vt Eccleſiæ deprædentur, licentiam donat, mox in craſtino mane mortuus inuenitur, vt omnibus aperte conſtaret, ideo tali eum morte obiiſſe, quod in Eccleſiarum prædatione non timuit aſſenſum præbere.

Lang. c. l. Eppo Cicenſis Epiſcopus, dum in Epiſcopio S. Kiliani quendam riuum forti ſedens in equo tranſiret, quem quilibet pedes ſine periculo tranſire poſſet, vbi nec timor vllus fuit, equo cadente moriens ſic interiit: S. Kiliano ſic diſponente, vt qui eius vrbis violentus incubator iniuſte vinum ſuum bibebat, aquam quoque ſuam iuſte bibens, vltra vinum non quærat; & quod nobis inconciliabilis permanſit, Deo inreconciliatus ab hac vita migrauit.

Lamb. Schafn. Bertoldus Conſtant. Albericus 1076. Godefridus Dux qui fuit maximus hoſtis Saxoniæ, periit in ſecretiori corporis parte perfoſſus ſæuo mucrone, nec purgatur vltima confeſſione, nec munitus ſacra communione.

Lang. c. l. Godebaldus dum equo ſuo nouiter ferrato pedem poſteriorem leuaret, vt an apte ferrum eſſet impoſitum perſpiceret, ab ipſo pede in fronte percutitur, & ſic ab hac vita abſtrahitur.

Lamb. Schafn. 1076. *Geſta. Impp.* apud Leibnitium n. 14. p. 710. Burchartus Miſnenſis præfectus, dum in quadam ſua, cui præerat, vrbe ab vrbanis inuaditur, equo cui inſidebat, fruſtra calcaribus vulnerato fugere molitur, quod equus ſæpe prius de velocitate laudatus, modo cum maxime maximo curſu opus erat, ſit ſtationarius, quaſi diceret: mihi non licet eum nunc a vobis eripere, qui dum ſibi licuit, nolebat ſe corrigere. Moritur ergo cum magno animæ ſuæ periculo, quod ſæpe conſenſum præbuit periculoſo ſæuiſſimi Regis conſilio.

Luipoldus frater Berthaldi Regis conſiliarii, qui & ipſe eius conſiliarius erat, dum quadam die iuxta Regem equitans cum eo quoslibet ſermones conferret, accipiter quem ſiniſtra portabat, volitare cœpit, quaſi capturam peteret, ille vero poſt auem parumper ſe inclinans ab equo grauis cecidit, & enſem quo cinctus erat, e vagina lapſum capulo terræ defixo in pectore medio recepit: & qui ſæpe praui conſilii conſors, vel auctor fuit, ſine conſilio perpetuæ ſalutis ab hac vita receſſit. His ex parte tractatis, multa his ſimilia præteriens ad iter inceptum volo reuerti, quod non aberrando, ſed deuiando ſponte deſerui.

Igitur comperta legatione Pontificis, & excommunicatione ſiue depoſitione Henrici Regis, omnes qui noſtros captiuos habebant, quod nullam apud Regem miſericordiam, dum Rex erat, inuenire poterant, & ei nullam modo cum Rex non eſſet fidem vel ſubiectionem debebant; omnes eos in patriam gratis Henrico neſciente dimiſerunt.

Sed Burchardus Halberſtadenſis Epiſcopus quam mirabiliter a miſerabili damnatione ſit diuina pietate liberatus, ad DEI laudem, & ad omnium miſerorum conſolationem referamus. Dum Heinricus eſſet iuxta Danubium, & ſecum haberet ſororis ſuæ maritum Solomonem, ſimiliter ab Vngariæ regno depulſum, quod temporibus illis vigebat depoſitio Regum; genero ſuo iam redituro in patriam, in cuius extremitate paucas vrbes habendo vix hærebat, Epiſcopum Burchardum commendauit, eumque multum, vt nunquam in Teutonicis finibus videretur, obſecrauit: quod & ille promiſit. Quod quum Epiſcopus præſenſiſſet, amicos quos habebat ibi paucos, paucis (ſicut tempus monebat) verbis alloquutus, rogauit omnes per

Lamb. Schafn. 1076. DEI nomen, quatenus de ſua cogitarent ereptione. Tunc Othelricus quidam dixit p. 132.

ei,

ei, ſtare quandam domum deſertam non longe a littore, monuitque eum, vt hanc arte qualibet tentaret intrare. Epiſcopus ergo tantum cum vno capellano naui impoſitus, Exregem iubetur antecedere, donec ipſe cum ſocero pranſus, eum cum gurgite currens velox inſequatur. Leniter ergo defluens Epiſcopus non in ſomnum diſſoluitur, non in vanis confabulationibus occupatur, ſed cor cum tota deuotione leuat ad Deum, oculos in littus tenet intentos, donec præmonſtratam conſpiciat domum. Qua viſa rogat nautas, vt in littus ſe velint exponere, quatenus ventrem leuando perſoluat debita naturæ. Illi nil ſuſpicantes in miſerum miſericordes fuerunt, & cum capellano comite exire permiſerunt. Quid moror, quum in illo nullam moram intueor? remouetur a littore longius, nautisque ne longius abiret clamantibus, appropinquat domui, leniterque pulſans, Deumque ſuppliciter inuocans, dixit: *Aperi.* Nunquam dixit, neque dicturus eſt cum maiore deuotione cordis, *Aperi*, * ac ſi ſperauerit ſibi quoque ianuam regni celeſtis aperiri. Othelricus paratis equis & ſociis Epiſcopum ſuſcepit, & die quieſcens, nocte vero feſtinans, eum Dei miſericordia comitante in Halberſtedi perduxit. Quanta gratulatione totius populi fuiſſet acceptus, meus hebes non valet explicare ſtylus. Etiam qui eum prius odio habuerunt, in occurſu læti gaudentesque concurrerunt.

Principes ergo noſtri diuerſis ab exiliis omnes pene ſimul in patriam reuerſi, magnam his, qui domi erant, dederunt materiam gaudii, & multorum os aperuerunt in laudem Dei. Inuenerunt enim totam pene plebem congregatam, exigi tributa a prædiis ſuis perſoluenda, iam libertatis ſpe retinendæ depoſita, quæ iuberetur cuncta facturam. Hermannus autem patruus Magni Ducis, & Thiedricus de Kathalanburg (hi namque prius aliquanto cæteris venerunt) obſtupefactis omnibus exclamauerunt; *Nolite*, dicentes, *optimi Saxones, nolite ſeruitutis iuga recipere, nolite de miſericordia Dei deſperare. Ecce nos, qui veſtri cauſa nos in captiuitatem dedimus, Dei clementia, illo qui nos tenebat inuito redimus, pro vobis & veſtris pugnaturi quamdiu viuimus. Erigite ergo ceruicem iugo ſeruitutis excuſſo liberam, nunquam poſthac ſeruitute premendam, adiuuante Deo. Retinete manus a tributis ſoluendis, retinete poſſeſſiones veſtras liberas, ſicut liberas eas a veſtris parentibus accepiſtis. Vos autem fautores iniquitatis, qui miſeræ plebis oppreſſione crudelis tyranni gratiam quæſiſtis, ab opprimendo ceſſate, ab exigendo quieſcite, & ex hac hora vel nobiſcum pro libertate pugnaturi fideliter & iurati permanete, vel in hac hora velut hoſtes infidi & periuri, a nobis & a patria noſtra nunquam reuerſuri diſcedite.* Talibus verbis & hoſtes confuſi a ferocitate quieſcunt, & ciues confortati priſtina virtute recepta in vnanimitatem facile coaleſcunt. Coadunati denique præſidia Heinrici ab omnibus caſtellis eiiciunt, & illis ea, quorum fuerant, libera reſtituunt: poſſeſſiones alias, quas Tyrannus iniuſte his, quorum erant, ereptas iniuſtius, illis ad quos nullo iure pertinebant, donauerat, auferunt, & eas ad iuſtos poſſeſſores redire faciunt. His omnibus in finibus noſtris rite patratis diem & locum determinant, vbi concordiam ad defenſionem patriæ renouaturi conueniant; in quibus infidelitatis ſuſpicio reſideret, aut a finibus ſuis exire, aut ſecum fideliter conuenire compellant.

Hæc omnia dum Heinricus audiſſet, nimis in animo conturbatur, & Mogontiam veniens quosdam de reſiduis adhuc captiuis ad ſe duci præcepit, & cum eis de pretio, quo ſe redimerent, vt dimitterentur, egit. Interea orta ſeditione inter Mogontinos & Bauenbergenſes milites, ciuitas a Bauenbergenſibus incenditur, ita vt tota vel maxima pars eius arſura videretur. Ad quam reſtinguendam dum Heinricus ipſe omnisque populus feſtinaret, captiui noſtri ſine cuſtode relicti, inuenta naui Rhenum tranſierunt, & die noctuque feſtinantes in patriam ſuam peruenerunt. Inter quos erat etiam Gertrud nobiliſſimi Ottonis Ducis fratris Hermanni vidua, quam Lodewvig ante biennium fere ceperat, & Domino ſuo Heinrico, vt ab ea pecuniam extorqueret (quod & fecit) adduxerat.

Hein-

* Hæc verba ex MSto fuerunt adiecta.

Heinricus ergo Exrex videns ſuæ voluntati cunctas res aduerſari, quum intelligeret, ſe de lupina ferocitare parum proficere, pellem nunc coruinam cogitauit induere, vt oſtenſione pietatis & iuſtitiæ deciperet, quos crudelitate violenta ſuperare non poterat. Volebat namque legatos ad Saxoniam mittere, qui dicerent, ſe eis plus quam ipſi cuperent bonum eſſe velle, ſe penitus iniuſtitiam cum vitiis omnibus, quoad poſſet, abiicere, ſe eis in omnibus pariturum debere. Sed nullum, qui hanc legatio- p. 133.
nem portare præſumeret, inuenit: quod de ſuis quoque eum nullus, quod ore emiſit, in corde habere credebat, nec aliquis dubitauit, quin ſi quis Saxonibus valde iam exaſperatis hoc nuntium falſitatis afferret, pro falſis promiſſis pœnas veraciter daret. Remanſerant autem adhuc duo de noſtris apud eum, Werinherus Magdeburgenſis, eiusdemque nominis Merſeburgenſis Epiſcopus, qui quum poſſent inuito Rege (ſicut alii) repatriare, nolebant, quod in illo licet impio Deum, a quo eſt omnis poteſtas, offendere timebant. Hos ergo cum ſupra dicta legatione ad Saxoniam miſit, ſed de eorum reuerſione nihil eis dixit. Illi vero Saxonibus cum tota voluntate, quod erant iuſſi ſuadebant; ſed Saxones cognitis tot eius mendaciis, hæc quoque promiſſa veneno falſitatis infecta non dubitabant. Quumque vellent Epiſcopi eorum reſponſa reportare, iuſſi ſunt vnum e duobus eligere, aut hic modo ſtare, aut huc nunquam poſthac redire.

Principes ergo noſtri ſimul aduñati iuramentis & obſidibus inuicem datis in vnum ſe confirmant, & vt ad inuicem firmiſſime cohærerent, Regem cui ſubiaceant omnes eligere deliberant. Sed quum audiſſent, quod Sueuos tam crudeliter antiquum fœdus infregiſſe pœnituit, ad eos legatos de reuocando fœdere mittere placuit; vt iterum conuenientes in vnum, inimicitiarum acerbitatem multa dilectionis ſuauitate ſuperarent, & inuicem ſibi donantes contra communem omnibus hoſtem vno de ſe Rege facto concorditer ſtarent. Domino quoque Apoſtolico literas miſerunt, quibus vt vel per ſe, vel per nuntium genti pene perditæ conſolator adeſſet, ſupplíciter orauerunt.

Lamb. Schaſn. 1076. Non modico igitur Saxones exercitu collecto, perrexerunt ad Rhenum contra vicum, qui dicitur Oppenheim, quo & Patriarcha cum Epiſcopo Patauienſi Pontificis Romani legato conuenerat, & vna Sueuorum non parua multitudo, qui omnes exercitum Saxonicum, dum veniret, expectabant. Quibus appropinquantibus Patriarcha cæteriquę primates, quod de recenti prælio vtrorumque gladii adhuc cruore madebant, quamuis per legationes mutuas inuicem ſibi donaſſent, tamen ne (quod facile eſt armatis) ſeditio vilibus a perſonis exorta factum fœdus corrumperet, obuiam Saxonibus ibant, & amicitiam, quam renouauerant abſentes, nunc præſentes confirmare volebant. Hinc igitur Dux Otto violenter honore ſuo priuatus, illinc Waph Dux eodem honore non iuſte ſublimatus, hac conditione ſibi inuicem pacis oſcula dederunt, vt electo (propter quod ex vtraque parte conuenerant) nouo Rege, quicunque eorum ipſum honorem iure retineret, alter ei non inuidens libenter concederet. Similiter pacis oſcula dederunt ordinis ſecundi ſiue tertii partis vtriusque milites, quicquid inuicem ſe læſerant, non ſine multo fletu donantes. Tunc omnes facti ex hoſtibus amici fideles, caſtra poſuerunt tam prope, vt viciſſim populus vterque ſermones vtriusque non difficile poſſet audire. Quumque iam cœpiſſent de Rege conſtituendo ſermones conferre, Saxones ex Sueuis, Sueui ex Saxonibus vnumquemlibet volebant eligere, Henricum vero tenebat in altera ripa Rheni ciuitas Moguntina, omni ſpe regni retinendi depoſita. Miſit tamen nuncios, qui tentarent iſtos ad miſericordiam flectere, vt eius iam ſatis correpti correctionem dignarentur accipere. Sed eorum nullius legatio a quoquam noſtrate accipitur, niſi prius per Apoſtolici legatum ab anathema is vinculo ſoluatur. Vt igitur ſtylus velociter currat, humilitatem pœnitentis accepturos ſe promittunt ea conditione, ſi vellet implere cuncta, quæ ei noſtrates facienda proponunt. Quod quum ille ſpopondiſſet, hoc ei primum proponunt, vt Epiſcopum Wormatienſem, qui iam diu fuerat expulſus, potentem faceret vrbis ſuæ: deinde vt mox literas ſcribi faceret, in quibus ſe fateretur iniuſte Saxones afflixiſſe,

quas

quas a noſtris perſpectas imagine ſua noſtris præſentibus ſignificari faceret, & ſignatas per Italiam & Teutonicam terram mittendas per noſtros nuncios noſtratibus daret, ipſeque Romam veniens per dignam ſatisfactionem anathematis vinculo careret. Epiſcopus ergo ſtatim cum magno honore in vrbem deducitur; literæ in præſentia noſtratium bulla Regis ſignatæ per noſtros nuntios per ciuitates Italiæ regnique Teutonici diriguntur; ipſe ſe tota feſtinatione parat, vt per Romani Pontificis indulgentiam ligamen anathematis exuat. Noſtrates vero ſinguli ſacramento firmauerunt, vt
p. 134. niſi Heinricus quartus Heinrici Imperatoris filius in Februarii menſis initio a banno per Apoſtolicum ſolutus fuiſſet, nunquam amplius vllo ingenio ſuo Rex eorum nec appellaretur, nec eſſet. Quod ſacramentum primo fecit Patriarcha, & in literas redactum, in ſuum miſit marſupium, quod tamen, quia melius ſeruauit in ſcripto, quam in opere, (ſicut paulo ante dictum eſt) crudele ſupplicium dedit. Deinde fecit idem Patauienſis Epiſcopus, ſedis Romanæ legatus; & poſt hos omnes qui aderant Epiſcopi, Duces, Comites, cæterique maiores & minores: ſed Epiſcopi plus aliis in hoc egerunt, quod iuramentum in literis etiam ſeruauerunt. Tunc miſſo legato rogauerunt Apoſtolicum, vt in principio Februarii vellet Auguſtam venire, vt cauſa diligenter examinata coram omnibus, vel eum ſolueret, vel eo fortius adhuc ligato, alium ſibi cum ipſius conſenſu quærerent, qui regnare ſciret. His omnibus ibi peractis, exercitus vterque cum multa caritate diuiditur, & vterque tripudians, & Deo laudes cantans ad ſua reuertitur.

Apoſtolicus autem quum, ſicut rogatus erat, Auguſtam verſus tenderet, vt ibi ingrediente Februario, qui erat annus Domini MLXXVII. ſicut placuerat Principibus, adeſſet, & noſtrates illuc econtra venire feſtinarent, vt Dominum Papam venerabiliter (ſicut decebat) acciperent; ecce nunciatur Apoſtolico, Henricum cum magno exercitu Italiam intraſſe, & ſi ipſe montes, ſicut volebat, tranſcendiſſet, alium Papam illum conſtituere velle. Itaque miſſo velociter noſtris obuiam legato, ipſe triſtis, immo multa timens reuertitur, vt Italiam a gladio & igne tueatur. 1077.

Henricus autem per Italiam vagans loco, ſed magis animo, quid ageret, neſciebat, quia quicquid ageret, regnum perdere timebat. Niſi enim ſupplex ad Apoſtolicum veniret, & per eum ſolutus a banno fuiſſet, regnum ſe non recepturum pro certo ſciebat. Si vero ſupplex ad ſatisfactionem veniret, timebat, ne ſibi pro magnitudine criminum regnum Pontifex auferret, vel ſibi inobedienti vincula poteſtatis apoſtolicæ duplicaret. Ergo in multis curis in diuerſa diuiditur. Quamuis autem vtroque modo ſe perditum & perditurum non dubitaret; tamen illam partem in qua aliquid ſpei eſſe putabat, elegit: & laneis indutus, nudis pedibus ad Apoſtolicum venit, dicens ſe plus amare regnum cœleſte, quam terrenum; & ideo pœnitentiam, quamcunque ſibi vellet imponere, ſe humiliter ſuſcepturum. Apoſtolicus vero de tanti viri tanta humilitate lætatus, præcepit ei, vt regalem ornatum, donec ipſe permitteret, ſibi non imponeret, quatenus omnipotenti Deo acceptio eſſet cordis eius contritio, quo eam etiam foris oſtenderet vilis habitus teſtimonio: & vt eos, qui erant excommunicati, conuiuio vel colloquio vitaret; ne quod in ſe propria conuerſione fuiſſet (Dei gratia) mundatum, aliorum contagio fieret magis quam fuerat immundum. Quod vtrumque cum ſe facturum polliceretur, abſolutus hac lege dimittitur, multum monitus, ne Deo mentiatur: quod ſi promiſſa non impleuerit, non ſolum priora vincula non auferantur, ſed etiam alia ſtrictiora ſuperaddantur.

Lamb. Schafn. 1077, *Vrſp.* 1075, *Spangenbergs* Mansf. Chron. c. 199. *Adlzreiter* A. Boi. p. 1. lib. 18. n. 42. 43. *Benno* de vita Hildebrand. lib. 2. p. 7.

Itaque reuerſus ad ſuos, quum cœpiſſet eos a ſuo conuiuio ſeparare, magnum cœperunt tumultum facere, dicentes ei, quia ſi eos, quorum ſapientia & virtute obtinuiſſet hactenus regnum, nunc a ſe repelleret, Apoſtolicus ei nec illud reddere, nec aliud acquirere potuiſſet. His & aliis talibus verbis animus eius immutatur, & ad conſueta prauaprauorumque conſilia reuertitur. Imponit capiti aureum diadema, & in corde retinet ferro fortius anathema. Excommunicatorum communioni miſcetur, & a ſanctorum communione miſer ille repellitur. Nunc fecit omnibus manifeſtum, quam non verum eſſet, quod dixit: *Plus ſe amare regnum cœleſte quam terrenum.*

Quod si parumper in obedientia permansisset, & regnum nunc terrenum cum pace teneret, & quandoque cœleste sine fine possessurus acciperet. Nunc vero factus inobediens, & hoc quod amat non habebit, nisi cum magno labore; & illud non accipiet, nisi magna totius vitæ mutatione.

Addit. ad Schafn. Mar. Scotus. Sig. Gembl. Alb. Stad. Alberic. Chron. Saxo. Bertoldus Const. Conr. Vrsp. Chron. Reichersberg. 1077, *A. Hildes.* 1076. 1077, *Spangenberg.* Mansf. Chronic. c. 20, *Adlzreiter* A. Boi. p. 1 lib. 18. n. 46. 47.

Interea Saxones & Sueui Forcheim conueniunt, sed & de aliis regionibus legati aderant, quicquid isti de re publica commode definierint, idem laudare suos indicant. Aderat etiam legatus Apostolici, qui cuncta, quæ de regno nostrates vtiliter disponerent, Apostolicæ sublimitatis auctoritate firmaret. Ex multis, quos probitate dignos in electione proposuerunt, tandem Rodulfum Ducem Sueuorum Regem sibi Saxones & Sueui concorditer elegerunt. At cum singuli deberent eum Regem laudare, quidam voluerunt aliquas conditiones interponere, vt hac lege eum super se leuarent p. 134. Regem, quatenus sibi de suis iniuriis specialiter promitteret iustificationem. Otto namque Dux non prius volebat eum sibi Regem constituere, nisi promitteret honorem sibi iniuste ablatum restituere. Sic & alii multi suas singulares causas interponunt, quas vt ille se correcturum promitteret, volunt. Quod intelligens Apostolici legatus fieri prohibuit, & ostendens, eum non singulorum, sed vniuersorum fore Regem, vt vniuersis iustum se promitteret, satis esse perhibuit. Ait etiam, si eo modo, quo cœptum fuerat, promissionibus singillatim præmissis eligeretur, ipsa electio non sincera, sed hæresis simoniacæ veneno polluta videretur. Tamen quædam sunt ibi causæ specialiter exceptæ, quas quod iniuste viguerant, deberet emendare, scilicet vt Episcopatus non pro pretio nec pro amicitia daret, sed vnicuique Ecclesiæ de suis electionem (sicut iubent canones) permitteret. Hoc etiam ibi consensu communi comprobatum, Romani Pontificis auctoritate est corroboratum, vt Regia potestas * nulli per hæreditatem (sicut ante fuit consuetudo) cederet, sed filius Regis, etiamsi valde dignus esset per electionem spontaneam, quam per successionis lineam Rex proueniret: si vero non esset dignus Regis filius, vel si nollet eum populus, quem Regem facere vellet, haberet in potestate populus. His omnibus legaliter constitutis, Rodolfum electum Regem Moguntinam cum magno honore deducunt, & ei dum consecrationem Regis accipiebat, venerabiliter & fortiter (sicut mox apparebat) assistunt. Consecratur autem a Sigifrido Mogontinæ ciuitatis Archiepiscopo, præsentibus & adiuuantibus aliis quamplurimis, Anno Domini MLXXVII. VII. Cal. April.

Ipso vero die consecrationis eius pene contigit miserandum facinus, vt fieret dies vnus principium & finis regni ipsius, & de eo vere possit nasci prouerbium. *Quod tam vigil Rex esset, vt in regno suo nunquam vidisset somnum.* Namque quum ipsa die eius vnctionis in introitu missæ inuitaretur sub nomine Ierusalem, tota fidelium Ecclesia ad lætitiam spiritualem, & inde haberet omnis fere Ecclesia, etiam in religiosis personis, ipso die ludendi non spernendam consuetudinem; prandio noui Regis finito, iuuenes eius ad ludum venere communem, causam ob duplicem, cum regiæ consecrationis, tamen magis antiquæ consuetudinis. Vrbani vero videntes hunc ludum, in crudelem sunt accensi zelum, & quod magis fauebant Exregi quam Regi, cogitabant illum ludum turbare, & semen aliquod, vnde seditio nasceretur, immittere; ad quam sedandam dum Rex procederet, modo quolibet occisus interiret. Miserunt ergo quosdam suos iuuenes, vt curialium ludo se miscerent, & aliquam qualibet arte materiam belli construerent. Itaque vnus ex ipsis, cuiusdam nobilis ex curia crusinam gulis ornatam, quasi furtim præcidit, & inde quasi furtum volens abscondere, recessit & tamen malebat deprehendi, vt acciperet, quod accepit. Nam ille, cuius honesta vestis erat dehonestata, vt illum, qui suæ vestis partem gestabat, insequutus est, colaphum ei tantum dedit, suique vestimenti particulam recepit. Tunc vrbani in subsidiis ad hoc ipsum collecti curiales inermes incurrunt armati, & multos ex eis acriter vulnerauerunt, aliquos etiam occiderunt. Nam arma curialium in hospitiis derelicta, dum ipsi circa Regem frequentes essent, vrbani præripuerant, & ne illi, quo-

* Hoc decretum, ex Brunone Constitutionibus Imperialibus inseruit Goldastus Tomo vno p. 237. qui etiam ex Pauli Bernriedensis Vita Gregorii VII. *p. 214.* locum adfert parallelum, Lehmann. Chron. Spir. V. *c. XXXIV.*

quorum erant, ea inuenire possent, effecerant. Rex talia videns, volebat se periculo dare, & vel suos eripere, vel cum eis simul occumbere: sed qui circa eum erant, totum hunc tumultum propter eum fuisse inceptum cognouerunt, & ideo eum de palatio descendere non permiserunt. Contraxerunt ergo se curiales, & omnis exercitus in maiorem Ecclesiam S. Martini, & ibi conglobati, consiliis armisque muniti, subito cum magno impetu exierunt, & vrbanos aut occiderunt, aut ceperunt, præter eos, qui fugæ se credentes timore pernicitatem præbente abierunt velociter. In crastino vero omnes ex vrbe maiores ante Regem supplices venerunt, & de malitia, quam fecerant, supplicia quæ Rex volebat accipere, dederunt, & vt posthac in perpetuum fideles ei manerent, iurauerunt.

Sed Rex non habens eis fidem, ciuitatem dimisit, & ad Sueuos abiit, ibique parum moratus ad Saxoniam transiuit. Nam dominicæ resurrectionis festiuitate apud Augustam ciuitatem celebrata, in Pentecosten ad Erpesfort venit, & inde non parua Saxonum multitudine cum regali honore deductus, Apostolorum Principum princi-
P. 136. palem in vrbe Mersburgensi deuotione multa celebrauit. Quo cum de cunctis Saxoniæ partibus maiores & mediocres conuenissent, Regemque sicut a Principibus erat electus, vnanimiter in regno confirmassent, dixit Rex sibi non videri decens vel vtile, Saxones quasi plena pace potitos domi quietos sedere: suasitque illis, vt exercitu collecto, hostiles vltro partes inuaderent, quatenus aliquid fortiter agendo, & a se desidiæ qua notati erant, nomen abiicerent, & hosti, qui de victoria superbus timebat, arrogantiam minuerent, quod & ipsi læti fecerunt.

Igitur in Augusto mense cum magno exercitu Rex Rudolfus vrbem Wirceburg *Mar. Scotus* obsedit, ad quam velut expugnandam machinas diuersi generis parari iussit. Quæ *1077.* dum parabantur, ipse sicut Rex Christianus, Deum timens, secum cogitabat, quod si vrbs capta fuisset, ab Ecclesiis vel ecclesiasticis rebus diruendis vel diripiendis vulgus semel intromissum nec ipse Rex reuocare posset. Ergo lentus ibi sedebat, & occasiones diuersas ne pugnaretur ad vrbem quærendo, integrum fere mensem nihil proficiens ibi manebat; maluitque glorioſam, quasi vrbem capere non posset, habere contumeliam, quampericulosam, vt vrbe destructa nulli sacræ rei parceretur, acquirere gloriam.

Interea Heinricus Exrex exercitu nec magno nec forti congregato (nam maxima pars eius ex mercatoribus erat) obuiam nostris ire parauit, pigroque progrediens incessu, Bauaros & Boemos, quos sibi in auxilium venire sperabat, frustra expectauit. Quo Rex Rudolfus audito lætus obsidionem dimisit, hostique sæuo sæuior occurrere festinauit. Ad fluuium itaque qui vocatur Neckar, exercitus ambo conuenerunt, & in diuersa ripa animo pugnandi diuersa castra posuerunt. Nam nostri dederunt illis optionem, vt vel ipsi longius a littore recedentes sibi facultatem transeundi concederent, vel ipsi nostræ ripæ spatio securi accepto cum nostris pugnaturi transirent. Illi vero quamuis multis, vt vtrumlibet facerent, conuitiis essent exagitati, neutrum facere voluerunt. Quum autem multos ibi dies sedissent, & illis nostri locum ad se veniendi sæpe frustra dedissent, tandem illi nec se nostris pares, nec auxilium, quod sperabant, venire videntes, quum militari non possent virtute, astutia tentabant a se bellum istud amouere. Fecerunt enim cum nostris pacem sequestram, qua (si posset fieri) per mutua colloquia peruenirent ad pacem perpetuam. Ad se inuicem igitur veniendi securitate concessa dixerunt illi: Quid opus esset nostris secum ferro decernere, cum ipsi parati essent rem verbis agere: & si quidem nostram causam iustitia commendaret, se relicto suo domino nostris associari, ea conditione, vt si sua causa melior esse probaretur, nostrates illis eadem lege coniungi non dedignarentur. Quod quum nostri laudassent, & ipse Rex noster se, vt pax inter eos fidelis fieret, libenter a regno descensurum promisisset, constituto die, quo ad hanc causam terminandam neutro Rege præsente venirent, ab inuicem ambo exercitus discesserunt; & ecce illi magnam turbam ex Bauaris & Boemis, quos iam diu expectauerant, aduenire viderunt. Quo cognito, Heinricus nimis fit lætus, factæque pacis oblitus, iam nostros a

tergo minus cautos inuaderet, si Principes illi, qui pacis faciendæ mediatores vel auctores fuerant, fidem suam contaminare non timerent. Itaque nostrates domum cum pace reuersi, annum fuerunt integrum, nec lædentes aliquem, nec ab aliquo læsi.

1078. *Bertholdus Const. addit. Lamb. Mar. Scotus Conr. Vrsp. Alb. Stad. Chron. Saxo* 1078. *Adlzreiter* A. Boi p. 1. lib. 18. n. 50.

Sequenti vero anno, qui erat ab incarnatione Domini MLXXVIII. iterum Saxonicus congregatur exercitus, & missa legatione Sueuos obuiam sibi venire rogauerunt; vt vtriusque populi virtute coniuncta, omnes sibi aduersantes, vel ad se transire compellerent, vel sibi fœderari nolentes dira bellorum tribulatione fatigarent. Quod cognoscens Heinricus robore congregato interuenit medius, nec est passus, vt vterque in vnum conueniret exercitus. Exercitus ergo Saxonicus ad Methelrikestadt venit, ibique Heinricum cum non paruo robore virtutis inuenit. Quid in narrando moram facio, quum illi nullam feciſſent in agendo? Prælium incipitur fortiter, immo crudeliter: ex vtraque parte pugnatur, & hinc & inde fuit diuersus euentus pugnæ, fugiunt isti, fugiunt illi; nostri capiuntur, sed eripiuntur, hostes interficiuntur. Ex nostris itaque primi fecerunt fugam, qui nunquam venire debuissent ad pugnam, Episcopi scilicet vnius nominis, sed (vt ita dicam) non vnius ominis: Vterque enim Werinherus vocatur. Sed Magdaburgensis ab incolis illius patriæ interceptus, misera- p. 137. biliter occiditur: Merseburgensis vero despoliatus in patriam nudus reuertitur. Quod illi me non ad contumeliam, quisquis hoc legit, sed dixisse putet ad gloriam: quod ab ipsius ore non semel audiui, quod ipsam nuditatem non tolerasse nollet pro pondere quolibet auri vel argenti. In eadem fuga sunt capti Bernardus Romanæ sedis Archidiaconus, Sigifridus Archipræsul Moguntinus, Adelbertus Wormatiensis Episcopus. Sed duos illos non longe post eripuit Dei clementia, tertius iste perductus est in Heinrici crudelis tyranni præsentiam; qui tamen longe post inuito Tyranno, diuina liberatur misericordia. Quos omnes, quod sub religione nutriti melius sciebant Psalmos cantare, quam legiones armatas ad bella disponere, solo visu præliantium versos in fugam tanta multitudo sequitur, vt Rex totum exercitum penitus fugæ se dedisse arbitretur. Quos cum Rex nec victoriam certam promittendo, nec seruitutem perpetuam, nisi fuissent reuersi, minando potuisset reuocare; solum se relictum cum paucis existimans, cœpit ipse etiam paulatim reuertendo Saxoniæ finibus appropinquare.

Interea nostri, qui fortes hostibus se primo miscuerant, nihil de post terga relictis scientes, aduersariis fortibus fortes resistebant, minus vero fortibus fortius insistentes, eos fugæ præsidium petere compellebant. Ibi quidam de nostris aduersarium sibi videns obuium, velut suum salutauit socium, dicens: *Sancte Petre*, quod nomen Saxones pro symbolo tenebant omnes in ore. Ille vero nimium superbus, & tantum deridere nomen exorsus, in eius vertice librato mucrone; *Hoc*, inquit, *tibi tuus Petrus mittit pro munere*, & nondum sermonem finierat totum, quum gladium Saxonis alterius in cerebro habebat, dicentis; *Et hoc habeas munus ex parte tui Heinrici, tyranni insanientis.*

Herdvvigus tunc Moguntini præsulis Archicapellanus, in eodem die post annum vrbem Magdaburgensem Archipræsul ingressurus, ab hostium multitudine, ne vllus ei locus esset euadendi, est circumuallatus, cui cum illi velut capto illudentes dicerent, quod libentius eum tunc in gratia domini sui, (sicut olim fuit) aspicerent, ille sicut vir prudens, ita temperauit responsum, vt nec mendacium proferret, & tamen eos fallendo periculum præsens deuitaret. Paucis enim, (sicut tempus postulabat) verbis respondit: *Sicut video*, dicens, *in cubiculo domini Regis hesterna nocte nullus vestrum me vidit: sed festinemus ad amicos nostros, ne nos inimici repente deprehendant incautos.* Erant autem non longe ante parua Saxonum legione, quas cum illi suos putarent, etiam se pene captos agnoscerent. *Pergite*, dixit ille, *quo vultis, ego meis adiungar amicis.*

Willehalmus Geronis Comitis filius, cum temere paucis se comitantibus iret, ab Euerhardo, qui de magnitudine barbæ agnomen habebat, ex improuiso capitur, & Hein-

Heinrico domino suo magna pars triumphi præsentandus à militibus suis ducitur: ipse vero non longe quasi ne ab aliquibus eripiatur prospiciens insequitur, & ecce copiæ Saxonum maiores illi de latere veniunt, & eum non multum repugnantem citius occidunt. Quod videntes illi, qui Willehalmum ducebant, eius obliti, ad suum dominum festinabant. Ille vero sui non oblitus, quanta potuit velocitate ad suos est reuersus.

Interea Dux Otto, & Frithericus Palatii præfectus, de Symmersenborch * diuersis in partibus acriter pugnantes, non ante cessauerunt, quam Heinricum cum omnibus suis ad fugam coegerunt, eosque fugientes tam diu sunt insequuti, donec eos muro Wirceburgensi videbant includi. Sed Frithericus nesciens, quid Otto Dux egisset, ad locum prælii tripudians reuertitur; quod ille qui fugatis hostibus locum cædis obtinuerat, victor habetur. Otto vero Dux non longe post eodem reuersus, visa tanta multitudine, putabat eos hostes esse, & quia valde fessus erat, non credebat vtile cum eis pugnam incipere: misit tamen exploratorem, qui sibi perquireret veritatem. Qui vbi moram faceret, reputans ille, quod ab hoste captus vel occisus esset, quod nullum de sociis, quem cognosceret inuenit, victor quidem, sed non lætus, quod nesciebat, ad patriam reuertitur.

Frithericus autem collectis ad se de diuersis partibus à prælio reuertentibus, noctem illam in multa lætitia, & maxime in diuina laude transegit. In crastino vero re-
p. 138. ceptis omnibus, quæ vel socii vel hostes ibi reliquerant, meliora quæ poterant asportare, secum tulerunt; cætera vero, ne prodessent hostibus, igni dederunt. Inde vero cum magno gaudio cantuque redeuntes, Smelekallan & cæteros in circuitu vicos aut villas prædationibus & incendiis vastauerunt, quod incolæ illi pridie nostros fugientes spoliauerant vel occiderant.

Sigifridum quoque Moguntinum Præsulem, quem captum cum multis aliis adhuc seruabant, violenter eripuit; secumque gaudentes, & hymnos Deo canentes ad Saxoniam reducunt. Postquam vero diuersis ex partibus omnes nostri conuenerunt, & quid fortiter egissent, vel quanta pericula qualiter euasissent, inuicem singuli retulerunt, non sine multo fletu multas laudes vnanimiter Deo reddiderunt, cum pro victis & fugatis hostibus, tum etiam pro liberatis tantis sacerdotibus.

Ex nostris itaque partibus præter Episcopum Magdaburgensem, qui cecidit in fuga, nemo qui dignus sit nomine, periit in illa pugna: ex hostili vero parte iacuerunt ibi de Principibus nobilissimis Euerhardus Barbatus, qui huius belli erat incentor sæuissimus, Poppo simul & Theobaldus, Heinricus de Lechesmundt. Factum est ergo hoc prælium secundum anno Domini MLXXVIII. XII. Mensis Augusti, feria III.

Heinricus vero in Octobri proximo Reginesburg veniens, Principibus collectis narrauit, quod iam longo labori finem feciisset, nihilque sibi faciendum restaret, nisi vt illos, qui secum participes erant laboris, consortes etiam faceret dignæ retributionis. Dixit namque, Saxones in proximi prælii conflictu sic esse prostratos, vt nisi de gentibus exteris agrorum cultores aduenirent, Saxonica tellus in solitudinem versa bestiis syluestribus habitanda remaneret. Igitur vt illam terram cunctis frugum generibus opulentam secum vellent intrare rogauit, ipsisque quod nullum, qui eis intrantibus obstaret, inuenirent, fideliter spopondit. Quod vt illis fieret credibile, simulatos nuncios cum verbis compositis fecit procedere, qui cunctis audientibus Regi, sicut erant docti, dicebant ex persona Ducis Ottonis, & Hermanni Comitis, se solos ex liberis hominibus, omnibus aliis in nouissimo prælio interfectis, beneficio fugæ in Saxonia relictos nunc nimis sero pœniteret, quod vnquam multitudine suorum confisi præsumpsissent regiæ potestati resistere; se Regis aduentum, quo terræ daret cultores, humiliter

* hæc verba, de Symmersenborch, ex MSto fuerunt inserta. Erat igitur Comes Palatinus Saxoniæ, cuius familiam exhibet Meibomius in Chron. Marienthalensi *Tom. III. p. 253.* Fabricius *Origg. Saxon. lib. II. p. 85.* Idem ille est, de quo iamdum supra *p. 183. & 190.* fuit dictum.

militer expectare, ſe ſibi non honorem, non libertatem, ſed ſolam vitam (quamuis vel hac eſſent indigni) poſtulare. Quibus verbis, ſicut ipſe callidus dictauerat, peroratis, illi qui hæc credula nimis aure perceperant, inani ſpe iam totam Saxoniam poſſidebant, & quaſi iam poſſidentes inani ſpe decepti, animo tumeſcebant. Tota igitur feſtinatione, quo ſpes eos trahebat, ſequi properabant; nec exercitum valde indignum eſſe volebant, ne ſinguli eo minus illius regionis acciperent, quo plures illam diuiſuri fuiſſent, quod natura fert, vt tanto fiat partium minor quantitas, quanto fuerit earundem partium numeroſior pluralitas. Venientes ergo ad ſyluam, quæ Thuringos ſeparat a Francia, audiebant (quod & verum erat) quod Saxones ex altera parte ſyluæ cum tanta multitudine ſederent, quantam prius nunqnam ſint auditi collegiſſe. Nam de militibus armatis millia fere ſexaginta habebant, qui vel fortiter mori, vel terram ſuam tueri volebant. Quod auditum, quum primum non crederent, poſtquam miſſis exploratoribus, nimis verum eſſe cognoſcebant, multo magis redire timore cogente, quam venire ſpe trahente properabant. Sed Henricus Exrex, ne tantum fruſtra congregaſſet exercitum, cum eodem agmine Sueuos petiit: vbi nec Eccleſiis, nec atriis Eccleſiarum pepercit, & inter ſacras profanasque res nullam differentiam fecit, vt illorum auaritiam inſaturabilem ſaturaret, quos Saxoniam pollicendo fefellerat. Ibi (quod anticipando iam narraui) Treuerenſis Archipræſul Vdo ſubitanea morte miſerabiliter obiit, dum timore Dei poſtpoſito, manibus profanis in ſacras res liceret ire, permiſit.

Interea Dominus Apoſtolicus apoſtolici vigoris oblitus (qua cauſa neſcimus) multum eſt a priore ſententia mutatus. Nam qui prius Henricum cum omnibus ſu- p. 139.
is adiutoribus Apoſtolica ſeueritate excommunicauerat, eique regnandi poteſtatem potenter interdixerat, & omnes qui ei fidelitatem iuraſſent, a iuramenti nodis Apoſtolica auctoritate abſoluerat, & electionem noui Regis conſenſu ſuo confirmauerat, nunc per literas mandauit, vt concilio facto Rex vterque conuocatus audiatur, & quem iuſtitia regnare permiſerit, altero depoſito tutus in regno confirmetur. Quarum literarum, vt planius, quod, dico poſſit intelligi, ſubter exemplum ponere curaui, quæ venerunt menſe Febr. anno Domini MLXXVIII.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, charisſimis in Chriſto filiis Bernhardo Diacono, & Bernhardo Abbati, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Fraternitati veſtræ notum eſſe non ambigimus, quod ideo ab Vrbe, confiſi miſericordia Dei & adiutorio B. Petri, egreſſi ſumus, vt ad Teutonicorum partes, compoſituri inter eos ad honorem Dei, & vtilitatem S. Eccleſiæ pacem, tranſiremus. Sed quod defuerunt, qui nos ſecundum quod diſpoſitum erat, conduterent, impediti aduentu Regis in Italiam, in Longobardia, inter inimicos Chriſtianæ religionis, non ſine magno periculo remanſimus, & adhuc, ſicut deſiderauimus, vltra montes proficiſci nequiuimus. Quocirca monemus, & exparte B. Petri præcipimus, vt fulti auctoritate noſtri præcepti, noſtraque vice ab eodem Apoſtolorum principe accincti, vtrumque Regem, Henricum videlicet atque Rodulfum commoneatis, quatenus nobis viam illic ſecure tranſeundi aperiant, & adiutorium atque ducatum per tales perſonas, de quibus vos bene confidatis, præbeant, vt iter nobis (Chriſto protegente) pateat.

Deſideramus enim cum conſilio clericorum, atque laicorum eiusdem regni, qui Deum timent & diligunt, cauſam inter eos (Deo fauente) diſcutere, & cuius parti magis ad regni gubernacula iuſtitia faueat, demonſtrare. Scitis enim, quod noſtri officii & Apoſtolicæ ſedis eſt prouidentiæ, maiora negotia Eccleſiarum diſcutere, & dictante iuſtitia definire. Hoc autem quod inter eos agitur negotium, tantæ dignitatis eſt, tantique periculi, vt ſi a nobis aliqua fuerit occaſione neglectum, non ſolum illis & nobis, ſed etiam vniuerſali Eccleſiæ magnum & lamentabile pariat detrimentum.

Quapropter ſi alteruter prædictorum Regum huic noſtræ voluntati ac deliberationi parere, & ad veſtra monita locum dare renuerit, ſuamque ſuperbiam, atque cupiditatis faces contra honorem Dei omnipotentis accedens, ad deſolationem totius Romani imperii, anhelare tentauerit, omnibus modis, omnique ingenio usque ad mortem (ſi oportet) noſtra

nostra vice resistere: immo B. Petri auctoritate et totius regni gubernacula contradicendo, tam illum, quam omnes sibi consentientes, a communione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, & a liminibus S. Ecclesiæ separate, illud semper habentes in memoria, quod scelus idololatriæ incurrit, qui Apostolicæ sedi obedire contemnit, & quod B. Gregorius Doctor sanctus & humilimus, decreuit, Reges a suis dignitatibus cadere, si temerario ausu præsumerent contra sedis Apostolicæ iussa venire. Alteri vero qui nostræ iussioni humiliter paruerit, & obedientiam vniuersali matri sicut decet Christianum Regem exhibuerit, conuocato concilio omnium clericorum & laicorum, quos aduocare poteritis, consilium & adiutorium in omnibus præbete, & in regia dignitate per auctoritatem B. B. Apostolorum Petri & Pauli, nostra vice confirmate, omnibusque Episcopis, Abbatibus, Clericis ac Laicis in toto regno habitantibus, vt ei fideliter, sicut Regi oportet, obediant. ex parte omnipotentis Dei præcipite.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis in Christo fratribus Archiepiscopis, Ducibus, Comitibus, & vniuersis Christi fidelibus, clericis & laicis tam maioribus quam minoribus in regno Teutonicorum consistentibus salutem & Apostolicam benedictionem. Notum fieri vobis volumus, fratres charissimi, quia legatis nostris, B. videlicet S. Romanæ Ecclesiæ fideli filio & diacono, itemque B. Abbati Massilienſis monasterii religioso præcipimus, vt vtrumque Regem Henricum videlicet & Rodulphum, aut per se aut per idoneos nuncios admoneant, quatenus viam mihi pro discutiendo negotio, quod peccatis facientibus inter eos ortum est, ad vos (Deo fauente) secure veniendi præbeant. In magna enim tristitia & dolore cor nostrum fluctuat, si per vnius hominis superbiam tot millia hominum Christianorum temporali & æternæ morti traduntur, & Christiana religio confunditur, & Romanum imperium ad perditionem perducitur. Vterque namque Rex a nobis immo ab Apostolica sede, cui licet indigni præsidemus, adiutorium requirit, & nos de misericordia omnipotentis Dei & adiutorio B. Petri confidentes, parati sumus cum vestro consilio, qui Deum timetis, & Christianam fidem diligitis, æquitatem causæ vtrimque decernere, & ei præbere auxilium, cui iustitia ad regni gubernaculæ fauere dinoscitur. Quæ propter si alteruter eorum superbia inflatus, aliquo ingenio, p.140. *quo minus ad vos venire possimus, obstiterit, & de sua iniustitia timens iudicium S. Spiritus refugerit, inobediens factus, resistendo sanctæ & vniuersali matri Ecclesiæ, hunc velut membrum Antichristi & desolatorem Christianæ religionis contemnite, & sententiam quam nostri legati contra eum nostra vice dederint, conseruate, scientes, quod Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Alteri vero qui se humiliter habuerit, & iudicium decretum a Spiritu S. per vos autem prolatum non contempserit (indubitanter enim credimus, vbicunque duo vel tres in nomine Domini congregati fuerint, quod præsentia eius illuminantur) illi inquam seruitium & reuerentiam secundum quod nostri præfati legati decreuerint, exhibete, adnitentes & modis omnibus ei obsequentes, vt regiam dignitatem honeste possit obtinere, & S. Ecclesiæ iam pene labenti succurrere. Non enim a corde vestro debet excidere, quod qui Apostolicæ sedi obedire contemnit, scelus idololatriæ incurrit, & quod B. Gregorius Doctor sanctus & humillimus Reges decreuit a suis dignitatibus cadere, & participatione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi carere, si præsumerent Apostolicæ sedis decreta contemnere. Si enim cœlestia & spiritualia sedis B. Petri soluit & iudicat, quanto magis terrena & secularia? Scitis autem, fratres charissimi, quod ex quo tempore ab vrbe exiuimus, in magno periculo inter inimicos Christianæ fidei mansimus, & tamen neutro prædictorum Regum neq; terrore neq; amore flexi, aliquod contra iustitiam adiutorium promisimus. Magis enim volumus mortem (si oportet) subire, quam propria voluntate deuicti, vt Ecclesia Dei ad confusionem veniat, consentire. Adhoc enim nos ordinatos & in Apostolica sede constitutos esse cognoscimus, vt in hac vita, non quæ nostra, sed quæ Iesu Christi sunt, quæramus, & per multos labores patrum vestigia sequentes, ad futuram & æternam quietem (Deo miserante) tendamus.*

Acceptis his literis, Bernhardus Cardinalis, quod sibi iniunctum est, exequitur. At nostrates cum ipsas literas accepissent, a magna spe, quam in Apostolica petra posuerant,

fuerant, exciderunt, quod prius cœlum ſtare, vel terram crediderant cœli modo moueri, quam cathedram Petri amittere conſtantiam Petri. Has igitur ei literas remiſerunt, quibus eum ancillæ (præſentis ſcilicet vitæ timore) perterritum, quaſi voce galli clamantis excitare, & reſpectu Chriſti confortatum ad priſtinæ virtutem conſtantiæ reuocare voluerunt.

Domino Apoſtolico & venerabili Papæ Gregorio beati Petri fideles & ſui, tantum ſeruitutis quantum oppreſſi valent. Multas iam huic ſanctæ ſedi, pro diuerſis calamitatibus noſtris querimonias expoſuimus. Quod autem nondum aliquid iuſtitiæ vel conſolationis conſequuti ſumus, non tam veſtræ ſanctitati quam noſtris peccatis imputamus. Si igitur noſtro conſilio, & propria deliberatione rem, pro qua tanta mala nos inuenerunt, aggreſſi fuiſſemus, minus moleſte ferendum eſſet, ſi ad ſuccurrendum nobis veſtra ſe grauitas tardius erigeret. Nunc autem ſarcinam illam quam ſola veſtra auctoritate iubente ſuſcepimus, eadem quoque manum ſupponente leuigari oportuit. Teſtis eſt excellentia veſtra & literæ veſtræ, quas in teſtimonium habemus, quod neque conſilio noſtro nec etiam pro cauſa noſtra, ſed pro illatis ſedi Apoſtolicæ iniuriis Regem noſtrum regia dignitate priuaſtis, nobisque omnibus terribili interminatione, ne ei ſicut regi ſeruiamus, interdixiſtis, & omnes Chriſtianos a vinculo iuramenti, quod ei fecerunt, vel facient, abſoluiſtis, deinde eum vinculo anathematis alligaſtis. In his omnibus veſtræ paternitati cum magno periculo (ſicut nunc patet) obediuimus, & quod eidem depoſito depoſitionem veſtram cum cæteris concordare noluimus, tantam in nobis crudelitatem exercuit, vt quam plures ex noſtris amiſſa omni ſubſtantia animam in hoc certamine poſuiſſent, & filios ſuos exheredes, & ex diuitibus pauperes reliquiſſent. Qui autem reſidui ſunt, de vita cottidie ſolliciti, vitæ ſubſidia pene omnia amiſerunt. Sed cum nulla nos perſecutione poſſet ſuperare, ſuperatus eſt ille, vt licet nolens ſuam vobis præſentiam exhiberet, & ei quem inhonorauit, cum ſuo decore honorem impenderet. Pro quo labore hunc fructum recipimus, quod ille qui cum periculo animarum noſtrarum veſtigia pedum veſtrorum adorare compulſus eſt absque noſtro conſilio, & ſine correctione abſolutus ad nocendum nobis libertatem recepit. Quumque illa anathematis abſolutio per epiſtolam veſtram nobis innoteſceret, de ſententia regni, quæ in eum proceſſit, nihil mutatum eſſe intelleximus, ſed ne nunc quidem, ſi mutari poſſit, intelligimus. Abſolutio enim illa iuramentorum qualiter caſſari poſſit, nullo modo percipere valemus. Sine Sacramentorum autem obſeruatione Regiæ dignitatis officium nequaquam adminiſtrari poteſt. Ergo quum iam vltra anni terminum ſine rectore eſſe- p. 141.
mus, in locum de quo præuaricatus eſt ille, alius Principum noſtrorum electione ſubrogatus eſt. Quumque de electo nobis Rege, & non de Regibus, ſpes magna ad refocillandum Imperium ſuccreſceret, ecce ex inſperato literæ veſtræ aduenientes, duos in vno regno Reges pronuntiant, duobus legationem decernunt. Quam Regii nominis pluralitatem, & quodammodo regni diuiſionem, diuiſio quoque populi & ſtudia partium ſubſequuta ſunt: quippe quum in epiſtolis veſtris illius præuaricatoris perſonam ſemper præponi cernerent, & ab eo, ſicut a potente exigi, quatenus ducatum vobis in has partes ad diſcutiendas cauſas præberet. Cuius diſcuſſionis qualis modus ſit (vt ſalua gratia veſtra dicamus) mirabile eſt in oculis noſtris, ſcilicet vt is qui iam ſynodali iudicio nulla conditione interpoſita depoſitus eſt, alio in eandem dignitatem Apoſtolica auctoritate firmato, nunc tandem ad rationem ponatur & quod finitum eſt denuo incipiatur, & de re indubitabili quæſtio moueatur. Hoc quoque infirmitatem noſtram mouet, quod (ſicut nobis perſuadetur) vt in incepto firmiter perduremus, ſic etiam contrariæ parti verbis & rebus ſpes innuitur. Nam familiares prædicti Heinrici, qui ab omni regno infamia notantur, quique illi ſicut Regi ſeruiendo ſynodalibus præceptis manifeſte inobedientes ſunt, & vna cum ſuo capite per legatum Apoſtolicum ab Eccleſia ſancta ſeparati ſunt, ad hanc ſedem venientes benigne ſuſcipiuntur, & non ſolum impuniti redeunt, ſed inſuper gloria & honore coronantur, & ad priorem inobedientiam ſuperbiendo reuertentes noſtræ miſeriæ inſultant. Nobis autem quaſi ridiculis ad inſipientiam reputatur, quod ab illorum conſortio abſtinemus, qui ab ipſo capite noſtro tam caritatiue in communionem recipiuntur. Accedit & hoc ad cumulum noſtri infortunii, quod præter illaquæ nos ipſi delinquimus, & aduerſariorum culpa in nobis cu-

ditur

ditur, dum noſtræ negligentiæ attribuitur, quod idoneos & frequentes legatos huc non mittimus. Luce enim clarius patet, quod illi hoc fieri prohibent, qui ne prohiberent iure iurando promiſerunt. Et nunc de violenta ſacri itineris interclusione, & de manifeſto illorum periurio ſiletur, & nobis imputatur, quod nuncios non mittimus. Scimus chariſſime Domine, & ex conſideratione pietatis veſtræ ſperamus, quod hæc omnia bona intentione, & aliqua ſubtili deliberatione agitis: Sed nos homines imperiti occultam illam diſpenſationem penetrare non ſufficientes, quod manifeſte vidimus & audiuimus, de illa vtriusque partis confortatione, & rerum cæterarum incerta dilatione ortum eſſe, & cottidie oriri vobis exponimus. Hæc ſunt bella inteſtina & plusquam ciuilia, homicidia innumerabilia, vaſtationes, incendia, ſine differentia domus & Eccleſiæ, oppreſſiones pauperum, incomparabiles rerum Eccleſiaſticarum direptiones, quales nunquam audiuimus aut vidimus, legum quoque diuinarum & ſecularium defectus, ſine ſpe reparationis. Poſtremo indimicatione duorum Regum, quorum vterque ad obtentum regni ſpem a vobis accepit, tanta profligatio regalium, vt poſthac Reges noſtrarum partium rapinis potius quam regalibus ſuſtentandi ſint. Hæc incommoda aut nulla iam eſſent aut minora multo, ſi in incepto itinere neque ad dexteram, nec ad ſiniſtram ſententia veſtra diuertiſſet. Arduum iter propter zelum domus Domini aggreſſi eſtis, in quo progredi laborioſum eſt, regredi autem inhoneſtum. Nolite, ſanctiſſime pater, nolite in via deficere, & ne vlterius differendo, & vtrinque cauendo tanta mala creſcere & multiplicari ſinatis. Si graue vobis eſt pro illis verba facere, qui pro vobis vitam in magno diſcrimine poſuerunt, Eccleſiæ tamen veſtris temporibus miſerabiliter deſtructæ, & inaudita oppreſſione in ſeruitutem redactæ ſuccurrite. Cuius apertis deſtructoribus, ſi aperta fronte in faciem reſiſtere propter inſtantia pericula cautum non videtur, hoc ſaltem cauete, ne hoc quod iam feciſtis, irritum fieri permittatis.

Nam ſi hoc quod in ſynodo Romana definitum, & poſtea a legato ſedis Apoſtolicæ confirmatum eſt, ſilentio contegi, & pro nihilo haberi oportet, quid poſthac nobis credendum vel pro rato habendum ſit, omnino ignoramus. Hoc ſanctitati veſtræ nequaquam arroganter, ſed in amaritudine animæ noſtræ locuti ſumus, quod non eſt dolor ſimilis ſicut dolor noſter.

Quum enim per obedientiam paſtoris luporum faucibus expoſiti ſimus, ſi etiam ab ipſo paſtore nobis cauendum eſt, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Deus autem 141. *omnipotens in talem zelum vos contra inimicos Chriſti erigat, quatenus illa, quam in vobis poſuimus ſpes, nos non confundat.*

Ad quas literas cum nullum pro velle ſuo reſponſum accepiſſent, has ei literas iterum miſerunt, vt quod non primo quaſi galli cantu (ſicut ſecundum Marcum nec Petrus eſt excitatus) ſaltem cum ſecundo quaſi gallus, populus Eccleſiæ vocem daret, a torpore dubitationis ad conſtantiam Petri cum Petro ſuſcitatus exſurgeret.

p. 142. *Domino vere Apoſtolico G. B. Petri fideles & ſui, deuotum pro viribus obſequium. Nouit ſanctitas veſtra & omnibus circumquaque notum eſt, quam difficulter, quantoque baiulorum diſcrimine legationes ad vos transmittimus, quoditer, quod omnibus temporibus, omnibus populis, tribubus, & linguis apertum fuit, & peruium, nunc clauditur & prohibetur, & illis maxime qui non minimum pro honore illius laborauerunt, ad cuius corpus eadem via ducit. Veſtro vero honori & noſtræ neceſſitati congrueret, & quod cum tanta difficultate perpetramus, aliquid nobis inde vtilitatis, aliquid in tribulatione conſolationis proueniret. Sed quidquid quæſtionis, quicquid querimoniæ ad hanc ſedem (quæ ſemper iudicii & iuſtitiæ magiſtra fuit) dirigimus, nihil definitæ reſponſionis recipimus, ſed omnia in futurum incerta ſuſpenduntur. Nam inter alia multa hæc quoque Sanctitati veſtræ nuper indicauimus, qualem ſententiam Dominus B. in Henricum Deo odibilem ſuosque participes protulerit, quidque de Rege Rudolpho veſtra iuſſione ſtatuerit, fiduciam habentes, ſi hoc ad notitiam veſtram perueniret, omnem cauſam noſtram in hoc procedere & proſperari. Sed poſt longam expectationem noſtram, tandem reuerſo nuncio nihil aliud nobis conſolationis relatum eſt, niſi quod diceretis his, quæ mandauimus, vos fidem non habu-*

isse. Et quare charissime Domine incredibile vobis visum est, quod fratres nostri & coepiscopi, scilicet Dominus Werzinburgensis, Patauiensis, & alii viri religiosi vobis in veritate nunciauerunt, quicquid se vidisse & audisse testati sunt? Certe, Domine, non in verbis mendacii confidimus liberari, sed magis credimus quod veritas liberabit nos. Deus qui est veritas, qui solus laborem & dolorem considerat, non deseruit sperantes in se, sed visitauit nos in misericordia & miserationibus. Nam Rex noster R. fortis in eo, qui dat salutem Regibus, de inimicis Domini potenter triumphauit, H. autem solito more, cum suis complicibus, praeter eos, qui in gladio ceciderunt, in fugam versus est, comite illo & conparticipe, cuius malitiam vos in bono vincere frustra tentastis: R. scilicet Bauenbergense, qui horum omnium auctor & incentor est, & o vtinam de sua sociorumq; eius flagitiosa fallacia adhuc satis edocti fuissetis? Nolite charissime Domine, nolite amplius ad irrisionem nominis vestri, huiusmodi homines mulcere, & post tam frequentes repulsas, turpesque deceptiones iterum atque iterum ducatum ab eis quaerere. Aduentus vester ad nos tanto nobis esset desiderabilis, quanto & necessarius: sed vere scimus, quod sponte illorum ad nostras partes nunquam venietis, nisi prius certi sint, vos illorum parti fauere, non pro iustitia sed pro voluntate ipsorum. Quapropter nolite in eorum fide spem ponere quorum perfidia totiens deceptus estis. Ecce videtis, quomodo multiplicata sint mala in terra, mala quorum non est numerus, & certamen, quod a vobis initum, vestraque iussione susceptum est, iam non per vos, nec per vestra decreta componitur, sed gladiorum iudicio terminandum derelinquitur. Rogamus ergo vos, & obsecramus in Domino, vt remotis iam blanditiis & dilationibus, iustitiae zelo vos accingatis: & si non propter nos, tantum propter honorem sanctae sedis Ecclesiae confirmate, quod operatus est eiusdem sedis legatus, ita vt & viua voce & literis vbique transmissis sine ambiguitate denuncietis, quid in hac Ecclesiae diuisione tenendum sit, quid sequendum. Quod si iam dudum factum fuisset, certi sumus, quod pars iniqua adeo iam vires perdidisset, vt nec vobis, nec nobis amplius nocere praeualeret. Ne adiiciat vltra S. vestra de certis ambigua & vtrimque vergentia statuere, quae usque modo nos ita fouere visa sunt, quatenus inimicos tamen non exasperarent. Sed certum est, quod nullo modo Ecclesiam vobis commissam, de sua miseria poteritis liberare, nisi inimicorum illius inimicitias velitis tolerare. Rogamus etiam ne in hac statuta canonica deficere patiamini, quatenus corpora excommunicatorum, qui in persequendo Ecclesiam occisi sunt, in atriis Ecclesiarum sepeliri permittatis, vbi autem sepulta sunt, ibi diuina officia celebrari prohibeatis. Multi ex eis in Augusta ciuitate sepulti sunt. Eiusdem loci congregationibus, literas vestras per discurrentes peregrinos satis mittere potestis. Deus autem omnipotens in his & in omnibus ita vos dirigat, vt sicut Ecclesiae sanctae praesse, sic & prodesse valeatis.

Tertiam quoque direxerunt epistolam, quam iusserunt in synodo Romana recitari, si Dominus Apostolicus vel vniuersalis Ecclesiæ interuentu ad dignitatis Apostolicæ rigorem & stabilitatem possit excitari.

Conquerimur B. Petro, eiusque vicario, Domino Apostolico Gregorio omnique S. Romanae Ecclesiae concilio, super iniuriis multis, & violentiis, quas a Domino Henrico passi sumus, & incessanter patimur, non ob aliam causam, nisi quod sedi Apostolicae obedientes sumus. Peruenit autem ad nos, in S. Synodo Romana nuper habita quaesitum esse, & dubitari a quibusdam, vtrum praedictus vir ille excommunicandus sit, an non. Quapropter nos, quibus res ista graui experimento euidentius innotuit, annuntiare pro nostra aestima- p.143, *tione dignum duximus, quantis existentibus causis ipse non solum excommunicandus sit, sed multis modis iam vere excommunicatus. Testis est haec S. Romana Ecclesia, pro quantis sceleribus, & quam inaudita praesumptione, in synodo eiusdem Ecclesiae vinculo anathematis alligatus est, non prius tamen (sicut ex ipsius Domini Apostolici literis didicimus) quam ipsum multa sedis Apostolicae monita spernentem, semper ex correptione deteriorem esse probatum est. Pensetur ergo de illo, qui ante triennium incorrigibilis inuentus est, si intra triennium istud sic correctus resipuerit, vt nunc de proferenda in illum sententia dubitari oporteat. Excommunicatus ergo (sicut iam diximus) quod diuturna pertinacia vl-*

tionem

tionem Apostolicam despexerit, vndique notum est. Tandem necessitate, quæ nunc est incognita, coactus, absolutionem quærens, prius impetrare non potuit, quam iureiurando pollicitus est, se de omnibus sibi obiectis satisfacturum, prout Dominus Papa sibi tempus constitueret. Hac conditione absolutus recessit. Quum autem placuisset Domino Apostolico missis legatis & literis, exegit ab eo vt faceret, quod iureiurando promisit. Quarum literarum latores quum appropinquarent ad eum, a suis fautoribus capti, quidam in custodiam missi sunt, quoad vsque pecunia redimerentur, alii vero excoriati ac decapillati sunt. Quod quum ad nostros renunciatum fuisset, iterum per alium nuncium legationem & literas Apostolicas transmiserunt: a quo ipse verba legationis audiens, nihil respondit, literas vero porrectas accipere recusauit. Huius rei testes sunt multi idonei, præcipue autem sedis Apostolicæ legatus Dominus B. Cardinalis, qui ob id negotium, in illas partes transmissus erat. Qui quum legationem suam in irritum procedere conspexisset, quamuis certum fuisset, prædictum virum pro adiuncto inobedientiæ periurio prioris anathematis vinculo innodatum, de quo iam ad tempus conditionaliter absolutus fuit, tamen quod sibi ab Apostolica sede iniunctum est, superimposuit. Iussione igitur Apostolica regni gubernacula denuo ei contradicendo a corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi, & a liminibus S. Ecclesiæ separauit, tam illum, quam omnes sibi consentientes, & virum alium in regia dignitate confirmauit Apostolica auctoritate. Quæ S. Ecclesiæ Romanæ edicta sicut alia multa contemnens, regnum sibi iam secundo interdictum inuadens, vsque adeo dissipando demolitus est, vt iam Regnum dici non valeat, cui nulla pene regalia supersunt. Quum autem ad conciliandos sibi fautores Regni facultates non sufficerent, manum in sancta sanctorum extendens, Ecclesiarum Dei publicus inuasor effectus est, non eo quasi modo, quo iam aliquibus Tyrannis præsumptum esse cognouimus. Incomparabiles enim & sine exemplo præuaricationes iste fecit. Nam non quælibet prædia, aut modicas aliquas facultates Ecclesiarum, sed Episcopatus quamplures aufugatis Episcopis sibi vsurpauit, & quicquid ad seruitia vel sustentationes Episcoporum pertinuit, totum suis suorumque vsibus mancipauit. Pro qua re Episcopis proclamantibus Dominus Papa, querimoniis eorum satisfaciens pro sua pietate in synodo, quæ XVII. Kal. Decemb. habita est, excommunicauit omnes, qui bona eorum inuaserunt. Quod cum prædicto viro cognitum fuisset, quem eiusdem inuasionis auctorem & participem esse certissime constat, nec ipse propter hoc ab inuasione cessauit, nec eos qui vna cum ipso excommunicati sunt, a sua communione vel ad horam repulit. Audiuimus autem, quod sui defensores his querimoniis tales excusationes obtendant, quod ipse de bonis Ecclesiarum nulli aliquid præstiterit, neque de manu eius acceperit, vel aliquis ipso iubente inuaserit. Quod nec nos illi obiicimus: sed in hoc illum accusamus, quod & approbare paratissimi sumus, quippe quod sui sua permissione bona Ecclesiastica inuaserunt, quibus ipse rogantibus hoc concessit, diuidens singulis prout voluit: & hac mercede conducti sunt, vt iniquitati suæ vires administrarent. Quæcunque autem de facultatibus Episcoporum in illa distributione militibus non concessa superfuerunt, his ipse tanquam propriis vtitur, & tam manifeste suis vsibus deseruiunt, ac si hæreditario iure sibi prouenissent. In qua accusatione si falsitatis conuincimur, nos qui accusatores sumus, accusati pœnam subire parati sumus. Iudicet ergo S. sedes Apostolica, inquirantur sanctorum Patrum concilia, interrogentur Romanorum Pontificum decreta, vtrum hi, qui ista faciunt, vel consentiunt facientibus, pro excommunicatis & sacrilegis habendi sint, & si vel ipsis, vel ipsorum fautoribus communicandum sit. Qui quum vere sciant, vera esse, quæ de eo loquimur, scienter communicant eius operibus malignis, & huc ad hoc venire solent, vt tantæ iniustitiæ latebras defensionis obtendant, & tantorum scelerum patroni existant. Quumque in concilio huius S. Ecclesiæ (quæ semper ab excommunicatis abstinere docuit) se quasi oratores exhibent, ita patienter audiuntur, sicut nostri nullo discrimine inter læsos & lædentes habito. Hi etiam nuper in comitatu Domini sui in eos insurrexerunt, qui præceptis Apostolicis obediunt, vt ad inobedientiam constringerent: scilicet in
p.144. partibus Sueuiæ, vbi incendiis Ecclesiarum, & altarium destructionibus sacrilegia innumerabilia commissa sunt. In qua re illos nec accusamus, nec excusamus: illud autem vere affirmamus, quod rapina illa in Ecclesiis & earum atriis facta consensu & permissione tam

Principis, quam omnium pene maiorum, qui aderant, perpetrata est, ea quidem deliberatione, quod sacrilegum illum exercitum aliter sustentari non posse censuerit. Hoc quoque nouit S. Romana Ecclesia, quod præfatus H. Domino Apostolico iureiurando affirmauit, quod nullum a modo, qui ad limina Apostolorum de quibuscunque terrarum locis tenderet, vel ipse, vel aliquis eorum, quos constringere posset, prohiberet. Qualiter autem iuratam illam promissionem obseruauerit, nobis tacentibus, ipsa rerum indicia manifestant. Ergo præter illam quæ & ab antiquis patribus, & a vestra sanctitate in huiusmodi præuaricatores promulgata est, Archiepiscopus Maguntinus maiorum exempla secutus, adiunctis sibi Episcopis numero septem, quibus eadem iniuriæ ratio fuit, pro defensione Ecclesiæ sibi commissæ, prædictum virum (qui parochianus illius est) tradidit Sathanæ in interitum carnis cum vniuersis suis complicibus.

Item Dominus Episcopus Wirzeburgensis præsente & cooperante sedis Apostolicæ legato Domino B. omnes illos anathemizauit, qui actu vel consilio in hoc culpabiles extiterunt, quod ille a sua sede prohibitus est. Cuius prohibitionis auctor non incertus est, qui etiam in eiusdem sedis ciuitate, in qua pene nemo non excommunicatus est, frequentissime moratur, Ecce audiuit Sanctitas vestra, quam multis modis vir ille cum suis damnatus sit, & vere damnandus. Rogamus ergo vos per nomen Domini nostri Iesu Christi, & per eum cuius vicem agitis, vt si iam prolatis in eosdem homines sententiis aliquid superaddere necessarium non putatis, hoc tamen firmissime prohibeatis, ne vel in hac sancta sede, vel alicubi ad communionem recipiantur, priusquam Ecclesiis, quas læserunt, satisfaciant, ne grex vobis commissus amplius ab eis contaminetur, & ne pessimum illud fermentum totam massam corrumpat.

Tunc ab ipsa Synodo in Teutonicas partes subiectam misit epistolam.

Gregorius Seruus seruorum Dei, omnibus Clericis & Laicis in regno Teutonico constitutis, qui excommunicationis vinculo non tenentur, salutem & Apostolicam benedictionem. Quæ & quanta nobis cura fuerit, & est, vt pestilentia, clades, & desolatio a regno vestro auferatur, pax & honestas & solidum decus vobis reddatur, in Synodo, quæ hoc anno in Quadragesima Romæ celebrata fuit, declarauimus. Iudicio enim sanctus Spiritus decreuimus & præcepimus, vt in regno vestro omnium conuentus Episcoporum, & laicorum eorum, qui timent Deum, & inter vos pacem desiderant, fieret, & coram nostris legatis decerneretis, si cui Henrico videlicet vel Rudolfo, qui de regni gubernaculo inter se decertant, amplius iustitia faueret, parsque iniusta ratione deuicta, & B. Petri auctoritate constricta facilius cederet, & ab interitu animarum & corporum (Deo propiciante) cessaret, iustior vero pars amplius de Deo confideret, & adiuta B. Petri auctoritate, & omnium iustitiam diligentium consensu, de victoria omnino speraret, & neutram mortem timeret. Sed quia peruenit ad nos, quod inimici Dei & filii Diaboli quidem apud vos contra interdictum Apostolicæ sedis prædictum conuentum procurent in irritum ducere, & non iustitia, sed superbia, ac totius regni desolatione suas cupiditates anhelent implere, & Christianam religionem destruere, monemus vos, & ex parte B. Petri præcipimus, vt talibus nullum auxilium præbeatis, neque illis communicetis. In prædicta enim Synodo iam omnis excommunicationis & anathematis sunt vinculo innodati, & vt nullam victoriam possint obtinere, B. Petri potestate sunt obligati: vt saltem coacti confundantur, & a morte animarum suarum & desolatione propriæ patriæ reuocentur. Vos autem, fratres chariſſimi, de me nullo modo dubitetis, quod iniustæ parti scienter aliquo modo faueam. Magis enim pro vestra salute desidero mortem subire, quam totius mundi gloriam ad vestrum interitum arripere. Quod si aliqui de falsitate confisi, literis vel verbis vobis aliter indicauerint, nullo modo eis acquiescatis: Deum enim timemus, & pro eius amore cottidie affligimur, & ideo superbiam & oblectamenta seculi paruipendimus, quod cito apud eum consolari indubitanter credimus. Omnipotens & misericors Deus, qui vltra spem, vltra meritum miseretur, & consolatur nos in tribulatione nostra, aperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis confirmet vos, vt auctoritate B. Petri a cunctis peccatis absolutos vos ad cœleste regnum perducat regnaturos.

Contra quam nostrates hanc, quam suppositi, miserunt epistolam.

Acce-

Accepimus dudum ſanctitatis veſtræ literas hoc continentes, quod vos in ſynodo Romana decreuiſtis, quatenus in noſtris partibus conuentus omnium Epiſcoporum & laicorum Deum timentium fieret, ad diſcutiendum hoc, cui illorum, qui de regni gubernaculo certant,
p. 145. *iuſtitia magis faueat. In qua re primum hoc miramur, quod prudentia ſtatuit, quod nullo modo poſſe fieri conſtat. Nouimus enim hoc memoriæ veſtræ non excidiſſe, quod tam aſſiduis querimoniis frequentatum eſt apud vos, quippe quod pene omnes Epiſcopi, qui ſedi Apoſtolicæ obediunt, de ſuis Epiſcopatibus expulſi a facie perſequentium fugiunt, & latitant, & quomodo hi cum ſuis perſecutoribus conuenire, & conferre de his cauſis poſſunt, pro quibus aliqui illorum occiſi ſunt, quidam in captiuitatem abducti, reliqui vero omnibus rebus ſuis exſpoliati? Deinde hoc quoque mirandum cenſemus, quod illius hominis cauſam cum illis hominibus diſcutere iubemur, quos vtrosque legatus S. Romanæ Eccleſiæ veſtra iuſſione a liminibus Eccleſiæ S. ſeparauit. Si autem nihil horum obſtitiſſet, quid noſtra intereſt, vt iam dudum finitam Synodi Romanæ ſententiam retractemus, & denuo ad rationem ponamus? quid ad nos, vt diſcutiamus, ſi illi iuſtitia faueat ad obtinendum Regnum, cui vos regni gubernacula iam ante triennium Synodo iudicante interdixiſtis? Nonne magis oportuit, vt iudicium illud diſcuſſio præcederet, quam nunc tandem ſubſequatur: Nouimus intelligentiam veſtram, quod nunquam de re indiſcuſſa Synodus vobis præſidente iudicauit. Quæ ergo neceſſitas ſecundæ diſcuſſionis? Si autem prædictus ille nondum diſcuſſus eſt, ſed (ſicut vos dicitis) adhuc diſcutiendus, quæ ratio fuit, vt homini indiſcuſſo Regalis dignitas ex dignitate Apoſtolica ſine vllo conditionis additamento interdiceretur? Si nondum diſcuſſus, ſed adhuc diſcutiendus, quare Regi alteri obedire ex veſtra auctoritate iuſſimus, priusquam certum fuiſſet, iſtum non poſſe regnare? Huius rei teſtes ſunt apud nos literæ veſtræ. Quippe quod legatus ſedis Apoſtolicæ veſtra iuſſione anteriori illi denuo regni gubernacula interdicendo a liminibus S. Eccleſiæ ſeparauit, tam illum, quam omnes ſibi conſentientes: Alterum vero, qui in locum illius ſubrogatus eſt noſtra electione, in Regiam dignitatem Apoſtolica auctoritate confirmauit, omnibusque in regno Teutonico conſiſtentibus, vt ſibi obediant, ex parte omnipotentis Dei præcepit. Nunquid hæc omnia deſtruenda ſunt, & pro nihilo reputanda? Vt autem de reliquis omnibus taceamus, certe ſi ſola illa abſolutio Sacramentorum, quam in ſynodo feciſtis, effectum habitura eſt, indubitanter conſtat, quod iſte Rex eſſe non poteſt. Quomodo enim regnare poteſt, cui nullas a modo fidelitatem ex debito ſeruat? quomodo regere populum poteſt, qui in agendis cauſis legalibus neminem ad faciendum iuſtum iudicium Sacramentorum obligatione conſtringere poteſt? Si autem (quod abſit) Apoſtolica illa indulgentia pro rato habenda non eſt, quid erit de illis Epiſcopis, & aliis, qui propter prædicta abſolutionis iuramenta H. prædicto facta infregerunt? nonne manifeſte periurii conuincuntur? Si enim ille iuſte regnare poteſt, iſti iniuſte fecerunt, qui promiſſa ſibi fidelitatis iugum a ſe proiecerunt. Adhuc aliud. Quid de illis Sacramentis erit, quæ poſtea Regi R. facta ſunt? cuius ditioni veſtra auctoritate ſubiugati ſumus? Ecce qualis rerum perturbatio. Attendant & videant omnes, qui ſanum ſapiunt, ſi factum eſt huiuſcemodi, ſi audita eſt vnquam in Eccleſia confuſio ſimilis huic confuſioni. Vide chariſſime Domine, quod terra commota eſt & conturbata. Si vultis ſanare contritiones eius, in eo quod cœpiſtis firmiter perſiſtite, & quod ædificaſtis, non deſtruite: Si enim in incepto timere retrorſum redire, & ob difficultatem diuerticula quærere vultis, non ſolum vulnerata non ſanatis, ſed quæ ſana ſunt vulneratis. Nam ſi ea diſſimulando, quæ veſtra ſtatuti auctoritas, nos in media tempeſtate, quam pro vobis incurrimus, derelinquitis: teſtis eſt ſuper nos cœlum & terra, quod iniuſte perditi ſumus.*

Item poſt aliquid temporis interuallum noſtrates hanc Epiſtolam Domino Apoſtolico miſerunt:

Non tacet ſanctitatem veſtram, quantos vobis obediendo perſecutiones paſſi ſumus: quomodo æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis: quomodo traditi ſumus in fabulam & in imperium. Si ergo talia pro vobis ſuſtinendo nihil a vobis gratiæ meruimus, nec digni ſumus quorum liberationi ſtudium impendatur: quare ſaltem iuſtitia, quæ nec inimicis deneganda eſt, nobis denegatur? Si ergo iuſtum eſſe multis veſtris hortationibus dicimus, ſcilicet, vt illi ſententiæ veſtræ quæ in H. proceſſit, obediamus, illi quie contrario

eidem sententiæ vestræ superbe repugnarunt, quare secundum iustitiam non constringuntur? quare pro hac inobedientia nullam Apostolicæ grauitatis censuram sentiunt? quare illis conceditur, quod tam ipsis, quam nobis interdictum est? Aut quomodo illis licet, quod nobis illicitum factum est? Ecce ipsi sine omni contradictione vestra illi ad obtentum Regni auxilium præbent, cui vos regni gubernacula interdixistis. Illi sicut regi seruiunt, quem vos vsque adeo a regia dignitate deposuistis, vt omnes a vinculo iuramenti, quod ei fecerunt, vel facient, absolueretis, illi participando communicant, quem legatius S. Romanæ Ecclesiæ denuo sibi regni gubernacula contradicendo a liminibus S. Ecclesiæ separauit. Illi ad oppressionem nostram cum omni studio vires administrant. Quicquid enim mali patimur, ab illis patimur quos vos prohibere & debetis & potestis. Quibus dum nulla a vobis auctoritate resistitur, sine dubio ad internecionem nostram frena laxantur. Igitur vestra illa famosa strenuitas, quæ iuxta Apostolum semper in promptu habuit vlcisci omnem inobedientiam, quare istam non vlciscitur? quare istam dissimulat, & talem quidem inobedientiam, de qua mala inaudita oriuntur, mala quorum non est numerus? Si quando miseræ nos oues in aliquo excessimus, confestim sine mora, sine dilatione in nos Apostolicæ austeritatis vindicta processit. Nunc autem cum ad lupos peruentum est, qui apertis morsibus in gregem Dominicum desæuiunt, omnia cum patientia & longanimitate differuntur: omnia in spiritu lenitatis tolerantur. Rogamus ergo vos per nomen Domini Iesu, vt siue vos terror viri peccatoris (cuius gloria stercus & vermis est) exorbitare fecit, siue familiarium personarum mollita persuasio deliniuit, vt redeatis ad cor, vt memor sitis honestatis & timoris Domini, & si non nobis propter nos parcitis, saltem vestræ innocentiæ in tanti sanguinis effusione prouideatis. Nam si illos amplius in nos grassari permittitis, quos prohibere debetis & potestis, timendum est, ne coram iusto iudice de perditione nostra excusationem non habeatis. p. 146.

Sic totus annus ille consumitur, vt fere nihil memorabile fieret in nostris partibus, nisi quod Apostolici legati frequenter ad vtrasque partes venerunt, & nunc nobis, nunc hostibus nostris Apostolicum fauorem promittentes, ab vtrisque pecuniam quantam poterant (more Romano) conquirere, secum detulerunt.

1080. *Bertbold. Constant. Mar. Scotus addit. Lamb. Conr. Vrsp. alb. Stad. Chron. Saxo. 1079. 1080, Spangenberg Mansf. Chron. c. 201. Adlzreiter Ann. Boi. p. 1. lib. 18. n. 53.*

In sequenti vero anno, qui erat ab incarnatione Domini MLXXX. mense Ian. Heinricus iterum congregato non paruæ multitudinis exercitu Saxoniam volebat inuadere, reputans Saxones (vtpote quietem, dum pax erat, amantes) non frequentes exire hyemis tempore. Saxones vero multis iam laboribus exercitati, & per multas inquietudines a somno quietis expergefacti, tota virtute studebant ei obuiam venire, & eius impetum ab inuasione regionis suæ repellere. Sed ille solita calliditate Saxones ab inuicem multa promittendo diuiserat, vt non diu ante diem prælii Widekin, Wiprecht, & Thiedericus Geronis filius cum multis aliis a Saxonibus ad hostes transirent, & Ekkibertus Marchio cum sua legione neutræ parti accedens non longe a præliantibus lentus sederet, euentum belli dubius expectans, vt cui parti victoria cederet, ei congratulando socius accederet. Igitur exercitus vterque conuenerunt in loco qui Flathecheim vocatur, & sic consederunt, vt inter eos riuus non latus quidem sed profundus haberetur. Itaque nostrates ad defendendum partis suæ litus ordinati, illos ad se venturos in decliui montis expectant, vt ipsius opportunitate loci descendentes hostes supinos facilius retrorsum impellant, & Ottoni Duci quo primus pugnam conserat, imperant. Ergo dum sic ordinati nostrates aduersum se venturos hostes attendunt, illi (sicut semper solebant) calliditate pugnaturi, nostros improuisi circumueniunt, & dum a fronte venire putantur, subito post tergum respicientibus adesse videntur. Tunc Rex R. velocem misit Ottoni Duci nuncium, per Deum obtestans, vt antiquæ memor virtutis, sicut dispositum fuerat, ipse bellum primus incipere non refugiat. Cui Dux Otto respondit, si sibi (sicut putabantur) primo venissent, se nullatenus eorum violentiam formidare: nunc vero se non posse suæ legionis ordinem conuertere: & rogauit, vt illi quibus primo veniissent, eos tota virtute susciperent, promittens se cum primum posset, eis in auxilium venturum. Denique multo aliter incipitur, quam dispositum fuisset: nam nouissimi fuerunt primi, & primi

mi nouissimi. Acriter itaque vtrinque pugnatur, sed momento breui finitur. Nam Saxones citissime conuersi, hostibus, qui sibi venerant a tergo, vultus horribiles ostendunt, & non ante quiescunt, quam eos in fugam versos sibi terga monstrare compellunt. Victores itaque Saxones reuersi, multas (sicut decebat) laudes referebant omnium bonorum largitori. Ex nostris autem iacuit in illo prælio Meinfridus Magdaburgensis præfectus, ex illis vero Falmarus, & Pragensis præfectus, & cum eis Boemiorum cæterorumque non paruus numerus. Heinricum autem, qui mox incepto prælio fugæ se commendauit, Lothovvigus per syluam semitis latentibus abduxit. Exercitus vero eius non longe post ad eiusdem fugæ præsidium coactus, iuxta quoddam castellum quod dicitur Wartberg, fatigatus consedit, & ibi donec cibis &
p.147. requie recrearentur corpora, repausauit. Nostrates vero qui castellum tenebant, impetu subito eos insiliunt, & eis fugatis, omnia pene quæ habebant diripiunt, equos, arma, vasa aurea & argentea, & piper & alia pigmenta, pallia, & pretiosa vestimenta. Erat enim in eadem societate Patriarcha, & alii partium illarum Principes, qui secum diuitias portauerant ingentes: Factum est autem hoc tertium prælium anno Domini MLXXX. VI. Kalend. Februar. fer. II. Ipso anno Dominus Apostolicus in Teutonicas partes a Synodo subiectam misit Epistolam.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus Archiepiscopis & Episcopis in Teutonico, atque in Saxonico regno commanentibus, omnibusque Principibus, cunctis etiam minoribus atque maioribus, qui non sunt excommunicati, & obedire voluerunt, salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam ex lite & dissensione, quæ tamdiu inter vos est, maximum in S. Ecclesia periculum, maximum vndique inter vos detrimentum fieri cottidie cognoscimus: idcirco visum est nobis, visum est & fratribus nostris in concilio congregatis, summo desiderio æstuare, summa ope elaborare pro viribus, quatenus idonei nuncii tam religione quam scientia pollentes, e latere Apostolicæ sedis ad partes vestras mitterentur: qui religiosos Episcopos, laicos etiam pacis & iusticiæ amatores in partibus nostris commorantes ad hoc opus idoneos congregarent, qui (Domini gratia præeunte) die & loco ab illis statuto, tam ipsi, quam quos ipsis adhuc iungere debemus, aut pacem componant, aut veritate prænognita, super illos qui sunt tanti dissidii causa, canonicam censuram exerceant. Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu confectos & iniquitatis suæ facibus ignitos, cupiditate inductos discordiam potius quam pacem fieri & videre desiderantes, fore non ignoramus, statuimus in hac Synodo ad eandem formam, sicut & in præterita, vt nullæ vnquam persona, alicuius potentiæ, dignitatis, siue magna, siue parua, siue Princeps, siue subiectus, aliqua præsumtione præsumat Legatis nostris obsistere, & postquam ad vos peruenerint, de componenda pace contraire, nec postea contra interdictum illorum alter in alterum audeat resurgere, sed usque ad diem ab illis statutum firmam pacem omnes sine vlla occasione & fraude obseruent. Quicunque autem hæc nostra statuta vlla præsumptione violare tentauerit, anathematis eum vinculo ligamus, & non solum in spiritu, verum etiam in corpore, & in omni prosperitate huius vitæ Apostolica auctoritate innodamus, & victoriam in armis auferimus, vt sic saltem confundantur & duplici contritione conterantur.

Item Dominus Papa Regi Rudolfo.

Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, R. Regi & omnibus secum Christianam religionem defendentibus Sal. & Ap. ben. Quod regnum Teutonicorum hactenus inter omnia mundi regna nobilissimum, iam video incendiis, cædibus, & rapinis deuastari, confundi & annullari, quam magnus exinde cordi meo dolor insideat, quam continuus in visceribus meis me gemitus afficiat, testis est ille solus, qui omnium hominum corda scrutatur & probat. Deferuntur mihi tam sæpius legationes H. tum per proprios nuntios, tum per cognatos & aliarum terrarum principes & affines, modo omnem obedientiam promittendo, modo per varia ingenia sollicitando, id a me summo conamine cupientes efficere, quo me ad votum suum suis partibus valeant inclinare. Verum quodhinc inde & Romana grauitas, & Apostolica mansuetudo me per mediam iustitiæ viam incedere cogit, omnibus quibus possum modis hoc oportet intendere, quomodo veram a falsa iustitiam, perfectam a ficta obedientiam iudicio S. Spiri-

tus

tus valeam discernere, & rato ordine ad finem usque perducere. Hæc vero & alia si (propitio Deo) ad vos sani perueniunt Legati mei, melius quam hæ literæ, viua voce testificabuntur & docebunt.

Item Dominus Apostolicus Regi Rudolfo.

Cruſius Ann. Sueu. lib. 8. p. 2. p. 252.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, R. Regi, omnibusque secum in regno Saxonum commanentibus, tam Episcopis quam Ducibus, & Comitibus, nec non maioribus & minoribus, peccatorum absolutionem & Apostolicam benedictionem. Quum veritus ipsa dicat, omnium qui propter iustitiam persequutionem patiuntur, regnum esse cœlorum, & Apostolus clamet, Neminem nisi qui legitime certauerit, posse coronari, nolite filii mei in hoc, qui vos iam multo tempore exagitat, bellico furore deficere, nolite per vllius fallentis personæ mendacia de nostro fideli adiutorio dubitare, sed magis magisque pro tuenda veritate Ecclesiastica, pro defendenda vestræ nobilitatis libertate, labori iam citius finiendo incumbite, & ex aduerso ascendendo, vos & corpora vestra quasi murum pro domo Israel opponere satagite. Quid iam in duabus Synodi nostræ conuentionibus de Rege R. & de p. 148. *H. statutum, quidque ibi de pace & concordia regni etiam cum iuramentis sit definitum, per nostras literas & per nostros legatos (nisi forte capti sint) apertissime potestis cognoscere, & si quid adhuc remanserit, per Episcopos Metensem & Patauiensem, & Abbatem Augustensem, qui nobiscum finem rei præstolando morantur, cum ad vos ipsi peruenerint, quasi in promptu habetis, audire. Postremo hoc vos ignorare nolumus, quod omni, qua oportet, instantia, tum orationis nostræ assiduitate, tum officii nostri grauitate, & prospiciendo consulere, & consulendo prospicere vestræ necessitati non dubitamus.*

Gotfr. Viterb. p. 17. p. 502, Mansf. Chron. c. 202, *Adlzreiter* Ann. Boi. p 1, lib. 18, n. 56.

Eodem anno, mense videlicet Octobri Heinricus militiæ laboribus infatigabilis, iterum congregauit exercitum, vt inuaderet Saxoniæ regnum: Saxones vero cum ingenti multitudine occurrerunt ei in loco, qui Cancul vocatur, ibique castris positis sederunt, vt fines suos cum Dei adiutorio ab hostili inuasione tuerentur. Quumque missis exploratoribus ille nostram virtutem cognosceret, & ei cum sua virtute congredi non auderet, ad artem malitiæ conuertit se, dolique calliditate nostrum agmen in duas partes dispergit, vt quod integrum, suis viribus diffidens, adire non præsumebat, diuisum per partes, si necessitas compelleret, aggredi non formidaret. Nam cum prælium deuitans cum vniuerso exercitu suo contra Erphesfort tenderet, velociſſimos equites retro contra Goslariam misit, qui quibusdam villis incensis ad se velociter properarent. At Saxones per suos exploratores iter eius contra Erphesfort edocti, cum eum facile possent insequi, vel etiam præuenire, viso post dorsum fumo illuc vniuersi festinant, vt ei Goslariam & eas partes Saxoniæ prohibeant. Ille vero cœptum iter ad Erphesfort peragens oppidum iam succensum fuerat deprædatus, cum noster exercitus se deceptum intelligens, magna turba peditum simul & equitum derelicta illum est insecutus. Quumque iam illi nostrates appropinquarent, eumque Niuamburg Episcopatum incendere velle viderent, propero cursu eum per montana præuenientes, vrbem ab incendio fortiter defenderunt. Quo ille cognito obuia cuncta comburens & vastans, ad fluuium, qui dicitur Elstera, peruenit: cuius magna profunditate visa nolens ibi castra locauit. Hic diuersorum diuersas opiniones mihi contigit agnoscere, sed cui earum veritas accedat, non licuit mihi scire. Alii namque dicebant, quod bis a prælio discedebat victus, amplius eum fortunam prælii nolle tentare, sed nostris arte sua deceptis magnam partem regionis velle comburere, sicque sine prælio, quasi cum victoriæ gloria suas in partes declinare, sed insciũm fluminis huius profunditatem incurrisse, sicque coactum, quod non facile transire poterat, prælio se commisisse. Alii vero putabant, quod industria maliuolentiæ hunc pugnæ elegisset locum, vbi suis (quibus non bene credebat) aut fortiter esset pugnandum, aut turpis fugæ præmium periculum fluuii subeundum. Alii vero credebant, quod ideo regiones illas peteret, quod Misnensium, vel Boemiorum, pro quibus legatos miserat, auxilium speraret, qui si sibi (sicut expectabat) fuissent adunati, inde per Merseburg & Magdeburg, & per vniuersam potenter tran-

tranſiens Saxoniam, cuncta poſſet depopulari, ſuæque in perpetuum ſubiicere dominationi.

Igitur Heinricus caſtris in Eliſtre ripa locatis, craſtino mane primo ſuas acies diſpoſuit, quod nullam prælii moram per ſe fieri voluit: cum ecce noſtri multa feſtinatione ſimul & itineris aſperitate fatigati, multis in via laſſitudine derelictis adueniunt, & audientes, quod hoſtes eſſent, e contra ſine mora ſe ad defenſionem patriæ ſuæ diſponunt. Quum vero pedites admodum pauci eſſent (plurimis non valentibus ſequi) conſpicerentur, omnes qui non ſatis fortes equos habebant, ex equitibus pedites fieri iubentur, & tunc ordinati, hoſtibus obuiam paulatim progrediuntur. Epiſcopi vero clericos omnes, qui aderant, vt Pſalmum LXXXII. multa deuotione cantarent, admonebant. Exercitus autem vterque ad paludem, quæ vocatur Grona, conuenerunt, & quod ſine vado palus erat, exercitus ambo dubitantes ibi ſubſtiterunt, & alteros alteri, vt priores ad ſe tranſeant, opprobriis increpantes, vtrique ſuam ripam immoti tene-
p.149. runt. Tandem noſtri caput ipſius paludis non longe eſſe cognoſcentes, ad illud tendebant: quo viſo contrarii æquo itinere ad eundem terminum paludis pergebant. Ibi cum in tuto veniſſent, conſeruere manus, & vtrimque fecerunt miſerabile facinus.

Henricus autem, mox vt eos viciſſim miſceri conſpexit, ſe (ſicut ſolitus erat) in fugam dedit. Exercitus vero eius tanta virtute noſtris inſtabant, vt quibusdam terga dantibus ad illorum caſtra fallax fama veniret, quæ Saxones eſſe victos ore mendacii cantaret. Rappodo vnus de ſummis Principibus portatur occiſus, quem qui ferebant, his, qui in caſtris erant, de longe, *Fugite, Fugite*, clamabant, Otto namque Dux adſumpta peditum turma, illis, qui noſtros in fugam verterant æquam vicem rependit, eosque terga ſibi monſtrantes inſequi non ante deſiſtit, quam eos per media caſtra feſtinantes, fluuium ſatis cum periculo tranſiſſe conſpexit.

Nam fere non minor hoſtium pars in fluuio quam periit in prælio. Tunc pedites plenam ſe ſperantes victoriam, caſtrorum volebant inuadere rapinam. Sed Dux Otto prudens in bello, timens ne adhuc hoſtes aliqui poſt terga remanſiſſent, monuit eos a præda manus interim continere, donec certi, quod nullus hoſtis a tergo latuiſſet, ſecuri poſſent hoſtilia caſtra deripere. Itaque reuerſus cum peditibus inuenit in loco prælii Heinricum de Lacha, cum maxima parte exercitus, iam quaſi de victoria triumphantem, & Kyrieeleyſon læto clamore canentem.

Quam multitudinem quum vidiſſet Dux Otto, voluit eam deuitare primo, quod non eam turbam ſe vidit habere, cum qua cum tanta legione putaret tutum pugnare: ſed rurſus recogitans, quod Deo non eſt difficile, multos in paucis vincere, fortiter eos adiuit, & (Deo dante illis ſpiritum timoris) cito eos in fugam conuertit. Omnibus ergo aut in fluuio merſis aut vltra fluuium fugatis, *Nunc*, ait Dux Otto, *caſtra ſecuri perquirite, nunc tuti quicquid inueneritis accipite, & quicquid hodie fuit hoſtium veſtra virtute vobis præſtante, veſtrum vocate.* His verbis nondum finitis hoſtilia caſtra peruadunt, & omnia quæ ſunt inuenta, feſtinanter inuadunt. Sunt autem inuenta multa pretioſa tentoria, multa Epiſcoporum ſcrinia, ſacris indumentis & vaſis plena, multa vaſa aurea & argentea cottidianis vſibus apta, multæ quoque argenti vel auri laminæ, multaque maxima pars numeratæ pecuniæ, equi quam plurimi ſimul & optimi, arma generis vniuerſi, mutatoria, cæteraque ſine æſtimatione veſtimenta, vel (vt breuiter dicam) quicquid Epiſcopi Colonienſis fuit, Treuerenſis & alii fere quatuordecim ſecum attulerant, quidquid Dux Frithericus, Comes Heinricus cæterique ditiſſimi homines ſecum portauerant, quicquid in Erphesfort rapuerant, omnia illa noſtri ſimul diripientes ad caſtra ſua venerunt triumphantes.

Illi vero qui gladium effugerant, quantas calamitates in fluuio, ſyluis, paludibus ſuſtinerent, nulli eſt credibile, cui non contigit hæc omnia loca præſentialiter videre. Fluuius enim tales ex vtraque parte ripas habet, vt hic nemo niſi cadens poſſit intrare, illic nemo niſi fruticetis vel herbis arreptis repens poſſit exire. Multi fugientes, cum hic proni fluuium velociter inciderent, & illic de dorſis equorum ripæ inſilirent, gla-

dio ripam cædebant, vt equos post se de fluuio extraherent, tandemque cædendo fatigati, equis derelictis armisque proiectis fugam trepidi corripuerunt.

Ergo quicquid Vnstrad (vbi victi sumus) in nos peccauit, Elstrad pro nobis dupliciter vindicauit. Illic enim tantum nostras res fugientes amisimus, isthic & hostiles & nostras, quas nobis prædando tulerant fugientes hostes, fugientibus & interfectis abstulimus. In fuga vero quamplurimi fortes viri a rusticis securibus & fustibus occisi, multi nobiles & illustres sunt a personis vilibus capti, multi fame crudelissima cruciati, equos vel gladios pro frusto panis dare non dubitabant, nec si panem venalem inuenirent, vlli suæ rei parcebant. Si qui vero capti ad aliquem de nostris hominem probum sunt adducti, sanati, si vulnerati erant, gratis in patriam suam remittuntur, vestibus & armis decenter instructi. Tunc dictum est illis, quod Heinricus Dominus eorum post Boemanos misisset, & illis venientibus cum eodem qui adhuc reliquus erat, exercitu, Saxoniam repetere voluisset. Sed illi responderunt, se potius (si possibile esset) totum mundum velle circuire, quam Saxonicam terram vnquam magis transire. p. 150.

Interea Saxones ad sua castra reuersi repererunt imminutam magnam partem sui gaudii, quod Rex eorum R. duobus acceptis vulneribus, vno lethali, altero deformi, magis quam suum dolebat casum populi. Sed quum cognouisset, quod suus haberet victoriam populus, *Nunc*, ait, *lætus patiar viuus & moriens, quicquid voluerit Dominus.*

Bertholdus Const. Mar. Scotus. Add. Lamb. Schafn. Alb. Stad. Sig. Gembl. Alberi. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 1080, Helmoldus l. c. 29. Crusius Ann. Sueu. lib. 8. p. 2. p. 252.

Quamuis autem dextera manus illi fuisset amputata, & graue vulnus haberet, venter vbi descendit ad ilia, tamen vt illos, quos de sua morte videbat dolentes, consolaretur, se non in præsenti moriturum fidenter pollicetur, suique postponens curam, suis vulneratis ostendebat, quam deceret adhiberi medicinam. Qua fortitudine simul & pietate nostri Principes valde commoti, concorditer ei omnes spoponderunt, vt si Deus omnipotens illius vitam seruare vellet, eo viuo, etiamsi vtraque manu careret, Saxonia nullum alium rectorem eligeret. Qua fide multum ille lætatus, felici est morte resolutus. Factum est hoc prælium quartum anno ab incarnatione Domini MLXXX. Idibus Octobris,* fer. V.

Deinde mense Decembri cum Principes nostri congregati de statu regni sui tractarent, ecce nuncius aderat, qui diceret, Heinricum ad suos de prælio reuersum iactasse, quod Rege Saxonum occiso totam Saxoniam suæ ditioni subiecisset, & nunc exercitu congregato aduentare, ita vt Goslariæ natalem Domini celebraret. Sed nostri magno exercitu per triduum collecto, ei perrexerunt obuiam, virtute suam defensuri patriam.

Quod ille cognoscens a magna spe decidit, quod Saxones dum non haberent rectorem, facile vinci posse sperauit. Igitur exercitu suo dimisso, consilioque mutato, misit ad Saxones legatos, vt quandoquidem nollent esse sine Rege, filium suum sibi facerent Regem, sequé illis iurare, quod nunquam intraret terram Saxoniæ.

Cui legationi Dux Otto (sicut erat solitus iocose magna seria nonnullo Schemate ludenti velare) respondit: *Sæpe* dicens, *ex boue malo malum vitulum vidi gnatum: ideoque nec filii nec patris habeo desiderium.*

Bertholdus Const. Mar. Scotus. Sig. Gembl Alb. Stad. Albericus. Chron. Saxo. Conradus Vrsp. 1081.

Transacto vero natali Domini proximo, quo MLXXXI. ab incarnatione Domini inceptus annus erat, Heinricus Exrex Italiam disponebat ingredi, vt imponeret aliquem finem rerum suarum longo labori, scilicet vt vel Domino Papa Gregorio humiliatione ficta placato, siue vi tyrannica coacto vincula Banni, quibus erat ligatus, exueret, vel (quod magis volebat) Gregorio per vim de sede pontificatus eiecto, & in ipsa sede Wiperto Rauennate collocato, qui iam per triennium iuste fuerat excommunicatus

* siue die XV. Octobris. Conuenit Brotuff *Chron. Merseburg. Lib. I. c. XVI. p. 510.* & Bangertus ad Helmoldum *p. 77.* Labitur igitur Spangenberg in Chronico Mansfeldico *cap. CCII.* qui diem XII. Octobris definit. Quare etiam Crusius *Ann. Sueu. lib. VIII. p. II. p. 251.* ex Chronico quodam MSto male habet *4. Idus Octob.* cum MStum nostrum expressis litteris æque habeat *Idibus.*

catus, libere faceret omnia, quæ ſuæ tyrannidi placerent, cum de ſede Apoſtolica omnis ſuæ voluntatis fauorem haberet. Sed familiares ipſius non tutum putabant fore, Saxonibus recenti prælio vehementer exacerbatis inuadendos fines ſuos relinquere: cum de aduentu illorum dubitationem nullam haberent, ſi pergentes in Italiam ſuam patriam ſine virtute militari dimitterent.

Miſerunt ergo Principibus noſtris nuncios, qui ſingulare colloquium rogantes, tempus & locum præfinirent, quo ex vtraque parte Principes electi de communi bono tractaturi conuenirent.

Conuenerunt autem vltra fluuium, qui Wiſara dicitur, in ſylua, quæ inde Capuana vocatur, quod ad vrbem quæ Capua nominatur, pertinere cognoſcitur.

Conuenerunt autem Epiſcopi ex illa parte Colonienſis, Treuirenſis, Bauenbergenſis, Spirenſis, Traiectenſis, ex noſtra vero parte Moguntinus, Magdaburgenſis, Saltzburgenſis, Pathorbrunnenſis, Hillinisheimenſis.

Cumque qui ex illa parte erant, ſecretum, quod ſoli Principes audirent, habere colloquium voluiſſent, noſtri nullum ſermonem conferre volebant, niſi quem cunctis, qui conuenerant, magnis & paruis audire liceret. Iam vero ſedentes ex vtraque
p. 131. parte diu tacebant; quod & noſtri, qui rogati illis occurrerant, quid illi vellent, expectabant; & illi non ſe rogaſſe noſtros, ſed noſtris rogatos veniſſe videri volentes, quid a noſtris peteretur, auſcultabant. Tandem noſtri rumpentes ſilentium, vt omnium faceret verbum, Geuehardum petierunt Salzburgenſem Archiepiſcopum. Qui ſurgens (vt erat vir per omnia prudens & honeſtus, & honori quem gerebat, non minimum conferens honoris) vultu modeſto, voce mediocri, ſenſum profudit ſapientis & pii pectoris:

Epiſcopi venerabiles, cæterique, quos videtis adeſſe, Principes Saxonici, hanc operam mihi dignati ſunt imponere, quatenus animos omnium mei ſermonis officio debeam vobis exponere. Vnde vos omnes ſacerdotes ſancti, cæterique primates eximii, rogatos eſſe volo, vt me dignemini patienter audire, & cauſæ communi, quam ſum iuſſus agere, animum tranquillum, quo verum examinare poſſitis, adhibere; quod non plus noſtra, quam veſtra (ſi vultis) intereſt, quæ ſum dicturus agnoſcere. Veſtro ipſorum teſtimonio fidenter inde nitimur, quod vos, quamuis a noſtra ſocietate diſceſſiſtis, a veritatis amore non diſcedere confidimus: veſtro (inquam) teſtimonio probare volumus, quantis iniuriis, quantis contumeliis ſimus affecti, dum toto animo, tota voluntate (ſicut decebat) Regis eramus ſeruitio ſubiecti. Vos ipſi ſcitis, quoties ſigillatim vel communiter veſtrum petiuimus auxilium, quo pro beneuola ſeruitute noſtra, vel hoc, ex interceſſione veſtra reddere nobis præmium, vt a maltarum, quæ nos importabiles premebant, leuaret faſce calamitatum. Hoc quod ſæpe poſtulauimus, optime ſcitis: & quid poſtulando profecimus, ſimiliter optime ſcitis. Inde vos non incuſamus, quod vos pro noſtra cauſa, quamuis parum nobis prodeſſet, ſæpe laboraſſe cognouimus. Quale vero præmium noſtræ deuotioni dederit vltimum, quid opus eſt dicere: cum manifeſtum eſt, oculis omnium, quod hoc, quod habuit maximum, nobis rependit extremum. Sacerdotes namque non ſolum de nullo crimine conuictos, ſed nec legaliter accuſatos, aut in vincula (ſicut latrones) coniecit, aut a ſedibus ſuis, quos capere non poterat, omnium rerum ſuarum nudos effugauit: Eccleſiarum bona, quibus Epiſcopi vel ipſi viuere, vel pauperes Dei ſuſtentare deberent, ſcelerum ſuorum fautoribus diſſipanda conceſſit. Terram noſtram multis iam vicibus igni ferroque vaſtauit, cognatos ſiue milites noſtros in noſtris finibus innocentes occi-

dit, cum nulla fuisset ei causa bellorum, nisi quod seruos habere volebat filios hominum liberorum. Sæpe ipsum, sæpe vos singulos & vniuersos suppliciter orauimus, vt gladio deposito, causam nobiscum iudiciis ageret, & nos vestrum per omnia iudicium secuturos animo libenti spopondimus. Quid his omnibus profecerimus, vos ipsos in testimonium vocamus. Ergo nos, qui nunc adsumus, cum omnibus quos tenet Saxonica tellus, vobis o sanctissimi Christi sacerdotes, & vobis o nobilissimi Principes, & fortissimi milites, humiliter supplicamus, vt memores omnipotentis Dei, vestrique officii, vos, quod estis animarum pastores non perditores vocati, vos vero quod gladium ad defensionem, non ad internecionem accepistis innocentum, cogitetis, & nos vestros fratres in Christo, vestros cognatos in carne, ferro & flamma amplius persequi ne velitis. Quod hactenus molestiarum a vobis perpessi sumus, vobis donantes peccatis nostris imputabimus, & correptionem diuina pietatis appellabimus: dum posthac iniuriarum de vobis securi esse possimus. Gladium & ignem deponite, & (sicut decet homines Christianos cum Christianis) causam rationibus, non cædibus agite, & quod ante cruoris effusionem postulauimus, nunc saltem vel cruore nostro satiati præstate. Multas quidem nobis ærumnas Dominus vester Heinricus crudeliter intulit, multis calamitatibus nos vltra modum fatigauit, & tamen ecce parati sumus eum nobis Regem sicut olim fuit, accipere: ecce parati sumus ei fidelitatem & subiectionem iurare, & iuratam fideliter & libenter seruare. Tantum vos hoc veris assertionibus astruite, vt nos saluo nostro ordine, & laici possint facere hoc sine fidei sacræ detrimento; nec nos ab isto campo recedemus, donec omnia quæ dixi, compleuerimus. Si vero nostras sententias dignati fueritis attendere, veris, & manifestis, & ex scripturarum testimonio firmis rationibus ostendemus, quod dominum Heinricum nec clerici nec laici Regem habere possumus, cum animarum nostrarum salute. Nunc ergo vel vos nobis, quod iuste possit regnare probabiliter ostendite, & nos sub eius regno socios fideles accipite, vel nobis, quod Rex esse ille non possit veraciter probare permittite nobis, imo veritati consensum amicum præbete: & nos contra rationem vt hostes persequi desinite. Quod si obiicitis, sacramento quod ei iuraſtis, vos esse constrictos, simili modo confirmabimus, nullo sacramento iure vos ad nostram persecutionem posse compelli. Hæc igitur est summa nostræ petitionis, vt Dominum Henricum vel vos iure posse regnare nobis probabiliter ostendatis, [vel nos vobis eum non posse veraciter ostendere sinatis, & cum res alterutra fuerit demonstrata, nos igni ferroque persequi cessetis. p. 152.

Tunc illi responderunt, se nec ad causam tractandam conuenisse, nec se tantæ esse sapientiæ, vt tam magnam rem ex improuiso præsumant agendam accipere; præsertim cum non ad se solum, sed ad Regem, cunctosque regno eius subditos pertinere videatur. Rogabant autem, vt ab initio Februarii (qui tunc erat) vsque ad medietatem Iunii pax ex vtraque parte daretur, intra quod tempus conuentu facto eadem causa, quam nostri nunc agere volebant, communi totius regni, partis vtriusque consilio tractaretur. Nostri vero dolos illorum percipientes, quod propterea tam longum tempus pacis habere volebant, vt hi qui domi remanebant, essent tuti, donec illi, qui in Italiam pergebant, contumeliam facerent Apostolicæ dignitati; responderunt, se nec decipere velle, nec decipi, sed firmam & integram pacem dare & petere vsque ad terminum temporis prædicti. Cumque illi Teutonicis omnibus nostræ partis adiutoribus pacem se dare promitterent; *Itane*, dixit Otto Dux, *nos stolidos esse putatis, vt non intelligamus consilium vestræ callidtatis. Petitis vestris partibus a nobis pacis securitatem, donec Apostolicam possitis inhonorare dignitatem: & nobis pacem vestram promittitis, donec illum, qui nostrum caput est, pro vestro libitu (si Deus permiserit) male tractetis. O quam bona pax datur corpori, dum crudeliter abscisso crudelius*

delius illuditur capiti. Ergo nobis & noſtris omnibus date & vobis & veſtris omnibus accipite pacem aut integram, aut nullam. Quod ſi plenam pacem nobis & noſtris omnibus amicis magnis & paruis dare non vultis: pergite iter, quod cœpiſtis: hoc tamen ante prædicto, quod in finibus veſtris hoſpites cito non gratos habebitis, nec res veſtras, vt velletis ab Italia reuerſi cuſtoditas inuenietis. Nam hoc nolumus vos celare, quod cum primo poterimus, vnum rectorem volumus habere, qui & nos ab iniuriis fortiter (adiuuante Deo) defendat & his, qui nobis iniurias fecerunt, æquitatis vicem rependat. Milites ergo plebei partis aduerſæ conclamant; noſtros æquam rem offerre, ſuos Principes æquum nec præbere, nec accipere: ſe poſthac ad pugnandum minus fore paratos, quam hactenus fuiſſent, quod cauſam iuſtitiæ cum Saxonibus eſſe cognouiſſent, plusque nobis illum conuentum, quam in tribus præliis victoriam prodeſſe: quia (quod nunquam credere poterant) noſtros humiliter iuſtitiam impoſtulare ſimul & offerre, ipſi præſentes audiſſent. Sic ab inuicem diſceditur, tantum per VII. dies altrinſecus pace data.

Henricus igitur in menſe Martio intrauit Italiam, ſeminaturus & ibi, ſicut pridem in Theutonica diſcordiam, quo nullam regni ſui partem placatam dimitteret, atque ciuilium bellorum venenis pacis quietem non corrumperet.

Principes vero Saxoniæ cunctis gentibus Teutonicæ linguæ, non minus inimicis, quam amicis legatos miſerunt, rogantes, (Heinrico filioque eius excepto) quemlibet alium rectorem eligerent; ſe ei, quicunque eſſet, fideliter ſeruituros pollicentes: quatenus omnia Regni membra, ſicut olim fuerant, in vnum ſub vno Rege conuenirent. Menſe autem Iunio, exercitu collecto perrexerunt in Orientalem Franciam, & prædis vel incendiis eam vaſtando, multas quas ſibi fecerant iniurias vindicauerunt. Nam flamma latum facientes iter, venerunt non longe ab Auenberch, ibique Sueuos veteres amicos habentes obuios, de communi negotio Regis conſtituendi communi conſilio tractauerunt, & poſt multos tractatus, vt Herimannum Regem eligerent, vnanimiter omnes conſenſerunt.

Sed cum Saxones domum læti glorioſique rediſſent, nullumque dubium de recipiendo Rege retinerent, Principes aduerſæ partis, artis antiquæ non obliti, quod electum Regem valde timebant, electionem eius, ne perficeretur, modis omnibus diſturbare quærebant. Ottonem ergo Ducem ſolum ſibi loqui rogabant, multisque pollicitationibus ei, vt in electione vacillaret, perſuadebant; non tamen vt certum quid eis promitteret, efficere poterant. Sic eo dubitante, magnaque parte eius dubitationi conſentiente, tota præterit æſtas, & pene totam Saxoniam commouerat eius inſtabilitas. In Nouembre vero menſe iterum vocatus ad ſoliloquium, cum iam totus eſſet inclinatus ad noſtrorum partes hoſtium, Dei miſericordia faciente, ne tot ſuos labores, quos pro patria tolera-
p. 153. uerat, in vltimis temporibus perderet, equus, cui ſedebat, in plano campo cecidit, ipſique feſſori crus vnum ita contriuit, ut fere integro menſe, niſi portatus ire non poſſet. Igitur ad ſe (gratia Dei monente) reuerſus, ſe peccaſſe, & diuina pietate correptum eſſe intellexit. Miſſis itaque legationibus diuerſis, & hoſtibus renunciauit, & ciuibus ſuis ſe ſemper fore fidelem & concordem fideliter repromiſit.

Berth. Conſt.
Vnde Principes Saxoniæ valde lætati, Regem ſuum Herimannum cum ma- 1081. 1082,
Mar. Scotus.

Sig. Gembl. Albericus. Chron. Saxo. Conr. Vrsp. 1082, *Helmoldus* 1. c. 30, *Geb. Persona* æt. 6. c. 55.

gno tripudio Goslariæ susceperunt, paucis diebus ante natalem Domini. In natali vero S. Stephani protomartyris, a Sigefrido Moguntinæ sedis Archiepiscopo in Regem venerabiliter est vnctus, quum iam MLXXXII. annus incarnationis Dominicæ fuisset inceptus.

FINITVR SAXONICI BELLI HISTORIA.

WALTRAMI DE VNITATE ECCLESIÆ CONSERVANDA LIBER.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

HEnrici IV. Hiſtoriam hoc ipſum, quod nunc exhibemus Scriptum, egregie illuſtrat. Multa autem de eiusdem auctore eſt controuerſia. Coæuum iſtum fuiſſe, tot ex ipſo hoc ſcripto deprompta argumenta ſatis declarant. Sic enim lib. I. c. VII. *ecce autem noſtri temporis Gregorius Papa, qui & Hildebrandt*, & c. XIII. *duo enim Reges, vnus poſt vnum, ſubſtituti ſunt noſtris temporibus* & lib. II. c. XVI. *ecce non aliquando eundem Hermannum vidimus in caſtris Saxonum, non Regis ſiue principis loco militare, quem ne ad colloquia quidem principum perſpeximus venire: & cum ſuppliciter eum interpellaremus pro imminentis periculi neceſſitate, quod iam iamque minabatur nobis vaſtitas atque contritio Eccleſiæ noſtræ, reſpondit ſe non poſſe vel ſibi vel nobis prodeſſe.* Porro lib. II. c. XXVII. *ergo per totum fere hoc tempus memoriæ noſtræ effunditur ſanguis hominum per viros hominum* & c. XXVIII. *inter expeditiones nulla magis ad viuum nos tetigit, quam illa, quando ad locum Herosfeldiæ poſuit caſtra* c. XXVI. *vel contra rempublicam celebrabant conuenticula ſua, quæ ſolent etiam adhuc per ſingulos fere menſes facere* cap. XXXI. *vidimus Burcardum* cap. XXXII. *vidimus Gebehardum.* Dum autem iſta ætate plures fuerint, qui vel Imperatoris vel Papæ cauſſæ fauerent, diſceptandum nunc erit de genuino auctore. Primæ huius ſcripti editiones hunc titulum ferunt: *de Vnitate Eccleſiæ conſeruanda, & Schismate, quod fuit inter Henricum IV. Imp. Rom. & Gregorium VII. Pont. Max. cuiusdam eius temporis Theologi, quidam Venericum Vercellenſem, alii Waltramum Numburgenſem exiſtimant, Liber Apologeticus.* Schardius vero, qui hocce Scriptum ſuo de Imperiali Iurisdictione Syntagmati inſeruit, ita iudicat: *cuiusdam eius temporis Theologi, quem quidam Venerici Vercellenſis eſſe exiſtimant, Liber.* Dubii itaque hærent, an Venericus Vercellenſis an vero Waltramus Numburgenſis pro auctore ſit habendus. Qui Venericum Vercellenſem pro auctore venditant, moti eſſe videntur verbis Sigeberti Gemblacenſis, * qui ait: *Wenericus ex Scholaſtico Treuerenſi Epiſcopus Vercellenſis, ſcripſit librum ſub perſona Theodorici Viridunenſis Epiſcopi, ad Hildebrandum, ſiue Gregorium Papam, de diſcordia Regni & Sacerdotii, non eum increpans, ſed vt ſeniorem obſecrans, & patrem, & amicabili inductione quaſi affectu dolentis ſuggerens ei omnia, quæ contra ius legum, & fas religionis eum feciſſe, & dixiſſe diuulgabat loquax fama.* Quem ſequitur Trithemius. ** Aſt, obiit hic Venericus Vercellenſis, prout auctor eſt Bertholdus Conſtantienſis, a. 1077, *** viuo adhuc Hildebrando: hoc ſcriptum vero anno octauo poſt mortem Hildebrandi, quæ anno 1085. inſecuta, ſcilicet anno 1093. fuit compoſitum. Sic enim ipſe auctor lib. I. c. VII. ait: *ecce autem noſtri temporis Gregorius Papa, qui & Hildebrandt, quum aliquando os ſuum aperuit, Eccleſiam diuiſit, & præterea, quæ dicta ſunt ſupra, Propheticam ollam ab aquilone in tantum accendit, vt per hos XVII. aut eo amplius annos, vbique ſint in regno Romani imperii bella & ſeditiones.* Bellum autem cum Papa potiſſimum cœpit anno 1076, quo excommunicabatur Henricus. Porro lib. II. c. XVII. *ex illo tempore nunc eſt annus Octauus* & clarius c. XXXVI. *nunc autem aliter Mathilda illa*

---

* *Catal. Script. Eccleſ. c. CLXI.*

** *Catal. illuſtrium virorum p. 134. & de Script. Eccleſ. p. 266.*

*** Sic enim Bertholdus: *VVercellenſis quoque Epiſcopus, depoſiti Regis Cancellarius, cum omnibus ſuis ſequacibus, Colloquium generale circa Calendas Maii in Runcalibus condixit, vt ſi aliquo modo poſſet, Gregorium Papam deponeret: & ipſe ad eundem terminum absque Eccleſiaſtica communione, vitam ſimul & Epiſcopatum heu miſerabiliter depoſuit, quo ille Papam nefaria præſumptione ſtatuit deponere.*

illa instituta, post octauum quoque annum, quo defunctus est Hildebrand familiaris eius. Alii Conradum Traiectensem * Episcopum supponunt, cum tamen iste Monachus Hersfeldensis nunquam fuerit, cuius Collegii socium auctor noster se profitetur. Iacobus Gretserus Sigibertum Monachum fuisse contendit, nulla certa ratione, ideoque notatus a Goldasto. ** Hunc igitur potius sequimur, qui argumentis *** sane fide dignis adductus, Waltramum Numburgensem habet pro auctore. Mouet etiam nos Dodechinus, qui in sua ad Mariani Scoti Chronicon appendice, de hoc Waltramo, quem tamen corrupte Magdeburgensis ecclesiæ antistitem vocat, sic loquitur:

Anno 1090. Valtramus Magdeburgensis ecclesiæ antistes cum esset, fauens præcipue Henrico regi, missis literis ad Ludouicum Comitem suggerens ei, vt se subdens sæpe iam dicto regi, tueretur partes eius. In quibus literis tanquam pro defensione ordinationis Dei, re autem vera fauendo regi, laborans, beatæ memoriæ Gregorio papæ, & piæ recordationis Rudolpho Regi & aliis Principibus, qui iam in somno pacis requieuerant, obloquendo detractarat; dicens eos quasi non fuerint, sic periisse; adfirmans, eis malum principium fuisse, quos finem pessimum contigisset habuisse: quarum literarum modus iste est. Valtramus Dei gratia id quod est, Ludouico Serenissimo Principi, cum instantia orationum semet ipsum ad omnia deuotissimum.

Ad Ludouicum Lantgrauium Thuringiæ pro Henrico IV. Imperatore contra Hildebrandum Papam, vt eo deserto imperatori inhæreat.

Omni Regno vtilis est concordia, desiderabilis est iustitia. Hæc enim virtus mater est probitatis, & conseruatio totius honestatis. Qui autem intestina grassando dissensione, ad humani sanguinis alios irritat fusionem, profecto vir sanguinum est atque illius particeps, qui nostrum sanguinem sitiens semper circuit, quærens quem deuoret. Tu igitur glorioßissimus princeps, attendens, quomodo Deus pacis est, & non dissensionis, quod ex te est, pacem cum omnibus habeas. Deus charitas est, diabolus odium. Tota lex & prophetæ in dilectione pendent. Qui autem odit fratrem suum, homicida est, nec habet partem in Christi regno & Dei. Hoc ipsa veritas, hoc discipulus ille Veritatis protestatur, qui de pectore Dominico Euangelii profundius potatus veritatem, fluminis impetu lætificat abundantius ciuitatem Dei. Sed ille, vas electionis, qui vsque ad tertium cœlum raptus non secundum hominem, sed per reuelationem Iesu Christi Euangelium suum dicit: Omnis *inquit* anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi a Deo. Qui autem resistit potestati, Dei ordinationi resistit. *Sicut amici nostri inter mulierculas & simplex vulgus somniant, Regiæ potestati subdi non oportere: falsum esse ergo, quod omnem animam potestati subdi oporteat. Sed nunquid veritas mendacii arguenda est? An experimentum quærimus eius, qui in apostolo loquebatur Christus? an æmulamur Dominum? numquid fortiores illo sumus? fortiorem se confidit, qui Dei ordinationi resistit, quoniam non est potestas nisi a Deo. Sed quid ait* propheta? confundantur omnes, qui pugnant aduersum te Domine: Et peribunt viri, qui resistunt tibi. *Hildebrandus, Rudolphus, Herimannus, Eggebertus & innumeri Principes Dei ordinationi in Henrico imperatore restiterunt: & ecce quasi non fuerint, perierunt, quia profecto necesse est, malum fuisse principium, quorum finis pessimus subsecutus est. Nunc ergo quoniam qui ex aduersa sunt parte, suis aduersum nos eminus digladiantur ratiocinationibus, vestro iudicio, vbi ius, vel etiam in vestro iudicio conferamus, iudicio tantũ non suo vsurario, sed Christi & antiquorũ Patrum vtamur testimonio. Ac ne forte recusetur, lex huius esto certaminis, vel me in populorũ transire sententiam, vel ex nostro triumpho vos Domino nostro imperatori lucri faciamus; Attendatur & illud.* Si quis aliter euangelizat, præter quod euangelizatum est, anathema sit. *Hoc anathema non de profanæ vanitatis vsuario, sed de tertio intonuit cœlo. De istis autem, qui ignorantes Dei iustitiam & quærentes suam statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, fiducialiter dixerim:* Maledicent illi & tu benedices, qui insurgunt in me confundantur. Seruus autem tuus lætabitur: quoniam *vt ais Domine*, sine me nihil potestis facere, *nec*

* agit de eodem VVilhelmus Heda *Historia Traiectensi p. 137.*
** *in dissert. de autoribus Apologiæ Henrici p. 23.* *** *ad a. 1090.*

damnas iustum, cum iudicabitur illi. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat aut cadit.

Has sane litteras prædictus Comes Ludouicus suscipiens, vocato ad se venerabili Stephano, qui & Herrandus, Halberstadiensi episcopo, eas tradidit legendas, rogauitque eum, quatenus his diligenti examinatione perspectis, iuxta rationem veritatis congrua obuiaret responsione, & linguam blasphemantis, os quoque iniqua proferentis contra iustitiam, authoritate sancti Spiritus, & testimonio scripturarum obstrueret, ne amplius contra ecclesiam Dei latratus proferret insanos & fureret. Venerabilis autem episcopus, secundum petitionem Comitis susceptis literis ac diligenti examinatione perspectis, vocato notario epistolam dictauit: in qua primum præscriptum Valtramum episcopum, hæreticum, simoniacum redarguit; regem etiam Henricum hæreticum, & excommunicatum, ideoque nec regem dicendum comprobauit, episcopatus pro pecunia, pro gladio, pro adulterio, pro Sodomitica immundicia vendentem declarauit. Sed ipsius iam epistolæ textus exponatur, vt illius viri venerabilis feruor in tenore iustitiæ agnoscatur.

Comes Ludouicus Domino Valtramo, quicquid tali vocabulo dignum est. Sicut bonus homo de thesauro bono cordis sui, profert malum. Vnde tibi tanta arrogantia, vt me ad indignationem tam iniuriosis iniuriis prouocares? Etenim Dominos & patres meos, qui me in via iustitiæ confortant, viros sanguinum, similes Satanæ oblique adpellas, & monita salutis, quæ suggerunt inter mulierculas & simplex vulgus somniare dicis. Numquid Deus indiget tuo iudicio, vt pro illo loquaris dolos? docuit iniquitas os tuum, & imitaris linguam blasphemantium, ita vt recte de te dicat propheta. Noluit intelligere, vt bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo. Quamuis ergo quantum peruersus tantum peruersa loquutus sis; nos tamen ori nostro custodiam ponere decreuimus, & siluimus, cum consisteret peccator aduersum nos. Sed excitat nos sermo diuinus, dicens: Responde stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. Nunquid enim fatuitas personabit & sapientia obmutescet? Nunquid loquetur mendacium & veritas silebit? Nunquid tenebræ operient terram, & Dominus non orietur? Immo lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Qua consideratione exaluit cor nostrum & in meditatione nostra exarsit ignis. Loquimur igitur & clamamus, vulpesque paruulas, quæ vineas Domini demoliuntur, quantum possumus arcemus, timentes prophetiam illam exprobrantem, non adscendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die Domini. Audiant, non tu qui aures habes, & non audis; qui oculos habes & non vides, qui tuum quod in te est, tenebras fecisti, audiant, inquam, omnes cordati, qui aures audiendi habent, quam alte aut non intelligas, aut intelligere dissimules, neque quid loquaris, neque de quibus adfirmes. Ad subiectionem domini Henrici quem imperatorem dicunt, nos inuitas, & in quantum intelligere datur, vt per omnia subditi simus, quasi apostolico argumento necessitatem imponis, dicens: Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit, non est enim potestas, nisi a Deo. Qui ergo potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Quam apostoli sententiam te male intelligere, prius interpretari dicimus. Si enim omnis potestas a Deo est, vt tu intelligis, quid est, quod de quibusdam dicit dominus per prophetam: Ipsi regnauerunt & non ex me extiterunt principes, & non cognoui eos: Si omnis potestas a Deo est, & tu intelligis, quid est, quod ait Dominus, si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum & proiice abs te. Quid enim est potestas nisi oculus? Certe Augustinus in expositione sententiæ apostolicæ. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quod si potestas (inquit) aliquid iubeat, quod contra Deum sit, hic contemne potestatem, timendo potestatem alioquin. Nunquid iniquitas apud Dominum? Nunquid Christus peccati minister est? absit. Quid ergo dicimus? Nunquid ab apostolo diversa sententiæ prophetia enulgatur? Augustinus, minime. Diuersas tibias inflat spiritus vnus. Itaque audiamus apostolum concordantem, & seipsum exponentem, & inimicum vltoremque suum destruentem. Non est inquit, potestas nisi a Deo. Quid sequitur? qui ergo inquis, potestati resistit, & reliqua, absit. Non hoc sequitur. Sed quid sequitur? Quæ autem a Deo ordinata sunt. Nempe hoc est, quod quærimus. O lingua dolosa, & cor machinans malum. Spiritus vadens & non rediens. Cur

menti-

mentitus es Spiritui ſancto. Arguat te conſcientia tua,ecce fugit impius nemine perſequente. Cur,vt deciperes,veritatem opprimere voluiſti. Cur medullam, cur animam huius ſententiæ furatus es? Nam ſi hæc verba de medio ſententiæ apoſtolicæ tollantur, contra ſibi inconueniens & exanimis iacebit. Impletur ſermo diuinus,qui parat proximo ſuo foueam incidet in eam, certe nec culpam furti nec pœnam euadere poteris. Quid infelix, quid iudici venturo,quum a ſeruis negotiatoribus locum requiret,reſponſurus es, qui dominicæ pecuniæ fraudator in medium produceris? quare non iudicium & laqueum proditoris timuiſti, ne ſimilem reatum ſimilis vindicta ſequeretur? præuidens per ſpiritum ſanctum apoſtolus, te tuique ſimiles hæreticos in eccleſia emerſuros, qui bonum malum,malum bonum dicerent,qui tenebras lucem & lucem tenebras ponerent,qui de ſententiis veritatis occaſionem,inducendi erroris captarent; quum præmiſiſſet, Non eſt poteſtas niſi a Deo,vt coniecturam reprobi intellectus amputaret. Quæ autem ſunt, inquit, a Deo ordinata ſunt. Da igitur poteſtatem ordinatam & non reſiſtimus,imo dabimus illico manus. Miror autem,ſi in te vel gutta ſanguinis eſt, quod non erubeſcis,dominum Henricum Regem dicere vel ordinem habere. An ordo tibi videtur, ius dare ſceleri, fas nefasque diuina & humana confundere? An ordo videtur,in corpus ſuum peccare, videlicet, (proh pudor proh nefas) vxorem propriam ſcelere omnibus ſeculis mundi inaudito lupanar facere? An ordo tibi videtur, quum Dominus dicat, defendite viduam; viduas iudicii æquitatem poſtulantes,nefanda contaminatione proſtituere? Hæc qui ordinata, qui ſana dixerit: hunc inſani capitis eſſe, inſanus iurat Oreſtes. Vsque ad hæc miſerrima tempora natura ſecretum amauit,ſed traditus in reprobum ſenſum rex veſter naturæ inuolucrum detexit,qui omnem pudorem ponit in propatulo. Vt autem illa,quæ ſine numero ſunt, taceamus, videlicet concremationes eccleſiarum,depræ dationes,homicidia,incendia, truncationes, & his ſimilia,quæ ille poteſt, nos enumerare non poſſumus: ea quæ maxime eccleſiam Dei grauant,loquamur. Audi ergo vera non fucata, Audi fortia non faceta. Omnis qui dignitates ſpirituales vendit, hæreticus eſt. Dominus autem Henricus quem regem dicunt, epiſcopatus & abbatias vendit. Etenim Conſtantienſem,Babenbergenſem, Moguntinenſem & plures alias, pro pecunia; Ratisponenſem, Auguſtenſem, Strasburgenſem pro gladio, abbatiam Fuldenſem pro adulterio; Monaſterienſem epiſcopatum (quod dicere & audire nefas eſt) pro Sodomitica immunditia vendidit. Quæ ſi impudenter negare volueris, teſte cœlo,teſte terra,omnes etiam a furno redeuntes ſcioli concludent,ergo dominus Henricus hæreticus eſt. Pro quibus nephandis malis ab apoſtolica ſede excommunicatus, nec regnum nec poteſtatem aliquam ſuper nos, qui catholici ſumus,poterit obtinere. Sane quia fratrum nos odiis fatigas, intellige nulli nos odium de inaffectione ſed de pietate intendere. Abſit vt dicamus, Heinricus inter fratres aut Chriſtianos reputetur, qui toties corripientem eccleſiam non audiens, ſic vt ethnicus & publicus habetur, cuius odium pro magno ſacrificio Deo offerimus,dicentes cum Pſalmiſta, Nonne qui oderunt te Domine, oderam & ſuper inimicos tuos tabeſcebam. Perfecto odio oderam illos,inimici facti ſunt mihi. Cuius odii dignitatem veritas commendans ait. Si quis non odit patrem & matrem, & fratres & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Non ergo de odio iuſte reprehenduntur, qui animam noſtram,cum a via Dei exorbitamus, qui patrem & matrem & omnem affectum,qui nobis in via Dei obſtat, odiſſe præcipimur. Inde eſt,quod omni ſtudio,omni conatu laboramus,vt hoſtes eccleſiæ nos quoque vt aduerſarios caueamus, & non quia noſtri, ſed quia Dei inimici ſunt, odio habeamus. Porro quod de pace cum omnibus hominibus habenda perſuades, meminiſſe debes,quia præmiſit apoſtolus, ſi fieri poteſt. Fieri autem non poteſt, vt cum iis,qui Deo contrarii ſunt,pacem habeamus. Quis autem neſciat,dominum ſaluatorem non ſolum pacem commendare,quum dicit, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, ſed etiam ipſam pacem exiſtere, ſicut ait Apoſtolus: Ipſe eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnum? Quid ergo ait,pax noſtra commendans pacem? Nolite, inquit arbitrari, quia veni mittere pacem in terram, non veni pacem mittere ſed gladium. Quid eſt hoc? quare pax gladium, quare pax bellum indicit? nimirum,vt deſtruatur pax diaboli. Habet enim & diabolus pacem ſuam, de qua dominus dicit. Quum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum,in pace ſunt ea,quæ poſſidet. O quam

potenter per vos satellites suos atrium suum hoc tempere diabolus custodit, qui scuto falsitatis & galea perfidiæ protecti, nullæ veritatis iacula, nullæ fidei spicula admittitis. Potest tamen dominus noster, vtpote fortior armatus superveniens fortem vestrum vincere, & arma in quibus confidit, auferre. Non ergo recte culpamur, si pacem illam omni bello crudeliorem detestamur, quam ipsa veritas super Hierusalem flendo reprobat, dicens: equidem in hac die, quæ ad pacem tibi, & quam psalmus, super iniquos zelaui, pacem peccatorum videns. Quod vero papam Gregorium, regem Rudolphum, marchionem Eggebertum pessimi interitus damnas & dominum tuum, quia illis superstes est, bonificas; liquet profecto, ab omni spirituali te consideratione manere vacuum. Nonne beatius est bene mori, quam male viuere? Beati enim, qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. Iam & Neronem, quia apostolis Petro & Paulo; iam & Herodem, quia domino Iesu Christo superuixerint, beatos æstimas. Qua opinione quid insanius aut infelicius dici potest. Qua propter & ab hac blasphemia, linguam magniloquam compesce, nisi forte in illorum te numero constituis, qui in fine iustorum videntes gloriam feram & fructuosam agentes pœnitentiam, præ angustia spiritus gementes dicent; Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est, Ergo errauimus a via veritatis & sol iustitiæ non luxit nobis. Quid nobis profuit superbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia velut vmbra. Quæ nos verba in memoria adamantina scribentes, omnem similitudinem extollentem se aduersus veritatem Dei contemnimus, & gloriantes in tribulationibus, calumniari, proscribi & exterminari, denique occidi possumus, flecti vel vinci non possumus, & cum magno tripudio illud, quod tu puer adolescens, iuuenis frequentatus, nondum corde senex concepisti, de patribus nostris exultamus, qui contemnentes iussa principum meruerunt præmia æterna. Porro sententias tuas diligenti curiositate trutinantes quasi spiritualia spiritualibus comparare volumus. Sed sicut, & reliqua non pauca.

Eandem autem Waltrami ad Ludouicum Thuringiæ Landgrauium scriptam epistolam apologiæ suæ * inseruit Goldastus. Hic etiam Stephani Herrandi, Halberstadiensis Episcopi epistolam, qua Ludouici nomine ad Waltramum respondet, inseruit. ** Idem tamen in margine adnotauit: *responsio Waltrami ad hanc epistolam non extat: quod perdolendum est. Oppone eius libro, contra Bernardum Corbeiensem,* cum tamen, prout infra dicetur, Waltrami liber secundus ad Herrandi quoque argumenta solide respondeat. Verum, dum in fine addatur: *& reliqua non pauca* facile patet, mutilam adhuc esse epistolam a Dodechino adductam. De eodem Herrando Abbas Spanheimensis *** sic loquitur: *Claruit his quoque temporibus Stephanus, qui & Herrandus & Abb. Ilsenburgensis Cœnobii nostri ordinis Episcopus Halberstatensis in Saxonia; vir tam in diuinis scripturis, quam sæcularibus litteris eruditissimus, morumque integritate reuerendus, & Apostolicæ Ecclesiæ defensor acerrimus. Scripsit ex persona Comitis Ludouici fidelis Ecclesiæ Romanæ ad Walramum Cicensem, siue Nouiburgensem Episcopum, Henrici Regis IV. partes plus æquo sequentem, epistolam non minus elegantem, quam prolixam: In qua scelera, & errores ipsius Henrici Regis constanter, & aperte redarguit, ipsumque defensorem illius reum cunctorum scelerum describit. Qui in eadem epistola inter cætera Walramum his verbis alloquitur: Audi igitur vera non fucata, audi fortia, non faceta. Omnis qui dignitates vendit spirituales, Hæreticus est. Dominus autem Henricus, quem Regem dicunt, Episcopatus, & Abbatias vendit. Etenim Constantiensem, Babenbergensem, Moguntinensem, & plures alias, pro pecunia, Ratisbonensem, Augustensem, & Stasburgensem pro gladio: Abbatem Fuldensem pro adulterio, Monasterienſem vero Episcopatum, (quod dicere & audire nefas est) pro Sodomitica immunditia vendidit. Quæ si impudenter negare volueris, teste cœlo, teste terra, omnes & a furno redeuntes scioli concludent hoc: Dominus Henricus hæreticus est.*

---

* *p. 51.* ** *p. 252.* *** *Chron. Hirsaugiensi ad a. 1093.*

est. Pro quibus nefandis malis ab Apostolica sede excommunicatus, nec regnum, nec potestatem aliquam super nos, qui sumus Catholici, poterit exercere. Hæc viri Constantia diuini timoris manifestum fuit indicium, & fidem in scriptore sanctam, integram, & rectam plurimum sine dubio commendauit. Scripsit memoratus præsul Stephanus, & alias in causis fidei, & Ecclesiæ Catholicæ plures epistolas, quibus memoriam sui nominis cum honore transmisit ad posteros. Ex quibus duæ sunt ad Gregorium Papam VII. quatuor ad Vrbanum II. & aliæ ad alios, quarum incorruptus est numerus. Loquitur de eadem Herrandi epistola idem Trithemius, * dicens: *Scripsit in persona Ludouici Comitis fidelis Ecclesiæ elegantissimam epistolam in modum libelli, pro defensione & obedientia Romanæ Ecclesiæ, contra Henricum IV. rebellem Romanæ Ecclesiæ ad Waltramum Nuenburgensem episcopum, qui partem Henrici IV. contra obedientiam Summi pertinaciter defendit Pontificis.* Waltramum autem libri nostri auctorem æque facit Matthias Flacius, ** dicens: *Waltramus episcopus Niemburgensis, floruit ante 450. & amplius annos, scripsit pro Henrico IV. contra Papam. Suspicor huius autoris esse librum de vnitate Ecclesiæ. Testatur Trithemius, eum contra Papam scripsisse.* Fuit autem hic Walramus siue Walrabonus aliis dictus, teste Langio, ***. *octauus Citzensis Ecclesiæ Episcopus, reprobato Friderico, per Henricum Imperatorem Gunthero surrogatus, circa annum Domini MLXXXIX. præfuit annis XXI. Hic (vt in Annalibus Magdeburgensis Ecclesiæ legitur) ordinatus fuit ab Hardewigo eius loci Archiepiscopo & Metropolitano suo.* Chronico MSto Langii, quod Numburgi adseruatur, hæc adscripta: *Episcopus octauus Walteramus, Gülleranus, Waltramus. Huius meminit Bodinus in Actis Rom. Pont. quod scripserit vna cum aliis contra Gregorium VII. Papam nefarium. A. 1086. interfuit dedicationi primæ Monasterii S. Iacobi in Pegavv accitus a Wiperto Com. Groicensi fundatore, Ordin. S. Benedicti vna cum Alguino Marsb. Adelgotho Archiep. Magdeb. Etzelino Halberst. XVI. A. C. 1108.* De eadem dedicatione agit etiam Ernestus Brotuffus. **** Hic Hartvvicus ex Abbate Hersfeldiensi ad archiepiscopatum Magdeburgensem ab Henrico IV. fuerat promotus, prout ipse Waltramus ***** testatur. Mentionem eiusdem quoque facit Dudechinus, ****** vbi de Anshelmo, Cantuariensi archiepiscopo: *ad Valramum quoque Numburgensem episcopum de processione Spiritus sancti scripsit epistolam, in cuius capite ipsum Valramum episcopum, fautorem Henrici vehementer redarguit, seque papæ Vrbani dictis & sanctionibus per omnia subditum ac obedientem declarauit. Ansbelmus seruus ecclesiæ Cantuarensis Valramo Numburgensi episcopo.* Male igitur Baronius ******* habet: *Walramo Episcopo Hurrenburgensi*, id quod in margine emendare conatur per *Nurenburgensi*, qui etiam alio loco ******** ab eodem Dodechino seductus, Walramum vocat Magdeburgensem episcopum. Hæc autem Apologia ab ipso auctore in tres libros fuit diuisa, prout ex eadem digna subsunt testimonia. Sic enim lib. II. c. XV. notanter duos priores libros distinguit, dum ait: *quod Innocentius Papa Arcadium Imperatorem sub anathematis vinculo a fidelium consortio separauerit, quod quam verum sit, ex his, quæ in superiori libro scripsimus, vel de Arcadio, vel de Innocentio, quisque diligens facile peruidebit.* Leguntur hæc lib. I. c. IX. & sequentibus. Eodem cap. XV. dicit: *posthæc introducit historiam de Rege Hildericho, de quo satis dictum est in superiori libro, apud quem nec Regia potestas, nec Imperialis authoritas esse probatur*, quod factum lib. I. c. II. Ad tertium vero librum ipse prouocat lib. II. c. XXII. dum ita loquitur: *ecce Wigbertus, qui & Clemens Papa, cuius doctrina certe est Apostolica, & cuius scripta vere sunt Catholica, sicut didicimus ex illa, quam tractare suscepimus, Epistola, quæ scriptor illius peruertere molitur interpretatione falsissima, sicut probabimus in sequenti libro.* Præstitit illud lib. III. c. II. dicens: *hæc hactenus, nunc vero, sicut supra promisimus,*

* *Catal. virorum illustrium p. 135. & de Scriptoribus ecclesiasticis p. 27.*
** *Catalogo Testium Veritatis p. 97.* *** *Chron. Citicensi p. 779.* **** *lib. II. c. XXVIII.*
***** *ad a. 1094.* ****** *Chron. Merseburgensi lib. II. c. XVIII.*
******* *ad a. 1094. n. 153.* ******** *ad a. 1090. n. 8.*

mus, de ſcriptis Clementis Papæ differemus, probantes, ea fidei Catholicæ eſſe. Eiusdem libri cap. II. ait: *Sed qui debeant æſtimari vel Catholici vel Hæretici, poterit ex ſtudiis alterutrorum colligi, iuxta quod in ſuperiori libro aliqua eorum geſta & mores deſcripſimus.* Id quod integro libro ſecundo fuit factum. Primus quidem liber contra Gregorii Papæ epiſtolam, ad Hermannum Metenſem Epiſcopum fuit directus, quam Hiſtoriæ ſua Bruno inſeruit. Eandem quoque epiſtolam adgreſſus fuit Sigebertus Gemblacenſis, dum in Catalogo ſuo Scriptorum Eccleſiaſticorum ita loquatur: *ſe validis Patrum argumentis reſpondiſſe epiſtolæ Hildebrandi Papæ, quam ſcripſit ad Hermannum Metenſem Epiſcopum.* Patet hoc ex lib. I. c. II. vbi dicitur: *Sic enim ſcripſit inter alia plurima ad Herimannum Metenſem Epiſcopum:* inde verba epiſtolæ ſigillatim examinat. Secundus autem Liber atque Tertius ad epiſtolas Stephani Herrandi & præcipue Monachi cuiusdam Hirſaugienſis reſpondet. Prouocat ad iſtam epiſtolam ipſe Waltramus, dum lib. II. c. II. ita loquitur. *Sic enim inter multa alia ſcriptum tenetur in epiſtola contra Clementem Papam, quam reperimus ſcripſiſſe quandam infamem perſonam.* Clarius adhuc de eo loquitur lib. II. c. XXXVII. *igitur æmulatores, ſiue authores ſchismatum, quæ dudum facta ſunt in Eccleſia pariter, & in Republica, extant præcipue quidam, qui dicuntur monachi de Hirſaugia: ex quorum Schola peruenit ad nos, hæc, de qua tractamus, Epiſtola, quæ contra Apoſtolicam ſedem & contra regiam poteſtatem eſt deſcripta: at inteſtinum illud bellum, quo in plures ſectas iam diu ſciſſus eſt ſingularis ille ordo monachorum, ecce peruenit ad publicum malum* & cap. XXXVIII. *Illi enim Monachi, de quorum Epiſtola tractamus, non ſolum per ſcripturam ſuam, ſed per omnem operam ſuam defendunt ea flagitiorum ſcelera, quæ per occaſionem belli ſolent fieri iuxta quod dictum, eſt ſupra.* Ad plures autem epiſtolas ipſum reſpondere, ex eodem diſcimus, dum ait: *hæc hactenus: nunc vero (ſicut ſupra promiſimus) de ſcriptis Clementis papæ differemus, probantes ea fidei catholicæ eſſe, quæ vir quidam iniquus & doloſus quærit peruertere falſiſſima interpretatione: qui etiam plura præter hanc, quam adhuc in manu tenemus Epiſtolam, profitetur ſe ſcripſiſſe contra eundem Pontificem Apoſtolicæ ſedis: in libello, inquiens, quem fecimus tibi ſcribi optime, ad omnia reſpondetur his, quæ in Wigberti Epiſtola inuenis. Sed quis ſit ad quem ſcribat, textus ſcripturæ non indicat, cum nec proprii nominis nec eius, ad quem ſcribitur epiſtola, vocabuli mentionem aliquam ſcriptor fecerit: qui etiam in exordio ipſius epiſtolæ dicit, quod ſalutationem ei præfigere nolit.* Hirſaugienſes Monachos minime ab habitationis loco ſic dici, ſed ab ordine ſiue inſtituti & vitæ genere per Guilielmum, Hirſaugienſem Abbatem in Germania dilatato, quemadmodum etiam Cluniacenſes, Ciſtertienſes, & alii Ordines dici cœperunt, ſatis demonſtrauit Goldaſtus.** Quod autem Hirſaugienſes ipſius fuerint aduerſarii rationem in Hirſaugienſi ſuo Chronico adducit Trithemius, *** qui ſimul teſtatur, quod Hirſaugienſis Cœnobii Congregationem, quæ in Spirenſi erat diœceſi, cuius hiſtoriam ipſe ſcribere adgreſſus eſt, nimium fuerit perſecutus. Idem Trithemius de Henrico IV. ſic loquitur: *de Monachis autem Hirſaugienſibus, quorum laus erat in Eccleſia, ſæpius coram amicis ſuis publicam fecit querelam, & quaſi malorum in eum partem ſuſcitaſſent non modicam, ſupremum illorum Cœnobio iteratis vicibus comminabatur excidium. Nec latuerunt minæ Schismatici Regis innocentem, ſanctiſſimamque Hirſaugiani cœtus Congregationem, quæ orationibus pugnauit contra ferrum, & ſpem ſuam habens in adiutorio Altiſſimi, hominis inflati comminationes forti animo contempſit. Deo namque protegente famulos ſuos, nemo illos audebat contingere.* Quis nam vero ex Hirſaugienſibus calamum geſſerit, dubitatur. Goldaſtus coniectatur eſſe Bernhardum Corbeienſem, de quo Bertholdus Conſtantienſis **** ſic loquitur: *Bernhardus quoque Conſtantinus Magiſter Sholarum, cuius obitum ſupra notauimus, multa nobis ſui ingenii monumenta reliquit, multaque pro Catholicis contra ſchismaticos ſui temporis diligentiſſime ſcripſit: Et primum quidem ad quosdam ſuos amicos, de iu-*

di-

* *Lib. III. c. II.* ** *Diſſert. de auctoribus p. 27.*
*** *ad a. 1093.* **** *ad a. 1091.*

dicio Gregorii Papæ VII. super schismaticos, & de sacramentis extra ecclesiam vsurpatis. Postea etiam ad venerabilem Hartungum Magdeburgensem Episcopum de eadem causa magnum librum luculentissimum composuit ex persona sanctæ Ecclesiæ, in quo testimoniis Sanctorum Patrum omnes insidiosas cauillationes eorundem schismaticorum prudenter annullasse videtur. Sed in eisdem scriptis nimio zelo ductus, alicubi modum excessisse notatur, videlicet, vbi agit de sacramentis schismaticorum. Negat enim omnino, ab eis & ab eorum communicatoribus sacramenta posse confici, ita vt ab illis ordinatos si resipiscant, iterum ordinandos censeat. Sed hoc sacratissimo Niceno concilio, æque vt Euangelia venerando, repugnat, quod Clericos ex Nouatianis conuersos, cum ordine recipi, non iterum ordinari præcepit. Item Africani Patres, de clericis Donatistarum conuersis, statuisse leguntur. Item Gregorius Papa primus: Maximum Salonitanum præsumptorem, excommunicatum, & ab excommunicatis ordinatum, cum ordine recepit, non vtique iterum ordinauit. Hoc sane illi nullatenus facerent, si nullum eos Ordinationis sacramentum extra Ecclesiam accepisse putarent. Item B. Anastasius Papa scribens ad Anastasium Imperatorem asserit, quod ordinatos ab Acbacio, licet anathemisato, nulla portio læsionis attingeret, quantum ad integritatem sacramentorum. Item B. Augustinus in multis suis scriptis, & præcipue in libro contra Donatistas, de Baptismo inuictissime probat; Ecclesiastica sacramenta extra Ecclesiam & haberi posse & dari, sed pernitiose, tam danti quam accipienti. Hæc autem summatim tetigimus, vt in prædictis scriptis lectorem cautum faceremus, ne præpropere alicui sententiæ assentiatur, quam tam authenticis S. Patrum sententiis aduersari deprehendat: Cæterum si quis hæc plenius nosse desiderat, scriptum cuiusdam ad eundem Bernhardum, de eadem quæstione directum, diligentissime perlegat, in quo testimoniis S. Patrum euidentissime docebitur, quid sancti Patres de illa quæstione censuerint sentiendum. Verum idem venerabilis Bernhardus in ista, sicut & beatus Cyprianus in rebaptisationis sententia non pertinaciter contra Ecclesiam egerunt, sed vtcunque, nimium contra schismaticos zelantes, aliquantulum regulam Ecclesiasticam excesserunt. Ad dicta Bertoldi verba quadrare videtur, quæ auctor noster lib. II. c. VI. tradit: *Scribit vbique contra sacramenta Christi & Ecclesiæ* & lib. II. c. II. *scribit ad omnes Ecclesias epistolam, in qua docere conatur eos, qui multo rectius quam ipse, credebant.* Immo reliqua, quæ tradit Bertoldus, a Waltramo refutata videmus. Contra eundem Bernhardum tamen idem Bertholdus scriptum proposuit, quod in sua pro Gregorio VII. apologia exhibuit Gretserus. Sequitur Bertholdum Trithemius, qui ita de Bernhardo iudicat:* *Bernardus Monachus in diuinis scripturis studiosus, & eruditus, secularisque litteraturae non ignarus, & præfuit officio sibi demandato, annis ferme viginti octo. Scripsit ad Harduinum Archiepiscopum Magdeburgensem, opus luculentū, sed nimis mordaci sermone contra Heinricum Regem IV, Imperatorem vero tertium Romanæ Ecclesiæ rebellem, & excommunicatum. In quo volumine patet clarissime, quam grauis & odiosus idem Imperator fuerit Saxonibus. Alia quoque plura lucubrasse opuscula dicitur, quæ ad manus nostras non venerunt.* Sic etiam contra Monachos Hirsaugienses Decanus & Conuentuales Laurishamenses Henrico V. libellum supplicem exhibuerunt, quem Brunonis Historiae subiecimus. Summam huius Scripti Waltramiani in Catalogo suo Testium Veritatis** breuiter comprehendit Matthias Flacius, qui ita loquitur: *edidit Huttenus anno 20. librum prolixum, titulo de vnitate Ecclesiæ, scriptum ante annos 470, contra Gregorium VII. eiusque complices, qui horribiliter tum excommunicationibus & interdictis, tum etiam armis Henricum IV. persequebatur. Probat in eo prolixe author, quicunque demum est, tum argumentis ex scriptura & aliunde desumptis, tum etiam historiarum commemoratione, Papas & Episcopos non tantum nullas iustas causas habere, quod Cæsarem persequantur: Sed etiam in ipsa persecutione adeo modum excedere, vt plane scelerate ac impie contra omnia humana ac diuina iura furant. Nullam pacem ferre posse, cum toties eis sit æquissima oblata: imo, si quan-*

* *Chron. Hirsaug. ad a. 1051.* ** *p. 296.*

quando ſimulant ſe pauca expetere, omnia tamen agere eo fine, vt nouis maioribusque turbis dent occaſionem. Sane tunc abunde res oſtendit, verum eſſe prouerbium Germanicum, cum ſacrificulis non aliter poſſe componi ſemel ſuſceptas inimicitias, niſi & eos iugules. Locos porro communes, qui quidem a nobis in hoc libro annotantur, potiſſimum hoſce duos tractat: Papam non habere politicum gladium, multo minus aliquod dominium ſuper Imperatorem; Nullo iure poſſe eum ſubditos Imperatoris aut aliorum dominorum, iuramento fidelitatis ſoluere; Diligenter denique inculcat illud Pauli præceptum, omnis anima ſit ſubiecta ſuperioribus poteſtatibus: atque ideo etiam ſpirituales ſummos & infimos, politicis magiſtratibus obedire debere docet. Primus igitur hoc ſcriptum euulgauit Vdalricus ab Hutten ex Codice Bibliothecæ Fuldenſis, præfixa ad Ferdinandum, Auſtriæ Archi Ducem præfatione. Hunc ſecutus fuit noſter Freherus, qui in ſectiones quidem illud diſtinxit, numero tamen non adiecto, id quod demum fecit Goldaſtus, quem inde fuimus ſecuti. Ipſum autem Walramum opus ſuum in capitula diſtinxiſſe docemus in lib. II. c. VI. vbi ſcribit: *nunquam tamen Romana Eccleſia illius ſponſa fuit, quam pro legitima donatione ſpiritualis dotis collatis ante beneficiis ſpoliauit, proſcidit, ac dilaniauit, iuxta quod in ſecundo huius libri capitulo dictum eſt.* An vero ſectiones, quas cum Goldaſto exhibemus, ſint genuinæ, licet omnino dubitare, eo quod nonnunquã parum commode fuerint interciſæ, & ab integra ſententia interruptæ vti tamen Goldaſtus teſtatur, ſe aliud quid certi, quod ſequeretur, non habuiſſe. Contulimus cum eodem Brunonis Hiſtoriam Belli Saxonici, Lambertum Schafnaburgenſem, Sigebertum Gemblacenſem, Ottonem Friſingenſem, Albericum, Marianum Scotum, Chronographum Saxonem, Dodechinum, Conradum Vrſpergenſem, Albertum Stadenſem, & præcipue Bertoldum Conſtantienſem. In ſubſidium quoque vocauimus Scriptores Francicæ Hiſtoriæ, ad quam hinc inde prouocauerat Waltramus. Ex Codice etiam Theodoſiano notauimus Arcadii Imp. Conſtitutiones, quas adlegauerat. Loca vero Sacræ Scripturæ & Patrum, quæ vtramque paginam faciunt, nobis in hoc ſcripto curæ haut fuerunt, cum ad hiſtoriam minus conducant. Ex recentioribus Auentini Annales Boiorum, Serarii res Moguntinas, & Bruſchii Catalogum Epiſcoporum Germaniæ in auxilium vocauimus, aliis quoque, vbi ſpeciales fuerint materiæ, adductis.

ARGV-

ARGVMENTVM HVIVS OPERIS, PER VLRICHVM HVTTENVM, A QVO primum in Fuldensi Bibliotheca inuentum & editum est, cum præfatione ad FERDINANDVM Archiducem Austriæ, &c.

IAm eo processerat schismatis negotium, vt debellata primum vrbe Roma, post electo etiam Hildeprando, atque in exilio mortuo, & factione eius in Italia quidem consopita, in Germania vero, victis ac profligatis tot fortibus exercitibus, tribus etiam aduersum constitutis Regibus euersis & interemptis, compressa, in bene acta parte essent Henrichi res: vnum supererat, maledica in eum aduersariorum scripta. Hæ erant ad varios Hildeprandi, & eorum quotquot illi fauerant, epistolæ. Præterea Monachus quidam Hirsaugiensis (vt se in omnia facile admiscet genus hoc hominum) diuersarum partium Apologiam emiserat. Non ferendum videbatur, vt spurcissima infimorum hominum maledicta in dubia essent opinione: placuit respondere iis, tam quo ne impune fieret hæc optimo Imperatori iniuria, quam vt ne ad posteritatis quoque memoriam peruaderet hic fraudulenter obiectus veritatis luci fumus. Exiliit confestim hic quisquis fuit, certe malus non esse potuit, qui sic scripsit: exiluit, & optimam causam optime tueri aggressus est. Quam nos ipsius Apologiam sine præfatione, sine titulo, etiam a fine mutilam, antiquissimo & forte temporis illius charactere conscriptam cum inuenissimus, committere noluimus, vt cum extent in Henrichum confecta, eis quæ veritatis continent adsertionem, dies, vita, & hominum aures atque oculi denegentur, sed describendam librariis dedimus. Fuit enim diu iam incognita Henrichi IV. fortissimi ac bellicocissimi omnium, qui in Germania imperauerunt, regis virtus. Nam qui in Italia res eius scripserunt nuper, aut ab illis sumpserunt, qui in gratiam Pontificum mentiti sunt omnia olim: aut ex communi odio, quod ab inimicis Pontificibus & contraria factione disseminatum est passim, mutuati sunt, tantum clarissimo Imperatori detrahentes, quantum scelerato Hildebrando concedendum arbitrati sunt. Qua de re alios sequens sic nuper scripsit hospes meus Baptista Egnatius: Certe nunquam laudes Gregorium Pontificem ab eo obsessum, adulterinum Pontificem vnum, & alterum superinductum, dolis & veneno etiam in illos grassatum. *Non desinam amico eximie probo, & inprimis modesto familiariter respondere: nam quod alii scribunt, quid ad me pertinet? Certe nunquam etiam laudes Egnati fraude petitum ab illo impostore Regem vere Christianum ac strenuum, pestilentes concitatas in Germania discordias & seditiones, coactos in mutuam cædem & sanguinis effusionem Principes & populum Christianum, turbatam Italiam, deuastatam vrbem Romam, sæuitum ferro, grassatum veneno, nec tantum nunquam laudes hæc, sed (quæ tua est integritas) vbi quemadmodum vterque vixit, perpenderis, accuses etiam atque improbes. Quæ potest enim causa satis iusta gerendi belli esse ei, cui omne semel bellandi studium interdictum est? Inique agit vero, qui clausum obsidione premit eum; a quo solutus ipse prius, & in opinione fœderis constitutus, clandestinus domi machinationibus impetitus erat? Quid? Non erat hostiliter inuadendus, qui amico se colloquio nolebat committere, & ope atque opibus gerebat bellum? Tu pontificem probas autem, qui a præstito iureiurando absoluit quenquam, nedum Principes populorum, qui absoluit: quodam hoc quasi pomo discordiæ, quo in se concitentur obiecto? Iam Henrichi vita longe aliter habet, quam Italici produnt annales. Certe enim (quod veteres bibliothecæ nostræ indicant) nemo vsquam diligentius tunc res Principum scribebat, quam apud nos Monachi. Quare cum inuenissem nuper in eadem Fuldensi bibliotheca quinque libros de vita Henrichi conscriptos (fuerant autem plures, sed posteriores illi abrepti sunt, scelere arbitror Aeneæ Syluii, qui postea pius fuit, & bibliothecam eam misere deuastauit) addidi continuo ea, quæ in chronicis Fuldensibus de eadem re scripta inueni, quo ne mundus ignoret diutius, quales fuerint, qui displicuerunt malis. Profecto minor fuit scriptoribus Italis nostrorum cura, & venerabilis est apud omnes passim nationes Germanorum fides & integritas: quo minus dubitare quis possit, viros audiat potius. Verum ne diutius præfando suspendam te, Princeps Ferdinande, tam ad ipsum te librum, quem dedico, admittam.*

Reuerendiſſimi & Illuſtriſſimi Principis

WALTRAMI
EPISCOPI NVMBVRGENSIS

Apologiæ liber pro Henrici IV. Imp. aduerſus Hildebrandi epiſtolam.

Cap. I. NEmo *aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo.* Per hæc ſancti Euangelii verba commendat Dominus vnitatem Eccleſiæ, quæ per charitatem concordans membrorum vnitate, colligit ſe in cœlum in ipſo Redemptore, qui eſt caput Eccleſiæ. Sic enim ipſe orat ad patrem pro fidelibus ſuis, quos prædeſtinauit, concordes fore in vinculo charitatis & pacis: *Rogo*, inquiens, *vt omnes vnum ſint: ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: & dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in eis.* Vnde ſanctus Auguſtinus in ipſius Euangelii expoſitione: *In vno*, inquit, *eſtote, vnum eſtote, vnus eſtote.* Et, *Væ illis, qui oderunt vnitatem Eccleſiæ, præſumentes in hominibus partes facere.* Vtinam voluerint hoc attendere, qui partes in hominibus fecerunt: vt faciunt ſcindentes vnitatem Eccleſiæ. Quale flagitium ſchiſmatis conſtat grauius eſſe, quam ſcelus idololatriæ: quoniam legitur in veteri teſtamento, idololatriam gladio punitam eſſe, ſchiſma autem hiatu terræ. Quapropter neceſſarium duximus, ſcribere aliqua de ſtatu huius temporis Eccleſiæ: quia quisquis ſenſerit, ſe eſſe intra materna viſcera ipſius Eccleſiæ, non poterit ei, quando doluerit, non condolere. Diu enim eſt, quod in regno Romani imperii bella vbique & ſeditiones aguntur, quod filii a matris Eccleſiæ gremio diſtrahuntur: & cum ſemper in plurimis diſcordia, vix in paucis remanſit concordia, per quam vnitur & conſiſtit Chriſti Eccleſia: quoniam inde dicuntur ſchiſmata, quod diuiſa ſunt corda, quum ſcriptum ſit, quod *Multitudinis credentium fuerit cor vnum, & anima vna.* Sed huius diſcordiæ fomes & nutrimentum fuiſſe Gregorius Papa, qui & Hildebrandt, videtur aliquibus: quod nos nec affirmamus, nec renuimus, ſed huius rei ſecretum diuino iudicio relinquimus: quia nunc ibi conſtitutus eſt poſt corporis huius depoſitionem, vbi ſub iudice Deo recepit iuxta meriti ſui qualitatem. Tamen dicturi ſumus pauca de ſcriptis illius, vt his ea, qua oportet diligentia perſpectis, teneatur modus defenſionis partium ipſius: quoniam, ſicut ſcribit ſanctus Cyprianus epiſcopus: *Vnitatem qui non tenet non tenet patris & filii fidem: vitam non tenet, & ſalutem.*

Cap. II. Igitur Romana eccleſia mater eſt omnium eccleſiarum, quæ faciunt vnam catholicam eccleſiam: & dignitas Romani nominis caput vel domina dicitur populorum, qui pertinent ad ipſam Romam: quæ cum ſit libera, facit etiam vt ſint liberi, quotquot ſunt ſub ciuilitate ſua. Hinc ſanctus Gregorius, ſcribens ad Phocam Imperatorem: *Reformetur* inquit, *iam ſingulis ſub iugo pii imperii libertas ſua: quoniam hoc inter reges gentium & reipublicæ diſtat, quod reges gentium domini ſeruorum ſunt, Imperatores vero Reip. domini liberorum.* Sed Conſtantinopolis, quæ noua Roma dicitur, tunc erat ſedes Imperatoriæ dignitatis, hoc ita ordinante induſtria & religione Conſtantini Imperatoris, vt vetus Roma obtineret primatum Apoſtolici honoris, & noua

retine-

retinet principatum regiæ maiestatis, vt sic mater & filia concordarent in vnitatem Christianæ fidei & religionis. Postquam autem degenerauerunt nouæ illius Romæ Impeatores, facti vel hæretici, vel hæreticorum defensores, siue etiam catholicæ Ecclesiaperseguutores: tunc mater quasi scribere cœpit filiæ libellum repudii, & alios filiosnobilitate simul, & virtute præstantiores adquisiuit sibi, vt Galliæ & Germaniæ ppuli sint & filii, & ciues sui, atque Reges earum Imperatores sint Reipublicæ & Romanæ Ecclesiæ patricii. Vnde legitur, Stephanum Papam venisse ad Regem Pippinum, & postulasse patrocinium eius contra Haistulfum regem Longobardorum, ac ipsius patrocinii gratia decreuisse, quemlibet deinceps regem Francorum patricium esse Romanorum, sicut verbi causa legitur in Chirographis de Carolo scriptum: *Carolu gratia Dei rex Frantorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum.* Hic est Carlus, qui primus ex Francorum regibus Imperator est ordinatus: quod vt fieret, per illius temporis Pontificem Romanum inuitus est adductus. Cuius etiam pate Pippinus, (de quo supra dictum est) cum esset maior domus in regno Francorum, hoc est, præfectus palatii, & ad eum spectaret summa regiæ potestatis & officii, electus est primus ex præfectis palatii in regem, atque ordinatus est per beati Bonifacii Moguntini archiepiscopi benedictionem, prius super hoc experto Zachariæ Papæ iudicio: quia consensus & authoritas Romani Pontificis necessaria huic videbtur negotio. Missus est enim ad eum venerabilis vitæ, Burchardus Wirtziburgeris ecclesiæ episcopus, cum aliis ad hanc legationem idoneis nunciis, qui ex mandas Principum interrogarent eius sententiæ oraculum, & acciperent responsum, quomodo possent reformare regnum Francorum in pristinæ dignitatis statum, quod mlto iam tempore non haberet regii honoris priuilegium: illum vero, qui Rex diceetur, nihil amplius habere, nisi quoddam vani nominis simulacrum, cum nec opes, nc potentia, nec aliqua dispositio regni apud illum esset: sed apud maiorem domus qicunque palatio præesset: proinde iustum & idoneum sibi videri, vt ab Hilderico tdius regiæ dignitatis & potentiæ iam ex hæreditaria successione priuato, transferretr regium nomen ad Pippinum, tunc temporis præfectum palatii, qui pro nobilitate sa atque virtute dignus fuisset, quatenus ipse, qui domi & militiæ regni gubernacula brtiter procuraret, cum labore pariter & officio nomen Regis conuenienter susciperet. Quorum postulationem cum æquam atque vtilem Zacharias Papa iudicasset, ad a, quæ postulabant consensit, atque eiusdem consensus sententiam postea Stephanus Iapa confirmauit: & Pippinus factus est rex communi suffragio principum, atque Hildericus ex vano nomine Regis promeruit tonsuratus coronam monasticæ religioiis, & habitum. Quod si ita est, immo quia ita est, videtur supradictus Papa Gregoius, qui & Hildebrandt, immerito hanc notam imposuisse vel Zachariæ, vel Stephano, religiosis pontificibus Romanæ ecclesiæ, vt ipsi sola authoritate sua Hilderichum a regno deponerent, & absoluerent omnes Francigenas a iuramento fidelitatis, quam illi feciſſent; cum fortasse ei, qui huiusmodi erat (iuxta quod supra dictum est) principes regni aliquod iuramentum dare indignum duxissent. Sic enim scripsit inter alia plurima ad Herimannum Metensem Episcopum, vt corroboraret per hoc animos partium suarum, quatenus tuto relinquerent regem suum, quasi ipse hoc exemplo potestatem haberet deponere eum. *Quidam,* inquit, *Romanus pontifex regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ potestati non erat vtilis, a regno deposuit, & Pippinum Caroli Magni Imperatoris patrem in eius loco substituit: omnes Francigenas a iuramento fidelitatis, quam illi fecerant, absoluit.* Et longe supra: *Vt de multis,* inquit, *pauca dicamus, quis ignorat vocem Domini ac saluatoris nostri IEsu Christi in Euangelio dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, & in cœlis erit solutum? Nunquid hic reges excepti sunt? aut non sunt de ouibus, quas filius Dei beato Petro commisit?*

A. Fuld. 753.

A. Fuld. 751. 752.

Bruno, *H. B. Sax.* p. 202.

Hæc verba, si charitas, quæ ædificat, temperaret: discessio illorum, per quos

Cap. III.

regendus est mundus, iam facta non fuisset: quoniam sicut scribit sanctus Le Papa: *Omnes res tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & regia & sacerdotalis defenderet authoritas.* Vnde & Gelasius Papa: *Christus,* inquit, *memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperat, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, vt & Christiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus vterentur: ac si modestia vtriusque ordinis curaretur, ne vtroque suffultus extolleretur.* Quæ cum ita Deus disposuerit, & hæc duo, quibus principaliter hic mundus regatur, regalem scilicet potestatem, & sacratam Pontificum authoritatem ordinauerit, quis contra hæc ire tentabit, nisi qui Dei ordinationi resistit? Eo enim modo beatus Apostolus Paulus Ecclesiam Dei ordinat, vt nihil aduersus Principes & potestates seculi gerens, per quietem & tranquillitatem vitæ opus iustitiæ & pietatis exerceat. *Omnis,* inquit, *anima potestatibus sublimioribus subdita sit, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate, quod bonum & acceptum est coram saluatore nostro Deo. Qui autem resistit potestati, Dei* (inquit) *ordinationi resistit.* Non hic de illis potestatibus dicit, quæ persequutiones inferunt fidei: quia ibi dicendum est, *Deo obtemperare oportet magis, quam hominibus.* Sed de istis communibus dicit, quæ non sunt timori bono pe-ris, sed mali: quibus vtique qui resistit, ipse sibi damnationem pro gestorum qualitate conquirit. *Vis autem,* ait, *non timere potestatem? benefac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est, tibi in bonum: si autem male feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* His certè Apostoli verbis apparet, ordinasse Deum non per antistites & Ecclesiarum principes omnia crimina vindicari: sed ea, quæ excedunt districtionem ecclesiasticæ lenitatis, vindicari per iudicem mundi. Sacerdotale enim iudicium non habet nisi gladium spiritus, quod est verbum Dei: atque ideo quum per ecclesiasticas regulas non potuerit hæreticos coercere Ecclesia Dei, adiuuatur (sicut ait beatus Leo Papa) seueris constitutionibus Christianorum principum, quando ad spirituale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale iudicium. Sæpe autem contigit, Reges aliquos vel Imperatores fuisse hæreticorum fautores atque defensores: id quanto crudelior hostis ad nocendum, tanto perspicacior cura erat Episcoporum, po expetenda pace Ecclesiarum: quoniam iuxta Anastasii Papæ testimonium, ille po Christo fungitur legatione, qui pro pace precatur Ecclesiæ. Quapropter idem Anastasius scribit ad Anastasium Imperatorem hæreticum, & defensorem hæreticorum: *Glorioſissimo & clementissimo filio Anastasio Augusto, Anastasius Episcopus. Exordium pontificatus mei primitus oblata populis pace pronuncio, consequenter pro fide catholica humilis pietati tuæ præcator occurro: in quorum primo diuinum fauorem propinquasse confido, quod consonantia in me augustissimi nominis non dubium præstat auxilium, vt sic ut vocabulum pietatis tuæ per vniuersas gentes toto orbe præfulget, ita per ministerium meæ humilitatis, sicut semper est, sedes beatissimi Petri in vniuersali Ecclesia assignatum a Domino Deo teneat principatum.* Et Gelasius Papa scribens permulta ad eundem Anastasium Imperatorem, pro pace ecclesiastica sic ait inter cætera: *Fili clementissime, rogo te pure, syncere, vt me in hac vita audias potius deprecantem, quam (quod absit) in diuino iudicio sentias accusantem.* Sic certe, sic solebant Deo digni pontifices Romani suppliciter deprecari pro ecclesiastica pace, non quærentes, immo nunquam concipientes animo aliquos de Regibus siue Imperatoribus deponere: & ideo pacem quærentibus, atque pacem offerentibus aderat Deus, remunerans humilitatem, patientiam, & mansuetudinem eorum, & vindicans se super hostibus ipsorum. Nam postquam ille etiam Anastasius Imperator hæreticus præsules Ecclesiarum supplicantes audire contempsit, diuino iudicio adustus fulmine interiit. Quærit autem nunc aliquis pontificum deponere principem populorum, quod est excitare quasi incendium ad destructionem Ecclesiarum. Si enim ponamus (verbi gratia) credentes Christo potestatibus seculi subiectos non esse, non tradere tributa, nec vectigalia pensitare,

re, nulli eorum timorem vel honorem deferre: nonne per hoc rectorum & principum merito in semetipsos arma conuerterent: & persequutores quidem suos excusabiles, semetipsos vero culpabiles facerent? Non enim iam fidei, sed contumaciæ causa impugnari viderentur: & esseteis causa quidem mortis digna, meritum vero mortis indignum. Hoc ergo prouidens dicit Apostolus, immo per Apostolum sic ordinat Christus: *Reddite omnibus debitum, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.* Et ipse Rex regum, & Dominus dominantium Iesus Christus, dignatus secundum carnis dispensationem describi ciuis Romanus, regulam quam constituit super his dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo:* hanc, inquam, suæ constitutionis regulam proprio confirmauit exemplo. Dixit enim ad Petrum, postquam ostenderat se a tributo liberum, vtpote Regis filium, & secundum carnem, & secundum spiritum; *Vt autem*, inquit, *non scandalizemus eos:* id est, ne nos Cæsari contradicentes, tumultuandi eis occasionem præbeamus, *vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies statherem, illum sumens da eis pro me & te.* Quæ quum ita sint a Deo disposita, & scriptis atque exemplis comprobata, nonne Dei ordinationi resistit, qui potestatibus resistit? quali nec obaudiendum Apostolus præcipit, etiamsi angelus de cœlo aliter, quam euangelizatum est, prædicauerit? *Quidam*, inquit, *Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ potestati non erat vtilis, a regno deposuit.* Superius quidem dictum est, & vere iuxta fidem historiarum dictum est, Zachariam Papam communi principum de regno Francorum legationi consensum præbuisse, qui decreuerant pro Hilderico, apud quem nulla vel regia potestas, vel regia dignitas: sed solum regium nomen erat, dignam in regno personam constituere, & vt omnis exhinc occasio tumultus abesset, monasterio eum mancipare, pro eo quod videbatur fuisse dignior coronari tonsura monachi, quam regio diademate. Sed nostri temporis Rex & Imperator, natus & nutritus in regno, quantum spectat ad humanum iudicium, dignus quidem videtur imperio, quum ex propria virtute, tum ex maiorum suorum merito & dignitate. Conferte nunc, si placet, illum exhæredatum totius regiæ dignitatis ac regiæ potestatis Hildericum, cum hoc tali viro, cui (vt salua dixerim fide) non inuenitur in toto Francorum regno aptior persona Romano imperio: quem per totum tempus imminentis belli, quod iam per XVII. annos gestum est, Deus mirabiliter custodiuit: quem & in omnibus præliis, quibus sexies cum hostibus conflixit, ineffabili modo protexit, & eripuit. Hostes quippe eius erant, qui iuxta regium morem sacramento ei fidem aliquando promiserant, qui pro eo ad confirmandas supradicti Papæ Hildebrandi partes duos potius inuasores regni, quam Reges, vnum post vnum, super se constituerant: quorum vnus in prælio cecidit, alter in expugnatione vnius castelli miserabiliter occubuit. Sic ille Romanus pontifex pacem confirmauit, quam Christus dedit fidelibus, atque reliquit. *Pacem meam*, inquit, *do vobis, pacem relinquo vobis.* Et: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.*

Vid. infra c. XIII. Bruno *de B. Saxon. p. 218.*

Cap. IV.

Ecce autem, erit inter hæc Herimanno Metensi Episcopo non modica cura vel de obedientiæ sententia, vel de fidei suæ obseruantia. Nouerat enim, se obedientiam debere Romano pontifici propter primatum sedis Apostolicæ: nouerat etiam se fidei, quam iuramento promiserat Regi, debitorem fuisse, quorum alterutrum violare magni est periculi: & ideo reus esse videtur grandis piaculi, per quem facta est hæc discessio inter rectores mundi. Sed ille Gregorius, qui & Hildebrand, securum quodammodo fecit prædictum Episcopum, & reliquos fautores partium suarum super iuratæ fidei præuaricatione, scribens, vt supra dictum est, quendam pontificem Romanum omnes Francigenas a iuramento fidelitatis, quam Hilderico inutili (vt ipse etiam dicit) ad regni gubernacula Regi promiserant absoluisse: vt intelligatur, se quoque tali exemplo posse, quos voluerit, a sacramento debitæ fidei absoluere, Propter quod & hoc intulit, quod Dominus beato Petro dicit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædifi-*

ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Verum etiam certum eſt, quod Dominus B. Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ dederit ius ligandi atque ſoluendi, ſed vincula peccatorum, non vt ſolueret ſacramenta diuinarum ſcripturarum, neque vt ligaret Dei verbum: quoniam (ſicut ait Apoſtolus) verbum Dei non eſt alligatum. Ergo præcipit Dominus per Moyſen filiis Iſrael, immo filiis Eccleſiæ ad quos magis pertinet repromiſſio Iſrael: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum: nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumſerit nomen Domini Dei ſui in fruſtra.* Quis poterit ſoluere iſtam Domini ſententiam, ſiue illam, qua loquitur per Ezechielem Prophetam: *Qui ſoluit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus: quoniam iuramentum quod ſpreuit, & pactum quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius.* Vnde & in Euangelio ipſe Dominus & Saluator ait, quod certe beatus Petrus, ſicut prædicauit, ſic a Domino accepit: *Amen dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Qui autem vnum de mandatis iſtis minimis ſoluerit, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Hinc ſanctus Auguſtinus in libro de Sermone Domini in monte: *Mandata*, inquit, *minima ſignificantur per vnum apicem. Qui ergo ſoluerit, & docuerit ſic, id eſt, ſecundum hoc, quod ſoluit, non ſecundum hoc, quod inuenit, & legitur, minimus vocabitur in regno cœlorum: & fortaſſe ideo*, ait, *non erit in regno cœlorum, vbi niſi magni eſſe non poſſunt.* Ergo quum talis ſit, qui ſoluerit vnum de mandatis Domini minimis, qualis erit, qui ſoluerit vnum de magnis, ſiue de maximis Domini mandatis? Quum enim prohibuerit Dominus in Euangelio iurare ſiue per terram, ſiue per cœlum, aut per aliquid huiusmodi, nonne magnum, immo maximum peccatum eſt ei, ſi quis in vanum aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui? *Audiſtis*, inquit, *quia dictum eſt antiquis, non peierabis, reddet autem Domino iuſiurandum tuum. Ego autem dico vobis, Non iurabis omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius*, & cætera. *Sit autem* (ait) *ſermo veſter: eſt, eſt, non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Euangelica quidem perfectio iuramentum non recipit: ſed omnis ſermo Chriſtiani ita verus ac fidelis erit, quaſi iuramentum quis dederit. Et propterea (ſicut exponit ſanctus Auguſtinus) intelligitur præcepiſſe Dominum, ne iuretur: ne quisquam, ſicut bonum, appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi per conſuetudinem delabatur ad periurium.. Proinde etiam ſanctus Iacobus Apoſtolus, confirmans ſententiam Domini de ipſo ſacramento: *Ante omnia*, inquit, *fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: eſt, eſt, non, non: vt non ſub iudicio decidatis. Quum autem aliquis iurauerit, conſiderandum eſt non ſolum cui, ſed per quem iurauerit, conſtrictus perinde diuini atteſtatione nominis. Atq; ideo, qui iuramentum contempſerit, illum procul dubio deſpicit, per quem iurauit: illique iniuriam facit, cuius nomini credidit aduerſarius, immo non aduerſus, ſed amicus.* Vnde per ſupradictum Prophetam Ezechielem comprobans Dominus iuramentum, quod fecerat Sedechias Regi Babylonis, & irritum fecerat, ſuum magis, quam alterius fuiſſe! *Morietur*, inquit, *in præuaricatione, qua deſpexit me.* Periuri quippe regnum Dei non poſſidebunt, ſicut dicit Apoſtolus, immo per Apoſtolum Dominus: qui plane beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ, dedit ius ligandi atque ſoluendi: ſed vincula peccatorum, non vt ſolueret ſacramenta diuinarum ſcripturarum. Quod ipſe etiam confirmaſſe legitur ſanctus Petrus in libro de Ordinatione ſancti Clementis, vbi commendat hæc diligenter obſeruanda omnibus Chriſtianis: *Veruntamen illud*, inquiens, *eſt, quod præ cæteris omnibus vobis cupio in commune ſeruari, vt concordiam teneatis, per quod ſolum poteſtis portum quietis intrare, & ciuitatem Regis ſummi, quæ pax nominatur. Clementem autem hunc Epiſcopum vobis ordino, & datam mihi a Domino poteſtatem ligandi & ſoluendi trado, vt de omnibus, quæcunque decreuerit in terris, hoc decretum ſit & in cœlis. Ligabit enim, quod oportet ligari, & ſoluet, quod expedit ſolui, tanquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam nouerit.* Ecce, qualem

ſanctus

ſanctus Petrus a Domino poteſtatem accepit ligandi atque ſoluendi, talem & ipſe tradidit eius ſucceſſori, ſcilicet in his, quæ oportet ligari; & expedit ſolui: non vt ſoluat aliquis Scripturam Domini, quæ non poteſt vlla virtute conuelli: quoniam firmum fundamentum Dei ſtat, ſicut Apoſtolus affirmat. Et propterea ipſe ſanctus Petrus de talibus inſtruens beatum Clementem, & per eum omnes ſucceſſores ſuos, repetit, & dicit: *Tu*, inquiens, *(vt dixi) quæ oportet ligabis: & quæ expedit, ſolues.* Ex his certe omnibus manifeſtum eſt, ſupradictum Papam Hildebrandum iniuſte pariter, & indigne impoſuiſſe hanc notam vel Zachariæ, vel Stephano, religioſis vtique Pontificibus Romanæ Eccleſiæ, vt alicuius horum exemplo, vel vllius ſacræ Scripturæ teſtimonio poſſet abſoluere a iuramento, quod fidem iurauerunt Regi ſuo vel Principes vel milites Reipublicæ. Qui enim ſoluit pactum, nunquid effugiet? *Viuo ego*, dicit Dominus: *quoniam iuramentum, quod ſpreuit, & pactum, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius.*

Cap. V.

Sequitur in ſupradicta Hildebrandi Papæ ſcriptura eiusmodi teſtimonium, quod legitur in libro de Ordinatione ſancti Clementis, beatum Petrum dixiſſe ad populum: *Vt ſi pontifex Romanus alicui offenſus fuerit pro delictis ſuis, cæteri non debeant ei eſſe amici, vel eum alioqui vnum eſſe ex illis, qui exterminare volunt Eccleſiam Chriſti, quisquis amicus fuerit ei, qui eſt huiusmodi.* Certe non dixit hoc beatus Petrus de quolibet Rege vel Imperatore: ſed per hæc facit quemlibet de turba populi citius redire ad ſatisfactionem pœnitentiæ, quando viderit ſe deſtitutum eſſe amicorum ſuorum ſocietate, colloquio & amore. Nam vt quemlibet Chriſtianum Regem prætermittam s, ecce quid pro impiiſſimo etiam Nerone ſcribit ipſe ſanctus Petrus; *Deum timete, Regem honorificate:* ſcilicet vt in hoc timor Dei comprobetur, ſi quilibet Rex honorificetur. *Chariſſimi*, inquit, *ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Quia ſic voluntas Dei eſt, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes militiæ libertatem: ſed ſicut ſerui Dei, omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.* Et beatus quidem Apoſtolus Paulus: *Obſecro*, inquit, *primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum & acceptum eſt coram ſaluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Non enim poteſtas, niſi a Deo: quæ autem ſunt, ordinata ſunt a Deo, ad vindictam quidem malorum, laudem vero bonorum.* Et cætera, quæ dicta ſunt ſupra. Sed alia nunc inſcripta ſunt decreta contra Regem, immo contra Dei ordinationem, vt ſi pontifex Romanus Regi offenſus fuerit pro delictis ſuis, cæteri non debeant ei eſſe amici, vel eum alloqui: alioqui vnum eſſe ex illis, qui exterminare volunt Eccleſiam Chriſti, quisquis amicus fuerit ei, qui eſt huiusmodi. Nec eſt inſcriptio, quæ ſimilitudinem quandam videtur operata eſſe in agro Dominico, iuxta quod dicit Dominus in Euangelio, quoniam in diuini medio ſeminis zizania ſuperſeminauit inimicus homo. Notum eſt enim his, qui experti ſunt, præcipue autem his, qui diuiſionem Eccleſiæ doluerunt, qualiter multi non ſolum laicorum, ſed Epiſcoporum atque clericorum, ſiue monachorum, habentes quidem zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam (ſicut ait Apoſtolus) ſuſpenderunt ſe, ac ſegregauerunt a communione totius orbis Eccleſiarum, quotquot communicant noſtri temporis Regi Francorum, & Imperatori Romanorum; ipſique exigentes a nobis, non nos ab ipſis, verentur nobis communicare vel in colloquio, vel in pacis oſculo, vel in orationis ſtudio. Proinde quum ſuperior ſermo ſatis demonſtrauerit, nimis eſſe contrarium diuinæ ordinationi, pariterque eccleſiaſticæ paci, poteſtatibus non ſubiacere ſublimioribus: de cætero quæramus, ſi iuſta fuerit illa offenſio Papæ aduerſus Regem, qualis certe diuiſit Eccleſiæ vnitatem, pro cuius ſcilicet vnitatis amore totum agimus, quicquid horum loquuti fuerimus, non pro defenſione partis alterius: quandoquidem partes in Eccleſia nolit eſſe Deus,

quo-

quoniam totum Eccleſiæ corpus, cuius caput eſt Chriſtus, redemit ipſe Chriſtus. Idque vbi non eſt totum, quod dicitur catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia; ibi non eſt Chriſti, ſed malignantium Eccleſia, quæ diuiſa eſt in parte aliqua.

Cap. VI.

Ecce enim idem, de quo agitur, Papa Hildebrandt, ſuſcepit aliquando in accuſatione Regis ſcripta hoſtium ſuorum, & proinde excommunicauit eum: quandoquidem ſacri Canones conſtituant, non poſſe aliquos, qui ante heſternum diem, aut nudiuſtertius inimici fuerunt, vel accuſatores, vel teſtes fieri: nec debere per ſcripta vllius accuſationem ſuſcipi, nec accuſatorem abſente aduerſario audiri. Sed Rex profectus eſt in Italiam, ſatisfacturus Romano Pontifici pro culpis, quibus ſe excommunicauerat, & quaſi priuatum regno iam effecerat, depoſitoque cultu regio, & habitu, ſupplicem ſe per omnia ac pœnitentem obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenſo deſtitit, donec in gratiam cum Papa rediit, & ad comprobandum eccleſiaſticæ reconciliationis teſtimonium ſacram communionem corporis & ſanguinis Domini de manu pontificis accepit: menſam cum eo adiit, ac deinde dimiſſus eſt in pace: qualem ſcilicet pacem Iudas ſimulauit, non qualem Chriſtus reliquit. Aderat enim & legatio hoſtium ſuorum, quærentium omnibus modis interrumpere initium hoc reconciliationis pactum, quibus Papa reſcripſit talibus verbis: *Ne ſolliciti*, inquiens, *ſitis, quoniam culpabiliorem eum reddo vobis.* Certe culpabiliorem facere aliquem, præcipue autem Regem, quem præcipit Petrus Apoſtolus honorificare, hoc non eſt oues Chriſti paſcere. Culpabiliorem, inquam, facere præcipue eum, quem pœniteat culpabilem exiſtere, hoc non eſt ſacerdotem Domini eſſe: cum ipſe in Euangelio Dominus dicat, gaudium fieri in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Nunquid terribile, quod & illud ſacramentum corporis Domini contemnitur, quo Rex ad altare in teſtimonium eccleſiaſticæ reconciliationis communicatur? quod certe ſacramentum pietatis ſignum quoque eſt vnitatis, & vinculum charitatis. Sed *ne ſolliciti*, inquit, *ſitis, quia culpabiliorem eum reddo vobis.* Et ſi Rex, qui per ſeipſum culpabilis extitit, per Papam culpabilior redditur, quis eorum maioris culpæ reus tenetur? Hoc quæſo conſiderate & tenete. Ecce autem proprie ſunt regum quædam ornamenta, ſicut corona & purpura, atque alia regni inſignia, a quibus regem abſtinere ad arbitrii ſui tempus decreuit Papa, huius ſcilicet intentionis gratia: vt ſic aut contemptibilior eſſet ipſius Regis in regno perſona, donec roboraretur regnum, quod iam parabatur in electione alterius regis, dum fuerat ipſe legitimus rex in Italia: aut ſi non permiſſus a ſe regalia reſumeret ornamenta, certiorem perinde haberet exercendæ circa eum cauſam excommunicationis: quod videtur non eſſe officium pietatis, nec ſignum concordiæ & vnitatis. Vnde ſanctus Papa Gregorius ſcribit ita in Homeliis, & ita docet, *vt ipſa hac ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuet, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubiectorum moribus exercet.* Rex autem reuerſus de Italia, inuenit nouum Regem, & hoſtes multiplicatos ex abſentia ſua, ex quorum manu abſtulit cornu principatus ſui, diuina auxiliante gratia, pariterque annitente proniſſimo in ſe principum fauore, quorum Deus retigerat corda. Iam quidem exhibuerat Romano pontifici iuxta primatum Romanæ Eccleſiæ debitum honorem & obedientiam, perferendo humiliter excommunicationis ſententiam, vt deinde ſatisfaciendo conſequenter poſſet promereri reconciliationis gratiam. Sed cum ipſe hoc ageret, & totus in eo eſſet, vt eiuſdem Romani Pontificis adiutorio (qui ad hoc ordinatus eſt, vt ſit princeps pacis) regnum pacificaret, pariterque Eccleſiam Chriſti in vnitatem redigeret, & ea, quæ diſperſa ſunt, in vnum congregaret: ecce in quem totam ſpem poſuerat, aduerſarium ſentiebat, vtpote qui non ſibi vel ſuo regno, ſed hoſtibus contra ſe conſulebat, opemque ferebat, vt eum aut expellerent, aut omnino perderent: quale officium non eſt eorum, de quibus a Domino dicit Propheta: *Quam ſpecioſi*, inquiens, *pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.* Igitur Chriſtus pax eſt, & hæreditas Eccleſiæ; pax eſt: quoniam Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, & eſt mater omnium noſtrum, viſio pacis interpretatur: vnde & nihil aliud patria noſtra, niſi pax vocatur. Qui autem

Lamb. Schafn. 1077, Auentinus A. Boi. 5. c. 14. n. 9.

contra

contra pacem facit, aduersus Christum & Ecclesiam facit. *Qui enim*, inquit, *mecum non est, aduersum me est: & qui mecum non colligit, dispergit:* hoc est, vnitatem Ecclesiæ scindit: quoniam quidem nemo nisi intra vnitatem Ecclesiæ saluari poterit. Præterea contra Christum quoque & Ecclesiam facit, quicunque terminos patrum suorum transgressus fuerit: hoc est, constitutiones canonum excesserit, qui constituunt, & constituendo describunt, vt nemo rebus suis aut honore spoliatus possit accusari, vocari, iudicari, siue damnari. Quæ quum ita sint, & nec inter catholicos reputandi sunt, qui sanctorum Patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos transgressi fuerint: quomodo poterit Rex iuxta minas supradicti Papæ Hildebrand iudicari vel damnari? quum nec inferior aliquis possit accusari, vel vocari, quamdiu spoliatus est rebus suis, vel aliqua parte honoris sui. Proinde magnum sit scandalum viris secularibus, quando viderint despici sacros Canones ab ecclesiasticis dignitatibus: ideoque videtur hoc contigisse, vt congruus honor ac reuerentia non exhibeatur Episcopis, qui Superintendentes dicuntur ex Græca loquutione. *Deum*, inquit Apostolus, *timete, regem honorificate.* Alioqui puta etiam de ipso Principe sacerdotum eo modo sensisse Regem, quo legimus scite loquutum fuisse Domitium Oratorem: *Cur ego*, inquit, *te habeam vt Principem, quum tu me non habeas vt senatorem?* Et Dominus in Euangelio: *Omnia quæ vultis*, inquit, *vt faciant vobis homines, eadem & vos facite eis. Hæc enim*, ait, *lex, & Prophetæ.* Sed sæpe dictus, ac sæpe dicendus Papa Hildebrand, Regem, quem beatus Petrus Apostolus præcipit honorificare: hunc ille quærit ita inhonorare, vt velit omnes, si fieri possit, auertere ab eius communione. Huius rei gratia scripsit illud quoque capitulum, ad confirmandos animos partium suarum, vel ad multiplicandos homines earundem partium: vt si Pontifex Romanus alicui offensus fuerit pro delictis suis, cæteri non debeant ei esse amici, vel eum alloqui.

Hinc ducta est quæstio, de qua huc vsque tractauimus: scilicet, si iusta fuerit hæc offensio circa regem, vel digna Romano Pontifici, vicario sancti Petri, qui dicitur a Petra, quæ est Christus: quum id actum sit ex inscriptione capituli illius, vt plurimi episcoporum, clericorum, monachorum & sacrorum suspenderunt se, ac segregauerunt a communione totius orbis Ecclesiarum, quotquot communicant Regi Francorum, & Imperatori Romanorum: ita vt exeuntes a nobis, non nos ab ipsis, vereantur nobis sociari vel in colloquio, vel in pacis osculo, vel in orationis studio. Sed pro eiusmodi scribit sanctus Papa Gregorius in libro de Pastorali cura: *Quum rector*, inquiens, *se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat: ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & quum fortasse sapiens videri desiderat, vnitatis compagem insipienter abscindat.* Ecce autem nostri temporis Gregorius Papa, qui & Hildebrandt, quum aliquando os suum aperuit, Ecclesiam diuisit, & præter ea, quæ dicta sunt supra, propheticam ollam ab aquilone in tantum accendit, vt per hos xvtt. aut eo amplius annos, vbique sint in regno Romani imperii bella & seditiones, Ecclesiarum & monasteriorum incendia & destructiones, & vt sit Episcopus aduersus Episcopum, clerus aduersus clerum, populus aduersus populum; immo filius aduersus patrem, & pater aduersus filium, & frater aduersus fratrem. Hinc sanctus Cyprianus Episcopus & martyr, loquitur inter alia plurima de vnitate Ecclesiæ: *Quam sibi*, inquiens, *pacem promittunt inimici fratrum? Quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? Secum esse Christum, quum collecti fuerint, opinantur, qui extra Ecclesiam colliguntur? Qui enim pacem Christi, & concordiam rumpit, aduersus Christum facit. Qui alibi præter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spargit. Occidi talis potest, coronari non potest: quia talibus, si etiam animas posuerint, non erit illa fidei corona, sed perfidiæ pœna. Vnitatem enim*, inquit, *qui non tenet, non tenet legem, non tenet patris & filii fidem: vitam non tenet, & salutem.* Inter hæc vide studium & affectum istius boni pastoris, & quantum explicuerit iste sanctus Cyprianus intimæ dilectionis circa miseriam eorum, quos videt iacere in periculis, quos cernit lapsos esse in peccatis, quos intelligit decidisse a stabilitate fidei, & Chri- *Cap. VII.*

ſtianæ religionis, qui ſic loquitur in libro de Lapſis: *Quid faciam, dilectiſſimi fratres, fluctuans vario mentis æſtu? Quid, aut quomodo dicam? lachrymis magis, quam verbis opus eſt, ad exprimendum dolorem, quo corporis noſtri deflenda eſt plaga, quo populi aliquando numeroſi multiplex lamentanda eſt iactura. Quis enim ſic durus ac ferreus, quis ſic fraternæ charitatis oblitus, qui inter ſuorum multiformes ruinas, & lugubres ac multo ſqualore deformes reliquias conſtitutus, ſiccos oculos tenere præualeat, nec erumpente ſtatim fletu prius gemitus ſuos lachrymis, quam voce promat? Doleo, Fratres, doleo vobiſcum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria, & ſanitas priuata blanditur, quando plus paſtor in gregis ſui vulnere vulneratur. Cum ſingulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera luctuoſa participo. Cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo, iaculis illius graſſantis inimici mea ſimul membra percuſſa ſunt, ſæuientes gladii per mea viſcera tranſierunt. Immunis ac liber fuiſſe a perſecutionis incurſu non poteſt animus in proſtratis fratribus, & me proſtrauit affectus.*

Cap. IX.

Hæc beatus Cyprianus martyr loquitur, qui nimio pietatis affectu miſeriis aliorum compatitur, qui ſuper diuerſis Eccleſiæ periculis dolet ac triſtatur, iuxta quod illius mulieris commota ſunt viſcera ſuper filio ſuo, quem voluit ficta mater, ſicut legitur in libro Regum, diuidi Solomonis gladio, ne vel ſibi viueret, vel propriæ matri: quod ſcilicet exemplum verus pacificus noſter Dominus Ieſus Chriſtus voluit contingere in figuram noſtri, vt ex hoc diſcernantur filii alieni gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Sic enim ſanctus Ambroſius docuiſſe legitur, vt quando incerta ſunt iudicia de falſis Eccleſiæ filiis, per ſpiritum diſcernantur: quem ſcilicet ſanctum Ambroſium inducit prædictus Papa Hildebrand in ſcriptura ſua, dicens eum excommunicaſſe Theodoſium imperatorem pro culpa ſua quadam, vt ſic quoque ſtatuat & confirmet partium ſuarum ſchismata. Sed ipſe quoque ſanctus Ambroſius Eccleſiam non diuiſit, ſed ea quæ Cæſaris ſunt, Cæſari, & quæ Dei, Deo reddenda eſſe docuit: qui Theodoſium quidem imperatorem compulſum tumultu quorundam, qui ei cohærebant, vindicare Theſſalonicenſium ſcelus grauiſſimum, Eccleſiaſtica coercuit diſciplina, quem inter alia eruditionis verba alloquitur ita, ſicut in Eccleſiaſtica loquitur hiſtoria, quæ dicitur Tripertita: * *Coæqualium hominum, & conſeruorum princeps es, o Imperator: vnus autem omnium eſt Dominus, Rex omnium, & Creator, cuius nunc ſcipe vinculum pro cæde populi, non præcedente iudicio, perpetrata: quoniam medicina hæc eſt ſanitatis maxima.* At imperator inquit: *Tuum opus eſt & docere, & medicamina temperare: meum vero, oblata ſuſcipere.* Tunc Ambroſius admonuit legem ** cautum ſancire in poſterum, *vt ſententiæ principum ſuper animaduerſione differrentur ab executoribus in diem trigeſimum, quo locus miſericordiæ, vel ſi res tuliſſet, pœnitentiæ non periret.* Paruit imperator Theodoſius, & vinculum eius ſoluit Ambroſius. Qui etiam locorum differentiam in Eccleſia tunc docuit, quando eidem imperatori poſt oblatum munus ad altare, iuxta quod in Conſtantinopolitana Eccleſia ſolitus erat agere, ſuſtinenti, intra cancellos ſacrorũ perceptionem myſteriorum remandauit per Archidiaconum: *O imperator, interiora loca tantum ſacerdotibus ſunt collata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittuntur: purpura namque imperatores facit, non ſacerdotes.* Et in hoc quoque mox egreſſus imperator paruit, ipſamque communem cum cæteris expectationem deinceps ſeruauit, admodum lætus, vtpote enutritus diuinis eruditionibus: quod vix tandem (ſicut ipſe ait) diſcere ei contigerit, quæ differentia ſit imperatoris & ſacerdotis: & quod vix iam inuenerit magiſtrum veritatis. Ecce illa excommunicatio, quam vtilis erat Eccleſiæ pariter, atque ipſi imperatori Theodoſio: quæ nume in ea, de qua agitur, Scriptura prodendi ſchiſmatis ponitur exemplo, quo ſeparentur principes, vel milites reipublicæ, ab imperatoris ſui conſortio ſimul & obſequio. Neque enim tale aliquid tentauerit ille murus & turris validiſſima Eccleſiæ, Ambroſius, quando etiam pulſabatur pro ſtudio hæreticorum Valentiniani *** imperatoris, & matris eius Iuſtinæ minis atque verberibus. Vnde & inter alia virtutum ſuarum inſignia loquitur de eo digna memoriæ ſcri-

Theodoretus Hiſt. eccl. 5. c. 18, P. Diaconus hiſt. miſc. lib. 13, Nicephorus H. E. 12. c. 41, Sozomenus H. E. 7. c. 25, Ruſinus 2. c. 18, Ambroſius o-rat. fun. de obitu Theodoſii tom. 3. f. 58, lib. 5. ep. 28, Compil. Chronol. ad a. 384, Sig. Gembl. 391, Chron. Sax. 381, Otto Friſ. 4. c. 18, Conr. Vrſp. pag. 122, Gobel. Perſona æt. 6. c. 19. 20, Rechenbergii diſſ. de Theod. excommunicatione.

** lib. 9. c. 30.*
*** l. 20. C. de pœnis.*

**** Theodoretus Hiſt. Eccl. 5. c. 13, Sig. Gembl. 388.*

ſcriptura : *Venerandus*, inquiens, *Ambroſius pro catholicæ fidei vnitate, non cum cæteris, ſed pro cæteris mori elegit.* Non enim cum pereuntibus perire voluit: ſed vt ſaluarentur alii, ipſe ſe periculo ſæpiſſime dedit. Et cum mandaretur ei ab imperatore, tradi baſilicam : reſpondit, *Nec mihi*, inquiens, *fas eſt tradere, nec tibi accipere Imperator expedit : igitur noli grauari, vt putes te in mea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere : nolite extollere : ſed ſi vis diutius imperare, eſto ſubditus Deo : quoniam ſcriptum eſt : Quæ Deo, Deo, quæ Cæſari, Cæſari. Ad imperatorem*, inquit, *palatia pertinent : ad ſacerdotem Eccleſiæ.* Satis indicant hæc vel pauca de plurimis ſancti Ambroſii dicta, vel facta, qualis & quanta in Eccleſiaſticis rebus ac diſciplinis debeat eſſe diſcretionis obſeruantia: ne per negligentiam ipſius diſcretionis matris omnium virtutum, aliqua oriantur ſcandala. Veruntamen, *Væ*, inquit, *homini illi, per quem ſcandalum venit.* Magna quidem ſunt ſcandala, hæreſes atque ſchiſmata: quæ oſtendit Apoſtolus aut eadem eſſe, aut æqualia : *Conuenientibus*, inquit, *vobis in vnum in Eccleſia, audio ſciſſuras eſſe, & ex parte credo. Nam oportet hæreſes eſſe : vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.* Hinc & beatus Gregorius in XVIII. libro Moralium. *Alii*, inquit, *praua de Deo ſentiunt, alii recta de authoritate tenent : ſed vnitatem cum fratribus non tenent : illi errore fidei, iſti vero ſchismatis perpetratione diuiſi ſunt.* Vnde & in ipſa prima parte Decalogi vtrarumque partium culpæ exprimuntur, cum diuina voce dicitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua*, atque mox ſubditur : *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, qui enim de Deo peruerſa ſentit, liquet profecto, quia Deum non diligit. Qui vero de Deo recta ſentiens, a ſanctæ Eccleſiæ vnitate diuiſus eſt, conſtat profecto, quia proximum non amat, quem habere ſocium recuſat. Et ſi quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt : ſicut ſanctus Ioannes Apoſtolus ait. Igitur magna ſunt ſcandala, hæreſes, & ſchiſmata: de quibus & dicitur in Euangelio, *quoniam mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala.* Regnum Dei hoc, & Eccleſia Dei, angeli Dei, hi ſunt annunciatores verbi Dei: quales fuerunt Ambroſius atque Innocentius, ſacerdotes Dei, quorum vnum introducit in ſcriptura ſua ſæpe dictus Papa Hildebrant excommunicaſſe Theodoſium Imperatorem, alterum vero Arcadium imperatorem. Quare hoc ſcripſerit, & quare in agro Dominico hoc ſeminauerit, bene quidem intelligunt, quibus adhuc cum cæteris Chriſti fidelibus integra manet Chriſtiana fraternitas: quibus circa vnitatem Eccleſiæ & ſyncera charitas, qua ſcilicet charitate concordat membrorum vnitas. Sicut enim in vno corpore, ait Apoſtolus, multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Ergo noſtri non eſt propoſiti, ſingulas illius Papæ ſententias per totum deſcribere: ſed tantum ea commemorare, quæ videntur præcipue quidem poſſe ſimplices fratrum animos ad ſtudium ſchismatis confirmare : quæ etiam poſſunt nos ipſos inde ſcribentes, aut alios legentes, in bonum ædificare : qui dum conuertimus ſtudium noſtrum ad cognitionem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, intelligimus ſane per vnctionem ſancti Spiritus, qui docet nos de omnibus, quomodo oporteat nos conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viuentis, columna & firmamentum veritatis.

Scriptum eſt enim, *quod Innocentius Papa Arcadium imperatorem excommunicauerit, eo quod in depoſitione ſancti Ioannis Epiſcopi conſenſerit :* ſed vnde hoc aſſumptum ſit, nos quidem adhuc incertum tenemus : ſed hoc pro certo nouimus, quod nec in geſtis Romanorum pontificum inuenitur, vbi geſta pariter eiusdem Innocentii deſcribuntur : nec in libro decretorum eius reperitur, nec in Tripertita hiſtoria, vbi plus quam alibi legimus de illius depoſitionis ſententia. Veruntamen Epiſcopi qui ipſum Ioannem depoſuerant, catholici erant: vnde Gelaſius Papa in libro contra fautores Agathi, vbi ſcribit, quod Apoſtolica ſedes more maiorum, etiam ſine vlla ſynodo præcedente, exoluendi, quos ſynodus iniqua damnauerat, & damnandi, nulla exiſtente ſynodo, quos oportuit, haberet facultatem: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Ioannem Conſtantinopolitanum, Synodus etiam catholicorum præſulum certe damnauerat : quem ſedes Apoſtolica*

poſtolica etiam ſola, quia non conſenſit, abſoluit. Dicitur autem Arcadius imperator excommunicatus fuiſſe, eo quod conſenſerit in beati Ioannis epiſcopi depoſitionem. Sed quamuis pari ſententia conſtringat Apoſtolus eos qui faciunt, & qui conſentiunt facientibus: tamen iuxta humanam rationem leuioris quodammodo culpæ eſt, qui conſenſerit, quam qui facit. Et cum illi præſules, qui depoſuerunt prædictum pontificem, ſint plane catholici, iuxta ſententiam ſancti Papæ Gelaſii: Arcadius imperator conſentiens facientibus ipſe meruit ſpecialiter excommunicari, vel damnari? Certe multa ſunt Arcadii imperatoris priuilegia, quæ recipit Eccleſia, vtpote ſibi valde neceſſaria, ſicut teſtatur liber Chriſtianorum imperatorum *de fide catholica*, ideoque non repellit eum a communione ſua.

Cod. Theodoſ. XVI. tit. I. *Iuſtin.* lib. I. tit. I.

Conſtituit namque cum fratre ſuo Honorio ſupplicante Eccleſia, vt quæcunque a parentibus ſuis Imperatoribus Chriſtianis ſtatuta ſunt diuerſis temporibus, circa ſacroſanctas Eccleſias maneant inuiolata atque incorrupta, nihilque a priuilegiis immutetur: ſed omnibus qui Eccleſiis deſeruiunt, tuitio deputetur. *Si quis autem,* inquit, *in hoc genus ſacrilegii proruperit, vt in Eccleſias catholicas irruens, ſacerdotibus & miniſtris, vel ipſi diuino cultui, locoque aliquid importet iniuriæ: ſi non poterit per procuratorem prouinciæ comprehendi, dignus videlicet talis capitali ſententia puniri, ſit cunctis non ſolum liberum, ſed & laudabile, factam atrociter ſacerdotibus aut miniſtris iniuriam veluti publicum crimen perſequi.*

L. 11. C. Theod. & l. 10. *Iuſt. de Epiſc. & cler.*

Conſtituit quoque, Eccleſia teſte, iuxta edictum priorum Imperatorum, *omnes quos clementiæ ſuæ regeret temperamentum, in tali religione verſari, quem diuum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vsque adhuc ab ipſo inſinuata declarat: vt ſcilicet ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamque doctrinam patris & filii & Spiritus ſancti, vnam deitatem ſub pari maieſtate & ſub pia trinitate credamus, nihil diſſonum profana diuiſione facientes: ſed trinitatis ordinem perſonarum aſſertione, ac diuinitatis vnitatem catholica religione venerantes: reliquos autem, qui ab eorum, quos commemoratio ſpecialis expreſſit, fidei communione diſſentiunt, vt manifeſtos hæreticos ab Eccleſiis expelli: neque his penitus poſt hæc obtinendarum Eccleſiarum, pontificumque facultatem permitti, vt veræ ac nitidæ fidei ſacerdotia caſta permaneant: nec poſt euidentem,* inquit, *præcepti noſtri formam malignæ locus detur aſtutiæ.*

Lib. 1. & 3. Theod. de fide Catholica.

Et iterum: *Qui diuinæ,* ait, *legis ſanctionem aut neſciendo confundunt, aut negligendo violant & offendunt, ſacrilegium committunt.*

L. 25. C. Theod. de epiſcopis.

Conſtituit etiam Arcadius cum fratre ſuo Honorio, Eccleſia teſte, *vt ſi quis ſacerdotum contra quietem publicam aliquid moliri fuerit deprehenſus, ſecundum legem diuinæ memoriæ Gratiani vitam agat, centum millibus ſit ab eorum cœtibus ſeparatus, a quorum eſt ſocietate diſcretus.*

L. 2. C. Th. de electione iudicii epiſcopalis.

Et poſt plurima Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſtatuta: *Edictum,* inquit, *quod de vnitate per Africanas regiones clementia noſtra direxit, per diuerſa etiam loca proponi volumus, vt omnibus innoteſcat, Dei omnipotentis vnam & veram fidem catholicam, quam recta credulitas confitetur, eſſe retinendam.*

L. 2. de religione.

Omnes autem, inquit, *hæreticos atque ſchismaticos, & cæteros catholicæ Eccleſiæ aduerſarios exterminari præcipimus primo ab aſpectu Romanæ vrbis, deinde ab omnibus Eccleſiis, vt eis nihil ex moribus, nihil ex legibus ſit commune cum catholicis: quoniam quod in religione diuina praue committitur, ad iniuriam omnium refertur.*

L. 4. C. Th. de Hæreticis.

Neque vero hæreticorum, inquit, *dementia ſiue ſchismaticorum pertinacia conetur vlterius perpetrare, quæ reperit: neque eis illicita habere concilia, ſiue profana vsquam docere aut diſcere præcepta licitum ſit: neque antiſtites eorundem audeant fidem, quam non habent, inſinuare: nec miniſtros, cum ipſi non ſint miniſtri Dei creare.*

L. 24. C. Th. de hæreticis.

Quo-

Quoties autem, inquit, *de religione agitur, episcopos conuenit iudicare: in cæteris vero causis, quæ ad vsum publici iuris pertinent, legibus oportet obtemperare.* L. 1. C. Th. de religione.

Constituit etiam idem Arcadius imperator, cum fratre suo Honorio, æque catholico Imperatore, Ecclesia supplicante, vt quicquid a diuis Principibus *constitutum est, vel si quæ singuli quique antistites pro causis Ecclesiasticis impetrarant, sub pœna sacrilegii æternaliter conseruentur.* Quorum vnus antistes Romanus, scilicet Bonifacius, scripsit inter cætera ad eundem Honorium verbis supplicibus: *Ipsa,* inquiens, *Ecclesia deuotionem tuam Christianissime imperator meo quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu, quam Christus Deus noster vestri fidus rector & gubernator imperii, vni desponsatam sibi, & intactam virginem seruat, ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempestatis insolitæ tumore turbari, glorioßissime & tranquillissime imperator Auguste:* & cætera, quibus idem Papa precatur, vt a Principe hoc quoque constituatur. *Quatenus in vrbe Roma nunquam per ambitum antistes ordinet.* Cui inter alia rescripsit Imperator Honorius: *Illud,* inquiens, *pietati nostræ satis placuisse cognosce, quod sanctimonia vestra sollicita est de Ecclesiarum aut populi perturbatione: proinde volumus id ad cunctorum clericorum notitiam peruenire, vt sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum; ac si duo contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem: sed illum solum in sede Apostolica permansurum, quem ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit. Vnde id obseruandum est, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostræ admonitione custodiant, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit nulli partium sua studia profutura.* L. 47. C. Th. de episcopis & clericis. *Goldast.* Const. Imp. Tom. 3. p. 592.

Cap. X.

Hæc pauca de plurimis constitutionibus Ecclesiasticis siue Honorii siue Arcadii imperatorum (exempli gratia) descripsimus, vt pariter recognoscamus, qualis, & quam vtilis fuerit Ecclesiæ Arcadius, qui nunc pro condendi schismatis studio inducitur fuisse excommunicatus siue damnatus: quandoquidem certis manifestum sit indiciis, beatum Papam Innocentium, qui dicitur eum excommunicasse, Ecclesiasticas iuxta disciplinam sacerdotum nosse pariter & obseruasse regulas, quarum vna vel præcipua est de concordia regum atque sacerdotum: quia *omnes res,* inquit sanctus Leo Papa, *tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & regia & sacerdotalis defendit authoritas.* Ipse enim Innocentius scribit in XXIII. capitulo Decretorum suorum, de reipublicæ etiam administratoribus: *Quæsitum est,* inquiens, *super his qui post baptismum administrauerunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem sententiam protulerunt, de his* (inquit) *nihil legimus a maioribus definitum: meminerant enim adeo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod authore Deo viderent esse concessum? De his ergo ita, vt hactenus seruatum est, sic habemus, ne aut disciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur: ipsis autem in rationem reddendam gesta sua omnia seruabuntur.* Notate autem diligentius hæc beati Innocentii verba, quæ vel sola videntur sufficere contra illius Papæ Hildebrandi scripta, quæ ipse non præuidebat posse destrui per ipsa sanctorum Patrum exempla, quibus contendebat firmare partium suarum studia. Dum enim docuit regi Francorum contradicendum, & non communicandum esse, cui potestas a Deo concessa est hæreditaria successione, videtur Dei ordinatione restitisse: qui etiam ipsum Dei ministrum, cui gladius est permissus ad vindictam noxiorum, dum studuit gladio aduersariorum deiicere, non solum duplicauit gladium (iuxta quod in Ezechiele legitur) vel triplicauit: sed & multiplicauit, & non solum diuisit populum Christianum, sed & sacerdotia, vt multi sint Episcopi in parte ista, plurimi autem in parte altera. Vnde & supradictus Papa Innocentius: *Si instituta,* inquit, *Ecclesiastica (fratres) plena fuerint vigilantia ab omnibus Dei sacerdotibus obseruata, cessabit ambitio, conquiescet dissensio, hæreses & schismata non emergent, locum non accipiet diabolus seuiendi, manebit vnanimitas, iniquitas superata* c. 23. qu. 4. c. 45.

calcabitur veritas ſpirituali feruore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate animi concordabit, implebitur & dictum Apoſtoli: Vt vnanimes vnum ſentientes permaneamus in Chriſto, nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vindicantes: non hominibus, ſed Deo noſtro, ſaluatori placentes, cui honor eſt & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. XI. Atque iterum idem Innocentius Papa ſic certe in exemplum ait: *Solicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpe pertulimus, imperatore præſente, cum pro pace Eccleſiarum ſæpe rogaremus, cupientes eos in noſtra recipere viſcera, qui requiſiuerunt ſanitatem, ne diu membra ab vnitate corporis haberentur aliena.* Qui etiam (vt ſupradictum eſt) loquens de miniſteriis poteſtatum: *Quomodo maiores,* inquit, *noſtri reprehenderent factum, quod authore Deo videtur eſſe conceſſum? De his ergo poteſtatibus, vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habemus, ne aut diſciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur, quibus certe in rationem reddendam geſta ſua omnia ſeruabuntur. Nullatenus enim,* inquit, *condemnari poteſt humano examine, quem Deus ſuo iudicio reſeruauit.* Ecce quomodo talis ille Apoſtolicus, aliorumque ſimul Apoſtolicorum conſenſus, errorem eorum, quotquot reprehendunt poteſtates a Deo ordinatas, deſtruxit: *Et ſi iterum quæ deſtruxi,* inquit, *reædifico, prævaricatorem me conſtituo.* Proinde lectoris prudentia pariter & diligentia attendat, ſi cum ſcriptura ſancta huius Innocentii, ſermo Hildebrandi Papæ conueniat, qui eum dicit Arcadium imperatorem quaſi iudicatum excommunicaſſe vel damnaſſe, qui etiam hoc addidit, ſcribens pro regis Francorum deiectione, quod beatus Gregorius ita per ſcripturæ ſuæ decretum conſtituerit, *vt ſi quis Regum, ſacerdotum, iudicum, atque ſecularium perſonarum conſtitutionis ſuæ paginam agnoſcens contra eam venire tentauerit, poteſtatis honorisque ſui dignitate careat.* De quibus tandem regibus vult, vt hoc intelligamus, cum nihil tale in ſcriptis illius eximii doctoris Gregorii adhuc legerimus, qui deferebat honorem cui debebat honorem, ſicut docet Apoſtolus: qui non reſiſtebat, nec reſiſtendum docebat poteſtatibus, cum reſiſtens aliquis reſiſtat Dei ordinationi: qui præcipit reddere quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. De quibus, inquam Regibus vult, vt propoſitum illud capitulum intelligamus? nunquid de regibus Francorum, ſiue de Imperatoribus Romanorum? Certe ſanctiſſimus ille Papa Gregorius appellat Romanos imperatores *Dominos ſuos,* & ſe *Seruum eorum:* reges autem Francorum *filios ſuos,* ac ſe *patrem eorum.* Nam cum comperiſſet Simoniacam & neophytorum hæreſes longe lateque prorſus excreuiſſe, ſcripſit inter cætera regibus Francorum, ſicut legitur in tertio libro de vita ipſius Gregorii Papæ: *Paterno vos ſalutantes affectu, petimus præcellentiſſimi filii, vt deteſtabile hoc malum Simoniacæ hæreſis, ac neophytorum, de regni veſtri finibus ſtudeatis prohiberi: & nulla apud vos excuſatio, nulla contra animam veſtram ſuggeſtio locum inueniat: quia facientis procul dubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare.* Et in quarto libro legitur ita ſcripſiſſe inter alia Sabiniano ſuo Conſtantinopolitano diacono, vt hoc loquatur imperatori Mauritio: *Vnum eſt,* inquit, *quod breuiter ſuggeras ſereniſſimis Dominis noſtris: quia ſi ego ſeruus eorum, vellem me in alicuius mortem miſcere, Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet. Sed quia Deum,* ait, *timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miſcere formido.* Igitur Longobardi tunc temporis pagani erant, & inuaſores Italiæ, ac perſecutores Eccleſiæ: & tamen ille ſanctiſſimus Papa Gregorius, noluit pro Dei timore quicquam horum facere, quæ ſupradicta ſunt poſſe efficere: ſcilicet vt Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet: quamuis vel ipſe vel Eccleſia ſuſtinuerint talia ab eis illata incommoda, qualia ſcribit in XVIII. ſuper Ezechielem Prophetam homelia; *Quid eſt iam, rogo, quod libeat in hoc mundo? vndique luctus aſpicimus, vndique gemitus audimus: deſtructæ vrbes, euerſa ſunt caſtra, depopulati ſunt agri, in ſolitudinem terra redacta eſt: nullus in agris incola, pene nullus in vrbibus habitator remanſit: & ipſæ paruæ generis humani reliquiæ adhuc quotidie & ſine ceſſatione feriuntur, & finem non habent flagella cœleſtis iuſtitiæ, quia nec inter flagella directæ ſunt actiones culpæ. Alios*

in

in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergo, quod in hac vita libeat, fratres mei? Si & talem adhuc mundum diligimus, non iam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi Domina esse videbatur, qualis remanserit Roma, conspicitis: immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostium frequentia ruinarum, Vbi iam senatus? vbi populus? Omnis secularium dignitatum ordo extinctus est in ea, & iam vacua ardet Roma. Hæc passa est a Longobardis Ecclesia, hæc passa est & Roma: hæc passus quoque est sanctus Gregorius Papa; qui cum facere posset, vt Longobardorum gens nec regem, nec comites habere, atque in summa confusione diuisa esset, nihil horum facere voluit, quia vir rectus ac timens Deum fuit. *Quia enim*, inquit, *Deum timeo, in morte cuiuslibet hominis me miscere formido.*

Cap. XII.

Sed vt magis ac magis conualescebat ciuilis, immo plusquam ciuilis discordia, per quam nostro quoque tempore facta sunt prope similia, qualia superior sermo demonstrat per Longobardos acta esse in Romana republica, vt tam miserabilis (inquam) confusio rerum conualescat facta nunc per Christianos in Ecclesia: describit ille sæpe dictus Papa Hildebrandt, regem Francorum tunc etiam, nunc imperatorem Romanorum, *Christianæ legis esse contemptorem, Ecclesiarum videlicet atque imperii destructorem, atque hæreticorum authorem & consentaneum, ac propterea a se eum fuisse excommunicatum.* Nos autem confidimus meliora de eo, & speramus in Deo, vt potius sit Christianæ legis amator, Ecclesiarum & Imperii defensor, & hæreticorum atque schismaticorum destructor, si pro contentionis suæ & erroris perseuerantia eorum non potuerit fieri corrector. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia: sicut scribit Marcellinus Papa. Ergo potestas a Deo concessa, reprehensione est plane indigna, de qua Apostolus, immo per Apostolum Dominus hanc regulam constituit: *Deum*, inquiens, *timete, regem honorificate, quoniam & honor regis iudicium diligit.* Sed ille Hildebrandt e contra inhonorauit regem Francorum, & accusauit eum crimine pessimo apud Herimannum Metensem episcopum, intendens ipsum crimen, quo testificatur esse eum Christianæ legis contemptorem, & Ecclesiarum atque imperii destructorem, simul & hæreticorum authorem, & consentaneum peruenire ad notitiam cunctarum Ecclesiarum. Quin potius audiat omnis Ecclesia, quam magna sit iniustitia, Canonum sacrosancta transgredi statuta, de quibus ad Ioannem Larissæum episcopum ita scribit beatissimus Papa Gregorius: *Hæc*, inquiens, *consona sanctis patribus diffinitione sancimus, vt qui sacris nescit aut contemnit obedire canonibus, nec sacris administrare altaribus, nec communionem capere sit dignus.* Ecce enim sancta Romana ecclesia fas habet iudicandi de omni Ecclesia. Sed Fabianus Papa scribit omnibus episcopis: *Nullus*, inquiens, *præsumat vnquam accusator esse simul, & iudex, & testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est iudices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, atque legitimos testes. Iudices autem agent in æquitate, testes in veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam.* Quæ cum obseruari soleant in secularibus quoque iudiciis, nonne multo magis debent obseruari in dispositionibus Ecclesiasticis? Vnde idem qui supra, Fabianus Papa: *Si in rebus*, inquit, *secularibus suum cuique ius & proprius ordo seruandus est, quanto magis in Ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci confusio? Quod hac obseruatione seruabitur, si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur.* Hoc Fabianus Papa scripsit & docuit, & hoc Romana ecclesia quasi diuini Petri voce firmatum tenuit, donec ille Papa Hildebrandt omnia conturbauit, qui regiam potestatem, quam vtpote a Deo concessam defendit catholica Ecclesia, multum per omnem modum inhonorauit. Regem enim, quem honorificari Apostolus præcipit, ipse de pessimo crimine accusauit, quod non probauit. Ipse etiam huius accusationis testis extitit, quia alios testes non adhibuit: ipse etiam iudex extitit, quia Regem se excommunicasse perhibuit, scripsit etiam (sicut supra iam diximus) quod ipse Regi fuerit offensus. Sed eiusmodi vel accusatores, vel testes, catholica Ecclesia non recipit: quoniam Anacletus Papa sic scripsit, & sic docuit:

cuit: *Inoffensus*, inquiens, *accusatorum & testium affectus quærendus est, non suspectus.* Et Callistus Papa: *Nec accusatores*, inquit, *nec testes suspecti recipiantur: neque absente eo, quem accusare voluerit quicunque accusator, credatur. Similiter testes*, ait, *per quamcunque scripturam testimonium perferant: sed præsentes ex his quæ viderunt & nouerunt testimonium dicant.* Igitur sicut Damasus quoque Papa scribit: *Accusatores & iudices iisdem non debent esse: sed per se iudices, per se accusatores, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine.* De quibus etiam inquit: *Omnibus vera semper fiat æquitas, quatenus accusationis & iudicii ac testimonii mercedem per veritatem gestorum consequi valeant.* Quis autem iudicem iudicabit, qui Dei minister est, vindex in iram ei, qui malum agit, quem non sine causa portare gladium Apostolus dicit? *Charissimi*, inquit, *subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quoniam sic voluntas Dei est, vt benefaciatis, & obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem: sed sicut serui Dei omnes honorificate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.* Hæc quidem potestas, quæ a Deo ordinata est, & quæ iubetur honorificari, vbi tandem debet iudicari? vtrum in ecclesia, an in curia? Si in Ecclesia, fortasse Ecclesia fit curia, quæ a cruore dicitur, sicut Syluester Papa attestatur: *Nemo*, inquiens, *clericus, vel diaconus, vel presbyter, propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem cinctum causam dicere præsumat: quoniam omnis*, ait, *curia a cruore dicitur.* Et cum Ecclesiastica prohibeant decreta sub anathematis etiam interpositione, vt inferior quilibet gradus non præsumat superiorem accusare: quis accusabit Regem quasi præcellentem, cui (sicut Innocentius Papa ait) *seruabuntur sua gesta omnia ad reddendam Deo rationem?* Fabianus Papa: *Omnis*, inquit, *qui crimen obijcit, scribat se probaturum: reuera ibi semper agatur, vbi crimen admittitur: & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam*, inquit, *quam intulerit, patiatur.* Probet nunc ille Hildebrant, aut aliquis de parte eius; Regem, quem nos adhuc æstimamus vt catholicum, probet, inquam, eum, esse hæreticorum authorem, & consentaneum, atque hoc per idoneos faciat testes: quoniam Ecclesiastica iudicia non recipiunt personas quæ dicuntur infames: sicut sunt incestuosi, periuri, homicidæ, & qui auferunt iniuste facultates Ecclesiæ, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & qui Apostolorum vel patrum statuta violant, & cætera de quibus plura scribit Stephanus Papa. Contra hæc atque alia sacrosancta canonum statuta aliud aliquid eligere, hoc est certe hæresim statuere: quoniam hæresis dicitur ab electione. Ecce autem, verbi gratia, Theodoricum regem nouerat Romana Ecclesia fuisse hæreticum, vtpote Arrianum! nec tamen iudicauit eum, sed magis quæsiuit interea sibi eum fore pacificum. Qui enim huiusmodi est, iam iudicatus est: quoniam (iuxta sancti Papæ Gelasii sententiam) error, qui semel cum suo authore damnatus est, in participe quolibet prauæ communionis effecto & execrationem sui gestat, & pœnam. Ecce, inquam, in Arriano quoque Rege potestatem a Deo ordinatam Ecclesia honorauit, cui (sicut legitur in decretis Symmachi Papæ) supplicem magis quam iudicem ipsa se obtulit: *Sancta*, inquiens, *Synodus apud vrbem Romam ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici ex diuersis regionibus congregata, curauit dissidentes cum humilitate propositi sui ad concordiam hortari, Deo in hoc parens, & sanctæ principis voluntati, vt, non sub occasione dissensionis contingat membra dispergi: sed magis per mansuetudinem sustineri: sicut boni nos operis Paulus magister instruxerat dicens: Sanandos esse plurimos per patientiam atque doctrinam.* Similiter & Anastasius Papam iudicauit Anastasium imperatorem hæreticum, vtique & defensorem hæreticorum: sed sicut Gelasius quoque fecerat, suppliciter pro pace Ecclesiastica alloquitur eum: *Fili*, inquiens, *clementissime, non supplicantes controuersiam nolumus remanere in Ecclesia, cum magis vitanda sit contentio: quoniam sicut in Prouerbiis dicitur. Odium suscitat contentio: omnis autem qui non contendit, protegit amicitiam & cætera*, quæ plurima loquitur pro pace Ecclesiastica:

Sigeb. Gembl. Mar. Scotus ad a. 523, Sifridus Presbyter 529.

ſtica : *quoniam ille*, inquit, *pro Chriſto fungitur legatione, qui pro pace precatur Eccleſiæ.* Chriſtus enim eſt pax noſtra: & ipſa eſt pax noſtra quoque patria, ad quam ſuſpiramus, & ad quam tendimus, ſi tamen pacifici ſumus: quoniam cœleſtis Hieruſalem, quæ eſt mater noſtra, viſio pacis interpretatur: cuius terminos poſuit Dominus pacem, ſicut per pſalmiſtam dicitur. Cuius participatio eius in id ipſum: vt ſcilicet Eccleſia Dei, quæ & ciuitas Dei, vnum corpus ſit cum Chriſto, qui id ipſum eſt, quod æternaliter eſt: de quo Moyſi dictum eſt: *Ego ſum, qui ſum.* Sed Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum, continet in fundamento lapidem ſummum angularem, electum, precioſum: hoc eſt, Chriſtum: vt & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificemini domus ſpirituales in ſacerdotium ſanctum, ſicut dicitur per beatum Petrum: *Quoniam vos*, inquit, *genus electum, regale ſacerdotium.* O quanta conditoris noſtri gratia, vt idipſum quod ipſe eſt, in ipſa quoque ſit Eccleſia, qui cum ſit Rex & ſacerdos, immo Rex regum & ſacerdos ſacerdotum, ſtatuit Eccleſiæ domeſticis huius donatiui priuilegium, vt ſint regale ſacerdotium. Hoc tantum merentur pacifici, qui ſunt vnanimes in Eccleſia Chriſti, in ciuitate Dei: cum abſque omni contradictione pertineant diſcordes ad ciuitatem Diaboli, nec reſipiſcant a laqueis Diaboli, a quo tenentur captiui. De ordine autem pacis, quæ eſt ordinata concordia hominum, plurima ſcribit ſanctus Auguſtinus in xix. libro de Ciuitate Dei, vnde hæc pauca quæ ſequuntur, excerpſimus pro vtilitate præſentis Opuſculi.

p.170. *Omnis igitur vſus rerum temporalium refertur ad fructum pacis terrenæ, in terrena ciuitate: in cœleſti autem ciuitate refertur ad fructum pacis æternæ. Quamdiu enim permiſtæ ſunt ambæ ciuitates, vtimur & nos pace Babylonis: ex qua ita per fidem populus Dei liberatur, vt apud hanc interim peregrinetur. Propter quod & Apoſtolus admonuit Eccleſiam, vt oraret pro Regibus eius, atque ſublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus vitam cum omni pietate & charitate. Et Propheta Hieremias, cum populo Dei veteri prænunciaret captiuitatem, & diuinitus imperaret, vt obedienter irent in Babyloniam, Deo ſuo etiam iſta patientia ſeruientes: monuit & ipſe, vt oraretur pro illa, dicens: Quia in eius pace eſt pax veſtra vtique interim temporalis, quæ bonis malisque conueniens eſt. Pax autem noſtra patria & hic eſt cum Deo per fidem, & in æternum erit cum illo per ſpeciem. Igitur terrena ciuitas, quæ non viuit ex fide, terrenam pacem appetit, qua defiguit imperandi obediendique concordiam ciuium, vt ſit eis de rebus ad mortalem vitam pertinentibus humanarum quædam compoſitio voluntatum. Ciuitas autem cœleſtis, quæ in hac mortalitate peregrinatur, & viuit ex fide, etiam iſta pace neceſſe eſt vtatur, donec ipſa, cui talis pax neceſſaria eſt, mortalitas tranſeat. Ac per hoc dum apud terrenam ciuitatem velut captiua, vitam ſuæ peregrinationis agit, iam promiſſione redemptionis, & dono ſpiritali tanquam pignore accepto, legibus terrenæ ciuitatis, quibus hæc adminiſtrantur, quæ ſuſtentandæ mortali vitæ accommodata ſunt, obtemperare non dubitat: vt quoniam communis eſt ipſa mortalitas, ſeruetur in rebus ad eam pertinentibus inter vtramque ciuitatem concordia.*

Et longe ſupra in libro quarto de Ciuitate Dei, idem Auguſtinus ſcribit, commemorans, qualiter Deus terrenæ quoque ciuitatis regnum diſponit: *Deus*, inquit, *ille felicitatis author & dator, quia ſolus eſt verus Deus, ipſe dat regna terrena & bonis & malis: neque hoc temere, & quaſi fortuito, quia Deus eſt, non fortuna: ſed pro rerum & temporum ordine occulto nobis, notiſſimo ſibi: cui tamen ordini temporum non ſubditus ſeruit, ſed eum ipſe tanquam Dominus regit, moderatorque diſponit: felicitatem vero non dat niſi bonis: hanc enim poſſunt & non habere, & habere ſeruientes: poſſunt & non habere, & regnare regnantes: quæ tamen plena in ea vita erit, vbi nemo iam ſeruiet vlli. Et ideo regna terrena & bonis ab illo dantur, & malis, ne eius cultores adhuc paruuli in prouectu animi hæc ab eo munera, quaſi magnum aliquid, concupiſcant. Et hoc eſt Sacramentum veteris Teſtamenti, vbi occultum erat nouum, quod illic promiſſa & dona terrena ſunt intelligentibus, & tunc ſpiritualibus, quamuis nondum in manifeſtatione prædicantibus, & quæ illis temporalibus rebus ſignificaretur æternitas, & quibus Dei donis eſſet vera felicitas.*

Quæ cum ita sint, non tribuamus, inquit, *dandi regni atque imperii potestatem non Deo vero, qui dat felicitatem in regno cœlorum solis piis: regnum vero terrenum & piis & impiis, sicut ei placet, cui nihil iniuste placet. Ille enim vnus verus Deus, qui nec iudicio nec adiutorio deserit genus humanum, quando voluit, & quantum voluit, Romanis regnum dedit, qui etiam dedit Persis & Assyriis, sic quoque Deus regnum dedit hominibus, qui Mario ipsi, & Caio Cæsari, qui Augusto ipsi, & Neroni, qui Vespasianis & patri & filio suauissimis imperatoribus, ipsi & Domitiano crudelissimo: & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipsi apostatæ Iuliano.*

Et post aliqua: *Neque vero nos,* inquit, *Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia & diutius imperarent, & imperantes filios morte placida reliquerunt, & hostes reipublicæ domuerunt, & inimicos ciues aduersus se insurgentes & cauere & opprimere potuerunt: sed felices eos dicimus, si iuste imperant, si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium non extollantur: sed se homines esse meminerint, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum maiestati eius famulum faciunt, si Deum timent, si diligunt, colunt: si plus amant illud regnum, vbi non timent habere consortes: si tardius vindicant, facile ignoscunt: si eandem vindictam pro necessitate regendæ tuendæque reipublicæ, non pro saturandis inimicitiarum odiis exercent: si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent: si quid aspere coguntur plerunque decernere, minime lenitate & beneficiorum largitate compensant: si luxuria tanto eis est castigatior, quanto possit esse liberior: si malunt cupiditatibus prauis, quam quibuslibet gentibus imperare: & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis sacrificium humilitatis, miserationis, & orationis Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id quod expectamus aduenerit.* p. 171.

Cap. XIII. Hæc & alia huiusmodi scribit & docet sanctus Augustinus episcopus, vt cognoscamus, quomodo per pacem terrenam ad cœlestem peruenire debeamus: quomodo etiam dispositor sit, moderatorque regnorum Deus, & vnde vera felicitas contingat Christianis regibus, quos nos recte agentes, iuxta quod supra dicitur, ita Deus in libro Sapientiæ alloquitur: *Audite reges, & intelligite: discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis, horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet: exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur: non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, nec reuerebitur magnitudinem cuiusquam Deus: quoniam pusillum & magnum fecit ipse, & æqualiter cura est illi de omnibus, fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.* Inter hæc quæ per Solomonem dicuntur a Domino considerandum est, quod hic quoque dicitur regibus potestas data esse a Domino, sicut & prædicatur ab Apostolo: *Quoniam omnis,* inquit, *potestas a Deo,* ideoque quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia, sicut scribit Marcellinus Papa. Omne enim bonum, aut Deus, aut ex Deo est: potestas autem, quoniam ex Deo est, vtique bona est: vnde & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sicut Apostolus ait. Non hic certe agitur de talibus, de quibus per Prophetam dicit Dominus: *Ipsi regnauerunt, & non ex me: iudices extiterunt, & non cognoui. Non cognoui,* inquit, quasi diceret, *reprobaui.* Dei enim nescire, hoc est reprobare. Veruntamen non regnauerunt ex Deo, qui regnum arripuerunt superstite adhuc Re-

ge

ge suo, qui pro patribus suis successit in regnum iure hæreditario: quod fieri non posset, nisi a Deo. Duo enim Reges, vnus post vnum, substituti sunt nostris temporibus a parte Principum, & partem regni tenuerunt, & non totum; quod scilicet totum habet magnum pietatis mysterium in vnitate fidelium: sed quia hoc consilium, & hoc opus ex hominibus erat, dissolutum est, quod ex Deo non erat: quoniam post breue temporis spacium ipsam quoque partem regni vtrique amiserunt: & vnus in prælio, alter in expugnatione vnius castelli miserabiliter perierunt, superstite eo, cui potestas data est a Deo, quam scilicet potestatem nec Principes nec populus partis illius dissoluere potuerunt vllo modo: quandoquidem ipsi quoque Regi possunt iam (donante Deo) filii succedere in regnum, sicut ipse patribus suis successit in regnum. Ergo omnis potestas, quæ a Deo est, vtique bona est, quam tribuit Deus bonis & malis, vt ipsi placet, cui nihil iniuste placet. Certe Nabuchodonosor dicitur in libro Danielis Prophetæ Rex iniustus, & vltra omnem terram impius: & tamen hic talis Nabuchodonosor, de cuius etiam interitu multa horrenda vaticinantur per Prophetas Domini: Hic, inquit, dicitur a Domino *seruus Dei*, non sicut Prophetæ & omnes sancti, qui vere seruiunt Domino: sed quod in euersione Hierusalem Domini seruierit voluntati, de quo sic legitur in Hieremia Propheta ex sermone Domini; *Ego*, inquit, *dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regi Babylonis, serui mei, insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi: & seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius: gens autem & regnum, quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio, & fame, & siti, & peste visitabo super gentem illam*, ait, *Dominus, donec consumam eos in manu eius.* Quod si tanto Deus zelatus est zelo regiam potestatem in rege iniusto, & vltra omnem terram pessimo, quid facturus est pro Rege Christiano & catholico? Ipse etiam regi Nabuchodonosor iurauerat Sedechias Rex Iuda, cuius scilicet periurium ita insecuta est vltio diuina: *Viuo ego, dicit Dominus quoniam iuramentum quod sprevit, & pactum quod prauaricatus est, ponam in caput eius: & morietur in prauaricatione, qua despexit me.* Ergo iusiurandum hos habet comites, veritatem, iudicium & iustitiam: vt si ista desierint, nequaquam sit iuramentum, sed periurium. Vnde & Dominus loquitur in Hieremia propheta: *Iurabis*, inquiens, *viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia.* Quod dicitur, *Viuit Dominus*, in Testamento veteri: iusiurandum est ad condemnationem mortuorum, per quos iurauerunt cultores idolorum. In nouo autem Testamento prohibet Dominus non iurare omnino: Ne decidatis, inquit, sub iudicio, si non secutæ fuerint veritas & iustitia, quæ pariter iuxta sententiam ipsius Domini, comites sunt iuramento.

Vid. supra c. 3.

p. 172.

Pro magno quidem salutis nostræ mysterio iurare nos Dominus per seipsum pariter, & per Apostolum suum Iacobum prohibuit: quoniam videtur soluere Iesum, quisquis iuramentum soluerit. Vnde & sanctus Ioannes Apostolus & Euangelista: *Omnis*, inquit, *spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mundo est.* Qui enim soluit pactum, nunquid effugiet? *Viuo ego*, dicit Dominus, *quoniam iuramentum quod sprevit, & pactum quod prauaricatus est, ponam in caput eius: & morietur in prauaricatione, qua despexit me.* Ergo sicut testatur Dominus per Prophetam: iusiurandum habet comites, veritatem, iudicium, & iustitiam. Veritas autem Christus est, simul & iustitia Christus est. *Ego sum*, inquit, *via, veritas & vita.* Sed psalmista ait, quoniam iustitia & pax osculatæ sunt se, quando veritas de terra orta est, Christus scilicet natus de Maria virgine! factus est enim nobis Iesus Christus sapientia a Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, sicut dictum est ab Apostolo. Igitur veritas est Christus, iustitia est Christus, pax est Christus, imo quicquid bonum est, aut Christus, aut a Christo est: quoniam Christus Deus est. Sed omnes virtutum species vno iustitiæ continentur nomine, beato quoque Hieronymo attestante, qui exponens illud Psalmistæ: *Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore: Cum Dominus*, inquit, *& saluator noster sit Dei iustitia, felix est & beatus, qui facit iustitiam in omni tempore, id est Christum: quoni-*

Cap. XIV.

am ſi iuſte agimus, concipitur in nobis iuſtitia, & paritur ex nobis iuſticia, & ſumus mater iuſticiæ. Omnis autem ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis: quoniam venit, & nunc iam in mundo eſt: ſicut dicit ſanctus Ioannes Apoſtolus: ideoque probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. Scripſit enim Hildebrand Papa, ſecundum quod ſupra dictum eſt, Herimanno Metenſi epiſcopo, quod ipſe exemplo alicuius Romani pontificis poteſtatem habuerit ſoluere a Sacramento Principes regni, immo ſoluere in eis Sacramentum, quo fidem vel pactum promiſerant Regi ſuo. Miſeremini o Principes regni cœleſtis, populus Dei, ſi tamen eſtis pacifici, & ſi eſtis in vnitate Eccleſiæ Dei: vos (inquam) miſeremini, immo indignemini, quod æſtimauit vos talis momenti, vt putaret vos poſſe in hanc ſententiam adduci, vt id quod non poteſt fieri, credatis poſſe fieri. Nam Sacramentum dicitur quoque iusiurandum, & Sac amentum dictum eſt ab eo, quod ſit ſacrum ſignum: vt dum viſibiliter iuſiurandum agitur, inuiſibilis rei ſacrum ſignum intelligatur. Iurabis enim, inquit Dominus, in veritate, in iudicio & in iuſtitia. Quis enim poteſt hæc ſoluere, quæ (ſicut Pſalmiſta ait) ſunt opera manuum tuarum Domine? *Opera manuum eius* inquit Pſalmiſta, *veritas, & iudicium: fidelia omnia mandata eius, confirmata in ſæculum ſæculi, facta in veritate & æquitate.* Opera quippe virtutis Dei ſunt veritas, iudicium & iuſtitia: & fidelia omnia mandata eius ſunt, quæ non variantur neque mutantur: quoniam confirmata in ſeculum ſæculi per humana verba nullo modo ſoluuntur, quæ verbo Dei confirmantur, facta in veritate & æquitate. Veritas enim eſt, qua dicta complentur: æquitas, qua iuſte proferuntur: iudicium vero eſt, quo vel iuſtus, vel iniuſtus, vtrique pro meritis ſuis remunerantur. Siue iudicium dicitur, iuxta quod in libro beati Iob legitur: *Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt?* Vnde ſanctus Papa Gregorius: *Amat iudicium,* inquit, *quisquis vias ſuas ſubtiliter diſcutit, & Secretarium cordis ingreſſus, quid Dominus ipſi tribuit, & quid ipſe Domino debeat, penſat. Tale iudicium qui non amat, nunquid ſanari poteſt?* Iurabis enim, ait Dominus in veritate, & in iudicio, & iuſtitia. De quibus ſi aliquis ſolutus fuerit, & nihil horum habuerit, vel amauerit, qui tunc erit? profecto mendax & iniuſtus etiam iudicatus, quia mendax & iniuſtus. Veritas quippe loquitur in Euangelio de Diabolo: *ille,* inquiens, *homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo.* Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax eſt, ait, & pater eius, id eſt ipſius mendacii. Mendacium ſuum ipſe genuit, a nemine audiuit. Quomodo Deus pater genuit filium veritatem, ſic Diabolus lapſus, genuit quaſi filium mendacium. Ergo veritas eſt Dei, ſed mendacium eſt Diaboli: & quisquis in veritate non ſteterit, ex ipſo eſt, qui mendacium primus genuit: quoniam omne mendacium ex veritate non eſt, ſicut ſanctus Ioannes ait: *Filioli,* inquit, *nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & Deus iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt, quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc autem,* inquit, *apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli.* Quæ opera? Peccata, Ecce quæ, & cuius opera filius Dei venit diſſoluere: *Nolite,* inquiens, *putare qui veni ſoluere legem aut Prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Hoc verbum Dei loquitur ipſe, qui eſt verbum Dei, filius Dei: *Ego,* inquiens, *ex me ipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar, qui non veni legem aut Prophetas ſoluere, ſed adimplere. Qui autem ſoluerit & docuerit ſic* (id eſt, ſecundum quod ſoluit, non ſecundum id quod inuenit, & legit) *minimus vocabitur in regno cœlorum:* & fortaſſe ideo (ſicut ait Auguſtinus) non erit in regno cœlorum, vbi niſi magni eſſe non poſſunt. Dominus enim Ieſus Chriſtus ipſe eſt, quod prædicat verbum Dei: ideoque corpus Chriſti intelligitur etiam Euangelium Dei, doctrina Dei, ſcriptura Dei. Vnde Hieronymus in expoſitione CXLVII. Pſalmi: *Licet corpus,* inquit, *Ieſu Chriſti in myſterio poſſit accipi, ſi quando tamen ſermonem Dei audimus, & caro Chriſti,* p. 171.

ſti, & ſanguis eius funditur noſtris auribus. Proinde qui ſcripturam Dei ſoluit, Ieſum ſoluit: qui ſcilicet filius Dei, verbum Dei apparuit, vt ſoluat opera Diaboli: & vt eadem opera Diaboli ſoluant ſacerdotes in verbo Dei, in virtute Dei conceſſit Chriſtus filius Dei viui, qui dixit beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ, vtpote ſupra petram fundatæ: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Verbum enim Dei eſt non alligatum, ſicut teſtatur Apoſtolus Dei, nec ſolui poterit vllo modo ſcriptura Dei, opus Dei, verbum Dei. *Nam cœlum,* inquit, *& terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.* Igitur opera Diaboli ſunt peccata hominum, iuxta quod dicitur per Ioannem Apoſtolum: *Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt:* non carnis originem ducendo ex Diabolo, ſed imitationem, vel ſuggeſtionem peccandi ſumendo ab illo: quoniam ab initio, inquit, Diabolus peccat, de archangelo ſcilicet verſus Diabolum, iuxta quod loquitur Dominus per Ezechielem Prophetam ſuum: *Tu,* inquiens, *Cherub extentus, & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulaſti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te.* Omnis autem qui facit iniquitatem, & peccatum facit: ſicut idem qui ſupra, ſanctus Ioannes Apoſtolus ait: *Et ſcitis,* inquit, *quoniam apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli: omnis autem ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt: & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & iam in mundo eſt.* Ergo verbum, anima & caro vnus eſt Chriſtus in vna perſona Dei & hominis. Sed ille ſoluit Ieſum, qui vel diuinitatem eius, vel animam, vel charitatem negat. Soluit & ille Ieſum, qui mandata & verba Ieſu, vel peruerſe viuendo, vel peruerſius interpretando corrumpit. Sed & ille ſoluit Ieſum, qui ſcindit vnitatem Eccleſiæ: vnus enim homo Chriſtus, caput & corpus, nam corpus eius eſt Eccleſia eius. Igitur ex Deo non ſunt, qui Dei opera, vel verba, vel Sacramenta reſcindunt, nam filius Dei verbum Dei in hoc apparuit, vt ſoluat opera Diaboli: & vt ipſius Diaboli opera ſoluant ſacerdotes in verbo Dei, in virtute Dei, conceſſit Chriſtus
p. 174. filius Dei. Sed Hildebrandt Papa ſic ſcripſit & ſic prædicauit: *Quidam,* inquiens, *Romanus pontifex regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ poteſtati non erat vtilis, a regno depoſuit, & Pipinum Caroli magni imperatoris patrem in eius loco ſubſtituit: omnes Francigenas a iuramento fidelitatis, quam illi fecerunt abſoluit.*

Mira quidem videntur nobis quæ aſtruit: vt ſcilicet religioſus aliquis Romanus pontifex Sacramentum fidei in aliquo abſoluere tentauerit: quia fides Dei magis quam alicuius æſtimatur, quæ alicui in eius nomine datur atque promittitur, quæ & ad inuocationem ſanctorum Dei roboratur, vt ipſi quoque ſint teſtes ſiue iudices pactæ fidei in nomine Domini. Quando autem a fide aliquis ſolutus fuerit, & fidem non habuerit, præcipue eam quam iuramento firmauerit, procul dubio mendax eſt, inſuper & periurus, qualis regnum Dei non poſſidebit: ſicut Apoſtolus ait. Ergo fides ſi titubauerit, charitas etiam ipſa langueſcit, ſicut Auguſtinus in libro de Doctrina Chriſtiana ſcribit: *Dum fides,* inquit, *titubat, diuinarum ſcripturarum authoritas vacillat.* Opus autem fidei, dilectio eſt, ſicut Apoſtolus teſtatur: *Fides,* inquiens, *quæ per dilectionem operatur.* Vnde & ſanctus Ioannes Apoſtolus: *Omnis,* inquit, *ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex teo eſt:* confeſſionem hoc loco non ſolum catholicæ fidei, ſed & operationis bonæ, quæ fit per charitatem, requirit: alioqui nonnulli hæretici, multi ſchiſmatici, ſed & multi falſi Chriſtiani confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: ſed confeſſionem ſuam factis negant, non habendo charitatem. Charitas quippe Dei filium adduxit ad carnem: & ideo negat illum in carne veniſſe, quisquis non habet charitatem. Igitur opus fidei dilectio eſt, ſed Deus dilectio eſt, quam dicit Apoſtolus habitare in cordibus fidelium: fides enim tua de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo. Si fides in nobis, Chriſtus in nobis, quem ſcilicet Ieſum ſoluit, quisquis fidem abſoluit. *Sed audiſtis,* inquit, *quia dictum eſt antiquis, Non peierabis, reddes autem Domino iuſiurandum tuum: ego autem dico vobis, non iurare omnino.* His atque aliis Dei mandatis credere, hoc eſt fidem tenere, hoc eſt

Cap. XV.

Christum in cordibus credentium habitare, cuius verba non possunt aliter fieri, quam iuxta verbum Dei, quod est filius Dei: proposuit enim ei istud legis mandatum, qui nondum ascendit ad culmen Euangelicum: *Reddes*, inquiens, *Domino iuramentum tuum: vobis autem*, inquit, *dico*, qui non estis sub lege, sed sub Euangelica profectione, *non iurare omnino. Iustitia autem Pharisæorum est, non occidere, non peierare. Sed vere dico vobis*, inquit, *nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Quodcunque autem voueris (sicut per Solomonem dicitur) redde: multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere. Displicet enim Deo infidelis & stulta ptomissio, & si in vacuum aliquis iurauerit, non iustificabitur, sicut sapientia Dei loquitur in libro Ecclesiastico. Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, non peierabis, reddes autem Domino iuramentum tuum, qui nondum ascendisti ad culmen Euangelicum: vbi prohibetur omnino iuramentum. Denique non implentibus ea quæ antiquis in lege iubentur, maledictum etiam proponitur: *Maledictus*, inquit, *qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea: & conteſtor vobis per cœlum & terram, quod si non custodieritis mandata Domini Dei vestri, peribitis a facie terræ.* Quod si iubentur, qui sub mandato legis sunt quasi sub pædagogo, interposita maledictione Domino iuramentum suum reddere, quod (vt supra dictum est) datur sub Sacramento veritatis, iudicii & iustitiæ: quid fiet de his qui constringuntur sub maiori Sacramento Christianæ religionis? vbi quanto sublimior institutio atque doctrina, tanto grauior exactio atque vindicta, si quis soluerit vel vnum de minimis Domini mandatis, quæ scripta sunt in lege, quæ nec filius Dei venit soluere, sed adimplere: apparens certe opera Diaboli soluere, quæ etiam concessit sacerdotes in verbo Dei, in virtute Dei soluere? Hæc obsecro considerate, & si Angelus etiam de cœlo aliter quam Euangelizatum est a Deo, euangelizauerit vobis, non attendite: quia talis iuxta Apostolicam beati Pauli authoritatem, per quem loquitur Christus, perpetuo maledictus est anathemate.

Ecce enim (vt sæpe dictum est) omne quod irreprehensibile est, catholica Eccle- P. 1, 75.
sia defendit, ideoque vel Zachariam, vel Stephanum Romanos pontifices pro merito suæ religionis & virtutum defendit: quorum neuter (vt certo scimus) Francigenas a iuramento fidelitatis suæ, quam alicui promisissent Regi, absoluit: sicut Hildebrandt Papa scripsit & prædicauit, vt tali exemplo deciperentur Principes regni, quasi ipse posset absoluere eos a sacramento fidei, quam iurauerant Regi suo in nomine Domini, intendens eum perinde a regno priuari atque deponi.

Cap. XVI. Quod cum per hos XIV. aut eo amplius annos frequenter tentatum sit, ad effectum tamen peruenire non potuit: quoniam (vt Solomon ait) *Non est sapientia, non est fortitudo, non est consilium contra Dominum.* Ergo Hilderichus non re, sed nomine tantum regnabat: quoniam apud Maiores domus tota dispositio regni, & tota potestas regni erat, quod ita fieri diuina dispensatio longe ante ordinauerat. Nam Ludouicus, siue Clodoueus, glorioſi Regis Dagoberti filius, disco operiens corpus beati Dionysii martyris, brachium eius fregit, statim stupefactus in amentiam incidit, & non post multum temporis vitam cum regno finiuit: cuius præsumptio, qua in sanctum Dei peccauerat, in posteros quoque redundauit: quoniam (sicut legitur in gestis Francorum) exinde diuersis atque pestiferis casibus regnum Francorum concidit: Postquam enim duo filii eius regni successores, Clotarius scilicet, atque Hilderichus in primæua ætate perierunt: vnus communi omnium morte defunctus, alter propter morum insolentiam occisus. Theodoricus tertius frater, multis aduersitatibus & ante regnum & in regno est afflictus, cuius Maior domus, id est, prouisor palatii, immo violator palatii extitit quidam Ebronius apostata, qui inter alia tyrannidis suæ & crudelitatis facinora sanctum Leodegarium episcopum & fratrem eius Gerinum diuersis pœnis & cruciatibus interfecit, multosque alios mactauit & oppressit: quo tandem occiso, Pippinus dux Austrasiæ Maior domus efficitur, qui iuxta nobilitatem pariter & reli-

Gesta Franc. epit. c. 44.

c. 44. 45. 46.

c. 48.

religionem progenitorum ſuorum opus atque negotium piiſſimi rectoris, & religioſiſſimi principis exequitur. Dominus enim Arnolfus ex filia Regis Clotarii natus, quum eſſet primum Maior domus, in regno edidit nobiles & virtute præſtantes filios palatio, qui poſtea ex meritorum conſideratione factus Metenſis Eccleſiæ Epiſcopus, genuit Deo ſpiritales filios in ſacerdotio: cuius certe filius erat Anchiſus, qui de nomine Ttoiani Anchiſæ dicitur, appellatus: cuius item filius erat iſte (de quo ſupra dictum eſt) Pippinus, pater ſcilicet ſenioris Caroli, & auus Regis Pippini, de quo ſic inter cætera legitur in geſtis Francorum: quod vna cum conſilio & conſenſu omnium Francorum miſſa relatione ad ſedem Apoſtolicam, & authoritate percepta præcelſus Pippinus electione totius gentis ſublimatus ſit, in ſedem regni cum conſecratione Epiſcoporum, & ſubiectione Principum. Et longe ſupra ſcriptor hiſtoriæ oſtendens, quando & a quo inchoaret ille principatus, qui dicitur Maior domus: *Tempore*, inquit, *Clotarii patris Dagoberti regnum Francorum regi cœptum eſt, & adminiſtrari ab his, qui prouiſores Aulæ regiæ, vel Maiores domus eſſe videbantur, diuina hoc diſpenſante prouidentia, vt ad horum progeniem Francorum transferretur regnum: fuitque eo tempore Maior domus in palatio Clotarii Regis Arnolfus, vir (vt poſtmodum claruit) Deo amabilis, qui poſt ſeculi gloriam Chriſti ſe ſeruitio ſubdens, mirabilis in epiſcopatu extitit.* Conſiderate nunc ordinem rerum geſtarum, & perſpicite, ſi iuxta ſcripturam Hildebrandi Papæ aliquis Romanorum Pontificum depoſuerit a regno Regem Francorum & Francigenas a iuramento fidelitatis, quam ei feciſſent, abſoluerit: quod ſcilicet fidei ſacramentum (ſicut ſupra probatum eſt ex teſtimonio ſacræ ſcripturæ) nemo vnquam ſoluere poterit, niſi forte quemlibet inde ſolutum facere velit mendacem ſimul atque periurum, ac ideo condemnatum: quando quidem ille Hilderichus, de quo agitur, nihil omnino regiæ poteſtatis vel dignitatis habuiſſe deſcribatur: atque ideo comprobatur, quod non fuerit dominus aliquorum, ſiue rector, quoniam rex a regendo dicitur. Vt enim quemlibet regem Chriſtianum prætermittamus, ecce quomodo in Nabuchodonoſor rege iniuſto, & vltra omnem terram peſſimo: ecce (inquam) quo-

Fragm. de Maior. domus apud Pithoeum p 216, *Geneal. Arnolphi* p. 219, *Pauli VVarnefridi* fragm. de epiſc. Met. eccl.

p.176. modo regiam poteſtatem in eo zelatus eſt Dominus Deus, *Gens vero*, inquiens, *& regnum, quod non ſeruierit Nabuchodonoſor Regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum ſuum ſub iugo Regis Babylonis, in gladio, & fame, & ſiti, & peſte viſitabo ſuper gentem illam, ait Dominus, donec conſumam eos in manu eius.* Ipſi etiam Regi Nabuchodonoſor iurauerat Sedechias Rex Iuda, cuius ſcilicet periurium ita inſequuta eſt vltio diuina: *Viuo ego*, dicit Dominus, *quoniam iuramentum, quod ſpreuit, & pactum, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius, & morietur in præuaricatione, qua diſpexit me. Qui enim ſoluit pactum, nunquid effugiet? dicit Dominus.*

Cap. XVII.

Certum eſt, quia verum eſt, quod Hildebrandt Papa tentauerit ſoluere ſcripturam Domini, & mandata Domini, quæ ſunt de vnitate Eccleſiæ Chriſti, quæ ſunt etiam de ſacramento fidei. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, & dilectio, quæ valida eſt, ſicut mons, in electis Dei, integra perſeuerat: quoniam caput & corpus, quod eſt Chriſtus & Eccleſia, ab inuicem non diſcordat. Poterit ſane aliquis ſoluere in his, qui foris ſunt, charitatem, quæ nunquam certe in electis cadit; de cætero (velit, nolit,) cœlum & terra prius tranſibunt, quam vel iota vnum, vel vnus apex prætereat de lege Domini, de ſcriptura Domini. Quæcunque autem ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, ſicut docet Apoſtolus: Ecce enim poſtquam prædixerat Dominus gentem, quæ non ſeruierit Regi Babylonis, ſe viſitaturum eſſe in gladio, & fame, & peſte, per quod ſcilicet teſtimonium, ſicut & per Apoſtolum, docet poteſtatibus obediendum eſſe: poſtquam etiam prædixerat, Sedechiam Regem pro iuramento, quod ſoluerat, moriturum eſſe in præuaricatione, qua deſpexerit ſe: quoniam iuramentum Domini eſt, in cuius nomine iuratur, vbi iuſtitia, iudicium & veritas comites eſſe dicuntur. Poſt hæc (inquam) dicit Dominus per Hieremiam Prophetam, de Prophetis, immo de falſis Prophetis, hoc eſt, de falſis doctoribus: *Nolite*, inquit, *audire verba Prophetarum dicentium vobis: nolite ſeruire Regi Babylonis, quia mendacium ipſi loquuntur vobis: quia*

quia non miſi eos, ait Dominus, & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter, vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quam Prophetæ, qui vaticinantur vobis. Certe omnes quotquot poteſtati, immo Dei ordinationi reſiſtunt, a regno Dei eiecti peribunt, & periuri regnum Dei non poſſidebunt. De duabus quippe ciuitatibus pauca diximus ſupra, iuxta quod ſcribit ſanctus Auguſtinus in libro xix. de Ciuitate Dei, de qua dicta ſunt glorioſa, vbi inter alia plurima, quæ ſunt eiusmodi, loquitur iſta: *Quamdiu permiſtæ ſunt ambæ ciuitates, vtimur & nos pace Babylonis, ex qua ita per fidem populus Dei liberatur, vt apud hanc interim peregrinemur. Propter quod & Apoſtolus admonuit Eccleſiam, vt oraret pro Regibus eius, atque ſublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus vitam cum omni pietate & charitate.* Et propterea Hieremias quum populo Dei veteri prænunciaret captiuitatem, & diuinitus imperaret, vt obedienter irent in Babyloniam, Deo ſuo etiam iſta patientia ſeruientes, monuit & ipſe, vt oraretur pro illa, dicens: *Quia in eius pace eſt pax veſtra.* Beatus autem populus, cuius Dominus Deus eius: & miſer populus ab iſto Deo alienatus, qualis etiam non eſt dignus, vt vel terrenæ vel cœleſtis reipublicæ ſit populus. Respublica enim dicitur, quod ſit res populi, ſicut ſcribit ſanctus Auguſtinus in ipſo xix. libro de Ciuitate Dei: ſed populum eſſe definit, *cœtum multitudinis iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociatum.* Quid autem dicat iuris conſenſum, diſputando explicat, per hoc oſtendens, geri ſine iuſtitia non poſſe rempublicam. *Vbi ergo, inquit, iuſtitia vera non eſt, nec ius poteſt eſſe. Quod enim iure fit, profecto iuſte fit: quod autem fit iniuſte, nec iure fieri poteſt. Non enim iura dicenda ſunt, vel putanda quælibet iniqua hominum conſtituta: quocirca vbi non eſt vera iuſtitia, iuris conſenſu ſociatus cœtus hominum non poteſt eſſe, & ideo nec populus: & ſi non populus, nec res populi: ſed qualiscunque multitudinis, quæ populi nomine digna non eſt. Ac per hoc ſi respublica res eſt populi, & populus non eſt, qui conſenſu iuris ſociatus non eſt: non eſt autem ius, vbi nulla iuſtitia eſt: proculdubio colligitur, vbi iuſtitia non eſt, non eſſe rempublicam. Iuſtitia porro eſt ea virtus, quæ ſua cuique diſtribuit.* Et longe ſupra idem Auguſtinus in libro ii. de Ciuitate Dei, introducens ſententiam vel Scipionis, vel Tullii de republica: *ſicut in fidibus*, inquit, *ac tibiis, atque cantu ipſo ac vocibus concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, quem* p. 177. *immutatum atque diſcrepantem aures erudite ferre non poſſunt, isque concentus ex diſſimillimarum vocum moderatione concors tamen efficitur, & congruus: ſic & ſummis, & infimis, & mediis interiectis ordinibus, vt ſonis moderata ratione, ciuitatem conſenſu diſſimilimorum dicunt concinere: & quæ Harmonia a muſicis dicitur in cantu, eam eſſe in ciuitate concordiam, arctiſſimum atque optimum in omni republica vinculum incolumitatis, eamque ſine iuſtitia nullo pacto eſſe poſſe. Populum autem non omnem cœtum multitudinis: ſed cœtum iuris conſenſu & vtilitatis communione ſociatum eſſe determinant, & dicunt, tunc eſſe rempublicam, id eſt, rem populi, quum bene ac iuſte geritur, ſiue ab vno Rege, ſiue a paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſo populo. Quum vero iniuſtius eſt Rex, quem Tyrannum more Græco appellant, aut iniuſti optimates quorum conſenſum dicunt eſſe factionem: aut iniuſtus ipſe populus, cui nomen vſitatum non reperiunt, niſi etiam ipſum Tyrannum vocent: non iam dicunt vitioſam, ſicut prius fuerat, diſputatum: ſed ſicut ratio ex his illis definitionibus connexa docuiſſet, omnino nullam eſſe rempublicam: quoniam non eſſet res populi, quum Tyrannus eam factione capeſſeret: Nec ipſe populus iam populus eſſet, ſi eſſet iniuſtus: quoniam non eſſet multitudo iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociata, ſicut populus fuerat definitus. Igitur duæ ciuitates in ſacra ſcriptura commendantur: vna Dei, altera Diaboli. Illa per Hieruſalem ſignificatur, metropolin populi Dei: hæc per Babylonem, metropolin gentium populo Dei ſemper aduerſariam: atque ideo, quoniam Hieruſalem viſio pacis interpretatur, pax per ciues atque domeſticos Babylonis confunditur, quoniam Babylon confuſio interpretatur. Pacem (inquit Dominus) relinquo vobis, pacem meam do vobis: vnde ſi quando filii Eccleſiæ coguntur belligerare, non hoc agunt ex doctrina Chriſti, & traditione Eccleſiæ: ſed ex neceſſitate & contagio quodam Babylonis ciuitatis terrenæ, apud quam tempore mortalitatis ſuæ peregrinantur filii Hieroſolymæ.* Hinc iterum Auguſtinus in ſupradicto libro de Ciuitate Dei: *Chriſtiana,*

ſtianæ, inquit, *religionis præcepta, de iuſtis probisque moribus, ſi ſimul audirent atque curarent Reges terræ, & omnes populi principes, & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, ætas omnis capax, & vterque ſexus, & quos Baptiſta Iohannes alloquitur, exactores ipſi atque milites: tunc & terras vitæ præſentis ornaret ſua felicitate respublica, & vitæ æternæ culmen beatiſſimæ regnatura conſcenderet: ſed quia iſte audit, ille contemnit, pluresque vitiis male blandientibus, quam vtili virtutum aſperitati ſunt amiciores: tolerare,* inquit, *Chriſti famuli iubentur, ſiue ſint Reges ſiue principes, ſiue iudices, ſiue milites, ſiue prouinciales, ſiue diuites, ſiue pauperes, ſiue liberi, ſiue ſerui, vtriusque libet ſexus, etiam peſſimam, ſi ita neceſſe eſt, flagitioſiſſimamque rempublicam, & in illa Angelorum quadam ſanctiſſima atque auguſtiſſima curia, cœleſtique republica, vbi Dei voluntas lex eſt, clariſſimum ſibi locum etiam iſta tolerantia comparare.* Quod ipſe præſtare dignetur, qui viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

LIBER SECVNDVS.

NOlite plures magiſtri fieri, fratres mei: ſcientes, quoniam maius iudicium ſumitis, ſicut dicit Iacobus Apoſtolus ex doctrina Domini & ſaluatoris noſtri. *Vos,* inquit, *nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter.* Vnde Auguſtinus in libro qui prætitulatur de Magiſtro, diſputans, quærens & inueniens magiſtrum non eſſe, qui docet hominem ſcientiam, niſi Deum: *Magiſtros,* inquit, *plures tunc fieri exiſtimo, cum diuerſa atque inter ſe aduerſa ſentiunt, cum verum idipſum dicunt omnes, & verum dicunt, ab vnius veri magiſtri magiſterio non recedunt. Qui enim,* inquit Chriſtus, *maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Qui enim ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Sed cum ipſe vnus magiſter Chriſtus, idemque Deus mutet tempora, transferat regna, tenens corda Regum in dextra ſua: legimus docuiſſe Hildebrandum Papam, quod poteſtatem ipſe habuerit ſuper Reges & ſuper regna: & poſſe id facere, quod per Deum fieri tantum dicit Pſalmiſta: *Hunc humiliat, & hunc exaltat. Nam reddite,* inquit, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Quam certe regulam proprio confirmauit exemplo, dicens Petro Apoſtolo: *Vt non ſcandalizemus eos,* id eſt, ne nos Cæſari contradicentes, tumultuandi ei occaſionem præbeamus, *vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumens da eis pro me & te: & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Quia etiam docuit Apoſtolos Eccleſiam, non regnum diſponere, vel ordinare: quod nec ipſe legitur affectaſſe, qui fugit in montem ſolus orare, quum turbæ veniſſent rapere eum, & regem conſtituere: quoniam quum in forma Dei eſſet, formam ſerui accipiens, venit non miniſtrari, ſed miniſtrare. Iuxta quod etiam Paulus Apoſtolus, quum liber eſſet ex omnibus, omnium ſe ſeruum fecit, vt plures lucrifaceret. Vnde & Gregorius Papa, quum eſſet ſummus pontifex, & virtutum artifex, in tantum ſe infra omnes humiliauit, vt primus ipſe in epiſtolis ſuis *Seruus ſeruorum Dei* ſe appellauerit, & hoc humilitatis nomen ad poſteros quoque transmiſerit. Qui in libro Paſtoralis curæ propoſuit de bonis ſubditis, & malis rectoribus, exemplum Saulis & Dauid: qui certe, dum eum poſſet eundem perſecutorem ſuum occidere, noluit occidere, eo quod eſſet Chriſtus Domini: inſuper & viros ſuos, ne conſurgerent in eum, legitur ſermonibus confregiſſe: & quia vel oram chlamydis ſuæ ipſe præciditſſet, pœnituiſſe: *Si quando,* inquit, *contra rectores vel in minimis lingua labatur, per afflictionem pœnitentiæ cor prematur: & quum præpoſiti poteſtati aliquis detraxerit, eius iudicium, a quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat: Quia quum in præpoſitos,* ait, *delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus.* Et vt hoc exemplo probaret, quod ſcripto edidit, ne in Ethnicorum quidem morte ipſe dilectus Deo Gregorius, ſeſe miſcere voluit: ſed quum efficere potuerit (ſicut ipſe ſcribit) quod gens Longobardorum, nec regem, nec duces, nec comites haberet, nihil horum facere voluit, quia Deum timere ſe dicit.

Cap. I.

P. 178.

Cap. II. At Hildebrand Papa miſcuit ſe plurimorum mortibus Chriſtianorum, ſuccendens vbique incendia bellorum per totum pene Romanum imperium, vt non teneret Henrichus Rex regnum a Deo ſibi collatum, per ſucceſſiones patrum ſuorum. Qui etiam in vſum belli conduxit milites reipublicæ: quum militantes Deo implicare ſe non debeant negotiis ſecularibus, iuxta diſciplinam Eccleſiæ, & propter ſupplementa ſtipendiariorum, ſiue mercedis, pro qua mercede eius militauerant contra Regem, eundemque patricium Romanorum; ſpoliauit Romanam Eccleſiam oblationibus fidelium, quibus hactenus ſolebat alere indigentiam pauperum: qui (ſicut ait Laurentius martyr ad Decium) ſunt theſauri æterni, qui nunquam minuuntur & creſcunt, qui in ſingulis aſperguntur, & montibus inueniuntur, in quibus ſcilicet Eccleſiæ theſauris vere Chriſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Segregauit etiam ſibi ab Eccleſia plerosque Epiſcopos atque abbates: de re publica autem plerosque duces atque comites, vt iam non ſit vnum corpus vel Eccleſiæ vel reipublicæ, & vt non ſit multitudinis credentium cor vnum & anima vna, ſecundum diſciplinam Eccleſiæ: ſed ſint ſecundum Comicum, quot homines, tot ſententiæ. Pro his & huiusmodi meruit talis Hildebrand dominus apoſtolicus Gregorius appellari, atque in doctrina & conuerſatione catholicus inſcribi, & apud ipſum atque Epiſcopos ipſius eſſe Eccleſiam Dei, & iuſtitiam Dei. Sic enim inter multa alia ſcriptum tenetur, in epiſtola contra Clementem Papam, quam reperimus ſcripſiſſe quandam infamem perſonam: *Igitur*, inquit, *quoniam (ſicut Apoſtolus dicit) corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: & nos credimus, propter quod & loquimur, dominum apoſtolicum Gregorium in doctrina & conuerſatione catholicum.* Et iterum: *Sed non prætermittendum*, inquit, *quod Wigbertus ſe ſeruum ſeruorum Dei nominat mentiendo: ſanctam vero matrem Eccleſiam, id eſt, filios Dei, qui ſpiritu Dei aguntur, quorum conuerſatio in cœlis eſt, Satanæ ſynagogam appellat.* Ecce enim Epiſcopi Hildebrandi Papæ quum ſint procul dubio corporum pariter & animarum homicidæ: corporum quidem, quoniam ipſi, vtpote viri ſanguinum, & doloſi, vſi ſunt manibus ſibi obſequentium ad necem plurimorum: animarum autem, quoniam occiderunt quotquot ſeparauerunt ab vnitate catholicæ Eccleſiæ: quoniam filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus, quales merito dicuntur Synagoga Satanæ. Ecce, inquam, quum tales ſint Epiſcopi Hildebrandi Papæ, ſcribitur in ſua ſuorumque parte ſancta mater Eccleſia eſſe, quum catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia non ſit in aliquarum partium ſchiſmate: ſed in vniuerſitate fidelium per ſpiritum pacis & charitatis ad inuicem concordantium. Deſcribuntur etiam eſſe filii Dei, quum ſpecialiter in Euangelio dicantur filii Dei, qui ſunt pacifici. Deſcribuntur quoque ſpiritales eſſe, quod eſt agi ſpiritu Dei, idemque in cœlis conuerſari: cum profecto cœlis, qui enarrant gloriam Dei, di- p.179.
cat in Euangelio Dominus: *Vos*, inquiens, *cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed vt decipiant incautos miniſtri Satanæ, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, transfigurantur & ipſi (ſicut Apoſtolus ait) velut miniſtri iuſtitiæ, in quibus ipſe, qui dicitur Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, operatur iam myſterium illius arrogantiæ: *In cœlum*, inquiens, *conſcendam, ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte Teſtamenti, in lateribus Aquilonis, vnde refrigeſcit charitas multorum: ſedebo ſuper altitudinem nubium cœleſtium (ſcilicet prædicatorum) & ero*, inquit, *ſimilis altiſſimo*, vnde inquit quidam nomine tantum Chriſtianæ profeſſionis inflatus, vere autem carens Chriſtianæ religionis fructibus: quum oportuerit eum humiliter ſe agere, arrogantia elatus, aſſumpſit ſibi aliquid authoritatis Apoſtolicæ: & ſcribit ad omnes Eccleſias epiſtolam, in qua docere conatur eos, qui multo rectius, quam ipſe, credebant, & cohortatur omnes ad nouas inſtitutionum ſectas accommodare aurem ſuam: *Huic*, inquit, *nullam epiſtolæ ſalutationem volui præfigere, in qua illius, cui nec Aue dicendum eſt, ſcriptis reſpondebo. Qui habet aures audiendi, audiat.* Et poſt aliqua, quibus furem eſſe atque latronem deſcribit, qui aſcenderit aliunde ſecundum Euangelica Domini dicta: *Caueto igitur*, inquit, *tu Chriſtiane, ne Wigberto corde vel ore dixeris vnquam Aue.* Ecce magnificus ille laudator

dator Hildebrandi Papæ probatur inſtituiſſe ſcholam contentionis, qui noluit eſſe annunciator ſalutis, indicans in principio epiſtolæ ſuæ ſalutationem, quæ a ſalute dicitur, ſe nolle nobis præſcribere, quum præcipiat Paulus Apoſtolus fratres ſalutare ſe inuicem in oſculo ſancto: quod ſignum, inquit, ſalutationis in omni epiſtola ita ſcribo. *Vnde rogamus*, inquit, *vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum, vt non cito moueamini a veſtro ſenſu, neque terreamini neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquam per nos miſſam: Omnibus autem, qui inuocant nomen Domini noſtri in omni loco ipſorum, & noſtro, gratia & pax a Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.* Hoc ſignum ſalutis, quæ ab Apoſtolo nobis optatur, & a Deo promittitur, ab authore propoſitæ Epiſtolæ nobis ſubtrahitur: gratia ſcilicet, qua nobis peccata donentur: pax, qua Deo reconcilientur. Vnde & ipſe venit absque doctrina Chriſti, qui præcipit pacem primo auditoribus proponi: quoniam ſicut per Eſaiam Prophetam dicitur: *Opus iuſtitiæ eſt pax, & fructus labiorum Dei pax, & hæreditas Eccleſiæ eſt pax.* Sed contra Chriſtum & Eccleſiam facit, quisquis contra pacem facit: de quorum numero eſſe oſtenditur, qui (vtpote fur & latro, aliunde intrans ad doctrinæ ſtudium, quam per Chriſtum, qui eſt oſtium, quo ad ſalutem intratur) negat in ipſo limine ſcripturæ ſuæ, quod velit ſuis auditoribus ſalutationem, quæ iuxta teſtimonium beati Auguſtini a ſalute dicitur, annunciare: qui adhuc contentioſius agere probatur, quando ad confirmandas ſchiſmaticorum pariter atque hæreticorum partes teſtimonia ſacræ ſcripturæ hinc inde contrahendo furatur, vt in inſidiis, & quaſi per latrocinia quædam incauti decipiantur. *Gregorius*, inquit, *Innocentius, & ſequaces eorum omnes fortiter improbant quodlibet ſacerdotale officium ab Eccleſia ſeparatorum.*

Cap. III.

Ecce quomodo ille miniſter Diaboli, ecce quomodo inſanit, quomodo nos ſecum in foueam perditionis mittere quærit, qui apud XIII. tantum, aut paulo plures Epiſcopos Hildebrandi Papæ ſcribit ſancta Dei eſſe ſacerdotia: cæterorum autem, qui ſunt per orbem terrarum, ſacerdotia ab Eccleſia Dei eſſe ſeparata cum certe non ſolum Gregorii atque Innocentii teſtimonium, ſed omnium ſanctorum Patrum iudicium concordat cum ſententia beati Cypriani Epiſcopi, qua teſtatur in libro de vnitate Eccleſiæ, quod alienus ſit, prophanus ſit, hoſtis ſit, quod Deum patrem habere non poterit, qui non tenet vnitatem Eccleſiæ: quam conſequenter etiam deſcribit vnum ſacerdotium habere. Nam *vt vnitatem*, inquit, *manifeſtaret Dominus, vnitatis eius originem ab vno incipientem ſua autoritate diſpoſuit: & quia erant vtique & cæteri Apoſto-*
p.180. *li, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis, exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur, quam ſcilicet vnitatem tenere firmiter, & vindicare debemus: maxime nos*, inquit, *Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probemus.* Sed Hildebrand Papa ſic diuiſit etiam ſacerdotia, quemadmodum Eccleſiam Dei, atque rempublicam imperii: quoniam partes inde ſegregauit ſibi. Inter ipſum namque & inter Regem Henrichum graues ortæ ſunt, atque inexorabiles diſcordiæ, Papa plurimum annitente, vt Rex deponeretur a regia poteſtate pariter & dignitate: Rege vero contra nitente, vt defenderet ſe ab hoſtium ſuorum circumuentione, qui pro parte eiusdem Papæ certantes quærebant eum opprimere. Exinde diuiſa eſt Eccleſia, & diuiſa ſunt Eccleſiæ ſacerdotia, atque omnia ſcandalorum orta ſunt genera: exinde creuit graue & diuturnum bellum, & non ſolum ciuile bellum, ſed & plusquam ciuile bellum: & factæ ſunt absque diuino pariter & humano reſpectu vaſtationes Eccleſiarum, & cædes hominum: exinde etiam corruptæ ſunt diuinæ pariter & humanæ leges, ſine quibus non ſubſiſtit vel Dei Eccleſia, vel imperii respublica, & exinde violata eſt fides & publica & catholica: exinde etiam illa creuit iniuſtitia, vt pro veritate falſa teſtimonia, & pro fide catholica abundent periuria, vt poſtquam leges bello ſiluere coactæ, impleatur iam iſta Domini ſententia per Oſee Prophetam: *Non eſt*, inquit, *veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit:* Hæc nunc abundare & ſuperabun-

dare, propter doctrinam Hildebrandi Papæ, qua diuisit corpus vel Ecclesiæ, vel reipublicæ, nunquid hoc est Apostolicum esse? & Gregorium, id est, bene vigilantem esse? & in doctrina & in conuersatione catholicum esse secundum sententiam scriptoris propositæ epistolæ? atque cum tali Hildebrando partes habere, & eiusmodi, qualia supradicta sunt, flagitia nutrire, fouere, vel defendere, nunquid hoc est filios Dei esse, & spiritales atque cœlestes esse iuxta sententiam scriptoris eiusdem epistolæ? Absit hoc, absit, inquam: quoniam attestante Apostolo, *Christus exhibuit sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, nec per duplicitatem rugam:* quia & per iustitiam est munda, & per simplicem intentionem tensa. Vnde & in Cantico canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat & dicit: *Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matris suæ, electa genetricis suæ.* Sed aduersarii nostri, quamuis ipsi exierint a nobis, non nos ab ipsis: tamen sic solent se commendare dictis ac scriptis: *Nos catholici sumus, nos in vnitate Ecclesiæ sumus.* Vnde scriptor illius epistolæ appellat eos, qui sunt in parte sui Gregorii, catholicos: nos autem, qui fidem sanctorum Patrum tenemus, qui bonis omnibus consentientes sumus, qui pacem amamus, & fraternitatem diligimus, qui impendimus honorem, cui debemus honorem: qui iuxta præceptum Petri Apostoli, subiecti sumus omni creaturæ propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis: & non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, id est, indisciplinatis: qui confitemur iuxtà doctrinam Pauli Apostoli, bonum esse & acceptum coram saluatore Deo nostro, qui omnes homines vult saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire, vt primum omnium fiant obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: nos vero, qui optamus etiam cum Propheta dari capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lachrymarum, vt ploremus die ac nocte interfectos filiæ populi nostri: nos, inquam, præiudicat ille scriptor, dicens nos esse Schismaticos, & hæreticos, & excommunicatos: quia regiæ potestati non resistimus, & quia Clementi Papæ communicamus.

Cap. IV. *Quid inuiolabile,* inquit, *Baptismi sacramentum apud schismaticos, & hæreticos, & excommunicatos valeat, Isidorus in Allegoriarum libro super Genesin declarat. Quod præter arcam,* ait, *omnis caro, quam terra sustentabat, diluuio consumpta est:* significat, quia præter Ecclesiæ societatem aqua baptismi, quam eadem sit vis, non solum non valet ad salutem, sed valet potius ad perniciem. Sciendum autem, quod Wigbertus arguit catholicos asserere illa, quæ fiunt extra Ecclesiam, sacramenta non esse, nec aliud quam damnationem cuiquam conferre, astruens tam extra, quam intra catholicam Ecclesiam hæc omnia rata & vera existere, assumitque in testimonium assertionis suæ Augustini sententiam in quodam tractatu in Euangelium Ioannis contra rebaptizatos editam. *Ita ergo,* inquit Augustinus, *nec foris, sicut nec intus quisquam qui ex parte Diaboli est, potest vel in se, vel in quoquam maculare sacramentum, quod Christi est.* Quam & nos sententiam fideliter amplectentes respondemus, hoc Augustinum de solo, vnde tunc agebatur, baptismi dixisse sacramento. Et in fine ipsius Epistolæ: *Intuendum etiam,* inquit, *quod qui Wigberto vel Heinricho fauent, aut temporalis commodi respectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu: nos autem, qui iustam partem Gregorii iam a Deo assumpti, sicut iustum est, defendimus, per hoc non homini, sed soli Deo placere contendimus.* p. 181.

Cap. V. Hinc iam apparebit, qui sint schismatici, & hæretici, atque excommunicati, quum iste scribendo testetur, se suosque defendere partem sui Gregorii. Sed tunica Christi per totum texilis, atque cohærens reseruatur nobis integra & inconcissa a carnificibus Pilati: vtpote melioribus, quam qui diuidunt vnitatem Ecclesiæ, quandoquidem ipsi interfectores Christi dicant in Euangelio de integritate illius tunicæ: *Non scindamus illam, sed sortiamur de ea, cuius sit.* Vnitatis enim sacramentum, & concordiæ vinculum illa Christi tunica prætendebat, quæ ab accipiente ac possidente scindi omnino non poterat: sed totam simul, & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat.

nebat. Vnde ſanctus Cyprianus Epiſcopus in libro de Vnitate Eccleſiæ: *Quis ergo*, inquit, *ſic ſceleratus, quis ſic diſcordiæ furore veſanus, vt aut credat ſcindi poſſe: aut audeat ſcindere vnitatem Dei, veſtem Domini, Eccleſiam Chriſti?* Sed quidam exeuntes a nobis dicunt & ſcribunt, ſe defendere partem ſui Gregorii, non id quod totum eſt Chriſti, quod eſt catholica Eccleſia Chriſti. Vnde Iſidorus Epiſcopus in VIII. libro Etymologiarum: *Catholica*, inquit, *hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia dicitur: quoniam non ſecundum conuenticula hæreticorum in aliquibus regionum partibus coarctatur, ſed per totum orbem dilatata diffunditur: ideoque fidem non habent catholicam, qui ſunt non in toto, quod redemit Chriſtus, & quod regnabit cum Chriſto, ſed in parte aliqua maioris inde conſequentes damnationis ſententiam:* quotquot confitentur in ſymbolo, ſe credere ſanctam Eccleſiam catholicam, & per aliquas partium ſectas diuiſi non tenent vnitatem Eccleſiæ: quæ ſcilicet vnitas, iuxta quod legitur, multitudinis credentium eſſe cor vnum & animam vnam, proprie conuenit catholicæ Eccleſiæ. Sed per diem, inquit, ſol non vret te, neque luna per noctem. Myſtice dictus ſol in Deo intelligitur, & in Eccleſia præfigurate dicta luna intelligitur. Sed tanquam a ſole vritur, qui in Chriſto ſcandalizatur, credens aliquid minus in filio, quam in patre & Spiritu ſancto: quoniam pater, & filius, & Spiritus ſanctus vnus eſt Deus, conſubſtantialis & coæternus. Vritur autem tanquam a luna, qui ſcandalizatur in Eccleſia, credens eam eſſe in parte vna, iuxta quod & Dominus per pſeudoprophetas & falſos doctores fieri prædixit, qui dicunt: *Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic:* quum ille totum orbem emerit, qui tantum ſanguinis ſui pretium dedit. De his duobus timenda ſunt ſcandala: quoniam & duo ſunt præcepta, in quibus tota lex pendet & Prophetæ, dilectio ſcilicet Dei, & dilectio proximi. Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum. Sed ſcribit contra nos noſter aduerſarius: *Nos*, inquiens, *iuſtam partem Gregorii iam a Deo aſſumpti, ſicut iuſtum eſt, defendimus.* Vnde Auguſtinus ſcribens in tractatu Pſalmi, cap, XII. de talibus: *Eo plus*, inquit, *abundat nequitia, quo ſibi videtur abundare iuſtitia.* Et quia iuſtitia eſt in corde ipſorum, ſed falſa, ideo ait: *Non perueniunt ad veram, quia repleti ſunt falſa:* XIV. aut eo amplius annos prælia & ſeditiones agitis.

Ecce enim vos (vt ita dicam) particulares Hildebrandi, per hos, & ne adhuc quidem paci vel concordiæ acquieſcitis: ſed ſicut vere ait Iacobus Apoſtolus, occiditis & zelatis, belligeratis & litigatis. Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus veſtris: *Nolite*, inquit, *gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem.* Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens a patre luminum: ſed terrena, animalis, diabo- *Cap. VI.*
p. 182. lica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione: fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem. Vnde, inquit, bella & lites in vobis? nonne hinc? ſcilicet ex zelo amaro & contentionibus, quæ ſunt in cordibus veſtris? Propterea quidam ex parte Hildebrandi ſcribens grandem epiſtolam pro defenſione eiusdem ſui Gregorii, teſtatur in exordio loquutionis ſuæ, nolle auditores ſuos ſalutare: oſtendens per hoc, fraternitatem ſe non diligere, quod eſt vnitatem non amare: qui certe ſcribens vbique contra ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, terminauit ſcripturam ſuam, eo ſcilicet condendi ſchiſmatis errore, quo cœpit: & neſciens, aut contemnens, quod fructus iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem, ait: *Nos, ſicut iuſtum eſt, defendimus iuſtam partem Gregorii iam a Deo aſſumpti.* Sic quippe ſacra ſcriptura Geneſis de Enoch dicit, quod illum Deus tulerit: quoniam non apparuit. Sed catholica Eccleſia comprobat hoc, & dicit, quod in libro de vnitate Eccleſiæ Cyprianus Epiſcopus ſcribit: *Vnitatem*, inquit, *qui non tenet, non tenet patris & filii fidem, vitam non tenet, & ſalutem.* Proinde quomodo ille Hildebrand catholicus extitit, qui non Eccleſiæ, ſed parti præfuit, ſicut etiam defenſor ipſius ſcribit: qui etſi Apoſtolicam ſedem ſibi vſurpauerit, nunquam tamen Romana Eccleſia illius ſponſa fuit, quam pro legitima donatione ſpiritalis dotis collatis ante beneficiis ſpoliauit, proſcidit ac dilaniauit: iuxta quod in ſecundo huius libri capitulo dictum eſt,

& vere dictum est. Atque ideo ipsa, quæ vere erat & est Romana Ecclesia, quum sit mater omnium Ecclesiarum, quæ aliquo prauo dogmate nec aliquando fefellit, nec aliqua hæresi vnquam falli potuit: talis, inquam, sancta mater Romana Ecclesia, quum non posset non misereri filiis viscerum suorum, qui per dissensionem Regis Henrichi & Hildebrandi Papæ trahebantur, & vtinam adhuc non traherentur ad interitum: elegit summa necessitate Wigbertum Rauennatis Ecclesiæ Episcopum ad pastoralem curam Romani pontificatus, consentiente pariter & agente Rege Henricho, eodemque patricio Romanæ Ecclesiæ: necessitas autem non habet legem. Vnde Innocentius Papa: *Quod necessitas*, inquit, *pro remedio reperit, cessante necessitate debet vtique cessare, quod vrgebat: qui alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.* Igitur factum non est hæreticæ prauitatis errore, quod consensit Wigbertus viuenti adhuc Hildebrando subrogari, summa scilicet necessitate: quoniam constat, eum vixisse ad interitum Ecclesiæ pariter & reipublicæ. *Nam si Wigbertus*, inquit, *fur & hæreticus non fuisset, viuenti adhuc Gregorio, nullatenus subrogari consensisset.* Iste magis fur est & hæreticus, qui furtim collectis vndique sanctorum Patrum testimoniis ad confirmandas schismaticorum pariter & hæreticorum partes introiuit ad scribendum, & exiuit aliunde quam per ostium, quod est Christus: docens etiam absque doctrina Christi, & loquens absque veritate, quæ est Christus, qualis certe dicitur Antichristus: *Quoniam, qui mecum*, inquit, *non est, contra me est.* Quod si Clemens Papa vere pius atque pacificus videtur his, qui sunt ex contentione, vel in hoc culpabilis esse, quod antea Episcopus alterius Ecclesiæ, nunc factus est Pontifex Romanæ Ecclesiæ, sciant hoc licitum esse ex Canonum constitutione, præcipue autem ex decretis Antheros Papæ, si non fuerit ambitus causa, sed aut necessitate aut vtilitate: iuxta quod Petrus sanctus & princeps Apostolorum, de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset: *Quoniam alia est*, inquit, *causa vtilitatis & necessitatis, & alia auaritiæ & præsumptionis, atque propriæ voluntatis.*

Cap. VII. Vtrum autem sit pastor, an mercenarius, cognosci veraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Vnde & inter cætera, quæ sunt eiusmodi, scribit sanctus Gregorius in Homeliis: *Lupus*, inquiens, *superueniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam stabat.* Ecce enim Henrichus Rex non vt dispergeret oues Christi, sed vt congregaret eas in vnum, profectus est Romam: præcipue studens, aut cum Hildebrando redire in gratiam, aut si id fieri non posset, substituere alium Papam, qui amaret pacem, & euangelizaret pacem, quum iam plures annos bellum vndique vastaue- p. 181.
rit Romanum orbem, sed ille noluit Regem recipere, immo respuit eum alloqui vel videre, nisi offerret sibi regale sceptrum, & reddere in manus suas regiam potestatem, & honorem; & regnum: quale scilicet mysterium iniquitatis dicitur a Domino super Principem Tyri, quoniam eleuatum est cor eius: & dixit, *Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi.* Non est enim potestas nisi a Deo, ideoque vel Petrus princeps Apostolorum non vsurpauit sibi ordinare aliquid de regno: sed; *Subiecti*, inquit, *estote omni creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, ad laudem vero bonorum.* Ergo Rex quum obstinatum Papæ animum non posset inclinare ad studium pacis, alia pactionis conditione, nisi cederet regno; quod Deo ordinante obuenerat sibi auita pariter & paterna successione, tunc demum vsus est belli necessitate: quum etiam idem Hildebrand introitum Romanæ ciuitatis sibi obstruxisset, & Romanos ad repugnandum animasset: qui deinde conuersi ad studium pacis, vel quod bello vndique vrgerentur, vel quod contra Patricium suum repugnare impium fore arbitrarentur, legationem miserunt, rogantes ea, quæ pacis sunt, persistente Hildebrando Papa in obstinatæ mentis intentione, qua Regem Henrichum iudicauerat dignum esse odio omnium: vtpote excommunicatum a se; ideoque indignum eum esse aliquorum, qui rite colerent Deum, visu, alloquutione. Vnde quum vellet potius oues Christi dispergi vel occidi, quam cum Rege pacificari, cui certe dictum est a Domino cum Petro Apostolo: *Si diligis me, pasce oues meas*, id est: Fac pro fratribus; quod pro te feci; qui omnes sanguine meo redemi;

ergo

ergo quum misereretur Christus ouibus suis, quibus noluit Hildebrand misereri relictis eis, fugit in Traianum: quæ scilicet munitio hactenus inexpugnabilis dicta est, vulgo domus Theodorici. Tum quidem Romana Ecclesia elegit Wigbertum successorem illi fugitiuo, quum certe principes non sint timori boni operis, sed mali, sicut dicitur a Paulo Apostolo. Tum etiam Rex ordinatus est Imperator ab eodem Papa Clemente; ex qua amborum ordinatione præcipue insignis est annus; qui tunc erat ab incarnatione Domini MLXXXIV. Sed post aliquantum temporis fugiens quoque Hildebrand ex illa; qua se occultauerat, munitione, Salernum petiit, ibique vitam finiuit. Igitur vtrum sit pastor, an mercenarius, cognosci veraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Vnde sanctus Leo Papa scribens per Rusticum Narbonensem Episcopum cæteris pastoribus Ecclesiæ Christi; ostendens scriptis pariter & exemplis, non debere sacerdotes Dei vllis tribulationibus, vel scandalis infirmari, quo discedant a cura pastorali. Nam ipse dignus plane vicarius Petri Apostoli; & verus imitator essentialiter boni pastoris non timuit occurrere vel Genserico Regi Vandalorum, vel Attilæ Regi Hunnorum, infestissimis scilicet hostibus Ecclesiæ, simul & reipublicæ, ac proinde scribit idem Leo inter cætera pastoribus Ecclesiæ: *Dicente vero,* inquit, *Domino, Beatus qui perseuerauerit vsque in finem: vnde erat beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ? Nam secundum Apostolicam prædicationem: Omnes qui voluerint in Christo pie viuere, persequutionem patientur, quæ non in eo tantum computanda est, quod contra Christianam pietatem aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuscunque suppliciis, quam persequutorum sæuitiam suppleant: sed & dissimilitudinem morum & contumacia inobedientium & malignarum telis linguarum, quum huiusmodi conflictationibus omnia semper membra Ecclesiæ pulsentur; & nulla piorum portio a conflictatione sit libera. Permanendum est ergo in opere credito & in labore suscepto: constanter tenenda est iustitia, & benigne præstanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi: & quod in peccantibus seuerius castigari necesse est; non sæuientis plectatur animo, sed medentis; ac si vehementior tribulatio incubuerit; non ita expauescamus, quasi illi aduersitati propriis viribus resistendo; quum & consilium nostrum & fortitudo sit Christus, ac sine quo nihil possumus, per ipsum cuncta possimus: qui confirmans prædicatores Euangelii; & sacramentorum ministros. Ecce ego,* inquit, *vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Et iterum: inquit, *loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationem habebitis: sed confidite, quia ego vici mundum. Quæ pollicitationes, quia sine*
p.184. *dubio manifestæ sunt, nullis debemus scandalis infirmari, ne electione Dei videamur ingrati, cuius tam potentia sunt adiutoria, quam vera sunt promissa.*

Gregorius in ep. ad Episcopos Galliæ & Germaniæ. c. 4. dist. 45, Langus, Chron. Citic. p. 876.

Cap. IIX.

Hæc & eiusmodi dicta pariter, & facta beati Leonis Papæ, si quis diligenter attendit, conferens etiam in corde suo, quæ Dominus Iesus in Euangelio fecerit & docuerit, perspiciet plane Ecclesiam Dei nunc quoque tentari multiplicibus hæresium erroribus, quoniam oportet hæreses esse, vt & probati manifesti fiant in vobis, dicit Paulus Apostolus. Ergo Hildebrand dictus Papa Romanæ Ecclesiæ discessit, immo fugit ab Ecclesia, ea præcipue causa, vt non videret vel alloqueretur regem Henrichum, blasphemantes in eo non solum hominem, creaturam Dei, sed etiam ordinationem Dei: quoniam omissa singuli, siue per contentionem retenta sua pastorali cura refugerunt videre in memorato Rege hominem creaturam Dei, & noluerunt subiecti esse eidem Regi quasi præcellenti, iuxta mandatum atque doctrinam Petri Apostoli, resistentes Dei ordinationi: quoniam restiterunt ei, quæ a Deo est potestati. Inde diuinis humanisque legibus posthabitis, cœpit apud eiusmodi Episcopos esse palatium atque curia, & a facie eorum egressa est tam crudelis sententia, vt dicant malum bonum, & bonum malum: prædicantes beatos esse, qui pro parte Hildebrandi faciant prælia, seditiones, & homicidia: *Populo meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt,* dicit Dominus. Beati enim pacifici, quoniam vocabuntur filii Dei, reddentes nunc interim ea, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, donec veniat perfecta beatitudo, quando pacem meam, inquit, do vobis, quam modo hic relinquo vobis. Ecce iuxta Euangelium

vel

vel Matthæi vel Lucæ, quorum vnus regiam generationem, alter ſacerdotalem Chriſti progeniem deſcribit pro magni myſterii ratione: iuxta horum, inquam, Euangelium credimus Adam primum, & Adam nouiſſimum eſſe eiusdem naturæ: ideoque poſtquam Dominus & ſaluator noſter terram noſtræ carnis aſſumpſit, ne angelica quidem celſitudo deinde infirmitatem noſtram deſpexit: quoniam quum vel Loth vel Ioſue adorantes prius Angelos non prohiberentur adorare, Angelus Ioannem in Apocalypſi ſe adorare volentem compeſcuit, dicens: *Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum.* Proinde conſiderandum eſt, vtrum, peruerſiores ſint iſti, qui deſpiciunt in Rege hominem creaturam Dei, ex talibus ſcilicet factis negantes eam bonam eſſe: an illi, qui dicunt naturam Diaboli malam eſſe, quod affirmant Priſcillianiſtæ hæretici, de quorum fœtidiſſima hæreſi ſic ſcribit Leo Papa vere dignus ſucceſſor Petri Apoſtoli: *Nihil eſt,* inquit, *ſordium in quorumcunque ſenſibus impiorum, quod non in hoc dogma confluxerit: quoniam de omni terrenarum opinionum luto multiplicem fæculentiam miſcuerunt, vt ſoli totum biberent, quicquid alii ex parte guſtaſſent, qui dicunt inter cætera, quod Diabolus nunquam fuerit bonus, & quod non ſit officium Dei natura eius.* Sed Hildebrandt & Epiſcopi eius factis quidem negant creaturam Dei hominem bonam eſſe, quem ſcilicet hominem in tantum deſpiciunt in Rege, vt epiſcopatus ſuos relinquentes, & curam animarum ſibi creditarum negligentes fugiant eum videre: quum vera fides, quæ eſt catholica, omnium creaturarum, ſiue ſpiritualium. ſiue corporalium, bonam confiteatur ſubſtantiam, & mali nullam eſſe naturam: ex vitio quippe voluntatis prauæ vitiatum eſt bonum, ſiue in Angelo, ſiue in homine. Hinc ſupradictus Leo Papa: *Odio,* inquit, *habeantur peccata, non homines: & quod in peccantibus ſeuerius caſtigari neceſſe eſt, non ſæuientis animo, ſed medentis. Vbi enim beneuolentia, ibi amicitia.* Sed cum diabolo amicitia non eſt habenda, cui ſemel renunciando bellum indiximus: cui ſi nunquam conſenſiſſemus, nunquam in iſtas miſerias incidiſſemus. Cum omnibus autem hominibus iubemur, quantum in nobis eſt, pacem habere: cuius pietatis ſtudium præcipimur vsque ad inimicos etiam diligendos transfundere. Inter hæc enim, quæ bona deſcribuntur, præcipue eſt bona creatura Dei homo: quoniam ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt homo: qui etſi male vſus ſit libero arbitrio, declinans a bono ad malum, non perdidit tamen mentis intellectum, vbi ad ſimilitudinem Dei factus eſt homo. p. 185. Dicitur autem homo totius collectio multitudinis, quæ eſt ſub ſpecie hominis: qui ſcilicet homo diligendus eſt, non errores ipſius, non peccata ipſius. Nam dicens in Euangelio Dominus: *Diligite inimicos veſtros, orate pro eis, qui vos perſequuntur, benefacite eis, qui vos oderunt:* hortatur nos ad ſimilitudinem Dei. Ideoque adiunxit: *Sitis,* inquiens; *filii patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Vnde Auguſtinus in tractatu Pſalmi LXX. *Qui ergo,* inquit, *bene vult inimico ſuo, Deo ſimilis eſt: nec iſta ſuperbia, ſed obedientia eſt, quoniam ad imaginem Dei facti ſumus. Faciamus,* inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.*

Cap. IX. Hanc vtique imaginem Hildebrand & Epiſcopi eius in Rege Henricho & oderunt & perſecuti ſunt, & poteſtatem quæ a Deo eſt, qua & ipſe adhuc regnat atque imperat, & oderunt, & perſecuti ſunt: ideoque aſſumtis ſibi quibusdam ſciſſuris regni conſtiterunt contra ordinationem Dei alium Regem, Rudolfum ſcilicet Ducem Sueuorum, ſub quo præliarentur bellum ſuum: quo quærebant omnibus modis mortificare Regem Henrichum, cupientes corpore & anima perire eum. Igitur anno ab incarnatione Domini MLXXVII. conuenerunt menſe Martio Epiſcopi & Principes, qui erant ex parte Hildebrandi Papæ, & elegerunt Regem contra Regem, circa tertiam Bruno p. 212. ſcilicet hebdomadam Quadrageſimæ: quibus ſcilicet ſacroſanctis diebus iubetur Chriſtiana religio aliorum temporum negligentias diluere: & ſicut rerum, ita quoque offerre Deo decimas dierum: quando etiam præcipit Dominus per prædicatores ſuos iuſonare non ſignum belli, ſed tubam prædicationis ad conuocandum in Eccleſia populum propter pœnitentiæ ſtudium. *Canite,* inquit, *tuba in Sion, ſanctificate*

Ec-

inquit, *tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos, & sugentes vbera.* Et iterum: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum, dicit Dominus Deus.* Legitur quoque in libro Romani ordinis, quia ordo scrutiniorum quarta feria, tertiæ in quadragesima hebdomadæ propter nouæ scilicet regenerationis candidatum initiatur, & in sabbato sanctæ Paschæ finitur, vt secundum formam VII. donorum Spiritus sancti, VII. scrutinia, & totidem oblationes, quas patrini vel matrinæ pro electis iubentur offerre, compleantur. Sed contra aliud nunc instituitur iter, quam ad baptismum: quoniam scrutinium intelligitur iter ad baptismum. Nam circa hanc tertiam quadragesimæ hebdomadam canitur per supradictos Episcopos quasi bellicum quoddam signum, vt congregent populum constituere sibi Regem nouum. Qui certe Rudolfus cum media quadragesima, die scilicet Dominica, per Sigifridum Moguntinæ Ecclesiæ archiepiscopum ordinaretur, sanguine multorum hominum initiatur: quoniam Moguntiæ plebis multitudo conclamans atque concurrens ad eiusmodi seditionis portentum repellitur, fugatur atque occiditur: & Ecclesia, in qua facta est hæc ordinatio, sanguine etiam violatur. Proinde vos, qui tremitis ad iudicium Domini attendite obsecro iudiciũ Domini. Postquam vero ille Rudolfus Rex quarto ordinationis suæ anno in prælio occisus est, proximo dehinc anno vterque locus, qui erat particeps & electionis & ordinationis eius, ex Dei iudicio per ignem consumptus est. Nam opus illud speciosum Henrichi Regis secundi, & Imperatoris primi, scilicet Babenberg, in cuius episcopio ille electus est, ignis consumpsit in sabbato sancto paschæ, caput autem Galliæ atque Germaniæ Moguntiam similiter ignis consumpsit infra Pentecosten eodem anno, qui tunc erat MLXXXI. incarnationis Dominicæ. *Vbi nunc est Israel Rex tuus? dicit Dominus, & vbi sunt iudices tui? quæ dixisti, Da mihi Regem & Principes. Ipsi quippe regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognoui, dicit Dominus exercituum.*

Lamb. Schafn. M. Scotus. Conr. Vrsp. 1077, Serarius rer. Mogunt. 5. p. 786.

Brusch Episc. Bamb. n. 6.

Peracta vero, sicut dictum est, Rudolfi Regis electione pariter & ordinatione per Episcopos, de qualibet dicit per Prophetam Dominus: *Manus vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri inquinati.* Peracta (inquam) electione simul & sanguinea illius ordinatione; quibus interfuerant legati quoque Hildebrandi Papæ, non multo post reuersus est Henrichus Rex de partibus Italiæ, quo perrexerat ad satisfa- p. 186 ctionem, vel ad supplicandum eidem Romano pontifici pro pace vel Ecclesiæ vel reipublicæ. In cuius aduentu in Germaniam dispersi sunt inimici eius & fugerunt à facie eius: abieruntque quidam de Episcopis in Saxoniam cum Rege suo Rudolfo, quidam autem ad montana, & ciuitates munitas, dicente Apostolo: *Quia principes non sunt timori boni operis, sed mali.* Recolite nunc Montanorum sectam, immodicam fidei & patientiæ obseruantiam: quia quum tempore persecutionis fugissent quidam in montana, & latuissent in montibus, diuisi per hoc de corpore Ecclesiæ, dicti sunt Montani hæretici, sicut in VIII. libro Etymologiarum scribit Isidorus Episcopus. Sed Hildebrand & suæ partis Episcopi, quibus a Rege Henricho sæpe pax oblata est, & minime recepta, diuiserunt se sponte sua ab vnitate catholicæ Ecclesiæ: fugientesque in munitiones atque montana, reliquerunt Ecclesias suas absque speculatore, & oues absque pastore: eligentes potius fugere ad montem magnum, quem promittit Dominus per Prophetam Zachariam, coram Zorobabel duce Iuda in planum deduci, quam ascendere ad montem Domini, de quo factum est ad Esaiam verbum Domini: *Et erit*, inquiens, *in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium*, quales suscipiunt montes pacem populi, & colles iustitiam. Vbi enim pax, ibi & iustitia: quoniam iustitia & pax osculatæ sunt se, sicut dicit Psalmista. Vnde ipse, qui est pax nostra, Christus dicit post salutarem doctrinam institutionis Euangelicæ, cui iustum est obedire: *Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis.* Propter quod enim (sicut attestatur Augustinus) totum agitur, quod Christiani sumus, scilicet vt in Christo pacem habeamus, & simus in vnitate corporis eius. Hæc enim pax non habet

C. X.

p. 182.

finem temporis, & ipsa erit omnis piæ nostræ intentionis actionisque finis: propter hanc sacramentis eius imbuimur, propter hanc mirabilibus eius operibus & sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus eius pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & speramus, & eius amore, quantum donat, accendimur. Hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac pressuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, vt in hac feliciter sine vlla tribulatione regnemus. Patria enim nostra pax est, & hæreditas nostra pax est, *Per hanc*, inquit idem Augustinus Episcopus, *vos salutamus, hanc vobis annunciamus.* Sed oderunt Hierusalem, qui oderunt pacem, qui conscindunt vnitatem, quibus falso pacem pronunciantibus populo respondetur, quum dixerint, *Pax vobiscum, & cum spiritu tuo.* Falsum enim, inquit, dicunt, & falsum audiunt, quibus dicunt, *Pax vobiscum*, quos separant à pace orbis terrarum, & quibus dicuntur: *Et cum spiritu tuo:* si in spiritu eorum esset pax, nonne vnitatem diligerent, & dissensionem derelinquerent? Neque vero pax esse potest vera, vbi non est vera concordia: quia disiuncta sunt corda. Quomodo enim, inquit, consors dicitur, qui sortem iungit: ita ille concors dicendus est, qui corda iungit.

C. XI. Sed iam facta diuisione Imperii simul & Sacerdotii surrexit Rex aduersus Regem, gens aduersus gentem, Episcopus contra Episcopum, populus contra populum. Exinde vero quantæ cædes factæ sint hominum, quantæ destructiones Ecclesiarum, quanta etiam rerum confusio exinde facta sit in omni Ecclesia, indigere videtur tragœdia magis, quam historia. Magno se iudice quisque tuetur, dum vterque Rex iuste arma se induisse arbitratur: Henrichus scilicet, quod natus & nutritus in regno successisset progenitoribus suis in regnum ex Dei ordinatione, ac proinde accepisset iuxta doctrinam Apostoli vindicem gladium in impios atque iustos vel Ecclesiæ vel reipublicæ: Rudolfus autem, quod obediens esse deberet Pontifici sedis Apostolicæ, qui per Episcopos partis suæ prædicasset, eum non teneri obnoxium periurii vel perfidiæ, si contra eum arma tulisset: qui, vtpote excommunicatus, Rex iam esse non posset: quum hoc sit, inquiunt, fidei atque fidelium in Ecclesia, occidere scilicet ac persequi eos, quicunque communicantes vel fauentes excommunicato Regi Henricho, noluerint declinare post partium suarum studia. Noua & inaudita est prædicatio eiusmodi, quum Ecclesia non habeat sibi concessum gladium, nisi spiritus, quod est verbum Dei. Iustitia quippe Pharisæorum est, non occidere, non peierare: *sed vere dico vobis,* ait in Euangelio Dominus, *quia nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum &* p. 87. *Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Cum enim dictum sit his qui sunt sub lege, Domino iuramenta tua reddere: ego autem,* inquit, *vobis dico, qui estis sub Euangelicæ perfectione, non iurare omnino, & non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Ergo cum grauius sit gladio cogere ad supradictarum partium conspirationem, quam verberibus exigere fidem, ecce sanctus Gregorius scribit de eiusmodi ad Ioannem Constantinopolitanum Episcopum: *Noua*, inquiens, *atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. Pastores etenim*, ait, *facti sumus, & non persecutores.* Huius autem persecutionis rabiem, quæ iam non verberibus agitur, sed gladiis simul atque rapinis & destructionibus Ecclesiarum siue ciuitatum, & incendiis villarum multo tempore authoribus Episcopis exercetur: huius (inquam) persecutionis rabiem comprobat scriptor illius Epistolæ, qua suscepit partem sui Gregorii defendere: & intendit eam sanctorum patrum scriptis hinc inde fraudulenter collectis affirmare, vt gladius linguæ acerbius affligat ecclesiam, quam gladius occisionis hactenus afflixerit eam: quoniam iuxta sententiam quoque Augustini, grauius illi cor feriunt, qui gladio linguæ feriunt: & acerbius, inquit, sanguinem fundunt, qui Christum, quantum in ipsis est, in homine occidunt. Scribit enim post multa, & inter multa, quibus calumniatur vel Henrichus imperator, vel Clemens Papa: *Verum quia hactenus*, inquit, *tacebat, huic respon-surus calumniæ Papa Damasus procedat: Qui potest obuiare & perturbare peruersos, & non facit, nihil est aliud quam fauere eorum impietati: nec enim caret scrupulo societatis occul-*

occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Leo Papa: Negligere, cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est, quam illis fauere & veritas, quæ minime defensatur, opprimitur. Gregorius in suis Moralibus. Plerumque quieti atque inconcussi relinquimur, si obuiare prauis pro iustitia non curamus: sed cum ad æternæ vitæ desiderium animus exarserit: si iam lumen intrinsecus respicit, si in se flammam ignis sancti feruoris accendit, inquantum locus admittit, inquantum causa exigit, debemus pro defensione iustitiæ nosmet ipsos obiicere, & peruersis ad iniusta erumpentibus, etiam cum ab eis non quærimur, obuiare. Nam cum iustitiam, quam nos amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus sua percussione confodiunt, etiamsi venerari videantur.

Hæc sanctorum Patrum documenta, quæ conuertit ille peruersus ad confirman- *Cap. XII.*
da bellorum studia, nos teneamus pro defensione pacis & veræ iustitiæ: quoniam iustitia & pax osculatæ sunt se: neque alia sentiamus de supradictis cæterisque sanctis Patribus, nisi quæcunque sunt vera, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæ & didicistis & audiuistis. Sed videte obsecro, & attendite ea qua oportet diligentia, quare intulerit ille suprascripta sanctorum patrum testimonia: scilicet, quoniam Clemens Papa super his malis quæ fiunt in Ecclesia, dolet & tristatur, quæ nos patimur: quoniam si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & si gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Ergo cum sit facta diuisio in Ecclesia illis exeuntibus a nobis, non nobis ab illis, inscribimur tamen, & blasphemamur schismatici esse, qui sumus in toto, non in aliquorum parte: & prædicantur illi, ac beneficiantur catholici esse: quorum vnus audacior cæteris audet etiam scriptis partem sui Gregorii defendere, & sic intet cætera respondet ad dicta Clementis Papæ. Asserit etiam, inquit, prædictus calumniator ex occasione prædicationis catholicorum: *non enim possumus aliquid aduersus veritatem, sed non pro veritate*, cum Apostolo dicentium, tam in Italico, quam Theutonico regno fieri rapinas, incendia, destructiones Ecclesiarum, gemitus & suspiria orphanorum & viduarum. Huic quiddam simile conclamabant & Iudæi in Redemptoris nostri occisione: *Commouit populum, docens per vniuersam Iudæam, & incipiens à Galilæa vsque huc.*

Nostis vero qui Euangelium legistis, quæ Dominus Iesus fecerit, & docuerit, *Cap. XIII.*
quomodo sanitates corporum, & curationes animarum operatus sit: ideoque scribæ & Pharisæi de falsa iustitia præsumentes, beneficiis eius, & virtutibus inuidebant: & p.288. quæ negare nequiuerant, siniſtra interpretatione peruertere laborabant: & propter multa eius bona opera vsque ad mortem persecuti sunt eum, acclamantes eum commouisse populum: quoniam populus in his quæ glorioſe fiebant, admirabatur, & glorificabat Deum. Pharisæi quippe interprætantur diuisi, quales dicit Apostolus habere zelum Dei, sed non secundum scientiam: *Quoniam ignorantes*, inquit, *Dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.* Quod si zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem. Ecce enim aduersarii Redemptoris nostri calumniabantur, eum esse seductorem: iuxta quod & nostri temporis scribæ & Pharisæi appellant Clementem Papam calumniatorem: quia quærit salutem omnium, dolens fieri in Italico pariter & Theutonico regno ex prædicatione aduersantium episcoporum rapinas & incendia, atque destructiones Ecclesiarum, gemitus & suspiria orphanorum & viduarum. Ex hoc enim, inquit Apostolus Io. cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris: quia qui audit nos, spiritum habet veritatis: & qui nos non audit, spiritum habet erroris. Videamus quid moniturus est, in quo audire illum debeamus. *Dilectissimi*, inquit, *diligamus inuicem.* Hoc docet præcipue, & hoc ipsum monet assidue, quia dilectio ex Deo est. Et ideo qui nouit Deum, inquit, audit nos: qui autem non est ex Deo, non audit nos. Sed vere commouerunt populum, qui recedentes ab vnitate dilectionis, qua iubemur nos inuicem diligere, diuiserunt vel Ecclesiæ vel Reipublicæ populum, vt sit populus contra populum. Nam isti, iuxta Dominicum pariter & Apostolicum præceptum, subiecti sunt legitimo regi Henricho, vtpote Dei ministro,

ſtro, quem dicit Apoſtolus non ſine cauſa portare gladium, ſcilicet ad vindictam impiorum: illi autem contra Dei ordinationem conſtituerunt ſuper ſe in Regem aduerſarium, qui ſub Rege Henricho erat dux Sueuorum, quod certe factum eſt in defenſionem malefactorum: quoniam leges ſilere ſolent per tempus bellorum. Ergo Petrus nondum intelligens quæ Dei ſunt, portat gladium, qui vltor Dominicæ iræ poſitus eſt in eum qui male operatur. *Sed conuerte eum*, inquit, *in locum ſuum: quoniam ſi rogauero patrem meum, exhibebit mihi modo in auxilium plusquam XII. millia Angelorum. Omnis enim*, ait, *qui gladium acceperit, gladio peribit:* vel illo gladio, quem dicit Dominus vibratum eſſe in cœlo, quanto magis in terra: vel gladio ſpiritus, qui in Dei ſcribitur armatura, quem etiam habet Eccleſia Dei, vnde & debellantur eius inimici: eodemque gladio ſpiritus præcipiuntur filii Eccleſiæ per ſupraſcriptos patres, Damaſum ſcilicet, atque Leonem, & Gregorium, totius erroris falſitatem abſcindere, & peruerſos perturbare: quod, inquiunt, qui negligit facere, conuincitur impietati eorum fauere. Atteſtante enim eodem patre Gregorio, *Eccleſia ab aduerſariis ſuis perſecutionem patitur duobus modis: ſcilicet aut verbis, aut gladiis. Sed cum verbis*, inquit, *perſecutionem ſuſtinet, exercetur eius ſapientia: cum vero gladiis, exercetur eius patientia.* Ecce impugnamur non ſolum periculis bellorum, vel pugnis verborum, ſed etiam ſcriptis aduerſariorum: & quod grauiſſimum nobis eſt, introducuntur contra nos teſtimonia ſanctarum ſcripturarum, vt ea quibus coronauit Dominus Eccleſiam ſuam per ſanctos Patres quaſi ſcuto quodam protectionis, nunc ex parte ſint hoſtium quaſi pro quibusdam telis: quibus tanto grauius vulneratur Eccleſia, quanto perniciouſius ſolent familiares inimici in corde & corde loqui per labia doloſa. Vnde iam imminere videtur illa magna tribulatio, qualem dicit in Euangelio Dominus non fuiſſe ab initio mundi vsque modo. *Tunc ſi quis*, inquit, *vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent pſeudo-chriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce*, inquit, *prædixi vobis: ſed væ homini*, ait, *per quem ſcandalum venit*, Grauiter quidem ſcandalizamur, quod ſanctis quoque patribus, qui apud nos viuere debent in ſuis conſtitutionibus, hæc calumnia imponitur: vt per eorum doctrinam, qua loquitur nobis Chriſtus, qui eſt pax noſtra, confirmentur nunc partium ſiue bellorum ſtudia. Vnde noſter aduerſarius, apud quem non eſt veritas, nec pax, neque iuſtitia, ſcribit poſt multiplicem teſtimoniorum congeriem: quibus contendit nihil valere apud nos Chriſti Eccleſiæ Sacramenta, & quod ſuſpenſi ſimus ab Eccleſiaſtica communione ſecundum Canonum præcepta: *Sufficiant*, inquit, *hæc pauca charitati veſtræ, qui catholici vultis eſſe, quatenus has ſanctorum patrum ſententias in promptu habeatis, quibus & vos defendere, & veritatem impugnantes refellere valeatis.* Et poſt hæc, in fine ipſius Epiſtolæ ex propriis verbis condemnans ſe, ſuosque, oſtendit nihil ipſis cum catholica hac vniuerſali Eccleſia commune eſſe: & ideo catholicos non eſſe, cum ſuſcepiſſent partem ſui Gregorii defendere. *Nos*, inquit, *qui iuſtam partem Gregorii iam a Deo aſſumpti defendimus, per hoc non homini, ſed ſoli Deo placere contendimus. Fructus vero iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem, ſicut Iacobus Apoſtolus teſtatur: ſed dum hæretici Deum defendere nituntur, offendunt: quanto magis, qui partem alicuius hominis defendunt? Intuendum etiam*, inquit, *quod homines qui Wigberto vel Henricho fauent, aut temporalis commodi reſpectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu.* p. 189.

Cap. XIV. Erubeſcimus ſane, quod facti ſumus opprobrium nimis inimicis noſtris: quod & dici non debet ſine lachrymis: quia ipſi feruentiores ſunt ad defendendam pariter & augendam partem ſui Gregorii, quam noſtri ad probandam & confirmandam vnitatem catholicæ Eccleſiæ Chriſti. Nam iuxta quod dicitur in Euangelio, moris eſſe ſcribarum, & Phariſæorum & hypocritarum, quod circumeunt mare & aridam, vt non tantum faciant vnum proſelytum, ſed vt totus mundus vadat poſt eos, non poſt Chriſtum: vnde & Phariſæi, qui dicuntur diuiſi, inuidebant Chriſto: ſicut legitur in Euangelio, quod turba quæ præcedebat & quæ ſequebatur euntem Hieroſolymam, ad viſionem ſcilicet pacis, laudes acclamauerit ei, *Oſanna, benedictus qui venit in nomine*

mine Domini: & dicebant: *Videtis quia nihil profecimus, ecce mundus totus post eum abiit.* Et ille: *Cum exaltatus,* inquit, *fuero, omnia traham ad me.* Et gratias agens Deo patri, quod mitibus atque mansuetis reuelauerit Sacramenta aduentus sui, quæ nescierunt scribæ & Pharisæi: *Confiteor,* inquit, *tibi pater, Domine cœli & terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo.* Ecce cum exaltatus fuerit Christus, dicitur ad se omnia trahere, & sibi omnia a patre suo tradita esse. Sed ille qui non est in hac vniuersitate, hoc est in catholica Ecclesia, scribit talia: *Nos,* inquit, *qui iustam partem Gregorii iam a Deo assumpti sicut iustum est, defendimus: per hoc non homini, sed soli Deo placere contendimus.* Ergo, sicut dictum est ex authoritate sanctorum Patrum, hæretici dum defendere Deum nituntur, offendunt: quanto magis qui partem alicuius hominis defendunt. Vnum itaque signum est electionis, soliditas charitatis: Vnde ne vel miraculis quidem reproborum seducamur, quæ non fiunt ex charitate, sed per elationem. *In hoc:* inquit Dominus, *cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Igitur vbi non est charitas, vnde vnitur Ecclesia; Ibi non est iustitia, ibi nec virtus aliqua: quoniam omnes virtutum species continentur vno iustitiæ nomine, cum & iustitia sit lex diuina, & vinculum societatis humanæ. *Intuendum etiam,* inquit, *quod omnes qui Wigberto vel Henricho fauent, aut temporalis commodi respectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu.*

Cap. XV.

Sicut scribit Gelasius Papa: *Duo sunt, quibus principaliter mundus hic regitur: authoritas sacrata Pontificum, & regalis potestas. Christus enim memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperauit: sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, suos volens medicinali humilitate saluari, non humana superbia intercipi: vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus vterentur, quatenus spiritalis actio a temporalibus distaret incursibus, & Deo militans minime se negotiis secularibus implicaret: & vicissim non ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus, vt & modestia vtriusque ordinis curaretur, ne extolleretur vtroque suffultus, & competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur.* Hanc Dei dispensationem quisquis diligenter considerat iuxta diuinam vtriusque potestatis ordinationem, perspiciet sane in hoc quoque per Hildebrandum & Episcopos eius magnam operatam esse iniquitatem: qui cum pro pontificali dignitate non deberent vel negotiis sæcularibus sese implicare, vsurpa-
P. 390 uerunt sibi ordinationem regiæ dignitatis contra Dei ordinationem, & contra vsum atque disciplinam Ecclesiæ: & quia ipsi noluerunt Henrichum regem regnare, idcirco noluit etiam scriptor propositæ epistolæ Regem eum appellare: sed miro modo eum inhonorauit, quem Deus Apostolum suum Petrum honorificare præcipit: quoniam & honor Regis iudicium diligit. Et quia nos instituti doctrina Apostoli Iudæ, non præsumimus dominationem spernere, vel maiestatem blasphemare, iudicamur extranei esse ab Ecclesiastica communione: cum aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum reddamus potestati a Deo nobis prælatæ debiti honoris suffragium, magnam habentes impositam nubem testium, per quorum patientiam simul & doctrinam curramus ad propositi certaminis brauium. Sanctus enim Gregorius in libro de Pastorali cura, proponit nobis exemplum Saulis atque Dauid: quomodo boni etiam atque eminentes in Ecclesia viri debeant malis quoque rectoribus subditi esse, iuxta quod Dauid Saulem pertulit: quem videlicet infestissimum persecutorem suum cum posset occidere, noluit occidere: insuper & viros suos, ne consurgerent in eum, sermonibus confregit: & quod vel oram chlamydis suæ abscidisset; pœnituit. Quod vero hic summus pontifex & virtutum artifex legitur proposuisse & docuisse, credas omnes sanctos patres pariter & fecisse & docuisse. Boni, inquit, subditi si quando pro infirmitate se abstinere vix possunt; vt extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter loquantur; quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati, saltem innoxiæ, & latenter derogant,

quasi regis superpositi vestem fœdant: sed tamen ad semet ipsos redeunt, seque vehementissime reprehendunt. Vnde & bene illic scriptum est: *Quia post hæc Dauid percussit cor suum, eo quod abscidisset oram clamydis Saul.* Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda iudicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur; necesse est vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat: & cum præpositæ potestati detraxerit; eius contra se iudicium; a quo sibi prælata est, perhorrescat. Nam cum in præpositos delinquimus, eius, inquit, ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. Vnde etiam cum longe lateque excreuissent Simoniacæ & Neophytorum hæreses, idem Gregorius super hac re valde sollicitus; non minaciter; sed suppliciter inde egit apud Francorum Reges. *Paterno*, inquit, *vos salutantes affectu petimus præcellentissimi filii, vt detestabile hoc malum Simoniacæ hæresis ac Neophytorum de regni vestri finibus studeatis prohiberi, & nulla apud vos excusatio; nulla contra animam vestram suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.* Hæc legimus sanctum Gregorium scripsisse & docuisse, & vt multos lucrificaret, se seruum omnium, præcipue autem Regum atque imperatorum fecisse: ideoque videtur nobis hoc consequens non esse, vt constituerit Reges aliquos de regno suo deiiciendos esse, sicut ei adscribit propositæ scriptor Epistolæ. *Gregorius*, inquit, *huius nominis primus. Decernimus Reges a suis dignitatibus cadere, & participatione corporis & sanguinis Domini carere, qui temerario ausu præsumpserint contra sedis Apostolicæ iussa venire.* Certe qui eiusmodi est, iam iudicatus est, iuxta quod & Saul a Domino reprobatus est: & tamen postquam abiecerat eum Dominus, ne regnaret super Israel; legitur multos annos vixisse pariter & regnasse, vt scilicet electorum Dei patientia exerceretur; aut probaretur sub crudelissimo rege, quem etiam ipse Dauid electus a Deo in regem patientissime tulit: & pro eo quod esset Christus Domini, timuit occidere, cum posset eum, vtpote persecutorem suum; occidere: qui in hoc etiam pœnituit; quod vel summitatem clamydis eius abscindere præsumpserit. Saul vero LXXXV. sacerdotes Domini vna die occidit: & tamen eum qui eiusmodi erat, patientia sanctorum sustinuit. Sed Henrichus Rex nihil horum faciens, sed Episcopis liberam disponendarum ecclesiarum potestatem permittens; quia noluit in manus Hildebrandi Papæ pro voluntate hostium suorum tradere regiam potestatem; & honorem, & regnum suum: ideo scribitur merito pro inobedientia sua damnatus esse, quasi per hoc voluerit ius sacerdotale sibi substernere. *Respondendum est etiam his*, inquit, *qui spiritalibus secularia, diuinis humana præferentes, & ius sacerdotale laicis sub-* f. 191.
sternere volentes, conqueruntur Henrichum a Gregorio sine exemplo damnatum. Sed vt querimoniæ, inquit, *huic silentium imponant, inclinent aures historiis, quam sæpe præsules non solum Apostolici, sed & prouinciales, in defensione iuris Canonici regali siue Imperatorio non pepercerunt nomini.* Ecce cum quanto agit studio pertinaciæ, vt moueat nos a soliditate fidei nostræ, quatenus introducti vel testimoniis scripturarum, vel historiis rerum, declinemus ad partem sui Gregorii Papæ: cum is certe vtrisque abutatur, vertendo falsa interpretatione, non vera ratione. Sed nulli horum credimus mediante Deo, quales Antichristos dixit Ioannes Apostolus multos nunc esse in mundo: quia Paulus Apostolus, per quem loquitur Christus, dicit, & id secundo repetit: *Licet nos aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Ex huius certe anathematis vinculo, nemo liber existit, nisi quem nullus error inuoluit: ac proinde, sicut sanctus Leo Papa scribit: *Si omnes sacerdotes & mundus assentiatur damnatis, damnatio consentientes inuoluit, non præuaricationem consensus absoluit.* Sub damnationis quidem sententia sunt, quotquot Euangelio non obediunt, quotquot Dei ordinationi resistunt, quotquot in vnitate Ecclesiæ non sunt: quoniam vna est, inquit Dominus, columba mea, perfecta mea: vna est fides Christiana, quæ est catholica. Catholica autem veraciter est illa, quæ ab omnium perfidorum, atque ab eorum successoribus consortibus sincera, pura, immaculata communione est diuisa. Sed ille qui scribit & testificatur se in parte sui Gregorii esse, & partem ipsius defen-

lib. 4. ep. 50. ap. du Chesne Tom. I. p. 889.

defendere, ille inquam talis cum sit extra catholicam, hoc est vniuersalem Ecclesiam, scribit apud nos, qui nolumus participes esse partium suarum, nihil valere, nihilque nobis proficere Sacramenta Christi & Ecclesiæ, quæ sunt baptisma & chrisma, atque corporis & sanguinis Domini mysteria: & ad augendum nobis terrorem, introducit contra nos testimonium sancti Augustini: quod nos qui credimus & confitemur sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, retorquemus e diuerso in eos, qui amplectuntur esse in parte sui Gregorii: Augustinus in sermone de Blasphemia spiritus sancti: *Si quenquam*, ait, *extra Ecclesiam suorum pœniteat peccatorum, & huius tanti peccati, quod alienus est ab Ecclesia Dei, cor impœnitens habeat, quid ei prodest illa pœnitentia, cum isto solo verbo dicat contra spiritum sanctum, quod extraneus est ab Ecclesia: quæ accepit hoc donum, vt in ea in spiritu sancto fiat remissio peccatorum?* Et iterum: *Cor impœnitens caueatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi vt teneatur Ecclesia, vbi remissio peccatorum datur, & societas spiritus in pacis vinculo custoditur.*

Hæc scribit sanctus Augustinus de catholica Ecclesia vbi concordat membrorum vnitas per charitatis & pacis studia. *Vnde in vno*, inquit, *estote, vnum estote, vnus estote: & væ illis, qui oderunt vnitatem Ecclesiæ, præsumentes in hominibus partes facere.* Ergo sicut idem Augustinus ait, *Faustinus parti præerat, non Ecclesiæ:* iuxta quod & Hildebrant parti suæ præerat, non Ecclesiæ, qualem scilicet partem scribit quidam de participibus suis defendere cœpisse. Sed Gelasius Papa: *Quæ priuilegio*, inquit, *vniuersalis Ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistunt: pars autem longe distat a toto, quod est vniuersale: ideoque inferior potest quidem errori cuilibet inuoluere aliquem, non absoluere.* Igitur siue sit ille Gregorius, siue Hildebrandt, vel alius quisquam: qui præest parti, non Ecclesiæ, non potuit Henrichum Regem damnare: qui certe hoc studet, hoc optat, & maxime laborat, vt fiat vnum corpus Ecclesiæ, quatenus perinde etiam possit fieri vnum corpus Reipublicæ, fuerit sane errans, qualem describit Gelasius Papa non posse sine pœna esse. *Sit igitur*, inquit, *erranti dicta pœna fore perpetua, sit erranti dicta nunquam esse soluenda, quasi errans esse destiterit, pœna quæ erranti est præfixa perpetua, non erranti (id est, aliter effecto quam cui præfixa est) non solum non potest esse perpetua, sed nec esse iam pœna. Non est enim ipse cui præfixa est: erranti enim præfixa est, non non erranti. Quæ enim*, inquit, *erranti præfixa perpetua est, & perpetuo constringit errantem, non errantem non potest iam tenere*, Contra hæc sanctorum patrum testimonia, si quid aduersarius noster respondere habeat, dicat: qui se iactat posse nobis per introductas rerum historias silentium imponere: qui tanto plus nos exercet sua locutione, quanto plus ille videtur errare: quod etiam vnum esse beneficium diuinæ prouidentiæ attestatur sanctus Augustinus, vt qui foris sunt, plurimum prosint fidelibus, non verum quod nesciunt docendo, sed ad verum quærendum, & ad verum aperiendum catholicos excitando: ne imperitiæ nostræ tenebris delectati dormire magis velimus, quam lucem veritatis intueri: *Sed vt huic*, inquit, *querimoniæ silentium imponant, inclinent aurem historiis, quam sæpe Præsules non solum Apostolici, sed & Prouinciales in defensionem iuris Canonici regali siue imperatorio nonpepercerunt nomini.* Et subiungit, quod Innocentius Papa Arcadium imperatorem sub anathematis vinculo a fidelium consortio separauerit: quod quam verum sit, ex his quæ in superiori libro scripsimus, vel de Arcadio, vel de Innocentio quisque diligens facile peruidebit. Cum certe Innocentius papa obseruantissime custodierit cum omnibus sanctis patribus Euangelicam hanc regulam Domini, vt redderent ea quæ sunt Cæsaris Cæsari, cum rite non possent aliter reddere Deo, quæ sunt Dei: ideoque iuxta quod supra dictum est ex verbis Gelasii Papæ, ordinata est a Deo, sicut sacrata Pontificum authoritas, ita & regalis potestas, vt Christiani Imperatores pro æterna vita indigerent pontificibus, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus vterentur dispositionibus. Post hæc scribit, quod Constantinus Papa Philippum anathematizauerit: quod nec in gestis pontificalibus, nec in historiis inuenitur: vbi tantum legitur, quod Philippus supradicto Papæ literas praui dogmatis direxerit, quas ille

Cap. XV.

p. 192.

f. 191.

Otto Frif. 6. c. 25. *Albericus* ad a. 1077.

ille cum Apoſtolicæ ſedis concilio reſpuit. Philippus quippe præter id quod contra Iuſtinianum Imperatorem regnum adeptus eſt; hæreticus eſſe probatus eſt, qualis iam iudicatus eſt: iuxta quod etiam Gelaſius Papa ſcribit: *Noſtri*, inquiens, *maiores authores cuiuslibet inſaniæ, ac pariter errore damnato ſufficere iudicarunt, vt quisque aliquando huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus.* Poſt hæc introducit hiſtoriam de Rege Hildericho, de quo ſatis dictum eſt in ſuperiori libro, apud quem nec regia poteſtas nec imperialis authoritas eſſe probatur: ideoque huius exempli controuerſia à nobis reprobatur. Sequitur autem, quod Adriano Papa iubente Carolus Deſiderium Regem cum filio eius Adalgiſo Italiæ regno priuauerit, & ſolus Italiam cum Francia obtinuerit. Certe Deus Romanorum præparauit regnum, vt ibi & Eccleſia & imperium haberet principatum: huic diuinæ ordinationi qui reſiſtit, Deo reſiſtit. Ergo Deſiderius contra Romanam rempublicam ſimul, & contra Romanam Eccleſiam pugnauit, ideoque Rex ipſe Longobardorum per tyrannidem contra Deum ſurrexit. Huius rei gratia Adrianus Papa vocauit Carolum in auxilium & defenſionem Eccleſiæ pariter & Reipublicæ, cum pater quoque ipſius Pipinus Rex iam accepiſſet patriciatum eiusdem Romanæ Reipublicæ. Sed Carolus cum magna difficultate vel itineris vel belli Deſiderium ſubegit, & perpetuo exilio damnauit: filiumque eius Adalgiſum, in quem ſpes paternæ tyrannidis inclinata videbatur, de Italia expulit: & Romanis atque Adriano Romanæ Eccleſiæ rectori res ſuas reſtituit, quas hoſtilis incurſio abſtulerat: ſicut libere de geſtis ipſius Caroli indicat. Poſt hæc etiam ſequitur, & dicit, quod Lotharium Nicolaus Papa ad obediendum Canonicæ legi coegerit, & inuicta temeritate Adrianus damnauerit. Certe non damnauit Lotharium Regem Adrianus, ſed poſt primam & ſecundam correptionem pro crimine adulterii, quo publice regnum maculauerat, perſiſtens adhuc in ſordibus, deliquit ipſe iuxta ſententiam Apoſtoli, proprio iudicio condemnatus: quoniam cum de manu ipſius pontificis ad comprobationem innocentiæ ſuæ corpus & ſanguinem Domini reus accipere non timuiſſet, iudicium ſibi manducauit & bibit: ideoque Roma egreſſus, paulo poſt in ciuitate Placentia obiit. Eo etiam modo Heribertus Rex, frater Sigiberti Regis Francorum, Dei iudicio percuſſus eſt, poſtquam à ſancto Germano Parrhiſienſis Eccleſiæ Epiſcopo propter duas ſorores, puellas ſcilicet derelictæ reginæ, quas pro legitimo coniugio acceperat in vxores, excommunicatus eſt. Hæ ſunt Hiſtoriæ, per quas æſtimamus induci poſſe, vt credamus Henrichum iure a Gregorio damnatum eſſe, & exhinc indignum eum eſſe regio nomine & regia poteſtate: cum non legeremus quenquam de ſanctis Patribus ſibi aliquid de regni negotiis vſurpare. *Non eſt, igitur*, inquit, *nouum, vel Eccleſiaſticæ legi indebitum, Regis Apoſtolico obedire, non obedientes anathemati ſubiacere.* Certe obediens erat Rex Henricus Apoſtolicæ authoritati, quando promiſerat ad omnia quæ iuſta eſſent, conſenſum præbere Romano pontifici: quando etiam depoſito cultu regio, & habitu, ſupplicem per omnia, ac pœnitentem proiectis culpis ſeſe Hildebrando obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenſo deſtitit, donec in gratiam cum Papa rediit, & ad comprobandum Eccleſiaſticæ reconciliationis teſtimonium ſacram communionem corporis & ſanguinis Domini de manu eius accepit, menſam cum ipſo Papa adiit: ac deinde dimiſſus eſt in pace, qualem ſcilicet pacem Iudas ſimulauit, non qualem Chriſtus reliquit. Nam tunc aderat & legatio Saxonum, hoſtium ſcilicet Regis, & Gregorianæ partis fautorum: & reſcripſit eis quærentibus interrumpere omnibus modis initum reconciliationis pactum. *Ne ſoliciti*, inquit, *ſitis, quoniam culpabiliorem eum reddo vobis.* Regalia ſiquidem ornamenta interdixerat Regi, & & ſi poſtea vteretur eis absque licentia ſui, iam eſſet iuſta occaſio damnandi pariter & deponendi eum; quando transgreſſus fuiſſet impoſitæ legis ſuæ mandatum. Tum vero electus fuerat, & ordinatus in Regem Rudolfus, iuxta quod dictum eſt ſupra, & cum hæc facta ſint ex ipſius Hildebrandi ſententia: proinde Regi Henricho aut reſumenda erant ea, quæ proprie regum ſunt regalia ornamenta, aut certe amit-

A. Fuld. 773, 774.

A. Fuld. 803.

Gregor. Tur. Hiſt. 4. c. 26, *Aimoinus* 3. c. 2, *Rhegin.* ad a. 509.

p. 193.

Lamb. Schaſn. 1077, *Benno* vita Hildebrandi p. 7. *Vita Mathildis* 1. c. 8, ap. Leibnit. tom. 1. p. 695. *Bruno* hiſt. b. Sax. p. 211.

amittenda erat regia poteſtas; quam acceperat ex ordinatione diuina: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris:* in quo ſcilicet mandato Domini pendet lex fraternæ dilectionis. Nam Gelaſius Papa ſcribit: *Poſtquam,* inquiens, *ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec imperator pontificis nomen impoſuit, nec pontifex regulæ regiæ faſtigium vendicauit.* Sic enim ſcribit ad Anaſtaſium imperatorem hæreticum & defenſorem hæreticorum: Qui etſi talis fuerit, tamen nec ipſi Gelaſius nec aliorum quisquam ſanctorum patrum, vel partem chlamydis ſuæ abſcindere præſumpſit: quoniam in his etiam, qui eiusmodi ſunt, ordinationem Dei, & poteſtatem quæ a Deo eſt, quisque ſanctus honorificauit:

Quantum vero, inquit, *ad ordinem publicæ pertinet diſciplinæ, cognoſcentes, glorioſe fili, imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum, legibus tuis ipſi quoque parent religioſi antiſtites, ne vel in rebus mundanis excluſæ videantur obuiare ſententiæ. Excluſa eſt quippe hæc ſententia, vt aliquis militans Deo ſecularia procuret negotia. Sic enim diſcreuit Chriſtus vtriusque poteſtatis officia, Regum ſcilicet atque Pontificum, quatenus ſpiritalis actio a temporalibus diſtaret incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis implicaret ſecularibus: ac viciſſim non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet implicatus negotiis ſecularibus. Fuerint hæc,* inquit, *ante aduentum Chriſti, vt quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti, pariter Reges exiſterent, pariter ſacerdotes, quod ſanctum Melchiſedech fuiſſe ſacra prodit hiſtoria: quod in ſuis quoque Diabolus imitatus, vtpote qui ſemper quæ diuino cultui conuenirent, ſibimet tyrannico ſpiritu vendicare contendit, vt pagani Imperatores iidem & Maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec Imperator Pontificis nomen impoſuit, nec Pontifex regulæ regiæ faſtigium vendicauit, quamuis membra ipſius (ideſt, veri Regis atque Pontificis) ſecundum participationem naturæ magnifice vtrumque in ſacra generoſitate ſummiſſe dicantur, vt ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant.* Hæc quidem ſcribit Gelaſius: ſed Hildebrand & Epiſcopi eius, vendicauerunt ſibi absque dubio faſtigium regiæ regulæ: immo vſurpauerunt ſibi officia poteſtatis vtriusque, quoniam apud illos plane eſt regnum, aut vbi ipſi volunt, peruerſiones inde effecti præ nimia ambitus vſurpatione, vt ad neutrum horum ſiue ad ſacerdotium, ſiue ad regnum poſſint idonei exiſtere, cum vnum ex his pro ſui magnitudine diligenter quis non poſſit implere. Veruntamen Chriſtianus non eſt, catholicus non eſt, quisquis Euangelio contradicit, quisquis doctrinam Apoſtolicam ſpernit. *Reddite,* inquit, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Deum timete, Regem honorifica-*
p.194. *te: & ſubiecti,* inquit, *eſtote omni creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, ad laudem vero bonorum.* Igitur cum vtraque dignitas, regalis ſcilicet atque pontificalis, ſic ordinata ſit a Deo, quatenus ſpiritalis actio a temporalibus diſtet incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis implicet ſecularibus: & cum non poſſint omnes res tutæ eſſe, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defendit authoritas: attendite obſecro, & videte, quomodo Hildebrand & Epiſcopi eius inter alias innumerabiles, quæ inde emerſerunt, hæreſes quæſierint, reſiſtentes miro modo Dei ordinationi, hæc duo principalia, quibus regitur mundus, extirpare, & ad nihilum ducere: cupientes etiam alios omnes Epiſcopos tales eſſe, ſicut ſunt ipſi, qui vere non ſunt Epiſcopi: & Reges eiusmodi habere, quibus ipſi regia licentia poſſint imperare. Ecce enim Hermannus Rex, ſucceſſor Rudolfi Regis ipſorum, ta- *Bruno hiſt. B. Sax. p. 231.*
lis certe fuit, & talis extitit, vt de eo vere ſecundum literam interpretari poſſimus, quod in Daniele legimus: *quia ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius.*

Nam vt prætermittamus, quot modis ab Epiſcopis vel a principibus Saxoniæ *C. XVI.*
contemptui eſt habitus, qui omnes in variis voluntatibus volebant ſemper regnare: iuxta quod per prophetam dicit Dominus, eiusmodi principes ſimul Re-

ges esse. *Ipsi enim*, inquit, *regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui.* Vt hæc inquam prætereamus. Ecce nos aliquando eundem Herimannum vidimus in castris Saxonum, non Regis siue principis loco militare, quem ne ad colloquia quidem principum perspeximus venire: & cum suppliciter eum interpellaremus pro imminentis periculi necessitate, quod iamiamque minabatur nobis vastitas atque contritio Ecclesiæ nostræ, respondit se non posse vel sibi vel nobis prodesse. Primi vero de principibus erant in eisdem castris Egbertus marchio, & filii duo Ottonis Bauariæ quondam Ducis: quales dicit Dominus per Esaiam Prophetam prævalere propter peccata populorum: *Dabo*, inquiens, *pueros Principes eorum.* Cæterum curia siue palatium erat apud Hartuigum, dictum Magadaburgensis Ecclesiæ Episcopum, siue apud Burcardum Halberstatensem Episcopum, vt dum Episcopi transferunt studium atque disciplinam Ecclesiæ ad curiam (quæ dicitur a cruore) prædicantes bonum & iustum esse prælia & seditiones fieri pro sua parte, non vereantur laici & ipsi crudelia agere. Nam iuncto Saxonum & Thuringorum atque Sueuorum agmine, pugnatum est tunc in orientali Francia contra Imperatorem Henrichum quinta iam vice: de qua scilicet pugna in sequentibus dicere decreuimus, quando de Alberone Wirtziburgensis Ecclesiæ Episcopo, quæ ad ipsum quoque pertinent, enarrabimus: cuius præcipue causa tum effusus est sanguis multorum in circuitu illius ciuitatis, qui scilicet sanguis occisorum clamat quodammodo ad Dominum pro vindicta tanti sceleris. Superiore etiam tempore tentauerat idem Adalbero expugnare Episcopatum suum, quem sub Rege suo Rudolfo recipere cupiebat contra Regem Henrichum: ideoque secundum iam prælium, atrox nimis & crudele pugnauerunt Saxones contra eundem Regem Henrichum in orientali Francia, anno scilicet MLXXVIII. ab incarnatione Domini, VII. Mensis Augusti, vbi Rudolfus Rex fugatus est, & Sigefridus Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus in fuga captus, & vix de suspendio liberatus atque dimissus est. Wezelinus quoque Parthenopolitanæ, hoc est, Magadaburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus in fuga occisus est: & Werinherus Merseburgensis Ecclesiæ Episcopus mortem vix euadens, nudus omnino dimissus est: & Adalbertus Wormacienſis Ecclesiæ Episcopus captus est & Regi Henricho oblatus: simul & Herimannus magni ducis patruus, vnus scilicet de principibus in quibus non est salus. Igitur pactum meum, dicit Dominus, fuit cum Leui vitæ & pacis: sed væ Prophetis, qui Prophetabant de cordibus suis, vt interficerent animas, quæ moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mandatis: *propter quod*, ait Dominus, ô sacerdotes, *& ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis.* Tertium deinde prælium factum est in Thuringia, MLXXX. Anno ab incarnatione Domini, VI. Idus Februarii, quod scilicet prælium alterutris Regibus parum prospere cessit: quoniam vnus victoria, alter Saxonia caruit: sed eodem anno reuersus est Henrichus expugnaturus Saxonum duritiem, & quartam iam contra eos instituit pugnam, quæ facta est IV. Idus Octobris, quando & Rudolfus Rex ibi occisus est, quarto anno suæ ordinationis. Sic ille prouectæ ætatis vir amisit vitam cum regno Saxoniæ, cuius præcipue opera ante aliquot annos victi sunt Saxones, cum primum cœpissent contra Regem Henrichum rebellare: licet maiorem exercitus iacturam acceperint victores quam victi, quod scilicet primum Regis Henrichi prælium contra Saxones gestum est in Thuringia Anno MLXXV. ab incarnatione Domini, V. Idus Iunii. Tum quidem erat Rudolfus Dux Sueuorum, cui etiam dederat Hagna imperatrix cum regno Burgundiæ filiam suam in coniugium, vt regi Henricho filio suo esset tanto fidelior, quanto affinitate simul & beneficiis coniunctior. Sed qui prius fuerat defensor imperii, atque hostis Saxonum, postea factus est inuasor Imperii, atque Rex Saxonum, vt prævalerent prælia & seditiones eorum.

Bruno hist. B. Sax. p. 214.

Bruno p. 227.

p. 195.

Bruno p. 228.

Bruno p. 191.

Perempto

Perempto ſiquidem Rudolfo Rege Saxonum parauit Henrichus Rex ſecundam profectionem in Italiam, ſi quo pacto poſſet flectere ad miſericordiam Hildebrandum Papam, vt pacem aliquando diligens, miſereretur vel Eccleſiæ vel Reipublicæ, quæ iam dudum fuerant in magna defectione pro imminente bellorum tempeſtate. Tunc quidem geſta ſunt, quæ ſuperius dicta ſunt vel de rebellione ac fuga Hildebrandi Papæ, vel de conſecratione Wigberdi in pontificem ſedis Apoſtolicæ, vel ordinatione Henrichi Regis, quando factus eſt Imperator atque Auguſtus iuxta diſpoſitionem Romanæ dignitatis. Ex illo tempore nunc eſt annus octauus: & ne adhuc quidem ceſſant participes Hildebrandi ſtudere modis omnibus, vt non habeat Romana Eccleſia Clementem Papam, neque Respublica catholicum Imperarorem, niſi Herimanno Regi deſpectiſſimo ſuccedat alius Rex deſpectior illo: & niſi ſuccedat etiam catholico Papæ Clementi aliquis hæreticus, ſicut fuiſſe monſtratur ille Caſſinienſis abbas Sergius, * qui poſt diſceſſionem imperatoris ex Italia ſubintroductus eſt, & per ſtudia partium Hildebrandi ordinatus: cuius ſcilicet honoris rapinam non diu impunitus tenuit, quoniam in ipſo ordinationis ſuæ ingreſſu dyſenteriæ morbo ſolutus deficere cœpit, ac paulo poſt periculoſa morte interiit: ex quo ſcilicet diuino iudicio manifeſtum eſt, qualis etiam ipſe fuerit, qui adhuc procul dubio ſubintroductus eſt, vt incendia Hildebrandi iam defuncti reſuſcitaret, & hæreſes atque ſchiſmata illius ex tanti pontificatus authoritate confirmaret. Sæpe quidem Satanas expetiuit Petrum, vt cribraret ſicut triticum: *ſed ego*, dixit Ieſus, *rogaui pro te, vt non deficiat fides tua Petre.* Petrus quippe miniſterio eſt Eccleſiæ ſuper Petram, qui Chriſtus eſt, fundatæ: & idcirco portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam, quoniam ipſe Chriſtus ſuper ſemetipſum ædificauit eam: atque ideo nemo poteſt aliud fundamentum ponere, præter quam quod poſitum eſſe dicit ſapiens ille architectus Paulus Apoſtolus, qui eſt Chriſtus Ieſus, cum Eccleſia huius capitis ſit corpus: ex cuius vnitatis ſocietate quisquis diſceſſerit, hunc alienum, profanum, & hoſtem eſſe, conſonans iudicium ſanctorum Patrum diffinit. Ecce quidam Epiſcopi ſeceſſerunt in partem Hildebrandi, habentes eam pluris precii quam vniuerſitatem catholicæ Eccleſiæ Dei. Ex quo factum eſt ſeminante inimico homine in agro Dominico multorum ſcandalorum zizania, vt in Epiſcopiis eorum fierent non iam baptiſteria, ſed homicidia: non ſacri chriſmatis conſecratio, ſed humani ſanguinis effuſio: non alia quælibet Chriſti & Eccleſiæ Sacramenta, quæ ſolent fieri per Epiſcopos Dei, ſed execramenta, quæ ſolent fieri per miniſtros Diaboli, qui (ſicut ſanctus Cyprianus Epiſcopus ſcribit) videns idola derelicta, & per nimium credentium populum ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: hæreſesque inuenit, & ſchismata quibus ſubuerteret fidem, corrumperet veritatem, ſcinderet vnitatem. Vnde & ſupradicti ſacerdotes Hildebrandi, æſtimantes ſuo more Eccleſiam Dei aut immitem eſſe, aut non poſſe ea quæ ligata ſunt abſoluere, diſceſſe- p.196. runt ab vniuerſali Eccleſia, & reliquerunt proprias quoque Eccleſias absque paſtorali cura, ne ex occaſione ſuæ in Eccleſia perſeuerantiæ contingeret ſe videre vel alloqui Imperatorem Henrichum, quem iam audiſſent perpetuo à ſuo Papa Hildebrando eſſe damnatum, quaſi tam ſacroſancti anathematis vinculum Eccleſia Dei deinceps non poſſet ſoluere, cum quilibet, etiam ſi iuſte fuerit damnatus, & reſipiſcens poſtea, correxerit errorem ſuum, conſequenter poſſit abſolui, talem à Deo acceptam poteſtatem Eccleſia habente. Eſt quidem peccatum ad mortem, non dico vt oretur pro eo, ait Ioannes Apoſtolus: & eſt peccatum non ad mortem, dico vt oretur pro eo: eſt peccatum ad mortem in eodem peccato manentibus: eſt peccatum non ad mortem, ab eodem peccato recedentibus. Sed atteſtante Gelaſio Papa, nullum eſt peccatum, pro quo aut non oret Eccleſia, remittendum, aut quod data ſibi diuinitus poteſtate deſiſtentibus ab eodem non poſſit abſoluere, vel pœnitentibus relaxare, cui dicitur, *Quæcunque dimiſeritis ſuper terram, dimiſſa erunt & in cœlis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cœlis.* Igitur ad remittenda peccata accipit Eccleſia ſpiritum ſanctum, quo ipſa congregatur in vnum: atque ideo (ſicut ait Auguſtinus)

C. XVII. *Bert. Conſtant.* 1082. 1081. 1084, *Mar. Scotus* 1080, *Sig. Gembl.* 1084. 1085, *Albericus* 1084, *Chron. Saxo* 1083, *Autor vitæ Henrici*, *Leo Oſtienſis* 3. c. 49. 50, *Helmoldus* 1. c. 30.

* *Otto Friſing.* 7. c. 1, *Leo Oſtienſis* 3. c. 66, *Berth. Conſt.* 1087, *Dodechinus* 1085, *Sig. Gembl.* 1086.

ne sit irremissibilis spiritus blasphemia, cor impœnitens caueatur: nec aliter prodesse pœnitentia credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, vbi peccatorum remissio datur, & societas spiritus in pacis vinculo custoditur. Et supra idem Augustinus in sermone de Blasphemia spiritus sancti: *Quisquis igitur*, inquit, *reus fuerit impœnitentiæ contra spiritum, in quo vnitas & societas communionis congregatur Ecclesiæ, nunquam illi remittetur, quia hoc sibi clausit, vbi remittetur: & merito damnabitur cum spiritu, qui in se ipso diuisus est, diuisus & ipse e contra spiritum sanctum, qui in seipso diuisus non est.*

C. XIIX. Hoc de causa & Clemens Papa, cui more Apostolico præter illa quæ extrinsecus sunt instantia, quotidiana est sollicitudo omnium Ecclesiarum, decreuit desertis Ecclesiis pastores constituere, si ipsi desertores Episcopi vel admoniti nollent redire ad societatem vnitatis Ecclesiæ, de seditiosorum quoque Episcoporum causa & damnatione præcepit Germaniæ Episcopis in generali Synodo agere, qui proprio (ut ait Apostolus) iudicio condemnati essent, vtpote exercentes prælia & seditiones, & dominationem spernentes, maiestatem autem blasphemantes, qui extulissent se super altitudinem regiæ potestatis, & restitissent ordinationi diuinæ dispositionis, transferentes regna, & negligentes sacerdotia: qui etiam pessimo suo exemplo, quo essent periuri, docuissent obedientes sibi infideles esse, atque fallaces: qui etiam, vtpote transgressores diuinarum humanarumque legum, instituissent suos quoque sectatores diuinis humanisque legibus esse inobedientes: qui etiam, vtpote violatores Ecclesiasticorum priuilegiorum, permisissent fautores partium suarum rapere & diripere bona & res Ecclesiarum: vt eiusmodi homines essent sibi promptiores ad omne nefas audendum, quibus ex consuetudine iam quasi in naturam versa est dulcedo coniurationum, rapinarum atque homicidiorum: quales scilicet Episcopi non essent pastores Ecclesiarum, sed ductores bellorum: non custodes dominicarum ouium, sed vt graues lupi, persecutores earum, interfectores animarum pariter & corporum, cum ipsi ad tuendas partes suas diu multumque vsi fuissent manibus impiorum ad occisionem multorum hominum.

C. XIX. Sed cum tales certe fuerint Episcopi Saxoniæ, & defensores Hildebrandi, sui scilicet Papæ: præsumebant tamen frequentibus conciliis se suosque sectatores iustificare: & Henrichum Regem, quem ipsi potissimum de regno Saxoniæ expulerant, damnare: eiusdemque damnationis notam imponere Episcopis atque Principibus, & omnibus qui communicarent ei, & qui subiecti essent ei. Ideoque tandem aliquando constitutum est consentientibus vtrinque Episcopis, vt causa longæ concertationis, quæ non posset confici gladiis, terminaretur libris, lætantibus admodum laicis, quorum sanguis effusus est tot præliis, quod ad hoc peruentum sit, vt per ipsos authores belli contra Regem Henrichum decerni debeat, quod ibi iustitia sit, vnde victoria fuerit: cum tale iudicium veritatis, quod facillime ex libris agnoscitur, non possit vel falli, vel fallere. Fit conuentus in loco qui dicitur Gerstungun, XIII. Calend. Februarii, Anno scilicet MLXXXV. ab incarnatione Domini. Tum primo Chunradus Traiectensis Ecclesiæ Episcopus: *Ecce*, inquit, *venimus, vt probemus ex testimonio sanctorum Canonum, non damnatum esse, vel excommunicatum Regem nostrum Henrichum: cui, si non poterunt prodesse apud vos ea, quæ legitime ordinata sunt à Deo circa honorem Regium: saltem hoc concedite, vt eo vtatur iure, quo ex regulis Ecclesiasticis concessum est vti vel infimæ in Ecclesia personæ.* Et dixit ad Wezelinum Moguntinæ Ecclesiæ Episcopum, vt surgeret & legeret capitulum quidem ex decretis Romanorum pontificum. At ille surrexit, & legit, *quomodo rebus suis aliquis exspoliatus, aut à sede propria vi aut terrore pulsus non potest accusari, vocari, iudicari, aut damnari, antequam omnia sibi ablata ex integro restituantur, & cum omni priuilegio suo ius proprium reformetur, & ipse pacifice diu suis fruatur honoribus, propriæ sedi regulariter restitutus.* Quod & Nicænum constituit concilium, vt nemo Pontificum præsumat aliquem suis expoliatum rebus excommunicare aut iudicare: Ad hæc, cum obmutuisset Gebehardus Saltzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, qui causam aduersæ partis

Berth. Constan. ad a. 1085, Chron. Sax. Conr. Vrsp. 1085, Conradi Traiectensis oratio in hoc conuentu pro Henrico, *Auentinus* Ann. Boi. 5. c. 15. n. 14.

p. 197.

tis erat acturus, vtpote apud suos maxime vel ipse senectute sua, vel scientia scripturarum, siue eloquentia reuerendus: tum quidem intulit VVerinherus Merseburgensis Ecclesiæ Episcopus, *Vbi in Canonibus scriptum esset aliquid eiusmodi de mulieribus?* & Wezelinus Archiepiscopus porrigens eis librum: *Ecce*, inquit, *ipsi legite consequens huius rei testimonium, quomodo huic quoque sexui oporteat iustum iudicium fieri: & quomodo ne mulier quidem debeat obiectis respondere, donec permittatur ei rem familiarem libere diutius ordinare.* Tum omnes aduersæ partis Episcopi ita sunt confusi, & ita deuicti, vt non haberent quid ad hæc respondere possent, manente apud Ecclesiam Dei victoria: quoniam obstructum est os loquentium iniqua. Sed hinc resonabant laudes Deo, illinc autem erat murmur multus in turba de sermone illo. Quidam enim dicebant, *Quia bonus est:* alii autem dicebant, *Non, sed seducit turbas.* Vnde facta dissensione inter ipsos etiam Principes aduersæ partis occisus est ibi Thiederichus comes, habens in coniugio sororem Egberthi marchionis: quem cum alter Thiederichus, suus scilicet cognatus, cœpisset defendere, occisus est & ipse. Et certe nisi fuga eripuisset Vdonem Hildinisheimensis Ecclesiæ Episcopum, & fratrem eius Chunradum comitem, nisi pariter occubuissent per manus operantium iniquitatem: qui ambo multa post hæc passi sunt aduersa per prouinciales patriæ suæ, scilicet Saxoniæ, quia noluerunt reuerti ad partes factionis suæ. Ad extremum vero occisus est Chunradus comes in publico prælio, dum ageret ibi strenuissimi militis officium pro imperatore Henricho. At frater eius Vdo Episcopus captus, & vinculatus ab Egberto marchione, sustinuit multos & diuturnos cruciatus sub tyrannica illius crudelitate, donec promisisset Hildisheim ciuitatem Episcopatus sui, quam per multos dies idem marchio oppugnauerat, se traditurum esse: quod tamen non fecit, licet ille tyrannus vni de datis obsidibus caput amputari præceperit.

Berth. Constant. Chron. Saxo 1085.

Celebrato (sicut dictum est) conuentu Episcoporum atque Principum, citius abierunt catholici à concilio malignantium, ne forte inciderent in manus inimicorum suorum: quibus enim parcerent, qui de suorum cæde quidem sociorum sese non abstinuissent? sed his ita gestis, deinde indicta est Synodus apud Moguntiam secunda hebdomada post Pascha secundum constitutionem sedis Apostolicæ, vbi conuenerunt cum Imperatore legati ipsius sacrosanctæ & sedis Apostolicæ, Petrus scilicet Episcopus Portuensis Ecclesiæ, & duo Cardinales Romanæ Ecclesiæ. Aderat etiam omnium Episcoporum consensus siue de Italia, siue de Gallia, in quorum alternis cordibus viuit spiritalis amor & gratia: de qualibus scribit sanctus Cyprianus Episopus: *Vnitatem*, inquiens, *tenere firmiter, & vindicare debemus maxime nos Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt Episcopatum quoque vnum atque indiuisum probemus.* Præsidebant quoque huic Synodo Wezelinus Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, & Eilberdus Treuirensis Archiepiscopus atque Sigeuinus Colonienſis Archiepiscopus. Liemarus autem Premensis Archiepiscopus, quia non poterat adesse, miserat illuc legatos suos sua vice, promittens, se ad omnia consensurum quæ pertineant ad fidem catho-
p. 198. licam, & ad pacem atque vnitatem Ecclesiæ. Reliqui vero Episcopi qui illic tum fuerunt, hi sunt, quorum nomina subscripta: Thiederichus Viridumensis Ecclesiæ Episcopus, Henrichus Episcopus Leodiæ, Chunradus Episcopus Trajectensis Ecclesiæ, Vdalricus Einstatensis Ecclesiæ Episcopus, Meginuuardus Frisingensis Ecclesiæ Episcopus, Otto Episcopus Ratisponæ, Ruobbertus Episcopus Babenburgensis Ecclesiæ, Huormannns Spirensis Ecclesiæ Episcopus, Otto Constantiensis Ecclesiæ Episcopus, Burcardus Episcopus de Losanna, Sigefridus Episcopus ex Augusta, Gebehardus Episcopus Behemensis de Praga, Vdo Hildinisheimensis Ecclesiæ Episcopus, Henrichus Poderbrunnensis Episcopus, Erph Episcopus Monasterii, Folcmar Mindensis Ecclesiæ Episcopus: Bibo Tullensis Ecclesiæ Episcopus, quia per seipsum adesse non potuit, per legatos suos, qui vice sua intererant huic Synodo, consensit, & subscripsit: Burcardus quoque Basilienſis Ecclesiæ Episcopus, & Otto Stratzburgensis Ecclesiæ Episcopus, per legatos suos consenserunt & subscripserunt, qui propter hostes Ecclesiis suis crudeliter nimis imminentes domum dimissi sunt. Et multi simul presbyteri

XX.

Berth. Constant. Dodechinus. Conr. Vrsp. Trithemius Chron. Hirsaug. 1085. Serarii rer. Mogunt. 5. p. 789.

atque diacones interfuerant huic Synodo, congregatæ in ciuitate Moguntia: vbi & omnium (ſicut dictum eſt) Epiſcoporum aderat conſenſus, ſiue de Italia, ſiue Gallia, immo de omni catholica Eccleſia, in quorum alternis cordibus viuit ſpiritalis amor & gratia: vt ſicut vnitatem tenere firmiter & vindicare debent, maxime Epicopi, qui in Eccleſia præſident, ita epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probent. Multæ ſiquidem Eccleſiæ faciunt vnam catholicam Eccleſiam: & licet plures facti ſint ſacerdotes, vnus tamen eſt Epiſcopatus propter vnam eandemque Eccleſiam catholicam. Quam ſcilicet vnitatem qui non tenet, alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: ſicut ex communi ſanctorum patrum iudicio diffinitum eſt. Sed aliqui epiſcoporum exierunt ab illorum communione, quorum conuentus eſt, ſiue conſenſus ibi fuerat pro recuperanda pace vel Eccleſiæ vel reipublicæ, qui etiam ex multo tempore noluerunt vsque adhuc communicare ſedi Apoſtolicæ: ſine cuius authoritate nec ipſi quidem poſſunt alicuius Epiſcopalis officii miniſterium habere: ideoque ipſorum hæreſes & ſchismata ab omnibus catholicis reprobata ſunt, atque damnata, cum ipſis authoribus pariter & conſortibus externæ communionis atque perfidiæ. Hi autem ſunt, qui aut fugiendo Epiſcopatus ſuos dimiſerunt, aut eos per bella maxima ſibi vindicando vſurpauerunt, ne communicarent eis, qui communicant catholico Imperatori vel ſedi Apoſtolicæ: Gebehardus Saltzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Hartuigus Magdaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Adalbero Vuirtziburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Altman Patauienſis Eccleſiæ Epiſcopus, Adalbertus Wormacienſis Eccleſiæ Epiſcopus, Burcardus Halberſtatenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Werinherus Merſeburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Guntherus Citicenſis Eccleſiæ Epiſopus, Benno Miſinenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Hartuingus Wirdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Herimannus Metenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Reginhardus alter Mindenſis Eccleſiæ Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus: Wigolt alter Auguſtæ Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus: Gebehardus alter Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus: Henrichus alter Poderbrunnenſis Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus, ſed ne adhuc quidem initiatus.

C. XXI. Iſti xv. præferentes nomen ſacerdotii ſæpe antea admoniti, nunc autem regulariter vocati, quia noluerunt ad pacem Chriſti & Eccleſiæ reuerti, ex authoritate ſedis Apoſtolicæ ſunt deiecti atque damnati: quod (ſicut ſcribit Gelaſius Papa) non ſolum præſuli Apoſtolico facere licet: ſed cuicunque pontifici licet, quemlibet locum hæreſeos ſecundum regulam ante damnatæ à catholica communione diſcernere. Magna quidem hæreſis eſt, Dei reſiſtere ordinationi, cuius ſolius eſt poteſtas dandi imperii: qui dat felicitatem in regno cœlorum ſolis piis, regnum vero terrenum, & piis & impiis, ſicut ei placet, cui nihil iniuſte placet. Qui enim (inquit Auguſtinus) regnum dedit Mario, ipſe & Caio Cæſari: qui Auguſto, ipſe & Neroni: qui Veſpaſianis vel patri vel filio, ſuauiſſimis imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo: & ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino Chriſtiano ipſe apoſtatæ Iuliano. Magna, inquam, hæreſis eſt Dei ordinationi reſiſtere: quod conſtat ſupra ſcri- p. 199. ptos xv. pſeudoepiſcopos feciſſe, dum deſtruere nitebantur regnum Henrichi Regis à Deo ſibi collatum, reſiſtendo ei atque repugnando vsque ad effuſionem ſanguinis multorum hominum. Ex hac crudeliſſima hæreſi multæ hæreſes & ſchiſmata emerſerunt, vt nec diuinæ nec humanæ leges quicquam nunc valeant apud illos, vel contra illos, qui inique agunt: qui dum nusquam non erraſſe monſtrantur, ſacroſancti eſſe apud ſuos deſcribuntur, apud quos nihil ſancti vel ſacri inuiolatum tenetur. Præualuit etiam apud eos, qui eiusmodi ſunt, periurium atque perfidia, vt hæreticorum ſimul, catholicorumque confeſſione permiſta, cuncta veræ & ſinceræ religionis ſint turbata, catholicaque & Apoſtolica puritas confuſa. Periuri quippe patricidis & matricidis, cæterisque qui non poſſidebunt regnum Dei, ab Apoſtolo comparantur: quam ſcilicet ſententiam nullus hominum poſſe ſoluere probatur. Ideoque maiori damnationis ſententia Epiſcopi inuoluuntur, qua periuri eſſe declarentur, qui præcipue ex mandato Domini per Euangelium ſimul & ex con-

constituto Canonum iurare prohibentur. Iurauerant quippe Henricho Regi omnes supraſcripti Epiſcopi, absque his, qui ex occaſione belli Saxonici furtiue ſunt introducti: quorum perfidiam & hæreſes atque ſchismata, ſi quis diligenter attendit, & diſcutit per ſingula, perſpiciet ſane nunquam ab initio naſcentis Eccleſiæ tot & tanta, ſicut nunc ſunt, fuiſſe ſcandalorum genera: quorum cum ſupra dixerimus aliqua, plura adhuc dicemus, quæ per ſingulos illos pſeudoepiſcopos in Eccleſia ſint geſta, cum ea, quæ geſſerint in Republica, ſint omnibus manifeſta. Sicut enim per vnum ſcribentem eorum omnium vulgata transgreſſio eſt, qui in eandem ſchismatis atque perfidiæ reciderant actionem, amplectendo magis atque defendendo ſui Gregorii partem, quam catholicæ Eccleſiæ vniuerſitatem: ſic in vno eodemque, qui pro omnibus ſcripſerat, vel ſcribendo omnium voluntates prodiderat, cuncta quæ ad notitiam rerum ſatis abunde iudicamus ſufficere, ſtudemus fideliter exponere.

C. XXII. Primo quidem dicendum eſt, quod ſine lachrymis dici non oportet: quia mater noſtra, ſancta ſcilicet Romana Eccleſia, in tantam deſpectionem apud aduerſæ partis Epiſcopos venit, vt ſicut in Romana repub. non poteſt Rex aut Imperator eſſe, niſi quem iidem ipſi velint, qui (ſicut Gelaſius quoque conqueritur) ſedi Apoſtolicæ poteſtatem primatus ſui conantur eripere, & ſibimet eam contra canones contendunt vſurpare. Vnde etiam quidam infamis perſonæ, qui ſcribit, ſe ſuosque partem ſui Gregorii defendere, præſumit contra ſancta ſanctorum loqui, & magnificari aduerſum nomen catholicæ Eccleſiæ Dei, prædicans eam eſſe in parte ſui Gregorii, apud ſupradictos quoque pſeudoepiſcopos eſſe ſancta ſacerdotia Dei, ipſosque eſſe ſpirituales, atque in cœleſtibus conuerſari, & eſſe filios Dei: cæteros autem excommunicatos & hæreticos & ſchismaticos eſſe, quicunque ſubiecti ſunt, vel communicant ei, qui non eſt in parte alicuius, ſed in toto, ſcilicet Imperatori Henricho, ſiue Wigberto, eidemque pontifici Romano: apud eos denique nihil niſi ad condemnationem valere Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, quæ ſunt baptismatis & chrisma, & corporis ac ſanguinis Domini myſteria. Ergo quibus ex cauſis, & qua neceſſitate Wigbertus Papa ſit electus, ſupra iam diximus: qui certe per eius, quæ vere eſt Romana Eccleſia, conſenſum, & per ſuffragium Henrichi Regis, eiusdemque Romani patricii eſt ordinatus. Sed Syluerius Papa (ſicut legitur in geſtis pontificalibus) olim per vim leuatus, & vt ſacerdotes ordinationi eius iuxta antiquum morem vel decretum ſubſcriberent, compulit tyrannus quidam Theodorus. Quod cum obtinere non poſſet, licet cauſam hanc gladiis ageret: tamen poſt ordinationem ipſius Syluerii ſubſcripſerunt ei omnes communi conſenſu, propter adunationem videlicet religionis & pacis, ne forte ſuſtineret Eccleſia aliquod ſcandalum ſchiſmatis. Nunc autem Romana Eccleſia & patricius Romanorum conſenſerunt in Wigberti electione: & tamen nec poſt ſeptimum annum, quo defunctus eſt Hildebrand Papa, licet Romanam Eccleſiam talem pontificem habere, qualis catholicum corpus Eccleſiæ non diuidit, ſed integrare illud & vnire intendit, cum in Chalcedonenſi Concilio ſtatutum ſit, vt intra tres menſes debeant Epiſcoporum ordinationes fieri, niſi forte neceſſitas excuſabilis coegerit dilationis tempus protrahi. Ecce ad quid peruenit mater omnium Eccleſiarum, vt ſubiacere videatur iudicio peruerſorum, quæ ius habet de omni Eccleſia iudicandi, neque cuiquam de eius licet iudicare iudicio: ſicut conſtituunt decreta Canonum. Ecce Wigbertus, qui & Clemens Papa, cuius doctrina certe eſt Apo-
p.200. ſtolica, & cuius ſcripta vere ſunt catholica, ſicut didicimus ex illa, quam tractare ſuſcepimus Epiſtola, quæ ſcriptor illius peruertere molitur interpretatione falſiſſima, ſicut probabimus in ſequenti libro: ille, inquam, Clemens Papa, inſcribitur falſo fur atque hæreticus, ab homine iniquo & doloſo. Veruntamen ſupradictus Papa Syluerius iam beatiſſimus (ſicut legitur) factus, poſtquam reuocare noluit Antimum patriarcham hominem hæreticum, a beato Agapeto deceſſore ſuo depoſitum pro nequitia illius, propter hoc per viſionem Auguſtæ eſt depoſitus: cui Vigilius archidiaconus eius ſucceſſit, qui præcipue depoſitionis ipſius cauſa extitit: qui etiam eundem Papam ſuum deportari in exilium fecit, vbi eum fame tribulationis, & aqua anguſtiæ (ſicut

Anaſtaſius in Vita p. 53.

Auentinus 5. c. 15. n. 7.

Anaſtaſius p. 54. 55.

(ſicut legitur) vsque ad mortem ſuſtentauit. Hæc quamuis Vigilius fecerit, nemo tamen in hanc præſumptionis audaciam prorupit, vt ipſum Romanæ Eccleſiæ Pontificem vel hæreticum, vel furem deſcripſerit. De quo certe Vigilio poſtea perpeſſo multa pericula pro Eccleſia, quam ipſe magna regebat induſtria, de illo, inquam, ſcribit Arator ſubdiaconus, in Opere ſuo, quod de actibus Apoſtolorum compoſuit heroico metro:

Publica libertas Vigili ſanctiſſime Papa,
Aduenis incluſo ſoluere vincla gregi.
De gladiis rapiuntur oues paſtore miniſtro,
Inque humeris ferimur te reuocante piis.
Hoc tibi magne pater cum defero munus amoris,
Reſpice quod meritis debita ſoluo tuis.

C. XXIII. Igitur Clemens Papa cupiens gregem Domini, & oues Chriſti, ex rapina ac deuoratione beſtiarum agri eripere, & quod perierat quærere, quod infirmum, conſolidare, & quod ægrotum erat, ſanare: quod fractum, alligare: & quod abiectum erat, reducere: conſtituit Apoſtolica authoritate ſupradictam Synodum fieri in regno Theutonico, apud metropolim ciuitatem Moguntiæ, vt ageretur ibi de fide catholica & pace Eccleſiarum atque concordia. Ideoque aderat ibi omnium conſenſus Epiſcoporum de omni catholica Eccleſia, in quorum alternis cordibus viuit ſpiritalis amor & gratia: vt ſicut vnitatem tenere firmiter, & vindicare debent, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſident, ita epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probent. Aderat etiam Imperator Henrichus, præcipue author hujus Synodi: quia nihil tutum neque firmum poterit eſſe in his, quæ ſunt eiusmodi, niſi defendat & probet ea regalis authoritas pro maieſtate Imperii. Sed aduerſæ partis Epiſcopi cupientes hanc indictam Synodum præoccupare, aut præuertere, conuenerunt infra hebdomadam Paſchæ in caſtello quodam Saxoniæ Quidilingeburg nomine, vbi locus eſt congregationis fœminarum Deo ſeruientium ſub canonica inſtitutione. Et vt conſpiratio eorum plus valeret, & deciperet columbæ ſimplicitatem, quam ſerpentis aſtutia non temeraſſet: adduxerant quendam ſub ſpecie legati ſedis Apoſtolicæ, qui dictus eſt Otto Epiſcopus Oſtienſis Eccleſiæ, quum iam Clemens Papa præſideret Romanæ Eccleſiæ. Intererat etiam huic conuentui Rex Saxonum Herimannus, cui ne apud ſuos quidem tribuebatur honor regius, à quo tunc & illius Synodi cœpit tractatus. Nam memoratus Otto Epiſcopus, *Audiens ego*, inquit, *quod Rex veſter legitimum non habeat coniugium, ſed ex conſanguinitate ſociatum, iudico inter eum & vxorem eius fieri diuortium.* Huius iudicii ſententiam quum non approbaſſent aſſidentes Epiſcopi, dicentes agendæ huius rei tempus tunc non eſſe: ſecundo intulit, ſe iudicare bonum & iuſtum eſſe, vt res Eccleſiarum, quas Saxones atque Thuringi vſurpaſſent, in proprios vſus reſtituerentur, ſpoliatis Eccleſiis atque monaſteriis, quibus fuiſſent oblatæ, ac Deo conſecratæ. Hæc quoque ſententia quum non placuiſſet Epiſcopis, vtpote timentibus offendere præſentiam noxiorum, qui pariter conuenerant ad roborandas partes coniurationis ſuæ: tunc rogabant ipſi, rogabant & alii Principes Saxoniæ, vt his atque huiusmodi omiſſis, conſentiret cum eis ad ea, quæ cœpiſſent agere: ſe quidem conueniſſe, vt tracta- p. 201.
rent, quomodo defendere poſſent partes ac ſtudia ſui Gregorii Papæ, eiusque anathema circa Regem Henrichum renouare, ac populo indicare, quod excommunicatus ſit omnis, & ſaluus eſſe non poſſit, quisquis Henricho Regi in aliquo communicauerit. Tum ille Otto flexus eſt ad voluntatem eorum, & conſenſit: quia vento agitata arundo extitit. Damnauerit iterum omnes, quid aderant Epiſcopi Henrichum Regem, & iuſtificauerunt multis modis ſui Gregorii partem, agentes ipſi omnia contra regulas & inſtituta Eccleſiæ, qui non conueniſſent ad Synodum in loco celebri, in ciuitate ſcilicet epiſcopali, qui conueniſſent in feſtis diebus Paſchæ, in diebus ſcilicet gaudii & lætitiæ: vt miſerias miſerorum augerent, vt ſeditiones ac prælia renouarent,

Bert. Conſt. 1081, Conr. Vrſp. p. 239, Serarius p. 790.

vt

vt etiam fidem destruerent. Vnde audiant ipsi iustificatores sui Gregorii, & damnatores Imperatoris Henrichi, quum ipsi magis sint damnati, vtpote destructores fidei: audiant (inquam) de huiusmodi sententiam sancti Papæ Gelasii: *Non tam propter religionis*, inquit, *causam student dispositionibus publicis obuiare, sed potius per occasionem regiæ alligationis catholicam fidem moliuntur euertere, & tali commercio sperata præstare: quum ego & decessor meus non solum minime in hac parte damnationis nomen Imperatoris attigerimus, sed insuper postquam adeptus est regiam potestatem, honorificis eum literis salutare curauimus. Sacerdotes autem, qui præuaricatoribus se communicasse propria voce confessi sunt, a communione Apostolica submouerunt decessores mei: quibus scilicet damnatis, si ipsi placet misceri. Non potest nobis*, inquit, *imputari, a quibus si velit Imperator abscedere, tanto magis a nobis non potest esse damnatus, sed potius ad gratiam synceræ communionis admissus.* Et idem Gelasius, ostendens non licere cum perfidis, vel cum sociis perfidorum habere conuentum, iuxta quod dicitur in Psalmo: *Non sedi in concilio vnitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: Nec Ecclesiastici*, inquit, *moris est, cum his, qui pollutam habent communionem, permixtamque cum perfidis, miscere concilium: quoniam qui voluntarie sectantur contagia perfidorum, separati sunt certe ab Apostolica sede: ideoque*, ait, *cum talibus, & apud tales, etiamsi esset necesse fieri, nulla posset Synodus prouenire.* Ergo Pius atque Vrbanus, Lucius etiam atque Symmachus, & Gregorius, Romani Pontifices, constituerunt sub anathematis interpositione, vt prædia diuinis vsibus tradita, & cœlestibus secretis dicata, nemo præsumat humanis usibus applicare: quia siue alienator, siue venditor alicuius Ecclesiastici prædii, magni vel exigui, cum accipiente pariter iudicantur esse sacrilegi. Et quum ituri sint certe iuxta diuinam sententiam in supplicium æternum, qui ex propriis facultatibus non subleuant necessitates pauperum: quid dignum æstimari poterit iudicio ac damnatione eorum, qui diripiunt aliena, præcipue autem quæ sunt Dei Ecclesiarum? Ecce in supradicto conuentu aderant, qui multarum Ecclesiarum possessiones & prædia inuaserant pariter, & possederant: & hoc ita fieri sacerdotes Saxoniæ consenserant. Qui enim his, quæ sunt huiusmodi, non restitit, suggestione qua potuit, consensit: quum ex authoritate diuina dicat Apostolus, *Non solum, qui faciunt praua, reos esse, sed & qui consentiunt facientibus.* Primum quidem locum tenuit in illa malignantium Ecclesia supradictus Otto Hostiensis Episcopus, qui nunc a Saxonibus eorumque consortibus dicitur Papa Vrbanus: super qualium cerre ambitu & promotione supplicat Imperatori Gelasius Papa, immo per Gelasium catholica Ecclesia: *Desinant*, quæso te, *temporibus tuis quidam per occasionem perturbationis Ecclesiasticæ præcipitanter ambire: quæ non licent, ne & illa, quæ male appetunt, nullatenus apprehendant, & modum suum apud Deum hominesque non teneant.* Atque iterum super eiusmodi alloquens etiam senatum Romanum: *Ad senatum*, inquit, *pertinet Romanum, vt memor fidei, quam a parentibus suscepisse se meminit, contagia vitet communionis externæ, ne a communione sedis Apostolicæ, quod absit, reddatur externus.* Quum enim in ordinatione successoris sui Clementis dicat Petrus Apostolus: *Hæc meæ prædicationis & doctrinæ cathedra, eum qui cupit eam, & audacter expetit, non requirit: sed ornatum moribus, & in verbis eruditum.* Ille autem sæpe dictus Otto præcipitanter ambiuit, & inuasit sedem Apostolicam, vsus manu & auxilio pessimorum, apud quos nec diuinarum nec humanarum valet aliquid con-
p.202. stitutio legum. Symmachus Papa generali præsidens Synodo dixit: *Si quis Papa superstite, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pro alio promittere, aut sacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certe suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare aliquid, aut decernere præsumpserit, loci sui dignitate, vel communione priuetur.* Ecce autem in priuatis conuenticulis agitur de pontificatu sedis Apostolicæ, quæ sub Hildebrando certe videtur priuilegia primatus sui amisisse, quum ipse voluerit non apud eam, quæ mater est omnium Ecclesiarum, sed in parte suorum esse ius potestatem-

que iudicandi non ſolum de vnaquaque Eccleſia, ſed de ipſa quoque Romana Eccleſia. Ideoque (ſicut Leo Papa ſcribit, & catholica Eccleſia conſentit) priuilegium meretur omnino amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Ecce enim idem Hildebrand Colonienſem Eccleſiam ſuis quoque priuilegiis ſpoliauit, qui Hartuigo Magadaburgenſis Eccleſiæ Epiſcopo hoc conceſſit, & hoc iuſſit, vt terminos patrum transgrediendo, inuaderet parochiam alterius Metropolitani Epiſcopi, & ordinaret Epiſcopum quendam Reginhardum in Mindenſi Eccleſia, ad contemptum & ad iniuriam Sigiuuini Colonienſis archiepiſcopi. Hoc etiam exemplo memoratus Otto Epiſcopus Oſtiæ, Moguntinam Eccleſiam ſuis quoque priuilegiis ſpoliauit: atque ipſe transgrediendo ſimul terminos patrum, parochiam Metropolitani Epiſcopi inuaſit: & ad contemptum atque ad iniuriam Wezelini archiepiſcopi, Gebehardum quendam in Conſtantienſi Eccleſia Epiſcopum ordinauit, quum adhuc etiam vixiſſet Otto Epiſcopus ipſius Conſtantienſis Eccleſiæ: ſed iampridem ab ea expulſus eſt iniuriose, quia noluit in parte Hildebrandi eſſe, & eſſe communis externæ. Sic vero ſanctorum Canonum Regulæ cuſtodiuntur, & obſeruari mandantur vel ab Hildebrando, vel ab Ottone: pro quibus vos, qui habetis zelum amarum, occiditis & zelatis, litigatis & belligeratis, ne ſit alius Pontifex ſedis Apoſtolicæ, niſi per quem diſciplina Eccleſiæ euertatur, & qui contra authoritatem Domini venire videatur, vt iam omnibus hæreticis aditus, ianuaque pandatur? Dicitur enim per beatum Iob, gerentem ſcilicet typum vel Chriſti, vel Eccleſiæ: *Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.* Vnde ſanctus pater Gregorius in XVI. Moralium: *Quos*, inquit, *aliorum nomine niſi hæreticos deſignat, qui a ſanctæ Eccleſiæ gremio extranei exiſtunt? Ipſi enim terminos transferunt, quia conſtitutiones patrum præuaricando tranſcendunt. De quibus nimirum conſtitutionibus ſcriptum eſt: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Qui greges*, inquit, *diripiunt, & paſcunt: quia imperitos quosque peruerſis ad ſe perſuaſionibus trahunt, & doctrinis peſtiferis ad interficiendum nutriunt.* Atque idem Gregorius in epiſtola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum: *Meus*, inquit, *honor eſt ſolidus vigor fratrum meorum: & tunc ego honoratus ſum, cum ſingulis quibusque honor debitus non negatur.* Hinc etiam & Gelaſius Papa: *Abſit hoc*, inquit, *abſit a fidelibus, hoc ſibi velle quempiam arripere, vnde videatur honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantalacunque parte.* Sed ſicut ſupra dictum eſt, alii terminos tranſtulerunt, & ad contemptum atque ad iniuriam Metropolitanorum quoque Epiſcoporum in parochiis Moguntiæ ſimul & Coloniæ ordinationes ſibi vſurpauerunt. Vnde Calliſtus vrbis Romæ Epiſcopus vniuerſis Epiſcopis: *Si quis Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodo pertinet parochiam propriam, ſine conſilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit: & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum.* Et iterum de eadem re Calliſtus: *Nullus primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad poſſeſſionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi etiam parochia ſuper cuiusquam diſpoſitione, niſi vocatus ab eo, cuius iuris eſſe dinoſcitur, vt quiddam ibi diſponat, vel ordinet aut iudicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit: ſin aliter præſumpſerit, damnabitur: & non ſolum ille, ſed cooperantes, eique conſentientes: quia ſicut ordinatio, ita eius & iudicatio, & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur.* Et vt Metropolitanis ſua iura ſeruentur, ſic etiam Leo Papa inter cætera ſcribens loquitur: *Secundum ſanctorum patrum canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos, Metropolitanos ſingularum prouinciarum Epiſcopos ius traditæ ſibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita vt a regularibus præſtitutis nulla aut negligentia aut præſumptione diſcedant.* Quæ p. 203 quum ita ſint, & alii qui dicuntur hæretici, terminos tranſtulerint, ecce apud ipſos qui ſunt eiusmodi, ſcribuntur eſſe ſancta Dei ſacerdotia, & apud eosdem ſolummodo rite celebrari Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, vt ipſi imperitos quosque, qui ſub nomine gregum per beatum Iob deſignantur, peruerſis ad ſe perſuaſioni-

sionibus trahant, & doctrinis pestiferis ad interitum nutriant. Sed nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres: *egredere*, inquit Dominus, *& abi post vestigia gregum*, id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene viuendo cognoueris, à conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare populorum, & cultores peruersorum dogmatum, quasi hœdos tuos pasce in tabernaculis pastorum: hoc est, in conuenticulis hæreticorum. Ecce enim defensor partium Hildebrandi scribit contra sedem Apostolicam simul, & contra vniuersalem Ecclesiam, dicens eam amisisse honorem sacerdotii, vt facilius possit decipere eos, qui credunt illius peruersissimo errori: introducit testimonia sanctorum patrum, Innocentii, Cœlestini, Gregorii, Augustini. Innocentius Papa: *Qui honorem*, inquit, *amisit, honorem dare non posse, nec vllum aliquid ab eo accepisse, adquiescimus: quia uihil in dante erat, quod alius ab eo posset accipere. Et verum est certe: quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem vtique, quam habuit, per prauam manus impositionem dedit: & qui particeps factus est damnati, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non possum.* Hæc certe scribit Innocentius contra eos, qui sunt eiusmodi, qualis est supra memoratus Otto, vel Hartuigus, qui terminos antiquos transgressi sunt per vsurpatæ ordinationis excessus. De quibus & Callistus Papa scribit: *Quod si quis, etiam Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo pertinet parochiam propriam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit: & quod egerit, irritum habebitur, & vacuum:* iuxta consequens etiam Cœlestini Papæ testimonium: *Si quæ factæ sunt*, inquit, *ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniam stare non possunt.* Et quum iuxta consonam sanctorum Patrum diffinitionem dignus non sit vel sacris altaribus administrare, vel communionem capere, qui nescit sacris Canonibus obedire.

Consequenter etiam introducit propositæ scriptor Epistolæ contra se suosque, qui non sunt in communione vniuersalis Ecclesiæ, sed in parte sui Gregorii, illud nostri patris Gregorii testimonium, quo scribit ad Maximum: *Nos*, ait, *consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata: quia vero sine vllius exempli forma violasti tantam sacerdotii dignitatem, præcipimus, vt tu ordinatoresque tui nullatenus attrectare quicquam præsumatis sacerdotalis officii, nec usque ad rescriptum nostrum ad cultum vos sacri altaris accedere. Quod si contra hæc agere præsumpseritis, anathema vobis sit à Deo, & beato Apostolorum principe, vt contemplatione iudicii vestri, cæteris quoque catholicis Ecclesiis vltionis vestræ præbeatur exemplum.* Hæc certe scribit pater noster Gregorius contra præuaricatores Ecclesiasticæ disciplinæ, quæ defensor ille partium sui Gregorii introducit ad destruendum sacerdotium vniuersalis Ecclesiæ, quæ communicat sedi Apostolicæ. Ideoque interpositis quibusdam scriptis, quibus conatur ostendere, nihil nisi ad condemnationem apud nos valere Christi & Ecclesiæ sacramenta, quæ sunt baptisma, & chrisma, atque corporis & sanguinis Domini mysteria. Post hæc subiungit adhuc de ordinatione testimonium beati Augustini, quæ scilicet ordinatio solet per manus impositionem fieri: *Corporalia*, inquit, *sacramenta, quæ portant & celebrant etiam segregati ab vnitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis, virtus vero pietatis inuisibilis & spiritalis ita in eis non potest esse: quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur a corpore. Ergo quod in omnibus membris vnius corporis agit anima, hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia. Vnum quippe corpus, & unus spiritus, sicut dicit Apostolus. Præter hoc corpus potest quidem aliquis habere vel fidei, vel baptismatis formam: sed non habet vitam. Nisi enim spiritu intus vegeteris, frustra foris de forma gloriaris. Si quod membrum in humano corpore prædicitur, nunquid præcisum anima sequitur? Sic homo Christianus* p.204 *viuit in corpore Christi, quousque catholicus est: præcisus autem, hæreticus factus est.* Sed ille aduersarius noster scribit nos præcisos esse: se vero suosque participes permansisse in vnitate vniuersalis Ecclesiæ. Absit autem a nobis, vt nos exissemus

c. XXIV.

ab ipſis: ſed ipſi exierunt a nobis. Sicut enim ſcribit ſanctus pater Auguſtinus in libro de vera religione: *Poſſet ſchismaticos area Dominica usque ad tempus vltionis ventilatione velut paleas ſuſtinere, niſi vento ſuperbiæ, immo leuitate ceſſiſſent, & ſeſe a nobis vltro ſeparaſſent.* Nam quod præciſi ſint de vnitate Eccleſiaſtici corporis, teſtatur ipſe, qui in fine epiſtolæ ſuæ, ad quem cuncta, quæ dicuntur, ſolent referri, profitetur, ſe partem ſui Gregorii defendere. Vnde iterum Auguſtinus in lib. de vera religione: *Sed quia*, inquit, *in hac Dominica area pro voluntate quisque vel palea vel frumentum eſt, tamdiu ſuſtinetur peccatum aut error cuiuslibet, donec aut accuſatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animoſitate defendat. Tenenda eſt autem nobis*, ait, *Chriſtiana religio, & eius Eccleſiæ communicatio, quæ catholica eſt, & catholica nominatur non ſolum a ſuis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint nolint. Nam ipſi quoque hæretici & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quam catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab vniuerſo orbe nuncupatur. Sed apud eos*, inquit, *ſolos quærenda eſt vera religio, qui Chriſtiani, catholici, vel orthodoxi nominantur: id eſt, integritatis cuſtodes, & recta ſectantes. Hæc enim Eccleſia catholica per totum orbem valide lateque diffuſa vtitur ad profectus ſuos omnibus orantibus, vnctione Spiritus ſancti docente de omnibus. Præter hanc Eccleſiam quicunque eſt, Spiritum ſanctum vtique non habet, ideoque per prauam manus impoſitionem damnatio ei offertur, qui absque dono Spiritus ſancti ordinatur.* Quod in ſupra memoratorum quoque Epiſcoporum, vt non dicam conſecrationibus, ſed execrationibus factum eſſe probatur, qui contra ſacros canones ſpiritu Dei conditos, in alienis parochiis ordinationes celebrauerunt, qui etiam contra conſenſum ſimul, & contra diſciplinam catholicæ Eccleſiæ priuata ſibi conuenticula conſtituerunt, qualium certe conuenticula ſiue ordinationes damnauit ſemper, atque damnabit omnis Eccleſia ſanctorum, ne prævaleat aduerſus eam pars iniquorum. Vnde etiam Gelaſius: *Quod inceſſabiliter*, inquit, *repetendum eſt, ſicut firmum eſſe nullus ambigit Chriſtianus, omnes complices, ſectatores, communicatores damnatæ ſemel prauitatis pari ſorte cenſeri: ita conſors erit & pœnæ, quisquis communicauerit alicui Eccleſiaſticarum regularum transgreſſori.* Nullus enim primas, nullus enim Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum, alterius Epiſcopi adeat parochiam, ut ibi diſponat, vel ordinet, aut iudicet quicquam: ſin aliter præſumpſerit, damnabitur: ſicut Calliſtus Papa ſcribit, & omnis Eccleſia ſanctorum conſentit. Quod & factum eſt de Hartuigo Magadaburgenſi Epiſcopo: quia Sigiuuinus Colonienſis Epiſcopus damnauit eum, conſentiente in idipſum comprouincialium Epiſcoporum iudicio, poſtquam nullo modo potuit adduci, vt ſatisfacere vellet Eccleſiæ pro iniuſta ordinatione quasdam Reginhardi in epiſcopatu Mindenſi. Prætendebat autem ille Hartuigus poteſtatem ſui Gregorii Papæ, qua talem ſibi poſſet concedere ordinationem iuxta authoritatem ſedis Apoſtolicæ: ideoque ſibi curæ non eſſe ſuper aliquorum vel vocatione, vel damnatione. Ecce apponit peccatum ſuper peccatum, & iuſtæ damnationi addit pariter eccleſiaſticæ vocationis & regularis diſciplinæ contemptum. Igitur præter illam damnationem, damnatus eſt etiam idem Hartuigus cum cæteris ſupraſcriptis Epiſcopis in Moguntiacenſi Synodo, iubente id fieri Apoſtolica ſede, quum nollent reuerti ad pacem & concordiam catholicæ Eccleſiæ.

c. 3. c. 2. qu. 2.

c. XXV. Sed ex his omnibus Epiſcopis, qui vel damnati fuerant, vel depoſiti, vnus tantum, ſcilicet Benno Miſinenſis Epiſcopus, venit ad ſedem Apoſtolicam, pro errore ſuo petiturus veniam, quam & promeruit accipere, iuxta quod ipſa mater omnium Eccleſiarum Romana Eccleſia ſoleat ſe appellantibus, quicquid pietatis eſt, ſemper offerre: quia ſicut in contumacia perſiſtentibus conuenit nos eſſe ſeueros (ait ſanctus Papa Gregorius) ſic iterum humilitatis & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus. Ergo Clemens Papa pœnitentem benigne ſuſcepit, & confeſſum pro errore ſuo honorifice tractauit, abeuntemque cum literis Apoſtolicæ ſedis

ad

ad Henrichum Imperatorem misit, quem & ipse libenter accipiens correctum di-
p.205. misit libere abire in episcopatum suum. Sed illa satisfactio vtinam fuerit pura, syncera atque catholica: quoniam sicut scribit Leo Papa, *saluberrimum est, & spiritalis medicinæ vtilitatis plenum, vt quicunque se correctos videri volunt, errorem suum, & ipsos erroris authores damnari a se fateantur sine ambiguitate, vt nullum Ecclesiæ membrum peremptis sensibus praua intentionis possit violari talium societate.* Nam certum est, eundem Episcopum Bennonem nihil deinceps viriliter egisse cum comprouincialibus pseudoepiscopis, vel cum principibus Saxoniæ pro conuentione & studio pacis Ecclesiasticæ, quales dicuntur à Domino per Esaiam Prophetam speculatores cœci, canes muti, non valentes latrare: quoniam sicut Gelasius Papa scribit: *Præuaricatoribus vtique consentit, quisquis suggestione, qua potest, non resistit: & qui alios ab errore non reuocat, seipsum*, inquit, *errare demonstrat.* Cæterum præuaricatores Ecclesiasticæ legis Episcopi, qui in supradicta Synodo sunt depositi, & omni Ecclesiastica dignitate priuati, sententiam depositionis suæ a sede Apostolica prolatam paruipendunt: & superbiæ spiritu inflati, non solum vetitum sibi officium ausu temerario vsurpant, sed etiam secundum Canones concessam sedi Apostolicæ potestatem conantur eripere, & sibimet eam contra Canones contendunt vsurpare: ideoque frequentibus conuenticulis pariter & scriptis firmauerunt sibi hunc sermonem nequam, vt non possit Romana Ecclesia alium habere Papam, nisi sit ex parte sui Gregorii, qui velit resistere Henricho Regi, immo diuinæ ordinationi, qui etiam velit sedem Apostolicam inuadere contra VVigbertum Pontificem ipsius Romanæ Ecclesiæ. Sed velint nolint partes aduersariorum, ecce sacri Canones constituerunt totius Ecclesiæ appellationes deferri ad examen sedis Apostolicæ, ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere, sanxerunt: ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam vero ad nullius iudicium commeare, nec de eius iudicio iudicari præceperunt: neque sententiam illius oportere dissolui constituerunt, cuius potius sequenda decreta mandarunt. Quod si ita est, immo quia ita est, debuerunt procul dubio aduersariæ partis Episcopi aut consentire cum sede Apostolica pro pace & vnitate Ecclesiæ: aut merito condemnari, vtpote transgressores iudicii sedis Apostolicæ. In hoc enim vtrique consenserunt & VVigbertus & Rex Henrichus, atque totius Ecclesiæ assensus, vt quisquis resistat paci vel Ecclesiæ vel Reipublicæ, sit eis sicut ethnicus & publicanus. *Beati*, inquit, *pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.* Sed discordes Episcopi, quales dicuntur filii Diaboli, qui alios docent, quare semetipsos non docent, dicentes iuxta authoritatem Patrum debere nos temere ligari vel iniuste, & excommunicatis non communicare? Vnde (sicut Gelasius Papa scribit) prorsus in quamlibet se partem, causationemque conuertunt, manifeste veritatis ita laqueis suffocantur, vt suis ipsi verbis possint, actionibusque concludi, nec nisi solam perniciem obstinatæ perfidiæ residuam ventilare. Ecce enim quorum vulgata transgressio est, per vnum scribentem proponunt nobis sanctorum Patrum testimonia, quæ sunt circa eos, qui iungunt se excommunicatis communione aliqua. *Quod autem*, inquit, *excommunicatis non sit communicandum, audiamus sanctum Callistum Papam: Excommunicatos a sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis examinationem iustam, nec eis in oratione aut cibo vel potu, aut osculo communicet, nec Aue eis dicat.* Vrbanus Papa: *Valde timenda est sententia Christi, licet iniuste aliquem liget, quod tamen summopere præuidere debet.* Gregorius in Homeliis: *Vtrum iuste aut iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & quum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiserte timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat, vel iniuste, nec pastoris iudicium temere reprehendat: ne si iuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.* Idem Gregorius presbyteris, diaconis, nobilibus, & populo Iaderæ: *Peruenit ad me quosdam vestrorum ignorantia vel necessitate deceptos, his qui ab Apostolica sede culpa (sicut nostis) exigente communione priuati sunt,*

communicasse, quosdam vero salubri discretione protegente Domino suspendisse: & quantum de constantibus gaudeo, tantum de deuiantibus ingemisco: quoniam sacræ communionis mysteria, quæ ad solutionem nobis diuina pietate concessa sunt, in detrimentum animæ suæ magis receperunt. Et quia sic (vt vobis omnipotens Deus innotescat) vehe- p. 206.
menter charitati vestræ, & medullitus ex toto compatior paterno affectu; obtestor atque suadeo, vt ab illicita se quisque communione suspendat: & quos Apostolica sedes in consortio communionis suæ non recipit, omnino refugiat, ne inde reus ante conspectum æterni iudicis, vnde poterat saluari, consistat. Idem Ianuario Episcopo Sardiniæ: *Eis vero, qui ab ecclesiastica communione sunt suspensi, nullus religiosus secundum Canonum præcepta iungatur: sed nec illis communicandum est, qui communicant excommunicatis.* Gelasius contra fautores Acatii: *Nihil nobis commune cum hominibus communionis externæ, nec prætendat quisquam, quod alicui forsitan euidentiori non communicasset, vel communicare videatur hæretico. Quid enim iuuat, si illi communicet: & his tamen communione iungatur, qui ab illius non sunt communione diuersi? Quid profuit, quod videri volebat illi palam non communicare, cui per suos complices nectebatur?*

Hæc quidem sanctorum Patrum testimonia amplectimur, ea qua dignum est, veneratione: sed nimium, nimiumque non expauescimus ea pro huius temporis confusione, quando hæreticorum simul, catholicorumque confessione permista, cuncta veræ & synceræ religionis turbantur, catholicaque & Apostolica puritas confunditur. Ecce enim Hartuigus Magadaburgensis Episcopus, qui semel ac secundo damnatus est (sicut vere supra diximus) ipse videns, diutius non posse contra Imperatorem episcopatum suum repugnando sibi vindicare, simulabat cum eo pactum pacis facere, & supplicem se ac deuotum ei offerre. Qui etiam, vt facilius promereri posset episcopatum ab Imperatore, promittebat cunctos Principes, qui adhuc essent cum eo discordes, in gratiam eius reducere. At Imperator præ nimio amore pacis, non considerans, quia lupos in ouile ouium intromittere, hoc non sit consuluisse Ecclesiæ vel Reipublicæ, acceptis iuramentis super promissæ fidei firmitate, reddidit ei iniuste episcopatum absque synodali conuentione, & absque consensu sedis Apostolicæ. Quod factum est quarto anno postquam iuste depositus est synodali iudicio. Tum vero ille Hartuigus nactus occasionem, qua posset habere liberum hinc inde introitum simul & exitum, cœpit redire ad consuetæ factionis exercitum, & traducere Episcopos & Principes totius regni ad partem sui Papæ Gregorii: & vt auctius resuscitaret ac nutriret ipsius incendia Hildebrandi iamdiu defuncti, primo quidem per clandestina colloquia, deinde per contracta vndecunque poterat conuenticula sermonem intulit de excommunicatione Imperatoris; de iniusta (vt ipse dicebat) successione VVigberti ad pontificatum Apostolicæ sedis: valde autem periculosum fore cum eiusmodi hominibus communionem aliquam habere: Imperatori vero promissam fidem & promissum seruitium libenter conseruare, si velit publice confiteri, se vinculo anathematis ligatum esse, & inde solui participes sui Gregorii Papæ: si etiam velit VVigbertum deponere, alioquin se pœnitere, quod vel viderit hominem excommunicatum, cui nunquam debeat communicare aliquis fidelium. Hæc sæpius memorando, sollicitabat animos plurimorum, quum iam posset fieri pax Ecclesiarum: nisi ipse Hartuig, iuxta nomen suum, durum eis renouasset bellum. Ergo plurimi etiam Episcoporum, qui damnauerant in Synodo eundem Hartuigum, & in damnatione eius subscripserant, iuxta Apostolicæ sedis decretum, ipsi non solum in communionem eum absque synodali conuentione receperunt: sed etiam aliqui eorum contra Imperatorem simul, & contra sedem Apostolicam cum eo conspirauerunt, vt iam ex multitudine præuaricationis illorum, qui eiusmodi sunt Episcoporum, iustificata quodammodo videatur leuitas Græcorum, apud quos (sicut Gelasius Papa scribit) facilis & inculpabilis putatur esse permistio, quod apud eos nulla sit veri falsique discretio: & cum velint omnibus reprobis esse communes, in nulla monstrentur probitate consistere. Hinc hæreticorum simul catholico-

Chron. Magd. apud Meibom. tom. 2. p. 313.

tholicorumque confessione permista, cuncta veræ & syncerę religionis turbantur, catholicaque & Apostolica puritas confunditur. Gelasius: *Aut cathelici,* inquit, *aut hæretici erant, de quibus illa passim latrocinia detestanda seuiebant. Si hæretici, prodi, discuti, & legitime conuinci modis omnibus debuerant, vel suis confessionibus, vel aliorum votibus confutari.* Sed mirentur alii, quod de illo quoque Hartuigo vere secundum literam possit intelligi hæc per Esaiam Prophetam sententia Domini: *Nunquid iste est vir, qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Tu enim,* inquit, *terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti.* Hæc (inquam) mirentur alii in hoc, de quo nunc agitur, viro: nos autem miramur in illo, quod tam stultus pastor potuit tot sacerdotes, & tantum populum post se in perniciem trahere, vtpote qui nullius fere est literatoriæ eruditionis, vel scientiæ: nisi quod iam mysterium illius stulti pastoris (hoc est, Antichristi) operatur in illo, de quo ad Zachariam Prophetam dicitur a Domino: *Adhuc,* inquit, *sume tibi vasa pastoris stulti, quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non requiret, & contritum non sanabit, & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, hoc est, virtutes sanctorum, & in sua corpus malitiæ traiiciet.* Ecce enim contigit in diebus illis Imperatorem celebrare apud Mogontiam natiuitatem Domini, vbi aderant cum eo aliquot Episcopi, & quidam de Principibus regni. Aderat etiam ibi ille Hartuigus, cui tunc non solum communicauit quisque præsens Episcopus, clerus & populus, sed etiam Ruochardus, qui ante aliquot menses post obitum Wezelini ordinatus est Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, cessit ei in ordine, & officio suo, & consensit indigno modo, vt ad initia nocturnalium lectionum solitas benedictiones faceret in tam celebri conuentu, & in tam celebri nocte natiuitatis Domini. Sic vero, sic nunc promulgatrix est, aut exequutrix sanctorum Canonum Moguntina quoque Ecclesia, non attendens, siue parui pendens, quid gestum sit in ea, & quid gesserit ipsa, quomodo ille Hartuigus iudicatus & damnatus sit in ea. Pro huiusmodi scribit Gelasius Papa contra fautores Acatii: *Hæc est,* inquiens, *illa mistura, hæc est illa confusio, qua per totum hoc regnum inter catholicam hæreticamque communionem nulla est discretio, Ideoque sicut quisquis,* ait, *ab hac colluuione cunctorum separatus, est syncerę communionis, & ideo catholicus comprobatur: ita quisquis illius detestandi commercii particeps inuenitur, quantum a syncera communione, tantum a catholica atque Apostolica remotus est confessione.*

P. 207.

C. XXVI.

Ecce proponunt nobis aduersarii pro suæ partis confirmatione, vt debeamus timere ligari vel iniuste: sed qui alios docent semetipsos non docent. Igitur conuincit veritas, iustitia & iudicium, quia iuste damnatus est ille Hartuigus iuxta meritum suum. Vnde & Dominus dicit ei per Malachiam Prophetam, & cæteris, qui irritum fecerunt pactum Leui, pactum scilicet vitæ & pacis: *Maledicam,* inquiens, *benedictionibus vestris, & maledicam eis, quoniam legem meam super cor non posuistis.* Post illos autem dies, quibus hæc, quæ diximus, facta sunt Moguntiæ, concelebrata est etiam Coloniæ per eundem Hartuigum ordinatio Adalheidæ Reginæ. Sed & si Herimannus Colonienſis Episcopus pro affectu consanguinitatis, qua proxime attingebat eum, non est recordatus damnationis, qua decessor eius Sigiuuinus damnauerat eum: tamen Colonienſis Ecclesia, quæ vtraque damnatione eius consenserat, communionem eius vitare debuerat: quoniam nihil inter est, vtrum ei aliquis communicet, qui eiusmodi est: siue illi iungatur communione, qui diuersus non est ab illius hæretici communione. *Sic,* inquit Gelasius, *sic passim omnia licite fieri a quocunque videntur, & nullum discrimen rerum, nulla examinatio Ecclesiæ postulatur, sed vbique hæretici intromittuntur, & nemo resultat: sed velut muta pecora in captionem ducta, subditis voluntatibus perfidiam sectantur.* Iam vero apparet, quantam perniciem generet, quod sacri Canones negliguntur, quod imperiti, indigni, simoniaci, neophyti, Ecclesiis præficiuntur: quales quum non possint scientia & doctrina, atque aliis operibus bonis innotescere, præsumunt sceleribus ostendere se aliquid esse vel posse, & inter cætera extollunt se contra regiam potestatem, immo contra Dei ordinationem:

&

& qui, vtpote militantes Deo, non debuerant se vel negotiis secularibus implicare, vsurpant sibi regnum ordinare & regere, qui debuerant Ecclesiarum rectores esse, & sese exemplum humilitatis omnibus præmonstrare. Sic enim discreuit Christus vtriusque potestatis officia, Regum scilicet atque Pontificum, quatenus spiritalis actio a temporalibus distaret incursibus, & Deo militans minime se negotiis implicaret secularibus: ac vicissim non ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset implicatus negotiis secularibus. Vnde idem, qui hæc scripsit, Gelasius, consequenter discernit quoque iudicia Ecclesiæ a regiis dispositionibus: *Quo*, inquit, *more, quo ritu aliquis damnatorum prætenditur absolutus, quum nec a Pontificibus legitime, & Ecclesiasticis legibus fuerit expeditus, nec a seculari potestate potuerit præter Ecclesiæ tramitem prorsus absolui. Quantum enim ad religionem pertinet, non nisi Apostolicæ sedi iuxta Canones debetur totius summa iudicii: quantum autem ad seculi potestatem, ille a Pontificibus, & præcipue a beati Petri vicario debet cognoscere, quæ diuina sunt, non eadem iudicare: nec sibi hoc quisquam potentissimus seculi, qui tamen Christianus est, vendicare præsumit.* Et idem Gelasius contra Acatium, immo contra omnem Episcopum, qui aliquid eiusmodi vsurpat sibi contra sedis Apostolicæ decretum: *Quum constet, semper sedis Apostolicæ iudicio huiusmodi personas aut discussas esse, vel purgatas: aut sic ab aliis, quibus competebat, Episcopis absolutas: vt tamen absolutio earum ex sedis Apostolicæ consensione penderet, vbi vtrumque defuerit, nec discussionem legitimam, nec purgationem firmam, ac per hoc receptionem constat fuisse indebitam. Ecce interim in his*, inquit, *causa vestra nutat & labitur: & si hæc sola sit, prorsus tota subruitur.* Nobis autem ausi sunt Canonum facere mentionem, contra quos semper ambitionibus, semper illicitis effeciſſe excessibus monstrantur, immo si causa eadem latius inquiratur, tantæ illic tragœdiæ, tanti reperiuntur errores, vt si ipsi sint iudices, qui eadem perpetrarunt, quum euidenter fuerint confutati, a sui damnatione non temperent. p.20

C. XXVII. Igitur non licet alicui Christiano occidere quenquam, immo nec odisse: quoniam iustitia Pharisæorum est non occidere, non peierare: sed, *Amen dico vobis*, ait Dominus, *quia nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et ad Noe atque ad filios eius: *Qui effuderit*, inquit, *sanguinem hominis, pro sanguine eius effundetur sanguis illius. Anima quippe omnis carnis est in sanguine.* Ideoque etiam, quisquis per scandalum, siue peruersitate doctrinæ effuderit illud vitale, quo homo vegetatur, viuit & sustentatur, in die iudicii effundetur ab eo: hoc est, quod sibi videbatur habere vitale, cogetur amittere. Ergo per totum fere hoc tempus memoriæ nostræ effunditur sanguis hominum per viros hominum, quod fit præcipue ex instinctu Episcoporum aduersæ partis, vt iam manifestentur opera carnis, quæ sunt inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, hæreses, inuidiæ, homicidia, & his similia: quæ prædico vobis, ait Apostolus, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Propter hæc comprimenda sacerdotale iudicium, quod cruentas refugit vltiones, seueris Christianorum Principum constitutionibus adiuuari debet: sicut Leo Papa docet, quia timentes corporale iudicium, nonnunquam ad spiritale recurrunt remedium. Sed vt passim omnia licite fiant, ipsi aduersæ partis Episcopi regiam potestatem, immo diuinam ordinationem euertere parant, quum de his quoque, qui post baptismum aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem sententiam protulerunt, sic scribit sanctus Papa Innocentius, quod de ipsis nihil definitum sit a maioribus: *Meminerant enim*, inquit, *a Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo ergo reprehenderent factum, quod authore Deo viderent esse concessum? De his ergo*, inquit, *vt hactenus seruatum est, sic habemus, ne aut disciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur: quia ipsis in rationem reddendam gesta sua omnia seruabuntur.*

C. XXVIII. At memoratus Hartuig, vt euerteret regiam potestatem, immo diuinam ordinationem,

tionem, militauit cum ſuis conſortibus Epiſcopis per multas expeditiones contra Henrichum Regem: quarum nulla magis ad viuum nos tetigit, quam illa, quando ad locum Herosfeldiæ poſuit caſtra. Specialiter enim ipſe præ cæteris Saxonibus odio habebat eundem locum Herosfeldiæ, ideoque ciuitatem & ſancta noſtra quærebat omnibus modis deſtruere. Nam Abbas eiusdem loci, dictus quoque & ipſe Hartuip.109. gus ſucceſſerat illi damnato, & depoſito in epiſcopatum Magdaburgenſis Eccleſiæ, Imperatore & cæteris principibus regni plurimum annitentibus ſuper electione eius & ordinatione, quoniam præter id, quod adprime inſtructus & eruditus eſt tam moralibus diſciplinis, quam ſacris ſcripturis, in hoc quoque ipſe placuerat eis: quia id quod Imperator non potuit efficere totis viribus regni, hoc ipſe perfecit ex induſtria ſapientis ingenii: ſcilicet vt diuideretur vnitas peruerſorum, quum non poſſet per diſciplinam rei militaris emolliri duritia Saxonum, vel reſcindi ſocietas Thuringorum. Sicut enim eſſe noxium ſolet, ſi vnitas deſit bonis: ita pernicioſum eſt, ſi non deſit malis. Peruerſos quippe vnitas corroborat, dum concordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto vnanimes facit. Vnde etiam Paulus conſpiciens pernicioſam ſibi eſſe vnitatem reproborum, diuidere curat turbam Saducæorum & Phariſæorum: quumque in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, ei via ereptionis aperitur: quia quem turba perſequentium vnita conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Eripiuntur etenim iuſti, dum diuiduntur iniuſti: & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiam confunduntur. Igitur facta diuiſione aduerſariorum, qui per multos iam annos repugnauerant contra Eccleſiam pariter, & contra rempublicam: illi vero, qui declinauerant poſt Imperatorem, pepererunt ei incruentam de hoſtibus victoriam: quoniam quum timerent hinc a comprouincialibus vrgeri, illinc ab Imperatore, qui iam circa Calend. Iulii cum exercitu aderat, impugnari, deditionem fecerunt omnes & Saxones & Thuringi, præter pauciſſimos, qui audito aduentu Imperatoris fugerant vltra flumen Albiam cum ſuo Rege Herimanno: qui etiam, vtpote reus maieſtatis atque hoſtis Eccleſiaſticæ pacis, damnatus eſt in ſupradicta Moguntiacenſi Synodo. Cuius fugæ vel authores vel comites erant Epiſcopi aduerſæ partis. Ideoque Imperator tanto iuſtius decreuit ſubſtitui catholicos Epiſcopos deſtitutis Eccleſiis, quanto euidentius appareret ipſos deſertores Eccleſiarum locum etiam tenere mercenariorum, qui veri fuiſſent hæretici, iidemque magiſtri multorum ſcelerum. Sicut enim ſanctus Gregorius docet: *Mercenarius eſt, qui ſtare in periculo ouium non poteſt: qui in eo, quod ouibus præeſt, non oues diligit, ſed lucrum terrenum quærit.* Igitur fugitiuo illi, & hæretico Hartuigo ſucceſſit catholicus Hartuigus in epiſcopatum Magadaburgenſis Eccleſiæ, quem poſt electionem cleri & populi ipſius Eccleſiæ ordinauit ſuffraganeus eius Diedo Epiſcopus, Anno MLXXXV. ab incarnatione Domini III. Idus Iulii. 1085. Ad cuius ordinationem præſens erat Imperator Henrichus: ibique & præſens erat Wezelinus Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus, & Sivviginus Colonienſis Archiepiſcopus, atque alii plures Epiſcopi, quos enumerare longum duximus, ſtudentes breuitati. Sed poſtquam Imperator dimiſit exercitum, paulo poſt Saxones atque Thuringi ad ſolitæ infidelitatis redierunt ingenium, atque poſt duos fere menſes promiſſæ fidei & pacis per interpoſitionem iuramentorum immemores, compulerunt Imperatorem per vim bellici tumultus, diſcedere ex Saxonia cum catholicis Epiſcopis, aperientes iterum hæreticis aditum introeundi ad ouile ouium, vt pro paſtoribus lupi dominarentur eis. Poſt hæc anno altero, quum iam ſimili modo, (ſicut frequenter factum eſt) eluſus fuiſſet Imperator per Saxonum atque Thuringorum perfidiam, qui vsque ad Botam fluuium cum exercitu ſuo tunc peragrauerat vtrorumque prouinciam, compoſita pace iuxta conditiones, quas principes vtrinque æquas & vtiles iudicaſſent, diſceſſit inde propter inſtantem Quadrageſimam. Sed amatores contentionis ac diſcordiæ pſeudoepiſcopi Saxoniæ, quærebant ſolitæ pacis conditiones interrumpere, cupientes magis perfidia & periurio ſecum omnes teneri, quam pacem fieri: ideoque non iam (ſicut antea)

volebant euentum belli expectare intra prouincias vel Saxoniæ, vel Thuringiæ: sed audebant illud extra fines suos in vlteriora regni transferre, vbi possent communicata cum Sueuis scelera aduersus Ecclesiam pariter, & aduersus Rempublicam committere: iuxta quod factum est in episcopatu Wirziburgensis Ecclesiæ, vbi pugnatum est contra Imperatorem Henrichum, quinta iam vice, Anno scilicet MLXXXVI. ab incarnatione Domini, III. Idus Augusti. Huius pugnæ causa extitit, qua ipsam ciuitatem Wirziburg ex obsidione hostium Imperator liberare voluit: sed dolus magis p. 216 quam virtus victoriam hostibus peperit. Veruntamen non magis cum hostibus, quam cum proditione ac perfidia sociorum dimicatum est: quæ dimicatio maior atque periculosior est. Nam acies Colonienſis atque Traiectensis militiæ, ex composito auertit se, & fugit, vt erat inter principia contra hostes ordinata: quæ sociorum defectio fregit animos cæterorum in re tam trepida, tamque inopinata: ac perinde subtractis vndique per fugam equitum subsidiis, versum est in pedites totum pondus prælii. Quibus deinde nec pugna constare, nec fuga sine magna cæde potuit explicari. Tum forte captus est ibi quidam clericus Wezelini, Moguntini Archiepiscopi, nomine Reginherus, quem aduersarius ille Christi & Ecclesiæ Hartuig corripuit: quod qui sub priore Episcopo Sigefrido sui partem Papæ Gregorii constantissime defenderit, regemque Henrichum, omnesque fautores eius proniſſime abominatus sit, nunc quasi per fugam quidem ad iniustitiam reuersus sit: ac deinde eum circa occisorum corpora circumduxit, atque gloriando dixit: *Ecce modo apparet, vbi iustitia sit, quum apud nos*, inquit, *victoria sit.* Sed iustitia & pax osculatæ sunt se, quoniam neutra potest absque altera esse. Studium autem & gloria est eorum, qui pertinent ad terrenam ciuitatem, effundere humanum sanguinem, quum filii pacis hi sint filii Dei. At illius sanguineæ crudelitatis Episcopi.

Bert. Const. Dodechinus. add. ad Lamb. Schafn. Dodechinus. Alb. Stad. Sig. Gembl. Chron. Saxo, Alberi. cus 1086, Contr. Vrsp. p. 239. Chron. VVürtezb. ap. Baluzium 1086, Friese VVürteb. Chron. c. 24. *Auentinus* A. Boi. l. c. 14. & 15. 16.

Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, celsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentesque in tabem spectat aceruos.

Certe talis vir sanguinum alienus est, hostis est, quem sensus doloris non tetigit in prostratis fratribus: iuxta quod in libro de Lapsis scribit sanctus Cyprianus Episcopus: *Quid faciam*, inquit, *dilectissimi fratres, fluctuans vario mentis æstu? Quid, aut quomodo dicam, lachrymis magis quam verbis opus est ad exprimendum dolorem, quo corporis nostri defienda est plaga, quo populi aliquando numerosi multiplex lamentanda est iactura. Quis enim sic durus ac ferreus, quis sic fraternæ charitatis oblitus, qui inter suorum multiformes ruinas, & lugubres, ac multo squalore deformes reliquias conconstitutus, siccos oculos tenere prævaleat, nec erumpente statim fletu prius gemitus suos lachrymis quam voce depromat? Doleo, fratres, doleo vobiscum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria & sanitas priuata blanditur, quando plus pastor in gregis sui vulnere vulneratur. Cum singulis pectus meum copulo, mœroris & funeris ponderа luctuosa participo, cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo. Iaculis illis grassantibus inimici, mea simul membra percussa sunt, sæuientes gladii per mea viscera transierunt. Immunis ac liber fuisse a persequutionis incursu non potest animus in prostratis fratribus, & me prostrauit affectus.* Et vnde eiusmodi cladis tempestas emerserit, statim subiungendo ostendit: *Habenda tamen est*, inquit, *fratres dilectissimi, ratio veritatis: nec sic mentem debet, & sensum persequutionis infestæ tenebrosa caligo cœcasse, ut nihil remanserit lucis ac luminis, vnde diuina præcepta perspici possint. Si cladis causa cognoscitur, & medela vulneris inuenitur. Dominus probari familiam suam voluit: & quoniam traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem, & prope dixerim dormientem, censura cœlestis erexit: quumque nos peccatis nostris amplius meremur, clementissimus Dominus sic cuncta moderatus est, vt hoc omne, quod gestum est, exploratio potius quam persequutio videretur. Studebant augendo patrimonio singuli, & obliti quid credentes aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incumbebant. Non in sacerdotibus est religio deuota, non in ministris fides integra*

tegra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina, corrupta est in viris barba, in fœminis forma fucata, adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati, ad decipienda corda simplicium callidæ fraudes, circumueniendis fratribus subdolæ voluntates, non iurare tantum temere, sed adhuc etiam peierare, præpositos superbo tumore contemnere, venenato sibi ore maledicere, odiis pertinacibus inuicem dissidere. Episcopi, inquit, *plurimi, quos & hortamento esse oportet cæteris, & exemplo diuina procuratione contempta, procuratores rerum secularium eligunt fieri: & derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundi-*
p. 211. *nas aucupari, esurientibus in Ecclesia fratribus habere argentum largiter, vel fundos insidiosis fraudibus capere, vsuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi meremur, cum iampridem præmonuerit ac dixerit censura diuina: Si dereliquerint legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint & præcepta mea non obseruauerint, visitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum: prænuntiata sunt ista nobis, & ante prædicta: sed nos datæ legis & obseruationis immemores id egimus per nostra peccata, vt dum Domini mandata contemnimus, ad correptionem delicti & probationem fidei remediis sæuerioribus veniremus. Nec saltem sero conuersi ad Domini timorem sumus, vt hanc correptionem nostram, probationemque diuinam patienter & fortiter subiremus.* Et in libro de vnitate Ecclesiæ idem Cyprianus Episcopus: *Vnitatem* inquit, *simul & dilectionem magisterio suo Christus docuit Prophetas omnes, & legem præceptis duobus, Dei videlicet dilectione, & proximi, includit. Quam vero vnitatem seruat, quam dilectionem custodit aut cogitat, qui discordiæ furore vesanus Ecclesiam scindit, fidem destruit, pacem turbat, charitatem dissipat, Sacramentum profanat? Malum hoc fidelissimi fratris iampridem cœperat: sed nunc creuit eiusdem mali infesta clades exurgere, ac pullulare plus cœpit hæreticæ prauitatis & schismatum venenata pernicies.*

Hæc memorat sanctus Cyprianus Episcopus, veraciter describens, quæ fiunt nostris quoque temporibus. Non solum enim Ecclesia per hæreses & schismata diuiditur, & pax vndique turbatur: sed etiam aduersæ partis Episcopi gaudent & lætantur super effusione humani sanguinis, quia non habent viscera fraternæ dilectionis. Quis autem creaturam Dei hominem non diligit, odit: neque enim odio dignum æstimat, nisi quod malum esse iudicat. Hæresis quidem Manichæorum putat humanæ naturæ originem esse a principe tenebrarum, assumens in testimonium sui erroris quod dicit in Euangelio Dominus: *Vos ex patre Diabolo estis.* Bona est quippe omnis natura, sed per voluntatem malam vitiata est hominis natura. Sed vnde dixerit Dominus ad Iudæos, qui iam quærebant eum occidere: *Vos ex Diabolo estis:* vnde hoc inquam dixerit, ostendendo subiungit: *Et desideria patris vestri vultis facere.* Quæ sunt illius desideria? *Ille*, inquit, *homicida erat ab initio.* Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius: ac perinde dicuntur filii eius, quia sunt imitatores homicidii illius, qui non gladio armatus, non ferro accinctus ad primum hominem venit, verbumque malum seminauit, & occidit. Similiter & occidit eum qui persuadet alicui mala, secundum quod dicit Psalmista: *Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Ecce enim ille Hartuig dictus quondam Magadaburgensis metropolitanæ ciuitatis Episcopus, persuasit plurimis certe effundere sanguinem hominum: qui & fecit cædem plurimorum per manus sibi obsequentium, cum quibus & post victoriam, de qua supra diximus, introduxit Adelberonem in Wirtziburg ciuitatem quondam sui Episcopatus, quam amiserat primo quidem proprio iudicio damnatus, deinde Ecclesiæ etiam iudicio condemnatus atque depositus, postquam posuit partem suam cum hypocritis atque infidelibus: quoniam sicut Cyprianus Episcopus scribit, *Quisquis vnitatis concordiam scindit, ac fidem, primam perfidiam posteriore mutauit.* Hic sane Adelbero præclarior erat cæteris suæ partis episcopis & nobilitate pariter & scientia, ac religione simul & ætate, vtpote qui iam obiit circa 40. annum ordinationis suæ. Hic ergo cum fuisset etiam particeps electionis pariter & ordinationis Rudolfi regis contra legitimum Regem Henrichum,

C. XXIX.

Laur. Fritz. VViirtzb. Chronic. c. 34.

ne eum se contingeret videre vel alloqui, sponte dimisit Episcopatum suum & fugit ad altitudines montium, oblitus sane quomodo solet Ecclesia cum Psalmista dicere contra altitudinem doctrinæ hæreticorum: *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer?* id est, sicut prudens? Latuit enim hic Adelbero in altissima quadam munitione, quæ dicitur Latine Mons vini: & licet sæpius offerretur ei legatio Henrichi, Imp. & supplicatio commissi gregis, vt reuerteretur ad custodiam sui, Episcopatus noluit tamen reuerti. Ecce scribit Isidorus Episcopus in VIII. lib. Etymol. *Montani*, inquiens, *hæretici dicti sunt, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, & ea occasione se a catholicæ Ecclesiæ corpore diuiserunt.* Quod si tales fuerunt hæretici fugientes persecutionem, quid illi qui oderunt pacem, & sponte dimiserunt Ecclesiæ vnitatem? Quis vero custodiet oues a luporum insidiis, quando deserit eas cura pastoris? *Qua conscientia*, inquit, Leo Papa, *honorem sibi sacerdotii præstitum vendicant, qui pro animabus sibi creditis non laborant? Considerent*, ait, *milites Christi, idcirco se cotidie calicem Christi sanguinis bibere, vt possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere.* Hoc est enim velle cum Christo inueniri, id quod Christus & docuit & fecit, imitari, secundum Ioannem Apostolum dicentem: *Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare.* Ergo Christus daturus sanguinem suum pro salute totius mundi, intrauit Hierusalem cum turbis, quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamantes Osanna, quæ & sternebant ei in via vestimenta sua, humilitatis & iustitiæ insignia, simul & ramos palmarum prætendentes pietatis opera. Sed Adelbero introiuit cum viris sanguinum in ciuitatem Wirtziburg fugato inde Meginhardo Episcopo successore suo, atque Imperatoris præsidio. Tum quidem decimus erat annus, postquam idem Adelbero fugerat de Wirtziburgensi Ecclesia, immo de catholica Ecclesia: Et quamuis sæpe ab Ecclesia, sæpe ab Imperatore ad pristinum dignitatis suæ locum sit reinuitatus, reuerti tamen noluit, nisi fortasse eo, quo dictum & factum est modo, Episcopatum suum sanguine multorum hominum redimere contigerit. Ecce de eiusmodi scribit Cyprianus Episcopus de vnitate catholicæ Ecclesiæ *Auersandus est*, inquiens, *talis atque fugiendus, quisquis fuerit ab Ecclesia separatus: peruersus est huiusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus. An sibi aliquid esse cum Christo videtur, qui aduersus sacerdotes Christi facit, & qui se a clero eius, & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispositionem repugnat, hostis altaris, aduersus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus, contemptis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis constituere audet aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominica hostiæ veritatem per falsa sacrificia profanare, nescire: quoniam qui contra ordinationem Dei innititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur.* Hæc & alia quam plurima scribit sanctus Cyprianus Episcopus in libro de vnitate catholicæ Ecclesiæ: Hæc (inquam) valde necessaria sunt contra eos qui non solum voce, sed & scriptura profitentur se defendere partem sui Gregorii Papæ. Reliquit ergo Ecclesiam Adelbero, qualem scilicet Ecclesiam despondit Paulus Apostolus vni viro virginem castam exhibere Christo: & secessit inde ad supradictam munitionem; quæ dicitur Mons vini, vbi & celebrauit sacrificium & orationem præter altare, & communionem Ecclesiæ catholicæ Dei. Si enim hæreditas Ecclesiæ est pax, & patria eius est pax, igitur & regnum illud Dei patris, quod cotidie rogat Ecclesia vt adueniat, est pax. *Pacem*, inquit, *relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Vnde constat, precem alteram illicitis vocibus fecisse, & Dominicæ hostiæ veritatem per falsa sacrificia eum profanasse, qui non precatur pro pace Eceleſiæ: quam scilicet pacem noluit ille Adelbero vel tunc recipere, quando intra ciuitatem Wirtziburg obsessus potuit capi quidem, vel occidi: sed nullo modo flecti, vt vellet Imperatorem videre, vel alloqui: per quod destrui quoque cernitur gratia Dei, qua creati sumus, quam & cum impiis quoque communionem habemus, cum quibus homines sumus: atque ideo quisquis priorem contemnit gratiam, qua creati sumus, ingratus quoque existit secundæ gratiæ, quare

creati

ereati ſumus atque ſaluati, cum eſſemus mortui peccatis, ſicut dicit Apoſtolus. Ex hoc enim quod aduerſæ partis Epiſcopi iuxta ſectam Manichæorum deſpiciunt in Rege Henricho hominem, creaturam Dei, refugientes eum videre vel alloqui, per illam ſcilicet occaſionem, qua dicunt eum eſſe excommunicatum: ex hoc inquam, totum eſt illud ſcandalum, quod reliquerunt Eccleſias ſuas, & curam Dominicarum ouium: & quod per parochias ſuas multo iam tempore multa fiunt homicidia, rapinæ & incendia, pro his quæ ſunt Epiſcoporum ſolennia, ſiue in celebrando baptismate, ſiue in conſecrando chriſmate, ſiue in docenda Chriſtiana plebe. Sed ex geſtæ rei conſideratione penſari poterit cauſa vel Imperatoris, vel Epiſcopi Adalberonis, vel cæterorum qui ſunt in parte eius contentionis. Nam beati pacifici, quoniam ipſi vocabuntur filii Dei. Ergo obſeſſus erat ille Adalbero in Wirziburg ciuitate ab Imperatore: & non poterat vlla ratione adduci ad pacis conditionem ſiue per Epiſcopos, ſiue per Principes regni, qui erant cum Imperatore, dicent ſe quidem poſſe mori, non
p. 313. autem flecti, vt vellet vnquam ſponte ſua Regem Henrichum videre vel alloqui. At Imperator leuiter ferens contemptum ſuum, cum haberet, vtpote miniſter Dei, vindicem in impios gladium, noluit occidere quenquam noxiorum: ſed cum capienda eſſet ciuitas, non ſolum dimiſit impunitos hoſtes Eccleſiæ, & deſertores militiæ ſuæ, verum etiam ipſum Adalberonem: & quod cum eo erat præſidium hoſtium, milites ſcilicet Reipublicæ, permiſit comitante ſuo quoque ducatu ſecuros abire. Modo fuerit Imperator errans, qualis non poteſt eſſe ſine pœna Eccleſiaſticæ excommunicationis: cum iuxta ſententiam ſancti Papæ Gelaſii, moliantur fidem catholicam euertere per occaſionem regiæ alligationis, qui ſtudent obuiare diſpoſitionibus publicis. Sed charitas cooperit multitudinem peccatorum, ſicut dicit Dominus per Apoſtolum ſuum: charitatem autem Imperator hoſtibus quoque ſuis exhibuit, quando in pace eos abire permiſit. Sicut enim ſcribit ſanctus Cyprianus Epiſcopus in libro de Patientia, *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas vnitatis, quæ & ſpe & fide maior eſt, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper æterna in cœleſtibus regnis permanebit.* Et poſt aliqua: *De ira quid dicam*, inquit, *& de diſcordia, & de ſimulatione, quæ in Chriſtiano eſſe non debent? inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ, nec paſſione purgatur: & ſi diſcordes etiam occiſi fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Nos vero*, inquit, *meminiſſe debemus, quo vocabulo plebem ſuam Chriſtus appellet, quo titulo gregem ſuum nuncupet: Oues nominat, vt innocentia Chriſtiana ouibus æquetur: Agnos vocat, vt agnorum naturam ſimplicem ſimplicitas mentis imitetur. Quid ſub veſtitu ouium lupus latitat? quid gregem Chriſti, qui ſe Chriſtianum mentitur, infamat? Chriſti nomen induere, & non per Chriſti viam pergere, quid aliud eſt quam prævaricatio diuini nominis, quam deſertio itineris ſalutaris? quando ipſe moneat & dicat eum eſſe ſapientem, qui verba Dei audierit, & fecerit.* Atque in libro de Vnitate catholicæ Eccleſiæ idem Cyprianus Epiſcopus: *Opto equidem*, inquit, *dilectiſſimi fratres, & conſulo pariter & ſuadeo, vt ſi fieri poteſt, nemo de fratribus pereat, & conſentientis populi corpus vnum gremio ſuo gaudens mater includat. Si tamen quosdam ſchismatum duces, & diſſenſionis authores in cæca & obſtinata dementia permanentes non potuerit ad ſalutis viam conſilium ſalubre reuocare: cæteri tamen vel ſimplicitate capti, vel errore inducti, vel aliqua fallentis aſtutiæ calliditate decepti, a fallaciæ vos laqueis ſoluite, vagantes greſſus ab erroribus liberate, iter rectum viæ cœleſtis agnoſcite. Conteſtantis Apoſtoli vox eſt: Præcipimus vobis*, inquit, *in nomine Domini Ieſu Chriſti, vt recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate, & non ſecundum traditionem quam accepiſtis a nobis.* Et iterum dicit: *Nemo decipiat vos inanibus verbis: propterea enim venit ira Dei in filios contumaciæ: nolite ergo eſſe participes eorum. Recedendum eſt a delinquentibus, vel immo fugiendum, ne dum quis male ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis trahitur, a via veri itineris exerrans pari crimine & ipſe teneatur. Vnus Deus eſt, & vnus Chriſtus, & vna Eccleſia eius: & fides vna, & plebs in ſolidam corporis vnitatem concordiæ glutine copulata. Scindi vnitas non poteſt, nec vnum corpus diſſidio compaginis ſeparari, ac diuulſis laceratione*

tione viſceribus in fruſta diſcerpi. Quicquid ab vnitate diſceſſerit, ſeorſum viuere & ſpirare non poterit, ſubſtantiam ſalutis amittit. Hæc beati Cypriani verba fideliſſima ſunt, & vera quæ conſtringunt certa declinantes in aliquarum partium ſchismata: atque ideo erga ſe inſolubilem eſſe ſententiam faciunt, qui tales permanere diligunt, quales veraciter abſolui non poterunt. Igitur ſupradictus Adalbero, accepta abeundi licentia de ciuitate Wirziburg, cum ad pacis conditionem flecti non potuiſſet, in dilectum ſibi Montem vini ſeceſſit: ibique Anno ab incarnatione Domini MXC. obiit, qualem deinceps Eccleſia in communionem non recepit, iuxta quod ſanctus Leo Papa ſcribit: *Nos*, inquiens, *quibus viuentibus non communicamus, mortuis communicare non poſſumus.*

addit. ad Lamb. Schafn. 1089, Alb. Stad. 1090.

C. XXX. Berth. Conſt. 1090.

Eodem etiam anno obiit Herimannus, dictus quondam Metenſis Eccleſiæ Epiſcopus: qui & ipſe cum receſſiſſet fugiens ab Eccleſia ſua, damnatus eſt in ſupradicta Synodo, atque depoſitus: quoniam ſæpe vocatus per Imperatorem, ſæpe etiam vocatus per oues paſcuæ eius noluit reuerti ad paſtoralem curam Eccleſiæ ſuæ, non aliam prætendens excuſationis occaſionem, niſi quod nollet videre vel alloqui excommunicatum Imperatorem. Si noluit videre, vel alloqui Chriſtianum Imperatorem, quid Neronem? quid Diocletianum? quid Maximianum? Iſti quidem Impe- p.214. ratores erant impiiſſimi & ſæuiſſimi Eccleſiæ perſecutores: quorum certe conſpectum præcipit Dominus diſcipulos ſuos non fugere: *Sed cum ſteteritis*, inquit, *ante Reges & Præſides, nolite timere: Deum autem timete, & Regem honorificate.* O quid facerent, ſi illi deſertores Eccleſiarum Epiſcopi ſub perſecutione prædictorum Imperatorum fuiſſent, quod exemplum reliquiſſent fidelibus pro fide Chriſti certantibus? Apoſtolus quippe volens exponere, quid ſit Epiſcopatus, quia nomen eſt operis, non honoris: *Qui Epiſcopatum*, inquit, *deſiderat, bonum opus deſiderat.* Vnde Auguſtinus Epiſcopus in XIX. libro de Ciuitate Dei: *Græcum eſt*, inquit, *atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuperintendit, curam ſcilicet eorum gerens, ſcopos quidem intentio eſt. Ergo Epiſcopin*, inquit, *ſi velimus, Latine ſuperintendere poſſumus dicere: vt intelligat ſe non eſſe Epiſcopum, ſi præeſſe deſiderat, non prodeſſe.* Proinde etiam dicitur in Ordinatione Epiſcopi, vt memor ſic ſit ſemper ſponſionis, & deſponſationis Eccleſiaſticæ, & dilectionis Dei, & non obliuiſcatur illius diei, quo aſſecutus eſt hunc honorem pontificii, ne ouile Domini prædo violentus irrumpat, & diſperſas absque paſtore oues fur nocturnus inuadat. Ecce enim quidam Brun in deſertum ouile ouium non per oſtium, ſed aliunde aſcendit, & ſicut ait Dominus, moris eſſe furi atque latroni, ad hoc venit, vt furtum faceret, mactaret & perderet. Nam cum non eſſet Eccleſiaſtico more electus, & populo Mettenſis Eccleſiæ, vtpote qui fuiſſet ignotus, & filius cuiusdam Adalberti comitis de prouincia Alamanniæ, tum ille non Epiſcopus, ſed tyrannus in multitudine graui conductorum militum ad vrbem Mettenſem acceſſit, cædes hominum fecit, per circuitum ſanctificationis ſanguinem ſibi repugnantium effudit: ipſam quoque domum ſanctificationis contaminauit, bona etiam & res ipſius eccleſiæ diſtribuendo militaribus viris diſſipauit, ouesque diſperſit Chriſti, qui poſt aliquantum tempus conceptæ tyrannidis ipſum quoque nomen Epiſcopi amiſit: quia Imperator poteſtatem ei epiſcopatus abſtulit, poſtquam tanta ibi per eum fieri ſcandala intellexit, quæ nemo digne deplorare poterit. Sicut enim ſcribit ſanctus Leo Papa: *Principatus quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſo tamen initii ſui eſt perniciosus exemplo, & difficile eſt, vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Neque vero*, ait, *vlla ſinit ratio, vt inter Epiſcopos habeantur, qui nec a Clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus Epiſcopis cum Metropolitani iudicio conſecrati.* Ecce in ipſa quoque Metenſi Eccleſia per decem aut eo amplius annos prætermiſſa ſunt conſueta epiſcoporum officia, & nec chrismatis, nec aliorum Sacramentorum (quæ proprie ad Epiſcopos pertinent) miniſteria ſunt ibi celebrata, ſine quibus non poteſt eſſe Eccleſia Dei. In tantum valuit ſermo Hildebrandi Papæ, qui illum Herimannum docuit & exemplo & ſcriptura de eccleſia ſibi com-

Bert. 1088, 1089.

commissa fugere, vt iuxta quod dicitur per Malachiam Prophetam, *Disperdat Dominus virum qui fecerit hoc, & magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, vbi est congregatio sanctorum:* quoniam maiorem nemo habet charitatem, quam vt animam suam quis ponat pro amicis suis, iuxta exemplum illius qui essentialiter bonus est pastor & Episcopus animarum nostrarum.

C. XXXI. Bert. Const. 1088, Chron. Mon. Huiesburg. ap. Meibom. tom. 2, p. 536.

Quid de Burcardo dicimus, quem Rex Henrichus de infimo loco exaltatum fecit quondam, vt esset Halberstatensis Episcopus Ecclesiæ? cui pro mercede suscitauit diuturnum & graue bellum Saxonum, Thuringorum atque Sueuorum. Qui cum præcipue & ante omnes in hoc esset studio, vt Regem deponeret a regno, qui eum sublimauit Episcopali fastigio: occisus est tandem Goslariæ a suis popularibus in quadam contentione, quæ inter ipsos hostes vel Ecclesiæ vel Reipublicæ facta est non sine plurimorum sanguine, in diebus scilicet passionis Dominicæ, quando iterum contra Ecclesiam, vel contra rempublicam celebrabant conuenticula sua, quæ solent etiam adhuc per singulos fere menses facere, cum non oporteat nisi publicum fieri concilium propter vnitatem vel Ecclesiæ, vel Reipublicæ: quoniam omne regnum in seipso diuisum, desolabitur, sicut in Euangelio a Saluatore nostro dicitur. Et iterum de Ecclesia sua loquitur, & ad eos qui sunt in Ecclesia loquitur, ut si ipsi concordes fuerint, si secundum quod mandauit & docuit, duo aut tres collecti vnanimiter orauerint, impetrare possint de Dei maiestate quod postulant, duo aut tres licet sint: *Si duobus*, inquit, *ex vobis conuenerit in terra, de omni re quamcunque petieritis, continget vobis a patre meo, qui in cœlis est. Vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum.* Ecce vnanimitatem prius posuit, concordiam pacis ante præmisit, vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Vnde & Cyprianus Episcopus in libro de Vnitate catholicæ Ecclesiæ: *Quomodo autem*, inquit, *potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constet a Christo & ab eius Euangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi a nobis recesserunt, & cum hæreses & schismata postmodum nata sunt, dum conuenticula*, inquit, *sibi diuersa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Igitur cum Deo manere, non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus glorioſus, sed desperationis interitus. Occidi*, inquit, *talis potest, coronari non potest.* Ergo post tredecim expeditiones, quibus contra Regem, eundemque Imperatorem Henrichum supradictus militauerat Burcardus, quem nos ipsi quoque vidimus cum illo Magadaburgensi Hartuigo in castris, quæ posuerant Saxones atque Thuringi ad locum Herosfeldiæ (sicut supra iam diximus) quando perrexerunt in orientalem Franciam ad patrandum illud circa VVirtziburg magnæ occisionis scelus, post hæc (inquam) occisus est in seditione quadam popularium suorum Nonis Aprilis, in quarta feria Dominicæ passionis, Anno scilicet MLXXXVII. a tempore Dominicæ natiuitatis.

Ann. Hildesh. 1087, Bert. Chron. Saxo 1038, Conr. Vrsp. p. 249.

C. XXXII. Auentinus 5. c. 15. n. 16, Hund Metr. Salisb. f. 8.

Vidimus etiam ibi Gebehardum, dictum quondam Saltzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopum, qui post multa Ecclesiæ stipendia cœpit iam quasi puer centum annorum, militare in castris Saxonum: ac paulo post recepturus dignam factorum suorum remunerationem obiit, postquam a viris sanguinum, suis scilicet participibus, effusus est sanguis multorum in circuitu VVirtziburgensis Ecclesiæ, velut in circuitu Hierusalem. Ecce enim Saltzburgensis Ecclesia condimento pastoralis cibi multo iam tempore caruit, ex quo eius pastor Gebehardus fugit, quia pacificus non extitit, qualem scilicet non pastorem, sed mercenarium in Euangelio appellat Dominus: quoniam lupo occasionem sæuiendi permisit, subtracta pastorali cura ipsius. Vnde idem Deus scientiarum Dominus, qui & pastor bonus, dicit Ecclesiæ doctoribus: *Habete in vobis salem, & pacem habete inter vos: bonum est*, inquit, *sal.* Per sal quippe sapientia verbi designatur, quo arcana cordis condiuntur. Sed (sicut ait sanctus Gregorius) *sal sine pace non virtutis est donum, sed damnationis argumentum: quoniam scientia*

ſcientia inflat, charitas vero ædificat. Vnde Dominus ſubiungit atque dicit, *quod ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* In quo ſcilicet errans doctor corrigitur, qui ad auferendum conſtituitur? Ideoque, ait, *ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Iuxta hoc mandatum Domini miſſus eſt etiam extra eccleſiam infatuatus ille doctor Gebehardus, quando in ſupradicta Synodo Moguntiacenſi condemnatus eſt atque depoſitus: cum ipſe prius, vtpote recedens ab vnitate catholicæ Eccleſiæ, proprio ſit iudicio condemnatus.

C. XXXIII. Apud illos ſiquidem Epiſcopos euntes ad expugnandum VVirtziburgenſis Eccleſiæ Epiſcopatum, quando factum eſt hoc (de quo iam diximus) prælium, apud illos (inquam) Epiſcopos tunc erat curia, quæ dicitur a crudelitate: quoniam apud eos, ſicut nos ipſi proſpeximus, conuenerunt Principes Saxoniæ, tractantes de ſuſcepti belli crudelitate, vbi primus erat de principibus Egbertus marchio, filius Egberti ſenioris, qui fuit patruelis iſtius qui adhuc regnat, Henrichi Imperatoris, quem ſci-
Bruno p. 274. licet Henrichum adhuc valde puerum ille ſenior Egbertus & alii quidam de Principibus regni ſubtraxerunt immature a tutela piæ memoriæ matris ſuæ Imperatricis Hagnæ, cum iam ante annos ſex obiiſſet religioſus pater eius Henrichus, Anno ſcili-
Lamb. Schaffn. 1054. cet MLVI. Dominica incarnatione, quando ſextus erat annus iſtius iunioris Henrichi a natiuitate, tertius autem ab eius ordinatione in Regem, quæ facta eſt Aquisgrani per Herimanni Colonienſis Archiepiſcopi vnctionem. Sed poſtquam pueri- p. 216.
lis regni cuſtodia venit a matre ad Principes regni, tum vero iura vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ cœperunt pro leui momento haberi: cum ſiquidem nulla re; præterquam legibus, poterit multitudo coaleſcere in corpus vnius populi. Et reuera quod tunc confotum eſt, erupit iam in regulum: quoniam ea quæ tunc latebant genimina viperarum, pepererunt iam fœtorem teterrimum, & principem omnium ſerpentum Diabolum, iuxta quod ipſe Diabolus videtur nunc de carcere ſuo ſolutus eſſe: poſtquam, ſicut ſcriptum eſt in Apocalypſi, *exiuit nationes ſeducere, & in bellum trahere,* quas antea modis, quibus poterat, per mala multa & varia ſeducebat. Ecce enim, vt prætermittamus quæ tunc geſta ſunt ambitione principum, vel auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus, & quomodo earundem rerum, vnde deſtruitur Eccleſia pariter & Respublica, plerosque etiam Epiſcopos atque Abbates immoderatus inuaſerat appetitus, quærentes puerile Regis ingenium ſuis potius inſtituere moribus, quam bonis
Lamb. Schaffn. Bert. Mon. Herueld. 1063, Brobber ant. Fuld. l. c. 20, Auentinus A. Boi. 5. c. 11 n. 5. artibus, vt hæc (inquam) prætereamus, ecce contentio facta eſt inter VVezelinum Hildinisheimenſem Epiſcopum, & VVideradum Fuldenſem abbatem, ſuper altitudine ſeſſionis ſuæ: cum de Diabolo ſcriptum ſit, quia omne ſublime videt, & eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Igitur Rex puer 11. anno poſtquam diſtractus eſt a cuſtodia matris ſuæ, celebrauit natalem Domini Goslariæ, vbi inter cubicularios Epiſcopi & Abbatis certatum eſt pugnis atque ſcamellis pro herilis ſedis poſitione, cum illi vindicare voluiſſent Epiſcopo ſuo principem locum iuxta Moguntinæ Eccleſiæ Epiſcopum in conuentu regiæ ſeſſionis in Eccleſia, propter priuilegium parochiæ ſuæ: iſti autem contra tendere propter primatum Fuldenſis Abbatiæ. Et tunc quidem in tam ſacrata feſtiuitate natiuitatis Domini certatum eſt (ſicut diximus) pugnis atque ſcamellis: deinde vero in Pentecoſte res gerebatur gladiis, cum vtrique & Epiſcopus & Abbas, ſummo ſtudio ſe præparaſſent ad tuendum ſeſſionis ſuæ locum, contractis vndique multis militaribus viris. Erat enim ex parte Epiſcopi ſenior ille Egbertus (de quo ſupra diximus) qui præoccupauerat Eccleſiam maiorem Goslariæ cum ſuis pariter & Epiſcopi militibus, & inter pulſandum ad veſperam in vigilia Pentecoſtes conſonabant pariter tumultuariæ ſeditiones. Perrumpentibus enim intra Eccleſiam Fuldenſibus ad auxilium ſociorum, quibus iam imminebat mortis periculum, proh nefas, multi hinc inde occiſi, fœdauere cæde ſua templum Dei, & altare Dei. Eiusmodi vero impietatis ſimul & crudelitatis teſtamentum hæreditauit ille ſenior Egbertus, ſuper iuniorem Egbertum filium ſuum: cui enim iſte parceret, qui
Bert. 1088. 1089, Alberic. Chron. cognato ſuo Regi Henricho non pepercit? quem vita pariter & regno priuare voluit. Sæpe quidem iſte iunior Egbertus contra Regem coniurauit, ſæpe etiam ſeſe a coniuratorum

ratorum ſocietate ad Regem conuertit, & nunc harum nunc illarum partium fuit. Ecce enim poſt prælium, quod geſtum eſſe diximus in Epiſcopio Wirtziburgenſis Eccleſiæ, vbi idem Egbertus primus erat de principibus Saxoniæ, poſt hoc vero Imper. Henrichus intrauit cum exercitu per Thuringiam in Saxoniam: vbi cum non auderent Saxones atque Thuringi offerre ei occaſionem pugnandi, tum quidem Egbertus marchio, vtpote Princeps huius quoque belli, iureiurando promiſit Imperatori, vt ſi vellet inde exercitum reducere, ſeſe deditionem facturum eſſe, in loco ſcilicet Herosfeldiæ. Factum eſt ita, & adhuc teſtis eſt Herosfeldia, quod ibi Egbertus marchio ſupplicem ſe Imperatori obtulit, quod ei fidem iuramento promiſit, quod marcham ſuam & comitatus ſuos ab Imperatore recepit, quod in pace dimiſſus abiit, quod poſtera die legatos ſuos ad Imperatorem remiſit: qui dicerent fidem, quam prius promiſiſſet comprouincialibus ſuis Saxonibus, ſe non poſſe ſoluere: cæterum de his quæ pepigiſſet cum Imperatore, nihil ſe acturum eſſe. Iam quidem dimiſerat Imperator exercitum ſuum, ideoque non poterat tunc perſequi tantæ impietatis ſimul & infidelitatis virum. Nam Hartuigus atque Burcardus illi pſeudoepiſcopi, haud longe tunc aberant a loco Herosfeldiæ cum ſuis plurimis: qui cum fuiſſent inimici pacis, non vtique filii pacis, auerterunt animum Marchionis, ne ſeruaret pacis pactum, ab eis in ſpem regni adductus: quoniam vt rex eorum futurus eſſet, interpoſita ſua fide promiſerunt ei. Ecce per Zachariam Prophetam dicit Dominus:

Saxo 1085, *Addit. ad Lamb. Schafn.* 1089, *Sig. Gembl.* 1085. 1090, *Bert.* 1087, *Alb. Stad.* 1090, *Chron. Stedernburg.* ap. Meibom. tom. 1. p. 452. *VVolteri* Chron. Brem. tom. 2. p. 47, *Auentinus* 5. c. 16. n. 6.

p. 217 *Hæc ſunt ergo verba, quæ facietis: Loquimini vnusquisque veritatem cum proximo ſuo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis veſtris & vnusquisque malum contra amicum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris, & iuramentum mendax diligatis. Omnia enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus.* Contra hæc docet Hildebrand per ſe, docet & Epiſcopos ſuos mendacium pro veritate, & pro eo quod præcepit Dominus his qui ſub Euangelica ſunt perfectione, non omnino iurare: docent ipſi ſectatores ſuos iuramentum mendax diligere, iuxta quod factum eſt in illius Marchionis transgreſſione, cum eiusmodi ſint infideles atque periuri, quotquot ſunt ex illorum pſeudoapoſtolorum parte, qui dicunt ſe miſſos eſſe, vt ſoluant auditores ſuos a iuramentis, per quæ fidem dediſſent dominis ſuis: cum certe periuri dicantur a Paulo Apoſtolo, ſimili ſubiacere damnationi, qua iudicantur patricidæ & matricidæ, & cæteri qui non poſſidebunt regnum Dei.

C. XXXIV.

Vnde etiam præpoſitæ ſcriptor epiſtolæ, qui profitetur ſe defendere partem ſui Gregorii, cuius certe participes ſunt periuri atque hæretici, raptores atque homicidæ, quales nemo iuſte poterit defendere, ſed aut corrigere, aut reprobare: pro his (inquam) ſcribit ille, vt periuria atque homicidia, rapinas atque incendia ſtatuat, atque confirmet ſolito more. *Sciendum eſt etiam*, inquit, *quia quicunque fidelitatem iurant Dominis, non iurant niſi quam ex catholica lege debent Dominis. Fidelitatis autem huius modum determinat Apoſtolus, ſcribens Epheſiis, vt ſerui obediant Dominis carnalibus ſicut Chriſto. Quod exponens Hieronymus in tractatu eiusdem Epiſtolæ: Pulchre*, ait, *imperans ſeruis, vt obediant Dominis, adiecit, quaſi Chriſto.* Et iterum: *Vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei, vt ſcilicet non audiat ſeruus carnalem Dominum, ſi contraria Dei præceptis voluerit imperare: vt & ſeruos non videatur, contra Dominos concitare: & rurſum nequaquam Dominos doceat audiendos, ſi vitioſa & nefanda præcipiant. Ex hoc præcepto Apoſtoli, & explanantis eum Hieronymi, patet euidentius, quia cum non debeant ſerui obedire Dominis, niſi ſicut Chriſto, id eſt niſi in his quæ facienda præcepit Chriſtus: quicunque obſequitur eis in his quæ ſunt contra Chriſtum, fidelitate in infidelitatem alterata erit periurus. Ex decretis Soteris Papæ: Si aliquid forte nos incautius iuraſſe contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriori mutandum nouerimus: ac magis inſtante neceſſitate periurandum nobis eſt, quam perfecto iuramento in aliud crimen maius eſt diuertendum. Ambroſius in libro Officiorum: Eſt*, ait, *contra officium nonnunquam, promiſſum ſoluere, Sacramentum cuſtodire: vt Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitus eſſet, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præſtitit, ne promiſſum negaret. Hæc de iuramentis,* inquit,

inquit, *ideo intulimus, quoniam nos periuriorum hortatores autumat Wigbertus. Iurauit etiam Dauid per Dominum, occidere Nabal, virum stultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: sed ad primam intercessionem Abigahil fœminæ prudentis, mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam suam, nec aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit.* Per hæc quippe verba nihil aliud agitur, nisi vt fides destruatur: & vt seducantur, si fieri potest, etiam electi, vt sint periuri: iuxta quod etiam sunt hæretici atque schismatici, quicunque declinant post eos, qui sunt eiusmodi, quales susceperunt defendere sui partem Gregorii. Vnde & Saluator, qui hoc in euangelio orat, & hoc fieri desiderat, vt quomodo vnum sunt pater & filius, sic & nos in ipsa vnitate maneamus: ille (inquam) nostra respiciens tempora, loquitur inter cætera: *Filius*, inquiens, *hominis cum venerit, putas inueniet fidem in terra?* Verbi gratia, ecce iurauit Imperatori Egbertus marchio, vt fidelis ei esset, iuxta quod admonet Apostolus seruos Christi obedire Dominis carnalibus, sicut Christo. Quod scilicet iuramentum si sit obseruatum, quomodo iuxta sententiam illius scriptoris in peiorem vergit exitum? Fortasse nobilissimus ille adolescens adhuc viueret, & occisus non esset, si iuxta id quod iurauerat Imperatori, fidelis esset, & pacificus extitisset: & si eidem Imperatori iuramenta sua seruassent Principes regni, certe non fuisset facta diuisio regni, & non essent intestina hæc bella, vnde admodum destructa est Ecclesia pariter & respublica. Sed propter transgressionem iuramentorum facta sunt hæc omnia: & ille Marchio occisus est infidelitatis suæ causa, & iam non poterit ei prodesse vel suus Gregorius, vel aliquis illius partis Episcopus: quoniam iuxta quod in libro de Dominica oratione scribit sanctus Cyprianus Episcopus, *Discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, nec si pro Domini nomine occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit* p. 213 *euadere: quia sicut scriptum est: Qui fratrem suum odit, homicida est: nec ad regnum cœlorum peruenit, aut cum Deo viuit homicida: Non potest esse*, inquit, *cum Christo, qui imitator Iudæ maluit esse quam Christi.*

c. xxxv. Igitur postquam Egbertus marchio decepit Imperatorem (sicut diximus) deinde & ipse pariter deceptus est: quoniam Episcopi eum fefellerunt, non ei donantes regnum quod promiserunt: quapropter secessit a parte eorum & societate, & iterum datis obsidibus atque iuramentis confirmauit pactum pacis & fidei cum Imperatore. Interea contigit hoc, quod supra diximus: quia tunc occisus est ille Burcardus Halberstatensis Episcopus a suis popularibus non id agente Marchione, sed tamen hoc factum ipso approbante. Tum etiam ille Hartuigus Magadaburgensis pseudoepiscopus, cum non posset solus cum paucis complicibus suis vim sustinere vel Marchionis vel Imperatoris, venit in gratiam Imperatoris, iuxta quod supra dictum est a nobis. Et certe vtrisque alteri contra alterum iam iurauerat, qui & inter Imperatorem simul & Marchionem ita medius versabatur, vt si fieri posset, alterum perdere per alterum voluisset. Vnde cum infidelis adhuc infideliter egisset, & iterum marchio reus toties violatæ fidei, & pacis successione, occultisque colloquiis bellum renouasset: tum vero illi Hartuig non deerat vel Imperatori contra Marchionem militando, vel Marchioni contra Imperatorem consulendo. Nam (vt de multis dicamus pauca) ecce Imperator obsederat munitionem quandam marchionis in Thuringia. Tum & ipse viciſſim ferro & igne deuastans circumquaque omnia, cœpit obsidere castellum Quittilingeburg in Saxonia, vbi erat intrinsecus soror Imperatoris simul, & eius sponsa, de qua diximus supra: ad quarum ereptionem Imperator cum misisset sæpe dictum Hartuigum, data sibi parte copiarum: ille militaris episcopus dicitur mandasse per nuncium suum Marchioni, vt non tardaret venire, si cum Imperatore vellet pugnare: quod tuto tunc facere posset, cum iam ab eo militum multitudo subtracta fuisset. Et vt nihil verius credatur, quam compositus vtrinque dolus: ecce flexit viam Hartuigus, ne Marchioni fieret obuius, cum diuersis itineribus ipse tenderet in Saxoniam, ille autem in Thuringiam, vbi tunc dimicatum est in ipsa natiuitatis Domini vigilia, quæ tunc obuenerat die Dominica, quando terminum accepit annus ab incarnatione Domini MLXXXVIII. Ecce quid faciunt hæreses & schismata, vt dicat

cat in corde suo cognatio eorum simul, *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra*, Num tenebræ dies Domini, & non lux & caligo, & non splendor in ea? sic dicit Amos Propheta. Ecce quando Angelus Domini cum magna luce apparuit, & gaudium illud magnum natiuitatis Domini & Saluatoris euangelizauit: quando etiam concinuit multitudo militiæ cœlestis, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ea quippe tam festiua solennitate Angelorum atque hominum factus & luctus ingens, mœror, atque tristitia, & effusio humani sanguinis. Primo quidem impetu figatus est Marchio: sed restaurato deinde prælio, victor victus est Imperator diuino quodam iudicio. Nam episcopos Saxoniæ, qui iudice Ecclesia sunt damnati non solum in communionem receperat: sed & Episcopatus suos, vnde fuerant depositi, singulis absque iudicio Ecclesiæ reddiderat: ideoque quoniam hostes Christi, quiest pax Ecclesiæ, permiserat Imper. de Ecclesia triumphare, concessit vicissim Christus victoriam hostibus Reipublicæ & hoc pro disciplina magis electorum suorum, quam pro gloria eorum qui ad cumulum perditionis suæ polluerunt tam crudelibus fictis diem pariter Dominicum, atque natiuitatis Dominicæ Sacramentum. Nec ue enim diu circa Egbertum Marchionem vltio diuina cessauit: quoniam cum ipse Henricho alteri Saxonum Marchioni arma intulisset, plurimis suorum amissis victus, & prælio aufugit: ac deinde cum fuissent manus omnium principum Saxoniæ conra eum, & manus eius contra omnes, postremo miserabiliter occisus est, proditus in quodam tugurio, vt non dicam id quod verius est, in molendino: sicque regæ nobilitatis adolescens bellum consummauit, quo regnum sibi expugnare quæsiuit.

Annus tunc erat ab incarnatione Domini M. nonagesimus, quando occisus est supradictus marchic Egbertus. Eodem etiam anno defunctus est Luidolfus Dux Carentinorum, cun & ipse appeteret regnum contra Imperatorem Henrichum: atque Bertolt filius Rudolfi, Regis quondam Saxonum, in ipso iuuentutis suæ flore defunctus est: & Hug potentissimus comes Alsatiæ, post multa crudelia, quæ fecerat vel in Ecclesia, vel in Republica, occisus est. De talibus dicitur a Domino per Zachariam Prophetam, ad Zorobabel ducem Iuda: *Non in exercitu, nec in robore superabis aduersarios: sed in spiritu meo* (hoc est in obseruatione legis Dei) *dicit Dominus exercituum.* Fuit enim Imperator tunc in Italia, quando hæc circa aduersarios suos sunt gesta: quam scilicet tertiam illuc profectionem fecerat præcipue contra Mathildam fautricem Hildebrandi Papæ, cuius scilicet secretis sermonibus assuefacta, ne adhuc quidem potest compesci mulieribus furiis instincta, vt pacem quam bellum malit: & vt rebus suis iam vsque ad vltimum pene exterminium dispatis consulere velit, cum hactenus ipsa fuerit præpotens diuitiis, vtpote filia Bonifacii marchionis. Neque vero Petrus siue Paulus doctrinam contentionis dictauerunt cum mulieribus: sed vnus præcepit infirmum vas muliebre castam suam conuersationem in timore considerare: alter vero docet mulieres, se ornare cum verecundia & sobrietate, & quod decet mulieres, pietatem per bona opera promittere: nunc autem aliter illa instituta, post octauum quoque annum, quo defunctus est Hildebrand familiaris eius, defendit prouisime contra sedem Apostolicam & contra Imperatorem, partem ipsius, qui propter frequens cum ea & familiare colloquium generauit plurimis scæuæ suspicionis scandalum, dum non obseruauit attentius diuinum illud Lucii Papæ mandatum: *Duo presbyteri*, inquit, *& tres diaconi in omni loco non deserant Episcopum, propter testimonium scilicet Ecclesiasticum.* Posuit autem Hildebrand partem suam cum illa muliere rixosa, vt per hunc quoque sexum oppugnetur vel Ecclesia, vel Respublica. Sed dicitur ei a Domino per Hieremiam Prophetam: *Quia si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram.* Et iterum de participibus eiusdem Hildebrandi, inter quos etiam sunt Nortmanni homines crudelissimi: *Fuerunt*, inquit, *nominati illi scientes bellum: ideoque non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt: propterea*, ait, *perierunt.* Sicut enim supra dictum est, nominati illi Principes regni, imo destructores regni, perie-

1090. C. XXXVI. *Bert. Chron. Saxo* 1090.

p. 219.

Domnizo vita Mathildis 2. c. 4, *Anonymi vita Mathildis* ap. Leibnit. tom. 1. p. 694, *Leo Ostiensis* 3. c. 49, *Auentinus* A. Boi. 5. c. 13. n. 30.

Auentinus 5. c. 13. n. 35.

Bert. 1090. perierunt anno MXC. ab incarnatione Domini. Hic annus insignis quoque est morte Adelberonis atque Herimanni Episcoporum, de quibus dictum est supra: de quibus etiam scribit sanctus Leo Papa: *Nos*, inquiens, *quibus viuentibus non communicauimus, etiam mortuis communicare non possumus.* Ipsi quidem exierunt ex nobis, non nos ex illis: sed non erant ex nobis: quia si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum, sicut dicitur per Ioannem Apostolum. Vnde & Cyprianus Episcopus in libro de Mortalitate: *talem*, inquit, *iudicat Dominus, qualem te inuenit, cum vocat: vnitatem enim*, ait, *qui non tenet, non patris & filii tenet fidem, vitam non tenet & salutem.* Superiori etiam anno defunctus fuerat Wigoltus Augustæ alter episcopus, qui Sigefrido eiusdem ciuitatis Episcopo adhuc viuente per partium studia est subintroductus: qui furtiue ad ordinaionem ingressus, per Sigefridum Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopum ordinatus et Goslariæ in Saxonia, cum Augusta ciuitas iuxta alpes sit in Rhetia: qui certe non iuxta solemnem Episcoporum morem intrauit cum cleri & populi suffragiis, sed cum hostibus eiusdem ciuitatis: quæ primo quidem per proditionem capta, & per Imperatorem liberata: deinde etiam capta est similiter per proditionem, & ad solum vque destructa. Tum vero ingens præda facta est ibi ex rebus atque bonis tam cleri quam populi, quibus apud hostes prodesse non potuit templum Dei & Ecclesia sanctæ Mariæ semper virginis, vbi hæc recondita sunt propter metum hostilis incursionis. O quam bonus pastor, & quam prudens familiæ Dei dispensator ille Wigoltus: qui vtpote fur, ipse intrauit in ciuitatem cum furibus & homicidis, atque raptoribus, ut raperet, mactaret & proderet. Quod cum factum sit feria IV. ante cœnam Domini, postera die accessit ad altare Domini: & manibus sanguine plenis & iniquitate, præsumpsit sacri chrismatis consecrationem sibi vsurpare: ac mox post completum officium infirmari cœpit, & post aliquot dies cum magno tormento vitam finiuit. Capta autem ciuitate, captus est & Sigefridus Episcopus iuxta altare Dei, quem VVelf dux quondam Bauariæ, persecutor Ecclesiæ, fecit in sua custodia teneri, donec ese redemisset tanti p.210. æstimatione thesauri, quanta suppleret auaritiam hostis iniqui. Honeste quidem Ecclesia & religiose captiuos redemit, vt cum ipsi ab ea redimuntur, dicatur: *Hos Christus redemit:* aurum enim Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus: quia redemtio captiuorum, est Sacramentorum ornatus. Vnde & sanctus Ambrosius Episcopus in libris de Officiis: *Vereilla*, inquit, *sunt vasa preciosa, quæ redimunt animas a morte: & ille verus est thesaurus Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est: & tunc vas Dominici sanguinis agnoscitur, cum in vtroque viderit redemtionem: vt calix ab hoste redimat, quos sanguis a peccato redemit.* Ergo post duos tandem annos solutus est Sigefridus Episcopus ex hostili custodia, super qualium miseria sic per Hieremiam Prophetam conqueritur Ecclesia: *Ego*, inquiens, *derelicta sum sola: exui me stola pacis, indui me autem sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis, animæquiores estote filii: clamate*, inquit, *ad Dominum, & eripiet vos de manu principum iniquorum.*

Bert. 1088, *Bruschii cat. Episc. August.* n. 31, *Auentinus* 5. c. 16. n. 8.

C. XXXVII.

De his scilicet inimicis Principibus cum plura haberemus dicere, nobis videntur hæc pauca sufficere, de quibus & participes eorum poterunt cognosci, quos & similis error inuoluit, & constringit par pœna peccati. Supereſt tantum referre de Adelberto VVormacienſis Ecclesiæ quondam Episcopo, qui damnatus est etiam, atque depositus in supradicta Moguntiacensi synodo. Hic vero Adelbertus (sicut supra quoque diximus) captus est fugiens de prælio Saxonum, cum esset in parte eorum contra Regem Henrichum, vnde & custodiæ traditur: sed post aliquantum temporis, interuenientibus pro eo ad Regem amicis eius, solui iubetur, & omne debitum ei remittitur, quod commisisset, vel in coniuratione facta contra statum Reipublicæ vel in alterius regis electione. At ille persistens in sententia schismatis sui, & in hac peruersa atque hactenus inaudita hæresi, qua refugiunt qui sunt eiusmodi, Regem hominem videre vel alloqui, quasi homo mala sit creatura Dei, non potuit vlla ratione inflecti, vt vellet ad Ecclesiam & Episcopatum suum reuerti:

Bert. 1089, *Brusch Cat. Episc. VVormat.* n. 32.

ierti: dicens quæque etiam extrema prius experiri velle, quam videre, vel alloqui Regem ſua ſponte. Ecce captiuus ille tenetur in cuſtodia, paſcitur pane atro, & aqua breui, iuxta quod dicit Propheta: & hoc patitur non propter fidei meritum, ſed vt redire velit ad vnicæ matris Eccleſiæ gremium. Qui cum honeſte potuerit reuerti ad Eccleſiam & Epiſcopatum ſuum, neglexit cum propriam ſalutem, tum curam ouium ſibi creditarum: atque eluſis regularibus cuſtodiis turpiter fugit, rediens ad ſectas & ſchismata partium ſuarum. Hinc Auguſtinus: *Fratres mei*, inquit, *ſi Chriſti vnica Eccleſia eſt (vt vna eſt) quicquid inde præciditur quis tollit, niſi leo ille rugiens, & circuiens quærendo quem deuoret? Væ hi qui præciduntur: nam illa*, ait, *integra permanebit.* An non præciſus a catholica eſt Eccleſia, qui pro aliquarum partium ſtudio exiit ab illa, propria quoque Epiſcopatus ſui ſponſa repudiata? Et ſi ille Adelbertus reliquit VVormacienſem Eccleſiam, nunquid ideo repellit Dominus plebem ſuam? *Dixit Sion* (congregatio enim ſanctorum, qui in pace Domini, & in virtutum ſpecula ſunt conſtituti, appellantur Sion:) *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei:* cui per Eſaiam Prophetam reſpondet Dominus: *Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui, dicit Dominus:* nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. *Erunt*, inquit, *duo in carne vna:* quoniam redemptor noſter cum ſancta Eccleſia quam redemit, ſecundum carnem vna ſubſtantia eſt, & vna perſona. Ecce nos, qui vnum Eccleſiæ catholicum corpus veneramur atque diligimus: nos (inquam deſcripſimus, quanta breuitate potuimus, quales ſint aut fuerint primi de particibus Hildebrandi: vt iam, ſi poſſit, præpoſitæ ſcriptor Epiſtolæ, defendat partem ſui ipſius Gregorii, iuxta quod promittit ille, præſumens plurimum de ſua iuſtitia, quam & quærit ſtatuere: ignorans certe (ſicut Apoſtolus ait) quæ ſit Dei iuſtitia. Quisquis enim in ſemetipſum deſcendit, & beati Iacobi Apoſtoli verba attendit, quibus dicit, *In multis offendimus omnes:* non facile diuidit ſe, aut ſeparat a conſortio aliquorum, pro eo quod ſint peccatores: quia *ſi dixerimus*, inquit, Ioannes Apoſtolus, *quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quod ſi confiteamur peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quoniam nos peccauimus: mendacem eum facimus, & verbum eius non eſt in nobis.* Ex his beati Ioannis A-
p. 221. poſtoli verbis colligitur, quod ſi nemo ſe iuſtum profitetur, ſed omnis ſe peccatorem recognoſcit & confitetur: ex his (inquam) colligitur, quod membra ſibi inuicem compatiantur, & faciant omnes quod præcepit & docet Apoſtolus, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus, ſuſtinentes inuicem in dilectione, ſatis agentes ſeruare vnitatem ſpiritus in coniunctione pacis. Vnde & Cyprianus Epiſcopus in libro de Patientiæ bono: *Ecce*, inquit, *ecce probauit Apoſtolus, nec vnitatem ſeruari poſſe, nec pacem, niſi ſe inuicem fratres mutua tolerantia foueant: & concordiæ vinculum patientia interueniente cuſtodiant, iuxta quod iterum dicit Apoſtolus: Non ſitis alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes: humiles quippe ſunt vnanimes & pacifici, qui non faciunt ſchismata.* Sed ſuperbi faciunt ea, quales dicuntur Phariſæi, quia per falſam iuſtitiam ſunt a cæteris diuiſi. Sicut enim ſcribit Iſidorus Epiſcopus in libris Etymologiarum, *ſchisma ab amicorum ſciſſura vocatur, cuius ſectæ æmulatores diffiniuntur, quod eodem cultu, eodem ritu credant vt cæteri, ſed ſolo congregationis diſſidio delectentur. Fit autem*, inquit, *ſchisma, cum dicunt homines: Nos iuſti ſumus, nos ſanctificamus immundos, & cætera horum ſimilia.* Sed ſchisma grauius eſſe ſcelus quam idololatriam, didicimus ex teſtimonio ſacræ ſcripturæ: quoniam legitur in veteri Teſtamento, idololatriam gladio punitam eſſe, ſchisma autem hiatu terræ. Igitur æmulatores, ſiue authores ſchismatum, quæ dudum facta ſunt in Eccleſia pariter, & in Republica, extant præcipue quidam qui dicuntur monachi de Hyrſaugia: ex quorum ſchola peruenit ad nos hæc, de qua tractamus, Epiſtola, quæ contra Apoſtolicam ſedem & contra regiam pote-

ſtatem eſt deſcripta: & inteſtinum illud bellum, quo in plures ſectas iam diu ſciſſus eſt ſingularis ille ordo monachorum, ecce peruenit ad publicum malum. Qui enim debuerant ſe continere intra ſolitudines monaſteriorum, egreſſi ſunt vltra terminos & conſtitutiones Patrum, vſurpantes ſibi contra diuinam ordinationem diſponere, immo deſtruere regnum & ſacerdotium, qui mittunt circumquaque Angelos verbi ſui, prædicantes apud ſe ſuosque ſectatores eſſe tantum Eccleſiam Dei & iuſtitiam Dei, & ſancta ſacerdotia Dei: qui hoc etiam addunt, ſicut ipſorum indicant ſcripta, quod ſint cœleſtes & ſpiritales, ac filii Dei. Ergo Monachus interpretatur ſingularis, ſiue ſolitarius. De monachis quidem hoc conſtitutum legitur in Chalcedonenſi Synodo, capitulo 1 v. *Qui reuera & manifeſte ſolitariam vitam ſectantur, honore competenti fungatur. Verum quoniam quidem ſub prætextu habitus monachalis Eccleſias & conuentus & res communes diſturbant, ciuitates indiſcrete circumeuntes, & monaſteria conſtruere ſtudentes: placuit nullum usquam ædificare poſſe, neque monaſterium conſtruere, neque oratorium, absque ciuitatis Epiſcopi voluntate: Monachos vero qui ſunt per ſingulas ciuitates & prouincias, Epiſcopis ſubditos eſſe, & quietem diligere, ieiuniis & orationibus contentos eſſe: & in illis locis perſeuerare, in quibus ſeculo videntur renunciaſſe; nequaquam autem Eccleſiaſticis vel ſecularibus rebus communicare: nec importunitatem inferre propriis monaſteriis deſertis, niſi forte quæſiti fuerint propter cauſam neceſſariam a ciuitatis Epiſcopo: non eſſe ſuſcipiendum ſeruum, faciendum monachum, præter proprii Domini voluntatem: qui vero hoc conſtitutum noſtrum exceſſerit, eum a communione ſuſpendi decreuimus, ne nomine Dei blaſphemur.* Hæc eſt Chalcedonenſis conſtitutio Synodi, de qua ſanctus Papa Gregorius ſic ſcribit inter cætera Secundino ſeruo Dei incluſo: *Libenter accipiens dilectionis tuæ ſcripta, quibus rogaſti me libellum exoratorium tibi ſcribere, deſidero te certum eſſe: quia omnes Eccleſiæ orientales vno ſenſu, vna doctrina, ſanctam Chalcedonenſem Synodum ita nobiſcum cuſtodiunt atque venerantur, vt nullus reperiatur, qui eiusdem Synodi defenſor ſectatorque non fuerit. Vnde neceſſe eſt*, inquit, *vt dulciſſima dilectio tua, ad id quod præcipue in bonis moribus viuit, quod ſe per abſtinentiam affligit, quod doctrinæ Dei vehementius inſiſtit: hoc ſtudioſius cogitet, ne errorem ſchismaticorum ſequens, a ſancta vniuerſali Eccleſia poſſit diuiſa inueniri. Et quid tot labores prodierunt, ſi in vnitate fidei non fuerint inuenti, quæ ante omnipotentis Dei oculos bonis operibus animam præcipue cuſtodit? Hinc enim dicitur. Vna eſt columba mea, perfecta mea.* Contra hæc atque alia ſanctorum Canonum ſtatuta aliud aliquid agere, hoc eſt hæreſim eligere, cuius author ſimul & communicator principali ſententia damnationis eſt vtique obſtrictus, iuxta quod ſcribit ſanctus Papa Gelaſius: *Hic*, inquit, *ſi examinatio quæritur, ſi authoritatis pondus inquiritur Chalcedonenſis Synodi, tenore illius diffinitionis executio* p. 222. *reperitur: quod damnati illic erroris communicator effectus, præfixa nihilo minus particeps damnationis exiſtit: quoniam idem ipſe error, qui ſemel eſt cum ſuo authore damnatus, in participe quolibet praua communionis effecto, & execrationem ſui geſtat, & pœnam.* Quibus conuenienter ex paterna traditione perpenſis: Quid ambagibus, inquit, & nebulis iſta prætexunt, vt impudentiam ſuam, mentemque væſanam inanibus potius fabulis celare lethaliter, quam prodendo medicinaliter ſanare contendant? Sicut enim, inquiunt, ſanctus pater Benedictus audiuit a Diabolo, *Maledicte, & non Benedicte*, nec illi nocuit: ita & his Wigberti non nocebit maledictio: veritas quippe loquitur in Euangelio, de Diabolo: *Ille*, inquiens, *homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo:* qui ſcilicet videns idola derelicta, & per nimium credentium populum ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: hæreſesque inuenit & ſchismata, quibus ſubuerteret fidem, corrumperet veritatem, ſcinderet vnitatem. Quos detinere non poteſt in viæ veteris cæcitate, circumſcribit noui itineris errore, rapit de ipſa Eccleſia homines: & dum ſibi appropinquaſſe iam lumini, atque euaſiſſe ſeculi noctem videntur, alias neſcientibus

entibus tenebras infundit: vt cum Euangelio, & obſeruatione eius, & lege non ſtantes, Chriſtianos ſe vocent, & ambulantes in tenebris habere ſe lumen exiſtiment, blandiente aduerſario atque fallente, qui ſecundum Apoſtoli vocem transfigurat ſe velut Angelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, velut miniſtros inſtitiæ, aſſerentes noctem pro die, interitum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate fruſtrentur.

Sicut, inquiunt, *enim ſanctus pater Benedictus audiuit a Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigberti maledictio non nocebit.* Quid ergo? non nocebit eiusmodi monachis, quod transgreſſi ſunt per omnem modum conſtitutiones prædictæ Synodi Chalcedonenſis? Conſtitutum eſt ſiquidem inter cætera, Monachos per ſingulas ciuitates & prouincias Epiſcopis ſubditos eſſe, & quietem diligere, nequaquam autem Eccleſiaſticis vel ſecularibus rebus communicare, alioqui alienos eſſe ab Eccleſiaſtica communione. Certe firmamentum Dei ſtat: & quod authoritate conſtitutionis Eccleſiaſticæ præfixum eſt, nulla ratione conuelli poteſt: iuxta quod & ſanctus Papa Gregorius de eiusmodi ſcribens ad Ioannem Lariſſæum Epiſcopum, indicat: *Conſona*, inquiens, *ſanctis Patribus diffinitione ſancimus, & qui ſacris neſcit obedire canonibus, nec ſacris adminiſtrare altaribus, vel communionem capere ſit dignus.* Et videte amplius atque intelligite attentius. Illi enim Monachi, de quorum Epiſtola tractamus, non ſolum per ſcripturam ſuam, ſed per omnem operam ſuam defendunt ea flagitiorum ſcelera, quæ per occaſionem belli ſolent fieri, iuxta quod dictum eſt ſupra. Et ſicut ipſi furantur de ſacris ſcripturis teſtimonia, quatenus condant & ſtatuant hæreſes & ſchismata ſua: ſic etiam defendunt fures, homicidas atque periuros, ſicut ſupra inuenitur in ipſorum ſcriptura. Sed oſtenditur Zachariæ Prophetæ volumen volans: hoc eſt, iudicium Dei ab occulto prodiens, cui & dicitur: *Hæc eſt maledictio, quæ egredietur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur* (ſicut ibi ſcriptum eſt) *iudicabitur, & omnis iurans ex hoc ſimiliter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & conſumet eum, animam ſcilicet cum corpore.* C. XXXIX.

Sicut enim, inquiunt, *ſanctus pater Benedictus audiuit a Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigberti maledictio non nocebit, immo magis proderit ad Dominum dicentibus cum ſancto Dauid, Maledicent illi, & tu benedices.* Ecce qui docuerunt linguam ſuam mentiri, & maledicere, dicunt ſe maledicentibus benedicere, qui Chriſtum & Eccleſiam non ceſſant blasphemare: quales tradidit Apoſtolus ſatanæ, vt diſcant non blasphemare. Ecce enim, cum iuxta Canonum decreta non liceat alicui iudicare de iudicio Romanæ Eccleſiæ: illi quidem blasphemant Wigbertum, eundemque Clementem Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, ſcribentes eum furem & hæreticum atque mendacem eſſe: inſimulantes eum, quod dici nefas eſt, Diabolo vel ſimulacro idoli ſimilem eſſe, ideoque anathema ipſius ſibi non nocere: præſumentes etiam Regem Henrichum, quem Deus præcepit honorificare, multis modis ſimiliter blasphemare. *Conatur etiam*, inquiunt, *ſtatua, quam erexit Nabuchodonoſor, ſe non adorantes catholicos aſtruere ſchismaticos: At nos*, aiunt, *fauente clementia Dei, certiſſima ratione probabimus, hoc errore non teneri: ſed eos potius, qui exemplo Dathan & Abiron inſurrexerunt in Gregorium, ſicut illi in ſummum ſacerdotem Aaron, qui conuenientes in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, ſedentesque in concilio vanitatis, Gregorio, cui orbis terrarum communicauit, obedientiam contumaciter renunciauerunt, & ſe ab vnitate corporis Chriſti (quod eſt Eccleſia) per orbem terrarum diffuſa, ſeparantes: Wigbertum a ſede Apoſtolica in Synodis Romæ ſeptennio celebratis, excommunicatum ſibi Papam elegerunt: quaſi dicentes Domino, Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* C. XXXIX. p. 222. p. 223.

Quum per Solomonem loquatur ſapientia Dei: *Ne in cogitatione quidem detrabas* C. XL.

trahas Regi, quia ego, inquit, *os Regis obſeruo, & præcepta iuramenti Dei: & ſcito quia pro his adducet te Deus in iudicium.* Quum hæc (inquam) ita ſint, animaduertendum eſt, quomodo aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius conuenerint, qui ordinationi Dei, a quo poteſtas eſt, reſiſtunt: qui etiam Chriſtum Domini, Regem Henrichum ſcilicet, blaſphèmantes, nomen ei atque impietatem Nabuchodonoſor imponunt: quum idem Rex atque Imperator videri ſe velit, atque appellari Catholicum, vtpote conſentientem omnibus bonis, qui ſunt ſolliciti ſeruare vnitatem in vinculo pacis. Sed dicit Dominus per Hieremiam Prophetam: *Ego*, inquiens, *dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis ſerui mei: inſuper & beſtias agri dedi ei, vt ſeruiant illi: & ſeruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius: gens autem & regnum, quod non ſeruierit Nabuchodonoſor Regi Babylonis, & quicunque non incuruauerit collum ſuum ſub iugo Regis, in gladio & fame & peſte viſitabo ſuper gentem illam*, ait Dominus, *donec conſumam eos in manu eius. Et viuo ego*, dicit Dominus, *quoniam iuramentum, quod dederat ei Rex Sedechias, & ſpreuit, ponam in caput eius, & morietur in præuaricatione, qua deſpexit me.* Deinde ſequitur, & dicit Dominus de falſis doctoribus: *Nolite audire verba Prophetarum dicentium vobis, Non ſeruietis Regi Babylonis: quia mendacium ipſi loquuntur vobis: quia non miſi eos*, ait Dominus, *& ipſi prophetant in nomine meo mendaciter, vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quam Prophetæ, qui mentiuntur vobis. Nolite ergo audire eos*, ait Dominus, *& ſeruite Regi Babylonis.* Hoc eſt mandatum Domini ſuper Rege Ethnico, & vltra omnem terram: quanto magis ſuper Rege Chriſtiano & catholico? *Sed licet nos*, inquit Apoſtolus, *aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizatum eſt vobis, anathema ſit.* Ex huius anathematis vinculo nullus certe liber exiſtit, quisquis regiæ poteſtati reſiſtit vel detrahit. Et quisquis iuramentum ſoluit, quod Domino ſuo reddendum Saluator in Euangelio præcipit, ac perinde (ſicut ſanctus Leo Papa ſcribit) ſi omnes & ſacerdotes & mundus aſſentiatur damnatis, damnatio conſentien-
„tes inuoluit, non præuaricationem conſenſus abſoluit. *Gregorio*, inquiunt, *cui orbis*
„*terrarum communicauit, obedientiam contumaciter renunciauerunt.* Sed oues meæ (ait Dominus) vocem meam audient: alienum autem non ſequuntur, quia non
„nouerunt vocem alienorum. *Et ſe ab vnitate*, inquiunt, *corporis Chriſti, quod eſt*
„*Eccleſia, per orbem terrarum diffuſa ſeparauerunt.* Ecce quomodo mentita eſt iniquitas ſibi, quæ profitetur in ſcriptis ſuis defendere ſui partem Gregorii, qui certe non præfuit Eccleſiæ, ſed parti ſuæ: quoniam qui es benedictus Deus in ſecula, te per orbem terrarum ſancta confitetur Eccleſia. Illi quippe exierunt a nobis, non
„nos ex ipſis. *Et Wigbertum a ſede Apoſtolica in Synodis Romæ ſeptennio celebratis*
„*excommunicatum ſibi Papam elegerunt.* Loquentes quidem blaſphemias, barbariſmum fecerunt, qui *ſeptennio* vitioſe dixerunt: qui a charitate, quæ fit de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium: volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Sicut enim ſæpe dictum eſt, non licet alicui iudicare de iudicio ſedis Apoſtolicæ, quæ habet facultatem ſine vlla Synodo præcedente, exoluendi quos Synodus iniqua damnauerat, & damnandi quos oportuit nulla Synodo exiſtente. Gregorius quippe, qui & Hildebrand, non præfuit Eccleſiæ, ſed p. 224.
parti ſuæ. Ideoque (ſicut ait Gelaſius Papa) quæ priuilegio vniuerſalis Eccleſiæ con-
„traria probantur, nulla ratione ſubſiſtunt. *Et eligentes*, inquiunt, *ſibi Papam*
„*Wigbertum, quaſi dixerunt, Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Ergo qui viam pacis neſcierunt, ipſi vtique paſtores ignorauerunt intelligentiam, ſicut dicit Dominus per Eſaiam Prophetam: *Aperite*, inquit, *portas, & ingrediatur gens iuſta, cuſtodiens veritatem.* Vetus error abiit: ſeruabis pacem, quia in te ſperauimus. Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra operatus es in nobis. Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini absque te: tantum in te recordemur nominis tui. Ego enim ſum (ait Dominus) via, veritas & vita.

Sed

Sed Moſes ſequeſter ac medius inter Deum & populum Iſrael, dixit ad Aaron ſacerdotem Domini, quando orta eſt ſeditio atque tumultus in Eccleſia Dei, vt ſtans inter viuos & mortuos oraret pro populo, vt ceſſaret plaga ab eo, cuius cauſa interitus erat ſchisma pro ſacerdotio. Vnde loquutus eſt ad Chore & ad omnem multitudinem: *Mane*, inquit, *notum faciet Dominus, qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.* Et ait Dominus ad Moyſen: *Præcipe vniuerſo populo, vt ſeparetur a tabernaculis Chore & Dathan & Abiron:* ſurrexitque Moyſes, & abiit ad Dathan & Abiron, & ſequentibus eum ſenioribus Israel dixit ad turbam: *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Et cætera de eorundem ſchismaticorum ſuppliciis, quæ omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt, ſicut dicit Apoſtolus. Vnde conſiderandum eſt, quem ex his elegerit Dominus: vtrum Wigbertum, an Hildebrandum, vel ſui ſchismatis ſucceſſorem Sergium, ſiue illum Ottonem ſacrilegum: qui (ſicut dictum eſt ſupra) furatus eſt Eccleſiarum priuilegia, ordinationes faciens in alienis parochiis contra ſanctorum Canonum decreta, vt eiusmodi ſacrilegii exemplo aditus ianuaque pandatur omnibus hæreticis, ſi talis fuerit non paſtor, ſed inuaſor Apoſtolicæ ſedis. Qualis certe fur & Hildebrand fuit: quoniam conſtat, eum oues Chriſti non in vnum congregaſſe, ſed vnum ouile Chriſti diſſipaſſe: qui & præcipiens, aut conſentiens illicitas atque furtiuas ordinationes fieri in Metropolitanorum Epiſcoporum parochiis, ſpoliauit Eccleſias ſuis priuilegiis. Ideoque iuxta quod per Malachiam Prophetam dicitur a Domino: *Diſperdidit Dominus virum, qui fecit hoc, magiſtrum & diſcipulum de tabernaculis Iacob, vbi eſt ſanctorum congregatio:* quoniam vnus paulo poſt, quo venerat profugus, ad Salernam defunctus eſt in externis manſionibus: & alter nunc vsque vagatur in incertis ſedibus. Tales certe vel hæretici vel ſchismatici inſurrexerunt ad exemplum Dathan & Abiron contra ſacerdotium Domini. Qualis etiam fuit tertius illorum ſocius ille Sergius, qui inſurrexit contra Clementem Papam, per partium ſtudia ſubintroductus, atque ſtatim in ipſo ordinationis ſuæ ingreſſu profluuio ventris ſolutus paulo poſt interiit, diuino iudicio percuſſus. Sic quippe legitur in Eccleſiaſtica hiſtoria, Arrium ad Eccleſiam pergentem, Epiſcoporum & populorum frequentia conſtipatum, humanæ neceſſitatis cauſa ad ſecretum locum declinaſſe: vbi quum ſediſſet, inteſtina eius atque omnia viſcera in ſeceſſus cuniculum defluxiſſe, & ita dignam mortem blasphemiæ & fœtidæ mentis exoluiſſe. Vnde conſtat, eos magis quam Wigbertum conſortes eſſe Arii, quos conſtringit ſimilis pœna vel exilii vel ſupplicii: *Quod enim*, inquiunt, *ipſe Wigbertus ſe transfigurans in angelum lucis, quaſi ad docendum teſtimonia colligit de Scripturis, mirum non eſt: quia & Arrius hoc feciſſe legitur, de quo filius minor patre aſſeritur.* Sic vero, ſic oportet fieri per doctores Eccleſiarum, vt iuxta Pſalmiſtæ teſtimonium faciant iudicium conſcriptum, iungentes teſtimonio teſtimonium, quo ſcilicet iudicio conſcripto nihil firmius eſt contra inſidioſos errores aduerſariorum: quo etiam nihil tutius eſt ad exhortationem & doctrinam fidelium. Certe Arrius non vtebatur diuinæ Scripturæ teſtimoniis: ſed abutebatur, iuxta quod & iſti faciunt pſeudographi: de qualibus per Hieremiam Prophetam dicitur: *Quomodo dicitis, ſapientes non ſumus, & lex Dei nobiſcum eſt?* Vere mendacium, inquit, operatus eſt ſtylus mendax ſcribarum. Omnis enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur, ſicut dicit Dominus. Ergo Wigbertus, qui & Clemens Papa, profert cum Apoſtolo, & docet ea, quæ ſunt fructus ſpiritus, ſicut eſt charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, & cætera quæcunque pudica, quæcunque amabilia. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? dicit Dominus. Hi ſunt fructus, a quibus ſpiritus maligni, qui in pſeudoprophetis loquuntur, valent dinoſci, ſpinæ videlicet ſchismatum, & horridi hæreſium tribuli, quibus eos, qui ſibi incaute appropiant, fœde lacerando contaminant: ſicut e contra per fragantiam vuarum, ficorumque dulcedinem, apte figu-

Bert. 1087, Conr. Vrſp. Sig. Gemhl. Albericus 1086, Alb. Stad. Dodechinus 1085, Otto Friſing. 7. c. 1, Goo. Perſona æt. 6. c. 57.

p. 224.

p. 225.

rantur fructus bonorum, qui pertinent ad Deum, qui ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit appropinquabunt ei. Sed (ſicut ſcribit ſanctus Gregorius ad ſupradictum Secundinum, ſeruum Dei incluſum) *Peruerſi homines, qui eccleſiaſticam diſciplinam fugiunt, de ſuis actibus reprehendi pertimeſcunt: & nos quaſi de fide reprehendunt, quam ipſi neſciunt: & dum neque in fide recti, neque in bonis operibus intenti ſunt, cotidie deteriores fiunt, dum in eis culpa groſſeſcit, quæ quaſi de zelo feruoris fidei fieri etiam laudabilis appetit. Sicut enim*, inquiunt, *ſanctus pater Benedictus audiuit a Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigbertini maledictio non nocebit.*

C. XLI. Velint nolint, iam iudicati ſunt, quicunque contra Canones faciunt: & qui contra pacem, quam Chriſtus reliquit nobis, faciunt, & qui vnitatem Eccleſiæ diuidunt. Sed illi exierunt a nobis, non nos ab ipſis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiscum, ſicut dicit Ioannes Apoſtolus. Vbi enim eſt charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confeſſionem, quia confitemur nos peccatores eſſe: charitas autem cooperit multitudinem peccatorum, ſicut dicit Iacobus Apoſtolus. Sed Monachi, de quorum ſchiſmatibus atque ſcripturis tractamus, longe degenerauerunt ab illa, quam profeſſi ſunt, beati Benedicti paternitate: qui docent regiæ poteſtati, immo diuinæ ordinationi reſiſtendum eſſe, & exaltant ſe contra pontificatum ſedis Apoſtolicæ: qui etiam ſe iuſtos & regulares Monachos eſſe profitentur, & cœleſtes ſe ac ſpiritales eſſe gloriantur, ſicut ſcripta ipſorum atteſtantur. Certe ſanctus Benedictus docet, nihil vtilius eſſe Monacho quam humilitatem: oſtendens ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio, genus eſſe ſuperbiæ omnem exaltationem. *Omni*, inquit, *vtilitate, vel extremitate contentus ſit Monachus: & non ſolum ſua lingua pronunciet, ſed etiam intimo cordis credat affectu, ſe inferiorem & viliorem omnibus.* Sed illi nunc Monachi, qualibus certe Phariſæis dicit in Euangelio Dominus: *Vos eſtis, qui iuſtificatis vos coram hominibus, Dominus autem nouit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominabile eſt apud Deum:* illi (inquam) ſic docent in ſynagogis ſuis, & ſic ſcribunt contra Pontificem Apoſtolicæ ſedis: *Caueto*, inquiunt, *tuo Chriſtiane, ne Wigberto corde vel ore dixeris vnquam Aue.* Quin immo caue tu o Chriſtiane, ne vnquam ei dixeris Aue, qui ad te venerit, & doctrinam Chriſti non attulerit: quoniam qui ei Aue dixerit, communicat operibus illius malignis, ſicut Iohannes Apoſtolus ait. Credite experto, & qui veritatem, dicit, Dei teſtimonium aſſcite: quia quum eiusmodi genus Monachorum in noſtra prouincia aut ſolum ſit, aut primum, eis certe eſt graue ad audiendum iuſtitiæ verbum, cum vno Iuſtitiæ nomine contineantur omnes ſpecies virtutum: ſed plusquam Euangelium Chriſti, & mandatum Dei, valent in monaſteriis ſuis conſuetudines eorum, quæ ſunt mandata hominum. Hinc etiam Cyprianus Epiſcopus in libro de vnitate catholicæ Eccleſiæ: *Filii*, inquit, *Aaron, qui impoſuerunt altari ignem alienum, quem non præceperat Deus, in conſpectu ſtatim Domini vindicantis extincti ſunt. Quos imitantur ſcilicet atque ſectantur, qui Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magiſteria humanæ inſtitutionis inducunt. Quos increpat Dominus, & obiurgat in Euangelio ſuo, dicens: Reiicitis mandatum Dei, vt traditionem veſtram ſtatuatis. Peius* (inquit) *hoc crimen eſt, quam quod admiſiſſe lapſi videntur: qui tamen in pœnitentia criminis conſtituti, Dominum plenis ſatisfactionibus deprecantur. Hic Eccleſia quæritur & rogatur, illic Eccleſia impugnatur. Hic poteſt neceſſitas fuiſſe, illic voluntas tenetur in ſcelere. Hic qui lapſus eſt, ſibi tantum nocuit: illic qui hæreſes & ſchismata facere conatus eſt, multos ſecum trahendo decepit: hic animæ vnius eſt damnum, illic periculum plurimorum. Certe peccans hic & intelligit, & lamentatur, & plangit: ille tumens in peccato ſuo, & in ipſis ſibi delictis placens, a matre filios ſegregat, oues a paſtore ſollicitat, Dei ſacramenta diſturbat: & quum lapſus ſemel peccauerit, ille quotidie peccat.* Hæc ſunt verba beati Cypriani de cultoribus humanæ traditionis, quorum conſuetudines diuerſæ quidem ſunt in diuerſis locis: ſed quicquid diuerſum eſt, hoc vtique verum non eſt. Eſt enim Deus verax, omnis autem homo p. 216.

mo mendax. Igitur vtilis est Scriptura, cum absque patre non profertur, cum absque Christo non dicitur, cum sine Spiritu sancto non assumatur: alioqui (sicut Hieronymus ait) Diabolus est, qui de scripturis loquitur. Quum enim immundus spiritus exierit ab homine, scilicet tempore baptismatis, ambulat per loca inaquosa: explorans ipse callidus insidiator, si quos suæ malitiæ gressus figere possit in cordibus fidelium, quæ iam expurgata sunt a mollitie fluxæ cogitationis. Sed quærens requiem, & non inueniens in mentibus fidelium munitis vndique ex mandatis Domini: *Reuertar*, ait, *in domum meam, vnde exiui: & quum venerit, inuenit eam scopis mundatam*, gratia scilicet baptismatis a peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam: quia vbi non est iustitia, ibi non est virtus aliqua. Quam domum etiam vacantem inuenit, a bonis scilicet actibus per negligentiam: ornatam autem simulatis virtutibus per hypocrisin: & tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Per septem malos spiritus vniuersa vitia designantur: ideoque recte nequiores tunc eum ingressi spiritus dicuntut, quia non solum illa septem vitia, quæ septem spiritualibus virtutibus sunt contraria, habebit: sed & per hypocrisin ipsas se virtutes habere simulabit. *Et fiunt*, inquit Dominus, *nouissima hominis illius peiora prioribus*. Ecce enim ipsi se iustos & regulares esse monachos profitentur, qui etiam simulacra peruersorum dogmatum colunt & venerantur, quæ conflauit Diabolus in officina & domo illa, quæ vacat a septem spiritualibus virtutibus, & diuinis sacramentis, de quibus dicit Psalmista: *Quoniam eloquia Domini, eloquia casta, septuplo sunt purgata:* per timorem scilicet Domini, per pietatem, per scientiam, per fortitudinem, per consilium, per intellectum, per sapientiam, vt exinde constet vni & septiformi Ecclesiæ non alia recipienda esse eloquia, nisi septempliciter purgata atque probata. Vnde & sanctus Benedictus: *Constituenda est*, inquit, *nobis Dominici schola seruitii, in qua institutione nihil asperum, nihil graue constituturos speramus: sed & si quid paululum districtius dictante æquitatis ratione propter emendationem vitiorum, vel conuersationem charitas processerit, non ilico pauore perterritus refugias viam salutis, quæ non est nisi angusto initio incipienda: processu vero conuersationis & fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei: vt ab ipsius nunquam magisterio discedentes, in eius doctrina vsque ad mortem in monasterio perseuerantes, passionibus Christi per patientiam participemur, vt regni eius mereamur esse consortes.* Ex his vel paucis verbis poterit considerari, quam spiritualis sit institutio atque doctrina beatissimi Benedicti: qui docet inter cætera, alumnos suos passionibus Christi per patientiam participari: qui quum in forma Dei esset, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: cuius scilicet mortificationis exemplum vel indicium est renunciare mundo, & actibus eius, ac desideriis. Quia ipse dicit Dominus: *Qui non accipit*, inquiens, *crucem, & sequitur me, non est me dignus.* Et quod docet ipse pater Benedictus, conuersantes in schola seruitii diuini non debere vnquam discedere a magisterio Christi, hoc est, quod dicit Iacobus Apostolus: *Nolite*, inquiens, *plures magistri fieri, fratres mei, quoniam maius iudicium sumitis: nisi dicatis idipsum omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Sed in monasteriis, vbi ad conuersionem veniunt, vsque ad mortem perseuerare monachos & regula eiusdem patris Benedicti instituit, & Chalcedonensis Synodus sub anathematis interpositione decreuit: nisi forte fuerint quæsiti a ciuitatis Episcopo propter causam necessariam Ecclesiæ, iuxta quod constitutum esse videtur in decretis Syricii Papæ: *Monachos*, inquit, *quos tamen morum grauitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus: ita vt qui intra trigesimum ætatis* p. 216. *annum sunt, in minoribus per gradus singulos crescente tempore prouehantur ordinibus,* p. 227. *& sic ad diaconatus vel presbyterii insignia maturæ ætatis consecratione perueniant: nec statim saltu ascendant, nisi in his, quæ singulis dignitatibus præfixa sunt, tempora fuerint custodita.* At nunc omnia recta peruertuntur, & Monachi quoque terminos patrum transgrediuntur, & absque licentia proprii Episcopi ingrediuntur: immo inuadunt

parochias alterius Episcopi: quales dicuntur circumcelliones, iuxta sententiam beati Augustini, vbi exponit verba Psalterii: *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* Quem scilicet dulcem sonum, & dulcem charitatem, & dulcem melodiam dicit monasteria peperisse, & inde Monachos appellatos fuisse. *Qui enim*, inquit, *si viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant, & sit in illis (quomodo scriptum est) anima vna & cor vnum, multa quidem corpora, sed non multa corda: recte dicitur monos, id est, vnus, solus, quod interpretatur monachus.* Et idem Augustinus in tractatu Euangelii de fure & latrone, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde: *Sunt*, inquit, *quidam homines, qui in suis gloriantur moribus, & alios post se trahere quærunt: non de Christi præceptis instruentes suos sectatores, sed suis exemplis viuere eos suadentes.* De quibus alio loco ipsa veritas ait: *Docentes doctrinas hominum, & mandata Dei contemnentes*, qui per aliam partem ascendere quærunt, rapere & occidere, non vt pastor saluare & conseruare. Hinc & per Hieremiam Prophetam Dominus ait: *Grex*, inquiens, *perditus factus est populus meus, pastores eos seduxerunt, fecerunt que vagari in montibus. Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt, Non peccauimus, pro eo quod peccauerunt Domino, hæc passi sunt, & hæc fecimus.* Hoc ipsum certe opprobrium, quod hostes Hierusalem, & ciues Babyloniæ aliquando dixerunt: hoc etiam in se transtulerunt, qui nunc iuxta eiusdem Prophetæ vaticinium assumptiones falsas & eiectiones viderunt. *Non peccauimus*, inquiunt, *pro eo quod peccauerunt Domino, hæc passi sunt.* Sed si dixerimus (ait Iohannes Apostolus) quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Vnde Augustinus Episcopus: *Vbi est*, inquit, *charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confessionem, quia confitemur nos peccatores esse: charitas autem cooperit multitudinem peccatorum.* Et iterum: *Signent se omnes signo crucis Christi, respondeant omnes Amen: cantent omnes Alleluia, baptizentur omnes, intrent Ecclesiam, faciant parietes basilicarum: non discernuntur filii Dei & filii Diaboli, nisi charitate.* Hic est enim character ille, quo signati sumus in diem redemptionis nostræ: quia Dei diffusa est charitas in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: quo scilicet spiritu promissionis sancto (sicut ait Apostolus) signati estis. Sed qui acceperant characterem bestiæ, & adorant imaginem eius, missi sunt in stagnum ignis & sulphuris, vbi est bestia & pseudoprophetæ, & cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum: sicut dicitur in Apocalypsi per Iohannem Apostolum. Igitur filii Dei & filii Diaboli discernuntur charitate, ex qua contingit membrorum vnitatem concordare: vt si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & si gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Sed qui assumptiones falsas & eiectiones viderunt, *Non peccauimus*, inquiunt, *quia pro eo quod peccauerunt Domino, hæc passi sunt.* Hæc sunt verba eorum, qui pertinent ad Babylonem, ad terrenam scilicet ciuitatem, qui sunt aduersarii & hostes Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis: cuius aduersarius est quoque, atque hostis Rex Babylonis: qui vtpote gerens mysterium Diaboli, principis huius mundi, erexit sibi statuam contra Deum cœli, vt adorent eum omnes, qui non pertinent ad ciuitatem Dei: quales etiam sunt cultores peruersorum dogmatum, quæ sunt doctrinæ & mandata hominum: quibus vtpote venientibus contra doctrinam Christi, non est Aue dicendum, ne communicetur malignis operibus eorum.

C. XLII. „*Sed neque hoc prætereundum*, inquiunt, *quod Wigbertus se seruum seruorum Dei* „*nominat mentiendo: sanctam vero matrem Ecclesiam, id est, filios Dei, qui spiritu Dei a-* „*guntur, quorum conuersatio in cœlis est, synagogam Satanæ appellat.* Ergo qui sunt pacifici, hi dicuntur a Domino filii Dei: & qui charitatem habent, hi spiritum Dei habent. Nam in exordio nascentis Ecclesiæ, venit Spiritus sanctus super credentes, & loquebantur linguis: nunc autem quia exterioribus signis sancta Ecclesia non indiget, quicunque credens in nomine Iesu Christi, fraternam habuerit charitatem, Spiritui sancto in se manenti testimonium perhibet, iuxta quod Iohannes Apostolus docet: *In hoc*, inquiens, *scimus, quoniam Deus manet in nobis, in spiritu quem dedit nobis.* p. 218.

Hoc

Hoc enim agit ſpiritus in homine, vt in illo ſit charitas: quoniam charitas (inquit Paulus) diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Verum quoniam multi charitatem non habentes, & vnitatem Eccleſiæ peruerſo dogmate ſcindentes, nihilominus Spiritum ſanctum in ſe eſſe contendunt, recte ſuper his ſequentia ſancti Ioannis verba nos inſtruunt: *Chariſſimi*, inquit, *nolite omni ſpiritui credere*: ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. A fructibus eorum cognoſcetis eos, dicit Dominus. Ecce enim ſummus Pontifex ſedis Apoſtolicæ arguitur mendacii, quia humilians ſe in omnibus, appellat ſe Seruum ſeruorum Dei: quod legitur beatus Papa Gregorius primus omnium in principio Epiſtolarum ſuarum ſcribendo, ſatis humiliter definiſſe, cunctisque ſuis ſucceſſoribus documentum hoc ſuæ humilitatis dereliquiſſe. Sic vero, ſic ſancti omnes per humilitatem aſcenderunt ad exaltationem illam cœleſtem, de qua cecidit ille apoſtata Angelus per ſuperbiam, qui dixit in corde ſuo: *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum in monte Teſtamenti lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo.* Quam ſcilicet Sathanæ altitudinem imitantur hi, qui ſunt ex parte illius, quorum finis interitus. De quibus & Pſalmiſta loquitur: *Deieciſti eos*, inquiens, *dum extollerentur.* Poſtquam enim moti ſunt homines ab Oriente, & receſſerunt a vero lumine, tunc aduerſus Deum impietatis ſuæ turrim ædificauerunt, tunc dogmatum ſuperbias confixerunt, curioſitate volentes non licita in ipſius cœli alta penetrare: & vocatus eſt locus ille Babel, id eſt, confuſio: quale myſterium iniquitatis nunc operatur per quosdam, qui dicuntur Monachi, confundentes Eccleſiam pariter, & Rempublicam peruerſo dogmate ſuo: qui aduerſantur, & extollunt ſe aduerſus regiam poteſtatem, & aduerſus Apoſtolicam ſedem: putantes legitimum non eſſe regnum, niſi quod per ſcelus fuerit quæſitum: nec idoneum eſſe Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum, niſi per quem pandatur omnibus hæreticis ianua & introitus in ouile Dominicum. Nouimus quidem domeſticam inſtitutionem eiusmodi Monachorum, quam vere poſſumus aſſimilare ſiliquis porcorum, de quibus non potuit ille ſaturari, quem dicit in Euangelio Dominus adhæſiſſe vni de principibus huius ſeculi: poſtquam diſſipauit portionem paternæ ſubſtantiæ, tradens naturale ingenium luxui atque deſidiæ: quum ad imaginem Dei factus ſit homo, in intellectu ſcilicet, in mente, in interiore homine, in eo quod intelligit veritatem, diiudicat iuſtitiam & iniuſtitiam, nouit a quo factus eſt, poteſt intelligere creatorem ſuum, laudare creatorem ſuum: quam ſcilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet: alioqui pater mendacii Diabolus aufert a cordibus hominum Dei veritatem, aufert Dei imaginem, & imprimis apoſtaſiæ ſuæ & mendacii imaginem. Quum enim a cæteris animantibus per hoc maxime differamus, quod rationale animal ſumus, & loqui poſſumus: ratio autem omnis & ſermo, diuinis libris continetur, per quos & Deum diſcimus, & quare creati ſimus non ignoramus: mirandum eſt valde, quod nolunt aliqui, præcipue autem Monachi quæ præclara ſunt diſcere, qui ne pueros quidem vel adoleſcentes permittunt in monaſteriis habere ſtudium ſalutaris ſcientiæ, vt ſcilicet rude ingenium nutriatur ſiliquis dæmoniorum, quæ ſunt conſuetudines humanarum traditionum, vt eiusmodi ſpurcitiis aſſuefacti non poſſint guſtare quam ſuauis eſt Dominus, qui dicit in Euangelio de talibus: *Væ vobis ſcribæ & phariſæi, hypocritæ qui tuliſtis clauem ſcientiæ: vos enim*, inquit, *non intratis, nec ſinitis introeuntes intrare.* Igitur ignoratio diuinarum Scripturarum, ignoratio eſt Chriſti, qui dicitur virtus Dei, & ſapientia Dei. Vnde & per Ieſaiam Prophetam dicit Dominus: *Eo quod appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt a me, & timuerunt mandato hominum me, & doctrinis: ideo ego ecce addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo. Peribit enim*, inquit, *ſapientia a ſapientibus eius, & intellectus prudentium eius abſcondetur.* Ecce enim, quod pro exer- p.229. citio & induſtria naturalis ingenii apud paganos olim iniuſtum & turpe videbatur, hoc nunc apud Monachos pro iuſtitia & ſanctitate tenetur & colitur: ſicut ſunt deſcriptæ apud eos conſuetudines, & laxæ veſtes. Vnde & Quintilianus in primo ro d:

Institutione orat: *Consuetudo*, inquit, *si ex eo, quod plures faciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit præceptum, non orationi modo, sed quod maius est, vitæ.* Vt ergo transeam, inquit, quemadmodum vulgo imperiti loquuntur, consuetudinem sermonis vocabo consensum eruditorum: sicut viuendi, consensum bonorum. Hinc & Tullius in Rhetoricis: *Consuetudo*, ait, *ius est absque lege, hoc est, absque scripto: quia lex dicitur a legendo.* Moyses vero primus diuinas leges sacris literis explicuit, & populo Dei seruandas contradidit. Nam omne ius legibus constat, & moribus. Sed sicut Isidorus Episcopus scribit in libris Etymologiarum: *Lex est constitutio scripta, & mos est vetustate probata consuetudo non scripta.* Plenitudo autem legis est charitas, quia per sacram Scripturam cognoscit homo quid sit, & vnde sit, & quomodo sit, & ad quid vel quo peruenturus sit. Cognoscit etiam per sacræ Scripturæ scientiam beneficia Dei, dona Dei: vt perinde possit debitas gratiarum actiones referre suo creatori, suo redemptori atque saluatori. Vnde & ipsa Dei sapientia loquitur per Salomonem: *Sapientiam*, inquiens, *& disciplinam qui abiicit, infelix est: & vacua est spes illorum in perpetuum, & labores eorum sine fructu, & inhabilia sunt opera illorum.* Sicut enim scribit sanctus Augustinus, Deus mundum propter exercitium fecit, & omnibus copiis honestauit, duas proponens causas, præsentem & futuram, cœlestem & terrenam, vt ad probationem essent hominum: vt qui spreta futura vita præsentem eligeret, carni deputaretur: qui vero præsenti futuram anteponeret, spiritalibus dignus haberetur. Sed carnales delicias spiritualibus præferunt, qui naturale ingenium otio & desidia torpescere sinunt, qui etiam Euangelio Dei propter suas traditiones non obaudiunt. *Attendite*, inquit, *a fermento Pharisæorum*, (quod est hypocrisis) *qui dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias, & ne induamini duabus tunicis:* quia vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Christus vero simplicitatem columbæ nos habere docuit: qui glorioſam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, sibi exhibuit: id est, quæ per peccatum non habeat maculam, vel per duplicitatem rugam. Vnde & Cyprianus Episcopus, ostendens in libro de Vnitate catholicæ Ecclesiæ, idcirco in columbæ specie Spiritum sanctum venisse, vt debeamus in domo Dei, in Ecclesia Christi vnanimes habitare, concordes & simplices perseuerare: *Hæc est*, inquit, *Ecclesia, noscenda simplicitas, & obtinenda, vt columbas dilectio imitetur fraternitatis, vt mansuetudo & lenitas æquetur ouibus & agnis. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale serpentium, & cruenta sæuitia bestiarum? Gratulandum est*, inquit, *quum tales de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi, sæua sua & venenata contagione prædentur. Cohærere & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pugna cum pace, tempestas cum tranquillitate. Nemo existimet bonos de Ecclesia posse discedere: sed qui iactantur, sicut inanes pale & tempestate: quorum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet vnitatem.* Ergo longum est inter Monachos certamen atque discordia de veste monachica, & apud eos, qui religiosiores videntur pro sua iactantia: apud eos (inquam) tam solenne est & celebre, tamque sanctum & venerabile nomen, quod est duplex vestis, vt reliqui per monasteria Monachi nullius meriti vel momenti æstimentur ab eis, nisi induantur hac dyploide confusionis. Sed *duabus*, inquit Dominus, *tunicis ne induamini: & habentes victum, & quibus tegamini, his estote contenti.* Contra hæc etiam diuina mandata affectant laxas vestes, qui sunt sibi in hoc quoque placentes: quum superbi, secundum Scripturas sanctas, alio nomine appellentur sibi placentes. Sed per naturale ingenium, quo illi minus sapiunt, intellexit Lucanus quidam gentilis poeta, quod laxæ vestes prætendant teporem quendam, & mollitiem eorum, qui desides ac pigri videntur ad virtutum exercitia:

Quicquid ad hos, inquit, *tractus, mundique teporem*
Labitur, emollit gentes clementia cœli: p. 230
Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides.

Sed sanctissimus pater Benedictus, describens quatuor genera Monachorum:

Tertium

Tertium, inquit, *Monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum: id est, sibi viuentium, qui nulla regula approbati, experientia magistra, sicut aurum in fornace, sed in plumbi naturam molliti, adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: quibus pro lege est desideriorum voluptas, quum quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicant sanctum: & quod noluerint, hoc putent non licere.* Vnde & per Solomonem dicitur: *Sunt impii, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant.* Sed vos qui sequuti estis me (ait Dominus) intrate per angustam portam: quia lata porta &, spacioſa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta, inquit, porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam. Ad hanc vero, quia difficilis est ascensus, ideo etiam sanctus Hieronymus inter alia institutionis monita proponit Monacho mysterium sui habitus: *Vis*, inquiens, *scire, quales Dominus quærat ornatus? habeto prudentiam, iustitiam, temperantiam, fortitudinem. His*, inquit, *cœli plagis includere: hac te quadriga in alium, velut aurigam Christi, ad metam concitum ferat.* Ergo sancti Patres, qui vere erant Monachi, non verbis, sed factis ita constituerunt & tenuerunt modum atque regulam monasticæ vestis, vt esset ad ædificationem ea vtentibus, & ad venerationem foris eam aspicientibus. Vnde sicut egregius vir Cassianus scribit in quarto libro de Institutis Monachorum: quidam de sanctis Patribus ita instituit inter cætera quendam venientem ad conuersionis studium: *Noueris*, inquit, *te ab hodierno die huic mundo, & actibus ac desideriis eius, esse defunctum, teque secundum Apostolum mundo huic esse crucifixum, tibique hunc mundum: considera ergo conditiones crucis, sub huius te deinceps sacramento oportet in hac luce versari: quia iam tu non viues, sed viuet in te, qui crucifixus est pro te. Eo ergo*, inquit, *habitu ac figura, qua pro nobis in patibulo fuit ille suspensus, nos quoque necesse est in hac vita degere: vt scilicet secundum Dauid affligentes de timore Domini carnes nostras, vniuersas voluntates ac desideria non nostræ concupiscentiæ seruientia, sed mortificationi eius habeamus affixa.* Vnde & Monachorum pater Benedictus, docens quomodo oporteat renunciantes seculo conuersari in schola diuini seruitii: *Passionibus*, inquit, *Christi per patientiam participemus, vt regni eius consortes esse mereamur.* Igitur Cuculla, quæ minor cella interpretatur, atque ideo sicut Monachus est vocabulum quoddam mysterii: sic & cuculla est quædam virtus sacramenti, super qualem scilicet spiritualem habitum legitur quidam de sanctis Patribus vidisse eandem virtutem stare, quam vidit super baptismum stare. Cuculla autem, id est, minor cella, dicitur vestis cucullata propter cucullum, qui est capitis operimentum. De quo sic scribit quidam de antiquis poetarum:

Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Igitur cuculla est tunica talaris, & cucullata atque manicata, habens speciem crucis per quatuor partes extensæ, vt eum qui crucifixus est mundo, hæc quadriga ex omni parte concludat, atque perducat ad cœlestia, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, atque temperantia, ita vt prudentia desursum copulata sit cum iustitia, quarum neutra potest esse sine altera: duæ vero altrinsecus virtutes, id est, fortitudo atque temperantia, sic sunt cognatæ prioribus, atque coniunctæ, vt dum dextra contendit imbecillitatem infirmorum sustinere, sinistra contemperata sit, & sollicita ordinem, modum atque opportunitatem rebus singulis reseruare. Hæc iuxta sententiam beati Hieronymi & ornamento sunt, & munimento, quo scilicet monili nihil est (inquit) pretiosius, nihil ea gemmarum varietate distinctius, quando ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris. Vnde & docet liber Ecclesiasticus: *Quoniam beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei, statuit casulam siue cucullam ad manus illius, & statuit simul filios suos sub tegmine illius, vt requiescant bona per ævum in casula, siue in cuculla eius.* Sicut enim scribit Isi-
p. 230. p. 231. dorus Episcopus in lib. XIX. Etymologiarum: *Casula est vestis cucullata dicta per diminutionem a casa, eo quod totum hominem tegat, quasi minor casa: inde & cuculla*, inquit, *quasi minor cella.* Scribit autem Monachorum pater Benedictus: *Sufficere*, inquiens, *credimus Monachis per singulos cucullam, & tunicam, & scapulare propter opera.*

Ecce

Ecce primo facit generalem super veste Monachi descriptionem. Ac deinde infert numerum, & qualitatem: *Sufficit enim*, inquit, *Monacho duas cucullas habere, & duas tunicas, propter noctes, & propter lauare, & ipsas res.* Tunica quippe cum sit vestis diuersarum formarum, siue fuerit linea, siue lanea, siue pellicea, atque alia eiusmodi plurima: hic dicitur certe talis tunica, qualis est camisia: quarum duæ a sancto Benedicto propterea vnicuique Monacho permittuntur, non vt simul portentur, sed vt vicissim induantur: vt dum vna lauatur, quod est lauare ipsas res, altera in vsu habeatur, & idcirco contra præceptum Domini, vel aliorum sanctorum Patrum, ipse pater Benedictus nihil docuisse vel constituisse probatur. Quod autem constituit propter noctes etiam tales tunicas haberi, inde est, quod in alio regulæ suæ capitulo præcipit, vt Monachi dormiant vestiti, & cingulis præcincti: quoniam camisia solet præcingi. Cama enim, vnde dicitur camisia, est breuis lectus, sicut in xx. libro Etymologiarum scribit Isidorus Episcopus. Et supra in xix. libro: *Camisiæ*, inquit, *vocantur, quia in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris.* Cæterum Basilius Episcopus scribit in regula sua de institutione Monachorum: *Cum autem duas tunicas habere prohibeat sermo diuinus, quomodo potest hoc suscipi: nihil inde possumus dicere, cum manifesta diffinitione descriptum sit, in qua dicitur: Qui habet duas tunicas, det non habenti, ex quo sine dubio plurimos habere illicitum est. Quibus ergo habere duas tunicas non licet, his quomodo aliquid de diuersitate indumentorum præcipi potest? Quæ autem*, inquit, *postmodum introducta sunt humanæ vitæ artificiis, luxuriæ ingenio sunt conquisita.* Legitur enim in Ecclesiastica historia, quod Montanus quidam hæreticus duplicis vestimenti author extiterit, & quod sectatores eius initium sumpserint ex imperitia. Et quum præceperit Dominus duas tunicas non portari, nec vestiri ambitione pharisaica, eos omnia agere contraria, & ea simul acquirere & congregare, quæ Dominus etiam habentes iubet abiicere. Proinde etiam ait in Euangelio Dominus: *Qui non baiulat*, inquiens, *crucem suam, & venit, non potest meus esse discipulus.* Crux quippe Domini non illa tantum dicitur, quæ passionis tempore ligni affixione constructur: sed Illa, quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. Vnde & in signo crucis describitur non solum tota Monachi vita, & institutio: sed omnis Christiana actio, bene operari in Christo, & ei perseueranter inhærere, cœlestia sperare, sacramenta non prophanare: vt (sicut ait Apostolus) in charitate radicati & fundati, possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas & profundum: id est, crucem Domini, cuius latitudo dicitur in transuerso ligno, quo extenduntur manus: longitudo a terra vsque ad latitudinem ipsam, quo a manibus & infra totum corpus affigitur: altitudo de latitudine sursum vsque ad summum, quo adhæret caput: profundum vero, quo terræ infixum absconditur. Ergo (sicut dictum est) cuculla est tunica talaris, & cucullata, atque manicata, vbi quasi per quendam pædagogum docentur superius comprehensa sanctæ crucis mysteria, vt in altitudine sit charitas bene operandi, in longitudine perseuerantia firmiter inhærendi, in altitudine contemplatio cœlestis vitæ, inscrutabilia in profundo Dei iudicia, vnde ista in homines venit gratia. Sicut enim Monachus est vocabulum quoddam mysterii: sic & cuculla est quædam virtus sacramenti: quale scilicet vestimentum sic metitur in regula sua sanctus Basilius Episcopus, iuxta doctrinam & præceptum Apostoli, vt nec breuius sit, nec grandius, quam ad staturam Monachi. Quam certe sententiam confirmat sanctus pater Benedictus Abbas, inquiens: *Prouideat de mensura, vt non sint curta ipsa vestimenta vtentibus ea, sed mensurata.* Nam sanctus Augustinus Episcopus scribit in libro de beata vita: *Modus*, inquiens, *vbique seruandus est, vbique amandus, si vobis cordi est ad Deum reditus. Modus enim animi est sapientia, quæ & Dei est sapientia: id est, Christus: qui etiam cum veritas sit, neque veritas*, inquit, *sine modo, neque modus sine veritate vnquam fuit, & ideo verum omne, quod loquimur, Dei esse probatur.* Vnde & Dominus excitans in nobis intellectum, vbi homo ad imaginem Dei factus est: *Estote*, inquit, *perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est.* Omnia enim in mensura, & numero, & pondere creauit Deus. Optimus est autem in omni re modus, & laudabilis p. 238.

vbique

vbique mensura: sed in bonis quoque rebus quicquid modum excesserit, vitium est, sicut Hieronymus ait. Per consuetudinem autem turpe cœpit non videri, quod est turpe: quia recedit pudor blandiente consuetudine. Ideoque pro virtutibus ducuntur ea, quæ sunt vitiosa, & pro honestate, quæ sunt inhonesta: quæ omnia peccatores & apostatæ Angeli artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, a cœlesti iugo recesserunt. Ergo templum & altare, & adorantes in eo mensurantur, sicut in libro Apocalypsis legitur: atrium autem, quod foris templum est, eiici foras iubetur, vt non metiatur. Latitudo quippe præsentis vitæ per atrium significatur: atque ideo metiendi non sunt, qui foris templum sunt, qui per atrium designantur: quia angusta porta est, quæ ducit ad vitam: & latitudo vitæ prauorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Vnde etiam præcepit in Euangelio Dominus, constitutos in agro & operatione virtutum, non reuerti retro, vel aliquid de domo pristinæ conuersationis tollere: & ne alteram quidem tunicam tollere, quam Apostoli prohibentur habere. Sed quia ociositas inimica est animæ: ideo propter opera tantum constituit sanctus Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur scapulare: eo quod eiusmodi vestis apta sit caput tantum & scapulas tegere. Sic enim scribit & docet beatus Basilius in regula sua de Institutione Monachorum: *Reuera*, inquiens, *necessarium videtur, eum qui manuum opere vti in aliquo debet, expeditum esse, & in omnibus præparatum: ac sine vllo impedimento inueniri ad omne boni operis ministerium.* Vidimus nos aliquando vestem cucullatam, paruam quidem: sed ita moderatam, vt desuper vsque ad renes tantum defluueret, & vtrinque vsque ad humerorum confinia pertingeret: qualis certe forma atque mensura proprie dicitur scapulare, quod Monachis propter opera tantum assignatur ex mandato regulæ: quia ibi exprimitur vtrinque, vt & Monachus singularitatis suæ custodiam per vestem cucullatam attendat: & per breuitatem eius simul & per brachiorum nuditatem magis explicitus & impiger ad opera fiat. Rara autem est nunc apud Monachos, & inusitata eiusmodi vestis: quia pauci, aut omnino nulli istius temporis Monachi student more Patrum labori aut exercitio operis: quum apud antiquos patres fuerit vsitatum, vt nullum susciperent in consortium suum, nisi probatus hoc meruerit per operis exercitium: quod orationum studia, atque lectionum præcipue valent contra impugnationes vitiorum. Vnde & Sarabattas, hoc est, sibi viuentes, appellat sanctus Benedictus tertium genus Monachorum: *quoniam nulla*, inquit, *regula approbati experientia magistra, sicut aurum in fornace, sed in plumbi naturam molliti adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: quibus pro lege est desideriorum voluptas: cum quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicant sanctum: & quod noluerint, hoc putant non licere.* Hinc beatus Hieronymus scribit ad sacram virginem Eustochium: *Tria*, inquiens, *sunt genera Monachorum, ex quibus tertium est teterrimum, atque neglectum, & quod in nostra prouincia aut solum est, aut primum: apud quos*, inquit, *affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, vestis grossior, crebra suspiria, detractio clericorum: & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. Sed quia sciunt Monachorum nomen glorioſum, sub ouium pellibus lupos tegunt, Christum mentitur Antichristus: & turpitudinem*, inquit, *vitæ falso nominis honore conuestiunt: qui etiam dum erubescunt pro Christo glorioſam cum Apostolo suscipere nuditatem, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli, & desideria multa & inutilia & noxia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.*

Ioseph. Vadianus de Coll. & Mon. Germ. præf. n. 22.

Considerandæ sunt hæc, quæ sancti Patres conscribunt super eo genere Monachorum, quod nunc in nostra quoque prouincia aut primum est, aut solum: quales etiam in publicum iam emerserunt exitium, concitantes regnum aduersus regnum: qui non ab Apostolica sede quidem abstinuerunt, sed multa contra eam gesserunt, scripserunt, & docuerunt: ideoque etiam a catholica Ecclesia apostatauerunt, qui in cathedra pestilentiæ sederunt, & supra altitudinem nubium sedem suam posuerunt: quale scilicet mysterium iniquitatis prætendunt in veste sua, vtentes capitio tunicæ pro cucculla, quæ dicitur minor cella, & habet speciem crucis, sicut dictum est supra. Vnde

C. XLIII.

p. 233.

& beatus Iob, qui interpretatur dolens, & tenet typum, vel Christi, vel Ecclesiæ, conqueritur se circumdari multitudine hæreticorum, quales sunt fabricatores mendacii, & cultores peruersorum dogmatum: *In multitudine*, inquit, *eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ sic cinxerunt me.* Tunicæ vero capitium circumdat induentis collum: collum autem, si stringitur, vocis vsus & vitalis flatus necatur. Corpus ergo Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cingunt, qui constrictis doctrinæ salutaris prædicatoribus, velut eius collum prementes, in ea claudere iter vocis volunt: quale scilicet mysterium iniquitatis prætendunt plures Monachi in veste sua, per quos fiunt, & facta sunt schismata atque hæreses in Ecclesia: qui etiam a matre filios segregant, oues a pastore sollicitant, Dei sacramenta disturbant: qui etiam Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducunt. Qualem scilicet consuetudinem solent defendere ac roborare per sancti patris Benedicti testimonium, quo dicit peregrinum quemque Monachum consuetudine loci, quam inuenerit, simpliciter fore contentum. Sed necesse est ex ipsius patris sententia discernere, quid voluerit peregrinum aliquem Monachum, vtpote adhuc incognitum, & forte rudem atque indisciplinatum, tenere in consuetudinis propositione: cum idem pater adprime eruditus diuina lege, & satis exercitatus studio moralis scientiæ, videatur consentire cum cæteris doctoribus, qui dicunt morem esse consensum omnium simul habitantium, qui inueteratus consuetudinem facit: sicut est, assurgere maioribus, & vultum atque incessum & sermonem atque habitum ita moderari ac gerere, vt honestas naturæ perpendatur ex morum probitate. Nam ipse pater Benedictus testatur, se regulam descripsisse, vt hanc (inquit) obseruantes in monasteriis, discant aliquatenus vel honestatem morum, aut initium conuersationis tenere: cæterum posse eos, qui ad perfectionem conuersationis festinant, per doctrinas sanctorum patrum, & per instituta eorum ad celsitudinem perfectionis venire, cum sermo diuinus, & autoritas veteris ac noui Testamenti rectissima sit norma vitæ humanæ. Ideoque (ait) nihil debet Abbas extra præceptum Domini quod sit, aut docere, aut constituere, vel iubere: sed iussio eius, vel doctrina vt fermentum diuinæ iustitiæ in discipulorum mentibus conspergatur.

Oportet autem, inquit, *Abbatem esse doctum lege diuina, vt sit vnde proferat noua & vetera.* Sicut enim dicit Dominus per Ieremiam Prophetam: *Stultus est omnis homo a scientia, & opera eorum vana sunt, & risu digna.* Ergo licet Moyses sit, licet Petrus, aut Paulus sit, in nihilum deputabitur cuncta eorum absque Deo sapientia: a quo est omnis modus, omnis spes, omnis ordo, omnis species, & omnis iustitia. Sed conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex apud eos est custoditus: de qualibus scribit Cassianus ad Castorem Episcopum in libris de Regulis Monachorum, & institutionibus: *Multi*, inquit, *per diuersas regiones pro arbitrio suo habentes quidem (vt Apostolus ait) zelum Dei, sed non secundum scientiam, diuersos modos ac regulas sibimet constituerunt, & tot propemodum regulæ sunt vsurpatæ, quot etiam monasteria, cellæque constructæ sunt. Ideoque constat has diuersitates per prouincias vsurpatas esse, quia nec dum seniorum institutionibus eruditi, nescientes quidem ordinem disciplinæ monasteriis præesse, festinant, & abbates antequam discipuli, quod libitum fuerit, obseruari decernunt, promptiores suorum inuentorum exigere custodiam, quam examinatam maiorum seruare doctrinam. Super hac re*, inquit, *viri & vita nobiles, & sermone scientiaque præclari multa iam opuscula desudarunt:* S. Basilium & Hieronymum dico, aliosque nonnullos, quorum tenor sciscitantibus fratribus super diuersis institutis vel quæstionibus, non solum facundia, verum etiam diuinarum scripturarum testimoniis, copioso sermone respondet. Vnde & legitur in Ecclesiastica historia, de priorum patrum temporibus, quomodo restiterunt lupis gregi Dominico insidiantibus, qui nunc plus abundant istis nouissimis diebus. *Igitur hæreticis*, inquit, *per omnem locum zizaniorum modo pura verbi Dei semina iaculantibus, & areas Apostolicæ doctrinæ adulterina admistione polluentibus, ex omni parte sacerdotes Domini, velut vigilantes agricolæ excutere* p. 234. *& expurgare eorum mala semina nitebantur: & tanquam solliciti pastores, insidiantes*

lupos

lupos gregibus Christi, clamoribus simul insectationibusque repellere, commonendo fratres, instruendo, scribendo etiam longe positis, ipsos, sicubi coram deprehendissent, in communi perurgendo, & verborum luctamine, ac disputationum certamine prosternendo, alii etiam posteris consulendo, quæstiones eorum & peruersas obiectiones editis commentariis confutando. Hinc etiam sanctus Leo Papa: *Non est*, inquit, *omnino ferendum, sed profanis erroribus etiam quorundam sacerdotum corda consentiunt, vel (vt mitius dixerim) non resistunt. Qua conscientia honorem sibi sacerdotii præstitum vendicant, qui pro animabus sibi creditis non laborant? Bestiæ irrunt, & ouium septa non claudunt. Fures insidiantur, & excubias non prætendunt. Morbi crebrescunt, & remedia nulla prospiciunt. Cum autem illud addunt, vt his qui sollicitius agunt, consentire detrectent, & impietatibus olim toto orbe damnatis subscriptionibus suis anathematizare dissimulent: quid de se intelligi volunt, nisi quod de numero fratrum, sed de parte sint hostium?* Et iterum idem qui supra, scilicet Leo Papa: *Non sit peruersis,* inquit, *liberum, simulare quod fingunt, ne sub velamine nominis Christiani decretorum imperialium statuta declinent. Quia ideo ad catholicam Ecclesiam cum tanta cordis diuersitate conueniunt, ut quos possint, suos faciant: & legum seueritatem, dum se nostros mentiuntur, effugiant.* Sicut enim ait sanctus Augustinus: Inimici Christi ita sentiunt nullum sibi esse pondus autoritatis ad suadendum, quod profertur contra doctrinam Christi, dum si non habent nomen Christi. De cætero, Deus patientiæ & solatii det vobis fratres idipsum sapere in alterutrum, secundum Iesum Christum, vt vnanimes vno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

LIBER TERTIVS.

DEus itaque summus & verus cum verbo suo, & Spiritu sancto, quæ tria vnum sunt, Deus vnus, omnipotens & factor omnis animæ, atque omnis corporis, cuius sunt participatione felices, qui fecit hominem rationale animal ex anima & corpore, qui eum peccantem nec impunitum esse permisit, nec sine misericordia dereliquit: qui bonis & malis essentiam etiam cum lapidibus, vitam seminalem cum arboribus, vitam sensualem etiam cum pecoribus, vitam intellectualem cum solis Angelis dedit: a quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo: a quo est mensura, numerus, pondus: a quo est quicquid naturaliter, cuiuscunque generis est, cuiuslibet æstimationis est: a quo sunt semina formarum, forma seminum, motus seminum atque formarum, qui dedit & carni originem, pulchritudinem, valetudinem, propagationis fœcunditatem, membrorum dispositionem, salutem concordiæ: qui & animæ irrationabili memoriam dedit, sensum, appetitum: rationali autem insuper mentem, intelligentiam, voluntatem, qui non solum cœlum & terram, nec solum Angelum & hominem, sed nec exigui & contemptibilis animantis viscera, nec auis penulam, nec herbæ flosculum, nec arboris folium, sine suarum partium conuenientia, & quadam veluti pace dereliquit. Hinc nullo modo est credendus regna hominum, eorum dominationes & seruitutes, a suæ prouidentiæ legibus alienas esse voluisse: sicut scribit sanctus Augustinus in libro quinto de Ciuitate Dei, asserens veritatem catholicæ fidei. Quam certe fidem catholicam quum nos teneamus, & confiteamur, tamen hæretici esse, & schismatici ab hominibus externæ communionis inscribimur, quoniam iuxta doctrinam atque mandatum beati Petri Apostoli, nos subditi sumus Regi tanquam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis, & quia etiam communicamus Pontifici Apostolicæ sedis. Sed qui debeant æstimari vel catholici, vel hæretici, poterit ex studiis alterutrorum colligi, iuxta quod in superiore libro aliqua eorum gesta & mores descripsimus. Quum nostri denique aduersarii exigentes a nobis, non nos ab illis, fecerunt schisma in Ecclesiastico corpore, professi etiam in scriptis suis, se defendere partem sui Papæ Gregorii, qualibus certe scribit Apostolicus doctor Gelasius: *Tollatur ergo,* inquit, *nomen e medio, quod Ecclesiarum discretionem procul a catholica communione operatur, vt syncera pax fidei communionisque reparetur & vnitas:* & tunc quis nostrum contra venerandam vel insurrexerit, vel nitatur insurgere vetustatem compe- p. 234. tenter & legitime perquiratur, & illic apparebit quis modesto proposito custodiat for- p. 235.

C. 1.

mam, traditionemque maiorum, quis supra hæc inreuerenter insiliens, quis rapina æqualem posse fieri arbitretur.

C. II. Hæc hactenus: nunc vero (sicut supra promisimus) de scriptis Clementis papæ differemus, probantes ea fidei catholicæ esse, quæ vir quidam iniquus & dolosus quærit peruertere falsissima interpretatione: qui etiam plura præter hanc, quam adhuc in manu tenemus, Epistolam, profitetur se scripsisse contra eundem Pontificem Apostolicæ sedis; *In libello*, inquiens, *quem fecimus tibi scribi, optime ad omnia respondetur his quæ in Wigberti Epistola inuenis:* sed quis sit ad quem scribat, textus scripturæ non indicat, cum nec proprii nominis, nec eius ad quem scribitur epistola, vocabuli mentionem aliquam scriptor fecerit: qui etiam in exordio ipsius epistolæ dicit, quod salutationem ei præfigere nolit: cum præcipiat Paulus Apostolus, fratres salutare se inuicem in osculo sancto. *Quod signum*, inquit, *salutationis in omni epistola ita scribo: atque ideo rogamus*, ait, *vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, scientes quomodo oporteat vos conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis, & manifesta magnum Sacramentum pietatis.* Ecclesia quippe Dei dicitur columna in his esse, qui scilicet firmiores cum eodem Apostolo Paulo solent imbecillitates infirmorum sustinere: in quibus est etiam firmamentum veritatis, quia veritatem ipsi Euangelii confirmant verbis & miraculis. Sed magnum quidem Sacramentum pietatis ipsa dicitur Ecclesia, quoniam attestante beato Iob: *Pietatis est sapientia, abstinere autem a malis est scientia.* Pietas quippe, quæ est Dei cultus, Græce dicitur Theosebia, quoniam ad colendum Deum soli Ecclesiæ competit religio sancta atque sincera. Sed sicut scribit Augustinus in libro de Vera religione: *Paria quidem Sacramenta celebrant hæretici, quamuis sententia dispares sint; qui dum errores suos animosius defendere, quam cautius corrigere malunt, excluſi a catholica communione & a participatione, quamuis parium Sacramentorum propria vocabula, propriosque conuentus non in sermone tantum, sed etiam superstitione merentur:* vt Photini & Arriani, & qui nostris temporibus emerserunt, Paterini, de quibus postea sumus dicturi.

C. III. Sunt autem Sacramenta baptismus, chrisma, & corpus & sanguis: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum, virtus secretius salutem eorundem Sacramentorum operatur. Vnde & a secretis virtutibus, vel a sacris Sacramenta dicuntur: quæ ideo fructuose penes Ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens Spiritus, eorundem Sacramentorum effectum latenter operatur: atque ideo nec bonorum meritis dispensatorum hæc dona amplificantur, nec malorum attenuantur, quæ viuificat Spiritus sanctus: quia neque qui plantat, neque qui rigat, aliquid est: sed qui incrementum dat, Deus. Horum enim quodliber Sacramentum, si verbis Euangelicis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti aliquis etiam hæreticus consecrauerit, illa sanctitas Sacramenti verbis Euangelicis consecrata vere integra manebit: quamuis fides illius sub eisdem verbis, aliud opinata quam catholica veritas docet, non sit integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata. Vnde Augustin. in libro cuius titulus est De vnico baptismo: *Non itaque*, ait, *ideo non sunt Sacramenta Christi & Ecclesiæ, quia eis illicite vtuntur non solum hæretici, sed etiam omnes iniqui & impii: sed tamen illi*, inquit, *corrigendi & puniendi, illa vero agnoscenda & veneranda sunt: quia nec ipsa creatura, quam Deus condidit, mala est: nec verba Euangelica in quibuslibet errantibus reprehendenda sunt: sed error ipsorum, in quibus & sacramenti integritas honoratur, & mentis vanitas emendatur.* Proinde Clemens papa arguit eos, qui aliter credunt de ipsis Sacramentis Christi & Ecclesiæ, asserentes ea extra Ecclesiam Sacramenta non esse: qui etiam cum fidem catholicam non habeant, sese catholicos appellant: cæteros autem qui multo rectius quam ipsi credunt, hæreticos atque schismaticos esse diiudicant. *Sciendum vero*, inquiunt, *quod Wigbertus arguit catholicos asserere, illa quæ fiunt extra Ecclesiam, Sacramenta non esse, nec aliquam damnationem cuiquam conferre, astruens tam extra quam intra catholicam Ecclesiam hæc omnia rata & vera existere:* assumitque in testimonium assertionis suæ Augustini sententiam, in quodam tractatu in p. 236. Euangelium Ioannis, contra rebaptizatores editam. *Ita ergo*, inquit Augustinus *nec foris, sicut nec intus, quisquam qui ex parte Diaboli est, potest vel in se vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Christi est. Quam & nos*, inquiunt, *sententiam fideliter amplectentes, respondemus, hoc Augustinum de solo, vnde tunc agebatur, Baptismi dixisse Sacramento.* Notate obsecro, notate vtrorumque verba, vt pariter proficiamus in fide catholica: [quod nobis præstare dignetur, qui sine fine viuit & regnat, Amen.] *Cætera desiderantur: vltima vero verba inclusa ab exscriptore adiecta videntur ad complendum librum mutilatum.*

BVRCAR-

BVRCARDI
DE
EXCIDIO MEDIO-
LANENSI EPISTOLA.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

QVam nunc exhibemus Hiſtoriam primus edidit Freherus. De auctore non ſatis conſtat, niſi quod Notarius dicitur Friderici, qui alii non erant, quam quos modo a ſecretis vocare ſolemus. Hiſtoria, quam exhibet, ſatis illuſtris eſt. Causſam in Compendio tradit Otto de S. Blaſio, his verbis: *Anno Dominicæ incarnationis. M. C. LXI. Fridericus imperator vires Imperii omnibus Italicis, in Mediolanenſes oſtenſurus, coacto in vnum exercitu ad futurum certamen ſe modis omnibus præparauit: miſſisque ad cisalpina litteris, ex omnibus imperii finibus auxilia contraxit. Rex quoque Vngariæ cohorte militum cum Sagittariis Cæſari miſſa exercitum ampliauit. Itaque ex diuerſis Regnis & Regionibus exercitu coadunato, primo in auxiliarios Mediolanenſium arma conuertit ac Placentinos in multitudine turrium ſuarum confidentes obſidione cinxit, fortique aggreſſione expugnatum, turribus vniuerſis deiectis ciuitatem ipſam ſolo coæquauit. Exinde ad Mantuanos diuertens, cunctis ad eos pertinentibus igne ferroque profligatis, ipſos ad deditionem coegit, omnesque ciuitates Mediolanenſibus fauentes, aut dedi fecit aut funditus euertit: novamque Laudam inter Mediolanum & Placentiam ad receptionem exercitus a fundamentis ædificauit, & in ea ſedem belli contra Mediolanenſes conſtituit. Igitur Mediolanenſes vndique bello videntes ſe impeti, futuris cladibus idoneos omnimodis ſe præparant, foſſatis, muris, turribus ac diuerſis miſſilium machinis, armis, ac ciborum ad ferendam obſidionem neceſſariis, ciuitatem ſuam totam induſtria muniunt ſeque ad reſiſtendum ſummo niſu inſtruxerunt, ſed inaniter. Nam animoſitatem Cæſaris pondusque imperii ferre non prævalens, contra impetum fluminis conari eſſe periculoſum, majeſtatique non cedere ſtultum, Mediolanum civitas egregia caput Liguriæ totiusque Italiæ flos funditus euerſa, liquido demonſtrauit.*

Anno incarnationis Dominicæ M. C. LXII. Imperatrix, comitante eam Cunrado Auguſtenſi Epiſcopo, nec non & Welfo Dux, multique noſtrarum partium nobiliores cum militia transalpinantes, Imperatori coniunguntur, coactoque in vnum corpus exercitu, & ad C. millia pugnatorum computato: Mediolanum denuo obſidione cingitur, ac diuerſis machinis tota induſtria impugnatur. Cives autem neceſſitate cogente (nihil quippe neceſſitate pugnatius) pro patria, pro parentibus, pro liberis & vxoribus, poſtremo pro vita, ſæpius audaciſſimis erumpentes incurſibus fortiter reſiſtunt: miſſilibus inſuper Sagittis, jaculis de propugnaculis hoſtes arcentes. Cæſar autem diſpoſitis vndique contra incurſus eorum præſidiis, ipſos diuerſis miſſilium machinis, baliſtis, arietibus, omnique telorum genere adgreditur, militibus in conſpectu Cæſaris pro gloria, bonore, præmio, ambitione, oſtentatione alacriter pugnantibus, multis hinc inde paſſim procumbentibus. Tandem diuerſis attriti cladibus, miſeri cives dextras petunt, ac multis modis iram Cæſaris ſedare tentantes, nullo modo niſi hac ſola conditione proficiunt, ſcilicet vt traditis armis vrbem relinquentes egrediantur, vita tantum rebusque neceſſariis, licet exiguis ſibi indultis. Quo pacto accepto cum maximo luxu egreſſi, hoſtibus ciuitatem relinquunt, ac ſub oculis dilecta mœnia omnimodis deſtrui conſpiciunt. Ingreſſus enim imperator cum toto exercitu immenſa ac ditiſſima ſpolia in eccleſiaſticis theſauris, aliisque rebus pretioſis, diripuit, reliquiisque ſanctorum, quibus hæc ciuitas egregie nobilitata fuit, per eccleſias collectis, & cum magna reuerentia aſportatis, tres Magos, qui cum muneribus ſtella Dum Chriſtum in cunabulis adorauerunt inibi inuentos, Reginoldo Colonienſi Epiſcopo, qui in hac obſidione cum ſua militia præcipue claruit, dono dedit: quos venerabi-

nerabilis Pontifex ad Cisalpina transferens, Colonienſi Eccleſiæ intulit, hisque Patronis totam Germaniam illuſtrans, vniuerſam Teutonicorum gentem magnifice nobilitauit. Incorrupti enim & quaſi adhuc viui in ſingulis de pretioſo metallo ſarcophagis, in eadem Eccleſia hactenus reſeruantur. Igitur Cæſare, vt præſcriptum eſt, Mediolanum ingreſſo, nunc diruto, turribus deiectis, totam ciuitatem a fundamentis ac omnibus modis inhabitabilem reddens, igne poſtremo reliquias omnino conſumſit, diviſisque in quatuor partes ciuibus, regione inculta ad ipſis inhabitandum conceſſa, quatuor eos oppida ædificare iuſſit, ipſosque vti dictum & per partes diuiſos ea incolere fecit.

Igitur confecto bello Ligurico, Imperator Principibus pro induſtria grates referens, militibusque promeritis dona liberaliter largiens, nobili triumpho repatriauit, ac multis diebus deſolatam ſua præſentia Germaniam, cum æſtimabili totius exercitus tripudio, demum reuiſit, ac aliquandiu cis Alpes manens colloquia diuerſa in diuerſis regni locis, pro negotiis imperii cum Principibus habens cuncta pro libito bene diſpoſuit, ac judicia exercuit.

Narrat eandem Hiſtoriam Triſtanus Calchus. * Paucis vero verbis iſtam hiſtoriam recenſet Georgius Merula, ** dicens: *Horum* (Italorum) *querimoniis motus Fridericus, ſub ſpecie liberandorum ſociorum, Mediolanum aggreditur: quam vrbem diutius obſeſſam, atque demum vrgente fame ſubactam ad ſolum euertit: Ciues decimo ab vrbe milliario pro numero portarum diuiſi, relicto patrio ſolo habitare coguntur.*

---

* *Hiſt. patria lib. X. p. 251. ſqq.*

** *Antiquitatum Vice Comitum lib. III. p. 34.*

BVRCAR-

BVRCHARDI, NOTARII IMPERATORIS, AD NICOLAVM SIGEBERGENSIVM ABBATEM, DE VICTORIA FRIDERICI IMPER. ET EXCIDIO MEDIOLANENSI EPISTOLA.

DOmino & patri ſuo Nicolao venerabili Abbati Sigebergenſi, Burchardus ſuus filius primogenitus auere. Lætamini in Domino: Quam mirabile & iocundiſſimum eſt in oculis omnium, quod nuper Imperio factum eſt a Domino, prudentiam veſtram non debet latere: quod nec quidem illis futuris temporibus poterit aboleri, nec cuiquam ætatis præteritæ creditur eueniſſe. Troia ſiquidem decem annis obſeſſa, equi fraude & traditione mulieris eſt capta. Romani etiam non ſolum multis annis, ſed & multis ætatibus Carthagine laborantibus, cum Carthaginenſes ſub duce Hannibale exercitum in Europam per Hiſpaniam mouerent; Scipio Romanus, qui prius Africanus, prope Siciliam clam mare traiecit cum exercitu, Carthaginemque ciuibus ac defenſoribus vacuam inueniens cepit & ſubuertit. Aquilienſes, qui nunc Veneti, nouem annis obſeſſi, tandem relictis mœnibus (ſaluis tamen rebus & perſonis) nihilominus rebelles extiterunt, nec de ſe, ſed de lapidibus Attilæ victoriam reliquerunt. Rauennates a Theoderico rege Gothorum ſeptem annis obſeſſi, tandem illum Dominum compoſitione media ſuſtinuerunt, ipſi nec rebus nec loco cedentes. Sed quid in pluribus huiusmodi quærimus exempla? Fredericus Imperator ſpecialiter præ cunctis vidit diem magnum, quando iudicio diuino in noua Lauda cum gladiis in ceruicibus, cum crucibus in manibus, ad pedes miſericordiæ eius ſine omni conditione proſtratum & redditum eſt totum Mediolanum. Contra quod tamen nec fraude, nec dolo, ſed tantum viribus & conſtantia atque veritate conſtat eſſe laboratum. Ne igitur pro variis rumoribus a tramite veritatis aberretis, de ſingulis certitudinem audietis.

App. ad Radeb. 1162. 1163, addit. Lamb. Dodechinus. Chron. Saxo. Albericus. Chron. Auſtr. Alb. Stad. 1162, Conr. Vrſp. f. 306, Helmoldus 1. c. 90, Rob. de Monte 1163, Otto de S. Blaſio c. 16, Chron. Montis Sereni p. 72, Gob. Perſona æt. 6. c. 60.

Clauſis igitur per hyemem ſtratis, cum illi fortiter iam arctarentur, animos principum callidis propoſitionibus attentabant, vt ſi quo modo tanquam re peracta eos ſecuros facerent, ipſi interim vel de Brixia, vel de Placentia coadunatis viribus mercatum inducerent. Sed cum nil proficerent, & tam ingenio quam viribus deficerent, p. 237. tandem poſt multos terminos, & machinationes plurimas ſuprema neceſſitate famis, & inediæ coacti, in capite ieiunii termino conſtituto duo proponebant, videlicet vt vel ſine omni terrore ſe dederent, vel per conuentionem gratiam inuenirent. Conuentio talis erat: *Totum foſſatum planare, muros & omnes turres deſtruere, trecentos obſides dare, quoscunque eligeret Imperator, & vt hi per tres annos in captiuitate tenerentur, poteſtatem quam vellet Imperator ſiue Teutonicam ſiue Lombardicam recipere, omnia regalia dimittere, pecuniam ſoluere, Imperatori palatium, quantum & vbi vellet, ſiue intra ſiue extra ciuitatem ſuis impenſis leuare, nec vnquam de cætero foſſatum vel murum ſine verbo Imperatoris facere, nec cum aliqua ciuitate aut populo confœderari aut iurare, tria millia hominum extra ciuitatem eiicere, & Imperatorem cum exercitu ſuo intra ciuitatem,*

rem eiicere, & Imperatorem cum exercitu suo intra ciuitatem, quamdiu velit, recipere. Super his igitur agitato consilio, magna pars Principum, quorum caput Dominus noster Colonienſis conditionem recipiendam consuluit, quia tunc plena esset victoria, & Imperator vindictam & misericordiam pro velle posset exercere. Quidam etiam vtrunque honestum esse dicebant Imperio. Maior etiam pars, cuius caput Comes Flandrienſis conuentionem recipiendam * consuluit: tum quia Mediolanenses ad hanc promptiores viderentur, tum quia ipsam soluere non possent: & tunc Imperator in misericordiam minus peccaret, si conuentione non soluta fortius in eos vindicaret. Et tandem omnes licet inuiti in hanc consenserunt, eo quod quasi certum haberetur, conuentionem seruari non posse, cum strata ad transducendum mercatum non aperiretur, nisi tota vel maior pars conuentionis prius impleretur, quod fieri non posset. Protractis igitur aliquot diebus pro remissione Sacramenti, quo Mediolanenses Brixienſibus & Placentinis tenebantur, cum difficultatem conuentionis attenderent, & rerum exitus longius metirentur, stupefacti & dimissa conuentione, ipsi deditionem elegerunt, & ad solius misericordiæ propitiatorium se contulerunt. In Calendis igitur Martii, id est prima die mensis, Consules Mediolanensium cum aliis nobilibus numero quasi viginti, se cum ciuitate, cum rebus & personis, remota omni simulatione fraudis, quæ in prima deditione nos circumuenerunt, sine omni tenore vel conditione, prostrati cum nudis gladiis * in ceruicibus, palam in plena curia Domino Imperatori reddiderunt, præstantes Sacramenta quæcunque videbantur * pro se & pro cæteris omnibus Mediolanensibus. Rursum sequenti die Dominica, qua conuenienter cantabatur, *Reminiscere miserationum tuarum Domine*, plusquam trecenti electissimi milites Mediolanenses cum præfatis Consulibus venientes, item præsidente Domino Imperatore prociderunt, & tam pulchre quam miserabiliter properantes solam misericordiam inuocabant, claues ciuitatis obtulerunt, omnium portarum atque arcium resignantes vexilla principalia, quæ erant numero triginta sex, & ipsi Sacramenta eadem quæ Consules præstiterunt. Postea tertia feria venit populus cum Carocio, ** quod apud nos *standart* dicitur, & cum reliqua militum multitudine, afferens omnium vicinarum vexilla numero centum, & paulo plura. Per ordinem igitur nouam Laudam ingressi populus trium portarum currum præcedebat, reliqua vero multitudo sequebatur vsque ad Imperatoris palatium. Qui in solio excelsior residens, quam cito ab illis videbatur, tubicines stantes in curru tubis æreis fortius intonabant, & superbiæ suæ tunc morienti ibidemque sepeliendæ quasi supremas exequias repulsabant, & finito clangore statim Imperatoriæ receptioni sunt oblatæ tubæ. Denique singuli vicinarum maiores procedebant profitentes, & vexilla sua per ordinem a primo vsque ad vltimum resignantes. Stabat autem currus multiplici robore conseptus, ad pugnandum desuper satis aptatus, ferro fortissime ligatus: de cuius medio surrexit arbor procera, ab imo vsque ad summum ferro, neruis, & funibus tenacissime circumtecta. In huius summitate supereminebat crucis effigies, in cuius anteriori parte beatus depingebatur Ambrosius ante prospiciens & benedictionem intendens quocunque currus verteretur. Is post omnis Mediolanensis honoris resignationem vltimus accessit, & ipse caput suum declinatu-

* *f. ratio iendam.*

* *inhibantur.*

237.

* Tristanus Calchus Hist. Patria lib. X. p. 252. *Et Kal. Martii Consules Otho Vice Comes, Ossa & Anselmus Iureconsulti, Amicius a Porta Romana, Anselmus Mandellus, Ardericus Cassina, Gottofredus Gattonus, Heriprandus Iudex, Ardericus Bonatus, & octo alii equestris ordinis viri, Laudem, quo paulo ante reuersus Aenobarbus erat, proficiscuntur: admissi in conspectum, caussam aduentus, quæ ad pacificandum spectaret, exponunt; simulque nudos enses, quod solemne deditionis signum erat, porrigunt: tum sacramento adacti, quæcunque dixerat, facturos iurant.* Idem dicit Io. Bapt. Villanoua Historia Laudis Pompeiæ *lib. II p. 874.* Otto & Acerbus Morena Rerum Laudensium Historia *p. 997.*

** Tristanus Calchus lib. X. p. 253. *Ita mille pedites accíti, Carrocium etiam aduexerunt pergrandi vexillo conspicuum, nam minora signa sex & nonaginta circumstabant, & duæ æreæ tubæ, quæ vniuersi populi supremum consensum significabant.* Plura vide in Glossario.

rus, cui qui præerant arte totam machinam illam & arborem ipſam vsque ad terram declinabant: adeo vt nos qui intra ſolium Domini Imperatoris eramus, ruinam machinæ veriti excuteremur. Sed arbor deflexa nec cecidit, nec reaſcendit, donec Impe- p. 238.
rator fimbrias vexilli collegit, currumque reaſcendere fecit, & ſtare ſubiugatum. Tunc milites & populus vnanimiter in facies ſuas ceciderunt, plorantes & miſericordiam inuocantes. Poſt hæc quodam Conſule miſerabiliter perorante, finita oratione, omnis multitudo rurſus procidit, & cruces quas tenebat extendens cum eiulatu magno in virtute Crucis miſericordiam inuocauit. Vnde vehementer moti ſunt ad lachrymas quicunque audierunt, ſed Imperatoris facies non eſt immutata. Tertio Comes Blandratenſis pro illis olim amicis ſuis miſerabiliter perorans, vim fecit omnibus vt poſſint lacrymari, ipſo crucem præferente, & tota multitudine item cum ipſo ſuppliciter procidente: ſed ſolus Imperator faciem ſuam firmauit vt petram. Dehinc
Reinoldo Archiepiſc. a Domino Colonienſi * facta eſt deditionis eorum tam pura diſtinctio, & ab ipſis reſponſa eſt tam mera confeſſio, vt deinceps locum habere non debeat alicuius ingenii vel pacti vel conuentionis obiectio. Et ſciatis quod ipſe eſt principium, medium & finis honoris Imperatoris Orandum eſt igitur vt Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in manum inimicorum eius.
** l. decebat.* Porro Imperator implorantibus illis reſpondit quæcunque dicebat, * & opportuno tempore miſericordiam ſe facturum ex conſilio promiſit: & ſic dimittens vniuerſos ſequenti die iterum omnes præſentari fecit. Illi autem ſpe miſericordiæ cruces quas
**f. Cameram.* in manibus ferebant, per cancellos in caminatam * Imperatricis proiiciebant, cum ante conſpectum eius introitum non haberent. Illis igitur altera die præſentatis & plorantibus reſpondit Imperator, ſe velle facere principium miſericordiæ & principium iudicii. Dixitque, ſi iuſtitiæ iudiciis eſſet agendum, omnes eos vita debere priuari, ſed nunc miſericordiæ locum dari oportere. Illi vero, hoc verum eſſe ex legibus affirmabant, iſtud reſpectu diuinæ miſerationis fieri exoptabant. Iuſſit igitur Imperator omnes conſules & exconſulares, maiores, & milites, Legiſtas & iudices in obſidatu teneri, populum vero, tanquam minus culpabilem, tantum Sacramento affectum in ciuitatem remitti. Deinde miſſis magiſtratibus in ciuitatem, iuſſit ab omnibus qui duodecennes eſſent vel vltra Sacramenta præſtari, quod & factum eſt. Iuſſit & ſingulas portas ciuitatis, & circa portas foſſatum, & muros complanari, vt ad ſingulas portas ſingulis aciebus lata fronte æquabili greſſu pateat introitus: factumque eſt ita. Et cum de duobus milibus caſtrorum tantum quatuor ipſis ſuperfuiſſent, eadem iuſſi reſignauerunt, & hoc ad iudicium. Ita Dominus Imperator cum Mediolanum viciſſet, a miſericordia victus eſt: & ne communione proſcriptorum peccaretur, & vt miſericordiæ ſatisfaceret, perſonas Mediolanenſium a banno imperiali abſoluit. Deinde muri ciuitatis, & foſſata, & turres paulatim deſtructæ ſunt, & ſic tota ciuitas de die in diem magis ac magis in ruinam & deſolationem detracta eſt. Quæ autem de populo & terra futura ſit ordinatio, in voluntate Dei & principum conſilio pendet. Quadringentos tamen obſides Dominus Imperator ex optimis elegit ac ſcripto notauit: quos nunquam a ſe dimittet, niſi prius toti rei finem impoſuerit. Porro in octauis Paſchæ apud Taurinum curia celebrabitur ad quam Principes & barones de Francia, de Burgundia & Hiſpania & Prouincia conuenient, & tractabuntur magna: & dein ad alia Imperii negotia exercitum & victrices aquilas conuertent.

Hæc vobis ſcripſi, reuerende pater, vt apud vos ipſum deſiderii veſtri voluntas inueniat, quod * animus rem ſciente extorqueri non oporteat. Acta ſunt hæc anno
** l. a minus rem ſc.*
Dominicæ incarnationis milleſimo CLXII. anno regni Domini Friderici vndecimo, electione vero Epiſcopatus Domini
Reinoldi quarto.

GODE-

GODEFRIDI MONACHI ANNALES.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

MAximum in Hiſtoria Seculi XII. & XIII. momentum faciunt hi Annales ab anno 1162. ad 1237. conſcripti. Auctor ipſius Godefridus erat, Monachus ad S. Pantaleonem intra muros Coloniæ Agrippinæ, Ordinis Benedictini. Vixiſſe iſte dicitur Gelenio, * ſub Archiepiſcopo Reinaldo, qui tamen archiepiſcopus non fuit, ſed inter Monachos S. Pantaleonis crebris dicebatur miraculis clarus. Vixit tamen ſub Friderico II. Imp. cum ex Hiſtoria, quam ſcribit, eiusdem Imperatoris, ſatis pateat, ipſum ſuorum temporum res geſtas referre. Monachum autem S. Pantaleonis fuiſſe, ex verbis ipſius poterit concludi, dum dicit: ** *Item ipſo anno III. Id. April. allatæ ſunt nobis reliquiæ capitis S. Pantaleonis patroni noſtri: quæ per Heinricum de Vlmene de Conſtantinopoli cum aliis innumeris reliquiis translatæ, & ab eo per Dominum Albertum Abbatem de Lacu nobis transmiſſæ, & cum maxima veneratione totius cleri & populi ſuſceptæ, recondítæ ſunt cum aliis pretioſiſſimis reliquiis in capite argenteo & deaurato.* Subinde etiam Monaſterii S. Pantaleonis facit mentionem, & dum ad annum 1230. dicit: *eodem anno Dominus Simon Abbas obiit, & ei Dominus Heinricus quartus ſuccedit*, de eiusdem Monaſterii Abbate loquitur. Pauca de eodem tradunt Scriptores, cum nec Gesnerus in Bibliotheca, nec Io. Trithemius inter viros illuſtres Ordinis Benedictini eiusdem faciat mentionem. Breuius ſaltem de eodem loquitur Voſſius. *** Inter accuratiores vero Hiſtoricos eſt referendus, qui multa refert aliis plane non memorata. Magis tamen ipſum ſollicitum eſſe videmus circa ſtatum Epiſcopatuum Germaniæ, Epiſcoporum ſucceſſionem, diſſidia & geſta, quare etiam expeditiones cruciatas ſub Fridericis latius ſolito deducit. Interim Comitia, curias ſolennes atque feſtiuas in Germania non ſolum, ſed Italia etiam celebratas reliquis accuratius deſcribit. Textum horum Annalium hinc inde corruptum ex Codice MSto membranaceo, qui in Guelferbytana reperitur Bibliotheca, emendauimus, prout haſce emendationes nobiſcum beneuole communicauit Clar. Eccardus. Initio Codicis hæc leguntur.

Circulus annorum poſt ſexaginta duorum
Mille cum centum ſit digammate iunctum.

Hos verſus olim Sibylla in Capitolio Mediolanenſi conſcripſerat; ſed tunc primum ciues deuicta ciuitate conſiderauerunt numerum illum ab anno dominicæ incarnationis eſſe completum & duo gamma eſſe F. primam literam nominis Friderici Imperatoris. Ad ipſam hiſtoriam contulimus illorum temporum Scriptores, Helmoldi Chronicon Slauorum, Chronographium Saxonem, Albericum, Albertum Stadenſem, Chronicon Montis Sereni, Ottonem de S. Blaſio, Dodechinum, Gobelini Perſonæ Cosmodromium, Magnum Chronicon Belgicum, Conradum Vrſpergenſem, Matthæum Pariſienſem, & diuerſos alios rerum Anglicarum Scriptores, Phil. Rigordi Hiſtoriam Philippi Auguſti, Gallorum Regis, Wilhelmi Hedæ Hiſtoriam Traiectinam, Trithemii Chronicon Hirſaugienſe, Petri de Vineis epiſtolas, & ex hoc ipſo Tomo primo Chronicon Auſtrale, Auguſtanum, Elvvangenſe. Ad Hiſtoriam Expeditionum ſacrarum Iacobus de Vitriaco & Marianus Sanutus Torſellus nobis vſui fuerunt. In rebus Italicis, Othonis & Acerbi Morenæ rerum Laudenſium Hiſtoria, Triſtani Calchi Hiſtoria Mediolanenenſis, Io. Bapt. Villanouani Laudis Pompeiæ Hiſtoria & Sigonius de Regno Italiæ noſtros illuſtrant Annales. Ad Colonienſem Hiſtoriam, cuius ſæpe facit mentionem, atque Moguntinam nobis præſto fuit Petri Mersſæi Catalogus Electorum Eccleſiaſticorum. Præter notas, quas Freherus in margine reliquerat, alias ſubinde ſubiecimus, loca obſcura illuſtrantes.

---

* *lib. III. de Magnitud. Colon. Agripp. Synt. XII. p. 366*, allegante Martino Zeillero *Hiſtoricis, Chron. & Geogr celebr. p. 61.* ** *ad a. 1208.*

*** de Hiſtor. Lat. lib. II c. LVII. *tum quoque Godefridus, monachus ad S. Pantaleonem intra muros Coloniæ Agrippinæ non inſiligentem operam impendit concinnandis annalibus ab an.* CIↃ CLXII. *vsque ad annum* CIↃ CCXXXVII. *qui vigeſimus eſt Frederici II. Imp. Primus eos e tenebris in lucem produxit Marquardus Freherus.*

GODE-

GODEFRIDI MONACHI S. PANTALEONIS APVD COLONIAM AGRIPPINAM *ANNALES*

DILIGENTISSIMI, AB ANNO DOMINI MCLXII. VSQVE AD ANNVM MCCXXXVII.

ANno Dominicæ incarnationis MCLXII. Mediolanenſes longa obſidione totis iam viribus fracti, interuentu quorundam Principum adiuti, Imperatoriæ poteſtati ſe & ciuitatem tradiderunt. In Calend. Martii conſules Mediolanenſium cum aliis nobilioribus viginti ante conſpectum Imperatoris venientes, & ante pedes ipſius procidentes, gladiosque nudos ceruicibus ſuis imponentes, veniam pro ſe & cæteris omnibus poſtulabant, facturi animo lubenti, quæcunque iuberentur. Iuſſit ergo Imperator omnes Conſules & Exconſulares, maiores, milites, legiſtas & iudices in obſidatu teneri: populum vero tanquam minus reum Sacramento conſtrictum in ciuitatem remitti: muros ciuitatis cum turribus funditus deſtrui, foſſatum impleri. *Vide ſuperiorem epiſtolam Burcardi notarii.*

Imperator Paſcha Papiæ magnifice celebrat.

Secunda feria Paſchæ Piſani Imperatori fidelitatem iurauerunt, & expeditionem prompto animo in Apuliam, in Calabriam, in Siciliam, in Sardiniam, in Corſicam, & verſus Conſtantinopolin facere promiſerunt.

Feria tertia Brixienſes ſimilia iurauerunt. *Ac. Morena p. 88.*

Eodem tempore Ludevvicus Rex Franciæ legatos ad Imperatorem pro componenda pace & vnitate Sanctæ Eccleſiæ miſit, quos ipſe gratanter ſuſcepit. Igitur generali Synodo indicta in municipio quod Leona dicitur, ſuper fluuium Saonam in Epiſcopatu Biſontino, Imperator cum Papa Victore, multisque Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibusque affuit, in decollationis S. Iohannis Baptiſtæ. Rex autem Franciæ ex altera parte fluminis pridie aduenerat; ſed ex conſilio Papæ Alexandri & ſibi parentium in proximo caſtro reſedit; nec ad Imperatorem peruenit. Affuit huic Synodo Rex Danorum Waldimarus; qui ibidem coronam de manibus Imperatoris ſuſcipiens, homo eius factus eſt. Igitur Imperator & Rex Danorum cum tota illa frequentia Pontificum & principum; ſicut in prima & ſecunda Synodo, Victorem vniuerſalem Papam nominauerunt; & Alexandrum cum ſuis ſequacibus ſchiſmaticos deſignauerunt. *Ac. Morena de reb. Laud p. 89. Helmoldus l. c. 50. Rob. de Monte. Chron. Saxo. Albericus. Alb Stad. 1163. Chron. Montis Sereni p. 32. Iliſt. archiep. Brem. p. 32.*

Anno Domini MCLXIII.

Imperator curiam celebrem apud Moguntiam habuit, & quosdam conuictos de *Dodechinus addit. Lamb.*

Chron. Saxo 1163 *Chron. Montis Sereni* P. 33.

de interfectione Archiepiſcopi Arnoldi, digna vltione multauit, & ad reprimendam ciuium inſolentiam murum deſtrui ciuitatis mandauit. Quendam etiam cognatum p. 249. ſuum nomine Conradum Epiſcopum eis ſuo arbitrio præfecit, qui nec multo poſt contra Imperatorem ſentiens ſponte Epiſcopatum tanquam pro iuſtitia deſeruit, & ad partem Alexandri Papæ, eo quod ſibi probabilior videretur, tranſiuit. Vnde Imperator Chriſtianum Cancellarium ſuum in eius loco ſubrogauit.

Guil. Neuburg. Hiſt. Angl. 2. c. 13, *Vſſerius* de Succ. Eccl. c. 8.

Hoc etiam anno quidam hæretici de ſecta eorum qui Kathari * nuncupantur, de Flandriæ partibus Coloniam aduenientes, prope ciuitatem in quodam horreo occulte manſitare cæperunt. Sed dum neque Dominico die Eccleſiam intrarent, a circummanentibus comprehenſi & detecti ſunt. Qui Eccleſiæ Catholicæ repræſentati, & diu ſatis de ſecta ſua examinati, dum nullis probabilibus documentis corrigi poſſent, ſed in ſuo propoſito pertinaciſſime perſiſterent, eiecti ſunt ab Eccleſia, & in manus laicorum traditi. Qui eos extra vrbem educentes, nonis Auguſti ignibus eos tradiderunt, mares quatuor, & iuuenculam vnam: quæ dum miſeratione populi prope ſeruaretur, ſi forte interitu aliorum terreretur, & ſaniori conſilio adquieſceret, ſubito de manibus ſe tenentium elapſa, vltro ignibus ſe iniecit, & periit.

Ipſo anno Archiepiſcopus Saltzburgenſis a miniſterialibus S. Rutberti crudeliter interemptus eſt.

Anno Domini MCLXIV.

Chron. Sigeb. ang. 1163, *Chron. Saxo* 1164, *Helmoldus* 2. c. 1, *Chron. Montis Sereni* p. 33, *Gob. Perſonæ* æt. 6. c. 60.

Imperator iterum in Italiam regreditur.

Otto de S. Blaſio c. 17.

Oceanus limitem ſuum XII. pene milliariis XIV. Calend. Martii egreſſus, multa millia hominum diuerſi ſexus & ætatis maxime circa fluuium Wiſeram ſubmerſit.

Gob. Perſonæ æt. 6. c. 60.

In paraſceue IV. videlicet Id. April. celebrante Rulando apud Senonas diuina, horribiles tenebræ factæ ſunt, & dum quidam Cardinalis paſſionem legeret, in ipſa vbi dicitur, *Conſummatum eſt*, fulgur tam ſtupendum cecidit, & deinde tantus fragor intonuit, vt Rulandus dimiſſo altari, & diaconus dimiſſa lectione, & omnes qui aderant, fuga conſulendum eſſe ſibi iudicarent.

Otto de S. Blaſio c. 18, *Albericus Chron Saxo Alb. Stad. Chron Auguſt.*

Victor Papa apud Lucam obiit, ibique ſepultus eſt, cui Wido ſucceſſit Cremenſis Epiſcopus X. Cal. Maij, & ab Henrico Leodienſi Epiſcopo ordinatus eſt VI. Cal. Maij, & Romano more Paſchalis eſt appellatus.

1164, *Chron. Montis Sereni* p. 33, *Gob. Perſona* æt. 6. c. 60. *Morena* p. 840.

Chron. Saxo 1164, *Chron. Montis Sereni* p. 33, *M. Chron. Belg.* p. 178, *Merſſæus Ann. Archiep. Colon.* n. 44.

Hoc anno cum Conradus Palatinus frater Imperatoris Colonienſem Epiſcopatum pro libito tranſire ac prædari vellet, & montem qui Rinecke dicitur, occupare intenderet, Reinoldus Colonienſis electus qui in Italia cum Imperatore erat, hoc fidelibus Colonienſis Eccleſiæ intimans prædictum montem præoccupari fecit. Cum autem Palatinus ſe præuentum cerneret, bellum Colonienſibus poſito termino ſecunda feria Rogationum indixit in campo Anturnacenſi. Ex induſtria vero Colonienſium prælatorum tantus equeſtris & pedeſtris, inſuper & naualis occurrit exercitus, qualem noſtra memoria ex Teutonicis cum tot fortibus, tot præclaris, tot nobilibus viris vnquam in acie conſtitiſſe percepimus. Plures enim erant, qui in bellatorum numero computati ſunt quam CXXV. millia. Vnde nec Palatinus nec aliquis ſuorum comparare auſus eſt, cum XII. diebus eius expectaſſent aduentum. Interea Dominus Reinoldus Colonienſis electus, cum Imperatore in Italia degens, ſuper omnes qui aderant Principes fidelis ac deuotus ſeruiuit: auditoque huius lætitiæ ac victoriæ nuncio, impetrata ab Imperatore licentia, cum integritate gratiæ eius rediit, acceptis ab eo pretioſiſſimis muneribus, trium ſcilicet Magorum corporibus, qui infantiam Domini myſticis muneribus venerati ſunt, duobusque martyribus Felice & Nabore, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant. Itaque

Otto de S. Blaſio c. 16, *Dodechinus* 1162, *Albericus* 1163, *Alb. Stad. Chron. Auguſt.* 1164, *Merſſæi Ann. Archiep.*

cum

* *Qui & Gazari, Auth. Gazaros. C. de hæretic. c. 8. 9. 15. & X. eod. Vide librum Eckberti contra Catharos ad Reginoldum Epiſ. Colon. hoc ævo ſcriptum.*

cum præfatis & illustrissimis donis in vigilia beati Iacobi Coloniam ingressus, gloriose ac magnifice suscipitur, maxime pro reliquiis, quas ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniæ intulit. *Colon.* n. 44, *Letzneri* Dassel. Chronic. l. c. 7.

In Calend. Octobr. Imperator de Italia rediens, curiam celebrem Babinberg habuit in oct. S. Martini, vbi aliquantulum electo Colonienſi durius locutus est, pro Palatino fratre suo: sed industria ac sapientia eiusdem electi indignatio hæc sedata est. p. 141.

Anno Domini MCLXV.

Natus est Imperatori filius nomine Henricus, apud Nouiomagum. Imperator celeberrimam curiam Wirzeburg in Pentecoste habuit: vbi tam ipse Imperator quam omnes Principes iurauerunt, quod Dominum Apostolicum Paschalem nunquam desererent, nec ad partem Rulandi aliquando transirent. Et tunc primum Dominus Reinoldus ibidem sabbato Quatuor Temporum in presbyterum ordinatus est, & quamplures cum eo alii electi. Postea vero VI. non. Octob. ordinatus est Coloniæ in Archiepiscopum a Philippo Osenburgense Episcopo, præsente Imperatore & Imperatrice. * *Cont. Radevici* 1166, *Chron. Augusti.* 1165, *Sigonius* de R. Italiæ lib. 13. p. 519, *Gold.* Const. Imp. Tom. I. p. 281, tom. 3. p. 342.

Anno Domini MCLXVI.

Imperator Natalem Domini Aquisgrani celebrat. Ibi IV. Calend. Ianuar. cum frequentia Pontificum ac Principum, magnoque cum tripudio cleri ac populi extulit ** de sarcophago ossa Caroli Magni Imperatoris, vbi sepultus quieuerat annis CCCLII. & quædam regalia xenia in vasis aureis & palliis sericis tam Imperator quam Regina eidem contulerunt Ecclesiæ, additis X. marcis annuatim. *Chron. Augusti. Alb. Stad.* 1166, *Gob. Personæ* æt. 6. c. 60, *M. Chron. Belg.* p. 191. *Lambecius* de Bibl. Cæs. 2. c. 5. p. 329.

Eodem anno Reinoldus Archiepiscopus, & Gerhardus præpositus Brunnensis beatissimos martyres, Cassium, Florentinum & Mallusium VI. Non. Maij cum venerabili cleri deuotione ac multitudine populi transtulerunt, inuento sicco quidem sed euidenti sanguine ipsorum, cum annis DCCCLXXII. *** passio ipsorum transacta fuerit. *Alberic Chron. M. Belg.* 1166.

Imperator expeditionem suam in Italiam indixit, pro confirmatione Domini Papæ Paschalis, tum pro perfidia Mediolanensium, qui sine permissu eius ciuitatem re ædificabant. Nec mora, Reinoldus Episcopus tam a clero quam a populo Colonienſi accepta licentia, cum centum loricatis militibus ante egressum Imperatoris, persona sua rebusque omnibus saluis transalpinauit, & in vigilia omnium Sanctorum vsque Ypream peruenit, indeque Domino Imperatori, qui ex altera parte per vallem aduenit Tridentinam, quantocyus occurrit. Episcopi quoque & Barones totius Longobardiæ cum gaudio Imperatorem susceperunt. *Otto de S. Blasio* c. 20.

Anno Domini MCLXVII.

Terræ motus factus est XIIII. **** Calend. Februar. media nocte. Grando etiam maxima III. Non. April. cecidit, ita vt oua columbarum magnitudine æquaret.

Igitur Imperator quarto Italiam ingressus per virtutem optimatum suorum & præcipue per industriam Reinoldi Pontificis in breui omnem Italiam, Longobardiam & Apuliam sibi subiecit. Interim illustrissimus præsul Reinoldus Tusciæ partes adiit, & deinde Tusculanum intrauit: illi enim adhuc Imperatori fideles erant. Quo audito Romani contractis copiis ferme ad XLII. millia hominum in vigilia Pentecostes, VI. Calend. Iunii scilicet, sata & vineas Tusculanorum vastare cœperunt, & Reinoldum Episcopum obsidione arctare. Ipse autem ob reuerentiam sacræ diei intra muros se continuit, & quoniam tantam multitudinem armatorum nonnisi auxilio deitatis *Otto de S. Blasio* c. 20, *Chron. Saxo. Cont. Radeuici* 1167, *Morena* p. 844, *Helmoldus* 2. c. 7, *Gob. Personna* c. 1.

---

* MStum Guelferb. addit: *Domnus VVolbero piæ memoriæ Abbas obiit, cui VVichmannus successit.*

** Diploma Friderici I. desuper erectum, quo etiam de relatione eius in numerum Sanctorum testatur, & priuilegium Caroli M. vrbi & Ecclesiæ Aquisgranensi concessum, confirmat, exhibet Petrus a Beck Aquisgran. *lib. III. n. 1.* & Aub. Miræus Fastis Belgicis *ad d. 28. Ianuarii p. 51.* Ex his depromsit Lambecius *lib. II. c. V. p. 340.* initium diplomatis saltim inserens.

*** MS. *DCCCC. LXXIII.*

**** MS. *XIII. Cal. Febr.*

ris cum tam paucis militibus euadere posset: non enim plusquam CXL. milites habebat. Itaque secunda feria Pentecostes Christianus Episcopus Moguntinus, & Philippus Cancellarius Imperatoris cum D. fere sariantibus, per longam & arduam viam fessi ad auxilium Reinoldo venerunt, & castra iuxta Tusculanum metati sunt. Nec mora, Romani eos inuadentes terga dare compulerunt. Quo viso Reinoldus spem salutis habens in Domino, suos breuiter allocutus, audacter erupit portis, Romanos cum nimia virtute & constantia inuasit, profugauit, fugauit. Cæsa sunt in illo prælio passim per agros nouem millia Romanorum, quinque millia capta, pluresque referuntur esse quos impetus fugientium attriuit, quam quos gladius consumpsit.

Computatum est enim postea a Romanis, de XLII. millibus vix duo millia in vr- p. 141.
bem rediisse. Post hanc diuinam & humanam victoriam Imperator Romam cum armata manu intrauit, Lateranensesque ad deditionem acceptis ab eis CCLXXX. obsidibus coegit, & Papam Pascalem in sede beati Petri collocauit: vbi etiam idem Papa III. Kal. Aug. Dominica ante Vincula S. Petri XV. electos, alios in Patriarchas, alios in Archiepiscopos, nonnullos in Episcopos ordinauit: tertia dehinc die, in festo beati Petri, Dominam Beatricem vxorem Cæsaris in Imperatricem consecrauit.

Otto de S. Blasio c. 20, *Alb. Stad.* 1167, *Helmoldus* 2. c. 10, *Morena* p. 845, *Conr. Vrsp.* f. 307. 308, *Gob. Persona* c. 1.

Pactum quod pepigerunt Romani cum Domino Friderico Imperatore & semper Augusto. Iurauerunt præsentes, & iurabunt futuri senatores & totus populus Romanus Domino Friderico Imperatori fidelitatem, & quod iuuabunt eum coronam Imperii Romani retinere, & defendere eum contra omnes homines: & iustitias suas tam intra vrbem, quam extra vrbem iuuabunt eum retinere, & quod nunquam erunt tam in consilio quam in facto, vbi Dominus Imperator mala captione capiatur, vel membrum perdat, vel aliquod detrimentum in persona patiatur: & quod Senatum nonnisi per eum vel per nuncium suum ordinabunt, sine fraude & malo ingenio. Dominus Imperator confirmabit Senatum perpetuo in eo vigore, in quo nunc est, & augebit eum tali tenore, vt Senatus per eum ordinetur & ei subiectus fiat, & faciet inde priuilegium cum sigillo auri, in quo contineantur hæc, videlicet confirmatio Senatus, & quod faciet salua omnia iusta testamenta populi Romani quantum ad Imperatorem pertinet, quod ea illis non aufferret, & bonos vsus vrbis & locationis libellos tertii & quarti generis conseruabit, & præcipiet in eodem priuilegio non aufferri Romanis in toto imperio suo plateaticum, portaticum, aut ripaticum, & si aufferre præsumpserit, incidat in pœnam C. librarum auri. Hæc omnia cum subscriptione Principum turiæ fient.

Hiis itaque prospere & laudabiliter gestis miserrima superuenit clades, & pestilentia Romanis finibus semper amica, quæ (vt in Ezechiele legitur) a sanctuario Domini incipiens, omnes pene sacerdotalis ordinis dignitates deiecit, principes prostrauit.

Otto de S. Blasio. Alb. Stad. Helmoldus c. 1. *Chron. Saxo* 1167, *Morena* p. 846. *Chron. Montis Sereni* p. 34.

Primo Daniel Praiensis * Episcopus, deinde Alexander Leodiensis Episcopus in vigilia beati Laurentii obierunt. Deinde Reinoldus Archiepiscopus vir sapientia & industria mirabilis, etiam in quo maxima pars Imperatoris erat, in vigilia assumptionis beatæ Mariæ decessit, omnibus Sacramentis Ecclesiasticis, scilicet confessione, communione, vnctione deuotissime susceptis, & testamento suo commendabiliter ordinato & conscripto. Circa idem tempus Fridericus illustris Dux Sueuiæ, filius Conradi Regis occubuit, & Welpho minor, ** & cum eo tanta Episcoporum, Abbatum, Principum, militum, & diuersæ conditionis virorum multitudo, vt numerum

Otto de S. Blasio c. 20, *Alb. Stad.* 1167,

* Sic quidem emendaui ex MSto Guelf. quod habet: *Danihel Praiensis Episcopus*, cum antea diceretur *Parisiensis*. Adnotauerat iam suo Exemplari Reinesius: *nullos fortasse nostros Duces inter Episcopos Parisinus, & cur Parisinus iuerit cum Imperatore: σφάλμα est το Parisinus.* Hunc autem Danielem Friderici I. ætate fuisse Archiepiscopum Pragensem, testatur Georg Barth. Pontanus a Braitenberg *Bohemia Pia p. 39*, qui tamen eius mortem ad an. 1169. refert.

** MS. *Welpho Iunior.*

rum pene excederet. Paucissimi enim de exercitu Imperatoris redierunt, & ad hoc ipsum quasi per fugam sibi quisque subuenit. *Chron. Stedernb.* 1167, *Cont. Morenæ* p. 846.

Ecclesia Colonensis Philippum maioris Ecclesiæ Decanum, & sacri Imperii per Italiam Archicancellarium, cum adhuc in Italia teneretur, Pontificem sibi elegit. Quo electionem de se rite factam postea a Papa confirmari petente, ad instinctum Romanorum vltionem tam cruentæ ac recentis suæ stragis per Reinoldum Archiepiscopum factæ saltem per retardationem confirmationis expetentium, siue ioco siue serio fertur Papa respondisse: Se quidem confirmationem non denegare, sed ipsum electum debere Idolum ad honorem Reinoldi hostis Ecclesiæ Romanæ sculptum, de basilica beati Petri in Colonia remouere. Siquidem Colonienses ob honorificentiam & recordationem tam præstantis viri sepulcro decenter extructo imaginem ipsius in lapide sculptam supposuerant. Sed electus non inops consilii ingeniose respondit, se id non segniter effecturum, si aliquis Apostolicæ auctoritatis nuncius secum procedens personaliter eundem lapidem remoueri demandaret. Vnde hoc non obstante confirmatur. *Mersæus* Ann. Arch. Colon. n. 43.

Per idem tempus bellum quod inter orientales Saxones gerebatur, Imperator vsque ad suum aduentum differri præcepit.

Anno Domini MCLXVIII.

p. 243. Paschalis Papa moritur, cui Dominus Calixtus per eosdem fautores Imperii successit. *Otto de S. Blasio* c. 21, *Cont.* 1170.

Radeuici 1168, *Albericus*

Imperator contra imperatoriam dignitatem de Italia occulte cum paucis rediit, omnibus ciuitatibus Italiæ contra eum coniurantibus. *Otto de S. Blasio* c. 20, *Cont.* ep. 159. 178.

Radeuici 1168, *Io. Sarisber.*

II. Kal. Iunii curiam Frankinfort habuit, vbi Ducem & principes Saxoniæ ad pacem reuocauit. Philippus Colonensis electus non prævalens per Italiam redire, & iuga montis Iouis cum maximo tam suo quam suorum periculo, nauigio per mare ad S. Egidium peruenit, vbi equis conscensis in assumptione beatæ Mariæ Coloniam ingressus est. In festo vero S. Michaelis a Godefrido Traiectensi Episcopo Coloniæ ordinatur in Archiepiscopum præsentibus octo Episcopis. Nec multo post in legatione Imperatoris Rotomagum Regem Angliæ adiit, vbi Archiepiscopus Moguntinus & Dux Saxoniæ ei occurrerunt. Sed qualis legatio fuerit, præter eos & Regem latuit. *Helmoldus* 1. c. 10, *Alb. Stad.* 1168.

Anno Domini MCLXIX.

Imperator celeberrimam curiam VIII. Id. April. apud Bavinberg habuit. Vbi de Francia Abbas Cistercensis & Abbas Claræuallensis ipsius vocatione eum adierunt, quos cum Episcopo Bavinbergense in Italiam pro Ecclesiæ vnitate direxit. *Helmoldus* 1. c. 11.

Filius Imperatoris Henricus adhuc quinquennis vnctus est in Regem Aquisgrani a Philippo Colonensi Archiepiscopo, die assumptionis beatæ Mariæ. * *Otto de S. Blasio* c. 21, *Chron. Bigaug. Mastad.* 1166.

deri 1169, *Leib. a Northof.* Origg. Marc. ap. Meib. t. 1. p. 385, *Gob. Persona* æt. 6. c. 60. *Alb.*

Anno Domini MCLXX.

Imperator post Pentecosten VI. Id. Iunii curiam apud Fuldam habuit pro legatione Episcopi Bavinbergensis, qui cum supradictis Abbatibus in Italiam ierat, sed ipse nihil fructuosum paci & concordiæ attulit: & ideo sine diffinitione pacis & vnitatis illa curia terminata est. Imperator vero ibi, sicut & superius, adiebat nunquam se pro Apostolico Rulandum habiturum. *Cont. Radeuici* p. 560.

Mare vehementia ventorum limitibus suis excussum IV. Non. Nouembr. terram Fresonum circa Stauern magna ex parte submersit. **

Anno Domini MCLXXI.

Imperator Colonensibus gratiam suam, accepto ab eis non modico argento reddidit, & cum magna gloria & pace ciuium Coloniam intrauit, vbi & nuncios regis Græcorum pro coniunctione filiæ eius filio suo accepit. *Arn. Lubec.* 1. c. 3.

* addit MStum: *Abbas VVichmannus obiit, cui Henricus successit.*

** addit MStum: *Terræ motus in Oriente plures vrbes tam Christianorum quam paganorum subuertit.*

Aquisgrani diu mansit, & montem qui dicitur Berinstein, intra oct. assumtionis Beatæ Mariæ occupauit.

Ludouicus Comes de [illegible]it.

Alb. Stad. 1172. 1173. 1175, *Addit. Lamb.* 1170, *Gob. Persona* c. 1.

Imperator Christi[illegible] Mogontinum Archiepiscopum in Italiam misit, qui per quinque fere ibi dege[illegible]nos multa strenue operatus est. Nam Anconam ciuitatem maritimam, expulsis Græcis, Imperatori restituit.

Anno Domini MCLXXII.

Imperator in media quadragesima apud Wormatiam curiam celebrem habuit: vbi conquestus de Italicis, & illis qui partibus fauebant Rulandi, quod coronam Romani Imperii Græco imponere vellent, iudicio cunctorum Principum expeditionem in Italiam iterum indixit, post circulum duorum annorum determinatam.

Per idem tempus Atrabatis contigit res digna memoria. Miles enim quidam admodum literatus de corpore Dominico bene sensit, scilicet quod nec per vomitum seu egestionem corrumpatur. A quo quidam clericus Rubertus nomine, subtiliter quidem sed inutiliter litteratus, contraria huic & ideo hæretica sentiens inter conferendum dissensit, & ita quæstio ad Episcopum delata est. Qui Archiepiscopum Remensem cum multitudine Cleri aduocauit, & dum hæc quæstio discuteretur, prædictus clericus, quod non solum foret hæreticus, sed & alios foueret & defenderet hæreticos, a multis est accusatus. Purgare ergo famam suam de obiecta hæresi iudicio candentis ferri frustra proponens, tam manifeste Deo operante cecidit, vt non solum in dextra, in qua ferrum gestabat, & in sinistra manu, & in vtriusque p. 344. pedibus, & in ambobus lateribus, in pectore simul & ventre, vstura mirabiliter apparuit. *

Otto de S. Blasio c. 23, *Herm. de Lerbecke Chron.* ap Meibom. t. I. p. 520, *Arn. Lubec.* 2. c. 14, *Chron. August. Albericus. Alb. Stad. Matthaeus Paris. Gob. Persona. VVolterus Chron. Brem. M. Chron Belg. Rog. Houedenus* 1171, *Rad. de Diceto* p. 513, *Guil. Neubrig.* 2, c. 25, *Guil. Tyrius Hist. b. Sacr.* 20. c. 23, *Io. Saresbur.* ep. 286. 287, *Giraldus Cambrensis* in vita ap. VVhartonum Angl. S. tom. 2. p. 420.

Eodem anno S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus ob inuictum æquitatis tenorem ab Heinrico Anglorum Rege martyrisatus est ** IV. Kalend. Ian. & multis miraculorum signis illustrissime claruit. Quorum de numero primum referre vtile duximus, vt huius nouitate alia pensentur. Cœcus etenim quidam eadem die qua sanctus Episcopus occidendus erat, ex voto & salutis desiderio ad Ecclesiam beati Nicolai carpebat iter: cui quædam effigies in specie viri occurrens, quo tenderet quæsiuit. Qui cum se ad beatum Nicolaum pro desiderio visus iturum responderet, ait: *Magis nunc ad nouum Christi martyrem proficisci oportet, vt per eius merita visum recipias.* Itaque eadem die hora circa vesperam, qua beatus martyr in Ecclesia coram altari a satellitibus Regis occidebatur, templum ingressus: petiit ergo vt ad corpus beati viri duceretur. Quo ductus dum pretioso sanguine eius oculos sibi liniuisset, statim visum recepit. Innumeris vsque hodie talibus per Angliam fulget miraculis.

Matth. Paris. Rad. de Diceto 1165, *Arn. Lubec.* 2. c. 10, *Io. Brompton.* p. 1059, *Geruasius Chron. Saxo* 1072, *Chron. Montis Sereni* p. 39, *Hist. Landgr. Thur.* c. 22.

Per idem tempus Heinricus Dux Saxonum filiam Regis Angliæ *** duxit vxorem, repudiata priore ob famam consanguinitatis. Filiam vero eius, quam ex ipsa genuerat, & quæ prius copulata fuerat Friderico Duci, qui in Italia obierat, duxit filius Regis Danorum.

Chron. Alb. Stad. 1168, *Rog. Houedenus* 1164, *Rob. de Monte. Herm. de Lerbecke* 1169, *Gob. Persona* c. 1. *Mart. Crusius* Ann. Sueu. p. 5. lib. 7. c. 2. *Engelhusius* Chron. p. 69. 70.

Ipso anno plures procerum obierunt, scilicet Ludeuuicus, Lantgrauius, Hugo Comes de Musal, **** Theodericus Comes de Cliua, Hermannus Comes de Zaffinberg.

Eodem anno apud Xanctum ferebatur mulier infantem peperisse cum duobus capitibus, & tribus brachiis, & tribus pedibus.

Item

* MStum addit: *vnde ex mandato Archiepiscopi igni iniectus & combustus est.*
** *vide c. qua fronte 25. extr. De appellat. & c. 3. de instit. & c. sicut. 6. de homicid. volunt.*
*** *Richardi Mechtilden.*
**** *f. Comes Mosella.*

Item eodem anno quibusdam visa est forma serpentis in cælo, quæ paulatim crescens ad extremum in duos rotundos circulos mutata est.

Item apud Regiomagum cuidam militi gladius ex aere pendere visus est.

Anno Domini MCLXXIII.

Imperator Pascha Domini apud Wormaciam agit, vbi & celebris conuentus Principum fuit.

Ipso anno Heinricus Dux Saxonum Ierosolymam cum D. fere militibus tetendit, felici prorsus vsus & honesta per terram profectione & reditu. Nam in eundo nullas Turcorum passus est insidias, & a Rege Constantinopolitano honorifice susceptus & magnifice dimissus est. In reditu vero quidam Rex paganus eum honorifice suscipiens plura & magnifica dona obtulit, omnesque captiuos Christianos, qui sub regno eius exulabant, interuentu Ducis absoluit. *Arn. Lubec. l. c. 2, Chron. Auguſt. 1172, Rob. de Monte 1173, Gob. Perſona c. 1. Chron. Riddagshuſanum ap. Meib. t. 3. p. 346, Chron. Stedernburgenſe ap. Meibom. t. 1. p. 455.*

Eodem anno Imperator cum maximo exercitu Bauarorum, Sueuorum, Francorum, Saxonum, in Poloniam proficiscitur, pro restituendo nepote suo in Ducatum. Tanta autem fuit multitudo exercitus, vt multi testentur, nullum vnquam Imperatorem tam honesta expeditione Poloniam intrasse. Primo itaque ingressu eius Polonienses exterriti quam citissime ad gratiam eius redierunt, ita quod octo millia marcarum Imperatori de suis contulerunt, & imperio eius & omni voluntati sese deuote subdiderunt. Inde Imperator rediens Saxoniam ingreditur, cui omnes Principes eiusdem prouinciæ deuote occurrerunt, præter filios Alberti Marchionis: qui ideo se ei opposuerunt, quod hæreditatem Comitis Bernardi & Domini Martini Aluerstadensis Episcopi requirebat. Contra hos itaque Imperator bellum mouere nisus, interuentu quorundam Principum hoc distulit, qui eos ad gratiam eius reducere promiserunt.

Illis diebus legati Regis Babyloniæ ad Imperatorem venerunt, rara & preciosa munera deferentes. Legatio talis erat, quod idem Rex peteret, vt filio suo filia Imperatoris matrimonio iungeretur, ea conditione, vt ipse Rex cum filio & omni regno suo Christianitatem susciperent, & omnes captiuos Christianos relaxaret. Imperator vero eosdem legatos honorifice secum per dimidium fere annum detinuit, & singulas ciuitates & ritus diligenter notare & inspicere concessit. *Gob. Perſonæ æt. 6. c. 60.*

p. 245. Ipso anno in Calend. Decembr. tussis intolerabilis & inaudita omne Teutonicum regnum & præcipue Galliam comatam peruasit, senes cum iunioribus & infantibus debilitauit, plures morti addixit. Monasterienſis Episcopus Ludeuuicus eadem peste occubuit, cui Imperator Hermannum fratrem Comitis de Kazinelinboge substituit.

Anno Domini MCLXXIV.

Imperator Natalem Domini in Saxonia apud Aldinburg celebrat. In Paschà vero Aquisgrani curiam celebrem habuit: deinde venit Nouiomagum, & per aliquot dies ibi moratus, expeditionem ante biennium indictam cunctos iurare fecit. Pentecoste vero apud castrum quod Cocme dicitur egit. Circa festum Primi & Feliciani cis alpes apud Wiuelinburch colloquium habuit, vbi legati Transalpinorum Principum eum adierunt, promittentes obsequium & conductum trans alpes.

Post hoc in Natiuitate S. Iohannis Baptistæ Ratisponam venit, ibi nuncii Regis Græcorum eum iterum adierunt pro coniunctione filiæ eius filio Imperatoris. Imperator legatos Regis Babyloniæ cum magno honore & multis donis remittit. *Arn. Lubec. l. c. 10.*

Ipso anno Ludeuuicus Rex Franciæ & filius Regis Angliæ, & Comes Flandrensis, Heinricum seniorem Regem Angliæ petierunt bello. Sed Rex Anglorum, primo pœnitentiam agens de occisione S. martyris Thomæ, victoriam adeptus est plurimis de Flandria captis vel fugatis. *Rob. de Monte 1174, Matth. Paris. 1172. 1173.*

Totum æstiuum tempus in pluuias hyemales conuersum est, vnde segetes & vineæ sunt corruptæ.

Eodem anno apud Anturnacum quidam fodientes corpus Valentiniani Impe- *Gob. Perſonæ æt. 6. c. 60.*

ratoris inuenerunt, ſicut in ſubſcriptione denarii, qui vna ſecum repertus eſt, continebatur. Ad caput quoque eius corona, ad pedes vero vrna, ad latus autem gladius rubigine pereſus, aureum habens capulum & lapidem victoriæ, eſt inuentus: qui gladius eſt Imperatori ad inſpiciendum delatus.

Igitur Imperator validiſſimo adunato exercitu Italiam iterum ingreditur: cumque ad alpium Apenninarum aditum veniſſet, legati Regis Hieroſolymorum ei occurrerunt, dona plurima & poma aurea muſco impleta afferentes, & literas eiusdem Regis, in quibus gratias Imperatori retulit, dicens ſe iamdudum de regno expulſum, ſi non terrore Imperatoris Reges paganorum reſtringerentur. Tranſcenſis alpibus quasdam ciuitates in deditionem accepit; Alexandriam nouam, quæ ex nomine Alexandri Papæ vocabulum ſumpſit, obſidione cinxit.

Inundatio Rheni & fluuiorum inſolita & diutina. Epiſcopus Cameracenſis a vulgaribus occiditur.

Anno Domini MCLXXV.

Otto de S. Blaſio c. 22, *Chron. Saxo* 1174, *Rob. de Monte* 1176, *Conr. Vrſp.* 1175, *Gob. Perſona* c. 1.

Imperator Natalem Domini in caſtris circa Alexandriam celebrat. Hanc ſiquidem vrbem mirum in modum absque murorum ambitu, foſſatum magnæ altitudinis muniebat: quam multitudo latrunculorum, raptorum, ſeruorum Dominos fugientium, additis Longobardorum viribus incolebat: quam Cæſar rogatu Comitis de Monteferreo facile capturum ſe ſperans obſederat, ſed diutius quam optauerat ibi retinendus.

Magna conſtantia ibi ex vtraque parte militaris res feruebat: interdum ex his & illis quidam capti, nonnulli occiſi & ſuſpenſi ſunt. Imperator vero quiddam laude dignum geſſit. Tres enim ex captis ante faciem eius cum eſſent ducti, mox oculos eorum erui præcepit. Duobus primum cæcatis, tertium iuniorem aliis, cur contra Imperium rebellis exiſteret, inquiſiuit. At ille, Non (inquit) contra te o Cæſar vel imperium tuum geſſi: ſed habens Dominum in ciuitate eius iuſſis parui, & ei fideliter ſeruiui: qui ſi tecum contra ciues ſuos pugnare voluerit, æqua vice ei fideliter ſeruiam: & ſi oculos erui mihi præceperis, iterum vt potero Domino meo ſeruiam. Quibus verbis illectus Imperator luminibus ei permiſſis, alios cæcatos in vrbem ab eo reduci præcepit.

Igitur ante Paſchalem ſolemnitatem coniuratio grandis per omnem Longobar- p. 245.
diam contra Imperatorem & ſuos facta eſt. Coadunatis itaque viribus Mediolanenſes, Veronenſes, Nouarienſes, Brixienſes, aliarumque Italiæ vrbium populi incredibilem conduxere exercitum, edicto bello publico Imperatori in campis Alexandriæ. Quo cognito Imperator in ipſa Paſchali ſolemnitate primo diluculo ab obſidione Alexandriæ recedens, cum omnibus copiis eis obuiam cum ingenti animoſitate proceſſit, & intra vnius ſagittæ iactum iuxta tentoria hoſtium caſtra poſuit. Terruit hoc Longobardos, quibus ſemper ſuſpecta erat virtus Teutonicorum. Nec mora, quarta feria Paſchæ ſignifer illorum admonitus a filio, qui in parte Cæſaris militabat, colloquium expetens Colonienſis & quorundam Principum, huius conſilio & perſuaſu ſuo effecit, quod omnes Longobardi magis pacem ad veniam quam bellum cuperent cum Imperatore inire. Itaque omnis illa terribilis acies ad caſtra Cæſaris proſtrata, pacem & miſericordiam poſtulabat, nudos in ceruicibus gladios portantes. Certatim quoque ad Imperatorem currentes vexilla cunctarum vrbium ipſi reſignauerunt, alii vero pallium, alii pedes, nonnulli tentorium Imperatoris exoſculabantur, fidem Sacramento firmantes. Interuentu quoque eorum Alexandrinis vsque ad terminum Maii Menſis pacem indulſit. * Quibus geſtis partem militum repatriare

Otto de S. Blaſio c. 23, *Georg. Merula* Antiqu. Vicecom. lib. 3, *Triſtanus Calchus* Hiſt. Mediol. lib. 7. ad a. 1175.

---

* Extat Friderici I. Conſtitutio de pace tenenda & conſeruanda apud Radeuicum *lib. II. c. VII.* Hanc etiam Güntherus Ligurino verſibus eleganter expreſſit. Expreſſa iſta *II. Feud. LIII.* Alia Conſtitutio, quam ſub initium Regiminis publicaſſe videtur, reperitur *II. Feud. XXVII.* Subiicitur etiam Libris Feudorum Pax Conſtantiæ, inter Fridericum Imp. & filium eius Henricum, & quosdam nobiles Alemanniæ ex vna parte, atque ciuitates Lombardiæ Mar-

patriare permisit, opulentioribus secum retentis. Nec multo post Longobardi pœnitentes Imperatori denunciauerunt, se omnino Sacramentum fidei violaturos, nisi Alexandrinos in conditione illius pacis consortes haberet. Sed Imperatore id recusante iterum more suo Longobardi fœdus periurio soluunt. Qua necessitate Cæsar impulsus per omne Teutonicum regnum directis nunciis nouum exercitum adunari præcepit.

Anno Domini MCLXXVI.

Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, cui Imperator id negocii iniunxerat, collecto nouo exercitu cum quibusdam Teutonicis Principibus menſe Maio Italiam intrauit, & veniens Cumis ibi ſubſtitit, vt ibidem coadunaretur exercitus omnis. Cuius aduentu cognito Imperator, qui eo tempore Papiæ morabatur, cum paucis Cumis venit, ipſumque Epiſcopum & qui ſimul venerunt, gratisſime ſuſcepit. Interea Mediolanenſes, & Veronenſes, cæterique Longobardi collecto immenſo exercitu Cumis appropinquabant, vt nouum exercitum tamque ex itinere feſſum bello appeterent & opprimerent. Quod dum Imperatori per exploratores certius innotuiſſet, & a quibusdam ſuaderetur, vt tantæ multitudini ad tempus cederet & bello abſtineret, indignum iudicans Imperatoriæ maieſtati hoſtibus terga dare, aſſumptis hiis qui de ciuitate erant, & hiis qui cum Archiepiſcopo venerant, hoſtibus viriliter occurrit. At Longobardi aut vincere aut mori parati grandi foſſa ſuum exercitum circumdederunt, vt nemo cum bello vrgeretur, effugere poſſet. Pugnatum eſt igitur ab hora diei tertia vsque ad nonam: Victoria tamen Longobardis ceſſit. Plures ex vtraque parte occiſi, nonnulli nobilium ex Cæſarianis capti: Somarii quoque caſtra direpta ſunt.

Otto de S. Blaſio c. 23, *Arn. Lubec.* 2. c. 15, *Chron. Saxo* 1176, *Chron. Montis Sereni* p. 42, *Gob. Perſona* c. 1. *Georg Merula* ant. Vicecom. *Triſtanus Calchus* 1177.

Hoc etiam anno habita ſunt pleraque concilia in Italia cum Imperatore & amicis eius pro diutino ſchiſmate ſanctæ Eccleſiæ, & admonitus per Dei miſericordiam Dominus Imperator iuſtitiæ cedere, & totius orbis vnitatem non deſerere. Sed tam repente ea res nequiuit finem habere.

Chron. Saxo 1176, *Rob. de Monte* 1177.

Anno Domini MCLXXVII.

Indictione x. Paſchali die, VIII. Cal. Maii, occurrente anno Friderici Romanorum Auguſti XXV. in vigilia beati Iacobi Apoſtoli, apud Venetiam informata eſt & confirmata pax & vnitas ſanctæ matris Eccleſiæ, & Dominus Alexander Papa Catholicus & Romanæ Eccleſiæ pontifex ſummus eſt receptus, præſente & collaudante Imperatore, & de toto orbe Epiſcopis, Abbatibus & prælatis Eccleſiarum, cum iam ſchiſma XVII. annis continuis perduraſſet.

Otto de S. Blaſio c. 23. 24, *Rob. de Monte Alb. Stad. Conr. Vrſp. Matth Paris. Chron. Saxo. Chron. Montis Sereni* 1177, *Albericus* 1179, *Arn. Lubec.* 2. c. 16. 17, *Guil. Neubrig.* 3. c. 2, *Roger. Houedenus p. poſt.* p. 569. 570, *Albericus* 1179, *Gervaſius Tilber.* Ot. Imper. c. 19, *Gob. Perſona* c. 1. *Fortun. Vlmi* de occulto aduentu Venetias Alexandri III. *Lehmann* 5. c. 56. *Baronius* tom. 12. ad a. 1177, *Nauclerus* vol. 2. gen. 40. p. 856, *Georg. Merula Triſtanus Calchus* 1177.

Victoria celebris Chriſtianorum de paganis & Saracenis in finibus Iheruſalem per virtutem S. Crucis, ſicut a fidelibus peregrinis eſt relatum.

Guil. Tyrius lib. 21. c. 23.

p. 217. Rex Angliæ Heinricus terram Scotorum armata manu ingreſſus, Regem eorum & eiusdem gentis homines ad deditionem coegit.

Matth. Paris. 1174. 1175, *Rob. de Monte* 1176.

Anno Domini MCLXXVIII.

Imperator natalem Domini Papiæ celebrat.

Eclipſis Lunæ perſpicua, quæ cum XIV. eſſet, per vnius horæ ſpacium dimidio orbe obſcurato altero fulgida remanſit.

Godefridus Epiſcopus Traiectenſis obiit: cui Baldevvinus frater Comitis de Hollant ſubſtitutus eſt.

VVib. Heda Hiſt. Traiect. p. 171.

Imperator de Italia rediit, & curiam in Aſſumtione S. Mariæ apud Biſuntium in Burgundia habuit.

Otto de S. Blaſio c. 24.

Diſſenſio inter Epiſcopum Colonienſem & Ducem Saxoniæ. Siquidem Epiſcopus Colonienſis aggregata præclariſsima militia, terram Ducis trans fluuium Wi-

Arn. Lubec. 2. c. 24, *Conr. Vrſp.* 1175,

chiæ & Romandiolæ ex altera parte compoſita. Vid. etiam Datt. *de Pace Publica lib.* II. *c.* III. *n.* 56.

Chron Saxo 1178, *Chron. Stedernb.* 1178.

saram potenter ingressus, quædam castella eius cepit, nullo sibi resistente ex parte Ducis.

1179, *Cat. Episc. Colon.* ap. Meib, tom. 2. p. 8.

Anno Domini MCLXXIX.

Arn. Lubec. 2. c. 24.

Imperator Natalem Domini apud Wirzeburg celebrat, curiam vero in oct. Epiphaniæ Wormatiæ habuit pro prædicta dissensione Colonienſis Episcopi & Ducis & Principum Orientalium Saxonum, qui omnes iustitiam de duce a Cæsare implorabant, cum ille tamen absens esset.

Christianus Mogontinus Episcopus capitur a Maruio * Ferrei montis.

Rob. de Monte 1180.

Chron. Bigaug 1179, *Arn. Lubec.* 2. c. 24.

Curia apud Magdeburg satis celebris, vbi querimonia omnium pene Principum habita est de Duce Saxonum, ** qui iam per annum ad audientiam vocatus venire, aut noluit, aut timuit, ibique fraus eius & perfidia primum Imperatori detecta est. Nec multo post expeditio in Saxoniam ab Imperatore & Principibus indicitur, Episcopus Colonienſis collecto forti milite terram Ducis iterum potenter ingressus, nullo sibi resistente, sine congressione pugnæ pacifice rediit.

Æstas tempestuosa extitit, ita quod mense Iunio lapides grandinis insolitæ quantitatis ceciderunt.

VVilb. Heda hist. Traiect. p. 171.

Episcopus Traiectenſis & Comes Hollandiæ contra Fresones arma mouerunt: sed sine honore victoriæ redierunt.

Calend. Augusti terræ motus fuit, & eadem die circa horam sextam stella iuxta Solem visa est.

Eodem mense Eclipsis Lunæ in plenilunio a media nocte vsque ad mane extitit.

Albericus 1179, *Rigord. G.*

Ludouicus Rex Franciæ obiit, cui Philippus filius eius succedit.

Philippi Augusti p. 161.

Anno Domini MCLXXX.

Otto de S. Blasio c. 24, *Arn. Lubec.* 2. c. 24. 25, *Alb. Stad. Roger Houedenus. Chr. August. Bigaug.* 1180, *Albericus* 1193, *Gob.*

Imperator natalem Domini apud Herbipolin celebrat. In media Quadrageſima curiam apud Geylinhusen habuit. Ibi sententia ipsius Cæsaris & iudicio cunctorum Principum Dux Saxoniæ ducatu suo priuatur, & assensu cunctorum Episcopus Colonienſis in sua dioceſi & per omnem Westfaliam & Angriam eidem ducatui præficitur. Reliqua autem pars per omnem Saxoniam Comiti Bernardo de Hanahalt obuenit.

Personæ at. 6. c. 60, *Theod. Engelhusius* p. 235, *Chron. M. Sereni* p. 44. *Mutius* lib. 18. p. 155.

Nuncii Regis Franciæ Imperatorem Sinzege *** adeunt, cum literis eiusdem Regis, in quibus se deuote excusauit nunquam sibi animo fuisse, vt causa Ducis Saxoniæ Imperatori rebellaret. Idipsum nuncii Comitis Flandrenſis de Domino suo credi petebant. Vtrorumque nuncios Imperator cum honore & pace remisit.

Arn. Lubec. 2. c. 30, *Hist. Laudiss. Tour.* c. 24.

Pugna inter Ducem Saxoniæ & Lantgrauium, nouumque Ducem Bernardum committitur: ibique Lantgrauius capitur cum pluribus, & custodiæ mancipatur.

Dux Poloniorum aduersus nepotem suum auxilium Imperatoris Impetrans, decem millia marcarum Cæsari promittit.

Nuncius Soltani Regis Persarum illic aderat, sed cuius rei gratia venerit, latet.

Colonienſes circa muros elaborant fossatum.

Anno Domini MCLXXXI.

Imperator natalem Domini Wirzeburch celebrat.

Arn. Lubec. 3. c. 8.

Emanuel Rex Græciæ obiit. Ferunt huius germanum Andronicum nomine Turcis sociatum in paganismum lapsum, sed hortatu fratris ad Christianitatem rediisse, & per obitum præfati Regis regnum inuasisse, filium eius peremisse, vxorem eiusdem filii fratris sui filiam, scilicet Regis Franciæ sibi copulasse. Imperio itaque per fraudem adepto quosque nobiles, qui erant de semine regio, comprehendens, pluri-

p. 248.

* *Marchione Montisferrati.*

** *Henrico Leone.*

*** *Sinzich ad Rhenum situm.*

plurimos occidit, quosdam membris mutilauit, & sic multa mala in regno operando per aliquot annos crudeliter & tyrannice imperauit. Quadam die necromanticos & astrologos, quorum consilio semper vtebatur, ad se accersens consuluit eosdem, volens per eos edisсere, quanto tempore regnare, vel quali fine deberet decedere. Qui per inuocationem Dæmonum edocti, tertia die reuersi sunt ad eum, dicentes: sic & sic illa die morieris, & a quodam Sach interficieris. Ex quorum mox verbis perterritus, quosdam fideles sibi inuitans, sciscitatur si aliquis in ciuitate de semine regio superstes nomine Sach moraretur. Illi autem causam diligentius inuestigantes neminem nomine Sach, sed quendam Tyrsac virum probum & fortem in ciuitate regia habitare fatentur. Quod ille audiens præcone accito eundem sibi præsentari præcepit. Qui mox ad eundem veniens, mandata Regis edicit. Ille autem nequitiam Tyranni intelligens, occulte in conclaui armis induitur, & sic equo ascenso cum eodem ad palatium ire festinat. Quem cum sæpius ad accelerandum iter virga, quam manu gestabat, subsannando compelleret, iratus ille euaginato gladio caput illi amputauit, & sic per totam ciuitatem discurrens extento gladio ad omnes vociferabatur, ita dicens: Venite omnes, ego occidi Diabolum. Accurrens autem vniuersus populus tam nobilium quam ignobilium, & putantes eum Tyrannum occidisse, cum eodem ad Ecclesiam S. Sophiæ processerunt, & statim totum senatum conuocantes coram Patriarcha & omni clero Imperatorem eundem pronunciauerunt. Audiens autem Tyrannus quæ facta erant, occulte de palatio exiens, galeidam intrauit, & sic per mare, quod dicitur Brachium S. Georgii, super quo palatium situm erat, fugere cœpit. Veniens autem nouus Imperator cum omni populo ad palatium, & eum fugisse comperiens continuo alias galeidas ad capiendum illum misit. Quem statim comprehendentes coram eo statuerunt. Qui conuocans omnes nobiles, quos ille mutilauerat, præcepit vt propriis manibus crines capitis eius & barbæ extraherent, & sic ad caudas equorum indomitorum eum ligari, & per totam ciuitatem trahi, paruis eum prosequentibus, & lapides & lutum super eum iacientibus. Sic Andronico extincto, & Tyrach sublimato, secundum innatam Græcis malitiam Fridericum postmodum Imperatorem cum peregrinis Græciam transeuntem in multis offendunt.

Christianus Moguntinus Episcopus dato non modico argento captiuitate soluitur. *Rob. de Monte Chron. Auguſt. 1182.*

Expeditio Imperatoris in Saxoniam. Castella Ducis plurima deditionem Imperii faciunt: omnisque Saxonia a Duce deficiens, Imperatoris gratiam adire festinat. Quid plura? Ille quondam famosissimus & potentissimus in Romano imperio Dux Heinricus Dei voluntate humiliatus & deiectus tandem ad deditionem venit, sententia cunctorum Principum nomine & officio Principis priuatur, quicquid ab Imperio & Episcopis habuit, ei aufertur, finibus Imperii tribus annis cedere cogitur. * *Arn. Lubec. l. c. 31.*

Anno Domini MCLXXXII.

Imperator natale Domini Merseburch celebrat.

Dux Saxoniæ exilium subiens in Angliam tendit, ibique triennio, vt Imperator & Principes decreuerunt, demoratur. *Arn. Lubec. l. c. 36.*

Anno Domini MCLXXXIII.

Corpus beatissimi confessoris Christi Annonis ** de tumulo eleuatum est, per Iohannem Cardinalem S. Romanæ Ecclesiæ, & Petrum Lunensem Episcopum; cum iam centum & octo annis in sepulcro quieuisset, & Deo gloriam suam propalante innumeris claruit miraculis. p. 248. p. 249.

Christianus Moguntinus Episcopus in Italia moritur, cum iam ibi iussu Imperatoris per xi. fere annos armata manu Longobardos, Tuscanos, Græcos edomuisset. Cui *Chron. Auſtr. 1183, Bruſchius Cat. archiep. Mog. n. 48 49.*

---

* MStum addit: *Alexander Papa obiit, cui Lucius Ostiensis Episcopus succedit.*

** *Episcopi Colonienſis, qui mortuus circa an. 1075. Extat de eodem Poëta Teutonici Rhytmus a Martino Opitio editus.*

Cui Conradus quondam Mogontienſis Epiſcopus, ſed ab Imperatore eiectus, gratiam Imperatoris adeptus, ab eo epiſcopatum recepit.

Anno Domini MCLXXXIV.

Otto de S. Blaſio c. 26, *Arn. Lubec.* 3. c. 9 *Dodechinus Alb. Stad Addit. Lamb. Chron. M. Sereni. Chron. Auguſt.* 1184, *Lehmann* 5. c. 66. *Krantzius* Saxonia 6. c. 46.

Imperator curiam adeo celebrem & famoſam omni Romano orbi habuit in ciuitate Mogontienſi, vt nulla comparatione anteceſſorum eius curiæ huic comparari poſſint. Non ſolum enim ex Romano Imperio, verum & multis aliis regnis honorati illic adunati fuerant, liberaliſſime eis Imperatore per triduum copiam impartiente. Cauſa tantæ frequentiæ fuit, quod filius Imperatoris Rex Heinricus enſe militiæ accingendus erat.

Res autem ibi accidit tam memorabilis, quam lugubris. Nam tentoriis per campeſtria fixis, propter nimiam frequentiam, quæ in ciuitate collecta erat, capella Imperatoria ex lignis conſtructa in campo erecta fuerat. Quæ diuino iudicio & infauſto omine corruens plures qui in ea erant, oppreſſit. Simile huic præcedente anno apud Erpeffort contigit: vbi reſidentibus in ſolario cuiusdam domus nobiliſſimis viris, ex vehementi turbine ſolarium ruit, & ex eis quinque numero (quod dictu pudori eſt) in cloacam ceciderunt, ſuffocatique ſunt, præter Lantgrauium, qui vix emerſit.

Chron. M. Sereni. VVolter Chron. Brem. Alb. Stad. 1183, *Addit. Lamb. Siffr. Presb.* 1184, *Compil. Chron.* 1190, *Hiſt. Landgr. Thur.* c. 27.

Arn. Lubec. 3. c. 10, *Brobber.* Ann. Treuir. tom. 2. lib. 14. p. 78.

Arnoldus Treuirorum Epiſcopus obiit, cui per ſchiſma eligentium duo ſubrogati ſunt, Rudolfus ſcilicet præpoſitus Eccleſiæ, & Volmarus maior decanus. Sed Imperator Rudolpho fauens regimen & iura Epiſcopii tradidit. Volmarus vero pecunia præditus in Italiam tendit, & gratiam Apoſtolici & Cardinalium ſibi conciliat. Alter Imperatoris, alter Papæ ſolatio fouebatur.

Imperator poſt peractam glorioſiſſime curiam, Italiam petit circa Auguſtum; & Mediolani, & interdum Papiæ moratur. Papa vero Lucius, qui ad colloquium Imperatoris venerat, Placentiæ hyemare diſponit.

Anno Domini MCLXXXV.

Arn. Lubec. 3. c. 10.

Imperator natale Domini Papiæ celebrat, celebrique nuncii inter ipſum & Papam erant, antequam ad colloquium venirent. Filius Imperatoris inſolenter agere, & res alienas diripere cœpit: vnde crebra querimonia ad patrem, & demum ad Apoſtolicum delata eſt. Vnde cum Imperator vellet, vt imperiali benedictione ſublimaretur; fertur Papa reſpondiſſe ex conſilio quorundam Principum & Cardinalium, Non eſſe conueniens duos Imperatores præeſſe Romano imperio. Deinde Imperator regno Græcorum infeſtus, filiam Rutgeri Regis Siciliæ filio ſuo copulare procurat.

Arn. Lubec. 3. c. 16, *Alb Stad.* 1164, *M. Chron. Belg.* p. 201.

In menſe Octobri inſolitus turbinis ventus adeo vehemens fuit, ut tecta lapidea arboresque grandes deiiceret, & domos plures euerteret.

Arn. Lubec. 3. c. 12.

Dux Saxoniæ peractis exulationis ſuæ annis de Anglia rediit, proprio tantum contentus patrimonio.

Imperator Cremam Longobardiæ ciuitatem olim a ſe conuerſam ſtudioſe reædificat, quæ reſtaurata ei rebellat.

Imperatrix obiit.

Anno Domini MCLXXXVI.

Otto de S. Blaſio c. 28, *Arn. Lubec.* 3. c. 14, *Langius Chron.* Cit. p. 790, *Albericus* 1187, *Alb. Stad.* 1184, *Gotfr. Viterb.* p. 17. p. 605.

Imperator natale Domini Mediolani celebrat. In octaua vero Epiphaniæ nuptias filii ſui opulentiſſime cum magna pene cunctorum procerum frequentia apud Ticinum agit. *

Albericus 1186.

Rex Siciliæ Græco bellum inferre parans cunctas naues, per quas peregrini Ieroſolymam ituri erant, vi occupauit, ſicque cum damno & luctu nimio ſinguli repatriauerunt.

Papa

* MStum addit: *Lucius Papa obiit: cui Vrbanus Mediolanenſis ſuccedit.*

Papa Volmarum contra voluntatem Imperatoris * in Episcopum Treuirorum consecrauit. Et hoc quoddam discordiarum initium inter Apostolicum & Imperatorem fuit. ** *Arn. Lubec. 3. c. 16.*

p.250. Treueris in die Pentecostes, qui obuenit Calend. Iulii, quando festum S. Simeonis colitur, quidam clibanum panibus coquentes impleuerunt: qui omnes in sanguinem versi sunt.

Anno Domini MCLXXXVII.

Imperator Pascha Ratisponæ, Pentecoste Aldenburg celebrat.

Igitur prædictus Volmarus in regno Regis Franciæ se continens, apud Remis suffraganeis, Episcopis, seu prioribus Treuirensis Ecclesiæ Synodum indicit. Imperator hoc audito, ne irent, interdicit. Episcopus Metensis Bertramus, quod eundem Volmarum hospitio susceperit, & quod Synodum eius dictus est adiisse, per Wernerum de Bolant nuncium Imperatoris eiicitur de episcopatu, bona eius confiscantur; ipse Coloniæ apud sanctum Gereonem, vbi etiam Canonicus ante fuit, priuatus vixit. Episcopus Virdunensis ob eandem vverram episcopatum sponte resignauit. Episcopus Tollensis, & Priores Treuerenses, eadem occasione per Volkmarum excommunicantur, quam excommunicationem Papa confirmat. *Arn. Lubec. 3. c. 16, Albericus 1187.*

Dominus Papa Colonienſi Archiepiscopo Philippo ius in appellatione, & vicem suam tam in episcopatu, quam supra omnes suffraganeos sedis Colonienſis indulget, & scripto confirmat. *Arn. Lubec. 3. c 17.*

Richardus filius Heinrici Regis Angliæ, mari transmisso terram Regis Francorum Philippi cum copiis suis inuadit. Vnde idem Rex Francorum opem Friderici Romanorum Augusti adsciscit: pro cuius metu Anglicus treugis datis ab inceptu desistit. *Rigordus p. 184, Albericus 1189.*

In Colonienſi episcopatu pauor ingens exoritur. Nam de Imperatore rumor celebrauit, quod exercitum per terram Colonienſium in auxilium Franci Regis ducere, re autem vera Coloniam in obsidione vallare intenderet: pontem etiam trans Mosellam latissimam de nauibus & trabibus transituris fieri iusserat. Pro quo moti Colonienses fossatum ciuitatis instaurant, & in ædificiis nouarum portarum insudant. Archiepiscopus castella custodiis & victualibus, oppida muris & fossis munit. Non enim in gratia Imperatoris admodum fuit, eo quod Papæ, qui Imperatori infestus erat, magis videretur fauere: & pro hac suspicione Imperatoriæ offensæ, fides de facili præstita fuit huic machinationi. Attamen constat, quod Imperator contra Colonienses tunc temporis nihil prauum moliebatur; & ideo dum ad eum delatio cucurrisset, de tumultuatione & apparatu ipsorum, grauiter tulit. *Otto de S. Blasio c. 31, M. Chron. Belg. p. 192.*

In Assumptione S. Mariæ curiam habuit Wormatiæ, vbi coram Principibus querimoniam fecit de Archiepiscopo & Colonienſibus, quod transitum ei per terram suam & Imperii vetare, & verbum tam probrosum per orbem Romanum de eo disseminare non timuissent. Itaque a festo S. Iacobi Rhenum claudi iussit Colonienſibus, ne frumenta vel vina solito ad eos descenderent. *Chron. Saxo. Chron. M. Sereni 1186.*

Tunc etiam inter Baldevvinum Traiectenſem Episcopum & Ottonem Comitem de Gellre bellum graue committitur pro terra Velevve, cædes & incendia grassantur: quod voluntate Imperatoris agitari ferebatur, quo minus auxilii partes illæ ferrent Colonienſibus, & ne naues in superiora ire potuissent. *M. Chron. Belg. p. 194. Io. a Leidis Chron. Belg. 18. c. 13, Heda Chron. Traiect. p. 177.*

* Contra Decretum hoc erat Nicolai I. Papæ ad Lotharium Imp. c. 4. dist. 63. *porro scias, quia relatum est nobis, quod quicunque ad Episcopatum in regno tuo prouehendus est non nisi fauentem tibi permittas eligi. Idcirco Apostolica auctoritate sub diuini iudicio obtestatione iniungimus tibi, vt in Treuirensi vrbe & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostro Apostolatui fiat.*

** MStum addit: *Reinvvardus Wirceburgensis Episcopus obiit, cui Godefridus Cancellarius Imperatoris successit. Imperator de Italia redit.*

DE INVASIONE SANCTÆ TERRÆ, ET S. CRVCIS † PERDITIONE.

ANno eodem vox turturis, vox doloris & gemitus fines Christianorum vsque ad mundi vltima lamentabilis nouitate rumoris perculit; Terram sanctam Ierusalem, quam redemtioni nostræ ipsi dedicarunt pedes Domini, spurcitiis paganorum exponi, Crucem saluificam captam ab Ethnicis, stragem populi Christiani factam. Quod in hanc formam fertur accidisse: Rege Ierusalem mortuo, & filio paruo relicto, Regina filium Conradi Comitis de Monte ferreo duxit, qui posset tueri regnum quoad vsque puer adoleuisset. Vnde Comes Tripolitanus patruus pueri grauiter motus, quod ei potissimum hæc cura deberi videretur, se ad Turcos siue Saracenos contulit, eorum opem quæsiuit. Qui congregati in multitudine graui, terram Ieroſolymorum intrant, ciuitates & castella in virtute sua capiunt, habitatoribus cæsis in ore gladii, prælium etiam cum Christianis committunt, in quo (proh dolor) ipsi victores existunt: sicut literæ Papæ Vrbano directæ testantur, quas huic paginæ subiicere non putauimus otiosum ob notitiam rerum. p. 251.

Alb. Stad. Chron. M. Sereni 1186, *Otto de S. Blasio* c. 29, *Albericus* 1187, *Arn. Lubec.* 3. c. 29, *Matth. Paris*, p. 118. 120. 121, *Conr. Vrsp.* p. 312, *Guil. Tyrius* lib. 22. c. 25, 29. *Marianus Sanutus* lib. 3. p. 6. c. 24, *Iac de Vitriaco Hist. Hieros.* c. 94.

Sanctissimo patri suo Vrbano Dei gratia summo & vniuersali Pontifici; Tirritus * *pauperrimæ militiæ Templi dictus præceptor, cum vniuerso pauperrimo & fere annihilato fratrum conuentu, salutem & debitam in Domino obedientiam, cum omnimoda reuerentia. Quot quantisque calamitatibus ira Dei peccatis nostris exigentibus perculsi præsentiarum opprimamur, nec literis, nec flebili voce, proh dolor, explicare valemus. Turci enim immensam gentium suarum multitudinem congregantes, Christianorum fines acriter inuadere cœperunt. Contra quos gentium nostrarum phalanges coadunantes, peccatis exigentibus intra oct. Apostolorum Petri & Pauli in eos congredi, & versus Tiberiadem, quam violenter castro suo relicto ceperant, iter arripere præsumpsimus. Cumque in scopulis pessimis nos induxissent, ita nos acriter expugnauerunt, vt sancta Cruce & Rege nostro capto, & omni nostra multitudine interfecta, vix Comes Tripolitanus, & Dominus Reinoldus Sydonius, & Dominus Balianus, de miserabili illo campo euadere potuerint. Deinde in nostrorum Christianorum sanguinem sunt debacchati, & versus ciuitatem Accaron cum omni sua multitudine venire non distulerunt: quam violenter capientes totam fere terram Ierusalem inuaserunt, Ascolo, Tyro, & etiam Beryto, nobis & Christianitati solum relictis. Istas etiam ciuitates omnibus fere habitatoribus in prælio interfectis, nisi diuinum & vestrum adsit auxilium, nullo modo retinere poterimus. Ciuitatem etiam Tyrum impræsentiarum acriter impugnantes, die ac nocte violenter impugnare non cessant, & tanta est eorum copia quod tantam terræ faciem a Tyro vsque Ierusalem & vsque Gazam, velut formicæ frequentes cooperuerunt. Nobis igitur & Christianitati Orientis ad præsens omnino fere perditæ quantocyus succurrere dignemini, vt per Deum & vestræ paternitatis auxilium istas reſiduas ciuitates vestro fulti adminiculo defendere possimus.*

Similia demandata sunt illustri Domino Friderico Romanorum Imperatori. Ex occasione tam luctuosæ legationis & facti memorati, Papa Heinricum Albanensem Episcopum Cardinalem misit ad partes Galliarum, & in omnem transalpinam prouinciam, vna cum legato Ieroſolymitano, inuitare & exhortari omnem virum strenuum & electum ad subeundam peregrinationem pro amore Christi & ligni Dominici liberatione. Innumera ergo nobilium & vulgarium turba Crucem sibi affigunt.

Arn. Lubec. 3. c. 27, *Chron. M. Sereni* 1188, *Matth. Paris.* p. 121. *Otto de S. Blasio* c. 30, *Gob. Persona* æt. 6. c. 60, *Chron. Saxo* 1187, *M. Chron. Belg* p. 181.

Globi scintillarum magno agmine, & longo tractu se sequentes prope terram, visi sunt tempore messis: quos quidam interpretati sunt portendere expeditionem in Ierusalem. Eclipsis solis circa festum ab hora sexta vsque ad octauam. **

Ante hyemem filius Imperatoris rebus in Italia compositis cisalpinat.

Anno

---

* MStum legit: *Tirricus.*

** MStum addit: *Vrbanus Papa obiit, cui Gregorius VIII. qui & Albertus ipsius Cancellarius succedit. Gregorius Papa obiit, Clemens Praenestinus Episcopus succedit.*

Anno Domini MCLXXXVIII.

Imperator natale Domini agit Treueris: vbi publice toti curiæ & ſenatui conqueſtus eſt, quod in prouecta ætate cogeretur a Colonienſi clero exercitum adunare, terram imperii ſui vaſtare contra ſuam voluntatem.

Circa natalem Domini & Rex Galatiæ * terræ S. Iacobi cæditur a paganis, cum ipſe tamen victor extitiſſet.

Quidam dicebant in plenilunio tres lunas ſe inſimul vidiſſe vna nocte cum alba macula, & ſigno crucis tranſeunte per medium.

Imperator purificationem S. Mariæ apud Nurmberg agit, vbi Archiepiſcopo Colonienſi poſt plurimos dies ex ſententia præfixos, quos ille ſuperſedit, tandem peremtorium diem iudicialiter poſuerat. Quo cum idem præſul occurriſſet, inde vsque Lætare Ieruſalem ad curiam Mogontiæ cauſa induciata eſt.

Circa idem tempus filius Imperatoris Confluentiæ conuentum magnum habuit, citatis ad ſe Comitibus & nobilibus Lotharingiæ, & maxime de epiſcopatu Colonienſi. Cumque perquireret, qui cum eo ſtare vellent contra præſulem & terram Colonienſem, & ei cuncti contradicerent, iratus receſſit.

Lætare Ieruſalem curia celeberrima apud Moguntiacum celebratur a totius Teu-
p. 252. tonici regni capitaneis, tam de clero quam de ordine laicali præſente Heinrico Cardinale, quæ a ſereniſſimo Imperatore & filio eius Rege curia Ieſu Chriſti ante fuit intitulata. Ad eandem curiam Imperator interrogauit in propria perſona, Quid potiſſimum iudicaretur? an in continenti crucem ſumeret, an differret, quod poſt annum iturus erat? Cumque omnes acclamarent, ne differret, crucem ab Herbipolenſi Epiſcopo Godefrido ſuſcepit, cum ſummo tripudio & laudibus, ac præ gaudio fletu cunctorum. Ante eum filius eius Dux Sueuiæ Fridericus hanc ſuſceperat.

Otto de S. Blaſio c. 31, *Arn. Lub.* 3. c. 23, *Rog. Houedenus. Chron. Saxo. Chron. M. Sereni. Rob. de Monte. Albericus. Add. Lamb.* 1188, *Alb. Stad.* 1189, *Gob. Per. Belg.* p. 181.

ſona c. 1. *Matth Pariſ.* c. 1. *M. Chron.*

Ibi quoque Archiepiſcopus Colonienſis & Colonienſes reconciliantur Imperatori, eodem tamen præſule triplex ſacramentum præſtante pro obiectis, duo pro duabus curiis non quæſitis, ** vnum pro Iudæis, quos in contumeliam Imperatoris diffamatus erat pecunia multaſſe. Modus autem reconciliationis hic erat: Dabunt Imperatori duo millia marcarum, ducentas & ſexaginta in curiam. Vnam portarum deſtruent ad vnam teſtudinem, foſſatum reimplebunt quatuor locis ad quadringentos pedes. De quibus tamen conceſſum eſt, vt (ſi vellent) ea die ſubſequenti in priorem ſtatum repararent. Quod ſic factum eſt.

Otto de S. Blaſio c. 31, *Albericus. Chron. Saxo. Chron. M. Sereni* 1188, *M. Chron. Belg.* p. 191. 192.

Epiſcopus Traiectenſis & Comes de Gellre, & multi alii, quos diſcordes antea nemo in concordiam potuit reducere, nullo niſi Spiritu Dei mediante ibidem inter ſe reconciliantur, & plurimi læti ex eis crucem ſumunt.

M. Chron. Belg. p. 194. *Io. de Leidis Chron. Belg.* 18. c. 13.

Mogontinus mittitur ab Imperatore ad Vngarum pro Bulgaria exæquanda, & ſtratas & pro victualibus prouidendis exercitibus ſignatorum. Qui remandat ita de his ordinaſſe, quod centum equorum pabula marca emantur, ſimiliter quatuor boues præſtantes marca vna, & cætera in hunc modum.

Imperator Paſcha apud Gelinhuſen agit.

Fridericus filius Imperatoris Dux Sueuiæ filiam Belæ Vngari Regis ducit vxorem.

Vide infra ad a. 1189.

In Aſcenſione Domini Comes de Deitce Heinricus profectus eſt, quem miſit Imperator ad Saladinum Regem, vt fœderi quod mutuo nuper pepigerat, renunciaret: & quod amicus eius eſſe non poſſet, imo hoſtem, & totum Romanum imperium vel orbem contra eum moturum, niſi ſub celeritate ſanctam terram Ieruſalem deſerere, lignum Dominicum in id loci, quo id tulerat, referre, de occiſis Chriſtianis qui vtique homines ipſius eſſent, ſatisfacere feſtinaret.

* MStum legit: *Rex Galiciæ.*

** Freherus: *id eſt mora duorum terminorum non affectata ſecundum Tit. XXII. lib. II. Feud. & Leges Lombardicas alibi allegatas.*

In Aprili eruptiones fluuiorum factæ, quales ante nemo viderat. Sed & in ſiccis locis iuxta fluenta maximarum inundationum ebullitiones apparuerunt.

Æſtas ſicca & feruentiſſima fuit.

Imperator totam æſtatem circa Wiſaram exegit: caſtella & munitiones, de quibus rapinæ & telonea iniuſta fiebant, deſtruxit.

Arn. Lubec. 3. c. 28. *Krantzius Saxonia* 7. c. 1, *Hayneccius* Antiquit. Goslar. lib. 2. ad a. 1188.

Heinricus de Aldenburg, qui antea Dux fuerat, Imperatori reconciliatur, & natale ſolum ad tres annos abiurat, & in Angliam ſecedit.

Philippus Rex Franciæ, & Richardus Rex Angliæ, abruptis crucibus bella renouant, terras mutuo deuaſtant, & nulli ætati parcunt. Poſtea confœderati contra patrem eiusdem Richardi prælia inſtaurant, donec eo defuncto ad rediuiua iterum bella relaxantur.

Deſtructio cœnobii apud Grandimont per Comitem Richardum, quod repletum ferebatur Ethnicis.

Hoc Anno Archiepiſcopus Colonienſis præcauens in futurum, ad quadraginta millia marcarum, & ſeptingentas marcas ſummam argenti perduxit in coemptione vrbium & prædiorum terræ Colonienſi adiacentium circum circa.

Filius Imperatoris ante Auguſtum menſem de montanis Longobardiæ rediit, cum detrimento ſuorum, reſiſtente ſibi Wilhelmo Comite de Barba.

Interim naues fabricabantur per diuerſas regiones & ciuitates in expeditionem: e quibus quatuor de Colonia mouerunt, in quibus erant ad quindecim centum homines. Tam hi quam cæteri omnes ad tres annos victualia copioſe habebant, armis præcipuis & omni genere reſiſtendi muniti.

Imperator militem probum Godefridum de Wiſenbach cum nonnullis xeniis mittit ad Soldanum de Iconio confœderatum ſuum ab antiquo pro negotio tanti iti- p. 253. neris. Ille viſis literis & nunciis Imperatoris, plus quam dici poſſit, gauiſus eſt, dicens ſibi nunquam rem iocundiorem obueniſſe, quod Imperatorem Romanorum, quem ſemper optauerat videre, in próximo per terram ſuam tranſiturum audiret: ſe ſuaque omnia illius voluntati & imperio fore expoſita. Sed hoc eum in dolo egiſſe rei exitus comprobauit. Scripſit etiam Imperatori Græco, qui ſolito more veneni malitia repletus legatos nec bene tenuit, nec bene dimiſit. Attamen cum nunciis Soltani ſuos reſponſales remiſit ad Imperatorem: quos ille modice tractari fecit, nec eorum fictis legationibus fidem præbuit.

Anno Domini MCLXXXIX.

Imperator natale Domini Egræ agit.

* *syriæ M. Chron. Belg.* p. 197.

Cunradus de Sur * literas Imperatori miſit, rogans vt feſtinet venire, dicens paganos eius aduentu terreri, conquerens etiam de Widone, qui Rex fuerat Ieruſalem, ſed captus a ſignatis quibusdam caſtellis in ius Soltani liberatus eſt: & de Philippo Flandrenſi templario, quod hii inuidia ducti grauarent eum in multis etiam plusquam pagani. Vnde & argenti pondus, quod Rex Angliæ ad ſubſidium Chriſtianorum miſerat, diripuerunt.

Ante natale Domini Imperator ſcripſit duobus Comitibus, vt cunctis Principibus per imperium, qui ſignati erant, vt ſe expectent in eundo, iuramento paratus confirmare, ſi non crederetur, ſe vltra ad diem S. Georgii non moraturum, imo ea die apud Ratisponam venturum: & quicunque cruciati ſint, ad hoc iter expediti eo occurrant, inde ſecum migraturi contra Saladinum. Ab hoc natali Domini vsque in mediam quadrageſimam, vt arena maris atque cœli ſidera, incomputabiles ſignatorum cateruæ, euntium & equitantium, omnes ſtratas regias, & per aſcenſum Rheni loca omnia repleuerunt. De tot vero præmiſſis exercitibus ad mare minima pars tranſire potuit, quod ad nutum Imperatoris Siculus Rex inhibuerat tranſitum peregrinis, eo quod victus deforet in transmarinis, & quod manu parua nihil facere poſſent contra paganos ante aduentum Regum diuerſorum & ipſius Imperaris. Ieruſalem muris & turribus obfirmabatur ab Ethnicis. Sepulchrum Dominicum

nicum clauditur. Acra quum post necem Christianorum per aliquot tempus deserta haberetur, vtpote fracta & diruta, iterum ab Ethnicis reædificatur & habitatur. Solam Sur, & Tripolin, & Antiochiam, & castella in montanis posita Christiani obtinent. Marchio Cunradus quietus in Sur esse, nec confligere cum paganis statuit: ne si exercitus suus perimeretur, ciuitas a Christianis perditum iret.

In natale Domini legati Soltani de Leonio * cum quingentis equis Imperatorem adeunt mille numero: qui plures ideo missi sunt, vt eo magis crederetur hiis, quæ nunciarent. Soltanus ad subsidium itineris & ad opem indefessam Imperatori & exercitui eius se expositum mandauit, & xenia ei quoque transmisit. Aderant etiam legati Seruianensis Regis. Est enim Seuerian * terra inter Rutteniam & Vngariam posita. Isti in mandatis habebant, Regem ipsorum summo gaudio perfundi pro aduentu Imperatoris; & quod Romanorum Augustum in specie peregrini per terram suam transiturum se videre speraret, nihil in hac vita iucundius reputare. Ad hoc scripsit ei, nobilissimam vrbium suarum se ad hoc præparare, quatinus cum maxima solennitate eum ibi decenter exciperet: & de cætero caput regni sui eandem vrbem reputare, & hac libertate eam donare velle. Quibus glorioſe susceptis ac remuneratis, diuersa dona Regi eorum remisit, glorificans Deum, quod a Regibus, quos vix vnquam nominari audierat, tanti haberetur.

* *Iconio.*

* *Seruia.*

*PRIMA EXPEDITIO SVB FRIDERICO IMPERATORE.**

IN quadragesima naues vndique aduentantes, & sibi inuicem copulatæ, velis oppansis iter æquoreum ingressæ sunt. Quæ post x. dies nauigationis suæ prosperante Deo terræ sancti Iacobi applicuerunt. Erant sexaginta naues ex eis, virorum vero
p. 254 pugnatorum ad decem millia & amplius. Egressi in arida ad sanctum Iacobum adoratum pergunt. Sed quum fama nihilominus percurrisset, eos caput sancti Iacobi velle per vim auferre, timore acti prouinciales eos a Compostellæ vrbis, vbi Apostolus quiescit, ingressu arcere tentabant. Sicque paucis inde cæsis, prudentibus viris obstantibus, tumultus detumuit. Inde ad naues regressi, cum in Africæ partes venissent, vrbem Gentilium populosam nomine Albur oppugnant & capiunt, atque aurum & argentum infinitum inde detrahunt, vrbicis in ore gladii cæsis.

Æstas feruentissima vsque ad Augustum mensem fuit, in quo etiam mortalitas hominum & pecudum immensa contigit.

Godefridus Dux Brabantiæ & Heinricus Comes de Lo propter iurisdictionem oppidi S. Trudonis in manu valida bella gerunt. E quibus Dux LX. millia hominum contraxisse fertur: Comes autem minus ad LX. in qua sita est gens atrocissima, hinc inde tale quid accidit. Tres vnius partis armigerum partis alterius comprehensum compellere cœperunt, vt se ab eis redimeret. Cumque se non habere diceret, vnde ab eis redimi posset, eum in tres partes inciderunt, & quisque partem suam tulit. Similiter autem partis alterius duo egerunt in captione partis vnius, & eum per medium diuidendo quisque suum tulit.

Heinricus Rex Angliæ obiit, pro quo filius eius coronatur, qui accepit vxorem Philippi Regis Franciæ, nam reconciliati prius erant. *Matth. Paris.* p. 126, *Rigordus* p. 184, *Rob. de Monte* 1189, *Vide supra a.* 1188.

Heinricus quondam Dux Saxonum cognita Imperatoris absentia contra iuramentum de Anglia reuersus natiuum suum expetit, astipulante sibi Rege Richardo, cuius sororem habuit, & Rege Dacio genero suo.

Gofredus Cardinalis a Papa Clemente missus est ad Regem Heinricum pro negotiis Ecclesiæ, quo mediante Iohannes Imperialis aulæ Cancellarius Treuirorum Archie-

* Hanc expeditionem Tageno, Decanus Patauiensis sigillatim descripsit, cuius historia hisce Annalibus est subiecta. Addi potest Theodoricus de Niem de Priuil. & Iur. Imperii titulo: *de expeditionibus Hierosolymitatis, occupatione & amissione Terræ sanctæ.*

Archiepiſcopus inueſtitur a Rege. Rudolfus maior Eccleſiæ Præpoſitus, & Folmarus maior Decanus, vt ante, eſſe iubentur.

Eodem tempore Rex expeditionem Italicam iurare fecit nobiles, maxime eos, qui miniſteriales Imperii eſſent, a feſto S. Matthæi poſt annum explendam, quatenus in Auguſtum ipſe conſecrari debuiſſet Romæ.

Engilbertus Comes obiit menſe Nouembri, circa feſtum S. Martini.

Plurimi peregrinorum, qui nauigio ierant, redierunt Coloniam, adducentes ſecum veſtes, & pallia, & alia quædam pretioſa, quæ euerſa quadam vrbe paganis abſtulerant, circa feſtum purificationis S. Mariæ reuertuntur.

Arn. Lubec. 3. c. 29, *Rob. de Monte. Chron. Auguſt. M. Sereni* 1189, *M. Chron. Belg.* p. 182, *Roger. Houedenus* p. 651, *Nauclerus* vol. 2. Gen. 40. ad a. 1189, *Iac. de Vitriaco* hiſt. Hier. 1. c. 99, *Triſtanus Calchus hiſt. Mediol.* lib. 12. ad a. 1188, *Otto de S. Blaſio* c. 32.

Imperator circa feſtum S. Georgii curiam celebrem Ratisponæ habuit, occurrentibus illuc Comitibus omnibus ſignatis, qui cum eo per terras ire diſpoſuerant, ibique ad peregrinandum Deo lumbos ſuos ſuccinxit: relicta rerum ſumma filio ſuo Heinrico Regi. Erat autem exercitus eius xxx. millia hominum, inter quos erant xv. millia electorum militum. A prædicta ergo vrbe per decurſum Danubii iter mouentes, venerunt in ciuitatem, quæ dicitur Brisburc, & eſt initium Vngariæ. Ibi in die Pentecoſtes Imperator conuentum habuit, & iurata eſt pax ab omnibus, & lex male factorum lata eſt, & de proceſſu itineris actum eſt. Feria quarta inde mouerunt, & in octaua Pentecoſtes occurrit eis Rex Vngariæ cum Regina, obtulitque Imperatori tentorium operoſum, quod portare vix poterant tria plauſtra, & alia inſignia. Filiam quoque ſuam filio Imperatoris Friderico deſponſauit, * atque per totam Vngariam tranſeunti miſit plerunque victualia gratis & ſufficienter, prouidens etiam, ne in comitatu eis mercatum abundans deeſſet. Venientibus namque eis ad ciuitatem S. Georgii ** præparari iuſſerat domum plenam farina, & pabulum, ex quibus quisque pro libitu accepit.

Emenſa Vngaria ventum eſt ad flumina Marovvam, Sovvam, & Drovvam: quibus nauigio tranſitis per deſcenſum Danubii Brunduſium peruenerunt, ibique per dies octo quieuerunt, proſpicientes ſibi in vehiculis & aliis viæ neceſſariis. Erat autem tempus æſtiuum circa feſtum Apoſtolorum ſcilicet Petri & Pauli, obiitque ibidem Engilbertus Comes de Monte. Habita eſt etiam ibi ab Imperatore curia in villa, quæ Belgraue dicitur, ad quam duo nobiles de Alſatia pro violata pace decollati ſunt.

Arn. Lubec. 3. c. 30.

Profecti de Brunduſio intrauerunt fines Bulgarorum, qui ingenita ſibi fraude p. 255. hoſtiliter eos ſupra opinionem exceperunt, telis & ſagittis eos laceſſentes, & inhumana crudelitate in eos debacchantes. Captum enim quendam ciuem Aquenſem palo per inteſtina transfixerunt. Vnde ex eis quinque capti probroſe etiam ſuſpenſi ſunt. Tranſierunt autem Bulgariam ſummo metu & periculo, eratque ſemper in fronte exercitus Fridericus Dux Sueuiæ, currus vero & alia vehicula retro agebantur cum cuſtodibus.

Intra Bulgariam venerunt ad ciuitatem nomine Myceam, *** vbi Princeps dictus

---

* Sibi ipſi contradicit Godofredus. Ad annum 1188. dixerat: *Fridericus filius Imperatoris Dux Sueuiæ filiam Belæ Vngari Regis ducit vxorem.* Nunc vero hanc ipſi demum fuiſſe deſponſatam tradit, quæ tamen ipſi non fuit copulata, prout tradit Conradus Vrſp. f. 311. *alteri quoque filio ſuo Friderico duci deſponſauit filiam regis Vngariæ, qui tamen morte præuentus, ipſam non transduxit.* Id quod quodammodo patet ex verbis inſequentibus ad a. 1190. vbi de Friderico: *quanta fuerit in huius viri corde circa Deum deuotio, ex hoc conſtare poteſt omnibus, quod decumbenti, quum a phyſicis eſſet ſuggeſtum, poſſe curari eum, ſi rebus Veneris vti vellet, reſpondit, malle ſe mori, quam in peregrinatione diuina corpus ſuum per libidinem maculare.*

** Strigonium videtur eſſe, ſiue *Gran.* Sic enim Arnoldus Lubecenſis III. c. XXIX. *exinde rex Imperatorem in caſtrum, quod Gran dicitur, recepit, tranſito flumine eiusdem nominis, a quo ipſa ciuitas, in qua prius moratus fuerat & caſtrum ipſum nomen acceperat: ibique dedit Rex Imperatori duas domus plenas farina puriſſima. Imperator vero quia farina opus non habebat, dedit eam populo pauperi.*

*** Tageno haut procul ab initio vocat *Niſſean.*

ctus Serf cum ſummo gaudio Imperatorem excepit, datis ei nonnullis donis. Ab hoc loco Imperator legatos ad Regem Græciæ miſit, Rupertum Comitem de Naſſovve, & Comitem Walramum cum D. equitibus & eorum apparatu, pro pace & conductu per terram ſuam & mercatu. Quos ille quidem benigne ſuſcepit, ſeptemque diebus pacifice in Conſtantinopoli tenuit, ſed octauo die in carcerem mitti iuſſit, vbi & aſpera multa contra ius legatorum paſſi ſunt. Imperator autem cum ſuis progrediens venit in ciuitatem nomine Straleiz. Bulgari vero tribus muris ſingillatim ab inuicem poſitis iter eorum præſtruxerunt, æſtimantes ſe eos implicatos in illis absque diſcrimine occidere. Attamen hoc conamen eorum noſtris non nocuit, eo quod ſtaret omnipotens cum eis; ex parte vero illorum multi ceciderunt in gladio.

Arn. Lubec. 3. c. 30, *Chron. M. Sereni* ad a. 1189, *M. Chron. Belg.* p. 181, *Gob. Perſona* æt. 6. c. 60.

Emenſa tandem Bulgaria, in qua circiter octo ſeptimanis velut in camino tribulationis deſudauerunt, intrauerunt Macedoniam, partem ſcilicet Græciæ opulentam, in qua maximam pomorum, vinearum, pabulique copiam inuenientes per aliquod tempus recreati ſunt. Applicuerunt etiam ad ciuitatem Viuipopolin, * quæ & Philippis, cuius habitatores omnes ad ſolam venientium famam relicta vrbe aufugerant. Imperator autem vndique ſuſpectus inſidias ſciens, quoniam docti ſemper eſt metuere, edicto vetauit, ne quis ſuorum ciuitatem intraret, ſed omnes foris muros vrbis reſiderent. Ibi reſponſales Regis Græciæ ad eum venerunt, per quos ei demandauit, ſe ſaluum eſſe, & nihil aliud. Iterato per alios ei demandauit, ſe poſt Deum eſſe Dominum dominantium. Tertio ei demandauit, quod ſi regnum Romanorum dare vellet in manus eius, & ab eo loco hominii recipere, conductum ei daret per terram ſuam, & mercatum ſufficiens. Ad hoc Imperator ita reſpondit: Eam ego in Chriſto & in fratribus meis, qui pro eius crucis liberatione mihi adhærent, habeo fiduciam, quod eiusmodi compoſitionem cum eo facere opus nobis non erit. His dictis legatos in pace dimiſit.

Arn. Lubec. 3. c. 30, *Otto de S. Blaſio*, c. 32.

In eodem confinio collectores pabuli cœnobium quoddam expugnare aggreſſi ſunt, quod ſummis copiis rerum neceſſariarum plenum inuenerunt. Hii vero qui intus erant, vim oppugnantium ferre non valentes, miſſis nunciis ad Imperatorem eius poteſtati ſe & ſua tradiderunt. Quapropter iuſſu eius omnia ablata exceptis victualibus receperunt. Tanta autem inundatio imbrium exorta eſt in caſtris, quod in ciuitatem intrare compulſi ſunt: nunciusque Imperatoris tranſiens per plateas ſingulis ſecundum quod oportebat manſiones diſtribuit: Armenii etiam quaqua verſum venientes mercatus eis abundantiſſimum in omnibus præbuerunt. Cumque iuuenes quidam animoſi de exercitu mercatum ſpoliarent, quotquot ex eis capi potuerant, iuſſu Imperatoris decollati ſunt. Tanta vero eius erat in iudicando ſeueritas, quod nullius preces in iudicio admittebat, nec perſonam alicuius reſpiciebat, ſciens quoniam bonis nocet, qui malis parcit, & quoniam facilitas veniæ incendium * tribuit delinquendi. Cuius rei gratia Armenii delectati magis ac magis neceſſaria aduehebant.

* *incentiuum.*

Imperator autem ſua & legatorum ſuorum iniuria permotus, videns quod Rex Græcus nullam ſuis niſi coactus humanitatem exhiberet, ſtatuit in regnum eius vehementius inſurgere: aſſumensque partem exercitus proceſſit verſus Andronopolim, * eam vacuam & ab incolis nuperrime deſertam inuenit. Erat autem tempus hyemale circa feſtum ſcilicet S. Cæciliæ. Dux enim Sueuiæ cum quibusdam egreſſus pro pabulo acceſſit Dimodicam; demandauitque vrbicis, vt ſibi ſuisque mercatum præberet. Quod illi facere diſſimularunt, accenſis animis iuſſit ſuos armari, & hora
p. 256 diei nona repente aggreſſus ciuitatem ita felici potitus eſt victoria, quod ad veſperam capta ciuitate habitatores pene omnes occiderat. Erat infra ciuitatem turris quam ma-

Arn. Lubec. 3. c. 31, *Chron. M. Sereni* c. 1.

* *Adrianopolim.*

---

* MStum legit: *Vinipopolim.* Arnoldus *Vinipolim.* Albertus Aquenſis *lib. I. c. VII.* & *lib. II. c. VII. Vinopolim.* Intelligi autem Philippopolim Romaniæ non ſolum hic adiecta explicatio; ſed etiam Tageno & Guil. Tyrius *II. c. IV.* & *VI. c. XIX.* docent. Extat Epiſtola Friderici Imp. ad Henricum filium, e caſtris ad Philippopolim data, qua ſingula hæc deſcribuntur, apud Hedam *Hiſt. Traiect. p. 178.*

f. Alani. maxima, quam tuebantur milites conducti, qui dicebantur Aleni, * missi illuc a Saladino. Hii strenuissime nostris resistebant, donec tres iuuenes robustissimi acclinata ad turrim arbore audacter per fenestram ad eos intrauerunt, & prosperata est salus in manibus eorum, omnesque illos occisos per fenestram, quam intrauerunt, eiecerunt. Tanta autem erat in hac ciuitate rerum omnium affluentia, quod decem septimanis continuis suffecit toti exercitui omnia victui necessaria copiose ministrare. Inter hæc & milites quidam per turmas egressi circumquaque vagabantur percutientes, quotquot inuenerunt, in gladio.

Eodem tempore Soldanus, cuius supra mentionem fecimus, legatos ad Imperatorem direxit: quos Rex Græciæ cepit.

Anno Domini MCXC.

Heinricus Rex natale Domini in Sueuia apud Egram agit.

Chron. August. 1190. Sicilienſis Rex obit: pro cuius regno sibi vindicando Rex expeditionem indicit, & iurare facit.

Hyems sicca & calida.

Mortalitas hominum immensa. Signatorum qui nauigio ierant, cum in vnum trans mare conuenissent, erant centum millia & mille qui partim bello, partim morbo ita sunt attenuati, quod in Ianuario XX. extincta esse passim nunciantur.

Hist. Landgr. Thur. c. 28, *Siffr. Presbyter* p. 197. Eodem etiam tempore obiit illustris Ludevvicus Lantgrauius. Vnde Apostolicus omnes signatos, qui domi remanserant, excommunicauit, si post octauam Paschæ ire dissimularent.

In Pentecoste rex curiam apud Nurinberc habuit, vbi Archiepiscopum Colonienſem curtes omnes ab eo quondam inuadiatas absoluit, telonia quædam & monetas concessit. Nitebatur enim eum modis omnibus sibi allicere, eo quod vir strenuus & victoriosus esset.

Post Pascha Rex Moguntinum Archiepiscopum, & Dietherium Cancellarium præmittit in Apuliam ad explorandum euentum rerum: sed ortis inter eos simultatibus Moguntinus statim reuertitur. Cancellarius in Nouembri redit, omnia captu facilia iudicans.

In Maio grando insolita circa Moguntiam ad c. villas & amplius omnia vastauit. Omnis hic annus pluuia & crebris inundationibus plenus fuit.

In Septembri Philippus * Comes Flandriæ cum immenso apparatu & diuitiis incomparabilibus iter ad sepulcrum Domini arripuit.

Fr. Hæraus Ann. Duc. Brabantiæ p. 230. Godefridus Dux Brabantiæ obiit.

Hist. Landgr. Thur. c. 29. In mense Nouembri Rex in Apuliam proficiscitur: sed audita morte patris & Ludevvici Lantgrauii Colonienſem Archiepiscopum præmittens ipse in Thuringiam proficiscitur, eam sibi subiicere tentans. Postea tamen fratri ipsius omnia permittens in Apuliam tendit.

Chron. Reichersb. 1190, *Rob. de Monte* 1191, *Matth. Paris.* p. 130, *M. Chron. Belg.* p. 197. Signatorum plurimi de maritimis reuertuntur. Philippus Rex Franciæ & Richardus Rex Angliæ cum suis exercitibus in expeditionem accinguntur, & in maritimis hyemandi gratia demorantur,

Godefridus Wirceburgensis Episcopus obiit.

Otto de S. Blasio c. 33, *Chron. M. Screni* 1180, *Chron. August. Reichersb.* 1190, *Rigordus* p. 186, *Arn. Lubec.* 3. c. 31. Videns Rex Græciæ, quantum in terra & hominibus detrimentum per Imperatorem & Comites eius sustineret, multis missis nunciis vix tandem pacem ab eo impetrauit tali compositione, vt legatos eius honorifice remitteret, & nauigia ad transeundum brachium S. Georgii prouideret: huiusque rei obsides XXIV. ex optimis terræ cum donis regiis ei transmisit. Imperator autem compositioni assensum dare noluit, nisi & nuncii Soldani cum suis dimitterentur: quod & factum est. Quum ergo

* Ita quidem ex MSto emendaui, cum antea legeretur *filius Comes Flandriæ.* Eundem Philippum indicat Io. a Leidis Chron. Belg. *lib. XVIII. c. XIV.* & Auctor M. Chron. Belgici *p. 197.*

ergo custodiis laxarentur, datæ sunt eis claves omnium custodiarum, permissumque omnibus Christianis libere exire. Venientibus ergo eis omnis exercitus, velut de resurrectione acceptis, summo gaudio obuiam processit. Quum autem ad brachi-
p.257. um sancti Georgii transituri applicarent, Rex Græciæ ccc. galeidas supra promissum eis exhibuit. In cœna Domini & per continuos septem dies Dux Sueuiæ cum omni multitudine transiuit. Octauo demum die Imperator transiturus procedere noluit, nisi prius omnes pauperes peregrinos transuectos cognouisset: & tandem ipse in naui regia transmeans, cum ad suos transpositus esset, gauisus in Christo & confortans exercitum, ait: *Fratres confortamini & confidite, omnis terra in manu nostra est.*

Hactenus vehiculis necessaria deportabant: ex hoc iam summariis usi sunt. Transito namque mari statim in montana venerunt, atque in magna victus penuria Romaniam transierunt. Quumque appropinquarent Philadelphiæ, Princeps ciuitatis petiit ab Imperatore, ne cum exercitu ciuitatem suam intraret: sed ei extra posito necessaria omnia abundantissime prouisurum: quod & fecit. Sed quum nostri necessitate pabuli vagantes prope vrbem accessissent, motus ille suos armari, & eis obuiam procedi edixit. Quumque multi hinc inde occumberent, nostri ex consilio reuocati processerunt in fines Turcorum versus Laodiceam. Ibi Imperator à legatis Soldani gratantissime quasi ad ducatum in dolo susceptus est. Quumque Turci exercitum sine intermissione nocte dieque impugnarent; piissimus Imperator in nullo eos lædi permisit, ne fœdus læsisse videretur: donec eorum assultu motum contra se sensit exercitum, sicque demum ad resistendum eis se & suos animauit. Cæsa sunt ibi Turcorum xvcccc. Occiditur & ibi Fridericus de Husen vir probus & nobilis, qui egregiæ laudis & honestatis præ omnibus illo in tempore nomen acceperat. Qui quum in Turcos viriliter desæuiret, vnumque ex eis acrius insequeretur, equus eius fossatum transiliens cecidit, ipseque subsequens ruina expirauit. Super cuius morte tanta in castris orta est mœstitia, quod omissa pugna omnes clamorem bellicum mutauerunt in vocem flentium. Quum autem inde progredi vellent, Turci iter eorum prope montana explorantes, currus plenos lapidibus extruxerant, quos aduexo transeuntibus desuper immitterent. Verum nutu Dei, sub cuius alarum tegmine sperabant, duo Turci capti sunt, quorum vno sine deliberatione occiso, alter sub pactione vitæ promisit, se ducem eorum fore: duxitque infide per montem habentem tria milia in altum. Multi ibi non solum homines, sed & equi fortes sarcinis & æstu defecerunt, quibus tamen ipsi ob penuriam victualium in cibum vsi sunt. Transito monte venerunt in planiciem gramine & aqua secundam, vbi admodum recreati sunt. Accrescente autem multitudine Turcorum incomparabili, nostri in summo positi erant discrimine, eo quod tam calore quam labore defecerant, nec erat aliquod periculi effugium, quia iter eorum vt locustæ obsederant. Ibi legati Soltani perfidi ad Turcos refugerunt, abducto secum interprete Imperatoris nomine Godefrido. Nostri vero deliberantes, quid in hoc periculoso discrimine adgredi possent, eo quod nullum diffugium pateret, si etiam hoc ipsum animo insedisset, & considerantes, quod gladiis via paranda esset; animis accensi pugnam conseruerunt, & stragem multam hostium fecerunt, licet & plurimi ipsorum debilitarentur. Ibi etiam Imperatoris filius Fridericus Dux Sueuiæ a fundibulario duobus dentibus mutilatus est. Acta sunt autem hæc quinta feria ante Pentecoste.

Progressis inde Turci multa mala eisdem ingesserunt, iter eorum insequentes, eosque & iumenta eorum sagittis debilitantes. Secunda autem feria post Pentecoste, quum iam fama percrebuisset in omnibus finibus Turcorum, quod exercitus Christianorum multam stragem eis intulissent; mutuo se cohortantes in manu valida conuenerunt, vt auxilium Soltano ferrent, & vltionem suorum facerent. Ipsa autem die Christiani spem suam in Deo figentes, & beatum Georgium inuocantes, iter congressi Turcis infinitam stragem fecerunt, absque vlla sui deminutione. Quibus autem Deus reuelare voluit, ipsa die viderunt beatum Georgium cum multitudine Albatorum equis albis insidentium, albos clypeos præferentes, insignitos signo

Domini rubei coloris. Qui etiam ſub iuramento aſſeuerabant, eundem beatum Georgium filium Soltani nomine Mylchin, qui præfuit Turcis, lancea quam ferebat, ab equo deieciſſe. Sic in perniciem Turcorum quum deſæuiſſent fautore Deo p. 258. noſtro, quarta feria venerunt ad hortum, qui ante ciuitatem Iconium ſitus erat, vbi agreſtia animalia Soltani incluſa paſcebantur. Proinde Imperator conſilio cum ſuis habito fere vsque ad noctis medium, quos ad ciuitatem obtinendam præmitteret: decreuit ducem Sueuiæ filium videlicet ſuum, & Comitem Hollandiæ Florentium nomine, ad expugnationem ciuitatis mittere: ipſe in caſtris inſidias Turcorum ſagaci animo operiens.

Dux autem Sueuiæ cum ſequacibus ſuis, vt ad ciuitatem venit, impertæſus laboris (quippe tota nocte pluerat, & equi ex congerie luti multum laborauerant) inuadens ciuitatem obtinuit, obuios quosque ſine miſeratione necans: quum pater eius Imperator Turcis retro molientibus inſidias efficaciter reſiſteret, & quamplures ex eis proſterneret. Videns autem Soltanus interitum & deſtitutionem ſuorum, nec non & ciuitatem captam, petiuit ab Imperatore dextras ſibi dari, ſpondens ſe ipſi ducatum præbiturum, & in neceſſariis quibusque rebus profuturum. Imperator autem habiti laboris ex itinere non immemor, nec tutum ſuis, nec ſibi reputans, ſi moras vllas necteret, & caſtrum, in quo Soltanus in medio ciuitatis tutabatur, obſideret, ſtatuit proficiſci.

Progreſſis inde Leo de Montanis cum victualibus copioſis occurrit, non quidem in bona fide, ſed vt hoc obtentu per terram ſuam minime tranſirent: eademque victualia a Turcis ablata ſunt. Vnde peregrini tam fame quam morbo laborantes pene defecerant.

Otto de S. Blaſio c. 35, Arn. Lubec. 3. c. 34, Albericus: Chr. Aſ. Sereni. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron. Auguſt. Reichersb. Metentenſe 1190, Chr. Stedernb. 1189, Siffr. Presbyter. p. 693 Langius Chron. Cit. p. 789, *Rigordus* p. 190, *Io. a Leidis* Chr. Belg. 18. c. 21, *Gob. Perſona* æt. 6. c. 60,

Mouentes autem caſtra, quum ad ripam fluminis deueniſſent, Imperator autem die Dominica contra omnium voluntatem cum diutino labore æſtuaret, in fluuium * deſcendit refrigerandi gratia. Nec mora, iubente eo, qui aufert ſpiritum Principum, aquis præfocatus obiit. Quod eo magis eſt flebiliter mirandum, quod idem fluuius non admodum altus erat, ita vt plerique teſtati ſunt, quia vado tranſiri potuiſſet. Sed Deus, cuius potentiæ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur, qui portant orbem, fecit ſicut ei placuit, iuſte quidem ſecundum ſuæ diſpoſitionis incommutabilem & inflexibilem ſententiam: ſed non miſericorditer, ſi dici fas eſt, quantum ad Eccleſiæ ſanctæ ſtatum, & terræ repromiſſionis vaſtitatem diutinam. In hoc autem loco & relatu triſti ſtylus noſter deficit, & ſermo mutus eſt, explicare non ſufficiens peregrini exercitus in ſummo periculo deprehenſi mœſtitudinem & anguſtiam. Hoc quoque ſententiandum, non legendum, iudicio vniuscuiusque relinquimus, vt penſet, quæ vel fuit vel fuiſſe potuerit confuſæ & intra aliena deſolatæ multitudinis & capite diminutæ vox, mœſtitia & deſperatio. Sed hæc hactenus.

Thageno Hiſt. Henrici Leonis ap. Meibom. t. 1. p. 432, *M. Chron. Belg.* p. 182, *Mar. Sanutus* 3. p. 10. c. 2. *Geruas Tilber.* c. 19.

Mortuo igitur Imperatore, exercitus filium eius Fridericum Ducem Sueuiæ, virum

---

* Variant Scriptores circa fluuii nomen. Plerique Cydnum vocant, Armeniæ fluuium, Tarſo vicinum. Arnoldus Lubecenſis *III. c. XXXIII.* vocat *Saleph* fluuium. Idem nomen retinet Alb. Stadenſis *ad a. 1191.* Io. Bromtonus *Chron. p. 1165.* Rogerius Houedenus *Ann. Angl. p. 651. 708.* Rad. de Diceto Imag. Hiſt. ad a. 1190. p. 655. *Fredericus imperator Romanus annum agens in imperio quadrageſimum, dum Ieroſolymam tenderet per Bulgariam, & ab Yconio tranſitum faceret verſus Antiochiam, in fluuio quodam qui vocatur Sapheth exercitu ſuo toto ſalubriter tranſeunte, ſolus equo ſuo decidens ſubmerſus eſt VIII Kal. Auguſti.* Conradus Vrſpergenſis p. 229. *dum in æſtu maximo, in flumen, quod Serram incolæ appellant, lauandi gratia deſcendiſſet, mortuus eſt.* Hos conciliare omnino difficile erit, niſi cum Schatenio Ann. Paderborn. *lib. IX. p. 888.* dicamus, hæc fluminis ſynonima fuiſſe. Nec aliter Triſtano Calcho viſum fuit, dum Hiſt. Mediolanenſi lib. XII. ad a. 1180. ita ſcribat: *varia fama, ſpontene exemplo Alexandri Magni, qui vt calidum corpus frigido flumine allueret, in Cydnum Ciliciæ fluuium deſcendit: an coactus in amni Saleph merſus, adſtrictis ſubito vitalibus enectus eſt.*

rum miræ ſtrenuitatis & prudentiæ, ſibi præfecit, quo duce vsque Antiochiam proceſſum eſt, in qua per octo hebdomadas recreati vsque Tripolin, & inde vsque Sur, graſſante interea morte tam nobilium quam ignobilium, cum difficultate venerunt. A Sur proceſſerunt Acram, quæ & Accaron vel Aſcalon. Quumque cum Aſcalonitis triduano bello conflixiſſent, prædictus Dux Fridericus diem clauſit extremum. Quanta fuerit in huius viri corde circa Deum deuotio, ex hoc conſtare poteſt omnibus, quod decumbenti, quum a phyſicis eſſet ſuggeſtum, poſſe curari eum, ſi rebus Veneris vti vellet, reſpondit, Malle ſe mori, quam in peregrinatione diuina corpus ſuum per libidinem maculare.

Arn. Lubec. 3. c. 34, *Otto de S. Blaſio* c. 35, *Alb. Stad.* 1191, *Chr. Auguſt.* 1192, *Nicetas Choniat.* Ann. 2. c. 8; *Chron. Reichersb.* 1190. 1191, *Chron. M. Sereni. Albericus* 1190; *Alb. Stad.* 1191, *Conr. Vrſp.* p. 313, *M. Chron. Belg.* p. 182.

Poſt Heinricus quidam per quatuor ſeptimanas, ac deinde per VI. quidam Gerhardus exercitui præfuerunt. Volentes autem pauperes Chriſti honeſte magis mori quam ignominioſe viuere, cum in obſidione Acræ ſucceſſum non haberent, applicuerunt ad Cayphas, multisque malis ibi afflicti reuerſi ſunt verſus Accaron. Deſolati itaque ac vexati, & iacentes ſicut oues non habentes paſtorem, diuiſi ſunt & diſperſi ab inuicem, & vnusquisque in viam ſuam ad patriam declinauit, incipientes a ſanioribus. Ita expeditio hæc nutu Dei, & incomprehenſibili iudicio eius, ſine quo ni-
p. 259. hil rectum incipitur, nihilque ſanctum perficitur, caſſata & adnihilata eſt: niſi quod pauci ex his, & nonnulli ex eis qui nauigio venerant, remanentes in expugnatione Acræ modicum ſunt proſperati.

Clemens Papa obiit, cui Cœleſtinus ſuccedit.

PRIMVS ANNVS IMPERII HEINRICI VI.

ANno Dominicæ incarnationis MCXCI. ab vrbe autem condita MDCCCCXLIII. Heinricus VI. filius Friderici, viceſimo ſecundo loco ab Auguſto imperare cepit, & ſeptem annis poſt mortem patris imperauit. Hic in Apuliam ducens exercitum, Romæ in Imperatorem, & Conſtantia vxor eius in Imperatricem ſecunda feria Paſchæ conſecrantur. Quæ conſecratio procedere non potuit, donec Imperator caſtrum Tuſculanum in poteſtatem Papæ & Romanorum contradidit: quod illi ſtatim expulſis & cæſis habitatoribus deſtruxerunt, erat enim inimicum eis eo quod omne munimen Imperatoris contra ipſos in illo conſtabat.

Otto de S. Blaſio c. 33, *Arn. Lubec.* 4. c. 4; *Chron. Reichersb. Auguſt. M. Sereni. Roger. Houedenus* 1191, *M. Chron. Belg.* p. 204, *Gob. Perſonæ* ætat. 6. c. 61, *Matth. Paris.* p. 136, *Conr. Vrſp.* p. 317. *Albericus. Alb. Stad.* 1192.

Eclipſis Solis in menſe Iunio, Luna exiſtente xxx. Philippus Rex Franciæ, & Richardus Rex Angliæ, & Philippus Comes Flandriæ, cum D. nauibus mare transeunt.

Imperator in Apulia primo proſperis vſus ſucceſſibus, montem Caſſinum cum ciuitate S. Germani & CLX. caſtella in deditionem accepit: donec in Auguſto menſe aëris inconſueti intemperie corrupto exercitu omnes pene Principes ſuos amiſit. Indeque tandem amiſſa vxore per dolum rediit. Obiit ibidem Philippus Colonienſis Archiepiſcopus: cuius oſſa Coloniam delata, & in domo S. Petri condita ſunt. Succeſſitque in locum eius Bruno maior ibidem præſuppoſitus.

Arn. Lubec. 4. c. 6, *M. Chr. Belg.* p. 192, *Chr Reichersb.* 1191; *Stad.* 1192.

Hiſt. Henrici Leonis ap. Meibom. t. 1. p. 432, *Alb*

Rudolfus Leodienſis Epiſcopus obiit: cui ex diſcordia eligentium duo ſucceſſores deſtinati, S. Albertus ſcil. Archidiaconus frater Ducis Brabantiæ, itemque Albertus eiusdem Eccleſiæ maior præpoſitus. Sed prior ſuffragio cognatorum contra morem Eccleſiaſticum armata manu intronizatur.

Albericus 1191, *M. Chron. Belg.* p. 205.

Philippus Comes Flandriæ in expeditione moritur. Cuius terra & comitatus poſtmodum Comiti de Heinhau ceſſit dono Regis Franciæ, qui & eodem anno de Hieroſolymis rediit.

Albericus. Chr. Reichersb. 1191; *Matth. Paris.* p. 133, 136. 137; p. 10 c. 36.

Rigordus p. 191, *M. Chron. Belg.* p. 198, *Io. a Leidis* Chr. Belg. lib. 18. c. 21; *Mar. Sanutus* 3.

In transmarinis partibus bene a Chriſtianis contra Ethnicos pugnatur. Nam cum per biennium circa obſidionem exercitus Chriſtianus & plurimi Principes cum machinis & omni armorum apparatu, quibus vrbs ſcindi & expugnari poſſet, multum inſudaſſent, & parum profeciſſent: tandem Philippus Rex Franciæ & Richardus Rex Angliæ

Arn. Lubec. 3. c. 37, *Chr. Reichersb.* p. 287; *Matth. Paris.* 1191, *Rigordus* p. 191, *Otto de*

S. Blasio c. 36, Albericus 1190, Alb. Stad. 1193, Conr. Vrsp. p. 313. 314., M. Chron. Belg. p. 197 198., Mar. Sanutus d. l. c. 4.

Angliæ cum Philippo Comite Flandriæ aduenientes forti obsidione ciuitatem vallauerunt, plurimas machinas in circuitu statuentes, muros etiam subfodere cupientes, machinas & alia instrumenta iuxta fossatum & muros fieri iusserunt, sagittarios & fundibularios in eis statuentes, vt gentiles a mœnibus arcerent, & fossores capita sua tuta a iaculis eorum haberent. Rex & Richardus, vt quosque ad fodiendum robustiores redderent, spondent, vt quicunque lapidem de præsidio ciuitatis deferret suæ præsentiæ, solidum denariorum pro munere ab eo acciperet.

Certatim multi periculo se ingesserunt, & cauatione permaxima facta, igne suppositio, murus in conspectu totius populi corruens fragorem maximum reddidit. Turci vero defensores ciuitatis ad ruinam muri perterriti, & longa obsidione fatigati, considerantes se non posse euadere, nec ciuitatem diutius tueri, de vita & membrorum salute precantur, sibi parci ab exercitu Christiano deposcunt, claues vrbis reddere in manus Principum pollicentur. Igitur consilio inter Reges & Principes habito tali conditione consentiunt, vt incolumes ex ciuitate in deditionem Christianorum veniant, nuncios ad Saladinum mittant, vt crucem sanctam quam abstulerat, & ciuitatem Iherusalem restituat Christianis. Quod cum factum fuisset, & Saladinus pro redemptione suorum neque crucem reddere, neque ciuitatem restituere vellet, VIII. millia Turcorum ante muros ciuitatis a Christianis decollantur: duo vero millia qui pro salute sua Regibus pecuniam maximam promittebant, vinculis mancipantur. Capti sunt & ibidem duo admirandi, Mustoch, & Caretis, homo miræ antiquitatis, ita vt tempore victoriosi Ducis Godefridi extitisse & CCLX. annorum esse diceretur. Hic erat consiliarius Salatini, multumque acceptus in eius curia, quoniam productior ætas multarum rerum & artium experientiam ei intriuerat.

Rad. de Diceto Imag. hist. p. 654.

p. 260.

Rigordus p. 192, Otto de S. Blasio c. 36, Matth. Paris. p. 140. 145.

Ibi etiam Regibus & Principibus ingressis ciuitatem, & Christianis eam inundantibus, Richardus Rex suspectam habens virtutem Alamannorum, signum ducis Austriæ Lupoldi in culmine cuiusdam turris erectum in terram præcipitari præcepit. Quod ille indigne ferens, sed tamen dissimulans, vrbem cum suis egressus, tentoria ante mœnia ciuitatis posuit.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCII.

Imperator natalem Domini in Sueuia apud Hagenoue celebrat.

Merssæus n. 44.

In octaua Epiphaniæ curiam Wormaciæ habuit, vbi electo Colonienſi iura Episcopatus sui, duosque Ducatus concessit. Wirziburgensibus Episcopum præfecit.

M. Chr. Belg. p. 203.

Alberto Leodiense electo ibidem ex sententia Episcoporum, & Principum amoto eo quod non canonice intrasset, Lotharium Brunnensem præpositum substituit, quem ad audientiam Apostolici Albertus statim vocauit.

Episcopus Wormacienſis obiit, cui Henricus protonotarius Imperatoris successit.

Ignis miræ magnitudinis versus Saxoniam & occiduas partes palam in cœlo visus est.

Merssæus n. 46.

In oct. Pentecostes Bruno in Archiepiscopum Coloniæ consecratur a Iohanne Treuirensi Archiepiscopo, & Episcopo Virdunense. Cui consecrationi Episcopus Traiectensis, & Monasterienſis, cum adessent, interesse nolebant, eo quod sui iuris esse affirmabant, quod ipsi eum iure suffraganeorum ordinare deberent. Prædictus Albertus Romam veniens literas a Papa accepit ad Colonienſem Archiepiscopum, quatenus eum in Episcopum consecraret: vel si ipse hoc exequi non posset vel timeret, Remensis Archiepiscopus hoc eius consensu impleret. Quod & factum est. Nam Colonienſe Episcopo infirmitate detento, Remensis eum consecrauit, secumque detinuit.

Albericus 1192, M. Chron. Belg. p. 205. 206.

Imperator ob huiusmodi simultates Rhenum claudi iussit Colonienſibus a festo S. Lamberti vsque ad festum S. Nicolai. Transiens & in inferiores partes venit Leodium, ibique bona quorundam, qui cum Alberto contra Lotharium sensérant, publicari iussit.

Bellum graue in Westfalia inter Comites terræ illius. Æstas feruentissima in Augusto

Augusto mense subito tempore refriguit: vnde febres acutæ & quartanæ passim in hominibus dominantur.

Marchio Cunradus, qui in brachio virtutis suæ terram promissionis iamdiu solus defenderat, consilio Richardi Regis Angliæ dolo interficitur. *Arn. Lubec.* 3. c. 37, *Nicetas Choniata* 2. c. 1, *Mar. Sanutus* lib. 3. p. 10. c. 7, *Roger. Houedenus Ann.* p. post. p. 716, *Io. Bromton.* Chron. Angl. p. 1243, *Matth. Paris.* p. 145, *Rigordus* p. 193, *Albericus* a. 1191. 1193.

Albertus quoque Leodicensis Episcopus apud Remis obtruncatur: quod voluntate Imperatoris esse actum ferebatur. *Albericus* 1192, *Chr. M. Sereni* 1191, *Leu. Northof. Chron.* 1193, *Alb. Stad.* 1193.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCIII.

Imperator natalem Domini in Sueuia apud Egram agit.

Richardus Rex Angliæ rediens de transmarinis, ob mortem Cunradi Marchionis, & multa apud Acram non bene gesta, captus a Duce Austrasiæ Lupoldo, & Imperatoris custodiæ traditur. *Arn. Lubec.* 3. c. 37, *Guil. Neubrig.* 4 c. 29 30, *Roger. Houedenus* p. 717, *Otto de S. Blasio* c. 38, *Conr. Vrsp. Alb. Stad. Leu. Northof. Chron. Marc.* 1193, *Albericus. Chr. Austral. Reichersb.* 1192, *Sigonius* de R. It. lib. 17. ad an. 1192, *Matth. Paris.* p. 144. 148. *Rigordus* p. 193, *Gob. Persona* æt. 6. c. 61, *Heinrici Imp. ep. ad Phil. R. Franc.* ap. Leibn. t. 1. p. 878, *Nauclerus* gen. 40. *Henr. Knyghton* de euent. Angl. lib. II. p. 2407.

Ignis in cœlo etiam hoc anno visus est magnus & mirabilis, cum stellis intermicantibus.

Constantia Imperatrix de partibus Apuliæ rediens, per Ottonem illustrissimum Romanorum præfectum Imperatori reducitur.

Dominus Papa Lotharium Leodiensem electum omnibus suis tam in spiritualibus quam in carnalibus priuari iubet pro obiectu mortis Domini Alberti. Imperator ergo Simonem filium Heinrici de Limburch Episcopum Leodiensibus præfecit, concilians sibi per hoc fauorem omnium Comitum & nobilium Lotharingiæ, qui prædictam ob mortem Alberti omnes pene ab eius gratia defecerant. *Albericus* 1194.

p. 261. Adolfus * maior in Colonia præpositus in Archiepiscopum eligitur, resignante curam eius Brunnone ob defectum ætatis & virium. Idemque in monasterio quod Berge dicitur, in habitu monachico obiit, ibique defunctus est. Ordinatus est autem idem Adolfus sabbato Sitientes in presbyterum, & sequenti die Iudica me, in Archiepiscopum consecratus ab Herimanno Monasteriensi Episcopo, præsentibus Cunrado Moguntino Archiepiscopo, & Mundensi Episcopo. *Alb. Stad.* 1194. *Mersæus* n. 47.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCIV.

Imperator secundam expeditionem facit in Apuliam. Richardus Rex Angliæ datis CLXX. millibus marcarum captiuitate soluitur & repatriat. *Alb. Stad.* 1194. ll. cc.

Dominus Papa promotionem Simonis Leodiensis electi improbans, Albertum eiusdem Ecclesiæ Archidiaconum ordinari præcipit in Episcopum. *Albericus* 1194.

Episcopus Traiectensis terram Fresonum inuadens cum multo suorum damno rediit. *Vt. Heda* hist. Traiect. p. 183.

Episcopus Mogontiensis cum Lantgrauio euentu vario confligit. *Hist. Langr. Tur.* c. 27.

Lupoldus ** Dux Austrasiæ obiit. *Cuspinianus* Austria p. 24.

Lotharius Leodiensis electus obiit.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCV. *Otto de S. Blasio* c. 40, *Arn. Lubec.* 4. c. 20, *Albericus Conr. Vrsp. Leu. Northof* 1194, *Chron. Augusti.* 1195, *Chr. M. Sereni* 1197, *M. Chron Belg.* p. 204, *Guil. Parts.* p. 149, *Rigordus* p. 196.

Heinricus Imp. vir expertæ felicitatis tam inopinata quam expectabili victoria potitus, totam Apuliam, Siciliam & Calabriam sibi subiugauit. Filiam quoque Regis Græciæ quæ Tancredo nubere debuerat, fratri suo Philippo vxorem dedit, cum parte quadam Apuliæ. *Otto de S. Blasio* c. 41. *Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1195, *M. Sereni* 1197, *Albericus* 1198.

Marroch Rex Africæ xxv. summarios auro & lapide pretioso multisque donis oneratos Imperatori mittit.

* *de Aldena frater Brunonis.*

** sic quidem ex MSto emendaui, cum antea male legeretur *Rudolfus.*

Chron. Auguſt. 1195. Imperator vt vir Deo plenus recolens miſerias & captiuitatem Chriſtianorum in terra promiſſionis, ad liberationem eius animum intendit, ſcribens ab Apulia omnibus in Teutonica terra conſtitutis in hunc modum:

HEINRICVS *Dei gratia Romanorum Imperator, Rex Siciliæ & ſemper Auguſtus, dilectis ac fidelibus ſuis Archiepiſcopis, abbatibus, Eccleſiarum prælatis, gratiam ſuam & omne bonum. Vniuerſitati veſtræ duximus ſignificandum, quod per gratiam Dei regno Siciliæ nobis ſubiugato & in bonum ſtatum redacto, ad honorem eius qui brachia ſua extendit in crucem pro nobis immolatus, recolentes miſeriam & anguſtias, quæ terra promiſſionis peccatis exigentibus feritate paganorum intolerabiliter oppreſſa ſuſtinet, in ſolemni curia apud Barum in feſto Reſurrectionis Domini celebrata pro redemptione eiusdem terræ mille quingentos milites, & totidem ſargantos, in expenſis noſtris a Martio vsque ad annum transmittere decreuimus, & hoc manifeſte ſpopondimus, vnicuique militi XXX. vncias auri, & tantum annonæ quæ ei ad annum ſufficiet daturi. Pecuniam vero vbicunque naues aſcendent, eis dabimus: annonam autem traduci faciemus, & ex parte maris, vbi applicuerint, eis præſentabimus. Milites itaque & ſarganti iurabunt obedire illi quem magiſtrum eis ac Ducem conſtituemus, & per annum ſtare in ſeruitio Dei. Et ſi aliquem eorum ex hoc mundo migrare contigerit, quidquid de pecunia vel annona ei data reliquerit, nulli aſſignare poterit, ſed pro conſilio magiſtrorum ac ducum exercitus alii qui vicem eius compleat & pro ipſo ſeruiat, aſſignabitur. Mandamus ergo vniuerſitati veſtræ rogantes, vt hanc voluntatem noſtram militibus & bonis hominibus in diœceſi veſtra conſtitutis inſinuare curetis: vt ſi qui eorum ad propulſandas iniurias Chriſto & Chriſtianitati illatas inſtinctu diuino ire voluerint, infra terminum prædictum ad iter ſe præparent. Datum apud Tranum II. Id. April.*

Otto de S. Blaſio c. 43. Tirſach Rex Græciæ a fratre ſuo cæcatur, & cum paruulo filio Alexio de regno eiicitur.

Imperator de Apulia reuertitur cum gloria & diuitiis incomparabilibus.

Alb. Stad. 1194, Paræus hiſt. Pal. p. 136, *Tolner* Hiſt. Pal. c. 15. p. 329. *Rigorus* p. 196. Cunradus Palatinus Comes de Rheno obiit: cuius dignitates & beneficia Heinrico filio Heinrici quondam Ducis Saxoniæ ceſſerunt. Is enim filiam eius vnicam duxerat.

Facta eſt hoc anno irruptio paganorum valida, & bellum ingens contra Chriſtianos, in finibus Hiſpaniæ & Galatiæ, ita vt Rex Hiſpaniæ metu periculi conditione p. 262. cum eis facta in regnum Regis Franciæ demigraret, pacta pace cum ethnicis vsque in Pentecoſte ſequentis anni.

Matth. Pariſ. p. 147 l. 8, *Rigordus* p. 195. Bellum antiquum recrudeſcit inter Philippum Regem Franciæ, & Richardum Angliæ. Rex autem Franciæ prævalet.

Arn. Lubec. 5. c. 1. 196. 197. Dominus Papa Cardinales duos a latere ſuo mittit in Galliam & quaqua verſum, conuenire & hortari omnem virum bonum & ſtrenuum ad ſubeundam peregrinationem pro honore crucifixi & crucis eius. Innumera ergo multitudo hominum crucem ſibi aſſumit in nomine Domini.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCVI.

Arn. Lubec. 5. c. 1. Imperator in Apuliam denuo proficiſcitur, præmiſſis ſargantis innumeris, quos duxit Marquardus * dapifer eius, cui & marchiam Anchoniæ & alia quædam beneficia contulerat.

Æſtas

---

* Frequens huius Marquardi vel Marcualdi mentio fit apud Scriptores, Sic enim in Geſtis Innocentii III. quæ præmiſſa ſunt epiſtolis Innocentii III. a Steph. Baluzio editis p. III. n. 9. *Marcualdus Seneſcalcus Imperii Dux Rauennæ & Moliſii, vir ingenioſus & ſubdolus, multam habens pecuniam ſub Heinrico Imperatore in regno Siciliæ acquiſitam, quem inter omnes familiares ſuos ipſe Imperator habuerat prædilectum, & eum executorem ſui fecerat teſtamenti.* In *c. Venerabilem vero X. de electione* dicitur: *perfidus Marcvaldus Dei & Eccleſiæ inimicus.* Otto de S. Blaſio c. XXXVIII. *Imperator itaque tanto pretio donativa liberaliter erogans, exercitum egregie ſtipendiatum, præfectis ſibi Ducibus Marquardo dapifero de Annevvil, & Bertoldo de Cuniu-*

Æstas frigida & humida.

Penuria frumenti & annonæ magna facta est, quæ & in sequentem annum vsque durauit. Eratque fames valida, & pene omnium victualium penuria inaudita.

In Saxonia mulier quædam quatuor infantes infra tres menses genuisse dicta est.

Bellum inter Christianos & ethnicos in terra S. Iacobi factum est.

Episcopus Baldeuuinus Traiectensis obiit. *VV. Heda* p. 183. Hist. Traiect. *Otto de S. Blasio* c. 43, *Conr. Vrsp. Chron. Slau.* 1197, *M. Chron. Belg.* 1194, *Gesta Innocentii III.* n. 19.

Imperator ab omnibus imperii principibus summa precum instantia obtinet, vt filium suum Fridericum nomine vix triennem in Regem eligant: fidem & Sacramenta præstanti, præter Adolfum Colonienſem Archiepiscopum, qui tunc quidem in hoc minime consentit, sed postmodum apud Bopardiam consensit, iuramentum ibi præstans coram Philippo Duce Sueuiæ fratre Imperatoris.

Felicis memoriæ Heinricus Abbas obiit, cui Waldeuerus successit Abbas S. Pauli in Traiecto, antea monachus Ecclesiæ nostræ.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCVII.

Imperator in Apulia moratur, ibi quosdam Principes qui in necem eius conspirasse dicebantur, diuersis pœnis occidit. Rumor etiam de eo ac Imperatrici Constantia varia seminat, scilicet quod ipse in variis euentibus præuentus, etiam in vitæ periculo sæpe constitutus sit, quod Imperatricis voluntate semper fieri vulgabatur. *Otto de S. Blasio* c. 41, *Arn. Lubec.* 5. c. 1, *Chron. Augusti.* 1195, *Alb. Stad.* 1196.

Penuria annonæ & frumenti magna & fames valida, ita quod maldrum siliginis ad xv. solidos vendebatur. Plaga miserabilis grassatur. Nam lupi in partibus circa Mosellam plures homines deuorauerunt. *Albericus* 1196. 1197, *Rigordus* p. 196. 197.

Eodem etiam anno quibusdam iuxta Mosellam ambulantibus apparuit phantasma miræ magnitudinis in humana forma, equo nigro insidens. Quibus timore perculsis, id quod videbatur, ad eosdem audacter accedens, ne pertimescant hortatur. Theodoricum quondam Regem Veronæ se nominat, & diuersas calamitates & miserias superuenturas Romano Imperio denuntiat. Hæc & alia plura cum eisdem contulit, & ab eis recedens, equo quo sedebat Mosellam transiuit, & ab oculis eorum euanuit.

Igitur rumor de obitu Imperatoris emergens, homines prauos & pestilentes ad direptionem & prædam quaqua versum instigauit: qui tanquam lupi rapaces in destituta ouilia sæuientes, hiis quos opprimere poterant, nihil reliqui fecerunt: donec cognito quod adhuc viueret Imperator, a sæuiendi licentia repressi. Veruntamen quod rumor vulgauerat, in breui postea verum factum est. Nam Imperator non longo post tempore mortuus nunciatur. Obiit autem in festo S. Michaelis II. Calend. Octobr. & honorifice cum multis insignibus apud Neapolin * sepultus est. Ibi annullata *Otto de S. Blasio* c. 45, *Arn. Lubec.* 5. c 3, 6. c. 1, *Albericus Fragm. Histor. Chr. M. Sereni Augusti.* 1197, *Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1198, *M. Chron. Belg.* p. 204. 205, *Rigordus* p. 198, *Trithem. Chr. Hirsaug.* 1199.

---

berch misit in Apuliam, quorum industria multa castella ciuitatesque in deditionem accepit. Mentionem quoque eiusdem facit Conradus Vrspergensis *ad a. 1195.* Vid. Origines nostrae & Elogia Hoenloica §. *XVIII.*

* Otto de S. Blasio c. XLV. itaque *apud Messanam ciuitatem Siciliæ defunctus, ibidem cum maximo totius exercitus lamento cultu regio sepelitur.* Idem dicit Auctor coæuus Gestorum Innocentii III. *n.* 20. Conradus Vrspergensis vero f. 318. *Anno Domini millesimo CXCVIII. Heinricus imperator obiit in Sicilia, & in ecclesia Panormitana magnifice est sepultus.* Idem dicit Trithemius *Chron. Hirsaugiensi ad a. 1199.* Pand. Collenutius *Hist. Neapolitana lib. IV. p.* 140. Ludouicus Cauitellius *Ann. Cremonenſibus ad a. 1198.* Tristanus Calchus *Hist. Mediolanensi lib. XII.* exeunte dubius hæret, dicens: *quidam Messanæ sepultum, alii Neapolim translatum ferunt.* Iacob von Königshoven *Chron. Alsatiæ cap. II. §. 172. p. 125.* Spiræ dicit esse sepultum, de quo tamen reliqui, ipse etiam Lehmannus tacet. Rogerius Houedenus Ann. Angl. p. post. ad a. 1197. p. 773. *prædictus Romanorum Imperator obiit in Sicilia, apud Messanam, in Vigilia S. Michaelis, excommunicatus a Celestino Papa, propter captionem & redemptionem Richardi, Regis*

nullata est profectio quam ipse ad liberationem terræ repromissionis dudum disposuerat. Sed & omnis Apulia & Calabria, Sicilia, a suorum dominatione se excutiens, tamen vxori eius & filio se subiecit, & eis fidem fecit. In Teutonica vero terra vverræ multæ & dissensiones eatenus inauditæ oriuntur super Imperio.

SECVNDA EXPEDITIO A QVIBVSDAM PRINCIPIBVS IMPERII. p. 263.

Otto de S. Blasio c. 42, Helmoldus 2. c. 5.

EPiscopus Moguntinensis & Dux Lotharingiæ, & Lantgrauius, & Palatinus Comes: & alii multi Principes cum quibusdam signatis mare transeuntes, solo suo aduentu & nomine paganos terruerunt. Aggressi etiam pugnam contra inimicos Dei in nomine Domini bene prosperati sunt, sicut cognitum est ex literis quas prædictus Dux misit Colonienſi Archiepiscopo in hunc modum:

QVONIAM *de honoris nostri promotione ac totius Christianitatis prosperitate plurimum vos scimus lætari, discretionis vestræ prudentiæ significamus, quod cum a Principibus Romani imperii, & Baronibus terræ Iherosolymitanæ, & communi populo in magistrum totius exercitus fuissem electus, cum consilio Principum & totius exercitus iter versus Beritum arripuimus: & cum in nocte B. Seuerini intra Tyrum & Sidonem ordinati decentissime incederemus, Saphatinus & omnes ammirati Babyloniæ atque Damasci cum magna multitudine Saracenorum a latere montis se nobis ostendentes, & a tergo vsque ad mare exercitum nostrum circumdantes in acies nostras graues & continuos fecerunt insultus, omnesque vires suas ordinatis omnibus quos habere potuit exercuit contra nos gens iniqua. Propositum siquidem eorum fuit omnes vires suas contra nos effundere, omnes vires nostras attentare. Sed protector in se sperantium Deus, qui liberat pauperem a potente, non sine multa impiorum damnificatione, pauperes eripuit de manibus impiorum. Dominum quippe Sidonis & alios quamplures Sarracenos ibidem mortuos reliquerunt, & postmodum nusquam nobis occurrere ausi fuerunt. Sicque eodem die super flumen Sidonis cum gaudio tentoria fiximus. Cum autem naues nostræ exercitus præcederent, & Sarraceni existentes in castro Beriti naues venientes viderent, metu perterriti castrum Beriti munitissimum reliquerunt, & altera die exercitum subsequentes castrum ibidem quod erat munitissimum, absque omni difficultate cepimus, & tot arma alabastrariorum & sagittariorum in illo castro inuenimus, quod vix XX. plaustra ferre possent, & tot victualia, quot quingentis hominibus vel VII. annis sufficerent. Cum autem ibi XX. diebus moram faceremus, alii Sarraceni aduentum nostrum metuentes, castrum quod dicitur Gibel, & aliud castrum firmissimum quod Lieche dicitur, reliquerunt. Hoc audito & cognito, quod omnia castra marina vsque in Antiochiam essent sub potestate Christianorum, versus Sidones reuertentes terram circumquaque quam tenuerunt Sarraceni, vastauimus: & sic per auxilium Regis superni fugatis Saracenis, qui nusquam comparere audent, sanctam ciuitatem Iherusalem in breui capiendam esse speramus. Sarraceni enim exercitum nostrum vnanimem esse audientes & fortem, nusquam audent apparere. Inde est quod vestram obnixe exoramus reuerentiam, quatenus pro nostra ac totius Christianitatis prosperitate per totum Archiepiscopatum vestrum memoriam nostri haberi faciatis, & vt signatos in vestro Archiepiscopatu ad persoluendum vota sua & succurrendum Christianitati compellatis. Si qui etiam in terra promissionis manere voluerint, reditus eis sufficientes in eadem terra assignari faciemus. Valete.*

Otto de S. Blasio c. 46, Alb. Stad. 1198, Conr. Vrsp. p. 319.

Celestinus Papa obiit, cui Lotharius, qui & Innocentius, succesit.

VV. Hedæ Hist. Traiect. p. 184.

Cunrado Præposito Deuentre, & Theoderico fratre Comitis de Hollant, electis Traiectensis Ecclesiæ mortuis, succedit Theodericus de Nurberg.

PRIMVS

Angliæ, & ideo prohibuit idem Papa, ne corpus illius sepeliretur, licet Archiepiscopus Messanæ pro eo multum orasset.

PRIMVS ANNVS DISCORDIÆ IN REGNO INTER DVOS REGES.

ANno Dominicæ incarnationis MCXCVIII. vverra magna & diſſenſio nimis timenda oritur inter Principes Teutonicos de imperio. Nam Colonienſis & Treuirenſis Archiepiſcopi electionem Regis ſui iuris eſſe firmantes, habito conſilio apud Andernacum cum Bernhardo Duce Saxoniæ, & aliis Epiſcopis, & Comitibus, & nobilibus plurimis, curiam omnibus Principibus in Colonia habendam præfigunt in Dominica Oculi mei, euocantes eodem & Ducem Zaringon Bertolfum, quem ipſi etiam deliberauerant Regem creare. Ad quam curiam cum pauci occurrerent, & ideo tale negocium ad effectum non poſſent perducere, nunciatur eis orientales
p.264 Marchiones cum Duce Saxoniæ Bernhardo, & Magdaburg. Archiepiſcopo & aliarum ſuperiorum partium principibus, ad electionem noui Regis Erpford conueniſſe. Qui mox Herimannum Monaſterienſem Epiſcopum, & alios honoratos viros, ad eosdem qui conuenerant Principes miſerunt rogantes, ne abſentibus eis aliquam electionem celebrarent, ſed ad aliquem denominatum locum eis occurrerent, electuri cum eis idoneum & dignum Deo Imperatorem & aduocatum Eccleſiarum. Dum ergo iam dicti nuntii ad eandem curiam veniſſent, cognouerunt illos in Philippum Ducem Sueuiæ Imperatoris fratrem concordaſſe, & eum in Regem elegiſſe. Vnde moti redierunt, & prædictis Epiſcopis, quæ facta fuerant retulerunt. Qui vehementer indignati, eo quod nunquam aliquis Rex in Saxonica terra electus ab hiis Principibus fuiſſet, mox Duci Bartolfo de Zaringon fidem fecerunt, quod ipſe repatrians exercitum ſecum duceret, & ſtatuto ſibi die Andernacum rediret, eum ibi remota omni dubitatione Regem crearent. Hoc & ipſe promiſit, & iurauit, & inſuper obſides dedit. Deſignato igitur die cum apud Andernacum ab Epiſcopis & omni multitudine cum apparatu & deſiderio maximo expectaretur, ecce rumor peſſimus, & eius ignauiæ dignus intonuit, Ipſum ſcilicet cum Duce Sueuiæ concordaſſe, & vt ipſe regno & electioni renuntiaret, XI. millia marcarum & ducatum ab eo accepiſſe. Hic ergo rumor & inhoneſtus euentus primores inferiorum partium grauiter afflixit, eo quod indignum ſibi & intolerabile videretur, ſi contra ſuam voluntatem Philippus Dux regnaſſet. Conſtat tamen, quod ipſe nuncios ad Archiepiſcopum Colonienſem cum precibus transmiſit, multa offerens, ſed plura promittens, ſi ad ſuam electionem animum vellet inclinare. Sed Epiſcopus hoc ſibi tutum non credens vel honeſtum, hæc facere penitus recuſauit. Habitoque conſilio Ottonem Comitem Pictauiæ filium Heinrici quondam Ducis Saxoniæ in Regem eligit.

Otto de S. Blaſio c. 46, Geſta Innocentii III. n. 22, Regiſtr. Innocentii III. ep. 29. Arn. Lubec. 6 c. 1. 2, Alb. Stad 1198, Conr. Vrſp. p. 319. 320. 321, Rigordus p. 209, Chr. M. Sereni p. 66, Hiſt. de Guelfis p. 805, Chr. Auguſt. 1197, Tritthem Chron. Hirſaug. 1199, Fragm. Hiſtor. 1198.

Epiſcopus Argentinæ & Comes Daſpurg Sueuo omnia ſua deuaſtant, eique in tota Sueuia cuncta diripiunt, vsque ad vrbem Imperialem quæ Haginoue dicitur. Cauſa diſcordiæ inter eos fuit, quod Otto frater Ducis prædicti Epiſcopi fratrem captum ſuſpendio necauerat. Idem ergo Epiſcopus & ſui cum diutina diſſenſione Sueuo reſtitiſſent data tandem ciuitate ſub conditione ſatisfecerunt.

Trithem. Chr. Hirſaug. 1199, Königshoven Elſ. Chronic. c. 4. §. 33, Fragm. Hiſtor. 1198, Hertzogs Elſ. Chron. 2. f. 39.

Prædictus itaque Dux * cauſam ſuam agens, & vt neceſſitas eum compulit, ab omnibus auxilium petens, omnes pene Principes muneribus ſibi conciliat, vrbes regias ſuſcipit fidem ſibi fieri ab omnibus iubet, nomen Regium ſibi aſcribit, & apud ciuitatem Wangionum in albis Paſchalibus coronatus progreditur. Inferioribus vero partibus nobiles Lotharingiæ ad fauorem ſuum ſollicitat: ex quibus Walramus Heinrici Ducis de Limburg filius ad eum declinat, caſtrumque regium quod Berinſtein dicitur, ab ipſo ſuſcipit. Ducem quoque Boemiæ ſibi allicit, eique vt fauorem eius & opem propenſius habeat, nomen Regium * indulget: quem & in præſentia ſua conſecratum Bopardiæ coronari conſentit.

** Philippus*

Arn. Lubec. 6. c. 2, Chron. Auguſt. 1205, Albericus 1197, Goldaſtus de R. Bohem. 3. c. 10.

Circa idem tempus ſtella Coloniæ viſa eſt circa horam nonam, ſumentibus in-

* Premislaum Dubrauius Hiſt. Bohem. lib. XV. ſub initium : *Venerat poſt rem bene geſtam Pre-*

de omnibus lætum auſpicium de Rege ſuo, qui tertio die poſt viſam ſtellam ibidem electus eſt. *

* *Numus Ottonis Regis Coloniæ V.*

Otto de S. Blaſio c. 46, Arn. Lubec. 6. c. 1, Alb. Stad. Albericus 1195, *Meibom.* apol. pro Ottone IV. Op. t. 3. p. 120, *Hayneccius* Ant. Goslar. p. 198, *Regiſtr. Innocen ii III.* ep. 8. 9.

Cum autem Aquisgrani ad Regiam ſedem conſecrandus properaret, inuenit ſibi eam oppoſitam, & militibus Philippi Ducis ſeptam cum prædicto Walramo. Expugnare ergo eam aggreſſus, multis expenſis & graui labore conſumpto, tandem eam in deditionem accepit: & ingreſſus, ab Adolfo Colonienſi Archiepiſcopo conſecratus inthroniſatur. Sæpe dictus etiam Walramus in gratiam eius venit, & caſtrum Berinſtein, quod a Duce Philippo acceperat, ab eo quoque ſuſcipit in ſignum reconciliationis. Sed Epiſcopus hoc tutum terræ exiſtimans, idem caſtrum expugnatum deſtruxit, vnde & Walramus a Rege Ottone deficiens ad Philippum Ducem iterato ſe contulit. Et in omnibus malis quæ Germania poſtmodum paſſa eſt, ipſe Dux & auctor fuit.

Arn. Lubec. 6. c. 2.

Nam circa initium Octobris Philippus Rex collecto copioſiſſimo exercitu, cum rege Bohemiæ, & aliis ſuis auxiliariis, ripas Moſellæ obſedit, volens tranſire in partes inferiores & vaſtare Epiſcopatum Colonienſem. Sed Otto Rex & Epiſcopus p. 265. Colonienſis contractis ex aduerſo partibus in alia ripa caſtra metati ſunt. Burgenſes quoque Coloniæ cum apparatu & ornatu multo nauium illo aduenerant: ſtabatque anceps prælium, nec ſuperioribus ad inferiores, nec inferioribus ad ſuperiores tranſire audentibus. Tandem Philippus Rex & ſui concepta audacia tranſitum facere conati ſunt: quibus Lotharingi in alueo flumine obſtiterunt. Ibi ab vtraque parte in ancipiti pugnatum, donec nocte prælium dirimente Lotharingi ſequenti mane ad caſtra ſua redierunt, tutum ſibi non arbitrantes cum infinita illorum multitudine in ſua paucitate congredi. Quo viſo illi ſtatim flumen tranſierunt, & Lotharingis apud Andernacum collectis & cum eis congredi volentibus copiam Martis non fecerunt, ſed quaquauerſum omnia vaſtantes incendia permiſcebant.

Exuſtum eſt eodem tempore Regimagium, & Bunna, cum multis circa iacentibus villis: nec erat qui furentibus & vaſtantibus occurreret, aut reſiſteret ad loca munitiſſima ſe conferentibus: ita quod illi iuxta Coloniam pene ad duo milliaria acceſſerant. Multa nefanda & miſera relatu impuriſſima illa barbaries patrauit: quorum vnum ponam, ex quo plura coniici poſſunt. Sanctimonialem quandam omnibus indumentis ſpoliatam melle perungentes in plumis lectualibus volutabant, ſicque monſtruoſe hirſutam caballo impoſuerunt, verſa eius facie ad caudam caballi. Cumque ridiculoſum hoc, imo miſerabile ſpectaculum per aliquot dies circumduxiſſent, Regi Philippo tandem res innotuit: qui Zelo Dei tactus, omnes ſceleris huius reos aquæ bullienti tradi iuſſit. Cum ergo ſatis in Epiſcopatu Colonienſi de ſæuiſſent, iubente Deo qui ponit terminum tenebris, & in ſe facit confringi fluctus maris, inopinate nulloque fugante ſe ad ſua retulerunt, in itinere exurentes Andernacum.

Interea Otto etiam Rex poſt diſceſſum alterius in inferioribus partibus omnia ſibi pro poſſe ſubiugans, Epiſcopus, Comites & nobiles Lotharingiæ ſibi conciliabat, ac Sacramenta ac fidelitatem ab eis exigit & accipit: quæ tamen infirma erant & infidelia. Nam plures ex eis in exiguo ponentes mendacium aut periurium, contra conſcientiam ſuam venire non timebant, ore quidem Sacramenta præſtantes & fidem iurantes Regi Ottoni, cum cor eorum longe ab eo remotum, cum Philippo Rege magis rectum videretur quam ſecum.

Venit

---

miſlaus Moguntiam, in qua conuentum Principum Philippus habuit. Ibi priusquam de bello inſtaurando deliberari, aut quicquam tractari cœptum eſſet, Premyslaum de omnium qui aderant, ſententia, regem Boiemiæ creat, impoſita ei ſua manu corona regia. Exin tandem interregnum in Boiemia finitum, regibus ſibi deinceps continua ſerie ſuccedentibus. Innocentius III. tamen in c. *Veniens 15. X. de accuſationibus* circa annum 1212. ipſum adhuc vocat Ducem Bohemiæ. Vid. Ludvvig de auſpicio Regis *c. II. §. 5. p. 85.*

Venit etiam prædictus Rex Otto versus Saxoniam, tendens Goslariam, eam & adiacentes ciuitates expugnare aggressus : superueniente Philippo Rege a proposito cessare coactus est. *Hayneccius Ant. Goslar. lib. II. ad a. 1198.*

Heinricus Palatinus Comes Rheni, frater Ottonis Regis, & Lantgrauius, ac Dux Brabantiæ, de Iherosolymis reuertuntur, infecto omni negocio apud Ethnicos. Mogontinus quoque Archiepiscopus inde rediens in Italia moram facit, audiens discordiam quæ in regno orta fuerat inter Philippum & Ottonem.

Richardus Rex Angliæ dum quoddam castrum Limogiæ * scilicet, obsideret, & circuiens quæreret, vbi assultus opportunos faceret, telo lethaliter percutitur. Quod non sine iudicio Dei factum, hoc modo probatur. Siquidem Episcopus quidam dum sine causa offensam eius incurrisset, in tantum eum persecutus est, vt a propria sede eum exturbaret, præcipiens ei ne deinceps eius se oculis offerret. Ille Romam progressus ad Apostolicum se contulit : qui dum quadam die astaret altari, ipso momento quo Richardus obiit telo, videt ipsum telum secus altaris crepidinem lapsum, cui Karta fuerat innixa secundum vaticinium Merlini ** olim prædictum : *Telum Limogiæ occidit Leonem Angliæ.* Sic mortuo Rege Richardo frater eius Iohannes in Regem eligitur. *Matth Paris. p. 164, Alberic. 1199, Io. Brompton Chr. p. 1277, Henr. Knyghton. de event. Angl. lib. 2. ad a. 1199.*

Episcopus Remensis obiit.

In Gallia Fulco mirabilium operator valde clarus habetur.

Penuria annonæ magna.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCVIIII.

Regum quisque suis in partibus natalem Domini celebrat.

p. 266. Constantia Imperatrix in Apulia moritur, relicto paruulo Friderico filio Imperatoris : cui in Regem electo, viuente adhuc patre, Principes Imperii fidem & Sacramenta fecerant. Marquardus itaque Marchio Anconiæ ex consensu & iussione Philippi Regis, qui patruus erat pueri, regnum Apuliæ relinquit seruandum puero. *Gesta Innocentii III. n. 21. 23, Sigonius de R. Italia lib. 15. ad a. 1198. Vide supra ad a. 1196.*

Werræ plurimæ & graues inter Episcopum Wormaciæ & suos complices, & VVernerum de Bolant, & Comitem de Lininch * & eorum sequaces : Itemque inter Lantgrauium & Cunonem de Mincinberg, * omnes superiorum partium ciuitates & villas, cœnobia & Ecclesias pessundant, vt nihil vsquam reliqui sit, quod non fuerit in vrbibus aut in locis munitis absconsum. * *Luningen.* * *Minzenberg.*

Ottoni Regi desponsatur filia Ducis Brabantiæ.

In æstate etiam mouens in superiores partes exercitum auxilio Colonienſis Archiepiscopi & prædicti Ducis generi sui, exusta parte Confluentiæ villisque aliquibus, Bobardiam accessit. Ibi ergo cum Principes quidam & nobiles illarum partium, qui eum euocauerant, eique per scripta & nuncios opem spoponderant, ad eum & eius partes non accederent, victusque exercitui deficeret, ad sua cum suis reuersus est. *Rigordus p. 216, Hist. de Guelfis p. 805, Meibomii apol. pro Ottone p. 154.*

Philippus autem Rex hoc cognito, collectis copiis cum militibus & eorum sequela, itemque cum curribus & apparatu nauium cum victualibus, transita Mosella denuo descendit, & Episcopatum Colonienſem pro libitu deuastat & exurit. Contra quem Dux Brabantiæ colligit exercitum magnum nimis, tam equestris quam pedestris ordinis, cum Comitibus terræ, paratis omnibus vel hostes finibus suis arcere, vel pro patria occumbere, At illi nescio nutu Dei, qui cum vult ponit frenum in maxillis populorum, siue terrore aut timore insequentium celerrime se ad sua contulerunt, nostrisque congressionis facultatem non dederunt.

* Matthæus Parisiensis sub Richardo p. 164. *tandem in Aquitanicum perueniens Ducatum, & in territorio Lemouico, Chaluz castellum obsidione vallauit : vbi septimo Calendas Aprilis a Petro Basilii, telo (vt dicebatur,) veneno percussus est ; quam percussionem quasi pro nihilo reputauerat.*

** Sæpius ad Merlini Prophetiam prouocant Scriptores Angli, inprimis Matthæus Parisiensis, de hac vero tacent. Quis autem fuerit Merlinus, docet Pitseus *de illustr. Angl. Script. p. 101.*

Inter hæc omnia fama Colonienſis Archiepiſcopi non erat integra, & ſuſpectus habebatur, quod negociis manum valentius non opponeret: cum tamen reuera grauiſſimum & impoſſibile ipſi fuiſſet cunctis Principibus contra ire, & contra eorum voluntatem & conſenſum pro ſuo velle Romanum Imperium diſponere. Conſtabat enim, quia Otto Rex omni pene terreno auxilio & humano ſolatio deſtitutus, quantum ad reſpectum aduerſæ partis, regnum aut imperium nunquam obtinere poſſet, niſi adiutorio ſolius Dei, qui dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud.

In Pannonia etiam ſuper regno illo diſcordia ſæuit inter duos fratres, quod in hoc modo accidiſſe ferebatur. Bela Rex Vngariæ vita decedens duos reliquit filios, Hemmeradum & Andream: quorum priori regnum dedit, & filiam Principis Antiochiæ, alteri quædam caſtella & prædia magna, atque ad peregrinationem Iheroſolimitanam, quam ipſe vouerat, peragendam infinitam pecuniam. Adoleſcens autem poſt deceſſum patris cum libera vſus fuiſſet poteſtate, ſicut ætas illa ſæpius prodiga eſt & improuida, acceptam pecuniam cito dilapidauit. Quo facto cum ad conſuetum luxum copia non affluereret, cœpit conſilio ſuorum regnum fratris ſibi vſurpando inuadere. Cui cum Rex reſiſteret, orto inter eos bello victoria potitus eſt Andreas auxilio Ducis Auſtriæ Lupoldi. Quo ſucceſſu elatus, ſicut res eſt inquieta felicitas, ſecundo contractis copiis fratrem inuadit. Ille accitis Teutonicis, quorum ibi copia magna eſt, qui & Hoſpites ibi vocantur, fratrem deuicit, occiſis ex eius parte multis & captis.

c. Licet. 6. X. de Voto. *Bonfin. Hiſt. Hung.* dec. 2. lib. 7. p. 195, *Serar.* rer. Mogunt. lib. 5. p. 828.

Eodem anno deſcendit Cunradus Moguntinus Archiepiſcopus ab Italia, & cum eo Bonifacius Marchio de Monte ferreo, vt diſcordiam quæ in regno orta fuerat ex electione Ottonis & ducis Philippi ſedarent: & ſi nequirent iſtud efficere, vt alteruter eorum ceſſaret, ex conſilio Principum per quinquennium pax firmaretur, & hoc elaboraretur, vt alter cederet. Sed quid intenderint, vel quid contulerint cum Philippo, licet non innotuerit, Rex Otto inuitatus a Marchione, vt Bopardiam veniret, tenuit, quoniam quidem dedecoroſum arbitratus eſt, ſi vllo pacto regno cederet, cum legitime in Regem conſecratus eſſet. Cunradus etiam Epiſcopus Co- p. 287. loniam veniens cum Epiſcopo Colonienſi & Burgenſibus colloquium ſuper hoc habuit, ſed infecto negotio rediit.

Arn. Lubec. 6. c. 3, *Alb. Stad. Trith. Chr. Hirſaug. Siffridus Presbyter.* 1200, *Conr. Vrſp.* p. 322, *Serar.* rer. Mogunt. lib. 5. p. 828, *Bruſchius* Cat. Epiſc. Mogunt. n. 48.

Poſt hæc Cunradus Epiſcopus Vngariam intrauit, vt diſcordiam fratrum ſedaret, & ab vtroque honorifice ſuſceptus eſt. Inito conſilio & habito conſenſu vtriusque & Ducis Auſtriæ Lupoldi omniumque Principum Vngariæ pacem tali modo ſtatuit, vt ſignati cruce mare tranſirent, & regnum Vngariæ prædicto Duci Auſtriæ commendarent: vt ſi quis illorum morte præuentus in transmarinis partibus debitum carnis exolueret, ſuperuiuens rediens ad patriam regnum poſſideret.

Anno Domini incarnat. MCC.

Mogontinus pace reformata inter fratres, regreſſus ad partes Auſtriæ in territorio Patauienſi carnis debitum ſoluit, Epiſcopus autem Wolferus prædictæ ciuitatis iam defunctum ſuſcepit & exequias celebrauit, & corpus cum magno comitatu Mogontiam deuexit, ſepultoque pro pace componenda inter Regem Ottonem & Philippum inter Andernacum & Confluentiam venit. Ad quod colloquium ſe contulerunt Colonienſis Archiepiſcopus, & Herimannus Monaſterienſis, & Treuirenſis, & alii quamplures. Sed quod conſiliati ſunt, proceſſum non habuit.

Arn. Lubec. 6. c. 3, *Chron. M. Sereni* p. 68, *Conr. Vrſp.* p. 322, *Trith. Chr. Hirſaug.* 1200.

Interea grauis tumultus oritur in Moguntia. Quidam enim ex fauore & voluntate Philippi Lupoldum Wormacienſem in Epiſcopum elegerunt, quidam in Sifridum præpoſitum conſenſerunt, vt eligeretur, & exeuntes ciuitatem venerunt Binge, & electionem quam ceperant de præpoſito Sifrido ibidem confirmauerunt. Quod audiens Lupoldus venit in manu valida ex præcepto & fauore Philippi, & Sifridum & electores eius exturbauit de Binge. Cernens autem Sifridus & ſui quod minus proficerent, ad Ottonem Regem ſe cum ſuis contulit, a quo clementer ſuſce-

ptus

ptus regalia ſuſcepit, & cum exercitu fretus eius auctoritate & copiis Binge regreditur, expugnato & fugato Lupoldo multos ſuorum cepit, vix ipſo elapſo.

Eodem anno cum Waldeuerus baculum paſtoralem coram prioribus reſignaſſet, & deſtituta eſſet Eccleſia S. Pantaleonis abbate, fratribus diſcordantibus ex conſilio Domini Archiepiſcopi & priorum conuenerunt in præpoſitum Heinricum Eccleſiæ S. Luthgeri de Werdene.

Anno Dominicæ incarnat. MCCI.

Ad dilatandos terminos ſuos Rex Otto contracta manu valida ad ſuperiores partes ſe tranſtulit, & vsque VVircinburg peruenit; Epiſcopo Colonienſe, & Palatino Comite, Sifridoque cum ſuis complicibus auxilia præbentibus.

Venit etiam Coloniam circa feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli Guido Cardinalis Præneſtinus Epiſcopus a ſede miſſus Apoſtolica, Philippum & quoslibet eius fautores excommunicatos pronuncians, & ad determinatum diem ad colloquium omnes epiſcopos inuitans regni Teutonici, venientes vt obœdirent Ottoni, ex auctoritate præcipiens Apoſtolica, nolentes autem obœdire excommunicans. Cuius præſentiæ ſe Sifridus exhibens ab eo in ſacerdotem & Epiſcopum conſecratur, & cum ipſius & Ottonis Regis commendatitiis literis Romam progreſſus ab Innocentio Papa accepto pallio confirmatur. *Regiſtr. Innocentii III ep. 62, Albericus 1201, Conr. Vrſp. p. 322. Trith. Chr. Hirſaug 1201 lib. 5. p. 829. Nicetas lib. 3. c. 9, Albericus 1202, Rigordus p. 203.*

Serarius rer. Mogunt.

Per idem tempus Alexio patre ſuo ejecto & incarcerato de Græcia fugiens * Alexius venit in Alemanniam ad Philippum Regem ſororium ſuum, & ibi per aliquod tempus demoratur & honorifice tractatur. *Albericus 1202.*

Eodem anno Baldevvinus Comes Flandriæ cum multo apparatu Iheroſolimam tendit. Veniensque ad mare cum Bonifacio Marchione de Monteferreo, qui ei in via ſociatus fuerat, maximam pecuniam in extructione nauium ibidem expendit. Cum autem ibi diu morarentur propter aduentantium peregrinorum expectationem, & propter datam pacem in transmarinis partibus inter Chriſtianos & ethnicos, cotidieque pecunia deficiente egere inciperent, Dux Venetiarum eosdem adiit, plurima munera obtulit, & ad expugnandam quandam ciuitatem Regis Vngariæ nomine Sadram, vbi idem cæcatus fuerat, inuitauit. Qui neceſſitate inopiæ compulſi mox cum illo profecti ciuitatem adgrediuntur & expugnant, ingentem prædam inibi re-
p. 268 pertam inter ſe diuidunt, & cum maximis ſpoliis nimium locupletati redeunt. Quapropter a Papa excommunicantur: ſed poſtea interuentu Alexii filii Tyrſacis Imperatoris Græciæ ſoluuntur, & ad ſubdendam Eccleſiam orientalem Romanæ cum eo diriguntur. *vide c. ſolitæ §. X. de maior. & obæd.*

Anno Domini MCII.

Otto Rex & Adolfus Colonienſis Archiepiſcopus cum aliis quibusdam Principibus colloquium habuerunt, apud Traiectum quæ ſupra Moſam ſita eſt, de republica & de diuerſis negociis quæ ipſos tunc temporis vrgebant.

Vna tamen de præcipuis cauſis huius colloquii fuit de inimicitiis, quæ inter Ducem Brabantiæ & Comitem de Gelre pullulabant. Siquidem vterque manum validam contraxerat, nec ſine detrimento pauperum vel oppidanorum conflictus eorum terminari poterat. Tandem pace inter vtrosque reformata, & Rege cum Epiſcopo Colonienſe regreſſo, oritur inter eos grauiſſima contentio coram Cardinali & prioribus & burgenſibus, & vix per triduum ſedatur. Cauſa autem huius diſcordiæ fuit, ſcilicet de teloniis, & moneta, & de iniuſtis vectigalium exactionibus, & de violata pace negotiantibus. Auditis autem allegationibus vtrorumque, Regis ſcilicet & Epiſcopi, mediante legato, ſub cuius iudicio hæc agebantur, ipſorum vtriusque dirempta eſt diſſenſio tali conditione, vt omnis exactio violenta caſſaretur, & pax firmiſſima negociantibus ſtabilitetur.

Cunradus Epiſcopus Herbipolenſis in feſto S. Nicolai a quibusdam prauis hominibus occiditur. *Trith. Chron. Hirſaug. 1203, p. 1202.*

Anno 1204, *Bruſch. Cat. Epiſc. Herbip.* 1236, *Frieſens VVirtzb. Chronic.*

* hoc nomen ex MSto ſuppleuimus.

Anno Domini MCCIII.

Arn. Lubec. 6. c. 5, Alb. Stad. Trith. Chr. Hirſaug. 1103.

Philippus Dux Sueuiæ exercitu valido congregato, intrauit Thuringiam, vt Herimannum Lantgrauium humiliaret, ea de cauſa quod ipſum reliquiſſet, & Sifrido contra voluntatem ſuam adhæreret & foueret, & quæ in partibus Thuringiæ reditus & iura Moguntinæ ſedi eſſent attinentia, in ſui hoſtis vſus redegiſſet. Perpendens autem Palatinum Comitem & Regem Bohemiæ cum copioſo exercitu illi in auxilium veniſſe, rura quæque proxima incendio conſumpſit, & ſic profugus cum ſuis Erpfort ſe contulit. Quo Lantgrauius comperto, cum Boemo & Palatino, omnique quem contraxerant exercitu, ciuitatem vallauerunt ſperantes illum capere. Philippus autem nocte media cum paucis exiens ad Orientales Marchiones ſe contulit, vt auxiliis contractis quoquo pacto milites incluſos liberaret. Principes autem eius diſceſſum audientes ſoluta obſidione, cum nouem diebus ea obſidio viguiſſet, habito conſilio vt darent ipſi copiam exercitum congregandi, perſecuti ſunt eum vnanimi conſenſu, & inuadentes terram Marchionum, omnia rapinis, incendiis, & variis calamitatibus partes illas euerterunt.

Hiis ita patratis, Rex Otto ſuperueniens cum exercitu a cunctis fauorabiliter ſuſcipitur: & Boemus fidelitate promiſſa ab ipſo coronatur, & in feſto S. Bartolomei Apoſtoli a Guidone Eccleſiæ Romanæ legato apud Marſpurg in Regem ſolenniter conſecratur. Ibi etiam Lantgrauius Ottoni Regi fidelitatem quam pridem fecerat, iterauit & confirmauit, præſentibus omnibus qui tunc aderant Principibus.

Ipſo anno mortuus eſt Herimannus Monaſterienſis Epiſcopus, & facta eſt diſſenſio pro electione. Nam priores & miniſteriales elegerunt Ottonem maioris Eccleſiæ Bremenſis præpoſitum, Comites autem & liberi ipſisque attinentes Abbatem de Claolt elegerunt. Vnde continuo Epiſcopatus diuerſis calamitatibus & miſeriis peſſundatur.

Eodem etiam anno Conſtantinopolis a Conſtantino Magno conſtructa inuaditur & capitur. Conſtantinus enim Imperator quondam a beato Syluestro baptiſatus, Romam cum tota Italia beato Petro & ſucceſſoribus eius tradidit, & in Græcia vrbem nominis ſui Conſtantinopolim conſtituit, quæ prius Bizantium dicebatur, quam ſedem Romani Imperii & caput totius Orientis eſſe voluit: hanc etiam diuitiis replens & ædificiis ornans, reliquias ſanctorum Apoſtolorum & aliorum Sanctorum ex diuerſis mundi partibus collectas illic repoſuit. Capta igitur Vrbe diuitiæ reperiuntur inæſtimabiles, lapides precioſiſſimi & incomparabiles, pars etiam ligni Dominici, p. 269. quod per Helenam de Iherofolimis translatum auro & gemmis precioſis inſignitum in maxima illic veneratione habebatur ab Epiſcopis, qui præſentes aderant, inciſum cum aliis precioſiſſimis reliquiis per nobiles quosque partitur, & poſtea eis reuertentibus ad natale ſolum per Eccleſias & cœnobia diſtribuitur. Quomodo autem primo ſubacta ſit, & Alexius cum patre ſuo, qui a fratre ſuo electus & incarceratus fuerat, ſit reductus, per hanc epiſtolam, quam Comes de S. Paulo Duci Brabantiæ miſit, agnoſcitur. EPISTOLA. *Præcordiali amico ſuo H. Duci de Louanio, viro nobili H. Comes S. Pauli, ſtatum pauperrimi exercitus Iheſu Chriſti nobilitati veſtræ declarare deſidero. Nouerit igitur ſerenitas veſtra, quod Alexius filius Tirſaci quondam Imperatoris Conſtantinopolitani, quem frater eius propter ambitionem imperii excœcauit, venit ad nos apud Corfaut; ibique genibus flexis, profuſis lacrymis, vniuerſitatem noſtram exorans, quatenus Conſtantinopolin venientes cum ipſo ei in auxilium præſtaremus, vt ipſe auunculum ſuum, qui erga patrem ſuum tantum ſcelus perpetrauerat, a regno per auxilium noſtrum expelleret, quod per ambitionem ſibi vſurpauerat & iniuſte poſſederat. Super hoc autem fuit inter nos maxima diſſenſio & ingens tumultus. Omnes enim clamabant ire Accaron: pauci fuerunt plusquam XX. qui Conſtantinopolin collaudaſſent, quorum fuit vnus Marchio, Comes Flandrenſ. Comes Ludeuuicus, & alii quorum nomina ad præſens reticentur. Qui omnes toti exercitui oſtendentes manifeſte, quod via Iheroſolimitana erat omnibus inutilis & damnoſa, cum ipſi eſſent inopes & victualibus imminuti, nec eſſet aliquis inter eos qui milites ad ſtipendia & ſariantos ad ſolidum detine-*

ret,

Vulgatus error ex c. Conſtantinus. Diſt. 96. & c. 17. de elect. in 6.

Arn. Lubec. 6. c. 19, Albericus 1202, Alb. Stad. 1204, Nicetas lib. 4. c. 2. Rigordus p. 203. 204, Geſta Innocentii III. n. 91. 92.

ret, vel qui petrarias faceret protrahi, nec alia instrumenta bellica produci. Tandem vero vix nobis acquieuerunt, tali tamen conditione quod apud Constantinopolin moram nullatenus facerent vltra mensem, nisi voluntate sua propria morarentur. Responsum est eis, quod breuis mansio publicata non erat nobis necessaria, quia Graci nos minus formidarent, si breuis mora spatium prascirent: attamen impetrauerunt a nobis, vt de mora solius mensis eis securitas prastaretur in palam, & ita factum est. Quo facto iuuenis Imperator nobis promisit, quod toti exercitui nostro per annum victualia largiretur integrum, & quod X. millia militum ad annum S. terra succursum ad sumptos suos haberet. Promisit enim quamdiu viueret, ad stipendia sua se in terra sancta D. milites habiturum, & quod Duci Veneti C. millia marcarum argenti & totidem exercitui nostro erogaret. Quibus compositis & communi vtilitate concessis, naues nostras conscendimus, de hinc ad portum Bucceauia octauo die applicantes: ab eo loco C. Leuca Constantinopolin vsque numerantur, a portu vero isto vsque Constantinopolin per strictum mare & velociter currens transitur. Inde per illud fretum nauigantes transiuimus Brachium S. Georgii, & per portum cepimus ad firmam terram versus Iconium, qui portus distat a Constantinopoli vna leuca. Ibidem stupuimus valde admirantes super hoc; quod nemo amicorum, nemo parentum iuuenis Imperatoris, qui nobiscum erat, seu aliquis nuncius eorum venit ad eum, qui ei statum Constantinopoli declararet. Non mora, Imperator imperium tenens Duci Veneti, Marchioni, Comiti Flandrensi, Comiti Ludouico, & nobis, nuncios suos destinauit. Nos vero secretum inter nos ineuntes consilium diximus, quod Imperatoris nuntios nullatenus audiremus, nisi prius se ab Imperialis cathedra deponeret maiestatis: aliter ipsum vel eius nuntios nequaquam auscultaremus, nolebamus enim quod Graci muneribus attentarent, vel mollirent. Interim Imperatoris exercitus in littore nobis opposito paratus erat nobis transitum inhibere, ostendens animositatis imaginem nobiscum prœliandi. Quod videntes, ad peccatorum nostrorum cucurrimus confessionem, in Dei solum misericordia confidentes: postea nostras ordinauimus pugnas, deinde nos omnes armati intrauimus naues vsarias & galeidas, quæ vasa nauigio apta CC. numero fuerunt, prater nauiculas bargas. Cum vero Deo ducente vltra fuimus applicati, omnes Graci qui conuenerant, vt transitum nobis impedirent, ita Dei gratia a nobis elongarunt, quod aliquem eorum etiam volatu sagittæ vix potuimus attingere. Inde perreximus ad quandam turrim fortissimam, quæ Galatha nuncupatur, in qua firmabatur catena ferrea grossa nimis, quæ posita super ligna transuersa mare transnatabat, attingens vsque ad muros ciuitatis. Catena illa portum seruabat, iuxta quam naues & galeidæ ciuitatis cum bargis erant, latere ad latus coniunctæ, nobis introitum prohibentes. In turri siquidem sæpe dicta erant sarianti Anglici, Pisani, Leueniani, Dachi, ad eam protegendam constituti, qui exibant turrim & introibant, sicut & quando volebant, p. 270. ad sagittandum nostros. Super turri autem illa locuti fuimus cum Duce Veneti viro prudentissimo & discreto, dicentes ei quod nullo modo posset capi, nisi per minitores & petrarias caperetur. Respondit nobis, quod iuxta catenam antedictam faceret naues suas protrahi, suas erigens petrarias cum instrumentis variis super naues: nos quoque nostra faceremus ingenia erigi super terram; sic vndique turris obsessa Dei nostroque auxilio de facili caperetur. Dum autem hæc proponerentur, sarianti in turri latitantes nostris gentibus sagittando importunos faciebant assultus. Verum nonnulla vice in nos fecerunt salinationes, * quasi forent acriter retromissi, & suorum damna multimode sustinerent. Tertia vero die post tentoria nostra ibidem confixa illi deinde exeuntes nostris quibusdam militibus & peditibus prater nos fecerunt insultus. Petrus vero de Braieleuel cum quibusdam militibus & sariantis armatus superueniens, hic eos cum festino impetu atrociter inuasit, quod ei non potuerunt resistere, nec ad turris refugium remeare: imo oportuit quosdam eorum nostris instantibus prosilire in mare, & ibi submersi fuerunt, quidam truncati, quidam vero retenti. Statim DEO mirabiliter operante turris absque bellico instrumento capta, & catena rupta fuit. Mox siquidem nauibus ciuitatis retro abeuntibus, naues nostræ liberum portum habuerunt, & quosdam eorum simul cum galeidis, nauiculis, & bargis ceperunt. Tunc vero nostris nauibus & nobis ordinatis ad pugnam, processi-

* i. fatuitates.

processimus iuxta littus ad quendam pontem lapideum distantem a turre prænominata una leuca. Pons vero ille protensior erat paruo ponte Parisiensi, & erat adeo strictus, vt tres equites iuncti lateribus simul vix per illum possent transire, vadis profundis existentibus non poteramus alias transire, nisi multam faceremus torsuram. Si vero a nostro nauigio longe distaremus, fortasse periculum magnum incurrissemus & damnum. Cum peruenissemus ad pontem ipsum (Dei patientia) nullo obstante transiuimus, & procedentes tentoria nostra fiximus inter palatium Imperatoris & palatium Boimond, & sic propinquauimus palatium, quod Placherna dicitur, quod sagittæ nostræ cadebant super palatium & infra palatium per fenestras, & sagittæ Græcorum super tentoria nostra. Hoc facto exercitum nostrum concluſimus grossis palis, & circumcinximus litiis, deinde instrumenta nostra bellica & petrarias ereximus ante muros. Dux Veneti vero super quamlibet nauim construxit de antemnis pontem altissimum in altitudine C. pedes habentem, & super quemlibet pontem poterant ire quatuor milites de fronte. Præterea quilibet vsarius mogonellum suum habebat erectum. Dum autem hæc fierent, Græci nobis pede & equo plures instanter fecerunt insultus: verum super hoc, quam nos, deterius habuerunt. Quadam die maxima militum multitudo de quadam porta cateruatim egrediens, quæ porta patet a dextera parte palatii, superius exiliit, & nos prouocauit ad arma: quos nostri cum ingenti impetu & forti audacter repulerunt, quod multi eorum altero alterum inculcante corruerunt in fossas. Inter quos filius Ducis de Ducato, qui inter Constantinopolitanos fortior & pulchrior dicebatur, cum aliis quibusdam peremptus est. Crastina quoque die quædam cohors militum ciuitatis per portam Blachernæ exiuit ea parte, qua ingenia nostra bellica erigi feceramus: sed Deo iuuante retromissi sunt turpiter & potenter. Tunc quidem retentus est vir nobilissimus, potentior & in militia melior omnibus Constantinopolitanis, qui consiliarius Imperatoris erat. Die Mercurii post ordinationem fuit propositum, quod in crastino fieret assultus ad ciuitatem, videlicet Dux Veneti per mare, Comes Flandrensis & Comes Ludeuuicus per terram assilirent, & Marchio cum illis: Ego siquidem & M. de Montmorensi, & Marscalcus Campanico de sancto Tyrone, dum assultus fieret, custodiremus exercitum forinsecus inter vallum & campum, & sic fecimus. Facta autem ordinatione & proposito terminato, Dux & Venetii cum quibusdam de nostris, qui nauigio potenter instabant, prope muros nauibus applicatis, scalas muris acclinantes, intrauerunt cum virtuoso impetu ciuitatem, XXX. turribus lucrifactis iuxta quantitatem atturbati, & de ciuitate non modicum combusserunt. Nostri quoque suos per terram facientes insultus, scalis similiter muro appositis suas, super muro posuerunt banerias & vexilla. Minitores vero muros inferius subcauantes vnam turrim strauerunt. Tunc Imperator ciuitatis incendio & nostris insidiis vndique coartatus constituit ad portas singulas, quæ ad campos exitum faciebant, turmas militum non paucorum, vt nos circumquaque assilirent, & inuasos inuoluerent & truncarent. Econtra nos similiter nostras ordinauimus pugnas. Comes Flandrensis cum suis, ego quoque cum meis, vterque in suo cuneo consistens. Fecimus autem custodiam, & equitauimus ordinate & coniuncti contra prælium nobis contrarium, eos adeo p. 271. *appropinquantes, quod eorum sagittarii & balistarii trahebant in nos, nostrique in ipsos. Cum ipsi viderent nos magnanimos esse & constantes, ordinate procedere & seriatim, & nos non posse faciliter expugnari vel corrumpi, ipsi valde perterriti & confusi cedentes nobis non ausi fuerunt (Dei gratia) dimicare nobiscum. Et sciatis, quod non fuimus in toto exercitu plures quam quingenti milites, & totidem equites, sariantos non habuimus plures quam duo millia peditum: maior enim pars statuebatur ad ingenia nostra conseruanda. Videntes autem eos fugere & abire, noluimus insequi: ne forte per eorum dolos & insidias exercitui nostro, & bellicis machinis nostris, vel turribus, quas Veneti ceperant, damnum inferrent. Imperator vero nocte rediens ad palatium suum, asseruit se in crastinum pugnaturum nobiscum: eadem autem nocte media Imperator latenter aufugit. Die vero Iouis, sicut Imperator promiserat, debuimus pariter dimicare. In crastino (Deo cooperante) fuit ciuitas reddita nobis, & tunc fuerunt octo dies completi a ciuitatis obsidione. Tunc vero Tirsacus Imperator & Imperatrix vxor eius videlicet soror*

Regis

Regis Vngariæ, qui diu in horrore carceris tenti fuerant & inclusi, nobis gratias multimodas referentes mandauerunt, quod per Dei gratiam & nostrum auxilium fuerant a carcere liberati, & quod decus Imperii rehabebant, & nos in crastino veniremus in palatium tanquam in nostrum cum filio suo diu desiderato: & ita fecimus, & manducauimus cum eis cum magnis exultationibus & honore solemni. Hoc equidem vos scire volo, quod eo vsque in negotium Saluatoris processimus, quod Orientalis Ecclesia, cuius olim metropolis erat Constantinopolis, cum Imperatore & vniuerso Imperio eius capiti suo Romano Pontifici sicut fuit antiquitus, renodata Romanæ Ecclesiæ sese esse filiam recognoscit, & vult de cætero eidem more solito humiliato capite deuotius obœdire. Ipse etiam eiusdem Ecclesiæ Patriarcha huic aspirans operi & applaudens, suæ dignitatis pallium a summo Pontifice recepturus Romanam sedem vlterius adibit, & ipse super hoc cum Imperatore iuramenti præstitit cautionem. His igitur tot & tantis vtilitatibus prouocati, & spe sancta bonorum futurorum detenti, apud ciuitatem præscriptam proposuimus hyemare: & hoc ideo fratribus nostris, qui in transmarinis partibus nostrum præstolantur aduentum, curauimus nunciare, vt ipsi auditis nostrorum rumoribus gaudiorum, quorum eos esse participes præoptamus, adminiculo sanctæ spei suffulti nos Constantinopolin expectent. Noueritis & quod accepimus tornamentum contra Soldanum Babyloniæ ante Alexandriam. Si quis ergo Deo vult seruire, cui seruire est regnare, & nomen habere militiæ conspicuum & clarum, tollat crucem, & sequatur Dominum, & veniat ad tornamentum Domini, ad quod ab ipso Domino inuitatur. Valete.*

* c. solitæ. 6. X. De maior. & obed. c. 1. de sac. vnct.

Qualiter autem Tirsachio * mortuo Alexius se ab eis alienauerit, & mala pro bonis reddiderit, & quomodo ab eis capta ciuitate Baldeuuinus Comes Flandriæ in Imperatorem sublimatus sit, per hanc epistolam, quam idem Comes Adolfo Colonienſi Archiepiſcopo transmiſit, cognoſci poteſt. EPISTOLA. *Reuerendo patri suo & karissimo domino & consanguineo suo A. Dei gratia Colonienſi Archiepiſcopo, Baldeuuinus eadem gratia fidelissimus in Christo Imperator, a Deo coronatus, Romaniæ moderator & semper Augustus, Flandriæ & Hinchau Comes, consanguineus & fidelis suus, omnem beatitudinem vitæ, quæ nunc est & futuræ. Cum Christianæ religionis zelo, imo & nostræ speciali amore personæ, quæ circa nos aguntur, paternitas vestra scire desideret, serenitati vestræ declarandum esse decreuimus, quam mira circa nos vsa sit diuina clementia nouitate, quamque non nobis quidem, sed nomini suo gloriam dederit omnibus seculis admirandam. Mirabilibus eius circa nos semper mirabiliora succedunt, vt etiam in fidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia: cum nihil speratum a nobis aut prouisum ante contigerit: sed tunc demum noua nobis Dominus procurauerit auxilia, cum nihil humani videretur superesse consilii. Et quidem, si bene meminimus, per litteras paternitati vestræ transmissas nostri progressus & status narrationem eo vsque deduximus, vt vrbe populosa capta violenter a paucis, tyranno fugato ac filio Tirsachii Alexio coronato, mora nostra promissa foret & ordinata per hyemem: vt potenter obtinerentur, si quæ resistere videbantur Alexio. Et nunc breuiter narranda suscipimus, quæ circa nos postea contigerunt, eo prænotato, quod sicut non opera hominum fuere, sed Dei, quæ Græcis intulimus: ita non opera hominum fuere, sed Dæmonum, quæ cum Imperatore nouo Græcoque per omnia Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Nos siquidem ne discordiæ fomitem inter nos & Græcos ministraret moribus nostris aduersa barbaries, de ciuitate exeuntes ex aduerso ciuitatis interiacente portu ad preces Imperatoris castra posuimus. Et ex insperato seu innata malitia, seu Græcorum seductus perfidia, animo recedit a nobis, cui tanta beneficia contulimus. Ipse enim in omnibus nobis promissis cum patre, patriarcha, & mole nobilium, periurus & mendax tot incurrit periuria, quod nobis præstitit iuramenta. Vnde nostro tandem destitutus auxilio prælia contra nos meditatur incassum: & nauigii, quod eum adduxerat & sublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli Deo nos protegente fraudatus, fit pars sua per cuncta deterior, & hominum suorum cædes, incendia, & rapinæ proueniunt. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur, Imperatorem ei æmulum parantibus Græcis, ea occasione captata, quod nullum ad auxilium nostrum deberet habere confugi-*

* *Isaacii. Arn. Lubec. 6 c. 20, Nicetas c. 10, Nicephorus lib. 1, Albertus. Alb. Stad. 1204, Rigordus. p 203. 204, Ioa Leydis Chr. Belg. 19. c. 11. 12.*

um. Quumque eidem vadendi spes vnica restaret in nobis: iuratum sibi quendam Morchuflum * nomine, sanguine sibi propinquum, de quo pro beneficiis sibi impensis super omnes alios confidebat, mittit ad exercitum nostrum, qui Blacherna palatium nobis sub Imperatoris & suo iuramento promittit in obsidium, donec nobis cuncta reddantur. Accedit ad palatium recipiendum nobilis Marchio. Illudit Alexius Marchioni, & quod iam nobis dederat, spretis obsidibus consueta periuria non veretur. Nocte insequuta Morchuflus Domino suo periurus & nobis Græcis reddendi nobis palatii reuelat arcana, atque ex hoc in perpetuum eis eripi libertatem, & ad hoc modis omnibus veniendum esse declarat, nisi deiiciatur Alexius. Cuius proditionis merito tertius in vrbe Imperator attollitur. In dominum dormientem & rei nescium sacrilegas mittit manus, eumque carcere tetro includens, tertium Nicolaum quendam, qui apud S. Sophiam imperiales insulas nouiter vsurparat, traditum sibi a Græcis, qui eum creauerant, proditione rursus incarcerauit. Mortuoque post modicum Tirsachio, qui animum filii sui præ omnibus (vt dicebatur) a nobis auerterat, acclamante clero Græcorum & populo, vt de terra toleremur, in breui tantum sanguinem nostrum sitientibus Græcis, prælia contra nos proditor indictus restaurat, vrbem machinis & propugnaculis muniunt, quorum numerum nemo viderat vnquam. Quumque murus miræ Latitudinis, lapidibus minutis cæmentoque tenacitatis & firmitatis antiquæ constructus, in altum valde consurgens, turres haberet amplissimas pedibus circiter quinquagenis & paulo plus minusue distantes inter quaslibet duas a parte maris, quo noster timebatur assultus, turris lignea erigitur super murum stationibus tribus aut quatuor multitudinem continentibus armatorum, nihilominus etiam inter quaslibet duas turres seu petraria seu magonellus erigitur. Turribus autem supererigunturlignea turres altissimæ stationum sex, super quam supremam stationem aduersum nos porriguntur scalæ, appodiationes ex vtraque parte & propugnacula continentes paulominus excelsis scalorum capitibus, quantum iacere in altum posset arcus a terra. Murum etiam ipsum murus circumcingit inferior, duplexque fossatum, ne muris vlla applicare valerent ingenia, sub quibus possent latitare fossores. Interim mari terraque nos attentat perfidus Imperator, nos semper Domino protegente & suos frustrante conatus. Nam præter ordinationem nostram ad prædam victualium procul exeuntibus vsque ad mille animas hominum pugnatorum, Imperator occurrit in multitudine graui. Primo congressu dissipatur omnino cæsis captisque non paucis sine damno nostrorum, fuga ignominiosa consulens sibi clypeum abiicit, arma deponit, & nostris vexillum imperiale dimittit, nobilemque quam sibi præferri fecerat iconam, quam ordini Cistercienſi nostri dedicauere victores. Iterato nauigium nostrum flammis adgreditur, intempestaque noctis silentio sedecim suas naues incensas, velis in altum expansis & inferius colligatis ad proram, flante fortiter Austro, nostras mittit in naues; sed Domino faciente cum multo labore nostrorum custodimur indemnes, & ardentibus nauibus clauis infixis catenis hærentibus nostrorum remigio trahunt in pelagus, & ab imminenti mortis periculo a Domino liberamur. Nos igitur eum terrestrem prouocamus ad pugnam, & ponte atque amne transmisso, qui exercitum nostrum separabat a Græcis cuneis ordinatis ante portam diu stetimus, regiæ ciuitatis & palatii Imperialis quod Blankerna nuncupatur, in nomine Domini agminum Israel præcedente Cruce vinifica, parati ad prælium Græcos excipere, si eis placuisset exire. Et quidem pro militiæ exercitio exeuntem nobilem quendam nostri pedites trucidarunt. Sic in castra reuersi terra marique sæpius prouocamus, sed dante Domino semper ac triumphaliter obtinemus. Mittit ad nos pacis fictæ legatos perfidus incubator Imperii, postulat & obtinet cum Duce colloquium. Cumque eidem Dux magnanimus obiecisset, quod nulla cum eo pacis posset esse securitas, qui dominum suum carcere concluſisset, postposita iurisiurandi religione & fidei, & ipsi præripuisset imperium: eidemque bona fide consulerent, vt Dominum suum restitueret, & humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se promitteret preces: & quod cum eodem Domino suo misericorditer si vellet agere deberemus: ac quidquid contra nos egerat venenose, si rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapsuique consilii: & ille vana verba subintulit, quia quæ responderet rationabiliter non habebat. Obœdientiam autem Romani Pontificis, & subuentionem sanctæ terræ, quam iura-

* Murtuflum.

iuramento & scripto imperiali firmarat Alexius, adeo refutauit, vt vitam amittere præ-
ligeret, Græciamque subuerti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Ecclesia subde-
retur. Noctu igitur insequenti Dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere, cum
quo ipsa die prandium sumpserat (vide) & clauaferrea, quam tenebat in manu, latera
morientis & costas inaudita crudelitate confringit: casuque vitam, quam laqueo extor-
serat, confingit ereptam. Hoc imperiali sepultura concessa propalatum omnibus scelus
funeris honore dissimulat. Sic nobis hyems tota perficitur, donec nauibus nostris scalis
aptatis, & instrumentis bellicis præparatis, nos & nostra recipientes in nauibus V. Idus
April. hoc est, feria sexta ante passionem Domini vnanimiter pro honore sanctæ Romanæ
Ecclesiæ, & subuentione sanctæ terræ, nauali prælio inuadimus ciuitatem, & ea die non
sine multo tamen sanguine fuimus tanta perpessi, vt inimicis nostris in opprobrium verte-
remur, quorum ea die pars fuit per cuncta superior: adeo vt tracta in terram Græcis
compelleremur bellica nostra machinamenta relinquere, & infecto negotio ad ripam re-
dire cogeremur aduersam ea die (vt videbatur) inutiliter fatigati. Conturbati vero plu-
rimum & conterriti, sed demum in Domino roborati, definito consilio rursus instaura-
mur ad pugnam quarta die, II. Idus April. hoc est, feria secunda post passionem Domini,
flante Borea rursum applicamur ad muros scalis nauium scalis turrium applicatis cum
multo labore nostrorum permultum resistentibus Græcis: sed ex quo comminus gladios sen-
sere nostrorum, non diu belli anceps durauit euentus. Duæ siquidem naues pariter colliga-
tæ, quæ Episcopos nostros Suessionis videlicet ac Trecenensis deferebant, quarum erant in-
signia Paradisus & Peregrina, primæ scalis suis scalas turrium attigerunt, & felici auspi-
cio peregrinos pro Paradiso certantes hostibus admonuerunt. Prima muros obtinent ve-
xilla Pontificum, ministrisque cœlestium secretorum prima conceditur de cœlo victoria. Ir-
ruentibus igitur nostris cedit (Domino iubente) infinita multitudo pro paucis, & propu-
gnacula relinquentibus Græcis nostri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cum
Imperator, qui non procul a muris in tentoriis stabat armatus, conspicaretur ingressus: sta-
tim tentoria dereliquit & fugit: nostri cædibus occupantur, ciuitas capitur populosa: re-
cipiuntur in palatiis, qui nostrorum enses effugiunt, multaque cæde facta Græcorum no-
stri sese recolligunt, adueſperascente iam die arma deponunt, de assultu palatiorum in
crastino tractaturi. Suos recolligit Imperator, & crastinam hortatur ad pugnam, asse-
rens quod nostros in potestate nunc habeant inter murorum septa conclusos: sed nocte
latenter dat terga deuictus. Quo comperto Græcorum plebs attonita de statuendo Im-
peratore pertractat, & dum mane facto ad nominationem cuiusdam Constantini proce-
dunt, pedites nostri non expectata deliberatione maiorum ad arma prosiliunt, & terga
dantibus Græcis munitissima & fortissima palatia relinquuntur, totaque in momento ciui-
tas obtinetur. Diripitur equorum innumera multitudo auri & argenti, sericorum, preti-
osarumque vestium atque gemmarum, & omnium eorum, quæ ab hominibus inter diuiti-
as computantur, tam inæstimabilis abundantia reperitur, vt tantum tota non videretur
possidere Latinitas: & qui antea pauca negauerant, cuncta nobis diuino iudicio relin-
quunt, vt secure dicamus, vt maiora his mirabilia circa bellorum casus nulla vnquam
narret historia: vt impleta prophetia manifeste videatur in nobis, quæ dicit: Persequi-
tur vnus ex vobis centum alienos. *Quia si inter singulos victoriam partiamur, quili-*
bet ex nostris non pauciores aut vicit aut possedit. Nunc autem non nobis victoriam vs-
surpamus, quod saluauit sibi dextra Domini, & brachium virtutis eius reuelatum est no-
bis. A Domino tantum factum est istud, & super omnia mirabilia mirabile est in oculis
nostris. Ordinatis igitur, quæ disponenda rerum poscebat euentus, ad electionem Impe-
ratoris vnanimiter ac deuote procedimus: & omni ambitione secluſa cum sex Baronibus
*Venetorum, * venerabiles viros, Episcopos nostros, Suessionis, Haluerstadensi ac Trecensi*
p. 374. *& Dominum Bethlehemitanum, qui a partibus transmarinis Apostolica auctoritate nobis*
fuerat delegatus, Acconæ electum, Abbatemque Lucedii, Imperatoris sub dominio nostro

* Freherus: *Inter quos erat Thomas Maurocenus, eodem tempore designatus Patriarcha Constant. ad quem est decretalis in c. 8. Extr. de maior. & obed. c. 5. Ext. de iustic. & alia.*

constituimus electores. Qui oratione præmissa (vt decuit) Dominica, misericordia Domini, personam nostram, quod a nostris meritis procul erat, vnanimiter ac solemniter elegerunt, diuinis laudibus clero ac populo acclamante: sequentique Dominica in qua Iubilate Deo cantatur, præcipiente Petro Regem honorificari, eique obœdiri quasi præcellenti, *& Euangelio annunciante*, Quod gaudium nostrum nemo tollet a nobis: *cum ingenti honore & tripudio, more etiam suo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac subuentionem terræ sanctæ, glorioſe coronatum ad Imperii fastigia Deo & hominibus amabiles patres memorati Pontifices cum vniuersorum applausu & piis lacrymis sublimarunt. Aderant incolæ terræ sanctæ, ecclesiasticæ militaresque personæ, quorum præ omnibus inæstimabilis erat & gratulabunda lætitia, exhibitumque Deo gratius obsequium asserebant, quam si ciuitas sancta Christianis esset cultibus restituta: cum ad confusionem perpetuam inimicorum Crucis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, terræ Ierosolymitanæ, sese regia ciuitas denoueret:* * *quæ tam diu, tam potenter aduersaria stetit & contradixit vtrique. Denique diuina iustitia nostroque ministerio digna vltione percussis & expulsis hostibus, Deus obœdientibus terram nobis dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino & oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & pascuis spatiosam, ad manendum speciosam, & cui similem non continet orbis aere temperatam. Sed nec in his desidia nostra subsistunt, nec ab humeris nostris vexillum regale deponi: donec terra ipsa incolatu stabilita nostrorum partes debeamus inuisere transmarinas, & dante Deo propositum peregrinationis implere. Speramus enim in Domino Iesu, quod qui cœpit in nobis opus bonum ad laudem & honorem nominis sui, inimicorum crucis depressionem perpetuam perficiet, confirmabit solidabitque. Celsitudinem igitur vestram propensius exoramus in Domino, vt gloriæ huius atque victoriæ & spei præoptatæ, cuius ostium magnum nobis apertum est, velitis esse participes. Quos absque vlla nobis dubitatione continget, si terræ vestræ nobiles atque ignobiles, cuiuslibet conditionis aut sexus, eisdem desideriis accensos, ad nostras immensasque capessendas diuitias temporales pariter & æternas, non solum permissa licentia, sed salutaribus monitis accendatis. Vniuersis enim dante Deo sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit. Vniuersos volumus simul & possumus secundum status suos varietatemque natalium & augere diuitiis & honoribus ampliare.*

*d. c. inter quatuor. § X. e maior. & obœd.

Trith. Chron. Hirsaug. 1203, Io. a Leydis Chr. Belg. lib. 20. c. 1. & lib. 19. c. 13. *Io. de Becka* Chr. p. 63, *VV. Heda* Chr. Traiect. p. 187.

Item ipso anno Theodericus Comes Hollandiæ moritur, & traditur Comiti de Los prouincia cum filia sua. Quod grauiter ferens Wilhelmus frater eius, congregatis militibus eundem Comitem de Hollandia expulit, & filiam fratris abstulit.

Circa Cal. April. visus est per tres noctes ignis discurrere per totum cœlum, ita vt tota regio ab eo illuminaretur.

Anno Domini MCCIV.

Arn. Lubec. 6. c. 5, Meibom. ad Henr. Rosl. Herlingsb. t. 1. p. 785, Spangenberg Sächs. Chronic. c. 240, *Hayneccii*

Philippus Rex cum exercitu Saxoniam intrauit, vt castrum quoddam nomine Harlinginberch a Rege Ottone constructum deiiceret, & ciues Goslariæ de oppressione eius & fratrum suorum liberaret. Sed vbi eundem in forti manu sibi occurrere cognouit, consilio cum suis habito recessit, satius ratus ad tempus cedere, quam cum hoste male pugnare.

Ant. Goslar. ad a. 1204.

Io. a Leydis Chr Belg. 20. c. 3, Io. de Becka Chr. Trai. p. 64.

Circa ipsum tempus Theodericus Episcopus Traiectensis cum exercitu & pluribus nobilibus Hollandiam intrauit, & prouinciam Comitis de Los rursus subiugauit. Sed Episcopo recedente, cum idem Comes cum suis in quodam oppido nomine Leidni degeret, præfatus Wilhelmus de maritimis partibus contracta multitudine tam pedestris quam naualis exercitus plurimos eorum captiuauit, cæteris in palude mersis, & vix paucis euadentibus cum ipso Comite.

Arn. Lubec. 6. c. 8, Siffridus Alb. Stad Trith. Chr Hirsaug. 1204,

Ipso anno circa Iulium mensem Philippus Rex contracto maximo exercitu Thuringiam intrat, quandam ciuitatem Lantgrauii VVizense nomine obsidione vallat, Regem etiam Boemiæ cum maxima multitudine in auxilium ei venientem fugat,

omnia

omnia per circuitum oppida igne exurit & vastat. Lantgrauius vero videns euersionem terræ suæ, & animositatem Regis se ferre non posse, interuentu quorundam Principum supplex ad eum venit, & eius gratiam promeruit. Post hæc Colonien-
p. 275. sem Archiepiscopum per Treuirensem, Spirensem & Constantiensem Episcopos apud Andernacum sibi conciliat, & vt Ducem Brabantiæ & reliquos Lotharingiæ nobiles fideles sibi efficiat, nouem millia marcarum ei donat. Saleuelt etiam, & alia quædam ab episcopio ablata redonat, plurima promittens rogat. Colonien-
sis vero Episcopus sacramentum, quod dudum Ottoni fecerat paruipendens, & periurium & excommunicationem Apostolici non metuens, post festum S. Martini ad eundem Philippum cum Duce Brabantiæ Confluentiam venit, & ei iuramentum fidelitatis cum Duce ibidem fecit. Ibi etiam Rex Philippus celebrem curiam omnibus, qui aderant Principibus in Epiphania Domini Aquisgrani indicit, & Colonien-
sis eum ibidem in Regem consecrari & vngi promittit. Quod & factum est. Rex ergo vt proposuerat cum pluribus regni Principibus Aquisgrani venit: vbi cum maximo apparatu Colonien-
si ei occurrit. Ibi Rex consilio cum suis habito, vt Principes suam liberam electionem sedis antiquitatis institutum non perdant, regium nomen & coronam deponit, & vt concorditer ab omnibus eligatur, precatur. Quod & factum est, & a Colonien-
si Archiepiscopo cum Maria vxore sua vngitur & consecratur. Sifrido Moguntino & Cameracen-
si Episcopo eisdem diebus cum literis prope Coloniæ exi-
stentibus, & pro hac iniusta consecratione excommunicationem ei intentantibus: Ottone etiam Rege languore ibidem detento, & omnium auxilio destituto.

Hist. Landgr. Thur. c 33. Chr. M. Serem p. 75.

Arn. Lubec. 7, c. 1, Conr. Vrsp. p. 238, Chr. M. Serem p. 76.

Hoc anno fuit æstas calida & sicca: & hyems longissima & nimis asperrima.

Anno Domini MCCV.

Sifridus Moguntien-
sis Archiepiscopus & Cameracen-
sis antistes a sede Apostolica iudices constituti Coloniam venerunt, & in Eccle-
sia B. Petri Apostoli coram clero & vniuerso populo Adolfum Episcopum excommunicatum a Papa pronunciauerunt, & per omnes conuentuales Eccle-
sias & parochias ciuitatis, vt per singulos dominicales & sacros dies excommunicaretur, præceperunt: hoc etiam in mandato habentes, vt si infra mensem post denominationem sibi factam Romam ad satisfactionem se non conferret, officio & omni beneficio destitueretur * & alius dignus in loco eius constitueretur. Castrum Hostade a Rege Ottone & Colonien-
sibus obsidetur, sed obsidibus datis intactum relinquitur.

Arn. Lubec. 7, c. 3, Chron. M. Serem p. 76.

Per idem tempus Philippus Rex circa Pentecosten celebrem curiam Spiræ habuit. Vbi Adolfus Episcopus de Colonien-
sibus querimoniam facit. Ibi Philippus Rex iudicio Principum, Adolfo etiam cum suis sequacibus eum rogante & instigante, expeditionem Coloniæ omnibus qui aderant Principibus indicit. Sed eodem in pertinacia sua perseuerante, neque de excommunicatione vel mandato Papæ curante, præfati iudices conuocato vniuerso clero & populo in die sanctorum martyrum Geruasii & Prothasii coram omnibus in maiori Eccle-
sia præsente Ottone Rege & aliis nobilibus viris ab officio & dignitate pontificali depo-
suerunt, & vt alium Episcopum eligerent, Apostolica auctoritate præceperunt. Sic eo depo-
sito secundum sententiam summi Pontificis Bruno Bunnen-
sis præpositus in Episcopum eligitur. Vnde mox per totum episcopatum VVerræ plurimæ & graues per Episcopos & eorum complices oriuntur, fiunt incendia vbique, prædones emergunt vndique, bona Eccle-
siarum rapiuntur, turres earum & villæ comburuntur, fiunt deprædationes pauperum & oppidanorum, expoliationes viduarum & pupillorum. Ciuitas etiam ab inimicis vndique vallatur, nulli ingredi vel egredi libere conceditur. Tuitien-
se castrum stipatum sagittariis & militibus Comitis Adolfi de Monte ei opponitur & aduersatur. Rhenus superius & inferius, ne victualia vel mercimonia per naues inferantur, clauditur. Sic itaque ciues vndique arctati, & maxime per castrum ipsis oppositum: sagittarii enim in domo prædicti Comitis Adolfi constituti, cum sæpius sagittis suis eos impe-

Regist. Innocentii III. ep. 135.

* hæc ex MSto adiecimus.

terent, & maledicta & conuitia plurima proferrent, naues maximas cum propugnaculis in medio Rheno ſtatuunt, & baliſtarios & ſariantos, qui illis in faciem fortiter reſiſtant, plurimos conſtituunt. Naues etiam alias inſtaurant, per quas ſæpius transuecti eundem Comitem & ſuos impugnant. Villas quoque ſuper littus Rheni ſitas, ipſi ſubditas rapinis & incendio deuaſtant: & ſic per annum & dimidium vario euentu ſimul confligunt & dimicant.

Poſt natiuitatem vero beatæ Mariæ Philippus Rex maximo exercitu congregato 1276. Moſellam tranſiuit, & in feſto beati Michaelis Archangeli ante mœnia ciuitatis Coloniæ veniens eam impugnare cœpit. Sequenti vero die in ſuperiori parte ciuitatis tentoria ſua figit, & tota illa die eam impugnat & impetit. Hiis autem, qui intus erant fortiter repugnantibus, & aduerſariis viriliter reſiſtentibus, cum per quinque dies eam impeteret, & nihil proficeret, ſed maximum damnum ſuorum præcipue equorum ibidem acciperet, relicta obſidione recedit, & cum vniuerſo exercitu ad expugnandam Nuſſiam procedit. Quam cum acriter impugnaret, illi de viribus ſuis diffidentes in deditionem venerunt, ciuitatem eius præcepto Adolfo Epiſcopo tradiderunt, & obſidibus ei datis ſeruire promiſerunt. Hiis geſtis, totam terram concremando, deuaſtando, pertranſiens recedit.

Litteræ etiam Domini Papæ in hiis diebus Coloniæ præſentantur, in quibus inuaſores Eccleſiarum iubentur excommunicari, & tota terra eorum ſub interdicto poni. Vnde magis in inſaniam verſi iidem raptores omnem furorem ſuum in clerum exagitantes, curtes & prædia eorum ſibi vendicant, reditus omnes per biennium diripiunt, & in tantam paupertatem Eccleſiæ deueniunt, vt quidquid ornatus in auro & argento & gemmis pretioſis in eis ab antiquitus ſeruatum fuerat, totum diſtractum & venditum ſit.

Anno Domini MCCVI.

Arn. Lubec. 7. c. 5, Alb. Stad. 1205, Albericus 1206, Chr. M. Sereni p. 76.

Philippus Rex cum exercitu iterum ad inferiores partes deſcendens, occurrente ſibi Adolfo Epiſcopo cum Comitibus & cæteris nobilibus terræ, totum epiſcopatum ſecundum libitum omnia ſibi ſubiicendo percurrit. Rex autem Otto & Bruno, qui ipſo menſe in Archiepiſcopum ordinatus fuerat a Sifrido Moguntino, præſentibus duobus Epiſcopis de Britannia a Rege Angliæ miſſis cum cccc. militibus, & duobus millibus peditum de Colonia exeuntes cum eodem confligere ſtatuerunt. Sed traditione Heinrici de Lymburg ad caſtrum, quod dicitur VVaſſinberch eum proſecuti, & in paluſtria loca deducti, & ab hoſtibus circumuenti, terga dantes fugere cœperunt. Quos mox aduerſarii inſequentes, & omnia, quæ ſecum detulerant, deprædantes, plures etiam ibi milites ceperunt. Rex vero cum Epiſcopo caſtrum ingreſſus, ſed ſtatim ab inimicis vndique vallatus occulte inde egrediens cum tribus ſociis euaſit. Epiſcopus autem ibidem capitur, & Philippo Regi offertur, quem manicis ferreis conſtrictum ſecum duci iubet. Multi etiam ibi de vita diffidentes paludes & aquoſa loca ad occultandos ſe ingrediuntur: cætera multitudo armis ſpoliati, & veſtibus nudati, turpiter reuertuntur.

Arn. Lubec. 7. c. 6, Alb. Stad. 1207, Otto de S. Blaſio c. 47.

Poſt hæc ambo Reges, mediante Heinrico de Kalinthin, familiare colloquium iuxta Coloniam habuerunt: ſed quid ſimul contulerint vel conſiliati fuerint, non omnibus illo in tempore innotuit.

Philippus igitur Rex reuertens quendam montem nomine Gymnich * iuxta Regiomagum occupat, & ad detrimentum totius prouinciæ ibidem caſtrum collocat. Colonienſes vero conſiderantes ſibi totum Imperium aduerſari, & vbique ſuos conatus fruſtrari; conſilio & auxilio Ducis Brabantiæ & cæterorum nobilium terræ, Philippum Regem Bobardiæ adierunt, & ibidem ei reconciliati gratiam eius meruerunt. Qui etiam poſtea miſſo Spirenſi Epiſcopo Coloniam fidelitatis ab eis iuramentum exigit.

Per idem tempus Otto Rex de Colonia exiens Bruneſvvich venit, ibique rebus ſuis ordinatis per mare nauigio Angliam intrauit. Vbi a Rege Angliæ auunculo ſcilicet

* MStum habet *Landzcron.*

licet suo & cunctis eius Baronibus cum magno honore susçipitur, & per aliquod tempus detinetur, & postea dimissus ab eodem accepta magna pecunia reuertitur.

Eclipsis Solis facta est II. Cal. Martii, hora diei X. Nam plurimi humanum caput in Sole se vidisse testantur.

Anno Domini MCCVII.

Philippus Rex Sincecho colloquium cum quibusdam Principibus & primoriis terræ illius habuit. Vbi a Colonienſibus inuitatus in vigilia Paschæ Coloniam venit, & cum maximo honore & fauore tam a clero, quam a cuncto populo susçipitur. Qui
p.377. etiam ibi per nouem dies demoratus, omnes iniustas exactiones vectigalium & iniustas monetas abiurare, & pacem firmam stabilire & iurare præcepit.

Eodem anno duo Cardinales Hugo scilicet Ostienſis Episcopus, & Leo S. Crucis presbyter ad Regem Philippum in Alemanniam a curia Romana missi venerunt, vt ipsum & Ottonem Regem ad pacem & concordiam reuocarent; inordinata in regno ordinarent; & pro Brunone Colonienſe Archiepiscopo, quem iam per annum captum tenebat, intercederent. Philippo ergo Rege circa festum S. Andreæ Apostoli apud Augustam ciuitatem Sueuiæ celebrem curiam habente, præfati Cardinales affuerunt, vbi plurima coram eis & Principibus de pace & compositione regni inter Reges tractata sunt. Ibi etiam Adolfus Colonienſis quondam Archiepiscopus eosdem Cardinales adiens, interuentu Regis a banno soluitur; & vt ad satisfactionem Romam procedat, ipsi indicitur. Rex autem consilio & petitionibus Cardinalium adquiescens, Brunonem vinculis absoluit, & ipsis reuertentibus ad gratiam summi Pontificis eum Romam transmisit.

Otto de S. Blasio c. 48, Arn. Lubec. 7. c. 6, Albericus 1208.

Anno Domini MCCVIII.

Philippus Rex Patriarcham Aquileienſem cum aliis honoratis viris ad sedem Apostolicam misit pro confirmatione fœderis & compositionis, quæ per Cardinales inchoata fuerat, pro consecratione imperiali, pro restitutione Domini Adolfi. Apostolicus autem ipsum Adolfum ad se cum legatis Regis supplicem venientem in osculo pacis susçepit, sed tamen quod circa Brunonem fecerat, ratum esse volens, cum per biduum coram eo ab vtrisque satis allegatum fuisset, ipsum Brunonem in episcopatu confirmauit, literas suas Coloniam ad clerum & populum, & ad quosque nobiles terræ illius transmittens, omnes ad eius fauorem & obœdientiam sollicitauit. Formam etiam pacis & compositionis, pro qua præfati legati aduenerant, cum suis consecretalibus approbans rursum prædictos Cardinales remisit, vt ad vnguem ipsum negotium perducerent, imperauit. Quibus alpibus transcensis cum ad exequendum mandatum ipsius in Teutoniam peruenissent, rumor pessimus percrebuit, scilicet Philippum Regem a Palatino Comite de Wittilinsbach Ottone apud Bauinperg peremtum.

Nam cum idem Rex in festo S. Albani filiam fratris sui Ottonis de Burgundia nuptam tradidisset Duci Meraniæ, & cum maxima gloria ad deducendam puellam processisset, & reuersus in ciuitatem meridiano tempore omnibus recedentibus solus in quodam lobio cum Episcopio Spirensi, & aliis duobus, scilicet Camerario & Dapifero suo remansisset; ille nefarius homo cum XVI. militibus armatis aduenies introitum petiit. Qui cum iussu Regis intromissus fuisset, aliis foris remanentibus, gladium latenter de manu cuiusdam armigeri tulit, & quasi Regem salutaturus accessit: quem cum audacter in caput eius vibrasset, vno ictu eum interfecit. Quo statim mortuo, Episcopo Spirensi se occultante, alios duos in eum irruere volentes fortiter vulnerauit; & mox egressus ascenso equo cum suis fugere cœpit. Sic Rex Philippus cum per X. annos circumquaque Principes & nobiles subdidisset, prouincias & ciuitates perdomuisset, Papam etiam sibi iam reconciliatum haberet; secundum dispositionem Dei, in cuius manu sunt omnium potestates & iura regnorum, & qui transfert regna atque constituit, XI. anno vitam cum regno perdidit. Sepultus est ibidem sequenti die X. Kalend. Iul. scilicet in festo S. Albini.

Otto de S. Blasio c. 50. Arn. Lubec. 7. c. 14, Alb. Stad. Conr. Vrsp. Albericus Chr. M. Sereni. Ellwang. Trithemius Chron. Hirsaug. 1208, Chr. Auguſt. 1207, Chr. M. Belg. p. 211, Gob. Perſona æt. 6. c. 63, Rigordus p. 206, Lehmann l. c. 84.

Sifri-

Trithem. Chr. Hirſaug. 1208, *Merſſæus* n. 34.

Sifridus igitur Mogontinus, capto apud Waſſinberg Brunone Archiepiſcopo, occulte de Colonia exiens Romam ad Apoſtolicum ſe tranſtulit, vbi per biennium in Eccleſia S. Sabinæ, vbi Cardinalis erat, degens Philippo Rege occiſo a Papa ad ſedem propriam remittitur, & auctoritate ipſius electo Lupoldo a cunctis Moguntiæ cum gloria ſuſcipitur. Cum quo etiam Bruno Archiepiſcopus a Papa honorifice dimiſſus rediens, in feſto ſanctorum martyrum Proti & Hiacynthi, cum maximo tripudio & gaudio a cuncto clero & populo Coloniæ ſuſcipitur. Sed (proh dolor) gaudium illud in breui mutatum eſt in mœrorem & luctum. Nam terrore aduentus eius cum tota prouincia a prædonibus purgata quieſceret, Adolfus etiam quondam Colonienſis Archiepiſcopus gratia reconciliationis ad eum Coloniam veniens ſecundum præ- p. 378.
ceptum Papæ eius obœdientiæ ſe ſubmiſiſſet, cæteri quoque eius fautores, Comites, & nobiles certatim ad eum venientes fidelitatis iuramentum præſtitiſſent, & obœdientiam promitterent: languore corripitur, & in caſtro, quod dicitur Blankinberg, per aliquot dies in lecto decubans, ſequenti die poſt feſtum Omnium Sanctorum morte præuenitur. Corpus eius Coloniam reportatum in maiori Eccleſia S. Petri Apoſtoli cum planctu & lacrymis plurimorum ſepelitur.

Otto de S. Blaſio c. 50, *Arn. Lubec.* 7. c. 15. 16, *Alb. Stad. Chr. M. Sereni. Trithem. Chr. Hirſaug.* 1208, *M. Chr. Belg.* p. 218.

Item anno Domini MCCVIII. ab vrbe autem condita MDCCCCLIX. completis ab origine mundi annis ſex millibus quadringentis ſeptem, in feſto S. Martini apud Frankinuort celeberrimus conuentus Principum fuit, & vt plures teſtati ſunt, qui præſentes aderant, non in pluribus annis tot nobiles, tot potentes inſimul conueniſſe. Vbi Otto Rex nonageſimo tertio loco ab Auguſto ab omnibus in Regem eligitur, diademaque cum lancea Imperiali ei aſſignatur, filia Philippi Regis cum vniuerſis quæ poſſederat, in dotem ei datur. Qua etiam coram Rege & Principibus de morte patris conqueſta, iudicio omnium prædictus Palatinus & eius fautores proſcribuntur & damnantur. Ibi Rex primo, deinde cæteri Principes iurant firmam pacem terra marique ſeruandam, omnes iniuſtas exactiones vectigalium deponendas, omnia etiam iura a Karolo Magno inſtituta obſeruanda & tenenda.

Alb. Stad. Trithem. Chr. Hirſaug. 1208, *Merſſæi Ann. Arch Colon.* n. 49.

Generali ergo electione Coloniæ habita, prioribus non concordantibus Rex miſſis litteris aduentum ſuum præſtolari depoſcit. Qui etiam ante natale Domini Coloniam veniens cum honore maximo ſuſcipitur: vbi Theodericus præpoſitus SS. Apoſtolorum eius conſilio & auxilio ab omnibus in Epiſcopum eligitur, & a cunctis nobilibus terræ ipſa electio approbatur: regalia quoque de manu eius ſuſcipiens, Ducatum Angariæ Philippo felicis memoriæ Colonienſi Archiepiſcopo a Friderico Imperatori traditum, expulſo Heinrico Duce Saxoniæ patre ipſius Regis, cum Ducatu Lotharingiæ, coram Heinrico Palatino Comite Rheni fratre eius, & Principibus, qui præſentes aderant, ipſi aſſignauit.

Ipſo etiam anno audiens Papa per totam prouinciam plurimas ciuitates, cum baronibus & nobilibus terræ, & clero, a fide catholica receſſiſſe, & in hæreſin decidiſſe; Cardinalem quendam vnum ſapientem & religioſum illuc transmiſit, vt prædicatione & exhortatione ſua illos ad fidem reuocaret. Qui mox ad fines eorum attigit, & eis euangelium pacis obtulit, illi infelices vt aſpides obdurantes aures, eundem virum ſanctum apprehendentes crudeliter interemerunt. Cuius corpus a fidelibus collectum, & ad cœnobium Monachorum S. Ægidii translatum ibidem ab Abbate & fratribus ſepultum eſt. Sed transacto anno cum ex iuſſione ſummi Pontificis ſepulchrum aperiretur, vt corpus martyris in Eccleſiam translatum in loco decentiori iuxta tumbam S. Ægidii poneretur, ita recens carne & ſanguine ſine aliqua corruptione inuentum eſt, ac ſi eodem die ibi poſitum fuiſſet. Tanta enim illic fragantia ſuauiſſimi odoris emanauit, vt qui præſentes aderant, totam Eccleſiam plenam aromatibus eſſe putarent.

Arn. Lubec. 7. c. 16, *Chr. Auguſt. Elvvang. M. Sereni* 1208, *Otto de S. Blaſio* c. 51.

Otto Palatinus Comes interfector Philippi Regis iuxta Danubium in quadam curti Monachorum de Euera latens, Heinrico de Kalinthin proditus, & mox a militibus eius circumuentus crudeliter occiditur, & vt decuit digna morte vitam finiuit.

Item

Item ipso anno III. Id. April. allatæ sunt nobis reliquiæ capitis S. Pantaleonis patroni nostri: quæ per Heinricum de Vlmene de Constantinopoli cum aliis innumeris reliquiis translatæ, & ab eo per Domnum Albertum Abbatem de Lacu nobis transmissæ, & cum maxima veneratione totius cleri & populi susceptæ, reconditæ sunt cum aliis pretiosissimis reliquiis in capite argenteo & deaurato.

Anno Domini MCCIX.

Innocentius Papa audiens Principes totius Imperii Ottonem in Regem elegisse, & eorum consilio Philippi Regis filiam quamuis consanguinitate ei iunctam propter bonum pacis & concordiæ illi in matrimonio sociasse, iterum supradictos Cardinales, scilicet Hugonem Ostiensem Episcopum, & Leonem in Alemanniam ad Regem & Principes misit, & quod factum fuerat, auctoritate sua confirmauit. Qui etiam singulas ciuitates tam Saxoniæ quam Alemanniæ visitantes, & iustitiam vndique Ecclesiis facientes, post Pascha Coloniam venerunt, vbi a Theoderico Colonienſi Archiepiscopo electo, & vniuerso clero cum gloria susceptí, & magno honore per dies xv. sunt detenti. p. 279.

Otto de S. Blasio c. 51; *Arn. Lubec.* 7. c. 19, *Conr. Vrsp. Trithemius* 1209, *Hist. de Guelphis* p. 805.

Theodericus ergo Colonienſis electus sabbato post Pentecosten a Theoderico Traiectenſi Episcopo in presbyterum ordinatur, & sequenti Dominica, id est octaua Pentecostes a Goardo Leodicenſi antistite præsentibus suffraganeis suis in Archiepiscopum consecratur.

Ipso siquidem anno Abbas Cistercienſis, & alii Abbates eiusdem ordinis, iterum a Papa in prouinciam conuertendi gratia Begginos ad fidem mittunt: sed ab eis contemti, & cum ignominia repulsi sunt.

Otto de S. Blasio c. 52, *Albericus. Conr. Vrsp. Chr. Auguſt. Trithemius* 1209, *Alb. Stad.* 1210, *Arn. Lubec.* 7. c. 20. 21, *M. Chr. Belg.* p. 211, *Rigordus* p. 269, *Hist. de Guelphis* p. 805, *Io. Vito Duruni Chr.* p. 5, *Monachus Paduanus* lib. 1. p. 2, *Ant. Godi* Chron. p. 44.

Eodem etiam anno Otto Rex Italiam cum magno apparatu intrauit, vbi Principes totius Longobardiæ ei occurrentes cum gloria susceperunt, ciuitates & castella eius dominio subdiderunt, infinitam pecuniam vectigalium & tributorum a temporibus Henrici Imp. reseruatam tradiderunt. Post hæc Romam progressus occurrente sibi Papa cum Cardinalibus & Senatu cum honore suscipitur, & sequenti Dominica post festum S. Michaelis Archangeli, id est, III. non. Octob. in Ecclesia maiori S. Petri Apostoli in Imperatorem consecratur. Quo consecrato oritur inter eos controuersia propter marchiam domnæ Methildis, quæ quondam fuit filia Rutgeri Principis Siciliæ * viri famosissimi, & vxor Conradi Regis filii Heinrici Imp. IV. viri catholici & Apostolicæ sedi subiectissimi: qui contra voluntatem patris per quasdam Italiæ partes & nomen & dignitatem Regis annis fere nouem obtinuit, & terram spatiosissimam possedit. Post cuius mortem illa turturina prædita fide secundos detestabatur amplexus, & in viduitate permanens Marchiam sibi a viro relictam vt vir sapientissimus gubernabat. Quæ ad senilem perueniens ætatem circumuenta a Papa, tunc temporis Marchiam Imperium attinentem, quam regebat, magistratibus & potestatibus insciis & inconsultis, beato Petro tradidit. Quæ tamen post mortem eius ab Imperatoribus sedi Apostolicæ ablata, & Imperio restituta est. Hanc ergo terram Papa ante consecrationem sibi restitui postulans, Imperator vt nouus homo

Trithemius Chr. Hirsaug. Chr. Bigaug. Conr. Vrsp. 1209, *Alb. Stad. Albericus* 1210, *Chr. M. Sereni* 1211, *Gob. Persona* æt. 6. c. 63, *Schatenius* Ann. Paderborn. p. 956. *Matth. Paris.* 1210, *Lehmann* 5, c. 74, *Sigonius* lib. 16, *Conring.* de Fin. Imperii lib. 1. c. 10.

* Labitur hic Monachus noster: Mathildis ista, non fuit Rogerii Siciliæ Regis filia, Conradi IV. vxor, sed Bonifacii Tusciæ Marchionis filia, Gotzelonis Lotharingi & Welphonis Bauariæ Ducis vxor. Hæc autem Mathildis adiuuit Conradum contra patrem, atque auctor ipsi fuit ad ducendam Rogerii Siciliæ Regis filiam, ut Donnizo tradit vita Mathildis lib. II. c. XI.

Sic procul eiectus Conradus filius eius,
Cum domina stabat iam supra commemorata
Consilio cuius pulcher iuuenis, rubicundus
Ac prudens vere, Siculam duxit mulierem
Rogerii natam Ducis.

Idem dicit auctor anonymus vitae Mathildis c. XIII. *Conradus eius natus ipsius scelera execrans ab eo discessit & Comitissæ adhæsit. Cuius consilio filiam Rogerii Apuliæ Principis duxit vxorem.* Idem dicit Conradus Vrspergensis *p.* 242. Licet Scriptores dicti nomen reticeant.

& rei nescius annuit & promisit: sed post consecrationem a potestatibus & magistratibus reuocatus & prohibitus, minime restituit.

Hoc anno erat æstas tonitruis, fulminibus, & imbribus valde tempestuosa, & hyems nimis asperrima.

Anno Domini MCCX.

Otto de S. Blasio 7. c. 52, Arn. Lubec. 7. c. 21, Alb. Stad Conr. Vrsp. 1209.

Nouus Imperator in Italia commoratur, quæ ordinanda & disponenda per prouincias & ciuitates erant, ordinans & disponens: Apuliam etiam Imperio restituere volens, quam Siculus a Papa in feudo se tenere affirmabat, quam etiam quidam Rutgerus nomine quondam Imperio vi ablatam inuaserat. Exercitum satis copiosum per quosdam primores terræ illius in eam transmisit, quos postea subsecutus iuxta Capuam commoratur. Hinc grauissimæ discordiæ inter Papam & ipsum oriuntur. Imperator a Papa excommunicatur, Imperator per ciuitates & castella custodibus deputatis, ne cui adeundi Papam pro aliquo negotio liceat, interdicit

Albericus 1209 Rigordus p. 208

Hoc anno in Aduentu Domini quidam hæresiarcha Bernhardus nomine cum aliis nouem, quorum quatuor sacerdotes erant, Parisios venientes, occulte peruertere populum nitebantur: qui Episcopo proditi comprehenduntur, & coram magistris & clerò statuuntur. Sed cum satis cum eis de fide disputatum fuisset, de hæresi conuicti, & a Rege in vigilia Thomæ Apostoli incendio perire iussi sunt.

Ipsa etiam die tam vehementissimus ventus fuit, vt per prouincias plurima ædificia deiiceret, & arbores maximas funditus euelleret.

Albericus 1209. 1210.

Eodem etiam anno hortatu Apostolici plurima multitudo ex omni Francia Anglia & Lotharingia cruce signati ad eosdem Begginos profecti sunt. Qui ductoribus & rectoribus, Abbate scilicet Cistercienſi, & Simone Comite de Monte forti ad Tolosam ciuitatem munitissimam deducti eam obsidione cinxerunt. Sed ciues cum fideles & Christianos se faterentur, & a catholica fide nunquam recessisse, acceptis ab eis cc. obsidibus ex melioribus recesserunt, & terram Remundi, qui erat caput & princeps totius peruersitatis, & ab eis quasi Deus colebatur, intrauerunt omnia depopulantes, quasdam etiam ciuitates cum castellis capientes, & quos ad fidem reducere non poterant, igne cremantes. Ipsum etiam in firmissimo & altissimo castro nomine Termis, cum Rutgero filio sororis Comitis S. Ægidii, milite pulcherrimo & ditissimo obsederunt, vbi etiam idem Rutgerus sagitta interiit. Ipse autem Remundus cum per quinque dies ibidem obsideretur, & cotidie populo se monstraret auream habens in capite cassidem, tamen diffidens de firmitate castri nocte cum c. sociis occulte descendens in manus XL. peregrinorum, qui ad quendam fontem potare de castris ierant, incidit, a quibus cum omnibus suis capitur. Sed cum infinitam pecuniam, ne in manus Teutonicorum traderetur, promitteret; non adquieuerunt, sed capitaneis exercitus eum præsentauerunt. A quibusdam ad fidem rectam redire hortaretur, & non adquiesceret, incarcerauerunt eum, vbi & mortuus est. Castrum etiam capientes, & incendio destruentes, vxorem simul eius cum sorore ipsius, & filia eius virgine, & aliis nobilibus ceperunt: quæ dum nec blanditiis, nec minis molliri possent, vt relicto errore ad veritatis tramitem redirent, instructo ingenti rogo omnes crematæ sunt.

Anno Domini MCCXI.

Conr. Vrsp. 1209. 1211, Albericus 1210, Alb. Stad Trithemius. Chr. M. Sereni 1211, Rigordus p. 209, Albericus 1211.

Otto Imperator prosperis vtens successibus totam sibi Apuliam & Calabriam subiecit: ciuitates in deditionem accepit, castra militibus suis muniuit. Ibi etiam quidam Princeps Siciliæ cum Saracenis, qui fortissima castra in montanis tenebant, eum inuitantes totam Siciliam eius ditioni subdendam promittebant.

Ipso anno multitudo nobilium ex diuersis partibus cum turba innumerabili, ad Begginos iterum profecta plurimas ciuitates & castra ceperunt, & magnam multitudinem eorum incendio & suspendio necauerunt, terram quam subegerant Comiti Simoni de Monte forti tuendam commendantes.

Albericus 1210, Trithemius Chr. Hirs. 1211,

Ipso etiam anno Syfridus Mogontiensis Archiepiscopus & legatus a Papa constitutus cum Herimanno Lantgrauio & Rege Boemiæ, & quibusdam Principibus & nobilibus

bilibus terræ apud Bauinberg colloquium habuit, vbi Episcopum ipsius ciuitatis propter necem Philippi Regis expulsum restituerunt. Causa etiam huius negotii fuit, vt secundum præceptum Papæ Ottonem Imp. relinquerent, & Fridericum Regem Siciliæ filium Heinrici Imperatoris eligerent. Sed cum plures assensum non præberent, infecto negotio recesserunt. Ibi etiam Syfridus Episcopus Ottonem Imperatorem excommunicauit, & missis literis suis ad omnes Archiepiscopos & Episcopos, vt ipsum facerent, auctoritate Apostolica præcepit. Vnde commotus Palatinus Comes Rheni, frater Imperatoris Heinricus, cum Duce Brabantiæ, & cæteris nobilibus Lotharingiæ & superiorum partium, totum episcopatum Moguntiensem circa festum S. Michaelis incendio & rapina vastauit, nihil præter ciuitates & castra intactum relinquens. *Conr. Vrsp. p. 327, Rigordus p. 209.*

Tunc etiam circa quadragesimam Imperator de Italia rediit.

Anno Domini MCCXII.

Imperator apud Nurinberg celeberrimam curiam circa Pentecoste habuit, vbi omnibus, qui præsentes erant Principibus causam vverræ inter ipsum & Papam innotescit. Regnum etiam Boemiæ abiudicatum Odoacro Regi per sententiam Principum filio ipsius præsentibus Supanis & pluribus nobilibus terræ cum VI. vexillis assignat. Nam matrem iuuenis sororem scilicet Marchionis de Missene repudiauerat, & filiam Regis Vngari duxerat. *Mutius lib. 10. p. 175, Naucle-rus vol. 2. gen. 41. p. 910.*

Leodium in die Ascensionis Domini a Duce Brabantiæ H. fugato Houardo Episcopo capitur, & maxima præda & plures diuitiæ a militibus & sariantis ibi diripiuntur. *Albericus tit.*

p. 181. In ipsa etiam vigilia Ascensionis Adolfus quondam Colonensis Archiepiscopus Coloniam veniens prioribus & clero se a Papa inuestitum, & Theodoricum officio & beneficio destitutum affirmabat, pro eo quod a Syfrido Mogontiense Archiepiscopo & legato sedis Apostolicæ propter Ottonem Imperatorem excommunicatus missas celebrasset, & chrisma confeciisset. Clerum etiam sibi obœdire Apostolica auctoritate præcepit. Theodericus vero Archiepiscopus cernens se a clero derelictum, ad satisfactionem Romam progreditur, vbi per longum tempus demoratur.

Eodem anno multitudo populi ex omni Saxonia & Westfalia & Fresia & diuersis partibus cruce signati ad expugnandos Begginos proficiscuntur. Quorum multi terrore exercitus relictis ciuitatibus & castris fugerunt. Alii miseratione Dei per Cardinalem, qui a sede Romana illuc missus fuerat, relicto errore ad fidem catholicam reuocantur, Ecclesiæ aperiuntur & mundantur, officia diuina resumuntur, missæ publicæ coram peregrinis celebrantur. Hiis ita patratis quidam ad natale solum reuertuntur, quidam cum Duce Austriæ Lutpoldo ad Hispanias contra Ethnicos pugnaturi progrediuntur. Ibi enim infinita multitudo Sarracenorum & cæterorum gentilium, a Massamitho Rege Marroch missa, nauigio mare transierat, vt illi totam Hispaniam subiiceret, & omnes Christianos ex ea eliminaret. Commisso itaque bello a Rege Hispaniæ & cæteris Christianis cum eo, Domino Deo populo suo victoriam conferente innumerabilis multitudo eorum prosternitur: cæteri autem ad naues fugientes in mare demerguntur. *Rigordus p. 210, Matth. Pariſi. p. 202. Trithem. Chr. Hirſaug. 1212.*

Ipso etiam anno ex omni Francia & Teutonica pueri diuersæ ætatis & conditionis cruce signati, ad subuentionem sanctæ terræ, Iherosolymam proficisci diuinitus sibi imperatum affirmabant. Quorum exemplo multitudo iuuenum & mulierum cruce se signantes cum eis ire disponunt. Quibus etiam quidam maligni homines admixti ea quæ extulerant & a fidelibus quotidie accipiebant, nequiter & furtiue subtrahentes occulte recesserunt: quorum vnus Coloniæ comprehensus suspendio vitam finiuit. Multi etiam illorum in syluis & desertis locis æstu, fame, & siti perierunt: alii alpes transgressi mox vt Italiam intrauerunt, a Longobardis spoliati & repulsi * cum ignominia redierunt. *Alb. Stad. 1212, M. Chr. Belg. p. 219.*

Circa idem tempus Otto Imp. Thuringiam cum exercitu intrat, & ad iniuriam Heri- ** Vide c. sibere 34, Ex. de sent. excommun.*

Alb. Stad 1212, *Chr Auſtr. Trithem. Chr. Hirſaug.* 1212,

Herimanni Lantgrauii totam terram illam igne & ferro vaſtat. Northuſui etiam nuptias celebrauit, ducens filiam Philippi Regis, quæ ſibi deſponſata fuerat, quæ quarta die rebus exceſſit humanis.

Meibomii apol. pro Ottone IV. t. 3. p. 154. 155.

Albericus. Alb. Stad. 1212, *Conr. Vrſp.* p. 327. 332. 333, *Rigordus* p. 209. 210, *M. Chron. Belg.* p. 219, *Trithemius Chron. Hirſaug.* 1212, *Chron. Taruis.*

Item ipſo anno Fridericus Rex Siciliæ filius Heinrici Imperatoris Romam veniens a Papa cum honore ſuſcipitur, & quorundam Principum auxilio Italiam tranſiens in Alemanniam venit: vbi a cunctis Principibus & nobilibus ſuperiorum partium lætus ſuſcipitur. Otto vero Imp. cum exercitu illi occurrere ſtatuit: ſed videns infirmiorem partem ſuam, dimiſſo exercitu occulte ad inferiores partes ſe tranſtulit. Ipſe autem Fridericus Mogontiam veniens, in feſto S. Andreæ Apoſtoli celebrem curiam habuit: vbi plurimi Principes ab eo in beneficiati fidelitatis iuramentum præſtiterunt.

lib. 1. c. 11.

Alb. Stad. 1212, *Io. a Leydis* Chr. Belg. lib.

Theodericus Traiectenſis Epiſcopus in die S. Nicolai obiit, pro quo Otto frater Comitis de Gelrin ſuccedit.

21. c. 4. 8. 9, *Becka* Chr. Traiect. p. 65. 66.

Anno Domini MCCXIII.

Rigordus p. 214, *Albericus* 1215, *Matth. Pariſ.* p. 203.

Simon de Monte forti cum Chriſtianis, qui ei in auxilium venerant, Toloſam ciuitatem contra Comitem S. Egidii & Begginos profectus bellum inſtituit. Vbi congreſſione facta Rex Arragoniæ, qui Begginis in auxilium venerat, occiditur, & Chriſtiani victoriam conſequuntur.

Rigordus p. 212, *Albericus* 1213.

Eodem anno Philippus Rex Franciæ cum maximo exercitu Flandriam intrauit, vt Ferrandum Comitem expelleret, & terram ſuo dominio ſubiugaret. Sed non ſecundum voluntatem ſuam euenit. Nam plurimis ſuorum ibidem occiſis cum magno detrimento & ignominia victus rediit.

Albericus. Alb. Stad. Trithem. Chr. Hirſaug. 1213, *Io. a Leydis* Chr. Belg. lib. 19. c. 12.

Circa Autumnum etiam Dux Brabantiæ cum Epiſcopo Leodicenſe dimicans ſuperatur: vbi omnes fere ſui aut occiduntur, aut capiuntur.

Trithem. 1213.

Item ipſo anno Otto Monaſterienſis Epiſcopus Coloniam veniens, a quibus- p. 381
dam fautoribus Imperatoris capitur, & Werdene miſſus, iuſſu ipſius vinculis mancipatur. Quapropter ciuitas a Syfrido ſedis Romanæ legato excommunicatur, diuinaque officia in Eccleſiis celebrari prohibentur.

Anno Domini MCCXIV.

Conr. Vrſp. 1213. *Alb. Stad.* 1214.

Domnus Papa dolens ſanctam terram tanto tempore ſub poteſtate & ludibrio paganorum conſtitutam: miſſis literis ſuis per omnes fines Chriſtianorum, quoslibet idoneos magiſtros prædicare crucem præcipit, vnde per diuerſas prouincias innumerabilis multitudo, pro amore Chriſti & liberatione ſanctæ terræ cruce ſe ſignat.

Trithem. 1214.

Eodem anno Otto Imp. terram Comitis de Gelrin igne & ferro vaſtat.

Rigordus p. 215. 216, *Albericus. Alb. Stad. Trithemius Conr. Vrſp.* 1214, *Hiſt. de Guelfis* p. 805, *Gob. Perſona* æt. 6. c. 63, *Chr. Mon. Paduani* lib. 2, *Guil. Brito* Philipp. lib. 11.

Circa Iulium etiam menſem idem Imperator cum Comite Flandriæ Ferrando, & Duce Brabantiæ, & plurimo exercitu contra Regem Galliæ ad bellum proficiſcitur: vbi iuxta Tornacum prælio commiſſo Rex Galliæ victoriam obtinuit. Ferrandus cum pluribus nobilibus tam Flandriæ, quam Lotharingiæ ibidem capitur, & Pariſius miſſi vinculis mancipantur.

Ipſo etiam tempore Fridericus Rex Siciliæ cum validiſſimo exercitu Moſellam tranſiuit, & terrore ſuo quoslibet nobiles terræ illius ad fauorem ſuum inclinauit. Deinde Moſam tranſiens Ducem Brabantiæ petiit: qui celeri aduentu eius territus ſupplex ad eum venit, fidelitatem promiſit, inſuper filium ſuum & alios nobiles viros obſides dedit.

Item ipſo anno II. Non. Martii cometa ſtella apparuit, & XVI. Kalend. Aprilis eclipſis Lunæ fuit.

Anno

Anno Domini MCCXV.

Fridericus Rex apud Andernacum colloquium Kalend. Maii cum nobilibus terræ illius habuit, vbi Dux Bavvariæ & plurimi nobiles cruce signantur.

Otto itaque Imperator Coloniæ diu cum vxore sua commoratus, & ab omnibus derelictus, cum nullas preces pro absolutione Episcopi, quem Werdene captum tenebat, admitteret, Adolfus Comes de Monte ipsum castrum, quo tenebatur, obsedit. Quod dum per plurimos dies impugnaret, & parum proficeret, tandem per fossores maximas cautiones per fundamentum turris faciens ipsos defensores castri in desperationem induxit. Qui necessitate compulsi Episcopum cum ipso castro tradiderunt, liberum recessum cum suis omnibus ab eodem impetrantes. Quod factum est in vigilia beati Iacobi Apostoli. *Albericus Alb. Stad. Trithemius 1251, M Chr. Belg. p. 220.*

In ipsa etiam vigilia Fridericus Rex Siciliæ cum quibusdam Principibus & nobilibus totius Lotharingiæ Aquisgrani veniens, sequenti die scilicet in festo S. Iacobi a Syfrido legato Apostolicæ sedis Coloniæ Archiepiscopo non existente, in Regem vngitur, & in regali sede collocatur. Quo mox consecrato, Iohanne Xantensi scholastico crucem ibidem prædicante ad subuentionem sanctæ terræ cruce signatur. Post quem Syfridus Mogontiensis Archiepiscopus, Leodicensis, Bauinbergensis, Pactauiensis, Argentinensis Episcopi, Dux Meraniæ, Dux Brabantiæ, H. Dux de Lynburg, Dux de Ancei, Palatinus Comes de Tuingin, *Marchio de Bade, S. Comes de Los, W. Comes de Iuliaco, H. Comes de Seine, H. Comes de Monte, & alii plurimi nobiles, & magna equestris ordinis multitudo cruce signantur. *Albericus. Chr. Mont. Sereni. Trithem. Chr. Sponheim 1215, M. Chr. Belg. p. 220, Io. Vitod. Durani Chron. p. 5.* * *Tubingen.*

Post hæc Trebirorum Archiepiscopus Coloniam veniens ciues ad concordiam & subiectionem F. Regis hortabatur. Quod dum cum Duce Brabantiæ elaboraffet, in octaua S. Pantaleonis missas in Ecclesia S. Petri celebrauit, clerum & populum a nodo excommunicationis absoluit. Nam ciuitas per annum & V. menses propter Imperatorem excommunicata & sub interdicto posita fuerat, & diuina in Ecclesiis officia omissa. *Trithem. Chr. Hirsaug. 1215.*

In ipsa etiam die F. Rex ciuitatem ingressus a ciuibus & clero suscipitur, & per septem dies ibidem demoratus, omnes præsentes nobiles tam superiorum, quam inferiorum partium falsas monetas & iniustas exactiones vectigalium abiurare, & firmam pacem præcepit.

p. 283. Ipso anno v. Kal. Septemb. circa horam primam diei terræ motus fuit.

Eodem etiam anno Papa Romæ Concilium habuit: vbi tam de transmarinis partibus, quam de cunctis Christianorum finibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prælatis Ecclesiarum congregatis in Ecclesia S. Iohannis Baptistæ consilium in festo S. Martini inchoatum, & vsque ad festum S. Andreæ protractum, nihil dignum memoriæ quod commendari possit, ibi actum est, nisi quod Orientalis Ecclesia (quod antea inauditum fuit) se subditam Romanæ Ecclesiæ exhibuit. Nam Constantinopoli duo in patriarcham electi Romam venerunt: qui ambos consilio Cardinalium deposuit, & tertium substituit & inuestiuit, & ad sedem propriam remisit. *Albericus. Alb. Stad. Chr. M. Sereni. Trithemius Chr. Hirsaug. Conr. Vrsp. 1215, Matth. Parisiensis p. 228, Rigordus p. 224, Gregorius 6. ep. 77, Com. Chr. p. 739.*

Theodoricus ergo Colonienſis Archiepiscopus diu ibidem demoratus cum officii sui restitutionem minime impetrare posset, priores Ecclesiæ acceptis a Papa literis alium eligere iussi sunt. Qui Coloniam redeuntes, & secunda feria post Dominicam Inuocauit in ecclesia beati Petri conuenientes, Engilbertum maiorem præpositum in Episcopum elegerunt. *Albericus. Trithemius Chr. Hirsaug 1216, Alb. Stad. 1215. Meyfis. Ann. Colon. n. 50.*

Anno Domini MCCXVI.

Fridericus Rex in festo Apostolorum Philippi & Iacobi curiam apud Nurinberch habuit: vbi Petrus Cardinalis S. Potentianæ a Domino Papa missus affuit. Huic curiæ Engelbertus Colonienſis electus se exhibuit, & a Domino Petro Cardinale confirmatus regalia a Friderico Rege suscepit. *Trithemius Chr. Hirsaug. 1216, Schatenius Ann. Paderborn. lib. 10. p. 972.*

Eodem anno a venerabili Triderico Heistorum Episcopo consecrata est Ecclesia S. Pantaleonis v. Kal. Maii. Nam quondam scilicet anno Dominicæ incarnatio-

nis DCCCCLXXX. consecrata fuerat a Warino venerabili Colonienſi Archiepiſcopo. Sed propter violata cornua altarium, principale altare cum aliis duobus ex vtraque parte ſcilicet beatorum Petri & Pauli ibidem deſtructis, & nouis reparatis, conſecrata ſunt cum capellula ſanctuario contigua, quæ in honore S. Catharinæ virginis conſecrata eſt.

Albericus. Alb. Stad. Chr. M. Sereni. Conr. Vrſp. Trithem. Ipſo etiam anno poſt octauam Apoſtolorum Innocentius Papa obiit, cui Cincius Cardinalis quatuor coronatorum ſuccedit, & dictus eſt Honorius III.

Albericus 1216, *Matth. Pariſ.* p. 234. 242. 245, *Rigordus* p. 224. *Chr. Hirſ.* 1216, *Matth. Pariſius* p. 250, *Rigordus* p. 224, *Gob. Perſona* æt. 6. c. 63, *Comp. Chron.* p. 740.

Item ipſo anno Iohannes Rex Angliæ diu diſſidens cum Baronibus & nobilibus terræ ſuæ cum ſe ei opponerent, quosdam ex eis capiens crudeliter interemit, reliquos in Lunnenſe ciuitate, quæ eſt metropolis Angliæ obſedit. Quod dum cottidie acrius impeteret, illi anguſtiati occulte nuncios mittentes, Ludeuuicum filium Regis Franciæ in auxilium accerſierunt. Qui pluribus nauibus aduectus, eum ab obſidione recedere coegit, & ab ipſis ſuſceptus Regem circumquaque perſecutus eſt, caſtella & ciuitates plurimas ſibi ſubiiciens. Iohannes igitur Rex præ dolore ac languore correptus moritur, & ſuccedit Heinricus filius eius. Qui reconciliatis ſibi Baronibus terræ, Ludeuuico Regi Franciæ ſecundo cum copioſo exercitu & pluribus nauibus Angliam reuertenti occurrit, & nauali prælio commiſſo magnam multitudinem exercitus captis & ſubmerſis nauibus occidit, ipſumque in quodam fortiſſimo caſtro obſidione cinxit, & in tantum artauit, vt totam terram quam pater ſuus patri eius abſtulerat, datis obſidibus reddi promitteret.

s. nouit. 13. extr. de iudic.

SECVNDVS ANNVS FRIDERICI REGIS.

Albericus. Trithemius Chron. Hirſ. 1217, *Chr. Auſtr.* 1217. 1218, *M. Chr. Belg.* p. 221, *Iac. de Vitriaco* ep. de captione Damiatæ in Geſt. Dei per Francos p. 1146, *Mar. Sanutus.* Secr. fid. Crucis lib. 3. p. 11. p. 207; *Oliu. Scholaſtici* ep. de captione Damiatæ.

ANno Dominicæ incarnationis MCCXVII. Andreas Rex Vngariæ, Lupoldus Dux Auſtriæ, cum Epiſcopis & Comitibus, & copioſa multitudine ſignatorum mare tranſierunt. Item VVilhelmus Comes Hollandiæ, & Georgius Comes de VVide, cum aliis cruce ſignatis Teutoniæ, ad terram ſanctam nauigio proficiſci deſiderantibus ſuper vnum de nobilioribus terræ fluuiis fluuium Moſam congregati ſunt apud Vlerdinge. Quarto igitur Kalend. Iunii prædicti peregrini ſe & ſua illi commendantes, cui eſt in veſtimento & femore ſcriptum, *Rex Regum & Dominus Dominantium*, oppanſis velis læti mare conſcendunt. Sicque in pulcro comitatu ſulcantes æquora in Kal. Iulii applicant in Anglia apud Dertmudin.

TERTIA EXPEDITIO AB ANDREA REGE, ET ALIIS PRINCIPIBVS IMPERII. p. 384

TErtio Non. huius menſis hinc recedentes perueniunt ad mare Britannicum, vbi inter rupes in mari latentes confracta eſt nauis de Munheim. Inde applicant in Britannia apud S. Matthæum in finibus terrarum, quod vulgari nomine *Fine poſterne* dicitur. Hinc perueniunt ad portum Phare, in regno Legionenſi. Ibi naues in portu reliquentes, petunt limina glorioſi Apoſtoli Iacobi in Compoſtella. Item præfati cruce ſignati in martyrio beatorum Petri & Pauli, naues intrant, mare aſcendunt, vbi orta tempeſtate ſæuiſſima ſeparatæ ſunt naues VI. Non. Iulii & Comes Hollandiæ, portum petunt cum pluribus nauibus in regno Portugalenſe; in cuius introitu tres naues confractæ ſunt. Comes vero de VVide cum aliis nauibus reliquis intrauit portum in eodem regno. Inde recedentes VI. Id. Iulii proxima ſequenti feria portum intrant Vlixibonenſem. Eſt enim Vlixibona ciuitas optima, optime ſita, in eo ſcilicet loco vbi auriferus Tagus mari Oceano copulatur. Hanc enim ciuitatem quondam conſtruxit Vlixes, cum a Troia poſt eius deſtructionem receſſit: prius enim ibidem inuenerat Achillem, inter filias Lycomedis in veſte muliebri latentem. Nunc autem ibi veneratur corpus beati Vincentii Leuitæ & martyris. Cum itaque dicti

cti cruce signati per aliquot dies in hoc loco morarentur, expectantes alias naues, cum quibus condixerant, accesserunt ad eos Seuerius Episcopus Vlixibonensis, Episcopus Elborensis, Martinus commendator militiæ de Palmela, Templarii, Hospitalarii cum aliis nobilibus Portugalliæ, suas eis continuas tribulationes & angustias ex nimia vicinia Sarracenorum querulose ac lamentabiliter exponebant, asserentes castrum quoddam esse in foribus ipsorum a Saracenis inhabitatum, nomine Alchaz, a quo olim fratres qui de Gladio appellantur, sunt eiecti & captiuati, addentes etiam hoc castrum in pensione C. Christianorum suo Regi de Marroch singulis annis fore obligatum. Sicque petierunt, vt intuitu Christianæ religionis ab incolis huius loci valida manu eos dignarentur liberare, cum hoc castrum esset clauis & antemurale totius erroris Hispaniæ. At dicti Comites consilio cum discretis habito attendentes viam maris ex inæqualitate temporis eis esse præclusam, & præsentiam ipsorum terræ sanctæ minus fore vtilem, maxime cum Romanorum Rex & Romani cum multis Principibus Alemanniæ hoc tempore non transeant, elegerunt potius in obsequio diuino medio tempore insudare, & inimicorum fidei fines inuadere, quam apud locum aliquem quiescendo tanquam serui inutiles ocio vacare. Sicque ad obsidendum præfatum castrum conspiratum est. Ab hoc itaque facto plurimi discordabant, & maxime Fresones, qui proxima sequenti feria post festum Iacobi ab Vlixibona cum LXXX. nauibus vel paulo plus recesserunt. Tertio igitur Kal. Augusti obsessum a dictis Comitibus est castrum, sed III. non. huius mensis aduenerunt in pulcro comitatu præfati Episcopi & fratres militiæ S. Iacobi, qui & *de gladio* appellantur, cum aliis nobilibus de regno Portugalliæ. Statim post hoc impletum est fossatum, & factus est insultus, & instrumenta bellica sunt contra murum, & interfecti sunt tam Christiani quam Saraceni, isti lapidibus, illi sagittis. Postea accesserunt fossores sub terra fodientes nostros impedierunt. Tamen tam illorum labore tam ex istorum circa festum S. Bartolomei cecidit vna turris, nec tamen patuit aditus: interior enim pars parietis mansit. Proxima itaque sequenti feria post festum natiuitatis S. Mariæ contra Christianos congregati sunt quatuor Reges Sarracenorum in multitudine graui, Rex scilicet Sibiliæ quæ alio nomine Hispalis dicitur, in qua quondam beatus Isidorus erat Archiepiscopus, & Rex de Corduba, vnde Lucanus extitit oriundus, sicut eius epitaphium testatur: *Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi: Quum gessere pares, hinc socer, inde gener.* Tertius Rex de Iehen: quartus de Badaiouz. Isti Reges fixere tentoria prope Christianos ad vnam leucam, volentes Christianos de præfato castro effugare, & captiuatos secum abducere. Sed omnipotens Deus, qui su-
p. 253. perbis resistit, humilibus dans gratiam, dignatus est suos confortare tribus miraculis præostensis. Ipsa enim die ad vesperas apparuit triumphale in aere vexillum sanctæ Crucis in signum victoriæ. Post noctis medium venit in adiutorium Christianorum Petrus magister militiæ Templi, & in ipso conflictu visa est candidatorum turba cœlitus missa. Mane autem facto in die videlicet Proti & Iacinthi in maxima elatione dicti Reges a parte Orientali ad pugnam sunt ordinati. At Christiani minores hiis numero, maiores autem merito suas acies debito ordine struxerunt a parte occidentali: vnde refulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis, & fortitudo gentium corde confusa est. Quid plura? Illi in viribus, isti in fide confidunt. At Martinus commendator Palmete, paruus corpore, corde leo, vexillum dextra vibrans clypeumque sinistro lateri adaptans, galeato vertice parumper demisso, cornipedem acuto calcari pungens, ruituræ gentis medium prorumpit in agmen: cui non minor ipso iungitur in pugna Petrus magister militiæ Templi, quos audacter sequitur non segnis turba suorum. Hic equus opponitur equis, hic ensibus ensis, hic clypeus clypeis, hic obruta casside cassis. Quid plura? Qui est ante secula, humiliauit eos, quorum prius sublimes erant palpebræ, & supercilia erecta. Nam duo Reges ibi ceciderunt, ille scilicet de Corduba, & ille de Iehen: præterea plusquam XIV. millia Sarracenorum, præter captiuos qui infiniti erant. Insuper etiam galeæ, quas

Schimerbrücke.

quas per mare adduxerunt,, fugatæ ſunt. Reliquerunt etiam in campo omnia tentoria cum tota ſuppellectili ſua.

Circa feſtum vero XI. millium Virginum per foſſores cecidit altera turris. Tunc demum perterriti infelices caſtrum reddiderunt, & ſe & ſua in manus Chriſtianorum dederunt, qui omnes venundati ſunt. Inuentæ ſunt enim in hoc caſtro, tam de viris quam de mulieribus, quam paruulis, perſonæ circa duo millia & quinquaginta, Et redditum eſt caſtrum ex parte peregrinorum fratribus de Gladio.

Poſt feſtum Omnium Sanctorum vniuerſus exercitus cruce ſignatorum reuerſus eſt Vlixibonam, tota hyeme ibidem bonam ducens vitam.

Item eodem anno VI. feria poſt feſtum Omnium Sanctorum, Patriarcha Iheroſolomitanus cum magna deuotione tam Cleri quam populi tollens viuificæ Crucis lignum, profectus eſt ab Acaron in caſtra Domini, quæ iam proceſſerant ad Recordanna. Hoc autem dulce lignum poſt terram ſanctam perditam reuerenter repoſitum diligenter ſeruatum eſt vsque ad hæc tempora. Imminente ſiquidem conflictu Sarracenorum cum Chriſtianis cogitauerunt prudenter Chriſtiani diuidere lignum in partes duas, & partem vnam ad prælium deferre, quæ ibidem perdita fuit, & partem aliam reſeruare quæ nunc exhibetur. Cui Rex Vngariæ & Dux Auſtriæ de loco caſtrorum progreſſi nudis pedibus occurrentes deoſculati ſunt eam, cum tali ſigno obuiam euntes Soldano Babylonis, cuius filius Coradinus iactauerat ſe pugnaturum cum Chriſtianis qui Acaron fuerant congregati. Ideoque ordinatis aciebus obuiam illi proceſſerunt per planum Fabæ vsque ad fontem Tubaniæ, multum eo die laborantes. Præmiſſis etiam exploratoribus, puluis aſcendens a longe aduerſariorum motum indicabat: Sed incerti fuerunt, vtrum contra eos an fugiendo properarent.

Sequenti vero die ſecus montes Gelboe, quos habuerunt ad dexteram & paludem ad ſiniſtram incedentes, venerunt Bethſaidam vbi caſtra fixerat aduerſarius. Sed trium Regum, Vngariæ ſcilicet, Iheroſolimitani, & Cypri, non ſuſtinens præſentiam fugiens terram vaſtandam Chriſtianis reliquit. Vnde Iordanem tranſeuntes in vigilia S. Martini corpora ſua pacifice lauerunt, & requieuerunt per triduum, deinde ſecus littus maris Galileæ tres manſiones fecerunt peragrantes, in quibus Saluator conuerſatus eſt: aſpicientes Bethſaidam ciuitatem Andreæ & Petri nunc in caſale modicum redactam. Demonſtrata ſunt loca vbi Chriſtus diſcipulos vocauit, & ſupra mare ſiccis pedibus ambulauit, deſertum tranſierunt & loca vbi Dominus turbas pauit, & vbi cum diſcipulis poſt reſurrectionem mandauit, & ſic per Capharnaum in iumen- p.284.
tis infirmos ſuos portantes reuerſi ſunt Acaron cum præda ac multitudine captiuorum. Deinde ad montem Thabor peruenerunt: vbi Coradinus caſtrum fortiſſimum cum LXXVII. turribus conſtruxerat, & duo millia conductorum militum ad reſiſtendum Chriſtianis locauerat. Vbi primo aquarum inopiam, poſtmodum per modicam foſſionem inuenientes copiam pabuli & victualium habundantiam habuerunt. Sarracenum quoque impuberem ad eos deſcendentem baptizarunt.

Porro prima Dominica Aduentus Domini, Patriarcha cum vexillo crucis montem conſcendit Epiſcopis & clero pſallentibus & orantibus. Verum licet mons ab omni parte præruptus ſit & excelſus valde, & impoſſibilis ad adſcendendum extra ſemitam tritam, milites tamen ſatellites, equites & pedites viriliter aſcendentes primo impetu ſtrauerunt Caſtellanum & Admiraldum vnum, cum aliis interfectis, qui portas caſtri egreſſi fuerant ad defenſionem montis. Cæteris autem in ſtuporem verſis, & intra mœnia receptis, quo hominum conſilio vel Dei iudicio, ab impugnatione caſtri receſſerint, & inglorii deſcenderint, ignoratur. In tertio equitatu, cui Patriarcha cum ligno Crucis & ſacri Epiſcopi non interfuerunt, multa damna & incommoda tam per latrunculos quam hyemis aſperitatem perpeſſi ſunt, & præſenti in vigilia natiuitatis Domini, & nocte ſequenti: quæ niſi abbreuiata fuiſſet, propter inopiam lignorum, & veſtimentorum penuriam, magna pars exercitus periiſſet in finibus Tyri iuxta Sareptam.

Poſt

Post hæc militia Domini quadrifariam diuisa est.

Reges Vngariæ & Cypri cum magna multitudine peregrinorum, & damno terræ promissionis, Tripolim profecti sunt, licet multa supplicatio Patriarchæ & aliorum frustra Regi Vngariæ facta præcesserit. Rex Cypri adolescentulus post modicum tempus in Tripoli mortuus est. Rex Iherosolimitanus & Dux Austriæ, cum Monaster. & Traiectensi castrum Cæsariense Palestinæ semidirutum breui tempore viriliter firmauerunt & vtiliter: per quod (Deo donante) eadem ciuitas cito recuperabitur. Templarii vero cum paucis auxiliatoribus peregrinis & hospitalariis de domo Teutonicorum castrum filii Dei, quod olim *Districtum*, nunc *castrum Peregrinorum* appellatur, a quibusdam ædificare cœperunt: quod positum est in Episcopatu Cæsariensi inter Cayphas & Cæsaream, cuius situs talis est. Promontorium altum & magnum mari imminet, munitum naturaliter scopulis versus occidentem & Austrum & Septentrionem. Modico terræ spacio dudum turris ad Orientem posita est, a Templariis ædificata & possessa tam vverræ quam treugarum tempore. Fuit autem fundata propter latrunculos, qui in via stricta peregrinis ascendentibus in Iherusalem insidiabantur: propter hanc causam *Districtum* fuit appellatum. Porro toto tempore quo castrum Cæsariense firmauerunt & consummauerunt Templarii, ex aduerso montis fodientes & magnis sumptibus laborantes, tandem ad fundamentum primum peruenerunt, vbi murus antiquus apparuit, argenti quoque moneta modernis ignota in vase fictili non modica. Deinde in anteriori parte fodientes alium murum priori breuiorem inuenere. Postmodum fontes nouem largas aquas effundentes aperti sunt. Ibidem & lapidum & cæmenti copiam Dominus ministrauit. Ante fontem castri duæ turres ædificantur de lapidibus quadris, tantæ quantitatis, vt lapis vnus vix a duobus bubalis in curru trahatur. Longitudo turris centum pedes habet & amplius: latitudo turris LXXIV. vtraque turris duas habet testudines, secundum quas altitudo disponitur. Inter vtramque turrim murus nouus consummatus est, & miro ædificio equites armati ascendere possunt & descendere per gradus intrinsecus.

Soldanus cum multitudine Sarracenorum hoc castrum aggrediens, vt initio munitiones destrueret vel occuparet, virtute altissimi repulsus recessit. Castrum hoc bonum habet portum, piscariis, salinis, pascuis, agris fertilibus abundat, nec est multum remotum a monte Tabor. Vnde creditur quædam causa destructionis castri Tabor ab ipsis Saracenis facta: quia nec seminare nec metere secure poterant, propter habitatores castri filii Dei.

p.286.

Anno Domini MCCXVIII.

p.287.

Naualis exercitus qui apud Vlixibonam hyemauerat, pridie Kalend. Aprilis mare ascendit, contigit autem, quod Comes de Wede cum paucis nauibus de nocte intraret portum quendam Sarracenorum in Kadie, vbi duæ naues in sicco manserunt, saluis tamen personis & rebus in eis existentibus.

Non. Martii transierunt mare strictum, quod diuidit Europam ab Africa, & est latum tria fere milliaria. Quod cum transissent, occurrerunt eis duæ naues Sarracenorum, quarum spolia ablata sunt, nautæ interfecti, naues exustæ.

Pridie Idus Aprilis, scilicet in Cœna Domini orta est maxima tempestas, & naues separatæ sunt ab inuicem, & quædam ex eis batellos suos vi tempestatis amiserunt. Nocte vero Paschæ sæuior erat tempestas & maximum passi sunt periculum. Vnde quædam naues applicuerunt apud Barcinonam in regno Arragonensi, quædam apud Mardam naues applicuerunt apud Barcinonam in regno Arragonensi, quædam apud Marsiliam, quædam transeuntes inter duas insulas, Sardiniam scilicet & Corsicam, peruenerunt ad Ianuam, siue Pisam, siue Messanam. Messana nobilissima metropolis est in Sicilia, abundat enim frumento, oleo, & vino. Et sic successiue transfretabant, & peruenerunt vsque Acon. Ibi placuit Patriarchæ, Regi, Episcopis, Ducibus, Hospitalariis, Templariis cæterisque Cruce signatis nauigio in Ægyptum descendere, & inimicorum sanctæ Crucis potentiam auxiliante Deo conterere. Vnde accidit, vt in Ascensione Domini cum classis congregatio apud prædictum castrum indicta fuisset, & maiores diem & locum obseruarent, classis ipsa (Christo Duce) prosperis ventis vsa Damiatam infra triduum

um applicuit, & absque Christianorum sanguinis impensa terram hostilem viriliter occupauit, sine capitaneis qui paulisper morari propter prædictam causam nondum venerunt. Est autem Damiata sita inter littus maris & ripas Nili, in eo scilicet loco vbi Geon (qui & Nilus) mari mediterraneo recipitur, ciuitas pulcherrima & firmissima, infinitis turribus interius & exterius decorata, habens versus fluuium duplicem murum, versus siccum itidem duplicem.

Et nota quod ante Damiatam in medio Nili erecta est turris fortissima: a cuius pede maximæ catenæ protenduntur vsque ad murum ciuitatis, ne pateat aditus nauigio intrantibus vel egredientibus Ægyptum nisi de licentia Soldani. Hac via exeunt naues cum speciebus oneratæ, venientes ab India, & tendentes versus Syriam, Antiochiam, Armeniam, Græciam & Cyprum: & ab hoc transitu Rex Babyloniæ maximos recipit reditus. Hæc ciuitas quasi caput & clauis est totius Ægypti: præcellit enim in munitione Babyloniam, Alexandriam, Tantam, * & cunctas ciuitates Ægypti.

Erecta sunt postmodum instrumenta bellica contra turrim Damiatæ famosam, quæ caput vnum catenæ continebat, reliquum turris vna ciuitatis ad claudendum fluuium, ne nautæ ascenderent Christianorum. Sed præter spem nostram & aduersariorum timorem, per partem aluei quæ est inter turrim & terram, versus castra militiæ Christianæ, galeidæ sursum ductæ sunt: licet turris defensores iaculis & lapidibus transitum impedire niterentur. Constructæ sunt postmodum duæ scalæ super coggones, quæ dum traherentur ad turrim, & (vt putabatur) turris per eas capi posset, cum dolore nostro magno & stultorum blasphemia, malus in quo suspensa fuit scala Hospitalariorum confractus decidit cum suo ponte. Et paulo post scala Ducis Austriæ similiter decidit, fortes agonistas Christi deorsum præcipitans & per martyrii palmam ad cœlos eleuans.

Tandem magister Oliuerus Scholasticus Colonienſis ex puris eleemosynis pauperum ædificium construxit, in quo erant propugnacula & pons. Hoc opus in die S. Bartolomei turri appositum est, Sarracenis viriliter in eadem turri se defendentibus, modo sagittis, modo lapidibus, modo lanceis, & maxime per ignem. Attamen diuina clementia orationibus & lacrymis pauperum placata, extinctus est ignis in ponte, & turrim Christiani audacter intrant & capiunt, & sic quidam ex Sarracenis sunt interfecti, quidam in Nilo submersi, quidam in aquam se proiicientes euaserunt, & plusquam centum capti sunt. p. 488.

Alb. Stad. Albericus. Chron. Brunsuic. Conr. Vrsp 1218, *Chr. August.* 1219, *Gob. Personæ* æt. 6. c. 63, *Comp. Chron.* p. 739, *Langius* Chr. Cit. p. 799, *Siffridus Presbyter* p. 694, *Lehmann* 5. c. 74, *Krantzius* Saxonia 7. c. 37, *Meibomii* apol. t. 3. p. 147.

Eodem anno Otto Imperator iam per annos octo vinculo excommunicationis a duobus Apostolicis innodatus, cum septem honoratos viros pro impetranda venia Romam mitteret, sed tamen stare mandato eorum non admitteret, post Pascha febre corripitur. Deinde ingraueſcente morbo, vbi sibi diem mortis imminere cognouit, Episcopum de Hildensheim & alios religiosos & sapientes viros, scilicet Abbates & sacerdotes conuocat, & cum gemitu & lachrymis quid sibi agendum foret, vel qualiter a nodo excommunicationis absolui posset, consulit. Ad quorum consilium cum mandato Apostolici stare iurasset, ab Episcopo absoluitur. Deinde ordinato testamento suo, factaque confessione, cum perceptione sanctæ communionis & sacræ vnctionis, cum magna contritione cordis, in castro quod dicitur Hartzberg, Idibus Maii moritur, Corpus Brunsvvich translatum, & imperialibus indumentis iuxta patrem suum & matrem in Ecclesia S. Blasii sepelitur.

Post captam siquidem turrim in profundo Nili fluminis sitam, Saphadinus inueteratus dierum malorum dolore (sicut asseritur) nimio tactus, exheredator fratuelium suorum, & vsurpator regnorum Asiæ, mortuus est & sepultus in inferno.

Postmodum in festo S. Dionysii Sarraceni cum galeidis armatis improuisi venientes, & principia castrorum vbi Romani tentoria fixerant, inuadentes modica Christianorum manu repulsi sunt, recurrentes celeriter ad galeidas: & qui gladios persequentium effugere poterant, in Nilo submersi sunt circiter ad MD. numerum. Sane in festo S. Demetrii (qui vterinus frater eiusdem Dionysii fuisse dicitur) summo diluculo Templariorum castra inuaserunt, hostes, & modicum damnum eis inferente per expeditos equites fugati sunt ad pontem, & ad numerum quingentorum ibidem interempti.

Postea in vigilia S. Andreæ multa incommoda & aduersa perpessi sunt fide-

* MS. *Tanaim.*

les. Nam media nocte intumuerunt fluctus maris crescentes & excursum terribilem facientes vsque ad castra eorum. Ab alia parte fluuius inundans occupauit incautos: natabant tentoria, perierunt cibaria, & nisi fossatum quod ad muniendum se fecerant homines cum iumentis, naues cum armis & victualibus detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum euaserunt quatuor coccones per quos ædificata fuerant propugnacula ad capiendam ciuitatem, qui vno impetu cum quinta naui quæ inter eos hærebat ad oppositam ripam vi ventorum præcipitati ante oculos eorum sunt Græco igne combusti. Post dictam tempestatem naues parabantur ad transitum fluminis, quæ cum magno periculo sursum ascendentes inter ciuitatem turrim captam machinis & igne Græco & iaculis plurimum sunt impeditæ. Vnde accidit, vt vna nauis Templariorum in torrentes rapta prope Ripam ciuitatem præcipitaretur ad hostes: qui cum barbolis & vncis ferreis impugnauerunt eam diutius ignem Græcum cum lapidibus desuper proiicientes de turribus. Et cum sic præualere non possent propter defensorum audaciam, certatim nauem ascendentes præcipites in eam descendentes ad Templarios. Vnde cum diutius pugnaretur, tandem nauis perforata, siue ab hostibus siue a fidelibus incertum est, profundum petiit submergens Ægyptios cum Christianis, adeo vt vix summitas mali appareret super aquas. Exinde pontem hostes reparantes aperturam adeo reliquerunt angustam, vt naues fidelium sine periculo transire non possent. Vnde Teutonici & Fresones indignati auxiliante Deo pontem viriliter inuaserunt. Pauciores autem viri quam decem de gente prædicta contra omnem fortitudinem Babiloniorum pontem ascendentes fregerunt eundem, & sic cum quatuor nauibus super quas pons erat fundatus, reuersi sunt cum triumpho, liberam viam & apertam sursum velificantibus relinquentes. His ita gestis Sarraceni periculum quod eis imminebat attendentes, ripam eis oppositam fossatis & argillosa materia cum propugnaculis ligneis altis munierunt, machinas & petrarias locantes ibidem. Per fluuium autem nauium emersiones fecerunt cum palis infixis
p.389. gurgiti transeundi eis spem aufferentes. Nihilominus Apostolicæ sedis legatus desiderium bonum habens obsidendi ciuitatem naues superius congregatas vrgebat ad
p.388. transitum. Vnde coccones propugnaculis & castellulis, viris etiam armatis muniti (Christo duce) prædictas nauium emersiones euaserunt. Hostes vero dissimulato metu tres ordines armatorum stationi contra posuerunt, ictibus lapidum & telorum plurimis eos vexantes. Sane nocte S. Agathæ virginis Deus innouans virtutis suæ miracula, tantum pauorem Soldano Babylonis & satrapis eius incussit, vt relictis castris ignorantibus etiam Ægyptiis, quos ad resistendum ordinauerat, in sola fuga spem poneret. Quidam apostata, qui multo tempore legem Christianorum transgressus cum Soldano militauerat, stans in ripa clamabat gallice legato, Regi, & aliis fugam eorum nuncians. Itaque fugientibus Ægyptiis Christiani certatim & alacriter absque omni impedimento hostium & sanguinis impensa transierunt: & sic per gyrum ac firmiter obsessa est ciuitas. Direpta sunt etiam fugientium tentoria & vniuersæ naues cum plurimis spoliis.

Post hæc aduenientе Coradino Rege cum Alapinis & magna multitudine, hostis resumptis viribus & animis locum illum occupat, à quo Christiani transitum miraculosum fecerant: & sic eos obsidentes ciuitatem ipsius periculosius obsederunt, & nisi per diuinum consilium prima castra quæ erant inter mare & fluuium retenta fuissent, maxime per Teutonicos & Fresones, portus ab eis ablatus fuisset, & negocium plurimum periclitatum vacillasset. Ad tantam etiam Sarraceni peruenerunt temeritatem, vt diluculo Sabbati ante Dominicam Oculi mei, cum graui multitudine propius accederent, & vsque in fossatum se præcipitarent: sed diuino auxilio cum graui damno equitum & equorum repulsi sunt.

Anno Domini MCCXIX.

Regina ciuitatum Iherosolima, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est a Coradino filio Saphadini foris & intus, muri eius cum turribus redacti sunt in aceruos lapidum, præter templum Domini & turrim Dauid. De glorioso sepulchro destruendo consilium habuerunt Sarraceni, & per literas comminati sunt, quas *Trithemius Chr. Hirs. 1215. Mar. Sanutus lib. 3. p. 11. c. 8.*

ciuibus Damiatæ miſerunt ad ipſorum ſolatium: ſed nemo huic temeritati præſumpſit manus opponere propter loci reuerentiam.

In die Palmarum anni præſcripti inimici cum innumerabili exercitu equitum & peditum irruerunt ſuper fideles, vndique foſſatum eorum inuadentes, & non eſt illis ea die datum geſtandi alias palmas præter balliſtas & arcus cum ſagittis, lanceas & gladios cum clypeis. Adeo inſtabant & vexabant audacter, qui conuenerant ad perdendum eos, ſtudio liberandæ ciuitatis ab ortu Solis vsque ad horam fere decimam. Tandem fatigati retraxerunt ſe cum damno maximo.

Item in feſto Aſcenſionis Domini per terram & aquam irruerunt perfidi ſuper fideles, ſed nihil aduerſus vim eorum prætualere poterant.

Pridie vero Calend. Auguſt. omnem pene quam habere poterant adducentes copiam poſt diutinos aſſultus tandem foſſatum contra militiam templi tranſeuntes pedites verterunt in fugam adeo vt totus exercitus Chriſtianorum periclitaretur. Sed cum per milites extra foſſatum non poſſent repelli, magiſter Templi cum Marescalco cæterisque fratribus ſuis qui tunc aderant per exitum anguſtum impetu facto viriliter incredulos vertit in fugam. Commiſſumque eſt prælium ab vtrisque donec crepuſculum veſpertinum prælium diremit. Sarraceni priores abierunt, occiſorum corpora perfidorum ſtrata iacebant iuxta foſſatum plurima, præter eos qui ſauciati grauiter vel leuiter reducti ſunt ad caſtra. Pauci de fidelibus interfecti ſunt vel capti. Inſtrumenta contra ciuitatem præparata combuſta ſunt a defenſoribus eius fere omnia præter ſcalas. Ienuenſes, Piſani, Venetiani firmiter aſſerebant, ſe ciuitatem expugnaturos per quatuor naues ſupra quas ſcalæ pendebant. Quibus legatus Apoſtolicæ ſedis ſumptus præbuit copioſos de communi. Aggredientes itaque ciuitatem primo die multos interfecerunt & vulnerauerunt, & quanto ſæpius poſtmodum aſſultum fecerunt, tanto magis muri firmati ſunt ligneis caſtellulis ac liciis: Defenſores etiam robuſtius & efficacius ſe venientibus oppoſuerunt, & ſic ſcalæ mutilatæ per ignem tandem infecto negocio reductæ ſunt ad ripam. Et ſic veraciter deprehenſum eſt, Damiatam ſola virtute diuina in manus Chriſtianorum fore tradendam. Denique Chriſtiani immemores beneficiorum Dei & mirabilium quæ oſtendit eis, prouocauerunt oculos Diuinæ maieſtatis contra ſe per deſidiam maiorum, & murmurationes minorum. Vnde factum eſt, vt communibus exigentibus culpis, in Decollatione S. Iohannis Baptiſtæ, licet pauci inuenirentur, qui in cuſtodia caſtrorum remanerent, naualem & terreſtrem exercitum peditum & equitum educentes ad caſtra Babiloniorum, tenderent inter mare & fluuium, vbi dulcis aqua reperiri non poterat ad potandum: Hoſpitalariis S. Iohannis, & legato ſedis Romanæ, & Patriarcha qui Crucem baiulabat, multum & fruſtra ſupplicantibus vt ſubſiſterent. Nam cum æſtus Solis eſſet nimius, & pedites armorum pondere premerentur, propter nimium laborem & ſitim terga dantes, cum equitibus extincti ſunt, ſine vulneribus corruentes. At Sarraceni, qui ſublatis tentoriis fugam ſimulauerant, videntes defectum Chriſtianorum reuerſi plurimam multitudinem interficiebant & captiuabant. Capti ſunt ibi electus Beluacenſis, & frater eius Camerarius Regis Franciæ, & filius eius frater Andegauenſis, Epiſcopi, cum Iohanne de Arcis viro nobili & valde ſtrenuo, & Heinrico de Vlme, & alii multi qui trucidati ſunt, & in captiuitatem ducti, Templarii XXXIII. capti vel occiſi ſunt, cum Marſchalco hoſpitalis S. Iohannis cum aliis fratribus eiusdem domus. Perſentores ad deducendos captiuos & ſpolia colligenda tandem redierunt, quingenta capita Chriſtianorum Soldano præſentantes. Mœror & triſtitia fideles occupauit, ſed Deus in breui luctum eorum in gaudium, mœrorem in lætitiam conuertit. Nam Soldanus vnum de captiuis mittens, de pace vel treuga cum eis tractare cœpit, in quo tractu foſſatum ſuum & munitiones alias reparauerunt alacriter. Interea ciuitas obſidione longa, ferro, fame, & peſtilentia grauiter afflicta, in ſola pace quam Soldanus ciuibus promiſit, ſpem poſuit. Adeo enim in ea fames inualuit, vt cibi deſiderabiles deeſſent. Nam ex anguſtia famis diuerſa membrorum vel morborum genera vexabant eos: & inter cætera incommoda quæ ſuſtinerunt noctibus, velut acriſia

p. 290.

per-

percussi, apertis oculis nihil videre dicebantur. Illis etiam qui foris in exercitu Sarracenorum nos obsederunt, copia panis & pabuli cœpit decrescere.

Nilus siquidem qui post festum Sancti Iohannis Baptistæ vsque ad exaltationem S. Crucis solet excrescere & Ægypti planiciem irrigare, ipso anno more suo non ascendit ad signum quod ponere consueuerunt Ægyptii, & magnam partem terræ siccam reliquit, quæ nec arari nec seminari poterat suo tempore.

Vnde Soldanus christiam timens & famem, etiam amore retinendæ Damiatæ talem pacem cum fratre suo Coradino Christianis obtulit, vt Crucem sanctam quæ capta fuit in victoria Saladini cum ciuitate sancta, & omnibus captiuis, qui per regnum Babilonis & Damasci viui reperiri possent, sumptus etiam ad reparandos muros Iherusalem redderet, insuper regnum Iherosolimitanum totaliter restitueret, præter Craccum & Montem Regalem, pro quibus retinendis tributum obtulit quamdiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia, per quæ negociatores Sarracenorum & peregrini ipsorum Mecham tendentes vel ab ea reuertentes transire solent, & qui hæc potenter tenuerit, Iherusalem (cum voluerit) grauiter nimis cum agris & vineis lædere poterit. In hoc tandem conuenerunt fideles, vt primum ciuitas expugnaretur, licet opus causa liberationis sanctæ terræ fuerit inchoatum, & omnium Cruce signatorum talis fuit intentio. Interea Soldanus magna multitudine peditum clanculo per loca palustria misit
p. 391. ad ciuitatem, quorum CCXL. Christianis dormientibus fuerunt ingressi Dominica post festum omnium Sanctorum: tandem per clamorem vigilum occisi sunt vel capti.

Igitur nonis Nouembr. capta est Damiata absque deditione sine defensione, sine violenta deprædatione cum tumultu, vt soli filio Dei ascribatur euidenter victoria. Itaque cum primo ciuitatem intrassent, plusquam tria millia mortuorum inuenerunt in ea more canum in plateis insepultos iacere. Reliqui omnes in ea debiles fuerunt. Quidam siquidem Christiani circa mediæ noctis silentium consilio (vt credimus) quorundam de ciuitate intromissi fuerunt; & legatus intromissis nunciis turres & homines perfidæ gentis quamplurimos captiuant. Alii multi ascendentes turres fortiores auroræ lucem in eis præstolabantur: exortaque luce nonarum Nouembrium omnes se captiuos Sarraceni Damiatæ dederunt, & ciuitatem totaliter in potestatem Christianorum, quamuis inuiti tradiderunt. Et cum caperetur ciuitas in oculis Regis Babilonis, more solito non fuit ausus Christi milites ad defensionem paratos per fossatum eorum adgredi.

Eodem etiam tempore fluuius excreuit vberrimis aquis fossatum implens. Ipse vero confusus propria castra combussit & fugit. Inuenerunt etiam in ea aurum & argentum multum nimis, pannos sericos negociatorum in abundantia, vestes pretiosas & ornatum seculi cum varia suppellectili in superabundantia. Nam præter eos, qui viui comprehensi sunt in ea, mortui promiscui sexus, a tempore obsidionis in circuitu computantur ad xxx. millia & amplius, quos sine ferro & igne Dominus percussit.

PRIMVS ANNVS IMPERII FRIDERICI.

ANno Dominicæ incarnationis MCCXX. ab Vrbe autem condita MDCCCCLXXI. completis ab origine Mundi annis sex millibus quadringentis decem & nouem. Eodem anno mortuus est Heinricus II. istius loci Abbas, * succesit tertius Heinricus frater eiusdem loci. **scilicet ad S. Pantaleon.*

Mortuo Ottone Imperatore, Fridericus Rex nonagesimo quinto loco ab Augusto in regno confirmatus, Frankinfort curiam habuit, vbi commendato filio suo Heinrico Principibus, & ab eis licentia accepta Romam proficiscitur, ibique a Roma- *Alb. Stad. Albericus. Chr. August. 1220, Contr. Vrsp. 1221, Gob. Per-*

Sona æt. 6. c. 64, M. Chron. Belg. p. 227, Langius Chr. Cit. p. 799.

no Pontifice Honorio & omni Senatu honorifice ſuſceptus, in feſto S. Ceciliæ in Imperatorem conſecratur.

Anno Domini MCCXXI.

Alb. Stad. Albericus Trithemius Chron. Hirſ Chr. Auguſt. 1221, Matth. Pariſius vita Henrici III. p. 264. 265, *Io. Vito Durani* Chr. p. 6.

Lamentabilis rumor & triſtis turba omni orbe Chriſtiano inſonuit, Damiatam ſcilicet quam Chriſtiani ſummo labore & multorum ſanguinum effuſione ceperant & poſſederant, Soldano Babiloniæ redditam fuiſſe: Quod tali modo euenit. Ad inſtantiam & hortatum legati ſedis Apoſtolicæ; cæterorumque primorum, Chriſtiani ad cc. millia Damiatam ſunt egreſſi, copioſas naues cum victualibus ſecum ducentes, Kaer quæ & Babilonia dicitur regiam ciuitatem expugnaturi. Quatuordecim fere millia proceſſerant ad locum vbi Nilus in duo brachia diuiditur, quorum vnus verſus Alexandriam, ibique pontem extruere anticipabant. At Soldanus hoc comperto cum valida manu Ægyptiorum & aliorum gentilium eis occurrens, opus inceptum impediuit, & ſagittis eos laceſſiuit: Cumque quotidiano inſultu multi ex parte vtraque necarentur, & quadam die plurimi gentilium cecidiſſent, irati gentiles ſeptingentas & quinquaginta Chriſtianorum naues cum hominibus & victualibus græco igne combuſſerunt: præterea fluuius eo tempore excreſcens ſciſſuras terræ impleuit, homines & iumenta operuit & deleuit. Duplici articulo tam fluuii inundantis, quam gentilium continua impugnatione primates Chriſtianorum artati in hoc conſenſerunt, vt Damiatam Soldano reſignarent, omnes Chriſtianos per regnum ipſius ſiue fratris ſui Coradini vinctos recepturi. Annuit Soldanus, redditisque Chriſtianis Damiatam recepit. Ex hoc liquet certiſsime, peccata in hanc miſeriam Chriſtianos traxiſſe: quod prius Soldanus eis obtulerat ſeſe regnum Iheruſalem eis redditurum, vrbem reædificaturum: Damiatam quiete cum adiacente regione ad xx. milliaria poſſidendam, ne vlterius in terram ſuam procederent. p. 491.

PRIMVS ANNVS REGNI HEINRICI.

Anno Domini MCCXXII.

Conr. Vrſp. Trithemius Chron. Hirſaug 1222, *M. Chron. Belg. Matth. Paris.* p. 246, *Trithem. Chron. Hirſ.* 1222.

HEinricus ſeptimus filius Friderici Imperatoris, adhuc puer, conſecratus eſt in Regem Aquisgrani ab Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo, Dominica ante aſcenſionem Domini, ſcilicet VIII. Id. Maii. p. 226.

Eodem anno III. Id. Ianuarii terræ motus magnus fuit Coloniæ, hora prima diei. In Longobardia etiam talis terræ motus fuit ipſo die natalis Domini per duas hebdomadas quotidie bis perdurans, vt in pluribus locis ædificia & Eccleſias euerteret, homines cum ſacerdotibus opprimeret, Brixiam quoque ciuitatem fere totam cum populo obrueret, rupes de montibus euelleret, caſtra deiiceret, & ſic inauditas calamitates & miſerias perpetraret.

Albericus 1223.

Romæ etiam terra mixta ſanguine viſa eſt de nubibus pluere.

Alb. Stad. Trithem. Chr. Hirſ. 1222.

Ipſo etiam anno Waldimarus Rex Daniæ a Comite Heinrico de Scuirinh, cum filio ſuo mirabiliter capitur, & in quodam fortiſsimo caſtro ab eodem cuſtodiæ mancipatur.

Anno Domini MCCXXIII.

Honorius Papa miſsis prædicatoribus circumquaque Crucem prædicare fidelibus iterum iubet, denuntians omnibus, vt poſt biennium in Natiuitate S. Iohannis Baptiſtæ cum glorioſo Imperatore Friderico parati ſint mare tranſire.

Imperatori Friderico deſponſatur filia Iohannis Regis Iheroſolimitani.

Trithem. Chr. Hirſaug. 1223, *Albericus* 1224, *Alb. Stad. Chr. Auguſt.* 1225, *Matth. Pariſius* p. 291, *Trithem. Chr.* 1224.

Eodem anno mortuus eſt Philippus Rex Franciæ, ad liberationem terræ ſanctæ CL. millia marcarum legans.

Albericus 1223, *Alb. Stad.* 1224, *Rigordus* p. 225, *Matth. Paris.* p. 267, *Io. a Leidis* lib. 22. c. 3.

Item

Item ipſo anno Heinricus iunior Rex Northuſin curiam habuit, vbi ab Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo pro abſolutione Regis Daniæ multum laboratum fuit. *Chr. M. Ser. p. 167, Trithem. Chron. Hirſ. 1223.*

Anno Domini MCCXXIV.

Heinricus iunior Rex circa Maium Frankinfort curiam habuit: vbi nuncii Imperatoris cum literis ipſius affuerunt, intimantes Regi & Principibus Hermannum magiſtrum hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum in Epiphania Domini in Sicilia ad Imperatorem veniſſe, & de ſuccurſu terræ ſanctæ ad hoc eum induxiſſe, vt continuo Pharum diſponeret tranſire, & verſus Teutoniam venire, & cum Principibus de proceſſu ſuo & terræ ſanctæ negotio ordinare. Verum audiens Imperator Sarracenos qui in monte Platano habitabant, velle ſe ſuæ gratiæ ſubiugare, miſit pro Mareſchalco ſuo in obſidione conſtituto, volens ab eo inueſtigare de ſtatu Sarracenorum diligentius: ob quam cauſam Pharum tranſire diſtulit, ipſum Herimannum prædictum pro ſanctæ terræ principali tuitione, ac Imperii negociis in Alemanniam præmittens. Hoc etiam inter cætera intimantes, quod Dominus Imperator ad ſuccurſum terræ ſanctæ quinquaginta naues fecerit præparari, quæ Vſſeriæ nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erit, vt duo millia militum cum dextrariis ſuis & omnium armorum ſuorum pertinentiis, & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & ad bella cum armis ſuis, in eisdem vſſeriis valeant transferri. Ad vnum quodque vſſerium fiet pons, vt milites ſi neceſſe fuerit armati & aſcenſis dextrariis ſuis in nauibus commode absque læſionis diſcrimine per ipſos pontes valeant exire, quaſi iam ordinatis aciebus in prælium proceſſuri, & (ſi opus fuerit) erectis velis intrare poſſint flumen Damiatæ vel aliud aliquod flumen. *Trithem. Chr. Hirſ. 1224.*

Eodem anno Cunradus Portuenſis Epiſcopus & S. Rufinæ Cardinalis a ſede Apoſtolica pro vtilitate ſanctæ terræ in Teutoniam mittitur, & ſexta feria poſt Penteco-
ſte Coloniæ cum honore ſuſcipitur.

p. 293. Item ipſo anno Iohannes Rex Iheroſolimitanus cauſa peregrinationis limina S. Iacobi viſitat: cui in reditu filia Regis Hiſpaniæ deſponſatur. Inde diuertens verſus Teutoniam ad Heinricum Regem filium Imperatoris, & cum eodem Coloniam profectus, ab Engilberto Archiepiſcopo & tota ciuitate in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ cum magno honore & gaudio ſuſcipitur.

Per idem tempus Heinricus Rex cum Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo, & Cunrado legato ſedis Apoſtolicæ, & quibusdam Principibus, pro liberatione Regis Daniæ & reſtitutione terræ Imperii ab eodem iniuſte poſſeſſæ Saxoniam intrauit: Vbi per biennium a Comite Heinrico de Sciurinh in firmiſſimo & inacceſſibili caſtro nomine Dannenberch idem Rex cum filio ſuo captus tenebatur. Venientes itaque ad Aluiam fluuium prædicti Principes, Herimannum magiſtrum hoſpitalis Teutonicorum, qui ab Imperatore miſſus fuerat in Teutoniam cauſa reconciliationis & compoſitionis faciendæ ad vtrosque ſcilicet Regem & Comitem, præmittunt. Quo mediante ad hoc inductus eſt idem Rex, vt totam terram quam Imperio abſtulerat, reddere & coronam de manu Imperatoris ſuſcipere, inſuper centum millia marcarum pro abſolutione ſua dare promitteret. Quod cum acceptarent Principes qui cum Rege præſentes aderant, Albertus Comes de Vorlemunde filius ſororis ipſius Regis & Barones Daciæ hanc compoſitionem reprobantes, & ea quæ promiſſa erant caſſantes, aſcenſis nauibus cum indignatione receſſerunt, infinitam pecuniam quam ad redimendum Regem attulerant, ſecum deferentes. Vnde prædicti Principes infecto negocio confuſi diſceſſerunt. Albertus ergo de Vorlemunde poſt natale Domini congregato exercitu Heinricum Comitem adgredi ſtatuit. Quod vt cognouit Heinricus Comes in obſidione cuiusdam caſtri poſitus relicta obſidione illi occurrit: vbi pugna commiſſa cum magna animoſitate & multorum ſanguinis effuſione, ab hora diei prima vsque ad veſperam dimicatum eſt, multis ibi corruentibus. Ipſe etiam *Alb. Stad. Trithem. Chron. Hirſ. 1224.*

Alber-

Albertus cum pluribus nobilibus captus & in caſtrum Danninberch ad auunculum ſuum perductus ibidem cuſtodiæ mancipatur.

Hoc anno erat hyems longiſſima, & valde aſperrima: Fames etiam magna & inaudita, per biennium perdurans.

Anno Domini MCCXXV.

Trithem. Chr. Hirſ. 1224. Heinricus Rex curiam habuit Frankinuort, vbi quidam Epiſcopus miſſus a Rege Angliæ cum cæteris ipſius legatis affuit, laborans vt ipſe Rex matrimonium contraheret cum ſorore Regis Angliæ. Sed cum talis contractus diſplicuiſſet Principibus, nec potuiſſet habere proceſſum, nuntii inacte reuertuntur.

Alb. Stad. 1224, *Albericus* 1225, *Matth. Paris.* p. 271. 272, *Io. a Leydis* lib. 22. c. 3, *Geſta Ludou VIII.* ap. du Chesne t. 5. p. 287. Eodem anno quidam heremitico habitu indutus a Flandrenſibus & Hanaugienſibus propter ſimilitudinem vultus putatus eſt fuiſſe Comes ipſorum Balduinus, qui ante multos annos Conſtantinopolitanum adeptus imperium in Græcia perierat (ſicut docet hiſtoria) & ab ipſis in honorem Comitiæ rapitur. Qui per duos menſes magnam partem terræ occupans, ornatu imperiali purpuratus, præcedente ſe cruce (ſicut mos eſt Imperatoribus Conſtantinopolim) a Rege Franciæ Ludeuuico apud Peronam caſtellum Viromandiæ examinatur: vbi detecta eius fallacia a Rege, parte tamen ſuorum ſibi adhærente proficiſcitur verſus Coloniam dicens ſe auxilium quærere ab Engilberto Archiepiſcopo, qui tunc regni Teutonici gubernacula tenebat. Vbi ſe furtim ſubtrahens a ſuorum conſortio ſoliuagus aufugit, Archiepiſcopo nunquam viſo. Poſt modicum in Burgundia agnitus & detentus, in Flandriam reductus, apud Kisle caſtellum Flandriæ patibulo eleuatus laqueo vitam finit, magna parte plebis etiam poſt mortem ipſum fuiſſe verum Comitem contendente.

Conr. Vrſp. 1221, *Alb. Stad. Albericus, Chr. Auguſt. Trith. Chr. Hirſ.* 1225, *M. Chr. Belg.* p. 126. 127, *Io. Vito Durani* Chron. p. 6, *Comp. Chron.* p. 740, *Merſ. Ann.* p. 1312. Item ipſo anno VII. Id. Nouembr. Engilbertus venerabilis Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, pater noſtræ patriæ & decus Teutoniæ heu a Comite de Iſenberg cognato ipſius miſerabiliter trucidatur. Siquidem iam dictus Comes regalem Eccleſiam in Eſende, cuius Idem aduocatus erat, violenta oppreſſione lacerabat, homi-
nes dictæ Eccleſiæ duriſſimis angariis & parangariis affligendo. Quem cum ab hac p. 394.
iniuria prohiberet Archiepiſcopus, qui tunc Teutonici regni tutelam gerebat, Comes non ferens frenum ſuæ tyrannidis, mortem Archiepiſcopi machinatur, ad hoc etiam a multis (vt dicitur) nobilibus, quorum ſuperbiam fortiſſimus præſul contriuerat, animatus. Denique Domnum Archiepiſcopum redeuntem verſus Coloniam a Soſatia oppido Weſtfaliæ comitatus infelici graſſatione habens ſecum XXV. ſcutarios ad tantum ſcelus expeditos, nil tale ſuſpicantem, quia huiusmodi ſuſpicionem & ingenita audacia & naturale fœdus conſanguinitatis ab Archiepiſcopo remouebat, licet ante paucos dies per quasdam litteras ſibi transmiſſas fuerit præmonitus. Itaque arrepto loco & tempore opportuno non longe a villa quæ Sueline nominatur, Præſulem idem Comes cum quibusdam ſuis conſiliariis cruentis carnificibus, latere eius perfoſſo ſceleratos ſicarios in mortem ipſius exhortatur. Qui in eum irruentes gladiis & pugionibus XXXVIII. plagis ipſum confodiunt. Hoc facto recipit ſe Comes cum ſuis in caſtrum Iſenberg. Iacet nobile corpus deſertum ab omnibus: nam tota familia conterrita tam inopinato ſcelere auffugerat, excepto paruo ſeruulo qui ſolus cadauer Domini cuſtodiuit. Nocte adueniente duo indigenæ in biga corpus deferunt, reponendo in Eccleſia Sueline, quam ipſe ſequenti Dominica erat conſecraturus: quam ob rem & ea die qua occiſus eſt, confeſſionem de peccatis ſuis fecerat. Poſtera die ducitur ad cœnobium Bergenſe, vbi a fratribus loci corpus cum ingenti fletu receptum, aromatibus conditum, & lucernoſis vigiliis addita Pſalmorum melodia eſt cuſtoditum: vbi quidam fratrum teſtantur ſe angelicas voces audiſſe. Quidam etiam frater eundem eadem hora ſibi in ſomnis apparentem vidit, & dicentem, ſe pro iuſtitia triumphalem martyrii lauream meruiſſe. Inteſtina eius ibidem ſubleuata ſunt. In vigilia S. Martini precioſum corpus Coloniam adducitur: vbi cum inenarrabili fletu & eiulatu a Clero & a populo eſt receptum, & in Eccleſia beati Petri depoſitum: vbi eidem glorioſa tumba eſt erecta, crebreſcentibus ad tumbam eius cotidie miraculis & virtutibus,

non-

nonnullis ægris ibi optatam recipientibus ſanitatem. Conſtanter enim ſperatur, ipſum martyrii præmia meruiſſe: quia æquiſſimus iudex & ſtrenuus patriæ & Eccleſiarum Dei defenſor fuit, & pro earum occubuit defenſione. Inter cætera etiam eius laudabilia geſta, & pacem firmiſſimam elaborauit: caſtrum Turinh ſuper Moſellam ſitum, latibulum prædonum, ad maximum commodum Eccleſiarum & patriæ comparauit, & Eccleſiæ Colonienſi reliquit poſſidendum.

Cuius morte audita Heinricus Comes de Scuirinh promiſſum in reſignatione Regis Daciæ caſſat, & mediante compoſitione & acceptis obſidibus & copioſa pecunia Regem abſoluit, & abſolutum permittit ad propria remeare.

Poſtea XVII. Kalen. Decembr. Heinricus præpoſitus Brunnenſis, natione de Mulnatken, præficitur ſedi viduatæ: qui ſtatim poſt electionem in vindictam necis ſui piiſſimi prædeceſſoris coram prioribus præſtitit iuſiurandum. Nec longa mora interuenit, cum ad mandatum eiusdem electi a vaſallis Colonienſis Eccleſiæ caſtrum Iſenberg obſeſſum, in deditionem acceptum eſt, & ſolo coæquatum. Idem accidit de alio caſtro eiusdem Comitis, quod dicitur Nouus pons. *M. Chr. Belg. p 229, Trithem. Chron. Hirſ. 1225, Merſſæi ann. Archiep. Colon. p. 1313.*

In natali Domini ſequenti Cunradus Portuenſis Epiſcopus Apoſtolicæ ſedis legatus aduenit Coloniam, qui terribili anathemate nefandos illos Fridericum & ſuos complices profanauit.

Anno Domini MCCXXVI.

Honorius Papa de conſilio fratrum legatum * in Franciam mittit, dans illi in mandato, vt verbum crucis prædicet contra hæreticos Auionenſes & Tholoſanos. Ad hortationem igitur legati nomine Romani in Franciam miſſi, Ludevvicus Rex Francorum cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, nobilibus, Baronibus, cæterisque magiſtratibus Franciæ, Normanniæ, Flandriæ, Burgundiæ, Britanniæ, Campaniæ, Hannoniæ, Aluerniæ, de Pontino, de Bituria contra Auionenſes & Tholoſanos hæreticos cruce ſignantur. Quorum aduentum cum inaudito apparatu ciues de Carcaſone, de burgo S. Egidii, de Nemauſo, & de Maſſilia ſentientes Regi Francorum occurrunt, ſe cum ſuis omnibus ipſius dominio ſubiugantes, & Eccleſiæ catholicæ parere iuramento confirmantes. Verum Auionenſes proditionem molientes, cum Regem infra muros ſuos recepiſſe putaſſent, portas recluſerunt: ſed incluſi viriliter ſe defendentes per aliam portam irrumpentes euaſerunt. Quorum proditione Rex concitatus, innumerabilem pecuniam expendit in inſtrumentis mirabilibus & hactenus incognitis, quibus dictæ ciuitatis murum & domos ſubuertit. Cumque tota terra vsque ad Tholoſam eſſet ei fideliter ſubiugata, in reuerſione Rex peſtilentia obiit, & duo Epiſcopi, & tres Comites, & tam nobiles quam ignobiles infiniti. Cui ſuccedit filius ſuus Ludevvicus adhuc puer in regnum. * *Iacobum de Vitriaco, Cardinalem.* *Geſta Ludou. VIII.* ap. du Chesne t. 5. p. 287. p. 294. p. 295.

Eodem anno Imperator Fredericus ſolemnem curiam Cremonæ indicit, pro ſtatu Imperii reformando, & negotiis ſanctæ terræ; ad quem cum multi Principes Teutonici properarent, vna cum filio Imperatoris Rege Heinrico, apud Tridentum per VI. hebdomadas commorantur, non valentes progredi propter rebellionem Veronenſium, qui cluſas Veronenſium tunc obtinuerunt. Quidam autem Principes de Saxonia alia via per Auſtriam ſunt ad Imp. ingreſſi. Rex autem a Tridento non viſo Imp. cum Principibus in Alemanniam inacte reuertitur: in quorum diceſſu Tridentum ciuitas caſuali incendio concrematur. Imperatore autem a Cremona vsque ad burgum ſancti Domnini declinante, Cunradus Epiſcopus Hildenſemenſis, qui tunc verbi crucis miniſterio fungebatur, excommunicationis ſententiam in Longobardos Imperatori cruce ſignato rebelles tulit, annuentibus & approbantibus vniuerſis Longobardiæ prælatis. Sed eandem ſententiam poſtea Papa Honorius reuocauit, mittens Alatrinum Capellanum ſuum, cuius ſuggeſtione Mediolanum & multæ ciuitates complices contra Imperatorem coniurauerunt, facientes collegium, quod Longobardorum ſocietas permulta tempora eſt vocatum. *Conr. Vrſp. Chr. Auſtr. Lud. Cauitellius* Ann. Cremon. 1226, *Spangenberg* Sächſ. Chron. c. 252.

* *ad quem est c. ex parte* 10. *Ext. de arbitr.*

Ipso anno Heinricus Colonienſis electus * in Archiepiſcopum a Treuerenſi Archiepiſcopo Coloniæ in vigilia Matthæi Apoſtoli cum magna ſolennitate conſecratur, præſentibus omnibus ſuffraganeis ſuis, nec non & Iacobo Aconenſi & Herimanno Lealenſi Epiſcopis.

Alb. Stad. 1226, *Trithem. Chr. Hirſ.* 1225.

Item ipſo anno Fridericus Comes, impii auctor homicidii, per totum annum profugus & occultatus, a quodam milite nomine Balſchun capitur, & pro duobus millibus marcarum & centum marcis venundatus Colonienſi Archiepiſcopo aſſignatur. Qui in feſto Martini, ſequenti ſcilicet die anno ſequenti, qua corpus lacerum glorioſi Archiepiſcopi Colonienſis eſt receptum, quamque idem Epiſcopus adhuc viuens pro forma compoſitionis agenda ipſi præfixerat, Coloniæ præſentatus eſt, & tertia die facta confeſſione, & proditis complicibus huius facti, extra muros ciuitatis in rota poſitus ſuper modicam piramidem eſt eleuatus. Poſtea conuenientibus Epiſcopis & nobilibus terræ vaſallis S. Petri, nobiles quidam, qui pro huiusmodi interfectione ſuſpecti habebantur, licet difficulter ab Archiepiſcopo & prioribus Colonienſibus ad expurgationem obiecti criminis ſunt admiſſi.

Anno Domini MCCXXVII.

Trithem. Chr. Hirſ. Albericus 1227, *Mutius* Chron. Germ. lib. 22. p. 180.

Heinricus Rex filius Friderici Imp. Aquisgrani veniens, celeberrimam curiam cum nobilibus totius Teutoniæ habuit Dominica Iudica me. Inter quos præcipui erant Saltzburgenſis, Mogontienſis, Treuerenſis, Colonienſis Archiepiſcopi, Auſtriæ, Bauariæ, Karinthiæ, Brabantiæ, Lotharingiæ Duces, Lantgrauius, Ferrandus Comes Flandriæ, qui per duodecim annos Pariſius in captiuitate a Rege Franciæ detentus fuerat, & priori anno abſolutus. Ibi etiam conueneruntalii quidam plures Epiſcopi, & Comites, & totius Teutoniæ nobiles, vbi a Colonienſi Archiepiſcopo Heinrico vxor ipſius Regis, filia Ducis Auſtriæ, regali benedictione conſecrata & coronata in ſede regia collocatur.

Albericus. Alb. Stad. Chr. Auguſt. Trithem.

Eodem anno Honorius Papa, cum XI. annis præfuiſſet, moritur. Cui Hugo Hoſtienſis Epiſcopus ſuccedit, & Gregorius nominatur.

Chron. Hirſaug. 1227, *Comp. Chron.* p. 741, *Io. Vitod Durani Chr.* p. 6, *Th. Fazellus* Hiſt. Sic. part. poſt. lib. 8. p. 439.

Albericus. Trithem. Chron. Hirſ. 1127.

Ipſo anno in die Mariæ Magdalenæ Rex Danorum, præuaricator fidei & iuramenti pro abſolutione ſua præſtiti, vindicare ſe parat: & contracta infinita multitu- p. 394.
dine Comitem de Zuirin bello laceſſit. A quo adiutorio Archiepiſcopi Bremenſis & Ducis Alberti de Saxonia idem Rex ſuperatus per fugam vix euadit, ex parte ſua quatuor millibus virorum interemtis.

Io. a Leydis Chr. Belg. lib. 22. c. 4, *Heda* hiſt. Traiect. p. 193, *Io. de Becka* Chron. p. 70.

Ipſo etiam anno Otto Epiſcopus Traiectenſis electam militiam congregat caſtrum Kuvorde expugnaturus propter rebellionem eiusdem caſtri poſſeſſoris, qui ei iure homagii tenebatur. Cumque in die beati Pantaleonis idem Epiſcopus & Comes Gelrenſis cum electis & famoſis militibus minus caute (locus enim totus paludoſus eſt) caſtrum impetiſſent, in talem difficultatem deuenerunt, vnde non poſſent procedere nec reuerti. Quo viſo, caſtri defenſores ſubito deſcendentes vniuerſos comprehendunt, Epiſcopum cum fratre præpoſito nefandiſſime decapitant, inclitos milites illos ſe defendere non valentes (vtpote luto ſuper genua detentos) partim ſubmergunt, partim transfixos crudeliter occidunt.

Chron. Auguſt. Trithem. Chr. Hirſ. 1227, *Albericus. Alb. Stad.* 1228, *Matth. Pariſ.* p. 286. 290, *Comp. Chron.* p. 741, *Siffr. Presbyter* p. 695, *P. de Vineis* lib. 1. ep. 2. *Th. Fazellus* Hiſt. Sic. dec. poſt. lib. 8. p. 440.

Eodem anno electa expeditio cruce ſignatorum ab omnibus mundi partibus mota caſſatur & diſſipatur, Friderico Imperatore, ſicut dudum promiſerat, non transfretante. Ob quam cauſam a Gregorio Papa excommunicatur.

Hoc anno in Decembri ventus validus partes ædificiorum ſtrauit, arbores radicitus eruit. Hyems nimis erat pluuioſa.

Ipſo anno Dominus Heinricus tertius Abbas obiit, cui Dominus Simon ſucceſſit.

Anno Domini MCCXXVIII.

Alb. Stad. Albericus. Chron.

Fridericus Imperator tandem mare tranſit, & recuperata Ieruſalem & parte terræ

terræ sanctæ cum Sarracenis vsque ad certum terminum treugas facit. Sed quod quasi inobœdiens & excommunicatus transiuit, factum suum Gregorius Papa non approbat, nec ipsum absoluit. Sed reditum eius metuens terram suam & castra per Iohannem socerum Imperatoris impugnat & occupat, pluribus ciuitatibus Longobardiæ & aliis locis sibi contra Imperatorem confœderatis, & auxilium ferentibus militare. Romanis autem Imperatori adhærentibus, Papa Romam egreditur, & cautelam sui habens Perusii moratur, & per omnes prouincias publice mandat, Imperatorem excommunicatum denunciari, missis nunciis & maxime prædicatoribus ad id exequendum. Quorum vnus dictus Otto Cardinalis de Carcere Tulliano legatione accepta in Teutoniam & Daciam mittitur, cuius intentio erat Imperatoris grauamen procurare, & super hoc consilium expetere Ottonis dicti Ducis de Lunimburg: sed idem Otto contra Imperatorem renuit aliquid attentare. Qui legatus Leodium ciuitatem Hazbaniæ veniens, ab aduocato Aquensi, & Arnoldo de Gimmenich, & aliis fautoribus Imperatoris fugatur, & vix euadens in castro Hoyo recipitur. Pro qua iniuria sibi illata excommunicationis sententiam in Leodiensem ciuitatem promulgat, exire præcipiens totum clerum. Eandem etiam excommunicationem postea Aquenses ligat, pro eo quod Episcopum Mutinensem de Prutia * post legationem suam redeuntem dicti fautores Imperatoris Aquisgrani ceperant, & captum detinuerant, magna quantitate auri ablata. Qui malefactores pro huiusmodi excessu Coloniæ satisfactione peracta veniam meruerunt.

August. Tritem. Chr. Hirs. 1229, *Matth. Paris* p. 296. 300, *P. Langius* p. 800, *Th. Fazellus* p. 440.

Eodem anno Episcopus Traiectensis castrum Kuvorde iterum impugnat: sed defensoribus sibi diffidentibus castrum in deditionem recipit, & nefarium Rodolfum Dominum castri eiicit & exulare præcipit. Qui exilium simulans occulte reuertitur, & castrum dolo captum possidet, eiectis illis, quos Episcopus ibi posuerat.

Albericus 1227, *Io. a Leydis* lib. 22. c. 4, *Heda* p. 204.

Anno Domini MCCXXIX.

Fridericus Imperator de transmarinis partibus reuertitur, & reputans Papam tempore suæ peregrinationis sibi grauiter iniuriatum, quædam castra & terram suam ab exercitu Papæ captam manu Teutonica recuperat, fugato Rege Iohanne socero suo. Inter quæ ciuitatem Soram appellatam vno die impugnans capit, & funditus incendio euertit.

Albericus 1226, 1229, *Chr. August.* 1229, *Matth. Paris.* p. 307.

Ipso anno ciues Colonienses infamibus mulierculis per quendam Rudolphum
p. 297. falsum fratrem (vt postea patuit) quia culpis suis exigentibus postmodum a Domno Papa missus est in caueam) conuersis & congregatis, domum in fundo Ecclesiæ S. Pantaleonis prope vineam eiusdem Ecclesiæ construunt; & fratribus dictæ Ecclesiæ contradicentibus, & nouum opus nunciantibus, graue damnum inferunt, domos eorum infra Coloniam sitas infringentes. Super quo errore, domibus reparatis, dictæ Ecclesiæ postmodum satisfecerunt.

Hoc anno erat hyems longa & aspera.

Anno Domini MCCXXX.

In Hispania Rex Legionensis & filius suus Rex Castellæ arma contra Sarracenos sumunt, & magnam partem terræ occupant, capta ciuitate, quæ Emerita dicebatur.

Trithem. Chr. Hirs. 1230, *Io. Mariana* Hist. Hisp. 12. c. 15.

Ipso anno Rex Arragonæ insulam, quæ Maiorica dicitur, multis annis a Sarracenis occupatam capit, expugnando ibidem quandam ciuitatem famosam, capto eius Rege, & tota domo regia.

Trithem. 1230, *Matth. Paris.* p. 345.

Eodem anno Dominus Simon Abbas obiit, & ei Dominus Heinricus quartus succedit.

Eodem quoque anno oritur dissensio inter Archiepiscopum & Ducem de Limburg, super Aduocatia cœnobii Sibergensis. Vnde castrum Tuitiense dicti Ducis ab Archiepiscopo diruitur, & castrum Ducis dictum Bensburga longa obsidione valla-

Trithem. 1230

* Freherus; *Prussia, sive Livonia, vt est in c. petitio. 9. Ext. de procuratorib. & c. vlt. de purg. vulg.*

vallatur a copioso exercitu Archiepiscopi & Comitis Senensis. Sed licet acriter impugnaretur, non capitur. Hiis qui intus erant se viriliter defendentibus & ingeniose. Ex altera parte castrum Archiepiscopi dictum Tulpetum casuali incendio concrematur, & propter hoc a complicibus Ducis capitur, vbi multi homines igni perierunt. Multo etiam exercitu hinc inde congregato ad pugnam non est progressum, sed incendia villarum, & deprædationes, & vastationes ciuitatum & castrorum fiunt. Iussu Regio bello treugæ succedunt.

Albericus 1230. 1231. Otto Cardinalis a Daciæ partibus Coloniam veniens, ibidem natalem Domini celebrat, solenniter susceptus & honoratus. Inde recedens apud Herbipolin concilium prouinciale indicit; sed renitentibus Principibus laicis, & paucis Ecclesiarum prælatis venientibus iratus recessit.

Albericus. Alb. Stad. Chr. August. Trithemius 1230, *Matth. Paris.* p. 309. Eodem anno Imperator a Papa absoluitur, mediante Duce Austriæ Lupoldo: qui tractatu pacis peracto inter Papam & Imperatorem apud S. Germanum in Campania moritur: cuius viscera & carnes * in capitulo S. Benedicti montis Cassinensis tumulantur: ossibus in Austriam reportatis.

Anno Domini MCCXXXI.

Imperator facta pace cum Papa ad eandem mensam conuiuatur in ciuitate Papæ, quæ Anagnia dicitur in cœnaculo Papæ super paternum fundum constituto. Inde Imperator in Apuliam reuertitur.

Padus fluuius in Italia mirabiliter exundat.

Eclipsis Solis particularis facta est circa ortum Solis 11. Id. Iunii.

P. de Vineis 3. ep. 5. Eodem anno Imperator Rauennæ curiam celebrat die Natalis Domini, ibidem imperiali diademate insignitus. Ante hanc curiam circiter tres menses Ludevvicus Dux Bavariæ * a quodam Sarraceno nuncio Vetuli de Montanis in medio suorum est occisus. Nam idem Vetulus de Montanis Imperatori confœderatus multas iniurias, quas idem Dux Imperatori intulerat, intendit vindicare. Hoc autem conscientia Imperatoris creditur gestum esse, quod Imperator ipsum Ducem paullo ante diffidauerat in rebus & in persona, misso ad hoc nuncio speciali.

Alb. Stad. Chr. August. Albericus. Trithemius 1231.

Archiepiscopus Colonienſis cum capitulo S. Petri dissentit: quæ dissensio multorum malorum seminium fuit.

Io. a Leydis Chron. Belg. lib. 22. c. 9. Rudolphus de Kuvorde & sui complices a Traiectensibus in rotis confringuntur.

Anno Domini MCCXXXII.

Trithemius 1232. Imperator apud Rauennam manens bellum molitur contra Longobardos viam præcludentibus filio suo Regi & militiæ Germanorum. Circa mediam Quadragesi- p. 3 mam Imperator Rauenna relicta nauali cursu tendit ad Legiam. Inde itinere transiens per Venetias ibidem honorifice suscipitur: & ingressus Ecclesiam sancti Marci, super altare eiusdem dona offert regalia, auro & gemmis decorata.

Apud Aquilegiam Pascha celebrat, filio suo Rege ad ipsum veniente, & quibusdam Principibus Alemanniæ. Circa ascensionem Imperator in Apuliam regreditur nauali itinere: in via plurimos piratas capit, quos vinculis mancipat.

Trithem. Chr. Hirs. 1232. Soldanus Babyloniæ Imperatori mittit tentorium mirifica arte constructum: in quo imagines Solis & Lunæ artificialiter motæ cursum suum certis & debitis spaciis peragrant, & horas diei & noctis infallibiliter indicant. Cuius tentorii valor xx. millium marcarum pretium dicitur transcendisse. Hoc inter thesauros regios apud Venusium est repositum. Accedente Pascha Sarracenorum in die Mariæ Magdalenæ Imperator nunciosS oldani & Vetuli de Montanis ad conuiuium vocat, & eis multis Episcopis assidentibus & multis nobilibus Teutonicis, festiuas epulas parat.

Messanenses contra Imperatorem rebellionem excitant. Iohannes de Berito Impe-

* *De hoc more vide Extrauag. Comm. libr. III. Tit. VI. cap. I.*

Imperatori in terra transmarina repugnat: qui dum incaute se gerit, noctu superueniente manu militari spoliatis omnibus cum paucis vix euadit. Non multo post Iohannes recuperata manu valida Cyprum occupat, & Regem Cypri filium sororis suæ sibi associat. Mittitur contra illum Richardus Marschalcus Imperialis, qui congressus cum ipso vincitur, multis militibus de exercitu imperiali captis.

In Teutonia multæ hæreses deteguntur, & hæretici flammis puniuntur.

Ipso anno bellum oritur inter Archiepiscopum Mogontinum, & Lantgrauium Thuringiæ. Oppidum dictum Vritsclare a Lantgravio concrematur: vbi Episcopus Wormacienſis, & omnes Canonici illius oppidi, cum multis aliis nobilibus capiuntur. *Hist. Landgr. Thur.* c. 43, *Trithem. Chr. Hirs.* 1232, *Paullini* Ann. Isen. p. 40.

Eclipsis Solis particularis post meridiem visa est eodem anno, non tamen multum notabilis.

Colonienſis Archiepiscopus in Westfaliam cum militia transit, & hostibus in deditionem receptis prospere reuertitur. Quibus hostibus cum Waleramus de Limburg cum suis fautoribus in succursum venisset, ab Episcopo Monasterienſi, per eius dioceſin transire intenderat, retruditur & redire compellitur.

Anno Domini MCCXXXIII.

Imperator Messanam ciuitatem Siciliæ ingreditur, & captis suis rebellibus, eos igni cremat.

Miranda res & nimium stupenda, quod hiis temporibus ignis contra genus mortalium sic inualuit. Nam eodem fere tempore & rebelles Imperatori in Sicilia, & in Germania infinitus numerus hominum, & multa vicina incendio perierunt. Nam & propter veras hæreses, & propter fictas, multi nobiles & ignobiles, clerici, Monachi, inclusæ, burgenses, rustici, a quodam fratre Conrado ignis supplicio per diuersa Teutoniæ loca (si fas est dici) nimis præcipiti sententia sunt addicti. Nam eodem die, quo quis accusatus est, seu iuste seu iniuste, nullius appellationis, nullius defensionis refugio proficiente est damnatus, & flammis crudeliter iniectus. Ob quam causam frater Cunradus huius persecutionis hæreticorum ministeſ a quibusdam nobilibus nullum locum veniæ vel gratiæ apud ipsum inuenientibus iuxta Marpurg est occisus. Ante cuius mortem modico tempore Comes Sueuienſis super hæresi falso fuit infamatus: pro cuius expurgatione seu defensione Rex Heinricus conuentum multorum Principum apud Moguntiam habuit. Vbi etiam collecta militia idem Rex contra Ducem Bavvariæ proficiscitur. In campis itaque Lyci secus Augustam fere sex millia militum in exercitu regio sunt inuenta. Inde profectus breui tempore Bavvariam subiugat, & Ducem in deditionem recipit. *Albericus. Trithem. Chr. Hirs.* 1233, *Pand. Collenutius* Hist. Neapol. lib. 4. p. 155. *Albericus. Trithemius* 1233, *M. Chr. Belg.* p. 233.

Anno Domini MCCXXXIV.

Verbum crucis prædicatur contra Stagingos per inferiores partes Teutoniæ & Flandriæ. Collecto itaque vniuerso exercitu cruce signatorum in crastino Ascen-
p.399. sionis iidem Stagingi superantur, & a terra sua funditus extirpantur. Fuerunt autem Stadingi populi in confinio Frisiæ & Saxoniæ siti, paludibus inuiis & fluminibus circumcincti, qui pro suis excessibus & subtractionibus decimarum multis annis excommunicati, contemtores clauium Ecclesiæ sunt inuenti. Qui cum essent viri strenui, vicinos populos immo & Comites & Episcopos bello pluries sunt aggressi, sæpe victores, raro victi. Ob quam causam auctoritate populi verbum crucis contra eos fuit per multas dioceses prædicatum. Quorum in prædicto bello circiter ad duo millia perierunt, paucis superstitibus ad vicinos Frisones confugientibus. *Alb. Stad.* 1233. 1234, *Trithemius Chr. Hirs.* 1233, *Io. a Leidio* Chr. Belg. lib. 22. c. 14. *VV. Heda* Hist. Trai. p. 205.

Imperator vocatur a Papa in auxilium contra Romanos, & secum aliquandiu Reate moratur: milites in ciuitate Viterbio collocauit. Quorum cotidianis insultibus & deprædationibus Romani adeo sunt vexati, vt non multo post cum Papa pacem *Albericus* 1234, *Matth. Paris.* p. 344. 345, *P. de Vineis* lib. 1. ep. 20.

cem subirent. In hoc tamen conflictu periit quidam nobilis Comes Sueuiæ dictus de Veingin: sed plurimi capti fuerunt nobilium Romanorum.

Alb Stad. Trithemius 1234, *Io. a Leydis* Chr. Belg. lib. 22. c. 16, *Heda* Hist. Traiect. p. 205. *M. Chr. Belg.* p. 237. 238.

Ipso anno Comes Hollandiæ in torneamento suffocatur apud Corbiam in Ambianensi dioceſi. Castrum de Molinnackin obsidetur, in odium Archiepiscopi Colonienſis, a Comite Iuliacense & suis complicibus. Comes Seinensis collecta manu valida, vna cum Archiepiscopo Colonienſi obsessores castri impetit: qui relicto castro ordinant acies contra ipsum. Qui cum vtrique instructis aciebus iuxta villam Noruenich diu morarentur, post longum tractatum pax interuenit, castrum liberatur ab obsidione.

Trithem. 1234.

Rex Heinricus Bobardiæ conuentum quorundam Principum habuit, vbi a quibusdam nefariis consilium accepit, vt se opponeret Imperatori patri suo: quod & fecit. Nam ex tunc cœpit sollicitare quoscunque potuit, minis, prece & pretio, vt sibi assisterent contra patrem, & non paucos inuenit.

Anno Domini MCCXXXV.

Albericus. Trithemius 1235, *Chron. Augusſt.* 1241, *Matth. Paris.* p. 351, *Chron. Taruis.* lib. 3. c. 10.

Imperator ab Apulia Aquilegiam peruenit. Inde cum multa turba & multis thesauris versus Austriam intrat in Germaniam: filium etiam suum Regem rebellem inuenit, sed impotentem. Nam consilio habito VI. Non. Iulii apud Wormaciam, in gratiam patris recipitur: sed non persoluens quæ promiserat, nec resignans castrum Driuels, quod habuit in sua potestate, iussu patris Imperatoris est custodiæ mancipatus.

Alb. Stad. Albericus 1235, *Matth. Paris* p. 349. 350. 351.

Eodem tempore soror Regis Angliæ rogatu Imperatoris ab Archiepiscopo Colonienſe & Duce Brabantiæ ab Anglia adducitur, ipsi Imperatori nuptura. Quæ ab omnibus ciuitatibus & oppidis, per quæ eam transire contigit, honorifice; sed a ciuibus Colonienſibus maiore præ aliis tripudio quinta feria proxima ante Pentecoste suspicitur. Apud quos in domo Præpositi S. Gereonis per mensem in magna honorificentia continue moratur. Inde progrediens apud Wormaciam Imperatori assignatur: ibi imperiales nuptiæ debito cum honore celebrantur. Imperator suadet Principibus, ne histrionibus dona solito more prodigaliter effundant, iudicans maximam dementiam, si quis bona sua sua mimis vel histrionibus fatue largiatur.

Chr. Elwang. Alb. Stad. Albericus. Trithemius 1235, *P. de Vineis* 3. ep. 5, *Engelhusii*

Curia celeberrima in assumtione beatæ Mariæ apud Maguntiam indicitur, vbi fere omnibus Principibus regni Teutonici conuenientibus pax iuratur, vetera iura stabiliuntur, noua statuuntur, & Teutonico sermone * in membrana scripta omnibus publicantur; excessus Regis contra Imperatorem cunctis aperiuntur.

Alb. Stad. Trithemius 1235, *Meibomii hist. erect. Duc. Brunsu.* p. 201. *Chron.* p. 245.

Otto de Luninburg nepos magni Ducis Heinrici, nouus Dux & Princeps efficitur: quem diem rogauit Imperator omnibus annalibus ascribi, eo quod tunc Romanum auxisset Imperium nouum Principem creando, consensu omnium Principum accedente. Fuit autem dies illa vigilia Timothei.

In die Timothei scilicet in octaua Assumtionis, Imperator diademate imperiali insignitus in Ecclesia Moguntiensi, fere omnibus Principibus astantibus debito honore refulsit; post missarum solemnia inuitans Principes omnes, & omnem comitatum eorum ad festiuas epulas, quæ in loco campestri magnis sumptibus fuerant præparatæ.

Non

---

* Hæc igitur omnium prima dicitur esse constitutio quæ vernacula lingua est conscripta, teste Conrigio *de Or. Iur. Germ. c. XXVII.* Extat ista apud Goldastum Reichssatzungen p. II. p. p. 17. hoc titulo: *Keyser Friederichs des Andern Recht, gesezt und bestätiget mit der Fürsten Rade, und mit andern grosen Herrn, und VVysen zu dem grosen Hoff zu Maugantze, und geschahe nach unsers Herrn Christi Gepurd zvvelffhundert und sechs und dryssig Iare, zu Sand Marien im dritten Augste* Vid. Lyncker *de Idiomate Imperiali p. 10.*

Non multo post Archiepiscopus Bisentinus apud Mogontiam diem clausit extremum. *Albericus Trithemius* 1235.

P. 300.

Hiisdem temporibus Rex Vngariæ Austriam ingreditur, & vastata terra multa millia marcarum a Duce pro pace recepit. Nam idem Dux ante hoc tempus fines vastauerat Vngariorum, nulli parcens sexui, nulli parcens ætati. *Chr Augusf.* 1230, *Albericus* 1235, *P. de Vineis* 3. ep. 5.

In festo Omnium Sanctorum Imperator conuentum Principum habuit apud Augustam, vbi Rex Boemiæ affuit, recipiens ab Imperatore decem millia marcarum pro parte Sueuiæ, quæ iure hæreditario suam vxorem contigit. *Trithemius* 1235, *P. de Vineis* 3. ep. 5.

Inde Imperator se contulit ad oppidum Haginhovve, in quo hyemavit. Ibi affuerunt Comes Tolosanus & Comes Prouinciæ. Recepit autem Comes Tolosanus Marchiam Prouinciæ ab Imperatore, homagium sibi præstans. Comes autem Prouinciæ quinquagenarius ideo tunc primum ab Imperatore ad gradum militiæ est prouectus, quod Comites suæ parentelæ se non credunt diu posse viuere, postquam gradum militiæ sunt adepti. Nec adhuc miles factus esset, nisi Rex Franciæ & Rex Angliæ, quorum vterque suam duxerat filiam in vxorem, ipsum ad hoc prece multimoda compulissent, iudignum reputantes suum socerum militem non esse. *Trithemius* 1235.

Ibidem nuncii Reginæ Hispaniæ affuerunt, qui pulcherrimos dextarios & magnifica munera Cæsari attulerunt. Nec multo post eiusdem Reginæ mors est nunciata Imperatori: vnde plurimum doluit, quod patruelis eius fuit.

Ipso anno post Pascha Domini tres circuli argentei circa Solem immensæ quantitatis apparuerunt, quorum primus alium includebat contingentem. Tertius autem duos intersecabat, transiens per corpus solare. Qui circuli licet a populo putentur esse prodigium, tamen eorum causa ab Aristotele & Seneca in Meteoris est expressa.

Eodem quoque anno Constantinopolis a Græcis est obsessa.

Anno Domini MCCXXXVI.

Imperator motus bellum Longobardis sibi rebellibus, præmittit quingentos milites mensurnis stipendiis conductos: quibus præficit nobilem virum & rebus bellicis expertum Geueardum de Harueltein, vt apud Veronam expectet Imperatoris exercitum subsequentem. *Matth. Paris.* p. 361 365. 366, *Trithemius* 1235.

Imperator interea descendit vsque in castrum dictum Marburch, vbi in Calendis Maij innumerabilis populi affuit multitudo. Nam à multis prudentibus duodecies centum millia hominum promiscui sexus æstimata sunt conuenisse, ad memoriam sanctæ viduæ Elizabeth, cuius glorificum corpus ad capsam auream est translatum auctoritate summi Pontificis, qui hoc negotium tribus Episcopis commisit, videlicet Maguntino, Treuerensi, & Hildesemensi, quanquam ibi multi alii Episcopi & Principes affuissent. Ipse etiam Imperator primus lapidem de sarcophago leuauit, & coronam auream de suo thesauro sacro capiti sanctissimæ viduæ imposuit. Ibi præter multa miracula oleum de sacro corpore effluxit, quod religiosis viris basilicas & altaria in honorem beatæ viduæ Elizabeth constructuris per fratres hospitalis Teutonicorum est pie & sagaciter distributum. Super cuius vita laudabili & virtutibus specialis historia est contexta. *Chr. Augusf.* 1240, *Alb. Stad.* 1235, *Albericus* 1235. 1236, *Trithemius* 1236, *Comp. Chron.* p. 741, *Siffridus Presbyter* p. 695. 696. *Hist. Landgr. Thur.* c. 47, *M. Chr. Belg.* p. 232, *Theod. de Thuringia* de Vita morte, & mirac. Elisabethæ, *Lambecius* Bibl. Cæs. lib. 2. c. 8, *Paullini* Ann. Isen. p. 42.

Inde Imperator veniens Confluentiam inferiorum partium militiam inuocat contra Longobardos; sed paucis sibi annuentibus milites de Sueuia & Alsatia sibi assumit. Itaque ducens exercitum contra Longobardos commisit Regi Boemiorum & Duci Bavvariæ & quibusdam Episcopis terram Ducis Austriæ expugnandam, propter multiplices excessus & facinora, quibus idem Dux fama publica laborabat. Qui Austriam ingressi adiunctis sibi nobilibus terræ, quos ipse Dux antea iniuste oppresserat, & de terra sua eiecerat, totam Austriam deuastauerunt, & Imperatori subiugauerunt, præter pauca castra munitissima, in quibus ipse Dux profugus se recepit. *Albericus. Chr. Augusf. Trithemius* 1236. *P. de Vineis* lib. 3. ep. 5.

Interim Imperator Augustam veniens, manum militarem in campis Lyci collegit, & inde profectus in vigilia S. Iacobi mille milites in Italiam secum ducit. *Alb. Stad.* 1237, *Trithemius* 1236, *Matth. Paris.* p. 366,

Trans-

Chron. Taruis. lib. 3. c. 9, & 10, *Ant. Godi* Chron. p. 46. 47, *Nic. Smeregi* Chron. p. 58.

Transactis itaque Alpibus militiam ſuam apud Veronam colligit, quæ ibidem extra muros plusquam per menſem perendinauit. Dehinc Cremonenſibus, qui ſui fau- p. 301. tores erant, coniunctus, licet Mediolanenſes & ſui complices fruſtra reſiſterent, & imperiali agmini terga darent, Imperator cum Cremonenſibus Mantuam ſibi rebellem inuadit, & quæcunque extra muros erant, devaſtat. Duos etiam ſuorum burgos ſuper fluuium, qui dicitur Oyus ſitos potenter capit. Quorum vnus Macharia, alter Moſa nominatur. Imperatore autem apud Cremonam manente, Paduani, Teruiſini, Vincentini, nec non Mantuani in odium Imperatoris fines inuadunt Veronenſium, obſidentes caſtrum, quod dicitur Ripa alta. Igitur Ezelinus vir militaris inter Veronenſes maior nunciis miſſis auxilium implorat Imperatoris: qui reſpondit, ſe ipſi perſonaliter ſuccurſurum. Vnde incredibili celeritate a Cremona ad Veronam vnius diei & noctis ſpatio ſuam militiam adduxit. Mane facto caſtra mouit Imperator aduerſum hoſtes. Apparentibus autem ſignis Imperialibus tam inopinato tempore attoniti ſunt hoſtes, & relictis tentoriis ad propria curſu præcipiti remearunt. Verum Imperator nil credens actum, quum quid reſtaret agendum, præueniens curſum hoſtium ad ciuitatem Vincentiam peruenit, & primo incautam & tanquam ciues proprios milites recipientem, licet poſtea fruſtra reſiſtentem, cepit & igne incendit, vulgo ad maiorem Eccleſiam confugiente, vt ſe ibidem ſaluarent. Tandem incendiis quieſcentibus Imperator quiete ciuitatem occupauit, & in domo epiſcopali pernoctauit.

Tritheimius 1237.

Rebus itaque ſuis ibidem in Longobardia diſpoſitis, & parte exercitus ſui relicta, Imperator regrediens ad Auſtriam declinat, & apud Viennam nobilem Auſtriæ ciuitatem hyemando, de ſtatu eiusdem terræ ſibi nuper ſubiugatæ ſagaciter ordinat, & ſuis munit.

Anno Domini MCCXXXVII.

Ioſ. Abudacni Hiſt. Iacobitarum.

Patriarcha Iacobitarum Orientalium, vir venerabilis ſcientia, & moribus & ætate, cum maximo comitatu Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, nec non & Monachorum ſuæ gentis venit in Ieruſalem. Cui verbum catholicæ fidei fratres ordinis prædicatorum in tantum expoſuerunt, vt in proceſſione ſolenni, quæ in die Palmarum in deſcenſu montis Oliueti fieri conſueuit, obœdientiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ iurarent, omnem hæreſin pariter abdicantes, & confeſſionem ſuam eisdem fratribus tradentes in litteris Chaldæis & Arabicis in teſtimonium ſempiternum. In receſſu etiam recepit habitum fratrum prædicatorum. Idem autem Patriarcha præeſt Chaldæis, Medis, Perſis, & Armeniis, quas terras Tartari pro magna parte vaſtauerunt, & in aliis regnis tantum dilatatur eius prælatio, quod ſeptuaginta prouinciæ ei obœdiunt, in quibus habitant innumerabiles Chriſtiani, ſerui tamen & tributarii Sarracenis, exceptis Monachis, quos liberos dimittunt a tributo. Secundum eandem formam fecerunt duo Archiepiſcopi, vnus Iacobinus de Ægypto, & alius Neſtorianus de Oriente: qui tamen ſuas prælationes & ſubditos habent manentes in Syria & Phœnice. Idem promiſit facere Iafelinus, qui præeſt omnibus, quos Neſtoriana hæreſis ab Eccleſia ſeparauit, cuius prælatio per Indiam & per regnum ſacerdotis Iohannis & per regna Orienti magis proxima dilatatur. Patriarcha etiam Iacobitarum Ægyptiorum, qui multo amplius errare ſolent, quam Orientales, quia circumciſionem adeunt, prohibita circumciſione & multis erroribus eliſis idem facere promiſerunt. Huic ſubdita eſt maior India, Æthiopia, & Lybia cum Ægypto. Sed & Æthiopes & Lybii non ſunt ſubditi Sarracenis. Marmoritæ qui habitant in Libano, iamdiu ad vnitatem fidei redierunt. Soli autem Græci * noſtra ſacramenta blasphemantes in malitia perſeuerant.

** c. 1. Extrauag. com. de maior. & obœd. c. 3. Extrauag. de ſent. excom.*

Ante hoc tempus frater Iordanus magiſter ordinis Prædicatorum rediens a partibus transmarinis naufragio mortem incurrit cum duobus fratribus, & aliis fere xc

&in

& in littore Barbariæ corpus eius est inuentum : vbi Dominus per ipsum glorioſa miracula operatur.

Eodem anno Fridericus Imp. ab Austria ascendit vsque Ratisponam, Principibus apud Spiream ad colloquium euocatis. Vbi cum quidam Principes conuenissent, ab eo ad conuiuium inuitantur. Filium etiam suum Cunradum adhuc puerum prius in Austria Regem Teutoniæ designatum, denuo ab ipsis obtinet approbari. Ducatum etiam Austriæ & Stiriæ apud Wiennam Romano Imperio adiecerat, quorum valentia transcendit LX. marcarum millia annuatim. Sed postmodum eundem ducatum Duci Austriæ remisit, cum ipsum in gratiam recepisset.

Trithemius Chr. Austr. 1237. *Chr. August.* 1236, *Nauclerus* vol. 2. Gen. 41, *Mutius* lib. 20 p. 184 *Lehmann* 5 c. 87.

Eodem anno Templarii transmarini quoddam castrum a Sarracenis obsessum iuxta terram Halapie volentes redimere, quod ad eos pertinebat, voluntate sua completa Halapie terram vastant. Quos Sarraceni in multitudine graui impugnantes, & cum eis congredientes occidunt vel capiunt ex eis circiter centum. Vnde iidem pro redemtione fratrum suorum supplices mittunt literas Imperatori: qui ad eorum petitionem parum dicitur esse motus.

Matth. Paris p. 374.

Imperator itaque transiens Alpes statim sibi subiugat Mantuanos, & Comitem de S. Bonefacio. Postea collecto exercitu copioso de Tuscia, de Romaniola, de Longobardia, & pluribus Sarracenis, inuadit fines Brixianorum; & castrum quoddam, quod dicitur Mons clarus iuxta Brixiam obsidet, & captis mille quingentis personis castrum solo coæquat. Inde se mouens plurima castra capit. Tandem eo obsidente castrum, quod dicitur Pons Vici, Mediolanenses cum suis complicibus in manu valida & carrocio suo strenue inuito Imperatori audacter occurrunt & ei resistunt. Sed quum ibi tractaretur de pace, & labor frustraretur, Imperator voluit cum eis dimicare, sed accessum ad eos non habuit propter loca inuia, quæ fuerant interposita & aquosa. Vnde ponte subtiliter facto super Oyum fluuium Imperator transmeat, simulans se recedere, & Mediolanensibus domum redire volentibus occurrit, & eos incautos in castris prosternit. Qui quum acriter resisterent, durauit clades vsque crepusculum. Nox bellum diremit. Armatorum autem circiter quinque millia se circa carrocium coadunant: qui omnes noctu metu Imperatoris fugiunt, carrocio & multis curribus derelictis. Similiter oppidani de oppido, quod dicitur Curtis noua vna cum eis noctu fugiunt, oppidum relinquentes. Mane facto Imperator castra vacua & carrocium simul cum potestate capit, & ipsum Potestatum Mediolanensium filium Ducis Venetiorum in eodem curru captiuum propter spectaculum cum triumpho Cremonam adducit. Capta sunt autem in hoc conflictu, occisa vel submersa in fluuio Oyo hostium decem millia: Ex parte Imperatoris pauciſſimi perierunt. Imperator carrocium Romam mittit signum & memoriam huius triumphi.

Alb. Stad. 1237. 1238, *Trithemius* 1237, *Matth. Paris* p. 375. 376. 385, *Lud. Canitellius Ann. Cremon.* 1236. 1237.

Natalem Domini agit apud Papiam, & quædam ciuitates in suam veniunt deditionem, Lauda scilicet & Vercellis.

Io. Bapt. Villanouanus hist. Laud. Pomp. lib. 3. p. 890.

Ipso anno in die beati Albini, grando in quantitate ouorum columbarum, vites, herbas, & segetes plerisque in locis, & præcipue prope Coloniam prosternit. Quidam etiam affirmabant, se vidisse lapidem grandinis in longitudine dimidii cubiti, & spissitudine quatuor digitorum. Ventus etiam grandinem subsecutus in multis locis maxime in Westfalia arbores radicitus eruit, domos destruit, quosdam suffocans homines & iumenta.

Turris, quam venerabilis Archiepiscopus Engelbertus ante castrum Tuorun extruxerat, dolo capitur a fautoribus Palatini.

Hyems remissa ventis, niue, pluuia distemperata.

In eadem hyeme circa purificationem beatæ virginis Comes Cliuenſis Comite Hollandiæ ſibi nauali exercitu ſuccurſum ferente inuadit fines archiepiſcopatus Colonienſis, & caſtrum Archiepiſcopi Haſpele prope Reſſitum per traditionem Caſtellani eiusdem caſtri capit & confringit. Archiepiſcopus autem electa manu militari celeriter congregata inopinatus aduolat, hoſtes propulſurus. Sed mediante Comite Gelrenſe & inſtanter ſupplicante, eundem Comitem Cliuenſem in deditionem recipit, abundanti cautione accepta de caſtri ſui longe meliori reparatione & iniuriæ ſatisfactione.

Per idem tempus infra Quadrageſimam in Colonienſi, Treuirenſi, & Moguntina prouinciis, & maxime in diœceſi Leodienſi plurimæ guerræ emergunt, propter quas incurſus bellorum, deprædationes & incendia multa fiunt.

Albericus. Alb. Stad. Tribemius 1238.

In fine eiusdem Quadrageſimæ obiit Dominus Henricus Colonienſis Archiepiſcopus.

TAGE-

TAGENONIS DESCRIPTIO EXPEDITIONIS ASIATICAE FRIDERICI I.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

PRouocauimus in notis ad Godefridi Annales, ad hanc Tageno nis descriptionem, quæ Friderici Barbarossæ expeditionem Asiaticam plenius declarat, quam nunc ex appendice Freheri huc referimus. Decanus Patauiensis erat Tageno,** a Patauio, ciuitate Episcopali inter Danubii & Oeni confluentes, sic dictus. Hic socius expeditionis Asiaticæ vna cum Diepoldo episcopo suo.*** Inde Theobaldi, siue Diepoldi, episcopi sui iussu, eandem historiam æternitati consecrauit, quam se Reichersbergi inuenisse testatur Auentinus ****, eandemque Conrado Adelmanno, Mystæ Augustensi, vt illam publicari curaret, misisse. Primus tamen eandem euulgauit Freherus. Tageno vero apud Tripolim a. 1190. defunctus, ***** ibidemque est sepultus. Initium historiæ suæ facit a IV. Kal. Iunii 1189. eandemque ad XI. Kal. Iulii vsque persequitur. Inseruit eidem Dietpoldi Patauiensis Episcopi ad Luipoldum Austriæ Ducem, itemque Friderici Imp. ad eundem epistolam. Conuenit cum eadem in plerisque Expeditio Asiatica Friderici Barbarossæ, quæ in Tomo quinto Lectionum Antiquarum Canisii reperitur. Extat etiam in Vrstisiana Collectione ****** Epistola, pericula & labores expeditionis Asiaticæ atque Friderici mortem enarrans.*

TAGE-

---

* *Supra p. 351.*

** Vossius *de Histor. latinis lib. II. c. LIII. p. 440*, quem sequitur Zeillerus *Histor. celebr. p. I. p. 143.*

*** Bruschius *de Laureaco lib. II.*

**** *Ann. Boiic. lib. VII c. II.*

***** Zeillerus *c. l.*

****** *pag. 560.*

TAGENONIS DECANI PATAVIENSIS,

DESCRIPTIO EXPEDITIONIS ASIATICÆ

CONTRA

TVRCAS FRIDERICI IMP.

ANNO Christi M CLXXXIX. Fridericus Imperator Ratisbonam intrauit, ibi cum XVII. Episcopis & omnibus Principibus maximum concilium celebrauit, totam Quadragesimam & Pascha ibi mansit. Post Paschæ dies transactos (quod euenerat v. Id. Apr.) ex Ratispona mouit, naualiitinere Batauiam descendit, cum eo filius eius Fridericus Dux Alemaniæ, Bertoldus Dux Meraniæ ex Bauaria de castro Andechs natus, Hermannus Marchio Badensis, Episcopi Herbipolensis, Monasteriensis, Dietpoldus Bathauensis, Osseburgensis, Missenensis, cum multis regni Comitibus, cum magna multitudine populi per Vngariam & Græciam iter suum direxerunt. In prima die Rogationum, hoc est, in Idibus Maii, Episcopus Bathauensis Dietpoldus, cum quibusdam fratribus suis canonicis, huic vitæ ac labori Imperatoris strenue se coniunxit. Eodem anno misit dominus Episcopus iam dictus litteras de Græcia, quarum exemplum hoc est. *Godef. Mon. 1289.* *Hund. Metr Salisburg. p. 132.*

DIETPOLDVS Dei gratia Bathauensis * Ecclesiæ humilis minister, dilecto amico suo Luipoldo Illustri Duci Austriæ salutem & sincerum amorem. Sicut iucunda & dulcia cordis nostri vobis desideramus communicare, sic ea quæ minus prospere exercitui nostro successerunt industriæ vestræ duximus significanda. Scire itaque velitis, quod IV. Kal. Iunii Bulgariam intrauimus, maximas a Bulgaris sustinuimus aduersitates, multos ex nostris iaculis sauciarunt, nos quoscunque ex illis deprehendimus, laqueo suspendimus. * Passauiensis

X. Kal. August. venimus ad ciuitatem Nissam, ibi magnus Comes Seruiæ cum magno apparatu obuiam nobis venit, quem dominus Imperator honeste excepit, & multa cum eo pertractans honesta ei donaria dedit, sicut & ipse magna ab eo recepit. Similiter omnes Principes a prædicto Comite vino, medone, & animalibus multum honorati fuerunt.

III. Kal. Augusti inde transiuimus ad primam clausuram, maximam ibi rerum iacturam sustinuimus. Quidam honestus miles de Hals ibi occisus fuit, maior pars exercitus in illis partibus ægrotare cœpit, quidam tertiana, alii quartana, quidam dysenteria laborauerunt. Pridie Non. Augusti ad secundam clausuram venimus, quæ lapidibus, lignis, loci natura multum munita fuit, ibi magnam prædonum, & latronum turbam collectam offendimus, sicut Dux Brundusii qui nos fraudulenter præcesserat, ordinauit. Illi societatem Ducis Sueuiæ, qui primam tenebat aciem, multum molestauerunt: deinde aciem nostram & Ducis Meraniæ, quæ media fuit, inuadentes quosdam vulnerauerunt, rebus eorum ex magna parte sublatis. Circa horam vero vespertinam nos cum duce Meraniæ extremos societatis custodientes, vix cum XII. loricis processimus, sed subito duo filii Comitis eiusdem prouinciæ cum centum sociis nos viriliter & audacter inuaserunt, nobiscum diu iaculis & gladiis pugnauerunt, & nos Deo auxiliante ipsos in fugam vertimus, ita vt plus quam XL. vulnerati in

abditis latitarent, & nos ex eis XXIV. ad caudas equorum ligatos ad caſtra noſtra traximus, & eos ibidem pedibus ſuſpendimus. Apud Straliten. III. Id. Auguſti nullum fere hominem inuenimus. Præcepto ducis Brunduſii homines illius prouinciæ montana conſcenderant, & victualia ſecum detulerant, ibi exercitus noſter propter penuriam vini valde cœpit debilitari.

XVII. Kal. Septembr. ad tertiam clauſuram deuenimus, quæ ita munita fuit, vt difficilem nobis minaretur tranſitum, nihil aduerſitatis iniunctum nobis eſt, exploratores Ducis Sueuiæ plus quam D. armatos Græcos ibi viderant. Græci viſis Imperatoris noſtri militibus, & ducis Sueuorum filii ipſius, continuo in fugam verſi ſunt, in illo loco debilitas exercitus ex nimia abundantia panis, vini, nouorum fructuum optime recreata fuit, ibi ſocietas domini Imperatoris nobis iuncta fuit. Apud Circuicen quidam Comes Vngariæ nomine Lectophorus, qui in legatione domini Imperatoris Conſtantinopolin præceſſerat, cum Legato Regis Græcorum ad nos reuerſus eſt.

XII. Kal. Septembr. Rex Græcorum ſuperbe & arroganter, *Angelum Dei, & Originem noſtræ fidei, & Romanum Imperatorem* ſe nominans, domino noſtro Imperatori gratiam ſuam mandauit, dicens relatione Regum Franciæ & Angliæ, & Ducis Brunduſii ſe accepiſſe, quod noſter Dominus ea intentione Græciam intraſſet, vt extirpatis & extinctis Græcis regnum illud in poteſtatem filii ſui Ducis Sueuiæ transfundat. Præterea dixit Græcorum Rex, amicitiam quam inter dominum Imperatorem & magnum Comitem conflatam audierit, ſibi valde grauem & ſuſpectam eſſe: addidit deinde, ſi Fridericus Imperator noſter obſides pro voluntate Græci de exercitu mitteret, tranſitum per brachium ſiue ſinum S. Georgii daturum, ſicut iuratum fuit, & forum conceſſurum. Vltimo Græci poſtulabant medietatem terræ Sarracenorum, quam noſter exercitus caperet. Iſtis auditis dominus Imperator & Principes, tametſi commoti erant, tamen pro tempore & loco blande & ſapienter reſponderunt, dicentes: *Quando nuncios ſuos rehaberent, qui rebus ſpoliati eo tempore ad inſultationem & deriſionem nunciorum Saladini turpiter & inhumane tractati, ſqualoribus carcerum mancipati Conſtantinopoli cruciarentur, ſe ſecundum honorem Dei & Imperii ad voluntatem Græciæ Regis benignos poſſe inueniri.*

Inde procedimus & VIII. Kal. Septembr. ad ciuitatem Philippopolin venimus, vacuam hominibus, ſed plenam vino & frumento, aliisque diuitiis. Eadem tempeſtate IV. Kal. Septembr. frater Regis Græcorum cum magno exercitu ad ſex milliaria a nobis conſedit. Ad hunc noſtri quodam die minus prouide accedentes, tamen in fugam Græcos verterunt, ita vt in poſterum his regionibus & locis nunquam amplius Græci apparerent. Poſtea Rex Græcorum & frater eius cum exercitu ſemper nobis infeſti nos circumuenire tentabant, diu nos detinuerunt, tamen per gratiam Dei multo labore, multoque ingenio nuncios noſtros ſeminudos recipimus, & tunc primum Rex Græcus nobis tranſitum hyemali tempore promiſit, ſi obſides ei daremus, vt pax terræ obſeruaretur, & alia, ſicut apud Nurenberg iuratum fuerat. Dominus Imperator videns hæc omnia fraudulenter fieri, nequaquam acquieſcere voluit, eo quod nuncii ſui valde inhumane & inhoneſte tractati fuerant: & nulla ratione ſe & exercitum ſanctæ peregrinationis iniquis Græcorum iuramentis committere voluit: & ſicut prius humiliter (vt reciperet nuncios ſuos) locutus fuit, ita receptis nunciis imperiali more dixit: *Si rex Græcorum filium ſuum, & fratrem ſuum, & auunculum ſuum* (in quo conſilium ſuum & totius Græciæ pendet) *& Cancellarium, & Marſchalcum, & Dapiferum ſuum nobis obſides dabit, vt cum pace & ſecuritate, & bono foro per terram & brachium atque mare S. Georgii tranſitum præbere velit, ipſe vicisſim quoscunque de exercitu noſtro elegerit, iurare faciam, nos nulla mala intentione nec regni ambitione Græciam adiiſſe.* Quid ad hoc Rex Græcorum reſponſurus ſit, adhuc ignoramus. Quantum vero gaudium ea die, qua nuncios noſtros recepimus, apud nos fuerit, vobis vix explicare poſſumus, plus quam 3000. electiſſimorum militum cum lanceis

lanceis & scutis, equos in gyrum vertentes crebro, sex pene milliaria nostris nunciis occurrerunt, ita vt Cancellarius Græcorum & alii Græcorum optimates multum terrerentur, timebant insidias sibi paratas fuisse. Quod cum audisset Dux Sueuiæ & alii proceres, statim depositis scutis Græcos benigne exceperunt, dicebant talem esse consuetudinem Teutonicorum, & factum fuisse ad lætitiam & honorem excipiendorum, & gloriam Græcorum. Deinde nunciis Græcorum in hospitiis collocatis nuncii nostri ad Imperatorem vsque magno tripudio deducuntur, quibusdam cantantibus, *Aduenistis desiderabiles*, & etiam quibusdam clamantibus, *Hutte ist herre din tach.* Dominus vero Imperator de domo sua exiens in amplexus Episcopi & Comitis irruit, cum multis lachrymis eos suscepit, dicens: *Gratias ago Deo, quia filii mei mortui fuerant, & reuixerunt: perierant & inuenti sunt.* Sequenti vero die Episcopus lachrymabiliter ærumnas captiuitatis suæ Principibus exposuit ita quod & ipsi lachrymas commouerentur. Nuncii vero Græcorum Legationem suam peregerunt, & dominus Imperator (sicut supra dictum est) breuiter iis respondit, se nihil aliud velle quam supra dictos obsides. Quamobrem Græci valde perturbati & pauefacti fuerunt. Quia autem Rex Græcorum in literis, quas ter Domino Imperatori misit, nomen huius tacuit, nec ipsum Imperatorem vocauit, in præsentia Græcorum & nostrorum Principum, Fridericus Imperiali fretus habitu & lingua dixit: *Non possumus satis mirari, & indignum valde gerimus, quod frater noster nomen nostrum, quod multis Regibus & Principibus & Prouinciis notum est (quod Fridericus est) in literis suis pone-re non consueuit. Antecessor vero ipsius piæ recordationis Emanuel, & quando inimici eramus, nomen nostrum expresse posuit in literis suis, nec in aliquo dignitatibus nostræ maiestatis derogauit, quod & nos vicissim erga eundem fecimus. Siquidem Carolus victoria felix præcessor noster diuæ memoriæ monarchiam vrbis Romæ obtinuit, & plus quam 500. annis sine interruptione ad tempora nostra vsque deriuata est, & nos authore Deo & Principum libera electione, celsitudine Sacri Romani Imperii iam ferme triginta octo annis potestatiue gloriamur. In vrbe enim Roma (quæ domina & caput orbis dicitur) coronam & Imperium totius Christianitatis de altari B. Petri Apostolorum principis accepimus, ab Hadriano Papa successore Petri solenniter vncti oleo exultationis præ participibus nostris sumus, & nomen nostrum celebre & glorioſum in ea habetur. Hæc idcirco diximus, si forsitan dominus noster nomen & dignitatem vestram ignorat. Nos de cætero (vt sciatis) litteras eius non recipiemus, nisi solennitas nominis & maiestatis nostræ expresse in iis contineatur. Nos enim eum suo nomine appellauimus & appellamus. Dominus vester sanctum se appellat, mirabilis est sanctitas, quæ sanctos viros, honestos, religiosos, benigne, vtpote fideles nuncios in oscula pacis exceptos, in quorum ore non est inuentum mendacium, nec iniquitas, subito consueuit incarcerare, & fame ac nuditate usque ad mortem macerare. Longe faciat a nobis Deus talem sanctitatem.* Istis auditis Græci recesserunt. Quid plura? tota Macedonia & Thracia vsque ad muros Constantinopolis nobis subiecta est, & ad voluntatem nostram seruit, vrbes & castella in manu nostra sunt. Armeni fideles nostri sunt, dominus noster Imperator apud Philippopolin intendit hyemare, Dux Sueuiæ Vereæ *. Exercitus in tres locos se recepit. Græci Hæreticos nos appellant, Clerici & Monachi dictis & factis, maxime nos persequuntur: bonis omnibus abundamus, commilitones nostri omnes adhuc sani & incolumes sunt.

* Beroæ.

Tertio Kal. Octobr. in maximo fœtore fuerunt Peregrini nostri propter innumerabilia cadauera apud Philippopolin.

Nonis Nouembribus Dominus Imperator recessit a Philippopoli, & iuit Hadrianopolin, qui apud Philippopolin remanserunt in maxima abundantia rerum venalium esse cœperunt. Exercitus itaque Friderici plenus integer & salubris (Clementia Dei) euasit perfidiam Græcorum, qui promissa non seruarunt, velut speratum & promissum fuerat. Quod sanctus Imperator & Principes videntes, Nicopolim, Argonopolin,* cæteras Metropolitanas vrbes fugatis ciuibus potenter ingressi sunt, debellatis quoque quibusdam castris, præcipue Demotege (quod fuit egregium castrum)

* Antinopolin.

ſtrum) circa maritima innumerabiles ciuitates debellarunt, quousque coactus Græcus Rex DCCCC. obſides dedit. Hadrianopoli Imperator Fridericus hyemauit, vnde has literas in Germaniam miſit:

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus, dilecto conſanguineo Luipoldo Duci Auſtriæ gratiam ſuam & omne bonum. Significandum duximus dilectioni Tuæ, quod frater noſter Conſtantinopolitanus, iure nudatus fraterno, vniuerſa quæ a Cancellario ſuo apud Nurenberg præſentibus Imperii Frincipibus de ſecuro tranſitu noſtro, foro atque concambio noſcuntur iurata, prima fronte infregit, inſuper & Legatos noſtros Monaſterienſem Epiſcopum, Comitem Rupertum Marquardum Camerarium noſtrum, cum vniuerſo ipſorum Comitatu (quos viuificæ crucis pro pacifico tranſitu noſtro & pace confirmanda deſtinaueramus) captiuauit, atque ignominioſe in carcerem detruſit. Tandem autem poſt multas legationes in hyemis aſperitatem tranſitum noſtrum doloſe producens, prædictos legatos noſtros quaſi rebus bene geſtis in feſto Simonis & Iudæ noſtræ remiſit Excellentiæ; iterato forum bonum & concambium conſuetum, atque nauium abundantiam nobis pollicens. Verum quod vſtus timet vri, verbis & iuramentis Græcorum de cætero nullam poſſumus adhibere fidem, ſed hyemalem declinantes inclementiam Philippopoli atque Hadrianopoli tendimus hyemare, opportuno tempore verſus Conſtantinopolin tranſituri. Itaque quamuis copioſo gaudeamus exercitu, in orationibus tamen ad diuinum eſt recurrendum præſidium. Ea propter tuam rogantes commonemus dilectionem, quatenus orationibus piæ deuotionis ſtudio nos vna cum crucis exercitu velis commendare Deo. Ad hæc T. prudentiam rogamus, vt litteras quas Papæ dirigimus, ad ipſum tua induſtria & labore perueniant, quia per te competentius, quam per alium id poterit ordinari.*

Sibylla regina Hieruſalem hanc epiſtolam Friderico Imp. mittit.

Domino ſuo venerabili, atque illuſtriſſimo Friderico Dei gratia Rom. Imp. victoriosiſſimo atque S. crucis triumphatori amiciſſimo, Sibylla Regina quondam Hieroſolymitana, ſua humillima, propter nomen Dei magnum humiliata. Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos. Ego humillima ancilla veſtra (vt præfata ſum) totius vrbis dolorem, & ſanctorum Chriſtianorum opprobrium Celſitudinis veſtræ maximæ Excellentiæ ſignificare compellor. Imperator enim Conſtantinopolitanus Eccleſiæ Dei perſecutor, aduerſus nomen domini noſtri Ieſu Chriſti cum Saladino ſeductore & ſancti nominis extinctore coniurationem iniit. Hoc ſiquidem notum facio, quod ſine lachrymis dicere nequeo. Saladinus hoſtis Chriſti, præfatus Imperatori Græco & ſancti nominis perſecutori, ad prauam concordiam & reconciliationem faciendam multa munera terrenis valde placentia præmiſit, ad necem & deſtructionem Chriſtianorum nomen Dei exaltare volentium DC. *modiorum farinæ intoxicatæ, adiunxit vas maximum vini plenum toxico ad malum efficaciſſimo, quod venenum cum ipſe probare intenderet de mali efficacia, vocauit hominem qui pyxide aperta ſolo odore interfectus eſt. Aliud quoque cum cæteris* domino meo dicere compellor. Quia præfatus Imperator ad malorum cumulum & aggregationem deſtructionis Chriſtianorum, nec triticum nec alia neceſſaria ad victum Hieroſolymorum de terra ſua tranſportari permittit. Vnde quoque triticum, quod ab ipſo & aliis circumuenire poteſt, in ciuitate Conſtantinopolitana iutercluditur. Tandem velut in fine lachrymoſæ epiſtolæ hoc vobis fideliter dico, quod huic latori præſentium fideliſſimo credere debetis. Ipſe enim quæ propriis oculis vidit, & auribus audiuit, teſtatur. Inde eſt quod Magnificentiam veſtram rogo humiliato capite usque ad terram, & flexis genubus, vt nunciis Imperatoris Græci (ſicut caput mundi eſtis, & murus pro domo Iſrael) nunquam credatis.* Hucusque Epiſtola Sibyllæ.

* cæteris.

Anno Chriſti MCXC. pars illa exercitus noſtri quæ hyemauerat apud Philippopolin, ſecuta eſt dominum Imperatorem Hadrianopolin verſus 18. Kalen. Febr. conuenit Conſtantinam ea die, qua cantabatur, *Circumdederunt me gemitus mortis*, hoc eſt 12. Kal. Febr. venit ad Imperatorem Hadrianopolim 8. Id. Febr.

XVI. Kal. Martii venit nuncius Imperatoris Græcorum, ferens finalem & præciſam pacis compoſitionem cum domino noſtro Imperatore.

XIII. Kal.

XIII. Kal. Martii venerunt nuncii Soldani Turcorum & filii eius ad dominum Imperatorem apud Hadrianopolin morantem, bonam portantes legationem.

VI. Kal. Martii habuerunt peregrini noſtri ventum intolerabilem, & frigus aſperrimum apud Hadrianopolin, inde tunc miſſi nuncii, qui explorarent ſecuritatem tranſitus ad ſinum maris S. Georgii Helleſpontum antiqui vocant.

III. Kal. Martii venerunt Imperatori obſides Græcorum, quos poſtularat Fridericus Imperator.

Kal. Mart. Dux Sueuiæ exiuit Hadrianopoli cum ſuo agmine, ſequenti die dominus Imp. cum ſuo exercitu IV. Non. Martii tranſierunt Rima flumen cum magno labore, & eo die cantabatur *Lætare Hieruſalem.*

VIII. Id. Mar. audita ſunt tonitrua horribilia, & imbres inſoliti ruentes fecerunt viam laborioſam hominibus & equis.

XV. Kal. Apr. in die Palmarum fuimus in fletu & triſtitia magna, quia equi penuria pabuli laborabant. In cœna domini obiit Ainbicus de Haganaue, ſepultus apud Abruſiam. Inde venimus Calliopolin ad traiectum freti. Græcus Imp. gratis nauigium coactus miſit, naues MD. galeas XXVII. miſit. Septem diebus traducti ſumus per brachium D. Georgii, omnes incolumes, vna cum Imperatore noſtro, ne vnus quidem periit. Inde Legati Soldani Turcorum Regis Iconium reuerſi.

X. Kal. Apr. in Paraſceue transfretauit ſinum dux Sueuiæ primus cum ſuo agmine. VII. Kal. Apr. tranſiuit dominus Dietpoldus Epiſcopus Bathauenſis, & Dux Meraniæ, cum ſocietate ſua, & primas partes Romaniæ intrauerunt. V. Kalen. Apr. quod erat quarta feria, tranſiuit dominus Imperator poſt tranſitum omnium peregrinorum.

IV. Kal. Apr. relictis bigis & quadrigis iter cum Sagmis * aggreſſi ſumus, & per duos dies valde laborioſam & penurioſam viam habuimus. Tertia die intrauimus vallem quandam, vbi homines vino & cibariis, & equi gramine optime reficiebantur. * Saumis.

IV. Non. Apr. tranſiuimus Digam fluuium, ſequenti die Anelonicam fluuium cum magno labore & rerum iactura, lutoſam & valloſam viam habuimus.

VII. Id. Apr. intrauimus ſtratam quæ venit de Conſtantinopoli, & Tragonium & Iconium tendit. Tunc tranſituri per quædam deſerta Romaniæ præparauimus equis & hominibus neceſſaria ad ſeptem dies. V. Id. Apr. intrauimus vallem Aſcaratanam. ibi exercitus ex maxima parte cœpit murmurare propter forum.

XVIII. Kal. Maii venimus ad caſtellum Coloniora, quod vacuum inuenimus, inde Thyatyram venimus, cuius fit mentio in Apocalypſi.

XI. Kalend. Maii venimus Philadelphiam, inde quendam montem tranſiuimus maximo labore. Equi ex maxima parte defecerant, & omnia nobis neceſſaria præter panem nobis conſumpta erant. Inde minorem Tripolin venimus, inde Hierapolin, vbi paſſus ſanctus Philippus Apoſtolus, venimus. Ipſa erat deſerta a Turcis ob metum noſtrum. Ibi flumen (quod Mænander minor vocabatur) traiecimus, & Turcorum ditionem intrauimus, qui omni humanitate & hilari vultu nos exceperunt, forum pro poſſe noſtro exercitui adminiſtrarunt. Tunc acceſſimus ad campos Laodiceæ, quæ ſita eſt in pede cuiusdam montis altiſſimi, vltra quem Epheſus eſt, bonum hic forum habuimus. Dicebatur Rex Francorum Ludouicus ibi deuictus fuiſſe a Turcis, & Dominus Otho Friſingenſis Epiſcopus in expeditione Conradi regis. In-

de intrauimus desertissima loca Turciæ, descendentes iuxta lacum Salinarum in terra horrorum & salsuginis: ibidem inuenimus greges ouium, caprarum, agnorum & hœdorum, boum, equorum, camelorum, asinorum circiter 5000. Quæ omnia fuerunt agrestium Turcorum, qui in aduentu nostro exterriti relictis tentoriis & filtris montana profugi ascenderant. Sed quia arbitrabamur Turcos nobis pacificos & amicos esse, nihil eorum, quæ nobis desiderabilia & necessaria erant, attigimus. Nocte illa in capite loci nec gramen, nec herbas, nec frontes inuenimus. Sequenti mane inuenerunt nos mille mala seculis inaudita. Nam Soldanus rex regionis illius misit non paucas copias contra nos, Turci equites & pedites sine intermissione quotidie nobis insidiando, more canum circumlatrando, iaculis & incursitationibus nos vexarunt fatigaruntque.

Kalen. Maii remisit Dominus indignationem, quæ peccatis nostris exigentibus valde super nos incanduerat, volens respirare populum suum. Dum enim prædicti Turci castra nostra, quæ exieramus, mane intrarent, vt colligerent, quæ populus noster cum propter lassitudinem ferre non poterat, dereliquerat, Imperator noster de industria fumum fieri præcepit, & Turci sicut obcæcati subito a nostris occupantur, ccc. Turcorum occisi sunt, reliqui vero se in montanis continentes Susopolin vsque per valde laboriosam viam insecuti sunt.

VI. Non. Maii iterum persecutores Crucis ccc. fere a nostris interfecti sunt, & nos omnes in maximo rerum defectu fuimus.

V. Non. Maii plus quam 30000. Turcorum in quadam arctissima clausura conuenerant, per quam nos transituri eramus. Vbi rex Græcorum Emanuel cum magno exercitu a Turcis superatus fuerat, eodem modo nos delere volebant Turci: sed infatuauit Deus consilium Achitophel, quia Imperator noster spiritu Dei præmonitus iussit exercitum transire per quendam altissimum montem, vbi plus quam mille equi perierunt. In mente habete omnes diem illum, in quo altum & laboriosum istum montem transiuimus. In descensu montis spacioſam terram & maximam copiam gregum inuenimus, sequenti die Turci circumuallarunt nos, & die ac nocte sagittis & incursionibus acriter infestauerunt.

IV. Mon. Maii validissima fames cœpit esse in exercitu, & nuncii Soldani recesserunt fraudulenter a nobis, captiuato Gotefrido. Tunc liquido cognouimus, quod aurum Soldani & amicitia sit versum nobis in scoriam; & quod ipse, & Turci, & Græci in hoc conspirarint, vt fraudulenter nos, quoniam vi non poterant, interimerent. Sed de his omnibus eripuit nos Deus omnipotens.

Non. Maii Turci existimantes nostros omnes inedia extabuisse, hora vespertina castra nostra fundis, iaculis, lanceis potenter inuaserunt, sed exercitus viuificæ Crucis incursitationibus Turcorum viriliter occurrit, ita vt duo nostratium fugarent x. millia hostium, auctoribus Duce Sueuiæ, & Duce Meraniæ ex Bauaria, de castro Andechs. Sex fere millia Turcorum interfecta sunt, & nisi nox & montana Turcos saluassent, omnes Turci gladiis nostris periissent.

VI. Id. Maii audierunt nostri tubam Soldani, & vexillum eius viderunt, sicut referebat Turcus captiuus, qui nos ducebat.

V. Id. Maii omnis fortitudo Turcorum occurrit, montes & valles impleuerunt: Nostri timorem & fugam simulant. Turci illecti magnis clamoribus impetum in nos faciunt. Nostri subito se regirantes cc. occiderunt Turcos, & in monte circa ciuitatem Sirma plus quam L.

III. Id.

III. Id. Maii, quæ erat Pentecoſte, quies a Deo nobis data eſt. Sequenti die, id eſt, pridie Id. Maii & feria ſecunda Pentecoſtes, filii Soldani collectis trecentis millibus equitum, acies inſtruxerunt, vt nobiscum dimicarent. Imperator noſter primam aciem ordinat, & viriliter occurrit, Turcos in fugam vertit. Cuidam etiam religioſo laico apparuit angelus, haſta proſternens Turcos. In deſcenſu itaque montis, vnde primam aciem Turcorum fugerant noſtri, acies Imperatoris plus quam x. millia militum electiſſimorum Turcorum ſtrauit, & alium montem, quem dicti filii Soldani cum copioſa multitudine Turcorum, & regia buccina occupauerant, Imperator lente aſcendit, continuo Turci illi terga dant, & quia de nacta victoria Deo hymnum non cantauimus, dignas ſoluimus pœnas. Nam poſt nimium laborem, & calorem, & occaſum Solis, exercitus in deſerto arenoſo diuiſus, & puluerosa nebula fuit, & ſicut oues palantes inimicis circumgirantibus hinc inde errauit, tandem ſigna exercitus reperit, & caſtra absque gramine & aqua metati ſunt, fame & labore viæ nimium defatigati ſumus, vsque Iconium venimus.

Sequenti mane, hoc eſt, Idib. Maii, ſicut præmortui itinerantes, aquam in præluſtribus locis inuenimus, & in illis equi aliquantulum refocillati ſunt, ibi magnus Melach Satrapa Soldani miſſo Legato dixit: Si Imp. noſter & exercitus darent ccc. centenarios auri, & terram Armeniorum, velint Turci tranſitum concedere, & poſt tres dies forum exhibere. Imperator noſter (vt ſolet) manſuete reſpondit: *Non eſt Imperii noſtri & Chriſtianorum militiæ viuificæ Crucis, viam auro & argento emere, auxilio itaque Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius nos milites ſumus iter ferro eſt aperiendum.* Nuncius Turcarum igitur recedens, dixit: *Si hac nocte non reuertar, certi ſitis, quod cras ante horam tertiam Turci cum omnibus copiis vobiscum pugnabunt.* Sed quia exercitus noſter & equi confecti inedia & fame erant, cœpimus valde triſtari & mœſti eſſe. Deus tamen adiutor in tempore, qui mauult parcere quam flagellare, inſpirauit in corda Epiſcoporum, & ipſi populum excitarunt, & hortati ſunt ad implorandum Deum, & S. Georgium, qui cum S. Victore viſus eſt aliquoties cum agminibus Angelorum nos comitari & adiuuare. Laudibus igitur, hymnis, ieiuniis, multis ſuſpiriis & lachrymis opem diuinam implorauimus. Imperator itaque, licet clam angebatur de caſtris craſtinæ diei, quæ habere propoſuit in ferali horto & viridario Soldani, dixit amicis ſuis: *Si cras Deo iuuante proſpere tentoria figere poterimus, maximum erit argumentum tranquillitatis futuræ.*

Mane facto XVI. Kalend. Iun. audita ſacra Miſſa, communione accepta, pedetentim (ita vt infirmi ſuſtinere poſſent) proceſſimus. Turci innumerabiles in modum Lunæ corniculatæ nos circumdederunt, & clamoribus & incurſitationibus, non tamen multum nobis nocuerunt. Ita ſimul absque detrimento ad caſtrotum locum peruentum eſt: ex Turcis xxx. occubuerunt. Ingreſſi itaque hortum regium, vbi caſtra locauimus, inuenimus ibi abundantiam aquæ & graminis. Nocte illa tonitrua & imbres inſoliti nos vexarunt. Mane facto Imper. duas acies ordinat, primam committit filio ſuo Duci Sueuiæ, ſecundam ipſe gubernat: in medio ſacerdotes, milites inermes, vulgusque cum ſarcinis & impedimentis procedere iuſſit, edicitque, ne quisquam de præda aliquid contingat, donec hoſtes ſtrati, & Iconium ciuitas capta & ſubdita ſit. Dum itaque in procinctu ſumus, Legati Soldani & filii eius adſunt, pacem petentes. Imperator reſpondit: *Si Legatum meum, quem captiuum detinetis, mihi reddideritis, & prudentes miſeritis viros, qui id negotium componere ſciant, pacem vobis Dominoque veſtro dabo.* Nuncii Turcorum his dictis ab Imperatore diſcedunt. Imperator poſt diſceſſum nunciorum, quum intelligeret, omnia fraude agi & differri, iubet filium procedere, qui vt iuſſus a patre, ad portam ciuitatis iconienſis accedit. Ibi occurrit Gotefridus de captiuitate liberatus, dixitque: *Benedicti vos Domini, procedite confidenter, tradidit Dominus ciuitatem & terram hanc in manus veſtras.* Soldanus igitur cum 600000. dubium an fraude obuiam venit

exercitui, visa prima acie terga cum suis vertit, in castrum, quod supereminet ciuitati, fugit; quo etiam confugerunt pene omnes ciues diuites & pauperes, cum pretiosa supellectile auri & argenti, vestium, annonæ, equos, asinos, armenta, locis munitis includunt. Dux itaque Sueuiæ vsque ad portam castri munitissimi persecutus fugientes Turcos, ciuitatem cum Turcis velut vna acie intrauit, omnes quos reperit ferro occidit pueros & mulieres. Interim acies Imperatoris, quæ extra portas ciuitatis adhuc longe fuit, hoc ignorabat, ipsa circumdata innumeris Turcorum copiis, & tanto impetu lassata mortem imminentem expectabat. Episcopi & sacerdotes plurimi stolis colla circumdederunt, quasi iam morituri, pari voto cupientes sanguinem pro Christo fundere, ita & milites parati fuerunt pro Christo mori. In medio erat Imperator inuictissimus, qui lacrymis suffusus dixit: *Si exercitus integer esset Antiochiæ, maxime meo periculo hoc vellem.* Et cum hoc dixisset, cunctis lachrymantibus subiunxit: *Sed quid moramur? quid tristes sumus? Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat: Hæc est merces militum Domini, taliter peruenitur ad regnum. Venite commilitones mei, qui regnum cœlorum comparare sanguine vestro existis de terra vestra.* Hæc dicens, licet multo esset defatigatus labore, animi tamen nobilitate maior Machabæo, ipse primus in gyrum verso equo, cæteris audacter subsequentibus, irruit vt leo in hostes. Nec mora, hostes terga vertunt, ne vnus quidem manum contra leuat, decem fere millia Turci amiserunt, & nisi debilitas militum nostrorum obstitisset, castrum ea nocte fuisset expugnatum. Milites enim nostri per XL. dies incredibili & inaudita laborabant inedia & fame. Post victoriam Imperator cum exercitu ciuitatem ingreditur, magnifice a filio & sociis excipitur, ibi de præda fames nostra extincta est, inuentæ sunt foueæ cum tritico & hordeo, aurum & argentum plus quam 100000. marcarum iuuenta in domo magni Meloch, thesaurus maximus, qui a Soldano cum filia illi dos datus erat.

Sequenti die XIV. Kalend. Iun. gratias egimus Deo, Missa *charitas Dei diffusa*, & epistola, in qua Iconii mentio fit, lecta est. Soldanus & filius eius, & Almurati, licet castrum fortissimum retinerent, mittunt supplices legatos, pacem petunt, misericordiam implorant, ne malum pro malo reddatur, orant, se omnem honorem exhibituros, & mulctam quam Imperator vellet passuros offerunt, ad mitigandum Imperatoris animum. At quia Imperatori non erat animus inducias dare, communicato consilio cum Principibus ita respondet: *Soldanus Dominus vester iuxta amicitiam diu cum imperio nostro habitam legatos suos ad nos misit, & ad terram suam inuitauit, securum iter & commeatum nobis pollicitus. Præterea alii nuncii & filii sui nos Adrianopoli adierunt, longe plura prioribus offerentes, qui etiam nobiscum terram istam ingressi, viderunt nobis pro securitate viæ arcus, tela, gladios, lanceas, omne genus armorum, crebras incursitationes, insolitos clamores exhiberi pro bono foro, magnus Meloch cum omnibus copiis, hostili animo sicut aper nos circumdedit, & exarsit in nos, sicut ignis in spinis, & tamen in nomine Domini nostri Iesu Christi Romanus Imperator, aduocatus peculiaris terræ Palæstinæ, hostes penetrauit securus, & fugata multitudine hostium tradidit Deus ciuitatem. Sed quia Romanus Imperator (cui semper adesse debent misericordia & veritas) nouit magis parcere, quam ferire, pacem Dominis vestris damus, dummodo detis obsides ad arbitrium nostrum, & iter securum, & commeatum per terram vestram.* Talibus auditis nuncii cum magno gaudio Soldano & filiis eius hæc retulerunt, & breui postulata fecerunt Turci, dati obsides decem Almurati, & alii decem magni Barones, quos nobiscum filios, senes, nobiles, Antiochiam captiuos duximus.

X. Kalend. Iun. exercitus exiit Iconium iuxta regium hortum, vbi prius castra locata sunt, ibi forum & caro ad sufficientiam erant, ibi inter equos & mulos plus quam 6000. exceptis asinis, vendita, exercitus satis refectus carne, butyro, caseo.

VII. Kalend. Iun. inde mouimus per ſpacioſiſſima & plana loca, ad XL. fontes venimus. Sequenti die venimus ad quandam magnam & potabilem aquam, ibi agreſtes Turci non penitus ceſſabant nos perſequi. Imperator obſidibus ait: *Si Turci veſtri non ceſſabunt nos perſequi, forumque ex condicto non exhibebitur, capitalem ſubibitis pœnam.* Poſt parum mali intulerunt nobis. Inde venimus ad magnam villam, vbi vineta multa fuerunt, & parum aquæ. Laborioſo deinde itinere ad aliam villam Pyrgos nomine venimus, vbi bonum forum habuimus, quieuimus vna die.

Poſtera luce III. Kalend. Iun. venimus in ciuitatem Larandam, quæ diuidit Ciliciam, id eſt, Armeniam a Lycaonia. Iconium enim caput eſt Lycaoniæ. Nemo referre poteſt famem, ſitim, perfidias, fraudes, inſultationem, clamores die, noctequeſine intermiſſione, quæ pertulit hilari animo Imperator & exercitus pro Chriſto. Dum igitur exercitus noſter caſtra mouiſſet a Laranda, vbi vires aliquantulum receperat, ad quandam villam Armeniorum venimus, vbi in campis cruces fixas vidimus, ingens gaudium oritur, diu enim nihil, quod ad decorem religionis Chriſtianæ pertineret, videramus aut audieramus. Progreſſi inde montana aſcendimus vix Solis obicibus peruia, maximo labore tranſiuimus, ibi regionem Turcorum reliquimus. Obſides conſtanter ex condicto poſtulabant dimitti domum, ſed fruſtra, arctiore inde cuſtodia a nobis obſeruati ſunt. Dum itaque ſummitatem aſperrimi montis cum ſupremo labore attigiſſemus, occurrit Imperatori Princeps Sibiliæ vir potens & honoratus, cum omni deuotione Imp. excepit, & forum pro poſſe exhibuit. Eſt autem Sibilia caſtrum munitiſſimum, & Marchia Chriſtianorum a crebris Turcorum *Sibilia.* inſultibus per ipſum præfatum Principem defenſatur. Deſcendendo de monte caſtra metati ſumus iuxta quandam magnam aquam & inuadoſam, vbi equi noſtri gramine refecti ſunt, deinde recepti in quodam campo, vbi plurimum graminis erat, duos dies quieuimus, ibi inedia laboratum eſt: quidam equos vt prius comedebant, Principes & proceres tenues menſas per abrupta montium quæſitas habuerunt. Deſcendentes igitur iuxta prædictam aquam Selephica nomine iuxta lapideum pontem caſtra metati ſumus. Occurrerunt ibi nobis honorabiles nuncii domini Leonis de Montanis (quæ Armenia dicitur) VII. Id. Iun. & more gentis inclinati præcipiendi, ordinandi de populo, de terra, omnem poteſtatem Imperatori offerunt. Imperator ſex viros prudentes apud ſe retinuit, & conſilio ipſorum vſus, de itinere audiuit ab eis, valde difficilem & aſperam viam reſtare. Piiſſimus Imperator condolens vt pater peregrinis ſuis celari iuſſit hoc, ne tædio viæ & penuria rerum opprimerentur triſtitia, ſi tantos ſibi imminere audirent labores. Indies enim læta iucundaque boni fori exuberantia nobis promittebantur, in contrarium tamen omnia ceſſerunt.

Sequenti die, VII. Id. Iun. maximo labore ad hoſpitium venimus, & exercitus propter incredibilem viæ difficultatem, non ſeruata conſtitutione progreſſionum, nec expectatis Principum & ſocietatum vexillis ſine ordine ruit, vnusquisque pro poſſe ſuo, alius alium anteire tentabat. Nocte illa maior pars exercitus quondam altiſſimum montem in littore præfatæ aquæ protenſum tranſiuit, obſcuritas noctis impediuit, quod multum præruptæ ſemitæ, pericula videri non poterant, quæ in die iter noſtrum ſequentes multum terruerant, hi in maximis anguſtiis fuerunt, ad lachrymasque coacti ſunt. Deferebantur Epiſcopi in lecticis ob ægritudines, & in anguſtiis ſemitarum prior equus, interdum poſterior Domini & famuli miſerabilem minabatur ruinam. Scutiferi Dominos ſuos debiles per montem illum portabant. In deſcenſu montis herbarum reperta abundantia, prandium ſumſimus, aliquandiu quieuimus. Imperator, & qui cum illo erant, iuxta conſilium incolarum vitarunt periculum montis in aurora in littore fluminis ſupradicti, non minori labore quam illi, qui per iuga montium deſcenderunt. Nam quidam Epiſcopi, Principes & potentes

relictis equis in quibusdam locis, vbi aqua a dextris præcipitium montis a siniſtris periculum exitiale minabantur, manibus & pedibus ſicut quadrupedes reptabant, læto tamen animo amore Chriſti. Exercitus qui noctu præceſſerat, ea die, id eſt, IV. Id. Iun. in campis Seleuciæ caſtra metatus eſt. Magna lætitia in campis Seleuciæ conuenimus, iam enim omnia pericula euaſeramus, ſed gaudium noſtrum in luctum maximum verſum eſt. Nam IV. Id. Iunii, qui erat tunc dies Solis, circa veſperam Seleuciæ ſubito Imperator obiit. Exercitus triſtitia diſſipatus eſt. Maior pars exercitus Ducem Sueuiæ, filium Imperatoris & alios Principes poſt luctum ſecuta eſt, milites ſacramento adacti in verba filii Imperatoris iurarunt.

XVIII. Kal. Iul. Curcam venimus, ibi quidam naues aſcenderunt, mareque intrarunt, XIII. Kal. Iul. ad portam S. Simeonis venimus, XI. Kal. Iul. exercitus incolumis cum omni integritate Antiochiam intrauit, vbi oſſa Imperatoris primum humata ſunt a filio in templo ante aram S. Petri. Antiochiæ calamitas oppreſſit exercitum, ſubito cadebant, nec erat, qui ſepeliret.

Dietpoldus Bathauenſis Epiſcopus III. Non. Nouembr. obiit, * apud Accaron ſepultus eſt, ſex antea Canonici eius mortui, Burchardus liber de Chame Archipresbyter, Vlricus præpoſitus de Ardachar & Archipresbyter, Marquardus, Præpoſitus de S. Andrea, Rudigerus de Ahaim, Chunradus Prior inter eos & maior.

---

* Hundius Metrop. Salisburg. p. 132. *de obitu eius dubium eſt: ex diplomatibus Patauien. conſtat, ipſum adhuc Anno 1188. in viuis fuiſſe. Aliqui enim ſcribunt, deceſſiſſe eum ex hac mortali vita anno 1189. tertio nonarum Nouembris, quo ipſo anno, qui ſuſceptæ a Friderico Barbaroſſa Aſiaticæ expeditionis primus erat, Epiſcopus idem cruce ſignatus, duo Altaria in Ranshouen conſecraſſe legitur. Alii ad terram ſanctum vna cum Tagenone Decano ſuo peregrinatum eſſe verius ſcribunt, & in itinere, cum redire in Germaniam vellet, peſte correptum apud Acram Peloponneſi ciuitatem obiiſſe, & terræ mandatum affirmant, cui ſententiæ ſummi Templi Patauienſis Chronicon & vetera omnia diaria ſuffragantur.*

FRIDERICI I. IMP.
ET ALIORVM QVAEDAM
EPISTOLAE.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

Riderici I quasdam, aliorumque epistolas cum Frehero exhibemus. Has Friderico II. tribuerat Freherus, dum ex contentis satis pateat, Friderici Barbarossæ esse easdem. Concernunt istæ potissimum schisma illud Papale, quod defuncto anno 1159. apud Anagniam Hadriano IV. fuit subortum, aliis Octauianum Cardinalem, Victorem vocatum, eligentibus: aliis Rulandum Cancellarium, dictum Alexandrum. * *Agit de eodem Epistola prima Friderici Imp. ad Suessionensem Episcopum, Franciæ Cancellarium perscripta. Ex altera Epistola, quæ Emanuelis est Comneni, Constantinopolitani Imp. discimus, Ludouicum Gallorum regem, Alexandro Papæ fauisse, idemque vt faciat Comneno persuadere voluisse, qui in hac responsoria, se semper Augustum & Autocratorem Romæon vocat. Epistola Tertia æque Friderici est ad Archiepiscopum quendam conscripta, qua ipsum ad concilium generale super fluuium Saonam in Episcopatu Bysuntino** habendum inuitat, vt cum militibus, qui armis & clypeis sint muniti, adpareat. Ad hoc æque Ludouicus Gallorum Rex fuit inuitatus, vt Victorem pro Papa adgnosceret. De hisce Comitiis plenius adhuc agitur in epistola sexta ad Archiepiscopum Lugdunensem scripta. Quarta Epistola ad Ludouicum, Francorum Regem anno 1158. scripta esse videtur, cum primam in Italiam expeditionem susciperet Imperator. Quinta vero II. Kal. Iunii 1162. post Mediolani destructionem, ad eundem, pro fœdere amicitiæ fuit perscripta. In sexta Epistola archiepiscopum Lugdunensem ad idem Concilium Laonense inuitat Fridericus Imperator. In septima, Lotharingiæ Ducem ad Laonense Concilium inuitat. Octaua epistola ad Henricum Trecarum Comitem est directa, in qua ipsi electionem Paschalis Papæ significat, & quod ipsi Principes Germaniæ in Comitiis Herbipolitanis anni 1165. iurauerint.*** In Nona Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis Suessionensi Episcopo; in decima vero Ludouico, Francorum Regi persuadere conatur, vt partes Rolandi relinquant. Epistola vndecima est Friderici Imp. ad Henricum Trecarum Comitem, qua ab ipso postulat, vt Regem Francorum a proposito Ducem Diuionensem inuadendi, auertat. In epistola duodecima Italiæ Cancellarius petit a Ludouico, Francorum Rege, vt mercator, quem Masconensis Comes detinebat, liberaretur. In decima tertia Ludouicus Landgrauius duos filios Parisius studiorum caussa pergentes, Ludouico Gallorum Regi commendat. Eidem Ludouico Regi in decima quarta Henricus Leo fidem promittit & amicitiam, nuntiosque suos commendat. In decima quinta Ludouicus Galliæ Rex Alexandro Papæ narrat, in Flandria nouos hæreticos, Populicanos dictos, reperiri. In decima sexta vero Bertolphus Burgundiæ Dux, Gallorum Regi vna cum quibusdam Teutonicis Principibus auxilia offert, si forsan ab Imp. bello impetatur. Singulas hasce epistolas Franciscus du Chesne Tomo quarto Scriptorum Rerum Francicarum inseruit, ex quo etiam aliqua in Freheri editione emendauimus. Ex Quercetano quasdam earum Tomo decimo Conciliorum inseruerat Philipus Labbeus & Gabriel Cossartius.* FRIDE-

* Agit de hoc schismate Radeuicus *II. c. XLIII. L. LI.* Otto de S. Blasio *c. XIII.* Albericus *ad a. 1159.* vid. Syntagma nostrum Historiæ Germanicæ *diss. XVII.* §. *XXXVIII.* ** De Comitiis istis Godefredus supra *ad a. 1165.* Syntagma nostrum Historiæ Germanicæ *diss. XVII.* §. *XXXIX.* *** de his supra Godofridus *ad a. 1165.*

FRIDERICI I. IMP. ROM.

EPISTOLAE QVAEDAM TEMPORE SCHISMATIS SCRIPTAE, NEC DVM EDITAE:

IN QVEIS ET ALIORVM NONNVLLAE, AD EADEM TEMPORA PERTINENTES.

I.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus dilecto amico ſuo, Hugoni venerabili Epiſcopo Sueſſionenſi, & Regis Francorum Cancellario ſalutem, cum intima & ſincera dilectione.* In veritate audiuimus, quod Rollandus quondam Cancellarius, qui propter fideles noſtros circa Romam non habet nec inuenit, vbi caput ſuum reclinet, periculis maris ſeipſum cum ſuis pſeudoſequacibus commiſerit, vt terram Francigenarum intret, eamque ſchiſmaticæ prauitatis errore, vtpote manifeſtus Dei & Eccleſiæ ac Imperii inimicus, commaculet & ſpoliet; vt etiam quomodocunque corradat viginti mille libras, & amplius, vnde creditoribus ſuis debita perſoluat; quia ſub alieno ære valde grauiter ipſe laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum ſchiſmaticum, noſtrum & totius Imperii atrocem inimicum, nullo modo recipias, nec recipi ab alio permittas: Regique Francorum bona fide conſulas, ne ipſum, vel aliquem de ſuis pſeudocardinalibus vel nunciis recipiat. Tantum enim ac tale odium inter noſtrum Imperium & ſuum regnum exinde poſſet oriri, quod non de facili compeſcere poſſemus aut ſedare. *

II.

MANVEL *in Chriſto Deo fidelis Imperator Porphyrogenitus, regnator fortis, excelſus, ſemper Auguſtus, & Autocrator Romæon, Comminos, dilectiſſimo conſanguineo & amico Imperii ſui Ludouico nobiliſſimo Regi Francorum ſalutem & conſanguineæ dilectionis indiſſolubile vinculum.* Ex quo iter, quod propter ſeruitium Domini noſtri Ieſu Chriſti, a vobis peractum fuit, noſtræ vnanimitatis & vnionis cauſa extitit, ex tunc dilectionem veſtram in animo noſtro conſeruatam ** eſſe non hæſitatis: Quamobrem ſolliciti ſumus addiſcere de nobilitatis veſtræ proſperitatibus. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ placuit, tam longinquam ac vetuſtam effectam parentelam noſtram & amicitiam, per aliam propinquiorem conſanguinitatem renouare, & veluti quodammodo repubeſcentem reddere, in eo quod de nobiliſſima prole veſtra Imperium noſtrum conſortem ducere decreuit filiam videlicet R. nobiliſsimi Principis Antiocheni, vnius quippe ex honoratiſsimis Imperii noſtri Principibus, quam Imperiali diademate magnifice inſigniuimus; iuſtum eſt deinceps nos & ſcriptis, in-

Paſſagium in Paleſtinam.

* Extat hæc epiſtola inter diuerſas Epiſtolas de Rebus Francicis *n. XLVII.* apud du Chesne *Tom. IV. p. 579.*

** In epiſtola XLVIII apud du Chesne ita habetur: *ex tunc dilectionem veſtram indeletam in animo noſtro conſeruatam eſſe non hæſitatis.* Extat etiam hæc Epiſtola in Tom. X. Conciliorum *p. 1301.*

ternunciis inuicem frequentius visitari. Quamobrem literas nobilitatis vestræ susscipientes, in quibus continebatur, quoniam coadunatione Ecclesiarum cæterarumque nobilium personarum a vobis tractatum confirmatumque est, quasi iustum Papam sanctiss. Alexandrum susscipiendum esse, quem vos vtique quasi patrem summumque Pontificem susscepistis: & ideo nostro Imperio scripsistis, quatenus ei condecentem honorem & amorem, vtpote tali tantoque viro exhiberet. Hoc nostrum vobis imperium rescribit. Antea quidem addiscebat * Imperium nostrum de statu sapientiæ sobrietatisque ipsius; nunc vero tale de sanctitate eiusdem testimonium susscipiens scripto tanti viri, qualis vos estis, tum præclaræ coronæ honore insigniti, tum fide & veritate decorati, & consanguinitatis propinquitate & amicitia Imperio nostro obligati, credibile testimonium vestrum decernimus, & condignam reuerentiam ipsius sanctitati exhibemus, & orationum eius participes fieri optamus. Si autem vobis placet, diligentius de vestræ nobilitatis, & de sanctitatis eius voluntatibus per internuncios vestros iniunctum habentes de omnibus huiuscemodi negotio pertinentibus loqui, & audire, & operam dare his, quæ loquuta fuerint & confirmata, nostro Imperio insinuare, paratam inuenient nostram tranquillitatem ad hoc peragendum. Quoniam vero non per nuncios nostros apicem istum vestræ nobilitati porreximus, non ob aliud hoc factum fuit, nisi quia nobiliorum hominum immissio propter itineris difficultatem in præsenti tempore non facilis, & minorum vestræ nobilitati & huiusce modi negotii dispensationi indigna videbatur. Etenim non multo ante nuncius Imperii nostri ad vestram nobilitatem missus fuit, post alios quos præmiserat. Verum quia per Siciliam transire permissum ei non fuit, reuersus est. Quapropter venerabili Archiepiscopo Beneuentino hunc apicem & dispensationis in eo contentorum sollicitudinem committere nostrum Imperium decreuit, quatenus aut per se ipsum, aut per nuncios Imperii mei illuc missos, si tamen adhuc in partibus illis habentur, aut aliter ipsum vestræ nobilitati ostendat. Rescribere autem & renunciando mittere nostro Imperio ea, quæ vestræ sublimitati placent, si volueritis, non pigritemini.

III.

FRIDERICVS *Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, dilecto suo Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.* Inter innumeras ** & tumescentes tempestatum procellas, quibus iam diu nauicula beati Petri quassata, & inter pressuras diuersas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est, tandem verus ille Mediator Dei & hominum IESVS CHRISTVS, qui Ecclesiam suam velut vnicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insigniuit & redemit, consolationis gratiam quam ascendens in cœlum, fidelibus suis repromisit, inquiens; *Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi;* euidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Pro illa siquidem controuersia, quæ inter nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ iam diu agitabatur, aspirante Spiritus sancti gratia, quæ facit habitare vnanimes

---

* Hanc epistolam ad Henricum, Rhemorum Archiepiscopum fuisse directam discimus ex Epistola XXXVIII. apud du Chesne *Tom. IV. p. 576.* qua idem Archiepiscopus Ludouico Francorum Regi hoc modo scribit: *vehementer ammiramur & vehementius perturbamur in his, quæ significata sunt nobis, Comitem scilicet Henricum sacramenta firmissimasque securitates ex parte vestra, sicut dicitur, Imperatori dedisse: quod illum Octauianum generaliter cum Ecclesia Gallicana in Apostolicum debeatis recipere. A quo vero nobis hoc sit significatum, nec habemus nec debemus vobis intimare. Litterarum autem super hoc ad nos directarum continentia hæc est.* Sequitur inde integra hæc Epistola, quæ etiam n. L. separatim reperitur & in Tom. X. Conciliorum *p. 1302.* ** du Chesne: *inter vniuersas tumescentes.*

mes in domo Domini, mediantibus hinc inde legatis tandem pari voluntate, & vnanimi consensu inter nos conuenit, quod nos videlicet vna cum Archiepiscopis, Episcopis, & Patribus, orthodoxis ac viris religiosis, Baronibus & vniuersis vtriusque regni Principibus IV. Kal. Septembr. in die videlicet decollationis Ioannis Baptistæ, super fluuium Saonam in episcopatu Bisantino pariter concilium generale celebraturi sumus, in quo Rex Francorum dilectus consanguineus noster cum vniuersis Archiepiscopis suis, Episcopis, & cum omnibus regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia reuerendum patrem nostrum Dominum Papam Victorem, * sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostolicum & vniuersalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam ei exhibebit reuerentiam. Verum quia hoc negotium tam arduum tamque salubre, & tam necessarium, vbi de reconciliatione sanctæ Dei ** Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in commune agitur, sine tuæ discretionis cæterorumque Principum ac Christi fidelium præsentia consummari nec debet, nec potest. Exoramus te & monemus in ea fide, quam debes imperio & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ, quatenus omni occasione summota cum sapientioribus, & magis idoneis & literatis personis tui Episcopatus *** apud Bisantium IV. die ante prædictum terminum familiariter, more curiæ, nobis occurras, ad concilium nobiscum processurus. (Et quia abundans cautela non nocet, milites tui quos tecum adduces, in armis & clypeis sint muniti. Insuper tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem necessaria **** erunt.) Ibi enim per gratiam Dei totum negotium Domini Papæ Victoris ad gloriam Dei, & ad pacem, & vnitatem sanctæ Ecclesiæ, & omnimodum honorem Imperii honesto fine terminabitur. *Victor PP.*

IV.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. præpotentissimus, a Deo coronatus, magnus & pacificus, inclytus, victor ac triumphator, semper Augustus, dilecto consanguineo suo Ludouico eadem gratia Francorum Regi glorioso, salutem & intimæ dilectionis sinceritatem.* Postquam diuina clementia, per quam Reges regnant, & Legum conditores iusta decernunt, ad Romani Imperii nos sublimauit gloriam, & ex pacis abundantia (quam mundus dare non potest) feliciter regnandi felicia nobis concessit tempora, desiderio desiderauimus faciem tuam videre, & familiaritatis tuæ perfrui dulcissima allocutione, sed præpedientibus magnis ac multimodis valde dilacerati Imperii nostri negotiis, quod pia mente concepimus, effectui mancipare non potuimus. Quia vero per legatos tuos, & per epistolam tuam hoc ipsum æque te optare cognouimus & credimus, non modice gaudemus; sperantes in eo, qui dat salutem Regibus, quod ex nostra salutifera colloquutione, vniuerso orbi pacis & tranquillitatis non modicum, & Ecclesiis Dei emergendi, respirandi, multiplicandi præbeatur incrementum. Sed quod voluntatis bonæ benignum desiderium hinc inde nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec nostræ videtur imputandum recessioni. Nunc autem, quia in præcinctu Italicæ expeditionis iam sumus, & Principes Imperii nostri ad eandem vnanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore conuenire & colloqui possimus, incertum habemus, nisi forte si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc cum Principibus nostris diligentissime ordinabimus. Volumus etiam, vt quod tu de nobis, nos de te sperare semper possumus. Vera enim amicitia nunquam fallit. *****

* apud du Chesne deest *Victorem.*
** apud du Chesne deest : *Dei.*
*** apud du Chesne legitur: *tuæ dioecesis.*
**** hæc verba vncis inclusa apud du Chesne non habentur: nec in ep. XXXVIII.
***** hæc est epistola LI. apud du Chesne.

V.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. & semper Augustus, dilecto consanguineo suo Ludovico, Illustri Francorum Regi, salutem, & sinceræ dilectionis affectum.* Literas & legatum nobilitatis tuæ, qua debuimus alacritate suscepimus, benigne Imperiales aures accommodantes his, quæ a sinceritate tua nobis nunciata sunt. Placet igitur & sublimitati nostræ, vt inter nos tanquam consanguineos, & inter cognata regna nostra, detersa totius rancoris nebula, sinceræ dilectionis splendor refulgeat; & fœdus amicitiæ (quod facit vtraque vnum) indissolubilem semper conseruet amorem. Sane quæcunque necessaria sunt ad conseruandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem, cum dilecto consanguineo nostro, fidele tuo Henrico Comite Trecarum amice & plenarie ordinauimus, & sicut condictum est, inuiolabiliter obseruare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani, II. Kal. Iunii. *

VI.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. & semper Augustus, dilecto suo E. venerabili Lugdunensi Archiepiscopo & Primati Galliarum, gratiam suam & omne bonum.* Imperialis nostræ sollicitudinis propositum, quod Lugdunensem Ecclesiam ac ciuitatem a diutinis laboribus suis exuere, & in antiquæ dignitatis suæ statum reformare decreuimus, pro tua fideli erga nos deuotione in pectore nostro incessanter vigilat, quoadusque (Deo opitulante) debitum sortiatur effectum. Vnde & propitia diuinitas, quæ piis omnium consiliis interesse, & ea promouere consueuit, congruam nobis hoc tempore opportunitatem obtulit, vt partes Burgundiæ, immo ipsam ciuitatem Lugdunensem in propria Maiestatis nostræ persona quantocyus adeamus, ac ruinas eius in status sui decorem cooperante Deo erigamus. Comes siquidem Henricus Trecensis quum ad curiam nostram in legatione Domini sui Regis Francorum veniisset, & reuerendum patrem nostrum Papam Victorem humili veneratione honorasset, studiose a nobis postulauit, quatenus ad colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus; tantumque huic verbo institit, quoadusque vniuersorum nostrorum Principum consilio, colloquium indiximus IV. Kalend. Septembris, ad pontem Laone, inter Diuionem & Dolum, cum Archiepiscopis, Abbatibus, aliisque Cleri nostri Prioribus illo venturi. Quia ergo tua diligens prudentia in eodem colloquio nobis plurimum necessaria est, venerabilitati tuæ studiose mandando iniungimus, quatenus ad idem colloquium omnes suffraganeos tuos euoces, & cum vniuersis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritate omni remota occasione venias, quia nos ibidem diuina gratia promouente, super Ecclesiæ Dei restituenda vnitate, & super Domini Papæ Victoris confirmatione finem imponemus. Interea vero consilium non fuit, vt militiam (prout dictum erat) transmitteremus, quia quæcunque sunt in bellicis rebus agenda seu disponenda, per præsentiam nostram conuenienter adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiscum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentoriis habitare.

VII.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imperat. & semper Augustus fideli suo Matheo Duci Lotharingiæ gratiam suam & omne bonum.* Quoniam in schismate, quod est in Romana Ecclesia, vniuersus orbis in se ipsum diuisus est, & tota Christianitas non modica turbatione concutitur, nos tota animi compassione sanctæ Dei Ecclesiæ doloribus condolemus, totius consilii & auxilii propensiorem curam & sollicitudiuem adhibere cupientes, vt totius dissensionis discrimine sublato, Ecclesia Dei, sicut in vnitate fidei, ita sub vnius pastoris regimine in vnum ouile congregetur. Inde est, quod ex consilio Principum cum dilecto consanguineo nostro Ludouico Illustri Rege Francorum

* hæc est epistola LII. apud du Chesne.

corum IV. Kalend. Septembris, in die videlicet decollationis ſancti Iohannis Baptiſtæ, ſuper fluuium Saonam concilium celebrare ſtatuimus: in quo (aſpirante Spiritu ſancto, qui facit vnanimes habitare in domo Domini) ſperamus, vt Eccleſiaſticæ pacis & vnitatis ſtatus reformetur, & Dominus Papa Victor Apoſtolicæ ſedis gubernacula debeat obtinere. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamque ſalubre, & tam neceſſarium, vbi de reconciliatione ſanctæ Eccleſiæ & ſalute totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis præſentia conſummari nec debet, nec poteſt; exorantes commonemus te in ea fide, quam debes Imperio & ſanctæ Dei Eccleſiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occaſione ſummota apud Biſantium quarto die ante prædictum terminum familiariter, more curiæ, nobis occurras, ad concilium * nobiscum proceſſurus. **

VIII.

FRIDERICVS *Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto fideli & conſanguineo ſuo Henrico Comiti Trecarum gratiam ſuam, & omne bonum.* Cunctis populis quos clementiæ noſtræ regit Imperium, iam dudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ Cardinales de Apoſtolatu diſcordia, in Reges & regna impetu peſtifero eſt diffuſa, pro qua ad optabile pacis bonum reuocanda, quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem catholicam, Papiæ, Laudæ, Mediolani, Laone atque in diuerſis Imperii finibus, in corpore noſtro labores tam nos quam inuicti Principes noſtri pertulerimus, quantas rerum copias zelo iuſtitiæ impenderimus, in extremis quoque mundi partibus iam auditum non dubitamus. Denique beatiſſimo Papa Victore ad Paradiſi gaudia aſſumpto, & in eius locum ab Epiſcopis Cardinalibus almæ ſedis Apoſtolicæ, Domino Paſchali viro Chriſtianiſſimo in præſentia Epiſcoporum & religioſorum Lombardiæ ac Tuſciæ, illuſtris quoque Præfecti Vrbis Romæ ac multorum nobilium Romanorum Catholice ſubſtituto, ipſum etiam Dominum Paſchalem, ex Eccleſiæ ac Principum imperii iudicio, atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolenniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proinde obſtinata ſchiſmaticorum perfidia, mortem viri iuſti ſuis ſucceſſibus aperta fronte adſcribens, Syreneis ſuis blanditiis fidelium quorundam noſtrorum animos adeo molita eſt de nouo immutare, vt niſi morbis nouis noua maturius remedia obiicerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ lenitatis ſeducenda. Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accentu cum Regem Francorum (qui nulla noſtra culpa præeunte, vna cum Rulando Imperii noſtri hoſte publico eiusque ſequacibus Imperialem noſtrum honorem manifeſte molitur auferre, poſt multos noſtros ammonitus irreuocabilem perſenſiſſemus, vniuerſis Imperii noſtri Principibus in ſancto Pentecoſtes curiam generalem *** Wirzeburc indiximus, quorum cœtu celeberrimo ibidem ſolenniter præſidente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Paſchalis Papæ negotium ſerio ac magnifice duximus roborandum. Inuocata igitur deuotiſſime Spiritus ſancti gratia, & vniuerſorum qui aderant conſilio communicato, **** ad removendam pro parte noſtra omnem prorſus ambiguitatem ipſi nos manu propria ſuper ſanctorum reliquias iuramentum publice præſtitimus, quod Rollandum ſchiſmaticum, vel eius ſucceſſorem, quem pars ipſius elegerit, in Papam nunquam recipiemus, nec ad eum recipiendum aſſenſum vnquam alicui præbebimus. *Paſchalis pp.*

* ap. du Chesne legitur in epiſtola LIII. *Domino.* Extat etiam hæc Epiſtola in Tomo X Conciliorum *p. 1303.*

** eſt epiſtola LIV apud du Chesne & in Tomo X Conciliorum *p. 1304.*

*** ap. du Chesne *in feſto Pentecoſtes Curiam generalem Wirnheburc indiximus.*

**** ap. du Chesne: *conſilio altius communicato.*

Nulli etiam fautorum eius gratiam noſtram vnquam reddemus *, niſi ab errore viæ ſuæ ad vnitatem Eccleſiæ ſuæ fuerit conuerſus. Dominum vero Paſchalem Papam manu tenebimus ſemper atque promouebimus, eique tanquam patri Catholico & vniuerſali Pontifici, obedientiam, honorem, ac reuerentiam exhibebimus, & ab ipſo eiusque parte (vita comite) nunquam recedemus. Electos quoque qui ſub eo aut eius ſucceſſore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperunt, vel ad huc receperint, ** honore aut ordinibus ſuis pro eius obedientia priuari nunquam permittemus, & huius abſolutionem Sacramenti nunquam requiremus, nec oblatam recipiemus. Præterea noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes vniuerſi elegerint, *** hunc honorem Eccleſiæ Dei & Imperii, & hanc partem noſtram ſub eodem iuramento tuebitur ſemper atque tenebit. Idem quoque iuramentum Archiepiſcopi omnes & Epiſcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero XL. ſuper ſancta Dei Euangelia manu propria, vnuſquisque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publice firmauerunt. Nihilominus Principes ſeculares vniuerſi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Bauarus, Marchio Albertus ſenior, Cunradus Palatinus Comes de Rheno, & Ludouicus Landgrauius, & reliqui omnes ſuper Sanctorum reliquias publice ad ipſum iurauerunt. Repente autem ſpiritus ſanctus mentes omnium adeo fecit vnius voluntatis, quod electi omnes qui præſentes aderant, primo Reinoldus Colonienſis electus, & Italiæ Archicancellarius, deinde cæteri omnes in Sabbatho quatuor Temporum, ad laudem Dei & honorem Imperii ſacros ordines deuotiſſime ſuſceperunt.

Firmiter quoque a nobis, & ab vniuerſis decretum eſt, vt quicunque ſuperſunt ordinandi in proximis quatuor temporibus ſimiliter exequantur: alioquin dignitatis ad quam electi ſunt, honore omni remota dilatione priuentur. Ad hoc honorabiles legati illuſtris amici noſtri Henrici glorioſi Anglorum Regis, ad nos ab ipſo transmiſſi, in totius curiæ noſtræ præſentia, ſuper ſanctorum reliquias ex parte regis Angliæ publice nobis iurauerunt, quod Rex ipſe cum toto regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit, Dominum Papam Paſchalem, quem nos tenemus nobiscum tenebit. De Rollando autem ſchiſmatico manutenendo nullatenus de cætero ſe intromittet.

Qua vero iuſtitiæ quam hoſtes Eccleſiæ ac noſtri, ſiue ſuperbia, ſiue ex cauſæ ſuæ diffidentia deuitauerunt, nos ſemper hactenus ſtare parati, nunc tandem ad inſolita Sacramenta, ex eorum manifeſta obſtinatione ſimus impulſi, a ſchiſmaticorum communione omnis homo, omnis ordo caueat. Fauor enim illorum etſi aliquo modo viſus eſt venialis, in poſterum prorſus erit irremiſſibilis. Ad perfectum vero huius negotii firmamentum ex totius Herbipolenſis concilii decreto firmiſſime præcipimus, vt ſi quis ad ſui mandatum antiſtitis, aut præſidis Prouinciæ, vel Domini ſui, Sacramentum ſupra dictum non præſtiterit, ſi Clericus ſit aut Monachus, Eccleſiaſtico priuetur honore, ſi Laicus, allodia & beneficia quæcunque poſſidet, noſtra ipſi auctoritate a ſuo iudice vel Domino prorſus adimantur. ***

IX.

Reinoldus Colon.

DILECTO *Domino & amico venerabili Sueſſionenſi Epiſcopo, & regni Francorum Cancellario Reinoldus Dei gratia Sanctæ Colonienſis Eccleſiæ electus, & Italici regni Archicancellarius, ſalutem & intimæ dilectionis deuotum obſequium.* Toto mentis veſtræ deſiderio ad Domini veſtri, Regis Francorum honorem promouendum vos anhelare cognoſcimus. Quia vero nihil eſt, ex quo regalis eius dignitatis gloria magis quam ex

---

* ſic melius legitur apud du Chesne, quam antea, *reſcindemus*.
** Sic ex du Chesne emendaui, cum antea ſolum legeretur: *conſecrationem receperint*.
*** ex hoc loco ſatis clare patet, Imp. electionem tunc temporis fuiſſe penes omnes Principes.
**** hæc eſt epiſtola CCCCLIII apud du Chesne.

ex Imperatoriæ maiestatis amicicia proficere valeat, discretionem vestram attentius rogamus, & omnia dilectioni vestræ consulimus, quatenus ad hoc toto annisu totisque viribus intendatis atque cooperemini, vt ad catholicæ fidei vnitatem Christi fidelium resipiscere queat vniuersitas, & in colloquio inter Dominum meum serenum Augustum, atque Dominum vestrum illustrem * Francorum Regem habendo, ea quæ pacis sunt & concordiæ feliciter pertractentur. **

X.

PRAENOBILI *Domino Ludouico glorioso Regi Francorum Reinoldus Dei gratia sanctæ Colonienſis Ecclesiæ electus, & Italiæ Archicancellarius, salutem & affectum cum sincera dilectione obsequium.* Acceperamus in mandatis a Domino nostro inuictissimo Romanorum Imperatore, vt vobis & Regi Anglorum communiter & simul loqueremur, & super negotio Ecclesiæ vniuersalis, & pro succursu periclitantis Ecclesiæ orientalis. Sed quoniam peccatis exigentibus, tum Rege Anglorum difficultatem temporum prætendente, tum etiam angustia temporis nos arctante, ad vos ad præsens non valemus accedere, obnixe vos rogamus, ne siniſtre verbum hoc accipiatis, & nec pro contemptu nec pro superbia seu negligentia aliqua, sed pro mera necessitate nos hoc tempore a desiderato diu vestro colloquio noueritis abstinere. Tantam enim moram penes Regem Anglorum pro negotio eodem fecimus, quod ad præfixum nobis terminum vix ad Dominum meum poterimus peruenire. Sed nec imperatum nobis fuerat, ad vos sine Rege Anglorum accedere. Proinde quam ad seruitium vestrum quantum salua Domini mei & Imperii Romani fidelitate poterimus, corde, rebus & corpore parati sumus, nobilitatem vestram instanter exoramus, & artissime commonemus, quatenus memor eius, quæ inter Dominum meum Principem sereniſſimum & vos est consanguinitatis, ipsum & Imperium Romanum taliter tractare curetis, ne coronam & omnem honorem eius violenter demoliri velle videamini, nominatim, Rollandum hæreticum & schismaticum, publicum videlicet hostem Imperii Romani fouendo ac manu tenendo. Cæterum noueritis, quod Dominus Imperator, peracta imminenti eius curia, statim aut per nos, aut per alios magnos legatos vos visitabit, per quos & de negotiis propriis, & de necessitatibus Ecclesiæ Orientalis altius vobiscum deliberet atque pertractet. ***

XI.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imperator, semper Augustus, dilecto & fideli suo Henrico Comiti Trecarum, gratiam suam & omne bonum.* Audiuimus, (vnde plurimum grauamur & dolemus) quod Rex videlicet Franciæ in proximo festo S. Iohannis terram Ducis Diuionensis nostri dilecti, & nostri obligati, hostiliter intrare atque destruere proponit. Quod nos nulla ratione possumus aut debemus sustinere. Vnde tuam dilectionem, cui plenarie confidimus, toto affectu sollicitamus, & summopere postulamus, quatenus pro nostro amore ipsum Regem ab hoc proposito modis omnibus retrahas & impedias, & ne per te vel per tuos ipsi Duci aliquod damnum vel grauamen proueniat, te ipsum a consilio & auxilio Regis subtrahas, nec Duci noceas. Quod si Rex ipse ab hac intentione desistere vel supersedere noluerit, scias pro certo quod non patiemur nec sustinebimus, immo ei resistendo amicum nostrum Ducem cum toto robore Imperii nostri iuuare curabimus & defensare. Verumtamen si inter Ducem & matrem eius aliqua quæstio, quæ tendit ad discordiam, orta est vel fuerit, nos vna tecum ad eandem quæstionem componendam satis ex abundanti sufficere possumus. ****

XII.

---

* nota: quod Imperator dicatur *serenus:* Rex Francorum *illustris.*
** hæc est epistola XLVI apud du Chesne.
*** hæc est epistola CCCCLIV apud du Chesne.
**** hæc est epistola CCCCLVI apud du Chesne.

XII.

GLORIOSO *& magnifico Ludouico Regi Francorum, Christi Dei gratia Imperialis Curiæ Cancellarius, & legatus Italiæ, salutem & seruitium suum.* Ratio suggerit & Principum consuetudo deposcit, vt quemadmodum regni vestri negotiatores per Romanum Imperium pace & securitate fruuntur, * ita versa vice nostri nullatenus sub vestra iurisdictione lædantur. Quia igitur Masconensis Vice Comes quosdam nostros mercatores iniuste exspoliauit, & unum ex eis in captiuitate retinet compeditum, petimus & ex parte Augusti serenissimi vestram excellentiam commonemus, vt hominem & res detentas reddi faciatis. Alioquin si damna illiusmodi per vestros negotiatores fuerint resarcita, aut si nouum teloneum ad damnum resarciendum super vestros mercatores fuerit constitutum, vestra discretio non grauetur.

XIII.

REGI *Franciæ, Ludouicus Dei gratia Landgrauius deuotum seruitium cum sincera dilectione.* Quod hactenus nullam vestri notitiam habuimus satis moleste sentimus, super quod Maiestati vestræ deinceps seruitiis nostris tam iocosis quam seriis notificari volumus, & vestræ voluntati super omnia respondere cupimus. Filios enim meos omnes literas discere proposui, vt qui maioris ingenii, nec non maioris inter eos notaretur discretionis, in studio perseueraret. Ex his vero duos ad præsens nobilitati vestræ mittere proposui, vt vestro iuuamine nec non vestra defensione Parisiis stabilius possent locari. Ita tamen vt salua pace vestra, pro discordia quæ est inter vos & Imperatorem, hoc secure peragere possim. Sicut enim absque medio hamus & capit & capitur, tali modo scimus, quod quicquid super hoc nobis mandaueritis, illud omni dubio remote aggredi audemus, quia non hoc immutabitis. **

XIV.

EXCELLENTISSIMO *Regi Francorum Ludouico, Heinricus Dei gratia Dux Bauuariæ atque Saxoniæ, intimum seruitium cum sinceriſſima dilectione.* Domine & vos & omnia quæ penes vos sunt penitus ad velle Dei stare, & omni prosperitate & virtute florere intimo corde adoptamus, & nos ad omne præceptum vestrum semper paratos esse certum habetote, idque rogo de nobis existimate, quod de intimo & fidelissimo amico vestro. Excellentiæ vestræ ingentes gratiarum actiones referimus, quod fidelissimi nostri filium, quem per præsentem portitorem literarum dilecti Maiestati vestræ transmisimus, vti decuit virtutem vestram, & clementer accepistis, & clementius hactenus tenuistis. Vnde (vt verum fatear) perennem in corde meo pepigistis mansionem. Rogo igitur excellentiam vestram, sub respectu totius seruitii nostri, & bona memoria intimæ amicitiæ, vt si quid in omni ditione mea est, quod Excellentiæ vestræ placeat, ipse imperetis, & si quos habetis pueros, quos vel terram nostram, vel linguam addiscere vultis, nobis transmittatis, in quibus hilare & abunde vobis ostendemus, quam gratam acceperimus virtutis vestræ beneuolentiam Igitur quæ bono iam celebrata sunt studio, optimo rogo peragantur exitu, & iam ptæfatum puerum, & præsentem nuncium nostrum omni occasione posthabita per regnum vestrum auctoritate vestra conduci præcipientes, eos nobis transmittatis. ***

XV.

SANCTISSIMO *patri & Domino Alexandro Dei gratia summo Pontifici, Ludouicus eadem gratia Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam.* Archiepiscopus Remensis H. frater meus nuper in Flandriarum terram profectus ibi inuenit homines depra-

---

* apud du Chesne in epistola CCCCLVII legitur: *funguntur.*
** hæc est epistola CCCLXXIX apud du Chesne.
*** hæc est epistola CCCCI apud du Chesne.

deprauatos, erroris peſſimi ſectatores, in Manichæorum lapſos hæreſin, qui vulgo po- *Populicani hæretici.*
pulicani * vocantur, & per quasdam obſeruantias, quas habent, meliores apparent quam ſint. Et ſi forte proſperati fuerint, diſpendium magnum erit noſtræ fidei præſertim in partibus illis, vbi iniquitas pullulauit, & radices altius fixit. Si voluiſſet Archiepiſcopus ſolummodo vt parceret iniquis iſtis, & toleraret prauitatem hanc, pro huiusmodi redemptione habuiſſet pecuniam magnam nominatam, videlicet ſexcentas argenti marcas. Quia apud eum non patebat illud refugium, proclamauerunt ad audientiam noſtram. Sed rem tam venenoſam, tam pernicioſam attendat diligentius veſtra ſapientia, & velitis vt tanta peſtis potius euellatur quam pullulet. Precamur itaque attentius pro honore fidei Chriſtianæ, vt ex conſilio Archiepiſcopi cariſſimi filii veſtri rem prouenire ſinatis, vt illi ſcilicet deſtruantur qui contra Deum eripuntur: & ſeueritas in tales commendabilis erit, apud omnes qui in patria illa pietatis amatores ſunt. Et ſi aliter egeritis, non expedit fidelium mentibus, quorum murmur non ſedabitur facile, & in blasphemiam veſtram & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ora quam plurimorum aperietis. Valete. **

XVI.

GLORIOSISSIMO *& victorioſiſſimo Dei gratia Francorum Regi Ludouico, B. Dux Burgundiæ, cum deuotiſſimo ſeruitio fideliſſimam dilectionem.* Probatiſſimæ & indefeſſæ fidei veſtræ, & benignitatis quam omnibus tam alienis quam conſanguineis ſecundum regalem munificentiam veſtram exhibere conſueuiſtis, nos quoque immunes nequaquam exiſtere, eo quod de eodem ſanguine (ſi veſtra excellentia non dedignatur) deſcendimus, plurimum confidimus: nos quoque per omnia prout voluntas

* Populicani quidem in hæreticorum Catalogo non reperiuntur, aſt Manichæorum ſectam in Gallia reſuſcitatam fuiſſe, Annales nos docent. Talis quidem anno 1017. in vrbe Aurelianenſi per Italam quandam mulierem & Hæreſiarchas duos Heribertum atque Liſoium fuit reducta, tamen temeritatis ſuæ meritas poenas tulerunt & flammis fuerunt exuſti, prout ex Glabro Radulpho *III c. VIII. Hiſtoriarum* & Actis Concilii Aurelianenſis *Tomi IX Conciliorum p. 835.* diſcimus. Verum, cum hi integrum ſeculum anteceſſerint tempora Friderici I. vix eſt, vt illos hic intelligi dicamus. Potius mihi videtur, Petrobuſianos fuiſſe, quorum ortum Baronius ad annum 1126 refert, licet in Canone III Concilii Tholoſani a. 1119. celebrati iamdum condemnentur Hæretici, qui religionis ſpeciem ſimulantes, Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum, Baptisma puerorum, Sacerdotium, & cæteros Eccleſiaſticos Ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, eosque per poteſtates exteras coerceri ſynodus præſcribit. Hæc autem atque alia dogmata Manichæorum doctrinæ conuenientia, Petro Buſianos fouiſſe, diſcimus ex Petri Cluniacenſis Epiſtola ad Archiepiſcopos, Arelatenſem & Ebrodunenſem & Epiſcopos Dienſem & Vapincenſem. Iſtos autem Populicanos fuiſſe dictos putamus, quod in Gaſconia, quæ Nouempopulana vocabatur, potiſſimum ſedes ſuas habuerint. Sic enim Petrus Cluniacenſis: *Migrauit tamen, ſicut audiui, ad loca ſatis vobis contigua & a Septimania veſtra vobis perſequentibus expulſa in Prouincia Nouempopulana, quæ vulgo Guaſconia vocatur, & in partibus ei adiacentibus, ſibi foueas præparauit.* Vid. Natalis Alexander *Hiſt. Eccleſ. ſec. XI art. VII.* Neque tamen iſta ſecta plene fuit deleta. Sed etiam poſteriori tempore horum fit mentio. Sic Albericus ad a. 1200. *Apud Ciuitatem Trecas Popelicani hoc anno inuenti traditi ſunt igni & concremati vsque ad octo videlicet quinque viri & feminæ, inter quas erant tuæ turpiſſimæ vetulæ, quarum vnam proh dolor vocabant ſanctam Eccleſiam, & alteram ſanctam Mariam & ita decipiebant quos decipere poterant, ſophiſtæ docentes: Ego credo quicquid credit ſancta Eccleſia (& S. Maria) Ab iſtis Popelicanis captis multi alii nominati fuerunt, ſed quidam eorum per confeſſionem iudicium euaſeruut.*

** hæc eſt epiſtola CCCLVIII apud du Chesne.

luntas vestra nobis iniunxerit, seruire vobis & obsequi absque omni exceptione parati sumus. Proinde super hoc quod Imperator noster secundus, potius vero Ecclesiarum legumque destructor, vobis regnoque vestro ex fastu suæ animaduersionis tam minaces terrores incutere molitur, si quandoque (quod absit) minas suas ad effectum perducere voluerit, vestra nouerit serenitas & certissime sciat, nos cum omnibus amicis & fidelibus nostris, nec non cum aliquibus etiam maioribus Teutonicis Principibus, quorum plures pro nostro amore, vel ex consanguinitatis debito, plures etiam ex Imperatoris odio, fautores habebimus, vestræ parti consilio & auxilio, prout discretio vestra dictauerit, deuotissimos esse & paratissimos. Nacta igitur opportunitate dilectissimum fratrem nostrum Radulfum non qualitercunque, sed canonica electione (quod vos latere non credimus) in Archiepiscopatu Moguntino inuestitum, sed a præfato Imperatore nostro (qui ob nostri generis odium alium superintrusit) valde aggrauatum gratiæ vestræ manutenendum transmittimus & committimus, plurimum deprecantes, vt in omnibus negotiis ipsius, & apud Dominum Papam Alexandrum & vbique prodesse velitis, vt quandoque per vestram & Apostolicam auctoritatem restitutus & stabilitus, nos & ipse cum omni parentela nostra & amicis tantis beneficiis vestris condigne respondere possimus, & eo deuotius, quando vos in ipsius auxilio benigniorem exhibueritis. De cætero vero quicquid idem frater noster vobis viua voce ex persona nostra retulerit, nobiscum ratum & firmum absque omni ambiguitate noueritis. *

* hæc est epistola CCCLXXVII apud du Chesne.

CHRO-

CHRONICON AVSTRALE
ANTIQVVM.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

*Chronicon Auſtrale dicitur, quod nunc exhibemus, ideo, quod Auſtralem, ſiue Auſtriæ Hiſtoriam potiſſimum deſcribat. Hoc autem ab anno 852. ad annum 1327. vsque deducitur, licet breuis ſaltim ſit chronographia. Freherus equidem Chronicæ Auſtralis antiquæ Excerptum ſaltim, prout titulus habet, exhibuerat, idque per Matthæum Mareſchalcum de Bappenheim I. V. L. & Canonicum Auguſtanum factum: nunc vero illud integrum exhibemus. Scilicet Matthæus iſte Pappenheimius, de Biberbach dictus, ex antiqua Mareſchallorum Imperii Hæreditariorum erat familia. Cruſius in Annalibus Sueuicis * de eodem dicit.* Scripſit Auguſtæ circa 1523. annum Matthæus Mareſcalcus a Biberbach (quod deinde a Marco Fuggero poſſidebatur) Eccleſiæ Canonicus, Iuris Doctor ſuccinctam hiſtoriam de antiquitate & initio ciuitatis Epiſcopatusque Auguſtani; e qua multa, præſertim Clerica, ſuis Annalibus inſeruit Achilles Gaſſarus. Fundauit idem Mareſcalcus ſuis ſumptibus Auguſtæ propter ſacellum S. Aegidii ædes: quas habitaret ordinarius concionator Templi Cathedralis. *Diem ſuum a. 1511. obiiſſe dicit Martinus Zeilerus.* ** *Alias nec Bucelinus, nec Rittershuſius, qui Pappenheimiorum Genealogiam ſcripſerunt, huius Matthæi faciunt mentionem. Scripſit tamen tractatum de origine & familia Dominorum de Calatin, a quibus etiam ſuam deducit familiam. Solus de ipſo eiusdemque libro iudicat Wigulæus Hundius,* *** *qui ſcriptum hoc genealogicum pro centone habet, multis fabulis referto. Hic igitur Pappenheimius excerpta ex Chronico Auſtrali dederat, quæ primum Freherus edidit. Incidit tamen Perilluſtris Leibnitius in Codicem membranaceum Chronici Auſtralis, qui in Collegio Societatis Ieſu Neoſtadtienſi in Auſtria adſeruatur, atque, prout bonas litteras impenſius promouere ſtudet, cuius tot iam proſtant egregia argumenta, pro ſua in me beneuolentia, dictum Codicem per Pfeffelium, Argentoratenſem, cum editione Freheriana curate fecit conferri, omnem curam operamque adhibente ipſo viro Perilluſtri, ita, vt hoc beneficio, non excerpta ſolum, ſed etiam integrum, vt mihi quidem videtur, exhibeamus Chronicon Auſtrale. Quo igitur pateat, quid nouiter acceſſerit, omnia quæ hiſce [ ] vncis incluſa, ex Codice fuerunt adiecta, ita tamen, vt ea, quæ litteris, vt vocant, currentibus, hic exſcripta reperiuntur, in ipſo Codice manu recentiori fuerint adiecta. Immo ex ipſo hoc Codice lectionem in Frehero ſæpius deprauatam emendauimus. Notas ſubinde adiecimus, quæ vel ad illuſtrationem vel emendationem faciunt, & pro more noſtro loca parallela, in quibus ad annos priores ſeculi noni ad Annales Fuldenſes prouocauimus: in reliquis Wittichindus, Luitprandus, Ditmarus, Lambertus Schafnaburgenſis cum continuatore, Hermannus Contractus potiſſimum, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacenſis, Continuator Rheginonis, Hepidannus, Albericus, Chronographus Saxo, Otto Friſingenſis, Albertus Stadenſis, Dodechinus, Robertus de Monte, Conradus Vrſpergenſis, Trithemius, Chronicon Reichersbergenſe, & ſimiles nobis vſui fuerunt. Vbi ad recentiora tempora ventum fuerit, ad Godefridum Monachum, Chronicon Auguſtenſe, Henricum Steronem, Monachum Paduanum, Annales Colmarienſes, Nauclerum, Chronicon Elvvangenſe, & Albertum Argentinenſem plerumque prouocamus. In Auſtriaca Hiſtoria & vicinarum regionum, Cuſpinianus in Auſtria, Gerhardi a Roo Annales, Fuggeri Speculum Honorum, Bonfinii Hiſtoria Hungarica, Dubrauii Hiſtoria Bohemica, Auentini & Adlzreiteri Annales Boiici vna cum Hundii Metropoli Salisburgenſi nobis præſto fuerunt. Codex autem iſte ad annum MCCLXXVII ſaltim deducitur. Reliqua, quæ ab hoc anno ad annum M CCC XXVII in Frehero ſequuntur, in Codice MSto non extant. In quo ſtatim ſubnectuntur ea, quæ Freherus habet ſub rubrica:* Auſtralis Hiſtoriæ pars plenior: *quod impreſſum cum MSto plene concordat. Ex quo etiam coniicimus, priorem iſtam partem Mſti integrum Chronicon Auſtrale conſtituere, & ea quæ ab anno MCCLXXVII in Frehero habentur, non niſi Excerpta eſſe ſubſequentis Hiſtoriæ Plenioris. Hæc autem res geſtas Rudolphi Habsburgici, Adolphi Naſſouii, atque Alberti Auſtriaci plenius perſequitur. Pleniori huic Hiſtoriæ recentiori manu aliqua adhuc fuerunt adiecta, quæ etiam prout nobiscum beneuole fuerunt communicata, addidimus.*

CHRO-

---

* *Lib. X. p. III p. 581.* ** *celebr Hiſtor. p. II. p. 110.* *** *Bayr. Stammbuch p. II. f. 159.* quem ſequitur Zeillerus *Itinerario Germaniæ* Cont. *c. XVI. p. 183.*

CHRONICON AVSTRALE ANTIQVVM,

PER

MATTHAEVM MARESCHALCVM DE BAPPENHEIM, I. V. D.
ET CANON. AVG. AB ANNO DOMINI DCCCLII.
VSQVE AD ANNVM MCCCXXVII.

DCCCLII.

CORPVS S. Martini de tumulo leuatur. *H. Contr. Alb. Stad. Conr Vrsp.* 852.

DCCCLV.

Hiltigard regina obiit. Lotharius Imperator obit. Pro quo filius eius Ludouicus Imperator cum fratre Lothario ann. XIX. *LVDOVICVS II. Imp. H. Contr. Conr. Vrsp.* 860, *Coron. Saxo* 857

DCCCLX.

Maginhardus eremita martyrizatur. *H. Contr. Conr. Vrsp.* p. 860, *Chron. Saxo* 862

DCCCLXII.

Hunni Christianitatis nomen aggressi sunt. *H. Contr. Conr. Vrsp. Alb. Stad.* 862.

DCCCLXIII.

Translatio S. Othmari in basilica S. Galli. *H. Contr.* 863, *VValafr. Strabo* de vita S. Othmari c. 6. 7. 8.

DCCCLXVII.

[Terræ motus factus, & cometa visa est.] *H. Contr.* 868.

DCCCLXVIII.

Lotharius Rex Ludouici frater obit, & Carolus Rex Galliarum regnum eius inuadit. *A. Fuld.* 869.

DCCCLXIX.

Ludouicus Imperator de solario cecidit. *A. Fuld.* 870.

DCCCLXX.

Ludouicus & Carolus pacificantur. *A. Fuld.* 870.

DCCCLXXI.

Wormatium fulminis ictu crematur:

DCCCLXXIV.

Ludouicus Imp. obiit, & Carolus Rex Galliarum Romam peruenit. *A. Fuld.* 875.

DCCCLXXV.

Ludouicus Rex Germaniæ obiit. Bellum in Triburia inter Ludouicum & Carolum committitur. *A. Fuld.* 876.

DCCCLXXVI.

Carolus iunior filius Ludouici cum fratribus Carolomanno & Ludouico ann. XII. *CAROLVS Caluus Imp. A. Fuld.* 876.

DCCCLXXVII.

Papa Iohannes in Franciam venit. Galliarum Rex obiit. *A. Fuld.* 877.

DCCCLXXIX.

[Ecclipsis solis facta est.] *H. Contr.* 879.

DCCCLXXIX.

A. Fuld. 879. Ludouicus Balbus filius Caroli obiit. Ludouicus viuente fratre ſuo Carolomanno Bauariam ingreditur. Carolomannus moritur.

DCCCLXXX.

CAROLVS Craſſus Imp. A. Fuld 880. Carolus iunior cum vxore ſua Richardo Imperiali benedictione ſublimatur.

DCCCLXXXI.

A. Fuld. 881. Ludouicus Rex Francorum Caroli frater obiit.

DCCCLXXXVII.

ARNOLFVS Imp. A. Fuld. 887. Carolus Imperator regno priuatur.

DCCCLXXXVIII.

A. Fuld. 888. Arnolphus filius Carolomanni, ann. XI. Carolus iunior Imperator obiit.

DCCCXC.

A. Fuld. 890. Arnolphus Rex exercitum Nordmannorum prorſus deleuit.

DCCCXCI.

H. Contr. Conr. Vrſp. Alb Stad. 891, *Chron. Saxo* 891. Ratispona Bauariæ vrbs incendio flagrat.

DCCCXCII.

Cœnobium S. Emerani Ratisponæ ab Arnolpho Cæſare fundatur. *

DCCCXCIV.

A. Fuld. H. Contr. 894, *Chron. Saxo* 895. Arnolphus Italiam Burgundiamque ſuo regno ſubiicit.

DCCCXCVI.

A. Fuld. 896. Arnolphus Rex Romam veniens Imperator efficitur.

DCcCXCVII.

H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chron. Saxo 899. Magna fames homines ſe inuicem comedere perſuaſit.

DCCCXCIX.

A. Fuld. 900. Arnolphus Imp. obiit. Gentes Pannonicæ Italiam depopulantur.

DCCCC.

LVDOVICVS III. Imp. A. Fuld. 900, 901. Ludouicus filius Arnolphi admodum puer XII. annor. Vngari Bauariam intrant, plusquam mille ex eis occiduntur, & Gunebaldus filius Arnolphi occiditur.

DCCCCI.

H. Contr. 901, *Chron. Saxo. Conr. Vrſp.* 902. Vngari Carinthiam inuadunt, & in ſabbato pugna commiſſa occiduntur.

DCCCCIII.

Vngari amarius ** occiduntur: Beriger, Reinolt, Gerat occiduntur. [*filii Attar Comitis & Adelindæ.*]

DCCCCV.

H. Contr. 901. [Eodem anno Mormarius & Iſauricus cum Rege pacificantur.]

DCCCCVI.

---

* Non fundatur ſed augetur. Otto Friſingenſis II c. VI de Arnulpho: *Dilexit vero præ cæteris regni ſui locis metropolim Baioariæ Ratisponam. Vnde & muros eius ampliauit, monaſteriumque ſancti Emmerani, plurimis ornamentis adornauit, ac largis poſſeſſionibus locupletauit* Diploma exhibet Hundius *Metrop. Salisburg. p. 93.* Vid. Cœleſtini Mauſoleum Emmerani c. *VII. pag. 28.*

** Locus ſine dubio corruptus. Hermannus Contractus Codice antiquo: *Hungari a Mariis occiduntur.* Conradus Vrſpergenſis p. 199. *Anno Domini DCCCCVI Vngarii a Moranis occiduntur. Berenger, Reginolt & Gerhart Germani fratres interficiuntur.* Nobis ita videtur. Bellum Vngaris fuit cum Morauis, prout Luitprandus teſtatur lib. II c. I dicens: *primo mortis huius* (Arnulphi) *natique eius ordinationis anno, permagno collecto exercitu, Marauanorum gentem, quam virtutis eorum adminiculo Rex Arnulfus ſubdiderat, ſibi vendicant.* Ab his igitur cladem quandam perpeſſi fuiſſe videntur.

DCCCCVI.

Pugna inter Adelbertum & Conradum committitur, in qua Conradus germani fratres occiduntur. *Rheginо. M. Scotus.* 905, Hirs. 904.

Sig. Gembl. Albericus 903, *Conr. Vrſp.* 901, 907. *Alb. Stad. Chron. Saxo* 907, *Trith.* Chr.

DCCCCVII.

Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiſcopi & cuiusdam Leupoldi deceptus, Ludouico iubente decollatur. Bauari ab Vngaris occiduntur. *Rheginо. H. Contr. M. Sco-*

tus 905, L. *Schafn.* 907, *Sig. Gembl.* 904. 910, *Conr. Vrſp.* 901. 908, *Alb. Stad. Chron. Saxo. Hepidannus*, 908, *Albericus* 910, *Cont. Rhegin.* 907, *Otto Friſing.* 6 c. 15, *Trithem Chr. Hirſaug.* 904, *VVittich.* lib. 1. p. 635 apud Meibom, *Luitprandus* 2 c. 2. 3.

DCCCCVIII.

Vngari Saxoniam & Thuringiam vaſtant. Leupoldus occiditur. *Cont. Rhegin.*

H. Contr. M. Scotus Lamb. Schafn. 903, *Alb. Stad. Chron. Saxo. Conr. Vrſp.* 909, *Luitprandus* 2. c. 1. 6, *Otto Friſing.* 6 c. 15.

DCCCCIX.

Vngari Saxoniam, & Thuringiam & Alemaniam petunt. Bellum Francorum cum Vngaris. *Cont. Rhegin.* 909, *Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 910, *Sig. Gembl.* 911.

DCCCCXI.

Ludouicus Rex obiit. Burcardus Dux occiditur. [*hic fuit Comes de Veringhen natus, habuit de Burgundia vxorem.*] *Cont. Rhegin. H. Contr. Hiſt. Landgr.*

M. Scotus. Hepidannus 911, *Lamb. Schafn.* 909. 912, *Sig. Gembl. Conr. Vrſp. Trithemius* 912, *Luitprandus* 2 c. 7, *Thur.* c. 8.

DCCCCXII.

Conradus filius Conradi in regnum eleuatus eſt, regnans annis VII. *CONRADVS REX H. Contr. Saxo* 912,

Lamb. Schafn. M. Scotus. Albericus. Trithemius Chr. Hirſaug. 912, *Cont. Rhegin.* 911, *Alb. Stad, Conr. Vrſp. Chron. Chron. Reichersb.* 914, *Otto Friſing.* 6 c. 16, *Luitprandus.* 2. c. 7.

DCCCCXIII.

Vngari a Bauaris & Alemannis iuxta fluuium Einum occiduntur. Cometæ videntur. Vngari Alemaniam depopulantur. *Cont. Rhegin. H. Contr. M.*

Scotus. Alb. Stad. Albericus, Hepidannus. Conr. Vrſp. 913, *Otto Friſing.* 6 c. 16.

DCCCCXV.

[*Burchardus Dux habuit filiam, quam tradidit Huckbaldo Com. de Kyburg ex qua ſuſcepit Vdalricum Epiſcopum.*] *Vita Vdalric.* c. 1.

DCCCCXVI.

[Vilberada incluſa eſt. Vngari Alemanniam igne & gladio vaſtant.] *H. Contr.* 916.

DCCCCXVII.

Baſilea ab Vngaris deſtruitur. Vngari Alemanniam, Alſatiam, & regnum Lotharii inuadunt. Burcardus Dux Alemanniæ conſtituitur. *Cont. Rhegin. H. Contr. Alb.* 914, *Eckhardus*

Stad. 917, *M. Scotus. Sig. Gembl. Conr. Vrſp.* 915, *Ab. Stad.* 915. 917, *Chron. Saxo* 915. 918, *Trithem. Chron. Hirſaug. Cas. Mon. S. Galli* c. 1.

DCCCCXVIII.

Conradus Rex obiit. *H. Contr. M. Chron. Saxo. Mon. S. Galli*

Scotus. Hepidannus. Trithem Chr. Hirſaug. 918, *Cont. Rhegin. H. Contr. Lamb. Schafn. Sig. Gembl. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrſp.* 919, *Otto Friſ.* 6 c. 16, *Ditmarus* 1 p. 4. 5. *VVittichindus* lib. 1. p. 636. 637, *Eckhardus Caſ.* c. 5, *Luitprandus* 2 c. 7.

DCCCCXIX.

Heinricus Comes Dux effectus regit annis XIX. Burcardus Dux Alemaniæ Rodolphum regem pugna vicit. *HENRICVS Auceps Imp. H. Contr. Sig. Albericus. 6 c. 16.*

Gembl. Trithemius Chr. Hirſ. 919, *Hepidannus* 918. 919, *M. Scotus* 918, *Cont. Rhegin. Alb. Stad. Chron. Saxo. Conr. Vrſp.* 920, *Chron. Reichersb.* 921, *Ditmarus* lib. 1 p. 4. *VVittich.* lib 1 p. 636. 637, *Eckehardus* c. 1. *Otto Friſing.*

DCCCCXX.

Carolus Rex Galliæ in Franciam venit. *H. Contr.* 920.

DCCCCXXIII.

Sanguis Domini in Augiam inſulam defertur. *Cont. Rhegin.*

H. Contr. M. Scotus, Sig. Gembl. Albericus 923, *Alb. Stad Conr. Vrſp.* 916, *Chron. Saxo* 924.

DCCCCXXIV.

DCCCCXXIV.

H. Contr. 924, *Chron. Saxo. Hepidannus* Wilberada ab Vngaris martyrizata eſt. S. Vdalricus Auguſtæ Epiſcopus ordinatur.

Chron. Reichersb. Conr. Vrſp. 925. *Vita Vdalrici ap. Velſerum* c. 1 p. 512.

DCCCCXXVII.

Alb. Stad. Conr. Vrſp. 27, *Cont. Rhegin. H.* Vngari totam Franciam, Alemanniam, Alſatiam, Galliam gladio & igne vaſtant. Burcardus Dux occiditur, Heremanno Alemannia committitur.

Contr. Frodoardus 926, *Hepidannus* 928, *Luitprandus* 3 c. 4.

DCCCCXXVIII.

Cuſpinianus Auſtria p. 9. [*Luipoldus primus Marchio in Auſtria, poſt Rudgerum de præclara.*]

DCCCCXXXI.

Alb. Stad. Conr. Vrſp. 931, Hainricus Rex Boemiam petit.

Cont. Rhegin. 928, *Sig. Gembl. H. Contr. Albericus* 930, *Chron. Saxo* 927.

DCCCCXXXII.

H. Contr. Cont. Rhegin. Sig. Hainricus Regem Abotridorum & Nordmannorum Chriſtianos facit.

Gembl. Chron. Saxo. Albericus 931, *M. Scotus* 930.

DCCCCXXXIV.

Cont. Rhegin. M. Scotus. Sig. lib. 1 p. 640, Hainricus Vngaros in Sirbia interfecit.

Gembl. Alb. Stad. Albericus 934, *H. Contr.* 932, *Frodoardus* 933, *Chron. Saxo* 935, *Ditmarus* lib. 1 p. 9, *VVittichindus Otto Friſing.* 6 c. 18, *Luitprandus* 2 c. 9.

DCCCCXXXV.

Albericus 923, *Hepidannus* 922, *Luitprandus* 2 c. 16, *Sig. Gembl. Albericus* 937, 935, *Ditmarus* [*Burchardus Dux habuit filiam quam tradidit Rudolpho Regi Burgundiæ, ex qua ſuſcepit Adelhaidam reginam.*]

DCCCCXXXVII.

Hainricus Rex obiit.

Cont Rhegin. H. Contr. M. Scotus. Hepidannus. Conr. Vrſp. Alb Stad. Frodoardus. Chron. Saxo 936, *Lamb. Schafn.* lib. 1 p. 10, *VVittichindus* lib. 1 p. 642, *Otto Friſing.* 6. c. 18, *Luitprandus* 4 c. 7.

DCCCCXXXVIII.

OTTHO M. Imp. H. Contr. Conr. Vrſp. Otto magnus Hainrici filius ann. XXXVII. Vngari Franciam, Alemanniam, Galliam vsque Oceanum & Burgundiam vaſtantes, per Italiam redeunt,

Frodoardus 936. 937. 938, *Cont. Rhegin. M. Scotus. Alb. Stad. Trithemii Chr. Hirſaug.* 936, *Sig. Gembl. Chron. Saxo. Albericus* 637, *Ditmarus* lib. 2 p. 17, *VVittichindus* lib. 2 p. 642. 643. 644. *Otto Friſing.* 6 c. 19.

DCCCCXXXIX.

H. Contr. Cont. Rhegin. M. Luitprandus 4 Hainricus frater Ottonis ab Eberardo Alſatiæ Comite comprehenſus eſt.

Scotus. Conr. Vrſp. Alb. Stad 938, *Lamb. Schafn. Trithemius Chron. Hirſ.* 937, *Sig. Gembl. Chron. Saxo. Albericus* 939, c. 9, *Hrosvvitha* p. 184.

DCCCCXL.

H. Contr. Cont. Rhegin. M. 944, *VVitti* Giſelbertus & Adalbertus occiſi ſunt, & Epiſcopi in fugam lapſi ſunt.

Scotus 939, *Frodoardus. Lamb. Schafn.* 938, *Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 940, *Chron. Saxo* 941, *Sig. Gembl.* 943, *Albericus chindus* lib. 2 646. 648, *Hrosvvitha* p. 187, *Otto Friſing.* 6 c. 19, *Luitprandus* 4 c. 16.

DCCCCXLI.

H. Contr. 940. 941, *Frodoardus* Otto Rex Gallias petit. [hiemps valida & mortalitas animalium facta]

Albericus 944, *Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 941.

DCCCCXLIII.

H Contr. Frodoardus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 942, Otto Rex & Ludouicus pacificantur. [Cometæ 14 * apparuerunt, & mortalitas animalium facta eſt.]

DCCCCXLIV.

H Contr. Cont. Rhegin. 943, Vngari cum Bauaris pugnant, & vincuntur.

Alb. Stad. Chron. Saxo. Conr. Vrſp. 944.

DCCCCXLVI.

H. Contr. 945, *Cont. Rhegin.* Otto Rex Gallias ingreditur.

Frodoardus. Chron. Saxo 946.

DCCCCXLVIII.

---

* hoc loco ex Hermanno Contracto ſupplendum eſt *14 noctes.*

DCCCCXLVIII.

Bertolfus Bauarorum Dux obiit. Cui Heinricus frater Ottonis succeſſit. *H.Contr. Conr.*
Vrſ. 947, *Cont. Rhegin. Chron. Saxo* 945, *Sig. Gembl. Albericus* 946, *VVitticbindus* lib. 2 p. 649, *Hrosvvitha* p. 190.

DCCCCXLIX.

Synodus xxx. Epiſcoporum apud Ingelenhaim coram Ottone & Ludouico regibus congregatur. Herimannus Alimannorum Dux obiit. Pro quo Luitolphus Ottonis filius. *H. Contr. Frodoardus. Lamb. Schafn.* 948, *Cont. Rhegin. Hrosvvitha*
Chron. Saxo 948. 949. 950, *Alb. Stad.* 949, *Otto Friſing.* 6 c. 19, *VVittichindus* lib. 3 p. 651, *Ditmarus* lib. 2 p. 19, p. 192, *Luitpr.* 5 c. 1.

DCCCCLI.

Otto Rex Italiam petit, eamque ſibi ſubiicit, & Beringerum Regem expulit. *H. Contr. Alb. Vita Mathildis*
Stad. Conr. Vrſp. 950, *Cont. Rhegin.* 951. 952, *Frodoardus. Lamb. Schafn. Chr. Saxo* 951, *Hrosvvitha* p. 196. 197, c. 4. n. 18.

DCCCCLII.

Synodus xxv. Epiſcoporum coram Ottone Rege colligitur. *H.Contr. Albericus* 951.

DCCCCLIII.

Berengerus apud Auguſtam Ottoni ad benedictionem venit. [ignitus lapis, quaſi maſſa candentis ferri ab occidente venit volitans, & Draco viſus eſt.] Et Otto vna cum filio Italiam intrat, ac regales nuptiæ Papiæ factæ ſunt. *H. Contr. Cont. Rhegin. Frodoardus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Chr. Reichersb. Tritbemius Chr. Hirſaug.* 951. 952, *M. Scotus* 950, *Sig. Gembl. Albericus* 954. 955, *Ditmarus* lib. 2 p. 20, *VVittichindus* lib. 3 p. 652, *Hroswitha* p. 200, *Otto Friſing.* 6 c. 19, *Odilo Cluniacenſis vita Adelheidis* c. 3, *Vita S. Vdalrici* c. 3, *Vita Mathildis* c. 4.

DCCCCLIV.

Luitoldus Dux Ottoni patri ſuo rebellat, Adalbertus Comes occiditur. Vngari Noricam, Franciam, Italiamque petunt. *H. Contr. Frodoardus Cont, VVittichindus*
Rhegin. Alb. Stad. Chr. Saxo 953. 954, *Sig. Gembl. Albericus* 952, *Conr. Vrſp. M. Scotus* 955, *Ditmarus* 2 p. 20. 22. 3 p. 652, *Otto Friſing.* 6 c. 19, *Vita S. Vdalrici* c. 10. 12, *Berno vita Vdalrici* c. 11, *Ruotgerus vita Brunonis* c. 21.

DCCCCLV.

Vngari totam Bauariam depopulantes, iuxta Auguſtam vrbem (Deo iuuante) ab Ottone rege magna cæde necantur. IV. Idus Auguſti Hainricus Dux obiit. *H. Contr. Frodoardus. Lamb. Gembl. Tritbemius Chr. Hirſ.* 957, *Ditmarus* lib. 2 p. 22. 23, *VVitticbiudus* lib 3 p. 656. 657, *Otto Frihng.* 6 c. 20, *Routgerus vita S. Vdalrici* c. 12, *vita Mathildis* c. 4. *Schafn. Cont. Rhegin. Alb. Stad. Chron. Saxo. Chron. Reichersb. Conr. Vrſp.* 955, *M. Scotus* 956, *Albericus. Sig.* *Brun.* c. 30, *Vi-*

DCCCCLVI.

Loutoldus Dux hoſtiliter Italiam inuaſit. *H. Contr. Cont.*
Rhegin. Chr. Saxo. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 956.

DCCCCLVII.

Leutolfus Dux Adalbertum bello vicit, & ipſe eodem anno obiit. Pro quo Burcardus Dux conſtituitur: Is Comes de Heluanſtain natus. *H. Contr. Cont. Rhegin. Lamb.*
Schafn. Frodoardus. Chron. Saxo. Albericus. Sig. Gembl. Conr. Vrſp. Alb. Stad. 957, *M. Scotus* 956, *Ditmarus* lib. 2 p. 24, *VVittichindus* lib. 3 p. 659, *Ruotgerus vita Brunonis* c. 31.

DCCCCLVIII.

[Alavvicus abbas obiit pro quo Ekkihar. Cruces in veſtibus apparuerunt.] *H. Contr.* 958.

DCCCCLXI.

Signum in Sole apparuit. Otto Rex Romam veniens Imperator efficitur. *H. Contr. Cont.*
Rhegin. M. Scotus. Chr. Saxo. Alb. Stad. 961, *Lamb. Schafn.* 961. 962, *Frodoardus. Conr. Vrſp. Trithem. Chr.* *Hirſaug.* 962, *Albericus. Sig. Gembl.* 963, *Ditmarus* lib. 2 p. 24, *Luitprandus* 6 c. 6, *Hroswitha* p. 202. 203, *Otto Friſing.* 6 c. 24, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 48.

DCCCCLXII.

[Otto Rex ab Octauiano Iohanne Papa ordinatur.] *H. Contr.* 962.

DCCCCLXIII.

[Otto Rex natale Domini Romæ moratur.] *H. Contr.* 963.

DCCCCLXIV.

Otto Rex natalem Domini Romæ celebrat. *H. Contr. Cont.*
Rhegin. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 964.

DCCCCLXV.

Otto Imperator Italia rediit. Burcardus Dux in Italia rebelles Cæſari vicit. Hic *H Contr. Cont. Rhegin. Lamb.*

Schafn. Conr. Vrſp. 964. 965, Alb. Stad. 967. Hic Burcardus primo in vxorem habuit Leutgardam ſororem S. Vdalrici Epiſcopi Auguſtenſis, Comitis de Kiburg, deinde duxit filiam ſtatris Ottonis in vxorem.

DCCCCLXVIII.

H. Contr. 968. [Ecclipſis ſolis facta eſt XI. Calend. Nouembr.]

DCCCCLXX.

H. Contr. 971. [Signum quoddam ignei coloris adparuit.]

DCCCCLXXII.

H. Contr. 972, Vita S. Vdalrici c. 23. Synodus apud Ingelenhaim propter Adalberonem S. Vdalrici nepotem colligitur.

DCCCCLXXIII.

H. Contr. Albericus. Lamb. Schafn. M. Scotus. Chr. Saxo. Chr. Reichersb. 973, Gob. Perſona æt. 6 c. 48, S. Vdalricus Auguſtenſis Epiſcopus anno ætatis ſuæ LXXXI. in Epiſcopio vero LIV. Non. Iulii feria ſexta migrauit ad Dominum. Eodem anno pius Imperator Otto Non. Maii obiit. Burcardus Dux obiit. Leutolfi filius Otto regnauit in Sueuia.

Sig. Gembl. 972, Alb. Stad. Conr. Vrſp. Trithem. Chr. Hirſaug. 974, Ditmarus 2. p. 42. 3 p. 50, Otto Friſing. 6 c. 24, Vita S. Vdalrici c. 27. 28, Helmoldus 1 c. 13.

DCCCCLXXIV.

OTTHO II. Imp. Friſing. 6 c. 25. Otto ſecundus Ottonis Magni filius, regnat annos decem.

H. Contr. 973, Sig. Gembl. 972, Chr. Saxo. Albericus. Trithem. Chr. Hirſ. 974, Alb. Stad. Conr. Vrſp. 975, Otto Friſ.

DCCCCLXXVI.

H. Contr. 976, Lamb. Schafn. Chr. Saxo 976. Diſſenſio inter Ottonem Imp. & Hainricum Ducem Bauariæ, oritur, filium fratris ſui.

977, Albericus 975. 976, Ditmarus 3 p. 49, Gob. Perſona æt. 6 c. 49, Vita S. Vdalrici c. 28.

DCCCCLXXVIII.

H. Contr. 977. 978, Lamb. Schafn. Chr. Saxo 977, Sig. Gembl. 978, Otto Imperator contra Lotharium Regem Gallias inuadit. Hainricus & æquiuocus eius Duces, & Hainricus Auguſtæ Epiſcopus capti ſunt, in exilium miſſi. [*iſti duo . . . fuiſſe Duces, quorum vnus fuit in bello contra Vngaros anno* DCCCCLIV.]

Albericus 979, Ditmarus 3 p. 50, Vita S. Vdalrici c. 28.

DCCCCLXXXI.

H. Contr. 981. Otto Imperator Neapolin venit.

DCCCCLXXXII.

H. Contr. Lamb Schafn. Alb. Stad. Chr Saxo Vita S. Vdalrici c. 28, Gob. Perſona æt. 6 c. 49. Otto Imp. apud Calabriam occiſo exercitu ſuo a Græcis & a Saracenis, de naui exiliens aufugit, & Otto Dux obiit. Conradus ſucceſſit.

Sig. Gembl. Albericus. Conr. Vrſp. 982, M. Scotus 983, Ditmarus 3 p. 58. 59, Helmoldus 1 c. 13, Otto Friſing. 6 c. 25,

DCCCCLXXXIII.

H. Contr. Lamb. Schafn. Chr. Saxo. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 983, Trithemius Chr. Hirs. 982, M. Scotus. Sig. Gembl. Albericus 983, Ditmarus 3 p. 61. 62. Helmoldus 1 c. 13, Otto Friſing. 6 c. 25, Gob. Perſona æt. 6 c. 49. Otto Imp. Romæ obiit VI. Idus Decembr. & ibi ſepelitur. [*Hoc tempore Marchiam Auſtriam ſcil. tenuit Henricus ſecundus, filius Leopoldi, Mathildis vxor eius.*]

DCCCCLXXXIV.

OTTHO III. Imp. Albericus 983, Otto tertius Ottonis ſecundi filius, admodum puer, annis XVIII.

H. Contr. Lamb. Schafn. Chr. Saxo. Alb. Stad. Conr Vrſp. 984, Trithemius Chr. Hirſ. 982, M. Scotus. Sig. Gembl. Ditmarus 3 p. 61. 62, Helmoldus 1 c. 13, Otto Friſing. 6 c. 26, Gob. Perſona æt. 6 c. 56.

DCCCCXCI.

H. Contr. Lamb. Schafn. Theophania Græca Imperatrix, mater Ottonis regis, anno viduitatis IX. obiit.

Chr. Saxo 991, Ditmarus 4 p. 72, Trithem. Chr. Hirſ. 993.

DCCCCXCIV.

H. Contr. 994. Conrado Rege Burgundiæ [*fratre S. Adelhaidis*] mortuo, Rudolf filius eius ignauus ſucceſſit.

DCCCCXCV.

Lamb. Schafn. 994. S. VVolfgangus * Epiſcopus Ratiſponenſis, natione Sueuus, Comes de Phullingen natus.

DCCCCXCVII.

* hæc verba in Codice Neoſtadtienſi etiam recentiori manu fuerunt adiecta.

DCCCCXCVII.

Hainricus Dux Bauariæ filius Hainrici obiit, Conradus Dux obiit. Pro quo Hermannus ſucceſsit in Sueuia. *H. Contr. Conr. Vrſp. 997, Chr. Saxo 995, Ditmarus 4 p. 74. 92, Gob. Perſona æt. 6 c. 50.*

MI.

Otto Imperator in Italia x. Cal. Febr. obiit, & inteſtina eius Auguſtæ, & reliquum corpus Aquis ſepelitur Grani. *H. Contr. Alb. Stad. Trithem. Chr. Hirſ. 1001, Lamb Schafn. M. Scotus. Sig. Gembl. Chr. Saxo. Albericus. Langius Chr. Citic. 1002, Conr. Vrſp. 1000, Ditmarus 4 p. 86, 87. 88, Helmoldus 1 c. 16, Adamus Brem. 2 c. 30, Otto Friſing. 6 c. 26, Gob. Perſona æt. 6 c. 50. Vita Berwardi c. 33; Adelboldus Vita Henrici c. 1.*

MII.

HEINRICVS II. Pius Imp.

Hainricus Dux Bauariæ, Rex effectus, regnauit annis XXII. *H. Contr. Lamb Schafn. M. Scotus. Sig. Gembl. Alb. Stad. Chr. Saxo. Albericus 1002, Conr. Vrſp. Trithemius Chr. Hirſ. 1001, Chr. Reichersb. 1004, Ditmarus 5 p. 104. 105. 110, Otto Friſing. 6 c. 27, Helmoldus 1 c. 16, Gob. Perſona æt. 6 c. 52, M. Chr. Belg. p. 95; Adelboldus c. 6 & 7, Vita Berwardi c. 34. 35.*

MIII.

Hainricus Rex Hainricum Marchionem & alios ſibi reſiſtentes cum exercitu petiit. *H. Contr. Lamb. Schafn. Sig. Gembl. Chr. Saxo. Albericus 1003, Ditmarus 5 p. 111, Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1002, Adelboldus c. 25.*

MIV.

Hainricus Rex Italiam, Boemiam, & Bolizlaum Ducem Sclauorum, cum tota gente ſua ſubiugauit. Herimannus Dux obiit, pro quo filius eius puer Hermannus ſucceſſit in Sueuia. *H. Contr. Chr. Reichersb. 1004 Chr. Saxo. 1004. 1005, Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1003, Ditmarus 6 p. 124, Adelboldus c. 32, 42. 47. 48, Gob. Perſona æt. 6 c. 52.*

MV. *H. Contr. 1005.*

[Fames facta eſt.]

MVII.

Epiſcopium Babenberg ab Hainrico Rege conſtituitur, & Eberhardus ibi Epiſcopus ordinatur. *H. Contr. M. Scotus. Chr. Saxo. 1007, Chr. Reichersb. Sig. Gembl. Albericus 1004, Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1006, Trithemius Chr. Hirſ. 1002, Ditmarus 6 p. 139. 140. 141, Otto Friſing. 6 c. 27, M. Chr. Belg. p. 95, Gob. Perſona æt. 6 c. 52, Vita Berwardi c. 37.*

MVIII.

Leutolfus Treuerenſis Archiepiſcopus obiit, & Epiſcopatum eius Adelbero frater reginæ ſibi vſurpare quibusdam contra Regem fauentibus molitur, ſed a Rege conuicti Megingando Epiſcopium reliquerunt. *H. Contr. 1008, Albericus, 1015, Ditmarus 6 p. 142, Geſta Treuirorum c. 46, M. Chr. Belg. p. 95. 99, Brower Ann. Treuir. lib. 10. p. 498.*

MX.

Wolfradus Comes de Veringen IV. Non. Martii obiit. Williginſus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit: pro quo Erkinbaldus. Theodericus Dux a Lothariis captus eſt. *H. Contr. 1010, 1011, Lamb. Schafn. M. Scotus. Trithem. Chr. Hirſ. 1011, Vita Berwardi c. 41, Serarii Rer. Mogunt. lib. 5 p. 727.*

MXII.

B. Colomannus martyrizatus eſt, & ſuſpenſus eſt apud Stocheravve, Herimannus Dux iunior obiit. Conradus Dux obiit Franconiæ. *H. Contr. 1012, Ditmarus 6 p. 170.*

MXIII.

B. Colomannus ſepultus eſt in eodem loco. *Ditmarus lib. 7. fin.*

MXIV.

B. Colomannus a Megingando Hebenſtatenſi Epiſcopo in Medelicha ſepultus eſt. Hainricus Romæ imperiali benedictione coronatus a Bonifacio Papa. *H. Contr. Lamb. Schafn. M. Scotus. Sig. Gembl. Chr. Saxo. Albericus 1014, Conr. Vrſp. 1013, Ditmarus 7 p. 183, Gob. Perſona æt. 6 c. 52, M. Chr. Belg. p. 99.*

MXV.

Erneſt Dux in venatu ab Adelberone Comite ſagitta occiditur. *H. Contr. M. Scotus 1015, Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1014, Hepidannus 1021, Ditmarus 7 p. 191.*

MXVII.

H. Contr. 1017, *Sig. Gembl.* 1014, *Albericus* 1015, *Ditmarus* lib. 7. p. 222, *M. Chr. Belg.* p. 97.

Godefridus Dux [*Lotharingiæ*] Gerhardum vicit Comitem*, fratrem Adelheidis comitiſſæ Alſatiæ.

MXIX.

H. Contr. 1019.

Conradus puer auxiliante patruele ſuo Rex ſit Romanorum. Conradus poſtea Imp. Adelberonem Ducem pugna vincens fugauit. **

MXX.

H. Contr. 1019. 1020, *Conr. Vrſp.* 1018, *Alb. Stad.* 1019, *M. Scotus. Chr. Saxo Chr. Auguſt.* 1020.

Benedictus Papa Babenberg veniens, Eccleſiam S. Stephani dedicauit. Werinharius Argentinæ Archiepiſcopus cum Alamanis contra Burgundios pugnauit ac vicit.

MXXI.

H. Contr. 1021.

[Terræ motus factus e magnus iv. idus magi feria vi.]

MXXII.

H. Contr. M. Scotus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1022.

Hainricus nouam Tróiam cepit, & magna in exercitu mortalitas facta eſt. Hochegertus magiſter obiit.

MXXV.

H. Contr. 1025. 1026. 1027, *Lamb. Schafn. Alb. Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp.* 1024. *to Friſing.* 6 c. 1026. 1027, *M. Scotus* 1025. 1026, *Sig. Gembl.* 1024. 1027, *Albericus. Chr. Reichersb.* 1027, *VVippo*, p. 423. 432. 439, *Otto* 27. 28. 29, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 52. 53.

Hainricus Imper. III. Id. Iulii obiit, in Babenbergenſi Epiſcopio a ſe facto: in monaſterio S. Petri ſepelitur. Conradus Rex filium ſuum Hainricum Regem fecit, & Ipſe Romam veniens Imperator efficitur. Bruno Auguſtenſis Epiſcopus, & Welph Comes, prædas & incendia inter ſe faciunt.

MXXVI.

H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp 1025, *Sig. Gembl.* 1026, *VVippo* p. 434.

Conradus Imp, pene ann. xv. regnat. Magna diſſenſio in regno contra Conradum efficitur.

MXXVIII.

H. Contr. Conr. Vrſp. 1028,

Erneſt Dux, & Welpho Comes, Conrado Imperatori ad deditiooem veniunt. *VVippo* p. 431. 434.

MXXIX.

Albericus 1025, *Alb. Stad* 1027, *Chr. Reichersb.* 1029, *Otto Friſing.* 6 c. 28, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 53.

Conradus Imp. perrexit in Poloniam.

MXXX.

H. Contr. Lamb. Schafn. Alb. Stad. Conr. Gob. Perſona

Conradus Imp. Stephanum Pannoniæ Regem cum exercitu petit. Interea Erneſt Dux, & Werenharius Comes in Alemania occiduntur, xvi. Kal. Septembr. *Vrſp. Albericus. Chr. Reichersb.* 1030, *M. Scotus. Sig. Gembl. Chr. Saxo* 1029, *VVippo* p. 436. 437, *Otto Friſing.* 6 c. 29, æt. 6 c. 53.

MXXXI.

H. Contr. M. Scotus. Alb.

Stephanus miſſis legatis cum Imperatore Conrado pacificatus eſt. *Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp.* 1031, *VVippo* p. 437, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 53.

MXXXII.

H. Contr. M. Scotus. Alb. Stad. Conr. Friſing. 6 c. 30.

Rudolfus Rex Burgundiæ moriens, diadema ſuum Conrado Imperatori commiſit.

Vrſp. 1032, *Sig. Gembl. Albericus* 1034, *Chr. Reichersb.* 1027, *Mon. Hamersleb.* p. 141, *Hugo Flau.* n. 29 p. 185, *Otto*

MXXXIII.

H. Contr. Lamb. Schafn. M. Scotus. Alb.

Conradus hyeme Burgundiam petit, & occidentalem Franciam contra Ottonem petit. [Eclipſis ſolis iv. Kalend. Iunii, hora quaſi vi.]

Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1033, *VVippo* p. 438. 439, *Otto Friſing.* 6 c. 31.

MXXXV.

---

* In Codice Neoſtadtienſi recentiori manu hæc verba ſunt adſcripta: *Comitem fratrem Adelberti Comitis Alſatiæ.*

** Hic locus ex Hermanno Contracto reſtituendus eſſe videtur, qui ſic habet: *Conradus puer auxiliante patruele ſuo Conrado poſtea Imperatore, Adalberonem Ducem pugna vincens fugauit: & Benedictus Papa Babenbergam veniens, Eccleſiam S. Stephani dedicauit.*

MXXXV.

Conradus iterum Burgundiam vaſtat. Pagani Saxoniæ confinia petunt. Pagani qui Leutici dicuntur [vrbem magnam caſtellum] in confinio Saxoniæ multis Chriſtianis occiſis & captis obtinent. Quos Conradus Imperator cum exercitu petit. *H. Contr. Alb. Stad.* 1034. 1035, *Otto Friſing.* 6 c. 31.

MXXXVI.

Italia ciuium diſcordia laborat. Nuptiæ Hainrici regis. Pagani ſupra dicti Conrado Imperatori vectigales facti. *H. Contr. Alb. Stad. Albericus*

Conr. Vrſp. 1036, *Sig. Gembl.* 1035, *VVippo* p. 440, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 53.

MXXXVII.

Conradus Cæſar Italiam cum exercitu petit, & Mediolanenſem Archiepiſcopum miſit in cuſtodiam, qui fuga lapſus cum aliis quam plurimis eidem Imperatori rebellat. *H. Contr. Alb. Stad. Chr. Saxo Conr. Vrſp.* 1037, *Albericus*

1037. 1038, *Sig. Gembl.* 1039, *VVippo* p. 440. 441, *Otto Friſing.* 6 c. 31.

MXXXVIII.

Elisdrud quæ & Hiltimilda regina vxor Hainrici regis xv. Kal. Auguſti, & Hermannus Dux v. Kalend. Auguſti in Italia cum multis aliis obiit. Stephanus Rex Vngarorum bonæ memoriæ obiit. Cui Petrus ſuccedit. *H. Contr. Chr. Saxo. M. Scotus* 1038, *Albericus. Alb, Stad. Conr. Vrſp.* 1038. 1039, *VVippo* p. 442, *Otto Friſing.* 6 c. 31.

MXXXIX.

Conradus Imper. II. Non. Iunii obiit, & apud Spiram ſepelitur. Conradus & Albero Dux obiit. [Eclipſis ſolis fit XI Kalend. Septembr.] *H. Contr. Lamb. Schafn. Friſing.* 6 c. 31, *Albericus M. Scotus. Sig. Gembl. Alb. Stad. Conr. Vrſp. A. Hildesh.* 1039, *Chr. Saxo* 1040, *VVippo* p. 442. 443, *Otto Heda hiſt. Traiect.* p. 118.

MXL.

Conradi filius Henricus, regnat annis XVIII. Hainricus Rex Boemiam bello petit, ſed multis proceribus & militibus in præſtructione ſyluæ citra & vltra occiſis vel captis, nihil dignum efficere potuit. *HENRICVS III. Imp. H. Contr.* 1041, *Otto Friſing.* 6 c. 32, *Dubrauius Hiſt. Bohem.* 7 p. 51. *Lamb. Schafn. Chr. Saxo. Albericus* 1040, *Ann. Hildesh. A. Stad. Conr. Vrſp. M. Scotus* 1041, *Sig. Gembl.* 1040.

MXLI.

Vngari quendam Ouonem ſibi eligentes Regem, Petrum Regem ſuum expellunt. Hainricus Rex Vngariam ingreſſus cum exercitu, igne prædatur & cuncta vaſtat. *H. Contr. Lamb. Schafn.* 1041. 1042, *Albericus* 1041. 1045, *M. Scotus. Sig. Gembl. Conr. Vrſp. Alb. Stad.* 1042, *Chr. Reichersb.* 1041, *Chr. Saxo.* 1043, *Otto Friſing.* 6 c. 32.

MXLII.

Adalbertus [tertius Marchio Auſtriæ] & filius eius Leupoldus maximam partem exercitus Ouonis deleuit. Hainricus Rex iterum Vngariam ſibi ſubiecit. *H. Contr.* 1042.

MXLIII.

Giſela Imperatrix, mater Hainrici regis, XVI. Kalend. Martii obiit. Hainricus rex tertio Pannoniam petens, Vngaros per iuſiurandum ſubiugauit. Leutpoldus filius Marchionis Adalberti obiit. *H. Contr. Lamb. Schafn. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Sig. Gembl.* 1043, *Chr. Saxo.* 1044, *Albericus* 1045, *M. Scotus* 1043. 1044, *Otto Friſing.* 6 c. 32.

MXLIV.

Hainricus quarto Ouonem Regem rebellantem vicit, & Petrum regno ſuo reſtituit. *H. Contr. Lamb. Schafn.* 1044, *M. Scotus. Albericus. Chr. Reichersb. Conr. Vrſp.* 1045, *Alb. Stad. Chr. Saxo* 1044. 1045.

MXLV.

[Petrus Rex Henricum Regem in Pentecoſtes magno apparatu ſuſcepit, Bruno Epiſcopus Wirziburg. ob. Adalbero ſucceſſit.] *H. Contr.* 1045.

MXLVI.

Petrus Rex ex cæcatus eſt ab Vngaris, & Andreas Rex efficitur. *H. Contr.* *Lamb. Schafn.* 1046, *Chr. Saxo* 1047, *Otto Friſing.* 6 c. 33.

MXLVII.

H. Contr. Albericus. Ann. Hildesh. 1046. *Clementis II.* Chr. p.1085.

Suidegerus Babenbergenſis Epiſcopus, in natiuitate Domini Papa conſecratur, & Hainric. Rex & vxor eius Agnes ipſa die Imperiali benedictione ſublimantur.

1047, *Lamb. Schafn. M. Scotus. Sig. Gembl. Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 1046, *Chr. Saxo* 1047, *Chr. Reichersb.* 1043, *Acta ap. Leibnit.* tom. 2 p. 577, *Otto Friſing.* 6 c. 32, *Gotfr. Viterb.* p. 17, p. 492. 493, *Sigonius de R. Italiæ* 8 p. 332, *Engelhuſius*

MXLIX.

H. Contr. Albericus. Alb. Stad. Conr. Vrſp

Andreas Rex Vngarorum per legatos Imperatori Hainrico ſubiectionem, & annuum cenſum iureiurando promiſit.

1047, *Chr. Saxo* 1049.

ML.

H. Contr. 1046. 1051, *Lamb.*

Agnes Imperatrix Imperatori filium peperit nomine Hainricum.

Schafn. 1051.

MLI.

Albericus 1049, *Sig. Gembl.* 1050, *Lamb.*

Bardo Archiepiſcopus obiit. Adalbertus marchio & Andreas Rex pacificantur.

Schafn. M. Scotus. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1051, *H. Contr.* 1051. 1052.

MLIII.

H. Contr. Chr. Saxo. 1052,

Hainricus Imperator Pannoniam cum exercitu petit, & glorioſiſſime redit.

Conr. Vrſp. 1051, *Albericus* 1051. 1052, *Otto Friſing.* 6 c. 33.

MLIV.

H. Contr. Chr. Saxo 1053.

[Papa Leo qui & Bruno natalem Domini cum Imperatore Wormatiæ egit.]

MLV.

H. Contr. Chr. Saxo. M. Scotus Albericus

[Beatus Leo P. dormiuit in Domino III. Kalend. Maii, pro quo Victor, qui & Gebehardus Euchſtatenſis Epiſcopus ordinatur.]

Sig. Gembl. 1054.

MLVI.

H. Contr. 1056, *M. Scotus* 1054, *Chr Saxo.* 1055.

Adalbertus [quartus] marchio obiit. Erneſtus filius eius ſucceſſit. Chuno Dux Bauariæ ab Imperatore expulſus in Pannonia exul obiit.

MLVII.

HENRICVS II Imp. 1056, *Berth.*

Hainricus Imp. obiit IV. non. Octobr. filius eius Hainricus ſucceſſit.

Cont. H. Contr. Lamb. Schafn. M. Scotus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Albericus. Sig. Gembl. Chr. VVurtzburg. Conr. Vrſp. Conſt. 1057, *Otto Friſing.* 6 c. 33.

MLVIII.

Lamb. Schafn. 1056, *M. Scotus Alb. Stad. Chr.*

Hainricus IV. regnat annis XLIX. Agnes Imperatrix ſuſcepit ducatum Bauariæ. [Victor P. obiit, pro quo Stephanus, qui & Fridericus eligitur, *ſedit menſes* XI.]

Saxo 1057.

MLIX.

H. Contr. 1057. *M. Scotus. Chr.*

[*Stephanus P. obiit Nicolaus II. ſuccedit ſedit annos II.*]

Saxo 1058.

MLXI.

H. Contr. M. cotus. 1061.

[*Nicol. P. obiit Alexand. II. ſuccedit ſedit annos XII. dies XXV.*]

MLXII.

Cont. H. Contr. Lamb. Schafn. Bertholdus. Friſing. 6 c. 34.

Hainricus Rex ſeparatus eſt a matre ſua, anno VI. regni ſui, ætatis vero XI. Agnes Imperatrix & Guntharius Epiſc. prædas & incendia inuicem exagitant.

Albericus. Mon. Heruld. Sig. Gembl. 1062, *Bruno hiſt. B. Sax. ſub init, Alb. Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp.* 1056, *Otto*

MLXIII.

Lamb. Schafn. Bertholdus 1063 *Alb. Stad.* 1062.

Hainricus Rex exercitum mouit in Pannoniam, & Salomonem Regem conſtituit, fœderatisque omnibus cum ſummo honore reuertitur.

MLXIV.

Lamb. Schafn. Bertholdus 1063

Cædes magna facta eſt in Goslarenſi monaſterio, præſente Rege & Principibus eius: multa mala tunc temporis facta ſunt in terra.

MLXV.

Cont. H. Contr. Lamb. Shhafn.

Hainricus Rex accinctus eſt gladio anno IX. regni ſui in Paſca. Sigefridus Mogun-

guntinenſis Epiſcopus, & Guntharius Babenbergenſis Epiſcopus Hieroſolymam tendunt. *Chr. Reichersb. Conr. Vrſp.*

1065, *Bertholdus. Chr. Saxo* 1064, *M. Scotus* 1064. 1065.

MLXVI.

Meginhardus Comes de Sulgen * occiditur.

MLXVII.

Heinricus Imperator duxit Bertam filiam Ottonis Comitis. *Lamb. Schafn.*

Bertholdus. 1066, *Albericus. Chr. Saxo. Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 1067, *Otto Friſing.* 6 c. 33.

MLXVIII.

Multa & diuerſa mala his temporibus in toto regno facta ſunt. *Chr. Saxo. Bertholdus* 1068.

MLXX.

Otto Dux Bauariæ Regi rebellauit. Adelheidis marchioniſſa obiit. *Lamb. Schafn.*

Bertholdus. 1070, *M. Scotus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp.* 1071.

MLXXI.

VVelpho Dux Bauariæ factus expulſo Ottone. [*Alexander P. obiit, cui Gregorius ſuccedit: hic ſedit annos XXII.*] *Lamb. Schafn. Bertholdus.*

Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1071.

MLXXII.

[Altmannus EpiſcopusPaterborn ** in monte Kotvv Eccleſiam S. Erindrudis, & primum altare Stæ Mariæ conſecrauit.]

MLXXIII.

Rudolphus Dux Alamaniæ, [*Comes Alſatiæ de Reinfelden*] & VVelffo Dux Bauariæ, nec non Bertolfus dux [*Zeringiæ &*] Carinthiæ, in vnum coniurant aduerſus Regem Hainricum. [Hildibrandus qui & Gregorius P. ordinatur.] *Lamb. Schafn.* 1073. 1075, *M. Scotus* 1072, *Bertholdus*

1073, *Chr. Reichersb.* 1074, *Otto Friſing.* 6 c. 34.

MLXXIV.

Hainricus Rex in Vngariam aduerſus Toitſconem patruelem Solomonis profectus, incaſſum rediit. *Lamb. Schafn. Chr. Reichersb.* 1074.

MLXXV.

Erneſtus marchio occiſus eſt in Saxonia in bello: Luitpoldus [*quintus*] filius eius. *** Primum bellum Hainrici regis cum Saxonibus iuxta fluuium qui vocatur Imſtrit, fuit v. Id. Iun. *Lamb. Schafn. M. Scotus. Sig. Gembl. Bertholdus. Albericus. Chr. Saxo. Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 1075, *Otto Friſing.* 6 c. 34. 35, *Bruno hiſt. b. Sax. p.* 191.

MLXXVI.

---

* Nihil de hoc Scriptores. Lambertus Schafnaburgenſis quidem cuiusdam Wernheri Comitis, facit mentionem qui a viliſſimo quodam Schafnaburgenſis monaſterii mancipio dicatur eſſe occiſus. Aſt, alius ab hoc videtur. Fuit autem ex antiquis Sueuiæ Comitibus de Sulgen, de quibus Cruſius *Paralip. p. 15.*

** Altmannus hic non Paderbornenſis, ſed Patauienſis fuit Epiſcopus. Sic enim Hermannus Contractus ad a. 1065. *Patauienſis epiſcopus obiit, cui Altmannus imperatricis capellanus ſucceſſit.* Plenius Lambertus Schafnaburgenſis ad a. 1065. *Eilbertus Patauii epiſcopus obiit, cui Altmann capellanus imperatricis ſucceſſit, qui dum ipſo tempore cum cæteris principibus Hieroſolymam abiſſet, per interuentum imperatricis abſens deſignatus eſt epiſcopus.* Quæ vero Monaſteria condiderit, teſtatur Hundius Metropoli Salisburgenſi p. 127. *augebat vero hoc odium in Clero, quod liberalior quoque eſſet in pauperes etiam cum iactura ſupellectilis Epiſcopalis, dum aliquot pauperum millia interdum paſceret, multaque Monaſteria de nouo erigeret & collapſa inſtauraret, inter quæ præcipua ſunt Gotwicenſe, in Commageno monte e regione Chremiſianæ ac Steinenſis ciuitatum Auſtriæ amœniſſimo loco ſitum, & S. Nicolai perelegans Cœnobium extra muros Patauienſes in ſiniſtra Oeni, eo loco conditum, quo Parochialis Eccleſia S. Andreæ ad lapides dicta antiquitus ſita fuerat, quod ope Agnetis Imperatricis, &c. & Heinrici Com. Neuburgen. iuxta literas fundationis Anno Domini 1074 de nouo extruxit.* Sic etiam Adlzreiter *Ann. Boi. p. I. lib. XVIII n. 81.* de eodem Altmanno: *Gotwicenſe cœnobium eius liberalitate a fundamentis eductum, & legibus optimis ad normam Canonicorum Regularium exacte formatum, moricns pulcherrimæ virtutum amœnitate florens reliquit.* Interim hæc etiam infra ad annum 1082. referuntur.

*** Verus ſenſus adparet ex Chronico Reichersbergenſi ad a. 1076. *Erneſt Marchio in Saxonia occiſus eſt in publico bello, & Liutpoldus filius eius ei ſucceſit.*

MLXXVI.

Lamb. Schafn. 1075, *Addit.* Colonienſis Epiſcopus obiit.

1077, *Sig. Gembl. Bertholdus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chr. Saxo. Albericus* 1075, *M. Scotus* 1077.

MLXXVII.

Lamb. Schafn. M. Scotus Chr. Reichersb. 1077, *Bruno hiſt.* B. Magna diſcordia inter Papam & Regem oritur. Hainricus Rex Italiam profiſcitur. Rudolphus Dux de Reinfelden in Regem eligitur apud Vorcham.

Sig. Gembl. Bertholdus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Albericus. Ann. Hildesh. Conr. Vrſp. 1076. 1077, *Otto Friſing.* 6. c. 35, *Saxon.* p. 214, *Spangenberg* Mansfeld. Chron. c. 200, *Adlzreiter* Ann. Boiic. p. 1 lib. 18 n. 46. 47.

MLXXVIII.

Addit. Lamb. M. Scotus. Sig. Gembl. Bellum Hainrici regis inter duos Reges in Saxonia committitur, in quo Diepaldus Comes occiditur, feria IV. VII. Idus Auguſti, iuxta fluuium Streua.

Bertholdus. Alb. Stad. Chr. Reichersb. Albericus, Chr. Saxo. Chron. VVirtzb. Ann. Hildesh. 1078, *Bruno* p. 214. 215.

MLXXX.

Addit. Lamb. Bertholdus 1080, *M. Scotus. Chr. Saxo. Alb. Stad.* 1079, *Bruno* p. 224. [Papa Gregorius qui & Hildibrandus Regem excommunicauit.] VVelfo Dux Bauariæ hoſtiliter ciuitatem * inuaſit, & deprædauit atque incendit. Tertium bellum Hainrici Regis cum Saxonibus, iuxta villam quæ dicitur Durloch, feria V. V. Kalend. Febr.

MLXXXI.

Alb. Stad. Chr. Saxo. Bertholdus. Chr. VVirtzb. Sig. Bauari & Boemi cum marchione Leupoldo ad Mauripergum dimicauerunt, & vicerunt. Bellum quod pugnauerunt fideles Hainrici Regis contra perfidos Suedos, iuxta Danubium apud villam quæ dicitur Hochſtain, feria IV. III, Id. Auguſti.

Gembl. 1081, *Addit. Lamb. M. Scotus. Albericus. Ann. Hildesh. Alb. Stad.* 1082, *Bruno* p. 231, *Chr. Reichersb.* 1083.

MLXXXII.

Vide ſ. 1072. In monte Gotvvingeſi monaſterium S. Mariæ ab Altmanno Patauienſis Eccleſiæ Epiſcopo conſecratur.

MLXXXIII.

Chr. Reichersb. 1033. Dux Boemiæ Radizlaus dimicauit Maurenberg cum Marchione Leupoldo.

MLXXXIX.

addit Lamb. 1089. Conſtitutio monachorum in loco Mellicenſi ſub abbate Sigeboldo in feſto S. Benedicti.

MXCI.

Hund. metr. Salisb. p. 134. Altmannus Epiſcopus obiit. Vdalricus ſucceſſit.

MXCIV.

Dodechinus. Sig. Gembl. [*Gregor. P. obiit Victor ſuccedit, hic ſedit annos II.*]

Albericus 1085.

MXCV.

Albericus 1094, *M. Scotus* 1085. [Petrus Heremita aliique plures tendunt Iheroſolymam. *Victor P. obiit Vrbanus annos XI.*]

MXCVI.

Bertholdus Dodechinus. Chr. Saxo. Conr. Leupoldus Marchio [*ſextus*] obiit, & filius eius Leutpoldus ei ſucceſſit, dictus Pius.

Vrſp. 1095, *Chr. Reichersb.* 1096.

MXCVIII.

Sig. Gembl. 1098, *Comp.* [Henricus Epiſcopus eligitur Friſing. fundatum Ciſtercium.]

Chron. p. 736, *Caſ. Heiſterbac.* lib. 1 Dial. c. 1 *Aub. Miræus Chr. Ciſteric.* p. 1, *Hund.* Metr. Salisb. p. 73.

MXCIX.

Dodech. 1096, 1099. *Sig. Gembl. Alberic.* [Anno milleno centeno, quo minus vno, quindecies Iulio, iam Phœbi lumine facto, Ieruſalem Franci capiunt virtute potente.]

Chr. Saxo 1099.

MC.

Albericus 1102, *Otto Friſing.* 7. c. 7. Marchioniſſa relicta Leupoldi Ieroſolimam petit, & VVelpho Dux profectus eſt.

MCIV.

---

* Chron. Reichersbergenſe ad a. 1080. *eodem anno VVelfo Dux Bauariæ Auguſtam inuaſit atque incendit hoſtiliter.*

MCIV.

Sighardus Comes occiditur Ratisponæ. Leupoldus Marchio Auſtriæ accinctus gladio. *Albericus. Chr. Reichersb.*

Conr. Vrſp. 1104, *Chr. Saxo* 1105, *Otto Friſing.* 7 c. 8.

MCV.

[Heinricus Rex filius Henrici imperatoris contra Patrem in regnum ſurrexit. *Vrbanus P. obiit. Paſchalis ſedit annos XVIII.*] *Sig. Gembl. Dodechinus. Albericus. Chr. Leodienſe. Alb. Stad.* 1105, *Chr. Saxo* 1104, *Aut. Vitæ Henrici* p. 387, *Otto Friſing.* 7 c. 8.

MCVI.

Hainricus IV. Imp. obiit. Marchio Leupoldus Agnetem filiam Cæſaris duxit. *Add. Lamb.* c. 10, *Chr. Dodechinus. Alb. Stad. Albericus. Conr. Vrſp.* 1106, *Chr. Saxo* 1107, *Otto Friſing.* 7 c. 9. 12 & *in Vita Friderici* lib. 1 *Reichersb.* 1096.

MCVII.

Hainricus V. regnat. Anno ſequenti Hainricus Rex obſedit caſtrum Presburg. *HENRICVS V. Imp.*
[Henricus V regnauit poſt mortem patris XIX annis.]

Dedechinus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1108, *Chr. Saxo. Albericus* 1109, *Otto Friſing.* 7 c. 13.

MCX.

Hainricus Rex mouit expeditionem in Italiam, & Paſchalem Papam cepit, *Add. Lamb. Chr. Reichersb. Helmoldus*
[ſed poſtea eius gratiam & benedictionem imperialem aſſecutus eſt.]

Albericus. Alb. Stad. 1111, *Dodechinus. Conr. Vrſp.* 1110, *Chr. Saxo* 1112. 1113, *Otto Friſing.* 7 c. 14, *P. Diaconus* 4 c. 38, 1 c. 39.

MCXIII.

[Anno Domini M C XIII. claruit S. Bernhardus abbas Clareuallenſis, qui & fuit ingreſſus Monaſterium cum ſociis ferme xxx. ſcilicet fratribus & cognatis & amicis.] *Rob. de Monte Albericus* 1113,

Langius Chr. Cit. 1115.

MCXIV.

Incepta eſt fundatio in Neuburgenſi baſilica a Marchione Leupoldo & vxore *Chr Reichersb.* 1110.
Agnete, fundauit S. Crucem. Prædicta Agnes March. decem & octo liberos genuit: quorum multi in infanti ætate extincti ſunt. [& perfecit Eccleſiam Medlicenſem. Deo enim fauente Agneta Marchioniſſa duos minus quam xx. liberos genuit, quorum VII. quidem tempore infantiæ de medio ſublati ſunt, XI. vero qui ſuperuixerunt, VI. videlicet filii & V. filiæ ad honores temporalium rerum non modicos fere omnes promoti ſunt. Primogenitus enim Adalbertus nomine Aduocatus Nivvenburgenſis Eccleſiæ factus eſt, & omnium clauſtrorum ad aduocatiam Marchionum pertinentium: qui mortuus ſepultus eſt in Clauſtro Nivvenburgenſi in capitulo, cum patre ſuo & matre. Secundus Henricus qui & diutius omnibus vixit, & a patre minus diligebatur, de quo plenius in loco ſuo dicemus. Tertius Luitpoldus, qui factus eſt Dux Bavvariæ, & mortuus ſepultus eſt apud S. Crucem. Quartus Ernſto, qui & in eod. loco ſepultus iacet. Quintus Otto, qui liberalibus ſtudiis appoſitus, & griſeus Monachus factus eſt S. Bernhardi, *ſextus Chunradus Archiepiſcopus Saltzburgenſ.*]

MCXV.

Hainricus Cæſar Saxones hoſtiliter inuaſit, a quibus victus vix euaſit. *Dodechinus. Krantzius. Sax.*

Alb. Stad. Ann. Hildesh. Conr. Vrſp. Chr. M. Sereni. Bigaug. Brunſuicenſe 1115, *Chr. Reichersb.* 1114, *Chr. Saxo* 1116, 5 c. 36 *Spangenberg.* vom Sæchſ. Krieg.

MCXVI.

[Terræ motus factus eſt magnus, per vniuerſam Teutoniam & Italiam regionem *Chr. Saxo. Rob. de Monte* 1118,
IV. nonis Ianuar. Sigboldus abbas obiit. Engelſchalcus ſucceſſit.]

Albericus 1116.

MCXVIII.

[Vngari iuxta Lyttim Teutonicos vaſtauerunt.]

MCXX.

[*Paſchalis P. obiit, Gelaſius ſuccedit, ſedit ann. I.*] *Rob. de Monte*

Langius Chr. Citic. 1118, *Albericus. Chr. Saxo* 1119.

MCXXI.

Vlricus Patauienſis obiit. Reutmarus Comes ſucceſſit. [Gelaſius P. obiit. Ca- *Chr. Reichersb.* 1121.
lixtus ſuccedit, ſedit ann. V.]

MCXXII.

[Medlicenſe Monaſterium a Kalixto Papa conſecratur VIII. idus Martii. Iſte expulſus in Poſonio aliquandiu manere curauit.]

MCXXV.

LOTHARIVS Saxo Imp. Addit. Lamb. Dodechinus. Chr. Reichersb. Vita Friderici

[Henricus Imp. obiit x Kalend. Iunii.] Lotharius Dux Saxonum in Regem eligitur. Adalbertus filius marchionis Leupoldi cum [centum viginti] aliis accingitur gladio.

Chr. Saxo. Albericus. Chr. Bigaug. Ann. Hildesh. 1125, Rob. de Monte. Conr. Vrſp. Alb. Stad. 1126, *Otto Friſing.* 7 c. 16. 17. 1 c, 15. 16. *Heda* Chr. Traiect. p. 126.

MCXXVI.

Albericus. 1126, *Rob. de Monte*

[Valida nix fuit. *Calixtus P. obiit, Honorius ſuccedit.* obiit VIII. idus Febr.] 1124. 1126.

MCXXVIII.

Dodechinus. Chr. Reichersb.

Leupoldus marchio Carinthiorum obiit.

1128, *Otto Friſing.* 7 c. 21.

MCXXIX.

Chr. Saxo 1129, *Rob. de Monte. Chr. Reichersb.* 1130.

[Græci & Vngari diſcordantes apud fluuium Sauvva, caſtra metati ſunt. VI. Kalend. Mart. Honorius P. obiit, Innocentius eligitur. Spiria a Lothario obtraditur.]

MCXXXI.

Albericus 1135, *Otto Friſing.* 7 c. 21.

Stephanus Rex Vngarorum obiit, Bela cæcus ſucceſſit.

MCXXXII.

Dodechinus. Chr. Reichersb.

Lotharius Rex profectus in Italiam.

Alb. Stad. Chr. Saxo. Albericus, Conr. Vrſp. 1132. *Rob. de Monte* 1133, *Otto Friſing.* 7 c. 15.

MCXXXIII.

Rob. de Monte Albericus 1133.

[Eclipſis ſolis facta eſt, & tenebræ factæ ſunt IV Non. Auguſti hora 9.] Canonici ſeculares a loco Nurenberga verſi ſunt, & regulares B. Auguſtini ſubſtituti.

MCXXXIV.

Albericus 1135, *Otto Friſing.* 7 c. 21.

Bela cæcus Rex Vngarorum triumphat de Polonis, ſed dolo. [Facta eſt Eclipſis Solis media die, indictione XII. III nonas Auguſti.]

MCXXXV.

Chr. Saxo. Albericus. Conr. Vrſp. 1135, *Otto*

x. Kalend. Aprilis Lotharius Imperator, & Fridericus Dux Sueuiæ pacificantur. Domus S. Crucis fundatur.

Friſing. 7 c. 19, *Vita Friderici* 1 c. 10.

MCXXXVI.

Addit. Lamb. Dodechinus. Alb. Stad. Chr. Saxo. Rob. de Monte. Albericus. 1137, *Otto*

Dedicatum eſt monaſterium Neuburgenſe. [ab Epiſcopis Cunrado Salzburgenſ. Reinero Patauienſi Romano Gurcenſe.] Eodem anno Leutpoldus Marchio Auſtriæ, eiusdem monaſterii fundator, ex hoc mundo migrauit. Cui filius Leupoldus Marchio ſucceſſit: Et Lotharius Imperator obiit.

Friſing. 7 c. 20. 21. 23. *Vita Friderici* 1 c. 22.

MCXXXVIII.

CONRADVS III. Imperator. Add. Lamb. Dodechinus. derici 1 c. 22.

Conradus III. nepos Imperatoris Hainrici V. frater Ducis Friderici Sueuiæ, Rex efficitur. Eodem anno filia Belæ Regis Vngariæ deſponſata eſt filio Conradi Regis Romanorum. Et Leupoldus Marchio duxit vxorem.

Chr. Reichersb. Alb. Stad. Chr. Saxo. Rob. de Monte. Albericus. 1138, *Conr. Vrſp.* 1139, *Otto Friſing.* 7 c. 22. 23, *Vita Fri.*

MCXXXIX.

Albericus. 1139,

[Innocentius P. plus quam DC. Epiſcoporum ſynodum collegit, exceptis patribus Sanctis, quorum ibidem maxima multitudo conuenit ſucceſſit . . Luitpoldus VII. mar chio.]

MCXLIII.

Dodechinus 1142, *Albericus. Chr. Reichersb.* 1141, *Otto Friſing.* 7 c. 25. 26. *de Vita Friderici* 1 c. 18, *Chr.*

[Leupoldus Marchio & Dux Bauariæ obiit & Hainricus frater eius ſucceſſit. Hainricus Dux Bauariæ & Marchio duxit vxorem Gertrudem filiam Lotharii. [*& primo Auſtriam Ducatum facit* * *& eſt primus Dux &* Saxones pacificantur cum Rege Conrado *Romanorum.*]

Saxo 1126, *Conr. Vrſp.* 1127.

MCXLIV.

* hæc alias referenda ſunt ad annum 1156.

MCXLIV.

[Innocentius obiit, Cœleſtinus ſubrogatur, eodem anno Cœleſtinus obiit, Lucius eligitur.] *Dodechinus. Chr. Saxo. Rob. de Monte.* 1144.

Dodechinus. Chr. Saxo. Rob.

MCXLV.

Miniſteriales Hainrici Ducis Bauariæ & Marchionis, & milites Marchionis Stiriæ & Odocari totam pene Auſtriam præda & incendiis vaſtant. *Chr. Reichersb.* 1144.

MCXLVI.

[Miniſteriales Ducis Henrici Caſtrum Regis Hungariæ, quod dicitur Boſonium clanculo ceperunt, ſed poſt pace facta reddiderunt. Eodem anno Rex Vngariæ cum præfato Duce iuxta fluuium quod dicitur Litera, bellum contulit, & Victor heu exſtitit.] *Chr. Saxo* 1146, *Otto Friſing.* 1 c. 30, *Cuſpin.* Auſtria p. 22.

MCXLVII.

[Monente Papa Eugenio exercitus Chriſtianorum contra paganos verſus Ieroſolyma dirigitur cum Rege Romanorum Conrado & Rege Franciæ Ludvvico. Sub Eberhardo pleb. indictione decima facta eſt expeditio Chriſtianorum Ieroſolymam ſub Rege Conrado. Eodem anno inter Regem Vngarorum & Ducem Auſtriæ Henricum facta eſt iuxta Lithram magna congreſſio, ſed Vngari præualuerunt.] Reimpertus Epiſcopus dedicauit Eccleſiam Viennenſem. Deinde eo anno obiit Epiſcopus Rempertus, cui ſucceſſit Conradus frater Hainrici Ducis. *Add. Lamb. Dodechinus. Rob. de Monte. Chr. Saxo. Albericus. Alb. Stad. Chr. Reichersb.* 1147, *Otto de S. Blaſio* c. 2, *Otto Friſing.* 1 c. 44.

MCLII.

[Conradus Imperator obiit cui ſucceſſit Fridericus filius Friderici Ducis Sueuiæ *qui dicebatur Stoufe.*] *Add. Lamb. Rob. de Monte. Friſing.* 7 c. ult.

Dodechinus. Chr. Virdun. Auguſt. Albericus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. 1152, *Chr. Saxo* 1153, *Otto de* S. *Blaſio* c. 4. 5. *Otto* Vita Friderici 1 c. 63, *Chr. Bigaug.* p. 261, *Chr. M. Sereni* p. 25, *Helmoldus* 1 c. 72, *Guntherus* Ligur. lib. 1.

MCLIII.

[Eugenius P. obiit. Athanaſius * eligitur. Bernhardus abbas Clareuallenſis obiit. *Fridericus de Stoufen per aſtutiam & magnam violentiam ad electionem Imperii Romani apud Moguntiam peruenit.*] *Rob. de Monte. Chr. Saxo. Albericus* 1153.

MCLV.

Dux Hainricus dictus Ioſammergot, fundat clauſtrum Scottorum. *Cuſpinianus* Auſtria p. 22.

MCLVI.

[Fridericus Imp. ordinatur Romæ ab Adriano P.] *Add. Lamb.*

Dodechinus. Albericus. Alb. Stad. Chr. M. Sereni. Chr. Saxo. 1155, *Otto Friſing.* 2 c. 22, *Otto de S. Blaſio* c. 7.

MCLVII.

[Vrbs Boemorum Podevvin igne combuſta eſt a populo Auſtriæ.] Hainrico Duci [*dicto Iochſomer Got.*] naſcitur filius Leupold nomine. Et Fridericus Romanorum Cæſar ſecundo Italiam intrat: & clauſtrum Neuburg combuſtum eſt. *FRIDERICVS Imp. Chr. Reichersb.* 1157. 1158, *Albericus* 1157, *Cuſpinianus.* p. 22.

MCLVIII.

Fridericus Romanorum Cæſar ſecundo [Italiam profectus, & Mediolanenſes cum ipſo pacificantur. Eod. etiam anno rebelles exiſtunt. Otto Friſingenſ. Epiſcopus, Leupoldi Pii Marchionis filius obiit. Henricus Leupoldi filius naſcitur, filius Henrici Ducis Auſtriæ. Neuenburch combuſtum eſt.] *Albericus. Dodechinus. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Ch. M. Sereni.* 1158.

Otto de S. Blaſio c. 11, *Radeuicus* 1 c. 25, 2 c. 11.

MCLIX.

[Adrianus P. obiit.] *Dodechinus*

1159, *Chr. Saxo* 1160.

MCLX.

Arnoldus Moguntinus Epiſcopus in templo D. Iacobi ab incendiariis peremptus eſt. *Chr. Saxo Addit. Lamb.* 1160.

* legendum *Anaſtaſius.*

MCLXII.

Godofr. Mon. 1162. Fredericus Cæſar habuit glorioſam victoriam de Mediolanenſibus : Et Geiſa Rex Vngariæ obiit, cui ſucceſſit filius eius Stephanus.

MCLXIII.

[Stephanus filius Geyſæ regno ſuo reſtituitur a quo antea priuatus fuerat.]

MCLXIV.

Godofr. Mon. 1164. Odoccar Marchio Styriæ obiit. Anno ſequenti F. Cæſar Romam hoſtiliter inuaſit. [Vnde nutu diuino multi Principes tam ſpirituales quam ſeculares, Epiſcopi, Duces, Comites, Vice Domini in Comitatu ſuo interierunt.]

MCLXV.

Cont. Radeuic. 1168, *Borſin. rer. Vngar.* dec. 2 lib. 6 p. 188, *Cuſpinianus Auſtria* p. 22. Stephanus Rex Vngariæ duxit vxorem Agnetam filiam Heinrici Ducis Auſtriæ, & Marquard Neuburgenſis Epiſcopus obiit ; & Rudigerus frater eius ſucceſſit.

MCLXVIII.

Cont. Radeuici 1168. Rudigerus Neuburgenſis præpoſitus obiit : Werenherus ſucceſſit. [Nivvenburgenſes apud Friſacum a Domino Conrado Salzburgenſi Archiepiſcopo conſecrantur. Fridericus Imp. Auſtriam intrauit.]

MCLXIX.

Hund. Metr. Salub. p. 10, *Cuſpinianus* Auſtria p. 34. Odaccarus Marchio Styriæ filius Odaccari Marchionis, factus primus Dux. [Conradus Salzburgenſis Epiſcopus obiit. Adalbertus ſororis eius filius regis Boemiæ ſucceſſit.]

MCLXXI.

God. Mon. 1171. [S. Thomas Cantuariorum Archiepiſcopus martyrio coronatus eſt.]

MCLXXII.

[In Nortica ſylua * multi homines luporum rabie dicuntur periiſſe.]

MCLXXIII.

Rob. de Monte 1179. [Inundatio magna hiemali glacie recedente facta eſt, ita vt aqua flueret ſuper muros aliquos in Caſtro Cremenſe.]

MCLXXIV.

Godofr. Mon. 1174, *Cuſpinianus Auſtria* p. 22. Leupoldus & Hainricus frater eius Duces accincti ſunt gladio. Eodem die Leupoldo copulatur vxor filia Regis Vngariæ. [Fridericus Imperator tertio Italiam profectus eſt. Longobardi in deditionem venerunt, ſed etiam eodem anno rebellauerunt. Imperator antequam proficiſceretur, Conuentum procerum Ratisbonæ fecit, in quo Adalberto Epiſcopo Epiſcopatum Salzburgenſem iniquo quorundam Epiſcoporum iudicio abiudicauit ſuppoſito ſibi Henrico Perchtesgadenſi præpoſito.]

MCLXXVI.

Chr. Reichersb. 1176. [Dux Boemiæ terminos Auſtriæ ingreditur, & totam terram, vsque ad Danubium & Marchiam fluuium incendio & rapinis inhumane vaſtauit. Eodem anno] Filii Ducis Auſtriæ Morauiam ingreſſi omnia vaſtantes.

MCLXXVII.

God. Mon. 1177, *Cuſpinianus* p. 22. Hainricus Dux Auſtriæ in Auſtria obiit : & in monaſterio Scottorum, quod ipſe fundarat, ſepultus, & filius eius Leupoldus ſucceſit. [Eod. anno terminatum eſt ſciſma peſtilentisſimum inter Papam Alexandrum & nobilisſimum Imperatorem Fridericum, ad Valvas S. Marci Venetiis facta ſunt hæc. Adalbertus Salzburgenſ. Archiepiſcopus ab Alexandro Papa ob gratiam & fauorem Imperatoris Eccleſia ſua privatus eſt, & Conradus Maguntinus illi eſt ſubſtitutus.]

MCLXXVIII.

Cuſpinianus Auſtria p. 23. Leupoldus Dux Auſtriæ cum exercitu terminos Boemorum ingreditur. Neuburgen-

* Eſt pars Hercyniæ in confiniis Bohemiæ & Nordgouiæ, Auenino alias Noreta dicta. Vid. Auentinus A. Boi. V. c. IV. n. 13.

burgensis præpositus a Domino Dietpoldo Patauiensi consecratur, sub Werenhero præposito.

MCLXXIX.

[Alexander P. Synodum generalem sexcentorum & eo amplius Episcoporum in Vrbe Roma media Quadragesima celebrauit.] *Chr. Saxo. Albericus. Chr. Reichersb.* 1179.

MCLXXX.

Hainricus Dux Bauariæ contra Cæsarem machinatur defectionem. [Henricus Dux Bovvariæ miro fastu contra Imperatorem Fridericum & totum Imperium Romanum sentiens, insperata velocitate & facilitate de summo culmine honorum & temporalium bonorum cecidit.] *Godofr. Mon.* 1181,

MCLXXXI.

[Alexander P. obiit pro quo Lucius. Manuel Imp. Græcorum obiit. Ludovvicus Rex Franciæ obiit, cui filius eius succesit. Salzburch corpus beati Virgilii eiusd. Vrbis Episcopi multis miraculis claruit. In Patauia quoque sepulchrum S. Peregrini eiusdem Episcopi signis claruit.] Hermannus Dux Carinthiæ obiit. *Godofr. Mon. Rob. de Monte. Chr. August.* 1181, *Arn. Lubec.* 3 c. 8.

MCLXXXII.

Leupoldus Dux Austriæ iuit Hierusalem. Inde reuertitur afferens portionem S. Crucis ad mensuram manus. *Cuspinianus Austria* p. 23.

MCLXXXIII.

Conradus Salzburgensis Episcopus ad Moguntinensem Ecclesiam reuertitur, a qua tempore schismatis discesserat. Adalbertus etiam a Salzburgensi Ecclesia per violentiam Cæsaris depulsus, eandem sedem recepit. Eodem anno Otto Palatinus Comes obiit. [Dominus Christianus Moguntinus Archiepiscopus & Imperii Cancellarius obiit.] *Godof. Mon. Chr. Reichersb.* 1183.

MCLXXXIV.

[Theodora Vxor Henrici Ducis Austriæ obiit.] *Cuspinianus Austria* p. 22.

MCLXXXV.

[Diarmicius Rex ab Anglicis dolo occiditur, cui Domroaldus filius eius accedens Sifridum cum cæteris Anglicis, a quibus Pater suus occisus fuerat, occidit. *]

MCLXXXVI.

[Lucius P. obiit. Vrbanus III succesit.] Werenherus Præpositus Neuburgensis resignauit. Gottescalcus in locum eius succesit. *Rob. de Monte* 1185, *Chr. Reichersb.* 1186.

MCLXXXVII.

[Ierusalem a paganis est expugnata VI. non. Octobr. Vrbanus P. obiit, Gregorius succesit. hoc anno] dedicatum est monasterium S. Crucis a venerabili Cardinali Theobaldo Hostiensi & Feltrensi Episcopo, sedis legato. [II. Kalend. Februar. prima hebdomada LXXmæ in die Sabbathi, cum maxima cleri & populi deuotissima gloria. Eodem etiam tempore III. Kalend. Mart. altare S. Crucis & S. Mauritii ab eodem Cardinali consecrata sunt, & altare S. Michaelis Kalend. Februar. ab eodem Gregor. P. præcepto & monitis vt Christiani milites Ierosolymam contra paganos armari pergerent, *Albericus. Rob. de Monte. Chr. Reichersb.* 1187.

* Nihil Scriptores Angli ad hunc & confines annos tradunt, quod huc possit referri. Forsan autem ex superiori seculo quædam per errorem huc fuerunt translata. Sic enim Simonis Dunelmensis Historia de gestis Regum Anglorum ad a. 1093. *Margaretha Scotica mortua, Dufenaldum Regis Malcholmi fratrem Scoti sibi in regem elegerunt, & omnes Anglos qui de curia Regis extiterunt, de Scotia expulerunt. Quibus auditis filius regis Malcholmi Dunechan Regem VVillielmum cui tunc militauit, vt ei regnum sui patris concederet, petiit, & impetrauit, illique fidelitatem iurauit. Et sic ad Scotiam cum multitudine Anglorum ac Normannorum properauit, & patronum suum Dufenaldum de regno expulit, & in loco eius regnauit. Deinde nonnulli Scotorum in vnum congregati, homines illius pene omnes peremerunt. Ipse vero vix cum paucis euasit. Verumtamen post hæc illum regnare permiserunt ea ratione, vt amplius in Scotiam nec Anglos nec Normannos introduceret, sibique militare permitteret.* Sequitur Io. Bromptonus in Chronico p. 990.

rent, complere ſtuduit, Cardinales ſuos & Epiſcopos cum reliquis totius probitatis nuntiis tranſmittendo Imperatori videlicet primo, deinde reliquis Eccleſiæ hominibus & totius virtutis principibus.] Eodem anno clauſtrum Scottorum Viennæ a Domino VVolchero Patauienſi Epiſcopo conſecratur.

MCLXXXVIII.

Godof. Mon. 1188. [Fridericus Imp. fide Chriſtiana ſuccenſus ſigno S. Crucis ſe ſignauit generalem expeditionem aduerſus paganos indicens. Gregor. P. obiit, cui Clemens ſubrogatur.]

MCLXXXIX.

Godof. Mon. 1189. Cæſar cum exercitu trans mare fretat. [Exercitus Chriſtianorum cum Imp. Friderico de diuerſis regionibus congregatus, viam Sti Sepulchri agreſſus eſt.]

MCXC.

HENRICVS VI. Imp. Godofr. Mon. Chr. Reichersb. 1190. Fridericus Cæſar Romanus obiit: & Hainricus VI. filius eius ſucceſſit: & Leupold Dux Auſtriæ iterato Ieroſolymam tendit. [& Rex Franciæ, Rex quoque Angliæ & Comes Flandrenſis verſus Ieroſolymam expeditionem mouerunt. Henricus quoque Dux Bauariæ in regni gratiam receptus eſt.]

MCXCI.

Godofr. Mon. Chr. Reichersb. 1191. [Henricus Rex Romæ Imperatoris & Auguſti nomen adeptus eſt. Clemens P. obiit, cui Iacynthus qui & Celeſtinus ſucceſſit. Rex Franciæ & Dux Auſtriæ Leopoldus ab Hieroſolymis redierunt, Henricus Imp. de Apulia incaſſum rediit.] Dux Sueuiæ filius Frederici Cæſaris in peregrinatione moritur, & Dux Auſtriæ Leupoldus redit a Ieroſolymis, & Epiſcopus Colonienſis, atque Dux Auſtriæ, & Otto Cancellarius Imperatoris, & alii Principes ibi mortui ſunt. Facta eſt eodem anno expeditio Chriſtianorum Ieruſalem ſub Cæſare Friderico, qui diuerſis laboribus victor tranſiuit Iconium. Inde veniens ad fluuium Celeph ſe refrigerare volens cum LXV. ſubmerſus eſt. [Poſtmodum nobiliores non gladio nec fame cum maxima parte exercitus obierunt.]

MCXCII.

Godofr. Mon. 1191. 1193. 1194, *Chr. Reichersb.* 1192, *Otto de S. Blaſio* c. 41. Odoacharus [Dux Styriæ] obiit, cuius hæreditatem Dux Auſtriæ Leupoldus de manu Imperatoris ſuſcepit. Eodem anno Rex Angliæ rediens a Ieroſolymis, a Duce Leupoldo capitur Viennæ. * Wolfgerus patriarcha eligitur Aquilegienſis. Hainricus Rex cum exercitu in Italiam veniens, conſecratur. Idem H. Rex ſecundo in Apuliam profectus, i proſpere egit. VVerenherus Neuburgenſis præpoſitus electus Gurrenſi: & Otto ſucceſſit in præpoſitura. Quo in breui mortuo Rudolphus decanus ſucceſſit. Eodem anno Leupoldus ** Dux Auſtriæ & Stiriæ circa caſtrum Græz equo lapſus moritur, & in domo S. Crucis ſepelitur, cui filii ſui Fridericus & Leupoldus ſucceſſerunt. [Fridericus in Auſtria, Leupoldus in Styria.]

MCXCIII.

Godofr. Mon. 1193. [Rex Angliæ a Duce Liupoldo in poteſtatem & captiuitatem Imperatoris traditur. Danubius tam vice altera contra ſolitum inundans, vicina loca cum hominibus occupat.]

MCXCIV.

[Fames valida facta eſt in Teutonia.]

MCXCV.

Godofr. Mon. 1195. [VVernherus Epiſcopus Gurcenſis obiit. Rudolpho decedente Dietericus Nienburgenſis præpoſitus eligitur. Fridericus Dux Auſtriæ & multi Principes Teutonici cruces acceperunt.]

MCXCVI.

---

* In MSto legitur: *Rex Angliæ ab Ieroſolymis rediens ob contemtum a Liupoldo Duce Transmarinis partibus ſibi illatum in oppido Viennæ capitur.*

** Ex hoc loco probari etiam poteſt emendatio, quam ſupra ad Godofredum Monachum a. 1194. feci, dum pro *Rudolphus* ſubſtitui *Lupoldus*. Vid. etiam Otto de S. Blaſio *c. 41.*

MCXCVI.

Conradus Moguntinensis Archiepiscopus, & multi Principes cruce signati. Bela Rex obiit. Emericus filius eius successit. *Albericus 1196, Otto de S. Blasio c. 42.*

MCXCVII.

[Celestinus P. obiit, Innocentius successit. Henricus Imp. in Apulia moritur, Philippus frater eius regnum inuasit, Ottone Saxone sibi resistente. Expeditio tertia Ierosolymam. Conradus Moguntinus Archiepiscopus profectus est Ierosolymam circa natiuitatem Domini.] Eodem anno Wolfgerus Aquilegiensis, & Dux Austriæ Fridericus & alii Ierosolymam profecti sunt. *Godofr. Mon. 1197.*

MCXCVIII.

Fridericus Dux Austriæ peregre moritur. Leupoldus IV. Dux Austriæ frater successit. *Chr. Augusti. 1195, Otto de S. Blasio c. 42.*

MCXCIX.

Emericus Rex Vngariæ expulsum fratrem persequens, [terminos Austriæ præda vastauit & igne] Wolgerus Patauiensis Episcopus [quinquenni pace inter Christianos & Sarracenos composita] rediens Ierosolymis hostes episcopatus fortiter compescuit. Constantia Imperatrix obiit, & paruum Fridericum hæredem reliquit. Helena Ducissa Austriæ obiit. *Godofr. Mon. 1199.*

MCC.

Leupoldus Dux Austriæ & Stiriæ gladio accingitur, præsente Conrado Moguntinensi, Eberhardo Salzburgensi. Eodem anno pax inter Regem Vngariæ & Ducem Austriæ componitur. [Fratre in consortium regni recepto. Conradus Mogunt. Archiep. obiit: Monasterium Stæ Mariæ & Sti Gregorii in Vienna adScotos a Wolfkero Patauiensi Episcopo consecratur.] *Siffridus Presbyter 1200.*

MCCI.

[Terræ motus factus est magnus IV. nonar. Maii.]

MCCII.

[Expeditio quarta Ierosolymam, hoc anno] Leupoldus Dux Austriæ nuptias Viennæ, multis Principibus ibidem præsentibus, solenniter celebrauit cum nepte Regis Græcorum Theodora nomine. Odaccar Rex Boemiæ terminos Teutonicorum potenter inuasit; sed inde in pace rediit. Conradus Ratisponensis Episcopus, & Ludouicus Dux Bauariæ mutuis cladibus terram vastant. Emericus Rex Vngariæ data fide fratrem suum dolo captum, & catenis strictum incarcerauit. Sed eodem anno diuina vltione in fata concessit. Quo defuncto frater eius eripitur & sublimatur regno. Vngariæ Patriarcha Aquilegiensis * obiit; cui Wolfgerus Patauiensis successit: cui Poppo Patauii succesit. *Chr. Augusti. 1203. 1204, Albericus 1204.*

MCCIII.

[Constantinopolis capta & exusta, virtutem Gallorum mirari didicit.] *Godofr. Mon. 1203.*

MCCIV.

[Philippus Rex exercitum Boemorum secunda eruptione cum suo Rege fugauit, non minus præda quam victoria nobiliter potitur.] *Godofr. Mon. 1204.*

MCCV.

Philippus Rex Romanorum post bellicos labores tandem regno potitur. Emericus Rex Vngariæ (mirum) qua die fratrem cepit, reuoluto tempore & ipse captus, quem consortem habere noluit, hæredem reliquit. [Græci cum sua Constantinopoli ob necem Regis Alexii Porphyrogenitorum gente cesim per viros ac fœminas delata, in ius cæterorum deuenit, direptisque opibus contigit.] Eodem anno portio S. Crucis non parua cum sacris reliquiis Duci Austriæ Leupoldo perfertur. Andreas Rex Reginam vxorem, fratres & filium eius persequens, terminos Austriæ vsque Vien- *PHILIPPVS Rex. Godofr. Mon. 1204. 1205. 1207 1208.*

* Piligrinus Patriarchæ nomen, vti ex Chronico Augustensi ad a. 1204 patet. Vid. etiam Hundius Metropoli Salisburgensi *p. 63.*

Viennam intrare coegit. Ibi puer moritur, & Regina marito [natoque] orbata auxilio Ducis ad terram ſuam Arragoniam profecta eſt. [expeditio Regis Philippi verſus Coloniam, cui Dux Auſtriæ Leupoldus cum magno exercitu militum interfuit.] Poppo Patauienſis Epiſcopus obiit: Manigoldus abbas de Chremesmunſter ſucceſſit. Leupoldo Duci Auſtriæ natſcitur filius Leupoldus nomine.

MCCVI.

Albericus 1207, *Langius Chr. Citic.* 1199, *Comp. Chron.* 1206, *Antoninus* Chron. p. 3 tit. 29, *Cuſpinianus* Auſtria p. 26.

[Fundata eſt domus in Campo Liliorum. anno in præſenti ſurgunt Iacobitæ *, Nigras deferunt, ſpargunt verbum vitæ. Minores Chriſtum prædicant vt Iſraelitæ ſub Innocentio ſed & cordelitæ **. Iſti ciuitatibus ſolum commorantur,& de Euangelio viuunt & lucrantur: dicuntur hi communiter pie recolentes, quod nati ſi pro patribus filii accreſcentes.]

MCCVIII.

Godofr. Mon. 1208.

[Philippus Romanorum Rex, dum expeditionem contra Brunsvvich parat, iniquo quorundam conſilio principum Babenberch ab Epiſcopo eiusdem loci inuitatur: ab Ottone Palatino comite dolo occiditur. Regina morte eius cognita præ dolore moritur. Liupoldus Dux Auſtriæ & Styriæ Zelo fidei accenſus cum pluribus nobilibus terræ ſuæ, in Nienburch Signo Stæ Crucis inſignitur Eodem anno peregrinatio puerorum.]

MCCIX.

Godofr. Mon. 1209.

[Ottoni Regi ob concordiam regni, filia regis defuncti deſponſatur. Otto Palatinus ob necem Regis Philippi capite truncatur. *Occiditur ab Henrico de Kallintin. Philippus Rex habuit quatuor filias, quarum vnam duxit Rex Caſtellæ ſiue Hiſpaniæ, alteram Rex Bohemiæ, tertiam Otto Rex Romanorum, quartam Dux Brabantiæ.*]

MCCX.

Godofr. Mon. 1210.

[Otto de Brunsvvich Henrici Ducis Bavvariæ quondam expulſi filius in Regem eligitur, & ipſe per Italiam cum expeditione, pacifica ſecuritate Romam vsque profectus, ab Innocentio Papa promotus Imperator efficitur. Otto proſperis ſucceſſibus mirabiliter elatus, aduerſus Fridericum Regem Siciliæ Apuliam ingreditur. Peſtilens hæreſis Paterinorum, cum plurimos Chriſtiani nominis ſerpendo corrumperet, auctore Deo prodita eſt, & variis tormentis multi eorum necati.]

MCCXI.

Godofr. Mon. *Albericus* 1211.

[Otto Imp. dum poſſeſſionibus apoſtolicis Eccleſiæ Romanæ iureiurando permiſſis, violenter poſtmodum abutitur, ab Innocentio P. tertio commonitus nec correctus, anathematis animaduerſione percutitur. Eod. anno multi Principes Orientalium ex mandatis Domini apoſtolici coniurant aduerſus Ottonem Imp. Exercitus Saracenorum de tota Africa collectus cum ſuo Rege mari tranſito, fines aliquos Hiſpaniæ violenter occupauit, & Reges Chriſtianos circumquaque poſitos die quoque futuri conflictus expreſſo, ſuperbe prouocauit. Ecclipſis lunæ facta eſt quaſi media nocte x. Kalend. Nouembr.]

MCCXII.

OTTHO IV. Rex. *Godofr. Mon.* 1212.

[*Anno milleno ducenteno duodeno ſignati pueri vadunt loca ſancta tueri.*] Otto Imperator ab Apulia proſpere regreditur, regalibusque nuptiis Brunsvvick *** magnifice

---

* ſcilicet Dominicani.

** Franciſcani Gallis *Cordeliers* dicti.

*** Brunſuigæ nuptias celebratas eſſe contendit hoc Chronicon. Sequitur Krantzius *Saxoniæ lib. VII c. XXXIV.* Aſt, Northuſæ easdem fuiſſe celebratas docet Godefridus Monachus *ad h. a.* quem ſequitur Mutius *Chron. lib. XIX. p. 175*, Gobelinus Perſona *æt. VI c. LXIII* Hiſtoria Landgrauiorum Thuringiæ *c. XXXIV.* Nauclerus *Voll. II. Gen. XLI. p. 911.* Trithemius *Chron. Hirſaugienſi ad a. 1212.* Meibomius *apologia pro Ottone IV tom. III p. 154. 155.* Reliqui de facto quidem teſtantur, loco tamen non memorato. Quod vero Brunſuicum fuerit ſuppoſitum, hæc mihi ratio ſubeſſe videtur, quod ſponſam ſuam Brunſuicum deduci præceperit, ſecundum Arnoldum Lubecenſem *Chron. Slav. lib. VII c. XIX.*

ce celebratis filiam Regis Philippi duxit vxorem. Sed celebres nuptiæ (proh dolor) in lugubres exequias Reginæ in breui conuertuntur. [Otto post annum excommunicatus non Episcopus apostolica sententia pronuntiatur hæreticus, & imperio deponitur omnino, Katholicis ab eius reuerentia & obsequio cohibitis. Fridericus Rex Siciliæ Ottonem e vestigio secutus, fauore & auxilio principum Romanorum regnum ingressus est, & ab omnibus glorioſe susceptus.] Fredericus Rex Ratisponæ celebrem curiam habuit, [plurimis Principum sibi iureiurando fœderatis.]

MCCXIII.

Leupold Dux Austriæ & Stiriæ cum magno comitatu ad terram S. Iacobi ad bellandum paganos transierat. [Multi principum & aliorum fidelium in Hispanias profecti cum Saracenis die condicto scilicet IV. Kalend. Iulii bellum inierunt, Saraceni robustos & feroces animos nostrorum non ferentes, magno sic detrimento terga verterunt.] *Godofr. Mon. 1212.*

MCCXIV.

[*Isto quidem tempore surgit Magdalena*
Cum suis sororibus laude Christi plena
Sunt & in Italia fratres humiliati,
Qui iurare renuunt & sunt vxorati.
Veniunt & alii fratres constellati.
Dehinc Christiani milites surgunt gladiati
Fortes atque strenue sunt legitimati,
Qui exacti debitum bis ebdomodati
Soluunt & sunt alias caste coniugati.]

MCCXV.

Manegoldus Patauiensis Episcopus obiit: cui Vlricus succeſſit. Sequenti anno obiit Leupoldus iuuenis Dux. [Synodus celebrata est apud Ecclesiam Sti Iohannis Romæ. Innocentius P. III. obiit cui succeſſit Honorius P. II.] *Godofr. Mon. 1215, Hund. Merr. Salisb. p. 133, Cuspinianus* Austria *p. 16.*

MCCXVII.

Rex Vngariæ Andreas, & Leupoldus Dux Austriæ & Stiriæ, cum aliis plurimis ad terram promissionis tendunt. Philippus quondam Romanorum Rex habuit IV. filias, quarum vnam duxit Rex Castiliæ & Hispaniæ, alteram Rex Boemiæ, tertiam Otto Romanorum Rex, quartam Dux Brabantiæ. [Idem Dux Liupoldus transfretauit mare XVI. diebus deo protegente, quod antea valde inauditum erat.] *Godofr. Mon. Ann. Colmar. 1217.*

MCCXVIII.

[In principio anni ipsius Andreas Rex Vngariæ exercitum Christianum relinquens discesſit, non minima manu collecta, & in fine anni ipsius vix cum magno labore contumelioſe propriam terram ingreditur. Damiata ciuitas regalis in Ægypto sita, autore Duce Liupoldo & instigante, ab exercitu Christianorum circumdatur. Pagani multas ciuitates proprias timore perterriti vacuas dereliquerunt. Insuper & Castella plurima propria valde munita propria manu destruunt. Otto Imp. excommunicatus ab Innocent. P. obiit.] *Godofr. Mon. 1218.*

MCCXIX.

[Ciuitas Stæ Ierusalem ab ipsis paganis magna ex parte destruitur.] Leupoldus Dux Austriæ & Stiriæ glorioſe ad propriam terram reuertitur. [Ciuitas Damiata nocte furtiue ac miraculoſe a Christianis capitur, nullo tamen Christiano pereunte.] *Godofr. Mon. 1219.*

MCCXX.

[Boemiæ Rex ab Honorio P. excommunicatur. Fridericus filius Henrici Imperatoris, nepos Friderici Imperatoris Rex Romanorum ac Rex Siciliæ, Apuliæ, Calabriæ, ac Dux Sueuiæ Cæsar & Imperator Romæ consecratur ac ordinatur ab Honorio P. III. x. Kalend. Decembr.] *Godofr. Mon. 1220.*

MCCXXI.

Dux Ludouicus Bauariæ, Patauiensis Episcopus Vdalricus, [aliis multis heu malo euentu ad] terram sanctam tendunt. [Ciuitas illa regalis Damiata in Ægypto a Saracenis sine læsione Christianorum captiuatur & multi Christianorum, qui captiui tenebantur in paganismo a vinculis resoluuntur.] Deinde prædictus Dux confuſe reuertitur. *Godofr. Mon. Chr. Augusſt. 1221.*

MCCXXII.

Godofr. Mon. 1222, Cuſpinianus p. 26.

Magna ſolennitas Viennæ auctore Duce Leupoldo, cuius filia Duci Saxonum nuptiali thalamo copulatur. [Gebhardus Comes de Plain conſecutus eſt Epiſcopatum *Patauienſem. In Longobardia terræ motus factus eſt magnus, qualis nec antea aliquando. Ciuitas quædam nomine Prixia funditus eſt combuſta, & multi homines in ea perierunt. Romæ terra rubea pluit per diem integrum & noctem. Prædicatores crucis miſſi ſunt in vniuerſum mundum. Andreas Rex Vngariæ Crucis ſigno ſignatur cum multis aliis. Henricus Dux de Medlico obiit. Nix ninxit in Styria quæ verſa eſt in ſanguinem. Rex Tharſis terram quæ dicitur Valevvin penitus deuaſtauit, & habitatores interemit, nec non multos de Ruthenis interfecit, auxilium volentibus illis præſtare. Engelbertus Archiepiſcopus Colonienſis a quodam Comite cognato ſuo interfectus eſt. Rex Heinricus iuuenis filius Friderici Imp. filiam Ducis Auſtriæ [& Stiriæ, & Dux Auſtriæ nomine Henricus ſororem Lancrauii Duringiæ] duxit vxorem. [multi in ipſa ſolennitate præ multitudine oppreſſi perierunt. Filio Marcrauii de Meiſen filia iam dicti Ducis eſt deſponſata.]

MCCXXIV.

Albericus 1224.

[Magna peſtilentia & ante inaudita vaſtauit pene vniuerſum mundum. Andreas Pragenſis obiit.]

MCCXXV.

Godofr. Mon. 1224.

[Multi cruce ſignati ſunt, per induſtriam Cardinalis Porticenſis, qui dicebatur. Conradus de ordine Ciſtercienſi, & cuiusdam de ordine prædicatorum, qui dicebatur Iohannes.]

MCCXXVI.

Godofr. Mon. Chr. Auguſt. 426.

Hainricus filius Ducis Auſtriæ duxit vxorem ſororem Landgrauii apud Nurenberg. Hainricus filius Ducis Auſtriæ conſilio & auxilio quorundam iniquorum opoſuit ſe patri ſuo, atque caſtrum Haimburch præoccupauit, matremque ſuam inde ſatis contumelioſe eiiciens: quod tamen pater caſtrum in breui recepit. Deinde idem filius vitæ patris ſui multimodis inſidiatus eſt, ſed tamen Deo ſe protegente euaſit manus eius. Fridericus Romanorum Cæſar prælatis Eccleſiæ & Principibus regni pro negotio S. Crucis curiam apud Cremonam indixit. Longobardi vero timentes inſidias Cæſaris, maria vbique intermontana venientibus obſtruxerunt viam. Vnde valde commotus Imperator cum aliis Principibus, tamen ſine læſione ipſorum in regnum Siciliæ ſe contulit, cæteri etiam ad propria ſunt reuerſi. Fridericus filius Ducis Auſtriæ in Brunsvvick nuptias celebrauit. Conradus Ratisponenſis Epiſcopus obiit.

MCCXXVII.

Godofr. Mon. 1227, Albericus 1227.

Andreas Rex Vngariæ Ruſciam cum exercitu veniens, ab ipſis ſtatim fugatus receſſit, interfectis nonnullis de exercitu ſuo. Gens quæ dicitur Valvvin, fidem Chriſti ſuſcepit, ex quibus baptiſati ſunt fere x. millia. [Landcrafius Thuringiæ in paſſagio meſſis cum multis cruce ſignatis obiit, multis etiam retro aſpicientibus ad propria reuerſi ſunt, cæteri ſine rectore ad Terram ſanctam proficiſcuntur, qui computati ſunt ad octoginta millia. Honorius P. obiit.] Hainricus iuuenis Dux filius Ducis Leupoldi obiit: & Ludouicus Landgrauius de Thuringia in transmarinis partibus obiit.

MCCXXVIII.

Godofr. Mon. 1227. 1228, Albericus 1228.

[Henricus filius Ducis Auſtriæ obiit. Imperator Fridericus excommunicatus a Gregorio P. mare transfretauit. Dominus Wernherus abbas Stæ Crucis obiit.] Dux Bauariæ atque alii multi ex nobilibus per Bauariam Leupoldo Duci Auſtriæ & Stiriæ inſidias mortis parabant, quas tamen per Dei gratiam ſine læſione euaſit. [Papa Gregorius in Cœna Domini Imperatorem Fridericum excommunicatum publice

* Ita exMſto emendauimus, cum antea legeretur: *Eberhardus Comes de Plein conſecratus eſt in Epiſcopum Patauienſem.* Gebhardum autem ipſum fuiſſe adpellatum, patet ex Hundii Metrop. Salisburg. *p. 139.*

blice denunciauit, vnde non parum ipsi Romani turbati, ipsum Papam in secunda feria Paschæ in Ecclesia sancti Petri infra missarum solemnia quæ personaliter celebrauit, contumeliis & blasphemiis afficientes *, ab iniectione manuum vix abstinuerunt, vnde Papa in palatium apud Stum Petrum se recipiens, post aliquot dies vrbem exiuit, & in Tuscia primo apud Reatem, postmodum apud Perusium habitauit, vbi habito colloquio Principes Imperii a fidelitate Imperatoris absoluit.] Imperator defuncta Imperatrice in puerperio transfretauit, & ad Cyprum vsque Accharon peruenit, ibi magna gloria susceptus, & post paucos dies legatus Soldani honorifice eum excepit.

MCCXXIX.

Terram repromissionis Christiani possederunt per Imp. Fridericum. Idem Imperator rediit de transmarinis partibus in regnum suum Siciliæ, auxilio & consilio Regis paganorum Soldani. Fridericus filius Ducis Austriæ neptem Reginæ Vngariæ repudiauit, quæ copulata erat ei in coniugio: & Filiam Ducis Meraniæ ** sibi illicite copulauit, patre suo in omnibus his auctore. Idem Imp. in partibus existens transmarinis ciuitatem S. Ierusalem, & maiorem partem terræ sanctæ a Soldano Babylonico recepit; & treugis per decennium inter eos firmatis. Imperator reuertitur in Apuliam, & fines regni Apuliæ ab exercitu Papæ occupatos recepit. [Exercitus Domini Papæ in tres partes diuisus Teutonicis cruce signatis passagium impediuit. Longobardi & Tusci cum Domino Papa contra Imperatorem conspirauerunt.] *Godofr. Mon.* 1229, *Cuspinianus* Austria p. 28.

MCCXXX.

Boemi Austriam rapina & incendio, nullo resistente, vastarunt. [Imperator Fridericus reconciliatus est Domino Papæ & ab excommunicatione absoluitur. Ottocarus Rex Boemiæ obiit. Tyberis alueum suum egressus vicina loca occupauit, & in vrbe Roma vsque ad gradus Sti Petri ascendit, vnde Romani compulsi Dominum Papam reuocarunt. Dominus Papa & Dominus Imperator, mediantibus Principibus Alamanniæ, videlicet Berchtoldo Patriarcha Aquilegiensi, Eberhardo Archiepiscopo Salzpurgensi, Episcopo Ratisbonensi, Austriæ & Karinthiæ Ducibus & quibusdam aliis ad concordiam redierunt, & Dominus Imperator ab excommunicatione absoluitur, & post absolutionem hospitio & mensa a Domino Papa excipitur.] Piæ memoriæ Dux Leupoldus apud S. Germanum obiit, moxque ministeriales eius fere omnes contra filium coniurarunt, primo dolo priuantes eum thesauro patris, ac postmodum totam fere Austriam incendio & rapina vastarunt. Odoccarus Rex Boemiæ obiit. Ipse Leupoldus Dux sepultus est in monte Cassino in monasterio S. Benedicti a Cardinalibus; & ossa ipsius delata in claustrum, quod ipse construxit Lyrevelde, ibidem sepulta sunt in die S. Andreæ ab Archiepiscopo Salzburgense, & eodem die dictum monasterium ab eodem Archiepiscopo consecratur. Cui filius eius Fridericus vltimus Dux Austriæ successit. [Idem Dux Fridericus duxit vxorem filiam Ducis Meraniæ post repudiationem sororis reginæ Vngariæ.] Rex Boemiæ manu valida Austriam intrans, magnam partem terræ vastauit incendiis & rapinis. Sigefridus Moguntinensis Archiepiscopus obiit. *Godofr. Mon. Chr. Auguſt. Albericus* 1230, *Cuspinianus* p. 29.

MCCXXXI.

Ludouicus Dux Bauariæ manifeste cultello perfotatus est. Facta est dissensio inter Fridericum Ducem Austriæ adhuc puerum & ministeriales eius, tandem humiliati deferunt obsides. [Item facta Charistia Patauiæ nempe] Episcopus Patauiensis *Godofr. Mon. Ann. Colmar.* 1231.

* In margine Codicis Msti manu haut recenti adiectum: *& iuste egerunt, quia non habuit facere, & ex odio egit.*

** Morauiæ olim legebatur: Sic etiam Cuspinianus Austria *p. 29.* dicit, quod duxerit *filiam Ottonis senioris Ducis Morauiæ.* Verum. ex Msto substitui *Meraniæ.* Neque etiam Morauiæ Marchiones vnquam dicti fuerunt Duces. Otto vero dux Meraniæ ista ætate vixit, a. 1230. defunctus, secundum Albericum.

sis & Canonici sui cum præposito sunt reconciliati. [Dabatur modius frumenti pro 5. Talentis. Orta est dissensio inter illustrem Ducem Austriæ & Styriæ Fridericum, & fratres de Chunringen, Hadmarum videlicet & Henricum; Hadmarus moritur in claustro suo Zvvetel, a venerabili Episcopo Gebhardo sepelitur. Eberhardus de Iohnsdorff Canonicus & Archidiaconus Patauiensis omnibus membris miserabiliter mutilatur.]

MCCXXXII.

Chr. August. 1232. Fridericus Dux Austriæ & Stiriæ apud Viennam militauit, & accinctus est gladio in monasterio Scottorum in Vienna a Gebhardo Patauiensi Episcopo. Wichardus de Zebinge Viennæ decollatur ab orphano nocte in domo Smelzarii.

MCCXXXIII.

Chr. August. 1233, *Dubrauius hist. Bohem.* lib. 15. p. 408. Vngari intrauerunt fines Stiriæ, & vastarunt eos rapina & incendio. Stirienses vero congregati sine rectore persecuti sunt eos. [Vngari vero longius eos trahentes, a finibus suis insidias ponentes post eos conuertebantur, ad ipsos accedebant ante & retro, multi vero ex vtraque parte mortui sunt, & multi vulneribus debilitati: Tandem Vngari victoria potiti, nobiliores ex iis captiuauerunt. ex tanta multitudine vix L. fugerunt, reliqui omnes aut interierunt aut captiui abducti sunt. Sancta Elisabeth multis miraculis claruit.] Tandem Vngari victoria potiti, nobiliores ex eis captarunt. Episcopus Babenbergensis & Dux Carinthiæ rapina & incendio se viciſſim lacerarunt. At Episcopus superior euasit, & castella & oppida destruxit. Post Gebhardum Patauiensem Episcopum successit Rudigerus pridem Primus Chiemensis. Eckardus Episcopus Babenbergensis postquam bellando vastauit Carinthiam, ab Hainrico nobili de Vinkenstain in dolo capitur, deinde per Ducem Austriæ F. liberatur. * [Post octauam Ioannis Baptistæ idem Dux Fridericus Boemiam exercitu maximo congregato intrare volens, processit vsque ad castrum Vetau. quod licet omnibus inexpugnabile videretur expugnauit, & alia quædam castra, post prædicti expugnationem sibi fuerunt tradita. Audiens itaque Rex Boemiæ, quod tantam multitudinem exercitus haberet, & castrum prædictum expugnasset, secessit per syluam, licet proposuisset in campo occurrere Duci præfato. Rex Vngariæ circa festum omnium sanctorum Austriam exercitu magno intrans, partem Terræ incendio & rapinis deuastauit, & vsque ad Houelin peruenit, & interfectis multis de suo exercitu, & nobilibus quibusdam captiuatis, & ciuitate Teuen exusta & depopulata, vlterius procedere non valens, pro concordia laborauit, qua habita reuertitur ad sua, & non post multum rempus idem Rex pacifice exeundo processit vsque ad nouam ciuitatem, & ibi a Duce honorifice susceptus, firmam concordiam inierunt, vbi facta concordia idem Rex Ducem amicabiliter ad Vngariam inuitauit, quo facto cum magno comitatu Vngarico veniens honorifice susceptus rediit ad sua.]

Rex Vngariæ circa festum omnium SS. Austriam cum exercitu magno intrauit, & partem terræ incendio & rapinis deuastauit. Tandem concordati sunt, & mutuo sibi amicitiam exhibuerunt.

MCCXXXIV.

Hund. Metr. Salisb. p. 136, *Cuspinianus* Austria p. 36, [Fridericus Dux Austriæ & Styriæ cum magno exercitu & forti intrauit fines Boemiæ & castrum nomine Vetau cepit, cumque vlterius vellet procedere nemine resistente, infirmatus est vsque ad mortem, & sic omnipotens Deus conatum eius male restrinxit.] Rudigerus Patauiensis ordinatus est. Rex Vngariæ cum filio suo Bela partem terræ Austriæ incendio & rapinis deuastauit. Fridericus Dux Austriæ & Stiriæ,

---

* Verum nomen est Eckenbertus, qui secundum Chronicon Augustense ad a. 1202. Conrado succeſſit. De hoc Bruschius Cat. Episcoporum Bambergensium n, XX. *Gessit bellum anno Domini 1232. contra Bernhardum Charintiæ Ducem: cuius cum ditionem ferro & igne hostiliter & miserrime deuastaret, captus a Ducis ministerialibus per totum tempus quadragesimale detentus, & postea certis pacis conditionibus, iterum dimissus est,*

Stiriæ, ac Domina Theodora mater ſua Duciſſa nuptias ſolennes celebrarunt, vbi Marcgrauius de Meichſen ſororem dicti Ducis Friderici, Conſtantiam nomine, duxit vxorem, præſentibus Regibus Vngariæ & Boemiæ, & Archiepiſcopo Salzburgenſe, ac aliis Epiſcopis ac Ducibus Saxoniæ & Carinthiæ.

MCCXXXVI.

[Tota hieme illa tanta aſperitas frigoris inhorruit, vt multi fluuii, qui ante large fluebant, a fundo vsque ad ſummum ita indureſcerent præ frigore, vt fluere deſinerent: circa tempus vero vernale, cum ſolueretur glacies, Danubius ex multitudine glaciei & abundantia aquarum exceſſit terminos ſuos, turres, muros, domus, pomaria arboresque ſubuertit, hominesque multos extinxit, vineas & agros a ſe remotos vaſtauit, replensque omnia glacie, immenſi ponderisque glacies per magnum tempus ipſius anni durauit. ibidem] Andreas Rex Vngariæ cum duobus filiis ſuis Bela & Colomanno, congregato exercitu magno, vt dicebatur ducentis millibus intrauit fines Auſtriæ, Dux vero e contra veniens cum XXX. millibus [bene inſtructis, antequam ad rem venirent, exercitus Ducis fugam iniit, cum Duce ipſorum vix CCC. viris eos proſequentibus. Poſtea Rex vaſtauit rapina & incendio circumquaque vsque ad ciuitatem Viennæ, nemine ſibi reſiſtente : quod videns Dux rogabat, ea quæ pacis ſunt, tandem pace firmata Dux recepit Regem in conuiuium, & exercitus Regis remeauit ad propria. Interea Rex Boemiæ ex altera parte Danubii vaſtauit Auſtriam rapina & incendio vsque Stadelovve, vbi dum moraretur, tanta inundatio pluuiæ erupit, fere per tres dies & noctes per Auſtriam, & Vngariam, quod ante permultos annos non eſt viſum vel auditum. Item Danubius ex abundantia aquarum terminos excedens, agros, villas, ſegetes vaſtans, homines quoque qui in inſulas confugerant, cum iumentis ſuis & aliis rebus extinxit. Andreas Rex Vngariæ obiit. In] eodem anno F. Imper. per Lombardiam intrauit regnum Teutonicorum, & filium ſuum Hainricum Regem a regno depoſuit. [& captiuum in inſulam marinam miſit, multisque bene diſpoſitis ſecundum iuſtitiam ſeculi & ordinatis, multa caſtra nociua deſtruxit, omnibus iuſtitiam faciens, tam maiores quam minores homines iniuſtos morte damnauit. Qui etiam Imperator Ducem Auſtriæ multoties multis Legatis ac Litteris acceſſiuit, ſed ipſe velut ſuperbus & contumax venire contemſit, timens ſuam ſtultitiam ac ſapientiam Imperatoris, & eos qui querimoniam faciebant propter res ſuas ſibi immerite ablatas. Mater etiam ipſius Ducis Theodora propter penuriam rerum quam patiebatur, & propter timorem filii, ne ſe perpetuo includeret, de Auſtria fugiens venit Boemiam.]

Alb. Stad. Albericus 1235, Godofr. Mon. 1235. 1236, Chron. Elwang. 1235, Cuſpinianus p. 30, Metius lib. 20. p. 183.

MCCXXXVII.

Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ ſæpe vocatus ad curiam ab Imperatore, ſed venire contemnens, tandem ſententiam proſcriptionis coram multis Principibus incurrit. [Tum propter contemptum, tum etiam propter querimoniam multorum prælatorum, eccleſiarum & principum, ac diuerſarum perſonarum eccleſiaſtici ordinis & potentiæ ſecularis. Poſtea Imperator miſit nuntium ſuum in Auſtriam, interdixit ei gratiam ſuam & auxilium & conſilium, quem nuntium ſui captiuantes & male tractantes tandem ad iuſſum Ducis eſt dimiſſus. Item idem Dux fecit omnia clauſtra, quæ erant in principatu ſuo vno die pariter irrumpi & inquiri pecunias proprias & alienas, & inuentas diripuit : Inſuper in toto principatu ſuo recepit de vnoquoque manſo LX. denar. Initium dolorum fuerunt hæc & cauſa deiectionis ſuæ : poſtea propter multas inſolentias & enormitates ſuas Wiennenſes & aliæ ciuitates, (præter nouam ciuitatem) & miniſteriales in vtroque principatu ceperunt ſe opponere. Deinde ſecutæ ſunt rapinæ & incendia, & irruptiones clauſtrorum & eccleſiarum & caſtrorum. Deinde venerunt Rex Boemiæ & Dux Bovvariæ ex latere Imperatoris in Auſtriam, qui tamen nihil profecerunt, niſi quod terram rapina & incendio vaſtauerint. Hi terram & ciuitatem Viennenſem Burggrauio de Nurenberch commendauerunt, qui collectis multis venit verſus nouam ciuitatem, locutus Patriarchæ Aquilegienſi & Stirienſibus. In reuerſione ſecutus eſt eos Dux cum Comite de Bogen,

Godofr. Mon. Chr. Auguſt. 1237, Cuſpinianus p. 31

& fugauit eos, cum haberent decem contra vnum, cepitque duos Episcopos Patauiens. & Frisingensem, ceteri turpiter & vix euaserunt. Tandem Imperator per Longobardiam introiuit. Stiriam etiam subiugauit, castra valde munita multaque confregit, & vxorem Ducis abstulit, quod ei maximum dedecus fuit. Cœnobium Prædicatorum Viennæ consecratur.]

MCCXXXVIII.

Chr. Augusf. Alb. Stad. 1238, Matth. Paris. p. 375, Cuspinianus p. 31.

[Imperator intrauit Austriam venitque cum multis principibus Viennam, ibique cum magno honore susceptus est, filiusque eius Rex Conradus per Danubium venit cum magno comitatu principum, ibique per tres menses latitantes, comedentes & bibentes quot apud ipsos erant, & nihil aliud vtilitatis operantes. Deinde Imperator relinquens Austriam ingressus est Bauariam, & vices suas commisit Episcopo Babenbergensi Ekkeberto. Post recessum Imperatoris Dux in breui quinque castra vi obtinuit. Deinde Stirienses conducti ad Imperatorem, Austriam intrauerunt cum exercitu ad conseruationem terræ, sed magis venerunt ad desolationem, quia in breui nonnullis suis interfectis & captis cum confusione ad propria sunt reuersi. Interim Episcopus Babenbergens. Ekkebertus in Vienna diem vltimum clausit, *& sepultus est apud Scotos in medio Chori.*] Imperator cum magno exercitu intrauit Longobardiam, ibique fere per duos annos ciuitates sibi rebelles impugnans, [sed non expugnans. Circa Vindemiam, quæ satis sterilis erat, ipso anno venit Comes de Eberstein cum aliis multis ex præcepto Imperatoris, cui Dux occurrit circa Tulnam cum suis, cui cum resistere minime valeret, reuersus est ad castra sua: quare Comes in Vienna manens sine effectu, quia nulli se committere audebat, propter infidelitatem, quæ tunc regnabat in terra.]

MCCXXXIX.

Cuspinianus Austria p. 41, Alb. Stad. 1239, Nauclerus gen. 41 p. 931.

[Rex Bohemiæ se opposuit Imperatori, cuius consilio & auxilio Dux cottidie crescendo, intolerabilis factus est hostibus suis. Ciuitates La & Ens & multa castra obtinuit. Imperator interim manens in Longobardia, multos ex Mediolanensibus cepit & occidit, & cum potestate eorum & carruca. Similiter multos de Bolonienſibus cepit & occidit. Insuper vineas & oliueta & ficeta succidens & vastans Eod. tempore idem Imperator a Domino Gregorio P. N. excommunicatur. Hoc anno Dux Austriæ cum sibi adhærentibus magnam copiam frumenti & vini collegit, & resistentes sibi, in quantum potuit, debellauit. Maiores tamen tam in Austria quam in Siria ministeriales ac ciuitates, fortiter resistebant ei, quia Ducis fidei se committere non audebant.]

MCCXL.

Dubrauius lib. 15 p. 418.

[Ciuitas Viennensis ita custodita est ab hominibus Ducis, vt vix parum aliquid deferretur ad manducandum & bibendum in ea manentibus, & inde factum est, vt modius frumenti venderetur pro 7. talentis, & multi homines in terra præ fame interierunt, & aliqui ad subleuandum famis inopiam, vt dicebatur, canes comedebant. Vinum etiam valde carum fuit in ipsa ciuitate & in tota terra, vt vrna venderetur in aliquibus locis pro XII. solidis. Eod. anno ciuitas Viennens. cum tota Austria reuersa est ad Dominum suum Ducem Fridericum.]

MCCXLI.

Chr. Augusf. Alb. Stad. 1241, Cuspinianus Austria p. 40. 41, Dubrauius lib. 15. p. 420, Bonfinius hist. Vng. dec. 2 lib. 8 p. 203.

Inter Regem Boemiæ & Ducem Austriæ discordia satis obscura exorta est, & sic Rex manu valida intrauit fines Austriæ, ad depopulandam terram, sed propter frigus & alia reuersus est ad propria. Tandem controuersia terminata est, vt traderetur filia Hainrici Ducis Austriæ filio Regis Boemiæ in coniugio, [Obscuratus est sol in quibusdam locis, & factæ sunt tenebræ, ita vt stellæ viderentur in cœlo, circa festum S. Michaelis hora IX. Inter Regem Boemiæ & Ducem Austriæ discordia satis intricata exorta est, & hæc fuit causa cur esset ipse Dux fere excluſus a potestate Ducatus sui, quæsiuit consilium & auxilium regis, promittens ei totam terram vltra Danubium se daturum, si restitueretur honori suo, quod ipse Rex satis competenter in quantum licuit

licuit & potuit, offenſam Imperatoris vilipendit, inſuper La ciuitatem habuit in poteſtate ſua. Deinde cum eſſet Dux reſtitutus honori ſuo, per orationes monachorum, & clericorum ac mulierum vt creditur, quos antea minus dilexerat; His peractis quæſiuit Rex a Duce id quod promiſerat, ſed ipſe diſſimulabat promiſſa perſoluere, propter quod ex vtraque parte ſatis dura contentio exorta eſt per rapinam & incendium & vaſtationem. Item Rex manu valida intrauit fines Auſtriæ ad depopulandam terram, ſed propter imminens frigus & clamorem pauperum reuerſus eſt ad propria. Ciues vero La ciuitatem tradiderunt Domino ſuo Duci rege ignorante. Tandem controuerſia illa ſic terminata eſt, vt traderetur filia Ducis Henrici fratris Ducis Friderici filio Regis Boemiæ in coniugium, quod etiam factum eſt. Eodem anno Cumani gens immundiſſima, quæ carnibus vtebatur fere crudis pro cibo & lacte equorum & ſanguine pro potu, hi miſerunt quosdam e ſuis cum Rege Gutan nomine ad Regem Vngariæ, rogantes vt collocaret eos in terra ſua, ſimulantes ſe fieri Chriſtianos, qui ad ſuggeſtionem prædicatorum ſine conſilio principum ſuorum ſuſcipiens eos, heu malo ſuo ſinebat habitare ſecum. at illi paulatim creſcebant & multiplicabantur ſuper numerum.]

MCCXLII.

[Gregorius P. obiit. Innocentius eligitur. Eglofus S. Crucis abbas obiit. Cumani gens ſupra dicta & maledicta intrauit fines Vngariæ, & in die ſancto Paſchæ intrabant ciuitatem Rodna illis edentibus & bibentibus, & ſecure habitantibus, interfecerunt omnes religioſos, iuuenes, virgines, ſenes cum iunioribus nemini parcentes. Deinde diffundebantur per totam prouinciam illam ſicut locuſtæ, ſanguinem humanum ſitientes & effundentes velut aquam. Illi vero qui prius habitare ceperunt in terra, coniunxerunt ſe ſuis, & facta eſt turba innumerabilis, quorum Rex nomine Gutan ſe ipſum interfecit, prius interfectis duabus Reginis, & aliis qui ſecum in domo conuenerat, præ timore Ducis Auſtriæ, qui Domum illam impugnabat, & tandem expugnabat. Rex ante Vngariæ collecta in vnum multitudine copioſa, vt dicebatur CM. occurrit illis circa Peſt. Illis ibi in caſtris quieſcentibus, Cumani ſummo diluculo inopinate ſuperuenerunt, & primo incendebant caſtra, deinde interfecerunt omnes Epiſcopos, Comites, ſenes & iuuenes nemine ſibi reſiſtente, ita quod ex tanta multitudine vix pauci cum ipſo Rege ſaluarentur. His ita perpetratis, ſecuta eſt alia gens quæ dicitur Tartari, veniens ab ortu ſolis, quæ multa regna & ciuitates & Caſtra ſubuerterat, ſcilicet Ruſciam, Poloniam cum Duce ſuo Henrico, eo quod eſſet innumerabilis, cui nemo reſiſtere auderet. His adiuncti erant hæretici & falſi Chriſtiani, vt poſſent exercere malitiam ſuam in Chriſtianos & delere nomen eorum de terra, quæ gens ſubiecit ſibi Cumanos, vt in omnibus parerent eis. Tunc primo multiplicata ſunt mala in terra, eo quod nemini parcerent, pacem aliquando quærentibus dabant, ſed non ſeruabant. Rex illorum ſe ſolum Dominum eſſe in terra, ideo nullius auxilium vel conſilium vel legationem recipiebat, niſi qui vellet ſequi legem ipſius, ſcilicet negare Deum omnipotentem & homines interficere. Idem quæſiuit a Duce Auſtriæ per nuntios ſuos, ſed ille non conſenſit. Pars etiam exercitus illorum intrauit fines Boemiæ & Auſtriæ, & multis interfectis, ad ſuos remeabant. Horum omnium malorum auctores erant Comites, qui matrem regis occiderant, eo quod filius eliminaſſet eos de ſedibus ſuis. Non erat gens neque regnum quod non timeret audito nomine eorum. Quod malum cum percepiſſet P. Gregorius, tactus dolore & volens ſuccurrere tortæ Eccleſiæ titubanti ſed non deficienti, miſit legatos ſuos prædicare & dare crucem in remiſſionem omnium peccatorum, quod multi cum gaudio ſuſcipientes, Reges, Duces, Epiſcopi, nobiles & ignobiles, ſenes cum iunioribus parabant vindictam factæ in filios diffidentiæ, ſed Dominus Imperator hoc fieri prohibuit, eo quod Rex Vngariæ ab eo vocatus venire contemſit, & loqui cum eo. Dominus P. Gregorius reconciliatus Imperatori obiit.] ii. cc.

MCCXLIII.

MCCXLIII.

Chr. Auguſt. 1243, *Bonfinius* p. 406,

[Tartari & Cumani nemine reſiſtente & occurrente receſſerunt ab Vngaria cum infinita præda auri & argenti, veſtium, animalium, multos & captiuos vtriusque ſexus ducebant in opprobrium Chriſtianorum. Qui intrantes Græciam, totam terram illam depopulabant, exceptis Caſtellis & ciuitatibus valde munitis. Rex vero Conſtantinopolitanus nomine VValdvvinus congreſſus eſt cum eis, a quo primo victi in ſecunda congreſſione victus eſt ab eis. Interea fames horribilis & inaudita inuaſit terram Vngariæ, & plures perierunt fame, quam antea a paganis, canes edebant & Cattos & homines, humana caro publice vendebatur in nundinis. Deinde rapaces lupi & infeſti nemini parcentes præualuerunt in terra, ita vt vix aliquis auderet de domo ſua inermis procedere, Deinde locuſta id quod ſeminatum erat corroſit in XV. dietis in longitudine & latitudine, homo non inueniebatur in regno illo: a natiuitate Chriſti non eſt tanta plaga & miſeria viſa & audita in aliquo regno ſicut in Hungaria, propter peccata eorum. In plaga & poſt plagam tales erant quales ante fuerant. Interea Eccleſia Romana Pontifice carebat, & Imperator & ciuitates & Caſtella Romanæ Eccleſiæ ſibi ſubiugabat, & ceteri reditus eius ſibi parebant, nondum enim Longobardi ei ſubiecti erant. Dominus Egloffus abbas S. Crucis obiit, & Dominus Pilgerinus eidem ſubſtituitur.] Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ cum magno exercitu occurrit Regi Vngariæ apud Lydam vbique pacificati ſunt [ſine congreſſione: moxque cum eodem exercitu tranſiuit Danubium & intrauit fines Morauiæ, ſtatimque Rex Boemiæ eo inſperato occurrit cum multitudine magna quo Dux comperto fugam iniit, & dilapſus eſt exercitus ab ipſo.]

MCCXLIV.

Ann. Colmar. 1247, *Mutius* lib. 20 p. 183. 384, *Nauclerus. Gen.* 41 p. 930, *Krantzius* Saxonia 3 c. 5.

Hainricus Rex Romanorum iunior in captiuitate patris ſui obiit, relictis duobus filiis. [Multi principes Alamanniæ oppoſuerunt ſe Imperatori & filio eius Conrado Regi Romanorum, propter excommunicationem in qua iam diu durauerat. Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ vxorem ſuam filiam Ducis de Meran repudiauit, coramEberhardo archiepiſcopo Salzburgenſi & Epiſcopo Rudgero Patauienſi & coram aliis multis literatis & illiteratis. Dominus Innocentius P. IV. pontifex ordinatur S. Eccleſiæ Romanæ. Multæ ciuitates igne domeſtico conſumtæ ſunt propter ſiccitatem & ſterilitatem, quæ hoc anno inhorruerunt.] Eodem anno Duci Auſtriæ erant duo adoleſcentes, quos a iuuentute nutriuerat in curia ſua: [ſatis delicate] quos etiam tenero amore amauit, ſcil. Albertum de Zelting, & Hermannum de Wolfherſtorff*, contigit vt in quodam conflictu ambo eſſent vulnerati vsque ad mortem, vnde ipſe Dux nimis turbatus, compatiens miſeriæ eorum, quia deſperati a medicis, ipſe Dux ſupplicabat viris ſpiritualibus & deuotis, vt Deum exorarent. Promiſit etiam carnarium in S. Cruce perficere, & cum manu potenti ire contra Brutenos, & iuſtitiam facere omnibus, & quæ iniuſte poſſederat a morte patris, reſtituere dominis ſuis promiſit. Quem omnipotens Deus exaudiuit propter affectum & deuotionem, & reſtituti ſtatim ſunt adoleſcentes ſanitati, quod pro magno habuit, & inde valde largam eleemoſynam largitus eſt.

MCCXLV.

Chr. Auguſt. 1245, *Cuſpinianus Auſtria* p. 41.

[Innocent. P. IV. vrbem reliquit, Lugdunum intrauit propter diſſenſionem quæ inter ipſum & Fridericum Imp. fuit.] Dux Fridericus Auſtriæ accepit victoriam a Rege Boemiæ, captiuauit Vlricum Ducem Carinthiæ, & multos nobiles. [prope Steir.]

MCCXLVI.

Alb. Stad. 1246, *Ann. Colmar.* 1247, *Chr. Auguſt.* 1238. 1246, *Dubrauius* hiſt. Bohem. lib. 16 p. 436.

Fridericus Dux Auſtriæ interfectus eſt in prælio, [XVI. Kalend. Iulii tunc Auſtria orbata Principe & iuſto hærede ad manus aliorum Principum heu malo grandi hominum tranſiit] & octauo die mater ſua Theodora Duciſſa obiit, [Eberhardus Venerabilis Epiſcopus Saltzburgenſis obiit] Rex Boemiæ miſit filium ſuum in Auſtriam, & duxit Gertrudem filiam Hainrici Ducis vxorem.

MCCXLVII.

* Sic ex Mſto emendauimus, cum antea legeretur *VVolckenſtorff.*

MCCXLVII.

[S. Emundus claruit virtutibus multis, Filius Regis Boemiæ Dux Auſtriæ obiit. Auſtria a circumſedentibus Principibus & a proceribus propriæ terræ diuerſis præliis laceſſitur & vaſtatur.] *Cuſpinianus Auſtria p. 42.*

MCCXLVIII.

Hermannus Marchio Badenſis intrauit Auſtriam auxilio Ducis Bauariæ, & duxit vxorem filiam Hainrici Ducis, qui fuit filius Leupoldi. [qui ſepultus eſt in Campo Liliorum. Hermannus Marchio de Baden voluit eſſe Dux Auſtriæ, ſed non valuit.] *Chr. Auguſt. 1238, Cuſpinianus c. l.*

MCCL.

Bertholdus Comes de Sigmaringen Epiſcopi Ratisponenſis frater, ordinatur in Epiſcopum Patauiæ. [venerab. Patau. Epiſcopus Rudgerus depoſitus de ſede Epiſcopatus Berthold. frater Ratisb. Epiſcopus ordinatur pro eo. Frid. Imp. obiit. Hermannus Marchio obiit in Nivvenburga ſepelitur.] *Hund. Metr. Salisb. p. 139.*

MCCLI.

[Clerici interficiebantur Pariſiis a Paſtoribus. Ottakarus filius Regis Boemiæ duxit vxorem Margaretham quondam Romanorum Reginam filiam Ducis Leopoldi Auſtriæ, qui iacet in campo liliorum.*] *Chr. Auguſt. 1240. 1253, Cuſpinianus Auſtria p. 43.*

MCCLII.

Odaccarus prædictus ſubiugauit ſibi totam Auſtriam auxilio patris ſui. [& auxilio quorundam nobilium de Auſtria. Vngari vaſtauerunt Auſtriam vsque Tulnam rapina & incendio nullo reſiſtente, infantes mulieres & Viros in captiuitatem duxerunt, & innumerabiles occiderunt. Clauſtra incendiis & rapina vaſtauerunt, Eccleſiam Medlich quæ eſt in foro incenderunt, in qua referunt periiſſe MD. homines. illo tempore fregerunt eccleſiam in Waltersdorff, quam dolo ceperant, & multos interfecerunt. Tertia feria poſt Paſcha libera ciuitas exuſta eſt, ita vt nec vna domus eſſet reſidua, multi etiam homines interierunt incendio, plures vero oppreſſi a turba atque conculcati pedibus fugientium mortui ſunt. Fames præualuit in terra, & in tota Auſtria frumentum valde carum fuit, ita vt modus frumenti venderetur pro xi. talentis & in aliquibus locis ſola metreta daretur pro tribus ſolidis, & multi homines fame interierunt. Duciſſa de Medlich accepit maritum Regem Ruſciæ in contumeliam amitæ ſuæ Duciſſæ Auſtriæ. Magiſter Leupoldus Plebanus Viennæ deponitur, Magiſter Gerhardus ſucceſſit.] *Chr. Auguſt. 1240, Bonfinius Hiſt. Hung. dec. 2 lib. 8 p. 215, Dubrauius hiſt. Bohem. lib. 16 p. 439, Latzius hiſt. Viennæ lib. 3 p. 18.*

MCCLIII.

[Rex Ruſciæ relicta vxore rediit in terram ſuam. Rex Boemiæ Wenceslaus & Otto Dux Bauariæ obierunt.] Bertholdus Epiſcopus Patauienſis obiit, & Otto de Lonſtorff eligitur. *Chr. Auguſt. 1251. 1254, Alb. Stad. 1252, Dubrauius lib. 16 p. 439, Hund. p. 140.*

MCCLIV.

Bela Rex Vngariæ & Ottokarus Dux Auſtriæ reconciliantur [in Poſonio. Poſt Paſcha Conradus Rex filius Imperatoris obiit. Meſſis & vindemia ſatis mala fuerunt hoc anno. Ottakarus Dominus Boemiæ & Dux Auſtriæ cum multo comitatu profectus eſt verſus Pruſciam circa natiuitatem Domini, qui ſuperatis & fidem Chriſti ſpondentibus Pruſſis reuerſus eſt in terram ſuam. Eod. anno Idus Iunii Sabbatho poſt feſtum Stæ Trinitatis tempore vigiliarum facta eſt coruſcatio magna in Pomgartenſperg, & horreum vnum, & domus intenſilium vaſorum ad vinum aptorum & alia eiusd. generis armamenta fulmine repentino conſumta ſunt.] Eodem anno Ottakarus Dux Auſtriæ aſſignauit Belæ Regi Vngariæ Styriam [item prædictus Dux captiuauit quosdam nobiles ob ipſorum malitiam, ex quibus duos iuſſit decollari, ſcil. illum de Eckardsavv & quendam nomine Eberanum. Eod. anno fuit magna ſterilitas per plures terras in vino & frumento.] *Chr. Auguſt. 1240. 1254.*

* Ita quidem ex Mſto, cum antea legeretur: *Odaccarus filius Regis Boemiæ & Dux Sueuiæ, duxit vxorem Margaritam relictam quondam Regis Romanorum.*

MCCLV.

Chr. Auguſt. 1254, *Trithemius* Chr. Hirſaug. 1253, *Baronius* ad a. 1181 n. 13, *Io. de Carthagine* de ortu & progr. Ord. de M. Carmelo, *Io. Launoyus* de Scapul. Carmel. Societate, *Balæus* de Script. Britann. cent. 2 c. 66.

[Innocent. P. IVtus obiit cui ſucceſſit Alexander P. IV.

Noua demum concio conſurgit ſaccorum
Alexandro Pontifice quarto Romanorum
Fratres de martyribus ſurgunt rubricati,
Signo crucis pectore manuque ſignati.
De Carmele veniunt fratres virgulati
Hi vt vulgo dicitur fratres ſunt beati.]

MCCLVI.

Chr. Auguſt. 1256, *Andr. Presbyter Chr. Bauar.* p. 30.

[Ludvvicus Palatinus frater Ducis Bauariæ Henrici interfecit vxorem ſuam, nobilem Dominam de Brabantia, Mariam nomine.]

MCCLVII.

Chr. Auguſt. 1257, *Hundius Metr. Salisb.* p. 14.

Canonici Salzburgenſes repudiarunt Philippum electum, & poſtularunt Vdalricum Secouienſem. [Item Dux Henricus Bambergenſis Epiſcopus obiit.]

MCCLVIII.

Chr. Auguſt. 1259, *Hund. Metr. Salisb.* p. 44. 136, *Latzius* hiſt. Viennæ lib. 3 c. 7.

[Dominus Conradus Friſingenſis Epiſcopus obiit. Dominus Rudgerus Patauienſ. Epiſcopus depoſitus obiit. It. Dominus Nicolaus Pragenſ. obiit, cui ſucceſſit Dominus Iohannes Epiſcopus Viennæ, conſecratus. Eod. anno in ſecunda veſpera Afræ in nocte] magna pars ciuitatis Viennæ exuſta eſt, & parochialis Eccleſia cum campanis, [& domus Teutonicorum, & Domus Sti Iohannis in hoſpitali, & prædicatorum.]

MCCLIX.

Chr. Auguſt. 1260.

Stephanus iuuenis Rex Vngariæ armata manu intrauit Carinthiam, & eam incendiis vaſtauit. [Multosque captiuos ſecum in Hungariam deduxit. Eod. anno in die Sti Gregorii electus eſt Dominus Sifridus in abbatem in Sta Cruce, & in annuntiatione in Zvvetel ab Ottone Patau. Epiſcopo conſecratus.]

MCCLX.

Chr. Auguſt. 1241. 1260, *Mon. Paduanus* p. 613, *Dubrauius* hiſt. Bohem. lib. 17 p. 444. 448, *Bonfinius* dec. 2 lib. 8 p. 216.

[Factus eſt terræ motus hoc anno. Tartari multa mala fecerunt in Pruſcia, contra quos congregati ſunt fratres de Domo Teutonicorum, & in die Stæ Margarethæ ſimul pugnantibus occiſi ſunt fratres de Domo Teutonicorum plures quam C. & de familia eorum plures. Sed tamen laudabiliter occiſi, quia Tartari ipſis ceſſerunt. Eod. anno commiſſum eſt prælium cum Tartaris in transmarinis partibus, & multi Tartari occiſi ſunt. Hoc anno intrauerunt Vngari Auſtriam, & occurrerunt eis quidam de Auſtria, ſed heu pugnantibus eis occiſi ſunt duo fratres Comites de Hardek, Conradus Comes de Plaigen, & Dominus Crafto de Slevvnz, & Dominus Chadoldus Orphanus, in die Sanctorum Iohannis & Pauli. Poſtea venit cum exercitu magno Rex Vngariæ & filius eius Stephanus iuxta fluuium Marcha, contra quem venit Otokarus Dux Auſtriæ, & in die Stæ Margarethæ, cum pax eſſet inter eos die illo, tranſiuit exercitus Regis Vngariæ Marcham fluuium, & commiſerunt prælium. Tunc adiutorio omnipotentis Dei, a quo omnis victoria, fugit Rex Vngariæ & omnis exercitus eius relictis tentoriis ſuis, quæ omnia abſtulit exercitus Ducis Auſtriæ. Illo tempore facta eſt pax inter Ducem Auſtriæ & Regem Vngariæ, & terra Stiriæ, quæ a Rege Vngariæ detenta fuerat, reddita eſt Duci Auſtriæ. Eod. anno Rex Boemiæ militauit cum CVIII. militibus tempore expeditionis iuxta ripam Marcham, videntibus Vngaris.

Anno milleno centeno terque triceno
His ſexaginta commiſces & bene diſces
Auſtria quod tota flet, principibus viduata.
*Poſt hæc cornuto diſces ſeruire tributo.**]

MCCLXI.

* Ita ex Mſto, cum in priori ſaltim textu legeretur. *Commiſſum eſt prælium cum Tartaris vbi occubuerunt duo fratres Otto Comes de Hardegk, & frater eius Conrad Comes de Pleigen.*

MCCLXI.

[Hoc anno orta est publica poenitentia permultas prouincias, quæ pro magno miraculo habebatur. Multi homines pauperes & diuites, ministeriales, milites, rustici, senes & iuuenes ibant nudi a cingulo & supra, & caput totum texerant cum lineo panno, portantes secum vexilla & ardentes candelas, & flagella in manibus, quibus se quidam percutiebant vsque ad effusionem sanguinis, & cantabant deuotos cantus, ibant de prouincia in prouinciam, de ciuitate in ciuitatem, & de villa in villas, & de ecclesia ad ecclesiam, quod videntes multi compuncti sunt, & flebant, ponebant se etiam prostrati toto corpore ad terram nudi vel in niuem vel lutum. In hac pœnitentia comparuit quisque xxxiii. diebus, bis in die mane & vespere. Eod. anno facta est Ecclipsis solis circa horam tertiam in octaua annuntiationis, quæ tunc sexta feria habebatur. Alexand. P. iv. obiit, cui successit Vrbanus P. iv. qui fuit ante Patriarcha Hierosolymitanus. Eodem anno] Odoccarus Rex Boemiæ & Dux Austriæ repudiauit vxorem suam Dominam Margaritam. Post hæc præfatus Rex duxit aliam vxorem, neptem Belæ Regis Vngariæ. [obiit piæ memoriæ Sifridus abbas Stæ Crucis in octaua Michaelis, quæ tunc quinta feria habebatur. Otakerus consecratus est in Regem tempore natiuitatis Domini in ciuitate Pragensi.

Chr. August. 1260. 1261, *Ann. Colmar.* p. 2 p. 41, *Mon. Paduanus* lib. 3 p. 612. 614, *Krantzius Vandal.* 8 c. 29, Metr. 9 c. 44, *Boileau* hist. flagell. c. 7 & 8, *Schettgen* de Secta flagellantium c. 2, *Dubrauius hist. Bohem.* 17 p. 452, *Cuspinianus* p. 44.

MCCLXII.

[Hoc anno Dominus Henricus factus est abbas in Sta Cruce in die Sti Mauri abbatis, quæ tunc Dominica habebatur. In die Ascensionis Domini consecratus est in abbatem. Fratres de Domo Teutonicorum, & alii Christiani congregati sunt contra Ptutenos, & adiutorio Dei victoriam obtinuerunt. Rex Stephanus oppositit se Patri suo Regi Belæ Vngariæ. Facta est bis Ecclipsis lunæ, prima facta est in Quadragesima post ortum lunæ, cum adhuc parum diei superesset. Secunda Ecclipsis facta est nocte illa quæ præcedit vigiliam Sti Ægidii, sed & tunc in ortu diei recepit lucem suam amissam. Eod. anno consumta est ciuitas Viennensis pro maiori parte per incendium. Sed & in Morauia & in Austria per ciuitates & villas quasdam maximum damnum per incendium receperunt. Frater Berchtoldus ordinis fratrum minorum venit in Austriam prædicando & Morauiam, iuxta cuius Sermonem CC. millia hominum currebant, & in campis & in insulis & super eminentia propugnacula voluit sermocinare.]

Dubrauius lib. 17 p. 449, *Latzius Chr. Vienn.* 3 c. 7.

MCCLXIII.

[Facta est Ecclipsis Lunæ vi. Kalend. Martii post ortum lunæ cum adhuc pars diei superesset. Hoc anno fuit maxima fames per totam Austriam & Vngariam & Boemiam & Morauiam, qualis ante raro visa fuit, & durauit ad messem vsque. Hoc anno] Odacarus Rex Boemiæ assignat conuentui S. Crucis quendam locum in Boemia ad construendam abbatiam, quæ dicitur ad S. Spineam coronam. Quo missus est conuentus ad prædictum locum cum venerabili viro abbate Heinrico, qui pridem fuit abbas S. Crucis. Dux Carinthiæ Vlricus Dominam Agnetem filiam Hermanni Ducis Badensis vxorem duxit. [Eod. anno Marchio Meisnensis captiuauit in prælio Ducem de Brunsvvich & plures nobiles cum eo. Hoc anno fuit vindemia fertilissima.]

Mon. Paduanus 1263.

MCCLXIV.

[Apparuit stella vna quæ dicitur Cometes, hoc est in latino crinita, quia in modum crinium spargit radios suos. Eod. anno] Iuuenis Rex Vngariæ Bela contraxit cum Domina N. filia Marchionis Brandenburgensis, ob cuius honorem Rex Boemiæ Odoccarus auunculis suis maximum festum celebrauit. Bela autem confirmato matrimonio vxorem secum duxit. [Item eod. anno Barones Angliæ opposuerunt se Regi Angliæ Henrico & filiis suis, Eduardo, Edmundo, & Richardo Regi Romanorum, & ante Lundonas ciuitatem, assumto pro Capitaneo Comite de monte forti Gallico, contra prædictos Reges victoriam obtinuerunt, vbi mille & centum proborum virorum sunt occisi, & prædicti Reges captiuati, & omnes hospites terræ eiecti, detenti, & etiam occisi, & omnes Iudæi, tam viri quam mulieres, & pueri eo quod Regi in auxilium magnam pecuniam, a Waronibus sunt occisi. Item eod. anno Vrba-

Chron. August. Mon. Paduanus 1264.

nus P. IV. in Perusio VI. nonas Octobr. obiit & sedes post eius obitum XVIII. septimanis vacauit. In die vero B. agathæ creatus est in Papem Archiepiscopus Narbonensis nomine Clemens.]

MCCLXV.

Chr. August. Mon. Paduanus 1265, [Comes Carolus frater Regis Franciæ in Regem Siciliæ ex Senatore vrbis eligitur.]

Adlzreiter Ann. Boiic. p. 1 lib. 24 n. 21.

MCCLXVI.

Chr. August. 1265, Mon. Paduanus 1266, Hund. Metr. Salisb. p. 140. Obiit Dominus Otto Patauiensis, pro quo electus concorditer filius Ducis Poloniæ, Paduæ tunc existens. [cuius electionem Dominus Papa confirmauit. Item Dominus Rex Boemiæ eod. anno Mysslavvarium & Benesum & Dominum Mylotum fratrem eiusdem redegit in captiuitatem, in qua Mysslavvarius est mortuus, & illo anno idem Rex incepit in Austria multa Castra deuastare. Item quia placuit Domino Papæ & Cardinalibus, Dominum Vlodislaum ducem supra dictum esse Archiepiscopum Salzburgensem, Archiepiscopatui digne præficitur, pro quo tunc Magister Petrus in Patauiensi Episcopatu eligitur, & a Domino Papa confirmatur. Item Rex Carolus vna cum vxore sua solemniter Romæ proxima post Epiphaniam die Dominica coronatus, deinde collecta innumerabili multitudine militum & aliorum, Meinfredum principem Apuliæ in bello campestri deuicit, & eodem Meinfredo peremto Rex Carolus manu valida Apuliam inuadit & occupat.

MCCLXVII.

H. Stero 1266, Chr. August. 1251. 1258, Adlzreiter c. l. Odoccarus Rex Boemiæ manu valida intrauit Bauariam cum magna potentia [vsque in Ratisbonam, cum X. millibus militum & alia innumerabili multitudine ad arma per optime expeditorum, vbi etiam habuit CD. millia curruum oneratorum cum expensis, quibus exercitus plurimum indigebat, quia in tantum terra illa ante introitum regis fuit vastata, quod volatilia non reperiebant solitum victum. Et sic idem Rex occupatis quibusdam castris firmissimis, cum compleuisset spatium vnius mensis stando in terra, & nullus aduersariorum compareret, qui comparituros se sposponderant, ad propria est reuersus. Eod. anno factus est terræ motus in Styria vt Castrum Thynburg corrueret, & ecclesiæ tremerent in tantum, vt campanæ sonarent. Item eod. anno terræ motus factus est Viennæ proxima nocte post Simonis & Iudæ, in media nocte. Eod. anno Marggrauius Otto de Brandenburg obiit. Item eod. anno Magister] Gebhardus plebanus construxit claustrum monialium Viennæ: & eodem anno domum leprosorum ibidem facultatibus suis construxit. [Eod. anno Dominus Bela Rex Vngarorum cum filio suo Stephano bellum iniit, in quo bello fortissimus & strenuissimus annorum & bellorum Henricus dictus Drezlo miles de Austria cecidit.]

MCCLXVIII.

Bonfinius hist. Hung. dec. 2 lib. 8 p. 215. [Ciuitas in Marneke ab Ottokaro Rege Boemiæ construitur iuxta flumen Marchiæ, vbi aliquando idem Rex Boemiæ a Regibus Vngariæ videlicet Bela & Stephano victoriam acceperat glorioſam.]

MCCLXIX.

H. Stero. Siffridus Presb. Langius Chr. Citic. 1268, Matth. Paris p. 857. 858. Guil. de Nang. Gest. Conradus filius Conradi Regis, & nepos Friderici Imperatoris, & Fridericus Marchio Badensis occubuerunt Neapolis. Eodem anno filius Marchionis de Brandenburg in hastiludio obiit. Clemens Papa obiit, cuius lingua in agone ex ore cremando fumigauit, sic prophetizauit. * [Filius Regis Vngarorum Belæ, etiam vocatur Bela, hoc anno obiit.]

Lud. p. 455, H. Gundelsfing. de succ. Com. Tirol. ap. Lambecium lib. 2 c. 6 p. 109, Cortusius lib. 9 c. 13, Fragm. Hist. apud *Vrstis. tom. 2 p. 93, Alb. Arg. Chr. Elwang. 1267.*

MCCLXX.

---

* Hoc: *sic prophetizauit.* abest in Msto.

MCCLXX.

[Gregorius Patriarcha Aquileg. obiit, & eod. anno Philippus frater Ducis Karinthiæ poſtulatur.] Dux Vlricus Carinthiæ obiit. Rex Odoccarus de terra Carinthiæ ſe intromiſit. Domina Agnes proneptis inclyti Leupoldi Ducis Auſtriæ, relicta Vlrici Ducis ab Odoccaro Rege tradita Vlrico Comiti dicto de Hunburg in depreſſionem generis. [Item eod. anno Rex Vngarorum Bela potentiſſimus vna cum vxore ſua obierunt, cui filius ſuus Rex Stephanus ſucceſſit. It. eod. anno Rex Franciæ Ludouicus vna cum filio ſuo Iohanne & alii quam plures Principes Galliæ, Nauarræ, Burgundiæ mare transfretarunt, in inſula Barbariæ, ante ciuitatem quæ dicitur Sons, prædictus Rex Franciæ vna cum filio in Domino migrauerunt. Eod. anno Ottokarus Rex Boemorum Dux Auſtriæ colloquium in inſula ſita infra Presburch & Potenburch cum Vngarorum Rege Stephano celebrauit, ibidem perpetuam pacis concordiam & ſinceram amicitiam Sigillis & priuilegiis ſub forma iuramenti coram Epiſcopis, Prælatis, Baronibus, ex vtraque parte aſſiſtentibus confirmantes. Item eod. anno Rex Ottokarus manu valida Carinthiam intrauit & cum magna multitudine virorum armatorum ciuitates ibidem, dictas Laibach, Landstroſt, expugnauit, & ibidem quædam munitiones eisdem ciuitatibus adiacentes ſibi fuerant aſſignatæ, & cum prædictus Rex Stephanus Regem Ottokarum audiret in Carinthia tantis factis occupatum, fraudulenter violata pace, cum L. millibus Vngarorum & Romanorum manu valida Auſtriam intrauit, & abductis & interfectis xx. millibus virorum, mulierum, & paruulorum, Vngariam eſt reuerſus. Rex vero Boemiæ præ nimia hiemis ſæuitia adhæc nihil facere valens, diſtulit bellum vsque ad proximum Paſca. In eadem vero hieme quædam ſocietas nobilium, quorum Capitaneus erat Sifridus Wæhingarius conſanguineus Orphanorum, volens per rapinam Vngariam intrare & frigus erat maximum, & cum lacum quendam tranſire vellent coagulatum, pondere equorum totque virorum armatorum confracta glacie, ſubmerſi ſunt ibidem qui erant noti nobilium XL. aliorumque vere fortium numerati CCC.]

H. Sterno 1269. 1270, Ann. Colmar. Mon. Paduanus. Chr. Simonis Comitis. M. Furtis 1270.

MCCLXXI.

[Rex Boemiæ multis Principibus in vnum collectis, inter quos erat Marchio de Brunsvvich & Duces Poloniæ, & alii quidam plures & cum maxime multitudine armatorum bene ad CL. millia intrauit Vngariam ponte pulcherrimo per Danubium præparato, & in primo ipſius Regis Boemiæ ingreſſu Poſonium potenter expugnauit, quod factum eſt infra hora prima & tertia, Rex vero Boemiæ ciues Viennenſes cum MD. equis prædicti caſtri fecit eſſe cuſtodes. Poſtea vero aliud caſtrum dictum apud S. Georgium, & caſtrum dictum Poeſingen & Biberſpurch, & ciuitatem dictam Tirnam, hæc omnia in loco illo exiſtentia viriliter expugnauit. Poſtmodum vero per pontem, quem per Danubium fieri iuſſit cum omnibus ſuis tranſiens, ad aliam partem Vngariæ ſe recepit, quoddam Caſtrum dictum Cherflittenburch, Etvvart & Altenburch potenter expugnauit, & ciuitatem Miſenburch cum caſtro totaliter deuaſtauit. Rex vero Boemiæ valida manu nullo ſibi reſiſtente per duos menſes in eisdem partibus Vngariæ potenter manebat. Interea Rex Stephanus Hungariæ maxima multitudine Comanorum tum Vngarorum collecta, in oppoſitum Regi Boemiæ venit, in aquam dictam Rebniz ſe locauit, ſed contra Regem Bohemiæ nihil facere potuerunt, tamen ex ipſis ſcil. Vngaris qui prædictam aquam occulte tranſierunt plurimi ſubmergebantur, & ab aduerſariis ſunt occiſi. Item Rex Boemiæ videns quod præ nimia fame, quæ tantum inualuit, & vsque ad meſſem plenarie perdurauit, diutius cum tanta multitudine ſtare non poſſet, ſeceſſit inde, & in Wiennam ſuam ciuitatem ſe recepit, & alii omnes ad propria ſunt reuerſi. Quod videns Rex Stephanus Vngariæ, Regem Boemiæ a terra Vngaria exiuiſſe, & ſuos homines dimiſiſſe a ſe omnes, miſit XXX. millia Romanorum in Marchvelt & Marauiam, qui plurimam partem terræ per incendia & rapinas vaſtauerunt, & proh dolor! multi ſunt occiſi, & multi ex eis ſunt capti, plurimi Vngariam introducti. Poſthæc tamen pace firma per Epiſcopos & Comites Vngariæ apud Regem Boemiæ impetrata, reddidit ei ſcil.

H. Sterno. 1271, Bonfinius dec. 2 lib. 8 p. 216.

Regi Vngariæ Rex Boemiæ omnia quæ per eum manu valida fueraut expugnata. Gregorius P. eſt electus. Chadoldus Wæhingarius obiit. Magiſter Gerhardus Plebanus Viennæ obiit.]

MCCLXXII.

H. Stero 1172, Bonfinius p. 216. [Stephanus Rex Vngariæ obiit, qui relinquens duos filios, Senior nomine claudus, habens decem annos, in Regem eſt electus. Eod. anno poſt mortem Stephani Regis Vngariæ, quidam Comes dictus Magiſter Ægidius, quem Rex Vngariæ ſupra modum diligebat, timens Reginam & Vngaros, profugus venit ad Regem Boemiæ vna cum fratre ſuo comite Gregorio: hic de Caſtro quod Presburch dicitur, & aliis quibusdam Caſtris fraudulenter ac caſualiter tunc temporis ſe intromiſit, Regique Boemiæ in omnibus ſpopondit ſe ſeruiturum, quem Rex Boemiæ benigne recipiens, & ei adhæc plurima etiam donauit, nam tradidit ciuitates La, Neuenburch, Stocheravv, Greizin, Stein, & alia quam plura, & duo millia marcarum ſoluentium annuatim: inſuper dedit ei maximam pecuniam, & caſtrum Presburch vino, tritico & auena optime præmuniuit, quod videns Comes Henricus de Guzzinge, qui adhuc Rege Stephano Vngariæ ſuperſtite Vngariam exierat regi Boemiæ adhærens, Vngaris poſtea multa mala de Stiria per rapinas & incendia faciebat ob inuidiam prædicti comitis Ægidii, quem ex corde intime odiebat, a Rege Boemiæ receſſit, in Vngariam rediit, a Regina & cunctis Vngaris honorifice eſt receptus, ex cuius conſilio & auxilio Rex de Marſavve frater reginæ Boemiæ ab Vngaris eſt occiſus, propter quod homicidium prædictus Rex Boemiæ & nimium perturbatus, & vniuerſa mala vtrobique oriuntur.*]

MCCLXXIII.

Dubrauius hiſt. Bohem. lib. 17. p. 453. [Nam Comani cum Vngaris Karinthiam infra Vnum menſem duobus vicibus intrauerunt, omnia deuaſtauerunt, multos occiderunt, etiam numero ad xx. millia hominum deduxerunt, inſuper alii Morauiam intrantes infinitos occiderunt, plurimos deduxerunt. In eod. anno quædam ſocietas nobilium de Auſtria intrauerunt Vngariam fere mille armati, & caſtrum quod dicitur Raab manu valida expugnauerunt, & in eadem vrbe Epiſcopus de Quingen Eccleſiis qui fuit Capitaneus ibidem robuſtus & animoſus valde, captus eſt, & cum eo nobilium alii quam plures & in Auſtriam introducti. Item prædictus Comes Ægidius non per medium annum permanens, quamuis a nullo, vel a Rege vel a ſuis aliquibus nunquam penitus eſſet læſus, in terram propriam ſcil. Vngariam confuſe ac peſſime eſt reuerſus. Pridem caſtrum Presburch aliis Vngaris & Comanis recommiſit. Item eod. anno in menſe Maio quædam ſocietas prædictorum Auſtralium, conſortio aliquorum Morauienſium fere duobus millibus armatorum collectis, hoſtili animo Hungariam ſunt ingreſſi, & vrbem in Neytrah, quemadmodum & Georium manu valida expugnarunt, effugato Epiſcopo cum Canonicis, bene C. perſonæ Vngarorum in templo ſunt occiſi, ablato ornatu totius eccleſiæ, & Boemi ad propria ſunt reuerſi. Tertia expeditio Regis Ottokari verſus Vngariam. Ad reprimendas adhuc iniquorum Vngarorum verſutias. Ottokarus Rex Boemiæ expeditionem ſuarum videlicet nouem Terrarum edixit in feſto Sti Iacobi Apoſtoli, a futuro proxime iuxta La congregandum, cui ſolito more principum, Regina & Barones Vngariæ ac Comani abſente Rege ipſorum puerulo bellum inire ſpoponderunt, ſed ecce antiqua fraudulenter conſuetudine Comes Henricus de Guzzings cum xxx. millibus expeditorum optime vsque in La curſitando peruenerunt, ibique Regem Ottokarum, nondum exercitu ſuo, occiſo Vlrico de Durrenholz per duos dies infeſtarunt, & ſic ſumtis ſpoliis trans flumen Marchiam feſtinanter ad regiam ſunt regreſſi. Ottokarus Rex Boemiæ die tertia, poſtquam exercitum ſuum adnumerum LX. millium expeditorum inſimul collegiſſet, fugientes

* Ita legitur in Mſto. cum in Freheri editione ad hunc annum ſaltim hæc verba: *Stephanus Rex Vngariæ obiit, qui relinquens duos filios, ſenior Claudus nomine. Frater & Rex de Maſchowe, frater Reginæ Boemiæ ab Vngaris eſt occiſus.*

tes ſequitur vsque ad flumen VVach, non eſt viſus deinceps Vngarorum aliquis repugnando. Itaque Rex Boemiæ per integrum menſem Auguſtum ex ea parte qua Tyrnah conſiſtit, in Vngaria metauerat, donec ciues Viennenſes & nouæ ciuitatis ad iuſſum ſuum aulam Poſonium, & Caſtrum ad Stum Georgium cum aliis munitionibus pugna & machinis deuicerunt. Humiliatæ vero ciuitates & munitiones nobilibus Auſtriæ collocantur, aufugitiuis ciuibus & expulſis ruſticis ad laborandum & ſeruiendum ſtatuto priori obſequio ad propria redire volentibus, edicto Regis Boemiæ pax & gratia vniuerſis publice promulgatur. His itaque ſuperatis vltra Danubium per pontem ligneum magnis ſumtibus nunc quarto tempore Regis Ottokari conſtructo, quod antiquitus inauditum fuerat, prope Bottenſtain caſtrorum acies pertranſiit: illic ſimiliter omnes munitiones machinis & pugna fortiſſima vsque in Raab, Rex ſuo Dominio ſubiugauit, ibique L. milites in filio Regis Boemiæ gladio ſunt accincti Poſtea iuxta Piſcinam Wertſee omnes munitiones absque pugna ſe Regi ob metum humiliarunt, Sopronium ſiue Oedenburch vallata XIV. machinis diuiſaque impugnatione ad inclinationem Regi Ottocharo eſt coacta, quæ etiam præſtito iuramento, datisque heredibus in obſides, pacem & iuſtitiam ciuium Auſtralium in omnibus terris Regis Boemiæ, acceptoque Priuilegio conſecuta eſt, & ſic Rex Boemiæ, qui iam nouem Ebdomadibus in Vngaria potenter metauerat, ſanus & incolumis diuina fauente clementia ad propria eſt reuerſus. Tevven, Prodansdorff, Burchbach, & ad Stam Margaretham munitiones ſunt deſtructæ. Eod. anno menſe Octobri] Comes Rudolphus de Habispurg electus eſt in Regem Romanorum apud Franckfurt, auxilio Ludouici Comitis Palatini [Rheni, licet malis gratibus Regis Boemiæ, & Henrici Ducis Bauariæ, & aliquorum aliorum Principum, qui ſubito vna cum conſorte ſua regali diademate Aquisgrani coronatur. Ratisbonæ Epiſcopatus domeſtico igne conſumitur.] Odoccarus Rex Boemiæ dum adhuc contrarius eſſet Rudolpho electo Regi, conſiderans futura, obſides terrarum exegit. Philippus hæres Carinthiæ, poſtea in Patriarcham poſtulatus, ſed propter inconſtantiam priuatus. Innocentius Papa V. conſtituit Carolum ſenatorem Siciliæ, qui Carolus perfidiſſime in inciſione venæ toxicatus VII. Calend. Iunii obiit.

RVDOLFVS Rex.
H. Stero. Alb. Argent. Chr. Elwang. Ann. Colmar. 1273, Fragm. Hiſt. p. 93, Dubrauius hiſt. Bohem. 17 p. 458, Guil. de Nang. G. Philippi p. 584, Gerh. Roo. Ann. Auſtr. lib. 1 p. 13. 14.

MCCLXXIV.

[Gregorius P. X. Concilium Lugdunæ in menſe Maio cum MCCXXIV. Archiepiſcopis, Epiſcopis & Abbatibus infulatis ſolemniter celebrauit, ibi clerum decimam de omni prouentu ſuo ad VI. annos in ſubſidium terræ ſanctæ dare conſtituit, & principibus Chriſtianis omnibus pacem ad ſupradictos VI. annos indicens conſeruare, ipſe vero Dominus apoſtolicus cum Rudolpho Rege Romanorum promiſit cum mille militibus transfretare. Item vigiliam Epiphaniæ, & vigiliam apoſtolorum Philippi & Iacobi, & feriam tertiam in diebus rogationum, quæ prius per dioeceſin Archiepiſcopatus Salzburgenſis dubitanter ieiunabantur, indubitanter depoſuit ieiunare. Item feſtum Sti Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi V. Kalend. Septembr. & feſtum Sti Ruperti Salzburgenſis Archiepiſcopi 8. Kalend. Octobr. conſtituit celebrare. Item ibidem Græcorum fidem ad fidem Chriſtianam ordinauit, excepto quod Sacerdotes vxoribus vtantur, & disgregatis comis, barbis prolixis ſicut Apoſtolis, ipſis legem dedit. Denique Spiritum Sanctum a patre procedere & filio, ipſos firmiter credere docuit & præcepit. Item eodem anno Ottokarus Rex Boem. dum adhuc Rudolffo electo Regi Romanorum eſſet contrarius, conſiderans futura, obſides terrarum Auſtriæ, Styriæ, Karinthiæ & Carniolæ, a miniſterialibus & ciuitatibus exegit quamplurimos etiam recepit. Principales venti conflando aquoſum aerem extra mare & aliis fluminibus abundanter aſſidue infeſtantes littora maris ad L. ſtadia alicubi ex quo exſiccata ſunt. prope Anconam lapis quidam immenſus eſt viſus, qui hactenus non apparuit: Sapientes itaque & doctores ſtupefacti, inſolitam animaduertentes ſiccitatem vaticinantes, populo nimiam eſſe venturam inundationem pluuiarum.]

H. Stero 1274, Guil. de Nang. p. 584.

MCCLXXV.

MCCLXXV.

Ann Colmar. 1275. [Philippus hæres Carinthiæ quondam electus Salzburgenſis deinde Aquilegiæ in Patriarcham poſtulatus, ſed propter inconſtantiam vtraque prorogata priuatus. Ottocharus autem Rex Boemiæ ipſum in Karinthia loco Capitanei conſtituit, hic aſſumtis munitionibus aliquibus ſtatim violata fide Regem Boemiæ reliquit, Rudolfo electo adhæſit. Item Heretrudus de Wildoniua in Styria, Wernhardus de Wolkersdorff, & Wihouarius in Auſtria, receptis occulte Rudolphi electi litteris, & vana ſpe ſeducti, Regi Boemiæ ſe oppoſuerunt, quos idem Rex toto niſu proſequitur & obſedit, nam hæredes ipſorum, quos ſibi prius obſides dederant, iubet machinis parentibus iacere ante ora, quo viſo parentes miſericordia moti ſunt, & munitiones Regi tradiderunt. Hertrudus vero Wildonier & VVernhardus VVolkersdorff receptis ſuis hæredibus relictisque hæreditatibus, metas Regis Boemiæ ſine ſpe redeundi penitus ſunt expulſi, alii vero ſunt gratiæ Regis reconciliati. His itaque ſuperatis, plures & potiores Rex a Viennenſibus & ab aliis ciuitatibus obſides requiſiuit, Vrbem quoque Viennæ infra muros, apud portam VVitmarckt valde munitam, cepit conſtruere, & munitiones ex nouo in terra ædificatas plurimas extirpauit. Item tempore menſis Maii, nubes aquis, quas a mari & ab aliis fluminibus immoderate anno proximo præcedenti hauſerant, diuerſis terrarum partibus diſperſim, diuina prudentia absque grandine, & ſine magno impetu refundentes, per ſingulos eo ſubſequentes menſes, dum ad hiemalem terminum in tantum imber continuare ſtuduit, quod ex inundatione, per Italiam, Germaniam & Alamanniam vniuerſi riui ſtatutos terminos exceperint. In Auſtria autem, vt veridicam, flauus maſſagetes, qui & Danubius bis inundans, tertia vero inundatione tempore autumni longe lateque diffuſus, molendina & ædificia, aceruos quoque cuiuslibet grani incumulatos ſtraminis & foeni cumulos penes ſe deſtruxit, annona etiam, quæ præ continuatione pluuiæ ad horrea congregari non poterat, putrefacta eſt in campis, & quoniam repleta eſt terra & inebriata, a pluuia multa montium cacumina & arbores vna cum radicibus proni ad planiciem dilapſa, ſemitas & conuallia obſtruxerunt. Vina etiam inconſueto gelu pro botris ex ſe labruſcas producentes & initialis terminus vindemii poſt idus Octobris prolongatus eſt, & aliquæ Vineæ idibus Nouembris ſunt vindemiatæ, & ecce vina hoc anno per Auſtriam amara ſunt communiter, & nimis acerba omnibus ad potandum. Eod. anno menſe Iunii Ciuitas Bononiæ diuiſa in ſe, interficiuntur ciuili prælio XII. millia Virorum ex vtraque parte. Eod. anno Clauſtrum de Sto Nicolao Viennæ infra muros a Domino Petro Epiſcopo Patauienſi eſt dedicatum in honorem Stæ & indiuiduæ Trinitatis, præcipue vero in honorem Stæ Mariæ virginis, in cuius veneratione omnia Cœnobia Griſeorum ordinis Sti Bernhardi conſecutiue, & in honorem Sti Nicolai, Sti Bernhardi, XI. mille Virginum, & aliorum plurimorum ſanctorum quorum ibidem reliquiæ continentur, Domini Henrici abbatis Stæ Crucis Cœnobii, Palatini dicti Vatzonis, & aliorum idoneorum ibidem ciuium conſilio & auxilio mediante. Item XII. Kalend. Auguſti luna XXIII. Stella venus & Luna a mane vsque ad veſperam claruerunt.]

MCCLXXVI.

H. Stero. Ann. Colmar. 1276, *Guil. de Nang.* p. 487. ſeqq. [Dominus Apoſtolicus Gregorius X. qui multa bona & vtilitates diuerſas Eccleſiæ & toti mnndo ordinare conceperat, vt in Decretalibus euidentius legitur, fraude iniquorum, & irregulariter viuentium toxicatus, & VI. Idus Ianuar. ad Dominum migrauit, qui & eodem anno ſignis claruit & virtute: poſt quem die tertia Petrus Hoſtienſis Cardinalis de ordine Prædicatorum in Apoſtolicum eligitur, vocatus Innocentius quintus, qui VI. Kalend. Martii Romæ in ſumma Eccleſia diuinum officium celebrauit, quod a tempore Innocent. IV. P. huc vsque non eſt factum, videlicet per annos XX. Item ſecunda vrbs Viennæ apud portam Pybonis conſtruitur. Item Rex Maroccenſis aliquas partes Hiſpaniæ hoſtiliter occupauit. Item Ludvvicus Comes Palat. Rheni & Henricus Dux Bauariæ, carnales fratres, qui ob inuidiam electionis Rudolphi Regis duobus annis & menſibus ſex inimici erant ad inuicem, & mutuo terras

præda

præda & incendiis diſſiparant, annuente Papa Innocentio v. ad pacis concordiam redierunt. Item v. Kalend. April. quædam platea Viennæ dicta Sychinger Straz Domeſtico igne magna parte crematur. it. vi. Kalend. Maii nocte exortus eſt ignis in Domo Camerarii in Chien Marck, & exuſta eſt magna pars ciuitatis Viennæ videlicet altum forum plusquam medium, ex ea parte qua inſtitores reſident, Chienmarcht quoque penitus & arena. Deinde xiv. die videlicet pridie Kalendas Maii quæ eſt vigilia apoſtolorum Philippi & Iacobi feria v. ante portam Scotorum non longe a foſſato ſc. in modum ictus mallei in quadam Curia, vbi lateres conficiuntur ex improuiſo hominum proh dolor exortus eſt ignis, auſtro meridionali vento vehementer conflante, & ecce iterum & tertio ipſa ciuitas Viennæ infra & extra mutos, omnes portæ præter duas in VVitmarcht & Karinthianorum Turres quoque in gyro, ſingula clauſtra denique Scotorum & fratrum minorum nec non & Parochiales eccleſiæ Sti Stephani & Sti Michaelis & Sti Petri vsque ad CL. hoſpitia circa nouum forum remanentia in fauillas & cineres penitus eſt redacta. Teſtudines vero conſtructæ lapideæ conſummato igne, pronæ quam plurimæ corruerunt. Tale namque damnum honeſta ciuitas a conditione ſua non eſt huc vsque præda vel incendio adeo conſecuta. Porro Ottocarus Rex Boemiæ & dicta ciuitas rebus & perſonis dignisque obſequiis per v. luſtra obediuit, hoc præcepto compatiens, nam de ſua regali gratia iuxta nobilium ſapientumque conſiliariorum induſtriam prælibatam ciuitatem quaſi ex nouo conditam nititur ſublimare, ab omni namque exactionis grauamine, & Mutarum, per luſtrum liberam penitus relaxauit, vnanimitates vero omnium artificialium, præter monetæ conſortium omnino depoſuit, vt emendi & vendendi tam in cibariis quam in mercimoniis omnis homo, per prædictorum v. annorum ſpatium liberam habeat facultatem. Quandam etiam ſyluam in ſubſidium ciuibus expedire videbitur fieri illic iuſſit. Item Innocent. v. P. a Karolo Senatore vrbis perfidiſſime in inciſione venæ toxicatus, vii. Kalend. Iunii moritur tunc eligitur Adrianus v. P.]

MCCLXXVII.

Rex Boemiæ Odocarus fregit pacem cum Rudolfo Rege. *Ann. Colmar.*

1278, *H. Stero* 1277, *Io. Vito Durani Chron.* p. 30. 31, *Alb. Argent.* p. 101.

MCCLXXX.

Dominus Petrus Patauienſis obiit, Richardus * ſubſtituitur. *Hund. Metr. Salisb.* p. 141.

MCCLXXXI.

Filia Regis Rudolphi ducitur verſus Apuliam, quæ nepoti Regis Caroli copulatur. *Ann. Colmar* 1281.

MCCLXXXIII.

Rudolphus Rex Auguſtæ celebrauit curiam, vbi Albertum filium ſuum Ducem Auſtriæ & Stiriæ conſtituit, & Rudolphum filium Ducem Sueuiæ creat it. *Ann. Colmar.* 1283, *H. Stero*

1281, *Io. Vito Durani Chron.* p. 31, *Alb. Arg.* p. 101, *Trithem. Chr. Hirſaug* 1281, *Nauclerus* gen. 43 p. 969, *Mutius* lib. 21 p. 196, *Lambecius* app. ltb. 3 p. 330, *Gerh. a Roo* hiſt. Auſtr. 1 p. 31.

MCCLXXXIV.

Albertus nouus Dux Auſtriæ tria caſtra Conradi Suomarii infra paucos dies expugnauit. *Hiſt. Auſtr. plen.* 1284.

MCCLXXXV.

Rex Arragonum bellum commiſit cum Carolo Rege Apuliæ, tandem Rex Arragonum potenter victoriam obtinuit, fugato turpiter Carolo. Quamuis Papa tota virtute cum ſuis & pecunia Eccleſiæ aſſiſteret. Qui Papa extremo odio habebat Teutonicos. Filius Caroli collecto magno exercitu contra Regem Arragoniæ bellum committit, in quo Caroli filius vincitur, capitur & vinculatur. Deinde in breui Carolus Rex Neapolitanus moritur. Obiit & Martinus Papæ inuidioſus ac minax vir. Obiit Gotfridus Patauienſis, cui ſucceſſit VVerenhardus Braunbeche. *Hund. Metr.*

H. Stero 1279. 1283. 1285, *Ann. Colmar.* 1284, *Hiſt. Auſtr. plen.* 1283, *Mariana hiſt. Hiſp.* 14 c. 9.

Salisb. p. 141, *Hiſt. Auſtr. pl.* 1285.

* Potius legendum *VVeichardus*, prout ex Hundio patet.

MCCLXXXVI.

Dietricus Landgrauius Thuringiæ duxit vxorem Viennæ cum magna ſolennitate Dominam N. filiam Menhardi Comitis Tirolenſis, & ſororem Duciſſæ Auſtriæ. Rudolphus Romanorum Rex in Ægra ciuitate ſolenniter celebrauit nuptias filiæ ſuæ, quam tradidit filio Domini Odocari quondam Regis, quem etiam ibidem in Regem coronauit.

Alb. Arg p.105, *Hiſt. Auſtr. pl.* 1285, *M. Chr. Belg.* p. 261, *Mutius* lib. 21 p. 195, *Siffridus* 1278. *Gerh. a Roo* Hiſt Auſtr. lib. 2 p. 55. 56.

MCCLXXXVII.

Albertus Dux Auſtriæ collecto exercitu cum Stirenſi intrauit Vngariam.

MCCLXXXIX.

Dux Albertus Auſtriæ cum exercitu contra quoddam caſtrum Falkenſtain in Bauaria ſitum obſedit, tandem obtinuit forti manu. Inclytus Dux Bauariæ Heinricus mortuus eſt, cui Otto filius ſucceſſit. Rudolf Dux, filius Rudolphi Regis, cum Pragæ viſitaret ſororem ſuam Reginam, mortuus eſt. Rudolphus Salzburgenſis obiit, cui ſucceſſit Stephanus filius Hainrici Ducis Bauariæ. Ladislaus Rex Vngariæ a quodam cum manu interfectus eſt. Andreas Marchio Æſtenſis, qui fuit ab Vngaris repulſus, tunc intrauit Vngariam, & benigne ab eis ſuſceptus fuit, nepos Belæ Regis. Ludouicus filius Ludouici Palatini iuuenis bonæ indolis, in haſtiludio lancea transfixus & mortuus eſt.

H. Stero. Ann. Colmar. Hiſt. Auſtr. pl. 1290, *Chr. Elwang.* 1291, *Andr. Presbyter* p. 30, *Adlzreiter* Ann. Boiic. p. 2 lib. 25 a. 1289, *Gerh. a Roo* lib. I p. 42.

MCCXCI.

Rex Vngariæ collecto exercitu maximo Auſtriam potenter intrauit, petens terras.

Hiſt. Auſtr. pl. 1295, *Bonfinius* dec. 2 lib. 9 p. 219.

MCCXCV.

Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ filiam ſuam ſeniorem * dedit Marchioni de Brandenburg in Gortz. Obiit Menhardus Dux Carinthiæ, ſocer Alberti Ducis. Adolfus Rex Romanorum Miſniam cum exercitu intrauit, & eam ſubiugauit.

p. 316

ADOLFVS Rex. *Alb. Arg* p. p. 213. 109. 111, *Hiſt. Auſtr. pl.* 1295, *Rebdorf* 1295. 1296, *Ann. Colmar.* 1294, *H. Stero* 1293, *Fugger* Spiegel der Ehren 2 c. 6

MCCXCVI.

Andreas Rex Vngariæ magna cum ſolennitate duxit filiam Alberti Ducis Auſtriæ.

Alb. Argent. p. 105. 111, *H. Rebdorf* 1296, *Hiſt. Auſtr. plen.* 1295, *Fugger Spiegel der Ehren* 2 c. 10 p. 248.

MCCXCVII.

Dux Auſtriæ expulit Probum ſolemnem virum miniſterialem, Dominum de Suinavve. Rex Wenzeslaus Boemiæ Pragæ in Regem Boemorum ſublimatur; ſimiliter dilecta vxor eius, Rudolfi quondam Regis filia, & ſoror Alberti, Ducis Auſtriæ; ſed heu proh dolor, paulo poſt vertitur in luctum.

Hiſt. Auſtr. pl. 296. 1297, *H. Rebdorf* 1297, *Alb. Arg.* p. 105. 51, *Dubrauius* lib. 18 p. 469. 476.

MCCXCVIII.

---

* Albertus Argentoratenſis *p. m. tertiam filiam dedit VVoldemaro Marchioni Brandenburgenſi.* Apud Siffridum Presbyterum *ad a. 1305* vocatur Hermannus longus, gener Auguſti. Nauclerus gen. XLIV p. 980 recenſens familiam Alberti, dicit: *tertiam filiam dedit Goldemaro marchioni in Brandenburg.* Corrupttus plane locus eſt Hiſtoriæ Auſtralis plenioris: *Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ, filiam ſuam ſeniorem dedit Marchioni de Pranburg in Gretz.* Hæc autem tertia Alberti filia Anna, Hermanno Longo fuit nupta, Marchioni Brandenburgenſi & Domino Franconiæ, qui etiam ex matris Iudithæ hæreditate Coburgenſem tractum obtinuerat, prout teſtatur Fugger *im Ehrenſpiegel des Hauſes Oeſterreich lib. II c. X p. 249.* Spangenberg *Chron. Henneb. lib. II c XXXIII* & Wolfg. Iuſtus in Genealogia Marchionum Brandenburg. Secundam tamen Alberti filiam facit Cuſpinianus Auſtriæ p. 5. dicens. *Secunda Alberti filia Anna dicta, quæ primum maritum habuit Hermannum Marchionem Brandenburgenſem; quo mortuo, duci Vratislauienſi vxor datur: ex vtroque vtriusque ſexus liberos peperit ſed ex Vratislauienſi quinque genuit filias.* Huius Hermanni filiam ex Anna in matrimonio habuit Woldemarus El. Brandenburgicus. Vid. Fugger *Spiegel der Ehren des Hauſes Oeſterreich lib. II c. X p. 249.*

MCCXCVIII.

VVenceslaus Rex & multi Principes venerunt Viennam cum magna pompa. Rex Vngariæ copulauit filiam ſuam filio Regis Boemiæ cum ingenti tripudio. *Hiſt. Auſtr. pl.* 1298, *Henr. Stero* 1297, *Alb. Arg.* p. 112.

MCCXCIX.

Albertus Rex Romanorum, & Philippus Rex Franciæ conuenerunt; vbi Rex Franciæ ſororem ſuam Dominam Blancam filio Regis Romani adiunxit. Rudolphus item filius factus Rex Boemiæ. *ALBERTVS Rex.* *H. Stero.* 1297, *Hiſt. Auſtr. pl.*

1299, *Leibnitius* Cril. dipl. I. Geut. tom. I u. 25, *Alb. Argeni.* p. 105. III. 112, *Siffridus* 1278, *Fugger.* lib. 2 c. 8 p. 221.

MCCC.

Albertus Rex Romanorum collecto exercitu Archiepiſcopum Moguntinenſem hoſtiliter inuaſit. *H. Rebdorf* 1300, *Ann.*

Colmar. 1301 & p. 2 p. 61, *H. Rebdorf* 1300, *Serarius* rer. Mogunt. lib. 5 p. 848 *Fugger* lib. 2 c. 8.

MCCCI.

Andreas Rex Vngarorum obiit: poſt cuius mortem Hermannus de Landenberch Marſchalcus Auſtriæ collecto exercitu caſtrum in monte S. Martini obſedit & cepit, & Dominam Reginam relictam Regis (quæ fuit filia Alberti Romanorum Regis) in Viennam honorifice reduxit. *H. Stero* 1300, *Alb. Arg.* p. 112.

MCCCVII.

Nobilis de Ortenburg, * dictus Dapifer, victus & captus per Marchionem Miſnenſem.

MCCCXV.

Fridericus Dux Auſtriæ filius Alberti Regis duxit vxorem quondam filiam Regis Arragoniæ. *Alb. Argent.* p. 119.

MCCCXXVI.

Apud Strausburg obiit ſtrenuus Leupoldus frater Friderici. *Alb. Argent.* p. 124, *H. Rebdorf* 1329, *Ch El-wang.* 1325.

MCCCXXVII.

Apud Bruckhaim obiit Dux Hainricus frater prædicti Leupoldi, & Fridericus volens ire Græz ** fratrem ſuum Fridericum Regem. Eodem anno ciuitas Viennenſis quaſi totaliter exuſta fuit. Eo in anno ciuitas Vienna circa feſtum annunciationis Mariæ igne exorto ſecundarie exuſta eſt. *Alb. Arg.* p. 124.

---

* Albertum Imp. legatum ſuum Comitem Nortinbergiumcontra Fridericum Miſnenſem Marchionem miſiſſe, teſtatur Fabricius *Origg. Saxon. lib. VI p. 618.* Hunc autem in prœlio ad Lucchcam cum aliis multis fuiſſe captum, ex hoc loco patet. Conuenit dapiferi titulus, cum hoc munus Comitibus de Nordenberg tribuat A. B. *tit. XXVIII.*

** Lectio ſine dubio eſt corrupta: legendum potius eſſe videtur: *& Friderici, volens ire Gratz, ad ſalutandum fratrem ſuum Fridericum Regem.* Gerhardus a Roo Hiſt. Auſtriaca lib. III p. 88. ſic ſcribit: *Henricus item Auſtriacus domum ex Boemia dimiſſus; altero poſt Leopoldum fratrem anno, e viuis exceſſit. Vxorem habuit, Eliſabetham Ruperti Comitis Virnenbergi filiam, ex qua prolem non ſuſcepit. Corpus eius in Ergouiam deportatum, in cœnobio Campi regii ſepelitur.*

AVSTRALIS HISTORIÆ
PARS PLENIOR,
DE GESTIS SVB RVDOLPHO, ADOLPHO ET ALBERTO CÆSS.
AB ANNO MCCLXXVI. VSQVE AD ANNVM MCCCIII.

Naucleru vol. II gen. 43 p. 966, *Cruſius* Ann. Sueu lib. 3 p. 3 p. 136 *Gerh. a Roo* hiſt. Auſtr. lib. 1 p. 22, *Fugger* lib. I. c. II.

AD honorem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Nouerint vniuerſi & ſinguli, quod Anno Domini MCCLXXVI. Rudolphus Romanorum Rex Marchionem de Baden, qui contra eum rebellabat, auxilio Ludvvici Palatini Rheni, & aliorum multorum Epiſcoporum, Marchionum, Comitum & Baronum, diuerſarum prouinciarum collecto exercitu grandi ipſum, & alios quam plures nobiles in Sueuia, Franconia, & Alſatia, nec non aliarum prouinciarum, qui poſſeſſiones regni violenter ſibi vſurpauerant, ac poſt excluſionem quondam Friderici Imperatoris felicis recordationis ciuitates diuerſarum regionum ſibi ſubiugauerant titulo cenſuali, humiliauit & deuicit, ac ad priſtinam iurisdictionem in quantum valuit, cum multis laboribus reduxit.

OTTOKARI R. rebellio. H. Stero, Ann. Colmar. 1276, & p. 2 p. 41, *Dubrauius Hiſt. Bohem.* lib. 17 p. 459. 460, *Adlzreiter* Ann. Boiic. p. 1. lib. 25 n. 1. 2. 3, *Aeneas Syluius Hiſt. Bohem.* c. 27, Roo p. 23. 24, *Fugger* lib. 1. c. 11.

Quum autem illuſtrem Regem Boemiæ Ottacarum, qui tunc temporis principatum Auſtriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Marchiæ, ac portus Naonis potenter gubernabat, & plus quam XXVI. annis in eis regnauerat, ſibi adhuc reſiſtentem, per plures literas & nuncios vocaſſet iterum atque iterum ad ſuam curiam (more ſolito aliorum Principum) & ille venire contumaciter recuſaret, nec non quosdam breuigerulos ſuos (quod dictu nephas eſt) ad portas ciuitatis ſuſpenderet, demum ad Styriam pro quibusdam ſortilegis mulieribus Pythoniſſis ad eum occidendum ſuis veneficiis miſit, quæ multa contra eum ſuis magicis artibus attentantes, nullatenus eum lædere potuerunt, Domini fretum auxilio. Itaque præfatus Rex Rudolphus contra eum collecto ingenti exercitu multorum nobilium diuerſarum prouinciarum, Ratiſponam vsque peruenit, Ducemque Henricum Bauariæ (qui tunc temporis prædicto Regi Boemiæ per ſuas pecunias aſtabat) potenti manu deuicit; filiam quoque ſuam Ottoni filio præfati Ducis matrimonio legitime copulauit, & ab ipſo Rege Rudolpho ſæpe dictus Dux terram ſuam recepit titulo feudali. Igitur Rudolphus Rex Bauariam potenter pertranſiens, Patauiam peruenit: ſed quum per arctas vias & aquas diuerſas cum ſuo exercitu tranſire nequiret, ſupradictus Dux iterum muneribus Regis Boemiæ corruptus conabatur eum inter deuia & abrupta relinquere, ne terram ſuperiorem vltra Anaſum ſibi pro dote filii ſui pro quadam ſumma pecuniæ obligaret. Sicque factum eſt. Rex vero Rudolphus Enum, Anaſum, Trunam, & omnes fluuios Bauariæ tranſiens ad Auſtriam peruenit. Quem miniſteriales honorifice ac ſolenniter recipientes, relicto & abiecto prædicto Rege Boemiæ, Rudolpho Regi adhæſerunt, oblitique ſunt pacti & iuramenti, quod pepigerant cum eo, poſtpoſitis hæredibus eorum, quos eis in obſides tradiderant, ac per conſilium & informationem Prædicatorum & Minorum fratrum, & totius cleri, qui auctoritate Papæ tollentes iuramentorum ſcelera, omnes Regem Rudolphum in Dominum receperunt. Itaque ciuitas Anaſus per C. de Sumreavve, A. quoque & Tulna, & aliæ ciuitates minores per alios miniſteriales, vna cum ſuis munitionibus Regi Rudolpho traditæ ſunt. Neupurgam vero ex parte clauſtri præcurſores ſui veſpertino tempore manu valida & forti, occiſis cuſtodi-

Neupurg.

bus

bus inermibus ſub portis, ciuitatem obtinuerunt. Interim vero dum hæc & alia ſic aguntur, Rex Boemiæ collecto magno & forti exercitu egreſſus de Bohemia contra eum veniens, Auſtriamque defendere cupiens, a Libera ciuitate vſque Neupurgum in campis, qui vulgariter dicuntur Hanſelvelt, caſtra cum ſuis metatus eſt. Rex autem Romanorum Dominica proxima poſt Collomanni cum ſuis ciuitatem Viennam potenter obſedit v. ſeptimanis. Cum autem Rex Boemiæ terram prædictam defendere non poſſet, exercitus autem Regis Romanorum cottidie adcreſceret, per Stirienſes & Karintianos, ipſe & Ladislaus Vngarorum vſque ad metas Auſtriæ in ſubſidium Regis Romanorum cum ingenti exercitu Romanorum & Vngarorum veniſſet; demum per arbitros, videlicet Dominum Berchtoldum Herbipolenſem Epiſcopum, & illuſtrem Ludovvicum Palatinum Rheni ex parte Regis Romanorum, & Dominum Brunonem Epiſcopum Olmucenſem, & virum ſtrenuum Ottonem Marchionem de Brandenburg ex parte Regis Boemiæ, arbitrando hac forma eſt definitum, quod Rex Romanorum Regem Ottokarum terris ſuis, videlicet Boemia & Morauia tantum modo reſignatis, reſiduis aliis ſeptem terris infeudaret, quod ita factum eſt. Nam Rex Boemiæ in caſtris Regis Romanorum cum XXXVI. vexillis ante Viennam circa Danubium, flexis coram eo genibus in præſentia multorum Principum ſpiritualium ac ſecularium, terras ſuſcipiens ſupra dictas, Regique Rom. deinceps obedire & aſtare fideliter iuratus compromiſit: Miniſterialibus quoque & ciuibus Auſtriæ & Stiriæ obſides & captiuos quosque firmiter ſpopondit reſtituere. Tunc primo Viennæ & aliæ ciuitates ad reſignationem ipſius Regis Ottocari, Regi Rom. ſunt apertæ. Sane inter cætera ad confirmationem inter eos veræ ac perpetuæ amicitiæ a ſupradictis Principibus extitit arbitratum ſub hac conditionis forma, quod ſupradicti duo Reges quatuor pueros ſuos legitimali toro ad inuicem copularent. Quibus Rom. Rex XX. millia marcarum in dote promiſit. Pro quibus titulo obligationis Auſtriam fere mediam a parte Morauiæ vſque ad Danubium (exceptis Crems & Steirn oppidis) quæ legatione eſt Regi Boemiæ commiſſa. Rex etiam Vngariæ Ladislaus Regi Boemiæ eſt reconciliatus, & Rex Romanorum prædicto Regi Vngariæ omnes ciuitates, quas ei Rex Boemiæ violenter abſtulerat, reſtituit; nihilominus tamen promittens Rex Boemiæ memorato Regi Vngariæ omnes theſauros reddere, quos alii amita ipſius Regis Ladislai Anna Regina de Marovve aſportauerat, eique tradiderat, videlicet duas coronas aureas, & ſceptra regalia, ac pretioſiſſimam amphoram auream nobiliſſimis gemmis vndique adornatam miræ pulchritudinis, & alia quam plura clenodia aurea, quæ a tempore Regis Vngariæ Attilæ, & ab aliis ſucceſſoribus ſuis vſque nunc in Vngaria fuerant conſeruata. Sicque Rex Boemiæ reuerſus eſt ad propria.

Neuſtatt.

Compoſitio inter Reges Rom. & Bohem. Leibnitius Mantiſſa Cod. dipl. p. 100

MCCLXXVII.

Rex Boemiæ Ottocarus ductus poenitentia, grauiterque ferens in corde ſuo, *Chr. Auſtr. 1277* Regina quoque Boemiæ coniux ſua frequenter eum increpabat, quod terras prædictas reſignauerat, obſides miniſterialium Auſtralium & ciuium, diademata quoque Regis Vngariæ, & alias compromiſiones factas, ſicut anno priori per arbitros diffinitum extiterat, reſignare recuſauit. Tunc Rex Rom. partem Auſtriæ, quam Regi Boemiæ ſub obligatione pro XX. millibus marcis (videlicet copulatis hæredibus) pro dote aſſignauerat, reſumpſit. Itaque Rex Boemiæ iterato collecto exercitu grandi Auſtriam intrauit, & omnes munitiones nouis inſtrumentis & machinis qui cati * vocantur, potenter expugnauit, & ſic diſſenſio & guerra grauis orta inter eos. Nam tota hyeme Auſtrales Morauiam, & contra Boemi Auſtriam diuerſis rapinis, prædis & incendiis vaſtauerunt.

Eodem anno circa feſtum omnium Sanctorum Rex Romanorum & Rex Vngarorum in confinio circa Haimburgam colloquium habuerunt, vbi Rex Romano- *Nauclerus vol. 2. gen. 43 p. 967*

* Sic emendauimus ex Nauclero *gen. XLIII p. 967* cum antea legeretur: *cum machinis qui cum vocantur:* vbi Freherus in margine adpoſuerat: *deeſt verbum:* Erat autem catus machina bellica ad murum ſuffodiendum. *Vide Gloſſarium.*

rum eundem Regem Vngariæ in filium adoptauit, & omnes Regi Rom. ſeruire promiſerunt. Eodem tempore Rex Rom. eundem Regem Vngariæ apud Brucam ad prandium initauit.

MCCLXXVIII.

Inclytus Comes Iuliacenſis, dum ad expeditionem Regis Romanorum ſe præpararet, & ad ciuitatem Aquisgranum vſque peruenisſet, & exactionem, quam ei Rex Rom. ordinauerat, a ciuibus exigeret, ſubito lite exorta, ſuadente peſtifero conſilio, cum duobus liberis ſuis ac ducentis militibus, & fere mille aliis hominibus ſuis (proh dolor) in Quadrageſima ante Eccleſiam B. virginis a prædictis ciuibus & vulgo eſt miſerabiliter occiſus. Reuertamur ergo ad propoſitum. Et quia natura humana ſemper prona eſt ad litigium, videns Rex Boemiæ, quod nihil proficeret, reſtituit Auſtralibus obſides & captiuos, diademata vero Regis Vngariæ reddere noluit, aſſerens quod hæc & alia iuueni Regi Vngariæ adhuc puerulo, vſque dum veniret ad annos diſcretionis, dignius quam alius, & fidelius teneretur propter lineam conſanguinitatis conſeruare. Frequenter vero prædicto Romanorum Regi ſcribebat verba pacifica in hunc modum, ſed in dolo: *Sereniſſimo Domino ſuo R. Dei gratia, Romanorum Regi ſemper Auguſto, Ottocarus Dei & ſui gratia Boemiæ Rex, &c.* Iterum Hainricum illuſtrem Ducem Bauariæ, ac alios Principes circa Rhenum, tam ſeculares quam ſpirituales, ſua corrupit pecunia, qui omnes obliti iuramenti & fidei ſuæ ſereniſſimum Regem Romanorum Rudolphum penitus ſolum dereliquerunt. Porro Rex Boemiæ iterato collecto exercitu forti magno cum machinis & diuerſis inſtrumentis & armis bellicis, manu valida Auſtriam ingreditur, prius Pragæ a ſuis licentiatus, & ab omni clero & populo vniuerſo cum multis gemitibus proceſſionaliter de ciuitate eductus, quamuis (quod dictu nefas eſt) nunquam literas diffidentiæ Regi Romanorum præmiſiſſet. Et quia fraus & dolus non debet alicui patrocinium impertiri. Rudolphus vero Romanorum Rex, qui ſic ab eo fraudulenter circumuentus fuerat, cum Auſtralibus & Stirienſibus peroptime expeditis, & paucis Sueuis præſente Rege Vngariæ cum ſuis, quum tamen vix vnum pugnantem adhuc contra duos aduerſarios, & non niſi CCL. dextrarios faleratos contra MC. parte ex aduerſa haberet, ſæpe dicto Regi Boemiæ viriliter cum ſuis paucis in Deo ponens ſpem ſuam, quia Domini eſt ſalus. VII. autem Kalend. Septembris, quæ fuit feria ſexta proxima poſt Bartholomæi, in campo qui vulgariter dicitur Idunſpengenſis, circa Marchiam, & vtraque parte ad prælium conuenerunt, ordinatisque hinc inde agminibus, Rex Romanorum tam Comanis, quam Chriſtianis pro ſigno nomen Chriſti præcipit inuocare, vt vbicunque eſſent die illa in bello pariter vel diſperſi, hoc nomen Chriſti a quolibet clamaretur. Itaque nomen Dei gloriosum & benedictumi Chriſti, quod exercitui Regis Romanorum in ſignum datum fuerat, quod ſemper antea ab incredulis Comanis, & a Semichriſtianis Vngaris blaſphematum & pro nihilo fuerat reputatum, hac die communiter tam a Comanis, quam a Chriſtianis inuocando ſæpiſſime repetitis vicibus, *Chriſtus, Chriſtus*, alta voce ab omnibus proclamatur. Rex vero Boemiæ ſuis exercitibus pro ſigno dederat clamare, *Praga, Praga*, cuilibet album peplum circa collum ante & retro vſque ad cingulum in modum ſtolæ diaconi. Sicque bellum commiſſum eſt ab vtrisque; in quo primo conflictu Romanorum Rex, occiſo a quodam ſub eo dextrario proſtratus in terram proſiliit, & cito a ſuis fidelibus ſubleuatus iterum ad pugnam progreditur; & ecce mirum in modum totus exercitus Boemorum ſuperatus, terga in fugam verterunt, relicto Rege ſuo ſolo; pars autem aduerſa eos inſequentes ſine defenſione eos trucidabant; alia vero pars in fuga flumen tranſire cupiens ſubmergebatur, deſcenderuntque in profundum gurgitem quaſi lapis in modum quondam Ægyptiorum in mari tubro. Iam enim equorum ſpuma elemento mixta colorem ſuum mutauerat eo loco, & ſanguis occiſorum & vulneratorum ac ſubmerſorum ſuper nudos gurgites fluebat. Plures etiam ex eis a Comanis capti, vinculati, vulnerati miſerabiliter deducebantur, raptis & ſpoliatis theſauris Regis Boemiæ,

in

Ann. Colmar. 1278. Naucle-rus vol. 2 gen. 43 p. 967 *H. Stero. Chr. Elwang. Ann. Colmar. 1278 & p. 2 p. 44, Alb. Argent.* p. 102 *Nauclerus* c. l. *Dubrauius hiſt.* Bohem. lib. 17 p. 463. 464 *Fugger.* lib. 1 c. 12 p. 104, *Gerb. a Roo* lib. 1 p. 26

Loſung: Chriſtus.

Bohemorum ſtrages.

in curribus & in tentoriis ſuis & ſuorum inuentis. Quidam etiam alii venientes Regi Boemiæ in adiutorium cum copioſa multitudine, antequam peruenirent ad exercitum, videntes & audientes fugam Boemorum, reuertentes fugiebant, & ipſi absque perſequutore. Miſerum vidiſſes ſpectaculum in campo iacentium, inæſtimabilia corpora hominum occiſorum, cadauera equorum innumerabilium in
p. 330 ſuo cruore volutantium, viſcera heroum a canibus & auibus circa trahentium: & non erat qui ſepeliret. Ipſe autem Rex Boemiæ inclytus ab hoſtibus capitur, trahitur, percutitur, ab equo eiicitur, a Berchtoldo dapifero de Emretvverch ac aliis multis nobilibus nimium feſſus ad terram deiicitur, & per ceruical lancea perforatur, ac aliis plagis affectus, vltimo gladio transfixus in eodem loco mortuus eſt. In illa die ceſſauit iugum Boemorum ſuper Auſtrales, Stirienſes, Carintianos, quos indebite per longa tempora afflixerant. Quosdam etenim nobiles idem Rex ad caudas equorum per ciuitatem ſuam traxerat, vltimo catenis ferreis ad commune patibulum ſuſpenderat, quosdam etiam in turribus ſuis Viennæ combuſſerat; alios vero decollauerat, taliaque & ſimilia multa ipſe & ſui homines perpetrauerunt. Vidiſſes cateruatim decem millia & ſæpe plures Comanorum, qui odio eius Morauiam, Auſtriam, Stiriam intrabant, & flammis, rapinis virorum ac mulierum, puerorumque vltra millia deducentes ad paganiſtium exulabant. Ipſe etiam in quantum potuit, eis vicem reddidit. Et ſic in eo repletum eſt verbum Prophetæ dicentis: *Sicuti feciſti aliis, fiet tibi: Retributio tua retribuet tibi.* *Ottacari cades.*

Nunc igitur, quod incepimus, perficiamus. Rex igitur Vngariæ (vt prætactum eſt) cum ſuis ſumptis ſpoliis & captiuis per Boemiam remeare proponebat, ſed Romanorum Rex nullatenus permiſit, tanquam homo pacis amator, ne Chriſtiani per Boemiam degentes, Comanorum rabie prorſus inficerentur, ac deſtruerentur, & ſic ad propria ſunt reuerſi.

Rudolphus vero Romanorum Rex Morauiam intrat cum ſuo exercitu, quam per omnia ſibi ſubiugat. Quum autem verſus Pragam iter vellet arripere, illuſtris Otto Marchio de Brandenburg, qui poſt obitum auunculi ſui Regis Boemiæ, ciuitates & caſtra in regno Boemiæ, theſauros quoque ipſius Regis arripuerat, ei reſiſtere nitebatur. Venientes ergo ambo cum ſuis exercitibus fortiſſimis & ingenti apparatu armorum vſque ad Coloniam iuxta Albiam, mediantibus Principibus, & aliis nobilibus multis, inter eos pace reformata ſub hac conditionis forma amicabiliter inter ſe conuenerunt; Quod relictus iuuenis filius Regis Boemiæ piæ recordationis filiam Regis Romanorum (ſicut olim adhuc patre viuente ordinatum fuerat) legitime duceret in vxorem: fratri vero Marchionis prædicti etiam filia Regis Romani ibidem deſponſatur. Sicque regnum Boemiæ & puer iuuenis Regulus ſuper fidem ſuam Marchioni eſt commiſſus. Regi vero Romanorum Morauia ad quinque annos eſt commiſſa, & ſic ad Auſtriam rediit cum triumpho, totus etiam clerus & congregationes religioſorum virorum cum crucibus & vexillis & reliquiis ei occurrentes cum gaudio eum receperunt, cantantes R. in hymnis, & confeſſionibus, &c. *Ann. Colmar. p. 2 p. 47.* *Alb. Arg. p. 102. Nauclerus p. 67, Gerh. ab Roe lib. 1 p. 29.*

Rex autem Vngariæ (vt ſupra dictum eſt) cum ſuis reuerſus ad propria per totum regnum ſuum mandauit diem occiſionis Regis Bomiæ ſolenniter celebrari, nec quippiam operis illa die faciendi, niſi choreas ducere. Exaſperatio enim longiſſima vigebat inter eos, & hæc eis odii fomentum miniſtrabat. Ipſe enim Rex Boemiæ cum antiquo Rege Vngariæ Bela quondam cum innumerabili exercitu pugnauerat, & quamuis Rex Bela inæſtimabilem exercitum haberet, tamen Rex Boemiæ in publico deuicit eum: poſt mortem vero eius ſucceſſit Stephanus filius eius, qui regnauit pro eo, cum quo ſimiliter Rex prædictus Boemiæ diuerſa bella exercuit. Iacuit etiam in Vngaria potenter cum ingenti exercitu & copioſo nimis, diebus multis & ab antiquis temporibus vſque in hodiernum diem; neque in Chronicis, nec in geſtis Regum vel Imperatorum legitur hoc factum fuiſſe. Poſtmodum caſtra Regis Vngariæ in confinio ſita Auſtriæ deſtruxit, & funditus ſubuertit, ita quod non remanſit lapis ſuper *Bonfinius hiſt. Vng. dec. 2 lib. 8 p. 217.* *Bohemorum in Vngaria acta.*

ſuper lapidem. Item ſui homines nocturno tempore Boſonium caſtrum violenter obtinuerunt, ciuitatem flammis ſuccenderunt, ita quod ciues & vxores ac filiæ eorum, & aliæ mulieres vix arreptis palliis, quædam camiſiis, aliæ vero peplis, vel quicquid præ manibus inuenire poterant, quidam vero nihil, omnes ſic ad domum fratrum Minorum confugerunt, & quam plures nude ſuper ſtramen tota die ibi ſederunt, Epiſcopum etiam Georinum in proprio caſtro ceperunt, & ciuitatem potenti manu obtinuerunt, ipſum quoque Epiſcopum in vinculis ſuis diu captiuum detinuerunt: non multo poſt Meterenſem Epiſcopatum deſtruxerunt, & combuſſerunt, viros etiam & mulieres qui ad Eccleſiam confugerant, trucidabant, pueros autem in cunis iacentes Boemi per pedes arripiebant, & eos ad columnas lapideas Eccleſiæ collidebant. p. 331

Pro talibus & his ſimilibus & ipſi Vngari & Comani (vt ſupra dictum eſt) Auſtriam & alias terras Regis Boemiæ incendio & rapinis deuaſtabant, viros quoque mulieres & paruulos velut pecora per turmas ſecum deducebant, raroque fuit pax inter eos. Mortuo Stephano Rege Vngariæ Ladislaus filius ſuus regnauit pro eo, cum quo etiam Rex Boemiæ multa bella exercuit, vſque ad aduentum Regis Romanorum, tunc excuſſum fuit iugum Boemorum a ceruicibus Vngarorum, a quibus grauiter opprimebantur. Reuertâmur ergo ad materiam.

OTTAKARI ſepultu a Ann. Colmar. p. 2 p. 46, Nauclerus vol. 2 gen. 43 p, 967, Gerh. a Roo lib. 1 p, 28.

Rex autem Boemiæ illa die qua occiſus eſt nudus, vt egreſſus de vtero matris ſuæ fuerat, per prædictum Bertholdum dapiferum plauſtro ſupponitur, & in Marchekam ducitur.

O mira Dei diſpoſitio, & tremendum eius iudicium, quod tantus Rex & Princeps ſublimis diuerſarum prouinciarum, mundanarum diuitiarum opulentiſſimus, qui dominabatur a mari vſque ad mare, qui aliis magnifice dona donauerat, non habet vbi caput ſuum reclinet, vel vnde ſua tegat verenda. Heri multis nobilibus imperabat, hodie vnus imperat ei: Heri cum ſuo exercitu terram tegebat, hodie tegitur a terra, heri aliis purpuram dabat, hodie non habet vnum linteamen. De Marcheka vero ducitur in Viennam, ibique lamentabiliter ſuſcipitur, & ad Scotos ponitur, mane de domo Scotorum cum toto Clero & religioſis ſub ſilentio, nullo cantu præmiſſo, nullis campanis pulſatis ad domum fratrum minorum deportatur, ibique nuda facie omnibus oſtenditur, poſtea eiectis interioribus corpus ſpeciebus conditur, lineis mundis & purpura a Regina Rom. datis inuoluitur, & in capitulo fratrum Minorum intumulatus, nullis infidelium pro eo exequiis celebratis, nec campanis pulſatis, nec miſſis dictis, fere XXX. hebdomadibus in pheretro conſeruatur, deinde venientes ſui Boemi receperunt eum, & aſſignauerunt eum fratribus Minoribus in Zneyma, ibique iacet intumulatus vſque in hodiernum diem, & merito, Domini operante iudicio, vt qui alios occidit, Eccleſiaſticam ſepulturam negauit, ipſe puniatur in eadem.

Ann. Colmar. 1279.

Dux Brabantiæ, & ſocer ſuus Comes Flandriæ, & alii XX. denominati & magni Comites, magnum & innumerabilem ac noſtris temporibus inauditum colligentes exercitum (ſicut Regi Romanorum in literis, quas vidimus & alii plures, demandatum fuit) duodecies centum millia vſque ad ciuitatem Aquisgrani, & ad partes Coloniæ peruenerunt. Sed nullus inter eos niſi vix quatuor viri proceſſum eorum agnoſcere potuerunt, nihil etiam egerunt, & ſic ſine aliquo fine certo determinato ad propria ſunt reuerſi.

Notandum etiam inter cætera, quod curialis & mirabilis caſus Wiennæ accidit. & quamuis ſit ſine vtilitate, tamen pro curialitate, quin in conſuetum eſt, ponimus, Dominus enim Otto de Haslovve miniſterialis Auſtriæ iam centenarius & vltra, cum filio pronepotis ſui Hugone tantum iures, * qui eodem die a rege Rom. accinctus eſt gladio, haſtiludium honorifice exercuit.

MCCLXXIX.

---

* locus eſt corruptus, forſan legendum: *tantum iuuene.*

MCCLXXIX.

Dominus Philippus Apoſtolicæ ſedis legatus Vngariam venit, Vngaros Chriſtianos, qui Chriſtianam vitam fere obliti fuerant, & Comanos ad fidem Catholicam ſtuduit reuocare; ſed Ladislaus Rex eorum vna cum ipſis paganis & Vngaris ſuis ſanis monitis legati noluerunt obedire. *Bonfinius hiſt. Hung.* dec. 2 lib 8 fin.

MCCLXXX.

p. 332

Saturnus planeta apparuit IV. Kal. Februarii, ab hora IX. vſque ad XI. horam diei artificialis. Dominus Petrus Patauienſis Epiſcopus obiit Kal. Maii, Dominus Wichardus ſubſtituitur, & Dominus Chun Hinpergarinus in Epiſcopum Kiemenſem eligitur, qui ſimul ab Epiſcopo Tripolitano Apoſtolicæ ſedis legato Wiennæ conſecratur III. Non Maii. *H. Stero* 1279 *Hund.* Metr. Salisb. p. 141

Menſe Iulio inundatio maxima fit, Danubius multa ædificia circumquaque deſtruxit.

Menſe Auguſto IV. Non. tonitrua, grando, coruſcationes & impetus pluuiarum fit in Auſtria ita, quod minimæ ripæ ex inſperata velocitate accreſcendo homines extinxerunt. Venti quoque nimium validi circa Lilemvelt ſupellectilia veluti ſunt dolia & ſcrinia vltra montes ad quatuor ſtadia detulerunt. Dominus Rudolphus Rom. Rex contra Ottonem Marchionem de Brandenburg verſus Boemiam mouens in autumno, ſed per copulationem puerorum videlicet Ludouici Comitis palatini & ipſius Marchionis, bellum eſt ſopitum. *Gerh. a Roo* lib. 1 p. 29

MCCLXXXI.

Filia Regis Rudolphi ducitur verſus Apuliam, quæ nepoti Regis & ſenatoris Karoli copulatur. Anna vero mater eius, dum ipſam transmiſſam nimium lugeret, moritur præ dolore XIV. Kal. Maii: cui celebratis ſolenniter Wiennæ exequiis verſus Baſilicam * ducitur ad ſepulturam. Hiems multum aſpera fuit in fine Februarii, nix in multis terminis coaceruatur, quod multæ villæ vix apparuerunt. Dominus Rudolphus Rom. Rex Auſtriam egreditur verſus Franconiam, & ad partes Rheni procedens filium ſuum Albertum Auſtriæ & Stiriæ conſtituit prouiſorem. *Chr. Auſtr.* 1281, *Alb. Argent.* p. 104 *H. Stero Ann. Colmar.* 1281 & p. 2 p. 47 *Gerh. a Roo* lib. 1 p. 30, *Fugger.* lib. 1 c. 1, p. 108. III *Vrſtiſii Basler. Chron.* lib. 3 c. 1

MCCLXXXII.

Rudolphus Rex Auguſtæ curiam celebrat, ibique de conſilio & voluntate nobilium qui aderant, Albertum filium ſuum Ducem Auſtriæ & Stiriæ conſtituit, & Rudolphum Ducem Sueuiæ creauit. Terræ motus factus circa Nouam ciuitatem XV. Kal. Iunii. Et ecce mirum in modum ibidem quædam puella octo annorum concepit per ſeruum decem annorum, & peperit, & partu moritur. *Chr. Auſtr.* 1283

Mortalitas maxima animalium fit in Auſtria. Comes Hinrannus ** filius Regis Rom. Rhenum nauigio deſcendere cupiens, cum aliis XVI. nobilibus ſubmergitur, XIII. Kal. Ian. *Ann. Colmar.* 1282

Maxima mortalitas hominum fit per Boemiam & Morauiam, nam Pratenæ, Brunnæ, & alibi defuncti innumerabiles velut fœnum, in curribus ad agros ducebantur, ibi in foſſis profundis cateruatim obſtruuntur tempore hyemali & veris. *Ann. Colmar.* 1284

Dominus Rudolphus Rom. Rex apud Auguſtam filiis ſuis Alberto & Rudolpho terras Sueuiam, Auſtriam, Styriam, Carinthiam, Marchiam, Portus Naonum contulit menſe Decembri.

MCCLXXXIII.

Karolus Rex Siciliæ Senator Vrbis, a quodam Rege Nauarræ vincitur in magna parte terrarum ſuarum. Dux Albertus primam expeditionem ſuam contra Hainricum Ducem Bauariæ mouit propter Auſtriæ ſuperioris, quam pater ſuus genero ſuo Ottoni filio Diniſch *** obligauerat, filia prædicta a filio priori iam defun- *Chr. Auſtr* 1285 *Ann. Colmar* 1284 *Gerh. a Roo* lib 1 p. 33 *Adlreiter Ann. Boiic.* p. 1 lib. 25 n. 7

* leg. *Baſileam.*

** melius legi debere videtur Hartmannus. Annales Colmarienſes quidem nomen non exprimunt. Aſt Gerh. a Roo *Hiſt. Auſtr. lib. I p. 31* dicit: *Hartmannus eius filius eximiæ indolis adoleſcens ad ipſum profecturus, dum in inferiori Turgouia prope Rhenaugiam Rhenum traiicit, naue merſa cum tredecim ingenuis adoleſcentibus periit* Fugger *im Spiegel der Ehren lib. I c. XII p. 109*

*** Legendum ſine dubio *Ludouici.* Otto enim Rudolphi gener, filius erat Ludouici.

cta, sed in confinio Nerisned per Comitem Michel de Goritia, illa guerra est sopita.

MCCLXXXIV.

Ann. Colmar. 1284, *Bonfinius* dec. 2 lib. 8 p. 217

Post natiuitatem Domini Ladislaus Rex Vngariæ prope terminos Austriæ cum multis millibus Vngarorum & Comanorum castrum Perusçam cuiusdam Comitis sui expugnare conabatur, sed propter improbitatem suorum nil profecit, & sic reuersus est ad propria.

Chr. Austr. 1287

Dux Austriæ Albertus filius Rudolphi Rom. Regis tria castra Conradi Simrovvarii infra paucos dies post Pentecosten expugnauit.

Alb. Arg. p. 104 *Gerh a Roo* lib. 1 p. 32. *Pseudo Fridericus II.*

Eodem tempore maximi insonuerunt rumores fere per totam Alemanniam de aduentu quondam Friderici Imperatoris, & cum fere omnes Renenses ad se retraxisset, ita quod pro vero habebatur, tandem a Rudolpho Rege combustus est.

Chr. Austr. 1285, *Ann. Colmar.* 1284 *Martinus II.*

Rex Arragonum bellum commisit cum Carolo Rege Apuliæ, Siciliæ & Calabriæ, fratre claræ memoriæ Domini Ludovvici quondam Regis Franciæ, occisaque ex vtraque parte innumerabili multitudine tandem Rex Arragonum potenter victoriam obtinuit, fugato turpiter Karolo de bello, quamuis Papa tota virtute sua, cum suis hominibus & pecunia totius Ecclesiæ ei assisteret. Qui Papa in tantum odio habebat Teutonicos, quod ipse frequenter optabat effici ciconia sub hac forma, quod Teutonici in paludibus essent ranæ, vt saltem sic eos posset deuorare, aut in lacu esset lucius, & ipsi pisces, quod sic eos posset deglutire.

Papæ odium in Germanos.

H. Stero 1279, *Ann. Colmar.* 1284

Filius vero Karoli maior natu collecto exercitu magno valde & forti, cupiens patris iniuriam vindicare, processit contra Regem Arragoniæ ordinatisque hinc inde agminibus bellum committitur, prostrataque ex vtraque parte maxima multitudine filius Caroli vincitur, capitur, vinculatur, reliqui homines sui in villis, in ciuitatibus occiduntur, quidam manibus & pedibus mutilantur, & sic omnes penitus extirpati sunt de illa terra.

Spanneberg.

In æstate in partibus Austriæ circa Spangenberch, in meridie facta sunt fulgura ac tonitrua horribilia, & coruscationes, & nubium disruptiones, ac pluuiæ ingentes, in tantum quod aquæ de vicinis montibus defluentes in villis circa adiacentibus cooperiebant domos, & horrea, submersaque est ibi in quibusdam villis multitudo hominum cum paruulis & mulieribus, pecoribus & iumentis; quidam qui euaserunt, fugerunt ad montes, & turres, & Ecclesias. Postmodum vero multa corpora hominum in campis & abruptis montium & petrarum sub sabulo & arena mortua sunt inuenta. Miserum erat videre spectaculum, pueros ad mamillas matrum pendentes, paruulos in cunis super vndas fluentes, & non erat qui adiuuaret.

MCCLXXXV.

H. Stero 1285, *Bonfinius* dec. 2 lib. 3 p. 217 *Sibenburgen.*

Comani & Tartari cum innumerabili multitudine intrauerunt Vngariam, & vastauerunt eam, & occiderunt, & deduxerunt ex ea innumerabiles viros & mulieres, & paruulos eorum; tandem vero ab incolis terræ circa septem castra turpiter sunt de terra fugati, occisa ex eis innumerabili multitudine, reliqui vero qui euaserunt, quamuis pauci fugientes, latitantes inter montes & valles nemorosas, diuino iudicio ibidem fere omnes perierunt. Nam Dominus, qui vbique est protector in se spectantium, misit super eos niues & pluuias ingentes, confractisque nubibus super eos tanta inundatio aquarum irrupit, quod fere omnibus submersis pauci ex eis euaserint. Post Pascha mortuus est Papa, Teutonicorum inimicus Martinus, cui successit Honorius IV. In octaua Paschæ obiit magister Godfridus Patauiensis episcopus, quondam notarius domini Rudolphi Romanorum Regis; cui successit dominus Wernhardus Prampeth plebanus Wiennensis.

Chr. Austr. Ann. Colmar. 1285, *H. Stero* 1285, 1286 *Nauclerus* vol. 2 gen. 43 p. 972 *Hund. Metr. Salisb.* p. 142,

Post

Posi festum Trinitatis Zabisch quidam Supanus * Boemiæ solenniter Pragæ celebrauit nuptias suas cum domina Chunigunde relicta domini Ottacari, quondam Regis Boemiæ. *Stero* 1278, *Dubrauius* lib. 18 p. 474,

Otthus ** Landgrauius Thuringiæ Wiennæ cum magna solennitate duxit in vxorem dominam, filiam Mainhardi comitis Tirolensis Elizabeth, sororem Ducissæ Austriæ, præsentibus episcopis Frisingensi & Seccouiensi, ac nobilibus & ministerialibus fere cunctis Austriæ & Carintiæ. *Chr. Austr.* 1286

Dominus Rudolphus Rom. Rex in Egra solenniter celebrauit nuptias filiæ suæ, quam tradidit filio domini Ottakari piæ recordationis quondam Regis Boemiæ, quem etiam ibidem in Regem Boemiæ coronauit. Frater Eberhardus ordinis fratrum Augustinensium floruit generalis & solennis prædicator, ad cuius sermonem plus quam C. millia hominum cateruatim confluebant; postmodum a quadam sorore toxicatus fuit veneno & mortuus, sepultus in ecclesia S. Stephani circa altare S. Iohannis Euangelistæ. *Chr. Austr.* 1286

Post festum S. Iohannis Baptistæ Rex Arragoniæ, postquam Karolum Regem auunculum Philippi inclyti Regis Franciæ potenter expulit de regno Apuliæ & Siciliæ, suosque homines radicitus exterminauit de terris illis, decollauit * filium Caroli Regis, quem tenebat in vinculis, qui post eum regnaturus erat, Rex autem Franciæ ægre ferens hæc, & alia complura, Carolo auunculo suo a Rege Arragonum facta, cum dissimulare nequiret, vindicare cupiebat, collecto exercitu grandi ac inæstimabili cum forti robore intrauit prouinciam S. Ægydii, fultus auxilio Ducis Brabantiæ, comitissæ Flandriæ, Hollandiæ, & Picardiæ, Ducum Lotharingiæ ac Burgundiæ, ac aliorum multorum nobilium & Episcoporum ac Archiepiscoporum diuersarum prouinciarum, Rex quoque Angliæ miserat ei in Adiutorium VII. millia militum ad pugnam electorum, sed cum per mare Anglicum vellent transfretare, flante contrario vento Aquilonari (a quo panditur omen malum) omnes submersi sunt in aquis vehementibus, nec vnus quidem euasit ex eis, Rex autem Arragonum cum Rege Hispaniæ, ac Rege Sarracenorum, Granati, & aliis nobilibus, Baronibus, Ducibus & comitibus, cum innumerabili exercitu manu valida & forti nimis ei occurrit, & cum intrasset prouinciam terram quondam Caroli cum exercitu suo, omnium obtinuit munitiones, omnes ciuitates & villæ subdiderunt sibi, omnes honorifice & solenniter susceperunt eum in Dominum: quia formido & pauor irruerat super eos propter fortitudinem sui exercitus, qui cooperuerat vniuersam superficiem illius terræ, commissumque est bellum, & cecidit totum onus prælii in die illa super Regem Franciæ, & aggrauatum est bellum nimis super exercitum eius, & corruerunt in ore gladii ad æstimationem XL. millium militum, inter quos occisus est illustris Dux Brabantiæ cum aliis nobilibus multis præcone Regis Arragonum per exercitum valenter clamante & ex parte ipsius districte imperante, quod neminem occidant nisi milites galeatos, Knapones vero & scutiferos illæsos permittant abire. O Deus omnipotens qui facit mirabilia magna solus, quam incomprehensibilia sunt indicia tua, & inuestigabiles viæ tuæ, quia te sustinente tantus sanguis Christianorum effusus est, ibi abiectus est clypeus fortium, & hasta eorum confracta. Ibi Dux Lotharingiæ, cum fratre suo Episcopo Metense, cum paucis fugam arripiens vix euasit. Ibi ipse illustris Rex Franciæ a sagittariis insecutus comprehensus est, quasi non esset vnctus oleo, & præsentatus Regi Arragonum: sed propter excellentiam & dignitatem tanti Regis noluit eum Rex Arragonum captiuum secum ducere ad alienam prouinciam; sed commisit eum diligenter ac honorifice custodiendum Comitissæ Campaniæ, quousque Dominus Papa & alii Principes Ecclesiæ deliberauerunt de concordia & de pace reformanda inter eos, & sic ad propria cum triumpho reuersus est cum gaudio, attamen vulnus accepit in prælio, de quo postea mortem incidit. *Bellum Regum Arragoniæ & Franciæ.* *H. Stero* 1283, *Nauclerus* vol. 2 gen. 43 p. 973, *Io. Mariana* hist. Hisp. lib. 14 c. 8. 11

p. 334

* s. dominus, vnus e magnatibus, a Boemico pan: vnde *Panstvvi* dominatus.
** Chronicon Australe. *Dietericus.*

Pribislaus R. Bohemiæ: Dubrauius lib. 18 p. 475

Post occisionem inclitι Regis Boemiæ Domini Ottacari felicis recordationis, Primizlaus filius eius adhuc puer sub tutoribus & actoribus vsque ad præfinitum tempus nutriebatur, & cum iam adoleuisset, cœpit regere Anno Domini MCCLXXXVI. Sed sui eum pro nihilo reputantes, bellis, rapinis ac incendiis contra eum rebellantes, destruebant terram suam. At ipse contra eos collecto exercitu, viriliter more patris sui obsedit castra eorum, & ciuitates eorum destruxit, munitiones confregit, & quos cepit diuersis mortibus crudeliter affecit: nam quosdam eorum decollauit, alios vero in patibulis suspendit, reliquos autem in rotis confregit, ita quodam campo videbantur plusquam D. corpora hominum in rotis, in patibulis, canibus & auibus laceranda exposita: sicque reddita est pax terris suis. Eodem anno per totam Austriam & in quibusdam aliis prouinciis contigit res prius inaudita, & a nostris prædecessoribus inuisa, nam gallinæ præcipue & in syluis innumerabiles auiculæ sanæ iam exeuntes subito moriebantur, iamque aer & cœlum spoliabatur suis auiculis, in tantum quod picæ, & corui, ac aliæ aues raro videbantur.

MCCLXXXVII.

In quadragesima, Dominica qua cantatur lætare Ierusalem, Legatus quidam missus a Papa in Herbipoli conuocauit omnes Archiepiscopos, Episcopos. ac alios Prælatos totius Alemanniæ, & exigebat ab eis omnem decimationem ecclesiarum suarum quinque annorum futurorum. Qui omnes vno animo contradixerunt ei, rebellantes contra eum, occiso ibi in quodam tumultu filio sororis suæ, ac alio quodam nobili Romano, qui & ipse vix euasit protectus a Domino & Rege Rom. & sic imperfecto negotio rediit ad propria, & in proxima cœna Domini mortuus est Papa qui eum miserat.

Exactio Papæ a Clero.

Chr. Austr. 1287

Albertus Dux Austriæ collecto exercitu cum Stiriensibus & Australibus intrauit Vngariam, & obsedit Bosonium: ciues autem cum communi consilio tradiderunt ei ciuitatem, castrum vero expugnauit, & posuit homines suos in eo.

MCCLXXXVIII.

Hund. Metr. Salisb. p. 19

Dominica proxima post festum Omnium Sanctorum translatus est S. Virgilius, Salzpurgensis Ecclesiæ quondam Arhiepiscopus, a venerabili patre & Domino Rudolpho tunc temporis eiusdem ciuitatis Archiepiscopo ac sedis Romanæ legato, præsentibus octo Episcopis suffraganeis suis in maxima solemnitate, cum innumerabili multitudine nobilium & aliorum hominum vtriusque sexus, & religiosarum personarum, qui omnes cum magna deuotione ad gratiam copiosæ indulgentiæ de diuersis prouinciis ibi conuenerant. Cateruatim quippe cum incredibili multitudine ruebant populi, in tantum quod ibi equi & homines in pressura moriebantur.

MCCLXXXIX.

Chr. Austr. 1286

Exorta est quædam controuersia, inter prædictum Salzpurgensem Archiepiscopum, & Dominum Albertum illustrem Ducem Austriæ, pro quodam castro quod ei prædictus Episcopus destruxerat. Pro qua indignatione Dux commotus collecto exercitu potenter contra Episcopum properauit, pulchrum castrum Episcopi cum quatuor turribus Phandorf dictam, circa Iudenpurg situm, vallauit, breui expugnauit & destruxit, pergens vltra ciuitatem Frisanensem, dicti Episcopi obsedit & obtinuit & succendit, muros quoque confregit, multisque malis ibi prædis & rapinis perpetratis cum suis reuersus est ad propria. Eodemque anno Dux prædictus inuictissimus missis exercitibus suis contra quoddam castrum fortissimum & quasi inexpugnabile Falcstain dictum in Bauaria situm, per quod apud domibus castri illius homines sui & mercatores diuersarum prouinciarum tam in aquis quam in terris, magnum patiebantur detrimentum per prædas & rapinas & hominum captiuitates, cum castrum diu fuisset obsessum, homines qui erant

Fandorff Iudenburg.

Falckestein.

in

in eo fame & ſiti diu cruciati cum diutius durare non poſſent, caſtrum tradiderunt, ſicque abire permiſſi. Dux in eo poſuit homines ſuos, & quod ſui prædeceſſores nunquam expugnare potuerunt, hodie cum triumpho obtinet & poſſidet.

Comes quidam Vngarius Ivvanus nomine, ſiue Iohannes (quod idem eſt) filius Comitis Hainrici, homo malignus & totus tyrannus, cum multis annis rebellaſſet contra Regem Vngariæ Dominum ſuum, nec eum idem Rex ſibi ſubiugare nec vincere poſſet, obſtinatus in ſua malitia etiam fines Vngariæ transgreſſus Auſtriam prædis & rapinis deuaſtabat, Stiriam quoque, & vndique circa metas Vngariæ velut lupus rapax deprædatus eſt. Inuictiſſimus autem Dux Auſtriæ Albertus, cum diutius diſſimulare non poſſet, collecto exercitu magno & forti contra eum, volens ipſum velut malum vicinum eliminare a finibus ſuis, potenter Vngariam intrauit, & viriliter expugnauit, ac deuicit ciuitates, caſtra, munitiones & oppida armis diuerſis & machinis, & victoriam obtinuit contra fautores & complices Comitis prædicti, primo videlicet, Mertinſtorff, Cheruellenpurch, Rorpach, Paumgartem, Walbramſtorff, Iunerpudemſtorff, Chreinſtorff, Sanct Margrethen, Odenburg, Nekendorff, Chobelſtorff, Landeſer, Traizendorff, Rekinez, Stainperge, Pilgreimſtorff, Wilamſtorff, Pinckeuelde, Reterſtachen, Alberndorff, Stegraiffepach, Oreiueze, das drin vvarten, Nicolasturn, P. 336 Sleunz, Percholstorff, Rumpolſtorff, Neubaden, Wegerſtorff, Brandorff, Wardescricken, Ludenshuſen, Zuchanochſen, Avvet, Iſenenburg. Interim quod hæc fiebant, Epiſcopus Vezprimenſis, frater comitis prædicti, homo malignus, plus diligens iniquitatem quam benignitatem, multa mala excogitauerat, contra Auſtriam, & plura prius ſpoliis & rapinis vna cum fratre ſuo perpetrauerat, proponens fratri ſuo venire in adiutorium conuocatis quibusdam comitibus Vngaris, dum ſuper hoc deliberarent, quidam eorum ab eo verbis & factis exacerbatus gladio exempto eum transfixit, & ſic diuina vltione qui male vixerat turpiter periit, & Epiſcopatum eius accepit alter. Dux igitur Auſtriæ omnibus ſupradictis feliciter cum triumpho expugnatis ac deuictis, quia inſtabat meſſis, & homines ſui clandeſtine, ab eo recedebant, reuerſus eſt ad propria. Completa meſſe Dux iterum collecto exercitu cum Auſtralibus, Stirienſibus, Carinthianis quibus maxime præ ceteris ibi in ſtrage male ſucceſſit, Sueuis quoque ac Bauaris & Boemis, ſecundo intrauit Vngariam, portionem ciuitatis Comitis Yvvani ſupra dicti Gunſam nomine potenter obſedit. Homines autem illius ciuitatis ad arma currentes, ſuper muros ciuitatis & in propugnaculis vndique ſe viriliter defendebant, nam machinarum lapides, baliſtarum & arcuum ſagittas velut imber ſuper eos volantes pro nihilo reputabant, inſultus hoſtium minime curabant, muro ciuitatis interius vulneratorum vndique ſanguine reſperſo, & quia Comes prædictus filios eorum obſides receperat, fortius dimicabant. Tandem machina quadam, Priapus dicta, muro ciuitatis magna parte interrupto cum exercitus Ducis per foramen violenter intraret, adhuc Vngari interius lanceis & ſagittis, gladiis & ſecuribus, lapidibus quoque & luto locum fortiter defendebant. Miſerum vidiſſes ſpectaculum, nam illic viri de muro ſuper homines intrantes ligna & lapides, illic mulieres aquam calidam & ſæpes ardentes, iſthic aluearia apum cum ipſis apibus proiiciebant. Sed cum non poſſent præualere, ignem mittentes totam penitus ſuccenderunt ciuitatem, & fugierunt ad caſtrum. Caſa autem fratrum Minorum penitus combuſta, arreptis calicibus & libris ac ornamentis Eccleſiæ receſſerunt, paucis vero diebus tranſactis caſtro machinis expugnato, muro funditus ſuffoſſo in magna parte curruit. Caſtellanus autem cum ſuis abire permiſſus, Dux ſuis hominibus & expenſis caſtrum muniuit, & ſic feliciter cum victoria reuerſus eſt ad propria.

Iwanus Vngar. Chr. Auſtr. 1289

MCCXC.

Circa natiuitatem Domini Dux Auſtriæ iterum collecto exercitu intrauit Vngariam, & caſtrum quod Mons S. Viti dicitur, potenter expugnauit & obtinuit, prædam magnam duxit & receſſit.

Chr. Auſtr. 1289 *Ann. Colmar. H. Stero, Tritthem. Chr. Hirſ.* Inclitus Dux Bauariæ Hainricus mortuus eſt, cui ſucceſſit Otto filius ſuus.

1290 *Andr. Presbyter. Chr. Bav.* p. 31, *Adlzreiter*, Ann. Boiic. p. 1 lib. 25 n. 10

Chr. Auſtr. 1289, *Ann. Colmar.* 1290 *Gerh. a Roo* p. 40 *Chr. Auſtr.* 1289 *H. Stero* 1290 *Hund. Metr. Salisb.* p. 218 *Chr. Auſtr.* 1289 *H. Stero* 1290

Rudolphus Romanorum Regis filius cum Pragæ vellet viſitare ſororem ſuam Boemiæ Reginam, mortuus eſt. Venerabilis pater Dominus Rudolphus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obiit, cui ſucceſſit Stephanus filius Hainrici Ducis Bauariæ. Eodem anno inueniebantur violæ in Natiuitate Domini, & in circumciſione, & Epiphania, & deinceps per totam Auſtriam arbores produxerunt flores in hortis & pomariis, ſicut in Maio, & qui vidimus teſtamur, quia inſolitum prius fuerat.

Ladislaus Rex Vngariæ a quodam Comano occiſus eſt, & quidam qui dicebat ſe fratrem ſuum eſſe, & potenter volebat regnare, ſubmerſus eſt.

Chr. Auſtr. 1289, *Bonfinius* lib.. 9 in.

Andreas Marchio de Æſte, Longobardus quidam, prius ab Vngaris repulſus & fugatus, iterum intrauit Vngariam, & benigne ab eis receptus, & in Regem coronatus. Nobilis Rex Henricus Prezlauienſis mortuus eſt.

Chr. Auſtr. 1298, *Chr. Elwang.* 1291. *Andr. Presbyter Chr. Bauar.* p. 30 *Adlzreiter* l. e. *Gerh. a Roo* p. 40 *Dubrauius* lib. 18. p. 428

Ludovvicus filius Ludovvici Palatini iuuenis bonæ indolis, diſciplina & virtute compoſitus, in haſtiludio lancea per collum transfixus mortuus eſt. Zabiſius Sopanus quidam nobilis & potens Bohemus, qui relictam Domini Ottacari Boemorum Regis Reginam duxit in vxorem, & poſt mortem eius cognatam ipſius Regis Vngariæ ſororem de ordine prædicatorum receptam duxit in coniugem, Aſticolao Duce Opanienſi * pro ſuis maleficiis decollatur.

MCCXCI. P. 337

Chr. Auſtr. 1291

Auſtria iterum inuaditur.

Andreas Rex Vngariæ, de quo prius mentio facta eſt, collecto exercitu maximo & forti pugnatorum & ſagittariorum ad æſtimationem LXXX. millium Cozionum, Walachonum, Ruthenorum, Comanorum, Vngarorum, ſeptem caſtrorum, Auſtriam nemine ſibi reſiſtente potenter intrauit, per internuntios Comites & Epiſcopos caſtra ſua & ciuitates, quas Dux Auſtriæ Albertus poſſidebat, humiliter & benigne repetens, & tanquam homo pacis nec ipſum Ducem, nec terram ſuam voluntarie offendens, ſi Dux admiſſis & ſuis petitionibus acquieuiſſet, vtpote qui ab ipſo Duce cum tota familia, antequam Vngariam intraret, & regnum eſſet adeptus, Wiennæ degens Victualia ſua longo ſatis tempore ab ipſo Duce receperat. Duce vero in ſua pertinacia permanente, dum nil ei reddere vellet, Rex ad inſtantiam ſuorum a flumine dicto Leicha, qui diuidit vtramque prouinciam vsque ad ciuitatem Wiennam, & etiam ante ipſam ciuitatem, & a Wienna vsque ad Nouam ciuitatem prædis, incendiis & rapinis terram deuaſtauit. Inſuper quasdam munitiones potenter expugnauit, obtinuit, & confregit, Eccleſias cremat, viros & mulieres & paruulos quos repetit captiuos duxit, ſegetes tempore meſſis tam per pabulum quam per incendium & conculcationem pedum equorum ac hominum penitus deuaſtauit; & talis peſtilentia ſex ſeptimanis in terra iſta durauit, & multo deterius huic terræ fecit, quam bella quondam potentiſſimus Vngarorum Rex olim cum maiori exercitu in terra iſta iacens vnquam fecerit. Tandem mediantibus Epiſcopis & Archiepiſcopis ac Comitibus Vngariæ, qui deſtructioni terræ compatiebantur, videntes hominum miſeriam, matronarum ac virginum defloration-nem, virorum ex vtraque parte ſtragem, totius terræ cottidie inflammationem, ſecundum verbum Pſaltæ dicentis, *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper*, pace inter Regem Vngariæ & Ducem Auſtriæ reformata ſub hac forma; Quod ciuitates & caſtra quæ ad regnum pertinent Vngariæ, Regi reſtituerentur quæ vero ad Comitem pertinerent Comitis Ivvani, confringerentur, ratum & firmum ab omnibus acclamatur, captiui redire permittuntur; ſicque ex vtraque parte amici effecti cum multis lacrymis præ gaudio ab Epiſcopis & clericis ſolenniter, Spiritus

* Locus eſt corruptus: reliqui Scriptores dicunt, quod vna cum Czencone ſuo quodam affini, capite fuerit plexus.

tus S. auxilio deuote inuocato, & *Te Deum laudamus*, altâ voce cantato, epulati sunt pariter principes, atque super sanctas reliquias ex vtraque parte firma pace & concordia iuncta lætanter reuersi sunt ad propria..

Eodem tempore mortuus est Rex Romanorum piæ recordationis dominus Rudolphus, pater Ducis Austriæ, regni eius XIX. anno. *Arb. Arg* p.109, *Chr. Elwang. Trithem. Chr.*

Hirs. Ann. Colmar. 1291, *Nauclerus* vol. 2 gen. 43 p. 476, *Gerh. a Roo* lib. 1 p. 45 *Auentinus* lib. 7 c. Jo n. 17 *Stero* 1293, *Gerh. a Roo* lib. 1 p. 41, *Fugger.* 2 c. 6. p. 209

A Paganis & Soldano Babylonensi obsessa est Accoron in transmarinis partibus, ciuitas magna & fortis, & valida innumerabili exercitu paganorum, suffossisque muris XVIII. die mensis Maii feria VI. in illa parte ciuitatis, in qua erat defensio Regis Cyprii de oriente pugna receperunt, ciuitatem obtinuerunt, omnes viros & mulieres & paruulos occiderunt, tantaque strages ex vtraque parte ibi fuit facta, quod corpora occisorum in fossatum ciuitatis proiecta replerent. *H. Stero* 1291.

MCCXCII.

Ministeriales quidam Stiriæ potiores opposuerunt se & rebellauerunt, & conspirauerunt contra Ducem Austriæ Albertum, inuocato aduersus eum aduersario suo Ottone Duce Bauariæ, cui etiam promiserant tradere terram illam, & recipere eum in Dominum. Qui collecto exercitu copioso, vna cum Domino C. Salzpurgensi Archiepiscopo, Stiriam intrauerunt, & multa mala fecerunt in terra. Quibus occurrens Dux Austriæ manu valida, cum magnis laboribus per vias grauissimas niuium, quæ eadem hyeme superabundabant, vix cum suis transiens, excepto quod plusquam DC. rustici exercitum præcedentes cum variis instrumentis per niues & loca deuia parabant ei viam. Qui cum venisset, turpiter & confuse fugauit & expulit Ducem Bauariæ cum suo Episcopo & suis fautoribus de terra. *Albertus Dux Austriæ.*

Eodem anno prædictus Dux Austriæ seductus a Sueuis, per literas & nuncios solennes vocatus & rogatus est ascendere ad Rhenum, spondentes ei coronam regni, ac eligere eum in Regem Rom. Qui cum solenniter ascendisset, & Electores Principes regni die statuta conueniissent, vniformi consilio & consensu Adolphum filium sororis Comitis Eberhardi de Cazenellebogen elegerunt in Regem Romano- P.338 rum, sicque Dux Austriæ frustratus spe sua, tamen exceptis sex septimanis anno vno mansit ibi, cum diuersis diuersa exercens prælia, in quibus omnibus feliciter ac prospere succedens, receptis a Rege Romanorum feudis suis reuersus est cum triumpho ad Austriam. Procedente vero tempore supra dicti Stirienses humiliati, recommiserunt se gratiæ suæ, dantes ei munitiones suas & recipit eos ad satisfactionem condignam. Iudæi in Crems occiderunt Christianum. *Alb. Arg.* p.109, *Trithem. Chr. Hirs.* 1291, *Gerh. a Roo* lib. 2 p. 52, *Auentinus* lib. 7 c. 11 n. 13 *Fugger.* 2 c. 6 *ADOLFVS Rex.* *Gerh. a Roo* lib. 2 p. 49

MCCXCIII.

Rex Vngariæ, & Rex Boemiæ, Dux Austriæ, & Dux Bauariæ, ac Archiepiscopus Salzpurgensis, quia eorum quidam diu discordes fuerant, de gratia Dei ad firmam concordiam reuersi sunt, & gauisa est terra de pace inter Principes. Dux Austriæ a Rege Boemiæ rogatus ac inuitatus visitare Reginam sororem suam, Boemiam intrauit, solenniterque a Rege consobrino suo ac omnibus receptus nobilibus, excellentisimisque xeniis & clenodiis a Rege excellenter honoratus, amicabiliter separati, reuersus est ad terram suam. Simili modo Rex Boemorum a Duce Austriæ inuitatus Viennam intrauit cum Regina vxore sua, & copiosa turba nobilium, honestissime receptus est a Duce, duodecim diebus ibi moram faciens in maxima iocunditate nobilium : & Episcoporum qui ibi aderant, atque a Duce glorioisissimis clenodiis honoratus reuersus est ad terram suam, homines de pacis tranquillitate saluatoris laudentes clementiam. *Auentinus* lib. 7 c. 11 n. 17 *Gerh. a Roo* lib. 2. p. 50

MCCXCIV.

Petrus quidam Eremita Papa creatus, qui & Celestinus, hic cum a Carolo Rege Siciliæ Romam ductus est, signis diuersis claruit, inter quæ hoc vnum, quod vinum dum a Cardinalibus bibere cogebatur (quia in spelunca sua aquam tantum bibe- *Cælestinus V. pp. H. Stero* 1290, 1294, *Chr. Elwang. Trithem. Chr. Hirs.* 1294

biberat) vinum conuertit in aquam. Hic Gloniacenſem, Cyſtercienſem Decanum, cancellarium Pariſienſem Cardinales conſtituit. Sed cum eſſet vir nimiæ ſimplicitatis, per Benedictum Caietanum Cardinalem, & per alios Cardinales potiores includitur, & præfatus Benedictus, qui & Bonifacius ſubrogatur, & Celeſtinus ab eodem magna cuſtodia propter ſignorum miracula, quibus claruit, & propter tumultuantem populum ad eum confluentem murabilibus obſtruxit, tantum ſola feneſtra admiſſa, qua alimenta modica poterant miniſtrari.

Bonifacius IIX. pp. H. Stero 1290. 1294.1295, Chr. Elwang. Trithem. Chr. Hirſ. 1294. Alb. Arg. p. 111

MCCXCV.

Secunda Dominica poſt Paſcha conſecratus eſt chorus in S. Cruce, cum altariis circumſtantibus, & capella infirmorum a venerabilibus Bernhardo Patauienſi, Seccouienſi Epiſcopis, ad quam conſecrationem tantus conuenit populus, vt non ſolum totum clauſtrum, ſed & nemus circumquaque per dimidium milliare occuparet, patuit etiam introitus omnibus ſuperuenientibus tam viris quam mulieribus, per omnes officinas clauſtri, per totam octauam dedicationis. Tanta fuit auſteritas frigoris vt nix & pluuia plurimos facerent deficere inibi venientes.

Ann. Colmar. 1294

Eodem anno mortuus eſt magiſter Gotfridus protonotarius Alberti Ducis Auſtriæ, feria ſecunda in Pentecoſtes, Patauienſis, Wormatienſis Canonicus Wiennæ, in Miſtelbach Harrantſtain, ad S. Vdalricum in noua ciuitate pluribus ordinis acolitatus, & ſepultus eſt in capitulo ad S. Crucem. Magiſter Penzo ſecretarius Alberti Ducis Auſtriæ, conſecratus eſt in abbatem S. Crucis.

Ann. Colmar. 1295

Tanta peſtilentia in Apulia & per totam Lombardiam facta eſt, vt in curia Romana multi Epiſcopi & prælati mortui iacerent, & Carolus Marcellus Rex Siciliæ, & Vngariæ vna cum vxore ſua ſorore Alberti Ducis Auſtriæ infra XIV. dies mortuus eſſet. Tanta inundatio aquarum facta eſt, vt aqua VViennæ hoſpitale ciuium, & fontem ante hoſpitale ſitum tranſcenderet, ita vt infirmi in lectulis natare, & vix aufugere viderentur. Et Ruintz qui a Satelpach dicitur, ad ſanctam Crucem per totum clauſtrum & ante liberiam vsque ad quædam Eccleſiæ intrauit.

Circa natiuitatem B. Virginis tantus fuit ventus in Auſtria, vt crucem de ſiniſtra turri ad S. Stephanum Eccleſiæ parochialis in VVienna deiiceret. Terræmotus factus eſt tribus vicibus in die S. Cyriaci martyris.

Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ filiam ſuam ſeniorem dedit Marchioni de Prauburg * in Gretz. Mortuus eſt Meinhardus Dux Carinthiæ, ſocer Alberti Ducis Auſtriæ. Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ dolore oculorum nimium aquariis, ** imo vno oculo excæcatus, tandem morbis [aliis accedentibus, in die S. Martini Wiennæ mortuus eſſe dicebatur, ſed per Dei gratiam precibus adiutus pauperum in breui reſtitutus eſt priſtinæ ſanitati, cui miniſteriales tam Auſtriæ quam Stiriæ reſiſtentes contra eum in Stocharan, & in Crebenſo ſimul conuenerunt, vt niſi conſilio eorum annueret, & Sueuos, quousque nimium dilexit, de terra eiiceret, eum pro Domino habere nollent. Per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod ſtupis bene caruiſſent homines ſi voluiſſent.

p. 339

Chr. Auſtr. 1295 Alb. Arg. p. 119 Gerh. a Roo 2 p. 56

Adolphus Rex Rom. Miſniam cum exercitu intrauit, ibique per totam hyemem commorans, terram Miſnenſem potenter ſubiugauit. Chrentzpurg caſtrum & ciuitatem valde munitam deſtruxit.

Chr. Auſtr. 1295 Chrentzpurg.

Perierunt poma, ita quod in foro VViennenſi pro infirmis vix parua & corrupta inueniebantur, duodecim pro octo denariis. Ante carnis priuium Andreas Rex Vngariæ cum magna ſolenntitate duxit in vxorem filiam Domini Alberti Ducis Auſtriæ. Eodem anno cum per totam terram Auſtriæ Dux Albertus Auſtriæ & Stiriæ crederetur eſſe mortuus (ſicut ſuperius in ſexto capitulo ſcriptum eſt)

Chr. Auſtr. 1296

Archi-

---

* legendum Brandenburg, prout ex Chronico Auſtrali pater.
** forſan legendum: *agitatus.*

Archiepiſcopus Saltzpurgenſis putans eſſe verum, per ſuum Vicedominum miſit armigeros ſuos, centum equites & duo millia peditum, qui reptabant in montanis & conuallibus ſicut vulpes, qui combuſſerunt, & deſtruxerunt Duci Auſtriæ duas patellas ſalis, & quandam patuam ſed curialem ciuitatem Trohneavve nomine, quam ibidem conſtruxerat Dux prædictus, & damnificauit eum ad æſtimationem fere ſingulis annis trium millium talentorum. Sed Domino cooperante, qui ſummus eſt medicus, cum conualuiſſet Dux a ſua graui ægritudine, & a toxico quod ſumſerat, a quo etiam fere periclitatus fuerat, non præſumens de fidelitate Auſtralium ſuorum, vtpote qui ſæpe offenſus fuerat ab eis (impingentes ei quod nihil daret eis niſi Sueuis ſuis, & quod omnes prouentus terrarum ſuarum transmitteret ad Sueuiam, & inde compararet ſibi ciuitates & caſtra & poſſeſſiones diuerſas, & quod nobiles Dominas viduas & diuites relictas de terra, coniugio quandoque incopularet Sueuis ſuis, quod nec caſtra nec clauſtra ædificaret in terra, ſicut fecerant prædeceſſores ſui olim) miſit ad Sueuiam & conuocauit eos, qui honeſte manu armata cum copioſo exercitu venerunt ei in auxilium, & multa mala fecerunt in terra, expugnantes & impugnantes illos qui oppoſuerant ſe ſibi; inter quos quendam nobilem dictum Liecheſtatier de Falckſtain, obtentis omnibus quæ habebat, qui multa mala fecerat per rapinas in terra, exterminauerunt eum de ea. Alii vero ad concordiam reuerſi ſunt. Poſtea Dux cupiens vindicare damnum & iniuriam a ſupra dicto Archiepiſcopo ſibi illatam, cum ſuo exercitu intrauit Bauariam tranſiens per Stiriam, qui cum ſuis hominibus ab incolis montium multa pericula perpeſſus eſt, niſi quod abbas Admundenſis * in expenſis in quantum poterat ſubueniebat ei. Tandem peruenit ad quandam ciuitatem Ratſtain nomine, & obſedit eam, & iacuit ibi per longum tempus, ſed non profecit, quod erant intus optimi defenſores homines Ducis Bauariæ, & Archiepiſcopus qui defendebat ſe viriliter, & ſic multis hominibus ibi perditis receſſit ab obſidione, volens venire in adiutorium genero ſuo Regi Vngariæ, qui eodem tempore cum obtinuiſſent ei violenter tria caſtra, receſſerunt, & reuerſi ſunt ad propria. Dux vero aſſumptis Sueuis ſuis, cum eis deſcendit Bauariam, cupiens confirmare pacem inter ipſum & Ducem Bauariæ, & Archiepiſcopum, & ſic Sueui receſſerunt de terra, nunquam de cætero (ſi Deo placet) redituri, Amen.

H. Stero 12 93. *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 13 *Huvd.* Metr. Salisb. p. 29

MCCXCVI.

Dux Auſtriæ Albertus expulit de terris & confinibus ſuis probum virum, ac ſolennem miniſterialem, Dominum de Svvainavve confractis caſtris, & deſtructis munitionibus ſuis. Qui tranſtulit ſe ad Regem Romanorum, & verbis ac con- P. 340 ſiliis ſuis erga Regem prædictum multa mala procurauit Duci præfato. In æſtate multo plures homines in diuerſis locis fulmine perierunt, quam prius antea in multis annis auditum ſit, ita quod in meſſe in vno campo octo fulminati interierunt.

Chr. Auſtr. 1297

Circa ſolſtitium verbum verum B. Auguſtini impletum eſt dicentis: *impoſſibile eſt bene mori, qui male vixit.* Item: *Fine malo claudi ſemper mala vita meretur.* Nam filius cuiusdam Vngari Comitis Ivvani, homo malus, prædo peſſimus (ſicut multis annis extitit pater eius) diuina vltione ictu fulminis mortuus eſt, ſic Auſtria liberata eſt ab eo.

Abbas Admundenſis Stiriæ ſæuus exactor, tyrannus, & hominum tortor, a quodam ſuo cognato in lecto ſuo ſagittatus poſtea gladiis & cultellis confoſſus, demum capite truncatus, in ſanguine ſuo volutans turpiter vitam finiuit, & qui alios ſæpe cruciauerat, & diuerſis mortibus affecerat, pari poena punitus eſt.

* Admontenſe Monaſterium in Stiria eſt ad Amaſium amnem vltra Perium fluuium. Neque tamen Abbas iſte Engelbertus fuit, qui de ortu & fine Imperii Romani ſcripſit & demum a. 1297. in Abbatem fuit electus, ſed anteceſſor ipſius a. 1196 miſere occiſus, prout infra.

MCCXCVII.

VVenzeslaus R. Bohem. Chr. Auſtr. 1297

Rex Boemorum VVenzeslaus in Pentecoſten cum inæſtimabili ſolennitate ac inenarrabili hominum multitudine, vtpote triginta octo Principibus ibidem conuenientibus tam ſecularibus quam ſpiritualibus, ita quod Praga ſua ciuitas tantam multitudinem hominum capere nequibat, ſed in campis cum curribus ſuis & tentoriis cogebantur manere, per manus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum corona regali glorioſe in Regem Boemorum ſolenniter coronatus eſt. Simili modo & glorioſa matrona, Deo & hominibus dilecta & deuota vxor eius (qua nunquam fuit dignus) nobilis Regina Rudolphi quondam Romanorum Regis filia, & ſoror Ducis Auſtriæ, poſt partum infra dies ſuæ purificationis in lecto ſuo in Reginam Boemiæ corona inæſtimabili pretio & decore coronata eſt ab eisdem Archiepiſcopis reuerendiſſimis, & Epiſcopis deuotiſſimis, a quibus & maritus eius fuerat coronatus. Sed heu ac proh dolor paullo poſt verſa eſt in luctum cithara eius, in vocem flentium organa eius, nam XIV. die coronationis ſuæ ex hac luce migrauit ad Dominum, qui corona vitæ æternæ coronauit eam, de cuius morte tota Boemia, Morauia & Auſtria condolens ſtupefacta & turbata, omnes homines tam in villis quam in ciuitatibus, tam clerici ſeculares quam religioſi clauſtrales, per totum regnum Boemiæ & Ducatum Auſtriæ exequias ſui funeris ſolenniter & deuote celebrauerunt, præcipue vero Dux Auſtriæ frater eius, quem nimis tenerrime diligebat, his verbis eam luxit, quam diu vixit: *O ſoror chariſſima,*

Tu patriam repetis, nos triſtes ſub orbe relinquis:
Te tenet aula poli, nos lacrymoſa dies.

MCCXCVIII.

Illuſtris conuentus VVienna. Chr. Auſtr. 1298

Poſt Octauam purificationis B. Virginis conuenerunt ad Ducem Auſtriæ in Wienna illuſtris Rex Vngariæ, Andreas, magnificus VVenceslaus Rex Boemiæ, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, Dux Apuliæ, Dux Oppaniæ, Marchio Dephile, & alii quam plures nobiles, Barones, miniſteriales, & milites, Epiſcopus Baſilienſis, Epiſcopus Conſtantienſis, Epiſcopus Olnumicenſis, Epiſcopus Patauienſis, electus Archiepiſcopus Strigonienſis, Epiſcopus Geormenſis, Epiſcopus Pragenſis, Epiſcopus Friſingenſis, Epiſcopus Verprunnenſis, Epiſcopus de V. eccleſiis, Epiſcopus Seccouienſis, Epiſcopus Chymenſis, Epiſcopus Colocenſis, Epiſcopus VVazenſis, frater Amonius Epiſcopus Etloenſis, ordinis fratrum Minorum, & alii quamplures perſonæ ſolennes, Abbates, præpoſiti, Canonici, & Comites Vngari multi. Certe ab antiquis temporibus eſt inauditum ad vnum Ducem tot & tam illuſtres conuenire perſonas, & venerunt cum tanta multitudine Vngarorum & Comanorum, quod vix poterant inuenire hoſpitia in ciuitate, imo circumquaque extra partes ciuitatis receperunt ſe cum equis ſuis in cubiculis & ſtabulis & cameris, in ſtupis de ſuis comodiis hominibus eiectis. Qui cum ſuas nequitias cum vxoribus & filiabus & ancillis proborum virorum, cum quibus hoſpitabantur, cuperent exercere, extra portam ſtubæ a conuicinis & concurrentibus decem in vna ſtuba ſunt occiſi. Dicitur, quod vnus eorum fuerit filius Albrammi Regis Comanorum. In eadem ſeptimana feria IV. in præſentia tantorum nobilium ſupra dictorum copulauit Rex Vngariæ filiam ſuam filio Regis Boemiæ cum ingenti tripudio & ſolennitate, vt decuit tantos Principes, & tota terra gauiſa eſt de pace & concordia tantorum Principum, Deo referentes gratiam & gloriam, & ſic omnes reuerſi ſunt ad propria. P. 341

H. Stero Tritbem. Chr. Hirſ. 1298, *Alb. Arg.* p. 110. *Conſpiratio contra Adolphum. Fugger.* 2 p. 7

His omnibus rite & honeſte peractis, Dux Auſtriæ potenter cum adiutorio cunctorum Principum & nobilium ſupra ſcriptorum, vallatus ingenti exercitu perrexit ad Rhenum contra Regem Romanorum, qui hoſtiliter deſtruebat omnia ſua, & ſuorum ſibi aſtantium. Cum autem Rex Adolphus (vt ſupra dictum eſt) Ducem Albertum vellet circumuenire, terris ſuis priuare ſine cauſa, ecce per Principes prædictos, qui ad Ducem vsque Viennam venerant, facta eſt valida conſpiratio aduerſus

ſus Regem Adolfum, quorum conſilio & auxilio prædictus Dux Albertus vocatus ab Archiepiſcopo Moguntinenſi Domino Sichardo * in capite ieiunii cum paucis Auſtralibus, & fere trecentis Vngaris proficiſcitur, per Bauariam conditionaliter & pacifice, per Sueuiam autem bellando malis gratiis Regis Adolphi Argentinam vsque peruenit, vbi ab Epiſcopo eiusdem loci & a multis nobilibus glorioſe eſt receptus. Tunc Archiepiſcopus Moguntinenſis Regem Adolphum per ſententiam iuſtam & condignam Moguntiæ factam exetrat & condemnat, & in vigilia B. Ioannis Baptiſtæ facta electione, Albertus Dux Auſtriæ in Regem Romanorum eſt electus, ad quem tunc Epiſcopi, & alii multi nobiles confluunt, Comites & potentes, cum quibus Albertus electus profectus eſt ad quandam ciuitatem dictam Alcey, quam expugnat & ſuccendit, deinde inter cœnobia Munſtreis & Roſental caſtra metatus eſt, illic ipſum depoſitus Rex Adolfus cum duobus Ducibus Bauariæ Ottone & Rudolfo, & aliis multis Principibus & comitibus inſequitur vehementer, Electus vero Albertus expeditus ad pugnam, & in die SS. Proceſſi & Martiniani inter ipſos bellum eſt commiſſum, ** vterque vero comparuit in armis ſub vexillo Regis Romanorum, ſed ſub vexillo Auſtrali Albertus electus victoriam obtinuit, & vicit, vbi Adolphus depoſitus occiditur, vnde verſus:

exetrat.

Chr. Colmar. p. alt. p. 57 *Alb. Arg.* p. 118 *H. Rebd.* 1298 *Nauclerus* vol. 2 gen. 43 p. 976 *Gerh. à Roo* lib. 2 p. 601 *Lef. à Northof. ap. Meibom.* tom. 1, p. 394 *Stero* 1298

Auſtri vexillum virtute Dei necat illum,
Qui Rex ante fuit, iam necis arma luit.

Cuius filius cum multis nobilibus captiuatur, & quam plurimis occiſis. Otto vero Dux Bauariæ & Rudolphus Comes Palatinus gener Adolphi fugam inierunt, vnde verſus:

Otto Dux Rhenum tunc deſerit, & petit Enum:
Nec trahit hic ſtatum Rudolphus, itque Monacum.

Alb. Arg. p. 110 p. 11. *Trithem. Chr. Hirſ.* 1198 *Fugger.* c. 7 p. 218 *Stero* 1299 *Gerh. à Roo* 2 p. 61 *Nauclerus* vol. 2 gen. 43 p. 98

Adolfus vero in cœnobio Roſental fuit ſepultus, Albertus autem electus reſignata electione per triduum, apud Frankenfurt in Vigilia B. Laurentii ab omnibus Electoribus in Romanorum Regem ſecundario eſt electus, qui ſubito Aquisgrani glorioſe coronatur.

Domina Elizabeth in ſequenti proximo feſto B. Martini apud Nurenberg multis Principibus conuenientibus in Rom. Reginam glorioſe coronatur. Vbi Romanorum Rex Albertus filiis ſuis Rudolfo, Friderico, & Leupoldo, terras quas antea poſſederat, Auſtriam, Stiriam, Carniolam, Marchiam, & Portus Naonis contulit, & Principes fecit.

H. Stero 1298

Eodem tempore conſurrexit quidam humilis ruſticus, dictus Rintfleiſch, dicens diuinitus ſe recepiſſe, vt omnes Iudæos debeat trucidare & delere. Et quidem mirabiliter elatus Iudæos perſequitur & condemnat. Nam & Nurenbergæ conſentientibus ciuibus, omnes Iudæos vna cum vrbe ibidem ſuccendit, & peremit. Quem Rex Albertus poſt magnam perſecutionem Iudæorum factam depulit, Ciues vero Nurenbergenſes qui conſenſerant, in magna parte pecuniæ puniuit.

Iudæorum cædes.

MCCXCIX.

Albertus Rex Romanorum, & Rex Franciæ Philippus cum magna pompa militum apud Gadior amicabiliter conuenerunt, vbi prædictus Rex Franciæ ſo-

Chr. Auſtr. 1299

---

* legendum *Gerhardo*, id quod ex reliquis Scriptoribus ſatis patet. Erat enim iſta ætate Archiepiſcopus Moguntinus Gerhardus ab Eppſtein. Serarius *Rer. Mogunt. p. 847.*

** apud Gelheim. Extat ibidem hodie adhuc monumentum ita inſcriptum: ADOLPHVS A NASSA V. ROM. REX INTERFICITVR AD GELLINHEIM. Ita Freherus. Huius ſtatuæ facit mentionem Lehmannus *lib. V c. CXVIII* & ipſe Freherus *Origin. Palat. lib. II p. 62*, qui addit, in iſto loco proelii commiſſi, murum quadratum reperiri cum imagine Crucifixi & dicta Inſcriptione. Alias de morte illius ſequentes verſus:

Anno milleno trecentis bis minus annis,
In Iulio menſe Rex Adolphus cadit enſe.

rorem ſuam Dominam Blancam filio Regis Romanorum Rudolpho copulauit in vxorem, in die Conceptionis B. Mariæ Virginis. Hæc facta ſunt ſupradicto in confinio regnorum Regis Romanorum & Regis Franciæ in prato infra Tol & Gadior, quæ deſponſatio Archiepiſcopis Alemaniæ, Moguntinenſi & Colonienſi, qui cum rege Romanorum illuc venerant minus placuit, & huius deſponſationis copulæ intereſſe noluerunt, ſed deinceps metu ſuæ posſibilitatis Romanorum Regem Albertum exoſum habuerunt. p. 342

MCCC.

Chr. Auſtr. 1300 Dominus Albertus Romanorum Rex collecto exercitu de diuerſis regni ſui terris, Auſtria, Sueuia, Alſatia, & Franconia, Archiepiſcopum Moguntinenſem hoſtiliter inuadit, & munitiones ſuas vallauit, ex quibus duas ciuitates, Pingam, & Pens-
Bingen. Bensheim. haim, cepit, & in parte deſtruxit.

Domina Elizabeth Rom. Regina cum filio ſuo Domino Rudolfo Duce Auſtriæ, & vxore ſua Domina Blanca Auſtriam intrat, & Wienna ſolenniter ab omnibus Dominis & ciuibus recipitur, & plurimis muneribus honoratur.

MCCCI.

Chr. Auſtr. 1301 Andreas Rex Vngariæ mortuus eſt; Poſt cuius mortem Marſchalcus Auſtriæ Hermannus de Landeberch collecto exercitu, cooperante Yvvano Comite Vngaro, caſtrum in monte S. Martini obſedit & cepit, cum iisdem hominibus in Wudam pergens, Dominam Reginam relictam prædicti Domini, Domini Andreæ, filiam Domini Alberti Romanorum Regis in VViennam honorifice reduxit. Eodem anno quidam Vngari nobiliores cum ciuibus in VVudam conſpirantes, filium regis Boemiæ pro Rege ſibi eligentes terram hanc in prædictam ciuitatem introduxerunt, contra quem filius Regis Siciliæ in parte altera Vngariam ſimiliter ſubintrauit. Igitur propter eorundem diſcordiam, & Vngarorum iu vtraque parte conſentientium, magna pars Vngariæ deſtruitur & vaſtatur.

MCCCII.

Cardinalis dictus Nicolaus Oſtienſis a latere Domini Apoſtolici Bonifacii miſſus ad prædictos Reges concordandos, honorifice Auſtriam tranſiens, Vngariam intrat, & omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Prælatos eiusdem regni auctoritate Apoſtolica conuocat, & de pace regni conſilio eorundem in quantum poteſt cogitat, & pertractat: ſed in huiusmodi negotio nihil proficiens Vngaria exit, VViennamque in partibus Auſtriæ eſt reuerſus, vbi nuncios ſolennes dirigit ad prædictum Dominum Papam Bonifacium, ſui negotii tractatus per ordinem deferentes.

Alb. Arg. p. 112 *Trithem. Chr. Hirſ.* 1302, *Ann. Colmar.* p. 2 p. 61. 62 Archiepiſcopus Moguntinenſis, Colonienſis, Treuerenſis cum Domino Alberto Romanorum Rege concordauerunt, & pacis vnionem ſeruandam perpetuo iurauerunt.

Prædictus Dominus Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legatus Dominum VVenzeslaum Regem Boemiæ cum filio ſuo, quem ad Vngariam pro Rege tradidit in parte vna, & Dominam Margaretham Reginam Siciliæ cum filio ſuo, Andrea, qui pro Rege a multis nobilibus in Vngaria eſt receptus, in parte altera, ad præſentiam Domini Papæ infra ſex menſes comparituros citat manifeſtius, atque vocat, vtrumque de ſuo iure in regno præhabito rationaliter reſponſurum. Eodem anno prædictus Dominus Cardinalis chorum prædicatorum in VVienna, in octaua S. Martini cum maxima ſolennitate concurrente nimia hominum multitudine conſecrauit.

Pleniori

Pleniori historiæ Australis sequentia in Codice Neostadtiensi sunt annexa.

MCCCIII.

Dux Rudolphus Bauariæ inculpat ac dehoneſtat vxorem ſuam, habuit eam ſuſpectam cum quodam milite dicto Clinge.

MCCCV.

Obiit Gebhardus potens comes de Hyſperg ſine hærede. eod. anno occubuit Rex VVenceslaus etiam ſine hærede.

MCCCVII.

Nobilis de Ortenburg dictus Dapifer fuit deuictus & captus per Marchionem Michnenſem.

MCCCVIII.

Occubuit Albertus rex apud Königsfeld, per Iohannem patruelem ſuum.

MCCCXI.

Fuit Vilhelmus Marſchallus dictus de Biberbach conductus à Rudolpho Duce Bauariæ & Com. Palatino pro cc. libr.

MCCCXII.

Fuerunt Henricus Marſchallus & VVilhelmus frater ejus cum Ludouico & Rudolpho Ducibus Bauariæ in bello ad Boëmiam.

MCCCXIII.

Obiit Magiſter Otto quondam Protonotarius Alberti Ducis Auſtriæ, & poſtea fuit factus Rex Romanorum.

MCCCXIV.

Obiit Regina Eliſabeth quondam Regina Romanorum. eod. anno ante annum ſacralium matris Eliſabeth Ducis Friderici, aſcendit ipſe in Sueuiam, pugnare pro regno Romanorum.

MCCCXV.

Dux Fridericus Auſtriæ filius Alberti Regis Romanorum, duxit vxorem filiam regis Arragoniæ, & adduxit eam vsque ad ciuitatem Viennam, ibi manſit in Vienna, & poſtquam ipſa venit in ciuitatem, ipſe Dux Fridericus aſcendit Sueuiam, pugnare pro Regno Romanorum.

MCCCXXII.

Rex Fridericus occubuit in bello & captus fuit per Ludouicum Regem, & in Caſtro Trausnith ponitur.

MCCCXXVI.

Apud Strazburch obiit ſtrenuus Dux Leopoldus filius Alberti Regis Romanorum.

MCCCXXVII.

Apud Prukkam in Steyr obiit Dux Henricus frater Ducis Leopoldi ante dicti, volens ire in Græz ad fratrem ſuum Fridericum Rom. Regem, qui venerat de Rheno in Styriam.

Eod. anno in vigilia beati Nicolai ciuitas Viennenſis totaliter eſt exuſta, quod vix tertia pars deterior ciuitatis heu remanſit: qui ignis fuit exortus in VVallichſtrat, in Domo piſtoris prope domum plebani Sti Stephani.

Eod. anno feria ſecunda poſt mediam Quadrageſimam ante annuntiationem S. Mariæ, quæ habebatur feria IV. ſequenti proxima, in hora prandii ignis exortus fuit in coquina prædicti plebani, & durauit per integrum diem, exuſta fuit ciuitas Viennenſis ſecundario ab alta Straz per Cholmarcht, & eccleſia Sti Michaël, cum campanio, Prider Straz, Foſſatum, vsque in Roſsmarcht, Strata Karinthiæ, ad Domum Magiſtri Iacobi Phyſici Aurifabri, vsque ad Tornatores, & a porta Cimeterii ad Scolas Sichinger Straz: vsque ad murum Rattſtraz, vsque ad domum Hugonis Rostauſcher, & omnes vicos vsque ad Neuforum, & fuit maximus ventus, quod nullus potuit ſe ab igne defendere. Rex Fridericus Rom. erat præſens.

Eod. anno mortuus est Bartholomæus Monachus Sacerdos xxviii. annorum, filius notarii ciuitatis Viennensis in Clausstro Stæ Crucis vbi erat Monachus.

Venerabili in Christo Patri & Domino suo, Domino suo colendissimo, Domino Godofredo Dei gratia Episcopo Patauiensi, Iohannes de Schönveld miles, reuerentiam debitam cum humili recommendatione sui. Vestræ carę dominationi præsentibus significo, quod nunc sum in Villa Bruggen & veni de Francia vulneratus in dextra parte faciei meæ & adhuc longitudo quasi vnius digiti sagitta est in capite meo residens, sed spero per Dei gratiam bene curari, & sciatis quod ego fui cum illustrissimo Rege Angliæ in prælio quod habuit in Francia contra Regem Franciæ iuxta unam dictam Sti Georii iuxta villam quæ vocatur Kersii quo Rex Angliæ victoriam & triumphum Dei gratia obtinuit in dicto bello, in manu potenti destruens inimicos suos: Vnde idem Rex Angliæ occidit in prælio dicto aduersarios ipsius, qui fuerunt ibi ad præliandum cum Rege Franciæ istos qui sequuntur, videlicet Regem Boëmiæ Seniorem, Regem Maioritarum, Comitem de Alihohon fratrem dicti regis Franciæ tam ex parte patris quam matris legitimum, Comitem Flandriæ & duos Episcopos. Item xiii. comites, item xv. c. inter Barones milites & nobiles, & xvi. Et Dominus Rex Angliæ in dicto prælio non perdidit nisi vnum solum militem. Et ego mittam vobis nomina occisorum in quadam cedula huic literæ inclusa. Vestram personam reuerendam conseruet altissimus sub prosperitatis omine pariter & honore. Scriptum in Villa Brugensi Tornacensis diœceseos in Flandria xii. die mensis Septembr.

MCCCXLVI.

Indictione xiv. Pontificatus Domini Papæ Clementis vi. anno v. mensis Augusti die xxvi. prælium fuit immensum inter duos Reges videlicet Angliæ & Franciæ, in quo idem Dominus Rex Angliæ illustris victoriam Dei gratia obtinuit & triumphum. Idem bellum fuit in Francia iuxta quandam villam quæ dicitur Kersii, quinque miliaribus iuxta Monasterium in Pontien. Isti sunt Principes occisi in exercitu regis Franciæ per Dominum regem Angliæ, qui Dominus Rex Angliæ nisi vnum solum militem perdidit in exercitu suo. Rex Boëmiæ Senior, Rex Maioricarum, Dux Lotharingiæ, Comes de Alihohon Frater legitimus Regis Franciæ, Comes Flandriæ, Comes Namen, Dominus de Rosenberch de Boëmia miles, comes de Aretinne, comes de Bologo, Archiepiscopus de Cheyns. In Burgundia, Episcopus de Nogoen qui dicitur Nordmann, Comes de Zalme, comes de Zausoire, comes de Monbeillæni, Comes de Grantpres magnus prior Franciæ, cum duobus millibus equitibus. Albertus de Corbi cum quingentis equitibus, Vicecomes de Tionaus, Dominus de Moreel, Dominus Iacobus de Bourbond, Dominus de Mori, Dominus de Zananand, & M. plures alii nobiles & ignobiles, quorum non est numerus ceciderunt in dicto prælio de exercitu & de coadiutoribus Regis Franciæ quorum vix vnus effugit. Prælium durauit ab hora vespertina Sabbati post Bartholomæum vsque ad diem proximum sequentem ad horam nonam.

Hic notantur memoriæ defunctorum omnium Ducum Austriæ, & eorum hæredibus, pro anno Domini MCCXCI.

Obiit Serenissimus Dominus, Dominus Rudolphus Romanorum Rex, in diuisione apostolorum & est sepultus in Spira ciuitate, & fundauit clausstrum monialium in Tulna Ordinis prædicatorum, & regnauit xix. annis & erat primo Comes de Habelspurg.

MCCCVIII.

In die apostolorum Philippi & Iacobi occisus est Serenissimus Dominus Dominus Albertus a patruele suo Iohanne dicto Alant, qui idem Albertus erat Filius prædicti Domini Rudolphi Regis, & postea erat electus in Regem Romanorum, & erat occisus in Chungesfelde vbi nunc positum est maius altare. Qui vide-

videlicet Dominus Albertus in ipso die occisionis suæ reliquit XII. liberos superstites, scil. Dominum Rudolphum postea electum Regem Boëmiæ, & Serenissimum Dominum, Dn. Fridericum postea electum in Regem Romanorum: & illustres Dominos Leopoldum, Albertum, Hainricum & Ottonem Duces Austriæ: nec non & præclaras Dominas Dominas Agnetem, Reginam Vngariæ, Elisabetham Ducissam Lotharingiæ, Annam Duciſſam Vratislauiæ, Catharinam Duciſſam Calabriæ, Iutham Comitiſſam d' Oettinga & idem Dominus Albertus sepultus est in Spiria, & fundauit coenobium in Hervvortstein & regnauit x. annis.

MCCCXIV.

In die apostolorum Simonis & Iudæ obiit Serenissima Domina, Domina Elisabeth Romanorum Regina, filia Domini Meinhardi Ducis Carinthiæ relicta, præfati Domini Alberti regis, genitrix, mater liberorum omnium prædictorum de voluntate & adiutorio eorundem fundauit & dolauit in loco occisionis prædicti regis, duo Monasteria fratrum minorum & Sororum Ordinis Stæ Claræ vna cum choro & ecclesia & aliis ædificiis vniuersis in Chungesfelde, & ibidem est sepulta.

MCCCXVII.

In die Vdalrici Episcopi obiit Dominus Rudolphus Rex Boëmiæ filius Regis Alberti, & est sepultus in Praga.

MCCCXXVI.

Pridie Kalend. Martii obiit Dominus Leopoldus Dux Austriæ & & Stiriæ & est sepultus in Chunigesfelde.

MCCCXXVII.

In Die Sti Blasii obiit Dominus Henricus Dux Austriæ, & sepultus est in Chunigesvelde.

MCCCXXX.

In octaua Epiphaniæ obiit Serenissimus Dominus Dominus Fridericus Romanorum Rex, qui fundauit monasterium in Mauerbach, & ibidem est sepultus, & obiit in Gutenstein, & regnauit v. annis.

MCCCXXX.

In die Stæ Margarethæ Virginis obiit inclyta Domina Domina Elisabeth filia Regis Arragoniæ, ac Serenissimi Regis Friderici conthoralis, quæ erat totaliter cœca per sex annos ante obitum & est sepulta Viennæ in domo fratrum minorum.

MCCCXXXIX.

XIV. Kalend. Martii obiit Dominus Otto Dux Austriæ, Styriæ & Karinthiæ, & fundauit clauſtrum criseorum Monachorum in nouo monte, & ibidem est sepultus.

MCCCXXX.

In die annuntiationis S. Mariæ Virg. obiit inclita Domina, Domina Elisabeth Duciſſa Austriæ conthoralis Domini Ottonis præfati Ducis Austriæ, nec non & filia Stephani Ducis Bauariæ in fibris, & est sepulta in nouo monte, & genuit duos filios, videlicet Ducem Fridericum, qui natus est anno Domini MCCCXXVII. Scholasticæ Virg. & Ducem Leopoldum qui natus est anno Domini MCCCXXVIII.

MCCCXXXVIII.

III. Nonas Septembr. obiit inclita Domina Domina Anna Duciſſa Auſtriæ Stiriæ & Charinthiæ, conthoralis præfati Ducis Ottonis, nec non filia Serenissimi Domini Iohannis Regis Boemiæ, & est sepulta in nouo monte.

MCCCXXIV.

Feria secunda proxima ante Matthiæ apostoli obiit Domina Catharina Duciſſa Calabriæ, soror Ducum Austriæ, & est sepulta Neapolim apud St. Laurentii in domo fratrum minorum.

MCCCXXIX.

MCCCXXIX.

In vigilia Sti Matthiæ apoſtoli obiit Domina Ieutha Comitiſſa de Oettingen Soror Ducum Auſtriæ & eſt ſepulta in Chungesfelde.

MCCCXXVII.

x. Kalend. Nouembr. obiit inclita puella Eliſabeth filia Serenisſimi Regis Friderici præditi, & eſt ſepulta cum priore in Mauerbach.

MCCCXXXVI.

Pridie Kalend. Octobr. obiit inclita Domina Domina Catharina filia Comitis de Saphoy relicta Domini Leupoldi præfati Ducis Auſtriæ, & eſt ſepulta in Chungesfelde.

MCCCXLIII.

xix. Kalend. Ianuar. obiit Domina Anna filia prædicti Domini Friderici Regis Romanorum, Comitiſſa de Görtz: quæ poſt obitum mariti ſui intrauit ordinem Stæ Claræ in Viennæ, & electa erat in abbatiſſam, & ibidem eſt ſepulta.

MCCCXLIV.

iv. Idus Auguſti obiit Dux Leopoldus iuuenis filius prædicti Domini Ducis Ottonis Ducis Auſtriæ, & eſt ſepultus cum priore in nouo monte.

MCCCXLIV.

iii. Idus Decembr. obiit Dux Fridericus iuuenis frater prædicti Ducis Leopoldi & eſt ſepultus cum priore & fratre in nouo monte.

Rudolphus Romanorum Rex habuit primo Dominam Annam Comitiſſ. de Hochenburg & Haigerloch antequam coronatus fuit in regem. Ipſa obiit a. D. MCCLXXXI.

Deinde idem Rudolphus duxit Dominam Agnetèm comitiſſ. de Burgundia, habuit tres filios, & quatuor filias Iutham regi Boemiæ tradidit, Annam Duci Saxoniæ, Mechtild Ludouico Palatino Reni, & vnam ſacro velamine, tradidit Ord. St. Claræ, cum una Carolo dicto claudo Regi Siciliæ, Clementia nomine.

Sequuntur in dicto Codice duo Schemata Genealogica, quorum alterum Marchionum Auſtriæ, demum Ducum antiquorum, incipiens in Henrico a. D. DCCCCLXXXVIII. & in Gertrude filia Henrici Ducis de Medling qui fuit frater Ducis Auſtriæ Friderici Bellicoſi, deſinens.

Alterum eſt Comitum de Habſpurg ſeu Ducum Auſtriæ modern. quorum familiam ducit Rudolph. I. Imp. & claudit.

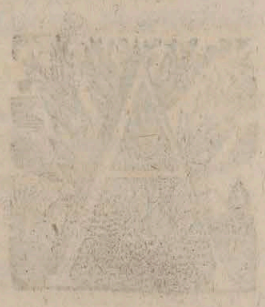
MCXXXII.

Conſtructum & dedicatum eſt monaſterium Reichenbach & anno ſequenti monaſterium Hoſterhouen datur ordini Præmonſtrat.

MCXLVIII.

Clauſtrum in Raittenhasla conſtruitur; eo tempore Welfus contra Conradum Regem, quem Rex in uno prælio iuxta Caſtrum Weinsberch vicit, anno vero MCXLIX. Conradus rex de Ieroſolyma venit, cum quo fuit Henricus Dux Bauariæ filius Marchionis Leopoldi, qui in itinere duxit vxorem filiam Ducis fratris regis Græcorum.

CHRO-

CHRONICON AVGVSTENSE.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

*Auguſtenſis Chronici Excerpta nunc exhibemus, quæ eidem, de quo nuper diximus, Matthæo Pappenheimio debemus. Quisnam Chronici ſit auctor, cum Voſſio * ignoramus, nec etiam, vbinam integrum Chronicon reperiatur. Hoc autem duabus partibus conſtat. Prior eiusdem pars continet Excerpta Chronici Auguſtenſis, cuius auctorem exeunte ſeculo XI vixiſſe diſcimus ex verbis ipſius ad annum 1086* Auguſtæ coruum hoc tempore vidimus album, adeo vt candidior nulla columba fuit. *In iisdem autem præter negotia Imperii, ſtatum etiam vrbis atque Epiſcopatus Auguſtani, quis fuerit ab anno 973 ad annum 1104 vsque exponuntur. Priora plerumque ex Hermanni Contracti Chronico videmus eſſe deſumta, in reliquis cum Godefridi Colonienſis Annalibus & Chronico Auſtrali in plerisque conuenit, ad quæ ſæpius prouocamus, & præter hos ad Bertholdum Conſtantienſem, Dodechinum & Ottonem Friſingenſem. In rebus Auguſtanis vero vſi fuimus Sigismundi Chronico Auguſtano Eccleſiaſtico, quod apud Piſtorium reperitur, Caroli Stengelii Rerum Auguſtanarum Commentario & Engelberti VVerlichii Chronico. Altera Pars non tam Excerpta, quin potius illud ipſum Chronicon Monaſterii SS. Vdalrici & Afræ, quod Auguſtæ eſt Vindelicorum, continere videtur. Inſigne hoc eſt Monaſterium Benedictinorum, a multis reliquiis clarum **. Auctor Monachus dicti monaſterii fuiſſe videtur, cum ſubinde vbi de iſto monaſterio ſermo eſt,* ad nos *dicat, prout ſtatim ab initio patet. Præter Hiſtoriam autem Friderici Barbaroſſæ, Henrici VI. Friderici II, in qua multa nobis exponit ſingularia, & Anticæſarum Henrici Rasponis, Guilielmi Bataui potiſſimum, & quæ intercedunt interregni tempora, ſucceſſionem etiam Abbatum dicti Monaſterii exponit, idque ab anno 1152 ad 1265. Inſerta ſunt varia de negotiis Bauaricis, & quæ concernunt Monaſterium Altahenſe, quæ aliena manu videntur fuiſſe interpolata, & ſi coniectari licet, ab Henrico Sterone, cuius Chronicon in plerisque Codicibus, huic Chronico Auguſtenſi videmus adiectum, idemque quaſi continuatum. Prouocamus etiam in hac parte ad ſcripta modo memorata, quibus addimus Ottonem de S. Blaſio, Radeuicum, Chronicon Reichersbergenſe, Auentini Annales Boiorum, Matthæi Pariſienſis Hiſtoriam Anglicanam, Andr. Presbyteri Chron. Bauariæ, Guilielmum de Nangis de geſtis Philippi, Hundii Metropolem Salisburgenſem. Breues etiam notas ſubiecimus, textum vel emendantes, vel eundem cum Scriptoribus reliquis conciliantes.*

EX

---

* *de Hiſtoricis Latinis lib. III p. 729*

** Egit de eodem Car. Stengelius *in ſua Monaſteriologia Benedictina*, Gabr. Bucelinus *in Germania ſacra p. II p. 90* & Franc. Petri *in Sueuia Eccleſiaſtica p. 115*

EX

CHRONICA AVGVSTENSI ANTIQVA EXCERPTVM,

PER

MATTHÆVM MARESCHALCVM DE BAPPENHEIM I. V. D. ET CANONICVM IBIDEM,

AB ANNO DOMINI DCCCLXXIII. VSQVE AD ANNVM MCIV.

ITEM

PARS CHRONICÆ MONASTERII S. VDALRICI ET AFRÆ, APVD AVGVSTAM VIND. AB ANNO DOMINI MCLII. VSQVE AD ANNVM MCCLXV.

Anno Domini DCCCCLXXIII.

OTTHO Imperator Aug. obiit: & filius eius Ottho in regnum succesſit. *OTTHO II. Imp. Chr. Auſtr.* 973

DCCCCLXXIV.

S. Vdalricus Epiſcopus obiit. Hainricus ſuccesſit, Comes de Geiſenhauſen. *Chr. Auſtr.* 973, *Stengel* Rer. Auguſt. p. 2 c. 18 n. 32 lib. 1 *Sigism.* Chr. Aug. eccl. c. 10. *H. Contr.* 976 977

DCCCCLXXV.

Inter Principes diſcordia facta eſt. Et Cometa exarſit.

DCCCCLXXVI.

Luna obſcurata eſt.

DCCCCLXXIIX.

Imperator cum ſuis verſus eſt in fugam, in expeditione Galliæ. *Chr. Auſtr.* 978

DCCCCLXXXI.

In publico bello Calabriæ Hainricus Epiſcopus heu occiſus eſt: ante profectionem ſuam prædio ſuo Geiſenhauſen Canonicis in oblationem tradito. Etticho Epiſcopus eſt ordinatus. *H. Contr.* 980 *Stengel.* p. 2 c. 19

DCCCCLXXXIII.

Otto Imperator Romæ obiit, eiusque filius Otto in regnum ſuccesſit. *OTTHO III. Imp Chr Auſtr.* 983: 984,

DCCCCLXXXVI.

Otto iuuenis Rex ab Hainrico Duce captus, ſed a populo eſt ereptus. *Ditmarus* lib. 4 p. 347. 348

DCCCCLXXXVIII.

Eticho Epiſcopus obiit. *VVerlich.* Augſp. Chr. p. 2 p. 35, *Stengel.* p. 2 c. 20

DCCCCLXXXIX.

Leutoldus Epiſcopus ordinatur. *VVerlich* p. 35, *Stengel.* p. 2 c. 22

DCCCCXC.

Imperator Romam in Epiphaniam petiit, & anniuerſarium patris ſui celebrat.

DCCCCXCi.

Magna ſterilitas terræ ab inundatione pluuiæ contigit. *H. Contr.* 987

DCCCCXCIV.

Hyems dura fuit, ita vt arbores multæ aridæ fierent. Leupoldus Epiſcopus Romam petit, & per Papam Iohannem B. Vdalrici ſanctitas probatur ſolenniter & ſancitur. Auguſtæ templum corruit a ſeipſo. *VVerlich.* p. 36 *Stengel.* p. 2 c. 22 n. 4

DCCCCXCV.

VVerlieb. c. 1 *Stengel.* c. 1 *Autor vitæ Adelheidis.* Leutoldus Episcopus templum a fundatione construxit, Adelheida Imperatrice cooperante. Luna in sanguinem versa.

DCCCCXCVI.

VVerlich. p. 36, *Stengel.* p. 2 c. 22. 23 Leutoldus Episcopus bonæ memoriæ VI. Kal. Augusti obiit. Gebhardus Episcopus est constitutus. P. 344

DCCCCXCIX.

Sylvester II. PP. H. Contr. 999 Romæ Gregorius V. (qui & Bruno) Papa obiit. Eique Sylvester Secundus (qui & Gerbertus) Papa CXLIII. succesit.

M.

HENRICVS II. Imp. Chr. Austr. 1001. 1002, *Stengel.* p. 2. c. 24 Otto Imperator anno regni sui XIX. in Italia obiit, Aquisgrani sepultus est. Pro quo Hainricus Dux Baiariæ Rex efficitur. Sigefridus Episcopus ordinatur.

MIII.

Chr. Austr. 1003 Hainricus Rex sibi rebelles vastat. Argentina despoliatur.

MIV.

Chr. Austr. 1004 Hainricus Italiam, Boemos, Polonos petens subiugauit.

MV.

H. Contr. 1005 Romæ Gerbertus Papa obiit. Iohannes XVI. Papa CXLIV. ordinatur. Fames magna facta est.

MVI.

IOHANNES XVII. PP. H. Contr. 1006 Iohannes Papa obiit, & alius Papa Iohannes XVII. (qui & Fasanus) Papa CXLV. ordinatur.

MVII.

Chr. Austr. 1007, *Ditmarus* 6 p. 383, *Ann. Einsid. ap. Mabill.* Annal. t. 4 p. 479, Hainricus Rex constructo Bambergensi Episcopatu, Eberhardum primum Episcopum constituit. Seifridus Augustæ Episcopus vota multorum complens obiit. Bruno Episcopus ordinatur.

H. Contr. Chr. Saxo 1007, *Vita Henrici* c. 9. 11, *VVerlich.* p. 37, *Stengel.* p. 2 c. 24. 25, *Sigum.* Chr. August. eccl. lib. 1 c. 11

MVIII.

Chr. Austr. 1008 Leutoldus Treuerensis Archiepiscopus obiit, eique Megingaudus succesit.

MIX.

Sergius IV. PP. H. Contr. 1009. 1010 Romæ Fasanus Papa obiit. Sergius IV. Papa CXLVI. efficitur.

MXI.

Chr Austr. 1010, *Vita Berwardi* c. 41 Willigisus Moguntinensis Archiepiscopus obiit. Eique Erchipaldus succesit.

MXII.

Chr. Austr. 1012 Hermannus Dux Alemanniæ moritur, & pro eo Ernestus Dux efficitur.

MXIII.

Benedictus VII. PP. H. Contr. 1013 Romæ Sergius Papa obiit: Benedictus VII Papa CXLVII. ordinatur.

MXIV.

Chr. Austr. 1014 Hainricus Romæ a Benedicto Papa Imperiali benedictione coronatur.

MXV.

H. Contr. 1015 Megingaudus Treuerensis Episcopus obiit, cui Poppo succesit.

MXVII.

H. Contr. 1017 Constantiæ Lamperto Episcopo mortuo Ruthardus succesit.

MXIX.

Chr Austr. 1019 Pugna apud Vlmam.

MXX.

Chr. Austr. 1020 Benedictus Papa Babenberg veniens Eccleiam S. Stephani dedicat. Werenharius Argentinæ Episcopus cum Welff Comite Burgundiam vicit.

MXXI.

MXXI.

Terræ motus IV. Id. Maii factus est. Heribertus Colonienſis Epiſcopus obiit: Piligrinus ſucceſſit. Erchinbaldo Moguntinæ Archiepiſcopo defuncto, Aribo ſucceſſit. *H. Contr.* 1021, *Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 1020, *Vita Berwardi* c. 42

MXXII.

Hainricus Imperator Italiam petens expugnauit, alias vrbes ſubdidit. Peſtilentia in exercitu multos occidit. Ruthardus Conſtantienſis Epiſcopus obiit: Henno ſucceſſit. *H. Contr.* 1022, *Vita Henrici ap. Caniſium* t. 6 p. 387, *Leo Oſtienſis* 2 c. 41

MXXIII.

Gebhardus Ratisponenſis Epiſcopus mirabiliter obiit. Iterum Gebhardus ſucceſſit. *H. Contr.* 1023, *Conr. Vrſp.* 1022

MXXIV.

p.345 R. Papa Benedictus obiit, & frater eius Iohannes XVIII. ex laico Papa CXLVIII. efficitur. Hainricus Imperator obiit, & Bambergæ ſepelitur. Conradus Rex eligitur. *Iohannes XIIX. pp. CONRADVS H. Imp. H. Contr.* 1024, *Chr. Auſtr.* 1025

MXXV.

Erneſt Dux, & Welff Comes, Cunrado Regi cum multis rebellant. *H. Contr.* 1025

MXXVI.

Conradus Rex Italiam petiit. Henno Conſtantienſis Epiſcopus obiit: Warmannus ſucceſſit. Bruno Auguſtenſis Epiſcopus, & Welff Comes Bauariæ Dominus, mutuo prædas & incendia exercent. *H Contr.* 1026, *Chr. Auſtr.* 1025

MXXVII.

Conradus Rex a Iohanne Papa in die Paſchæ Imperator coronatur, eique reuerſo Welff Comes & alii ad deditionem venientes cuſtodiæ deputantur. *Chr. Auſtr.* 102 1028

MXXVIII.

Hainricus puer, filius Conradi Imperatoris, in die Paſchali Aquisgrani Rex vnctus eſt a Piligrino Archiepiſcopo. VVerenharius Argentinenſis Epiſcopus Conſtantinopolin legatus obiit; Guilhelmus ſucceſſit. *Chr. Auſtr.* 1028

MXXIX.

Bruno b. m. Auguſt. Epiſcopus, Eccleſiæ Canonicorumque poſſeſſionibus copioſe augmentatis VIII. Kalend. Maii obiit. Eique Eberhardus ſucceſſit, qui conſtituit, defuncti fratris animam vsque ad anniuerſarium diem pro anima eius dona. *H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp.* 1026, *VVerlich.* p. 40 *Stengel.* p. 2 c. 25. 26

MXXX.

Conradus Imperator Pannoniam petiit. VVelff Comes obiit. *Chr. Auſtr.* 1030

MXXXI.

Pax cum Stephano Vngarorum facta eſt. Aribo Moguntiæ Epiſcopus obiit, cui Bardo ſucceſſit. *Chr. Auſtr.* 1031

MXXXII.

Conradus Imperator Polonos petiit. *Chr. Auſtr.* 1029 1032

Rudolfus Rex Burgundionum obiit, cuius regnum Dido inuaſit.

MXXXIII.

Imperator hyeme Burgundiam petiit. Item æſtate Didonis prouinciam, donec ipſe pacem peteret, vaſtauit. Romæ Papa Iohannes obiit, & pro eo Benedictus IX. (qui & Theophylactus) Papa CXLIX. ordinatur. Eclipſis Solis III. Kal. Iulii. *Chr. Auſtr.* 1033 *Benedictus IIX. PP.*

MXXXIV.

Imperator iterum Burgundiam petens ſubiicit. VVarmannus Epiſcopus Conſtantienſis obiit, Eberhardus ſucceſſit. Meginhardo VVirtzburgenſi Epiſcopo Bruno ſucceſſit. *Chr. Auſtr.* 1035 *H. Contr.* 1034, *Conr. Vrſp.* 1033

MXXXV.

In Italia milites minores contra dominos coniurant. Imperator Paganos (qui Leuitici dicuntur) petiit. Synodus apud Triburiam. *Chr. Auſtr.* 1035 *al. Luitici.*

MXXXVI.

H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. Chr. Austr. 1036. 1037

Piligrinus Coloniæ Episcopus obiit, eique Hermannus succesſit. Gebehardo Ratisponensi Episcopo, item Gebhardus succesſit. Hainricus Rex Romanorum Anglorum Regis filiam duxit vxorem. Imperator Italiam petiit.

MXXXVII.

Chr. Austr. 1037 *H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1037

Heribertum Mediolanensem Episcopum in custodiam misit, aliosque Episcopos exilio relegauit, manumque coniuratorum cohercuit. Dido occisus est.

MXXXVIII.

Chr. Austr. 1038

Ciuitas Parmensis ab exercitu incenditur. Imperatore de vltra Romanis partibus redeunte, pestilentia exercitum inuasit, in qua Hainrici Regis vxor cum multis periit. Stephano Rege Vngarorum mortuo, pro eo Petrus regnat.

MXXXIX.

HENRICVS III. Imp. Chr. Austr. 1039 *H. Contr. Conr. Vrsp.* 1039

Conradus Imp. apud Traiectum III. Non. Iun. subito moritur, & Spiræ sepelitur. Hainricus filius eius pro eo regnat. Reginbaldus Episcopus Spiræ obiit.

MXL.

p. 346

Chr. Austr. 1040 *Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1040

Hainricus Rex Boemiam petens, plurimis suorum in sylua amissis rediit. Eberhardus Bambergensis Episcopus obiit, cui Suigerus succesſit.

MXLI.

H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. 1041 *Chr. Austr.* 1041

Hainricus Rex vastata Boemia, Ducem illius ad deditionem coegit. Vngari fugato Petro Obonem Regem faciunt. Petrus profugus Hainricum adiit. Huius astipulatione & industria plurimi eo tempore in artibus, in ædificatione, in auctoribus, in omni genere doctrinæ pollebant. Studium vbique famosum.

MXLII.

Chr. Austr. 1042 1043

Obo fines Boioariæ inuasit, magnaque exercitus eius parte ab Adelberto Marchione deleta refugit. Hainricus Rex Pannoniam petens, Septentrionales Danubii partes vastat. Poppo Patriarcha obiit Aquilegiæ, Eberhardus Augustensis canonicus succesſit.

MXLIII.

Chr. Austr. 1043, *H. Contr.* 1043, *Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1044

Gisela Imperatrix obiit. Hainricus Rex iterum Pannoniam ingressus, susceptoab Obone pacto rediit, magnamque in regno suo pacificationem fecit, & Agnetem sibi vxorem copulat. Leupoldus Marchio obiit.

MXLIV.

H. Contr. Alb. Stad. Contr. Vrsp. 1045

Hainricus Rex in Pannonia commissa pugna victor, Obonem fugauit, & Petrum regno restituit. Obo a Petro captus decollatur. Romæ Benedictus Papa ob scelera a Romanis pulsus est. Heribertus Mediolanensis Archiepiscopus obiit: Guido succesſit. Gebhardus Rauennas Episcopus obiit.

MXLV.

H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp. 1045

Hainricus Rex a Petro Rege Vngarorum inuitatus muneribus donatur. Quo itinere Bruno VVirtzburgensis Episcopus lethaliter corruens obiit, eique Adalbero succesſit. Gotfredus Dux Regi ad deditionem veniens in custodiam mittitur. Luitici rebellantes subiiciuntur. Guntharius eremita mortuus Pragæ sepelitur.

MXLVI.

H. Contr. 1046 *Gregorius VI. PP. Chr. Austr.* 1045

Romæ Benedictus Papa rursus ob auaritiam sponte honore abdicato, Gratianum pro se Papam elegit. Hainricus Rex Phladirdingam petiit. VVigero Rauennas episcopatus aufertur. Vngari Petro excæcato, Andream Regem constituunt. Rex Italiam petens, Gratianum Papam deposuit.

MXLVII.

Clemens II. PP. Chr. Austr. 1047 *H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrsp.* 1047, *M. Scotus, Sig. Gembl. Chr. Leod. Alb. Stad.* 1046, *Otto Fri-*

Natale Domini Suigerus Bambergensis Episcopus, Papa CLI. ordinatur, Clemens appellatur. Hainricum Regem cum Regina imperiali benedictione coronauit. Episcopus Constantiensis Eberhardus obiit Romæ, cui Theodoricus succesſit. Hunfridus Rauennæ: Herrandus Argentinæ: Theodoricus Virduni, Episcopi ordinantur. Imperator secum auecto corpore S. Guidonis Augustam veniens, Eberhardum Episcopum in extremis reperit, quo defuncto, exequiis eius honorifice

fice in vigilia Aſcenſionis Domini celebratis, Hainricum Aug. Eccleſiæ conſtituit Epiſcopum. Poppo Treuerenſis Epiſcopus obiit: Eberhardus ſucceſsit. Clemens Papa obiit, & Babenberg ſepelitur. Imperator Phladirtingam ſuorum damno petiit. *ſing.6 c.33, Sten-gel.p.2 c.26 n.7 & c. 27*

MXLVIII.

Sanguis Domini (vt ferebant) Mantuæ inuenitur. Poppo Brixenſis Epiſcopus Papa CLIII. ordinatus, & Damaſus vocatus, poſt paucos dies obiit. Hainricus Imperator, & Hainricus Galliæ Rex conuenientes pactum inter ſe confirmant. Terræmotus III. Id. Octob. in nocte fit. *Damaſus II. PP. H. Contr. Conr. Vrſp. 1048, Alb. Stad. 10, 6, Sig. Gembl. Ann.*

Hildesh. M. Heruold. Albericus. M. Scotus 1047, *Otto Friſing.* 6 c. 33

MXLIX.

Eberhardo Patriarcha mortuo, Gottebaldus ſucceſsit. Bruno Tullenſis Leucorum Epiſcopus, Papa CLIII. ordinatus, Leo IX. vocatus eſt. Imperator Balduuinum petens, Phlandros deuaſtauit. Dominus Papa Synodum Remis, aliam Moguntiæ collegit. *H Contr. 1049, Alb. Stad. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1048. 1049 1050*

ML.

Vngari Baioariæ fines inuadunt, Dominus Papa vltra Romanas partes ex
p.347 parte ſubiecit. Imperatori filius (Hainricus poſtea dictus) naſcitur, prius Conradus nominatus. *H. Contr. Chr. Saxo. Conr. Vrſp. 1050, Chr. Auſtr. 1050*

MLI.

Bardo Moguntiæ Archiepiſcopus ſanctus obiit, eique Leupoldus ſucceſsit. Imperator Pannoniam ingrediens vaſtat, & exercitu laborante fame vix rediit. *Chr. Auſtr. 1051*

MLII.

In Italia Bonifacius Marchio inſidiis transfixus ſagittis moritur. Imperator terminos Vngarorum cum exercitu nullo effectu petiit. Presburck fruſtra obſeſſa, non capitur. Imperatori filius naſcitur. *H Conr. 1051. 1053. Chr Saxo. Conr. Vrſp 1052*

MLIII.

Imperator cum Papa natalem Domini VVormatiæ egit: Papa autem purificationem S. Mariæ Auguſtæ. Exercitus a Papa contra Nortmannos ductus, ab ipſis victus & trucidatus eſt. Ipſe vero Papa apud Beneuentum demoratur. Imperator filium Hainricum Regem electum Ducem Boiariæ præfecit. *H Contr. Conr. Vrſp. 1053. 1054*

MLIV.

Dominus Papa Leo Paſchali tempore Romam reuerſus, ibique defunctus, poſt mortem miraculis claruiſſe fertur. Imperator Phlandriam adiit atque vaſtauit. Hermannus Contractus in membris ſingulis debilitatus, noſtri miraculum ſeculi cunctis in acumine ingenii præminebat, cantica miræ modulationis & dulcedinis plura compoſuit, vocis etiam fere carens officiis. Gebehardus Aichſtet. præſul Papa CLIV. eligitur. *H. Contr. Alb. Stad. Conr. Vrſp. Chr Saxo 1054*

MLV.

Imperatore Italiam tranſeunte filius eius moritur. Prædictus Gebhardus Papa ordinatus, Victor appellatur. Auguſtæ pugna cum Bambergenſibus. Imperatore ab Italia reuerſo Gebhardus Ratisponenſis Epiſcopus reus maieſtatis arguitur, & in cuſtodiam deputatur. *Sig. Gembl. Alb. Stad 1054, Conr Vrſp. Suppl. H. Contr. 1054. 1055 Victor II PP.*

MLVI.

Hyems leniſsima. Rex Babyloniæ moritur. Sepulchrum Domini in Hieroſolymis obſtruitur, Patriarcha eiecto, multi Chriſtiani trucidantur. Dominus ciſalpinis partibus moratur. Exercitus Saxonum a VVandalis trucidatur. Herimanno Epiſcopo Colonienſi mortuo, Anno ſucceſsit. Rege Græcorum mortuo, mulier quædam * ſucceſsit in regnum, cuius legati fœdus ab Imperatore Hainrico poſcunt. Idem Imperator III. Non. Octobr. defunctus, anno ætatis ſuæ XLI. in die natalis ſui, hoc eſt, v. Kalend. Neuemb. Spiræ a Papa ſepelitur: filio eius in regno ſuccedente. *Suppl. H. Contr. Conr. Vrſp. 1056*

** Theodora. Chr. Auſtr. 1057 HENRICVS IV. Imp.*

MLVII.

MLVII.

Chr. Auſtr. 1058

Multorum factiones contra Imperatoris filium exortæ diuinitus ſedantur, Ieroſolyma pacificatur. Papa ciſalpinis partibus rurſus Nortmannos cæterosque rebelles pacificat. Deinde non longo tempore exacto vitam terminauit in Aricia; cuius corpus a ſuis aſportatum a Rauennatibus vi diripitur, in Rauennaque ſepelitur. Fredericus Domini Papæ Leonis cancellarius monachicæ vitæ deſeruiens, a Romanis reuocatur, & Papa CLV. electus Stephanus nominatur.

MLVIII.

Chr. Auſtr. 1059 *Nicolaus II. I P.*

Papa Stephanus obiit. Quidam Bonifacius non communi conſilio electus, reſpuitur. Benedictus autem Epiſcopus Papa CLVI. conſtituitur, Nicolaus nominatur. Gungo Aichſtetenſis Epiſcopus ordinatur. Imperatrix cum Rege puero Pentecoſten Auguſtæ egit. Otto Dux Sueuorum obiit.

MLIX.

Cont. H. Contr. 1057, *VVerlich.* p. 44 *Stengel.* p. 2 c. 27 n. 2

Rudolfus Dux Alemannorum conſtituitur. Seditio inter Hainricum Auguſtæ Epiſcopum, Diepoldum Comitem pro comitatu ad altare S. Mariæ per cartæ firmitatem tradito. Rapoto filius eiusdem Comitis Mantichinga inuadit; ſed Auvvarii, qui eius ſequaces erant, ab Auguſtenſibus plurimi occiduntur, plerique etiam vulnerantur. Dehinc a Comite Mantichinga aliique vici coneremantur. Regina cum puero Rege in feſto Omnium Sanctorum Auguſtam veniens, inuaſores Auguſtæ ad pactionem compulit.

MLX.

Lamb. Schafn. M. Scotus 1059, *Serarius* lib. 5. p. 742, *Hund. Metr. Salisb.* p. 64

Conradus Spirenſis Epiſcopus moritur; cui ſucceſſit Sinhardus Auguſtenſis præpoſitus. Leupoldus Moguntinenſis Epiſcopus obiit: Sigefridus ſucceſſit. Guilielmus Noricus aliique in corrigendis Antiphonarii & Gradualis cantibus multum laborant, licet apud tardos & hebetes parum proficerent. Fames & mortalitas magna. Waltolf Paduenſis Epiſcopus prius Auguſtæ Canonicus conſtituitur. Gebharhdus Ratisponenſis Epiſcopus obiit. P. 348

MLXI.

Chr. Auſtr. Berth. Conſtant. Cont. H. Contr. 1061, *Mon. Hervveld. Sig. Gembl. Chr. Saxo Lamb. Schafn.* 1063, *Otto Friſing.* 6 c. 34, *Leo Oſtienſis* 3 c. 21. *Otto Friſing.* 6 c. 34, *Lamb. Schafn.* 1064, *Leo Oſtienſis* 2 c. 26 *Chr. Auſtr.* 1062 *Alexander II. PP.*

Otto Ratisponenſis Epiſcopus efficitur. Nicolaus Papa moritur. Quidam Lucanus Epiſcopus a quibusdam Romanis & Nortmannis electus & ordinatus, a noſtratibus reſpuitur. Parmenſis autem Epiſcopus a quibusdam Papa conſtituitur, Archiepiſcopis & cæteris non conſentientibus. Sed poſtea Lucanus Epiſcopus ſine Synodo pridem depoſitus, reſtituitur ab Epiſcopis, & Papa CLVII. ordinatus Alexander appellatus eſt.

MLXII.

Parmenſi Epiſcopo Romam intrare volenti Romani repugnantes, ex magna parte ſequaces Epiſcopi trucidantur, partim in fluuium demerſi moriuntur, ipſe tum non receptus ſine effectu Parmam rediit.

Hainricus Rex puer ab Annone Coloniæ Epiſcopo, & ab Ottone Bauarorum Duce Imperatrici Agneti ſurripitur: Qui eodem anno Auguſtam veniens, Hainricum eiusdem ciuitatis Epiſcopum ad pactionem vocauit, ſed ipſe Auguſtam venire renuit, Ratisponam aduenit.

MLXIII.

Chr. Auſtr. 1063 *VVerlich.* p. 2 p. 45, *Stengel.* p. 2 c. 27. 29

Poſt vernale æquinoctium, id eſt, XII. Kalend. April. frigoris & niuis immenſa opportunitas. Gottebaldus patriarcha obiit: Rabengerus ſucceſſit. Mortuo Beel rege Vngarorum, Hainricus Rex puer Pannoniam cum exercitu ingrediens, Reginam cum filio pridem expulſam regno reſtituit, paucisque repugnantibus deuictis prouinciam eandem ſibi ſubiugauit. Hainricus Epiſcopus Auguſtenſis a familiaribus Regis afflictus multis iniuriis, deinde longa ægritudinis fatigatus moleſtia, in menſe Septembri obiit; cui ſucceſſit Embrico pridem Moguntiæ præpoſitus, vir ad id temporis admodum religioſus atque laudabilis.

MLXIV.

MLXIV.

Hainricus Rex purificationem S. Mariæ Augustæ celebrauit. Ecclesia S. Vdalrici, & S. Afræ a fundamentis incipit. Sanctorum corpora multa inueniuntur. Corpus etiam S. Afræ, igneæ combustionis adhuc signa retinens, in sarcophago lapideo decenter formato reperitur *. Lapis etiam suppositus S. Eunomiæ sepultæ, dum forte a latomis cæderetur, miri odoris emisit fragrantiam. Waltolff Paduensis Episcopus moritur. *S. Vlrici & Afræ templum. Sigiſm.* Chr. Augusſt. c. 11

MLXV.

In Italia terræ motus magnus Resurrectione Domini VI. Kalend. April. Rex Hainricus in Pentecoste Augustæ moratur. *Berth.* 1064

Prope Ierosolymam a Sarracenis plurimi Christianorum trucidantur, alii captiuantur. Gunther Babenbergensis Episcopus inde reuersus moritur. Augustæ dedicatur Ecclesia matricularis ** ab Embricone eiusdem sedis Episcopo, & a Gunzone Aichstetensi Episcopo; & a Ruthardo Taruisensi Episcopo, qui & eodem anno moritur. A diebus beatæ memoriæ Brunonis Episcopi, vsque ad fœdissimam ciuilis discordiæ tempestatem, in congregatione Augustensi illustres fuere personæ, Canonicæ institutionis sectatores, fratrum amatores, patriæ decus, tempora ornantes: quorum gloriæ dignissima memoria posteris eorum virtutis eximiæ proponit incitamenta.

MLXVI.

Hyems lenissima. In Geminis inuisa stella visa est, Cometa aliquot noctibus mira velocitate retrograda, Anglorum occisionis, & calamitatis, quæ post VIII. annos per Rudolfum & Herimannum orta est inter Teutonicos, prænuncia. Quæ in primis in hanc formam radios clare in Orientem mittens tandem ita obscura- *Berth.* 1066
P. 349 ta est, vt videri non posset. In sabbato Paschæ Eberhardus Treuerensis Episcopus moritur. Chuno Coloniæ præpositus accepto episcopatu a Rege, a ciuibus respuitur, capitur, præcipitatur, & trucidatur. Nuptiæ Regis Hainrici efficiuntur. *Berth.* 1065 *Chr. Austr.* 1067

Hoc anno *** missis ad Gerundam literis B. Narcisi Episcopi, & inde primi Augustæ Prædicatoris reliquiæ sunt acquisitæ, cum epistola Berengarii Gerundensis Episcopi, & cum omni honore Augustæ delatæ; cuius corpus sacrum ante paucos annos dicitur integrum atque incorruptum inuentum, cilicio indutum, passionis plenissima seruans stigmata. Nam post S. Afræ conuersionem ordinato eidem *S. Narcisi liſpana.*

* Factum hoc viuo adhuc Henrico, qui demum a. 1064 fuit extinctus, secundum Lambertum Schafnaburgensem, & quidem III Decembris, prout Stengelius tradit *Commentario Rerum Augustanarum p. II c. XXVI n. 3.* Plenius rem declarat Sigismundus in Chronico Augustano Ecclesiastico *lib. I c. XI.* vbi dicitur: *Hainricus iste Episcopus in ordine vicesimus septimus vir magnæ industriæ Imperatori Hainrico tertio istius nominis percarus gubernacula regni disponebat Augustæ, dum Imperator in Italia esset. Sub eo dum Ecclesia sanctæ Afræ ampliori spatio extenderetur, inuentum est corpus sanctæ Afræ membris integrum in Sarcophago lapideo miræ magnitudinis, habens adhuc vestigia adustionis, & sic integrum inclusum ponitur in eum locum, quo nunc colitur & vbi fuerat inuentum: ob quam causſam maxima multitudo confluebat Augustam, sanctus etiam Vdalricus magnus coruscabat miraculis.* Licet autem Templum S. Vdalrici & S. Afræ tunc demum ædificari cœptum fuerit, ab Embricone tamen demum restauratum, prout ad a. 1071 dicitur. Inter M. Velseri scripta reperitur *Conuersio & Passio SS. Martyrum Afræ, Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ, Eutropiæ,* cum ipsius Commentariis, cui adiecta est de inuentione Corporis S. Afræ narratio, ex antiquis Codicibus descripta. Licet etiam in ea inuentio sub Embricone facta dicatur.

** legendum *Cathedralis*, prout emendauit Stengelius *p. II c. XXIX n. 4*

*** Carolus Stengelius *Rer. August. p. I c. X* hoc ad annum 1087 refert, quo a Sighardo, Abbate Monasterii SS. Vdalrici & Afræ, ex Augusta Gerundam Hispaniæ missus fuerit Monachus, qui inde sacras reliquias XII Kal. Augusti retulerit, cum litteris Berengarii, quas integras adducit.

Eccleſiæ presbytero, in Hiſpaniam regrediens, cum multos ad Chriſti fidem conuerteret, quadam die in Gerunda inter ipſa ſacrificiorum myſteria a perſecutoribus dicitur trucidatus, in confeſsione Trinitatis, tribus vulneribus, id eſt, in gutture, humero, viſura debilitatus, & ita ſepultus. Sed poſt annos plurimos viuido colore, veneranda canicie, dextera more benedicentis extenta, integer aperto ſepulchro dicitur inuentus. Narrauit etiam præfatus Epiſcopus, cum Abbas quidam occulto vellet digitum pedis eius pro reliquiis diripere, eum in conſpectu plurimorum pedem eius retraxiſſe.

MLXVII.

Berth. 1066 Rex Hainricus Auguſtæ ante purificationem S. Mariæ moratur. Gotfridus Dux contra Nortmannos miſſus, nullo effectu, paucis etiam amiſsis rediit. Einhardus Spirenſis Epiſcopus Romam pergens obiit.

MLXVIII.

Berth. 1067. 1068 *Luiticii hodie Luſatii.* Inundatio pluuiarum. Rex Hainricus in natali S. Mariæ Auguſtæ moratur. Burcardus Halberſtadenſis Epiſcopus Luiticiorum prouinciam ingreſſus incendit, vaſtauit, auectoque equo (quem pro Deo in rheda colebant) ſuper eum ſedens in Saxoniam rediit.

MLXIX.

Lamb. Schafn. 1069 Fames valida. Reliquiæ S. Remigii Epiſcopi ab Epiſcopo Embricone ſunt allatæ. Monaſterium S. Stephani perficitur & conſecratur. Turingi rebelles ſuperantur.

MLXX.

Chr. Auſtr. 1070 Otto Dux Bauarorum coniurationis contra Regem arguitur. Rex in purificatione S. Mariæ Auguſtæ moratur. Rumoldo Conſtantiæ Epiſcopo defuncto, Karolus a Rege conſtituitur Epiſcopus, ſed reſpuitur. Adelbero VVormatienſis Epiſcopus moritur, Adelbert ſucceſsit. In Nurenberg Sebaldus primum miraculis claruit.

MLXXI.

Chr. Auſtr. 1071 Ottone Duce Bauarorum ad Leutitios ſecedente, Guelff gener eius Ducatum ſuſcepit. In quinquageſima Rex Auguſtæ moratur. Karolus Epiſcopus abdicato honore deponitur. Eccleſia S. Afræ, & S. Vdalrici ab Embricone Epiſcopo, a Gunzone Aiſtetenſi, ab Ellenhardo Friſingenſi eſt conſecrata. Eccleſia S. Gertrudis conſecratur.

Stengel p. 2 n. 29 n. 4

MLXXII.

VVicpertus Rauennas conſtituitur Epiſcopus.

MLXXIII.

Chr. Auſtr. 1073 Alexander Papa moritur, Gregorius Septimus conſtituitur. Coniuratio Saxonum & aliorum multorum contra Regem oritur.

MLXXIV.

Chr. Auſtr. Berth. 1074 Fauente Deo per Embriconem Auguſtæ Epiſcopum in purificatione S. Mariæ, cum Rege iidem Saxones & multi coniurationis eiusdem auctores vix pacificantur. Rex Vngariam ingreſſus vaſtat, & omnes ſeditiones mouentes expellit: Salemonem ſuæ ditioni ſubiicit. Eclipſis Lunæ.

MLXXV.

Berth. 1075 Rex in purificatione S. Mariæ Auguſtæ moratur. Saxonica gens infida & rebellis a Rege & a Rudolfo Duce proſternitur, fugatur, plurimi ex noſtris interficiuntur. Gyrouagi ſub ſpecie religionis diſcurrentes, maximam vbique ſeminant diſcordiam. Papæ decretum enorme, de continentia clericorum per laicos diuulgatur. Embrico Epiſcopus a Longobardi capitur. Gunzo Aiſtetenſis Epiſcopus obiit, Vdalricus ſucceſsit. Herimannus Babenbergenſis Epiſcopus propter Simoniacam hæreſin deponitur: Rupertus loco eius conſtituitur. Saxones domiti in deditionem recipiuntur. Mulierculæ plures ex familia Ducis a dæmonio vexantur. p. 350

MLXXVI.

MLXXVI.

Diſcordia fœdiſsima inter Papam & Regem, inter Epiſcopos & Duces, inter clericos & laicos. Papa propter zelum domus Dei reſpuitur. Romæ legati Regis a fautoribus Papæ male tractantur. Sacerdotes a laicis pro connubiis & Eccleſiarum emptione miſerabiliter eiiciuntur, fas & nefas, promiſcua omnia, confuſa. Papa repudiatus in loca tuta & in caſtella ſecedit munitiſsima. Colloquium Regis & Ducum in Oppenhaim. Hyemis continua aſperitas: & niuium importunitas a Kalend. Nouemb. vsque ad Kalend. Aprilis, ita vt arbores areſcerent, tanta deinde terræ frugum ſterilitas, vt etiam ſemen decreſceret. Conſilium Ducum & Papæ contra Imperatorem. *Chr. Auſtr.* 1077

MLXXVII.

Rex Hainricus Italiam ingreſſus, cum omni honore ſuſcipitur in Canuſio inde ex conſilio Ducum repudiatur. Poſtea a banno abſoluitur honorifice tractatur. Rege in Italia morante, Rudolfus Dux de Reinfelde Rex conſtituitur in Forcheim in loco infauſto in Pontii Pilati prædio, in medio Quadrageſimæ, a maledictis potius maledicitur, quam conſecratur chriſmate in eodem die contra eccleſiaſtica inſtituta conſecrato. In eodem die ad damnationis ſuæ cumulum in loco Moguntiæ plurimi occiduntur. Rex Hainricus reuerſus a Bauaris cum omni fide recipitur. Rudolphus Rex in Saxoniam depellitur, fautores eius repugnantes prædationibus, incendiis, cladibus diuerſis opprimuntur; ſequaces eius vaſtantur, infelices autem & miſeri trucidantur. Laici quidem clericorum & Eccleſiarum poſſeſsiones diripientes, inter ſe prædas & mutua incendia exercentes, plures hæreditatibus, beneficiis etiam, plures vita priuantur. *Chr. Auſtr.* 1077 *Rudolfus Rex in ſchiſmate.*

Embrico præſul S. Mariæ plenus operibus bonis & eleemoſynis, S. Stephani, S. Martini, S. Gertrudis Eccleſiis a fundamento conſtructis, aliarum vero ædificiis & clauſtris reſtauratis, & tribus adiectis, vocatione felici III. Kal. Auguſti migrauit ad Dominum. Rex Hainricus in natali S. Mariæ Auguſtæ moratur. Sigefridus in ſchiſmate electus Auguſtæ præponitur Epiſcopus. Hainricus pridem Canonicus Auguſtæ, Aquilegiæ in Patriarcham conſtituitur. VVigoldus Canonicus ex familia Eccleſiæ Epiſcopus conſtituitur. *VVerlich.* p 2 p. 48, *Stengel* p 2 c. 29 n. 11 *Stengel* p. 2 c. 30

MLXXVIII.

Rudolfus Rex de bello VII. Idus Auguſti profugus in Saxoniam rediit. Rex autem Hainricus Saxonibus victis & trucidatis Alemaniam inuaſit, vaſtauit & incendit, ac caſtella ſatis munita deſtruxit. Ipſi inter ſe mutuis graſſantes ſeditionibus, vltione diuina prædiis & beneficiis priuantur. In bello ſupradicto Magdeburgenſis Epiſcopus cum ſuis clericis occiditur. Adalbertus Epiſcopus VVormacienſis, Comes de Reinfelde, captus & in cuſtodiam miſſus. Eodem anno in Bobingen oppido plures occiduntur. *Chr. Auſtr.* 1078

MLXXIX.

Rex Vngariæ fines legati Papæ cum Patriarcha Hainrico de pace tractaturi Ratisponam veniunt, ſed parum proficiunt. Rege cum legatis ad Fritilia cum exercitu veniente, Saxones perfide Regem Hainricum & legatos cum dolo fallentes cum iuramento pactionem fecerunt & ita bellum dirimitur. *Friteslar.*

Fredericus de Stauffen Dux Alemanniæ præficitur. Nortpertus Auguſtæ præpoſitus Curienſis Eccleſiæ præſul conſtituttur. O miſeranda regni facies, ſicut in quodam comico dicitur. *Omnes ſumus geminati.* De quatuor temporum ieiunio ſchiſma nouum contra decreta Pontificum & contra eccleſiaſticam conſuetudinem exoritur, ſed a prudentibus refellitur. *Otto Friſing.* de G. Friderici I. lib. 1 c. 8, *Mutius* 15 p. 122 *Lang.* Chr Citic. p. 773

p. 350

MLXXX.

p. 351

Rex Hainricus expeditionem in Saxoniam faciens contra gentem durisſimam & perfidam VII. Kalend. Februarii, quos fugat, ſternit, & deuaſtat. Interim autem Rege & Duce Friderico abſente, aduerſarii Rhetiam inuadentes prædas ac incendia exercent. Ad perpetuum etiam exitium ſuum Auguſtenſis Eccleſiæ III. *Chr. Auſtr.* 1080

Id. Iunii ſuburbana vaſtant & concremant, Eccleſiam etiam Apoſtolorum S. Petri incendunt. Altmanno etiam Epiſcopo Patauienſi conſentienti, exemplumque Domini non imitante, qui a Samaritanis non ſuſceptus, cum a diſcipulis rogaretur, &c. * Proh nefas, & eatenus inaudita Eccleſiæ contumelia: conuerſæ & Deo ſacratæ mulieres nubere ſunt coactæ. Colloquium Regis in Brixina vrbe. Gregorius VII. ab Epiſcopis tranſalpinis & ciſalpinis excommunicatur & deponitur: & Wicpertus Rauennatis Epiſcopus non bene præmeditatus conſenſu Epiſcoporum ſubſtituitur. Hoc anno Abbas nouus, Sighardus nomine, Abbas præficitur huic cœnobio S. Afræ.

** deſunt quædam.*

Rudolfus & Welff Duces erroris cum omnibus ſequacibus eorum excommunicantur. Rex Hainricus denuo Saxoniam inuadens vaſtat & incendit. Idem Rudolfus auctor ſeditionis ſine damno exercitus occiditur, vtraque parte exercitus nutu Dei dirimitur.

MLXXXI.

Rex Hainricus Italiam proficiſcens honorifice ſuſcipitur, toto æſtiuo tempore illic moratur, rebelles domuit, Eccleſiis iniuſte ſubtracta reſtituit. Interim vero Rege abſente Dux Welff, aliique Regis aduerſarii, Herimannum Lotharingiæ Comitem Regem ſibi fecerunt. Pugna inter Ducem Fredericum & VVelfonem ac Hermannum & fautores apud Hochſtat. Hermannus a Sueuis Rex conſtitutus; cum Marchione Leupoldo & aliis Auguſtam inuadentes, per tres hebdomadas obſederunt, ſuburbana ſuccendentes. Loca vicina vaſtant & inuadunt, nilque proficientes cum pactione fraudulenta diſcedunt. Multis ad quæſtionem confluentibus Eccleſia in Babenberg & monaſterium Auguſtæ S. Mauricii concrematur.

Berth. 1081, *Engelhuſ. Chron.* p. 1090, *Helmoldus* 1 c. 30, *Auentinus* 5 c. 15 *Chr. Auſtr.* 1081 *Hermannus in ſchiſmate.*

MLXXXII.

Rege Hainrico morante adhuc in Italia, in diuerſis partibus Alemannorum & Bauarorum pugnæ, incendia fiebant. Leupoldus Marchio fugatur, & pars maxime de ſequacibus eius proſternitur. Dux VVelffo ex inſidiis quosdam de familia S. Mariæ deprehenſos occidit, quosdam etiam excæcauit. Dietpoldus præſul Strasburgenſis obiit.

Chr. Auſtr. 1083

MLXXXIII.

Rege in Italia morante per Sueuiam incendia, cædes, prædationes fiebant, & plerique vici cum Eccleſiis cremantur. Rex biennio dolis induciisque protractus, Romam inuadit & obſidione circumdedit. Romani ſuaſione & ſeductione circumuenti ſunt. Tandem vrbem egreſſi bella tentant, ſed citius Dei nutu ab exercitu Regis partim gladio, partim equis ſteruuntur, partim flumine demerguntur, & paucis euadentibus alii captiuantur, alii truncantur. Saltem Rex Romam ingreſſus, cum omni humilitate limina Apoſtolorum petens, VVicpertum Antipapam in ſede Apoſtolica locauit.

Berth. 1083, *Sig. Gembl.* 1084, *Autor Vitæ Henrici* p. 385 *Leo Oſtienſis* 3 c. 50, *M. Scotus* 1081

Eodem anno caſtrum Sibenaich iuxta Lycum a prædonibus conſtructum, ab Epiſcopo Sigefrido, & Duce Friderico, atque Comite Rapotone (Deo annuente), ſine damno ſuorum VI. Idus Auguſti incenſum eſt atque deſtructum, plurimis ex aduerſariis igne conſumptis atque occiſis, nonnullis in vincula iniectis. Magiſter Hainricus Canonicus cum VVigoldo antiepiſcopo expulſus, in cœnobio S. Magni obiit, ibi & ſepultus.

MLXXXIV.

Dolis quorundam iniquorum vrbs Auguſta, nihil cunctantibus hoſtibus anguſto introitu clauibus adulterinis aperitur. Victores ingreſſi victis præter miſeram animam nihil reliqui fecerunt, hoſtili rapacitate cuncta vaſtantur & diripiuntur. Clauſtrum etiam Canonicorum irrumpentes deſpoliarunt, & in refectoriis, cæterisque officinis caſtra habentes, cuncta ad ſtipendia Fratrum pertinentia conſumpſerunt, & cum meretricibus ſcortantes ſacras ædes polluerunt. Eo tempore in curte epiſcopali tres capellæ S. Michaelis, S. Petri, S. Laurentii, cum palatio

Berth. 1084

p. 352

tio & aliis ædificiis concremata sunt. Adueniens autem VVigoldus ornamenta ecclesiastica, calices, thuribula comminuit, altaris S. Mariæ tabulam delaminauit; thesaurum quem B. M. Embrico Episcopus sub anathemate fratribus reliquit, distraxit; Fratrum etiam habitacula vndique versum constructa ipsis electis atque dispersis, proteruiæ suæ fautoribus cum aliis Ecclesiarum possessionibus accommodauit. Hainricus Patriarcha obiit: Fridericus succesit.

In Italia triennio transacto Rex Gregorii VII. fideles cædibus diuersisque cladibus comprimens suæ ditioni subiugauit. Romani tandem Gregor. VII. iniuste respuentes, VVicpertum superpositum receperunt, & ordinarunt, Clementis nomine imposito. A quo communi pseudopontificum & Romanorum consilio & electione, imperiali electione Rex & Regina coronantur. Igitur reuersus Imperator Ratisponam cum omni affectu & honore susceptus, paucis ibi moratur diebus, collectaque multitudine Augustam ab aduersariis possessam profectus, ab hostibus in vnum collectis fluuium Lycum transuadere prohibetur. Sapienti autem vsus consilio, in ripa fluminis castris metatis, quatùordecim diebus sine pugna consedit. Ex altera autem parte hostes in proteruia sua perseuerantes, quæque adiacentia vastabant, famis coacti necessitate, ecclesiasticis & ciuilibus se rapinis vix sustentarunt. In nocte vero, quæ B. martyris Afræ festum præcedit, ex diuino nutu & miseratione, subitaneo quodam tremore & metu agitati, & mente consternati, & hi qui in castris, hi qui in vrbis præsidio residebant, nemine persequente, fugæ tantum sibi sumebant præsidium, ita vt nullus cum proximo suo colloquium haberet & consilium. Per diuersa & aspera tantum loca vagantes atque dispersi. Ita vrbs prius fraude, sine cæde tamen capta, Dei omnipotentia misericorditer est liberata. Imperator vacuam ab hostibus ingrediens ciuitatem, cum gaudio & lætitia cleri a populis suscipitur. *Berth.* 1084

Burckardo Tridentino præsule defuncto Adalbero Augustensis Canonicus succesit.

Imperator in Bauariam remeans, ibique pauliper conuersatus, in Franciam secesit, & Ecclesiæ Maguntinæ Episcopum præfecit. Qui statim ab Episcopo B. ordinatus, & a legato VVicperti palliatus. Inde Imperator Metensem ciuitatem aggrediens, Episcopum & ciues vrbis eiusdem sibi rebelles pactione subiugauit.

Viuente adhuc Ottone Constantiense Episcopo, Berchtoldus ad episcopium coactus, inde prorsus mutus vsque ad mortem officitur. Post hunc Gebhardus, Comes genere clarisimus, est subordinatus. Defuncto autem Ottone Episcopo, ab Imperatore Arnoldus Episcopus constitutus, a Wicperto ordinatur Episcopus Gregorius VII. omnes iuratos Regis Hainrici a sacramento absoluit.

MLXXXV.

Sigefridus Augustensis Episcopus, & Nortpertus præpositus Curiensis Ecclesiæ Pastor a Maguntino Episcopo sunt ordinati.

Synodus a legatis Wicperti, a Werenhario Episcopo & aliis, & ab Imperatore Maguntiæ collecta, Episcopos ab Imperatore disidentes, damnauit & deposuit, in quorum locum alii substituuntur. Gregorius autem VII. fugiens persecutionem Salerni obiit, & ibi sepelitur. *Berth. Sig. Gembl.* 1084, *Autor Vitæ Henrici* p. 385, *Otto Frising. de g. Friderici I* lib. 1 c. 2

Berth. Sig. Gembl. Dodechinus 1085. *Berth. Sig. Gembl. Chr. Saxo. Albericus* 1085, *Leo Ostiensis lib.* 3 c. 66, *Otto Frising.* lib. 6 fin.

Imperator Saxoniam cum exercitu multo ingreditur, pridem rebelles cum pactione susceit, Hermannum Ducem Regia negotia vsurpantem, & Episcopos illi consentientes, & ab illo constitutos de prouincia expulit. Sed dum ipse Hainricus (vt æstimabat) sine fraude & periculo moraretur, Saxones quidam postpositis pactionibus & iuramentis in eius mortem conspirauerunt. Ipse vero, licet pertinaciam eorum sedare non valeret, sine læsione suorum, de prouincia eorum in Bauariam & Franciam rediit. *Berth.* 1085

Fridericus Patriarcha Aquilegienſis occiditur: Vdalricus Comes, Abbas de S. Gallo ſucceſſit. P. 383

MLXXXVI.

Berth. Dodechinus. Sig. Gembl. Cont. Lamb. Chron. Saxo. Ann. Hildesh. Albericus 1086

Poſt natalem Domini copioſo exercitu iterum Saxoniam inuadit: ſed aduerſariis in diuerſa cedentibus, ipſe partim prouinciam deuaſtat & incendit: reſiſtentesque ad pactionem compuliſſet, niſi quorundam ſequacium ſuorum fraudulentia impediiſſet; qui ſtatim in Bauariam eo reuerſo, coniurationis ſuæ aſſumptis fautoribus, Friſingam ſeducto cum dolis Epiſcopo, in Paſchali ſolennitate capiunt. Deinde Duce Welphone & Sueuis aduocatis per totam pene prouinciam graſſatur, & cum quibusdam, quos Imperator egregie ditauerat, peruenerat vsque Ratisponam (in qua Imperator tum temporis erat) ipſe diſſimulans. Nam poſt paruum temporis interuallum Fredericus Alemanniæ Dux & Rapoto Comes ciuitatem decipiunt. Illis enim recedentibus aduerſarii aſſumpto Duce cum aliis, eos qui in vrbe ad præſidium erant ad deditionem coegerunt, & Epiſcopum cum iuramento ſibi aſſociarunt. Imperator vero proficiſcens illos, quos ſupra diximus, proterue ſibi occurſantes inuaſit, plurimisque ex eis occiſis & vulneratis ſuperauit. Dehinc apud Salzburg & pene per totam Bauariam ſeditiones diuerſæ & pugnæ ſunt commiſſæ. Imperator vero audiens Ducem Fridericum & Epiſcopum Moguntinenſem a Sueuis & a Saxonibus in Wirtzburg obſeſſos, in Franciam proficiſcitur, & ibi collecta non modica multitudine, pro liberanda obſidione ciuitate, in hoſtes ad bellandum paratos atrociter cum ſua legione irruit: exercitus autem ſic pars maxima ſtatim, vtrum conſilio an ignauia, terga turpiter vertit. Hoſtes vero hac occaſione atrociores pertinaciter repugnant, peditumque non modicam partem trucidant. Imperator pro vicibus occurſantes, ſeque impugnantes repulit, ſtrauit, haſtam etiam regiam deauratam ab hoſtibus arreptam recepit: ita periculi neceſſitate compulſus paucis equitibus ſauciatis de bello ſine effectu rediit. Fredericus Dux, & qui in vrbis præſidio erant, ſuorum contumeliam, & inimicorum cernentes contumaciam, vrbe relicta nimis turbati diſceſſerunt: Aduerſarii propter inimicorum ignauiam, quaſi victoria potiti vrbem hoſte vacuam aggreſſi, Adelberonem Epiſcopum pridem depoſitum & expulſum reſtituunt.

Auguſtæ coruum hoc tempore vidimus album, adeo vt candidior nulla columba fuit.

MLXXXVII.

Berth. 1086

Condictum in Oppenhaim concilium ſine effectu diſſoluitur. Auguſtam a quibusdam perfidis proditam atque promiſſam aduerſarii inuadentes, ciuibus repugnantibus fruſtrati diſceſſerunt. Abbas quidam de Monte Caſino Deſiderius, opinione ſanctitatis famoſiſſimus, ab Imperatoris aduerſariis ſeductus, cum Nortmannis, quos cum pecunia corruperat, clandeſtina calliditate pro arripienda Apoſtolica dignitate Romam ingreditur: ſed Romani, qui ex parte Imperatoris erant, aduentus eius cauſam cognoſcentes, ipſum vix euadentem ex vrbe fugarunt, Monachosque & alios ſequaces eius multis contumeliis affecerunt. Ipſe vero in immoderata perdurans ambitione, multa dando & plura pollicendo collecta graui multitudine, abſente Wicperto in ipſa ſacratiſſima vigilia Pentecoſtes ex inſidiis occulto aditu Romam inuaſit, S. Petri domum expugnauit, irrupit, ſtatimque violentia quadam ſe inthronizari fecit & conſecrari. Sed miſer ille atque maledictus, dum Miſſarum ſolennia celebraret, inter ipſa Sacramenta nondum perfecta, fœtore turpiſſimo effuſis inteſtinis labitur, atque extra Eccleſiam ſemiuiuus deportatur, poſt breue autem vitam in quodam caſtro finiuit, graui languore affectus, neque a Romanis detentus, nec in proprio monaſterio receptus. Quidam Monachus Otto, mutato nomine Vrbanus, viuente adhuc Wicperto, ab aduerſariis Imperatoris Papa ſubſtituitur.

Berth. 1087, *Dodechinus* 1085, *Leo Oſtienſis* 3 c. 66

Victor III. PP.

Berth. Sig. Gembl. 1088

Vrbanus II. PP.

Berth. 1087

Poſt Spirenſe concilium male inchoatum, peius terminatum, Imperator collecto prægrandi exercitu Saxoniæ fines aggreſſus, quidque aduerſariorum cædibus

dibus, incendiis ac rapinis atrociter deuaſtat; cuius violentiæ cum hoſtes con-
p. 354 globati primo molirentur reſiſtere, tandem aſperitatem belli formidantes, ſe pactionem pro Imperatoris honore Principum eius conſilio facturos in loco & tempore ſtatuto iuramentis affirmant, ſi a cædibus ac deuaſtatione quieſceret eorum, ac de prouincia eorum excederet. Ergo ſuorum conſilio Imperator acquieſcens deſiderata concesſit, & de prouincia excesſit. Hoſtes vero ad priſtinam reuoluti contumaciam, ſpretis iuramentis pactum irritum faciunt, depulſo Herimanno Egipertum regnare diſponunt. Ita Imperator fruſtratus dimiſſo exercitu in Bauariam reuertitur. Translatio S. Nicolai apparuit. Nortpertus Curienſis Epiſcopus, pridem Auguſtenſis Eccleſiæ præpoſitus, obiit: Vdalricus ſubſtituitur. *Berth. Cont. Lamb. Dodechinus. Chr. VVirzb.* 1089

MLXXXVIII.

Bertha Imperatrix obiit, & Spiræ ſepelitur. *Chr. Saxo. Alb. Stad.* 1089

Vrbem Auguſtam, muris ſatis munitam a perfidis & infandisſimis hominibus male defenſam & proditam II. Id. April. hoſtes cum ſcalis nocte ſatis ſplendida intrantes omnia vaſtant. Epiſcopus Sigefridus in deditionem acceptus in cuſtodiam mittitur. VVilgoldus ad chriſma conſecrandum adducitur. In Paſchali hebdomade muros vrbis vsque ad fundamentum hoſtes deponunt, Epiſcopum abeuntes ſecum abducunt. VVilgoldus vrbem deſtructam, patriam linquens deſolatam, ad fauces rediit: ibi citius graui ægritudine correptus moritur & ſepelitur. *Berth.* 1088, *VVerlich.* p. 2 p. 51, *Stengel* p. 2 c. 30 n. 9. 11

Burcardus Halberſtatenſis, fomes & nutrimentum diſcordiæ, in ſeditione quadam transfixus exſpirauit. Antiſtite Sigefrido adhuc in cuſtodiam poſito, VVerinharius quidam a Ducibus ad ſuſcipiendum Auguſtenſem epiſcopatum accitus, in itinere morte præuenitur ſubitanea. Gebhardus Salzburg. in ſeditionis perdurans pertinacia, languoris grauiſſimi viam finiuit moleſtia: qui ſuique conſentanei cum dicerent, ſe cum excommunicato ſuo Domino Rege non debere ſaluo ordine ſuo communicare, quomodo poterant ſane ſacerdotio ſaluo contra eum cum aduerſariis conciliari & dimicare. His ſuggeſtoribus ſublatis, omnis fere Saxonia Imperatori fidelitate ſpontaneaque pactione eſt ſubiugata. VVerenherus Maguntinenſis Archiepiſcopus obiit. Hermannus pſeudo rex regia dignitate priuatus, vrbem quandam clam cupiens irrumpere, ſaxo deſuper miſſo capite (quo temerarius coronam impoſuerat) percuſſus opprimitur. *Berth.* 1088 *Stengel* p. 2 c. 30 n. 12. 13

Eggepertus Abbas Augienſis pro epiſcopatu Auguſtenſi effectus elanguit, rediit, & obiit. *Stengel* c. 1

Eggepertus Marchio in Saxonia clam turba aggregata non modica, in vigilia natalis Domini ex improuiſo caſtra Imperatoris irrupit. Qui vero in caſtris erant, ſubito tumultu turbati aliqui aufugiunt, alii confidenter repugnant: vtrimque atrociter confligitur, plures occiduntur, plurimi ſauciantur, Epiſcopus Loſannenſis interimitur: Imperator coniurationis ſolitæ fraudem ſuſpicatus, cum aliquantis ſuis de prouincia ſeceſſit. *Berth.* 1088. 1089, *Dodechinus* 1089

MLXXXIX.

Imperator Braxeden Rutenorum Regis filiam ſibi in matrimonium ſociauit. Diuerſis conſiliis cum Imperatore de pace tractatur. *Berth. Chr. Saxo* 1089, *Dodechinus* 1093

Apud Niuogellam B. Gertrudis poſſeſſiones prædones vaſtantes, cum vexillis & armis & equis inflammati, deinde domeſtici eorum cum natis & pecoribus combuſti.

Ottone Ratisponenſe Epiſcopo defuncto Gebhardus Comes de Hohenloe conſtituitur.

MXC.

Sigefridus Auguſtenſis Epiſcopus poſt biennium a cuſtodia dimittitur, non modica pecunia redemptus. Bertholdus Ducis Rudolfi filius morte ſubitanea moritur. Egibertus Marchio in ſeditione perdurans ex inſidiis interimitur. Leutoldus Dux Carinthianorum obiit. *Berh.* 1089. 2090, *Cont. Lamb.* 1089, *Sig. Gembl. Chr. Saxo. Alb. Stad.* 1090, *Autor vitæ Henrici* p. 384 *Stengel* p. 2 c. 30 n. 13

In Sa-

In Saxonia clericus quidam (vt putabant) defunctus, raptus ad inferos, post triduum reuersus, sententiam quam de tormentis Gregorii VII. Papæ, regulorumque Rudolfi & Herimanni multorumque prætulerat, mortis suæ prosagio, aliarumque rerum indiciis affirmabat. p. 55;

Pace nondum effecta, aduersariis ecclesiasticis ciuilibusque rapinis incumbentibus, Imperator in Italiam cum exercitu proficiscitur, a terræ illius Principibus benigne suscipitur, aduersantium vrbes, municipia, castella oppugnat, incendit, loca Mantuanorum finibus adiacentia vastauit, toto æstiuo tempore Mantuam rebellem obsedit.

MXCI.

Berth. 1091 Mantuani longa obsidione coacti, misso Ducis VVelfo filio vrbem tradunt Imperatori. Imp, apud Veronam colloquium cum regni optimatibus pro pacis habuit conditione, sed sine effectu ab his, qui hactenus pacem exosam habebant, dissoluitur, quibus ab Ecclesiasticis & ciuilibus quiescere rapinis, & ab incendiis & cædibus abstinere maximum videbatur infortunium. Sed quid prodest miseris, si totum mundum lucrentur, animæ vero suæ detrimentum faciant? Hac confusione temporum omnes honores, omnes dignitates, gradus, omnis disciplinæ splendor deletus est.

MXCII.

Berth. 1092. 1493 Imperatore in Italia regalibus negotiis occupato, Prouincia Sueuorum cladibus opprimitur: nulla timoris respectio, nulla ministris Domini erat reuerentia: vbique sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, periurium, tumultuatio, nulla bonorum Domini memoria, animarum inquinatio, nuptiarum inconstantia, mœchia, & impudicitia.

Otto Frising. de gestis Frid. lib. 1 c. 9 *Stengel* p. 2 c. 30 n. 18 Berchtoldus Dux de Laringen * Dux Alemannorum constituitur. Et Vdalricus Episcopus Patauiensis postulatur.

In Prouincia Vngarorum vna die VI. Kal. Iulii, terræ motus factus est, vrbesque subuersæ sunt.

MXCIII.

Berth. 1093 Ex odiis & inuidia fomite conflata vsque adeo conualuit discordia, vt quidam peruersæ seditionis auctores cum Mediolanensibus iuxta Euangelica scandalorum præsagia filium Imperatoris Conradum regnare, & in patrem malo instinctu suggererent, non veriti diuinam sententiam: *Necesse est enim vt veniant scandala, væ autem illi per quem veniunt.* Bauarii quidam proteruitate contumaci Augustam inuadentes, ciuibus pro copia temporis confluentibus, & apud Basilicam B. Mariæ collectis, in ipsa congressione mente consternati, quidam trucidati sunt, quidam vulnerati, quidam fugæ turpissimum arripiunt præsidium. Autumnus pluuiosus fuit. Solis eclipsis in meridie in libra, VIII. Kal. Octob. Eo tempore vbique mortalitas, pestilentiæ & fames per loca Saxonica.

MXCIV.

Berth. 1094. 1095 Imperii miseranda facies Imperator criminibus diuersis diffamatur, Imperatrix maritum deserens ad hostes secessit. Alemannia aliæque prouinciæ pacificantur. Mortalitas conualuit immoderata, adeo vt villæ plures existerent sine cultoribus, & Eccleſiæ sine sacerdotibus, pestilentia consumpti. Item contra veteris nouique testamenti instituta, quidam operandi licentiam tribuerunt in Paschali hebdomade, non considerantes LX. finem, id est quartam feriam vniuersalis resurrectionis & remunerationis significatiuam, nec LXX. terminum in Sabbato definitum, & octauam renatorum, & typum perpetuæ lætitiæ beatorum, o ambitio quam cæca semper:

Abbas quidam Campidonensis Eberhardus, non contentus abbatia sua satis opulenta, pro vsurpando sibi ab Imp. filio Augustensi Episcopatu, adhuc viuente Sige-

* legendum *Zäringen*, de quo Otto Frisingensis: *at supra nominatus Bertolfus, vacuum exhinc nomen Ducis gerens, id quasi hæreditarium posteris reliquit.*

Sigefrido Episcopo, Italiam ingressus morbo consumptus est Italico. Colloquium Sueuorum in Augusta circa festum S. Galli. *Stengel* p. 2 c. 30 n. 17

MXCV.

Ordo Indict. LXXII. Ver uentosum & siccum. In III. Kal. Maii Augustæ suburbana tota pene cum ecclesiis incendio consumpta sunt. Hyems varia: Commoda Æstatis & Autumni temperies: frugum vbique abundantia. *Hic incipit Chronica Elwangens.*

p.356 Pro pace & regni restauratione colloquia. Imperatoris filius Conradus de Sicilia Nortmanni cuiusdam filiam in vxorem duxit. Defuncto Vdalrico Curiensi Episcopo, Guido Episcopus Augustensis Ecclesiæ Canonicus succesit. *Berth.* 1095

MXCVI.

Mira & inaudita expeditio: ex diuersis prouinciis & nationibus plurimi quodam motu mentis compuncti ad bellandum Ecclesiæ persecutores Ierosolymam proficiscuntur, non solum viri bellicosi, sed & Episcopi & Abbates, clerici & monachi ex diuersis negotiis adducti, relictis coniugibus & liberis: colonicæ mulieres; Ab his, quia multitudini confidebant, in plerisque vrbibus Iudæi coacti baptizabantur, aut interimebantur, aut se ipsos interficiebant, sed crescente sociorum numero, a proposito non parum deuiantes, in Vngaria adiacentibusque prouinciis liberius incautiusque inchoant agere, prædari, munitiones irrumpere: quorum insolentiam barbaris non ferentibus, partim gladiis extincti, partim flumine immersi, & diuersis cladibus oppressi, mulieres & pueri aut in seruitutem coacti, aut miserabiliter afflicti. *Berth. Sig. Gembl.* 1096, *Dodechinus* 1095

Eclipsis lunæ VII. Id. Augusti solito fit maior in noctis initio. Nam Vngari de prouincia egressi, viatores illos loca adiacentia deuastantes & proposito suo contraria agentes inuaserunt, & multitudinem innumerabilem tota die præliando interfecerunt. Isti autem, dispersi quidam ad patriam, quidam ad loca alia remearunt. Sigefridus secundus Augustensis Episcopus obiit II. Non. Decemb. *Stengel* p.2 c.30 n. 19

MXCVII.

Post multa flagitia in regno perpetrata, Imperator de Italia rediens, Ratisponam in Pentecoste ingressus, cum omni clero populiqne susciptur alacritate. Altuino Episcopo defuncto Anto Episcopus Brixiensis Ecclesiæ constitutus a filio Ducis VV. captus in custodiam mittitur. Autumnus vero pene totus pluuiosus, inundatio pluuiarum & fluminum castra & villas vicinas Alpibus subuertit. Stella non nimis fulgida apparuit, radium vnum sublucidum de se protendens Iuna. *Berth.* 1097

MXCVIII.

Nullus religionis splendor. Prouinciæ quædam non solum pontificali sed etiam sacerdotali sunt regimine priuatæ, sua quæque quærentes, non quæ Domini sunt assectantes. Multis ergo laboribus affecti Ierosolymitani viatores, quidam in Græciam cum magno exercitu conuenientium profecti, diuina fauente clementia Constantinopolitano quoque abstracta restituunt imperio, ciuitates etiam a Doricis & aliis Barbaris, Niceam, Antiochiam, aliasque possessas, superatis, occisis, expulsis aduersariis ditioni subiiciunt Christianæ S. Theodoro & Demetrio reuelantibus apparuit quo Dominus noster Dominus Christus est vulneratus a S. Petro dudum Antiochiam. * Quidam statura horribili, facie terribili, de Antiochia in monachum progressus a quodam milite (Deo iuuante) prosternitur. Capella in honore S. Ægidii, S. Mariæ Magdalenæ, aliorumque Sanctorum est constructa, & XI. Kal. Augusti consecrata. In nocte quadam sanguinei coloris nubes in parte Aquilonari apparuerunt XI. Kal. Octob. Eclipsis solis in octauo Kal. Ian. post meridiem circa lunam XXVIII. vel potius XXIX. Quia luna mensium citius solito, non secundum augmenti rationem, in hoc anno est succensa. *Berth.* 1098 * *desunt verba.*

MXCIX.

Hierosolyma a Duce Gotfrido & sequacibus eius capta est, religio Christiana per prouincias dilatatur, Barbari omnes aut extincti aut fugati. Conradus Traiectensis in Pascha occiditur. *Chr. Aust.* 1099

Rapoto Palatinus Comes obiit, qui dedit Canonicis magnum prædium in Cremhaim. Ruthardus Maguntiæ Epiſcopus gratia Imperatoris amiſſa, in Saxoniam profugus ſeceſſit. Hyems continua, ſterilitas terræ, fames valida. In Auguſta diſſenſio inter Epiſcopum & Canonicos, canonicæ conuerſationis exterminium, reſtitutio prædiorum canonicorum in Geiſenhauſen & Straubingen. Vrbano mortuo Papa, Paſchalis ſubſtituitur.

Stengel p.2 c.31 n.2
Bertb. 1099
Paſchalis II. pp.

MC.

VVicpertus antipapa moritur. Conradus Imperatoris filius in Italia regia vſurpans negotia moritur. P.317

Dodechinus Sig. Gembl. 1105, *Chr. Saxo* 1102, *Otto Friſing.* lib.7 c.7
Chr. Auſtr. 1100

MCI.

Imperator Natiuitate Domini Moguntiæ moratur. Hyems valida. Fames valida. VVelpho dux cum multis Ieroſolimam proficiſcitur. Hic Conſtantinopolis præteriens, dum cum conuiatoribus ſuis multitudine ſua non modica collecta veniret, & in Romam Barbaris ex improuiſo irruentibus ipſe ſociique eatenus inauditam perpeſſi ſunt miſeriam, partim Venetorum barbarorum ſagittis interempti, partim fame ſitique conſumpti, partim variis cladibus afflicti, ipſe omni ſpe deſtitutus nauim aſcendens moribundus Ieroſolimam adiit, indeque properans adj inſulam Cyprum venit, ibique moritur & ſepelitur.

MCII.

Hyems obſcura. Purificatio S. M. in LXX. Ver totum & ſiccum & ventoſum. Auguſtæ ſuburbana cum Eccleſiis S. Petri XI. Kal. Maii exuſta ſunt. Imperator Hainricus inuadens cum exercitu non multo Flandriam, Ropertum fugauit, alioſque repugnantes expugnauit, domuit, captiuauit. Inde reuerſus natale Domini Maguntiæ celebrauit.

MCIII.

Sig. Gembl. Albericus 1103, *Otto Friſing.* 7 c. 8

Imperator Moguntiæ in Epiphania Domini regnum per quadriennium cum iuramento pacificari conſtituit, Saxones ſibi rebelles reconciliauit, cunctis gratiam ſuam impertiuit. Gebehardus Conſtantienſis Epiſcopus a ſede ſua expellitur.

MCIV.

Stengel p.2 c.31 n.4

In Epiphania canonici Auguſtenſes poſſeſſionibus ad ſe pertinentibus Geiſenhuſen, Crema, Reginhuſen, cum aliis tam ad oblationem quam ad ſtipendium eorum pertinentibus, ab Imperatore & ab Epiſcopis & Rheni Principibus communi ſuffragio ab Epiſcopo denuo reſtituuntur. Sigehardus quidam nobilis, dum miniſtris ius a ſenioribus antiquitus conceſſum denegare vellet, ab ipſis interimitur.

Imperator in Franciam rediens in XL. & Paſcha, Aſcenſionis, & Pentecoſtes moratur Moguntiæ.

Iohannes Epiſcopus Spirenſis obiit.

Chr. Auſtr. 1104

Hainricus Imperatoris filius a quibusdam inſtigantibus ſeductus ſeceſſit a patre, & ſic ſucceſſerunt mala.

(o)

ALIA

ALIA PARS

p. 358

CHRONICÆ MONASTERII SS. VDALRICI ET AFRÆ,

APVD AVGVSTAM VINDEL. AB ANN. DOMINI MCLII. VSQVE AD ANNVM MCCLXV.

[Alicubi insertis rebus Bauaricis, & inter alia cœnobii Altahæ inferioris, per Henricum (vt verisimile est) Steronem, sequentium compilatorem: quæ cum hisce iuncta in eodem Codice inuenimus.]

Anno Domini MCLII.

CONRADVS Rex obiit. Cui succesit Fridericus primus. Eodem anno defuncto abbate Vdalstacho VI. Idus Martii, cui succesit Ezilo, vir in religione strenuus & exteriori cura per omnia prouidus: qui præfuit XV. annis. Huius patris temporibus diuertit ad nos Conradus venerabilis & omni honore dignus Episcopus Augustensis, assumens habitum monachalem in cœnobio Sanctorum Vdalrici & Afræ Augustæ, qui in Episcopatu multa vtilia huic cœnobio exhibuit. Inter cætera resignauit eidem monasterio Sanctorum Vdalrici & Afræ decimationes frugum & porcorum in Strausa, in præsentia S. sedis Romanæ, cui tunc præfuit Adrianus IV. Sicut per priuilegia patet, quæ nobis ab eodem Episcopo a Domino Apostolico Adriano impetrata fuerant. Acta sunt hæc anno Domini MCLVI. propter quæ requiescat anima eius in pace, & in capitulo nostro sepultus est Augustæ.

Chr. Austr. 1152 *VVerlich* p. 2 p. 61, *Sigism. Chr. August. eccl.* lib. 2 c. 2, *Stengel* 2 c. 36

Fridericus primus Friderici Sueuorum Ducis filius, fratris scilicet Conradi Regis, natus ex clarissima progenie Karolorum, post Conradum tertium patruum suum apud Frankenfurt communi voto & consensu omnium Principum est electus ad imperium, nonagesimus quartus ab Octaviano Augusto. Hic in principio regni sui omnium Teutonicorum fauorem habens, per districta iudicia pacem optimam fecit in omnibus partibus regni sui Italiam rebellem fortitudine sua premit, Cremonam, Mediolanum, Bononiam, Placentiam, Brixiam, Terdonam, Veronam, Spoletum, & alias ciuitates sua potentia sic deuicit, vt Mediolanum, Cremonam, & quasdam alias vrbes Italiæ commodo destrueret, ciuibus eorum quibusdam occisis, quibusdam in exilium relegatis. Nam septem vicibus de Alemania duxit exercitum contra ipsos. Ab Adriano Papa Imperator consecratur, sed postea inter eum & ordinatorem suum Adrianum IV. ac successorem eius Alxandrum III. grauissima oritur dissensio, ita vt Octauianus (qui & Victor) & post hunc Guido (qui & Paschalis) contra prædictum Adrianum ex parte Cæsaris Romani Pontifices constituerentur. Inualuit autem in tantum ista dissensio, vt quasi per XX. annos plures Archiepiscopi & Episcopi fauentes & obedientes Domino Adriano, ab Imperatore propriis sedibus pellerentur indignioribus substitutis, plures etiam Principes laici detrimentum honoris sui & rerum in hoc schismate pertulerunt. Hainrico etiam Duci Saxoniæ, filio illius Hainrici Ducis Bauariæ a Conrado antecessore suo electi a Bavvaria consilio & rogatu Principum Ducatum paternum restituit Noricorum: & Hainricum patruum suum Marchionem Austriæ, tunc Ducem Bauariæ ab eodem Ducatu remouit. Et quia eiusdem Marchionis

Chr Austr. 1152, *Otto Frising.* 2 c. 13 *FREDFRICVS Imp.*

Adrianus IV. pp. Otto Frising. 2 c. 22

Godofr. Alb. Stad. 1180, *Arn. Lubec.* 2 c. 24, *Otto de S. Blasio* c. 24, *Bauariæ & Austriæ immutatio.*

magna nobilitas & multa exigebat honeſtas, vt nomen Ducis non perderet, & vt Duces Bauariæ minus deinceps contra Imperium ſuperbite valerent: Imperator de voluntate & conſenſu Principum in Curia Ratisponæ habita Marchionem Au- P359
ſtriæ a iurisdictione Ducis Bauariæ eximendo, & quosdam ei comitatus de Bauaria adiungendo conuertit in Ducatum, iudiciariam poteſtatem Principi Auſtriæ ab Anaſo vsque ad ſyluam prope Pataniam, quæ dicitur * Rotenſela, protendendo. Nam huc vsque ad quatuor Marchiones Auſtriæ & Styriæ, Iſtriæ, Chambenſis (qui dicebatur de Vohburg) euocati ad celebrationem curiæ Ducis Bauariæ veniebant, ſicut hodie Epiſcopi & Comites ipſius terræ facere tenentur. Sic igitur ille Hainricus factus eſt primus Dux Auſtriæ.

l. Roſenthal.

Poſt hæc cum cuncta ſibi ſubiugauit Imperatoris Friderici potentia, Hainricus Dux Bauariæ & Saxoniæ, qui iam quaſi per XXIV. annos diſtrictus & optimus iudex ſuos rexerat principatus, viſus eſt Imperatori non fidelis fuiſſe, nec contra Lombardos bonus adiutor: per ſententiam Principum ab Imperatore proſcribitur, & ab honoribus ſuis deponitur, eique Otto Comes Palentinus Bavvariæ de Schiram per Imperatorem ſubſtituitur in Ducatu Noricorum.

Otthon Pal. Schirenſis.

MCLIII.

Otto Friſing. 2 c. 10

Eclipſis ſolis accidit. Eugenius Papa obiit.

Anaſtaſius IV. pp.

Anaſtaſius ſecundus ſucceſſit; Et eodem anno obiit. Altahenſis Abbatia ſubiicitur Eccleſiæ Bambergenſi.

MCLIV.

Otto Friſing. 2 c. 12

Adrianus quartus Papa ſedit.

Hadrianus IV. pp.

MCLV.

Chr. Auſtr. 1156 c. 7,

Hartvvicus Salzburgenſis Canonicus fit Epiſcopus Ratisponenſis. Fridericus Rex in Italia aliquot vrbes diruit, & Romam veniens Imperator conſecratur. Otto Palatinus Comes obiit.

MCLVI.

Otto Friſ. 2 c. 32, Otto de S. Blaſio c. 6

Fridericus Imperator Roma rediens curiam Ratisponenſem habuit, & reſtituto Ducatu Bauariæ Henrico Duci Saxoniæ Marchionatum Auſtriæ in Ducatum mutauit. Ex quo facto multum eſt diminutus honor & potentia Ducum Bauariæ: ſicut patet in priuilegio imperii hic tranſcripto. *

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Fridericus diuina fauente clementia Roman. Imp. Aug. Quanquam rerum commutatio ex ipſa corporali inſtitutione poſſit firma conſiſtere vel ea quæ legaliter geruntur nulla valeant refragatione conuelli, ne quæ tamen poſſit eſſe geſtæ rei dubietas, noſtra debet Imperialis auctoritas præcauere. Nouerit ergo omnium Chriſti, Imperiique noſtri fidelium præſens ætas & ſucceſſura poſteritas, qualiter nos eius cooperante gratia, a quo cœlitus in terram pax eſt miſſa hominibus, in curia generali Ratisponenſi in natiuitate S. Mariæ virginis celebrata, in præſentia multorum religioſorum & catholicorum Principum, litem & coutrouerſiam quæ inter dilectiſſimum patruum noſtrum Hainricum Ducem Auſtriæ, & cariſſimum nepotem noſtrum Hainricum Ducem Saxoniæ diu agitata fuit, de ducatu Bauariæ, hoc modo terminauimus, quod Dux Auſtriæ nobis reſignauit Ducatum Bauariæ quem ſtatim in beneficium concesſimus Duci Saxoniæ. Dux autem Bauariæ reſignauit nobis Marchiam Auſtriæ cum omni iure ſuo & cum omnibus beneficiis, quæ quondam Marchio Luipoldus habebat a Ducatu Bauariæ. Ne autem in hoc facto minui videatur bonor & gloria dilectiſſimi patrui noſtri, de conſilio & iudicio Principum, Wadizlao illuſtri Duci Boemiæ ſententiam promulgante, & omnibus Principibus approbantibus, Marchiam Auſtriæ in Ducatum commutauimus, & eundem Ducatum cum omni iure præfato patruo noſtro Heinrico

* Reperitur hoc Diploma etiam in Andr. Presbyteri *Chron. Bauariæ p. 27* apud Franc. Guillimannum *Habsburgicis lib. V p. 288*, Fuggerum *EhrenSpiegel des Hauſes Oeſterreich lib. II c. II p. 168*, Goldaſtum *Tomo I p. 282*, Tolnerum *Cod. Diplom. n. LVII.* Confirmauit illud Fridericus II, quod exhibet Cuſpinianus *Auſtria p. 22*

rico & prænobilissimæ vxori suæ Theodoræ in beneficium concessimus, perpetuali iure sancientes, vt ipsi & liberi eorum post eos, indifferenter filii & filiæ, eundem Ducatum Austriæ hæreditario iure a Regno teneant & possideant. Si autem prædictus Dux Austriæ patruus noster & vxor eius absque liberis decesserint, libertatem habeant eundem Ducatum affectandi cuicunque voluerint. Statuimus quoque, vt nulla magna vel parua persona in eiusdem Ducatus regimine sine Ducis consensu vel permissione aliquam iustitiam præsumat exercere. Dux vero Austriæ de Ducatu suo aliud seruitium non det Imperio, nisi quod ad Curias, quas Imperator prætexerit in Bauaria, euocatus veniat: nullam quoque expeditionem debeat, nisi forte quam Imperator in regna vel prouincias Austriæ vicinas ordinauerit. Ceterum vt hæc nostra Imperialis constitutio omni æuo rata & p.360 *conuulsa permaneat, præsentem inde paginam conscribi & sigilli nostri impressione insigniri iussimus, adhibitis testibus idoneis, quorum nomina sunt hæc: Piligrinus Aquileiensis patriarcha, Eberhardus Archiepiscopus Salzpurgensis, Otto Episcopus Frisingensis, Chunradus Episcopus Bambergensis, Hartmannus Brixiensis Episcopus, Hartmannus Ratisponensis, & Tridentinus Episcopus, Dominus VVelffo, Dux Chunradus frater Imperatoris Frid. filius Regis Chunradi, Hermannus Dux Carinthiæ, Marchio Engelbertus de Istria, Marchio Albertus de Padem, Diepoldus, Henricus Palatinus Comes de Rheno, Otto Palatinus Comes, & frater eius Fridericus, & alii quam plures. Signum Domini Friderici, Romani Imperatoris inuictissimi, Ego Reinaldus Cancellarius vice Arnoldi Moguntinensis Episcopi & Archicancellarii recognoui, regnante Domino Friderico Romanor. Imperatore in Christo. Datum Ratisbonæ, XV. Kal. Octobris Indictione IV. anno Dominicæ incarnationis MCLVI. anno regni eius quinto, Imperii secundo, feliciter, Amen.*

Wilhelmus Apulus cum Manuele Græco pugnans vicit: cæsa sunt ibi (vt aiunt) XL. millia Græcorum. Imperator Poloniam adit, & fit inter eum & Apostolicum dissensio. Imperator Mediolanum obsedit, & ad deditionem coegit. *Radenicus* I c. 3, *Otto de S. Blasio* c. 7 *Cont. Lamb.* 1157

Eodem anno Wladezlaus Dux Boemiæ, mutato ab Imperatore dignitatis nomine, in Regem Boemorum præficitur. *Bohemiæ Rex. Radeuicus* I c. 13 *Güntherus Li-*

gur. 61, 446 *Conr. Vrsp.* p. 217, *Dubranius* lib. 19 p. 318, *Auentinus* 6. c. 50. n. 3

MCLVII.

Hainricus Comes de Wolffarthausen. Hainricus primus Dux Austriæ in Metem monachos instituit, & clericos qui ibi erant locauit in Munster. *Cuspin. Austr.* p. 22, *Auentinus* 6 c. 4 n. 10

MCLVIII.

Imperator Fridericus vrbem Mediolanum obsedit, & ad deditionem ciues eius coegit. *Radenicus* I. c. 29. 30 31, *Otto de S. Blasio* c. 11

Otto Frisingensis Episcopus obiit: Adalbertus eligitur. *Chr. Austr.* 1158 *Chr. Austr.* 1159

MCLIX.

Adrianus Papa obiit, Octauianus Cardinalis a parte Cæsaris constitutus Victor dicitur: sed Rulandus (qui & Alexander) ab Ecclesia eligitur. *Schisma Pontificum.*

MCLX.

Imperator Cremam destruit. Arnoldus Episcopus Moguntinensis in Ecclesia S. Iacobi occiditur. *Chr. Austr.* 1160

MCLXI.

Hainricus Dux Carinthiæ periit in Ionio mari: Hermannus frater eius ducatum gerit. Piligrinus patriarcha obiit. Vdalricus ordinatur. *Auentinus* 6 c. 5 n. 23

MCLXII.

Imperator Mediolanum destruit. *Godefr.* 1162

MCLXIII.

Moguntinenses muros & turres destruxit. *Godefr. Chron. Reichersb.* 1163

MCLXIV.

Paſcalis III.pp. Godefr. Chron. Reichersb. 1164 *Auentinus* 6 c. 5 n. 30

Octauianus ſchismaticus obiit; Guido, (qui & Paſchalis) per Cæſarem ſubſtituitur. Corpora trium Magorum translata ſunt ad Coloniam. Eberhardus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obiit: Cunradus Patauienſis Epiſcopus patruus Imperatoris ſucceſſit, ab Alexandro Papa pallio honoratur. Hermannus Brixienſis, & Hartvvicus Ratisponenſis Epiſcopi obierunt. Otaker Marchio Stiriæ, Gebhardus de Burck, Sifridus de Leubenovve, Leutoldus de Plaigen, Comites obierunt. Extunc Duces Bauariæ caſtrum in Purchauſen poſſederunt. Chunrado Patauienſi Epiſcopo ſucceſſit Rubertus.

MCLXV.

Godefr. 1165 *Chr. Reichersb.* 1166 *Sigiſm.* Chr. Eccleſ. Aug. lib. 2 c. 2

Imperator in Curia Wurzburg Principes regni Guidoni ſchismatico iurare compulit. Chriſtianus Moguntinus Conrado Bauaro ſupponitur. Eo anno Imperator Curiam in Lauſen habuit. Rubertus Epiſcopus obiit, cui Albo ſucceſſit. Eodem anno obiit Hezilo abbas ſanctorum Vdalrici & Affræ in Auguſta: cui ſucceſſit Vdalricus de caſtro Biberbach exortus, qui præfuit XII. annis, menſibus tribus.

MCLXVI.

Godofr. 1166

Facta eſt translatio S. Karoli Imperatoris, feria quarta poſt natiuitatem Domini. Ordinatio clericorum in Salzburck ab Archiepiſcopo Cunrado.

MCLXVII. p. 361

Godefr. 1167

Imperator Italiam quinto adiit.

MCLXVIII.

Gudefr. Chr. Reichersb. 1168. * *Calliſtus III. ſubſtituitur.*

Conradus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus obiit: Albertus filius Regis Boemiæ ſucceſſit, ab Alexandro Papa IV. honoratur. Hainricus Ratisponenſis Epiſcopus obiit. Paſcalis ſchismaticus (qui & Gvvido) obiit. p. 361

MCLXIX.

Chr. Reichersb. 1169, *Auentinus* 6 c. 6 n. 8 *Hund.* Metr. Salisb. p. 131

Imperator ad Saltzpurckhofen * curiam celebrans, Saltzpurgenſem Epiſcopatum in deditionem accepit: Albo Epiſcopus Patauienſis ab Eccleſia abigitur, cui ſucceſſit Hainricus.

MCLXX.

Imperator Saltzpurgam XIV. Kal. Martii venit ad libertatem cum prælatis colloquium habuit, Rex Ieruſalem de Sarracenis triumphat.

Bruſch. Cat. Epiſc. Bamberg.

Eberhardus Babenbergenſis obiit, cui Hermannus ſucceſſit.

n. 11 *Chr. Auſtr.* 1171, *Godefr.* 1172, *Auentinus* 6 c. 6 n. 9, *Godefr.* 1173, *Chr. Reichersb.* 1172

MCLXXI.

Pet. de Natal. 2 c. 13. *Hiſtor. Lambar.* c. 11

Thomas Cantuariæ patitur. Vacca vitulum in montanis peperit, duo capita, octo pedes, duas caudas habentem.

MCLXXII.

Imperator curiam Saltzpurgenſem habuit, volens Alberto Archiepiſcopo alium ſuperponere, ſed tunc dilatum eſt.

Heinricus Dux Bauariæ Ieruſalem profectus reuerſus eſt. Heinricus Patauienſis Epiſcopus ſponte ceſſit, ne ſchiſmate contra Eccleſiam obediat Friderico Imperatori: cui ſucceſſit Theobaldus.

MCLXXIII.

Æn. Sylvius hiſt Boh. c. 25 *Schatenius* Ann. Paderborn. 1173

Imperator Boemiæ Regem depoſuit, & patruelem eius illi ſuperpoſuit, nomine Zobozlaum.

MCLXXIV.

Godefr. Chr. Auſtr. 1174

Imperator in curia Ratisponenſi Heinricum præpoſitum Berhtersgaden A. Archiepiſcopo ſuper Saltzpurg poſuit, & ipſe in Lombardiam ſexto pergens Alexandriam obſedit.

MCLXXV.

Chr. Auſtr. 1176

Duces Auſtriæ & Carinthiæ, nec non Marchio Styriæ, prædas & incendia inuicem exagitant: inter quæ Eccleſia S. Viti cum CCC. hominibus arſit.

Eodem

---

* Hundius Metr. Salisb. p. 10 *Imperator Fridericus primus, curiam in Lauffen, ſeu Saltzburghouen habuit, Anno 1167 Ibi Eccleſiam Iuuauienſem diſtrahit.*

Eodem anno defuncto abbate Vdalrico Hainricus secundus de Mayſach eligitur, vir pudicus & caſtus, & literarum ſcientia ſatis eruditus, Præfuit vero ſex annis, cui in adminiſtratione ſucceſsit Dominus Manegoldus pater multo ſenio confectus; qui pene L. annos in ipſo officio prioratus præfuit huic loco, & multa vtilia conſilio & actione ſub præfatis Abbatibus peregit. Præfuit autem in abbatia ſanctorum Vdalrici & Afræ in Auguſta VI. annis, menſibus octo, diebus XI. In huius patris extremis temporibus, ſcilicet anno Domini MCLXXXIII. Indictione prima, XVI. Kal. Iulii, circa horam nonam, cum nimius eſſet æſtus, fabrica quædam in valle poſita, igne exæſtuans, vicinas domos & inde omnes officinas, tandem clauſtrum & Eccleſiam S. Vdalrici & S. Afræ in Auguſta mira celeritate in fauillas redegit, ita vt proxima cœna nec panis ad victum ſupereſſet, nec tugurium in qua proxima nocte fratres quieſcerent. Cætera require de inuentione S. Vdalrici. *Sigism. Chr. Auguſt. eccl. 2 c. 2*

MCLXXVI.

Bohemi Auſtriam inuadunt. Soldanus de Iconia cum Rege Græciæ pugnans vicit, cæſis ei centum milibus (vt aiunt) & S. Cruce ſublata. *Stengel p. 2. c. 38 n. 2* *Chr. Auſtr. 1176*

MCLXXVII.

Hainricus Dux Auſtriæ poſt multa virtutum & probitatum inſignia obiit. Leupoldus Dux filius eius ſucceſsit. *Chr. Auſtr. 1177*

MCLXXIX.

Alexander Papa ſynodum Romæ CCCC. Epiſcoporum habuit. Hainricus Dux Bauariæ & Saxoniæ ſub Imperatore proſcribitur. Vlricus abbas Altahenſis obiit: cui ſuccedit Ditmarus abbas. *Chr. Auſtr. 1179, 1180*

p. 362

MCLXXX.

Styrenſis Marchio Otaker mutato antiquitatis nomine Dux appellari gloriatur. Hainricus Dux Bauariæ ab Imperatore eiicitur. Otto Palatinus Comes de Schyram ei ſubiicitur, vel ſubſtituitur. Manuel Græcorum Rex obiit, Andronicus ſuccedit. Monaſterium Altahenſe igne crematur. *Godefr. 1180. 1181*

MCLXXXI.

Alexander Papa obiit: Lucius ſuccedit. Vitalis, Virgilius, Hertvvicus, Eberhardus Epiſcopi ſignis claruerunt. Hermannus Dux Carinthiæ obiit. Ottho Dux Styriæ obiit. *Chr. Auſtr. 1181* *Lucius III. pp.*

MCLXXXII.

Vdalricus Aquileienſis patriarcha obiit: Gotfridus ſuccedit. Leupoldus Dux Auſtriæ Ieruſalem proficiſcitur. *Chr. Auſtr. 1182*

MCLXXXIII.

Terræ motus accidit II. Kal. Maii. Chriſtianus Moguntinus obiit. Conradus Moguntinus, Albertus Saltzpurgenſis Epiſcopi reſtituuntur. Otto Dux Bauariæ obiit. Lodovvicus filius eius ſuccedit. *Godefr. 1183*

MCLXXXIV.

Godefr. 1184

Filius Imperatoris Hainricus Rex, Conradus Dux Sueuiæ, & Otto, Maguntiæ gladiis accinguntur. Imperator ſeptimo Italiam adit: cum Lucio Papa familiare colloquium habuit. Beatrix Imperatrix obiit. Albertus Friſingenſis Epiſcopus obiit: pro quo Otto ſuccedit. Eodem anno Dominus Manegoldus migrauit ex hac luce, cui ſuccedit Hainricus Prior, huius nominis III. vir caſtus & pudicus, & in ſpiritualibus ac religione (quantum tunc tempuris exerceri potuit) deuotus & discretus, nec minus in exteriori cura prouidus & ſtudioſus: & ordinatur in feſto S. Iohannis Baptiſtæ, qui muris veteris clauſtri funditus euerſis nouas & ampliores officinas reparauit, & monaſterium lignis ingentis machinæ & molis reædificauit, & lateribus opperiri fecit, ſicut hactenus cernitur, qui & alia multa bona perfecit, quæ cauſa breuitatis hic omitto.

MCLXXXV.

MCLXXXV.

Nicetas in Andr. 2 c. 12 Andronicus tyrannus Græciæ occiditur. Lucius Papa III. obiit, Vrbanus
Chr. Auſtr. 1186 ſuccedit. Theodora Duciſſa Auſtriæ obiit.
Vrbanus III pp.

MCLXXVI.

Godefr. 1182 Conradus Rex Imperatoris filius duxit filiam Rogerii olim Regis Apuliæ. Cremam Imperator reſtaurat.

MCLXXXVII.

Godefr. 1187 Apoſtolicus & Imperator pacificantur. Saladinus Babylonicus terram Ieruſalem intrauit, Tiberiadem Cæſaream, Nazaret, Accaron, plerasque alias ciuitates inuaſit, Principes & populum in prælio cepit, & occidit, (vt aiunt) fere ad XXX. M. circa Idus Iulii.

Chr. Auſtr. 1187 In menſe Septembri Eclipſis ſolis accidit. Idibus Octobris Vrbanus Papa
Gregorius VIII. obiit Gregorius (qui & Albertus) ſuccedit. Poſt hunc Clemens Papa. Eodem an-
pp. Clemens III. pp. no in prima Dominica Quadrageſimæ Fridericus Imperator Ratisponam intrauit, & ibi cum XVII. Epiſcopis & cum omnibus Principibus Bavvariorum maximam curiam celebrauit, ac ibidem totam Quadrageſimam & Paſcha peregit. Conradus Epiſcopus Ratisponæ eligitur.

Otacher Dux Styriæ lepra morbo præpeditur. Ducatum Styriæ, coniunctiones, prædia & omnes miniſteriales cognato ſuo Duci Leupoldo Auſtriæ reliquit.
Sigism. Chr. Auguſt. eccl. lib. 2 c. 2 Eodem anno dedicatio monaſterii SS. Vdalrici & Affræ infra muros ciuitatis Auguſtæ ſub præfato huius loci venerabili abbate Heinrico.

MCLXXXVII.

Sigism. Chr. Auguſt. eccl. lib. 1 c. 12 Octauo Idus Aprilis Luna XXIV. D. dominicalis litera, in ſecunda feria poſt paſchalem ſeptimanam, anno decemnonalis Eclip. XI. qui & communis, epacte IX. concurrente III. Indictione V. termino Paſchali, IV. Kal. Aprilis, dedicatum eſt templum hoc a venerabili Conrado Moguntino Archiepiſcopo, cooperantibus venerabilibus Epiſcopis, Vdalſcalco Auguſtenſi, Ottone Friſingenſi, Hermanno Monaſterienſi, Ottone Arelatenſi, Berchtoldo Tullenſi. Huic dedicationi inter- p. 361
fuit beatæ memoriæ Fridericus Imperator cum maxima deuotione, & cum tribus filiis ſuis & aliis quamplurimis regni Principibus, cuius auctoritate & ordinatione tota eadem dedicatio parata eſt. Nam idem Imperator cum tribus Epiſcopis ſanctum corpus B. Vdalrici cum veneratione magna ad locum repoſitionis deportauit. Acta ſunt hæc ſub huius loci venerabili abbate Heinrico tertio. *

MCLXXXVIII.

Heinricus abbas cum præfuiſſet annis VII. menſibus VI. obiit VI. Idus Decembr. nec non in feſto conceptionis B. Mariæ virginis, defuncto ſubſtitutus eſt Dominus Erchenboldus, vir elegantis perſonæ & formæ, nec non morum adornatus honeſtate. Præfuit autem annis decem.

MCLXXXIX.

Godefr. 2189 Imperator a terra mouit & mari expeditionem aduerſus Saladinum, quem
** Iſacius Angelus.* Rex Græciæ Iſachar * primo miſſis legatis Nurnberch iurauit ſe honorifice ſuſcepturum, & ſecurum ei tranſitum præbiturum: ſed poſtea eo Græciam intrante, mentitus eſt per omnia quæ promiſerat. Quem Imperator ad Sacramentum faciendum denuo de pace & concordia, & ſecuto tranſitu compulit, acceptis ab ipſo electis obſidibus.

MCXC.

Godefr. 1189 1190 Imperator & Rex Græciæ octauo Kal. Martii pacificantur. Wilhelmus Rex Apuliæ obiit: Tanchardus tyrannus regnum inuadit. Heinricus Rex expeditionem in Apuliam mouit.

Poſt

* extat de hoc inter M. Velſeri ſcripta *p. 618* Vitæ Vdalrici ſubiectum *de inuentione & translatione corporis S. Vdalrici.*

Post multas itaque victorias & prælia, pace in regno Teutonicorum per sua tempore florente, contra inimicos Crucis mouet exercitum in subsidium Terræ sanctæ, & cum eo vadit Teutonicorum & aliarum gentium maxima multitudo. Vbi cum in Græcia in quodam paruo riuulo se lauaret circa Solstitium æstiuale, in eodem occulto Dei iudicio est submersus, & exercitus sui & peregrinorum magna pars ex intemperie aeris interiit.

Theobaldus Patauiensis Episcopus obiit, cui Wolffkerus succedit. *Chr. Austr.* 1187

MCXCI.

Heinricus VI. filius Friderici supradicti regnare cœpit XCV. ab Augusto. Hic anno ætatis suæ XXI. adhuc viuente patre, cum regina Constantia filia Rogerii Regis Siciliæ glorioſas nuptias Mediolani apud S. Ambrosium celebrauit, & a Celestino Papa successore Clementis vnctionem accepit Imperii, secunda feria Paschæ. *Godefr.* 1191 *HEINRICVS VI. Imp. Celestinus III. pp.*

MCXCII.

Ipse autem Celestinus Papa præcessore suo Clemente in sabbato sancto viam vniuersæ carnis ingresso in die sanctæ resurrectionis Domini electus & consecratus fuit. Iste Heinricus audacia & largitate, iustitia & veritate, literatura & sapientia, & aliis virtutibus pollens imperium suum suo breui tempore bene rexit, regnum Siciliæ sibi subiugauit, & multa alia bona ac memoria digna in Imperio fecit, ac demum in Apulia insidiis vxoris suæ (vt dicitur) veneno periit, cuius vxoris fere totam miris cruciatibus interfecerat parentelam. *Godefr.* 1191

Fridericus Dux Sueuiæ cum aliis Principibus & Episcopis in expeditione obiit. Rex Galliæ & Rex Angliæ expeditionem per mare mouent. Eclipsis solis accidit VIII. Kalend. Iulii, circa mediam diem, & totus aer factus purpureus. *Godefr.* 1191

Controuersia facta est inter Regem Galliæ & Regem Angliæ, Rex Galliæ reuertitur. *Godefr.* 1191

MCXCIII.

Conradus Marchio Montis ferrati, qui Rex Ierusalem fuerat creatus, vt (fertur) de consultu Regis Angliæ a duobus insidiantibus occiditur apud Syndonem: Reichardus Rex Angliæ pace cum Saladino composita ab Ierusalem reuertitur, & suorum destitutus comitatu, pedes apud Wiennam ciuitatem a Duce Austriæ
p.364 Leupoldo captus Heinrico Imperatori traditur. Bauari inter se disidentes omnem regionem incendio deuastant, vbi Albertus Comes de Pogen Ludvvicum Ducem fugauit auxilio Boemorum. *Godefr.* 1192. 1193 *Auent.* 7 c.2 n.7

MCXCIV.

Otacher Dux Boemorum ab Hainrico Imperatore Ducatu suo priuatur. *Auent.* 7 c.2.n.8

MCXCV.

Lupoldus Dux Austriæ & Styriæ lapsus de equo crure fracto obiit, Kalend. Ian. cui Fridericus filius eius succedit in Austria, & Leupoldus in Styria. Mortuo autem in transmarinis partibus Friderico Leupoldus possedit vtrumque ducatum, homo pacificus & virtuosus, cuius tempore monasteria, clerus, & populus in suis prouinciis pace magna gaudebant, vt merito Pacificus & Pater cleri vocaretur. *Chr. Stedernb. ap Leibn.* t. 1 p 867, *Chr. Austr.* 1195

Eodem anno Hainricus Imperator deliberationem Ierusalem & sancti sepulchri omnimodis intendens, duas curias habuit, Geilenhausen vnam: in quibus ipso Imperatore multum instigante, infinitus Episcoporum, & aliorum exercitus Principum sibi crucem affixit, & contra Sarracenorum gentem iter arripuit. Hainricus Imperator manens in Apulia secundam expeditionem terrestri & nauali fortissimo apparatu fecit: totam Apuliam & Siciliam, cum palatio Panormitano, & thesauris Regum antiquorum infinitis obtinuit; & Margretam piratam cepit, & alios quam plures qui contra conspirauerant, diuersis suppliciis interemit, filium *Godefr.* 1195 *Cruciada in Sarracenos.* *Otto de S. Blasio* c.39, *Nauclerus* vol. 2 gen. 40 f. 792, *Roger. Houedenus* p. Post a. 1200 *Si-*

genius lib. 15 ad a. 1191, *Summonte* hist. Neap. p. 2 p. 69 Tanchardi & vxorem eius captiuauit. Hainricus Dux aliquando Bauariæ & Saxoniæ in Brunſchvvich obiit. Eodem anno Masſimút in Hiſpaniis male pugnatum a Chriſtianis, multi eorum interierunt.

Gerh. Stederb. Hiſt. de Henrico Leone, ap. Meibom. t. 1. p. 430

MCXCVI.

Imperatrix filium peperit, qui vocatus eſt Fridericus. * Quod vt primum per Albertum Comitem de Pogen tunc in Apulia exiſtentem Hainrico Imperatori innotuit, gratiam ſuam (qua tunc carebat) recipere meruit: ſed & Otakero Boemo (qui & Primitzlaus) gratiam Cæſaris & Ducatum priſtinum impetrauit: deſtitutus enim in curia Wormatiæ celebrata fuerat, pro eo quod contra Ludouicum Ducem in auxilium Alberti comitis Bauariam intrauerat. Otto Bambergenſis Epiſcopus obiit; Tymo ſuccedit.

Auent. 7 c. 2 n. 11

MCXCVII.

Godefr. 1197 Chriſtianorum exercitus ſub quodam Gottfrido Duce de Brabant mare tranſiuit, & ciuitates duas, videlicet Syndonem & Baruch, & alia quam plura caſtra, quæ poſſederant Sarraceni, occupauerunt.

Godefr. 1197 *PHILIPPVS Sueuus, Rex.* Hainricus Imperator ad hæc in Apulia poſitus mortuus eſt. Quo mortuo Philippus Dux Sueuiæ frater prædicti Imperatoris, & Otto filius Hainrici aliquando Ducis Bauariæ Saxoniæque pro regno contenderunt, Philippo poſtmodum prævalente. Iſte Philippus XCVI. ab Auguſto regni Romani iura ſtrenue gubernauit, faciens iudicium & iuſtitiam omnibus, qui ad eum auxilii gratia confugerunt, & hæc vberius feciſſet, ſi non fuiſſet prædicti Ottonis & ſuorum fautorum obſtaculis præpeditus. Hic cum adhuc in regio ſolio ſublimatus non fuiſſet, promiſerat ducere matrimonialiter filiam Ottonis Palatini Comitis de Witeleinſpach, quam poſtmodum repudiauit. Vnde idem Comes commotus, accesſit in Bamberch ad cameram ipſius Regis, tanquam ei ſolus pacifice locuturus, & gladio quem occulte geſtabat, ipſum Regem ſubito interfecit.

Vide ad a. 1307 II

MCXCVIII.

Hund. Metr. *Salisb.* p. 11 Albertus Archiepiſcopus Saltzpurgenſis circa fluuium qui dicitur Lamer, a miniſterialibus capitur, & in caſtro Wuren per dies XIV. captus tenetur. Propter quam enormitatem facti diuina in Saltzpurga Eccleſia aliisque Epiſcopatibus vicis interdicta ſunt. *Liberaſti nos ex affligentibus*, cantatum eſt ei dimiſſo.

Auent. 7 c. 2 n. 14 Albertus Comes de Pogen obiit, relinquens tres filios, Leupoldum, Perichtoldum, & Albertum.

MCXCIX. P. 365

Godefr. 1197 11[9] *Innocentius III. pp.* Celeſtinus III. Papa obiit. Innocentius III. Papa ſedit. Epiſcopus Patauienſis. VVolfherus cum duobus Comitibus de Ortenberch, Rapotone & Hainrico, qui Eccleſiam Patauienſem vaſtauerant, contendens, mirabiliter caſtellis eorum vaſtatis conterruit eos, multis ibidem pereuntibus. Idem Epiſcopus cœpit ædificare caſtrum in Ortenberch. Corpus Domini verſum eſt in cruentam carnem in ciuitate Auguſta.

Ortenberg.

MCC.

Godefr. 1200 Adalbertus Archiepiſcopus VI. Idus Aprilis obiit: Cui Eberhardus Brixinenſis ſuccedit. Conradus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit.

MCCI.

Chr. Auſtr. 1201 Terræ motus multis terrarum locis factus eſt magnus, ita vt multas vrbes & Eccleſias deſtrueret, & mortes hominum fierent. Cœpit autem idem terræ motus IV. Non. Maii.

MCCII.

* neque tamen natus hoc anno Fridericus, ſed triennis tunc in Regem Romanorum fuit electus, prout ex Godefrido Monacho *ad a. 1196* patet.

MCCII.

Kunegundis virgo & Regina, vxor Imperatoris Hainrici pii, Babenberch sepulta, multis fulgens miraculis ab Innocentio Papa canonizata est; * multis conuenientibus Episcopis & Archiepiscopis inter quos etiam affuit Dominus Saltzpurgensis Archiepiscopus Eberhardus, ab eis est translata. Dietmarus abbas Altahensis cadit propter senium, cui succedit Popo abbas. Tymo Babenbergensis Episcopus obiit, Conradus eligitur, & eodem anno obiit: Eckenbertus succedit. *S. Kunegund. Fragm. Hist. p. 87, Trithemius* de Vir. illustr. Ord. Bened. lib. 3 c. 259, *Bruschii* Cat. Episc. Bamberg. n. 13, *Surius* in vita 3 Martii, *Baronius* in Martyr. ad 3 Martii.

Eodem anno x. Kalend. Februarii Erchenboldo abbate præmature defuncto Vlricus prior assumitur, multo senior illo, qui præfuit annis quatuor. Hic itaque abbas Vlricus senio confectus, adhuc viuens pastorali se cura abdicauit, cui succesit Dominus Hainricus abbas de Velsheim huius nominis loci istius Abbas XXIV. a primo abbate, vir bonæ conuersationis & famæ, cunctisque affabilis, pius & largus & hospitalis existens, omniaque malens vultu placido ac miti animo, quam rigore & seueritate ordinare & iudicare, multa bona peregit, Præfuit autem annis XII.

MCCIII.

Discordia facta est inter Ducem Ludvvicum & Episcopum Ratisponensem Conradum, cui confœderatus Dominus Eberhardus Archiepiscopus Saltzpurgensis in manu valida venit ei in auxilium nullo resistente, & diruta sunt castra aliquanta ex vtraque parte, factaque sunt incendia plurima per vniuersam Bauariam, villarum deprædationes & Ecclesiarum, ita vt nec ab altaribus abstinerent, & reliquias Sanctorum inde auferrent, aliaque quam plurima nefanda & inaudita perpetrarent. Leupoldus Dux Austriæ & Styriæ Theodoram filiam Regis Græcorum duxit vxorem. *Chr. Austr.* 1203 *Chr. Austr.* 1203

MCCIV.

Ludvvicus Dux Bauariæ, & Dominus Eberhardus Saltzpurgensis Archiepiscopus & Cunradus Ratisponensis Episcopus in concordiam redierunt. Conradus Ratisponensis obiit IX. Kal. Maii, cui Conradus Frisingensis præpositus succedit. Piligrinus Aquileiensis patriarcha obiit, cui succedit Wolkerus Patauiensis Episcopus, pro quo Popo præpositus Aquileiensis constituitur. Berchtoldus Dux Morauiæ ** obiit. Ludvvicus Dux Bauariæ castrum & oppidum in Lantshut construere cœpit. *Chr. Austr.* 1202 *Andr. Presb.* p. 29 *Adlzreiter* p. 1 lib. 23 n. 18

MCCV.

Popo Patauiensis Episcopus obiit: Manigoldus abbas de Tegernsee succedit. Otaker Dux Boemiæ consilio Ludvvici Ducis reliquit Ottonem & adhæsit Philippo, qui consensu Principum imposuit ei diadema, faciens eum & successores suos Reges, tradiditque filiam suam Wenetzlao filio suo, Exhinc Reges Boemorum. Ordo fratrum minorum inchoatur a S. Francisco. *Chr. Austr.* 1205 *Godefr.* 1198 *Chr. Austr.* 1206

p. 366

MCCVII.

Philippus Rex cum Papa reconciliatus, Babenberg, ab Ottone Palatino comite de VVitelenspach per conspirationem occiditur. *Godefr.* 1208

MCCVIII.

Derisoria expeditio puerorum. *Godefr.* 1212, *M. Chr. Belg.* p. 219 *Vb. Folieta* lib. 3

Ad mare stultorum tendebat iter puerorum.

Hist. Gen. p. 53, *Nauclerus* vol. 2 gen. 41 p. 810, *Bizarus* hist. Gen. lib. 2 p. 30

MCCIX.

Otto intrauit Apuliam. Otto filius Ducis Heinrici de Braunschvvich in Regem eligitur, & ab Innocentio consecratur. Otto Palatinus Comes occiditur pro homicidio commisso in Philippum, a strenuo ingenuo viro Heinrico Marschalco Imperii de Calentin, ministeriali Philippi. *Godefr.* 1208 1209. *OTTHO IV. Rex.*

* extat Bulla Canonizationis apud Gretserum *de diuis Bambergensibus p. 424*

** leg. *Meraniæ.*

MCCX.

Godefr. 1209 Otto a Domino Papa excommunicatur.

MCCXI.

Godefr. 1211 Otto intrauit Apuliam, ibidem Fridericum Regem Siciliæ expugnare voluit, & totam Apuliam ſibi ſubiugauit. Otto Rex a multis Epiſcopis Alemanniæ excommunicatus a Papa denuntiatur.

MCCXII.

Godefr. 1212 *FREDERICVS II. Imp.* In feſto S. Nicolai Fridericus Rex Siciliæ intrauit regnum patris ſui, electus Frankenfurt. Chriſtiani de Sarracenis in Hiſpania fere c. millia occiderunt, & captiuarunt miraculoſe. Manigoldus Patauienſis Epiſcopus, & Rapoto Palatinus ſimul diſcordantes, clauſtra, monaſteria, Eccleſias vna cum omni prouincia incendio deuaſtarunt. *Helinsberg.* Altmanus de Helingſperg moritur, ſed caſtrum ibidem ab Epiſcopo ædificatum moriens reſignauit Eccleſiæ Altahenſi, quod Monachi deſtruere volentes prohibiti ſunt a Comitibus de Pogen.

MCCXIII.

Godefr. 1212 Fridericus Rex conſecratus apud Moguntiam in purificatione B. Mariæ virginis, curiam Ratisponæ celebrauit, aliam etiam curiam in paſſione Domini apud Conſtantiam celebrauit, tertiam Merſpurg celebrauit.

Regina Gertruda Vngarorum, mater S. Elizabeth, ſponſo expeditionem contra Ruthenos mouente, a Comite quodam Petro * trucidatur, qui & ipſe ſubſequenti nocte in vltionem ſceleris cum aliis iugulatur. Cui Epiſcopus de Gran miſit in epiſtola amphibologica, *Reginam occidere nolite timere bonum eſt: Si omnes conſentiunt, ego non contradico.*

Caſtrum in Helinsperg, data comitibus de Pogen pecunia, a Domino Popone Abbate & Monachis ſuis deſtruitur.

MCCXV.

Chr. Auſtr. 1215 Manigoldus Patauienſis Epiſcopus obiit; Vlricus eiusdem Eccleſiæ Canonicus ſuccedit.

Godefr. 1215 Vniuerſalis ſynodus celebrata eſt Romæ, in qua fuerunt Epiſcopi CCCCXII. inter quos extiterunt, Conſtantinopolitanus, Ieruſolimitanus Patriarchæ: Primates autem & Metropolitani LXXI. Abbates & Priores vltra DCCC. præſidente Innocentio Papa III. In ipſa Synodo Kymenſis Epiſcopatus inſtituitur, ad quam ſedem *Chiemſee.* Rudgerus primus Epiſcopus ordinatur.

MCCXVI.

Godefr. 1216 *Honorius III. pp.* Innocentius Papa III. ab Vrbe egreſſus verbum crucis in Tuſcia prædicauit, & apud Peruſium ciuitatem in diuiſione Apoſtolorum obiit, ibique ſepultus eſt. Honorius Papa III. ſubſtituitur. Ordo prædicatorum initium ſumit. *Sigism. Chr. Eccl. Aug. 2 c. 11* Heinricus abbas SS. Vdalrici & Afræ Auguſtæ obiit: cui ſuccedit Dieto vir prouidus in temporalibus, præfuit autem annis VI.

MCCXVII.

Godefr. 1217 *Bellum ſacrum.* Rex Vngariæ Andreas, & Leupoldus Dux Auſtriæ, Dux Morauiæ, Otto Epiſcopus Babergenſis, Ebertus & nobiles & Comites cum manu valida transfretarunt ad ſuccurſum terræ ſanctæ.

MCCXVIII.

Godef. 1217 1218 *Latzus Comm. Reip. Rom. 12 c. 8 p. 1015* VVolfkerus Patriarcha Aquileienſis obiit, cui ſuccedit Berchtoldus Archiepiſcopus Golotenſis. Chriſtiani in transmarinis partibus Cæſariam & turrim Stratonis reædificant, & poſt multas deprædationes ad munitionem montis Thabor accedentes, viriliter duabus vicibus impugnauerunt: quam munitionem poſtea ibi Sarraceni timore Chriſtianorum deſtructam reliquerunt. Deinde coadunato exercitu Chriſtianorum ciuitatem Damiatam obſidione cingunt, & turrim inuictiſſimam in medio fluminis ſitam, & catenam flumine LV. pedes habentem virili-

p. 367

* Bonfinius *dec. II lib. VII p. 198* Banchanum vocat, & Ritius *de Reg. Vngar. lib. II p. 623*

viriliter occuparunt, vbi tamen milites electi XL. cum aliis fracto instrumento in flumen præcipitati sunt. Exercitus Romanorum cum Italicis militibus in auxilium veniunt Christianis Ludvvicus Dux oppidum in Straubing construere cœpit. *Andr. Presb.* p. 29 *Adlzreiter* p. 1 lib. 23 n. 24

MCCXIX.

Otto aliquando Imperator a sententia excommunicatorum absolutus obiit. Regalia quoque Heinricus Palatino Rheni assignanda Regi Friderico reliquit, quæ ad instantiam eiusdem Friderici Regis eodem anno sub quadam forma compositionis ipsi assignata sunt. Setnovvensis Episcopatus a Domino Eberhardo Saltzpurgensi Archiepiscopo de licentia Domini Honorii Papæ creatur: & Carolus Frisacensis Præpositus eidem sedi præficitur. Fridericus Rex curiam Nurinbergensem cum multis Principibus celebrauit. Concilium prouinciale a Domino Eberhardo Archiepiscopo Salzpurgensi celebratur, cui interfuerunt Patauiensis, Frisingensis, Gurtzensis, Chiemensis, Setnovvensis * Episcopi. Ludvvicus Dux Bauariæ cepit munitionem ciuitatis Hallis, in monte qui dicitur Grinte: quæ ab Archiepiscopo Eberhardo sub quadam forma compositionis destructa est: & ob hanc causam prænominatus Episcopus homines & reditus per omnia, quos in Halle & circa habebant apud Altahenses comparauit. *Godefr.* 1218, 1220 *Auens.* 7 c. 3. n. 2 *Halst.*

Damiata ciuitas ignorante exercitu sine omni damno Christianorum, in crepusculo noctis, interfectis innumerabilibus paganis, diuina potentia capta est, & a Christianis potenter possessa. His diebus Vlricus Patauiensis Episcopus cœpit construere castrum in monte S. Georgii Patauiæ. *Godefr.* 1219

MCCXX.

Otto Frisingensis Episcopus obiit: cui succedit Geroldus eiusdem Ecclesiæ Canonicus. Thomas Cantuariensis Episcopus & Martyr, ab Honorio Papa missis Cardinalibus translatus est. *Hund. Metr. Salisb.* p. 44 *M. Paris.* p. 261 *Gerv.* Acta Pont. Cantuar. p. 1670

Fridericus Romanorum Rex electus, ab Honorio Papa ad Imperatorem Romæ solenniter consecratur, Duce Bauariæ Ludovvico aliisque Principibus & viris nobilibus præsentibus. *Godefr.* 1220

MCCXXI.

Damiata ciuitas (quæ portus Ethiope dicitur) multo labore & sanguine ac sudore Christianorum acquisita (heu heu!) exigentibus peccatis hominum, diuina permissione seductis in quandam insulam Christianis, aquis & exercitu Sarracenorum circumuallatur, quibusdam submersis aliisque occisis, tandem sub quadam forma compositionis, & multa strage hominum ab vtraque parte facta coactis Christianis, Sarracenis per manus Christianorum reddita est, vbi aderant Ludvvicus Dux Bauariæ, Vlricus Patauiensis Episcopus, qui eodem anno transfretauerant, & alii quam plures nobiles & ignobiles, quorum non extat numerus, qui fugam arripientes vix euaserunt. Vlricus Patauiensis Episcopus ab expeditione rediens transmarina, in via obiit; cui Gebehardus Comes de Plain eiusdem Ecclesiæ Canonicus succedit. *Godefr.* 1221 *Chr. Austr.* 1221

MCCXXII.

Dicto abbate viam vniuersæ carnis ingresso, succesit Luitfridus, discretus in spiritualibus, qui præfuit annis VIII. resignans pastoralem curam.

MCCXXIII.

Corpora SS. Viti & Modesti ab Archiepisc. Eberhardo & Karolo Setno-
p. 368 vvensi Episcopo in Ecclesia S. Andreæ Apostoli inuenta, & in altari recondita, plurimis cœperunt coruscare miraculis, & eorum reliquiæ ad Ecclesiam Salzpurgensem præsentibus Patauiense & Kymanse Episcopis cum frequentia & tripudio populi ab Archiepiscopo sunt translatæ. *Adlzreiter* Ann. Boi. p. 1 lib. 23 n. 25

* leg. *Seccouiensis*

MCCXXIV.

Andr. Presb. p. 29 *Adlzreiter* c. 1

Berchtoldus Brixienſis Epiſcopus obiit: cui ſuccedit Heinricus Aquileienſis Archidiaconus, oppidum in Landavv conſtruitur a Ludvvico Duce Bauariæ.

MCCXXV.

Godefr. 1224 *Cruciada.* *Godefr.* 1223 *Chr. Auſtr.* 1222

Conradus Cardinalis Portuenſis Epiſcopus, Romanæ ſedis legatus, per ſe & per plures cooperatores verbum crucis per totam Alemaniam prædicauit, & quam plures cruce ſignati ſunt. Imperator cum filia Iohannis Regis Ieroſolomitani nuptias in Apulia celebrauit; ex qua genuit Chunradum poſtea Regem, & Hainricum. Filius eius Rex * Auſtriæ Margaretam, cum qua præſentibus Principibus regni nuptias apud Nurnberg ſolenniter celebrauit, vbi propter frequentiam populi, circiter XL. perſonæ (inter quas quidam prælati, monachi, clerici erant) cum aliis oppreſsi occubuerunt. Engelbertus Colonienſis Epiſcopus vir magnæ prouidentiæ & tutor Regis a Comite Friderico de Altenach ſororio ſuo occiditur, manu mutilatus, & XXXIII. vulneribus (vt dicitur) foſſus. His diebus Leupoldus Dux Auſtriæ, conſenſu Ludvvici Ducis Bauariæ conſtruxit caſtrum in Scherding.

MCCXXVI.

Godefr. 1226

S. Franciſcus obiit. Imperator condixerat ſolennem curiam apud Cremonam: ad quam vocauerat filium ſuum, & Principes Alemaniæ: qui propter rebellionem Lombardorum non permittebantur intrare. Vnde infecto negotio Imperator in indignatione in Apuliam ſe recepit. Item inter Leupoldum Ducem Auſtriæ, & Hainricum filium ſuum maiorem guerra eſt orta ſuper hæreditate, quæ tandem mediantibus maioribus terræ ad concordiam reuocata eſt.

Chr. Auſtr. 1226

Chr. Auſtr. 1226

Fridericus iunior filius Ducis duxit ſororem Reginæ Vngariæ. Archiepiſcopus inſtituit ſedem cathedralem apud S. Andream Lauent; cui præfecit Vlricum in Hus.

Auent. 7 c. 3 n. 9 *Adlzreiter* p. 1 lib. 23 u. 27 *Chr. Auſtr.* 1226 *Hund. Metr. Salisb.* p. 69

Guerra grauis inter Rapotonem Comitem Palatinum Bauariæ, & Comitem de Pogen orta eſt, in qua quam plures Eccleſiæ ſunt deſtructæ & ſpoliatæ, & prædia nobilis monaſterii in inferiori Altah incendio ſunt deſtructa; & Rapoto Comes Palatinus Bauariæ ciuitatem in Linthenvverde, quam Comes Albertus de Pogen prope monaſterium Altahenſe erexerat, incendio penitus deuaſtauit. Conradus Ratisponenſis Epiſcopus obiit: cui Seyfridus ſucceſsit ſubſtitutus a Domino Gregorio Papa IX.

MCCXXVII.

Greporius IX. P P. *Godefr.* 1226. 1227

Honorius Papa obiit, cui ſuccedit Dominus Hugelinus Hoſtienſis Epiſcopus, qui & Gregorius IX. Magna copia, cruce ſignatorum ad exhortationem & mandatum Domini Papæ iter peregrinationis arripuerunt, ſed circa maritima magna pars ipſorum mortua eſt: inter quos Auguſtenſis Epiſcopus, & Ludvvicus maritus S. Eliſabeth, Lantgrauius Thuringiæ, cum aliis nobilibus obierunt: Reliqua pars credens Dominum Imperatorem transfretaturum, mare tranſiuit. Imperatore vero remanente in continenti, fere omnis illa peregrinatio rediit. Dominus Papa Imperatorem, pro eo quod votum peregrinationis non ſoluerat, excommunicatum ſolenniter denunciauit. Ex hoc ita facto grauiſsimum ſchisma oritur inter Regnum & Sacerdotium, ita vt fere tota Chriſtianitas per plures annos nouis & inſolitis preſſuris plurimum turbaretur. Nam electiones Epiſcoporum, perſonarum, & aliarum magnarum dignitatem tunc a ſede Apoſtolica & legatis eius taliter ſunt ſuſpenſæ, vt contra voluntatem eligentium is vel ille præficeretur in qualibet dignitate, qui vel cuius amici tunc videbantur ſedi Apoſtolicæ plus fauere. Principum etiam ac Comitum & miniſterialium tantam multitudinem

* hic locus ex Chronico Auſtrali eſt ſupplendus, hoc modo. *Filius eius Rex Heinricus duxit filiam Ducis Auſtriæ.* Clarius Conradus Vrſpergenſis ad a. 1223 *Henricus VII Rex Romanorum effectus, Agnetem, filiam Luipoldi, Ducis Auſtriæ, accepit in vxorem, de conſilio Patris ſui, Friderici Imperatoris.*

nem sibi attraxit Ecclesia, vel si ei perseueranter & fideliter adhæsissent, poterat pro suæ voluntatis arbitrio triumphasse. Quamdiu autem durauerit, & quomodo
p.369 mors tam Pontificum quam Regum inter se disidentium sæpe interruperit guerram istam, patebit in sequentibus. Fortitudinem tamen eiusdem schismatis multa paria literarum ostendunt, ex vtraque parte hinc inde transmissarum quarum quasdam hic placuit annotari.

*Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Ierusalem & Siciliæ Rex, dilecto Principi suo N. gratiam suam & bonam voluntatem. Aemula Regum & Principum orbis terræ, ac consortum impatiens, dudum in superbiam seculorum liberaliter adducta Romana sedes propter illius, qui Princeps dicitur esse sacerdotum, in suum aduersus nos præconceptum odium, ad vniuersale scandalum sic exarsit, adeo aduerso Ecclesiasticæ religionis ordine, præter mandata legis, quarum lator & pater esse debuerat: quæ peruertit, dum se hostilibus rebus immiscens, dubios bellorum euentus, cædes hominum, obsidiones vrbium, & vniuersitatum procurat: & vndique periculo populorum sponsam Christi Ecclesiam nostram matrem (cuius auctoritate libitum pro licito sequitur) e sanctuario Dei suorum vindictas inimicitiarum exercens, reddit (proh dolor) mundo notabilem, vt sub tam inconstanti & volubili rerum actore, qui præsidet, & nomine Ecclesiæ diuersa variat & confingit, experientia facti singulos edocente, non immerito ab Ecclesia pro eius præside ac experto patre mendacii meticulosa suspicio cordibus hominum inferatur. Quapropter deuotionem tua contingentia non patimur ignorare. Nuper enim per quosdam de maioribus fratribus suis & religiosos alios viros aspirantes ad quietum Ecclesiæ statum, & piis zelantes desideriis bonum pacis, adhibita est cura propensior inueniendi modum & habendi tractatum, per quem inter nos, Pontificem & Pharisæum istum contra nostri honorem nominis praua consilia colligentem, ad certum tempus treugarum compositio fieret, infra quod per te (quem habemus in omni dilectione præcipuum) & alios Principes orbis terræ ad integræ pacis reformationem opportunitas commodior haberetur. Cumque nos eisdem viris inuentoribus huius viæ, præter spem & creditum pro Ecclesiæ reuerentia condescendere dignaremur, G. dictus Papa petebat Lombardos, rebelles nostros, & nostri bannitos Imperii, treugis ipsis debere muniri. Quibus exclusis treugas ipsas non poterat acceptare, vt euidentiorem omnibus daret intellectum, quod negotium rebellium Lombardorum fouit, & fouet in nostrum odium manifestum: illud gerens & reputans velut suum: quanquam hactenus alias palliaret, quod non in fauorem ipsorum, sed ob transgressiones nostras alias (quas fingebat) contra nos excommunicationis sententias processisset. Quod intolerabile visum est nobis, vt rebellibus nostris diutino guerrarum discrimine fatigatis, & in maiori parte depressis, treugas concedere deberemus, ad quorum persecutionem & vindictam accincti vexilla victricia & prepotentia castra nostra triumphabiliter duximus educenda. Et licet nobis in confinio castra metatis Campaniæ, suggereretur instanter ad ingressum illius prouinciæ, data plena fiducia de obtento, super quo doloris gladius ad iniuriatoris nostri animam pertransiret, nos ad præsens ob honorem Dei & reuerentiam BB. Apostolorum Petri & Pauli (quibus, vtpote quod sacrum diadema de arce *B. Petri sumsimus, esse volumus non ingrati) ab ingressu & receptione ipsius terræ destitimus: expectantes interim si nostrum iniuriatorem omissa vexatio reuocet ab offensis. Præterea non patimur te latere, qualiuer homo iste dictus Papa in obsidione Ferrariæ ciuitatis Imperii & Salinguerræ fidelis nostri, Bononiensibus, Venetis, & aliis conuicinis nostris rebellibus conuocatis legatum suum cum Mediolanensibus fecerit conuenire, ducem ibidem exercitus & rectorem. Qui adeo cum suis complicibus eundem Salinguerram & Ferrariam in exhæredationem Imperii coartauit, quod a suis proditus (receptis tamen promissionibus & pactis de indemnitate sua personæ ac rerum suarum, & de salubri mora sua in eadem ciuitate) nec non per eundem legatum Ducem Venetiarum potestates, rectores, capitaneos, exercitus, & generaliter per totum exercitum iuramento firmatis, nomine Ecclesiæ iuramentum impendit, ac sæpe dictam ciuitatem assignauit specialiter Ecclesiæ possidendam, commissa fide sua fidei legati Ecclesiæ quod præstita & iurata sibi securitas plenaria seruaretur. Sed*

Apud Pet. de Vineis. lib. 1. c. 36.

* al. ara.

post

post deditionem ciuitatis & suam, legatus idem (tanquam si ex legationis officio fungeretur celebrare periuria, quemadmodum præstitit iuramenta) cum prædictis omnibus deierauit, demolitis domibus & bonis eiusdem Salinguerræ, ipsum simul deduxere fide mentita Venetias captiuatum. Ecce qualis inuenitur in legato fides, qualis a patre legati mentiendi procedit auctoritas? vt fidem reputent fidei vinculum non seruare. O quam pestiferum ab Ecclesiæ rectoribus emanat exemplum? quam euidens omissa veritate deceptio? vt Regibus & Principibus orbis (quibus propter impatientiam potestatis inuident) sit præcipue præcauendum, ne de facili se præbeant in manibus eorundem, qui semper intercipere conantur incautos, & pium reputant, innocentiam condemnare. Nos autem qui vniuersos & singulos cum ex vicinitate, tum ab experto intus & in cute iam cognouimus, taliter vos per indaginem rerum ab eorum fallaciis cautos volumus obseruari, vt vobis intendamus potissimum præcauere. Sperantes in eo, qui Regna & Reges constituit, quod iuste iniuriam propulsantes, violentiam nobis illatam nostrarum virium conamine propellemus: & in gladio iustitiæ (quem auctore Domino baiulamus) sacerdotum gladios, quibus abiecta stola lumbos suos inhoneste præcingunt, iustius retundemus. Dignum insuper duximus ad notitiam tuam deferendum, quod ipse Papa (sicut est suis motibus præceps, & inconstans in omnibus viis suis) strenuis viris de Francia cruce signatis & pro voti executione ad iter accinctis prohibuit sub censura ecclesiastica, ne transeant in præsenti: non attendens necessitatem Christiani exercitus in vltramarinis partibus commorantis: quibus in emergentis casus articulo nedum de crucesignatis, sed de nouiter consignandis deberet in auxilium subuenire. Vnde ab operibus eius, quæ suo testimonio profitetur, autorem potestis agnoscere: quod duplicitas viarum suarum scandalum generet, & totius vniuersitatis incommoda subministret. Datum in castris in obsidione Esculi, XVIII. Iulii, XIII. Indictione.* P. 570

Pet. de Vin. l. c. 19. * al. Zürch.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, &c. Dum ad depopulationem vicinæ Bononiæ nostrum verteremus propositum & affectum, prælatorum turbam cum Prænestino Episcopo Magistro Ottone de Turengo S. Nicolai in carcere Tullianensi diaconi Cardinalis, nostris aduersatam processibus, ex diuersis prouinciis congregatam, contigit suo infortunio Ianuam peruenisse, vbi conueniente cum eis Gregorio de Roma, addito legato legatis, vt insimul ligarentur, & conspiratione cum Ianuensibus rebellibus nostris facta, galearum copiam armari fecerunt: cum quibus ad Papam Romæ pro maiori causa coniurauerant aduenire. Ad quorum impediendum transitum & accessum, nos diu ante præuisum conuenire fecimus apud Pisas victoriosum stolium* galearum: quod eorum præcognita motione in locis & portubus, quæ latenter vel alto mari præterire non poterant, velut obuia & necessario nauigabilia transituris, eis transeuntibus potenter occurrit, & aggressis galeis nostris galeas ipsorum, præpotens Dominus (qui ex alto videt & diiudicat æquitatem) vias eorum & excogitatam malitiam meditatus, in viribus & potentia nostra, quam fugere terra & mari non poterant, Domino fallente legatos simul tradidit & prælatos: & tribus galeis ipsorum in mari immersis, ac omnibus qui vehebantur in eis sine spe recuperationis amissis, viginti & duæ galeæ non sine magna cæde nauigantium cum personis & rebus victæ sunt a galeis nostris & triumphabiliter captæ: in quibus prædicti tres legati cum Archiepiscopis, Episcopis, abbatibus, & multis prælatis aliis, & nunciis, & prælatorum procuratoribus, vltra centum ambassatoribus ciuitatum rebellium Lombardiæ, qui ad præfixum ire concilium properabant, IV. millibus Ianuensium, exceptis spiritualibus & electis personis de Ianua, qui galeis præerant, & comitatui prælatorum pro ducendis & reducendis eis de Ianua (sicut inter eos fuerat infortunate conuentum) ad manus nostras peruenere ligati: vt de Prænestino illo, qui summum contra nos vbique odium incitabat, diuinum non defuisse iudicium arbitremur: quod sub latentis lupi specie in ouina pelle & agni chlamyde domini * inclusum gerere non confidat: & sciat Deum nobiscum esse, sicut cum Diis eorum, quod non solum per sacerdotium, sed per regnum & sacer-*

* i. classem.

* f. dolum.

---

* P. de Vineis: *legatus idem eadem celebritate, qua præstiterat iuramenta, cum prædictis omnibus deierando, demolitis domibus &c.*

*ſacerdotium mundi machinam ſtatuit gubernandam. Nos igitur ſuum nobis cœlitus Domino reſerante conſilium, & in plana tot aſpera conuertente, ſudores bellicos & æſtiuos pulueres non vitantes, noſtrum felix iter & intentionem omnimodam & conatus ad ea dirigimus, quæ nobis & cæteris regnantibus exaltationis & gloriæ afferant incrementum: vt te prædictorum noſtrorum ſucceſſuum participem fieri gaudeamus, quem in omni ſucceſſuræ felicitatis euentu cupimus habere conſortem. Datum fauenter * XVIII. Maii, XIV. Indictione.* * *f. Fauentiæ.*

MCCXXVIII.

Imperator defuncta Imperatrice in puerperio, transfretauit, & per Cyprum vsque Accaron venit, vbi in magna gloria fuit ſuſceptus, & poſt paucos dies legatos Soldani pacifice eum excipientes recepit. *Godefr. 1228*

Otto filius Ducis Ludvvici Bauariæ apud Straubing, præſente Rege Heinrico & multis aliis Principibus, in feſto Pentecoſtes gladio accingitur, vbi Vlricus primus Lauatinenſis Epiſcopus ab Archiepiſcopo in Epiſcopum conſecratur. Iſti autem
p.371 Principes interfuerunt, Heinricus Rex filius Frederici Imperatoris, Ludvvicus Bauariæ, Leupoldus Auſtriæ, Bernhardus Carinthiæ, Otto Meraniæ, Duces, Heinricus Marchio de Andechs. Epiſcopi Eberhardus Salzpurgenſis, Hermannus Wirzpurgenſis, Eckibertus Bambergenſis, Gebhardus Patauienſis, Sigefridus Ratisponenſis, Sibodo Auguſtenſis, Heinricus Eiſtetenſis, Rudgerus Chymenſis, Karo Senenſis, Albertus Lauatenſis.

MCCXXIX.

Imperator in transmarinis partibus poſitus, ciuitatem S. Ieruſalem, & maiorem partem terræ ſanctæ a Soldano Babylonico recepit, & treugis inter ipſos firmatis, Imperator reuertitur in Apuliam: & fines regni Apuliæ ab exercitu Papæ occupatos recepit. Exercitus Papæ, qui in tres partes diuiſus erat, Teutonicis cruce ſignatis paſſagium impediuit, Longobardi & Tuſci cum Domino Papa contra Imperatorem conſpirant. Agnes Duciſſa Bauariæ Idus Aprilis peperit filium, qui vocatus eſt Ludvvicus. Poppo abbas Altahenſis obiit: Bertholdus Burenſis abbas eligitur. *Godefr. 1228. 1229. Vrſpergenſ. qui hic deſinit.*

MCCXXX.

Tyberis alueum ſuum egreſſus vicina loca occupauit, & in vrbe Roma vsque ad gradus S. Petri aſcendit. Vnde Romani compulſi Papam ad vrbem reuocarunt. Dominus Papa & Dominus Imperator mediantibus Principibus Alemanniæ, videlicet Patriarcha Aquileienſi Berchtoldo, Salzpurgenſi Archiepiſcopo Eberhardo, Ratisponenſi Epiſcopo Sifrido, Epiſcopo Auguſtenſi Sibot, Auſtriæ Lupoldo Meraniæ Ottone, & Benhardo Karinthiæ Ducibus, & quibusdam aliis, ad concordiam redierunt, & Dominus Imperator ab excommunicatione abſoluitur, & poſt abſolutionem in hoſpitio & menſa a Domino Papa excipitur. *Godefr. Chr. Auſtr. 1230*

Leupoldus Dux Auſtriæ apud S. Germanum obiit, cuius corpus in monte Caſſino in monaſterio S. Benedicti a Cardinalibus ſepelitur, & oſſa ipſius elata in die S. Andreæ apud monaſterium Liernvvelde, quod idem Dux magnifico opere (vt hodie claret) conſtruxerat, ab Archiepiſcopo ſepeliuntur, & eodem die dictum monaſterium ab eodem conſecratur. *Chr. Auſtr. 1230*

Rex Boemiæ Auſtriam in manu valida intrans, magnam partem terræ vaſtauit. Epiſcopus Ratisponenſis Cancellarius Imperialis aulæ efficitur. Sifridus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit. Caſtrum in Flinſperg ab Alberto Comite de Pogen erigitur. Eodem anno Luitfridus abbas SS. Vdalrici & Afræ in Auguſta reſignat abbatiam. Hiltbrandus eligitur, bonæ conuerſationis atque prouidus in temporalibus, qui præfuit annis XIII. *Chr. Auſtr. 1230 Matth. Par. p. 664, Seravius p. 833 Flinſperg.*

MCCXXXI.

Geroldus Epiſcopus Friſingenſis ceſſit; cui ſuccedit Conradus canonicus eiusdem Eccleſiæ. Rapoto Palatinus Bauariæ obiit. Ludvvicus Dux Bauariæ præ- *Auent. 7 c. 4 n. 1 Godefr. 1231*

ſente familia ſua a quodam ignoto pagano cultro percuſſus obiit. Et hoc apud Chelhaim, inſidiis Domini Friderici Imperatoris XVI. Kalend. Octobris præpoſitus Salzpurgenſis abbas S. Petri, & abbas ad Murten de licentia Domini Papæ ab Archiepiſcopo in die ſancto Paſchæ mitris Pontificalibus ſunt inſigniti & priuilegiati. Monaſterium monialium Ciſtercienſis ordinis a Ludmilla Duciſſa in Lantzhut conſtruitur.

MCCXXXII.

Godefr. 1231. 1232 Imperator natalem Domini celebrauit apud Rauennam, & per Venetias tranſiens vsque ad Aquileiam & forum Iulii proceſsit, vbi Rex filius ſuus & quidam alii Principes, ſcilicet Fridericus Dux Auſtriæ, (qui iam apud Viennam gladio militari accinctus erat) ei occurrerunt, cum quibus de pace Alemanniæ verbotenus ordinans in Apuliam ſe recepit. Gebhardus Patauienſis Epiſcopus, propter infamiam occiſionis Eberhardi canonici Patauienſis & aliorum criminum ſuorum obiectorum epiſcopatum reſignauit.

Guil. de Nang. 8. Philippi p. 404 S. Antonius de ordine fratrum minorum apud Paduam ſignis coruſcans, a Domino Papa canonizatur, cum nondum annus integer poſt obitum ſuum eſſet elapſus.

Chr. Auſtr. 1233 Eckenbertus Epiſcopus Babenbergenſis cum Duce Karinthiæ bellum mouens, plures eius munitiones deſtruxit, & terram pro magna parre vaſtauit. Dominus Archiepiſcopus ex licentia Domini Papæ præpoſito Salzburgenſi vſum virgæ paſtoralis, & annuli, & chirothecarum indulſit. Conrado electo Altahenſi amoto Dietmarus fit Abbas. P. 371

MCCXXXIII. P. 375

Godefr. 1236, *Matth. Pariſ.* p. 488, *Guil. de Nang* p. 404, *Theod. de Thuringia* vita S. Virgilius* a Domino Papa Gregorio VIII. canonizatus eſt IV. Id. Iunii. Rudgerus primus Kymenſis Epiſcopus auctoritate Domini Papæ Patauienſi Eccleſiæ præficitur. Eliſabeth filia Regis Vngariæ vxor Landgrauii, poſt obitum ſuum multis miraculorum ſignis claruit. Eliſabethæ.

Chr. Auſtr. 1233 Epiſcopus Eckbertus Bambergenſis a miniſteriali Ducis Carinthiæ per totam Quadrageſimam in captiuitate tenetur.

Godefr. 1233 Otto Dux Bauariæ curiam celebrandam Ratisponæ indixit, quam propter indignationem Regis Heinrici & aliorum quorundam Principum ſibi non fauentium, apud Landzhut celebrauit. Sed poſtmodum Rex cum multis Principibus & magno exercitu Bauariam intrauit, Ducem deſtructurus. Sed mediante Archiepiſcopo Salzpurgenſi in gratiam eum recepit, & filium eius puerulum in obſidem *Auent.* 7 c. 3 n. 5 Regi dedit, & tandem curiam ſolennem Ratisponæ Dux celebrauit, cui Archiepiſcopus Salzpurgenſis & omnes Epiſcopi Bauariæ interfuerunt. Dux Bauariæ cum magno exercitu fines Ducis Auſtriæ deuaſtauit, & caſtrum in Lainbach exuſit. Dux Auſtriæ magnum exercitum contra Regem Bohemiæ primo collegit, & Morauiam intrauit, & ſecundo alium exercitum aduerſus Regem Vngariæ collegit, poſtea plures miniſteriales ſuorum tam in Marchia quam in Auſtria aduerſus eum conſpirant.

MCCXXXIV.

Auentinus 7 c. 3 n. 5 *Adlzreiter* p. 1. lib. 24 n. 2 Dux Bauariæ ſuper monaſterium Vormbach repente irruens, multos proſcriptos, qui ſe in eodem monaſterio eiectis monachis receperant, comprehendit, quorum quosdam ſuſpendi, alios capite plecti curauit.

MCCXXXV.

Tolner. Hiſt. Palat. c. 18 p. 400 Agnes Duciſſa Bauariæ XIII. Kalen. Decemb. peperit filium, qui vocatus eſt Heinricus. Albertus Comes de Pogen transfretauit, & apud Venetias captiuatus.

MCCXXXVI.

* extat de vita & miraculis S. Virgilii enarratio apud Caniſium Lectionum Antiquarum. Tomo ſexto.

MCCXXXVI.

Fridericus Dux Austriæ & Styriæ ab Imperatore proscribitur apud Augustam. Godefr. 1236 Fridericus Dux Austriæ. Iste Fridericus cum esset seuerus homo, in iudicio districtus & crudelis, magnanimus in præliis, in thesauris congregandis cupidus, terrorem suum sic fudit super indigenas & vicinos, vt non solum non diligeretur, sed ab omnibus timeretur. Ibat enim potenter cum exercitu in Morauiam contra Wencezlaum Regem Bohemorum. Quumque etiam Vngariam intrabat, fines vtriusque regni ferro & igne deuastans: satagebat etiam nobiles & meliores terræ suæ opprimere, & ignobiles exaltare. Agnetem vxorem suam filiam Ottonis Ducis Meraniæ tanquam cognatam repudiauit, Chr. Austr. 1229 quam postea Vlricus Dux Carinthiæ accepit vxorem. Edicta Friderici Imperatoris, inimicitias Principum contempsit, donec ab ipso Friderico per sententias Principum in curia Augustæ celebrata proscribitur, & Principatuum suorum honore priuatur.

MCCXXXVII.

Fridericus Imperator contra Fridericum Ducem in Austriam vadit, a ciuibus Wiennensibus & quibusdam ministerialibus inuitatus: & hyemauit ibidem, habens secum Principes Imperii, videlicet Wencezlaum Regem Bohemorum, Berchtoldum Patriarcham Aquileiensem, Seifridum Moguntinum, Eberhardum Salzpurgensem, Theodoricum Treuerensem Archiepscopos; Eckebertum Babenbergensem, Seyfridum Ratisponensem, Rudgerum Patauiensem, Episcopos; Ottonem Bauariæ, Burchardum Carinthiæ Duces, Heinricum Landgrauium Thuringiæ, & alios quam plures Comites & nobiles. Tunc dictus Fridericus Dux
P. 375 terrore imperialis fortitudinis non concussus, cum paucis qui sibi adhæserant, in oppido quod dicitur Nouaciuitas se recepit: exinde pro sua defensione, quæ poterat exercendo. Imperator itaque cernens, quod Fridericus Dux paruipenderet illata, nec curaret gratiam Imperii quærere, recessit ab Austria, relinquens ibi Capitaneos, Eckbertum Bambergensem Episcopum, & de Hennneberch, & de Eberstain & de Nurmberch Comites, celebrando festum Resurrectionis Dominicæ Ratisponæ. Eckebertus autem Episcopus Bambergensis erat auunculus Belæ Regis Vngariæ, & frater Berchtoldi Patriarchæ Aquileiensis, vir magnanimus & bellicosus, & ob hoc prædictus Imperator sibi tuendam terram Australem specialiter commendauit. Defuncto autem eodem anno Episcopo memorato, & Imperatore se ad Apuliam transferente, prædictus Dux Fridericus animosior effectus Albertum Comitem de Pogen in auxilium suum vocat, sicque cum ipso Comite egressus muros Nouæ ciuitatis, in campo qui dicitur Stainveld, pugnam iniit cum Wiennensibus & Capitaneis eorum, reportans victoriam glorioſam. Capti namque sunt in eodem bello Rudgerus Patauiensis, & Conradus Frisingensis Episcopi, & ex nobilibus multi, quos ad tuitionem terræ prædictus reliquerat Imperator.

Godefr. Chr. Austr. 1236

MCCXXXVIII.

Dux itaque Fridericus his successibus prosperatus, recedente a partibus illis Cæsaris milite, in breui tempore totam hæreditatis suæ terram rehabuit, regens eam deinceps ita strenue, quod in ipsa quoque iustitia (vt multis videbatur) sæpe tyrannidem exercebat. Audacia itaque cordis sibi innata ipsum quiescere non sinebat, donec octauo post hæc anno Belæ Regi Vngarorum bellum indixit. In cuius terram cum intraret exercitum validissimum ducens, congressione cum Vngaris facta & Cumanis, aduersa pars vincitur & fugatur. In qua victoria, dubium vtrum ab amicis vel inimicis, circa oculum cuspide vulneratus occubuit, VI. feria, festo S. Viti anno Domini MCCXLVI. Occiso itaque Friderico potentissimo & inquieto Duce Austriæ & Styriæ, quanta mala fere per sex annos vtraque prouincia sit perpessa, nullus valet scribere vel narrare. Nam quilibet nobilium, imo magis ignobilium, nec Deum nec homines reueritus, quæcunque volebat, faciebat;

Chr. Austr. 1238 1239. 1240

Chr. Austr. 1248

homines ad munitiones vel cauernas terræ fugere non valentes captiuando, vulnerando, occidendo, ac excogitatis & hactenus inauditis tormentis miserabiliter cruciando. Bela etiam Rex Vngariæ orbatas hæredibus terras sibi attrahere cupiens, multa millia hominum per paganos homines, videlicet Comanos, in captiuitatem abduxit, multa occidit, ac vtriusque terræ Marchia fere inhabitabilis facta.

Chr. Austr. 1248 *Hermannus Marchio Bad.* Tunc Hermannus Marchio de Paden, natus ex Irmgarde sorore Dominæ Agnetis Ducissæ Bauariæ, auxilio Ottonis Ducis Bauariæ, duxit in vxorem Gertrudam filiam Hainrici Ducis, qui fuerat frater Friderici Ducis Austriæ ante dicti, & Ducatus Austriæ & Styriæ ratione talis coniugii vsurpauit. Qui genuit filium nomine Fridericum, & filiam nomine Agnetam, quæ Vlrico Duci Carinthiæ postea copulatur. Et cum dictus Hermannus Dux esset impotens, tantam malitiam hominum, quæ iam nimium inualuerat, morte etiam præpeditus, compescere non valebat. Moritur enim III. Non. Octob.

MCCXL.

Chr. Austr. 1246 1251. 1252. 1254 Otho Dux Bauariæ mittens Ludvvicum filium suum cum exercitu ad terram illam sibi ciuitates Linz & Anasum cum magna parte illius prouinciæ subiugauit. Postremo misericordia Dei de cœlo prospiciente, fatigatis & depauperatis iam nimium optimatib. terræ Dominus Preunzel *(qui & Otaker) filius Wenczelai Regis Boemiæ, consilio patris, & vocatione magnatum ciuitatum Austriæ & Styriæ, vtrumque Ducatum sibi attraxit, Dominam Margaretam relictam Heinrico quondam Rege Romanorum, sororem scilicet supradicti Friderici Ducis accipiens in vxorem, ad cuius subiectionem statim tota Austria & Styria cum superioribus & inferioribus ciuitatibus est conuersa. Attamen quod Bela Rex Vngariæ Bethoniam ciuitatem iam cum magna parte Ducatus Styriæ occupauerat, non desiit lædere vtramque terram, donec conuentione inter Reges facta, quædam pars Ducatus Styriæ sibi cum distinctis terminis assignatur, Domino Ottakero in pace partem reliquam cum terra Austria retinente. Ex tunc gratia diuina donante, ac probitate dicti Domini faciente, pax ibidem optima renouatur, rura deserta coluntur, securum vbique acquirunt transitum mercatores.

* *Primizlaus.*

p. 374

Godefr. 1244 *Godefr.* 1235, *Chr. Austr.* 1239 S. Elizabeth miraculis claruit apud Marpurch: de tumulo transfertur, præsente Friderico imperatore; qui etiam tunc temporis Heinricum Alemanniæ Ducem filium suum, pro eo quod contra ipsum cum Lombardis conspirauerat, captiuauit, & exilio relegauit, vbi & vitam in breui finiuit. Et duo filii eius F. & H. similiter in Apulia obierunt.

Chr. Austr. 1239 Fridericus Imperator a Domino Gregorio Papa IX. in Ecclesia Lateranensi in die Palmarum, & subsequenter in Cœna Domini, & in Pascha ex multis causis solenniter excommunicatur, approbantibus Cardinalibus vniuersis.

MCCXLI.

Chr. Austr. 1243 *Celestinus IV. PP. Mon. Pad.* lib. 1 p. 590, *Matth. Paris.* Regnum Vngariæ, quod CCC. & L. annis durauit, a Tartarorum gente destruitur. Gregorius Papa IX. obiit, Celestinus Papa sedit dies XVIII.

Eclipsis Solis facta est in media die in Octaua Michaelis, & stellæ visæ sunt. p. 616 & in Addit. p. 1148. *Alb. Stad.* 1241 *Mon. Pad.* lib. 1 p. 590, *M. Paris*, c. 1. *Guil. de Nangis* p. 410

MCCXLII.

Andr. Presb. p. 30 * *Kempten.* Albertus vltimus Comes de Pogen obiit XVIII. Kal. Feb. Dietmarus Abbas Altahensis obiit. Hermannus abbas succedit. Heinricus de Camtania *nomine Imperatoris eligitur in Episcopum Bambergensem.

MCCXLIII.

Chr. Austr. 1242 *Mon. Pad.* lib. 1 p. 590, *Matth. Paris.* p. 534 696, *Guil. de Nang.* p. 415. 416 *Innocentius IV. PP.* Hildebrando abbate ex hac luce migrante, Dominus Gevvinus de Turhain eligitur in abbatem monasterii S. Vdalrici & Afræ in Augusta XXVII. gubernauit autem eandem abbatiam annis XXIII. Synnibaldus Diaconus Cardinalis in Papam eligitur, & vocatus est Innocentius Papa IV. VII. Kal. Iul. Iam enim propter schisma inter regnum & sacerdotium sedes Apostolica vacauerat mensibus fere XXII.

MCCXLIV.

MCCXLIV.

Heinricus filius Ottonis Ducis Bauariæ duxit vxorem Dominam Eliſabeth filiam Belæ Regis Vngariæ. Aquæ ductus fit ad monaſterium Altahenſe. *Andr. Presb.* p. 31

MCCXLV.

Vniuerſalis Synodus celebratur apud Lugdunum: vbi Dominus Innocentius Papa contra Fridericum Imperatorem depoſitionis ſententiam *promulgauit. In ea Synodo fuerunt tres Patriarchæ, & Epiſcopi plurimi. Porro cauſæ depoſitionis principalis in prædicto conſilio exprimuntur; videlicet periurium, pacis reformatæ frequens violatio, duorum Cardinalium captiuatio, multorum prælatorum ſubmerſio. Quod inſuper prælatos ab Eccleſiarum regimine deſtituit, cruces aureas, thuribula pretioſa & calices, pannos aurifrygiatos, & ſacros Eccleſiarum theſauros diripuit, clericos angariis & parangariis afflixit, qui non ſolum trahebantur ad iudicia ſecularia, ſed & cogebantur ſubire duella, incarcerabantur & decollabantur, & in patibulis ſuſpendebantur; Papales ſententias ſe non curare aſſeruit. Nomen Mahometi in templo Ieroſolymis in ſua præſentia venerari & proclamari permiſit, & familiaritate deteſtabili Sarracenis coniunctus, ipſos in cottidianis obſequiis tenuit, poſſeſſiones Eccleſiæ Romanæ, ſcilicet Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum, Beneuentum, in Apulia Archiepiſcopatum habentem xxiv. Epiſcopos ſuffraganeos diruit, & alias Tuſciæ ciuitates. Præterea iniquitatem in excelſo locutus eſt, ponens in cœlum os ſuum. Dixit enim audiente Landgrauio Heinrico: *Tres ſeduxerunt totum mundum, Moyſes Hebræos, Ieſus Chriſtianos, & Machmet Sarracenos: Quamobrem ſi Principes inſtitutionibus meis aſſentirent, ego multo meliorem modum viuendi & credendi cunctis nationibus ordinarem.*** *Matth. Par.* p. 586, *Alb. Stad.* 1245, *Guil. de Podio* Chr. c. 47, *Fragm. Hiſt.* p. 91, *Ann. Colmar. Trithemius Ch. Hirſaug.* 1246, *Guil. de Nang.* p. 420 421

* extat iſta in *c. ad Apoſtolica 2 de ſententia & Re Iudicata in 6to*, apud Matthæum Pariſienſem *p. 586*, Cherubinum *Magno Bullario Romano Tomo I p. 112* in Schardii præfatione ad P. de Vineis epiſtolas.

** nefarium hoc dicterium inter cauſſas excommunicationis in hoc Concilio factæ refert hoc Chronicon, quod ſecutus olim fueram in diſſertatione de doctis Impoſtoribus §. XX Aſt, licet etiam in eodem Friderico II obiecerit hanc inculpationem Innocentius IV Papa, neque tamen tunc primum fuit facta, nec in ſententia depoſitionis memorata. Sed, patet ex epiſtola Gregorii IX ad Principes & Prælatos Europæ inuectiua, ipſum iamdum deteſtandum hoc dogma oppoſuiſſe imperatori. *Datum epiſtolæ eſt Laterani XII Kal. Iunii Pontificatus noſtri anno decimo tertio*, qui incidit in annum 1239. dum XIII Kal. April. 1227 Papa factus fuerit. In hac autem epiſtola ita loquitur Papa. *Sed quia minus bene ab aliquibus credi poſſit, quod ſe verbis illaqueauerit oris, probationes in fidei victoriam ſunt paratæ, quia iſte Rex Peſtilentiæ a tribus Baratoribus, vt eius verbis vtamur ſcilicet Chriſto Ieſu, Moyſe & Mahometo totum fuiſſe mundum deceptum, & duobus eorum in gloria mortuis, ipſum Ieſum indignum ſuſpenſum manifeſte proponens: Inſuper dilucida voce affirmare vel potius mentiri præſumſit, quod omnes fatui ſunt, qui credunt naſci de virgine Deum, qui creauit naturam, & omnia potuiſſe. Hanc hæreſin illo errore confirmans, quod nullus naſci potuit cuius conceptum viri & mulieris coniunctio præceſſit: & homo nihil debet aliud credere, niſi quod poteſt vi & ratione naturæ probare. Hæc & alia multa quibus verbis & factis Catholicam fidem impugnauit & impugnat, ſuo loco & tempore ſicut decet & expedit, manifeſte poterunt comprobari. Quo circa vniuerſitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attente, in virtute obedientiæ per apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo: quatenus ne dictus Fridericus corda fidelium fallacibus verbis ſubvertere, vel cogitatione ſua poſſit quomodo libet gregem dominicam maculare, clero & populo vobis ſubditis, ſupra dicta plene & fideliter exponatis:* Sic etiam Albericus ad hunc annum hanc inculpationem refert dicens *anno MCCXXXIX decem & ſeptem caſus contra Imperatorem ſunt annotati, inter quos eſt quædam illius contra Chriſtianam Legem blaſphemia quam Dominus Papa tangit in libris ad Archiepiſcopum Senonenſem: tres inquit Baratores ſeu Guillatores fuerunt in mundo Moyſes, Chriſtus, Mahometus, & in tantum tribuit honorem Mahometo, quod eum conſociat Moyſi & Chriſto. Nunquam tamen Machumetus Moyſen vel Chriſtum Baratores adpellauit & in hoc Imperator iſte deterior eo Mahometo, ſed & die quadam fertur*

MCCXLVI.

Hund. Metr. Salisb. p. 13 *Ann. Colmar.* 1247 *Chr. Austr.* 1241 *Henricus anti-rex.* *Alb. Stad. Ann. Colm.* 1246, *Mon. Paduan.* lib. 1 p. 59, *Fragm. Hist.* p. 91. 92 *Matth. Paris.* 598, *Guil. de Nangis* p. 420, *Conr. Mo. gunt.* Chr. p 878

Eberhardus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obiit. Sifridus Ratisponenſis Epiſcopus obiit: cui Albertus per legatos ſedis Apoſtolicæ ſubrogatur. Fridericus Dux Auſtriæ occiſus eſt. Heinricus Landgrauius Thuringiæ a quibusdam Principibus eligitur in Regem, & eodem anno obiit. Conradus filius Fride-

---

dixiſſe vni de ſuis, cum vidiſſet Sacerdotem corpus Domini ad quendam infirmum deferentem, heu me, inquit, quam diu durabit truffa iſta? propter has blasphemias & alios caſus enormes Dominus fecit eum per totum mundum excommunicari, & excommunicatum denunciari. Sic etiam Matthæus Pariſienſis ad a. 1239 p. 480 *eiusdemqae temporis curriculo fama Imperatoris admodum eſt obfuſcata & maculata ab inimicis & æmulis ſuis. Imponebatur enim ei, quod vacillans aut etiam exorbitans in fide catholica, dixerit quædam verba, ex quibus elici & ſuſpicari potuit, non tantum fidei catholicæ in eo imbecillitas, quin imo quod grauius & multo peius eſt, manifeſtæ & maximæ hæreſis, & diriſſimæ blasphemiæ enormitas deteſtanda omnibus fidelibus ac plane exſecranda, Ferunt enim eundem Fridericum Imperatorem dixiſſe (licet non ſit recitabile) tres præſtigiatores callide & verſute vt dominarentur in mundo, totius populi ſibi contemporanei vniuerſitatem ſeduxiſſe, videlicet Moyſen, Ieſum & Machometum. Et de ſacratiſſima Euchariſtia, quondam incredibilia & nefanda deliramenta & blasphemias impie protuliſſe. Abſit, abſit virum aliquem diſcretum ne dum hominem Chriſtianum; in tam furibundam blasphemiam os & linguam reſeraſſe. Dictum etiam fuit ab æmulis ſuis ipſum Imperatorem Fridericum plus conſenſiſſe & credidiſſe in Legem Machometi, quam Ieſu Chriſti; & etiam quasdam meretriculas ſaracenas ſibi feciſſe concubinas. Surrepſiſſe murmurem populum (quod avertat a tanto Principe Dominus) Saracenis a multo tempore ipſum fuiſſe confœderatum, & amicum plus quam Chriſtianorum fuiſſe & indiciis multis conabantur probare ipſius æmuli, qui famam obfuſcare conabantur. Si peccabant vel non nouit ipſe, qui nihil ignorat.* Chronicon hoc Auguſtanum ſequitur Compilatio Chronolog. quæ extat in Piſtorii *Tomo I. ad a. 1249* Io. Vito Duranus *p. 10.* Gobel. Perſ. *ætat. VI. c. LXIV.* Hiſtoria de Landgrauiis Thur. c. L. dicit, *quod comitiis in Franckfurt ſpiritu diabolico ipſum inſtigante blasphemauerit in Deum & ſanctam eccleſiam.* Verum, contra hanc Pontificis & aſſeclarum inculpationem ipſe ſe defendit Imperator. Extat enim ap. Petrum de Vineis *lib. I. ep. XXXI.* ad vniuerſos prælatos ſcripta, vt compeſcant Papam a ſuis illicitis moribus, in qua his verbis vtitur: *Noſtræ maieſtatis iubar, intendit ducere in eclipſin, cum veritate in fabulam commutata, plena mendaciis ad diuerſas mundi partes, papales mittuntur epiſtolæ, de complexione non de ratione accuſantes noſtræ fidei puritatem. Scripſit enim ſolo nomine papa, nos beſtiam aſcendentem de mari plenam nominibus blasphemiæ pardique varietatibus circumſcriptam.* Et paullo poſt: *inſeruit enim falſus Chriſti vicarius fabulis ſuis, nos Chriſtianæ fidei religionem recte non colere, ac dixiſſe, tribus ſeductoribus mundum eſſe deceptum, quod abſit de noſtris labiis proceſſiſſe, cum manifeſte confiteamur vnicum Dei filium coæternum & coæqualem Patri ac St. Spiritui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ab initio & ante ſecula genitum; proceſſu temporum miſſum in terris, in ſubſidium generationis humanæ non de potentia ordinata, ſed de potentia ordinante. Qui eſt de glorioſa virgine matre natus, paſſus poſtmodum & mortuus ſecundum carnem & alteram naturam, quam aſſumpſit in vtero matris, virtute Deitatis, a morte poſt triduum ſurrexiſſe. Machometi vero corpus pendere didicimus, obſeſſum Dæmonibus, animam inferni cruciatibus deditam cuius opera tenebroſa fuerunt & contra Legem excelſi. Moyſen vero amicum Dei & familiarem, vera docente pagina, fuiſſe tenemus: in monte Sinai cum ipſo tenentem colloquia, cui Dominus rubum accendit; per quem ſigna & mirabilia fecit in Ægypto & Ebraico populo, lex tradita: declarat ipſum poſtmodum vocatum ad gloriam cum electis.* Sed non ipſe ſolum Imperator ſui ipſius defenſor, quin etiam alii. Audiamus Matth. Pariſienſem, poſtquam Papæ epiſtolam exhibuiſſet p. 439 ita hac de re iudicantem: *Hæc & diuulgata, & multis Regibus & Principibus ac magnatibus mutatis tantum titulis, transmiſſa per orbem, timorem & honorem nec non admirationem cordibus fidelium incuſſerunt, & imperialem epiſtolam ſuſpectam, licet probabilia contineret, reddiderunt. Vnde corda multorum, qui prius cum alterutro ſteterunt, fluctuantia reddiderunt. Et ni Romana auaritia deuotionem populorum a Domino Papa plus quam expediret & deceret, auertiſſet: totus mundus hac epiſtola exaſperatus in Imperatorem, quaſi in manifeſtum hoſtem Eccleſiæ & Chriſti inimicum grauiter & vnanimiter inſurrexiſſe. Sed prob dolor! multi filii a Patre ſuo Papa auulſi ſunt & Imperatori adhærentes adſcribunt: quod odium inexorabile inter eos tam induratum, prædicta*

p. 375 Friderici Imperatoris duxit vxorem Dominam Eliſabeth filiam Ottonis Ducis Bauariæ. *Matth. Pariſ.* p. 649. 651, *Andr. Presbyter* p. 30

MCCXLVII.

Wilhelmus Comes Holandiæ in Regem eligitur. Huius VVilhelmi Regis tempore ciuitates apud Rhenum cum Principibus optimam pacem ineunt, eligentes ſibi Capitaneos, deſtruentes caſtra nociua, & iniuſta telonia remouentes, quæ poſt obitum ipſius Regis, (qui vixit quaſi nouem annis) omnia redierunt in priſtinum malum ſtatum. Fuerunt autem ſubſcripti Principes & ſubſcriptæ ciuitates, quæ ſanctæ pacis fœdera iurarunt, Gerhardus Archiepiſcopus Moguntinenſis, Conradus Archiepiſcopus Colonienſis, Arnoldus Treuerenſis Epiſcopus, Iacobus Metenſis Epiſcopus, Abbas Fuldenſis, Ludvvicus Palatinus Rheni Dux Bauariæ, Conradus Comes Sylueſter, Richerus Comes de Catzenelebogen, Fridericus Comes de Liningen, Bertholdus Comes de Zigenhagen, Enicho Comes Sylueſter, Gotfridus frater ſuus, Dominus Popo Comes de Thuringen *, Vlricus Comes de Ferreto, Comes de VVurnberg *, Domina Sophia Landgrauia Turingiæ, Domina Vdulhildis Comitiſſa de Liningen, Dominus de Trinperch, Vlricus de Minzenberch, Geralatus de Limpurch, Philippus de Herchenveld, Philippus de Valchenſtain, Dominus de Stralenberch, Pincerna de Erpach, VVernherus dapifer de Alzaya, Henricus de Ernberch, Rumpoldus de Stainach. Nomina ciuitatum confœderatarum ad pacem generalem, Moguntia, Colonia, VVormatia, Spira, Argentina, Baſilea, Thiringenſis, Friburg, Briſacum, Columbaria, Schlezeſtat, Haggenovvia, VVeiſenburg, Numſtat, VVimpina, Haydelberg, Lauternburch, Oppenhaim, Frankenfurt, Friderberch, VVetslaria, Gaulenhauſen, Marpurch, Aglisveld, Voldta, Mulenhauſen, Aſchaffenburch, Seliſtat, Pingia, Dipacum, VVatheracum *, Veſalia, Bopardia, Andernacum, Bunna, Nusſia, Aquis ſedes regalis, in VVeſtphalia Munſter, & aliæ ciuitates plusquam LX. cum ciuitate Bermenſi, Grumperch, Hirsvelden.

Pax ordinata Germaniæ. Vide infra ad a. 1255
* *Tubingen.*
* *Virnberg.*
* *Bacharach.*

Rugerus Patauienſis Epiſcopus multas crematas Eccleſias conſecrauit, in menſe Auguſto. Ludvvicus filius Ottonis Ducis Bauariæ Conradum Comitem de VVaſſerburch cum exercitu inuaſit, & eum de comitatu eiecit, omnibus munitionibus ſuis captis. *Auentinus* lib. 7 c. 5 n. 5, *Adlzreiter* p. I lib. 24 n. 9

Philippus filius Bernhardi Ducis Karinthiæ eligitur in Archiepiſcopum Salzpurgenſem, cui a Domino Papa Burchardus Comes de Cigenhaim ſupponitur, & conſecratus, ac pallio Archiepiſcopali decoratus moritur. *Hund. Metr. Salisb.* p. 14, *Auentinus* c. I

MCCXLVIII.

---

iurgia & inuectiones excogitatas excitabat. Et iniuſte improperat Dominus Papa, quod eundem Fridericum dilexerit, & promouerit in nouitate creationis ſuæ, hoc enim totum factum eſt in odium Ottonis, quem Eccleſia adiutorio Friderici vsque ad mortem perſequebatur, quia diſperſa imperii ſecundum ſacramentum ſuum viriliter congregare coepit, ſicut qui præſens eſt imperator Fridericus facere proponit, Vnde hoc faciendo Fridericus militauit Eccleſiæ & plus tenetur Eccleſia Romana ipſi quam Imperator Eccleſiæ Romanæ rationabiliter teneatur obligatus. Sentit Eccleſia Occident. præcipue tamen religioſorum, & præ omnibus Deo deuotiſſima Eccleſia Anglicana oppreſſiones Romanorum cotidianas, nec adhuc vnquam preſſuras ſenſit imperiales. Addiditque populus: Quid ſibi vult iſtud, retroactis temporibus impoſuit Papa Imperatori, quod ipſe Machometo Legique Saracenicæ plus conſenſit quam Chriſto, vel Legi Chriſtianæ; nunc autem impia inuectiva epiſtola imponit eidem quod tam Machometum quam Ieſum vel Moyſem, quod horribile eſt recitare vocat Baratorem. In epiſtolis ſuis humiliter de Deo ſcribit Imperator & Catholice; niſi tantum quod hac vltima popali perſonæ derogat, nec non officio, nec publice dicat; nec procaciter ſuſtinet quicquam hæreticum, vt nouimus adhuc, vel profanum; non vſurarios nobis miſit, vel raptores reddituum. Et ſic ortum eſt iam Schiſma in Populis formidandum. Ipſi etiam Galli Orhodoxæ fidei Imperatoris defenſores, prout ex Matth. Paris. *p. 464* diſcimus.

MCCXLVIII.

S. Ludouicus Rex Franc. *Mon.Pad* lib. 1 p. 592, *Matth. Paris.* p. 678, *Guil. de Nangis* g. Ludouic. p. 721, *Gesta Dei per Francos* Tom. 1 p. 1201

Tertio Idus Februarii in nocte factus est terræ motus. Ludvvicus Rex Franciæ transfretat. Iste Ludvvicus est postea canonizatus a Domino Bonifacio Papa VIII. anno MCCC. in crastino B. Bartholomæi. Quantæ sanctitatis idem beatus vir fuerit, testatur tota Francia, quod adhuc hodie apud S. Dionysium prope Parisiis miraculis multis claruit.

MCCXLIX.

Mon.Paduanus lib.1 p. 592.593, *Matth.Paris.*

Ludvvicus Rex Franciæ Damiatam ciuitatem Saracenorum fortissimam in Octaua S. Trinitatis miraculose cepit. Rapoto Comes Bauariæ vltimus obiit. p. 680, & in Addit. p. 1090, *Guil. de Nangis* p. 429, *Gesta Dei per Francos* p. 1196

MCCL.

Mon.Pad. lib.1 p. 593, *Matth. Paris.* p. 689, *Guil. de Nangis* p. 431. 432

Ludvvicus Rex Franciæ a Sarracenis captus, Damiatam & alias munitiones, quas priori anno ceperat, reddere cogitur. Ruberto fratre suo plus quam cum XX. millibus Christianorum occiso, in quo bello etiam occubuit paganorum innumerabilis multitudo. Rudgerus Patauiensis Episcopus propter hoc, quod in schismate inter regnum & sacerdotium fauere videbatur parti aduersæ, ab Innocentio Papa IV. ab officii & beneficii deponitur dignitate, & Dominus Berchtoldus frater Alberti Ratisponensis Episcopi substituitur, cui statim capitulum & ciuitas Patauiensis cum ministerialibus obedire cœperunt vnanimiter & subesse, prædicto R. Episcopo contra voluntatem Chunradi Regis, & Ottonis Ducis Bauariæ penitus refutato. Hermannus Marchio de Baden, qui sibi vsurpauerat Ducatum Austriæ, moritur IV. Non. Octob.

Ann. Colmar. *Chr. Austr.* *Fragm. Histor.* *Trithemius Chr.* *Hirs.* 1250, * *al. Panormi.* * *gagoyent.* * *Danorum.* *Matth. Paris.* 1251 p. 702, *Mon. Pad.* lib. 1 p. 593, *Pand. Collenutius* hist. Neap. p. 181 *Pontanus hist. Dan.* p. 336, 337

Eodem anno deposito Friderico Imperatore, scilicet anno Domini MCCLII. propter prædictas causas cum Parmam obsidione cingeret, victus in Apuliam rediit, & veneno extinctus sepultus est in Fungia *, in die S. Luciæ virginis tam occulte, quod multi per annos XL. vadiabant * eum viuere, venturum in proximo manu forti. Item in Dacia Heinricus Rex Dacorum * inclytus ab Abel fratre suo iuniore vt regeret pro eo, in mari suffocatur. Qui Abel parum honorum & commodi ex hoc est assecutus. Nam sequenti anno regni sui, cum Frisiones subiugare voluisset, a Frisionibus est interemptus. His diebus quidam frater Bertholdus de ordine minorum fratrum de domo Ratisponensi, tantam gratiam habuit prædicandi, vt sæpe ad eum audiendum plus quam LX. millia hominum conuenirent. p.38 p.3

Auentinus 7 c. 9 n. 4

MCCLI.

CONRADVS IV. Rex. *Nauclerus* vol. II gen. al. p. 940, *Mutius* lib. 21 p. 191, *Trithemius Chr. Hirsang* ad a. 1251, *Auent.* 7 c. 6 n. 5, *Adlzreiter* p. 1 lib. 24 n. 11

Conradus Rex Natali domini Ratisponæ fuit, vbi quia iam possessiones Episcopi & Ministerialium Ratisponensium incendiis vastauerat, dum in proxima nocte post festum innocentium in monasterio S. Emmerani dormiret, Conradus de Hohenfels & alii ministeriales Ratisponenses quasi media nocte in cameram suam irruperunt; & cum per explorationis dicta, non plures quam Regem cum IV. suis sociis in ipsa dormire putaretur, duobus occisis & tribus captis credebant se occidisse ipsum Regem. Sed noctu sextus fortuito casu superuenerat, & loco ipsius Regis interfectus est. Rex autem latitans sub scamno valde miraculose imminens periculum mortis euasit. Propter quod factum, quod Vlricus abbas eiusdem facti suspectus etiam habebatur, dictum monasterium Rex & Dux in prædiis & ædificiis multiformiter offenderunt. Venerant namque ministeriales cum Episcopo suo, qui Episcopus foras muros ciuitatis cum multis armatis euentum rei expectabat sollicitus. Subsequenter circa festum Epiphaniæ Rex Boemiæ filium suum in Bauariam cum exercitu destinauit, qui in Marchia Chambensi multas villas rapinis & incendiis vastauit. Interea mors Imperatoris propalatur. Et Conradus Rex ad partes Rheni festinat.

Auentinus 7 c. 6 n. 7. 8, *Adlzreiter* c. 1

Domi-

Dominus Papa in Cœna Domini Wilhelmum Comitem Holandiæ iam dudum a quibusdam Principibus in Romanum Regem electum, multis Episcopis præsentibus apud Lugdunum confirmat, & statim se transfert ad Italiam de Lugduno, vbi iam fere octo annis continue fecerat mansionem.

Castrum in Teispach a Ludvvico Duce nocte per insidias pro parte captum, & pro parte obsessum destruitur, & fossata eius mirabiliter fortia complanantur. Et ex hoc Bauaria in ea æstate pro magna parte incendiis flagrat, Bohemis partem Alberti Ratisponensis Episcopi adiuuantibus contra Duces. Chonradus tamen Rex in festo Apostolorum Petri & Pauli cum Ottone Duce Chambe venit, quos Rex Boemiæ videre contempsit. Otto Dux castrum & oppidum in Dingelfingen construere cœpit. Chunradus Rex in Autumno intrat Apuliam, & ibidem fere totum regnum patrium potenter possedit, Domino Innocentio Papa tunc Perusii commorante, nec prohibere valente. Wilhelmus Rex Rom. de Comitissa Flandriæ glorioſe triumphat.

Teispach. Auentinus 7 c 6 n. 6

Dingelfingen. Matth. Paris. ad a. 1252 p. 720. 755. 757, *Mon. Pad.* lib. 1 p. 593, *Guil. de Nang.* p. 434, *Matth. Paris.* p. 761

MCCLII.

Domini Elisabeth filia Ottonis Ducis Bauariæ genuit Chunrado Regio filium in die Annunciationis S. Mariæ, & vocatus est Conradus.

Nauclerus vol. 2 gen. 42. p. 941

MCCLIII.

Otto Dux Bauariæ nouam monetam in Lantshut fabricari iussit, circa initium mesis, mandans ipsos demum & non alios recipi in toto suo districtu: & exercitum versus Austriam mouens. In ipsa expeditione filii sui Ludvvicus & Heinricus infra octauam Thebeorum apud Oeting militaribus gladiis sunt accincti. Volens itaque cum Hainrico filio suo occurrere Belæ Regi Vngariæ, qui tunc (sicut priori anno) cum valido exercitu Cumanorum & Vngarorum Austriam & Morauiam intrauerat, a munitionibus & militibus superioris Austriæ præpeditur. Nam priori anno Dominus Preunzel (qui Otaker) filius VVenzeslai Regis Boemorum, Austriam & Styriam sibi attraxerat, ducta in vxorem Domina Margareta relicta Heinrici quondam Regis Rom. quæ fuit filia illius nobilisimi quondam Ducis Austriæ &
p. 377 Styriæ Leupoldi: auxilio itaque Meinhardi Comitis Goriciæ & Ezilini nobilis de Taruisio, Heinricus filius Ottonis Ducis per vallem Tridentinam vadit in Vngariam ad socerum suum Belam Regem.

Otho Dux Bauariæ. Moneta. Auentinus 7 c. 6 n. 9

Auentinus n. 10

Chr. Austr. 1251

Otto ergo Dux in principio sui regiminis seuerus iudex & Princeps mansuetus, postea propter fauorem, quem impendere videbatur Friderico quondam Imperatori & Conrado filio eius, ab Innocentio Papa IV. & Episcopis iam diu & sæpe excommunicatus persequi cœpit clerum, & mala malis addens in vigilia S. Andreæ Apostoli, cum in sero cum vxore & familiaribus suis valde iocundus fuisset, præsentem vitam subitanea morte finit.

Andr. Presb. p. 30, *Auentinus* lib. 7 c. 6 n. 11 *Adlzreiter* p. 1 lib. 24 n. 13

Eodem tempore mense Nouembri famosus ille prædicator frater Berchtoldus in Lantzhut, prædicationis officium exercebat, & morabatur in castro cum Duce prædicto cupiens eum inducere ad obedientiam Ecclesiæ & suum erga Ecclesias & clerum animum mitigare. Tunc superuenit quidam pauper rusticellus, asserens, se in nocte præterita festum Michaelis raptum & ductum ad tribunal iudicis cuiusdam, vbi audiuisset & vidisset, quod ad querimoniam Sanctorum sententia mortis data esset in Ottonem Ducem & cæteros Principes pacis turbatores & Ecclesiarum ac pauperum vastatores: asserebat etiam, quod sub pœna mortis a sanctis ex parte Dei sibi esset iniunctum, vt hæc Duci & aliis Principibus nunciare deberet, quod si non admitteretur, deberet aliis propalare. Is igitur homulus cum non fuisset admissus ad præsentiam Ducis, prædicto fratri Berchtoldo & aliis quibusdam talia propalauit. Sed & sexto die ante obitum Ducis, idem homo venit ad monasterium Altahense, & dixit H. abbati, & Alberto abbati de Metem ex parte illius iudicis, quod cum non admitterent talia manifestare dicti abbates, cum Heinrico abbate de Ebersperg deberent intimare Duci prænotato, quod nisi citius monetam nouam destrueret, & resipisceret a vexatione pauperum & Eccle-

Andr. Presbyter p. 30

siarum, mortis esset in breui sententiam subiturus. Cuius visionis efficaciam sæpe dictus Dux, Innocentius Papa, Chunradus Rex, & alii Principes per mortem insperatam tunc (proh dolor) sunt experti.

Auentinus 7 c. 7 n. 1

Wencezlaus qui Rex Boemorum, moritur mense Septembri. Ottone Duce defuncto, Dominus Ludvvicus Henrico fratre sua in Vngaria existente, cum Alberto Episcopo Ratisponensi concordiam facit, & diuina iam per multos annos suspensa in illa diœcesi relaxantur. Comes Burchardus de Hohenberch flumine interiit, crastino S. Margaretæ virginis. Item in Burgundia mons magnus ad alios montes longe transiuit, & per vallem plurimum populosam terram lapidibus sic obruit, vt ciuitates & villæ penitus delerentur. Item quidam Iudæus in Hispania prouincia pro vinea sua amplianda rupem fregit vndique integram interius cauam, in qua librum tanquam lignea folia habentem inuenit, qui liber hebraice, Græce, & Latine scriptus tantum literæ vt Psalterium continebat, loquens de triplici mundo ab Adam vsque ad Antichristum, proprietates mundi. Principium tale fuit: *In tertio mundo filius Dei nascetur ex Maria virgine, & pro salute hominum crucis patibulo patietur.* Fuit etiam ibi scriptum, quod liber iste inueniendns esset in diebus Ferdinandi rectoris Hispaniæ. Quem cum Iudæus legisset cum parentela baptizatus est. Item Ruitelingen obsessa fuit.

Reutlingen.

MCCLIV.

Chr. Austr. 1253

Berchtoldus Episcopus Patauiensis obiit, cui per electionem canonicam & concordem succedit Otto de Lonstorff, eiusdem Ecclesiæ canonicus & archidiaconus. Ludvvicus Dux adhuc absente fratre concordiam facit cum Philippo electo Salzpurgense. Chonradus Rex priori anno Neapoli expugnata, & muris eius ad terram prostratis, homo pacificus & iudex seuerus, in vigilia ascensionis Domini diem clausit extremum, de cuius obitu Teutonici, Apuli, & Lombardi (præter illos qui erant ex parte Ecclesiæ) dolore nimio sunt turbati. Heinricus Dux Bauariæ auxilio Domini Philippi Salzpurgensis electi, de Vngaria reuertitur, & ambo Duces ad consilium Domini Henrici Bambergensis Episcopi suum regunt concorditer Principatum. Eodem anno sterilitas frugum magna fuit, & maxime circa Danubium, vt nec semina possint haberi. Sed & in nocte S. Marci Euangelistæ per maximum frigus vineæ & fructus arborum perierunt, ita vt valde modicum vini nasceretur, & illud nimis esset acerbum.

Ann. Colmar. 1254, Mon. Pad. lib. 2 p. 596, Matth. Paris. p. 765. 768

Chr. Austr. 1255 1255. Ann. Colm. 1255, Mon Pad. lib. 2 p. 596 Guil. de Nang. p. 434, Matth. Paris p. 768, Auentinus 7 c. 7 n. 2 Alexander IV. PP.

Conrado Rege mortuo Innocentius Papa fines regni Siciliæ est aggressus, & vsque Neapolin obtinuit: in qua ciuitate dum de obtenta terræ illius parte & spe obtinendi totum Siciliæ regnum lætus moraretur, Dominus qui dissipat consilia Principum, ipsum Papam per mortis vocationem tali lætitia & spe priuat. Moritur itaque VII. die intrante mense Decembri, & ibidem sepelitur, cui statim in eadem ciuitate a Cardinalibus tunc præsentibus Dominus Reynaldus Ostiensis Episcopus subrogatur, & vocatus est Alexander IV. Iste Papa bonus & mansuetus, ac timens Deum, non tantum curans de negotiis Principum & regnorum multa reuocat & cassat, quæ in grauamen multorum suus constituerat antecessor.

Mon. Pad. lib. 2 p. 596, Math. Paris p. 768. 840, Guil. de Nang. p. 447

Manfredus etiam filius Friderici quondam Imperatoris, Principatum tenens in Apulia, potenter terram ipsam defendit nomine Conradi paruuli fratruelis sui, qui adhuc cum Domina Elizabeth matre sua in Bauaria morabatur.

Chr. Austr. 1259 Auentinus 7 c. 7 n. 24

Bela Rex Vngarorum, qui iam plus quam per biennium Austriam & Styriam & Morauiam vastauerat, multis millibus hominum interfectis, & in captiuitatem abductis, concordiam facit cum Otakero Duce, recipiens Ducatum Styriæ, suæque potestati subiiciens ipsam terram. Ipse autem Otakerus Dux in tribus suis principatibus, videlicet Boemia, Morauia & Austria tanquam Princeps omni probitate præclarus, inopinatam & optimam pacem facit, vadens in hyeme subsequenti in Prussiam cruce signatus, & magnam partem ipsius terræ cultui subdidit Christiano.

MCCLV.

MCCLV.

Ludvvicus & Heinricus Duces Bauariæ circa Paſcha ſuos inter ſe diuidunt Principatus, & Heinrico ceſſit nomen Ducis cum maiori parte Bauariæ, videlicet Ratiſpona, Chambia, Chelhaim, Ording cum Lantshut, Oting, Purchhauſen, & Halle, & quicquid eſt inter loca prædicta & terras Auſtriæ & Boemiæ. Ludvvico autem ceſſit ſuperior pars Bauariæ, cum Palatino Rheni, & nomen Burggrauii Ratiſponenſis, vnde & caſtrum in Regenſtauff, in Legenvelde, Chalmunz, & alia, quæ ad eundem pertinent comitatum, ſibi in ſortem ceſſerunt. Hainricus itaque Dux cum Alberto Epiſcopo Ratiſponenſi plene concordans, monetam Lantshutenſem, quam pater ſuus fabricari iuſſerat caſſauit, & innouatam monetam Ratiſponenſium denariorum dari, ſicut prius, per ſuum diſtrictum permiſit & præcepit. Concordiam etiam facit cum Domino Ottone Patauienſi Epiſcopo, ac interdictum diuinorum iam plus quam per triennium obſeruatum in diſtrictu ſuo eiusdem diœceſis relaxatur.

Chr. Auſtr. 1296 *Bauariæ diuiſio.* *Auentinus* 7 c. 7 n. 3, *Adlzreiter* p. 1 lib. 24 n. 14

Moneta.

Interea VVilhelmo Rege Romanorum cum Comitiſſa Flandriæ & Friſonibus bellica agente negotia, ciuitates Rheni quaſi deſtitutæ regia defenſione vinculo ſocietatis fortiſſime ad inuicem coniunguntur, capitaneum eligunt, telonia eiusdem fluminis, quæ a pluribus fuerant aggrauata, remouent, vicinos Principes & Comites ſuæ ſocietati adhærere compellunt, vndique in finibus ſuis pacem ordinantes optimam, & hactenus inauditam. Quo ſuperueniens Dominus Ludvvicus nouus Palatinus Comes Rheni, fœdus laudabile ſocietatis iniit cum ciuitatibus ſupradictis. Iſta autem pax more Lombardorum ciuitatum inchoata, propter malitiam reſiſtentium non diu durat.

Alb. Stad. 1255, *Trithemius Chr. Hirſ.* 1254, *Vide & ſupra anno* 1247, *Io. a Leidis* rer. Belg. lib. 23 c. 16

MCCLVI.

Ludvvicus Dux Comes Palatinus Rheni Dominam Mariam vxorem ſuam, ſororem Heinrici Ducis Brabantiæ ſuſpectam habens de adulterio, tunc in Sueuico VVerde morantem xv. Kal. Feb. præcepit decollari. In ipſo menſe Bernhardus Dux Karinthiæ obiit, Vlricus filius eius ſuccedit.

Ann. Colmar. 1256, *Andr. Presb.* p. 30, *Auentinus* 7 c. 7 n. 6

VVilhelmus Rex eodem menſe in Friſia cum exercitu exiſtens, a Freſonibus eſt occiſus. Qui cum ad quandam ciuitatem eiusdem prouinciæ veniſſet, fertur ibidem inueniſſe ſepulchrum opere mirifico conſtructum; & dum a ciuibus quæreret, cuius eſſet hoc ſepulchrum opere tam ſumptuoſo decoratum, dicebant quod nondum quisquam ibi ſepultus eſſet, ſed antiqui patres eorum conſtruxe-
P. 379 rint illud per fatum, cognoſcentes, quod in eodem loco deberet Romanorum Regum aliquis tumulari. Deuicta itaque & ſubiugata tota Friſia, cum iam victor ipſa terra exiret, a quibusdam fugitiuis ſecus viam in arundineto latitantibus cuſpidibus occiditur, & in prædicto tumulo ab indigenis ſepelitur, anno regni ſui nono.

VVilhelmi Regis cædes & ſepultura. *Ann. Colmar.* 1256, *Guil. de Nang.* p. 437 *Matth. Pariſ.* ad a. 1258 p. 793, *Alb. Stad.* 1256, *M. Chr. Belg.* p. 247, *Io. a Leidis* rer. Belg. 23 c. 30

MCCLVII.

Principes regni pro eligendo Rege iam diu habitis diuerſis conuentibus, tandem definitum electionis diem in octaua Epiphaniæ ſtatuunt, in Frankenfurt celebrandum, vbi dum quidam conueniſſent, Moguntinus, Colonienſis Archiepiſcopus, & Ludvvicus Comes Palatinus Rheni, ac frater ſuus Dominus Heinricus Dux Bauariæ, in Richardum fratrem Regis Angliæ conuenerunt: & electus ab ipſis ſubſequenter in die Aſcenſionis Domini apud Aquisgranum in Regem vngitur, & potenter in regni ſolio collocatur. Dominus autem Treuerenſis Epiſcopus cum aliis quibusdam Principibus, conſentire nolens electioni prædictæ, in media Quadrageſima fretus literis & auctoritate Regis Boemiæ, Ducis Saxoniæ, Marchionum de Brandenburch, & multorum Principum elegit Dominum Alphonſum Regem Hiſpaniæ, qui electioni de ſe factæ conſenſit perſuaſus a Regibus & Principibus & amicis.

Ann. Colmar. 1257, *Mon. Pad.* lib. 2 p. 601. 602, *Matth. Paris.* p. 807. 808 & in addit. p. 1127. 1128, *Richardus Anglus.* *Chr. Slau. Lindenbr.* 1257, *Fragm. Hiſt.* p. 92. 93, *Io. Vitoduranus Chr.* p. 19, *Epiſtola Vrbani IV ad Richardum in*

Leibn. prodr. C. dipl. n. 14.

Chr. Austr. 1257 Philippus Saltzpurgensis electus, iam per x annos nolens ordinem presbyterii ac Episcopalem susscipere consecrationem, a Domino Alexandro Papa deponitur, & Vlricus Secovvensis Episcopus ei in Archiepiscopum eiusdem Ecclesiæ subrogatur, de cuius electi abiectione hinc & inde multa literarum paria euolarunt.

MCCLVIII.

* *Primislaus. Auentinus* 7 c. 8 n 8 *Adlzreiter* p. 1 lib. 24 n. 18

Otaker (qui & Prinnzel *) Rex Boemiæ, Dux Austriæ iuuenilis ætatis audacia persuasus, sine prouida deliberatione consilii, quæ bellicis rebus agendis summe necessaria est, per Patauiensem ciuitatem in terra Bauariæ hostiliter est ingressus, iactans se tanquam diuitiis & potentia præditum velle & posse contra omnium hominum voluntatem ad ignominiam Domini Heinrici Ducis, & terræ suæ, ante muros ciuitatis vel castra in Lantshut potenter militiæ opera exercere. Nam tunc idem prædictus Dominus Heinricus Dux Bauariæ cum Domina Elizabeth vxore sua virtutibus & sanguine nobilissima morabatur. Sed cum per pagum, qui dicitur Chunzinger, & per vallem Elisæ fluminis incendiis vastando plurimas villas & Ecclesias vsque iuxta castrum in Fraunhouem peruenisset, ecce memoratus Dominus Heinricus Dux licet vix quinque diebus ante introitum prædicti Regis in Bauariam talium inimicitiarum * literas recepisset, celeri volatu nunciorum & literarum circumquaque discurrentium suis conuocatis hominibus & amicis, tanquam animosus Princeps, & qui de sua iustitia & de Dei misericordia confidebat, cum exercitu valido equestrium & pedestrium, ad campos contra suos audaciter graditur inimicos. Iam etiam superuenerat cum paucis Dominus Ludvvicus Dux frater suus de partibus Rheni velociter euocatus, in cuius absentia præfatus Rex sperabat se sui propositi desiderium adipisci. Rex itaque sæpe fatus cernens animositatem Ducum & gentium Bauariæ timuit congredi cum illis, & in festo S. Bartholomæi Apostoli (quod tunc occurrebat in VI. feria) treugis per illum diem petitis & impetratis in nocte ac subsequenti sabbatho fugit cum suis omnibus vsque ad Muldorf, vbi dum vexilla victricia nobilium ducum dorsa fugientium sequerentur, pons ibi per Enum fluuium traiectus, strepitum tot hominum & equorum certatim & impetuose transire volentium ferre non valens sub hostibus ruit & sic plurimi sunt submersi. Videbantur ibi electi milites in equis & in armis natantes, quorum aliqui fluuium transierunt, aliqui aduersæ partis littori viciniores, dum applicare nituntur, volentes se potius captiuitati dare quam morti, per lanceas & sagititas littus tangere prohibentur. Sed & hi qui remanserant cis flumen, receperunt se in suburbio sub terra quadam fugere non valentes, qui omnes cum armis & equis optimis per indignationem subitam Domini Ludvvici Ducis incendio sunt cremati. Tunc itaque in aqua & in igne quasi quadringenti homines perierunt, reliqui fere omnes præter Regem qui cum nobilioribus iam transierat, in prædicto oppido p. 380 sunt inclusi. Inter obsessos autem hi fuerunt nobiles de Bohemia, Wocho de Rosenberch, Zinilo de Leutenburg, Wichardus de Tirnach; Schatzla de Fridlain, Wilhelmus de Gordebrat, Ibis de Schechnum, Beneis de Valchenstain, Burchardus de Klingenberg, Vlrich pincerna de Ellenpogen, Ienezo Burchgrauius de Gratziuil frater Wochonis, Haur cognatus Wochonis, Dlohomil de Nabzden, Styporius dictus caput, Vlricus de Rosental. De Austria vero Albertus & Hainricus de Chunring, Vlricus de Lobenstain, Vlricus de Capella, Ludvvicus & Albertus Zelkingarii, Sighardus dictus Piber: qui cum aliis omnibus nono die obsidionis eorum per clementiam Ducum prædictorum, sub quadam forma compositionis cum equis & rebus quas tunc habebant, ad propria sunt remissi. Heinricus de Babenbergen Episcopus obiit XIV. Kal. Octobris. Cui succedit Berchtoldus Comes de Leiningen, eiusdem Ecclesiæ Canonicus.

* *Vehdbrief.*

Muhldorff.

MCCLIX.

MCCLIX.

Constantinopolis, quæ olim a Francis & Venetis capta fuerat, per Palæologum Græcorum Imperatorem vi prælii recuperatur. In Tuscia Italiæ Florentini & Lucani miserabilem euentum habuerunt. Nam confisi de sua multitudine & fortitudine, cum comitatum Senensem intrassent, & Senenses freti auxilio Domini Manfredi tunc Regis Siciliæ ipsis ad bellum exiuissent obuiam; Florentini & Lucani, fraude suorum sunt decepti. Nam in inchoatione conflictus qui primi & præcipui inter Florentinos erant, ad hostes accedentes in suos cum Senensibus quam plurimum sunt debacchati, dicuntur enim de Florentinis & Lucanis tunc interiisse mortuos & captiuos, plusquam sex millia hominum corruisse. Dominus Guilielmus de villa Hardurnensi, inclytus Princeps Achaiæ, mense Augusto ab exercitu Palæologi Imperatoris Græcorum fuit cum suis baronibus captus. Conradus Frisingensis Episcopus obiit xv. Kalend. Feb. cui succedit Chunradus VVildgrauiuseiusdem Ecclesiæ canonicus.

Mon. Pad. lib. 2 p. 614. 615, *Matth. Paris.* p. 850, *Guil. de Nang.* p. 448

Chr. Austr. 1258 *Auentinus* 7. c. 7 n. 11 *Adlzreiter* p. 2 lib. 24 n. 18

Domina Elizabeth Ducissa Bauariæ peperit filiam in secunda vespera S. Gregorii, quæ vocata est Elizabeth. Gebhardus Comes de Hirsperch, quia priori anno bonus adiutor fuerat Ducum Bauariæ contra Boemos, Dominam Sophiam ipsorum Ducum sororem egregiæ formæ feminam ducere meruit in vxorem.

Eclipsis Lunæ facta est xv. Kal. Iunii.

Dominus Ludvvicus construxit castrum iu Geirsperg contra Ratisponenses, quod postea destrui permisit magnæ pecuniæ interuentu.

Geyrsperg.

Albertus Ratisponensis Episcopus pro quibusdam criminibus apud sedem Apostolicam accusatus, cum se defendere non posset, cessit, eique frater Albertus de ordine prædicatorum subrogatur. Meinhardus Comes Goriziæ duxit in vxorem Dominam Elizabeth sororem Ludvvici & Heinrici Ducum Bauariæ, relictam Chunradi Regis, in octaua S. Michaelis, apud Monacum nuptiis celebratis, Domina Agnete matre prædictorum tunc apud filiam Sophiam comitissam de Hirsperch manente, quæ priori feria quarta peperit filium nomine Gerhardum.

Albertus. Auentinus 7 c. 2 n. 13. 14. 15, *Hund.* p. 71 *Tolnerus* hist. Palat. c. 18 p. 400.

MCCLX.

Dominus Ludvvicus Palatinus Comes Rheni, Dux Bauariæ, duxit Dominam Annam filiam Conradi Ducis Poloniæ in vxorem.

Auentinus 7 c. 7 n. 19

Ottakerus Rex Boemiæ Dux Austriæ dolens quod aliquando coactus esset a Bela Rege Vngariæ relinquere sibi ducatum Styriæ, congregato valido exercitu castra metatus est circa fluuium Marchia, vbi cum Stephanus iunior Rex Vngariæ ex altera parte fluminis sibi occurreret cum exercitu suo, transitum ei fluminis impediuit. Tandem post plures dies abit Rex Boemiæ pro commodo equorum & hominum volens ad superiores partes fluminis se transferre, Stephanus Rex putans ipsum velle fugere, insecutus est eum, & congressione facta apud villam quæ Chressinprunnen dicitur, victi sunt Vngari, vbi Stephano Rege vulnerato de parte sua plurimi sunt occisi, plures fugiendo in flumine sunt submersi. Ex parte etiam Otakeri Regis multi ferro, & sub armis nimio calore perierunt. Factum est enim hoc bellum feria secunda in die S. Margaretæ virginis, æstu maximo existente.
p. 381 Eidem etiam Otakero Regi Boemiæ post videlicet in festo SS. Iohannis & Pauli tristem obtulerat se fortuna. Nam cum x. vel plura millia hostium insultum facerent in Austriam circa castrum quod Stentz dictum, duo fratres sanguine nobilissimi, iuuenes electi, Otto videlicet Comes de Hardecke, & Conradus Comes de Plain, ac cum ipsis Crafto de Schleinitz, Conradus dictus Orphanus, quasi cum ccc. Viris incaute eis occurrerunt, quibus fere omnibus occisis paucissimi euaserunt. In morte quoque prædictorum Comitum ipso die deperiit successio illius nobilissimæ progeniei de Plain, quod sine heredibus decesserunt. Ottakerus itaque Rex obtenta tali victoria progressus cum exercitu suo in Vngariam, abinde post paucos dies sub quadam forma compositionis recedit, Ducatu Styriæ cum ciuitate Bittonia (quam adhuc Vngari tenebant) plenarie restituto.

Chr. Austr. 1260

Kreftenbrunn.

Com. de Plain.

Chr. Auſtr. 1261 Flagellatorum ſecta.

His etiam diebus ſurrexerunt quidam pœnitentes, qui flagellatores dicebantur, qui primo pauci numero a Peruſio ciuitate Tuſciæ proceſſum habuiſſe feruntur, quorum ſectam non ſolum tota Italia, ſed & regiones plurimæ ſunt ſecutæ, ita quod eam in primis ſibi multi nobiles & mercatores poſtea ruſtici & priuati aſſumpſerunt. Erat enim modus ipſius pœnitentiæ ad patiendum durus, horribilis, & miſerabilis ad videndum. Nam ab vmbilico ſurſum corpora denudantes, quandam veſtem partem corporum inferiorem vsque ad talos tegentem habebant, & ne quis eorum agnoſceretur, cooperto capite & facie incedebant. Procedebant etiam bini vel trini, tanquam clerici, vexillo præuio vel cruce, flagellis ſemetipſos bis in die per XXXIII. dies (dum in memoriam temporis humanitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſuper terram apparentis) tamdiu cruciantes, quousque ad quasdam cantiones, quas de paſſione ac de morte Domini dictauerant, duobus vel tribus præcinentibus circa Eccleſiam vel in Eccleſia compleuerunt, nunc in terram corruentes, nunc ad cœlum nuda brachia erigentes, non obſtante luto vel niue, frigore vel calore. Miſerabiles itaque geſtus ipſorum & dira verbera multos ad lacrymas, & ad ſuſcipiendam eandem pœnitentiam prouocabant. Sed quia origo eiusdem pœnitentiæ nec a ſede Romana, nec ab aliqua perſona auctorabili fulciebatur, a quibusdam Epiſcopis, & Domino Heinrico Duce Bauariæ cœpit haberi contemptui, vnde tepeſcere in breui cœpit, ſicut res immoderate concepta.

Popo monachus Altahenſis eligitur in abbatem ſuperioris Altahæ, vir magnæ prudentiæ & religionis, per cuius induſtriam ordo monaſticus Ratisponenſis diœceſis cœpit multipliciter reformari.

Ioach. Abb. Euangel. Vincent. in Spec. lib. 12. c. 107. Albertus M.

Alexander papa IV. ſedit annis VII. Hic damnauit duos libellos peſtiferos, quorum vnus dicebat, quod etiam Religioſi verbum Dei prædicantes de eleemoſyna viuendo ſaluari non poſſint: Alter aſſerebat: Quod Euangelium Chriſti & doctrina noui teſtamenti, neminem ad perfectum reduxit, & euacuandum eſſet Euangelium. Et ex tunc deberet incipere doctrina abbatis Ioachimi, quam nominauit Euangelium æternum, quia in illo relucet omnis perfectio hominum ſaluandorum. Eodem anno floruit Dominus Albertus, natus de Laugingen, magnus Epiſcopus Ratisponenſis, frater ordinis prædicatorum, & magiſter in Theologia & magnus Philoſophus. S. Clara iuxta Aſiſium migrauit ad Dominum, tam viua quam mortua miraculis coruſcans.

Mon. Pad. lib. 3 p. 613. 614, Bonfin. rer. Hung. dec. 2 lib. 8 p. 215

Rex vero Vngariæ pro terris Regem Boemiæ bello aggreditur, habens in exercitu ſuo diuerſarum orientalium nationum, & paganorum circa XL. millia equitum. Cui Rex Boemiæ cum C. milibus equitum, intus quæ dicitur habuiſſe VII. millia equorum de ferro coopertorum, ad reſiſtendum occurrit. Cumque in confiniis regnorum bellum inchoatum fuiſſet, ex colliſione equorum & armorum tantus puluis de terra ſurrexit, vt media & clara die vix homo hominem cognoſcere potuiſſet. Tandem Vngari Rege eorum grauiter vulnerato terga vertentes, cum redeuntes feſtinarent effugere, in quodam fluuio profundiſſimo, quem tranſire debuerant, præter aliquos occiſos, circa XIV. millia hominum ſubmerſa dicuntur. Sic Rege Boemiæ, victoria habita, Vngariam intrante, Rex Vngariæ pacem quærit, terras quæ diſcordiæ cauſa fuerant, reſtituit, & in futurum amicitiam mediante matrimonio confirmauit.

MCCLXI.

Adlzreiter p. 1 l.b. 24 n. 21

Domina Eliſabeth Duciſſa Bauariæ peperit filium in proxima nocte, poſt feſtum S. Scholaſticæ virginis, quem Dominus Heinricus Dux nominari fecit Ottonem.

Mon. Pad. lib. 3 p. 614, Matth. Pariſ. p. 848, Tartari. Guil. de Nang. p. 447. 448, Auentinus 7 c. 8 n. 1

Alexander Papa IV. direxit literas Regibus & Ducibus, Archiepiſc. & Epiſc. ac vniuerſis Principibus Chriſtianis, hortando ipſos vt contra horrendam rabiem Tartarorum conſiliis & armis ſe præmunire deberent. Nam iidem Tartari deuictis iam & deletis omnibus Regibus & regnis Sarracenorum in partibus transmarinis

Antio-

Antiochiæ Akaron, ac aliis Christianorum prouinciis terrorem tam validum incusserunt, vt ad dictos Papam & Reges supplices & frequentes legationes dirigerent pro succursu. Vnde cum super hoc negotio concilium in octaua Apostolorum Petri & Pauli habendum in Viterbio condixisset, ipse Papa VIII. Kal. Iun. diem clausit extremum, cui succesit Iacobus patriarcha Ierosolymitanus, & dictus est Vrbanus Quartus. *Vrbanus IV. pp.*

Ottaker Rex duxit Kunigundam filiam Regis Rusciæ, neptem Belæ Regis Vngariæ ex filia Domina Margareta vxore sine iudicio Ecclesiæ repudiata, & vna cum ipsa insequenti festo Natalis Domini regali diademate coronatur, a Wernhero Archiepiscopo Moguntino. *Dubravius* hist Bohem. lib. 17 p. 452, *Cuspinianus* Austria p. 44 *Chr. Austr.* 1261, *Auentinus* 7 c. 8 n. 2

Frater Albertus Ratisponensis Episcopus fugiens tam magnam curam animarum Domino Vrbano Papæ offert voluntariam cesionem. Cui succedit Dominus Leo eiusdem Ecclesiæ Canonicus. Vrbanus Papa IV. sedit annis quatuor mensem vnum. Hic regnum Siciliæ Karolo Comiti Prouinciæ tradidit, fugato exercitu Sarracenorum, quos Manfredus filius Friderici Imperatoris illegitimus contra terram S. Mechtildis adduxerat. Igitur Karolus in Apuliam bello campestri Manfredum superans interfecit. *Sicilia regnum.*

MCCLXII.

Vrbanus Papa IV. regnum Siciliæ, quod Manfredus violenter detinebat, Karolo Comiti Prouinciæ fratri Regis, vt illud ab eo eriperet, contulit. *Matth. Paris.* ad a. 1260 p. 848 ad a. 1264 p. 851, *Mon. Pad.* lib. 3 p. 620

Domina Elizabeth Ducissa Bauariæ peperit filium in Vigilia S. Matthiæ, qui dictus est Hainricus. *Adlzreiter* c. 1

MCCLXIII.

In octaua S. Agnetis ventus tam validus est exortus, vt non solum ædificia plurima subuerteret, sed etiam prosternendo multas arbores magnum damnum faceret in nemoribus & in syluis. *Auentinus* 7 c. 8 n. 2

Eodem anno in mense Iulio & Augusto apparuit stella quædam, quæ a se miræ altitudinis radios emittebat. Hanc stellam dicebant esse Cometam. *Auentinus* 7 c. 8 n. 2

Eodem anno in Autumno Dominus Prinnzel Rex Boemiæ (qui & Otaker) copulauit filiam sororis suæ, videlicet filiam Ottonis Marchionis de Brandenburg, Belæ iuniori regi Vngariæ.

Vrbanus Papa moritur in mense Octobri, & apud Perusium sepelitur.

MCCLXIV.

Cometes tam nobilis apparuit, qualem tunc nullus viuens ante vidit. Ab oriente enim cum magno fulgore fulgens, vsque ad medium semiuesperum, versus occidentem comam perlucidam protrahebat: & licet in diuersis partibus mundi forte multa signauerit, hoc tamen vnum compertum est, vt cum plus quam per tres menses durauerit, ipso post apparente Papa Vrbanus cœpit infirmari & eadem nocte qua Papa expirauit, & Cometes disparuit. *Chr Austr.* 1264. *Mon. Pad.* lib 3 p. 620, *Matth. Paris.* p. 856, *Guil. de Nang.* p. 450

MCCLXV.

Prædictus Karolus, qui pro recuperatione regni Siciliæ per Vrbanum Papam vocatus Romam (vbi tunc in senatorem electus fuerat) nauigio venit, demum in Apuliam intrans, bello campestri habito prædictum Manfredum & vita priuauit & regno. *Chr. Austr.* 1265 *Matth. Paris.* p. 851, *Guil. de Nang* p. 449

Dominus Guido quondam miles vxoratus habens duas filias per vxorem, postea factus Episcopus Podiensis, ac postmodum Archiepiscopus Narbonensis, & subsequenter Sabinensis Episcopus Cardinalis III. Non. Februarii eligitur in Romanum pontificem, & dictus est Clemens Papa IV. qui per incrementa virtutum quæ in ipso primitus floruerunt, prouectus est ad tanti nominis dignitatem. *Mon. Pad.* lib. 3 p. 620, *Matth. Paris.* p. 856, *Guil. de Nangis.* p. 450 *Clemens IV. PP.*

Otto Patauiensis Episcopus obit IV. Idus Aprilis, vir piissimus & pater cleri, qui non bellator, sed diligens pacem, Ecclesiam sibi commissam in honoribus & *Chr. Austr.* 1266

diui-

diuitii plurimum ampliauit, in cuius locum primo poſtulatus Dominus Wloditzlaus, poſtea Saltzpurgenſis electus, Dominus Petrus a Domino Papa ſubſtituitur.

Clemens etiam Papa canonizauit Viterbii in Eccleſia fratrum prædicatorum S. Hedvvigam Duciſſam Poloniæ, miræ ſanctitatis viduam, quæ inter alia commendabilia, cum canonizatio eius per plures annos differtur, ipſa procuratori in curia Romana ſuper eodem negotio, cum eſſet in triſtitia, per viſum apparuit, ac eum de expeditione negotii, & etiam de die expectationis certificauit.

Verba compilatoris. A Clemente prædicto præſens Chronica ſtilum operis commutauit. Nam cum a principio per annos Domini concurrerent, & quilibet Pontifex anno introitus ſui poſitus fuerit, quia plures Pontifices vno & eodem anno defuncti, & in eadem linea poni non potuerunt, prædictus modus ſeruari non potuit, ſed per annos Domini non continuando, ſicut prius, ſed diſtinctim ponendo, ſtatum cuiuslibet Pontificis declaraui, ſicut patet per Clementem & conſequentes.

Cometam priori anno viſum multa incommoda ſubſequuntur. In diuerſis namque regionibus inter Reges & Principes cædes hominum multæ fiunt. Mortalitas quoque hominum & pecorum non mediocriter eſt ſecuta, vt patet plenius in ſequentibus.

[*Hoc enim opuſculum continenter excipit, ab eadem (vt videtur) manu compilatio Chronica cœnobii Altahenſis, quæ ſequitur.*]

Obſeruationes & variantes Lectiones in dictum Chronicon Auguſtenſe.

Sub Henrici Steronis nomine in MStis quoque hoc Chronicon venit, eo quod ab eodem fuit continuatum, prout in Annalium iſtius præfatione dicemus pluribus. Sic enim in Codice MSto Bibliothecæ Neuſtadtienſis, Chronico Auſtrali hoc ipſum Chronicon additur, hoc titulo: *ab annis incarnationis MCLII vsque ad annum 1300 facta & compoſita per quendam Monachum Althahenſem, Monaſterii Hainricum dictum Stero.* Freheri autem Chronicon Auguſtanum in plerisque cum hoc Codice conuenit, ita vt Freherus ipſum vel eius autographum ſecutus eſſe videatur. Henricus Caniſius vero, qui idem Chronicon ex Codice MSto Auguſtano a Marco Velſero cum ipſo communicato, Tomo primo Lectionum Antiquarum inſeruit, huic etiam Steronis nomen præfixit; licet fateri neceſſum habeat, ſe nomen hocce nec in priori huius Codicis parte, nec in ſubſequenti reperiſſe in MSto ſuo, quod tamen ſine ſeparatione, eadem manu fuerit exaratum, vt ex eo coniectetur, vnum eundemque & Chronici Auguſtenſis, & Annalium, qui communi conſenſu Henrico Steroni tribuuntur, eſſe auctorem. Dum vero varia hinc inde de rebus Auguſtanis fuerint inſerta, quæ non in omnibus reperiantur Codicibus, ea a monacho quodam Auguſtano putat fuiſſe adiecta. Dum igitur in Codice Neuſtadtienſi non ſolum, ſed etiam dicta editione Caniſiana quædam reperiantur, quæ a noſtra hac editione vel diſcrepent, vel eandem vel illuſtrent, & emendent, eadem hic placuit ſubiicere.

p. 509 ad a. 1152 verba ab initio *Conradus Rex* vsque *ſepultus eſt Auguſtæ*, in Caniſiana editione non reperiuntur, verum in Codice Neoſtadtienſi, vbi tamen pro *abbate Vdalſtacho* legitur: *abbate Vdalſcalco.*

l. 17 *conſenſu omnium Principum* Can. *conſultu omnium principum.*

l. 23 *commodo deſtrueret* Can. *omnino deſtrueret* Cod. Neoſt. *omnimodo deſtrueret.*

p. 510 l. 3 poſt verba *in Curia Ratiſponæ habita* & Can. & Cod. addunt: *An. Dom. MCLVI.* Vtrique pro *Marchionem* legunt *Marchionatum.*

l. 7 vocem *ad* vtrique non habent.

l. 15 Can. *Otto Comes Palatinus Bauariæ de Schira.* Cod. *Otto Comes Palatinus Bauariæ de Scheyren.*

In margine Codicis hæc adduntur. *Anno MCLII regnat Manuel apud Conſtantinopolim, habuit vxorem ſororem vxoris regis Conradi, de Sulzbach, natam filiam Comitum nobiliſſ. Bauariæ,* quæ tamen a poſſeſſore quodam videntur fuiſſe adiecta.

Poſt annum MCLII Caniſius hæc habet: *An. D. M. C. LXXX. Poſt multas itaque victorias & prælia, pace in regno Teutonicorum per ſua tempora florente contra inimicos Crucis mouet exercitum in ſubſidium terræ ſanctæ, & cum eo vadit Teutonicorum & aliarum gentium multitudo maxima, vbi cum in Græcia in quodam paruo riuulo ſe lauaret, circa ſolſtitium æſtiuale in eodem occulto Dei iudicio eſt ſubmerſus, & exercitus ſui, & peregrinorum magna pars ex intemperie aëris interiit, anno Dom. M. C. XC. cui ſucceſſit Heinricus filius ſuus, nominis illius VI.* Eadem hoc loco reperiuntur in Codice.

MCLIII.

In Caniſio & Codice dicitur *Eugenius tertius Papa obiit.*

MCLVI.

l. 13 pro *Hainricum Ducem Auſtriæ* Can. *Heinricum Ducem Bauariæ.*

l. 17 poſt verbum *beneficiis* additur: *ſuis.*

p. 511 l. 1 pro *perpetuali* Can. *perpetuo.*

l. 6 pro *regimine* Can. *regione.*

l. 7 pro *det Imperio* Can. *debet Imperio.*

l. 8 pro *prætexerit* Can. *præfixerit.*

l. 10 pro *omni æuo* Can. *omnino.*

l. 14 pro *Chunradus Epiſcopus Bambergenſis, Hartmannus Brixienſis Epiſcopus, Hartmannus Ratiſponenſis,* Can. *Cunradus Epiſcopus Patauienſis, Hereuuicus Epiſcopus Ratiſponenſis, Eberhardus Bambergenſis Epiſcopus, Hartmannus Brixinenſis Epiſcopus.*

l. 19 pro *Rainaldus* Can. *Reinoldus.*

MCLVII.

Caniſius: *Heinricus Comes de Wolfrazhuſen obiit.* Cod. *moritur.*

MCLXIII.

Can. *Imperator iam quarto Italiam adit. Imperator Moguntinenſes muros & turres deſtruxit.* Eadem ratione Codex.

MCLXIV.

l. 4 pro *Hermannus* Can. *Hartmannus.*

MCLXV.

l. 3 Can. & Cod. *Laufen* pro *Lauſen.*

pro *Rubertus Epiſcopus* Can. & Cod. *Rubertus Patauienſis Epiſcopus.*

pro *Albo* Can. *Albero.*

Vltima verba huius anni in Caniſio non reperiuntur; habentur tamen in Codice.

MCLXVIII.

Pro *Alexandro Papa IV* Can. & Cod. *Alexandro Papa tertio.*

MCLXIX.

Pro *Albo* Can. *Albero.*

MCLXX.

Can. *Imperator Saltzburgam XIV Kal. Martii venit, & ibidem cum prælatis colloquium habuit.*

MCLXXII.

pro *ſchismate* Can. *in ſchismate.*

MCLXXV.

Vltima verba *eodem anno &c.* apud Caniſium non reperiuntur, verum in Codice, in quo tamen l. 3 pro *pater*, legitur *Prior*, pro *XVI Kl. Iulii* leg. *x Kl. Iulii.*

MCLXXIX.

pro *cccc epiſcoporum*, quod etiam Codex comprobat, Can. *trecentorum Epiſcoporum.*

MCLXXX.

Sic etiam in Codice reperitur. Can. *Otto Comes Palatinus de Schyren ei ſubſtituitur.*

MCLXXXI.

Can. & Cod. *Alexander III Papa obiit*, Vtrique *Ottaker Dux Stiriæ obiit.*

MCLXXXII.

Can. & Codex addunt, *& reuertitur.*

MCLXXXIV.

pro *filius* Can. *filii.*

Vltima verba *Eodem anno* &c. habentur æque in Codice, non vero apud Caniſium.

MCLXXXV.

Caniſius & Codex poſt verba: Vrbanus ſuccedit, addunt: *Chuno Ratisponenſis Epiſcopus, obiit: Chunradus ſuccedit.*

MCLXXXVI.

Can. & Cod. pro *Conradus* legunt *Henricus* quod etiam rectius. Conſtantia enim Henrici VI vxor, Rogerii Siculi erat filia.

MCLXXXVII.

l. 1 apud Caniſium vox *pacificantur*, omiſſa eſt.

l. 5 *Vrbanus Papa* Can. & Codex addunt *tertius.*

l. 6 *Clemens Papa* Can. & Cod. addunt *III*

l. 11 pro *præpeditur* Can. *prægrauatur.*

Vltima verba: *eodem anno &c.* reperiuntur in Codice, non æque apud Caniſium. Codex in fine addit: *Henrico III.*

MCLXXXVII.

hic alter annus apud Caniſium non reperitur; verum in Codice.

l. 2 pro *Eclip.* Cod. *Cycli.*

qui & communis, epacte Cod. *qui & communis Epactæ.*

l. 5 pro *Auguſtenſi* Cod. *Auguſtano.*

l. 6 pro *Ottone Arelatenſi* Cod. *Ottone Arelatenſi qui & Ayſtet.*

MCLXXXVIII.

neque hic annus reperitur apud Caniſium, verum in Codice.

MCXC.

poſt verba: *pacificantur.* Can. & Cod. *Exercitus ex magna parte interiit.*

p. 515 verba *poſt multas &c.* vsque *ad aëris interſit*, deſunt apud Can. Cod. ſaltim habet: *Fridericus Rex in partibus Transmarinis in paruo fluuio eſt ſubmerſus, quarto Idus Iunii.*

MCXCII.

Can. hæc ad annum 1191 adhuc refert. vltima demum verba *Controuerſia facta eſt. &c.* ad annum 1192 referuntur.

l. 4 Can. & Cod. *imperium ſuo breui tempore.*

MCXCIII.

l. 1 Can. & Cod. omittit *Montisferrati.*

MCXCV.

l. 1 Can. & Cod. *quinto Cal. Ianuarii.*

l. 7 Can. *Heinricus de liberatione Hieruſalem & ſancti ſepulchri omnimodis intendens, duas Curias, Geilenhuſen vnam, Wormatiæ alteram celebrauit.*

l. 11 Can. & Cod. *Heinricus Imperator ſecundam mouens in Apuliam expeditionem terreſtri & nauali fortiſſimo apparatu totam Apuliam & Siciliam &c.*
l. 13 Can. & Cod. *Margaritam.*
l. 14 Can. *contra eum conſpirauerunt.*
p. 516 l. 2 *Heinricus Dux aliquando Bauariæ & Saxoniæ in Brumſpith obiit.*

MCXCVI.

l. 6 Can. *Otto II*
l. 7 Can. *Tyemo.*

MCXCVII.

l. 4 Can. pro *ad hæc* legit *adhuc.*
l. 11 pro *Witeleinspach* Can. *Witelspach.*

MCXCVIII.

l. 1 pro *Albertus* Can. *Adalbertus.*
l. 2 pro *Wuren* Cod. *Wernen.*
l. 3 pro *Epiſcopatibus vicis* Can. & Cod. *Epiſcopatibus vicinis.*
l. 5 pro *Perichtoldum* Can. *Bertoldum.*

MCXCIX.

l. 1 Can. & Cod. *Wolfkerus Epiſcopus Patauienſis.*
l. 2 pro *Ortenberch* Can. & Cod. *Ortenburch.*
l. 5 pro *Ortenberch* Can. & Cod. *Obernburg.*

MCC.

Can. *Eberhardus Brixinenſis Epiſcopus.*

MCCII.

l. 1 pro *Babenberch* Can. *Babenburgum.*
l. 5 pro *cadit* Can. & Cod. *cedit.*
l. 8 hæc verba eodem anno, ad finem vsque, apud Caniſium non, verum etiam in Codice habentur.
l. 11 pro *Velsheim* Cod. *Belsheim.*
l. 12 pro *Abbas XXIV* Cod. *Abbas IVtus XXIII a primo.*

MCCIII.

l. 1 Can. *Diſcordia facta eſt inter Ducem Bauariæ Ludvvicum.*

MCCV.

Caniſius hæc verba: *Ordo fratrum minorum &c.* ad annum 1206 refert.

MCCVII.

pro *Witelenspach* Can. *Widenspach.*

MCCVIII.

hæc plane omittit Caniſius, & pro iis ad annum 1208 refert: *Otto filius Ducis Heinrici de Brunſchvvich in Regem eligitur, & ab Innocentio Papa conſecratur. Otto Palatinus Comes occiditur pro homicidio commiſſo in Philippum*, quæ Freherus ad annum 1209 refert.

MCCXII.

l. 5 pro *Altmannus de Helingſperg* Can. *Altannus de Helingesperg.*
l. ead. pro *ab Epiſcopo ædificatum* Can. *ab ipſo ædificatum.*

MCCXVI.

l. 3 hæc verba: *Heinricus abbas &c.* in Codice, non vero apud Caniſium habentur.

MCCXVII.

l. 12 pro *Ebertus* Can. & Cod. *Ekbertus.*

MCCXVIII.

l. 5 Can. *poſtea ipſi Saraceni.*
l. 7 Can. *turrim munitiſſimam.*
p. 519 l. 2 Can. *cum Italicis multis.*

MCCXIX.

l. 1 pro *excommunicatorum* Can. & Cod. *excommunicationis.*

l. 4 pro *Setnouienſis* Can. *Secouienſis.*

MCCXXI.

l. 1 Can. *portus Aethiopiæ.*

l. 4 pro *circumuallatur* Can. *circumuallatis.*

MCCXXII.

hæc a Caniſio plane omittuntur, reperiuntur tamen æque in MSto.

MCCXXIII.

l. 1 pro *Setnouienſi* Can. *Secouienſi.*

l. 2 Can. *in Eccleſia ſancti Andreæ apud Lauent.*

MCCXXV.

l. 4 Can. & Cod. *ex qua genuit Chunradum poſtea Regem. Et Heinricus filius eius Rex declaratus duxit filiam Luipoldi Ducis Auſtriæ Margaretam.*

l. 6 pro *Nurnberg* Can. *Numburch.*

l. 10 pro *XXXIII* Can. *triginta quatuor.*

MCCXXVI.

l. 13 pro *Linthenvverde* Can. *Lithenvverde.*

MCCXXVII.

l. 1 pro *Hugelinus* Can. *Hugelmus.*

l. 5 pro *Lantgrauius Thuringiæ* Can. *Lantgrauius de Tyringen.*

l. 9 pro *ex hoc ita facto* Can. *ex horum itaque facto.*

l. 12 pro *perſonarum* Can. & Cod. *Perſonatuum.*

p. 521 l. 1 Can. & Cod. *vt ſi ei perſeueranter.*

l. 3. Can. *ſæviens mors.*

l. 14 Can. *obſidiones vrbium & vniuerſaliter vndique procurat pericula populorum.*

l. 21 pro *fratribus ſuis* Can. *fratribus tuis.*

l. 24 pro *infra quod* Can. *infraque.*

l. 33 Can. *ad excommunicationis ſententias.*

l. 42 Can. *omiſſa alias vexatio.*

l. penult. Can. *ac ſe & prædictam ciuitatem.*

p. 522 l. 18 Can. *per voti executionem.*

l. 22 Can. *quæ ſuo teſtimonium profitentur auctori, poteſtis agnoſcere.*

l. 28 Can. pro *aduerſatum, aduerſaturum.*

l. 30 Can. *Gregorio de Romania.*

l. 40 Can. *tribus galeis ipſorum inuerſis.*

l. 41 pro *cum perſonis* Can. *cum paruis.*

Poſt litteras Friderici II apud Caniſium ſequuntur hæ litteræ Papales.

GRegorius ſeruus ſeruorum Dei dilectis magiſtris Alberto Archidiacono Patauienſi & Philippo de Aſiſio nuncio noſtro in Alemannia commoranti ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quia Fridericus dictus Imperator de multis & omnibus exceſsibus ſuis a nobis diligenter & frequenter admonitus non ſolum ſatis facere non curauit, ſed corde nequiter indurato iugiter etiam deteriora committit, nos de fratrum noſtrorum conſilio in eum & in omnes illos qui in huiusmodi exceſsibus, vel alias contra Romanam Eccleſiam ſibi præſtiterunt conſilium, auxilium, & fauorem, excommunicationis & anathematis ſententiam duximus promulgandam: omnes qui ei fidelitatis iuramento tenentur, decernendo ab obſeruatione iuramenti huiusmodi abſolutos: & firmiter prohibendo, ne ſibi fidelitatem obſeruent, iuxta Canonicas ſanctiones. Ad hæc ciuitates, caſtra, villas & alia loca, ad quæ ipſe peruenerit, quamdiu ibi fuerit, Eccleſiaſtico ſuppoſuimus interdicto, ita quod publice vel ſecreto nullum ibi officium diuinum celebretur, indulgentia vel priuilegio quolibet non obſtante omnesque qui eidem præſumpſerint celebrare, vel potius profanare diuina, pœnæ depoſitionis decreuimus perpetuæ ſubiacere. Vniuerſis patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis per Alamanniam conſtitutis noſtris damus litteris in præceptis,

vt

vt prædictam excommunicationis & anathematis ſententiam pulſatis campanis, accenſis candelis, nec non alia quæ continentur in ipſis in ſingulis ciuitatibus, caſtris, ac villis & locis ſuarum diœceſium absque dilatione aliqua publicari ſolemniter ac etiam nunciari ſinguli faciant eorundem. Et nihilominus omnes tam clericos quam Laicos, qui ei aduerſus fidem Catholicam & libertatem Eccleſiaſticam ac ſponſam Chriſti ſacroſanctam Eccleſiam machinanti cum armis vel ſine armis auxilium præſtiterunt, vel fauorem, excommunicationis vinculo innodari. Quo circa diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi dicti Archiepiſcopi præceptum noſtrum neglexerint adimplere, vos eos id per excommunicationis ſententiam, appellatione remota, cogatis; conſtitutione de duabus dietis in generali Concilio edita non obſtante. Quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe alter veſtrum, ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. IX Cal. Decembris, Pontificatus noſtri anno XIII. &c.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filiis Magiſtris Alberto Archidiacono & Philippo de Aſiſio nuncio noſtro in Alamannia commoranti ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Rationalis ſpiritus exulanti extra ſuos terminos naturæ compatitur, & naturali potentia frequenter rationis excidium deploratur. Sed cum hæc duo deformationis vulnera ſentiunt, de illatis ſibi paſſionibus adinuicem conqueruntur, non quod rationi vel naturæ poſsit ineſſe deformitas, a qua creator creaturam ſuam in creando facit penitus alienam, ſed quod actiones proprias toties intentio praua deformat, quod iam corruptelæ vicium videatur naturæ priuilegiis inſignitum. Vnde turbatur ratio, merito natura conqueritur, niſi ius ab iniuria prouocet, ab iniuſtitia vox innocentis, ad Tribunal recurratur ſupremi iudicis, vbi affectus noxii iuſtitiæ limitibus coërcentur. Quare Apoſtolica ſedes iuſtitiæ languenti ſuccurrere, ſæuientis iniquitatis occurſibus obuiare, vnius cultores attollere & actores tenetur alterius rigore Eccleſiaſticæ reprimere diſciplinæ. Hinc eſt quod dolentes audimus quod quidam Friderico dicto Imperatori, qui ſicut Herodes, Chriſtianam religionem & fidem Catholicam ac Eccleſiaſticam libertatem totis molitur viribus occultare contra Deum & Romanam Eccleſiam, conſilium & auxilium ac favorem impendunt. Dolentes referimus, quod praua mente Imperio, cuius iura & honores ac principum conſeruari volumus & optamus illæſa, pernicioſe incubat & incumbit: Decorem ipſius Imperii & honorem Principum, Imperii lege contempta & principum priuilegio cancellato, quosdam de ipſorum Maioribus, quod actibus ſuis illicitis conſentire renuunt, incarcerando, proſcribendo, & proditoriæ necis gladio feriendo ac paganarum qui Aſiſini vocantur, inauditum eſt de quolibet Principe Chriſtiano, gladiis exponendo deturpat. Nonnullos Epiſcopos præcones Chriſti, Rectores fidei, Paſtores ouium, medicos languentium animarum, ſpoliatos bonis Eccleſiaſticis, & mundanis, de regno quod eſt beati Petri patrimonium Epiſcopale, aliisque terris Imperio Romano ſubiectis, proſcriptione damnabili exulare compellit; ſacroſanctas Eccleſias ſacrilega temeritate prophanans: religioſos (quorum vnum de ordine Fratrum minorum absque iuris ordine & debita cauſæ cognitione horribili crudelitate combuſsit) pupillos, orphanos, pauperes & viduas tegmine vili nudatos, quaſi ſublatis deſuper carnibus exoſſauit. Excommunicationis quoque ac anathematis latam contra ſe a nobis ſententiam contemptis eccleſiæ clavibus vilipendit; ſolemniter publice ſibi faciens celebrari vel potius prophanari diuina. Nec non laqueo damnatæ hæreſis ſe ſuſpendens, eandem ſententiam prædicat non ſeruandam. Verum cum ex hoc, ſubſidio conſilii & fauore fidelium populorum dictus Fridericus reddiderit ſe indignum, venerabiles Fratres noſtros Archiepiſcopos, Epiſcopos ac dilectos filios Abbates, Priores, Præpoſitos, & alios Eccleſiarum Prælatos, nec non nobiles viros, Duces, Marchiones, Comites, Barones & vniuerſos alios Chriſti fideles per Alamanniam conſtitutos rogandos duximus attentius, & monendos ſub debito fidei Chriſtianæ quo tenentur Domino Ieſu Chriſto, diſtricte præcipiendo mandantes, vt præfato Friderico conſilium, vel iuuamen operæ, vel operam aliquatenus non impendant.

Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos qui contra præscriptum mandatum nostrum venire præsumserint, per excommunicationis sententiam, sublato appellationis obstaculo, a præsumptione huiusmodi compescatis, constitutione de duabus dietis in generali concilio edita non obstante. Quod si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. VIII Calendas Octobris, Pontificatus nostri anno tertio decimo.

MCCXXVIII.

l. 2 pro *Accaron* Can. *Ancona.*

l. 6 pro *Lauatinensis* Can. *Lauentinensis.*

l. 8 pro *Meraniæ* Can. *Moraviæ.*

l. 9 Can. omittit *Marchio.*

l. 11 pro *Karo Senensis* Can. *Karo Secouiensis.*

l. vlt. pro *Lauatensis* Can. *Lauentinus.*

MCCXXIX.

Canisius in fine addit: *post quem Chunradus eligitur.*

MCCXXX.

Locum hunc antea corruptum per distinctiones ex Eberhardo emendauimus, dum nec Codex MStus rite distinxerit.

l. 16 post verba: *Archiepiscopus obiit.* Can. habet: *Carolus primus Secouiensis Episcopus obiit.*

l. ead. pro *Flinsperg* Can. *Flinspach.*

Vltima verba de Luitfrido abbate Canisius non habet, quæ sine dubio sunt interpolata a monacho Augustano.

MCCXXXI.

p. 522 l. 3 pro *abbas ad Murtem* Can. & Cod. *Abbas Admuntensis.*

MCCXXXII.

l. 4 verba *ei occurrerunt,* Canisius & Cod. non habet.

l. 7 vocem *resignauit* ex Canisio & Cod. adiecimus.

MCCXXXIII.

l. 14 pro *castrum in Leimbach* Can. *claustrum in Lambach.*

MCCXXXIV.

Can. & Cod. *alios capite plecti iussit circiter quadraginta.*

MCCXXXVI.

l. 8 pro *Meraniæ* Can. *Moraviæ.*

MCCXXXVII.

Sub initium statim Canisius & Cod. addit: *sequenti igitur anno.*

l. 7 pro *Burchardum Carinthiæ Ducem* Can. & Cod. *Bernhardum Karinthiæ,* in margine addens: *F. male Burchardum, nam paulo ante Bernardus dicitur.*

MCCXXXVIII.

Sub initium Can. & Cod. *Actum Anno Domini MCCXXXVIII.*

l. 8 pro *VI feria* Can. *VI Februarii.*

p. 524 l. vlt. pro *III Non. Octobr.* Can. & Cod. *quarto nonas Octobris.*

MCCXL.

l. 4 pro *Preunzel* Can. *Primizel* Cod. *Premeslaus.*

l. 6 pro *Margaretam relictam, Heinrico quondam Rege Romanorum* Can. *Margaretam relictam Heinrici quondam Regis Bohemorum.*

l. 10 pro *Bethoniam ciuitatem* Can. *Bohem. ciuit.*

l. 17 Can. *Henricum Regem Alemanniæ.*

ad l. 20 Can. addit: *Ekkbertus Babenbergensis Episcopus obiit.*

MCCXLII.

l. 2 Cod. *Heinricus de Carintanea notarius Imperatoris eligitur in Episcopum Babenbergensem.*

MCCXLIII.

Verba initialia Canisius non habet.

l. 3 pro *Synnibaldus* Can. *Symmbaldus.*

MCCXLV.

Verba: *porro cauſæ depoſitionis* &c. vsque ad finem, apud Caniſium non reperiuntur. Habentur, autem in Codice ſed cancellata, atque aliena manu fuit adiectum: *non eſt verum, delirat.*

MCCXLVII.

l. 8 poſt *Arnoldus Treuerenſis Epiſcopus*, Caniſius addit: *Richardus Wormacenſis Epiſcopus, Heinricus Argentinenſis Epiſcopus, Bertoldus Baſilienſis Epiſcopus.*

l. 9 Can. *Comes Silueſter, Dietherus Comes de Chazenellenbogen.*

l. 12 pro *Comes de Wurnberg* Can. *Comes de Verimburch.*

l. 13 pro *Dominus de Trinporch* Can. *Dominus de Tirenperch,*

l. 14 pro *Geralatus de Limpurch* Can. *Gerlacus de Limpurch.*

l. ead. Can. *Philippus de Herchenuels, Philippus de Volchenſtein, Dominus de Schtralenberch, Pincerna de Erlach, Wernherdus Dapifer de Alzeia, Heinricus de Erenberch, Rumpoldus de Stamach.*

l. 18 & ſqq. variant nomina ciuitatum. Caniſius equidem *Tirbigen, Wechflaria, Galenhauſen: Agilsuelt, Arſchaffenburch,*

l. 24 pro *Bermenſi* Can. *Bernenſi.*

MCCXLVIII.

Verba *iſte Ludvvicus* vsque ad finem apud Caniſium non habentur.

MCCL.

Mors Friderici Imp. apud Caniſium his ſaltim verbis refertur: *Fridericus Imperator in Apulia moritur menſe Decembri.*

MCCLI.

p. 529 l. 5 pro *Teispach* Can. *Geispach.*

l. 10 pro *Dingelfingen* Can. *Digoluing.*

MCCLIII.

l. 8 pro *Preunzel* Can. *Premizzel* Cod. *Prenzzel.*

l. 18 pro *cum vxore & familiaribus ſuis* Can. *cum vxore e familiaribus ſuis.*

l. 32 pro *dixit H. abbati* Can. *dixit hæc abbati.*

p. 530 l. 7 verba *Comes Burchardus*, ad finem vsque, apud Caniſium non habentur, verum in Codice.

MCCLIV.

l. 3 Caniſius omittit *electo.*

l. 11. *vt nec ſemina poſſent haberi*, emendaui ex Caniſio, cum antea legeretur, *vbi ſemina poſſunt haberi.*

l. 17 poſt verba: *qui diſſipat conſilia Principum* Can. addit: *& reprobat conſilia populorum* Cod. *qui diſſipat conſilia principum & regum, comitum potentum.*

MCCLV.

l. 3 pro *Ording cum Lantshut, Oting* Can. *Aerding cum Lantshut, Oeting* Cod. *Oeting.*

l. 5 pro *cum Palatino Rheni* Can. *Palatio Rheni.*

l. 6 pro *Legenuelde* Can. *Lengueld* Cod. *Lenguel.*

MCCLVI.

l. 9 pro *antiqui patres* Cod. *antiqui primores.*

MCCLVII.

ad finem huius anni Caniſius addit: *quarum hic quædam propter illos, quos talia legere delectat, placuit annotari.*

Venerabili Patri DEI gratia Patauienſi Epiſcopus frater Henricus eadem gratia Chymenſis Epiſcopus ſalutem & ſinceram in Domino charitatem.

Licet olim Dominus Papa volens pedetentim Dominum Philippum quondam electum Eccleſiæ Saltzburgenſis, qui perperam & contra conſtitutiones ipſius in eadem adminiſtratione timebat ab ipſius Eccleſiæ regimine remouere; ſicut claruit

ex

ex postfacto; nobis in mandatis dederat vt ab ipso & detentionibus castrorum & munitionum Ecclesiæ Saltzburgensis, eadem castra & munitiones requirere deberemus, & nobis assignari faceremus, alioquin tam ipsum Philippum quam detentores castrorum & munitionum Ecclesiastico percelleremus mucrone, nosque licet circa omnia prædicta mandatum nostri Domini Papæ, & fuissemus diligenter & fideliter executi, tamen idem Philippus perire magis eligens quam parere, nec castra nec munitiones nobis assignare curauit. Vnde nos ipsum & prædictores detentores excommunicauimus & loca Ecclesiastico supposuimus interdicto: sicut per nostras litteras, quas vobis & aliis translatis, super hoc negotio transmisimus, & per famam publicam; quæ rem gestam super tecta prædicat, credimus esse notum. Verum cum prædictus Dominus Papa ipsum Philippum a prædicta Ecclesia remouerit per diffinitiuam sententiam, & eidem de pastore legitimo videlicet Domino Vlrico quondam Episcopo Secovvensi duxerit prouidendum, volens eidem assignari castra & munitiones tanquam vero Prælato, nobis super eodem negocio denuo sua litteras misit hanc seriem continentes.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Chymensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem. In contemptum veniens Philippus, quondam Saltzburgensis Ecclesiæ electus, nimis videtur a se timorem Domini & hominum reuerentiam abiecisse, dum adhuc munitiones & castra & quædam alia bona ipsius Ecclesiæ, in sua detinet potestate, quasi non suffecerit, dictam tenuisse Ecclesiam in suam & multorum perniciem tanto tempore viduatam. Errata igitur dicti Philippi corrigi misericorditer cupientes fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsum ex parte nostra moneas attentius & inducas, vt prædicta omnia fratri nostro Saltzburgensi Archiepiscopo vel alii eius nomine sine qualibet difficultate resignet; alioquin cum ferro abscindenda sint vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam, tam eum quam alios, qui eodem nomine, ad id per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellas, contra quos si necesse fuerit omnium Suffraganeorum, Ministerialium, & Vasallorum eiusdem Ecclesiæ auxilium inuoces, vt super his tibi & ipsi Archiepiscopo fuerint requisiti; Suffraganeos ipsos ad hæc auctoritate nostra, Ministeriales vero & Vasallos eosdem per priuationem feudorum quæ tenent ab ipsa Ecclesia, monitione præmissa, ratione præuia, coartando. Datum, Viterbii II. Nonus Decembris. Pontificatus nostri Anno III. Nos igitur auctoritate huius mandati prædictum Philippum per nostras literas monuimus, & per alios moneri fecimus, vt infra XV dierum spacium castra & munitiones prædictæ Ecclesiæ, sublato cuiuslibet difficultatis obstaculo, prædicto Domino Vlrico Sultzburgensi Archiepiscopo, vel eius devotis, quorum sibi nomina in nostris litteris expressimus, suo nomine restituat & assignet, alioquin ipsum & detentores prædictorum castrorum & munitionum iterum ex nunc excommunicamus, & loca ipsa Ecclesiastico supponimus interdicto. Vestram igitur prudentiam hortamur in Domino, vt districte salua tamen reuerentia, commissa nobis auctoritate præcipimus, quatenus tenorem huius litteræ & mandati Papalis, nostram etiam monitionem & sententias, quas contra memoratum Philippum & detentores prædictorum castrorum & munitionum, & in sua malitia gloriantes, sicut hactenus mandatis nostris, imo Domini Papæ non obedierunt, fecimus, in Ecclesia nostra & aliis Ecclesiis nostræ diœcesis per nos & alios singulis diebus Dominicis & aliis festiuis publice denunciantes, vt faciatis solemniter publicari. Cæterum proinde pensans summus Pontifex vos & alios Suffraganeos Ecclesiæ Salzburgensis, qui vocati sunt in partem solicitudinis, esse nobilia membra corporis tantæ metropolis; quod vtique corpus per nexus salutaris obedientiæ, & iuncturas venustæ concordiæ subministratum crescit in augmentum roboris Ecclesiastici ad destruendum omnem principatum & potestatem, quæ se nititur extollere contra id, quod Romana Ecclesia dicitur ac colitur, & in quo libertas Ecclesiastica solidatur, ex affectu cordis satagit & intendit, vt vos, in quorum potentatibus consistit dexteræ suæ salus, parati in hoc tempore opponatis vos murum pro Domino Salzburgensis Ecclesiæ ad depri-

deprimendam Domini Philippi malitiam, qui non armis iuſtitiæ, ſed facibus iniquæ potentiæ & telis præſumptuoſæ violentiæ armatus ad depreſſionem ipſius & internecionem tanquam hoſtilis prædo inſurgere nititur ex aduerſo ſicut per literas ipſius Domini Papæ, quas ad nos ſuper ipſius negocio transmittit, & earum executionem nobis committit, limpide patet vobis. Rogamus igitur & qua fungimur auctoritate veſtram monemus deuotionem, quatenus dolentes vicem matris noſtræ, Saltzburgenſis Eccleſiæ, dudum per memoratum Philippum tribulatæ miſerabiliter & oppreſſæ opem detis & operam cum affectu, vt ipſa de ſua tyrannica oppreſſione veſtro adiutorio liberetur, parati contra ipſum in fortitudine brachii, ſeculari Domino noſtro venerabili Archiepiſcopo Saltzburgenſi, cum vos ſuper hoc requiſierit, vel nos Domini Papæ vice facere iuuamen, ne prævaleant filii alieni, errantes ab vtero & a iuſtitiæ ſemitis claudicantes, lacerare dente vipereo materna viſcera, & cultus iuſtitiæ habeant in opprobrium, ſi fidei pugiles, æquitatis zelatores, Eccleſiarum ſanctarum Præſules, animarum Pontifices, quorum eſt ingreſſus per portas iuſtitiæ, iniquis potentius nefariis, inſolentiis, pertinacibus violentiis, Eccleſiarum libertates & iura calcantibus non reſiſtunt. Vos igitur obſecramus in Domino ad perſecutionem huius negotii taliter aceingite, vt non perſonam, ſed iuſtitiam amplecti videamini & apud Dominum & totam Curiam, quæ ſuum reputat hoc negotium & ipſum venerabilem Archiepiſcopum veſter zelus commendabilis habeatur. Datum Venetiis anno Domini MCC LVIII *Nonis Maii.*

MCCLVIII.

l. 1 pro *Prinnzel* Can. & Cod. *Primizel.*
l. 9 Can. & Cod. *Chunzing & per vallem Vilſæ fluminis.*
l. 9 pro *Fraunhouen* Can. *Fanhonen.*
l. 16 pro *gradibus* Can. *egreditur.*
l. 19 pro *gentium Bauariæ* Can. *Bauaricæ gentis.*
l. 28 pro *remanſerunt cis flumen* Can. *remanſerunt circa flumen* Cod. *citra flumen.*
l. 34 Can. *Zimlo de Luechtenburch.*
l. ead. pro *Fridlain* Can. *Fridlam.*
l. 36 pro *Klingenberg* Can. *Clinberch* Cod. *Klingenburg.*
l. 37 Cod. *Burggrauius de Graz, Ziml. Frater Wothonis.*
l. 38 pro *Nabzden* Can. *Nabetzden.*
l. 40 pro *Zelkingarii* Can. *de Zelking.*

MCCLIX.

Initium huius anni, vsque ad verba: *Conradus Friſingenſis Epiſcopus*, apud Caniſium non habentur, verum in Codice.

l. 12 *Chunradus* ſuppleui ex Caniſio & Codice, cum antea ſaltim legeretur Ch.

l. 15. pro *Comes de Hisperch* leg. *Comes de Hirtzberg* Cod. *Hirzburg.*

Ad l. 22 & verba: *Frater Albertus de ordine Prædicatorum*, Codex in margine: *dictus magnus & Stus de Laugingen ortus 1260 de genere militari natus de Bolſtett.* Id quod anno ſequenti confirmatur.

MCCLX.

l. 2 poſt verba *in vxorem:* Caniſius hæc inſerit.

Eodem anno ab Alexandro Papa ſubſcripta epiſtola eſt transmiſſa.

ALexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei venerabilibus Fratribus, Archiepiſcopo Saltzburgenſi eiusque ſuffraganeis, nec non & dilectis filiis Abbatibus, aliisque Eccleſiarum Prælatis ordinariam in ſubditos obtinentibus poteſtatem per Saltzburgenſem

genſem Prouinciam conſtitutis, tam exemptis quam non exemptis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Si vero quod dicitur, paſtores ouium Chriſti ſumus, non impauide ſcire poſſumus terribiliter intonantia noſtris ſenſibus contra paſtoralis curæ negligentiam ſacrarum oracula ſcripturarum, quæ determinata Dominici gregis in præſidentium deſidium retorquentes, minaciter inclamant, pereuntium ſanguinem de Præpoſitorum manibus exigendum. Quis noſtrum non contremiſcat & expaueat, dicente ad paſtores gregis ſui Domino per Prophetam. Diſperſiſtis gregem meum, eieciſtis & non viſitaſtis eos, ecce ego viſitabo ſuper vos veſtrorum malitiam ſtudiorum? Pauet vtique ad hos increpationis interminationisque diuinæ ſermones idem ipſe Propheta, dum dicit: A facie Domini & facie ſanctorum verborum eius conturbatum eſt cor meum, in medio mei contremuerunt omnia oſſa mea. O formidoloſa ſpeculatorum, quos populo diſpenſatio diuina propoſuit, & periculoſa conditio, ſi perfunctorie res agatur, ſi eo modo in ſolitudine commiſſa non militent, quo ſummus præcipit Imperator, ſi ſibi & vniuerſo gregi, cui eos Deus cuſtodes & Epiſcopos conſtituit, non attendant. His præcipue horrendum erit illud humanorum operum finale iudicium, omnibus in commune tremendum, in quo etſi vnusquisque de proprii corporis actionibus diſtricto ſit ſubiiciendus examini, vt recipiat prout geſſit, nobis tamen quibus Papalis cura commiſſa eſt, non ſufficiet propria innocentia ſine cumulo iuſtitiæ ſubditorum, quando negligentis miniſtri pigritiam per conſequens auſterus iniunctæ ſeruitutis exactor delicta plebis impinget reatui Prælatorum. Si enim qui de vnico talento ſibi credito ſatis fœnoris non reportabit augmentum, tanquam inutilis ſeruus & piger iuſtæ damnationis periculum ſuſtinebit, quam durum putatis iudicium fiet illi, qui commiſſum ſibi pluralem numerum viuentium talentorum non ſolum integrum neglexerit reddere creditori, verum etiam in illa diſtrictione probabitur damnum Domino ſuo in bonis, quæ ab ipſo multiplicanda ſuſceperat intuliſſe. Propterea fratres & filii qui faſces Pontificalis officii & Eccleſiaſtici miniſterii ſubeundo, deſixiſtis pro animabus creditis apud extraneum manus veſtras, feſtinate quæſumus, liberari ab illo, qui ſupremus eſt actor & iudex, nullum nobis de allegationis nitore præſidium relicturus. Diſcurrite nec ceſſetis, ne fiant animæ veſtræ pro illis, quos in cuſtodiam ſub tanto Vadimonio ſuſcepiſtis. Excitet vos ſummi Paſtoris amor, qui nos paſcendis rationalibus ouibus dedicauit. Exterreat corda veſtra & corporis ſomnum depellat ab oculis metus periculi, eis procul dubio, qui ſupra greges ſuos vigiles non obſeruat excubias, imminentis. Sed ecce Lethalis incuriæ ſopor paſtoralis vitæ vigilantiam, quod gementes dicimus, oppreſſiſſe videtur in plurimis, prout teſtatur nimia de plerisque regionibus clamans Chriſtiani populi corruptela, quæ cum deberet ex ſacerdotalis antidoti curari medelis, inualeſcit, proh dolor, ex malorum contagione, quod procedit a clero, ita vt alicubi verum ſit, quod ex Prophetica querela teſtatur: Factus eſt inquiens, ſicut populus ſic ſacerdos. Malitiam namque dierum labentium, quæ cum tempore corrupit & mores, dante quam plurimis ex impuniate audacia ſemper in deteriora procliuem infrenis licentiæ libertatem, nonnulli clerici præcipiti lubricæ voluptatis arbitrio laxas committentes habenas, poſt carnis ſuæ concupiſcentias abierunt & relegata pæne penitus a conuerſatione vitæ ſuæ clericalis mundicie, honeſtate, tenent etiam in conſpectu populi concubinas, cum quibus impudicæ frontis irreuerentiam induens fœdas manus & fœtidas, quas ſordidis libidinoſæ coinquinationis fœtibus immiſerunt, non erubeſcunt in ſuum periculum & ruinam populi ſacris miniſteriis immiſceri, a quibus ob publici concubinatus inſaniam quæ nulla tergiuerſatione ſceleris, vel ſecundum ſcita canonum, tam quoad ſe quam ad alios ſunt ſuſpenſi, & ne quis talium Maſſam audire præſumat, arctius in eorum contemptum Canonicæ auctoritatis conſtitutio interdicit. Per tales maxime nomen Dei Domini blasphematur in terris: per tales derogatur Sacramentis fidei orthodoxæ cum vaſa Domini pollutis eorum manibus prophanantur: Per tales ergo perdit religionem Cathol. deuotio reuerentiæ Chriſtianæ: Per tales decipitur populus in diuinis, & Eccleſiaſtica ſubſtantia diſſipatur. Hinc detrahitur verbo Dei,

dum

dum immundis labiis talium nunciatur : Hinc hæretici musitant & insultant : Hinc Tyranni seuiunt. Hinc perfidi persequuntur : Hinc grassantur audacius in Christi Patrimonio sacrilegi exactores, a quibus, proh pudor, ob huiusmodi carnes putridas, quas disciplinalis mucro non resecat, sicut decet sincerum Catholicæ matris corpus in ostentum ducitur & contemptum. Profecto patres qui huiusmodi filios sub dissimulationis conniuentia fouent impune, etiamsi cum Heli sacerdote sunt boni forsitan in seipsos merito pro consimilis negligentiæ malo, repentina patris interitus ruina deiiceret de sella retrorsum. Ecclesiæ quoque Principes qui zelo Phynees ardenter non feruntur in tales, sine causa videntur portare gladium potestatis, quem ad vindictam malorum, laudem vero bonorum desuper acceperunt. Nos igitur cupientes tantum malum de medio Ecclesiæ, tantumque scandalum ab oculis fidelium remouere, vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur, auctoritate nobis per Apostolica scripta in virtute iniungentes, ac vos singulos sub obtestatione tam iudicii singularis quo quisque citatur ad Dominum de corpore mortis huius, quam iudicii singularis, in quo vniuersi stabimus ante tribunal æterni iudicis, obsecrantes quatenus in vobismet ipsis cunctis ostendere, quam pie ad Dominum, quam sancte ad seipsos, quam iuste ad proximos oporteat cæteros in Dei Ecclesia conuersari. Totius namque familiæ status & ordo vacillat, si quod requiratur in membris, in eorum capite non habetur, & in eius ore aduersus peccantes necesse est redargutionis obiurgatio conticescat, quæ admittere cognoscitur arguenda. Qua enim fronte fieri quis poterit morbi curator, dum languore consimili detinetur, aut sectator virtutum, dum sectator ostenditur vitiorum? Ad inquirendos aut ad puniendos subditorum vestrorum excessus & maxime incontinentiæ fœditates in clericis, præsertim concubinariis manifestis, qui odorem fœtere faciunt domus Dei, tanto feruentius assurgatis, quanto damnabilius præteriretis eorum contagia incorrecta. Verum vt aduersus concubinarios huiusmodi officii nostri debitum tam auctoritate nostra quam vestra liberius exequi valeatis, nos prædecessorum nostrorum attendentes vestigia & plenius exprimentes, super hoc processus vestros, per appellationis obiectum volumus aliquatenus impediri. Si vero huiusmodi concubinarii, quorum culpas contigerit canonica districtione feriri, super appellatione aut absolutione vel restitutione sua literas Apostolicas reportarint, illas nisi forsitan in eis appellationis aut excommunicationis seu remotionis suæ huiusmodi causam expresserint manifeste, decernimus nullius esse momenti, sed eis vel processibus per eas habitis nequaquam obstantibus, censura vestræ animaduersionis in tales inuiolabilem obtineat firmitatem. Preces autem, monita, mandata, & præcepta nostra super his taliter implere curetis, qui conuersationis honestas in clero, & deuotionis antiquæ sinceritatis in populo per solicitudinis vestræ diligentiam reformentur. Cumque Princeps pastorum aducnerit ab vnoquoque nostrum fructum iniuncti negotii quæsiturus, coram ipso appareatis intrepidi & dignam sibi possitis villicationis vestræ reddere rationem. Volumus autem atque præcipimus, vt tu frater Archiepiscope Suffraganeis tuis & aliis Prælatis tuæ Prouinciæ has literas sine moræ dispendio facias præsentari, vt super præmissis præceptum nostrum exacta diligentia exequantur. Datum Idus Febr. Pontific. nostri anno V.

l. 5. pro *Marchia, Marcha.*

l. 7 pro *abit Rex Boemiæ* Can. *Otaker Rex Bohemiæ.*

l. 14 pro *post* Can. & Cod. melius *prius.*

l. 18 Can. & Cod. *Chrafto de Sleunz Cadoldus dictus Orphanus, quasi cum quadringentis Viris.*

l. 24 Can. *sibi plenarie restituto.*

p. 534 l. 4 sic locum Freheri corruptum ex Canisio & Codice emendauimus, cum antea legeretur: *ita quod eam in primis sibi multi nobiles mercarunt.*

l. 8. Can. *bini terni.*

l. 9 Can. *per XXXIII dies & deinde* Cod. *per XXXIII dies & dimidium.*

l. 11 pro *Cantiones* Can. *Cantilenas.*

l. 12 sic emendaui ex Canisio & Codice, dum antea pro *præcinentibus* legeretur *præsentibus.*

l. 20 verba *Popo monachus* ad finem vsque apud Canisium non habentur.

l. 29 Cod. post *Laugingen* addit: *militaris de Bolszetten.*

MCCLXI.

l. 4 præmittitur: *eodem anno.*

p. 535 l. 9 pro *Wernhero* Can. *Bernhero.* vltima verba *Vrbanus Papa* &c. ad finem vsque apud Canisium non habentur.

MCCLXII.

Priora verba apud Canisium non habentur.

MCCLXIII.

l. 5 post *altitudinis* Can. & Cod. addit: *& longitudinis.*

l. 6 pro *Printzel* Can. *Premizl.*

MCCLXIV.

hæc Canisius plane non habet.

MCCLXV.

Prima verba huius anni ad verba *vita priuauit & regno*, apud Canisium non habentur.

p. 536 l. 4 hæc verba *Clemens etiam Papa*, & quæ sequuntur, apud Canisium non habentur. Horum vero loco sequuntur ista verba: *Et quam bene ac mirabili modo vtrique Ecclesiæ. Videlicet Saltzburgensi & Patauiensi a sede Apostolica sit prouisum, in subscriptarum patet serie litterarum.*

CLemens Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Welodizlao electo Saltzburgensi salutem & Apostolicam benedictionem.

Romana Ecclesia, cui diuina inscrutabilis altitudo dispositione in communicabile præcipuum contulit super cæteras Magistratum, pium ad cunctas alias in huius orbis latitudine constitutas Ecclesias materna prouisione habens respectum laudabili studuit hactenus obseruantia custodire, vt de illis potissimam curam gerens eis opportunitatis tempore accurante congrua subventionis non differet consilia tam libenter, quam liberaliter exhibere. Nos etiam, qui licet insufficientibus meritis in sublimi culminis Apostolici specula sumus disponente Domino constituti, prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum in hoc vestigiis inhærendo prædictas Ecclesias tam proximas quam longe positas paternæ considerationis oculis intuentes iniunctum ergæ ipsas solicitudinis nostræ ministerium circumstantiis vniuersis ac variis personarum, rerum, locorum & temporum emergentibus necessitatum articulis diligenter inspectis, quantum nobis ex alto permissum fuerit, ita vigilanter intendimus exercere, vt nihil prorsus in spiritualibus vel temporalibus desit ibi, quod per diligentiæ nostræ studium possit aut debeat procurari. Et quamuis ministerii huiusmodi debitum circa singulas Ecclesias exsoluere cupiamus, erga illas tamen, quæ viduitatis deplorant incommoda, vt videlicet ipsis de pastoribus iuxta cor nostrum idoneis cœli prouidentia vtiliter consulatur curis continuis, eoque anxius attingimur insultibus, quod successiuis eo instantius propulsamur, quo ipsæ dum vacant, periculis subiacentes maioribus, potiori noscuntur Apostolico suffragio indigere. Sane Venerabilis frater noster Vlricus quondam Saltzburgensis Archiepiscopus rectæ considerationis meditatione aduertens, quod ipse qui iam vergens in senium, multa proprii corporis debilitate grauari dicitur in commisso sibi plebis gubernaculo, variis de causis se fructuose gerere, sicut erat expediens, non valebat, ac proprium & subditorum periculum reformidans, zelo charitatis, quo erga Ecclesiam suam vigebat, inductus, ne occasione suæ impotentiæ gregem suum inimicus insidiator inuaderet, vel Ecclesiæ Saltzburgensi vtilitatibus per dispensatoris inualitudinem forsitan deperiret, ipsius Ecclesiæ regimine

mine elegit ſponte cedere; per literas & nuncium ſpecialiter ſupplici a nobis depoſcens inſtantia, vt ceſſionem ipſius quam ſic offerebat ſpontaneus, de benignitate Apoſtolica recipere dignaremur. Nos autem tam ipſius Archiepiſcopi quieti & commoditatibus prouidere, quam eiusdem Eccleſiæ occurrere periculis opportuna diligentia intendentes ceſſionem ipſius duximus admittendam. Per huiusmodi vero ceſſionem in manibus noſtris factam, eadem Saltzburgenſis Eccleſia paſtore vacante, ordinationem illius nobis ſpecialiter reſeruantes, inhibuimus expreſſe capitulo Saltzburgenſi, ne ad electionem ſeu poſtulationem aut nominationem aliquam procederent de Archiepiſcopo illa vice: ac decreuimus nihilominus irritum & inane, ſi quid contra inhibitionem huiusmodi contingeret attentari. Et demum de ſalubri prouiſione ipſius Saltzburgenſis Eccleſiæ ſolicite cogitantes, poſt exactæ deliberationis examen decens ac neceſſarium nihilominus & expediens fore vidimus, vt eodem Eccleſia titulo nobilitatis inſignis, quæ currentium dierum faciente malitia multis eſt diſcriminibus expoſita, variis conquaſſata moleſtiis, grauiterque in temporalibus diminuta & enormiter in ſpiritualibus deformata, nobilis decore ſponſi, ac vtilis ornaretur, cuius potentia & prouidentia circumſpecta, damna reſarciantur, ipſius regantur directa, & indirecta in debitam rectitudinis ſemitam dirigantur, Eccleſiaſtica defenſetur libertas, cleri ſtatus reddatur tranquillior, & commodis ſalutis & gaudii plebs lætetur. Vnde nos laudabiles actus tuos, quibus de virtute in virtutem proficiens in oculis hominum a tuæ iuuentutis primitiis te gratum reddere ſtuduiſti, delectabiliter in animo reuoluentes, ac redolentis tuæ famæ ſuauitate, quæ publico prædicatur teſtimonio, quod claram ſereniſſimorum tuorum nobilitatem natalium, ſtudiis ac operibus nobilitate ſatagis virtuoſis, odorem acceptabilem ſentientes, in te generoſum ac benedictionis filium direximus oculos noſtræ mentis. In quo te ipſi Saltzburgenſi præficiendo Eccleſiæ noſter non indigne ſpiritus requieuit, ſpem grandem ac fiduciam obtinentes, quod cum ſis multorum principum conſanguinitate & affinitate ſubnixus, litera ſufficienti dotatus, gratus moribus, conuerſatione placidus, vitæ honeſtate conſpicuus, aliisque virtutibus multipliciter inſignitus, in ſpiritualibus, nihilominus prouidentiam ac in temporalibus diſcretionem obtinens, Eccleſia eadem per tuam potentiam & circumſpectionem fructuoſam ab inſtantibus periculis efficaciter eruetur, a futuris præſeruabitur ſalubriter, & non ſolum in ſuis bonis Iuribus, immunitatibus & libertatibus magnifice defenſabitur, verum etiam optatæ felicitatis & proſperitatis augmentum ſpiritualiter & temporaliter ad pacem & bonum ſtatum ſubditorum ſibi cleri & populi diuina fauente clementia conſequetur. His itaque digna meditatione penſatis, Eccleſiæ prælibatæ, cuius in hac parte profectum potiſſime attendimus, ſpeciali volentes diligentia prouidere, de fratrum noſtrorum conſilio & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine in nomine Domini, non obſtante defectu, quem in ordinibus pateris, & ætate, te tunc Præpoſitum Wiſegradenſis Eccleſiæ, capellanum noſtrum, prælibatæ Eccleſiæ Saltzburgenſi in Archiepiſcopum præfecimus & paſtorem, curam & adminiſtrationem illius tam circa ſpiritualia quam temporalia tibi totaliter committentes. Quapropter diſcretionem tuam rogamus, monemus attentius, & hortamur per apoſtolica ſcripta, tibi in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandantes, quatenus tibi onus a Domino impoſitum reverenter ſuſcipiens ad commiſſam tibi Eccleſiam cum plena noſtræ gratia benedictionis accedas, & illius commiſſum tibi regimen ſic prudenter & vtiliter exequaris, quod ipſa tuo ſalubri miniſterio gubernetur feliciter ac proſpere dirigatur, tuque velut paſtor ſolicitus gregis Dominici tuæ cuſtodiæ deputati ciuilem curam gerere comproberis, ex quibus clara tui fama nominis extendatur latius, & erga perſonam tuam beneuolentia noſtræ ſynceritatis digne de bono in melius augeatur. Datum Peruſii IV idus Nouembris Pontificatus noſtri anno primo.

Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilecto filio Petro electo Patauienſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

In ſupremæ ſpeculationis vertice, cuinos, licet indignos Apoſtolicæ dignitatis gradus prætulit, conſtituti, de variis immenſisque negotiis, iugitur emergentibus ſolici-

tudinis Apoſtolicæ ſtudiis dirigendis continua reddimur attentione ſolliciti, ne diligentiæ noſtræ miniſterium videatur deeſſe, vbi paſtorale tenemur iniunctum nobis officium exercere. Inter quæ de ſtatu proſpero ac ſalubri Eccleſiarum omnium vbilibet poſitarum curæ noſtræ ſpecialiter ſuperna diſponente clementia, commiſſarum aſſidure cogitamus & profundis vigiliis excitamur, vt aliquid penitus non deſit inibi, quod ad ipſarum vtilitatem per nos valeat procurari. Specialiter autem ad illas, quas viduitatis incommoda deplorare conſpicimus, noſtrum animum conuertentes, in hoc præcipue noſtra ſedulitas officioſa verſatur, vt eadem, de perſonis ſecundum cor noſtrum idoneis celeriter ordinentur, ad quod eo inſtantius vigilamus, quoad id ex ſuſceptæ adminiſtrationis cura ſpecialius obligamur, & quo Eccleſias ipſas per vocationem illarum diutinam, maioribus ſpiritualiter & temporaliter exponi diſcriminibus intuemur. Sane Patauienſis Eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta dilecti filii capellani eiusdem Eccleſiæ pro futuri electione Pontificis, vt eſt moris die ad eligendum præfixa conuenientes in vnum, Spiritus Sancti gratia inuocata, dilectum filium Welodizlaum, nunc Saltzburgenſem electum tunc Capellanum noſtrum, & Eccleſiæ Wiſegradenſis Præpoſitum in eorum Epiſcopum vnanimiter & concorditer poſtulârunt. Nos quidem poſtulatæ perſonæ, de cuius probitate multa laude digna relata nobis fuerant, nec non & de illius meritis certam volentes notitiam obtinere, eundem electum ad noſtram duximus præſentiam euocandum, qui velut obedientiæ filius ſe noſtro conſpectui præſentauit. Licet autem poſtmodum inſpecta electi eiusdem laudabilium copia meritorum, de quibus tam per communis famæ præconium & multorum fide dignorum laudabile teſtimonium, quam etiam per experientiam facti nobis euidenter conſtitit, poſtulationem prædictam velut de perſona ſufficienti & idonea Canonice celebratam deliberaſſemus admittere; Interim tamen venerabili fratri noſtro Vlrico quondam Saltzburgenſi Epiſcopo, pro eo quod ipſe in commiſſo ſibi plebis gubernaculo variis de cauſis vtiliter ſe gerere, ſicut erat expediens, non valebat, ceſſionem ſuam Archiepiſcopalis regiminis nobis per ſpeciales litteras & nuncium offerente, illamque a nobis admitti cum inſtantia poſtulante, nos tam ipſius Archiepiſcopi quieti & commoditatibus prouidere, quam Saltzburgenſis Eccleſiæ occurrere periculis, opportuna diligentia intendentes, ceſſionem ipſius duximus admittendam. Recepta huiusmodi ceſſione, nos attendentes, quod nobilis Eccleſia ipſa, quæ currentium dierum faciente malitia multis periculis eſt expoſita virtuoſi ac potentis indigebat cum Rectoris, ipſum electum eidem Saltzburgenſi Eccleſiæ in Archiepiſcopum præfecimus & paſtorem. Demum vero ne præfata Patauienſis Eccleſia quæ propoſiti Paſtoris carebat ſolatio, prolixioris vacationis detrimenta ſentiret, ſtudioſe vacauimus ad exquirendum virum talem, qui ad ipſius Eccleſiæ Regimen idoneus haberetur, vnde nos ad perſonam tuam quam noſtræ beneuolentiæ plenitudinem aſſecutam odor famæ nobis reddidit acceptam, cum ſufficiens tibi litterarum ſcientia ſuffragetur, & habearis vir vitæ laudabilis & conuerſationis honeſtæ, morum honeſtate decorus, diſcretionis mature conſpicuus, clarus meritis & alias imo ſpiritualibus & temporalibus circumſpectus, noſtræ, conſiderationis dirigentes intuitum ac ſperantes, quod virtutibus deſurſum tibi traditis inſigniter ipſam Patauienſem Eccleſiam feliciter dante Domino gubernabis, ipſaque vtilis gubernationis monita præſidio ſalubriter præſeruabitur a noxiis & optatis proſperitatis affluet incrementis, in nomine Domini te tunc Eccleſiæ Vratislauienſis canonicum ipſi Patauienſi Eccleſiæ de fratrum noſtrorum conſilio & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis præfecimus in epiſcopum & paſtorem. Ideoque diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus impoſitum tibi onus a Domino ſuſcipiens reuerenter ad commiſſam tibi Eccleſiam cum gratia noſtræ benedictionis accedatur illius amplificandis honoribus & profectibus procurandis de te ſic reddendo ſolicitum, vt laudabilis famæ tuæ titulus apud remotos & proximos clareat per effectum & in delectationem nobis veniat te ſemper & condigna gratia proſequi & tuis deſideriis fauorem beneuolum impertiri. Datum Peruſii VIII Kalendas Decembris, Pontificatus noſtri anno primo.

HENRI-

HENRICI STERONIS ANNALES.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

Ontinuationem hic exhibemus prioris Chronici Auguſtenſis, quam MSti Codices vel priori plane iunctam habent, ſine vlla ſeparatione, prout de Codice Auguſtano, quo vſus fuit Caniſius, ipſe teſtatur, ideoque vtrumque Steroni tribuit; vel etiam ſeparant, prout Freherus noſter fecit. Hic enim in fine Chronici Auguſtenſis his verbis vtitur: hoc enim opuſculum continenter excipit, ab eadem (vt videtur) manu, compilatio Chronica cœnobii Altahenſis, quæ ſequitur. *Sic etiam ſeparat Codex Neoſtadtienſis in quo hæc verba in fine:* ſequuntur anni Domini ab incarnatione MCCLXVI. Scilicet in Papyro *licet non ſequantur. Freherus tamen & ipſe * Steronem priori Chronico multa inſeruiſſe autumat, ea potiſſimum, quæ concernunt res Bauaricas & Monaſterium Altahenſe. Andreas Brunnerus ** prius illud Chronicon Hermanno, Altahenſi Abbati tribuit, qui ad annum 1273 vsque illud produxerit, cuius laudes ad a. 1272 videmus prædicatas, hoc adiecto:* ego Heinricus Stero capellanus ſuus hæc addidi, videns in eo timorem Domini, & ſapientiam magnam eſſe, & ſuper omnia ipſum habere miſericordiam circa omnes homines, & alias virtutes multas, ad teſtimonium ſibi perhibeo, & ſcio quod verum eſt teſtimonium meum. *Quæ verba ſatis indicant, Steronem Annales iſtos non compilaſſe, ſed ea ſaltim, quæ de laudibus Hermanni Abbatis dicuntur, addidiſſe. Quantum nobis coniectari licet, prioris Chronici Auctor fuiſſe videtur Hermannus, ita tamen, vt dum Monachus quidam Auguſtanus, multa inſereret de rebus Auguſtanis prout, iam dum adſeruimus, *** Auguſtani illud ſibi vindicarent. Vtrumque vero Henricus Stero varie non interpolauit ſolum, ſed etiam ab anno 1226 continuauit. Scilicet, non infrequens erat ſuperiorum temporum Chronographis, aliorum Chronica vel interpolare vel continuare. Sic Lamberti Schafnaburgenſis Annales continuauit Monachus quidam Erphordienſis, Mariani Scoti Chronicon Dodechinus Abbas, Sigeberti Gemblacenſis Chronicon Robertus de Monte, Ottonis Friſingenſis Chronicon Otto de S. Blaſio, VVerneri Rolevvincks faſciculum temporum Ioannes Linturius, Monachi Schvvartzahenſis Chronicon Conradus Vrſpergenſis. Vt taceam continuationem Chronici Laurishamenſis, quam ſuperius exhibuimus, Spanheimenſis, aliorumque. Immo, ipſe quem infra exhibemus, Henricus Rebdorffius, hos Steronis Annales continuando, de eo teſtabitur. Quibus ſubiungimus Annales Hildesheimenſes, qui in diuerſis Monaſteriis, Laurishamenſi primum cœpti, poſt in Fuldenſi, demum Hildesheimenſi fuerunt continua-*

* *ſupra* p. 509

** p. 492

*** Ann. Boic. p. 1 lib. IV exeunte ad a. 1272 dicens: *quando hic quoque fidiſſimus dux Hermannus Altahenſis Abbas cuius Annalibus qui Steroni vulgo attribuuntur, diu vſi ſumus nos deſerit.*

continuati. Suorum enim temporum Hiſtoriam ſaltim ſcribebant, quam aliorum Chronicis adnectebant. Quid igitur obſtat, quo minus dicamus, Henricum Steronem eadem ratione proceſſiſſe, vt Auguſtanum Chronicon ab aliis vt videtur, compoſitum, partim interpolaret, partim continuaret. Maxime, dum eosdem Annales Steronis VVellingi fratres iterum continuarint, forſan etiam de rebus monaſterii ſui interpolarint. Mouent me eo magis verba interpolatoris, quæ ſub finem Chronici Auguſtenſis reperiuntur:* a Clemente prædicto præſens Chronica ſtilum operis commutauit. Nam cum a principio per annos Domini concurrerent, & quilibet Pontifex anno introitus ſui poſitus fuerit, quia plures Pontifices vno & eodem anno defuncti, & in eadem linea poni non potuerunt, prædictus modus ſeruari non potuit, ſed per annos Domini non continuando, ſicut prius, ſed diſtinctim ponendo, ſtatum cuiuslibet Pontificis declaraui, ſicut patet per Clementem & ſubſequentes. *Hæc verba in Caniſio non reperiuntur, maiori argumento, eſſe iſta interpolatoris atque continuatoris, verum æque in Codice Neoſtadtienſi habentur. Vltima tamen, quæ eiusdem interpolatoris ſunt, Caniſius etiam habet:* Cometam priori anno viſam multa incommoda ſubſequuntur. In diuerſis namque regionibus inter Reges & Principes cædes hominum multæ fiunt. Mortalitas quoque hominum & pecorum non mediocriter eſt ſecuta vt patebit plenius in ſequentibus. *In margine hic addit Caniſius:* Ex his verbis & ex ordine continuo, quo noſter MS. hæc coniungit, patet eundem autorem præcedentium & ſequentium eſſe, & quidem Steronem, quem F. hic diſerte apponit & ſeiungit quæ noſter MS. coniungit. *Verum, ex prioribus iſtis, quæ Caniſius non habet, & quibus hæc ſine medio ſubnectuntur, potius concludimus, nouam fieri periodum, nouum tractationis Exordium atque exinde nouæ vel Continuationis vel interpolationis initium fieri debere. Eadem ratione, ac Conradus Vrſpergenſis Schvvartzabenſe Chronicon continuans, nouum facit Præfamen, hoc titulo:* Anacephalæoſis Chronici Vrſpergenſis de Imperatoribus Chunrado, Henrico III Henrico IV. Henrico V. ** *Sic etiam Stero ſtylum mutat, Chronicon illud anterius partim interpolando, partim continuando. Immo, ſi coniectari amplius licet, hi ipſi Annales Steronis ab aliis fuerunt interpolati: Mouet me, quod quædam † bis fuerint poſita, alia adiecta, quæ ab Eberhardo non memorantur.* †† *Fuit autem Henricus Stero monachus in Altbaicb inferiori Bauariæ monaſterio & Capellanus Hermanni, Abbatis monaſterii. Sunt,* *** *qui coniectentur, ipſum factum fuiſſe abbatem Piburgenſem, moti verbis, quæ ad*

* prout illa Leibnitius demonſtrauit *introd. in Collect. Script. Brunſuic. Tomo I n. XLV.*

† patet hoc potiſſimum ex Hiſtoria Nicolai IV Papæ, quæ primum ad annum 1287 & 1288 refertur, poſtea ad annum 1290 mutatis parumper verbis, repetitur. Sic etiam de diſcordia inter Eduardum Anglorum & Philippum Francorum regum ad a. 1293 & 1294 refertur. de ſexto Decretalium libro adi annum 1297 & 1299

†† Hiſtoriam potiſſimum & ſucceſſionem Papalem, quæ in his Annalibus reperitur, apud Eberhardum non videmus. Patet hoc ex anno 1276. 1277. 1279. 1281. 1282. 1286. 1294 de Celeſtino V, 1294 de Bonifacio VIII, 1296 de Columnenſium priuatione, 1297 de Bonifacio VIII, de Alberto 1298 ſic alia ad a. 1299 1300

** prout iamdum demonſtraui in Tomo primo Obſeruationum Halenſium *obſ. XX §. VII*

*** Voſſius *de Hiſtoricis Latinis lib. II c. LXII p. 502*

annum 1272 reperiuntur: Dominus Heinricus monachus factus est abbas Piburgensis.* *Quæ verba equidem in editione Canisiana non reperiuntur, in margine tamen ab ipso fuerunt adnotata cum verbis hisce.* An iste Henricus Stero? *Verum, vix mihi videtur, Steronem hunc intelligi, cum etiam Hundius, solertissimus alias Monasteriorum Bauariæ indagator, nihil de eodem tradat. Incipiunt Annales istius, prout videmus, ab anno* MCC LXVI, *quousque vero istos produxerit, dubitatur. Freherus equidem eosdem ad finem seculi decimi tertii producit. Asi, Vossius.*** Annales eos condidit Stero ab anno CIↃ CLII quo imperare cœpit Fridericus Barbarossa, vsque ad annum CIↃ CC LXXIV quo Rudolphus Habsburgicus imperium est consecutus. *Canisius Steronis Annales ad annum* CIↃ CC LXXIII *vsque ducit, inde Eberhardi Monachi æque Altahensis & ArchiDiaconi Ratisbonensis Annales subnectit ab anno 1273 vsque ad annum 1305 cum hoc præfamine:* in eodem MS. Codice Monasterii S. Vdalrici sequuntur hi annales Eberhardi. quos qui legerit & conferre voluerit cum iis, quæ Francofurtensis editio [intelligit Freherianam] ab anno 1273 nomine Heinrici Steronis edidit, mirabitur sane in tam multis ad verbum conuenire. Licet enim noster hic MS. multis partibus auctior sit, tamen necesse est, vt vel Stero Eberhardum, vel hic illum viderit, & quædam transcripserit. Nos summa fide ex MS. damus Eberhardum, qui hactenus lucem non vidit; quam inferre historiæ illius æui aptus natus est. Mentio huius est in Bibliotheca Gesneri his verbis: Eberhardus Ratisponensis diaconus historiam quondam scripsit. *Ipse vero Eberhardus, in Canisiana editione, in Annales suos hoc modo præfatur:* quia ea, quæ in patria nostra scilicet Bavvaria a tempore electionis Rudolphi Romanorum Regis gesta sunt, in multis locis quæsiui, nec scripta reperi, ego Eberhardus, natus de Inferiori Altach, Ratisponensis Ecclesiæ Archidiaconus, iuxta Hismenium mihi met ipsi canens, illa quæ requirendo scire poteram vel audiendo, & digna reputaui memoria, hic fideliter annotaui. *In plerisque tamen videmus Eberhardum conuenire cum Sterone, nisi quod iste multa inserat a Sterone haut memorata, ex quo tanto magis patescit, Eberhardum Steronem non tam continuasse, quam potius multis insertis, transcripsisse; id quod Vossius etiam sentit.* *** *Dum autem prolixior sit Eberhardus, vtrosque contulimus inuicem, atque ex Euerhardo ea adiecimus quæ fuerant superaddita. Quæ autem ab anno* MCCC *ad annum* MCCCXXIV *vsque producuntur, per Vlricum & Conradum Wellingos fratres, monachos Cœnobii S. Vdalrici & Afræ Augustæ, ordinis S. Benedicti, fuerunt adiecta. Canisius equidem Eberhardi Annales ad annum 1305 vsque producit, sed discrepant hi anni plane ab iis Wellingorum, ex quo tanto magis concludimus, diuersos esse Eberhardi & Steronis Annales. Adiecimus igitur ex Eberhardo hos quinque annos, ad historiæ supplementum. In conferendo cum aliis coæuis prouocauimus sæpe ad Chronicon Australe, Matthæum Parisiensem, Guilielmum de Nangiaco de gestis Philippi & Ludouici* IX, *Adlzreiteri Annales Boiicos, notas etiam subinde subiecimus.*

p. 38

HAIN-

---

* de hoc Monasterio Hundius *Metr. Salisb. p. 197*

** c. l. p. 502.

*** c. l. Steroni æqualis fuit *Eberhardus Altahensis archidiaconus ecclesiæ Ratisponensis. Cuius & Gesnerus in bibliotheca sua meminit. Annales scripsit de ducibus Austriæ, Bauariæ, Sueuiæ, annorum CXXII nempe ab anno CIↃ CC LXXIII (quo Rudolphus Habsburgius cœpit imperare) vsque ad annum CIↃ CCCV. Primus e Codice MSto monasterii SS. Afræ & Vdalrici, quod est Augustæ Vindelicorum, diuulgauit Henricus Canisius Tom. I Antiquæ Lect. Etsi autem non pauca habeat Steroni, de quo proxime loquebamur, indicta, conuenit tamen in multo plurimis, seu res seu verba etiam spectes: vsque adeo vt aliud dicere non possimus, quam vel ex Eberhardo Steronem, vel, quod potius suspicor, e Steronis horreis suos Eberhardum Cameras immensum quantum ditasse.*

HAINRICI STERONIS

MONACHI ALTAHÆ INFERIORIS,

IBIQVE CAPELLANI, TRANSCRIPTA ET EXCERTA EX CHRONICA COENOBII SVI, RERVM SVB IMPERATORIBVS, RVDOLPHO, ADOLPHO, ALBERTO, HENRICO VII. AB ANNO MCCLXVI. VSQVE AD ANNVM MCCC. GESTARVM.

p. 385

ANNO DOMINI MCCLXVI.

FACTA eſt, III. Non. Martii, congreſſio in Apulia inter Karolum fratrem Regis Franciæ, & Manfredum Regem Siciliæ, & Manfredus deuictus occubuit. Cum autem Conradinus nepos Friderici Imperatoris, Regem Karolum (cui præfatus Papa regnum Siciliæ contulerat) debellaturus intraret, & plerique factum Regis Karoli pro deſperato haberent, tum propter Conradini exercitus multitudinem, tum propter regni Siciliæ pene totius rebellionem, Papa præfatus prædixit in publico ſermone, factum Conradini tanquam fumum tranſiturum, & ipſum tanquam ouem ad victimam in Apuliam intraturum, quod & rei poſtmodum probauit euentio. Nam Conradus poſt fugam captus fuit, & decollatus, & factum eius paucis diebus poſt tanquam fumus euanuit.

Chr. Auſtr. 1266
Guil. de Nang. p. 450
Chr. Auſtr. 1269
c. 17. De elect. in 6.

Quam plurima multitudo Sarracenorum ex Africa per anguſtum mare tranſiens in Hiſpania, & adiuncti Sarracenis in Hiſpania, magnam plagam in Chriſtianos exercuerunt intendentes quod olim perdiderant, recuperare Hiſpaniam. Sed illarum partium adunati Chriſtiani, & cruce ſignatorum ex diuerſis partibus auxilio adiuti, licet cum multo Chriſtienorum ſanguine de Sarracenis triumpharunt.

Io. Mariana l. 13 c. 15

Eodem anno bellum magnum factum eſt in pago Wirtzpurgenſi VI. Idus Auguſti inter Hermannum Comitem de Henberg, & Wirtzpurgenſes, vbi iidem ciues victores cum ſuis fautoribus extiterunt. Tunc etiam Otakerus Rex Bohemiæ inimicitias iam dudum contra Ludvvicum & Hainricum Duces Bauariæ conceptas totis viribus in arma conuertit, adſciſcens ſibi Saltzpurgenſem, Patauienſem, Ratisponenſem ciuitates, cum munitionibus earundem, ex quibus tunc facta ſunt in Bauaria multa incendia, occiſiones hominum & rapinæ. Ipſe quoque in menſe Auguſto cum multis millibus armatorum verſus Chamb Bauariam intrauit, deſtruens Regenſtauf, & Nitavv, & alia caſtra, in quibus per incendium & iacula ſagittarum magna periit hominum multitudo; & morante ipſo per biduum Ratisponæ, per Egram reuertitur in Boemiam exercitu penuriam victualium patiente, Recedente autem ipſo Rege de Bauaria Dominus Hainricus Dux miſſo exercitu vltra flumen Itſam oppidum in Velden & alias munitiones cum tota prouincia ibidem incendio deuaſtauit.

Bruſch. Chr. Mon. Germ. p. 146, Laur. Frieſe VVürtzburg. Hiſt. p. 575 Spangenberg Henneb. Chr. l. c. 29 Chr. Auſtr. 1267

Subſequenter III. Kal. Nouemb. idem Heinricus Dux per portam quandam ciuitatis Patauienſis procuratione ſiue traditione quorundam per adulterinas claues obtentam, nouum forum cum quibusdam domibus & etiam cellario Canonicorum ac magna parte ciuitatis exuſit, aliquibus ibidem ciuibus interfectis: totamque ciuitatem cepiſſet, ſi ſui non fuiſſent propter inuaſionem rapinæ & noctis tenebras hinc & inde diſperſi.

Stengel Rer. Auguſt. p. 2. c. 43 Eodem anno abbas Gevvinus Monachus Sanctorum Vdalrici & Afræ in Auguſta, voluntarie reſignans ipſam abbatiam, præficitur Dominus Dietericus alienigena, frater Wolfhardi poſtea Epiſcopi, cognomine de Rotavv, vir bonus & ſimplex, præfuit autem XXII. annis.

MCCLXVII.

Soldanus Babyloniæ Armenia vaſtata Antiochiam vnam de famoſioribus ciuitatibus orbis cepit, & tam viris quam mulieribus, & Eccleſiis captis in ſolitudinem ipſam redegit.

Dominus Gvvido Cardinalis Apoſtolicæ ſedis legatus VI. Idus Maii apud Wiennam concilium celebrauit, * cui interfuerunt Iohannes Pragenſis, Petrus Patauienſis, Bruno Brixienſis, Conradus Friſingenſis, Leo Ratisponenſis, Almaricus Lauadinenſis Epiſcopi, & alii quam plures de ipſis diœceſibus, ** prælati, archidiaconi, & Decani. Tunc etiam in priori Dominica factus eſt terræ motus, ita vt in multis etiam locis ruinam ædificia paterentur.

Chr. Auſtr. 1267 *Adlzreiter p. 1 lib. 24. n. 21* Otakerus Rex Boemorum & Henricus Dux Bauariæ rurſus per pacis oſculum ad concordiam redierunt: Et Elizabeth Duciſſa Bauariæ V. Idus Iunii peperit filiam, quæ baptizatur a Leone Epiſcopo Ratisponenſi, & vocata eſt Catharina.

Subſequenter Dominus Wladizlaus apud Saltzpurgam in Dominica Trinitatis in Archiepiſcopum conſecratur. Idibus Septembris natus eſt Ludvvico Duci filius qui vocatus eſt Ludovvicus. *Hund. Metr. p. 16*

MCCLXVIII.

Chr. Auſtr. 1268 Conradus Rex inuitatus diu a Lombardis & Apulis, priori anno Italiam ingreſſus, adhærentibus & fauentibus ſibi plurimis ciuitatibus Romam ingreditur, vbi glorioſe tanquam Imperator cum magno triumpho ſuſcipitur, domino Papa tunc apud Viterbium exiſtente, parui pendens Papæ excommunicationem. Poſthæc verſus Apuliam progreditur cum exercitu, ac habito conflictu cum Karolo rege victus & captus eſt apud Neapolin, iuſſu prædicti Karoli decollatur, IV. Kalen. Nouembr. feria ſecunda. Cum ipſo etiam tunc decollatus eſt Fridericus Dux filius Hermanni quondam Marchionis de Paden, Ducis Auſtriæ, de quo ſpes non modica fuerat, quod deberet aliquando paternos ducatus Auſtriæ videlicet & Styriæ obtinere. Deinceps Karolus memoratus, tanquam duobus Regibus, Manfredo ſcilicet filio Friderici Imperatoris, & Conrado fratruele ipſius Manfredi victis & occiſis, regno Siciliæ libere potitur, defenſionis Eccleſiæ de plurimis habens laudem. *Conradini exitus.*

Chr. Auſtr. 1269 *Romana ſedes vacans.* Subſequenter in eodem menſe Nouembri, in die S. Chryſogoni moritur Clemens Papa, qui quoniam in papatu nunquam Romam intrauerat, in loco vbi tam diu ſteterat, videlicet in Viterbio ſepelitur. Exhinc ſedes Romana diu vacare cœpit propter diſcordiam Cardinalium, qui permittente Domino ad malum totius Chriſtianiſmi in eligendo paſtore Eccleſiæ catholicæ non poterant concordare.

MCCLXIX.

In ipſo feſto Natiuitatis Domini tanta facta eſt inundatio aquarum, quanta *Chr. Auſtr. 1270* nunquam a cunctis viuentibus viſa fuit. Gregorius Patriarcha Aquileienſis obiit, in cuius locum eligitur Philipus quondam Saltzpurgenſis electus, frater Vdalrici Ducis Karinthiæ. Quo Vlrico poſthæc in breui ſine heredibus defuncto, memoratus Philippus ſibi eundem Ducatum tanquam verus heres ipſius, attrahere attentabat, ſed per Otakeri Regis Bohemiæ potentiam impeditur. Heinrico Du- *Adlzreiter p. 1 lib. 24 n. 21* ci Bauariæ naſcitur filius in die S. Dionyſii, qui vocatus eſt Ludvvicus.

MCCLXX.

---

* Canones: huius Concilii Prouincialis Viennenſis primum euulgauit Wolfgangus Lazius *Rer. Vienn. lib. II c. IV* deinde H. Caniſius *Lect. Antiqu. Tomo I p. 614* & ex eo Seuera Binius *p. II Tomi Tertii Conciliorum.* Plenius vero ex MStis Bibliothecæ Cæſareæ easdem edidit P. Lambecius *Comment. de Bibl. Cæſarea lib. II c. III*, quo etiam prolixius agit de odem Concilio.

** ſic ex Caniſio emendauimus, cum antea legeretur *diatoni.*

MCCLXX.

p.386 VValadizlaus Archiepiſcopus Saltzpurgenſis obiit, cui ſucceſsit Fridericus eiusdem Eccleſiæ præpoſitus. Bela etiam Rex Vngariæ, frater S. Elizabeth, & pater Elizabeth Duciſſæ Bauariæ, ex hac vita deceſsit, relinquens Stephanum filium ſuum regni ſucceſſorem. Maria etiam Regina Vngariæ non poſt longum tempus obiit. Subſequenter etiam in feſto aſſumptionis B. Mariæ Elizabeth virgo, filia domini Heinrici Ducis Bauariæ iam tertium decimum annum ætatis ſuæ gerens, in monaſterio in Lantshut habitum religionis aſſumpſit. *Hund. Metr. p.16 Adlzreiter p.1 lib. 24 n. 21 Chr. Auſtr. 1270 Bonfinius rer. Vng. dec. 2 lib. 8 p. 216*

In ipſa etiam æſtate tanta ſiccitas fuit, vt ſata omnia areſcerent: & ex hoc fames maxima eſt ſecuta, attamen vinum in abundantia natum fuit.

Ludvvicus Rex Francorum cum Iohanne filio ſuo tunc obiit in partibus transmarinis, relinquens filium ſuum Philippum regni ſucceſſorem. *Chr. Auſtr. 1270 Vid. infr. an. 1273.*

Stephanus Rex Vngariæ circa feſtum S. Thomæ Apoſtoli miſſo exercitu in Auſtriam a parte meridiana Danubii illam prouinciam deuaſtauit, occiſis, & in captiuitatem abductis plusquam ſedecim * millibus hominum. *Chr. Auſtr. 1270, Bonfinius Rer. Vng. dec. 2 lic. 8 p. 216*

MCCLXXI.

Otakerus Rex Boemiæ congregato valido exercitu infra octauam Paſchæ inuaſit Vngariam, & deuictis munitiſsimis caſtris, videlicet Presburg, & Altenberch, & Tyrnau, & caſtro S. Georgii & aliis pluribus munitionibus captis & deuictis, circa feſtum Pentecoſtes propter conſumptionem victualium reuerti cogitur in Boemiam exercitu relaxato. Stephanus autem Rex Vngariæ miſsis in Morauiam & in Auſtriam Vngaris & Cumanenſibus *, per incendia & rapinas & multas ſtrages hominum plurima mala geſsit. Tandem circa ſolſtitium æſtiuale per Epiſcopos & religioſos viros Deum timentes ad inopinatam & ſubitam pacis concordiam redierunt. *Chr. Auſtr. 1271* * *Comanic.*

Domina Elizabeth Duciſſa Bauariæ peperit filium II. Idus Martii, qui baptizatus eſt ab Hermanno abbate Altahenſi, vocatus eſt Stephanus. Ipſa vero Duciſſa in ſubſequenti autumno IX. Kalend. Nouembr. diem clauſit extremum, quæ cum eſſet fœmina virtuoſa & omni bonitate præclara, morte ſua toti prouinciæ inconſolabilem luctum fecit. *Adlzreiter p. 1 lib. 24 n. 21*

Caſtrum nobiliſsimum & fortiſsimum dictum Starckenberch in transmarinis partibus Sarraceni occupant & expugnant, quod comparauerat Ludvvicus ſenior Dux Auſtriæ. *Starckenberg.*

MCCLXXII.

Dominus Theobaldus Archidiaconus Leodienſis iam priori æſtate per formam compromiſsi in ſummum Pontificem electus, cum glorioſo apparatu in Quadrageſima intrat Vrbem, & ibi in Eccleſia S. Petri conſecratus Gregorium X. ſe appellat. Hic fecit vnam ordinationem Epiſcoporum Cardinalium quam plurimum laudabilem, quia honeſtas & valentes perſonas aſſumpſit. Huius III. Pontificatus ſui anno pro vtilitate Terræ ſanctæ, quam perſonaliter viſitare intendebat, Lugduni ſolenne concilium celebrauit, ** in quo Græcorum & Tartarorum ſolennes nuncii interfuerunt, Græci ad vnitatem Eccleſiæ redire promittentes. Tunc in ſignum cuius Spiritum Sanctum a patre filioque procedere, Symbolum in concilio ſolenniter decantando: Nuncii vero Tartarorum infra conſilium baptizati ad propria redierunt. Numerus prælatorum qui fuerunt in conſilio ſunt D. Epiſcopi, LX Abbates, & alii prælati CC. Hic in concilio multa bona conſtituit, videlicet pro ſubſidio Terræ ſanctæ, pro electione ſummi Pontificis, & pro ſtatu Eccleſiæ vniuerſalis. Huius temporibus Rudolfus rex Romanorum, & Ludouicus rex Francorum cum multis latronibus pro ſubſidio Terræ ſanctæ cruce ſignati ſunt. *Matth. Paris. p. 860, Guil. de Nang. g. Philippi p. 884* *Lugdunenſe Concilium.* *Vide a. 1273*

* Caniſius habet *ſeptendecim.*

** variæ Eiusdem Conſtitutiones in Concilio Lugdunenſi factæ, reperiuntur in Sexto Decretalium, *de electione & electi poteſtate.*

ſunt. Hic Papa miræ experientiæ, in ſecularibus non intendebat pecuniarum lucris, ſed pauperum eleemoſynis.

Chr. Auſtr. 1272 Stephanus Rex Vngariæ circa Kal. Auguſti moritur, relinquens duos ſucceſſores. Tunc etiam Ladisladislaus primogenitus ipſius ſtatim in regni ſolio collocatur.

In ſequenti etiam Autumno tanta inundatio pluuiæ erupit, vt paruuli riui in tam magna flumina ſubito excreſcerent, vt euulſis domibus multis, in ſubmerſione pecorum, abductione fœni & auenæ, homines circa valles reſidentes damna plurima paterentur. p. 387

Chr Auſtr. 1272 Poſt mortem prædicti Stephani Regis, quidam Comes Heinricus de Gruzzing,* qui ab eorum Rege de Vngaria eiectus fuerat, & receptus a Rege Boemiæ, filiam Domini Zimlonis de Leuchenburch duxerat in vxorem, dimiſſa eadem vxore, in Vngariam eſt reuerſus, & reconciliatus Domino Ladislao primogenito præfati Stephani Regis, tunc in Regem ſolenniter coronato. Accidit autem vt cum Domino Bela Duce de Marſavve auunculo Regis prædicti, & conſobrino Regis Boemiæ, Comes idem in verba contumelioſa prorumpens, occaſione præſumptæ proditionis contra ſupradictum Dominum Ladislaum, ipſum Ducem Belam in inſula apud Budam miſerabili nece proſterneret, ita vt membra ipſius in fruſtra conciſa materteræ ſuæ, videlicet Dominæ conſobrinæ filiæ Domini Stephani Regis in monaſterio ibidem conſtituto colligerent, ac cum planctu & dolore maximo ſepelirent. Ob quam cauſam Rex Boemiæ maximo furore commotus, initam olim cum regno Vngariæ concordiam, & ad magnam vtriusque partis inſtantiam, auctoritate ſedis Apoſtolicæ confirmatam reſcindens, nec treugas nec pacem ſolennibus nunciis Vngarorum poſtulantibus voluit indulgere, ſed in confiniis eos iuſſit inuadi, & ſtatuit cum grandi exercitu ipſum regnum ſe hoſtiliter aggreſſurum. p. 388

Dominus Heinricus monachus Altahenſis factus eſt abbas Piburgenſis. **

Chr. Auſtr. 1273 ***Vngari & Cumani præuenientes motum prædicti Regis Boemiæ, poſt feſtum Purificationis quasdam partes Auſtriæ & Styriæ & Morauiæ ſub magna ſtrage promiſcui ſexus hominum intrauerunt.

Eodem anno feria v. poſt Miſericordiam Domini cathedralis Eccleſia Ratisponæ cum Palatio Epiſcopali & optimis campanis incendio totaliter eſt conſumpta. ****

Hermannus abbas Altahenſis. *In feſto B. Grcgorii Dominus Hermannus venerabilis abbas Altahenſis, qui iam XXX. annis & amplius eandem abbatiam cum tanta rexerat honeſtate, vt in ſpiritualibus adeo profecerit, quod religionis vigeret illic obſeruantia ſpecialis & cultus Dei per ipſius diligentiam fuiſſet multipliciter ampliatus, ita quod in perſonis ibi ſub regula educatis excreuerit*, vt ſui regiminis tempore ex eiusdem loci monachis Formbach, Aſpach, Obern Altach, Prul & Piburch, Abbates electi eſſent. In temporalibus quoque poſſeſſionibus honore & pace & quiete, per deſtructionem caſtrorum vicinorum videlicet Fleinsperg & Zirberch & Moſe, in turribus eiusdem Eccleſiæ abundantia ex digne promerito fauore Principum & nobilium terræ Bauariæ facta erat: in ædificiorum quoque diuerſis hinc inde ſtructuris tam in renouatione chori, quam aliis infra ſepta clauſtri quam extra, & vtiliſſimo aquæ ductu ad vſum molendini & inundationem areæ tanta per ipſum præclara opera cernebantur, vt merito poſſet dicere cum Cæſare Auguſto, Vrbem lateritiam inueni, marmoream relinquo. Erat denique in hoſpitalitatis gratia totus hilaris, omnino pro-

---

* addit Caniſius: *nomine Henricus.*

** omittit hæc Caniſius, & horum loco habet: *eodem anno Bela Dux de Maſchehovve affinis Regis Bohemiæ ab Heinrico Comite de Gruezing occiditur.*

*** Caniſius hic præmittit: *Anno igitur milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo tertio.*

**** Hic finit Codex Auguſtanus, quem ſecutus fuit Caniſius & ſine interuallo Eberhardi Annales incipiunt.

prouocaret. O virum omni religioſa dignum laude, qui ſub tanta tanquam fidei ſollicitudine tot annis ipſi Eccleſiæ præeſſe non timuit, nec tamen in ſpe quidem boni ſucceſſoris viuus & incolumis eidem regimini cedere recuſauit. Ipſo quidem die B. Gregorii in manus Domini Theodori tunc abbatis de Alderspach (qui ex mandato domini Petri venerabilis Epiſcopi Patauienſis acceſſerat monaſterium Altahenſe) idem Dominus Hermannus vergente quidem deorſum ex debilitate ſenilis ætatis conditione corporea, ſed ſpiritu in ſublimiora ſcandente, mitram & baculum cum omni cura paſtorali coram poſitis fratribus, maximo ceſſionis iam diu feruens deſiderio reſignauit. Ex quo planctus familiaribus ipſius Eccleſiæ & vicinis oritur nimis inſolitus atque grauis admiratio, ante prælatis aliis per Bauariam conſtitutis, eo quod ſe illi in vtilitate regiminis, aut propoſito renunciationes impares æſtimarent, omnibus in commune optantibus tanto ceſſore ſucceſſorem idoneum ex diuina prouidentia ſubrogari. Prædictus autem Dominus Hermannus poſt ceſſionem ipſius Abbatiæ ſuperuixit duobus annis, detentus maximis infirmitatibus, ita vt de lecto in quo decumbebat non poſſet ſurgere, ſtare vel ire ſine adiutorio ſibi ſeruientium: qui infirmitates & omnes moleſtias corporis patientiſſime tolerauit, cottidie abundantiſſime fundens lacrymas, & orans Dominum Ieſum pro peccatis ſuis. Qui (vt ſupra dictum eſt) laudabiliter rexit Eccleſiam Altahenſem annis xxx. menſibus IV. dies XVI. faciens maximas eleemoſynas & alia multa bona opera, obiit bono fine pridie Kal. Auguſti, anno vitæ ſuæ LXXV. Ego Heinricus Stero capellanus ſuus hæc addidi, videns in eo timorem Domini, & ſapientiam magnam eſſe, & ſuper omnia ipſum habere miſericordiam circa omnes homines, & alias virtutes multas, ad teſtimonium ſibi perhibeo, & ſcio quod verum eſt teſtimonium meum.

p. 387

p. 388

Auctor compilationis huius.

MCCLXXIII.

Mortuo Richardo Romanorum Rege, Principes Imperii circa octauam S. Michaelis ad eligendum alium Regem in Franckenfurt conuenerunt, & dum omnes qui vocandi erant intereſſent, præter Heinricum Ducem Bauariæ, qui & ſolennes miſerat nuncios, & per ratihabitionem ſuam eidem electionis præbuit conſenſum, electus eſt Rudolphus Comes de Habspurg in Romanum Regem, poſtea in Imperatorem conſecrandus. Qui Rudolphus ſtatim exegit a Principibus clericis & laicis fidei iuramentum. Quod cum recuſarent propter ſceptri abſentiam, ipſe electus ſignum crucis accipiens talia dixiſſe fertur. *Ecce ſignum in quo nos & totus mundus eſt redemptus, & hoc ſigno vtamur loco ſceptri.* Et deoſculata cruce omnes Principes tam ſpirituales quam ſeculares, ipſam crucem loco ſceptri oſculantes, recipientes feuda ſibi fidelitatis iuramentum præſtiterunt. Ipſe etiam Rex adhuc exiſtens in palatio Aquenſi (ad quod iam pridem inthronizatus a Principibus fuerat) duas filias ſuas, vnam Domino Ludovvico Comiti Palatino Rheni, alteram Duci Saxoniæ matrimonialiter copulauit.

Chr. Auſtr. 1273
Hic incipit M. Albertus Argentinenſis.

RVDOLFVS Rom. Rex.

Rudolphus ergo Rex imperauit apud Teutonicos annis XVIII. Hic cum fuiſſet Comes de Habſpurg circa Baſileam, eſt electus in Regem Romanum, quam electionem Gregorius Papa approbauit in fauorem Terræ Sanctæ, ad quam plurimum anhelabat, & perſonaliter illuc intendebat proficiſci. Hic ad petitionem dicti Papæ, & Rex Francorum cum multis Baronibus, receperunt crucem vltramarinam anno MCCLXX. Ludovvicus Rex Franciæ Chriſtianiſſimus non territus patris laboribus & expenſis quas olim fecerat vltra mare. Hic fuit in armis probus, prouidus & ſtrenuus. Iterato autem cum duobus filiis, adiuncto ſibi Rege Nauarræ & quam plurimis Eccleſiarum Prælatis & Baronibus pro recuperatione Terræ Sanctæ iter aſſumpſit. Verum adhuc vt Terra ſancta facilius recuperaretur, incidit ipſis conſilium, vt regnum Turarii * quod in medio conſiſtens non pernudabat transfretantibus impedimentum, primitus Chriſtianorum ſubiicerent poteſtati.

Matth. Paris p. 858. 859, *Guil. de Nangis* de g. Ludouici p. 469 & g Philippi p. 471. 482 *Expeditio ſacra.* *

Et

Thunis. Guil. de Nangis de g. Philippi p. 173

Et cum portum in Carthagine applicuiſſent, quia eſt circa Thunicium, potenti manu cepiſſent, infirmitas quæ illo anno maxime circa confinia maris viguit, in eodem Chriſtianorum exercitu nimis inualuit. Et poſt quidem de Regis Franciæ filiis vnum prius legatum Domini Papæ, Dominum Albanenſem Cardinalem, & demum ipſum Regem Chriſtianiſſimum Ludvvicum, cum pluribus Comitibus & Baronibus, nec non & aliis ſimplicibus de medio ſuſtulit. Quam feliciter autem prædictus Rex certauit, Dux Bauariæ Domino Thuſculano per literas intimauit. Nam infirmitate ſua laudare nomen Dei non ceſſans, illam orationem, quam interſerebat: *Fac nos Domine proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare:* orabat, & pro populo quem ſecum adduxerat, dicens: *Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos.* Et cum appropinquaret ad finem, ſuſpexit in cœlum dicens: *Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.*

Et hoc dicto obdormiuit in Domino. Et cum de morte pii Regis Chriſtianorum exercitus turbaretur, & Sarracenorum lætaretur, Dominus Karolus Rex Siciliæ, bellator egregius, pro quo adhuc viuens frater ſuus Rex Franciæ miſerat, nauigio cum magna militia aduenit, de cuius aduentu Chriſtianis gaudium, Sarracenisque mœſtitia accreuit. Et licet multo plures Sarraceni viderentur quam Chriſtiani, nullatenus audebant bello generali cum Chriſtianis congredi. Sed per quasdam aſtutias alias multa eis incommoda inferebant. De quibus hoc vnum fuit. Eſt enim illa regio multum ſabuloſa, & in tempore ſiccitatis multum puluerosa, vnde Sarraceni ſtatuerunt plura millia hominum ſuper vnum montem Chriſtianis vicinum, vt cum ventus flaret ad partes Chriſtianorum, ſabulum mouentes puluerem ſuſcitarent, qui puluis multam moleſtiam intulit Chriſtianis. Sed tandem puluere per pluuiam ſedato Chriſtiani factis machinis & inſtrumentis variis, Thunicium per terram & aquam intendebant oppugnare. Quod videntes Sarraceni timore compulſi pacta cum Chriſtianis iniuerunt. P. 389 P. 39

Inter quæ hæc didicimus fuiſſe præcipua, vt omnes Chriſtiani in regno illo capti libere dimitterentur, & quod Monaſteriis ad honorem Chriſti in omnibus ciuitatibus regni illius conſtructis fides Chriſti per fratres prædicatores & minores, & alios quoscunque libere prædicetur, & volentes baptizari libere baptizentur, & ſolutis expenſis quas ibi fecerant Reges, Rex Thunicius Regi Siciliæ tributarius factus eſt, & plura alia pacta fuerunt quæ hic longum ponere fuiſſet. Et tamen ex aduentu Edvvardi Regis Angliæ, & multitudine Friſonum, & aliorum peregrinorum, in tantum certauerunt exercitus Chriſtianorum, quod circa cc. millia hominum pugnatorum caderent, & ſperarent quod non ſolum Terram ſanctam, ſed etiam totum Sarraceniſmum ſubiugare debuiſſent, peccatis exigentibus absque vlteriori vtilitate eſt diſperſus. Nam legatus Domini Papæ, qui ipſos dirigere debebat, per mortem ſubtractus erat. Terram etiam ſanctam ad quam ire ſolebant * peregrinatores, gubernatore carebat, qui Patriarcha, qui legatus in Terra ſancta fuit, tunc defunctus erat. Sedes etiam Apoſtolica, quæ vtrobique prouidere debebat, tunc vacabat. Rex etiam Nauarræ, qui infirmus de Africa proceſſit, in Siciliam veniens eſt defunctus. Soldanus vero Babyloniæ ægre ferens quod Edvvardus Rex Angliæ cum militia ſua in terra ſua moram traheret, per quendam Sarracenum Regi domeſticum ipſum Regem ſolum in lecto iacentem proditorie cum venenato cultello lethaliter vulnerari procurauit. Qui læſione grauatus, de lecto exiliens manibus hoſtem proſtrauit, & de eodem venenato cultello ſtatim interfecit. Et poſt paucos dies medicamentis contra omnem ſpem amicorum curatus, ad propria rediit.

** al. debebant.*

Senatus Vrbis. Chr. Auſtr. 1273

Huius Rudolphi * Papa Nicolaus III Karolum Regem Siciliæ, Aricariæ, Tuſciæ, a ſenatu Vrbis amouit, ac ſe in ſenatorem Vrbis ad vitam eligi procurauit, & ſenatum fere per duos annos regi fecit.

Quo

* addendum ſine dubio: *temporibus.*

Quo Papa mortuo vnus Hannibaldenſis, alter Vrſinorum Senatum in Vrbe regebat, ſub quorum regimine plura homicidia & diſſenſiones in Vrbe fuerunt. *Guil. de Nang.* c. 1, infra 1275

Eodem anno Rex Boemiæ Otakerus, & Heinricus Dux Bauariæ ad plenam concordiam redierunt, regi Boemiæ de caſtro in Scherding & quibusdam iuribus quæ pertinebant ad Ducem refutationem faciente. Ipſi etiam contra omnem hominem huius mundi iurauerunt mutuo ſe iuuare. *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 3

MCCLXXIV.

Ad curiam noui Regis in Franckfurt Principes euocantur. Prædictus Papa Gregorius acceſsit Loſannam Dominum Rudolphum electum per Principes Alemaniæ in Romanorum Regem, & electionem de ipſo factam confirmauit, ſibi nomen & dignitatem adſcribendo, & promiſit ipſum in Imperatorem poſtea conſecrare. * *Ann. Colmar* 1275, *Siffridus Presb.* p. 68, *Io Vito Duranus* p. 14, *Nauclerus* vol. 2 gen. 43, *Gerh aRoo* lib. 1 p. 15, *Raynaldus* 1275

Eodem anno celebratum eſt generale concilium apud Lugdunum per dominum Gregorium Papam X cui interfuerunt plusquam DCC. Epiſcopi & Abbates, & præpoſiti, cæterique Eccleſiarum rectores in numero copioſo. Item eodem concilio interfuerunt ſolennes nuncii ſeu procuratores Græcorum, qui coram toto concilio ſymbolum Niceni concilii, *Credo in vnum Deum*, alta voce decantauerunt, in ſignum & teſtimonium quod a ſuo veteri errore (quo dicebant Spiritum ſanctum tantum a Patre & non a Filio procedere) ſe receſsiſſe demonſtrarent, & velle credere quod ſancta nunc Romana & Orthodoxa Eccleſia credit & prædicat, ſcilicet quod S. Spiritus a Patre & Filio æterna ſpiratione procedit, ſicut patet per Decretalem, quæ ſuper hoc eſt in eodem concilio promulgata, cuius tenor talis eſt. *Chr. Auſtr.* 1274 p. 390

Fideli ac deuota promiſsione fatemur, quod Spiritus S. æternaliter ex Patre & Filio, & non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex vno, non duabus ſpirationibus, ſed vnica ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt, & hactenus prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur & docet Sacroſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium & magiſtra. Hoc habet Orthodoxorum Patrum atque doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmiſſæ ignorantiam veritatis in errores varios ſunt prolapſi: nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc ſacro approbante concilio, damnamus & probamus omnes qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum S. ex Patre & Filio procedere, ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quod Spiritus S. ex Patre & Filio tanquam ex duobus principiis non tanquam ex vno procedat. ** c. 1 de Summa Trinitate in 6.

Mortuus eſt autem Papa Gregorius poſt Aretii, & ſepultus ibidem. *Guil. de Nangis* g Philippi p. 487

MCCLXXVI.

Innocentius VI. natione Petrus Tharanthaſia, ſedit menſes V. & dies duos: & ceſsit Papatus diebus XVIII. Hic a pueritia in ordine prædicatorum exiſtens, Doctor in ſacra ſcriptura eximius efficitur, demum in Archiepiſcopum Lugdunum, & poſt in Epiſcopum Hoſtienſem, & tandem in ſummum Pontificem aſſumitur. Hic licet facere multa potuiſſet, morte præuentus nil notabile fecit, mortuus eſt Romæ & in Lateranenſi ſepelitur. *Innocentius VI. PP. Chr. Auſtr.* 1276

Eodem anno Adrianus V. natione Ianuenſis, ſedit annum vnum, dies nouem. Romæ eligitur, in palatio Lateranenſi, & Viterbii moritur & ſepelitur: & ceſsit Papatus diebus XXVIII. Iſte Adrianus fuit nepos Innocentii IV. & ab ipſo in Cardinalem Eccleſiæ S. Adriani promotus, a Domino Clemente IV. legatus in *Hadrianus V. PP. Chr. Auſtr.* 1276

* hæc in Annalibus Eberhardi Caniſii non habentur, ſed alio loco, prout infra, adiiciuntur.

** ea, quæ ſequuntur, in Caniſii editione Annalium Eberhardi non reperiuntur vsque ad verba anni 1277 *igitur Græci a ſupra dicta fide* &c. quæ his immediate ſubiiciuntur.

Anglia pro guerra, quæ ibi inter Reges & Barones exorta fuerat ſedanda, miſſus fuit. Hic Papa factus ſtatim conſtitutionem, quam Papa Gregorius x. in concilio Lugdunenſi de reſtrictione Cardinalium pro electione ſummi Pontificis ediderat, ſuſpendit, proponens eam aliter ordinare. Sed morte præuentus conſtitutionem ſic reliquit.

c. 3 de electione in 6.

Iohannes XXI. PP.
Guil. de Nang. de g. Philippi p. 492

Iohannes Papa XXI. natione Hiſpanus de ciuitate Vlisbona, ſedit menſes VIII. Et ceſſit Papatus poſt mortem eius menſes VI. dies VII. Hic autem (dictus Petrus Tuſculanus) fuit in diuerſis factis famoſus, quia ſcientiarum florem & pontificatus dignitatem morum quadam ſtoliditate deformabat, adeo vt induſtria naturali pro parte carere videretur. In hoc tamen laudabilis fuit, quod ſe tam pauperibus quam diuitibus communem exhibebat, & egentes ſtudentes ſcientias literarum in beneficiis eccleſiaſticis promouit. Et cum ſibi ſpatium vitæ in plurimos annos extendi crederetur, & hic cum aliis aſſereret, ſubito cum camera noua (quam pro ſe circa palatium Viterbienſe conſtruxerat) ſolus corruit, inter ligna & lapides inuentus VI. die poſt caſum, Sacramentis Eccleſiaſticis omnibus perceptis expirauit, & ibidem in Eccleſia S. Laurentii ſepultus fuit.

MCCLXXVII.

Nicolaus III. PP.
ſupra 1273, *Guil. de Nang.* p. 492. 493

Nicolaus III. natione Romanus, de domo Vrſinorum, electus fuit in die S. Catharinæ, ſedit anno vno menſes IX. dies VI. & vacabat ſedes menſes V. dies XXII. Parum ante ſui promotionem Tyberis Romæ tantum excreuerat, quod ſuper altare B. Mariæ Rotundæ per quatuor pedes & amplius excreuerat. Hic Pontificatus anno primo Martii vnam ordinationem V. Epiſcoporum, duorum presbyterorum & duorum diaconorum Cardinalium. Hic palatium S. Petri multum augmentauit, & plurima ædificia faciens circa illud præcella incluſit, & fontem ibidem profluere parauit, mœnibus & turribus hortum magnum diuerſis arboribus decoratum incluſit. Hic etiam Carolum Regem Siciliæ a vicaria ſenatus amouit: ac ſe ad vitam ſenatorem eligi procurauit: ac conſtitutiones fecit de electionibus prælatorum Vrbis, & Senatum fere per duos annos regi fecit.

Senatus Vrbis.

ſupra 1273

Mortuus eſt in Surriani caſtro prope Viterbium: vbi tamen curia erat, Kal. Septemb. poſt cuius mortem Hannibaldenſes contra Vrſianos inſurrexerunt, & vnus Hanibaldenſis, & vnus Vrſinorum in Vrbe ſenatum regebant, ſub quorum regimine plurimæ diſceſſiones & homicidia in vrbe fuerunt.

Martinus II. PP.
Guil. de Nang. p. 494

Martinus II. natione Gallicus de Turonis, Viterbii electus fuit anno Domini MCCLXXXI. in die Cathedræ S. Petri, & ſedit annis IV. menſe vno, & coronatus fuit in Vrbe veteri X. Kal. April. & vacabat ſedes dies IV. Hic autem Simon dictus S. Ceciliæ presbyter Cardinalis fuit, & primo ab Vrbano IV. & poſt a Gregorio X. in Francia miſſus per plures annos legatus extitit, & in vigilia Paſchæ ſequenti fecit vnam ordinationem VII. presbyterorum, & vnius diaconi cardinalis. Hic electus fuit in ſenatorem Vrbis ad vitam ſuam: loco ſui inſtituit Karolum Regem Siciliæ, & Apuliam per eiusdem Regis familiares regi fecit. Et Comitem Iohannem de Apia cum ſtipendiariis Francigenis circa octingentis contra Gvvidonem Montis Fererii in Romaniolam miſit, qui terram Eccleſiæ in illis partibus occupauerat, qui iuxta ciuitatem Foriliuii * contra dictum Guidonem bellauit, in quo bello Comes Thatherus fere cum quingentis Gallicis & ex diuerſa parte M. quingenti occiſi fuerunt, nulla tamen victoria habita. Et tamen miſſo a Papa illuc Guidone de Monte forti Gvvido Comes Montis Fererii reſtituit ſibi terras per eum occupatas, & iurauit Eccleſiæ fidelitatem, & Romaniola tota, excepta Vrbinate, quæ ciuitas tandem compulſa hoſtiliter reuerſa fuit ad mandata Papæ. Hic Papa excommunicauit Peruſinos, eo quod exercitum contra Fulginates contra inhibitionem ſuam feciſſent, quos tandem abſoluit, & illuc iuit, vbi cum gaudio fuit receptus. Et poſtea Carolus Rex Siciliæ ordinato ſtatu regni ſui mortuus eſt

* *al. Fori Iulii.*

Guil. de Nang. p. 499

VII.

VII. Non. Ian. de quo Papa nimium doluit, & hæredibus ipſius Regis ad tenendum regnum medius * in ſubſidium ſummam pecuniæ fere centum millium librarum Turonicarum miſit. * *f. melius.*

Igitur Græci a ſupra dicta fide Chriſtiana & promiſſione quam ſpoponderant Gregorio Papæ x. ſubito receſſerunt, propter quod Dominus Papa Martinus II. in Vrbe veteri eos excommunicatos nunciauit, vt patet ex literis quibusdam. Item quia in partibus Alemaniæ, & forſitan in aliis etiam iniqua conſuetudo inoleuerat de pignorationibus, in quibus vnus pro alio, ſiue innocens pro nocente indebite prægrauatur, contra impigneratores huiusmodi idem Papa Gregorius talem in eodem concilio edidit decretalem. *Etſi pignorationes (quas vulgaris elocutio Repræſalias nominat) in quibus alius pro alio prægrauatur, tanquam graues legibus & æquitati naturali contrariæ, ciuili ſint inſtitutione prohibitæ; vt tamen eorum prohibitio in perſonis eccleſiaſticis tanto amplius timeatur, quanto in illis ſpecialius inhibentur, eas concedi contra perſonas prædictas ſeu bona ipſarum, aut quantumcunque generaliter prætextu cuiusuis conſuetudinis, quam potius reputamus abuſum, fore conceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictius inhibemus. Illi autem, qui contra fecerint, aduerſus perſonas easdem pignorationes ſeu repreſalias concedendo, vel extendendo ad eas, niſi præſumptionem huiusmodi reuocauerint, a conceſſionis vel extenſionis tempore infra menſem, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant: ſi vero Vniuerſitas, eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto.* Ex hac tamen ſalubri conſtitutione modica prouenit vtilitas, vel quia rite poſt concilium in prouinciis publicata non extitit, vel quia a malis hominibus excommunicationis principium * non timetur. Item pro ſubſidio terræ ſanctæ impoſita fuit in eodem concilio omnibus Eccleſiis & Monaſteriis (non tamen xenodochiis, nec orphanotrophiis) ſolutio decimarum omnium prouentuum eccleſiaſticorum per ſex annos continuos idem concilium ſubſequentes. Quæ decima quamuis ſtudioſe exacta fuerit & recepta, tamen non eſt euidens, quæ vtilitas terræ ſanctæ exinde fuerit procurata. *

Repreſſaliæ prohibitæ.

c. vn. de Iniuriis & damno dato in 6

* *C.* præcipium.

MCCLXXVII.

Cum prædicto Domino Rudolpho Romanorum Rege omnes Comites & Barones ac communitates ciuitatum & ciuium de Rheno & Franconia, & Sueuia ac Bauaria ſe ſponte ſubdiderunt, ei fidelitatis iurando homagia, caſtraque & ciuitates & terras, quas tempore vacantis Imperii, ſcilicet a temporibus Friderici olim Imperatoris occupatas tenuerant, ſibi voluntarie reſignarunr: Dominus Otakerus v. Boemorum Rex, qui Auſtriam, Styriam & Karinthiam, Carniolam ac portum Naonis tempore vacantis Imperii tenuerat, reſignare noluit, dicens quod easdem terras bona fide & iuſto titulo poſſideret, ac ex mandatis & commiſſionibus Apoſtolicorum, qui tempore ſuo fuerant, contra inſultus Vngarorum, Cumanorum, & Tartarorum per XXIV. annos cum grauibus ſumptibus & laboribus, imo & multa impenſa non ſolum ſuorum, ſed etiam proprii ſanguinis defenſaſſet. Quam allegationem Dominus Rudolphus Romanorum Rex non aduertit, ſed validum exercitum congregans intrauit terram Auſtriæ, euntibus ſecum in exercitu Moguntino & Colonienſi Archiepiſcopis, Herbipolenſi, Ratisponenſi, Patauienſi Epiſcopis, Ludvvico Comite Palatino Rheni, Hainrico Duce Bauariæ, & aliis multis nobilibus de Rheno, Franconia & Sueuia. Et ciuitates ibidem & caſtra ſe ſuo dominio ſubdiderunt, excepta ciuitate Wiennenſi, quam etiam obſidione cinxit, nec tamen per violentiam cepit, ſed per quoddam arbitrium, quod ipſi ambo

Chr. Auſtr. 1277 *Hiſt. Auſtr.* 1277 1278 *Auſtriam Rudolfus recuperat.*

P. 392

* hic in Annalibus Eberhardi a Caniſio editis habetur: *poſt idem Concilium prædictus Papa Gregorius acceſſit apud Loſannam Rudolphum electum per Principes Alemanniæ in Romanorum Regem, & electionem de ipſo factam confirmauit, ſibi nomen & dignitatem regiam aſcribendo, & promiſit ipſum Imperatorem poſtea conſecrare.*

Reges inierunt, accepit ipſam ciuitatem Wiennenſem, & totam terram Auſtriæ trans Danubium verſus meridiem pacifice poſſidere, alia parte eiusdem terræ trans Danubium verſus Aquilonem ſiue Boemiam eiusdem Regis Boemiæ per idem arbitrium remanente. Tandem per tres vel duos annos ſciſſo prædicto arbitrio, præfatus Rex Boemiæ de terris ſuis ſcilicet *Bohemia & Morauia & etiam de aliis terris ſcilicet* * Polonia, Pomerania, Saxonia & Miſnia fortem exercitum congregans, caſtra metatus eſt ſuper flumen March, in campo, qui dicitur Marchvelt prope Ciſterscof, ** & cum idem Rex Boemiæ cum Domino Rudolpho Romanorum Rege de mane congredi cogitaret, ecce multi nobiles de parte aduerſa ipſum Regem Boemiæ prænonent literis & nunciis, dicentes, quod in ipſa congreſſione nobiles ſui eſſent eum proditionaliter in manus hoſtium tradituri. Quod cognoſcens idem Rex Boemiæ nobiles ſuos ad ſe in ſuum conuocauit tentorium, & ſe eis inermem omnimodis præſentauit, dicens: *Ecce inermis in conſpectu veſtro ſto, & licet de veſtra fidelitate non diffidam, tamen ſi cui contra me proditionis vel iniquæ factionis eſſet voluntas, melius exiſteret, vt me nunc ſolum occideret, quam quod cras in bello mecum multa millia hominum moriantur.* Sed ipſi nobiles multis iuramentis ſe ipſi velle fideliter aſſiſtere promiſerunt. Idem Rex Boemiæ cuidam ſtrenuo militi promiſit plurima ſe daturum, ſi vel Dominum Romanorum Regem, vel ſaltem equum eius occideret in congreſſu: qui miles hac promiſsione accepta cuneum fortiſsimorum militum penetrans ipſum Regem Romanorum vehementi ictu ad terram proſtrauit, & equum eius occidit. Sed nobiles, qui latus eius Regis ſtipauerant, eundem captiuauerunt militem, & Regem in alio equo locauerunt. Sed ecce mirabilem prædicti Regis Romanorum clementiam, quia eundem militem ſibi captiuum præſentatum abire permiſit illæſum dicens, quod Reipublicæ damnum eſſet, ſi miles adeo fortis & ſtrenuus deperiret. Ipſo etiam Rege Romanorum coniunctis *** ſibi Vngarorum & Cumanorum Regibus, & nobilibus de Rheno, Franconia & Sueuia conflictum habente cum prædicto Rege Boemiæ, ipſe Rex Boemiæ eſt occiſus, & inter cadauera mortuorum nudus omnimodis eſt inuentus.**** Idem enim Rex Boemiæ nobiles & populum prædictarum terrarum, Boemiæ, Auſtriæ, Morauiæ, Styriæ, Karinthiæ & Karniolæ, qui ante ſua tempora rapinis & ſpoliis aſſueti fuerant, multa auſteritate compeſcuerat, & ſine delectu perſonarum in ſeueritate iuſtitiæ ita magnum iudicauerat ſicut paruum; & ob hoc prædicti nobiles eum latenter habentes odio, deſeruerunt aciem, ac ipſum cum paucis expoſitum hoſtibus dimiſerunt, quod cum ipſe Rex conſpiceret, ſuorum adiutorio ſe priuatum, cum illis paucis qui mori elegerant pro Domino & patria, in turbas hoſtium proſiliit, & multa ſtrage ab eo facta tam ipſe quam prædicti fideles in acie ceciderunt, anno Domini MCCLXXVIII. VII. Kal. Septemb. Poſt cuius mortem terra Boemiæ & Morauiæ multis tribulationibus eſt expoſita. Nam filius ipſius Regis Boemiæ iuuenis erat, & per Marchionem de Brandenburg in tutelæ cuſtodia ſeruabatur, & ipſa terra Boemiæ tam per incolas, quam per Ducem Hainricum Vratislauiæ miſerabiliter vaſtabatur. Interea etiam relicta prædicti Regis Boemiæ duxit legitime quendam nobilem de Boemia Zebiſchum nomine de cognatione Vitigenum, ***** qui ſæpe fati Regis Boemiæ validus fuerat perſecutor. Sed tandem filius Regis ducens in vxorem filiam Domini Rudolphi Romanorum Regis, & regnare incipiens, eundem Zebiſchum, qui per reginam quam duxerat theſauros regios habere cœperat, nec Regi

Marchfeld.

Ottocarus cap. Aen. Syl. in Bohemia, c. 27.

Dubrau. Hiſt. Boh. lib. 18 p. 478

p. 3%

---

* hæc verba mutato charactere excuſa, ex Eberhardo ſuppleuimus.

** Eberhardus *in campo qui dicitur Marchueld, prope Ciſtesdarff.*

*** Eberhardus *deuinctis.*

**** addit hic Eberhardus: *anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo octauo, ſeptimo Kalendas Septembris.*

***** Eberhardus: *Bitigonum.*

Regi asſignare voluit, mortua quondam Regina de conſilis Rudolphi captiuauit, & occidit, [duobus filiis quos ex eadem Domina habuerat exilio deputatis, & quia fratres eiusdem Zebiſchi & aliqui alii de ſua parentela ſe ob hoc Regi Bohemiæ oppoſuerunt, eos a regno ſuo penitus expulit & fugauit.

Eodem anno Domini M CC LXXVII. Leo Ratisponenſis Epiſcopus, obiit, in Vigilia beatæ Margaretæ, qui rexerat Ratisponenſem Eccleſiam XVIII annis. Et Vir multæ litteraturæ & prudentiæ fuit. Cui ſucceſsit Dominus Henricus & Comes de Rotenekke, eiusdem Eccleſiæ Canonicus, & Archidiaconus qui Cathedralem Eccleſiam B. Petri conſumptam Ratispon. & deſtructam incendio & ab anteceſſore ſuo reædificari inceptam ſumptuoſo opere, quod & materiam ſuperabat, vt ad finem perduci poſſet, multis laboribus procurauit, & multa precioſa ornamenta Ratisponenſi Eccleſiæ & aliis tradidit. Campanas etiam comparauit & dedit Ratisponenſi Eccleſiæ ſicut hodie patent maximas & ſonoras. Suum etiam patrimonium ſcilicet comitatum & caſtrum in Rotenekk cum pertinentiis ſuis Ludvico Duci Bauariæ vendidit, & Ratisponenſem Eccleſiam * ornatam multis debitis, ab vſuris & damnis aliis liberauit. Et aduocatiam in Velden, & iudicia in Velden, Eberſpent, Teiſpach, Francehauſen, Ergolzpach, Eſſenpach, Pilsting, & Aueting a Dominis ducibus Baiuariæ, & alia multa magna pecunia comparauit. Et fere omnia Caſtra Eccleſiæ muris & turribus firmius quam antea fuerant, exaltauit: Reditus etiam tam Epiſcopales quam Canonicas præbendas per ſuam induſtriam mirabiliter ampliando, & quod inter ſua opera memoriæ magis dignum reputo, vbicunque Patriam bellorum vel gvverrarum horror perterruit, ibi vt ſacerdos magnus tempore iracundiæ factus eſt reconciliator, nec in hoc pepercit laboribus, vel expenſis, quatenus diſcordantes ad concordiam reuocaret; Pacem non ſolum Bauariæ, ſed etiam vicinis procurando; Et pro Repub. quæ paucis cordi exiſtit, plus omnibus ſuo tempore laborauit. *]

* *ontratam.*

Eodem anno Dominus Leo Ratisponenſis Epiſcopus obiit; cui ſuccedit Dominus Hainricus de Rotenegk eiusdem Eccleſiæ Canonicus. *Hund.* p. 72

MCCLXXIX.

Petrus Epiſcopus Patauienſis obiit, qui pontem trans Danubium Patauiæ primus fecit; cui ſuccedit Dominus Richardus, eiusdem Eccleſiæ præpoſitus. *Hund.* p. 142 *Chr. Auſtr.* 1280

Eodem anno Dominus Albertus de Hale ſua virtute & ſtrenuitate meruit a Domino Rudolpho Romanorum rege honore & nomine Comitis inſigniri.** *Comes de Hale. Andr. Presbyter* Chr. Bau. p. 30

Eodem anno piſcis captus fuerat in plaga maritima, quæ eſt verſus Montem altum, & portatus apud Vrbem veterem, cuius pellis erat piloſa, pedes breues, cauda, caput, aures, os & lingua quaſi Leo habebat, & in eius captione planctus magnos horribiles emiſit, vnde multi prognoſtica futurorum, exinde aſſerebant. Et parum poſt ſuccenſa rabie Gallicos, qui ibi morabantur, tam mares quam fœminas, ſenes, ac iuuenes in regis Caroli contemtum occiderunt, & aperientes nihilominus latera mulierum Latiarum prægnantium, quæ dicebantur a Gallicis concepiſſe, partus earum occidebant antequam naſcerentur. Deinde tota Sicilia ſic rebellans Petrum regem Arragoniæ in ſuum Regem & defenſorem vocauerunt. Illis temporibus maxima fuit diſſenſio inter Vrſinos & Hanibaldenſes. Eo tempore inter Anglicos & Gallos duriſimum bellum fuit. Tunc etiam in Tunicio regia, Aragonum aſtutia inter montium diſtrictus magna Sarracenorum multitudo fuit oppreſſa. Tunc etiam Soldanus Babyloniæ a Tartaris fuit fugatus, per VIII. dietas occiſi dicuntur Sarraceni vltra quinque millia. Sed Soldanus reſumptis viribus dictos Tartaros orientales fugans, XXX. millia Tartarorum in huiusmodi fuga dicuntur cecidiſſe. *Guil. de Nang.* p. 496 *Cortuſius* lib. 9 c. 13 *Th. Fazellus* Rer. Sic. Dec. poſt. lib. 8. p. 450, *Collenutius* Hiſt. Neap. lib. 5 p. 224, *Ant. Summonte* Hiſt Neap. p. 2 lib. 3 p. 289, *P. Aemylius* Hiſt. Gall. lib. 7, *Polyd. Vergilius* Hiſt. Angl. lib. 17 p. 419 *Guil. de Nang.* p. 497

* hæc vncis incluſa, ex Eberhardi Annalibus addidimus.

** Eberhardus: *Eodem anno Albertus de Hals factus eſt Comes a Rege Rudolfo.* Reliqua vero, vsque ad finem anni in Eberhardi Annalibus non reperiuntur.

Guil. de Nang. p. 494, Villani hist. Florent. lib. 7 c. 85, Marin. Siculus Hist. Hisp. lib. 11 f. 391

Post hæc rex Carolus & Petrus de Aragonia (qui Siciliam occupauerat, & in Regem Siciliæ contra Papæ inhibitionem se fecerat coronari, propter quod Papa ipsum excommunicauerat, & regno Aragoniæ, & omni eo quod ab Ecclesia tenebat, priuauerat, belli pactum taliter ineunt, quod eorum quilibet haberet centum milites, quos vellet & posset in plano Burdigalensi ad pugnandum ad inuicem, centum contra centum, inter quos ipsi duo Carolus & Petrus computari debebant, prima die Iunii: & qui victus esset, vel ad illam diem non veniisset, perpetuo infamis esset, priuatus honore & nomine regio, periuriam incurreret, & vno seruiente esset contentus, ad quam diem dictus Carolus venit cum legato sedis Apostolicæ: prædictum vero Petrum quidam dixerunt eum cum duobus sociis veniisse de nocte præcedente diem statutam, & fuisse locutum cum Senescallo Burdegalensi in loco priuato, prætendentem quod propter Regem Francorum ibidem præsentem pactum seruare non audebat. Eo tempore regnum Aragoniæ a stipendiariis Regis Franciæ inuadebatur, plurimis de Aragonia occisis.

His temporibus Roma vicarium Vrbis senatoriale gerentem expulerunt, & Iohannem Tarcii in capitaneum Vrbis & Reipublicæ defensorem inuocauerunt, qui licet parum rexerit, multos tamen Romanos offendit. Sed Romanis ad mandatum Papæ reuersis susceperunt vice Papæ duos vicarios senatoriæ videlicet Hanibaldum Petri Hanibaldi, & Pandulfum de Sabello, sub quorum regimine Romani quieti fuerunt.

Guil. de Nangis p. 499

Eo tempore Princeps Salernitanus filius regis Caroli iuxta Neapolin nauali bello a Siculis & Hispanis mari debellatus & captus fuit: & Messanam ductus carceri fuit mancipatus. Et quarto die sequenti rex Carolus venit Neapolin, & Neapolitanos rebelles factos post captionem Principis castigauit.

MCCLXXXI.

Vxor prædicti Domini Rudolfi Romanorum Regis nomine Anna obiit: & *Chr. Austr. 1283* eodem anno ipse Rex exiuit terra Austriæ, & ipsum Ducatum Alberto filio suo p. 394 primogenito commendauit, sed postmodum eundem Ducatum eidem Domino Alberto & Rudolfo filiis suis in feudum contulit, coram Principibus suis super hoc Augustæ in curia congregatis.

Mospurg comitatus. Andr. Presb. p. 31, Auentinus 7 c. 11 n. 24

Eodem anno Chunradus Comes de Mospurch moritur sine hæredibus, & comitatus ad Domini Hainrici Ducis Bauariæ deuoluitur potestatem.

Item eodem anno a Domino Friderico Salzpurgensi Archiepiscopo concilium celebratur.

Item inimico homine superseminante zizaniam inter Dominum Volchmarum abbatem de Altach ex vna parte, & quosdam fratres eiusdem loci ex altera grauis discordia est exorta. Iidem namque fratres contra prædictum Abbatem appellationem emittentes, quosdam ex se ad Romanam transmiserunt, Abbate e conuerso se per nuncios in eadem curia defendente. Interea procurantibus etiam quibusdam ex fratribus omnia, tamen abbatis & cellaria & granaria violenter sunt confracta, & inde res aliquæ asportatæ, campanæ & quæque pretiosa Ecclesiæ per eosdem fratres vendita sunt, vel apud vsurarios obligata. Tandem frater vnius Monachi, & duo fratrueles alterius Monachi cum quibusdam aliis prædictum abbatem in passagio in Werd prope monasterium duabus sagittis in flumine Danubii occiderunt, equos suos & seruorum suorum cum rebus aliis abducentes. Sed post paucos dies quatuor eorundem malefactorum sunt detenti, quorum duo in Straubing sunt rotis affixi, alii duo in patibulis sunt suspensi, sed quintus & sextus postmodum gladiis sunt occisi, & sic pro crudeli homicidio (Domino iudicante iustitiam) crudeliter perierunt. Quia vero idem Abbas multæ austeritatis in religione & sanctitatis in vita extitit, corpus eius sic occisi a passagio in Werd vsque ad villam in Tundorff supernatans a pluribus videbatur, & tandem a fratribus, qui sibi & iustitiæ fideliter astiterant, in capella S. Kyliani honorifice est sepultus, Idib. Maii.* MCCLXXXII.

* hæc apud Eberhardum non reperiuntur.

MCCLXXXII.

Post hunc autem electus est concorditer in abbatem Altahensem Dominus Popo venerabilis abbas de Altach superiori, vir vtique tam sanctitate vitæ præcipuus zelator ordinis & religionis, qui idem monasterium in Altach in flore per prædictam dissensionem a sua honestate grauiter inclinatum tam in spiritualibus quam in temporalibus informauit. Eiectis enim quibusdam fratribus, qui causam seu occasionem prædictæ dissensioni dederant, alios assumpsit, qui elegerunt ambulare in domo Domini cum consensu. Quibus in regularibus obseruantiis taliter profuit, quod prædictum monasterium, quo ad religionem vicinis Ecclesiis religionis præbeat exemplum, & etiam longe positis sancte viuendi regulam ostendebat. Item in temporalibus sic prouide administrauit, quod in domo sua famosa omnibus erat hospitalitas, & vndecunque venirent pauperes pascerentur. Capellam etiam Kyliani a suo antecessore inchoatam perfecit, prædia plura emit, tres magnas construxit piscinas, & in omnibus factis suis Deo & hominibus se amabilem ostendit. Rexerat enim monasterium in Altach superiori in Abbatia XXII. annis, & præter ipsam Ecclesiam omnes fere muros & ædificia ibi denuo reparauit. Tandem anno Domini 1289. VI. Kal. Febr. bono fine decessit: in Capella S. Kiliani, quam perfecerat, est sepultus. Post hunc electus est in abbatem Altahensem Dominus Wernhardus eiusdem monasterii monachus, qui antea in prioratu, quem longo tempore rexit, & in abbatia postmodum, omnibus omnia factus est, vt omnes lucrifaceret, & vt ei inesse videretur manifeste circa subditos iuste consulens misericordia, & pie sæuiens disciplina. *

MCCLXXXIII.

Petrus ** Rex Aragoniæ expulso Karolo Rege regnum Siciliæ potenter occupauit, propter quod Papa Martinus excommunicationis sententiam protulit contra ipsum, sicut plenius patet in literis quibusdam desuper datis. *Martinus Episcopus seruus seruorum Dei ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum. Cogit nos temporis qualitas, & nequitia plurium detestanda sollicitat vt infra scriptorum prædecessorum nostrorum gesta quæ plenius in archiuo conseruantur, Ecclesiæ ipsius prouidere quieti cautius studeamus. Sane felicis recordationis Innocentius Papa IV. Prædecessor noster culpas graues, immo grauissimas ac multiplices ac manifestos excessus quondam Friderici olim Imperatoris Roman. propensi maturitate consilii, recti iudicii censura diiudicans, eique secundum praua sua opera reddens, ipsum honore Imperii, Regno Siciliæ, Ducatu Apuliæ, ac Principatu Capuæ, generali super hoc congregato Lugd. Concilio approbante ac Iustitia exigente priuauit, prout in vniuersalem mundi notitiam non est dubium deuenisse, nec ab eadem creditur verisimiliter alienum, qualiter Fridericus ipse aucto superbiæ spiritu, quamquam sic digne depositus, sic iuste priuatus, sententiæ huiusmodi priuationis prolatæ in eum pertinaci animo parere condemnens regnum & Imperium, supra dicta, post eiusdem prolationem sententiæ occupata detinere præsumpsit, qualiter autem post iam dicti Friderici obitum quondam Chunradus natus eius, paternæ malitiæ imitator, dictum Regnum præsumptuosis ausibus occupauit, & tandem prædicto Chunrado, humanis rebus exemto, quondam Manfredus olim Princeps Tarentinus, eiusdem vt dicitur Friderici filius, qui etiam absque priuatione prædicta, non iniuste legitimæ successionis participium perdidit, quia ipsum partus legitimus non agnouit vtpote de damnabili commixtione susceptum, ad occupationem prædicti Regni, temerarias & occupatrices manus extendit. Grauibus ergo & enormibus admodum per potentiam & malitiam eorundem irrogatis Ecclesiæ, ipsaque in suis afflicta multipliciter fidelibus respexit altissimus sponsam suam, & conuertens illi nubilum in serenum, sceleſtam prædicti Friderici domum, quæ consueuerat*

Chr. Auctr. 1285

* hæc etiam desunt apud Eberhardum.

** hæc Eberhardus ad annum 1282 refert.

ſueuerat quantumuis malis abundare perſonis, ſic pene redegit in nihilum, ſic illam iacturam multimodæ diſſipationis oppreſſit vt de illa ipſa non ſcintilla vnica remaneret; Chunradinus videlicet, Chunradi filius ſupra dicti, qui cum in eo malitia ſuppleret ætatem, ipſeque annorum ſuorum curricula nequitia ſuperaret, progenitorum ſuorum nefarios actus ſequens, ac illorum profanas iniquitates amplectens, mentisque ambitioſæ vitio Imperium expetens ſibi Regnum in titulando Siciliæ, ſe ipſius regni Regem denominare temere præſumebat: & cum nonnullis Eccleſiæ inimicis Lombardis, Tuſcis, Marchianis, & Apulis præcipue de Regno profugis prælibata fraudulentis ſe implicando commerciis in vrbe Lombardia, Tuſcia & per alia diuerſa loca ſuas diſſeminare litteras præſumebat, ſub expreſſione ſui proprii nominis & præmiſſæ intitulationis temere ſigillo Regiæ Maieſtatis impreſſas, per quas commouere populum, concitare gentes, ac turbare pacem Eccleſiæ nitebatur, in ipſius Eccleſiæ ac Charisſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Siciliæ Regis illuſtris graue præiudicium & diſcrimen. Vnde piæ memoriæ Clemens Papa prædeceſſor noſter, cum ſibi de his euidentius conſtitiſſet, diligenter attendens multam ipſius Chunradini malitiam, & ſuorum conatuum peruerſorum volens obuiare principiis, certum habuit contra eum in hac parte proceſſum, prout vidit rationabiliter expedire, ac negotii qualitas perſuaſit. Demum præfato Chunradino ſublato de medio, eidem Regno pax rediit, aurora tranquillitatis illuxit, ſedatis turbationibus, fluctibus, quos ipſius Chunradini praua ſtudia ſuſcitarent. Sed ſicut nuper non ſine multa turbatione fide dignorum relatu percepimus nonnulli proterue aſſumentes, ad noſtram nec non Eccleſiæ dictique Regis turbationem & ſcandalum, aſpirantes in prædicto regno ignem turbationis emortuæ reaccendere moliuntur, ad id ſua ſtudia inique congerunt, ad id virtutum ſuarum potentiam coaceruant, manus præſumptuoſas apponunt, & etiam occulti fauoris auxilium largiuntur. Teſtatur hæc inter cætera horrendi ſceleris feralis immanitas de nouo in ciuitate Panormitana patrati, vbi ſic debachatus eſt gladius, ferrum infremuit, furor incanduit, rabies inſaniuit, manus truculenta deſæuiit, quod ſicut rumor mœſtus enunciat non ſufficit virorum ac mulierum multitudinem inibi cædi dari, niſi & bi quos nondum in lucem natura produxerat, maternis apertis vteris necarentur, trucidarentur innati & deliteſcentibus Viſceribus genitricum impiæ præfocationis exitium ferretur. Quia ergo præfatum Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam ſpectare dinoſcitur, ſuique iuris & proprietatis exiſtit, ac propter hoc nos qui vna cum Eccleſia ipſa medullitus in hac parte contingimur & quaſi cuiusdam acerbæ punctionis aculeo excitamur, volentes tam grauibus huius malorum initiis, prout poſſumus obuiare, ne tam horrenda principia conualeſcant, præſente hac fidelium multitudine copioſa, de fratrum noſtrorum Concilio vniuerſos & ſingulos cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus monemus attente, diſtricte præcipientes eisdem, ne in prædicti regni vel eius parte nos & eandem Eccleſiam & præfatum Siciliæ Regem, qui prædictum Regnum ab eadem tenet Eccleſia per ſe vel per alium aut alios moleſtent aut impetant aut perturbent occupando vel inuadendo hoſtiliter, ſeu occupari vel inuadi hoſtiliter faciant Regnum ipſum vel aliquam partem eius. Præcipimus inſuper vniuerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, ſpecialiter autem Marchionibus, Comitib. Baronib. Ciuitatib. communitatib. & vniuerſitatibus caſtrorum, villarum & aliorum quorumcunque locorum Italiæ & maxime Iurisdictioni temporali Eccleſiæ Roman. ſubiectis ne prædictis in occupatione vel inuaſione huius prorſus intendant, & ne cum armis vel ſine armis ad turbandam in prædicto Regno pacem eiusdem Romanæ Eccleſiæ ac præfati Regis Siciliæ in eadem præſtent eis occupatione vel inuaſione prædictis conſilium, auxilium, fauorem, publice vel occulte, & ne ſuper hoc ſocietatem, coniurationem aut fœdus aliquod ineant cum iisdem. Si qui autem contra monitionem & præcepta noſtra præmiſſa perſe vel per alium quoscunque dolo, fraude, arte vel machinatione fecerint, cuiuscunque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis aut ſtatus, excommunicationis ſententia quam ex nunc in illos proferimus, ipſo facto ſe nouerint innodatos. Ciuitates quoque & communitates quaslibet quæ contra monitiones & præ-

cepta

*tepta noſtra prædicta, quocunque dolo, fraude, ingenio arte vel machinatione venire præſumſerint, Eccleſiaſticæ ſententiæ interdicti, quam ex nunc in illos proferimus, volumus ſubiacere. Aperte quoque prædicimus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quodſi contra monitionem & præcepta noſtra præmiſſa, vel eorum aliquod venire tentauerint, nos eos omni Eccleſiaſtica dignitatis honore; cæteros autem clericos non prælationis officium, ſed dignitatis forſitan, vel perſonatus, aut alicuius Eccleſiaſtica beneficia obtinentes, & obtentis priuare curabimus, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout nobis facti qualitas ſuggeret, & iuſtitia ſuadebit. Laicis vero cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, Conditionis, aut ſtatus, & præcipue Iurisdictioni temporali Eccleſiæ Romanæ ſubiectis denunciamus expreſſè, quodſi contra monitiones, & præcepta noſtra huiusmodi, per ſe vel per alium ſeu per alios temere veniendo, ea non curauerint obſeruare, nos tantæ temeritatis audaciam non intendentes relinquere impunitam, ipſos Feudis, & aliis omnibus, quæ a prædicta & aliis Eccleſiis ac perſonis eccleſiaſticis obtinere noſcuntur, priuare, & Vaſallos eorum quos habent a fidelitatis iuramento, quo tenentur, eisdem reddere penitus abſolutos, & perſonis eorum citra mortis & mutilationis periculis expoſitis, ad expoſitionem bonorum eorum procedere, Deo auctore curabimus, prout eorundem culpæ exegerint, & videbimus expedire. Cæterum quia prædicta ciuitas Panormitana, & nonnulla caſtra ſeu villæ illarum partium contra præfatum Regem Karolum, qui regnum ipſum ab eadem tenet Eccleſia, rebellionis ſpiritum aſſumpſiſſe dicuntur, nos circa illa nolentes in hoc iuris rigorem obſeruare, ſed vti potius manſuetudinis lenitate, quam in noſtris actibus libenter amplectimur intendentes ac volentes eadem ab huiusmodi erroris initio paternis ſtudiis reuocare; Comitatibus, ciuitatibus & caſtrorum ac Villarum prædictarum diſtricte præcipimus, vt ſublato difficultatis cuiuslibet & dilationis obiectu, ad noſtra mandata & Eccleſiæ ac Regis prædictorum redire procurent. Eisdemque Comitatibus diſtricte præcipimus, ne prædictos moleſtatores & turbatores, occupatores ſeu etiam inuaſores, aut dantes eisdem in prædictis conſilium, auxilium, vel fauorem, in ciuitatem, caſtra, & villas ſeu diſtrictus eorum quouis modo recipiant, vel receptent, nec ipſorum vel alicuius eorum dominio vel regimine quouislibet ſe ſubmittant; neque ipſis vel eorum alicui contra nos & eandem Eccleſiam ac Regem prædictum in ea impendant in prædictis conſilium, auxilium, vel fauorem publicum vel occultum. Nos enim confœderationes ſeu colligationes quaslibet, ſi quæ inter communitates easdem vel ipſos & quoscunque alios initas vel factas ſuper occupatione, vel inuaſione prædictis penitus diſſoluentes, ac iuramenta de illis ſeruandis, vel alio quocunque modo prædictis hinc inde præſtita relaxantes omnino, Comitatibus ipſis aperte prædicimus, quod niſi præmiſſa curauerint quantocius adimplere, contra eas & ciuitatem & caſtra & villas earum ſpiritualiter & temporaliter, auctore Domino, procedemus, quod pœna dicente cognoſcere poterunt, quam ſit temerarium & ſuperbum mandatis apoſtolicis contraire, vt aut &c. Datum apud Vrbem veterem in platea dicta maioris Eccleſiæ, in die aſcenſionis Domini. Pontificatus noſtri anno ſecundo.**] Quam excommunicationis ſententiam cum prædictus Rex Aragoniæ contemneret, Papa excitauit contra eum Dominum Philippum Regem Franciæ, qui cum multis millibus militum intrauit Aragoniam, ſed per
P. 397 multitudinem muſcarum illius terræ, & inopiam alimentorum, quæ etiam pro pecunia habere non poterant, multi equi & homines perierunt, & ipſe Rex mortuus ibidem reductus eſt Pariſios, & apud S. Dionyſium eſt ſepultus, anno Domini 1280. Cor autem Regis eſt apud prædicatores Pariſiis tumulatum. De qua diuiſione indiuidui plures clericorum & laicorum contra eosdem fratres, qui hoc dicuntur obtinuiſſe precibus & exhortationibus, ſcandalizati ſunt.

Matth. Par. 1289, Guil. de Nang. p. 500, P. Aemilius Hiſt. Gall. lib. 7 fin. Mariana lib. 14 c. 9 P. Daniel Hiſt. de France tom. 2 p. 269

* hæc ex Eberhardo adiecimus.

[*Milleſimo* CCXCI. *ciuitas Akaron, quam ſolum habebant Chriſtiani in terra ſancta, obſeſſa eſt per Soldanem Babylonenſem & per* XL *dies & noctes ſine intermiſsione impugnata, capta eſt, & ibidem multa Chriſtianorum millia & capta ſunt & occiſa: aliqui autem per nauigium fugerunt, & quia multorum erat opinio, quod ſi fratres domorum ibidem ſcilicet Hoſpizt. Templ. & Teutonici, & reliquus populus omnino concordaſſet, ciuitas capta non fuiſſet. Mandauit Papa Nicolaus omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis & aliis Prælatis, vt concilia Prouincialia celebrarent, & deliberarent, qua ope vel conſilio eidem terræ poſsit ſubueniri. Et per concilium habitum Saltzburgæ reſcriptum fuit Domino Papæ & conſultum, vt prædicti tres ordines conuirentur ad vnum ordinem, melioribus eorum obſeruantiis in vnum redactis; & quod ad ſuccurſum eiusdem terræ ſanctæ Rex Romanorum cum Principibus vocaretur. Qui nuncii antequam veniſſent ad Curiam, Papa mortuus eſt; & ſic hoc negocium remanſit infectum.* *]

MCCLXXXIV.

Hund. Metr. p. 18. Fridericus Saltzpurgenſis Epiſcopus obiit, cui ſuccedit Rudolphus Domini R. Romanorum Regis vicecancellarius. Qui licet a principio contra aduerſarios ſui epiſcopatus ſe validum propugnatorem oſtenderet, tamen vltimo ob timorem qui non debuerat in virum conſtantem cadere, ſtatuta ſui conſilii, quod celebra-
Hiſt. Auſtr. 1288 uerat, ** quando & corpus B. Virgilii tranſtulerat, non ſine totius patriæ ſcandalo, in conſpectu Ducis Auſtriæ reuocauit ***.

MCCLXXXV.

Chr. Auſtr. 1287 Gotfridus Patauienſis Epiſcopus natione de Weſtphalia obiit: cui ſuccedit Dominus Wernhardus dictus de Prambach canonicus eiusdem Eccleſiæ, vir in manſuetudine etiam Moyſi coæqualis, qui in multa pietate Patauienſem rexit Eccleſiam, & BB. Valentini & Maximiliani corpora in loco humili repoſita, in tumba honorabili erecta de nouo in medio Eccleſiæ Patauienſis decentiſsime collocauit.

Præterito anno, hoc eſt, anno Domini 1280. tempore Ladislai Regis Vngariæ filii Regis Stephani, Tartari in tanta multitudine intrauerunt Vngariam, quod dicebant vna cum exercitu ſuo vndecim milliaria occupare, qui tandem non humano auxilio, ſed diuino iudicio perierunt. Superuenit enim grando, nix, & pluuia in tanta quantitate, quod ſe de loco mouere non poterant, & ſic a Chriſtianis in circuitu poſitis ſunt occiſi, & iuſti tulerunt ſpolia impiorum: multi etiam eorum euaſerunt.

Guil. de Nang. p. 300 Poſt hæc die Reſurrectionis Domini, poſtquam celebraſſet, & refectionem ſolitam cum capellanis ſuis feciſſet vel ſumpſiſſet, arripuit eum infirmitas occulta, de qua nimium pati ſe dixit, licet medici in ipſo indicium mortis nullum reperirent, de qua feria IV. ſequenti obiit, & Peruſii ſepultus fuit, qui Papa dicitur poſt mortem ſuam plura miracula feciſſe, ſed ceſſabant ipſa miracula XII. die menſis Maii. ****

MCCLXXXVI.

Honorius IV. PP. *Guil. de Nang.* p. 300 Honorius Papa IV. natione Romanus de Sabellenſibus, prius diaconus Cardinalis, electus fuit Peruſii die ſecunda Aprilis, & Romæ apud S. Petrum coronatus & conſecratus, ſedit annis II. die prima: & vacabat ſedes menſes X. dies II. Hic fuit homo temperatus & magnæ diſcretionis, impeditus tamen corpore, etiam manibus & pedibus. libenter quærens pacem, Romæ obiit apud S. Sabinam, & apud S. Petrum ſepultus fuit. *****

MCCLXXXVII.

---

* hæc ex Eberhardo.

** addit Eberhardus milleſimo ducenteſimo octogeſimo octauo.

*** addit Eberhardus. *Poſt ipſum Rudolfum electus eſt, imo potius datus per ſedem Apoſtolicam Chunradus dictus de Vonſtorf tunc Epiſcopus Lauentinus.*

**** hæc apud Eberhardum non reperiuntur.

***** neque hæc Eberhardus habet.

MCCLXXXVII.

Dux Brabantiæ deuicit cum auxilio ciuium Colonienſium, Colonienſem Archiepiſcopum, & Comitem de Belere *, ipſosque captiuauit, * & in eodem conflictu multi ſtrenui milites ſunt amiſſi. * *f. Gelriæ.*

Dominus R. Romanorum Rex Comitis Burgundiæ rebellantis ſibi terram ingreditur cum exercitu, & licet idem Comes multorum de Picardia & Francia, & Flandria iuuaretur auxiliis, tamen cum prædicto Rege ad bellum congredi non audebat, ſed per Ducem Burgundiæ ad gratiam & concordiam rediit cum eodem. *Ann. Colmar. p. alt. p. 54, Alb. Argent. p. 104, Gerb. a Roo p. 38, Fugger lib. 1 c. 15 n. 41, Conring. de fin. Imp. lib. 1 c. 24 p. 829*

Eodem anno mota eſt diſcordia inter omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Prælatos, & totum clerum regni Franciæ ex vna parte, & fratres Prædicatores & Minores ex altera ſuper Priuilegio dato eis a Domino Papa Martino [cuius tenor talis eſt.

*Martinus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filiis Miniſtro generali & Prouincialibus Miniſtris ordinis Fratrum Minorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad fructus vberes, quos in agro Dominico, prædicando pariter & exemplo, confeſſiones audiendo, & per alia virtutum exercitia ſatis Ordo veſter, & humiles ipſius ordinis profeſſores produxerunt hactenus, & ſperantur in futurum, Deo auſpice, producturi, attentæ conſiderationis aciem conuertentes, vt fratres eiusdem ordinis prædicationis & audiendi confeſſiones officia eo liberius & efficacius exequi valeant, quo citius de ipſorum circa eadem de auctoritate Apoſtolica conſtabit tibi, fili, Miniſtro generali, per te; vobis vero Prouincialibus Miniſtris cum diffinitoribus in prouincialibus veſtris capitulis congregatis, committendi auctoritate Apoſtolica fratribus eiusdem Ordinis ſacra pagina eruditis, examinatis, & adprobatis a vobis, prædicationis officium, audiendi vero confeſſiones, abſoluendi pœnitentes, ſalutares eis iniungendi pœnitentias, & fratribus alias idoneis concedendi: eisdem quoque ſæpe fati ordinis, quibus dicta officia per vos taliter conceſſa ſeu commiſſa fuerint, quod eadem liberè valeant exercere, plenam damus & concedimus auctoritate præſentium facultatem, diſtrictius inhibentes, nequis fratres ipſius ordinis, quibus dicta officia taliter concedenda duxeritis, vt præmittitur, ſiue etiam committenda in exercitio ſiue executione officiorum ipſorum, audeat quomodolibet impedire. Volumus autem quod hi qui fratribus confitebuntur, eisdem ſuis parochialibus presbyteris confiteri ſemel ſaltem in anno, prout generale Concilium ſtatuit, teneantur. Quodque iidem fratres eosdem ad hoc diligenter & efficaciter ſecundum datam eis gratiam a Domino exhortentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & inhibitionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum apud vrbem veterem IV Idus Ianuarii Pontificatus noſtri anno primo.**]*

Dicebant enim ipſi Prædicatores & minores de ſupradicto priuilegio, quod confeſſi ipſis non tenerentur ſuis parrochialibus presbyteris eadem peccata numero iterum confiteri. Cuius contrarium Archiepiſcopi & Epiſcopi aſſerebant per idem
p. 396 priuilegium, & per Decretalem *Extra De pœnitentiis & remiſſionibus omnis vtriusque*, cuius in eodem priuilegio mentio facta fuit. Quæ quæſtio per Doctores ſeu Magiſtros Theologiæ & iuris Canonici fuit multipliciter diſputata Pariſiis, & validiſimis oſtenſum rationibus fuit, præcipue tamen per Magiſtrum Heinricum de

* Eberhardus h. l. *Dux Brabantiæ deuictus auxilio ciuium Colonienſium, Archiepiſcopus Colonienſis, & Comes de Gelere ipſosque captiuauit*, Verum, cum noſtris Annalibus conſpirat Franc. Haræus Ann. Ducum Brabantiæ Tomo I p. 285 dicens: *Anno proximo, qui fuit 1287 cum Siphridus Archiepiſcopus Colonienſis Comitatum Montenſem depopularetur, Dux noſter eo profectus, fœderatum, repulſo Archiepiſcopo, eo metu liberauit.* Adſtipulatur Pontanus *Hiſtoria Geldriæ lib. VI p. 163*

** hæc ex Eberhardo.

Gandauo, quod eadem peccata numero, quæ aliquis confessus fuerit Prædicatori vel Minori *, teneretur saltem semel confiteri in anno suo proprio sacerdoti, quod tamen ** cum ipsi fratres multis rationibus destruere niterentur, consilium datum fuit per Magistros Parisienses secularibus, quod suis propriis sacerdotibus confiteantur, quia de his nullum est dubium, quando iurisdictionem absoluendi habent, & semel eis prædicta peccata confessa, non sit necesse iterum confiteri. Super hac autem controuersia dissoluenda ex parte Episcoporum & cleri regni Franciæ missi fuerunt ad curiam Romanam duo Episcopi de Francia, quibus in subsidium omnes Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, & totus clerus centesimam partem omnium suorum ecclesiasticorum redituum ministrauerunt. Dominus tamen Nicolaus Papa IV. de ordine fratrum Minorum extitit, natione Lombardus de Marchia Antonii Cardinalis, de Esculo ciuitate, fuit electus in Ecclesia S. Petri, Anno

Nicolaus IV. PP. In hoc desinit Martin. Polen. Trithemius Chr. Hirs. 1288

MCCLXXXVIII.

Seditque annis IV. mense vno, & vacabat sedes menses quasi tres. Hic prius dictus frater Hieronymus de ordine Minorum fuit, quorum minister fuerat generalis, & exinde presbyter Cardinalis, qui eandem causam pro neutra parte adhuc hodie determinauerat, sed permisit in dubio dependere. Hic pontificatus sui anno primo fecit vnam ordinationem Cardinalium. Romæ obiit in die Paraſceues, & sepultus fuit apud S. Mariam maiorem.

Nicolai IV Ep. lib. 2 ep. 11

Mortuo Dietrico abbate 5. Non. Maii, Siboto dictus Curialis tertius eligitur in die SS. Gordiani & Opimachi martyrum, sed postea oppossuit se ei Wolfhardus Episcopus Augustensis, & quædam pars ex fratribus consentiens Episcopo, deponitur; præfuit autem tantum annis IV.

Iudæorum crudelitas. Trithemius ad a. 1288

Iudæi in Pacherat diœcesis Herbipolensis quendam bonum & deuotum hominem Christianum Werinherum nomine occulte occiderunt, & ab eo sanguinem (quo mederi dicuntur) tanquam in torculari multa violentia expressserunt, qui tandem in eodem loco multis miraculis dicitur claruisse. Præterito anno Iudæi in Monaco ciuitate Frisingensis diœcesis puerum quendam Christianum pro simili causa occiderant. Propter quod populus eiusdem ciuitatis non expectato iudicio vel sententia, omnes Iudæos illius ciuitatis in domum vnam confugientes ignibus suppositis concremauit.

MCCLXXXIX.

Ann. Colmar. 1288

Dominus Rudolphus Romanorum Rex iterato contra Comitem Burgundiæ triumphauit. Dum autem Litaniæ fierent S. Marci, Tripolis ciuitas capitur a

Tripolis capta.

Solda-

---

* addit Eberhardus: *vel alias priuilegiato.*

** *horum loco Eberhardus hæc habet.* Cuius tamen contrarium cum fratres multis rationibus niterentur ostendere, tale consilium dederunt Magistri & sapientes Parisiis, a scholaribus requisiti, quod quamdiu hæc quæstio esset dubia Parisiis, vbi magis quam alibi in mundo est copia peritorum, tamdiu deberent confiteri suis parochialibus presbyteris, de quorum certa auctoritate nulli sacræ scripturæ vel Canonum sapientes dubitarunt hactenus, qui in locum LXXII discipulorum, sicut Episcopi in locum Apostolorum certissime successerunt. Tandem super eadem quæstione omnes Archiepiscopi, Episcopi & totus Clerus totius Regni Franciæ solennes nuncios cum aliis Viris sapientibus ad sedem Apostolicam transmiserunt, & quilibet eorum centesimam partem omnium reddituum & prouentuum Ecclesiasticorum contribuit eisdem nunciis pro expensis. Sed Dominus Nicolaus Papa quamuis assumptus esset de Minorum fratrum ordine, eandem quæstionem pro neutra parte voluit terminare; vnde remanet vsus hodie in suspenso. Eodem etiam tempore venit quidam Parisios de Arabia homo prouectæ ætatis, qui promittebat, se per quasdam figuras, non tamen artis notorias, breui tempore omne scibile scholaribus traditurum, qui cum a Magistris & Cancellario examinaretur, apparuit de quæstionibus cuiusque scientiæ respondere, tamen quod in traditione suæ scientiæ modum Philosophicum non habuit, a scholaribus suis breuiter est relictus, & sic suæ scientiæ euidens signum Parisiis non reliquit.

Soldano & Sarracenis, fueruntque capti & occiſi plures Chriſtiani ibidem, & Chriſtianitatis nomen & cultus deletus eſt in eadem ciuitate.

MCCCXC.

Non. Febr.* Dominus Hainricus Dux Bauariæ bono fine & multa contritione moritur apud Purchauſen; & pro omnibus in quibus ſe timuit eccleſiaſticas perſonas, ſeu Eccleſias, ſeu quoscunque alios indebite offendiſſe, conſtituit in præſentia & cum conſenſu filiorum ſuorum Dominum Heinricum Ratisponenſem Epiſcopum, & fratrem VVernherum lectorem fratrum Minorum Ratisponenſium indemnitati læſorum & ſaluti ſuæ animæ prouidere: ſepultus eſt autem in Landshut. Ordinauit autem, quod duo filii ſui, Dominus Ludvvicus & Dominus Stephanus per quatuor annos continuos permitterent terram Bauariæ ſubeſſe dominio & ordinationi Domini Ottonis ſenioris fratris eorum, nec ad aliquam diuiſionem vel partitionem terræ illius quatuor annis durantibus deberent procedere, & hoc confirmatum extitit ipſorum fratrum ac nobilium patriæ iuramentis.

Andr. Presb. p. 31, *Auentinus* 7 c. 10 n. 16, *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 10

Eodem anno III. Non. Auguſt. mortuus eſt Dominus Rudolphus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus. Et Dominus Stephanus filius Domini Heinrici Ducis Ba-
P. 397 uariæ eſt in Archiepiſcopum concorditer poſtulatus, ſed Dominus Papa hanc poſtulationem propter defectum ætatis ipſius, qui iam XXI. annum habuit, non admiſit, deputauit autem in Archiepiſcopum eiusdem Eccleſiæ Dominum Chunradum Lauendinum Epiſcopum, qui vna cum aliis nunciis in prædicta poſtulatione fuerat, ipſumque confirmauit, pallium ei (quo notatur plenitudo pontificalis officii) aſsignando.

Auentinus 7 c. 10 n. 13, *Hund. Metr.* p. 19

Dominus Ladislaus Rex Vngariæ ſine hæredibus obiit.

Chr. Auſtr. 1289 *Hiſt. Auſtr.* pl.

Rudolphus Rex apud Herbipolin ſolennem curiam habuit cum Principibus Alemanniæ. Et eodem tempore Iohannes Tuſculanus Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus ibidem celebrauit concilium, & quia multa onera & graues expenſas volebat clero imponere, a quibusdam Epiſcopis aduerſus eum extitit ad ſedem Apoſtolicam appellatum, & hoc propter hoc ſua intentio & concilium deſideratum ab eo euentum non habuit, & ipſe ſubito ad propria eſt reuerſus. Intellexerat enim prius aliis de morte Domini Papæ Honorii, qui prius dicebatur Iacobus de Sabello: cui ſuccedit frater Hieronymus de ordine minorum fratrum, & vocatus eſt Nicolaus, de quo non intellexi, quod fratribus quondam ſui ordinis aliquas fecerit gratias ſpeciales**: & tempore ſuo noluit diſcutere quæſtiones, quas fratres Prædicatores & minores contra Epiſcopos habuerunt, vt per ipſum neutra partium grauaretur. Quo mortuo vacauit ſedes Apoſtolica, propter diſcordiam Cardinalium plusquam tribus annis. Et tandem iidem Cardinales (vt creditur) nutu diuino concordauerunt in quendam virum rectum & religioſum, qui in cella ſua per quadraginta annos & amplius ſub regula B. Benedicti ſtrenue vixerat, qui electus Celeſtinus eſt vocatus, & quum educeretur a cella, nullum equum tunc & poſtea aſcendere voluit, ſed tantum aſellum exemplo Domini venientis Hieroſolymam equitat. In via etiam tranſeundo Dominus per eum multa miracula fecit, qui licet miræ ſanctitatis exiſteret, tamen adeo ſimplex erat, quod petentibus concedenda & non concedenda concesſit: & quum conſideraret, quod conſuetum ſilentium & abſtinentiam, quæ in clauſtro ſeruauerat, propter intolerabilem rerum curam tenere non potuit in papatu, renunciare eidem præſulatui cogi-

Rudolphus Rex apud Herbipolin ſolennem curiam habuit cum Principibus Alemanniæ. Et eodem tempore Iohannes Tuſculanus Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus ibidem celebrauit concilium, & quia multa onera & graues expenſas volebat clero imponere, a quibusdam Epiſcopis aduerſus eum extitit ad ſedem Apoſtolicam appellatum, & hoc propter hoc ſua intentio & concilium deſideratum ab eo euentum non habuit, & ipſe ſubito ad propria eſt reuerſus. Intellexerat enim prius aliis de morte Domini Papæ Honorii, qui prius dicebatur Iacobus de Sabello: cui ſuccedit frater Hieronymus de ordine minorum fratrum, & vocatus eſt Nicolaus, de quo non intellexi, quod fratribus quondam ſui ordinis aliquas fecerit gratias ſpeciales**: & tempore ſuo noluit diſcutere quæſtiones, quas fratres Prædicatores & minores contra Epiſcopos habuerunt, vt per ipſum neutra partium grauaretur. Quo mortuo vacauit ſedes Apoſtolica, propter diſcordiam Cardinalium plusquam tribus annis. Et tandem iidem Cardinales (vt creditur) nutu diuino concordauerunt in quendam virum rectum & religioſum, qui in cella ſua per quadraginta annos & amplius ſub regula B. Benedicti ſtrenue vixerat, qui electus Celeſtinus eſt vocatus, & quum educeretur a cella, nullum equum tunc & poſtea aſcendere voluit, ſed tantum aſellum exemplo Domini venientis Hieroſolymam equitat. In via etiam tranſeundo Dominus per eum multa miracula fecit, qui licet miræ ſanctitatis exiſteret, tamen adeo ſimplex erat, quod petentibus concedenda & non concedenda concesſit: & quum conſideraret, quod conſuetum ſilentium & abſtinentiam, quæ in clauſtro ſeruauerat, propter intolerabilem rerum curam tenere non potuit in papatu, renunciare eidem præſulatui cogi-

Hist. Auſtr. pl. *Trithemius* 1287, *M. Chr. Belg.* p. 266. *Roo* lib. 1 p. 35, *Fugger* 1 c. 15, *Sebaſter* de libert. Eccleſ. Germ. lib. 5 c. 48

H. Rebdorff 1292, *Celeſtinus V. PP. Ptol. Luc.* Hiſt. Eccleſ. *P. de Alliaco* vita Cœleſtini, *Petrarcha* de vita ſolit. lib. 2 c. 18, *Nat. Alexander* ſec. 13 art. 13. Vide infra a. 1294, *Gob. Perſona* lib. 6 c. 67, *M. Chr. Belg.* p. 274

* Eberhardus: *MCCXC pridie nonas Februarii Heinricus dux Baiuariæ moritur, & reliquit tres filios Ottonem, Ludvvicum & Stephanum.*

** Contrarium dicit Th. Walſinghamus in Hiſt. Angl. ad a. 1287 *hic idolum (vt dicitur) Fratrum eiusdem Ordinis, multa priuatim ſtatuit, quæ faciunt non ſolum ſuperbire Minores, ſed etiam inſanire.*

cogitauit. Et quum sapientum esset opinio, quod Papa non possit cedere, talem constitutionem edidit, quod Papæ possent cedere tam præsens, quam futuri, dicens, quod de plenitudine potestatis, eandem constitutionem facere bene possit, qua facta statim cesset: & electus est post ipsum Benedictus Cardinalis, qui vocatus est Bonifacius, qui statim post creationem suam omnes gratias & concessiones, quas prædecessor suus fecerat, reuocauit. Et omnis populus propter euidentem sanctitatem prædictum Celestinum libenter habuisset pro Papa: sed Bonifacius ipsum reclusit, ne schisma fieret, si a populo raperetur. Post autem annos duos idem Celestinus motuus est, & dicitur, quod Dominus multa per eum miracula operetur. [& sepultus est in quodam monasterio inter Anaginam & Florentinam.*]

Bonifacius IIX. PP.

MCCXCI.

H. Austr. 1281 XIV. Kal. Iunii Achon ciuitas a Sarracenis capitur, occisis ibidem plusquam XXX. millibus personarum vtriusque sexus. Cuius perditionis causa fuisse fertur multitudo Dominorum, & diuersitas nationum ibidem, qui faciebant contrarietatem voluntatum.

Hist. Austr. 1291 XVIII. Kalend. August. mortuus est Rudolphus Romanorum Rex sine benedictione imperiali, & apud Spiram Alsatiæ ciuitatem sepultus fuit, regnauitque annis XVII. & Alemanniam & Italiam non intrauit. Post quem intra tempus sex mensium electus est Adolphus Comes de Nassovv in Romanorum Regem, miles multum strenuus.

ADOLPHVS Rex.

MCCXCII.

Sibotone deposito & facto custodiæ abbas Hainricus V. XXIX. dictus de Hugnant, succedit, vir largus & pius, qui benefecit oblaio ** & fratribus, præfuit autem XXII. annis.

MCCXCIII.

Ann. Colmar. 1292 Adolphus Rex imperauit apud Teutonicos annis sex. Hic fuit ante Comes in Nassavve, & electus fuit in Franckenfurt vnanimiter ab omnibus Principibus *Chr. Austr. 1291* in Maio mense. Hic fuit vir strenuus in armis, sed potentia non multum. Huius *Vide a. 1294* tempore orta fuit guerra in Vasconia inter Philippum Regem Franciæ, & Edvvardum Regem Angliæ, in qua quam plurimi obierunt. Hic Adolphus Dominum Iohannem de Gabilone constituit vicarium suum, & misit in Tusciam, quem Bo- *Chr. Austr. 1295* nifacius Papa fauorabiliter recepit. Adolphus vero Romanorum Rex terras Turingiæ & Misnenses rebellantes sibi intrauit, & duobus annis manens ibidem expugnauit easdem, & nepotes olim Friderici Imperatoris persequutores Ecclesiæ, qui easdem terras occupauerat, eiecit penitus ab eisdem. Postquam enim ciui- *Freiberg.* tatem in Freiberch obtinuisset, castrum quod in eadem ciuitate extitit, suffodi latenter præcepit; & congregatis ibidem maioribus aduersariis Regis & fortioribus, muri eiusdem corruerunt. Et idem Rex cum suis eandem ruinam præsciens, subito impetu omnes qui in castro fuerant, captiuauit, inter quos quadraginta viros, qui magis nocentes fuerant, proscriptos ante sicut hostes Imperii incontinenter decapitari præcepit, aliis ad petitionem nobilium suorum pro tempore reseruatis; quod factum adeo incolas terræ terruit, quod plures eorum desertis ca- *Meichsen.* stris fugerunt; & ipse Marchio Misnensis, cui adhuc ciuitas & castrum Michsen cum paucis castellis remansérat, se Domini Regis gratiæ subdidit, & vt Rex illis parceret, quos de seruitoribus suis in suis vinculis detinebat; quod & factum est, & sic pax eidem terræ rediit. Ipse enim Marchio præter alia mala, quibus terram turbauerat, Episcopum & Canonicos Misnenses a suis habitaculis & rebus eiecerat, & horreum fœni pro equis suis fecerat de Ecclesia cathedrali. ***

Cum

* hæc verba vncis inclusa ex Eberhardo adiecimus.

** locus corruptus.

*** hæc Eberhardus sub anno 1291 refert, dicens, quod factum *anno Domini M CC nonagesimo IV*

Cum autem Albertus Dux Auſtriæ cum Conrado Saltzpurgenſi Archiepiſcopo diſcordaret, & ex vtraque parte ſibi damna grauia intuliſſent, idem Archiepiſcopus confœderauit ſibi Ottonem Ducem Bauariæ, & vna cum prædicto Duce Carinthiam eſt ingreſſus, fiduciatus ab incolis, quod poſſit terram Styriæ obtinere: ſed tandem eos redire infecto negotio denſitas niuium compellebat. Sequenti vero tempore prædictus Archiepiſcopus cepit filium Ducis Carinthiæ, cuius liberatio magna occaſio fuit, quod pax inter ipſos extitit reformata. Super qua reformatione Hainricus Ratisponenſis Epiſcopus vna cum Ludvvico Duce Bauariæ ſollicite laborauit: qua concordia durante vix ad tres annos vel paulo plus, Dux Auſtriæ obſedit oppidum Raſtat* ad duos menſes & modicum amplius, a qua obſidione tandem propter inopiam victualium, quæ per anguſta montium adduci ſufficienter non poterant, dicitur receſsiſſe, quia & Dux Otto cum exercitu vſque in Saltzpurgam proceſſerat contra ipſum.

Chr. Auſtr. 1286 *Hiſt. Auſtr.* 1289 1293 2

* *al. Ratſtein.*

MCCXCIV.

Celeſtinus v. de Terra Laboris natione, prope Sullonem electus fuit die Iunii, ſeditque menſes quinque, dies quinque, & vacabat ſedes dies decem. Hic prius vocabatur frater Petrus de Murrone, ordinis qui dicitur S. Damiani, ſub regula S. Benedicti degebat in magna auſteritate vitæ, multos habens diſcipulos in illis circumuicinis partibus, quibus ipſe præerat quaſi pater. Huius electio admiranda & oppoſita fuit: perſtiterant enim Cardinales per duos annos, & amplius, fixi & diuiſi in voluntatibus nequeuntes concordare; & tandem audita de ſanctitate fratris huius Petri, ipſum elegerunt in Peruſio, quo Cardinales tranſtulerunt ſe de Roma poſt obitum Nicolai IV. Et miſerunt Cardinales in die electionis ſuæ decretum ad ipſum, qui tunc erat in partibus Abrucii in habitaculo ſuo colens Deum, & poſtmodum venerunt ad ipſum, & in Aliquilia in Eccleſia S. Mariæ de Colomadio in feſto Decollationis S. Iohannis Baptiſtæ conſecratus & coronatus fuit. Deinde iuit Neapolin, vbi fecit vnam ordinationem Car-
P. 399 dinalium magnam, inter quos erant duo de ordine ſuo. Hic homo Dei in ſecularibus rebus minus expertus, Theologiæ & orationi deditus fuit, elegitque magis abiectus eſſe in domo Dei, & habere ſecum; vnde edita prius a ſe conſtitutione, *Quod Papa poſſit papatui cedere*, ipſe in vigilia S. Luciæ Neapoli in conſpectu fratrum Cardinalium reſignauit papatus oneri & honori, deponens ibidem papatus inſignia; & exuit ſe papatus indumentis, & poſt ceſſionem ſuam latere voluit, & redire ad eremium ſicut prius: ſed comprehenſus in fuga permiſſu Bonifacii ſucceſſoris ſui reductus fuit, in caſtro Fumonis in cuſtodia Bonifacii Papæ retentus; ne deinceps ab aliquibus tunc dubitantibus, vtrum Papa papatum poſſet reſignare, in ſcandalum ipſius Bonifacii & Eccleſiæ pro Papa haberetur. Hic prius & poſterius dictus fuit frater Petrus de Murrone, & poſtea ſuperuixit annum, menſes IV. Hic multis claruit miraculis, & a Clemente V. Papa ſub nomine S. Petri canonizatus fuit. *

Celeſtinus V. PP. Vide ſupra 1290

c. 1. De renunciat in 6.

Bonifacius IIX. PP.

Infra anno 1311

MCCXCV.

Bonifacius VIII. Papa natione Campanus de Anagnia electus fuit Neapoli in antevigilia Natiuitatis Domini, prædeceſſore ſuo viuente, ſeditque annos octo, menſes nouem, vacabat ſedes dies decem. Hic prius vocatus fuit Benedictus Gaterani, & primo fuit ſolennis aduocatus in Curia, deinde Domini Papæ notarius, & poſt circa S. Martini in montibus presbyter Cardinalis, & tandem Papa. Hic ſtatuit feſta Apoſtolorum, quatuor Euangeliſtarum, quatuor Doctorum Gregorii, Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii ſub honore duplicis feſti celebrari. Villam Appanienſem in nouam ciuitatem erexit, & ciuitatem Preneſtinam epiſcopatus honore priuauit, & eam ſubuerti fecit. **

Hiſt. Auſtr. H. Rebdorff 1294

Eodem

---

* hæc apud Eberhardum plane non reperiuntur.

** neque hæc ibidem reperiuntur.

Chr. Colm. p. 2 p. 54, *Ann. Colm.* 1297, *Arelatense regnum.* *Albert. Argent.* p. 109, *P. Daniel* sub Philippo Pulcro p. 291

Eodem anno orta est discordia inter Regem Franciæ ex vna parte, & Edvvardum Regem Angliæ ex altera: & Adolphus Romanorum Rex plus fauens Regi Angliæ, repetiuit a Rege Franciæ regnum Arelatense, & quasdam alias terras & prouincias, quas dicebat esse Imperii: insuper & spineam coronam Domini, quas nisi redderet, eas quod in manu forti vellet requirere demandauit, & ob hoc multi Comites & nobiles, sicut Comes Frandriæ & de Bar, & alii se eidem Regi Franciæ opposuerunt, qui ei antea consueuerant adhærere. Propter quod prædictus Rex Franciæ anno Domini.

MCCXCV.

Alb. Argent. p. 109, *H. Rebdorff* 1295, *Andr. Presbyter* p. 31, *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 14

Eduxit super eosdem Comites adeo magnum exercitum, quod in eo dicebantur plus quam xxx. millia Iudæorum esse, quos etiam primi belli auspicijs exponere cogitabat.

Eodem Anno mortuus est Ludvvicus Comes Palatinus Rheni Dux Bauariæ, in partibus Rheni apud Haidelbergk in castro, [Kalendis Februarii*] in ea camera (vt dicitur) vbi natus fuit, & reliquit duos filios, quorum primogenitus videlicet Dominus Rudolphus duxit in vxorem filiam Adolphi Regis, Mechtildem de Nassovv nomine.

H. Rebdorff 1296, *Adlzreiter* c. l. *Auentinus* 7 c. 12 n. 4 *Immunitas Cleri.*

Ciues Ratisponenses cœperunt ædificare antemuralia ciuitatis suæ, opus decorum & forte munimentum, & a Clero ciuitatis eiusdem pro eodem opere contributionem cum multa instantia exigebant. Sed Adolphus Rex Romanorum eodem tempore infra Pascha & Pentecosten veniens Ratisponam, & proponente sibi Hainrico Ratisponensi Episcopo, hanc exactionem cognosens, eosdem ciues per seipsum & consiliarios suos exhortatus est, & monuit vt nihil a Clero ratione huius operis exigerent, sed eum consueta & concessa a Deo & Romanis Principibus gaudere permitterent libertate. Renouauerat siquidem eidem Clero ad petitionem eiusdem Hainricus Ratisponensis Episcopus nuper ante apud Franckfurt quoddam priuilegium olim Friderici Romani Imperatoris, quod incepit: *Ad decus & decorem, &c.* & fere de verbo ad verbum in libro *Vsus Pheodorum*** est expressum, quod multam & maximam libertatem Cleri continet, pœnasque infligit grauissimas his, qui contrarium eidem priuilegio ausi fuerint tentare, quod priuilegium in præsentia sua per Heinricum Brixiensem Episcopum eisdem ciuibus legi fecit, vnde ipsi ciues ab eadem exactione cessauerunt, & permiserunt vsque huc clerum gaudere debita libertate.

MCCXCVI.

H. Rebdorff. Albert. Argent. p. 109, *Villani* lib. 8 c. 21, *P. Daniel* hist. de France tom. 2 p. 311

Papa fecit processus contra Columnienſem, eo quod Stephanus de Columna thesaurum suum deprædatus fuerat. Deinde Iacobus & Petrus de Columna Cardinales videntes contra se Papam commotum, libellum famosum fecere contra ipsum, quem ad multas mundi partes miserunt, asserentes in eo ipsum non esse Papam, sed solummodo Celestinum. Vnde citati a Bonifacio non venientes, tandem fuerunt sicut schismatici condemnati, & priuati capellis rubeis, beneficiis ecclesiasticis & cardinalatus titulo. Insuper bona eorum & filiorum Ioh. de Columna, Agapeti, Stephani & Scarræ fuerunt pariter confiscata, in die Ascensionis Domini anno sequenti. Prædicti vero Iacobus & Petrus a facie Bonifacii persequentis latuerunt, donec Bonifacius mortuus & sepultus fuit. ***

Septi-

---

* hæc ex Eberhardo addidimus.

** extat inter Constitutiones Friderici Iuri Feudali subnexas §. 2 *item nulla potestas vel persona publica, vel priuata collectas siue exactiones, angarias, vel parangarias ecclesiis, vel aliis piis locis aut ecclesiasticis personis imponere, aut inuadere bona ecclesiastica præsumant: quod si fecerint, & requisiti ab ecclesia, vel ab Imperio, emendare contempserint, triplum refundant: & nihilominus banno Imperiali subiaceant: quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.*

*** Eberhardus hæc non habet.

Septimo Kalend. Auguſti Hainricus Ratisponenſis Epiſcopus, dictus de Rotenegk * moritur. Poſtquam enim in die B. Iacobi Apoſtoli, quem ſpeciali conſueuit venerari honore, cum multa deuotione Miſſarum ſolennia perſonaliter celebraſſet, & cum clero & populo ſe in menſa refeciſſet, hora veſperarum incepit ſubito corporis viribus deſtitui, & ſic in die altera exſpirauit, qui miræ prouidentiæ & ſagacitatis extitit: in tantum etiam, quod anniuerſarium ſuum viuus & ſanus plusquam quatuordecim annos ante mortem ſuam inſtituit, & eiusdem celebrationi, cum candelarum accenſione & pulſatione (quæ conſueuit fieri in funere Epiſcopi) vigiliis & miſſis annis ſingulis interfuit; ſepulchrum ſimiliter ſibi longe ante XII. ad annos fabricauit, & præuidit iuxta altare B. Virginis in maiori veteri Eccleſia Ratisponenſi; ſimiliter trucam* etiam, in qua ſepeliri debuit, cum veſtibus funeralibus ibidem impoſitis, in memoriam continuam mortis ſuæ per eosdem annos habuit locatam a latere lecti ſui. Item in ſpiritualibus mirabiliter prouidus extitit, non ſolum vetera ſtatuta ſeruando, immo & multa noua ſalubriter condendo. Muſicam primus in choro Ratisponenſi cantari ordinauit, libros eiusdem artis ſecundum cantus & chori conſuetudinem prouidendo, Eccleſiam Ratisponenſem etiam multis pretioſis decorauit ornamentis, crucibus, calicibus aureis & argenteis, gemmis pretioſis inſertis, mitris, cappis, caſulis Dalmaticis, item vexillis, cortinis, libris, & aliis, quibus fuit ante ſua tempora quodammodo omnimodis deſtituta. Item primus Latinum vinum canonicis ad præbendam quibusdam certis temporibus dari inſtituit, præbendam etiam eorum in multis auxit. Monaſteria monachorum & monialium ſæpe cum multa prouidentia viſitauit, & inuenire non poſſum, quid ei in temporalibus & ſpiritualibus defuerit: qui pro tempore ſuo adeo diſcordantium factus eſt reconciliator, quod non ſolum Bauaria, immo & vicinæ terræ per ſuam induſtriam & laborem pacis pulchritudine floruerunt. Rexit autem Ratisponenſem Eccleſiam nouendecim annis.

Hund Metrop. p. 73, *Adlzreiter* p. 1 lib. 24 n. 15

* *truben, loculum.*

In die B. Petri ad vincula electus eſt in Ratisponenſem Epiſcopum Dominus Conradus de Lumppurg, vir ingenioſus & ingenuus, tunc Ratisponæ ſummus Præpoſitus, in manſuetudine ac pietate Moyſi coæqualis.

MCCXCVII.

Bonifacius Papa VIII. ſextum librum Decretalium, quem fieri fecerat, publicauit. Anno ſequenti reconciliauit ſibi & Eccleſiæ Alfonſum Regem Arragonum, & abſoluit a ſententia excommunicationis, & regnum Arragonum ſibi reſtituit, regnumque Sardiniæ ſub certis pactis ſibi conceſit. Tunc Reate, vbi Papa reſidebat, & in vicinis partibus in feſto S. Andreæ maximus erat terræ motus, & multa ædificia diruit, & pluribus diebus, non tamen continue durauit, ita quod Papa ibidem apud Prædicatores in tentoriolo de ſubtilibus lignis facto quieuit, & homines de nocte ad campos fugerunt. Illis diebus fecit Papa IV. Cardinales, & poſtmodum alio tempore duos Cardinales fecit. **

Vide infra ad a. 1299, *M. Chr. Belg.* p. 273, *Iac. Reuius Vita Bonifacii, Mornaei* Myſt. Iniquit. p. 391, *Maſtricht* Hiſt. Iur. Eccleſ. n. 370

p. 401 Adolphus Rex Romanorum eodem anno præparans ſe cum militia ad inuadendum Regem Franciæ impeditur, quia Moguntinus Archiepiſcopus, Rex Boemiæ, Albertus Dux Auſtriæ, duo Marchiones de Brandeburg, & Dux Saxoniæ congregati in die Pentecoſtes (quo idem Rex Boemiæ per Dominum Moguntinum coronabatur Pragæ) condixerunt diem, in quo apud Egram conuenire deberent, vt contra prædictum Romanorum Regem conſpirationis ſuæ intentum perficerent: ſed per potentiam ipſius Regis impediti, in loco condicto non poterant conuenire, ſed apud quoddam oppidum Boemiæ nomine Chadam conuenerunt prædicti ſoci Archiepiſcopi Moguntini ***, qui per malitiam Regis

Hiſt. Auſtr. 1298 *H. Rebdorff* 1297 *Conſpiratio in Adolfum. Siffridus* 1296, *Roo* lib. 2 p. 58

* Eberhardus: *filius Comitis de Rotenekke.*
** neque hæc Eberhardus habet.
*** Eberhardus: *ſine Archiepiſcopo Moguntino.*

obſeſſus in quodam caſtro eſt a ſuo itinere retardatus, ob hoc eorundem Principum, qui ſe dicebant alium Regem velle eligere, machinatio in ridiculum eſt conuerſa.

Rex Franciæ congregatis quaſi omnibus viribus ſuis & exercitu magno valde, in quo dicebantur eſſe præter alios bellatores multa millia phaleratorum equorum, intrauit in Comitatum Flandriæ, & modum * Regis Angliæ (cuius filiam Comes Flandriæ habuit in vxorem) obſedit: ciuitates eiusdem terræ, videlicet Bruck, Eyper, & Gandauum. *

* medium.

Auent. 7 c. 12 n. 22 Mortuus eſt Reinboto Eiſtetenſis Epiſcopus, cui ſuccedit Dominus Conradus dictus Peffenhauſen Ratisponenſis Eccleſiæ canonicus & archidiaconus, vir multæ induſtriæ & ſagacitatis.

Auent. 7 c. 12 n. 19, Adlzreitter p. 1 lib. 25 n. 15 Ciuitas Ratisponenſis per Dominos Ottonem & Stephanum Duces Bauariæ impugnatur, & prohibentur per eosdem ad eam deduci victualia; vnde & ciues forum in Apach ** exuſſerunt. Tandem per diligentiam Domini Conradi Ratisponenſis Epiſcopi cum ipſis Dominis Ducibus ad gratiam & concordiam redierunt.

MCCXCVIII.

Hiſt. Auſtr. H. Rebdorff 1198 Circa medium Quadrageſimæ Dominus Albertus Dux Auſtriæ, filius quondam Domini Rudolphi Romanorum Regis, cum fauore Domini Ottonis Ducis tranſiuit Bauariam cum exercitu, habens ſecum quosdam Auſtrales, paucos tamen Vngaros & Boemos, & ad partes Rheni veniens per auxilium Domini Moguntini Archiepiſcopi, & Argentinenſis & Conſtantienſis Epiſcoporum, & quorundam nobilium ibidem, maiorem fortitudinem collegit, & contra Adolfum Romanorum Regem ad bella ſe expoſuit. Qui Rex illuſtrium Principum Dominorum Ottonis prædicti & Rudolphi Comitis Palatini Ducum Bauariæ, & quarundam ciuitatum Imperii, vtputa Spira, Wormatia, auxiliis iuuabatur: & eidem Duci Auſtriæ (qui iam ſibi nomen Regis aſſumpſerat) poſt multos circuitus hinc inde habitos in loco qui dicitur Haſenpuhel ***, cum præpora feſtinatione (quæ in rebus bellicis & magnis exercitibus non expedit) occurrit in die Proceſſi & Martiniani, & prædictis Dominis Ducibus Bauariæ dimicantibus in prima acie, per nouum bellandi genus ſcilicet gladios præacutos, omnes eorum dextrarii ſunt occiſi, adeo vt & ipſi Principes Bauariæ vna cum multis ſuis nobilibus equis priuarentur: ſed adhuc animi virtute non fracti ſuper interfectorum hominum & equorum ſtantes cadauera, longo tempore cum hoſtibus dimicarent. Propter occiſorum enim equorum aggerem hoſtes equites eos accedere non valebant, quod & ipſi vice verſa per ſimilem ſtragem equos perdiderant. Prima igitur ſic dimicante acie ipſe Rex volens cum ſua turba eis ſuccurrere, & præcedendo ſuam aciem (in qua re erat peritiſsimus) ordinare, equo ſuo cadente ex infortunio ante ingreſſum ad bellum cecidit, & ab eodem equo grauiſsime eſt concuſſus: adeo vt cum a ſuis reſtitueretur in equo, minime ſui compos eſſet, & ſic omnes * ad bellum veniens quia & galeam præ debilitate recente ferre non potuit, & hoſtibus ſe expoſuit minus caute, ſubito eſt occiſus, & caruit benedictione imperiali, vt patet per hos verſus:

Adolfi & Alberti conflictus.

* lamens.

Annis millenis tranſactis, octo ducentis,
Et nonaginta, Proceſſi, Martiniani,
Præualet Albertus Rex, lite necatur Adolphus. p. 41

Præ-

---

* Eberhardus: *ciuitatis eiusdem terræ videlicet Prukk quam etiam cepit, & quasdam alias.*
** Eberhardus: *Maberach.*
*** Eberhardus: *in loco qui dicitur Geg.*

Prædictis adhuc Dominis Ducibus Bauariæ locum ſuum tenentibus (vt eſt dictum) ſed Rege mortuo, ipſi Duces ſe apud Haydelberg receperunt, Dominus tamen Otto Dux erat tribus grauibus vulneribus ſauciatus, in tantum quod mortis periculum vix euaſit. Qui etiam Dominus Otto Dux quum prædictum Regem ſequeretur ad partes Rheni, & caſtra metatus eſt, * Comes Albertus de Haigerloch, auunculus Domini Alberti Ducis Auſtriæ, ipſum Dominum Ottonem Ducem improuiſe inuaſit cum longe maiori equitum & peditum copia, quam idem Dux habuerit illa hora, de quo tamen idem Dux ipſo Comite & fere cccc. de ſuis occiſis triumphauit. Dicitur etiam, quod in ipſo conflictu Regis & Ducis pauci homines, ſed mille cccc. dextrarii ſunt occiſi. *Hiſt. Auſtr.* 1298 *Auentinus* lib. 7 c. 12 n. 31

Poſtmodum vero Rege ſepulto apud monaſterium Roſenthal eiusque filio capto Electores Imperii præfatum Ducem Albertum Auſtriæ in Regem Romanorum apud Frankenfurt vnanimiter elegerunt. Albertus vero Rex Romanorum imperauit apud Teutonicos annis decem, fuitque Rudolphi filius & Dux Auſtriæ. Hic quum prædeceſſorem occidiſſet, electus fuit Aquisgrani in Regem, miſitque ſolennes nuntios anno ſequenti ad Papam Bonifacium VIII. pro approbatione electionis ſuæ: quem idem Papa multis allegatis rationibus repulit prima vice, & aſſeruit eſſe nullam. Poſtquam vero ſuborta eſt grauis diſcordia inter eundem Papam & Philippum Regem Franciæ, idem Bonifacius Albertum Imperatorem approbauit, eidem ſubiiciens regnum Franciæ, ſicut alia regna. ** *Hiſt. Auſtr.* 1298 *ALBERTVS Rex.* Vide infra ad a. 1302

Ciuitas Patauina ſe Domino ſuo Patauienſi Epiſcopo Werhardo oppoſuit, & tam Epiſcopus quam Canonici ciuitate exeuntes eam per excommunicationem in certas perſonas & interdictum in locum ſpiritualiter, & etiam per machinas a monte S. Geroii, * & aliis modis licet non multum fortiter, eosdem ciues ciuiliter impugnarunt. Volebant enim prædicti ciues habere magiſtrum ciuium, conſules & rectores ciuitatis a ſe electos, & ſigillum ſpeciale, & campanas iam erexerant ad eorum conſilium conuocandum, & ſic intendebant more Regalium ciuitatum, vtpote Ratisponæ, non regi mandatis Epiſcopi, ſicut ante conſueuerant, ſed propriis rectoribus & magiſtro, & ſuper prædicta diſcordia tam ipſe Epiſcopus quam ciues Albertum Regem in Curia, quam celebrauit apud Nurnberg, acceſſerunt ſuas querimonias proponentes. Prædictus vero Rex non per formam iudicii, ſed per arbitrium eosdem ciues cum Epiſcopo concordauit, ita videlicet quod ſigillum & campanas Epiſcopo tradiderunt, quarum vna etiam hodie in Eccleſia S. Stephani Patauienſis habetur. Promiſerunt etiam prædicti ciues memorato Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus de cætero fideliter obedire, nec ſimilia attentare, & inſuper coacti ſunt dare duo millia librarum Patauienſium pro emenda. *Patauienſium ſeditio.* *Auent.* 7 c. 13 n. 4, *Hund.* p. 142, * Georgii *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 15

Exorta eſt fama quædam de Iudæis, quod corpus Dominicum in mortario contuderint, & ſanguis in multa quantitate emanauerit, quod poſtea a Iudæis non poterat occultari, & ob hoc omnes Iudæi in Herbipoli, Nurnberch, Rotenburg, & etiam per totam Franconiam per inſultum populi, & quosdam qui ſe in magna multitudine collegerant, & quendam qui Rintflaiſch dicebatur (quem pro Principe elegerant) volentium vindicare tam recentem iniuriam Saluatoris, incendio ſunt cremati. Et adeo valida fuit eorum perſequutio, quod etiam caſtrum regale in Nurnbereh, caſtrum prope Nouum Forum, vt de aliis oppidis Franconiæ taceam, in quibus ſe Iudæi cum armis defenſionis coniunctis Chriſtianis non paucis receperant, ſint in breui diei ſpatio expugnata, & tam ipſa caſtra, quam Iudæi & Chriſtiani ibidem incendio perierint: quod & durum eſt *H. Rebdorff* 1300, *Iudæorum facinus, & ſtrages.* *Hiſt. Auſtr.* 1298 *Auent.* 7 c. 13 n. 5, *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 17 *Rintfleiſch.* *Neumarck.*

* Eberhardus: *& caſtra metatus eſſet in* ----- ex quo patet, omiſſa eſſe aliqua.

** verba *Albertus vero* &c. hucusque apud Eberhardum non reperiuntur.

dictu, licet durius sit factu. Iudæi seniores timentes, ne pueri & fœminæ Baptisma, vt ignem euaderent, peterent, eos propriis manibus ante se ignibus subiecerunt, & ipsimet postmodum insilierunt in ignem. Arma etiam & pecuniam ne Christianis cederent, prius quam se ipsos flammarum voragini tradiderunt. Et apud Babenberg, & etiam Ernberch * contigit illud idem. Ciues vero Ratisponenses suam volentes honorare ciuitatem, ipsos Iudæos aliter quam iudicio occidi & destrui vetuerunt, dicentes quod voluntati Dei in Iudæorum interfectione nollent resistere: sed expectare donec de hoc, quod hæc vindicta esset a Domino, eis fieret maior fides: & sic Iudæi Ratisponæ licet cum magna difficultate vsque hodie incendium euaserunt.

* al. Enberch. p.403

MCCXCIX.

H. Ribdorff. Ann. Colmar. 1299, Chr. Colmar. p. alt. p. 60, *Hist. Austr.* 1298

Albertus rex Romanorum celebrauit curiam solennem cum Principibus Alemaniæ apud Nurnberch, cui interfuerunt Colonienſis, Treuirensis, Moguntinensis, Saltzpurgensis, Archiepiscopi, & Ratisponensis, Patauiensis, Frisingensis & alii Episcopi multi, item rex Boemiæ, Dux Bauariæ, Rudolphus Comes Palatinus Rheni, Duces Karinthiæ, & alii nobiles multi. In eadem curia edixit leges † quæ inferius continentur, & filium suum primogenitum pro Duce Austriæ deputauit, cui etiam postmodum, videlicet anno 1301. filiam Philippi regis Franciæ N. †† natam ex filia Ducis Brabantiæ, vxorem copulauit, & ad terram Austriæ est deducta.

Sextus Decretalium. Vide supra ad a. 1297

Circa idem tempus Bonifacius Papa fecit, & ad generalia studia sub bulla transmisit Sextum Decretalium; in quo multa quæ antea erant in scholis & in iudiciis ambigua, declarauit. Et duos Cardinales deposuit, vt patet clarius in eodem. Item controuersias & materias quæstionum inter Episcopos, Prælatos & clerum ex vna parte, & fratres Prædicatores & minores ex altera, quæ iam per plures annos susciatæ, durauerant, * & de quibus superius in hoc loco fit mentio, decidit, vt etiam patet in quadam litera incipiente, *Bonifacius episcopus seruus seruorum super cathedram præeminentiæ.*

Sarracenorum Rex N. habito conflictu cum Soldano Babyloniæ, consilio & auxilio quorundam Christianorum eum deuicit, & ob hoc se baptizari fecit, & terram sanctam promisit tradere cultui Christiano, quam cum quidam fratres de domo Teutonica cum magistro eorum intrassent, & **

Luppurg. Auentinus 7 c. 13 n. 12

Chunradus de Lumppurch sine liberis moritur, & castrum Lumppurch cum pertinentiis suis ad Dominum Conradum Ratisponensem Episcopum fratrem prædicti Conradi, tanquam ad verum Heredem deuoluitur, & ab eo Ratisponensi Ecclesiæ perpetuo donatur, quod etiam castrum multis sumptibus & laboribus est obtentum. ***

p.403

MCCC.

---

† Extat *Kayser Albrechts des Ersten ernevverte Sazung* apud Goldastum *Reichs-Satzungen p. II p. 24* qua leges Friderici II & Rudolphi II nouis capitulis auxit. Et licet Goldastus nec annum nec Comitia, in quibus fuerit publicata, indicet, factum tamen esse, in hisce Comitiis Noribergensibus ex eo coniectamur, quod in priuilegio Ludouici Bauari Lindauiensibus concesso, quod reperitur in Actis Lindauiensibus *f. 652* hæc legantur: *vnd vvollen, das sie halten die Recht, die vnser Vorfahr Selig Künig Albrecht Selig, sezt zu Nürnberg, do nach dem Landfried, der auch in von vnsern vvegen geschvvoren ist.* Vid. Datt. *de pace publica lib. I c. V. n. 6 sqq.*

†† Erat hæc Blanca, Philippi III filia Philippi Pulcri soror, cuius copulæ pactum extat apud Leibnitium *Cod. I. G. diplom. p. I p. 39*

* post verbum *durauerant*: Eberhardus: *de quibus superius est dictum.*

** hæc apud Eberhardum non reperiuntur.

*** hæc Eberhardus refert ad annum MCCCI.

MCCC.

Papa Bonifacius VIII. fecit indulgentiam plenam omnium peccatorum omnibus visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, & finientibus ibi quindenam infra ipsum annum, & statuit eandem indulgentiam in omni anno centenario ab omnibus visitantibus eadem limina sanctorum sacra sic haberi. Et factus fuit Romæ concursus magnus populorum de toto orbe. *

H. Rebdorff. Alb. Argent. p. 111, *Gob. Personæ* æt. 6 c. 67, *M. Chr. Belg.* p. 273 *Adlzreiter* p. 6 lib. 25. n. 17 *Trithemius* 1400, *Auent.* 7. c. 13 n. 7

v. Kal. Iulii Otto & Stephanus Duces Bauariæ fere cum cc. nobilibus terræ suæ apud Landshut gladiis militaribus accinguntur: & memoratus Stephanus Dux priori anno duxerat in vxorem dominam Ieuttam filiam Polotonis Ducis Poloniæ.

** Nauale bellum habitum est inter Venetos ex vna parte, & Ianuenses ex altera, & victis Venetis circa XXX. M. perierunt, armis & mari, captiui a Ianuensibus X. abducti sunt.

Vb. Folieta hist. Genuens. 6 p. 405 *Chr Austr.* 1301 *Auentinus* 7 c. 14 n. 1

Mortuus est rex Andreas Vngariæ sine heredibus; & Bonifacius Papa deputauit pro Rege ibidem N. * nepotem Caroli quondam regis Siciliæ, natum ex filia Rudolphi quondam Romanorum regis; qui etiam anno sequenti est in Strigonia coronatus, licet rex Boemiæ N. ** filio suo idem regnum, & etiam multi alii aspirarent.

* Carolum

* VVenceslaus

** VVenceslao Vngaris Ladislao

[Ipse etiam Venezlaus Rex Bohemiæ, anno Domini MCCCIV. vt obtineret regnum Vngariæ filio suo, intrauit Vngariam cum exercitu, & coronato eodem filio suo a multis millibus Vngarorum, acceptisque corona regni & obsidibus a prædictis nobilibus qui eum in Regem elegerant, cum ipso filio suo in Bohemiam est reuersus. E contrario autem nepos Karoli quondam Regis Siciliæ ab aliis Vngaris vt Rex eorum fieret est assumptus.

Anno Domini M CCC Bonifacius Papa IV. motus multorum querelantium clamoribus pro bono pacis & concordiæ cleri ex vna, & Fratrum prædicatorum & Minorum ex altera parte, fecit institutionem quandam quæ incipit: super Cathedram, & infra in hoc libello, in quodam speciali quaterno cum aliis constitutionibus & literis continetur. Verum cum hæc constitutio publicaretur per Saltzpurgensem prouinciam, & clerus & populus eam desideraret in omnibus articulis obseruare, ipsi Prædicatores & Minores eandem constitutionem attendere non curabant: propter quod Chunradus Saltzpurgensis Archiepiscopus, habito concilio suffraganeorum suorum, misit nuncios ad Romanam curiam, qui tandem a Domino Papa obtinuerunt declarationem eiusdem constitutionis, prout patet in littera, quæ inferius cum aliis constitutionibus continetur. ***]

p. 404 *NOTANDVM. Huc vsque perducta est pars Chronicæ ab Henrico Sterone. Cætera quæ sequuntur, scilicet a prædicto anno, augmentarunt Frater Vdalricus Welling, & frater eius Conradus, Monachi monasterii S. Vdalrici & Affræ Augustæ, ordinis S. Benedicti.*

EBERHARDVS

Anno M CCC II.

Papa Bonifacius misit Regi Franciæ quasdam literas & nuncios, monens ipsum, vt ab offensione cleri desisteret, & monetam, quam fabricari denuo in præiudicium Regni fecerat, immutaret.

Anno incarnationis Domini MCCCI.

Bonifacius Papa, qui contra Philippum Regem Franciæ plura conceperat, prouocatus transmisit literas suas eidem Regi ad perpetuam rei memoriam: in quibus mandauit eidem Regi, quod

H. Rebdorff Trithemius Chr. Hirs. 1301, *Gerh. du Bois* hist. Eccl. Paris. lib. 17 c. 3 n. 8, *Raynoldus* a. 1297. 1298, *P. Daniel* Hist. de France p. 504

* hæc apud Eberhardum non habentur.
** *M CCC minus trium annorum* Eberhardus hic præmittit.
*** hæc ex Eberhardo adiecimus.

cum ipſe Papa Dominus eſſet in ſpiritualibus & in temporalibus in vniuerſo mundo, volebat vt recognoſceret regnum Franciæ ab eodem: & contrarium ſentire hæreticum iudicabat. Fueruntque literæ eius in regno Franciæ coram pluribus concrematæ, & ſine honore remiſſi nuncii qui portauerunt. Et tunc Rex idem artari fecit omnes vias & exitus regni ſui. Quo anno idem Papa excommunicauit omnes impedientes qui veniebant ad curiam Romanam. Poſtea idem Rex conuocatis Prælatis, Baronibus ac Comitibus regni ſui, Pariſiis concilium celebrauit, petens conſilium & auxilium contra Papam prædictum, & obiecta ſunt eidem Papæ crimina & titulus hæreſis, ſuoque prædeceſſore viuente intruſio & ingreſſus illegitimus ad Papatum, & quod ei non eſſet parendum, fuitque facta contra ipſum prouocatio ad concilium generale.

MCCCII.

H. Rebdorff Trithemius 1302 Menſe Iulio prope contractum fuit campeſtre bellum inter Gallicos & Flandrenſes, vbi flos militiæ Gallicanæ miſerabiliter cecidit, non tam virtute hoſtium quam incautela Gallicorum pugnantium irruentium inconſulte, ibique mortuus eſt Robertus Comes Atrebatenſis, Rudolfus de Nigella, Comeſtabulus regis Franciæ, & nobiles plures, Barones & milites in foueis & foſſatis, vbi cum caderent minime ſurgere præualebant.

Kal. Nouemb. Romæ Bonifacius Papa celebrauit concilium contra Philippum regem Franciæ, quod per annum & amplius conuocauerat, ad quod concilium plurimi magni Prælati conuenerunt. *Vide ſupra ad a. 1298*

P. Daniel tom. 2 p. 326, *Auentinus* 7 c. 13 n. 19 Anno ſequenti Papa excommunicauit Philippum regem Franciæ, quod pecuniam extra regnum ſuum portare non permiſit, & Alberti regis Romanorum electionem admiſit, ſubiiciens ſibi regnum Franciæ.

Trithemius 1300 Eodem anno apparuit cometa in Autumno in occidentali parte in ſigno ſcorpionis, aliquando ad orientem, aliquando ad occidentem radios ſuos emittebat, & durabat per menſem.

S. Armanni. Tunc corpus cuiusdam nomine Armanni, quod XXI. annis tanquam ſanctum

Idem autem Rex prædictos nuncios Papæ infra XV dies mandauit exire terminos regni ſui, alioquin contra perſonas eorum procederet nimis dure, præcipiens per totum Regnum ſuum ſub pœna capitis & omnium bonorum confiſcatione, ne aliqua perſona parua vel magna litteras Domini Papæ reciperet publice vel occulte, ponens cuſtodes in omnibus finibus regni ſui, ne aliquis importare poſſet litteras vel mandatum Papæ, & ne aliquis Prælatorum exire poſſet, vel ad Papæ præſentiam litteras deſtinare. Eodem anno mandauit idem Papa Bonifacius omnib. Archiepiſcopis & Epiſcopis, & maioribus Prælatis, & a Magiſtris Theologiæ, iuris Canonici & Ciuilis, oriundis de regno Franciæ, vt ipſum Romæ accederent circa feſtum omnium ſanctorum. Sed ipſe Rex verens eos ab hoc itinere retardari, fecit Pariſiis in Eccleſia beatæ Mariæ publicum Parlamentum, mandans ne ad ipſum Papam aliquis Prælatorum vel Epiſcoporum accederet cum equis, veſtibus, vel pecunia, quo volebant, vt dixit, regni ſui terminos ſpoliare, dicens, quod Papa hanc collationem fecerit lucri cauſa; & ſuper his, & aliis miſit ſex nuncios ad cœtum Cardinalium, non ad Papam, ſignificans eis quod ſecundum mandatum Papæ non poſſet facere. Quod ſi omnes Archiepiſcopos, & Epiſcopos a regno permitteret recedere, iam non eſſet, tanquam concuſſis columnis Eccleſiæ, qui conſecraret Chriſma vel ordinaret clericos, vel miniſtraret Eccleſiaſtica Sacramenta: Et ſi Magiſtri Theologiæ a regno Franciæ recederet. Iam non inueniretur aliquis, qui periculoſis hæreticorum quæſtionibus reſponderet, affirmans ſimiliter de Magiſtris Iuris ciuilis & Canonici, quod per eorum abſentiam indiſcuſſæ manerent omnium litigantium quæſtiones, & ex hoc nollet quod regnum Franciæ tam precioſis xeniis priuaretur. Ad quæ omnia Papa reſponderi fecit, quod ipſe non intendebat eosdem Prælatos & Magiſtros in Curia ſua perpetuo detinere, ſed habito eorum conſilio ſuper ſtatu regni Franciæ eos eſſet in breui tempore ad propria remiſſurus & ſic ſine intento fine a Romana curia receſſe-

receſſerunt. Eodem anno venerunt ad Romanam Curiam nuncii Regis Tartarorum, moribus & habitu ſatis diſſimiles & primo certificarunt Papam de legatione ſua, deinde articulos fidei plene confeſsi ſunt per interpretem coram eo; Poſtmodum vero petiuerunt nomine Regis ſui, vt cum ipſe Rex vellet terram ſanctam a Soldano eripere propriis laboribus & expenſis & eam reſtituere cultui Chriſtiano, ipſe Papa transmitteret ad eandem terram milites, qui defenſarent eam ab impugnationibus paganorum, & Epiſcopos & Clericos, vt prædicarent fidem, & docerent: Item agricolas, vt terram colerent ſupradictam. Cui petitioni annuit, promittens eos velle transmittere cum primum adeſſet ſibi opportunitas, & Regi eorum auream crucem miſit, dans ei eandem crucem in ſignum ſuſceptæ fidei, & in remiſsionem peccatorum omnium, vt terram ſanctam reſtitueret cultui Chriſtiano.

Anno Domini M CCC III.

Prædicto Bonifacio Papa manente cum curia ſua in Anagnia, circa feſtum beati Michaëlis, quidam de Anagnia & Serra de Columna ipſum inuaſerunt, capta domo ſua, omnibus ſeruitoribus ſuis fugientibus, irruerunt ſuper eum, & vnus ei dixit, Tu vilisſime hæretice, modo tu es in poteſtate noſtra, & de te, quicquid voluerimus, faciemus: & ipſe Papa ſedens in Sede ſua cum ornatu Papali tenensque in manu crucem, cui erat Dominica imago infixa, talia intrepide reſpondiſſe fertur: Ego non ſum hæreti-
p. 405 cus ſed Pater tuus fuit hæreticus, & ſicut conſtat, fuit etiam pro hæreſi con-
* al. Scaran. demnatus; & tandem ille * Serra de columna & ſui complices detinuerunt eundem Papam captum in Camera ſua per tres dies ſine cibo & potu, & totum theſaurum Eccleſiæ abſtulerunt: ſed poſtmodum per ciues Anagnienſes liberatus eſt, & veniens Romam paruo tempore ſuperuixit, ſicut hæc omnia clarius patent in quadam litera, quæ incipit Flagitioſum ſeclus & inferius continetur. De prædicto Bonifacio fecit quidam hos verſus:

Nomina bina bona tibi ſunt præclarus amictus

in Eccleſia Ferrenenſi extiterat veneratum, fuit ſtudio & mandato inquiſitorum hæreticæ prauitatis in illis partibus exhumatum & combuſtum tanquam damnati hæretici, & eius ara pretioſa deſtructa fuit. Hic Papa conſtitutionem fecerat, in qua ſe Dominum ſpiritualem & temporalem in vniuerſo mundo aſſerebat, vnde requiſiuit regem Franciæ Philippum, vt a ſe regnum ſuum recognoſceret, quod rex Franciæ contempſit.

Bonifacius captus. *Alb. Argent.* p. 111, *M. Chron. Belg.* p. 274, *Trithemius* 1303

Sequenti anno in vigilia Natiuitatis S. Mariæ Bonifacius in Anagnia ciuitate ſuæ originis cum curia reſidens in gente ſua, conſciis aliquibus domeſticis ſuis proditus fuit, & a ſuis quaſi ſolus derelictus, ab inimicis vexillifero Guillelmo de Nogareto, de S. Felice diacono Tholoſano, complicibus & conſentaneis Columnenſibus captus & detentus fuit: in qua captione Papa poſita ſibi cruce & Sanctorum reliquiis Philippum regem, quo procurante capiebatur, vſque in quintam generationem fertur maledixiſſe, & dictum Guillelmum hæreticum & hæretici filium oſtendiſſe, nec in manibus inimicorum ſuorum vnquam territum fuiſſe, & theſaurus ſuus depræ-datus fuit cum ignominia magna Eccleſiæ, & poſt tertia die liberatus fuit. Deinde iuit Romam, xxxv. die a captione ſua Romæ obiit, v. Idus Octobris, & ſepultus fuit in Eccleſia S. Petri.

MCCCIII.

Benedictus PP. H. Rebdorff. Alb. Argent. p. 111, *Auentinus* 7 c. 14 n. 2, *Trithemius* 1303

Benedictus Papa XI. natione Lombardus de Teruiſio electus fuit XI. Kal. Nouembr. & coronatus ſequenti dominica, & ſedit menſes VII. dies XVII. & vacabat ſedes X. menſes, dies XXIX. Hic prius vocabatur frater Nicolaus in ordine prædicatorum, a XIV. ætatis ſuæ anno religioſe nutritus & conuerſatus, Lector extitit multis annis, & poſt Prior prouincialis Lombardiæ, deinde magiſter ordinis fuit, & inde ad cardinalatum & Hoſtienſem Epiſcopum, & inde aſſumptus fuit ad Papatum. Hic in aduentu Domini duos cardinales fecit, quorum vnus frater Guillelmus Anglicus magiſter in Theologia, quem viuentem credidit, ante in æſtate obierat, loco cuius alium fecit. Hic denuntiauit publice excom-

excommunicatos generaliter auctores sceleris Bonifacii prædecessoris sui, & nominatim Guilielmi de Nagareto, & Scarram de Columna, cum quibusdam aliis.

MCCCIV.

Papa Benedictus XI. reconciliauit Iacobum & Petrum de Columna olim a cardinalatu a prædecessore suo priuatos, ad Ecclesiæ vnitatem, sed non ad cardinalatum, restituens eis, quæ sua fuerunt, quæ tunc Ecclesia tenebat.

Trithemius 1303 Papa iuit Perusium, & discidium subortum inter Bonifacium Papam & regem Franciæ sedauit, & priuilegia & libertates quibus ipsum regem Bonifacius priuauerat, sibi restituit, & concessit sicut antea quæ antiquitus habebat. Hic obiit Perusii Non. Iulii, & sepultus ibidem in Ecclesia fratrum Prædicatorum ante altare, & dicitur miraculis claruisse; & vacauit sedes per annum illum sequentem vsque ad diem V. Non. Iunii, Cardinalibus inclusis stantibus, & licet multum artatis a Perusinis vsque tunc non volentibus concordare.

MCCCV.

Clemens V. PP. a quo Clementinæ. H. Rebdorff. Trithemius 1305 Clemens V. natione Vasco qui de loco Wandiam dicitur, Burdegalensis diœcesis, ex patre Bernhardo milite, electus fuit in Perusio V. Non. Iunii, & sedit annis VIII. menses X. dies XV. & vacabat sedes annis duobus, menses III. dies XVIII. Hic antea vocabatur Bernhardus de Gotho, & postea fuit Episcopus Conuennarum, & post Burdegalensis Archiepiscopus, & dum Pictauiensem visitaret prouinciam, Papa efficitur, & inde rediit Burdegalis Idus Iulii sequentis, vbi adhuc more Episcopi se gerebat, decreto electionis suæ non recepto. Et post in crastinum S. Mariæ Magdalenæ recepit a Cardinalibus sibi missis sequenti die in Burdegalensi ecclesia, in prælatorum & Baronum præsentia: Clemens voluit appellari, deinde coronatus fuit XVIII. Kal. Decemb. in Lugduno, cumque de loco coronationis cum maxima comitiua procederet, concurrentibus & prementibus se turbis cupientibus Papam coronatum videre, depulsa maceria cuiusdam muri corruit prope Papam, & ce-

Papa Bonifacius modo, sed quondam Benedictus,
Et re nomen habe, benefac, benedic, benedicte,
Aut cito peruerte, malefac, maledic, maledicte.

Mortuo autem eodem anno Bonifacio Papa, electus est in summum Pontificem frater Nicolaus de ordine Prædicatorum Episcopus Hostiensis, & vocatus est Benedictus, qui fauore fratrum ordinis sui multa, quæ prædictus Bonifacius Papa pro concordia ciuili ex parte vna; & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera statuerat, repentino consilio retractauit, vt patet infra: Inter cunctas sollicitudines nostras; in litera, quæ inferius cum aliis literis continetur.

Anno Domini M. CCC. primo.

Cum Rex Franciæ captiuasset Comitem Flandriæ & filios eius & totam Flandriam sibi subiugasset, iidem Flandrenses post aliquod tempus, occisis custodibus eis deputatis, eidem Regi Franciæ rebellare cœperunt. Propter quod Rex nobiliores & fortiores regni sui misit, vt de Flandrensibus sumeret vltionem. Ipsi autem Flandrenses exeuntes eis obuiam in campo prope Brux habuerunt victoriam de eisdem: Fecerant enim prædicti Flandrenses quasdam foueas occultas in campo, vbi ambo exercitus Regis congredi debebant, quas exercitus Regis ignorabat, & sic in paratum eis præcipitium corruerunt, & occisa sunt ex eis & submersa plusquam XX. millia, inter quos erant X. personæ illustres de genere Principum, & plusquam XL. Comites, & fere quingenti famosi milites, præter mediocres alios bellatores. Durauit autem dissensio per IV. annos & amplius & Flandrensibus prospere succesit, & plures postmodum victorias habuerunt.

Anno Domini M CCC III.

Albertus Romanorum Rex veniens ad impugnandum Regem Bohemiæ Venezlaum, castrametatus est prope Ratisponam apud ripam Regum & tandem transiens ciuitatem Ratisponam, & de permissu Ottonis Ducis Bauariæ rapinis & incendiis non modica ibi damna fecit, & processit versus Austriam, euntibus secum in exercitu Saltzburgensi Archiepiscopo; Frisingensi, Ratisponensi,

Pata-

Patauienſi, Auguſtenſi, Spirenſi & Herbipolenſi Epiſcopis; Ottone & Rudolfo Ducibus Baiuariæ de Huſpch, de Oeting, de Birtenberch, de Haierloch & Hohenloch Comitibus, & aliis pluribus, veniens igitur in Lincz per nauigium tranſiuit cum toto exercitu Danubium, & intrauit Bohemiam & in eadem proceſſit hoſtiliter vsque Argentifodinam, quæ dicitur Chutt, intendens eundem locum, qui abundat diuitiis, expugnare. Manſit autem in obſidione illius ad quatuor dies, & tandem ab inde receſſit nulla impugnatione ibi facta; & per aliam viam cum exercitu in Auſtriam eſt reuerſus: Traxerat enim moram in Bohemia ad ſex ſeptimanas vel paulo minus, & nullum caſtrum nec ciuitatem aliquam expugnauit, quia Rex Bohemiæ munitiones ſuas militum & bellatorum multitudine & alimentorum copia abundauit corona de capite eius, & in tantum de muniuerat, ita quod ſine multa ſtrage non poterant obtineri: & Romanorum Rex expectans quotidie cum eodem Rege conflictum, noluit quaſi ad promptum periculum ſuos milites exponere, ſed incolumes ſuo conflictui reſeruare. Prædictus etiam Rex Bohemiæ, de terris Alamanniæ, Poloniæ, Saxoniæ, Michſniæ & Brandenburch multa militia iuuabatur, itaque dicebatur habere exercitum, x. millia magnorum equorum, cum militibus, & aliorum equeſtrium & pedeſtrium plusquam c. millia bellatorum, & pro ſtipendiis expendit cc. millia marcarum argenti. Præterea Rex Romanorum duxit ſecum Regem Vngariæ, qui habuit multos Vngaros, & inſuper xx. millia paganorum, qui in Morauia & Bohemia fecerunt ſtragem miſerabilem in populo Chriſtiano, ita videlicet quod abſciſis manibus & pedibus paruorum Chriſtianorum, & eis in ſalina confectis eos inhumaniter comederunt, aliis viris & mulieribus crudeliter neci datis, quos tamen prædictus Rex Romanorum in ipſorum immanitate nolens diutius ſuſtinere, miſſis militibus eorundem paganorum x. millia occiderunt, & alii per fugæ præſidium euaſerunt. Præterea Rex Bohemiæ de fæcibus, quod ſuper fuit in examinatione argenti, quasdam aquas Bohemiæ infecit, unde homines & equi Regis Romanorum non pauci ſubito perierunt. Tandem prædictus Rex Romanorum in terra Auſtriæ hyemauit, & quia prædictus Rex Romanorum ſperata ſtipendia non perſoluit Principibus & militibus.

Anno Domini M CCC IV.

Cum aqua Danubii tranſiens per pontem Ratisponæ omnino verſus littus Aquilonare declinaſſet, & littora prope ciuitatem ſicca & arida reliquiſſet, Ciues Ratisponenſes artificioſe & multis lationibus & expenſis, ipſam aquam, vt iterum prope ciuitatem flueret, ad loca priſtina per ſtrues lignorum & congeries lapidum reduxerunt. Mortuus eſt autem prædictus Papa Benedictus in Octava Apoſtolorum Petri & Pauli, anno Apoſtolatus ſui primo in ciuitate Peruſii: & Cardinales incluſi ſunt ibidem ſecundum conſtitutionem. GG. Papæ x. quæ incipit: Vbi periculum. Et cum aliquandiu ſic incluſi ſtarent nec ad electionem procederent,

* *c. 3. de Immun. eccleſ. in 6to.*

rent, ciues eiusdem ciuitatis tantum panem & aquam ipſis pro aliquo tempore miniſtrabant, & ipſam conſtitutionem GG. in ipſis ſtrictisſime ſeruauerunt. Igitur in vigilia Pentecoſtes anno reuoluto Pertramum Burdegalenſem Archiepiſcopum in ſummum Pontificem elegerunt, qui vocatus eſt Clemens.

Anno Domini M CCC V.

In vigilia Iohannis Baptiſtæ Venzezlaus Rex Bohemiæ deuotus ad Deum, & clemens ad clerum & populum, neminem opprimens, ſed per XXVIII. annos regnum ſuum iuſte regens mortuus eſt, & ſepultus in Braizlab monaſterio Ciſtertienſis ordinis, quod fundauit, & filius ſuus Rex Vngariæ cœpit regnare pro eo.

Venerabili in Chriſto Patri & amico clariſsimo Domino Heinrico, venerabili Epiſcopo Ratisponenſis Eccleſiæ Chunradus Dei gratia ſanctæ Saltzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, A. S. L. ſalutem & ſinceram in Domino charitatem. Nouerit veſtra fraternitas literas non cancellatas, non abolitas, non in aliqua parte ſui vitiatas, ſaluas omnimodis nos recepiſſe a ſede Apoſtolica, in hæc verba: Nicolaus Epiſcop. ſeruus ſeruorum Dei, vniuerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſentes literæ peruenerint, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Illuminet ſuper vos Dominus vultum ſuum, & ita ſuo lumine ad recenſendum attentius qualiter Redemptor noſter ſalutem humani generis in terra ſancta dignatus eſt miſericorditer operari, oculos in vobis hominis interioris illuſtret, quod accendatur, vt ignis, ad ſubueniendum terræ illius neceſsitatibus zelus veſter concaleſcat, corda inflammentur, affectus & effectum promta operis proſecutio ſubſecuta commendent. Cuius etenim pectoris etiam lapidei quantumcunque duriciam non emolliat conſiderata illius humanationis humilitas, in qua Dei filius factus homo, exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo? Cuius viſcera non inflammet charitatis ardore pia conſideratio illius humilitatis extremæ, in qua ipſe factus eſt obediens vsque ad mortem, ad exprobrantium opprobria? velut agnus coram tondente ſe vere mitis obmutuit, & ſicut ouis ad occiſionem ductus propter contumelias & terrores, poſt ſpinas & ſputa, poſt flagella & varia innocens eſt ſine cauſa damnatus, ac demum ſaturatus opprobriis, clauis affixus, aceto & felle potatus, in crucis patibulo tam diræ mortis ſubiit paſsionem myſterium noſtræ redemptionis conſummans: poſt traditum etiam ſpiritum lanceæ illuſione confoſſus. Hæc filii & innumerabilia largitatis diuinæ chariſmata in terra prædicta ipſi humano impenſa generi ab eodem Redemptore piisſimo ſi frequenter intra clauſtra pectoris attenta meditatione reuoluitis, ſi qua decet attentione penſatis, quis veſtrum non feruebit intus, foris ebulliat, exclamabit & dicet: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? & non expectato monitoris vel ſolicitatoris officio ſubiunget vltroneus: Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Quis ſine acutisſimi doloris aculeis conſiderare poteſt, non ſolum veneranda & piisſima loca illa, in quorum altero Oriens ex alto pro nobis naſci dignatus eſt humiliter, in reliquo mori crudeliter non expauit, ſed etiam totam quaſi iam terram eandem, quam ipſe idem ſua illuſtrauit corporali præſentia, miraculis clarificauit immenſis, & tandem effuſione ſui pretioſi ſanguinis in noſtræ ſalutis effuſi pretium conſecrauit, occupata per nefandisſimos Saracenos, ipſorum immunditia pollui, fœdisſima eorum habitatione fœdari? Quis absque amaritudine ſumma commemoret, tot Chriſtianorum caſtra, ciuitates & alia loca ſolennia deſtructa penitus ad nihilumque redacta, & eorum incolas eorundem Saracenorum immanitate peremptos? Pro dolor, quis nouitatis, (quoniam deplorare libet potius, quam narrare) ſolers cenſor, & diſcriminum, quæ comminari videtur, diſcuſſor attentus, per noctem & idem quaſi torrentem lachrymas non deducat? Cuius pupilla tacebit, cuius pectoris penetrale continebit ſuſpi-

ſuſpiria, vel in ſingultuum frequentiam non erumpet, lugubri contemplatione recenſens, quod quantumcunque mater Eccleſia caſum eundem prævenire ſtuduerit, incolis partium illarum, in Galleis, bellatorum multitudinem, ac ſubuentione pecuniaria iuxta perſuaſam ab eis denunciatæ neceſsitatis exigentiam & oblatæ ſuper hoc petitionis inſtantiam ſuccurrendo; nihilominus tamen ciuitas * Acaone ſic eiusdem matris Eccleſiæ ſtudio commutata, quadraginta & quatuor diebus arctisſima Babylonicæ potentiæ obſidione circumdata, terribilibus machinis diu noctuque vexata, impedita crebris & diris inſultibus, membris etiam ipſius per cuniculos arietatis occultos, quadrageſimo quarto die obſidentium viribus, DEI permiſsione admirabili & ſtupenda ſuccubuit; capta per eos, & igni expoſita, Chriſticolis inibi exiſtentibus cæſis innumeris & cæteris, qui habere nequiuerunt maritima vaſa recurſum, in captiuitatem abductis, vt per iugum barbaricæ ſeruitutis horribile diſpendiis ciuilis mortis adducti, naturali etiam diutius moriantur. Et deinde Tirenſis ciuitatis * Dedicatione ſecuta. Quis igitur de cætero marcebit otio? quis non exſurget? Quis ad recuperationem terræ prædictæ non promtus exiliet? Quis tardabit? Quem non pudebit ingratitudinis argui, quin potius quaſi de infidelitate notari, ſi creatori proprio, tam benefico Domino ad redemptionem terræ illius, quam ipſa ſacra Scriptura teſtatur omnium chariorem, qua poteſt promtitudine non aſſiſtat? Cum etiam ſecundum iuris humani cenſuram ſubditos ſuis Dominis & ad tuenda quæ poſsident & ad recuperanda iniuſte ſubtracta, debitum fidelitatis adſtringat? Quis tot fidei Orthodoxæ cultoribus tam immaniter trucidatis, de tot calamitatibus captiuorum & aliis Chriſtianitatis opprobriis non ex tota mente mouebitur? Non ſuſpirat, non anxiabitur ad vindictam? Profecto cum ſecundum Apoſtolum omnes ſumus vnum corpus in Chriſto, non immerito cum illis, de quibus ſcriptum eſt, Percuſsiſti eos & non doluerunt, inſenſibilitatis arguitur, quisquis tantam huius noſtri corporis mutilationem, prædictorum videlicet Chriſticolarum non ſentit excidium & tam grauiter non veretur? Accingimini ergo Chriſti fideles, & qui Chriſtiana religione cenſemini, vos Chriſtianos eſſe operis perſecutione monſtrate. Accipite deuotione, qua Rex, viuificæ crucis ſignum. Illud in conſiderationis veſtræ ſcrutinium deducentes, quod viris quantumcunque magnificis, quantacunque dignitate præditis & virtute, ad gloriam magnam adſcribitur, ſi eis quouis in bello Dominorum inſignia gerere concedatur: Sub quibus contingit frequenter non ſine ſalutis æternæ diſcrimine mortis ſubire periculum, ſub cuiuslibet irremunerationis. Quanto igitur glorioſius, quanto ſecurius Regis Regum, in eius bello, victorioſum geſtare vexillum, ſalutiferam videlicet Crucem? ſub qua, deuotione congrua, puro corde ſuſcepta, conceptum proſequentibus munditia continua propoſitum mori eſt vitæ perennis initium, tranſitoriæ mortis finis, retributionis inæſtimabilis certitudo. Feſtinate itaque feſtinate ad ſalutis veſtræ properate compendium. Accendatur cuiusque virilis animus & conſultius attendentes; quod ſi forte labor maior ex dictarum ciuitatum captione proponitur, merces vberior ſubſequetur, cum ſicut ſcriptum eſt, ſecundum laborem accipiet vnusquisque mercedem, corpora veſtra & corda pariter eiusdem viuificæ Crucis ſigno in terræ ſæpe fatum ſubſidium inſignite, nunc præcipue dum ipſius terræ ſubuentio multis & olim per Sedem Apoſtolicam exquiſita vigiliis, multis laboribus & honoribus procurata, ſed diuerſis & aduerſis aduentibus diutius impedita, diuina, vt ſupponit deuota credulitas, prouiſione dirigitur & ad excipiendas terræ ipſius anguſtias, eamque de impiorum manibus eruendam efficaciter ſub ſpe diuini numinis præparatur. Siquidem charisſimus filius noſter Chriſtianisſimus Princeps Eberhardus Angliæ Rex illuſtris poſt tractatus varios ſuper generali & ſuo paſſagio in ipſius terræ ſubſidium faciendo, diuerſorum Pontificum Romanorum, temporibus habitos, nouisſime tanquam benedictionis filius, noſtris beneplacitis acquieuit, & vt poſt Chriſtum iuxta conſilium eius eat, ſeipſum abnegans ac tollens,

* dedicatione.

vt eundem ſequatur Dominum, crucem ſuam, terminum, feſtum videlicet Natiuitatis Beati Ioannis Baptiſtæ, quod erit Anno Domini M CC XC. tertio, & ei ad transfretandum perſonaliter nec non ad dictum generale paſſagium cruce ſignatis & cruce ſignandis omnibus duximus præfigendum, humiliter acceptauit; ſemetipſum exponere ſui Redemptoris obſequiis terræ præfatæ perſonaliter ſubueniendo diſpoſuit, negligens natalis ſoli dulcedinem, prætermittens regni ſui terrarumque diuitias, ſpernens delicias, & gloriam inibi dominandi. Non igitur cunctemini amplius prædicti glorioſi vexilli Dominici charactere inſignia mercantes, felici commercio perpetuam poſt defunctionem corporis ex ignominio perpetuitatis comparatione vix momentaneo labore quietem & permutatione conſulta, terrena pro cœleſtibus commutantes, tranſitoria permanſuris, temporalia pro æternis. Cæterum licet ad excitandos veſtros animos in terræ memoratæ ſuccurſum ſufficere debeat ſolers attentio præmiſſorum, vt tamen eiusdem terræ negotium eo libentius eoque feruentius proſequi ſtudeatis, quo potiorem fructum ex veſtris laboribus vos noueritis percepturos: Nos de omnipotentis DEI miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, & illa quam nobis licet indignis Deus ipſe ligandi & ſoluendi contulit poteſtatem, omnibus qui vexilli Dominici charactere inſigniti perſonaliter propriis ſumptibus in prædictæ terræ ſubſidium proficiſci curauerint, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione iuſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen illuc perſonis acceſſerunt; & illis ſimiliter qui iuxta qualitatem & facultatem ſuam perſonas idoneas in expenſis propriis deſtinabunt, quamuis perſonaliter ipſi non vadant, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remiſſionis & indulgentiæ volumus & concedimus eſſe participes, iuxta quantitatem ſubſidii & deuotionis affectum, eos qui licet non iuxta qualitatem & facultatem ſuam, aliquem tamen ſeu aliquas perſonas in ſubſidium dictæ terræ propriis ſumptibus deſtinabunt, vel de ſuis temporalibus bonis contribuent, ad aliquas deſtinandas. Nec non omnes qui ad ſubuentionem ipſius terræ de bonis eisdem aliqua miniſtrabunt, prout ſingulis diuina fuerit inſpiratione ſuggeſtum: aut alias ad promotionem præmiſſi negotii conſilium & auxilium impenderint opportunum. Porro ſi forte aliquos eorum, qui cruce ſuſcepta in iam dictum terræ ſanctæ ſubſidium proficiſcendi laborem ſubierint, poſt arreptum iter eiusmodi, ex hac luce migrare contigerit, ipſos nihilominus plene percipere volumus Indulgentiam prælibatam: perſonas quoque familias & bona eorum, quos ad transfretandum perſonaliter, vel iuxta quantitatem & facultatem ſuam, perſonas idoneas deſtinandi, votum aſſumptæ iam Crucis adſtringit ex nunc. Quos vero ſuſcipiendæ Crucis de cætero votum obligabit ad idem, a die qua taliter crucem aſſumſerint, ſub Beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, ſtatuentes, vt ſub diœceſianorum defenſione ſuorum conſiſtant. Quod ſi eos aliqui indebite moleſtare præſumpſerint, per diœceſanos locorum, in quibus iidem moleſtatores fuerint per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcantur. Præterea ipſis qui prædicto modo, Crucem vel iam aſſumſerint vel aſſument impoſterum, indulgemus, vt per ſedis Apoſtolicæ litteras, vel Legatorum eius (niſi forte illæ quæ ab eadem Sede obtentæ fuerint, plenam de indultu huiusmodi fecerint mentionem) extra ſuas diœceſes non valeant conueniri: dummodo parati exiſtant, coram ſuis Ordinariis de ſe querelantibus reſpondere: quos per eosdem Ordinarios Eccleſiaſtica cenſura defendi, ceſſante appellationis obſtaculo, volumus ab iis, qui eosdem contra indultum huiusmodi præſumſerint temere moleſtare. Si qui vero ipſorum ad præſtandas vſuras iuramento teneantur adſtricti, creditores eorum, per diœceſanos ſuos cenſura ſimili compellantur, vt iuramentum huiusmodi penitus relaxantes, ab vſuræ vlterius exactione deſiſtant. Si autem aliqui creditorum eos extunc ad ſolutionem

nem coëgerint vſurarum, ipſos ad reſtitutionem ipſarum per eosdem diœceſanos, ſimili volumus diſtrictione compelli. Iudæos quoque ad remittendas ipſis vſuras per ſecularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec eas remiſerint, ab omnibus Chriſti fidelibus, quibus hoc per ſuos diœceſanos denuntiatum extiterit, tam in mercimoniis, quam in aliis ſub excommunicationis pœna iubemus eis communionem omnimodam denegari. Poſtremo Cruce ſignatis & Cruce ſignandis eisdem, volentes plenius prouidere, diœceſanis ipſorum ac nonnullis aliis abſoluendi eos ab excommunicationis ſententiis, in variis caſibus de quibus ſecundum facti exigentiam putauimus expedire, nec non diſpenſandi cum clericis. Qui cum a Canone vel homine latam ſententiam incurriſſent, irregularitatis notam immiſcendo ſe diuinis officiis, contraxerunt, per alias noſtras literas plenam & liberam concedimus facultatem. Datum apud Vrbem veterem Calendis Auguſti, Pontificatus noſtri anno quarto.

Auctoritate igitur ſedis Apoſtolicæ atque noſtra vobis præcipiendo mandamus, quatenus vniuerſa & ſingula ſupra dicta mandetis ſic ſollicite publicari & exequi diligenter, vt per veſtræ ſollicitudinis exercitia diuinæ propitiationis præmium pro deuotis veſtris meritis capere valeatis. Datum Saltzburgæ Anno Domini M CC XCII. in die Purificationis Virginis glorioſæ.

Venerabili in Chriſto Patri & amico clariſſimo Heinrico venerabili Epiſcopo Ratisponenſis Eccleſiæ, Cunradus Dei gratia ſanctæ Saltzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem & fraternam in Domino charitatem.

Noueritis nos literas ſedis Apoſtolicæ ſaluas per omnia recepiſſe, per ordinem in hæc verba:

Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Saltzburgenſi eiusque ſuffraganeis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Terræ ſanctæ miſerabilem ſtatum non absque graui amaritudine inter mentis noſtræ præcordia recenſentes, atque ad liberationem ipſius noſtra ſimul & deſideria conuertentes & ſtudia, inter multa operoſa ſubſidia, quæ ipſi terræ, Deo auſpice, fructuoſa ſedulo procurare atque impendere ſtuduimus & ſtudemus, generale paſſagium pro eiusdem terræ ſubſidio in feſto natiuitatis beati Ioannis Baptiſtæ, quod erit anno Domini M CC. nonageſimo tertio de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſtatuendum, ſicut in aliis literis, per quas ad ſubuentionem eiusdem vniuerſos Chriſticolas exhortamur, quasque vobis vna cum præſentibus mittimus, euidentius declaratur. Vt autem ad ſuccurrendum promptius in eodem paſſagio terræ præfatæ per diuini verbi virtutem mentes fidelium ſalubriter excitentur, Chriſticolis per diuerſas Chriſtianitatis partes proponendum deliberauimus verbum Crucis. Ad exequendam deliberationem huiusmodi vos eo confidentius eligentes, quo magis ad compatiendum & ſubueniendum pro viribus terræ prædictæ paſtoralis officii pietas vos inuitat: ideoque prædicandæ ipſius viuificæ Crucis myſterium, tibi frater Archiepiſcope, in tua prouincia, vobis autem ſuffraganeis, ſingulis in ciuitatibus & diœceſibus veſtris præſentium auctoritate committimus, fraternitati veſtræ in remiſſionem peccaminum iniungentes, quatenus huiusmodi miniſterium iuxta datam vobis a Deo prudentiam, non obſtante, quod hoc idem aliis ſit commiſſum, quorum affectum per vos nolumus impediri, ſolerter & efficaciter exequi ſtudeatis, omnes fidei orthodoxæ cultores ad tam pii negotii proſecutionem idoneos prædicationibus crebris & ſedulis exhortando, vt ad liberandam dictam terram de manibus impiorum victorioſum eiusdem viuificæ crucis ſignum deuote ſuſcipiant, & propriis aſſignantes humeris ac magis cordibus imprimentes reuerenter & publice deferant, atque ad eiusdem occurſum in prædicto paſſagio generali promtis animis totisque viribus ſe accingant. Quod quidem vniuerſale ſignum volumus, vt cunctis deuote petentibus

concedatis, generaliter omnibus prædicantes, quod qui eandem crucem ſuſcepe-rint in prædictæ terræ ſubſidium vel perſonaliter in propriis, aut alienis expen-ſis accedere vel iuxta qualitatem & facultatem ſuam bellatores, ſeu alias perſonas idoneas deſtinare; vel ſaltem, ſi ex cauſis legitimis Eccleſiæ opportunum fore vi-debitur, ſuſceptæ Crucis votum ad arbitrium Apoſtolicæ ſedis ſeu eorum, qui ad hoc deputati fuerint, per ipſam de facultatibus ſuis redimere tenebuntur. Hos autem qui taliter huiusmodi votum redemerint, remiſſionis & indulgentiæ, quod transfretantibus in ſubſidium antedictum conceditur, volumus & concedimus es-ſe participes, iuxta quantitatem ſubſidii quod impendent & eius qui hoc facit, deuotionis affectum. Aliorum vero priuilegiorum & immunitatum ſeu gratia-rum, quæ ipſis transfretantibus per præſentes, & alias vniuerſis directas fidelibus noſtras literas conceduntur, plena eos volumus commoditate gaudere. Inſuper omnes, qui hactenus idem ſignum pro eodem ſubſidio ſuſceperunt, mouere & inducere procuretis, vt illud, ſi forte dimiſerint, reſumentes alacriter votum Do-mino reddere ſtudeant, quod vouerunt, terræ præfatæ ſubuenire efficacitèr, vt tenentur. Cum omnibus autem Chriſti fidelibus, qui eidem terræ ſuccurſum im-penderint, opportunum, vnicuique ſecundum proprium meritum indulgentiam ſalutarem, ac maxime illis, qui cruce ſuſcepta in ipſius terræ ſubſidium, vel perſonaliter ibunt, vel perſonas idoneas iuxta qualitatem & facultatem ſuam in propriis ſumptibus deſtinabunt, multiplicium gratiarum beneficia concedamus, ſicut in aliis noſtris literis prælibatis ſerioſius continetur. Earundem literarum tenorem per vos populis Chriſtianis volumus frequenter & diligenter exponi. Ita ſiquidem prouide, quod & beneficia ſupra dicta, quæ ipſis intra concedimus, & copioſam mercedem, quæ ipſis præparatur in cœlo, cognoſcere valeant & amare, nec tamen ex verbis veſtris concipiant, ſe aut plenam in caſibus, in qui-bus nequaquam conceditur, aut maiorem quam concedatur indulgentiam pro-mereri; Sane ipſos populos ad certa & idonea loca, quoties expedire videritis, conuocandi ad verbum crucis humiliter audiendum, ac omnibus vere pœniten-tibus & confeſſis, qui ad huiusmodi veſtras prædicationes conuenerint, & idem verbum audierint reuerenter, centum dies de cunctis ſibi pœnitentiis relaxandi, vobis auctoritate præſentium concedimus facultatem. Si quando autem ad Ec-cleſias interdicto ſuppoſitas vos aduenire contigerit, liceat vobis ad ipſas popu-los conuocare, ac verbum Crucis proponere in eisdem, nec non excommuni-catis & interdictis excluſis, non pulſatis campanis, ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, cum veſtris familiis diuina officia celebrare. Ad hæc ſi qui eorum, quos ad transfretandum perſonaliter, vel iuxta qualitatem & facultatem ſuam perſonas idoneas deſtinandi votum aſſumpta iam Crucis aſtringit vel aſſumendo deinceps obligabit, ad idem excommunicationis pro violenta iniectione manuum in per-ſonas Eccleſiaſticas eſſent vinculo innodati, dummodo non fuerit difficilis & enor-mis & paſſis iniuriam ſatisfaciant competenter, ſiue pro eo, quod ſepulchrum Domini viſitare ſeu ad quaslibet alias terras accedere vel aliquibus communica-re non tamen intermine contra prohibitionem Eccleſiæ præſumſerint; dummo-do equos, arma, ferrum ſeu ligamina, quibus Chriſtianos impugnant non portauerint Saracenis, abſoluendi eosdem in forma Eccleſiæ, ac diſpenſandi cum Clericis, qui cum excommunicationis ſententiam latam a Canone vel ab homine incurriſſent irregularitatis notam, immiſcendo ſe diuinis officiis, ſeu miniſtran-do in ſuſceptis ordinibus contraxerunt, vobis & veſtrum cuilibet concedimus poteſtatem, ita videlicet quod beneficium abſolutionis & diſpenſationis huius-modi ſinguli veſtrum omnibus, qui de ipſorum manibus Crucem ſuſceperint, dummodo perſonæ ſint cognitæ. Ac nihilominus tu frater Archiepiſcope omni-bus de tua prouincia, ſingulis Suffraganeis de ciuitatibus & diœceſibus veſtris iam Cruce ſignatis inpoſterum impertiri præuia diſcretione poſitis.

Cæte-

Cæterum licet hoc prædicandæ viuificæ Crucis officium nonnullis religiosis per alias noſtras literas committamus, nihilominus, vt quo plures cooperatores habebitis, eo vberiores fructus ex agro Dominico producere valeatis, vobis præſentium auctoritate concedimus, vt tu frater Archiepiſcope, quatuor de quibus veſtrum Suffraganeorum duos viros honeſta conuerſatione probatos & ad huiusmodi aptos officium poſſitis eligere ac mutare, quoties opportunum fore videritis, qui Crucem in veſtris ciuitatibus & diœceſibus prædicent, prout eis veſtra prouidentia duxerit committendum. Quibus quemadmodum vobis facultatem concedimus, vt conuenientibus ad prædicationem ipſorum, prædictam indulgentiam centum dierum valeant impertiri. Porro quod dignus eſt operarius mercede ſua, ſingulis veſtrum & eorum, quos ad prædicationem Crucis, vt dictum eſt, duxeritis aſſumendos, in hoc diuino fideliter laborantibus opere, præter meredem æternam, quam merito ſperare poteſtis, quotiescunque ſtudueritis populis ad hoc ſpecialiter conuocatis, proponere verbum Crucis, centum dierum indulgentiam elargimur, ac vos & ipſos indulgentiæ memoratæ, quæ transfretantibus in ſubſidium ſæpe dictum conceditur iuxta laboris veſtri menſuram volumus participatione gaudere.

Denique volumus, vt tu frater Archiepiſcope ſingulis Suffraganeis tuis ſub tuo, & quilibet veſtrum ſingulis viris, quos, vt præmittitur, ad miniſterium prædicandæ Crucis elegerint, ſub ſuo ſigillo tam præſentium, quam aliarum literarum noſtrarum, quæ Chriſticolis omnibus diriguntur, copiam faciatis, vt earum tenorem inſpiciendo frequenter tam vos quam ipſi de his, quæ nobis committuntur agenda, reddamini plenius informati.

Poſtremo quod diuerſis olim temporibus nonnullæ ſuper prædicatione Crucis in ſæpe dictum ſubſidium commiſſiones a ſede Apoſtolica emanarunt, ne forte occaſione illarum turbatio vlla ſiue confuſio valeat ſuboriri: Nihilominus vt auctoritate commiſſionum illarum in locis, ad quæ commiſſio noſtra peruenerit, Crux de cætero prædicetur, ſed prædicationi huiusmodi, eos duntaxat inſiſtere volumus, qui præſentis noſtræ commiſſionis fuerint auctoritate ſuffulti. Datum apud Vrbem veterem Kalendis Auguſti, Pontificatus noſtri anno quarto.

Auctoritate igitur ſedis Apoſtolicæ atque noſtra vobis præcipiendo mandamus, quatenus vniuerſa & ſingula præmiſſorum, quæ ſuperius continentur, mandetis ſic ſollicite publicari & exequi diligenter, vt pro veſtræ ſolicitudinis exercitio de me propitiationis præmium pro deuotis meritis capere valeatis. Datum Saltzburgæ anno Domini milleſimo cc xc ii. in die ſancto Purificationis Virginis glorioſæ.

Iſti ſunt, quorum hæreditas cum caſtris & prædiis ad Ludvvicum Ducem & filium eius ſunt deuoluta. Fridericus & Hermannus Lantgrauii de Stefrunge. Vlricus Comes de Velburch & Chlamine, Tres fratres Purchgrauii de Rietenburch vel Rat. Otto liber de Werd apud Hælingenſtat, Tupoldus Marchio de Whenburch & Chambe, Chunradus Dux & Chavv. Fridericus & Otto de Witemſpach Comites Palatini, Heinricus liber de Lantſperch apud Lechflumen, Heinricus Marchio Iſteræ de Andechſen, Otto fratruelis ſuus Dux Meraniæ de Wolfrachuſen, Otto Comes de Phalagia, Siboto Comes de Hadmarſperch, Chunradus Comes de Wazzerburch, Alheit Comitiſſa de Moren, quæ habuit caſtrum in montanis Sifridus & Bernardus Comites de Leuberavve, quorum erat ciuitas in Purchuſen; Chuno Comes de Melinge; Ernhardus Comes de Dorenberch, Heinricus liber Vilſpiburch, Chalhohus Comes de Chirchperch, Ratoldus liber de Chag, Pabo de Elbrechtſchirichen, Hadmar & Rapoto fratres de Ahuſen ſiue Landavve, Heinricus Comes Ortenberch & Rapoto frater ſuus Comites Palatini Baiuariæ, Leupoldus, Berchtoldus, Albertus Comites de Bogen, Ludvvicus liber de Hagenavve. H. & L. liberi de Henchouen, Item Rapoto Palatinus, Inſuper miniſteriales de Rotal. Item Otto Comes de Gruempach, Hoholdus gener ſuus de Woltmroſa; Item Comes de Moſpurch, Item liber de Vitendorff. MCCVI.

MCCCVI. *

Iudæi. In festo S. Mariæ Magdalenæ de voluntate regis Franciæ omnes Iudæi in regno suo capti fuerunt vna die, confiscatis bonis eorum, postea expulsi sunt a regno Franciæ minime reuersuri. *Hospitalarii. M. Chr. Belg. p. 283. 284* Hospitalarii cum exercitu Christianorum oppugnare cœperunt insulam Rhodum cum circa adiacentibus insulis circiter quinque quæ a Turcis inhabitantur, & ceperunt ab initio aliquas insulas & castella, steteruntque in pugna & conflictu pariter obsidentes & obsesi annis quatuor, & finaliter Turcos expulerunt.

MCCCVII.

Templarii. III. Idus Octobris capti fuerunt primo Templarii vbique in regno Franciæ p. 406 inopinate, propter profanam impietatem ipsorum & exspuitionem super in opprobrium crucifixi: fueruntque plures ex eis de maioribus illius ordinis confessi suæ professionis ritum excusabilem, quæ a nemine potuerant vnquam sciri: plurimi tunc ex eis licet subiecti tormentis, talia confiteri nolebant. Demum Clemens v. Papa, & Cardinalis, quibus huiusmodi profana professio incredibilis credebatur, certiorati ex confessione ipsorum Templariorum, mandauit, Templarios vbique capi & inquiri contra ipsos.

M. Chron. Belg. p. 284, Dulcinus hæreticus. Trithem. Chr. Hirs. 1305 Eodem anno in cœna Domini inquisitores hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ congregato exercitu cum prædicatione crucis & plena indulgentia peccatorum, contra Dulcinum Nouariensem hæresiarcham, multos discipulos habentes moram in montibus Nouariensibus, vbi tunc multi ex eis propter immensa frigora & famem deficientes in suis erroribus perierunt, Dulcinus cum L. circiter personis, & Margarita consorte sua in scelere captus fuit, & occisi inuenti fuerunt ibi mortui cccc. hæretici & amplius, quæ Margareta ante oculos dicti Dulcini membratim concisa fuit, dehinc & ipse Dulcinus membratim concisus, amborum membra cum quibusdam complicibus suis combusta fuerunt.

Alb. Argent. p. 113. 114, Gesta Balduini lib. 1 c. 4, Conr. Vecerius de Henrico VII p. 66, H. Rebdorff. Chr. Elsbang. Trithemius 1308, Gerh. a Roo lib. 2 p. 70, Franc. Guillimannus rer. Heluet. 2 c. 15. M. Chr. Belg. p. 278 Albertus Rex a filio fratris sui, eo quod ipsum Ducatu Sueuiæ priuauerat, occisus fuit, & caruit benedictione imperiali, vt patet per hos subsequentes.

Millenis tricendenis bis quator annis,
In Maio mense, Rex Albertus perit ense;
Perque Ducem Sueuum Iohannem rumor in æuum.
O Deus hoc factum furtim fuit Impadis actum.
Festum Waldpurgæ facit hoc facinus quoque nosse,
Christus ab æternis defendat eum modo pœnis.

MCCCVIII.

Conr. Vecerius p. 66, G. Balduini lib. 3 c. 1. 2, M. Chr. Belg. p. 286. Trithemius Chr. Hirs. 1308, Nauclerus vol. 2 gen. 44 p. 988, Leibnit. Mant. Cod. Iur. Gent. p. 255 Alb. Mussatus lib. 1. rubr. 4 Alb. Arg. p. 115 Leibn. Mant. p. 251, Mussatus lib. 1 rubr. 6, M. Chr. Belg. p. 286 Henricus VII. imperauit annis v. Hic cum Comes fuisset Lutzenburgensis, electus fuit in Franckfurt in festo S. Catharinæ, & in Epiphania sequenti coronatus fuit Aquisgrani.

In Festo S. Iohannnis ante portam Latinam combusta est Ecclesia S. Iohannis Baptistæ in Laterano: in vrbe fuit magna lamentatio, Romæ quasi super se diuinum iudicium reputantes Ecclesiam reficere studuerunt.

MCCCIX.

Hainricus Romanorum Rex misit Auinionem duos Episcopos, & tres comites, petens coronam imperii sibi dari ab ipso. Qui Papa electione eius admissa, ipsum voluit de cetero Regem Romanum appellari, & quod posset agere quæ Regis erant, & Romæ eum coronare se promisit a festo Purificationis per duos annos.

Veneti. Iustiniani hist. Ven. lib. 3 p. 49 In Cœna Domini Papa Clemens anathematizauit Venetos, & priuauit eos consortio aliarum ciuitatum, & personas & res ipsorum expositi volentibus occupare, & religiosos omnes de locis ipsis subiectis mandauit ipsos exire, quia Veneti Ferrariam contra Ecclesiam occupauerant, propter quod Papa dominum Arnoldum de Plagaia diaconum Cardinalem legatum a latere ad partes illas misit, qui

* ab hoc anno pergunt Steronis Continuatores.

qui sequenti mense Augusti in festo S. Augustini cum multo sanguine Ferrariensium & Venetorum in prælio iuxta Badum Farraciam recuperauit, vbi illa die dicuntur occisi fuisse v. M. hominum. Tunc etiam vltima Ian. erat eclipsis solis.

MCCCX.

Hic Papa fecit secundam ordinationem de Cardinalibus. Anno sequenti Papa excusauit Regem Franciæ de his quæ egerat contra memoriam Bonifacii Papæ: & Guillelmus de Nogareto ab excommunicatione ob præfati Bonifacii Papæ captionem, iniuncta sibi pœnitentia absolutus fuit: qui tamen horrenda morte dicitur vitam terminasse. *M. Chr. Belg. p. 284, H. Rebdorff.*

Fuerunt pluuiæ multæ & inundationes, & subsecuta est magna sterilitas bladi & vini, qualem se nemo tunc meminit audiuisse, & in pluribus locis panis non
p.407 inueniebatur ad vendendum, & pauperes bestiarum more herbas comederunt. Tunc Parisiis diuersis partibus LXX. Templarii vel circa, propriis confessionibus de professione sua profana metu tormentorum conuicti, vt ipsi templarii dicebant sine tormentis asserentes ipsos se fuisse mentitos, combusti fuerunt. Tunc Rhodus cum cæteris insulis vicinis Christianis subiugata fuit. Tunc Imperator intrauit Italiam, & Mediolani ab Archiepiscopo Mediolanensi coronam vnam assumpsit Imperii. Post Imperator Brixiam obsedit, vbi frater Imperatoris cum multa strage hominum occisi fuerunt, & sequenti anno ciuitas reddidit se voluntati Imperatoris. *M. Chr. Belg. p. 284 Alb. Mussatus lib. 8 rubr. 12 & lib. 9 rubr. 2 lib. 3 rubr. 4. 7, Cortus. 1 c. 12, Alb. Arg. p. 116.*

MCCCXI.

Hic Papa Wiennæ concilium generale conuocauerat cuius concilii v. sessio inchoata fuit XVII. Kal. Nouemb. vbi de passagio vltramarino & de recuperatione Terræ sanctæ tractabatur, per fratres Hospitales S. Iohannis Ierosolymitani crucem vltramarinam fere per totam Christianitatem prædicari fecit, Et plura millia Christianorum cruce signati, cum ad curiam Papæ venissent, Papa absoluit eos a voto, & mandauit eos ad partes redire, & sic quasi delusi illorum labores & sumptus maximi effectum nullum habuerunt; & sequente mense Martii XI. Kal. April. in priuato consistorio Papa cassauit & annullauit ordinem Templariorum, personis & bonis ipsorum ordinationi suæ & Ecclesiæ seruatis. Et sequenti mense Aprilis in secunda sessione concilii cassatio ordinis dicti promulgata fuit. Hic ordo CLXXXIV. annos circiter militauerat, diues & multum priuilegiatus fuerat. Et post II. Non. Maii vltima sessio fuit concilii, quod sex fere mensibus pertractatum fuit. In quo fuerunt multæ constitutiones editæ, in quarum vna fuit declarata regula fratrum Minorum, super qua pars fratrum minorum (qui *Spirituales* dicebantur) altercantes sedis Apostolicæ iudicium postulauerat. Hic Papa sectam Begardorum & Begardarum hæreticorum vtriusque sexus reprobauit, qui Alemanniam in plures prouincias peruersis dogmatibus suis infecerant. Dixerunt enim inter cetera, hominem eundo de virtute in virtutem perfectiorem Christo posse fieri impecabilem. Negare etiam se subesse Prælatis & summo Pontifici. Post celebrationem concilii Papa iuit Auinionem, & post Sabbatho quatuor temporum fecit tertiam ordinationem nouem Cardinalium. Post canonizauit S. Petrum de Murrone, olim Papam Celestinum sub nomine S. Petri confessoris. *H. Rebdorff. M. Chr. Belg. p. 284. Cruciata vltramarina. Templarius ordo sublatus. Begardi. sup. anno 1215. M. Chr. Belg. p. 272.*

Imperator a tribus Cardinalibus, quos Clemens Papa propter hoc misit, in festo Apostolorum Petri & Pauli Romæ in Ecclesia S. Iohannis in Laterano coronatus * fuit. Nam in Ecclesiam S. Petri intrare non potuit, præpediente exercitu Ruberti Regis Siciliæ, cum quo Imperator in vrbe bellauit, & in direptione domorum Roma tunc fortiter fuit deserta. *M. Chr. Belg. p. 287, Alb. Arg. p. 117. 118,* *Albert. Mussat. lib. 8 rubr. 1, Cortus. 1 c. 11, *cum iuramento, de quo Clem. .. de iureiur.*

MCCCXII.

Epidemia maxima & caristia vini & bladi fuit in partibus Oceani. Eo tempore in concilio Wiennensi Clemens V. Papa ordinem militiæ Templi annullauit, *Io. a Leidis Chr. Belg. lib. 20 c. 4.*

qui circiter CLXXXIV. annos militauerat, & Magiſter Templi poſt Pariſiis combuſtus fuit, & bona eorum hoſpitali S. Iohannis Ieroſolymitani fuerunt conceſſa.

Huius tempore Philippus Rex Franciæ Lugdunum occupauit.

MCCCXIII.

Vecerius p. 75 *Alb. Muſſatus* lib. 13 rubr. 4 & 5, *Alb. Arg.* p. 118, * *Clement. Ne ſede vac. aliq. innouet.* * *Clement* 2. *de ſent. & re iud.* *H. Rebdorff.* 1309, 1313, *G. Balduini* 2 c. 14 17, *Muſſ* lib. 16 rubr. 8. *Alb. Arg* p. 118. 119, *M. Chr. Belg.* p. 288. *Cortuſ.* 1 c. 25 & 3 c. 8, *Villani* 9 c. 51, *Leon Aretinus hiſt. Flor.* p. 92, *Trithemius Chr. Hirſ.* 1313, *Cuſpinian.* p. 366, *Auent.* 7 c. 15 n. 1, *Gerh. a Roo*

Hic Imperator fecit legem in qua Patrem & filium & Spiritum S. a Patre & filio confitetur procedere. Et tandem Regem Siciliæ ſibi rebellem ctimen læſæ maieſtatis declarauit incurriſſe, & ipſum Regem ad pœnam capitis condemnauit. Quam ſententiam Clemens v. Papa, vt vicarius Imperatoris * vacante Imperio, Hainrico mortuo reuocauit, & nullam eſſe declarauit *. Et poſt mortem ipſius Imperatoris idem Papa declarauit Imperatorem periurum fuiſſe, nec memoriam eo mortuo de ipſo fecit. Hic Imperator (vt communis fuit opinio) per pœnitentiarium ſuum immixto veneno in calice Domini, cum Imperator ab ipſo Euchariſtiam ſumeret, extinctus fuit, & Piſis ſepultus, vt patet per ſequentes verſus:

Iure dolet mundus, quod Iacobita ſecundus
Iudas nunc extat, mors Cæſaris hoc manifeſtat.
Dum fuerant anni tranſacti mille trecenti, p. 408
Et decimi terni, in feſto S. Timothei
Occidit Heinricus tabe veneni,
Glorius Imperator, Germanæ gentis amator,
Iuſtitiæ cultor, viduarum ſtrenuus vltor.

Eodem anno in vigilia B. Gregorii, Pariſius combuſtus fuit Magiſter ordinis quondam Templarii, cum quodam alio eiusdem ordinis Præceptore, in præſentia duorum Cardinalium.

lib. 2 c. 17. *Io. a Leydis* Chr. Belg. 27 c. 8, *Vecerius* p. 72, *Difenbach* de vero mortis genere Henrici.

Alb. Arg. p. 120, *M. Chr. Belg.* p. 290

Item Kal. April. in craſtino de concilii ſententia iuxta Carpentoratum, vbi curia tunc erat, Papa fecit publicari conſtitutiones, quas prius fecerat ordinari, & ex quibus decreuerat ſeptimum librum Decretalium fieri, exinde Papa cœpit infirmari, & ſic conſtitutiones remanſerunt ſuſpenſæ, quousque per ſucceſſorem ſuum fuerunt ad ſtudia deſtinatæ. Et obiit Papa apud Roccam Maurum caſtrum ſuper Rhodanum, & inde corpus ſuum tranſportatum fuit Carpentoratum, vbi curia fuit in Vaſconia & ſepultum in Eccleſia B. Mariæ de Vzeſta Vaſtatenſis diœceſis in villula minus inſigni.

Alb. Argent. p. 119, *Villani* lib. 9 c. 66, *H. Rebdorff* 1314, *Nauclerus* vol. 2 gen. 44 p. 992 *Nic. Burgundus* p. 15, *Gebboldus de Septemuir.* c. 6 §. 37, *Fugger* lib. 3 c. 2, *Gerh. a Roo* lib. 2 p. 77, *Herbb. ab Hohenburg* p. 20, *Adlzreiter* p. 2 lib. 1, *Cortuſ.* 1 c. 21, 3 c. 8,

Eodem anno quo extinctus fuit per venenum felicis recordationis Heinricus Imperator VII. huius nominis, ab Auguſto XCVIII. Principes ad præficiendum monarcham cælitus conſtituti tempore autumnali contentioſe eligentes, quidam in Franckenfurt, aliqui per literas, aliqui in locis ſibi competentibus, & ſic diſcordantes in duas partes, vna elegit Fridericum Ducem Auſtriæ, primogenitum filium Alberti quondam regis Romanorum, videlicet Rudolfus Palatinus comes, & ſenior Dux ſuperioris Bauariæ, Colonienſis Archiepiſcopus & Dux Saxoniæ ſenior, qui in Epiſcopum Patauienſem a ſede Apoſtolica erat deputatus, nondum tamen eandem ſedem aſcenderat, ſciens ſe fruſtratum in electione & perfectione monarchæ, iunioremque Ducem fratrem ſuum timens, eligere volens Ducem Bauariæ ſuperioris, nomine Ludvvicum, occaſione electionis gratiæ Apoſtolicæ renuntiauit, & quod ſenior erat illico habilis fuit eligendo, Ducemque Auſtriæ cum reliquis ſublimauit. Altera vero pars electorum, videlicet Rex Bohemiæ Iohannes (qui filius fuit felicis recordationis Henrici quondam Imperatoris) Balduinus Treuirenſis Archiepiſcopus (qui frater fuit Imperatoris modo dicti) Petrus S. ſedis Moguntinenſis Archiepiſcopus, & iunior Dux Saxoniæ, qui ſe dicebat eſſe in electione & non fratrem ſuum ſeniorem, ob cauſas ſupra memoratas. Iſti prædicti Principes elegerunt in Regem Romanorum Ludvvicum Ducem iuniorem ſuperioris Bauariæ, & coronatur Aquisgrani.

LVDOVICVS IV. Bauarus Imp.

MCCCXIV.

MCCCXIV.

Tempore hyemali in vigilia S. Thomæ apoſtoli, abbate H. de Hugnang de Tituto præficitur in abbatem monaſterii S. S. Vdalrici & Afræ in Auguſta, a P. æſu'e Friderico Auguſtenſi Marquardus de Hageln, ex ordine prædicatorum, vir magnificæ bonitatis. Præfuit autem annis xx. menſes VIII. *M. Chr. Belg.* p. 190, *Andr. Presb.* p. 32

MCCCXV.

Poſt mortem Philippi Regis Franciæ ſucceſsit ſibi Ludvvicus primogenitus ſuus. Cuius vxor filia Ducis Burgundiæ (quæ olim cum vxoribus filiorum aliorum Philippi Regis Franciæ ob crimen adulterii, quod cum quibusdam ſuis militibus ſecretariis commiſerant, diſcordiatis præterea ipſis militibus condemnatæ fuerunt) in carcere obiit. Tunc Engelradus de Marinthia Normannus, potens nimis apud Philippum Regem Franciæ, ſuſpenſus fuit Pariſius. Tunc Ludvvicus Rex Franciæ congregatis viribus regni ſui cum exercitu magno, videlicet xv. millibus equitum armatorum, peditum quaſi innumerabili numero iuit verſus Flandriam, & caſtra metatus eſt iuxta Conditum quaſi innumerabili numero iuit verſus Flandriam, & caſtra metatus eſt iuxta Conductum: in quo caſtro comes Flandriæ cum magno exercitu reſtitit, ne fluuium Lis tranſiret, qui exercitum paludibus diuidebat. Deſcenderuntque tunc pluuiæ maximæ de cœlo; & facta ſunt luta grandia & profunda in terra illa, ex quo equites & equi nimium grauabantur. Vnde idem Rex circa finem menſis Nouembr. cum dedecore, & multo rerum incommodo inde receſsit. *Ludouicus R. Gall* *Cont. Nang.* 1314 *Alb. Arg.* p. 117, *Du Bois* hiſt. eccl. Par. lib. 17 c. 6. n. 6 *Cont. Nang.* 1316

p. 409 Circa natale Domini cometa apparuit, curſum ſuum per noctem faciens circa polum, comamque ſuam longam nunc verſus occidentem nunc verſus orientem, & aliquando ad alias partes extendebat, durauit vſque ad finem menſis Februarii. Paulo poſt apparuit ſecundus cometa in parte orientali, ſed minor quam alia videbatur.

MCCCXVI.

Iohannes XXII. de Cathurco, ex patre Arnoldo, fuit electus Idib. Auguſti Lugduni in conuentu fratrum Prædicatorum, vbi XXIII. cardinales, poſtquam a Carpentorate ob grandem turbationem commotam a conclaui quod prius interuenerat receſſerant, & inde diuerſis ciuitatibus & villis ſteterant amplius quam duobus annis, tandem diligentia Philippi comitis Pictauienſis fratris Regis Franciæ, qui ad hoc fere anno cum dimidio laborauerat, pariter congregati & concluſi in vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli ipſis neſcientibus & inuitis, XL. die ab incluſione ipſorum in dominum Iacobum epiſcopum Portuenſem Cardinalem conſenſerunt, & vocatus eſt Iohannes, & coronatus eſt Non. Septembris Lugduni in eccleſia cathedrali. Prius hic Papa fuit Foriiulienſis, & poſt Auinionenſis, deinde Portuenſis Epiſcopus, & Cardinalis, & tandem Papa factus iuit Auinionem ſecunda die menſis Octobris. Ibi enim fecerat curiam proclamare. Hic feria VI. in ieiunio quatuor temporum de aduentu, prædicto anno fecit vnam ordinationem octo Cardinalium. Hic canonizauit S. Ludvvicum Epiſcopum Tholoſanum de ordine fratrum minorum, filium Karoli ſecundi Regis Siciliæ an. ſequenti Idus Aprilis. *Iohannes XXII PP.* *Alb Arg.* p. 120 *M. Rebdorff.*

Item degradari fecit & depoſuit Hugonem Geraldi Epiſcopum Cathurcenſem a ſacerdotali ordine & Pontificali dignitate, & demum traditus fuit curiæ ſeculari, per cuius iudicium fuit traditus publice, & in aliqua parte corporis excoriatus, & demum combuſtus, eo quod in mortem Papæ fuit machinatus. *Alb. Arg.* p. 120

Circa feſtum S. Iohannis Baptiſtæ Arnoldum de via filium ſororis ſuæ fecit S. Euſtachii diaconum Cardinalem. Tunc Eccleſiam Tholoſanam in archiepiſcopalem ſedem erexit, & diœceſem Tholoſanam quæ in reditibus pluribus epiſcopalibus abundabat, in ſex epiſcopatus diuiſit, quorum ipſi eſſent ſuffraganei archiepiſcopi Tholoſani, & ſex villas in nouas ciuitates erexit, videlicet villam Montis Albani, villam Derunis, villam & Abbatiam de Lomberiis, villam de S. Papilo, villam de Vauro, villam de mirapiſceni, Epiſcopos & Epiſcopales ſedes conſtituens in ſingulis eorundem diœceſibus liminatis. Item Archiepiſcopatum Narbonenſem fecit epiſcopatus duos, quorum vnum fecit in Liuione, ſed paulo poſt tranſtulit in ſedem ad Abbatiam de electo: ſecundum poſuit in Abbatiam S. Pontii diœceſibus liminatis. Item epiſcopatum Albinenſem diuiſit in duos, & conſtituit ibi ciuitatem Caſtrenſem. Item diuiſit epiſco-

episcopatum Agenensem, & ibi erexit ciuitatem Condonienſem. Item in episcopatu Lemouicenſi, conſtituit episcopatum in abbatiam Tutellenſem. Item in episcopatu Petrogoricenſi in villa de Sarlaco inſtituit episcopum. Item in episcopatu Claromontenſi fecit Episcopum in villa S. Flori. item in Episcopatu Ruthenenſi fecit episcopum in villa de Vabrio. In episcopatu Pictauienſi fecit episcopum in villa Malleacenſi, & in villa Lucracenſi nouam ciuitatem fecit. Item in multis villis de Tholoſano & Carthaſeio & Albigeſio inſtituit collegiatas eccleſias canonicorum ſecularium, & dignitatibus & præbendis congruis reditibus ſingulis eccleſiis aſſignatis.

MCCCXVII.

Diſſidentibus itaque Romani Imperii Electoribus quos nobilis Germania germinauit, vterque electus (vt ſupra memorauimus) videlicet Luduuicus Bauariæ Dux, & Fridericus Auſtriæ Dux, licet Luduuico maior pars, & Friderico minor electorum conſenſerit, Iuribus ſibi per electionem contractis* inhiabant, atque pro viribus inſudabant. Cum maxima comitiua procerum & magnatum regni vterque ſe ſecundum ſua vota conſociantibus, & ſic eidem duo electi certatim mutuis congreſsibus bellicis dietim certarunt.

*ſ contradictis

Alb. Arg. p. 110 *M. Chr. Belg.* p. 392

Menſe Nouembri fecit Papa Iohannes XXII. publicari & ad ſtudia transmiſit conſtitutiones Clementinas, Hic in domo Grandimontis, qui caput eſt totius ordinis, abbatem conſtituit, qui ante per Priorem regi ſolebat, & totum illum ordinem reformat, quem ordinem B. Stephanus primus eius inſtitutor in eremo de Mureto dicitur inueniſſe. p. 410

MCCCXVIII.

Hic Papa in archiepiſcopatu Tarraconenſi Ceſarauguſtam in archiepiſcopatum erexit, ſubtractis v. ſuffragantibus Tarracon, Ceſarauguſtanam ſubiecit, remanentibus Tarraconenſibus VI. quæ XI. habebat ſuffraganeas.

MCCCXIX.

M. Chr. Belg. 392

Inſtituit nouum ordinem militum, qui dicuntur de militia Ieſu Chriſti, in regno Portugalliæ & Algarbii ad reſiſtendum ibi Sarracenis, pro defenſione fidei Chriſtianæ, & conſtituit principalem domum in caſtro Marino Siluenſis diœceſis, conceſsis eis bonis olim ordinis Templi, in dictis regnis ſituatis.

MCCCXX.

XV. Kal. Maii Hic Papa canonizauit S. Thomam epiſcopum Erfordenſem Theologiæ & decretorum doctorem, cuius mercis Deus multa miracula operatus eſt.

MCCCXXII.

Muſſatus Ludouicop. 9, *Cortuſ.* 3 c. 8, *Alb. Argent.* p. 121. 122 * *apud Muhldorff.* * *al. Trauſniz. Cortuſ.* lib. 3 c. 8 p. 43, *M. Chr. Belg.* p. 299, *Andr. Presb.* p. 32, *Chr. Elwang* 1322. *H. Rebdorff* 1322, *Fugger* 3 c. 3,

Decertantibus itaque Ducibus, videlicet Luduuico, & Friderico pro Imperio Romano, quæ res perducta eſt ad bellum * præſentibus ambobus electis, Ibique Dux Auſtriæ cum fratre ſuo Hainrico fuit captiuus, cumque Friderico vinculis mancipatus in caſtro Truſnit* vſque ad triennium, & multi alii nobiles capti ſunt. Sed & interfecta eſt ibidem magna multitudo hominum, & conculcata nobilium & ignobilium, vnde verſus:

Annis ter denis, minus octo, mille trecentis
Actis Ludouicus vincit, capitur Fridericus,
Ante diem feſtum Michaelis, quod ſcio geſtum.
Anno milleno ter CCC. bis X. & ſecundo,
Quando Wenezlai clerus canit, ac Adonai.
Tunc Rex Luduuicus conflixit cum Friderico,
Quem captiuauit, Auſtrales & ſuperauit,
Atque Ducem dictum grandi certamine victum
In Truſnit duxit, vbi longo tempore luxit,
Sed locus, hæc acta prope quem ſunt omnia facta,
Muldorf eſt dictus, vbi flumen circuit Enus.

Auentinus 7 c. 15 n. 33, *Burgundus* 1 p. 46, *Roo* 2 p. 82, *Adlzreiter* p. 2. lib. 1 n. 38

MCCCXXIV.

Burgauß. Alb. Arg. p. 123 *H. Rebdorff* 1322, *Auentinus* 7 c. 17 n. 3, *Gerh. & Roo* lib. 3 p. 86

Ludouicus obſedit caſtrum Burgau cum magna potentia: in quo erat Capitaneus do. Burkardus de Oellerbach cum duobus filiis egregiis. Cui in adiutorium venit Leupoldus dux Auſtriæ, qui prædictum Ludouicum amouit.

MCCCXXV.

Alb. Arg. p. 125

Obiit Papa Iohannes XXII. de Cadurco. Eligitur quidam ex Cardinalibus, & vocatus eſt Benedictus XII. qui quæſtionem ab anteceſſore ſuo factam, ſcilicet de ſtatu animarum & iuſtorum poſt mortem, diſſoluit.

MCCCXXVI.

Peſtis abſorbuit Gerhardum comitem de Graiſpact Epiſcopum Ayſtetenſem. Anno ſequenti N. Comes de seyn conſtituitur.

MCCCXXIX.

Alb. Argent. p. 124, *Muſſatus* Ludouico p. 2. 9, *Chr. Elwang.* 1328, *M. Chr.*

Ludouicus Rex venit Mediolanum, vbi corona argentea coronatur. Ibi Galeacium dominum Mediolani captiuauit, & dominium eiusdem ciuitatis commiſit Hugoni comiti de Montfort Alemano.

Belg. p. 391, *Muius* lib. 24 p. 228, *Nauclerus* p. 997 *Auentinus* 7 c. 17 n. 6 *Burgundus* lib. 2 p. 99

MCCCXXXI.

Andr. Presb. p. 33, *H. Rebdorff* 1332

Fridericus electus obiit (vt creditur) ex veneno: quia vermes innumerabiles ipſius ex cute erumpebant.

MCCCXXXIV.

Marquardus abbas obiit. Conradus cognomine Winckler eiusdem cœnobii profeſſus præficitur VI. Idus Maii, & confirmatur in ſecunda feria Pentecoſtes, ordinatur vero in dominica Benedicta.

HENRI-

* erat hic Herefordenſis apud Anglos Epiſcopus, cuius vitam habet Laurent. Surius *Tom. V p. 499.* Erat autem Thomas de Cantilupo.

HENRICI REBDORF-
FII ANNALES.

L. S.

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

Equuntur nunc Henrici Rebdorffii Annales, Steronem iusta serie continuantes. Monachus hic erat Rebdorffiensis, in Aichstadtiensi Episcopatu, de quo Bucelinus: * Rebdorffum, Canonicorum regularium S. Augustini cœnobium præclarum & elegans, ad Altimulam seu Almonum fluuium supra Aichstadium, post ipsam arcem Episcopalem in longe amœnissima valle situm, fundatum ac extrui cœptum est anno Domini 1156 sub Episcopo Aichstetensi, Domino Conrado a Morspeck, Friderici Imperatoris præcipuo & gratissimo consiliario, ab Imperatrice Domina Beatrice, Burgundiorum Ducissa, Friderici Barbarossæ secunda conthorali, quæ pagum Rebdorffensem donabat Episcopo ad extruendum monasterium. Episcopus Conradus sibi in eo sepulturam viuus adhuc adornauit, in quam mortuus depositus est anno Domini 1171. Cubat in eadem ecclesia Rebdorffensi media fere sub insigni ac sublimi marmore illustris Dominus Gebhardus, vltimus Comes de Hirsberg, maximus & cœnobii huius & totius Episcopatus Aichstetensis (cui totum Comitatum Hirsbergensem legauit moriens,) benefactor. *De eodem Comitis Hirsbergensis facto auctor noster etiam ad annum* CIↃ CCC *loquitur & in Annalibus suis Brunnerus.* ** *Vixisse eum sub medium seculi decimi quarti, ipse nos docet. Siquidem in historia Pontificum se præsentem fuisse dicit Iubilæo anno* CIↃ CCCL *Romæ celebrato. Sic etiam anno* CIↃ CCC LXI *se, in Curia Noribergensi insignia Imperialia vidisse testatur. Quod priora Chronica continuauerit, ipse sub initium suorum Annalium auctor est, vbi & de fide sua ait, quod ea scripserit, quæ in authenticis scriptis legerit, vel a personis fide dignis acceperit. Historiam autem scribit Adolphi Nassouii, Alberti Austriaci, Henrici* VII, *Friderici Austriaci, Ludouici Bauari, & Caroli* IV *ab anno* CIↃ CCXCV *ad* CIↃ CCC LXII. *In gestis Ludouici Bauari se potissimum diffundit, nempe, quia illa vt sui cui, optime nosset, & Imperatore eo iam defuncto, tutius scriberet.* *** *Annalium ordine incedit, quem tamen subinde per Pontificum historiam, quam vna serie proponit, interrumpit. Primus eum edidit Marquardus Freherus, qui etiam varia inseruit Acta publica ad Rebdorffii recensionem historicam facientia. Sic sententiam Henrici* VII *in Robertum Siculum latam, Electorum Epistolam ad Papam circa electionem Ludouici, huius formam diuortii inter Ioannem Bohemum & Margaretham Maultaschiam, formam dispensationis super adfinitate consanguinitatis inter Ludouicum, Brandenburgensem Marchionem & dictam Margaretham videmus adiecta. Post Freherum, Christophorus Gewoldus eosdem hos Annales edidit* Ingolstadii 1618. 4 *& quidem ex Codice Rebdorffensi MSto. Hinc nonnulla in Freheri editione emendauit, quem etiam secuti fuimus, & variantes lectiones in margine annotauit. Ista vero qua Freherus adiecerat scripta publica, plane expunxit. In conferendis locis parallelis circa priora tempora, sæpius ad Steronem prouocamus & Historiam Australem, hinc ad Albertum Argentinensem, Albertinum Mussatum, ex quo varia emendauimus, maxime sententiam in Robertum Siculum latam, Annales Colmarienses, Cortusios de nouitatibus Paduæ, M. Chronicon Belgicum, Trithemii Chronicon Hirsaugiense. In Historia Ludouici Bauari præter dictos, nobis etiam vsui fuerunt Io. Villani historia Florentina, Chronicon Elwangense, Andreas Presbyter, Auentinus, Adlzreiterus, Brunnerus, Cuspinianus, Nic. Burgundus, Gerhardus a Roo, Io. Georgius Herwartus ab Hohenburg in Ludouico Bauaro defenso, Mutius, Nauclerus, aliique ad quos subinde in speciali quadam materia prouocamus.*

ANNA-

---

* *Chron. Monast. Germ. p. 370.* Idem dicit in Germania sacra *p. II p. 73*

** *p. III lib. V n. 3*

*** *de histor. latinis lib. III c. I p. 530* Zeillerus *Histor. celebr. p. II p. 122*

p. 411

ANNALES
HEINRICI MONACHI IN REBDORFF,
RERVM AB ANNO MCCXCV. SVB ADOLPHO, ALBERTO, FRIDERICO, LVDOVICO BAVARO (IN QVO POTISSIMVM SE DIFFVNDIT) CAROLO IV. IMPP. VSQVE AD ANNVM MCCCLXII. GESTARVM.

POST præmiſſa igitur cupiens duo æra minuta mittere in gazophylacium, geſta ſupraſcriptæ materiæ continuando, prout in quibusdam ſcriptis & authenticis legi, & a perſonis fide dignis audiui contexere telæ præhabitæ, Ego HAINRICVS licet inſufficiens ſum conatus, pro memoria præteritorum eo amplius conſeruanda. Vnde prædicto Adolpho in Regem Romanorum (vt prædicitur) electo, qui VII. annis & vno menſe regnauit, tertio anno regni ſui manu armata idem Rex intrauit Thuringiam & Miſniam, vocatus a Marchione Miſnenſi, qui filium ſuum voluit exheredare indignans eidem, & prædictas terras quaſi totas ſibi obtinuit, data pecunia eidem Marchioni pro eisdem. Et poſt hæc idem Rex Adolfus filiam ſuam Machthildem Domino Rudolpho Duci Bauariæ, & Comiti Palatino Rheni tradidit in vxorem, celebratis nuptiis ANNO DOMINI MCCXCV. in die Ægydii in Nurenberg.

ADOLFVS Rex.

H. Stero 1293

H. Stero 1295

Rudolfus Palatinus.

Eodem anno, ſed ante in feſto Purificationis B. Virginis Luduuicus Dux Bauariæ, & Comes Palatinus Rheni pater dicti Rudolfi obiit: & in Furſtenfeld honorifice ſepelitur.

H. Stero 1295

MCCXCVI.

Rex Adolfus intrauit ciuitatem Ratisponenſem in feſto S. Georgii, & occurrerunt ei Otto, Dux Bauariæ, Luduuicus & Stephanus fratres ſui, qui tunc erant ibidem in obſtagio pro ſe pro quinque millibus librarum Ratisponenſium denn. At Hainricus de Rotenegk tunc Epiſcopus Ratisponenſis, quo honorifice ſuſcepto præfatus epiſcopus eidem Regi inuitato in prandio & cæna largas miniſtrauit expenſas. Et tunc Rex quandam diſſenſionem inter Epiſcopum, canonicos & clerum ibidem ex vna parte, & Ratisponenſes ex altera, propter ſteuram impoſitam clero a ciuibus pro muro ciuitatis, ſedauit, & pro Clero. Eodem anno obiit Meinhardus Dux Carinthiæ, qui prius fuit comes Goriciæ, & dominam * Elizabeth ſororem dominorum Luduuici & Hainrici Ducum Bauariæ: nec non relictam Domini Conradi olim Regis filii Friderici Imperatoris duxerat in vxorem.

H. Stero 1295

MCCXCVII.

In feſto Pentecoſtes Wenzeslaus Rex Boemiæ cum Guta Regina ſua vxore tunc in puerperio exiſtente, coronatus a Gerhardo de Helffenſtain Archiepiſcopo Moguntinenſe: cui coronationi interfuerunt Albertus Dux Auſtriæ, pulcher * Dux Poloniæ, Otto Marchio de Brandenburg, & alii principes quamplurcs. Et in eodem conuiuio tractatum eſt de nece Regis Adolfi, quod ſequenti anno extitit adimpletum. Eodem anno proximo die ante feſtum B. Auguſtini obiit venerabilis

H. Stero 1297

* Pulcho.

---

* Sic ex Gevvoldo emendauimus, cum antea legeretur *Domina Eliſabeth ſoror.*

Reymboto de Meilenhart. bilis pater dominus Runbotto de Mailenhait Episcopus Eistetensis, cui succesſit Conradus de Paffenhauſen Canonicus ibidem.

MCCXCVIII.

H. Stero 1298 Albertus Dux Auſtriæ a præfato Archiepiſcopo Moguntinenſi & aliis quibusdam nobilibus Rheni vocatur ad Rhenum in prædicti Regis Adolfi odium: quo veniente cum magno exercitu Rex Adolfus implorat auxilium dominorum Rudolfi ſui generi, & Ottonis Ducum Bauariæ, ac Otto Dux tranſiens cum exercitu ſuo Sueuiam, & veniens ad comitatum Alberti comitis de Haygerloch, qui erat de parte Ducis Auſtriæ, & congregans multitudinem armatorum, ſperans partem * immunem inuenire, in menſe Aprili prope Oberndorf prædictum Comitem & ſuos iacentes inuaſit, & in primo congreſſu occiſus eſt Comes, & quingenti viri cum eo occiſi & capti. Sed Dux Otto tranſiens inde venit ad Rhenum, vnde Rex nimis præcipitans ac præfatus Albertus Dux Auſtriæ congregato vtrinque exercitu in diœceſi Wormatienſi prope villam Giſelshaim * bellum inierunt, in quo idem Rex Adolphus nondum benedictionem Imperialem adeptus, occiſus eſt, & in Spira ſepultus, vnde verſus:

Brunner. Ann. Boi. 1298 *aduerſam. Oberndorff. p. 418 *Leg. Gillenheim, vbi adhuc monimentum prælii extat.

Anno milleno, ducenteno, nonageno
Octauo, Sancti Proceſſi & Martiniani,
Rex fuit Adolfus pro regni ſede necatus.

ALBERTVS Rex. Albertus primus filius Regis Rudolfi ſupradicti, poſt bellum habitum cum Adolpho præſcripto a Principibus electoribus Imperii ſtatim immediate electus eſt in Regem Romanorum.

MCCXCIX.

H. Stero 1299 Hic monoculus regnauit 10. annis; & primo anno regni ſui ſolennem curiam habuit in Nurenberg, poſt feſtum B. Martini, ad quam omnes Principes officiales Imperii venerunt, & alii quam plures Principes interfuerunt; Inter quos cum magno apparatu interfuit Wenzeslaus ſupra nominatus Rex Boemiæ. In qua ſolennitate cum contentio oriretur inter ſuffraganeos Archiepiſcopi Moguntini tunc ibi præſentis, videlicet Eyſtetenſem & Wormatienſem Epiſcopos ſuper prioritate ſedium, [*vide quod tunc huius prioritatem ſedium * not. in Cleme. De regularib. C. Vt profeſſores, in Glo. ad verbum Inibi, circa medium*] poſt eundem Archiepiſcopum eorum metropolitanum, quia quilibet contendebat ſe debere immediate ſedere poſt Archiepiſcopum prædictum, prout etiam Eyſtetenſis hæc priuilegia habere dinoſcitur ab antiquo, & Archiepiſcopus Moguntinus, tunc ibi præſens magis declinare videbatur ad Epiſcopum Wormatienſem; ſed Conradus Eyſtetenſis epiſcopus *pro defenſione honoris & Eccleſiæ*, auxilium Gebhardi comitis de Hirsbach *redi ad idem ſignum.*

*ſuæ Eccleſiæ.

Brunner. Ann. Boi. 1305, Buceli-nus Monaſt. Germ. p. 370 [XVII. Kal. Martii, idem Comes ſepultus in Rebdorf, qui e lecto ægritudinis ſuæ libere diuiſit aduocatiam Eccleſiæ Eyſtetenſis, donans caſtrum in Hirſperg, & oppidum Berchingen, & alia quam plura bona eidem pro remedio animæ ſuæ] tunc eiusdem aduocati implorauit. Qui tunc eundem Wormatienſem prohibuit primam ſedem tenere poſt Archiepiſcopatum eundem.

H. Stero 1298 Eodem anno ex permiſsione Dei Iudæi in Nurenberg, Herbipoli, Rotenburch, Winshaim, Mirgaicheim, Eiſtet & in Perching cremati ſunt.

Ann. Colmar. 1301, Auentinus 7 c. 13 n. 8, Brunner. Ann. Boi. 1300 Sequente anno circa feſtum B. Michaelis Dux Rudolphus & Comes Palatinus præfatus ab Electoribus Imperii Moguntinenſi, Colonienſi, & Treuirenſi Archiepiſcopis vocatus fuit ad Rhenum, contra præfatum Regem Albertum; vnde iidem Principes contra ipſum Albertum conſpirauerant eligentes ipſum Rudolphum

phum pro iudice, & asserentes ad Comitem Palatinum pertinere, quod sit officium Palatinæ dignitatis ex quadam consuetudine de causis cognoscere, quæ ipsi Regi mouebantur. Quare contra Regem proposuerunt, quod dominum suum proprium scilicet Regem Adolphum occidisset, ideo Rex esse non posset, & ad depositionem ipsius cogitabant. Quod audiens Rex Albertus, iratus & commotus fortiter fuit, & maxime contra præfatum Ducem Rudolfum, cuius auunculus extitit, quia sororis suæ * iurans, * quod omnia quæ ab Imperio obtineret, alienaret ab eo, videlicet Sueuicum Werd, Nouum forum, & cætera, quod & fecit post hæc vadens contra præfatos Electores, Archiepiscopum Moguntinum manu potenti, obsedit, Pingiam, & sic iidem Electores concordati sunt tandem cum eodem Alberto.

NB. Palatini cognitio de Rege Rom.

* *Machtilda, Rudolfi F.*

Eodem anno maxima fuit peregrinatio ad Romam * virorum ac mulierum vsque ad Natiuitatem domini, quia annus Iubilæus indictus erat.

H. Stero 1300 * Romanam curiam.

Fridericus filius Regis Alberti duxit filiam Regis Franciæ. Tertio anno eiusdem Regis in vigilia B. Iohannis Baptistæ, Rudolfus Dux & Comes Palatinus præfatus captiuauit Machtildam matrem suam, sororem præfati Regis, in castro Schiltberg, & Conradum Ottlinger militem, & ducti sunt in Monacum; vbi
p. 413 in die B. Martini prædictum de Ottlingen propter quorundam fecit infamiam decollari.

III. Hist. Austr. 1299, *Leibnit.* Cod. I. Gent. diplom. p. 1. p. 39. 40 *Brunner.* 1301 *Adlzreiter* p. 1 lib. 25 n. 19

Auentinus 7 c. 13 n. 13

MCCCII.

Circa festum B. Iacobi Rex Franciæ, qui rebellis erat sedi Apostolicæ, cum magna potentia intrabat comitatum Flandrensem, & obsedit ciuitatem Burgensem, & tunc idem comes congregauit exercitum cum adiutorio suarum communitatum Bruck, Eyper, Gennit, Brusel, Ducis Brabantiæ & aliorum nobilium sibi fauentium, & iniuit bellum cum Rege, & Rex fugatus est, & ceciderunt de exercitu suo xx. millia hominum vel circa, inter quos erant quingenti magnates, liberi & Barones.

H. Stero 1302

MCCCVIII.

Regni sui decimo præscriptus Rex Albertus nondum benedictionem Imperialem adeptus, interfectus est in diœcesi Constantiensi iuxta oppidum Baden * per Iohannem ducem Sueuiæ filium fratris sui, cui hereditatem paternam auferre conabatur, Et ad hanc occisionem cooperati fuerunt quidam nobiles superioris Sueuiæ, videlicet de Paden, & de Eschenbach, & de Warch, * & cæteri adiutores.

H. Stero 1307

* *al. Rinfelden.*

* *VVarth.*

Annis transactis octo cum mille trecentis,
Rex ruit Albertus Walpurgis ab ense Iohannis.

MCCCIX.

Hainricus Imperator VII. cæpit regnare electus concorditer in Regem Romanorum ab Electoribus Imperii, & regnauit quatuor annis vel circa. Hic prius comes in Lutzelburg, discretus & deuotus, primo anno regni sui filio suo impuberi Iohanni tradidit in matrimonium filiam VVenzeslai regis Bohemiæ tunc defuncti vnicam heredem illius regni, & in Spira sunt huius regni * nuptiæ celebratæ. Qui factus adultus, & post obitum patris sui Imperatoris prædictum regnum Boemiæ tandem obtinuit, licet cum magna difficultate.

HENRICVS VII. Imp. H Stero 1308 *M. Chr. Belg.* 284

* regis.

Secundo anno cum magna potentia intrauit Italiam, & ciuitatem Brixiensem * sibi rebellantem obsedit, vbi frater eius H. sagitta occisus est. Deinde hac ciuitate victa transiuit, & venit ad vrbem Romam, in qua benedictionem Imperialem a quibusdam Cardinalibus de mandato domini Clementis Papæ v. adeptus est, & iuramentum fidelitatis & obedientiæ tunc Ecclesiæ præstitit, de quo loquitur constitutio eiusdem Clementis *in Clement. de iureiur.* Et ab eo tempore citra partes in Italia Gibellini & Gelffi se inuicem maxime persequebantur.

M. Chr. Belg. p. 286. 287

* *quam & condemnauit ad aratrum, vt refert Bart. in l. aut facta §. fin. D. de panis.*

* Gevvoldus in margine: *auunculum suum, quod filius sororis suæ iurans.*

H. Stero 1313.

Tertio anno regni ſui idem Hainricus Imp. ſuborta quadam diſcordia inter ipſum & Regem Rupertum tunc Apuliæ & Siciliæ quandam ſententiam priuationis in eundem Regem Rupertum pertulit, de qua loquitur conſtitutio eiusdem Clementis, *C. Paſtoralis, in Clement. De ſent. & re iudic.*

ADDITIO. Hanc Imperatoris Henrici VII. in Robertum Siculum ſententiam hoc loco inſerere operæ precium eſt: vt eam verbotenus conſeruauit Albericus de Roſate, in l. Quisquis. C. ad leg. Iul. maieſt. & notabilem eſſe dicit. *

HENRICVS *Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Deus Iudex iuſtus, fortis, & longanimis, omnes ſecundum merita ſua iudicans, ſuperbientem illum ſpiritum, qui dum ante ſuum thronum clementiæ ſe gloria & honore ſublimatu conſpiciens,* a *ſedem ſuam ab Aquilone,* b *vt eſſet ſimilis altiſſimo, ponere cogitauit; de altis cælorum faſtibus* c *ad inferiora terræ in opprobria* d *ſempiterna demergens, ipſum omni gratia & ſpe minime condigne priuando duxit* e *æternalibus vltionibus exponendum. Sicut ad præſens iuſtitiam reſpicit, & æquitatem vindicat.* f *Ipſe cælestium, terreſtrium & infernorum Dominus, qui nouit occulta cordium, & ante cuius tribunal omnis ceſſat calumnia, & veritas nullius nequitiæ tenebris obſcuratur, deponat nunc de ſede potentem, qui tentauit & exacerbauit ipſum, & concitauit eum in iram: perdat eum qui mala quærit, det illi qui obſtinato animo viam innocentiæ effugit, & gloriatur in malitia & opprobrium ſempiternum; faciat in eum iudicium conſcriptum, & ſit gloria omnibus ſanctis eius.* g *Nequitiæ ſiquidem & perditionis* h *alumnus Robertus, natus claræ memoriæ Caroli ſecundi, qui ſe Siciliæ Regem intitulat, & imperii Romani adipe impinguatus, incraſſatus & dilatatus contra illum, cui terque cauſa* k *feudorum multorum & bonorum ipſius Imperii, quæ hactenus tenuit & quæ iniuſte præſentialiter* l *occupat, humiliter obedire deberet, virus* m *& iniquitatis euomens odia, dolos & fraudes pro fidelitate retribuens, & deteſtando ingratitudinis vitio calcaneum rebellionis præſumpſit erigere: & contra ſtimulum indurata nequitia recalcitare non ceſſat, nefandaque ſuperbia tumefactus ſedem ab Aquilone, videlicet,* n *ab oppoſito maieſtatis Cæſareæ, quam eius dominam* o *& magiſtram reuereri & honorare tenetur, ſupponere* p *ſatagens, ipſam conuitiis prouocauit hactenus & proteruo animo continuo prouocare præſumit. Ipſe namque inter ceteros ſuæ malignitatis conatus, licet antequam imperialis coronationis cauſa proficiſceremur ad Vrbem, per ſuas literas ſpeciales pluries culmini noſtro ſcripſiſſet, quod ipſe (ſicut & ex cauſa prædicta debebat, & nos qui nec opere nec verbo grauaueramus, nec grauare ſed potius gratioſe tractare intendebamus, eundem ex puritate conſcientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reuerentiam & honorem, tam in dicta coronatione quam alibi, intendebat, & ad id pro viribus ſe parabat: Confederationes tamen, conſpirationes, & ligas in offenſam & impedimentum proceſſus Cæſarei vna cum Florentinis, Lucanis, Senenſibus, & aliis noſtri Romani Imperii ſubditis per Lombardiam,* q *vt eos in rebellionis præcipitium excitatos foueat, omne contrarium (ſicut expreſſe dignoſcitur* r *) per ſe ſuosque procuratores, nuncios & ambaſiatores, in noſtræ Maieſtatis iniuriam & offenſam & impedimentum proceſſus* s *Cæſarei facere procurauit & fecit. Tractauit etiam* t *quod ciuitas Cremonæ, Parmæ, & Rhegii, quæ ſub noſtra obedientia conſiſtebant,* u *contra nos & Imperium rebellarent, inducendo tam communia ipſarum ciuitatum, quam alios ſubditos noſtros prædictos ad rebellionem huiusmodi, & eis ad id pollicendo auxilium, conſilium, & fauorem; & nihilominus gentes dicti Roberti eius fulti fauoribus,* x *ſuæque nequitiæ conſcii & miniſtri ciuitatem Aſtenſem,* y *& caſtra Valentiæ, Caſalis S. Euaſii* z *& alias nonnullas ciuitates & caſtra prouinciæ Lombardiæ, quæ mandata noſtra iurauerant, & nos in eorum dominum recognouerant, & officiales noſtros receperant, & habeant, officialibus ipſis*

a qui ante ſuum thronum demens ſe gloria & honore conſpiciens.
b ad Aquilonem.
c fauſtibus.
d Comprobria
e ipſum enim gratia, & ſpe miſericordiæ condigne priuando, eum duxit.
f ſic ad præſens iuſtitiam reſpiciet & æquitatem videat ipſe.
g & ſic omnibus ſanctis eius.
h proditionis.
i contra illud.
k cui etiam.
l principaliter
m vitiis & iniquitatibus eminens.
n hoc eſt,
o diuinam.
p ſibi ponere.
q in Longobardia & Tuſcia
r rebellionis exitium & cæcitatis foueat omen contrarium (ſicut exercuiſſe dignoſcitur.)
s progreſſus.
t ac etiam tractauit, & ordinauit.
u exiſtebant.
x & nihilominus dicti Roberti fulti fauoribus.
y ciuitatis Aſtenſis.
z S. Euaſtii,

* Hanc ſententiam in Robertum latam, ex Albertino Muſſato *lib. XIII. rubr. V.* emendauimus, additis in margine lectionibus variantibus, quæ editor Muſſati ex Alberico de Roſate, & Bzouio obſeruauerat.

ipſis a *violenter eiectis, nequiter occuparunt,* b *& occupatas & occupata pro Roberto detinent ſupraſcripti.* c *Idem quoque* d *Robertus Iohannem fratrem & ſtipendiarios ſuos Romam videlicet ea intentione tranſmiſit, vt Vrbe* e *(ſi poſſet) ſuæ proditioni dolose ſubiecta vel ſaltem turbata* f *in eius periculo nefandæ ſeditionis immiſſio dictæ coronationis impediret* g *ſolennia, prout dicti Iohannes* h *& ſtipendiarii in ingreſſu noſtro in Vrbem prædictam, quam diu in partibus illis* i *moram traximus, efficaci* k *operum argumento probantes, vna cum copioſa ſubditorum dictorum multitudine, qui* l *per inſtigationem dicti Roberti ſubmiſſi ſibi ſubſidii* m *& defenſionis fiducia cum armis & equis ad opponendum ſe nobis & exercendum per excogitatam* n *malitiam ſimul cum Iohanne ſtipendiariisque prædictis conuenit ibidem contra nos, & gentes noſtras hoſtiliter, poſuerunt inſidias, fecerunt inſultus, ſpoliationes, violentias, & homicidia perpetrauerunt, viasque publicas & loca, per quæ ad tendendam Baſilicam principis Apoſtolorum de Vrbe omnibus religionem profitentibus Chriſtianam liber aditus patere debebat, bellicoſis apparatibus claudere, nobis, ac gentibus noſtris ad baſilicam ipſam, ne ipſa coronatio* o *celebrari valeret, acceſſum totis viribus prohibere, ac alias omnimodo quo poterat maieſtatem noſtram offendere procurarunt. Aliasque præfatus Robertus committebat, & erat in actu* p *contra nos committendi omnia quæ ad noſtri Imperii damnum tenderent, & ad ea* q *modis omnibus quibus poterat nitebatur. Hæc ſiquidem creſcente* r *clamore notorio, & in pluribus etiam rerum experientia edocente, licet ipſa tam publica & notoria eſſent, quod nulla poſſent tergiuerſatione celari, & nos qui legibus ſubiecti non ſumus, contra dictum Robertum propter præmiſſa eo irrequiſito* s *potuiſſem procedere: tamen ex Auguſta clementia (quæ libentius emendat in ſubditis peccata* t *quam puniat, nec exercet ferrum in eos quos ſanare poteſt mulcebris* u *lenitas medicinæ) poſt ſeceſſum noſtrum de Vrbe prædicta, ſuper dicto notorio & prædictis per ipſum Robertum contra noſtram Maieſtatem commiſſis ad inquiſitionem deſcendimus, quam vt fidei vel amoris ſcintilla (ſi qua forſitan remanſit in eo) ipſius viſcera tangeret, & ipſe interim ſpatium ad retrocedendum* x *haberet, vsque in præſens deliberationibus rationis* y *duximus protrahendam, Robertum prædictum citari legitime fecimus, vt coram nobis comparere curaret, ſuper his ſuam (ſi poſſet) innocentiam oſtenſurus. Verum idem Robertus in ſua proteruia perſeuerans, in terminis ſibi ad hoc præfixis, vel eorum aliquo per ſe vel per alium comparere contumaciter non curauit. Quare nos ſuper præmiſſis in ipſius Roberti*
p. 415 *contumacia fide dignis & ſufficientibus & examinatis receptis teſtibus & eorum dictis in ſcriptis redactis, & per nos ſolenniter publicatis, & de mandato noſtro à proceribus* z *noſtri Palatii cum diligentia recenſitis, & facta nobis de ipſis & per ipſos relatione fideli, per ea quæ probata fuerunt prædicta omnia & ſingula publica & notoria eſſe, in ſcriptis inter loquendo pronunciauimus & declarauimus exigente iuſtitia, & poſtmodum eum requiri & citari ſufficienter & peremptorie fecimus, vt certo termino iam elapſo, coram nobis (vbicunque eſſemus) ad hanc noſtram ſententiam audiendam comparere curaret. Quod ipſe præſcius, & diffiſus iniuriis & offenſis in ſua obſtinatione & contumacia & fraudibus perniciosis induratus,* aa *facere prætermiſit. Quia igitur de præmiſſis* bb *omnibus & ſingulis (prout apertius in inquiſitione continetur* cc *) ſpecialiter per dictos teſtes plenarie nobis conſtat, nos prædictos & alios prædicti Roberti exceſſus nefarios & opera deteſtanda maturo & iuſto librantes examine, ac illud notiſſimum nullatenus omittentes,* dd *quod ipſe Robertus, dum in Vrbe prædicta cauſa prædictæ* ee *coronationis eſſemus, & dilectiſſimi noſtri Piſani (qui inter cæteros noſtros ſubditos fidelitatis ac opinionis* ff *ſinceritate, renitent, galeas & gentes ad noſtrum ſeruitium & honorem Romam mitterent) galeas ipſas in noſtræ Maieſtatis iniuriam inuadi, ſpoliari, & gentes prædictas capi & incarcerari, & in carcere detineri mandauit & fecit, & nihilominus in huiusmodi continuationis terminis* gg *perſeuerando, mala malis addendo, & peiora continue* hh *committendo, dum contra rebelles noſtros direximus ſigna Cæſarea, rebellibus ipſis (ſicut publicum & notorium eſt, & facti euidentia docebat & docet) miſit plures armatorum in ſubſidium,* ii *vt eos diutius in rebellionis erroribus confoueret, & attendentes,*

a exinde.
b occuparis.
c ſupradicto.
d Denique.
e in Vrbe.
f turbare.
g impedire.
h Ioannis & ſtipendiario.rum.
i imperantibus illis.
k efficaciter.
l quæ
m ſub præmiſſi eis ſui ſubſidii.
n præcogitatam.
o ne ibi dicta coronatio.
p ſitu.
q quotidie committendi omnia, quæ ad noſtrum, & Imperii damnum, vel iacturam tenderent, & ad eam
r hoc ſiquidem ad nos decreſcente.
s non requiſitum.
t pœnas.
u nec exerit ferrum præciſionis in morbos, quæ ſanare poteſt.
x cor redeundi.
y gratioſis deliberationibus
z peritis
aa quæ ipſe præſcius, diffiſus meritis & offenſis & in ſua obſtinatus contumacia, & fraudibus perniciosius in ductus
bb dimiſſis omnibus.
cc prout in inquiſitione continetur prædicta.
dd committentes
ee præfatæ.
ff operis.
gg continuatione criminum.
hh quotidie
ii pluries armatorum ſubſidium.

quod ipse dum potuit pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem expectare, ac nostram beneuolentiam & dilectionem, quam sibi ex animi sinceritate paraueramus, a *obtinere noluit, bella quæsiuit,* a *iniquitates exercuit, & pro posse curauit, sicut etiam procurare non cessat, in Imperii populos* b *seminare Zizanias, suscitare odia, immittere scandala, concitare tumultus, nutrire schismata, & fouere discordias, & sine intermissione in actu committendi continuandique omnia quæ potest contra nostrum Imperium non omisit,* c *non solum in nostri Imperii* d *contemptum, Reique publicæ detrimentum, sed etiam in perturbationem prosperitatis Ecclesiasticæ, quæ ad Imperii statum plurimum dignoscitur tendere, & in retardationem negotii Terræ sanctæ, ad quod (teste Deo, qui omnia nouit) totis cordibus & affectibus anhelamus, & videntes aperte, quod dictus Robertus irreuocabiliter in signum erroris* e *prolapsus, & obstinatus in dolis, viam veritatis expiauit omnino, & tanquam aspis surda non obtinens auditum* f *nec mandata nostra, nec Legis pœnam, in quam suis culpis (nam omne, quod est ex Deo, vincit mundum, & hæc est victoria, qua vincit mundum fides nostra, omni cura custodias cor tuum, nam ab ipso vita procedit, Prouerb. cap. 11. *) incidisse ac incidere noscitur, nec etiam Imperatoriæ plenitudinem potestatis veretur, sed quotidie ceruicis durioris efficitur: & quantum* g *ipsum ad pœnitudinem expectamus, tanto maiorem assumit audaciam malignandi: Considerantes etiam, quod ipse Robertus, de Imperii crapulatus pinguedine dilatatur,* h *& ex illicitis sibi laxatis habenis* i *furit, & nobis pro obedientia rebellionem, & pro fidelitatis debito iniurias refert,* k *nosque ac quoscunque fideles Imperii nobis obedientes pro posse impugnare conatur, eiusque potestas* l *non in ædificationem, sed in destructionem, non ad fructum & iuuamen vt deberet,* m *sed ad pestem esse dignoscitur: Et volentes præmissis iniuriis & ipsius fraudibus obuiare, & Euangelicam sequi doctrinam, quæ nos monet, quod omnis arbor, quæ fructum non facit bonum, abscindatur & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in suorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus, & gratiosis fauoribus prosequamur, tamen vt culpa, supplicium timeat, & virtus retributionem expectet, Robertum prædictum, cuius eligimus domare superbiam,* n *& præsumptionem erectam* o *conterere, ipsumque à statu suo quantumcunque sublimi deponere, cum propter præmissa Maiestatis criminis reus sit,* p *vniuersis & singulis dignitatibus quocunque titulo comprehensis, quibus se intitulat, & decorat auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus, & priuilegiis, prouinciis, comitatibus,* q *ciuitatibus, castris, terris, villis, & aliis feudis, vasallis, bonis, rebus, iuribus, & iurisdictionibus vniuersis tam perpetuis quam temporalibus, quos, quas & quæ habet, tenet, & possidet, vel quasi seu habuerunt & possederunt hactenus quomodolibet ipse vel sui prædecessores, priuamus: eundem Robertum rebellem, proditorem, & hostem Imperii, dictæque Maiestatis crimine reum, de toto prædicto Imperio exbannimus, & diffidamus: ipsum si quo tempore in nostram & Imperii fortia peruenerit, vita per capitis mutilationem priuandum, in his scriptis sententialiter condemnamus: statuentes & mandantes, quod nulla persona cuiuscunque nobilitatis, excellentiæ, status, vel conditionis existat, nullaque ciuitas, castrum, villa, vel vniuersitas eidem contra nos & Imperium præbeat publice vel occulte, consilium, auxilium; vel fauorem, sub pœna centum librarum auri, pro qualibet ciuitate, & quinquaginta librarum auri* r *pro quolibet castro, villa, Marchione, Duce, Comite, Barone, & quolibet nobili viginti librarum auri, & pro qualibet alia singulari persona, pro vice qualibet qua contra fecerint, committenda: quodque cuilibet liceat impune ciues, incolas, habitatores ciuitatum, castrorum, villarum, & quaslibet alias singulares personas, cuiuscunque status vel conditionis existant, quæ contra nostrum honorem obediant ei, vel darent consilium, auxilium, vel fauorem, publice vel occulte offendere in persona, rebus, & iuribus, & ipsos & ea capere, & detinere: inhibentes etiam & præcipientes expresse, ne aliqui debitores ipsius Roberti de bonis, in quibus ei tenentur, in aliquo satisfaciant, vel reddere quomodolibet præsumant, vel alioquin*

p.46

a obtinere noluit bellum, quæsiuit.
b Imperii populis.
c in contrarium nostrum existit: & d nostrum & Imperii.
e indignum erroris.
f suum peruium obstruens auditum.
g quanto diutius.
h de Imperio crapulatus pinguedine dilatatus. i & ex illicitis supra laxatus habetis furia.
k facit.
l pœnas al. prauitas.
m vt haberet.
n Roberti eligimus domare superbiam.
o e lectam.
p cum præmisso suo læsæ Maiestatis crimine reus.
q Contratis.
r libras quinquaginta.

* Hæc in parenthesi, quæ æque apud Albericum de Rosate habentur, nec tamen apud Mussatum, alia manu videntur fuisse adiecta.

quin a *tantundem Cameræ noſtræ perſoluant, & ad hæc ſine ſtrepitu & figura iudicii compellantur. Vniuerſitates & prouincias noſtras, ciuitates, caſtra & villas, & ſingulas vniuerſitates & quaslibet ſingulares perſonas cuiuscunque præeminentiæ vel excellentiæ, etiamſi præditi Regia dignitate, vel cuiuscunque alterius dignitatis,* b *conditionis, vel ſtatus exiſtant, quæ ex aliquo pacto vel promiſſione ſeu obligatione dicto Roberto, aut ſuis prædeceſſoribus facta pacto vel pœna ſub qualicunque forma comprehenſo, vel comprehenſi ſint ratione.* c *cauſa, vel titulo, & ſpecialiter de aliquo ſeruitio faciendo, vel hominum armatorum aliudque* d *ſubſidium dandum per mare vel per terram, teneretur eidem Roberto, ab ipſis pacto, promiſſione, obligatione & pœna appoſita, vaſallus quoque & feudatarios, & omnes & ſingulos, qui eidem fidelitatis vinculo, & feudi vel alia quacunque ratione vel cauſa, ad aliqua ſeruitia realia vel perſonalia tenerentur, ab omni vinculo* e *fidelitatis, ſubiectionis & obedientiæ ei vel ſuis hæredibus faciendis abſoluimus penitus & in totum: ita quod nec ciuitates, caſtra, villæ, vniuerſitates, & perſonæ prædictæ, pacto vel obligatione prædictorum, nec vaſalli, & feudatarii, præfati ciues* f *fidelitatis, ſubiectionis & obedientiæ ratione, cauſa vel titulo ſibi vel ſuis hæredibus quomodolibet teneantur. Ipſas etiam contratas, ciuitates, caſtra, villas, feudatarios,* g *vaſallos, bona, res, iurisdictiones, ſeruitia, & iura, & quæcunque alia ſub noſtra* h *contenta priuatione & abſolutione huiusmodi confiſcamus. Demum omnibus & ſingulis militibus, auditoribus, iudicibus, iure peritis & notariis, qui eiusdem Roberti domeſtici ſeu familiares exiſtunt, ſiue aliis, qui in eius ſeruitio eſſe noſcuntur, & quibusuis aliis, diſtricte præcipiendo mandamus, quod ab ipſius Roberti familiaritate, conſiliis, directione, & obſequiis quibuscunque, infra duorum menſium ſpacium ab hodie computandum, cum effectu recedant, & nunquam ad eius ſeruitium vel conſilium accedere publice vel occulte præſumant: alioqui ipſos milites honore ac dignitate militiæ, iudices adiudicandi* i *& aſſidendi omnibus & ſingulis priuilegiis & immunitatibus, ac notarios notariatus officio: eos videlicet ex dictis militibus, auditoribus, iudicibus, iuris peritis, & notariis qui huiusmodi mandato noſtro non paruerint cum effectu, ex nunc prout ex tunc priuamus termino ſupra ſcripto, & inhabiles & infames reddimus, ita quod elapſis menſibus ſupradictis ad nullos actus legitimos quocunque tempore poſtmodum admittantur. Huiusmodi autem priuationis, confiſcationis, exbannitionis, diffidationis, condemnationis, & abſolutionis ſententias in his ſcriptis fecimus, & omnia alia ſingula facta & incerta facimus* k *exigente iuſtitia, & bono Reipublicæ requirente, ac ex certa ſcientia de plenitudine poteſtatis, ſupplentes omnem defectum, ſi quis forſan in inquiſitione prædicta, de quibuscunque proceſſibus propterea habitis* l *ob aliquam iuris ſolennitatem omiſſam eſſet habitus, non obſtantibus aliquibus legibus, conſtitutionibus contrariis, vel priuilegiis* m *ſub quacunque forma verborum conceſſis: etiamſi de ipſis oporteret de verbo ad verbum in præſentibus fieri mentionem, quæ contra præmiſſa vel præmiſſorum aliquid poſſe quo modolibet obiici vel opponi, quibus ſpecialiter derogamus. Actum Piſis in præſentia noſtrorum Principum & Baronum, ac populi multitudine copioſa,* VII. *Calend. Maii, regni noſtri anno quinto, Imperii vero anno primo, quod fuit* M CCC XI.

a vel præſumant quomodolibet reſpondere: alioquin

b nobilitatis.

c vel pœna appoſita ſub qualcunque aliorum forma comprehenſo, vel comprehenſa ſine ratione

d vel omnimodo armatorumque aut aliud

e articulo.

f feudatarii præfati cuius fidelitatis.

g prouincias enim, ciuitates caſtra, terras, villas, feuda.

h ſub noſtri.

i & iuris peritos omnia iudicandi.

k & alia, omnia, & ſingula facta, & inſtabilimenta facimus.

l factis.

m vel ſtatutis, contractis, & priuilegiis.

MCCCXIII.

Manu armata eodem Imperatore ſubiugante ciuitates Italiæ ſibi rebelles, cum magno exercitu iacente in partibus Thuſciæ prope in caſtro dicto Bonthonienth, ciuitatem Senarum in die Aſſumptionis Virginis glorioſæ, cum deuote ſumeret corpus & ſanguinem Dominici Sacramenti, in ablutione calicis per quendam fratrem ordinis Prædicatorum (vt narratur) immiſſum eſt venenum in calicem, & ſic intoxicatus ſtatim obiit, & in ciuitate Piſana ſepultus eſt.

H. Stero 1213.

p. 417.

PONTIFICES ROM.

Nicolaus IV. Pp.

NIcolaus IV. de ordine fratrum Minorum, Doctor Theologiæ, anno Domini MCCLXXXVII. * electus ſedit annis V. & bis electus cum lacrymis reſignauit, tertio compulſus ab omnibus Cardinalibus acquieuit.

H. Stero 1287. 1288.

* MCCLXXXIIII

Celestinus V. Pp. H. Stero 1290. 1294.

Celestinus Papa V. anno Domini MCCXII. electus sedit vnum annum: Hic prius vocatus Petrus, Eremita erat, vir simplex, sanctæ vitæ, & nullius literaturæ: Qui miro modo ad papatum est assumptus, quod vacante papatu, per obitum Domini Nicolai prædicti, & Cardinalibus in vno conclaui inclusis in vrbe Roma sed post electionem suam se transtulit in Neapolin iuxta tenorem constitutionis, *Vbi periculum, de elect. lib.* VI. * Quidam Cardinalium magis tunc attentius ** quadam nocte somniabat, quod circa quendam montem ibidem prope quadam persona resideret, & quæri deberet, quæ ad papatum assumi deberet. Qui de somno euigilans, aliis Cardinalibus somnium huius referebat. Vnde alii Cardinales communi consensu conclaue exeuntes cum processione cleri Neapolitani (alias Romani) versus montem huius exiuerunt, & inuentus prædictus Eremita est electus in Papam; vnde delicatis cibis non assuetus, ciceres semper in prandio petiuit: & vna noctium à cubiculariis delicato cibo & potu bene procuratus circa candelam irrequisitis Cardinalibus creauit aliquos Cardinales; cum tamen de consuetudine Romanæ Ecclesiæ non sit facere Cardinales, nisi de consensu aliorum Cardinalium & in consistorio publico: vnde de mane alii Cardinales audientes hoc inconsuetum factum, ipsum Papam acriter corripuerant. Vnde narratur de Bonifacio successore suo dictum: *Spiritus sanctus decepit nos, simplicitatem aduertens ipsius.* Et in nocte cum idem Celestinus in lecto suo iaceret, in quadam canna per foramen sui familiares ipsum alloquebantur, quod renunciaret papatui his verbis: *Nisi papatum dimittes, animam amittes,* quasi hæc vox diuinitus esset missa, sic inductus papatui renunciauit, & constitutionem verbalem fecit, quia illiteratus fuit) *Quod Papa posset renunciare papatui:* quæ habetur *De renunc. c. quoniam. lib.* VI. Qui post hoc modico tempore superuiuens, bona vita dies suos finiuit, & canonizatus fuit per Dominum Clementem * successorem suum, in catalogo sanctorum ascriptus, in ciuitate Aquileia ** est sepultus.

* c. 3. de electione in 6
** authenticus

c. 1 de renunc. in 6.
* Bonifacium.
** Aquila.

Bonifacius VIII. Pp. Hist. Austr. H. Stero 1294.
**renouauit.*

Bonifacius Papa VIII. prius vocatus Benedictus, anno Domini MCCXCVII. electus sedit annis decem, minus duobus mensibus. Hic fuit magnæ literaturæ, & defensor cleri secularis. Alii dicunt nouem. Anno primo reuocauit * omnes gratias de Ecclesiasticis beneficiis factas per duos immediatos Papas antecessores suos, Nicolaum IV. & Celestinum V. vt patet *De concess. præben. c. quoniam. lib.* VI.

c. 8. de concess. præb. in 6

Anno tertio graues processus fecit contra quosdam nobiles Romanos de Columna nuncupatos, & potentes, vnde duos Cardinales, Iacobum & Petrum de eadem domo deposuit, & stirpem illam fecit indignam beneficiis Ecclesiasticis vsque quartam generationem, vt patet *De schism. c. vno. lib.* VI. Vnde prædicta stirps de vrbe electa perrexit ad regem Franciæ, qui ipsam manu tenuit, collegit & suscepit.

H. Stero 1296.

H. Stero 1297. 1299.

Anno quarto composuit, & per suos compilari fecit sextum librum Decretalium, in quo multas vtiles constitutiones inseri fecit, vt patet intuenti.

c. 1. de sepulturis X.

Anno quinto excommunicauit omnes, qui corpora humana sepelienda exenterant, decoquunt vel diuidunt, vt possint sic ad remota loca deferri & ibi sepeliri, vt patet in quadam constitutione, quæ incipit, *Detestanda.*

H. Stero 1300.
Alb. Arg. p III.
c. 2 de sepulturis X.

Anno sexto indixit annum Iubileum, qui fuit annus Domini MCCC. Anno eodem fecit vnam constitutionem valde vtilem clero seculari, & maxime rectorib. Ecclesiarum parochialium, sed restringentem auctoritatem fratrum Prædicatorum & Minorum a Martino Papa IV. concessam, & ipsis ordinibus mendicantium odiosam, vt patet in quadam constitutione, quæ incipit: *Super cathedram.* Quam constitutionem Benedictus Papa successor suus reuocauit. * Sed Clemens Papa V. reuocatoriam Benedicti cassauit, & prædictam constitutionem Bonifacii tanquam vtilem approbauit, vt videtur hodie in constitutione *Clem. de sepulchris, cap. Dudum.*

**renouauit.*

p. 418.

H. Sterr 1301.

Anno VII. idem Bonifacius Papa graues processus fecit contra regem Franciæ, eo quod recepit & defendit illos de Columna Romanos, quos (vt supra dictum) Papa anathemisauerat, vnde ipsum Regem cum suis fautoribus excommuuicauit, totum suum regnum ecclesiastico suppositi interdicto. Verum pauci Prælati ipsius regni

gni huiusmodi seruauerunt interdictum Papæ, Regis timore : excepto Archiepiscopo Burdigalensi, qui rigide processus seruauit, & ob hoc idem Archiepiscopus postea est electus in Papam. Vnde idem Rex huius processus indignanter ferens, vna cum prædicta stirpe in malum ipsius Papæ extitit machinatus.

Anno Domini MCCCIII. idem Papa cum tantæ ductionis iret extra Vrbem in oppidum nomine Anania, præfati expulsi de Columna cum adiutorio seruitorum regis Franciæ manu armata subito & inopinato irruerunt in castrum prædictum, & incendio destruentes venerunt ad palatium Papæ, qui sentiens aduentum inimicorum induit se pontificalibus, & quidam de prædicta stirpe nomine Scarra de Columna videns Papam occurrentem sibi dixit, an cognosceret eum. Qui respondens ait, *Nosco primogenitum Satanæ :* quæ verba ponuntur in Canone XXV. q. 1. *Omnis qui recedit.* Vnde ipse cum suis Papam omisit * in quodam introitu ostii cum ianua, quod ex hoc læsus modico tempore postea superuiuens circa festum vndecim millium virginum obiit. Et ab eo tempore Romani Pontifices non sederunt in vrbe Romana. Prædictus autem Rex ex quodam casu de equo mortuus subito, & successores sui quanquam plures sine viris * hæredibus discesserunt.

H. Stero 1302.

* *f. elisit.* c. 24 c. 24. qu. 1

* vēris.

Benedictus Papa XI. anno Domini MCCCIV. electus in Papam sedit duobus annis, alii dicunt de vno, immo de octo mensibus ; & quod electus fuit in Vrbe, sed transtulit curiam Perusium, & quod post obitum suum vacauit sedes duobus annis vel circa in Perusio. Hic prius de ordine fratrum Prædicatorum constitutionem anteceſſoris sui Bonifacii, suis fratribus & aliis mendicantibus non placabilem, sed vtilem clero seculari cassauit, vt supra dixi. Item quam plures alias constitutiones vtiles inquisitionis hæreticæ prauitatis edidit.

Benedictus XI. Pp. *H. Stero* 1303.

Clemens Papa V. MCCCVI. electus in Papam sedit annis VII. vel circa, hic nobilis de Wasconia, Vertrandus Archiepiscopus prius Burdegalensis, non existens Cardinalis, in absentia eligitur. Vide scripturam Authent. quæ dicit, hunc Clementem electum anno Domini MCCCV. die V. mensis Iunii, in Perusio. Quia quum Cardinales Perusii in conclaui inclusi in electione Papæ concordare non possent, præfatum Archiepiscopum Burdegalensem, ob hoc, quia processus Domini Papæ Bonifacii contra regem Franciæ præ aliis seruarat, æstimantes quod ad eos Italiam accederent Burdegalis, & sic curia Romana est vltra montes translata, vsque hodie. Vnde venientibus Cardinalibus ad prouinciam se Papa cum curia transtulit. Hic constitutionem Bonifacii vtilem clero seculari contra ordines Mendicantium innouauit, reuocans constitutionem contrariam, dicti proximi anteceſſoris sui, vt patet in constitutione Clementina *de sepult. cap. Dudum.* Hic stirpem illam Romanam de Columna a Bonifacio anathemizatam, in totam restituit ad res & honores, quam & Benedictus anteceſſor suus restituerat in parte.

Clemens V. Pp. *H. Stero* 1305.

Translatio curiæ Romanæ.

Anno V. idem Clemens Viennæ concilium celebrauit, in quo multas constitutiones vtiles edidit, vt patet in compilatione suarum constitutionum. Item, Hainricum Imper. VII. per suos legatos Cardinales in Vrbe Romana coronari mandauit. Item generale passagium vltramarinum in subsidium terræ sanctæ indixit. Item militarem ordinem Templariorum ab antiquo ab Eccleſia approbatum, videlicet ab Honorio Papa II. & priuilegiatum exstirpauit ; & ad suggestionem regis Franciæ perſecutoris Domini Bonifacii Papæ, quod in regno suo ordo ille bonis quam plurimis abundabat. Item sectam religiosam Beckardorum & Becklinarum damnauit, vt patet in constitutionibus suis *in Clemen. de religios. dom. Can. cum de quibusdam.* Anno VII. diffinitiuam latam in regem Apuliæ & Siciliæ nomine Rupertum, per Imperatorem Hainricum VII. cassauit, vt patet in eadem *Clem. de re iud. c. Pastoralis.*

H. Stero 1311. *Clementinæ.*

p. 419.

p. 418.

Anno MCCCXIV. die XX. mensis April. pontificatus sui anno X. [*ita legi in Authentica scriptura*] in prouincia apud Carpentoratum obiit, vbi tunc fuit curia Romana.

Anno MCCCXVI. Dominicæ incarnationis, Iohannes Papa XXII. in Lugduno, die mensis Augusti per compromissionem electus in Papam, sedit annis XVIII. & III. mensibus.

Iohannes XXII. Pp. *H. Stero* 1316.

sibus. Hic prius vocatus Iacobus de Cathurco de Wasconia, Episcopus Auinionensis & Cardinalis Senensis multas gratias de Ecclesiasticis beneficiis fecit, & ita pingues clausulas formis gratiarum suarum apposuit generaliter, quales antea ab aliquo Papa non emanauerunt, & dispositioni suæ tot prælaturas reseruauit, quot ante ipsum communiter ita consuetum non erat. Vacante sede Romana per duos annos vel circa, cum in Carpentrato in conclaui Cardinales ad eligendum Papam essent inclusi, nec possent concordare, ordinantibus quibusdam ex eis ignis succensus est in ciuitate, & sic ex timore ignis exiere conclaue, & sunt dispersi. Sed lapso tempore circa duos annos rex Franciæ ipsos Cardinales ad Lugdunum vocauit, vbi ipsum (vt prædicitur) elegerunt.

Steph. Baluzii de Papis, Auen.

Secundo anno curiam & se ad Auinionem transtulit,& constitutiones Clementinas publicauit, vt videtur in earum procœmio. Hic quendam Episcopum Cathurensem, quo cum ante papatum pacifice non vixit, degradari fecit Auinione in publico consistorio, & tradidit curiæ seculari. Hic a primo suæ promotionis valde rigidus fuit habentibus plura beneficia curata, dignitates vel personatas, vnde constitutionem valde pœnalem & rigidam edidit contra tales, quæ incipit, *Execrabilis.* Sed in fine glorioſior fuit facile super pluralitate dispensando. Hic Galeacium tunc ciuitatis Mediolanensis de hæresi condemnauit, & duos Cardinales legatos, vnum in Lombardiam, alterum in Tusciam ad persequendum ibidem Ecclesiæ rebelles misit cum magno thesauro, qui magnam stipendiariorum multitudinem conduxerunt.

c. 4 de præb. X.

vide infra.

Anno Domini MCCCXXIII. legatus Lombardiæ Mediolanum cum multitudine stipendiariorum obsedit, sed post modicum tempus fugatus est inde.

vide infra.

Cortusius lib. 3. c. 9.

Ludouicus IV. Bauarus Imp. vid. infra 1324.

Anno Domini MCCCXXIV. Pontificatus autem sui anno nono. Idem Papa graues processus sententias excommunicationis in personam, suspensionis in conuentum & can. interdictum in loca continentes fecit, & promulgauit contra Dominum Ludvvicum de Bauaria IV. electum in regem Romanorum, & se Imperatorem scribentem. In quibus ipsum iure, quod electione habebat, priuauit absoluens sibi omnes adstrictos a iuramentis, immo (quod plus est) ipsum declarauit fautorem hæreticorum. Item idem Papa quendam Magistrum Perusiis Iohannem de Gauduno, & alium Marsilium de Padua, qui aliquos libros pestiferos & contra honorem Ecclesiæ composuerunt, condemnauit, quos prædictus Ludvvicus in sua familiaritate tenuit. De quorum consilio appellationem contra processus Papæ interposuit, cui multos articulos inseruit. Item quandam opinionem de proprio Christi & Apostolorum, quæ contentio erat inter fratres Prædicatores & Minores, determinauit. Anno pontificatus sui VIII. pro parte fratrum Prædicatorum, vt patet in sua constitutione, quæ incipit, *Cum inter nonnullos.* Item constitutionem Domini Nicolai Papæ III. de fratribus Minoribus, reuocauit in parte & renunciauit dominio, quod fratres Minores dicebant esse apud sedem Apostolicam, vt patet in duabus suis constitutionibus, vna incipit: *Quia nonnunquam.* Alia, *Ad conditorem.* Propter quod prædictus ordo fratrum Minorum laudem prædicti Papæ non sincere canebat.

Iob. de Iuduno.

Marsil. de Padua.

c. 4 X. Iohannis XXII de V. S.

c. 2 X. Iohannis XXII. de V. S.

c. 3 X. Iohannis XXII de V. S.

Anno Domini MCCCXXVI. Ludvvicus non obstantibus processibus Papæ intrauit Italiam cum paucis armatis primo, deinde cum adiutorio Romanorum quorundam tunc Italiæ, videlicet Canis de Verbena,* Galeacii prædicti de Mediolano, Castrutii de Lucta Episcopornm Castellani de Venetiis & Arecinensis, ac suorum collectis & superuenientibus multis stipendiariis cum potentia transiuit Italiam, obsedit ciuitatem Pisanam, & venit ad vrbem Romanam, vbi receptus est beniuole Apostolico Romano,* & per illos Romanos nobiles de Columna, supranominatos. Vbi ad suggestionem quorundam clericorum & populi Romani prædictum Papam Iohannem deponere præsumpsit, & de consilio prædictorum quendam fratrem Minorem dictum Petrum de Curuario, nouum Papam ordinauit. Qui consecratus fuit

p. 410

H. Stero 1329, *Mussatus Ludouico* p. 2, *Cortus* 3 c. 10. 11. *M. Chr. Belg.* p. 191. 291.

* Verona

* a populo Romano.

fuit a præfato Episcopo Castellano, & appellatus Nicolaus Papa V. Et ab eo tempore citra magnum schisma tunc fuit in clero & populo in Italia, & in Alemania. Quia idem Papa Iohannes de multis Ecclesiis & prælaturis in prædictis prouinciis in odium prædictorum prouidit; quas prouisiones idem Ludvvicus, & suus Nicolaus Antipapa impediuit. Interdum etiam aliqui sunt admissi, & in Vrbe prædicta prædictus Ludvvicus a præfato Nicolao est coronatus in Imperatorem, & ab hoc in posterum se Imperatorem scripsit & appellauit * prius ante ordinationem prædicti Nicolai fuit coronatus a quodam laico antiquo Romano, prout infra inuenies, tempore eiusdem Ludvvici. Et prædictus Antipapa Nicolaus quosdam Cardinales creauit, legatum in Lompardiam misit contra legatum Iohannis Papæ, quasdam literas sub bulla sua ad ciuitates Italiæ occulte & manifeste misit, super depositione Iohannis Papæ, & reprobationis opinione determinatorum per eundem Iohannem, de proprio Christi & Apostolorum, & similibus. Hunc in honore vel pudore potius tali existentem, quædam mulier dicens, se ante susceptum ordinem cum eo contraxisse, vendicauit in maritum coram Episcopo Reatino, qui cognita causa tulit sententiam de matrimonio [*Vide quid iuris circa similem materiam, quod not.* LXXIX. *dicitur. Si quis pecuniam, in gl. videtur fieri.*] Anno XIII. pontificatus sui idem Iohannes Auinione processus aggrauatorios valde enormes fecit contra Ludvvicum & Nicolaum prædictos.

Nicolaus V. Pp. Schisma inter Imperium & Ecclesiam.

* scias quod prius.

M. Chr. Belg. p. 291. 293.

Anno Domini MCCCXXX. anno decimo quinto sui papatus præfatus Antipapa Nicolaus resumens nomen suum Petrus, & ordinem fratrum Minorum cum dolore & gemitu cordis, per quosdam Italicos (qui erant de parte prædicti Iohannis Papæ) ductus est Auinionem, ad eundem Iohannem, & in publico consistorio omnes errores suos recognouit, petens veniam etiam lacrymando. Deinde præsente magna multitudine populi idem fecit, & finita hac recognitione ipsius, quædam aquila superuenit ad hoc populo præsente, & posuit se casualiter ad palatium ipsius Iohannis Papæ. Perterrita aquila statim fugit, quo facto idem frater Petrus de Coruario receptus est ad gratiam à Iohanne Papa, & inclusus in quodam loco palatii eiusdem Papæ, & modico tempore postea superuiuens obiit ibidem, & sepultus est sub publico testimonio Auinione apud fratres Minores.

Trithem. Chr. Hirs. 1328. 1332 *Serarius* rer. Mogunt. lib. 5. p. 854. *Balduinus Archiep. Trouerens. Cui Lupold de Beben. burg inscripsit lib. de iurib. Imp. M. Chr. Belg. p. 393.*

Eo tempore Ecclesia Moguntina bene octo annis vel circa stetit in schismate, & similiter Ecclesia Wormaciensis XI. annis vel circa, quia canonici & capitula prouisos ad easdem Ecclesias a sede Apostolica recipere noluerunt, tandem tamen sunt recepti. Sed pro tempore schismatis Baldvvinus Archiepiscopus Treuerensis frater Domini Hainrici Imp. VII. a canonicis & capitulis earundem Ecclesiarum receptus est procurator, & bene rexit easdem Ecclesias, licet in schismate.

Eo tempore Philippus rex Franciæ per procuratores suos facere passagium vltramarinum in subsidium terræ sanctæ iurauit, & propter hoc Papa concessit sibi decimas regni sui, & a Kalend. Augusti ad duos annos perficere debuit, sed non fecit.

Anno XVII. pontificatus sui idem Papa incepit dogmatizare, quod animæ beatorum ante finale iudicium non viderent diuinam essentiam de facie ad faciem, nec perfecte. Quæ opinio quam multis displicuit, & maxime studio Parisiensi, quod eidem Papæ super hoc suas literas direxit, & multi errores nutriri ex ea videbantur. Ipse in agone mortis suæ eam reuocauit, dicens, se huius opinionem defendisse non animo credendi hæc, nec assertiue, sed propter veritatem inuestigandam; & submisit dicta sua in prædicta opinione futuræ determinationi Ecclesiæ & suorum successorum. *De hoc Canone* XXIII. *q.* III. *cap. dixit Apostolus, & quæ ibi not.*

Cortusius 5 c. 5. *M. Chr. Belg. p. 393.*

Anno Domini MCCCXXXIIII. & decimonono pontificatus sui Iohannes XXII. obiit in die B. Barbaræ virginis, sepultus in Ecclesia maiore Auinione in sepulchro satis pretioso. p. 421.

Benedictus XII. Pp.

Benedictus Papa XII. Kal. Ianuar. in vigilia B. Thomæ Apostoli electus Auinione, sedit annis VII. & IV. mensibus. Hic prius vocatus de Nactardi, & Cardinalis

Cortuſius 5 c. 5. *M. Chr. Belg.* p. 292 293.

ordinis Ciſtercienſis, Magiſter in Theologia, prope Toloſam oriundus, conſanguineos modicum curauit. Domino Ludvvico anathemizato per anteceſſorem ſuum fecit bonam ſpem de reconciliatione ipſius ad Eccleſiam : ſed licet multas legationes ſibi fecerat, tamen reconciliationem ab ipſo non obtinuit. Hic non ita gratioſus in faciendis gratiis fuit, ſicut anteceſſor ſuus, omnes gratias de beneficiis Eccleſiaſticis, quibus ius iure acquiſitum non erat omnium prædeceſſorum ſuorum reuocauit per quandam conſtitutionem ſuam, quæ incipit: *Cæca cordis.* Secundo anno determinauit opinionem ſupra nominatam de viſione animarum ſanctarum Diuinæ eſſentiæ ante finale iudicium, videlicet quod animæ beatæ perfecte & facile viderent Diuinam eſſentiam ante extremum iudicium, vt patet in quadam conſtitutione ſua, quæ incipit: *Benedictus Deus.* Hic multas fecit conſtitutiones pro reformatione omnium ordinum religioſorum, & principaliter ad reformationem ſui ordinis Ciſtercienſis. Anno ipſius quarto maximus Cometa rutilans eſt viſus, & diſcordia (de qua infra) inter Reges Franciæ & Angliæ eſt ſuborta.

Anno MCCCXXXVIII. Dominicæ incarnat. IX. menſis Ianuarii Romæ tempeſtas validiſſima ſubito ſuperuenit, ex qua magna pars Eccleſiæ B. Mariæ maioris deſtructa fuit, & quædam columnæ æreæ ibidem transmutatæ de loco in locum, & Dæmones ibidem congregati.

Cortuſius 8 c. 8. *M. Chron. Belg.* p. 298. *Cortuſ.* lib. 9. c. 3.

Anno Domini MCCC XLII. In die B. Marci Euangeliſtæ obiit Bonifacius pontificatus ſui anno VIII. Auinione, & ibi ſepultus eſt.

Anno Domini MCCCXLV. Rupertus Apuliæ & Siciliæ ac Ieruſalem Rex, & Comes Prouinciæ mortuus eſt. Ex his omnibus regnis ſe ſcripſit, licet quædam non poſſideret.

REDIT AD IMPERATORES.

MCCCXIV.

Ludouicus IV. Bauarus Imp.

LVdvvicus IV. iunior filius Ludvvici Ducis ſuperioris Bauariæ ſupra nominati anno Domini 1314. in die B. Lucæ Euangeliſtæ per maiorem partem electorum Imperii, videlicet per Dominos * Petrum Archiepiſcopum Moguntinum, Baldvvinum Archiepiſcopum Treuerenſem, Iohannem Regem Boemiæ, & Waldmarum Marchionem Brandenburgenſem Francenfurt eſt electus ad Regem, cum magna potentia armatorum, quos prædicti Electores illuc adduxerant. Et ex oppoſito & in diſcordia Fridericus filius ſenior Alberti quondam Regis Romanorum ſupradicti, Dux Auſtriæ, ſimiliter eſt electus in Regem Romanorum per minorem partem electorum Imperii, videlicet per Hainricum Archiepiſcopum Colonienſem, & Rudolphum fratrem prædicti Ludvvici Comitem Palatinum Rheni, & Ducem ſuperioris Bauariæ & per Ducem Saxoniæ nomine Rudolphum in oppido Bunenſi Colonienſis diœceſis, & coronatus ibidem, quia tantam potentiam vnitam habere non potuit idem Fridericus, vt in Francenfurt in termino ad eligendum comparere auderet. Præfatus autem Ludvvicus ſtatim poſt hæc in die B. Catharinæ virginis immediate ſequenti, Aquiſgrani per ſuos electores etiam extitit coronatus. Hic tempore electionis ſuæ ætatis XXX. annorum, vel circa, * elegans perſona, prudens, patiens, quietus, indulgentioſus, fortunatus in bellis, & in aliis factis, ſed remiſſus in executione iuſtitiæ & tardus ad laborem. Dicitur XXIII. q. V. cap. Rex det filios ſuos non ſine ** impie agere, quod ipſe non bene ſeruauit, ſolatio quodammodo libenter quærens, regnauit annis XXXIII. minus octo diebus, & obiit anno Domini 1347. V. Idus Octobris. Hi duo Ludvvicus & Fridericus erant nepotes, quia filii fratris & ſororis (nam mater

Fridericus Auſtriacus Rex electus in ſchiſmate.

Alb. Muſſatus Ludouico ſub fin. *Auent.* 7 c. 15 §. 9.

---

* Ex hoc ſequitur, ipſum circa annum 1284. fuiſſe natum. Licet Tolnerus *Hiſt. Palatina c. XIV. exeunte* ipſum Monachii a. 1287. in autumno natum fuiſſe dicat. Auentinus *lib. VII c. XV. §. 9.* ipſum dum pater obiret, dicit fuiſſe ſeptennem, factum id anno 1294.

** hoc capitulum ex Cypriano de promptum ita ſe habet: *Rex debet facta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & peierantes viuere non ſinere, filios ſuos non ſinere impie agere.*

mater ipſius Ludvvici ſoror fuit Alberti Romanorum Regis prædicti) in diſcordia electi, vt prædicitur, de adminiſtratione Regni in Alemania ſe intromiſerunt: &
p. 422. quilibet eorum Principes, Dominos, ciuitates, oppida, villas, res & bona alia ad regnum pertinentia, per vim ac potentiam & alios modos, quibus potuit, ſibi attraxit. Ex quo maximum ſchiſma inter domos, * & alias turbatio terræ grauis extitit ſubſecuta, quæ durauit vsque ad captionem ipſius Friderici, de qua infra, & poſtea ad decem annos, vel circa. Sed ſopito hoc ſchiſmate & turbatione per captiuitatem Friderici, & obitum ipſius ac fratrum ſuorum Leupoldi & Hainrici Ducum Auſtriæ, grauius cœpit in Italia & Alemania, maxime in clero, ex eo quod Eccleſia graues proceſſus fecit contra dictum Ludvvicum, anathemizando eum, de hæreſi condemnando, perſonas & loca interdicto eccleſiaſtico ſupponendo.

* dominos.

Anno Domini MCCCXIII. menſe Nouembri idem Ludvvicus ſed ante electionem ſuam ad regnum, bellum magnum & cruentum habuit cum nobilibus & gente prædictorum Friderici, Leupoldi & Hainrici fratrum, Ducum Auſtriæ in inferiori Bauaria prope villam Gameldorff, in quo prædictos nobiles & gentem cepit Auſtralem, pluribus interfectis. Cauſa autem belli huius fuit, qua ipſe datus fuit tutor Ducibus Hainrico & Ottoni fratribus, & Hainrico eorum patrueli in inferiori Bauaria adhuc pueris, & viuentibus, & eorum terræ, quam prædicti Duces Auſtriæ aufferre & deſtruere nitebantur. Ex hoc itaque bello famoſus effectus, ſequenti anno in odium prædictorum Ducum Auſtriæ, & contra eos eſt ad regnum electus.

Auent. 7 c. 15 n. 3, *Adlzreiter* p. 1 lib. 25. fin.

Anno primo ſuæ electionis quidam de Alſatia * ob promotionem Friderici aduerſarii ſui machinatus eſt in mortem ſuam, quia cum baliſta de ferro facta ſubtili occulte volebat eum ſagitta perforaſſe; ſed præmonitus malefactorem cepit, & in curru diu eum ſecum duxit, & tandem ſententia capitali puniuit.

Trithem. Chr. Hirs. 1314, *Auent.* 7 c. 15. n. 11, *Lehmann.* 7 c. 14, *Adlzreiter* p. 2 lib. 1. n. 15.

Anno ſecundo regni ſui bellum habuit cum Friderico prædicto iuxta Ezlingen in fluuio Neckaro: in quo plures ex vtraque parte ſunt occiſi, & quivis ab alio diſceſſit. Rudolphus autem frater ſuus ratione Comitatus Palatini, accepta pecunia a prædictis Ducibus Auſtriæ auunculis ſuis, contra fratrem elegit Fridericum prædictum: propter quod ipſe Ludvvicus eum expulit, & quinto anno regni ipſius Ludvvici obiit. Ipſe vero Ludvvicus cum penuria & egeſtate in adminiſtratione regni longo tempore transegit. Nam prædictus Fridericus electus, & fratres ſui Duces Auſtriæ iuuenes & viriles in diuitiis & potentia ipſum longe exceſſerunt.

Eſslingen. Rudolfus Palatin. Elector. Alb. Arg. p. 120 *Nauclerus* vol. 2 gen. 44 ad a. 1315, *Mutius* lib. 22 p. 222, *Cuſpinianus* p. 461.

Adlzreiter p. 2 lib. 1 n. 26, *Burgundus* lib. 1 p. 32, *Ruo* lib. 2 p. 78, *Fugger* lib. 2 c. 3 n. 7 8. *Auentinus* 7 c. 15. n. 9.

MCCCXVIII.

Dux Leupoldus frater prædicti Friderici graue bellum cum Suitanis habuit, in quo multos nobiles amiſit.

Alb. Arg. p. 119, *Vrſtiſius* 2 p. 78.

Basler Chronic. lib. 3 c. 6 fin, *Fugger* 3 c. 3, *Auentinus* 7 c. 15, *Guilimannus* rer. Heluet. 2 c. 16, *Gerh. a Roo*

MCCCXXII.

Regni ſui octauo proximo die ante feſtum B. Michaelis, poſt diuerſas turbationes partium Alemaniæ, prædicti Ludvvicus & Fridericus electi in Reges, congregato magno exercitu vtrinque in inferiori Bauaria prope Muldorff Salzburgenſis diœceſis bellum iniuerunt: in quo Ludvvicus Fridericum coelectum ſuum, & Hainricum fratrem eius Ducem Auſtriæ captiuauit. Hainricus captus aſſignatus eſt Iohanni Regi Bohemiæ debellantibus vni, qui eum aliquo tempore tenuit in vinculis, & interuenientibus tractatibus (quia quædam caſtra & munitiones in metis Auſtriæ & Morauiæ, pertinentia ad Duces Auſtriæ, fuerunt aſſignata eidem Regi) tandem eundem dimiſit, & poſtea modico tempore ſuperuixit. Ludvvicus vero Fridericum in carcere tenuit in caſtro Trauſennytz * Ratisponenſis diœceſis tribus annis vel circa. Et nihi-

H. Siero 1322. *Prælium Ludouici & Friderici.*

* *al. Trauſnitz*

* Legendum *Alzeya*. Trithemius & reliqui eum vocant *Henricum de Alzeia*. Neque tamen machinatio hæc contra Fridericum, ſed contra Ludouicum fuit facta prout ſcriptores adlegati docent.

nihilominus Leupoldus Dux Auſtriæ frater eiusdem Friderici non minores gvverras eidem Ludvvico mouit, quam ante fratris captionem. Prædictum autem bellum conſummatum eſt ante aduentum eiusdem Ducis Leupoldi, qui gentem magnam de Sueuia & de Rheno collegerat, & in itinere erat ad ſubueniendum fratri.

H. Stero 1324. *Burgabb.*

Anno decimo regni ſui Ludvvicus obſedit caſtrum Ducum Auſtriæ dictum Purgavv cum magna potentia, volens Fridericum aduerſarium ſuum captum capita- p. 423
li ſententia ibidem plectere, ſed per Leupoldum Ducem prædictum fugatus eſt inde.

Alb. Arg. p. 124, *Villanus* 1322, *Chr. Elbvang.* 1326, *Cortus.* 3 c.8, *Andr. Presb.* p. 13, *Auentinus* 7 c. 17 n. 3. *Gerh. a Roo* 3 p. 86, *Burgundus* 2 p 91, *Adlzreiter* p. 2 lib. 1, *Cuſpinianus* p. 465, *Herbvart.* 1325 §. 38. *Auentinus* 7 c. 18. n. 7. *H. Stero* 133,

Anno vndecimo Ludvvicus ſolus excluſis omnibus conſiliariis ſuis occulte tractauit, & confœderauit ſe cum prædicto Frederico capto, ita quod idem Fridericus renunciaret iuri electionis ſuæ, & Ludvvico deberet aſſiſtere etiam contra fratres ſuos, & iuramentum ambo tractatus huiusmodi occultos obſeruare ſuper Sacramento Euchariſtiæ, quod ambo eadem hora receperunt, Miſſa coram eis celebrata, & ſic Fridericum a vinculis dimiſit. Poſt dimiſſionem non multo tempore ſe Regem, ſicut ante, ſcripſit Fridericus; & immemor gratiæ ſibi factæ ſe contra Ludvvicum iterato erexit. Vnde Iohannes Rex Boemiæ terram ſuam, videlicet Auſtriam cum magna potentia intrauit, & ſibi grauia damna in caſtris, munitionibus, & aliis intulit, & modico tempore ſuperuiuens, An. Dom. MCCCXXIX. obiit ex veneno: quia vermes innumerabiles ex cute ipſius erumpebant. Ante mortem ipſius biennio vel circa mortuus eſt Leupoldus.

Albert. Muſſatus de g. poſt Henrici VII mortem, *Burgundus* lib. 2 p. 80, *Nauclerus* vol. 2 gen. 45 p. 995.

Eo tempore in Tuſcia Caſtrucius Dominus Lucanus magnum bellum habuit cum Florentinis in alto paſſo, in quo plures eorum cepit, & magna ſtrages hominum facta eſt.

Nic. Burgundus lib. 2 p. 96 *Muſſatus* Ludouico p. 2, *Cortus.* 3 c. 10, *Alb. Arg.* p. 124.

Anno regni ſui duodecimo cum colloquium haberet cum Friderico prædicto iam dimiſſo, adhuc viuente in Iſprugka, & in eodem colloquio non multum ſe amice ab inuicem ſepararent, idem Ludvvicus ingreſſus eſt Alpes, terram Ducis Karinthiæ, ciuitatem Tridentinam, vbi ad eum ſolennes ambaſitores miſerunt Rectores Lombardiæ, videlicet Galeatius de vice Comitibus Dominus tunc Mediolanenſis, Dominus Canis de Scala, Dominus tunc Veronenſis paſſiuus, Dominus Mantuanus, Caſtrucius, Dominus Lucanus & alii Italici Gibelini, qui diuerſas preſſuras ſuſtinuerant a Legatis Cardinalibus Papæ Iohannis XXII, & a ſtipendiariis Eccleſiæ miſſis & conductis in Lombardiam, ſupplicantes eidem, vt pro ſubſidio eorum Italiam dignaretur intrare. Quibus acquieſcens intrauit Italiam cum gente modica, & venit Mediolanum; vbi honorifice ſuſceptus eſt, & coronatus ſecunda corona argentea, & poſt eum magna copia Alemanorum ſequebatur. Vnde cum in Mediolano iam tanto tempore quietus ſtaret, vt deficere inciperet in expenſis, inductus malo conſilio quorundam, Galeacium Dominum Mediolanenſem auctorem ſui introitus, & qui multas expenſas ei impendit, captiuat, & dominium eiusdem ciuitatis alteri commiſit, videlicet Hugoni Comiti de Monteforti Alemanno; & ſic inde tranſit vocatus per Caſtrucium Dominum Lucanum, venit Tuſciam: [*Vide ſimile ſupra de Arnolpho.*] vbi obſedit ciuitatem Piſaniam, quam tandem obtinuit, & dominium ibidem Caſtrucio commiſit. vbi peſtilentia grauis, quæ fuit anno Domini MCCCXXVI. menſibus Iulio & Auguſto, ac Septembri, multos homines interemit: inter quos fuit Gebhardus de Graiſpach. Hic Gebhardus obiit anno Domini MCCCXXVII. in die exaltationis S. Crucis, Epiſcopus Eiſtetenſis, & Comes de Seyn nomine Gozibertus.

Expeditio Italica Ludouici. H. Stero 1219, *Muſſatus* Ludouico p. 2, *Villani* 1327, *Burgundus* lib. 2 p. 99, *Herbvart.* ad a. 1327 n. 33 ſqq.

Eo tempore Papa Iohannes miſit quendam legatum in Alemaniam, Priorem de Tholoſa de ordine Hoſpitaliorum, mandans Principibus Electoribus, & principaliter Dominis Heinrico Colonienſi, & Matthiæ Moguntino Epiſcopis (de quibus ſpecialiter confidebat) vt alium Regem eligerent. Et cum in termino condicto præſentes conueniſſent Domini Waldevvinus Treuerenſis Archiepiſcopus, & Iohannes Rex Boemiæ, huius propoſitum impediuerunt, & ſic legatus reuerſus eſt ſine fine.

Paſſe-

Passerinus Dominus Mantuanus fecit conflictum ciuitati Bononiensi, in quo plures capti sunt & occisi: propter quod Bononienses legatum sedis Apostolicæ in Lombardia existentem pro Domino receperunt. *Cortus.* lib. 3 c. 9. 4 c. 11. 5 c. 5.

Rex Liuoniæ* cum multitudine paganorum Marchionatum Brandenburgensem crudeliter depopulatur. Hic Marchionatus modico tempore absque naturali hærede vacauit per obitum Waldmari. Hic post XXVIII. annos reuersus est ad terram, asserens se adhuc viuere, prout infra inuenies sub Carolo IV. Marchionis ibi-
p. 424 dem supra nominati. Vnde præfatus Ludvvicus filium suum primogenitum nomine Ludvvicum ibi Marchionem fecit, qui in adipiscendo eodem Marchionatu resistentiam passus est, in cuius odium prædicti pagani marchionatum depopulantur permittente Iohanne Papa prædicto. *m. f. Lichphoniæ Marchia Brandeburg. *Alb. Arg.* p. 146, *Vid. infra* ad a. 1348. *Alb. Arg.* p. 121, *Chr. Elbbang.* 1324, *Burgundus* 2 p. 59. *Fugger* 3 c. 4.

Anno XIII. regni sui magna potentia vocatus a populo Romano, & maxime per quosdam nobiles de Columna, inter quos fuit quidam nomine Serra* de Columna, qui (vt supra scribitur) interfuit captioni Papæ Bonifacii, intrauit Vrbem, & ibi honorifice susceptus est: vbi eum relinquens prædictus Castrucius, qui cum eo Romam venerat, reuersus est in Tusciam in subsidium ciuitatis Pistorienſis, quam Florentini obsederant, & eam liberauit de manibus eorundem, & post non multum temporis est defunctus. Eodem anno idem Ludvvicus ad complacendum populo Romano, & ad suggestionem quorundam clericorum & laicorum, quendam fratrem de ordine Minorum nomine Petrum de Curuario erexit, & post coronationem suam (vt infra) præfecit in Papam, vel potius in Antipapam, deponens Papam Iohannem XXII. qui tunc curiam Romanam Auinione tenebat, qui quidem Antipapa se appellauit Nicolaum V. & consecratus est ab Episcopo Castellano & aliis hæresiarchis in Vrbe. *Idem verbum habetur* XXIV. *q.* III. *quæ aliorum.* Non intelligas, quod Antipapa prædictus ipsum coronauit a principio, sed quidam antiquus Romanus præfectus Vrbis & Dominus in Biterno, Dominica qua canitur, *Omnis terra.* Et post hanc coronationem secundo anno mense Aprili sequenti, prædictum Petrum Antipapam (vt prædicitur) fecit, qui postea exercitium gladii temporalis commisit eidem Ludvvico Imperatori in Vrbe & ab eo tempore citra se Imperatorem scripsit. Sed post recessum Ludvvici de Italia rediens Antipapa ad gratiam Iohannis Papæ, & ecce pœnituit de commissis, & sepultus est Auinione, vt supra inuenies in gestis Iohannis Papæ dicti. *al. Scarra. *Alb. Mussatus* p. 3, *Alb. Arg.* p. 124, *Cortus.* 3 c. 11, *Chr. Elbbang.* 1329, *Auentinus* 7 c. 17 n. 18, *Burgundus* p. 107. *Glossema videtur.* *Alb. Argent.* p. 124, *Cortus.* 3 c. 11, *Chr. Elbbang.* 1329, *M. Chr. Belg.* p. 291, *Nauclerus* vol. 2 gen. 45 p. 998, *Auentinus* 7 c. 17 n. 7, *Nic. Burgundus* p. 105.

Eodem anno cum idem Ludvvicus proficisceretur de Vrbe proponens intrare Apuliam contra Ropertum Regem Apuliæ, *de quo in Chronica inuenies sub Caroli,** quod si a principio introitus vrbis statim arripuisset iter versus Apuliam, communi æstimatione eam sine oppositione habuisset. Sed tunc quod per nouem menses vel circa tardauit in Vrbe, terra præmunita fuit, vnde gens sua venit ad quoddam castrum situm iuxta Tyberim vltra Romam, & propter spolia ibidem inuenta incepit inter se discordare, & in duo agmina se diuisit, quod Rhenenses contra Sueuos & alios partem fecerunt, quod ipse tunc magna difficultate mansuetudine & patientia intercepit, & sic est reuersus ad Vrbem. *deest aliquid. *Alb. Arg.* p. 124, *Mussatus* p. 6, *Burgundus* 2 p. 114.

Anno regni sui quartodecimo, quod gens sua magnas insolentias fecit in Vrbe, & nimis in acquirendis expensis grauauit populum Romanum, quia Ludvvicus persoluit eis stipendia, populus Romanus cogitauit occulte expellere de Vrbe ipsum; quod ipse præueniens confuse recessit ab Vrbe, & reuersus est in Tusciam ad ciuitatem Pisanam & Lucanam; & sedato ibi quodam rumore inter Lucanos & filios Castrucii præmortui, dominium ciuitatis Lucanæ abstulit filiis prædictis (quibus & pater eodem anno concesserat) & nouum Dominum præfecit ibidem, & exinde transiens obsedit Mediolanum,* remoto Hugone Comite de Monteforti, rebellare incepit eidem, sed parum profecit ibidem. *Mussatus* p. 6. *Mussatus* p. 7. 8 *Machiauellus* vita Castrucii.

* Hic Gevvoldus in margine addit: *quod Atzo filius Galeacii suprascripti, cui parum ante, post*

Diuiſio Palatinatus & Bauariæ. Andr. Presb. p. 34, Auentinus 7 c. 17 n. 20, Nic. Burgundus 2 p. 123. Adlzreiter p.

Anno regni ſui decimoquinto de Italia reuerſus eſt in Alemaniam, & tunc Ducatum Francorum * Bauariæ, quem antea poſt expulſionem & obitum fratris ſui Rudolphi pro maiori parte ſolus occupauerat, cum filiis eiusdem fratris Rudolpho & Ruperto diuiſit, quibus ceſſerunt oppida circa Rhenum, videlicet Haydelberg, & cætera, ac aliqua etiam circa nemus Bohemicum, videlicet Amberch & ſimilia. Ipſi autem Ludvvico ceſſit Monacum, Ingolſtat. Legenfelt, * & ſimilia.

2 lib. 2 n. 35. 36, *Tolner hiſt.* Palat. c. 2 p. 41. * Legfelt.

Muſſatus p. 7.

Eo tempore Romani & Italici, qui Ludvvicum ſuſceperant, ad gratiam Iohannis Papæ redierunt.

Adlzreiter p. 2 lib. 3 n. 1. 2. Colmar.

Eo tempore Otto Dux Auſtriæ fratribus ſuis prædictis præmortuis, incepit rebellare ſibi, incitatus a Papa Iohanne, & obſedit Columbariam ciuitatem in Alſatia : P. 43. ad quam liberandam Ludvvicus magnam gentem collegit, ſed concordati ſunt, & ipſe regalia ſua ab ipſo cum debita ſolennitate in Auguſta recepit.

Fabricii Orig. Saxon. 6 p. 645.

Hainricus Landgrauius terræ Haſſiæ vxorem ſuam, filiam Marchionis Miſnenſis, habens eam ſuſpectam de adulterio commiſſo cum quodam camerario ſuo a ſe reiecit bene circa xxx. annos, quibus ambo poſt adulterium commiſſum vixerunt, & deinde in thoro nunquam voluit ei cohabitare.

MCCCXXX.

Cortus. 5 c. 1, Alb. Arg p. 124, Chr. El. Vbang 1331, Mutius 24 p. 230, Naucle-rus p. 998, Auentinus lib. 7 c. 18 n. 1, Burgundus p 132,

Iohannes Rex Boemiæ intrauit Italiam vocatus a quibusdam Rectoribus ibidem, & multæ ciuitates Lombardiæ obediunt ſibi, & pro Domino ipſum recipiunt, habuit etiam magnam familiaritatem cum legato Papæ Iohannis Cardinali, qui tunc tenuit dominium ciuitatis Bononienſis. Propter quod Ludvvicus conqueritur Principibus contra eum, dicens eum contra Imperium exceſſiſſe. Sed ſequenti anno idem Rex rediens de Italia, ſuper hoc ſe excuſat coram eodem Ludvvico in Ratiſpona.

Gerh. a Roo 3 p. 90.

MCCCXXXI.

Andr. Presb. p. 132, Burgundus lib. 3 p. 137, Trithem. Ch. Duc. Bau. p. 112.

Heinricus & Otto fratres Hainrici patruelis prædictorum, Duces inferioris Bauariæ incipiunt diſcordare inter ſe, ac Hainricus tanquam ſenior volens ſolus eſſe Dominus terræ, coactus eſt per prædictum Ludvvicum diuidere terram cum fratre & patrueli inter Ludvvicum & Hainricum prædictos. Et ſic de cætero in eadem terra magna ſuborta eſt diſcordia, primo inter fratres, deinde mortuo fratre & patrueli inter Ludvvicum & Hainricum prædictos. Eo tempore pincerna * de Reicheneck Epiſcopus Eiſtetenſis, antea per annum & vltra prouiſus a ſede Apoſtolica, ad adminiſtrationem eiusdem Eccleſiæ Eyſtetenſis de licentia & voluntate eiusdem Ludvvici eſt admiſſus.

* Henricus.

MCCCXXXII.

Burgundus lib. 3 p 140, Herbvartus 133 n. 1 ſqq.

Ludvvicus ſolennes ambaſatores videlicet duos Comites de Hals & Ottingen mittit ad Papam Iohannem, petens gratiam Eccleſiæ & pro eo ſupplicant Otto & Albertus : (Hic Albertus ſuperuixit omnibus fratribus ſuis ſine hæredibus decedentibus, & licet contractus manibus & pedibus, tamen terram ſuam ſtrenue rexit & pacifice, vt inuenies infra ſub Carolo Duce Auſtriæ) ſed modicum profecerunt.

MCCCXXXIII.

Burgundus 3 p. 141.

Oritur fama in Alemania, quod Ludvvicus occulte regno renunciauerit Hainrico Duci inferioris Bauariæ, ſupplicans Principibus, vt eidem Hainrico regni gubernationem committere dignentur, ſuper quo Papa Iohannes conſolatus eſt, quia ad Ludvvici depoſitionem nitebatur omnino. Sed Ludvvicus immediate audita fama reuocauit hoc, dicens, ſe nunquam cogitaſſe regno renunciare. Propter quod ipſe grauius prædicto Hainrico cœpit inimicari. Ipſe & Ludvvicus quoddam monaſterium,

---

obitum patris commiſerat, dominium ciuitatis Mediolanen. quæ etiam facinnt ad meliorem intellectum.

* Gevvoldus in margine addit : *ſuperioris,*

sterium, in quo multas reliquias solennes & pretiosos ornatus circa deuia * dedit. [*Istud etiam monasterium post obitum Ludvvici extitit desolatum, & multæ expensæ sunt perditæ,*] in diœcesi Frisingensi constructi dictum Etal pro laicis militibus antiquis, vlterius laborare non valentibus, recipiendis in ipso cum suis vxoribus. Pro cuius monasterii fundatione multas Ecclesias suis bonis & rebus priuauit. * *f. diuinæ. Glossemæ. Gebw.* certa dominia.

In Alemania magnum schisma est in clero, & populo, ex prouisionibus sedis Apostolicæ ad Episcopatus & solennes prælaturas & alia beneficia, quæ idem Ludvvicus in odium sedis Apostolicæ fortiter impediuit, multos etiam prouisos a sede, qui ei obedire nolebant admisit, & ipsi tota quasi Alemania non obstantibus sedis Apostolicæ processibus obediuit.

MCCCXXXVI.

Ludvvicus cum magna potentia ex diuersis regionibus collecta intrauit ter- *Andr. Presb.* p. 33, *Gerh. à Roo* 3 p. 91.
p.426. ram Ducis Bauariæ Hainrici prædicti, & grauiter deuastat eandem, sed in subsidium Hainrici venit Iohannes Rex Bohemiæ socer suus, quod eius filiam in vxorem habuit: potentiæ autem Ludvvici resistere non valebat.

MCCCXXXVII.

Ludvvicus solennes nuncios mittit ad Papam Benedictum pro reconciliatione *Burgundus* p. 148. ipsius ad Ecclesiam, videlicet Dominos Rupertum Ducem superioris Bauariæ filium fratris sui supranominatum, & Comitem Iuliacensem. Hic Papa gratiosum se ostendit Ludvvico, quoad reconciliationem, sed propter resistentiam Cardinalium & alios non est reconciliatio sortita effectum. Eodem anno visus est Cometa magnus *Auentinus* 7 c. 18 n. 10. in æstate per duos menses vel circa, cursum suum dirigendo ab Oriente in Occidentem & circa crepusculum noctis rutilans apparebat. Et Hainricus Archiepiscopus Moguntinus admissus est ad possessionem eiusdem Ecclesiæ, qua diu caruerat.

MCCCXXXIX.

Magna discordia oritur inter Philippum Regem Franciæ, & Edvvardum Re- *Alb. Arg.* p. 137, *Auentinus* 7 c. 18 §. 19, *Burgundus* p. 151, *Io. a Leidis Chr. Belg.* lib. 28 c. 3. gem Angliæ, quod prædictus Rex Angliæ quasdam terras in littore maris Anglici, videlicet Normeretiam, * Britanniam, & Wasconiam diu occupatas retroactis temporibus minus iuste per Reges Franciæ recuperare volebat. Et hoc cum dicit, regnum Franciæ ad se deuolutum tanquam ad proximiorem hæredem. Isto Rex iuuenis adhuc, quod citra triginta annos, sapiens, prouidus, virilis, & fortunatus in bellis, regnum Scotorum sibi subiiciens contra Regem Franciæ auxilium quærit ab Alemannis, propter quod maximum thesaurum Alemaniam mittit, vnde veniens in Alemaniam se confœderauit cum Ludvvico prædicto in Confluentia diœcesis Treuerensis, & Ludvvicus promittit ei assistere contra Regem Franciæ, pro quo promittit ei thesaurum, quater centies millia florenorum magnorum, cuius partem dedit, similiter & Principes Alemaniæ & maxime inferiorum partium subsidium eidem Regi promittunt. * *f. Normanniam. Fœdus inter Imp. & Regem Angliæ.*

Iterum idem Ludvvicus solennes nuntios mittit de consilio Principum ad Pa- *Alb. Arg.* p. 129, *Adlzreiter* p. 3 lib. 3 n. 38. pam Benedictum pro reconciliatione: quibus sine fine reuersis in Alemaniam Principes Electores Imperii conueniunt, & per iuramenta sua diffiniunt; *Quod electus in Regem Romanorum a maiori parte eligentium, æqualem potestatem habeat in administratione Imperii, sicut Imperator coronatus,* & promittunt in similibus hoc ius defendere contra personam quamcunque. Hæc diffinitio Principum solenniter publicata est eodem anno mense Augusto in * Francfurt, & diffinitum est per Principes ibi tunc existentes; *Quod quicunque de cætero ipsum Ludvvicum tenet excommunicatum, aut qui cessat a diuinis propter sententias papales, proscriptus sit corpore & in rebus.* *Electorum decretum de iure Imperii.* * *Vide chron. Francofurt. Ioh. Latomi in anno* 1338.

ADDITIO. Hoc decretum & constitutionem ab Imperatore & Ordinibus de iure Imgerii factam, hic inserere operæ pretium visum: quam conseruauit Albericus de Rosate in L. 3. C. de quadrien. præscriptio. Eademque habet Hiero. Balbus Episcopus Gurcens. in lib. De coronatione, ad Carol. V. Imp. pag. 65. *

Licet

* Reperitur etiam apud Lehmannum *lib. VII. c. XVII,* Goldastum *Tom. IIIp. 410.* Leibnitium

* al. iuris vtriusque testimonia.

Licet iura vtriusque testamenti manifeste declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediate in filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & Reges mundi iura humano generi aperte tribuisse: & quod imperator ex sola electione eorum ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione seu approbatione: quoniam in terris quoad temporalia non habet superiorem, sed eidem gentes subsunt & nationes: & ipse Dominus noster Iesus Christus mandauit, quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddenda. Quia tamen nonnulli auaritiæ & ambitionis cæcitate ducti*, & nullius scripturæ intelligentiam habentes *, sed diuertentes a tramite recti sensus in quædam iniqua & praua commenta, & in assertiones detestabiles prorumpunt contra potestatem & auctoritatem imperialem, & iura Imperatorum, Electorum, & aliorum Principum & imperii fidelium committentes, fallaciter asserentes: Quod Imperialis dignitas & potestas est a Papa, & quod electus in Imperatorem non est verus Imperator nec Rex, nisi prius per Papam siue sedem Apostolicam confirmetur, approbetur, & coronetur: & per huiusmodi prauas assertiones & pestifera dogmata hostis antiquus mouet lites, iurgia suscitat, contentiones parit, & seditiones procurat. Ideo ad tantum malum euitandum de consilio & consensu Electorum & aliorum Principum Imperii declaramus, quod Imperialis dignitas & potestas est * immediate a solo Deo:* p. 427.

* deuicti.

* se habere dicentes.

* pendet.

* al. ab his quorum interest.

& quod de iure & Imperii consuetudine antiquitus approbata, postquam aliquis eligitur in Imperatorem siue Regem ab Electoribus Imperii concorditer, vel maiori parte eorundem, * statim ex sola electione est Rex verus & Imperator Romanorum censendus & nominandus, & eidem debet ab omnibus Imperio subiectis obediri; & administrandi iura Imperii & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, plenariam habet potestatem, nec Papæ siue sedis Apostolicæ aut alicuius alterius aqprobatione, confirmatione, auctoritate indiget vel consensu. Et eapropter hac hæc in perpetuum valitura lege decernimus, vt electus in Imperatorem concorditer vel a maiori parte electorum ex sola electione censeatur & habeatur ac omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subiectis Imperio debeat obediri, & administrationem & iurisdictionem Imperialem & Imperialis Potestatis plenitudinem habeat, & habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur. Quicunque autem contra hæc declarata, decreta vel definita, aut aliquid eorum asserere seu dicere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis vel literis vel præceptis obedire præsumpserint, eos omnibus feudis quæ ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, iurisdictionibus, priuilegiis & immunitatibus a nobis vel prædecessoribus nostris eis concessis ex nunc priuamus, & ipso iure & facto decernimus esse priuatos. Insuper eos crimen læsæ maiestatis decernimus incurrisse, & pœnis omnibus impositis crimen læsæ maiestatis committentibus subiacere. Datum in oppido nostro de Franckenfurt *, die* VIII. *mensis Augusti, anno* MCCCXXXVIII.

Huc etiam pertinet epistola Electorum ad Benedictum Papam, eiusdem argumenti: quam in libro membranaceo Bibliothecæ Palatinæ post Chronicam Martini Pœnitentiarii Papæ inuentam, illustrandæ historiæ apponemus. **

EPISTOLA ELECTORVM AD PAPAM BENEDICTVM XII. SVPER LVDOVICO IMP.

SAnctissimo in Christo patri ac Domino, domino Benedicto Papæ: Vestri deuoti filii, Henricus Dei & Apostoiicæ sedis gratia Archiepiscopus Moguntinensis, Electorum principum Decanus, nec non per Germaniam sacri Imperii Archicancella-

---

p. I. Cod. Iur. Gent. diplom. p. 148. Reinckingium *de regim. secul. & eccles. lib. I. cl. II c. IV n. 3* Thulemarium *de Octouiratu c, XXV p. 483.*

* Reinckingius, qui *de Regim. Secul. & eccles. lib. I cl. II c. IV n. 3.* idem decretum inseruit: hæc in fine addit: *Datum in Colonienſi ciuitate Alemanniæ, Cæsaris accipiat Cæsar quæ sunt sua, Præsul, vt Christus jussit, Petro soluente, tributum.* Thulemarius de Octouiratu c. XXV. §. 10. *Datum in Colonienſi ciuitate Alemanniæ die. &c. Anno Domini MCCCXXXIX.*

** extat ista æque apud Hervvartum *ad a. 1338 p. 744* & Leibnitium *Cod. diplom. p. I p. 149.*

cellarius: Balduinus Archiepiſcopus Treuerenſis, cancellarius Galliæ: Walramus Archiepiſcopus Colonienſis, cancellarius Italiæ: Waldemarus Marchio Brandeburgenſis, Camerarius: Rudolphus Palatinus, dapifer: Rudolphus Dux Saxoniæ, portitor enſis, Romanorum regis, & coronandi Imperatoris, legitimi Electores.

GRAVAMVR *non modice, & turbamur ex intimis, cum reuerendam ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, matrem noſtram, & ipſius ſummos Pontifices, quibus reuerentiam & honorem exhibere volumus promptis & deuotis animis omni vice, ac ſacroſanctum Imperium & Imperatores ſeu Reges ipſius, quorum defenſio ad nos ac omnes alios coelectores noſtros præ cæteris mundi Principibus ſpecialiter pertinere dinoſcitur, ſicut temporibus præſentibus videmus ad inuicem diſcordare. Nam ex hoc non potuerunt ſibi & populo Chriſtiano proficere & prodeſſe, & prout eſt diuinitus inſtitutum, ſibi mutuo ſuffragari. Propter quæ in diuerſis mundi partibus, prouinciis & terris, ipſis regendas, gubernandas commiſſis, innumera execrabilia pericula animarum, perſonarum & rerum, & diuerſa ſcandala in Dei Eccleſia, (quod dolenter referimus) ſunt ſuborta; & maiora præſumuntur futuris temporibus, quæ ad planum dici nequeunt vel conſcribi, certitudinaliter ſuboriri: quæ ſubmoueri non poſſunt, niſi vtraque poteſtas contenta ſit ſuis Iuribus & conſuetudinibus hactenus obſeruatis, & reformentur, quæ vna contra aliam attemptauit. Sanctitati veſtræ cum omni deuotione & in modum quem poſſumus meliorem & humiliorem referimus bono zelo, quod ſuper præmiſſis & ad conſulendum & prouidendum ſacroſancto Romano Imperio, cuius iura, honores, bona, libertates & conſuetudines proſtrata iacent, & a diuerſis perſonis Eccleſiaſticis & ſæcularibus ſunt & fuerunt hactenus in graue præiudicium dicti imperii inuaſa, occupata, & multipliciter conculcata,* VI. *die menſis Iulii, anni* XXXVIII. *in Reinſe ſuper alueo Reni (vbi principes electores ſuper negotiis Imperii tractandis conuenire conſueuerunt ab antiquo) cum aliis*
p. 428. *omnibus principibus Imperii in vnum fuimus congregati, & diuerſis deliberationibus & conſiliis præmiſſis, ſicut diuinæ gratiæ placuit, omnes vnanimes fuimus, & nullo penitus diſcrepante pro defenſione & recuperatione iurium, honorum, bonorum, libertatum, conſuetudinum ſacri Romani Imperii ac totius Chriſtianitatis, ad cuius regimen & defenſionem idem Imperium principaliter ordinatum dinoſcitur, diſpoſuimus & ordinauimus, pro nobis & omnibus coelectoribus noſtris præſtita; quod iura, honores, bona, libertates & conſuetudines dicti Imperii & noſtra, nobis in electione Imperii competentia ex conſuetudine vel de Iure manu teneamus, defendamus & illibata conſeruemus toto poſſe, & viribus noſtris, contra omnes homines cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, ſeu ſtatus exiſtant, & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & perſonarum, aut præcepta, mandata & proceſſus, per quemcunque & in quemcunque modum & formam prolati ſint, vel in antea proferantur, contra Imperium & nos, vel coelectores noſtros; per quæ dicto imperio, ac nobis & coelectoribus noſtris in prædictis Iuribus, bonis, hominibus, libertatibus & conſuetudinibus prædicatum ſit, vel in futurum poſſet præiudicium generari. Et tandem ſuper præmiſſo lamentabili deſiderio, & cauſis originalibus, ex quibus ortum dinoſcitur, quod inter ſanctam Romanam Eccleſiam, ac ſacrum Romanum Imperium & Dominum noſtrum Ludouicum Romanorum Imperatorem, iam longis temporibus diligenti & ſollicita deliberatione præhabita, nos & alii coelectores noſtri cognouimus, & nobis conſtitit euidenter ex proceſſibus quondam Domini Iohannis Papæ XXII. prædeceſſoris veſtri, quod ipſe primo & poſtea ſententias excommunicationis & interdicti (ſi ſic dici merentur) ac alias diuerſas ſententias & proceſſus de facto contra Deum & Iuſtitiam, & iuris ordinem fulminauit, contra prædictum dominum noſtrum, dominum Ludouicum Rom. Imperatorem, ac fautores & adhærentes ſibi: qui a maiori parte principum Electorum fuit rite & rationabiliter in Regem Rom. electus, in Imperatorem poſtea conſecrandus: quod ſe de adminiſtratione Imperii intromiſit, non approbata per prædictum prædeceſſorem veſtrum ipſius electione, quam in diſcordia aſſeruit celebratam. Per quas ſententias & proceſſus, cum iuri & conſuetudini Imperii præfato*

 do-

domino noſtro Ludouico, nobis & aliis Electoribus imperii permaxime derogetur ; cum iure caueatur, & conſuetudine, cuius contrarium memoria hominum non exiſtit, ſit rationabiliter introductum, & ſine cuiusuis contradictione legitime obſeruatum, ſicut etiam in prædicto Parlamento per nos & alios coelectores noſtros, prahabita diligenti deliberatione & diſcuſſione , ac conſilio multorum Principum, Comitum, Baronum & nobilium eſt concorditer declaratum, & ſententialiter diffinitum : Quod vacante Romano Imperio is qui eligitur concorditer vel a maiori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus eſt habendus : Et quod nec nominatione , approbatione, confirmatione, conſenſu, vel auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſuper amminiſtratione honorum & iurium Imperii indiget, ſiue titulo Regio aſſumendo : quodque iura & bona Imperii amminiſtrare & gubernare poterit, & de Iure & conſuetudine, nulla ſedis Apoſtolicæ ſuper hoc licentia habita vel obtenta. Quare cum Sanctitas veſtra teneatur præ omnibus Regnis mundi defendere iura Imperii, quod ad defenſionem ſedis Apoſtolicæ & totius fidei Chriſtianæ eſt cœlitus ordinatum, & ſine cuius ſalubri gubernatione & defenſione non poteſt in opulentia pacis perſiſtere Chriſtianus populus , nec bene colere pacis auctorem : Clementiæ ſanctitatis veſtræ ſupplicamus, cum omni humilitate & reuerentia qua poſſumus & valemus, quatenus ſententias & proceſſus prænotatos, & quidquid exinde ob nos ſecutum eſt, totaliter & penitus reuocetis, tanquam in præiudicium Imperii & iurium ipſius prolatos. Quæ inra illibata pro poſſe ſeruare tenemur ratione a nobis præſtiti iuramenti, vt ob inde in omni obedientia & deuotione Eccleſiæ Romanæ & ſanctitatis veſtræ debeamus deuotioribus animis perpetuo permanere. Et ne, ſi ſecus fieret, nos & alii coelectores noſtri, cum aliis Principibus Eccleſiaſticis & ſæcularibus Alamaniæ cogeremur inuenire & quærere contra eosdem proceſſus & ſententias, quamuis inuiti, remedia opportuna. Super præmiſſis ad Sanctitatem veſtram tales transmittimus, quibus in dicendis noſtro nomine fidem, veſtram clementiam petimus adhibere.

Eodem anno edictum eſt, vt nullus literas ſedis Apoſtolicæ recipiat, vel exequatur ſine licentia Diœceſanorum loci.

Auentinus 7 c. 18 n. 12. Eo tempore innumerabilis locuſtarum ab Oriente, videl. ab Vngaria veniens per Bauariam, Sueuiam & Franconiam vsque ad Rhenum, grauia damna frugibus inferebat.

Alb. Arg. p. 128. Anno decimo quinto regni idem Ludvvicus conſumta parte pecuniæ ſibi da- p. 429.
ta a rege Angliæ, cum de reliqua parte non poſſet ſibi ſatisfacere, auxilium non fecit eidem, propter quod & multi alii Principes Alemaniæ in ſubſidium eiusdem Regis non veniunt, prout tractatum exiſtebat : imo Ludvvicus familiaritatem contrahit cum rege Franciæ, ſperans per hoc ſe conciliari Papæ & Eccleſiæ. Rex autem Angliæ nihilominus cum adiutorio Alemanorum, maxime inferiorum, Ducis Brabantiæ, Comitis Holandiæ, Comitis Gelrenſis, Comitis Iuliacenſis, Flamingorum, & aliorum quamplurimorum, cum magna potentia intrauit regnum Franciæ, obſedit ciuitatem Andegauenſem, & alia quamplura damna & ſcandala intulit idem. Sed rex Franciæ ex oppoſito cum magno exercitu in campis exiſtens, bellum non audebat inire. Tandem rex Angliæ conſumpto magno theſauro in Angliam eſt reuerſus.

Alb. Arg. p. 129 Andr. Presb. p. 34, Auentinus 7 c. 18 n. 30. 34, Adlzreiter p. 2 lib. 3 n. 46. Eo tempore moritur Hainricus Dux inferioris Bauariæ, relinquens filium impuberem vnicum hæredem, qui antea contraxerat cum filia eiusdem Ludvvici nepte ſua in quarto gradu. Hic ſequenti anno poſt obitum patris mortuus eſt, & ſic Ducatus totus inferioris Bauariæ deuoluitur ad Ludvvicum.

MCCCXL.

Alb. Arg. p. 129. Rex Iohannes Bohemiæ totaliter cæcus efficitur, filiam ſuam relictam Ducis Hainrici prædicti deſponſaſſe volebat regi Cracouiæ, licet renuentem. Sed cum idem Rex ob hoc veniſſet Pragam, ipſa ex dolore infirmatur & obiit. Hic rex Cracouiæ poſtea duxit filiam Hainrici Landgrauii terræ Haſſiæ, & obiit anno LI. Carolo
Alb. Arg. p. 125. poſtea electo in regem Romanorum, vt infra dicetur. Prædictus autem rex Bohemiæ

miæ filio ſuo Marchioni Morauiæ regnum committit, iurans ſe non intraturum regnum intra ſex annos; volens per hoc theſaurizare, quod magnis erat debitis obligatus.

MCCCXLI.

Oritur diſcordia inter ſecundum filium prædicti regis Bohemiæ, Iohannem nomine, Ducem Carinthiæ ex vna parte, & vxorem ſuam, filiam quondam Ducis Carinthiæ ac nobiles eiusdem, ex altera. Vnde ipſa accuſat eum, quod ſit frigidus, impotens ad carnalem copulam, & aſſerit ſe virginem, licet cohabitauerit ei per decem annos vel circa. Propter quod Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis filius Ludvvici Imp. ipſo volente, non facto diuortio per Eccleſiam [*iſtud diuortium poſtea in ſeptimo anno * celebratur, prout infra inuenies ſub Carolo*] dictam filiam Ducis Carinthiæ attinentem ſibi in tertio gradu conſanguinitatis duxit in vxorem; & nobiles terræ, expulſo totaliter filio regis Bohemiæ, tradunt ſibi terram. *

Alb. Arg p. 129 130, *Cortus* lib. 8 c. 7, & lib 9 c. 15, *Auentinus* 7 c. 19, n. 1. 2, *H. Gundelfing* de Succ. Tirol. apud Lambecium Bibl. Cæſ. lib. 2 c. 6 p. 520, *Gerh. a Roo* lib. 3. p. 103. *Gloſſema.*

* *Vide inf. anno* 1349.

* Freherus: Quamuis ſine iudicio eccleſiaſtico hoc factum Auctor tradat, & plerique ſcriptores ſuffragentur, vt M. Albertus Argentinenſis, Trithemius, Nauclerus, Dubrauius, & alii (quos habemus) inediti: tamen Auentinus diligentiſſimus Boiorum ſcriptor, per Epiſcopum Friſingenſem iſtud proceſſiſſe ſcribit. Sed verius eſt, ipſum Imperatorem iure officii ſui & veterum Cæſarum exemplo, de cauſa iſta tota & cognouiſſe & diſpenſaſſe. Cuius actus vtramque formulam in veteribus membranis inuentam (quamquam & ſeorſim, cum adiectis conſultationibus Marſilii Paduani & Guilelmi Ockami edidimus) repurgandæ & illuſtrandæ hiſtoriæ hic quoque inſeremus. Huc usque Freherus. Verum, iudicio eccleſiaſtico hoc diuortium fuiſſe factum, docent nos litteræ Innocentii Papæ VI, quæ referuntur a Paulo Epiſcopo Friſingenſi & Petro Abbate ſancti Lamberti Salisburgenſis, in quodam anni 1359. ſcripto autographo, quod in Archiuo Monachenſi adſeruari dicit Hervvartus ab Hohenburg *in Ludouico Bauaro defenſo ad a. 1340. n 27.* vbi non ita longe poſt principium Innocentius hæc ſcribit: *Ludouicus primogenitus* (Ludouici Imperatoris) *olim cum nobili muliere Duciſſa Karinthiæ, quamuis ſimul eſſent in tertio conſanguinitatis gradu ex vtroque latere coniuncti, & iuſtitia etiam publicæ honeſtatis inter ipſos ex eo exorta fuiſſet, quod antea eadem Margarita per dilectum filium nobilem virum, Iohannem Marchionem Morauiæ, ipſi Ludouico in quarto conſanguinitatis gradu attinentem per verba de præſenti fuerat deſponſata, licet ab eodem Iohanne fuiſſet poſtmodum iudicio Eccleſiæ ſeparata, de facto matrimonium ſcienter ac temerarie contraxit, & in eo per quindecim annos vel circiter contra ius ac proceſſus & ſententias per felicis recordationis Benedictum XII & Clementem VI Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros ſeu alios eorundem prædeceſſorum ſine alterius ipſorum auctoritate & mandato ſuper hoc contra ipſos Ludouicum primogenitum & Margaritam ſpecialiter habitos & prolatos permanſit.* Idem comprobat Adlzreiterus Annalibus Boiicis *p. II lib. IV n. 4.* Auentinus vero *lib. VII c. XIX. n. 1* Leopoldum de Schaumberg, epiſcopum Fruxinenſem diuortium hoc feciſſe pronuntiat.

FORMA DIVORTII MATRIMONIALIS INTER ILLVSTRES, VOCATOS CONIVGES, IOHANNEM VIDELICET FILIVM REGIS BOHEMIAE, ET MARGARETAM DVCISSAM KARINTHIAE, CELEBRATI PER DOMINVM LVDOVICVM QVARTVM, DEI GRATIA ROM. IMP. *

P. 430

NOs Ludouicus Quartus, Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, vniuersis Christi fidelibus, quorum interest, vel interesse poterit in futurum, manifestum esse volumus & facimus per præsentes; Quod in iudicio coram nobis per se seu per certos nuncios suos seu procuratores exposuit illustris Margareta Ducissa Karinthiæ & Tyrolis comitissa, quod vir nobilis Iohannes Regis Bohemiæ filius iam dudum sibi matrimonio copulatus, & postmodum in ætate debita constitutus, ac per tanta temporum spacia secum habitans, quanta sufficiunt ac sufficere debent, secundum statuta tam diuinæ quam humanæ legis, ad debitum carnalis copulæ per virum siue maritum suæ vxori reddendum; Eadem Margaretha in ætate sufficienti similiter constituta, & seipsam vt conueniens fuerat præbente & exhibente ad præfatam copulam carnalem explendam; non potuit dictus Iohannes neque valuit, sicuti neque valet, aut potest, nec vnquam posse creditur in futurum, eandem carnaliter cognoscere sibi coniugem Margaretam: quemadmodum multis & quasi omnibus possibilibus modis hoc tentans, eundem Iohannem impotentem & omnino inhabilem ad opus præfatum se dicit expertam; ac aduersus eundem Iohannem, sibique præfatum defectum inexistere, coram nobis in iuditio se reddidit per experimenta sufficientia & testimonia qualibet ad hæc necessaria probaturam. Quare super hoc habito maturo & deliberato consilio suorum procerum & consiliariorum omnium, nostram clementiam atque iustitiam vna cum præfatis imploravit & requisiuit instanter, vt eidem super hoc prouidere de conuenienti remedio dignaremur: & taliter etiam, quod per ius siue sententiam nostram licite possit a supradicto Iohanne, iam vocato marito siue coniuge suo, de matrimonio separari propter casum siue impedimentum prædictum, & ab eodem Iohanne totaliter sic absolui, vt eidem de cetero ad nullum matrimonii debitum teneretur, sed posset de seipsa & suis omnibus ordinare, secundum quod sibi expediens videretur. Nos vero, cuius debitum est omnibus ac singulis reddere iustum, ex officio & autoritate qua fungimur, præfatam Margaretham cum præfatis suis omnibus iustitiam instantissime requirentibus & supplicantibus, nobis dignum duximus exaudire, & nihilominus absque offensa iuris præfati Iohannis iam vocati coniugis sui, si ius aliquod in contrarium habuisset, ad expeditionem seu terminationem litis præmissæ inter vocatos coniuges præfatos processimus, in hac forma, videlicet, quod vocatos coniuges præfatos citari fecimus atque vocauimus in iudicio coram nobis, assignantes eisdem secundum formam iuris debitum atque tutum locum, & temporis spatium, infra quod possent & deberent in iudicio coram comparere, ad agendum & defensandum, & cætera faciendum, quæ necessaria forent pro inquirenda veritate super lite præfata. Verum Margaretha iam dicta per se seu per suos certos nuncios siue procuratores sufficienter comparuit in iudicio coram nobis per omnes terminos sibi assignatos, & cum omnibus probationibus & testimoniis sufficientibus, ad conuincendum sæpe dictum Iohannem impotentem esse atque priuatum naturali potentia ipsam carnaliter cognoscendi, aut quamuis aliam mulierem: seipsam quoque virginem esse vsque in tempus, & diem dati præsentis rescripti,

---

* De hac formula ita loquitur Adlzreiter c. l. *ad amouendam cognationis in tertio gradu remoram. Ludouicus Cæsar rursus ab insciis Theologis deceptus, in forum alienum inuasit, si quicquam tribuendum est formulæ dispensationis, quam Bzouius recenset, Rebdorfio authore, qui tamen formulæ non meminit, & si meminisset, tum erraret in ea recensenda, quam errauit, cum affirmauit, nuptias istas non facto per Ecclesiam diuortio, fuisse contractas. Constat vero istum, aliasque formulas non a Rebdorfio, sed ab eo, qui Rebdorfium edidit, nullo idoneo authore fuisse descriptas.* Verum, cum Freherus eas ex veteribus membranis depromptas esse dicat, maiorem fidem merentur.

ſcripti, per ſufficientia teſtimonia demonſtrauit. Supradictus vero Iohannes in præfatum iudicium coram nobis, impoſiti ſibi defectus per præfatam Margaretham veriſimiliter conſcius, nec per aliquem legitimum nuncium ſiue procuratorem comparuit tempore debito ſiue ſtatuto: nec quicquam in contrarium impoſiti ſibi defectus per Margaretham præfatam per ſe vel per alium allegauit: ſed contumax ex natura ſe conuictum reddidit, atque confeſſum de bis omnibus quæ ſibi per prædictam Margaretam fuerant tam impoſita, quam probata ſufficientia quidem ad matrimonii diuortium inter ipſam & præfatum Iohannem per ſententiam conſummandum. Nec poteſt, nec vnquam cum veritate poterit ſæpe dictus Iohannes, aut quiuis alter pro ipſo, iudicem vel locum comparendi per nos ſibi aſſignatum allegare ſuſpectum. Nam hactenus retroactis temporibus tam Iohanni Regi Bohemiæ patri ſuo, quam etiam Carolo de Bohemia fratri ſuo, pluries & locis pluribus noſtræ coactiuæ poteſtati ſubiectis, fidum ac tutum placitandi nobiscum aſſi-
p.431. *gnauimus locum, in quo perſonaliter affuerunt, & cum omni tranquillitate manſerunt, ac inde abſque moleſtia qualibet ſecundum ipſorum beneplacitum receſſerunt. Quod & antedicto Iohanni benigne offerri fecimus, & acceptare contemſit, vt ſupra iam diximus. Per auctoritatem ergo nobis rite debitam & conceſſam, & legi diuinæ conformiter, ſicuti certum eſt, & aſſerunt ſacræ ſcripturæ, ſiue leges diuinæ atque ciuiles ſententiæ ſufficientes, ac comprobati doctores, ad diuortium ſiue ſeparationem matrimonii faciendam inter vocatos coniuges Iohannem & Margaretam prædictos procedere volentes atque debentes, infra ſcriptam ſententiam tulimus in hæc verba: Nos LVDOVICVS quartus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro tribunali iudicis ſedentes, in cauſa ſiue lite diuortii ſeu ſeparationis matrimonii, quæ vertebatur inter illuſtres perſonas, Iohannem Regis Bohemiæ filium, requiſitum parte ex vna, & Margaretham Ducisſam Karinthiæ & Tyrolis Comitiſſam, ex altera parte, tanquam actricem, ac requirentem a dicto Iohanne iam vocato coniuge ſuo de matrimonio ſeparari: Viſis & intellectis tam per nos quam præfatos Doctores iuribus, rationibus, probationibus, & teſtimoniis Margaretæ præfatæ, nec non contumacia iam dicti Iohannis dicimus, diffinimus, & determinamus, præfatam Margaretam ſeparari debere ſeu poſſe de matrimonio à ſæpedicto Iohanne, eque conuerſo, cum iisdem vel ipſorum alteri id videbitur expedire. Ipſam quoque Margaretam hoc requirentem inſtanter, vt ſupra ſeparamus, abſoluimus, & ſeparatam eſſe iudicamus in matrimonio à iam dicto Iohanne per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam. Simili quoque modo ſupradictum Iohannem à præfata Margareta in matrimonio per auctoritatem & hanc noſtram ſententiam diffinitiuam ſeparantes: ita videlicet quod de cætero præfatus Ioannes ſupradictæ Margaretæ in nullo matrimonii debito teneatur: neque ſimiliter præfata Margareta ſupradicto Ioanni. Sed liberum ſit vtrique de corpore proprio, ſiue perſona, & omnibus bonis propriis, iuribus ac rebus tam mobilibus quam immobilibus facere vel diſponere, & quodlibet ordinare pro ſuæ propriæ libito voluntatis.* *

FORMA DISPENSATIONIS SVPER AFFINITATE CONSANGVINITATIS INTER ILLVSTRES LVDEVICVM MARCHIONEM BRANDENBVRG. ET MARGARETHAM DVCISSAM KARINTHIAE: NEC NON LEGITIMATIONIS LIBERORVM EORVNDEM PROCREANDORVM, FACTAE PER DOM. LVDOVICVM QVARTVM DEI GRATIA ROM. IMP.

NOs Ludouicus quartus Dei gratia Rom. Imperator Auguſtus, vniuerſis Chriſti fidelibus, quorum intereſt aut poterit intereſſe, notum eſſe volumus & facimus per ſeriem infraſcriptam; Quod in noſtra præſentia perſonaliter conſtituti illuſtres Ludouicus Marchio

* Hanc diuortii ſententiam hinc deſumſit Bzouius *ad a. 1340* & Hervvartus *ad a. 1340 n. 24*, Leibnitius *Cod. Iur. Gent. diplom. p. In. LXXXII.*

chio Brandenburgensis, & Margareta Ducissa Karinthiæ ac Tyrolis Comitissa, post habitum ipsorum maturum ac deliberatum consilium, animum atque actualem voluntatem habentes se inuicem in matrimonio legitime copulandi: dubitante tamen præfato Ludouico & Margareta, ne gradu aliquo affinitatis sanguinis tale coniugium siue matrimonium humanarum legum aut Romanorum principum statuto, decreto, vel ordinatione alia, quomodolibet appellata, impedimentum aliquod pateretur: supplicarunt ac petiuerunt instanter, tale impedimentum consanguinitatis,* si quod inter ipsos affuerit vel adesset, per dispensationem nostram relaxari, ac per nostram auctoritatem atque sententiam totaliter amoueri. Nos vero propter communem & euidentem Reip. vtilitatem manifeste visam sequi, ad coniugium supradictum præfatum impedimentum affinitatis sanguinis si quod inter ipsos adesset, iudicamus esse tollendum, & simpliciter amouendum. Cum gradus affinitatis sanguinis, præsertim infra sorores & fratres, matrimonium non impediat diuinæ seu Christianæ legis statuto aliquo vel præcepto, quemadmodum certitudinaliter nouimus tam per nos, quam per supradictæ legis diuinæ idoneos ac probatos Doctores. Idque etiam afferente beato Augustino, lib. XV. de ciuit. Dei, cap. XVI. dum de talibus affinitatis sanguinis gradibus tractans inquit, Quod hoc videtur matrimonium licitum fieri inter affines consanguineos, nec lex diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Quibus siquidem verbis duas sententias expressit Augustinus, vnam videlicet supradictam, quod lege diuina legitimum matrimonium fieri non est prohibitum inter personas sanguinis affinitate coniunctas. Secundam vero sententiam scire fecit: videlicet quod talis prohibitio matrimonii inter consanguineos fieri habeat autoritate legislatoris humani, aut eius principantis, supremi principis Romanorum. Idem quoque concedere atque fateri conuenit Romanum episcopum, Papam vocatum, cum suorum clericorum cætu, quos Cardinales appellant, veritate cogente. Nam præfatus Papa Romanus super impedimento affinitatis sanguinis per dispensationem tollendo à sanguinis affinitate coniunctis, inuicemque matrimonium contrahentibus, ad suam auctoritatem asserit pertinere: ac in talibus matrimoniis pluries dispensauerunt de facto præteriti quidam Pontifices Romanorum. Quod si talis gradus affinitatis sanguinis matrimonium legitimum impediret legis diuinæ seu Christianæ præcepto, non posset aliquis hominum, quinimo neque angelus de cœlo, dictum impedimentum per dispensationem aliquomodo amouere: Hoc Christo testante: facilius est cœlum & terram transire, quam vnum apicem à lege cadere. Rursusque idem Dominus dicit: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea permanebunt in æternum. Ex quibus quidem manifeste apparet, ac fateri cogitur Romanus Episcopus, & per factum confirmatur ipsius, quod gradus affinitatis sanguinis non impediet matrimonium fieri legis diuinæ seu Christianæ præcepto: & quod si gradus affinitatis sanguinis quamquam licitum matrimonium impediat fieri, hoc autem factum esset præcepto siue statuto legis humanæ. De cuius siquidem legis præceptis siue statutis dispensare solummodo pertinet ad auctoritatem Imperatoris seu Principis Romanorum. Nec obstat dicere, præfata matrimonia esse prohibita, ac proinde obligantia contrahentes ad damnationem æternam: & contrariam dispensationem in his ad ministrum solummodo ecclesiasticum Episcopum siue presbyterum pertinere: Hic enim sermo rhetoricus siue apparens sophisticus est: falsum namque recipit, quoniam præfata matrimonia non sunt mali moris, præsertim in aliquo casu. Nam & ipsa tanquam in casu licito fieri concedit Romanus Episcopus. Nec etiam rursus mali moris sunt absolute loquendo: quoniam non sunt cum malitia conuoluta confestim, veluti furtum & crimina reliqua: & propterea nec sunt lege diuina prohibita, quemadmodum dixit beatus Augustinus, Non syllogisatur autem neque concluditur propterea, dispensationem de talibus ad Episcopum quemquam siue presbyterum pertinere. Esto quod sint absolute prohibita lege diuina, & sub pœna damnationis æternæ: quoniam de his prohibitis nullus hominum, quinimo angelus de cœlo dispensare posset, vel ordinare, siue concedere quod licite fierent, vt deductum est supra. Vnde etiam iuxta prædicta de præceptis sacræ scripturæ siue mandatis loquens Apostolus inquit: Et si angelus de cœlo euangelisaret vobis aliud præter id, id est

con-

*Eorum auigermani fuerunt & sic ipsi sobrini. Vide Auentin.

p. 438

contra id, quod euangeliſatum eſt a nobis, anathema ſit. Nec propter aliud, niſi quod euangeliſata erant per apoſtolum diuina prohibita vel præcepta. Rurſus quoniam præfata matrimonia non fuerunt mali moris, neque prohibita ſecundum veterem legem, quamuis aliquando peccata fiant ſiue fuerunt in antiqua lege, non quod ſunt abſolute ſiue confeſtim cum malitia conuoluta, neque mali moris, ſed ſolummodo quod lege prohibita fuerant, veluti carnes porcinas, & beſtias non ruminantes comedere, quod ideo peccatum effectum eſt, quia prohibitum fuerat in lege Moſaica; non tamen propter malum aut mali moris ex ſe, quemadmodum furtum, homicidium, falſum teſtimonium, & huiusmodi reliqua, quæ prohibita ſunt legibus diuinis & humanis, eo quod ex ſe mala ſunt, & mali moris, confeſtim cum malitia conuoluta. Ex his igitur omnibus iam prædictis manifeſte appareret, cuilibet non corrupto ignorantia vel malitia, vel vtraque, auctoritatem diſpenſandi atque tollendi à matrimonio impedimentum inter perſonas & à perſonis ſanguinis affinitate coniunctis, ad Romanum Principem pertinere. Propter quod nos Ludouicus quartus Romanorum Imperator Auguſtus præfatum affinitatis ſanguinis impedimentum, ſi quod eſſet inter præfatos Ludouicum & Margaretam, quo minus poſſent aut prohiberentur per humanæ legis aut Romanorum principum ſtatuta, ſiue decreta vel alias ordinationes quomodolibet appellatas in matrimonio copulari, tollimus; & per noſtram auctoritatem atque ſententiam tenore præſentium totaliter amouemus. Concedentes eisdem ac cuilibet ipſorum, vt absque offenſa cuiuslibet iuris humani, ſtatuti vel ordinationis alterius quomodolibet nominato, licite ſe poſſint ac valeant in matrimonio copulare. Abſolutos etiam eosdem, ipſorumque legitimos filios, & filias, ac heredes nunc & in perpetuum, à pœna qualibet reali perſonali, & infamiæ, & alia quauis quomodolibet nominata, P. 433. *ſi qua foret impoſita contrahentibus matrimonium infra conſanguinitatis gradus aliquos nominatos, per quemquam Principem Romanum etiam, vel per leges, aut communitatem aliquam, collegium vel ſingularem perſonam, cuiuscunque auctoritatis vel dignitatis exiſtant. Quibus omnibus & ſingulis, & à quibus excipimus caſum prædictum, de præfatis videlicet perſonis, Ludouicum & Margaretham iam dictos. Et in quantum noſtro reſcripto ſiue diſpoſitioni, conceſſioni noſtræ contradicunt totaliter aut in parte, per hoc ipſum præſens noſtrum reſcriptum derogamus derogari, eodem nihilominus ſemper in ſuo robore duraturo.*

MCCCXLV.

Regni ſui XXVIII. idem Ludvvicus generalem pacem in Alemania fecit, in Sueuia, Bauaria, Franconia, & circa Rhenum, qualis antea longo tempore citra non eſt audita; quam iuramentis ſuis firmauerunt Principes, Domini & Ciuitates, & iudices ſpeciales huius pacis ſunt dati. *Pax publica. Datt. de pace publica lib. I c. V n. 15. 16.*

Eodem anno menſe Iulio tanta fuit inundatio aquarum in tam breui tempore, quanta antea in centum annis vel vltra viſa eſt, ita vt cataractæ cœli viderentur apertæ [*vt dicitur* XVI. *quæſt.* I. *Eadem verba habentur Geneſis* VII. *& Eſaiæ* XXIV. *cap. Dei cataractæ apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ & cap. reuertimini, & ſequen.*] *Gloſſa.*

Eodem tempore ſimile quaſi diluuium extitit iteratum. Solennes nuncios, videlicet Dominum Delphinum Viennenſem militum nomine, qui poſtea factus eſt Monachus & patriarcha (vt infra ſub Clemente) cum quibusdam aliis ſecretariis ſuis idem Ludvvicus mittit ad Papam Clementem VI. pro reconciliatione ipſius ad Eccleſiam cum pleno procuratorio, in quo dat poteſtatem confitendi multos exceſſus, quibus offendit Eccleſiam, prædictis nunciis & procuratoribus ſuis, & gratiæ Papæ & Eccleſiæ valde humiliter ſe ſubmiſit. *ad a. 1345 Alb. Arg. p 133, Mutius 24 p. 139, Baluzius* Miſcell. tom. 2 p. 172, *Burgundus* p. 198.

Eodem anno menſe Septembri villa Pechniez Auguſtenſis diœceſis, inuenti ſunt pulli coruorum in quodam nido tunc ſine lennis geniti. *Pechniz. Auentinus 7 c. 19 n 3.*

Anno regni ſui XXX. propter prædictam pacem oritur diſcordia inter Dominos & nobiles ex vna parte, & ciuitates de altera maxime in Franconia, quia tractatus pacis prius habitos ciuitates voluerunt immutare de voluntate Ludvvici, & facere firmiores: ſed Principes & nobiles contradicunt. Vnde vterque ſe parat ad arma: ſed Ludvvicus intercipit, & partes concordat, Nobiles etiam faciunt edictum (quod modi- *Auentinus 7 c. 19 n. 8.*

modico tempore ſeruatum eſt) inter ſe eirca ſumptus veſtium pro ſuis vxoribus, & rediguntque ad paruam ſummam ſumptus eosdem.

Auentinus 7 c. 14 n. 3. Eyſtetenſis Eccleſia.

Eodem anno obiit venerabilis pater Dominus Hainricus Pincerna de Reichenegk Epiſcopus Eccleſiæ Eiſtetenſis; & ſubrogatus eſt ei concorditer per electionem capituli (quem tamen reſeruatio Papæ impediuit, vt infra) Albertus de Hochenfels, præpoſitus ibidem.

MCCCXLVIII.

Huius tempore infra octauam Aſſumptionis Virginis glorioſæ Vltericus de Pfaffenhauſem, * Canonicus, Eiſtetenſis Eccleſiæ, presbyter centum annorum vel circa obiit, qui multa remedia & pinguia ad loca diuerſa ordinauit.

* Peffenhauſen.

Auentinus 7 c. 19 n. 5.

In die B. Felicis in Pinc.* Hainricus Malſo presbyter & quondam vicarius in eadem Eccleſia obiit: qui legauit pro conſtructione chori noui eiusdem Eccleſiæ quadringentas libras Hallenſes, & alia multa bona remedia fecit. Prædictus vero Albertus de Hochenfels electus eſt & confirmatus per Hainricum Archiepiſcopum Moguntinenſem depoſitum à Clemente Papa infra ſcripto; etiam à magnis debitis, in quibus anteceſſor eam dimiſit apud Iudæos & Chriſtianos abſoluit. Quibus ſolutis nobiles circumſedentes guerris diuerſis Eccleſias inuaſerunt; ſed ipſe pecunia multos pacauit, & ſic Eccleſiam ex titulo præmiſſo ſeptem annis cum dimidio vel circa pacifice poſſedit. Quibus elapſis Dominus Papa Clemens VI. aſſerens, ſe reſignaſſe Eccleſiam eandem ſuæ prouiſioni tempore Heinrici Epiſcopi ante dicti, de ipſa prouidet Domino Bernhardo Berchtoldo fratri Domini Iohannis Burckgrauii in Nurenberg, & Domini Friderici Burckgrauii Epiſcopi prouiſi Ratisponenſis infra ſcripti: qui quidem Berchtoldus profeſſus fuit ante ordinem militarem fratrum domus Teutonicæ. Quem venientem à ſege Apoſtolica anno Domini MCCCLI. menſe Octobri prædictus Albertus interuenientibus amicabilibus tractatibus (cernens potentiam prædictorum Burggrauiorum) ad Eccleſiam admiſit, & conſenſit, vt ibidem Berchtoldus à clero & Papa tanquam Epiſcopus recipiatur; & nihilominus pro perceptis fructibus ab Eccleſia dedit eidem Berchtoldo decem millia florenorum, & prouiſionem annuam. Ipſe autem Albertus de Hochenfels remanſit gubernator in ſpiritualibus & temporalibus, nec non tenuit caſtra & munitiones pro aliquo tempore vitæ ſuæ. Hanc gubernationem dimiſit anno LIII. reſeruatis ſibi tribus caſtris melioribus, cum reditibus ſuis, in precarium * pro temporibus vitæ ſuæ. Hic temporibus ſuis prædictam Eccleſiam Eyſtetenſem à multis oneribus debitorum abſoluit, & anno Domini MCCCLV. proxima die ante octauam Epiphaniæ obiit, ſepultus in eadem Eccleſia. Poſt obitum vero Alberti Dominus Berchtoldus Epiſcopus regit prædictam Eccleſiam, ſicut & ante ſub Papa rexerat, quod Albertus adminiſtrationi ceſſerat, vno anno cum dimidio transactis, & caſtrum nouum, quod ante inceperat in monte S. VVillibaldi ædificat prope ciuitatem Eyſtetenſem.

p. 434.

* Iesufructuatur.

Eodem anno IV. Non. Martii obiit Hainricus de Talmeſſingen Decanus parochiæ Eyſtetenſis, presbyter deuotæ conuerſationis & vitæ, ac miræ & ſcrupuloſæ conſcientiæ. Igitur redeundo ad hiſtoriam, à qua digreſſum eſt ſupra per commemorationem Epiſcoporum Eiſtetenſium, anno Domini.

MCCCXLIV.

Alb. Argent. p. 234, Auentinus 7 c. 19 n. 6 & 10.

Menſe Septembri Ludvvicus ſupraſcriptus ſolenne colloquium habuit cum Principibus Electoribus regni iuxta Rhenum in oppido Bacharaco. In quo Iohannes Rex Bohemiæ conqueſtus eſt grauiter * prædictis Principibus contra prædictum Ludvvicum, & Ludvvicum filium ſuum Marchionem Brandenburgenſem, ſuper eo quod filio ſuo vxorem ſuam & Comitatum Tyrolis in Alpibus abſtulerat violenter, vt ſupra ſcribitur. Ipſe vero Ludvvicus reſponſum Eccleſiæ & Domini Papæ Clementis VI. ſibi reportatum à curia Romana per nuncios, quos miſerat, exponit eisdem Principibus. Sed quia pœnitentia nimis dura & rigida ſibi viſa eſt, quam idem Papa cum longa deliberatione Cardinalium duxerat iniungendam eidem, & quia

* idem etiam conqueritur Carolus IV. Imp. in libro quem de ſe ipſe ſcripſit (edidit Reinec.) pag. 17. 35. 39.

Prin-

Principes de tractatibus habitis cum Papa nihil curare volebant, quod eis inconsultis facti sunt, ipse Ludvvicus ab omnibus tractatibus factis & habitis cum Papa per suos nuncios (qui quasi per tres annos in curia sunt & steterunt) recessit, nec voluit eos ratos habere. In eodem etiam colloquio multi ex Principibus præscriptis, & aliis non electoribus regni, confœderauerunt se & iurauerunt insimul assistere inuicem contra omnem hominem etiam contra Ludvvicum prædictum. Cuius confœderationis auctor fuit prædictus Bohemiæ Rex, & filius suus Karolus infra scriptus Romanorum Rex, propter iniuriam quam sibi intulerat idem Ludvvicus & Rupertus (de quo supra) fuit auctor confœderationis, Dux Bauariæ & Comes Palatinus Rheni, qui tunc discordiam habuit cum Hainrico Archiepiscopo Moguntino, quæ confœderatio multum displicuit Ludvvico. *Confœderatio Principum.*

Eodem tempore Comes de VVirtenberg inuentus cum vxore cuiusdam nobilis in Elsatia, mirabiliter * est occisus. Similis euentus mortis contigit VValramo Archiepiscopo Colonienſi, non multum post hoc tempus occulte, prout communiter dicebatur. Alii dicebant naturali morte eum mortuum & inprouisa, in quodam castro Marchionum de Baden, familia sua penitus procurante & ignorante. * miserabiliter.

Anno regni xxxi. idem Ludvvicus dirigit iterato nuncios suos, videlicet Dominum Ludvvicum iuniorem Comitem de Ottingen vna cum Domino Imberto Delphino supraſcripto & aliis, ad Dominum Clementem Papam, petens gratiam Ecclesiæ, & immutari quosdam articulos sibi etiam iniunctos, sed nuncii profecerunt in nullo. Vide supra ad a. 1345. *Auentinus* 7 c. 19 n. 11. *Adlzreiter* p. 2 lib. 4 n. 13.

p. 434. p. 435. Eodem tempore Ludvvicus grauem steuram imposuit terræ suæ, inferiori & superiori Bauariæ, quod de pecoribus collectam accepit, de equo LXXII. Hall. de vacca XLVIII. Hallenses, & de oue & porco XVI. Hall. Huic etiam toto tempore regni sui, eo excepto quo fuit in Italia (vt supra) circa sua propria ministrabat expensas; ciuitates vero & terræ Imperii in paucis ei prouidebant expensis; & pro maiori parte temporis regni sui, maxime ab eo tempore quo exiuit Italia, in terra sua moram traxit, quod à paucis suis anteceſſoribus est actum. *Steura. Auentinus* 7 c. 19 n. 30. *Lehmann* 7 c. 76. *Adlzreiter* p. 2 lib. 7 n. 85.

In Ecclesia Ratisponensi magnum schisma est in clero & in papa, quia Dominus Fridericus [*hic postea per magna debita Ecclesiam destruxit,*] Burggrauius de Nurenberg Episcopus prouisus à sede Apostolica, à clero & ciuitate Ratisponensi est admissus. Hainricus vero de Lapide nobilis, castra & munitiones diœcesis in Bauaria occupauit violenter per prædictum Ludvvicum inclusus * qui sedit sic sex annis vel circa, & tandem misere decessit anno Domini MCCCLVI. mense Augusto. *Gleſſema.* **f. intruſus.*

Eodem Anno floruit Iohannes Andreæ, egregius Doctor iuris canonici, qui Lecturam suam dictam Nouellam super volumine Decretalium, & alia multa bona in canonico iure scripsit. Qui anno Domini MCCCLVIII. ex pestilentia hominum, quæ fuit Bononiæ & in Italia vndique (de qua etiam infra) decessit. *Engelhuſ Chr.* ad a. 1348. *Lambecius* lib. II. p. 811. 812. 836. *Bellarminum* de Script. eccleſ. *Cave* hiſt. litt. app. p. 21

MCCCXLVII.

Mense Septembri Andreas adhuc iuuenis Rex Angliæ, & Siciliæ hæres immediatus, & nepos Ruperti Regis ibidem (de quo supra sub Iohanne Papa) & frater germanus Regis Vngariæ, per camerarios suos est occisus occulte, qui deprehensi confessi sunt sibi pro eo pecuniam fuisse promissam, & variis suppliciis sunt necati. Vxor autem prædicti Andreæ dicebatur prædictam mortem machinasse, quæ (vt infra) alteri nubit. *Alb. Arg.* p. 130, *Cortus.* 9 c. 3 & 13, *Bonfin.* rer. Vngar. dec. 2 lib. 10. p. 238, *Gerb. a Roo* lib. 3 p. 93 *Auentinus* 7 c. 19 n. 14.

Eodem anno Wilhelmus Comes Holandiæ cum magna potentia armatorum volens ire contra Frisones gentem fortem (de quorum terra quidam versificator sic dicit: *Alb. Arg.* 135, 136, *M. Chr. Belg.* p. 303, *Io. a Leydis*

Chr. Belg. lib. 29 c. 13 *Auent.* 7, c. 19 n. 12, *Barlandus* c. 34, *Burgundus* p. 177.

*Frisia sentina mundi, cui munda bouina**
Est focus, vrina laxiua, serumque vina.

Chr. Aug. 1346 Margareta Hollandica.

Cum magna gente sua est occisus per eosdem. [*Simile inuenies supra de auo eiusdem Wilhelmi, electo in Regem Romanorum sub Imp. Friderico II.*] Hic autem Wilhelmus nepos prioris fuit, de quo sub Friderico frater germanus Margaretæ vxoris Ludvvici Imp. & absque liberis decessit. In cuius locum successit prædicta soror tanquam proximior, & senior inter sorores, videlicet Reginam Angliæ, & Comitissam vel Marchionissam Iuliacensem, iuniores quam ea : nullum vero fratrem, propter quod ex consuetudine patriæ terram Holandiæ & terras alias sicut frater obtinuit.

Cruf. Ann. Sueu. lib. 4 p. 3. p. 248.

H. Svvinkreiß militis factum memorabile.

* pferd.

Et nota quod eo tempore, quo adhuc prædicti Ludvvicus & Fridericus inter se pro regno Romanorum certabant, quidam miles nomine Stephanus de Gumpenbach de parte eiusdem Ludvvici guerram mouens in oppido Vlma, deueniens aduersæ parti, cum vna die insequeretur inimicos, & cum palafredo suo veloci longe complices suos præcederet; vnus nomine Hainricus Svvinckreist, cognomine *Vngeheur*, vnus de inimicis, quem capere nitebatur, ipsum sagitta cum balista tranfixit, ex quo sibi mortis periculum timuit imminere; sed nihilominus capiens sagittantem, & timens ne complices superuenientes viso vulnere illato ipsum occiderent, iussit vulnerantem ascendere palafredum* suum, & fugere, ne occideretur à complicibus; & si curaretur à vulnere, tunc se tanquam captiuum præsentaret; sin autem decederet, à captiuitate solutus esset. Sanato autem prædicto milite captus se præsentauit, & miles equum sagittarii tenuit, quod factum summe extitit virtuosum, & concordat facto Regis, * qui saluum inimicum suum potuit occidisse, & non fecit: *de quo pe. dicitur* 11. *q. oppo. etiam an. fi.*

* Dauid qui Saulem.

MCCCXLVI.

Vlricus Hangenobr. Auentinus 7 c. 19 n. 21, Cruſius Ann. Sueu. lib. 4 p. 3 p. 248.

Quidam cancellarius eiusdem Ludvvici nomine Magister Vlricus de Augusta, obiit ibidem, qui pluries iuit in legatione ipsius ad sedem Apostolicam, & in extremis noluit in cœmiterio sepeliri, & fuit occulte viatico procuratus: timens forte P. 436. sententias sedis contra Dominum suum latas, sed Episcopus Augustensis nomine de Schoneck (postea remotus ab Episcopatu per Papam) contra ordinationem defuncti iussit eum solenniter sepeliri.

Cortus. 9 c. 11.

Eodem anno 11. Kal. Aug. obiit frater Hainricus filius gente fundator domus leprosorum extra muros Eistetenses, vir sanctæ vitæ & memoriæ recolendæ, in eadem domo sepultus.

Carolus Bohemus electus Rex.

* natione. Alb. Arg. p. 135, G. Baldvini 3 c. 8, Cortus. 9 c. 11, Matth. lib. 24 p. 842, Naucler. vol. 2 gen. 44 p. 1005. Burgundus p. 273, Trithem. Chr. Spanh 1347.

Eodem anno noua memoriæ digna insurgunt, quia procurante Domino Clemente Papa VI. Karolus filius Regis Bohemiæ supra nominatus à quinque Electoribus regni, videlicet à Dominis Baldvvino Archiepiscopo Treuerensi, VValtvvino Archiepiscopo Colonienſi, Blatero ratione* Comitum de Nausſau (quem tunc idem Papa prouiderat ad Ecclesiam Moguntinensem, deposito prius Hainrico Archiepiscopo supra nominato) & Ioanne Rege Boemiæ patre ipsius, & à Rudolpho Duce Saxoniæ supra nominato , in odium prædicti Ludvvici, in Regem Rom. est electus in villa Rentze Treuerensi diœcesis, mense Iul. circa festum B. Margaretæ: de cuius potentia & adhæsione multorum Principum ante electionem prædictam fuit fama solennis. Sed postea Ludvvico statim descendenti ad Rhenum, omnes ciuitates Rheni, & pro maiori parte Domini temporales (exceptis Electoribus supra nominatis) promiserunt ei adhærere, & in nullo aduertere Regem nouum.

Leodiense bellum Alb. Arg. p. 136

Eodem anno mense Augusto ciuitas Leodianensis cum Episcopo suo guerram habuit, & cum prædictus nouus Rex in adiutorium Episcopi descenderet, ante aduen-

* Terreis enim cespitibus bituminosis aut boum exsiccatis stercoribus sæpe vtebantur, prout autor est Corn. Kempius *de situ Frisiæ lib. I c. XVIII.* Dum etiam lotio olim ora sua colluerent & dentes fricarent, dicitur, quod vrina laxiua sit vinum.

uentum ſuum bellum commiſſum eſt inter ipſos. In quo Dominus de Valkenberch & plures alii nobiles de parte Epiſcopi ſunt occiſi. Sed econtra anno reuoluto menſe Iulio, inter Epiſcopum & ciuitatem eosdem iterum ſimile commiſſum eſt bellum, & vicit Epiſcopus, ac multitudo ciuium eſt occiſa.

Eodem anno 23. die menſis Auguſti, quæ eſt in vigilia quæ fuit in ſabatho, in Picardia ſub deſtrictu Regis Franciæ, iuxta ciuitatem Amarii [*immo fuit in die Ruſti martyris, quod eſt quaſi dies poſt Bartholomæi Apoſtoli*] commiſſum eſt magnum bellum inter Reges Angliæ & Franciæ ſupranominatos, quia Edvvardus Rex Angliæ ſecunda vice cum potentia magna armatorum intrans regnum Franciæ prope Pariſios, cum Rex Franciæ ex oppoſito multo maiorem numerum armatorum congregaſſet, & Anglici quodam modo deficientes in victualibus receſſerunt fugam ſimulantes per duos dies, tertia die quæ fuit dies Mercurii (*imo fuit in ſabbatho*) aggreſſum eſt bellum, in quo Ioannes prædictus Rex Bohemiæ licet cæcus eſt occiſus. Item Rex fuit hic Maioritarum, *Dux Lotharingiæ, Comes Flandrenſis, Comes de Aichlichten, Comes de Namur, & frater ſuus Archiepiſcopus Caremanenſis (vulgariter dictus *de Cheins*) in Burgundia, Epiſcopus VVouionenſis ſuffraganeus Remenſis Archiepiſcopi, Comites de Salmen, de Arecourt, de Bloys, de Zanſore, de Montbeliard, de Sampire. Item, religioſi, prior Franciæ, qui erat ibi cum duobus millibus equitum, abbas de Corbi, qui erat ibi cum quingentis equitibus, & Dominus de Roſenberch Bohemus, & plures alii Comites, & Barones, & nobiles ſunt occiſi. Sed Dominus Carolus filius Regis Bohemiæ nouus Rex [*fuit poſtea factus Imperator*] de bello, & Rex Franciæ in propria perſona fugam dedit, cum magna multitudine armatorum; & durauit per integrum diem & noctem vsque ad occaſum lunæ. Æſtimati ſunt autem occiſi ad xv. millia hominum, veſtes autem cum ſignis pugnantium armatæ diuiſæ fuerunt inter victores mille & quingentæ, ſunt autem capti quamplures nobiles & alii de Francia & Alemania, & Rex Angliæ victoriam obtinuit, de cuius parte pauciſſimi ſunt occiſi; & quaſi miraculoſe obtinuit campum, quia vix decimam partem hominum habuit reſpectu aliorum. Nihilominus remanſit poſt commiſſum bellum in eodem loco per duos dies nolens de occiſis interim aliquem ſepeliri, vicit autem maxime per ſagittarios, quorum copiam magnam habuit.

Gloſſema. Alb. Arg. p. 136. 137, Cortus. 9 c. 8, Trithem. Chr. 1347

Bellum Gallicum.

Gloſſ.

**ſ. Maiorica.*

Gloſſ.

Eodem anno menſe Octobr. ex machinatione prædicti Regis Franciæ (vt dicebatur) Rex Scotiæ cum magna potentia intrauit regnum Angliæ, volens ipſum deuaſtare, quia prædictus Rex Angliæ moram traxit poſt commiſſum bellum citra mare Anglicanum extra regnum mouens guerram cum adiutorio Flammingorum Regi Francorum, & obſedit ciuitatem Francorum dictam Kolleyns* in littore maris ſitam, ſed nobiles & populus, qui remanſerant in Anglia, cum conſilio Epiſcopi Lundonienſis aggreſſi ſunt bellum cum eodem Rege: qui captus eſt, & totam illam turbam occiderunt, & ceperunt. Ipſe vero Rex Angliæ cum potentia & ſtrenuitate magna obſedit prædictam ciuitatem nouem menſibus, vel circa, & tandem obtinuit.

Alb. Arg. p. 138.

P. 437.

**Calais. Caletum. Vide Froiſſard.*

Eodem anno menſe Nouembri ſupraſcriptus Karolus electus in Regem Rom. coronatus eſt prima corona, in oppido Bonna Colonienſis diœceſis, (quia ciuitas Aquenſis eum intromittere noluit) in die B. Catharinæ, elapſis iam xxxii. annis à tempore coronationis prædicti Ludvvici: & facta fuit eodem die. Eſt autem huius coronatio facta per ſupraſcriptos tres Archiepiſcopos & Electores, præſente Epiſcopo Leodienſi. Ipſo vero Ludvvico moram trahente in Francenfurt, eius collateralis Margareta præſcripta, cum veniſſet de Hollandia, & dominium fratris conſecuta, relictis ibidem duobus filiis ſuis, ad Ludvvicum ambo reuerſi ſunt in Bauariam.

Alb. Arg. p. 138, Villani lib. 12. c. 77, Mutius p. 242, Cuſpinianus p. 472.

Alb. Arg. p. 139.

MCCCXLVII.

Menſe Ianuario aſſociatis ſibi quam pluribus nobilibus, Karolus tranſit Franconiam, & reuerſus eſt in Bohemiam, poſt hæc menſe Aprili intrat Alpes, ciuitatem Tridentinam: & cum adiutorio Dominorum Italiæ, videlicet Veronenſium & Mediolanenſium, conatus eſt recuperare Comitatum Tyrolis, quod caſtrum obſedit die-

Alb. Arg. p. 139. Cortus 9 c. 11.

Tyrolis obſidio.

bus aliquibus. Sed Ludvvicus colligens gentem, & volens reſiſtere ſibi, intrauit etiam, & cum confuſione receſſit; filius autem ſuus Marchio Brandenburgenſis manet in Comitatu, & deſtruunt terram per guerram cotidianam: in qua captus eſt Epiſcopus Curienſis cum multis armatis, qui de parte regni fuerunt.

Haizſtein. Chaemb.

Menſe Septembri idem Rex per traditionem obtinuit caſtrum Haizſtein in terra Ludvvici, in metis inferioris Bauariæ iuxta Cambium: pro quo decapitatus eſt quidam miles Comitis de Kameravve.

* Slurzelburg.

Eodem menſe nobilis Dominus de Luzelberg,* quem Epiſcopi Herbipolenſis & Babenbergenſis ac Burggrauius de Nurenberg obſederunt in caſtro Neydegk, machina eſt oppreſſus; de quo omnes terræ nobiles doluerunt, & ab eodem antea iidem Domini multa caſtra euicerunt.

Cortus. 9 c. 11, Alb. Arg. p. 141, Nauclerus vol. 2 gen. 45 p. 1008, Burgundus p. 179. 180. Mutius lib. 25. pr. Auentinus 7 c. 19 §. 26, Hervvartus 1347. Ludouici Imp. obitus. Aliud iudicium Io a Leydis Chr. Belg. lib. 19 c. 8, Trithemius 1347, Andr. Presbyter p. 36.

Eodem anno v. Idus Octobris prædictus Ludvvicus de ciuitate ſua Monaco Friſingenſis diœceſis, exiens ad venationem ferarum, (in qua temporibus vitæ ſuæ delectabatur vltra modum) de mane hilaris & iocundus, quia vxor ſua præſcripta ſibi peperit infantem, qui adhuc non erat baptizatus, cum inſiſteret venationi, & inſideret equo ſuo, ſubito apoplexia percuſſus, circa meridiem eiusdem diei cecidit ad terram, in medio familiæ ſuæ de equo, ad duo milliaria de Monaco, & ſubitanea morte deceſſit.*

Cæſar Ludvvicus Princeps, & pacis amicus,
Venandi ſtudio moritur delapſus ab equo.

Et ſic notabiliter diuina plaga interiit non ſine cauſa, quia aliquot annis ante obitum ſuum officiis & iudiciis ſuis præpoſuit tyrannos & excoriatores pauperum, minimam iuſtitiam facientes. In expeditionibus ſuis permiſit terram & pauperes excoriari; in hoſpitiis, Eccleſiis, monaſteriis, ſecularibus & religioſis prælatis, ipſe & filii ſui grauiſſimi fuerunt. Clerum ſecularem odio cordis habuit, immo expreſſe pluries dixit; *Quod ſi theſaurizaret theſaurum de luto, collegia ſecularia non fundaret:* & ſic non abſolutus à ſententiis excommunicationis Eccleſiæ, quas Iohannes Papa contra ipſum fulminauit, miſerrime expirat, & in parochia B. Virginis in Monaco eſt ſepultus. Poſt cuius obitum Clemens Papa infra ſcriptus abſolutionem ſententiarum, latarum in fautores, & adhærentes prædicto Ludvvico in Alemania, commiſit in ſolidum Dominis Archiepiſcopo Praganenſi, *& Epiſcopo Babenbergenſi. Vnde nota, quod abſoluendos ab his clericos & laicos inter alia oportebat iurare ſolenniter ex forma commiſſionis data à ſede Apoſtolica; *Se credere quod non ſpectat ad Imperatorem Papam deponere, & alium creare: ſed hoc eſſe hæreticum.* [*Circa hoc vide Canonem* LXVII. *d. cap. Adrianus.* II.] Et hæc forma eſt adiecta propter pactum Ludvvici. Item ex eadem forma oportuit iurare abſoluendos, *Quod deinceps nulli vt Imperatori obedirent, niſi prius foret per Eccleſiam approbatus.* Et hæc forma eſt adiecta propter diffinitionem Principum Alemaniæ, de qua ſupra ſub iſto Ludouico. Et propter illud quod notatur in conſtit. Clement. *De iureiur. c. Romani ſuper verbo Reges, vbi gloſ. & etiam diffinitio Principum loquitur de rege non Imp.*

Alb. Arg. p. 142.
* Pragenſi.

c. 22 diſt. 63.

PONTIFICES ROMANI

Clemens VI. Pp Alb. Arg. p. 132. 133, Cortus. 8 c. 8, M. Chr. Belg. p. 299 300, Baluzius. Alb. Arg. p. 155, Gobelinus ætat. 6 c. 72.

CLemens VI. prius vocatus Petrus Rothomagenſis Archiepiſcopus, & Cardinalis anno Domini MCCCXLII. die XIX. Maii Auinione electus in Papam, ad promotionem Regis Franciæ (cuius in conſilio prius fuit) ſedit annis X. menſibus VI. diebus XVII. & obiit in die B. Nicolai menſe Decembri. Hic anno ſuo primo indixit annum Iubileum de cætero habendum in anno quinquageno in vrbe Romana, quem Bonifacius Papa VIII. ſupraſcriptus indixerat quolibet centeſimo, vt patet ex conſtitutione ipſius Clementis; & in quodam ſermone, quem tunc fecit de eodem anno ad petitionem Romanorum, appellat ſe ducenteſimum tertium vel ſextum Papam disiuncto

* Addit hic Gevvoldus in margine: *ſine omni pœnitentia & ſigno contritionis. Not. Verſ. quos inſerit Freher. ſunt alia manu ſupr. in marg. adſcripti.*

disiunctè à tempore B. Petri Apostoli primi Papæ. Hic magnus Doctor in Theologia, sed tamen tempore ipsius maxima simonia apud sedem Apostolicam insurrexit. Karolum filium Regis Bohemiæ eligi in Regem Romanorum contra Ludvicum procurauit. Ipse autem insolitas reseruationes beneficiorum quorumlibet per vniuersalem Ecclesiam fecit, quarum etiam aliquas (timens scandalum) renocat. Hic sacros ordines plures etiam simul extra quatuor tempora, & alia indifferenter contra consuetudinem olim in Ecclesia seruatam contulit, & conferri mandauit, dicit tamen Guillelmus in Rationali lib. VI. in proœmio, & VI. titulo de sabato mensis, Simplicius Papa in Febr. celebrauit sacros ordines, & statuit celebrari. Hic deposuit Hainricum Archiepiscopum Moguntinum, & etiam duos suffraganeos eiusdem prouinciæ, propter reseruationem per ipsum factam, videlicet Eistetensem & Augustensem deposuit, & aliis de his Ecclesiis prouidit, vt C.* quo inuenies, & contra tangitur propter prædictam electionem Caroli celebrandam. Et prouidit de eadem Ecclesia Domino Gerlaco adolescenti filio Gerlaci Comitis de Nassavve, & tunc iterum magnum schisma in clero & populo diœcesis Moguntinensis, immo desolatio omnium castrorum, munitionum, & hominum ipsius Ecclesiæ insurrexit. Nam quidam Canonicus Ecclesiæ Moguntinensis dictus de Kirkel procurator in temporalibus Ecclesiæ factus per Hainricum depositum, captus fuit per fratres Gerlaci Archiepiscopi, propter quod ad hæreses ** eius comitatum illorum de Nassavve destruxerunt incendiis & rapinis. Tandem ille de Kirkel à captiuitate dimissus, cum alio canonico eiusdem Ecclesiæ dicto Cunone de Falckenstain decertat propter procurationem, obtinuit, & alium à loco repulit, & Ecclesia deprimitur multis annis.

Alb. Arg. p. 135. 145, *Gub. Persona* 21. & c. 72.

Hic Papa Clemens anno ipsius tertio de Ecclesia Pragensi suffraganea Moguntinensis, Metropolitanam erexit, constituens vt Reges Bohemiæ ab ipso coronentur, qui prius ab Archiepiscopo Moguntinensi coronari consueuerunt, subiiciens sibi pro suffraganeo Episcopum Almacienſem, * & quendam alium suffraganeum, quem de nouo fecit Episcopum in regno Bohemiæ nomine Lochmuslensem. Anno ipsius quarto magno caristia Auinione, & vbique in prouincia, & Italia fuit.

Pragensis Ecclesia.

+ *Olmuzien-sem.*

Alb. Arg. p. 135, *Goldast.* de R. Boh. app. p. 161 *Thulem.* de Octou. c. 10 §. 10.

Anno Domini MCCCXLII. quidam Romanus, genere infimus in Vrbe, sed industria & experientia astutus, ad clamorem Papæ Romani * pulsatis campanis capitoli de Domino & Rege ** Vrbis Romæ se inopinate intromisit, generalem pacem ferens, *** multos magnates eiusdem vrbis, Stephanum de Columna & eius filium occidit, aliquos partiales concordauit, nullas partes siue Gibelinos siue Guelffos in vrbe & terris vicinis esse sustinuit, & se Tribunum Vrbis appellauit, cuius dominium vix ad duos annos durauit, & postea occulte de Vrbe receſſit, sed tandem venit anno secundo ad Regem Karolum in Pragam, qui ipsum captiuauit, & Papa ab ipso eundem repetiuit: vnde Dominum Ioannem de Pistoria Episcopum Spoletanum pro ipso ad Regem dirigit, qui Tribunum Papæ præsentauit. Hic Tribunus postea ab Innocentio Papa VI. successore Clementis dimissus est, & ad Vrbem cum gaudio Romanam in legatione eiusdem Papæ reuersus est, post reuersionem suam modico tempore superuixit, quia ab inimicis suis est occisus in vrbe.

Alb. Arg. p. 140. 142, *Cortus.* 9 c. 12.
* *populi R.*
** *Capitolii de dominio & regimine.*
*** *facient. Tribunus Vrbis.*

Alb. Arg. p. 156. 157, *Cortus.* 9. c. 12.

p. 439.

Eodem anno rex Vngariæ cum magna potentia in regnum Apuliæ intrat, volens vindicare necem fratris sui Andreæ occisi, (vt supra dictum) prædictum regnum occupat, & multos meritos * in morte fratris sui occidit. Exiens regno post annum, grauis infamia insurgebat contra dominum Papam & quosdam cardinales, quod de scitu eorum Andreas prædictus fuisset occisus, vnde prædictus rex Vngariæ & Tribunus se insimul confœderant, quod displicuit domino Papæ & Cardinalibus.

Alb. Arg. p. 138, *Cortus.* 9 c. 13, *Bonfinius* rer. Hung. dec. 2 lib. 10 p. 238. 239.
* reos.

Anno MCCCXLVI. vxor relicta præfati regis Andreæ occisi fugiens à regno Apuliæ potentiam fratris venit Auinionem ad Papam, qui ipsam domino Ludvvico nobili regi

Alb. Arg p. 147, *Cortus.* 9 c. 13, *Bonfinius* dec. 2 lib. 10 p. 238. 239.

* Gevvoldus eodem modo habet, sed in margine addit: *vt c. 1. inuenies & sup. tangitur.*
** Gevvoldus in margine: *adhæsores.*

li regi Apuliæ, desponsauit, propter quòd infamia exorta amplius pullulauit. Hic Ludvvicus intrat Apuliam cum vxore, & magnam partem obtinuit post exitum regis Vngariæ, ex promotione prædicti Papæ, qui tandem ob hanc discordiam dominum Guidonem S. Ceciliæ presbyterum Episcopum Tusculanum Cardinalem in Vngariam misit. Demum anno quinquagesimo in Iubileo mense Iulio iterato rex Vngariæ regnum intrat cum magna potentia, & magnam partem * amissam recuperat, puniens multos qui in amissione ** culpabiles erant: demum Papa inter regem & Ludvvicum.*** Postea rex Vngariæ exiuit, & transiens Romam propter indulgentiam anni Iubilei, & per Tusciam & Lombardiam venit Veronam ibi relinquens stipendiarios suos inpagatos *, ab eis clam in Vngariam est reuersus. Ludvvicus vero prædictus vix per vnum mensem est absens à regno, quia statim Rege recedente rediit, & sicut prius, regnum conatur habere: quod propter huiusmodi discordias variis tribulationibus & rapinis & cædibus deprimitur; nam ante sub regimine Ruperti regis fuerat in quiete.

* regni.
** regni eo absente.
*** deest aliquid.
* *non payes.*

Cortus. 10 c. 6.

Eodem anno Iubileo mense Septembri, obsidetur ciuitas Bononiensis cum magna potentia per gentem domini Papæ prædicti, & ciuitas se tradidit ad manus domini Mediolanensis, & totus comitatus caristia, incendio, & cædibus grauiter deuastatur, & sic perit studium ibidem.

Alb. Arg. p. 147, *Cortus.* 9 c. 14.

Anno Domini MCCCXLVII. pestilentia & mors vniuersalis humani generis tanta inualuit, qualis vnquam audita vel scripta reperitur. Nam primo in partibus vltramarinis inter paganos incepit, & tam grauis (vt dicebatur) quod ad ducenta millia * villæ, ciuitates absque hominibus remanerent, demum serpendo ingrediebatur ex † ista parte maris. Nam Venetiis, in tota Italia, & Prouincia, maxime in ciuitatibus iuxta mare sitis, homines sine numero moriebantur; & Auinione (vbi tunc erat curia Romana) primis diebus proximis tribus post Dominicam mediæ quadragesimæ MCCCC. computati homines sepulti fuerunt: imo dicebatur, quod in ciuitate Marsilienst ex hac pestilentia tot homines moriebantur, quod locus quasi inhabitabilis remansit. Postea transiuit ad Alpes ad Vngariam, per totam Alemaniam, per Franciam, in qua * tertia pars hominum viua remansit, item per Scotiam, & semper in vna prouincia per vnum annum vel circa durauit, transiens vltra: & sic paucis regnis exceptis, quasi omnia mundi regna quassauit, & ceciderunt homines ex vlceribus seu glandibus exortis sub axillis, & iuxta genitalia,** & pro maiori parte iuuenes moriebantur, vel per excreationem materiæ sanguineæ & hic dolor in VI. vel VIII. diebus homines suffocauit. Hæc loca apud medicos emunctoria nuncupantur, quia superfluitas vel sudor subtilis his locis facile emittitur per naturam, durauit autem hæc pestilentia per V. vel VI. annos vel circa, imo postea pluribus annis posterius inuenies. Etiam in multis locis hanc pestilentiam attribuunt intoxicationibus Iudæorum, de quibus infra sub Carolo rege. Et propter hoc anno domini MCCCXLIX. circa festum Ascensionis Domini flagellatores in Alemania insurrexerunt vbique in maxima multitudine, quia interdum LXXX. simul iuerunt cum flagellis nodatis. Et vide simile III. Regum, cap. XVIII. in Prophetis Baal, tempore Heliæ, ibi dicitur, quod percusserunt se cultris & lanceolis, & aculeatis se disciplinantes, & quemque in duo aut tria agmina diuiserunt, ac multos ad deuotionem prouocabant, multi etiam ipsis detraxerunt, & simile inuenies supra sub Imperatore Friderico II. Isti flagellatores cum quoddam oppidum Bambergensis diœcesis transirent, in quo magna fuit copia Iudæorum, ipsi Iudæi inopinate irruerunt in ipsos XIV. vel circa, flagellatores occiderunt, & aliquos ciues defensores eorum, & postea oppidum igne succenderunt. Cum autem hæc relegio per quartam partem anni inualuisset, mulieres etiam hanc pœnitentiam sibi assumentes in magna multitudine, & se flagellantes vsque ad pecto-

† serpentino modo gradiebatur ex

* vix.

Emunctoria.

Flagellatorum secta.
Alb. Arg. p. 149. 150 *Conr. Vrsp.* p. 281, *VVern. Rolewinck* æt. 6 p 85, *Schöttgen* hist. flag. c. 4 §. 15.
Hist. Austr. 1161.

p. 448

* deest sine dubio *passuum.*
** Gevvoldus in margine: *glandinibus exortis sub asellis vel iuxta genitalia.*

pectora denudabant, isti flagellatores cum multas superstitiones attentare præsumerent, nimirum inuicem se absoluere à peccatis & prædicantes apocrypha & similia, propter quod laici sunt clero grauiter indignati.

Iubilæus.

Anno Domini MCCCL. maximus hominum concursus fuit ad Vrbem Romam propter plenam remissionem culpæ & pœnæ anni Iubilei per Dominum Papam indicti, ita vt in dominica passionis Domini, qua canitur, *Iudica me*, primo ostensum fuit sudarium Domini, siue imago delata per Veronicam; & tunc ex nimia pressura in Ecclesia S. Petri (me præsente) multi sunt suffocati. Venit etiam tunc ad eandem Vrbem dominus Hanibaldus Episcopus Tusculanus Cardinalis, legatus per Papam missus, & prænominatus Guido cardinalis, Legatus in Vngariam missus. Qui tempus XV. dierum (quibus peregrini forenses, volentes indulgentiarum participes fieri, stare debebant in Vrbe) commutabant in VIII. dies, propter pressuram nimiam populi, & caristiam victualium, & alias causas diuersas. Quam decurtationem dierum populus Romanus ægre ferens, * vnde rumor factus est inter cardinales & populum eundem. Ita quod cardinales interdixerunt diuina in Vrbe, quod interdictum durauit ad VIII. dies, tandem super huiusmodi rumore compositum est, vt sudarium præscriptum semper post octo dies populo demonstretur, quia ante nunquam nisi in Quadragesima ostendebatur. Guido Cardinalis ab Vrbe recedit mense Maio, & Hunibaldus manens in Vrbe persecutionem patitur a Romanis: ita quod vna die transiens per Vrbem duas sagittas post eum occulte missas suscepit; vnam ad caput, in quo coopertus mitra ferrea erat, vnde ipsum non læserunt; sed postea mense Iulio mortuus est in Vrbe, & (prout dicebatur) intoxicatus à Romanis.

Vide supra sub Bonifacio VIII.

** Seditio Romæ.*

Alb. Arg. p. 155, *M. Chr. Belg.* p. 301, *Chifletius* de lint. sepulcr. Christi c. 34.

Anno MCCCLI. post festum Natiuitatis Domini Iohannes Rex Franciæ visitat post coronationem suam dominum Papam, intrans Auinionem cum nigro * apparatu, & tunc Papa ad instantiam ipsius creat XII. cardinales nouos. Post recessum Regis familia vnius noui cardinalis guerram incepit cum familia cuiusdam militis fratris Papæ, ob quam causam idem miles frater Papæ collam * gente, manu armata ingreditur curiam cardinalis, & expulit eum de curia, ac domum in ipsius librata funditus demolitur. In quo facto Cardinales magnam sibi iniuriam æstimarunt illatam, sed Rex Franciæ rediens ad curiam, huiusmodi dissensionem sedat. Postea autem inter Papam & quosdam Cardinales nouos, ex vna parte & altera, ex diuersis causis dissensio exoritur.

Alb. Arg. p. 154.

** f. mire.*

** colle&a gente.*

Vide supra 1345.

Item Hymbertus Delphinus, [de quo supra sub Ludouico IV.] dominium suum, videlicet Delphinatum, resignat filio prædicto Regis Franciæ. Item Papa ipsum fecit Patriarcham Antiochenum, & in prædicto festo natiuitatis Domini (quod fuit in sabbatho,) ipsum promouit ad tres sacros ordines; in prima Missa gallicantus ordinat ipsum in Subdiaconum; in secunda Missa ortus diei ordinat ipsum in Diaconum; in summa Missa in sacerdotem. Et eodem die ipse Delphinus Missam celebrauit, & post octo dies Papa ipsum Episcopum consecrauit. Eodem anno idem Papa fecit incarcerari quendam fratrem de ordine Minorum, solennem clericum & bene literarum, qui multa futura prognosticauit de ordinibus Mendicantium, & futuris Romanis Pontificibus ac Imperatoribus, nec non de aliis multis mirandis.

Delphinus Gallia.

Alb. Arg. p. 153 *P. Æmylius* hist Gall. lib. 9 p. 192 *Froissardus* lib. 1 c. 146, *Iac. Meyer* ann. Flandr. lib. 19 ad a. 1348 *Alb. Arg.* p. 156. *M. Chr. Belg.* p. 308.

Eodem anno de mandato eiusdem Papæ dominus Berchtoldus Episcopus Ecclesiæ Eistetensis, in ascensione Domini, ad quatuor minores ordines est promotus. In vigilia proxima Pentecostes in subdiaconum, & in sabbato Quatuor Temporum sequenti est in Presbyterum ordinatus, & post hoc VIII. dies in Episcopum est consecratus.

P 441. Anno MCCCLII. idem Papa Edvvardum regem Angliæ, aduersarium regis Franciæ, citat coram se ad curiam in consistorio publico, & postea idem Papa decessit in festo B. Nicolai.

Alb. Arg. p. 156, *Cortus.* lib. 10 c. 8.

Innocentius Papa VI. prius vocatus Stephanus Claremontensis Cardinalis, & Episcopus Hostiensis, ac summus pœnitentiarius, anno Domini MCCCLII. XIV. Kal. Ianuarii

Innocentius VI. Pp.

Ianuarii in Papam eligitur, & ſedit annis x. minus tribus menſibus & XII. diebus, obiit II. Idus Septembris. Hic rigidus & iuſtus ſimoniam & practicam, quæ tempore anteceſſoris ſui apud ſedem Apoſtolicam inualuit, expulit a principio: vna vice cauſa cellarium * tenuit, cum anteceſſor ſuus aliquas gratias præter conſcientiam Vicecancellarii bullari iuſſerit, quod appellabatur per conceſſum. Hic Papa hunc modum ab antea inauditum deleuit: omnes gratias anteceſſoris ſui, per quas ius in re non fuerat acquiſitum, reuocauit; beneficia de iure vacantia & de facto poſſeſſa * ſed poſtea ſecundum morem anteceſſoris ** mutuata contulit, ſicut prius inuitus contulit. Electos ad Cathedralem vel regulares Eccleſias, per ipſum vel anteceſſores ſuos reſeruatas, beniuole approbauit, & conſeruauit.

* Cancellarium.

* Gebb. ſupp. a furt. ſuppreſſit.
** mutatus, beneficia profeſſa & reſeruata contulit.
* confirmavit.

Anno II. eiusdem Papæ multi de ordine Minorum fratres inceperunt dogmatiſare, & diſputare de proprio & paupertate Chriſti & Apoſtolorum, contra diffinitionem & determinationem Iohannis Papæ XXII. * aſſerentes, quod Papa non potuit reuocare conſtitutionem Nicolai Papæ III. quæ incipit: *Exiit qui ſeminat, De hæret. lib.* VI. *Et de verborum ſignificationib.* Item quod Papa ex quacunque cauſa non poſſit delere ordinem fratrum Minorum. Vnde duo apoſtatæ prædicti ordinis capti ſunt in monte Peſſulano, vnus ſacerdos, alter conuerſus, & ducti Auinionem, & de mandato eiusdem Papæ examinati confeſſionem ſuam in quodam longo libello, multos circa præmiſſa articulos continente, legerunt; imo publice affirmabant, quod Papa Iohannes prænominatus & omnes ſucceſſores ſui, ac etiam ipſe Papa Innocentius, contrarium aſſertioni eorum affirmantes, fuerint & eſſent hæretici & peruerſi, ad quamcunque dignitatem vel beneficium Eccleſiaſticum titulum nullum haberent. Propter quod iidem minores degradati ſacerdotes, in præſentia domini Papæ, traditi ſunt curiæ ſeculari, & cremati infra octauam Pentecoſtes, & dum irent ad ſupplicium, alta voce clamabant: *Gloria in excelſis Deo.* Et dicebatur publice, quod plures profeſſi ordinis illius fuerint traditi curiæ ſeculari, & cremati in Waſconia, & in Italia, propter præmiſſos articulos, quos præmiſſi duo dicebant veros Martyres. Imo etiam dicebatur, quod quamplures eſſent, etiam literatæ perſonæ, ordinis præfati, qui prædictam quæſtionem de proprio & paupertate Chriſti & Apoſtolorum defendebant. Hic etiam Papa ad ſupplicationem regis Caroli (de quo ſupra) ſpeciale feſtum in honore inſtrumentorum dominicæ paſſionis, videlicet haſtæ, clauorum, & aliorum, in partibus Alemaniæ & Bohemiæ ſolenniter celebrandum indixit, feria VI. poſt octauam orationis * Dominicæ; & ſuper hoc indulgentias dedit, & hoc fecit propter reuerentiam Imperialium inſignium, quod aliqua de prædictis inſtrumentis Rex Romanorum ſeu Imperator in ſua tenet cuſtodia. [*Cui bene concordat, quod in nouo Paſſionali legitur de corona ſpinea Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et habes de hoc ſupra ſub Friderico Imp. II. in additione.*] Cuius quidem coronæ feſtum in regno Franciæ celebratur.

* Gebb. prout ſupra inuenies ſub anno ipſius octauo Vid. a. 1314. *Gerb. du Bois* hiſt. Eccl. Par lib. 18 c. 7 n. 3 c. 3. de V. S in 6to.

M. Chr. Belg. p. 304. 305. *Trithem. Chr. Spanh.* 1360, *Chr. Erdmanni* de ſacris Imperii reliquiis c. 6.
* reſurrectionis.

Anno Domini MCCCLVIII. eiusdem vero Papæ ſexto, menſe Iunio, in Francia magnum ſchiſma inter nobiles illius regni ex vna, & ciues ſeu populares ex parte altera oritur, quod populares inculpant nobiles, quod tradiderint Iohannem Regem Franciæ in manus Anglorum in bello commiſſo, anno præterito (de quo infra ſub Carolo IV.) & quod in rebus ſuis ipſos vellent extorquere, & aliis quam pluribus articulis. Et cum ſuper huiusmodi articulis filium regis Delphinum relictum (qui poſt captiuitatem patris coronatus erat in Regem) adierunt populares, petentes ſibi ſuper hoc prouideri, nec filius pro voluntate eorum reſpondet eisdem, dominos tunc præſentes, videlicet Comitem Claremontenſem, quendam Epiſcopum & alios conſiliarios Regis occiderunt in præſentia Regis; & redeuntes domum quam plures ciuitates regni ſe ad inuicem confœderauerunt; & exeuntes manu armata, multa caſtra nobilium vicerunt, & omnes perſonas inuentas in caſtris, mares & feminas, infantes & ſenes occiderunt. Cum autem Pariſius quidam prædicator publice in ſermone

Froiſſardus c. 170. ſeqq. *Cont. Nangii, P. Daniel Hiſt. de* France t. 2 p. 568. Vid. infra 1356.

p. 441.

mone niteretur populares ab huiusmodi crudelitate reuocare, iussus est interfici. Propter crudelitatem autem huiusmodi Papa & tota curia valde est commota.

Quædam societas armatorum se congregat in prouincia iuxta Marsiliam, & ciuitatem Aquensem, sicut in Italia (de qua infra sub Carolo,) quæ deuastat castra, homines crudeliter occidit, & res & bona immaniter rapiunt & inuadunt; sed Papam & eius curiam non offenderunt, & tandem Papa dat eis XXIV. millia florenorum, vt recederent de prouincia & de curia; quibus datis recesserunt. Eodem tempore quidam religiosus, de ordine fratrum Minorum, peritus in Astrologia, in curia prognosticat futura & terribilia, videlicet quod ab eo tempore infra quatuor annos Cardinales de Auinione fugient, & anno Domini 1365. vermes fortes de terra surgant, quæ bestias & animalia deuorent, moles* multi cadent, Antichristus publice apparebit, & ipsius discipuli Ierosolymis prædicabunt, clades, tempestates, & diluuia aquarum, qualia nunquam sunt visa præter diluuium generale; & alia multa horrenda de persecutione fidei Christianæ prædixit, & propter hoc captus fuit per Dominum Papam.

M. Chr. Belg. p. 308.

*nobiles.

Eodem anno Richardus Archiepiscopus ordinatus est, primas totius Hyberniæ, contra ordinem Mendicantium proponit in consistorio publice coram Papa & Cardinalibus graues excessus, quos in sua Prouincia & alibi per vniuersalem Ecclesiam contra Prælatos & rectores parrochialium Ecclesiarum in prædicantibus confessionibus audiendis, pœnitentiis iniungendis, ac cumulandis fernalibus commiserunt; & quod priuilegium eis indultum ex constitutione Bonifacii VIII. quæ habetur in Clement. *De sepult. c. dudum.* excederent, & priuilegio abuterentur. Cuius causæ auditionem & diffinitionem Dominus Papa quibusdam commisit Cardinalibus.

Idem Papa cum Cardinalibus deliberat anno LVI. recipere decimam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum ad terminum * per totam Alemaniam, Bohemiam, Poloniam, & Vngariam. Sed cum Carolus Imperator venisset ad ciuitatem Metensem (prout sub ipso) & Archiepiscopi Moguntinus, Colonienſis & Treuerensis cum ipso, ac quidam Cardinalis & alii legati ex parte Papæ similiter Metim venissent, interceptum fuit hoc, & Papa subsidium petit hyemale duorum procuratorum,* secundum formam constitutionis editæ a Benedicto Papa XII. loco prædictæ decimæ. Et hoc subsidium collegit Papa per legatos suos per omnes Prouincias Alemaniæ. Et nota, quod prædictus Papa Benedictus XII. fecit vnam constitutionem quæ incipit: *Vas electionis*, in qua taxat in vniuersis regnis totius Ecclesiæ, quantum in pecunia quælibet cathedralis Ecclesia, Monasterium, Collegium, & Parochia, dare debeat superiori ipsam visitanti, & tantum tunc Papa recipit.

*triennium.

*duarum procurationum.

c. 1. X. de Cens.

Anno MCCCLIX. de mense Septembri idem Papa de Ecclesia Frisingensi tunc vacante prouidit domino Paulo Episcopo Gurcensi, ac committit absolutionem heredum Ludvvici suprascripti, videlicet Marchionis. [*Hic obiit postea, vt sub Carolo inuenies*] Brandenburgensis, Ducis Stephani, & aliorum heredum, nec non totius terræ, & hominum ibidem, ab excommunicationis, suspensionis & interdicti sententiis, quibus huc vsque ad obitum Ludvvici ligati fuerunt; licet aliæ prouinciæ Alemaniæ fuerint absolutæ. Et idem Episcopus Frisingensis * solenniter in Monaco missam celebrauit, Marchionem prædictum, & vxorem suam absoluit ab huiusmodi sententiis; ac eosdem, qui hactenus illicite cohabitauerunt, vt coniuges, quia in tertio gradu consanguinei, * item quia viuente priori marito, videlicet fratre Caroli Imperatoris [*licet ipsa defortiata * ab ipso, prout infra sub Carolo inuenies,*] tanquam legitimos coniuges de nouo matrimonialiter copulauit, & auctoritate sedis Apostolicæ dispensauit, vt coniuges possent legitimi permanere, ac homines ibidem absoluit: Interdictum & alias sententias relaxauit; ac postea vniuersam terram subiectam prædictis hæredibus, nec non homines ibidem absoluit. Ipse vero Ludvvicus iam XII. anno mortuus, & sepultus Monaci in parochia S. Mariæ, non fuit tunc absolutus,

Glo.

* cohabitauerunt *infra* 1348.

* *diuortiata.*

p. 443

Ludouici Imp. Bauari sepultura.

lutus, quod prædictus episcopus dixit, se non habere auctoritatem, sed pro absolutione sua consuluit de nouo mittere nuncios ad Papam, & voluit ipsum exhumasse, sed prohibuerunt hæredes.

Anno Domini MCCCLXI. mense Ianuario quædam societas armatorum se congregat iterato, (vt supra) circa Auinionem super Rhodanum, & capiunt castrum Spiritus sancti, & pontem Rhodani ibidem, vt prohiberent victualia deferre curiæ Romanæ, ac prædas & cædes faciunt circumquaque. Et sic societas triplex, vna circa Rhodanum ab Aquilone, alia ex parte Australi versus montem Pessulanum, tertia ab oriente versus Carpentratum, ita quod curia timuit sibi multum, sed tamen asseruerunt, quod Papam & Curiam nollent damnificare. Securus autem non patuit introitus curiæ Romanæ, propter quod magna * quam propter priorem societatem Curia est valde turbata, & pro subsidio Dominus Papa legationem domino Carolo Imperatori & Alemaniæ Principibus dirigit seriosam, qui pecuniam petiuit pro subsidio, quam Papæ dare recusant. Et tandem cum huiusmodi prædicti starent circa curiam præscriptam per quartam partem anni vel circa, pecunia placauit eosdem, & sic recesserunt cum Marchione Montis-Ferrati contra Mediolanenses.

* magis.

Eodem anno inualuit iterato pestilentia Auinione magna, ita quod a festo Paschæ vsque ad Pentecosten, & ad festum Iacobi Apostoli moriebantur ibidem circa XVII. millia hominum, inter quos fuerunt centum Episcopi, & v. Cardinales, & ex hac maior fuit desperatio in Curia, quam supra de pestilentia, quæ sub Papa Clemente.

Eodem anno mense Decembr. quidam de societate redeuntes, præscriptam clam intrabant ciuitatem Auinionem, tradere volentes eandem, quorum aliqui deprehensi fuerunt, & vno die x. personæ in fluuio Rhodano suffocatæ, & XI. patibulo suspensæ: & sic quasi continue ab eo tempore, quo (vt supra) cœpit hæc societas, Curiam Romanam oppressit vsque ad obitum eiusdem Papæ. Qui decessit Auinione anno Domini MCCCLXII. II. Idus Septembr. quæ fuit feria II. ante festum exaltationis S. Crucis.

REDIT AD IMPERATORES.

KAROLVS IV Imp.
Alb. Arg. p. 141, *Cortus* 9 c. 11, *Io. a Leidis* Chr. Belg. 29 c. 8.

KArolus quartus filius Iohannis regis Bohemiæ, electus in Regem viuente adhuc Ludvvico (prout inuenies) post obitum Ludvvici se intromisit de regno sine alia electione, & cum multitudine Bohemorum intrauit inferiorem Bauariam iuxta Cambium, & ibi cædibus & incendio destruit terram, & ascendit iuxta aquam Danubii a ciuitate Ratisponensi, vt Rex est susceptus; deinde potenter veniens Nurenberg, eadem ciuitas ipsi vt Regi obediuit; & omnes Principes & nobiles Franconiæ & Sueuiæ ad ipsum confluunt, quibus donaria magna dedit, & promisit, & ipsi vt Regi obediunt, & feuda sua ab eodem suscipiunt. Hic in consiliis prouidus, in agendis circumspectus, ad bella & guerras non anhelans, astutia & facundia & tractatibus generalem pacem fecit in Alemania, & tyrannos in Italia sibi attraxit.

MCCCXLVIII.

Alb. Arg. p. 147 *Auent.* 2 c. 20 n. 2, *Adlzreiter* p. 2 lib. 4 n. 29.

Et anno secundo prædicti Regis, in conuersione S. Pauli fuit magnus terræmotus in Alemania, nimirum in Sueuia, Bauaria, Austria, & maxime in Styria, Carinthia & Alpibus: ex quo oppidum quoddam dictum Villach, & quædam castra spectantia ad Ecclesiam Babenbergensem sita inter Alpes, funditus sunt subuersa, & plus quam v. millia hominum perierunt.

Incubus.

Eo tempore in diœcesi Babenbergensi erant quidam nobiles coniuges se multum carnali affectione diligentes. contigit quod maritus nomine de Egloffstain est occisus in bello: post cuius obitum Dæmon incubus apparuit in forma mariti vxori superstiti & prægnanti infra xxx. dies post occisionem; quem vxor ex simplicitate credens esse maritum ad oscula & alia (prout ante consueuerunt) admisit, at illa libidine ducta omni nocte vestes mariti lecto superposuit, nec aliquam personam iuxta se

ta se in nocte habere voluit, licet, quod esset illusio diabolica, multoties informata. Post paucos dies cum horrore nimio ab vxore recessit, ita quod bene perpendit, diabolicam fuisse illusionem, & ipsa est mortua pariendo, præsumitur enim, quod ex
P.444 coitu partus fuit extinctus. [*Simile notatur in Decret 32. q. 4. C. origo in fi.*] In eadem diœcesi tunc temporis quidam dæmon in specie parui pueri hominibus apparuit multis, verbo facto, & conuersatione placabilis, mira dicens.

Eodem anno & feria IV. proxima ante festum Pentecostes in ciuitate Nurenberg rumor fuit, quod populares propter obedientiam factam Regi se contra diuites erexerunt, & ipsos de ciuitate expellunt, & Ludvvicum Marchionem Brandenburgensem pro domino receperunt. *Auent.* 7 c. 20 n 7 *Adlzreiter* p. 2 lib. 4 n. 34.

Eodem tempore prædictus Rex filiam suam impuberem filio Alberti Ducis Austriæ vnico impuberi tradidit in vxorem, ac in quodam oppido Seuelt in metis Austriæ & Morauiæ solennes sunt nuptiæ celebratæ. *Alb. Arg.* p. 146.

Eodem anno circa festum B. Iacobi tractatum solennem habuit rex Carolus cum filiis Ludvvici in Patauia, & Albertus Dux Austriæ prædictus fuit mediator inter eos. Ibi interfuerunt Archiepiscopus Saltzpurgensis, Episcopus Patauiensis, fratres carnales, qui regalia sua ab eodem Rege receperunt, interfuerunt Archiepiscopus Gerlacus Moguntinus, Archiepiscopus Pragensis, Episcopi Bambergensis & Herbipolensis, fratres carnales, & nuncii Regis Vngariæ, & maxima copia Principum, Baronum & nobilium; sed prædicti filii Ludvvici cum maiori comitiua, quam rexerant ibidem, & modus concordandi eos bene fuit inchoatus, sed non consummatus. *Alb. Arg.* p. 146, *Auent.* 7 c. 20 n. 9 *Adlzreiter* n. 35.

Eodem anno in Marchia Brandenburgensi surgit quidam, qui se asserit Marchionem Waldmarum, qui (vt supra) Ludvvicum elegit in Regem, dicens se fuisse in pœnitentia XXV. II. annis ex reuelatione diuina, & abeuntem * a terra, & non mortuum: licet homines illius terræ priorem Waldmarum ante annos præscriptos fuisse naturali morte defunctum assererent: & quia similis in facie & in moribus Waldemaro erat, & multa inter signa de actibus Waldemari hominibus ad memoriam reuocauit, Rudolphus Dux Saxoniæ, & Archiepiscopus Magdeburgensis istum nouum VValdemarum in odium Ludvvici Marchionis, filii Ludvvici (qui terram non tractauerat gratiose) pro Marchione suscipiunt, & maxima pars eidem vt Marchioni obedit. Propter quod Ludvvicus prædictus ad Marchionatum redit, cum debili potentia armatorum. Et Rex cum nouo VValdmaro, Duce Saxoniæ & Archiepiscopo prædictis cum magna potentia terram ingreditur, ac incendiis & prædiis vndique molestant, ac ipsum Ludvvicum obsident in Franckenfurt * spectantem ad Marchionatum. Hic post VI. annos ad molendinum suum reuertitur: quod prius etat molitor & deceptor, vbi Rex nouum VValdmarum de Marchionatu infeudauit, & sic Ludvvicus de Marchionatu recedit. *Pseudo-VValdemarus Marchio.* * absentem. *Alb. Arg.* p. 146, *Hiß. Landgr. Thur.* c. 102, *Engelhusius.* Chr. p. 270, *Cuspinianus* Carolo IV p. 383, *Andr. Angelus* Chr. March. lib. II p. 153, *Auentinus* lib. 7 c. 20 n. 10. *Krantzius* VVandalia lib. 8 c. 18, *Spangenberg.* Chr. Sax. c. 286, *Adlzreiter* n. 37 *Alb. Arg.* p. 147 *Auent.* 7 c. 20 n. 3, *Adlzreiter* n. 44. * *ad Oderam.*

Eodem anno insurgit magna persecutio contra Iudæos, in omnibus regnis & ciuitatibus Alemaniæ, & partibus Galliæ, in quibus habitabant Iudæi, ita quod paucis locis defendebantur. In Moguntia cum populus inopinato impulsu concitatus insurgeret contra Iudæos, Iudæorum CCC. armati in populum inermem subito irruerunt, & CC. Christianos occiderunt, & ab hoc ciues inuadunt turbati Iudæos, & XII. millia Iudæorum vel circa sunt occisi. In Franconia, Iohannes Burggrauius de Nurenberg in principio persecutionis huiusmodi, persecutores nobiles & rusticos in campis cum magna potentia locatos fugauit; tandem etiam ipsos iubet occidi, & vndique cæduntur, & expelluntur nudi. Quia diuulgata erat infamia de ipsis, quod venenum in saculis in puteos & fontes per omnes regiones Christianorum miserunt, & aliis modis diuersis etiam per aliquos Christianos intoxicauerunt, & sic Christianitatem nitebantur extinguere. Et aliqui Iudæi & Christiani ad tormenta positi hoc fatebantur: durauit autem hæc persecutio ad duos annos vel circa. *Iudæorum stragis.*

Anno sequente mense Ianuario quidam nobilis de Haydegk plures ciues hone- *Adlzreiter* n. 34.

ſtos in Nurnberg, qui ſuis ſeruitoribus inſidias poſuerant, ſuſpendio tradidit, propter quod ciuitas grauiter commota eſt contra ipſum, ſed Regi placuit hoc factum, quod
* inimicabatur propter rumorem ſupraſcriptum nunciabatur * eidem.

MCCCXLVIII.

P. 445.

Guntherus Schwartzburg. electus Rex. Alb. Arg. p. 150, *G. Balduini* 3 c. 9, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 69, *Naucle-rus* vol. II gen. 46 p. 1011, *Fritſch* de Gunthero Schvvartzburg *Mutius* 25 p. 247, *Auent.* 7 c. 20 n. 11. *Trithem.* 1348 1349.

Anno tertio regni Karoli, menſe Februarii, Guntherus comes de Svvarzenburg in Thuringia in odium Karoli per aliquos Electores regni, videlicet Hainricum depoſitum Archiepiſcopum Moguntinum, Ludvvicum Marchionem Brandeburgenſem, Rudolphum & Rupertum fratres Duces Bauariæ, & Comites Palatinos Rheni, nec non quendam Ducem Saxoniæ patruelem Rudolphi prænominati Ducis Saxoniæ in Regem Romanorum in Franckenfurt eligitur. Qui pluribus hebdomadibus cum potentia armata in campis iuxta Franckenfurt iacuit ante electionem ſuam, maxime per auxilium * ciuitatum Rheni & Gerlaci Archiepiſcopi Moguntini ſe ponit ad campum contra aduerſarium ſuum de Schvvartzpurg, qui cum antiquo Epiſcopo Moguntino & Duce Ruperto præſcripto & eorum exercitu ſe tenuit in oppido Alchphyl iuxta Moguntiam; & cum vtraque pars ſe præpararet ad bellum, ſubito infirmitas inuaſit illum de Schvvartzpurg, & contractus eſt manibus: quod factum ſibi plures aſſerebant ex veneno. Nam medicus ſuus, cum ſibi potionem miniſtrare deberet, aſtantes ſibi dicebant quod ipſe præguſtaret: qui cum primo quodammodo renueret, tunc vrgebant medicum ſumere; qua modica ſumpta, die tertia mortuus eſt medicus. Multi autem dicebant vindicta diuina illum de Schvvarzenburg tam ſubito decumbere. Stante autem vtroque exercitu ſuperuenit Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis cum pauca gente, qui familiariter & honorifice a Karolo ſuſceptus interponit ſe inter Reges prædictos, & concordat eosdem, ita quod ille de Schvvarzenburg titulo ſuo regali voluntarie renuntiat, promiſſa ſibi magna pecuniæ quantitate pro expenſis. Ipſe etiam Carolus prædicto Marchioni Comitatum Tirolis & omnem terram quam tenuit in Alpibus conceſſit, & apud dominum Papam obtinere promiſit diſpenſationem ſuper matrimonio cum filia Ducis Carinthiæ, vxore Iohannis fratris Karoli qui adhuc vixit, per ipſum de facto contracto, & quæ attinebat Ludvvico prædicto in tertio gradu; ac multos alios caſus apud ſedem Apoſtolicam & alios terminare promiſit, quorum tamen nullum terminauit. His & aliis pactis interpoſitis Karolus & Ludvvicus prædicti facti ſunt amici. Super huiusmodi compoſitionis negotio Carolus ſolennem ambaſſatam proponit dirigere ad dominum Clementem Papam, ſed hæc legatio nullum ſortiebatur effectum. Hac igitur compoſitione facta prafatus Guntherus de Schvvartzpurg ex præmiſſa infirmitate menſe Iunio ſequenti obiit (prout dicebatur) ſepultus in Franckenfurt. Et etiam Carolus in Franckfurt venit, vbi illæ tres ciuitates Wechabiæ * quæ prius contra ipſum fuerant, eidem vt Regi obediunt.

Alb. Arg. p. 152. *Mutius* p. 347 *Fritſch* p. 30.

* *f. VVetteraviæ.*

In com-

---

*. Gevvoldus hic in margine addit: *Maguntini ac Ruperti preſcriptorum Karulo adhuc in Bohemia exiſtente. Quo veniente iuxta Renum aliqui premiſſorum electorum ita ſincere non aſſiſtunt prædicto videlicet electo de Svvartzenberg prout ante promiſerant. Imo aliqui eorum poſt electionem ſuam declinauerunt ad partem Caroli.*

De menſe Martii in Dominica Quadrageſime ſuprapoſitus Rex Karolus vxorem ducit filiam Rudolfi Ducis Bauariæ, & Comit. Palatini ſupraſcripti electoris partis aduerſe.

Anno Domini MCCCLIII de menſe Febr. obiit. Nam prior vxor ſua ſoror regis Francie fuit etiam mortua. Regi Karulo omnes ciuitates Imperii in Alamania aſſiſtunt, tribus exceptis que aſſiſtunt illi de Svvartzberg, videlicet Franckenfurt, Fridvverch, Geylnhauſen, quæ ſunt in Betherabia & communiter deriſio videtur hominibus, quod hic de regno ſe intromittit. Quin Karolus diuitiis, honoribus & iuſtitia tituli regalis ipſum excedit.

De menſe Aprili Karolus in Spira tractatum magnum habuit cum ciuitatibus Imperii in Sueuia & iuxta Renum, & confederatus eſt cum eis.

De menſe Maii præſcriptus Karolus congregati magno exercitu iuxta Maguntiam per auxilium.

In commemoratione S. Pauli Luna post medium noctis eclipsata fuit, & tota sanguine apparuit.

Eodem anno mense Iulio, Episcopus Curiensis, in cuius diœcesi est castrum Tyrolis, promulgat solennem sententiam diuortii inter Iohannem fratrem Karoli, & filiam quondam Ducis Karinthiæ, cui prænominatus Ludvvicus Marchio Brandenburgensis vt vxori suæ cohabitauerat per septem annos & vltra, & duos pueros suscepit ex ipsa. In qua sententia Episcopus asserit præfatum Iohannem frigidum & impotentem ad copulam carnalem, & ideo non fuisse matrimonium inter eos. *Alb Arg.* p. 151, *Auent.* 7 c. 20 n. 13, *Lambecius* Bibl. Cæs. 2 c. 6 p. 510.

Rex Carolus communiter recognitus ab omnibus Principibus & ciuitatibus in Alemania Rex Romanorum, cum Regina vxore sua nuper ducta transit Aquisgranum: [*Nota quod hic Carolus bene coronatur corona ferrea, quia prima corona non fuit facta de consensu omnium Electorum.*] vbi secundo coronatur & Regina secum in festo B. Iacobi per dominum Archiepiscopum Colonienſem, in qua coronatione cum Marchio Iuliacensis sceptrum teneret regale, Ludvvicus Marchio Brandeburgensis recipere voluit sibi de manu, dicens ad officium suum hoc spectare: propter quod rumor est inter eosdem dominos suscitatus, quem Rex intercepit, & per Principes extitit diffinitum; *Quod quando Rex Romanorum coronatur, tunc ad officium Marchio-*
p.446 *nis Brandenburgensis spectat sceptrum regale tenere. Sin autem feuda regalia concedit, tunc ad officium alterius Marchionis hoc spectat.* Rex autem non ab hac coronatione, sed a prima annos regni sui scribit. *Alb. Arg.* p. 152. *Coronatio Aquensis. Gloss.* *Auent.* 7 c. 20 n. 14. *Sceptrum regale.*

Nurenbergenses ciues, qui a Rege apostauerant (vt supra) ad gratiam redeunt. *Alb. Arg.* p. 152.

Eodem anno mense Septembri Ludvvicus marchio Brand. & Dux Stephanus, & alii filii & heredes Ludvvici ab Ecclesia condemnati, Bauariam, quæ fuit reuersa ad prænominatum Ludvvicum ex obitu patruelis sui Hainrici (vt supra sub ipso Ludvvico inuenies) diuidunt inter se in duas partes, superiorem & inferiorem Bauariam. Ita vt tres fratres, scilicet Ludvvicus prædictus, & alius Ludvvicus (cognomine dictus *Romanus*, quod Romæ conceptus) & Otto iunior superiorem Bauariam cum comitatu Palatino Rheni & Comitatu de Graispach obtinuerunt; reliqui tres fratres Stephanus, Albertus & Iohannes Duces & fratres inferiorem Bauariam habuerunt. *De simili diuisione huius terræ supra sub Friderico II.* *Andr. Presbyter* p. 36, *Auent.* 7 c. 20 n. 18. *Bauariæ diuisio*

Eodem mense die S. Gorgonii in Vrbe Romana & locis vicinis ac in regno Apuliæ maxime terræ motus fuit, etiam maior quam de quo supra anno præcedenti in Alemania. Vnde ex hoc Ecclesia S. Pauli in Laterano corruit, ita quod vix tertia pars eiusdem remansit. Basilica XII. Apostolorum, turres & multa alia ædificia in Vrbe corruerunt.* Hic etiam terræ motus durauit per tres septimanas vel circa; ita quod in die naturali semel interdum, & quandoque bis accidit, non tamen ita periculosus, prout prima die. Et ex eo territi Romani non audebant inhabitare domos suas, sed in tentoriis & extra domorum tecta torrebantur.* Similis terræ motus iteratus est anno domini 1353. in conuersione S. Pauli in eisdem partibus. ** f. morabantur.*

MCCCL.

Anno domini MCCCL. qui fuit Iubilæus (vt patet supra ex constitutione Papæ Clementis.) VI. mense Aprili Ludvvicus Marchio Brandenburgensis insignia Imperialia, videlicet lanceam qua perforatum fuit latus Domini nostri Iesu Christi, & clauos, ac gladium Karoli Magni, nec non alia quæ reseruata fuerunt in oppido Monaco per Ludvvicum patrem suum tradidit Karolo Regi prædicto in Nurenberg, qui in Bohemiam in ciuitatem Pragensem ipsa deducit. Vnde Innocentius Papa postea de his speciale festum indixit.** *Alb. Arg.* p. 155 156 *Auent.* 7 c. 20 n. 14. *Regalia.*

* Gevvoldus in margine addit. *similiter in Apulia multa Castra, & maxime circa montem Cæsinum corruerunt.*

** Bulla Innocentii VI data Id. Febr. 1354 qua in gratiam Imperialium Reliquiarum instituit

Menſe Auguſto patriarcha Aquilegienſis ſtrenuus valde qui Ludvvico prædicto marchioni Brand. & patri ſuo in Carinthia multum reſiſtebat, paſſiuos * (vt alii dicunt) quod in campis per inimicum ſuum comitem Gurcenſem (vt dicebatur) per quosdam extitit interfectus.

* *Mendum.*

Alb. Arg. p. 154, *Io. a Leydis* Chr. Belg. 29 c. 20.

Eodem anno menſe Auguſto Philippus Rex Franciæ prænominatus iam mortuus eſt, & primogenitus ſuus Iohannes, qui duxerat filiam Iohannis Regis Bohemiæ occiſi in bello, ſibi ſucceſſit in regno, quæ antea mortua fuit. Contra quem Rex Angliæ mouet guerram, ſicut contra patrem.

Alb. Arg. p. 156, *Auent.* 7 c. 20 n. 15.

Eodem anno & menſe Ludvvicus Brandeburgenſis aſſumens ſecum Rupertum Ducem Bauariæ, patruelem ſuum ſupranominatum, cum multis armatis collectis de Bauaria & Sueuia, intrat Marchionatum Brandenburgenſem, & tranſit per Bohemiam. Regina conceſſit ſibi aliquos armatos, & in marchionatu recuperat aliquas ciuitates, quæ in abſentia ſua ab eo diuerterant. Hic eodem tempore duas ſorores ſuas ex parte Ludvvici patris nupſit, vnam fratri Regis Vngariæ ſupranominati. [*Hic mortuus eſt anno domini* MCCCLIII. *& reliquit heredes. Hic Guilhelmus poſt obitum matris incidit infurorem, (vt fertur) ex diuina vindicta per quoddam arbitrium ſuper diſſenſione inter Ducem Brabantiæ, & Comitem Flandrenſem, quod ſuper ſacramento Euchariſtiæ ſolenniter iurans promiſit iuſtum ferre, pecunia corruptus tulit iniquum, vnde frater ſuus Dux Albertus in dominio ſibi ſucceſſit.*]

Alb. Arg. p. 157, *Gundelfing.* ap. Lambecium lib. 2 c. 6 p. 510. *Cortus* 8 c. 8, 10 c. 4. *Additio.*

Aliam filio domini Maſtini de Scala domini Veronenſis, qui ſibi introitu Marchionatus Brandenburgenſis magnam pecuniam mutuauit. Hic Maſtinus poſtea deceſſit anno MCCCLI. menſe Iunio. Prædictus vero Ludvvicus Marchio in marchia guerram mouens per vnum annum & quinque menſes continue permanſit, & tandem interuenientibus tractatibus, duobus fratribus ſuis, videlicet Ludvvico Romano & Ottoni, Marchionatum in Brandenburg reliquit ex toto, & ipſe Bauariam ſuperiorem pro ſorte heredi- p. 447
tatis ſuæ accipit, & vocem in electione Regis Romani Marchionatus prædicti * retinuit, & anno 1352. menſe Ianuario in Bauariam eſt reuerſus.

* *ratione.*

Anno domini 1350. Octobri Rex Karolus grauiter infirmatur, & fama fuit de eo quod fuerit intoxicatus à fratre, qui expulſus erat a comitatu Tyrolis, & paralyſi vexabatur, ita quod contractus efficitur manibus & pedibus, & hæc infirmitas durauit per annum.

MCCCLI.

Alb. Arg. p. 157 *Adlzreiter* p. 2 lib. 4 fin. * pati, Guillus (Guilielmus)

Domina Margareta prima obiit anno LVI. menſe Iunio, relicta domini Ludvvici exiſtens in Holandia, & volens terram habere ratione primogenituræ (vt ſupra ſub Ludvvico dictum eſt (quod nolens Patigvvillus * filius eius, & domini terræ, incepit guerram cum filio. Filius nititur eam expellere de terra, & magnum bellum inſimul habuerunt.

Menſe Nouembri Duciſſa E. * quæ erat filia Comitis de Phyert, vxor domini Alberti Ducis Auſtriæ obiit. Ipſe autem Dux erat multis annis contractus & paralyticus, bene & in pace regens terram ſuam.

MCCCLII.

Alb. Arg. p. 159.

In Martio Tartari & Ruteni pagani cum multis legionibus armatorum contra Regem Cracouiæ intrant Poloniam, & vnam ciuitatem vicerunt, & terram & homines deuaſtant. Tandem armatorum multi ſunt occiſi, & reuerſi ſunt ad terram ſuam.

Alb. Arg. p. 158 159. 162, *Gerh. a Roo* lib. 3 p. 94. 97 & 100.

Eodem anno menſe Iunio & Iulio Albertus Dux Auſtriæ prænominatus guerram mouet oppido Thuriſenſi, ac ipſi cum auxilio hominum in Alpibus fortiter reſiſtunt,

---

feſtum diem armorum Chriſti in Germania celebrandum, extat in Chriſt. Erdmanni relatione de ſacris Imperii Reliquiis *c. VI* & in Syllabo monum. Ludouici Noribergæ Inſignium Imperialium Tutelari adiecto *p. 2.*

* Apud Albertum Argentoratenſem p. 158 vocatur *Ioanna de Ferreto.*

sistunt, & terram ac homines Ducis grauiter deuastant. Tandem Dux expositio magno thesauro, & dato stipendio nobilibus, cum auxilio ciuitatum Rheni Turegen obsedit cum maxima multitudine armatorum, tandem cum confusione recedunt. Eandem obsidionem repetit idem Dux cum auxilio domini Regis Karoli anno domini 1354. qui quidem Rex tunc præsens fuit, & similiter cum confusione recedunt.

Andr. Presb. p. 36, *Trithemius* 1348, *Auent.* 7 c. 20 n. 21.

Eodem anno tribus diebus ante festum natiuitatis Virginis gloriosæ, quidam nobilis, Svveigerus de Gundelfingen, Conradum Ducem de Deck consiliarium fidelem & secretarium Ludvvici Marchionis Brandeburgensis, virilem valde, in Monaco occidit in hospitio suo, in noctis crepusculo, cum ire veller ad lectum. Quem cum transfixisset gladio, ipse Dux apprehenso pugione (quem prius vnus de familia Svveigeri etiam transfixit in ipsum Ducem) contra ipsum frendens & fremens per gladium est admodum apri aggressus, ita quod gladium dimisit in ipso transfixum, & fugit; vnde statim est mortuus. Hic Svveigerus postea incusatur de Lepra & gratiæ Marchionis est restitutus.

MCCCLIII.

Alb. Arg. p. 160

Mense Augusto Rex Carolus de Bohemia venit in Alemaniam, & inducens dominos terræ & ciuitates orbis mansuetudine & misericordia *, bonam & generalem pacem fecit.

* verbis mansuetis & minatoriis.

Alb. Arg. p. 147. 153. 156 *Andr. Presb.* p. 37. 38

Eodem anno mense Septembri obiit Rudolphus Dux Bauariæ socer suus, ratione cuius & per tractatus habitos cum fratribus eiusdem Rudolphi rerum habuit, * multa castra & oppida ante nemus Boemorum. Ducem etiam Rupertum captum in Marchia Brandenburgensi per Ducem Saxoniæ absoluit a captiuitate cum multa pecunia.

Alb. Arg. p. 153. 154, 160. 161.

Eodem anno mense Decembri idem Rex Moguntiam venit: cui populus & clerus ibidem cum vexillo crucifixi occurrebant, petentes vindictam de Hainrico quondam Archiepiscopo Moguntino depositio, & dicto domino Cunone de Falkenstain ipsius procuratore, qui multis grauaminibus in personis & rebus ipsos flagellabant; & sic Rege vna cum Gerlaco Archiepiscopo Moguntino a sede Apostolica prouiso rogitante de statu Ecclesiæ & diœcesis Moguntinensis, ipse Hainricus prædictus ex improuiso in vigilia natiuitatis Domini moritur, & præfatus de Falkenstain cum Gerlaco Episcopo pertractante hoc Rege concordatur, & traduntur omnes munitiones & castra Archiepiscopatus ipsi Gerlaco, exceptis quibusdam quæ ipsi de Falkenstain pro certa pecunia remanent obligata.

p. 448

MCCCLIV.

Alb. Arg. p. 153. 161, *Gesta Balduini* lib. 3 c. 10. *Boemundus archiepisc. Treuerens.*

Mense Ianuario obiit dominus Baldvvinus Archiepiscopus Treuerensis, patruus patris præfati domini Regis, qui XLVI. annis vel circa præfatam Ecclesiam Treuerensem, vt Archiepiscopus regebat, cui successit Boemundus Archidiaconus Treuerensis, qui paucis annis rexit eandem Ecclesiam, & ex senio deficiens resignauit, & tunc suprascriptus de Falkenstain ex prouisione sedis Apostolicæ factus est Archiepiscopus Treuerensis.

Eodem anno in die B. Gregorii in nocte in Alemania magnus ventus erat, qui ædificia, tecta domorum in multis locis euertit, ac multitudinem arborum maximarum radicitus euulsit. Et die præcedente post completorium magister Nicolaus Violus rector scholæ Eistetensis ciuem Eistetensem villicum ante prædicatores occidit.

Alb. Arg. p. 163.

Mense Iulio Episcopus Herbipolensis obsedit ciuitatem Herbipolin cum magna potentia armatorum, & terram circum quaque ac vineas prope ciuitatem destruxit, & ipsi ciues fortiter rebellabant. Tandem Rex veniens ad locum, concordabat ipsos, ita quod Episcopo in posterum debent subesse.

Octobri idem Rex intrat Italiam coronandus in Vrbe ad titulum Imperialem per

Alb. Arg. p. 163; *Cortus.* lib. II c. 1. & 2.

* Gevvoldus in margine: *Rudolfi, rex habuit multa castra.*

per dominum Ægydium cardinalem ſummum pœnitentiarium domini Innocentii Papæ, transmiſſum ab eodem ob hoc ad Vrbem ante annum, vbi Paduæ ſolenniſſime ſuſcipit & concordatur cum ipſo Rege ciuitas Venetorum, domini Marchiones de Ferraria, dominus de Verona, & quamplures alii.

Alb. Arg. p. 152. 163, *Cortus* 10 c. 11.

Eodem tempore obiit Iohannes Archiepiſcopus Mediolanenſis, vnde de potentioribus Italiæ, & filii fratris ſui regnant pro ipſo in Mediolano & aliis ciuitatibus, quas ipſe ſubiugauit.

MCCCLV.

Cortus. 11 c. 2, *Alb. Arg.* p. 163.

Idem Rex per amicabiles tractatus concordatur cum prædictis dominis de Mediolano, quem ipſi ſuſcipiunt in Mediolano cum tam pauca gente : noluerunt enim quod cum magna gente intraret ad ipſos, vnde maiorem partem gentis ſuæ reliquit Mantuæ, & ſic quaſi ſolus ſubmittit ſe manibus eorundem, & coronatur ſecunda corona argentea in Eccleſia S. Ambroſii in Mediolano in Epiphania Domini. Et inde tranſiens venit Romam, absque omni reſiſtentia, vbi in die Paſchæ a Cardinali Hoſtienſi in Imperatorem coronatur in Eccleſia S. Petri, ac eodem die recedit ab Vrbe dimiſſa gente ſua, clam volens redire ad Alemaniam, non potuit, ſed veniens ad ciuitatem Piſaniam, ibique cum moram faceret, quædam progenies vulgariter appellata Gamba-Curta, de occiſione ipſius Imperatoris & ſuorum turbæ cogitauit, & circa feſtum Pentecoſtes Palatium Piſanum incendio ignis comburi procurauit, ex quo arma antiqua, baliſtæ & ſimilia valde pretioſa ciuitatis, ibi conſumpta fuerunt. Poſt aliquot dies prædicta progenies commune ciuitatis contra Imperatorem prouocant, & magnus rumor inſurgit, in quo Imperator & ſui in mortis periculo extiterunt. Sed dominus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis vna cum ſuis tamen paucis, primo erecto vexillo inimicos audacter inuadit, & pugnat cum eis a mane vsque ad veſperam, plures occiderunt, reliqui fugerunt, ſedato rumore duo ex prædicta prænominati machinatores capti ſunt in curia habitationis domini Cardinalis Hoſtienſis prædicti, qui alios ſuos accuſauerunt conſortes, & ſic XVI. famoſi ciues Piſani capti ſunt, & decollati, qui confeſſi fuerunt quod per hunc rumorem (ſi proſperati fuiſſent) Imperatorem & Imperatricem vere quidem patibulis ſuſpendere intendebant, & reliquos occidiſſe, propter quod dictum * demolitæ ſunt funditus habitationes eorum, & Imperator deceſſit de ciuitate Piſana, relinquens ibi loco ſuo prædictum Marquardum Epiſcopum Auguſtenſem, & reuerſus eſt in Alemaniam menſe Iunio. Sed adhuc cum eſſet Piſis, quoddam caſtrum in comitatu potenter vicit, in quo inuenit puerum feminei ſexus in facie & toto corpore hirſutum, vt hœdus, quem ſecum duxit in Alemaniam.

Marquardus epiſc. Auguſt.

**f. delictum.*

P. 449

Auent. 7 c. 20 n. 22. *Kumſtauff.*

Menſe Iulio idem Imp. emit ab epiſcopo Ratisponenſi, & a quibusdam nobilibus Bauariæ, nobile caſtrum Cumſtauf iuxta Ratisponam, Epiſcopatus Ratisponenſis, pro XVIII. millibus florenorum, ex quo tota terra vicina eſt turbata, & hæc emptio facta eſt capitulo Ratisponenſi penitus ignorante.

MCCCLVI.

Alb. Arg. p. 156, *Auent.* 7 c. 20 n. 23.

Menſe Ianuario idem Imperator conuocat curiam in Nurenberg, in qua Archiepiſcopi Moguntinenſis, Colonienſis, Treuerenſis, & alii Principes conueniunt Electores, & quam plures alii, ſed filii Ludvvici duo, Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis, & Dux Stephanus, ad hanc curiam non conueniunt, timentes potentiam Imperatoris prædicti. Ludouicus vero dictus Romanus, etiam filius Ludvvici, bene interfuit huic curiæ cum magno apparatu, & de Marchionatu Brandenburgenſi per Imperatorem eſt inueſtitus ibidem.

Secundo menſe Epiſcopus Conſtantienſis eſt Conſtantiæ in ſuo palatio occiſus per quosdam milites, & multis vulneribus confoſſus. Eodem menſe Berchtoldus de Hagelen canonicus Eyſtetenſis, & præpoſitus noui collegii Spaltenſis nouiter factus ſacerdos & illis temporibus diues obiit proximo die ante conuerſionem B. Pauli

Pauli Apoſtoli: qui ſolenne condidit teſtamentum, & in ſolenni eleemoſyna (dicta ſpenta) fuerunt diſtributæ xx. libræ Hallenſes, & v. modii ſiliginis. *Spenda.*

Eodem anno menſe Septembri magnum & cruentum bellum eſt inter Iohannem Regem Franciæ, & filium Edvvardi Regis Angliæ iuxta Aurelianum, in quo captus eſt prædictus Iohannes Rex Franciæ & filius ſuus, cum tamen in gente quaſi infinitum excederet Principem Angliæ. [*Simile bellum inter patres amborum prædictorum Regum ita mirabiliter contra euentum humanæ prouiſionis commiſſum vide ſupra ſub Luduuico IV.*] *Io. à Leidis* Chr. Belg. lib. 3. c. 6, *Froiſſardus* c. 161, *Addit.*

Eodem menſe in die B. Lucæ Euangeliſtæ in die & nocte plures terræ motus facti ſunt tam graues & notabiles: quales vnquam viſi ſunt in Alemania, ex quibus ciuitas Baſilienſis & Eccleſia cathedralis ibidem ſubuerſæ ſunt funditus, & circa ciuitatem multa caſtra circumiacentia, & collegium ſcholarium canonicorum valde ſolenne, & monaſterium Valdegrani eiusdem diœceſis, vbi montes alti & Alpes ad ſe inuicem tranſtulerant, ex quibus terræ motibus MM. * hominum perierunt. *Alb. Arg.* p. 164. *Baſilea clades.*

Item eodem anno menſe Nouembri feria II. poſt feſtum B. Martini confeſſoris dominus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis ſupra ſcriptus, quem idem Imperator fecit vicarium Imperii in Italia, qui ob debitorum Eccleſiæ ſuæ prædictæ reſeruationem recedens de ciuitate Piſana aſſociauit ſe quibusdam armatis, qui ſe *Societatem* appellabant, & Apuliam, Tuſciam, & Italiam, ac alias prouincias ibidem incendiis, rapinis, & hominum occiſionibus deuaſtabant, vna cum huiusmodi ſocietate iuit manu armata contra dominos Mediolanenſes ſupraſcriptos, & captus eſt in bello ab eisdem dominis, Mediolanum ductus, & cum eo quingenti armati.

Menſe Decembri præſcriptus Imperator vocatus per dominos & ciuitates regni Franciæ poſt bellum præmiſſum, venit in ciuitatem Metenſem, vbi iura Imperii & claues ciuitatis ab incolis requiſiuit, & per dominum Innocentium Papam per cardinalem Petrogoricenſem transmiſſus ad ipſum, ac filius Regis Franciæ conſanguineus Imperatoris (qui de bello ſupraſcripto cum multis armatis fugit) ac multitudo magna Principum Alemaniæ & Franciæ conuenit ad ipſum, & per feſtum Natiuitatis dominicæ fuerunt apud ipſum. Demum tranſit in Ducatum Brabantiæ, ** & huiusmodi guerram ſedauit. *Alb. Arg.* p. 164, *Trithem.* 1356, *Leb. a Northof* Chr. Com. de Marca p. 456.

MCCCLVII.

p. 450. Menſe Aprili quidam nobilis miles dictus Eckerdin, officialis & potens Ducum inferioris Bauariæ, confederatur cum domino Imperatore prædicto, & ob hoc iidem Duces obſederunt eundem militem in caſtro Nacherberg cum tota potentia ſua. Sed Imperator maximam gentem de Bohemia & Morauia, & alias hinc & inde congregat, & inferiorem Bauariam intrat, deuaſtat, & cum vterque exercitus ſibi inuicem appropinquaret, ita vt bellum præſumeretur, in eundem componunt ſe Duces pro voluntate Imperatoris, pro quo tota Bauaria doluit, quod magna damna fecerat Imperator in terra; nec dum Duces, qui magnam collegerant gentem, ſe vendicabant.

Menſe Maio dictus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis liberatur de captiuitate domini Mediolanenſis; Item Regina Vngariæ cum magna comitiua, & DCC. equis limina B. Virginis viſitat Aquisgrani, & monaſterium S. Elizabeth in Marcburg. *Andr. Presb.* p. 36, *Adlzreiter* p. 2 lib. 5 n. 2. *Nacherberg.*

Menſe Septembri obiit Ch. de Haydeck nobilis miles, qui fratribus ſuis magnum theſaurum reliquit, & ob hoc fratres poſt obitum concertant.

Octobri in die Sergii & Bacchi Martyrum obiit Iohannes Comes Burggra-

* Gevvoldus addit in margine: *mille millia hominum perierunt. Et vide ſimiles terremotus ſupra ſub eod. Karolo. Item eodem anno inſurgit peſtilentia magna hominum, vt ſupra per totam Alamaniam.*

** Gevvoldus in margine addit: *vbi ciuitates Ducatus eiusdem, Dn. ſuum Ducem Brabantiæ expulerant.*

uius in Nurenberg, ſapiens & potens in Franconia, ſepultus ſolenniter in monaſterio in Hailprunne Eyſtetenſis diœceſis. Eodem menſe obiit Fridericus ſenior Comes de Ottingen.

MCCCLVIII.

Rex Liuoniæ. Menſe Iulio Rex Liphoniæ gentilis miſit fratrem ſuum ad præſcriptum dominum Imperatorem Karolum, tunc Nurenberg conſtitutum, aſſerens ſe & terram ſuam velle recipere fidem Chriſtianam, & petens ſe baptizari: Super quo negotio Imperator dirigit Archiepiſcopum Pragenſem, & ſuperiorem magiſtrum domus Teutonicæ in Alemania, & alios quam plures in Liphoniam. Hic Rex ſpondet baptizari, niſi terra euicta ab eo & ſuis anteceſſoribus per fratres domus Teutonicæ in Pruſſia, reſtituatur eidem, & ſic infecto negotio Imperator recedit de loco.

Autor. 7 c. 20 n. 26, *Trithem.* 1358, *Gerb. a Roo* lib. 3. p. 101. Eodem menſe obiit Albertus Dux Auſtriæ, cuius filii filiam iuniorem paulo ante duxit Meinhardus filius Duciſſæ Carinthiæ, & Ludvvici Marchionis Brandenburgenſis Ducis Carinthiæ, neptem in quarto gradu, ex diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ, & ſolennes nuptiæ in Patauia celebratæ fuerunt. Sed Dux Rudolphus Alberti ſenior filius, qui Caroli Imperatoris filiam duxerat, regnauit pro patre in Auſtria, & conſtituitur aduocatus terræ in Sueuia ab Imperatore ſocero ſuo ſupraſcripto.

MCCCLIX.

Dominica in medio Quadrageſimæ, quæ fuit XI. Kal. Aprilis, fures de nocte intrauerunt monaſterium S. Walpurgis Eyſtetenſis, & cum campanarius eiusdem tarde intraret ad deponendum ſe in loco, irruunt fures in ipſum, velata facie, volentes eum occidere, qui ſe defendit, fuit in monaſterio grauiter vulneratus. Propter quod ſtillicidium de reliquiis B. VValpurgis conſuetum hactenus manare ceſſauit per quatuor ſeptimanas vel circa; & poſt octauas Paſchæ appropinquante feſto eiusdem virginis manauit, vt ante.

In octaua Pentecoſtes S. VVunibaldi confeſſoris in Haydenhaim facta eſt translatio in nouum chorum, cuius reliquiis cum poſtea deferrentur in ſtillicidium huius, in magna abundantia manatum eſt * ad hæc exiſtens S. VValpurgis. In feſto S. S. Petri & Pauli Apoſtolorum, in occaſu ſolis, in ciuitate Eyſtetenſis, ſuperuenit tempeſtas magna & nubes pluuioſa, ex qua per vallem Puchtal verſus Septentrionem tanta inundatio facta eſt, vt partem ciuitatis deſtrueret, hominibus habitantibus in valle prædicta magnum damnum inferret, lapides maximos de montibus amoueret; & vna mulier extitit ſuffocata, & ſimilis aura non eſt hactenus viſa ibi. p. 451.

* ad hoc ex Vrna Stæ VValpurgis.

Duella. Eo tempore in die Abdon & Sennæ Martyrum in ciuitate Eyſtetenſi eſt duellum commiſſum inter dictum Hopferſtadt & Perenuelder.

In die Marci & Marcellani martyrum ſimile duellum habuit in iudicio prouinciali Burggrauii. Idem & iuxta Nurenberg cum quodam dicto Marſchaldo de Gredingen, quem ſimiliter & veriſimiliter vicit, ac vitam ex precibus Dominorum indulſit inſignem prædonem, qui multis annis Ludvvicum Marchionem & terram ſuam ſpoliauit ex vna, & armigerum dictum Beniuelder, * pro quo tamen multæ orationes & pia ſuffragia ab hominibus fiebant ad Deum, & qui in cauſa, de qua agebatur inter partes, fouebant iuſtitiam; neutra tamen partium fuit occiſa ſeu membro mutilata.

Certus. 10 c. 10. Menſe Decembri frater Domini Veronenſis, qui ſupra duxit ſororem Domini Marchionis Brandenburgenſis, occidit eundem Dominum Veronenſem fratrem ſuum, ſororium Marchionis; & expellit ſororem ſuam de dominio, & ipſe dominium Veronenſe & aliarum ciuitatum fratris apprehendit.

MCCCLX.

Naucleru fol. 11 Gen. 46 p. 1025, *Mutius* 25 p. 252. Ciuitates Imperii in Alemania, & maxime in Sueuia, querelas graues deferunt Impe-

*Gevvoldus in margine: *Berrinuelder ſeruitorem Marchionis antedicti qui ſibi equum ad hujusmodi duellum dedit ex parte altera, & ſuccubuit Bernuelder*

Imperatori præscripto contra Comites de Wirtenberg, Vlricum & Eberhardum fratres, filios Comites de Wirtenberch (de quo supra sub Ludvvico) super diuersis grauaminibus, videlicet quod tenebant & defendebant malefactores & raptores patriæ & inimicos eorum, item quod telonia inaudita infra eorum territorium extorserunt, & alia quamplura grauamina inferebant. Propter quod idem Imperator veniens Nurenberg, prædictos Comites ad se vocauit, quibus cum solenni comitiua armatorum illuc venientibus Imperator præmissa & alia quamplura obiecit: sed ipsis cum indignatione recedentibus, mense Augusto eiusdem anni Imperator fortem & ferocem multitudinem armatorum de regno Bohemiæ & circumquaque iubet adduci, & mandat Principibus, Baronibus & ciuitatibus inuadere Comites suprascriptos, & sic collecta maxima multitudine armatorum cum potentia comitatum prædictorum hostiliter inuadit. Sed Rudolphus Dux Austriæ gener Imperatoris tractat pacem. Vnde prædicti Comites videntes, se non posse resistere potentiæ Imperatoris, suæ gratiæ submiserunt. Ergo oportuit eos restitnere omnia castra & bona, quæ ibi & progenitores sui obligata ab Imperio hactenus habuerunt, telonia & pedagia, & consueta* relaxabant, & iuri coram iudice prouinciæ super iniuriis ciuitatibus illatis coacti sunt stare.

* *f. consuetas vel, consilia*

MCCCLXI.

In principio mensis Martii Imperatrix in Nurenberg filium masculum genuit, de quo Imperator lætitiam habuit non modicam, & eundem baptizandum solenniter reseruauit per vnum mensem & amplius. Nam ad baptismum ipsius inuocat solennem curiam in Nurnberg, & Electores Imperii quasi omnes. Et hic filius baptizatus est Dominica qua cantatur *Misericordia Domini*, quæ tunc fuit III. Id. April. in parochia S. Sevvoldi in Nurnberg, Babenbergensis diœcesis; & leuatus de fonte per Archiepiscopos, Moguntinensem, Colonienſem, Pragensem, & per Episcopos sex, & quinque Abbates, & nomen eius Wencezlaus appellatum, & durauit hæc curia cum magno gaudio per octo dies. Nam & insignia Imperialia Imperator iubet deduci de Bohemia, & solenni apparatu, & ostendit ibidem; & existentibus ibidem denunciantur magnæ indulgentiæ, quas Innocentius VI. Papa tunc gratiose concessit, videlicet easdem indulgentias, quas in vrbe Romani Pontifices in die Cœnæ Domini concedere consueuerunt; & habita ibi sunt hastiludia & alia solatia infinita. Post hæc Imperator disponit habitare limina B. Virginis Aquisgrani, sed deliberat mittere offertorium illuc pro filio suo nato. Vnde iubet filium ponderare in statera cum auro, qui ponderauit 16. marcas auri, quas mittit Aquisgranum. Et ipse cum vxore & filio, & insignibus suprascriptis in Bohemiam est reuersus. Et nota, quod insignia
P. 452 Imperialia, quæ tunc vidi (de quibus Papa festum indixit) sunt hæc; primum ferrum lanceæ, quæ transfixit latus Christi. Item clauus cum aliquali petia ligni S. Crucis, quæ transiuit manum Christi. Idem gladius Caroli Magni primi Imperatoris Romanorum, quem tunc Imperator tenebat in manibus, & corona qua coronatus est in Imperatorem a Leone Papa III. Item gladius Mauricii martyris. Item petia brachii S. Annæ matris Mariæ virginis, & dens Iohannis Baptistæ. Item petia cordæ, qua Christus fuit ad columnam ligatus. Spongia qua fuit in cruce potatus, & aliæ plures reliquiæ Sanctorum.

Wenceslaus Imp. nascitur. Alb. Arg. p. 155. Adlzreiter p. 2. lib. 5. n. 8.

Regalia

Eodem tempore VIII. Idus Aprilis obiit Dominus Albertus Burggrauius de Nurenberg, frater Iohannis præmortui.

Mense Octobri obiit Ludvvicus senior filius Ludvvici condemnatus, * Marchio Brandenburgensis inopinate iuxta Monacum, tamen Sacramentis Ecclesiæ procuratus: qui reliquit hæredem Meinhardum nomine, Rudolphi Ducis Austriæ generum, iuuenem cum quo mater sua pro terra Carinthiæ & Comitatu Tyrolis incepit litigare

Andr. Presb. p. 37, Gerh. a Roo lib. 3. p. 103, Auent. 7 c. 21 n. 1 Adlzreiter p. 2 lib. 3. n. 7.

MCCCLXII.

Mensibus Aprili & Maio visus est notabiliter Cometa in Bauaria versus Orien-

tem. Et exorta diſcordia inter Imperatorem præſcriptum ex vna, & regem Vngariæ & Rudolphum Ducem Auſtriæ parte ex altera. Et Imperator ad tractandum cum prædictis aduerſariis ſuis ſe transfert ad metas Morauiæ circa fines Vngariæ, & interim circa feſtum Iohannis Baptiſtæ moritur Imperatrix ſupraſcripta.

Meinhardi Brændeburgici tutela.

Andr. Presb. p. 37, Auent. 7. c. 21 n. 12 Adlzreiter p. 2 lib. 3 n. 6.

Eodem anno poſt feſtum Paſchæ oritur guerra grauis inter Duces Bauariæ ſuper tutela ſeu cura Meinhardi Marchionis Brandenburgenſis, & Ducis Bauariæ filii Ludvvici ſupraſcripti: ex hoc & pro eo, quia Rupertus Dux Bauariæ, & Comes Palatinus Rheni (de quo dictum) & Stephanus ſenior, ac Stephanus iunior filius eius, Duces inferioris Bauariæ (quibus etiam Dux Auſtriæ aſſiſtebat) ex vna parte contendebant eſſe tutores & curatores præfati Meinhardi iuuenis tanquam legitimi tutores ſecundum legem ciuilem. Sed alii nobiles terræ, conſiliarii patris eiusdem (quibus Fridericus filius Stephani Ducis præſcripti aſſiſtebat) ex alia parte ſimiliter volebant eſſe tutores & curatores præfati iuuenis, in quorum fuit poteſtate, & tanquam ii, quibus filius fuit commiſſus a patre; & cuilibet partium aliquæ ciuitates terræ adhæſerunt. Et cum ambæ partes cum magna comitiua armatorum ſe paraſſent ad bellum, & hoc inuicem viciniæ condixiſſent, contigit cauſaliter tunc in feſto Corporis Chriſti (quod fuit XVI. Kalen. Iulii) quod idem Marchio iuuenis deuenit in poteſtatem partis aduerſæ, videlicet Ducis Stephani, & ſibi adhærentium, & ſic ſine bello ab inuicem receſſerunt. Et idem Meinhardus poſtea modico tempore ſuperuixit, & mortuus eſt annorum XIV. vel circa. Et ipſe Fridericus reconciliatus eſt patri & fratri. Sed Duces Auſtriæ, apud quos tunc fuit mater ipſius Meinhardi defuncti, terram Carinthiæ & Comitatum Tyrolis obtinuerunt & poſſederunt.

Auent. 7 c. 21 n. 6 Gerb. a Roo hiſt. Auſt. lib. 3 p. 108.

MCCCLXIII.

Præfati Duces Bauariæ intrant terram Carinthiæ cum magno exercitu per vallem Eniſi fluuii, volentes intrare Comitatum Tyrolis, ſed non potuerunt. Tandem cum aliquo tempore fuiſſet lis inter præfatos Duces Auſtriæ, concordati ſunt, videlicet vt ipſi Duces Auſtriæ Ducibus Bauariæ exſoluerent centum millia florenorum, & ipſi præfatum comitatum & terram poſſiderunt vsque ad metas, prout hodie poſſident.

HISTO-

HISTORIA MORTIS HENRICI VII. IMP.

LECTORI SALVTEM!

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

*Nſigne teſtimonium mortis Henrici VII Imp. veneno, per Monachum quendam Prædicatorum Ordinis dato, exhibent hi rhytmi. Prouocat ad illos Cuſpinianus,** circumferuntur, *inquiens*, verſus non admodum concinni, qui lamentabilem Henrici VII mortem conqueruntur. *De auctore non ſatis conſtat, de editionibus vero optime agit Martinus Difenbachius,** dicens:* Protraxit illud poema primus, quod ſciam e tenebris Papalibus (ſub quibus forte adhuc lateret) *Matthias Flacius Illyricus*, Vir ſcriptis ſuis pluribus, ſed maxime Hiſtoriæ Magdeburgicæ Centuriis notus, & in conquirendis huius generis ſcriptorum libris diligentiſſimus, ediditque inter *Varia Doctorum Piorumque Virorum de corrupto Eccleſiæ ſtatu Poemata* Baſileæ an. 1557. literis exſcripta, part. IV p. 470. ſqq. quorum abs ſe editorum meminit etiam, cum quinquennio poſt Anno nimirum 1562. Argentinæ *Catalogum Veritatis Teſtium* typis vulgaret p. 260. Ex hoc Flacii Poematum libro, etſi diſſimulet, *Marquardus Freherus* poſtea illud in Appendice Tomi I Scriptor. Germ. p. 13 recenſuit. Titulum ei *Flacius* loco cit. hunc præſcripſit: *de morte Imperatoris Henrici VII quem Frater Paulinus ordinis Prædicatorum* intoxicauit (quod tamen illius Ordinis Fratres conſtantiſſime negant) ex vetuſtiſſimo libro carmina ſeu rhytmi quidam. *Hi autem veri rhytmi ſunt Monachales, qui de facto illo ſatis teſtantur. Confirmant hoc factum tot ſcriptores, quorum auctoritates multa induſtria congeſſit Martinus Difenbachius,*** *Francofurtenſium olim Theologus, ſingulari ſcripto de vero mortis genere Henrici VII. Vnicam ſaltim coæui cuiusdam ſcriptoris & fide maxime digni ad confirmandam hanc Hiſtoriam adducere liceat de Geſtis Balduini****: ſubditorum cunctorum mitiſſimus defenſator, rebellatorum vero rigidiſſimus exſtirpator iſte Henricus ad veſaniam Roberti Siciliæ Regis perdomandam verſus Neapolim, vbi ipſe habitauit, iter capiendo, & veniens Benconuent, eodem anno XV Auguſti, id eſt, aſſumptionis beatæ Mariæ virginis Miſſam more ſolito deuote audiebat & a quodam ordinis Prædicatorum religioſo dominici corporis Chriſti ſacramentum deuote recipiebat: cuius ſodalis eiusdem profeſſionis ablutionem ſumendam in calicem fundebat, quem ipſe Imperator fideliſſime ſumebat, & ſtatim poſtea totius corporis moleſtiam ſentiebat. Poſtea ſui prudentiſſimi intelligentes medici ipſum nulla infirmitate alia quam intoxicationis materia grauiter laborare, ſibi indicarunt, deuotiſſime ſupplicarunt, quod hanc intoxicationis materiam ſineret eos per inferendum ſibi vomitum radicitus reuocare. Quibus fertur reſpondiſſe. Malo migrando ad Dominum diem claudere extremum, quam generare ſcandalum in ſacrum Dominicum & detrimentum Chriſtianorum. Et ſic in illa infirmitate vsque ad diem Auguſti XXIV laborauit, qui eſt dies Bartholomæi omnium Apoſtolorum ſecundum ſanguinem nobiliſſimi, ipſe omnium Chriſtianorum nobiliſſimus ſpiritum ſuo qui fecit illum, reddidit creatori.

DE

---

* *hiſt. Henrici p. 36.*

** *de vero mortis genere Henrici VII c. IX p. 24.*

*** prodiit *Francofurti 1685. 4.*

**** lib. II c. XVII apud Baluzium *Miſcell. Tomo I p. 132.*

DE IMPER. HEINRICI VII. OBITV:

QVEM F. PAVLINVS ORDINIS PRAEDICATORVM, INSTINCTV FLORENTINORVM, IN EVCHARISTIA INTOXICAVIT, RHYTHMI IN VETVSTISSIMO LIBRO REPERTI.

IN anno quo milleſimum
Ante, & trecenteſimum
Adfuit, ac duodenum,
Præcinctum ſtricta faſcia
Cœleſte verbum, gratia
Et veritate plenum:
Vt ſerpens liuidiſſimus,
Leuiathan turpiſſimus
Aſpis inuidioſa,
Succeſſibus victricibus
Et actibus felicibus,
Non fauens, tortuoſa:
Gens fremens in Florentia
(Quam tangat peſtilentia,
Quam dictat in Monarcham:
Vt corruat peſtifere,
Intereat mortifere)
Theſauri pandens arcam,
Paulinum quendam variis
Corrumpit cum denariis,
*Quam pluribus florenis:**
Vt Principem piiſſimum
Monarcham potentiſſimum
Inficiat venenis.
Paulinus non ſcientiæ
Indutus, nec clementiæ,
Sed Spiritu furoris,
Ad nefas minus pauidus,
Sed auri nimis auidus,
Et prodigus honoris.
Theſauri capto ſtemate,
Sed mortis anathemate,
Inique pollicetur,
Quod tuum Cæſar magnanime
Corpus fiet exanime,
Guelfusque liberetur.
Hæc turpis colligatio,
Quam Florentina natio
Sic colligat nefanda,
Heu minime diſſoluitur,
Qua Principis reſoluitur
Humanitas laudanda.
Auguſtus horum neſcius,
(Cum homo non ſit præſcius,
Sed Deus futurorum)
Enarrans ſub ſpe gratiæ
Cuncta cordis acie
Commiſſa delictorum.
Reponens confidentiam
In Deo, pœnitentiam
Pro viribus implere
Promittit Cæſar præpotens,
Vt Dominus omnipotens
Dignetur abolere.
Quæcunque geſſit crimina,
Sic purgans cordis limina,
Scopa confeſſionis,
Vt fiat Apoſtolicæ
Sic particeps catholicæ
Sacræ communionis.
Paulinus non intrinſecus
Paratus, ſed extrinſecus,
Solennia Miſſarum
Dicturus ſub oramine,

Vt

* Ad hunc locum prouocat Car. du Fresne Glaſſario, voce floreni, dicens: *Floreni, Monetæ aureæ Florentinorum, apud quos cudi primum cœpere anno 1252. titulo 24 ceratiorum, quorum octo vnciam conficiebant, in vna horum parte inſculptus fuit flos lilii, vnde Monetæ nomen inditum, in altera effictus S. Ioannes Baptiſta. Ita Ioan. Villaneus lib. 6 c. 54 Florenus de Florentia, in Charta an. 1350 in Probat. Hiſt. Turenenſis p. 90, Cuius pretium erat tunc temporis 10. ſolid. Pariſ. Denarii Floreni.*

Vt Principem libamine
Communicet præclarum.
Sed ſimulata veritas,
Hic venenoſa feritas
Sub vngue occultatur,
Qua Princeps ſereniſſimus,
Fide Chriſtianiſſimus
Clandeſtine vocatur.
Sic Sathanæ archangelus,
Transformans ſe ſic angelus,
Infector luculentus,
Poſt vitæ alimoniam
Dans mortis acrimoniam
Amicus fraudulentus.
Venena Princeps ſentiens,
Vindictæ non conſentiens,
Sic ait: O mi frater,
Amicum cur interficis,
Quem commendauit mater?
Amicum tibi creditum,
Pro nato tibi deditum,
Cur necas per venena?
Cur triſtes reddis populos,
Quot vdos facis oculos?
Quam cuncta pallet gena?
Hæc Princeps & ſimilia
Dum profert, ſupercilia
Hypocrita deponit.
Sic dominator gentium
Venefico ſilentium
Benignus imponit.
Nec tradit hunc tortoribus,
Sed iubet vt à foribus
Clandeſtine recedat:
Sic pro perſecutoribus
Precatur, Chriſti moribus,
Ne iudex manus lædat.
Paulinus frenum rapiens,
Clam fugam cito capiens
Lateribus equinis
Punctatis cum calcaribus,
Tam fœminis, quam maribus
Exponit Florentinis.
Totius facti ſeriem,
Proceſſus & materiam
Intoxicationis,
Qua plebis ex feruentia
Auditur in Florentia
Vox exultationis.
Dum Cæſaris conſulibus
Suisque contribulibus
Commiſſa propalantur,
Fit ingens vlulatio,
Nobilium turbatio,
Magnates lachrymantur.
In grandi ſtat triſtitia
Exercitus militia,
De Principis ruina
Quam feritas damnabilis
Manusque deteſtabilis
Coagulat Paulina.
Dum ſentit vir catholicus
Quod humor melancholicus
Se arctius extendit,
Magnates cito conuocat,
Ad lachrymas quos prouocat,
Sic dicens: Mors tetendit
Iam arcum ſuum acrius,
Imperium alacrius
Defendite fideles:
Ne meum per diſpendium
Lætentur, & compendium
Percipiant crudeles.
Incircumciſi moribus,
Rebelles præceptoribus,
Ne amplius exultent:
Nec viris vt exterritis,
Famoſis, imperterritis
Militibus inſultent.
O nobiles Imperii,
Victores improperii,
Nunc memores eſtote,
Quod Matathias commodo
Priuatus vitæ, quomodo
Præmonuit deuote.
Gentes æquanimes
Pro teſtamento animas
Et legibus paternis
Viriliter exponite
Fomidinem deponite
Pro præmiis ſupernis.
Vt Iudas vir fortiſſimus
In populo mitiſſimus,
Illuſtris Machabæus,
Qui hoſtem non abhorruit,
In bello quando corruit,
Exultat Philiſtæus.
Quem plebs Iſraelitica
Deplangit & Leuitica,
Et vitæ celebratis
Lugubribus exequiis,
Et gentium reliquiis
Et Principum legatis.
Tyrannus quicquid reprobus
Pro ſacris & pro legibus
Vlterius luctatur

Et victrix

Et victrix plebs Iudaica,
O bella Machabaica!
Huc vsque veneratur.
Vos inclyti similiter
Luctamini viriliter
Cum plebe tam incesta,
Vt celebris cum gloria
Vestrorum sit memoria
Per orbem manifesta.
His dictis cum auxilio
Et Principum consilio
Nobilium prudentum,
Imperium vt a modo
Fruatur pacis commodo
Disponit testamentum:
Constituens vicarium,
Fidelem commissarium,
Canem de Verona,
Munitum legum stemmate,
Armorum fretum schemate,
Virilitatis zona.
Ornatum, virum bellicum
Veracem, fidum, mellicum,
Verbisque serioſum,
Amicis satis placidum,
Sed inimicis, acidum,
Triumphis glorioſum.
Scriptis inuentariis
A publicis notariis,
Factisque codicillis,
Signatis curioſius,
Munitis studioſius
Cæsareis sigillis.
Hortatur instantissime
Vt Cæsaris nouissimæ
Assistat voluntati:
Et testamentum editum
Honori suo creditum
Suæque probitati,
Vt miles carens vitio,
Fideli exercitio
Fidelis exequatur.
Quod minus sit sufficiens,
Et viribus deficiens,
Se Canis arbitratur.

Sed victus a nobilibus,
Virisque spectabilibus
Cum fletibus admittit
Auguſti desiderium,
Quod proteget Imperium,
Pro viribus, promittit.

His factis, nec theoricum
Accersit, nec chirurgicum
Carnis infirmitati:
Sed animarum medicum,
Commendans diem tetricum
Diuinæ voluntati.
Vt fidei consocius
Precatur hic quam ocyus,
Diuinis Sacramentis
Vt muniatur, parcius
Cum mors non agat, arctius
Sed stimulet tormentis.
Viatico dum fungitur,
Et oleo inungitur,
In fide roboratur,
Renunciansque seculo
In Crucifixi speculo
Se Princeps speculatur.
Sic vale dicens populis
Turbatis, clausis oculis
Hunc spiritum emittit,
In Trinitatis nomine,
In manus tuas Domine
Quem amplius committit.
O quantus luctus omnium
ob diræ mortis somnium,
Quam plurium lamenta.
Audaces turbant animos,
Sollicitant magnanimos,
Conturbant elementa.
Virilis sexus eiulat,
Plebs muliebris vlulat,
Gens clamitat per castra,
Auditur planctus vndique,
Qui præ dolore vtique
Extollitur ad astra.
Perfusis genis fletibus,
Plebs militum cum cœtibus
Extrahit capillos:
Ingemiscendo clamitat
Mors illi quare percitat
Qui facit nos pupillos?
Sic hominem maleficum
Condemnat, & venefícum
Tam magni quam pusilli,
Et imputantes illico
Iniquitatis villico,
Sic aiunt pupilli:
O traditor blandissime,
O proditor vilissime,
O pessime mercator,
Hæresiarcha pallide,
Insidiator callide,
O archicriminator!
O venenosa scabies,
O belluina rabies,
O fera truculenta,
O bellua sæuissima,
O vipera nequissima,
O tabes virulenta!
Grassaris cur in Dominum?
Cur Regem necas hominum?
Cur mundi demis florem?

Cur tantum lædis apicem,
Magnalium opificem,
Imperii decorem?
Cur mundi turbas gaudium,
Deteſtatorem fraudium,
Bonorum ſectatorem?
Inſontem quare decipis,
Quotidie quo recipis
Res largas & honorem?
Benignum cur interimis?
Manſuetum quare perimis?
Cur inficis modeſtum?
Cur ſimplicem inſequeris?
Cur opprimis honeſtum?
O nequam cunctis nequior!
Quo nemo vixit æquior,
Cur per te venenatur?
O Satana malignior,
Theſauro, gemmis dignior
Cur per te trucidatur?
Impenſis beneficiis
Reſpondes veneficiis.
O canis impudice,
Qui totus tibi credidit,
Arcana quæuis edidit,
Cur fraudat inimice?
Horrores gentibus irruunt,
Et aures ambæ tinniunt,
O facinus horrendum!
Fit mentis trepidatio,
Stupor, horripilatio,
Ob nefas contremendum.
Immanior es pecude,
Tu durior es incude,
Tu malleo veneni,
Tu fabricator funeris,
Te cæcum cæci muneris
Præcipitant floreni.
Tu degener ab homine,
Nec belluino nomine,
Es dignus nuncupari,
Cum Dathan & cum Abiron,
Quos deglutiuit Acheron,
Vix dignus nuncupari.
Funeſtis tuis manibus
Hoc opto, ne a canibus
Vel auibus rodantur:
Ne ex veneno vitio
Communicent exitio,
In rabiem ferantur.
Senex ad ſacerdotium
Te ſibi fore ſocium,
Tu frater prædicator
Nec es nec eſſe diceris,
Fuiſſe, ſed coniiceris
Ater præuaricator.
Te cleri congregatio
Religionum ſtatio
Cruente deteſtatur:
Societas crudelium
Conuentus infidelium
Te ducem aſpernatur.
Tu perfide conſidera,
Sol, Luna, cœlum, ſidera,
Cum aere nigreſcunt,
Arbuſta, ſaltus, gramina,
Telluris flores, germina
Ob ſcelus exareſcunt.
Eſt enim execrabile,
Nefasque deteſtabile,
Res prorſus impudica,
Quod Aquila mirificus
Pergrandis & magnificus
Occiditur a pica.
Per orbis cuncta ſpacia
Si nulla tibi gratia
O beſtia cruenta:
Sed turpi pro audacia
Surripiant ſolatia
Bis duo elementa.
Oremus dilectiſſimi,
Fideles, deuotiſſimi,
Pro Principe gementes,
Vt tibi ſit auxilio
Qui proprio nec filio
Pepercit. Sic dicentes:
Extenſus more platani,
Heli Lamazabathani
Qui clamitat in cruce,
Sit Principi propitius:
Et eruat hunc citius
A perfidorum Duce.
Ne damnatorum maxima
Reorum neque proxima
Catena hunc conſtringat,
Nec Tartari diſpendium
Gehennæ vel incendium
Seuerius attingat.
Sed data ſibi venia
Ad Paradiſi mœnia
Per manus angelorum
Ducatur e militia,
Fruatur & lætitia
In patria viuorum,
Qua Deus non per ſpeciem
Sed facie ad faciem
Quam pulchre reuelatur,
Quem omnis ordo cœlicus
Conuentus & angelicus
Cum laude veneratur.
Vbi dolor, nec triſtitia,
Nec languor, nec mœſtitia,
Nec labor neque planctus:
Sed iugi cum frequentia
Sunt Cherubin canentia,
Sanctus, ſanctus, ſanctus.
Quod ſumma præſtet Trinitas
Et viua diuinitas
Cunctorum moderamen,
Quam decet virtus, gloria,
Laus, honor, & victoria,
In ſempiternum, Amen.

LVDOVICI

LVDOVICI BAVARI IMP.

SCRIPTA PVBLICA.

LECTORI SALVTEM!

BURCARD GOTTHELF STRUVE.

EX Freheri appendice quoque hæc Ludouici Bauari nomine, ſcripta publica, Rebdorffio ſubiungimus. Primum eſt ipſius decretum Francofurtenſe: Poſtquam enim in Comitiis Renſenſibus, menſe Iulio 1338. inſtitutis, acta Iohannis XXII fuiſſent annullata, atque decretum, quod ſit Imperator, qui ab Electoribus electus, etiamſi a Papa non fuerit vnctus, conſecratus & coronatus: idem poſtea per hoc decretum in Comitiis Francofurtenſibus, communi conſenſu fuit confirmatum. Teſtatur de eo Albertus Argentoratenſis, dicens.* An. Domin. MCCCXXXVIII. regni ſui XXIV. Imperii vero XI die octaua menſis Aug. in Franckfurt vocata Curia, decretum quoddam, de conſilio quorundam fratrum Minorum, confectum, ſub ſigillo ſuo magno edidit: in quo & inter alia declarauit proceſſus quondam Domini Ioannis Papæ nullos: & quod Papa non poſſit contra Imperatorem talia attentare, cum iurisdictiones ſint diſtinctæ, Ianuis ſuæ Curiæ ſuffigebat cum iurium approbatione. *Ex hoc ipſo loco facile patet, aliud fuiſſe decretum Francofurtenſe, quod cum Principum conſilio concluſum, aliam dicti decreti apologiam, quæ in vltimis Alberti verbis latet,* cum iurium adprobatione. *Decretum illud Henrico Rebdorffio inſeruerat ** Freherus, nunc igitur, Apologeticum exhibemus. Hunc equidem Germanorum Chronico inſeruit Mutius, *** & Nauclerus, **** & ex iisdem Bzouius, quem tamen ideo notat Hervvartus ab Hohenburg, ***** qui etiam ex Frehero hanc Apologiam integram inſeruit. Exhibet eandem quoque Goldaſtus, ****** hoc titulo:* Ludouici IV Imper. Aug. Reſcriptum apologeticum contra Iohannis XXII Papæ Bullam Excommunicationis, concernens iura regni & Imperii.

Alterum

---

* De hoc Albertus Argentoratenſis p. 129: *interim conuenientes in villa Rens ſuper Rhenum Imperator & Principes electores, confectis deſuper literis & iuramentis præſtitis, quo imperium & eius iura contra omnes nullo excepto manu tenerent, & ad ipſum omnes quos poſſent, arctarent, nulla abſolutione vel quauis occaſione obſtante, firmarunt.* Idem confirmat Nic. Burgundus *p. 155. 156.* Auentinus *lib. VII c. XVIII n. 3.* Adlzreiter vero *Ann. Boi. p. II lib. III n. 40* confundit Decretum Renſeenſe cum Francofurtenſi, dicens: *Conſtat enim ſenatus conſultum Renſeanum eſſe editum MCCCXXXVIII Auguſti menſis die VIII.*

** *ad a. 1339.*

*** *lib. XXIV p. 236.*

**** *vol. II Gen. XLV p. 1001.*

***** Ludouico Bauaro defenſo p. 761 dicens: *poſt hæc adfers ex Mutio & Nauclero decretum Ludouici fœdiſſime vitiatum & mutilatum, cum emendatum & integrum ex appendice Freheri ad Rebdorffium afferre potuiſſes & debuiſſes. Sed nimirum maluiſti Ludouici defenſionem mutilam, mancam, multisque modis corruptam afferre quam integram, præſertim vero omittere voluiſti locum Auguſtini, vbi aperte docet, conceſſum fuiſſe vt quis a Pontifice ad Concilium appellaret.*

****** *Conſtit. Imper. Tom. vno p. 331.*

Alterum ſcriptum hoc titulo Freherus exhibuerat: alia informatio de nullitate Proceſſuum Papæ Iohannis XXII, contra Ludouicum Bauarum, *Marſilio (vti videtur) vel Ockamo auctore. Aſt, vero eiusdem auctori cum Goldaſto vindicauimus. Hic enim primum Ioanni de Gauduno, Gandauienſi, in academia Peruſina Profeſſori illud tribuerat, ſed a Canonico quodam admonitus, Henricum de Chalheim, veteris libri teſtimonio conuictus, ſupponit.** *Monachus autem Franciſcanus erat Chalhemius, & Ludouici IV Imp. Cancellarius, cuius ſine dubio hoc conſilium in hac cauſſa fuit, quod argumenta apologiæ Ludouici ſuppeditauit, quæ ex eodem tota eſt deſumta.*

Tertium, & quæ ſequuntur diplomata, Caſtrucium concernunt. Hic inter potentiores Italorum proceres, Ludouici potiſſimum partibus fauebat, ideoque Francofurti IV Kal. Iunii 1324 Vicariatum in Ciuitate & Diſtrictu Lucenſi & Piſtorienſi ab eodem obtinuit. Vtraque hic exhibentur diplomata. In tertio equidem ratio additur, quod præcipuus in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugil extiterit. *Conceditur autem ipſi & merum & mixtum Imperium. Ex hoc ſatis patet, Italiæ Principes Imperii vaſallos, conceſſa ſimili Vicariatus poteſtate, in iura ſuperioritatis fuiſſe abuſos.*

*Quartum diploma abſoluit Lucenſes a proſcriptione per Henricum VII Imp. facta. Horum enim vrbs cum aliis ciuitatibus Hetruſcis contra Imp. fœdus inierat,*** *& cum Roberto, Apuliæ Rege faciens ab Imp. fuit proſcripta, atque ab huius exercitu obſeſſa.* **** *Hoc igitur diplomate iſta in gratiam iterum recipitur. Accedit quintum diploma quo Imp. eodem tempore conſtituit vicarium ciuitatis Piſtorii, & totius Comitatus & diſtrictus eiusdem. Teſtatur de eo in vita Caſtrucii Nicolaus Machiauellus,*****

* In diſſertatione de Auctoribus Tomo I Monarchiæ S. Rom. Imperii præmiſſa.

** Sic inter Italiæ Principes ſub Ludouico, ipſum refert Albertinus Muſſatus Ludouico Bauaro p. 2 dicens: *Ioanne XXII Papa rebelles Lombardorum Tyranni, vt vix iam Sacroſanctæ Eccleſiæ fortiſſimum robur ſuſtinere non poſſent, accerſiri Ludouicum Bauariæ Ducem, tanquam Romanorum Regem ex Alemannia iurata ſimul pactione decreuere, vt Imperii Sacroſancti Maieſtatem interiectis diſſidiis obiicerent Eccleſiæ Maieſtati, eorumque Marchiarum colliſionem facerent, quæ vniuerſi Chriſticolæ concertarent, vt ſcilicet Tyranni iidem Eccleſiæ vires alienis ſubſidiis ab ſe retunderent, & ad eandem factionem antiquatas Imperii partes vndecunque & diuerſis ſtudiis complicarent. Fuere hi Galaaz, Martus Luchinus Maphæi Vice Comitis per idem tempus prædefuncti filii. Canis Grandis Magnificus della Scala Veronæ, Vicentiæ, Feltri, Belluni Dominator. Paſſarinus de Bonacoſis Mantuanorum Dominus. Raynaldus de Oppizo March, Eſten. Ferrariæque Domini. Caſtrucius de Interminellis Piſarum, Lucæque dominus.* Nicolaus Machiauellus vita Caſtruccii p. 513 *inde tot victoriis clarus Luccam reuerſus, vniuerſum populum ſibi obuium habuit, qua quidem animi propenſione commodum vtendum ratus, Pazzinii Poggii, Puccinelli de Portico, Franciſci Boccanſachii, atque Ceccii Guinigii potiſſimum fauore, vtpote qui Luccenſium facile primi id temporis, ab eoque corrupti fuerunt, imperium vrbis in ſe tranſtulit, atque plebiscito Princeps ſalutatus fuit.* Triſtanus Calchus, poſtquam Hiſt. Mediol. *lib. XXI p. 465 ed. Gron.* Caſtrucii natiuitatem atque educationem explicaſſet, *p. 477* de eiusdem potentiæ progreſſu loquitur.

*** Conr. Vecerius Hiſt. Henrici VII p. 20 *eodem anno* (MCCCXI) *ciuitates Hetruſcæ, Guelpharum partium, Florentia, Bononia, Senæ, Luca, Piſtorium, fœdus inter ſe aduerſum Henricum ſanciunt. Florentini præſidium equitum Hiſpani generis CCCC quos a Roberto acceperunt, miſere Bononiam itidemque Senam & Lucam, ſi forte ea regione Germanus ſtatuiſſet incedere. Sed & quicquid Gibellinorum in ciuitatibus Guelphis verſabatur, exactum.*

**** Albert. Muſſatus *Hiſtoria Henrici VII libro XXII.* ***** *p. 513.*

niſi quod Imp. male vocet Fridericum : traiecerat id temporis in Italiam Fridericus Bauarus Romanorum Imperator, quo regno inauguraretur. Hunc ſibi Caſtrucius conciliandum ratus, relicto ad vrbem Paulo Guinigio, quem ob beneficia paterna filii loco habebat, quingentis cum Cataphractis ipſi obuiam proficiſci voluit. Habitus fuit in honore a Friderico Caſtruccius, multisque priuilegiis auctus, inſuper vicarius Imperii per omnem Tuſciam conſtitutus, præterea Piſanorum imperium, qui pulſo Gaddone ad Fridericum de auxiliis confugerant, in ipſum translatum, ipſeque a Piſanis metu Guelforum, præcipue vero Florentinorum receptus fuit. Imperatore poſtmodum in Germaniam regreſſo, atque Vicario, ad res Italiæ adminiſtrandas Romæ poſt ſe relicto, omnes Ghibellinarum partium tam ex Longobardia quam Tuſcia ad Caſtrucium confluere, atque quilibet ipſi imperium patriæ ſuæ, ſi in ipſum eius opera reſtitueretur, polliceri coepere: inter quos fuere Mattheus Guidius, Nardus Scolarius, Lapus Vbertus, Georzzius Nardius, Petrusque Buonaccorſius Ghibellini & Florentini omnes. *Hæcce diplomata memorata Codici ſuo Iuris Gentium inſeruit Leibnitius.* Sequitur ſextum de euectione Caſtrucii in Ducem Lucenſem, cui ex Leibnitio ſeptimum adieci, quo ipſi & hæredibus Comitiua Palatii Lateranenſis Romani confirmatur, atque vt vnctioni & coronationi Impp. debeat adſiſtere. Teſtatur de eo in Vice Comitum Mediolanenſium Hiſtoria Paulus Iouius,** dicens:* dum hæc fierent, Caſtruccius, quem antea Lucenſium, & Piſtorienſium, Lunenſiumque Ducem Cæſar appellarat, accumulatis honoribus, Senator Vrbis, Comes Lateranus, & Cæſareæ Aquilæ vexillifer effectus eſt. In eo tum vno Cæſaris ſpes & opes ſitæ erant; quoniam nemo eo vel acumine ingenii, vel conſilii grauitate validior fuit: quum etiam cæteris eius ætatis Ducibus, in omni gerendi belli, negotio fortuna felicior haberetur. *Dum autem eodem anno 1328. quo hoc factum, defunctus eſſet Caſtrucius; Ludouicus per octauum & nonum diploma ipſius relictæ & liberis proſpexit, ipſis certos reditus adſignando. Verum qua ratione iſti hæredes Caſtrucii omni iure ſuo exciderint, teſtatur Vbertus Folicta,*** dicens:* Ludouici igitur ex Italia diſceſſu, Vicecomites anno eius ſæculi vigeſimo nono, quos præſentia Cæſaris compreſſerat, eo metu ſoluti ad arma conſurgentes, piamque & iuſtam cauſam habere cenſentur, omnes Ludouici clientes bello perſequendi, heredes Caſtrucii dominatu Piſarum & Lucæ expulerunt.

I. LVDO-

* *p. I. p. 126.*
** *p. 291 edit. Grev.*
*** *Hiſt. Genuenſi lib. VI ad a. 1329.*

I.
LVDOVICI IV. IMP.
BAVARIAE DVCIS,
CONTRA
IOHANNIS XXII.
PAPAE BVLLAM RESPONSIO,
CONCERNENS IVRA REGNI ET IMPERII.

VDOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, vniuerſis & ſingulis regibus Chriſtianorum, ac Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, presbyteris, Diaconis, quocunque honoris culmine præfulgeant, & cæteris Eccleſiarum prælatis: nec non ſecularibus Principibus, Marchionibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, capitaneis, dominis, poteſtatibus, rectoribus, iudicibus, & officialibus prouinciarum, ciuitatum, & terrarum Romano imperio ſubiectarum, & ipſarum quibuscunque incolis & habitatoribus, ac omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam eccleſiaſticis, quam ſecularibus, ad quos præſentes literæ peruenerint, gratiam ſuam & omne bonum. Fidem catholicam, quam ſancta mater Eccleſia catholica (extra quam nullus omnino ſaluatur) in ſymbolis, conſiliis, & traditionibus ipſius Eccleſiæ ſacroſanctæ, docet, & tenet, firmiter credentes, ac fideliter & firmiter confitentes, & ipſius Eccleſiæ ſanctæ doctrinam in ſacris canonibus traditam, ſequi volentes: quibusdam allegationibus, & oppoſitionibus, quæ contra nos, & electionem ac promotionem de nobis factam ad culmen dignitatis imperialis, & contra imperialem auctoritatem, poteſtatem, & dignitatem opponuntur, ne ſimplicium corda poſſint inficere, ſecundum ſacrorum canonum & legum tenorem in his ſcriptis duximus reſpondere, & contra ipſos impugnantes & opponentes, & eorum dicta, procedimus, prout inferius continetur. Inprimis contra nos & imperialem auctoritatem, & ius imperii allegatur & obiicitur, quod poteſtas & auctoritas Imperialis eſt a Papa: & quod electus in regem Rom. ex ſola electione non eſt, nec dici poteſt verus Imp. nec habet poteſtatem, iurisdictionem, & auctoritatem, antequam inungatur, conſecretur, & coronetur a Papa: qui (vt dicunt) tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus habet plenitudinem poteſtatis. Ad quæ reſpondemus, hanc opinionem ſacris canonibus, ac iuri & rationi pariter obuiare, ſicut expreſſe patet in Decret. *96. diſtin. c. cum ad verum, & Can. duo ſunt, &c. Imperator,* vbi expreſſe habetur in hæc verba: *Duo ſunt quippe, quibus principaliter hic mundus regitur, ſcilicet auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. Habet quippe Imp. priuilegium poteſtatis ſuæ, quam adminiſtrandis legibus publicis diuinitus eſt conſecutus. Nec Imp. iura pontificatus, nec Pontifex iura imperatoria vſurpat.* hæc ibi vbi gloſſæ ordinariæ dicunt, quod iſtæ poteſtates ſunt diuerſæ, & quod neutra dependet ab altera, & quod Imperator non habet poteſtatem ſiue imperium niſi a ſolo Deo, *93. diſtinct. cap. legimus*, vbi in textu dicitur, quod exercitus facit Imperatorem: & gloſſa ſuper verbo *Imperatorem*, dicit ſic: *Ex ſola enim electione Principum dico eum verum Imperatorem, ante-*

antequam a Papa confirmetur, vt dixi, 73. distin. cap. quamuis. hæc gloſſa. Et hoc etiam probatur in Canone 10. diſtinct. vbi de poteſtate Imperiali & Pontificali loquitur in hæc verba : *Quoniam mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriusque diſcernit, vt Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium rerum imperialibus legibus vterentur : quatenus ſpiritualis actio a carnalibus incurſibus diſtaret, & Deo militans* (ſcilicet Papa) *minime ſe negotiis ſecularibus implicaret : ac viciſſim ille* (ſcilicet Imperator) *non videretur diuinis rebus præſidere, qui eſſet ſecularibus negotiis implicatus.* Hæc ibi. Vbi gloſſa ordinaria de vtraque poteſtate loquens, dicit ſic : *Dum ergo poteſtates iſtæ diſtinctæ ſint, eſt hoc argumentum, quod Imperium non habetur a Papa : & quod Papa non habet vtrumque gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, 45. diſt. cap. legimus : & imperium a ſolo Deo habetur, 23. q. 4. cap. quamuis. Alioquin ſi imperium haberetur a Papa, poſſet in temporalibus ad Papam appellari, quod prohibet Alexander Papa IV. quod illa* (ſcilicet temporalia) *ſuam* (ſcilicet Papæ) *iurisdictionem non attingunt, ext. de appellationib. c. ſi duobus : &, Qui filii ſint legitim. cap. cauſam quæ inter. Et ita ego credo iſtas poteſtates eſſe diſtinctas.* hæc gloſſa. Et 8. *diſtinct. cap. quo iure,* dicitur, quod iura humana per Imperatores, reges ſeculi, Deus humano generi diſtribuit. Et lex dicit, quod imperium & ſacerdotium ab eodem principio proceſſerunt in actum, *authen. quomodo oportet epiſc. & cler. ad ord. perduci, in prin. collat.* 1. Nec Imper. iurisdictionem Papæ, nec Papa iurisdictionem Imp. perturbare debet, *ext. de iud. c. nouit.* Ex quibus & aliis pluribus, quæ breuitatis cauſa dimittuntur, clare patet, quod poteſtas & auctoritas imperialis eſt immediate a ſolo Deo, & non a Papa. Et quod electus in Imp. ex ſola electione eſt Rex Roman. & habet auctoritatem, iurisdictionem, & poteſtatem imperialem, etiam antequam inungatur, conſecretur, & coronetur a Papa : & quod Papa in temporalibus non habet dictam plenitudinem poteſtatis. Sed obiicitur, quod ille, qui ſe Iohannem Papam XXII. appellabat, per ſuos proceſſus de facto caſſauit, ſiue nullam, caſſam, & irritam pronunciat, electionem de nobis in regem Rom. factam : aſſerens in ſuis proceſſibus, nos adminiſtrare non poſſe iura Imperii, & quod adminiſtratio Imperii ad ipſum Ioannem pertinebat de iure : & alia plura in ipſis proceſſibus aſſerens, & de facto attentans contra nos & iura & libertates Principum Alemanniæ & ſubditorum imperii, & contra conſuetudines antiquitus rationabiliter introductas & obſeruatas, prout in ipſis proceſſibus, imo verius exceſſibus continetur. Inſuper poſt dictos proceſſus, quasdam litteras ſub bulla ſua dicitur feciſſe, & per mundum publice transmiſiſſe, in quibus aſſerit, ſe totam Italiam ab Imperio & regno Alemanniæ ſeparaſſe : inſinuans per ſua ſcripta & dicta, quod Papa tanquam dominus vniuerſalis, non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus totius mundi poſſit ad ſuum libitum diſponere & ordinare. Ad quæ omnia duximus reſpondendum, quod dicti omnes proceſſus, aſſertiones, & literæ, & omnia, & ſingula, quæ per dictum Iohannem in prædictis, & contra prædicta geſta ſeu attentata fuiſſe dicuntur, & ſunt nulla, & nullius valoris & momenti, rationibus infra ſcriptis. Prima ratio eſt, quoniam Papa quantumcunque catholicus & legitimus, non habet talem poteſtatem nec auctoritatem, aut iurisdictionem in temporalibus, & maxime ſupra imperii, quod eſt immediate a ſolo Deo, vt euidenter probant canones, & iura ſuperius allegata. Vnde quicquid prædictus Ioannes fecit in prædictis, tanquam a non ſuo iudice factum, nullius fuit momenti, vt probant aperte canones, *11. q. 1. c. pen. & 2. q. 1. c. inprimis. iuxta fin. & 6. q. 1. c. frater noſter, & ext. de iud. c. at ſi clerici, & ext. de conſuetud. c. ad noſtram, & c. ſi a non compet. iud. l. 2. & 3. & vlt. cum ſimilib.* Secunda ratio eſt ex eo, quod dicti proceſſus, imo verius exceſſus, fuerunt per dictum Iohannem contra nos, & in præiudicium enorme noſtrum, & illorum qui nos elegerunt in Regem Rom. & aliorum Principum Imperii & Alemanniæ, ex notorie falſis cauſis, & nullo fori origine ſeruato, nobisque & aliis, quorum intererat, abſentibus, & nullo modo legitime monitis

tis & citatis. Vnde cum ſacri Canones, & iura diuina & humana decernant ſententias & proceſſus quoscunque promulgatos, abſentibus iis, quorum cauſa agitur ſiue ventilatur, & eis legitime non monitis & citatis, nullius exiſtere firmitatis, *3. q. 4. per tot.* vbi etiam legitur, ſanctos Pontifices definiuiſſe in hæc verba: *Omnia quæ aduerſus abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, irrita erunt, & euacuantur omnino, nec aliquam obtinent firmitatem, quia diuinæ & humanæ leges hoc fieri probent, vt ext. de teſtib. c. in nomine Domini, & in authen. de teſtib. §. hæc vero, collat. 7. & ff. quæ ſent. ſine appel. reſc. l. 1. §. ex hoc dicto: & C. quomodo & quando iudex, l. ea quæ. Et maxime in cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio deciduntur, ordo iuris & vigor æquitatis, eſt ſubtiliter obſeruandus, vt ext. de ſent. & re iud. c. in cauſis.* Sequitur quod prædicti proceſſus, imo verius exceſſus fuerunt nulli, & nullius valoris penitus, & momenti. Nec obuiat, ſi dicatur, quod prædictus Ioannes in ciuitate Auinionis prouinciæ exiſtens cum ſua curia per ſuas literas, quas dicitur ad fores Eccleſiæ maioris Auinionis appendi feciſſe, nos abſentem citauit, quoniam talis citatio (eſto quod appareret) nullatenus fuit, nec eſt dicenda legitima, rationib. infra ſcriptis. Prima ratio, quia ſunt canones & iura ad hoc. Quod cenſeatur & dici poſſit citatio firma, neceſſe eſt, quod qui citandus eſt, citetur aut perſonaliter, ſi inueniri poteſt, aut ſi non poteſt inueniri, publice citetur ad domum ſuam, alias niſi ſic citetur, non poteſt contra ipſum procedi, vt aperte probatur *4. q. 5. c. quisquis. & ext. de dol. & contumac. c. cauſam, in text. & in gloſſ. & in c. venerabilis in fin. & de cleric. non reſiden. c. ex tua, & ext. qui matr. accuſ. poſ. c. 1. & de eo qui mittitur in poſſeſſ. cauſa rei ſer. c. vlt. & ff. ex quib. cauſ. maiores. l. item ait §. hoc autem, cum ſimilib.* Etſi proceditur, proceſſus nullius eſt momenti, vt dicitur in ſuperius allegatis iuribus *3. q. 9. c. cauent: & ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcind. l. 1. & C. quomodo & quando iudex. l. ea quæ.* Ex quibus iuribus clare patet, dato ſine præiudicio, quod talis citatio per literas in ciuitate Auinionis appenſas reperiretur facta fuiſſe, quod nihilominus proceſſus per ipſum Ioannem factus fuiſſet irritus & inanis. Secunda ratio eſt, quia ad hoc vt citatio de iure legitima cenſeatur, & arctet citatum ad veniendum, neceſſum eſt, quod aſſignetur illi, qui citandus eſt, terminus & locus ad comparendum ſecurus, prout manifeſte probant iura. *ext. de appell. c. ex parte tua. 33. q. 2. c. ſiue de coniugii. vbi prouidendus eſt locus, in quo nulla vis formidetur multitudinis, nec ſit difficile teſtes producere, vel cæteras perſonas, quæ tam a ſanctis canonibus, quam a venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuerſiis requiruntur:* hæc ibi, *& 3. q. 9. c. hortamur, & ext. vt lite non conteſtata, c. accedens & ff. de iudiciis. l. ſed locus.* Sed notorium eſt, & indubitatum exiſtit, quod dictus Ioannes tam nos, quam imperii noſtri fideles & amicos odio capitali, & etiam hoſtili exercitu perſequebatur de facto, & ciuitates & iura imperii ſibi vſurpare & ſubiugare quantum poterat, conabatur. Ciuitas quoque Auinionis, in qua idem Ioannes cum ſuo conſiſtorio morabatur, & ad quam nos per ſuas literas euocabat, & ille, qui illius ciuitatis dominium detinebat, nos & Romanum imperium habebat odio notorio & antiquo: vnde patet, quod deciperet, qui diceret vel ſentiret, talem citationem nos ad comparendum modo aliquo coarctaſſe. Quis enim auderet dicere, quod talis conſiſtorii in tali loco periculoſo teneremur ſubire iudicium, & in hoſtium noſtrorum nos ponere ſinum, & mortis periculo vltroneo nos offerre? Patet igitur, quod talis citatio, ſi facta reperiretur de nobis, foret irrita & inanis. Tertia ratio ſumitur ex eo, quod in ſacris Canonibus & Legibus ſtatuitur, quod nullus in propria cauſa poſſit iudicare, vel ius ſibi dicere, vt probatur *23. quæſt. 4. cap. inter querelas: & quæſt. 5. de occident. & 4. quæſt. 4. ca. 1. & C. ne quis in cau. prop. iud. vel ius ſibi iudicat.* Sed manifeſtum adeo eſt & notorium, vt nulla tergiuerſatione poſſit negari, quod prædictus Iohannes de facto contendebat, ſcilicet quod ipſe non ſolum in ſpiritualibus, ſed & in temporalibus, & in nos & in totum Imperium, ac iura Imperii habeat plenitudinem poteſtatis: & quod ſuper hoc contra nos controuerſiam & litigium de facto mouebat, & iura Imperii etiam hoſtiliter ſibi pro viribus vſurpare conabatur, & nos & Imperii noſtri

fideles, quantum poterat, tanquam aduerſarius, hoſtis & inimicus noſter & Imperii, perſequi nitebatur. Vnde etiam contra eum tanquam contra aduerſarium, inimicum & hoſtem noſtrum, & etiam Imperii, pro defenſione noſtra, & etiam fidelium noſtrorum, & iuris imperialis ac fidei, appellamus ad futurum generale Concilium, in loco tuto & ſecuro modo debito, & ſecundum formam ſacrorum Canonum congregandum. Ex quibus ſequitur manifeſte, quod dicti proceſſus, immo verius dicti exceſſus, per dictum Iohannem contra nos, & contra fideles noſtros, & iura Imperii, facti fuerunt in propria cauſa, & temere & perperam attentati: & quod ipſe in ipſis proceſſibus ſe iudicem ſimul & partem effecit: ac per conſequens, quod fuerunt irriti & nullius penitus firmitatis.

Tertio obiicitur contra nos, quod dictus Iohannes tam in nos, quam in omnes ſequaces ac fideles noſtros, habentes & tenentes nos pro Imperatore, nomine & honore, & nobis tanquam Imperatori obedientes & reuerentiam exhibentes, & in omnibus admittentes nos ad diuina, ſeu nobiscum participantes in diuinis, aut diuina officia celebrantes coram nobis, & præbentes nobis auxilium, conſilium & fauorem, de facto excommunicationis ſententiam fulminauit: & Eccleſias & Vniuerſitates, quæ contra facerent, Eccleſiaſtico ſuppoſuit iudicio. Vnde dicitur, quod ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, ſeruanda eſt & timenda. Ad quæ reſpondemus & dicimus, quod ſecundum ſacros canones & iura, huius ſententiæ & proceſſus, fuerunt & ſunt nullæ ac nullius firmitatis, nulliusque valoris penitus & momenti: nec ſunt aliquo modo timendæ nec ſeruandæ, nec timendi, nec ſeruandi: quod euidenter oſtenditur & probatur, rationibus infra ſcriptis. Prima ratio ſic ſumitur. Certum eſt, quod cum prælatus Eccleſiæ in ſuo mandato excedit formam & poteſtatem a ſacris canonibus ſibi traditam, & in contra mandatum huius facientes, excommunicationis in ſingulares perſonas & in Eccleſias, & vniuerſitates, ſententias interdicti promulgat, talem ſententiam non tenere, ſed nullam ipſo iure fore, nullatenusque obſeruandam, vt probatur per id, quod legitur & notatur, *ext. de exceſſ. prælat. c. cum ad quorundam.* Temerarium enim eſt & indignum, aliquem ſibi ſua auctoritate vſurpare, quod Romana catholica Eccleſia non concedit, *ext. de priuil. c. ſane.* Sed (vt ſupra probatum eſt, euidenter) ſancta Romana Eccleſia catholica & Apoſtolica non concedit, ſed prohibet Papæ, ius Imperii & poteſtatem in temporalibus vſurpare. Quia, vt dictum eſt, iſta Papæ iurisdictionem, quæ ſolum eſt in ſpiritualibus, non contingunt, vt in ſuperius allegato *text. de appell. c. ſi duobus.* Et manifeſtum eſt, quod dictus Iohannes per ſuas antedictas ſententias, exceſſit formam & poteſtatem Papæ traditam. Quia ius Imperii & poteſtatem in temporalibus ſibi vſurpare conatus eſt, contra ſacrorum cononum conſtituta. Ergo huius ſententiæ ſunt & fuerunt nullæ, & nullatenus obſeruandæ. Et hic eſt vnus de caſibus expreſſis, in quibus ſententia de excommunicatione nullatenus eſt obſeruanda. Secunda ratio ſic ſumitur. Certum eſt de iure, quod vbi eſt error expreſſus in ſententia vel in mandato præſidentis, puta quia præcipit, quòd non obediat ſuo ſuperiori, vel præcipit aliquid contra Deum, vel contra ſacram ſcripturam: talis ſententia ipſo iure nullius eſt momenti, nec eſt timenda, nec aliquatenus obſeruanda, vt probatur per illud quod legitur *extra de ſentent. excom. ca. venerabilibus iuxta finem in gloſſ. & ii. q. 3. cap. ſi quis præſt, cum duobus cap. ſeq.* Et idem eſt, vbicunque ſententia eſt ipſo iure nulla, vt probatur aperte per illud quod legitur & notatur *extra de ſenten. excomm. cap. per tuas: & ext. de procurat. cap. in noſtra præſentia, in fine: & extra de crimine falſ. cap. ſuper eo, & ext. de ſentent. & re iud.* Sed manifeſtum eſt, quod dictus Iohannes in dictis ſuis proceſſibus & ſententiis expreſſit, quod non obediatur nobis, cui omnes imperio ſubiecti obedire, & reuerentiam exhibere ſecundum diuina & humana iura ſunt aſtricti: & quod hoc fecit volendo ſibi ius imperii, & poteſtatem omnimodam in temporalibus contra dominum & contra iuſtitiam vſurpare, ad quæ non extenditur (vt dictum eſt) eius auctoritas & poteſtas. Ergo ipſæ ſententiæ ſunt & fuerunt nullæ, & nullius penitus firmitatis, nec fuerunt, nec ſunt quomodo libet obſeruandæ. Tertia ratio

ſic

ſic ſumitur: Manifeſtum eſt, quod quando ſententia excommunicationis vel interdicti, quæ prolata eſt poſt appellationem legitimam, nulla eſt, nec aliquatenus eſt timenda, nec ſeruanda, vt aperte probatur *ext. de off. & poteſt. iud. del. cap. cum olim, in fine: & de ſent. excom. ca. venerabilibus, in fine: & ext. de appellat. c. ad hoc, quod & habetur & notatur extra de ſent. excomm. c. per tuas, in gloſſ. ord. & per dominum Hoſtienſem in apparatu ſuper cap. ſolet & in ſumma, quam per alios doctores.* Sed manifeſtum & notorium eſt, quod nos dudum contra dictum Iohannem, & proceſſus, quos ipſe de facto fecit contra nos, ac poteſtatem & auctoritatem imperialem, & præiudicium & derogationem fidei catholicæ, quam ſancta Romana Eccleſia firmiter hactenus docuit & credidit, & docet & credit, & tenet, appellauimus ad futurum generale concilium, in loco ſecuro & congruo congregandum, & ad ſanctam matrem Eccleſiam Catholicam. Quæ appellatio fuit ad ipſius Iohannis notitiam deducta, prout notorium eſt & manifeſtum: & conſtat etiam per legitima documenta. Et quia ipſe Iohannes poſt & contra dictam appellationem promulgauit, & protulit de facto contra nos & fideles noſtros, & nos ſequentes, & nobis præbentes conſilium, auxilium, & fauorem, dictas excommunicationis & interdicti ſententias, (ſi ſic dici poſſunt) ergo fuerunt & ſunt nullæ, & nullius valoris & momenti, nec ſunt aliquo modo timendæ nec obſeruandæ. Nec obſtat quod dicitur, quod Papa non habet ſuperiorem, vnde (vt aliqui garriunt) non poteſt ab ipſo quomodolibet appellari. Et vere non obſtat: quoniam manifeſtum eſt ſecundum doctrinam catholicam, & ſacrorum canonum, quod Papa, vbi de fide ſiue de iure diuino agitur, ſubeſt conſiliis, vt patet expreſſe, & legitur & notatur 15. *diſt. c. ſicut ſancti, in textu & gloſſa, &* 25. *q.* 1. *c. ſunt quidam, cum capitibus ſequentib. &* 19. *diſt. c. Anaſtaſius, vbi dicit gloſſa ordinaria ſuper verbo, Concilio dicitur: Videtur ergo quod Papa teneatur requirere concilium Epiſcoporum, quod verum eſt, vbi de fide agitur: & tunc ſynodus maior eſt quam Papa,* 15. *diſt. c. ſicut ſancti mei.* Ita dicit gloſſ. ord. Et quod Papa, vbi de fide agitur, habet ſuperiorem in terris, a quo poſſit iudicari, & per conſequens, ad ipſum ſuperiorem valeat appellari, probatur etiam notanter per illud, quod legitur & notatur 40. *diſt. c. ſi Papa.* Vbi expreſſe definitur, quod Papa a nemine iudicari poteſt, *niſi deuiet a fide catholica.* Ergo ſi Papa deuiat a fide, habet ſuperiorem interius, a quo poteſt iudicari, & per conſequens ad ipſum poteſt appellari. Hoc etiam patet per hoc, quod dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Glorium & Eleuſium, & reliquos Donatiſtas, vbi de Concilio Papæ, & collegii Cardinalium ſcribit Dominus ſic: *Quaſi non eis dici poſſit, & adhuc iuſtiſſime dici: Ecce putemus illos Epiſcopos, qui Romæ iudicarunt, non bonos fuiſſe. Reſtabat adhuc vniuerſalis Eccleſiæ plenarium iudicium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſit agitari: vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur;* hæc Auguſtinus. Ex quibus & aliis pluribus auctoritatibus quæ breuitatis cauſa dimittuntur, euidenter patet: quod conſilium vniuerſale eccleſiæ catholicæ, vbi de iure diuino, aut de fide agitur, maius & ſuperius eſt concilio Papæ & Cardinalium, & ipſum tollit & ſoluit, ſi ipſi repugnent. Cum ergo pro defenſione iuris imperii, quod eſt a iure diuino, & fidei catholicæ, appellamus ad generale concilium, in loco tuto & ſecuro congregandum: ſequitur, quod appellatio noſtra fuit interpoſita ad ſuperiorem, ad quem legitime potuit appellari. Plures quoque aliæ rationes & cauſæ ſunt, ex quibus cernitur euidenter, quod prædictæ ſententiæ fuerint & ſunt nullæ, ac nullius valoris ſiue momenti, nec fuerunt nec ſunt timendæ, nec aliquatenus obſeruandæ. Quæ rationes & cauſæ in appellationibus & prouocationibus, contra aduerſantes nobis, & nos, & imperium, & fidem catholicam, quam ſancta Romana tenet Eccleſia impugnantes, ſolenniter interiectis, ſerioſius explicantur, quas omnes ſeriatim præſentibus literis explicare, prolixum nimium videretur. Quamobrem denunciamus & dicimus proceſſus & ſententias, de quibus ſuperius dictum eſt, fuiſſe & eſſe nullas, & nullos, & nullius valoris & momenti, & nullatenus obſeruandas: ac vniuerſis & ſingulis ſub noſtro imperio degentibus, cuiuſcunque ſtatus, dignitatis ac conditionis

existant, discrete præcipimus & mandamus, quatenus nulla persona singularis, aut communitas vel vniuersitas, dictas excommunicationis & interdicti sententias præsumat obseruare, vel facere ac sustinere quomodo libet obseruari. Quicunque autem contra hoc nostrum mandatum præsumserit facere, vel venire, eum omnibus feudis, quæ ab Imperio tenet, ac omnibus iurisdictionibus, gratiis, & priuilegiis, libertatibus & immunitatibus a nobis, vel prædecessoribus nostris, ei concessis, ex nunc priuamus. In quorum omnium testimonium & fidem præsentes literas fieri fecimus, & nostræ imperialis Maiestatis bulla iussimus & fecimus communiri. Et vt ipsæ literæ ad communem omnium notitiam deducantur, eas maioris ecclesiæ de Franckenfurt ostiis appendi siue affigi faciemus, quæ hunc processum nostrum quasi sonoro præconio publicabunt, ita quod nullus possit prætendere, vel ignorantiam allegare, quod ad eum prædicta non peruenerint, siue quod ea ignorauerit: cum non sit verisimile occultum & incognitum, remanere, quod tam patenter fuit omnibus publicatum. Datum in oppido nostro de Franckenfurt, die VIII. mensis Augusti. Anno Domini MCCCXXXVIII.

Huic conuenit, quod in Chronico Francofurtensi Iohannis Latomi scriptum inuenitur, his verbis:

ANNO MCCCXXXVIII. Capella pontis V. Kal. Octobris est completa in honorem S. Catharinæ dedicata.

Eodem anno in curia fratrum Teutonicorum VIII. Augusti hora prima, Ludouicus Imp. ornatu & sedibus imperialibus edidit legem talem: *Electus Francofordiæ in regem Romanorum a Principibus electoribus, administrationem habet plenam.* Et eodem die responsiones Ludouici prædicti ad obiecta Papæ Iohannis XXII. sigillo imperiali sigillatæ foribus Mariæ ecclesiæ S. Bartholomæi (quæ ita vocatur ab imagine B. Virginis adhuc ibi extante) sunt affixæ. Habebat autem Romanus Pontifex hic suos quoque commissarios, qui ad VIII. Aug. affigebant ad eandem Ecclesiæ ianuam anathema & processus contra Ludouicum, cum seueriſſimis comminationibus in omnes qui illi communicarent. Quare cum Canonici illic summo Pontifici obedientiam (vt tenentur) præstarent, Ludouicus superbiæ eos insimulans, paulo post potissimis prædiis, villis, & decimis spoliauit: Dominicanos postridie oppido eiecit, qui XXIV. annis excluſi fuerunt. Carmelitæ ab Henrico de Firnberg Archiepiscopo Moguntino in gratiam Imperatoris quoque sunt pulsi. A Teutonicis & Franciscanis similiter diuina officia sunt suspensa vsque ad depositionem Episcopi. Præpositus S. Bartholomæi D. Iohannes de Constantia cognomento Vnderschaff, Decanus Moguntinus, Ludouici partes sequens omnibus suis reditibus frui potuit. Collegium S. Leonardi applaudens quoque Principi, auctum est decima in Pfraunheim: atque talis status fuit non solum Francofordiæ, sed per totum Rheni tractum & in Sueuia.

II. HEN-

II.
HENRICI DE CHALHEM
INFORMATIO
DE NVLLITATE PROCESSVVM
PAPAE IOHANNIS XXII.
CONTRA
LVDOVICVM BAVARVM.

IN nomine Domini, Amen. Pro informatione ſimplicium iura ignorantium, proceſſus Domini Iohannis Papæ XXII. contra Dominum Ludevvicum Romanorum tunc regem factus zelo conſcientiæ, ſed erroneæ : ſupra dictorum quasdam rationes breues & claras ponere decreui quibus lucide poterit informari volentibus: Quod iidem proceſſus, imo verius exceſſus, nulli ſunt ipſo iure, & a nullo timendi nec obſeruandi : etiamſi pro aliquo tempore ſint ſeruati, nihilominus depoſita erronea conſcientia modo & deinceps penitus refutandi, tanquam nulli, & ab omni veritatis entitate alieni. Quarum rationum prima hæc eſt. Papa quantumcunque Catholicus ac legitimus ſit, non habet poteſtatem, nec auctoritatem, aut iurisdictionem in temporalibus, & maxime ſupra iura Imperii, quod eſt immediate a Deo, vt probatur XCVI. *diſtinct. cap. cum ad verum. & cap. duo ſunt. & cap. ſi Imperator.* vbi expreſſe diffinitur & dicitur in hæc verba: *Duo quippe ſunt, quibus principaliter hic mundus regitur, ſcilicet auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas: Habet quippe Imperator priuilegia poteſtatis ſuæ, quam adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſecutus eſt. Nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperatoris ſibi vſurpet.* Hæc ibi in textu, vbi etiam gloſſæ ordinariæ dicunt, quod iſtæ duæ poteſtates ſunt diſtinctæ, & quod neutra dependet ab altera, & quod Imperator non habet poteſtatem ſiue imperium a Papa, ſed a ſolo Deo. Et *diſt.* XXIII. *cap. legimus,* vbi in textu dicitur, *quod exercitus facit Imperatorem,* & gloſſa ſuper illo verbo, *Imperatorem,* dicit ſic : *Ex ſola electione Principum dico eum verum Imperatorem, antequam a Papa confirmetur.* Et hoc etiam probatur in *c. quoniam. Diſt.* X. vbi de poteſtate Pontificali & Imperiali loquens definit in hæc verba: *Quoniam mediator Dei & hominum Ieſus Chriſtus ſic artibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriusque diſcreuit, vt Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium rerum Imperialibus legibus vterentur: quatenus ſpiritualis actio a carnalibus incurſibus diſtaret, & Deo militans (ſcilicet Papa) minime ſe negociis ſecularibus implicaret; ac viciſſim ille (ſcilicet Imperator) non videretur diuinis rebus præſidere, qui eſſet ſecularibus negotiis implicatus.* Hæc ibi in textu, vbi gloſſa de vtraque poteſtate loquens dicit ſic: *Cum ergo poteſtates iſtæ diſtinctæ ſint, eſt hoc argumentum, quod Imperium non habetur a Papa, & quod Papa non habet vtrumque gladium: alioquin ſi Imperium haberetur a Papa, poſſet in temporalibus ad illum appellari, quod prohibuit Alexander Papa dicens : Quod illa (ſcilicet temporalia) ſuam iurisdictionem non contingunt. Ex. de appellat. c. ſi duobus. & Ex. qui fil. ſint legit. c. cauſam.* Et infra, *Ergo credo iſtas poteſtates eſſe diſtinctas,* hæc gloſſa. Et diſt. VIII. *c. quod iure,* dicitur, *Quod ius humanum per Imperatores & reges ſeculi Deus diſtribuit generi humano.* Et lex dicit, quod Imperium & ſacerdotium ab eodem principio proceſſerunt, *in Auth. Quomodo oporteat Epiſcopos & clericos ad ordinem produci, in princip. Collat. I.* nec Imperator Papæ iurisdictionem, nec Papa iurisdictionem Imperatoris perturbare debet. *Ex. de iudic. c. nouit.* Ex quibus omnibus & aliis multis, quæ cauſa breuitatis omittuntur,

clare patet: quod poteſtas Imperialis eſt immediate a ſolo Deo, & non a Papa: & quod electus in Imperatorem ex ſola electione eſt rex Romanorum, & habet auctoritatem, iurisdictionem, poteſtatem Imperialem, etiam antequam inungatur, & conſecretur, vel coronetur a Papa: & quod Papa non habet in temporalibus dictam plenitudinem poteſtatis: & quod proceſſus, quibus de facto caſſauit, ſiue nullam, caſſam & irritam pronunciauit electionem de domino Ludevvico Duce quondam Bauariæ in Regem Romanorum factam, aſſerendo in iisdem ſuis proceſſibus, eum admini ſtrare poſt electionem de ſe factam non potuiſſe iura Imperii, & quod adminiſtratio Imperii ad ipſum Iohannem Papam pertinebat de iure, nullius omnino ſunt roboris vel valoris, & a veritate penitus alieni. Vnde quodcunque dictus Iohannes Papa fecit in prædictis, tanquam a non ſuo Iudice factum nullius fuit momenti, vt aperte probant Canones, XI. *p.* I. *c. placuit, &* II. *q.* I. *inprimis iux. fin. &* XVI. *q.* I. *c. frater noſter. & Ex. de iudiciis. c. at ſi clerici. & Ex. de conſuet. c. ad noſtram. & c. ſi non a compet. iud. 1. 2. 3. & vlt. cum ſimil.*

Secunda ratio eſt ex eo, quod dicti proceſſus imo verius exceſſus fuerunt facti per dictum Iohannem contra Ludevvicum Imperatorem, & in enorme præiudicium ſui, & eorum qui eum elegerunt in regem Romanorum, & aliorum Principum Alemanniæ, & totius Imperii, ex notorie falſis cauſis, & nullo iuris ordine ſeruato, ipſoque domino Ludevvico, & aliis quorum intererat, abſentibus, & nullo modo legitime monitis nec citatis. Vnde cum ſacri Canones, & iura diuina & humana determinant, ſententias & proceſſus quoscunque promulgatos abſentibus his, quorum cauſa agitur, ſiue ventilatur, eis legitime non monitis & citatis, nullius exiſtere firmitatis, III. *q.* IV. *per fol.* vbi etiam legitur, ſanctos Pontifices diffiniſſe in hæc verba: *Omnia quæ aduerſus abſentes in omni negocio vel loco aguntur aut iudicantur, irrita erunt, & euacuantur omnino, nec aliquam obtinent firmitatem; quia diuinæ & humanæ leges hoc fieri prohibent.* Et *ex. de teſtib. c. in nomine Domini. & in fine de teſtib. ſcil. ex C. hoc verbo: Collat. 7. & D. quæ ſentent. ſine appell. reſcind. l. 1. §. ex hoc Edicto. & C. quom. & quan, Iudex. l. ea quæ.* Et maxime in cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio deciduntur, ordo iuris & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſeruandus. *Ex. de ſentent. & re iudic. c. in cauſis.* Sequitur quod prædicti proceſſus, imo exceſſus, fuerunt nulli, & nullius valoris penitus & momenti. Nec obuiat, ſi dicatur, quod dictus Iohannes Papa in ciuitate Auinionis prouinciæ exiſtens cum ſua curia, per litteras ſuas, quas dicitur ad fores Eccleſiæ maioris Auinionenſis appendi feciſſe, dominum Ludevvicum abſentem citauit. Quoniam talis citatio, eſto etiam quod appareret, nullatenus fuit nec eſt dicenda legitima citatio, rationibus infra ſcriptis. Quarum prima eſt, quia ſcilicet Canones & iura ad hoc vt cenſeatur & dici poſſit citatio legitima, neceſſe eſt vt ille qui citandus eſt, citetur aut perſonaliter ſi inueniri poteſt, aut ſi non inueniri poteſt, citetur publice ad domum ſuam, alias niſi ſic citetur, non poteſt contra ipſum procedere, vt aperte probatur IV. *q.* I. *c. ſi quis. & Ex. de dolo & contumac. c. tamen. quæ in tex. & glo. de clericis non reſid. c. ex tuo. Et Ex. a quib. matrim. accuſ. pot. c. 1. & de eo qui mitt. in poſſ. cau. rei ſeruan. c. vlt. & ff. ex quib. cauſ. maior. l. item ait. §. hoc autem. Cum allegatis iurib.* III. *q.* IX. *c. cauerant. & ff. quæ ſent. ſine appell. reſcind. l. 1. & C. quom. & quando iudex, ſi ea quæ.* Ex quibus iuribus clare patet, dato ſine præiudicio, quod talis citatio per litteras in ciuitate Auinionis appenſas reperiretur fuiſſe facta, quod nihilominus proceſſus per ipſum Iohannem factus fuiſſet irritus & inanis. Secunda ratio ad hoc eſt, quod ad hoc vt citatio de iure legitima cenſeatur, & arctet citatum ad veniendum, neceſſarium eſt quod aſſignetur illi, qui citatus eſt, terminus & locus ad comparendum ſecurus, prout manifeſte probant iura, *Ex. de appell. cap. ex parte tua. &* XXXIII. *q.* II. *c. de coniugio. vbi dicitur, prouidendus eſt locus, in quo nulla vis multitudinis formidetur, nec ſit difficile teſtes producere vel cæteras perſonas, quæ tam a ſanctis canonibus quam a venerandis Romanis legibus in huiusmodi concurſu requiruntur.* Hæc ibi & III. *q.* 9. *Hortamur & ext. Vt lite non conteſt. c. accedens. & D. de iudic. l. ſi locum.* Sed notorium & in dubitatum exiſtit, quod dictus Iohannes Papa tam ipſum dominum Ludouicum Imperatorem, quam Imperii ſui fideles

fideles & amicos odio capitali, & etiam hostili exercitu persequebatur facto, & ciuitates & iura Imperii sibi vsurpare & subiugare quantum poterat conabatur. Ciuitas quoque Auinionis in qua idem Iohannes Papa cum suo consistorio morabatur, & ad quam (vt dictum est) dictum Ludouicum Imperatorem per suas literas euocauerat, & ille qui illius ciuitatis dominium detinebat, dominum Imperatorem Ludouicum & Romanum Imperium habebat odio notorio & antiquo. Vnde patet, quod desiperet, qui diceret vel sentiret talem citationem prædictum dominum Ludouicum Imp. ad comparendum modo aliquo coarctasse. Quis enim auderet dicere, quod tempore talis consistorii in tali loco periculoso teneretur subire iudicium, & in hostium suorum se ponere sinu, & ad mortis periculum se offerre. Præterea in *can. Pastoralis. De sentent. & re iudic.* in constitutionibus Clementis Papæ quinti, quas idem Papa Iohannes prosequendo publicauit, probatur, quod sententia quondam Henrici Imperatoris lata in regem Rupertum nulla fuit, ex eo quod ipsum citauit ad locum sibi non tutum. Sic quod pro se ibi allegat, hoc contra se recipiat, iuxta dictum Sapientis, *Patere legem quam ipse tuleris. Ex de constitut. cum omnis.* Sed locus Auinionis tunc non fuit tutus, nec etiam tunc accessibilis, & clare patet, quia ipse Iohannes Papa, Rex Franciæ, Rex Rupertus, Duces Austriæ, cum eorum fautoribus, ipsum dominum Ludevvicum tunc impotentem, imo Imperium persequebantur odio capitali. Hoc idem probat captiuitas militis & Ambassatorum regis Angliæ perfecta in Auinione, post asseruationem domini Papæ Benedicti ipsi militi factam. Vnde si hoc malum factum fuit in milite, propter secreta quædam inuestiganda, vel legationem impediendam : quanto magis propter destructionem & discerptionem Imperii, cuius iura auidissime sitiunt, in verum Imperii protectorem siue administratorem, & mala exciuissent eius æmuli, si potuissent, & si possent, adhuc excitarent ?

Item quod reuera contra mentem & intentionem delegantis & committentis Papæ vices suas, scilicet Chtisti præfati, processus sunt facti : quod sicut ipse Christus commisit Petro claues ligandi & soluendi in hunc finem, vt Petrus dimitteret, & animas purgaret ad salutem : non autem ei commisit temporalium regnorum administrationem. Quod etiam scribit S. Bernhardus primo libro considerationis Eugenio Papæ. Sed Papa Iohannes sententias prædictas fulminauit propter administrationem regni regnorum : quod a Christo in mandatis aut ex commissione clauium non accepit. Ergo sententiæ illæ sunt nullæ iure. *Ex. de rescript. c. super litteris.* quod ibi delegans non esset iurisdictionem concessurus, ibi delegatus non debet iurisdictionem exercere. Quod autem Christus Petro non commiserit temporalium iurisdictionem, vel eorum curam aut administrationem, patet, quia ipse nihil proprii habuit: imo paupertatem & temporalium renunciationem seruauit & docuit. Luc. XIV. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et Marci. XIX. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.* Quomodo enim pauper post temporalium alienationem sequeretur Christum, nisi & Christus temporalia depositisset, imo prius posuisset ? Hoc idem patet expresse Luc. XI. *Quod quidam archisynagogus Christo dixit, Magister, dic fratri meo vt mecum diuidat paternas possessiones.* Sed Christus nolens esse iudex temporalium, respondit ei quasi dedignatus : *Et quis me constituit iudicem inter vos, vt diuidam vestram hereditatem ?* ac si dicat : Non veni possessiones temporales diuidere, sed salutem animabus dare, sicut ibidem notauit Albertus in gl. Possessionum enim earum diuisio & ius diuidendi est a iure Imperatorum & regum mundi, quibus a Deo temporalia sunt commissa, vt patet *in Can. dist.* VIII. *cum quo iure.* Cui concordat Bernhardus libro considerat. sic scribens Eugenio Papæ : *Si non vis recognoscere Imperatorem, dimitte possessiones.* Vnde etiam apparet, quod hæ sententiæ latæ sunt a non suo iudice : cum Papa non sit iudex Imperatoris in temporalibus, quantominus in causa Imperii, a quo temporalia dependent, sicut patet per plura iura Canonica & ciuilia superius allegata. Item quod Christus temporalia Imperatori dimiserit administranda, & sibi eorum curam & administrationem non assumpserit, patet, quia

quia tributum Cæſari dari iuſſit, vt ſcribit Matthæus xxiii. & etiam ipſe ſoluit, vt patet Matth. xvii. Item Iohannis xix. interrogatus a Pilato, an eſſet Rex, reſpondit: *Tu dicis quod Rex ſum ego: ſed tamen regnum meum non eſt de hoc mundo:* ac ſi diceret, ſpiritualibus vel animabus impero, & in eis meum eſt regnum, non in mundo, nec in mundanis & tranſitoriis: ſed in ſpiritibus æternis & animabus fidelibus, ſe de mundanis ad cœleſtia & æterna erigentibus. Sed textuales clerici & pſeudomonachi, falſi ſcilicet religioſi, qui ſe dicunt Iudæos eſſe & non ſunt, ſed potius ſunt ſynagogæ Satanæ (ſicut Apoſtolus & Euangeliſta iuſſus eſt ſcribere epiſcopo Smyrnæ, Apocal. 2.) ſe credentes eſſe ſapientes, cum ſint deſipientes, omnia præmiſſa vna ſuperficiali ſolutione conantes euadere, dicunt: Quod ſententia Paſtoris ſiue iuſta ſiue iniuſta timenda ſit, cum Chriſtus dixerit Petro: *Quæcunque ligaueris, &c.* nullum excipiens: Ad quam ſolutionem reſpondeo, quod aliud eſt ſententia iniuſta & aliud nulla, ſicut aliud eſt quando paſtor fert ſententiam iniuſtam, forte ex ignorantia, ſeruato tamen ordine iuris. Sed præfatæ ſententiæ latæ fuerunt ſcienter malitioſe, & ex iniuſtis notorie cauſis, imo falſis, & claue errante, & in finem indebitum & iniuſtum, vt Imperii iura ſibi vſurparet, contra ius diuinum & humanum: & ſic concupiſcens, imo hoſtiliter inuadens alienum, peccauit moraliter, faciens contra præceptum Dominicum: *Ne furtum facias.* In quo præcepto prohibetur omnis illicita contrectatio rei alienæ. Item, *Non concupiſces rem proximi tui,* in quo prohibetur non ſolum contrectatio, ſed etiam inordinatus appetitus rei alienæ. Qui ergo ſibi in illo peccato conſentit, nonne etiam mortaliter peccat, cum delinquentem & conſentientem par pœna conſtringat? *Ex. de offic. deleg. c. 1. & de ſent. excommun. c. nuper. &c. ſciat ſe cum illo ſimili modo culpabilem iudicandum.* Debet ergo quilibet patri & matri in peccatum trahere conantibus dicere: *Non noui vos,* id eſt, non approbo quod iubetis in hoc. *Can. 33. q. 8. C. diaconi.* Veritati enim & iuſtitiæ inſiſtendum, etiam contra parentes carnales & ſpirituales. *4. q. 3. c. parentes. & ex de iureiur. c. litteras* vnde Actor. *4. plus oportet obedire Deo quam hominibus.* & in eodem: Si in conſpectu Dei iuſtum eſt nos potius audire quam hominem, ipſi iudicate, & xi. *q. 3. c. Iulianus.* Non ſemper malum eſt non obedire præcepto, cum enim dominus iubet quæ Deo contraria ſunt, tunc ei obediendum non eſt. Vnde ad id quod ipſi literales clerici allegant: *Quæcunque ligaueris, &c.* reſpondeo, quod illa auctoritas intelligitur de ligatione vera, non ficta vel falſa, quodque per Auguſtinum illud verbum exponentem, qui ait: *Chriſtus non dixit: Quod putatis ligare & ſoluere. Sed in quos opus iuſtitiæ vel miſericordiæ exercetis, hoc ego Deus, & omnes cœleſtis militiæ ordines laudant vobiſcum & confirmant: aliter autem opera veſtra in peccatores non cognoſco.* Etſi Deus non approbat ſententias latas iniuſte etiam in peccatores, quanto minus ſententias Iohannis Papæ latas contra iura diuina & humana, & iuris ordine non ſeruato, & pro cauſis notorie iniuſtis & falſis. Item ſuper verbo Marci xvi. *tibi dabo claues regni cœlorum,* dicit, *Quidam hunc locum non intelligentes aliquid ſumunt de ſupercilio Philoſophorum, vt damnare innoxios. Cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed vita eorum quæratur,* ad idem xi. *qu. 3. cap. ipſe.* vbi dicitur: *Ipſe ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuat, qui hanc pro ſuis voluptatibus, & non pro ſubditorum moribus exercet:* & cap. ſeq. dicitur: *Iudicare de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis odia vel guerram quærunt.*

Demum veniunt inſenſati dicentes: Etſi Papa in omnibus præmiſſis male geſſit, hoc non habemus iudicare. Hi, vt bene agant, nolunt intelligere, videlicet quod duplex eſt iudicium, vnum iurisdictionis: hoc non habet homo ſuper Papam, ut eum pro ſuis exceſſibus iudicialiter corrigat. Aliud eſt iudicium rationis vel diſcretionis: & hoc iudicio quilibet habet iudicare de factis, & maxime de præceptis ſui ſuperioris, an ſint iuſta vel iniuſta, an bona vel mala, aut in quem finem ſint facta: alias enim ſemper eſſet obediendum cuilibet præcepto quandocunque contra diuinum præceptum facto, quod ex præmiſſis patet fore falſum. Alias etiam Pſalmiſta de peccatore non dixiſſet: *Noluit intelligere vt bene ageret* ſcilicet diſcernendo inter bonum & malum, licitum & illicitum. Et alibi: *Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens aut requirens Dominum.* Id eſt, ſi intelligat verum, ſecundum intellectum: & requirat Dominum, operando bonum ſecundum affectum, propter Dominum tanquam propter finem. Hæc ſufficiant pro directione ſimplicium.

III. DE

III.
DE CASTRVCIO DVCE LVCAE,
RESCRIPTA ET DIPLOMATA QVAEDAM
LVDOVICI BAVARIAE IMP.

Desumta ex eius vita, per Aldum Manutium edita Romæ anno 1590.

Concesſio vicariatus in ciuitate & diſtrictu Lucæ, &c.

LVDOVICVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus magnifico viro, Caſtrucio de Antelminellis, vicario Lucanorum, ſuo & Imperii fideli dilecto, gratiam ſuam & omne bonum. Regiæ liberalitatis clementia in ſuis fidelibus gratiarum dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione coronæ ſingulares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti. Sane cum veraciter ſciamus, te præcipuum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo periculo, oneri, vel labori, ac iuſtitia tua & animi probitate victos de hoſtibus deuotos pro Imperio tenuiſſe, ac deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: volentes præmiſſorum obtentu extollere nomen tuum, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, vicariatum ciuitatis Lucanæ, eiusque diſtrictum ſex milliariorum, & ſuburbanorum vel quaſi, & prouinciarum Vallis Nebulæ, Arianæ, & Lunæ, & terris ciuium Garfagnanæ, terris quæ dicuntur Plancorum. Verrucula, Boſſorum, & eius curiæ, Pontremulo, eius diſtrictu Lunegiana, & omnibus terris ſitis citra & vltra aquam Magræ, in Lunenſi diœceſi, Maſſa & Verſilia, & Valletina, auctoritate Regia, noſtro & Sacri Imperii vice & nomine vsque ad noſtrum, vel ſucceſſoris noſtri Romani Imperatoris vel Regis beneplacitum & voluntatem, tibi committimus, & in ipſis ciuitate, terris & locis & aliis ante dictis, pro nobis & ſacro Imperio, te vicarium conſtituimus & facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iurisdictionem in omnibus prædictis, ciuitate, terris & locis, vt poſſis inquirere & punire, & iurisdictionem ſanguinis cum mero & mixto Imperio exercere, in genere & in ſpecie, per te vel alium, aut alios, cui vel quibus ipſam iurisdictionem commiſeris exercendam: recepto primitus a te iuramento, quod ipſam iurisdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo, vel contra iuſtitiam offendendo, ſed ius ſuum vnicuique tribuendo, volentes per hanc conceſſionem noſtram in præmiſſis omnia & ſingula tibi eſſe conceſſa, quorum ſpecialem commiſſionem fieri oporteret, & quæ in generali commiſſione non intelligerentur commiſſa, niſi de ipſis fieret mentio ſpecialis. In cuius rei teſtimonium præſentes tibi dirigimus, tradimus, appenſione ſigilli Regii communitas. Datum in Regali oppido noſtro Franckfort. IV. Kal. Iunii anno Domini MCCCXXIV. Regni vero noſtri X.

IV.
RECONCILIATIO CONCESSA CIVITATI LVCAE.

NOs Lodovicvs Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Etſi honor Regis iudicium diligat, tamen Auguſtalis Clementia miſericordiam non refutat, quin nonnunquam per iuſtitiam condemnatos reddat per gratiam abſolutos ſic quippe fideles noſtros & Imperii intime diligimus, quod longe carius parcimus re-

uertentibus, quam pœnam reſiſtentibus infligamus. Sane dudum claræ memoriæ dominus Henricus, quondam Romanus Imperator VII. prædeceſſor noſter, contra ciuitatem Lucanam & eius diſtrictum, & contra commune & ciues & ſpeciales perſonas eiusdem, quasdam condemnationis ſententias promulgauit, proſcriptiones, mulctas, priuationes & pœnas alias infligentes pro eo quod tunc ipſi a fidelitate receſſerant, & ſacro Imperio rebellabant. Nunc vero quia ciuitas, diſtrictus, commune, & ciues præfati ad fidelitatem & deuotionem reuerſi, ſacro ſe imperio in puritate & integritate fidei reddiderunt, & in hoc propoſito fidei ſe firmos & ſtabiles opere comprobant & effectu: Nos qui eisdem pium & beneuolum affectum gerimus, & tanquam filios peramamus, culpam præteritam, quam ipſi ſtudent deuotis & fidelibus actibus expiare, remittentes eisdem de gratia ſpeciali omnes ſententias per dictum D. Heinricum contra ipſos prolatas de plenitudine poteſtatis regiæ relaxamus & reuocamus, quicquid ex eis vel ab eis factum vel ſecutum exiſtit: reſtituentes eosdem eadem poteſtate contra ipſas ſententias in integrum, & in ſtatum priſtinum, ac ſi ipſæ ſententiæ non fuiſſent ab initio promulgatæ. Ad quas ſpecialiter nos induxit prædictorum fidelium noſtrorum noua, creſcens, & firma deuotio: & fideliſſima ſtrenui viri Caſtrucii de Antelminellis, ſui vicarii, pro ipſis interpellantis ſupplex petitio, & fauor multus quem ipſis gerimus ex affectu. Verum tamen prædictas ſententias non intelligimus relaxatas ad illos de ciuibus prædictis, qui in rebellione perſiſtentes nobis, & Imperio, vel dicto vicario noſtro nomine non obediunt, nec intendunt, niſi forte ad requiſitionem dicti Caſtrucii, intra terminum quem præfixerit, ad fidelitatem redierint, & eius beneplacitis paruerint & mandatis. In cuius noſtræ remiſſionis, relaxationis, reuocationis & reſtitutionis teſtimonium præſentes damus literas, ſigilli noſtri robore communitas. Datum in Franckfort. Kalend. Iunii, anno Domini MCCCXXIV. Regni vero noſtri anno X.

V.

CONCESSIO VICARIATVS PISTORIENSIS.

LODOVICVS Dei gratia, Romanorum Rex ſemper Auguſtus, magnifico viro Caſtrucio de Antelminellis, Vicario Lucanorum, ſuo & Imperii fideli dilecto gratiam ſuam, & omne bonum. Regiæ liberalitatis clementia in ſuos fideles gratiarum dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles, pro exaltatione Coronæ ſingulares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti. Sane cum veraciter ſciamus, te præcipuum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo periculo, oneri, vel labori, ac iuſtitia tua & animi probitate victos de hoſtibus deuotos pro Imperio tenuiſſe, ac deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: volentes præmiſſorum obtentu, extollere nomen tuum, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, vicariatum ciuitatis Piſtorii, & totius Comitatus & diſtrictus eiusdem, ac in omnibus aliis terris ſitis infra confinia ſupradicta, & in diœceſi Lucana Piſtorienſi & Lunenſi auctoritate Regia, noſtro, & ſacri Imperii vice & nomine, vsque ad noſtrum vel ſucceſſoris noſtri Romanorum Imperatoris aut Regis beneplacitum & voluntatem, ibi committimus, & in ipſis ciuitate & comitatu ac diſtrictu, terris, & locis, ac omnibus antedictis pro nobis ac ſacro Imperio te vicarium conſtituimus, & facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iurisdictionem in omnibus prædictis, ciuitate, terra, & locis, poſtquam eas acquiſieris, & pro nobis & ſacro Imperio tenendas tibi ſubiugaueris, vt poſſis inquirere & punire, & iurisdictionem ſanguinis cum mero & mixto Imperio exercere, in genere & in ſpecie, per te vel per alium, aut alios, cui vel quibus ipſam iurisdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo, vel contra iuſtitiam offendendo, ſed

ſed iis vnicuique tribuendo. Volentes per hanc conceſſionem noſtram omnia & ſingula tibi eſſe conceſſa, quorum ſpecialem commiſſionem fieri oporteret, & quæ in generali commiſſione non intelligerentur commiſſa, niſi de ipſis fieret mentio ſpecialis. In cuius rei teſtimonium præſentes tibi dirigimus & tradimus, appenſione ſigilli Regii communitas. Datum in Regali oppido noſtro Franckfort.IV.Kalendas Iunii.Anno Domini MCCCXXIV. Regni vero Noſtri Anno X.

VI.

SVBLIMATIO CASTRVCII IN DVCEM LVCÆ, ETC.

LODOVICVS, Dei gratia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Illuſtri Caſtruccio de Antelminellis, Duci Lucano, Comiti ſacri Lateranenſis Palatii, & vexillifero Imperii fideli dilecto, gratiam ſuam & omne bonum. Principalis liberalitatis Clementia, in ſuis fidelibus dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione Coronæ ſingulares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti: Sane cum veraciter ſciamus, experientia nobis exiſtente magiſtra, te præcipuum & ſtrenuum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo oneri, periculo vel labori: ac iuſtitia tua & animi probitate victos, de hoſtibus deuotos pro Imperio tenuiſſe, & deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: tantoque magis imperiale ſceptrum extollitur: Tanto cura regiminis a ſollicitudinibus & laboribus reuelatur, quanto fideles in circuitu Imperii circumſpicit digniores, & de fulgore throni Cæſarei velut ex ſole radii, ſic cæteræ prodeunt dignitates, vt primæ lucis integritas minorati luminis non ſentiat detrimentum. Hac igitur conſideratione commoniti, qui cœleſti prouidentia Romani Imperii moderamur habenas, ac ſolii noſtri decus tam veterum dignitatum ornatibus confouemus, quam nouis honoribus ampliamus: Volentes præmiſſorum obtentu extollere nomen tuum, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, de plenitudine poteſtatis, & de certa ſcientia, & de conſilio noſtrorum Principum & Baronum, ciuitatis Lucæ, Piſtorii, Volaterrarum, & Lunæ, cum omnibus & ſingulis caſtris, villis, & locis ſitis in diœceſibus ipſarum, & cum omnibus earum, & cuiusque earum pertinentiis, territoriis & iurisdictionibus quibuscunque, ad ius, honorem & nomen Ducatus pertinentibus transferentes, & volentes ſub vno dignitatis vocabulo contineri Ducatus Lucani: te pro te & ſucceſſoribus tuis & te per lineam maſculinam natis & naſcituris in perpetuum ipſius ducatus Ducem, & vexilliferum noſtrum & ſacri Romani Imperii vbilibet, de præmiſſæ noſtræ poteſtatis plenitudine & principali munificentia promouemus: eisdem libertatibus, immunitatibus, & iuribus prædictum Ducatum tuum præſentium auctoritate donantes, quæ Ducalem deceant dignitatem, præfatasque ciuitates & quamlibet earum, & omnes terras, caſtra, territoria atque loca, quæ in diœceſibus ſeu Epiſcopatibus, & territoriis, & pertinentiarum ipſarum ciuitatum, ſeu cuiuslibet earum, ſeu intra confines diœceſium Epiſcopatuum, pertinentiarum & territorium præfatarum ciuitatum, ſeu cuiuslibet earum ſitæ ſunt, ſeu ſita, in perpetuum tibi, & legitimis ſucceſſoribus tuis, ex te deſcendentibus natis & naſcituris per lineam maſculinam, ex certa ſcientia damus, concedimus & donamus: cum omnibus & ſingulis villis, caſtris, terris, fortalitiis, caſalibus, vaſallis, hominibus, poſſeſſionibus, honoribus, vſibus, derittis, demaniis, feudis, homagiis, patronatibus vacantium & non vacantium Eccleſiarum & locorum ad nos & ſacrum Romanum Imperium ſpectantibus, ſeu pertinentibus, & cum terris cultis, & incultis ſiluis, paſcuis, nemoribus, ſalinis, balneis, ſtagnis, lacubus, atque

quibuscunque aquis & aquarum decurſibus, molendinis, piſcariis, piſcationibus, venationibus, montibus, planis, vallibus, & omnibus & ſingulis locis, iuribus & pertinentiis, tam maris quam terræ præfatarum ciuitatum, terrarum, & locorum, & cuiuscunque ipſarum, & ipſorum exiſtentium infra prædictas diœceſes, confines & loca, quæ in huiusmodi noſtra conceſſione & donatione ſub ſpeciali aut generali vocabulo poſſunt intelligi, ſiue comprehendi, & quæ ad nos & Romanum Imperium ſpectare noſcuntur. Et ſic te & ſucceſſores tuos prædictos in Ducem & Duces prædicti ducatus cum dignitate illuſtri eligimus, conſtituimus, præficimus, & creamus, dantes & concedentes tibi & ſucceſſoribus tuis prædictis in præmiſſo ducatu pleniſſimam iurisdictionem, & liberam auctoritatem & poteſtatem iuris dicendi per te & per alios, ac etiam merum & mixtum Imperium, vt exercere valeas & valeant gladii poteſtatem ad animaduertendum in facinoroſos & malos. Et vt ipſius Ducatus dignitate te & præfatos tuos ſucceſſores cognoſcas amplius & fauorabilius ab Imperiali eminentia ſublimari, tibi & ſucceſſoribus tuis prædictis ex ipſa dignitate ducatus perpetuo decreuit competere noſtra ſerenitas, auctoritatem & poteſtatem creandi & ordinandi, perpetuo & ad tempus (prout vobis placuerit) in ſingulis ciuitatibus, caſtris, oppidis, villis, terris, dicti ducatus, vicarios, capitaneos, poteſtates, Iudices, ſeu Rectores, & quoslibet ordinarios magiſtratus, vel etiam delegatos, & quoscunque honores, & dignitates, atque honorum & dignitatum officia cum auctoritate & poteſtate iuris dicendi, & mero & mixto Imperio, ſtatuta municipalia condendi, iuri diuino & naturali non contraria, prout vtilitati & pacifico ſtatui expedire videritis ſubiectorum. Adhæc quoque in prædicto tuo ducatu flumina nauigabilia, & ex quibus nauigabiles fuerint portus, plageas (ſicut & nunc dinoſceris poſſidere) ripas & ripatica, nec non vectigalia, telonea auri & argenti & metallorum omnium quæſtuum, nunc nobis & Imperio pertinentes, tibi tuisque ſucceſſoribus memoratis concedimus & donamus. Ac monetæ tam auri, quam argenti & æris cudendi, iuſti & recti ponderis, in ipſo tuo ducatu, tibi prædictisque tuis ſucceſſoribus, præſenti priuilegio facultatem liberam indulgemus, & feuda antiqua & noua, & recta, & regalia conferendi, & infeudandi vaſallos Imperii de feudis, quæ manu vel ore, aut quocunque alio modo fuerint conferenda, & recipiendum a vaſſalis Imperii fidelitatis & homagii ſacramenta, & mulctarum ſeu pœnarum compendia, & confiſcationes bonorum, & cætera quæ dicuntur regalia, in ipſo ducatu, ad tuum & prædictorum tuorum ſucceſſorum compendium volumus pertinere. Milites quoque in dicto ducatu & extra conſtituendi, & militari cingulo decorandi, & Iudices ordinarios & Notarios publicos creandi & ordinandi, ac conficiendi: filios & filias naturales, tam ſpurios quam vulgo quæſitos, ex damnabili coitu natos, legitimandi, & cum ipſis ſuper natalium defectu, & alio quolibet diſpenſandi tibi & ipſis auctoritatem & poteſtatem plenariam indulgemus. Vt tamen pro honore, quem tibi libenter adiicimus, nullum ius ſubtrahitur obedientibus vel obedituris nobis & Imperio, in eorum bonis, feudis, iura tamen Imperii remaneant ducatui ſupradicto. Volumus inſuper, quod in præmiſſis ducatu & vexilliferatu ſemper maior natu ſeu ſenior ex generatione tua, ex te & ſucceſſoribus tuis legitime deſcendentibus, excluſis aliis filiis ſeu hæredibus minoribus, ſolus & in totum ſuccedat. Et propter præmiſſa omnia te pro te ipſo, & prædictis ſucceſſoribus tuis, nobis pro nobis ipſis ſucceſſoribusque noſtris homagium & debitæ fidelitatis iuramentum præſtantem, de præmiſſis ducatu & vexilliferatu, per ſceptrum * (quod in manu tenemus) præſentialiter inueſtimus & infeudamus. Porro omnia & ſingula ſupradicta valere & tenere volumus & firmamus, non obſtante aliqua lege, conſuetudine, aut iure, quibus

* hic locus nos docet ſecularia etiam feuda iſta ætate per ſceptrum fuiſſe collata.

quibus contrarium caueretur. Quibus omnibus & singulis, specialiter & expresse, tanquam nominatim de illis in præsenti priuilegio fieret mentio, intendimus, vt esse debeat derogatum, & potissime iuri & consuetudini, quo & qua cauetur, seu cautum diceretur, quod hæres in Ducatu, Comitatu, vel Marchia, nullo modo succedat, nisi ab Imperatore acquisiuerit per inuestituram, quantum ad casum præsentem : in aliis vero casibus in suo robore semper durent. Volumus tamen, quod tu & successores tui a nobis & successoribus nostris, & sacro Romano Imperio requisitus, & requisiti, perpetuo tenearis & teneantur, plenam & liberam obedientiam facere, & in omnibus nostris mandatis, successorumque nostrorum, & sacri Romani Imperii, libere intendere & parere & omnia nostra mandata obseruare, & efficaciter adimplere iuxta posse, & executioni mandare. Meminit quoque nostra serenitas, de prædictis ante nostræ coronationis solennia tibi & prædictis tuis successoribus priuilegium simile indulsisse. Quæ & omnia in ipso contenta, ex certa scientia, & de potestatis plenitudine, ac de consilio & assensu procerum, & Baronum Imperialis aulæ ratificamus, approbamus, & confirmamus. Statuimus etiam & mandamus, quatenus nulla ciuitas, nulla communitas, & generaliter nulla persona, cuiuscunque conditionis seu status & præeminentiæ existat, huic nostræ paginæ audeat in aliquo contra facere vel venire, seu se aut prædictos tuos successores in aliquo molestare, de his quæ supra tibi, & eis a nostra clementia liberaliter sunt collata. Si quis autem temerario ausu præsumserit contrauenire, mille marcharum auri pœnam incurrat, pro dimidia Cameræ nostræ persoluendam, & pro alia dimidia Cameræ dicti Ducatus & vexilliferatus, in quorum præiudicium aliquando extiterit attentatum. Quibus omnibus & singulis supradictis testes fuerunt infra scripti, videlicet Rudolphus Dux Bauariæ, Princeps & patruus noster charissimus, venerabilis Iacobus Episcopus Castellanus, venerabilis frater Bonifacius Episcopus Chironensis, Hermannus de Lithelberg, cancellarius noster, Henricus Dux Brunsuicensis, Lodouicus Dux de Tech, Albertus de Lithelberg Marescalcus noster, Henricus Landgrauius Alsatiæ, Fredericus de Nuremberg, Menchardus Comes de Hortemburg, Otho Comes de Truhendingen, Iohannes Comes dictus de Claramonte, nec non nobiles viri Iacobus Sclara de Columna, Iacobus de Sabellis, senatores vrbis, Manfredus de Vito, Olmæ vrbis præfectus, Thebaldus de sancto Constacchio. Et ad prædictorum omnium testimonium, & corroborationem præsentes conscribi, & sigilli Maiestatis nostræ robore iussimus communiri. Datum Romæ apud S. Petrum, xv. die mensis Febr. Indictione xi. anno Dominicæ incarnationis MCCCXXIIX, Regni nostri anno XIV. Imperii vero primo.

VII.

CONCESSIO COMITIVAE PALATII LATERANENSIS ROMANI.

LVDOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, illustri Castrucio Duci Lucano, sacri Lateranensis Palatii Comiti, & Romani Imperii Vexillifero, suo & Imperii fideli dilecto, gratiam, & omne bonum. Dignum & Maiestati Imperiali proprium est, vt sicut quotidie fidelium augetur substantia & deuotio, ita eis Imperiale culmen augeat dignitatis priuilegia & honores. Sane experientia docente nouit imperialis Maiestas maximam fidem, deuotionem, & constantiam tuam, & ante & post a nobis tibi collatos honores, vltra cæteros fideles Imperii de bono in melius quotidie profeciisse. Vt igitur præmissorum contemplationem ad ampliores dignitatum apices per Imperiale culmen tua deuotio attollatur, de consilio & assensu Procerum nostræ Imperialis aulæ, tibi & successoribus tuis ex te natis & nascituris per lineam masculinam in perpetuum, Comitatum sacri Lateranensis

Palatii (quem ad fiscum noſtrum & ſacrum Romanum Imperium iuſtis & legitimis cauſis deuolutum & applicatum pronuntiamus & declaramus, & ad omnem dubietatem tollendam deuoluimus & applicamus,) damus, concedimus, & donamus & ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis : & te & prædictos ſucceſſores tuos in perpetuum eligimus, conſtituimus, præficimus & creamus Comitem & Comites ipſius Sacri Palatii Lateranenſis, eosque de Comitatu prædicto inueſtimus & infeudamus, tanquam veros & fideles Imperii Vaſallos dantes & concedentes & tribuentes tibi & eis, omnes & ſingulos honores, & omnia & ſingula priuilegia & emolumenta, quos & quæ Comites prædicti Sacri Palatii habent & habuerunt quoquo tempore, de tempore, de conſuetudine vel de iure. Declarantes & nunc per hoc noſtræ ſerenitatis indultum, tibi & prædictis ſucceſſoribus tuis, ex prædicta comitatus dignitate competere ius aſſiſtendi perpetuo benedictioni, ſacræ vnctioni, & coronationi ſucceſſorum noſtrorum Principum Romanorum, & omnibus & ſingulis ipſius Coronationis ſolemnitatibus: & præcipue ſociandi & deducendi ipſos Romanos Principes, tempore coronationis fiendæ de eis, ad ſacram vnctionem de ipſis faciendam, & eosdem Romanos Imperatores ſucceſſores noſtros tenendi & iuuandi in ipſa ſacra vnctione & actu ipſius, & eadem vnctione perfecta, eos reducendi & ſociandi ad altare, & thalamum, prout & quoties Principes expediunt redire. Item ius leuandi & tenendi Imperiale diadema, de noſtro & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum principum capite, tempore, quo Imperialis coronationis ſolennia celebrantur, & etiam quocunque alio tempore, quo Imperialis coronationis ſolennia celebrantur, & etiam quocunque alio tempore, quoties publice ipſum diadema expedierit eleuare de capite noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Principum reponi. Quæ omnia & ſingula ſcripta valere & tenere volumus, & iubemus ex certa ſcientia, de plenitudine poteſtatis, iure aliquo non obſtante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtram paginam in aliquo violare, vel ei auſu temerario contraire. Si quis vero hoc attentare præſumſerit, grauem indignationem noſtram ſe nouerit incurriſſe. In cuius rei teſtimonium præſentes conſcribi, & ſigilli Maieſtatis noſtræ robore, cum annotatione teſtium ſubſcriptorum iuſſimus communiri: Rudolphi Ducis Bauariæ Principis ac patrui noſtri chariſſimi, Henrici Ducis Brunſuicenſis, Ludouici Ducis de Teck, Hermanni de Linthelberg Cancellarii noſtri, Alberti dicti Symiel de Linthelberg Mareſchalli noſtri, Meinhardi Comitis de Ortenberg, Ottonis Comitis de Orlemende, Iohannis Comitis de Claramonte, Conradi Comitis de Truchendinguen, Conradi de Zoluſelberg: * nec non Nobilium Virorum Iacobi de Columna Sciaræ, & Iacobi de Sabellis, Senatorum Vrbis. Datum Romæ 14 menſis Martii, indictione II Anno Domini 1328. Regni noſtri Anno 14, Imperii vero primo.

VIII.

PROVISIO FACTA VIDVAE ET LIBERIS CASTRVCII.

LODOVICVS Dei gratia, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, nobili & magnificæ mulieri Pinæ, relictæ olim Caſtrucii Ducis Lucani, nec non nobilibus viris Valerano & Ioanni fratribus, natis qnondam dicti Ducis Lucani, ſuis & Imperii fidelibus dilectis, gratiam ſuam & omne bonum. Merita probitatis præfati Caſtrucii, & grata & accepta ſeruitia per eum nobis & Imperio exhibita, & deuotionis & fidei feruor, quem ad nos ſemper habuit, fauorabiliter nos inducunt, vt nos ipſum

* Forſan Conr. de Schluſſelberg vid. Alb. Argent. ad *a. 1323.*

ipſum intuitu ſpecialibus gratiis & beneficiis proſequamur, vt remuneratio præmiſſorum præſentis ætatis hominibus ſit nota, & poſteris tranſeat in exemplum. Ob quam rem ad perſonarum veſtrarum tutelam & gubernationem noſtræ mentis aciem conuertentes, vobis veſtrisque hæredibus & ſucceſſoribus legitimis, gubernationem & cuſtodiam caſtri de Monteggiori cum fructibus & prouentibus caſtri prædicti, & omnibus pertinentiis ſuis, Imperiali auctoritate committimus, concedimus atque damus, volentes vt ex reditibus & prouentibus dicti caſtri, & prouentibus & gabellis vicariæ Petra ſanctæ, ſingulis annis quatuor millia florenorum habere & percipere debeatis in prædicti caſtri dicti Monteggiori fructibus & prouentibus computatis. Et ſi dicti caſtri Monteggiori & vicariæ Petra ſanctæ prouentus & fructus ad prædictam ſummam non aſcenderent, & nunc volumus & intendimus vsque ad completam ſummam prædictam, de Camera noſtra integraliter erogare. Si quid vero ſuperfluum vel reſiduum erit, illud totum noſtræ Cameræ reſeruatum. Et ne in prædictis fraus aliqua committatur, volumus vt fructus & prouentus caſtri prædicti de Monteggiori & vicariæ Petra ſanctæ, vicarius noſter Lucanus, qui nunc eſt, aut pro tempore erit, recolligat & conſcribat, qui ex dictis fructibus & reditibus quantitatem prædictam quatuor millium florenorum absque dilatione aliqua vobis integraliter ſoluat. Auctoritate præſentium decernentes, vt in prædictis a Maieſtate noſtra vobis conceſſis ab aliqua perſona, loco, vel vniuerſitate pro cauſa alicuius debiti, per dictum quondam patrem veſtrum conſtructi non poſſitis vel valeatis aliqualiter moleſtari. Et ſi dicta quatuor millia florenorum vobis de noſtra Camera ſoluere non contingat ſingulis annis (vt ſuperius eſt expreſſum) & non volumus fructus & prouentus caſtri prædicti Monteggiori, & vicariæ Petra ſanctæ prædictæ ad nos & noſtram Cameram libere pertinere. Ad hæc quoque volentes vos & Henricum fratrem veſtrum vberioris gratiæ dono proſequi, vos, & quemlibet veſtrum, ac Henricum præfatum, auctoritate præſentium, ab omnibus angariis, & muneribus, oneribus, functionibus, collectis, datiis, præſtantiis, obſequiis, realibus & perſonalibus, atque mixtis, imperiali auctoritate, & ex certa ſcientia liberos eſſe volumus & immunes: ab aliqua perſona, loco, vel vniuerſitate, quacunque occaſione vel cauſa grauari ſiue moleſtari minime valeatis. Non obſtantibus in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum, aliquibus priuilegiis, gratiis, ſeu iuribus a quocunque ſub quacunque verborum forma conceſſis, per quæ effectus huiusmodi in aliquo valeat impediri ſeu aliqualiter retardari: quibus quantum ad præmiſſa (etiamſi de ipſis eſſet ſpecialis mentio facienda) ex certa ſcientia derogamus. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtræ commiſſionis & conceſſionis paginam infringere, vel ei auſu temerario contraire. Quod qui facere præſumſerit, grauem indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri, & Maieſtatis noſtræ ſigilli iuſſimus munimine roborari. Datum Piſis, anno Dom. MCCCXXVIII. Indictione XII. die XVII. Decemb. Regni noſtri anno XV. Imperii vero primo.

IX.

AD EANDEM REM.

LODOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, prouidis viris, poteſtati ſeu vicario, Rectoribus, Officialibus, conſiliariis de Petra ſancta, & ipſis vicariæ hominibus & perſonis, ſuis & imperii fidelibus dilectis, gratiam & omne bonum. Volentes nos ſpecialiter, ex certa ſcientia conceſſiſſe pro eorum ſuſtentatione, Duciſſæ collaterali & filiis olim Lucani Ducis, gabellas dictæ terræ Petra ſanctæ, & vicariæ ipſius, vsque in quantitatem florenorum quatuor millium auri annuatim:

tim: & intellecto, aliquos impedire conari, ac etiam dictas gabellas intercipi, & fraudari, & alias dictis gabeliis abuti, in detractionem iuris Duciſſæ & filiorum prædictorum, & non intendentes nec volentes contra noſtram permiſſionem talia acceptari, vobis & vniuerſitati veſtræ, cæterisque de vicaria prædicta, & aliis præſentes literas inſpecturis, per hæc ſcripta ſtricte committimus & mandamus ſub pœna indignationis noſtræ gratiæ, & quinquaginta marcharum argenti, pro quolibet, & qualibet vice, qua fuit contra factum, pro dimidia fiſco noſtro, & pro alia dimidia paſſo iniuriam applicanda, quatenus de dictis gabellis dictæ Duciſſæ, cum filiis Lucani Ducis, ipſorumque nunciis & procuratoribus iuxta præmiſſa noſtra pure, integre reſpondeatis, & libere ipſas gabellas non fraudando nec fraudari faciendo, conſentiendo, vel permittendo: & fraudatores ipſarum impedientes, & interceptores iuris & facti remediis reprimendo & ſtricte arcendo, cum coercitione qualibet refrenando, ſic quod dicta Duciſſa & filii dictis gabellis nullatenus decipi valeant, vel fraudari, turbari, inquietari, vel moleſtari, quoquo modo directe vel indirecte aliquo colore quæſito, vt noſtra promiſſio firma prodiret, nullo mandato, præcepto vel inquiſitione, prohibitione, commination e, vel inhibitione, ſeu ſequeſtratione Lucani vicarii vel Rectoris, ſeu alterius in aliquo obſtitura. Quæ omnia in præſenti & futuro caſſamus & irritamus, & in ipſius Duciſſæ & filiorum & iuris ipſius præiudicium volumus non valere vsque ad noſtræ beneplacitum voluntatis, quod dicti nobis & Imperio fideles extant. In quorum certitudinem, prædictorum euidens teſtimonium, præſentes literas fieri iuſſimus noſtro ſigillo muniri. Datæ Piſis die x. menſis April. XII. Indictionis. Regni noſtri anno XV. Imperii noſtri ſecundo.

CHRO-

CHRONICON ELWANGENSE.

LECTORI SALVTEM!
BURCARD GOTTHELF STRUVE.

Sveuici Circuli eſt Abbatia Elvvangenſis, Principali gaudens honore. De ea ſic loquitur Bruſchius :* Elephanciacum, Elvvangen, alias Elefancenſe, vel, vt hodie vocant, Elvvangenſe magnificum ordinis Diui Benedicti ad Iagiſtam vel Iaxtam, Franconiæ amnem in Virguna (hodie Virngrundt) ſitum, & a capto ibi tragelapho dictum monaſterium, fundatum eſt anno Domini 764. ab Epiſcopo quodam Lingonenſi, Hariolpho, quem Pipinus & Carolus Magnus, Galliarum Reges, chariſſimum habuere & Patrem ſalutare ſoliti ſunt. Conſequutus eſt Hariolphus fundator priuilegia & corpora Sanctorum Sulpitii & Seruiliani martyrum a Papa Adriano. *Sic etiam Martinus Cruſius.*** Elvvanga autem nomen habere, quaſi Elfang, a capta inuſitata ibi quadam fera alce. In cuius rei memoriam, in ſacra Baſilica, ſolennibus in Feſtis, Euangelia cani, in pulpito iacentia, pelle alces hirſuta tecto. *Abbatum ſucceſſionem & Cruſius nectit & Bruſchius. Huius Abbatiæ Annales hic exhibemus, qui pro more Chronicorum ad alias quoque res Germanicas ſe extendunt. Incipiunt iſti ab anno 1095 & quidem a fundatione Monaſterii Neresheimenſis, de quo ita loquitur Bruſchius :**** Neresheimium elegans ac magnificum Benedictinæ profeſſionis monachorum coenobium, in Sueuico quondam tractu, quem ob ſoli admodum arenoſi ſterilitatem Duri campi appellatione accolæ notant, Comitum Oetingenſium ditione, prope eiusdem nominis oppidum, in peramoeno colle tribus a Nordlingiaco milliaribus cis nemus Ploſſianum videlicet ſitum, fundatum ac ampliſſime dotatum legitur anno Domini 1095. ab Hartmanno, Comite Dillingenſi, primo nimirum Hugobaldi IV Comitis filio, & ab illuſtri Domina Adelheide, Hartmanni Comitis vxore, Comitiſſa de Kiburg. Conſecratum eſt ab Vlrico, Hartmanni Comitis filio, Epiſcopo Conſtantienſi. Eſt in eo coenobio celebris ſepultura eorundem Comitum Dillingenſium, quorum originem ex Imp. Henrici Aucupis genere eſſe, in vetuſtis annalibus legitur. *Breuiter autem ſcriptum eſt hoc Chronicon vsque ad annum 1477, atque vt videtur, a diuerſis concinnatum. Vltima vero tempora, quæ Friderici III Imp. hiſtoriam concernunt, paullo prolixius exponuntur. Neque tamen integrum hoc eſt Chronicon, ſed prout titulus habet, excerptum per Matthæum Mareſchallum, ſupra iamdum memoratum. In conferendis aliorum ſcriptis, Chronicon Auſtrale, Auguſtanum, Godefridi Monachi Annales, Henr. Stero & Henricus Rebdorffius nobis vſui fuerunt, quibus demum Scriptores ſeculi XIV & XV adiecimus.*

CHRO-

---

* *Monaſteriologia p. 171.*

** *Ann. Sueu. lib. XI p. I p. 305.* Agunt etiam de hac Abbatia Trithemius *Chron. Hirſ. ad a. 1460.* Car. Stengelius *Rer. Auguſt. p. II c. VII n. 2* qui Bruſchium notans, hoc monaſterium non a. 764 ſed 754 fundatum eſſe dicit. Idem *p. II c. LIX n. 12* & in Mantiſſa *c. V ſ. 12.* Plenius Franc. Petri *Sueuia Eccleſ. p. 310.*

*** Monaſteriologia *p. 337.* Sequitur Cruſius *lib. VIII p. II p. 290.* Plenius de hoc Monaſterio egit Car. Stengelius in Monaſteriologia Benedictum & Franc. Petri in Sueuia Eccleſiaſtica *p. 634.*

p. 453.

CHRONICON ELWANGENSIS MONASTERII,

EXCEPTVM PER PRAEDICTVM

D. MATTH. MARESCHALCVM,

AB ANNO MXCV. VSQVE AD ANNVM MCCCCLXXVII.

Anno Domini MXCV.

NERENSHAIM fundatum est, & præficitur ei Ernest Abbas. Multi Ierosolymam cœperunt ire. *Chr. Austr.* 1095.

Annus ab humano Christi millesimus ortu
Et decies denus sublatis quinque meabat,
Tum populo Blandi quem mittit Gallia campis
Curia solennis clara mandabat in vrbe.

MXCVIII.

Vrbanus Papa obiit, & multa millia hominum fame perierunt. *Chr. Austr.* 1105.

MXCIX.

Christiani Ierusalem bellando ceperunt. *Chr. Austr.* 1099.

Anno milleno centenoque minus vno,
Ierusalem Franci capiunt virtute potenti.

MC.

Seditio inter Hainricum & Paschalem. *Chr. Austr.* 1110.

MCI.

Nerenshaim perfectum est, & Hugo Abbas eidem præficitur: cui successit Theodoricus. *Brusch. Monast.* p. 339

Conradus filius Imperatoris moritur. *Crusius* lib. 8 p. 2 p. 290. *Dodechinus. Sig. Gembl. Chr. Saxo* 1102, *Otto Frising.* 7 c. 7.

MCVI.

Hainricus Imperator a filio capitur. *Chr. Austr.* 1105.

MCVII.

Hainricus rex cum exercitu Flandriam inuadit, & fit pugna apud Edingeshaim. *Dodechinus Chron. Saxo, Ann. Hildesh. Pet. Faber hist. Sueu.* lib. 1 c. 11, *Conr. Vrsp.* 1107.

MCVIII.

Monasterium dedicatum est Zvvifalda. *Bruschius Monast.* p. 660, *Trithemius Chr. Hirs.* 1088, *Crusius* lib. 8 p. 2 p. 269, *Franc. Petri* Suevia Eccles. p. 914.

MCIX.

Gebhardus Episcopus Constantiensis obiit. *Bucelinus Chr Constant.* 1110.

MCX.

Paschalis Papa captus est, *Chr. Austr.* 1110.

MCXI.

Hainricus Romam pacifice intrauit, & simulata concordia a Papa suscipitur. *Chr. Austr.* 1110.

Interim pugna exorta a Rege captiuatur Papa. Sed non multo poſt pacificantur, & Rex coronatur.

MCXII.

Chr. Auſtr. 1115. Hainricus Imperator cum exercitu Saxoniam petit, rebellantibus contra eum Leuthero Duce, & Rudolfo Marchione, ſed ſtatim dederunt ſe. Adalbertum cancellarium Epiſcopum Moguntinenſem impium machinatione contra eum cepit, & in carcerem miſit

MCXIV.

Rob. de Monte. Albericus. Hainricus Imperator nuptias celebrat apud Moguntiam. p. 454
Dodechinus. Chron. Saxo. Ann. Hildesh. Conr. Vrſp. Alb. Stad. Chron. Leodienſe 1114, *Otto Friſing.* 6 c. 14.

MCXXV.

LOTHARIVS Saxo Imp. Hainricus V. Imperator obiit. Leutharius ſucceſſit.
Chr. Auſtr. 1125.

MCXXVI.

Monaſterium S. Vdalrici apud Nereshaim Kal. Martii igne conſumitur.

MCXXVII.

Hainricus * Comes Epiſcopus Conſtantienſis filius Hartmanni obiit.

MCXXVIII.

Otto Friſing. 7 c. 17, Conradus rex de Stauffen contra Lotharium regem inſurgit, ſed Lotharius Imperator conſecratur.

MCXXXVII.

Chr. Auſtr. 1139. Leupoldus Marchio Dux efficitur Bauariæ. Romæ magna Synodus celebratur.

MCXXXVIII.

Chr. Auſtr. 1136. Lotharius rex obiit.

MCXLI.

CONRADVS III. Imp. Conradus rex Bohemiam cum exercitu intrat.
Otto Friſ. 7. c. 26, *Albericus* 1141.

MCXLV.

Chr. Auſtr. 1144. Lucius Papa.

MCXLVI.

Initium noui monaſterii Elvvangenſis.

MCXLVII.

Chr. Auſtr. 1147. Chriſtiani nutu diuino perrexerunt Ieruſalem, & Conradus rex cum numeroſo exercitu Ieruſalem mouit.

MCL.

Mon. VVeingarl. 1150. Dux Welpho cum Conrado rege dimicat apud Nereshaim.

MCLII.

FRIDERICVS Imp. Conradus rex obiit: & Fredericus Dux Sueuorum fratruelis ſuus ſucceſſit.
Chr. Auſtr. 1152. Et Conradus Dux de Zæringen obiit.

MCLIV.

Chr. Auſtr. 1153. Celeſtinus Papa: cui & Adrianus ſucceſſit.

MCLVII.

Otto Friſ. de g. Friderici I 1 c. 44, *G. Ludouici* c. 4 *ap. du Chesne* tom. 4. p. 393. Ludouicus rex Franciæ cum exercitu Ieruſalem petiit.

MCLVIII.

Chr. Auguſt. 1159. Schiſma inter Octauianum & Rolandum: vterque ordinatur.

MCLXII.

God. Mon. 1162. Fredericus Imperator Mediolanenſes rebelles vicit, & vrbem ſubuertit.

MCLXIII.

---

* legendum videtur Vdalricus, qui, Epiſcopus Conſtantienſis anno 1127. mortuus, ſecundum Bucelinum *Chron. Conſtant. p. 238.*

MCLXIII.

Fredericus Imp. contra Venetos mouit procinctum. *Godefr. Mon.* 1164.

MCLXVI.

Imperator iterum collectis viribus Lombardiam intrat, & eam multipliciter flagellat. *God. Mon.* 1166.

MCLXVII

Imperator Parmam, Bononiam, Dardanam, cum aliis ciuitatibus coegit ad deditionem. *God. Mon.* 1167.

MCLXXI.

Gens Boemorum terram Sueuiæ peruagatur, & multi eorum perierunt. *Chr. Auſtr.* 1176.

MCLXXIII.

Adalbertus abbas de Raumiſpech obiit: Adalbertus ſecundus ſucceſſit.

MCLXXIV.

Fredericus Italiam cum exercitu valido inuadit, & nouam ciuitatem Alexandriam cingit obſidione, vbi Imperator multos nobiles perdidit. *God. Mon.* 1174

MCLXXVII.

Hainricus Dux Saxoniæ priuatur Ducatu Bauariæ, & ei Comes Otto de *God. Mon.* 1180.
p. 455. Scheuren ſubſtituitur: qui durauit annos quatuor, & obiit.

MCLXXX.

Imperator Hainricum prædictum Ducem Saxoniæ deleuit; & Berenhardus ducatum Saxoniæ, & Otto ducatum Bauariæ obtinuerunt. *God. Mon.* 1180.

MCLXXXII.

Exuſtum eſt monaſterium Elvvangenſe, vbi domus, libri, & clauſtrum concrematur. Et Otto Dux Bauariæ obiit. *Chr. Auguſt.* 1181.

MCLXXXVIII.

Adalbertus Abbas Elvvangenſis reſignat, & Cuno ſucceſſit. Sueu. lib. 12 c. *Cruſius* Ann. 1 p. 550.

MCLXXXIX.

Imperator collecta manu forti Ieroſolymam tendit cum filio ſuo Hainrico; quam Saladinus rex expugnauerat, & vterque mortui. *God. Mon.* 1189.

MCXCI.

Hainricus filius Friderici Imperatoris contra Apuliam mouit exercitum, vbi male ſucceſſit. *HENRICVS IV. Imp. God. Mon.* 1191.

MCXCIII.

Rex Angliæ ab Accon ciuitate rediens, quam expugnauerat, a Leupoldo Duce captiuatur. *God. Mon.* 1193.

MCXCIV.

Imperator ſecundo Apuliam manu forte inuadens totam ſibi ſubiugat, & facto fœdere inter eum & Guilielmum, Conſtantiam triennalem * virginem ducens vxorem terras prædictas obtinuit. * *f. tricennalem God. Mon.* 1194.

MCXCIX.

Apparuit caro cruenta Auguſtæ in Euchariſtia.

MCCI.

Oppidum Elvvangenſe, & clauſtrum incendio vaſtantur.

MCCV.

Conradus Herbipolenſis Epiſcopus, & cancellarius occiſus eſt. *

MCCVIII.

Philippus Dux Sueuorum, & rex Romanorum apud Babenberg a Palatino *God. Mon.* 1205.

* hoc tamen III Decembris 1202 factum, docet nos Laurentius Frieſe *Chron. Wirtzburg. hiſt. Conradi c. VIII.*

Ottone de Wittelſpach doloſe occiditur ; & breui ſpacio temporis præfatus Otto de Wittelſpach glorioſe interficitur a Hainrico Marſchalco de Callatin, ob vindictam Domini ſui Philippi. Eligitur Otto filius Heinrici Ducis Saxoniæ in Regem. Et Hartouicus Auguſtenſis præſul obiit : cui Seifridus miniſterialis de Reehberg ſucceſsit.

OTTHO IV. Rex

MCCIX.

God.Mon.1209. Otto rex profecturus Romam pro benedictione. Inde mouens exercitum in Apuliam ad ſubiugandam ſibi.

MCCXII.

FREDERICVS II. Imp. Fredericus Dux Sueuiæ eligitur in regem Romanorum contra Ottonem,
God.Mon.1210. & regina Vngariæ Gertrud occiditur.

MCCXVII.

God. Mon. 1218. Chuno Baro fit Abbas in Fulden. Otto Saxo Imperator obiit. Gotſoldus in Abbatem eligitur Elvvangenſem. Et Damiata ciuitas a Chriſtianis manu bellica obtinetur.

MCCXX.

God.Mon.1220. Fridericus huius nominis Imperator II. Hainrici Imp. filius Romæ Imperialem conſecutus eſt benedictionem.

MCCXXI.

God.Mon. 1221. Damiata a Sarracenis non bello, ſed dolo eſt reobtenta. Crux præclari coloris & proceræ magnitudinis in cœlo ab hora tertia vsque poſt horam nonam Kalend. Maii apparuit.

MCCXXII.

God.Mon.1226. Colloquium & concilium Apoſtolici & Imperatoris apud Veronam cum Principibus fuit ordinatum, & non perfectum.

MCCXXV.

God.Mon.1224. Verbum crucis per totam Eccleſiam prædicatum eſt, & infinita millia homi- p.456.
num ſignata ſunt.

MCCXXVI.

Chr. Auguſt. 1226. Conradus natione Sueuus de Pfullingen Epiſcopus Colonienſis miſere occubuit, a Comite de Altenach. Hainricus Romanorum rex iunior celebrauit nuptias cum filia Ducis Auſtriæ Nurenbergæ : & filius Ducis Auſtriæ celebrat nuptias cum filia Landgrauii.

MCCXXVII.

Seifridus Epiſcopus Auguſtenſis obiit, cui Siboto ſucceſsit, puta de Gundelfingen natus.

Conr. Vrſp. 1227, Car. Stengelius Rer. Auguſt. p. 2 c. 41 p. 186.

MCCXXIX.

God.Mon. 1228. Fredericus Imperator terram ſanctam a Sarracenis inuaſam ſine omni ſtrepitu armorum recipit, & ſic Ieruſalem reddita eſt. Clauſtrum Elvvangen exuſtum eſt.

MCCXXXII.

Theod. de Thuringia vita Eliſabethæ B. Elizabeth nobilis matrona Ludouici Landgrauii Thuringiæ, miraculis claruit in Marckburg.

MCCXXXIII.

Philippus Romæ Eccleſiæ nuncius cenſum priuilegiorum noſtrorum recepit, præſidente Gregorio VIII. Curienſis Epiſcopus occiditur. Bauaria ſubiugatur. Dedicatio Elvvacenſis Eccleſiæ ſeu monaſterii, quam fecit Neuburgenſis Engelhardus Epiſcopus.

MCCXXXIV.

God.Mon.1234. Regale colloquium Heinrici regis apud Franckfurt celebratur.

MCCXXXV.

God.Mon.1235. Imperator Fridericus in Wormatia nuptias celebrauit cum filia Regis Angliæ.

gliæ. Et Hainricum regem filium ſuum captiuauit. Et eodem tempore in Moguntia curiam habuit, vbi LXXV. Principes affuerunt.

MCCXXXVI.

B. Elizabeth in catalogo Sanctorum conſcribitur, & canonice exaltatur. *God. Mon. 1236.*

Imperator contra Longobardos parat expeditionem, & ciuitatem Vincentiam cepit.

MCCXXXVII.

Monaſterium Babenberg ſub Engelhardo Neuburgenſi Epiſcopo conſecratur. Fridericus Imperator cum Mediolanenſibus congrediens de ipſis triumphauit, & citra ſeptem millia hominum occidit, & captiuauit, filium etiam Ducis Venetiarum cum curru, qui dicitur *Karratsh* *, violenter abduxit captiuum, & cum ciuitatibus plura caſtella deſtruxit, & Longobardiam magna ex parte vaſtauit. Imperator Longobardos diuerſis modis flagellat. *God. Mon. 1237.* * *Carrocium*

MCCXXXIX.

Prodigium circa Solem III. Non. Iunii viſum eſt circa horam nonam. Cœli ſpecies in ſanguinem verſa eſt, & aer obſcuratur. *Chr. Auſtr. 1241.*

MCCXL.

Albertus Elvvacenſis Abbas abbatiam reſignauit; Sifridus ſucceſſit. *Chr. Auſtr. 1242 1243.*

MCCXLII.

Tartari Poloniam, Tuſciam, & Vngariam ad generalem deſolationem redegerunt. Et Soldanus Ægypti & Babyloniæ turrim Dauid funditus euertit. Seifridus Elvvangenſis Abbas abbatiam reſignauit: Ruigerus ſucceſſit. Hainricus Rex obiit.

MCCXLIII.

Innocentius Papa IV. deceſſit. *Chr. Auſtr. 1255.*

MCCXLVI.

Conradus hæres regni Hieroſolymitani Nernsheim incendio vaſtauit.

MCCLIII.

p. 457. Rex Guilielmus in Regem Rom. vnctus, Dominum Flandriæ bello campeſtri ſuperauit. *Alb. Stad. 1253, Io. a Leidis rer. Belg. lib. 23 c. 23. Io. de Becka Chron. Vltraiect. c. 1.*

MCCLV.

Maria Duciſſa a marito Duce Bauariæ occiditur. Et Guilielmus Rex in Freſia occiditur. Ciuitas Elvvangen exuſta eſt ab abbate Rudolfo *. * *al. Rugero. Chr. Auguſt. 1256.*

MCCLVI.

Obiit Conradus Rex filius Frederici Imp. potentisſimi. *Chr. Auguſt. 1254.*

MCCLX.

Rex Boemiæ cum Rege Vngarorum dimicat, & filium eius, & Regem cum manu captiuauit. *Chr. Auſtr. 1260.*

MCCLXIV.

Rex Francorum ad ſubſidium terræ ſanctæ, quam Tartari inuaſerunt, procinctum mouit. Et obiit Vrbanus IV. *Chr. Auſtr. 1264.*

MCCLXVII.

Herbipolenſes cum Comite de Hennenberg pugnam magnam habuerunt apud Kizingen, & fecerunt victoriam cum S. Kiliano, & multi interfecti ſunt. Filius Conradi Regis in ciuitate Neapoli interfectus eſt: Princeps filius Imperatoris Friderici a Rege Franciæ dicto Karlote interfectus eſt. Et ex vtraque parte multi corruerunt. Et hoc factum eſt apud ciuitatem Nusluo *. *Hic incipiunt Annales Henrici Steronis. H. Stero 1266.*

MCCLXIX.

Obiit Otto abbas Eccleſiæ Elvvacenſis: Conradus ſucceſſit de Svvabsperg ortus. *Bruſch. p. 174.*

MCCLXXIII.

MCCLXXIII.

RVDOLFVS Rex. Chr. Auſtr 1273. Rudolfus Comes de Habſpurg in Regem Romanorum eſt electus. Hic conſtituit, vt per omnem terram clerici decimam partem darent. Per ſex annos apud Leodium celebrata eſt Synodus ſub Papa Gregorio X. Illuſtris vir de Sterenberg in Herbipoli Epiſcopus eſt factus.

MCCLXXVIII.

H. Stero 1277. Vtaccerus Rex Boemiæ a Rudolfo Rege Rom. occiditur. Abbas Elvvangenſis Conradus decesſit: Eckchardus de Suabſperg ſucceſſit.

MCCLXXX.

Rudolfus de Catzenſtain obiit.

MCCLXXXVII.

Bruſchius p. 340. Comiti de Oetingen, Abbas Theodoricus reſignat abbatiam Nereshaim: cui ſucceſſit Fredericus Cellarius Eccleſiæ Elvvangenſis, de Ziplingen natus. Iudæi bonum Werenherum apud Rhenum in quadam ciuitate crucifixerunt.

MCCXCI.

Hiſt. Auſtr. 1291 Flius Ludouici Ducis Bauariæ in haſtiludio occiſus eſt Rex Rom. Rudolfus obiit, in diuiſione Apoſtolorum.

MCCXCIV.

ADOLFVS Rex. H. Stero 1293. Adolfus Rex Rom. filiam ſuam Mechtild Duci Bauariæ matrimonialiter copulat, & celebrat nuptias in Nurnberg 4. Non. Septemb. Idem Rex Miſnam profectus, Marchionem ditioni ſuæ ſubegit. Filius Comitis de Helfenſtain puer in iudicio a quodam, qui ad ſuſpendium ducendus erat, cultello transfixus fuit. Poſt biennalem diſſenſionem Cardinalium Cæleſtinus Papa, erat monachus ordinis S. Benedicti, homo bonæ vitæ, & miræ ſanctitatis, qui circumuentus aſtutiis cuiusdam clerici nomine Benedicti, reſignat eidem Papatum, qui poſtea dictus fuit Bonifacius, homo miræ verſutiæ.

MCCXCVIII.

H. Auſtr. 1298. In die Proceſſi & Martiniani martyrum, Adolphus Rom. Rex occiſus eſt in bello iuxta Wormatiam in campo dicto Burgentrich*, a Iohanne Duce filio quon-
* al. Gelheim. dam Rudolphi Rom. Regis.

MCCC.

Occiſus eſt Vlmæ Præpoſitus maioris Eccleſiæ Auguſtenſis, dictus Zoler, alias Zeler.

MCCCIII.

H. Stero 1303. Rex Albertus cum exercitu in Boemiam vadit, vbi multi occiſi ſunt.

MCCCIV p. 451.

Ann. Colmar. 1303, Siffridus Presbyter p. 704. Rex Boemiæ obiit, & filius eius celebrat nuptias in Olmutia. Eberhardus Comes de Wirtenberg oppoſuit ſe Regi, & inuictus permanſit. Hinc Rex ciuitatem Groningenſem obſedit, nec eam obtinuit. Kal. Auguſti exuſtum eſt monaſterium & tota ciuitas Elvvangenſis a fulmine.

MCCCV.

Occiſus eſt iuuenis Rex Boemiæ fraudulenter. Et Albertus Rex iterum intrauit Boemiam, & filium ſuum Rudolfum Regem conſtituit ibi. Qui Rudolfus eodem anno obiit.

Alb. Argent. p. 111. 112. Siffridus Presbyter p. 704, Aen. Syluius hiſt. Bohem. c. 30, Auent. 7. c. 14. n. 6. 7. Gerb. a Rao lib 2. p. 67. 68 Goldaſt. de R. Bohem. a c. 6 n. 13.

MCCCVIII

H. Rebdorff. 308. In die Apoſtolorum Philippi & Iacobi occiſus eſt fraudulenter Albertus Rex Romanorum, a patruo ſuo Duce Ioanne, & a quibusdam aliis, quorum vnus eſt dictus de Wart, & alius de Palmis. In vigilia Barnabæ ciuitas Elvvangen per incendia deuaſtatur. Obiit Erkinhardus Abbas natione de Suabſperg, in die S. Hieronymi, cui ſucceſſit Erenfridus natione de Velberg, die S. Leodegarii.

MCCCX.

MCCCX.

Hainricus Rex Mediolanenſem ciuitatem adiuit, & ſecundo anno Capitaneus eiuſdem ciuitatis ſe oppoſuit. Quem Dux Auſtriæ cum ſuis occidit. Filius eiusdem in Regem Boemiæ eligitur, qui Boemiam ingreſſus, expulit inde Ducem Carinthiæ, & filium Marchionis Miſnenſis, qui tenebat munitiones terræ in ſua poteſtate. *H. Rebdorff.* 1309.

MCCCXI.

Hainricus Rex de Luzelburg Mediolani corona ferrea coronatur, cui magnæ diuitiæ a ciuitatibus terræ dabantur. Ciuitates Sueuiæ, Eslingen, Gamundia, Comitem de Wirtenberg longa ſeditione fatigatum depræliarunt, & Wirtenberg caſtrum, cum aliis plurimis oppidis deſtruxerunt. Obiit Erenfridus abbas de Velberg, cui ſucceſſit Rudolfus natione de Phaulhaim Elvvangenſis. *Cont. H. Steve* 1319.

MCCCXII.

Hainricus Rex Romæ conſecratus, & Ludouicus Comes de Oetingen Romæ ab Imp. gladio accinctus. *H. Rebdorff.* 1309, *Muſatus* 7 rubr. 7, *Vecerius* p. 71, *Alb. Argent.* p. 117.

H. Rebdorff. 1314.

MCCCXIV.

Soror Ducum Auſtriæ deſponſata eſt Hainrico Cæſari, ſed ad thorum non peruenit. Ludouicus Dux Bauariæ, & Fredericus filius Alberti Regis in diſcordia eliguntur, quorum Ludouicus magis rite electus coronatur. Fridericus vero ab Epiſcopo Colonienſi in Pingen caſtello minus debite coronatur. Obiit Ludouicus Comes de Oetingen. *LVDOVICVS IV. Bauarus Imp.*

MCCCXIX.

Ludouicus Comes de Oetingen nuptias Viennæ celebrauit cum filia Regis Alberti. *Alb. Arg.* p. 108. 111.

MCCCXXII.

Ludouicus Rex ſemper Auguſtus pugnat cum Friderico Duce Auſtriæ & ipſum deuicit, atque fratrem ſuum Henricum, nec non MCCC. Auſtrales capit. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXIV.

Marchio Brandenburgenſis * obiit ſine hæredibus. Rex Ludouicus Marchiam Brandenburgenſem filio ſuo * contulit, & filiam Regis Daniæ eidem in vxorem dedit. **VValdemarus.* * *Ludouico Romano.* *Alb. Arg.* p. 121. *H. Rebdorff.* 1322,

MCCCXXV.

Ludouicus Rex Rom. Burgau cum magno exercitu obſedit, vltimo de aduentu Leupoldi Ducis Sueuiæ minus honeſte prædicta obſeſſione receſſit, in quem locum idem ſe recepit. Dux Leupoldus obiit : & antiquus Eberhardus de Wirtenberg obiit. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXVI.

Rex Ludouicus Fridericum Ducem Auſtriæ a captiuitate abſoluit. Et in ſignum amicitiæ filiam ſuam filio Frederici Ducis copulauit, cum tamen fuiſſent nepotes. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXVIII.

Ludvvicus Rex Mediolani vna corona Imperiali coronatur, & capitaneum
p. 459. eiusdem ciuitatis captiuauit. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXIX.

Rex Ludouicus ſine omni ſtrepitu armorum Romam ingreſſus eſt, ab omnibus ſenatoribus & cuncto populo Romano benigne ſuſcipitur, & Imperiali corona coronatur. Qui ſtatim Papam Ioannem Auinione commorantem, & Regem Rupertum proſcripſit, & alium Papam conſtituit, vnum de ordine fratrum Minorum, qui Nicolaus IV. nuncupatus eſt, Iohanne Papa adhuc viuente. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXX.

Imperator Ludouicus reconciliatus eſt Ottoni Duci Auſtriæ in Sueuia. *H. Rebdorff.* 1322.

MCCCXXXI.

H. Rebdorff. 1330. Obiit Fridericus Episcopus Augustensis Speto* de Fainingen. Rex Boemiæ opposuit se Imperatori, & intrauit Lombardiam, & ibi receptus honorifice a Dominis Lompardiæ vsurpauit sibi ciuitates & munitiones Imperii, & sedis Apostolicæ.

MCCCXXXIII.

Bruschius p. 174. Obiit in die S. Osualdi Rudolfus de Pfalhaim Abbas Elvvacensis, cui successit Chuno de Gundelfingen.

MCCCXLVI

Alb. Arg. p. 136. Rex Angliæ superauit Regem Franciæ bello, vbi occisus est, Rex Boemiæ cum plurimis Dominis.

MCCCXLIX.

CAROLVS IV. H. Rebdorff. 1349. Carolus Rex Romanorum ac Boemiæ certamen habuit cum domino de Schvvartzenburg pro regno Romanorum, & conuenerunt prope ciuitatem Spiram, vbi præfatus Rex victoriam obtinuit sine bello. Vlricus Abbas in Nereshaim obiit in die S. Hilariæ, cui successit VValtherus natus de Bopfingen, electus in vigilia Assumptionis S. Mariæ.

MCCCLI.

In vigilia omnium Sanctorum exusta ac deuastata est ciuitas Elvvangen, & turris S. Michaelis.

MCCCLII.

H. Rebdorff. 1352. Dux Austriæ obsedit ciuitatem dictam Zurch, & non præualuit.

MCCCLIII.

Bruschius p. 340. Gualtherus Abbas in Nereshaim, natione de Bopfingen, captus est a Comite Alberto de Oetingen, & male tractatus.

MCCCLIV.

H. Rebdorff. 1352. Karolus Rex Rom. adiuuante Alberto Duce Austriæ, omnibus ciuitatibus, & eorum nobilium complicibus ad ciuitatem Zurch metati sunt: sed minime præualuerunt.

MCCCLVI.

H. Rebdorff. 1356. Rex Angliæ naturali morte mortuus est, & filius eiusdem die sabbathi ante Michaelis * cum Rege Franciæ pugnabat, eius filium ipsumque captiuauit, & victoriam obtinuit, & ex vtraque parte quatuordecim millia militum, & aliorum nobilium interfecti sunt, communi populo excluso.

MCCCLVII.

**f hæredes.* Obiit Albertus Comes de Oetingen III. Id. Febr. cuius consules * expulerunt Abbatem & conuentum a monasterio Nereshaim a capite ieiunii vsque ad Ascensionem Domini, & despoliarunt claustrum in multis.

MCCCLX.

H. Rebdorff. 1360. Carolus Roman. Imperator obsedit Comites de VVirtenberg, & flagellauit eos in multis, & omnes subditos eorum.

MCCCLXVIII.

Bruschius p. 340. Obiit Gualtherus de Bopfingen Abbas in Nereshaim in die S. Ioannis & Pauli. Cui successit Conradus natus de Dillingen electus eodem die.

MCCCLXXIV.

Stumpf Schweitzer Chronic 1377. Incepit liga ciuitatum in terra Sueuiæ, quæ creuit de die in diem in multis terris vsque ad annum. p. 460

Crusius Ann. Sueu. lib. 5 p. 3 f. 288, *Krantzius* Saxon. lib. 10. c. 3, *Datt.* vol. nou. rer. Germ. lib. 1. c. 6 n. 20.

MCCCLXXV.

Burggrauius de Nurnberg copulat filiam suam Duci Austriæ.

MCCCLXXVI.

Hoc anno Carolus Imperator obsedit ciuitatem Vlmam, & villas & castra cir-

circumiacentia igne deſtruxit poſt feſtum Michaelis, & minime præualuit.

MCCCLXXVII

Ciuitas Reutlingen occidit quamplures Comites, milites & armigeros, qui fuerunt familiæ Dominorum de VVirtenberg. *Alb. Arg.* p. 166, *Trithemius* 1377, *Langius* 1372.

MCCCLXXVIII.

Carolus Rom. Imperator obiit. *Alb. Arg. Chron.*

fin. *Dubrauius* lib. 22. exeunte, *Trithemius* 1378, *Langius* 1379.

MCCCLXXIX.

Schiſma ortum eſt, quia electus fuit Papa Vrbanus Romæ, & Antipapa Clemens Auinione. *Langius* 1378.

MCCCLXXXIV.

Occiſi ſunt omnes Iudæi in ciuitate Nordlingen per aliquos ciues eiusdem, quorum capitaneus fuit quidam Schuler. *Cruſius* Ann. Sueu. lib. 5. p. 3 c. 15.

MCCCLXXXV.

Leupoldus Dux Auſtriæ cum magna militia occiſus eſt a ruſticis dictis Schvveitzer. *Gerh. a Roo* lib. 4. p. 119, *Fugger*

3 c. 11. *Langius* 1386.

MCCCLXXXVIII.

Maxima diſcordia orta eſt inter ciuitates Imperiales, & omnes Principes Sueuiæ, & Bauariæ, nec non & alios nobiles. Magna pars Bauariæ a ciuitatibus per ignem deſtructa eſt, Comites de VVirtenberg cum ciuitatibus prælium commiſerunt proxima Dominica poſt Aſſumptionis Mariæ in campo iuxta ciuitatem VVeil, & multi ex vtraque parte occiderunt. Comes ſenior victoriam obtinuit, iunior Comes Vdalricus intetemptus eſt. *Trithemius Chr. Hirſ.* 1388, *Hiſt. Landgr. Thur.* c. 130, *Lehmann* 7. c. 68, *Datt.* lib 1. c. 7. 8.

MCCCLXXXIX.

Monaſterium Nereshaim per ignis voraginem fere totum conſumtum eſt, proxima feria poſt aſcenſionem ſexta, paucis habitaculis ſaluis permanentibus.

MCCCXCII.

Per illuſtriſſimum Principem Stephanum Bauariæ annus Iubileus a ſede Apoſtolica fuit impetratus, & in ciuitate Monaco peractus. *Trithemius Chr. Sponhem.* 1192, *Andr. Presb.* Chron. Bau. p. 39.

MCCCXCVI.

Rex Vngariæ, & Dux Burgundiæ, cum innumeroſa turba electorum militum ex diuerſis terris aggregata fines paganorum ingreſſi ſunt, & cum Rege Turcorum pugnare cœperunt. Vngari ſuccubuerunt, & Dux Burgundiæ captus. *Trithemius Chr. Sponh.* 1394, *Chr. Mo-*

gunt. 1396, *Trithemius Chr. Duc. Bauar.* p. 117, *Andr. Presb.* p. 40.

MCCCXCIX.

Crafto Kullingen Cellararius monaſterii Elvvacenſis obiit, qui quaſi reſtaurator & ſecundus fundator monaſterii, cui ſucceſſit Nicolaus de Volberg.

MCCCC

Epiſcopus Herbipolenſis occidit prope ciuitatem plusquam mille ciues Herbipolenſes. Ropertus Dux & Palatinus Rheni in Regem Roman. eligitur. *RVPERTVS Palat. Rex*

Andr. Presb. p. 40, *Gob. Perſona* æt. 6 c. 70, *Iac. von Koenigshofen* Elſaſſ. Chron. c. 2 p. 143, *Lehmann* 7 c. 72. 74, *Trithemius* Chr. *Sponh.* 1400, *Trithemius* Chr. Ducum Bauar. p. 116.

MCCCCIII.

Ropertus Rex electus intendens in Italiam pro corona Imperiali, ſed præpeditus a Duce Mediolanenſi reuertitur. *M. Chr. Reis* p. 343, *Gob.*

Perſona æt. 6 c. 70, *Andr. Presbyter* p. 40, *Trithemius* Chr. *Sponh.* 1402, *Cuſpinianus* p. 393.

MCCCCIV.

Dominus Albertus Hack Abbas Elvvacenſis obiit. *Bruſchius* p. 174.

MCCCCV.

Obiit Abbas in Nereshaim dictus de Elchingen, ſuccedente ſibi Vdalrico de Roden, qui in die S. Lucæ electus eſt. *Bruſchius* p. 340.

MCCCCVI.

Fugger 4 c. 3, Fredericus Dux Auſtriæ cum exercitu in auxilium contra Appolitanenſem.

MCCCCVIII.

* *Brigentium hod. Bregenz. Cruſius* lib. 6 p. 3 p. 331, *Trithemius Chr. Sponh.* 1408, *Andr. Presb.* p. 41.42. Appolitanenſes obſederunt caſtrum Prægantium * contra Guilielmum co. p. 461. mitem de Montfort. Ciuitas Leodium apoſtotauit contra Epiſcopum, vbi occiſi ſunt xxx. millia. Comes Burggrauienſis Fridericus & Iohannes ſunt confœderati Epiſcopo Herbipolenſi, qui cum magno exercitu obſederunt ciuitatem Imperialem Rotenburg.

MCCCCIX.

Extirpatum fuit ſchiſma magnum * quod durauit xxxix. annis. Duciſſa Auſtriæ & frater eius Burgundiæ pacificati ſunt.

MCCCCX.

Obiit Nicolaus de Velberg cellerarius Elvvacenſis, cui ſucceſſit Iohannes de Gronberg.

MCCCCXI.

Trithemius Chr. Sponh. Obiit Rupertus Rex Romanorum.

Langius Chr. Cit. 1410, *Trithemius* Chr. Ducum Bau. p 116, *Andr. Presb.* p. 40.

MCCCCXIII.

Stengel rer. Auguſt. p. 2 c. 56. Obiit dominus Eberhardus de Kirchberg Epiſcopus Auguſtenſis, in cuius locum capitulum vnanimiter elegit Anshelmum de Nenningen cuſtodem in Epiſcopum Auguſtenſem.

MCCCCXIV.

SIGISMVNDVS Imp. Gob. Perſona æt. 6. c. 94, *M. Chr. Belg.* p. 352, *Cernitius* hiſt. Concilium generale Conſtantiæ celebratur. Sigismundus Rex Rom. fecit Fridericum Burggrauium in Marchionem Brandenburgenſem, & contulit ei totam Marchiam.

Herm. ab Hardt. Hiſt. Concilii Conſtantienſis *Nauclerus* vol. 2. gen. 48. p. 1048. 1064. *Trithemius* Chr. Hirſ. 1417. El. Brand. p. 17, *Hardt.* tom. 5 p. 183,

MCCCCXVII.

Gob. Perſona æt. 6 c. 96, *Trithemius* 1417, Otto de Columna Cardinalis electus in concilio in Rom. Pontificem; Martinus V. appellatus.

Nauclerus vol. 2 Gen. 48. p. 1049, *Cuſpinianus* p. 396, *Hardt* tom. 4. p. 1481, *Langius* 1417 *Car. Stengel* p. 2 c. 57. n. 7.

MCCCCXVIII.

Andr. Presb. p. 42, *G. a Roo* lib. 4 p. 154, *Hardt.* tom. 4 Martinus Papa tranſtulit ſe ad ciuitatem Sabaudiæ propter peſtem. Dux Fridericus de Auſtria domino Regi reconciliatur. Dominus Anshelmus per definitiuam ſententiam Papæ in epiſcopum Auguſtenſem adiudicatur.

p. 1545. *Gobelinus* æt. 6 c. 94,

MCCCCXX.

Andr. Presb. p. 43. Obiit Iohannes de Gronberg cellerarius, cui ſucceſſit Guilielmus Fetzer, qui eodem anno obiit, cui ſucceſit Iohannes de Holzingen, qui poſtea electus fuit in abbatem. Orta magna diſcordia eſt inter Duces Bauariæ ex vna; & Fridericum marchionem Brandeburgenſem & Epiſcopum Ayſtetenſem cum eis ex vna; & Ludouicum de Bauaria in Ingolſtat ex altera, quæ guerra per triennium durauit.

MCCCCXXI.

† *contra Huſſitas. Trithemius* 1421, *Syluius* hiſt. Boh m. c. Principes & Electores cum ciuitatibus Imperialibus congregarunt magnum exercitum militum, & in Boemiam * migrarunt. Villas & caſtra igne & ferro intolerabiliter deuaſtarunt.

44, *Cuſpinianus* p. 397, *Langius* 1421. 1422, *Andr. Presb.* p. 43.

MCCCCXXIII.

Trithemius Chr. Sponh. 1422. *Stengel.* p. 2 c. 38. Ciuitates Imperiales in Sueuia fortisſimum caſtrum Hohenzoller per integrum annum obſederunt, tandem funditus deſtruxerunt. Papa reuocauit Anshelmum

* intelligit Concilium Piſanum, in quo Benedictus XIII. & Gregorius XII. fuerunt depoſiti, & Alexander V. dictus Papa Piſanus fuit electus. Acta Concilii exhibet Lucas Dacherius *Tomo VI. Spicilegii & Hardtius Hiſt. Conc. Conſtant. Tom. II. p. 62.* Licet ex hoc triceps potius facta fuerit Eccleſia, & ſchiſma non niſi in Conſtantienſi Concilio plene compoſitum

mum Episcopum Augustensem ad instantiam Regis Rom. & Petrum de Schaumberg Canonicum Bambergensem & Herbipolensem in locum eius subrogauit.

MCCCCXXIV.

Dominus Rex Vngariæ & Boemiæ sanctas reliquias quas de Boemia ad Vngariam transtulit, ad Nurenbergam ciuitatem transmisit, quæ ibidem plebi in Non. Maii sunt ostensæ cum magna solennitate. *Andr. Presb.* p. 43, *Christ. Erdtmann* Noriberga in flore Cath. relig. *Ludewig* Noriberga Insign. Imp. tutel.

MCCCCXXV.

Abbates in prouinciam Moguntinensem ordinis S. Benedicti celebrarunt concilium generale in Herbipoli.

MCCCCXXVII.

Dominus Iohannes de Holzingen pridem cellerarius, electus abbas Elvvagensis, Marchio Brandeburgensis, Duces, Bauariæ & multi alii Comites & Barones, & episcopi, nec non ciuitates Imperiales per totam Sueuiam magnum exercitum congregant iterum in Hussitas: & nihil profecerunt. *Andr. Presb.* p. 44. 45.

MCCCCXXX.

p. 461. Inimici Hussitæ Dei omnipotentis occupabant terram domini Marchionis Brandeburgensis, Episcopi Bambergensis, nec non confinitimas regiones, & præcipue regionem Nurenbergensem: in quibus magna fecerunt mala, ciuitates, villas, castra, fora, & oppida igne consumserunt, monasteria & ecclesias destruendo euertunt finaliter, tum sub conditione & pacto conuenti terras supra narratas mœrore & tristitia plenas & inopia confectas, ad terras suas reuertendo reliquerunt. Eodem anno fames valida. *Hussitæ. Bonfinius* lib. 3 dec. 3 p. 284, *Theobaldus* B. Hussit. c. 70. 76, *Dubrauius* lib. 27 p. 706, *G. Fabricius* origg. *Sax.* 7 p. 740, *Langius* Chr. Cit. 1430, *Presb.* p. 48.

MCCCCXXXIII.

Exusta est ciuitas Elvvagensis, vsque ad domum cellerarii.

MCCCCXXXVII.

Basiliense concilium inchoatum. Obiit serenissimus Rom. Imperator Sigismundus de Lutzelburg. *Tritemius Chr. Hirs.* 1424 *Aen. Syluius* c. 44, *Langius* 1438, *Andr. Presb.* p. 51. 53.

MCCCCXXXIX.

Obiit Albertus Dux Austriæ, & Rex Romanorum, obiit Comes Fredericus de Oetingen. *ALBERTVS II. Imp. Fugger* lib. 4 *Aen. Syluius* c. 55, *Nauclerus* p. 1064, *Dubrauius* lib. 28 p. 727, *Bonfinius* dec. 3 lib. 4 p. 298, *Cuspinianus* p. 403, c. 13 p. 506.

MCCCCXL.

Obiit Fridericus senior Marchio Brandenburgensis. Obiit Comes Ludouicus senior de Oetingen. Orta est discordia inter Comitem Iohannem de Oetingen filium Friderici Comitis, & quosdam nobiles dictos Marschalck ex parte castri dicti Spilberck; pro quorum auxilio opposuit se Comes Guilhelmus fratri suo prædicto cum tota societate de clypeo S. Georgii, quorum capitaneus fuit Waltherus de Hurnhaim miles: & magna pars Rheni igne deuastata est ab vtrisque partibus. Quam discordiam sedauerunt Palatinus de Rheno Dux Otto, & Comes Iohannes occubuit, nec aliquod ius obtinuit. *Datt.* vol. rer. Germ lib. 2 c. 3. n. 33.

MCCCCXLI.

Obiit dominus Martinus de Vezlingen custos & professus Elvvacensis, cui successit Eytelguss. Feria tertia ante Magni Confessoris fugam dederunt omnes Clientes ex castro dicto Mayenfels.

MCCCCXLIII.

Combusta est pars claustri Elvvagensis, cum maximo damno frumentorum. Ciuitas Zurich obsessa est a Suitensibus: ciuitas tamen illæsa mansit. Item obsederunt Rappersvveil, cruciaruntque eam fame, & penuria, quousque Marchio Brandenburgensis eos hinc repulit. *G. a Roo* lib. 5 p. 180, *Fugger* 3 c. 5 n. 6.

MCCCCXLIV.

Trithemius Chr. Sponh. 1439 Gobellinus p. 969.

Armoniaci Alsatiam intrarunt, & eam igne & gladio vastarunt: a quibus multi Suitenses prope Basileam fuerunt occisi, & multum humiliati.

Comm. Pii II lib. VI p. 152, *Aen. Syluius* p. 87, *Lehmann* 7 c. 99, *Fugger* 5 c. 5 n. 3, *Schilter* ad Konigshoueu obs. 17

MCCCCXLV.

Trithemius Chr Sponh. 1444. 1446. 1447.

**f. Sus. Extat ingens num. mus aureus, in rei memoriam a Cluenſi cusſus.*

Obiit dominus Eutelgus de Gyssenberch, custos & conuentualis nostri monasterii Elvvagensis. Orta est discordia inter Ducem de Clefe ex vna, & Archiepiscopum Colonienſem ex altera propter quandam ciuitatem dictam Gros* quam praefatus Dux contra ius sibi vsurpauit, & quod auxilio domino Colonienſi Marchio Misnensis sibi misit xx. millia Boemorum ad obsidendum eandem ciuitatem, in qua personaliter erat Dux iunior de Clefe, sed nihil profecerunt. Item Marchio Brandeburgensis Albertus duxit in vxorem filiam Marchionis de Baden. Filius Marchionis de Baden Carolus nomine duxit vxorem filiam Regis Rom. Ducis Austriæ.

MCCCCXLVI.

Crusius Ann. Sueu. lib. 6 p. 3 p. 365 & lib. 7 p. 3 c. 5 p. 382, *Auentinus* 7 c. 26 §. 8. * *Gibbosus.* * *Anspach.* *Trithemius Chr. Sponh.* 1441, *Pauholtz* Chron. Bau. p. 62, *Adlzreiter* p. 2 lib. 8 n. 9.

Comes Vdalricus de Wirtenberg iunior celebrauit nuptias Stucgardiæ in Carnis priuio, cum filia Ducis Hainrici de Bauaria de Lantzhut, Elizabeth dicta, praesentibus ibidem Duce Alberto de Austria, Marchionibus Brandeburgensibus, Alberto & Iacobo Badensi. Eodem anno post pascha obiit Ludouicus de Bauaria iunior dictus *Hœferlein* *, filius iunioris Ludouici propter peccatum Absolonis, quod commisit in patrem, qui tamen pater statim captus est in Neuburg a praefato Marchione Brandenburgensi, & in Onolzspach * ductus ibique aliquandiu detentus; postea per Marchionem traditus est Duci Hainrico praefato patruo suo, attamen capitali inimico suo. In cuius captiuitate per longum tempus detentus est, mortuus etiam in excommunicatione concilii Basilienſis propter deprædationem clausstrorum sui territorii tyrannicam, & aliquandiu insepultus permansit, donec absolueretur per Papam Nicolaum V. infra scriptum. Mortuus est autem anno Domini 1447. & vt dicebatur, intoxicatus ad iussum patrui sui. p. 463.

MCCCCXLVII.

Obiit religiosus vir Dominus Seifridus de Bernstat, conuentualis monasterii Elvvangensis. Obiit Euphemia Duciſſa de Munsterberg, & Comitissa de Oetingen mater Dominorum Iohannis Vdalrici, Guilielmi, & Alberti, Comitum de Oetingen fratrum, & etiam Comitis Friderici in captiuitate mortui feria sexta post Martini Episcopi.

**Beatricem. Trithemius Chr.* Sponh. 1445. *Nauclerus* vol. 2 gen. 49 p. 1073, *Gobellinus* lib. 1 p. 13, *Trithemius* Chr. Hirs. 1446, *Amedeus Pacificus* n. 109, *Roo* lib. 5 c. 6 n. 5.

Felix Papa V. Dux Sabaudiæ copulauit * filiam relictam regis Siciliæ Duci Bauariæ & Comiti Palatino cis Rhenum Ludouico, qui celebrauit nuptias in Haydelberg post festum S. Martini. Obiit Dominus Hainricus de Lapide Abbas in Nenshaim, in crastino Ambrosii; cui succeſſit Venatoris de Oetingen conuentualis monasterii eiusdem. Hoc anno obiit Papa Eugenius IV. a sacrosancto concilio Basilienſi depositus est, & tanquam hæreticus condemnatus. Qui tamen non cesserat iure suo, quod nitebatur habere in Papam: Quanquam concilium alium eligeret, qui tamen paucos adhærentes habuit, & fuit electus Nicolaus Papa V. Qui statim misit Iohannem Cardinalem S. Angeli ad regem Rom. Fridericum Ducem Austriæ pro adhærentia, & prospere egit.

FRIDERICVS III. Imper.

MCCCCXLVIII.

Pontanus hist. Dan. p. 654, *Krantzii* Dania lib. 7 c. 25

Intoxicatus fuit Christophorus Bauariæ Dux, Rex Daniæ, Sueciæ. Vlricus Comes de Wirtenberg emit comitatum Halenstain cum tota valle Prentz a Comitibus de Helfenstain Vlrico & Conrado. Plures armigeri, quorum capitaneus Iohannes de Rechberg cum aliis quatuor, sub specie peregrini venerunt, in Rheno in oppidum Reinfelden, & ipsi obtinuerunt aliquibus occisis. Hoc propter destructionem castri, quam fecerat antea in odium Ducum Austriæ in fauorem Rusticorum.

MCCCCXLIX.

MCCCCXLIX.

Maxima diſcordia orta eſt exiſtente capitaneo Alberto Marchione Brandeburgenſi, & inter ciuitates imperiales ex parte altera. In qua plures homines perierunt, maxime ex parte ciuitatum: etiam multæ villæ, oppida & caſtra per voraginem ignis deſtructæ ſunt. In qua diſcordia monaſterium Elvvacenſe cum omnibus ſuis bonis pacificatum, & quieuerunt procurante Iohanne Abbate de Holzingen. Obiit generoſus Comes de Oetingen. *Nauclerus* vol. 2gen. 49p. 1075 *Trithemius* *Langius* 1449.

MCCCCLII.

Dominus Iohannes de Holzingen obiit: qui multa bona fecit monaſterio Elvvacenſi. Electus eſt in abbatem Dominus Albertus Schenck de Lapide: neſcio quo ſpiritu iura electionis ſuæ ceſſit, cui ſucceſſit Iohannes de Hurenhaim, pridem canonicus Auguſtenſis. Ladislaus Rex coronatus eſt Pragæ. *Bruſchius* p. 174.

MCCCCLIV.

Orta diſcordia inter Iohannem Abbatem, & amicis ſuis ex vna parte, & conuentum cum eorum complicibus ex altera.

MCCCCLVI.

Obiit Dominus Hainricus de Seldneck conuentualis.

MCCCCLIX.

Multi Alemani, & aliis de prouinciis crucem ceperant contra Turcos.

MCCCCLIX.

Hoc anno deſponſata fuit filia regis Franciæ illuſtriſſimo regi Ladislao Boemiæ. Præfatus Ladislaus rex intendens celebrare nuptias, cum magna potentia & ſolennitate ſponſæ obuiam veniens, in ciuitate Praga intoxicatus fuit a maledictis Bohemis. Albertus Marchio celebrauit nuptias in Onſpach cum filia Ducis ſenioris Saxoniæ. Pueri peregrinabant in numero ad S. Michaelem in medio maris ſitum, vbi mare ſe diuiſit ſingulis diebus, pueri ſiccis pedibus pertranſierunt. *Trithemius.* *Langius* 1457. *Auentinus* 7 c. c. 26 §. 22 *Bonfinius rer. Vng.* dec. 3. lib. 8 p. 361. *Trithemius* *Chr. Sponh.* 1456.

MCCCCLIX.

p. 464. Dominus Conradus Dapifer de Ringingen obiit, conuentualis.

MCCCCLX.

Monaſterium S. Viti Elvvagenſis erectum eſt in Eccleſiam collegiatam, ob diuini cultus augmentum, per reuerendum in Chriſto patrem dominum Petrum Cardinalem Epiſcopum Auguſtenſem. Guerræ lethales ortæ ſunt inter Fridericum Palatinum Haydelbergenſem ex vna, & Ludouicum Ducem Bauariæ Comitem Feldenſem vna cum comitibus de Leiningen parte ex altera. Cui Friderico adhæſerunt rex Boemiæ, Albertus Dux Auſtriæ, Ludouicus Dux Bauariæ de Lantzhut, Epiſcopi Babenbergenſis, Herbipolenſis; & alteri parti, nempe Ludouico comiti Feldenſi, & ipſis de Leiningen adhæſerunt dux Gulielmus de Saxonia, Albertus Marchio Brandeburgenſis, Archiepiſcopus Moguntinenſis, & Comes Ludouicus de Wirtenberg, omnes cum omni vi & potentia litigarunt, qua lite Dux Ludouicus de Lantzhut cum adiutorio ſubiugarat ſibi ciuitatem Aichſtet cum epiſcopatu & caſtris, nec non ciuitatem Rot. Et omnes illæ Guerræ & lites ſopitæ ſunt eodem anno. Venerabilis dominus Vlricus de Weſterſtetten huius Eccleſiæ collegiatæ canonicus obiit. *Trithemius* *Chr. Hirſ.* 1459. 1460, *Nauclerus* vol. 2 Gen. 49 p. 1091.

MCCCCLXI.

Inter Imperatorem ſereniſſimum ex vna, & Albertum Ducem Auſtriæ fratrem ex alia fatum eſt peſſimum diſcordiæ ſemen, cui Duci Auſtriæ adhæſit Dux Ludouicus Bauariæ Marchionem Albertum Brandenburgenſem, Marchionem Carolum Badenſem, & Vlricum Comitem de Wirtenberg, ſingulis committendo vexillum Imperialis aulæ maieſtatis, & mandans inſuper omnibus ciuitatibus Imperialibus auxilium impendere prædictis capitaneis ſuis, quod & fecerunt pro parte. Regnauit peſtilentia magna. Dominus Albertus de Rechberg confirmatus eſt in Præpoſitum *Trithemius* Chr. Hirſ. 1458. 1459, *Roo* lib. 7 p. 227, *Fugger* lib. 5 c. 13 n. 1

Gobellinus lib. 6 p. 147, *Nauclerus* p. 1091, *Lehmann* lib. 7 c. 106, *Georg. Helvvich* Moguntia deuicta, *Brobber Ann. Treuir.* lib. 19 p. 294, *Langius* 1458.

situm Elvvacensem, Diethericus de Eisenburg electus in Episcopum Moguntinensem; expulsus ex ciuitate Moguntia, & episcopatu. Reassumptis tamen viribus dominus de Eisenberg cum Friderico Palatino prædictam intrauit ciuitatem, expellens omnem Clerum adhærentem sedi Apostolicæ, demptis Carthusiensibus & reformatis.

MCCCCLXII.

Trithemius Chr. Hirs. 1460. 1462, *Gobellinus* lib. 9 p. 220, *Fugger* lib. 5 c. 14 n. 7, *Nauclerus* p. 1092, *Muller* Reichs Tags Theatro p. 4 c. 22 §. 5, *Trithemius* 1492, *Pauholz* Chr. Bau. p. 66, *Brobber* Ann. Treu. lib. 19 p. 294, *Lehmann.* 7 c. 107. *Fugger* 5 c. 14 n. 9, *Trithemius Chr.* 107, *Fugger* lib.

Capitanei serenissimi Imperatoris Friderici, Albertus Marchio Brandenburgensis, Carolus Marchio Badensis, Vlricus Comes de VVirtenberg, nec non ciuitates Imperiales deuastarunt plura castra & villas, scilicet Monhaim, Greisbach, Holenstain; ciuitatem Gundelfingen magna vi opprimebant, sed non obtinebant. Carolus Marchio Badensis cum fratre suo Episcopo Metensi, & Vlricus comes de VVirtenberg, cum multis suis armigeris intrauerunt territorium * Palatini, & prope Haydelbergam * ipsi tres prænominati domini vna cum armigeris a Palatino Haydelbergensi capti, & detenti Haydelbergam ducuntur, & incarcerantur quasi per annum, & postea per aliquam summam pecuniarum liberati reuertuntur ad prouincias suas mœstissimi. Circa festum Margaretæ obuiauerunt simul Dux Ludouicus Bauariæ cum suis complicibus, & Albertus Marchio Brandenburgensis cum ciuitatibus Imperialibus circa ciuitatem Gingen cum magno exercitu ex vtraque parte: & Marchio Brandenburgensis fugatus est, plurimis armigeris captis, & deprædatus. In vigilia Simonis & Iudæ ciuitas Moguntia obsessa, deprædata, & ex magna parte incensa & exusta ac Archiepiscopo Adolpho de Nassau, & Ludouico comite Feldense, expellentibus omnem clerum cum ciuibus adhærentibus Dietherico de Eisenberg.

Fridericii I.

Sponh. Langius Chr. Cit. 1462 *Nauclerus* p. 1062, *Gobellinus* lib. 11 p. 295, *Lehmann* 7 c. 5. p. 687, *Boobber* Ann. Treuir. lib. 19 p. 295.

Roo lib. 4 p. 235, *Langius Chr. Citic.* 1459 *Fugger* 5 c. 15. n. 4.

Tempore Autumni serenissimus Imperator Fridericus in castro Viennensi obsessus est a ciuibus Viennensibus, iuuante eos Alberto Duce Austriæ fratre prænominati Cæsaris, demum præfatus Imperator serenissimus liberatus est per Regem Boemiæ. Obiit Vdalricus de Nameck canonicus, & hospitalarius huius Ecclesiæ Elvvacensis.

MCCCCLXIII.

Fugger lib. 5 c. 14 p. 687, *Muller* Reichs Tags Theatro p. 4 c. 19.

Circa festum Iacobi in ciuitate Praga coram rege Boemo facta est concordia inter serenissimum Imp. Fredericum cum complicibus suis, cum ciuitatibus Imperialibus parte vna, & Ducem Ludvvicum de Landshutta cum complicibus parte ex altera. Obiit Albertus dux Austriæ frater Imperatoris. p. 465.

MCCCCLXIV.

Datt. lib. 2 c. 3 n. 48 **mendum.*

In partibus Sueuiæ superioribus Comes de VVerdenberg adiuuantibus Com. de VVirtenberg eisdem armatissima * pariter vna quippe singulis, & comitibus, & inclitis nobilibus loci Hegau parte ex vna, & alto de sanguine natus vir de Clingenberg dictus, qui adhæsit Iohanni de Rechberg, ex altera parte multas villas & castra incendio vastarunt Iohannes de Rechberg arcu periit.

MCCCCLXV.

Comes Hainricus de VVirtenberg coadiutor fit Moguntinæ Ecclesiæ, quæ Ecclesia hoc tempore multa bella perpessa.

MCCCCLXVI.

Bruschius p. 175.

Albertus de Rechberg eligitur in Præpositum Elvvacensem. Pugna fuit inter Comitem de VVirtenberg & coadiutorem Moguntinum, & inter Comitem de VVerthain, ex vtraque parte multis occisis.

MCCCCLXVIII.

---

* Apud Seckenheim, vbi monumentum proelii & victoriæ erectum extat. Freherus *Origg. Palat. lib. I c. VII p. 78* Pareus, *Hist. Palat. p. 232.*

MCCCCLXVIII.

Comes Eberhardus iunior celebrat nuptias cum filia Alberti Marchionis de Brandenburg. Eo in anno conuenere XIX. Episcopi & Principes Nurenbergæ propter maximam hæresin Boëmorum.

MCCCCLXIX.

Post festum Paschæ reuerendus Petrus, natione de Schomburg, Episcopus Augustensis & Cardinalis iussu Papæ erector collegii Elvvacensis. *Stengel* p. 2. c. 60.

MCCCCLXX.

Exorta est magna discordia inter Comites Palatinos & Duces Bauariæ Fridericum Haydelbergensem ex vna, nec non Ludouicum Veldensem, adhærentibus comitibus de Leiningen parte ex altera, qui terras suas, ciuitates & castra armata manu ex vtraque parte magnis damnis deuastarunt, quæ discordia durauit vltra biennium, demum ex vtraque parte damnis conceptis concordati sunt per se ipsos. *Trithemius Chr. Spanh.* 1471.

MCCCCLXXI

Obiit bonæ famæ Illustris Princeps Fridericus Marchio Brandeburgensis. Durante hæresi Boemica per tempora, per tyrannum regni Turcorum seu Teucrorum magna fit effusio sanguinis Christiani, qui tyrannus magna castra, ciuitates & villas multis trucidatis Christianis suo iugo subiecit, præsertim Cæsaream ciuitatem Constantinopolin. Multi legati, Episcopi, Principes & ciuitates Imperiales conuenere in ciuitate Ratispona præsente Cæsare Friderico pro liberatione Ecclesiæ, vt eam a tyrannica tribulatione eriperent, & pacificarent. *Aug. Patritius* de Comitiis Ratisbon. infra Tom II. *Lehmann* 7. c. 12. *Campanus* 6. ep. 12, *Goldastus* Reichssatzungen Tom. I. p. 187. *Leibnitius* Cod. I. Gent. p. 1. p. 430, *Muller* p. 4. c. 14, *Langius* 1471.

MCCCCLXXII.

Circa festum Epiphaniæ visus est cometa horribilis, durans sex hebdomadas. *Chron. Mogunt.* 1472.

MCCCCLXXIII.

Octauo post Paschæ sereniſſimus Imperator Fridericus Austriæ, a suis partibus discedens Augustam venit, conuocatisque Principibus, spiritualibusque & consulibus Vrbium Imperialium, tractantes aduersus tyrannidem Teucri pro defensione libertateque Christianitatis. Item certi Principes inuestituram suorum feudorum petentes, Imperatorque illustrissimus in habitu suæ Cæsareæ maiestatis vna cum ceteris Principibus Electoribus in eorum habitibus consedentes, ipsos Principes omni cum solennitate inuestiuit, postmodum se dedit Imperialis maiestas ad ciuitatem Treuerensem, veniensque Carolus Dux Burgundiæ honorifice Imperatoriam celsi- exx tudinem acceptans, ac immensis honoribus exhibendis, magna cum pretiositate procerum atque clientum. Deinde Imperator sereniſſimus se dedit ad ciuitates regni ab eis noua requirens iuramenta. In festo S. Vldarici Eberhardus Comes de Wirtenberg nuptias cum filia Marchionis de Mantua celebrauit. *Comitia Augustæ.* *VVerlich Augsp. Chronic.* p. 226, *Fugger* 5. c. 21. n. 4, *Muller* p. 5. c. 26. 27. 28. *Trithemius* 1474, *Gerh. a Roo* l. 8. p. 276, *Fugger* 5, c. 21, n. 8, *Brobber* Ann. Treuir, *de la Marche* lib. 19. p. 301, *Meyer* Ann. Flandr. lib. 17. p. 410, *Schaten* Ann. Paderborn 1473, *Muller* p. 2. c. 33. §. 6. *Oliv.* Ration. aulæ & Imperii Caroli Audacis. *Arn. Lalainus* hist. congressus Tom. II.

P 466 MCCCCLXXIV.

Sexta feria ante Iacobi Dux Burgundiæ iuxta ciuitatem Neus castra metatus est magno cum exercitu. In qua ciuitate Hermannus Comes Prouinciæ de Hassia fuit capitaneus, qui se cum suis viriliter defendens magnam Duci multitudinem interfecit, visusque est ab exercitu Ducis S. Quirinus, cuius corpus in antedicta ciuitate veneratur. Ipse defendens ciuitatem (quemadmodum hostes retulerunt) Imperator Duci mandauit, quatenus ciuitatem illæsam deserat, nec amplius offendat, Dux parui pendens mandatum, nihilominus sæpius ciuitatem attentans expugnare. Imperator quasi totam Germaniam commouens mandans singulis Principibus & ciuitatibus, cum armigeris & belli instrumentis eum accederent. *Carolus Burgundus. M. Chr. Belg.* p. 403, *Trithemius Chron. Hirs. Chr. Mind. Langius* 1474, *Gerh. a Roo* lib. 8. p. 278, *Fugger* 5. c. 23. n. 2. *Bonemus* vita Alberti §. 9.

Circa dominicam septuagesimæ Dux Philippus Rhenique Palatinus cum filia Ludovvici Ducis Bauariæ sponsalia carnali copula consummauit. *Philip. Palat. Trithem. Chr. Bauar.* p. 118. *Spanh.* 1474, *Chr. Dux*

MCCCCLXXV.

G. a Roo lib. 8. p. 280, Fugger 5. c. 24, Muller p. V. c. 66. 70, Trithemius Chr. Spanh. Langius 1474,

Imperator cum magno exercitu sedit ad Linz: expugnato illo, nec non pluribus aliis castris & villis castra metatus est iuxta sæpedictam ciuitatem Neus, & exercitum Ducis Burgundiæ, qui animose pridie hora vesperarum vel quasi exercitum Imperatoris sagittis armigerisque crudeliter inuadens, tamen nihil damni intulit. Interea legatus a latere Imperatorem vna cum Duce concordans, vterque exercitus discessit. Eo tempore Carolus Marchio Badensis viam vniuersæ carnis ingressus est.

Langius Chr. Cit. 1475. Pauli. Chr. Bau. p. 67. 68.

Dux Bauariæ cum regina Poloniæ matrimonium consummauit. Interfuerunt nuptiis Imperator sereniſſimus, Marchio Brandenburgensis, & plures Duces Principesque.

MCCCCLXXVI.

Trithemius Chr. Hirs. 1473, Nauclerus p, 1100, G. a Roo p. 284, Fugger 5. c. 25. n. 1, Phil. de Comminet. lib. 5. c. 1, Henricus Gundelfing in Hist. Austr. ap. Lambecium lib. 2. c. 6. p. 497. Mayer Ann. Flandr. lib. 17 p. 422. Muller p. 5. c. 74, Langius 1473.

Dux Burgundiæ indixit Sigismundo Duci Austriæ, Lotharingiæ, Suitensibus, Argentinensibus bellum cum ceteris ciuitatibus, quæ Duci Burgundiæ plura damna intulerunt. Qui Dux Burgundiæ quasi omnes ciuitates Duci Lotharingiæ deuastauit, expugnauitque. Postea vero Dux Lotharingiæ ope Suitensium aliquas recuperauit. Circa festum Luciæ obiit inuictissimus illustrisque Princeps Fredericus Bauariæ Dux, Rhenique Palatinus. Orta est hæresis magna per quendam Iohannem Bohem, qui inuitauit populum peregrinare ad Niclaushausen, qui retulit se vidisse B. Virginem, prædicauit & dixit plura contra libertatem Ecclesiasticam, nec non contra Rempubl. quæ hæresis Herbipoli fuit extincta. Ipse Iohannes alias Banckler, combustus; Episcopus vero Herbipolensis plures interfecit peregrinos, res miranda finem habuit crudelem. Dux Mediolanensis in Ecclesia S. Stephani circa natiuitatem domini interfectus est.

MCCCCLXXVII.

Roo p. 286, Comines 5. c. 6, P. Heuterus rer. Burgund. 5. c. 13. 14, Trithemius Chr Hirs. 1477, Robertus Gaguinus lib. 10. c. 2', Nauclerus p. 1100, M. Chr. Belg. p. 403.

Dux Austriæ & Dux Lotharingiæ cum Argentinensibus & ceteris stipendiariis Ducem Burgundiæ vna cum exercitu expugnauerunt, interfectusque est Dux Burgundiæ * cum pluribus viris, fere tria millia armigerorum, nonnulli captiui ducti. Res plurimum miseranda, stupendaque vt Christianus sanguis fidelium manibus effundatur.

* apud Nanceium

FINIS CHRONICI ELVVANGENSIS.

GLOS-

GLOSSARIVM
VOCVM SEMILATINARVM AVT BARBARARVM, QVÆ IN HOC TOMO SCRIPTORVM RERVM GERMANICARVM OCCVRRVNT.

ABSIDA, pars ædis ſacræ interior, in qua altare collocari ſolebat, ſic adpellata, quod ſit quodammodo a templo ſeparata, & proprio fornace tecta: ſub quo etiam ſanctorum reliquiæ collocari ſolebant Gregorius Turon. de vitis Patrum cap. VII *ante altare, baſilicæ fundamenta iecit, erectaque abſida miro opere conſtruxit & transuoluit*, Ann. Fuld. ad a. 823. *imago ſanctæ Mariæ puerum Ieſum gremio continentis ac Magorum munera offerentium, in abſida eiusdem Eccleſiæ depicta.* Chron. Laurish. *p. 146.*

ADMIRALDVS, Claſſis præfectus, *Admiral.* Godefr. Mon. ad a. 1217. *primo impetu ſtrauerunt Caſtellanum & Admiraldum vnum.* Du Fresne ducit a voce Arabum *Amir*, quod Dominum Principem notat. Vnde etiam *Ammiratus*, quæ occurrit apud Godefridum Monachum p. 362. *Saphatinus & omnes omnium Babyloniæ atque Damaſci cum magna multitudine Saracenorum a latere montis ſe nobis oſtendentes.*

ADTRACTVS, comparatum, adquiſitum. Chron. Laurisham. in donatione Williſuindæ p. 94. *villam noſtram in pago Wormatienſe, in loco qui dicitur Hegenheim ſuper fluuium Saluſiam, quæ mihi de parte genitoris mei nomine Adelhelmi legibus obuenit, vel vndecunque tam de alode, quam de comparato, ſeu de quolibet adtractu ad nos noſcitur peruenisſe.* Eadem fere infra repetuntur *p. 99.* Duplices enim generis erant allodia, vel iure hæreditatis,, vel propria induſtria, vel etiam aliunde quæſita. Iſta *alode parentum;* hæc *ex comparato, conquiſito*, vel *adtractu* dicebantur. Sic etiam Marculfus lib. II form. VI & VII. *quicquid ibidem ad præſens tum de alode parentum vel de quolibet adtractu poſſidere videor.* Siue, quod idem eſt, *de conquiſitu*, prout in annuntiatione Regis Ludouici apud Baluzium Tom. II. p. 144. *illorum alodes de hæreditate & de conquiſitu.* Germ. dicitur *die Errungenſchaft.* du Fresne *voce adtractus.* Ant. Dominicus *de prærog. allod. c. X.* diſſ. noſtra de Allodiis Imperii *c. IV.*

ADVOCATVS, Procurator, qui negotia alicuius curat. Hoc ſenſu occurrit in Annalibus Fuldenſibus ad a. 895 vbi de Stephano Papa: *qui anteceſſorem ſuum Formoſum inaudito more de ſepulchro eiectum, & per aduocatum ſuæ reſponſionis depoſitum foras extra ſolitum ſepulturæ Apoſtolicæ locum ſepeliri præcepit.* Vocatur ibidem *Aduocatus ſuæ Reſponſionis.* Reſponſiones autem, ſiue Reſponſa negotia dicebantur, ea maxime, quæ foris peragebantur. Sic Petrus Diaconus Chronico Caſinenſi lib. IV. c. LXVI *demum vero pro reſponſis Caſinenſis Cœnobii Apocriſiarius ad Lotharium Imp. directus.* Florentius Wigornienſis ad a. 1062. *Armenfredum Sedunenſem Epiſcopum & alium, qui a domino Papa Alexandro pro reſponſis Eccleſiaſticis ad Regem Anglorum Eadwardum miſſi*, prout plenius patet ex du Fresne. In eodem ſenſu occurrit in Chronico Laurishamenſi p. 115. ad a.

895. *sub quo præfatus Adelbero episcopus ius suum, quod in loco qui dicitur Kerenesheim, in pago Renense, per imperialis præcepti confirmationem habebat, promtissima voluntate cum manu aduocati sui Herigeri sancto Nazario cum omni integritate tradidit.* Et paulo post; *de abbate Laureshamensi & fratribus cum manibus aduocatorum eorum Adalwini & Bennilini.* Hi autem Episcopi atque Abbatis negotia curabant.

ADVOCATI ECCLESIARVM, qui iura, bona & facultates earum tuebantur, atque harum causam agebant. Sic in Chron. Laurisham. p. 116, in diplomate Bruningi Abbatis: *cum consilio Aduocatorum meorum & militum istud decretum fieri statui.* Et paulo post: *si vero Aduocatus aut pretio conductus, aut misericordia motus constitutum hoc adnullare cupiat, gratia mea & aduocatione careat.* In diplomate Henrici III Imp. *Vt omnis iniustitia quæ iam per multa tempora ex vtraque parte incorrecta remanserat, ab Aduocatis illorum vtrinque pleniter corrigeretur.* Et paulo post: *Hanc vindictam & illud meum constitutum Aduocatus in cuius aduocatione hoc euenerit cum scientia Episcopi & Abbatis in præsentia nunciorum vtrorumque fidelium adimpleat.*

ALABASTRARII iidem qui arcubalistrarii Godefr. Mon. p. 362. *tot arma alabastrariorum & sagittariorum in illo castro inuenimus.*

ALBATI, vestes candidas gerentes God. Mon. p. 355. *ipsa die viderunt beatum Georgium cum multitudine Albatorum equis albis insidentium, albos clypeos præferentes.*

ALODE, terra, siue territorium, quod quis iusto iure hæreditatis donare potest, prout in Legibus Baiuariorum describitur *Tit. XVII. §. II* siue patrimonium, quod quis a parentibus vel aliunde habet Donatio Willisuindæ in Chron. Laurisham. p. 94. *quæ mihi de parte genitoris mei nomine Adelhelmi legibus obuenit, vel vndecunque tam de alode, quam de comparato, seu de quolibet adtractu, ad nos noscitur peruenisse.*

AMMIRATVS, vide *Admiralius.*

AMPVLLA, vas quoddam ministeriis ecclesiasticis destinatum, prout ex Breuiloquo explicat du Fresne. *Ampulla est vas amplum, siue olla ampla: vel dicitur proprie vas amplum, quod datur ad altare, in quo seruatur vinum vel aqua.* Chron. Lauresham. p. 130. *Lauresbamensi vero monasterio, calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, colem & ampullas argenteas duas.*

APOSTATARE, deficere. Waltramus de Vnit. Eccl. lib. II. c. XLIII *ideoque etiam a Catholica Ecclesia apostatauerunt.*

APPODIATIO, res quæuis, cui innitimur: Godefr. Mon. p. 371. *aduersum nos porriguntur scalæ, appodiationes ex vtraque parte & propugnacula continentes.* Eadem ratione occurrit apud Arnoldum Lubecensem *lib. VI. c. XX.*

ARCHICAPELLANVS, supremus cleri Palatini Magister, qualis hodie apud Gallos est Magnus Eleemosynarius. Communiter confunditur hoc munus cum isto Cancellarii. Ast, licet sæpe in vna persona fuerint coniuncta, prout in Chron. Laurisham. p. 102. *Einhardus Archicapellanus dictus notariusque Imp. Caroli.* Sic etiam Itherius, qui passim Caroli M. diplomata subscripsit, tanquam Cancellarius, Capellanus & Notarius Caroli dicitur Anastasio *in vita Adriani Papæ p. 108*, prout plenius declarat du Fresne *voce Capellanus.* Vtrosque tamen probe distinguit Hincmarus ad Proceres Regni pro institutione Carolomanni Regis n. 16. in Tomo II. Operum p. 207. dum ait: *Apocrisiarius autem, quem nostrates Capellanum, vel Palatii Custodem appellant, omnem clerum Palatii sub cura & dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus Cancellarius, qui a secretis olim appellabatur, erantque illi subiecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent.* Hoc Archicapellani munus plenius describitur in Vita Ludouici Pii

apud

apud du Chesne Tom. II. p. 319. *ſed & Drogo frater domini Imperatoris Metenſis Epiſcopus, nec non ſacri Palatii Archicapellanus. Quem quanto ſibi propinquiorem nouerat, tanto ei familiarius ſua omnia, & ſemet credebat. Per eundem quotidie confeſſionis ſuæ munus, ſacrificium Spiritus contribulati, & cordis humiliati, quod Deus non deſpicit, offerebat.* Neque tamen apud Imp. ſolum erat Sacri Palatii Archi-Capellanus, ſed habebant etiam Archiepiſcopi tales, prout apud Brunonem Hiſt. B. Saxon. p. 214. *Herdwigus tunc Moguntini præſulis Archi-Capellanus.*

ARMARIVM, locus, vbi libri, diplomata, cibaria & varia inſtrumenta adſeruantur. Du Fresne ſaltim explicat pro Bibliotheca, pro Archiuo, quo ſenſu etiam hinc inde occurrit: immo Vopiſcus hac voce vtitur pro repoſitorio, dum ait Tacito cap. VIII. *habet Bibliotheca Vlpia in Armario ſexto librum elephantinum.* In Chronico vero Laurishamenſi, vbi de Samuele ſermo eſt, p. 109. dicitur: *vbi eccleſiam beati Cyriaci, quæ appellatur Niuhuſen, a fundamentis exſtruens, armarium huius loci ex parte euacuauit.* Hic ſane nec de Bibliotheca, nec de Archiuo intelligendum, ſed ſenſus eſt, *er habe das Magazin ausgeleeret.* Sic enim Iſidorus Originum lib. XV. c. V. *Armarium locus eſt, vbi quarumcunque artium inſtrumenta ponuntur. Armamentarium vero vbi tantum tela armorum. Vnde Iuuenalis;*

Quicquid habent telorum armamentaria cœli.

Dicta autem vtraque ab armis, id eſt brachiis, quibus exercentur.

AVDIENTIA, Iudicium. Godefr. Mon. ad a. 1179. *Curia apud Magdeburg. ſatis celebris, vbi querimonia omnium pene Principum habita eſt de Duce Saxonum, qui iam per annum ad audientiam vocatus venire aut noluit aut timuit.* ad a. 1192. *Lotharium Brunenſem præpoſitum ſubſtituit, quem ad audientiam Apoſtolici Albertus ſtatim vocauit.* Inde etiam *Audientia Epiſcopalis.*

AVRIFRIGIA, opus Phrygium auratis filis intextum, licet du Fresne & Spelmannus pro fimbriis aureis, *Frange d' or* explicent. Chron. Laurisham. p. 150. *Cappæ tres cum aurifrigiis* ſiue opere aurifrigiato *von geſtickter Arbeit*, prout ſtolæ ſacerdotum eſſe ſolent. Eadem ratione occurrit apud Matthæum Pariſienſem ad a. 1246. *eisdemque diebus, dominus Papa videns in aliquorum Anglicorum ornamentis Eccleſiaſticis, vtpote in capis choralibus & infulis, aurifriſia concupiſcibilia, interrogauit: vbinam facta fuiſſent.*

BACCINVM, vas quoddam, patina aut peluis. Germ. *ein Becken*, Gallis *Baſin.* inde Bacchinus *ein Becher*, Chron. Laurisham. p. 150. *Laureshamenſi vero monaſterio, calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum.* Vid. du Fresne voce *Bacca* & Ferrarius Origg. linguæ Italicæ voce *Abacus*, vnde vocem iſtam ducit.

BALISTA ſeu BALLISTA ἀπο τῦ βάλλειν a iaciendo dicta, Machina erat iaculatoria, exinde *ein Baleſter*. Godefr. Mon. p. 390. *& non eſt illis ea die datum geſtandi alias palmas præter balliſtas & arcus cum ſagittis.* Exinde BALISTARII qui iisdem vtebantur. Godefr. Mon. ad a. 1205. *naues maximas cum propugnaculis in medio Rheno ſtatuunt, & baliſtarios & ſariantos, qui illis in faciem fortiter reſiſtant, plurimos conſtituunt.* Idem p. 370. *fecimus autem cuſtodiam, & equitauimus ordinate & coniuncti contra prælium nobis contrarium, eos adeo appropinquantes, quod eorum ſagittarii & baliſtarii trahebant in nos, noſtrique in ipſos.*

BALTHEVS, zona, qua quis cingitur. Ann. Fuld. ad a. 876. de Carolo Caluo: *nam talari Dalmatica indutus, & baltheo deſuper accinctus pendente vsque ad pedes.*

BALTHEVS MVNDALIS idem eſt ac *der Heerſchild*, Einhardus in diplomate Chron. Laurisham. p. 107. *quoniam ſunt quidam qui faſtu ſeculari turgentes, & ſemetipſos amantes, a Chriſti fidelibus ſacris eccleſiis ſeu monaſteriis contradicta inuadunt, aut vt ſibi hereditario iure retineant, aut mundali baltheo in beneficio diuidant.*

uidant. Voeatur etiam p. 122. *ſecularis militiæ baltheus.* Dicebatur autem ſecundum Iſidorum lib. XIX. c. XXXIII. *Baltheus cingulum militare, propter quod ex eo ſigna dependent, ad demonſtrandam legionis militaris ſummam, id eſt, ſex millium ſexcentorum, ex quo numero & ipſi conſiſtunt. Vnde & baltheus dicitur non tantum quo cingitur, ſed etiam a quo arma dependent.* Potiſſimum vero is, qui equeſtri dignitate decorabatur, Baltheo donabatur ab Imperatore, de quo plenius egi in Obſeruat. Halens. *Tom. II. obſ. II. §. VII.*

BANNERIVM, BANNERIA, vexillum maius quadratum, Regum vel Prouinciarum, a vexillis, quæ minora erant, diſtinctum. Godefr. Mon. p. 370. *noſtri quoque ſuos per terram facientes inſultus ſcalis ſimiliter muro impoſitis ſuas, ſuper muro poſuerunt banerias & vexilla.* G. Ludouici VII c. XII. *illa die faciebat antegardam Gaufridus de Ranconico -- qui gerebat Regis baneriam, quam præcedebat, prout moris eſt, vexillum B. Dionyſii, quod Gallice dicitur Oriflambe.* Albertus Argent. ad a. 1349. de Carolo IV. *Rex Bannerium ſuum, quod dicitur Sturmfahn ſuper turrim Eccleſiæ Spirenſis conſtituit: & egreſſus ciuitatem cum ſua gente armatus populo eum ſequente cum Bannerio ante dictum caſtrum, dictum Noua Curia ipſum funditus deſtruxit.* Idem ad a. 1351. Heluetios *ſub Bannerio Baſilienſe* conflictum iniiſſe memorat. G. Philippi III. apud du Chesne Tom. V. p. 519. *intera regum & principum quilibet militiam ad ſe recolligens, totum exercitum in diuerſas phalanges ſecundum diuerſos eorum duces variis differentes baneriis diuiſerunt.* Hæc tamen Baneria quandoque etiam dicta fuiſſe vexilla, patet ex diplomate Henrici IV. Auſtriacæ Domui conceſſo, apud Fuggerum p. 163. in quo: *quod ipſi gladium Iudicii ipſorum & Banderiam ſiue vexillum terræ ipſorum publice ante Imperium & ante totum mundum & populum deferre debeant atque poſſint.*

BANNVM REGIVM, mulcta erat maxima, quæ fiſco regio inferebatur: explicatur in Speculo Saxonico lib. II. art. LXI. *Bannus Regius, id eſt, mulcta, quæ eſt LX. ſolidorum*, & Capit. lib. VII. Tit. CCCXXXV. *Bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidorum.* In Capitularibus alias paſſim occurrit & vocatur ſæpius *bannus Dominicus.*

BANNVM IMPERIALE. Burcardus de excidio Mediolanenſi, ſub finem: *Ita Dominus Imperator cum Mediolanum viciſſet, a miſericordia victus eſt: & ne communione proſcriptorum peccaretur, & miſericordiæ ſatisfaceret, perſonas Mediolanenſium a banno imperiali abſoluit.*

BANNVM PAPALE, interdictum quo quis a Papa a Communione Eccleſiæ Romanæ excluditur. Bruno Hiſt. B. Saxon. p. 112. *noſtrates vero ſinguli ſacramento firmauerunt, vt niſi Heinricus quartus Heinrici Imperatoris filius, in Februarii menſis initio a Banno per Apoſtolicum ſolutus fuiſſet, nunquam amplius vllo ingenio ſuo Rex eorum, nec appellaretur, nec eſſet.* Godefr. ad a. 1207. *ibi etiam Adolfus Colonienſis quondam Archiepiſcopus eosdem Cardinales adiens, interuentu Regis a Banno ſoluitur.*

BANNVM FORESTIS, foreſtum cum iurisdictione. Chron. Laurisham. p. 122. *ac præcepta complura de ſtatu & honore Laurishamenſis cœnobii ab Henrico Secundo Rege (de quo ſupra diximus,) accipere elaborauit: inter alia mercatum in Oppenheim, & Bannum foreſtis in Otenewalt.*

BARBOLI Godefr. Mon. ad a. 1218. *vnde accidit, vt vna nauis Templariorum in torrentes rapta prope Ripam Ciuitatem præcipitarentur ad hoſtes: qui cum barbolis & vncis ferreis impugnauerunt eam, diutius ignem Græcum cum lapidibus deſuper proiicientes de turribus.* Eadem habet Oliuerius Scholaſticus *de captione Damiatæ p. 118*, & Matthæus Pariſienſis ad a. 1219. vtrique tamen legunt *barbotis.* Nauis itaque ſpecies fuit, dum eam inter alias nauium ſpecies antiqui Scriptores recenſeant. Sic, dictus Oliuerius p. 1190. *proxima etiam Sabbatho cum galeis, barbotis, per flumen, nos impellerunt.* Matthæus Pariſienſis ad a. 1219. p. 257. *Targias multas, & galeias, cum barbotis & nauibus aliis, quæ infra Caſale vsque ad Ciuitatem inueniebant.*

niebantur, Christicolæ rapuerunt. Idem p. 258. *cum galeis & barbotis armatis.* Inde barbotæ ferro videntur fuisse armatæ, prout naues Romanorum rostratæ.

BARCA, nauis minor, *eine Barque* hodie adhuc dicitur: Isidorus XX. c. 1. *Barca est, quæ cuncta nauis commertia ad litus portat.* Godefridus Mon. ad a. 1203. *deinde nos omnes armati intrauimus naues vsarias & galeidas, quæ vasa nauigio apta CC. numero fuerunt, præter nauiculas bargas.* Idem p. 369. *Catena illa portum seruabat, iuxta quam naues & galeidæ ciuitatis cum bargis erant.* Et paullo post: *mox siquidem nauibus ciuitatis retro abeuntibus, naues nostræ liberum portum habuerunt, & quosdam eorum simul cum galeidis, nauiculis, & bargis ceperunt*, vid. prolixe Ferrarius *Origg. Ital.*

BARONES, Proceres cuiuslibet regni. Godefr. Mon. ad a. 1166. *Episcopi quoque & Barones totius Longobardiæ cum gaudio Imperatorem susceperunt*, & p. 362. *quod cum a Principibus Romani imperii, & Baronibus terræ Hierosolymitanæ, & communi populo in magistrum totius exercitus fuissem electus.* Apud eundem p. 373. occurrunt *Barones Venetorum.* Et p. 378. *ipso etiam anno audiens Papa per totam prouinciam plurimas ciuitates, cum baronibus & nobilibus terræ & clero, a fide catholica recessisse*, Et p. 384. *item ipso anno Iohannes Rex Angliæ & diu dissidens cum Baronibus & nobilibus terræ suæ cum se ei opponerent.* Burcardus de exeidio Mediol. circa finem *Principes & barones de Francia de Burgundia & Hispania & Prouincia, conuenient*

BATELLI, Scapha, cymba. Godefridus Mon. ad a. 1218. *Pridie Idus Aprilis, scilicet in Cœna Domini orta est maxima tempestas, & naues separatæ sunt ab inuicem & quædam ex iis batellos suos vi tempestatis amiserunt.*

BENEFICIVM, feudum. Ann. Fuld. ad a. 850. *Roruc natione Nordmannus, qui temporibus Hludouuici Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Doreſtadum iure beneficii tenuit* ad a. 881. *Rex post Paſcha in Galliam profectus, Hugonem Hlutharii ex Waldrata filium ad se venientem in suum suscepit dominium, & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem seruaret.* Chron. Laurisham. p. 121. *septem principalia beneficia quæ vulgo appellantur. Vollehen, morte septem nobilissimorum Ecclesiæ fidelium in vnam personam Godefridi in breui deuoluta sunt.* Ibidem p. 133. *immo regalis munificentiæ curiam Bruomat, medullam scilicet Laureshamensis ecclesiæ, & terram agri pleni quem benedixit Dominus, prædicto fratri suo inbeneficiauit* p. 143. *teloneum cum plurima parte decimæ in Michlenstat & Morlebach beneficiauit, teloneum in Winenheim & partem agri dominicalis in castrense beneficium.* Ibidem p. 146. *decimas etiam in Winenheim cum molendino dominicali & decimas in Hentscubesheim ne beneficiarentur, ab ipsis hiantium faucibus dato pretio redemptionis extraxit.* Paullo ante dicitur: *exceptis his quæ de prædictis villis homines seu ministeriales Laurishamensis Ecclesiæ iure beneficiali ab antiquo possident.* Godefr. Mon. ad a. 1212. *ipse autem Fridericus Moguntiam veniens, in festo S. Andreæ Apostoli celebrem curiam habuit: vbi plurimi Principes ab eo inbeneficiati fidelitatis iuramentum præstiterunt.*

BENEFICIVM CASTRENSE *ein Burglehn*, dum certi reditus ob defensionem castri cuiusdam adsignantur. Chron. Laurisham. p. 153. *teloneum in Winenheim & partem agri dominicalis in castrense beneficium.*

BICAMERATVM, duplici fornice constans. Ann. Fuld. ad a. 858. *vt murus de fastigio cadens, oratorium sancti Michaelis ad occidentem basilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina sua confringens terræ coæquaret.* Leo Ostiensis lib. III. c. XXVIII. *iuxta cuius absidam, bicameratam domum ad thesaurum Ecclesiastici ministerii recondendum extruxit.* Et paullo post. *ante ingressum vero Basilicæ, nec non & ante introitum atrii quinque desuper fornices.*

BREVIGERVLVS, portator breuium, *ein Briefträger.* Chron. Austr. plen. p. 170. *nec non quosdam breuigerulos suos (quod dictu nephas est) ad portas ciuitatis suspenderet.*

BRAVI-

BRAVIVM, Brabeum, Præmium Chron. Laurisham. p. 100. *breui dehinc interiecto temporis Gundelandus instante sibi diuino vocationis brauio.* Waltramus de vn. eccles. conserv. lib. II. c. XV. p. 279. *magnam habentes impositam nubem testium, per quorum patientiam simul & doctrinam curamus ad propositi certaminis brauium.*

BVLLA, sigillum. Bruno Hist. B. Sax. p. 211. *literæ in præsentia nostratium bulla Regis signatæ.* Thulemarius *de Bullis.* Hayneccius *de Sigillis.*

BVRGENSES, Ciues *Bürger.* Godefr. Mon. p. 364. *Burgenses quoque Coloniæ cum apparatu & ornatu multo nauium illo aduenerant Et ad a. 1102.*

CAMA, Waltramus lib. II. c. XLII. *Cama vnde dicitur camisia, est breuis lectus.*

CAMERA REGIA, Fiscus regius. Chron. Laurisham. p. 145. *vt seruitio centum marcarum, quod Regiæ Cameræ singulis annis ex eadem iure antiquo inferebatur.*

CAMERARIVS, Dignitas in palatio Regum Francorum, cui Cameræ Regiæ & Cimeliorum Regis cura incumbebat. Officium eius plenius describit Hincmarus de Ord. Palat. c. XXII. Ann. Fuld. ad a. 829. *Bernhardus Comes Barcinonensis in palatio Camerarius constitutus.* Godefr. Mon. ad a. 1208. de Philippo Imp. *& reuersus in ciuitatem meridiano tempore omnibus recedentibus solus in quodam lobio cum Episcopo Spirensi, & aliis duobus, scilicet Camerario & Dapifero suo remansisset.* Apud eundem p. 390. occurrit *Camerarius Regis Franciæ* vid. du Fresne.

CAMINATA, Camera, Conclaue. Burcardus de excidio Mediolanensi p. 332. *illi autem spe misericordiæ cruces quas in manibus ferebant, per cancellos in caminatam Imperatricis proiiciebant.* du Fresne.

CAPELLA, sacellum Ann. Fuld. ad a. 881. *Aquense palatium, vbi in Capella Regis equis suis stabulum fecerunt.* Bruno Hist. B. Sax. p. 175. *sed ille postquam dominum suum diu quæsitum tandem in Capella quadam, quo confugerat, esse cognouit.* Godefr. Mon. ad a. 1184. *nam tentoriis per campestria fixis, propter nimiam frequentiam, quæ in ciuitate collecta erat, capella Imperatoria ex lignis constructa in campo erecta fuerat.* Sic etiam in diminutiuo dicitur CAPELLVLA Godefr. Mon. ad a. 1216. *principale altare cum aliis duobus ex vtraque parte scilicet beatorum Petri & Pauli ibidem destructis, & nouis reparatis, consecrata sunt cum capellula sanctuario contigua.*

CAPELLANVS, qui sacra in capellis perageret. Chron. Laurisham p. 116. *ipse quoque prædia sua in Wattenheim & Virnheim, in pago Rincgowe, in Comitatu Vtonis, quæ Cappellanus eius Werinolf in beneficium concessa tenebat, post obitum illius ad monasterium donauit.* Bruno Hist. B. Sax. p. 209. *Episcopus ergo tantum cum vno capellano naui impositus.*

CAPITANEI, Proceres. Godefr. Mon. ad a. 1188. *Lætare Ierusalem curia celeberrima apud Moguntiacum celebratur a totius Teutonici regni capitaneis, tam de clero quam de ordine laicali præsente Heinrico Cardinale.* Alia ratione Præfectos militum significat. Godefr. Mon. ad a. 1110. *sed cum infinitam pecuniam, ne in manus Teutonicorum traderetur, promitteret, non adquieuerunt, sed Capitaneis exercitus eum præsentauerunt.* Idem p. 388. *sine capitaneis qui paulisper morati propter prædictam causam nondum venerunt.*

CAPPA, vestis ecclesiastica, qua sacerdotes sacra facientes induebantur. Rupertus lib. II. de diu. offic. c. XIV. *Capas quoque in maioribus festis superinducimus quæ capæ bene ab interiori parte patulæ sunt, & omnino præter necessariam fibulam inconsuetæ fimbriis quoque subter ornatæ sunt.* Chron. Laurisham. p. 126. *hic ornatum ecclesiæ ab Humberto direptum in cappis reparans augmentauit.* Et p. 128. *casulam quoque candidam, cum cappa & vnodorsali Ecclesiæ contulit.*

CARAXARE, stigmata inurere. Chron. Laurisham. p. 126. *illi, qui huius audatiæ & inuasionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium & insuper in vtraque maxilla ferro ad hoc facto etiam candenti bene caraxetur & comburatur, reliqui eius sequaces cute & capillis priuentur.* Paullo ante tali modo exprimebatur :

auctor

ctor facti cute & capillis priuetur, & insuper candenti ferro in vtraque maxilla comburatur. Hæc vltima verba statum iudicii Criminalis Saxonici explicant, quod vocari solet *auf Haut und Haar.* Originem hæc vox habet a Græcorum χαράττειν seu χαράξειν quod *sculpere, signare, pingere* notat. Quare etiam caraxare sæpius pro signare, pingere, dicitur. Gregorius Turonensis lib. VI. c. XXXVI. *Tunc es pictor ille, qui tempore Chlothacharii regis per oratoria, parietes atque cameras caraxabas.* lib. IX. c. V. *nam vasa per domos diuersorum, signis nescio quibus caraxata sunt, quæ res nullo vnquam modo aut eradi potuit, aut deleri.* du Fresne & Spelmann Glossario.

CARRACARE, iter facere. Chron. Laurisham. p. 100. *item vt in alia marca, quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodense, vsque ad fluuium VVisgoz viam integram ad carracandum siue itinerandum habere debeant.*

CARRATA VINI, quantum Carro vehi potest *ein fuder Wein.* Chron. Laurisham. p. 110. n. *de vineis quoque ad carradas quatuor* p. 137. *Carratam quoque vini in festo B. Nazarii tradidit.* p. 150. *annulum quoque aureum cum lapide pretioso et insuper VI. Carratas vini veteris.*

CARROCIVM, vexillum maius, quod currui impositum a quatuor boum iugis trahebatur, et a lectis militibus in proelio seruabatur. Describit illud Sigonius de Regno Italiæ lib. VIII. p. 197. ad a. 1038. *eo vero profecto Herebertus erectus magnis delectibus habitis Ambrosium, omnesque eius fautores bello instituit persequi. Itaque cum nihil prætermitteret, quod ad maximum gerendum bellum vsui esset, vexillum impositum in curru excogitauit, quod carrocium appellauit. Is fuit currus ingens rotis grandioribus, atque axibus firmioribus fultus, purpurea pariter vndique veste constratus, in quo contabulatio quadratæ turris instar locabatur. in medio vero eximia proceritate malus excitatus erat, multis a fastigio rudentibus ipsi contabulationi ad nautici mali similitudinem alligatus. in summo crux aurea, infra crucem antemna magna suspensa, vnde vexillum explicabatur. Hunc autem currum excellentis formæ boues, candida veste instrati, trahebant, cura eius clarissimo et genere, & virtute viro committebatur, qui vt venerabilior esset, insigni lorica, ense, et aureo baltheo et publico stipendio donabatur: vt munitior, cohorte militum lectissimorum sepiebatur.* Eadem vero ratione Carrocium describit Corius *Hist. Mediolan. p. I.* Hieronymus della Corte *Hist. Veron.* p. 290. Georgius Merula *Antiquit. Vicecomitum lib. II. p. 26.* Io. Bapt. Villanoua *Laudis Pompeiæ Historia lib. I. p. 853.* Ludou. Cauitellius *Ann. Cremon. ad a. 1076.* Ant. Campus *Hist. Cremon. lib. I. ad. a. 1081.* Tristanus Calchus *Hist. Mediol. lib. VI. ad a. 1038.* Pandulphus Collenutius *Hist. Neapol. lib. IV. p. 158.* Pet. de Vineis *lib. II. ep. I.* Conuenit cum hisce Burcardus *de excidio Mediolanensi infra p. 331.* Tale etiam apud Germanos veteres erat, cuius vexillum prægrande adhuc adseruatur Argentorati, de quo Schilterus *notis ad Königshoven p. 1103.* Videri etiam potest Eucharii Gottlieb Rinckii *dissertatio de Carrociis Altdorfi 1711. 4.*

CASA DEI, ædes sacra, Monasterium, Priuilegium Caroli in Chron. Laurisham. p. 99. *hoc quod nos pro nostra mercede vel pro stabilitate (Deo adiuuante) regni Francorum ad ipsam casam Dei indulsimus,* Et in alio p. 101. *dum ipsa casa Dei vestita fuit ad præsens.*

CASTELLANVS, præfectus castri. Godefr. Mon. p. 386. *equites & pedites viriliter ascendentes primo impetu strauerunt Castellanum & Admiraldum vnum, cum aliis interfectis, qui portas castri egressi fuerant ad defensionem montis.*

CASTELLVLA, munitiones, castellorum minorum instar, nauibus vel muris impositæ Godefr. Mon. ad a. 1218. *vnde coccones propugnaculis, & castellulis, viris etiam armatis muniti (Christo duce) prædictas nauium emersiones euasserunt.* Et p. 390. *aggredientes itaque ciuitatem primo die multos interfecerunt & vul-*

nerauerunt & quanto ſæpius poſtmodum aſſultum fecerunt, tanto magis muri firmati ſunt ligneis caſtellulis ac liciis.

CASTRENSE BENEFICIVM, vide *Beneficium.*

CASTRENSES, milites præſidiarii cuiusdam caſtri. Chron. Laurish. p. 148. *Inde eſt, quod etiam caſtrum Winenheim, beneficio Curtis Vluensheim ab imperiali poſſeſſione & præſidio liberauit, ſatius arbitratus, vnius villæ reditibus & penſionibus deſtitui, quam Caſtrenſium rapinis & incurſionibus totam Eccleſiam perditum iri.*

CASVLA deſcribitur ex Iſidori lib. XIX. c. XXIV. apud Waltramum lib. II. c. XLII. p. 331. *Caſula eſt veſtis cucullata, dicta per diminutionem a caſa, eo quod totum hominem tegat, quaſi minor caſa.* In Chron. Laurisham. p. 150. occurrit *caſula pretioſa Dalmatica.*

CATVS, deſcribit eum Monachus Vallis Sarnaii in Hiſt. Albig. c. XLII. *machinam quandam paruam, quæ lingua vulgari Catus dicitur, faciebat duci ad ſuffodiendum murum.* Hiſt. Auſtr. plen. ad a. 1177. *Itaque Rex Boëmiæ iterato collecto exercitu grandi Auſtriam intrauit, & omnes munitiones nouis inſtrumentis & machinis, qui cati vocantur, potenter expugnauit.* Idem dicitur apud Nauclerum vol. II. gen. XLIII. p. 967. ex quo textum illum Hiſtoriæ Auſtralis emendauimus. Fuiſſe autem Catos, vineas ſiue pluteos, ſub quibus milites in morem felis, quem Cattum vulgo dicimus, terram ſuffodiebant, patet ex Guilielmo Britone *Philipp, lib. VII. v. 796.*

Hunc faciunt reptare catum, tectique ſub illo
ſuffodiunt murum.

Vid. du Fresne.

CAVATIO, ſub terra facta, hodie dicitur *eine mine.* Godefr. Mon. ad a. 1191. *certatim multi periculo ſe ingeſſerunt, & cauatione permaxima facta, igne ſuppoſito, murus in conſpectu totius populi corruens fragorem maximum reddidit.*

CAVSSATIO, lis, controuerſia. Chron. Laurisham. p. 98. *et ſit illis in poſt modum ex hac re ſublata cauſſatio.*

CENTENARIVS, Iudex minor, qui per Centenas ius dicebat, et Comiti ſuberat, *ein Centgraf.* Tales deſcribit Walafridus Strabo de Reb. Eccl. c. XXXI. *Centenarii, qui et Centenariones, vel Vicarii qui per pagos ſtatuti ſunt, Presbyteris plebium, qui baptismales Eccleſias tenent, et minoribus Presbyteris præſunt, conferri queunt.* Exinde facile explicari poterit Chron. Laurisham. ad a. 855. *et vt nullus epiſcopus vel abbas, nec abbatiſſa, neque comes, aut vicarius, ſeu centenarius aut cluſarius aut pontinarius, neque vllus iudex ſeu aliqua poteſtas vllam eis hoc nomine moleſtiam aut calumniam facere præſumat.*

CHARISTIA, annonæ Caritas, Godefr. Mon. p. 391. *vnde Soldanus chariſtiam timens et famem.*

CHRISMANTES, vngentes. Ann. Fuld ad a. 893 *non multum poſt filius naſcebatur, quem Hado Mogontiacenſis Archiepiſcopus et Adalpero Auguſtæ Vindel. Epiſcopus ſacro fonte baptiſmatis Chriſmantes.* Idque ob Chrisma ſacrum adhibitum.

CIBORIVM, tegumen Sanctorum corporibus impoſitum. Qua ratione occurrit apud Gregorium Turonenſem lib. I. de Gloria Martyrum c. XXVIII. vbi de æde Vaticana Romana dicitur: *habet etiam quatuor* (columnas) *in altari, præter illas quæ ciborium ſepulcri* (S. Petri) *ſuſtentant. Hoc enim ſepulcrum ſub altari collocatum valde rarum habetur.* Ad quem Ruinartus: *Ciborium eſt ædicula turrita, ad modum vmbraculi, aliquot columnis innixa, ad tegendum altare ſeu alicuius ſancti ſepulcrum. Vide Liturg. Gallic. Mabillon. lib. I. cap. 8. n. 8.* Chron. Laurisham. ad a. 970. iuſſit *frontem ciborii ſuper requiem Martyris* (S. Nazarii) *verſus altare reſpicientem auro puriſſimo veſtiri.*

CIRCVMCELLIONES, ſecundum Papiam dicuntur, qui ſub habitu Monachorum vsque quaque vagantur. Sic Auguſtinus in Comment. ad pſalm. 132. *Circum-*

cumcelliones doctiſunt, qui circum cellas vagantur: ſolent enim ire huc atque illuc, nusquam habentes ſedes. Waltramus lib. II. c. XLI. p. 317. *at nunc omnia recta peruertuntur, et Monachi quoque terminos patrum transgrediuntur, & absque licentia proprii Epiſcopi ingrediuntur, immo inuadunt parochias alterius Epiſcopi: quales dicuntur circumcelliones.*

CISALPINARE, ex Italia in Germaniam reuerti: Godefr. Mon. p. 348. *ante hyemem filius Imperatoris, rebus in Italia compoſitis ciſalpinat.*

CIVILITAS, pro Ciuitate. Waltramus lib. I. c. II. *& dignitas Romani nominis caput vel domina dicitur populorum, qui pertinent ad ipſam Romam: ac quæ cum ſit libera, facit etiam vt ſint liberi, quotquot ſunt ſub ciuilitate ſua.*

CLAVSVRA vide *cluſa*

CLIBANVS, fornax. Godefr. Mon. ad a 1186. *Treueris in die pentecoſtes, quæ obuenit Calend. Iulii quando feſtum S. Simeonis colitur, quidam clibanum panibus coquentes impleuerunt: qui omnes in ſanguinem verſi ſunt.*

CLVSAE, anguſti montium aditus, Ann. Fuld. ad a. 773. *Carlus ab Adriano Pontifice pro defenſione rerum ſancti Petri inuitatus, cum exercitu ad Italiam vadit: cui Deſiderius obſiſtere nitens, cluſis Alpium obſeruatis, occurrit.* Ibid. ad a. 875. *Karolus vero audito Carlmanni aduentu in Italiam, primo clauſis Alpium ſe & defendere nititur, ſed nihil proficit.* Sic etiam in Zvvinglii Relatione de Geſtis ad Rauennam Tom. III. p. 143. *nam & tranſitus clam a Cæſare, quam Treuerenſes reliquias vt recte fierent curaret, conceſſus erat & eius promontoria munitionesue, (Clauſas nominitant.)* Has alias probe explicat Luitprandus lib. I. c. II. *quibusdam namque difficillimis ſeparata* (Hungaria) *a nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas nominat vulgus.* Has Rhegino ad a. 753. vacat *Thermopylas, id eſt, clauſuras* Tageno deſor. exped. Aſiat. p. 407. vocat *Clauſuram.*

CLVSARIVS, qui cluſis eſt præfectus. Chron. Laurisham. ad a. 855. *et vt nullus epiſcopus vel abbas, nec abbatiſſa, neque comes, aut vicarius, ſeu centenarius, aut cluſarius, nec pontonarius, neque vllus iudex ſeu aliqua poteſtas vllam eis hoc nomine moleſtiam aut calumniam facere præſumat.*

COCCONES, COGGONES, naues quædam armatæ. Godefr. Mon. p. 388. *conſtructæ ſunt poſtmodum duæ ſcalæ ſuper coggones, qua dum traherentur ad turrim, & (vt putabatur) turris per eas capi poſſet, cum dolore noſtro magno & ſtultorum blaſphemia, malus in quo ſuſpenſa fuit ſcala Hoſpitalariorum confractus decidit cum ſuo ponte.* Et p. 389. *nec tamen hoc periculum euaſerunt quatuor coccones per quos ædificata fuerant propugnacula ad capiendam ciuitatem.* Et paullo poſt: *vnde coccones propugnaculis & caſtellulis, viris etiam armatis muniti, (Chriſto duce) prædictas nauium emerſiones euaſerunt.* Vid. etiam du Freſne.

COLA, COLIS, COLVM, vaſculum argenteum, ſubtiliſſimis foraminibus ab imo fundo perforatum, per quod vinum in calicem refundebatur in miniſteriis ſacris. Chron. Laurisham. p. 150. *thuribulum argenteum, colem & ampullas argenteas.* Et paullo poſt: *baccina, thuribulum, cola, & ampullæ pondo VIII marcarum* vid. du Freſne.

COLLATA POPVLI, collatio pro eleemoſynis vel Eccleſiis facta. Chron. Laurisham. p. 99. vbi in priuilegio Caroli huic monaſterio conceſſo: *ſeu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet adtractu, augmentare, vel inmeliorare ſeu adtrahere potuerint.*

COMMENDATOR MILITIAE, officium in Ordinibus militaribus religioſis, hodie dictus *ein Commenthur*, Godefr. Mon. p. 385. *Martinus commendator militiæ de Palmela.*

COMPARATVM vide *Adtractus.*

COMPLACITATIO, beneplacitum. Chron. Laurisham. p. 115. *& vicisſim per precariam complacitationis & cauſa familiaritatis.*

CONCAMBIVM, Cambium. Chron. Laurisham. p. 146. *tres abbatiæ curias, videlicet Obbenheim, Wibelingen, Gingen, Regiæ potestati in concambium tradidit:* Et paullo post: *tum de regalis concambii stabilitate.* Chron. Laurish. *p. 160. Idem quoque archiepiscopus Hatto prædium Riamnas in Roetia Curiense, quod Arnolfus Imp. Ratperto donauerat, per concambium sancto Nazario adtraxit.*

CONIECTA, CONIECTVS, collecta, contributio. Chron. Laurisham. p. 99. *sed omnes villas suas sub immunitatis nomine cum omnibus fredis aut coniectas seu publicas redhibitiones concessas.* Iac. Sirmondus not. ad Capitularia p. 787. *Coniectus ergo sine coniectum Græca vocis imitatione, symbola dicuntur, id est, pensitatio & tributum, quod aliqua de caussa exigitur & confertur.* Vid. etiam du Fresne.

CONSECRETALES, familiares ministri, qui sunt a secretis. Godefr. Mon. ad a. 1208. *Formam etiam pacis & compositionis, pro qua præfati legati aduenerunt, cum suis consecretalibus approbans.*

CONVIATORES, comperegrinatores, socii itineris. Chron. August. ad a. 1101. *Hic Constantinopolis prætereiens, dum cum conuiatoribus suis multitudine sua non modica collecta veniret.*

CORIVM pro cute, vide *caraxare.*

CRVSINA, pallii, seu vestis genus, tunica ex pellibus ferinis. Bruno p. 212. *itaque vnus ex ipsis, cuiusdam nobilis ex curia crusinam gulis ornatam, quasi furtim præcedit,* quod du Fresne explicat pallium pellibus rubricatis ornatum.

CVBICVLARIVS, custos Cubiculi, *ein Cammerdiener* Chron. Laurisham. p. 125. *nam protinus inter ipsius purpuræ incendia, cœpit acerrimo vitalium ac totius corporis dolore æstuque discruciari, nocteque insequuta, cubicularii non tam somno, quam diuino nutu profundissimo consopitis, grauissimis morbi & sitis ardoribus exæstuans vsque ad mortem angustari.*

CVCVLLA, *quæ minor cella interpretatur.* Waltramus *lib.* II. p. 321. *Cuculla est tunica talaris, & cucullata atque manicata, habens speciem crucis per quatuor partes extensæ.* Waltramus *lib. II. p. 321.*

CVCVLLVM, capitis ornamentum. Waltramus c. l.

CVRIA, dies iudicialis. Godefr. Mon. ad a. 1188. *Ibi quoque Archiepiscopus Colonienſis & Colonienſes reconciliantur Imperatori, eodem tamen præsule triplex sacramentum præstante pro obiectis, duo pro duabus curiis non quæsitis, vnum pro Iudæis.* Et paullo post: *dabunt Imperator: duo millia marcarum, ducentas & sexaginta in curiam.* Et p. 252. *habita est etiam ibi ab Imperatore curia in villa, quæ Belgraue dicitur, ad quam duo nobiles de Alsatia pro violata pace decollati sunt.*

CVRIA, aula. Godefr. Mon. ad a. 1191. *hic erat consiliarius Palatini, multumque acceptus in eius curia.*

CVRIA ROMANA. Godefr. Mon. ad a. 1107. *eodem anno duo Cardinales, Hugo scilicet Ostiensis Episcopus & Leo S. Crucis presbyter ad Regem Philippum in Alemanniam a curia Romana missi venerunt.*

CVRIA, Comitia, Burcardus *de excidio Mediol. circa fin. porro in octauis Paschæ apud Taurinum curia celebrabitur, ad quam Principes & barones de Francia, de Burgundia & Hispania & Prouincia conuenient, & tractabuntur magna.* Godefr. Mon. ad a. 1163. *Imperator curiam celebrem apud Moguntiam habuit* ad a. 1164. *in Calend. Octobr. Imperator de Italia rediens, curiam celebrem Babinberg habuit in oct. S. Martini* ad a. 1165 *Imperator celeberrimam curiam Wirzeburg in Pentecoste habuit* ad a. 1168. *II Kal. Iunii curiam Frankinfort habuit* ad a. 1169. *Imperator celeberrimam curiam VIII. Id. April. apud Bauinberg habuit* ad a. 1170. *Imperator post Pentecosten VI. Id. Iunii curiam apud Fuldam habuit* ad a. 1174. *in Paschа vero Aquisgrani curiam celebrem habuit* ad a. 1178. *Imperator de Italia redit & curiam in Assumtione S. Mariæ apud Bisuntium in Burgundia habuit* ad a. 1179. *Imperator Natalem Domini apud Wirzeburg celebrat, curiam vero in oct.*

oct. Epiphaniæ Wormatiæ habuit. Et paullo post: *Curia apud Magdeburg satis celebris* ad a. 1180. *in media Quadragesima curiam apud Geylnhusen habuit* ad a. 1184. *Imperator curiam adeo celebrem & famosam omni Romano orbi habuit in ciuitate Mogontiensi, vt nulla comparatione antecessorum eius curiæ huic comparari possint.* Et paullo post. *Imperator post peractam gloriosissime curiam, Italiam petit circa Augustum* ad a. 1187. *in assumtione S. Mariæ curiam habuit Wormatiæ* ad a. 1188. *Lætare Ierusalem curia celeberrima apud Moguntiacum celebratur a totius Teutonici regni capitaneis, tam de clero quam de ordine laicali præsente Heinrico Cardinale quæ a sereniſſimo Imperatore & filio eius Rege curia Iesu Christi ante fuit intitulata* ad a. 1190 *in Pentecoste rex curiam apud Nurinberg habuit* ad a. 1192 *in octaua Epiphaniæ curiam Wormatiæ habuit.* ad a. 1195 *in solemni curia apud Barum.* ad a. 1198 *curiam omnibus Principibus in Colonia habendam præfigunt in Dominica Oculi mei.* Et paullo post: *ad quam curiam tum pauci occurrerent.* Et paullo post. *dum ergo iam dicti nuntii ad eandem curiam venissent* ad a. 1204 *ibi etiam Rex Philippus celebrem curiam omnibus, qui aderant Principibus in Epiphania Domini in Aquisgrani indicit* ad a. 1207 *Philippo ergo Rege circa festum S. Andreæ Apostoli apud Augustum ciuitatem. Sueuiæ celebrem curiam habente.* ad a. 1212. *Imperator apud Nurinberg celeberrimam curiam circa Pentecoste habuit.* Et paullo post: *Ipse autem Fridericus Mogontiam veniens, in festo S. Andreæ Apostoli celebrem curiam habuit.* ad a. 1216 *Fridericus Rex in festo Apostolorum Philippi & Iacobi curiam apud Nurinberg habuit.*

CVRTIS, prædium rusticum, *ein Bauerhof.* Ann. Fuld. ad a. 883 *& iam per totam Italiam humanum genus ita inualescente morbo, vt in curtem & inter militiam & ipsum Regem hæc miseria peruenirent.* Dicitur etiam de monasteriis in Præcepto Caroli M. in Chron. Laurisham. *p. 99. in curtis vel villis ipsius monasterii aut ecclesiæ suæ aspicientes* p. 126 *si quis ex familia S. Nazarii curtem conserui sui ausu temerario, & armata manu ad occidendum eum infregerit* p. 146. *Ecclesiam in proprio climate fabricatam, tribus iugeribus vineti, & vna curte dotatam* p. 148. *Inde est, quod etiam castrum Winenheim, beneficio Curtis Vluensheim ab imperiali possessione & præsidio liberarunt.* Godefr. Mon. ad a. 1205 *inde magis in insaniam versi iidem raptores omnem furorem suum in clerum exagitantes & prædia eorum sibi vendicant* Godefr. Mon. ad a. 1208. *Otto Palatinus Comes interfector Philippi Regis iuxta Danubium in quadam curti Monachorum de Euera latens.* Vel etiam de prædiis Episcoporum vel principum. *Cammergüter* Godefr. Mon. ad a. 1190. *in Pentecoste rex curiam apud Nurinberg, vbi Archiepiscopum Colonienſem curtes omnes ab eo quondam inuadiatas absoluit.*

CVRTIS DOMINICATA : CVRTIS REGIA, prædium Cameræ regiæ *ein Königliches Cammergut.* Inde tot loca apud Germanos dicta *Königshouen.* Ann. Fuld. ad a. 887. *Imperator Elisacia magna infirmitate adgrauatus. Postea parum conualescens ad Alamanniam proficiscitur, vergens curtem Podonam, pro dolore capitis inciſionem accepit.* Ann. Fuld. ad a. 878. *Rex autem paucis secum assumptis, forum Iulieuſe penetrans, curtem Corontanam natale Domini celebrarunt.* Chron. Laurisham. p. 116. *& ab eo accipiens indominicatam curtem, quam ille propter suum seruitium & interuentum aliorum fidelium a Rege in proprietatem acquisierat* p. 137. *iste curtim dominicalem Stehelinneſela dictum iuri custodis Laureshamenſis assignauit.*

CVRTIS REGIA, palatium regium. Ann. Fuld. ad a. 889. *inde itaque edictum est, in exercitum ire ad Obodridos, sed antea placitum curte regia Franconofurt haberi cum Francis Regi complacuit.* Bruno Hist. B. Saxon. p. 194. *& Episcopus eum in castello quodam dum ipse pergeret ad curtem regiam, militibus suis custodiendam tradiderat* p. 195. *Rex eum sicut voluerat, non præsumpsit perdere, sed eum libere curiam quæ vellet ire permisit.*

CVRTES NAVIVM, tentoria. Ann. Fuld. ad a. 888 de Berengario: *ob id ergo & a Rege eſt clementer ſuſceptus, nihilque ei antequaſti regni abſtrahitur, excipiuntur curtes nauium & ſagum.* ſenſus eſt, nihil ipſi fuiſſe de regno detractum præter nauium tentoria & ſaga, quæ Arnolpho tradiderit.

CVRTVS, breuis. Waltramus lib. II. c. XLII. *prouideat de menſura, vt non ſint curta ipſa veſtimenta vtentibus ea, ſed menſurata.*

DAPIFER, qui alias, Seneſcalcus dicitur, vel Præpoſitus & Magiſter regiæ menſæ. Godefr. Mon. ad a. 1208. de Philippo Imp. *cum ſolus in quodam lobio cum Epiſcopo Spirenſi, & aliis duobus, ſcilicet Camerario & Dapifero ſuo remanſiſſet.* Habebant etiam Epiſcopi ſuos Dapiferos. Sic BrunoHiſt. B. Sax. p. 175 de Adalberto, Archiepiſcopo Bremenſi: *quadam die cunctis ad cibum pertinentibus præ nimio luxu conſumptis, dapifer eius nihil habebat, quod cum ex conſuetudine ſua venuſtum, ipſique Regi comedendum menſæ Regis imponeret.*

DECAPILLATVS, capite plexus. Bruno Hiſt. B. Sax. p. 221. *Quarum literarum latores quum appropinquarent ad eum, a ſuis fautoribus capti, quidam in cuſtodiam miſſi ſunt, quod vsque pecunia redimerentur, alii vero excoriati ac decapillati ſunt.*

DERITTVM, directum, rectum, iuſtum, tum formata vox eſt ex directum, vnde etiam Italorum *dritto*, Gallorum *droit*. Occurrit infra p. 667 in diplomate Ludouici Bauari, per quod Caſtrucium in ducem Lucæ conſtituit: *cum omnibus & ſingulis villis, caſtris, terris, fortalitiis, caſalibus, vaſallis, hominibus, poſſeſſionibus, honoribus, vſibus, derittis, denariis, feudis, homagiis, patronatibus vacantium & non vacantium Eccleſiarum.* ibi notat Iura. Sic in veteri Inquiſitione apud Freherum Origg. Palat. lib. I. p. 71 *facta eſt inquiſitio de Sueinheim, ſi per drictum deberet adtingere ad villam Harfeldo marcam.* Vid. Freheri notæ p. 74.

DIPLOIS, genus veſtis vilis. Waltramus lib. II. p. 320 *quod eſt duplex veſtis, vt reliqui per monaſteria Monachi nullius meriti vel momenti æſtimentur ab eis niſi induantur hac diploide confuſionis.*

DISCVS, moles quædam ſaxea, ferrea, aut plumbea, cuius iactu athletæ inter ſe decertabant, eratque victor, qui aut altius in ſublime iactaſſet, aut longius in tractu, aut propius metam deſtinatam, prout Voſſius explicat Etymologico *p. 184.* Chron. Laurisham. p. 134. *forte inter cætera ludorum exercitia discus in extrema marginis ora (vt ſolet) accenſus, militari manu per aëra vibrabatur, qui acriori impulſu circumactus, orbicularem flammæ ſpeciem reddens, tam oſtentui virium, quam oculis mirantium, ſpectanti gratiam exhibet.*

DOMA, poſſeſio. Hinc proprium doma *auf ſeinem Grund vnd Boden.* Chron. Laurisham. p. 146. *tradiderunt Deo & S. Nazario de ſuis poſſeſſionibus in vico Cella Eccleſiam in proprio climate fabricatam.* Sic etiam charta Caroli M. aqud Brovverum Antiquit. Fuld. lib. III. c. XVI. *cum in proprio climate ſibi Monaſterium feciſſet.*

DOMINICARE, poſſidere proprietatis iure. Chron. Laurisham. p. 99. *tam quod præſenti tempore videtur poſſidere, vel dominicare.*

DORMITORIVM, domus ſomni, vbi decumbere ſolent Monachi *ein Schlafhaus.* Chron. Laurisham. p. 101. *dormitorium quoque cum eccleſia triplici fecit.* p. 118. *refectorium augmentauit, dormitorium renouauit.*

DORSALE, aulæum, quod parietibus appenditur, ſic dictum, quod ſedenti ad dorſum appenſum ſit. Durandus Ration. diu. offic. lib. I. c. III. n. 23. *Dorſalia ſeu panni in choro, pendentia a dorſo Clericorum.* Chron. Laurisham. p. 128. *Caſulam quoque candidam cum cappa & vno dorſali Eccleſiæ contulit.*

ELITIGATVM, compoſitum. Charta Caroli M. in Chron. Laurisham. p. 98. *vt de hac cauſa omni tempore ipſe Abbas habeat euindicatum atque elitigatum, & ſit illis, in poſtmodum ex hac re ſublata cauſatio.*

EMEN-

EMENDA, mulcta. Steronis Ann. ad a. 1298 *& insuper coacti sunt dare duo millia librarum Patauiensium pro emenda,*

EPISCOPIVM, Episcopatus. Chron. Laurisham. sub initium : *nullius quidem episcopii seu cuiuslibet iuri aut domino subiicientes.*

EVINDICATORIA Charta. Charta, siue diploma, per quod quis in rei litigiosæ possessionem per iudicis sententiam mittitur. Chron. Laurisham. p. 97. *Gundelandus accepit a rege chartam euindicatoriam, hunc modum continentem. Præceptum euindicatorium Karoli Magni.*

FAMVLAMEN, ministerium. Chron. Laurisham. p. 139. *affirmant cunctos sibi per famulamina iunctos.*

FARINARIA, mola farinæ. Chron. Laurisham. p. 94. *cum aquis aquarumve decursibus, farinariis.*

FEODVM, feudum. Chron. Laurisham. p. 143. *Quidquid feodi Godefridus Palatinus comes in supremo vitæ articulo de manu nostra tenuit, eo vos vestimus.*

FESTVCA, baculus, virga, fustis, arundo, calamus, quem tradendo dominium transferebatur. Chron. Laurisham. p. 98. *Tunc ipse Heimricus ante nos taliter fuit professus, quod de hac causa, vel de ipso monasterio superius nominato in ante nunquam tempore debeat calumniam generare, sed per festucam ante nos ex inde dixit exitum* vulgo *mit Mund vnd Halm.*

FIRMITAS CARTAE, confirmatio per scripturam, *Handuest.* Chron. August. ad a. 1051. *Seditio inter Hainricum Augustæ Episcopum, Diepoldum Comitem pro comitatu ad altare S. Mariæ per cartæ firmitatem tradito.*

FISCVS pro prædiis fiscalibus. Chron. Laurisham. p. 115. de Carolo Crasso: *a quo* (Arnolpho) *aliquos in Alemannia fiscos veluti pro stipe consecutus, non multo post in Augea insula diem clausit extremum* p. 134. *fiscos quoque regales, quos Wintherus & alii laicorum ditioni & vsui subiecerant, ecclesiæ fratrumque seruitio restituit.*

FLORENI MAGNI, Florenus, Moneta aurea erat, a flore lilii, qui ab altera parte insculptus, sic dictus. Duplicis autem generis fuisse videntur: floreni magni & denarii floreni. Hi minoris formæ, quorum fit mentio in Rhytmis de morte Henrici VII. p. 647.

Paulinum quendam variis
corrumpit cum denariis,
quam pluribus florenis.

Floreni magni vero iidem fuisse videntur ac aurei. Quos enim Henricus Rebdorfius ad a. 1339 vocat florenos magnos, Albertus Argentoratensis adpellat aureos. Henricus equidem de Eduardo III. Anglorum rege dicit: *vnde veniens in Alemaniam se confœderauit cum Ludvvico prædicto in Confluentia diœcesis Treuerensis, & Ludvvicus promittit ei assistere contra Regem Franciæ, pro quo promittit ei thesaurum, quater centies millia florenorum magnorum, cuius partem dedit, similiter & Principes Alemaniæ & maxime inferiorum partium subsidium eidem Regi promittunt.* Albertus Argentoratensis vero p. 128. ait: *dedit autem Rex Angliæ Ludouico Principi LXXX millia aureorum, & in duplo tantum, vt cum eo cum magno exercitu terram accederet Franciæ, quod eidem promisit.*

FORCONSILIARE, malum consilium dare. Ann. Fuld. ad a. 860 *& nec in vita, nec in membris neque in regno illorum eos forconsiliabo in hoc.*

FORESTARIVS, qui syluas curat, *ein Förster.* Chron. Laurisham. p. 116. *& Engilbrecht forestarius in locis Sunthoue & Scara nuncupatis.*

FOSSATVM, fossa castris vel vrbibus circumducta. Burcardus de excid. Mediol. p. 330. *totum fossatum planare.* Et paullo post: *nec vnquam de cætero fossatum vel murum sine verbo Imperatoris facere* p. 231. *iussit & singulas portas ciuitatis*

& circa portas fossatum, & muros complanari. Et paullo post: *deinde muri ciuitatis, & fossata, turres paulatim destructæ sunt.* Godefr. Mon. ad a. 1175. *Hanc siquidem vrbem mirum in modum absque murorum ambitu, fossatum magnæ altitudinis muniebat.* Idem ad a. 1180 *Colonienses circa muros elaborant fossatum.* ad a. 1187. *pro quo moti Colonienses fossatum ciuitatis instaurant.* ad a. 1188 *fossatum reimplebant quatuor locis ad quadringentos pedes.* ad a. 1190. *equus eius fossatum transiliens cecidit.* Godefr. Mon. p. 372. *murum etiam ipsum murus circumcingit inferior, duplexque fossatum* & p. 385. *statim post hoc impletum est fossatum.*

FREDVM, FREDA, Mulcta fisco exsoluta, qua quis a poena absoluitur. Chron. Laurisham. p. 99. *ad caussas audiendum, vel freda vndique exactandum* & p. 119. *seu ad causas audiendas, seu mansiones faciendas aut freda vel tributa exigenda.* Explicat hanc vocem Gregorius Turonensis de gestis S. Martini lib. IV. c. XXVI. dicens, *compositionem fisco debitam, quam illi fredum vocant.* Sic occurrit etiam in diplomate Pipini apud Aimoinum lib. V. c. XVII. atque in Capitularibus Caroli M. lib. III. c. XXX.

FRONTOSVS, impudens Chron. Laurisham. p. 119. *aut ea quis referens non sit, frontosus & amens.* Inde Gallorum *effronté.*

FVNDIBVLARIVS, fundibula emittens *ein Schleuderer*, Godefr. Mon. ad a. 1190 *ibi etiam Imperatoris filius Fridericus Dux Sueuiæ a fundibulario duobus dentibus mutilatus est.*

GALEA, nauis. Godefr. Mon. p. 385. *insuper etiam galeæ, quas per mare adduxerant, fugatæ sunt.* Eadem ratione occurrit c. 6. & 179. *de Iudæis.*

GALEIDA, nauis, *eine galere.* Godefr. Mon. ad a. 1181. *audiens autem Tyrannus quæ facta erant, occulte de palatio exiens, galeidam intrauit.* Idem p. 355. *quum autem ad brachium sancti Georgii transituri applicarent, Rex Græciæ CCC galeidas supra promissum eis exhibuit.* p. 369. *mox siquidem nauibus ciuitatis retro abeuntibus, naues nostræ liberum portum habuerunt, & quosdam eorum simul cum galeidis, nauiculis, & bargis ceperunt.* p. 388. *sed præter spem nostram & aduersariorum timorem, per partem aluei, quæ est inter turrim & terram, versus castra militiæ Christianæ, galeidæ sursum ductæ sunt.* Et paullo post: *postmodum in festo S. Dionysii Sacraceni cum galeidis armatis improuisi venientes.*

GROSSVS, crassus. VValtramus lib. II. c. XLII. *apud quos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, vestis grossior.* Godefr. Mon. p. 369 *catena ferrea grossa nimis* p. 370. *hoc facto exercitum nostrum concluſimus grossis pălis.*

GVERRA, VVerra, bellum, dissidia. Chron. Laurish. p. 143. *Orta inter ipsum, & episcopum Sigefridum inexorabili guerra.* Godefr. Mon. ad a. 1187. *Episcopus Virdunensis ob eandem Werram episcopatum sponte resignauit.* p. 362 *in Teutonica vero terra Werræ multæ & dissensiones eatenus inauditæ oriuntur super Imperio* ad a. 1198. *Werra magna & dissensio nimis timenda oritur.* ad a. 1199. *Werræ plurimæ & graues.* ad a. 1250. *vnde mox per totum episcopatum Werræ plurimæ & graues per Episcopos & eorum complices oriuntur.* ad a. 1212. *omnibus, qui præsentes erant Principibus causſam Werræ inter ipsum & Papam innotescit.* p. 387. *tam Werræ quam treugarum tempore.* Rebdorffii Annales p. 626. *ciuitas Leodianensis cum episcopo suo guerram habuit.*

GYROVAGI, circumuagantes. Chron. August. ad a. 1705. *Gyrouagi sub specie religionis discurrentes, maximam vbique seminant discordiam.*

HALENSES LIBRAE, Moneta erat ænea, Halæ Sueuorum cusa, minimæ sortis, quæ adpendi solebat, vulgo HÄLLER Chron. Constantiense apud Pistorium p. 626. *vt quilibet Episcopus Constan. pro tempore existens in sua dioecesi seu castris fabricare monetam Argenteam denarios Constantiens. vel Hallenses vsuales & datiuos.* Henr. Rebdorffius p. 624. *qui legauit pro constructione chori noui eiusdem*

Eccle-

Ecclesiæ quadringentas libras Halenses. Idem ad a. 1356. *qui solenne condidit testamentum & in solenni eleemosyna (dicta spenta) fuerunt distributæ XX libræ Hallenses.* Goldastus equidem Rerum Alemann. Tom. I. p. 254. non concedit, *Haller dici quia primo signatus fuerit, tanquam Hallensis.* Verum, ex dictis locis satis hoc patescit, quod Halenses dicti, qui ad imitationem illorum, qui primum ibidem cusi, fuerint formati. De pretio illorum Spangenberg Henneberg. Chron. lib. II. c. XVIII. *das ich in einem Verzeichnis, so bey alten briefen des Closters Vesser gelegen, diese Worte funden. Ein pfunt heller ist achtmahl 30, das ist, 240. Ahn einem andrem Ort. I pfund heller that drithalb floren.* In MSto, quod possideo, hæc verba reperiuntur:

Das dritthalb ℔. Heller ein Marck
Sielbers golden haben

Und das zur Anzeigung haben Otto und Herman Marggrauen zu Brandenburg in 1290. Iahr, Bischoff Mangoldt und seinen Stifft die Schlösser und Stände Kiesseck, Steinach, Rothenstein und Königshofen vor 4000. Marck Silbers verpfändet, je ein Marck vor 2 ½ ℔. Heller gerechnet. In 1292 Iaer hat gemeldter Bischoff Mangoldt Herrn Conrad von Trimpurck einen Sitz zu Bischoffsheim von der Röhn, ein Holtz, eine Fischerei, und iährlih I. C. ℔. Heller vor 800. Marck Silbers verschrieben, je eine Marck Silbers vor 2 ½ ℔. Heller, Anno 1293. hat Eberhart von Maspach dem Closter zu St. Stephan in Würtzburg II. Marck Silbers iedes vor 2 ½ ℔. Heller gerechnet uf der Mühle zu Wülffrichshausen vorschreiben, darnach in 1309. Iahr hat frau Anna Marggraulin zu Brandenburg Bischoff Andreas 2200. Marck lötiges Silbers verschrieben, iede Marck vor 2 ½ ℔ Heller gerechnet. Uber zehen Iahr hernach anno 1319. haben Grav Bertholdt von Hennenberg und Henrich sein Sohne sich mit Bischoff Gotfrid von Hohenloe etlicher Lehen und Pfandschafft halber vertragen in vvelchen Vertrag ein Marck Silbers vor 2 ½ ℔. gerechnet ist, Es vvird auch in ietzgedachten Bischoff Gottfriedts Lehen Buh gedacht, dass ein Marck Silbers 2. ℔. and 15. Schilling Heller golten habe, daraus klar erscheinet, dass 30. Schilling Heller ein ℔. gemacht, vvie auch oben gemelt

Dass ein Heller drei alte
Pfennige, und 75. Heller
ein fl. gethan haben

In diesen itzterzehlten Wehrt, nehmlih dass 2 ½ ℔. Heller ein Marck Silbers oder 6. Gold-Gülden gethan, findet sich in Rechnung dass 75. Heller einen Reinischen Gülden, ein Pfund Heller 2. fl. 6. Batzen and I. Heller so viel als itzo 3 ½ alte Pfennig golden hat, vveniger 10 ½ Pfl. das bringt an sechs Gülden ein gantz Orth nachbuss.

HERESCHILD, clypeus militaris. secundum quos gradus nobilitatis distingui solebant. prout patet ex Capite primo Iuris Feudalis Alemannici *alrerst fullent Wir mergken vvas die Kunig hant gesetzt. Süben Herschilte der fürt der Künig den ersten, die Pfaffen fursten den andern, die leigenfursten den dritten, die frigen Herren den vierden, die mittel frigen den fünfften, der dienstmann den sechsthen die semperlute den sibenden.* Vocatur alias *baltheus mundialis.* de quo supra Chron. Laurisham. p. 131. *qui communicato XII illustrium fidelium suorum consilio, quo numero etiam beneficialis summa militaris cliper, qui vulgo dicitur Hereschildt Laureshamensis Ecclesiæ adtinens includitur) singulis pro quantitate beneficii centenos milites armatos (ut traditur) assignauit.* p. 461. *exceptis his quæ de prædictis villis homines seu ministeriales Laureshamensis Ecclesiæ iure beneficiali ab antiquo possident. Quæ idcirco Rex remiserat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militari clypeo, qui vulgo dicitur Herschildt, subtracto, deminueretur.* Vbi vero ab Episcopatu vel Abbatia septem Principes inuestirentur, vocabatur *Vollehen.* prout in Chron. Laurisham. p. 142. *nam septem principalia beneficia quæ vulgo appellantur Vollehen, morte septem nobilissimorum Ecclesiæ fidelium in vnam personam Godefridi in*

breui deuoluta sunt, et post ipsum ad generum eius ducem Welphonem transierunt, maximo videlicet Ecclesiæ detrimento. Exinde siquidem militaris clipeaturæ, scilicet Hereschilt, integritas confusa, atque in diuersa distracta est, & Ecclesiæ status tam in militari frequentia, quam in re stipendiaria, in suis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus est, multorum seruitijs in vnam personam collatis solumque remansit inane nomen Domini & Hominii.

HOMINIVM, homagium vel vasallagium. Chron. Laurisham. l. c. Godefr. Mon. p. 353. *Tertio ei demandauit, quod si regnum Romanorum dare vellet in manus eius, & ab eo loco hominii recipere.*

HOMO, vasallus. Ann. Fuld. ad a. 884. *homo (sicut mos est) per manus Imperatoris efficitur.* Chron. Laurisham. p. 146. *exceptis his quæ de prædictis villis homines seu ministeriales Laureshamensis Ecclesiæ iure beneficiali ab antiquo possident.*

HOVBA, Huba, mensura, plures mansos siue agros comprehendens, *eine Hufe Landes.* Chron. Laurisham. p. 143. *Castrum quoque Winenheim ob tuitionem ecclesiæ reædificauit, fundumque (quia fratrum in Michlenstat erat) tradito vico Manenbach cum omni iure, houba quoque in Kirschusen redemit.* p. 146. *exceptis his quæ de prædictis villis homines seu ministeriales Laureshamensis Ecclesiæ iure beneficiali ab antiquo possident* p. 147. *hic omne ius ac seruitium, quod ex duabus houbis & area ab præfato Adelberto in VVinenheim conquisitis exigebatur, dispositioni & vsui fratrum adtribuit.* Inde *Hubestat, Hubezins.*

HOVBARII, possessores hubarum. Chron. Laurisham. p. 142. *videlicet ministeriales & hubarii omnes deprædati sunt.* Germ. *Hubner, Hubleut*, dimidii Hubarii *halbe Hübner.*

IGNIS PENDVLVS, pro ignis pendens. Ann. Fuld. ad a. 855. *fulminum ictibus ædes plurimæ cremati sunt, inter quas basilica S. Chiliani martyris Nonis Iuniis, clero laudes vespertinas celebrante, repentino ictu percussa & succensa est, & mirum in modum sub laquearibus domus ignis pendulus inlæsa materia tamdiu oberrabat, donec ossa S. martyris & totius Ecclesiæ thesaurus efferretur inlesus.*

IMMELIORARE, melius reddere, Chron. Laurish. p. 99. quod *augmentare vel immeliorare seu adtrahere potuerunt.*

IN DOMINICATVS, Chron. Laurish. p. 109. *mansum indominicatum cum ædificiis atque & omnibus vtensilibus habentem hobas tres.*

INFVLA, mitra Abbatis. Chron. Laurish. p. 148. *hic a Victore Papa (qui & Octauianus) per manum Christiani Cancellarii infulam transmissam personæ duntaxat suæ recepit, sed eam Ecclesiæ suæ priuilegio confirmari minus integrum arbitratus est.* Explicatur hoc in ipso decreto infulationis p. 149. *tibi de capite nostro mitram per dilectum filium Christianum Merseburgensem præpositum transmittimus.* Sic etiam apud Godefridum Monachum p. 372. *Infulæ Imperiales* dicuntur pro insignibus Imperatoriis.

INDVCIARI, inducias accipere. Godefr. Mon. ad a. 1188. *quo cum idem præsul occurrisset, inde usque Lætare Ierusalem ad curiam Mogontiæ causa inducta est.*

INGENIA, machinæ quædam bellicæ. Godefr. Mon. p. 369. *nos quoque nostra faceremus ingenia erigi super terram.* Engin. Gall. Lipsius *Poliorcet.* l. c. III. Sic etiam occurrit in Flor. Wigornienſis continuationis ad a. 1138. *exierunt enim iam sæpius de Castello, & ingenia eius vel succiderunt vel incenderunt.*

INPAGATVS, qui solutionem non accepit, *non payé.* Henr. Rebdorffius p. 670. *postea rex Vngariæ exiuit, & transiens Romam propter indulgentiam anni Iubilei, & per Tusciam & Lombardiam venit Veronam, ibi relinquens stipendiarios suos impagatos.*

INTERSIGNA, notæ, criteria. Henr. Rebdorffius p. 635. *& quia similis in facie & in moribus Waldemaro erat, & multa interſigna de actibus Waldemari hominibus ad memoriam reuocauit.*

INTITVLATVS, titulo decoratus. Godefr. Mon. p. 349. *quæ a ſereniſſimo Imperatore & filio eius Rege curia Ieſu Chriſti ante fuit intitulata.*

INTRONIZARI, Epiſcopatui præfici. Godefr. Mon. p. 357. *ſed prior ſuffragiõ coguatorum contra morem Eccleſiaſticum armata manu intronizatur.* p. 364. *ab Adolfſo Colonienſi Archiepiſcopo conſecratus introniſatur.* Chron. Laurisham. p. 109. *Adalungo abbate defuncto Samuel a puero ibidem educatus ſubrogatur, nec multo poſt a Wormacienſi Epiſcopo inthronizatur.*

INVADIARE, hypothecæ tradere, Godefr. Mon. ad a. 1190 *in Pentecoſte rex curiam apud Nurinberc habuit, vbi Archiepiſcopum Colonienſem curtes omnes ab eo quondam inuadiatas abſoluit, telonia quædam & monetas conceſſit.*

IVNIORES, liberi, ſucceſſores. Chron. Laurisham. p. 98. *Karolus Dei gratia rex Francorum, vir illuſter omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus, veſtrisque iunioribus* p. 99. *vt neque vos neque iuniores ſeu ſucceſſores veſtri.*

IVRIDICORVM GENS, Iudices, Iureconſulti, Ann. Fuld. ad a. 852. *habito generali conuentu, tam cauſas populi ad ſe perlatas iuſto abſoluit examine, quam ad ſe pertinentes poſſeſſiones iuridicorum gentis decreto recepit.*

KARTA, ſcriptum. Godfr. Mon. p. 365. *videt ipſum telum ſecus altaris crepidinem lapſum, cui Karta fuerat innixa.*

KNAPONES, Miniſtri, ſerui. Inde vox *Knabe*. Hiſt. Auſtr. ad a. 1285. p. 477. *quod neminem occidant niſi milites galeatos, Knapones vero & ſcutiferos illæſos permittant abire.*

LACHVS, inciſio arborum, ſignatum, *ein Mahlcreuz*. Chron. Laurisham. p. 96. *ſicut ipſa inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, ſiue diuiſio* Et paullo poſt: *quidquid infra illam inciſionem arborum ſeu lachum ſiue diuiſionem vsque ad marcham de Baſinsheim.* Nomen habere videtur a *Lage*, ſitu, inde *Lagbaum*, *LagEiche*.

LAQVEARIA, opus tabulatum, *ein Täffel-vverck*. Ann. Fuld. ad a. 854. *& mirum in modum ſub laquearibus domus ignis pendulus inlæſa materia tamdiu oberrabat.* ad a. 858. *vt murus de faſtigio cadens, oratorium ſancti Michaelis ad occidentem baſilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina ſua confringens terræ coæquaret.* Chron. Laurish. p. 100. *hic eccleſiæ laquearia fecit.*

LEGISTAE, Iureconſulti. Burcardus de Excidio Mediolan. p. 332. *iuſſit igitur Imperator omnes conſules & exconſulares, maiores, & milites, Legiſtas & iudices in obſidatu teneri.* Godefr. Mon. ad a. 1237.

LEVIGARI, ſubleuari. Bruno Hiſt. B. Sax. p. 218. *nunc autem ſarcinam illam quam ſola veſtra auctoritate iubente ſuſcepimus, eadem quoque manum ſupponenti leuigari oportuit.*

LEVCA, LEVGA, Milliare Gallicum. An. Fuld. ad a. 822. *item in parte Orientalis Saxoniæ, quæ Soraborum finibus contigua eſt, in quodam deſerto loco, iuxta lacum, qui dicitur Arnſeo, terra in modum aggeris intumuit, & limitem vnius leugæ ſpatio porrectum, ſub vna nocte absque humani operis molimine ad inſtar valli ſubrexit.* Godefr. Mon. p. 369. *qui portus diſtat a Conſtantinopoli vna leuca.* p. 370. *iuxta littus ad quendam pontem lapideum, diſtantem a turre prænominata vna leuca.* p. 385. *iſti Reges fixere tentoria prope Chriſtianos ad vnam leucam.* Continebat tale milliare Gallicum 1500 paſſus Romanos, cuius mentio apud Cæſarem, Marcellinum, Iornandem, alios. Vide P. Pithæum *Aduerſ. c. XIII.* Duæ autem Leugæ vel leucæ faciebant vnam raſtam Germanicam, prout patet ex Chron. Laurih. p. 105. *ad eundem locum inter Campum & ſyluam leugæ duæ, id eſt, raſta vna.* Vide infra in *Raſta*.

LICIÆ, castrorum aut vrbium repagula, vulgo *Lices* a liciis, seu staminibus vel funiculis dicta, quod ea primitus ex funibus conficerentur. Godefr. Mon. p. 370 *& circumcinximus litiis, deinde instrumenta nostra bellica & petrarios ereximus ante muros* p. 390. *tanto magis muri firmati sunt ligneis castellulis ac liciis.*

LITI, genus hominum dediticium, libertinum, aut potius seruile. Chron. Laurish. p. 94. *cum integritate sua, terris, domibus, ædificiis, campis, pratis, vineis, siluis, aquis aquarumue decursibus, farinariis, litis.* Lex. Sax. Tit. X. §. I. *quidquid seruus aut litus iubente Domino perpetrauerit, dominus emendet.* Frision. tit. II. *Si litus semetipsum propria pecunia a domino suo redemerit.* Ripuar. tit. 64. §. 1. litus tributarius exponitur. Ludouicus Pius Imp. apud Ansegis. lib. 4. cap. 102. *Aldiones vel Aldiani ea lege viuant in Italia in seruitutem dominorum suorum, qua fiscalini vel liti viuunt in Francia.* Litores etiam dicit Albert. abbas Stadensis in anno 917. *Plures autem se eis dediderunt proprios . . & qui ab eis viuere sunt permissi, Litores sunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde Litores in prouincia Saxonum sunt exorti.* Aliud ab his est *Leodes*, vasalli, homines, *Leute.* Freherus.

LOBIVM, solarium, pergula, *eine Laube.* Godefr. Mon. ad a. 1208 *& reuersus in ciuitatem meridiano tempore omnibus recedentibus solus in quodam lobio cum Episcopo Spirensi, & aliis duobus remansisset.*

LORICATI, cataphracti. Godefr. Mon. ad a. 1166. *cum centum loricatis militibus.* Qui & Loricæ μετονυμῶς. Tageno. p. 407. *vix cum 12 loricis processimus* Helmoldus lib. I. c. XXVIII. *profectus est Dux in Longobardiam cum mille (vt aiunt) loricis, venit Aldenburg.* Idem cap. 52. *Elegit de exercitu mille loricatos, abiitque in occursum:* Ita in constitutione Karoli Crassi: *constringentes eos multo plures halspergas de beneficiis suis sibi ducere, quam illi fatentur se posse vel debere.* Et mox: *quod decem mansos in beneficio possideant, tot brumas cum duobus scutariis accipiant:* Ita & Galli loquuntur: *que deux mille cinq cens corselets, & quinze cens harquebusiers, se peuuent retirer trois lieues Françoises en campagne rase deuant deux mille lances.* De his Noue *Discours 18. paradox.* 2. Freherus.

MAIOR DOMVS, Præfectus aulæ vel palatii. Waltramus lib. I. c. II. *Pippinus, cum esset maior domus in regno Francorum* & c. XVI. *Theodoricus tertius frater, multis aduersitatibus & ante regnum & in regno est afflictus, cuius Maior domus, id est, prouisor palatii, immo violator palatii extitit quidam Ebronius apostata.*

MALLVS, Iudicium. Chron. Laurisham. p. 132. *& vt familiam eiusdem curiæ ab omni grauedine & molestia immunem redderemus, a tribus principalibus mallis, qui vulgo Vngebodending vocantur, quibus ad curtim Luitereshusen annuatim manniebatur, vtrorumque consensu eam omnimodis absoluimus.* Vid. Pithoeus in Glossario.

MALTER, mensura Germanica, continens quatuor modios. Chron. Laurisham. p. 137. *Carratum quoque vini in festo B. Nazarii, ac X solidos in Husen, & malter caseorum cum C. ouis in vigilia Pentecostes ipsis perpetuo tradidit.* Godefr. Mon. ad a. 1197. *penuria annonæ & frumenti magna & fames valida, ita quod maldrum siliginis ad XV solidos vendebatur.*

MANENTES, qui in mansis manent & habitant. Chron. Laurisham. p. 105. in qua villa sunt mansi XIX. *& serui præsenti tempore manentes cum vxoribus & liberis numero XIII.* Gall. *les manans & habitans.* Helmoldus lib. I. c. X *septem mansis, totidemque manentibus ex hereditate patrum fuit contentus.* Et mox: *dicitur manentes suos pro furto simul omnes damnasse ad mortem.*

MANNIRE, in ius vocare. Vide supra *Mallus.*

MANSIO, statio. Ann. Fuld. ad a. 853. *inde transiens per Angros, Harudos, Suabos, & Holsingos, & per mansiones singulas, prout se præbuit opportunitas, causas populi indicans, Thuringiam ingreditur.*

MANSIVNCVLAE, domus minores. Chron. Laurish. p. 115. *nimirum ecclesiolam, infra ipsum monasterium sitam, in qua reliquias sanctas Dei genitricis Mariæ &*

san-

ſanctæ Afræ beatiſſimæ martyris Chriſti & ſancti Magni eximii confeſſoris Chriſti reconditas habebat cum manſiunculis & cæteris neceſſariis hortis & pontibus.

MANSVS, certa menſura agri, *ein Morgen Landes.* Chron. Laurish. p. 109. 11. *trado res proprietatis meæ in pago Hattuaria, in Odenheimero marca, in villa, quæ dicitur Geizefurt, quæ ſita eſt ſupra fluuium Verſa, hoc eſt, manſum indominicatum cum ædificiis atque omnibus vtenſilibus habentem huobas tres.* Bruno Hiſt. B. Saxon. p. 183. *quod de Abbatia Heradesfelde magnum habuerit, iniuſta ſibi iuſſione Regis ablatum, centum manſis agrorum a Rege redimere volebat.*

MARCA, Marcha, Limes, confinium. Ann. Fuld. ad a. 788. *ſimiliter & Auares in Marcha Bauariæ atque Italiæ a regis exercitibus victi & fugati ſunt.* ad a. 725. *Imperator cum filiis Godofridi pacem, quam ipſi petebant, cum eis in marca eorum confirmare iuſſit.* ad a. 827. *cui Pipinus filius Imperatoris cum exercitu miſſus reſiſteret, niſi deſidia ducum, quos copiis præfecerat, tardius quam rerum neceſſitas poſtulabat, is quem ducebant ad marcam veniſſet exercitus.* ad a. 828. *Hludharius cum exercitu ad marcham Hiſpanicam miſſus eſt.* Chron. Laurish. p. 96. *& inde ad partem Orientalem vsque in fluuium certum Wisgoz, vbi marcha Baſinisheim coniungit.* p. 100. *item vt in alia marca, quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodenſe, vsque ad fluuium Wisgoz viam integram ad carracandum ſiue itinerandum habere debeant.* p. 115. *deinde quasdam res proprietatis ſuæ in comitatu Wormatienſi in Rochesheimero marcha* p. 116. *& in pago Enrichgouue in villa vel marcha Audinesheim.*

MARCA pro Marchia, Marchionatu, ad fines regni conſtituto, pro eiusdem defenſione. Ann. Fuld. ad a. 860. *expulit enim duces quibus cuſtodia commiſſa erat Pannonici limitis & Carantani, atque per ſuos marcam ordinauit.* Waltramus lib. II. c. XXXIII. *Factum eſt ita, & adhuc teſtis eſt Herosfeldia, quod ibi Egbertus marchio ſupplicem ſe Imperatori obtulit, quod ei fidem iuramento promiſit, quod marcham ſuam & comitatus ſuos ab imperatore recepit.* Godefr. Mon. ad a. 1196. *Marquardus dapifer, cui & marchiam Anchoniæ et alia quædam beneficia contulerat* ad a. 1209. *quo conſecrato oritur inter eos controuerſia propter marchiam dominæ Methildis.* & paullo poſt: *Marchiam ſibi a viro relictam vt vir ſapientiſſimus gubernabat.* Et ſtatim: *Marchiam Imperium attinentem.*

MARCA, dimidia libra, qua vtebantur in ſolutionibus, eademque adpendebatur. Chron. Laurish. p. 143. *ſeruitium centum marcarum.* p. 150. *reliquam pecuniam Eccleſiis Dei in hunc modum expendit: ad Sunnensheim XLV marcas argenti in emptionem prædii.* Godefr. Mon. ad a. 1166. *additis X. marcis annuatim.* ad a. 1173. *octo millia marcarum Imperatori de ſuis contulerunt.* ad a. 1180. *Duces Poloniarum aduerſus nepotem ſuum auxilium Imperatoris impetrans, decem millia marcarum Cæſari promittit.* ad a. 1158 *dabunt Imperatori duo millia marcarum, ducentos & ſexaginta in curiam.* Et paullo poſt: *quod centum equorum pabula marca emantur, ſimiliter quatuor boues præſtantes marca vna.* Et poſtmodum: *hoc anno Archiepiſcopus Colonienſis præcauens in futurum, ad quadraginta millia marcarum, & ſeptingentas marcas ſummam argenti perduxit in coëmptione vrbium & prædium terræ Colonienſi adiacentium circumcirca.* ad a. 1198. XI. *millia marcarum & ducatum ab eo accepiſſe.* p. 369. *quod Duci Veneto millia marcarum argenti & totidem exercitui noſtro erogaret.* p. 375. *nouem millia marcarum ei donat.*

MARCHENSIS, idem ac Marchio. Ann. Fuld. ad. a. 886. *occiſo ibi Henrico Marchenſi Francorum, qui in id tempus Niuſtriam tenuit.* ad a. 893. *poſt hæc ad gratiam Regis non longum veniens, Marchenſis in Oriente effectus eſt.* ad a. 895. *Adalpertum videlicet Marchenſem Tuſciæ.* Et paullo poſt: *poſt mortem Waltfredi Foroiuli Marchenſis.*

MARCHIO, qui Marchiæ præeſt. Waltramus lib II. c. XXXIII. *Egbertus*

Marchio. Godefr. Mon. p. 370. *Comes Flandrenſis & Comes Ludeuuicus per terram aſſilirent & Marchio cum illis* p. 372. *accedit ad pallatium recipiendum nobilis Marchio. Illudit Alexius Marchioni.* ad a. 1212. *nam matrem iuuenis ſororem ſcilicet Marchionis de Miſſene repudiauerat* ad a. 1215. *Marchio de Bade* Tageno. p. 470. *Hermannus Marchio Badenſis.*

MARESCHALLVS, qui copiis militaribus præeſt. Godefr. Mon. p. 370. *Ego ſiquidem & M. de Montmorenſi, & Marſcalcus Campanico de ſancto Tyrone, dum aſſultus fieret, cuſtodiremus exercitum forinſecus inter vallum & campum, & ſic fecimus.* p. 390. *ſed cum per milites magiſter Templi cum Mareſcalco caterisque fratribus ſuis qui tunc aderant per exitum anguſtum impetu facto viriliter incredulos vertit in fugam.* Et paullo poſt: *Templarii XXXIII capti vel occiſi ſunt, cum Marſchalco hoſpitalis S. Iohannis, cum aliis fratribus eiusdem domus.*

MARTYRISATVS, martyrium paſſus. Godefr. Mon. ad a. 1172. *eodem anno S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus ob inuictum æquitatis tenorem ab Heinrico Anglorum rege martyriſatus eſt.*

MEDO, mulſum *Meth.* Tageno p. 407. *Principes a predicto Comite vino, medone, & animalibus multum honorati fuerunt.*

MERCATIO, MERCATVS. nundinæ. Chron. Laurish. p. 118. *in villa eiusdem coenobii, quæ Baſinesheim dicitur, mercationes publicas fieri conceſſit* p. 121 *rogatu quoque memorati abbatis Salemanni idem Rex publicum mercatum in villa Wezzenloch & in Steine, cum omni reditu ex thelonei lucris & aliis vtenſilibus ad S. Nazarium donauit.* p. 120. *addidit quoque idem Imperator præfato monaſterio mercatum & teloneum in Wezzenloch.* Alias dicitur pro commeatu, apud Burcardum p. 330. *cluſis igitur per hyemem ſtratis, cum illi fortiter iam arctarentur, animos principum callidis propoſitionibus attentabant, vt ſi quo modo tanquam re peracta eos ſecuros facerent ipſi interim vel de Brixia, vel de Placentia coadunatis viribus mercatum inducerent.* Et p. 331. *cum ſtrata ad transducendum mercatum non aperiretur.*

METRETA, certum Menſuræ genus, quod de frumento & vino dicebatur, *ein Maas.* Hiſt. Auſtr. ad a. 1252. *fames prævaluit in terra, & in tota Auſtria frumentum valde carum fuit, ita vt modus frumenti venderetur pro XI talentis & in aliquibus locis ſola metreta daretur pro tribus ſolidis, & multi homines fame interierunt.*

MILES, vaſallus. Chron. Laurish. p. 123. *Humbertus violenter intruditur, nulla quidem fratrum aut militum electione* p. 126. *cum conſilio aduocatorum meorum & militum.*

MINISTERIALES, vaſalli, qui feuda quædam poſſidebant, pro miniſterio quod præſtabant. *Dienſtmannen.* Chron. Laurish. p. 149. *Folcnandus communicato miniſterialium, ac fidelium ſuorum conſilio.* Diſtinguuntur ibidem miniſteriales a reliquis vaſallis. Godefr. Mon. p. 351. *eodem tempore Rex expeditionem Italicam iurare fecit nobiles, maxime eos, qui miniſteriales Imperii eſſent.*

MINITORES, foſſores, *Mineurs.* Godefr. Mon. p. 369. *dicentes ei quod nullo modo poſſit capi, niſi per minitores & petrarias caperetur.*

MIRIFICARE, mire exornare. Chron. Laurish. p. 101. *altare etiam ſimili impenſa & opera mirificauit.*

MISSI DISCVRRENTES, legati vel nuntii Imperatoris hinc inde in prouincias miſſi, ad expedienda illorum negotia. Chron. Larish. p. 98. *Karolus Dei gratia rex Francorum, vir illuſter, omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus, veſtrisque*

que iunioribus, atque missis nostris discurrentibus p. 99. *aut missi nostri discurrentes non præsumant.*

MITRA, vide *Infula.*

MOGONELLVS, machina bellica, quæ & Petraria. Godefr. Mon. p. 370. *præterea quilibet vsarius mogonellum suum habebat erectum.* Vide Lips. *in Poliorcet. lib. III. Dial. 3.* Magonneau a Gallis, quo Cl. Fauchet *libr. 2. de la milice & armes.* Freherus.

MVNDEBVRDE, defensio, tutela, profectio. Vox, ex Saxonico *Mund*, quod tutelam notat, defensionem, patrocinium & Bord siue *Burg* fideiussio, sponsio, compositio, vt ideo notet, defensionis vel patrocinii fideiussionem & sponsionem. Chron. Laurish. p. 98. *Laurishamense monasterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus & mundeburdem glorioſi regis Caroli tradidit.* & paucis interiectis, in ipso priuilegio, quod Carolus M. huic monasterio concesit, de Gundelando dicitur: *ad nostram visus est accessisse præsentiam, qui & ipsum monasterium in manu nostra tradidit, etiam & secum omnem congregationem suam in mundeburdem & defensionem nostram plenius commendauit.* Mager *de Aduocatia armata* c. II. p. 62.

MVNITAT, immunitas. Chron. Laurish. p. 107. *ex qua ad quercum inter Graschapht & Munitat*, vbi separantur Grafschaft & Munitat, id est: Comitatus & terminus cœnobii. Id enim est Munitat, vulgo Mundat, ab immunitate, corrupta voce, Trithem. in Chron. Hirsaug. & Spanheim. sæpius.

NOLA, campana, Chron. Laurish. p. 118. *duos nolarum circulos argenteos contulit.* p. 120. *duos nolarum circulos argenteos ecclesiastico ornatu adiecit.*

NOTARIVS, Cancellarius. Chron. Laurish. p. 102. *Einhardus Archicapellanus notariusque Imp.*

OBEDIENTIAE, cellæ a Monasteriis dependentes. Chron. Laurish. p. 148. *cæterum vt ad interiora redeamus, erga obedientias monasterii & præposituras multa illi instantia, multa sollicitudo fuit.* p. 152. *iustitias obedientiarum, aut ad præposituras pertinentia.*

OBSIDATVS, Burcardus p. 332. *iussit igitur Imperator omnes consules & & exconsulares maiores, & milites, Legistas & iudices in obsidatu teneri.*

OBSTAGIVM, obsidiaticum; Species quædam iuris Germanici, dum quis se suamque personam pro certa argenti summa, si stato tempore non soluatur, quasi obsidem reddit. Germ. *Leistungs Recht.* Henr. Rebdorfius ad a. 1196. *Rex Adolfus intrauit ciuitatem Ratisponensem in festo S. Georgii & occurrerunt ei Otto, Dux Bauariæ, Ludouicus & Stephanus fratres sui, qui tunc erant ibidem in obstagio pro se pro quinque millibus librarum Ratisponensium denn.* Vid. plenius Mülleri *Staatscabinets p. III.* c. I. Gallis dicitur *Ostage.*

ORAMINA, Orationes. Chron. Laurish. p. 138. *quidquid reuera poterant oramina crebra.*

ORATORIVM, sacellum monasterio adiunctum. Ann. Fuld. ad a. 858. *vt murus de fastigio cadens, oratorium sancti Michaelis ad occidentem basilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina sua confringens, terræ coæquaret.* Chron. Laurish. p. 150. *in fabricam Oratorii.*

PALAFREDVS, equus gradarius. Vrstisius in Caatlogo vocum explicat: *equus magnus vel cataphractus. Vox Ital. & Gallica deducta (vt videtur) a Veredis, id est, publicis & cursualibus equis.* Henr. Rebdorff. p. 626. *cum vna die insequeretur inimicos, & cum palafredo suo veloci longe complices suos præcederet.*

PALLA ALTARIS, vestis, qua altare cooperitur, videlicet lineus pannus consecratus,

qui

qui ſuper altare ponitur, ſuper quem extenditur corporale, prout ex Vocabulario antiquo explicat du Fresne. Chron Laurish. p. 150. *palla altaris cum aurifrigio.*

IN PALMIS. Moris erat Reges felicis ominis cauſſa cum palmis excipere. Chron. Laurish. p. 129. *vbi Rege ſolenni fratrum & Abbatis occurſu (vt par erat) in palmis glorioſe ſuſcepto.*

PARADISVS, atrium, porticibus circumdatum ante ædes ſacras. Chron. Laurish. p. 118. *pulpita ante portas eiusdem paradiſi fabricauit*, p. 121. *hic Otto ſecundus huius nominis Imperator Romæ mortuus, in Paradiſo S. Petri condigno honore ſepelitur.*

PARATAE, ſumptus, qui in vias, pontesque, qua tranſiturus erat Rex, reficiendos impendendi. Chron. Laurish. p. 99. *nec manſiones aut paratas faciendum.*

PAROCHIA, diœceſis epiſcopalis; Ann. Fuld. ad a. 850. *morabatur autem eo tempore Rabanus Archiepiſcopus in quadam villa parochiæ ſuæ, cui vocabulum eſt Winzella.*

PATENA, vas Eccleſiæ miniſteriis dicatum, cuius vſus in oblatione Corporis Dominici. Chron. Laurish. p. 118. *calicem aureum ſine patena.* p. 122. *hic inter cætera memorabilia calicem aureum magni ponderis & pretii, cum patina ſimul aurea.*

PATRITIVS, ſupremus Dominus vrbis Romæ. Hinc Petrus de Marca Concordia ſacerdotii & Imperii lib. I. c. XII. §. 4. *Patritiatus Romanorum, præter imperium in vrbem & ducatum Romanum, defenſionem illam complectebatur, qua pactis cum Romanis Pontificibus initis erat conſtituta.* Sic Carolus M. hunc titulum gerit in Chron. Laurishamenſi p. 101. *Karolus gratia Dei rex Francorum & Longobardorum, ac patritius Romanorum.* p. 119. *Otto Dei gratia rex Francorum & Longobardorum ac patricius Romanorum.* Vid. de hoc titulo plenius Sr. le Blanc *diſſertation Hiſtorique ſur quelques Monnoyes de Charles Magne, de Louis le Debonaire, de Lothaire, & de leurs Succeſſeurs frapées dans Rome, a Amſterdam 1692.* 4. & Syntagma noſtrum Iuris Publici *diſſ. VIII. §. VIII.* Syntagma item Hiſtoriæ Germanicæ *diſſ. VII. §. XXV.*

PENNATORES, pro venatores, qui rete iactant, a pennis inſertis. *Wenn das Wild in die Stallung gebracht vvird.* Ann. Fuld. ad a. 563 *fruſtra iactatur ante oculos rete pennatorum.*

PETRARIAE, machinæ lapides iacientes, tormenta, balliſtæ, Godefr. Mon. p. 369. *dicentes ei, quod nullo modo poſſet capi niſi per minitores & petrarias caperetur.* Et ſtatim: *ſuas erigens petrarias cum inſtrumentis variis ſuper naues.* p. 372. *nihilominus etiam inter quaslibet duas turres ſeu petraria ſeu magonellus erigitur* p. 389. *machinas & petrarias locantes ibidem.*

PIGMENTARIVS PVLVIS, medicinalis, aromatorius. Bruno Hiſt. B. Sax. p. 188. *per quendam fallacem monachum Wernero Magdeburgenſi Archiepiſcopo pulueren pigmentarium munus egregium miſit, quem contra multas ægritudines ſalubrem ſibi ab Italia a matre ſua transmiſſum eſſe mandauit.*

PLACIDARE & PLAIDARE idem ſignificat, quod conuentum publicum regni & ordinum celebrare, Annal. Nazariani p. 81. ad an. 759. *Karolus Rex perrexit* ad *Chuffſtain, & ibi plaidauit.* a. 799. *Karolus plaidauit ad Lippihamme.* a. 800. *Karolus plaidauit in Maguntia* a. 807. *Karolus Imperator de Roma perrexit in Francia vsque ad Aquas & ibi plaidauit.* ibid. ad ann. 798. *Inde in ſinem Winidis* (perrexit) *& ibi placidauit. ſicut ipſe voluit & tulit obſides multos de Saxonibus.* Alias placitare notat litigare, lite contendere, & conuenire, paciſci. Vid. du Cange hac voce Tom. III. p. 331. ſeq.

PLACITVM, conuentus publicus vel iudicialis. Ann. Fuld. ad a. 842. *cum miſſi eorum in Confluente caſtello conuenientes, de partitione regni concordare non poſſent, dilato in aliud tempus placito, ſinguli ad ſua reuertuntur.* ad a. 858 *inde condicto*

pla-

placito & designatis ad hoc specialiter comitibus. ad a. 859. *condicto placito aut omni tempore iuxta Basalam communiter habendo, singuli cum suis ad propria reuersi sunt.* Bruno Hist. B. Sax. p. 183. *cum tanto exercitu ad omnia parato placitum aliquod adiret.* p. 184. *vt Saxonibus ad placitum conuocatis.* Et paullo post : *vt sine placito Saxoniam cum exercitu violenter intraret.*

PLATEATICVM, Tributum, quod in plateis, seu pro transitu platearum & viarum praestatur. Godefr. Mon. p. 338. *& praecipiet in eodem priuilegio non aufferri Romanis in toto Imperio suo plateaticum.*

PONTONARIVS, Iudex, qui rei nauticæ praeest. Chron. Laurish. p. 109. *vt nullus episcopus vel abbas, nec abbatissa, neque comes, aut vicarius, seu centenarius, aut clusarius nec pontonarius, neque vllus iudex seu aliqua potestas.*

POPVLARE, deuastare, de syluis dicitur. *Wüsten.* Chron. Laurish. p. 100. *& vt de silua, quæ ad illam villam aspicit (cum fructuosa nullatenus esse videretur) vinnam faciendi & emendandi haberent potestatem in quantum eis opus esset pendere vel populare.*

PORTARIVS, qui portam custodit, *ein Pförtner.* Chron. Laurish. p. 138. *iste curtim dominicalem Stehdinmesela dictum iuri custodis Laureshamensis assignauit; sicut & alia eiusdem nominis, in qua abbas Anshelmus obtuitionem ecclesiæ castrum construxerat, in dispositionem portarii concesit.*

PORTATICVM, teloneum, quod in portis Ciuitatum exsolui solet, *Pforten-Geld, Thor-Geld.* Godefr. Mon. p. 338. & *praecipiet in eodem priuilegio non aufferri Romanis in toto imperio suo plateaticum, portaticum aut ripaticum.*

PRAEPOSITVRA monasterii, *Probstey.* Chron. Laurish. p. 148. *erga obedientes monasterii & præposituras multa illi instantia.*

PRAESTARIA vide *precaria.*

PREBENDA, portio quædam ad sustentationem cuiusdam adsignata. Chron. Laurish. p. 125. *cumque duabus seruilibus prebendis & vna monachica sibimetipsi prebenda.*

PRECARIA, vsusfructus quidam, illi, qui Ecclesiæ rem suam donauit, vel in ista sola, vel etiam in aliis rebus Ecclesiæ ad preces illius concessus. Chron. Laurish. p. 109. *quæ mox idem Werinherus Laurishamensi monasterio assignauit, & ad dies vitæ suæ in precariam accepit* p. 115. *ad dies vitæ suæ potestatiue ac securiter & quiete obtinendas & fruendas, per precariam suscepit.* p. 110. *tam ipsam hereditatem a me traditam, quam illam, quam ab eodem monasterio precariam accepi.* Dicebatur etiam PRAESTARIA. Chron. Laurish. p. 110. n. *excepto, si maior vtilitas eidem monasterio per præstariam acquiri possit.* Dicebatur autem Præstaria respectu Episcopi vel Abbatis, qui præstabat, hoc est, concedebat hoc ius, expositis legibus, quibus daret. *Precaria* vero respectu eius, cui ad preces ipsius hoc ius concedebatur, & censum se daturum promittebat. Vid. B. Parentis Synt. Iur. Feud. *cap. II. aph. X. n. 5.*

PRENDERE, sumere, Gallis *prendre.* Chron. Laurish. p. 100. *& vt silua, quæ ad illam villam aspicit (cum fructuosa nullatenus esse videretur) vinnum faciendi vel emendandi haberent potestatem, in quantum eis opus esset prendere vel populare.*

PRIAPVS, machina bellica erat ad perfringendos muros destinata. Chron. Austr. ad a. 1289. *Tandem machina quadam, Priapus dicta, muro ciuitatis magna parte interrupto.* Talis est, quam describit Nauclerus vol. II. Gen. XLI. pag. 911. *asserunt tum primum coepisse vsum instrumenti bellici, prius incogniti, quod vulgariter Tribock nominatur, quoniam bombardarum vsus necdum erat inuentus.*

QVADRI LAPIDES, Quaderstücke. Godefr. Mon. p. 387. *ante fontem castri duæ turres ædificantur de lapidibus quadris, tantæ quantitatis, vt lapis vnus vix a duobus bubalis in curru trahatur.*

RASTA, milliare Germanicum. Chron. Laurish. p. 105. *leugæ duæ, id est, rasta vna,* Germ. *Raste.* In libro Teutonico Heldenbuch, plus quam semel legimus : *wol einer Raste breit.* Thurocius in Chron. Vngariæ cap. XI. *Tulna ciuitas nostro æuo ducatui Austriæ subiecta est, & tres rastas distat a Vienna.* Vocem perantiquam asserit D. Hieronymus in Ioelem : *Vnaquæque gens certa viarum spacia*

ſuis appellat nominibus. Nam & Latini mille paſſus vocant, & Galli leucas, Perſæ paraſangas, & raſtas vniuerſa Germania. Quod autem ex diplomate iſto Ludouici Pii diſcimus, *raſtam vnam duabus leugis conſtare*, idem confirmat Auctor incertus de menſuris, Agrimenſoribus & Gromaticis ſubiunctus edit. Pariſ. p. 14. *Milliarius & dimidius apud Gallos leuuam facit, habentem paſſus mille quingentos. Duæ leuuæ ſiue milliarii tres apud Germanos vnam raſtam efficiunt.* Freherus.

REBELLARE pro debellare. Annales Nazar. ad a. 744. *Theudeballus reuerſus in Alſatia rebellauit Waſcones.* vid. du Fresne.

REFECTORIVM, locus, vbi comedunt fratres vel Monachi. Chron. Lauresh. p. 118. *refectorium augmentauit* p. 149. *conuentum fratrum & refectorium, ſuum quisque ſolarium picturis decorauit.*

REGALIA, Domania. Bruno p. 119. *poſtremo in dimicatione duorum Regum, quorum vterque ad obtentum regni ſpem a vobis accepit, tanta profligatio regalium, vt poſthac Reges noſtrarum partium rapinis potius quam regalibus ſuſtentandi ſint* p. 221. *vt iam Regnum dici non valeat, cui nulla pene regalia ſuperſunt.*

RESPONSALES, epiſtolæ reſponſoriæ. Godefr. Mon. p. 353. *ibi reſponſales Regis Græciæ ad eum venerunt.*

REPRÆSALIÆ H. Stero p. 563. *etſi pignorationes (quas vulgaris locutio Repræſalia nominat.* Pignorationes mutuæ, vindicandæ iniuriæ ergo, quarum exemplum in Epiſtolis Friderici I. p. 416. De quibus extant Tractatus Iacobi de Canibus, Bartoli & Martini Landenſis. Freherus.

RIPATICVM, Tributum, quod in ripis ſoluitur. Godefr. Mon. p. 338. *& præcipiet in eodem priuilegio non aufferri Romanis in toto imperio ſuo plateaticum, portaticum, aut ripaticum.*

RVBERVM, ſignum limitaneum. Chron. Laurish. p. 96. *& de ipſo rubero ad partem Aquilonis, ſicut ipſa inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, ſiue diuiſio.*

SALINATIONES, eruptiones. Godefr. Mon. p. 369. *verum nonnulla vice in nos fecerunt ſalinationes.* Adnotauerat equidem in margine Freherus l. *ſimulationes* ſed nota eſt vox *adſalire*, aliquem inuadere.

SARABAITAE, monachorum genus. Waltramus lib. II. p. 321. *Tertium Monachorum teterrimum genus eſt Sarabaitarum: id eſt ſibi viuentium* & p. 322.

SARIANTES, ſeruientes militum. Godefr. Mon. p. 338. *Philippus Cancellarius Imperatoris cum D. fere ſariantibus.* p. 360. *pro redemptione eiusdem terræ mille quingentos milites, & totidem ſargantos.* Paullo poſt: *milites itaque & ſarganti iurabant obedire illi, quem magiſtrum eis ac Ducem conſtituemus* ad a. 1196. *Imperator in Apuliam denuo proficiſcitur, præmiſſis ſargantis innumeris.* p. 369. *in turri ſiquidem ſæpe dicta erant ſareanti Anglici, Piſani, Leueniani, Dachi, ad eam protegendam conſtituti.* Et paullo poſt: *ſarianti in turri latitantes noſtris gentibus ſagittando importunos faciebant aſſultus.* Paullo poſt: *Petrus vero de Brasideuel cum quibusdam militibus & ſariantis armatus ſuperueniens.* p. 370. *& ſciatis, quod non fuimus in toto exercitu plures quam quingenti milites, & totidem equites, ſariantos non habuimus plures quam duo millia peditum: maior enim pars ſtatuebatur ad ingenia noſtra conſeruanda.* p. 376. *& baliſtarios & ſariantos, qui illis in faciem fortiter reſiſtunt, plurimos conſtituunt.* p. 381. *& maxima præda & plures diuitiæ a militibus & ſariantis ibi diripiuntur.*

SCAMELLVM, ſcabellum, Germ. *Schemel.* Waltramus lib. II. c. XXXIII. *certatum eſt pugnis atque ſcamellis pro herilis ſedis poſitione. mit Fauſten und Banckbeinen.*

SCAPVLARE, monachorum capitis tegumentum, Waltramus p. 323. *propter opera tantum conſtituit ſanctus Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur ſcapulare: eo quod eiusmodi veſtis apta ſit caput tantum & ſcapulas tegere.*

SCINIFES, Ciniphes. Iſidorus Origg. lib. XII. c. VIII. *Ciniphes muſcæ minutiſſimæ ſunt, ſed aculeis permoleſtæ, quibus tertia plaga ſuperbus populus Aegyptiorum cæſus eſt.* Chron. Laurish. p. 128. *qui licet ex paluſtri exhalatione quatuor Aegypti plagas, ranas, ſcinifes, muſcas, & nebulas crebri patiantur.*

SCRE-

SCREATVS, *räuſpern.* Bruno p. 175. ille *ingreſſus, vt eum iacentem conſpexit, & eum nec tuſſi nec ſcreatu erigere potuit.*

SCRVTELLA, ſcutella, *Schüſſel.* Chron. Laurish. p. 150. *item duobus militibus, qui ei ſeruierunt, duas ſcrutellas argenteas.*

SEDES LVMINVM. Chron. Ann. Fuld. ad a. 876. *in eadem enim nocte cum omni exercitu ſuo properauit, vt Hludouicum ceteris extinctis comprehenderet, ac ſedes luminum illius euacuaret, poſtea regnum illius, quaſi nullo reſiſtente, poſſeſſurus.*

SELLATVS, cum ſella, *geſattelt.* Ann. Fuld. ad a. 895. *per ſellatos more equitum boues trahebant.*

SENESCHALLVS, regiæ menſæ præfectus, dapifer. Ann. Fuld. ad a. 785. *Carlus per Autulfum Senſcallum miſſo exercitu Britones domuit.* Hunc autem Audulphum Eginhardus Ann. & Albertus Stadenſis ad a. 786. vocat Regiæ menſæ præfectum. Addit Freherus: Officium & dignitas eximia apud Francos, de qua prolixe Claud. Fauchet *in Origin. dign. Franc. lib. I. cap. 10.* & 10. Tilius *lib. 2. tit. de magno magiſtro Gall.* Olim Seneſchalcus genus miniſterii domeſtici erat, vt apparet in lege Alamanor. *tit. 79. §. 3.*

SENTENTIARE, cogitare. Godefr. Mon. p. 356. *hoc quoque ſententiandum, non legendum, iudicio vniuscuiusque relinquimus.*

SOLARIVM, domus contignatio Germ. *Söller.* Ann. Fuld. ad a. 870. *ſed in itinere in quodam ſolario poſitus, ruente ædificio, & ipſe pariter corruit.* Chron. Laurish. p. 149. *conuentum fratrum & refectorium, ſuum quoque ſolarium picturis decorauit.* Chron. Auſtr. ad a. 869. *Ludouicus Imperator de ſolario cecidit.*

SOLIDVS DENARIORVM, monetæ argenteæ ſpecies, quæ duodenis conſtabat denariis, prout in Charta Monaſterii S. Seueri apud P. de Marca. Hiſt. de Bearn. lib. III. c. VIII. p. 223. occurrit: *dando illis Trecentos ſolidos duodenarios argenti.* Godefr. Mon. ad a. 1191. *Rex & Richardus, vt quosque ad fodiendum robuſtiores redderent, ſpondent, vt quicunque lapidem de præſidio ciuitatis deferret ſuæ præſentiæ, ſolidum denariorum pro munere ab eo acciperet.*

SPENTA, ſtipes, Eleemoſyna. Henr. Rebdorff. ad a. 1356. *qui ſolenne condidit teſtamentum & in ſolenni eleemoſyna (dicta ſpenta) fuerunt diſtributæ XX. libræ Hallenſes.*

STEVRA, exactio, tributum, collecta. Henr. Rebdorff. ad a. 1296. *propter Steuram impoſitam clero a ciuibus pro muro ciuitatis* ad a. 1344. *eodem tempore Ludwicus grauem Steuram impoſuit terræ ſuæ.*

STOLA, veſtis Eccleſiaſtica, quæ etiam Orarium dicta. Chron. Lauresh. p. 150. *ſtola auro texta.*

STOLIVM, claſſis, *Schiffs-Armade.* Chron. Auguſt. p. 522. *nos diu ante præuiſum conuenire fecimus apud Piſas victorioſum ſtolium galearum.*

STVPA, Hypocauſtum, Hiſt. Auſtr. ad a. 1295. *per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod ſtupis bene caruiſſent homines, ſi voluiſſent.* Hiſt. Auſtr. ad an. 1298. *imo circum quaque extra partes ciuitatis receperunt ſe cum equis ſuis in cubiculis & ſtabulis & cameris, in ſtupis de ſuis commodiis hominibus eiectis.* Et paullo poſt: *extra portam ſtubæ a conuicinis & concurrentibus decem in vna ſtupa ſunt occiſi.*

SVMMARIA, iumentum clitellarium, *ein Saumros.* Godefr. Mon. ad a. 1190. *hactenus vehiculis neceſſaria deportabant: ex hoc iam ſummariis vſi ſunt,* ad a. 1195. *Marroch Rex Africæ XXV. ſummarios auro & lapide pretioſo multisque donis oneratos Imperatori mittit.* Freherus: *Saumaria, ſoumaria,* iumenta clitellaria, *Saumros, Saumier.* Gall. In lege Caroli Craſſi de Feudis: *ac duobus ſociis ſoumariis victualibus bene oneratus comitatur,* vbi notum, *Sauma,* clitellæ, quæ & Sagma. Thageno in Appendice noſtra: *IV. Kal. April. relictis bigis & quadrigis iter cum ſagmis agreſſi ſumus.*

SVPANI, Proceres Bohemiæ Godefr. Mon. ad a. 1212. *regnum etiam Boemiæ abiudicatum Odacro Regi per ſententiam Principum filio ipſius præſentibus Supanis & pluribus nobilibus terræ cum VI. vexillis aſſignat.* Hiſt. Auſtr. ad a. 1290. *Zabiſius Sopanus quidam nobilis & potens Bohemus.*

SVPERINTENDENTES, Epiſcopi. Waltramus lib. I. c. VI. *ac reuerentia non exhibetur Epiſcopis, qui Superintendentes dicuntur ex Græca loquutione.*

TALARIS DALMATICA, veſtis regia lata cum manicis, in Dalmatia inuenta. Ann. Fuld. ad a. 856. de Carolo Caluo; *nam talari Dalmatica indutus, & baltheo deſuper accinctus.*

TALENTVM, certum Monetæ pretium. Chron. Laurish. p. 137. *fratrum Laureshamenſium ſeruitio talentum in Sachſenheim de reditu cuiusdam poſſeſſionis* p. 143. *fratribusque in anniuerſaria ipſius dedicationis die talentum de reditibus hubarum in ipſa villa conſtituit* p. 150. *ſanctimonialibus & viduis Laureshamenſibus V. talenta.* Quanto autem pretio conſtiterit, patet ex eodem Chronico p. 150. *Talenta autem XVIII. & dimidium ſurgunt in marcas XV.*

TORNEAMENTVM, exercitium militare. Godefr. Mon. p. 371. *noueritis & quod accepimus tornamentum contra Soldanum Babyloniæ ante Alexandriam.* G. Schubartus de ludis equeſtribus. Freherus: quæ & *Tyrocinia.* Ex. de torneament. *Iouſtes*, Iuxtæ, Haſtiludia, decurſiones, vulgo *Tournier.* Quæ vox etiam ad Græcos peruenisse videtur. Gregoras lib. 10: ὁ δ' ἕτερος τῶν ἀγόνων τόφνε μὲν πρόσω προέυετο.

TRANSALPINARE, Alpes tranſcendere. Godefr. Mon. ad a. 1196. *cum centum loricatis militibus ante egreſſum Imperatoris, perſona ſua rebusque omnibus ſaluis transalpinauit.*

TREVGA, pax, inducia. Godefr. Mon. ad a. 1187. *vnde idem Rex Francorum opem Friderici Romanorum Auguſti adſciſcit: pro cuius motu Anglicus treugis datis ab inceptu deſiſtit* p. 387. *turris ad Orientem poſita eſt, a Templariis ædificata & poſſeſſa tam Werræ quam treugarum tempore* p. 390. *de pace vel treuga cum eis tractare cœpit.* p. 391. *pro quibus retinendis tributum obtulit quamdiu treuga duraret.*

TRVCA, loculum, *eine Todten-Kiſte, ein Sarg*, H. Stero ad an. 1296. *similiter trucam etiam, in qua ſepeliri debuit, cum veſtibus funeralibus itidem impoſitis, in memoriam continuam mortis ſuæ per eosdem annos habuit locatum a latere lecti ſui.*

TVMBA, martyrum tumuli. Chron. Laurish. p. 101. *tumbam ſancti Nazarii auro argentoque decorauit.*

VADIARE, ſpondere. Chron. Auguſt. ad a. 1250. *quod multi per annos XL. vadiabant eum viuere.*

VADIVM, pignus, Gallis *Gage.* Chron. Laurish. p. 137. *quem Wiætherus ambitu ſimoniaco expilaverat, & in vadia expoſuerat* p. 143. *crucem quoque auream in vadio exponendam conceſſit.*

VASSI, Vaſalli. Chron. Laurish. p. 98. *nec non & vaſſis noſtris.*

VECTES FERRATI, clauſtra ferrea. Ann. Fuld. ad a. 895. *alii ſecuribus & ſpadis portam & vectes ferratos incidunt.*

VESTITVS, pro inueſtitus. Chron. Laurish. p. 97. fin. *quod ſuus pater Cancor eum de ipſo monaſterio veſtitum dimiſiſſet* p. 101. *& res eorum per diuerſa loca habuiſſent, vnde ad præſens veſtiti eſſent in regno noſtro Deo propitio, & vbicunque ad præſens veſtiti fuiſſent.*

VINNA, euerticulum in flumine poſitum piſcibus capiendis. Chron. Laurish. p. 100. *vt abbas & fratres licentiam haberent ad vinnam faciendum & ad piſcandum*, & apud Aimoinum lib. 2. c. 20.

VNCA MANVS, curua manu. Ann. Fuld. ad a. 875. *& omnes theſauros, quos inuenire potuit, vnca manu collegit.*

VNCIA, octaua pars Marcæ. Chron. Laurish. p. 146. *ea nimirum ratione, vt eis ſuperſtitibus vnciam in natiuitate Domini annuatim inde perſoluant.*

VNGEBODENDING, Curia non indicta, quæ ſtato tempore habebatur, ad quam omnes comparere tenebantur. Chron. Laurish. p. 132. *& vt familiam eiusdem curiæ ab omni grauedine & moleſtia immunem redderemus, a tribus principalibus mallis, qui vulgo Vngebodending vocantur, quibus ad curtim Luitershuſen annuatim manniebatur.*

VOLLEHEN, vide *Hereſchild.*

VSARIAE, naues bellicæ. Godefr. Mon. p. 369. *nos omnes armati intrauimus naues vſarias & galeidas* ad a. 1235. *ad vnumquodque vſſerium fiet pons.*

VVERIGELDVM, VVirgildus, *Wirgild*, pretium, quod pro forisfactum penditur. Pr. Pithoeus in gloſſario. Veteri Germanorum inſtituto, vt (auctore Tacito) non modo leuioribus delictis equorum pecorumque numero conuicti multarentur, ſed etiam homicidia hac ratione mulctentur: parte mulctæ regi vel ciuitati, parte ipſi, qui vindicatur vel propinquis eius euoluenda. Chron. Laurish. p. 126. *ac Werigeldum occiſi domino ſuo emior homicidii perſoluat.*

FINIS.

BIBLIOTHECA VNIV. IAGELL. CRACOVIENSIS
Biblioteka Inst. Historycznego 3

De coena Dom. min. Bisegl. 340

Stevens
Rare Germa